THEATRUM SCIENTIAE THEOLOGICAE LIBRIS 4...

Jacques : de Bay, Justus Sadeler, Ascanio Rivaldi, ...

Digitized by Google

8
4 N
22

Digitized by Google

Digitized by Google

THEATRVM
SCIENTIAE
THEOLOGICÆ
Libris IIII. comprehenſum,

Hominem Chriſtianum in Orthodoxa fide, ex Concilij Tridentini præſcripto inſtituens,

Ac proinde omnibus Concionatoribus, & Theologiæ ſtudioſis vtile ac penè neceſſarium.

CVI ACCESSERVNT

De Venerabili Euchariſtiæ Sacramento, & Sacrificio

LIBRI III.

Auctore *Iacobo Bayo, S. Theologiæ Doctore, Profeſſore Regio, Eccleſ. Collegiatæ D. Petri Louanii* Decano, &c.

Cum duplici Indice, vno Capitum, Altero Notabilium.

LOVANII
EX OFFICINA FLAVIANA
M DC XXV.
Cum Gratia & Priuilegio.

Digitized by Google

Digitized by Google

A.

Authoritati divinæ rationis eſt credere. p. 4.
Authoritas non eſt unius generis. p. 5.
Apoſtoli novos fidei articulos condiderunt. 20.
Apoſtolorum & poſteriorum Doctorum differentia. 20.
Articulus fidei quid? p. 23.
Articuli fidei expreſsè credendi. p. 24.
Articuli fidei cur in 12. digeſti p. 29.
Ante creatam mundum quid egerit Deus? 48
Angelorum creatio, natura, proprietates, gratiarum munera, numerus, & qualitates exponuntur. p. 50. 51. 52.
Angelicæ ruinæ cauſa p. 53.
quo ordine lapſus factus. p. 60
Angelorum ordines & diſtinctiones 54.
Angelorum cuſtodia & miniſteria 55.
Angeli mittuntur, protegunt bonos, puniunt malos, regnis præficiuntur 56.
Angelus bonus quomodo diſcernatur à malo. p. 58.
Angelis honor debetur, non latria, 58.
Angelorum opera cur Deus utatur 59.
Auxilium generale in quo à ſpeciali differat. p. 78.
Auxilium ſpeciale dividitur in excitans & adiuvans p. 78.
quid autem ſit excitans & quid adiuvans, ibidem exponitur. 78.
Auxilium Dei ad ſingulos actus bonos neceſſarium pag. 90. 92.
Angelorum electio & hominum differt, 105.
Adventus Chriſti quàm deſideratus 116.
Adventus Chriſti duplex 218.
Arii mors infamis 123.
S. Anthonius Arianos ut peſtes evitavit, ibidem
Auxilium ſufficiens an omnibus detur 169.
Animæ iuſtorum poſt mortem vident Deum. 191. 192.
Aërius hæreticus orandum pro defunctis negavit 194.
Apparitiones Chriſti poſt reſurrectionem 208.
Aſcenſio Chriſti in cælum 211
& quæ cõpertinent, uſque ad pag. 215
Antichriſtus quis, qualis, quando venturus, adventus ejus ſigna, ejus vita, geſta, perſequutiones, mores, nomen, finis. pag. 222. & ſequentes uſque 226.
Adventus Chriſti ad judicium. 217
ſupra vallem Ioſaphat 219.
quomodo Chriſtus venturus ad judicandum 219.
Adventus Chriſti tempus Deus nos ignorare vult. 221.
Accuſatores in die judicii 237.
Avaritia quid? ejúſque remedia 303.
Acedia quid? ejus ſpecies & remedia 308.
Aliena peccata quæ dicantur 309
Aureolæ quid, quibus dandæ 325.
Abſolutio formalis pœnitentiæ pars 406
Amicitia conſervanda 528.
Adulterium vetitum 522.
Angelicæ ſalutationis expoſitio 581.

B.

Baptiſatorum nomina varia p 3.
Beatitudines ſunt actus Virtutum & donorum Spiritus ſancti, 258.
Beatitudo in quo conſiſtat; in cujus potentia operatione 322. & ſequen.
Beatitudo accidentalis 325.
Beatitudinis ſtatus excludit peccatum, imperfectionem, adfert ſecuritatem, 326.
Beatitudinis diſparitas unde proveniat 32.
Baptiſmi definitio, materia, forma, 353. 354.
Baptiſmus reiterari nequit, ejus inſtitutio, miniſter, 356. 357.
neceſſitas, 358. 367.
Baptiſmi effectus 363.
Baptiſmi ceremoniæ. 367.
Baptiſmi effectus 363.
Baptiſmus Ioannis Baptiſtæ 366.
Baptiſmus an repeti poſſit. 367.
Blaſphemia quid, ejúſque gravitas 503.
Bellum quando licitum. 522.
Belli juſti conditiones. 522.

C.

Catecheſis author Deus, promulgatores Angeli, Prophetæ, Apoſtoli, Epiſcopi, Doctores & Paſtores p. 1. & 2.
Catechiſmus quid, Catechiſta, catechumen. p. 2.
Catechiſta unde ordiri doctrinam ſuam debeat. p. 3.
Credendi media ordinaria p. 15.
Controverſia fidei ex veterum patrum ſcriptis terminanda p. 28.
Colloquia cum hæreticis noxia p. 28.
Chriſtiani prima vox, credo, cujus officium eſt credere, non diſputare. p. 30.
Chriſtiani diſcipuli, non Philoſophi vocantur. p. 30.
credere Deo non eſt imprudentia p. 30.
credenda non ſunt evidentia, ſed tamen credibilia. p. 31.
credibiles articuli fidei 8. argumentis fiunt. p. 31.
confeſſio fidei quo caſu neceſſaria. p. 35.
confeſſio fidei apertè facienda. p. 36.
credere Deum, Deo, & in Deum quomodo differant 37.
creare, atque creatorem eſſe quid ſit? 45
creatori latriæ cultus debetur 46.
cur Deus creaverit mundum 47.
creatus eſt mundus, non æternus 47. 48.

Digitized by Google

Creatio rerum an ſucceſſivè facta 49
Cinerum aſperſio nos originis noſtræ admonet 61
Corporis in ſtatu innocentiæ qualitas 62
animæ rationalis origo, non ex traduce eſt, ſed creatur, & creando corpori infunditur incorporea, immortalis 66. 67
Caſſiani de Chriſti gratia error 77
Calvinus ponit Deum in nobis bona operari, nobis non cooperantibus; quod confutatur p. 82.
Chriſtus noſtræ prædeſtinationis exẽplar 101
Chriſti fides ad ſalutem neceſſaria 112.
Chriſti adventus quàm neceſſarius 113
Chriſtus verus Deus, & verus homo 113
Chriſtus eſt nomen officii & dignitatis 119
Chriſtus eſt Filius Dei naturalis & unicus, cur autem Spiritus Sanctus etiam filius dici nequeat 120
Chriſtus eſt Filius Dei Patri conſubſtantialis pag. 121
Chriſti fides omnibus ad ſalutẽ neceſſaria 123
Chriſti adventus cur uſque ad ultimam mundi ætatem dilatus p. 124.
Chriſtus ſecundùm utramq; naturam Dominus pag. 125
cõceptio cur Spiritui ſãcto tribuatur 177. 128
Chriſto homini gratia fuit quodammodo naturalis pag. 128
Chriſtus ab initio conceptionis fuit homo perfectus, comprehenſor, meruit, ſcientiam qualẽ habuerit, non tamẽ humanitati data fuit omnipotentia, ubiquitas pag. 129.
circa Chriſti carnem, & perſonam hæreſes pag. 129. 130.
Chriſti nativitas ubi, quando, quomodo, facta 133. *Chriſti vita, paſſio* &c. pag. 143. 144. *uſq;* 156
Crucis adoratio. 493
Crucis Imago, crucis ſignum 494.
ſigni Crucis virtus 495
Cantus Eccleſiaſtici utilitas 549
Chriſtus mortẽ crucis cur elegerit 154. 155. 156
Crucis myſteria, figura, vis, energia 156.
Crucis ligni encomia 156
Crucis particulæ per orbem diſperſæ 157
Crucis inventio 157. *Crucis exaltatio ibid.*
clavis Dominus cruci affixus quot fuerit 157.
Chriſtus facie ad occidentem cruci affixus 157
Crucis Chriſti forma 157.
Crucis encomia, quódque fons ſit omnium benedictionum, ideoque adoranda proponatur in die paraſceues, præferatur in proceſſionibus, ponatur in turribus, in viis, in nummis, in vexillis, Regum coronis &c. 159
Crucis ſignum ad quos effectus valeat 160
Crucis ſignũ fidei chriſtianæ compendium 161
Crucis contemptus, ad Chriſti contemptum ducit 161
Chriſtus iuſtitia vindicatiua ſatisfecit rigoroſe 161
Chriſti mors ſacrificium fuit 167. *meritum, ſatisfactio, redemptio* 168
Chriſtus omnium redemptor quoad pretii ſufficientiam, non quoad efficientiam 169
Corpora glorioſa qualia 201. *apparent in effigie ſibi placente* 202.
Cicatrices cur Dominus poſt reſurrectionem retinuerit 203
corporum glorioſorum qualitates 205. 206. 207. 208.
Chriſtus poſt aſcenſionem in terris verè apparuit, ſeq; præſentem exhibuit 217.
Chriſtus omnes homines judicaturus 240. *an etiam angelos, ibidem*
Cardinales virt. quatuor, illarúmq; officia 253
Conſilii donum quid, 255.
Conſilium à quo petendum 255
Conſilia evangelica à præceptis differunt 255.
Communio ſanctorum in quo conſiſtat? 285.
circũciſio an ex opere oper. gratiã cõtulerit 339
character Sacramentalis quid, ejúſque officium 343.
confirmationis Sacramentũ, ejus inſtitutio, materia, forma, effectus, miniſter, 369. & ſe.
Confirmationis neceſſitas & utilitas 375.
Contritio quid, 391 *ejus vis, utilitas, neceſſitas, cauſa* 392. 393. 394.
confeſſio ubi, & à quo inſtituta? 395 *an venalia peccata confitenda.* 400. *an confeſſio mutila repetenda, quæ confeſſionis cõditiones, ibid. an confeſſa peccata redeant* 401. *quando confitendum* 402.
Cenſura Eccleſiaſtica 410
Chorepiſcopi & Abbates 424
Cardinalium amplitudo 424
Cœlibatus ordinibus annexus 431
Clericorũ ſtipendia, immunitates 434. 435
Conjugum officia 462

D

Doctrina chriſtiana ad credenda, ſperanda & facienda revocatur p. 4.
Dubitantes pertinaciter de fidei articulo non habent fidem p. 11.
Deus homines doceri per homines inſtituit p. 16
Diſputationes cũ hæreticis plus nocent quàm proſunt p. 28.
diſſenſio hæreſes perdit p. 33
diſſenſio libera fuit inter Philoſophos & Poetas. 34
Deus unde deducatur p. 38
Deus unus eſſe convincitur 38
Deũ aliquem eſſe rationibus evidentibus convincitur 39.
Deus unus natura ſubſiſtens in tribus perſonis 40.
de Deo errores p. 41
Deus ſine ſua mutatione omnia creavit p. 49
Diabolus ex quo Angelorum ordine fuerit 54

Dæmones parati ad nocendum hominibus 58.
De dæmonibus quid ſcire expediat 59
diſcretio fidelis ab infideli à gratia eſt 81
Deus voluntatē immediatè ſalvo ſuo naturali agendi modo ſua gratia movet 82
diſcretio credentis à non credente principaliter in Deum referenda eſt 89
Deus ex maſſa damnata quoſdam eligit, alios deſerit pag. 97
Deus tanquam prima cauſa omnia movet p. 109. & cauſas ſecūdas ad ſuos effectus applicat ſalvo naturali agēdi modo 109
Deus conſervat aliter quam homines p. 111
Deus voluntatem quomodo moveat & immutet p. 111
Deus convenienter homo factus eſt 114
Deipara virgo, & quantam hoc eminentiam contineat 132
deſcenſus Chriſti ad inferos 177
dies initio tendebat à luce in tenebras, nunc contra à tenebris ad lucem 198.
Dominica dies cur obſervetur 198
Dextera Dei quid ſignificet 216.
Diaconi munus 420
divortio non diſſolvitur conjugii vinculum 445
decima quoad quantitatem jure Eccleſiaſtico ſolvendæ 433
decimæ quibus ſolvendæ, & à quibus 433.434
Decalogi expoſitio cur ſymboli & ſacramentorum tractatum ſequatur 457
Decalogi præſtantia 469. quos obliget 470. an impleri poſſit lex decalogi 472
Decalogi præcepta quot & quæ? 476
Decalogus an ex charitate impleri debeat 477
Decalogi præcepta an diſpenſabilia 477
Dominica dies cur obſervetur 508
Decimi præcepti expoſitio 539
Diſpoſitio communicaturo neceſſaria 544

E

Eccleſia eſt teſtis credendorum d. 14
Eccleſia eſt Iudex fidei controverſiarum 14
Eccleſiæ vox eſt lydius lapis ad explorandum veritatem doctrinæ p. 15.
Eccleſiæ vox concurrit ad fidem generandam 15
Eccleſiæ magiſterium eſt infallibile p. 20
Eccleſia fidem non innovat, ſed explicat, 20. & 22.
Eccleſiæ vox origine divina p. 21
Errores de omnipotentia Dei p. 43
Errores de prima mundi origine p. 47
efficax gratia directio cum libertate conſiſtit 81
efficax gratia non reſpuitur p. 85.
electio ad gloriam præcedit meritorū præſcientiam 100
eligendo, dignum facit Deus 100
Electio Dei eſt voluntas efficax ſalvandi 101
Electorum ſalus infallibilis 101
electio gratiæ 1. eſt ordine intentionis, 102
electio iuſtitiæ prior eſt ordine executionis ibid.
electo Deus dat operari alio affectu quā præſcito reprobo 103
Ex, triplicem habitudinem denotat p. 133.
Eccleſia vox quid ſignificet 259
Eccleſiæ & Synagogæ differentia 260
Eccleſia novi teſtamenti & veteris quoad eſſentiam una & eadem eſt 260
Eccleſiæ definitio 261
Eccleſia triumphans & militans 262
Eccleſia quos contineat, an etiam occultos hæreticos 263.264.
an Catechumenos & excommunicatos 264
Excommunicationis effectus 264.
Eccleſia continet bonos & malos 266. 267
Eccleſia eſt unica, non duæ 627
Eccleſia Chriſti eſt viſibilis 269. 270. & fuit ab initio mundi viſibilis 271
Eccleſiæ notæ ſunt 4. quibus viſibilis eſt 274.
1. eſt quod ſit una, & in quo hæc unitas cōſiſtat 274.275.276
2. eſt quod ſit ſancta, in quo hæc ſanctitas conſiſtat
3. quod ſit catholica, 4. quod ſit apoſt. origine, ſucceſſione 282
Eccleſia eſt prior & notior ſcriptura 284
Ebrietas quid, quando peccatum mortale 306.
Euchariſtiæ ſacramentum 375.376.377. figuris prænūtiatum 378. de ejus inſtitutione 379. de ipſius materia & forma 381. de reali Chriſti præſentia in euchariſt. 386.
de Excommunicatione 408. etiam in Reges fieri poteſt 409
Epiſcoporum gradus & officia 424.
Eccleſiæ præcepta, 540. quæ & quot?

F

Fides à Deo eſt atq; eccleſiæ teſtimonio p. 2.
Fidei Chriſtianæ myſteria viva voce tradita ſunt 3.
Fides eſt religionis & beatæ vitæ baſis p. 4.
Fidei ſignificatio varia p. 4.
Fidei definitio p. 5.
Fidei unde meritum, p. 6.
Fides non eſt fiducia p. 6.
fidei triplex actus p. 7.
Fides per Chriſtum datur p. 8.
Fides cur non omnibus detur p. 10.
Fides quæ viva? quæ mortua? p. 10.
Fides informis quæ dicatur p. 10.
Fides non ſola juſtificat p. 11
Fides reſolvitur in Deum revelantem p. 13
Fidei regula eſt verbum Dei ſcriptum & viva voce traditum p. 13.
Fuga perſequutionis tempore quando licita p. 36.
Fauſtus à Gelaſio damnatus 77.
Fortunæ vocabulo parcè utendum 110.
Filius Dei cōvenienter eſt incarnatus nō Pater aut Sp. ſan. 116
Fortitudinis donum in quo conſiſtat 256
Feſta Sanctorum rectè inſtituta 509
Feſta uſu recepta celebranda 510
Feſtis diebus quid agendum 511. quæ obſervationis feſtorum utilitas 512.
Filii qui 4. præceptum violent 514
Fornicatio vetita 529
Furti prohibitio 532
Furti ſpecies 525
Feſtorum obſervatio 541

G

Generatio innocētiæ tēpore fuiſſet abſq; inordinato motu 63
Gratia Chriſti in quo conſiſtat p. 76.77
Gratia à gratis dicta 77.
Gratiæ nomen tripliciter accipitur 77.
Gratia dividitur in æternam, & temporalem 78.
Gratia tēporalis in gratificātē, & in gratis datā dividitur 78
Gratia gratis data ad commune bonum, & aliorum ſalutem promovendam confertur 78
Gratia gratū faciens in habitualem & actualē dividitur 87

Digitized by Google

Gratia iterum dividitur in ſufficientem & efficacem, quæ verò ſit gratia ſufficiens, & quæ efficax, exponitur p.79
Gratia efficax ab efficiendo dicitur 80.
Gratiæ efficacis præparatio eſt fundamentum prædeſtinationis 80
Gratia efficax libertatem arbitrii non tollit ſed adiuvat p. 81. 82. 83.
Gratia efficax adjunctam habet infallibitatem, non autem neceſſitatem 84.
Gratia quæ operans, quæ cooperans 85.
Gratia præveniens quomodo ſine nobis operetur 86. 95
Gratia quæ præveniens, quæ ſubſequens 87
Gratia æquali poſita in ſimiliter affectis utrum ex duobus unus credat alter non 87
Gratia efficax conſenſum non expectat ſed operatur 88. & *diſcernit principaliter volentem* ibid.
Gratia hominis 1. in quo differat à gratia hominis lapſi 88.
Gratia ad ſingulos actus neceſſaria p. 92. 93. 94.
Gratia non omnibus æqualis offertur 95.
Gratia operans ſeu præveniens relinquit diſſentiendi libertatem 95.
Gratia ſufficiens an omnibus detur 96.
Gratiæ prædicatio exhortationi non adverſatur p. 105.
Gubernat Deus immediate univerſam creaturam. 109.
Gubernatio creaturæ communicatur 110.
Gubernationis divinæ effectus 110
Genealogia Chriſti cur in feſtis B. Mariæ legatur 132.
Gula quid, ejus ſpecies 306

H

Hæretici fidem non habent, retinent Baptis. charac-terem. p. 11. p.203
Hæreticorum doctrina inconſtans & diſcors 30
Hæreſes ex ſcriptis veterum profliganda 37
Hominis creatio 60. 61. 62.
Homo ab humo deducitur 61
Homo ſignificat animam rationalem corpori unitam 61.
Humani corporis partium admiranda diſpoſitio 62.
Hominis vita Innocentia ſervata quæ & quanta 63.
Henoch & Helias venturi ad convertendum Iudæos occidendi per Antichriſtum 227. ibid.
Horæ ſeptem canonicæ 432.
Honor eſt teſtimonium excellentiæ 513
Honor ſubventionem & obedientiam continet 513.
Honor Epiſcopis & Paſtoribus debitus 516.
Honor Magiſtratui ſeculari debitus 517.
Homicidium prohibetur 520.
an privato homini dignum morte occidere liceat 521.
Homicidium fortuitum 525.
Hora canonica 558.
an per alium horæ legi poſſint 564.

I

Initiandorum nomina p. 3.
Iudicium definientis eccleſiæ eſt infallibile 18.
Infallibilitas iudicii induſtriam non excludit 19.
Infallibilis eſt doctrina Eccleſiæ 19.
Iudicium triplex rationis, diſcretionis & authoritatis 28
Iudicium controverſiarum fidei ex patrum traditione finiendum 28.
Immortalitas primi hominis unde, & qualis 63
Imago Dei in homine in quo conſiſtat 68.
I[illegible] homini naturalis 70.
In cognitione primi Adæ & ſecundi Chriſtianæ fidei fundamentum conſiſtit 76
Iudæi Moſaicæ legis adiutorio contenti 76
Ignatii Lojolæ de grat. & lib. arbit. dictum 106.
Incarnatio verbi, bonitatem, ſapientiam & potentiam Dei commendat 114.
Incarnatio quid contulerit, quæ illius cauſa, quis finis 114. & 115. *an angelis profuerit?* 116
Incarnatio verbi an fuiſſet, ſi homo non peccaſſet 116.
Ieſu nomen quid ſignificet 117. *quanta nominis illius excellentia, efficacia, quam amabile, quam frequens in Apoſtolis & Sanctorum aliorum ore* 118
Incarnatio verbi quomodo à conceptione differat 127
Infernus 178. *locum Inferni Calvinus negat* 180
Inferni cruciatus Chriſto tribuit 181. 182.
cur anima Chriſti ad Infernum deſcenderit, quas inde animas liberaverit 184. 185
Imago præter ſimilitudinem requirit, ut ad exemplar producatur 248
Ieſu nomen honorantes, non ſonum ſed rem ſignificatam honoramus 118.
Iudicium noviſſimum 229.
cur generale judicium poſt particulare 239
Iudicium exercebit Chriſtus 331. *an ſimul ſancti* 235.
Iudicii metus utilis 232. 233
Iudicii extremi forma 234. 235. 236. 237.
Iudicium an diuturnum futurum 241. *an mentalis manifeſtatio cauſæ cuiuſque* ibid.
Invidia quid: ejus ſpecies 307. *remedia* ibid.
Intentio in miniſtro ſacramenti quatenus neceſſaria 347
Impedimenta matrimonii 445. *quæ, & cui in eis liceat diſpenſare* 452
Iuſtificatio in quo conſiſtat 289
Imaginum uſus licitus 489. *cultus,* 491.
Iuramentum per ſe licitum 498. *etiam per creaturas* 499.
Iuramento per falſos Deos an uti liceat 499. *quotuplex juramentum* 500.
Iuramenti legitimi conditiones 500
Iuramentum quando peccatum 501
Iurandi conſuetudo culpanda 501
Iuramenti uſus 505
Injuria verborum 526
Iejunium Eccleſiaſticum quid, quomodo, & à quibus obſervandum 542.

L

Libellatici in quo peccaverint p. 37.
Liberum Arbitrium unde dicatur p. 70
Libertas triplex à neceſſitate, à peccato, & à miſeria p. 71.
Libertas excludit non ſolùm coactionem & violentiam, ſed etiam fatalem & naturalem neceſſitatem 71
Liberum Arbitrium hominis integri quale fuerit, quali Dei auxilio ad bene operandum indiguerit, cur tale creatum p. 72.
Liberum hominis arbitrium peccato non amiſſum oſtenditur 72. 73.
Liberum arbitrium peccato corruptum & languidum effectum 74.
Liberum arbitrium quid nunc abſque Chriſti gratia boni poſſit 75.
Legis veteris officium erat peccatum oſtendere 76

Lapſus

Lapſus primi hominis quantum mali invexerit 113
Limbus ubi ſit, & quodeum malè neget Calvinus 179
Luxuria quid: ejus ſpecies, & remedia 304
Lactatio prolis fieri debet à matre 456
Leges à Theologo & Iuriſp. diverſa ratione conſiderantur. 457
Legis nomen unde? 458
Lex vim habet dirigendi, & obligandi 459
Legum diſtributio 461
Lex æterna quid: 461. Lex naturæ quid? ibidem
Legis humanæ diviſio 462
Legis officium & effectus 463
Legum condendarum Poteſtas penes Pontificem & Epiſcopos 464
Lex naturalis quoad communia principia omnino aboleri nequit 466. diſcrimen inter legem naturalem, divinam & poſitivam. ibidem
Lex vetus à Deo data, bona fuit 468
Lex cur ſcripto data 471
Lex decalogi an impleri hic queat 472
Legis obſervatio quos fructus pariat 472
Libidinum varia genera 329

M

Miraculis fides vera confirmatur p. 32
Mali origo, & cur Deus mala permittat 45
Mundi creatio ex nihilo cur facta 47. 48. 49.
Mundus an unicus p. 50
Mors unde obuenerit p. 64
Mortem Philoſophi & Pelagiani naturalem eſſe putarũt 64
Miſeriarum origo peccatum. 64
Motio Dei quid? & quomodo fiat ſalva libertate? p. 82. 83.
Miraculoſa creaturarum immutatio quot modis fiat p. 111. & 112
Maria quid ſignificet, dignitas & gloria B. Mariæ p. 134
Mariæ virginitas, quando vovit, hæreſes de ipſius virginitate p. 135. 136
Maria Ioſeph cur deſponſata, & quidem fabro, genealogia ipſius 137. 138. 139. 140
Mori Chriſtum decuit, ut nos à malis peccato invectis liberaret 162. 163
Mors Chriſti quid nobis præſtet, ibidem.
Mors Chriſti violenta, non tamen coacta fuit 171
Miniſter ſacramentorum quis, & an ſanctitas ei neceſſaria ſit? 348. & ſequentibus.
Matrimonium ab initio naturæ officium 439. nunc legis novæ ſacramentum 439
Matrimonii forma, materia, miniſter 441. ceremoniæ 453
Matrimonii bona 454. mala bonis matrimonii contraria ibidem; obſervanda in uſu matrimonii 455
Meritum de condigno quas conditiones requirat 165
Mercedis intuitu operari licet 475
Miſſam audire eccleſiæ præceptum eſt 541
Miſſam audire quis cenſeatur? & quis die feſto ab audienda miſſa excuſetur? 541

N

Naturale variis modis accipitur p. 72
Neceſſitas conditionata non adfert conſequentis neceſſitatem, ſed tantùm conſequentiæ p. 85.
Noviſſimus unicuique dies eſt mortis ſuæ 221
Novi præcepti expoſitio 538

O

Omnipotentia Dei quadam nota 42
Omnipotens cur dicatur p. 42
Omnipotentiæ ſigna p. 43
Omnipotentiæ cur in ſymbolo fiat mentio, & Patri attribuatur 44
Orandum pro defunctis negavit Aerius 187. 194
Orari utiliter à vivis pro defunctis, ibidem.
Oratur ad Orientem 242
Operari ex opere operato quid? 340
Ordinis ſacramentum 414. propriè dictum 417. numerus ordinum 418
Ordinum numerus, eorúmque officia 420
Ordinis miniſter 429
Ordinum ceremoniæ 430
Ordinandorum qualitates 431
Officia patriæ & conſanguineis debita 517
Officium principis Chriſtiani 519
Octavi præcepti expoſitio 536
Orationis vocalis utilitas 547. 548
Orationis partes 550
Orationis neceſſitas 551. errores circa neceſſitatẽ orandi. 552
Orationis fructus 553
Orandi modus 554
Oratio an ſolùm lingua intellecta fieri poſſit 556
Orando quæ petenda 565
Orationis dominicæ excellentia 567. ejuſdem expoſitio & ſeq.

P

Pythagoras fidem ab auditoribus exegit 5.
Patris vox Deo compotens ad aliquid dicitur p. 42
Potentia Dei abſoluta, & ordinaria p. 43
Pelagius Chriſti gratiam ponebat in doctrina, & externis adjumentis p. 76. 77
Præparatio finalis gratiæ efficacis eſt fundamentum prædeſtinationis p. 80
Providentiæ Dei nulla creatura obſiſtit p. 85
Providentia Dei certa, ibidem,
Pelagii proprius de gratia error 92
Pelagius Dei gubernationem negabat 90
Poſſibilitas multiplex, per naturam, per gratiam, Item poſſe propinquum, poſſe remotum p. 91
Peccator etiam deſertus nullam excuſationem contra Deum prætendere poteſt p. 97.
Prædeſtinatio habet certitudinem cauſalitatis. 101
Prædeſtinat Deus ad certum gratiæ & gloriæ gradum p. 102
Præſcitis ex Dei prædeſtinatione dantur auxilia temporalia p. 103
Providentia Dei quid ſit? quarum rerũ an omnium immediate, an rebus neceſſitatem imponat 106. & 107, 108. 109
Potentia obedientialis in omni creatura 112
Paſſio Chriſti, myſteriáque in ea conſideranda p. 141. 142
Paſſio Chriſti meritoria & ſatiſfactoria 164. 165
Preces pro defunctis 176
Purgatorium eſſe ſtatuitur 186
Purgatorii fides ad bonum incitat 188. 189
Purgatorium ubi ſit 189
Purgatorii ignis quomodo ſpiritus affligat 190

Digitized by Google

Purgatorium poſt ultimum judicium ceſſabit 19.
Paſcha quid ſignificet? & quando celebrandum 199
Perſonarũ divinarũ diſtinctio fit per relationes oppoſitas 245
Prudentiæ officia, unde illa, & quomodo acquirenda 254
Pietatis ſeu juſtitiæ donum in quo conſiſtat 256
Papæ nomen & papiſtæ quid denotent 283.
Peccatum quantum ſit malum, quibus bonis nos ſpoliet, & ærumnis obnoxios reddat 293
Peccatum eſt privatio 294. *Peccati eſt cauſa deficiens non efficiens* 295. *Peccati Deus nõ eſt author* 295. *Peccata Deus nõ vult ſed permittit* 296. *peccatorum varietas & diviſio* 297. *Peccati mortalis & venialis diſcrimen* 298. *Peccata venialia nõ ſunt cõtẽnenda* 299. *Peccata 7. mortalia* 300
Peccata quæ dicantur aliena 309
Peccatum in Spiritum ſanctum 310
Peccata in cœlum clamantia quæ? 311
Peccata Deus authoritate remittit, ſacerdos verò ſuo miniſterio 312.
Pœnitentia ſacramentum 387. *Pœnitentia virtus* 388
Pœnitentiæ partes 390
Petri apoſtoli, ejuſque ſucceſſoris privilegia 428
Polygamia 440. *Purgationis tempus* 455.
Peregrinationes licitæ 488
Pietas imperii præſidium 512
Parentes honorandi, 513
Parentum nomine qui contineantur 513
Parentum officia in filios 515
Principis Chriſtiani officium 518
Præmium obſervatoribus 4. præcepti propoſitum 520
Præcepti 6. expoſitio 520

Q

Quæſtionum religionis judex eſt Rom. Pont. & Epiſcopi 27
Quarti præcepti explicatio 513.
Quinti præcepti expoſitio 520.

R

Revelatio veritatis modis variis fit à Deo p. 12.
Regna ab Apoſtolica ſede recedentia exareſcunt p. 32.
Rationes fidem illuſtrantes ejus meritum non minuunt p. 34
Rebellio beſtiarum in hominem eſt peccati pœna 69
Reprobationis pure negativæ nulla in homine præciſe cauſa reperitur ibid.
Reliquiæ ſanctorum venerandæ 177
Reſurrectio Chriſti 195. *in ſcripturis figurata & prædicta* ib.
Reſurrectionis fides eſt chriſtianæ religionis fũdamentũ ibi.
Ratio in die judicii de quibus rebus reddenda 239
Remiſſio peccatorum fit in Eccleſia 287. *Chriſti merito, ſacerdotum miniſterio* 288. 312.
Reſurrectio corporum futura 312.
de Reſurrectione errores 313.
Reſurgentium corporum ſtatura, color, ætas, ſexus: an ſimul fiet omnium reſurrectio 316. *ubi, quando, quali in corpore, quales futuræ dotes corporum, cujus virtute fiet reſurrectio,* 318. 319. 320.
Reſurrectionis carnis fide corpora & reliquias ſanctorum ſepelimus, veneramur 321
Romanus Pontifex eccleſiæ militantis caput 425
Religionis præceptum 478
Reliquiæ ſanctorum honorandæ 486
Religionis cauſa peierare non licet 505
Remedia cõtra linguæ peccata 527. *contra irã & injurias* 528
Remedia contra libidines 531.

S

Sacra ſcriptura ſola ad controverſias terminandas inſufficiens eſt p. 16
Scriptura ſacra eccleſiæ authoritate recipitur p. 17
Symbolum quid denotet p. 24
Symboli Apoſtolici neceſſitas p. 25
Symbolum eſt ab Apoſtolis editum p. 25
Symboli authoritas p. 26
Symboli crebra recitatio prodeſt p. 26
Symbolo cuncta Dei beneficia continentur p. 26
Symbola tria præter Apoſtolicum in eccleſia recepta p. 27
Symboli Apoſtolici ſcopus p. 29
Signo infidelitatis uti non licet p. 37
Status primi hominis exponitur p. 68
Similitudinis Dei ratio in quo conſiſtat 69
Supernaturalis actio tribus modis dicitur p. 78
Salus omnium optanda & & procuranda 97.
prædeſtinationis definitio, & an ejus in homine cauſa reperiatur p. 97. 98
preſciẽtia conditionata inter ſcientiam viſionis & ſimplicis intelligentiæ media rejicitur p. 98.
Sepultura Chriſti quid denotet, cur facta 173. 174. *quæ ac quanta ibi myſteria* 175
Sepeliendi, ac ſepulchrorum ritus 176
Spiritus creatus in loco eſt definito 179
Seſſio Chriſti ad dexteram patris quid ſignificet 215
Senſus erũt, ſenſuũmque actiones in corporibus beatorũ 206
Spiritus ſanctus verus Deus à Patre atque Filio procedens 245. 246. 247. *tanquam ab uno principio* 249. *non tanquam Filius, quia per modum amoris* ibid.
Spiritus Sanctus cur & quomodo donum vocetur 250
Spiritus ſancti perſona datur 250
Spiritus ſancti donã varia, effectúſq; diverſi, unde digitus Dei rectè dicitur, & fonti, rori, flumini, oleo, igni comparatur 251
Spiritus ſancti ſeptem dona ratione tantum à virtutibus tribus intellectualibus, & 4. cardinalibus diſtincta 252.
Sapientia donum quid? 252
Sententia extremi judicii per quem ferenda 239
Spiritus ſancti dona utrùm connexa ſint 258
Superbia quid, quæ ejus ſpecies 301
Superbiæ remedia 302
Sacramenti definitio 329
Sacramentorum veteris & novæ legis differentia 331.
Sacramenta conſtant materia & forma 333
Sacramentorum neceſſitas 336. & ſeq.
Sacramentorum miniſteriũ quibus commiſſum 345. & ſeq.
Septem novæ legis Sacramenta 352
Sacramentorum uſus, & dignitas 353
Satisfactio pœnitentiæ pars 403
Sacerdotis dignitas 415. *officiũ* 421. *Subdiaconi officiũ* 420
Sacerdotum varii gradus 423.
Sponſalia matrimonio præmittuntur 442
Sanctorum cultus pius eſt 480
Sanctorum invocatio licita 482
à Sanctis variis rectè diverſa dona petuntur 485
Sanctorum reliquiæ rectè honorantur 486
Sanctos moniãẽtis tẽplorũ, & votis honorare licet 488 489
Sacrilegium quid, 504
Sabbati vox quid ſignificet 506
Sodomia ibidem

T

Trinitatis myſterium à Deo nobis revelatum 41

Trinitatis

Digitized by Google

Trinitatis & incarnationis fides nos à Mahumetanis & Iudæis diſcernit p. 123.
tenebræ factæ in morte Chriſti Deo ſuſpendente concurſum 172
Tempus mortis, judicii, & adventus Chriſti cur Deus ignorari velit 221
Timoris ſeu temperantiæ donũ, & quotuplex timor, ac quid ſervilis, initialis, caſtus. 257
Tonſura militia Chriſti aſſcribit 419

V

Virtutes tres Theologicæ cur ita dictæ p. 5.
Veſtium mutatio quando licita religioſo, mulieri? p. 37
Vita æterna eſt gratia pro gratia 102
Voluntas Dei operativa & executiua 203
Vult Deus omnes ſalvos fieri voluntate antecedente, non efficaci 103
Vnio triplex 126
Verbũ ſolum incarnatum nõ Pater, vel Spiritus Sanctus 127
Virginitas B. Mariæ in cõceptione & nativitate Chriſti ac perpetua fuiſſe oſtẽditur p. 137.
Vnio verbi cum humana natura quomodo facta? qui circa illam errores 130
Virtutes perfectæ ſunt connexæ 252. 258
Virtutum quatuor Cardinalium, ſingularúmque moralium officia 254
Vocatio interior, & exterior, & quodã generalis, alia verò ſecundũ propoſitũ ſalvãdi 260
Vita æterna in quo conſiſtat 322.
Vltimum finem omnes aſſequentur 328.
Vnctionis extremæ ſacramentũ 411. *materia, forma, ritus, effectus, miniſter.* 412. 413
Votum continentiæ ordinibus annexum 431
Voti natura 501

INDEX RERVM, quæ in tribus libris continentur, De Venerabili Euchariſtiæ Sacramento & Sacrificio.

A

ACcidentia Chriſti corpus in Euchariſtia tegentia non ſunt larvæ. pag. 613
Adoratio Euchariſtiæ 631
Agni paſchalis immolatio ſacrificium euchariſt. adumbravit 661
Albedo in euchariſt. non ineſt corpori Chriſti, nec ipſum album facit 613
Albæ ſignificatio 690
Altarium erectio 665
Amictus quid ſignificet 690
Annulus 690
Anthropophagos cur gentiles Chriſtianos eſſe putaverint 629
Apparitiones in euchariſt. quomodo fiant 627
Aqua vino miſcenda 610
Aquæ aſperſio 665
Argumentorum Calvini diſſolutio 610
Argum. Lutheri diſſolutio 624
Argum. eorum, qui in elevatione & verbali oblatione ſacrificii euchariſt. eſſentiam cõſtituunt, ordine diſſolvuntur 673
Auguſt. à Calvini calumnia vindicatur 615

B

Baculi epiſcopalis ſignificatio 685
Berengarii hæreſis & palinodia 694
Bernardus cum aliis ſeſe oppoſuit ſacramentariis 569

C

Calceorum ſignificatio 690
Caligarum Epiſcopi ſignificatio 690
Calvini hæreſis nihil prioribus niſi fucum verborum ſuperaddit 597
Canon unde appelletur 696
Canonis miſſæ paraphraſis 696
Cantus Eccleſiaſticus 593
Cappa 690
Carolſtadius hæreſim ſacramentariorum in Germania renovavit 596
Caſula 689
Cereorum accenſio 691. 692
Ceremoniarum utilitas 689
Chriſti corpus non ſolùm fide, ſed etiam corporaliter ore manducamus 611
Chriſti corpus nõ tantùm in ſigno, ſed realiter in euchar. præſens eſt 600
Chriſti corpus extra usũ in euch. remanet 628
Chriſtum in alia ſpecie videmus 628
Chriſtus in euchariſt. eſt adorandus 629
Chriſtus per euchariſt. myſteriũ ſe nobis inſerit, ſuorúmque bonorũ conſortes facit 603
Communio cur euchariſt. tribuatur 636
Communicaturo non tantùm animi, ſed & corporis ratio habenda 643
Communis ſententia eſt ſacrificii eſſentiam in confectione euchariſt. reperiri 676 *quã ſententiam qui impugnant, vel imprudentes, Lutheranos adjuvant.* 678
Conventus ad miſſæ ſacrificium fiunt ad latriæ cultum Deo exhibendum 682
Crucis ſignum ſemel, ter, aut 5. *cur in miſſa exprimatur* 693

D

Dalmatica quid ſignificet 690
Diabolus cur de euchariſtia contentiones excitet 693. 694
Dominicus ſe Albigenſibus opponit 596
Dominus vobiſcum 693

E

Elevatio euchariſtiæ ceremonia eſt 671
Elevatio manuum, & oculorum quid ſignificet 690
Elevatio victimæ ceremonia eſt 692
Evangelium cur verſus aquilonẽ legatur 695
Euchariſtia eſt pietatis arx 695
Euchariſtia commendat Dei ſapientiam 611 *Dei charitatẽ* 602 *atq; magnificentiam ibid.*
Euchariſtia ſacramentum aptiſſimè ex pane & vino fieri. 608
Euchariſtiæ reſervatio antiquiſſima 629
Euchariſtia rectè circumfertur 633
Euchariſtiæ confectio ex ritu & uſu ſacrificiũ eſſe

Digitized by Google

eſſe monſtratur 666

F

Feſtum venerab. ſacramēti rectè inſtitutū 633
Figmentum Calvini tanquam idolum orbi proponitur 598
Formula palinodiæ Berengarii 595
Frequens cōmunio utilis etiam laicis 540
Fractio ſpecierum caremonia eſt 672
Fructus ſumptionis euchariſtiæ 635

G

Genuum flexio 692
Græci fermētato pane utūtur, lat. azymo 609

H

Hæreſis de euchariſtia quando & à quibus nata 594. & à quibus oppreſſa 595 à quibus renovata 596
Hoc, demonſtrat contentum ſub ſpeciebus 599
Hoſtia miraculoſa quomodo tractanda 627

I

Idem corpus in diverſis locis eſſe poteſt 610
Immolatur Chriſtus verè, licet incruentè in euchariſtia 677
Impanatio rejicitur 617 & ſeq.
Infirmis euchariſt. viaticū providēdū eſt 639
Inſtitutio euchariſtiæ cum ſolennibus caremoniis myſterii ſublimitatem oſtendit 606
Ite miſſa eſt, quid ſignificet 693

L

Linea veſtis 690
Locus deſtinatus ſacrificiis in euchariſt. inſtitutione delectus 607
Lutheri argumenta diſſolvuntur 624
Lutheri impanatio rejicitur 617

M

Magis credendum Chriſto quàm Calvino 698
Malachiæ vaticinum de euchar. ſacrificio 660
Manipuli ſignificatio 660
Manuum ablutio quid denotet 693
Melchiſedech novi teſtamenti ſacrificium adumbravit 659
Miſſæ compendioſa expoſitio 663
Miſſæ formulam B. Petrus latinis tradidit 696
Miſſæ ritus ab Apoſtolis ordinatus 631
Miſſæ vox quid ſignificet 693
Mitra quid denotet 690
Moralis ſignificatio commun is eſt omni ſacrificio 653
Mors Chriſti Deo annunciatur 662
Mutatio cur adjuncta ſacrificio 653

N

Novi teſtamenti Pontifex pro figuris veritatem ſubſtituit, 604
Nomē, rebus in aliud converſis tribuitur 675

O

Oblatio in quo à ſacrificio differat 653
Oblatio eſt genus ſacrificij 654
Oculare teſtimonium in re fidei non requirendum 613
Offerre Deo quid ſit 651
Omnipotentia Dei non eſt cancellis noſtra intelligentia coarctanda 602. 616
Operatorius ſermo efficit quod ſignificat 599
Organa 693
Oſculum altaris quid ſignificet 693

P

Panis nomen quid ſignificet 625
Panis triticeus, & quidem azymus aptiſſima euchariſtiæ materia 609
Paſcha Chriſtianorum euchariſtia 661
Paſtophorium quid ſignificet 640
Pax vobis 693
Pax Domini triplex 706
Pectoris tunſio 692
Pelliceæ veſtes quid denotent 690
Pollutio quatenus cōmunionē impediat 646
Præparatio neceſſaria communicaturo 642
Puero in euchar. apparente an Chriſti caro remaneat 626

Q

Quantitas panis poſt conſecrationē remanēs per ſe exiſtit 603. ac pati & agere poteſt 626
Quantitatem internam Chriſti corpus quomodo in euchar. habeat. 602

R

Rationale quid 690
Repræſentatio mortis Chriſti ad internam ſacrificii rationem non pertinet 653
Reſervatio euchar. ad varios uſus 629
Rituum miſſæ utilitas 689
Rituum varia genera 689
Romanorum Pontificum pro fide zelus 595
Romani Pontificis judicio author ſua dicta omnia ſubjicit pag. ult.

S

Sacerdotum appellatio ſacrificium ſtatuit 665
Sacerdos unicus ſupremus, cujus multi ſunt miniſtri 979
Sacra vaſa 691
Sacramentariorum hæreſis quando nata 594 quantáque mala ſecum invexerit 597
Sacrificium propriè & impropriè dictum 652
Sacrificii externi definitio 653
Sacrificii externi diviſio 654
Sacrificium externum in omni lege Deo debitum 655
Sacrificiū tollentes eccleſiam extinguunt 656
Sacrificii quatuor conditiones 657
Sacrificium novi teſtamenti in cujus rei oblatione conſiſtat 659
Sacrificium novi teſtamenti ex ſcripturis probatur 663. 664
Sacrificium in ſe oblationem includit 678
Sacrificare idem quod ſacrificium offerre 678
Sacrificii Chriſti virtus ſufficiens applicanda eſt 680
Sacrificium, ſacramentum, & teſtamentum quomodo euchariſtia dicatur 680
Sacrificiū miſſæ in locum divinorū omnium veterū ſacrificiorū ſucceſſit 681 & ad omnes illorum effectus adhiberi poteſt ibid.

Sacri-

Digitized by Google

Sacrificium miſſæ diuinorum beneficiorum epitomen continet 682.
Sacrificium miſſæ propitiatorium 683 *& impetratorium ibidem pro quibus perſonis offerendum* 684.
Sine ſacerdotio & ſacrificio reſpub. non ſubſiſtit 955 *& ſeq.*
Securitas ſalutis in purgatorio 704
Species panis & vini cur poſt conſecrationem remaneant 612.*& ſeq.*
Specierum fractio & commixtio cæremoniæ ſunt 672
Stolæ ſignificatio. 689
Succinctorium quid denotet 690
Sudarii ſignificatio ibid.
Sumptio eucharistiæ ad vſum pertinet 672.

T.

Templorum conſecratio. 691
Templorum cultus pietatem auget ibid.
Tempus communicandi ab eccleſia præfectis ſtatuitur. 910.
Tempus inſtitutionis eucharistiæ myſterium illuſtrat. 607.
Teſtamentum in nouiſſima cœna Dominus cùm liberet eſſet condidit 663
Teſtamentum novum Chriſti ſanguine confirmatum 691.
Totus Chriſtus eſt ſub qualibet ſpecie & parte 634
Tranſſubſtantiatio ſtatuitur. 619.
Tunicæ ſignificatio 690
Turificatio quid ſignificet 693.
Turis accenſio 691.

V

Verba Chriſti operatoria ſunt 599. *etiam nunc ſacerdotum ore prolata* 600
Veſtium ſacrarum uſus & ſignificatio 689.
Veſtium ſacrarum ſplendor Dei reverentiam excitat. 691.
Vinū proprii nominis eucharistiæ materia 609.
Vocalis oblatio ad ſacrificii eſſentiam non pertinet 671
Vtriuſque ſpeciei ſumptio non eſt neceſſaria nec præcepta 649
Vtriuſque ſpeciei confectio an ad ſacrificium neceſſaria ſit 680
Vſus ſacrificii miſſæ 680
VViclefiſtis orbis Chriſtianus ſe oppoſuit 596.

APPROBATIO.

HAec Explicatio *Catechiſmi Romani* ad Parochos, magno Paſtorum compendio typis excudetur, vt ex qua illi, nullo propè negotio, veluti è divite penu depromere poterunt, quicquid pro tempore catechiſandi ratio poſtulare videbitur.

GVLIELMVS FABRICIVS, Apoſtolicus & Archiducalis Librornm Cenſor.

SVMMA PRIVILEGII
SERENISS. BELGICAE PRINCIPVM.

ARchiduces ſuo Diplomate permiſerunt & conſenſerunt, quòd *Iacobus de* Bay, S.Theologiæ Doctor, & Lovanienſis Academiæ Cancellarius, librum, cui titulus eſt, *Inſtitutionum Religionis Chriſtianæ Libri IV. ad Catechiſmi Romani methodum, ex Concilii Tridentini præſcripto concinnati* &c. per ſibi placentem Typographum, admiſſum & juratum in lucem emittere poſſit, cui ſoli per inferioris Germaniæ ditiones eundem librum habere venalem ac divulgare liceat, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ in Concilio Principum, 13. Iulij 1625.

Signat.

T. de Berti.

IVXTA quàm mihi à Sereniſſ. CC. conceſſam facultatem te, Io. Chriſtophore Flaui delegi, qui prædictum Librum excudas ac divulges: conceſſis tibi privilegiis, quæ Archiducale mihi Diploma decrevit.

Iacobus de Bay.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX

Librorum, & Capitum huius libri Primis.

DE Auctore Catecheſeos lib.1.Cap.1. pag. 1
De Catecheſeos nomine. cap.ij. 2
Quid Catechiſmus, Catechiſta & Catechumenus. cap.iij. 2
Vnde Catechiſta doctrinam ſuam exordiri debeat. cap. iv. 3
De varia vocis fidei notione. cap. v. 4
De fidei deuotione. cap. vi. 5
De triplici ſtatu fidei. cap.vij. 7
Vnde ſit fides? cap. viij. 7
An fides in Hominis poteſtate ſit & cur non omnes credant. cap. ix. 9
Qua fides dicatur viua quæ mortua? cap.x. 10
Quod fides informis ad ſalutem non ſufficiat? c.xi. 10
Vtrum dubitantes fidem habeant? cap.xij. 11
Vtrum in Heretico fides eſſe queat? cap xiij. 11
Deus varijs modis reuelat veritatem. cap.xiv. 12
Quænam ſit Fidei cauſa formalis, in quam omnium credentium fides reſoluatur? cap.xv. 12
Vtrum Eccleſię vox, teſtimonium, & decretum, credendorum regula, fideique κριτήριον recte conſtituatur? cap.xvi. 13
Quòd docentis Eccleſiæ vox ad fidem generandam vtiliter concurrat. cap.xvij. 15
An ſcriptura ſacra ſole ad omnes fidei quæſtione determinandas ſufficiat? cap.xviij. 16
Vtrum vox eccleſiæ, queſtiones fidei determinantis, ſit certa, & infallibilis. cap.xix. 18
Vtrum voci Eccleſię ſimpliciter acquieſcendum ſit? cap. xx. 19
An vox Eccleſiæ definientis diuina ſit an humana dicenda? cap.xxi. 21
Vtrum Eccleſia noua fidei dogmata docere poſſit? cap.xxij. 22
Vtrum omnia credenda per articulos diſtinguenda ſint? cap.xxiij. 23
Qui, & quot articuli ab omnibus Chriſtianis expreſſe credendi ſint? cap.xxiv. 24
Cur iſta breuis Fidei formula Simbolum dicatur? cap.xxv. 24
De neceſſitate Simboli ac vtilitate, cap. xxvi. 25
Vtrum Simbolum, quod Apoſtolicum dicitur, editum ſit ab Apoſtolis? cap.xxvij. 25
Quod pręter Apoſtolorum Simbolum alia ſint ab Eccleſia recepta. cap.xxviii. 27
Cuius ſit, exorta noua de fide controuerſia Simbolum explicare? cap. xxix. 27
De Apoſtolici ſimboli diſtributione, articulorumque numero. cap xxx. 29
De primo ſimbolo articulo. cap.xxxi. 29
An ſit imprudentiæ aut leuitatis, aſſentiri doctrinæ propoſitæ, ſine manifeſta, & euidenti ratione? cap.xxxij. 30
Quot & quibus medijs Articuli Chriſtianæ fidei credibiles reddantur? cap.xxxiij. 31
Vtrum rationes, quæ doctrinam chriſtianam eſſe credibilem uincunt fidei meritum tollant aut diminuant? cap.xxxiv. 34
De Confeſſione fidei. cap. xxxv. 35
An, quando de fide aliquis interrogatur inuoluta & obſcura reſponſio ſufficiat? cap.xxxvi. 36
Vtrum perſecutionis tempore fuga ſit licita? cap.xxxvii. 36
Vtrum clericis & Religioſis veſtium commutatione, inſidias hoſtium fidei declinare liceat? cap. xxxviii. 37
De Fidei officio. cap.xxxix. 37
De voce Deus. cap.xl. 38
Quod vnus ſit Deus cap xli. 38
Quod non ſolum ex fide, ſed etiam euidenti ratione probari queat, Deum eſſe. cap.xlii. 39
Quod vnus ſit Deus natura ſed in tribus perſonis ſubſiſtat. cap.xliii. 4[illegible]
Errores de Deo. cap.xliv. 41
De voce Patris. cap.xlv. 42
De omnipotentia Dei. cap xlvi. 42
Omnipotentięq; Dei ſigna. cap.xlvii. 43
Errores de omnipotentia Dei. cap.xlviii. 43
Cur filius omnipotentię Dei mentio fiat in Simbolis prætermiſſis aliis pręconiis. cap. xlix. 44
Cur omnipotentia, communis etiam filio & ſpiritui ſancto Patri ſpeciatim tribuatur? cap.l. 44
De origine mali, & cur Deus omnipotens mala eſſe ſinat? cap.li. 45
Creatorem. cap.lii. 45
Omnia viſibilia & inuiſibilia ſunt a Deo. ca.liii. 47
Quibus argumentis demonſtretur, mundum non fuiſſe ab eterno. cap. liv. 48
Qui ante mundum Creatum egerit Deus? cap.lv.
Quomodo abſque ſui mutatione Deo in mentem venerit, vt creaturas non citius, ſed initio temporis crearet. cap.lvi. 49
Cur Deus mundum tandem creauerit? cap lvii. 49
Vtrum ſimul, an ſucceſſionis ordine Deus res creauerit? cap. lviii. 49
Vtrum Deus vnicum mundum creauerit. c. lix. 50
De Angelorum Creatione, cap.lx. 50
De natura & proprietatibus Angelorum. c.lxi. 51
Quales Angeli; quoad gratiæ munera conditi ſint? cap lxii. 53
De Cauſa Angelicæ ruinæ. cap. lxiii. 53
Ex quo Angelorum ordine diabolus fuerit? c.lxvi. 54
De Angelorum diſtractione & ordinibus. ca lxv. 54
Vtrum omnes ſpiritus Cęleſtes ad miniſteria externa mittantur? cap.lxvi. 56
De Miniſteriis Angelorum. cap.lxvii. 56
De Cuſtodia, protectione & cura Angelorum. cap. lxviii. 56
Vtrum ſingulis hominibus Angeli ad eorum cuſtodiam ſint attributi. cap.lxix. 57
Vtrum ſicuti homines Angelum bonum vel ſui tutelam, ita & malum ad exercitium deputatum habeant? cap.lxx. 57
Vtrum ſingulis rerum Generibus ad procurationem quandam Angeli deputentur. cap. lxxi. 58
Quomodo diſcernetur bonus Angelus a malo? cap. lxxii. 58
Vtrum recte honor Angelis exhibeatur? c.lxxiii 59
Cur Deus Angelorum opera vtatur? cap lxxiv. 59
De Demonibus quid ſcire expediat. cap. lxxv. 59
De Hominis Creatione. cap. lxxvi. 60
De voce Homo vnde deducatur. cap.lxxvii. 61
Quid Hominis voce ſignificetur? cap.lxxviii. 61

Digitized by Google

De Hominis ortu. cap lxxix. 61
Cur Homo poſt reliquas creaturas formatus ſit. cap.lxxx. 62
De ſtatura humani corporis. cap.lxxxi. 62
Quale fuerit hominis corpus ante peccatum? cap. lxxxii. 62
De Vita Hominis innocentis tempore c. lxxxiii. 63
De Generandi modo,tẽpore innocentiæ,c lxxxiv. 63
Vnde primo homini in ſtatu innocentię immortalitas obuenerit? cap.lxxxv. 63
Vnde mors nunc obueniat? cap.lxxxvi. 64
De Anima rationali. cap.lxxxvii. 64
Vtrum Anima ſit ex traduce vel nunc creatur, & creando corpori infundatur. cap. lxxxviii. 66
Quod anima ſit incorporea, & immortalis. cap. lxxxix. 66
De ſtatu primi Hominis. cap.xc. 68
In quo conſiſtat Imago Dei in hominem cap.xci. 68
Cur animalia nunc homini non ſemper obtemperẽt, ſed potius noceant? cap.xcii. 69
In quo ſimilitudinis ratio conſiſtat? cap.xciii. 69
Vtrum rectitudo Iuſtitiæ homini naturalis, vel potius ſuper naturalis dici debeat. cap.xciv. 70
De libero Hominis arbitrio. cap.xcv. 70
De poteſtate liberi arbitrij hominis integri.xcvi. 72
Cur Deus hominem male libero vſurum arbitrio creauerit? cap.xcvij. 72
Quod liberum hominis arbitrium peccato non ſit amiſſum. cap.xcviii. 72
De qualitate liberi arbitrij poſt lapſum. c.xcix. 74
Quod ſine gratia liberum hominis arbitrium boni poſſit? cap.c. 75
De Gratia Chriſti. cap.ci. 76
De Gratia nomine. cap.cii. 77
De Gratia Chriſti diuiſione. cap.ciii. 78
Vnde gratiæ efficacia profluat. cap. civ. 80
Quomodo libertas arbitrij conſiſtat cum efficaci gratia Dei. cap.cv. 81
Vtrum efficax gratia non ſolum reſpui poſſit, ſed etiam a voluntatis obedientiæ non numquam actu diſiuncta ſit? cap cvi. 84
De diuiſione auxilij,ſeu gratiæ efficacis. cap.cvi 85
De gratia prouemente & ſubſequente. cap. cvij 87
Vtrum eueniat, quod ex duobus hominibus pariter affectis ſi eandem omnino ſpecie gratia properantem accipiant alter credat,(vel pœnitentiam agat alter vero non? cap cix. 87
Quod Deus per Chriſti gratiam non adiuuet poſſe tantum,ſed etiam velle & agere. cap.cx. 90
Quod duplex boni agendi potentia ſit. cap.cxi. 91
Vtrum iuſtus ſpeciali Chriſti auxilio in quouis opere bono indigent? cap.cxij. 92
Vtrum iuſto ad quodlibet opus pium exercendum, noua gratia opus ſit, non ſolum cooperante, ſed etiam excitante? cap cxiij. 93
Quod auxilium gratia non expectat, ſed preueniat hominum voluntates. cap cxiv 95
Vtrum auxilium gratia Dei omnibus æqualiter adſit. cap.cxv. 95
Vtrum omnibus ſufficiens auxilium ad ſalutem a Deo detur? cap.cxvi. 96
Quod non potuit Deus iniuſtitiæ accuſari etiam ſi non omnibus det auxilium ſufficiens ad ſalutem cap.cxvii. 97
De predeſtinatione. cap cxviii. 97
Quid ſit Predeſtinatio? cap cx.x. 99
Vtrum predeſtinatio ad gloriam ſit ex preſcientia meritorum?an cõtra preſcientiam meritorum ex predeſtinatione ad gloriam? cap.cxx. 100
Quod electio per antonomaſiam intelligatur electio ad Gloriam. cap.cxxi. 101
Quod electio æterna duobus modis conſiderari poſſit. cap.cxxii. 101
Quod predeſtinatio fiat ad certum gradum Gloriæ & gratię. cap.cxxiii. 102
Vtrum, ſicut predeſtinationis nulla in homine cauſa reperitur,ita neque reprobationis?cap.cxxiv. 103
Quid inter hominum & Angelorum electionem & reprobationem interſit? cap.cxxv. 105
Vtrum gratuitę predeſtinationis prædicatio exhortationi, piorumque hominum profectui aduerſetur? cap.cxxvi. 106
De Prouidentia Dei. cxxvii. 107
Errores de prouidentia Dei. cap cxxviij. 107
Vtrum Deus particularem, & immediatam rerum prouidentiam habeat? cxxix. 108
De gubernatione Dei vtrum immediata ſit? cap.cxxx. 109
Vtrum gubernatio creaturæ cõiceturꝰ c.cxxxi. 110.
De effectibus Diuinæ gubernationis?cap.cxxxii. 110
De Miraculoſa Creaturarum immutatione. cap. cxxxiii. 111
Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum. cap.cxxxiv. 112
De lapſu Hominis. cap.cxxxv. 113
De neceſſitate aduentus Chriſti. cap.cxxxvi. 114
Quod Deus Hominẽ fieri congruebat. cap. cxxxvii. 114
Quantum nobis vtilitatis Dei incarnatio contulerit. cap.cxxxviii. 114
Quæ incarnationis cauſa? quis finis. cap. cxxxix. 115
Vtrum Chriſti incarnatio etiam Angelis profuerit. cxl. 115
Vtrum ſi Homo non peccaſſet, Deus incarnatus fuiſſet? cap cxli. 116
De ingenti deſiderio Aduentus Chriſti.cap.cxlii. 116
Quod filius Dei conuenienter ſit homo factus non pater aut Spiritus Sanctus. cap.cxliii. 116
De nomine Ieſu. cap.cxliv. 117
De nomine Chriſti. cap. cxlv. 118
Filium eius unicum. cap.cxlvi. 120
De filij generatione Diuina. cap.cxlvii. 120
Vtrum extra Chriſti fidem aliquis ſalutari potuerit? cap.cxlviii. 123
Cur tam ſerò Chriſtus venerit? cap.cxlix. 124
Dominum noſtrum. cap cl. 125
Qui conceptus eſt de Spiritus ſancto, natus ex Maria Virgine. cap cli. 125
Cur ſolus Filius incarnatus dicatur? cap.clii. 127
Cur conceptio Chriſti ſpiritui ſancto tribuatur. cap cliii. 127
Vtrum ſpiritus ſanctus pater Chriſti ſecundum humanitatem dici poſſit? cap.cliv. 128
De qualitatibus conceptu prolis. cap clv. 128
Cur potius ſcientia plenitudo quam omni potentia, vel eſſe vbique, ſit anima Chriſti conceſſa? cap. clvi. 129
De Hereſibus circa vnionem Diuinæ naturę cum Humana in Chriſto. cap.clvii. 129
Natus ex Maria Virgine cap. clviii. 130
Vtrum B Virgo, Mater Dei dicenda ſit?cap clix. 131
Quod Chriſtus abſque Matris tædio uel dolore conceptus natuſque ſit. cap.clx. 132
De loco Natiuitatis Chriſti tempore, aliiſque circumſtantiis. cap.clxi. 133
ex Maria. cap.clxii. 134

De

De nomine B. Virginis Mariæ. cap.clxii. ibidem
De Virginitate B Mariæ. cap.clxiii. 135
Cur ex Virgine Dei filius naſci uoluerit. c.clxiv. 136
Vtrũ Virgo naturaliter concipere poſſit? c.clxv. 137
De Hereſibus Virginitati B. Mariæ contrariis? cap. clxvi. 137
Cur de virgine deſponſata Chriſti naſci voluit, cap. clxvii. 139
Cur de Virgine falſo deſponſata Chriſtus naſci elegerit. cap. clxviii. ibidem
Vtrum inter B. Virginem & Ioſeph verum extiterit coniugium? cap.clxix. 140
De Genealogia B. Mariæ. cap.clxx. ibidem
Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus &c. c.clxxi. 141
Quænam potiſſimum in Chriſto conſideranda ſint? cap.clxxii. 142
Vtrum corporis defectus chriſtus aſſumpſerit? cap. clxxiii. 144
Vtrum anima Chriſti paſſionibus onnoxia fuerit. cap. clxxiv. ibi.
Vtrum in Chriſto effectus contrarii fuerint? cap. clxxv. 145
Vtrum Chriſti anima peccare potuerit? c.clxxvi. 146
De paſſione filij Dei Ieſu Chriſti. cap clxxvii. ibid.
Vtrum pati Chriſtum oportuerit? cap clxxviii. 147
Vtrum fuerit decens Chriſtum pati? clxxix. 148
Vtrum Chriſti paſſio æterna Dei voluntate prædeſtinata, an preuiſa ſolum fuerit? clxxx. ibid.
Vtrum Chriſtus patiendi preceptum habuerit? cap. clxxxi. 150
De magnitudine paſſionis Chriſti. cap clxxxii. ibid.
Vtrum Chriſti paſſio lugenda ſit.? cap.clxxxiii. 152
De Tempore quo paſſus eſt Chriſtus. clxxxiv. 153
De loco Paſſionis Chriſti. cap.clxxxv. ibid.
De genere mortis Chriſti in cruce, & cur Dominus crucifigi elegerit? cap.clxxxvi. 154
Quibus tipis Crux præfigurata fuerit? cap.clxxxvii.
De ligno Crucis. cap.clxxxviii. ibid.
Quot ~~dutus~~ clauis Dominus cruci affixus fuerit? c.189. 157
De ſitu Chriſti in Cruce. cap.cxc. ibid.
De forma Crucis Chriſti. cap.cxci. ibid.
In Crucis Miſterio Chriſtianis gloriandum. cap. cxcii. 158
De effectibus ſigni Crucis. cap. cxciii. ibi.
De modo efformandæ crucis. cap.cxciv. 160
Contemptus Crucis ad Chriſti contemptum ducit. cap. cxcv. 161
Mortuus. cap.cxcvi. 162
De beneficijs morte Chriſti exhibitis. ca cxcvii. 163
Quomodo Chriſti paſſio ſupradictos effectus operata ſit cap.cxcviii. 164
Quod Chriſti mors per modum ſacrificij noſtram ſalutem quoque operata ſit. cap.cxcix. 167
An Chriſti Paſſio noſtram ſalutem per modum Redemptionis ſit operata? cap.cc. 168
Vtrum Chriſti Paſſio inſtrumentaliter noſtram ſalutem effecerit? cci. ibi.
Vtrum Chriſtus pretium redemptionis ſuæ pro vniuerſis hominibus obtulerit? cap.ccii. ibi.
Vtrum propter Chriſti merita omnibus hominibus detur ſufficiens auxilium ad inchoandam ſalutẽ. cap cciii. 169
Vtrum in Chriſti morte facta, ſit Verbi a Carne vel animæ ſeparatio. cap.cciv. 170
Vtrum Chriſti mors, naturalis fuerit? cap.ccv. 171
Vtrum Chriſti corpus mortuum idem. c.ccvi. ibid.
De prodigijs, quæ in Chriſti morte acciderunt. cap. ccvi. ibid.
Et ſepultus. cap.ccviii. 173
De modo ſepulturæ Chriſti. cap.ccix. 174
De tempore quo Chriſti corpus in Sepulcro remanſit. cap.ccx. 175
De ritu ſepulchrorum & ſepulturarum. ca.ccxi. 176
Quintus articulus Deſcendit ad inferos tertia die reſurrexit a mortuis. cap.ccxii. 177
Quod non ſit Fabula, eſſe limbum, ſiue locum ſubterraneum, in quo animæ defunctorum concludantur. cap.ccxiii. 179
De Chriſti ad inferos deſcenſu. cap.ccxiv. 181
Quomodo Chriſti anima ad inferos deſcenderit? cap. ccxv. 183
Cur anima Chriſti ad inferos deſcẽderit? c.ccxvi. 184
Vtrum anima Chriſti, quemadmodum ad Sinum Abrahe reali præſentia, ita ad Purgatorium, & locum damnatorum animarum deſcenderit? cap. ccxvii. 185
De Purgatorio. cap.ccxviii. 186
Vbi Purgatorium ſit? cap ccxix. 189
Vtrum in Purgatorio veri ignis pœna defunctorum animæ excrucientur? cap.ccxx. 190
De grauitate pœnarum Purgatorij. cap ccxxi. ibid.
Quamdiu Purgatorij pœna duret? cap. ccxxii. 191
Vtrum animæ Purgatorio emundatæ mox Dei viſione perfruantur? cap.ccxxiii. ibid.
Vtrum omnes Animarum apparitiones, dæmonum ſint illuſiones? cap.ccxxiv. 192
An viuorum, ſuffragijs animæ poſt mortem adiuuari poſſint? ccxxv. 193
Quibus modis viui defunctis ſubuenire poſſint? cap. ccxxvi. 194
Quod Eccleſiæ ſuffragia neque Beatis neque damnatis proſint. ccxxvii. ibid.
Vtrum particularem ſuffragia ſolis animabus proſint, pro quibus offeruntur? cap.ccxxviii. ibid.
Tertia Die reſurrexit a mortuis. ccxxix. 195
Cur Chriſtus reſurrexerit? cap.ccxxx. 169
De tempore reſurrectionis Chriſti. cap. ccxxxi. 197
De Die Dominica. ccxxxii. 198
De tempore celebrationis Paſchæ. cap.ccxxxiii. 199
De priuilegijs Chriſti reſurgentis. cap.ccxxxiv. ibid.
De cauſſa reſurrectionis Chriſti. cap. ccxxxv. 200
De qualitate corporis Chriſti poſt reſurectionem. cap.ccxxxvi. 201
De corporis glorioſi integritate. cap.ccxxxvii. 203
Vtrum in glorioſo Chriſti corpore fuerint partes organicæ, ad actiones vitæ vegetantis a natura deſtinatæ, cum omnibus animæ vegetatiuæ facultatibus? cap.ccxxxviii. 204
Vtrum Chriſtus poſt reſurrectionem veſtibus eſt vſus. ccxxxix. 205
Vtrum in glorioſo Chriſti corpore omnes animæ ſentientis facultates, cum earum actionibus reperiãtur? ccxl. 205
De ſupranaturali corporis Chriſti poſt reſurectionem perfectione. ccxli. 207
De Apparitionibus Chriſti poſt reſurrectionẽ ccxlii. 208
Quibus argumentis Chriſtus ſuam reſurectionem confirmauerit? ccxliii. 210
Quidnam Chriſtus poſt reſurrectionem Apoſtolis loquutus fuerit? ccliv. ibidem
Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. cap.ccxlv. 211
Vnde & quouſque Chriſtus aſcẽderit? c.ccxlvi. 212
Quaſi motu Chriſtus in Cælũ aſcẽderit? c.ccxlvii. ib.
Cur Chriſtus in Cælum aſcenderit? cap.ccxlviii. 213

De Temporis Aſcenſionis chriſti. cap.249. 214
De modo, quo aſcendens Chriſtus diſcipulis Male, dixerit. cap.250. ibid.
De Seſſione Chriſti ad Patris dexteram. c.251.215
Vtrum Chriſtus poſt Aſcenſionem ſuam quandoque ad terram deſcenderit? cap.252. 217
Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. c.253. ib.
De Chriſti duplici Aduentu. cap.254. 218
Quo Chriſtus venturus ſit. cap.255. 219
Quando Chriſtus venturus ſit. cap.256. ibi.
Vtrum die Iudicij ignorari vtile ſit. cap.257.221
De ſignis Aduentu Chriſti. cap.258. 222
De Antichriſto. cap.259. ibid.
De moribus & Antichriſto doctrina. cap.260.224
De crudeliſſima perſequutione Antichriſti, filij perditionis. cap.261. 225
De Antichriſti nomine. cap.262. 226
De Henoch & Helia, et de cõuerſione Iude.263.227
De tertijs generis ſignis. cap.264. ibid.
Iudicare viuos & mortuos. cap.265. 228
Cur iudiciũ generale, poſt particulare cap.266 230
An Chriſtus ſecundum humanã naturã in vniuerſali iudicio ſit Iudex futurus? cap.267. 231
Errores, de futuro Iudicio. cap.268. 231
Quibus argumentis probari queat impios poſt anchoritam æternis pœnis afficiendos? cap.269. 232
Vtrum extremũ iudiciũ pertimeſcẽdũ ſit? c.270.237
Qualis futura ſit extremi Iudicij forma? c.271.234
An cũ Chriſto aliq boñum iudicaturi ſunt. c.272.235
Quod omnes homines ſint iudicandi? cap.273.236
De Accuſatorib. & Teſtib. in die iudicij. c.274. 237
De quibus ratio in die iudicij exigẽda ſit? c.275.238
De Sententia Iudicis. cap.276. 239
De Iudicandis. cap.277. 240
De tempore durationis Iudicij. cap.278. 241
Articulus 5. credo in Spiritum ſanctum. c.279.242
Quod Spiritus Sancti vocabulum tertiam Diuinitatis perſonam per ſe ſubſiſtentem denotat. cap.280 243
De proceſſione Spiritus ſancti. cap.281. 245
Quod non quęlibet relatio ad inſtituendam diſtinctionem ſufficiat. cap.282. 248
Vtrum Pater & Filius vnicum ſint principium Spiritus Sancti. cap.283. 249
Vtrum nomen Doni recte Spiritus Sancto appropriętur. cap.284. ibid.
De varijs Spiritus Sãcti donis & nominib.285.250
De ſeptem Spiritus ſancti donis. cap.286. 252
De quatuor virtutibus Cardinalibus. cap.287.253
De conſilijs euangelicis. cap.288. 255
De fortitudinis Dono. cap.289. 256
De pietatis ſiue Iuſtitiæ Dono. cap.290. ib.
De dono timoris ſiue temperantiæ. cap.291. 257
Vtrum Spiritus Sancti dona inter ſe connexa ſint? cap.292. 258
De Beatitudinibus. cap.293. ibidem
Sanctã Eccleſiã Catholicã ſãctorũ Com. c.294.259
De nomine Eccleſiæ. cap.294. ibidem
De eccleſiæ definitione. cap.295. 261
De partibus Eccleſiæ Chriſti. cap.296. 262
Quid ſit Eccleſia Militans. cap.297. ibidem
Vtrum occulti Heretici in Eccleſia ſint. c.298.263
De Catechumenis. cap.299. 264
De excommunicatione. cap.300. ibid
De Schiſmaticis. cap. 201 265
De Predeſtinatis. cap.301. ibidem
Quod imperfecti Chriſtiani ſint in Eccleſia. c.303.ib
Quod et prauæ vitę fideles in Eccleſia ſint.304.266
Quod eccleſia Chriſti militãs vnica ſit. 305.267
Quod vera Chriſti Eccleſia viſibilis ſit. c. 306.268
Vtrum Chriſti eccleſia ab initio mundi ſemper viſibilis fuerit. cap.307. 270
Vtrum Eccleſia viſibilis deficere poſſit? c.308. 271
Quod Eccleſia perſecutionib. nõ obſcuretur.309.27
De notis Eccleſiæ, per quas videtur. cap.310. ibid.
De Paganorũ & Hereticorũ diſcordia. c.311.275
Quod vnitas Eccleſię militantis potiſſimum in cõiunctione cum Romano Põtifice conſiſtat. c.312.276
Vnitas Eccleſię militantis ex ſucceſſione Romanorũ Pontificem demonſtratur. cap.313. 277
Sanctam. cap.314. ibidem
Quomodo Sanctitas in anima latens, Eccleſia nota conſtitui poſſit. cap.315. 279
Catholicam. cap.316. 280
Apoſtolicam. cap.317. 282
De Nomine Papæ & Papiſtæ. cap.318. 283
Quas Eccleſię notas Heretici aſſignent? c.319. ibid.
Qđ prior & notior ſit eccleſia q̃ ſcript. ſac.320.284
Sanctorum Communionem. cap.321. 285
Qui communionis ſanctorũ exſortes ſint. c.322. 286
Art. Decimus remiſſionem peccatorum. 323.287
Cuius meritò peccatorum fiat remiſſio? cap.324.288
Cur Apoſtolis tacitis aliis rebus ad Iuſtificationem pertinentibus, ſolius remiſſionis peccatorum meminerint. cap.326. 289
Sectarij perperã docẽt, fidẽ ſolã Iuſtificare. 327.290
Quod fides iuſtificans non requirat certitudinem miſericordiæ ſpecialis. cap.328. 291
De preparatione neceſſaria ad conſequendam peccatorum remiſſionem. cap.329. 292
De Peccatis. cap.330. 293
Quid ſit Peccatum. cap.330. ibid.
Quod Peccatũ non eſt res aliqua ſubſiſtens 331.294
Quod Deus non ſit cauſa peccati. cap.332. 295
Diſſolutio obiectionum. cap.333. 296
De peccatorum Varietate. cap.334. ibidem
De peccatis mortalis et venialis diſcrimine.335.298
Quod difficile ſit, mortale peccatum. cap.336.299
Quod peccata venialia non ſit contemnenda.337.ib.
De ſeptem peccatis capitalibus. cap.338. 300
De ſuperbia. cap.339. 301
Quæ ſint remedia contra ſuperbiam. cap. 340.302
De Auaritia. cap.341. 303
Quæ ſint remedia contra Auaritiam? ca.342. ibid.
De luxuria, & eius remedia. cap. 343. 304
De Ira, & eius remedia. cap.346. 305
De Gula. cap.347. 306
De Ebrietate Appendix. cap.348. 306
De Inuidia. cap.349. 307
De Accidia. cap.350. 308
De Peccatis alienis. cap.351. 309
De Peccatis in Spiritum Sanctum. cap.352. 310
De Peccatis in Cælum clamantibus. cap.335. 311
Quo referenda ſit peccatorum cognitio? cap.354. ib.
Quomodo ſolus Deus peccata remittat. cap.355.312
Carnis reſurrectionem Art. vndecimus.356. ibid.
De reſurrectione errores. cap.357. 313
Fides reſurrectionis eſt fundamentum. cap.358. ibi.
Quib. argum. reſurrectio futura pſuaderi? c.359.314
Idem corpus recipiat. cap.360. 315
An aliqui ſiue mente ſint ad præmia. cap.361. 316
Vtrum omnes ſimul reſurgent.? cap.362. 317
Vtrum impij ad immortalitatẽ reſurgent? 363.318
Vbi futura ſit reſurrectio. cap.364. ibid.
De cauſa reſurrectionis. cap.365. ibi.
De Reſurgentium corporum dotibus. cap. 366.319

De qualitate corporum damnatorum.cap.367. 321
De fructu emanãte ex Fide reſurrectionis.c.368.ib.
Duodecimus Articulus vitam eternam.c.369.322
Quibus bonis perfruentur beati? cap.370. ibi.
In cuius potentię operatione Beatitudo. ca.371.324
De bonis acceſſorijs, quæ beatitudinis eſſentiam conſequuntur. cap.372. 325
De Aureolis coronis. cap.373. 325
Vtrum beati per apertam Dei viſionem impeccabiles reddantur. cap.374. 326
An omnium par futura ſit beatitudo? c.375.327
Vtrũ beatitudo ſemel habita deperdi poſſit? 376.ib.
Vtrum omnes homines ſuum vltimum finem aſſequuntur? cap.377. 328

Liber Secundus cap.primum.

De ſacramentis. cap.1. 329
De ſacramenti nomine. cap.2. ibidem
De ſacramenti definitione in Genere. cap.3. 330
Definitio ſacramenti nouę legis. cap.4. 331
Differẽtia ĩter nouę ac ueſtris legis ſacramẽta.5.331
Quod ſacramenta ſint religionis ceremoni a Deo pro tempore gratæ. cap.6. 332
Cuius ſit inſtituere ſacramenta. cap.7. 332
Cur Deus ĩ reb. ſẽſibil.b. ſacramẽta ĩſtituerit? 8.333
Quot partibus ſacramenta conſtent. cap.9. ibid.
Quod ex Chriſti inſtitutione, certis verbis efficiendi vis abſque ſuperſtitione tribuatur. cap.10. 334
Vtrum omnis immutatio formæ ſacramentalis veritatem tollat? cap.11. 335
De ceremonijs in Sacramentorum. certa cap.12.ibidem
Vtrum Sacramenta inſtitui neceſſarium.c.13.336
An ante peccatum Sacramenta neceſſaria. c.14.ib.
Vtrũ in lege naturæ ſacramenta neceſſaria? c.15.ib.
Quod ſacramenta tempore uet. & noui Teſtamenti fuerint neceſſaria. cap.16. 337
Vtrum nouæ legis ſacramenta in alia ſint commutanda. cap.17. 338
De efficacia ſacramentorum nouę legis.ca. 18.ibid.
De Circumciſione. cap.19. 339
Quid ſit ex opere operato iuſtificare? cap. 20. ibid.
Quomodo nouę legis Sacramenta ex opere operato gratiam conficiant. cap.21. 340
Vtrum gratia ſacramentalis a gratia virtutum & donorum differat? cap 22. 342
De Charactere ſacramentali. cap.23. 343
De characteris ſacramentalis officio.cap.24.ibidem
De miniſtris Sacramentorum. cap.25. 344
Quod heretici perperam, aſſerant, oib. baptizatis datã eſſe poteſtatẽ adminiſtrãdi ſacramẽta.26.345
Quiſnam proprius ſit miniſtri Sacramentorum effectus quod ue officium. cap.27. 346
De qualitatibus miniſtri Sacramẽtorum. c.28.347
De intentione miniſtri Sacramenti. cap. 29. ibid.
Vtrum fides & ſanctitas in miniſtro ad ſacramenti integritatem requirantur. cap.30. 348
Qđ miniſtro sãctitas vtilis ac neceſſaria ſit.31.349
Quinam ſingulorum ſacramentorum ſint.c.32.350
Ad quid obligentur ſacramentorũ Miniſtri.33.350
A Miniſtro Peccatore an liceat ſacramenta.34.351
Vtrum Miniſter lingua vulgo nota conficere aut miniſtrare ſacramenta debeat. cap.35. ibid.
De ſacramentorum numero. cap.36. 352
Quod omnia ſacramenta non ſint paris dignitatis. cap 37. 353
De ſacramentorum vſu. cap.38. ibid.
De Baptiſmi nomine definitione ac materia. 39.ib.
De Baptiſmi forma. cap.40. 355
An Baptiſmus repeti poſſit. cap 41. 356
De Baptiſmi inſtitutione & miniſtro. cap. 42.357
De neceſſitate Baptiſmi. cap.43. 358
Qua Iuſtitia pereant paruuli non baptizati? 44. ibid.
Vtrum infantes recte baptizentur. cap.45. 359
Anabaptiſtarum argumenta. cap 46. 360
Vtrum ſicut infantes, ita & adulti mox ſint ad Baptiſmum admittendi. cap. 47. 361
De Baptizandi qualitate. cap.48. ibi.
Vtrum paruuli inuitis parentibus baptizandi ſint? cap.49. 363
De Baptiſmi effectibus. cap.50. 363
Quot effectus Sectarij Baptiſmo tribuant? c.51.ibid.
De Baptiſmo S. Ioannis Baptiſtæ. cap.52. 366
An ſine periculo ſacrilegij Baptiſmus. cap.53.367
De ritibus ſeu Ceremonijs Baptiſmi. cap.54.ibidem
De ritibus Baptiſmum comitantibus. cap.55.368
De ritibus, qui Baptiſmum ſequuntur. cap.56. 369
De confirmationis Sacramento. cap.57. ibi.
De Materia confirmationis. cap.58. 371
De confirmationis forma. cap 59. 372
De confirmationis miniſtro. cap.60. 373
De ceremonijs, ſacramento confirmationis adiunctis. cap.61. ibid.
De confirmationis effectu. cap.62. 374
De confirmationis neceſſitate ac utilitate. 63.ibid.
De cõfirmãdi ætate ac præparatione. cap.64.375
De Euchariſtiæ ſacramento. cap.65. ibid.
De variis Euchariſtiæ nominibus. cap. 66. 376
Quod Euchariſtia, veri nominis ſacramentum, ſit alijs multo excellentius. cap. 67. 377
De prophetijs, figuris, & promiſſionibus ſacramenti Euchariſtiæ. cap.68. 378
De Euchariſtię inſtitutione. cap.69. 379
De Inſtitutore ſacramenti Euchariſtię. 70. 380
De circumſtantijs inſtitutionis. cap.71. ibid.
De materia ſacramenti euchariſtię. 71. 381
De vino. cap. 72. 383
De forma ſacramenti Euchariſtiæ.cap 73. ib.
De ſenſu verborũ, Hoc eſt corpus meum.cap.74.384
De forma conſecrationis vini. 75. 385
De vera, & reali & corporali preſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia. cap.76 386
De penitentia ſacramento. cap.77 387
De virtute penitentiæ. cap.78 388
Quod penitẽtia ſacramẽtũ ſit proprie dictũ c.79 389
De partibus eſſentialibus ſacramenti penitentiæ. cap. 80 390
De contritione. cap.81 391
Vtrum contritionis dolor de ſingulis peccatis neceſſarius ſit. cap. 82 392
Quæ ſit propria vis, & vtilitas contritionis. cap. 83 393
De Cauſis & occaſionibus contritionis.cap.84 394
De Confeſſione, vbi, & a quo inſtituta. cap.85 395
Quod ſingulorum peccatorum confeſſio vtiliter ſit a Domino inſtituta. cap.86 397
Quod diſtinta peccatorum confeſsio in veteri lege adumbrata fuerit. cap.87 ibid.
Quod diſtincta peccatorum enumeratio Eccleſia perpetuo vſu comprobetur. cap.88 398
Vtrum peccata venialia confitenda ſint. 89.400
Vtrum Mutila confeſſio repetenda ſit. cap.90.ibid.
Quas conditiones legitima confeſſio. cap.91. ibid.
Vtrum confeſſa peccata ſemel iterato cõfitenda ſint. cap.92. 401
De tempore confeſſionis. cap.93. 402

Digitized by Google

De ſatisfactione. cap. 94. 403
Quibus operũ generib. Deo ſatisfaciamus. c. 95. 404
Vtrum pro temporali pena ex condigno ſatisfacere poſſimus? cap 96. 405
Vtrum viui pro mortuis ſatisfacere poſſint. c. 97. ibi.
De formali parte ſacramenti penitentiæ. c. 98. 406
De cenſuris Eccleſiaſticis. cap 99. 407
Qui excommunicare poſſint? cap 100. 408
Cuius ſit abſoluere ab excommunicatione. c 101. 410
De minoribus Eccleſiæ cenſuris. cap. 102. ibid.
De Sacramento extremæ vnctionis. cap. 103. 411
Quæ ſit extremæ Vnctionis materia. c. 104. 412
De effectu iſtius Sacramento miniſtro. cap. 105. 413
De Sacramento ordinis. cap. 106. 414
De ſacerdotij dignitate. cap. 107. 415
Quod ordo ſit proprij nominis Sacramẽtũ. c. 108. 417
De ordinum numero. cap. 109. 418
De prima tonſura. cap. 110. 419
De oſtiarijs. De lectoribus, de exorciſtis De Acolitis, De ſubdiaconis, De Diaconis. cap. 112. 420
De ſacerdotio. cap. 113. 421
De varijs ſacerdotum gradibus, cap. 114. 423
Quod inter Epiſcopos gradus Iuriſdictionis authoritate diſtincti ſint. cap. 115. 424
De chorepiſcopis & Abbatibus. cap. 116. ibid.
Vtrum iure diuino Petri ſucceſſor (qui Romanus eſt Pontifex) omnibus Epiſcopis prepoſitus, ac proin de militantis Eccleſiæ viſibile caput ſit. c. 117. 425
De miniſtro Sacramenti ordinis. cap. 118. 429
De Ceremonijs, quibus Miniſter ordinando vtitur. cap. 119. 430
De qualitatibus ordinandorum. cap. 120. 431
De Cælibatu, ſeu continentia voto, ſacris ordinibus annexo. cap. 121. ibid.
De Horis Canonicis. cap. 122. 432
De Clericorum ſtipendio. cap. 123. ibid.
Quibus ſolui debeant decimæ. cap. 124. 433
Qui ad ſoluendas decimas obligentur. cap. 125. ibid.
Quod fructuum decimam partem Deo tribui, æquiſſimum ſit. cap. 126. 434
De immunitate clericorum. cap. 127. 435
De Simonia. cap. 128. 436
De Simoniæ fœditate ac enormitate. cap. 129. 437
De Matrimonio. cap. 130. 438
De Matrimonij inſtitutione. cap. 131. 439
Quod Matrimonium ſit noua legis ſacramentum. cap 132. ibid.
De pro ligamia. cap. 133. 440
De Matrimonij materia & forma. cap. 134. 441
Quid matrimonij miniſter ſit. cap. 135. ibid.
De ſponſalibus. cap 136. 442
De Matrimonij firmitate. cap. 137. 443
Quod expediat, diuortio non diſſolui coniugium vinculum. cap. 138. 445
De Impedimentis Coniugij. cap. 139. 446
Vtrum præcepta de gradibus cognationis & affinitatis, ſint iuris naturalis in quo Eccleſia diſpenſare nequeat? cap. 140. 447
De cognatione ſpirituali & legali. cap. 141. 449
De reliquis Matrimonii impedimentis. ca. 142. ibid.
De impedimentis, quę impediunt contrahendum matrimonium, ſed non dirimũt contractũ. c. 143. 451
Vtrum Matrimonia in vitis parentibus contracta nulla ſint. cap. 144. 452
Cuius ſit in matrim. impedimẽtis diſpẽſare. c 145. ib.
De Ceremoniis Sacramenti Matrimonii. c. 146. 453
De officio Coniugum. cap. 147. ibid.
De Matrimonii bonis. cap. 148. 454
De malis, bono matrimonii contrariis. c. 149. ibid.
De Matrimonii vſu. cap. 150. 455
De Purgationis tempore. cap. 151. ibi.
De Prolis lactatione. cap. 152. 416

Liber Tertius.

De Decalogo, diuiniſq. legibus. cap. 1. 457
Quod Theologi & Iuriſperiti leges diuerſa ratione conſiderent. cap. 2. ibid.
De nomine legibus. cap. 3. 458
De, vi, cauſis, atque conditionibus legis. cap. 4. 459
De legum diſtributione. cap. 5. 461
De lege æterna. cap. 6. ibid.
De lege humana. cap. 7. 462
De legum effectu & obligatione. cap. 8. 463
Cur ſectarii poteſtatem condendarum legum Eccleſię præpoſitis adimant? cap. 9. 464
Vtrum naturalis lex amitti poſſit. 10. 466
Quod ſit diſcrimine inter legem naturalem, æternã, & poſitiuam. cap. 11. ibid.
Quod lex vetus a Deo, & bona fuerit. c. 12. 468
De Gradibus moralium præceptorum. cap. 13. ibid.
De Decalogi nomini ac præſtantia. cap. 14. 469
Cur opus fuerit deſcripta lege? cap. 15. 471
Quos obliget Decalogus? cap. 16. ibid.
An lex Decalogi ab hõie impleri poſſit. cap. 17. 472
Quos fructus obſeruato legis pariat? cap. 18. 473
Vtrũ intuitu mercedes bene operam fas ſit? c. 19. 475
De preceptorũ Decalogi num. & diſtinctę. c. 20. 476
Vtrũ Decalog⁹ ex charitate ĩpleri debeat? c. 21. 477
Vtrum precepta Decalogi diſpenſabilia ſint. c. 22. ib.
De primo Decalogi precepto. cap. 23. 478
Qui in hoc preceptum impingant. cap. 24. 480
De cultu & veneratione ſanctorum. cap. 25. ibid.
Quod ſancti recte inuocentur. cap. 26. 482
Quod ſancti noſtras preces cognoſcant. cap. 27. 484
Vtrum a diuerſis ſanctis varia dona rectè poſcantur. cap. 28. 485
Reliquiis ſanctorũ quis honor debeatur. cap. 29. 486
Vtrum ſacrę ædes in honorem Sanctorum rectè ædificentur & dedicentur? cap. 30. 486
De peregrinationibus ad ſancti reliquias aut memoriam. cap. 31. ibidem
Vtrum ſanctis votis honorare liceat? cap. 32. 489
De Imaginibus. cap. 34. ibidem
De Imaginum Cultu. cap. 35. 491
Quo cult⁹ genere Imagines honorãda ſint? c. 36. 492
De adoratione Crucis. cap. 37. 493
De Veneratione Imaginis Crucis. cap. 38. 494
De præmiis, & ſuppliciis huic primo mandato adiectis. cap. 39. 496
Secundum præceptum. cap. 40. 497
De Iuramento per creaturas. cap. 41. 499
De Iuramento per falſos Deos. cap. 42. ibidem
Quotuplex ſit Iuramentum? cap. 43. 500
Iuramenti legitimi conditiones. cap. 44. ibid.
Quando Iuramenti falſum in cautum uel iniuſtum, letale peccatum ſit. cap. 45. 501
De voto. cap. 46. ibidem
De blaſphemia. cap. 47. 503
De ſacrilegio. cap. 48. 504
De violatoribus ſecundi precepti. cap. 49. ibid.
Cur mi æ ſecundo precepto additæ. cap. 50. ibid.
Vtrum religionis cauſa peierare liceat? c. 51. 505
De vſu iuramenti. cap. 52. ibid.
De Tertio Decalogi precepto memẽto vt die ſabbati ſanctifices. cap. 53. 506

De

De Sabbati voce. cap. liv. 507
De Dominica Die, De Paſcha, De Pentecoſte, Natiui ate Domini Aſcenſione &c. cap. lv. 508
De feſtis Sanctorum. cap. lvi. 509
Quæ feſta obſeruari debeant? cap. lvii. 510
Diebus feſtis quid agendum, quid vitandũ? lviii. 511
Quæ vtilitas obſeruationis feſtorũ dierũ? c. lix. 512
De quarto precepto. cap. lx. 513
Qui filij hoc præceptum vident? cap. lxi. 514
De officio Parentum erga filios. cap. lxii. ibid.
De officio & honore Epiſcopis & Presbiteris debito. cap. lxiv. 516
De officijs, Patriæ et cõſanguineis debitis. c. lxv. 507
De honore Magiſtratui ſeculari deferẽdo. c. lxvi. ibi.
De officio Principis Chriſtiani. cap. lxvii. 518
De præmio obſeruatoribus quarti præcepti a Deo propoſito. cap. lxviii. 520
De quinto præcepto Non occides. cap. lxix. ibid.
Vtrum priuato homini, liceat alium, morte dignum interficere? lxx. 521
De bello, vtrum ſit licitum. cap. lxxi. 522
De Belli iuſti conditiones. cap. lxxii. 523
De Homicidio fortuito, & intento. cap lxxiii. 325
De iniurijs verborum. cap. lxxiv. 526
De remedijs contra linguæ peccata. cap. lxxv. 527
De remedijs contra peccata quinto præcepto uetita. cap. lxxvi. 528
De ſexto præcepto, non mechaberis. cap. lxxvii. 529
De varijs libidinum generibus. cap. lxxviii. ibid.
De remedijs libidinum. cap. lxxix. 531
De ſeptimo præcepto nõ furtum facies, c. lxxx. 532
De varijs furti ſpeciebus. ca. lxxxi. 535
Quæ ſeptimo Precepto iubeantur? cap. lxxxii. ibid.
De octauo Precepto, non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. cap. lxxxiij. 536
De Nono precepto Non concupiſces vxorem proximi tui. cap. lxxxiv. 538
Decimũ præceptũ. Nõ cõcupiſces &c. c. lxxxv. 539
Quo fructu precepta Dei ſeruentur. cap. lxxxvi. 540
De præceptis Eccleſiæ. cap. lxxxvii. ibid.
De Ieiunio triplici. cap. lxxxviii. 542
De Cõmunicatũ neceſſaria diſpoſitione. c. lxxxix. 544

Liber Quartus.

De oratione. cap. i. 546
Quotuplex oratio. cap. ii. 547
Da vocali oratione. iii. ibidem
De cantus eccleſiaſtica vtilitate. iv. 549
De partibus orationis. cap. v. 550
De orationis neceſſitate. cap. vi. 551
Circa neceſſitatem orandi errores. cap. 7. 552
De orationis fructu. cap. viij. 553
De modo orandi. cap. ix. 554
Qua lingua oratio fieri debeat, an ſolum intellecta. cap. x. 556
De horis Canonicis. cap. xi. 558
De partibus officii diuini. cap. xii. 559
De tempore Horarum Canonicarum. cap. xiii. 561
De loco, in quo perſoluẽdę ſint horæ Canon. c. xiv. 563
Qui ad horas Canonicas obſtricti ſint. c. 15. ibidem
Vtrum per alium horas canonicas perſoluerẽ fas ſit? cap. 16. ibid.
De ritibus in oratione ſeruandis. cap. 17. 564
De loco orationis. cap. 18. ibidem
De petendis a Deo. cap. 19. 565
Quorum ſit orare. cap. 20. 566
Quis orandus ſit, & per quem. cap. 21. ibidem
De orationis Dominicæ excellentia. cap 22. 567
De orationis Dominicæ præmio Pater noſter qui es in Cælis. cap. 23. 568
Quorum ſit hanc orationem dicere. cap. 24. 569
Cui perſonæ diuinę loquamur dicendo Pater. 25. 707
Secunda petitio Adueniat regnum tuum c. 19 572
Fiat uoluntas tua ſicut in Cęlo, & terra. c. 30. ibid.
Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. 31. 573
Et dimitte nobis debita noſtra. cap. 32. 575
Et ne nos inducas in tentationem. cap. 33. 577
Sed libera nos a malo. cap. 34. 579
Expoſitio ſalutationis Angelicę. cap. 1. 581
Quis Autor ſit angelicę ſalutationis. cap. 2. 582
Quo tempore ſalutatio per Angelum facta. c. 3. ibid.
De colloquio Gabrielis cum Maria, & ſerpentis cum Eua. cap. 4. ibid.
Quot ſint Angelicę ſalutationis partes. cap. 5. ibid.
Expoſitio verborum ſalutationis Angelicæ. c. 6. 583
De Genealogia B Mariæ. cap. 7. ibid.
De Virtutibus B. Mariæ. cap. 8. 584
Virtutes B. Mariæ proponuntur. cap. 9. 585
De coniugio B Virginis. cap. 10. 586
Quod B. Virgo in conceptione, in partu, & poſt partũ, virgo permanſerit. cap. 11. 587
Dominus Tecum. cap. 12. 588
Benedicta tu in mulieribus. cap 13. 589
Et Benedictus fructus uentris tui. cap 14. 550

De Venerabili Euchariſtiæ Sacramento, & Sacrificio libri III.

Diabolus contentiones de Euchariſtia excitat, ut eiuſdem preſtantiſſimo fructu homines priuet liber primus. cap. 1. 593
In primitiua Eccleſia de reali preſentia Chriſti in Euchariſtia non fuit dubitatum. cap. 2. 594
A quibus Sacramentariorum hęreſes. c. 3. ibid.
Quibus Auctoribus Sacramentariorum hæreſis nata mox oppreſſa ſit. cap. 4. 595
Quod Caluini hæreſis præter uerborum fucum nihil prioribus ſuperaddat. cap. 5. 597
Quod non per metonymiam, nec per ſolam energiam, uel in ſigno tantum, ſed realiter ac proprio uerborum ſenſu, Chriſti corpus in Euchar. ſit. c. 6. 598
Sermo operatorius efficit quod ſignificat. cap. 7. 599
Chriſti uerba etiam nunc ſacerdotum. c. 8. 600
Omnipotentia Dei non eſt cancellis intelligentiæ noſtræ coarctanda. cap. 9. 602
Chriſti corpus in Sacramento Euchariſtię quantitatẽ internam habet, ſed per modum ſubſtantię, ita ut nullum ordinem ad locum habeat. c. 10. ibidem
Quantitas remanens proprietatem ſubſtantię obtinet, ut per ſe exiſtat, agat, & patiatur. cap. 11. 603
Chriſtus admirabili ſapientia per Euchariſtiam ſe nobis inſerit, ut in nobis uiuat, operetur, ſibique arctiſſime coniugat. cap. 12. ibidem
Euchariſtiæ miſterium, Dei charitatem hominibus commendat. cap. 13. 604
Noui teſtamenti Pontifex pro figuris veritatem ſubſtituit. cap 14. 605
Chriſtus Euchariſtiam inſtituturus, ſuæ legationis munus in memoriam reuocat. cap. 15. 606
Chriſtus in Euchariſtiæ inſtitutioni ſolemnes Ceremonias adhibet. cap. 16. ibid.
Tempus inſtitutionis Euchariſtiæ Miſterium Illuſtrat. cap. 17. 607
Locus ad inſtituendam Euchariſtiam delectus in quo typica ſacrificia offerri cõſueuerãt. c. 18. ibid.
Quod ex pane & vino aptiſſime ſacramentum Eu-

cha-

Digitized by Google

charistię fiat. cap.19. 608
Panis triticus, & quidem azimus, eſt apta Eucharistiæ materia. cap.20. 609
In propriÿ nominis vino conſecrandum eſt.c.21.ibid.
Aqua vino permiſcenda. cap.21. 610
Diſſolutio argumentorum Caluini, contra realem præſentiam corporis Chriſti in Euchariſtiæ ſacramento. cap.22. 610

Liber Secundus de Venerabili Euchariſtiæ Sacramento.

Quod Panis & vini ſubſtantia cum Domini corpore ac ſanguine non remaneat. cap.1. 617
Leutheri Impanatio reÿcitur. cap.2. 618
Poſterioris Lutherani impanationē reÿciunt. 3.619
Tranſſubſtantiatio omnibus ſeculis a fidelibus credita fuit. cap.4. 619
Diuini verbi virtute quotidie fit panis & vini ſubſtātia traſmutatio. cap.5. 620
Diuerſa eſt ratio conuerſionis naturalis & tranſſubſtantiationis ſacramentalis. cap.6. 621
Chriſti potentia & teſtificatio fideli ſufficere debet. cap.7. ibid.
Cur panis & vini ſpecies cum ſubſtantia non transeant. cap.8. 622
Argumentorum contrariorum diſſolutio.ca.9. 624
Argumenta ex actione & paſſione ſpecierum diſſoluuntur. cap.10. 625
Quamdiu ſub ſpeciebus remaneat Chriſtus. 11. 626
Chriſtum in Euchariſtia, licet velatum, aſpicimus & tractamus. cap.12. 627
Quod extra vſum ſacramenti ſub Hoſtia conſecrata corpus Chriſti remaneat. cap.13. 628
Quod ad religionis cultum recte Euchariſtia conſeruetur. cap.14. 631
De Circumgeſtatione Euchariſtiæ. cap.15. 633
Quod in Euchariſtiæ Sacramento ſub vtrouis ſpecie totus Chriſtus ſit. cap.16. 634
De fructu Sacramenti Euchariſtiæ. cap.17. 635
Cur Euchariſtię communio vocetur. cap.18. ibid.
De frequenti communione. cap.19. 636
Communicandi tempora Pręfectis Eccleſiæ praſcribenda Dominus commiſit. cap.20. 638
Infirmis Euchariſtia Viaticum prouidēdū.c.21.639
Frequens Communio, non ſolis Eccleſiaſticis, ſed & laicis ſuadenda. cap.22. 640
Non eſt omittenda pretextu reuerentię communio. cap.23. 641
Qualis pręparatio ſit communicaturo neceſſaria. cap.24. ibidem
Communicaturo non tantum animi, ſed & corporis ratio habenda. cap.25. 642
Vtrum Euchariſtia ſub vtraque ſpecie ſumi debeat.? cap.26. 644
Vtrum a Chriſto præceptū ſit, vtramque ſpeciem ſumere? cap.27. 646
Solutio argumentorum contra vnius ſpeciei ſumptionem. cap.28. 648
Diſſoluitur argumentum ex chriſti facto & verbis, Ioannis 6.deductum. cap.29. 649
Diſſolutio obiectionum ex Patribus deſumptarum. cap.30. 650
Diſſoluitur argumentum ex ſubnactione fructus petitum. cap.31. ibidem

Liber tertius de Venerabili Euchariſtiæ Sacramento.

De multiplici acceptione vocis ſacrificÿ. cap.1. 652
Sacrificÿ proprie dicti definitio. cap.2. 653
Sacrificÿ externi diuiſio. cap.3. 654
Sacrificiū externū Deo in omne lege deberi.c.4.655
Quod in noua lege ſacrificium externum quoque reperiri debeat. cap.5. 656
Quod quatuor ſint in omni ſacrificio conſideranda: quid offeratur, a quo offeratur, cui offeratur, pro quibus offeratur. cap.6. 657
Sacrificium noui teſtamenti, in oblatione incruenta carnis & ſanguinis Ieſu Chriſti Dei, & Hominis, in Euchariſtiæ Myſterio poſitum. cap.7. 658
Quod Chriſtus ſeipſum nobis ſub panis, & vini ſpeciebus dederit, non ſolum in ſacramentum quo paſcamur, ſed etiam in ſacrificium, quod Deo offertur. cap.8. 659
Sacrificium euchariſtiæ ex ſcripturis noui Teſtamenti comprobatur. cap.9. 663
Euchariſtiæ ſacrificium ab omnibus veteribus agnitum fuiſſe. cap.10. 664
Quod Altarium ad Euchariſtiæ confectionem erectio certiſſimum ſit veterum teſtimonium de ſacrificio Euchariſtiæ. cap.11. 665
Ex ſacerdotum appellatione ſacrificium Euchariſtię ſtatuitur. cap.12. ibid.
Euchariſtię ſacrificium ex vetuſtiſſimo ritu conficiēdi confirmatur. cap.13. 666
Ex vſu Euchariſtię ſacrificium, miſſę demonſtratur. cap.14. ibidem
In qua miſſę parte ſacrificium Euchariſtię conſiſtat. cap.15. ibidem
Quod Chriſtus nunc immortalis, vere ac proprie in ſacrificium offeratur, & incruēte immoletur, nec ſolum in ſpectaculum, immolationis exhibeatur. cap.16. 670
Quod eleuatio & verbalis oblatio ad ſacrificÿ eſſentiam non pertineant. cap.17. 671
Diſſolutio obiectionum contra veritatem ſacrificÿ. cap.18. 679
An vtraque ſpecies ad ſacrificium neceſſaria ſit. cap.19. 680
Quis noſtri ſacrificÿ ſit vſus? cap.20. 681
Chriſtiani ad miſſę ſacrificium conueniunt vt latrię cultum Deo exhibeant. cap.21. 682
Sacrificium Euchariſtię propitiatorium eſſe.c.22.ib.
Euchariſtię ſacrificiū Impetratorium eſſe.c.23.683
Pro quibus perſonis Euchariſtię ſacrificium offerri poſſit? cap.24. ibidem
Vnde Miſſe ſacrificiū vim operādi habeat.c.25.685
Vtrum miſſa ſacrificium limitatum habeat effectum an infinitum. cap.26. 686
Vtrum plures miſſę vno die ac loco recte celebrentur. cap.27. 687
Vtrum miſſæ, in qua ſacerdos ſolus communicat, vel quæ abſque populi conuentu celebratur, illicita ſit? cap.28. ibidem
Vtrum lingua Vernacula Celebranda ſit.c.29. 688
De Miſſa ritibus. cap.30. 689
De veſtibus ſacris. cap.31. ibid.
De ritibus a loco ſumptis. cap.32. 691
De ritibus in actione conſiſtentibus. cap.33. 692
Compendioſa expoſitio formulæ miſſæ cap.34. 693
Canonis miſſæ Paraphraſis. cap.35. 697
Pridie ſiquidem quam pateretur. cap.36. 700
Memores non ſerui brei. cap.37. 702
Suplices te rogamus omnipotens Deus. c.38. 703
Nobis quoque peccatoribus. cap.39. 704
De oratio Dominica. pag.40. 706
Quod Miſſę officium nihil erroris aut ſuperſtitionis contineat. cap.41. 410
Epilogus. cap.42. 711

FINIS.

INSTITVTIONVM DOCTRINÆ CHRISTIANÆ

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

De Auctore Catecheſeos.

Catecheſis Deũ Authorem habet.

CATECHESIS Deum Authorem habet, qui ſimulatq; Angelos & Homines primos condidit, ſuam eis voluntatem expoſuit; cui ſi obedirent, beati; ſi verò eam tranſgrederentur, miſeri fierent; eos ita libero munerans arbitrio, ut tamen regeret imperio, terreret exitio. Poſt inobedientiam verò primorum Parentum, novam Cathecheſim, ſpecialemq; colendi Dei ritum ac ſpem recuperandæ ſalutis per Chriſtum, de Muliere naſciturum, idem Creator benignè contulit.

Promulgatores poſt lapſum ſuêre Angeli, Patriarchæ, Prophetæ, Sacerdotes, Chriſtus, Apoſtoli, eorúmque Succeſſores.

Cujus doctrinæ promulgatores fuerunt Angeli, Patriarchæ, Prophetæ, Sacerdotes; ac tandem ipſe Chriſtus, naturalis Dei Filius, Homo factus, Apoſtoli, aliique homines ſancti, quos per oracula, viſiones, inſpirationes, variaque illuminationum genera Deus occulta ſapientiæ ſuæ myſteria, veritatémque docuit; quam ipſi Poſteris vivâ voce per manus traderent. Iuxta quam inſtitutionem Adam, Seth, Enoch, Noë, aliiq; omnes Sancti uſque ad Abraham Deo ſervierunt: cui Deus pleniorem catecheſim ac myſteriorum Fidei revelationem indulſit, apertè illi detegens, quòd *in ejus ſemine benedicerentur univerſæ tribus terræ*; ac ſignum fœderis, ſignaculúmque juſtitiæ fidei, Circumciſionem carnis præputii conſtituens, eiuſq; poſteritati terram Chanaan, liberationémque ab Ægyptiacâ ſervitute addicens: in typum, quòd veri Abrahæ filii imitatione fidei à ſervitute Diaboli in libertatem per Chriſtum aſſerendi eſſent, ac ad regnum cælorum perducendi. Tempore autem Moyſis plenior adhuc divinarum rerum eruditio ſucceſſit, cùm præcepta Decalogi data ſunt, & ritus varii, ceremoniæ, atque ſacrificia, Sacerdotiumq; Aaronicum, ad colendum ſingulari obſequio Deum, explicandam Legem, Iſraeliticumq; populum erudiendum inſtitutum fuit. Sed proceſſu temporis per Samuelem, Davidem, Iſaiam, Danjelem, alióſque Prophetas longè adhuc illuſtrior divinarum rerum inſtitutio ſucceſſit: cujus tandem perficiẽdæ cauſſâ Unigenitus Dei Filius in terram de-
ſcendit; abſolutámque de Deo, rebúſq; *Hebr. 1.*
divinis Catecheſim vivâ voce Apoſtolis, aliiſque tunc viventibus Diſcipulis enarravit. A quibus continuâ Epiſcoporum, Doctorumq; ſibi invicem ſuccedentium vivæ vocis traditione ad nos uſque incorrupta dimanavit. Nam ut continuo progreſſu doctrinæ ſalutaris

veritas ſeculis omnibus ſuperſtes in mundo remaneret, Chriſtus Paſtores & Doctores, in cælum aſcendens, in terrâ reliquit; quos interpretes, teſtes, cuſtodéſque Depoſiti divini conſtituit; per quorum os Eccleſiam erudit, omnemque veritatem reſerat; de quibus dixit: *Qui vos audit, me audit.* rurſus: *vos eritis mihi teſtes.* Item: *docete omnes gentes.* Paucisſimis enim donatum eſt, ut nullo ſibi homine prædicante, per ipſum Dominum vel Angelos cælorum ſalutis doctrinam accipiant: multis verò conceſſum, ut Deo per homines credant, veritatémq; agnoſcant. Vnde non ſunt quærendæ novæ à Deo revelationes, nec alia de cælo expectanda Spiritus Sancti oracula; ſed in omni religionis controverſiâ, Eccleſia Dei vivi conſulenda eſt, quę columen & firmamentum veritatis, certiſſimáque credendorum & agendorum magiſtra eſt. Quam qui contemnit audire, *tanquam ethnicus & publicanus* Chriſti voce habendus denuntiatur. Vnde falſiſſimum eſſe conſtat illud Calvini figmentum: *Neminem poſſe vel minimum rectæ ſanæq; doctrinæ guſtum percipere, niſi qui Scripturæ diſcipulus fuerit, eâq; duce ac magiſtra veritatem didicerit; per eamq; ſolam nobis liquidò veritatem oſtendi; Deum eccleſiam erudire, óſque ſuum reſerare: ac proinde ad credendum & ſcripturas recipiendum non eſſe recurrendũ ad eccleſiæ authoritatem, judicium, aut teſtimonium; ſed petendam eſſe veritatis perſuaſionem ab unico arcano Spiritus Sancti teſtimonio; quia Deus ſolus de ſe idoneus in ſuo ſermone teſtis exiſtat.* Quod commentum ad evertendam eccleſiæ authoritatem excogitatum, cum evangelicâ Apoſtolicâque doctrinâ è diametro pugnat; quæ vult, eccleſiam veluti infallibilem veritatis magiſtram audiri, eiúſque teſtimonio fidem incunctanter adhiberi, ut rectiſſimè veréque dicatur, propter eccleſiæ authoritatem, teſtimonium, & perſuaſionem, tanquã externũ medium, homines credere; quamquam interim ipſo Deo intrinſecus mentē firmante atque illuminante perſuadeantur, ut aſſenſum & fidem Verbo foris prædicato adhibeant. Vtrumque ſiquidem medium conjunctum fidem operatur, iuxta illud: *Fides ex auditu.* Et, *charitas cum fide à Deo Patre noſtro.*

Matth. 10. Actor. 1. Matth. 28.

Deus ordinariè per homines docet.

Aug. lib. 1. de doctr. Chriſt. Lib. 1 de bono perſev. cap. 19.

Eccleſia veritatis magiſtra. Matth. 18.

non eſſe ad ſolam Scripturam recurrendum.

Fides eſt à Deo, ſimulq; ab Eccleſiæ teſtimonio.

Rom. 10. Epheſ. 6.

CAP. II.

De Catecheſeos nomine.

CATECHESIS nomen à voce græcâ ἠχὴ, à quo verbum ἠχέω, deducitur; quod ita ſonare ſignificat, ut ſonus illiſus reſiliat, ac verba dilapſa quodammodo revocet. Hinc ortum verbum κατηχέω, quod *inſtituere*, ſeu, vivâ voce erudire, ſignificat: à quo verbo catecheſis traducta eſt, ad ſignificandã traditionem Fidei, myſteriorumq; Chriſtianæ Religionis, quæ vivâ voce, potiſſimúmque interrogationibus reſponſionibúſque peragitur. Quâ voce B. Lucas in Actis cap. 1. & 18. vtitur; & Interpres vertit, *Eruditus es*; ac, *edoctus viam Domini.* Apoſtolus verò, *communicet*, ait, *is, qui catechizatur verbo ei, qui ſe catechizat in omnibus bonis.* Unde liquidò patet, *catechizare* eſſe *verbo* ſeu *vivâ voce inſtruere.* Ex quo Apoſtoli loco voces *Catechiſmi, Catechiſta*, atque *Catechumeni* deſumptæ ſunt.

De Catecheſis nomine.

Catecheſis definitio.

Act. 1. & 18.

Galat. 6.

Catechizare quid ſignificet.

CAP. III.

Quid Catechiſmus, Catechiſta & Catechumenus?

CATECHESIS, ſeu Catechiſmus, eſt doctrina de elementis Chriſtianæ religionis, quæ vivæ vocis miniſterio imbuẽdis ſacris myſteriis tradi ſolet. quam inſtitutionem Apoſtolus lacti comparat, quo foventur parvuli; eam ſecernens à ſolido cibo, quo paſcũtur viri: *Rurſus*, inquit, *indigetis, ut doceamini, quæ ſint elemẽta exordii ſermonum Dei; & facti eſtis, quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo.* Et 1. ad Cor. 3. *Tanquam parvulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam.* Eſt autem lac (juxta Aug.) doctrina rerum ſacrarum, propoſita, ut audiens ſimplici fide credat: Solidus autem cibus, eſt ſermo doctrinæ, quo agitur, ut auditor non ſolùm credat, verùm etiam ut ea, quæ proponuntur, intelligat. Eadem igitur fidei myſteria, diverſo modo propoſita, *Lac* ſunt & *ſolidus cibus*; ac proinde Doctrina Catechiſmo Romano comprehenſa, non ſolùm rectè catechumenis, ſed etiam Baptiſmi ſacramento regeneratis, utiliſſimè poponitur, ut quod fide ſimplici credendum acceperunt, etiam Domino revelante intelligere, ſimulque

Catechiſmus quid denotet

Hebr. 5. & 6.

Quid lactis nomine ſignificetur.

Aug. tract. 98. in Ioan.

Solidus cibus

Eadem doctrina diverſo modo propoſita, eſt lac, & ſolidus cibus.

Digitized by Google

múſque adverſus Hæreticorum inſidias tueri valeant. Quo quidem fine Auguſt. lib. de fide & ſymbo., Ambroſ. lib. de iis, qui myſteriis initiantur, & Cyrillus catecheſi illuminatis ediderunt.' quibus ad ſpectanda noſtræ religionis myſteria jam admiſſis', ſpiritualem myſteriorum intelligentiam eſſe tradendam cùm in præfatione, tum catecheſi 4. Cyrillus docet; ac ante hos omnes Clemens Alexandrinus tribus Pædagogi libris, quodnam hominis Chriſtiani officium ſit, expoſuit. Cùm equidem ſanctum canibus dari vetuerit Dominus, viſum eſt primis fidei Chriſtianæ magiſtris nō expedire, ut omnia Chriſtianæ religionis myſteria ſcripto committerent, omnibúſque paſſim evulgarent: ſed conſultius judicarunt, ut qui ſacris arcanis vellent imbui, vivâ voce inſtruerentur; cóque modo ritus colendi Dei, atque doctrina ipſa Chriſtiana ad poſteros, velut per manus, dimanarent; & lex Chriſti non tam atramēto vel calamo, quàm Spiritu Dei vivi ſcriberetur; *non in chartis, ſed in tabulis cordis carnalibus*, juxta doctrinam Apoſtoli, 2. Cor. 3. ex Ieremię vaticinio deſumptam, cap. 31. & Ezechiele. Ad hunc modum, qui in Eccleſiâ primitivâ ad baptiſmum admitti deſiderabant, priùs fidei Chriſtianæ myſteria rudi planóque ſermone ab Apoſtolis eorúmque Diſcipulis vivâ voce audiebant; cujuſmodi inſtitutionis genus *Catecheſim*, ſeu *Catechiſmum* appellabant. Illi verò, qui ad hunc modum elementis Chriſtianæ fidei imbuebantur, cùm nondum eſſent ſacris initiati, nec ad ſacra ſpectanda introducti, *catechumeni* appellabātur; qui à Tertulliano in lib. de pœnitentiâ vocantur *audientes*; in lib. autem de patientia, *diſcentes*; ab Auguſtino, *competentes*, quia omnibus mentis ſuæ conatibus regenerationis gratiam ambirent. Qui verò fidei Chriſtianæ doctrinam tradebant, *Catechiſtæ, Doctoris*, ac *Magiſtri* nomen obtinebant, ut ex Apoſtolo ad Galat. 6. & Euſebio, aliiſq; conſtat. Refert enim Demetrium Alexandrinum Epiſcopum Origeni catechizandi docendíque magiſterium in eccleſia tribuiſſe: quod officium ibi Pantenus atque Clemens priùs exercuerant. Quomodo autem & de quibus rebus inſtituendi ſint catechumeni, tradit Dionyſius Areop. uterque Clemens; Romanus, & Alexandrinus, atque Auguſt. libro de catechizandis rudibus, ac lib. de fide & ſymbolo, & lib. de fide & operibus capit. 27. ubi docet, ſic homines

Matth. 7.

Chriſtianæ fidei myſteria voce potiùs quàm ſcripto tradita.

2. Cor. 3. Ierem. 31. Ezechiel. ca. 11. & 36.

Initiandorū nomina.

catechumeni qui?

Aug. ſerm. 9. in Lovanii impreſſis. lib. 1. retract. cap. 17. Sermon. de temp. 115. 116. 157.

Catechiſtæ qui? Euſeb. lib. 6. Hiſt. c. 3.

Dionyſ. lib. de Eccleſ. Hier. c. 2 p2. Clemens lib. 7. Apoſtolic. conſtit. c. 39. Clemens Alexand. lib. 1. Pædagogi.

eſſe catechizandos, ut non ſolùm audiant, quid credere, verùm etiam qualiter vivere debeant; quid agere, quid vitare, quibus legibus vitam dirigere oporteat. Nam converſatio Deo grata non minùs requirit vitam bonam, quàm fidem rectam. Sicut enim fides abſque operibus mortua eſt; ita opera ſine verâ fide mortua ſunt. Qui enim laudabiliter vivit, ſed malè credit, habenti faciem ingenuam, ſed oculos diſtortos, perſimilis eſt. Hinc ſolent catechumeni ſacrarum ſcripturarum lectionem in templo cum fidelibus audire, Evangeliíque expoſitioni intereſſe; quâ finitâ, emittebantur, nec ea intueri, quę in Hoſtiæ ſalutaris oblatione fiunt, permittebantur. Idque propterea, quoniam adhuc inſtar infantum in uteris maternis exſiſtentium, ad divinam illam vitę ac lucis nativitatem (quę in baptiſmo conſequitur) eccleſiæ ſacris eloquiis effingerentur; ad quem, diligēter inſtructi, maximâ cum ſolemnitate pridie Paſchæ & Pentecoſtes (ac in Orientali regione in feſto quoque Epiphanię Domini) adduci ſolent; priùs tamen feria 5. Orationem Dominicam, & Symbolum Apoſtolorum publicè recitare, & coram Epiſcopo aut Presbytero catechetici profectus rationem tenebātur reddere. Poſtquam verò ex aquâ & Spiritu Sancto regenerari erant, albâ veſte induebantur, in typum, quòd exuris peccatorum & ignorantię tenebris, innocentię ac lucis caſta velamina induiſſent: nec ampliùs *catechumeni*, ſed *Neophyti, Illuminati, Initiati, Filii Adoptionis, Sāctificati, Fratres, Diſcipuli, Fideles, Oves Chriſtianíque* nuncupabantur; regio nimirum, prophetico, pontificióque vocabulo. Iulianus apoſtata probroſo quaſi cognomento *Nazareos* & *Galileos* appellavit: quę nomina cum ſuo authore evanuerunt.

Catechumenis tradūtur credenda, & agenda.

Iacob. 2.

Dionyſ. Areop. lib. de Eccleſ. Hier. cap. 3. p. 1.

Baptizandi Orat. Dominicam & Symbolum recitabant. Concil. Laodic. cap. 46.

Alba veſtis quid denotet Dionyſ. Areop. de Eccleſ. Hier. c. 2. p. 3. Aug. ſerm. 157 ad competen.

Baptizatorum nomina. Actor. 11. Pſalm. 44. & 104.

CAP. IV.

Vnde Catechiſta doctrinam ſuam exordiri debeat?

ORDINEM docendi Catechiſta cum obſervabit, quem perſonis & temporibus accommodatum judicabit. Ut Auguſt. lib. de catechizandis rudibus admonet. Et Clemens lib. 7. conſtit. Apoſt. cap. 39. ubi ſcribit, inſtituendos eſſe catechumenos notitiâ Dei Patris Vnigenitiq; Filii Ieſu, ac fide

Catechiſta unde doctrinam exordiatur.

Spiritus Sancti. Deinde proponendum eſſe varium creaturarum ordinem, divinæ providentię ſeriem, diverſarum legum judicia; quare homo conditus; cur mundi civis conſtitutus; cujus qualiſq; naturę ſit; ac quemadmodum Deus in qualibet ætate Sanctos honoraverit, dilexerit, iiſque benefecerit; vitioſos autem & impios aqua, igne, hiatu terrę, per feras beſtias, per bella, captivitates, carceres, vincula, famem, peſtem, varióſque morbos puniverit ac perdiderit; ac inſuper, quemadmodum ſua providentia non ſe ab humano genere averterit Deus, ſed per tempora illud ab errore ac vanitate ad veritatis cognitionem revocaverit, ab impietate ad pietatem transferens, ab injuſtitia ad juſtitiam, à ſervitute ad libertatem, ab ęterna morte ad beatam & immortalem vitam. In eum finem excitans Prophetas, ac tandem Vnigenitum Filium ſuum Chriſtum de cælo mittens, ut homines ſalvaret, pulſáque ignorantia & deletis omnibus carnis ſpiritúſque maculis, homines voluntate, mente, corpore, verbo, & opere Deo ſpe glorioſę immortalitatis ſervirent, eidemq; pro tantis beneficiis gratias aſſiduè peragerent. Porrò veterum Patrum conſuetudinem ſequutus noſter Catechiſmus Romanus, à fidei doctrina initium facit. Eſt enim Fides religionis doctrinęque Chriſtianę baſis ac fundamentum, ſimul janua, via, & recurſus ad incorruptionem. Nam credendo Domus Dei fundatur, ſperando erigitur, diligendo perficitur. *per fidem acceſſum habemus ad Deum, qui nobis author eſt vitæ immortalis, omniúmque bonorum. credere enim oportet accedentem ad Deum. accedit autem ad Deum, qui eum invocat. quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt?* unde colligit Auguſtin. homini cumprimis eſſe diſcendum, quęnam ſint credenda, & deinde quę petenda, ſperanda, & facienda. & in Enchiridio c. 2. 3. & 8. oſtendit, fide, ſpe & charitate Deum eſſe colendum; fidem autem ſpe atque charitate priorem eſſe; imò neutram earum virtutum poſſe abſque fide ſubſiſtere, quia nemo ſperet aut diligat, quod non agnoſcit. Quòd autem fides ſit origo juſtitiæ, vitęque beatę, ſignificat Apoſtolus, vocans fidem *ſubſtantiam rerum ſperandarum*, id eſt, baſim, ac fundamentum. & ad Roman. c. 1. *Iuſtus ex fide vivit*, tanquam radice juſtitię. Nam fides prima datur, ex qua deinde cetera impetrentur. quo modo paſſim explicat Auguſt. Hinc fides, *oſtium vitæ, lumenque animæ* dicitur, quia ſine fide mens de credendis & agendis perperam judicat. Cùm enim finis beatæ vitæ rationali creaturę à Deo propoſitus, humani ſenſus acie comprehendi nequeat, oportet mentem ſupernis illuſtrari radiis, quibus ad res divinas contuendas elevetur. quarum rerum Ænigmatica cognitio fides eſt, cujus virtute iis omnibus firmiter aſſentimur, quę à Deo nobis credenda proponuntur. Nam ęquum eſt in eis, quę humano ingenio inveſtigari nequeunt, divinę authoritati cedere: ac illis, qui eadem viderunt, & in ſcriptura ſancta nobis revelarunt, abſque hęſitatione credere. Sed cùm fidei vox latè pateat, de multiplici ejus ſignificatione nonnulla ſubjungemus.

Fides religionis eſt fundamentum.

Hebr. 11.

Roman. 10.

Aug. ſermon. 10. in nou.

Summa doctrinę caleſtis ad credenda, ſperanda, faciendaque revocatur.

Bellarm. lib. 4. de Iuſtif. cap. 3.

Fides eſt baſis vitæ beatæ.

Hebr. 11.

Auguſt. lib. de prædeſt. Sanct. c. 7.

Fidei Encomia.

Authoritati divinæ, rationis eſt credere.

CAP. V.

De variâ vocis Fidei notione.

PRIMA Fidei ſignificatio ex nominis Etymologia colligitur. Etenim fides ex *facere & dicere* componitur. Si enim facis quod dicis, fides eſt; ac ſumitur tunc fides pro fidelitate, ſponſione, promiſſi adimpletione, oppoſita fraudulentię. definitúrque juxta hanc acceptionem à Cicerone: *fides eſt dictorum factorumq́ conſtantia & veritas*. Eſtq; iſta ſignificatio tam profanis ſcriptoribus, quàm Eccleſiaſticis uſitata. *Fides appellata eſt*, inquit Aug. *in latinâ linguâ ex eo, quia fit quod dicitur*. quam fidem etjam hoſtibus eſſe ſervandam docet, exemplum adferens de Marco Attilio Regulo, qui ut fidem hoſti datam ſervaret, exquiſitiſſimis ſeſe obtulit ſuppliciis: & de Saguntinis, qui interire maluerunt, quàm fidem Romanis datam violare. idē ante Auguſtinum ſcripſerat Ambroſ. lib. 3. offic. cap. 12. Qua ſignificatione Eccleſiaſtici 22. dicitur: *fidem poſſide cum amico*. Tob. 5. & 10. *Inquire tibi virum fidelem*. Rom. 3. *Nunquid incredulitas eorum fidem Dei evacuavit?* id eſt, veracitatem & conſtantiam divinę promiſſionis. In eadem ſignificatione Deus *fidelis*: &, *omnia opera ejus in fide* dicuntur. Sed diſtinguendus eſt fidelis Deus à fideli homine. Fidelis homo eſt, credens promittenti Deo: fidelis Deus eſt, exhibens, quod promiſit homini.

Secunda fidei acceptio eſt pro aſſenſu & per-

Multiplex vocis fidei ſignificatio.

Fides pro fidelitate.

Cicero lib. 1. Offic.

Aug. epiſt. 19. & lib. de mendacio c. 20. lib. de ſpi. & lit. cap. 30.

Aug. libr. 1. de civit. cap. 15. epiſt. 205. & 154. lib. 22. de civit. c. 6.

1. Timoth. 5. primam fidem irritam fecerunt.

Deut. 22. 1. Cor. 10. 2. Tim. 2. Pſalm. 32.

Aug. conc. 1. in Pſal. 32.

Fides pro aſſenſu.

& perſuaſione intellectus; ſive aſſenſus certus, ſive incertus ſit, evidens aut obſcurus. Vnde Tullius & Boëtius argumentum definiunt, quod rei dubiæ fidẽ facit: Hanc ſignificationem agnoſcit Aug. lib. de ſpir. & lit. cap. 31. diſtinguẽs fidem, quam adhibemus, cùm aliquid credimus, à fide, quam damus, cùm aliquid pollicemur. Quoniam aliter dicimus, *Non mihi habuit fidem*: aliter verò, *non mihi ſervavit fidem*: Nam illud eſt, *non credidit, quod dixi*: illud autem, *non fecit quod dixit*.

Fides pro hominis conſcientia.

Tertia ſignificatio huic affinis eſt, quâ fides pro hominis conſcientiâ ſumitur, id eſt, pro judicio hominis proprio circa licitum vel illicitum in particulari; quo modo dicitur, bonæ vel malæ fidei poſſeſſor: quia bona vel mala conſcientia aliquid retinet.

Fides pro objecto fidei.

Rom. 3.

Quarta eſt, ut nomen Fidei pro objecto, id eſt, pro rebus ipſis fide creditis accipiatur. ſicut in ſymbolo Athanaſii: *Hæc eſt fides catholica, ut unum Deum in trinitate veneremur.* Quo modo intelligi etiam illud poteſt: *Arbitramur hominem juſtificari per fidem.* id eſt, per ea, quæ credit ſecundùm Evangelium. Et ad Galat. 1. *fidem evangelizat quam antè expugnabat.*

Fides pro fiduciâ.

Epheſ. 3.

Quinta eſt, ut fides pro fiduciâ ſumatur. ut Pſal. 26. *Credo videre bona Domini.* id eſt, confido. Iacobi c. 1. *poſtulet in fide nihil hæſitans.* Marci 11: *omnia quæcumque orantes petitis, credite, quia accipietis.* id eſt, cum bonâ quadam fiduciâ orate. Porrò fiducia ex fide naſcitur, eſtque modus & robur ſpei. ut Apoſtolus indicat, dũ ait: *In quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentiâ per fidem eius.*

Fides pro actu vel habitu; quo aſſentimur.

Lib. 1. Elench. c. 2.

Pythagoras ſilentium diſcipulis indixit.

Authoritas dicentis impar.

Sexta eſt, pro actu vel habitu mentis, quo firmiter aſſentimur iis, quæ proponuntur credenda, ſolùm propter authoritatẽ dicentis, non autem propter experientiam vel rei evidentiam. ſic ait Ariſtoteles: *Oportet diſcentem credere.* In omni enim ſcientiâ & arte principia quædam veluti certa recipi debent. Ut Theodoretus lib. 1. de curat. græc. affect. luculenter oſtendit exemplo volentis addiſcere litteras, ſimul cõmemorans Pythagoræ morem, quo diſcipulis ſuis quinquennii ſilentium indicere ſolet, quibus ſolùm audiendo præceptori aures accommodarent, ingenuè credẽtes rem ita ſe habere, ſicut dici audirent, ſine qua fide nulla cognitio haberi poſſet. Quia verò authoritas dicentis, qua inducimur ad credendum, non eſt unius generis, neque paris certitudinis; conſequitur, fidem in hac ſignificatione acceptam pro diverſitate proponentium variè ſumi. Utpote ſi aſſentiamur alicui propter authoritatem ſolam hominis dicentis, putà Ciceronis, Livii, Salluſtii, aut alterius Scriptoris, fides humana & hiſtorica: ſi autem aſſentiamur propter authoritatem divinam, ſeu veritatem primã, tunc fides divina vel Theologica vocatur. Vt inſinuat Apoſtolus ad Theſſal. cap. 2. *Quum accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud, non ut verbum hominũ ſed (ſicut eſt verè) verbum Dei.* Et quia ſolius Dei authoritas infallibilis eſt, ideo ſola fides divina omnino certa & infallibilis eſt. Fides enim humana, eò quòd fallibili nitatur fundamento Authoritatis humanæ, (omnis namque homo mendax) falli ac fallere poteſt. De fide autem innixâ Dei loquentis authoritati agitur in prima Catechiſmi Romani parte, in qua de Fide, ac fidei ſymbolo tractatur. Idque aptiſſimo quidem ordine, cùm Fides virtutum Theologicarum prima ſit; quæ ita vocãtur, quia circa Deũ immediatè verſantur, tanquam objectum ſeu materiam, datorem atque doctorem. Nam Fide Spe & Charitate Deus colitur: & homo in ordine ad Deũ perficitur, divinǽque naturę conſortium atque beatitudinem aſſequitur. Mentem enim ac intelligentiam Fides purificat, illuminat, atque in Deum dirigit; voluntatem verò Spes in Deum movet; charitas autẽ Deo voluntatem unit atque conjungit. Meritò itaque Virtutes iſtę, *Theologicæ* dicuntur, cùm eę ſolę homines ad Deum ordinent, ſolaque Dei revelatione cognoſcantur, atque à ſolo Deo nobis donentur.

Fides humana, & hiſtorica quæ.

Fides divina infallibilis.

Rom 3.

Virtutes tres Theologicæ cur ita dictæ?

Fidei, ſpei, & Charitatis officia.

CAP. VI.

De Fidei definitione.

Fidei definitio.

FIDES eſt virtus, divinitus infuſa, cujus vi omnino aſſentimur iis, quę à Deo tradita ſunt: hoc eſt, Dei eſt donum, quo mens illuſtrata diſponitur ac inclinatur ad aſſentiendum iis omnibus, quę à Deo revelantur. Quemadmodũ enim per naturale lumen intellectus homo de naturali veritate bene judicat, inclinatúrque ad aſſentiendum principiis per ſe notis; ita quoque mens per lumen fidei de credendis rectè cenſet, inclinatúrque ad aſſentiendum rebus à Deo revelatis; ut

Digitized by Google

explicat Aug. hom. 32. inter hom. 50. to. 10. Porrò fides licet etiã actum credendi ſignificet, hîc tamẽ, ut habitus eſt, definitur, & quidem in intellectu reſidens; cujus actus eſt credere ſeu aſſentiri, accedẽte voluntatis imperio. Nam per quandã electionem volũtas intellectum ex ſe ad utramq; contradictionis partem indifferentem movet, ad conſentiendum ei, quod Deus revelat. Siquidem cùm obſcurè à Deo credibilia revelentur, lumen fidei, quo intellectus à Deo perfunditur, non ita ſufficienter ipſum convincit, ut aſſentiri debeat: ſed opus eſt voluntatis electione, quę à Spiritu Sancto piâ affectione mota intellectum captivet, eique imperet, ne ab aſſenſu rei credibilis propter inevidentiam refugiat; juxta illud Apoſtoli: *Redigentes in captivitatem omnem intellectum in obſequium Chriſti.* cujus rei evidens exemplum in Abraham fuit, qui *contra ſpem in ſpem credidit, nec conſideravit corpus ſuum eſſe emortuum; ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo, pleniſſimè ſciens, quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere.* Quò etiam pertinet illud Apoſtoli: *corde creditur ad juſtitiam*, quia intellectus piâ voluntatis affectione movetur ad cõſentiendum. Unde Ioan. 12. cauſa infidelitatis Iudęorum, indurationi cordis eorum aſſcribitur. in quem locum B. Aug. ait, *Iudæos non potuiſſe credere, quia nolebãt.* & concil. Triden. *diſponũtur homines ad juſtitiam, dum excitati divinâ gratiâ, fidem ex auditu concipientes liberè in Deum moventur, credentes vera eſſe, quæ divinitus revelata & promiſſa ſunt.* Hinc actus fidei juſtificantis meritorius eſt, quia imperatus ſit à piâ volũtatis affectione. Deo enim gratum eſt, quòd credendo ſe quis obedientem Dei verbo exhibeat: ac remuneratione dignum, quòd mens humiliter ſeſe Deo ſubjiciat, ejuſq; authoritati cedat; plus ei tribuens, quàm ipſa ſapiat. Unde Ambroſ. *credere, aut non credere, voluntatis eſt. Neque enim cogi quis poteſt ad id, quod manifeſtum non eſt: ſed invitatur, quia non extorquetur, ſed ſuadetur. Quamobrem aſſentiens præmiis afficiendus eſt, ſicut & Abraham, quod non vidit, credidit.*

Fides in intellectu eſt, tamen ex voluntatis imperio.

2. Cor. 10.

Rom. 4.

Aug. tract. 26. in Ioan.
Concil. Trid. ſeſſ. 6 cap. 5.

Unde fidei meritum?

Ambroſ. in cap. 4. epiſt. ad Rom.

Ex quibus intelligitur, quàm vanum ſit Hæreticorum commentum, qui contendunt, actum fidei juſtificantis eſſe actum fiducię, quę modus quidam eſt ſpei in voluntate exſiſtentis; cùm *credere* ſit actus ab intellectu profluens, cujus objectum ſit verum, & ad fidem pertineat, *intelligere, cognoſcere, ſcire, credere, aſſentiri:* quę omnia ad intellectum propriè ſpectant, juxta illud Apoſtoli: *fide intelligimus aptata eſſe ſecula.* Item: *credidit Abraham Deo*, promittenti ſcilicet ex ſterili, & ſene uxore filium, ex cujus ſemine Chriſtus naſceretur. ac rurſus: *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.* Et apertè fidem à fiduciâ, ſicut cauſam ab effectu diſtinguẽs, ait: *In quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentia per fidem eius.* Neque verò neceſſarium eſt, omnem qui credit, etiam fiducia roborari, cùm poſſit aliquis non amiſſa fide deſperare, quoniam fiducia ex fide per dilectionem operante generetur. Non eſt igitur fides voluntatis fiducia, cujus functio eſt, cum appetitu quodam propendere in rem ſperatam; ſed eſt habitus ſeu facultas intellectus, quâ certò ea credimus, quæ à Deo nobis revelantur. nihil enim aliud eſt credere Aug. teſte, quàm cum aſſenſiono cogitare, ſive conſentire, verum eſſe quod dicitur. Unde commendatur Abraham, quia credidit Deo. & Ioan. ait: *nolite omni ſpiritui credere.* Et in Evangelio: *omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. credis hoc? ait illi; utique Domine: Ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei Vivi, qui in hunc mundum veniſti.* & Io. 14. *non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* Hæ & ſimiles veritates ſolo intellectu creduntur, non autem ſperantur. Spes enim & fiducia de futuris ſunt, non de pręteritis: & voluntatis ſunt facultates, non autem actus intellectus, ad quem pertinet, cognoſcere, intelligere, cum aſſenſione cogitare; quod eſt, credere. Præterea credimus mala & pręterita quę non ſperamus.

Fides à fiduciâ diſtinguitur.

Hebr. 11.
Gen. 15.
Rom. 4.

2. Cor. 10.

Epheſ. 3.

Aug. lib. de predeſt. Sãct. cap. 2.
lib. de ſpir. & lit. cap. 30.
1. Ioan. 4.
Ioan. cap. 11.

Ex quibus manifeſtè apparet, jure Concilium Triden. damnaſſe novitiam ſectariorum doctrinam, his verbis: *Si quis dixerit, fidem juſtificantem eſſe fiduciam divinæ miſericordiæ peccata remittentis per Chriſtum, vel etiam fiduciam ſolam eſſe, qua juſtificamur propter Chriſtum, anathema ſit.* Equidem diſertè ſcriptura ſacra Fidem à Spe, atque adeò à fiduciâ diſtinguit. 1. Cor. 13. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc.* ad Coloſſ. *In fide fundati, & immobiles à ſpe Evangelii.* ac Petrus, *ut fides veſtra, & ſpes eſſet in Deo.* ad Epheſ. 4. *unus Dominus, una fides.* Quocirca perperam Eraſmus contra veterum Interpretum ſententiam, Apoſtolum non de Fide Theologicâ ſuperiùs à nobis definitâ, ſed de fiduciâ loqui ſcribit, dum ait: *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum.* In quo Calvinus & alii hæretici Eraſmum ſequuti, Apoſtolum ſic exponunt: *fides eſt, quæ facit ut extent quæ ſperantur.* ſive, *fi-*

Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 12

Fides non eſt fiducia.

1. Cor. 13.
ad Coloſſ. 1.
1. Petr. 3.

Eraſmus in annot. in 11. c. ad Hebr.

Fiducia Hæreticorum reiicitur.

des eſt certa ſecuráque poſſeſſio eorum, quæ nobis à Deo promiſſa ſunt; & quia hæc ſperamus, non videntes. Is ergo verum, inquiunt, *habet fidem, qui certa firmaque perſuaſione Deum ſibi eſſe propitium credit, & de illius benevolentia omnia ſibi promittit.* Sed quòd Apoſtolus ibi per fidem non fiduciam aut ſpem, ſed humilem mentis aſſenſum intelligat, quo verbo Dei creditur, etiamſi non plenè nec evidenter comprehendatur, evincunt illa Apoſtoli verba: *Oportet accedentem ad Deum credere, quia eſt.* Et: *fide credimus aptata eſſe ſecula verbo Dei.* & Sancti ibidem ab Apoſtolo commendantur à fide, quam adhibuerunt verbo Dei, cujus teſtimonium illud eſt infallibile. De quâ fide Apoſtolum loqui etiam interpretes atteſtantur, quoniam fidem & ejus actum in aſſenſu operationéq; intellectus cõſtituunt; iſtamq; fidẽ initium ſalutis eſſe, juſtumq; ex fide vivere, ac per fidem juſtificari & operari juſtitiam, docent.

Cap. VII.

De triplici actu fidei.

Actus fidei triplex.

TRiplex actus credendi, juxta triplicem actus habitudinem ad ſuum objectum, reperitur. Nam poteſt aliquis credere Deo, & credere Deum, & credere in Deum. Cùm verò dicimus, *credere Deo*, ſignificamus ordinem actus ad objectum formale, ſcilicet ad divinam veritatem revelantem, cui credimus, cuique aſſenſus fidei innititur. Quando autem dicimus, *credere Deum*, ſignificamus habitudinem actus fidei ad materiale objectum fidei primarium, quod eſt Deus, & illa, quæ ad Deum ordinem habent. Ac demum quando dicimus, *credere in Deum*, ſignificamus habitudinem ejuſdem fidei actus, ut eſt à voluntate & amore Dei excitatus ad Deum, tanquam finẽ ultimum, propter quem volumus credere. Sic pleriſq; locis Aug. diſtinguit, *credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. Aliud eſt*, inquit, *credere Deo, credere Deum, & credere in Deũ. credere enim Deo, eſt credere, vera eſſe, quæ loquitur: credere Deum, eſt credere quia ipſe eſt Deus: credere verò in Deum, eſt diligere illum. Credere vera eſſe quæ loquitur, multi & mali poſſunt: credere ipſum eſſe Deũ, & dæmones poſſunt: credere verò in illũ, ſoli noverunt qui eum diligunt, vitaq; & factis Chriſtiani ſunt. quia ſic credere, eſt in Deum pia affectione tendere; quod nulla ratione dæmonibus convenit, qui credunt ſola evidentia veritatis cõvicti. Sed peccatoribus, qui pia quadam affectione ad credendum in Deum moventur, cum nonnulla obtinendæ miſericordiæ fiducia, commune eſt cum bonis in Deum credere, licet imperfectiùs quàm juſti actu fidei per dilectionem operantis in Deum ferantur.*

Aug. tract. 29. in Ioan. Serm. 61 de verbis Domini, Serm. 181. de temp.

credere Deo, credere Deũ & in Deum, differunt.

Obſervandum tamen hîc eſt, iſtam diſtinctionem ſubinde in Scripturis & Antiquis Scriptoribus non obſervari. Nam Ioannis 12. legimus: *veruntamen & ex Principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, ut è ſynagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm Dei.* Auguſt. quoque lib. de fide & operibus cap. 14. & ult. ſuam confundens diſtinctionem, peccatores in Chriſtum credere aſſerit.

Cyprian. lib. 1. epiſt. 12. Hieron. lib. contr. Lucif. Bernard. ſerm. 24. in Cantica.

Cap. VIII.

Unde ſit fides?

Fidei origo.

VT prior definitionis fidei pars, quâ virtus infuſa dicitur, illuſtretur, inquirendum eſt, unde fides obveniat? eò magis quòd olim extiterint, nec adhuc deſint de fidei Chriſtianæ origine varii errores. Primus fuit Tironii, qui putavit, opera nobis dari merito fidei; ipſam verò fidem ſic eſſe à nobis, ut nobis non ſit à Deo. Secundus Vitalis, qui arbitratus eſt, pro infidelibus non eſſe orandum, ſed eis dumtaxat verbum veritatis eſſe prædicandum, cui libero ſuæ voluntatis arbitrio, abſque alio ſpeciali Dei auxilio aſſentiri queant. In eodem errore hæſit Pelagius cum Celeſtio, gratiam Dei, ſine quâ nihil boni facere poſſumus, dicentes non eſſe niſi in libero arbitrio, quod nullis ſuis præcedẽtibus meritis ab illo accepit noſtra natura; ad hoc tantùm ipſo adjuvante per ſuã Legem atque Doctrinam, ut diſcamus, quæ facere, & quæ ſperare debeamus. Tertius eorum fuit, qui opinati ſunt, naturam non ita eſſe depravatam, quin poſſit velle ſanari, & propoſitæ veritati acquieſcere, vel eam contemnere; ideóque non opus eſſe voluntatem gratia Dei præveniri, mentémque ſupernaturali lumine ad credendum perfundi; ſed ſufficere, ſi præcedat veritatis præconium, cui naturaliter inſitum nobis liberum arbitrium conſentit ex ſeipſo, ſi vult, aut diſſentit. Nam credendi voluntate donata, excludi putant omnem prædicandi vigorem. In

Aug. lib. 3. de doctr. Chriſt. c. 33. Error Tironii de fide.

Vitalis error de fide.

Pelagii error de fide.

lib. de prædeſt. Sanct. cap. 3.

Auguſtini opinio de fide poſtea retractata.

Deus dat velle credere

qua opinione Auguſtinus ſeipſum quãdoque fuiſſe teſtatur: *Similiter*, ait, *errabam, putans fidem, qua in Deum credimus, non eſſe donũ Dei, ſed à nobis eſſe in nobis; & per illã nos impetrare Dei dona, quibus temperanter, & juſtè, & piè vivamus in hoc ſeculo. Neque enim fidem putabam gratiâ Dei præveniri, ut per illam nobis daretur, quod poſceremus utiliter, niſi quia credere non poſſemus, ſi non præcederet præconium veritatis. Ut autem prædicato nobis Evangelio conſentiremus, noſtrum eſſe proprium, & nobis ex nobis eſſe, arbitrabar.* Quem errorem deinde retractavit ex profeſſo, lib. de Prędeſtinatione Sanct. capite tertio; & libro primo Retractation. capite vigeſimo tertio.

Quartus error, prędicto vicinus, eorum eſt, qui initium fidei Deo quidem tribuunt, ſed ideò duntaxat, quia præveniente gratiâ pulſet, docendo ſuadeat ac illuminet; ipſum verò actum credendi libero arbitrio, ſolùm generali Dei concurſu adjuto, relinquat eliciendum. unde fiat, ut ex duobus pari gratia, externa & interna præventis, unus prędicationi acquieſcat & credat, alter verò non credat, ſed diſſentiat: & ex duobus pari tentatione pulſatis, unus perſeveret, alter cadat. Arbitrabantur enim, liberum hominis etiam lapſi arbitrium, ex ſe non minùs valere ac poſſe ad conſentiendum Dei vocationi, & ad acceptandum oblatum à Deo donum, in bonóq; permanẽdum, quàm valeat & poſſit ad diſſentiendum vocationi, & ad reſpuendum oblatum à Deo donum, eligendúmque malum: & pari momento hominis animum ad virtutes & vitia moveri. Quam opinionem ex profeſſo confutat Auguſt. lib. de prædeſt. Sanct. cap. 8. docens, Deum interna peculiariq; gratia operari *credere*, *ac velle*; imò ex nolentibus volentes facere: talemq; gratiam occultè humanis cordibus divina largitate tribui, quæ à nullo duro corde reſpuatur; eâm ideò tribuatur, ut cordis duritia primitus auferatur. Homini enim vitiato neceſſarium eſſe auxilium docet, non ſolùm quo poſſit, & ſine quo aliquid non fit; ſed tale ac tantum, quo fiat, ut voluntas hominis velit, obediat, bonum recipiat, & perſeveranter teneat, præconio veritatis cõſentiat, ac verè credat. quę omnia quidem in homine ita operatur Deus, ut naturalem liberi arbitrii facultatem non violet, nec imminuat; ſed juxta proprium operandi modum ſuaviter moveat, gubernet, dirigat, ſic ad bonum inclinando, ut homo

Deus facit, ut homo velit, non tantùm, ut poſſit.

flexibilem ad oppoſitum liberi arbitrii facultatem retineat, qua, dum credit & conſentit veritati, poſſit non credere ac diſſentire. *Facile namque Deo eſt, everſas & adverſas in fidem ſuam convertere hominum voluntates*, ait Aug. lib. de bono perſev. c. 8. & c. 13. totum eſſe dandum Deo aſſerit; Initium boni, & complementum; velle, & facere, ac permanere in bono. perfectius enim eſſe perficere quàm inchoare; proinde non eſſe Deo imperfectius adſcribendum, homini melius; hoc eſt, Deo initium, homini autem finem.

Quintus error eſt, aſſerentium, fidem non tribui Chriſti merito, ſed generalis providentiæ dono; quemadmodũ Chriſti Incarnatio non eſt facta meritis Chriſti, ſed ex largitate providentiæ Dei. Hic error apertis Scripturę teſtimoniis refellitur. Apoſtolus enim ad Epheſios 1. ait: *Benedixit nos omni benedictione ſpirituali in Chriſto.* atqui fides ad benedictionem ſpiritualem cumprimis pertinet. ad Epheſios autem 6: *Pax fratribus & charitas cum fide à Deo Patre & Domino noſtro Ieſu Chriſto.* ad Hebr. 12. *aſpicientes in authorem fidei, & conſummatorem Ieſum.* ad Philip. 1. *vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm, ut in eum credatis, ſed ut etiam pro illo patiamini.* Deinde humilitati & obedientiæ Chriſti aſſcribit Apoſtol. Philip. 2. *quòd omnis lingua confiteatur, quòd Dominus Ieſus ſit in gloriâ Patris.* atqui confeſſio iſta fide peragitur. Unde Chriſtus Ioan. 17. Patrem oravit *pro eorum converſione, qui credituri erãt in ipſum*; ſignificans, fidem donari merito ſuæ orationis. Hinc à concilio Milevitano definitũ eſt, à Deo per Chriſtum nobis dari, quòd ſciamus, quidnam facere debeamus. à Concilio quoq; Trid. ſeſſ. 6. ca. 7. quòd fidem, ſpem & charitatem à Deo per Chriſtũ infuſam accipiamus. ſeſſ. autem 6. c. 6. docet Concilium, totius noſtrę juſtificationis cauſam meritoriam eſſe, Chriſtum. capite verò 8. tradit, fidem eſſe primam radicem & initiũ noſtræ juſtificationis. Accedit, quòd Eccleſia converſionem infidelium à Deo per Chriſtum petat, agnoſcens, fidem interceſſione ac merito Chriſti nobis dari à Deo. quidquid enim Chriſtus abſolutè à Patre petit, hoc meruit. Neq; verò dici poteſt, Chriſtum fidei diſpoſitionumq; ad juſtificationem cauſam eſſe effectivam, non autem meritoriam; quia Chriſtus nihil, quod ad ſalutem noſtram pertineat, in nobis efficit, quod non etiam nobis meruerit; ut D. Thom. 3. p. q. 49. art. 1. docet, Chriſti Paſſionem

Driedo lib. de redempt. & capt. hum gen. ar. 4. Ruardus art. 6. de ſatisf.

Fides per Chriſtum datur.

Concil. Milevit. c. 4.

Fides per Chriſti meritum.

eſſe

eſſe medicinam univerſalem ad curandum hominis morbos; ad medicinæ verò conditionem pertinere non tantùm, ſanitatem conferre; verùm etiam ad illam diſponere. Auguſtinus idipſum luculentis verbis atteſtatur: *fidem*, ait, *dediſti mihi, quam inſpiraſti per humanitatem Filii tui*. lib. 1. confeſſ. & lib. de bono perſev. cap. 7. Poſt caſum hominis, non niſi ad gratiam ſuam Deus voluit pertinere, ut homo accedat ad eum; neque niſi ad gratiam ſuam, ut homo non recedat ab eo. *Hanc gratiam poſuit in illo, in quo ſortem conſequuti ſumus. per fidem verò accedimus ad Deum.* Hebr. 11. & Rom. 5. & libr. 1. contr. 2. epiſtol. Pelag. cap. 3. *Nemo poteſt aliquid boni velle, niſi adjuvetur gratiâ Dei per Ieſum Chriſtum.* juxta illud Chriſti Ioan. 15. *ſine me nihil poteſtis facere: at velle credere, bonum eſt.* Quibus rejectis erroribus, certa fide tenendum eſt, fidem, qua Chriſtiani ſumus, tam perfectam quàm inchoatam, tam vivam quàm mortuam à Deo Chriſti merito dari, ſecundùm Chriſti doctrinam: *Hoc eſt opus Dei, ut credatis in illum, quem miſit ille.* Ioan. 6. &: *Sine me nihil poteſtis facere.* Ioan. 15. & illud Apoſtoli ad Philip. 2. *vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm ut in eum credatis, verùm etiam ut patiamini pro eo.* Utrumque enim oſtendit Dei donum, quia utrumque dixit eſſe donatum. 1. Cor. 4. *Quid habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* 2. Cor. 3. *non quia idonei ſumus cogitare aliquid, quaſi ex nobiſmetipſis; ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* ad Epheſ. 6. *Charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Ieſu Chriſto.* Quibus Scripturis Auguſt. ſe convictum fuiſſe ſcribit, ut fidem ſoliùs Dei munus eſſe crederet. S. Thom. in 3. part. quæſt. 8. Chriſtum eſſe caput Eccleſiæ ſupponens, infert ab eodem influere in Chriſtianos omnem motum ſupernaturalem, ac proinde credere, ac velle quodcumque bonum religionis & pietatis. Articulo 3. ad 1. ait infideles potentiâ eſſe Chriſti membra, quam potentiam fundari in duobus aſſerit: primario, in Chriſti virtute, quæ adverſas hominum voluntates nullo negotio ad ſe convertere poteſt; ſecundario autem in potentia liberi arbitrii: unde ſequitur, Chriſti virtute infideles diſponi ad fidem, ut fiant actu membra Chriſti; atque, quoniam credunt, ipſum credere illorum quidem eſſe propter arbitrium voluntatis, ſimulque Dei donum eſſe per Chriſtum, propter ſpiritum fidei, ſeu inſpiratam facultatem credendi. *Vtrumque*, ait Auguſtin. libr. de prædeſt. Sanct. capit. 3. *credere & velle bonum, Dei eſt, quia ipſe præparat voluntatem: & utrumque noſtrum, quia non fit, niſi volentibus nobis.* & cap. 9. *Fides igitur & inchoata & perfecta donum Dei eſt*: hoc eſt, fides, ſive viva ſive mortua, illuminatione ſupernaturali habetur, quoniam ſit de rebus humanum captum ſuperantibus; ut monet etiam Chryſoſt. hom. 12. & 7. in 1. ad Cor.

Unde ſit fides.

Lib. de prædeſt. Sanct. c. 3. & ſeq.

Fides à Deo, & à libero arbitrio.

Cap. IX.

An fides in hominis poteſtate ſit? & cur non omnes credant?

EMERGIT hîc ex dictis quæſtio, quomodo fides in hominis ſit poteſtate, ſi donũ Dei exſiſtat? cùm hoc donum quibuſdam dari, quibuſdam non dari videamus. Reſpondendum, fidem prorſus eſſe in hominis poteſtate, quia credimus cùm volumus; non credimus, quia nolumus. Id autem quiſq; in poteſtate habere dicitur, quod ſi vult facit; ſi non vult, non facit; Auguſtino teſte lib. de ſpir. & lit. cap. 30. & 31. Cùm autem quis cum vult, credit, & cùm credit, volens credit: ſequitur, fidem in noſtra poteſtate conſiſtere, & credere noſtrum eſſe, quia non fit, niſi volentibus nobis. Quia tamen Deus præparat voluntatem, ut credere velit, inſpirando facultatem bene operandi per Spiritum Sanctum; idem actus credendi ſimul tribuendus eſt Deo, & libero arbitrio: quia per Dei donum procedit ab intellectu & voluntate noſtra. Si verò quis preſſiùs inquirat modum, quo Deus agit ut velimus bonum, & credamus; reſpondet Aug. lib. de ſpir. & lit. c. 33. binis perſuaſionibus id agere Deum: *unâ externâ*, quæ fit prædicatione, evangelica lectione, aut monitione, vel qualibet extrinſeca ſuaſione; *alterâ intrinſecâ* perſuaſione, quæ fit illuminatione mentis, atq; immiſſione cujuſdam divini amoris in volũtatem. Non enim omnis interna ſuaſio efficit, ut credatur, & ut quod cognitum fuerit, appetatur: ſed illa ſola tantæ rei ſufficit, quæ ſic animum ſuccendit, commovet, ac delectat, ut ad appetendum id, quod cognitum fuerit, voluntatem hominis inclinet, efficiendo, ut quidquid aliud voluptas, aut dolor ſuggeſſerit, boni aut veri propoſiti delectatione ſuperetur.

Credere in hominis poteſtate eſt.

Modus quo De[illegible] ut credamus, aut velimus, explicantur.

Tunc

Tunc enim res cognita appetitur, ſi tantum delectet, quantum diligenda eſt. *Cur non omnibus fidei detur?* Cur autem hoc fidei donum non omnibus detur, fidelem movere non debet, qui credit, ex uno omnes iſſe in condemnationem, ſive dubitationem juſtiſſimã: ita ut nulla Dei eſſet juſta reprehenſio, etiamſi nullus inde liberaretur. Vnde conſtat, ad magnam pertinere gratiam, quòd plurimi liberentur; qui in eis, qui non liberantur, agnoſcere debent, quid ſibi deberetur: nec in ſuis meritis, quæ paria vident eſſe damnatis; ſed in Domino glorientur, ac inde ad gratias ſuo Liberatori agendas incitentur. Sic paſſim Aug. docet, poſſe Deum omnes intus trahere ſic, ut audiant & credant; ſed nolle, ut in vaſis miſericordiæ ſuam gratiã cõmendet, (omnes enim, qui ſecundùm propoſitum Dei miſerentis vocãtur, credunt & obediunt prædicationi:) in aliis verò, quos in maſſã damnatã relinquit, vult juſtitiam ſuam oſtendere: bonus, in beneficio certorum; juſtus, in ſupplicio ceterorum: bonus in omnibus, quia bonum eſt, debitum reddere; juſtus in omnibus, quia debitum ſine cujuſquam fraude condonat. Sed cur hunc potiùs quàm illum Deus liberet; huic potiùs quàm illi perſuadeat; hunc potius quàm illum ſecundùm propoſitum miſericordiæ vocet; ad inſcrutabilia Dei judicia referendum eſt, quæ admirans Apoſtolus exclamat: *Rom. 11.* *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* et: *Rom. 9.* *O homo tu quis es, qui reſpondeas Deo?*

Cap. X.

Quæ fides dicatur Viva; quæ Mortua?

quæ fides viva? quæ mortua? QVANQVAM una genere ſit fides, à quã Chriſtiani dicimur; attamen magnitudine, ac dignitate differt, & ex perſonarum qualitate diverſos perfectionis gradus ſortitur: quibus tamen omnibus eadem definitionis vis & ratio convenit. In Scripturis ſiquidem vocatur fides *modica*, & *magna*. Petro enim naufragium timenti dixit Chriſtus: *Matth. 14.* *modica fidei, quare dubitaſti?* Chananeæ verò mulieri: *Matth. 15.* *ô mulier, magna eſt fides tua. Et dixerunt Apoſtoli Domino: adauge nobis fidem.* major autem vel minor, aut modica fides dicitur, tam ratione majoris aut minoris illuminationis intellectus, quàm ratione majoris & minoris promptitudinis voluntatis. Dignior verò fides aut indignior dicitur, ratione perfectionis virtutum, per quas operatur. quò enim per firmiorem ſpem, fiduciam, & charitatem operatur, eò magis commendatur. *Galat. 5. Fides viva.* Hinc fides *viva* ſeu *formata*, quæ adjunctam ſpem & charitatem habet, nuncupatur. Hæc perfectè unit Chriſto, unumque ejus membrum efficit, vitam deniq; beatam præſtat. Quam fidem Catechumeni ex Apoſtolicâ traditione petunt ab Eccleſiâ, cùm poſtulant fidem ad vitam æternam perducentem, quòd fides abſque ſpe atque charitate non valet; juxta illud Apoſtoli: *1. Cor. 13.* *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* *Fides mortua. Iacobi 2.* Quare fides mortua, *otioſa* & *informis* dicitur, quæ ſpem & charitatem adjunctam non habet: quia neque perfectè Chriſto unit, neq; unum ejus membrum conſtituit, neque ad vitam beatam perducit. quæ fides vera quidem eſt, quia per illam Deo creditur, & ad aſſentiendum rebus à Deo revelatis homo inclinatur. Hinc Iacobus fidem mortuam, non homini mortuo comparat, ſed corpori; quia corpus mortuum, quamvis animâ careat, verum tamen corpus permanet: at homo, vel animal mortuum, ſuam appellationem non univocè retinet. Unde promanavit conſuetudo, lapſos in graviora peccata, ad pœnitentiam, non autem ad fidem exhortandi; quia charitas forma eſt fidei, non ejus eſſentiam conſtituens, ſed perfectionem adjiciens; ut ſcilicet virtus ſalutaris meritoriáque ſit, ad vitam immortalem dirigens atque perducens.

Cap. XI.

Quòd fides informis ad ſalutem non ſufficiat.

Fides informis quæ? EX quibus liquet, fidem informem, quamvis veræ fidei naturam retineat, non tamen ſolam ſufficere ad ſalutem; ut ex profeſſo in ſuâ epiſtolâ Canonicâ Iacobus; Petrus, & Iudas admonent, & Paulus 1. Cor. 13. *1. Cor. 13.* diſertis verbis pronuntiat: *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero; nihil ſum.* Auguſt. lib. de fide & operibus capit. 14. monet, nonnullos iniquos ex Apoſtoli Pauli quibuſ-

dam ſubobſcuris ſententiis occaſionem accepiſſe ſentiendi, quòd fides ſola ad ſalutem abſque operibus ſufficiat, ut tanquam ſecuri de ſalute, quæ in fide eſt, bene vivere non curarent. contra quos libro dicto errorem illum ſolidiſſimè confutat, oſtendens, in Scripturis Sacris, & ab Apoſtolo Paulo commendari nō fidem timore vel ſola experiētiā expreſſam, qualis eſt dæmonum; neque ſterilem & operibus vacuam; ſed fidem gratiæ Chriſtianæ per dilectionem operantem: quam ad ſalutem valere, Paul. affirmat, dum ait: *Nam in Chriſto Ieſu, neq; circumciſio aliquid valet, neque præputium: ſed fides quæ per dilectionem operatur.* Aug. lib. de hæreſibus cap. 54. Eunomii hæreſim fuiſſe commemorat, quòd fides abſque operibus ad ſalutem ſola ſufficiat. Quam noſtro ſeculo Lutherus ab inferis revocavit, docendo: Solam fidem juſtificare; ſoláque incredulitate ab homine baptizato acceptam gratiam tolli; imò nullum eſſe mortale peccatum, niſi infidelitatis. Quam concil. Triden. juſtè tamquam pietati Chriſtianæ ac veritati è diametro adverſantem, reprobavit. Suam verò hæreſim Lutherus duabus potiſſimùm ſcripturæ locis confirmat. Prior eſt Rom. 3. *Arbitramur hominem juſtificari per fidem, ſine operibus legis.* Poſterior ad Galat. 3. *Scientes, quòd non juſtificetur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti.* Ceterùm nihil ea Pauli verba Lutherum adjuvant, cùm ex cap. 13. 1. ad Cor. & ad Galat. 5. certum ſit, Apoſtolum de Fide per Charitatem operante loqui; quæ fides opera bona non excludit, ſed producit. Ac inſuper Apoſtolus non quælibet opera, ſed opera Legis à juſtificatione removet; per quæ intelligit opera ceremonialia veteris legis, quæ per Chriſti mortem erant extincta, & ad juſtificationem conſequendam inutilia; ſimul quoque opera Decalógi, facta ex ſola cognitione legis, ſolis naturæ viribus, aut ſolo ſpiritu timoris, aut amore præſentium bonorum, citra ſpiritum gratiæ Chriſti. Sed opera ex Fide, Spe atque Charitate profecta, adeò non excludit, ut de iis dicat: *circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt; ſed obſervatio mandatorum Dei.* &: *non auditores, ſed factores legis juſtificabuntur.* Et Apoſtolus Iacobus ex profeſſo hominē juſtificari docet ex operibus, & nō ex fide tantùm, exemplo Abrahæ filium Iſaac immolātis, & Raab exploratores ſuſcipiētis. adde opus Phinees, quo ex Dei zelo fornicantes occidit, quod ei ad juſtitiam reputatum eſt.

Fides informis ad ſalutem non ſufficit.

Eunomii error de ſolâ fide iuſtificante. *Galat. 5.*

Concil. Triden. ſeſſ. 6. can. 9. & 27.

Fundamentum Lutheri de ſola fide iuſtif.

Opera legis quæ excluduntur à iuſtific.

1. Cor. 7. *Roman. 2.*

Geneſ. 22. Ioſue 2. Numero 25. Pſalm. 105. 1. Mach. 2.

Cap. XII.

Utrùm dubitantes fidem habeant?

EXPLICATA priore definitionis fidei parte, qua virtus infuſa dicitur, ſupereſt; ut de alterá parte diſſeramus: cujus vi omnino iis omnibus aſſentimur, *etc.* id eſt, firmiter adhæremus, ſive conſentimus, & acquieſcimus, quæ divinitus revelantur. Ubi primò de iis, qui dubitant, occurrit quæſtio: An fidem habeant? Obſervandum, dubitationem quandam ex infirmitate naſci; qualis fuit Petri, dum à Chriſto audivit: *Modicæ fidei quare dubitaſti?* cujuſmodi dubitatio fidem non evertit, ſed minuit. cum fide enim nonnulla dubitatio, imò ignorantia conſiſtit. Ut Apoſtolus illis verbis indicat: *& ſi quid aliter ſapitis, & hoc vobis Deus revelabit. Veruntamen ad quod pervenimus, ut idem ſapiamus, in eâdem permaneamus regulâ.* Dubitatio alia reperitur pertinaciæ conjuncta. Hæc fidem tollit, atque hæreticum facit; ut docet Auguſt. epiſt. 162. coarguens Donatiſtas, quòd tot judiciis convicti, adhuc in ſuo ſchiſmate permanerent.

Fides ergo conſenſum exigit conſtantem & firmum, quia revelationi primæ veritatis innititur, quę nec falli, nec fallere poteſt. Quare qui veritati ſatis ſibi manifeſtatæ acquieſcere nolens, adhuc dubitare præeligit, Hereticus meritò habendus eſt; ſicut & ille, qui unicum fidei articulum pertinaciter rejicit.

An dubitantes fidem habeant?

Matth. 14.

Philippen. cap. 3.

Dubitatio pertinax hæreticum facit.

Vnum fidei articulum pertinaciter abiiciens, Hereticus eſt.

Cap. XIII.

Utrùm in Hæretico fides eſſe queat?

CUM una ſit fides, ſpecie ac genere, Apoſtolo teſte, per quam credantur eædem veritates divinitus revelatę, & hæretici qualeſcunque naufragium faciant in fide; manifeſtè conſequitur, quòd unius articuli pertinax rejectio totam fidem evertat; quódque infidelitate quacumque vera fides amittatur: quod exemplo monetæ adulterinę Chryſoſtomus illuſtrat. Alii verò ſimilitudine cymbali, quod ſonum inte-

Epheſ. 4.

1. To mith. 1.

Concil. Triden. ſeſſ. 6. cap. 15. Chryſ. hom. 1. in epiſtol. ad Galat.

Digitized by Google

grum retinet, quamdiu nulla fiſſura corrumpitur; accedente verò minima rimâ

1. Cor. 13.

confeſtim priorem ſonum amittit. Quare omnino fatendum eſt, fidem cum hęreſi ſimul non conſiſtere, ſed infidelitate amitti; ſicut quolibet peccato mortali charitatem pelli docet Iacobus, dum ait:

Iacob. 2.

Quicumque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus. Neque obſtat, quòd hęreticus unum articulum inficians, alios ut priùs dono ſupernaturali credere videatur. nam cū formalis ratio fidei ſit authoritas Dei revelantis, ſequitur, eum fidei habitum non habere, qui in uno articulo Dei authoritati non acquieſcit, nec cedit: ſed talis judicio ſuo innixus, quod vult credit, quod vult reſpuit, non habitu fidei, ſed placito ſuo; interdum etiā quodā ſupernaturali dono adjutus. Nam virtute fidei omnibus eis aſſentimur, quę à Deo credenda proponuntur. quia par eſt omnium, quæ à Deo revelantur, certitudo.

Cap. XIV.

Deus variis modis revelat veritatem.

Revelatio veritatis varia.

Veritatem hominibus non uno modo Deus proponit. Nō-nūquā enim id facit evidēti revelatione, claro lumine mentem perfundendo, ut rem intelligat, ſciat, videat aut proſpiciat; quemadmodum fit dono Intellectus, Scientię, ac Prophetię. Vnde Prophetę dicti ſunt *videntes*. Porrò illa videri dicuntur,

Videri quæ dicantur.

quę per ſeipſa intellectum aut ſenſum noſtrum ad ſui cognitionem permovent. Aliquando Deus veritatem certò quidem revelat, ſed lumine obſcuro, ita ut intellectus non ſufficienter ab objecto revelato ad aſſentiēdum commoveatur; ſed accedere opus ſit piam humilémque volūtatis affectionem, quę intellectum captivet, & in obſequium Chriſti redigat, imperióque ſuo ad conſentiendum inclinet. Qualis revelatio obſcuram & ænigmaticam ſolùm cognitionem generat; cujuſmodi eſt Fides. Duo itaq; Dei revelatio complectitur: Unum ex parte rei credendæ, ſcilicet fidelitatem Dei loquētis: Alterū verò ex parte credentis, videlicet illuminationem mentis. Dei enim teſtimoniū fidele eſt, ideoque infallibile; ſimul verò oculum mētis illuminans, ut prima veritas revelans agnoſcatur; quæ tripli-ci modo veritate excellit. Nam verum tribus modis dicitur, ſicuti & veritas triplex eſt.

Triplex veritas; naturæ, intellectus, & ſermonis.

Prima conſiſtit in conformitate rei ad ſua principia, & nuncupatur veritas naturę; quo modo aurum verum dicitur. Secunda veritas in conformitate intellectus ad rem conſiſtit, & vocatur intellectus ſeu judicii; ut dicimus: verè judicaſti. Tertia in conformitate verbi interioris & exterioris conſiſtit, quæ ſermonis veritas appellatur, fraudique ac mendacio opponitur. Non enim quiſquis falſum dicit, mendax eſt; ſed qui aliter loquitur, quàm ſentit, ſive falſum, ſive verū enuntiet: quibus omnibus modis Deus veritate præcellit. Naturę quidem, propterea, quoniam eſt idipſum quod eſt: veritate quoque intellectus, quoniam ſapiētiſſimus eſt, omniúmque rerum exactiſſimam habet ſcientiam, ut falli nequeat: veritate demum aſſertionis, quia fidelis & optimus eſt, qui proinde fallere non poteſt. Et quoniam, quidquid in Deo eſt, Deus eſt; ideo non ſolùm Deus verus eſt, ſed etiam prima ſummáque veritas. Unde quæſtio emergit:

Cap. XV.

Quænam ſit Fidei cauſa formalis, in quam omnium credentium fides reſolvatur?

Formalis fidei noſtræ cauſa, ſive objectum formale, per quod, & propter quod, formaliter & principaliter credimus, eſt prima veritas revelās, & intus in corde teſtificās.

Fidei cauſa formalis eſt prima veritas.

Nam Deus principaliter & per ſe credibilia proponit, atq; ut propoſitis aſſentiamur, interna operatione mentem illuſtrādò, & voluntatem inſpiratione piæ affectionis inclinando, efficit. Proinde fidei catholicę fundamentum primarium, in quod omnis credētium fides ultimò reſolvitur, non eſt docentis ſeu teſtificantis eccleſię authoritas, teſtimoniū, vox aut decretum.

Reſolutio fidei in primam veritatem, non in Eccleſiæ authoritatem fit.

nam hæc omnia ad genus externę cauſę pertinent, ſine qua, licet ordinariè fides nō obtineatur, abſq; tamē externo Angelorū atque hominū miniſterio fides haberi poteſt. Loquitur enim Deus, nonnūquam revelando immediatè per ſeipſum: uti Pater cæleſtis revelavit Petro, Chriſtum eſſe Meſſiam;

& Paulo

Matth. 16.

& Paulo evangelium. Præterea, externa fidei cauſa licèt intellectum ad fidei aſſenſum invitet, & adiuvet propter innatam infirmitatem, rerúmque divinarũ ignorantiam, necnon inſitam mortalibus ſuperbiam, plurimúmque conducat ad unitatem fidei conſervandã; attamẽ ſola Eccleſiæ vox & authoritas ad veri nominis fidẽ inducere nequeũt: quia talis fides eſſet acquiſita, non infuſa; & virtus humana, nõ ex Deo; ac inſuper, quia ſine Dei dono, & arcano Spiritus Sancti lumine nulla veri nominis fides haberi poteſt. Quemadmodum enim ad intelligendum principia ſcientiarum multa ſunt præambula & media, per quę principia cognoſcantur; qualia ſunt, inſtitutio, diſciplina, explicatio per exempla vel effecta, terminorum expoſitio, & ſimilia; nihilominus ſola formalis ratio illis aſſentiendi eſt lumen naturale intellectus agentis, quem propterea ſplẽdori & luci Ariſtoteles comparat: ita planè in aſſenſu fidei, ratio formalis aſſentiendi articulo fidei, eſt lumen ſupernaturale à Deo revelante infuſum, quod tam proponit intellectui credibile, quàm inclinat intellectum per voluntatem novâ gratia motam ad credendum revelanti Deo. *Vox enim eccleſiæ docet forinſecus, ſed Cathedram habet in cælo qui intus docet*, ait Aug. ultimum itaque, in quod omnis fides reſolvitur, eſt Deus revelans, non ſolùm externè per eccleſiam, ſed etiam internè ſuadens & perſuadens. Hinc primam credendi rationem Apoſtolus in Deum refert: *Quum accepiſſetis à nobis verbum Dei, nõ accepiſtis illud ut verbũ hominum, ſed (ſicut verè eſt) verbum Dei, qui* [illegible]*tur in vobis qui credidiſtis.* Et ad Gala[illegible]*cet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* quia ſcilicet verbum Dei verax eſt, certum & immutabile, ac permanens in æternum. Quod cùm ſit primum fidei fundamentum, non verò authoritas Pauli, nec alicujus Angeli; ſequitur, Dei teſtimonio nullũ majus afferri poſſe: & cùm Deus falli aut fallere nequeat, immutabiliſq; ſit, contrariam ſibi doctrinam invehere non poſſe. Unde Aug. ait, ſe litteris ſacris non credere propter ſcribentis authoritatem, ſed loquentis. Ceterùm his obſtare videtur, quòd ſi prima credẽdi ratio in teſtimonium Spiritus Sancti mentem interiùs illuminantis reduci debeat, minimè videatur eſſę neceſſariũ externum viſibilis Eccleſię teſtimoniũ. dicent enim homines, erroribus ſuis patrocinari volentes, ſe per ſpiritũ fidei, hoc eſt, per illuminationem, ſuggeſtionémque Spiritus ſancti decernere, quid credẽdum ſit, quidque ut adulterinum à fide alienum, ſicut hodie Sectarii prætẽdunt. Sed reſpondeo, quòd licèt fides noſtra eiuſdem ſit rationis cũ fidẽ Prophetarum, Apoſtolorum, aliorúmque, qui Deo crediderunt, ſicuti & nos; attamen quòd in Prophetis & Apoſtolis fides lõgè majoribus Spiritus ſancti donis exornata fuerit: ſiquidem tanto lumine interiùs perfuſi fuère, ut credenda diſtinctè viderent, & veritatem à falſitate diſcernerent, ideóque externo & publico teſtimonio eccleſiæ non indigerent. hoc enim abunde intenſiſſimum lumen Fidei, Sapientiæ, ac Intellectus eis præſtabat, quod aliis qui obſcuriùs illuminantur, datur Angelorum hominúmve miniſterio. Nam clara ſingulorum credendorum revelatio, qualis facta eſt Apoſtolis, qui à Deo primi eccleſiæ Doctores conſtituti ſunt, non paſſim immediatè à Deo abſque humano miniſterio fit, ſed ordinariè Deus per Eccleſię Magiſtros & Doctores nobis loquitur, ac ſuggerit omnem veritatem.

Deus intus docet, Eccleſia foris.

Aug. tract. 3. in epiſt. Ioan.

1. Theſſal. 2.

Fides reſolvitur in Deum revelantem.

Aug. lib. 11. confeſſ. ca. 3.

Apoſtoli & prophetæ intenſiore lumine diſtinctè viderunt credenda.

Apoſtoli non indiguerunt eccleſiæ magiſterio.

CAP. XVI.

Utrùm Eccleſiæ vox, teſtimonium, & decretum, credendorum regula fideíque κριτήριον *rectè conſtituatur?*

ETSI veritas à Deo, non ab Eccleſia, primam ſuam originẽ trahat, & per ſolum fidei habitũ infuſum abſque omni externo medio fidẽ Deus ingenerare poſſit, ſicut Moyſen, Prophetas, Apoſtolos, S. Anthoniũ, variósq; alios electos intus docuit: attamẽ externam eccleſiæ vocẽ, perpetuum & ordinariũ medium homines ad fidem inducẽdi, in eâdémque conſervãdi eſſe voluit; ut qui veritatẽ immediatè revelantẽ minus contueri poſſent, illam per homines luce veritatis illuſtratos propoſitam, tanquã per nubem, ſeu lucernã rutilantem, ſuaviùs apprehẽderent. ſicut Ioannes *fuit miſſus à Deo, ut teſtimoniũ perhiberet de lumine, & omnes crederent per illum.* Non quia diei claritas egeret teſtimonio lucernę; ſed quia hominum oculi

Regula fidei eſt omnis doctrina ab Apoſtolis eccleſiæ tradita, ſive ſcripto, ſive vivâ voce.

 lucem

Digitized by Google

lucem in ſe reſplendentem tolerare non poterãt. Hinc Deus ab initio mũdi fideles ut plurimũ per alios loquens erudivit. In Lege quidẽ Naturæ per Angelos, aut Primogenitos familiarũ, & in Lege ſcripta per Moyſen, deinde per Sacerdotes & Prophetas: ſic in Lege Gratiæ per Filiũ Dei incarnatũ, & per Apoſtolos, eorúmq; Succeſſores. Et ſicut Deus nobis locutus eſt in Filio, quum in terris eſſet; ſic illo in cælos abeũte nobis loquitur in Eccleſiæ Doctoribus & Magiſtris, quibus docẽdi munus cõmiſit, dicẽdo: *Euntes, docete omnes gentes.* Et: *qui vos audit, me audit.* Hinc Paulus verbũ ſuum, *Dei verbũ* eſſe affirmat. quod ex c. 17. Ioannis Aug. oſtendit, tractans illa Chriſti verba: *Qui per verbum eorum credituri ſunt in me.* Et Petrus 1. epiſt. c. 1. ait: *verbum Domini quod permanet in æternum*, eſſe verbũ *eccleſiæ permanenter & perpetuo evangelizatum.* cui Paulus conſonat, dũ ait: *Fides ex auditu; auditus autẽ per verbũ Chriſti.* ſcilicet prædicatũ. *Nã quomodo audient ſine prædicante? Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus.* Vox igitur Eccleſiæ catholicæ eſt certum veritatis teſtimonium à Deo cõſtitutum, omnes ad credendũ obligans. eſt enim verbum Dei per Eccleſiam loquentis, cui non minus credendum eſt, quàm ſi Deus per ſe immediatè loqueretur. Quomodocumque enim Deus loquatur, ſive per ſe, ſive per alium, audiẽdus eſt. nec in certitudine credendi, ſed tantùm in modo diſcendi diſcrimẽ eſt. alioquin infirmior eſſet noſtra fides, quàm Apoſtolorum, & minùs certa eorum Fides & Salus, qui prædicantibus Apoſtolis crediderunt, quàm Petri, qui Deo immediatè revelanti credidit. At clarè in rebus generatis conſpicimus, quòd eandem naturam per medias cauſas quotidie productę habeãt, quam ab initio ex nihilo à Deo createę habuerũt. Similiter ergo fides, qua Deo per ſe loquenti, vel per alterum, creditur, paris eſt certitudinis: quia ratio tota credendi ex authoritate & teſtificatione loquentis promanat. *Quod enim credimus, authoritati debemus*, ait Aug. Ne quis autem de docentis Eccleſiæ authoritate dubius fluctuaret, aut circumferretur omni vento doctrinę, Deus non ſolis Prophetis vel Apoſtolis authoritatem docendi & teſtificandi conceſſit, ſed etiam Paſtoribus & Doctoribus Eccleſię perpetuò futuris, quos, Apoſtolo teſte, dedit *in opus miniſterii, in ædificationem corporis ſui, in confirmationem ſanctorum.* Ut eorũ opera credentes, non ſecus quàm alii olim voce Apoſtolorum, in fide conſerventur. Hos enim Deus teſtes omnis veritatis conſtituit, ut cum Petro dicere poſſint: *Præcepit nobio papulo prædicare, & teſtificari:* De quibus Iſaias: *vos teſtes mei, dicit Dominus.* Eoſdem poſuit Eccleſiæ Magiſtros, Epheſiorum 4. *depoſiti cuſtodes*, 1. Timoth. 6. *columnas* & *firmamenta veritatis.* 1. Timoth. 3. Per hos demum loquitur Deus; ac proinde qui eis loquentibus credit, Deo per ipſos teſtificanti credit; juxta illud: *Qui vos audit, me audit*; planiſſimè oſtendens, cujus perſonam gerant, cùm docent. ſe enim Deus in illis loqui aſſerit, nec ſecus illos eſſe audiendos, quàm ſeipſum. Quemadmodum ergo revelanti Deo credimus, quia verax eſt, nec falli aut fallere poteſt: ita eccleſiæ judicanti atque teſtificanti, hoc eſſe credendum, omnino credimus, quia Deus per Eccleſiam loquitur, eamque infallibilem veritatis teſtem eſſe conſtituit, eiúſque vocem audiri, illique obediri juſſit: adeò, ut Eccleſiæ atque Deo credere vel obedire, aut non credere & reluctari, pro eiſdem in Scripturis accipiantur; juxta illud Exod. 14. *Crediderunt Domino & Moyſi ſervo eius.* Marci vlt. *qui non crediderit*; vobis, ſcilicet, prędicantibus. *Domine, quis credidit auditui noſtro?* Rom. 10. unde Paulus verbum ſuum *verbum Dei* eſſe aſſerit: 1. Theſſalon. 2.

Porrò hîc obſervandum eſt, verbum Dei non ſolùm eſſe Scripturã Veteris & Novi teſtamenti; ſed etiam quidquid Spiritus Veritatis Eccleſiam docet, ſive per traditiones Apoſtolicas nõ ſcriptas, ſeu circa ſenſum & intelligentiam verbi ſcripti. Præterea ſciendum eſt, ipſum Dei verbum, ſive ſcriptum, ſive nõ ſcriptum, non eſſe per ſe medium ſeu objectum fidei formale, ſed materiale; quia verbum non loquitur, ſed per loquentis vocem ſeu Dei vel Angeli, ſeu Eccleſię auditur. Ideoque non verbũ Dei, ſed Eccleſia eſt judex quæſtionum fidei, eſt Doctor concludens, & Veritatis teſtis, cui per Scripturas, vel alia media cõcludenti creditur; cujus determinationi obeditur, quæ nobis veritatem teſtificatur. Ideoque propriè Scripturam credimus; Eccleſię verò credimus & obedimus: ſicuti populus Iſraëliticus Moyſi credidit, & Rex Agrippa Prophetis. & *creditum eſt*, ait Apoſtolus, *teſtimonium noſtrum.* quia ſcilicet erat vox Dei per os noſtrum loquentis, docentis & atteſtãtis. Non enim in doctrina religionis ſpectandum eſt, quid dicatur, ſed quis lo-

Aug. tract. 35 in Ioan. & lib. contr. mendacium, cap. 20. lib. 1.

Aug. lib. 11. de civi. c. 2. Ipſa veritas homine aſſumpto fundavit fidem.

1. Theſſal. 2.

Aug. tract. 109. in Ioã.

Verbum Dei permanẽs eſt vox eccleſiæ.

Vox eccleſiæ eſt certum veritatis teſtimonium.

Deo loquenti per eccleſiam credendum.

Non minùs certa fides eſt credentium verbo Dei per eccleſiã prolato, quã immediatè voci Dei.

Aug. lib de util. creden. cap. 11.

Aug. lib. de mendacio, cap. 7.

Paſtoribus eccleſię authoritas teſtificandi à Chriſto data.

Act. 1. 2. 3.
Act. 10.
Iſa. 43.
Math. vlt.

Matth. 10.
Lucæ 10.
Hebr. 13.
Qui eccleſiæ vocem reſpuit, Deũ renuit.

Verbum Dei partim ſcriptum, partim verbo traditum.

Verbum Dei ſcriptum eſt obiectum materiale Fidei, non formale.

Eccleſia eſt iudex cõtroverſiarum fidei, non autem ſcriptũ Dei Verbũ.

Exodi 14.
Act. 26.
2. Theſſal. 1.

Aug. lib. de util. creden. c. 12. & 14

quatur

Digitized by Google

quatur: quoniam religio nititur authoritate & teſtimonio, nō autem ratione & argumentis. juxta illud Auguſt. *Ego Evangelio non crederem, niſi me eccleſiæ commoveret authoritas.*

Aug. lib. cōt. epiſt. fundamen. cap. 4.

In rebus fidei quærendum eſt de poteſtate docentis.

Hinc in doctrina fidei ante omnia quærendum eſt de poteſtate docentis, & de perſona loquentis. Etſi enim verū in ſe ſemper maneat verū, ſive Angelus, ſive Sathanas, ſive catholicus Doctor, ſive hæreticus ſeductor hoc dicat: attamen nec Sathanas, nec Hæreticus vera dicens, in cauſa religionis audiendus eſt, quia teſtis idoneus & certus neuter eſt; ſed falſus uterque: quia vel veris falſa permiſcet, vel malo fine verum affirmat, ut ſcilicet poſtea ſeducat. Unde Chriſtus diabolo profitenti: *ſcio te, quia ſis ſanctus Dei*; dixit, *obmuteſce*. & Paulus diabolo clamanti, quòd ſervus eſſet Dei, præcepit exire. Licèt enim Hæreticus, imò & Sathanas verbum Dei loqui poſſit; non tamen propterea ei credendum eſt, quia authoritatem docendi, veritatem, à Deo non accepit. Eccleſiæ verò Doctoribus ideò credendum eſt, quia veritatis divinæ legitimi teſtes à Deo conſtituti ſunt, & authoritatem docendi & teſtificandi à Deo acceperunt; ita ut cauſſa eis credendi, ſit Deus, per ipſos revelans, loquens, docens omnem veritatem. Quam ſanè authoritatem vel ordinaria & legitima miſſio, vel miracula demonſtrant. *Pro Chriſto*, ait Apoſtolus, *legatione fungimur*. proinde quando loquebatur Apoſtolus, Chriſtus, cujus ille perſonam gerebat, per eum docebat: & quando nunc Eccleſia auditur, Chriſtus per eam loquens auditur, juxta illud: *qui vos audit, me audit*. Hinc unus eſt magiſter noſter, Chriſtus, ſcilicet principalis, qui per ſe, ac Spiritum Sanctum infallibiliter Eccleſiam, & per miniſteriales Magiſtros omnem veritatem ordinariè docet; ita ut à voce loquentis Eccleſiæ communiter, non autem à ſolo ſcripto Dei verbo, fides dependeat: quia Deus ordinarium modum hunc eſſe voluit, ut per illam docentem credatur, per quam ipſe loquitur; & quam infallibilem veritatis eſſe teſtem conſtituit, per hujus vocem homines voluit ad fidem vocari, & in fide conſervari. Quare hujus vocem, teſtimonium & magiſterium, ordinariam eſſe credendorum regulam, & veluti Lydium lapidem, ad quem omnia credenda examinari debeant, rectiſſimè concludimus.

Luca 4.

Act. 16.

Doctoribus Eccleſiæ credēdum, quia veritatis legitimi ſunt teſtes.

Deus per Doctores loquitur.

Deus Eccleſiam conſtituit magiſtram.

Vox Eccleſiæ Lydius lapis veritatis explorandæ.

Cap. XVII.

Quòd docentis Eccleſiæ vox ad fidem generandam utiliter concurrat.

AD actum Fidei generandum duo neceſſaria ſunt:

Prius, ut credenda proponantur; Alterum, ut eis ad credendum propoſitis firmus aſſenſus præbeatur.

Utrumque Deus per ſe nonnunquam efficit: ut in eis patet, qui ſolâ Dei revelatione immediata crediderunt; ſicut Prophetis, Petro, Paulo, aliiſque Apoſtolis contigit. Divinæ tamen ſapientiæ utile viſum eſt, variis mediis externis uti, quibus homines ad credendum inducerentur; inter quę nonnulla voluit eſſe temporaria & extraordinaria: (cujus generis ſunt miracula & Prophetiæ, quibus maximam hominum infirmitatem Deus potentiſſimè adjuvat): alia verò perpetua & ordinaria; cujuſmodi eſt prædicatio veritatis per Eccleſię Paſtores & Doctores, atque Scriptura ſacra ſemel tradita & credita: per quæ media homines uſque ad ſeculi finem ordinariè ad fidem vocari, & in fide conſervari voluit; quòd talibus mediis humanæ naturæ infirmitas indigeat, ex eo, quòd humanus intellectus ad veritatis divinę lumen in ſe contuendum inſufficiens ſit, non ſecus, atque oculus ad ſolis lumen caligat. Nam *animalis homo non percipit ea, quæ Spiritus Dei ſunt. ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere.* Quia in homine carnali tota regula intelligendi, eſt conſuetudo cernendi, ait Auguſtinus ſermon. 147. Et quanquam renovatus ſit, adhuc tamen infirmus permanet, ut divinas res humanum ſuperantes captum aſſequi nequeat. Ideo paſſim hominibus ſeculi amore & curis obtenebratis expedit, in negotio religionis ſapientum judicio duci, qui inter Deum ſapientiſſimum & hominem ſtultum medii ſunt. Hac de cauſſa *æterna Dei ſapientia homine aſſumpto*, inquit Auguſtinus, libr. 11. de

Aug. in præf. lib. de doctrina Chriſtiana.

Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap. 2.

Quinā credūt ſine hominum miniſterio, ſola Dei revelatione.

1. Cor. 14.

Aug. de util. creden. c. 14.

Media quædam credendi extraordinaria.

Media credendi perpetua & ordinaria.

1. Cor. 2.

Aug. lib. de util. credend. c. 5. & 12.

civit. cap. 12. *fundavit fidem, ut ad Deum iter homini eſſet per hominem Deum, eóque modo confidentiùs homo ambularet ad veritatem.*

Humana infirmitati congruit, ut hominum magiſterio erudiatur. Exodi 20.30 Hebr. 12.

PROINDE, humanæ infirmitati congruit, ut non immediatè à Deo, ſed ab hominum magiſterio erudiatur: ut ex veteris populi clamore ad Moyſen facto patet: *Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus.* Hinc ab initio Chriſtus, qui viva voce homines doceret, promiſſus eſt: & ſicut Chriſtus homo homines docuit, ſic aliis hominibus poteſtatem homines docendi dedit.

Chriſtus homo docuit, & docendi poteſtatem hominibus alios docendi tribuit.

Nemo ſibi dux ad beatitudinem.

SECVNDO, infirmitati humanæ ſæpenumero conjuncta eſt ſuperbia, qua per ſeipſum homo vult ſapere, nec alterius magiſterio ad Deum cognoſcendum uti. Ad hanc retundendam, per Eccleſię authoritatem docere voluit Deus, ut nemo ſibiipſi Dux in quęrendo ſummo Bono fieri præſumat; in quo Philoſophi & Poëtę, omniúmque ætatum hęretici peccarunt. *dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt*: & rejecta communi veritate, quę ſonat in ore Eccleſię, Sectarii, volentes habere privatam, privantur ea, ſuáque Phantaſmata colunt, ſemetipſos prædicant; & dum nolunt diſcipuli eſſe veritatis, fiunt magiſtri erroris. Non enim aliunde naſcuntur hęreſes & ſchiſmata, niſi quia Dei Sacerdotibus non obtemperatur. Sicut enim Iannes & Mambres reſtiterunt Moyſi; ſic hi reſiſtunt veritati.

Aug. lib. 8. de civ. cap. 8. Proſp. lib. cont. collat. cap. 26. Rom. 1.

Aug. lib 12 confeſſ. c. 25 lib. de vera relig. c. 58. Iren. lib. 3. cap. 3.

Cyprian. lib. 3. epiſt. 3. lib 4. epiſt. 9.

Eccleſia authoritas unitatem continet.

TERTIO, ut unitas & obedientia fidei, atque fidelium pax conſervetur, neceſſaria eſt docentis Eccleſiæ authoritas. alioquin tot erunt fidei dogmata, quot hominum mente corruptorum capita. Quamvis ergo Dei virtus externis mediis non ſit adſtricta; homines tamen ordinario docendi diſcendique modo obſtrinxit; quem dum recuſant obſervare, variis errorum laqueis ſemet involvunt.

Aug lib. de util. cred. cap. 10. lib 2. qu. Evang. 40.

QVARTO, voluit Deus homines per homines fidei Doctrinam accipere, propter humanæ ſocietatis arctiorem conjunctionem, unitatiſque Chriſtianæ firmiorem nexum. Nam ſi homines per homines nihil diſcerent, ipſa charitas, quę homines ſibi invicem nodo unitatis adſtringit, non haberet aditum refundendorum & quaſi miſcendorum ſibi animorum. Hinc Paulus ad Ananiam miſſus; Cornelius Petro imbuendus traditur; & Eunuchus à Philippo inſtruitur.

Aug. in Prologo libr. de doct. Chriſt.

Act. 9.

Act. 10. Act. 8.

Homines docentur ab aliis, exemplo Angelorum.

QVINTO, voluit Deus homines ab hominibus doceri, ut Eccleſia Militans in eo ſimilis eſſet Triumphanti. In illa enim ſuperiores Angeli illuminant inferiores; ſic in Eccleſia Paſtores inſtruunt oves.

Ad hominis dignitatem pertinet, quòd Deo cooperetur.

POSTREMO, vult Deus ab Eccleſia fidei doctrinam accipi, propter humanę naturæ exaltationem: quia maximæ dignitatis eſt, Deo hac in parte cooperari. Abjecta enim eſſet humana conditio, ſi per homines hominibus verbum ſuum Deus miniſtrare nolle videretur. Nunc verò audacter Paulus dixit: *adjutores Dei ſumus*: *Dei ædificatio eſtis.* homo enim rigat, ſed incrementum præbet Deus.

1. Cor. 3.

CAP. XVIII.

An Scriptura ſacra ſola ad omnes fidei quæſtiones determinandas ſufficiat?

Sola ſcriptura non ſufficit ad componendum fidei controverſias.

HÆRETICIS familiare eſt, obedientiam Eccleſiæ voci debitam hoc fuco repellere, quòd Scripturam ſacram revereantur, per quam Deus indubitanter loquitur; quódque ea ſola ad omnem fidei doctrinã ſufficiat. Ceterùm quòd ſola Scriptura per ſe nulla ratione ad fidei myſteria decernneda ſufficiat, ex eo liquet:

Scriptura ſacra ſola ad doctrinam inſufficiens eſt.

PRIMO, quòd interprete egeat; interpretatioque fieri debeat non ex affectu legentium, ſed revelatione ſpiritus ejuſdem, à quo ſcripta eſt. Nam nihil in ſcriptura tam apertum eſt, quin à diverſis in varios pugnantéſque ſenſus trahatur, ſi cum præjudicio opinionis pręconceptæ legatur. Idem enim in ſcriptis, quod in cibis accidit. Opus ergo eſt magiſterio Eccleſiæ, ex cujus ore verbum Dei non recedit, Iſaiæ 57. Cum qua Spiritus Sanctus in æternum manet, ut illam omnem veritatem (etiam intelligentiæ ſcripturarum) doceat, Ioannis 16. Cui aſſiſtit Chriſtus, manens cum illa uſque ad conſumationem ſeculi: Matth. ultimo.

SECVNDO Scriptura ſacra liber eſt fidelium, cujus omnes partes propter credentes, vel ad credentes ſcriptę ſunt, ut patet ex tota ſcriptura Veteris Teſtamenti & Novi. Proinde ſcriptura ſacra non niſi à fidelibus & Orthodoxis intelligi poteſt; juxta illud Iſaiæ ſeptimo, *Niſi credideritis, non intelligetis.* Hinc Eunuchus legens Eſaiam, non intelligebat, donec Philippus ei oſtendit Ieſum, qui in littera latebat. Quare meritò Auguſtinus pietatem fidei, ad intelligendas ſcripturas ſecundum gradum conſtituit. Hujus defectu Iudęi velamen incredulitatis in corde habentes, ſcripturas intelligere non poterant; ſecundo Corinthiorum tertio. quin eis fiebant *menſa in laqueum*, Roman. undecimo. Præterea neque ab ipſis fidelibus Scriptura facilè intelligi ſola lectione, aut meditatione poteſt, propter ſtili obſcuritatem maximam, quam eruditiſſimi Scripturarum expoſitores agnoverunt; ac propter myſteriorum altitudinem & profunditatem, etiam ubi perſpicua videtur; necnon propter fecunditatem, quæ cùm plures ſenſus pariat, non ita facilè à quovis, quiſnam ſit genuinus, percipitur: unde non uno eodémque ſenſu omnes illam accipiunt. POSTREMO accedit brevitas, cujus gratia multa prętereũtur, quę tamen ex ſerie traditionis intelligenda ſunt; ut ſæpe Auguſtinus monet. Ex quibus evidenter ſequitur, Scripturas Sacras abſque voce interpretantis & docentis Eccleſiæ, ad fidei doctrinam ſolas per ſe non ſufficere. Denique nec ſciri poteſt abſque voce teſtantis Eccleſiæ, quænam ſit divina Scriptura. Nam ſi quis totam ſcripturam ſacram vel neget, aut neſciat, niſi Eccleſiæ authoritate perſuadeatur credere; nunquam Scriptura ſeipſam probare poterit, quòd ſit verbum Dei pronuntiatum. Multa inſuper fide credenda ſunt, quæ in ſcriptura non docentur, ſed viva voce per ſucceſſiones temporum veluti manu traduntur, ad quæ determinanda ſcripturam inſufficientem eſſe patet. Neque verò ullius ſcriptoris intentio fuit, totam fidei regulam ſcripto aliquo complecti: nam alioqui tota Scriptura uno momento ſcribi debuiſſet. at fides integra, & ad ſalutem ſufficiens, in Patriarchis ante omnem Scripturam fuit; & in populo Iudaico, ante ſcripturas Novi Teſtamenti; ac demum in multis Chriſtianis, antequam tota Scriptura Evangelica vel Apoſtolica ſcriberetur. Nec verò Chriſtus ſcribi, ſed annuntiari voce viva ſuam doctrinam edixit; nec Evangeliſtę aut alii Scriptores Novi teſtamenti totam fidei doctrinam opera dedita conſcribere intenderunt: ſed prędicationis viva voce priùs factę commonitoria quędam brevia, & exhortationes ad eam retinendam, occaſione data, fidelibus reliquerunt; ſicuti Lucas de ſuo Evangelio teſtatur: *ut cognoſcas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.* & Paulus in ſingulis penè ſuis Epiſtolis Lectorē remittit ad prędicationem viva voce priùs factam. Romanor. decimoſexto: *præter doctrinam quam vos didiciſtis.* 1. Corinthior. 11. *ſicut tradidi vobis.* 2. Corinthior. primo: *non alia ſcribimus vobis, quàm quæ cognoviſtis.* Galat. primo: *Si quis Evangelizaverit, præterquam quod accepiſtis.* Philippenſ. 4. *Quæ didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me, hæc agite.* Coloſſenſ. 2. *Sicut accepiſtis, ſicut didiciſtis.* priori Theſſalonic. quarto: *Scitis, quæ præcepta dederim vobis.* Poſteriori Theſſalon. 2. *Tenete traditiones quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam.* 2. Timoth. primo & 2. *Quæ à me audiſti, hæc commenda fidelibus.* ubi clarum eſt, Paulum ad acceptam viva voce doctrinam tanquam unicam atque pleniſſimam fidei normam, non autem ad ſolas ſcripturas ſuum lectorem ablegare. Multa enim Paulus docuit, quæ non ſcripſit. Apoſtolos enim ſcribendi minimam habuiſſe rationem notat Euſebius libro 5. capite decimo octavo, & 24. & Chryſoſtomus homil. 1. in Acta: *quia Novi Teſtamenti doctrina non tam in chartis, quàm in hominum cordibus, non atramento, ſed Spiritu Dei vivi ſcribenda erat.* Eſt quidem ſcriptura in genere externorum teſtimoniorum, & in materia credendorum fidelibus adjumento, ut credant: ſed tamen non ſola ſufficit; quia viva vox Eccleſię forinſecus docens, proponens, explicans, & ipſe divinus Spiritus intus illuminans, pręter Scripturarum litteralem doctrinam, ſive generandæ ſeu alendæ fidei noſtræ neceſſaria ſunt.

Act. 8.

Aug. lib. 2. de doctrin. Chriſt. c. 7.

Scriptura in multis obſcura.

Aug. lib. 2. de doctr. Chriſt. c. 5. & lib. 3. c. 6. lib. 4. c. 31. Epiſt. 3. ad Voluſianum.

Lib. de fide & oper. c. 4. Epiſt. 119. cap. 6.

Scriptura Eccleſiæ authoritate recipitur.

Fides ſine Scriptura eſſe poteſt.

Paulus non ad Scripturam, ſed ad primam veritatis traditionem remittit.

Aug. in Ioan. tract. 98. & in Pſal. 103. concione 2.

Sola Scriptura ad fidem non ſufficit.

CAP. XIX.

Vtrùm vox Eccleſiæ, quæſtiones Fidei determinantis, ſit certa & infallibilis?

SVPERBI rebelléſque Eccleſiæ filii, ut omnem Eccleſię docentis, teſtificantis, aut judicantis, ſive per Pontifices, ſive per Concilia, Epiſcopos, ordinarióſque Paſtores & Magiſtros, authoritatem convellant, non alia conditione vocem Eccleſiæ audiendam ſtatuunt, niſi verbum Dei proferat, aut niſi conſentanea Scripturę doceat: hac arte omnem Eccleſiæ doctrinam in dubium revocantes, ac ſeipſos tam Verbi Dei, quàm definitionis Eccleſiæ judices conſtituentes. Quoniam ergo hæc illorum cavillatio omnium hæreticorum eſt nota, omniumque hæreſeon fundamentum, quod omnem religionis & Fidei certitudinem labefactat; ideo comprobandum eſt, vocem Eccleſiæ, quęſtionem fidei decernentis, eſſe certam & infallibilem.

Hæretici ſe veritatis iudices conſtituunt.

PRIMVM, quia Deus per illam loquitur, & veritatis infallibilem teſtem conſtituit. Qui ergo Eccleſiam non ſimpliciter audit, ſed conditionem exigit, ut ſcripturis & rationi conſentanea dicere videatur; talis impius, & in Deum injurius eſt, cui per Eccleſiam loquenti non abſolutè & ſimpliciter credere vult, ſed ſub conditione, ſi vera & ſcripturę conſentanea dicere videatur. Sic enim Eccleſię teſtimonium non ex veritate Dei, qui eam in teſtem aſſumpſit; ſed ex ſuo pendere vult arbitrio, ac ſibi potiùs quàm Deo credit. juxta illud Auguſtini ad Manichæos: *Qui in Evangelio quod vultis creditis, vobis potiùs, quàm Evangelio, creditis.*

Matth. 10. & 18. Iudicium Eccleſiæ eſt infallibile.

Aug. lib. 17. cont. Fauſt. cap. 3.

SECVNDO, Deus non niſi per Eccleſiæ docentis ſapientiam infirmitati & ignorantiæ humanę in eis, quæ ad fidem neceſſariò pertinent, ſuccurrere inſtituit. Paſtores enim & Doctores dedit, ne ſimus parvuli, fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinę. Proinde neceſſarium eſt, Eccleſiam in eis, quæ fidei ſunt, ita ſapere, ut neque falli, neque fallere poſſit: alioqui naturę ignorantię non ſuccurritur, ſed imponitur.

Epheſ. 4.

TERTIO, Voluit Deus Eccleſiæ vocem extrinſecus omnem nobis manifeſtare veritatem, ſicut ipſe intrinſecus revelat. dixit enim: *Ite docete omnes gentes*, adjiciens: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſeculi:* ſignificans, ſe cum Apoſtolis, eorùmque ſucceſſoribus, qui perpetuò Eccleſiam docebunt, futurum, nec permiſſurum, ut in docendo Eccleſiam a Fide aberrent.

QVARTO, Scriptura Ioannis decimoquarto & decimoſeptimo apertè tradit, Spiritum Sanctum cum Eccleſiæ magiſtris perpetuò manſurum, ut eos doceat omnia; quoad ſcilicet intelligendas rectè ſcripturas, omniáque neceſſaria dogmata. Unde ſequitur, Eccleſiam non ſolùm eſſe veracem, ſed etiam magiſtram infallibilem, utpote quæ à Spiritu Sancto loquatur. ut Apoſtoli atteſtantur, docendo: *viſum eſt Spiritui Sancto & nobis.* Et Paulus: *qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum, qui etiam dedit Spiritum ſuum Sanctum in nobis.*

Act. 15.

1. Theſſ. 4.

QVINTO, Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis; ſuo videlicet ſtabili magiſterio fideles confirmans, atque certiſſimo & infallibili teſtimonio efficiens, ut propoſitis credibilibus firmiſſimè à nobis credatur; non quidem exſpectans immediatè doceri à Deo enthuſiaſmis, aut novis afflatibus; neque mediis certis & neceſſariis concludendo, ſed authoritate ac poteſtate divinitus accepta doctrinam fidei aperiendo, explicando, decernendo, atque irrefragabili teſtimonio confirmando. Non enim Eccleſia de rebus fidei ex ſcientia vel arte concludit; ſed doctrinæ ſemel acceptæ certiſſima & infallibilis eſt teſtis & conſervatrix, aperiens & explicans, quid acceptæ ab initio fidei ſit conſonum, quidque virtute in fidei ſemine latebat, ac quidnam ex articulis fidei revelatis rectè deduci poſſit. Vnde Eccleſię Paſtoribus & Magiſtris, ſimpliciter credenda proponentibus & decernentibus, non minùs credendum eſt, quàm eſt Legiſlatori jubenti obtemperandum. quia, ſicut ex accepta poteſtate divinitus Legiſlator jubet; ita ex decernendi poteſtate & gratia à Chriſto accepta, Eccleſiæ Paſtores docent & decernunt. Hinc in Conciliis

Eccleſiæ docenti tam eſt credendum, quàm præcipienti obediendum.

Veritas ex poteſtate à Chriſto accepta decernitur.

Digitized by Google

ciliis omnibus concluſiones & decreta, non autem probationes, & argumenta videmus. non, quòd ſine argumētis concluſerint; ſed quia non ex firmitate argumentorum, ſed ex ſuggeſtione Spiritus Sancti, & poteſtate à Chriſto accepta infallibiliter veritatem concluſerunt, ut Actor. decimoquinto Apoſtoli. Non enim Eccleſiæ doctrina eſt argumentatio, ſicut Theologica ſcientia, quæ ex arte & principiis diſciplinę Theologicæ docet, perſuadet, fidem tuetur, ac rationibus oſtendit, non eſſe improbabilem: ſed Eccleſia ex poteſtate fidem decernit, conſtituit, authoritate ſua prædicat, eſſe infallibilem; ac circa articulos fidei revelatos verſatur. Non enim ſcientię, ſed fidei ſcholam Chriſtus inſtituit: nec ad probandum argumentis, ſed prædicandum verbo Evangelium, Eccleſiæ Magiſtros miſit; quorum dictis tanquam ſuis, fideles certò & ſecurè acquieſcere voluit; cùm propter aſſiſtentiam Spiritus Sancti, tum propter expreſſam promiſſionem Chriſti, quia ſe cum Eccleſia *uſque ad conſummationem ſeculi* futurum dixit: ut per eam, & ipſam ſcripturam, & ſcripturę ſenſum, & multa extra ſcripturam infallibiliter doceat; eam illuminando per verbum à ſe immediatè revelatum, ſive ſcriptum, ſive non ſcriptum, ſed viva voce traditum. Quòd enim Eccleſia per aſſiſtentiam Spiritus Sancti, quoad res ad ſalutem neceſſarias, in omnem veritatem inducatur, in ſcripturis apertè nobis revelatum eſt, etiamſi media, quibus in docendo Eccleſia uti debet, explorata non habeamus. Quare hæc infallibilitas docentis Eccleſiæ ſtudium & induſtriam non excludit, ſed potiùs includit. Nam qui finem dat, etiam media ad finem neceſſaria præbet, & à mediis, conſecutionem finis impedientibus, conſervat; prout in ſalvandorum prædeſtinatione manifeſtum eſt: ubi non ſolùm vita æterna, ſed etiam media ad illam neceſſaria prædeſtinationis effectus ſunt.

Chriſtus fidei, non ratiocinandi ſcholam inſtituit.

Matth. 28.

Infallibilitas iudicii non excludit induſtriam, ſed includit.

Cap. XX.

Vtrùm voci Eccleſiæ ſimpliciter acquieſcendum ſit?

QUANQVAM vox Eccleſię non ſit prima veritas, ſed primæ veritatis manifeſtatio; attamen æquè nos obligat, ac ſi Deus ipſe per ſe loqueretur: quia non eſt conditio hominum authoritate inducta, ſed à Deo ipſo ordinata, infallibilis & divina; quam qui contemnit, Deum ipſum rejicit. Quare qui Eccleſiam docentem audire nolens, veritatem alibi quærendam arbitratur; is à Deo recedit, & à prima veritate, quæ ſeipſam miniſterio vocis Eccleſiæ revelat. Et quamvis Eccleſię vox Dei reſpectu miniſterialis atque inſtrumentalis tantùm ſit; attamen quoad nos, Magiſtralis eſt, verè docens atque decernens credenda; cui proinde nos, tanquam diſcipuli Magiſtro, & filii Parentibus obedire neceſſe ſit. Et licet Eccleſiæ vox nihil intus doceat, ſed ſolus Dei Spiritus; attamen verè docet, inducit atque perſuadet, ac cum authoritate prædicandi externum miniſterium exercet, atque quod fidei eſt, decernit; ſic tamen, ut per hujus miniſterium Deus ipſe omnia principaliter faciat, qui Eccleſiæ Paſtores aſſumit, ut per ipſos doceat omnem veritatem, utque nuncii ac teſtes ſint infallibiles divinæ voluntatis, qualeſcunque tandem ſint in ſeipſis; boni, aut mali, ſapientes vel rudes, facundi aut barbari, intentione bonâ docentes, aut pravâ. eorum enim miniſterium Deus, qui infallibiliter eis aſſiſtit, & per eos principaliter operatur, audientibus efficit ſalutare. Unde gaudebat Apoſtolus, dum omnimodo, ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chriſtus prædicaretur. & dum affirmaſſet, ſe abundantiùs omnibus laboraſſe; *Non ego*, ait, *ſed gratia Dei mecum.* Rurſum, priori Corinthiorum tertio: *Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid; ſed qui incrementum dat, Deus. Dei adjutores ſumus. Dei ædificatio eſtis:* innuans, per Eccleſiæ Paſtores Deum agere, non autem ipſos per ſe.

Eccleſia vocē contemnens Deum ipſum reiicit.

Eccleſiæ vox magiſtralis eſt reſpectu noſtri.

Per doctores Deus infallibiliter docet.

Philippen. 1

Deus docet & loquitur per homines. Math. 10.

Quo ſenſu Dominus ait: *unus eſt Magiſter veſter*: qui ſcilicet habet doctrinam à ſe ipſo, & docet per miniſtros ſuos. Sic unus eſt Spiritus, qui loquitur, ſed per homines quos mittit.

Matth. 10.

Veritas prima, lux eſt animæ, ac mundi: ſed affulget per miniſtros, veluti per lucernas illuminatas, quibus dixit: *vos eſtis lux mundi.* Deus regit nos ac paſcit, ſed per Paſtores & Doctores, quos dedit.

Ioan. 10. Ioan. 1. Matth. 5. Pſalm. 22. Epheſ. 4.

Quare ibi quærenda eſt veritas, ubi Chriſtus eſt docens, loquens & dictans. *Ex veritatis ore*, inquit Auguſtinus, *agnoſco Chriſtum, ipſam veritatem: ex veritatis ore agnoſco Eccleſiam veritatis participem.* & Epiſtola 166: *In cathedra unitatis poſuit Deus doctrinam veritatis.* Similiter Chryſoſtomus homil. 2. in 2. ad Timoth. *Sacerdos Angelus Domini eſt; nihil ex ſeipſo loquitur. Si deſpicis, non illum deſpicis, ſed Deum.* & alibi: *Deus omnia facit: ſacerdos linguam & manum præbet.*

Enarrat. in Pſalm. 57.

Chryſoſtom. hom 85. in Ioan.

Eodem ſenſu vox Caiphæ fuit vox Dei, Ioannis 11. & vox Phariſæorum bona docentium, etiamſi mala facerent. Matth. 23. ubi Dominus nos de Paſtorum doctrina ſecuros fecit, dicendo: *omnia quæcunque dixerint vobis, facite;* illis verbis docens, quòd voci Eccleſiæ in doctrinâ fidei & morum ſimpliciter acquieſcere oporteat; quia licet ſubjectivè ſit humana, origine tamen ſit divina. juxta illud Prophetę: *Ego paſcam oves meas.* per Paſtores ſcilicet Eccleſię.

Vox Eccleſi. origine divina.

Ezechiel. 34. Aug. lib. de paſto. c. 10.

Porrò hic obſervandum eſt, infallibilitatem hanc doctrinæ Eccleſiæ non naſci ex immediata Spiritus Sancti revelatione, neque ex plenitudine ſcientiæ magiſtrorũ Eccleſiæ, (qui in ſcripturis ſanctis, Auguſtino teſte, multò interdum plura neſciunt quàm ſciunt) neque ex certitudine mediorum, quibus ad concludendum utuntur; cùm ſępe ſcripturis aliiſque argumentis non neceſſariò, ſed probabiliter concludentibus utantur; neque inſuper hæc infallibilitas à ſolo ſtudio & induſtria Doctorum, Scripturas & alia docendi media diligenter conſulentium, neq; demum à ſola perpetua Spiritus Sancti aſſiſtentia piis precibus invocata dependet; nam alioquin fruſtra rerum ſacrarum ſtudia ſuſciperentur, & de re controverſa magna conquiſitio fieret, qualem adhibuiſſe Preſbiteros, ut cum Apoſtolis dogma controverſum decernerent, legimus, & in omnibus Conciliis ſequentibus adhibitam fuiſſe videmus: ſed infallibilitatem in docendo ſubſtantiam fidei, & publica dogmata, réſque ad ſalutem neceſſarias ſortitur Eccleſia ex eo, quòd poteſtatem & gratiam à Chriſto decernendi ea, quæ ſunt ad fidelium ſalutem neceſſaria, acceperit, & Spiritus Sancti aſſiſtentiâ munita, ejúſque ſuggeſtione adjuta, ex qualibuſcunque argumentis non niſi veritatem concludet: quia Deus in neceſſariis non deeſt; & alioquin inſufficienter Eccleſiæ providiſſet. proinde ſemper ejus doctrina erit infallibilis, etiamſi ratio docendi non ita.

Aug. epiſt. 3 & 119. c. 11.

Infallibilitas magiſterii Eccleſiæ unde proſluat?

Act. 15.

Infallibilitas ex Spiritus Sancti aſſiſtentia per Chriſtum promiſſa oritur.

In quo quidem primi Eccleſię Magiſtri à ſucceſſoribus differunt. Apoſtoli enim, quia Spiritus Sancti Amanuenſes & organa, primique fidei Evangelicæ magiſtri fuerunt, qui omnia de novo, abſque duce præcedentis Eccleſiæ docere debebant; ideo immediatâ revelatione Dei, ac ſcientię ſacrarum Scripturarum plenitudine indigebant, nec non peculiari Spiritus Sancti directione, tam circa media, quàm concluſiones, ut omni ex parte doctrina eorum eſſet certa, infallibilis, atque divina. unde illis ſolis conceſſum fuit novos Fidei Articulos in Symbolo condere, nova Sacramenta promulgare, Scripturam canonicam ſcribere: ſuccedenti verò Eccleſię quia iſta neceſſaria non ſunt, ideo nihil eorum facit; ſed majorum veſtigiis inſiſtens, traditęque doctrinæ inhærens, partim ſua authoritate credentibus pro tempore fidei doctrinam confirmat, partim dubia emergentia aperit & explicat, atque ita potiùs teſtem agit, quàm authorem: nec fundamenta ponit, ſed ſolùm ſuperędificat: non plantat, ſed rigat: nec prima ſemina jacit, ſed potiùs in aliorum labores ſubintrans, ſeminata colit, tuetur & metit.

Differentia inter Apoſtolos & poſteriores magiſtros.

Apoſtoli novos fidei articulos ediderunt. Scripturas Canonicas dictarunt.

Eccleſia poſterioris temporis fidei articulos infallibiliter explicat.

1. Cor. 3. Eccleſia nunc ſuperædificat. Ioan. 4.

Longè autem majore peritia & certitudine opus eſt ad prima principia rerum ſtatuenda, quàm ad conſervandum res jam exſiſtentes. Satis enim fuerit ſemèl acceptis diligenter inſiſtere, & ex eis alia deducere: quod facilius eſt, quàm rem penitus ignoratam de novo explorare & docere. Unde in Conciliis Patres non nova, ſed ab antiquis accepta Poſteris tradidere, & contra emergentes Hęreſes, novas & peregrinas doctrinas obtrudentes, depoſitam ſeu ab Apoſtolis acceptam fidei doctrinam conſervarunt, nihil novi addendo, ſed perperam intellecta corrigendo; & obſcuriùs credita ex pręcipuis quibuſdam articulis (in quibus ut in principiis ac ſemine latebant) eruendo. Atque hoc ſenſu intelligendum eſt, articulos fidei

Eccleſia fidem non innovat, ſed explicat.

Digitized by Google

S. Thom. 2. 2. q. 1. ar. 7.

dei non creſcere ſecundùm ſubſtantiam fidei, ſed tantùm ſecundùm explicationem, propter quam contra nova hæreticorum comenta nonnunquam novas voces introducere cogitur: ut contra Arrianos, *homouſion*: contra Neſtorianos, *Theotocon*: contra Sacramentarios, *tranſſubſtantiationem*, quales voces non pertinere ad prophanas vocum novitates, quas in hæreticis Apoſtolus reprehendit, oſtendit Auguſtinus in Ioannem, tractatu nonageſimo octavo.

Aug. tract. 98. in Ioan.

Cap. XXI.

An vox Eccleſiæ definientis divina ſit an humana dicenda?

Eccleſia doctrina non purè humana, ſed quodammodo eſt divina.

Quia Sectarii omnem Eccleſiæ doctrinam ad humanas traditiones pertinere volunt, indéque Patrum interpretationes, Conciliorum decreta, Romanorúmque Pontificum reſponſa vilipendunt, prætexentes illud Chriſti: *fruſtra me colunt, docentes mandata & doctrinas hominum*; ideo non inutile fuerit hîc explicare, quidnam de voce Eccleſiæ ſentiendum ſit, & an humana vel potiùs divina Eccleſiæ doctrina ſit vocanda?

Principio ſciendum eſt, omnia ſcientiarum dogmata ab æterno lumine, totius veritatis lucidiſſimo fonte, promanare, ideoq; ratione primę originis ex Deo eſſe. Sed licèt omnis ſcientia & doctrina in illa prima origine conveniat, tamen in modo poſitionis differt, & ex hujuſmodi conditionis diverſitate diſcrimen omne ſortitur. Nam ſcientia, quę lumine naturæ, ſimplici rationis intuitu, abſque ullo diſcurſu, de principiis ſcientiarum naturalium & axiomatum ex eis proximè fluentium habetur, cognitio naturalis dicitur: quæ verò per deductionem, diſcurſum, & per modum illationis obtinetur, acquiſita & humana ſcientia eſt, licèt etiam Naturalis ex parte objecti vocetur. Quæ autem cognitio nec vi naturę, ſolo videlicet rationis intuitu ſimplici, nec per diſcurſum, ſed per divinam revelationem, ſeu per diſpoſitionem Dei ſpecialem proximè habetur, non ſcientia, ſed Fides nuncupatur; & cognitio, non humana, ſed divina: quia non per modum Naturę neque Diſciplinę humanę generatur, ſed authoritati Dei innititur, qui per ſe immediatè, vel per Eccleſiam docet. Unde patet, quod Eccleſiæ docentis vox de Fide, licèt per homines adminiſtretur, tamen quia Deo iſtos homines mittente, & hanc illis poteſtatem, (non per media humana, non per diſcurſum, aut arbitrium hominum, ſed per ſeipſum, & per Sacramentum à ſe inſtitutum) conferente, exercetur, propterea quòd tam Eccleſię doctrina, quàm illa omnis poteſtas, & omnia, quę ex eâdem ut tali promanant, non merè humana, ſed potiùs divina cenſeri debeant; ſicut Apoſtolus innuit, 1. Corinth. decimoquarto, contra eos, qui verba ejus tamquam humana contemnebant, diſſerens: *An à vobis*, ait, *verbum Dei proceſſit? Si quis videtur Propheta eſſe aut ſpiritualis, cognoſcat; quia quæ ſcribo vobis, Domini ſunt mandata.* ubi ſuum verbum Dei mandatum vocat. & Ioannis 17. cap. *Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo.* Et 1. Ioann. 4. de iis, qui ex humana prudentia, non ex authoritate à Deo accepta loquuntur: *Ipſi de mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit.* Et Petrus poſteriori epiſtol. cap. primo explicationem Scripturæ ait non fieri propria interpretatione, nec humana voluntate, ſed Spiritus Sancti inſpiratione. Ac poſtremò hac ratione Dominus Ioannis doctrinam ex cælo, non ex hominibus fuiſſe docet. Nempe *quia miſſus erat à Deo, ut omnes crederent per illum.* Sic cùm Eccleſia in mundum miſſa ſit ad omnes gentes docendum, & ut teſtis ſit veritatis; ſequitur, ejus vocem non eſſe ex hominibus, ſed ex cælo: atque poteſtatem habere non tantùm humanam, ſed etiam divinam.

Scientia acquiſita naturalis.

acquiſita humana.

cognitio divina.

Vox, & poteſtas Eccleſiæ divina eſt.

Luca 20.

Matth. 28. Act. 1.

Cap.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Cap. XXI.

Vtrum Eccleſia nova fidei dogmata docere poſſit?

Apoſtoli fidei Chriſtianæ fundamenta poſuerunt.

Cum unica ſit & fuerit Chriſti Eccleſia, quę pro diverſitate hominum & temporum varium docendi modum habuit, dicendum eſt, unam & eandem Eccleſiam à Deo poteſtatem accepiſſe, tam novos articulos immediatè à Deo revelatos infidelibus proponendi, quàm eoſdem fidelibus ſua authoritate conſignandi, confirmandi, ac emergentibus dubiis explicandi. Sed primitivæ Eccleſię Magiſtris, qui apud gentes de novo fidem & doctrinam nova revelatione à Deo acceptam plantare debebant, ad quas tanquam ſpeciales Chriſti Legati mittebantur, uſus poteſtatis illius prioris neceſſarius erat: ſuccedenti verò Eccleſię, quæ non novis, ſed antiquis revelationibus, & primitivæ Eccleſiæ fidei innititur, poſterior docendi modus convenit, qui in rigando, ſuperædificando, veritatem ſuâ authoritate confirmando, & aperiendo, necnon emergentia dubia reſolvendo, conſiſtit. Quemadmodum enim Deus res primum ſua poteſtate creavit, & poſtmodum eadem jam creatas conſervat; & eâdem poteſtate vegetativa hominis anima in infantibus augmentum, in ſenibus verò nutrimentum ſolùm efficit: ita eadem Eccleſia primùm accepta à Deo poteſtate novos fidei articulos edidit per Apoſtolos; poſtmodum verò per ſuccedentes Eccleſię Paſtores antiquam ab initio receptam iidem conſervat, præſentiſque Eccleſiæ doctrinam ſuo judicio & authoritate confirmat, ita ut non ſolùm illius primitivæ Eccleſiæ, ſed etiam modernę judicio & authoritate tuti ſimus, quòd in veritate ambulemus. quia præſentis Eccleſiæ teſtimonio probari debet, quid Apoſtoli prædicaverint: & hanc audio, ut Chriſto & Apoſtolis credam. Novi ergo articuli fidei bifariam intelligi poſſunt.

Eccleſia poſterioris tempori fidem excitat, non proponit novam.

Novi fidei articuli bifariam dicuntur.

Uno modo, quia nova doctrina nunquam antea hominibus tradita, jam primùm à Deo per Eccleſiam revelatur. Hîc opus eſt novâ Dei revelatione, qualem Apoſtoli acceperunt, ſecundùm illud Pauli: *Quod aliis generationibus non eſt agnitum, filiis hominum, ſicuti nunc revelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius.* Hujuſmodi novam doctrinam in Lege Naturæ primi fideles de omnipotentia Dei acceperunt. In Lege verò ſcripta de ſimplicitate ac unitate Dei; ac denique in Lege Gratię de myſterio Trinitatis atque Chriſti Incarnatione Apoſtoli varias novas revelationes acceperunt. *Epheſ. 3.*

Alio modo nova fidei doctrina vocatur: quia licèt priùs quidem tradita fuerit in ſemine & virtute, attamen obſcuriùs in ſe, vel paucis, nondum manifeſtè, quoad omnes. Hujus generis nova doctrina per Eccleſiam omni tempore tradi poteſt, quatenus propter inſurgentes hæreſes aliquid explicatiùs definitur; ut in omnibus Conciliis factum eſt, in quibus veteris Eccleſiæ fides pleniùs explicata eſt, ut id, quod in ea continebatur implicitè, à quovis poſtea explicitè crederetur. Si ergo abſolutè novi Articuli, quoad ſubſtantiam fidei, intelligantur, ſic ab hominis lapſu nulla ætate creverunt; quia in fide primorum parentum, quibus ſemen benedictum promiſſum erat, omnia implicitè continebantur, quæ poſtea explicitè à poſterioribus credita ſunt. Si autem de novis fidei Articulis, quoad explicationem, agatur, id omni tempore poteſt & facit Eccleſia: quod autem alterum non poſſit aut non faciat, accidit non defectu poteſtatis, ſed quòd rei natura non permittat. ſicut Deus non poteſt facere contradictoria ſimul eſſe vera, obſtante rerum natura. *Quodcunque in Eccleſia*, inquit Lyrinenſ. *fide Patrum ſatum eſt, hoc idem filiorum induſtriâ decet excolatur, obſervetur, proficiat & perficiatur; accipiant licet priſca dogmata evidentiam, lucem, diſtinctionem: ſed retineant neceſſe eſt plenitudinem, integritatem, proprietatem.* Quare Eccleſia in ſuis Symbolis nullos novos fidei Articulos condidit, ſed veteres pleniùs & explicatiùs credendos tradidit.

S. Thom. 2.2. q. 1. ar. 1. ad 1. & 2. arg.

2.2 q. 1. ar. 7.

Eccleſia novos articulos quoad explicationem facit, non quoad fidei ſubſtantiam.

CAP. XXIII.

Utrùm omnia credenda per articulos diſtinguenda ſint?

Omnis doctrina publicè ab Eccleſia tradita, eſt fidei.

Aug. epiſt. 57

SCIENDUM hîc inprimis eſt, omnem doctrinam ab Apoſtolis Eccleſiæ traditam, & quæ in Eccleſia publicè creditur & docetur, ad Fidei Chriſtianæ regulam pertinere, quæ ab omnibus omnino perſeveranter retinẽda eſt, qui à Chriſti Corporis unitate nolunt recedere. Ad præſcriptum hujus regulæ omnia religionis dogmata dimetienda ſunt. Hinc Apoſtolus (2. Cor. 10.) fidem Corinthiorum vult creſcere, at *ſecundùm regulam doctrinæ à ſe traditæ*. Eandem regulam vult Galatas ſequi. cap. 1. & 6. Et ad Philippen. 3. *In eâdem*, inquit, *permaneamus regula*. quam Apoſtolicam regulam, Patres traditionem Apoſtolicam vocant, ſive ſcripto, ſive tantùm viva voce tradiderint. Hæc autem fidei regula, forma, ſeu traditio tripliciter cõſiderari poteſt. PRIMUM, ut regula ſummaria & contracta, quæ fidei caput, fundamentum, & radicem complectitur, de qua Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* quidquid enim de ultimo fine, aut de mediis obtinendæ ſalutis credi debet, hîc implicitè continetur: non quia per neceſſariam conſequentiam ſingula inde credenda deducantur; ſed quia in reipſa cognita, quæ hîc traditur, reliqua inſint: ſive ex natura rei, ſive ex divino beneplacito. Hujuſmodi quoque eſt univerſale principium illud Apoſtoli: *accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quòd inquirentibus ſe remunerator ſit.* In priori enim illo, *Deus eſt*, reipſa continentur omnia, quæ Deo conveniunt: utpote, quòd ſit Unus, Trinus, Omnipotens, Incommutabilis, Creator, etc: in poſteriori verò, quòd ſit *Remunerator*, continetur Providentia, Iudicium, Miſericordia, omniſque modus divinæ Providentiæ, quo Deus homines ad ſalutem perducere deſtinavit; ac proinde Chriſti Incarnatio, Paſſio, humani generis Redemptio, illiúſque per Gratiam & Sacramenta, variaque media, executio. Talem fidei noſtræ breviſſimam regulam vocat Apoſtolus, *confiteri ore Chriſtum Ieſum, & corde credere, quia Deus illũ ſuſcitavit à mortuis.* ALIO modo fidei regula conſideratur, ut in certos articulos diſtincta, capitales tamen & generales, quique aliorum articulorum multorum ſemina ſunt. Hæc regula fidei Chriſtianæ principia complectitur. Talis regula eſt Symbolum Apoſtolicum. TERTIO modo regula fidei conſiderari poteſt, ut omnes fidei cõcluſiones factas, & ab Eccleſia univerſaliter receptas continet. & hæc eſt regula fidei explicata, qualem Concilia generalia poſtmodum ediderunt, novis ſemper incrementis, quoad explicationem, auctam: ad quam ſaltem implicitè tenẽdam omnis Chriſtianus obligatur. Epiſcopi verò ordinandi, atque omnes, qui ad dignitatem Eccleſiaſticam, vel gradum ſuperiorem in Univerſitatibus admittuntur, in hanc regulam ex decreto PII IV jurant.

Regula fidei eſt Apoſtolica traditio.

Iren. lib. 3. cap. 4. Origenes in proœmio lib. de principiis.

I. Regula fidei contracta

Hebr. 11.

Rom. 10.

II. Regula fidei Chriſtianæ principia complectitur.

III. Regula fidei explicata.

Vincen. Lyrin. c. 30. & ſequen. Aug. lib. de bono perſev. cap. 20. Epiſt. 49. q. 2.

Concil. Carthag. 4. c. 1. Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 2.

Symbolum continet explicitè credenda.

Porrò ex his facilè apparet, non omnia in Scripturis & Eccleſiæ traditione contenta, in certos fidei articulos referenda fuiſſe; ſed ea ſola, quæ ab omnibus Chriſtianis expreſſâ fide credenda ſunt: qualia ſunt; ultimus finis, & media ad illum conſequendum neceſſaria. Neque verò quidquid ad fidem per ſe pertinet, novum ſtatim articulum conſtituit; ſed quod ſpecialem habet difficultatem & inevidentiam. Eſt enim Fidei articulus propoſitio catholica, principii rationẽ in fide obtinens, ſpecialemq; difficultatem & inevidentiam, omnibus Chriſtianis ad explicitè credendum propoſita. cujuſmodi ſententiam, à partibus corporis ductâ ſimilitudine, articulum vocamus. Quemadmodum enim corporis membra articulis diſtinguuntur: ita & Fidei confeſſio diſtinctis fidei dogmatibus; quæ dum ſeorſim nobis credenda proponuntur, appoſitè fidei articulos nuncupamus. præterea hac articuli voce inſinuatur, quòd ſicuti unus idémque homo remanens incrementum accipit, ſtatu habitúque mutatur, (tot enim ſunt parvulorum artus & membra, quot ſenum:) ita quòd una eadémq; omniũ, quoad ſubſtantiam, fides profectum, nõ permutationem admittat. Cùm enim fides una ſit, Apoſtolo teſte, ſubſtantiam ejuſdem unam & eamdem ſemper eſſe neceſſarium eſt, licet modus credendi poſſit eſſe diverſus, atque fidei myſteria pro temporum ratione varia. Idémque fidei dogma cum tempore conſolidatur, ut ſcilicet intelligatur illuſtriùs, quod antea obſcuriùs credebatur; atq; creſcit ac dilatatur: ſed in eodem genere, ut ſi quid novè dicatur, non tamen

Quid articulus fidei

Fides incrementum, non permutationem admittit.

Epheſ. 4.

nova

nova fidei doctrina proferatur, quæ non antea in fidei & religionis ſemine latitaverit; ut præcedenti capite latiùs oſtenſum fuit.

Cap. XXIV.

Qui, & quot articuli ab omnibus Chriſtianis expreſsè credendi ſint?

Ea fidei dogmata omnibus Chriſtianis ſcitu neceſſaria, expreſſáq; fide tenenda ſunt, quæ Apoſtoli divino Spiritu afflati, duodecim Symboli articulis diſtinxerunt. Priuſquam enim ad omnes gentes docendum à ſe invicem digrederētur, ut omnium ad fidem vocatorum una eſſet Fidei Religioniſque confeſſio, certam doctrinæ formulam præcipua Chriſtianæ Religionis capita, Evangeliique ſummam complectentem edendam cēſuerunt, quam in tres potiſſimùm partes diſtribuerunt; quarum ſingulæ ſingulis divinis in Trinitate perſonis accommodatæ ſunt. Ex duodecim enim articulis primus ad perſonam Patris, ſex conſequentes ad perſonam Filii, & quinque reliqui ad perſonam Spiritus Sancti pertinent. Itaque in prima Symboli parte prima Sacroſanctæ Trinitatis Perſona, opúſq; Creationis, per quod eſſe Naturæ accepimus, deſcribitur. In ſecunda verò parte, ſecunda Perſona, humanæque reparationis myſterium, per quod eſſe Gratiæ accepimus, quod in primo parente amiſeramus. In tertia demum parte tertia itidem Perſona, caput & fons ſanctificationis noſtrę, per quam eſſe Glorię conſequimur. Tres ergo Symboli partes nobis tria trium Perſonarum propria opera, ac Divinæ eſſentiæ unitatem, triumque Perſonarum diſtinctionem unumque Deum hominis eſſe conditorem, redemptorem, ſanctitatiſque ac glorię Authorem, ultimúmque hominis finem aperiunt, à quo beatæ immortaliſque vitę poſſeſſio per unum mediatorem Dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum exſpectanda eſt. ac proinde omnes duodecim articuli fidei eò tendunt, *ut cognoſcamus unum Solum Verum Deum, & quem is miſit, Ieſum Chriſtum, unum Dei & hominum Mediatorem, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* hoc eſt, ut agnoſcamus unicū naturâ Deum, (qui trinus tamen ſit in Perſonis) à quo creati, redempti & ſanctificati, tandémque judicandi ſumus.

Apoſtoli ſymbolum fidei cur ediderint?

Symbolum tres partes tribus divinis perſonis accommodatas continet.

Patri creatio, Filio redemptio, Spiritus Sancto ſanctificatio tribuitur.

Idem Deus nos creavit, redemit, ſanctificavit.

Ioan. 17. 1. Timoth. 2.

Idem iudicabit qui redemit.

Cap. XXV.

Cur iſta brevis Fidei formula Symbolum dicatur?

Contractam in duodecim Articulos Fidei profeſſionem Apoſtoli futuræ prędicationis ſibi normam in comune ſtatuerunt, Symbolúmque nuncuparunt; ſive, quia ex variis conflata eſſet ſententiis, quas ſinguli contuliſſent; ſive quia illa veluti nota ſeu teſſera uterentur ad internoſcendos veros Apoſtolos à Pſeudoapoſtolis, genuinóſque Chriſti diſcipulos à Pſeudofratribus; non ſecus, quàm in bello milites ſocios ab hoſtibus, exploratoréſq; ab amicis teſſera dignoſcunt. Hæc enim Fidei regula omnibus fidelibus, cùm Doctoribus, tum Diſcipulis communis & cognita eſſe debet. ac idcirco *non in charta & atramento, ſed in cordibus fidelium* inſcripta eſt. Hanc etiam ob cauſſam Leo dicit, quòd neminem cujuſcunque ſexus in Eccleſia Symbolum ignorare oporteat. & Auguſtin. epiſt. 57. hanc fidei regulam puſillis magniſque communem eſſe ſcribit. Similiter alii Patres Symbolum Apoſtolicum fidei regulam eſſe tradunt. Multiplex attamen eſt Symboli acceptio.

Primo ſignificat collationem: *ut dantes Symbola conſumentur.* Proverb. 23. & Comicus: *Symbolum dedit, cenavit.*

Secundo, Vox Symboli denotat idem, quod Allegoria, Ænigma, aut cujuſcumque arcanæ rei nota. qua ſignificatione Dionyſius Areop. Symbolicam Theologiam vocat.

Tertio, Symbolum idē valet quod nota, ſignum, indicium, teſſera: à qua ſignificatione vox Symboli apertiſſimè tribuitur Chriſtianæ Fidei regulæ, ab Apoſtolis omnibus fidelibus præſcriptę, quoniam per hanc comunem fidei profeſſionem domeſtici & fratres ab inimicis ſecernuntur, & Chriſto militaturi eiſdem Sacramentis obligantur, ac unitas Fidei, per quam Deo placemus, conſervatur, necnon Eccleſiæ pax & cōcordia fovetur, dum omnium Chriſtianorum cum fide cordis, eadem eſt profeſſio externa oris. quod tam in docentibus

Clemens epiſt. 1. ad Iacobum. Aug. ſerm. 115. de temp. Ruff. in expoſ. Symb. Vnde fidei regula Symbolum dicatur?

Hieron. in epiſt. ad Pammachium cont. error. Ioan. Ieroſolym. Leo epiſt. 13. ad Auguſtā. Auguſt. epiſt. 57 Enchi. cap. 56. Ambr. ſerm. 38. Tertul. lib. de velan. virg. lib. de præſcript. Iren. lib. 3. cap. 2. Terentius in Andr.

Symboli vox multipliciter accipitur.

Aug. lib. de fide & ſymb. cap. 1 & ſerm. 181. de temp.

bus quàm diſcentibus ad tollenda ſchiſmata exigitur, quæ certò emergunt, quando non omnes idem ſentiunt & dicunt.

Cap. XXVI.

De neceſsitate ſymboli ac utilitate.

Symboli neceſſitas.

CUM Fides catholica omnibus hominibus ad ſalutem ſit neceſſaria, nec omnibus propter ignorantiam, variáque alia impedimenta, in ſcripturis verſari ſit integrum; facilè deprehenditur, neceſſarium fuiſſe, ut ea quę ab omnibus credenda eſſent, ad breve compendium redigerêtur, quòd facilè omnibus proponi poſſet, ac memoriæ commendari. Eſt autem Symbolum breve verbis, ſed magnum ſacramentis. Quidquid enim figuratum eſt in Patriarchis, quidquid denuntiatum eſt in Scripturis, quidquid prædictum eſt in Prophetis, vel de Deo ingenito, vel de Dei Verbo, vel de Spiritu Sancto, aut de reparationis humanæ myſterio; id omne breviter Symbolum continet. Vnde Auguſtinus, *facilè*, ait, *eſt ut dicatur, quid credendum. Nam ecce tibi eſt ſymbolum. quid breviùs auditur? quid faciliùs memoriæ commendatur?* & alibi: *Symbolum eſt comprehenſio fidei noſtræ ſimplex, brevis, plena. ſimplex, ut conſulat audientium ruſticitati; brevitas memoriæ, plenitudo, doctrinæ.* Et iterũ: *Symbolum mentẽ inſtruit, nec onerat memoriam. paucis verbis dicitur, unde multũ acquiratur.* & li. de fide & ſymbolo cap. 1: *fides catholica in ſymbolo memoriæ mandata eſt, quantum res paſſa eſt brevitate ſermonis, ut incipientibus atque lactantibus in Chriſto renatis, paucis verbis quod credendum, & proficientibus, quod multis verbis exponendo proficiendum eſſet, conſtitueretur.* Iſidorus lib. 2. divin. offic. cap. 22: *In ſymbolo ab Apoſtolis edito pauca ſunt verba, ſed omnia continentur ſacramenta.* Eſt enim breve fidei verbum, olim à Propheta prædictum, tantæ virtutis, *ut ſolo hoc ſymboli gladio univerſas hæreticorum opiniones poſſe detruncari*, Leo magnus aſſerat. Cujus rei exemplum omni memoria dignum recenſetur libr. 10. Eccleſiaſticæ Hiſt. capit. 3. ubi Chriſtianus illiteratus ſimplici articulorum fidei interrogatione Philoſophum aggreſſus obſtupefecit, vicit, ac ad credendum induxit. Petrus autem Chryſologus ſerm. 61. Symbolum fonti comparans, *Sicut*, ait, *fons, ab anguſto manans, magnis fluviorum latitibus ampliatur: ſic fides ſymboli breviato ſermone credulitatis latiſſimos meatus exhibet.*

Symbolum eſt verbum fidei abbreviatum.

Aug. Enchir. cap. 7.

Serm. 115. de temp.

Serm. 119. de temp.

Iſa. cap. 10. Rom. 9.

Leo epiſt. 13.

Cap. XXVII.

Vtrùm ſymbolum, quod Apoſtolicum dicitur, editum ſit ab Apoſtolis?

An Apoſtoli ſymbolum ediderint?

ETSI quædam ſymbola quadam ratione, Apoſtolica dici poſſint, quia doctrinam ab Apoſtolis traditam continent; quo modo Hilarius de ſymbolis adverſus Arrianos Nycęnum Concilium, Apoſtolicum vocat; & Epiphanius in Ancorato ſymbolum Conſtantinopolitanum Apoſtolis attribuit: attamen propriè ſymbolum Apoſtolicum nuncupamus, quòd ab Apoſtolis ipſis in unũ collectis pro communi regula Chriſtianę profeſſionis editum eſt. de quo contra univerſæ Eccleſię uſum, communi omnium fideliũ ſententia probatum, ambigere, an ab Apoſtolis editum ſit, maximę fuerit inſaniæ. Vnde patet Eraſmi negantis, ac Brentii & Artopœi dementia vel ignorantia craſſa, cùm plurima Veterum hac de re luculentiſſimá extẽt teſtimonia. Clemens inprimis Romanus expreſſis verbis ſcribit, Apoſtolos priuſquam in varias provincias dividerêtur, ſymbolum fidei edidiſſe, ut conformis eſſet tam docentium quàm diſcentium ubique doctrina. Irenęus ſymboli recenſet articulos, tanquam ab Apoſtolis editos. Tertullianus eoſdem confitetur ante omnes hęreſes traditos. Ambroſ. epiſt. 81. & ſerm. 38. *Duodecim Apoſtolorum ſymbolo fides ſancta concepta eſt, qui velut periti artifices in unum convenientes clavem ſuo conſilio conflaverunt. clavem enim quamdam ipſum ſymbolum dixerim.* Hieronym. in epiſt. ad Pammachium contra errores Ioan. Ieroſolym: *In ſymbolo*, inquit, *fidei & ſpei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta & atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus. poſt confeſſionem trinitatis & unitatem Eccleſiæ, omne Chriſtiani dogmatis ſacramentum carnis reſurrectione concluditur.* Aug. ſerm. 181. de temp. à majoribus traditione acceptum dicit, quòd Apoſtoli ſimul poſiti & Spiritu Sancto pleni, breve ſuæ prædicationis compendium, fideiq; regulam communi

Eraſ. in præfat. Paraphr. in Matth.

Clem. epiſt. 1. ad Iacobũ.

Conformitas doctrinæ.

Iren. libr. 1. cont hær. ca. 2. & 3. & lib. 3. c. 4. Tertullian. lib. de præſcript. lib. adverſus prax. lib. de velan. virg.

Symbolum eſt ab Apoſtolis editum.

muni collatione inſtituerint, quam ſecundùm numerũ Apoſtolorum duodecim ſententiis comprehenſam, SYMBOLVM vocaverunt. & ſerm. 115. unicuique Apoſtolo ſuum articulum attribuit. lib. de fide & operibus cap. 9. monet, ut baptizandi de fidei articulis juxta traditionis ſeriem interrogetur. Leo, ſermon. 11. de paſſ. Dom. *Regulam fidei in ipſo Symbolo per authoritatem Apoſtolicæ inſtitutionis accepimus.* & Epiſt. 13. ad Pulcheriam: *Ipſius catholici ſymboli brevis & perfecta confeſſio duodecim Apoſtolorum, totidem eſt conſignata ſententiis, tanquàm inſtructa ſit munitione cæleſti, ut omnes hæreticorum opiniones ſolo ipſius gladio poſſint detruncari.* Maximus in ſerm. de Symbolo: *Apoſtoli Eccleſiæ Dei, quam adverſus militiam diabolici furoris armabant, myſterium ſymboli tradiderunt, ut quia ſub uno Chriſti nomine credentium futura erat diverſitas, ſignaculum ſymboli fideles perfidoſque ſecerneret: & alienus à fide, atque hoſtis appareret Eccleſiæ, qui aut tanquam baptizatus neſciſſet, aut tanquam hæreticus corrupiſſet.* Iſidorus lib. 2. de divinis officiis compendioſè refert, quæ priores Doctores de ſymbolo ſcripſerunt. Innocen. 3. libr. 2. de myſt. miſſæ cap. 24. ſingulis Apoſtolis unum ſymboli articulũ tribuit. Vtrùm tamen ſinguli Apoſtoli ſingulos articulos ediderint; an potiùs totum ſymbolum ab omnibus ſimul contextũ ſit; incertum eſt. Neque ad augendam vel infirmandam eius authoritatem refert, quandoquidem in omnibus & ſingulis Apoſtolis unus idemque Spiritus Sanctus loquutus fuerit. Ideoque licèt ſymbolum portio Scripturę Sacræ non ſit, quia illud Apoſtoli non ſcripto, ſed vivę vocis miniſterio tradiderunt; attamen non inferioris eſt authoritatis, quàm Scriptura Sacra. Quemadmodũ enim ſcimus Eccleſiæ teſtimonio, Matthæi Evangelium à Mattheo Apoſtolo conſcriptum eſſe: ita vivæ vocis traditione ſcimus, articulos fidei in ſymbolo ab Apoſtolis digeſtos eſſe, ac verbum Dei non ſcriptum continere. Cùm porrò dicat Apoſtolus: *In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere*; conſequitur, ſymboli Apoſtolici frequentem recitationem adverſus mundi & diaboli impugnationes quàm plurimùm valere, ac inſtar tutiſſimi ſcuti protegere. *Iuſtus enim ex fide vivit.* Et ſicut *corde creditur ad juſtitiam: ita ore confeſſio fit ad ſalutem.* Ideo in confeſſionis vocem crebrò erumpendum eſt. Quare ſapienter Ambroſius ſuam hortatur ſororem, ut frequenter ſymbolum legat, cùm cubitum pergit, quum à ſomno manè ſurgit, & quandocumq; horror aliquis animum concutit. *quando enim ſine militia ſacramento miles in tentorio, bellator in prælio?* Auguſtin. homil. 42. inter 50. *Symbolum quotidie dicite, quando ſurgitis, quando vos ad ſomnum collocatis. commemora fidem tuam; ſit tibi tanquam ſpeculum, ſymbolum tuum. ibi te vide, ſi credis omnia, quæ te credere confiteris; & gaude quotidie in fide tua: ſint divitiæ tuæ, ſint quotidiana iſta mentis tuæ veſtimenta.* D. Leo epiſt. 13. docet, brevem ſymboli confeſſionem ad omnium hęreticorũ opiniones detruncandas ſufficere, ac valere, ut in nullo à vero devictur. Petrus Chryſologus ſermone 62. ait, quotidie perſonandum ſymbolum, ut nemo ibiti cum Deo pacti obliviſcatur, neque promiſſionum divinarum cæleſtiũmque bonorum, ad quæ fides ſymbolo contenta nos tranſmittit. Ambroſ. ſerm. 38. *Symbolum* ait *eſſe clavem, qua diaboli tenebræ reſerantur, ut Chriſti lux adveniat. Aperiuntur conſcientiæ clauſa peccata, ut juſtitiæ manifeſta opera fulgeant.* Chryſoſtom. homil. 1. in ſymb. *Regularis iſta doctrina credentes confirmat, proficientes adjuvat, conſolatur viatores, cõfortat perſeverantes, coronat pervenientes.* Hinc D. Thom. obſervat, ſymbolum Apoſtolorum in Eccleſia dici manè, ad Primam, & in Completorio, quaſi contra tenebras errorum præſentium, præteritorum, & futurorum: atque occultè recitari, quia fide nondum publicata, perſecutioniſque tempore editum fuit: in Miſſa verò palàm ſymbolum Patrum decantari, quia fide manifeſtata, Eccleſiáque pacem ſub Conſtantino & Chriſtianis Imperatoribus obtinente conditum fuerit. Priùs tamen etiam, ante myſteriorum confeſſionem, fidei Chriſtianæ ſymbolum decantatum fuiſſe, atteſtatur Dionyſius Areopag. in quo univerſa divina in nos emanantia beneficia contineri ſcribit.

(***)

Leo ſerm. 11. de paſſ. dom.

Maximus ſerm. de ſymb.

Iſidor. lib. 2. de divin. offic.

Innoc. III. li. 2. de myſt. Miſſæ, ca. 42.

Symbolum eſt paris authoritatis cũ Scriptura Sacra.

Gregor lib. 1. regiſtri epiſt. 24. Sicut ſancti Evangelii 4. libros, ſic 4. concilia ſuſcipere & venerari me fateor.

Epheſ. 6.

Frequens ſymboli Apoſtolici recitatio prodeſt.

Rom. 10.

Ambroſ. lib. 3. de virg.

Aug. lib. 1. de ſymb. cap. 1. tom. 9.

Petrus Chryſolog. ſerm. 61. & 62.

Chryſ. to. 5.

22 q. 1. ar. 9. Symbolum cur in horis can. ter legatur?

Symbolum cur occultè legatur? In Miſſa cur ſymbolum cantetur?

Omnia Dei beneficia in ſymbolo continentur. lib. de Eccleſ. hier. c. 3. p. 3.

Digitized by Google

Cap. XXVIII.

Quòd præter Apoſtolorum Symbolum alia ſint ab Eccleſiâ recepta.

Tria ſymbola recepta præter Apoſtolicum.

PRAETER Apoſtolorum Symbolum tria ſunt alia generaliter in Eccleſia ſuſcepta.

Symbolum Nicænum.

PRIMVM eſt Nicænum, ſub Conſtantino Magno, contra Arrianos à Cõcilio Nicęno editum, quod paris eſt cũ Concilio authoritatis. De quo Athanaſius in epiſt. ad Epictetum; Hilarius lib. de Synodis; Gregor. Nazianzenus tractatu de fide Nicęna; Baſilius epiſtola 60. & 70. Epiphan. ſub finem libr. de hæreſibus; Cyrillus in expoſitione ſymboli Nicæni, tom. 4. Porrò ſicut Catholici, ita & Arriani ſuum habuêre ſymbolum. de quo Hilar. lib. 4. & 6. de Trinitat. Hieronym. contra Luciferianos. Nicephorus libr. 8. Hiſt. cap. 47. Similiter Pelagiani ſuum habuêre ſymbolum, de quo Auguſtin. lib. 1. de gratia Chriſti ca. 32. Lutherani ſuam Confeſſionem; & ſacramentarii, Calvini Inſtitutionem, quam & Confeſſionem vocant.

Sua ſymbola etiam hæretici iactant.

Symbolum Conſtantinopolitanum.

SECVNDVM ſymbolum eſt Conſtantinopolitanũ, ab univerſali Concilio ſecundo, Theodoſii ſenioris tempore contra Macedonium coacto, editum: quo nunc Eccleſia in officio Miſſæ utitur; adjecta ſolummodo particulâ, *Filióque*, ad majorem veritatis explicationem. Quod ſymbolum (teſte Magiſtro Sententiarum) Leo III. Pontifex in teſtimonium, quòd à Latinis reciperetur, tabulæ argenteæ inſcriptum, poſt Sancti Pauli corpus in altari poſuit.

Petrus Lombardus lib. 1. ſent. diſt. 11.

Symbolum Athanaſ.

TERTIVM eſt Athanaſii, quo Eccleſia in Horis Canonicis ad Primam utitur; eſtque paris cum prioribus authoritatis, non quidem ratione Authoris, ſed quia ſuſceptum eſt ab Eccleſia toto orbe diffuſa. de quo Nazianzenus oratione in Athanaſium; & Auguſtin. in Pſalm. 20. (Continent autem hęc tria Symbola eandem fidei veritatem: ſed in poſteriori pleniùs explicatur, quod in priori implicitè continebatur; ut pulchrè Vincent. Lyrinenſ. explicat cap. 32.

Cap. XXIX.

Cuius ſit, exortâ novâ de fide controverſiâ, Symbolum explicare?

QUEMADMODVM in Veteri Lege Deus omnes de religione quæſtiones ſummi Sacerdotis judicio definiri, cumque, qui obtemperare nollet, interfici ſtatuit: ita & in Novo Teſtamento Chriſtianos ſine exceptione aliqua Eccleſiam, hoc eſt, Eccleſię Paſtores (quorum ſupremus eſt B. Petri ſucceſſor, Pontifex Romanus, Chriſti in terris Vicarius) audire præcepit, gravi addita comminatione: *qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus*; id eſt, à ſpe ſalutis alienus. Nam Chriſtus eſt Salvator corporis ſui, id eſt, Eccleſię. Ad Romani Pontificis itaque munus pertinet, exortas omnes de fide, aut religione controverſias dirimere, ſuáq; authoritate terminare; ac proinde ſi opus ſit, novum ſymbolum edere. una ſiquidem Eccleſiæ Fides eſſe debet; ac idipſum omnes dicere, nulláque eſſe Schiſmata oportet. Quod ſanè obtineri nunquam poterit, niſi nova de fide mota lite per ſupremum aliquem viſibilem judicem quæſtio definiri poſſit, qui neceſſitatem obediendi latæ ſententię omnibus fidelibus imponere queat: id quod ſolus poteſt Romanus Põtifex, Petri ſucceſſor, totiúſque Eccleſiæ Paſtor. Cui à Chriſto peculiari privilegio dictum eſt: *paſce oves meas. Confirma fratres tuos. Non deficiet fides tua. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, quæ eſt domus Dei vivi, columna & firmamentum veritatis*; ſuo Magiſterio & authoritate docens omnem veritatem ex promiſſa infallibiliter Spiritus Sancti aſſiſtentia, Chriſtiquc directione, ita ut ſolus Romanus Pontifex propria ſibi à Deo conceſſa authoritate Concilia generalia congregare, ſua ſententia confirmare, ſuoque judicio prorſus rata, certa & irrefragabilia efficere poſſit. Inſunt quidem etiam Conciliis Epiſcopi, Doctores, & Principum Legati, etiam Laici: ſed longè diſpari conditione. Nam Epiſcopi, quos Spiritus Sanctus poſuit regere Eccleſiam Dei, in Conciliis præſident, atque de rebus fidei ſententiam ferunt (ut

Eccleſia, id eſt, Paſtores (quorum primus eſt Pontifex Rom.) quæſtionum iudices ſunt.

Ad Petri ſucceſſorem pertinet, conciliorum indictio, confirmatio, cõtroverſiarũ iudicium.

1. Cor. 1.

Aug. lib. 2. cont. Iulian. in epilogo.

Aug. libr. 2. cont. Iulian. in epilogo.

Nam Epiſcopi, quos Spiritus Sanctus poſuit regere eccleſiam Dei, in conciliis præſident, atque de rebus fidei ſententiam ferunt (ut Iacobus Act. 15. de ſe ait: *Ego judico:*) ſed eorum judiciũ omnino firmum non erit, niſi Vicarii Chriſti comprobatio accedat, cujus fides ſentire nequit defectum. Doctores verò Conciliis interſunt, velut Conſiliarii, non autem, tanquam judices. Principes autem atque Laici Conciliis interſunt, non ut judices quæſtionum fidei, ſed tanquam Protectores Eccleſię, definitionúmque ejuſdem teſtes atque executores. Ex quibus triplex de fidei doctrinâ judicium eſſe colligimus.

Triplex de fidei doctrina judicium: Rationis, Diſcretionis, & Authoritatis

PRIMUM eſt Rationis, quoad ſimplicem firmumq; aſſenſum, qualis fidei eſt: cujuſmodi generis judicium omnibus fidelibus commune eſt. Poteſt enim quiſque ex regula fidei, quam tenet, hęreticis reſpondere, quamvis hæreſes neſciat; ut obſervavit Aug. libr. de Agone Chriſtiano cap. 4. & lib. 12. de gen. ad lit. capit. 14.

Hebr. 5.

SECUNDUM Iudicium eſt Diſcretionis, quo credenda ex propriis cauſis agnoſcuntur. Hoc perfectorum eſt, qui exercitatos habent ſenſus, & contradicentes poſſunt arguere: quales ſunt, dono Sapientiæ & intellectus præditi Doctores.

Aug. tract. 98. in Ioan.

TERTIUM Iudicium eſt determinativum ex authoritate à Chriſto acceptâ: cujus generis judicium Eccleſiæ prælatis proprium eſt, quos Chriſtus poſuit regere Eccleſiam, ac paſcere gregem ſibi commiſſum, & docere omnem veritatem, ut non circumferamur omni vento doctrinæ: inter quos Eccleſiæ Paſtores Romanus Pontifex ſummus eſt. Cujus judicio quiſquis non obtemperat, rebellis Matri Eccleſiæ, Deique ordinationi habetur. Oportuniſſimum autem remedium ad componenda Religionis diſſidia, concordiamque ſciſſæ Eccleſiæ reſtituendam Theodoſio Imperatori viſum eſt, ſi novam doctrinæ formam inducentibus, ſublata diſputãdi libertate, proponeretur, ut omnes excitatæ de novo controverſiæ, ex veterum Patrum, qui Eccleſiæ calculo approbati eſſent, traditione judicarentur: ſic enim futurum, ut contentioſis via præcluderetur, ne quiſque pro cerebri ſui intemperie Dei Verbum interpretaretur, & ſuum illi ſenſum, prout cauſæ commodum putaret, affingeret, ſuámque ſententiam judicio Patrum, ſimúlque publico anteferret: ac inſuper eò magis veterum Patrum judicio ſtandũ eſſe, quia cùm ante natam contentionẽ floruerint, nullique præſenti parti aut ſectæ unquam addicti fuerint, ut minimè ſuſpecti controverſæ nunc doctrinæ cenſores agnoſcendi ſint. Quæ ſententia Theodoſio per Nectarium ad Siſinnii ſuggeſtionem propoſita, ſapientiſſimè placuit, eóque facto memorandum toti poſteritati novas ex doctrinæ diverſitate diſcordiarum flammas emergentes opprimendi, reliquit exemplum.

Act. 20. Epheſ. 4.

Remediũ ad componenda religionis diſſidia oportuniſſimum.

Iudicio Patrum ſtandũ.

Theodoſius ex Nectarii ſententia ſecundum veterum patrum ſententiam controverſias finiri indicavit.

Quod ipſum antè docuerat Tertullianus, ſeriò admonens, ne catholici cum hæreticis de ſacris Literis diſputaturi, in arenã deſcendant; ſed potiùs, ut ad majorum traditionẽ provocent, & ex illa germanam ſcripturę intelligentiam, omnemq; de fidei quęſtionibus veritatem petant atque confirment. Idem tradit Origen. tract. 29. in Matth: *Illa ſola,* inquit, *eſt credenda veritas, quæ in nullo ab eccleſiaſticâ traditione diſcordat.* Athanaſius: *Hoc ſolummodo reſpondere Hæreticis ſufficit, quòd iſta non ſunt Catholicæ Eccleſiæ, neque iſta patres noſtri ſenſerunt. Et ſanè cum his Eccleſiæ Magiſtris non ſapere, omnino eſt deſipere.* Baſilius: *quæ à ſanctis Patribus edocti ſumus, ea interrogantibus nos annuntiamus.* Aug. lib. 2. contr. Iulian. in epilogo: *Quod invenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nondum apud illos judices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec nos nec vos eis noti fueramus, & eorum contra vos latas ſententias recitamus. Nondum vobiſcum certabamus, & eis pronũciantibus vicimus.* Vincentius Lyrinenſ: *Neceſſe eſt omnibus catholicis, ut ſanctæ ſanctorum Patrum fidei inhæreant, adglutinentur, immoriantur. Quiſquis hos in ſenſu catholici dogmatis unum aliquid in Chriſto ſentientes contempſerit; non hominem contemnit, ſed Deum.* Quæ omnia conformia ſunt divino oraculo: *videte & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea: & invenietis requiem animabus veſtris.* Sanè quàm parum diſputationibus & colloquiis noſtra ætate effectum ſit, experientia demonſtravit. Nihil enim ferè aliud ſequutum eſt, quàm à Tertulliano fuit prędictum: *quòd ſcilicet diſputationibus firmi fatigentur; infirmi capiantur; medii cum ſcrupulis dimittantur.* Quare obſervandum eſt Martiani edictum, ut de ſemel judicatis non amplius diſputetur.

Hæretici ſunt ad Maternam doctrinam provocandi.

Diſputationes & colloquia cum hæreticis paſſim plus nocent quàm proſunt.

CAP. XXX.

De Apoſtolici Symboli diſtributione, Articulorúmque numero.

VARII Scriptores Eccleſiaſtici Symbolum explicarunt. Inter veteres quidem Cyril. Hieroſolym. in Catecheſi 4. Chryſoſt. hom. 1. & 2. in ſymbolum. Ruffinus, cujus expoſitio apud Cyprian. & Hieron. reperitur. Auguſt. lib. 4. de ſymbolo ad catechumenos edidit, qui habentur tomo 9. & librum de fide & ſymbolo, tomo 3. Item ſerm. 115. 119. 123. 125. 131. 181. 192. 193. 194. to. 10. & in Enchiridio ſymbolum exponit. Petrus Chryſologus ſerm. 57. uſque ad 62. Maximus Taurinenſ. hom. 1. de diverſis.

Symboli Apoſtolici ſcopus, ut cognoſcamus unum Deum in Trinitate.

Eò autem ſymboli doctrina maximè pertinet, ut veram Dei divinarúmque rerum cognitionem, omnibus hominibus ad bene beatéque vivendum ſcitu neceſſariam, ſuccinctè comprehenſam habeamus. Ubi primum locum obtinet agnitio unius veri Dei in Perſonarum Trinitate: *ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur.* Ideoque huic ſanctiſſimę ſimul & individuæ Trinitati, præcipuæ tres ſymboli partes, in quas diſtribuitur, correſpondent: Prima nimirum de Creatione, ſecunda de Redemptione, tertia de Sanctificatione. Quæ diſtributio divinis Perſonis accōmodata non innuit aliquam iſtarū operationū, uni divinę perſonæ, reliquis excluſis, competere, cùm indiviſa Trinitatis ſint opera; ſed ut ex hac loquendi formula intelligamus, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum non eſſe tantùm nomina ſono diſtincta, ſed verè diſtinctas reipſâ Perſonas, unius tamen eſſentiæ, divinitatis, ac operationis. Nam illæ tres Perſonę unus ſunt Deus, æternus, immenſus, incomprehenſibilis, quo nihil majus, melius, aut ſapientius excogitari poteſt; in eſſentiâ unus & ſimplex, in Perſonis autem tribus diſtinctus. Eſt autem Pater, ſuum ab æterno generans filium, fons & opifex rerum: Filius ex Patris ſubſtantia genitus mundi Salvator atque Redemptor: Spiritus Sanctus Eccleſiæ ſeu fidelium ſanctificator. Proinde unus Deus hominis eſt Creator, Redemptor, atque juſtificator. *Ex ipſo, per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.* ab uno Deo creati, redempti, ſanctificati, beatiq; ſumus. Porrò fidem de uno naturâ Deo, & trino in perſonis, Apoſtoli in XII. articulos diſtribuerunt, quorum nomina ſingulis articulis Innocen. III. libr. 2. de myſt. Miſſæ, cap. 42. adjicit; ſed paullo aliter, quàm Aug. ſerm. 115. de tempor. Numerus autem duodenarius articulorum fidei myſticè deſignat fidem Trinitatis per quatuor orbis terræ partes futuram: ſiquidem tria quatuor numerum duodenarium cōſtituunt. Nec myſterio vacat, quòd Chriſtus XII. Apoſtolos elegerit, per quos Evangelium per Orbem diſſeminari voluerit. Ideo variis typis hos XII. fidei Chriſtianæ doctores adumbrat Scriptura.

ſupra ca. 23.

1. Ioan. 5.

Deus in natura unus, in perſonis trinus.

Rom. 11.

Duodecim articuli: quia fides trin. per 4. orbis partes erat futura.

XII. Apoſtoli variis figuris adumbrati.

PRIMA figura luculentiſſima exſtitit in XII. Patriarchis, à quibus XII. tribus Iſraël promanarunt. Sicut enim filii Synagogæ à XII. patribus ſecundùm carnem nati ſunt: ita & filii Eccleſiæ à XII. Apoſtolis in Chriſto ſunt geniti.

SECUNDA figura XII. Apoſtolorum exprimitur Exodi 15. in XII. fontibus. Exodi 28. iidem præfigurantur per XII. lapides, in quibus erant XII. nomina filiorum Iſraël inſculpta; ac ibidem per tintinnabula ex veſte Pontificis dependentia. Num. 13. per XII. exploratores à Moyſe miſſos in terram Chanaan. Ioſue 4. per XII. lapides in Iordane poſitos. Apoc. 21. adumbrantur per XII. portas, & XII. fundamenta Civitatis ſanctæ: quia ſcilicet eorum prædicatione convocati ſunt in Eccleſiam fideles, ac eorundem magiſterio fides Eccleſię fulcitur atque conſervatur.

CAP. XXXI.

De primo Symboli articulo.

Primus fidei articulus ejuſque ſenſus.

PRIMUS ſymboli articulus eſt: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem Cæli & Terræ.*

Cujus articuli hæc eſt ſententia: firmo & conſtanti mentis aſſenſu, oriſq; confeſſione profiteor, unum eſſe Deū, naturâ ſimplicem, infinitę perfectionis, potentię, bonitatis, ſapientiæ; à quo ceu fonte omne bonum dimanat; & in Deitate primam Perſonam eſſe Patrē, qui Filium ex omni æternitate genuit, ſuaque omnipotenti virtute viſibilia & inviſibilia omnia ex nihilo, ſolo verbo produxit, productáq; etiamnum con-

ſervat & regit. Quia verò in ſingulis Apoſtolici ſymboli verbis ingentia latēt myſteria, eadem juxta Catechiſmi ordinem perpendemus.

Credo, eſt prima vox Chriſtiani. Aug. ſerm. 131. & 181. de temp.

Occurrit autem primo loco vox CREDO: circa quam B. Aug. obſervat, quòd prima vox, quam in ſymbolo Chriſtiani dicere jubentur, ſit CREDO: ut quiſque intelligat Chriſtiani hominis officium eſſe, non ſcientiam profiteri, non rationibus inveſtigare, quæ credēda proponuntur; ſed cordis ſimplici modeſtiâ, veráque integritate conſtanter aſſentiri. Unde primi Chriſtiani *Diſcipuli* vocabantur; quo nomine ſignificabatur, eos non Magiſtros, aut contentioſos diſputatores eſſe; ſed ab Eccleſia Magiſtra fidem, omnémque veritatem addiſcere oportere, ac omni poſtpoſita dubitatione conſentire, verum eſſe quod tradit. Nec mirum eſt, primo loco à fideli profeſſionem credulitatis exigi, cùm accedentem ad Deum credere oporteat; & nihil in communi vita geri poſſit, niſi credulitas antè præceſſerit. Nā quæ diſciplina vel ars mechanica diſci poteſt, niſi priùs doceti credatur? Intelligentiæ ſiquidem aditus credendo paratur, juxta illud Iſaiæ: *Niſi credideritis, non intelligetis.* Quibus verbis ſignificat, non per cognitionem tendēdum eſſe ad fidem, ſed per fidem ad cognitionem.

Chriſtiani officium eſt credere, non diſputare.

Aug. de prædeſt. Sanct. cap. 2. Hebr. 11. Theodoretus lib. de fide.

Iſa. 7.

CAP. XXXII.

An ſit imprudentiæ aut levitatis, aſſentiri doctrinæ propoſitæ, ſine manifeſta & evidenti ratione?

Non eſt imprudentiæ, ſimpliciter Deo credere.

CUM juſtiſſimum & ratione plenum ſit, ut primę veritati, hoc eſt, Deo loquenti, nulla requiſita ratione vel demonſtratione, abſque ulla hæſitatione firmiſſimè credamus; omnino patet, neque imprudentiæ, neque levitatis eſſe, quòd abſque prçviâ demonſtratione fideles credant. Multò enim tutius divinæ authoritati, quàm humanæ rationi acquieſcunt. Ideoque fideles, non ratiocinatores; & diſcipuli (quorum eſt Magiſtro credere) non Philoſophi, vocantur; qui nihil credēdum arbitrantur, niſi manifeſtâ ratione oſtendi queat. Unde Apoſtolicæ doctrinæ Ethnici Philoſophi maximè reſtiterunt, eámque veluti ſtultitiam ſpreverunt, quòd ſimplicibus verbis credēdam veritatem proponeret. *Nos*, ait

Chriſtiani diſcipuli, nō Philoſophi vocantur.

1. Cor. 1.

Apoſtolus, *prædicamus Chriſtum crucifixū, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam: quoniam & Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt.* Contra quos diſſerens libr. 1. de Græcanicis affect. Theodoretus; *Cur noſtrum*, ait, *credulitatis & fidei titulum accuſatis? quódque noſtris ſententiis tradendis nullam demonſtrationem prætendamus, ſolam verò illis fidem atque credulitatem inſinuare conemur, quos rebus divinis imbuendos ſuſcepimus? Annon ratione plenum eſt, quòd Deo abſque demonſtratione credamus?* Si Pythagoras juſtè diſcipulis quinquennii ſilentio indicto, ſibi aſſerenti, nulla reddita ratione, credi ab eis voluit, an Deo minùs debebitur? Si Plato Philoſophorum princeps vaniſſimis Poëtis, qui nec ſignis, nec demonſtrationibus neceſſariis uterentur, fidē adhiberi conſtituit; annon ſanctius & juſtius eſt divinis Apoſtolis credere, qui nihil turpe, nihil fabuloſum, nihil incredibile aſſerunt, ſed quæ Deo convenientia, quæ in ſe ſanctiſſima, nobiſque ſalutaria ſunt, tradunt? Objecit & olim Chriſtianis Iulian. Apoſtata fidei Chriſtianæ rationis carentiam & ruſticitatē: cui reſpondit Gregorius Nazianzenus, verbum, CREDERE, Chriſtianis eſſe; quod Pythagoreis, IPSE DIXIT: & orationis doctrinęque ſufficientem eſſe demonſtrationem, quòd Apoſtoli, Apoſtolicique viri, ſanctitate, doctrina, & miraculis illuſtres, digniſſimi ſint, quibus credatur. Hinc Aug. Manichęos ex profeſſo refellit, quòd reprehenderent Catholicæ fidei doctores in eo, quòd fidem ante rationem exigerent; ſeſe autem dicerēt nullum premere ad fidem, niſi priùs diſcuſſa veritate, redditáq; omnium, quæ aſſererent, clara ratione. Contra quos oſtendit, rectiſſimè inſtitutum eſſe, ut ab eis qui Chriſtianam religionem ſuſcepturi ſunt, ante omnia fides exigatur, quoniam tutiſſimum ſit credere ſapientibus. *Et turbam non intelligendi vivacitas, ſed credendi ſimplicitas tutam facit.* In quem ſenſum D. Gregor. illa B. Iob verba explicat: *Boves arabant, & aſinæ paſcebantur juxta eos.*

ratione plenum eſt, ut credatur Deo.

Si credendū Philoſophis & Poëtis cur non Deo?

Gregor. Nazianz. orat. 2. in Iulian. credere Chriſtianis, idem quod, ipſe dixit, Pythagoreis.

Sufficiens demonſtratio eſt, quod Apoſtolici viri dixerint.

lib. 1. de util. creden. c. 1.

Manichæi rationem exigebant ante fidem.

lib. cōt. epiſt. fundam. c. 4. non intelligendi vivacitas, ſed credendi ſimplicitas tuta. lib. 2. moral. cap. 25.

Fuēre inſuper alii, qui fidem ingenii humani limitibus coarctarūt, ut Arthemonitę, quos notat Euſebius; & Petrus Abaillardus, quem cōfutat D. Bernard. epiſt. 190. quos omnes ſcriptura refellit docendo: *fidem eſſe rerum non apparentium*, quáſque Deus quibus vult revelat, quòd pertineant ad occulta ſapientiæ ſuæ, quę humano ingenio perveſtigari nequeunt. Ideoque Apoſtolus intelle-

Euſeb lib. 5. Hiſt. cap. ult.

Hebr. 11. Matth. 11. Pſalm. 50.

ctum in obſequium fidei captivandum ſcribit: quia res, quæ credenda proponitur, nequaquam evidenter vera eſſe perſpicitur. Evidenter enim verum eſt, quod intellectis terminis confeſtim verum eſſe agnoſcitur. Licèt autem, quod credendum proponitur, non perſpicuè verum eſſe videatur; apparet tamen credibile, idque aut per argumenta vel miracula, vel per fidei habitum, qui hominis intellectum ad rectè de fidei rebus judicandum diſponit. Nam quod lux eſt corporeo oculo, hoc fides intellectui mentis; juxta illud Chriſti: *adhuc modicum lumen in vobis eſt*; ac illud Apoſtoli: *Transformamur à claritate*, ſcilicet fidei, *ad claritatem*, putà ſpeciei.

2. Cor. 10.
Quid ſit evidenter verum?
credibilia ſunt quæ credenda proponuntur.
Joan. 12.
2. Cor. 3.

CAP. XXXIII.

Quot & quibus mediis Articuli Chriſtianæ Fidei credibiles reddantur?

QUIA *teſtimonia Dei credibilia facta ſunt nimis*, multa per Catholicos Doctores argumenta cõgeruntur, quibus Chriſtiana Fides, & Evangelica doctrina evidenter credibilis eſſe oſtendatur: quę ad octo potiſſimùm capita reduci poſſunt: quæ ipſa deinceps ordine ſubjungemus.

Articuli Fidei octo argumentis credibiles eſſe oſtenduntur.

PRIMUM argumentum deſumitur ab antiquitate Fidei Chriſtianę, quę omnibus Paganorum erroribus multò vetuſtior eſt, ut oſtendit Tertullianus in Apologia cap. 19. & 20. Auguſtinus libr. 18. de civit. cap. 37. 38. Omnes inſuper hæreſes prçceſſit. Nam bonum ſemen ante zizania ſeminatum fuit, authore Chriſto. Et ſanè notum eſt, Cur, Ubi, Quando, & Quomodo ſingulæ hæreſes inceperint? Quo argumento utitur Tertullianus libr. de præſcript. adverſus hæreſes: *Qui eſtis? ubi tam diu latuiſtis?* Et Hilarius libr. 6. de Trinitat: *tardè venerunt pii iſti doctores.* Hieronym. in epiſtol. ad Pammachium & Oceanum: *Eam ſenex tenebo fidem, quam puer didici.* Et contra Luciferian. circa finem: *brevem tibi apertámque animi mei ſententiam proferam, in illa eſſe Eccleſia permanendum, quæ ab Apoſtolis fundata uſque ad diem hanc durat.* Similia habet Optatus libr. 2. contra Parm. Auguſtinus lib. cont. epiſtol. fundam. cap. 4.

I. Argumentum ab antiquitate.
Matth. 13.
Hæreſeon origo eſt nota.

SECUNDUM argumentum deſumitur ex Prophetarum oraculis, qui Deo inſpirante omnia fidei Chriſtianę myſteria prædixerunt, multiſq; figurarum umbris ea expreſſerunt: quoniam illa doctrina verè divina credenda eſt, quæ non niſi à Deo ſuam originem habere potuit. At ſolus Deus futura contingẽtia prędicere poteſt; juxta illud Iſaię: *dicite quæ ventura ſunt, & ſciemus quoniam Dii eſtis vos.* Cùm ergo ſola religio Chriſtiana oraculis Prophetarum ab initio mundi prænuntiata fuerit, omniáque, ut prædicta fuerunt, ita evenerint; ſequitur, eam eſſe veram religionẽ. Quo argumento utitur Apoſtolus, dum ait, ſe *ſegregatum in Evangelium Dei, quod ante promiſerat per Prophetas.* Euſebius lib. demonſtrationis Evang. Aug. lib. 4. de civit. c. 24. lib. 22. c. 6. & 7. Proſper. lib. de prædict. & promiſſ. Prophetarum.

II. Arg. ex Prophetiis deſumitur.
Iſa. 41.
Rom. 1.

TERTIUM Argumentum ex amplitudine locorum & varietate gentium, quæ Fidem Evangelicam receperunt, trahitur. Prædixerunt enim Prophetæ, totum Orbem terrarum in Chriſtum crediturum, benedictionémque ab eo conſecuturum. Geneſ. 15. *In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ.* Pſalm. 2. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Pſalm. 71. *Dominabitur à mari uſque ad mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.* Similia apud Iſaiam, Danielem, & alios Prophetas legimus. At nulla Philoſophorum aut Hæreticorum ſecta totum orbem implevit, uti Chriſti doctrina. Nam impietas Mahometica ad multas Occidentales partes nunquam penetravit: & ſingulæ hæreſes certis temporibus, certiſque limitibus coarctatę fuerunt. Quo argumento utitur Auguſt. de util. creden. capit. 14. & 17. & lib. cont. epiſt. fundam. cap. 4. Apoſtolus Rom. 1. *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo:* ad Coloſſ. 1. *In univerſo mundo eſt, & fructificat, & creſcit.*

III. Arg. ex amplitudine locorum.
Iſa. 2.
Daniel. 3.

QUARTUM argumentum elicitur ex ſtabilitate, continuáque ſucceſſione Fidei Catholicæ, quæ nunquam interrumpi aut interire poteſt, cùm dixerit Chriſtus: *Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi. Et portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. Regni ejus non erit finis. Si opus hoc aut conſilium ex hominibus, diſſolvetur: at ſi ex Deo eſt, non poteſt diſſolvi.* Unde omnium Philoſophorũ Hæreticorúmq; ſectas paulatim defeciſſe conſpicimus, Fidẽ autem Evangelicã repugnãtibus primò Iudæis, deinde Paganis, poſtremò Hæreticis, invictã pmanſiſſe;

IV. Argu. ex ſtabilitate.
Matth. 28.
Matth. 16.
Daniel. 9.
Luc. 1.
Act. 5.
perſecutionibus Eccleſia illuſtratur.

Digitized by Google

quinimò & inter perſecutiones creviſſe, atque, ſicut aurum in fornace, illuſtriorem eſſe redditam. Quod Arca Noë jam olim adūbraverat, cùm aquis non opprimeretur, ſed ſublevaretur uſque in cælum. Quare Veteres Eccleſiaſtici Scriptores perſecutionem eccleſię vitis putationi ſapienter comparant; ac ſanguinem Martyrum ſemen Chriſtianorum vocant. Hæc autem fidei cōſtantia reſplendet potiſſimùm in robore fidelium omnis ſexus & ætatis, qui pro dogmatibus Eccleſiæ retinendis bonorum ac vitæ jacturā animis promptiſſimis ſuſtinuerunt; atque in ſerie Romanorum Pontificum, quæ hactenus inter tot oppugnationes nunquam interrupta fuit, adverſus quam nec Hęretica perverſitas, nec Paganorum perfidia, quantumvis Principum ſeculi viribus adjuta, unquam pręvalere potuit: cui quamdiu Principes, Regna, Provinciæ, Populique adhæſerunt, tam diu floruerunt; at ubi ab Apoſtolica fide ac Sede receſſerunt, tanquam rami abarboris trunco præciſi confeſtim exaruere. Cujus rei manifeſtum exhibent documētum Aegyptus, Oriens, & Gręcia, Septentrionaliaque Regna. Hoc ſtabilitatis teſtimonio Veteres paſſim utuntur. Iren. lib. 3. cont. hæreſes cap. 3. Tertullian. lib. de pręſcript. Optatus lib. 2. cont. Parm. Epiphan. Hæreſi 27. Cyprian. libr. 4. epiſt. 2. & libr. de unit. Eccleſiæ. Aug. lib. cont. epiſt. fundam. capit. 4. lib. de util. credendi, cap. 17. Theodoretus lib. 9. de Legibus.

Iuſtin. in dialogo cum Triphone. Leo ſerm. 1. de Petro & Paulo Tertulian.

Theodorus lib. 8. & 9. curatione græc. affect.

Regna à ſede Apoſtolica deficientia exareſcunt.

Porro quantum ſtabilitatis in Chriſti Fide reperitur, tantum inſtabilitatis in Hæreticorum doctrinā conſpicitur. Sectæ enim mox in varias alias diſſecantur, ruunt de errore in errorē, novas indies fidei confeſſiones cudunt & recudunt; imò ſibi ipſi unus Hęreſiarcha plerumque adverſatur, dum nunc hoc, nunc illud ſentit, & quod antè placuerat, poſtea improbat: ſicut notavit Apoſtolus 2. Timoth. 3. de hęreticis pronuntians: *homines corrupti mente, reprobi circa fidem: ſed ultra non proficient: inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus.* Auguſt. in verba Pſalm. 57: *tanquam aqua deficient.*

Doctrina hæreticorum inſtabilis.

Quintum argumentum ſumitur ex Miraculis, in Evangelicæ Fidei confirmationem, ab initio uſq; hodie factis. Nam Deus, cujus ſolius potentiā tam multa, tamque pręclara ſupra naturæ ordinem ſigna, in confirmationem doctrinę Chriſtianę contigerunt, falſitati teſtimonium perhibere nequit. Impoſſibile enim eſt mentiri veraciſſimum Deum, aut falli, vel fallere. Inter miracula verò Auguſtinus enumerat, quòd orbis univerſus per XII. Apoſtolos infirmos, ignobiles, rudes, & juxta ſeculum pauperes, Chriſto fuerit ſubjugatus; cùm videamus, nullis armis, neq; cooperāte ſeculi potentiā & facundiā, unā aliquam Paganorum, Philoſophorum aut hæreticorum ſectam toti mundo perſuaderi potuiſſe. Quo argumento utitur Auguſt. lib. 28. cont. Fauſt. ca. 4. variiſque aliis locis de Paganis & Hæreticis conſtat, eos nulla unquam vera miracula in ſuæ perfidiæ confirmationē edidiſſe. Refert quidem Valerius Max. lib. 8. quòd ſtatuæ & bruta vocem quaſi humanam emiſerint, quodque Virgo Veſtalis aquam cribro hauſerit; & Cicero de divinatione, quòd Augur cotem novaculā ſciderit: ſed hæc omnia levia; quædam etiam vana vel inutilia ſigna occultâ vi Dæmonum edita ſunt; ut de Magis Pharaonis, & de Antichriſto Scriptura teſtatur. Nam Magi ſuis incantationibus prodigia edentes aliquādiu Moyſi reſtiterunt: & *Antichriſtus*, Apoſtolo teſte, *adveniet ſecundùm operationem Sathanæ, in omni virtute, & ſignis & prodigiis mendacibus; faciens ignem de cælo in terram deſcēdere; ac ut loquatur imago beſtiæ.* Sed hujuſmodi ſigna vim creaturæ non ſuperant: ideo vera miracula non ſunt, quoniam dæmonum virtute fiunt. Quòd enim Pſeudoprophetæ, in falſitatis confirmationem, ignem de cælo per invocationem Baal fruſtra deducere tentarint, ex lib. 3. Reg. cap. 18. notiſſimum eſt. De Symone Mago, quòd per aërem volare non potuerit, ſed orante Petro à Dæmonibus deſertus fuerit, narrat Egeſippus libr. 3. de excidio Hieroſolymitano cap. 2. Manichæum fruſtra tentaſſe infirmo Regis Perſarum filio reſtituere valetudinem, ſcribit Epiphanius hæreſi 66. Cyrolam Arrianum, quendam cæcitatem ſimulantem, ex vidente cæcum feciſſe, refert Gregor. Turonenſ. Hiſt. Francorum lib. 2. capit. 3. Eunomium fruſtra mortuum ſuſcitare tentaſſe, ſcribit Caſſian. collat. 15. capit. 3. Illud idem necquicquam fuiſſe conatum Polychronium Monothelitam, Acta Synodi ſextæ actione 15. teſtantur. Optatus libr. 2. contr. Parm. ſcribit, Donatiſtas, qui canibus Euchariſtiam comedendam objecerant, ab eiſdem in rabiem converſis diſcerptos. Paulus Diaconus li. ult. Ro-

V. Arg. ex Miracul.

Auguſt. lib. cont. epiſt. fundam. c. 4. & 5. libr. de utilit. creden. cap. 17. lib. 10 de civit. c. 8. 12. 16. & 32. Item lib. 22. de civit. c. 8. & 10.

Miracula vera ab hæreticis non fiunt.

Exodi 7.

2. Timoth. 3.

2. Theſſal. 2.

Apoc. 13.

rerum

rerum refert, Iconomachum quemdam ſepulchro includi ſe paſſum, Diaboli ſuggeſtione, & fraude, Conſtantinum Iconomachum collaudaſſe, ut hęreſis mortuorum reſponſis confirmari videretur. Lutherus noſtro ſeculo Dæmonium ejicere tentavit; ſed mulieris obſeſſæ manus non evaſiſſet, niſi ejus diſcipuli portas ſecuribus pateſeciſſent; Staphylo teſte, qui ſe interfuiſſe narrat. Et Calvinus Brulço cuidam, mortuum ſe fingenti, vitam reſtituere attentans, eundem ex vivo mortuum fecit; ut in Calvini vitâ Bolſecus memoriæ prodidit. Quare in hujuſmodi Pſeudoapoſtolos illud Tertulliani bellè quadrat: *Apoſtoli à mortuis ſuſcitabant; iſti de vivis mortuos faciunt.* Cur autem in Catholicæ Fidei confirmationem nunc paſſim, ſicut in Eccleſiâ primitivâ, non fiant miracula, tradit Auguſtinus libr. 1. retract. capite decimotertio: *Ne anima ſemper viſibilia quæreret.* addit Gregorius homil. vigeſimanona in evangelia: *fides plantata, irrigatione indigebat, ut creſceret.* Quam cauſam repetit libro trigeſimoquarto moral. capit. 2. & Apoſtolus priori Corinthiorum primo: *Iudæi ſigna petunt.* & capite decimoquarto: *Signa ſunt non fidelibus, ſed infidelibus.*

Hieron. Bolſec. in Calvini vita cap. 13.

Miracula cur paſſim nunc non fiant?

VI. Argum. ex concordia doctrinæ.

SEXTVM argumentum deducitur ex admirabili Concordiâ, communique fidelium omnium & ſtabiliſſimo conſenſu in univerſis dogmatibus fidei; qui apparet in ejuſdem omnino doctrinæ ſuſceptione, in generalibus Conciliis, & in communibus Sacramentis, ac una Religione, omnium fidelium populorum more confirmata. *Deus* enim *author eſt pacis, non diviſionis, neque diſſenſionis.* Et: *omne regnum in ſeipſum diviſum deſolabitur.* Quare Apoſtolus certam reprobæ doctrinę notam aſſignat, pugnam & diſſenſionem. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* & Iacobus ſuę Epiſtolæ cap. 3: *Nolite plures magiſtri fieri.* id eſt, nolite propria, diverſaque docere. Sicuti enim inter Vetus & Novum Teſtamentum, ita & inter ſacros omnes Scriptores (licet diverſis temporibus, locis, & occaſionibus ſcripſerint) mira eſt conſenſio. Similiter quoque Concilia generalia, Pontificúmque Decreta in rebus fidei per omnia inter ſe conſentiunt. Et quanquam in minoribus & adiaphoris rebus eccleſiaſtici ſcriptores aliquando diſſentiant, in gravioribus tamen planè idem ſapiunt. Nam omnia ſua judicio ſummi Paſtoris (cujus eſt, Eccleſiam Spiritu Sancto aſſiſtente in omnem veritatem dirigere) ſubmittunt. Quare meritò laudatur Theodoſius, quòd ex priſcorum Eccleſiæ Doctorum conſenſu, exorientes hæreſes profligandas eſſe judicaverit. Quòd autem inter hęreticos nulla, ne quidem in pręcipuis Chriſtianæ fidei capitibus, concordia ſit; ex Lutheranorum & Sacramentariorum libris, quibus ſe invicem mirè miſeréque lacerant, notum evadit. Imò nec iidem Heretici de uno eodemque dogmate unum & idem ſentiunt; ut Molles & Rigidi Lutherani dicti evincunt. Quin nec unus idemque hæreſiarcha ſecum ipſe convenit, quod ex innumeris Lutheri & Calvini contradictionibus luce meridiana clarius eſt: quorum Confeſſiones & Scripta diverſis temporibus edita ſibimet palàm contradicunt. Id quod aliis omnibus Hæreticis omni ætate ſollemne fuiſſe, facilè oſtendi poteſt. Nam ex Simonis Magi ſecta mox varias alias hęreſes prognatas eſſe, ſcilicet Menandrianorum, Baſilidianorum, Saturnianorum, & alias, refert Irenæus libro 1. capit. 21. contra hæreſes. Et de Valentinianis, cùm eſſent plurimi, vix duos aut tres inter ſe de omnibus dogmatibus conveniſſe, ſcribit idem Auctor libro 1. cap. 5. Donatiſtarum hæreſim in minutiſſima fruſtula ſuo tempore diviſam fuiſſe, teſtatur Auguſtinus libr. 1. de baptiſm. cap. 6. De Martionitis idem ſcribit Epiphan. libr. 1. contra Hæreſes; & de Montaniſtis lib. 2. De Meſſalianis, hæreſi 80. Idem de Manichęis Auguſtinus hęreſi 46. De Arrianis idem teſtatur Ruffinus libro 10. Hiſtoriar. capit. 25: quos ſingulis pænè annis fidei ſuę confeſſionem commutaſſe, in utroque ad Conſtantium libro ſcribit D. Hilarius. Ab Eutychianis totius Orientis ſectas exortas eſſe, tradit Evagrius in Hiſtor. libro tertio & quarto. & Damaſcenus de centum hæreſibus. De Lutheranis idem oſtendit Staphylus, libro de Concordia diſcipulorum Lutheri; & Guilielmus Lindanus in tabulis Analyticis. Qua diſſenſione hæreſes Deo providente conſumuntur; juxta Iſaiæ vaticinium: *concurrere faciam AEgyptios adverſus AEgyptios*; & ut bellum hæreticorum pax ſit Eccleſiæ. Quòd autem nec in ſectis Paganorum vera conſenſio fuerit; ex eo patet, quòd ad eamdem Religionem apud eos pertinuerint dii inter ſe belli-

1. Cor. 14. Matth. 12.

Hebra. 13.

Diſſenſio eſt ſignum falſæ doctrinæ.

Ex unius capitis judicio pendet fidelium conſenſio.

Sozom. lib. 7. hiſt. cap. 12.

Hæreſes dividuntur in alias ſectas.

Hæreſes diviſione conſumuntur.

Hilar. libr. 7 de trinit.

gerantes

gerantes; ut Aug. notat ſerm. 11. de verbis domini. Philoſophi verò mutuis diſſenſionibus ſuam ipſorum doctrinam potenter everterunt; ut Baſilius orat. 1. De opere ſex dierum notavit. & Theodoretus lib. de fide. Aug. lib. 18. de civit. cap. 41. & 52. ubi ait, diabolum per Hæreticos efficere conatum, ut in Eccleſia Christi liberæ diſſenſiones eſſent, ſicut in Academiis Philoſophorum: ut quémadmodum illę per multas contentiones ab invicem conſumuntur, ita tandem in Eccleſia Chriſti per diſſenſiones idem eveniret.

libera inter Philoſophos diſſenſiones.

Septimum argumentum deducitur à puritate & ſanctitate doctrinæ catholicæ, quę nullum errorem neque in fide, neque in moribus continet. Eſt enim *lex Domini immaculata.* Et quamvis res humanum captum ſuperantes tradat, non tamen rationi humanę contrarias doceat.

VII. Arg. à ſanctitate doctrinæ.

Pſalm. 118

Triplicem verò in Chriſti doctrina perfectionem reperimus. Prima eſt in rerum divinarum cognitione. Secunda in hominum moribus dirigendis. Tertia in eo, quòd non ſolùm viam conſequendæ veræ fructuoſæque virtutis immortalitatiſque aperiat; ſed & operandi, ac bene rectéque vivendi opem virtutémque ſubminiſtret. Nam *Evangelium virtus Dei eſt in ſalutem omni credenti.* Quanquam verò hæc Chriſti gratia occultè præſtetur; attamen palam elucet in perfectione vitę illorum, qui hanc doctrinam profitentur: quorum alii Virgines, alii Martyres, alii Cōfeſſores; & inter hos nonnulli Eremitæ, alii Cœnobitæ, rebus iſtius mundi abjectis, Angelicam in terris vitam ducunt. In legibus autem & doctrina Paganorum, Poëtarum, Philoſophorum atque Hæreticorum quàm plurima falſa traduntur, cum ratione pugnantia, Legi Naturę adverſantia, fœdiſſimis ſceleribus & flagitiis pleniſſima; ut libr. 6. & 7. de civit. oſtendit Auguſtin. & Theodoretus lib. 9. de legibus: ubi Lycurgi, Platonis, aliorúmque Legiſlatorum placita cum legibus Chriſtianorū conferens, demonſtrat, illorum legibus ſcelera flagitiáque ſuaderi, ac laudari; Chriſti autem legibus non niſi mores ſanctiſſimos præſcribi, hominéſque ad ſpem Regni cæleſtis beatæque ac immortalis vitæ incitari, erigi, vocari. Poëtas verò tanquam impietatis, omniſq; licentię magiſtros Plato ipſe à ſua Republica ejecit; ut refert Theodor. lib. 2. Aug. lib. 6. de civit. cap. 5. Mythicę ſeu fabuloſæ Theologię turpitudinem deſcribit. Et lib. 7. cap. 34. Numæ Pompilii libros propter Sacrorum ſpurcitiā, Romani, Senatus juſſu concrematos fuiſſe, ex Varrone refert. Quibus non abſimiles hæretici, obedientiâ legum, pudore, ac omni morū honeſtate profligata, in omne vitiorum atque obſcœnitatum carnis genus præcipites ruunt; ut de veteribus hæreſiarchis Epiphanius memorię prodidit; & de noſtri ſeculi Hęreticis idem teſtantur, quotquot de vita, geſtis, & moribus eorum ſcripſerunt.

Perfectio Chriſtianæ doctrinæ triplex.

Rom. 1.

Doctrina Philoſophorū & hæreticorum multa falſa & impura continet.

Poëtas ut impuros Plato reiecit.

Epiph. cont. hæreſes.

Postremum argumentum ſumitur ex efficacia doctrinæ Evangelicæ, quæ brevi tempore totum orbem penetravit, Judęorum ritus, Gentilium ſuperſtitiones, Idolorumq; cultum abolevit; juxtà Iſaię vaticinium: *Elevabitur dominus ſolus in die illa.* & Habacuc. ca. 2. *Ante faciem eius ibit mors.* id eſt, à facie Crucifixi diabolus fugiet; interprete B. Leone ſermo. 8. de paſſ. Dom. Aug. lib. 22. de civit. cap. 5. Accedit Ioannis teſtimonium cap. 12. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras:* quod vel tunc apparuit, quando Chriſti leges, Romanos, Perſas omnéſque barbaras nationes ſibi obedientes reddiderunt, legéſque Solonis, Platonis, aliorúmque Legiſlatorum, omnémq; gentilium Theologiam naturalem, fabuloſam, & civilem aboleverunt.

ult. Arg. ab efficacia doctrinæ.

Iſaiæ 2.

Cap. XXXIV.

Utrùm rationes, quæ doctrinam Chriſtianam eſſe credibilem evincunt, fidei meritum tollant aut diminuant?

Licet fides abſq; omni ambiguitate, demōſtrandiq; ſtudio retinēda ſit, ac proinde vitioſa ſit curioſa revelatæ veritatis indagatio: attamē intelligēdi ſtudiū laudabile eſt, quia plurimùm ſtudioſus à curioſo differt. Hic enim rationes cæleſtis doctrinę ut credat exigit; q. impudētię, arrogantię vel temeritatis eſt: ille verò rationes excogitat, ut quod promptâ volūtate credit, authoritati divinæ ſimpliciter acquieſcendo, remotis fidei impedimentis, & diſcuſſis ignorantiæ nebulis, firmiùs promptiúſque credat. Proinde non ex infideli curioſitate ſtudioſus fidei

Rationes ſ. dā illuſtrantes fidei meritum non diminuunt.

Aug. lib. de util. creden. cap. 9.

dei myſteria perſcrutatur; ſed vt quod priùs firmiter credebat, poſtea etiam intelligat, & contra fidei hoſtes tueri valeat. Fides enim præcedit intellectum, ut intellectus fidei ſit præmium. Vnde Aug. de nat. & gratia c. 20: *diſputare prodeſt, ſi præcedat firmiſſima fides.* quia ſcilicet rationes fidem conſequentes illam non minuunt, ſed augent, coadjuvant atque roborant: ut ſignificat Petrus, dum ait: *parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationẽ de ea, quæ in vobis eſt, fide & ſpe.* Neque his adverſatur Gregor. hom. 26. in Euangel. dicens: *fidem non habere meritum, vbi humana ratio præbet experimentũ.* Vbi loquitur de humana ratione fidẽ præcedente, qua nimirum fiat, ut credamus, non autem ſolùm ut firmiùs & promptiùs, quod ratione fidem conſequente perficitur.

Aug. lib. 4. cont. Fauſt. cap 2. & ſer. 5. de verb. Domini.

1. Epiſt. c. 3.

Ratio, quæ fit ut firmiùs credamus, fidei meritum auget.

Cap. XXXV.

De confeſſione Fidei.

Credere duplicem actũ complectitur.

VOx, *Credo*, duplicem actum fidei complectitur; *interiorem*, qui eſt intimus animi conſenſus; & *exteriorem*, qui in externâ fidei profeſſione conſiſtit. Vnde Parochi admoneant eum, qui dicit, *Credo*, nõ ſolùm internum ſuæ mentis aſſenſum declarare, ſed etiam id quod animo incluſum tenet, aperta profeſſione fateri debere; quia *corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Eſt autem fidei confeſſio ſuo tempore ac loco neceſſaria: tunc ſcilicet, quando ex illius omiſſione honor Dei vel ſalus proximi detrimentum pateretur. Ut ſi quis de fide interrogatus ſileat, ſuoque ſilentio fidem abnegare putetur, aut ſaltem reputare tam vilem, ut pro eâ Chriſtianus mori non debeat, nec audeat; aut denique, ſi ex taciturnitate infirmi à fide abducantur, vel grave ſcandalum patiantur. Hujuſmodi enim occurrente caſu, qui de fide interrogatus tacet, etiam propoſito mortis periculo, Chriſtum erubeſcere cenſetur, quem proinde etiam Chriſtus non agnoſcet, juxta illud; *Qui me erubuerit & ſermones meos, hunc Filius hominis erubeſcet, cùm venerit in majeſtate ſua, & Patris, & ſanctorum Angelorum.* Non enim ſufficit non negare, ſed inſuper Chriſtum eiúſque doctrinam confiteri oportet, exemplo Apoſtolorum, qui Iudæorum Principibus reſponderũt: *non poſſumus, quæ vidimus & audivimus, non loqui.* & Pauli dicentis: *non enim erubeſco Evangelium.* Sic propheta Regius ajebat: *credidi, propter quod loquutus ſum.* Quòd autem etiam propoſito vitæ periculo neceſſarium ſit confiteri Chriſtũ & ſermones eius, ex Matthæo, Marco, & Luca conſtat; vbi Chriſtus jubet reſpondere Regibus & Principibus, addens: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus. Qui me confeſſus fuerit. Qui me erubuerit* &c. Vnde patet impiam evangelióq; contrariã eſſe illorum doctrinam, qui tradunt, nullum eſſe crimen, ſi quis fidem corde retentam ore abneget: quod olim Priſcillianiſtæ docuerunt, quorum celebre dictum erat:

Rom. 10.

Confeſſio fidei quo caſu neceſſaria.

Luc. 9.

Act. 4.

Rom. 1.

Pſal. 115.

Matth. 10. Marc. 8. Luc. 9. & 12.

Fidem corde retentam non licet ore negare.

Iura, perjura, ſecretum prodere noli;

teſte Aug. lib. de hæreſibus cap. 70. & Leone epiſt. 93. quibus cõſenſere Baſilides cum ſuis (Euſebio teſte libr. 4. hiſt. c. 8.) & Helcheſaitæ, de quibus Euſebius lib. 6. hiſt. c. 28. Epiphanius hæreſi 19. Idipſum placuit Mahometo in ſuo Alcorano, ca. 26. & hæreticis, quos confutat D. Bernardus ſerm. 65. & 66. in Cantica: quorum placita receperũt clancularii Anabaptiſtæ, nec non & Calviniſtæ, de quibus Hieronym. Bolſecus in vita Calvini cap. 20. refert, hoc in Genevenſi eccleſia conſtitutum eſſe dogma, ut quando de Dei Gloria promovenda occaſio incidit, non ſolùm liceat mendacium veritatis ſpecie fucare, ſed etiam contra mentem loqui expediat, imò neceſſarium quandoque ſit. Sentiunt itaque hi cum priſcis hæreticis, fidei ac religionis diſſimulationem licitam eſſe, potiúſque mentiendum eſſe, quàm moriendum: in eo ſimiles Iudæis, quos Ioan. notat: *Quòd Ieſum non ſint confeſſi, eò quòd magis gloriam hominum diligerent, quàm Dei.* Qualis etiam Herodes fuit, qui in Iudæâ verum Deum, extra verò Iudæam deos falſos colebat, Ioſepho teſte lib. 15. Antiq. ca. 14. & lib. 16. cap. 9. Cui non diſſimilis Æthiobolus Sophiſta Conſtantinopolitanus, moribus Imperatorum ſeſe accommodans, ſub Conſtantio ſe Chriſtianum, ſub Apoſtatâ Iuliano Paganum, eoque ſublato ſub aliis Imperatoribus iterum ſe Chriſtianum exhibuit, vt deſcribitur lib. 6. Tripart. hiſtor. cap. 38.

Calviniſtæ docent licitum eſſe mendacium.

Cap. 12. Ioh.

Digitized by Google

Cap. XXXVI.

An, quando de fide aliquis interrogatur, involuta & obſcura reſponſio ſufficiat?

Aperta fidei confeſſio eſſe debet.

QUANDO fidei confeſſio exigitur, nefas eſt, dubiâ vel involuta reſponſione veritatem obtegere; ſed apertâ fidei profeſſione Deo gloria danda eſt. Qui enim videri vult negaſſe, aut fallaces in excuſatione præſtigias quærit, negavit: & qui vult videri paruiſſe impio edicto, jam reus eſt. Vnde Cyprianus Libellaticos acriter increpat, & peccaſſe convincit ex eo, quod feralibus edictis paruiſſe videri vellent, producens Eleazari exemplum, qui mori potiùs elegit, quàm ſimulare carnes ſuillas ediſſe. 2. Ma ca. 6. Et Ambroſius lib. de Iacob & vita beata ex profeſſo involutam & obſcuram reſponſionem inſufficientiæ coarguit. Et in Lucam lib. 10. expoſitionem verborum negationis Petri rejicit: *neſcio, quid dicis.* id eſt, ſacrilegia veſtra neſcio; non approbo. Chryſoſt. hom. 55. in Matth. clara & magna voce profitendam veritatem docet. Cuius rei præclarum Auguſtinus commemorat exemplum de Victorino Rhetore Romano, cui dum offerretur, ut clanculum baptizaretur, palàm Chriſti fidem profiteri maluit, ne ipſum Dominus erubeſceret in cælis, ſi coràm hominibus ipſius doctrinam profiteri erubuiſſet in terris. Euſebius lib. 8. hiſto. cap. 3. 7. & 9. jurè culpari ſilentium oſtendit. ac libr. 4. cap. 17. quendam à judice inſidiante rogatum, an Chriſtianus eſſet? liberè profeſſum eſſe ſcribit.

Cyprian li. 2 epiſt. 7. lib. de exhort. martyr.

Aug. lib. 8. Confeſſ. c. 2.

Cap. XXXVII.

Utrùm perſecutionis tempore fuga ſit licita?

Fuga tempore perſecutionis, quibus licita.

TERTULLIANUS in libr. de Fuga, nullo caſu fideli permiſſam eſſe fugam docuit: ſed Eccleſiæ Catholicæ doctrina ſemper cōtrarium tenuit; ſanctique tam in Veteri quàm Novo Teſtamen. cùm verbis, tū exemplis nonnunquā cedendū furori perſequentium comprobarunt. Nam de Vr Chaldæorum, propter religionis cauſam, Tharę pater Abrahę profugit. Iacob iræ fratris Eſau voluntario ſe exilio ſubduxit: nec non Moyſes à facie Pharaonis; Gedeon à facie Madian; David regis Saulis perſequutioni fugiendo ſe ſubſtraxit; Helias furori Ieſabelis ceſſit; Abdias Prophetas occultavit: Mathatias cum pleriſque Moſaicæ legis amatoribus in deſertum ſe contulit, ut Antiochi ſævitiam declinaret. Chriſtus autem verbo & exemplo fugam eſſe licitam declaravit. Fugit primùm in Ægyptum; ſæpius ſeceſſit in deſertum; nonnunquam ſe occultavit; ac luculentis verbis dixit Apoſtolis: *Si vos perſequuti fuerint in vna civitate, fugite in alteram.* Cujus doctrinæ memor Apoſtolus Paulus, per ſportam dimiſſus fugit, ſuumque factum probando commemorat 2. Cor. 11. Ex quibus fugā ſuam licitam fuiſſe probat Athanaſius in Apologia pro ſua fuga: quia nemo ſe in periculum abnegandæ fidei conjicere debet; nec Deum tentare licet. quod fit, quando ſpretis ordinariis à Deo inſtitutis mediis, præſidia miraculorum extra communem Naturæ legem expectantur; id quod præſumptionis vitio non caret. Hinc lapſum refert Euſebius eum, qui ſe periculo temerè objecerat; quia ſuæ fragilitatis oblitus, quod ſe velle ſentiebat, perficere quoq; poſſe opinabatur. ſicuti Petrus, de ſuis viribus pręſumens, Chriſtum abnegaſſe legitur: qui poſtea quantumvis cōſtans fugere non erubuit, donec ei Chriſtus horam adeſſe mortis ſignificaret.

Iudicum 6. 1. Reg. 21. 3. Reg. 17. & 19. 3. Reg. 18.

Matth. 10.

Act. 9.

Aug. lib. 22. cont. Fauſt. cap. 36.

Euſeb. lib. 4. hiſt. cap. 15.

Cyril. lib. 9. in Ioan. c. 26.

Nazianzenus aliam fugę cauſam adfert, dicendo, cedendū eſſe furori perſequentium, ne occaſionem mali præbere videatur, objiciens ſe nocere paratis. Hinc paſtoribus licitam tunc eſſe fugam docet Aug. quando eorū quiſquā ſpecialiter à perſecutoribus quæritur, ut ab aliis, qui non ita requiruntur, non deſeratur Eccleſia, nec debitum ac pietati neceſſariū miniſterium deſit. Eos verò, qui ſic fugiunt, ut gregi Chriſti ea, quibus ſpiritualiter vivit, alimenta ſubſtrahantur, *Mercenarios* eſſe dicit, *qui videntes lupum venientem fugiunt, quia non eſt eis cura de ovibus.* Vnde Ambroſ. Iuſtinæ Auguſtæ, ut fugeret, imperanti reſpondet: *Ego hoc ſponte non faciam, ne lupis ovium ſepta tradere videar. Non multum enim intereſt* (ait epiſt. 32.) *utrùm volens relinquas, an tradas altare*

Egeſippus de excidio Hieroſolym. Ambroſ. epiſt. 32. Nazianzen. oratione 1. in Iulian. Paſtores quando fugere liceat? Aug. epi. 180

tripart. hiſt. lib. 9. ca. 30. Ambroſii & Baſilii conſtantia.

Digitized by Google

Ambroſ. & Baſil. conſtantia.

Chriſti. Nec diſſimili conſtantia Baſil. Imperatori Valenti exilium ejus decernenti, reſpódit, *omnes mortis ſpecies potiùs eſſe tolerandas, quàm patiendum ſit, unam de divinis dogmatibus ſyllabam corrumpi.*

lib. 7. tripart. hiſt. cap. 36.

Cap. XXXVIII.

Utrùm Clericis & Religioſis veſtium commutatione inſidias hoſtium fidei declinare liceat?

Veſtium mutatio quando religioſo licita?

Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 14. reform.

2. 2. q. 185. art. 8.

QVAMVIS rectè Concilium Triden. ſtatuerit, ut nulli Regulari occultè ferendi habitum ſuę religionis licentia detur, Divúſque Thomas tradat, non eſſe deponendum obligationis ſignum; nihilominus ſubexiſtente probabili vitæ periculo, licitum eſſe Religioſo, tuẽdæ ſalutis ſuæ cauſſa, veſtes ad tempus commutare, cum Antonino ſentimus; quòd Ius poſitivum, neceſſitate premente, naturali cedere debeat. Commendatur enim Euſebius Samoſatenus Epiſcopus, quòd periculi declinandi cauſſa, militari habitu ſuſcepto, Apoſtolicis laboribus deſudaverit, Preſbyteroſque & Diaconos ordinaverit. Et in Clementinis ſtatuitur, ne Clerico veſtes propriè congruentes Ordini abjicere, aliaſq; aſſumere liceat, prætterquam ex cauſſa probabili. Quemadmodum enim decenter conſtitutum eſt, ne vir muliebri veſte utatur, aut cõtrà; in quo peccaſſe quoſdam hæreticos refert Bernardus (ſerm. 15. in Cantica) qui inter textrices conſidebant, ut ſuas hæreſes ſecutiùs profiterentur atq; propagarent; attamen, teſte Hieronymo, mulier veſte mutata in habitu virili mortis devitandæ cauſſa in villula degere potuit. Quanquam verò propriam ſubinde fidem occultare liceat; nunquam tamen ſigno infidelitatis aut reprobæ ſectæ uti fas eſt. Imò ne quidem Eleazarus ſpecimen perfidiæ aut ſimulationis, mortis vitandę cauſſa exhibendum putavit; ideóque mori ſatius quàm ſimulare duxit.

Anton. part. 3. tit. 16.

lib. tripart. hiſt. 7. ca. 16.

lib. 3. de vita honeſt. cleric. cap. 2.

Mulier viri habitu non utatur.

Deut. 22. 1. Cor. 11. Ambr. epiſt. 15.

Hieron. in epiſt. ad Innocen. de muliere ſepties icta.

Signo infidelitatis non licet uti.

2. Machab. 6.

lib. 6. tripart. hiſto. cap 38.

Signa negationis fidei.

Signa porrò, ex quibus Veteres fidem negari colligebant, varia fuêre.

PRIMI generis erant, idola colere, aut thura adolere; teſte Cypriano lib. 4. epiſt. 2. quibus hodie aſſimilantur, qui hęreſes amplectuntur, aut laudant.

Libellatici.

SECVNDI erãt, nomen libello dare: unde tales *Libellatici* nuncupabantur, quorum crimen in eo conſiſtebat, quòd judici vel ſcribæ pecuniam conferrent, ut eorum, qui juſſis impiis paruerant, numero aſſcriberentur, ne ulteriùs ad immolandum idolis urgerentur; perſecutioniſq; furorem evaderent, cùm legi paruiſſe viderentur. De qualibus loquitur Cyprianus. Sic nunc peccant, qui metu damni, aut ſpe temporalis commodi, ſe hęreticis accommodant, fœderáque cum eis ineunt.

Cyprian. l. lib. 1. epiſt. 3. lib. 2. epiſt. 7. lib. 3. epiſt. 5. lib. 4. epiſt. 2. ſermon. de lapſis de exhort. martyrii c. 11. Concil. Nicen. can. 11. Aug. epiſt. 164. Lactan. lib. 4. cap. ult.

TERTII erant, comedere idolotyta; id eſt, idolis oblata. 1. Cor. 8. & 10. Cyprian. ſerm. de lapſis. His ſimiles videntur, qui Hæreticorum ſacrilegas cœnas aut conciones adeunt, vel quoquo modo eorum concioni ſociantur: item, qui diebus jejuniorum carnibus vetitis ex inobedientia veſcuntur.

QVARTI erãt, coronam in natalitiis Principum geſtare, aut more ſacrificãtium hederâ caput cingere. Tertul. libr. de corona militis, & Cyprian. ſerm. de lapſis. Hoc modo peccant, qui factionũ Hęreticarum teſſeris utuntur; putà ſcutellulis, aut floribus certi coloris, vel reflexionę galeri certo modo facta, uti per Geuſios factum vidimus.

QVINTI etant, jurare per fortunam Cæſaris. Euſeb. lib. 4. Hiſt. cap. 15. Sic hodie peccant, qui ſymbolo factionis hæreticæ ad ſe internoſcendum utuntur, nominando ſe Calviniſtas, Lutheranos, Mennoniſtas, Servetianos, Aëtianos, aliiſque hujuſmodi nomenclaturis, quibus tanquam charactere dignoſcantur.

Apoc. 13.

SEXTI erãt, ab Imperatore Ethnico militię cingulum aut chlamydem accipere. Concil. Incen. can. 11. Hinc Jovianus recuſavit à Iuliano, tripart. Hiſt. lib. 7. cap. 1. Similiter à Valente Arriano Terentius tripart. Hiſtor. lib. 8. cap. 13.

POSTREMVM ſignum erat, non Chriſtianorum, ſed Ethnicorum more vivere: quales Paulus ait *fidem negare factis.* Hæc de fide & actu fidei occaſione verbi CREDO dicta ſint.

ad Titum. 1.

Cap. XXXIX.

De Fidei officio.

In Deum credere, Deo, & Deum.

CONSEQVENTIBVS verbis, IN DEVM, primum fidei officium indicatur, quod eſt, *in Deum verũ credere:* id eſt, pia affectione in Deum tanquam finem moveri. *Credere Deo,* eſt aſſentiri iis, quæ Deus loquitur propter

Digitized by Google

ejus infallibilem veracitatem. *Credere* autem *Deum*, eſt aſſentiri, quòd Deus ſit unus & trinus: Pater & Filius & Spiritus Sanctus. Vnus quidem Deus naturâ, ſed tres perſonæ. Quomodo autem diſtinguantur, *Credere Deo, credere Deum, & credere in Deum*, latè expoſuimus cap. 6. de triplici actu fidei differentes.

ſupra cap. 6.

Cap. XL.

De voce, Devs.

Deus: unde deducatur illa vox?

NOMINIS hujus tres profert etymologias Damaſcenus. Prima eſt nominis Theos, à *thein*, id eſt, currere & diſponere univerſa: vel ab, *ethin*, id eſt, urere. Deus enim ignis eſt, omnem malitiam conſumens: vel à θεᾶσθαι, id eſt, intuendo omnia. Quæ quidem tres nominis Dei interpretationes à Damaſceno ex Lingua Græca ſumuntur. Vocant enim græci Deum, θεὸν. Hebræi autem, elohim, quod ſonat, *fortem & robuſtum*: & Iehova, quod ſonat, *qui eſt*. Obſervat Theodoretus lib. 3. de curat. græc. affect. quòd nomẽ Theos ab iis impoſitum fuerit, qui ſolẽ, lunam & ſidera in perpetuo motu exſiſtentia Deos eſſe opinabantur. Dionyſ. Areopagita lib. de divinis nominibus c. 12: *Deitas*, inquit, *græcè* Theotes *dicitur, quia proſpiciat cuncta, providentiâ bonitateq; mirabili, & circum omnia currat, cunctaque contineat, & omnia repleat, atque univerſa tranſcẽdat, quæ illius providentiâ utuntur.* Latinis autem *Deus*, aut à voce græca θεὸς, vel ἀπὸ τ͂ δέος, hoc eſt, *à timore* deduci videtur: quia Deo timor & reverentia debeatur: niſi forte placeat, Deum à dando latinè dici; quia ab eo rebus omnia proveniant. Ceterùm undecumq; nomen Deus ſuam etymologiam trahat, non tam ſubſtantiam, quàm operationem ſignificat, ſi vocis originem ab operationibus deſumptam ſpectes: attamen ad ſubſtantiam denotandam impoſitum eſt, & naturam quãdam excellentiſſimam & immortalem, qua nihil melius aut ſublimius excogitari poſſit; quę naturę quadam neceſſitate ex ſeipſa ſubſiſtat: ac proinde à nullo alio ſit effecta, moveatur aut regatur, ſed efficiat, moveat, conſervet ac regat liberè alia univerſa à ſe producta; juxta illud Exodi: *Ego ſum qui ſum.* & illud Apoſtoli: *Ex ipſo, per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.*

Damaſc. lib. 1. de fide cap 12.
Deut. 4.

Quidam Deum à dando dici volunt.

Aug. lib. 1. de doctrin. Chriſt. cap 6. & 7.
Dei nomen ſubſtantiam denotat, & qualem.

Iſidor. lib. 1. differ. differentia 1.
Exodi 3.

Obſervatione autem dignum eſt, quòd nomen Dei ferè in omni lingua ſit tetragrammatum, id eſt, quatuor literarum: quo ſignificatur Dei quadruplex excellentia, ſcilicet in ſua eſſentia, in ſuo Eſſe, in Virtute, in Operatione.

Nomen Dei in omni pene lingua quatuor eſt literarum.

Cap. XLI.

Quòd unus ſit Deus.

Deus unus eſt.

CREDERE nos profitemur in Deum, non in plures Deos. Vnus enim tantùm eſt Deus, unus rex regum, dominus dominantium, unus creator rerum, unus author & finis omnium, cui ſoli cultus latriæ debetur juxta doctrinam ſcripturarum, traditionẽ Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, omniúmq; Chriſtianorum doctorum. *Scimus*, ait Apoſtolus, *quoniam nullus eſt Deus niſi unus.* Sunt quidem plures, qui appellantur dii; ſed unicus eſt natura Deus: ceteri vocantur Dei propter participationem quandam excellentiæ, perfectioniſque divinæ; ut Principes, Iudices, Sacerdotes atq; Prophetę. Pſalm. 49. 81. 85. Exod. 7. & 22. Ioan. 10. Dionyſ. Areop. libr. de divinis nominibus cap. 12. Sunt & alii, qui ſtulto gentilium errore dii nuncupantur: ſed *nobis*, ait Apoſtolus, *unus eſt Deus.*

1. Cor. 8.

Dii vocantur participatione excellentiæ.

Quòd autem plures eſſe Dei nequeant tribus, rationibus oſtenditur.

Damaſcen. lib. 1. de fide cap. 5.
Non poſſe Deos plures eſſe, rationibus oſtenditur.

PRIMA ex ſumma perfectione deſumitur, cui nihil deeſſe poteſt.

SECVNDA. Quia Deus infinitus & incircumſcriptus eſt.

TERTIA. Quoniam omnis multitudo ab unitate proficiſcitur, & multitudo principum mala eſt. Quare cùm nequeant eſſe duæ res natura diſtinctæ ſummè perfectæ, neque duæ infinitæ, & optimũ ſit regimen monarchicum; unicum cõſequitur eſſe naturaliter Deum, ſummè perfectum, abſolutè infinitum; & quoniam tam diverſas mundi partes cõcordi pace colligat. Alioqui enim jamdudum orbis diſſolutus corruiſſet, necnon orta diſſenſionę periiſſet. Sed quia nonnulli dubitaverunt, an Deus aliquis eſſet, alii etiam planè negarunt; diſcutiemus, an probari poſſit, Deum eſſe.

*La*an lib. 1. divin. inſtit. cap. 3. uſque ad 7.*

Digitized by Google

Cap. XLII.

Quòd non ſolum ex Fide, ſed etiam evidenti ratione probari queat, Deum eſſe.

Deum eſſe, probatur rationibus evidentibus.

EX Scripturis Sacris & doctrina fidei Deum eſſe convinci, extra controverſiam eſt, cùm nihil penè aliud tota ſcriptura clamet, adeóque eſſe Deum aſſeveret, ut etiam ab exiſtendo nominari, cognoſciq; velit: referens Deum de ſeipſo dixiſſe: *Ego ſum qui ſum.* Sed poſſe inſuper naturali ratione probari Deum eſſe, fatendum eſt, non quidem à priori, quia Dei eſſe nullam habet cauſſam, & Dei natura nec verbis explicari, nec animo vel intellectu comprehẽdi poteſt; ſed ex effectibus Deum eſſe tam luculenter demonſtrari poteſt, ut meritò ſint inexcuſabiles, qui debitũ ei cultum non exhibent. Nam ineſſe quendam humanæ menti, & quidem naturali inſtinctu, divinitatis ſenſum, experientiâ patet. Siquidem ut Cicero ait, *nulla eſt tam barbara natio, nulla gens tam efferata, cui non inſideat hac perſuaſio, Deum eſſe.* Et qui in aliis vitę partibus minimum videntur à belluis differre, quoddam tamen perpetuò religionis ſemen retinent, ſuáque ſacra & ſacrificia habent. Nulla enim ab initio mundi regio, nulla urbs, nulla domus religione carere potuit, in quo tacita quædam confeſſio eſt, inſcriptum omnium cordibus divinitatis ſenſũ. Cujus quidem conceptionis etiam idololatria documentum præbet. Licet enim homo ſe non libẽter aliis creaturis ſubjiciat; attamen ad infima quæque colenda potiùs ſe demittet, quàm nullum habere Deum putetur: adeò enim vehemens eſt iſta de numine impreſſio hominis menti, ut facilius ſit naturæ affectum frangi, quàm illam obliterari. Quare vaniſſimum eſt quod à nonnullis dicitur, paucorum calliditate excogitatam eſſe religionem, ut hac arte ſimplicem populum in officio continerent, cùm ipſi Deum eſſe nõ crederent. Quãvis enim nonnulla commenti ſint homines, quibus reverentiam plebeculæ injicerent, quò haberent obſequentiores ejus animos; id tamen nunquam obtinuiſſet, niſi priùs conſtãti de Deo perſuaſione hominum mentes imbutę fuiſſent. Ac licet olim nonnulli extiterint, qui Deum eſſe negaverint, & hodie non pauci emergant impii, dicentes in corde ſuo: non eſt Deus; attamen & illi velint nolint, quod neſcire cupiunt, frequenter ſentiunt. Dum enim aliquod iræ divinæ indicium ſe profert, Deum, quem ſtudent contemnere, inviti exhorreſcũt, ac timore maximo perturbantur. unde id, niſi ex divinæ majeſtatis ultione, quæ eorum conſcientias anxietate percellit? & quantumcumque audaces Dei contemptores eſſe videantur, nunquam tamen ſe ab hoc ſtimulo conſcientiæ omnino extricabunt. Vnde ipſi quoque numinis contemptores exemplo ſunt, vigere ſemper in omnium hominum animis aliquam Dei notionem. Nam licet judicium cæleſtę, quódque de religione omnibus ſeculis creditum eſt, verbis eludant; ſe tamen è Dei metu eximere nequeunt, quia intus eos mordet conſcientiæ vermis, qui nunquam emoritur, ſed torquet, nec integram ſinit eſſe peccati voluptatem. Contra quos Atheos (quales fuere Diagoras, Protagoras, Theodorus, de quibus Cicero & alii) ad evincendum eſſe aliquem Deum, inprimis valet anxietas & ſtimulus conſcientiæ, qui delinquentes mox apprehendit, & torquet; ut in primo parente apparuit, qui ſe à facie Dei abſcondere tentavit, ut Chryſoſt. hom. 17. & 20. in Gen. oſtendit.

Exodi 3.

Cicero de nat. Deorum.

Nulla gens religione caret.

Religio obſequentes facit

Cicero lib. de natu. Deorũ. Theodoretus lib. 3. de curat. græc. affect. Lactan. lib. 1. diu. inſtitut. cap. 2. lib. de ira Dei cap. 9. Plutarchus de plac. Philoſoph. libr. 1. cap. 7. Valer. Max. lib. 1. cap. 1. Pſ. 13. & 52.

Secundo, aliquem eſſe Deum, clamat omnium rerum mutabilitas, creatio, ſapientiſſima diſpoſitio & gubernatio. Auguſtinus libr. 10. confeſſ. ca. 6.

Tertio, Deum eſſe, teſtatur pœnę & ſupplicia peccantium, Deúmq; contemnentium: ut immiſſio diluvii, conflagratiò Sodomæ, perditio Pharaonis omniúmque Ægyptiorũ Iſraelitas perſequentium. ſicut his auditis Iethro Exodi 18. dixit: *Nunc cognovi, quia magnus Dominus ſuper omnes Deos.*

Exodi 18.

Qvarto, Deum eſſe, convincunt miracula omnem creaturę virtutem excedentia: ut, reſuſcitatio mortuorum, cõſervatio in igne, vel à morſu leonum, ut Danieli accidit; prędictio Prophetarum, qui futura contingentia, liberóſq; hominum actus, tanquam ſibi præſentes referarunt.

Ioan. 11.

Qvinto, Conſervatio & protectio cultorum Dei, quos miris modis Deus invictos ab initio mundi reddidit: ut coram Holoferne Achior inſigni oratione deduxit, concludens: *Si non eſt offenſio populi hujus coram Deo ſuo, non poterimus*

cultores Dei invicti redduntur.

Iudith. 5.

poterimus reſiſtere illis, quoniam Deus illorum defendet eos, & erimus opprobrium univerſa terra. Quod nec conſiliarii Aman, hoſtis Iudęorum, ignorarunt, dum ei dixerunt: *Si de ſemine Iudaeorum eſt Mardochaus, ante quem cadere cœpiſti, nõ poteris ei reſiſtere, ſed cades in conſpectu ejus.*

Heſter 6.

Sexto, Deus ſe per incarnationem hominibus manifeſtavit, reſtituẽdo cæcis viſum, claudis greſſum, ægrotis ſanitatem, ſurdis auditum, mortuis vitã: convertendo aquam in vinum: multiplicando panes: ſe mortuum reſuſcitãdo: in cælum aſcendendo: totúmque orbem terrarum ad credẽdum in Chriſtum crucifixum adducendo. In eo enim ſumma Dei virtus apparet, *quòd in nomine Ieſu omne genu flectatur*, quodque toti orbi ſalutis ſpem Fide in crucifixũ pẽdere, perſuaderi potuerit. *Crux* enim *Iudæis ſcandalum, gentibus ſtultitia* videbatur: ſed opera Chriſti teſtimonium perhibent de ipſo, quòd ſit Deus, Ioan. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite.*

Præterea variis rationum generibus eccleſiaſtici ſcriptores, tam priſci quàm recentiores, Deum eſſe demonſtrant: quæ ad quinq; capita revocari poſſunt.

Deum eſſe, quintum argumentum ex ratione petitis oſtenditur. D. Thom. 1. p. q. 2. art. 3.

Primvm eſt. In rerum natura oportet aliquod eſſe primum movens omnia alia, quod ipſum à nullo alio moveatur; alioqui progreſſus eſſet in infinitum, qui nunquam compleri poſſet, ac proinde nihil moveretur. Ariſt. li. 8. Phyſic.

Secvndvm. Neceſſe eſt inveniri in rerum natura primam aliquam efficientem cauſam, quæ non ſit ab alia. Nam omnis media cauſa virtute prioris operatur: deveniendum itaque eſt ad primam quæ agat, & non agatur; alioqui ad progreſſum infinitum redibimus, qui cùm nunquam adimpleri queat, ſequeretur nullum eſſe effectum. Damaſcenus lib. 1. c. 3. de fide.

Tertivm. In rerum natura oportet reperiri aliquod ens neceſſarium, quod ſuæ neceſſitatis nullam cauſſam habeat; alioqui cõtingeret nihil omnino eſſe, aut progreſſum fieri in infinitũ.

Qvartvm. In rerum natura eſt aliquod primum ens, optimum, veriſſimũ, nobiliſſimum, quod omnibus aliis ſit cauſſa entitatis, bonitatis, veritatis atque laudabilis virtutis. Nam cùm nihil ſeipſum eſſe, facere poſſit: ſequitur, omnia quæ ſunt, ejus participatione ꝙ per ſe eſt exiſtere, bona, vera, nobiliáq; eſſe. Nã unumquodq; in ſuo genere primũ, reliquorum ejuſdem generis graduum cauſſa eſt. Ariſt. lib. 2. Metaphyſ. cap. 4.

Qvintvm. Invenitur totius univerſi gubernator, qui res omnes in ſuum finem dirigat, quem ſemper aut plurimũ aſſequuntur. Nam id quod ordinatum diſpoſitúmq; perſeverat, cauſſam intelligentem extra ſe habere oportet, quæ cauſſas naturales etiam rationis expertes ordinet in ſuum finem atque dirigat. Dionyſ. Areopag. libr. de divi. nominibus cap. 7. Chryſoſt. homil. 4. & 10. ad Antioch. Cyprian. Lactan. & alii. Creatura omnis Deum eſſe clamat, ejúſque inviſibilem potentiam creaturæ magnitudo, ſapientiam pulchritudo, ordinatiſſimáque diſpoſitio; bonitatem verò rerum omnium utilitas oſtendit: ex quibus effectibus Creatorem potuiſſe agnoſci, docet Sapiens; & à quibuſdam agnitum fuiſſe, ait Apoſtolus. Neque his repugnat, quòd Apoſtolus dicat: *oportet credere accedentem ad Deum, quòd ſit.* & Auguſt: *mundum videri, Deum credi.* & *quòd cælum & terra ſurdis loquantur, niſi Deus alius miſereatur.* Nam ejuſmodi ſentẽtiis tantùm humanæ mentis per lapſum primi Parentis excæcatio facta inſinuatur, quę impedit, ne ex creaturæ ſolius contemplatione in plenam Dei cognitionem devenire queamus; ſed opus ſit, ut mentis obumbrationem vera fidei lux diſcutiat, ſine quâ omnis Philoſophorum de Deo cognitio fuit confuſa, indiſtincta, multo parta labore, pluriniſque falſitatum erroribus permixta. Vnde multò certiùs & plura de Deo fide tenemus, quàm Philoſophi ratione naturali unquam inveſtigare potuerint.

Sapientia 13. Rom. 1.

Hebr. 11.

Aug. libr. 11. de civit. c. 4. lib. 10. confeſſ. c. 6.

Sola creatura contemplatio ad perfectam Dei notitiam nõ perducit.

Proſp lib. 2. de voc. gent. cap. 17. S. Thom. 2. 2. q. 1. artic. 8. ad 1.

Plura & certiùs de Deo per fidem ſcimus, quàm per rationẽ.

Cap. XLIII.

Quòd unus ſit Deus naturâ, ſed in tribus perſonis ſubſiſtat.

Credimvs unum eſſe Deum, nõ tamen ſolitarium, ſed in perſonis trinum: ſcilicet Patrem & Filium & Spiritum Sanctum. *Hi tres* (ait Ioann.) *unum ſunt*, quia unus Deus ſunt, qui mũdum condidit, qui creatum gubernat, qui finis eſt omniũ, cui ſoli cultus & veneratio latriæ debetur: quia una eſt triũ perſonarum divinitas, una ſubſtantia, una bonitas, una virtus, una volũtas, unus actus, una poteſtas, una & eadem trium perſonarum operatio & motio. Sicut enim naturaliter eſt unus Deus; ita naturaliter una & eadem divina Natura in tribus à ſe invicem diſtinctis modo exſiſtendi perſonis reperitur. In Patre ſiquidem divinitas à nullo

1. Ioan. 5.

Vna divinitas in tribus perſonis diſtinctis exiſtit.

Digitized by Google

alio accepta exſiſtit;in Filio autem per modum generationis promanās;in Spiritu Sancto eadem incircumſcripta divinitas à Patre & Filio procedens ſubſiſtit. Quam divinę naturæ in tribus perſonis identitatem, ſimúlque trium perſonarum in unitate naturæ diſtinctionem, Veteres elucidant exemplo Adami, Evę atque Seth. In his enim tribus eadem ſpecie natura diverſimodè ſubſiſtebat. In Adamo quidem ceu in fonte exſiſtebat: in Evâ verò tanquam accepta ab Adamo: in Seth autem veluti procedens ab utroque. Differt tamen hæc ſimilitudo in eo, quòd hi tres homines ſint unus homo ſpecie, non numero, quia diverſam habent numero naturam: ſed Deus eandem & incircumſcriptam in tribus perſonis habet naturam. In Trinitate ſiquidem quod commune & indifferens eſt, tribus perſonis reipſa unum atque idem eſt, unica ſcilicet & tota natura, una virtus, ſapientia, bonitas etç. Id tamen unum toti Trinitati commune ſi cum ęterna ſua proprietate perſonali conſideretur, jam ad perſonam contrahitur: & quoniam in divinis proprietates differunt, luculenter diſtinctionem perſonarum in una deitate ab æterno fuiſſe indicant, non quidem ratione naturæ, ſed originis. Natura igitur divina cum perſonali proprietate ingeniti concepta ad primam trinitatis perſonam contrahitur; de qua dicitur: *Credo in Deum Patrem.* Si intelligentia capi nequeat, quomodo una numero natura, eadem divinitas & eſſētia in tribus perſonis origine, ſubſiſtentia, exiſtendique modo à ſe invicē diſtinctis, immanenter & incircumſcriptivè eſſe poſſit; fide teneatur. Nam de Deo ea tantùm dicenda, credendáque ſunt, quę Deus nobis revelare dignatus eſt, inter quæ ineffabile reponēdum eſt Vnitatis divinæ naturæ, atque Trinitatis divinarum perſonarum, myſterium; de quo Philoſophi aut nullam, vel admodum obſcuram habuere notitiam; & graves omni tempore circa hoc arcanum errores graſſati ſunt: quos ut faciliùs devitemus, paucis commemorare non erit inutile.

Iuſtinus de coeſſentiali Trinitate. Gregor. Nazianz.

Trinitatis myſterium nobis à Deo revelatum.

Aug. lib. 10. de civit. c. 23

Cap. XLIV.

Errores de Deo.

Licet omnibus naturaliter inſitus ſit divinitatis ſenſus, & confuſa quædam de Deo notitia; nihilominus eandem plurimi cæcitate, inſcitia, temeritate, vel audaci vanitate ſuffocarunt, corruperunt, vel deſtinata malitia à Dei notitia degenerarunt. Quorum nonnulli Deum aliquem eſſe vel dubitarunt vel negarunt; alii plures Deos induxerunt, qui ad ſeptem capita revocantur.

De Deo errores.

Deum eſſe quidam negarunt.

Primvm Genus eorum fuit hominum, qui delectati pulchritudine corporum cæleſtium, ſidera coluerunt, Solem, Lunam & Stellas. De quibus Sapientiæ 13.

Secvndvm Genus eorum fuit, qui ob utilitatem, rebus divinitatem aſſcripſerunt, ut Cereri, Baccho, Anſeribus, Bobus.

Tertivm Genus eorum fuit, qui ex adulationis ſtudio homines mortuos aut eorum ſtatuas pro Diis coluerunt. (de quibus ſapientiæ. 14.) ut Belum, Iovem, Saturnum & alios. De quibus Auguſt. lib. 4. de civit. c. 8.

In confictorum Deorum genealogiis occuparunt ſe Poetæ.

Qvartvm Genus eorum fuit, qui adverſitatum, damnorúmq; metu Morbos, Volucres, Serpentes, Dæmonéſque in ſculptilibus reſponſa dantes coluerunt. Aug. lib. 8. de civit. cap. 23. refert, Hermetem triſmegiſtum docuiſſe, ſculptilia tanquam dæmonū eſſe corpora, quibus inſint invitati, ut obſint, aut proſint.

Qvintvm Genus eorum fuit, qui hominum affectus & vitia pro diis habenda delirarunt, ut Priapum, Venerem, Martem, Iram, Gaudium.

Sextvm Genus eorum fuit, qui virtutes divinis honoribus exornarunt, Iuſtitiam, Fidem, Victoriam, Pacem.

Septimvm Genus eorum fuit, qui Principes aut rerum inventores divinis honoribus coluerunt, propter ſingularia quædam officia, humano generi præſtita: quo modo Æſculapius, Mercurius, & alii culti fuerunt. Auguſt. lib. 6. de civit. cap. 5.

Tertivs circa divinitatem error eſt eorum, qui duo æterna principia, unum Bonorum, alterum verò Malorum conſtituunt. Quorum princeps fuit

Clemens lib. 2. recog. Iren. lib. 1. contr. Her. Epiphanius & Auguſtin lib. de hære

Simon Magus, cujus errorem complexi ſunt Carpocrates, Gnoſtici, Heraclionitæ, Cerdoniani, Cajani, Martionitæ, & tandem Manichæi, quos operoſis libris confutavit B. Aug.

Aug. cont. Fauſtum Manichæum.

QVARTVS error docet, tres eſſe Deos, tres mẽtes, tres Spiritus æternos, eſſentiali numero differentes. Quæ ſententia Peratarum fuit, de quibus Theodoretus lib. de Hæret. Fab. cap. 18. & Ioannis Philoponi, de quo Suidas verbo: Ioannes Grammaticus. Idem ſenſit is, contra quem Anſelm. ſcripſit li. de incarn. verbi. Idem videtur ſenſiſſe Abbas Ioachim aſſerens, tres perſonas nõ eſſe unam eſſentiam, niſi per collectionem; quemadmodum multi homines ſunt una eccleſia; ut in Concil. Lateran. ſub Innocent. 3. cap. 2. Idem noſtro ſeculo docuit Valentinus Gentilis, apud Bernenſes capitis damnatus. Quos omnes errores elidimus aperta profeſſione, dicendo: *Credo in unum Deum. unum*, non ſpecie nec collectione, ſed numero; pręter quem nullus alius ſit Deus. Deuteronom. 4. 6. & 32. Iſaiæ 43. *Ego ſum, & abſque me non eſt Deus.*

Vnus Deus numero, non ſpecie, aut collectione.

CAP. XLV.

De voce Patris.

Pater dicitur de Deo ad aliquid.

POSTQVAM unam Dei naturam divinitatiſque eſſentiam profeſſi ſumus, eandem pluribus perſonis communem eſſe, atque primam in divinitate perſonã eſſe, ac dici PATREM; confitemur, quia ejuſdem naturæ Filiũ ex ſe ab æterno genuit. Qua confeſſione Chriſtiani diſcernũtur à Iudæis, Mahometanis, & omnibus illis Hęreticis, qui nullam in Deo perſonarum diſtinctionem agnoſcunt: quales fuêre Sabelliani, Paulus Samoſatenus, Photinus, & noſtro ſeculo Servetiani. Vox PATER, de Deo dicitur, non ſecundùm ſubſtantiam, neque ſecundùm accidens, ſed ad aliquid; ut ſignificet proprietatem primæ in divinitate perſonæ, ſive modum ſubſiſtendi, & habitudinem ad ſecundam divinitatis perſonam; juxta illud Apoſtoli: *Flecto genua mea ad Patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur*: id eſt æterna & temporalis. Nam ſolus in divinis generat, & ab eo omnes temporaliter generantes habent eſſe, ac generare poſſe. Sic Damaſcenus lib. 1. de fide cap. 15. Vbi ſignificatur, Deum alio modo Verbi patrem eſſe, quàm Angelorum vel hominum. Chriſti enim Pater eſt, non ſolo nomine, ſed æterna & incommutabili generationis proprietate. Ideoque ſolus Chriſtus Vnigenitus, Conſubſtantialis, Primogenitus, verus & proprius ęterni Patris ſempiternus eſt filius, originis proprietate, non adoptione; veritate, non nuncupatione; nativitate, non creatione. Nos autem homines & Angeli, filii quidem Dei etiam dicimur & ſumus, quia ab eo producti ſeu ex nihilo creati, ac per gratiam in filios adoptati ſumus. Dicimur ergo filii adoptione, creatione, gubernatione, nuncupatione quadam analogica, non autem nativitatis proprietate, quia nõ propriè nati, nec ſemper filii fuimus. Alioquando enim filii nõ eramus: quare nõ ſolùm Dei Patris, ſed etiam Filii atq; Spiritus Sancti, imò & totius Trinitatis homo filius eſt ac dicitur, Deuteronom. 32. Malachiæ 1. *nunquid non Pater unus omnium noſtrum?* Rom. 8. *clamamus, Abba pater.* Matth. 6. jubemur orare: *Pater noſter qui es in cælis.* Iob. 38. *Quis eſt pluviæ pater?*

Aug. lib. 5. de trinit. cap. 4. & 5. Damaſcen. lib. 1. de fide cap. 13.

Epheſ. 3.

Chriſtus ſolus eſt originis proprietate filius.

Filii Dei dicimur analogia quadam.

Aug. lib. 3. cont. Max. cap. 15.

Pręterea hîc ſciendum eſt, in divinis reperiri quinque notiones, id eſt, quinque voces, per quarum ſignificata nobis innoteſcunt divinę perſonæ, ipſarúmque diſtinctio: ſcilicet *Innaſcibilitas, Paternitas, Filiatio, Spiratio, Proceſſio.* Ex quibus quatuor poſteriores, ſunt relationes, quibus Perſonæ ad ſe invicem referuntur. Ex quibus iterum tres ſunt proprietates, uni tantùm Perſonæ convenientes: videlicet *Paternitas, Filiatio* & *Proceſſio.* Nam *Spiratio* communis eſt Patri & Filio: *Innaſcibilitas* autem non tam relationem quàm ejus negationem denotat.

Quinque ſunt notiones, quatuor relationes tres proprietates.

CAP. XLVI.

De Omnipotentiâ Dei.

Omnipotentia eſt quadam Dei nota.

INTER nomina, quibus Dei ſumma vis, immenſaque majeſtas explicari ſolet, *Omnipotentis* vox frequentiſſima eſt, quam Deus ſibi velut notam propriam reſervat, dicens Abrahę Gen. 17. *Ego dominus omnipotens.* & Geneſ. 43: *Deus meus omnipotens*, ait Iac. & Io. Apoc. 1. *Deus qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, omnipotens.* Num. 11. *nunquid manus domini invalida eſt?* Sap. 12. *ſubeſt tibi cùm volueris poſſe.* Lucæ 1. *Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.* Quibus locis & aliis pluri-

Gen. 17.

Digitized by Google

plurimis omnipotẽs vis Deo tribuitur, vt intelligamus, quãtâ religione ac pietate illud puriſſimum, perfectiſſimum, infinitumque Numen colere debeamus. *Omnipotens* autem dicitur, quia omnia quæ contradictionem non implicant, nec ſummæ perfectioni repugnant, efficere poteſt; ſive, quia omnia poſſibilia facere poteſt. Eſt autem abſolutè poſſibile, quidquid rationem entis obtinere poteſt: rationi verò entis ſolum non ens adverſatur. Proinde illa ſola non poſſunt fieri, nec ſub rationem poſſibilis abſoluti cadunt, quæ implicãt ſimul eſſe atque non eſſe. Fieri enim nequit, ut idem concipiatur eſſe, & non eſſe. Quandocunque ergo prædicatum ſubjecto repugnat, impoſſibile cenſetur; poſſibile verò, ſi non repugnet.

Deus omnipotens cur dicatur?

Sciendum præterea nomine omnipotentiæ ſignificari, nihil eſſe, nec animo vel cogitatione fingi poſſe, quod Deus efficere nequeat: vnde ſequitur, Deum non ſolùm poſſe omnia, quæ creavit, in nihilum redigere; ſed etiam multò plura, majora, & meliora efficere poſſe, tam ſecundùm eſſentiam, quàm accidentia, ſeu individuales, ſpecificas & genericas conditiones. Infinitę ſiquidem eſt virtutis, omnem in ſe virtutem ſupremè habens, ac omnis author virtutis, ait Dionyſius: cui Aug. Enchir. ca. 96. conſentiens, *Nec ob aliud* inquit *vocatur omnipotens, niſi quia quidquid vult poteſt, nec voluntate cuiuſpiam creaturæ voluntatis eius impeditur effectus.* Lib. 5. de civit. cap. 10. *Omnipotens eſt, quia facit quod vult, & pati nequit quod non vult*: quod ſępius alibi repetit. In Deo enim potentia ſolũ activa eſt, non autem paſſiva; quia imperfectionem denotat, in eamque naturam duntaxat cadit, quæ perfici poteſt. Similiter mentiri, fallere aut falli, peccare, interire, ignorare, ſeipſum negare; quia ſunt actiones imbecillitatis, nõ potentiæ: ideo hæc Deus non poſſe dicitur, quia poſſe illa, infirmitatis eſt atque defectus. Sunt & nonnulla, quę Deus poteſt per abſolutam potentiam, ſed nõ per juſtitiam, vt Gen. 19. *Non poſſum facere quidquam, donec illuc introeas.* Vnde Aug. & poſt eum ſcholaſtici Doctores potentiam duplicẽ in Deo conſtituunt: vnam abſolutam, qua omnia poſſibilia poteſt: alteram ordinariam, quâ Deus agit ſecundùm cauſas ſeminales, ordinémque à ſe creaturis lege aliqua præfixum.

Dionyſ. Areop. lib. de div. nominibus cap. 8. & 10.

Aug. lib. 21. civit. ca. 7. lib. 26 cont. Fauſt. c. 5. lib. 1 de ſymb. ad catechum. c. 1. ſerm 119. de temp.

Potentia peccandi eſt imbecillitatis actio: ideo non tribuitur Deo.

Aug. lib. 5. de civit. c. 10.

Lib. 2. cont. Gauden. cap. 22.

Potentia Dei duplex: abſoluta, & ordinaria.

Cap. XLVII.

Omnipotentiæ Dei ſigna.

Relvcet opificis Dei omnipotentia I. in Creatione machinę mũdi, omniúmque creaturarũ. II. in modo producendi: quoniam *dixit*; & *facta ſunt*, idque ex nihilo. III. in rerum omnium conditarum gubernatione. IV. in bonorum protectione, malorúmq; punitione. V. in Chriſti reſuſcitatione à mortuis, variiſque prodigiis & miraculis. VI. In impiorum juſtificatione, in qua rebelles ad ſe propitius convertit voluntates. VII. In mundi renovatione, omniúmque mortuorum reſuſcitatione.

Omnipotentiæ ſigna.

Aug. ſer. 192. de temp.

Cap. XLVIII.

Errores de omnipotentiâ Dei.

De omnipotentia Dei hæſitaverunt non ſolùm Ethnici, ſed etiam Iudęorũ plurimi, qui Deum tentaſſe leguntur, dicentes: *nunquid poterit menſam parare in deſerto*? & dux in porta Samariæ preſſurâ ſublatus è vita, nõ credebat prophetę verbũ à Deo impleri poſſe. & Ioan 6. Iudæi: *Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad mãducandum?* Præterea Manichęi Deum bonum à Deo malo victum fabulati ſunt: Abaillardus verò Deum non liberè, ſed neceſſitate naturæ agere ſenſit, ideóque præter ea quæ facit, nihil aliud poſſe agere. Quem ſequutus eſt Wicleffus, & Buccerus in tractatu de lib. arb. atque Calvinus lib. 1. Inſtit, c. 16. 3. Cõtra quos ſcriptura docet, multa Deum poſſe facere, quæ nunquam facturus ſit: ut quòd camelus per acus foramen tranſeat: ut XII. Angelorum legiones mitterentur: ut impii confeſtim juſtis ſubjicerentur: quòd homo in hac vita omni peccato, etiã veniali careat: denique aliter, quàm per Chriſtum Deus hominem ſalvare poterat. Sed objiciunt hęretici: Deum id ſolum poſſe facere, quod ab æterno præſcivit & decrevit ſe facturum: nec inanẽ, otioſam & velut ſopitã; ſed vigilẽ, efficacẽ, & operoſam, atque in actu cõtinuo verſari Dei potentiam. Reſpondendum eſt, Deum ab æterno ſciviſſe, ſe poſſe alia multa facere ſi vellet; ſed noluiſſe decernere ſe facturũ, quoniã liber eſt in ſtatuẽdo à ſe faciẽda: & quoniã omnis creaturarũ bonitas finita eſt, ſequitur, Deum qualibet creatura meliorem aliam producere poſſe.

Iob. 22.

Pſal. 77. 4. Reg. c. 7.

Aug. lib. de hæreſ. c. 46.

Thomas Valden. lib. 1. doctr. fidei cap. 10

Math. 19. 26.

Sapien. 11. & 12. Aug. lib. de ſpi. & lit. c. 1. & 35. lib. 13. de trinit. c. 18.

Digitized by Google

Contingens præteritum poteſt non fuiſſe.

Et quoniã præterita, vel futura, liberè à Deo facta ſunt aut facienda, ideo abſolutè dicendum eſt, Deum poſſe facere, ut præterita non fuerint, & ut futura non ſint; in ſenſu tamen diviſo, non compoſito, qui contradictionem implicat. Quo ſenſu Hieronymus in epiſt. ad Euſtochium ſcribit, Deum non poſſe virginem poſt ruinam ſuſcitare. & Aug. lib. 26. cont. Fauſt. cap. 4. & 5. non poſſe futura nõ fieri, & non fuiſſe facta, videlicet in ſenſu cõpoſito. Nã in ſenſu diviſo, quemadmodum poſſibile eſt illum qui eſt, non eſſe; ita & eum, qui contingenter fuit, non fuiſſe: ac qui futurus eſt, non fore.

Quæ ſunt præterita, poſſunt non fuiſſe.

Cap. XLIX.

Cur ſolius omnipotentiæ Dei mentio fiat in ſymbolo, prætermiſſis aliis præconiis?

Cur in ſymbolo ſola Dei omnipotentia commemoretur?

MVLTIS in ſcriptura ſacra elogiis Deus celebratur. Nam Bonus, Sãctus, Iuſtus, Inmortalis, Fortis prædicatur: ſed Omnipotentiæ tantùm hîc expreſſa fit mentio, quòd hæc vox reliquas Dei perfectiones ſuo ambitu concludat. Nam omnipotentem rerum omnium ſcientiam, cunctáque ſuo nutui habere ſubiecta, ac ſimul Iuſtum, Bonum, Immortalẽ, ſummè perfectum eſſe oportet. Maximè inſuper ad fidem, ſpem, humilitatémq; fidelium confirmãdam perſuaſio omnipotentiæ Dei conducit. Nam quidquid credendum proponatur, & quantumvis humani ingenii captũ, rerúmque uſitatum curſum ſuperet, facilè credet is, qui Deum longè plura poſſe novit, quàm humanæ mentis acies penetrare valeat. Hinc Angelus futurum B. Virginis conceptũ atque partũ annuncians: *Non erit impoſſibile*, ait, *apud Deum omne verbum*. Ac Deus ipſe magnificas promiſſiones Abrahæ facturus: *Ego*, ait, *Deus omnipotens*. Et Chriſtus Matth. 19. *apud Deum omnia poſſibilia ſunt*. Et angeli, Saræ ſterili partũ addicentes, Geneſ. 18. *Nunquid Deo aliquid eſt impoſſibile?* Præterea nihil tam arduũ eſt aut magnum, quod ab omnipotente ſperari non debeat. Quare hac maxime fide opus eſt, cùm in Dei gloriã vel proximorũ utilitatem admirandũ aliquid aggredi, aut precibus à Deo impetrare volumus. Vt Dominus innuit Apoſtolis dicens: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic: tranſi hinc, illuc, & tranſibit. Et nihil impoſſibile erit vobis.* Et Iacob. *poſtulet in fide nihil hæſitans.* Bonam itaq; obtinẽdi quod petimus confidentiã, omnipotentiæ fides adducit, & ad omnem animi modeſtiã humilitatemque inſtituit, juxta illud Petri: *Humiliamini ſub potenti manu Dei.* Ac inſuper omnipotentiæ fides efficit, ut hominis animus nulla deſperatione frangatur, Deúmque ſolum ut mortis & vitæ Dominum obſervet ac timeat. Vnde tres pueri Danielis 30. hac fide armati libertate ſumma Regi ad idololatriã eos incitanti reſpõderunt: *Eſt Deus, qui poteſt nos liberare.* Et Heſter 3: *non eſt qui reſiſtat maieſtati tuæ.* Lucæ 12. *Oſtendam vobis quem timeatis. Timete eum qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam.* Proinde nõ parum audaciam peccãdi omnipotentiæ perſuaſio coërcet, dum quis expendit, ſe omnipotentis Dei manum effugere non poſſe; ut Antiocho Regi ſeptimus fratrum objecit: *omnipotentis Dei iudicium nõ effugies.* & Apoſtolus ad Hebr. c. 4. *Vivus eſt ſermo Dei & efficax.* & ca. 10. *Horrendũ eſt incidere in manus Dei viventis.* Poſtremò fides omnipotentiæ Dei nos ad recolẽda & celebrãda immenſa ejus erga nos quotidie beneficia excitat, ut cum B. Virgine animo grato exclamemus: *fecit mihi magna qui potens eſt.* &: *gratias agimus tibi Deus omnipotens.* Apoc. 11.

Fides omnipotentiæ Dei conducit ad pietatis cuſtodiam.

Lucæ 1. Gen. 17. 18.

Gen. 18.

Matth. 17.

Iac. 1.

1. Petr. 5.

Omnipotentia Dei fides nos contra hoſtes quoſcunque munit.

2. Machab. 7.

Lucæ 1. Apoc. 11.

Cap. L.

Cur Omnipotentia, communis etiam Filio & Spiritui ſancto, Patri ſpeciatim tribuatur?

Cur omnipotentia Patri tribuatur.

LICET abſoluta nomina, quę Deo ſecundùm ſubſtantiam tribuuntur, æqualiter tribus Perſonis cõveniant, cùm eminentiam alicuius perfectionis in Deo exiſtẽtis denotent; attamen in ſanctis eloquiis Patri attribuitur Potentia, quòd omnis Eſſe ac originis fons ſit, à nullo alio ſuam eſſentiam accipiens, ſed à ſeipſo ſubſiſtens: ac inſuper, ne in eo propter antiquitatẽ defectum cadere poſſe ſuſpicemur; quemadmodum in creaturis, ſenium & vetuſtatem, interitum adducere videmus. Filio autem Sapientia tribuitur, quia ęternum eſt Patris Verbum, per quod condi-

Sapientia Filio cur tribuatur?

Hugo de S. Vict. lib. 3. de ſacram. c. 23.

condita ſunt ordinatiſſimè omnia, & à quo fluit omnis ſapientia: & ne propter generationis originem, ſicut in filiis hominum, ſenſus defectum in eo eſſe opinemur. Spiritui quoq; ſancto Bonitas, quia Patris & Filii æternus amor eſt: ac ne in eo ſpiritum tumoris aut crudelitatis eſſe imaginemur.

Bonitas Spiritui ſancto tribuitur.

Cap. LI.

De origine mali, & cur Deus omnipotens mala eſſe ſinat?

Malorum origo.

DE malorum origine Manichæi multa ſtulta docuerũt, ſtatuentes duo æterna principia: vnum Bonorum, alterum Malorum. Contra quos Scriptura Sacra tradit, à ſummè, æqualiter & immutabiliter bonâ Trinitate creata eſſe omnia; bona quidẽ ſingula; ſed tamen nõ ſummè, nec æqualiter, nec immutabiliter bona; idcóque in eis bonũ minui, & augeri poſſe. Bonum autem minui, malum eſt, quamvis quãtumcunq; minuatur, remaneat tamen ſemper aliquid, in quo malum ſit. Nam nihil aliud eſt malum, quàm boni privatio. Cui ergo ineſt malũ, vitiatũ, vel vitioſum eſt bonũ. Nam ſi bonũ non eſſet nõ modò vbi cõſiſteret, ſed vnde oriretur malũ, nõ haberet, quia eſt corruptio boni: at corrumpi aliquid, niſi bonũ ſit, nõ poteſt, quoniã nihil eſt aliud corruptio, quàm boni exterminatio. Proinde malum nõ cauſſam aliquã efficientem, ſed tantùm deficientẽ habet; voluntatẽ ſcilicet angeli & hominis; exſiſtentẽ in naturâ bonâ: quem defectum, uti & omne malum, Deus nõ facit, ſed permittit. Nõ enim fit aliquid, niſi omnipotẽs fieri velit, vel ſinendo ut fiat, vel ipſe faciendo. Nec dubitandũ eſt, Deũ facere bene, etiam ſinendo fieri, quæcunque fiunt malè. Non enim hoc niſi juſto judicio ſinit. Et profectò bonũ eſt omne, quod juſtum. Quanquam ergo ea quæ mala ſunt, in quantum mala ſunt, nõ ſint bona; tamen ut non ſolùm bona, ſed etiam ſint & mala, bonũ eſt. Nã niſi hoc bonũ eſſet, ut eſſent & mala, nullo modo eſſe permitterentur ab omnipotente bono: cui tã facile eſt, quod non vult eſſe, non ſinere, quàm facile eſt quod vult, facere. Permittit autẽ eſſe mala, quia tã potens & bonus eſt, ut etiam de malo benè faciat. Melius autem judicavit de malis bene facere, quàm mala nulla eſſe permittere. Bene autẽ facit de bono naturę vitiato Deus, illud reformando, aut puniendo, beneque ordinando. Nam malum ſuo loco poſitum eminentiùs bona commendat: efficit enim, ut magis placeãt & laudabiliora ſint, dum malis cõparantur. Quare impiiſſima eſt Calvini doctrina, tradentis, Deum authorem & operatorem peccati principalem eſſe, Sathanam verò & homines miniſtros duntaxat. Nã Deum eſſe negat, qui eum peccati authorẽ facit, ut oſtendit Baſil. in hom. quòd Deus non ſit author malorum. &: *Deus*, ait, Iacob, *intentor malorũ eſt. Omne enim datũ optimum, & omne donum perfectum eſt deſcendens à patre luminũ. Ipſe lux eſt illuminans, non obtenebrãs; author omnis eſſentiæ, non corruptor boni.*

Aug. Enchir. cap. 10. 11. 27. 96. Baſil. hom. quòd Deus non ſit author mali.

Malum eſt boni privatio. Aug. Enchi. cap. 12. 13.

Mali cauſa datur deficiens, non efficiens. Aug. lib. 12. de civit. c. 6.

Deus malum non facit, ſed permittit. Pſal. 113. Aug. Enchir. cap. 96.

Cur Deus eſſe mala permittat?

Deus mala eſſe ſinit, non facit.

Calvinus Deum peccati authorem facit. Calvin. lib. 1. inſt. c. 18. lib. 2. c. 4. lib. 3. c. 23 ſect.

Iac. 1

Dionyſ. Areop. lib. de divi. nom. cap. 8.

Cap. LII.

Creatorem.

Creare quid ſit

VOx *Creatoris* communi Eccleſiaſticorum ſcriptorum vſu ſoli Deo attribuitur; ſicut & *creare*: propriéque ſumpta denotat ex nihilo aliquid producere: Facere autẽ, appropriatione quadam ſignificat aliquid ex materia producere. quanquam ſubinde iſtæ voces cõfundantur. Pſ. 32. *Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mãdavit & creata ſunt.* Eſt ergo creatio, rei ex nihilo productio: nõ ut Wicleff opinabatur, ex eſſe intelligibili in Deo, ad eſſe eſſentiale extra Deũ. quia ſic producerẽtur creaturæ ex ſubſtantia Dei, ut delirarũt Manichæi, cùm earũ eſſe intelligibile nihil aliud ſit, quã Deus. Sed abſolutè Deus totum ens rei ex nihilo, nulla præſuppoſita materia, ſola volũtate & imperio produxit. *Ex nihilo*, ergo tantũ valet, quantũ *nõ ex aliquo. Ex*, inſuper nõ denotat habitudinẽ cauſæ ſeu influentiæ eius, quod nihil eſt in rem; ſed habitudinẽ cujuſdam ordinis nihili ad rem: quatenus nõ eſſe rei præintelligitur ante rei eſſe ſecundũ noſtrũ cõcipiendi modũ. Proinde non eſt hìc cogitandus ordo realis, qualis eſt inter terminũ à quo & ad quẽ, dum vterque realis eſt; ſed habitudo entis ad nihil: quia creatio paſſiva nõ ſignificat motũ, paſſionem vel mutationem in re aliqua priùs exſiſtentẽ; ſed relationem dependẽtiæ, quã creatura ad Deũ habet, ſicut effectus ad cauſam. Creatio autẽ activa immanẽs eſt ipſa Dei intellectio & volitio indiſtincta à divina eſſentia, per quam Deus creat: quæ licet quoad eſſe ſuum neceſſaria ſit, quia tamen infinita eſt, illam habet perfectionem, ut ex ea immutata creaturæ produci queant: catenúſq; productio creaturarũ libera eſt. Creatio inſuper activa, conſiderata ut

Facere quid?

Ex nihilo.

Creatio paſſiva ſignificat relationem dependentiæ.

opera-

operatio tranſiens, eſt ipſe Dei effectus, ſeu creatura, ut à Deo procedens ex nihilo; ſive accidẽs ſit quod ex nihilo producatur; ſive ſubſtantia; ſive totum, ſive pars. Attamen quoniam ſolæ res completę, ac per ſe ſubſiſtentes propriiſſimè exiſtũt, ideo illę creari propriiſſimè dicuntur. Et quidẽ omnia ex nihilo creata eſſe dicũtur duplici de cauſa: PRIOR eſt, quoniam res tota ſecundùm omnes ſuas partes (materiam ſcilicet & formam) ex nihilo producta eſt: ut res omnes incorruptibiles. Poſterior verò, quia ſecundũ aliquã ſui partẽ intimã res ex nihilo producta eſt: quomodo res omnes corporeę ex nihilo creatæ dicũtur, ratione materiæ primæ, quam Deus ex nihilo produxit. Sic omnia creaſſe Deus veriſſimè dicitur, Creatórque omnium vocatur. Licet enim diverſæ corporales aut ſeminales cauſæ gignendis rebus adhibeantur, ſive operationibus Angelorũ, ſive hominũ, aut quorũcunq; animaliũ vel quarumlibet aliarũ rerum; attamen ipſas naturas, quę ſic vel ſic in ſuo genere efficiantur, non facit niſi ſummus Deus, cuius occulta potentia cuncta penetrans incommutabili præſentia facit eſſe, quidquid aliquo modo eſt, in quantum eſt: quia niſi faciente illo, ut tale vel tale eſſet, prorſus eſſe non poſſet. Quare ſolum Deum omnium cõditorem naturarum dicere oportet, qui neque ex ea materia facit aliquid, quam ipſe non fecerit; nec operarios habet, niſi quos ipſe creavit. Et ſi potentiam ſuam effectivam rerũmque omnium conſervativam ſubſtrahat, tam non erunt res, quam non fuerunt, antequam fierent. Dicũtur quidem res aliquę neceſſariæ, non quia nulla potentia fieri poſſit ut non ſint; ſed quia nullam in ſe potentiam phyſicam ad non eſſe habeant: ſicut de angelis malis ait Aug. *ſi eis ſubminiſtratio vitæ, vivacitſq; potentiæ auferatur, interibunt.* Creat autem Deus, ut eſſentia unus, naturaliter in perſonis trinus. Unde ſequitur, omnia creabilia toti cõmunia eſſe Trinitati. unde Pſ. 32. *Verbo domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et 1. Cor. 8. *unus eſt Deus pater, ex quo omnia: unus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia.* Quare confitendum eſt, nullius creaturæ quãtumlibet parvæ creatorem alium eſſe quàm Deum; atque omnes figuras, ſpecies, & formas naturales, quas videmus in quibuſcunque naſcentibus, non extrinſecus adhiberi, ſed intrinſecus creatoris intima potentia effici, nulli poſſe

Quomodo ex nihilo fiant omnia.

Sapien. 1. Eccleſ. 1. 2. Macha. 1. Apoc. 4.

Si Deus res non conſervaret, interirent. Aug. lib. 12. de civit. c. 25

Quomodo res quædam creatæ neceſſariæ dicantur? Enchir. c. 2.

Deus ut eſſentia unus eſt in perſonis, naturaliter trinus eſt creator.

Aug. lib. 9. de gen. ad lit. cap. 15. & ſequen. lib. 12. de civit. c. 24. & 25.

Figuras, ſpecies & for-

tribui creaturæ, ſed Deo ſoli creatori, qui divina ſua potentia cælum & terram implet, necnon ſapientia à fine uſq; ad finem attingit fortiter, & diſponit omnia ſuaviter. Ita ut ab eadem vi divina rerum omnium effectiva, à qua mundus ſpeciem ſuam accepit, cùm fieret, putà cælum, rotunditatem, & ſolẽ; etiam nũc res omnes naturales ſuam figurã & formam accipiant, quam non extrinſecus adhiberi, ſed cum eis intrinſecus naſci videmus. Habent enim iſtæ formę cauſam efficientẽ, ſecretum naturæ viventis & intelligentis arbitrium, quod non niſi Deus eſt. Quare agricolas non dicimus fructuum creatores, cùm legamus: *Neque qui plãtat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementũ dat, Deus.* Neque ipſam terram, quæ tanquam mater fœcunda, germina promovet, fixáque radicibus continet; cùm ſimiliter legamus: *Deus unicuique ſeminum dat proprium corpus, quo modo voluerit*: nec mulierem ſui partus creatricem appellamus, ſed illum, qui Hieremiæ dixit: *priuſquam te formarem in utero, novi te.* Et Iob 10. *manus tuæ plaſmaverunt me.* Quare licèt variæ cauſæ ſeminales adhibeantur operationibus hominum aut angelorum vel quorumcumq; animaliũ, herbarum, arborum, aliarũmque quarumlibet rerum; attamẽ ipſas naturas, ut ſic vel ſic in ſuo genere naſcantur, non efficit niſi ſummus Deus: cujus occulta potentia cuncta penetrans incommutabili pręſentia facit eſſe, quidquid aliquo modo eſt, in quantum eſt: quia niſi faciẽte illo ut tale aut tale eſſet, prorſus eſſe non poſſet. Qui licet virtutem motus proprios efficiendi, ſuóque creatori cooperandi largitus ſit creaturæ; attamen ſolus Creator dicitur: quia neque ex materia illa facit aliquid, quam ipſe ab initio nõ creaverit; nec cooperarios habet, niſi quos ipſe fecit, & quibus vim effectivam dedit; à quibus ſi potẽtiam ſuam rerum omnium conſervativam, concurſúmque ſubſtrahat; nec operabuntur, nec erunt, ſicut, antequam fierent, non fuerunt. Cùm autem ſoli rerum omnium authori in recognitionem ſummi dominii, naturæque ab eo acceptæ cultus Latriæ debeatur, profitendo Deum eſſe creatorem; ſignificamus, Deo ſoli offerenda eſſe ſacrificia, cui omnis natura ab ipſo creata naturaliter ſerva eſt, varióſque de rerum ortu, mundique origine confutamus errores tam Philoſophorũ quàm hæreticorum.

[illegible] rerum naturalium Deus quotidie adhuc efficit.

1. Cor. 3.

1. Cor. 15.

Ierem. c. 2. Iob 10. 2. Machab.

Profitendo Deum eſſe Creatorem ſignificamus ei ſoli debitum eſſe latriæ cultum.

CAP.

Cap: LIII.

Omnia viſibilia & inviſibilia ſunt à Deo.

Pſal. 148.

CÆLI ET TERRÆ: id eſt, totius machinę mũdi authorẽ eſſe Deũ credimus; ita ut nulla ſit res viſibilis aut inviſibilis alia à Deo, quæ non ſit ab ipſo producta ex nihilo. *Dixit enim & facta ſunt*, citra morã temporis, nullâ vi, aut neceſſitate coactus; ſed ſua ſponte atque libera voluntate. Neque verò alia ex cauſa niſi ut bonitatem ſuã communicaret, immenſæque poteſtatis ac ſapientiæ veſtigium exhiberet, tam admirandum fabricæ mundi opus ex nihilo eſſe fecit. Nam ipſa Dei natura per ſe beatiſſima, nullius rei indiga eſt. Deus enim bonorum noſtrorum non eget. Ab æterno enim in ſeipſo, & per ſeipſum eſt, ac ſeipſo perfruitur. Vtque ſola bonitate impulſus mundum condidit; ita non ideam, exemplum, aut formam extra ſe poſitam ſecutus eſt, cùm univerſa conderet, ſed ex ſeipſo ſumpſit. Nam divina intelligentia rerum omnium exemplar continetur, quod in ſeipſo Deus intuens ac velut imitatus, ſua propria ſapientia & virtute cuncta produxit.

Deus ut ſuã bonitatem aliis communicaret, mundum ex nihilo fecit.

Pſal. 15.

Deus mundum creavit, ut ſuam bonitatem cõmunicaret.

Cæli & terræ nomine quid in tellig.

CÆLI ET TERRÆ nomine, quidquid his continetur, intelligendum ſimul eſt. Nam cælum orbis pars ſuprema eſt; terra verò centrum, ſub quibus extremis omnia rerum univerſitate cõprehenſa, quæ ſenſu vel mente à nobis percipi queunt, creata eſſe à Deo confitemur: juxta illud Pſalm. 88: *tui ſunt cæli, & tua eſt terra: orbem terræ, & plenitudinem eius tu fundaſti*; declarans, præter cælos, Deum ſolis, lunæ, ſiderúmque ſplendorem, motum, conſtantémque orbium celeſtium curſum, ut eſſent *in ſigna, & tempora, & dies & annos*, addidiſſe; terrãq; in mediâ parte mũdi ſtatuiſſe, ornatam montibus & vallibus, arboribus, omniqu herbarum & florum varietate, innumerabilibúſque animantium generibus; ſicuti antea quoque aquas & aëra animantibus, luce, aliiſque modis exornârat, prout Moyſes in lib. Gen. deſcribit. Quam creationis hiſtoriam Deus extare voluit, ut fidelis populus non alium Deum quæreret, niſi qui à Moyſe propoſitus eſt mũdi conditor. Illic primò tempus notatum eſt, ut humani generis rerũmq; omnium origo ex annorum continua ſerie agnoſci poſſet. Cujus rei cognitio perneceſſaria fuit ad excludendum prodigioſas de rerum omniũ prima originẽ fabulas. Quidã enim mundum ingenitũ, atq; nunquam interiturum poſuerunt: contra quos diſputat Aug. lib. 11. de civit. Epiph. Athanaſ. Lactant. & alii, ſedulò refellentes illud Ariſtotel. axioma: *Ex nihilo nihil fit*. Alii cũcta ſponte nata ex fortuitis atomorũ cõcurſibus ſenſerũt: cõtra quos Lactãt. lib. 2. Inſtit. diſſerit. Plato mundum ex præjacente materia factum eſſe docuit, ac proinde opificẽ ex materia, nõ creatorẽ ex nihilo producentẽ Deum putavit. Quem Stoici, variiq; hæretici ſecuti materiã Deo coęternã eſſe opinati ſunt, vt de Hermogene, atq; Martione Tertullianus; de Manichæis & Seleucianis Auguſt. referunt. Nonnulli mundũ docuerunt quidẽ conditum, ſed à duabus æternis virtutibus ſibi contrariis; una bona, altera mala. Ita Simon Magus, Seleuciani, Patriciani, Caini, Sethiani, Archontici, & Manichæi Pythagoram ſequuti: de quibus Epiphan. & Aug. de hæreſibus. Quos aptiſſimè B. Aug. imperito cuidam in artificis officinam ingreſſo comparat; qui multa ibi cenſpiciens inſtrumenta, quorum uſum ignoret, ſuperflua dicat: & ſi eorum aliquo ſe vulneret, etiam pernicioſa eſſe arbitretur: quorum tamen omnium inſignem uſum opifex noverit. Sic, ait, in Dei operibus inſipientes ea reprehendunt, quorum cauſas non vident, cùm omnia ſint bona, conditoríque ſuo placentia, qui eis ad gubernationem univerſitatis (cui ſumma lege dominatur) ſapiẽtiſſimè utitur. Denique nonnulli Deũ omnia mediantibus aliis ſpiritibus creaſſe ſomniant, Platonis authoritate inducti, qui minores Deos à ſummo Deo factos, rerum ceterarum effectores eſſe, ac hominis immortalẽ partẽ à ſummo Deo, (animam ſcilicet) mortalem verò (putà corpus) ab illis accipi poſuit. Cujus errorẽ Aug. diligẽter refellit. Ex quo errore Arrius Patrẽ tanquã majorẽ, per Filiũ veluti minorẽ, omnia creaſſe docuit.

Pſal. 103.

Gen. 1. c. Creationem rerum Moyſes deſcripſit.

Errores de prima rerum Origine.

Aug. lib. 11. de civit. c. 4. Epiphan. hær. 4. & ſequent. Athan. in orat. de incarn. Verbi. Lactant. lib. 2. inſtit. c. 11

Tertullia. li. 5. cont. Martion. et li. cõt. Hermog. Aug. hæreſi 46. & 59. Epiphan. hæreſi 22. 23. 3. 839. 40. & aliis. Aug. hær. 46.

Aug. lib. 1. de gen. cont. Manich. c. 16. & tract. 1. in Ioan.

Aug. lib. 12. de civit. c. 24. & ſequ.

Poſtremus error de mundi ortu eſt conſtituentium, non in tempore, neque initio temporis, ſed ſempiternè ipſum factum eſſe, ut initium habeat ſubſtitutionis, non temporis: veluti ſi pes ab æterno fuiſſet in pulvere, veſtigium quoque à calcanie factum ſemper fuiſſet, quamvis pes prior pulvere non eſſet. Hoc commentum refutat Auguſtin. libr. 10. de civit. cap. 31.

Cyril. lib. 5. theſau. c. 3.

Mundus eſt creatus, non æternus.

CAP.

Cap. LIIII.

Quibus argumentis demonſtretur, mundum non fuiſſe ab æterno.

Rationes evincentes mundum nō eſſe æternū.

PRÆTER infallibilem ſcripturę ſacræ authoritatem, quæ creationis rerum hiſtoriam continet, etiam rationibus, incepiſſe mundum, evinci poteſt. Nam ſi mundus ab ęterno fuiſſet, rerum in mundo geſtarum monumenta omni memoria hominum antiquiora exſtarent: at nulla omnino ſex annorum millia excedunt. Nam Beroſi hiſtoria omnium prophanarum vetuſtiſſima, tempus diluvii ac Noë non ſuperat. Moyſis autem hiſtoria omnium ſacrarum & profanarum antiquiſſima, quinque millium & ſeptingentorum annorum memoriam non attingit. Prętereà omnium gentium, populorū, provinciarum, & civitatum, nec nō regnorum, & monarchiarum origo reddi poteſt. Ergo eſſe aliquando cœperunt. Poſtremò multæ nationes, regiones, & flumina retinent nomina filiorum Sem, Cham & Iaphet, à quibus omnes populi ſuper faciem univerſæ terræ diſſeminati eſſe aſſeruntur: ut Riphæi montes, Phutenſis regio, Sydonii, Chananei, Aſſyrii, Elamitæ, Medi, Iapones.

Ioſephus lib. 1. contra Apionem. Iuſtin. apol. 2 Clemens ſtrom. lib. 1. Tertullian. in apol. cap. 19. Aug. lib. 18. de civ. ca. 39.

Gen. 10.

Objectiones Philoſophorū diſſolvit D. Tho. lib. 2. cont. gentes. cap. 31.

Cap. LV.

Quid ante mundum creatum egerit Deus?

Quid ante mundi creationem Deus egerit?

QVIA carnalis hominis ſenſus curioſitate quadam per immēſa ſeculorum ſpatia, quæ creationem mundi pręceſſerunt, divagatur, in eam cogitationem facilè incidit, ut quęrat: Quid ante creatum mūdum egerit Deus? &, an otioſus immenſum temporis imaginarii ſpatiū præterfluere ſiverit? D. Aug. refert, quemdam eluſiſſe quęſtionis violentiam, reſpōdendo: *alta ſcrutantibus gehennas parabat.* Qua gravi reſponſione admonemur, arcana Dei conſilia reverenter eſſe ſuſpicienda, non autem curioſè indaganda: cùm Deus ſit infinitus, inviſibilis, ciúſque ſapientia, & virtus, & juſtitia incomprehenſibilis; cujus voluntate ſuperior flagitari rerum cauſa non debeat; nec extra mundum egredi, ad percurrenda immenſa temporum & locorum ſpatia opus ſit, cùm ſatis multa in ampliſſimâ cęli & terræ circumferentiâ homini occurrant, quæ inæſtimabili ſuo fulgore ſenſus omnes noſtros abſorbeant, & intra quinque & ampliùs annorum millia ſatis multa Deus ediderit documenta, in quorum aſſiduâ meditatione nos exerceamus. Proinde in illis, quibus nos velut cancellis Deus circūſcripſit, maneamus; & mentes noſtras contrahamus, ne vagandi libidine diffluant. Ne tamen curioſa mens humana Deum ab æterno quidē fuiſſe, ſed otioſum, inertem ac deſidem imaginetur; digna quæſtio eſt, cui ſeriò reſpondeatur: quemadmodum & ipſe Auguſtinus poſt repreſſam hominis proterviam reſpondendum duxit, in hunc modum: *Antequam faceret Deus cælum & terram, non faciebat aliquid, quia nulla fiebat creatura, antequam eſſet ulla creatura: & quoniam ante tēpora à Deo creata, nulla fuerunt tempora, ideo non erat, tunc, neque ante, ubi tempus non erat. Etenim Deus non tempore præcedit tempora; alioquin non omnia tempora præcederet: ſed celſitudine ſemper præſentis æternitatis, in quâ nulla eſt temporum ſucceſſio, nec mutatio aut viciſſitudinis obumbratio.* Cujus quęſtionis profunditatem pleniùs evacuans alibi, ſubjicit: *Deum ab æternitate initio carente, ſeipſo beatum fuiſſe, atque coæternum ſibi Verbum generaſſe, quod ſempiternè dicitur, eoq́ ſimul ac ſempiternè dicuntur omnia, ita nihilominus ut non ſimul fiant omnia: quoniam omne quod eſſe incipit & eſſe deſinit, tunc eſſe incipit, & tunc deſinit, quando debuiſſe incipere vel deſinere in æterna ratione cognoſcitur, ubi nec incipit eſſe aliquid, nec deſinit.* Ab ęterno igitur Deus Pater Filiū genuit, & cum Filio Spiritū ſanctū produxit, ſeipsâque Trinitas beata fuit: cujus participatione bonitatis omnis creatura fit bona, lucida, beata. Nam creatura nihil perfectionis creatori præbet, ſicut nec rivulus fonti, nec radii Soli.

Aug. lib. 11. confeſſ. c. 12

Lib. 11. confeſſ. cap. 12.

Iac. 1.

Lib. 12. de civit. c. 17.

Lib. 11. confeſſ. cap. 7.

CAP. LVI.

Quomodo abſque ſui mutatione Deo in mentem venerit, ut creaturas non citius, ſed initio temporis crearet?

Quomodo abſq; ſui mutatione Deus cuncta creaverit?

Aug. lib. 11. de civit. c. 4.

CREATIONEM mundi Deus neque novo conſilio, neque mutabili voluntate, ſed æterna & immutabili decrevit, quæ non neceſſariò, ſed liberè effectum producit, quando eſſe vult. Ideoque una eademq; immutata voluntate fit, ut res non ſint, quando non fuerunt; & ut ſint, quando eſſe cœperunt. Agit enim Deus libertate, abſque ulla ſui mutatione, ſine labore, viciſſitudine, motione, affectione, agitatione vel paſſione. Quieſcens enim agit, & agendo quieſcit; eadémque voluntate effectus diverſiſſimos producit: ac ut res ſint, aut non ſint, agit. Quemadmodum enim ſol abſque ulla ſui mutatione eodem calore glaciem ſolvit, & lutum indurat, diverſiſſimóſque effectus producit; ita una, ſempiterna, & incommutabili voluntate, abſque ulla novitate, Deus novos, diverſiſſimóſque effectus facit: quia omnis novitas, quę in exortu creaturæ accidit, non in Creatore, ſed in naſcente creatura reperitur. Deus enim creare, facere, agere dicitur, quia cauſa eſt rerum in tẽpore exſiſtentium. Talibus enim vocibus Deo attributis non motum voluntatis ejus, ſed novum aliquem effectum ſignificamus, ut Auguſt. docet. Deus enim ab æterno eandem eſſentiam, ſcientiam, voluntatem & actionem habuit, qua productæ ſunt omnes creaturæ; & fuit ſemper cauſa in actu, non autem in potentia. Sed quia cauſa hæc infinitæ virtutis eſt, nec neceſſaria, ſed libera, ideo etiam poſita in actu cauſa hac ſufficientiſſima, non ſequitur effectus, niſi cùm illa vult effectum conſequi; & tunc accedit voluntati Dei ſolus reſpectus rationis ad res futuras, quando vult exiſtere; ac ab eodem recedit, quando non vult exſiſtere.

Deus liberè abſque mutatione aut paſſione agit.

Vna ſempiterna voluntate Deus omnia facit.

Deus in ſe quieſcẽs cauſa eſt rerum.

Lib. 12. de civit. ca. 17. & lib. 1. de gen. ad lit. ca. 18.

Deus eſt cauſa in actu ſed liberá, ideo effectus exiſtit quando vult eſſe. D. Thom. l. 2. cont. gent. ca. 31.

(***)

CAP. LVII.

Cur Deus Mundum tandem creaverit?

Cur Deus mundũ creaverit?

SATIS eſſe Chriſtiano, tradit Aug. rerum creatarum cauſam, ſive cæleſtium ſive terreſtriũ, ſive viſibilium ſive inviſibiliũ, non niſi bonitatem credere Creatoris, qui unus & verus eſt Deus, Pater & Filius & Spiritus Sãctus: qui ſummè bonus & beatus, alios etiam voluit participes eſſe bonitatis ſuę ac felicitatis, ut illis verbis Gen. 1. ſignificatur: *Et vidit Deus, quòd eſſet bonũ*, & Pr. 16. *univerſa propter ſemetipsũ operatus eſt dominus*; ut ſuam bonitatem, potẽtiam, & ſapientiam cõmunicaret ac demõſtraret. Ex rerum enim omniũ conditarũ utilitate bonitas; ex magnitudine potentia; ex diſpoſitione ſapientia Dei commonſtratur: ut homines intelligant inviſibilia Dei, per ea, quæ facta ſunt: quantaq; totius machinæ mundi opifici gloria, laus & honor debeatur. Erudiẽdis enim creaturis ratione præditis, ac in Dei amorem provehendis, Mundi officina eſt accommodatiſſima. Quis enim ex creaturarũ magnitudine Creatoris infinitam eſſe vim non colligat? quis ex rerum omnium utilitate, ſummam ejus bonitatem non videat? deniq; quis eum diligendum non cenſeat, qui in hominum gratiam tam eximia opera effecerit? Cælum quidem, in quo ſempiterna felicitate perfruamur; terram verò cum omnibus, quæ in ea ſunt, creaturis & commoditatibus, ne quid homini tempore decurſus vitæ tranſitoriæ deeſſet.

Aug. Enchir. cap. 9. Li. 1. de doct. Chriſt. c. 32.

Proſper ſententia 141.

Ex creatione mũdi in creatoris amorem evehimur.

Mũdi cõtemplatio in Dei amorem provehit. Rom. 1. Sap. 13.

CAP. LVIII.

Vtrùm ſimul, an ſucceſſionis ordine Deus res creaverit?

An ſimul omnia creata ſint?

DVÆ ſunt de ordine creationis rerum ſententiæ: PRIOR eſt Philonis, Origenis, & Auguſtini, quem Procopius, Cajetanus, & nonnulli alij ſequũtur. Hi arbitrãtur, Deum uno momento res omnes in ſua perfectione condidiſſe; Moyſémque ſua deſcriptione tãtummodo cognitionis angelicæ ordinem repræſentare voluiſſe; illudq; ſignificari Eccleſiaſt. 18. *creavit omnia ſimul.*

Philo libro de allego. Orig. lib. 4. Periar.

Aug. lib. 1. de gen. ad lit. ca. 15. & lib. 6. cap. 5. Lib. 11. de civit. cap. 9.

ALTERA ſententia eſt, Deum per intervalla & ſucceſſionem tẽporis mundum creaſſe, reſque omnes, ſicut à

Digitized by Google

Moyſe narrãtur, certis diebus diſtinxiſſe. Quæ olim placuit Baſilio & Græcis; Ambroſio, Hieronymo, Gregorio, Bedæ, Strabo, Ruperto, Magiſtro ſententiarum, & tanquam probabilior ab omnibus penè recipitur. Sex autem diebus opus ſuum Deus digeſſit, ut ſignificaret, nos in operum ſuorum meditatione toto vitę hujus decurſu occupari debere: quo finito, beata Dei contemplatione perfruentes, in æternum quieſcamus.

Cur ſex diebus digeſſerit?

Cap. LIX.

Vtrùm Deus unicum mundum creaverit?

NON defuerũt hæretici, qui Democritum ſequuti, plures eſſe mundos opinati ſunt, quibus ſcriptura ſacra paſſim de unico mundo loquens refragatur. ut Iob 28. Ipſe fines mundi intuetur. Eccleſiaſt. 3. mundum tradidit diſputationi eorum. Matth. 13. à conſtitutione mundi. Ioan 1. mundus per ipſum factus eſt. Epheſ. 1. ante mundi conſtitutionem. Cujus unius mundi partes omnes, tũ inter ſe, tum ad Deum tanquam ad ſui cauſam efficientem, exemplarem, atque finalem ordinem habentes, unam veluti quamdam domum conſtituunt, in qua unicus ſupremus ſit dominus & gubernator, à quo res cunctę ſuis functionibus deputentur, ut ad unam totius univerſi pulchritudinem conſtituendam reſultent, ſibique invicem omnia proſint aut noceant: ut carminis exemplo illuſtrat Auguſt. in quo contraria contrarijs oppoſita ſermonis venuſtatem cõficiunt. Perfectio autem univerſi ex quatuor diverſis rerum gradibus conſurgit, putà exiſtentium, viventium, ſentientiũ, & intelligentium. ut obſervarunt Dionyſius & Auguſtin. Quamquam verò non plures, ſed unicũ Deus mundum creaverit, attamen infinita ſua effectrice potentia tam facilè alios ex nihilo producere mundos poteſt, quàm figulus ex eadem arte infinita formare vaſa, ſi ei materia infinita non deeſſet.

Augu. lib. de hæreſ. cap. 77.
Vnicus eſt mundus.
Vnius mundi unicus rector & dominus.
Pulchritudo mundi ex cõtrarijs reſultat.
Aug. li. 11. de civit. cap. 18. lib. 1. de gen. cõt. Manich. cap. 16.
Perfectio mũdi ex quatuor rerũ gradibus conſurgit.
Dion. Areop. lib. de celeſti Hier. cap. 4.
Augu. lib. 11 de civi. c. 16.
Plures mũdos Deus creare poteſt.

Cap. LX.

De Angelorum creatione.

CERTA fide tenendum eſt, angelos à Deo ex nihilo creatos eſſe, certúmq; ſuę durationis ſpatium habere. Omnia enim per ipſum facta ſunt. Et ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtãt; qui eſt primogenitus omnis creaturæ: quoniam in ipſo condita ſunt univerſa, in cælis, & in terra; viſibilia, & inviſibilia, ſive throni, ſive dominationes, ſive principatus, ſive poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo condita ſunt. Ceterùm quando angeli conditi fuerint, non perindè certum eſt. Multi enim opinati ſunt ante corpora ſpiritus extitiſſe, ac poſtmodum in corpora velut carceres relegatos fuiſſe. Quod Origeniſtarum cõmentum à fide alienum eſt. Ex hoc porrò dogmate defluxiſſe videtur & aliorum ſententia, qui angelos ante mundum viſibilem creatos putarunt, inter quos Nazianzenus, Hilarius, Ambroſius & Hieronymus atque Damaſcenus recenſeri ſolent. quæ ſententia diligentiùs poſtea occaſione Arianorum (qui Chriſtum etiam incepiſſe eſſe tradebant) diſcuſſa, minùs ſcripturæ conſentanea viſa eſt, quę angelos inter opera ſex diebus facta commemorat. Quare Auguſtinus, Epiphanius, Beda, Scholaſticique doctores veriùs angelos cum mundo corporeo fuiſſe conditos docent. quorum ſententiam concilium Lateranenſe ſub Innocen. 3. comprobavit. Moyſes autem creationis angelorum expreſſe non meminit, tum quia rudi populo corporeis tãtùm rebus aſſueto ſcriberet; tum quia primi hominis conditionem, lapſum, & ſalvatoris promiſſionem ob oculos proponere intendebat. Nomine tamen cęli etiam angelos, inviſibiléſque omnes creaturas complexus eſt, quem imitati Apoſtoli etiam cæli nomine ſpiritualem naturam comprehenderunt, iuxta interpretationem Concilij Niceni & Conſtantinopolitani: creatorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium. Duplicem enim intelligentem naturam Deus eſſe voluit; unam corpoream, alteram incorpoream: & ſpirituali tanquam præſtantiori cęlum empyreum, digniorem mundi ſcilicet partem inhabitandam; homini verò terram, aſſignavit.

Angeli à Deo creati.
Ioan. 1.
Coloſſ. 1.
Angeli an ante viſibile mundũ creatis
Nazian. in ſer. in natali.
Baſil hom. 1. hexaem.
Hilar. li. 12. de trinit.
Ambro. lib. 1. de opif. 6. dierum.
Damaſ. lib. 2. cap. 3.
Aug. li. 11. de civit. cap. 9.
Beda in 1. ca. gen.
Cur Moyſes angelorũ creationẽ non expreſſerit?
Cæli nomine angeli cõprehenduntur.
Vbi angeli conditi ſint.
Iſa. 14.
Luc. 10.
2. Petr. 2.
Apoc. 12.
Angeli cælũ, hominibus in habitationẽ terræ Deus aſſignavit.

CAP. LXI.

De naturâ & proprietatibus Angelorum.

Angelorum natura quæ & qualis. Dionyſ. Areop. de cæleſti hier.

SPIRITVS nomen eſt naturę, Angelus verò nomen eſt officii, idem ſignificans, quod *nuncius* aut *legatus*: tribuitúrq; hoc nomen non ſolùm cæleſtibus ſpiritibus, ſed etiam hominibus, propter officii & poteſtatis angelicæ participationem. Sunt enim angeli miniſtri Dei, ſuam operam & officia ei impendentes: ejus voluntatem, leges, miſerationes & judicia hominibus annunciantes. Per Angelos enim Deus homines docet præterita, pręſentia & futura: per angelos Deus bonos protegit, multáque beneficia largitur: per eoſdem impios punit, coërcet, ac in gehennam projicit. Sicut autem Angeli nomen ad homines, Dei voluntatem & legē annunciantes, transfertur; ita etiā ad facinoroſos, qui diaboli velut inſtrumenta ſunt. Ob quam rem Satanæ angeli dicuntur. Veteres Philoſophi creaturas ſpirituales, non angelos, ſed intelligentias, & ſubſtantias à materiâ ſeparatas nuncupabant. Platonici etiam Deos ac dæmones appellabant, eóſque ſacrificiis, latrięque cultu honorandos tradebant. At Chriſtiani eos non eſſe Deos, ſed Dei veri miniſtros, qui hymnis eum, tanquam ſuum dominum & creatorem collaudent, ejúſque voluntati promptiſſimè pareant, ſuóſque cōſervos agnoſcūt, quibus velut incorporeis & immortalibus non ſit neceſſarius ſexus, cùm neque propagatione augeri, neque morte diminui queant. Porrò Angeli nomine denotamus creaturam intellectualem, natura ſua incorporeā, homine præſtantiorem. Damaſcenus lib. 2. de fide ca. 3. Angelum definit eſſe ſubſtātiam intellectualem ſemper mobilem, ſuæ poteſtatis arbitrióque liberam, incorporalem Dei miniſtram, per gratiam, non natura immortalitatem conſecutam. Aug. libr. de cognit. veræ vitæ tom. 9. *Angelus eſt*, inquit, *ſubſtantia incorporea intellectualis*. Vnde colligimus quatuor angelorum proprietates: videlicet, quòd ſint ſpiritus, & perſonæ, ac, intellectu rationéque prędictæ, atque libero arbitrio utentes. Platonici Angelis corpora ętherea tribuerunt, Auguſt. teſte lib. 8. de civit. cap. 15. qui dubitaſſe hac de re quoque videtur; ut apparet Enchir. c. 58. 59. & aliis locis. Origenes angelos in corpora velut carceres detruſos opinatus eſt. Ariſtot. lib. 4. Phyſicor. refert, quoſdam Philoſophos nihil agnoviſſe, quod non eſſet corporeum: quod etiam Saducæi & Manichęi ſenſerunt. Ceterùm ex ſcripturis conſtat, angelos prorſus incorporeos eſſe. Pſal. 103. *qui facis angelos tuos ſpiritus*. Spiritus autem carnē & oſſa non habet. Vnde Apoſtolus: *non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus*. Sunt ergo Angeli ſubſtantiæ quædam incorporeæ, incorruptibiles, ſeu immortales, natura tamē ſua mutabiles (quemadmodum ſuo caſu nonnulli angelorum teſtantur) atque paſſibiles: ut ex æterno igne ipſis præparato liquet.

Malachiæ 2.

Per angelos Deus bonos protegit, impios autem punit.

Iren. lib. 4. capite.

Angeli ſunt Dei miniſtri.

Theodoretus lib. 3. de curat. græcor. affect.

Quid ſit Angelus.

Dionyſ. Areop. lib. de cæleſti hier. cap. 4.

Quatuor Angelorum proprietates. Angeli non ſūt corporei.

lib. 21. de civit. cap. 10. lib. 2. de gen. ad lit. c. 17. Origen. li. 1. Periarchon. cap. 6. Bernard. lib. 5. de conſid. Aug. hæreſ. 46. Matth. 8. Marci 5. Luca 8. & 24. Epheſ. 6.

Math. 25.

Quòd verò angeli ſint perſonæ quædam rationales, & non tantùm Dei motiones, ſeu virtutes rerum, Dei potentiam annunciantes, vel ea, quæ Deus edit, ſuæ virtutis ſpecimina, (ut opinati ſunt Saducæi, omnes ſpiritus & angelos è medio tollentes) ex ſcripturis evidentiſſimum eſt. Nam loquuntur, *vident faciem patris, gaudent ſuper hominum pœnitentiâ*, erudiunt homines, Deo aſſiſtunt, Deum laudant, ei miniſtrant, leges promulgant, homines protegunt, eorum preces Deo offerunt, próq; hominibus intercedunt; adverſarias poteſtates Angeli boni debellant: quæ omnia perſonarum officia ſunt. Ex quibus etiam ſequitur, angelos ratione uti, atq; libero arbitrio: et quidem ab initio ſic vertibiles conditos, ut poteſtatem haberent in bono manendi & proficiendi, & in deterius prolabendi. Sunt autem Angeli conditi, ut ſuum opificē in choro cęleſti hymnis laudarent, eique tanquam domino miniſtrarent, juſſáque ejus omnia exſequerētur. Sunt autem in Cælo Empyreo Angeli ab initio conſtituti; juxta illud Iſaiæ c. 14. *Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer?* & Ezechiel 28. *in deliciis paradiſi fuiſti*. Lucæ 10. *videbam Sathanam ſicut fulgur de cælo cadentem*. 2. Pet. 2, & in epiſt. Iudæ dicuntur angeli mali ſuum dereliquiſſe domicilium, pręcipitati in tartarum, aëremq; caliginoſum. Apoc. 12. deſcribitur bellum factum in cęlo inter angelos bonos & rebelles, qui videntur ibi ſignificari eſſe tertia pars omnium angelorū. Dicitur enim Draco ſecum traxiſſe tertiam partem ſtellarum. De natura verò Angelorum, ordinibus, numero, inter ſe differentia & of-

Angeli non ſunt Dei motiones, ſed perſonæ veræ.

Act. 23.

Cur Angeli conditi? Iſaiæ 6. Hebr. 1. Damaſc. lib. 2. c. 3. Theodor. lib. 3. de curat. græc. affect. Vbi angeli conditi an omnes in cælo empyreo?

De natura angelorum.

ficijs, ſubtiliter in libro de cęleſti Hierarchiâ Dionyſius Areop. diſſerit. Attamen, quæ ibi ſint perſonarum differentiæ, & cùm omnes cæleſtes iſti ſpiritus generali nomine angeli nuncupentur, utrùm ijdem Archangeli, Virtutes, Sedes, Principatus, Dominationes ſive Poteſtates nuncupentur; non ita clarè expreſſit, quū Auguſtinus ingenuè confiteatur, ſe ignorare. Calvinus autem Dionyſiū Areopagitā multa quidē ſubtiliter & argutè de Angelis diſputaſſe ſcribit, verùm incerta inutiliaque illa omnia cenſet: Dionyſiumq; ſcriptorem planè divinum, garrulitatis, curioſæque doctrinæ accuſat, ſed immeritò: cùm Dionyſius ea tradat, quæ ſcriptura disertè continet. Acinprimis cùm ſint intelligentiæ incorporeæ, in Dei obſequium paratæ, illiq; aſſiſtentes, ſequitur, Angelos multò præſtantiores naturâ eſſe hominibus. Quod Pſal. 8. continetur: *Minuiſti eum paullo minus ab angelis.* & 2. Reg. 14. *ſapiēs es, quaſi angelus Dei.* ad Gal. 4. *ſicut angelū Dei ſuſcepiſtis me. Licet angelus de cælo,* ad Gal. 1. Quātæ autem ſapientiæ ac fortitudinis exiſtāt, ex Prophetarū inſtructione, quos etiam de rebus abſentibus, præteritis, & futuris docuerunt; & exercitus Pharaonis, atque Sennacherib repentinâ ſtrage, intelligi poteſt. An verò ejuſdem naturæ omnes ſint, an diverſæ ſpeciei, Damaſcenus ſe ignorare confitetur. D. Thomas ſingulos Angelos inter ſe differre ſpecie opinatur: Scotus, Bonaventura, Durādus, & alij contrà ſentiunt, omnes Angelos ejuſdem, eſſe ſpeciei, ac ſolùm differre autoritate, ordine, ſtatione, illuminatione, dignitate ac officio: ſicuti in Eccleſiaſticâ Hierarchiâ differunt Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & reliqui inferiores miniſtri. Quę ſententia Scripturę conformior apparet, cùm de angelis paſſim, ſicut de hominibus, & alijs ejuſdem ſpeciei rebus loquatur. Et cùm homines ſint futuri ſimiles angelis Dei, ſi non tantùm numero & ordine, ſed etiam ſpecie differrent, ſequeretur, homines beatos ad varias ſpecies transferendos. Quòd autem ſolo numero, non ſpecie differāt, expreſsè docent Athan. Baſil. & Aug. Enchir. cap. 29. & 58. & li. 3. de lib. arb. c. 12. Greg. Nyſſ. lib. de creatione hominis c. 18. dicit infinita angelorum millia cōſiſtere in eadem eſſentia. Gregor. Nazianzen. in oratione in laudem virginit. Damaſcenus lib. 1. cap. 7. Anſelmus lib. cur Deus homo. cap. 21.

Enchir. c. 58.

Calvi. lib. 1. Inſtit. ca. 14. ſe&. 4.

Angeli hominibus natura præſtant.

Angelorū ſapiētia & fortitudo.

An Angeli ſpecie differant?

Damaſcen. li. 2 cap. 3.

Scotus in 2. di. 9. 2. ſent. & alij.

Angeli differunt dignitate ac officio, non ſpecie.

Baſil. lib. 3. cōt. Eunom. Athan. qu. 4. ad Antiochū.

Idem rationibus colligi poteſt: 1. omnes angeli ſunt ad eundem finem ſempiternę beatitudinis conditi. 2. angeli ejuſdē naturę ad diverſos choros, imò Hierarchias pro meritorum diverſitate evecti. 3. ſicut mereri & demereri, ita intentiùs aut remiſſiùs gratiæ Dei libero ſuo arbitrio cooperari potuerunt. 4. amicitia & conſenſus inter ea quæ ſunt ejuſdem naturæ, faciliùs ſervatur. Cùm itaque angeli perſonæ ſint, numero à ſeinvicem differentes; pro ſuæ dignitatis & ordinis ratione illuminationem & gratiam Dei participantes; ſequitur, certo loco definiri eorum naturam & operationem; non quia more corporum loco circumſcribantur, aut clauſtris vel muris contineantur; ſed quia loco finiatur determineturque eorum ſubſtantia, perfectio, & operatio, ita ut ſimul in cælo & in terra non remaneant. In locis autem non corporalibus, ſed intellectualibus ſunt, quia nec corporalem figuram nec magnitudinis intervalla habent: ſed cùm ſpiritus ſint, intellectualiter adſunt & operātur, ubicumque iuſſi fuerint. Nec lingua vel auditu indigent, ſed abſque ſermonis prolatione invicem ſuos conceptus & voluntates inſinuant. Apparent autem, quibus eos Deus apparere voluerit non ſecūdùm id quod ſunt, ſed in aſſumptis corporibus, ac in ea transfiguratione, quā poſſint conſpici, imò & ab hominibus tangi. Qualia verò ſint hęc eorum corpora, *quis explicet?* inquit Auguſtinus: ſicuti etiam, quomodo non ſolida corpulentia, ſed ſpiritali potentia quaſdam viſiones, non oculis corporeis, ſed ſpiritalibus, vel mentibus ingerant, vel dicāt aliquid, non ad aurem forinſecus, ſed intus in animo hominis, etiam ibidem ipſi cōſtituti, ſecundùm illud prophetæ: *Et dixit mihi angelus, qui loquebatur in me*: vel appareant in ſomnis, & colloquantur more ſomniorum. In his non inutiliter exerceri hominum ingenia ſcribit Aug. modò adſit diſceptatio moderata, & abſit error opinantiū ſe ſcire, quod neſciūt. Tunc autem, ſicuti eſt angelica natura, nobis innoteſcet, cùm ei cōjuncti fuerimus in finem, ad ſimul habendam beatitudinem ſempiternam. Quantus autem ſit angelorū numerus, ſolus is novit, qui eos condidit: attamen ingentem angelorum eſſe numerum, ex Daniele cap. 7. Pſalm. 34. 67. & Apocal. 5. *(erat numerus millia millium)* conſtat; ubi Deo myriades aſſiſtere legimus angelorum, qui prompti ſunt

Angelorū natura & operatio definitur loco, & circumſcribitur terminis eſſentialibus nō localibus.

Quomodo angeli loquātur.

Apparitiones angelorum.

Aug. Enchir. c. 59. Gen. 18. 19. 32. Tob.

Zacharię 2. Matth. 1.

De numero angelorum. Matth. 26. legionum ſit mentio.

ad ejus

ad eius voluntatem implendam, confeſtimque naturæ agilitate ſe transferant, quocunque divinus nutus iuſſerit. Ob quam rem ſcriptura, licet ſpiritus forma careant, eos tamen nobis alatos depingit, ut incredibili celeritate ad auxilium nobis ferendũ (quando res tulerit) præſentes adeſſe non dubitemus.

CAP. LXII.

Quales Angeli, quoad gratiæ munera, conditi ſint?

Sanctitas nõ eſt angelis naturalis, ſed Dei beneficio naturæ adiecta.

INTER cetera bonitatis & ſapientiæ ſuæ opera Deus Angelicos ſpiritus ſapientes & juſtos cõdidit. Per verbum enim Dei creati naturam acceperunt, & per ſanctificationem Spiritus ſancti perfecti, pro ſuæ dignitatis ratione illuminationẽ & ſanctitatis gratiam adepti ſunt. Nam ſanctificatio non eſt eis naturalis per eſſẽtiam ut Deo, ſed foris proveniens ex Spiritu ſancto: ideoq; ab ea prolabi potuerunt; quemadmodũ de Sathana ſcriptum eſt: *In veritate non ſtetit*, id eſt, non perſeveravit. Vnde perſpicuum eſt, ipſum & reliquos deſertores ãgelos ab ortus ſui initio gratiâ præditos fuiſſe: quod Iſaias apertè ſignificat, dicens: *Quomodo de cælo cecidiſti Lucifer, qui manè oriebaris?* Et Ezechiel: *à diebus conditionis tuæ plenus ſapientia & decore.* Et Petrus ac Iudas ſcribũt, angelos perdidiſſe ſuũ domicilium & principatũ, quem ſcilicet ab initio conditionis ſuæ, tam ſecundũ excellentiã naturæ, quàm juxta munera gratiæ obtinuerunt, ſicut Lucæ 10. ait Chriſtus: *videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem.* In quo ſcilicet Deus cum bona voluntate, id eſt, caſto amore, quo illi adhærent, angelos omnes creaverat, *ſimul in eis condens naturã, & largiens gratiam*, inquit Aug. Quare certa fide tenendum eſt, Diabolum ab initio bonum à Deo factum eſſe; nõ autẽ ſemper malũ extitiſſe, ut Manichæus deliravit. Addunt veteres, aliquo tempore non ſolùm bonũ fuiſſe, ſed etiam vitæ æternæ capacem, atque ad eã promerẽdam donis ſupernaturalibus præparatum exſtitiſſe. De angelis autẽ bonis, quòd ab initio in juſtitiâ creati ſint, perſeverantiæque merito confirmari promeruerint, conſtans eſt veterũ ſententia. Quos etiã D. Thomas ſequutus eſt, repudiata Hugonis & Magiſtri ſententiarum opinione, quæ habet, angelos ab initio ſic fuiſſe creatos, ut ſtare atque nõ peccare poſſent, ſed non mereri, idque, quia ſcirent, quò tendẽdum eſſet; ſed non haberent voluntatis diſpoſitionem, qua meritoriè id exſequerentur. Cui ſententiæ Veterum ſcripta repugnant, dicentium, bonum Deum ſimul creaſſe naturam, & infudiſſe gratiam; vt ſcilicet finem ſuum noverint, & ad eũ convenientibus mediis dirigi ac tendere valuerint. An autẽ quidam angelorum ſuum lapſum aut perſeverãtiam cognoverint, dico eandem fuiſſe rationem angelorum & hominũ: ideoque angelos, priuſquam ad terminum ſibi præfixum perveniſſent, de ſua perſeverantia non fuiſſe ſecuros; id verò prẽmii loco accepiſſe, ut de ſua ſtabilitate ſecuri eſſent. Porrò quòd hominibus mors, hoc angelis lapſus fuit: ideoque illis non eſt pœnitentiæ locus, ut neque hominibus poſt mortem.

Ioan. 8.

Angeli omnes in gratia conditi. Iſa. 14. Ezechiel 28. Etiam Lucifer in gratia eſt condita.

Aug. lib. 11. de civit. cap. 11 & ſeq. Aug. lib. 12. de civit. c. 9. lib. de corrept. & grat. c. 10. & 11. Baſil. in Pſ. 32. Cyril. lib. 6. in Ioan. c. 6. Damaſcen. lib. 2. cap. 3. Gregor. lib. 22. Mor. ca. 24.

Hugo Victorinus lib. 1. de ſacram. part. 5. c. 19. & 20. Magi. lib. 2. diſt. 3.

Angeli boni ſuam confirmationẽ promeriti ſunt.

Aug. Enchir. c. 28. & 29. Lapſus angelis, quod mors hominibus. Damaſcen. lib. 2. cap. 4. de fide.

CAP. LXIII.

De causâ angelicæ ruinæ.

Aug Enchirid. 23. & 28

Damaſc. lib 2 c 3

QVAMVIS Deus omnes angelos bonos ſanctóſque creaſſet, non tamen ſummè perfectos nec immutabiles: ideoque qua parte ex nihilo fuerunt, bona voluntate abiecta ſibi placere, Deóq; rebelles eſſe potuerunt. Sua enim pulchritudine delectati, Deóque nolentes ſubjici, ſibi ipſis duces vitę, authoréſque beatitudinis eſſe voluerunt. Hinc initiũ peccati, ſuperbia, & radix omniũ malorũ cupiditas: id eſt, inordinatus plus habendi, quã conveniat, appetitus; ſive pecuniæ, ſive alicujus excellentiæ.

Angelorum ruina Iſa 14 Ezech. 28. Ecclеſ 10 1 Timoth 6

Sed quomodo Angelus ſapientiſſimus eò veſaniæ prorumpere potuit, ut Altiſſimo ſimilis eſſe vellet? Reſpondet variis locis Aug. tam Angelũ quàm hominem in ſuipſius pulchritudine amoréque quieſcentem, facilè meliori ſpreto bono, ſibiipſi placere, deſertóque incommutabili Deo ad caduca intentionem transferre. Ex angelis ergo creatis, ut ſapienter beatéque viverent, alii propriâ voluntate ſteterunt: alii verò electione ad ſeipſos converſi defecêre, malíque ac miſeri effecti, ſuperbiâ, invidiâque repleti ſunt.

Quomodo ſapientiſſimus à Deo receſſit?

(***)

Cap. LXIV.

Ex quo angelorum ordine diabolus fuerit?

Ephes. 6. Aug. lib. 11. de gen ad lit. cap. 19. Baſil. hom. 9. Gregor. Iſidor. Diabolus ex omnibus ordinibus quoſdam in ſuum cõſenſum pertraxit.

Cvm ex Apoſtolo conſtet, non ſolùm ex infimo angelorum ordine, ſed etiam ex principibus & poteſtatibus quoſdam Deo deſerto Lucifero in elatione adhæſiſſe; non improbabiliter colligunt veteres, diabolum fuiſſe ſummum angelorum, qui ex omnibus ordinibus angelorum nonnullos in ſuam ſocietatem pertraxerit: cuius tyrannidi iuſto Dei iudicio inobedientiæ ſuæ merito ſubjugati ſunt. Damaſcenus quidem opinatur, diabolum ex poſtremo angelicorum ſpirituum ordine, cui cuſtodia à Deo commiſſa fuerit, extitiſſe; ſed veriorem eſſe putamus Baſilij, Auguſtini, Gregorij, Iſidori, aliorumquè ſententiam, qui tradunt, Sathanam ſupremum fuiſſe angelicorum ſpirituum, ſuperbiaque adverſus Deum elatum, infinitam ex ſingulis ordinibus angelorum multitudinem in ſuas partes pertraxiſſe, quorum nunc princeps & caput eſt, qui hominibus felicitatem, ad quam creati erant, invidentes, à Dei obedientia eos abducere omni ſtudio moliuntur: quibus vitia ſuggerere, varijſque modis ſuadere, non tamen volũtatem hominis cogere poſſunt. Nocere inſuper, niſi Dei permiſſione, nequeunt: quo permittente, plurima efficiunt, ſeque in quam volunt figuram transformant. Prædicunt etiam, quę futura ſunt, aliquãdo ex cauſis eventus proſpicientes, nonnumquam verò conjicientes: vnde & pleraque mentiuntur. Quibus nulla fides adhibenda eſt, etiamſi nonnumquam vera proferant: quia non dicunt vera, niſi ut ad falſa deducant; nec benefaciunt, niſi ut occultè lędãt. vnde ipſorum beneficia omnibus ſunt nocentiora vulneribus.

Damaſcen li. 2. cap. 4.

Satanas fuit angelorũ ſupremus.

Apoc. 12.

Iob. 1. Matth. 8. Diabolus ad malũ nõ cogit, ſed invitat.

Diabolus vera quãdo dicit ut amplius fallat.

Diaboli beneficia vulneribus nocentiora.

Cap. LXV.

De angelorum diſtinctione & ordinibus.

Angeli non natura ſed ordinibus diſtincti. Hierarchiæ tres.

Angeli non naturâ ſed illuminatione, ſtationeq; differentes, ab initio ſimul omnes creati, & in novem ordines, treſq; Hierarchias, id eſt, ſacros principatus, diſtributi ſũt. Ita ſe à Divo Paulo edoctũ fatetur Dionyſius Areop. qui tres Hierarchias conſtituit; ſupremam, mediam & poſtremam; ac ſingulis Hierarchijs tres angelorum acies ſeu choros aſſignat. *Prima* Hierarchia cõtinet Seraphim, Cherubim, & Thronos: *ſecunda* dominationes, virtutes, poteſtates: *tertia* principatus, archangelos & angelos. Quid autem diſtent inter ſe angelorum vocabula, quibus univerſa cęleſtis ſocietas comprehenſa eſt, Auguſtinus Enchiridij cap. 58. ſe ignorare profitetur: idq; apparenter, quia Dionyſij librum hac de re tractãtem non viderat: qui licet plurimum lucis ad cognitionem angelicę naturæ contulerit, attamen cap. 6. de cęleſti Hierarchia confitetur, ſolum Deum ipſaſque cęleſtes Virtutes exactè ſingulorum ordinum diſtinctiones cognoſcere. Docet autem Dionyſius, nomina ordinum proprias functiones ſpirituum cuiuſq; ordinis denotare. Ideoque Seraphin, id eſt, *ardentes* vel *ſuccendentes*, illi ſpiritus appellãtur, qui præ ceteris Dei charitate flagrãt, alioſque inferiores ad Dei amorem inflammant. Cuius nominis Iſaias cap. 6. meminit. nec alibi hoc nomen in ſcriptura reperiri notat ibidem Hieronymus.

Lib. de cæleſti hier. Theodoret. li. 3. de angelis Damaſcen. li. 2. cap. 3. Greg. ho. 34. in Evang. S. Thom. 1. p. queſt. 108. Augu aperte fatetur ſe ignorare quid inter ſe angeli differat. li. 12. ac gen. ad lit. cap. 29. lib. cõt. Priſcillianiſtas ad Oroſium. cap. 11. Idem fatetur Damaſ. lib. 2. ca. 3. Angelicam naturã Deus & ipſi angeli exactè norunt.

Lib. de cæleſti hier. ca. 7. & 13. Seraphin.

Chervbin (*multitudo ſciẽtiæ*) vocantur illi ſpiritus, qui ſcientiâ præ alijs eminent, inferioreſq; illuminãt. Hujus nominis ſcriptura mentionem facit Gen. 3. 2. Reg. 22. Pſ. 17. & 79. *qui ſedes ſuper Cherubim*: id eſt, qui omnem ſcientiam ſuperas. Quod nomen etiam diabolo propter inflantem ſcientiam Ezechielis 28. tribuitur: *perdidi te ô Cherub*: in quem locũ Hieron. Dionyſius, ca. 7. Gregor. hom. 37. in Evang. ſcripſerũt.

Cherubin.

Throni *vel* Sedes *appellantur* ſpiritus, qui divinos fulgores ſuſcipientes, tantâ divinitatis gratiâ replentur, ut per eos Deus ſua iudicia decernat. Quorum Apoſtolus Coloſſen. 1. meminit. Dionyſ. ca. 7. Greg. hom. 34. in Euang.

Throni.

Secvnda hierarchia eos ſpiritus complectitur, qui in rerum agendarum diſpoſitione varijs modis excellũt. Dominationes vocantur illi ſpiritus, qui ea rectiſſimè ordinant, quæ ad Dei gloriam gerenda ſunt, & ad hoc peragendum alios dirigunt: de his Apoſtolus ad Coloſſ. 1. Dionyſ. cap. 8.

Secunda hierarchia.

Dominationes.

Virtvtes nuncupantur, qui maſculâ quadam fortitudine ad obſequium Dei expediti ſunt, inferioribúſque ad idipſum vires & opem præſtant: de quibus Pſal. 148. & Apoſtolus Epheſ. 1.

Virtutes.

Potestates

Poteſtates.

POTESTATES dicuntur ſpiritus, qui inſeparabili quadam conſtantia in Dei obſequium intenti ſunt, & inferiora ad illud agmina promovent. De quibus ad Coloſſ. 1. Apoſtolus. Dionyſius, Gregorius, Bernardus libro quinto ad Eugen.

Tertia Hierarchia. Dionyſius Areopag. c. 9. cal. hier.

TERTIA Hierarchia eos ſpiritus cōplectitur, qui in rerum gerendarum executione peculiari quadam gradus excellentia præeminent; quorum primi ſunt, Principatus, ſeu principes: de quibus Apoſtolus ad Coloſſ. 1. & ad Epheſ. 1. & Pſalm. vigeſimo tertio: *attollite portas principes.*

Principatus.

Archangeli.

ARCHANGELI vocantur, qui in rerum gerendarum executione medii ſunt: quorum Apoſtolus meminit 1. Theſſal. 4. & Iudas in ſua Canonica.

Angeli.

ANGELI verò nuncupantur, in rerum gerendarum executione infimi, qui nomen omnibus cæleſtibus ſpiritibus commune retinent, cujus paſſim in ſcripturis fit mentio.

Athan. tom. 4. q. 4. Damaſc. lib. 2. cap. 3. Theodoret. lib. 3. de cur. Græc. affect. Occum. in 15 cont. Lucif. Anſelm. in 2. Cor. 12. & in cap. 1 ad Epheſ. & 1. 6. ad Coloſſ.

Eodem, quo Dionyſius Areopagita modo, ſpirituum cæleſtium ordines recenſent Athanaſius, Damaſcen. Theodoretus, Occum. Anſelmus & paſſim doctores. Gregorius tamen homil. 34. in Evangel. loco Virtutum numerat Principatus: quem ſequitur Bernard. libr. 5. ad Eugen. & ſermon. 19. in cantica; & Rupertus in cap. 2. Nahum Prophetæ.

Dionyſ. Areop. c. 6.

Quomodo autem prædictæ cæleſtiū ſpirituum ſacræ functiones peragātur, & quæ ibi ſingularum perſonarum, ordinum, ac propriarum actionum diſtinctiones ſint, ſolus Deus, atque ipſę cælites Virtutes exactè norunt: ut ipſe Dionyſius cap. 6. confitetur, & Nazianzen. oratione 2. de Theologia: necnon Aug. Enchir. cap. 58. & lib. ad Oroſium c. 10. & lib. 4. de gen. ad lit. c. 3.

An idem ſpiritus ratione diverſorum officiorum, differentium ordinum nomen ſortiantur.

An verò, ſicut nomen Angeli omnibus creatis incorporeis ſpiritibus attributum eſt, quia illorum miniſterio Deus ad exequenda quę decreverit utatur, ita etiam aliæ, quibus inſigniuntur appellationes, ex ſimili ratione omnibus tribui poſſint ad cōmendandam angelici miniſterii dignitatē, ambigunt nonnulli, exiſtimantes, quòd univerſi Angeli, EXERCITVS vocentur, quia ut ſatellites principem ſuum circumdant, ejus majeſtatem perſpicuam reddunt, & inſtar militum ad ſui ducis ſignum intenti, ita expediti, ut ſimul atque annuerit, in opere ſint. THRONI quoque appellentur, quia in illis quodammodo reſideat gloria Dei. Quia verò per eos imperium ſuum in mundo exerceat, ideo dicantur nunc PRINCIPATVS, nunc POTESTATES, nunc DOMINATIONES. Poſtremò quia vim fortitudinémque manus ſuę Dominus per ipſos miris modis exerat, ideo appellentur VIRTVTES: & quoniam homines ad ſui amorem, notitiámque Deus per eoſdem inducat, ſuámque erga humanum genus beneficentiam providentiámque declaret, ideo etiam CHERVBIN & SERAPHIN appellentur. Quæ opinio ſcripturis conſentanea videtur, quæ Michaëlem nunc Archangelum, nunc Principem Magnum appellant. *Daniel. 10.*

Angelica miniſteria.

Ceterùm ſive dicta ſententia vera ſit, ſive potiùs Dionyſii Areop. (quam eccleſia communiter tenet) hoc potiſſimùm ad fidei noſtræ conſolationē pertinet, quòd Angeli divinæ erga nos beneficentiæ diſpēſatores ſint, pro noſtra ſalute excubent, noſtri defenſionem ſuſcipiant, vias noſtras dirigant, ſolicitudinem gerant, ne quid adverſi nobis accidat, juxta illud Pſalm. 91. *Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis.* & Pſalm. 34. *Immittet Angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Sicut angelus domini conſolatus eſt Agar fugientem dominam ſuam, & reconciliari jubet: ac ſervo Abraham pollicetur, quòd angelus ſit itineris eius director futurus. Iacob precatur, ut angelus, per quem ab omni malo ereptus fuerat, benediceret filiis Ioſeph. Et protegendis Iſraëliticis caſtris Angelus præfectus fuit. Et quoties Deus Iſraëlem de manu hoſtium liberare voluit, toties per Angelos vindices excitavit. Per Angelos Thobiam & Saram curavit, Elizæum protexit, Ezechiam obſidione liberavit. Sic denique Angeli Chriſto miniſtrarunt, eique in omnibus anguſtiis adfuerunt: mulieribus reſurrectionem, Apoſtolis ejuſdem Chriſti glorioſum adventum annuntiarunt: contra diabolum, omnéſque ſanctorum hoſtes depugnant, & adverſus hoſtes, qui infeſti ſunt, vindictam exſequuntur: orant pro hominibus, eorum preces, vota & bona opera Deo pręſentant.

Angeli homines cuſtodiunt, variáque beneficia præſtant. Gen. 16. Gen. 24. Gen. 48. Exodi 14. & 23. Iudicum 2. 6. 13. Matth. 4.

Cap. LXVI.

Vtrùm omnes ſpiritus cæleſtes ad miniſteria externa mittantur?

Dionyſ. lib. de cæleſti Hier. c. 9. & 13.

An omnes ſpiritus cæleſtes mittantur?

lib. 17. moral. c. 9. & hom. 34. in Evang.

DIONYSIVS tradit, non omnes angelos immediatè ad exhibenda hominibus officia mitti, ſed ſupremos inferioribus Dei nutum inſinuare, quem illi promptiſſimè exequũtur. Ceterùm D. Gregor. arbitratur, ordinariè quidem non ex ſuperioribus ordinibus, ſed ex inferioribus tantùm angelos mitti: attamen nonnunquam etiam ex primis Hierarchiis quoſdam delegari, imò etiam ſupremum angelorũ. Nam Michaëlem ſępius miſſum legimus, qui *Princeps Magnus* appellatur, imò ſupremus omnium angelorum eſſe videtur, qui Lucifero ſe contra Deum extollenti oppoſuit, dicendo: *Quis ut Deus?* unde nomen obtinuit: & Raphaël unus ex ſeptem angelis aſtantibus ante Deum ſe a Deo miſſum confitetur. Et Iſaiæ 6. unus de Seraphim advolaſſe narratur. Denique Gabriel ad B. Virginem venit: at unum ex primis ſpiritibus adventum Filii Dei in carnem nunciare decuit. Poſtremò Apoſtolus: *Omnes sũt adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatẽ capient ſalutis:* ubi non de mediata miſſione loqui videtur Apoſtolus (ut nonnulli volunt) quia intendit probare, Chriſtum omnibus angelis eſſe majorẽ, quia univerſi aliquando in hominum miniſterium delegentur. Sciendum tamen, quòd licet angeli, dum in terras mittuntur, abſint à cælo, non tamen deſinant videre Deum, catenúſque dicantur aſtare Deo, quem per beatificam viſionem ſemper habent præſentem, juxta illud Chriſti: *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris.*

Daniel. 10. Michael ſupremus angelorum.

Thob. 12. Raphaël unus ex ſeptẽ.

Iſaie 6. Luce 1. Gregor. hom. 34. in Evang. Seraphim miſſus.

Hebr. 1.

Angeli in terram miſſi Deum vident.

Matth. 18. Gregor. lib. 2. mor. c. 3.

Cap. LXVII.

De miniſteriis angelorum.

Angeli protegunt bonos, & puniunt malos.

ANGELOS divinæ erga nos beneficentiæ diſpenſatores & miniſtros eſſe, necnon divini præcepti, tam in puniendis malis, quàm protegendis bonis, exſecutores, paſſim Scriptura Sacra commemorat. Angelus enim Paradiſo ejecit prævaricatores divini mandati: conſolatur Agar fugitivam: dux itineris eſt ſervi Abrahæ, & Thobiæ: liberat Iacob ab omni malo: benedicit Ephraim & Manaſſe: protegit noctе ac die Iſraëlitica caſtra: denique per angelos Deus vindices, qui populum Iſraëliticum ex ſervitute liberẽt, excitavit, Eliſęum protexit, Thobiam cæcum videre fecit, Saram à dæmonio liberavit, Danielem edocuit, atque à Leonibus tutum fecit, Machabęum in bello animavit, illæſumque cuſtodivit, infinitaque alia ſanctis beneficia præſtitit. Per eoſdem angelos Deus judicia ſua exſequitur, ut apparuit in everſione Sodomæ, vicinarumq; civitatum: in occiſione Pharaonis & Ægyptiorum, in percuſſione tam rebellium Iſraëlitarum in deſerto, item in Davidis punitione: atque Aſſyriorum ſub Ezechia, & Heliodori, ſub Onia.

Gen. 3. Gen. 16. Gen. 24. Thob. 5. Gen. 48. Exodi 14. Iudicum 2. 6. & 13. 4. Reg. 6.

1. Paralipom. cap. 21. 3. Reg. 19. Eſaie 37. 2. Paralipom. 32. 2. Machab. 3.

Cap. LXVIII.

De cuſtodiâ, protectione & curâ angelorum.

Aug. Enchir. c. 56. & 61. lib. 12. de civit. c. 1. Angeli hominum cuſtodes.

SICVT angelis hominibúſque bonis idem eſt cõmune bonum Deus; ita angelorum hominumque bonorum una eſt ſocietas, eadémque voluntatum & ſtudiorum communio. Vnde congruentiſſimum eſt, ut angeli charitatis vinculo nobis conjuncti hominũ curam gerant, eos protegant, ſuóque miniſterio in Deum dirigant, ut eorum tandem ſocietate atque conjunctione ſint felices. Vnde colligit Dionyſius Areopag. hominum ordinibus atque functionibus angelos quoſdam pręeſſe, pro ſalute hominum eos excubare, ſuſcipere defenſionem ipſorum, vias dirigere, ſolicitudinem, ne quid adverſi contingat, gerere. Quid? quòd Angeli Regnis quoque præfecti leguntur. Conſtat enim ex Scriptura Sacra, certos Angelos regnis & provinciis quaſi præſides à Deo deſignari, quibus eorum ſalus cõmendata ſit, ut ſpeciali cura homines illorum regnorum in Deum dirigant, ac mala ab eiſdem avertant. Nam Ioſue 5. Angelus ait: *Ego ſum princeps exercitus domini.* Daniel inducit angelum principem Perſarum, & alium Græcorum. Apoc. 12. Michaël princeps Eccleſiæ contra draconem luctatur. Quò etiam illud

Hebr. 1.

Dionyſ. lib. de cæleſti Hier. c. 9.

Pſ. 91. & 34.

Angeli regnis præfecti. Exodi 14. & 23.

Daniel 10.

Deuter. 32. Eccleſiaſtici 17.

Exodi 14. & 33. Act.7. Galat.3.

illud pertinet: *conſtituit terminos populorum, juxta numerum angelorum Dei.* &: *In unamquamque gentem præpoſuit rectorem.* Hinc angeli populum Iſraëliticum in deſerto deduxerunt: legis Dei præcones in monte Sina fuêre: ſacramenta Dei revelarunt: myſteria futura prędixere: Prophetas illuminarunt.

Daniel 7.

Cap. LXIX.

Vtrùm ſingulis hominibus angeli ad eorum cuſtodiam ſint attributi?

Angelorum cuſtodia.

EX ſcripturis certò habemus, non tantùm uni angelo unumquemque noſtrum eſſe curæ, ſed omnes uno conſenſu pro noſtrâ ſalute vigilare, juxta illud Pſalmi: *angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis.* Et de omnibus angelis dicitur, quòd *gaudeant ſuper uno peccatore pœnitentiam agẽte.* De pluribus etiam angelis ſcribitur, quòd Lazari animam in ſinum Abrahæ detulerint: & plurimos currus igneos ad ſui tutelam deſtinatos Elizęus miniſtro demonſtrat. Ceterùm an ſingulis hominibus ſinguli angeli ad eorũ ſpecialem defenſionem & directionẽ ſint attributi, non perinde certum eſt; attamen etiam id ſcriptura cõfirmare videtur. Nam Gen. 48. Iac. ait: *angelus, qui eruit me de cũctis malis, benedicat pueris iſtis.* Matth. 18. *angeli eorum.* In quem locum Hier. multos veterum ſequutus, id expreſſè tradit. & Act. 12. ex communi hac conceptione, quòd ſingulis hominibus ſinguli præſides aſſignati ſint angeli, cùm fideles congregati perſuadere ſibi non poſſent, adeſſe Petrum in carcere detentũ, legũtur dixiſſe: *angelus ipſius eſt. Spectaculum facti ſumus angelis*, ait idem Apoſtolus. Angelorum enim plenã eſſe omnia ſcribit Ambr. ipſos Eccleſię prę ſidere, & ſingulorum actiones cõſiderare: ideoq; vel propter eorum reverentiam à peccatis eſſe abſtinendum.

Pſalm. 91.

Luca 15.

Luca 16.

4. Reg. c. 6.

Gregor. Nyſſen. lib. de vita Moyſis. Baſil. lib. 3. cont. Euno. & conc. 9. in Pſal. 33. Theodoret. in 10. capit. Danielis. S. Thom. 1. p. q. 113. ar. 3.

Act. 27.

1. Cor. 11.

1. Cor. 4. Ambr. in Pſ. 118. ſerm. 1. & in Pſ. 33.

Cuſtodiæ porrò angelicę triplex cauſa reperitur: Prima eſt, ut angelus bonus hominem fidelem contra diaboli tentationes & inſidias tueatur, qui diverſiſſimis impugnationũ modis in tenebras errorum, necnon peccata morum inducere eos molitur. Secunda eſt, ut hominem à corporalibus periculis eripiat: ſicut angelus ſe medium inter caſtra Iſraëlitarum & Ægyptiorum cõſtituit: in fornacẽ, ut tres pueros ab igne tutaretur, deſcendit; ac in foveã, ut à Leonibus Danielem liberaret. cap. 6. Thobiam à cæcitate curavit. cap. 12. Petrum ex carcere deduxit: Iacob ab omni malo eripuit: Elizęum protexit contra Syros. 4. Reg. 6. Tertia cauſa eſt, ut pro homine apud Deum intercedant, ejuſq; preces Deo ſiſtant: juxta illud Thobiæ 12: *Ego obtuli orationes tuas Domino.* Nec preces tantùm, ſed & juſtorum animas in paradiſum deducunt, Chriſtóq; , Patri offerendas, tradunt. Quemadmodum Lazari anima ab angelis in ſinum Abrahæ deportata eſt, Lucæ 16. Corpus inſuper Chriſti Deo offerunt, ut eorum miſereatur, pro quibus ſe Dei Filius obtulit, Chryſoſtomo teſte li. 3. de incomprehenſibili Dei natura, in fine. Cenſentur autẽ angeli homines deſerere, quãdo hæc miniſteria deſinunt impendere, ut explicat Baſil. in Pſal. 33. Conciliamus autẽ nobis bonos angelos ſtudio virtutum. Nam ſibi diſſimiles homines pravos, quemadmodum & Deo rebelles angelos averſantur; ut lucta Michaëlis cùm Dracone ſeu Lucifero comprobat. Cur autem ſanctorum angelorum amicitia homini in hac vita non manifeſtetur, idcirco fieri docet Auguſtinus, quia fallaciter dæmones ſeſe in angelos lucis transfigurant.

Baſil. lib. de virg. Chryſoſt. homil. 3. in epiſt. ad Coloſ.

Angeli nos à periculis liberant.

Exodi 14.

Daniel 3.

Act. 12. Gen. 48. Apoc. 8. Zacharia 1.

Angeli pro hominibus intercedunt.

Conciliantur angeli virtutibus. Aug. lib. 8. de civit. cap. 24. & 25.

Apoc. 12.

Aug. lib. 19. de civ. c. 9.

Cap. LXX.

Vtrùm, ſicuti homines angelum bonum ad ſui tutelam, ita & malum ad exercitium deputatum habeant?

Angeli mali an ſingulis deputati ad exercitium?

EX libro Paſtoris apocrypho pleriq; veterum opinati ſunt, unumquemq; duos habere aſſignatos angelos: unũ, qui ad bonũ dirigat; alterũ verò, qui ad malũ ſollicitet. Ita Orig. Nyſſen. Chryſ. Baſil. Caſſian. cujus ſententiam recenſet Proſper contra collat. c. 26. Sed cùm primum hominis peccatum nõ ex inſtituto à Deo exercitio, ſed ex invidia diaboli occaſionem ſumpſerit, neq; deſinat malignorum ſpirituum ſtudium, quò ſecũ pertrahant homines in æternę damnationis pœnas, ſempiternáque felicitate privent, quam ſuo vitio ipſi perdiderunt, ſatiſque homines tententur à ſua concupiſcentia, à mundo praviſque hominibus: improbabile arbitramur, quòd ſingulis hominibus angelum malum Deus aſſignarit ad tentandum. Satis enim diabolus ex ſeipſo pronus eſt ad tentandum, cùm

Origen. li. 3. Periarchon. c. 2. & hom. 12. & 35. in Lucam. Nyſſen. lib. de vita Moyſis traditionẽ eſſe dicit. Chryſ. homil. 3. in epiſt. ad Coloſſ. homil. 5 operis imperfecti in Matth. Baſil. in Pſ. 1 Caſſ. collat. 8 quæſt. 17. Iacob 1. 1. Ioan. 3.

tanquam

1. Petr. 5.
Iob. 1.

tanquam Leo circumeat quærens quem devoret; ut ex hiſtoria Iob conſtat. Quare ſcriptura potiùs coërceri à Deo malignos ſpiritus, quàm ad exercitiũ immitti ſignificat. Nam ligatum eſſe Sathanã dicit, nec quidquam poſſe, niſi quod ei permiſſione ſingulari à Deo conceditur: ideoque plus eſſe timendam Dei offenſam, quàm diaboli potentiam, admonet Ambroſius lib.7. in Lucam c.15. & lib.6. cap.7. Quod ex cap.5. Marci patet, ubi dæmonia nõ niſi Chriſto permittente, porcos ingreſſi ſunt; & Iob. c. 1. Sathanas in animam ſævire prohibetur: ac in eos poteſtatem habet, qui ſuæ libidini vacãt, inſtar equi ac muli, Thobię 6. A quo enim quis victus, hujus & ſervus eſt. Ioan.8. 2. Petr. 2.

Apoc. 20.

Plus timenda Dei offenſa, quàm dæmonis potentia.

Matth. 8.
Iob. 1.
Thob. 6.

Dæmones parati ad nocendum hominibus.

Quàm autem dęmones parati ſint ad ſeducendum homines, ex lib. 3. Reg. c. 22. apparet; ubi ad Achab regem decipiendum ſe offert ſpiritus nequam dicens: *Ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius.* & Pſal. 148. *ſpiritus procellarum faciunt verbum eius, & datum eſt angelis nocere terræ & mari.* Apoc. 7. & 14.

Cap. LXXI.

Vtrùm ſingulis rerum generibus ad procurationem quandam angeli deputentur?

Vtrùm rebus ſingulis angeli præficiantur?

NONNVLLI opinantur, non ſolùm hominibus, ſed & aliis rerũ generibus angelos præfici: ut Damaſcenus terreſtri ordini, Origenes hom.13. in Numer. Auguſt. lib. 3. de trinit. capit. 4. Theodoretus q. 3. in Gen. Thom. 1. p. q. 110. ar. 1. ad 1.

lib. 2. ca. 4.

Cap. LXXII.

Quomodo diſcernatur bonus angelus à malo?

Diſcretio boni angeli à malo.

CIRCA ſpirituum apparitiones & operationes multa ſunt incerta, circa quæ non inutiliter hominũ exercentur ingenia: ſi tamen adhibeatur diſceptatio moderata, & abſit error opinãtium ſe ſcire quod neſciunt. Quid enim opus eſt, ut definiantur cum diſcrimine, quæ abſque ſalutis diſcrimine neſciuntur? Sed quia plerumq; *Sathan in angelum lucis ſe transfigurat*, id poſſe dijudicare magis opus eſt, ne fallendo ad quædam pernicioſa inducat. Nam fingens ſe bonum, ea ſæpe dicit aut facit, quæ bonis angelis congruunt, ut per hæc aliena, ſibi authoritatem conciliet, paulatimq; ad ſua ducat. unde nec vera dicenti diabolo fides adhibenda eſt, nec ab eo ullum veritatis teſtimonium ſuſcipiẽdum eſt: ut Dominus ſuo facto confirmavit, ſilentium imponendo dęmoniis acclamantibus, *tu es Filius Dei*: & Apoſtolus, ſpiritum pythonicum dicentem: *Iſti homines ſervi Dei excelſi ſunt*, expulit: nolens fideles ullam cum dæmonibus ſocietatem habere. *Quæ*, ait, *ſocietas luci ad tenebras? quæ conventio Chriſti ad Belial?* ſignificans, nullum prorſus homini cum diabolo conſortium eſſe debere, ideóque artes ejus univerſas eſſe deteſtandas, ſuperſtitiones, magiam, pactáque omnia expreſſa, vel tacita de quibus Aug. latè diſſerit.

2. Cor. 11.

Marci 5.
Act. 16.

1. Cor. 10.
2. Cor. 6.

nullum homini cum diabolo conſortium.

Aug. lib. 2 de doct. Chriſt. cap.

Quanquam enim dæmones nullam poteſtatem, niſi Deo diſpenſatoriè permittente habeant (ut in Iob, & porcis apparuit) permiſſione tamen Dei facta nocendi vim ſummam habent, transformantq; ſe in angelos lucis, ac res variè immutant. Et licet futura neſciant, prędicunt tamen quandoque ea, quæ longè futura ſunt, aut alibi fiunt, proſpicientes; quandoque verò ex pręſentibus cauſis, vel indiciis conicientes: unde & plerumq; mentiuntur. Et ſuggerere quidem homini prava & falſa permittuntur; ſed tamen in hominis animam illabi, & cogere aliquem, ut ſuggeſtioni conſentiat, omnino nequeunt. Quomodo autem Angelus bonus à malo dignoſci ſoleat, Athanaſius in S. Anthonii vita tradit, ex ſcripturis & experientia oſtendens, quòd omnis angelus homini apparens initiò terrorem incutiat, (quia inferior natura ſubigi à ſuperiore naturaliter timet) ſed bonus angelus ſemper ante receſſum conſolationem præbet; malus autem perterritum hominem relinquit: unde Gabriel ait B. Virgini: *Noli timere Maria*; & angeli mulieribus: *nolite timere vos.*

Iob. 1.
Matth. 8.
Aug quomodo dæmones res immutēt tractat. lib. 18. de civit. cap. 18.
Damaſc. libr. 2. de fide. c. 4.

Aug. lib. 10. de civit. c. 32. & lib. 21. c. 8. explicat quomodo ſubinde vera dicant.

Dæmones quomodo ſubinde vera dicant. Bonus angelus gaudium, malus autem timorem relinquit.

Lucæ 1.
Math. 28.
Marci 16.

Cap. LXXIII.

Vtrùm rectè honor angelis exhibeatur?

Angelis honor debetur, ſed non latria.

SICVTI Deum in ſanctis ejus rectè laudamus, ita & in miniſtris honoramus. Nec enim æquum eſt, ſine honore præteriri ea inſtrumenta, quibus numinis ſui præſentiam ſpecialiter Deus exhibet: unde ſæpius angeli DII nuncupātur, quia in ſuo miniſterio, velut in ſpeculo, divinitatem aliqua ex parte nobis repræſentant. Nec id mirũ videri debet, cùm & principibus & præfectis id honoris detur, ut DII appellentur: quia ſummi Regis & Iudicis vices in ſua functione gerant. Quibus ſi congruus honos propterea meritò debeatur; quantò magis angelis, in quibus divinæ gloriæ claritas multò abundantiùs refulget? Porrò licèt angelis honor eximius deferendus ſit, non tamen latriæ cultu, qui ſoli Deo exhibendus eſt, venerandi ſunt, ut Apocal. 19. angelus expreſſit, dicendo Iohanni, *vide ne feceris, conſervus tuus ſum, Deum adora.* Quare vana Calvini calumnia eſt, dicentis, ea quæ ſolius Dei & Chriſti ſunt, ad angelos transferri, ſuperioribúſque ſeculis Chriſti gloriam immodicis angelorum elogiis obſcuratam fuiſſe.

Angeli, Prophetæ, & principes atque Sacerdotes cur Dii vocentur?

Aug. lib 8. de civit. c. 27.

lib. 1. inſtit. c. 14. nu. 10.

Cap. LXXIV.

Cur Deus angelorum operâ utatur?

Cur Deus Angelorum opera utatur?

QVAMVIS Deus per ſe abſq; ulla angelorum opera quæcumque vult, ſolo nutu exſequi poſſit: attamen angelorum miniſterio potentiã ſuam declarare, fidelium ſalutem curare, ſuęq; beneficentiæ dona ipſis communicare ſolet: non quia illis carere nequeat; tantum abeſt, ut ad levãdum difficultatem ſint illi ſubſidio; ſed ad ſolatiũ noſtrę imbecillitatis, ut in ſpem bonam erigamur, nullâq; trepidatione aut deſperatione concidamus, cùm ipſum Deum Omnipotentem habeamus protectorem, & inſuper noſtrã ſalutem procurandam innumeris ſuis ſatellitibus commiſerit, quorum præſidio & tutela ſepti, ab omni periculo imminente liberemur; ut in Helizei miniſtro apparuit, qui conſpecta multitudine angelorum, à quibus cùm Propheta cuſtodiendus erat, intrepido animo hoſtes deſpexit, quorum priùs aſpectu, pavore conſternatus erat. Proinde ex angelorum miniſterio expugnata omni diffidentia, ſpes noſtra in Deo fortiùs ſtatuitur, cujus opem eſſe præſentem ipſi Angeli ab eo miſſi conteſtantur. Non igitur, dum angelos honoramus, gloriam Deo debitam partimur. neq; dum angelicum præſidium commendamus, fiduciam noſtram inter Deum & angelos dividimus: ſed gloriam & honorem Deo, ut omnis ſalutis authori, tribuimus, ſolum ut fontem omnis auxilii & boni ſpectamus, invocamus, & prædicamus: nihilominus tamen etiam bonitatis & potentię ipſius miniſtros condecente honore afficimus; non colendo ut Deos, ſed obſequium impendendo, ut Dei amicis, domeſticis, eminentibúſque conſervis noſtris.

Angelorum præſidia noſtra fragilitati accommodata.

Angelos rectè honoramus & invocamus.

Cap. LXXV.

De Dæmonibus quid ſcire expediat?

SICVTI angelorum bonorum miniſterio Deus ad electorum hominum ſalutem ita quoque malignorum ſpirituum opera, cùm ad exercendum pios, tùm ad puniendum peccatores utitur. Eóque fere tendunt omnia, quę de malignis ſpiritibus Scriptura tradit, ut ſoliciti ſimus ad præcavendas eorum inſidias, armiſque congruis ad propulſandos hujuſmodi potentiſſimos hoſtes nos inſtruamus. Nam cùm Satan *Deus* ac *Princeps hujus ſeculi* vocatur, cùm *fortis armatus, princeps aëris, leo rugiens, draco,* aliiſque ſimilibus nominibus deſcribitur, eò hæc reſpiciunt, ut cautiores, & ad pugnam paratiores ſimus: quemadmodũ B. Petr. ſignificat exhortatione ſubjuncta: *cui reſiſtite fortes in fide.* Et Paul. ubi monuit luctã *non cum carne & ſanguine* nobis eſſe, *ſed cum principibus aëris, poteſtatibus tenebrarũ, & nequitiis ſpiritualibus,* continuò *arma* induere jubet, quæ tanto certamini paria ſint. Quare nunc quoque fideles ad hunc finem omnia conferant, ut hoſtem audacia promptiſſimum, viribus robuſtiſſimum, artibus callidiſſimum, diligentia & celeritate infatigabilem, machinis omnibus

quò tendant quæ de malignis ſpiritib. Scriptura tradit.

diaboli potentia deſcribitur, ut armis congruis eam propulſemus.

1. Petr. 5.

Epheſ. 6.

Militia fidelium contra dæmones.

Digitized by Google

omnibus refertum, pugnandi ſcientia expeditiſſimum, longo impugnandi uſu exercitatiſſimum, erectis excitatiſque animis vincant, nec unquam ignavia ſe ab eo opprimi ſinant. Et quoniam hæc militia non niſi morte finitur, ad perſeverantiam ſe incitent, imbecillitatiſque ſuæ conſcii, Dei opem invocent, cujus eſt conſilium & robur, & animos, & arma ſubminiſtrare. Ad quod agendum eò magis impellimur, quòd non unum aut alterum, ſed maximas eſſe ſpiritualium hoſtium copias, quæ nobiſcum gerant bellum, ſcriptura denunciet. Nam Maria Magdalena liberata fuit à ſeptem dęmoniis: & ſemel ejectum dæmonium *ſeptem alios ſpiritus ſe nequiores ſecum aſſumit*, ut redeat in poſſeſſionem vacuam. Imò legio tota ſubindè hominem obſidet. Ex quibus docemur, cum infinita hoſtium multitudine bellandum nobis eſſe, ne paucitate contempta, ſimus ad prœlium remiſſiores. Dum autem nonnunquam unus Satan vel diabolus proponitur, qui regno juſtitiæ adverſetur, nobis inſinuatur, quòd ſicut fidelium ſocietas Chriſtum habet caput, ita impiorum factio ſuum principem habeat diabolum, juxta illud: *Ite maledicti in ignē æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus.* Præterea cùm Satan perpetuus ſit Dei & hominum adverſarius, Dei gloriam, Chriſtique regnum, hominúmq; ſalutem totis viribus demoliens, irrecōciliabile cum eo nobis bellū eſſe debet, nec pax vel induciæ cum eo quærendæ. Talis enim Gen.3. deſcribitur, ut hominem ab obedientia Deo debita abducat; ſimul Deum honore juſto ſpoliet, hominémq; in ruinam præcipitet: qualis etiam à Chriſto deſcribitur, quando *adverſarius* & *tentator* vocatur, & ſpargere Zizania ad corrumpendum ſemen vitę æternę, ac *mendax* & *homicida* fuiſſe *ab initio* dicitur: quoniam ſtudium eius eſt mendaciis, erroribus, odiis, contentionibus & pugnis per ipſum excitatis Dei regnum evertere, homineſque in æternum interitum ſecum demergere. Inde Paulus hæreſes vocat doctrinas dæmoniorum, 1. Timoth.5. omnis enim malitię & iniquitatis author, dux & architectus eſt; illuc omnia ſua ſtudia dirigens, ut Dei gloriam, hominúmque ſalutem impetat. quam quidem malitiam non ex natura vel creatione, ſed ex depravatione ſibi accerſivit: unde Chriſtus Satanam ex proprio mendacium loqui pronuntiat: *quia non ſtetit in veritate.* Vbi ſignificat, dęmones prima creatione angelos Dei fuiſſe, ſed degenerādo ſe perdidiſſe, aliiſque factos eſſe inſtrumenta perditionis. Quo autem ordine lapſus ille acciderit, quæ cauſa eius; item modum, tempus, ſpeciem ſcriptura non expreſſit; ſed id, quod ad hominum eruditionem ædificationémq; pertinet, non tacuit: quòd videlicet illis peccantibus Deus non pepercerit, cæloque depulerit; quodq; contumaci rebellique ſuâ volūtate in ea ſemper ferantur, quæ Deo adverſari putent: qui tamen potentiæ ſuæ freno ita eos conſtrictos tenet, ut nihil efficere vel exſequi conatu ſuo queant, niſi quod ille permiſerit, atque ita creatori ſuo velint nolint obſequantur. Quorum conatus ita Deus temperat, ut electos oppugnādo exerceant; & licet ſubinde illos vulnerent, & ad tempus vincant, non tamē finaliter opprimant: reprobos verò ab eis ſubactos Deus velut juſtitiæ miniſtris torquendos tradit, & in eos imperium exercere, ipſiſq; ut mancipiis abuti permittit.

Deus conſilium robur, & arma ſuppeditat.
Marci 10.
Matth. 12.
Lucæ 8,
Diaboli ſtudium deſcribitur.
Matth.4.
Matth. 13.
Ioan.8.
Dæmon creatione bonus, propria voluntate malus.
Ioan.8,
Angelorum lapſus quo ordine factus.
Aug. libr. 11. de civit. c. 11. & l. 12. c.9
2. Petr. 2.
Iudas in ſua canonica epiſt.
Dæmones impiis ut mancipiis abutuntur, ut tortores eos affligunt.

Cap. LXXVI.

De Hominis creatione.

Sicut Cæli nomine inprimis angelos; ita nomine terræ hominem comprehendi tenendum eſt, cujus primæ cōditionis ſtatum illi cognoſcere neceſſarium eſt, qui ejuſdem lapſum & reparationem intelligere voluerit. Nam Aug. teſte, *fides Chriſtiana in duorum hominum cauſa & cognitione propriè conſiſtit:* videlicet, primi Adæ, & ſecundi: quorū per unum in mortem præcipitati; per alterum verò ad vitam redempti ſumus. Per unum ſapientiam & innocentiam perdidimus; per alterum è tenebris ignorantiæ, in lucem veritatis, juſtitiæ, pietatis, adoptionémque filiorum trāſlati ſumus. De primo ſcriptum eſt: *homo cùm in honore eſſet, non intellexit, & comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* De ſecundo autem: *factus eſt nobis ſapientia & juſtitia, & ſanctificatio & redemptio.* Et ad Romanos, *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi; ita & per unius obeditionem juſti conſtituentur multi.*

Primus Adā cauſa omnis noſtr[illegible]iſeria.
Secundus vero Adā cauſa noſtra reparationis & gloria.
Aug lib. 2. de peccat. orig. cap. 24.
Fides Chriſtiana in cognitione lapſus & reparationis conſiſtit.
Pſalm. 48.
1. Cor. 1.
Rom. 5.

Digitized by Google

CAP. LXXVII.

De voce Homo, unde deducatur?

Homo ab humo dicitur. Lactan. lib. 2. div. inſt. c. 11 Hieron. in 2. c. Ioel. Ambr. lib. 3. offic. cap. 5. Bern. ſerm. 3. de vigilia nativ.

HOMO ab *humo* dicitur. *Ideo* enim, ait Lactant. *homo nuncupatus eſt, quòd ſit factus ex humo; ſicut Adam idem eſt quod terrenus, ſeu de terra natus.* Ac proinde homo ſecundùm corpus Adam dicitur, non ſecundùm animam. Eſtque Adam humani generis commune nomen, ſicut homo. Vnde in Gen. cap. 5. etiam Eva vocatur Adam, ut obſervavit Auguſtinus lib. 15. de civit. cap. 17. qui etiam notat, quatuor litteris hujus nominis, quatuor orbis terræ partes adumbrari, in quibus eſſent futuri homines, tract. 9. in Ioan. Hoc igitur nomine homô quiſque Originis ſuæ admonetur, ut non ſuperbiat, dum ſe ex vili pulvere humore concreto factum audit. Cujus rei humilis agnitio gratiſſima Deo ſemper exſtitit. Vnde Geneſ. 19. Abraham ſe pulverem & cinerem eſſe confitetur. David ſe Dei figmentum agnoſcit, Iob. 7. & 10, *memento quòd ſicut lutum feceris me.* Iſaiæ 64: *Nos lutum, tu fictor noſter.* Iſaiæ 45. *væ! qui contradicit factori ſuo.* Ieremiæ 18: *ſicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea.* Quod Apoſtolus ad Romanos 9. allegat. Eccleſiaſtici 10: *quid ſuperbit terra & cinis?* Hinc ſolent Veteres in ſignum profundiſſimę humiliationis, pœnitentię ac luctus, etiã capita ſua cinere aſpergere: quod in die Cinerum annuo ſolemni memoria recoli adhuc in Eccleſia videmus.

Aug. libr. 13. de civ. c. 17. Quatuor litteræ nominis Adam, quatuor orbis partes adumbrant. Voce homo noſtra originis admonemur.

Pſ. 102. 118.

cinerũ aſperſio nos originis noſtræ admonet.

CAP. LXXVIII.

Quid Hominis voce ſignificetur?

lib. 19. de civit. cap. 3. & lib. 13. c. 24. lib de morib. Eccl. c. 27. tract. 19. in Ioan. Lactan. lib. 2. cap. 3. Homo ſignificat animam rationalem corpori unitam.

QVIDNAM homo dicatur, utrùm anima, vel corpus; an nec anima, nec corpus, ſed anima corpori conjuncta; poſt Varronem diſputavit Auguſtinus, cujus reſolutio eſt, hominem propriè vocari animam rationalem, terreno corpori unitam; ac proinde hominem ſignificare non animam ſolam, nec corpus ſolum, ſed eum, qui ex anima & corpore conſtat. In Scripturis tamen frequenter ſola carnis, aut ſola animæ voce per Synechdochen totum hominem deſignari notiſſimum eſt: ut Gen. 46: *omnes animæ ingreſſa in AEgyptum cum Iacob fuêre 70.* Deuteronom. 10: *In 70. animabus deſcenderunt patres in AEgyptum.* Roman. 13. *omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Actor. 27. *Eramus univerſæ animæ in navi 276.* Similiter caro hominis loco uſurpatur. Pſalm. 64. *ad te omnis caro veniet.* Iſaię 40: *omnis caro fœnum.* Ioëlis 2. *Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem.* Ioannis 1. *Verbum caro factum eſt.* id eſt, homo; ut contra Apollinarem exponit Auguſtinus epiſt. 120. capit. 4. Sic hominem ſepeliri dicimus, ratione carnis. Auguſtinus lib. 13. de civitat. cap. 24. & Apoſtolus Rom. 3. *Ex operibus legis non juſtificabitur omnis caro.* Item Galat. 5. *manifeſta ſunt opera carnis*, id eſt, hominis.

Anima pro homine uſurpatur.

Caro pro homine interdum ponitur.

CAP. LXXIX.

De Hominis ortu.

Lactan. lib 2. de inſtit. cap. 11. & 12.

DE prima hominũ origine Poëtæ ac Philoſophi, necnon Manichæi (de quibus Auguſtinus hęreſi 46.) & Seleuciani (de quibus hæreſi 54) & Patriciani (de quibus hæreſi 61.) & Paterniani (de quibus hæreſi 85.) ac denique Severiani (de quibus Epiphanius hæreſi 45.) multa fabulati ſunt. Ceterùm veram hominis originẽ ſcriptura ſacra narratione fideliſſima demõſtrat. *Formavit*, inquit, *Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciẽ ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventẽ.* Et infra Mulieris quoq; ortum deſcribit: *Et ædificavit dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem.* Quę hominis creatio repetitur Eccleſiaſtici 17. *Deus creavit de terra hominẽ: creavit ex ipſo adjutorium ſimile ſibi.* Iob. 10. *Manus tuæ Domine fecerunt me.* Vbi docet ſcriptura, Deum, poſtquam cælum & terram creaſſet, omniumq; rerum copia, varietate, pulchritudine, non ſecus atq; amplam ſplendidiſſimámque domum, exquiſitiſſima ſimul & copioſiſſima ſupellectile adornaſſet, idq; totum, quod homini utile ac ſalutare ꝓvidebat fore, præparaſſet; tunc demum hominẽ formaſſe, maſculũ & feminã: maſculi quidem corpus ex limo terrę; mulieris autẽ ex viri coſta: animam verò utriuſque, ex

Hominis origo quæ ſit

Gen. 2.

Deus in mũdum iam ornatum, hominem veluti regem in palatium induxit.

Digitized by Google

Cur Deus ex uno viro omnes homines eſſe voluerit?

nulla præjacente materia, neque ex ſua ſubſtantia, ſed ex nihilo creatam illis inſpiraſſe. Cur verò Deus hominem unũ & ſingulum creaverit, ex quo totum diffunderetur genus humanum, etiam femina viro copulanda, explicat Auguſt. lib. 12. de civit. c. 21. 22. & 26.

Cap. LXXX.

Cur Homo poſt reliquas creaturas formatus ſit?

Lactan. lib. 3. inſtit. c. 9. Iuſtinus & Chryſoſt. in gen.

Homo poſt reliquas creaturas cur factus?

HOMINEM Deus noviſſimo loco condidit, ut in mundum velut in regnum omnibus rebus præparatis intraret. Decebat enim, ut cujus gratia Deus cunctá produxerat, non niſi rebus neceſſariis jam paratis induceretur; tanquam operis tam admirandi teſtis, & laudator, qui in operum Dei aſſidua meditatione occuparetur; & immenſas ſapientiæ, juſtitiæ, bonitatis, potentiæque ipſius divitias in omnibus creaturis, velut in ſpeculo contemplaretur, ac de tantis tamq; multiplicibus beneficiis humano generi collatis gratias eidem opifici homo ageret, nec ingrata oblivione horum memoriam ſepeliret: indéque ad ipſius Creatoris benigniſſimi, qui ante hominis ortum de eo ſolicitus fuerat, amorem, fiduciam, invocationem & laudem provocaretur; profitendo Cæli & terræ creatorem, omnium quę condidit, in ſua poteſtate diſpenſationem habere: ab eo proinde omnium bonorum ſummam exſpectaret, nec in alium unquam ſpem ſuam conjiceret, ſed toto pectore ipſum amare & colere ſtuderet; dicendo cum Propheta: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?*

Pſalm. 115.

Philo de opificio mundi, & poſt eum Ambroſius ſcribunt, mundum eſſe locum certaminis, in quem homo tanquam in ſtadium introductus eſt, ut bene certando, hoſtéque pietate & juſtitia vincendo, coronam reportaret; aut ſi vinceretur, ignominiam, nec præmium, ſed ſupplicium prómereretur.

Ambroſ. ſermon. 38.

Mundus eſt inſtar ſtadii certaminis.

Cap. LXXXI.

De ſtatura humani corporis.

Humani corporis ſtatura erecta.

QVAMVIS homo ſecundùm corpus ad Imaginem Dei non ſit factus, (ut Anthropomorphitæ putarũt:) ſed in anima ſedes imaginis Dei reſideat; attamen externa corporis ſpecies, nos à brutis animalibus diſcernens, ſingularem quandam dignitatem exhibet, quem

Ovidius lib. 1. Metamorphoſ.

------prona ſpectent animalia cetera terram;
Os homini ſublime dedit; cœlumq́; videre
Iuſſus, & erectos ad ſidera tollere vultus,

ut mens aſſiduè commoneretur, quæ ſurſum ſunt quęrere ac ſapere, non autem quę ſuper terram: ut Auguſtinus notat lib. 6. de gen. ad lit. cap. 12. lib. 1. de gen. cont. Manich. cap. 17.

Diſpoſitio partium humani corporis admiranda.

Quàm verò ſapiens omnium & ſingularum humani corporis partium diſpoſitio, quantáque utilitas & neceſſitas ſit, enarrat Lactant. lib. de opificio Dei cap. 8.

Cap. LXXXII.

Quale fuerit hominis corpus ante peccatum?

Corporis in ſtatu innocentiæ qualitas.

QVALE prima origine hominis corpus extiterit, ex cap. 2. Geneſis diſcimus, ubi Moyſes ait: *factus eſt homo in animam viventem.* id eſt, animal vivens, ſive, animale corpus habens, ſentiens, alimẽtis egens, ne fame aut ſiti deficeret, interprete Apoſtolo, 1. Corint. 15. quod tamen animale corpus validum erat, nulli ægritudini vel miſeriæ obnoxium, à moriendi neceſſitate liberum. Quia ſi primus parẽs divinis mandatis obtemperaſſet, ad eãdem cum beatis ſpiritibus nulla intercedente morte felicitatem pervenire meruiſſet. Vnde quodamodo immortalis verè dici poterat, quia ſcilicet poterat non mori: ſimul mortalis, quia mori poterat. In quo plurimùm à beatorum ſtatu differebat, quorum poſt reſurrectionem immortalitas in eo conſiſtet, quòd mori non poterunt, nec

Animale corpus quodnam intelligatur.

Adam mortalis & quodammodo immortalis.

ulla corrumpente vel affligente paſſione percelli; ut docet Apoſtolus 1. Cor. 15. & ex eo Auguſtinus libr. 13. de civit. cap. 23. 24. lib. 6. de Gen. ad lit. c. 19. & libr. 1. de peccat. merit. cap. 3. 4. 5. ubi oſtẽdit, inter ſe diſtingui mortale, mortuũm, & moriturum, longéque nunc aliter hominem eſſe mortalem, quàm ante lapſum; quia per peccatum obnoxius neceſſitati moriendi factus eſt; unde ab Apoſtolo corpus noſtrum dicitur mortuum, Rom. 8. quòd mori debeat homo; juxta illud: *ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Adam itaque ſicut mortalis & immortalis, ita & paſſibilis ac impaſſibilis dici poterat. Ab omni enim prorſus miſeria immunis vixiſſet, neque à feris, aut quolibet alio extrinſeco (ipſum per angelos tuente Deo) lędendus erat, ſi innocentiam conſervaſſet. Auguſtinus libro decimoquarto De civit. cap. 26.

Paſſio corrũpens & affligens non eſt in beatis, ſed in damnatis.

Hebr. 9.

per peccatum orta moriendi neceſſitas.

Paſſibilis autem eatenus fuit, quia corrumpi potuit. Nam paſſione perficiente tam interiùs quàm exteriùs, ſtante innocentia pati potuiſſet: ſiquidem dormiviſſet, generaſſet, ſuas oblectationes habuiſſet.

Paſſio perficiens.

Cap. LXXXIII.

De vitæ hominis innocentis tempore.

SI homo nõ peccaſſet, nequaquam exſpoliandus fuiſſet corpore, ſed ſuperveſtiẽdus imortalitate. Quãdiu porrò in animali vita relictus fuiſſet, ex ſcripturis colligi nequit. Hoc tantummodo incunctanter tenendum eſt, quòd primus humani generis parens filiis abſque pudenda libidine generatis, conſummatâque vitæ animalis metâ, certo à Deo conſtituto termino, in conſortium angelorum nulla intermedia morte tranſlatus fuiſſet, beatam immortalitatem abſque fine poſſeſſurus; ut Auguſt. paſſim docet Enchir. c. 104. lib. 12. de civit. cap. 21. lib. 14. de civit. cap. 26. libr. 9. de gen. ad lit. cap. 4. lib. 1. de peccat merit. cap. 2.

Innocentiâ ſervatâ, homo ad immortalitatẽ tranſlatus fuiſſet.

Cap. LXXXIV.

De generandi modo, tempore innocentiæ.

HOMO in primę integritatis ſtatu liberos per concubitum quidem genuiſſet, ſed abſq; omni pudenda libidine, rationémque perturbante motu inordinato; ſimiliter excluſo partus dolore, per omnia ſibi, quoad immortalitatem, aliáque primi ſtatus munera, ſimiles: qui tamen minimè confeſtim à nativitate omnium rerum naturalium ſcientiam vel uſum habuiſſent, ſed cum ætate profeciſſent. Atque ut corporis robore ac forma diverſi diſparéſque erant futuri; ita quoq; ingenio & intelligentia alii alios excelluiſſent; ut tradit Auguſtinus lib. 12. de civit. cap. 23. lib. 14. cap. 26. lib. 9. de gen. ad lit. cap. 3. lib. 1. de peccat. merit. c. 37. & 38. ubi oſtendit, imbecillitatem hodiernam parvulorum non pertinere ad naturam hominis inſtituti, ſed ad pœnam damnati; libro ſecundo de peccat. merit. capit. 29. libr. 1. confeſſion. cap. 7. & 8.

Innocens homo generaſſet abſque motu inordinato.

Imbecillitas infantium ad pœnam hominis damnati.

Si quis autem de Adamo quærat, in qua corporis ſtatura Deus eundem formaverit? Reſpondet Auguſtinus (libr. ſexto: de gen. ad lit. cap. 13. & 14.) Adamum in virili ætate, atque plena hominis menſura, idoneum ad generandum à Deo creatum eſſe; ut ex verbis ſtatim poſt formationem viri & feminæ dictis apparet: *creſcite & multiplicamini.*

Adam in virili ætate creatus.

Cap. LXXXV.

Vnde primo homini in ſtatu innocentiæ immortalitas obveniſſet.

IMMORTALITAS corporis in ſtatu naturę integræ non ex ſola intrinſeca qualitatum temperie corporis, ſed ex beneficio Dei, cõque duplici proveniſſet; quorum neutrum per ſe abſque altero ſuffeciſſet; putà ex bona corporis diſpoſitione, conſurgente ex optima elementorum

Immortalitas primi hominis ex duobus oriebatur.

temperatura; ſimulque ex juſtitię originalis munere, quæ ſingulas corporis partes & animæ potentias pleniſſimè menti ſubjiciebat, ut eas quieto imperio, quatenus vellet, moveret: & ex uſu ligni vitæ, quod vitam ſtabilem efficiebat, humidum radicale in lōga tempora reſtaurando, vigorémque naturæ ſubmittendo, ne aliquando ſenio labaſceret. Sicut enim Adam ex aliorum lignorum fructibus refectionem contra defectionē hauriebat: ita de ligno vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatem, ut frequenter docet Aug. lib. 1. de peccat. merit. cap. 3. lib. 13. de civit. cap. 20. lib. 8. de Gen. ad lit. 3. & ſequen. Proſper lib. 3. de vita contempl. c. 18. Chryſoſt. hom. 18. in Gen. Vtrum autem lignum vitæ remedium præſtiterit contra ſenium, naturali aliqua proprietate; an potiùs ex divina aſſiſtente virtute, ſicut in ſubjecto capaci & diſpoſito ſacramenta operantur; diſputat Aug. lib. 10. de gen. ad lit. cap. 40. Vbi ſignificat, utrumque dici poſſe. Nam contraria ſic temperari queunt, ut invicem nō adverſentur, ſed bonam valetudinem reddant, & ſtabilitatem conſequantur: ut patet in tranſlatione Henoch & Heliæ, quos adhuc vivere credimus; & in Iſraëlitarum calceamentis, vetuſtate nō obtritis. Quòd porrò lignum vitæ non ſolùm homini datum fuerit, ut alimentum, ſicut ceteri cibi; ſed etiam tanquam ſacramentum ſapientiæ, cujus alimento anima rationalis refecta nequaquam in nequitiæ mortem vertitur; indicat ſcriptura Proverbior. 3. & Apocal. 2. Sapientiam lignum vitæ appellans: & docet hoc ipſum Auguſtinus libro 2. de peccat. meritis. capit. 21. & lib. decimotertio: de civit. cap. 20.

Ligni vitæ efficacia.

Lignum vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatem præſtabat.

Aug. lib. de nat. & grat. cap. 54.

Gen. 5. 4. Reg. 2. Deut. 29.

Cap. LXXXVI.

Vnde mors nunc obveniat?

Mortis cauſa peccatum.

EX ſupradictis perſpicuè conſequitur, mortem corporis, id eſt, ſeparationem carnis ab anima, non eſſe ex prima inſtitutione Dei, neque ſecundum conditionem ſtatus primi, ſed pœnam eſſe peccati; juxta illud Geneſ. 3. *Quacumque hora comederis, morte morieris.* Et Eccleſiaſtici 25. *A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur.* Roman. 5. *per peccatum mors, & corpus mortuum eſt propter peccatum*, 1. Corinthior. 15. *Stimulus mortis peccatum; Deus enim mortem non fecit.* Sapientiæ 1.

Mortem Philoſophi putarunt eſſe naturalem.

Philoſophi naturæ humanæ lapſum ignorantes, arbitrati ſunt, mortem homini naturalem eſſe, ac pertinere ad naturę primordium, non ſuppliciū; ad naturam hominis inſtituti, non autem ad pœnam damnati. Contra quos diſſerit Auguſtinus libro 13. de civit. cap. primo: & ſequentibus uſque ad decimum ſextum.

Idem Pelagiani ſenſerunt.

Pelagiani philoſophos ſequuti, etiam docuerūt, mortem accidere ſecundùm naturam hominis à Deo inſtituti, non autem inflictam, eſſe merito peccati. Contra quos variis locis diſſerit Auguſtinus lib. 1. de peccat. merit. à cap. 1. uſq; ad 7. & lib. 3. c. 11. & ultimo. lib. 2. de bono perſev. cap. 11. & 12. libro de hæreſibus cap. 14. &c.

Et damnata eſt Pelagii doctrina in Concilio Carthaginenſi & Milevitano ſub Innocent. I. can. primo: *Quicumque dicit, Adam primum hominem mortalem factum, ita ut ſive peccaret, ſive non peccaret, moreretur, hoc eſt, de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit.* Idem cōfirmatur in Concilio Arauſicano ſub Leone I. can. 2. In Concil. Tridentino ſeſſion. 5. de peccato orig. can. 1. & 2.

Miſeriarum hujus vitæ origo ex peccato.

Nonnulli veram hujus vitæ miſeriarum cauſſam ignorantes, ad anteactæ vitę merita retulerunt; alii Naturam ipſam velut novercam accuſarūt, ut obſervat Auguſtinus lib. 4. cont. Iulianum cap. 12. At fides Chriſtiana divinitus accepta tradit, quòd *per unum hominē peccatum ingreſſum ſit in mundum, & per peccatum mors*; quodq; in uno primo parente omnes peccaverint; univerſiſque hujus mortalis vitæ pœnis ac miſeriis obnoxij ſint facti.

Rom. 5.

Cap. LXXXVII.

De Anima rationali.

De animæ origine.

QVIA homo ex corpore & anima conſtat, expoſitis iis, quę ad corporis originem & cōditionem, ſive ante lapſum, ſive poſt peccatum ſpectant; de altera hominis parte nobiliore, quæ ANIMA, & interdum SPIRITVS vocatur, nunc diſſerendum eſt. Sciendum ergo inprimis, animam non dici Spiritum, quia flatus ſit, aut vis

Eccl. 12. Luce 23. Act. 7. Rom. 8. Gal. 5. Iacob. 2.

Digitized by Google

aliqua divinitus infuſa corpori, quæ tamen eſſentia careat; ſed quia incorporea ſit anima, creata non minùs à Deo quàm Angeli. De cujus naturâ, qualitatibus & origine, non ſolùm Philoſophi, ſed etiam Hæretici varios errores ſparſere. Cujus cognitio tam ad Dei (ad cujus imaginem & ſimilitudinē creata eſt) quàm ad ſuiipſius notitiam homini perneceſſaria eſt. Quidam igitur putaverunt, Animam eſſe Ignem, alii Aërem, alii Aquam, alii Sanguinem, alii ex Elementis compoſitam: alii harmoniam, ſeu contrariorum in corpore proportionem: alii temperamentum ipſarum corporis qualitatum: quidam demum eſſe corpoream; alii verò ſpiritualem incorporeæque naturę. Rurſus, alii mortalem, alii immortalem: ex quibus nonnulli animā æternam, alii creatam poſuerunt: iterùmq; nonnulli animas ſimul omnes cum angelis in cælo fuiſſe creatas, anteactęq; vitæ merito in corpora miſſas: alii ex Dei ſubſtātia per arcanum divinitatis influxū transfundi animam in hominem fabulati ſunt. Sed contra hos omnes errantes & hallucinantes Catholica fides docet, animas ſingulas à Deo in corpore organico generationis opere pręparato creari, ut ex anima & corpore tanquā partibus ſubſtantialibus conſtituatur homo. Vnde rejicitur eorum opinio, qui animam tātùm eſſe corporis accidens ſenſerunt: item eorum, qui cū Pythagora vel Platone animas ex aſtris ad corpora delabi, & ex uno corpore in aliud commigrare: & hoc itidem & iterum ſine ullo fine priorum aut poſteriorum ſeculorū factum eſſe, atque futurum aſſerunt: ita ut animæ nunquam ſtabilem aſſequantur beatitudinem, ſed infinitis revolutionibus unaquæque anima in ſuū aſtrum, unde ſumpta fuerat, redeat, & per circuitus temporum ad corpus iterum deſcendat, & ex uno in aliud commigret. Quod commentum refutat Auguſt. lib. 12. de civit. cap. 20. Statuebat hæc opinio animam in corpore, nō ut partem ſubſtantialem, ſed ut nauclerum in navi, ſed ut aurigam in curru, & captivum in carcere. Vnde ſeparationem animæ à corpore non inter pœnas, ſed beneficia reponenda dicebant: quia tunc demum animam beatam fieri arbitrabantur, cùm omni corpore exuta, ad Deum ſimplex, ſola, nudaq; rediret. Quod confutat Auguſtinus libr. 13. de civit. cap. 16. oſtendens non corpus, ſed corruptibile corpus animæ oneroſum eſſe, juxta illud Sapientis: *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam.* id eſt, corpus propter peccatum corruptioni obnoxium animam perturbat, moleſtiiſque variis onerat. Nam per ſe bonum eſſe animę, corpori uniri, evincit illud Apoſtoli 2. Cor. 5. *Nolumus exſpoliari, ſed ſuperveſtiri.* Idipſum comprobat fides Incarnationis Verbi, Reſurrectioniſque Chriſti ac omnium hominum. Origenes ſentit, omnes animas ejuſdem ſpeciei cum Angelis in cælo fuiſſe creatas, ibique peccaſſe; ac pro meritorum diverſitate in corpora demitti. Quam opinionem Hieronym. (epiſt. 27. apud Auguſtin.) ſtultam vocat; Leo autem hæreticam, quòd repugnet Apoſtolo dicenti: *Quum nondum quidquam boni egiſſent aut mali.* & Geneſ. 2. *Formavit Deus hominem de limo terræ: & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ.* & Zacharię duodecimo: *formans ſpiritum hominis in ipſo.*

Dei anima rationalis natura.

Anima eſt pars ſubſtantialis hominis.

Anima ſeparatio à corpore pœnalis.

Sap. 9.

Origenis de animarum incarceratione in corpore ſententia reiicitur. lib. 1. Periarchon. cap. 8.

Leo epiſt. 11. & 43. hom. 5.

Quòd inſuper anima non ſit portio ſubſtantiæ Dei decerpta, & in hominem transfuſa, inde patet, quòd anima non ſit incommutabilis ut Deus, cùm proficere & deficere poſſit, ſitque non ſolùm mutationi obnoxia, ſed paſſionibus quoque, ignorantiæ, pravis cupiditatibus, infirmitati, omniſq; generis vitiis; quæ Dei naturæ aſcribere, inſaniæ fuerit. Auguſtinus epiſt. 28. & lib. 13. de civit. capit. 24. oſtendit, Deum non ex ſua ſubſtantia, neque ex pręjacente materia, ſed de nihilo ſpiritum hominis creaſſe, quem corpori inſerendo inſpiraſſe, aut inſufflaſſe convenienter dicatur; ſed immutabilis mutabilem, increatus creatum. Et quidem de primi parentis anima, quin à Deo immediatè ſit ex nihilo producta, inter Catholicos doctores nulla eſt controverſia: ſed utrùm etiam aliorum hominum ſingulæ animæ ex nihilo creentur, & creando corpori infundantur; an verò Deus animam producat ex animâ parentum, quemadmodum lumen videmus produci de lumine, & animam bruti per aliam in materia præparata excitari: gravis fuit olim quæſtio.

Anima non eſt pars ſubſtantiæ Dei.

Deus animā de nihilo creat, & creando corpori inſerit.

Cap. LXXXVIII.

Vtrum anima ſit ex traduce? vel num creetur, & creando corpori infundatur?

An anima ſit ex traduce?

DE animabus poſterorum Adæ, utrùm animæ propagentur, & per traducem ab animabus parentum gignantur, occaſione peccati originalis, quod à parente primo in omnes poſteros transfunditur, à veteribus dubitatum fuit. Tertullianus, Apollinaris, Luciferiani (teſte Auguſt. lib. de Hæreſ. c. 81.) Arabici, Saduceos ſequuti, nonnulliq; alii ſenſerunt, omnes animas poſterorum Adæ per traducem ex animabus parentum gigni, & propagari, labe peccati originalis infectas. Quam ſententiam Divus Auguſt. (licet cunctandum elegerit) ſibi non diſplicere variis locis innuit.

Tertul. lib. de anima c. 2. lib. de carne Christi. Apollin. hor. 5. tripart. hiſt. ca. 49. Aug. hæreſ. 81. & 86. epiſt. 28.

Anima creatur, & creando infunditur.

ALII ſenſerunt, animas ſingulas à Deo creari, & creando in materia præparata infundi. Hieron. in 12. cap. Eccl. libr. 3. contra Ruffin. & in epiſtol. contra errores Ioann. Ieroſolymitan. Hilar. lib. 10. de trinitat. Ambroſ. lib. de Paradiſo capite 11. libr. de Noë & Adam capit. 4. Gregor. Nyſſen. lib. de anima capit. 6. Cyrill. libr. 1. in Ioann. cap. 9. Lactant. libr. de opificio Dei cap. 14. Bernardus ſermon. 2. de Incarnat. Domini, Magiſter ſenten. lib. 2. diſt. 17. & 31. ibidemque Doctores Scholaſtici, qui omnes magno conſenſu hanc opinionem amplectuntur. Hinc nunc omnium doctorum communis & recepta eſt ſententia. Divus Hieron. in epiſtola ad Pammachium vocat Eccleſiaſticum dogma. D. Thom. ad fidem pertinere ſcribit. Petrus Lombardus certiſſimè tenendum ait, non à parentibus animas gigni, ſed à Deo corporibus præparatis infundi, ac infundendo creari.

Hieron. in 12. c. Eccl. lib. 2. cont. Ruffi. Gennadius lib. de eccl. dogm. ca. 13. D. Thom. lib. 2. cont. gent. c. 86. 1. p. qu. 118. ar. 2.

Quamvis Divus Auguſtinus hanc ſententiam placere quidem ſibi dicat, veramque eſſe optet potiùs quàm putet: attamen propter varias difficultates hinc in materia peccati originis emergentes, cunctandum elegit, in eáque cunctatione uſque ad mortem permanſit; ut conſtat ex libris ejus quatuor de origine animæ; potiſſimùm lib. 2. cap. 13. & epiſt. 28. ad Hieronym. epiſt. 157. lib. 5. cont. Iulian. c. 3. lib. 2. de peccat. merit. c. 26. lib. 10. de gen. ad lit. c. 23. libr. 2. Retract. cap. 15.

Cujus cunctationem ſequuti ſunt Gregor. li. 7. regiſt. cap. 51. & Eucherius lib. 2. in Gen. in c. 2. *utrùm,* ait, *animæ ex animabus procreentur, an ſingulæ novæ creentur, quæſtio eſt in definiendo difficilis, quia nobis eſt à ſanctis viris vel ſcripturarum authoritate manifeſtè definitum.* Et quidem ante hos omnes cunctatus eſt Ruffinus, quē propterea reprehendit D. Hier. lib. 2. in eundem. Ariſt. lib. 2. de gen. animalium cap. 3. aliter hominis animam produci, quàm ceterorum animalium agnoſcit.

Cap. LXXXIX.

Quòd anima ſit incorporea & immortalis.

Anima eſt immortalis & incorporea.

ANIMAM rationalem Saducæi corpoream & corruptibilē eſſe docebant: quos Dominus ipſe Matth. 22. & Apoſtolus Act. 23. confutarunt. Vtrumq; enim ſcriptura palàm & ſæpe confirmat, vocans animam *ſpiritum* incorporeum, *qui ad eum redit, qui dedit illum.* Eccl. 12. Matth. 10. *nolite timere eos qui occidunt corpus, animam nō poſſunt occidere.* Lucæ 23. *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Roma. 8. *ſpiritui noſtro.* ad Gal. 5. *contra ſpiritum.* Act. 7. *ſpiritum meū.* Iac. 2. *corpus ſine ſpiritu.* 2. Cor. 7. hortatur fideles, ut ſe emundent *ab omni inquinamento carnis & ſpiritus.* 1. Petr. 2. Chriſtus vocatur *Epiſcopus animarū.* Hebr. 13. Paſtores pro animabus rationem reddent. Hebr. 12. *Deus pater ſpirituum* dicitur. Alibi Paulus Deum invocat teſtem in animam ſuam. Quòd vero, ſicuti incorporeæ, ita & natura ſua incorruptibiles immortaléſq; ſint animæ rationales, certiſſima fide tenendum eſt, cùm id ſcriptura tam Veteris quàm Novi Teſtamenti manifeſtiſſimè tradat: Gen. 1. *faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* id eſt, naturæ intelligentis & immortalis. juxta illud Sapientis *creavit Deus hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ fecit illum.* Gen. 37. *deſcendam ad Filium meum,* inquit Iac. quem tamen à fera devoratum arbitrabatur. Exod. 3: *Ego ſum Deus Abrahā, Iſaac, & Iacob. Non eſt autem Deus mortuorum ſed vivorum.* Quo argumento contra Saduceos Dominus eſt uſus. Matth. 22. Eccl. 12. *Spiritus redit ad eum qui dedit eum,* Sap. 3. *Iuſtorum animæ ſunt in manu Dei.* Sapientiæ 4. *Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Huc pertinēt ſcripturarum loca, in quibus defuncti *ad populum ſuum appoſiti* dicuntur; & oratum, jejunatumq; fuiſſe pro defūctis. Niſi enim eos,

Sapient. 2.

1. Machab. 2. 2. Mach. 12.

qui mortui erāt corpore, ſecundum animam vivere, & ſuo tempore ſecundùm corpus reſurrecturos credidiſſent, ſuperfluum & vanum fuiſſet orare pro defunctis. Quare animam non ſolùm vivere ac ſupereſſe diſſoluto corpore, credēdum eſt, ſed etiam natura ſua immortalem à Deo conditam eſſe; ut Dominus expreſſis verbis Matth. 10. aſſerit: *animam non poſſunt occidere.* Lucæ 16. mendici anima defertur ab Angelis in ſinum Abrahæ: Epulonis verò deſcendit ad infernum. Act. 23. *de reſurrectione mortuorum ego judicor.* 1. Cor. 15. *Si Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra.* 2. Cor. 5. *Optamus peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.* Apoc. 6 *vidi ſubtus altare animas.* 14. *beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Idem tradiderūt unanimi conſenſu omnes utriuſque Teſtamenti fideles, & ſcripturarū Sacrarum interpretes, necnon præcipui quique gētium Philoſophi, ut Pythagoras, Socrates, & Plato, teſte Plutarcho, & Cicerone. De Ariſtotele, quidnam de immortalitate animæ ſenſerit, incertum eſt. Plutarchus lib. 5. de placitis Philoſ. cap. 1. & Theodoretus lib. 5. de curat. Græc. affect. Scotus in 4. qu. 43. qu. 2. opinantur, Ariſtotelem exiſtimaſſe, hominis animam eſſe mortalem. S. Tho. lib. 2. cont. gent. cap. 79. Ammonius, Simplicius, Avicenna, Albertus, & plerique alii ſentiunt, Ariſtoteli animam fuiſſe immortalē. Verius apparet, quòd Ariſtoteles dubius fuerit, nec in hanc vel illam partem ſatis reſolutus, ideoq; magis inquirendo, quàm affirmando hac de re ſuam opinionem propoſuerit.

Plutarchus lib. 4. de plac. philoſ. cap. 7. Cicer. 1. Tuſcul. & lib. de ſenect.

Ariſtoteles de animæ immortalitate dubius.

Teſtimonia immortalitatis animæ.

Quòd porrò anima ſit immortalis, evidentibus ſignis & rationibus evinci poteſt. Primvm quidem ex dignitate ac præſtantia naturæ animæ rationalis, cujus ita extingui conſcientia nequit, quin Dei judicium reformidet: quod indubitatum eſt immortalitatis ſpiritus ſignum. Nam ad Dei tribunal numquam motus ſive eſſentia penetraret, cùm pœnę ſpiritualis metu non corpus, ſed anima ſola commoveatur. Eodem pertinet Dei cognitio, quia ad vitæ fontem non pervenit vigor evaneſcens.

Immortalitas animæ rationalis confirmatur.

Deinde præclaræ dotes, quibus humana mens pollet, immortalis eſſentiæ teſtimonia ſunt. Nam animæ rationalis potentiæ non ſunt ad corruptibiles res, ut brutorum ſenſus, limitatæ, aut quoad operationem dependētes: mentis enim agilitate anima Deum inviſibilem & angelos intelligit. Recta, juſta, & honeſta concipit: cælum & terram, naturæque arcana perluſtrat: & ubi omnia ſecula intellectu & memoria complexa eſt, ſingula ſua ſerie digerit, futuráque ex preteritis colligens, apertè demonſtrat, in homine divinum aliquid eſſe inſculptum, quod à corpore non dependeat. Quod etiam ſomnus ipſe convincit: qui licet vita exuere videatur, attamen cogitationes non modò earum, quæ numquam factæ ſunt, rerum, ſuggerit, ſed præſagia etiam in futurum tempus. Vnde intelligentię ſedem ſpiritum eſſe, non corpus, oportet, cujus operationes propriè & immediatæ, velle ſcilicet ac intelligere, cùm à corpore non dependeant, & ſine concurrentia actionis alicujus corporeæ, vel rei corruptibilis exerceantur, conſequens eſt, ſpiritum intelligentem eſſe immortalem. Accedit argumentum ab ejus appetitu deſumptum, quo anima deſiderat beatitudinē, videre Deūm, numquam interire: qui ſanè vanus & irritus eſſet, ſi numquam expleri poſſet.

Operationes animæ propria a corpore non dependent: ſcilicet velle, intelligere.

Alivd inſuper immortalitatis animę teſtimonium ex eo ducitur, quòd omnis forma corruptibilis cogi poſſit, ut præter naturam operationem ſuam exerceat, ac nonnumquam impediri, ne exercere queat (ut aqua ab igne calefacta neceſſariò urit, & non refrigerat:) ſed anima rationalis nullius cauſę naturalis vi adigi poteſt, ut contra naturalem ſuum operandi modum agat; neq; impediri poteſt, quò minùs propriam operationem (velle ſcilicet & intelligere) exſequatur. Ergo ſicut à nulla naturali cauſa in ſua operatione anima rationalis cogi vel impediri poteſt; ita neque corrumpi. Nam eſſe atque operari conjuncta ſunt.

Deniqve obligatio ad virtutum officia, immortalitatis animæ ſignum eſt. Cùm enim vitia ſæpe vitam tēporalem oblectent atque prolongent; econtra verò ſtudium virtutis valetudinem lædat, & nonnumquam tollat; ſequeretur, potiùs ſectanda homini eſſe vitia quàm virtutes, ſi anima corpori ſuperſtes non eſſet; juxta illud Apoſtoli 1. Cor. 15. *Si mortui non reſurgunt, bibamus & comedamus; cras enim moriemur.* Rurſus idipſum evincit Dei erga homines benevolentia, quos cùm intelligentes, ſuique capaces condiderit, & in hac mortali vita non plenè intelligatur neque poſſideatur; aliam ſupereſſe vitam oportet, in qua Deus ſe clarè videndum fruendúmque exhibeat.

Poſtremo. Dei iuſtitia immortalitatem animæ requirit. Cùm enim ad illam pertineat, unicuique iuxta ſua merita reddere, iuſtis quidem præmia, impiis autem ſupplicia; & illud in hac vita non fiat: prorſus conſequitur, aliam expectandam eſſe vitam, in qua unicuique iuſta detur retributio. *Si enim in hac vita tantùm ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus animantibus,* inquit Apoſtolus 1. Cor. 15.

Cap. XC.

De ſtatu primi Hominis.

Primi hominis ſtatus.

Qvalem Deus primum hominem creaverit, ſcriptura manifeſtè deſcribit Gen. 1. *Creavit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam,* id eſt, naturę intelligentis memoria, voluntate ac libero arbitrio præditum; ſimúlque talem, qui rectus, iuſtus, ſanctus, & ſapiens, in Dei filium adoptatus, Deique amicus eſſet. *Imago natura.* Imago enim ad naturam, ſimilitudo autem ad virtutum ornaméta pertinet. *Similitudo virtutum.* Neque enim tam inſulsè ſapiendũ eſt, ut ſecundùm figuram & lineamenta corporis homo ad imaginem Dei cõditus putetur, cùm Deus ſpiritus ſit, cui nullum corpus aſſimilari poſſit: quanquam in erecta hominis figura eminentiam ſupra cetera animantia ipſius nonnullam refulgere oſtẽderimus. *Supra ca. 18.* Perperam verò Calvinus veteres ſuggillat, quòd inter imaginem & ſimilitudinem differentiam poſuerint; *cùm* (inquit) *ſimilitudo vice expoſitionis tantùm addita ſit.* *Bernard. ſer. 80. & 81. in Cantic.* Nam licet nonnulli has voces pro eâdem re accipiant, ut ſimilitudo præambula & genus ſit imaginis; attamen plures veterum, ne ſuperflua vocum repetitio admittatur, imaginem à ſimilitudine diſtinguũt, ut Imago ad naturam, Similitudo autem ad naturæ perfectionem & decorem pertineat; ut ſenſus illius dicti, *Faciamus hominem ad Imaginem & ſimilitudinem noſtram,* ſit; faciamus hominem ad imaginem nobis ſimilem, videlicet intelligentem, ſanctum, libera voluntate præditum, ſcientia virtutibúſque ornatum, quoad animam, Deum repræſentantem immortalem, incorporeum, inviſibilem.

Cap. XCI.

In quo conſiſtat Imago Dei in homine?

Non omnis ſimilitudo Imago eſt, nam ovum ovo ſimile eſt, non tamen ejus Imago: quia vox *Imago* ſimilitudinem denotat, ſecundùm aliud expreſſam, atque exemplar in eo, quod naturale aut proprium eſt, repræſentantem: cujus defectu res inanimes, atque omnes ratione carentes, quæ Deo ſolùm communicant, in eo quòd ſunt, aut etiam vivunt, Dei veſtigium, non imago dicuntur. *Imago plus requirit quã ſimilitudinẽ.* At homo, quia mente intelligendique facultate, rationis arbitrio, dominandique poteſtate Deum repręſentat, illius Imago nuncupatur; ut ex Apoſtolo docet Auguſt. *Aug. lib. 83. quæſt. 51.* Et quoniam primaria Imaginis divinæ ſedes in rationali anima, ejuſq; potentijs conſiſtit, ideo non ſolus vir, ſed & mulier ad Imaginem Dei condita eſt. *Imaginis ratio in homine in quo conſiſtat. Epheſ. 4. Coloſſ. 3. Augu. lib. 12. trinit. cap. 7. Gen. 1. 5. & 9. 1. Cor. 11.* Quia tamen vir intelligẽtia, ſapientia, principatu, dominióque mulierem ſuperat, ea conſideratione Apoſtolus viro potiorem Imaginis Dei rationem attribuit. *Vir,* inquit, *Imago & gloria Dei eſt, mulier autem gloria viri eſt. Non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro. Etenim non eſt creatus vir propter mulierem; ſed mulier propter virum.* Vbi varias in homine Dei repræſentationes ad Imaginis rationem pertinere ſignificat: utpura, quòd ſicut ex Deo omnia dimanant, ita ab uno viro Adam omne genus humanum, etiam Eva, profluxerit: & ſicut Deus eſt prima omnium rerum cauſa, & Dominus; ita cunctorum hominum origo & princeps Adam: & quemadmodum propter Deum omnia ſunt; ita mulier propter Adamum condita eſt. Portò communes viro & mulieri repræſentationes à doctoribus recenſentur. *Homo in quibus Deo ſimilis exiſtat.* I. Quòd homo intelligat, velit, memoriam habeat. II. Quòd ſicut Deus incorporeus & immortalis eſt; ita & homo interior, ſeu anima. III. Quòd ſicut Deus eſt, vivit, ſapit & ratiocinatur; ita & homo. IV. Quòd ſicut Deus inviſibilis & ſimplex eſt, non ex partibus compoſitus inſtar corporum; ita homo interior. V. Quemadmodum Deus ubiq; totus eſt; ita hominis anima in ſuo corpore ubiq; tota eſt. VI. Quemadmodum

Act. 17.

dum Deus omnia vivificat, movet & gubernat; ita ſuum corpus anima vegetat, movet atque regit. VII. Sicut Deus ſui juris & liberi arbitrii eſt, ita in ſuis actibus anima. VIII. Quemadmodum Deus omnibus alijs rebus dominatur, ita homo alijs creaturis, iubendo vel utendo. Vnde Iacobus ait, omne genus animalium ab humana natura domari. IX. Sicut una divina natura tres habet diſtinctas perſonas; ita una anima tres diſtinctas facultates. Et ſicut à Patre generatur Filius, & ab utroque procedit Spiritus ſanctus; ita ab intellectu generatur volũtas, & ex utroque procedit memoria.

Iac. 3.

Ab intellectu voluntas, ab utroque memoria.

POSTREMO, ſicut Pater à nullo eſſentiam ſuam accipiens, fons eſt totius divinitatis, à quo generatur Filius, & à quo per Filium procedit Spiritus ſanctus; ita humanæ naturæ fons eſt Adam, ex quo Eva, & ex utroque Seth.

Iuſtin. in expoſ. fidei de confeſſ. trini.

CAP. XCII.

Cur animalia nunc homini non ſemper obtemperent, ſed potius noceant?

Animaliũ in hominem rebellio, unde profluat?

QVOD beſtiæ ab initio ſubditæ à Deo hominis imperio, nunc ſubinde noceãt, imò etiam homines interimant, non ad conditionem hominis inſtituti, ſed ad pœnã damnati pertinet. Iuſtè enim inobediẽtia primorum parentũ rebellione ſubjectorũ brutorum vindicatur; & per viliſſima animalcula humana ſuperbia domatur: per pulices, lẽdes, pediculos, muſcas, ranas, erucas &c. Quibus nonnunquam potentiſſimos reges, regnáque Deus perdomuit: ut Pharaonem, Antiochum, Herodem, Romanos, apud quos animalia domeſtica efferata dominorum imperia refugiſſe ſcribit Auguſtinus. Quemadmodum verò ad peccati vindictam pertinet, quòd animalia nunc homini noceant, (ut patet ex occiſione facta per leonem inobedientis prophetæ: necnon puerorum Elizeo maledicentium, per vrſos;) ita ad innocentiæ teſtimonium, quòd ſerpentes iuſtis, (exemplo Pauli) nihil noceant; nec leones; ut ex Daniele, hiſtoriiſque ſanctorum comprobatur, ad quorum pedes truculentiſſimos leones provolutos eſſe legimus.

Aug. lib. 3. de civit. ca. 23.

Feræ iuſtis non nocent. 3. Reg. 13.

Act. 28. Daniel. 6.

CAP. XCIII.

In quo ſimilitudinis ratio conſiſtat?

Similitudo Dei in quo conſiſtat.

DEI ſimilitudo in homine conſiſtit in ſapientia, boni amore, juſtitia, ſanctitate, ac virtutibus ceteris, quibus anima Deo aſſimilatur. juxta illud Chriſti: *Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Et illud Apoſtoli: *Induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis.* Quod Eccleſiaſticus ita expreſſit: *Deus creavit de terra hominem, & ſecundùm ſe veſtivit illum virtute,* id eſt, ad ſuam ſimilitudinem fecit ſapientem, juſtum, innocentem, alijſq; virtutibus exornatum. Eccleſiaſtes autem: *Fecit Deus hominem rectum*: qui ſi Deum creatorem ſuum non amaſſet, utique rectus non fuiſſet. & Pſalmiſta: *Homo cùm in honore eſſet*, id eſt, cùm Dei ſimilitudine fulgeret; *non intellexit*, hoc eſt, indulta ſibi gratuita Dei bonitate virtutum dona, grata conſideratione non ponderavit. *Ideo comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis*, ſimilitudine affectionum & cupiditatum. Nam triplex in homine ſimilitudo reperitur; Naturæ, Gratiæ, & Gloriæ. Mediam autem peccando perdidit, ſcilicet innocentiam, ſapientiam, ceterarumq; virtutum pulchritudinem, qua Deo aſſimilabatur; non primam in intelligendi facultate ſitam, quæ ad Imaginem pertinet, quam homo peccando non perdidit. Sciendum tamen, nomen Imaginis aliquando in ſcriptura includere ſimilitudinis perfectionem. ad Epheſ. 4. *Induite novũ hominem qui ſecundùm Deum creatus eſt.* Coloſſ. 3. *Induentes novum hominem, eum qui renovatur in agnitionem, ſecundùm imaginem ejus qui creavit illum.* 1. Cor. 3. & 1. Cor. 15. *Portemus imaginem cæleſtis.* Ad quæ reſpiciens Auguſtinus ſubinde, ait, hominem per peccatum amiſiſſe Imaginem Dei: ſecundùm videlicet delineamẽta pulchritudinis juſtitiæ, ut ſeipſum explicat lib. 1. retract. cap. 26. & lib. 2. cap. 24. Quo modo etiam intelligendi ſunt alij doctores, ſimiliter loquentes, ut Hieronymus & Epiphanus.

Matth. 5.

Epheſ. 4.

Eccleſ. 17.

Eccl. cap. 7.

Pſal. 48.

Ambroſ. lib. de dign. cõd. huma. cap. 2. Chryſoſt. ho. 8. in gen.

Triplex ſimilitudo, naturæ, gratiæ, & gloriæ.

Imago nonnumquam ſimilitudinis perfectionem includit.

Aug. lib. 6. de gen. ad lit. c. 24. Lib. de ſpiri. & lit. cap. 27. 28. Hieron. in ep. ad Iamach.

Epiphan. in epi. ad.

***

CAP.

Cap. XCIV.

Utrùm rectitudo iuſtitiæ homini naturalis, vel potius ſupernaturalis dici debeat?

Naturale variis modis accipitur. Dion. Areop. de divi. nom. cap. 4. Baſil. lib. de Spiri. ſanct. cap. 16. Fulgen. de fide ad Petrum c. 23.

NATVRALE variis modis accipi ſolet. PRIMVM quidem Naturale uſu recepto dicitur, quidquid ad rei eſſentiam pertinet. Hoc modo ſanctitas, juſtitia, bonitas Deo naturalis eſt, non homini neq; angelo: quia eis aliunde obvenit; ſalvaque rei eſſentia poteſt abeſſe, ſicut ab impiis hominibus & dæmonibus abeſt. SECVNDO Naturale dicitur, quod ex naturæ principijs profluit: aut quod lege atque neceſſitate naturæ debetur, ſicut alimentum filio à parentibus. Qua ratione juſtitia hominis naturalis dici nequit; quia nulla creatura ex ſeipſa juſtitiam habet, ſicuti nec immortalitatem; ſed gratuito munere illam accipit ab eo, *a quo deſcendit omne donum perfectum.* TERTIO naturale vocatur id, quod rei ex naturę ſuę principijs, quoad operationem vel motum, convenit: ut lapidi naturale dicimus, deorſum labi. Nec hoc modo juſtitia homini naturalis eſt, ut voluit Pelagius: Nam *Deus in nobis operatur velle & perficere.* QVARTO. Id Naturale cenſetur, ſine quo humana natura non naſcitur; vel Id, quod cum natura cõtrahitur. Sic dicimur *natura filij iræ.* Sapient. 12. *naturalis malitia eorum.* Rom. 11. *ex naturali exciſus oleaſtro.* Hoc etiam modo juſtitia nobis dici nequit naturalis, cùm non juſti, ſed iniqui naſcamur, & contra naturam inſeramur bonę olivæ. Hoc verò modo juſtitia Chriſto naturalis fuit: ut docet Auguſt. Enchir. ca. 40. Cyril. in Ioan. lib. 1. ca. 15. Greg. lib. 18. moral. cap. 34. Beda in 1. cap. Lucæ tractans angeli verba: *quod naſcetur ex te ſanctum.* S. Thom. 3. part. quæſt. 34. art. 3. ad 2.

Iuſtitia non eſt homini naturalis.

Iacob. 1.

Philippen. 2.

Ephel. 2.

Pſal. 50.

POSTREMO Naturale dicitur, quod homo à Deo in ſua creatione cum natura accepit: quodque ad naturę decorem & perfectionem pertinet, quamvis eſſentia rei ſalva abeſſe poſſit. Hoc modo juſtitiam homini primo & angelis fuiſſe naturalem rectè dicimus; quia *Deus creavit hominem rectum: ad Imaginem & ſimilitudinem ſuam:* ad fruẽdum Deo. *Creaſti nos ad te* (ait B. Augu. lib. 1. confeſ. cap. 1.) *& inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.* Quòd autem Dei dona, homini in ſua creatione collata, rectè quodam ſenſu naturalia vocentur, docet Fulgent. lib. de Incarn. & grat. cap. 22. Proſper contra Caſſianum. Damaſcenus lib. 3. de fide cap. 24. Leo ſer. 1. de Ieiu. 10. menſis. & ſer. 4. de nativit. Domini, & ſer. 15. de paſſ. Auguſt. ſępe docet, nihil aliud eſſe vitium, quàm naturalium privationem bonorum. Enchir. cap. 11. lib. 3. de lib. arb. cap. 18. & 19. de ſpir. & lit. cap. 27. Celeſtinus in epiſt. pro Proſpero & Hilar. cap. 4. dicit, naturalem innocẽtiam in Adæ prævaricatione perditam. Gregor. lib. 29. moral. cap. 21. Accedit expreſſa S. Tho. 3. part. quæſt. 34. art. 3. ad 2. doctrina: *Illud,* inquit, *quod homo in principio ſuæ creationis habet, eſt homini naturale.*

Naturale quod ad naturæ perfectionem pertinet.

Iuſtitiæ quo ſenſu naturalis dici poſſit. Eccl. 7.

Cap. XCV.

De libero hominis Arbitrio.

Liberum arbitrium unde dictum.

NE vocis ambiguitate quis decipiatur, ab expoſitione nominis *liberi arbitrij* tractatum hunc inchoabimus: de quo triplex opinio reperitur. PRIMA eorum eſt, qui ſentiunt, nomen *liberi arbitrij* ſignificare conjunctionem iudicij rationis, & electionis voluntatis: & ratione judicij nuncupari arbitrium: ratione autem electionis, liberum: ut nihil aliud ſit Liberum Arbitrium, niſi judicium cum electione. Auguſt. lib. 3. Hypogno. Petrus Lombardus lib. 2. ſent. diſt. 24. §. D. SECVNDA aliorum eſt, qui exiſtimant, nomen liberi arbitrij propriè de actu rationis dici: quia arbitrari idem ſit, quod judicare. Bernard. lib. de grat. & lib. arbit. Ruard. art. 7. Lou. TERTIA denique ſententia eſt cõmunis Patrum & S. Thomæ, 1. par. qu. 83. art. 3. ad 2. qui docent, per liberum arbitrium ſolius voluntatis actum denotari; qui ſolus verè ac propriè liber eſt. Vnde nomen voluntatis Patres addere ſolent; dicentes: *liberum voluntatis arbitrium.* ſic Ambroſ. Auguſt. & alij paſſim. Quamvis enim arbitrari propriè ad intellectũ pertineat; rectiſſimè tamen voluntati accõmodatur, quia ejus electio eſt ſententia quędam, & vltimum ipſius judicium, conſenſus, beneplacitum ſeu decretum, quo ſe nutu ſuo in hanc partem abſque vlla naturali vel fatali neceſſitate inflectit, movet, inclinat. Apprehenſum

Ambroſ. li. 2. de fide cap. 3 Aug. lib. de grat. & libe arb. cap. 2. Lib. 5. de civil. cap. 9.

Quid liberũ arbitrium.

ſum enim bonum vel malum intellectus proponit animæ, quæ ſua voluntate, imperio, ac placito concludit, eligendo vel repudiando. Vnde liberi arbitrij definitionem colligere poſſumus hanc:

Liberum arbitriũ eſt potentia indeterminata.

Liberum arbitrium eſt facultas libera intelligentis naturæ, qua poſitis omnibus ad agendum requiſitis, poteſt agere & non agere; eligere, & repudiare. Eſt enim liberum arbitrium non habitus, vel actus, ſed potentia indeterminata, quæ in ſola intelligente natura reperitur, ſcilicet in Deo, angelis & hominibus; & circa media ad finem aliquem conducentia verſatur,

Libertas contrarietatis & contradictionis.

cujus actus proprius eſt electio, quę conſultationis velut concluſio eſt, duobuſque modis peragitur; vel ſeligendo unum ex pluribus propoſitis, quæ contrarietatis libertas dici ſolet; vel uno tantùm propoſito, illud acceptando vel repudiando, quæ libertas contradictionis nuncupatur.

Voluntas ut finem reſpicit, appetitus rationalis, ut autè media, liberum arbitrium.

Et quoniam eligere, voluntatis eſt, ſequitur, liberum arbitrium eſſe voluntatem, ſeu appetitum rationalem: qui ut finem reſpicit, voluntas dicitur; ut autem media conſiderat, liberum arbitrium vocatur, quia videlicet rem ut bonam vel malam à ratione propoſitam amplectitur aut repudiat ſuo nutu, nulla fatali aut naturali neceſſitate appetitum in hanc vel illam partem inflectente.

Fatalis & naturalis neceſſitas libertati repugnant.

Ad libertatẽ nõ ſufficit ſpõtaneũ, eſt abſque coactione.

Non enim ad libertatem arbitrij ſufficit, quòd homo in ſua actione non cogatur, quódque ſponte, hoc eſt, ex interno principio operetur. Nam & animantia rationis expertia, quædam ut ſibi bona ex apprehenſione ſenſus appetunt; nõnulla tanquam noxia fugiunt, ad quæ nulla vi externa compelluntur, ſed ex interno appetitu ſenſitivo moventur, quæ tamen nemo liberè moveri dixerit: quia ſolo naturæ inſtinctu ad unum determinatò ferantur, potiúſq; agantur, quàm agãt, Damaſcen. lib. 2. fidei Orthod. cap. 27. Similiter nonnulla homo vult judicio ad unum determinato, ideóque non liberè, ſed neceſſariò: veluti omnes beati eſſe appetunt, & miſeriam fugiunt, quia voluntas naturaliter in bonum generatim apprehenſum inclinat, & malum averſatur. Quod ut pleniùs intelligatur, ſciendum eſt, triplicem diſtingui libertatem.

Triplex libertas.

VNA eſt libertas à neceſſitate, quæ Naturæ libertas dicitur: ALTERA eſt libertas à peccato, quæ Gratiæ nuncupatur: TERTIA eſt libertas à miſeria, quæ libertas Gloriæ appellatur.

Libertas naturæ duplex.

Rurſus libertas naturæ in duas ſpecies dividitur. Eſt enim libertas à coactione, qua ſponte, voluntariè & libenter fiunt, etiam quę neceſſaria ſunt: quo modo felices eſſe ita volumus, ut infelices eſſe nullo modo velle poſſimus. Auguſt. Enchir. cap. 105. Et eſt libertas non ſolùm coactioni, ſed etiam neceſſitati oppoſita, qua pro arbitrio poſſumus velle, & non velle. QVÆRITVR ergo, à qua libertate dicatur liberum arbitrium? RESPONDEO, certum eſſe, inprimis libertatem arbitrij à libertate Naturæ, non à libertate Gratiæ vel Gloriæ dici, cùm impij non careant libero arbitrio, quamvis ſervi ſint peccati, corruptionis & miſeriæ.

Libertas arbitrij, à libertate naturæ, non gratiæ vel gloriæ dicitur.

Addo præterea, æquè certum eſſe, ad conſtituendum liberum arbitrium non ſufficere libertatem à coactione, ſed exigi libertatem à neceſſitate. Id apertè Scriptura plurimis locis tradit. Eccleſiaſtici 15. *Deus reliquit hominem in manu conſilij ſui, adiecit mandata & præcepta; Si volueris mandata ſervare, conſervabunt te. Appoſuit tibi ignem & aquam; ad quod volueris, porriges manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi*: ſignificãs ad rationem liberæ electionis requiri libertatem à neceſſitate, non ſolùm à coactione.

Diſtinctio voluntarij & liberi.

Nam in eo propriè diſtinguũtur Liberũ & Voluntarium, quòd Libertas omnẽ neceſſitatem; Voluntariũ autem ſolam coactionem & violentiam excludat. Eſt enim voluntarium, quod à principio interno cum cognitione profluit; vnde pecora ſponte, ſed non tamen liberè in pabulum feruntur; & Deus Pater ſponte, ſed non liberè Filium gignit.

Liberũ à violentia.

Liberum enim à violentia eſt, quidquid in agendo vim extrinſecus illatam non patitur.

Liberũ à neceſſitate.

Liberum autem à neceſſitate eſt, quod non ſolùm à principio inato cum cognitione fit, ſed inſuper quod nulla fatali vel naturali neceſſitate operatur,

Libertas excludit fatalẽ & naturalẽ neceſſitatem.

& ex rationis ac voluntatis facultate ſic agit, ut non agere poſſit, & in utramque partem ſuam habeat optionem & electionem; non quòd ſimul velle, & non velle idem poſſit, ſed quia dum vult, poteſt non velle, & à volendo ceſſare. Vnde ſequitur, non omne quod eſt, quando jam eſt, neceſſe eſſe ut ſit; quia ut cauſa ſit libera in agendo, non opus eſt, ut priùs tempore fuerit libera.

Deus ab æterno liberè voluit creaturarum bonum quod habent.

Nam Deus ab æterno voluit creaturarum bonum, quod nunc habent; & tamen liberè voluit, quamvis æternitatem nullum tempus præceſſerit; quia in ipſa æternitate ita voluit, ut poſſet non velle.

CAP.

Cap. XCVI.

De poteſtate liberi arbitrij hominis integri.

Quale hominis integri fuerit lib. volunt. arbitr. Aug. Enchir. cap. 105. 106.

PRIMVS homo talis à Deo conditus eſt, ut libero voluntatis arbitrio & bene velle poſſet, & malè: nec gratis, ſi bene; nec impunè, ſi malè. Sufficiebat autem ſolū liberū arbitrium ad peccandum; non tamen ad merendum, neque ad juſtitiam retinendum: ſed opus inſuper divina erat gratia, & auxilio, quod ei præſens aderat, eóque uti poterat, quando volebat. Quale autem adjutorium ſi primo homini in ſtatu integro defuiſſet, abſque ſua culpa cecidiſſet; quum ſibi ad ſtandum & in juſtitia perſeverandum ſolum liberum arbitrium non ſufficeret. Quod exemplo hominis illuſtrat B. Auguſtinus, qui ſibi ad moriendum, non autem ad vivendū ſufficit, quia elementorum adjutorio ad vitam conſervandam indiget. Iterum exemplo ſani oculi, qui ut functionem ſuam exerceat, lumine indiget. Dederat, inquit Auguſt. lib. de correp. & grat. ca. 11. homini Deus bonam voluntatem (in illa quippe eū fecerat, qui rectū condiderat) dederat & adjutoriū, ſine quo in ea non poſſet permanere, ſi vellet; ut autem vellet, in ejus libero relictum erat arbitrio. Poſſet ergo permanere ſi vellet, quia non deerat adjutorium, per quod poſſet, & ſine quo non poſſet bonum perſeveranter tenere, quod vellet. Si autem hoc adjutorium vel angelo, vel homini, quamprimum facti ſunt, defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, ut ſine divino adjutorio poſſet manere, ſi vellet; non utique ſua culpa cecidiſſet: adjutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent. Acceperat enim primus homo poſſe, ſi vellet: ſed non habuit velle quod poſſet: nam ſi habuiſſet, perſeveraſſet.

Lib. arb. hominis integri divino ad bene operandū indigebat auxilio.

Aug. de corrept. & grat. ca. 11. & 12. Enchi. c. 106. Lib. 14. de civit. ca. 13. li. 21 ca. 30. ſer 11. de verb. Apoſt. Lib. de bon. perſev. cap. 7.

Cap. XCVII.

Cur Deus hominem malè libero uſurum arbitrio creaverit?

Cur malè uſurum lib. arbitrio Deus creaverit?

ISTA queſtio ſæpius initio Chriſtianæ fidei doctoribus objecta fuit, cui à Divo Petro Apoſtolo, Dionyſio Areopagita, Ireneo, Auguſtino, aliiſq; reſponſum eſt, Deum benefacere voluiſſe etiam de malefaciente: & ordinem prætermittendum non fuiſſe, in quo oſtenderetur, quàm bonum ſit animal rationale, quod etiam peccare poſſit; quamvis melius ſit, quod peccare non poſſit. Congruentiſſimum inſuper fuit, Deum ſic hominum & angelorum ordinare vitam, ut in ea priùs oſtenderet, quid liberum poſſet arbitrium; deinde, quid ſuę gratiæ poſſet beneficium, juſtitiæque judicium.

Clem. lib. 3. recog. Dion. Areop. lib. de divi. nom. ca. 4. Iren. lib. 4. c. 37. Aug. Enchir. ca. 104. 105. Li. de correp. & grat. c. 10. Lib. de bono perſev. c. 7. Cyril. in Ioa. li. 9. cap. 10.

Cap. XCVIII.

Quòd liberum hominis arbitrium peccato non ſit amiſſum.

Liberum arbitriū experientia comprobatur.

QVOD in homine lapſo facultas unum præ alio eligendi remanſerit, ac proinde liberū voluntatis arbitrium, experientia ipſa cōprobat. Quantumcumq enim ad conſentiendum actioni contingenti, vel quippiam agendum, nos ſuaſio, vel inſpiratio moveat, attamen nos liberè poſſe acquieſcere, vel renuere, palàm experimur. Quò etiam pertinet, quòd plurima non niſi prævio diligenti conſilio, ſeriaque premiſſa deliberatione operemur. Fruſtra porrò conſultaremus, ſi nobis liberum non foret in hanc vel illam partem nos flectere, nutúque voluntatis placentem nobis partem eligere. Accedit, quòd experiamur, non inaniter hominibus leges & conſilia dari; minas & prēmia proponi: neque fruſtra homines ad bona invitari, rogari, corripi, laudari, vituperari: quę tamen omnia in vanum adhiberentur, ſi homo ad id quod facturus ſit, non liberè, ſed neceſſariò ferretur. Nemo enim laudem, præmium aut ſupplicium pro eo meretur, quod aliter fieri non potuit. Suffragantur experientiæ aperta ſcripturæ teſtimonia, quæ homini lapſo perſpicuè liberum voluntatis tribuunt arbitrium. Et quidem hęc ipſa ſcripturę teſtimonia poſſunt ad decem capita revocari. PRIMVS ordo earum ſit ſcripturarum, in quibus expreſſa libertatis mentio fit; ut 1. Cor. 9. *Non ſum liber? numquid non habemus poteſtatem manducandi & bibendi?* 1. Cor. 7. *Qui ſtatuit in corde ſuo firmus non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis.* Numer. 3. *vir in arbitrio habebit votum uxoris ſuæ.*

Conſiliū & deliberatio oſtendunt libertatem.

Leges, minæ, præmia.

Correptio, laus & vituperium.

Scripturæ teſtimonia de lib. arb. ad 10. capita revocantur.

Libertas arbitrij ſtatuitur.

ris ſuæ. Ioſue vltimo: *Optio vobis datur.* 4. Regum 2. *Populus obtulit arbitrio ſuo, & judicio cordis ſui.* Iſaiæ 1. *Si volueritis, & audieritis me.* Eccleſiaſtici 15. *Deus reliquit hominem in manu conſilij ſui.* Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi.* Ad Philemonem: *Sine conſilio tuo nihil volui facere, ne velut ex neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium.*

Homo poteſt agere & non agere.

SECVNDVS ordo ſcripturarum eſt illarum, quæ actiones humanas in hominis arbitrio & poteſtate conſiſtere ſignificant, ita ut ſæpe non faciat, quod agere poteſt. ut Eccleſiaſtici 31. *potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus; facere mala, & non fecit.* Gen. 4. *ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Deut. 38. *Mandatum quod ego præcepi tibi, hodie non ſupra te eſt, ſed juxta te.* Eccleſiaſtici 15. *Si volueris conſervare mandata, conſervabunt te.* &c. 1. Cor. 9. *non uſi ſumus hac poteſtate.*

Optio & electio libertatē evincunt.

TERTIVS ordo ſcripturas continet, in quibus optio vel electio homini permittitur; ut Gen. 13. Abraham Loth optionem terræ conceſſit. Deut. 30. Moyſes Iſraëlitico populo benedictionem propoſuit. Ioſue vltimo: *optio vobis datur, eligite hodie quod placet.* 1. Paralipom. 21. optio Davidi offertur. Eccleſiaſtici 15. *appoſuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.* 1. Cor. 7. *Qui ſtatuit in corde ſuo firmus &c.*

Exprobratio ſignum libertatis.

QVARTVS ordo ſcripturarum eſt, in quibus homini exprobratur, quòd contra Dei voluntatem agat, eique reſiſtat. Proverb. 1. *vocavi & renuiſtis.* Iſaiæ 5. *Exſpectavi ut faceret uvas, & fecit labruſcas.* & cap. 65. *Expandi manus meas ad populum contradicentem.* Actor. 7. *vos ſemper Spiritui Sancto reſtitiſtis.* Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti?* Apocal. 2. *Tempus dedi ei ut pœniteret, & non vult pœnitere.*

Libertatem oſtendūt præcepta, cōſilia, ſuaſiones.

QVINTVS ordo ſcripturarum eſt, continentium divina præcepta, prohibitiones, conſilia, ſuaſiones, exhortationes, dehortationes, correptiones, laudes, obſecrationes, invitationes, præmia, & ſupplicia: quæ omnia homini fruſtra proponerentur, niſi liberum haberet arbitrium.

Promiſſio mercedis, & comminatio ſupplicij.

SEXTVS ordo ſcripturas complectitur, quibus omnia hominum facta in judicium adducenda ſignificantur; ut Deus mercedem boni operis aut mali retribuat. ut Eccleſiaſtes 12. *Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in judicium, ſive bonum ſive malum ſit.* 2. Corinth. 5. *omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum ſive malum.* Romanor. cap. 2. *reddet unicuique ſecundùm opera ſua.*

Interrogationes cur homo fecerit?

SEPTIMVS ordo ſcripturarum eſt, continentium interrogationem, Cur hoc & non illud homo fecerit? ut Geneſis cap. 4. Dominus Deus ait Cain: *quid feciſti?* & Geneſis capite tertio Evam interrogat: *Quare hoc feciſti?* Actorum capite quinto D. Petrus: *cur poſuiſti hanc rem in corde tuo?* Matthæi vigeſimoſecundo: *quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem?* Lucæ capite decimo nono, *Quare non dediſti pecuniam meam ad menſam?*

Pœnitentiæ actio.

OCTAVVS ſcripturas continet, in quibus multi peccatores ad cor rediiſſe, ac pœnitentiam egiſſe ſignificantur. Pſalm. 50. David, *peccatum meum agnoſco.* Pſalm. 118. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei.* Iſaiæ 38. *Quid dicam aut reſpondebo, cùm ipſe fecerim?* Ieremiæ capite octavo & trigeſimo primo, reprehenditur populus Iſraëliticus, in quo nullus pœnitentiam ageret, dicens: quid feci?

Conſenſus & cooperatio.

NONVS ordo ſcripturarum eſt, quæ hominis conſenſum & cooperationem cum Dei gratia exigunt. Pſalmo ſexageſimo nono. *Adjuva nos Deus ſalutaris noſter.* Pſalmo ſeptuageſimo octavo, *Deus in adjutorium meum intende.* Eccleſiaſtici capite quinquageſimo primo, *memoratus ſum miſericordiæ tuæ domine, & cooperationis tuæ.* priori Corinth. capite tertio: *Dei adjutores ſumus.* Græcè συνεργοὶ, id eſt, *cooperatores.* priori Corinth. decimo quinto: *laboravi non ego, ſed gratia Dei mecum.* Nemo autem adjuvari dicitur, niſi adjuvanti cooperetur. Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Apoſtoli.

Oratio & gratiarum actio.

POSTREMVS ordo ſcripturarum eſt, quæ orationes & gratiarum actiones pro bonis operibus peractis aut tentationibus ſuperatis commendant. ad quid enim oratio vel gratiarum actio, ſi non liberè, ſed neceſſitate, homo ad operandum aut non operandum impellatur? Cur pro Iudæorum converſione Apoſtolus Deum aſſiduè interpellaſſet? eorúmque pertinaciam continuo animi dolore planxiſſet; niſi Dei gratia juvante bene, ſuáque perverſa voluntate malè agere potuiſſent?

Gratia libertatem firmat.

Quibus ſcripturis evincitur, in homine poſt lapſum non tantùm voluntatem remanſiſſe, ſine qua rationalis natura ſubſiſtere nequit, verùm; etiam

libertatem, qua voluntas ſe huc & illuc inflectere queat. cui quidem libertati gratia Dei, qua voluntas ad bona peragenda indiget, adeò non obſtat, ut potiùs firmet ac ſtatuat. vnde in Pelagio damnatum eſt, quòd aſſereret liberum arbitrium gratia Dei frangi. Quare Concilium Arauſicanum, & poſtea Tridentinum rectè definierunt, Liberum hominis arbitrium non eſſe ſublatum, ſed infirmatum; nec gratia everti, ſed adjuvari. Quam doctrinam unanimi conſenſu omnes tam Græci quàm Latini doctores tradiderũt: Clemens lib. 2. recognit. & epi. 3. refert, Simonem Magum, qui hominum actiones fato tribuebat, à B. Petro fuiſſe confutatum, ac libertatem arbitrij humani demõſtratam fuiſſe ex Dei judicio, quo hominum actibus præmia vel ſupplicia decernit, atque per jura populorum ſeculique poteſtates & leges, quæ mala puniunt, & bona laudant, præmióque digna cenſent. Meritò itaque exclamat Origenes: *Erubeſcant, qui negant liberum arbitrium.* & D. Augu. tres libros pro defenſione liberi arbitrij cõtra Manichæos elaboravit. Et in libris poſterioribus contra Pelagianos diligenter admonet, ne ita Dei gratiam prædicemus, ut liberum tollamus arbitrium: ne inſuper ita liberum extollamus arbitrium, ut Dei gratiam denegemus. Qua de re ſcripſit librum *de gratia, & lib. arb.* item librum *de correptione & gratia*, in quo docet, præceptis & correptionibus pulſari liberum hominis arbitrium, orationibus verò, Deiq; gratia excitari adjuvarique, ut bene operetur: non enim hominem Deus movet ſicut inſenſatum lapidem, ſed ſecundùm naturæ ſuę conditionem, ut ſcilicet bene velit libero voluntatis arbitrio. Quam doctrinam contra Pelagianos diſſerens Aug. (ut calumniantur ſectarij) non retractavit, ſed inculcavit lib. 1. retract. cap. 9. explicans, quomodo verè dixiſſet: *per voluntatem poſſe caveri peccatum*; ſcilicet cum gratia Chriſti. & cap. 10. *omnes homines poſſe ſalvari ſi velint. quia*, inquit, *præparatur voluntas à domino*, Enchiridij cap. 32. *Quomodo non volentis nec currentis, cum procuIdubio ſi homo ejus ætatis, ut ratione jam utatur, non poſſit credere, ſperare, diligere, niſi velit: nec pervenire ad palmam ſupernæ vocationis Dei, niſi cucurrerit.* Quo autem ſenſu dixerit Enchir. cap. 30. *Quòd homo malè utens libero arbitrio ſe perdiderit & ipſum, ſervúmque peccati fecerit & diaboli*, ex prædictis liquet, quia ſcilicet peccando libertatem à peccato & à miſeria perdidit, ſeipſúmque damnationi obnoxium fecit. Similiter ait, liberum arbitrium à ſervitute liberandum; & liberius fore, quoniam peccare non poterit; reſpiciendò nimirum ad libertatem, non à neceſſitate quam natura contulit, ſed à peccati & miſeriæ ſervitute, de qua Ioannis 8. *Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis.* & Rom. 8. *Ipſa creatura liberabitur à ſervitute corruptionis.* Bernardus libr. de gratia & libero arbitr. hanc triplicem libertatem, à Peccato, & à Miſeria, atque à Neceſſitate obſervavit, ultimamq; rationalem comitari naturam admonet: quod lumine rationis naturalis tam evidens eſt, ut communi conſenſu ſapientes etiam Ethnici hominem liberi eſſe arbitrij agnoverint. nulla enim unquam reſpublica fuit, quę non habuerit magiſtratus, conſilium, leges, pœnas & præmia; quæ omnia eſſent ſupervacanea, ſi nulla eſſet libertas eligendi.

Augu. epiſt. 106.

Conci. Arauſican. can. 13. concil Trident. ſeſſ. 6. can. 4. 5. 6.

Dei iudicia libertatem arbit. evincunt.

Origen hom. 12. in numeros.

Augu. lib. 1. cont. 2. epiſt. Pelag. cap. 2. li. 2. de pecca. merit. ca. 18.

Leo ſer. 16. de paſſ. & 5. de quadrag. Grego. hom. 9. in Ezechi.

Aug. non retractavit doctrinā de lib. arbitr.

Augu. ho. 50. inter 50.

Libertatem à peccato & miſeria peccando homo perdidit.

Aug. lib. 5. de civit. c. 9.

Cap. XCIX.

De qualitate liberi arbitrij poſt lapſum.

QVANQVAM liberum hominis arbitrium per Adæ prævaricationem ſuam naturalem libertatem non amiſerit, nec proinde ſit extinctum; attamen per peccatum fuiſſe corruptum, viribus attenuatum, languidum & infirmum ad operationes ſalutares, confitendum eſt. Mentem enim, perdita luce ſapientiæ, infidelitatis tenebræ invaſerunt; vnde ſequuta rerum credendarum agendarumque ignorantia; factúmque, ut homo facilè complectatur falſa pro veris; nec de rebus ad religionem & pietatem pertinentibus (id eſt, ad Dei veri cultum, & animæ ſalutem) ex ſeipſo rectè judicare poſſit, ſed lumine divino illuſtrandus ſit, quo adjutus de re ſalutari propoſita bene cenſere queat: prout docet Apoſtolus: *Fiduciam talem habemus per Chriſtum ad Deum, non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Et alibi: *Non ego, ſed gratia Dei mecum.* & ad Rom. *non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei.*

Lib. arb. per peccatum non eſt extinctum.

Mens hominis obſcurata peccato.

2. Cor. 3.

1. Cor. 15. Rom. 9.

SIMILI-

Volũtas corrupta peccato.

SIMILITER in hominis voluntatem deperdita charitate per Adæ (in quo omnes cecidimus) prævaricationem irrepſit rerum noxiarum cupiditas, cæleſtiúmque bonorum faſtidium; vnde nata eſt pronitas ad mala. A qua mentis & voluntatis, omniumque naturalium virum corruptione atque infirmitate, nemo ſeipſum liberare potuit, ſed cæleſti Medico indiguit, qui hæc vulnera curaret; ſimul adjutore, à quo ex tam profundo ignorantiæ, malitiæ, ac infirmitatis puteo educeretur; necnon Salvatore, qui à reatu mortis, & diaboli captivitate eriperet. Is autem eſt *unus Dei & hominum Mediator, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* Cujus intuitu Deus nullis hominũ exiſtentibus bonis meritis, præveniẽte gratia, ſeu inſpiratione, & adjutorio Spiritus ſancti hominem vocat. Qua quidem vocatione operatur, ut qui priùs à Deo averſus erat, ad ipſum convertatur, credat, ſperet, diligat, oret, peccati pœniteat, ſeipſum ad juſtitiam præparet ac diſponat, útque tandem gratis juſtificatus vivere juſtè incipiat, in ipſaque juſtitia per obſervationem mandatorum Dei creſcat, & uſque in finem perſeveret. Qua præveniente gratia Deus hominis liberum arbitrium ita movet, ut Deo excitanti, vocanti, perſuadenti liberè aſſentiendo cooperetur. Non enim gratia liberum evertit arbitrium, ſed infirmum ſanat & corroborat, ut ſublimia futuræ vitæ bona credere, ſperare, ac diligere valeat: juxta illud Auguſtini: *Credere & velle bonum noſtrum eſt, propter arbitrium voluntatis, quia non fit niſi volentibus nobis; & utrumque Dei eſt propter ſpiritum fidei & charitatis.*

Medico, adjutore, atque ſaluatore opus fuit.

1. Tim. 2.

Intuitu Chriſti Deus nos prævenit ſua gratia.

Aug. libr. de prædeſt. ſanc. cap. 3. Item libr. de grat. & lib. arb. cap. 16.

CAP. C.

Quid ſine Chriſti gratia liberum hominis arbitrium boni poßit?

Quid lib. arbitr. ſine gratia poſſit.

EX viribus naturæ peccato quidem læſis, ſed tamen non omnino ſublatis, hominem abſque ſpeciali Chriſti gratia poſſe naturalem de rebus cognitionem habere, imò & ex lumine naturali cognoſcere Deum eſſe, & unũ, ſcriptura varijs locis ſignificat, eos coarguens, qui mundi dominũ non invenerunt, vel poſtquã ex rebus creatis cognoviſſent, non ſicuti Deũ glorificaverunt. Similiter ad actiones naturales & civiles, virtutem naturæ relictam, generali Dei concurſu adjutam, ſufficere indicat, ubi actiones mechanicas & civiles (ut artes addiſcere ac exercere, familiam vel rempublicam adminiſtrare) aliáque ſimilia hominibus bonis & malis fuiſſe communes recenſet. Gen. 4. *poſteri Cain muſicam, organa, citharas, artem fabrilem reperiunt. Moyſes eruditus eſt in omni ſapientia Ægyptiorum:* Act. 7. Exodi 31. Deus implet ſpiritu ſapientiæ Beſeleel, & Ooliab, ad excogitandum quidquid fabrefieri poteſt. Quamvis interim doceat, ad hujus temporalis vitæ munia perfectè ac ſine errore gerenda hominem crebris illuminationibus, divinis inſtinctibus, angelorumque miniſteriis ſæpe indigere. Præterea ex naturali judicio conſcientiæ, quæ à quibuſdam manifeſtis ſceleribus abhorret, & ad bonum honeſtum inclinat, cum generali Dei concurſu quiſpiam poterit opera moraliter bona exercere, in quibus neque ex genere operis, neq; ex intentione finis peccet: velut, quoniam latrocinari quis nolit, furta, adulteria, gravioraq; flagitia oderit, quia rectæ rationi adverſentur; & quia facere alteri non vult, quod ab alio pati nollet.

Sapien. 13. Act. 17. Rom. 1.

Aug. lib. 22. de civit. 24.

Augu. lib. de ſpiritu & lit. ca. 27. & 28. lib. 2. confeſſ. cap. 4. lib. 3. hypognoſt.

POSTREMO liberum hominis arbitrium generali cooperatione Dei adjutum, peccata quædam vitare, tentationeſq; nonnullas ſuperare poteſt. Nam, ut ait Augu. *cupiditas cupiditate ſuperatur.* Hoc interim cõtra eos, qui naturæ corruptæ plus æquo tribuunt, confidenter ſtatuendum eſt, neminem per ſuæ naturæ vires aut merita abſque divina per Chriſtum gratia poſſe juſtificari coram Deo, aut ſe ad juſtificationis gratiam præparare, vel omnia cum lege naturæ pugnantia crimina vitare, omneſq; Dæmonis atque Mundi tẽtationes ſuperare, aut verarum virtutum Deo placentium habitus acquirere, multoq; minus piè vivere, aut opera vitæ æternæ meritoria producere, vel in juſtitia diu perſeverare. Nam ſine Chriſti gratia nullum verè bonum, hoc eſt, nullum religionis aut pietatis opus, quo ad Deum tenditur, ſaluſque animæ acquiritur, in homine reperiri poteſt; juxta illud Chriſti: *Sine me nihil poteſtis facere.* Vnde concilium Triden. juſtè anathema ei dicit, qui abſque Chriſti præveniente gratia & adjutorio hominem ſenſerit poſſe credere, ſperare, diligere, pœnitere, juſtè vivere, aut perſeverare; tribuens

Lib. de nat. & grat. c. 27. Lib. 3. c. 2. epiſt. Pelag. cap. 4.

Sine Chriſti gratia nulla meritoria virtus.

Iohn. 15. Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 1. 2. 3.

ſcilicet fidei initium & augmentum, converſionem voluntatis in Deum, in bono perſeverantiam, omniaque beatitudinis æternæ conſequendæ media gratiæ Dei per Chriſtum; ut *qui gloriatur, non in ſe, ſed in Domino glorietur.*

Ierem. 9.

Cap. CI.

De Gratia Chriſti.

In quo Chriſti gratia conſiſtat.

QVEMADMODVM periti Medici primùm de morbo, poſtea de remedio diſſerere conſueverunt: ita poſt agnitionem corruptionis naturæ humanæ, atque languoris & infirmatis liberi arbitrij, nõnulla de Chriſti Gratia ſubjiciemus; cujus ut pernecesſaria cognitio, ita & jucundiſſima eſt. Nam in cauſa duorum propriè hominum, Adæ ſcilicet, primi, & Adæ ſecundi, CHRISTI, ſeu in notitia morbi & remedij, lapſus & humanę redemptionis Chriſtiana fides conſiſtit; ut ſępius confitetur Auguſtinus: *Hoc eſt*, inquit (de verbis Apoſtoli ſerm. 12.) *fidei Chriſtianæ fundamentum, unus & unus: unus homo, per quem ruina: alius homo per quem ſtructura: Adã cecidit, Chriſtus erigit: Adam occidit, Chriſtus vivificat: Adam perdidit nos, Chriſtus ſalvat nos: Adam ſauciat, Chriſtus ſanat: Adam ruit, quoniam diviſit manentem; manens ille deſcendit ad jacentem, ut hominem perditum ſalvaret, mortuum vivificaret, captivum liberaret, iræ Dei obnoxium reconciliaret.* Magnam iſtam gratiam commendat Apoſtolus Chriſtianis dicens: *unus Deus, unus mediator Dei & hominum: homo Chriſtus Ieſus*; ſignificans, gratiam fidelium non eſſe gratiam creationis, quam à Chriſto ſecundùm verbum, id eſt, ut Deo Creatore accepimus: ſed eſſe gratiam redemptionis, quam per hominem Chriſtum ut mediatorem ſecundùm humanam naturam conſequimur. Quid eſt enim Mediator, niſi per quem conjungimur; per quem Deo reconciliamur, à quo per peccata ſeparati, cæci, saucij & infirmi eramus, ut neque ſalutari veritati ex nobiſipſis credere, neq; ſalutiferum aliquod bonum velle, multò minùs perficere valeremus? Quæ omnia nobis Chriſti Redemptoris Gratia præſtantur, per quem ad fidem vocamur, peccatorum remiſſionem, filiorum Dei adoptionem, virtutum operationem, & ab omnibus infirmitatibus, Adę peccato contractis, plenam curationem, vitámque beatam tandem conſequemur. De quâ Chriſti gratia, qua fideles, Deo grati, bene viventes, & ſpe ſalvi beatique ſumus, magna olim cum Gentibus & Iudæis, Pelagianiſque concertatio fuit. Gentiles enim Philoſophi naturę bono humaniſque diſciplinis exculti, ſe ad bene beateque vivendum ſibi ſufficere arbitrabantur, qui *dicentes, ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt*, ſeque fœdiſſimis peccatis coinquinarunt; de quibus Apoſtolus ad Rom. 1. & Baruch: *viam ſapientiæ ignoraverũt, & virtutis ſemitas non invenerunt*; quia Chriſtum ignorantes, totam juſtitiæ ſpem in ſeipſis conſtituerunt. Iudæi verò carnalibus Legis Moſaicę ceremoniis adhęrentes, ſolo legis per Moyſen datę adjutorio, ſpiritu gratiæ Chriſti rejecto, ſe juſtificari poſſe contenderunt. At lex peccatum oſtendere, metu cohibere, non autem ſanare poterat; ut inſigni typo Helizæus Chriſtum adumbrans expreſſit, quia per ſervum ad ſuſcitandum hoſpitis filium morte abreptum, baculum miſit, qui mortuo applicatus eum vivificare non potuit; ſed neceſſarium fuit Helizęum Dominum, grandem ad paruulum, vivum ad mortuum venire, qui ſeipſum contraheret, exinaniens ut ſervi formam acciperet, parvúluſque effectus ſe parvulo mortuo coaptaret, illiúſque corpus ſui ſpiritus afflatu calefaceret, atque communicatione vivificaret. In quo typo vim Chriſti gratię Propheticè exprimenti ſuſcitatus eſt mortuus, ſicut juſtificatus eſt per Chriſtum impius. Quam Chriſti gratiam commendans Apoſtolus: *Non irritam facio*, inquit, *gratiam Dei. Nam ſi per Legem juſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt.* Et in epiſtol. ad Rom. ad Galat. ad Epheſ. ad Philippen. & ad Hebræos, ex profeſſo non per Legem, ſed per Chriſti Fidem nos juſtificari tradit, non ſolùm quoad remiſſionem peccatorum, ſed etiam quantum ad operationem virtutum. *Iuſtus* enim *ex fide vivit*, id eſt, juſtificatur, & bene operatur. Pelagius autem Dei gratiam, quæ per Chriſtum datur, tantùm in remiſſione peccatorum, & adjutorio doctrinæ conſtituebat, ac proinde ſolùm eam valere ſentiebat, ut peccata commiſſa remitterentur, non autem ut futura vitarentur, aut juſtitiæ impedimenta ſuperarentur; neque ut bonum vellemus, ſanctè operaremur

Aug. lib. de pecc. Orig. 4.
24. de verb. Apoſt. ſer. 12.
Epiſt. 106.

In cognitione Adæ primi & ſecundi fides Chriſtiana conſiſtit.

2. Timoth. 2.

Gratia Chriſti in quo ſita.

Philoſo. ſe ad benũ vivendum ſufficere opinati ſunt.

Rom. 1. Baruch. 2.

Iudæi ſolo Moſaicæ legis adiutorio cõtenti ſunt.

Legis vet. officiũ eſt, peccatum oſtendere, non ſanare.

Lib 4. Reg. cap. 4.

Gal. 2.

Rom. 1. Hebr. 10.

Gratia Chriſti ſciendum. Pelagiã conſiſtebat in doctrina & externis tãtum adiuventis.

& viveremus. Nam ad declinandum à malo, & faciendum bonum, liberum hominis arbitrium ſcientiâ legis, adjutum ſufficere aſſerebat: ſub ſcientia verò omnem doctrinam, exempla bona, exhortationes, miracula, externáque cetera virtutum incitamenta; item terrores, promiſſa, ſuaſiones, pulſus, aliáque hujuſmodi adjumenta comprehendebat: gratiam autem, qua per Chriſtum charitas diffunditur, & cùm bona facta fuerit, adjuvatur, ut bonos actus operetur, & in vitam æternam dirigitur, vehementiſſimè oppugnabat; negans charitatem & bonos animi motus, quibus Deus diligitur & proximus, à Deo dari, effici, diffundi vel inſpirari. Ad omnia enim iſta liberum hominis arbitrium in creatione à Deo acceptum ſufficere dicebat, modò doctrina legis, alijſque externis auxilijs juvaretur. Ad eundem errorem acceſſerunt Caſſianus & Fauſtus, alijq; nonnulli, qui bona deſideria, ac diſpoſitionem ad gratiam ſine ſpeciali prævenientę gratia haberi poſſe prædicabant.

Charitas & boni animi motus à Deo.

Iſido. lib. de ſcriptis. Ado in Chro. Caſſiani & Fauſti opera, in Cōc. Rom. à Gelaſio dānata. Gratian. diſtin. 16. can. Sancta Rom. Eccl.

CAP. CII.

De Gratiæ nomine.

GRATIÆ nomen à *gratis* deducitur. Id enim Gratia dicitur, quod gratis donatur, non tanquam merces aut debitum. *Ei enim qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundùm debitum.* Romanor. 4. Et: *ſi gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non eſt gratia.* Rom. 11. TRIPLEX autem eſt nominis gratię acceptio. PRIMA eſt ampliſſima, pro quovis Dei beneficio, ſive naturali, ſive ſupernaturali, gratis dato; qua ſignificatione Corpus, Anima, Naturales potentiæ, pulchritudo, divitiæ, aliáque hujuſmodi gratuita dona GRATIA dicuntur. quo modo Sapiens utitur Gratiæ voce, dum ait: *Omnium nutrici gratiæ tuæ ſerviebant.* & Pſalm. 44. *diffuſa eſt gratia in labijs tuis.* Ioann. 1. *plenum gratiæ & veritatis.* Lucæ 2. *gratia Dei erat in illo.* & cap. 5. *mirabantur in verbis gratiæ.* Quam Gratiæ ſignificationem agnoſcit Auguſt. epiſt. 95. *Quadam*, inquit, *non improbanda ratione dicitur Gratia Dei, qua creati ſumus, & de hoc tanto beneficio gratias agere debemus.* Vnde meritò & iſta Gratia dici debet, quia non præcedentium aliquorū operum meritis, ſed gratuita Dei bonitate donata eſt. Hanc generalem Dei Gratiam commendabat Pelagius, aſſerens ſine Dei gratia hominem nihil poſſe: ſed gratiæ nomine intelligebat hominis arbitrium, naturaléſque potentias; Auguſt. teſte ſerm. 11. de verbis Apoſtoli, & li. de gratia Chriſti cap. 3.

Gratia à gratis. Aug. lib. de gratia & lib. arb. c. 21. Aug. in Pſal. 43.

Gratia nomē unde deductum?

Triplex acceptio nominis gratiæ.

Auguſt. epiſt. 95. ſer. 11. de verbis Apoſt. In Pſal. 144. lib. 1. de prædeſt. ſanct. cap. 15.

Pelagius per gratiam, dona naturalia gratuita, & externa adiumenta intelligebat.

SECVNDA, Nomen Gratiæ accipitur pro beneficiis naturæ gratuita benignitate Dei ſuperadditis; quæ non quidem indebita, ſed propriè non debita nominantur. Qualia dona ſunt, Iuſtitia primo homini & Angelis collata, & beneficium Vnionis & Gratiæ Humanæ Naturæ Chriſti conceſſæ. Nam hęc dona licet à Deo gratis dentur, non tamen ex Chriſti merito, neque peccatori & indigno: ideoque adhuc generales gratiæ reputantur, de quibus cum Pelagio non propriè fuit concertatio.

Gratia ſunt beneficia naturæ ſuperaddita.

Augu. lib. de corre. & gra. ca. 10. & 11. li. 12. de civ. cap. 9. Enchi. c. 106.

TERTIO, Gratię nomē accipitur ſpeciatim pro ſolis illis Dei beneficijs, quę non modò ſupernaturalia & non debita ſunt, ſed etiam ex ſe indignis hominibus Chriſti merito conferuntur; juxta illud Apoſt. Rom. 3. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu*; ut ſignificaret Iuſtificationem poſt Adæ lapſum non ſolùm gratis dari, ſed etiam ex ſe indignis & peccatoribus, qui ſub jugo Satanæ mortis & peccati remanerēt, niſi per Chriſtum redimerentur. De Gratia hoc modo accepta cum Iudæis & Gentilibus Apoſtolus, & contra Pelagianos Auguſtinus potiſſimùm diſſerunt. vocaturque iſta gratia ſpecialiter, *Gratia Chriſti, Gratia Novi Teſtamenti, Gratia Fidelium, Gratia redemptionis, Gratia prædeſtinationis, Gratia juſtificans impium: Gratia gratificans: Gratia operans & cooperans; ſive præveniens & ſubſequens, aut Gratia vocans, excitans, pulſans & adjuvans.* De qua Gratia Auguſtinus libro de *Gratia Chriſti. De gratia & liber. arbitr. de natura & gratia*, varióſque tractatus, epiſtolas & ſermones edidit. Cōplectitur autem hęc Gratia potiſſimùm tria: ſcilicet I. Dei benevolentiam & favorem, gratuitámque peccatorum remiſſionem. II. dona gratuita, quę infundit Deus; habitus ſcilicet fidei, ſpei, charitatis, aliarúmque virtutum. III. quædam auxilia ſpecialia, quibus homines Deus ad credendum, ſperandum, declinandum à malo, & bonum faciendum, movet ac dirigit.

Gratia Chriſti eſt ſpecialis & propria homini lapſo.

De gratia Chriſti, quæ indignis ex ſe datur, cum Pelagio controverſia eſt.

Gratia Chriſti potiſſimū tria complectitur: remiſſionem peccatorum, diffuſionem internorum donorum, & auxilia externa Spiritus ſancti.

Cap. CIII.

De gratiæ Chriſti diviſione.

Gratia æterna, eſt amor Dei æternus; & tēporalis, eſt vocatio, juſtificatio &c.

GRATIARVM una æterna eſt, alia temporalis. ÆTERNA eſt amor, quo Deus nos ante mundi cōditionem ab æterno dilexit, in cujus laudem & gloriam nos à Deo prædeſtinatos eſſe, atque in adoptionem filiorum electos, teſtatur Apoſtolus ad Epheſios: *Prædeſtinavit nos in laudem gloriæ gratiæ ſuæ.* id eſt, ut laudetur & glorificetur gratia ipſius.

GRATIA temporaria vocatur beneficium vocationis & juſtificationis, alteriúſque doni gratuiti, quod in tempore datur & quidem ex æterna gratia, ut effectus ex cauſa derivatur. Nam *quos prædeſtinavit, hos & vocavit, quos vocavit, hos & juſtificavit.* Rom. 8.

Diviſio gratiæ temporariæ. Quid gratia gratis data?

GRATIA verò hæc temporaria dividitur in *gratiam gratis datam*, id eſt, donum ſupernaturale, abſque vllo debito ad aliorum ſalutem præcipuè collatum, de quo Apoſtolus 1. Cor. 12. *Diviſiones gratiarum ſunt*: & in *gratiam gratū facientem*, id eſt, donum ſupernaturale abſque vllo debito, ad propriam uniuſcujuſque ſpiritualem ſalutem potiſſimū datum. De quo Apoſt. 2. ad Cor. 12. *ſufficit tibi gratia mea.* Sicut enim in Republicâ duo Virtutum genera neceſſaria ſunt, ſcilicet quædam privatæ cujuſque vitæ neceſſariæ, (quales ſunt Continentia & Temperantia) & aliæ communes aliiſq; ſervientes (quales ſunt Iuſtitia, Liberalitas & ſimiles:) ita in Eccleſia Deus eſſe voluit duo adjumentorum genera: Privatum, quo quiſq; fit bonus: & Cōmune, quo alios adjuvet.

Dona virtutū privata, & cōmunia.

Diviſio gratiæ gratū facientis in habitualem & actualem.

GRATIA gratum faciens dividitur in gratiā permanētem ſive habitualem, & gratiā auxilij actualis ſpecialis; quæ actio ſeu motio eſt Dei, qua homo ad operationes naturæ vim aliquo modo superantes adjuvatur. Tribus autem modis actio naturæ vires ſuperare poteſt.

Tribus modis actio vires nat. ſuperat.

PRIMO, ſi operatio ſit ordinis ſuperioris, quàm res naturales, ita ut requirat habitum divinitus infuſum; quales ſunt actus Virtutum Theologicarum, Fidei, Spei, & Charitatis.

Secundo, ratione ſtatus.

SECVNDO, ratione ſtatus: quia non ſimpliciter, ſed ratione corruptionis & infirmitatis homo quædam ſine adjutorio non poteſt, quæ ſanus potuiſſet.

Tertio ratione modi.

TERTIO, ratione modi, temporis, circumſtantiæ loci, aut alterius cujuſcumque. Nam ſæpe homo ſanus poſſet, quod ratione infirmitatis nequit; ut, omnes tentationes ſuperare.

Auxiliū gratiæ ſpecialis differt à cōmuni.

DIFFERT porrò auxilium Gratiæ ſpecialis à generali, quòd illud detur ſolùm ad actus bonos; iſtud autem ad omnes actus, tam malos quàm bonos præſtetur. Inſuper Generale Auxilium datur à Deo, ut authore naturæ, ut naturalia opera exerceantur; Speciale autem à Deo, ut gloriæ authore præſtatur, & ad ea opera, quæ ad finem perpetuæ beatitudinis ordinantur. Præterea generale auxilium quamvis non ſit abſolutè debitum, ex hypotheſi tamen, qua Deus res extare & operari vult, auxilium, ſine quo nihil efficere poſſunt, eis debetur. At ſpeciale Chriſti auxilium prorſus eſt homini lapſo ex ſe indebitum, nováque Dei liberalitate, intuitu Chriſti datur. Ideoque ipſi nomen gratiæ magis propriè quam auxilio generali cōvenit: quod patet ex orationibus aſſiduis, quas pro iſto Dei per Chriſtum auxilio habendo, fundimus. Porrò iterum auxilium ſpeciale dividitur in præveniens, ſeu excitans, & adjuvans.

Auxiliū generale eſt ex dono creationis.

Auxilij ſpecialis diviſio in excitās & adiuvans. Quid excitās auxilium?

EXCITANS dicitur, quo Deus torpentem & velut ſomno compoſitum hominis animum tangit, illuſtrationibus atq; inſpirationibus, vocando, pulſando & ſtimulādo, ut ſe à peccati ſomno vel negligentia bene operandi erigat. Id autem Deus bonis ſuaſionibus facit, immittendo peccatoris animo gehennæ timorem, conſcientiæ remorſum, juſtitię pulchritudinē, peccati fœditatem, beatitudinis deſiderium. Apo. 3. *Ecce ſto ad ianuam & pulſo.* ubi ſignificatur hoc excitans auxilium omnem bonum liberi arbitrij prævium conatum excludere, ac prævenire. Hinc illud in precibus Eccleſiæ: *Actiones noſtras quæſumus domine, aſpirando præveni, & adjuvādo proſequere.* & illud Auguſtini: *Quòd ad Deum nos convertimus, niſi ipſo excitante & adjuvante non poſſumus.* & illud Bernardi: *conatus noſtri & caſſi ſunt, ſi non adjuventur; & nulli, ſi non adjuventur.* Quibus cōſentit doctrina Concilii Triden. ſeſſ. 6. cap. 6. *Diſponūtur ad juſtificationem, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes &c.*

Augu. lib. 1. quæ. ad Simplicia. qu. 2. Augu. lib. 2. de pec. merit. cap. 18. Enchir. 32. c. Bernard. lib. de grat. & lib. arb.

Quid adiuvās auxiliū? Auguſt. lib. de grat. & libe. arbi. cap. 16. & 17.

ADIVVANS auxilium dicitur divina cooperatio, directio atq; protectio, quibus juvamur, tum ut eligamus, tum ut fa-

ut faciamus, quod Deus præveniens inſpiravit. De quo Apoſtolus loquitur, dũ ait: *Deus operatur in nobis velle & perficere.* & paſſim oramus; *Deus in adjutorium meũ intende. Deus adjuva nos.* quia (ut ait Auguſtin. Enchir. 32.) *Deus hominis voluntatem & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Vnde *cooperari Deo* dicimur 2.Cor.3.& 1.Corint. 15.*gratia Dei mecum.* Eſt ergo gratia cooperans, quia adjuvamur, dum cooperamur; gratia verò operans, qua excitamur, vocamur, ac præparamur ut velimus.

Philip. 2.

Pſ.78. 79.

Gratia ſufficiens & efficax.

RVRSVS auxilium, ſive gratia, dividitur in gratiam ſufficientem, & efficacem. *Sufficiens* auxiliũ dicitur, quo Deus ita hominẽ vocat, excitat & pręparat, ut poſſit, ſi velit credere, converti, bonum facere; tamen reipſa non velit credere, converti, aut bonum facere. Talem gratiam habebat Adam, qua poterat perſeverare ſi voluiſſet: quę tamen non ita ejus voluntatem moveret, ut vellet. Diſtinguendum eſt enim juxta ſcripturas, & B. Aug. auxilium, quo poſſumus id quod volumus, ab eo auxilio, quo volumus id quod poſſumus. Differunt enim poſſe, & velle: non enim qui poteſt, cõtinuò etiam vult: nec omnis qui aliquid vult, ſtatim poteſt; ut indicat illud Ioan. 1. *dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Iſaię 5. *quid ultrà debui facere vineæ meæ, & non feci?* Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti?* Roma. 2. *An divitias* &c. Ioa.15. *Si non veniſſem* &c. Matth.11. *Væ tibi Corozain!* Matth.23. *Quoties volui cõgregare* &c. Et Matt.19. Dominus: *Qui poteſt capere, capiat.* Ioan. 13: *Non potes me ſequi modo.* Ioan. 12. *Non poterant credere.* Act. 7. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis.* 2. Cor. 6. *Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Hebr.12. *Ne quis deſit gratiæ Dei.* 1. Timot.4. *Noli negligere gratiam Dei.* 2. Timoth.1. *Reſuſcita gratiam Dei.* Celeſtinus in epiſt. pro Proſpero & Hilario cap. 4. dicit, omnes in Adæ prævaricatione naturalem perdidiſſe poſſibilitatem; & Aug. ſer.12. de verbis Apoſtoli: *homo per malum velle perdidit bonũ poſſe.* Ad hujuſmodi auxiliũ ſufficiens pertinet inſpiratio, pulſus, motio, citatio & illuminatio, cui homo non acquieſcit, nec conſentit; quia ſuadet tantùm, non etiam perſuadet. De hac gratia loquitur Auguſtinus lib. de ſpir. & lit. c. 33. dicens, quibuſdã intrinſecus ſuaderi, ſed non perſuaderi: ut accidit iis, quibus Act. 16. Apoſtolus prædicabat: quibus tamen oſtium cordis Deus non aperuit. *In modico ſuades me Chriſtianum fieri.* & cap.34. ejuſdem libri

Aug. lib. de corrept. & grat. cap. 11. lib. de grat. Chriſti c.47.

Aug. Enchir. 95

Aug. tractat. 89. in Ioan.

de ſpir. & lit. idem Auguſt. docet, quoſdam adjuvari ut poſſint, multáque fieri poſſe, quæ nunquam fient. Sic Auguſt. lib.83. queſt. 68. invitatos ad cœnam venire potuiſſe ſcribit. Ad hoc auxilium etiam virtutum habitus, dona Spiritus ſancti, & gratiæ Sacramentorum ſpectant, quibus homini fideli præſtatur, ut aliquid boni agere poſſit, etiamſi numquam id facturus ſit; putà continere, martyrium pati, eleemoſynã dare, orare, jejunare, atque hujuſmodi alia permulta. Quemadmodum ait Auguſtin. Abraham vires habuiſſe continendi: & Ioannem Evangeliſtam martyrium obeundi.

Aug. lib. de bono conjugali c.21. lib. de virgin. c.44. lib. 10. confeſſ. c.5.

SCIENDVM verò hic eſt, auxilium ſufficiens hîc dici, non quia homo iſto præditus, ad agendum bonum ſine Dei motione, directione, illuminatione, inſpiratione, excitatione, protectione, bonæ voluntatis ſucceníione atque cooperatione ſibi ſufficiat, iſtíſque non indigeat (cùm fatendum ſit, nos per Ieſum Chriſtum ad faciendam juſtitiam per actus ſingulos adjuvari:) ſed quia per ſufficientem gratiam ſic Deus hominis voluntatẽ præparat, & dirigendo, protegendo, cooperando adjuvare paratus eſt, ut reverà ille ſic præparatus, bonum hoc, vel illud facere poſſit, etiamſi reipſa hoc acturus non ſit.

Celeſtin. ep. pro Proſpero & Hila. c.8. Aug. ep. 107.

EFFICAX gratia dicitur operatio Spiritus ſancti, qua propter Chriſtum Deus hominẽ ita vocat & excitat, inſtigat, illuſtrat, movet, afficit, dirigit, protegit, eique cooperatur, ut reipſa ſic vocatus credat, convertatur, ac bonũ faciat. De qua efficaci gratia infallibiliter & inſeparabiliter opus producẽte, ad quod datur, Ioa. 6. loquitur Dominus: *omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me.* Eſt ergo quędam Dei vox, intus in hominis corde loquens, & voluntatis ſuccenſio, quæ infallibiliter perſuadet, efficitque, ut homo conſentiat, voluntáſque obediat & acquieſcat. Nam quiſquis vocem illam audit, ille quoque venit. Hanc vocem, Gratiam Efficacem nominamus; quam electos infallibiliter audire ut cõvertantur, & uſque in finem perſeverẽt, probant illa Domini verba: *Et non rapiet illas quiſquam de manu mea.* & Apoſtoli Rom. 8. *Quos vocavit, hos & juſtificavit.* Vbi de vocatione ſecundùm propoſitũ æternę Dei voluntatis agit. Nam temporali vocatione multi vocantur, qui non juſtificantur; ut proſequitur Aug. lib. 83. quæſt. 68. & lib. 1. ad Simplicianum qu. 2. ubi Deum internè vocando

Efficax gratia deſcribitur.

Aug. lib. de grat. & lib. arb. c. 17.

Ioan. 10.

præbere vires humanæ volũtati docet, ut venire poſſit: attamen non ſtatim hominem ſequi, niſi Deus altiùs miſerendo congruè vocet, ſic ut venire faciat. Et libr. de corrept. & gratia cap. 7. omnes juſtificatos poſſe perſeverare, ſi volunt. Quod etiam definitur in Concil. Arauſicano can. 25. & Triden. ſeſſ. 6. capit. 13. Ex quo ſequitur, omnes juſtificatos habere Auxilium Sufficiens, quo perſeverare poſſint ſi velint: quia tamen non omnes perſeverant, ſequitur, non omnes habere finaliter Auxilium Efficax; de quo Ezechiel cap. 36. *Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis:* non ait, *ut poſſitis ambulare;* ſed *faciã ut ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis & operemini.* Cui Apoſtolus conſentiens ait, Deum operari *velle & perficere* quia videlicet Auxilio Efficaci hominis animam facit conſentientem, & voluntatem obedientem: non autem offerendo gratiam ſolùm cui acquieſcamus, ſi velimus, id facit ſed alta ſecretáque vocatione in corde hominis ſic operando, & ita voluntatem movendo, ſuccẽdendo & dirigendo, ut liberè vocationi occultæ obediat, acquieſcat, cõſentiat, velit, operetur, juxta illud Pſ. 36: *à Domino greſſus hominis diriguntur, & viã ejus volet.* De hac Efficaci Gratia loquitur Auguſtinus libr. de gratia & libr. arbit. cap. 5. *Vt Paulus de cælo vocaretur, & tam magna, & efficaciſſima vocatione cõverteretur, gratia Dei erat ſola, quia merita ejus erant magna, ſed mala.* Et lib. de prædeſtin. ſanct. cap. 8. *Hæc gratia à nullo duro corde reſpuitur, ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.* Vnde conſtat, efficacem gratiã non à præſcientia vel evẽtu, ſed ab efficientia effectus dici: & lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. docet, electis non ſolùm dari, ut perſeverare poſſint, ſi velint; ſed etiã dari ut velint, & certiſſimè perſeverent. Et lib. de Prædeſtinatione ſanctorum cap. 10. docet, prædeſtinationem eſſe gratiæ præparationem; gratiam verò eſſe ipſam voluntatis prçparationem per beneficia Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicumq; liberantur; ut habet lib. de bono perſev. cap. 14. Vnde ſequitur, præparationem gratiæ finaliter efficacis fundamentum eſſe prędeſtinationis. *Si enim Deus miſeretur, jam volumus* (inquit Aug. lib. 1. q. 2. ad Simplicianum,) *ad eandem quippe miſericordiam pertinet, ut velimus.*

ad Philip. 2.

Gregor. hom. 9. in Ezechielem.

Efficax gratia ab effectu dici.ur.

Efficacia gratiæ unde profluat? li. de corrept. & grat. c. 11. & 12.

Præparatio gratiæ efficacis eſt fundamentum prædeſtinationis.

Cap. CIV.

Vnde Gratiæ efficacia profluat?

VTRVM Gratiæ Efficacia pendeat ex voluntate divina, vel potiùs ab humana, non ſolùm priſcis ſeculis contra Pelagianorum reliquias; ſed etiam nunc gravis eſt concertatio; non ſolùm contra hæreticos, qui Deum actione Phyſica voluntatem paſſivè tantùm ſe habentem movere ad bonũ docent; ſed etiam contra nonnullos Eccleſiæ Doctores, qui plus æquo humanę voluntati tribuentes, ab humana voluntate Gratiam Efficacem dependere volunt, efficaciam gratiæ conſtituentes in aſſenſu & cooperatione voluntatis, quæ gratiam ex ſe non niſi ſufficientem, cooperatione ſua efficacem reddat; illudque Auxilium Sufficiens, ſive maius ſive minus in ſe ſit, efficax vocetur, cum quo voluntatis arbitrium pro ſua libertate cooperatur: illud verò inefficax dicatur, cùm quo arbitrium pro ſua eadẽ libertate non cooperatur, ut auxilii efficacia, vel ſinefficacia pendeat à libero conſenſu & cooperatione arbitrii voluntatis humanæ. Quam ſententiam B. Auguſt. in epiſtol. 107. ad Vitalem tanquam fidei adverſantem reprehendit, docens, efficaciã gratiæ non ab humana pendere voluntate, ſed à divina; quæ vocatione alta atque ſecreta ſic hominis agit ſenſum, ut accommodet aſſenſum. Non enim ſolùm Deus hominis voluntatem præparat & operatur docendo, pulſando, excitando, vel etiam quomodocunq; ſuadendo ac illuminando; ſed etiam majus lumen communicando, intenſiorem actum excitando, vel plures & diverſos motus inſpirando, quibus voluntas hominis ita alliciatur & prçparetur, ut infallibiliter cõſentiat. Novit enim Deus capacitatem & inclinationem humanæ voluntatis, omnesq; vias & modos, quibus ad conſentiendum inclinari, vel impediri poſſit; & ſua infinita ſapientia & potentia ea providere atque dare poteſt, quibus homo certiſſimè inclinetur; attamen liberè, quia remanet potentia non conſentiendi, vera, realis, & Phyſica, etiamſi futurum nõ ſit, ut homo ſic prçparatus diſſentiat; quia nimirum occulta inſpiratione, atque dilectionis & delectationis infuſione ita af-

Calvin. lib. 2. inſt. cap. 3. num. 10.

Efficacia gratiæ non à voluntate hominis dependet.

Molina diſput. 40.

Digitized by Google

ficiatur, ut libero ſuæ voluntatis arbitrio verum credat, nec ſuaſus tantummodo, ſed etiam perſuaſus & conſentiens abſcondat; atq; ut bonum velit, amet, operetur, & præcepta Dei obſervet. Quæ Dei efficax operatio cùm ſuaviter hominis voluntatem afficiendo, non autē violenter inflectendo, neq; motum neceſſitante prædeterminando fiat, nihil humanæ libertati officit; imò illam ſtatuit, gubernat, dirigit, hominémque infallibiliter perſeverare facit. Inde enim pendet certitudo atque infallibilitas prædeſtinationis, quòd electis Deus finaliter efficacem gratiam præparavit juxta illud Apoſtoli: *Quos enim prædeſtinavit, hos & vocavit*, (vocatione ſecundùm propoſitum, ut Aug. monet de corrept. & grat. c. 7.) *quos autem vocavit*, (ſecundùm propoſitum) *hos juſtificavit*, (ſecundùm propoſitum, quod adjunctā habet uſque in finem perſeverantiam:) quos autem ita juſtificavit, hos magnificavit. Quòd ſi vocatio efficax non à propoſito Dei, ſed ab humana voluntate penderet, nullus prædeſtinationi locus, ſed tantùm præſcientiæ relinqueretur; neque Apoſtolus dixiſſet: *ut ſecundùm electionem propoſitum Dei maneret: non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei: quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt; Iacob dilexi, Eſau odio habui.*

Ex gratia finaliter efficaci pendet certitudo prædeſtinationis.

Rom.9.

PRÆTEREA ſi efficax gratia in ſe à ſufficiente non eſſet diſtincta, ſed ab humana voluntate totum diſcrimē dependeret, ſequeretur, Apoſtolum non debuiſſe diſcretionem credentis ab infideli, gratiæ Dei tribuere, ſed libero hominis arbitrio, quod in fideli gratiæ acceptæ acquievit, cooperatione ſua & conſenſu gratiam ſufficientem efficacē fecit. Ac proinde contra intentionem Apoſtoli fidelis contra infidelem gloriari poterit, quòd inſpirationem admiſerit, quam alter rejecit, quòdque gratiæ cooperatus ſit, quam alter parem habens contempſit; interrogantique: Quis te diſcernit? quid habes quod non accepiſti? reſpondere poterit: diſcrevit me liberum voluntatis meæ arbitrium: non accepi conſenſum neq; cooperationem ab alio, ſed ex meipſo: inſpirationem accepi, quam alter mihi in gratiæ donis par, non admiſit. Neque ſuffecerit dicere, quòd liberum talis hominis arbitrium fuerit gratia ſufficiente præparatum, ut poſſet credere, aut bene operari. Nam etiam Pelagius liberum hominis arbitrium doctrina præparari oportere aſſerebat: contra quem Aug. ex Apoſtolo non ſolùm poſſe credere, ſed etiam ipſum credere donum eſſe Dei oſtēdit; & Deum in nobis operari, *non ſolùm ut poſſimus velle, ſed etiam ut velimus*; quoniam Deus vocatione illa ſecundùm propoſitum, ſic hominis agit ſenſum, ut divinę vocationi accommodet aſſenſum: ſic cor hominis movet, ut acquieſcat, obediat, convertatur: ſic hominis cor durū emollit, ut à nullo quantumvis duro corde reſpuatur. non enim Deus exſpectat præviſam obedientiam, ſed prętat & efficit tollendo cordis duritiem; juxta illud Ioan. 6. *omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me.* Vbi infallibilitas effectus non habet pro cauſa ſtudium diſcipuli, ſed excellētiam Magiſtri, ſecundum illud Iſaiæ 54: *Erunt omnes docibiles Dei*, ſive, docti à Deo. De quibus Pſalm. 93: *beatus homo, quem tu erudieris Domine.* & Pſal. 37. *à Domino greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet.* Nam *non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis*, ut ait Apoſtolus 2. Cor. 3. Neque tamen ita diriguntur greſſus noſtri à Deo, ut non etiam eoſdem nos dirigamus, juxta illud Proverbiorum 15. *vir prudens dirigit greſſus ſuos.* Quare Dei gubernatio atque directio homini lapſo ad ſingulos actus bonos prævia & neceſſaria minimè voluntatis adimit libertatem, ſed adjuvat, ne ſua imbecillitate, & ad malum pronitate, à bono operando deficiat, liberáq; ſua electione Deum deſerat. Sic autem Dei efficax directio hominis voluntatem agit, ut eam ſibi ſubjiciat, & ſequi libere faciat; non ſolùm vocando, prout viderit homines ex præviis quibuſdā affectionibus ſecuturos, ſed efficiendo, ut ſequi velint, atque libera electione ſequantur.

Diſcretio fidelis à non credente à gratia eſt.

1. Cor. 4.

Aug. lib. de grat. Chriſti cap. 10.

ad Philipp. 1.

Philippen. 2.

Aug. lib. de prædeſt. ſanct. cap. 8.

Efficax directio cum libertate conſiſtit.

CAP. CV.

Quomodo Libertas Arbitrii conſiſtat cum efficaci Gratia Dei.

CVM efficax Dei gratia hominis voluntatem adjuvet, dirigat, moveat, inclinet, flectat, diſponendo, præparando, ſuccedendo, & afficiendo, ſic ut modum libero agenti congruum non impediat, ſed motum naturalem agere ſinat; conſequitur, liberum arbitrium per efficax Dei auxilium non tolli,

Efficax gratia quomodo cum libertate conſiſtat.

Digitized by Google

tolli, nec ejus liberam cooperationem excludi, ſed econtra ſtatui, confirmari, dirigi. Et quamvis efficax Dei auxilium hominis volũtatem ſic dirigat, ut infallibiliter & indeclinabiliter bonum velit, conſentiat, faciat, eligat, obediat, cooperetur; attamen voluntas in ſe ad oppoſitum flexibilis remanet, & ita libero ſuo nutu ſe in hanc partem, quam eligit, inclinat, ut poſſit eandem partẽ non eligere, & id etiam quod amplectitur & vult, reſpuere atque nolle, licet de facto nunquam eveniat, ut quanq̃ poſſit, reſpuat & non velit quoniam ipſa efficax gratia ſuaviter hominis cor emollit, ducit, & ſic afficit, ut non reſpuatur, ſed homo velit, conſentiat, obediat, operetur, præviámque gratiam ſequatur; ſicut ſcriptura variis locis indicat, per Ezechielem dicendo: *faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis & operemini.* Item, *Deus operatur velle & perficere:* ac *donum Dei eſſe credere*, & *pati pro Chriſto.* Quam doctrinam Auguſtin. plurimis locis ex ſcriptura ſacra validiſſimè confirmat; cujus aperta & conſtãs ſententia eſt, quòd efficax Chriſti gratia à nullo duro corde reſpuatur, quodque liberum arbitrium per illam non tollatur, ſed adjuvetur atque roboretur, ut illam ſequatur, & conſentiendo cooperetur Epiſt. 106. *gratia*, inquit, *meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici, comitante, non ducente; pediſſequa, non prævia volũtate*: ibidémque aliquoties repetit, per gratiam voluntatem præveniri & præparari. Quomodo autem Deus præveniat, explicat epiſt. 107. & lib. 1. ad Simplician. quæſt. 2. dicens, *velle noſtrum, & Dei eſſe, & noſtrum: Dei quidem vocando; noſtrum autem ſequendo.* Et libr. de gratia & libr. arbitr. cap. 5. *ut Apoſtolus*, inquit, *efficaciſſima vocatione converteretur, gratia Dei erat ſola. quoniã ſcilicet voluntas humana non cooperabatur in actione vocanti Deo, quæ præveniebatur & præparabatur ut cõverti vellet. Vt* (enim) *velimus* (ait ca. 17.) *ſine nobis operatur; cùm autẽ volumus, & ſic volumus, ut faciamus, nobiſcũ cooperatur. Certum namque eſt, nos velle cùm volumus; ſed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum eſt, quòd præparatur voluntas ejus à Domino.* Præparatur autem voluntas hominis interna inſpiratione, illuminatione, ſuaſione, congrua vocatione, excitatione, delectationis infuſione, accomoda perſuaſione: deinde ipſa voluntas ſic præparata & illuſtrata, per Spiritum Sanctũ bona deſideria afflantem, & voluntatem ad boni amorem ſuccendentem adjuta, inſpirationi atque internę ſuaſioni libera obedientia aſſentitur. Vt autem iſta luculentiùs intelligantur, obſervandum eſt, Deum variis modis poſſe humanam voluntatem inclinare ad aliquid appetendum vel fugiendum.

Infallibiliter & indeclinabiliter agi, cum libertate conſiſtit.

Ezech. 11. & 36.

Philippen. 1. & 2. Ioan. 15.

lib. de prædeſt. ſanct. cap. 8. lib. de corrept. & grat c. 14. Deo volenti ſalvum facere, nullu humanum reſiſtit arbitrium. Enchir. 95.

Præparatio voluntatis à Deo.

Quot modis Deus humanam voluntatem flectere poſſit?

Primo efficienter & Phyſicè, illam immediatè ita movendo, & potenter ad unum determinando, ut humanæ poſtea non ſit electionis motioni obtemperare vel refragari, neque ſit voluntatis ſe proprio motu flectere, Deóq; operanti cooperari; ſed tantùm inflexibili affectu ſequi, & propèſe obſequi. Quo modo aſinam Balaam Deus loqui, & Maris Rubri Iordaniſque aquas contra naturæ legem erectas, ſtare fecit. Hoc modo impius Calvinus Deum in nobis bona efficaciter operari docet, abſque ulla cooperatione liberi arbitrii. Sed hęc ſententia Scripturæ Sacrę, Conciliis, & omnibus Eccleſiaſticis Scriptoribus adverſatur; ideoq; à Concilio Triden. jure damnata eſt. Quanquã enim Deus ſic hominis voluntatem flectere & afficere poſſit, ut neceſſariò ſequatur; id tamen ordinarius divinę providentię modus non patitur, juxta quem Deus omnia quæ creavit, ſic adminiſtrat, ut etiam ipſa proprios exercere & agere motus ſinat. Providẽtia enim ſua Deus res omnes in fines ſuos dirigit, ſalva rei cujuſque naturali proprietate & conditione, inviolatóque cauſarum ſecundarum agendi modo; quæ ab efficaciſſima Dei voluntate habent non ſolùm quòd ſint & agãt; ſed etiam, quòd hoc modo, putà liberè, contingẽter aut neceſſariò; ut docet D. Thom. 1. p. q. 19. art. 8. & q. 22. art. 4.

Calvin. lib. 2. Inſtit. c. 3. num. 9. 10. 11. 12.

Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 4.

Aug. lib. 7. de civit. c. 30. In Pſ. 148.

Secundus modus eſt, ut Deus efficienter, & immediatè voluntatem flectat, eam impreſſa virtute tranſeunte ſuccendendo, movendo, & applicando ad opus, reſervato tamen ei ſuo naturali agendi modo, videlicet per modum liberæ electionis & cooperationis. Sic enim divina cooperatio cum ſecundis cauſis etiam liberis concurrit, ut non ſolùm eis dederit, & conſervet virtutes operatrices; ſed etiam eas moveat & applicet ad opus; juxta ſcripturam Actor. 17. *In ipſo vivimus, movemur & ſumus.* Roman. 9. *Quoniam ex ipſo, & in ipſo, & per ipſum ſunt omnia.* & 1. Cor. 12. *Omnia in omnibus operatur.* Epheſ. 1. *Qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ.* & Sapientiæ 8. *omnia in menſura, & numero, & pondere diſponit.* & Iſa. 26. *Omnia opera noſtra in nobis operatus es Domine.* Quæ Scri-

Deus immediatè voluntatem movet, eidémq; ſalvo agendi modo naturali cooperatur.

pturæ

ptura diſertè ſignificant, particulares rerum effectus non ſine Dei cooperatione à ſolis cauſis ſecundis immediatè produci, ſed unum & eundem effectum à Deo & à cauſa ſecunda immediatè attingi & produci, idque ſimul tempore, nec unâ, ſed pluribus actionibus; quarũ nulla ſuperflua ſit, quia pluriũ ſint cauſarum diverſi ordinis. Nam Deus ut cauſa efficiens duplicem habet operationem; VNAM immanentem, quæ ſcilicet eſt intellectio & volitio divina; ALTERAM verò tranſeuntem, quę reipſa effectus eſt, ut vi potentię divinæ exiſtẽs. atque iſta Dei operatio formali ratione diſtinguitur ab actione tranſeunte cauſę ſecundæ, quæ effectus eſt, ut à ſecunda cauſa productus. Attingitur quidem ſimul tempore idem effectus utraque operatione, ſed tamen natura prius per divinam, quæ eſt prima cauſa, ab omni alia independens, virtutem operatricẽ cauſæ ſecundæ conſervans, & ad operãdum movens & applicans, ſalva cujuſq; cauſę operandi conditione & modo. Sicut enim Deus cauſas naturales, fortuitas, & liberas inſtituit; ita earũdem vim operatricem conſervat, ad operationẽ modo ſibi congruo movet, & ad finem reſervato earum agendi modo dirigit; ut clarè docet Aug. lib. 5. de civit. ca. 9. & ſequent. Et quemadmodum in operationibus naturalibus cauſæ ſecundę dicta cooperatione Dei ad effectum naturalem producendum indigent, & ſine illa nullam operationem exercent; ita in actionibus ſaluciferis, & ſupernaturalibus, præter virtutem ad operandum ſufficientem, Chriſti beneficio homini collatam, opus eſt ſpeciali Dei auxilio ſupernaturali, quod liberum hominis arbitrium ad bene operandum excitet, ſuaviter moveat, & ad perſeverandi cõſtantiam foveat, confirmet, dirigat. De quo Dominus Ioannis 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Quia verò hęc Dei motio nihil aliud eſt, quàm virtus per modum tranſeuntis à Deo impreſſa virtuti naturali, dum illa ut inſtrumento actionem perficiendam utitur: manifeſtum eſt, quòd hęc Dei motio, ſive naturalis cauſæ uſus, modum agendi cauſæ ſecundæ non tollat, ſed omnino inviolatum ſinat. Hoc modo Deum inclinare hominum voluntates ad bonum efficaci ſuæ gratiæ auxilio, ſalva liberi arbitrii naturali operatione, docet paſſim B. Auguſtinus. *Confitendum eſt,* inquit, *quòd agit Omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, ut per eos agat, quod per eos agere voluerit. Dominatur enim voluntatibus eorum, ut eas inclinare poſſit, quò voluerit, & quando voluerit, & eo modo quo voluerit. Quis enim tam impiè deſipiat,* (ait Enchir. 98.) *ut dicat, Deum malas hominum voluntates quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non poſſe convertere? Sed cùm facit, per miſericordiam facit: cùm autem non facit, per judicium non facit, quoniam cujus vult miſeretur, & quem vult indurat.* Lib. de grat. Chriſti cap. 24. ex capit. 15. Heſter oſtendit, Deum occulta poteſtate interiùs operari in hominum cordibus non ſolùm veras revelationes, ſed etiam bonas voluntates. Reſpexit Petrum Dominus, & interioris hominis uſque ad exterioris lacrymas movit, & produxit affectum. Lib. de gratia Chriſti. c. 45. ex Ambroſ. & c. 47. docet, in eo catholicos à Pelagio propriè diſſentire, quòd teneant, ipſam voluntatem bonam, & actionem Dei auxilio per Chriſtum produci, ut ſine illo adjutorio nihil bene velimus & agamus: Pelagius autem dicat, Chriſti gratiam non conſiſtere in inſpiratione charitatis, ſed in revelatione doctrinę, ſuaſione, excitatione, exẽplis & remiſſione peccatorum. lib. de grat. Chriſti c. 47. & 10. Cùm autem Deus ſic in hominum cordibus operatur velle & perficere, omnemque bonum animi motum, quo in Dei aut proximi amorem tendimus, proprium voluntati humanę operandi modum relinquit, quia ejus infinita poteſtas efficaciſſimaq; voluntas omnem in ſe continet operandi modum, efficitque, non ſolùm ut res ſint & operentur, ſed etiam ut ſic & hoc modo. Auguſtini ſententiam hac in parte ſequitur Divus Thomas 1. part. q. 105. art. 5. Lib. 3. contra gent. c. 90. & q. 3. de potentia. ar. 7. Item 1. p. q. 19. ar. 8. & q. 22. ar. 4.

Deus ut cauſa efficiens duplicem habet operationem.

Sicuti eſſe, ita & moveri à Deo eſt.

Aug. lib. 5. de civit. c. 9. 10. & 11. & li. 7. c. 30. S. Thom. 1 p. q. 19. ar. 8. & q. 22. ar. 4.

Motio Dei quid ſit.

Aug. libr. de grat. & libr. arbit. c. 21.

TERTIO, Deus humanam voluntatem inclinat efficiẽter quidem, ſed mediàte aliqua forma, quam imprimit: ſicut infundendo gratiam & virtutes, inclinat voluntatem ad bonas actiones. Amor enim inſtar ponderis eſt, affectũ inclinantis in rem amatam. Vnde ſi tantus amor veritatis & juſtitiæ inſpiretur hominis animo, ut ita oblectet animũ, ut quidquid aliud voluptas ſeu dolor ſuaſerit, delectatio illa ſuperet, per talẽ cordis affectionem voluntas inclinatur, ut cum gratia cooperetur; ut docet Auguſtin. lib. de gratia Chriſti cap. 6. lib. de corrept. & gratia cap. 12. lib. de ſpir. & lit. cap. 34. lib. de grat. & lib. arb. cap. 16. & 17. docet, petendam à Deo magnam volun-

volũtatem, quæ ſit efficax.& c. 20.& 21. ait, Deum corroborare dãdo fiduciam; in fugam convertere, immiſſo timore.

Deus voluntatem inclinat perſuadendo.

QVARTO, voluntatem Deus inclinat objectivè, per internam ſuaſionem efficaciter perſuadẽtem. Nam ſi bonos oratores ita rationibus propoſitis atque eloquii ſuavitate hominũ animos, quò volunt, rapere videamus, ut quod lubet perſuadeant; quantò magis divina ſapientia id efficere ſalva hominis libertate poterit? Hoc etiam modo Deum inclinare hominum corda, ut quod verum & bonum eſt, credatur, ametur, & perſuadeatur, docet Auguſt. libr. de gratia Chriſti cap. 7. 10. & 13. oſtendens, Novi Teſtamenti gratiam non in ſolo pulſu, aut ſuaſione quamvis interna conſiſtere, verùm in cordis apertione, & in perſuaſione. Quantumvis enim quis ſit excitatus foris & intus, efficaciter præparantem Chriſti gratiam non habet, niſi velit, credat, convertatur, conſentiat, nec ſuaſus tantummodo, ſed etiam perſuaſus abſcedat; ut docet Auguſtin. lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. libr. de ſpir. & lit. cap. 34. epiſt. 107. vocatione alta & ſecreta ſic hominis agit ſenſum, ut accommodet aſſenſum. lib. de grat. Chriſti c. 47.

Actor. 16.

QVINTO, Deus hominis voluntatem inclinare, flectere & movere objectivè quidem, & efficaciter poteſt, ſed ita, ut non tam ex energia perſuaſionis cõſenſus ſequatur, quam ex diſpoſitione voluntatis, quam Deus prævidet infallibiliter acquieturam, ſi hoc vel illo modo, cum his aut illis circumſtantiis vocetur. Nimirum cùm Deus aliquid interna ſuaſione ſic proponit, ut aptam eſſe ad conſentiendum voluntatem prævideat: quomodo Apoſtolum Paulum vocaſſe ponitur, efficiendo, ut tale viſũ ejus mẽti occurreret, quale requirebatur, ut mẽs illa & voluntas refractaria retorqueretur & cogeretur ad fidem. Hoc modo Deum trahere homines ad fidem, & facere eos velle credere, docent nonnulli elegantes Auguſtin. tractatus 26. in Io. lib. 1. ad Simplic. q. 2. cujus miſeretur, ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat. & li. 2. de bono perſever. cap. 14. dicit, quoſdam naturaliter divinum habere munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant. libr. de ſpir. & lit. c. 34. Deum ſuaſionibus bonis, internis inſpirationibus, atque viſorum immiſſione cum anima dicit agere ut velit, iſtâque ratione ipſam voluntatem bonã eſſe donum Dei. Vnde colligunt, gratiam efficacem infallibiliter effectum producentem, non tam ad gratiam adjuvantem, quàm excitantem pertinere; nihilq; aliud eſſe, quàm ſuaſionem Dei internam, qua ita vocatur aliquis, ut aptum eſt ei, ut vocantem non ſpernat, propoſito ſcilicet ei objecto eo modo, loco, tẽpore, ac cum omnibus aliis circumſtantiis, quibus ingenio ejus congruere Deus prævidit.

Aug. tract. 26. in Ioan.

Quatuor poſteriores modi voluntatem inclinandi cum libertate cōſiſtunt.

EX HIS quatuor poſterioribus modis, quocumque Deus utatur, manet integra voluntatis libertas, cùm efficaci gratia Deus ita voluntatem moveat, ut proprium habere motum, congruumq; ſibi agendi modum permittat.

CAP. CVI.

Vtrùm efficax gratia non ſolum reſpui poſſit, ſed etiam à voluntatis obedientiâ nonnunquam actu diſiuncta ſit?

Auguſt. li. de grat. Chriſti. cap. 47. Molina diſput. 40.

REIECTA eorum ſententia, qui à libero conſenſu & cooperatione arbitrii hominis pendere dicunt, quòd gratiæ prævenientis auxiliũ efficax aut inefficax reddatur, cum B. Auguſtino dicimus, auxilio gratiæ efficacis ita hominis voluntatem præparari & moveri, ut hujuſmodi gratiæ excitanti atque vocanti, ſive adjuvãti, homo infallibiliter acquieſcat, & per intellectũ aſſentiendo, & per voluntatem cooperando; attamen liberè, quoniã hæc gratia Dei adjunctam habet infallibilitatẽ, non autem neceſſitatem. Liberè enim homo aſſẽtitur, credit, pœnitentiã agit. ſic enim illa gratia movetur, ut eam non credendo, & non cooperando abjicere poſſit; non quòd ſimul conſiſtere queat, ut aliquis inſpirationem accipiat, & eãdem abjiciat; vel quòd Deus moveat hominem, & is ſimiliter non moveatur; aut quòd Deus operetur velle in aliquo, & is non velit: ſed quia ſic homo inſpirationem recipit credendo, ut tamen poſſit ſi velit non credere. Sic enim liberè mens hominis agit, conſentiendo & illuminationem recipiendo, ut per flexibilem in oppoſitum arbitrii libertatem poſſit per intellectum non aſſentiri, & aſſenſum abjicere per diſſenſum; ſimiliter per voluntatem non cooperari, nec acquieſcere,

An à liberi arbitr. cooperatione pendeat, ut præveniens auxilium efficax vel inefficax ſit

Gratia efficax habet adiunctam infallibilitatem, non autem neceſſitatem.

Digitized by Google

acquieſcere, quia ad pios actus à Deo

ſuaviter homo movetur, retento ſuo naturali operandi modo. Vnde per efficacem gratiam voluntas ſic à Deo movetur, ut libera electione cooperetur, nec unquam Dei operationem irritam fruſtraneamque reddat. Proinde fieri nequit, vt efficaci gratia Deus hominem moveat, & ſimul quòd homo non moveatur: ſed hæc neceſſitas eſt tantùm conſecutionis, & conditionata, ſeu ex ſuppoſitione & in ſenſu compoſito, quæ nullam conſequentis abſolutam neceſſitatem inducit; nec libertatem, vel ad oppoſitum poſſibilitatem tollit; ut expreſsè Divus Thomas docet 1. 2, quæſtione decima, articulo quarto; & prima parte, quæſtione centeſima quinta, articulo quarto; & ante ipſum Beatus Auguſtinus libr. de prædeſtinat. Sanctorum capite octavo: *Hac gratia à nullo duro corde reſpuitur.* & libro de bono perſeverantiæ capite octavo; libro de correptione & gratia capite duodecimo; & libro primo ad Simplicianum quæſtione ſecunda, dicit, effectum miſericordiæ Dei non eſſe in tali hominis poteſtate, ut fruſtra ille miſereatur, ſi homo nolit. Nam quomodo verum eſſet: *Omnia quæcumque voluit fecit*; ſi volens abſolutè facere ut homo credat, id tamen ſi homo velit efficere, nequeat? Quòd autem nulla creatura ita divinæ gubernationi obſiſtere queat, ut ad illum finem non tendat, ad quem illam Deus efficaciter tendere velit, ſcriptura disertè pronunciat, Geneſis quinquageſimo: *Num Dei poſſumus reſiſtere voluntati?* Heſter decimotertio: *Non eſt, qui ejus poſſit reſiſtere voluntati.* Roman. nono: *Voluntati ejus quis reſiſtit?* Sapientiæ octavo: *attingit à fine uſque ad finem fortiter.* & capite duodecimo: *ſubeſt tibi, cùm volueris, poſſe.* Pſalm. centeſimo decimo tertio, *Omnia quæcunque voluit fecit. Ipſe mandavit & creata ſunt.* Pſalm. centeſimo quadrageſimo octavo. Ac poſtremò: *Ipſe operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ*, Epheſ. primo. Vnde Boëtius libro tertio de conſolatio. Philoſoph. proſa undecima: *Non eſt aliquid, quod ſummo bono velit aut poſſit obſiſtere.* Auguſtinus libro de corrept. & gratia capite decimoquarto: *Non eſt dubitandum, voluntati Dei hominis voluntatem reſiſtere non poſſe. Si enim aliquid voluntatem Dei poſſet impedire, omnipotens non eſſet*, ait Enchiridii capite nonageſimo ſexto, & nonageſimotertio. Divus Thomas prima parte, quæſtione centeſimatertia, articulo ſeptimo & octavo dicit, tantam eſſe divinæ providentiæ atque gubernationis certitudinem, efficaciamque, ut nulla res ejus vim ſubterfugere, aut ei reniti poſſit.

Neceſſitas conditionata nullam conſequentis abſolutam neceſſitatem inducit.

1. p. qu. 19. art. 8.

Efficax gratia à nullo reſpuitur, licet reſpui poſſit.

Pſalm. 113.

nulla creatura divinæ providentiæ obſiſtit.

Providentia Dei certitudo.

CAP. CVII.

De diviſione auxilii; ſeu Gratiæ efficacis.

EFFICAX Gratia in *Operantem* & *Cooperantem* dividitur. OPERANS eſt quæ facit, ut conſentiamus & velimus: COOPERANS verò; quę facit, ut quod voluerimus, impleamus. Quam diſtinctionem Auguſtinus tradit libro de gratia & libero arbitrio capite decimoſeptimo: *Ipſe ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* & infra: *ſine illo, vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.*

De gratia operante, & cooperante. Gratia operans. Gratia cooperans.

HANC partitionem Gratiæ Auguſtinus ex Apoſtolo ad Philippenſes 2. accepit: *Deus eſt, qui operatur in nobis velle & perficere, pro bona voluntate.* Vnde conſtat, iſtam partitionem Gratiæ non ad habitum gratię, qui formaliter ſanctificat, ſed ad auxilium ſpeciale efficax pertinere? Illud enim auxilium Operans Gratia vocatur, quod primum deliberatę voluntatis actum in homine efficit: qualis eſt, Converſio, ſive ab infidelitate ad fidem; ſive à peccatis ad pœnitentiam.

Auxilium ſpeciale, gratia operans, vel cooperans dicitur. Operans gratia quæ?

ILLVD autem auxilium, vocatur Gratia Cooperans, quod conſequentes actus voluntatis efficit: quales ſunt, velle orare, ſacramenta velle ſuſcipere, velle bona opera facere; ita ut *Gratia Operans* ſit auxilium ſpeciale efficax, reſpectu primi actus boni voluntatis: *Gratia* verò *Cooperans*, ſit auxilium ſpeciale, reſpectu actuum bonorum ſequentium, ſive internorum ſive externorum.

Quid gratia cooperans?

SED hîc non immeritò quærat aliquis: An primum voluntatis deliberatę bonum actum libera electione faciamus conſentiendo; an, ut contendunt Sectarii, non propriè efficiamus, ſed immiſſum à Deo neceſſariò recipiamus?

Quomodo Deus primũ voluntatis deliberatæ actum operetur in nobis, ſine nobis.

Digitized by Google

Seſſ. 6. can. 4.

Respondendvm tam ex Scriptura Sacra, quàm ex B. Auguſtini doctrina, Concilium Tridentinum, rejecta Lutheri & Calvini erronea ſententia, definiviſſe, primum etiam deliberatę voluntatis bonum actum effici non ſolùm à Deo per auxilium ſpeciale efficax, ſed etiam à voluntate per liberum arbitrium. Ideoque *illud velle, Dei eſſe, atque noſtrum: quia nos in eo cooperamur Deo; nec Deus illud operatur ſine nobis, ſed facit nos velle*; ſicut ait Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum quæſtio. 2. *ut velimus, & ſuum eſſe voluit & noſtrum; ſuum vocando, noſtrum ſequendo.* & libr. 2. contr. 2. epiſt. Pelag. cap. 8. *homo præparat cor, non tamen ſine adjutorio Dei, qui tangit cor.* & poſtea: *Os aperimus illius adjumento, & opere noſtro.* & tractatu ſeptuageſimo ſecundo in Ioannem, loquens de opere fidei, ſeu de credere: *Hoc*, inquit, *operatur in nobis, non tamen ſine nobis.* Item ibidem: *operanti in ſe Chriſto, cooperatur homo ad ſalutem æternam ac juſtificationem ſuam.* Ex quibus evidens eſt, Auguſtinum docere, quòd homo non tantùm paſſivè ad actus pietatis internos concurrat, ſed quòd verè illos efficiat, Phyſicè cooperando Deo, volendo, id eſt, liberè producendo actum volendi.

Aug. libr de grat. & libr. arb. cap. 5. 14. & 17.

Sed quomodo igitur Auguſtinus dicit, operari Deum ut velimus ſine nobis?

Respondeo, Auguſtinum in eodem actu duplicem cauſam obſervaſſe; ſcilicet efficientem Phyſicam, atque moralem. Secundùm prius cauſæ genus, velle, eſt Dei & noſtrum, quia Deus operatur ut velimus, non ſine nobis liberè conſentientibus, dum volumus. At ſi cauſam ejuſdem actus moralem conſideres, id eſt, cauſam moventem, ſuadendo, hortando, conſulendo; ea ſolus eſt Deus: voluntas enim ſecundùm hoc genus cauſę tantùm eſt mota, non movens. Non enim ipſa ſe voluntas impellit ſuadendo & conando ut velit, quod non vult; ſed Deus per inſpirationes intus animę loquens ei perſuadet, ut velit, quod antea nolebat.

conſiderando cauſam moralem, Deus operatur ſine nobis.

Hæc eſt igitur Gratia operans, ſive præveniens, quæ omnem conatum & induſtriam hominis prævenit, & operatur ut velimus, quod antea nolebamus, ſine nobis operantibus, aut conatu pr[illegible]io laborantibus ut velimus; non tamen ſine nobis liberè conſentientibus, quando volumus.

Gratia operantis proprius effectus quomodo ſine nobis, & ſimul non ſine nobis.

Ad primum voluntatis bonum actũ gratia operante indigemus.

Ex quibus conſequitur, ad ſolum primum voluntatis bonum actum requiri gratiam operantem; ad reliquos autem ſubſequentes neceſſariam tantùm eſſe cooperantem. Nam poſteaquam cœpimus velle ad Deum converti, jam non tantùm per liberum voluntatis arbitrium producimus Deo adjuvante reliquos actus, ſed etiam Deo cooperante nos impellimus atque incitamus ad eos, rogando, pœnitendo, ſacramenta petendo. Quam diſtinctionem Gratiæ operantis & cooperantis indicat Auguſtinus libro de gratia & libero arbitrio cap. quinto, dicens: *ut Apoſtolus Paulus de cælo vocaretur, & tam magnâ & efficaciſſimâ vocatione converteretur, gratia Dei erat ſola, quia merita ejus erant magna, ſed mala:* id eſt, quia nullum prævium ad converſionem ſtudium fuerat, nullus conatus, nullum bonum meritum præceſſerat. Hinc fidem non petitam concedi, ait, ut ei petenti cetera concedantur: & in Pſalmo quinquageſimo octavo: *Nolentem Deus prævenit ut velit; volentem ſubſequitur, ne fruſtra velit.* Enchir. trigeſimo ſecundo, & Gregorius homilia nona in Ezechielem, libro de gratia & libero arbitrio capite decimoſeptimo: *ſine illo operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, nihil ad bona pietatis opera valemus.* In eandem ſententiam ſermone decimotertio, de verbis Apoſtoli, ſcribit, nos agi à Spiritu ſancto, & demum ei cooperari. Nam *viva rationabiliſque materies habet ab ædificante donatum, ut etiam labore proprio quærat augmentum*, inquit Leo ſermone decimo de paſſione Domini. Et Bernardus libro de gratia & libero arbitrio: *Quod à ſolâ gratiâ cœptum eſt, pariter ab utroque perficitur, ut mixtim, non ſigillatim; ſimul, non viciſſim, per ſingulos profectus operentur. non partim gratia, partim liberum arbitrium; ſed totum ſingula opere individuo peragunt. totum quidem hoc, & totum illa; ſed ut totum in illo, ſic totum ex illa.*

lib. de grat. & lib. arb. cap. 14.

Greg. hom. 9. in Ezech.

Leo ſerm. 10. de paſſ.

(***)

Cap. CVIII.

De Gratiâ præveniente, & ſubſequente.

Gratia præveniens.

SOLET inſuper gratiæ partitio fieri in *Prævenientem* & *Subſequentem*, ex Pſalmo quinquageſimo octavo: *Miſericordia ejus præveniet me*; & Pſalmo vigeſimo ſecundo: *Miſericordia tua ſubſequetur me*. Sed hæc partitio ſuperiores tantùm includit, nihil autem novi continet; quia *Gratia* Excitans poteſt dici *Præveniens*; & Adjuvans, *Subſequens*. Rurſus Gratia *operans* dici poteſt *Præveniens*; & *Cooperans*, *ſubſequens*. *Prævenit ut velimus*, (inquit Greg. hom. 9. in Ezech.) *& ſubſequitur ne inaniter velimus.*

Gratia ſubſequens.

DENIQVE omnis gratia prior dici poteſt *præveniens*, reſpectu poſterioris; ut Auguſtinus libr. de natura & gratia cap. trigeſimo ſecundo indicat his verbis: *prævenit ut ſanemur, & ſubſequitur, ut ſanati vegetemur: prævenit ut vocemur, & ſubſequitur ut glorificemur: prævenit ut piè vivamus, & ſubſequitur, ut cum illo ſemper vivamus.* Et epiſtola centeſima ſexta: *gratia meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici; comitante, non ducente; pediſſequâ, non præviâ voluntate.*

Cap. CIX.

Vtrùm eveniat, quòd ex duobus hominibus pariter affectis, ſi eandem omnino ſpecie gratiam properantem accipiant, alter credat, vel pœnitentiâ agat, alter verò non?

Molina: contra quem vide Bellar. l. 1. de grat. & li. arb. c. 13. & l. 6. c. 15.

QVIDAM arbitrantur, non ſolùm fieri poſſe, ſed etiam plerumque accidere, ut ex duobus ſimiliter affectis, & pari ſeu eâdem præoperante gratia excitatis & adjutis, unus libera voluntate gratiam ſequendo credat; alter verò libera voluntate gratiæ reſiſtendo non credat: ſed Apoſtolus priori Corinthiorum quarto, hos confutat dicendo: *Quis te diſcernit? quid habes quod non accepiſti? ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Vbi prohibet fideli, ne adverſus infidelem infletur, quaſi cum diſcernat ſuum liberum arbitrium, cùm diſcernat Dei donum, quod illi datum eſt, & alteri non eſt datum. Et ad Philippenſes capite 2. præoperantem gratiam in eo conſtituit, quòd *Deus operetur velle in nobis, & operari*: & Ezechielis trigeſimo ſexto: quòd *faciat in præceptis ambulare*: Pſalmo octogeſimo quarto, in eo, quòd *averſam voluntatem Deus ad ſe convertat.* Non enim Deus facit velle in eo, qui non vult; nec facit ambulare eum, qui non ambulat; nec facit operari eum, qui non operatur; nec convertit eum, qui averſus remanet. Vnde cùm Eccleſia gratiam præoperantem infidelibus ut credant, orationibus impetrare nititur; non in omnibus, ſed in eis ſolis qui credunt, exauditur. Nam ſi quempiam plurimùm excitari noſceret, qui tamen nondum crederet, pro tali orare non ceſſaret, donec crederet: & duobus æqualiter excitatis, pro eo qui credidiſſet, peculiares Deo gratias ageret, quòd cum Deus ſuæ gratiæ operatione convertiſſet. Vnde ex orationibus Eccleſię ipſam credendi voluntatem, atque mentis ad conſentiendum obedientiam, non autem ſolam gratiæ oblationem, ſeu exercitationem, Dei donum eſſe colligimus. Quid enim pro nolentibus credere oramus, niſi ut in illis Deus operetur velle? ut ſæpe Auguſtinus inculcat libro de prædeſtinat. Sanctor. cap. octavo: & Enchirid. cap. trigeſimoſecundo: epiſtola nonageſimaquinta, & centeſima ſeptima: ubi docet, operari Deum in nobis velle, non tantùm efficiendo quantum in ipſo eſt, ut velimus, offerendo ſcilicet gratiam, cui acquieſcamus ſi velimus; tanquam conſentire vel non conſentire, obedire vel non obedire ita noſtrum ſit, ut ſi velimus, fiat: ſi autem nolimus, nihil in nobis Dei operationem valere faciamus. Nam Vitalem iſta ſentientem, Auguſtinus Epiſtola centeſima ſeptima reprehendit, aſſerens, omnino confitendum eſſe, quòd *Deus vocatione altâ & ſecretâ in corde hominum operans ſic hominis agat ſenſum, ut evangelicæ doctrinæ accommodet aſſenſum: ſic hominis voluntatem afflatu ſuo dirigat & moveat, ut ipſa velit & obediat.* Nam à Deo poſcimus ipſum velle bonum, ipſum credere, ipſum converti, ipſum facere Dei præcepta, facere bonum & declinare à malo: quæ à Deo eſſe data intelligi nequeunt, niſi habeantur. Cùm enim juxta illam B. Auguſtini vulgatiſſimam orationem (quam Pelagius ferre non poterat) *Da quod jubes*,

Ex orationibus Eccleſiæ convincitur, converſionem & operationem voluntatis, Dei donum eſſe.

Deus operatur conſenſum in bonũ.

oratur; non rectè Deus intelligeretur dediſſe quod jubet, quamdiu quod ille juſſit, non impletur. Hinc Auguſtinus ſpecialem Chriſti præoperantem gratiam, non in ſolo pulſu aut ſuaſione quamvis interna conſtituit; verùm in cordis apertione, & in perſuaſione, ac in eo quod bonum, & verum eſt, creditur, & agitur; ut inde perſpicuum ſit, neminem omnino quantumvis excitatum foris & intus, habere Chriſti præoperantem gratiam (de qua potiſſimum cum Pelagio certamen fuit, ut patet libr. de grat. Chriſti cap. 47.) niſi credat, conſentiat, agat bonum, & perſuaſus exſiſtat. In eo enim Scriptura Novi Teſtamenti gratiã conſtituit, quod *auferat cor lapideum, & cor tribuat carneum*; ante verò ſubmiſſionem voluntatis cor quantumcumque excitetur, attamen durum permanet, donec ſpeciali ſua præoperante gratia Deus operetur, ut conſentiat & obediat; quod non facit in eo, qui nolit, quantumcumque etiam intus excitatus fuerit. Nam voluntas & actio, id eſt, bene velle, & bene agere, non ſunt in homine, niſi quando bene vult, & bene agit.

Aug. libr. de grat. Chriſti ca. 7, 10. 13. 47.

Gratia Novi Teſtamenti in quo conſiſtat.

Ex quibus manifeſtum eſt, gratiam Chriſti præoperantem hominis voluntatem facere conſentientem, non autem ab ea conſenſum exſpectare. Nam alioqui ſequeretur, liberum hominis arbitrium ſibi naturæ viribus ſufficere ad conſentiendum excitanti gratiæ: & quòd Deus inciperet excitando, ſed homo perficeret conſentiendo, cùm Auguſtinus dicat: *Sicut nemo ſibi ſufficit ad incipiendum, vel perficiendum quodcumque opus bonum; ita nemo ſibi ſufficit ad incipiendum vel perficiendum fidem, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*; ſatis oſtendens, non eſſe cum Deo dividendum, ut illi perfectionem, nobis initium: aut è diverſo illi initium, nobis autem perfectionem fidei, vel operis boni, tribuamus. Quarum quidem partitionum hæc poſterior tantò priore nocentior eſt, quòd principalem ſalutis partem, quæ in conſenſione atque gratiæ amplexu conſiſtit, naturæ viribus aſſeribat, contra illud Chriſti: *Sine me nihil poteſtis facere.* Neq; hanc abſurditatem evitare quis poteſt, dicendo, comitantem gratiam ſeu ſupernaturalem concurſum, naturali concurſui perſimilem cooperari libero hominis arbitrio, ut gratiæ excitanti conſentire valeat. Nam etiam Angelis & primo homini

Gratia efficax conſenſum operatur, non ſolùm exſpectat.

Deus bonum incipit & perficit.

In bono opere non eſt facienda diviſio.

Ioan. 15.

recto ex prima naturæ conſtitutione concurſus Dei ſupernaturalis neceſſarius erat. Proinde nequit eſſe illa ſpecialis gratia corruptæ humanæ naturæ neceſſaria, de qua Dominus ait: *Sine me nihil poteſtis facere.* Neque inſuper ſufficit dicere, ideo ſine Chriſti gratia conſenſum non eſſe, quia ſine excitante, & abſque prævia ſuadente gratia nunquam in nobis exſurgeret. Nam & ſimili effugio Pelagius ſe omnia Dei gratiç tribuere aſſerebat, quoniam niſi revelatione ſapientiæ mens humana excitaretur ad bonum, ſe in propriam ſalutem nunquam erigeret. Huc etiam pertinet, quòd B. Auguſt. libr. de nat. & grat. cap. 11. & 12. ex profeſſo doceat, auxilium gratiæ Chriſti in eo à gratia primi hominis differre, quòd Adæ bonam voluntatem Deus cum adjutorio quo eam ſervare poſſet, ſi vellet, dederit; non quo fieret ut vellet: per Chriſtum autem detur homini lapſo juſtitia cum adjutorio tali ac tanto, quo efficiatur, ut bonum velit, ac non ſolùm bonum poſſit quod velit, ſed etiam velit quod poſſit, quódq; non ſit, niſi quando homo bene vult & agit; ut latè proſequitur libro de correptione & gratia cap. undecimo & duodecimo; ubi circa finem ait: *ſubventum eſt infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma non deficeret. Tantum quippe accenditur à Spiritu ſancto voluntas, ut ideo poſſit, quia ſic velit; ideo ſic velit, quia Deus operatur ut velit; tantam ſcilicet veritatis & juſtitiæ delectationem diffundendo in corde, ut omnem contrariam cupiditatem aliò trahentem ſuperet ac vincat.* Adhæc, ſi gratia prçoperans, ſeu ad credendum ſufficienter omnino præparans, in eo perſæpe ſit, qui credere nolit; ſequitur, quòd ipſa communis ſit credenti, & non credenti; neque diſcernat credentem à non credente; ſed quòd liberum voluntatis arbitrium diſcernat eum, qui conſentit gratiæ, ab altero, qui eidem gratiæ diſſentit; cùm tamen Apoſtolus hanc præoperantem Chriſti gratiam commendans dicat: *Quis te diſcernit?* nec aberit materia ſeſe inflandi, & alteri ſuperbè præferendi, ſi in excitantis Gratiæ paritate, unus per liberum acceptet arbitrium, alter verò repudiet. Nam interroganti: *Quis te diſcernit?* reſpondere poterit; *diſcernit me liberum meæ voluntatis arbitrium.* & ſi quæratur: *Quid habes*

Aug. libr. de nat. & grat. c. 11. & 12. auxilii Chriſti & hominis primi differentia.

lib. de grat. Chriſti c. 47.

Gratia Chriſtianorum in quo differat à gratia Adæ

Bellarm. lib. 2. de lib. arbitr. cap. 12. pag. 619. docet, fidelem non principaliter diſcerni per cooperationem liberam gratiæ prævenientis, ſed per donũ gratis datum; ſcilicet ipſũ velle credere.

habes quod nõ accepiſti? reſpõdere poterit; *habere ſe gratiæ amplexum & cooperationẽ atquẽ conſenſum, quem non magis acceperit, quàm alter, qui non conſentit, qui pariter eſt gratia excitatus & ſuaſus.* Ac inſuper docet Auguſtinus lib. de prædeſtinat. ſanct. cap. 5: præoperantem gratiam non ſolùm invitando excitare ad aſſenſum, verùm etiam conſentientem facere: atque ideo conſentientem à diſſentiente non ſolùm diſcerni libero volũtatis arbitrio, ſed etiam gratię Dei beneficio, quæ nõ eſt cõmunis bonis & malis, ſed diſcernit bonos à malis. Vbi non ſolùm de gratia juſtificante, ſed etiam de initio fidei agit, dicens ad fidem etiam pertinere: *Quis te diſcernit?* &, *præparatur voluntas à Domino*; & hanc præparantem gratiam, qua docet, credentem à non credente, & conſentientem a non conſentiente diſcerni, negat communem eſſe bonis & malis, credenti & non credenti, conſentienti & non conſentienti. Vnde ſequitur, B. Auguſtinum pręter excitantem gratiam, communem credentibus & non credentibus, conſentienti & non conſentienti, requirere aliam pręparantem gratiam, qua voluntas ita ſuccendatur ac moveatur, ut credat, conſentiat & acquieſcat; eaq; gratia ſeu dono gratis dato, quod eſt velle bonum, & credere Deo, fieri diſcretionem credentis à non credente, & obedientis à non obediente. Neque verò his adverſatur, quòd Auguſtinus dicat, ſępe accidere, ut ex duobus æqualiter animo & corpore affectis, & eâdem vel ſimili tentatione pulſatis, unus libero ſuæ voluntatis arbitrio cedat tentationi & conſentiat, alter vincat & ſuperet, ac idem qui fuerat perſeveret. Nam ibi Auguſtinus ſolùm de mali ſeu defectus origine diſputat, quam veriſſimè ad liberam voluntatem angeli, vel hominis, ex ſe defectibilem referendam docet: Non autẽ ibi de origine operis boni, neque de prima & ſufficienti perſeverantiæ cauſa diſſerit, quam certiſſimum eſt, non eſſe propriam hominis voluntatẽ. *Non* enim *idonei ſumus ex nobis quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Et ſub anathemate Concilium Tridentinum definivit: *Si quis dixerit, iuſtificatum ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta juſtitia perſeverare poſſe, anathema ſit.* Liberum enim voluntatis arbitrium ſibi ad malum atque ad deficiendum ſufficit, non autem ad bonum; ut infinitis locis tradit Auguſtinus; & verbotenus de correptione & gratia cap. 11. ubi ex profeſſo ad bonum agendum ſpeciali Chriſti auxilio opus eſſe docet, quo non ſolùm poſſe, ſed etiam ipſum agere adjuvetur.

lib. de prædeſt. ſanct. c. 5

Gratia diſcernens credentem à nõ credente, non eſt communis bonis & malis.

Diſcretio duorum æquali gratia præventorũ in Deum referenda eſt.

lib. 12. de civit. cap. 6. Lib. 1 de prædeſt. & grat. cap. 15. & 16. ultimam reſolutionem diſcretionis in Deum refert, qui unũ miſericorditer adiuvit, alterum juſtè deſeruit.

Seſſ. 6. can. 22

lib. de grat. Chriſti c. 47.

Inquiri autem hîc poſſet, utrùm auxilium gratiæ cauſa ſit actus ſupernaturalis, Phyſica vel moralis? Dicitur autem cauſa Phyſica, quæ per ſe influit, & dat eſſe effectui: Moralis verò cauſa, quæ conſilio, inductione, precibus, aut ſimili aliquo modo cauſam liberam ad operandum movet. Cùm ergo pietatis opera actus ſint morales (quoniam humani) ſimúlque res quędam ſuam propriam naturam habentes; ſequitur, auxilia gratię utroque modo cauſas eſſe actuum ſupernaturalium in nobis. Auxilia quidem excitantia vim cauſę moralis potiſſimùm obtinent, quia Deus efficit, ut velimus, ſuadendo, exemplis aut periculis incitando, intellectum illuminando, boniſque inſpirationibus tangendo, atque affectionibus imbuendo voluntatem.

Proſper. li. 2. de voc. gent. cap. 26. Aug. lib. de ſpir. & lit. cap. 34.

Avxilia verò Gratię adjuvantis ſeu cooperantis immediatè in actus ſupernaturales influunt, ideóque rationem cauſæ Phyſicæ habent; reales ſiquidem effectus cauſam per ſe efficientem, vim ſufficientem ad eum effectum continẽtem exigunt; quam cùm voluntas humana per ſe non habeat, per gratiam adjuvantem compleri oportet. Proinde actus, qui habitus præcedunt, & ad illos diſponunt, etiam à Gratia Excitante, non ſolùm moraliter, ſed etiam Phyſicè cauſantur: per illam enim homo moveri incipit, & ad ordinem ſupernaturalem elevari. Et in ſingulis bonis actibus cùm Deus illuſtratione mentem, inſpiratione verò tangat voluntatem, ad bonum agendum dirigat, proximéque ad actum ſupernaturalem eliciendum moveat, liberóque arbitrio cooperetur; manifeſtum eſt, Deum actus ſupernaturalis non ſolùm moralem eſſe cauſam, ſed & Phyſicam. In actu enim pietatis entitas Phyſica immediatè à Deo, tanquam prima cauſa, & ſimul à libero arbitrio, veluti cauſa ſecunda producitur. Quòd verò idẽ actus ſupernaturalis ſit, ad quem ſola vis naturę non ſufficiat, à gratia Dei per Ieſum Chriſtum veluti primario principio aſſequitur; juxta illud Ioannis 15: *Sine me nihil poteſtis facere.* Et quidem in Gratiæ munere duplex magnitudo conſiderari poteſt: vna ſecundùm entitatem Phyſicam; altera verò ſecundùm moralem, quæ non reſpicit rem abſolutam in eſſe, ſed inſuper rationem

Suares lib. 3. de auxiliis, cap. 20.

beneficii & moralis benevolentiæ. Ratio autē beneficii moraliter potiſſimùm ſpectatur ex occaſione, intentione, tempore ac modo, quo fit, magiſque ex his circumſtantiis, quàm ex abſoluta quantitate æſtimatur, pręſertim quando illæ ſunt à benefactore prævisę, atque peculiari intentione ob ejus commodum, cui beneficium cōfertur, obſervatæ. Quod cùm Deus faciat, impertiendo gratiam ex peculiari dilectione, efficaciq; intentione producendi fidem, pœnitentiam, vel aliud bonum opus in eo, qui gratiæ coöperatur, qui credit, pœnitet, bene operatur: alteri verò det quidem gratię prævenientis beneficium, ſed non ex tali benevolentia, neque intentione efficaciter producēdi opus, ſecundùm miſerendi propoſitum; ideo ſimpliciter confitendum eſt, omnem illum qui cōvertitur, majorem gratiam prævenientem recipere, quàm ille, qui non convertitur; ac proinde nunquam accidere, ut poſitâ omni ex parte pari gratia in ſimiliter diſpoſitis, unus credat & bene operetur, alius verò minimè. quia ſi utrique detur gratia ſecundùm propoſitum miſerendi, uterque credet. Si autem alteri ſolùm ex ſimplici affectu Dei, in ratione beneficii moraliter loquendo, lōgè majus eſt alterius beneficium, & iſtius minus; atque ita non omnino par gratia ponitur in eo qui credit, & obedit, & in eo qui diſſentit, & gratiam Dei reſpuit.

Cap. CX.

Quòd Deus per Chriſti gratiam non adiuvet poſſe tantùm, ſed etiam velle & agere.

Pelagii error in quo proprie conſiſtebat.

PROPRIA fuit cum Pelagio quæſtio, *utrùm Deus per Chriſtum adjuvet poſſe tantùm, an etiam velle bonū & agere?* id eſt, utrùm Deus adjutorio gratiæ Chriſti nos adjuvet, ſolùm ut bonum poſſimus; non etiam, ut bonum velimus & agamus. Pelagius enim arbitratus eſt, generalem Dei concurſum, ſeu influentiam & cooperationem Dei neceſſariam omnibus cauſis ſecūdis ad omnes & ſingulos earum actus, & ad gratiam creationis pertinentem libero voluntatis arbitrio ſufficere, cum adminiculis doctrinæ, timoris, pœnarum, exhortationibus, ſuaſionibus, pulſibus, vocatione, miraculorum aſpectu, quibus adjuvatur homo ut poſſit, ſi velit. Negabat autem indigere peculiari auxilio gratiæ Chriſti, diffundentis charitatem in cordibus noſtris: ſimiliter negabat, opus eſſe continuo afflatu atque cooperatione ac directione Spiritus ſancti, ad parādum uſum bonum naturalium potentiarum, intelligendo, volendo, operando. Ideoque minimè negabat concurſum Dei generalem omni prorſus creaturæ neceſſarium ad ea quæ faciamus, ſed Dei directionem atque gubernationem per ſingulos actus bonos homini neceſſariam eſſe inficiabatur, exiſtimans, hujuſmodi gubernationem libertati humanæ contrariam eſſe. Vnde hominē ſibiipſi ducem conſtituebat, & à ſeipſo unumquemque regi volebat, non à Deo: ut ex epiſtolâ D. Hieronym. ad Cteſiphontem liquidò conſtat. *Ita,* inquit, *Pelagiani gratiam ponunt, ut non per ſingula opera eius nitamur & regamur auxilio.* Et iterum: *Injuriam tibi fieri putas, & deſtrui libertatem arbitrii, ſi ad Deum authorem ſemper recurras, ſi ex illius voluntate pendeas. Vnde & audes linguâ proferre temerariâ, unumquemq; ſuo arbitrio regi.* Vnde patet, ipſum Pelagium non concurſum Dei generalem concomitantem, omnibus agere volentibus paratum denegaſſe; ſed directionem Dei atq; gubernationem in actibus bonis, quam Eccleſia in ſuis quotidianis precibus impetrare nititur, dum ait: *Dirigere & ſanctificare, regere & gubernare dignare Domine Deus rex cæli & terræ, hodie corda & corpora noſtra, ſenſus, ſermones, & actus noſtros in lege tuâ; & in operibus mandatorum tuorum.* Hanc gratiam juſtificati quoq. petunt dicentes: *fiat voluntas tua. Et ne nos inducas in tentationem.* Item illa quotidiana precatione: *Deus in adjutorium meum intende. Adjutor meus eſto Domine, ne derelinquas me. Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis. Ne projicias me à facie tua, & ſpiritum ſanctū tuum ne auferas à me. Dirige greſſus meos, deduc me domine in ſemita mand.* &c. Non enim Eccleſia de generali cōcurſu ſolicita eſt, qué ſcit omnibus agere volētibus paratum, & ſecundùm legem primæ inſtitutionis debitum; cùm nulla cauſa ſecunda ſine influentia & cooperatione cauſæ primæ operari poſſit: *In ipſo namque vivimus, movemur & ſumus. Nam ſi deſinat bonitas Creatoris etiam malis angelis ſubminiſtrare vitam, vivacémq; potentiam, interibunt*, inquit Auguſtinus Enchir. cap.

Pelagius Dei concurſum ad creationis gratiam pertinentem agnovit.

Pelagius Dei gubernationē negabat in bonis hominū actibus.

De quotidiano Dei adjutorio ad ſingulos actus bonos homini lapſo, neceſſaria fuit cum Pelagio controverſia.

De neceſſitate concurſus Dei ad omnes actiones non fuit cum Pelagio diſputatum.

Celeſtinus in ep. ad quoſdam Galliarum Epiſcop.

Digitized by Google

cap. 27. De quotidiano igitur adjutorio Dei ad ſingulos humanæ voluntatis bonos motus, neceſſariò Eccleſia cum Pelagio diſputavit.

Cap. CXI.

Quòd duplex boni agendi potentia ſit.

Potentia ſubinde dicitur à naturali facultate.

QVIA frequens hîc mentio eſt potentiæ ad bene agendum, obſervandum eſt, potentiam ſe convertendi, vel credendi aut bene operandi, DVPLICITER æſtimari poſſe: ſemel quidem ex ipſa liberi arbitrij in utramque partem flexibili facultate: quo modo eſt credendi potentia in omni homine viatore, etiam actuali gratia prorſus deſtituto, ut docet Auguſtinus lib. de ſpirit. & lit. cap. 33. dicens, liberum arbitrium vim eſſe naturalem, quę ad fidem & infidelitatem inclinari poteſt, & poſſe credere eſſe naturæ hominũ: credere verò, gratię fidelium. Aliàs æſtimatur potentia ex præſentibus viribus, ſatis efficacibus ad fidem & converſionem: juxta quem modum nonnulli dicuntur *non poſſe credere, non poſſe ſequi Dominum*. Ioan. 13. *Non potes me ſequi modo.* Ioan. 5. *quomodo poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis?* Matth. 19. *qui poteſt capere, capiat.* Poterant credere Iudæi per flexibilem liberi arbitrij in bonũ facultatem; non poterant autem credere per eas vires, ſeu affectus, quos in pręſentia habebãt. Poterant (ut dici conſuevit) per remotam potentiam, non autem per propinquam. Illa de natura exſurgit; iſta de Chriſti gratia fluit. Vnde apud veteres utraque loquutio reperitur. apud Auguſtinum prior, lib. de ſpir. & lit. cap. 33. Apud Celeſtinum poſterior, in ep. pro Proſpero & Hilario; ubi ait: *In prævaricatione Adæ omnes homines poſſibilitatem naturalem, innocentiámque perdidiſſe.* Et Auguſtinus ſer. 12. de verbis domini: *Homo per malum velle, perdidit bonum poſſe.* Et lib. de prædeſt. ſanct. cap. 5: *habere fidem & charitatem; eſt naturæ hominum.* Lib. de grat. Chriſti cap. 50. *naturalem poſſibilitatem peccato vitiatam* dicit. Et Fulgentius de gratia Chriſti cap. 22. & 23. dicit, *hominem naturaliter poſſe credere, quia naturam habeat fidei capacem:* ſimul tamen addit, gratiæ dono virtutem credendi recipere quam amiſit. Eſt ergo *Poſſe* quoddam *per naturam*; omni homini durante hac mortali vita commune, quamdiu videlicet liberum voluntatis arbitrium ad bonum, & ad malum flexibile retinet; quale poſſe non eſt in damnatis, neque in beatis, quorum voluntas in malo, vel in bono eſt confirmata; ratione ſcilicet ſtatus, in quo affectio volũtatis quaſi in naturalem motũm cõverſa videatur. Et eſt aliud POSSE, *per gratiam*, quoniam jam natura gratuitis quibuſdã divinis adminiculis juvatur & corroboratur. de quali *Poſſe*, Ioan. 1. Evangelium loquitur: *dedit poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* & Apoſtolus: *omnia poſſum in eo qui me confortat.*

Potẽtia nonnumquã æſtimatur ex præſentibus viribus efficacibus.

Potẽtia quedam propinqua, alia remota.

Poſſe naturale.

Poſſe per gratiam. Augu. lib. 1. retract. c. 22.

QVOD Poſſe per Gratiam iterum eſt bipartitum. Nam quoddam eſt Poſſe, quod nondũ ad agẽdum ſufficiat, quando videlicet quis adjuvatur prædicatione, aut ſcientia veritatis, exhortatione, ſuaſione, pulſibus etiam interioribus, ita tamen, ut cor nondum obediat nec acquieſcat. Aliud eſt POSSE, in quo tam magnæ vires inſunt per gratiæ pręparationem, ut ſatis ſit ad agendum. Quam gratiam ſuprà diximus cõſiſtere in operatione Dei, qua hominis mentem ſic, & in tantũ illuminat, & ſic voluntatem inſpirando ſuccendit, movet & afficit amore veri & boni, ut veritatem & juſtitiam ſic diligat, ut omnibus aliò trahentibus ſuperatis, veritatem probet, & bonum cognitum appetat, juſtitiamq́; ſuo tẽpore & loco exerceat. Per quam quidem Chriſti gratiam jam non ſolũ Poſſe, ſed ipſum etiam Agere adjuvatur. Et prius quidem Poſſe, gratiã Chriſti dari Pelagius facilè concedebat, illud adjutoriũ conſtituens in doctrina, lege, miraculis, exhortationibus, aliiſque hujuſmodi adminiculis: ſed poſterius, quo adjuvamur, ut bonum velimus & operemur per aſſiduam intellectus illuminationem, & inſpirationem, ſuccenſionem, conſervationem, bonæ voluntatis directionem, protectionem & gubernationem, tanquam humanæ libertati contrarium rejiciebat. Vnde QVÆRITVR:

Poſſe per gratiam duplex eſt.

Aug. lib. de præde. ſanct. cap. 8.

Cap. CXII.

Vtrum Iuſtus ſpeciali Chriſti auxilio in quovis opere bono indigeat?

Augu. lib. de nat. & grat. cap 26.

Qvamvis homo per Dei gratiā juſtificatus, alio habitu naturam ſanante non indigeat; attamen in quovis opere bono pietatis & religionis, non ſolùm auxilio generali, ſito in concurſu & cooperatione Dei Creatoris, ſed etiā ſpeciali auxilio gratiæ Chriſti eget; puta excitatione, motione, protectione, ſuccenſione, conſervatione, illuminatione, inſpiratione, cooperatione Spiritus ſancti, cujus afflatu ad bonum cogitandum & deſiderandum operandumq; mens & voluntas aſſiduè incitentur, ſuccendantur, dirigantur, protegantur atque conſerventur. Quoniam enim hominis iuſtificationem Deus operatur (Divo Thoma teſte, 2. 2. q. 4. ar. 4. ad 3.) quemadmodū Sol aëris illuminationem: ideo juſtificatum oportet aſſiduè in iuſtitia conſervari, atque in homine interiore corroborari. Siquidem adhuc juſtificatus ignorantia & difficultate laborat; juxta illud Apoſtoli: *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Roman. 7 Et c. 8. *Quid oremus, ſicut oportet, neſcimus: ipſe Spiritus poſtulat ꝓ nobis,* id eſt, nos poſtulare facit. Adde, quòd illæ non ſemper operibus juſtorum inſidietur: unde iuſti etiam illud orationis dominicæ quotidie humiliter dicunt: *fiat voluntas tua.* Et: *ne nos inducas in tentationem.* & Apoſtolis, (qui iuſti erant) dixit Dominus Ioan. 15: *ſine me nihil poteſtis facere*, ut notat Auguſtinus lib. de correptio. & grat. cap. 1. Illudque Pſalm. 26. *niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit illam.* Hilarius in commentario illius Pſalmi; & Ambroſius lib. 2. in Lucam, de anima iuſti intelligunt, quæ ſine divina protectione tentationi reſiſtere nequit; ut Conc. Arauſicanum ſub Leone celebratum definivit canon. 19. *Non poteſt natura humana ſine gratia ſalutē cuſtodire, quam accepit.* Quod idem docet Celeſtinus epiſt. ad Gallos cap. 6. & Auguſtinus libr. de grat. & lib. arb. c. 6. lib. de corrept. & grat. cap. 12. & lib. de nat. & grat. cap. 26. ex Scripturis colligit, iuſtū in omni opere bono indigere Chriſti auxilio, ſicut oculus quantumvis ſanus luce ad videndum indiget, & infirmus fulcro, ut non labatur. Nam ſi iuſtus non adiuvetur, confeſtim cadit: iuxta illud Pſalmi, *Avertiſti faciem tuam, & factus ſum conturbatus.* Vnde Auguſtinus epiſt. 107. inter propoſitiones ad fidem pertinentes hanc 3. loco ponit: *Scimus, gratiam Dei majoribus ad ſingulos actus dari.* Ibidemque refert, Pelagium ſententiā dicentium gratiam Dei non ad ſingulos actus dari, palàm condemnaſſe, tanquam omnium Chriſtianorum ſenſui contrariam: requiri ergo in omni opere bono & pio gratiam adjuvantem, dirigentem, ac protegentem. Nec ſufficere gratiam juſtificantem, docent Scripturæ, Concilia & Patres. Idq; evincunt orationes Eccleſię. Iubemur enim orare: *ſanctificetur nomen tuum*; ut ſcilicet in eo, quod eſſe cœpimus, permaneamus, interprete B. Cypriano in orationem Dominicam; cujus expoſitionem commendat B. Auguſtin. lib. de bono perſever. cap. 2. Idipsvm tribus rationibus oſtendi poteſt: quarum Prima ex infirmitate naturę humanæ, perpetuiſq; hoſtium inſidiis deſumitur, qua utitur Augu. lib. de corrept. & grat. cap. 12. & lib. de ſpir. & lit. cap. 7. dicens, illum eſſe ſuperbum, qui ſe ad bene vivendum ſibi caput facit; cùm opera juſtitiæ homo non faciat, niſi quantum ex illo fonte vitæ, atque ex incommutabili lumine percipit, cujus ſolius hauſtu juſtitia, id eſt, bona vita bibitur; & cujus participatione anima rationalis accenditur, ut ſit ipſa factum, creatúmque lumen; ſicut de Ioanne Baptiſta dicitur Ioan. 1: *Erat lucerna ardens.*

Secvnda ratio ſumitur ex orandi neceſſitate. Oportet enim ſemper orare: Oratio autem gratiæ teſtificatio eſt. Hac ratione utitur B. Auguſtin. lib. de bono perſeve. cap. 17. & Celeſtinus Papa epiſt. ad Gallos cap. 9. *Quod tempus intervenit, quo Dei non egeamus auxilio?* q. d. nullum. In omnibus enim actibus, cauſis, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus eſt: ſuperbum eſt enim, ut quicquam ſibi humana natura præſumat; clamante Apoſtolo: *non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed contra principes & poteſtates aëris hujus.* Et cap. 6. neminem etiam Baptiſmatis vnda renovatum, idoneum eſſe ſcribit ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad ſupprimēdas carnis cōcupiſcentias, niſi per quotidianum adjutorium perſeverantiam bonæ converſationis acceperit.

Iuſtus Dei auxilio ad ſingulos actus eget.

Deus operatur iuſtificationem, ſicut ſol illuminationem.

Ignorātia & difficultas in iuſtificato remanent.

Rom. 7.

Inſidiatur diabolus.

Iuſtus in omni opere bono gratia Chriſti indiget.

Sicut oculus luce, ita voluntas auxilio Dei eget.

Lib. de grat. & lib. arbit. cap. 6.

Gratia ad ſingulos actus bonos neceſſaria.

Preter gratiā iuſtificantem ad bene agendū alia opus eſt Chriſti gratia.

Neceſſitas auxilij divini ex infirmitate naturę humanę colligitur.

Ex orandi neceſſitate.

Celeſtinus adjutoriū ad ſingulos actus requirit.

perit. *Neceſſe eſt enim*, ait, *ut quo auxiliante vicimus, eo iterum non adjuvante vincamur.* & cap. 8. *In ſingulis humanæ mentis bonis motibus Dei magis valere non dubitemus auxilium, quàm noſtrũ arbitrium; quia Deus in cordibus hominum atque in ipſo libero arbitrio ſic operetur, ut ſancta cogitatio, pium conſilium, omniſque motus bonæ voluntatis ex Deo ſit.* In eandem ſententiam Concilium Arauſicanum cap. 10: *Adjutorium Dei etiam renatis ac ſanctis ſemper eſt implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono poſſit opere perdurare.* Idem Concil. Triden. definit ſeſſ. 6. canon. 22.

Conc. Arauſicanum.

Conc. Trid.

CAP. CXIII.

Utrùm Iuſto ad quodlibet opus pium exercendum, nova gratiâ opus ſit, non ſolùm cooperante, ſed etiam excitante?

An gratia excitante opus ſit in quolibet opere bono?

QUAMVIS certa fide credẽdum ſit, nullum reperiri poſſe actum pium, qui non ſit Dei donum, & qui non oriatur ex gratiâ; attamen non æquè certum eſt, utrùm juſtus, qui ex acceptâ in Baptiſmo gratiâ poteſt ad ſalutem opera neceſſaria Chriſto auxiliante & cooperante exercere, indigeat ad ſingulos actus bonos non ſolùm nova gratia adjuvante, ſed etiam nova gratia excitante? id eſt, Utrùm non ſolùm opus ſit continua directione, protectione atque conſervatione bonæ voluntatis; ſed etiam aſſidua inſpiratione bonæ cogitationis, & deſiderii, atque ſuccenſione, applicatione, vel motione voluntatis, ut in opus ſive internum, ſive externũ exeat? hoc enim à nonnullis Doctoribus in dubium vocatur.

Conc. Arauſic. ſecundum cap. 25.

QUIDAM cenſent, juſtum poſſe bona opera facere ex ſemine prævio gratiæ, ita ut ordinariè non indigeat nova gratia excitante ad opus bonum exercendum, ſed tantùm adjuvante, id eſt, protegente, dirigente atque conſervante. Neque id Eccleſiaſticæ illi regulæ, quam refert Auguſtinus epiſt. 106. repugnare dicunt: *Quòd gratia ad ſingulos actus detur.* Nam illa ſignificari tantùm aiunt, quòd nullum ſit pium opus, quod ex gratia ſuam originem non habeat. Ceterùm cùm Scriptura dicat, *præparari voluntatem à domino*, quod fit per occultam inſpirationem gratiæ Dei; & voluntas ipſa per antecedentem gratiam præparetur; non ſolùm ut credat, & convertatur, ſed etiam ut quodcumq; bonum faciat, & à malo declinet, & in bonis quibuſcumque operibus proficiat & perſeveret: manifeſtum apparet, quòd juſtus non ſolùm gratia cooperante ad bonum pietatis opus agendum indigeat; ſed etiam gratia excitante ſeu voluntatem ſuccendente atque gubernante. Quod evincere videntur omnes Scripturæ, quæ ſingula bona opera gratiæ præoperanti, non autem hominis voluntati tribuunt; ut intelligamus, in ſingulis humanæ voluntatis bonis actibus præviam Dei gratiam, per quam Deus agat etiam hoc, ut hominis voluntas bonum velit: ut Pſalm. 36. *à Domino greſſus hominis diriguntur, & viam ejus volet. Deduc me in via tua*: Pſalm. 85. Item, *præparatur voluntas à Domino.* &, *Deus eſt enim, qui operatur in nobis velle*: Philipp. 2. *Vos non eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri loquitur in vobis.* Matth. 10. *Non eſt volentis neque currentis, ſed miſerentis Dei.* Rom. 9. Ex qualibus ſcripturis colligit Auguſtinus epiſt. 106. & 107. ad ſingulos actus gratiam Dei, & adjutoriũ adultis neceſſarium eſſe. *Fateatur* (inquit, loquens de Pelagio, ep. 106. aſſertione 7.) *gratiam Dei, & adjutorium etiam ad ſingulos actus dari.* Ubi obſervandum, quòd non dicatur, gratia *data eſſe*, ſed, *dari*: ut ſignificetur, quòd ad ſingulos pietatis actus quædam actualis gratia detur, qua fiat, ut homo velit, aut operetur. Quod repetit epiſt. 107. aſſertione 3: ubi ſe loqui dicit de Gratia præcedente hominis voluntatem, per quam Deus efficit roborando, afficiendo, ſuccendendo & gubernando voluntatem, etiam hoc, ut velimus. Ad quam doctrinam alludens Celeſtinus in epiſt. ad Gallos c. 8. ait: *ut boni aliquid agant, paternis inſpirationibus ſuorum ipſe tangit corda fideliũ. Quotquot enim ſpiritu Dei agũtur, hi filii Dei ſunt, ut nec noſtrũm deeſſe ſentiamus arbitrium; & in bonis quibuſque voluntatis humanæ ſingulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium.* Et c. 9. ſubdit: *omnem ſanctam cogitationem, pium conſilium, omnémque motum piæ voluntatis ex Deo eſſe; quia per illum aliquid boni poſſumus, ſine quo nihil poſſumus.* Cui accedit Concil. Triden. ſeſſ. 6. can. 22. *Si quis dixerit, juſtificatum vel ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta juſtitia perſeverare poſſe, vel cum eo non poſſe, anathema ſit.* Quid autem per *Auxiliũ ſpeciale* intelligat, ex cap. 5. doctrinæ patet: ubi

Prov. 8. ſecundùm 70.

Philipp. 2.

Propoſitione 7.

In ſingulis quibuſq; humanæ voluntatis bonis motibus, Dei prævalet auxilium.

ſeſſ. 6. cã. 22.

adultos

adultos per *excitantem & adjuvantem Dei gratiam* ad ſe cõvertendum diſponi tradit, atque ita hominis cor tangi à Deo per Spiritus ſancti illuminationem atque inſpirationem, ut homo quidem illam recipiendo, Deo cooperetur, ſed tamen ſine gratia Dei movere ſe ad juſtitiam coram illo libera ſua voluntate non poſſit. Quemadmodum autem ad inchoandũ bonum nos gratia Dei præveniri dicit; ita & ad perficiendum, & ad creſcendum in juſtitia. Nam ſicut ex eo, quòd oramus: *converte nos Domine ad te, & convertemur*, nos Dei gratia præveniri confitemur: ita & ex eo, quòd juſtitiæ incrementum petat Eccleſia, cùm orat: *Da nobis Domine fidei, ſpei & charitatis augmentum*; nos quantumvis ſimus juſti, ut tamen adhuc juſtificemur, & bene operemur, ſimiliter gratia præveniente indigere confitetur. Vide Concil. Triden. ſeſſ. 6. c. 10. Quod & communes illæ preces ſignificant, *deduc me domine in via mandatorũ tuorum*. Pſal. 118. & 85. Item: *Actiones noſtras quæſumus domine aſpirando præveni, & adjuvando proſequere, ut cuncta noſtra oratio & operatio à te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur.* Et Dominica XVI. poſt Pentecoſten orat Eccleſia: *Tua nos quæſumus, Domine, gratia ſemper præveniat, & ſequatur, ac bonis operibus jugiter præſtet eſſe intentos.* Vnde manifeſtiſſimum eſt, Eccleſiam intelligere, ad ſingulos bonos & pios, hoc eſt, ad veræ juſtitiæ actus, requiri Gratiam non ſolùm Coadjuvantem, ſed etiam Excitantem, ſeu Prævenientem. Nam ut ait Bernardus, *conatus noſtri ſunt nulli, ſi non excitentur.* Quod etiam ex Auguſtino clarum eſt, qui in epiſt. 106. gratiã Chriſti ait, non ſolùm peccata delere, verùm etiam ad non peccandum, rectéque vivendum, eos, qui jam uti poſſunt voluntatis arbitrio, ſic adjuvare, ut niſi adjuvet, nihil pietatis atque juſtitiæ, ſive in opere, ſive etiam in voluntate habere poſſimus. *Deus quippe operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate.* Et: *in omnibus miſericordia ejus præveniet me.* Et: *ipſa*, (inquit) *gratia meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, comitante, non ducente; pediſſequa non prævia voluntate. Iuſtum enim deducit dominus in via recta*, juxta Pſal. 85. & 118. Cùm ergo ad ſingulos actus gratia fidelis ac juſti hominis voluntatem ducat, agat & gubernet; conſequitur, ad ſingulos veræ iuſtitiæ actus, requiri gratiam non ſolùm Cooperantem, ſed etiam Excitantem, quæ voluntatem moveat, & ſuaviter (relicto ei ſuo naturali motu) agat, illam trahat & ducat. POSTREMO Auguſtinus gratiam Chriſti in eo diſtinguit à gratia, homini in ſtatu naturæ integræ neceſſaria, quòd iſta adiuvaret ut poſſet ſi vellet, non qua fieret ut vellet: Chriſti autem gratia, quæ homini lapſo datur, multò potentior ſit, qua etiam fiat, ut homo juſtitiam velit, & tantùm velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincat. *Sic enim*, ait, *ſubventum eſt infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſeparabiliter ageretur: Fortiſſimo quippe permiſit facere quod vellet; infirmis ſervavit, ut ipſo donante invictiſſimè quod bonum eſt vellet, ut hoc deſerere invictiſſimè nollent; ut etiam iuſti non in ſe, ſed in Domino glorientur: qui in eis operatur non ſolùm ut poſſint bonum, ſi velint, ſed etiam in eis operatur velle & perficere.* Lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. ex profeſſo id proſequitur: & lib. de gratia & Lib. arbit. cap. 16. & 17: *dat quod iubet, & adiuvat ut faciat cui iubet. Certum eſt, nos mandata facere, ſi volumus: ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt; ut tantum velimus quantum ſufficit, ut volendo faciamus. Certum eſt, nos velle cùm volumus: ſed ille facit ut velimus bonum, à quo præparatur voluntas.* Et cap. 17. *Ipſe, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Vt ergo velimus, ſine nobis operatur; cùm autem volumus, & ſic volumus ut faciamus, nobiſcum cooperatur: tamen ſine illo operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. Agit enim Omnipotens* (ait cap. 21.) *in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, per affectiones ſcilicet quas immittit.* Quomodo alios iuvat in bello, dando fiduciam; alios immiſſo timore vertit in fugam. *Volentes oramus* (inquit Proſper lib. cont. Collat. cap. 38.) *& tamen miſit Deus ſpiritum in corda noſtra, clamantem, Abba pater: volentes loquimur, & tamen, ſi pium eſt quod loquimur, non ſumus nos loquentes, ſed ſpiritus Patris noſtri, qui loquitur in nobis.*

ACCEDIT definitio Conc. Triden. ſeſſ. 6. can. 3. *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione atque eius adiutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Vbi animadvertendum eſt, non dici: *Si quis dixerit, poſſe hominem, ſæpius aut frequenter, aut perſeveranter credere: ſed* ſimpliciter, *credere, aut diligere*; quæ ſingulis actibus

Dominica 3. poſt Penteco.

Ad ſingulos actus bonos gratia præveniens adeſt.

Proſper cont. Collat. ca. 38. Fulgen. li. de grat. Chriſti cap. 13. Bernard. lib. de grat. & lib. arb.

Philip. 2. Pſal. 58.

Diſtinctio gratiæ Chriſti, & hominis primi.

Infirmi hominis gratia.

Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 3. ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione nõ poſſumus credere, ſperare, diligere, pœnitere ſicut oportet.

actibus perfici queunt. Quare docet Concilium, ad ſingulos actus, præveniente Spiritus ſancti inſpiratione opus eſſe: quod etiam definivit Concil. Arauſican. 2. can. 9. & 25.

Concil. Arauſican. 2. c. 9.

Cap. CXIV.

Quòd auxilium gratiæ non exſpectet, ſed præveniat hominum voluntates.

EX prædictis manifeſtè conſequitur, falſam eorũ eſſe ſententiam, qui docent, Gratiam Dei omnibus hominibus offerri, modò ipſi eam excipere velint: poſſe autem unumquemque ex ſolis viribus liberi arbitrij ſine aliâ præveniente gratiâ, gratiam expetere, invocare, excipere, atque eâ bene uti. Nam hæc fuit Pelagij hæreſis, Auguſtino teſte lib. cont. 2. epiſt. Pelag. cap. ult. Epiſt. 106. & 107: atque lib. de prædeſt. ſanct. cap. 1. & 2. & toto lib. de gratia Chriſti. Et Concil. Arauſicanum can. 3. & 4. eandem doctrinã condemnat, oſtendens, Chriſti gratiam facere, ut Deus invocetur ab ijs, qui non quærebant eum, & per Spiritus ſancti infuſionem & operationem fieri, ut hominis voluntas purgari velit, ac proinde gratiam Dei omnem humanæ voluntatis (quoad opera pietatis) bonum conatum prævenire, vocando, ſuadendo, inſpirando, ſuggerendo, illuminando, oſtium cordis pulſando, atque ipſam voluntatis obedientiam & gratiæ amplexum operando, efficiendoque, ut liberum hominis arbitrium, ſua in agendo naturali conditione ſalva manente, conſentiendo credat, bonum diligat, malum averſetur, in bonitate proficiat, Dei præcepta obſervet. Sic enim *Deus* per gratiam ſuam quantumvis efficacem *credere & velle operatur in nobis*, ut diſſentiendi, ſeu non credendi libertatem relinquat; quia liberum voluntatis arbitrium Deus ſecundũ naturæ ipſius modum operandi movet; ut veriſſimum ſit, quod ait Auguſtinus: *Hæc gratia à nullo duro corde reſpuitur. Ideo quippe datur, ut cordis durities primitus auferatur.*

Gratia Dei non omnibus eam viribus liberi arbitrij acceptare volentibus offertur.

Gratia Chriſti prævenit bonum hominis conatum.

Deus operatur ſalvo naturali liberi arbitrii operandi modo.

Deus operando ut velimus, diſſentiendi libertatem relinquit.

Auguſt. lib. de prædeſt. ſanct. cap. 8.

Cap. CXV.

Vtrùm auxiliũ gratiæ Dei omnibus æqualiter adſit?

QVOD omnibus per æqualem gratiam Deus adſit, ut credere & converti poſſint, ſi velint, Scripturis divinis manifeſtè adverſatur, quæ docent, plerumque ſecundùm altitudinem inſcrutabilis divini judicij nobis occulti, maximè indignis dari auxilia ſuperabundantia, quæ aliis æquè aut minùs indignis negantur: quod fieri tam in adultis, quàm in parvulis experientia teſtis eſt. Iudæis enim ſigna & virtutes dedit Deus, ex quibus non eſſent crediturí; Tyriis autem & Sidoniis, qui ex eis (Chriſto teſte) vitam in melius erant commutaturi, non dedit. Et Ioannes in matris utero gratiâ repletur; Ieremias ſanctificatur; & B. Paulus Eccleſiam perſequens illuminatur. Rapit inſuper nonnullos Deus, *ne malitia intellectum mutet. Cujus vult miſeretur; quem vult indurat*, Rom. 9. *Vnicuique dividit menſuram fidei*, Rom. 12. *Non omnium eſt fides*, 2. Theſſal. 3. *Vobis donatum eſt, ut in eum credatis*, Philipp. 2. Quibuſdam Deus dat locum & tempus pœnitentiæ, aliis non. Lucæ 13. *Præteritas generationes permiſit ingredi Deus vias ſuas; nunc autem annunciat ut pœnitentiam agant*, Act. 14. & 17. Et ex parvulis, optimi viri filius ſine Baptiſmo decedit & perit; filius autem adulteri baptizatur & ſalvatur. Idem ſentit & ſcribit B. Auguſt. lib. de prædeſt. ſanctorum, cap. 8. Lib. de bono perſev. cap. 8. 14. Proſper contra Collatorem; Fulgent. de Incarn. & gratia Chriſti, & Concilium Arauſicanum. Cur denique *inſcrutabilia eſſe Dei judicia* ſcriberet Apoſtolus, *& inveſtigabiles vias ejus* in electione & reprobatione mortalium, ſi gratia Dei æqualiter omnibus adeſſet; & ſolùm ex hominum arbitrio penderet, ut quidam eam acciperent, alij verò abjicerent?

Dei auxiliũ non æqualiter omnibus adeſt.

Matth. 11.

Sapien. 4.

Iuſto Dei iudicio quidam deſeruntur.

Cap. CXVI.

Vtrùm omnibus ſufficiens auxilium ad ſalutem à Deo detur?

Generalia præbentur adultis auxilia.

GENERALIA quædam à Deo hominibus adultis præbentur auxilia, quibus ſi acquieſcere vellent, & Deum ſuum noſſe, & glorificare poſſent, correctiſq; vitę pravę vitiis ad meliora converti: qualia ſunt, hujus Vniverſi continua prędicatiò, quotidianáque Dei beneficia, quibus humanum genus conſervat, fovet, protegit; dans pluvias, fruges, omniaq; huic temporali vitæ neceſſaria. Quæ tamen exteriora auxilia per ſe ſola nemini ſufficiunt ad exſurgendum à peccatis, ſalutemque conſequendam, niſi Chriſti Mediatoris gratia ſpecialis accedat.

Externa auxilia per ſe ſola non ſufficiunt.

Fruſtra enim & ſurdis creatura omnis Deum eſſe clamat, niſi altiùs ipſe Deus miſereatur, & intuitu Mediatoris Chriſti mentis tenebras illuminet, cordiſq; duritiam ſalutiferis inſpirationibus, bonisque affectionibus excitet ad invocandum & orandum Deum: *qui dives eſt in omnes, qui invocant illum; & quærentes ſe non derelinquit, ſed ſuavis eſt ac mitis, & multæ miſericordiæ omnibus eum invocantibus.* In quem finem etiam data eſt lex, ut homines eam implere conati, & ſuâ nihilominus infirmitate deficientes, ad Gratiæ medicinam confugerēt, Deiq; auxiliatoris opem per Chriſtum Mediatorem implorarent, atque ita fieret, quod ſcriptum eſt: *Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit.* Parata eſt enim Dei gratia omnibus adultis, ratione utentibus, ſed invocantibus & orantibus: ſicut Cornelium Centurionem oraſſe, ac eleemoſynas feciſſe legimus. Vtrùm porrò Deus omnes adultos pro loco & tempore actu excitet ſalutiferis inſpirationibus, & bonis affectionibus, quibus ſenſim poſſint ad ſalutem pervenire ſi vellent acquieſcere; Scriptura ſacra non definit, neque univerſali experientia, neque certa ratione vel authoritate convinci poteſt; ideoq; abſq; periculo affirmantem vel negantem partem eligere fas eſt. Scripturæ ſacræ atque B. Auguſtino conformius eſt, gratiam Dei quæ ad ſalutē ſufficiat, non omnibus adultis & parvulis dari, ſed juſto Dei judicio, peccati originalis aut etiam actualis merito pleroſque à Deo deſeri; quod in parvulis, qui abſq; baptiſmo decedunt, apparet: quibus ſufficiens remedium ad ſalutem, providentiæ Dei beneficio datum eſſe, non verè affirmari poſſe videtur. Nam licet Deus ſufficiens remedium pro omnibus, nemine excepto, inſtituerit, (ut docet Cyprianus epiſt. 59.) attamen ad ſalutem non ſufficit remedij à Deo inſtitutio, ſed præterea requiritur ejuſdem applicatio. Nam medicinæ poculū non medetur, niſi bibatur. Quòd autem ex Dei providētia cauſæ naturales ſic diſponantur, ut impoſſibilis fiat baptiſmi applicatio, ex eo patet, quòd tam infirmas ſubinde parvulis conceptis vires Deus tribuat ad vivendum, ut priùs exſtinguantur quàm naſcantur; nec tamen poſſint renaſci, antequam naſci. Nec dici poteſt, quòd longiorem quidem vitam dare parvulo Deus voluerit; ſed quòd per cauſas naturales ejus tam bona voluntas impedita fuerit: *(omnia enim quæcumque voluit fecit)* neque etiam dici poteſt, quòd non ſit conſtituta diſpoſitione Dei unicuique menſura vitæ ſuæ. Nam Iob. 14: *Breves dies hominis ſunt: numerus menſium ejus apud te eſt. Conſtituiſti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.* Qui enim ſingulorum hominum animas dat, etiam eas quando vult, repetit; & quemadmodū in hanc vitam introducit, ita evocat. Ex quibus ſequitur, applicationem Baptiſmi parvulis quibuſdā Dei voluntate eſſe impoſſibilem; non quòd eorum perditione Deus delectetur, qui crudelis eſſe non poteſt: ſed quia in aliquos ſuam juſtitiam demonſtrare vult, ut ipſius erga ceteros gratia magis eluceſcat; ut conſtantiſſimè docet Auguſtinus; & qui eum ſequuntur, Proſper, Fulgentius, & alij. Quòd ſi porrò Deus juſtè nonnullos parvulos abſque ſufficienti ad ſalutem datâ gratiâ deſerat; cur non poſſit etiam adultis auxilium ſufficiens ad ſalutem non dare? Si enim ſuos deſertores juſtiſſimè deſerat Deus, cur non juſtè ſuos contemptores averſetur? qui dicunt Deo: *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Quis eſt omnipotens ut ſerviamus illi? & quid nobis proderit, ſi oraverimus illum?* Et ſanè cùm experientiâ cōſtet, multis infidelibus vocationem externam deeſſe, abſque fundamento affirmatur, quòd ſufficienter intus vocentur. Rom. 10. *fides ex auditu.*

Rom. 10.

Deus ſe invocantes non deſerit.

Lex data, ut adiutorium quæreretur.

Ioel. 2.

Parata eſt gratia omnibus invocantibus Deum.

Vtrùm omnibus adultis pro loco & tempore ſufficiēs excitatio ad ſalutem detur, problematicum eſt.

Non ſufficit ad ſalutē remedij inſtitutio, ſed præterea requiritur eiuſdē applicatio.

Menſura vitæ à Deo unicuique cōſtituta.

Applicatio baptiſmi quibuſdā ex Dei volūtate impoſſibilis.

Iob. 21. Multis deeſt vocatio externa, cur non etiam poterit juſtè deeſſe interna?

Digitized by Google

CAP. CXVII.

Quòd non poſſit Deus injuſtitia accuſari etiamſi non omnibus det auxilium ſufficiens ad ſalutem.

Epheſ. 2.

CVM primi hominis peccati merito univerſi Adæ poſteri filij iræ naſcantur, quibus nihil jure debeatur niſi pœna, manifeſte cõſequitur Deum nulli facturũ injuriam, etiãſi omnibus hominibus auxilium ſufficiens ad ſalutem denegaret. Quis inquit Sapiẽs cap. 12. ſtabit contra judicium tuum, aut quis tibi imputabit ſi perierint nationes quas feciſti? & Apoſtolus ad Ro. 9. oſtendit Deum ſola miſericordia ex maſſa damnata quoſdam facere vaſa in honorem & epiſt. 106. Auguſtinus ideo paucos ſalvari dicit ut omnes intelligãt quid juſte univerſis debeatur. & lib. de bono perſev. cap. 8. Si à debita perditione neminem Deus liberaret, non eſſet injuſtus. epiſt. 157. ſimilia repetit, dicens ideo pauciores ſalvari quam perdi, ut intelligatur quid omnibus juſte reddi poſſet. Sciendum tamen nullum in hac vita ex adultis ratione utentibus ſic à Deo deſeri, quin abſolute in viam juſtitiæ redire poſſit, ſed hoc eo pręſtante qui poteſt etiam de lapidibus ſuſcitare filios abrahæ. cujus numquam virtus eſt alligata, vel manus abbreviata ut ſalvare nequeat. Quod ſi hanc ſingularem gratiam qua cordis durities aufertur quibuſdam ſuis contemptoribus juſtiſſimo judicio negat, non tamen ſe illi excuſare in die judicii poterunt, ut dicant, non potuimus vitare pęccatũ; tua præcepta obſervare nequiṽimus: primũ quia potuerunt ſi voluiſſent; ut autem vellẽt admoniti fuerunt ſaltem generali prædicatione, cujus auxilio poterant ad quęrendum & invocandum Deum excitari. paratus autem Deus eſt ad exaudiendum omnes invocantes ſe. Deinde inexcuſabiles ſunt, quia libero animi judicio & electione in peccatis vivere perſtiterunt, quorum ſingula vitare potuiſſent ſi voluiſſent.

Sapient. 12.

Deus miſericorditer ex maſſa vitiata quoſdam eligit, juſte vero alios deſerit.

Nullus adultus ſic deſeritur quin ſalvari poſſit.

Nullus peccator ſe corã Deo excuſare poterit.

Quia poteſt vitare peccatum.

Proſper lib. 2. de voc. g[ent]. cap. 22. 26.

Rom. 10. Ioel. 2.

Præterea ſive Deus auxilium ſufficiẽs omnibus det, ſive tãtum aliquibus, nos tamen de nullius ſalute in hac vita deſperare, neque ab ullo correptionem, exhortationem vel alia charitatis officia ſubſtrahere debemus; quia neſcimus, quis ad prædeſtinatorum numerum pertineat, quis non pertineat; & ſic affici charitatis affectu debemus, ut omnes ſalvos fieri velimus. ut docet Auguſtinus lib. de corrept. & gratia cap. 15. & lib. 1. retract. cap. 19. Leo ſerm. 4. de Epiphan. *Dum in hoc corpore vivitur nullius eſt deſperanda reparatio, ſed omnium eſt optãda correctio, auxiliãte domino &c.* Iuxta illud Ioëlis 2. *Quis ſcit ſi convertatur, & ignoſcat Deus, & poſt ſe relinquat benedictionem?* Et Paulus vult manſuetos nos eſſe ad omnes, & cum patientia & modeſtia eos corripi qui reſiſtunt veritati, ne quando det illis Deus pœnitentiam ad cognoſcendum veritatem, & reſipiſcant à diaboli laqueis. 2. ad Timoth. 2.

Libera electione peccatur.

De nullius ſalute, deſperandum.

Omnium ſalus optanda & procuranda.

CAP. CXVIII.

De prædeſtinatione.

QVIA prædeſtinatio ſpecies eſt divinæ providentiæ, qua Deus homines mere gratis ad æternã ſalutem dirigit, eis præparando certa & infallibilia media per quæ ad gloriam æternamq; vitam perveniant, ideo tractationi de gratia merito prędeſtinationis explicatio ſubjungitur, de qua PRIMO quæritur; utrùm divinæ prædeſtinationis cauſa vel ratio ex parte hominum aſſignari poſſit? An verò merè gratuita ſit? ita ut neque propriè dictum meritum, neque de congruo quidem, imò ne conditio quidem ſine qua non prædeſtinaretur is, qui prædeſtinatur, ex parte hominis aſſignari poſſit?

Quid prædeſtinatio.

An ex parte hominis detur aliqua prædeſtinationis cauſa.

RESPONDEO prædeſtinationem ex parte hominis mere gratuitam eſſe, ita ut neq; propter hominis merita propriè dicta, neque propter bonum uſum liberi arbitrij, vel gratiæ, aut utriúſque ſimul à Deo prævisum, neque propter ullam aliã conditionem, ut ſine qua non fiat; ſed ex parte Dei causã habet inprimis, ut ejus miſericordia & juſtitia oſtẽdatur. SED cur circa hunc potiùs quàm illum Deus ſuam miſericordiã demonſtret, ad inſcrutabilia Dei judicia pertinet. quæ admirans Apoſtolus exclamat: *O altitudo divitiarum &c.* Auguſt. li. 1. ad Simplicianum qu. 2. epiſt. 105. *Cur illum potiùs quàm illum liberet, aut non liberet, ſcrutetur qui poteſt judiciorum ejus tam magnum profundum: tamen caveat præcipitium.* Hoc tamen ſecretũ in æterna beatitudine nobis manifeſtùm futurũ, ſcribit idem Auguſt. Enchir. cap. 95.

Prædeſtinatio eſt gratuita.

Miſericordia & juſtitia Dei oſtẽditur in electione unius præ alio.

Rom. 11.

Iudicia Dei inſcrutabilia.

Digitized by Google

Cap. CXIX.

Quid ſit Prædeſtinatio?

Augu. lib. de bono perſev. cap. 14.

DIVVS Auguſtinus lib. de bono perſev. cap. 14. prędeſtinationem ita definit: *Eſt præſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicũque liberãtur.* & c. 17. *In ſua quæ falli mutariq; non poteſt præſcientia, opera ſua futura diſponere: id omnino nec aliud quidquam eſt prædeſtinare.* li. 6. Hypognoſtici, *prædeſtinare, & præordinare nihil aliud eſſe* dicit, *niſi prævidere:* hoc eſt, prædefinire ac prædecernere ſua dona & facta. Vnde colligi hæc definitio poteſt: *Prædeſtinatio eſt providentia Dei, qua certos homines ex perditionis maſſa gratis & misericorditer ſelectos, per infallibilia media in vitam æternam dirigere ab æterno cõſtituit.* Providentia enim ad res univerſas ſe extendit; at prædeſtinatio ad vitam æternam, ſolùm ad Angelos & homines. Et quidem Angelorum atque hominum in ſtatu naturæ integræ prædeſtinatio alterius erat rationis, quàm nunc ſit; quoniam ex ſententiâ Scripturarum, & B. Auguſtini prædeſtinatio, qualis nũc eſt, prævisionem originalis peccati ſequuta eſt, ob quod univerſum genus humanum inſtar maſſæ cujuſdam damnatæ factum eſt; juxta illud Apoſtoli Rom. 9. *An non habet poteſtatem figulus ex eâdem maſſâ facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* ſignificans, Deum nihil invenire in eis, quos ex hac maſſa ad vitam ſeu gloriam eligit, niſi mortis meritum; ideoq; misericorditer eoſdem liberare, non reddendo debitã pœnam, ſed indebitam donando gratiam.

Deus præordinat ſua dona, & opera.

Prædeſtinationis definitio.

Augu. lib. 1. retract. c. 13. ſignificat futuram fuiſſe prædeſt. etiamſi Adã non peccaſſet. l. i. de correp. & grat. c. 12.

Ex quibus intelligimus, nihil aliud eſſe prædeſtinare, quàm præſcire, quibus medijs infallibiliter certi homines ſalvari poſſint, & velle efficaciter ea media præparare. Vbi inprimis obſervandum eſt, Auguſtinum non loqui de præſcientia conditionata, qua Deus novit, quibus medijs homines ſalvari poſſint, ſi gratiam oblatam acceptare, & perſeverare velint: neq; etiam de præſcientia, quid hominum quiſque facturus ſit, ſi hoc vel tali excitationis, motionis, ſuaſionis genere menti ejus congruæ vocetur. Nam licet abſque præſcientia Dei prędeſtinatio non ſit, non tamen illam requirit, quæ Dei præordinationem antecedit. Neque enim ideo cuiquam vel gratiam vel gloriam præparat Deus, quia eam ſe daturũ præſcierit; ſed contrà ideo præſcit, quia abſolutè dare decreverit, pręſcius videlicet eorũ, quæ ſit ipſe facturus. Quare nec illa præſcientia conditionata hic intelligenda eſt, qua præſcit Deus, acceptaturũ hũc gratiam atque ſalvandum, ſi hoc vel illo modo ſibi congruo vocetur; ſed abſolutâ Dei præſcientia, qua Deus præſcit, quid ipſe facturus ſit. Nam præſcientia, de qua loquitur Auguſtinus, non ad diverſum aliquod objectum, ſed ad idem prorſus, ad quod præparatio, refertur: ad omnia videlicet Dei beneficia, quibus certiſſimè liberantur, quicumque prædeſtinantur. Atqui conditionata præſcientia non hæc Dei beneficia, ſed humanæ voluntatis affectum & inclinationem reſpicit; quid videlicet homo facturus ſit, ſi hoc vel illo modo à Deo vocatus fuerit. Non eſt autem ſenſus definitionis Auguſtini: *Prædeſtinatio eſt præſcientia, quid facturus ſit homo, ſi ſic aut ſic a Deo vocatus fuerit, & hujuſmodi beneficiorum præparatio; ſed eſt præſcientia ipſorum, quæ donaturus ſit beneficiorum, ac eorumdem certa & efficax præparatio; quibus certò & infallibiliter Deus facit, ut ſecundùm propoſitum gratiæ vocatus credat, obediat, perſeveret, atque ſalvetur.* Sermo autem ille: *prædeſtinatio gratiæ conditionatam præſupponit veniendi præſcientiam*, ideo jure diſplicet; I. quia novus in Eccleſia & Veteribus inauditus eſt. II. quia ſenſum præ ſe fert erroneum: videlicet obedire gratiæ, & vocantem ſequi præſcitum eſſe tantùm, non etiã prædeſtinatum. Si autem non ſolùm vocare, ſed etiam vocãtem ſequi, prædeſtinationis effectus eſt, non prædeſtinatio talem ullam præſcientiam præſupponit, ſed è diverſo potiùs præſcientia prædeſtinationem. Ideo enim videt Deus, quòd ſic vel ſic vocati venirent, quia ſic vocando facturus eſſet ut venirent. Cùm ergo utrumque, ſcilicet vocare atque vocantem ſequi, ad prædeſtinationis gratiam pertineat, ſermo ille iſta duo ita dividit, ut unum ad prædeſtinationem pertinere, alterum verò ad præſcientiã ſignificetur. III. Conditionata hæc præſcientia nihil ad prædeſtinãdi cauſam facit: nõ enim ideo prædeſtinat Deus aliquem ad prædeſtinationis gratiam, quia ſic vocati prævidet obediẽtiam; ſi quidem hoc eſſet prædeſtinationem gratiæ ſecundũ meriti præſcientiã aſſerere. Cùm ergo hæc præſcientia nihil omnio ad prędeſtinationem gratiæ conferat, cur eam prædeſtinatio

Præſcientia conditionata prædeſtinationi præſuppoſita rejicitur.

Augu. de abſoluta Dei præſciẽtia loquitur.

Augu. lib. de bono perſev. ca. 10. & 17. atq; 19. opus ſuum præſcivit.

præſupponit?

præſupponit: an quia præſcientia neceſſaria eſt? liber autem prædeſtinationis actus? Cur ergo non etiam dicitur, quòd prædeſtinatio totam Trinitatem, aut Filij generationem præſupponat?

IV. Prædeſtinatio nullam in homine diſpoſitionem aut præparationem præſupponit, ſed ipſa eſt, quæ hominem, quando & quomodo vult Deus, pręparat, diſponit & afficit. Non ergo præſupponit humanarum diſpoſitionum atque affectionum præſcientiam, ut ſic vocet in tempore, quomodo homines diſpoſitos videt, ut ſequantur.

V. Præſcit Deus hunc ſequuturum, ſi hoc vel illo modo vocetur, quia facturus eſt ut ſequatur; ideoque præſcit, quia facere conſtituit, atque ita ſequitur, non præſupponitur præſcientia.

VI. Dum prædeſtinandi propoſitum ex cõditionata pręſcientia depẽdere dicitur, occultum ibi aliquod prędeſtinationis meritum ſignificari videtur, quòd in liberi arbitrij obedientia inſit, ſi hoc vel illo modo vocetur. Nam ad hujuſmodi vocationem ſequi & obedire velle, cùm hoc ſit ad Deum venire, non poteſt non meriti alicujus rationem habere, ut ſi non ex juſtitia, ſaltem ex congruo talis vocatio præbeatur. Neque ſatisfit dicẽdo hujuſmodi gratiam pluribus ſimiliter affectis, huic, non illi, ex Dei beneplacito dari. Nam etiam pluribus eleemoſynam petentibus, aliquibus ex juſta cauſa negatur, quod tamen alijs propter humilem miſericordię flagitationem conceditur.

VII. Cùm voluntatis obediẽtia ſit congruentis vocationis effectus, non cauſa, ſequitur, nõ ex effectus præſcientia eſſe prędeſtinationem, cùm hæc liberi arbitrij conſenſum operetur, ſed ex cauſæ præparatione illius eſſe præſcientiam.

Aug. epi. 105. Robert. Bellarm. lib. 2. de lib. arb. cap. 12.

POSTREMO refellitur hujus pręſcientiæ conditionatæ neceſſitas ex parvulorum exemplo, in quorum prædeſtinatione nullum huic pręſcientiæ locum reperire poſſumus. Cujus enim obedientiæ præſcientia regenerationis gratiam divina prædeſtinatione illis præparatam dicemus? Neque hic ſufficerit aſſerere, quòd quantum in ipſo eſt, Deus parvulos prædeſtinarit, baptiſmoque pro omnibus inſtituto ſalvari voluerit, Nam ſi tantùm omnibus bonum abſolutè voluiſſet, nulla omnino res tam propenſam ejus voluntatem impediviſſet, facileque ad id naturalium, liberarúmque cauſatum concurſum attemperaſſet. DEINDE, cur præſcit juſtificandos, ſi baptizentur, parvulos? niſi quia velit ipſe per ſuum ſacramẽtum juſtificationis gratiam infundere? Unde intelligitur hoc quoq; loco, non voluntatem pręſciẽtiam, ſed econtra præſcientiam Dei voluntatem pręſupponere, ex qua tanquam primaria cauſa fit, quòd parvulorum unus baptizetur, alius ſine baptiſmi gratiâ rapiatur. Hinc Auguſtinus lib. 1. retract. cap. 23. quod in expoſitione inchoata epiſtolę ad Rom. ſcripſerat: prædeſtinationem gratiæ ex præviſo fidei eſſe merito, quod non ex Dei dono, ſed ex nobis habeamus, retractavit; ac poſtea varijs locis fidem, omnîſque pij operis cogitationem, diſpoſitionem, actionem, voluntatiſque conſenſum in bonum, ex Dei dono haberi ſcripſit. Quod nec in libro 1. ad Simplicianum quæſt. 2. ſiluit; ubi etiam illud habet: *neſcio quomodo dicatur, fruſtra Deum miſereri, niſi nos velimus: ſi enim Deus miſeretur, etiam volumus; ad eandem quippe miſericordiam pertinet ut velimus.* Ac rurſus: *Non poteſt effectus miſericordiæ eſſe in hominis poteſtate, ut fruſtra ille miſereatur, ſi homo nolit.* Quòd autem ibidem ait Auguſtinus, *Cujus miſeretur* (Deus) *ſic eum vocat, quomodo videt congruere illi, ut non reſpuat vocantem*, ad pręſcientiam conditionatam toti prædeſtinationi præſupponendam nihil pertinet. Nam ibi Auguſtinus prędeſtinationis naturam non explicat, ſed divinæ vocationis plures modos eſſe oſtendit; unúmque peculiarem vocationis modum eſſe dicit, quo Deus nonnullos ſic vocet, ut noverit ſecuturos; quia videlicet ſuę gratię vim non ignoret, qua occultè ſic quoſdam interiùs vocat, ut vocando convertat, obſequentéſque faciat; & ideo videat, ſic vocatos non eſſe repugnaturos, quia vocando facturus ſit, ut non repugnent. Neque inſuper pro hac pręſcientia conditionata facit, quòd Auguſtinus libro de bono perſev. cap. 14. dicat, quoſdam fuiſſe credituros, ſi apta ſuis mentibus vel ſigna vidiſſent, vel audirent verba. Nam non in eo prædeſtinationis gratiam conſtituit B. Aug. quòd talia prædicationis & miraculorum beneficia Deus eis exhibere voluiſſet, quibus eos ad fidẽ convertendos præſciſſet, ſi prædeſtinati fuiſſent; ſed in eo potiùs, quòd eis fidem dare voluiſſet, ideoq; ſigna etiã verbaq; adhibere cõveniẽtia, quibus cooperãte

Libro de bono perſev. lib. de prædeſt. ſãct. cap. 4. Li. 2. retract. cap. 1.

interiùs Deo converterentur. Proinde cum D. Thoma in Deo ſcientiam viſionis & ſimplicis intelligentiæ ponimus, neque aliam mediam ab his diſtinctam, quæ conditionata nominetur, agnoſcimus: conditionatè ſiquidem tantùm, & non abſolutè ſcire, imperfectionem convolvit, quam à Deo removemus.

1.p.q.14. art.9.

Cap. CXX.

Vtrùm prædeſtinatio ad gloriam ſit ex præſcientiâ meritorum? an contra præſcientiam meritorum ex prædeſtinatione ad gloriam?

An prædeſtinatio ad gloriā ſit ex meritorum præviſione.

Qvamvis in Deo unicus ſit voluntatis actus, quo non prius vel poſterius, ſed ſimul omnia vult quæcumque vult: in rebus tamen ipſis & effectibus prędeſtinationis ordo exſiſtit aliquis, ſecundùm quem unus poſſit eſſe cauſa alterius, & pro noſtro intelligendi modo prius etiam vel poſterius ad Dei mentem referri.

Electio ad gloriam præcedit meritorū præſcientiam.

Primo itaque juxta B. Auguſtini Doctrinam, Deus efficaci decreto voluntatis ſuæ ante abſolutam præſcientiam meritorum elegit prædeſtinatos ad gloriam; & ex hoc fine à Deo efficaciter & abſolutè intento, fluunt omnia media, per quę fit, ut infallibiliter finis conſequatur. Nam in hac efficaci voluntate finis, qua Deus vult gratuita & liberali atque ſpeciali benevolentia alicui homini dare gloriam, virtute includuntur omnia media, ſcilicet quibus homo ad eum finem pervenire nequit. Ex hac ergo voluntate Dei, efficax vocatio & gratia juſtificationis, omniaque merita, & in eis uſque ad finem perſeverantia, nec non univerſa neceſſaria Dei auxilia promanant, ſive prævenientia, ſive concomitantia; per quæ fit, ut hominis voluntas liberè, tamen infallibiliter perſeveret. Vnde ſequitur, gratuitam Dei ad gloriam electionem, ſive dilectionem & diſcretionem ſalvandi, prævenire omnia futura hominis merita, pręſcientiámque eorum, quia non niſi ex illa gratuita & liberali electione, abſolutaq; ſalvandi voluntate Dei tanquam prima radice & cauſa futura ſunt, ſuámque originem ducunt. Vnde totum ſalutis negotium refert Apoſtolus ad propoſitum gratiæ Dei; quod quidem propoſitum nihil aliud eſt, quàm efficax Dei voluntas dandi gloriam, cui nullum humanum reſiſtit arbitrium. Ex qua Dei voluntate ſequitur Vocatio, juxta illud Apoſtoli Rom. 8. *Omnia cooperantur in bonum ijs, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt.* Nam *quos præſcivit*; ab æterno dilexit, elegit, ſegregavit, ſalvare propoſuit: *& prædeſtinavit*, id eſt, efficaciter per infallibilia media ſalvare præordinavit, ſive gratiam eis præparavit, daturumque diſpoſuit, qua uſque ad conſecutionem gloriæ dirigâtur, Chriſtóq; conregnent: *quos autem prædeſtinavit*, ſecundùm gratię propoſitum; *hos & vocavit*, id eſt, fideles, ſibiq; obtęperantes fecit. *Et quos vocavit*, ſecundùm electionis propoſitum, *hos & juſtificavit*, id eſt, juſtos fecit; *quos autem juſtificavit*, nimirum intentione ſalvandi; *illos & glorificavit*, id eſt, infallibiliter ad gloriam vitæ beatæ perducere, vltimamque gratiam vitæ æternæ, in qua eſt plena, ſecúraque felicitas, ſuo tempore dare conſtituit.

Prima ſalutis origo ad propoſitū gratia Dei referenda eſt.

Rom. 8.

Ex quo Apoſtoli diſcurſu manifeſtum eſt, non ex aliquibus pręſcitis aut pręviſis hominum meritis, ſed ex ſola Dei æterna dilectione & prælectione gratuita, quoſdam ex maſſa dãnata prædeſtinatos eſſe ad æternæ vitæ gloriam, quibus infallibiliter à Deo procuratur, ut in fide per dilectionem operante uſque in finem perſeverent, ut Auguſtinus proſequitur lib. de correp. & gratia cap. 7. ubi ex æterna prælectione gratuita, qua Deus nonnullos elegit ad regnandum cum Chriſto, docet, ſequi vocationem efficacem, perſeverantię donum, reliquaque univerſa Dei auxilia ad ſalutem comparandam neceſſaria. Item lib. de grat. & lib. arb. cap. 18. *quia electi ſunt, elegerunt.* & lib. de prædeſt. ſanct. cap. 17. *Eliguntur ut credant*; ſicut Apoſtolus ad Epheſios ait: *Elegit nos, non quia futuri eramus ſancti, ſed ut eſſemus ſancti.* Et lib. de bono perſev. cap. 14. dicit Tyrijs, alijſque permultis, *unde crederent eſſe negatum, quia non erant à maſſâ damnatâ gratia prædeſtinatione diſcreti.* Ex quibus conſequitur, voluntatem efficacem ſalvandi prædeſtinatum, eſſe electionem efficacem ad gloriam, & ex hac voluntate ſalvandi (quæ gratuita electio nũcupatur) omnem gratiam efficacem derivari. Etenim ne fortè ante conſtitutionem mũdi ex operibus præcognitis putarentur electi, adjunxit,

Ex electione ad gloriā ſequitur efficax vocatio, & perſeverantia.

Ex electione ad gloriā merita.

Deus eligo facit dignum.

ſi autem

Digitized by Google

ſi autem gratia jam non ex operibus, alioquin gratia jam non eſt gratia: nullus enim prior dedit illi, ut retribuatur ei; nullum elegit dignum, ſed eligendo effecit dignum.

Rom. 11. Auguſt. lib. 5. cont. Iul. c. 3.

Cap. CXXI.

Quòd electio per antonomaſiam intelligatur electio ad gloriam.

Electio Dei eſt voluntas efficax ſalvandi.

QVIA electio Dei abſoluta, eſt voluntas ejus efficax ſalvandi, meritò ab hac electione ad gloriam in ſcripturis dicuntur ſimpliciter electi: quoniam ex hac electione ceu fonte Deus efficaciter intendit dare gloriam & beatitudinem, & providere omnia media, quibus infallibiliter & inſuperabiliter homo finem aſſequatur. Per hanc enim electionem Deus tam finem quàm media omnia prædefinit, & abſolutè vult evenire, ita ut illi voluntati nullus reſiſtat, neque unquam impediatur; quia licet in effectu & executione, finis à medio pendeat, & non ſit aliter intentus; attamen etiam media (ſcilicet merita, & actiones liberę cũ divina gratia, remotio omniũ ſalutis impedimentorũ, & donatio neceſſariorũ auxiliorũ ſunt abſolutè per eũdem actum volita, quia in voluntate finis etiam virtute includuntur media. Ideoque totum illud objectum finis & omnium mediorum, eſt abſolutè & efficaciter à Deo volitum; ut indicant ſcripturæ, quæ docent, ex vi hujus electionis divinæ fieri, ut electis provideantur media, quibus certiſſimè liberētur. Matth. 24. *Ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.* Et: *propter electos breviabuntur dies illi.* Marci 13. *propter electos, quos elegit, breviabit dies illos.* Rom. 8: *quis accuſabit adverſus electos Dei?* 2. Timoth. 2. *Omnia ſuſtineo propter electos* Matth. 2. *multi vocati, pauci electi.* Rom. 8. *electis omnia cooperantur in bonum.* His & alijs & pleriſque locis Scriptura electos ſimpliciter vocat ex electione gratuitâ ad gloriam, quæ omnia præviſa merita prævenit, cùm ex illa prædilectione, ſeu gratuita electione, omnia merita, gratiæque beneficia emanent; juxta illud Chriſti Lucæ 12. *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis vitam æternam.* Et Ioan. 10. de omnibus ſuis loquens Dominus: *oves meæ vocem meam audient, & ego cognoſco eas, & ſequentur me: & ego vitam æternam dono eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu meâ.* Quibus verbis ſignificat Dominus, ſe peculiarem curam habere de ovibus illis, quas per æternam electionem ſingulari modo ſuas effecit, & ideo ita illas cuſtodit, ut perire non ſinat, quas in finem vſque perſeverare facit. Vnde manifeſtè ſequitur, hanc gratuitam electionem ad regnum non eſſe ex præſcientiâ futuræ perſeverantiæ, ſed eſſe cauſam perſeverantiæ, quæ non ſolùm à Deo eſt præſcita, ſed etiam decreto Omnipotentis voluntatis ejus præordinata, ut Act. 13. illis verbis luculentiſſimè inſinuatur: *Et crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.*

Electi ad gloriam infallibiliter ſalvatur.

Prædeſtinatio habet certitudinem nõ ſolũ præſcientia ſed etiam ordinis ſeu cauſalitatis.

Deus eligẽdo facit diſpares.

Ex quibus ſcripturis colligit Auguſtinus, Deum eligendo vel diligendo facere in hominibus diſparitatem, nec invenire eligendos, ſed facere. Epiſt. 105. ad Sixtum, & 106. ad Paulinum, atque 107. ad Vitalem. Lib. de corrept. & grat. cap. 7: vbi inſuper Electionem, quæ non ex operibus, ſed ex vocante ſecundùm propoſitum eſt, & prædeſtinationem, quam ubique merè gratuitam prædicat, non ſolùm ad gratiam eſſe dicit, ſed etiam ad vitam & regnum: *Electi ſunt*, ait, *ad regnandum cum Chriſto.* Et cap. 13. *de his loquor, qui prædeſtinati ſunt in regnum Dei.* lib. 22. de civit. cap. 24. *quid dabit eis, quos prædeſtinavit ad vitam?* De quibus ait Ioan. 13. Dominus: *Ego ſcio, quos elegerim.* Ioan. 15. *ego elegi vos.* &: *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos.* id eſt (Chryſoſtomo interprete, ho. 71. in Ioan. & Auguſt.) *ſicut ego, quatenus homo gratis dilectus & electus ſum, ut eſſem per unionem hypoſtaticam Filius Dei naturalis; ita ego vos gratis dilexi & elegi, ut cohæredes regni mei ſitis.* Eſt enim Chriſtus homo illuſtriſſimum noſtræ prædeſtinationis exemplar, ait B. Auguſtinus lib. de prędeſt. ſanct. cap. 15.

Li. 5. cõt Iulian. cap. 3.

Prædeſtinatio non ſolùm ad gratiã eſt, ſed etiam ad vitam æternã ad regnũ, ad gloriam.

Chriſtus noſtræ prædeſtinationis exemplar.

Cap. CXXII.

Quòd electio æterna duobus modis conſiderari poſſit.

HIc obſervandum eſt, electionem æternam duobus modis conſiderari poſſe: *uno* modo, ut eſt electio gratiæ, ſeu intentio, dandi gloriam, ordine intentionis, dilectione efficaci, vita æterna, tanquam primam gratia, ad quam ceteræ ordinantur, inte-

tenditur. *Alio* modo, ut eſt diſpoſitio exſecutionis in mente divina, ſeu electio juſtitiæ.

Electio gratiæ prima eſt ordine exſecutionis.

Electio iuſtitiæ prior eſt ordine exſecutionis.

PRIORE modo electio eſt omnino gratuita, nec aliquam operum prævisionem requirit, ut præcedenti capite oſtenſum eſt. POSTERIORE modo præexigit meritorum prævisionem. Non enim vitam æternam ſub ratione præmij Deus dare diſpoſuit, niſi ijs, quos bene operaturos eſſe prævidit. Vnde ſequitur, gloriam in genere cauſæ finalis, priorem eſſe bonis operibus; ipſa enim finis eſt; illa verò media ad finem: in genere autem cauſę efficientis priora eſſe bona opera, quàm ſit ipſa gloria, quoniam illa cauſæ ſunt, ipſa verò effectus. Deus ergo priùs electis gloriam vult dare, quã bona opera, quoad intentionem: ideo enim vult dare illis bona merita, quia vult dare coronam gloriæ.

Finis eſt prior intentione media verò in exſecutione.

Nam prior eſt finis in intentione, quàm media, cùm non intendantur media niſi propter finem: & hoc modo Deus non eligit ad gloriam ex prævisione meritorum; ſed contrà, eligit ad merita ex prævisione gloriæ. At quoad voluntatem exſecutionis, quæ reſpicit gloriam, ut effectum meritorum, priùs vult Deus Electis dare bona merita, quàm Gloriæ coronam: & hoc modo eligit Deus ad gloriam ex prævisione meritorum. Atque hac diſtinctione poſſunt conciliari Patrum dicta, præſertim Græcorum in cap. 8. & 9. ad Rom. qui ſcribunt, Deum prædeſtinaſſe ad gloriam eos, quorum bonum propoſitum antè prævidit.

Græci dicentes Deũ prædeſtinaſſe propter merita præviſa, loquuntur de exſecutionis diſpoſitione.

Accipiunt enim prædeſtinationem pro diſpoſitione exſecutionis: quo modo etiam loqui reperiuntur aliquando Latini Scriptores, potiſſimùm illi, qui ante exortam Pelagij hæreſim ſcripſerunt, Hieronymus & Ambroſius. Imò & Auguſtinus ſubinde; ut Lib. 1. ad Simplician. quæſt. 2. ubi agnoſcit electionem juſtitiæ, quę præſcientiam meritorum præſupponit: alibi verò electionem gratię commendat, quæ omnia hominis merita prævenit. (Lib. 1. de prædeſt. ſanct. cap. 19. ſerm. 7. de verb. dom.)

Vita æterna eſt gratia pro gratia.

Prima enim gratia ordine intentionis eſt vita æterna, quæ homini per alias omnes gratias procuratur: vnde in ordine exſecutionis eſt gratia pro gratiâ.

CAP. CXXIII.

Quòd prædeſtinatio fiat ad certum gradũ Gloriæ & Gratiæ.

Deus ad certum gloriæ & gratiæ gradũ eligit.

QVOS Deus ab æterno dilexit, etiam ad certum & definitum gratiæ & gloriæ gradum elegit; ad eundemque finem per certa media in particulari cum omnibus circumſtantiis definita perducere infallibiliter diſpoſuit. Nam qui efficaciter intendit finem, eligit & determinat omnia media, per quæ vult & ſtatuit finem illum comparare; & ita quidem præfinit media, quæ à ſua voluntate dependent, ut ex ipſius peculiari cura & providentia efficienda ſint; & ex abſoluta & efficaci intentione finis, etiam illa ſuam efficaciam & infallibilitatem habitura ſint. Dei enim efficax intentio finis, tam eſt infallibilis, ut implicet contradictionem, non pervenire ad conſecutionem finis. Itaque ſuppoſita efficaci intentione Dei, dandi gloriam & coronam prædeſtinato, neceſſe eſt fateri, Deum præparaſſe certa in particulari media, per quæ infallibiliter ſua intentio ad exitum perducatur; ac præordinaſſe illi ſic electo vocationem determinatam, hîc & nunc dandam; quæ penetratura ſit ejus animam, effecturaque, ut liberè credat, pœniteat, reliquaque neceſſaria auxilia, ut in finem vſque perſeveret, habeat. Cui autem talia auxilia Deus non providet, ſignum eſt, quòd illum ad gloriam non elegerit. Nam efficax vocatio ex propoſito Dei efficaci profluit.

Vtrùm actus ſupernaturales reproborũ à Deo prædeſtinati ſint?

SED meritò hîc inquiret aliquis, utrùm actus ſupernaturales reproborum à Deo prædefiniti ſint, non minùs quàm actus omnes ſupernaturales electorum? RESPONDENDVM, nullum poſſe credere, pœnitere, vel aliud quodcumque pietatis opus exercere, abſque efficaci Dei gratia; omnem autem vocationem & gratiam efficacem ex ſpeciali propoſito & benevolentia Dei dari: ſed intentionem ſeu propoſitum Dei, aliquando ſolùm extendi ad illud donum, vel illum actum, ad quem vocatio aut gratia efficax datur. Vnde ſicut actus ſupernaturales ex ſpeciali propoſito & intentione hunc actum dandi dimanant; ita quoque ex ſpeciali prædefinitione divina. Nam diſcernitur fidelis

præſcitu s

Præſcitis ex Dei prædeſtinatione dantur temporalia juſtitiæ dona.

præſcitus ab infideli, ex vi prætordinationis divinæ voluntatis. Licet enim talis homo nō ſit prædeſtinatus ad gloriam, eſt tamen prædeſtinatus ad fidem, ad juſtitiam temporalem: ergo etiam ad hæc eadem beneficia eſt prę electus, ac proinde illa ex ſpeciali prædefinitione Dei proveniunt. Ex qua etiam in reprobis varietas ſupernaturalium donorum profluit, majoráque vel minora gratiæ Dei beneficia: quę licet ad finem gloriæ ipſorum efficaciter à Deo intentum non ordinentur; attamen ad finem aliquem divinæ glorię efficaciter præfinitum referuntur; putà ad oſtenſionem gratiæ, & juſtitiæ ſuæ.

Vtrùm primum auxilium efficax pariforme ſit in electo & reprobo?

SED iterum hîc emergit quæſtio: utrùm ſicut reprobo, ita & prędeſtinato ſic detur primum auxilium efficax, ut nulla ſit differentia ex parte voluntatis, ſeu dilectionis Dei, quantùm ad beneficium efficacis vocationis, ſed tantùm ex cooperatione liberi arbitrii?

RESPONDEO juxta B. Auguſtinum: electo dari auxilium efficax ex ſpeciali dilectione Dei, efficaciter intendentis perſeverantem & finalem ejus ſalutem ęternam; ideóq; tam eſſe gratuitam efficacis vocationis gratiam, ut nō ſolùm non fundetur in merito, ſed etiam antevertat omnem rationem ex parte hominis. Præterea circa bonum actum, qui à Deo ex efficaci dilectione datur, concurrunt duo affectus ex parte Dei, qui ratione diſtinguūtur: VNVS pertinens ad ordinem intentionis, ita ut Deus unum propter aliud det, ſic ut prius donum cauſa ſit alterius; & Deus ipſe poſterioris actus, quem ex priore vult ſequi, cauſa rectiſſimè dicatur; ALIVS verò affectus ex parte Dei, pertinet ad exſecutionem, quo ſcilicet vult concurrere cum humano libero arbitrio ad actum; qui ſimplex affectus non ſic eſt operativus & efficax, ut Deus cauſa ſequentis actus liberi arbitrii dici poſſit. Nam hunc affectum concurrendi cum libero hominis arbitrio habet Deus nō minùs, quando vult dare cogitationem ex qua vult ſequi bonum, quàm quando pręvidet, ſequuturum opus malum; cujus tamen author dici nequit. Et cur hoc? niſi quia in uno caſu antecedit ſecundùm rationem actus divinæ voluntatis, quo intendit tale opus bonum, quatenus futurum eſt cauſa alterius boni operis: in altero verò caſu non antecedit talis intentio, ſed ſolùm poſt volūtatem dandi talem cogitationem, ſequitur in Deo voluntas concurrendi cum libero hominis arbitrio, & permittendi actum peccati, quæ eſt voluntas exſecutiva, non efficax & operativa.

Duo affectus in voluntate Dei conſiderantur intētionis, & exſecutionis.

Electo Deus dat operari cum intentione, quòd illud opus cauſa ſit alterius.

Voluntas Dei operativa differt ab exſecutiva.

Ex quibus facilè perſpicitur, diſcretionem duorum in gratiâ parium, quorū unus peccat, alius ſtat; oriri non ex ſolo libero arbitrio, ſed ex qualitate beneficii gratiæ, & liberi arbitrii cooperatione electum ſtare; præſcitum verò ſola liberi arbitrii voluntate labi & peccare: quoniam electo Deus gratiam dat pertinentem ad ordinem intentionis finis; præſcito autem dat parem quidem ſecundùm entitatem, ſed pertinentem ad ordinem exſecutionis, non autem efficacis & abſolutæ intentionis finis, qui eſt æterna gloria, propter quam Deus reliqua omnia gratiarum beneficia electis donat, & quidem diverſa, ſecundùm gloriæ gradum, quem eis ab æterno dare conſtituit. Vult quidem Deus omnes homines ſalvos fieri: ſed antecedēte voluntate, quæ aliquando efficax eſt & abſoluta: interdum verò ſolùm affectus ſimplex. Vult ergo Deus omnium hominum ſalutem antecedente voluntate, ſed non omnes eâdem vel æquali voluntate ſalvari vult: quia electos vult ſalvos eſſe voluntate beneplaciti; præſcitos autem, quibus dat ſufficientia ſolùm generalia auxilia, vult ſalvos eſſe ſolùm ſimplici affectu. Cor enim hominis in manu Dei eſt, & quocumque voluerit, efficaciter & infallibiliter ſalvo ejus naturali agendi modo, dirigit. Ac proinde omnes omnino homines, quos abſoluta voluntate ſalvari vult, etiam actu ſalvat: alioqui verum non erit, quòd *omnia quæcumque voluit fecit*: Pſal. 113.

Præſcito Deus dat gratiam pertinentem ad ordinem exſecutionis, non intentionis.

Deus omnes ſalvos fieri vult antecedente, non efficaci voluntate.

CAP. CXXIV.

Vtrùm, ſicut prædeſtinationis nulla in homine cauſa reperitur, ita neque reprobationis?

Electio gratuita.

Reprobatio juſta.

QVEMADMODVM prædeſtinationem ſive electionem omnino gratuitam contra Pelagianos tueri debemus; ita reprobationem juſtiſſimam contra Calviniſtas defendere cogimur. Qui cùm homines ante prævisionem peccati ad peccatum & mortem æternam ſola Dei voluntate pręordinatos contendunt, omnia hominum ſcelera in Deum authorem refundunt.

fundunt. Contra quos docent Scripturæ, Deum neminem damnationi addicere, niſi propter peccata, quæ Deus non facit, ſed punit & odit. Reprobatio autem duos actus includit: *unum poſitivum*, ſcilicet voluntatem Dei, qua vult hunc damnare; cujus ſanè cauſa eſt prævisio peccati originalis vel actualis, in quo vitam quis ſiniturus eſt: & *alterum negativum*; ſcilicet, quòd non habeat Deus voluntatem abſolutam hunc ſalvandi. Cujus negativæ reprobationis nulla ex parte hominis cauſa dari poteſt; cur ſcilicet Eſau potiùs quàm Iacob odio habuerit, cùm uterq; in maſſa damnata, odio dignus, & amore indignus fuerit? Similiter, cur uni juſtificato velit donum perſeverantię dare; alteri verò etiam ſanctiori nolit donare? Hujus diſcretionis ſola Dei voluntas cauſa eſt, quæ unum liberat, quoniam placet; alterum non liberat, quia non placet. In Iacob vult oſtendere miſericordiam, in Eſau non; quia ſic placet. Quod Apoſtolus ad Rom. 9. apertè docet: *antequã aliquid boni vel mali egiſſent, nõ ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia major ſerviet minori. Et: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.* Illud verò: *Antequam aliquid boni vel mali egiſſent*, non ſolùm ad bona & mala coram hominibus geſta referendum eſt; verùm etiam ad bona & mala in Dei præſcientiâ. Nam alioqui cauſa ex parte hominũ prędeſtinationis daretur, quod Apoſtolicę doctrinæ adverſatur. Neque verò etiam dici poteſt, Deum odiſſe Eſau præciſe propter originale peccatum: nam illud utriq; (Eſau ſcilicet & Iacob) commune erat, & uterque ex ſua parte æqualiter odio dignus erat. Cur ergo hunc potiùs quàm illum amaverit, vel odio habuerit, ad ſolam Dei voluntatem referendum eſt, juxta illud Apoſtoli: Roman. 9: *Miſerebor cujus miſereor* &c. *An non habet poteſtatem figulus luti?* &c. Et: *cujus vult miſeretur, & quem vult indurat.* Vbi obſervandum eſt, voces illas, *odio habere, indurare*, & ſimiles, non aliquid poſitivi ſonare, ſed pro negatione accipiendas eſſe. Nam *odio habere*, hîc eſt, non velle diligere: & *indurare* eſt, non velle miſereri: ut docet Auguſtinus epiſt. 105. & tract. 53. in Ioan. & lib. 1. ad Simplic. q. 2. Nec hîc ulla eſt iniquitas, quia non tenetur Deus peccatorem liberare, convertere, emollire, vel dare illi perſeverantiam. Cur tamẽ hũc potiùs liberet, quàm illum; ad inſcrutabilia Dei judicia pertinet, ut docet Auguſtinus epiſtola 105. & libro de correptione & gratia capite octavo & decimotertio.

Reprobatio duos actus includit: Vnum poſitivum, cujus cauſa eſt peccatum.

Negativæ reprobationis nulla ex parte hominis præciſe cauſa reddi poteſt.

Aug. lib. de grat. & lib. arb. cap. 22. & 23.

Indurare, odio habere, negationes includunt.

Non tenetur Deus hũc liberare. Cur huic, non illo detur perſeverantia ad inſcrutabilia Dei pertinet judicia.

Observandum tamen hîc eſt, Indurationem ſeu Deſertionem, qua Deus alicui negat auxilium & gratiam, duo in ſe continere; nimirum, quòd ſit pœna præcedentis peccati, ob quod tali deſertione quis dignus ſit: & ſimul effectus negativæ reprobationis. Quia enim Deus nõ vult eum ſalvare, punit tali deſertione peccatum ejus præcedẽs; quod non faceret, ſi eum ſalvare decerneret. Vnde Apoſtolus: *cujus vult miſeretur, & quem vult indurat*; ſignificans, quòd ſicut prædeſtinatio ex parte hominum cauſam non habeat, ſimiliter quoque negativâ reprobatio nullam ex parte hominis cauſam habeat, ſed ad Dei voluntatem ſit referenda.

Induratio duo in ſe includit: quòd ſit pœna peccati prioris, & negativæ reprobationis effectus.

Ceterum reprobationis poſitivæ, hoc eſt, alterius actus, quo Deus vult reprobũ æternis ſuppliciis addicere, cauſa eſt peccatum, non ſola Dei voluntas. Iuſto enim Dei judicio pœna æterna hominum peccatis redditur, juxta illud Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum. Eſurivi enim & non dediſtis manducare* &c. Ad Rom. 2. *Ira & indignatio in omnem animam operantis malum.*

Reprobationis poſitivæ cauſa eſt peccatum.

Sed objiciet quiſpiam: Etiam vita æterna juſto Dei judicio bonis hominũ meritis redditur; attamen potuit Deus prædeſtinare ad vitam æternam ante omnem pręviſionem operum: cur ſimiliter ante præviſionem operum malorũ nõ potuit præordinare ad Gehennam?

Aug. libr. de grat. & libr. arb. c. 7. & 8.

Respondeo, Deum poſſe authorem eſſe prędeſtinatis, ut bona opera faciant; ſed non poſſe authorem eſſe reprobis, ut mala perpetrent.

Deus author eſt bonorum, non autem malorum.

Deinde poteſt Deus ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt: non poteſt autem ſine malis meritis damnare, quia juſtus eſt. Auguſtinus lib. 3. contra Iulia. cap. 18. & Epiſt. 106. *Hæc maſſa ſi ita eſſet media, ut quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non fruſtra videretur iniquitas, ut ex ea fierent vaſa in contumeliã: cùm verò per liberum arbitrium primi hominis in condemnationem univerſa defluxerit, procul dubio quòd ex ea fiunt vaſa in honorem non ipſius juſtitiæ, quæ gratiam nulla præceſſit, ſed Dei miſericordiæ: quòd verò in contumeliam, non iniquitati Dei, quæ abſit ut ſit apud Deum, ſed judicio deputandũ eſt.* Et Lib. de gratia & lib. arbitrio; *Deus reddit mala pro malis, quia juſtus eſt: bona pro malis, quia bonus eſt: bona pro bonis, quia bonus & juſtus eſt: ſolùm non reddit mala pro nobis, quia injuſtus non eſt.* Quare non reprobat, nec decer-

Deus immeritum non damnat.

Ex vitiata maſſa quidã miſericorditer liberantur, alii non, ut juſtitia oſtendatur.

Aug. libr. de grat. & libr. arb. cap. 23.

bonis

decernit punire Deus, niſi ob prævıſum peccatum, in quo vitam aliquis finiturus eſt, ſive illud ſit Originale ſolùm, ut in parvulis non baptizatis; ſive Actuale tantùm, ut in adultis infidelibus. Ideo autem ſæpe Auguſtinus peccatum originis cauſam reprobationis refert, quia inde omnium reproborum damnatio incipit, & quia à maſſa perditionis ſemel per baptiſmũ liberati, iterum per actuale peccatum ad maſſam eandem redeunt, hoc eſt, ad impiorum ſocietatem, perinde à Deo habentur, ac ſi nunquam ab ea ſeparati fuiſſent: quales ideo Auguſtinus dicit *non eſſe à maſſâ damnationis præſcientia Dei, & prædeſtinatione diſcretos.* lib. de corrept. & grat. c. 7.

Augu. lib. de corrept. & grat. c. 13. Proſp. reſpon. ad 2. c. Gall.

Cur. Aug. ad peccatum originis ſæpe cauſam reprobationis referat.

Cap. CXXV.

Quid inter hominum & angelorum electionem & reprobationem interſit?

Angelorum electio.

QVEMADMODVM homines Deus ad gloriam ante omnem operum prævıſionem prędeſtinavit ita quoque Angelos ſanctos, quos Apoſtolus electos vocat. 1. Timoth. 5. & Auguſtinus Enchir. cap. 110. libr. 1. retract. cap. 13. Quibuſdam enim angelis talem gratiam dare voluit, per quam infallibiliter ſalvandos prævidit; aliis verò ſimilem dare noluit: ſed abſolutè voluit permittere, ut exciderent à ſalute. Et quoniam peccatum eorum prævidit, ideo malos Angelos damnare conſtituit, ut etiam in Angelis appareret, quid poſſet gratiæ beneficium, juſtitiæque judicium. Majores tamen divitias cùm gratiæ, tum juſtitiæ Deus oſtẽdit in hominum electione atque reprobatione, quàm angelorum. Nam homines ad gloriam prędeſtinavit, quia non ſolùm indigni, ſed etiam pœna eſſent digniſſimi, utpote *natura filii iræ*, ſicut ceteri. Angeli verò antequam prædeſtinarentur, neque pœna digni, neq; gloria indigni, ſed ſolùm non digni erant. Deinde homines cùm ſint natura angelis inferiores, ad æqualem tamen cum eis gloriam prædeſtinavit, Chriſto teſte Matth. 22. Imò ratione Incarnationis VERBI, humanam naturam in altius faſtigiũ quàm angelorum evexit; nam caput omnium angelorum & hominum in cælis, non aliquis angelus eſt, ſed HOMO CHRISTVS IESVS. Denique electis Angelis Deus tantùm habitualem gratiam dedit, qua fieret, ut poſſent perſeverare ſi vellent; non autem illis dedit gratiam excitantem, qua fieret ut vellent; ſed ut vellent, in eorum reliquit arbitrio: hominibus autem electis non ſolùm gratiã habitualem Deus cõfert, qua bene poſſint operari, & perſeverare ſi velint; ſed etiam ita illos excitat, afficit, corroborat, ſuccendit, eiſque intus efficaci vocatione perſuadet, ut faciat illos velle; ut Auguſtin. docet lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. Quoad juſtitiam verò, longè major in hominum reprobatione rigor apparet, quàm angelorum; ſiquidẽ hominum maximam partem, Angelorum verò minimam reprobavit. Deinde nullum angelorum pœnæ damnationis addicit, niſi propter culpam voluntate propria commiſſam: hominum autem plurimos ob ſolum originale peccatum, aliena voluntate commiſſum. Quare Homines præ Angelis miſericordiam & judicium cantare debent.

Aug. libr. 12. de civit. c. 9.

Augu. lib. de corrept. & grat. c. 10. Maior gratia elucet in hominum electione quam angelorum.

Cap. CXXVI.

Vtrùm gratuitæ prædeſtinationis prædicatio exhortationi, piorúmque hominum profectui adverſetur?

Gratiæ prædicationis exhortationibus non adverſatur, ſed hominem in Deo ſperare docet.

QVIA ſuperbus hominis animus ſibi dux eſſe quęrit, nec alterius directione gubernari ſe patitur; ideo quotidiani divini auxilii neceſſitate audita facilè ſibi perſuadet, iſtam gratuitæ prędeſtinationis doctrinam ſuæ libertati adverſari, hominúmque ſtudia & conatus retardare. Vnde Auguſtino viventi hæc ipſa objectio facta eſt; quòd ſcilicet prędicatio efficacis gratiæ Chriſti, gratuitæque prædeſtinationis, exhortationi, præceptis, correptionibuſq; repugnaret. Quam objectionem ſibi factam B. Auguſtinus operosè diluit, lib. de bono perſev. cap. 14. & ſequentibus, oſtendens, Chriſtum, Apoſtolos, primoſque Eccleſię Doctores Chriſti gratiam aſſiduè prædicaſſe; ſimul autem exhortationes, præcepta, correptioneſque adhibuiſſe, quoniam utrumque faciendum eſſe Scriptura ſacra demonſtret. Nam Ioan. 6. Dominus gratiam commendans ait: *nemo poteſt venire ad me*, id eſt, in me credere) *niſi Pater traxerit eum:*

rit eum: id eſt, alta ſecretaque vocatione intus eum excitaverit, eiq; credere perſuaſerit. Et Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Attamen Ioan. 14. *Credite*, ait, *in Deum.* & alibi: *venite ad me omnes qui laboratis* &c. Similiter Apoſtolus ad Philip. poſtquam dixiſſet, Deum operari in nobis velle & perficere; ut & velimus quæ Deo placeant, & operemur, hortari nō deſtitit. Vtrumque ſancti fecerunt, ut ſcilicet hominem admonerent ad bene volendum, credendum, operandū, & uſque ad finem perſeverandum, opus eſſe libero arbitrio & auxilio divino. Propter excitationem liberi arbitrii, exhortatio adhibetur; propter neceſſitatē divini auxilii, oratio, ut docet Auguſtin. lib. de bono perſev. cap. 18. 19. 20. 21. 22. & 23. ubi orationem dominicam evidētem gratiæ prædicationem continere oſtendit. ac tandem lib. de bono perſev. cap. 18. concludit, neminem contra iſtā de gratia Chriſti, & gratuita prædeſtinatione doctrinam, niſi errando, diſputare poſſe. Et lib. de correptione & grat. cap. 1. hanc auxilii Chriſti fidem aſſerit ſine dubio veram, & Propheticam, & Apoſtolicam eſſe. Cûmque hæc gratiæ Chriſti prędicatio homini ſuam infirmitatem, quoad opera pietatis, aſſiduámque orandi neceſſitatem, in Deoque omnipotente, bonorum omnium authore, potiùs quàm in carne, ſpem collocandam eſſe demonſtret: cōſequitur, illam non deſperationem, ſed fiduciam ſummā nobis afferre. Omnia enim per eum poſſumus, ſine quo ad pietatis opera nihil valemus. Vnde Apoſtolus ad Philipp. 4: *Omnia poſſum in eo qui me confortat.* Et ad Epheſ. 6. *Confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus*: à quo ſcilicet *omne donum perfectum deſcendit*; quique omnibus, ſicut oportet petentibus, affluenter dat. Qui ergo ſibi perſuadēt, gratiæ Chriſti prædicatione plus deſperationis quàm exhortationis afferri, hoc imprudentes dicunt, hominem tūc de ſua ſalute deſperare, cùm ſpem ſuam non in ſeipſo ſed in optimo Patre Deo ponere didicerit: tunc verò in meliorē ſpem erigi, quando in ſeipſo ſpem ſuam collocare juſſus fuerit, cùm Spiritus ſanctus dicat Hierem. 17. *Maledictus omnis, qui ſpem ponit in homine*; & Pſalm. 17. *Bonum eſt confidere in domino. Beati omnes qui confidunt in eum*; ut notat B. Auguſtinus de bono perſev. cap. 16. 17. & 22: ubi declarat, quomodo de ſublimi hoc gratiæ argumento tractare expediat. Cavēdúmque ait cap. 16. *ne dum timemus, ne tepeſcat hortatio, extinguatur oratio, accendatur elatio, & homines non ſolum veritate fraudentur, ſed etiam falſitate capiantur, diſcántque non in domino, ſed in ſeipſo gloriari.*

Exhortatio adhibetur propter liberum arbitrium. Oratio propter Dei auxilium.

Gratiæ Chriſti prædicatio homini ſuperbiam donat.

Ioan. 15.

Iac. 1.

Quare ut ad mores doctrina gratiæ Chriſti & cooperationis liberi arbitrii utiliter accommodetur, dictum B. Ignatii, ducis SOCIETATIS IESV obſervandum eſt, quod refert Antonius Poſſevinus de ratione Catechiſmi docendi, cap. ultimo: *Solebat dicere ille Pater, ſe in difficilibus quibuſcunque negotiis ita rem totis viribus Deo commendare conſueviſſe, ac ſi nulla humana induſtria vel cooperatio ad ea conficienda præter Deum eſſet neceſſaria. Cùm vero id faceret, tum ita ſe cooperari ſolitum ad eadem in exitum perducenda, ac ſi Deus nihil ad illa conferret: nempe cùm ſciret, Deum imprimis authorem omnis boni, ac ſine quo nihil effici boni poſſet, & ſimul intelligeret, quando Deus cooperationem ſuarum exigit creaturarum, iſtam cooperationem toto eſſe pectore ad rem adhibendam.* Sic quarumcumque rerum aiebat ſemper exitum felicem ſe conſecutum.

Ignatii ſocietatis Ieſu authoris notanda ſententia de gratia & lib. arb.

CAP. CXXVII.

De Providentiâ Dei.

QVEMADMODVM ſumma Creatoris poteſtate, ſapientia & bonitate univerſa ex nihilo creata ſunt; ita eiuſdem providentia conſervātur, & in fines ſuos diriguntur, in nihilū alioqui reditura, ſi Omnipotens Dei manus ea non ſuſtentaret. Quia enim creatura omnis limitatam bonitatem eſſentiámq; habet à ſummo Bono participatione acceptam; neceſſarium eſt, ut ab eo, qui per ſe eſt, ceu omnis exſiſtentię fonte, ſuum eſſe continuò hauriat, non ſecus quam aërem oportet aſſiduè illuminari, ne contenebreſcat: juxta illud Sapientię 11: *quomodo poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes, aut quod à te vocatum non eſſet, conſervaretur?* Et Sapientiæ cap. 8. & 14. *tua providentia cuncta gubernat.* Eccleſiaſtici 5. *ne dicas coram Angelo, non eſt providentia.* Eſt autem providentia ratio divina, qua cuncta gubernat, juxta Boëtium lib. 4. de conſolatio. proſa 6. Origen. hom. 3. in gen. Gregorium lib. de providentia, Damaſcen. lib. 2. de fide cap. 29. Proinde actus hic divini intellectus, quo res omnes ordinat ac dirigit in ſuos fines, adjunctum habet actum voluntatis finis. Et quidem ex

Providentia Dei.

Creatura omnis limitatam eſſentiam, bonitatémq; habet.

Quid ſit providentia.

Providentia includit actū intellectus ordinantis, & ſimul actum voluntatis in finem res dirigētis.

Digitized by Google

decoro rerum univerſarum ordine facilè apparet, non caſu vel fortuitò hunc ordinem tam variis rerum gradibus accidiſſe, ſed ex Dei ſapientia, quę *attingit à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter*, Sapientiæ 8. & Rom. 13. *Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt.* Ex quo rerum ordine totius univerſitatis pulchritudo admirabilis conſurgit. Auguſt. Enchir. cap. 10. Et *ſingula necnon univerſa ſingulari arte atque ſapientiâ conſtant*, ait Clemens Alexandrinus lib. 5. Strom. & Lactant. lib. 1. cap. 2. Denique cùm omnia etiã quæ ratione atque cognitione carent, propter finem operentur, quem etiam ut plurimùm aſſequuntur, oportet ea ab aliquâ intelligẽte cauſâ, quæ totius universi curam habeat, & ſingulas res ſuis locis & temporibus diſponat, ad certum finem dirigi; ut ex omnibus una quædã dulciſſima harmonia reſultet. Quare Scripturæ ſacræ illa, quæ nobis fortuita videntur, providentiæ aſſcribunt. Pſal. 148. *Ignis, grando, nix, ſpiritus procellarum faciunt verbum ejus.* Pſal. 146. *dat jumentis eſcam ipſorum, & pullis corvorum invocantibus eum.* Matth. 6. Deus aſſeritur paſcere volatilia cęli, veſtire lilia agri. 1. Corinth. 15. *Deus veſtit unumquodq; ſeminum.*

Cap. CXXVIII.

Errores de providentiâ Dei?

De providẽtia Dei errores.

QVAMVIS omnium creaturarum ſapientiſſima diſpoſitio divinam providentiam ob oculos ponat, & Clemens Alexandrinus inter quęſtiones notas hanc de providentia Dei recenſeat; attamen non pauci hac de re graviſſimi errores exſtitere.

Democritus & Epicurei providentiã Dei negarũt.

PRIMVM enim Democritus, eúmq; ſequuti Epicurei, omnia fortuito atomorum concurſu fieri putarunt, Cicerone teſte libr. de nat. Deorum. Lactan. lib. 3. cap. 17. Nyſſeno, & aliis. Ariſtoteles verò Dei providentiam ad res cęleſtes & incorruptibiles tantùm extẽdit, Nyſſeno teſte, lib. de providentia c. 4. Plato autem triplicem providentiam ſtatuit: VNAM ſummi Dei, cui rerum incorruptibilium curam attribuit; SECVNDAM rerum corruptibilium, quam Diis aſſcribebat; TERTIAM circa humanas actiones verſari tradebat, quam dęmonibus tribuebat, Nyſſeno teſte, libro 8. Philoſophię cap. 3.

Ariſtotel. ad incorruptibilia providẽtiam arctavit.

Plato triplicem providẽtiam ponebat

ALII Deum ſolius hominis ex rebus inferioribus curam habere dixerunt, ut apud Hieronymum in cap. 32. Ierem. legimus: nonnulli ſpecierum tantùm, nõ etiam individuorum corruptibilium providentiam eſſe crediderunt, ut refert Iuſtinus in dialogo cum Tryphone.

POSTREMO quidam Deum res maximas tantùm curare, minimas autem naturæ, cauſarúmque ſecundarum curſui relinquere opinati ſunt: ut Lucanus verſibus expreſſit:

Non vacat exiguis rebus adeſſe Iovi;

ut latiùs videre licet apud Ludovicum Vives lib. 1. de veritat. fidei capit. 9. & in lib. 10. Auguſtini de civit. Dei capite 14. Cyrillus li. 5. theſauri cap. 3. refert, Arianos ſenſiſſe, Patrem omnia per Chriſtum feciſſe, quia ſumma majeſtate indignum eſſet, ad minima ſe demittere. Quo argumento uſus eſt quoque Ariſt. lib. de mundo cap. ultimo: eodemque pertinere arbitrantur nonnulli illud Apoſtoli 1. Cor. 9. *Nunquid de bobus cura eſt Deo?*

Providentia Dei ſe ad omnia extẽdit.

CETERVM Scriptura ſacra conſtanter docet, providẽtiam divinam à ſummo Cælorum uſq; ad Infernum, à ſumo Angelorum uſq; ad viliſſimũ vermiculum extẽdi, necnõ ad curſum temporũ, ad fertilitatem & ſterilitatem terrarum, ad ſiccitates, pluvias, tonitrua, fulgura, bella, famem, peſtem, ad tempeſtates, ad tempus vitæ, atque mortis, ad regna & imperia, ad paupertatem & divitias, ad honores, poteſtates, dignitates, ad ſtatus & conditiones hominum, ad conjugia, ad eventus rerum, contractuum, negotiationum, ad mortis & vitę genus, ad bona & mala, ad præmia & ſupplicia; denique in univerſum ad omnia, quæ in mundo fiunt, ſe porrigit divina providentia, cùm nihil ſit, neque fiat, niſi Deo volente, ſuóque loco illud ordinãte, juxta illud Iob. 5. *Nihil in terra ſine cauſa fit.* Iob. 12. *Quis ignorat, quòd omnia hæc manus Domini fecerit?* Sapientiæ 5: *æqualiter eſt illi cura de omnibus.* Sapient. 8. *attingit à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter.* & cap. 14. ejuſdem libri: *tua providentia Pater omnia gubernat.* Pſalm. 118. *Ordinatione tuâ perſeverat dies.* Pſalm. 146. *dat jumentis eſcam.* Iob. 36. *pullis corvorum.* Pſalm. 148. *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum faciunt verbum ejus.* Matth. 6. & 10. *Deus paſcit volatilia, veſtit lilia.* Lucæ 12. 1. Cor. 3. *incrementum dat Deus.* 1. Cor. 15. *Deus veſtit unumquodque ſeminum.* Matth. 11. *veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt.* Et: *In manu illius nos & ſermones noſtri.* Et: *In ipſo*

vivimus

vivimus, movemur & ſumus. Actor.17.& *pater meus uſq; modò operatur & ego operor.* Ex quibus liquet, divinam providentiā ſeſe uſque ad minima extendere, nec hoc Deo indignum eſſe, ſed divinam potentiam, ſapientiam, & bonitatem maximè illuſtrare, quòd nihil eam ſubterfugiat, quódque nihil ſit à ſumma creatura uſque ad infimam, ad quod vis divinæ providentiæ ſeſe non extendat; non ſolùm conſervando ut ſit; ſed ad finem quoq; ſuum per actiones congruas dirigendo. *In ipſo enim vivimus, movemur & ſumus.* & *Deus eſt*, ait Apoſtolus, *qui operatur omnia in omnibus.* Ac proinde quiſquis rem minimam, ejúſque quamlibet operationem (peccato ſemper excepto, quod non operatio, ſed operationis defectio eſt) divinæ providentię omnia gubernanti, omnia conſervanti, denique omnia operanti in omnibus ſubducit, ſcripturæ contradicit, atque divinæ Majeſtati cælum & terram adimplenti non modicam injuriam facit, ſiquidem ſapiens pictor, etiam rei minimæ curam habet, ex qua potiſſimum ejus ars commendatur.

Providentia Dei ſe uſque ad minima extendit.

Peccatum cauſam non efficientem, ſed deficientem habet.

Rerum minimarum cura Dei ſapientiam & potentiam commendat.

PORRO ſi minima quęque atq; horum motus ſeu operationes divinę providentiæ ſubjiciuntur, nemo inficiari poteſt, ipſos quoque liberi arbitrii motus atque operationes eadem Dei providentia regi, tantóque perfectius quāto rebus omnibus homo præſtatior eſt, atq; ad finem nobiliſſimum, ſcilicet ipſum Deum, ordinatur. *Omnia*, inquit Ioannes, *per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factū eſt nihil.* ac proinde inter illa omnia cenſeri debent ipſius quoque liberi arbitrii actiones, non hæ, aut illæ, ſed omnino omnes. Nam quidquid eſt, à Deo eſt. Ens autem & bonum convertuntur, ſolum ergo peccatum (quod ut tale, nihil eſt) à ſumo bono Deo non eſt, quia cauſam efficientem non habet, ſed deficientem. Quamvis ergo Deus mala ſicuti bona non efficiat, attamen ejus providentiæ ſubjciuntur, quatenus ab eo fieri ad bonum aliquem finem permittuntur. Malum enim ſuo loco poſitum eminentiùs commendat bona: nec Deus malum eſſe ſineret, niſi bene facere de malis etiam poſſet. ut Auguſtin. Enchir. cap.10.& 11. tradit. Sunt ergo peccata non propriè, neque per ſe, ſed tantum permiſſive, à Deo. Et licet nonnunquā poſterius peccatum prioris pœna ſit, nō tamen ibi Deus cauſa eſt peccati, ſed tātùm juſti ſupplicii, quod judicio æquiſſimo infert. ut docet Aug. li. de prædeſt. Sanct. c.10. Proſper. ad object. Vincent. c.10.11.& 12. & lib. de grat. & lib. arbitr: c.20. ubi docet, Deum in ſcripturis dici voluntatem inducere intentationem cor ſuo vitio malum permittit exſequi conceptum malum.

Mala Deus non facit, ſed providentia ſua rectè ordinat ad bonum finem.

Conc. Trid. ſeſſ.6. can.6.

Deus non eſt cauſa peccati, ſed tantùm ſupplicii.

2. Reg. 16. 17 Deus peccatū non efficit, ſed permittit

CAP. CXXIX.

Vtrùm Deus particularem & immediatam rerum providentiam habeat?

QVEMADMODVM omnibus in univerſum rebus immediatè ac intimè Deus per ſuam eſſentiam & potentiam ineſt, ita in omnibus illis immediatè atque intimè operatur, non ſolùm ut ſint, ac in eſſe conſerventur, verùm etiam ut operentur, operandóque ſuum finem conſequantur. Facit enim rem unamquamque operari ſuo modo; neceſſariam ſcilicet neceſſariò; contingentem, contingenter; denique liberam liberè. Neque enim naturam regendo deſtruit, ſed perficit. Vnde magis admiranda Dei providentia eſt, quod cùm infallibiliter in omnibus rebus operetur, nullam tamen illis neceſſitatem adferat, quam ex cauſis ſecundis non habeant. Hanc igitur providentiam omnipotentem *attingentem à fine uſque ad finem fortiter, ac diſponentem omnia ſuaviter*, ſacra Scriptura commendat, quando diſertis verbis aſſerit, Deum operari omnia in omnibus, 1. Cor. 12. patrem uſque modò operari unà cum Chriſto. Ioann. 5. *omnia denique opera noſtra in nobis operari.* Iſaiæ 28. *ut in quo ſimus & vivimus, ac etiam moveamur.* Actor.17. Quemadmodum igitur *cor regis eſt in manu Dei*, ita & res quælibet, & quocumque voluerit, inclinabit eam. Quæcumque enim voluit fecit in cælo & in terra, & in omnibus abyſſis. Pſalm. 113. *Et non eſt qui reſiſtat voluntati ejus.* Gen. 50. Heſter. 13. Hanc providentiam S. Auguſt. agnovit, docuit & defendit li.5. de Gen. ad lit. cap.20.& 21. lib. 1. & 2. de ordine, lib.5. de civit. cap.8.& ſequent. lib. 10. de civit. ca.14. Et quod non ſolum magna & præcipua, ſed etiam iſta terrena & extrema Deus operetur dilucidè Apoſtolus tradit. 1. Corinth.15. *Stulte*, inquit, *tu quod ſeminas non vivificatur, niſi priùs moriatur*, &c. Deus autem dat illi corpus quomodo voluerit, & unicuique ſeminum

Deus immediatam rerū providentiā habet?

Deus naturā regendo non deſtruit, ſed perficit.

Providentia nullam rebus adfert neceſſitatem.

Prov. 21.

Aug. lib. 5. de Gen. ad lit.

Digitized by Google

minum proprium corpus. Sic ergo credamus, uſque nunc operari Deum, ut ſi conditis ab eo rebus operatio ejus ſubtrahatur, intereant. Movet itaque occulta potentia ſua Deus univerſam creaturam, eóque motu illa verſata Domini juſſa explicat & perficit. Et quamvis à novis rerum ſpeciebus condendis Deus abſtineat, nihilominus omnia quæ fecit, adminiſtratorio actu gubernans & movens, ſine ceſſatione operatur. Quem providentiæ motum ſi rebus ſubtraheret, nulla res quidquam operari poſſet. Hujus ſubductione factum eſt, quòd ignis ardens non combuſſerit, Danielis 3. quòd ferrum aquæ ſupernataverit, 4. Regum cap. 6. quòd ficus repentè exaruerit, Matth. 21. ut Divus Thomas poſt Auguſtinum & alios Veteres obſervavit in commentario ad 12. cap. 1. ad Corinth. Vbi docet, primam cauſam in omnibus ſecundariis cauſis operari, ac ordine naturæ priùs in effectum influere, quàm cauſam ſecundam; quia naturâ prius ſit, ac independenter agat, juxta illud Iſaiæ 28: *Omnia opera noſtra operatus es in nobis.* Ac ibidem confutat Divus Thomas errorem illorum, qui Deo ſolùm univerſalem providentiam rerum tribuebant, ponentes, quòd particularium diſtinctiones tantùm per cauſas ſecundas fierent. Cui ſententiæ repugnare notat illud Apoſtoli: *dividens ſingulis, prout vult.* & Ioannis 3: *ſpiritus ubi vult ſpirat.*

Deus occulta ſua potentia univerſam creaturam movet.

Actu Dei ſubducto ignis nõ urit.

S. Thom. lib. 3. cont. gent. cap. 90. Item in 12. c. 1. ad Cor.

Prima cauſa in omnibus ſecundariis operatur.

Ex quibus clarum eſt, juxta Beatum Auguſtinum & S. Thomam errorem eſſe, univerſalem duntaxat & mediatam providentiam ſtatuere, & diſtinctiones rerum particularium, earumque operationes ſolis cauſis ſecundis, non etiam ſpeciali Dei providentiæ attribuere; necnon donorum Dei diverſitatem humano merito, non divinæ voluntati aſſcribere. Quare S. Thomas in Summa de Providentia Dei ex profeſſo tractans, non aliam agnoſcit providentiam, quàm hanc ſpecialem, immediatam, certam, atque infallibilem unicuique rei in particulari cooperantem, cauſaſque ſecundas non ſolùm conſervantem, ſed ad ſuas quoque operationes applicantem, atque in ipſis operationibus dirigentem, juxta cauſæ cujuſq; modum & naturam: ut per hanc habeant cauſæ neceſſariæ, non ſolùm quòd tales ſint & permaneãt; ſed etiam quòd neceſſariò operentur: ſimiliter contingentes & liberæ per illam ſunt, & permanent, necnon contingenter & liberè operantur, adeò ut ſine illa, nulla cauſa ſecunda eſſe, neque operari poſſit.

Dionyſ. Areopag. lib. de divi nom. c. 4. Providet omnibus & ſing. ut omnium & ſingul. nat. cap. & c. 5. divinam volunt. omnium quæ ſunt definitricem effectricémque dicit.

Vnde patet, Deum ſua providentia perfectiùs atq; immediatiùs cuncta gubernare, quàm ipſas cauſas ſecundas: tum quia nunquam deficiat, nec ſuo fine fruſtretur; cùm quòd ipſas quoque cauſas ſecundas propriis operationibus, effectibúſque applicet. Ideoque ſcriptura hujuſmodi naturales rerum operationes in Deum quoq; ut proximum authorem refert. Iob. 10. *carne & pellibus veſtiſti me; oſſibus & nervis compegiſti me.* & 1. Cor. 15. *Deus dat illi corpus, quomodo voluerit.* Et *fœnũ agri veſtit*, Matth. 10. *In ipſo vivimus, movemur & ſumus*, Actor. 17. Quas quidem rerum naturalium operationes per ſecundas quoque cauſas fieri, dubium nulli eſſe poteſt: cumque naturalem earum agendi modum hęc providentia non tollat, ſed eſſe faciat manifeſtum eſt, nihil liberis actionibus officere, imò eas ſtatuere atque efficere.

Deus cauſas ſecundas ad operationem ſuã applicat.

Naturalem agendi modũ providentia non tollit, ſed ſtatuit.

Cap. CXXX.

De gubernatione Dei, utrùm immediata ſit?

SICVTI Deus omnes res naturales per ſe immediatè producit, ita & per ſeipſum immediatè ad præordinatos fines dirigit: cúmque nihil aliud ſit gubernatio rerum, quàm divinæ providentiæ exſecutio, qua Deus res omnes creatas per certa media in ſuum finem tendere, infallibiliterque aſſequi facit, conſequitur, Deum immediatè univerſa moderari & regere. Nihil enim in rerum natura exſiſtit, quod non accipiat ordinem ac motum ad finem ſuum, per intellectum & voluntatem Dei, ſine cujus nutu nec unus paſſer de tecto, nec folium arboris in terram decidit. *Nihil enim* Auguſtino teſte (lib. 3. de trinitat. cap. 4.) *fit ſenſibiliter, quod non de interiori inviſibili atque intelligibili aulâ ſummi Imperatoris aut jubeatur, aut permittatur.* Vnde & illa, quæ caſu vel fortuitò ſpectata particularis agentis intentione accidere videntur, ad Deum relata cauſas latentes habent, nec niſi eo volente aut permittente fiunt, qui ad totius univerſi decorem illa ipſa pertinere novit; ut docet Dionyſ. Areopag. libr. de divi. nom.

Gubernatio Dei immediata.

Gubernatio eſt divinæ providentiæ exſecutio.

Omnia à Deo ſortiuntur ordinem ac motum ad ſuum finem.

Matth. 10.

Nihil fit niſi Deo volente, aut permittente.

cap. 5. Auguſtinus lib. 5. de civit. cap. 1. & 9. & lib. 1. retract. cap. 1: ubi ſeipſum reprehendit, quòd *Fortunæ* vocabulo ſæpius eſſet uſus. lib. 83. qq. 24: nihil caſu fieri monet. *Attingit enim à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter,* Sapientię 8. & cap. 14. *tua providentia pater cuncta gubernat.* Vnde Heſter 15. cap. *omnium Rectorem Deum* invocavit. Boëtius libr. 3. de conſolat. Metro 9.

Fortunæ vocabulo parcè utendum.

O qui perpetuâ mundum ratione gubernas
Terrarum, cœliq; ſator! qui tempus ab ævo
Ire jubes, ſtabiliſq; manens, das cuncta moveri.

Cap. CXXXI.

Vtrùm gubernatio creaturæ cõmunicetur?

QVEMADMODVM acceptâ à Deo virtute, cauſæ ſecundę verè agunt, effectúſque multos producunt; ita communicato ſibi lumine Sapientiæ, una creatura poteſt aliam in ſuum finem dirigere ac movere, Deóque in exſecutione ſuæ providentiæ cooperari gubernando: quod dum fit, Deus immediatè per Angelum vel hominem quidem gubernat, ſic tamen, ut etiam tunc ipſe, tanquam unicus generalis mundi Monarcha immediatè operationem quamcunque naturalem rei attingat: cùm ratione ſuppoſiti, quod eſt ubique, tum ratione virtutis, ſapientiæ, atque potentiæ, quæ infinita eſt, ac proinde omnia intimè proximéque attingens. Nam nihil in ſuum finem tendere, niſi Deo per intellectum & voluntatem dirigente ac movente, poteſt. *Si enim actum* (ut Auguſt loquitur) *adminiſtratorium ſubſtrahat, res moveri & agere nequit.* Quare gubernatores à Deo conſtituti, miniſtri Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes. Rom. 13. Et quia Deo in exſecutione ſuę providentię cooperari debẽt, res ad finem à Deo præſtitutum dirigendo; media ad finem conducentia eligere, adverſantia fini repudiare tenentur.

Deus per creaturas gubernat, ſic tamen ut etiam immediatè gubernet.

lib. 5. de gen. ad lit. c. 21. Gubernatores Dei miniſtri per media commoda ad finem dirigere tenentur.

Cap. CXXXII.

De effectibus divinæ gubernationis?

QVIDQVID rei creatę obvenit, per quod ad finem ſuum aſſequendum promovetur, ad effectum divinæ gubernationis pertinet. Priùs enim res intelligi debet eſſe, quàm gubernari, ſeu in finem dirigi. Vnde in Deo varios actus quodam rationis ordine diſtinguere poſſumus. Primus eſt ſcientia omnium, quæ Deus poteſt. II. Eſt diſpoſitio ſive cognitio rerum, ut in ſuo collocandæ ſunt ordine: ut, quòd cælum ſurſum, terra deorſum, &c. III. Actus eſt rerum ſuo loco poſitarum creatio, quæ velut diſpoſitionis exſecutio eſt, actúque divinæ voluntatis perficitur. Quidquid enim Deus operatur, volens operatur, & *ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ*, id eſt, intellectu dirigente. IV. Actus eſt providentia, qua Deus intellectu res certo quodam ordine in ſuos fines dirigit, & ſimul ita fines aſſequi vult. V. Actus eſt rerum gubernatio, quę providentiæ divinæ exſecutio eſt; putà directio rei per certa media ad ſuum finem.

Actus ratione diſtincti in Deo poni poſſunt.
I. Scientia omnium poſſibilium.
II. Diſpoſitio rerum.
III. Creatio rerum.
Aug. Enchir. cap. 102. & 103. lib. 26. cont. Fauſt. cap. 4.
IV. Providentia rerum.
V. Gubernatio rerum.

DVO autem generatim neceſſaria ſunt, ut unaquæque res ad ſuum finem tendat, & perveniat: Vnum eſt, ut res conſervetur; alterum eſt, ut immutetur. Quod ſecundùm formam ſubſtantialẽ, aut accidentalem fieri poteſt: quo fit, ut omnes divinæ gubernationis effectus in duo genera diſtribui poſſint: videlicet in conſervationem, vel immutationẽ rei. Eſt autem conſervatio rerum, ſi paſſivè conſideretur, res ipſæ permanẽtes, prout à Deo dependent: conſervatio autem rerum, activè conſiderata, eſt ipſemet Deus, ſua efficaci voluntate operans, ut res in ſuo eſſe perſiſtat, ut rerum conſervatio earundem ſit quædam continua productio, ab illa ratione ſola diſtincta. Per productionem.n. res quęlibet ut ſit, abſolutè accipit: per cõſervationem verò fit, ut res in eo eſſe perſeveret, q; creatione accepit, quæ alioqui p ſeipſam in nihilũ difflueret, niſi omnipotentis Dei virtute contineretur; juxta illud Iob. 6: *ſolvat manum ſuã & ſuccidat me.* Sapient. 1: *hoc quod continet omnia.* Act. 17. *In ipſo vivimus, movemur & ſumus.* ad Roman. 11. *Ex ipſo, per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.* ad Coloſſenſ. 1. *In ipſo omnia conſtant.* Hebræot. 1. *portans omnia verbo virtutis ſuæ.*

Conſervatio.
Immutatio.
Conſervatio rerum paſſivè ſumpta.
Conſervatio activè ſũpta.

Ioan.

Digitized by Google

Ioannes 5. *Pater uſque modò operatur, & ego operor.* In quem locum Auguſtinus continuationem quandam operis ejus, qua univerſam creaturam continet & adminiſtrat, oſtendit. Neque enim Deus, ſicut ſtructuram ædium cùm fabricaverit quis, abſcedit, atque illo abſcedente & ceſſante ſtat opus eius: ita mundus ne vel uno ictu oculi ſtare poterit, ſi ei Deus regimen ſubſtraxerit. ut Auguſtinus notavit libr. 4. de Gen. ad lit. cap. 12. & Gregorius libr. 16. mor. cap. 18. *cuncta*, inquit, *in illo ſubſiſtunt, à quo creata ſunt, eorumque eſſentia rurſum in nihilum tenderet, niſi eam author omnium regiminis manu retineret.* Differenter tamen res incorruptibiles & corruptibiles cõſervat Deus: illas enim (cùm a nullo contrario, à quo corrumpi poſſint, oppugnentur) directè tantùm conſervat, impertiendo eiſdem iugiter eſſe, has verò cùm directè, tum indirectè, amovendo ſcilicet noxia, per quæ corrumpi poſſent. Vnde ſequitur, non eſſe opus actione aliqua, ut res in nihilum redigatur, ſed tantùm non actione, ſeu deſertione. Nam quo iuvante ſtamus, eodem deſerente deficimus. Ex quibus inſuper conſequitur, quòd nulla res naturalis ab alia creatura ſecundùm totum ſuum eſſe conſervari poſſit, quia conſervatio totius eſſe rei continua productio eſt, quæ non niſi ab eo fieri poteſt, qui totum eſſe poteſt de nihilo creare. Vnde Medici naturam corroborando adiuvare poſſunt, vel noxia removendo: ſed conſervare vitam producendo, ſolius Dei eſt. Vnde quoque infertur, quòd ſicut nulla creatura ſuæ productionis cauſa eſſe poteſt; ita neque à ſeipſâ directè conſervari queat: ſed res corruptibiles uti Deus immediatè tanquam cauſa prima producit, ſimul etiam per cauſas univerſales, quibus cooperandi virtutem indidit; ita quoque illarum eſſe ſpecificum, in eoque permanentiam cùm per ſeipſum, tum per cauſas univerſales conſervat.

Deus conſervat directè impertiendo eſſe, indirectè verò amovendo impedimẽta. ſecundùm totum eſſe à quo res conſervetur.

Medici aliter quã Deus vitam producunt.

Qvoad verò cauſas particulares univocas, cùm earum effectus illis corruptis perdurent, nec ab eis in eſſe, ſed tantùm in fieri dependeât, manifeſtum eſt, illarum effectus ab eis non conſervari, ut ſint.

Cauſæ particulares effectum ſuum non conſervant.

Qvoad alterum divinæ gubernationis effectum, qui in immutatione rei conſiſtit, ſciendum eſt, Deum infinita ſua virtute quaſlibet creaturas, omni quo mutabiles ſunt modo, poſſe immutare; ut corpus localiter movendo, animam amore, timore, aliiſque affectionibus imbuendo; intellectum verò forma intelligibili, per quam intelligat illuminando, voluntatem quoq; immiſſis affectionibus, in hanc vel illam partem inclinando. Non enim Deus ſolùm operatur in nobis velle & perficere, dando facultatem qua volumus, illámq; conſervando neque propterea ſolùm, quia obiecto propoſito commoveat: ſed etiam, quia ſua inſpiratione præveniendo interiùs afficiat, efficaciter dirigat, excitet, illuminet, ſuadeat, ac denique perſuadeat, ut cõſentiat, velit, obediat, idq; conſtanter ac permanenter. Quibus modis Deum operari noſtras cogitationes & voluntates, tradit Aug. li. de præd. Sanct. ca. 20. & ſparſim toto lib. Ac lib. de bono perſev. c. 8. poſſibile Deo eſt, ait, averſas & adverſas in fidẽ ſuam hominum convertere voluntates, & in eorum cordibus operari, ut nullis adverſitatibus cedant. Cap. 17. docet, omnem obediẽtiam, qua Deo obedimus, à Deo dari; utque fidem & perſeverantiam habeamus & retineamus, Deum operari. qualia repetit cap. 21. & de grat. & libro cap. 20. 21.

Deus res immutare quomodo poſſit.

Animã quibus modis immutet Deus.

Philipp. 2.

Voluntatem, obedientiam, perſeverantiam, quomodo Deus operetur.

Porro Deus ſua gubernatione cauſarum ſecundarum vim nõ evertit, quia infinita ejus potentia omnem in ſe operandi modum continet: proinde unamquamque cauſarum ſecũdarum ad operandum dirigit juxta cujuſq; conditionem, ſalvóque naturali ejus operandi modo; ad actiones quidẽ naturales per auxilium Dei generale, ad actiones verò pietatis & ſalutiferas per auxilium gratiæ Dei, quod per Chriſtum datur. De quo Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.*

Dei potentia omnem operandi modũ in ſe continet.

Cap. CXXXIII.

De miraculosâ creaturarum immutatione.

Cvm Deus infinitæ ſit virtutis, poteſt creaturam immutare non ſolùm convenienter naturæ, atque ſecundùm conſuetum naturaliũ cauſarum curſum, utendo ſcilicet cauſis ſeminalibus, ſeu applicando principia activa paſſivis, (quæ per analogiam ad principium animalis, quod eſt ſemen, vocãtur ſemina, vel ſeminales rerum cauſæ:) ſed etiam ſupra & prꝑter naturam particularem rerum, & ordinem ſolitum cauſarum ſeminalium. Idque tripliciter:

De miraculis

triplicia miracula.

1. Ex parte facti.

Primo, ſecundùm facti alicujus ſubſtantiam: ut quòd duo corpora ſint in uno ſimiliter loco, vel unum idémque corpus in diverſis locis: quòd Sol retrocedat: femina virgo permanens concipiat & pariat: quòd corpus mortuum idem reſuſcitetur, fiátque immortale: quòd ſubſtantia rationalis in aliena ſubſiſtentia exiſtat, putà humana Chriſti natura in Verbi perſona.

2. Ex parte ſubjecti.

Secundo, Ex parte ſubjecti, in quo aliquid fit: ut quando cæcus illuminatur; ſterilis parit.

3. Ex parte modi.

Tertio, Ex parte modi, ut dum aqua repentè in vinum commutatur, cùm infirmus confeſtim ſanatur.

Quæ talibus modis à Deo fiunt, miracula vocantur, quia ſuperando naturalem efficiendi cognoſcendique facultatem, hominibus admirationem generant, ut docet Auguſtinus lib. de util. credendi cap. 16. lib. 26. contra Fauſt. cap. 3.

Vnde intelligimus, miracula non ſemper cõſuetis Dei operibus eſſe præſtantiora, quæ aſſiduitate videndi nobis viluerunt. Nam gubernatio mundi longè majus opus eſt, quàm ſaturare quinque millia hominum & tamen hoc, non illud admirantur homines, non quia majus, ſed quia rarum. ut habet Auguſtinus tractat. 24. in Ioan. lib. 10. de civit. cap. 12.

Aug. epiſt. 3.

Vnde miraculi præſtantia æſtimanda ſit.

Præterea ſciendum eſt, quædam miracula poſſe aliis præſtantiora eſſe, ſicut Dominus Ioan. 14. judicat dicens: *Opera quæ ego facio, faciet; & majora horũ.* Quanquam enim Deo cuncta ſint æquè facilia, cùm in rebus mirabilibus tota ratio facti ſit potentia facientis, attamen potiora cenſentur miracula, quæ quoad facti ſubſtantiam, præter ſolitum naturæ curſum eveniunt: deinde quæ ratione ſubjecti, in quo fiunt; ac poſtremo loco habentur, quæ ratione modi quo fiunt, legem conſuetam naturæ ſuperant; ut dum anus, vel ſterilis femina concipit.

potentia obedientialis.

Ex quibus diſcitur, quòd licet miracula particularem naturam rerum ſuperent, non tamen abſolutè rerum naturæ repugnent, cùm omnis creatura naturalem habeat potentiam, obediendi omnipotẽtiæ creatoris, ut notat Auguſt. lib. 26. cont. Fauſtum, cap. 3. dicẽs, humano more contra naturam vocari, quod eſt contra naturæ uſum mortalibus notum, quanquam Deus naturarũ conditor nihil contra naturam faciat, cùm ab eo ſit omnis modus, numerus, & ordo naturæ. Auguſtinus lib. de Gen. ad lit. 9. cap. 17.

Iuſtificatio impii miraculoſa.

Vnde inſuper ſequitur, impii juſtificationẽ ratione ſubjecti eſſe miraculũ, ſicut eſt illuminatio cæci, & vivificatio occiſi, aut repentina ſanatio læſi. Quamvis enim homini integro juſtitiæ, gratięque donatio nõ fuerit miraculoſa, (quia licet ei non eſſet naturalis, neq; debita, attamen naturæ non eſſet adverſa:) nihilominus nunc poſtquã homo ſeipſum in mortem animæ & corporis præcipitavit, iræque Dei atque Gehennæ obnoxium fecit; contra naturam juxta Apoſtolum debet reparari, bonæque olivæ inſeri: quod à Deo fit per Ieſum Chriſtum, Mediatorem Dei & hominum. De quo in ſequenti articulo profitemur. Rom. 11.

Cap. CXXXIV.

Secundus Articulus.

Et in Ieſum Chriſtum Filium eius unicum, Dominum noſtrum.

Post confeſſionem Dei Patris, qui nos creavit, rectà methodò ſubiungitur profeſſio Dei Filii, qui nos redemit; ac poſtea Dei Spiritus ſancti, qui nos ſanctificavit, ut intelligamus, nos ab uno Deo creatos, redemptos, & ſanctitate donatos. Senſus articuli huius eſt: *ſicut in primã trinitatis perſonam, Deum ſcilicet Patrem omnipotentem credo; ita & in ſecundam trinitatis perſonam, in Deum ſcilicet Filium, unius ejuſdémque cum Patre naturæ; qui homo factus, humanum genus, primorum parentum inobedientiâ damnationi obnoxium, ſalvavit; mediatórque Dei & hominum factus, Deo reconciliavit: ut non ſolùm jure creationis, ſed etiam gratuitæ redẽptionis merito Dominus noſter ſit, cui ex toto corde ſervire debeamus.* Cujus Mediatoris fides à lapſu primi hominis tam fuit neceſſaria, ut ſine illa nemo unquam ad ſalutem, ſeu beatam & immortalẽ vitam pertingere potuerit. *Iuſtus* enim *ex fide vivit*; non ſolùm unius Dei, ſed etiam ex fide unius mediatoris Ieſu Chriſti, *quem Deus poſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius.* Vnde Ioannis decimo ſeptimo: *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, &*

Ab uno Deo creati, redẽpti, & ſanctificati ſumus.

Sine Chriſti fide nulla ſalus.

quem

quem miſiſti Ieſum Chriſtum. & Apoſtolus 1. Tim. 2. *unus Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* Quia enim utriuſque fides unius ſcilicet Dei, uniúſque mediatoris Ieſu Chriſti ſic neceſſaria eſt, ut horum unum ſine altero ad ſalutem non proſit, ideo Scriptura ſacra poſt deſcriptionem creationis hominis ab uno Deo factam, ſtatim lapſum ejuſdem liberatoriſque promiſſionem ſubjungit. Gen. 3.

Gen. 1. & 2.

Cap. CXXXV.

De lapſu Hominis.

Lapſus primi hominis quãtum mali attulerit. Aug. Enchir. 26. uſque ad 34.

Ordo lapſus primorum parentum.

Rom. 5. Epheſ. 2. Habr. 2.

QVOMODO primi parentes à juſtitia & ſanctitate, in qua conſtituti à Deo fuerant, exciderint, ſcriptura Geneſ. 3. enarrat, commemorans, primùm Evam ſerpentis aſtutia fuiſſe perſuaſam de fructu vetito comedere; Adamum deinde uxoris lenociniis ad eundem fructum deguſtandum pertractum quoque fuiſſe, idque contra Dei mandatum unicum & leviſſimum in paradiſo eis datum. Per quam mandati Dei tranſgreſſionẽ confeſtim ſanctitatem & juſtitiam, quam conditoris munere acceperant, uterque perdidit, irámque Dei & indignationem, atque mortem, & ſub diaboli poteſtate captivitatem incurrit, totúſque ſecundùm corpus & animam in deterius commutatus fuit; nec ſibi ſoli vir prævaricatione nocuit, ſed & univerſis, qui ex illo atque damnata conjuge, per carnalem concupiſcentiam generantur, ſanctitatem & iuſtitiam amiſit, eóſque in ſe tanquam in radice vitiavit, necnon coinquinavit, ſic ut non ſolùm mortem & pœnas corporis in omne genus humanum transfuderit, ſed etiam peccatum, quod mors eſt animæ, ita ut quotquot ex virtute ſeminis Adæ propagati naſcuntur, dùm per ipſum concipiuntur, propriam iniuſtitiam contrahant, à qua non niſi paſſionis Chriſti merito liberari queant.

(***)

Cap. CXXXVI.

De neceſſitate Adventus Chriſti.

Enchir. cap. 33. 34. 35. 36. & 108.

Adventus Chriſti neceſſitas.

Aug. Enchir. 29.

Idem Deus reparator, quoniã creator fuerat.

Opus fuit mediatore, qui naturaliter depravari non poſſet.

Ioan. 1.

Chriſtus verus Deus & verus homo.

CVM omnes homines per Adæ prævaricationem innocẽtia perdita immundi facti eſſent, iręque Dei obnoxii, & uſque adeò ſervi peccati, diaboli & mortis, ut nec gentes per vim naturę, neque Iudæi per ipſam legis Moyſi literam adjuti, inde liberari, aut ſurgere poſſent; opus fuit liberatore ac medico, qui pro hominibus Deo ſatisfacere, iratum placare, illis gratiam, qua iuſti fierẽt, tribuere, adoptionẽmq; filiorum reſtituere, ſimulque à peccati ſervitute, diaboli ac mortis poteſtate liberare poſſet. Nam quia ſecundùm ordinem à Deo conſtitutum (cuius eum nunquam pœnitet) dedecus culpæ ſini non debebat abſque decore condignæ vindictæ, neceſſarium erat, aut univerſum genus humanum impiæ deſertionis in æternum digniſſimas pœnas luere, aut hominem ab aliquo liberari à tãto exitio. Non autem conveniebat, humanam naturam, quæ tota perierat, omnino deſerere, ne diabolus contra Deum prævaluiſſe videretur, ſi totum genus humanum à ſe devictum poſſideret; neque verò genus humanum ex altiſſimo illo dignitatis gradu collapſum, in priſtinum locum, angelorum vel hominum viribus reſtitui poterat: neceſſarium ergo erat, ut illius miſericordia homo reparationis beneficium acciperet, à quo ſumpſiſſet creationis initium; ut idem ſuę creaturæ ſalvator eſſet, qui Conditor fuerat. Ad curandum enim tantum humani generis vulnus, opus fuit aliquo, cuius tanta virtus eſſet, ut naturaliter depravari non poſſet; qui iuſtificare impium, ignarum inſtruere, invalidum ægrúmq; confirmare, captivúmque redimere valeret. Quæ omnia ſolus Deus immutabilis & omnipotens homo factus pręſtare potuit; ideo VERBVM CARO FACTVM EST, ſibi uniendo humanam naturam in eâdem perſona, ut ex duabus naturis divina & humana unitis & incõfuſis, verus Deus & homo in una perſona ſubſiſteret; unúſque Dominus noſter IESVS CHRISTVS fieret; *idem Deus & homo, faciens in hominibus virtutes, & ſuſtinẽs pro hominibus paſſiones*; ut proſequitur Fulg. lib. de Incarn.

cap. 10. & 11. Auguſtinus lib. 13. de trinit. cap. 10. Leo ſermon. 1. de nativit. Domini: *Niſi eſſet verus Deus, non adferret remedium; niſi eſſet verus homo, non præberet exemplum. Deus niſi homo eſſet, ſatisfacere patiendo non poterat, nec debebat: homo autem niſi Deus eſſet, pro toto humano genere adæquatam ſatisfactionem dare non valeret.*

Cap. CXXXVII.

Quòd Devm *Hominem fieri congruebat.*

Oſtenditur convenientiſſimum fuiſſe, ut Deus homo fieret.

Qvia infidelibus Deo indignum apparet, intrare feminea viſcera, hominémque fieri, demonſtrabimus, convenientiſſimum fuiſſe, ut Devs Homo fieret.

Deus ſe tribus modis communicat, videlicet ſecundùm eſſe naturale, eſſe gratiæ, ac eſſe perſonale.

Primo, quia ſummum bonum decuit, ſe perfectiſſimo ſummóque modo creaturæ communicare: at tribus modis Deus ſe communicat, videlicet ſecundùm eſſe naturale, & ſecundum eſſe gratiæ, necnon ſecũdùm eſſe ſuum perſonale, quæ tertii modi communicatio ſumma eſt, atque perfectiſſima; nam per illam creaturæ attribuitur, non finitum & participatione acceptum bonum, at ſummum donum & infinitum, puta ipſum eſſe atq; ſubſiſtere perſonæ divinę, per quod ſublevatur natura humana ſupra omnem creaturam, ita ut homo verè Deus ſuper omnia benedictus ſit & dicatur.

Aug. Enchir. 108.

Incarnatio [illegible] Dei [illegible] commendat.

Secvndo, Convenientiſſimè Deus opere incarnationis ſuam oſtendit bonitatem, potentiam, ſapientiam & juſtitiam, conjungendo perfectam juſtitiam cum perfecta miſericordia. Non enim potuit evidentiùs Dei gratia commendari, quàm ſi Deus homo fieret, & illam humanã ſingulariter aſſumptam naturã ſic exaltaret, ut una cum Deo perſona eſſet, fieretq; ex divina humanâq; natura unus Chriſtus, verus Deus & Homo.

Tertio, Conueniebat, ut idem qui hominem creaverat, eundem vitiatum repararet, ne alius foret Creator, aliúſque Redemptor.

Qvarto, Congruebat, ut ſicut homo per ſuperbiam ceciderat, ita per ſummam humilitatem erigeretur; qua major eſſe non potuit illâ, quâ Deus factùs homo *humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem crucis.* Philipp. 2.

Qvinto, Convenientiſſimum fuit, ut Deus hominem nõ ſolùm præcepto, ſed etiam exẽplo erudiret; minùs enim homini idonea fuiſſet ejus doctrina, qui juſſa fieri poſſe ſuo non comprobaſſet exemplo. ad Titum 2. *apparuit gratia Dei Salvatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos* &c.

Sexto, Convenientiſſimum erat, ut Diabolus nõ potentia ſola; ſed juſtitia vinceretur; idq; per eandem naturam, quam vicerat: quod fieri non poterat, niſi Deus homo factus cum humani generis hoſte confligeret, in eaque carne ipſum vinceret, quam ſe priùs decepiſſe lætabatur.

Septimò, Convenientiſſimũ erat, ut qui peccaverat in Deum, ei ſatisfaceret, videlicet in carne, quæ de ipſius ſtirpe aſſumeretur: quod fieri non poterat, niſi Deus carni ex poſteritate Adæ ſumptæ uniretur.

Octavo, Aptiſſimum erat, ut ſicut caro hominem perdiderat, ita caro hominem ſanaret; ut ſicut per hominem mors, ita & per hominem vita eſſet: at hoc fieri nequibat, niſi Deus homo factus carnem vivificam redderet.

Fulgen. libr. 2 ad Traſimũdum. c. 2.

Aug. Enchir. c. 108.

Nono, Inter Deum & hominem mediatore opus erat, qui majeſtate divinitatis ad Deum penetrare, & hominis imbecillitate ſatisfactionis pretiũ juſto Dei judicio ſiſtere poſſet. Nam mortem ſolus Deus nec ſentire, nec ſolus homo ſuperare potuiſſet: oportuit itaq; humanam naturam cum divina ſociari, ut ea conjũctione Deus & homo inter ſe coaleſcerent, fieretq; nobis Dei filius Emanuel, qui condignum vice Adæ ſatisfactionis pretium Deo perſolveret, expiatiſque peccatis eidem humanum genus reconciliaret.

Cap. CXXXVIII.

Quantum nobis utilitatis Dei Incarnatio contulerit.

Aug. ep. 105.

Licet Deus ſola miſericordia ſine cujuſquam injuria peccatum homini remittere potuiſſet, alióſq; infinitos humanę liberationis, juſtificationiſque modos ad manum habuerit; cum tamẽ elegit, quem noſtræ infirmitati & ſaluti maximè congruere noverat, qui per Incarnationẽ Verbi, Paſſionémq; Chriſti in ſuſcepta carne perficeretur. Is enim modus uberrimos nobis fructus attulit. Nã homini oſtendit, in quantã ſuo peccato miſeriã inciderit, ut cæleſtis medici adventu opus fuerit:

Aug. libr. 13. de trin. c. 10.

Modus liberationis per Chriſti incarnationem fuit convenientiſſimus noſtræ infirmitati.

humanæ

humanæ quoque naturæ dignitatem, pro qua liberandâ Deus ipſe venit. Præterea fidem noſtrã robotavit, quoniam non puro homini, ſed Deo credit: ſpem inſuper erexit, quia ſi pro inimicis Deus è cælo venit, quid filijs denegabit? Deniqùe hominis in Deum amorem validiſſimè hoc incarnationis myſterium excitat. Si enim Deus prior tantopere nos dilexit, æquiſſimum ſanè fuerit, ut ipſum ex toto corde redamemus. Humanam inſuper domat ſuperbiã, dum homo ſummi Dei tantam humilitatem conſpicit: perfectiſſimæq; obedientiæ homini exemplum proponitur, quãdo Dei Filius de cælo deſcendit, non ut faciat voluntatem ſuam, ſed ut obedientiâ ſuâ noſtram inobediẽtiam ſanet. Ac poſtremò idoneus juſtitiæ doctor effectus eſt Chriſtus, incipiens facere, ſuóq; exemplo præire, ac poſtea docere.

Ioan. 6. Philip. 2.

Act. 1.

Cap. CXXXIX.

Quæ Incarnationis cauſa? quis finis?

Incarnationis finis duplex, gloria ſcilicet Dei, & ſalus hominum.

INCARNATIONIS Verbi Dei primaria cauſa eſt, Dei gloria, hominúmque ſalus. Nam Deo per inobedientiam Adæ honor ſubtractus fuerat, & genus humanum in corporis & animæ mortem inciderat: utrumque Chriſtus reſtaurare venit. Deo enim humili obedientiâ gloriam reſtituit; & hominem à ſervitute diaboli, peccati, & mortis in libertatem aſſeruit, acquirendo ei primùm gratiam, deinde immortalitatis gloriam. PRIOR finis indicatur Pſalm. 78: *propter gloriam nominis tui libera nos.* Iſaiæ 43; *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas propter me.* Ioan. 17: *Ego te clarificavi ſuper terram.* Epheſ. 1. *Elegit nos in laudem gloriæ gratiæ ſuæ.* POSTERIOR autem Ioan. 3: *miſit Deus filium ſuum, ut ſalvetur mundus per ipſum.* Ioan. 1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mũdi.* Ioan. 10. *veni in hunc mundum ut vitam habeant.* Lucæ 19. *venit filius hominis quærere, & ſalvum facere quod perierat.* 1. Timoth. 1. *venit peccatores ſalvos facere.* Matth. 1. *vocabis nomen ejus Ieſum, ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Iſaiæ 53. *Deus poſuit in eo iniquitates omnium.* Vtrumque finem commendat Apoſtolus ad Epheſios 1. cap. dicens *in Chriſto inſtaurari omnia, quæ in cælis & in terrâ ſunt:* quoniam & Dei honor, & damna ruinæ angelicæ reparantur in cælis, & adoptionem filiorum Dei homines in terris recuperant. Pelagiani ſcopum Incarnationis Chriſti fuiſſe docebant, ut peccata morum tolleret, non ſeminum: & ut exempla, non dona virtutum conferret. Per Chriſtum enim præterita peccata ſolùm remitti, non etiam auxilium ad futura vitanda præſtari arbitrabantur: veniſſe Chriſtum enim putabant, ſolummodo ut doctorem, qui nos foris erudiret, verbo & exemplo, miraculis externiſquę auxiliis ad virtutem incitaret; non autem ut interiùs homines renovaret, nec ut ad piè vivendum, tentationéſque ſuperandum, interiùs vires ſubminiſtrando adjuvaret. Quam hæreſim poſtea Petrus Abaillardus, quem Bernardus confutavit, reſuſcitare conatus eſt.

Pelagius docuit Chriſtũ dediſſe exempla, non dona virtutum.

Beda lib. in cãtica cap. 1.

Pelagiani Chriſtũ veniſſe tantùm ut doceret ſēſerunt.

Augu. lib. de grat. Chriſti cap. 2. Bernar. epi. 190.

ERRANT quoque hìc Iudæi, credẽtes, promiſſum ſibi Meſſiam fore non animarum, ſed corporum redemptorem; neque ſpiritualium, ſed temporalium bonorum authorem. quos Daniel cap. 9. apertè redarguit, dicẽs Meſſiam venturum, *ut finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas; & adducatur juſtitia ſempiterna.*

Cap. CXL.

Vtrùm Chriſti Incarnatio etiam Angelis profuerit?

An pro angelis Chriſtus incarnatus ſit.

QVAMQVAM malignorum ſpirituum voluntas non minùs Deo reparabilis fuerit, quàm lapſorum hominum; non tamen eis ſalvandis Chriſtus venit, nec Angelos, ſed Abrahæ ſemen apprehendit, *propter nos homines, noſtrámque ſalutem deſcendit de cælis.* Neque verò damnatus conqueri poteſt, non eſſe ſibi impenſam gratiam, quia indebita eſt; nec perſonarum acceptio in gratuitis locum habet. Pro ſanctis autem angelis licet Chriſtus non ſit mortuus, attamẽ quodãmodo etiam ad illos pertinet, quicquid hominum per ejus mortem redimitur, & liberatur à malo, quoniam cum humana natura redit in gratiam angelica, poſt inimicitias quas inter homines & ſanctos angelos peccata fecerant; & ex ipſa hominum redemptione ruinæ illius angelicę detrimenta reparãtur. propter quod ait Apoſtolus, *inſtaurari omnia in Chriſto quæ in cælis ſunt, & quæ in terris;* quia quod in-

Aug. Enchir. cap. 61. 62.

Epheſ. 1.

Digitized by Google

Quomodo per Chriſtum inſtaurētur omnia.

de in angelis lapſum eſt, ex hominibus per Chriſtum liberatis redditur. Similiter per Chriſtum ideo reconciliari ait omnia ſive quæ in cælis ſunt, ſive quæ in terris; quia placato Deo remiſſioneque peccatorum nobis obtentâ Chriſtus inter nos & Deum atque angelos ſanctos pacem, concordiam, amicitiamque reparavit, quæ peccato turbata fuerat. *Pacificantur ergo cæleſtia in nobis concordando nobiſcum.* Auguſt. Enchir. cap. 63.

Coloſſ. 1.

Cap. CXLI.

Vtrum ſi homo non peccaſſet, Deus incarnatus fuiſſet?

Aug. Enchir. cap. 108.

An verbi incarnatio futura fuiſſet ſi homo non peccaſſet.

TOTA ſcriptura ſancta clamat, Deum carne veſtitum eſſe, ut fieret redemptor, ut humanum genus collapſum erigeret, ut hominibus ægris medicus, ut perditis ſalus, ut cæcis lux, ut aberrantibus via, ut denique mortuis vita fieret. Hinc ab initio mundi Chriſtus promiſſus eſt, futurus Dei & hominum mediator; cujus propoſita eſt imago in ſacrificiis, ut ſperarent fideles, Deum ſibi propitium fore, poſtquam expiatis Chriſti morte peccatis reconciliatus eſſet: nec ullis ſeculis abſque ſanguine promiſſus eſt mediator, ut intelligeremus, finem aſſumptæ carnis eſſe, ut piaculum & victima fieret abolendis peccatis, quia piaculi ſignum eſt, ſanguinem fundi. Hinc prophetæ Chriſtum ſacerdotem, & Dei atque hominū reconciliatorem fore promittunt; nec Chriſtus ipſe vel Apoſtoli alium Incarnationis finem aſſignarūt, quam iſtum, quem in fidei ſymbolo Eccleſia declarat: *qui propter nos homines noſtrámque ſalutem deſcendit de cælis.* Nam quoniam factus eſt homo rectus, mediatore non egebat; nec ſanis medico, teſte veritate, opus eſt. Vnde colligimus, æterno Dei decreto purgandis hominum ſordibus Chriſtum fuiſſe deſtinatum; nec Filium Dei fuiſſe in carne appariturum, ſi Adam non cecidiſſet. Inde *Adam ſecundus* ab Apoſtolo vocatur, quia factus eſt homo, ut ex ruina poſteros Adæ primi ſublevaret. Nam ſi creationem ordine Incarnatio præceſſiſſet, Chriſtus dicendus eſſet primus Adam; Apoſtolus verò *ſecundum Adam* nominans, inter primam hominis originem & ejus per Chriſtum reſtitutionem, mediam ſtatuit defectionem; ex qua naturæ reformandę neceſſitas conſequuta, filióque Dei ut homo fieret, cauſa data fuit. Poterat alioqui conſtare Dei regnum, etiamſi æternus Dei filius humanam carnem non aſſumpſiſſet. Nam angelis & hominibus in ſocietatem gloriæ cæleſtis vitæq; perpetuæ collectis, ipſe primatum tenuiſſet; ac quemadmodum eo capite, antequam appareret in carne, fruebantur angeli beati, ita etiam divina ſua virtute præeſſe hominibus potuit, & arcana ſpiritus ſui virtute ipſos vegetare & fovere, donec in cælum collecti eâdem cum angelis vita fruerentur. Quare cum Apoſtolo teneamus: *quum venit plenitudo temporis, miſſum fuiſſe Dei filium, factū ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erāt redimeret.* Et cum veteribus dicamus: *Quod ſi homo in natura ſua honore manſiſſet, creator creatura non fieret.*

Aug. Enchir. cap. 108. *Matth. 9.* *1. Cor. 15.* *Galat. 4.* *Leo ſerm. 3. de Pentec.*

Cap. CXLII.

De ingenti deſiderio Adventus Chriſti.

QVANTO deſiderio Prophetæ, ſanctique Veteres Patres Chriſti advētum exoptaverint, ſcriptura utriuſque Teſtamenti declarat. Exod. 4. Moyſes exclamat: *mitte quem miſſurus es.* David Pſal. 143. *Domine inclina cælos, & deſcende.* Iſa. 16. cap. *Emitte agnum dominatorem terræ.* & cap. 45. *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant juſtum: aperiatur terra, & germinet Salvatorem.* Et dominus Matth. 13. & Lucæ 10. ſuſpiria veterum deſcribit: *Amen dico vobis*, ait, *quia multi prophetæ & juſti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt.* Et Petrus epiſt. 1. cap. 1. *De qua ſalute exquiſierunt atque ſcrutati ſunt prophetæ.*

Cap. CXLIII.

Quòd filius Dei convenienter ſit homo factus, non Pater aut Spiritus ſanctus.

Cur Verbū, nō Pater, aut Spiritus ſanctus incarnatus ſit.

QVAMVIS quælibet Trinitatis perſona incarnari potuerit, cōveniētiſſimè tamē ſola filij perſona carnem induit; ut ſingulæ perſonæ ſua retinerent nomina, nec alius in Trinitate filius diceretur ſecūdùm temporalem,

poralem, alius verò ſecundùm æternam generationem: ſed unus & idem Dei & hominis eſſet filius, habens ſecundùm divinitatem ſine matre patrem; & ſecundùm humanitatem ſine patre matrem Virginem. Ac inſuper decebat eum propter quem omnia, & per quem omnia, quique Dei naturalis eſt filius, multos adoptionis filios efficere, ut ſit primogenitus in multis fratribus; utpote natura, non gratia filius. Congruit enim, ut poſterius in eodem genere ad perfectionem reducatur per id, quod prius eſt. Cùm autem tota Trinitas incarnationem ſit operata, cujus indiviſibilia ſunt opera, ſola tamen filij perſona carnem induit, quia unio humanæ naturæ facta eſt ad perſonam verbi, non autem ad naturam: quia in unitatem perſonæ acceſſit verbo anima rationalis & caro; ut quemadmodum eſt una perſona quilibet homo, anima ſcilicet rationalis & caro, ita ſit Chriſtus una perſona, verbum & homo: ut ſit unus, idémque Hominis Deique filius: non duo filij Dei, Deus & homo, ſed unus Dei filius, Deus ſine initio, homo à certo initio, dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui una eſt Trinitatis perſona. Non enim homine aſſumpto per verbum facta eſt quaternitas, ſed Trinitas manſit, aſſumptione illa ineffabiliter faciente perſonæ unius in Deo & homine veritatem.

Hebr. 2.

Vnio facta eſt ad perſonam, non ad naturam.

Aug. Enchir. 35. 36.

CAP. CXLIV.

De nomine IESV.

Ieſu nomen.

CONVENIENTISSIME nomen Ieſus impoſitum eſt perſonæ, quę ſimul eſt Deus & homo, quod Salvatorem ſignificat: nec fortuitò, ſed Dei juſſu ſecundùm humanitatem tributum eſt, juxta illud angeli: *vocabis nomen ejus Ieſum. Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum*; inſinuans hoc nomen Chriſti officio congruere, cùm is unus non alicui tantùm populo, ſed univerſis omnium ætatum hominibus, non à fame, vel Ægyptiaco aut Babylonico dominatu oppreſſis, ſed mortis, peccati atque diaboli ſervitute obſtrictis, lucem, libertatem & ſalutē attulerit. Cū enim univerſi homines per peccatum venundati eſſent, hoc eſt, à Deo alienati; Chriſtus oblato ſui ſanguinis precio, iram Dei placavit, eóſque à pœna cui obnoxij erant liberos reddidit: impetratóque illis Spiritu Sancto, ex inimicis filios Dei, cohæredes regni cæleſtis conſtituit. Quia ergo nos ſibi acquiſivit, & ab æterna morte liberavit, redemptor dicitur atque ſalvator: ſed aliter cum patre, quàm cum diabolo ad nos ſalvandum egit. cum illo tanquam mediator, pacificator, Sacerdos, ſupplex, offerens precium: cum iſto autem tāquam bellator fortis, qui adverſarium ſternit, captivos ſpoliat, victóque inſultat, cum triumpho traducens; ut apud Lucam & Apoſtolum extat. Denique à peccati miſerijs nos ſalvat ut medicus vivificans, ſanans, expurgans, adjuvans, conſervans, dirigens, protegens. Suo enim merito hominibus impetravit gratiam & virtutes, quibus vivificentur, paulatimquè ſanentur, donec abſorpta mortalitate per reſurrectionis gloriam pleniſſimè renoventur. Iure igitur Dei filius homo factus, Ieſus, id eſt, ſalvator nominari voluit, quia veram ſempiternamque ſalutem attulit. In veteri quidem lege nonnulli typum Chriſti gerentes hoc nomine appellati ſunt; ut Ioſeph linguâ Ægyptica Salvator mundi dictus eſt, quia ſua providētia famem depulit, atque Chriſtum famem verbi Dei ſublaturum è mundo præfiguravit. Similiter Ozeb, qui pro Iſraëlitico populo dimicavit & in promiſſionis terram induxit, à Moyſe in typum Chriſti ducis, regis & redemptoris, Ieſus dictus eſt. Denique Ioſedech Sacerdos, qui populum de Babylone reduxit, Ieſus vocatus eſt, ac poſtremò Ieſus filius Sirach doctor eminentiſſimus hoc nomen obtinuit, in typum quòd Chriſtus propheta, rex, ſacerdos, & populorum magiſter futurus eſſet. juxta illud Matth. 23. *magiſter veſter unus eſt Chriſtus.*

Matth. 1. Luca 1.

Chriſtus quare dicatur hominum redēptor.

Act. 20.

Luce. 11. Coloſſ. 2.

Salvator cur Ieſus nominari voluerit.

Gen. 41.

Numer. 13.

1. Eſdra. 3. Aggæi cap. 1. & 2. Zachar. 3. Eccleſ. 49. & 50.

Tanta verò nominis Ieſu excellentia eſt, ut amplitudine ſua complectatur quicquid à prophetis Chriſto tributum legitur. Cùm enim cetera Meſſiæ nomina ſalutem, quam daturus erat Chriſtus, attingant, ſequitur, eo nomine includi, quod univerſæ noſtræ ſalutis vim continet. In veteri quidem teſtamento diverſa Meſſiæ attributa fuiſſe nomina, quibus divina ipſius majeſtas ſignificaretur, reperimus: at in nova lege nomen Ieſu ſibi voluit imponi, quo immenſa ejus miſericordia, humanæque liberationis myſterium commēdaretur. de quo ſub involucris nonnumquam ſcriptura loquēs ait: Pſal. 8: *quàm admirabile eſt nomen tuum in univer-*

Excellentia nominis Ieſu.

Iſaia 7. Hierem. 17.

Damaſcen li. 3. de fide c. 3.

alicujus naturæ, ſed unius certæ perſonæ, duas naturas in unitate hypoſtaſis unitas habentis. *Verbum* enim *caro factum eſt Chriſtus.* Priuſquam enim caro fieret, *Verbum* non erat Chriſtus, ſed erat tantùmodo Deus: ſed poſtquam *Verbum* ſervi formam accepit, Deus factus eſt Chriſtus, ut Chriſtus eſſet Deus & Homo perfectus. In quo utriuſque naturæ perfecta unio ſic facta eſt, ut ſive humanitatem, ſive divinitatem ei adimas, Chriſtum diſſolvas. 1. Ioan. 4. *Omnis qui ſolvit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic Antichriſtus:* quoniam caro ſine Verbo non fuit, nec extra Verbum perſonale habet eſſe; ſed in Verbo perſonale initium ſumpſit, quoniam à Verbo in unitatem perſonæ aſſumpta fuit. In nomine igitur Chriſti divinitas ungens cum humanitate inuncta intelligitur.

Chriſtus ſignificat unã perſonã, quæ Deus & Homo eſt.

Oleum eſt ſignũ clementiæ.

OLEVM Clementiæ atque miſericordiæ ſignum eſt. Olim eo inungebantur Sacerdotes, Reges atque Prophetæ, qui propterea *Chriſti*, id eſt, *uncti* dicebantur, ut intelligerent, ſe in terris ejus majeſtatem referre, cujus propriè ſit peccata purgare, regere, populumque fidelem docere.

Inungi ſolët reges, ſacerdotes & propheta.

DE *Sacerdotum unctione* legimus Exodi 29. Levit. 48. & 45. Eccleſiaſtici: qua ſignificabatur, quòd gratiâ Spiritus ſancti efficerentur idonei ad intercedendum pro populo, ſacrificia, dona, preces, tanquam Ieſu Chriſti miniſtri, offerendum.

Cur ſacerdotes inungantur?

Regũ unctio quid ſignificet?

DE *unctione Regum*, lib. 1. Regum cap. 10. 16. 24. 26. 3. Reg. 19. Quorum unctio ſignificabat, Chriſti gratiâ & ſpiritu eos ad populum ſibi commiſſum gubernandum, ritè leges ferendum, ad innocentium vitam tuendam, improborúmque audaciam coërcendum, indigere. Chryſoſt. hom. 4. ad Philip.

Oleum cur in cornu ſervetur?

CVR autem Oleum in cornu reſervari ſoleat, exponit Auguſtinus in Pſa. 104. & lib. 17. de civit. cap. 10.

VNCTIO Prophetarum commemoratur 3. Reg. 19. qui ſunt Dei interpretes, internuncij, cæleſtia nobis arcana reſerãtes, ad emendationem morum ſalutaribus præceptis, futurorúmque prædictione hortantes.

Pſalm. 44. Iſaia 61. Ioan. 1. Augu. lib. 15. de trin. c. 26. Aug. in cano Ioãnis tract. 2. & 3. li. 20 de civit. c. 2.

QVARVM *trium perſonarum functiones* Dominus in mundum veniens ſuſcepit, ad eáſq exequendas unctus eſt, non oleo viſibili, ſed plenitudine Spiritus ſancti, cujus ſacramentum eſt in unctione viſibili. Et quoniam *de ipſius plenitudine omnes accepimus*, oleóque inviſibili, hoc eſt gratia Spiritus ſancti uncti ſumus, *Chriſtiani* dicimur, Actor. 11. *Reges & ſacerdotes*, Apoc. 5. Vnctionis Chriſti typum geſſit, quòd Iacob Gen. 28. lapidem inunxit, ſuper quem obtulit. Auguſt. lib. 2. trinit. cap. 6. & lib. 15. cap. 26.

Bernard. ſer. 15. cãtica & ſerm 4. ſuper miſſus eſt.

Dignitas nominis Chriſtiani.

NOMEN *Chriſtiani* unumquemq; admonet ſuæ profeſſionis, ut memor ſit ejus, cujus eſt diſcipulus. hinc ab initio Chriſtiani dicti ſunt *Diſcipuli*, Matth. 5. *fratres* 1. Cor. 6. & 7. *fideles* Epheſ. 1. *Sancti* Epheſ. 1. Tandem vero *Chriſtiani* Act. 11. De quo nomine Petrus 1. Epiſt. cap. 4. *Si patitur quis ut Chriſtianus, non erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine.* Quare Apoſtoli cum gaudio pro hoc nomine cõtumeliam paſſi leguntur. Tunc autem Chriſtus unctus eſt, quando in utero B. Virginis humanam naturam Verbum in unitatem ſuppoſiti aſſumpſit. Ibi namque ſponſi thalamus, in quo ſponſus & ſponſa, Verbum & caro, Deus & Eccleſia (cujus primitiæ caro Chriſti eſt) conjuncti ſunt. Aliquãdo tamen Chriſtus unctus dicitur, quoniam in eum viſibiliter Spiritus ſanctus deſcendit, & ipſum eſſe Dei Filium innotuit. PORRO hîc ſciendum eſt, Chriſtum ſecundùm humanam naturam unctũ, ſecundùm quam Spiritu ſancto repletus eſt, & perſonam Prophetæ, Regis atq; Sacerdotis ſuſcepit. ad quę munia exercenda Spiritus ſancti gratiâ unctus eſt. Non enim ſecundùm utramque naturam hæc officia exercuit, ſed juxta humanam tantùm, ut principio formali. Quamvis enim ſuppoſitum, quod operabatur, Deus & homo eſſet, attamen principium, quo mediatoris opera exercebat, natura humana, non divina, erat. Nam ſecundùm formam Dei cum Patre & Spiritu ſancto ſacrificium accipiebat, quod ſecundùm formam ſervi offerebat; ut Paulus 1. ad Timoth. 2. indicat, diſtinguens Trinitatem à Mediatore: *unus Deus*, (ſcilicet Trinitas) *unus & mediator Dei & hominum* (infirmorum) *homo Chriſtus Ieſus*, id eſt, ſecundùm humanam naturam Verbum incarnatum, cui nomen Ieſu, id eſt, Salvatoris, impoſitum eſt: ſic Auguſtinus lib. 10. de civit. cap. 20. Ambroſius lib. 3. de fide cap. 5. Cyrillus lib. 11. in Ioan. cap. 7. Fulgen. lib. 3. ad Trãſimundum cap. 14. Verbum enim incarnatum ſecũdùm humanam naturam pro mundi ſalute laboravit, paſſum eſt, docuit, leges tulit, Patris cæleſtis notitiam tradidit, cujus omnes Prophetæ atque Doctores,

Chriſtiani varijs nominibus appellati.

Quãdo Chriſtus ſit unctus.

Secundùm humanã naturam Chriſtus unctus eſt.

Principium quo Chriſtus obtulit ſacrificiũ, human. nat. fuit.

Digitized by Google

Doctores, Diſcipuli atque Miniſtri fuerunt, ob id potiſſimùm miſſi, ut hujus ſummi Prophetæ, Magiſtri, Regis, Domini & Pontificis adventum hominibus annunciarent, qui non ſolùm ut Deus homines ſcentiam docet illuminando, ſed etiam ut homo aures exteriùs pulſando, atque interiorem mentis illuminationem promerendo. Similiter ut homo, Sacerdotis officio perfunctus eſt orando, preces & ſupplicationes cum lacrymis offerendo, ſeipſúmque in noviſſima cœna ritu incruento, atque poſtmodũ in Ará crucis cum ſanguinis effuſione immolando; cujus cruenti ſacrificii oblatione Patrem humano generi offenſum placavit, & gratiæ gloriæque munera hominibus conferri promeruit, ſimúlque impetravit. Denique ſuper omnem creaturam Chriſtus homo regiam poteſtatem accepit, quoniam natura humana in Verbi perſonam aſſumpta eſt. Quicquid enim natura humana poteſtatis, amplitudinis & dignitatis capere poteſt, Verbum homini Chriſto cõtulit. Vnde Matth. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.* Pſal. 8. *Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus.* Pſalm. 2. *Ego conſtitutus ſum rex ſuper Syon*, &c.

Aug. lib. 1. retract. cap. 12.
Aug. lib. de magiſtro cap. 12.
Chriſtus ſuper omnem creaturam poteſtatem regiam accepit.
Daniel. 2. Philip. 2.

Porro hoc Chriſti *regnum non eſt de hoc mundo*, (Ioan. 18.) ſed ſpirituale atque æternum. Lucæ 1. *Regni ejus non erit finis.* Pſal. 144. *Regnum tuum, regnum omnium ſeculorum.* Hic in terris inchoatur, in cælo perficitur, quando inimica deſtruetur mors, omniáque Chriſto ſubjecta fuerint. Quando beatis dicet: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum.* Matth. 25.

1. Cor. 15.

Regis officio Chriſtus functus eſt, quia pro nobis depugnans fortem armatum debellavit; electos à principis tenebrarum captivitate liberavit: & adhuc fungitur, quia Eccleſiam ab hoſtium impetu protegit, leges ei præſcribit, ſanctitatem largitur, vires perſeverandi præbet, vincentes coronat, ſibi rebelles ſuppliciis addicit, præmia & ſupplicia pro meritis retribuit.

Cap. CXLVI.

Filium ejus unicum.

Credimus in Iesum Christum, ſolum, verum, æternum, naturalem, conſubſtantialem Dei Patris Filium. Reliqui enim, quibus filiorum Dei nomen tribuitur, non ſunt filii proprietate naturalis originis; ſed nuncupatione, adoptione, creatione vel regeneratione, imitatione, præparatione. Nomen eum filii diverſis ex cauſis in ſcriptura tribuitur. Dicuntur eum *filii mortis, filii gehennæ, filii regni, qui præparantur ad regnum*, ut obſervavit Auguſt. Euchir. cap. 39. II. *Filii hujus ſeculi, filii diaboli*, imitatione. III. Filii dicuntur propter doctrinam *Diſcipuli.* 1. Cor. 4. IV. Adoptione. Rom. 8. Gal. 3. & 4. V. Creatione. Iſaiæ 1. Deut. 28. VI. Regeneratione, ſive in hac vita, ſive in futura. VII. Filii dicuntur propter naturalem generationem, quo modo Deus Pater Filium genuit, à quo, juxta Apoſtolũ, *Omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur.* Cur autem Spiritus ſanctus cùm Patri & Filio conſubſtantialis producatur, tum filius nec ſit, nec dici poſſit; altius eſt quàm ut plenè à nobis intelligi queat, ut Athanaſius in Epiſt. ad Serapionem admonet, Baſilius lib. 3. cont. Eunomium, Damaſcenus lib. 1. de fide c. 10. Auguſt. lib. 15. de Trinitate cap. 27. qui tamen lib. 5. de Trinit. cap. 14. duplicem hujus rei cauſam excogitavit: *Ideo*, inquit, *Spiritus ſanctus non eſt filius, quia non procedit, quomodo natus, ſed quomodo datus*; & lib. in dē Trinit. c. 26. addit: *propterea non poſſe vocari filium, quoniam procedat ex duobus, qui nec duo patres dici poſſunt, nec alter pater, alter verò mater.* Divus autem Thomas luculentiorem iſtius rei expreſſit rationem, dicens, *Spiritum ſanctum ideo non eſſe filium Dei, quia licet ſit patri & filio ſimilis, non tamen ex vi naturalis ipſius productionis, cùm per actum amoris procedat: Amor autem ex naturâ ſuâ non rei amatæ ſimilitudo, ſed impulſus quidam in rem amatam exiſtat.* Sed Verbũ ideo Filius Dei eſt, quia per actum intellectus emanat ex ipſius productionis natura, ut ſimilitudo quædam & naturalis imago rei producẽtis. Nam res aliqua intelligi nequit, niſi quædam ejus ſimilitudo gignatur, per quam intelligatur.

Chriſtus unicus Dei eſt filius naturalis.
Hilar. lib. 3. de Trinit. Aug. tract. 21. in Ioan. Filii adoptione.
Matth. 23. Ioan 17. 2. Theſſal. 2.
Ioan. 8. Lucæ. 15.
Ambroſ. lib. 2. de Spiritu ſancto cap. 5. Aug. lib. 1. retract. cap. 22.
Epheſ. 3.
Cur Spiritus ſanctus dici filius non poſſit?
S. Thom. 1. p. q. 27, ar. 4. & q. de potentia. q. 10 ad argum. 22.
Spiritus ſanctus ex vi naturalis productionis non eſt ſimilis filio.
Filius ex vi naturalis productionis eſt imago patris.

Cap. CXLVII.

De Filii Generatione Divinâ.

Æterna Filii Dei ex Patre nativitas admiranda potiùs eſt, quàm ſcrutanda, cùm eam perfectè aſſequi ratione nequeamus juxta illud Iſaiæ 53. *Generationem ejus quis enarrabit?* Ex omnibus autem ſimilibus

Generatio filii Dei æterna potius admiranda quàm ſcrutanda.

litudinibus, quæ ad illuſtrandum divinæ generationis modum adferuntur, illa proximè accedere videtur, quæ ab animi noſtri ſimilitudine ducitur.

Deus Pater ſe intelligens, Verbum generat.

Vt enim mens noſtra ſeipſam intelligendo ſui quandam ſimilitudinem effingit, quam Verbum internum ſeu imaginem vocare poſſumus: ita Deus (quantùm tamen divinis humana licet conferre) ſeipſum intelligens, Verbum æternum generat, in nullo ſibi diſſimile aut impar, ſed ejuſdem prorſus eſſentiæ, voluntatis, ſapientiæ, poteſtatis, atq; coæternitatis.

Sapien. 7.

Vapor eſt enim virtutis Dei, & emanatio quædam eſt claritatis omnipotentis Dei ſincera: candor eſt lucis æternæ, & ſpeculũ ſine maculâ Dei majeſtatis, & imago bonitatis illius:

Hebr. 1.

ſplẽdor gloriæ, & figura ſubſtantiæ Dei, perfectè, plenè, & adęquatè continens atq; repręſentãs Patris eſſentiam; ut dicere veraciter potuerit Filius:

Ioan. 14. 16.

Ego & Pater unũ ſumus. Et, *qui videt me, videt & Patrem: quia ego in Patre, & Pater in me eſt*. Et; *Omnia quæcumq; habet Pater, mea ſunt*; ut in Symbolo Niceno & Athanaſij explicatiùs continetur; ubi profitemur, IESVM CHRISTVM *ex Patre natum ante omnia ſecula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, Genitum non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt.*

Ioan. 1.

In principio enim *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: omnia per ipſum facta ſunt*. Quibus verbis Evangeliſta divinum Filij Dei ortum Verbi nomine ob ſupradictas cauſas inſinuavit, & adverſus hæreſes Cerinthi, Ebionis, aliorúmque Chriſti divinam generationem inficiãtium, paſſim in Evangelij ſui decurſu Chriſtum verum & conſubſtantialem Dei Patris eſſe Filium inculcat.

Conſubſtãtialitas filij ſtatuitur.

Quam doctrinam non ſolùm conſtanter debemus retinere, ſed etiam argumentis invictiſſimis ſtabilire. Quę quidem novem claſſibus continentur.

Chriſti divinitas argumentis varijs ſtatuitur.

PRIMO enim duci poſſunt argumenta ex eo, quòd illa, quę de uno vero Deo Iſraëlitarũ in ſcripturis ſacris tempore Veteris Teſtamenti dicuntur, in Novo Teſtamento de Ieſu Chriſto exponantur; ut Iſraëlitarũ murmur contra Dominum, Num. 21. Apoſtolus 1. Cor. 10. contra Chriſtũ fuiſſe interpretatur. Exo. 20. Deus Iſraëlitas de Ægypto eduxiſſe ſcribitur, quod Iudas in ſua Epiſtola de Ieſu Salvatore intelligit. Cujuſmodi loca in Scripturis plurima ſunt.

Chriſtus eſt naturalis Patris Filius.

SECVNDO idem confirmant univerſæ Veteris Teſtamenti prophetiæ, quæ Meſſiam, hoc eſt, Chriſtum, verum ac naturalem Dei Filium eſſe prædicunt: ut Pſal. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Pſal. 109: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis. Ex utero ante luciferum genui te*. Iſa. 35. *Deus ipſe veniet, & ſalvabit nos*. & 53. *generationem ejus quis enarrabit?* Baruch. 3. *Hic eſt Deus noſter, & poſt hæc in terris viſus eſt. Verbum* enim *caro factum eſt*. &: *parvulus natus eſt nobis, & vocabitur nomen ejus, Deus, fortis, pater futuri ſeculi*.

Ioan. 1. Iſa. 9.

TERTIO, eodem pertinent omnia ſcripturarum Novi Teſtamenti loca, in quibus Chriſtum eſſe verũ Dei Filium aſſeritur: ut Matth. 16. *Tu es Chriſtus filius Dei vivi*. Luc. 2. *Filius Altiſſimi vocabitur*. Ioan. 1. *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi Vnigeniti à Patre*. Ioan. 5. 8. 10. atque 19. Iudæi Chriſtum blaſphemiæ accuſant, quia ſe diceret Deum, æqualem Patri. Quòd ſi tantùm ſignificare voluiſſet, ſe adoptivum Dei eſſe Filium, Iudæi ſanè nullũ omnino eum traducẽdi prætextum habuiſſent, cùm ſeipſos Deum habere patrẽ gloriarentur. Cùm igitur clamarunt: *Mori debet, quoniam Filium Dei ſe fecit*, intellexerunt, quòd Chriſtus ſe verum & naturalem Dei eſſe Filiũ affirmaret. Quod etiam palàm confeſſus eſt Chriſtus, quando à Pontifice interrogatus: *Dic nobis ſi tu es Chriſtus, Filius Dei benedicti?* Reſpondit, *Ego ſum*; comprobans, quod antè dixerat: *Ego & Pater unum ſumus*. &: *Omnia quæ habet Pater, mea ſunt*. Et poſt reſurrectionẽ Apoſtoli Thomæ confeſſionem laudans, qua dixerat: *Dominus meus, & Deus meus*; *beati*, ait, *qui non viderunt & crediderunt*. Ioannes inſuper 1. epiſt. c. 5. *Hi tres unum ſunt, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*. Item: *Hic eſt verus Deus, & vita æterna*. Similiter Apoſtolus Paulus ad Rom. 8. *Qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula*. Et ad Galat. 1. ait, *ſe accepiſſe Evangelium non ab homine, ſed per revelationem Ieſu Chriſti*. Ad Philip. 2. *qui cùm in formâ Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens*. Vnde ſingulari privilegio Chriſtus, Vnigenitus Dei Filius, Primogenitus, Proprius, Verus, atque Naturalis Filius Dei nuncupatur.

QVARTI generis argumenta deducuntur ex proprijs nominibus veri Dei, quæ Chriſto tribuuntur: ut Iſa. 9.

vocatur abſolutè DEVS; quod nomen ſoli Deo vero ſcriptura vẽdicat. Ierem. 9. *vocabunt eum, Dominus juſtus noſter; ſeu juſtitia noſtra.* Apoc. 1. 4. & 11. *Qui eſt, qui erat, qui vẽturus eſt.* Ioa. 13. *ut credatis, quia ego ſum.* Pſal. 86. & Luc. 1. *Altiſſimus* vocatur. Philip. 2. *dedit illi nomen ſuper omne nomen.* Ad Timot. dicitur *Rex regũ, Dominus dominantiũ.* ad Tit. 2. *magnus Deus.*

QVINTI generis argumenta ex attributis veri Dei depromuntur, veluti ex æternitate, quam Apoſtolus Rom. 16. Chriſto attribuit: *ſecundùm*, ait, *præceptũ æterni Dei.* Item ex immortalitate, & immutabilitate, quæ Chriſto quoq; tribuitur. 1. Cor. 6. Baruc. 3. vocatur *Immenſus.* Ioa. 3. *filius hominis, qui eſt in cælo.* Apo. 1. 4. & 11. dicitur *Omnipotẽs.* Matt. 28. *data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terrâ.* 1. Cor. 1. nuncupatur *Sapiẽtia Dei.* Colo. 2. *In quo ſunt omnes theſauri ſapiẽtiæ Dei.* ad Hebr. 1. *Et adorẽt eum omnes angeli.* Quem inſuper ab omnibus gentibus adorandum Prophetæ annunciarunt, ſimulque idololatriam poſt Meſſiæ adventum exterminandam prænunciarunt. Iſaiæ 2. *Idola cõterentur.* Zacha. 13. *Diſperdam nomina idolorum de terrâ.* Cùm igitur Eccleſia per univerſum Orbem dilatata, Chriſtum templis, invocationibus, aris, feſtis diebus, multiſque ritibus ſemper coluerit; ſequitur, ipſum eſſe verum Deum, latriæ cultu adorandum; vel, quòd omnes Prophetę falſum vaticinati ſint: quod vel ſuſpicari extremæ fuerit dementiæ & impietatis.

Pſal. 71.

Chriſtus latria colẽdus.

SEXTO Chriſti Divinitas ex operibus Deo propriis evinci poteſt. Creatio enim, velut Dei veri nota proponitur Iſa. 44. Iob. 9. Pſal. 95: Ierem. 10. *Sed omnia per Chriſtum facta ſunt.* Ioan. 1. ad Coloſſ. 1. ad Hebr. 1. 1. ad Cor. 8. Rom. 11. Apoc. 1. *Alpha & Omega, principium & finis.* Per ipſum omnia ſubſiſtunt, & omnia in ipſo conſtãt. De vero Deo Iſaiæ 43. dicitur: *non eſt abſque me ſalvator.* Quod repetitur cap. 45. Oſeæ 13. & alibi. At de Chriſto ait angelus: *vocabis nomen ejus Ieſum. Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Denique notitia occultorum & futurorum Deo vero aſſcribitur Iſaiæ 45. *annunciate quæ futura ſunt, & ſciemus quia Dij eſtis.* 3. Reg. 8. *Tu ſolus noſti corda omnium.* Ierem. 17. *cor hominis inſcrutabile.* At Chriſtus futura omnia prænovit, juxta illud Ioan. 13: *dixi, priuſquam fiat.* & ca. 2. *Sciebat quid eſſet in homine.* Hinc ſæpe hominum cogitationes aperuit, vel redarguit. Præterea ſolus Deus miracula & prodigia, vires naturæ ſuperantia, proprio nutu & poteſtate operatur: at Chriſtus authoritate ſua mari, ventis, & dæmonibus imperavit; ſolaque voluntate à quibuſcum que morbis etiam abſentes curavit, mortuos ſuſcitavit, cæcis viſum, ſurdis auditum, claudis greſſum, leproſis munditiem reſtituit: atque Apoſtolis alijſque varijs ſanctis poteſtatem edendi miracula, velut abſolutus omnium Dominus cõceſſit. Matth. 10. *In nomine meo &c.* Act. 3. *In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge.*

Chriſtus omnia creavit.

Omnia occulta novit.

Propria virtute miracula fecit.

SEPTIMO Chriſti Divinitas ſtatuitur luculentâ omnium fideliũ confeſſione, qui tempore Novi Teſtamenti ſapientia, vitæ ſanctitate, & miraculis in Eccleſia floruerunt. Quorum omnium fides explicatur in Symbolo Apoſtolorum, & poſtea in Niceno Cõcilio (ut Ruffinus notat lib. 2. hiſto. cap. 6.) ac deinde in Conſtantinopolitano primo Concilio cap. 1. ubi *Filius conſubſtantialis Patri* definitur. Quam fidem comprobavit Synodus Epheſina 1. & poſtea Chalcedonenſis; ac ex ordine univerſa interim celebrata orthodoxa cõcilia uſque ad Triden. ſeſſ. 3: in qua fundamenti loco ponitur fidei Symbolum, quo Romana Eccleſia utitur. Pro cujus defenſione laboravit Athanaſius, Baſilius, Nazianzenus, Niſſenus, Chryſoſtomus, Cyrillus, Damaſcenus, alijq; Græci cõplures. Inter Latinos autem Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, infinitiq; alij doctrina, pietate, miraculiſque conſpicui.

Omnia Cõcilia, & ſcriptores Chriſti divinitatẽ confitentur.

OCTAVO, Eadem Chriſti divinitas Sibyllarũ teſtimonijs aſtruitur, quibus paſſim veteres Scriptores utuntur. Extat carmen Sibyllæ Erithreæ, cujus capitales literæ hãc ſententiam conficiunt: IESVS CHRISTVS, DEI FILIVS, SALVATOR, CRVX. & cõcluditur iſto diſticho: *unus & æternus Deus hic Salvator, & idem Chriſtus, pro nobis paſſus, quem carmina ſignant.* Clemẽs li. 6. Strom. ad lectionem Sibyllarũ de vero Dei Filio vaticinantiũ, hortatur gentiles ad fidem & Catholicam unitatem.

Sibyllæ Chriſti divinitatẽ agnoſcunt.

POSTREMO Chriſti divinitas miraculis ac revelationibus confirmata eſt. Refert enim Grego. Niſſen. in oratione de laudibus Gregorij Thaumaturgi, B. Mariam cum Ioan. Evange. ei apparuiſſe, fideiq; profeſſionem cõmendaſſe, in qua Trinitas conſubſtantialis, Verbúmq; Deus verus æternuſq; prædicatur. B. Antonio mala per Arianos Eccleſiæ inferenda, revelata ſunt quos

Chriſti divinitas revelationibus & miraculis cõfirmatur.

proinde

S. Antonius Arianos, veluti peſtes evitavit.

proinde veluti peſtes à ſuo monte fugavit; Athanaſio teſte in vitâ ejuſdem. Similiter Petro Alexandrino Martyri Chriſtus ſciſsâ veſte apparuit, dicens: *Arius hoc fecit, qui populum meum à me ſeparavit*; teſte Beda & Adone in Martyrologijs, 25. Novem. Deniq; Arianam hæreſim Deus ipſe ſubitâ Arij in publicis latrinis extinctione condemnavit; Athanaſio teſte in oratione I. contra Arianos, & in epi. ad Serapionem. Epiphanio hæreſi 68. & 69. Ruffino lib. I. hiſt. cap. 13. & li. 2. c. 4. ubi ſcribit, monachos curaſſe infirmos, invocando IESVM, quem Lucius Arianus perſequebatur. Hilarius pro eâdem fide in inſulam relegatus, ipſam à ſerpentibus ſua præſentia liberavit, mortuumq; ad vitam revocavit; Fortunato in ejus vita teſte. S. Martinus ab Arianis patria expulſus, virgiſque cæſus, miraculis coruſcavit, authore Sulpitio in ejus vita. Baſilij Magni opera refert in ejus vita Amphilochius. Dum Beatũ Ambroſium Iuſtina Imperatrix Ariana perſequeretur, varijs prodigijs per Gervaſij & Protaſij corpora editis Deus Arianam perfidiam confudit; Auguſtino teſte lib. 9. confeſſ. cap. 7. Ambroſius ſerm. de ſanct. Gervaſio & Protaſio. Victor Vticẽſis li. I. hiſto. Aphricanæ ſcribit, *Catholicos uſque ad oſſium denudationem flagellatos, alterâ die incolumes apparuiſſe*; lib. 2. *cæcos illuminatos*, ac lib. 3. *quoſdam evulsâ radicitus linguâ promptè loquutos fuiſſe* commemorat. Cujus miraculi quoque meminit D. Gregor. lib. 3. dialog. ca. 32. Gregor. Turonenſis lib. 2. hiſto. cap. 3. 29. & 30. varia in confutationem Arianorum facta miracula commemorat, & inter cetera refert, Cyrolam Epiſcopum Arianum ſubornaſſe quemdam videntem, cui velut cæco viſum reſtitueret; ſed cæcum reddidiſſe, atque per Epiſcopum catholicum illum poſtea curatum fuiſſe. Accedit ſummi miraculi loco, quòd Chriſtus ſuam Divinitatem toti terrarum Orbi per XII. Apoſtolos priùs illiteratos & rudes, perſuadere valuerit, tantaque firmitate ſtabilire, ut neque Paganorum perfidia, neque perſequutio hæreticorum, etiam ſeculi poteſtatibus adjuta, contra hanc fidem prævalere potuerit. Invicti enim pro hac fide certarunt omnis ætatis, ſexus, & conditionis Martyres, Doctores, atque Chriſtiani vulgares: à quibus ſemper infideles atq; ſacrilegi habiti ſũt, quotquot Chriſtiani divinitatem impugnaverunt. Iſtàque fides propriè Chriſtianos à Iudæis & Mahometanis disjũgit, totiúſque Chriſtianæ religionis fundamentũ eſt, quòd Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus unus Deus ſint: quódque *Verbum caro factum* ſit; id eſt, Dei naturalis Filius homo factus, *nobis per omnia excepto peccato ſimilis*; *quem unum Deus propoſuerit humano generi propitiatorem, per fidem in ſanguine ipſius*; ut *non ſit aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo eos ſalvari oporteat.*

Arius Chriſti veſtem, id eſt, Eccleſiam ſcidit.

Arij mors infamis.

Cyrola Epiſcopus Arianus videntem cæcum facit.

Fides Trinitatis & Incarnationis Verbi nos à Iudæis & Mahometanis diſcernit.

CAP. CXLVIII.

Vtrum citra Chriſti fidem aliquis ſalvari potuerit?

EX quo vitiatum fuit genus humanum, nemo abſque Chriſti fide ſalvari potuit: *hunc* enim *Deus propitiatorem eſſe voluit per fidem in ſanguine ipſius*; *nec aliud* eſſe *nomen, in quo homines ſalvi eſſe poſſent. Hic eſt* enim *Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*. ſine cujus ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Vnde poſt hominis lapſum ſpes redẽptionis per Filij Dei Incarnationem ſtatim homini facta eſt. Gen. 3. *Ponam inimicitias inter te & mulierem &c.* Vbi ſemen benedictum promittitur, per quod ſerpentis caput erat conterendum; *in quo benedicendæ omnes gentes* erant, & ab immaniſſima diaboli tyrãnide in libertatem aſſerendæ. Cujus fidei profeſſionem in circumciſione membri genitalis Abrahæ poſteri geſtarunt; cui etiam Deus apertiorem ſui conſilij ſignificationem dedit, cùm ipſum juſſit immolare filiũ ſuum Iſaac, adjecta promiſſione, quòd *in ejus ſemine benedicerentur omnes gentes terræ*. Ad cujus fidei cõſervationem fœdus cum Iſaac & Iacob renovavit, atque poſtea cum Iſraëlitico populo, cui Legẽ dedit Veterem, Novi Teſtamenti myſteria præfigurantem. Qui velut Propheta quidam magnus vita, moribus, verbis, ritibus, typis atque ſacrificijs Chriſti opera prænunciavit: cujus inſuper ortum, miracula, doctrinam, mores, paſſiones, flagella, opprobria, mortem, reſurrectionẽ, in cælos aſcenſionem, Spiritus Sancti miſſionem, omniumq; gẽtium ad ſuam Eccleſiam vocationem Prophetæ, veluti à ſe viſa clariſſimè populis annunciarunt: adeò, ut Patriarcharum, Prophetarum, & Apoſtolorum fides ac prædicatio ſola tẽporis circumſtãtia differat, in eo videlicet,

Sine Chriſti fide nulla ſalus. Aug. epi. 157. Rom. 3. Act. 4. Hebr. 10.

Gen. 3.

Gen. 22.

Aug. lib. 13. cont. Fauſt. cap. 15.

Eadem fides Patriarcharum, Prophetarũ & Chriſtianorum.

Antiqui fideles re Chriſtiani fuerũt. Augu. lib. qu. ex vet. teſt. q. 3. aliegat illud Pſal. 104. nolite tangere Chriſtos meos.

quòd illi credidere futurũ id, quod nos Chriſtiani factum eſſe credimus; ut Auguſtinus explicat lib.10. confeſſ. cap. ultimo. Vnde priſcos fideles reipſa Chriſtianos fuiſſe docet, lib.1. retract. cap.13. & Euſeb. lib.1. hiſtor. cap.1. Nicepho. lib.1. hiſt. cap.5. Ac nulli unquam fuiſſe tributum, vivere ſecundùm Deum, cui non ſit divinitus revelatus Chriſtus, conſtanter aſſerit Auguſtinus lib.18. de civit. cap.47. Quod exemplo Iob confirmat, lib. 2. de peccat. merit. cap.11: quem dixiſſe legimus: *Credo, quòd redemptor meus vivit.* Quò etiam pertinet, quòd Sapien. 10. primus parens à ſapientia ex delicto eductus dicatur: & cap. 9. *per ſapientiam ſanati ſunt, quicumque tibi placuerunt:* ſine Chriſti enim fide nullus unquam juſtificari ex impio potuit: omnes enim ſuper communi Eccleſiæ fundamento, angularique lapide Chriſto Ieſu ædificari oportet, cùm extra Chriſti corpus (quod eſt Eccleſia) nulla ſpes ſalutis exiſtat. Chriſtus enim ſalvator eſt corporis ſui, eſtq; omnibus communis via cauſaq; ſalutis: ut adumbratum fuit per uvam à duobus viris ad filios Iſraël in vecte delatam Num. 13. & per turbas præcedentes & ſequentes, quæ filio David acclamarunt, *Oſanna in excelſis!* juxta D. Gregor. hom. 17. in Ezechielem.

Ephef. 5. Ie. ſ. 1. 3. & 10 de nat. Chriſti.

Cap. CXLIX.

Cur tam ſerò Chriſtus venerit?

Cur in ultima mũdi ætate Chriſtus advenerit?

CVM abſque Chriſti fide nullus hominum à lapſu Adæ ſalutem conſequi potuerit, non immeritò Philoſophi Chriſtianos interrogare ſolent: Cur is, qui omnium ſalvator dicitur, ſeſe tot ſeculis ſubduxerit? quare tã ſerò venerit, in ultima ſcilicet mundi ætate? QVIBVS reſpondet Auguſtinus, mox poſt lapſum incepiſſe ſalutem per Chriſtum annũciari atque præſtari, omneſque, qui ab initio mundi piè vixerint, ubicumque fuerint, ſpiritu Chriſti ſanctificatos fuiſſe, in eumque credidiſſe: proinde nũquam humano generi fidem Chriſti, aut ſalutem defuiſſe; quæ quidem ſemper, licet alijs & alijs, tamen ejuſdem rei & ſalutis prænunciata fuit ſacramentis. *Hic eſt* enim *agnus ab origine mundi occiſus,* (Apoc. 13.) propter immutabilem Dei præordinationem, paſſioniſque virtutem, cujus participes non minùs fuerunt, qui credidere futuram, quàm qui præſentem aut præteritam.

Auguſt. epiſt. 49. q. 2. lib. 1. de prædeſt. ſanct. cap. 9.

Ab initio lapſus humani annũciatus fuit Chriſtus.

Fides Chriſti ab initio mũdi fuit.

Novi teſtamẽti revelatio facta, ubi, & quando Deo placuit.

CVR autem Chriſti Incarnatio, nòvique Teſtamenti revelatio hoc tempore atque loco facta ſit potiùs, quàm alio, novit omnium temporum diſpenſator Deus, cujus facti ratio voluntas eſt facientis, qui fecit quando voluit, & quando oportunum ſcivit. Cavendum autem, ne Pelagianorum more ad prædictam quæſtionem reſpõdeamus, primos homines per ſolam naturæ legem ſalvatos fuiſſe; qua ex hominum cordibus exſtincta, Moyſes ſua lege ſalutem attulerit: qua rurſus neglecta, Chriſtus facili planaq; ſua doctrina ſalutem contulerit. QVÆ reſponſio manifeſtè ſcripturis ſacris adverſatur, quæ docent, numquam aliud nomen datum fuiſſe hominibus, in quo ſalvi eſſe poſſent. Quare cùm D. Auguſt. epi. 49. dixiſſet, Chriſtum voluiſſe apparere, quando & ubi homines in ſe credituros eſſe noverat; varijs locis id explicandùm eſſe putavit, vidiſſe credituros, quos ipſe facturus eſſet ut crederent; ne quis arbitraretur, quòd fidem, excluſo gratiæ Chriſti adjutorio, ſolis arbitrij liberi viribus tribueret: aut quẽquam ſuis citra Chriſti gratiã factis meritis ſalvari poſſe ſentiret. *Quòd ſi enim ex lege juſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt.* Cur verò Deus nõ ſtatim poſt lapſum Chriſtum miſerit, quamvis præcipua ratio ſit voluntas ejus, qui medicinam dedit quando voluit; attamen congruum fuiſſe ita fieri colligimus. I. quoniam expediebat, ut homo ſua elatione lapſus intelligeret, ſe proprijs viribus erigi non poſſe, at medico egere; ſic Chryſoſto. ho. 7. ad Rom. in mor. Augu. lib. cont. Fauſt. c. 7. Leo ſer. 3. de Epiphan. II. Deus viam perfectionis traditurus ad incultos, rudes, atque verbi Evangelici incapaces advenire noluit, ſed per legis doctinam, tanquam per pædagogum præparavit. III. Deus Filium venire in mundum voluit diſciplinis excultum, ne ſimplicitati fides impoſuiſſe videretur. IV. quia perſonæ venturę in mundũ dignitas exigebat, ut præcurſores multos haberet, quales fuerunt Prophetæ ipſius adventum prænunciantes. V. Chriſtus diu exſpectatus venit, ut gratior eſſet ipſius adventus, quemadmodum ſponſo gratior eſt conjux, quam ſuſpiravit dilatam. VI. ne fidei fervor longo temporum decurſu tepeſceret.

Act. 4. & 15. Epi. 49. q. 2.

Li. 2. retract. cap. 31. lib. 1. de prædeſt. ſanct. cap. 9. Lib. de bon. perſev. ca. 9.

Deus videt credituros, quos facturus eſt credentes.

Congruebat non ſtatim Chriſtũ advenire I. ut homo ſuam infirm agnoſceret.

II. Vt ad præparatos adveniret.

Galat. 3.

III. Ad excultos.

IV. Quia præcurſores habere decuit.

V. Vt diu expectatus gratior eſſet.

VI. Ne fervor tepeſceret.

7. *Vt gravitas peccati appareret.*

VII. Vt divina ſeveritas in peccantes agnoſceretur, quantúmque malum ſit peccatum, quod tali medicina indigeat. Chriſtus enim tanquam peritiſſimus medicus, acriora remedia ultimo loco contulit.

8. *Vt rebus deſperatis ſuccurreret.*

VIII. Rebus jam deſperatis, dum neque lex naturæ, neque lex Moyſis peccatorem mortuum reſuſcitare poſſet, advenit tandem Chriſtus, ſicut nihil efficiente baculo ad ſuſcitandum defunctum in typo venerat Helizeus. malitia enim ad ſummum perducta beneficium gratiæ magis elucet, juxta illud Apoſtoli: *ubi abundavit delictum, abundavit & gratia.*

9. *Vt ſexto die creatum ſexta mũdi ætate renovaret.*

Postremo, decebat hominem ſexta die creatum, etiam ſexta mundi ætate reſtaurari. Quæ licet propter annorum numerum, ſenectus; attamen propter fidei & charitatis fervorem, qui in ſexta ætate potiſſimùm viguit, meritò juventus dici poteſt. Auguſtinus libr. 1. retract. cap. 26.

Cap. CL.

Dominum noſtrum.

Chriſtus ſecundũ utrãq; naturam noſter dominus eſt.

Qvia Iesvs Christvs Filius Dei unicus, naturalis, pariſque cum Patre potentiæ & gloriæ, factus homo verus, cujus pedibus omnia ſubjecta ſunt; jure ſecundùm utramque naturam dominus noſter vocatur: ſecundùm divinam quidem, propter naturale ſuper omnem creaturam dominium; ſecundùm humanam verò, propter unionem humanæ naturæ cum divinâ in eodem ſuppoſito, cui *omnis poteſtas in cælo & in terrâ data eſt*, ac proinde ſuper univerſa creata dominium. Speciali tamen ratione Dominus eſt hominum, jure redemptionis; maximéq; fidelium, quos regit, fovet, ac ſui regni participes facit. qui viciſſim ei fidelis prudentiſque ſervi officia exhibere, reverentiam, cultum, omniaque ſua ſtudia in Domini commodum & gloriam referre tenentur. Præſertim, quia cùm potuerit cujuſlibet generis obſequia gratis ſibi velluti debita expoſcere; noluerit tamen, ſed ampliſſimam æternæ vitæ mercedem propoſuerit: juxta illud Matth. 25: *Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. Inutilem verò ſervum projiciet in tenebras exteriores.*

Matth. 28.

1. Petr. 3.

Fideles Chriſto debẽt prudentis ſervi officia.

Quomodo peccator ſub poteſtate diaboli eſſe dicatur.

Hic ſciendum eſt, quòd peccator ſub diaboli poteſtate dicatur eſſe, non quia dæmon ipſius dominium habeat; ſed quia poteſtatem accipit illum puniendi, & in infernum deducendi, vel acriter tentandi, à Deo, qui jus habet ſuas injurias vindicandi. Et ab hac diaboli poteſtate Chriſtus nos redemiſſe dicitur, quia Deo Patri ſufficiens pretium obtulit pro peccatis hominum, tam quoad culpam, quàm pro pœnis quibuſcumque debitis; ſcilicet voluntariam mortem ſuam: qua obedientia, quo opere, cujus vitæ ſuæ oblatione ad liberandum hominem ab ira Dei, & pœnis cõmeritis, Deo recompenſavit injuriam, primi parentis inobedientia illatam; noſque in Dei amicitiam & libertatem vindicavit: ideoque dicitur *redemiſſe nos ſanguine ſuo*, 1. Pet. 1. Apoc. 5. 1. Cor. 6. & 7. *pretio empti eſtis, quia pretio dato acquiſiti.*

Iſaia 50. & 53.

Cap. CLI.

Tertius Articulus.

Qui cõceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Mariâ Virgine.

Conceptio Chriſti quomodo facta.

Tertio Articulo profitemur, nos credere unicũ naturâ, non gratiâ, Dei Patris Filium, Hominem eſſe factum, ſeu Incarnatum in B. Virginis Mariæ utero; non cooperatione viri, ſed Spiritus ſancti virtute; qui ſuperveniendo Virgini conditorio opere humanum corpus omnibus ſuis partibus & perfectionibus integrum, animâ rationali ac univerſis ſuis naturalibus facultatibus præditum, ex puriſſimis ſanguinibus B. Virginis formavit, quod eodem inſtãti Verbum in ſuæ perſonæ unitatem aſſumpſit: quæ aſſumptio, ſive naturæ humanæ cum Verbo in eâdem ſubſiſtẽtia unio, Incarnatio Filij Dei vocatur, per quam Deus optimo & perfectiſſimo modo ſe creaturæ cõmunicat, tribuẽdo illi divinam perſonam ſubſtãtiali & perſonali communicatione, qua major excogitari nõ poteſt, cùm eſſentialis cõmunicatio divinitatis extra divinas perſonas fieri nequeat. In hoc autem myſterio ita ſe Verbum humanæ naturę cõmunicat, ut nõ accidentaliter, ſed verè ſubſtãtialiter illi copuletur, ac per ſeipſum eam perficiat, & cum illa unum ſuppoſitum ineffabili modo componat, ipſam in ſe terminando, atq; illius exſiſtentiam abſq;

Incarnatio eſt unio humanæ nat. cum Verbo in eadem ſubſtantia.

Exaltatio ſumma humanæ nat. per incarnationem facta eſt.

propriâ ſubſiſtentiâ in ſuam hypoſtaſim aſſumendo; ut meritò dicat Auguſt. lib. de prædeſt. ſanct. cap. 15. *Tam excelſam hanc naturæ humanæ ſublationem eſſe, ut quo attollatur altiùs, non habeat.* D. Paulus ad Epheſ. 3. & Coloſſen. 1. vocat *Myſterium abſconditum à ſeculis.* 1. Corinth. 2. *Sapientiam in myſterio.* 1. Timoth. 3. *Magnum pietatis Sacramentum.* Ambroſius lib. 1. de fide ad Gratianum cap. 5. dicit, *Myſterium inenarrabile.* Auguſtinus epiſt. 3. *Myſterium inveſtigabile & ſingulare.* Damaſcenus lib. 3. cap. 1. *Novum omnium novorum.* Dionyſius lib. de divinis nominibus cap. 2. vocat *Novitatum omnium ſupereminentem novitatem.* Leo dicit *maximum omnium operum & miraculorum*, ſerm. 8. de nativit. Domini. Nam in hac naturæ humanæ cum hypoſtaſi Verbi unione, modus intrinſecus rei naturaliter connexus ab eâ ſeparatur, & creaturæ rationalis exſiſtentia abſque ſua propria ſubſiſtētiâ cōſervatur. Quod longè multo admirabilius eſt, quàm Deum per influxum cauſæ efficientis ſupplere deſcendentiam accidentis à ſubjecto: ſiquidem in hoc myſterio Deus nō ſolùm res omnino diſtinctas ſeparat; ſed etiam modum prorſus intrinſecum, illúmque ſupplet nō per ſolam efficientiam, ſed per intrinſecam unionem, communicando infinitam & perfectiſſimam ſuam ſubſiſtentiam, ſalvâ utriuſque, divinæ ſcilicet & humanæ, naturæ proprietate. Nam Chriſtus perfectus Deus eſt, necnon perfectus Homo, unúſque omnino, non confuſione ſubſtātiæ, ſed unitate perſonæ. Cui conveniunt ea, quæ ſunt divinæ potentiæ, ſimulque illa, quæ ſunt infirmitatis humanæ: id quod coruſcat miraculis, & quod ſuccumbit injuriis, ut Leo epiſtol. 10. proſequitur. Hæc autem hypoſtatica duarum naturarum in Chriſto unio faciliùs intelligetur, ſi tribus modis res conjungi poſſe conſideremus.

Modus intrinſecus rei naturaliter connexus ſeparatur, & per unionem ſuppletur.

Duæ nat. in Chriſto, unica verò ſubſiſtentia.

Triplex unio.

1. Ex pluribus naturis reſultat res tertia.

PRIMO, dum ex pluribus naturis una fit eſſentia, quomodo uniuntur forma & materia, genus & differentia. Ex cujuſmodi eſſentiali unione res quædam tertia reſultat, facta ex rebus imperfectis; aut ſi perfectæ ſint corruptione vel converſione immutatis. Qualis unio ſi in Chriſto eſſet, unica in eo reperiretur natura, non divina, neque humana, ſed tertia quædam ex utrâque conflata; ut opinatus eſt Eutyches in Concilio Chalcedonenſi damnatus; in quo act. 5. Patres dicunt: *Salva utriuſque naturæ proprietate, & in unam perſonam atque ſubſiſtentiam concurrente, unigenitum filium, & Deum Verbum agnoſcimus.*

2. Vnio eſt accidentalis.

SECVNDO, ſubſtantia ſubſtantiæ, vel accidentia ſubſtantiæ adjunguntur unione accidentali, ut grana in cumulo, ligna, lapides, ferrum in ſtructura: ex quali unione non niſi accidentalis forma conſurgit. Qua ratione Deus homini jungi non potuit, cùm neque accidens ſit Deus, neque accidentis ſubjectum fieri poſſit. Vnde Synodus 5. act. ultima cap. 4: *Si quis dicit, ſecundùm gratiam, vel ſecundùm operationem, vel ſecundùm dignitatem, vel ſecundùm honoris æqualitatem, aut relationem vel affectum, aut virtutem factam eſſe unionem, & non ſecundùm ſubſiſtentiam, anathema ſit.* Et in Epiſtola Agathonis recepta in Synodo 6. act. 4. damnātur, qui cùm Eutyche ſentiunt, naturarum in Chriſto unionem factam per communicationem attributorum Deitatis, omnipotentiæ, omnipræſentiæ &c. vel cum Neſtorio factam eſſe ſecundùm gratiam, operationem, inhabitationémque ſingularē, ut Chriſtus ſolùm ab aliis hominibus in eo differat, quòd per alios Deus quædam tantùm operetur, per Chriſtum autem omnia; quodque ceteros gratiâ longè antecellat. Quam hæreſim Concilium Epheſinum anathematiſo 2. & 3. his verbis rejicit: *Si quis non confitetur, carni ſecundùm ſubſiſtentiam unitum Patris Verbum, anathema ſit. Si quis dividit in uno Chriſto ſubſiſtentias poſt unionem, anathema ſit.*

3. Vnio per communicationem ſubſiſtentiæ.

TERTIO modo rerum unio fit per communicationem ſubſiſtentiæ, dum una ſubſtantia, quæ per ſe alioquin ſubſiſteret, ad alterius ſuppoſitum ita trahitur, ut ab eo tanquam illius pars dependeat. Hoc modo natura humana Verbi ſuppoſito acceſſit, in quo ita ſuſtentatur, ut ſubſiſtentiam propriam non habeat à perſona Verbi diſtinctam. Non enim priùs caro quàm Chriſti anima fuit, nec priùs animæ quàm divinitati juncta; ſed quo inſtanti anima fuit carni unita, eodem utrique divina perſona. Vnde ſequitur, non hominem eſſe Deificatum in hac Incarnatione, ſed Deum qui priùs erat, eſſe hominem factum, abſque ulla ſui quidem immutatione, per ſolam acceſſionem humanæ naturæ, cui facta eſt communicatio ejuſdem ſubſiſtentiæ, in qua ſolum Verbum priùs ſubſiſtebat; ut quemadmodum anima rationalis & caro unus eſt homo, ita Deus & homo unus ſit Chriſtus. Quæ myſtica unio

Homo non eſt Deificatus, ſed Deus eſt homo factus.

Athan. in ſimbolo. Aug. Enchir. c. 36. lib. de bono perſeverantia cap. 24.

etiam

Damaſtenus lib. 3. cap. 11.

etiam illuſtratur exemplo ferri igniti (quanquam ſimilitudo non per omnia quadret) item hominis, qui ſit Iuriſperitus & ſimiliter medicus, ſecundùm quas artes, varias ſortitur appellationes, operationéſque exercet. Nam idem homo agit cauſas, & morbos ſanat. Auguſtin. epiſt. 99. oſtendit hanc propoſitionem: *Deus eſt mortuus*, huic eſſe ſimilem: *Philoſophus eſt mortuus*. Præterea eandem rem exprimit ramus arbori inſitus. Nam ab arbore ſuſtentatur, & areſcere poteſt vivente arbore; ſicut homo Chriſtus paſſus & mortuus eſt, illæſa divinitate. vide Fulgent. lib. de Incarn. & libr. de fide ad Petrum c. 2.

Sicut ramus inſitus arbori exareſcere poteſt virente arbore: ſic homo Chriſtus mori, illæſa divinitate.

Cap. CLII.

Cur ſolus Filius Incarnatus dicatur?

Fulgent. lib. de fide ad Petrum c. 2.

EX dictis facilè colligitur, ſolum Filium incarnatum eſſe, non autem totam Trinitatem, quia unio facta eſt per communicationem ſubſiſtentiæ Verbi, quæ ipſi propria ſit. Sola enim filii perſona ſibi humanã naturam aſſumpſit, ſuſtentat ac terminat. & quidem convenientiſſimè; cùm Patri eſſe ingenitum, Filio eſſe genitum, Spiritui ſancto non genitum, naturale ſit. Porrò quamvis ſolus Dei Filius Homo factus ſit, attamen ejus conceptionem ſive incarnationem tota Trinitas fecit, quoniam omnia Trinitatis opera ad extra indiviſa ſunt; procedunt enim à tribus Perſonis, ut ſint unum in natura, & voluntate, atque adeò in actione & operatione. Ideoque hominem quem Virgo concepit, Trinitas fecit, Verbo univit, ejúſque ſolius ſubſiſtentiam ei communicavit. Ideo ſolus Filius Homo factus eſt: reliquæ perſonæ dicuntur incarnationem operatę, ſed non incarnatæ.

Solum Verbũ incarnatum eſt, quia ſola verbi ſubſiſtentia homini communicata.

Opera Trinit. ad extra indiviſa.

DISTINGVITVR autem Incarnatio à Conceptione, ſola ratione. Nam reſpectu Matris, quæ ſibi ſpecie ſimilem generabat, vocatur conceptio: reſpectu autem Verbi, quod ſubſiſtentiam ſuam humanæ naturæ communicabat, eamque ſibi hypoſtaticè uniebat, appellatur Incarnatio.

Incarnatio à conceptione ſola ratione diſtinguitur.

SI quis verò quærat, utrùm perſona Filii propter Incarnationem plus diligenda ſit, quàm perſona Patris aut Spiritus ſancti?

Par amor debetur Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, quanquam alia & alia ratione.

RESPONDENDVM, quòd cùm communis voluntas ſalvandi homines per mortem Chriſti totius Trinitatis fuerit, & Incarnationem tota Trinitas operata ſit, parem ſingulis & omnibus perſonis (quæ non niſi unus ſunt Deus) amorem deberi, quanquam aliâ & aliâ ratione.

Cap. CLIII.

De Spiritv-sancto.

Cur conceptio Chriſti Spiritui ſancto tribuatur?

CVM IESV CHRISTI conceptio totius Trinitatis operatione facta ſit, non immeritò quæritur, cur Spiritui ſancto peculiariter tribuatur? Tres iſtius rei cauſas adfert B. Auguſtinus. Prima eſt, quia dum una trium perſonarũ in aliquo opere nominatur, univerſa operari Trinitas intelligatur: altera eſt, ut evidéter in hac naturæ humanæ ſuſceptione in unitatem perſonę omnipotentis Patris unici Filii Dei miſericordia & gratia commendaretur. Nihil enim natura humana in homine Chriſto meruit, ut in unitatem perſonæ Verbi aſſumeretur. Nam priùs quàm in unitatem perſonę accederet Verbo anima rationalis & caro Chriſti, homo ille non erat, qui ex quo eſſe homo cœpit, non aliud eſſe cœpit, quàm Dei Filius, & hoc unicus, & propter *Verbum*, quod illo ſuſcepto *caro factum eſt*, utique Deus: ut quemadmodũ eſt una perſona quilibet homo, anima ſcilicet rationalis & caro; ita ſit Chriſtus una perſona, Verbum & Homo: unus Dei Filius, idémque hominis Filius: non duo filii Dei, Deus & Homo, ſed unus Dei & B. Virginis Filius. Proinde idem IESVS CHRISTVS, qui de Deo Deus, Homo autem de Spiritu ſancto & Maria virgine natus eſt, utraque ſubſtantia, divina ſcilicet atque humana, filius eſt unicus Dei Patris Omnipotentis ut latè proſequitur Auguſtinus in Enchiridio à cap. 35. uſq; ad 40. lib. de prædeſt. Sanct. cap. 15. libr. de bono perſev. cap. 24. Aptiſſimè igitur in hoc Incarnationis myſterio, Filii miſſio attribuitur Patri, carnis autem ſuſceptio ſoli Filio: corporis verò animati in utero Virginis formatio, ipſi Spiritui ſancto; ut gratuitum hoc opus eſſe intelligatur, ex ſolo Dei amore, ſingularique

Cur Spiritu ſancto Chriſti conceptio tribuatur? Enchir. c. 38.

Ad gratiæ commendationem.

Gratiæ ſingulare exẽplar in incarnatione.

Chriſtus eſt unicus filius Dei & B. Virg.

Digitized by Google

in juſtitia confirmatus, ſic ut neque in ejus anima, neq; in corpore ullum eſſe peccatum potuerit. Et quoniam in eo fuerunt ab initio Conceptionis *omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei*; ſequitur, ejus animam univerſarum rerum ſcientiam habuiſſe, quas Deus in ſeipſo ſcientiâ viſionis agnoſcit; non tamen infinitam divinitatem comprehẽdiſſe, nec proinde omnia, quæ Deus ſe poſſe ſcientia ſimplicis intelligẽtiæ in ſeipſo cognoſcit, percepiſſe. *Diem* verò *judicii neſcire Filius dicitur, quia non facit ſcire*, juxta B. Auguſtinum li. 1. de Trinit. c. 12. Alioquin eum diem illam etiam ſecundùm humanitatem cognitam habere, vel inde patet, quòd *omne judicium Pater Filio dederit*: ex ipſis quoque hominum occultis cogitationibus, quas Chriſto notas fuiſſe Ioannes enunciat capite 2. *Ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine.* Cumque providẽtiæ atq; gubernationi Chriſti cuncta ſubjecta ſint, neceſſarium eſt, illum omnium futurorũ & ſingularium, imò ſecũdùm particulares eorum conditiones, claram & diſtinctam notitiam habere.

Coloſſ. 2. Iſaia 31.

Homo Chriſtus ſcientiã qualem habuerit ſecundùm animã.

Ioan. 2.

Cap. CLVI.

Cur potiùs Scientiæ plenitudo, quàm Omnipotentiæ, vel Eſſe ubique, ſit animæ Chriſti conceſſa?

QVIA naturaliter anima Chriſti ſcientiæ capax eſt, ipſi congruè abſque menſura ſcientia donata eſt: ſed quoniam omnipotẽtia & ubiquitas infinitatem & independentiã includunt Deo propriã, ideo humanitati Chriſti (quæ naturales creaturę proprietates operationéſque retinet) communicari nequiverunt. Implicat enim contradictionem, *Eſſe finitæ virtutis*, *certóq; loco contineri*; *ſimul* autem *Eſſe*, omnipotentem, ac ubiq; ſecundùm eandem naturam. Quare contra Eutychianos & Lutheranos, opinantes ex unione hypoſtaticâ ſequi divinorum attributorũ communicationẽ humanæ Chriſti naturæ, certa fide tenendum, omnia dona ex unione hypoſtaticâ in Chriſti humanitatem diffuſa, eſſe creata. Nam excellentiſſimam gratiam, ſapientiam, potentiámq; ſingularem, per creatas qualitates adeptus eſt: ſiquidem utraq; natura in una Chriſti perſona ſuas naturales proprietates & operationes diſtinctas retinuit. Ex unione autem hypoſtatica idiomatum communicatio ſequuta efficit, ut proprietates & operationes utrique naturæ convenientes, communi ſuppoſito tribuãtur in concreto; quia hujuſmodi nomina pro ſuppoſito, licet formali ratione naturas denotent, accipiuntur. Sic dicimus, *Hominem eſſe Deum*, *omnipotentem* &c. atque, *Deum eſſe paſſum*, *mortuum*, *ſepultum* &c. Non tamen Humanitas eſt omnipotens; nec divinitas mortua; quia ſalvis proprietatibus utriuſque naturę conſiſtit unitas perſonæ, ita ut ea, quæ Divinitati propria ſunt, nõ communicentur Humanitati, nec contrà in abſtracto, ſed communi tantùm hypoſtaſi in concreto; ut definitum eſt in Concilio Epheſino anathemat. 4. In Chalcedonenſi act. 5. In concilio 6. act. 4. Et docet idem Leo epiſt. 10. Fulgent. lib. 3. ad Traſimud. cap. 18. Damaſcen. lib. 3. c. 4. de fide.

Anima Chriſti naturaliter eſt ſcientiæ capax, nõ autem omnipotentiæ, nec ubiquitatis.

Omnia dona in hominem Chriſtũ diffuſa fuere creata.

Ex unione hypoſtatica Idiomatum ſequuta eſt communicatio.

Idiomatum communicatio quid præſtet.

Cap. CLVII.

De Hæreſibus circa unionem Divinæ Naturæ cum Humanâ in Chriſto.

QVIDAM Hæreticorum circa carnem, alii circa animam, nonnulli circa perſonam hallucinati ſunt. Veram enim carnem Chriſto detraxerunt Martion, Saturnus, Cerdon, (contra quos Tertullianus libr. de Chriſti carne ſcripſit) quos ſequutus Manichęus carnẽ non veram, ſed phantaſticam Chriſto tribuebat. (Auguſtino teſte contra epiſt. Fundamenti c. 8.) cui acceſſit Priſcillianus, contra quem Leo epiſtola 92.

SECVNDA Hæreſis Valentini fuit, qui Chriſti Carnem cæleſtem eſſe commentus eſt, eandémq; per B. Virginem veluti per canalem pertranſiiſſe. Cujus hodie ſequuntur errorem Anabaptiſtæ, ſentientes ex Patris ſubſtantia Chriſti corpus in uterum Virginis delatũ eſſe, Cochlæo teſte libro de erroribus Anabaptiſtarum.

TERTIA Hæreſis Apellis fuit, qui Chriſti Carnem ex elementis aſſumptam, ſed poſt reſurrectionem fuiſſe reſolutam dixit.

QVARTA Cerinthi & Carpocratis, (qui Irenæo teſte lib. 4. cap. 24. & 25.) Chriſti

Carnẽ phantaſticam Chriſto nonnulli hæretici tribuerunt.

Chriſto carnem cæleſtem qui tribuerunt.

Apelles Chriſto carnem detraxit poſt reſurr.

Carnem à Ioſepho qui dixerint.

Digitized by Google

Chriſti carnẽ impaſſib. qui poſuerint.

Chriſti Carnem nõ à Spiritu ſancto formatam, ſed à Ioſepho in Virginis utero fuiſſe generatam docuerunt.

QVINTA eorum, qui Chriſti Carnem impaſſibilem fuiſſe opinati, non Chriſti, ſed Simonis Cyrenei carnem affixam cruci docuerunt. Baſilides Tertulliano teſte libro de præſcript. atque Machometus in Alcorano cap. 11.

Seleucii hæreſis.

SEXTA fuit Seleucii, aſſerentis Chriſtum in cælum aſcendendo, Carnem depoſuiſſe, ac in Sole collocaſſe; Auguſtino teſte hæreſi 59.

Eutychiani & Vbiquiſtæ.

SEPTIMA eorum eſt, qui attributa Divinitatis Carni Chriſti communicata fuiſſe ſentiũt, ut ab initio Conceptionis ubique fuerit. Sic quidam Lutheranorum poſt Eutychianos.

Sabellii hæreſis.

CIRCA Chriſti perſonam diverſæ non minùs hæreſes excitatæ fuerunt. VNA per Sabellicum, qui unicam in Trinitate realiter eſſe Perſonam aſſerens, conſequenter totam Trinitatem, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum aſſumpſiſſe carnem aiebat. SECVNDA Neſtorii fuit, qui duas in Chriſto perſonas conſtituit, alterámque in alterâ, ſicut in ſuo templo habitare aſſeruit: quam Epheſina Synodus ex profeſſo cõdemnavit. TERTIA Eutychis fuit, qui unam Chriſti Perſonã ex duabus naturis confuſis conflatam docuit, ita ut Chriſti nomen ſignificaverit non perſonam ſimplicem, in qua Vnio eſſet Divinæ & Humanæ Naturæ; ſed perſonam compoſitam ex diverſis naturis, quę neq; Deus, neque Homo, ſed tantùm Chriſtus dici poſſet. Quam impietatem Chalcedonenſis Synodus exploſit.

Neſtorii error Aug. li. de hæreſ. cap. 41. Damaſcen. lib. 3. cap. 3.

Eutychis hæreſis.

CIRCA unionem autem Naturarum, etiam varii errores reperiuntur. Inprimis Apollinaris & Eunomius Animę loco Verbum ſubſtituerunt. Contra quos Scriptura luculenter tradit, Chriſtum Animam habuiſſe, Spiritum, Mentem atque Voluntatem: necnon corporis ſenſus, per quos triſtitiã, dolores, ſitim, famem, cruciatúſque maximos pertulit; integrámque hominis naturam ſuſcepiſſe, ut hominem totum ſanaret. Id enim quod aſſumpſit, ſanavit. SECVNDA Hęreſis fuit Eutychis, Dioſcori & Severi, qui duas naturas in unione confuſas fuiſſe ſomniantes, unicam in Chriſto fuiſſe naturam ex duabus conflatam, ſicuti & unam perſonam tradiderunt. Quos ſequuti ſunt Acephali, & Monotelitæ, in Synodo rejecti. Quas omnes hæreſes Apoſtoli breviſſimo verborum compendio jugularunt, dicendo: *Chriſtum cõceptum eſſe de Spiritu ſancto, natum ex Mariâ Virgine*: hoc eſt, Vnigenitum Dei Patris Filium, verum & integrum Hominem aſſumpſiſſe in unitatem Perſonæ ſuæ, qui conditorio opere factus ſit Spiritus ſancti virtute, ex puriſſimis ſanguinibus Beatæ Mariæ Virginis, idemq; natus ex eâdem, novem menſium tempore effluxo.

Apollinaris error.

Leo epiſt. 10.

Eunomii hæreſis.

Fulgen. lib. de incarn. & lib. 3. ad Traſ. cap. 16. Damaſcen. lib. 3. cap. 3. Ambr. de incarn. dominicæ ſacramento. Nicephor. lib. 18. Hiſtor. cap. 45. Monotelitæ.

CAP. CLVIII.

Natus ex Maria Virgine.

HIs verbis profitemur, Vnigenitum Dei Filium non per Virginem, ſicut aquam per canalem, tranſiiſſe; ſed tanquam Verum Filium ex ejus ſubſtantia, ei ſecundùm ſpeciem ſimilem editum: non quidem per os, aures, umbilicum, vel aliud inſolitũ membrum; ſed per clauſtra pudoris, genitaliaque membra, divina virtute non reſerata, ſed clauſa. Sic enim naſci decebat, quem fides matris, non libido conceperat: ut non minùs ſalva eſſet B. Virginis integritas in Filii Dei Nativitate, quàm fuerat in Conceptione, quam non operatio viri, ſed potentia Spiritus ſancti effecerat.

Chriſtus natus per genit. clauſtra Virginis non reſerata. Aug. Enchir. cap. 34.

Aug. epiſt. 3.

VERE itaque Chriſtus natus eſt, *Ex Mariâ*, non ſolùm in Maria; quia ſibi corpus ex ejus ſanguinibus ædificavit, ſecundùm quod temporaliter conciperetur, & naſceretur. Vnde veraciter *factus ex muliere* dicitur, Galat. 4. *Ex ſemine David ſecundùm carnem*, Rom. 1. *Et quod naſcetur ex te ſanctum*, Luc. 1. Promiſſum erat Abrahæ, *quòd in ſemine ipſius gentes benedicerentur*, Geneſ. 24. *Ex ſemore Iudæ Chriſtus naſciturus* prędicitur Geneſ. 49. *De fructu ventris Davidis*: Pſalm. 131. *De radice Ieſſe*, Iſaiæ 11. Quæ omnia impleta fuiſſe ſcribit Apoſtolus, dum *Filius Dei ſemen Abrahæ apprehendit*, Hebr. 7. Et *ex Iudâ & Davide ortus eſt dominus*, Hebr. 7. & Apoc. 5.

Ex Mariâ.

Ex quibus manifeſtum eſt, Chriſti Carnem fuiſſe in Adamo, ejúſque poſteris, ſecundùm originem, & corpulentam ſubſtãtiam, (quia inde materia profluxit) ſed non ſecundùm rationem ſeminalem: quia non per virtutem ſeminis ab Adamo promanantis coitu viri efformanda erat Caro Chriſti; ſed modo planè novo, per operationem Spiritus ſancti. Vnde ſequitur, Chriſti carnẽ nunquã peccato in Patribus obnoxiam

Chriſti caro quomodo in Adamo fuerit?

Chriſti caro ſecundùm rationem ſeminalem non fuit in Adamo.

Digitized by Google

fuiſſe, quia non actu, ſed potentiâ ſolùm ibi fuit, per modum originis, non communi via propagationis, quæ fit cooperatione virilis ſeminis. Quare *nec in Abrahæ lumbis Chriſti caro decimata fuit, ſicut caro Levi*, quoniam ibi nō fuit activa virtute ſeminis producenda, ut Apoſtolus ſapienter annotavit, & Auguſtinus fusè tradit, libr. 10. de Gen. ad lit. capit. 19. & 20.

Nec in lumbis Abrahæ decimata fuit. Hebr. 7.

EODEM pertinet, quòd Apoſtolus docet, *Verbum non aſſumpſiſſe carnem peccati, ſed habentem ſimilitudinem carnis peccati*: hoc eſt, non ſumpſiſſe carnem peccato ſubjectam, ſed tantùm mortalitati, miſeriis, paſſionique obnoxiam. Idque voluntate ac dignitate, non neceſſitate, *ut per omnia fratribus aſſimilaretur, excepto peccato.* & defectibus myſterio redemptionis nō profuturis; imò perfectioni ſuæ perſonę contrariis: qualis eſt ignorantia, necnon concupiſcentia etiam involuntaria. Cùm itaque Verbum aſſumpſerit, ſecundùm hypoſtaſim immediatè, quidquid ad veritatem & integritatē humanæ naturæ, adeóque quidquid requiritur ad conſiſtentiam, conſervationem, convenientémq; ſtatum corporis humani, & ad exercendas vitæ operationes; conſequitur, Verbum aſſumpſiſſe ſecundùm hypoſtaſim nō ſolùm veram animam rationalem, intellectu & voluntate ceteriſque potentiis præditam; ſed verum inſuper corpus humanum, animæ rationali unitum; ex qua unione reſultat immediatè hæc natura humana exſiſtens in divina perſona. Vnio enim animæ & corporis, eſt de eſſentia humanitatis & hominis. Quia verò corpus integrum & perfectum aſſumpſit, ſequitur, partes omnes aſſumpſiſſe, quas in primo homine plantavit ſcilicet oſſa, carnem, ſanguinem, alióſque humores, ac dentes, ungues, capillos, barbam, necnō partes omnes organicas ad conſtitutionem vel operationem corporis humani concurrentes. Sive enim ſanguis & capilli anima rationali informentur, ſive non; quia tamen ſanguis ad integritatem animati corporis humani pertinet, certum eſt, à Verbo hypoſtaticè aſſumptum, nec unquam à Verbo dimiſſum, etiamſi paſſionis tempore ad tempus à corpore ſejunctus fuerit. Crines inſuper cùm ad humani corporis complementum ornatúmque pertineant, dubium non eſt, quin à Verbo ſecundùm hypoſtaſim aſſumpti ſint. Nam & poſt reſurrectionem corporibus futuros capillos & ungues tradit Auguſtinus lib. 22. de civit. cap. 19. Enchir. cap. 88. Et in Chriſti corpore hæc omnia poſt reſurrectionem exſtitiſſe indubitatum eſt. Quòd autem Damaſcen. lib. 3. c. 27. ait: *quod ſemel (Verbum) aſſumpſit, nunquã dimiſit*; intelligēdum eſt de partibus per ſe aſſumptis, nec in continua reſolutione ſitis. Alioqui Verbum de novo partes quaſdam materiales ſibi univiſſe, ac dimiſiſſe per nutritionem compertum eſt.

Similis carni peccati, quia mortalis. Rom. 8. Augu. libr. 5. cont. Iul. c. 5.

Aug. lib. 2. de peccat. merit. cap. 24. & 25.

SIMILITER in ſua hypoſtaſi mediante humanitate Verbum ſibi accidentarias formas univit. Pertinēt equidem illæ quoque ad naturalem hominis ſtatum, perfectionem, conſervationem, necnō operationem. Simul autem tempore Verbum ſibi proximè & immediatè omnes hominis partes eſſētiales univit, nec ordine exſecutionis, animam priùs quàm corpus, ſed ordine dignitatis ac intentionis ſumpſit corpus propter animam.

SCIENDVM autem, Verbum ita corpori & animæ inter ſe unitis fuiſſe independenter conjunctum, ut diſſoluta eorum inter ſe unione permanſerit eadem omnino unio eorum ad Verbum: unde conſtat, carnem independenter ab animæ informatione proximè Verbo fuiſſe unitam. In triduo itaque mortis corpus manſit Verbo unitum, non minùs quàm anima. Non tamē rectè diceretur, quòd Verbum tunc fuerit corpus vel anima; quia denominativa, quæ prædicantur, ſignificare debent non partem, ſed eſſe completum. Siquidem Chriſtus nō dicitur pes, manus &c. ſed HOMO DEVS.

Leo ſerm. 11. de paſſ. Domini.

CAP. CLIX.

Vtrùm B. Virgo, Mater Dei dicenda ſit?

CVM B. Virgo Verbum carnem factum in utero conceperit & pepererit, Verbúmq; Deus ſit; neceſſariò efficitur, B. Mariam propriè Dei Genitricem, Deiparā, ſeu Theotocon eſſe, atque dici debere. Quod agnoſcēs Elizabetha, *unde*, ait, *hoc mihi ut veniat Mater Domini mei ad me?* Et ipſa B. Virgo: *Fili, quid feciſti nobis ſic?* Et Angelus, *Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Iſaias quoque cap. 7. *Ecce Virgo concipiet in utero & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel: quod interpretatur, nobiſcū Deus.* Dum autem B. Mariam

B. Virgo, Mater Dei ac Deipara rectè dicitur.

Lucæ 1. & 3.

Digitized by Google

Dei Matrem eſſe pronunciamus, non denũciamus eam Divinitatis eſſe principium, ſed *perſonæ*, (quæ ſit *Deus & Homo*) *conſubſtantialem matri carnem habentis, genetricem*, ut docet Damaſcen. lib. 3. ca. 12. Fulgent. de Incarn. cap. 2. & libr. de fide ad Petrum cap. 2. Hinc Matthæus c. 1. volens oſtendere promiſſiones olim Patriarchis factas, in B. Maria completas eſſe, texens genealogiam *Ieſu Chriſti filii David, filii Abraham*, concludit: *genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus*. Et ubinam peperit? ſanè non alibi quàm in Bethlehem, *eò quòd eſſet de domo & familia David* ut Micheæ prophetia adimpleta jam eſſe probaretur.

Michea 5.

VTRVM autem in Chriſto duæ ſint relationes filiationis reales, an una tantùm, inter Doctores Scholaſticos diſputatur. Divus Thomas, Damaſceni autoritate nixus, ſentit unicam eſſe realem in Chriſto filiationem; idque ideo, quia non multiplicentur ea, quæ perſonis propria ſunt; inter quæ Filiatio eſt. Alii tamen ſicut duas naturas duaſque nativitates, ita & duas in Chriſto reales filiationes agnoſcunt; quarum altera ſit perſonalis proprietas; altera verò tantùm relatio in natura humana fundata, ſecundùm quam Chriſtus Matri ſpecie ſimilis genitus eſt.

3. p. qu. 35. art. 5. Damaſcenus lib. 3. c. 13. Aug. Enchir. 35. & 38.

AD argumentum itaque S. Thomæ reſpondent, multiplicari poſſe relationes reales, quæ ad Chriſti ſuppoſitum immediatè ac per ſe haud pertinent; ſed tantùm mediatè natura creata à Verbo aſſumpta: qualis eſt Filiatio, reſpectu Matris. Quantum verò excellentiæ nomen Deiparæ B. Virgini adferat, intelliget, qui animadverterit, nihil majus aut nobilius poſt hypoſtaticam unionem creaturæ cõmunicari poſſe, quàm omnium rerum conditorem & Regem cõcipere & parere, Deique veri Matrem eſſe. In quo uno Deiparæ nomine, quòd omnium Prophetarum oraculis prænunciatum eſt, continetur, atq; totum humanæ liberationis myſterium commendatur. Itaque hujus eminentis conceptionis merito *B. Maria, cælorum Regina, ſuper omnes angelorũ choros exaltata* prædicatur. Quod Eccleſia ſubindicat, quãdo in feſtis B. Mariæ Chriſti genealogiam proponit, cujus concluſio eſt: *Iacob autem genuit Ioſeph, virum Mariæ, de qua natus eſt* IESVS, *qui vocatur Chriſtus*: quia nihil de B. Virgine ſublimius dici poteſt, quàm quòd de ea nat⁹ ſit IESVS, *qui vocatur*, & verè quidem *Chriſtus*; id eſt, Deus, Homo factus eſt: ut ipſa veraciter dicere poſſit, *Fili quid feciſti nobis ſic?* Lucæ 3. *Quem Pater introducens in orbem terrarum, ab omnibus angelis adorari jubet*; & de quo loquens aſſeruit: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipſum audite*. Quod agnoſcens mulier, typum eccleſiæ gerens, Chriſto jurè acclamavit: *beatus venter, qui te portavit, & ubera quæ ſuxiſti*. Lucæ 11. ſiquidem verè beata eſt Virgo, quæ Deum mente, necnon utero concepit, fovit, peperit, ejuſdem Mater, cujus æternus Deus Pater.

Scotus, Durandus, & alii in 3. ſẽt. diſt. 8.

Deiparæ nomen quantã cõtineat eminentiam.

Cur in feſtis B. Mariæ genealogia proponatur?

Hebr. 1.

Matth. 17.

CAP. CLX.

Quòd Chriſtus abſque Matris tædio vel dolore conceptus natúſque ſit.

QVEMADMODVM B. Virgo in Filii Conceptione nullam carnalis concupiſcentiæ voluptatem ſenſit ita nullum poſtea tædium vel moleſtiam in utero gerendo pertulit, ut ex Aſcenſione in montana loca confeſtim à conceptione, necnon expedita in Bethleem, inſtante partu, profectione colligi poteſt. Ac ſicuti cum gaudio & lætitia exſiſtens gravida levem ſarcinam utero geſtavit ita expleto novem menſium termino, ſine aliquo dolore, cruciatu, vel pudore Filium in lucem edidit. Iuſtum ſiquidem erat, ut in partu dolore careret, quę in Conceptu voluptatem non perceperat.

Chriſtus abſque Matris tædio portatus.

Virgo ſine dolore peperit.

ALIARVM quidem puerperarum viſcera mole fœtus violenter dilatari ſolent, unde ingens dolor in partu ſequitur: at Chriſtus abſque ulla meatuum apertione, clauſo matris utero, ipſum penetrando egreſſus eſt, ſalva Virginis integritate, ſicut clauſo ſepulchro januiſque clauſis, egreſſus & ingreſſus legitur; ut impleretur illud Iſaię cap. 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium*: & cap. 66. *antequam parturiret, peperit maſculum*, qui cùm veniret ad ſanandum infirmitates peccato cõtractas, inprimis à matre maledictionem Evæ tollere decebat. Quòd autem B. Virgo immunis à communi puerperarum languore fuerit, Lucas apertè ſignificat c. 2. enarrans, quòd ipſa puerum in lucem editum cõfeſtim pannis involverit, & in præſepio collocaverit: à ſolita parientium infirmitate, tam in partu aliena, quàm in conceptione ab

In partu à dolore aliena fuit B. Virgo.

Digitized by Google

ne ab omni corruptione fuerat. Nulla proinde ibi obſtetrix, nulla muliercularum ſedulitas interceſſit: eadem mater incorrupta & obſtetrix fuit; non decumbens ægrotantium puerperarum more peperit, nec lecto, culcitris, fomentis, aliisve ſubſidiis indiguit; ſed flexis poplitibus editum in lucem Filium, ipſum *quem genuit adoravit*; ut latè Hieronymus contra Helvidium. Vnde Pictores atque Sculptores reprehendendi ſunt, qui arcanam & ſalutarem Domini & Salvatoris noſtri generationem per mulierem lecto decumbentem exprimunt, & qui ſimilâ coctâ prætextu honoris ſecundinarum impollutæ Beatæ Virginis ſe mutuò donant. Sacra enim Virgo devotam ſoboli clientelam exhibuit, natum attrectat, amplectitur, jungit oſculum, ubera porrigit: negotium toto gaudio plenum eſt: nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio, non locus ibi lavacris, quæ puerperis præparari ſolēt; quippe nulla naturæ injuria matrem læſerat: ſine tormēto peperit, quæ in conceptione nullâ carnis voluptatem percepit; & tamen legem atque conſuetudinem ſequens, ut legi ſatisfaceret, quaſi cum aliis mulieribus ei in hoc opere ratio ſimilis eſſet, domi ſe diebus conſtitutis diligenter continuit, & depoſiti oneris laſſitudinem profeſſa, oblatæ quieti paruit, & in diebus ſeparationis non ſe à thoro Ioſeph, qui eam nunquam tetigit, ſed ab ingreſſu Templi, & ceteris, quæ Lex prohibebat, ſubtraxit.

Nativitas Chriſti facta cum gaudio.

Concil. Conſtantinop. 6. can 79. & Balſam. in expoſ. cā. 82.

Cyprian. in ſer. de Chriſti nat.

Cap. CLXI.

De loco Nativitatis Chriſti, tempore, aliiſque circumſtantiis.

BETHLEEM Chriſtus ſuæ Nativitati præelegit, ut ſe fructum Davidi à Deo promiſſum eſſe oſtenderet: Regalem verò civitatem Hieruſalem paſſioni deſtinavit, ut hominum vanitatem cōfunderet, qui ex loco Nativitatis gloriam aucupari ſolent, infirmitates quoque ſuas quantum poſſunt occultant. Poſtea verò Romam, caput mundi, in ſignum plenæ victoriæ ſubegit, ibique Vicarium ſuum, caput eccleſiæ militantis viſibile reſidere voluit. Petri enim Apoſtoli, ſui in terris Vicarii, ſedem ibi erigi decrevit, apertóque prodigio hoc ipſum manifeſtavit, quando factus obviam Petro, Neronis Tyranni minas inſtinctu fidelium declinanti, eidem reditum in urbem Romam imperavit, dicendo: *Venio Romam crucifigi.* Vt nimirum cathedra Petri, ſupremaque Eccleſiæ Chriſtianæ authoritas ibi firmaretur, atque Iſaiæ vaticinium adimpleretur: *civitatem ſublimem conculcabit pes pauperis.*

Nativitatis Chriſti locus tempus, circumſtantie.
Michea 5.
Pſalm. 71.
Luca 2.

Romā Chriſtus in ſignū plenæ victoria ſubegit.

Egeſippus li. 3 cap 2. Ambr. oratione in Auxentium.

Chriſtus Romam elegit, ubi ſedem Vicarii ſui poneret.
Iſa. 26.

Præterea Bethleem, *Domum panis* ſignificat; atqui Chriſtus *panis* eſt *verus, qui de cælo deſcendit.* Convenienter itaque in Domo Panis naſcitur verus animarum fidelium cibus. Iudæi verbo Iſaiæ abuſi: *Generationem ejus quis enarrabit?* dixiſſe Ioannis 7. leguntur: *Chriſtus cùm venerit, nemo ſcit unde ſit*: at Legis Doctores interrogati ab Herode, ubi Chriſtus naſceretur, expeditè reſponderunt: *In Bethleem Iudæ*, juxta Micheæ vaticinium, cap. 5.

Ioan. 6. Gregor hom. 8. in Evang.

Iſaia 53.

NASCI porrò voluit *in Diverſorio*, primùm, ut Virginei partus ſacramentum occultaretur. Nam ſi in habitationis ſuæ loco peperiſſet, B. Virginis cognatæ illam inviſere, obſtetrices advocare, niſi patefactum eis myſterium fuiſſet, attentaſſent. In ſuburbano ſimiliter loco naſci elegit, ut paſtoribus commodior acceſſus, magiſque adoraturis præberetur; minúſque obſervarentur, quæ ibi miranda contingerent. Denique in hoſpitio naſci placuit, ut nos eſſe peregrinos, *nec manentem in terris habere civitatem, ſed futuram inquirere* admoneret.

Cur in diverſorio?

TEMPVS verò naſcendi elegit, quo Princeps unus Orbi penè univerſo imperabat, ut ſe Pacis authorem declararet, qui terrena cæleſtibus, Iudæóſque Gentibus reconciliaret: ex quibus ſimul collectis unum ovile conſtitueret. Regnante autem Herode alienigenâ Chriſtus venit, ut Prophetiam de Sceptro à Iuda non auferendo, donec promiſſus Meſſias veniret, impletam eſſe conſtaret.

Cur tempore unius imperii
Luca 2.
Gal. 4.
Ephes. 2.
Ioan. 10.

Regnante Herode.
Gen. 49.

IN HYEME naſcitur, ut dominantibus tenebris errorum, peccatorúmque frigore, ſe advenire monſtraret: nullo ſcilicet in hominum affectibus fervente charitatis ardore.

In hyeme.

CRESCENTE luce natus eſt, ut ſe venire inſinuaret *ad illum inandum eos,*

Creſcēte luce

qui in tenebris, & in umbrâ mortis ſedent; utque algentia hominum corda Dei amore inflammaret.

Luca 1.

De muliere.

PORRO *De muliere* naſci elegit, ut Incarnationis veritas aſtrueretur, nec phantaſticum corpus habere putaretur: tum etiam, ut ſexum utrumque in reparationis ſpem adduceret: virilem in quo naſceretur; ſemineum, per quem. Congruebat enim, ut ſexus uterque, qui corruptionis cauſa fuerat, inſtaurationi cooperaretur: *ut neq; vir ſine muliere, neq; mulier ſine viro eſſet in Domino*; Auguſtin. lib. 6. cont. Iulian. cap. 10. Lib. de agone Chriſtiano cap. 22. Equidem decebat, ut quemadmodum per feminam mors intraverat, ita & per feminam vita rediret; ut vir per feminam lapſus, per mulierem erigeretur: ac poſtremò, ut femineus ſexus viro beneficium acceptum rependeret. Nam Eva ex ſolo viro adhuc virgine fuit edita ſine matre: cujus gratiæ mutuum officium B. Virgo reddidit, quādo virum ex ſeipſa impolluta ſine viri cooperatione concepit & peperit Spiritus ſancti virtute; atque ita quadruplicem humanæ generationis modum complevit. Productus enim Adam fuerat abſque viro & femina ex Terra virgine: ac Eva ex ſolo viro; Seth autem, nóſque omnes ex viro & femina: ſupererat, ut ex femina ſine viro aliquis prodiret; quod privilegium Chriſto reſervatum fuit, ut novo, anteáque non viſo modo ex fæmina Virgine abſq; viri ſeminatione naſceretur.

1. Cor. 11.

Quatuor modis homo producitur.

CAP. CLXII.

Ex Mariâ.

EX Maria, tanquam Matre, materiam corpoream in viſceribus locíſque conſuetis ſuppeditante, conceptus & natus eſt Dominus. Particula EX, aliquando habitudinem Conſubſtantialitatis, qua unum ex alio, velut ex ſubſtantia producitur, denotat; quo modo ex patre filius naſci dicitur, aut matre. Nonnunquam particula EX habitudinem Cauſæ efficientis, formalis vel materialis ſignificat: hac ratione omnes creaturas EX DEO eſſe dicimus; atque hominem Ex terra, ex corpore & anima, veſtem ex lana vel pellibus. Tertio EX, habitudinem Ordinis exprimit, ut cùm omnis creatura ex nihilo eſſe, & totum conſtare ex partibus, aſſeritur.

EX triplicem habitudinem denotat: ſcilicet conſubſtantialitatis, cauſæ, atque ordinis.

Ambr. lib. de Spiritu ſancto cap. 5.
Aug. Enchir. cap. 40.

De nomine B. Virginis Mariæ.

NOMEN Deiparæ Virginis eſt MARIA. Quod nomen authore Hieronymo interpretari poſſumus, *Dominam eorum*. Qua ſignificatione aptiſſimè dignitas B. Virginis indicatur. Iure ſiquidem ſupremi omnium creaturarum Domini, Regis, atque Salvatoris humani generis Mater, DOMINA MVNDI nuncupatur, REGINAQVE CÆLI ſalutatur, ex qua videlicet utriuſque conditor & rector naſci dignatus eſt. Athanaſius vocat *Heram, Dominam, Reginam*; aliique Veteres ſimilibus epithetis extollunt. Athanaſ. ſermon. de Deipara. Epiphanius hæreſi 78. Damaſcenus lib. 4. cap. 15. Beda in 1. cap. Lucæ. Bernardus ſuper *Salve regina*. Chryſologus ſermon. 142. Ambroſius lib. de inſtitut. virgin. cap. 5. II. Significatio nominis Mariæ juxta Ambroſium eſt: *Deus ex genere meo*. In quo ſignificato nomen aptiſſimè illi convenit, quæ Deum hominem factum cōcepit & peperit. III. Maria interpretatur *Maris Stella*, & *illuminata*: quæ ſignificatio illi congruit, quæ turbulentum hujus mundi ſalum pariendo ſolem juſtitię illuminavit: ut comprobat Eccleſia canendo: *Ave maris ſtella*. Hæc eſt enim nobilis illa Stella, Numerorum 24. prænunciata, quæ abſque ſui corruptione radium emiſit, qui ſuo ſplendore mundum univerſum illuminavit, frigida hominū corda igne charitatis inflammavit, peccatorum fęces excoxit. Hæc denique Stella eſt, quæ ſuper hoc mare procelloſum elevata micat meritis, illuſtrat exemplis. Bernardus ſerm. 2. ſuper *Miſſus eſt*. IV. Maria ſignificat *Mare amaritudinis*, ſive *Myrrham maris*. Quæ ſignificatio illi aptè competit, in quam ex deliciarum loco Dei Filius, velut in amaritudinis mare venit; ex qua carnis mortalitatem, aliáſque humani generis miſerias aſſumpſit; ut Ambroſius obſervavit libro de virg. inſtit. cap. 5. Ac inſuper *Mare amaritudinis* rectè vocatur, cujus animam doloris magnitudo paſſionis Filii tempore complevit.

Maria nomē quid ſignificet? Hieronymus in interpretatione Hebr. nominum.

Maria I. Domina, Hera.

De dignitate, excellentia, gratia & gloria B. Virginis.

II. Maria, Deus ex genere meo.

III. Maria, Maris Stella.

IV. Maria, id eſt, mare amaritudinis.

Digitized by Google

Cap. CLXIII.

De Virginitate B. Mariæ.

Virginitas B. Mariæ.

NE quis porrò Dominum aliorum hominum more conceptũ aut natum ſuſpicaretur, addimus, nos credere, Chriſtum eſſe natum *ex Maria virgine*, incorruptâ ſcilicet mente & corpore; libera & omnino expertę delectationis Venereæ in conceptione, necnon corruptione in partu & poſt partum. Nomen enim virginitatis trifariam accipi ſolet.

Virginitas trifariâ ſumitur.

Primo, ut naturalem membrorum integritatem ſignificet: quę virginitas naturalis nuncupatur, & per violentiam auferri poteſt, reſerato virginalis pudoris ſignaculo. In hac ſignificatione Rebecca *virgo incognita viro* dicitur; & Sichem vi oppreſſiſſe virginem, Gen. 34. Et Moyſes Exodi 22. & 29. *Si quis ſeduxerit virginem.* Et lib. 3. Regum cap. 3. *Et filiæ regis virgines.* Item lib. 3. Regum cap. 1. *Quæramus Domino noſtro Regi adoleſcentulam virginem.* Iſaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet & pariet filium.* 1. Cor. 7. *Si nupſerit virgo, non peccavit.*

Aug. lib. 1. de civit. cap 18. Gen. 24.

Virginitas primò ſignificat integritatem naturæ.

Secvndo Virginitas ſignificat ſtatum caſtitatis, exigens, ut perſona voluntariè polluta non ſit, atque ſine contagio venerearum voluptatum ſe conſervare proponat, niſi matrimonio jungatur. Qua ſignificatione vocantur *caſtæ virgines*, de qualibus loquitur evangelium Matth. 25. & Apoſtolus 1. Corinth. 7. *Qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit.* Iuxta hanc acceptionem diſtinguuntur ſtatus Virginalis, Vidualis, & Conjugalis.

II. ſtatum Virginitatis.

Tertio Virginitas pro ſpeciali virtute continentiæ ſumitur, qua carnis integritas Deo vovetur, conſecratur, & ſervatur. Quæ virtus ſupra caſtitatis ſtatum hominis propoſito addit perpetuitatem voto firmatam. De qua Auguſtinus in lib. de virginitate cap. 8. diſſerit. & Apoſtolus 1. Corinth. 7: *De virginibus præceptum Domini non habeo; conſilium autem do* &c. Hujuſmodi virgines fuere quatuor Philippi filiæ, de quibus Act. 21. quas Euſebius in Polycrate in perpetua virginitate conſenuiſſe ſcribit. Tales virgines Ioan. Apocal. 14. commendans ait: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati; virgines enim ſunt*, perpetuò ſcilicet, & electione libera *ſe caſtrantes propter regnum Dei*; ut eum locum Veteres interpretantur: Hieronymus contra Helvidium. Auguſtinus libro de S. Virgin. cap. 27. Gregor. lib. 3. paſt. cap. 29. Primaſius, Beda & alii in 14. c. Apocal. Et Philo lib. de vita contemplat. teſtatur, initio Eccleſiæ plurimos cælibem vitam delegiſſe; nec ullam gentem, ſicut Chriſtianos, virginitatis atque cælibatus cultores exſtitiſſe, Iuſtinus & Tertullianus ſcriptum reliquerunt. Iuſtinus Apol. 2. Tertullian. Apolog. cap. 9.

III. Virtutem continentiæ.

Secvndvm autem hos omnes modos B. Mariam ſemper Virginem fuiſſe, ac remanſiſſe credimus. Iuxta illud Iſa. *Ecce virgo concipiet & pariet filium.* Nihil autem novi Dominus feciſſet, ſi ea, quæ priùs Virgo exſtiterat, per ſuæ integritatis corruptionem poſtea concepiſſet, atque peperiſſet. Nam id quotidianum eſt. quò & pertinet illud B. Virginis Lucæ 1. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* quia ſtatui non cognoſcere, imò virginitatem meam jam pridem Deo conſecravi? Bernard. ſermo. 2. ſuper *Miſſus eſt.* 3. & 4. Aug. lib. de virgin. cap. 4. Lib. 4. contra Iulianum cap. 9.

Qvo autem tempore B. Virgo ſuam virginitatem Deo voverit, non æquè certum eſt. D. Tho. & Petr. Lombard. exiſtimant, ab initio puellaris ætatis votum continentię in deſiderio quidem habuiſſe, ſed non niſi poſt deſponſationem conſenſu Ioſeph voviſſe. Idque perſuaſi ex eo, quòd non ſolùm nubere, ſed etiã velle nubere virgini ſacræ damnabile ſit, cùm ei in carnalem copulam conſentire non liceat, quod ad matrimonii eſſentiam pertinere videtur, cùm ſibi mutuò conjuges poteſtatem corporum tradant.

Quando B. Virgo voverit?

1. Tim 5.

lib. 4. Sent. diſt. 30.

3. p. q. 28. ar.

Aliis tamen doctoribus ſcripturis conformius apparet, quòd B. Virgo peculiari Dei directione, angelicóq; conſilio ante deſponſationem cum Ioſeph virginitatis emiſerit votum, credens, Dei ope futurum, ut deſponſaretur viro, qui non eſſet ipſius virginitatem violenter ablaturus, ſed protecturus; imò voti quoque virginitatis ipſe conſors futurus. Nam B. Cæciliam de Valeriano idem ſperaſſe atque obtinuiſſe legimus. Neq; verò nubẽdo B. Maria contra votũ prius emiſſum quidquam admiſit; ſiquidem deſponſando Ioſeph, non in carnalem copulam, ſed in ejus conjugalem ſocietatem conſenſit; ut notat Auguſtin. lib. 1. de nupt. & concupiſ. cap. 11. & lib. 5. cont. Iulian. cap. 9.

Ioſeph Virgo remanſit.

S. Cæcilia.

Digitized by Google

Puritas B. Virginis figuris adumbrata. Exodi 3.

Cuius B. Virginis abſolutiſſimam puritatem ac munditiem variæ Teſtamenti Veteris figuræ adumbrarunt. Inprimis Rubus, qui non comburitur, juxta Bernardum ſerm. 2. ſuper *Miſſus eſt*. II. Vrna aurea, in qua manna recondita eſt. Exodi 16. ad Hebr. 9. Ambroſius ſerm. 3. III. Arca de lignis Sethim compoſita, Exodi 25. IV. Virga Aaronis, flores germinans; de qua Num. 17. Iſaiæ 11. V. Vellus Gedeonis, rore plenum: de quo Iudicum 6. Caro enim Chriſti ſumpta eſt de carne virginis abſque detrimento virginitatis, cui diſtillantibus cælis ſeſe plenitudo divinitatis infudit. Et vellus cùm ſit de corpore, neſcit corporis paſſiones; ſicut virginitas cùm ſit in carne, vitia carnis ignorat. Bernardus ſerm. 2. ſuper *Miſſus eſt*. & ſermon. 2. de annunciat. Chryſologus ſermon. 143. VI. Figura eſt *terra, quæ dat fructum ſuum*. Pſalm. 66. & 84. *Veritas* enim *de terra orta, Chriſtus eſt de Virgine natus*; Auguſtinus tractat. 41. in Ioannem. VII. B. Virginis integritatem Porta clauſa ſignificavit, per quam ſolus Dominus Deus Iſraël ingreditur & egreditur; Ezech. 44. VIII. Lapis de monte abſciſſus abſque manibus, deſignavit Chriſtum, de utero B. Virginis abſque virili ſemine proditurum; Danielis 2. & Hieronymus ibidem. IX. Candelabrum aureum, de quo Zachariæ 4. X. Vermis de ligno ſine coitu naſcens. Pſal. 21. *Ego ſum vermis*. Auguſtinus in eum locum, & epiſt. 120. cap. 8. XI. Nubes levis, de qua Iſaiæ 19. juxta Hieronymum in illum locum. Ambroſ. libr. de inſtit. Virgin. cap. 13.

B. Virgo Dei ſuáque præparatione idonea facta eſt, ut mater Dei fieret.

Præterea quoniam virginitatis puritas Dei Matrem decebat, Deus Mariam elegit in matrem, eique virginitatis perpetuæ affectum inſpiravit, ut eo modo præparata digna fieret atque idonea Dei munere, ſuáque diſpoſitione mater Dei; ut Ambroſius epiſt. 82. his verbis expreſſit: *Quanta virginitatis gloria, quæ meruit à Chriſto eligi, ut eſſet etiam corporale Dei templum?* Quibus verbis non ſignificat Ambroſius, B. Virginem electam eſſe in matrem Dei propter opera ipſius præviſa; quoniam prædeſtinatio ad hanc tãtam gloriam prorſus gratuita fuit: ſed indicare voluit, quòd B. Virgo gratis electa, ut mater Dei eſſet, ad tantam dignitatem capeſſendam adjuta divina gratia ſe præparaverit, idoneámque & capacem ad exſecutionem tanti myſterii reddiderit.

Quomodo B. Virgo meruerit Dei mater fieri?

In quam ſententiam Auguſtinus lib. de nat. & gratia cap. 36. dicit: *concipere meruit & parere Salvatorem*. Et Hieronym. epiſt. 22. de cuſtodia Virg: *Propone tibi Mariam, quæ tanta exſtitit puritatis, ut Mater Domini eſſe mereretur*. Ambroſ. lib. 2. de virg: *digna fuit, ex qua Filius Dei naſceretur*. Baſilius homil. de Chriſti generatione: *digna Vnigeniti divinitati conjungi fuit*. Chryſoſtomus homil. 49. in gen: *habita digna, ut huic miniſterio deſervires*. Epiphanius hæreſi 78: *digna facta eſt habitaculum fieri Filii Dei*. Damaſcen. lib. 4. c. 15. *Mariam ſummo Deo dignum Templum* appellat. Bernardus ſermone 1. de Aſſumptione, & cap. 4. *Quæ vel angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit Spiritus ſancti ſacrarium fieri, & habitaculum filii Dei?* Vnde canit Eccleſia: *Quæ ſola digna fuit portare Regem cælorum & Dominum*. Similia habet Fulgentius lib. de Incarn. & Gratia cap. 7. Gregor. lib. 1. Reg. cap. 1: *Incomparabilibus illuſtrata meritis, Dei Vnigenito, in quo recumberet, ſacrum præparavit uterum*. Anſelmus de laudibus virginis cap. 8: *Sanctiſſima puritas omnis creaturæ puritatem tranſſcendens incomparabili ſublimitate hoc promeruit, ut reparatrix perditi orbis pleniſſimè fieret*. Quibus veterũ ſententiis inſinuatur, divinam ſapientiam & bonitatem convenientibus mediis perſonam illam adornaſſe, cui tantam collaturus eſſet dignitatem, ut ſeipſum in verum ac proprium filium præberet.

Cap. CLXIV.

Cur ex Virgine Dei Filius naſci voluerit?

Cur ex Virgine Verbum naſci voluerit

Qvamvis ex vidua, vel etiam conjugio utente feminâ Verbum Dei carnem aſſumere potuerit; ex Virgine tamen naſci voluit. I. Quia decebat unigenitum Dei naturalem filium ſecundùm divinitatem, non alium habere naturalem patrem, quàm Deum, ne quidem ſecundùm humanitatem. II. Conveniebat, ut qui ſecundùm divinitatem ſolum Patrem abſque matre habebat; ſecundùm humanitatem quoque abſque Patre Matrem haberet. III. Omnino congruebat, ut ſicut mentis Verbum abſque corruptione concipitur;

ita Verbum Dei carnem ſine Matris corruptione conceptam aſſumeret. IV. Dignitati perſonæ Chriſti adverſaretur, concipi per carnis cõcupiſcentiam, peccato infectam, cùm ipſe ad peccatum abolendum veniret. Auguſtinus Enchiridii c. 34. & 40. V. Oportebat inſigni miraculo Eccleſię caput naſci de Virgine, ut ſua corporali Nativitate adumbraret ſpiritualem ſuorum membrorum de virgine Eccleſia regenerationem. Quemadmodum enim Filius Dei factus eſt Homo in utero Virginis; ita homines renaſcuntur filii Dei per undam Baptiſmatis. Auguſtinus lib. de S. Virginit. cap. 6. VI. Congruebat, ut ſecundus Adam ex Virgine, ſola Dei concurrente virtute naſceretur, ſicut primus Adam à Deo ex terra virgine plaſmatus fuerat.

POSTREMO conveniebat, ut ſicut per virginem ſerpens letiferum virus; ita per Virginẽ Deus ſalutis antidotum propinaret: ut quemadmodum per Virginem mors, ita & per Virginem vita rediret, virginiſque Evæ, Maria Virgo fieret advocata. Irenæus lib. 5. cont. hæreſes cap. 31. 33.

CAP. CLXV.

Vtrum Virgo naturaliter concipere poſſit?

DIVVS Auguſtinus lib. 14. de civit. cap. 26. ſentire videtur, homines in ſtatu naturæ integræ ſalva virginitate fuiſſe generaturos, quia potuiſſet utero conjugis ſalva integritate feminei genitalis virile ſemen immitti, ſicut nunc poteſt eâdem integritate ſalvâ ex utero Virginis fluxus menſtrui cruoris emitti. Nec ad pariendum doloris gemitus, ſed maturitatis impulſus fæminea viſcera laxaſſet. Similiter ad fœtãdum & concipiendum non libidinis æſtus, ſed voluntarius uſus naturam utramque conjunxiſſet. Quia tamen per reſeratione & dilatationem membrorum, necnon commixtionem ſexuum & ſeminum generatio facta etiam in ſtatu innocentiæ fuiſſet, oppoſita ſententia tenenda eſt, videlicet mulierem abſq; miraculo non poſſe ſalva integritate virginitatis concipere vel parere. Non enim ad retinendam virginitatem ſufficit, quòd genitalia mẽbra nutu voluntatis abſque turbido motu libidinis

Virgo naturaliter concipere ac parere nequit.

ſuo fungantur officio: ſed præterea neceſſarium eſt, clauſtra pudoris non aperiri. Vnde paſſim Veteres aſſerũt, Chriſtum ex clauſo B. Virginis utero exiiſſe quemadmodum ex occluſo lapide ſepulchro poſtea redivivus prodiit.

CAP. CLXVI.

De Hæreſibus Virginitati B. Mariæ contrariis.

TRIPLEX hoſtium Virginitatis Deiparæ acies profliganda eſt.

PRIMA eorum, qui Chriſtum ex Ioſeph & B. Maria hominũ aliorum more genitum contendunt ac proinde Virginitatem in Conceptione ſalvam fuiſſe negãt. In qua acie ſunt Iudæi, omneſque illi, qui Chriſtum purum fuiſſe hominem arbitrantur; ut Ebion, Cerinthus, Photiniani, Carpocratiani: quibus omnibus ex profeſſo Ioãnis Evangelium oppoſitum eſt, in quo legimus, *Verbum in principio fuiſſe, omniaq; per ipſum facta eſſe, ac tandem factum eſſe carnem, non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis aut viri*, ut Hieron. libr. de viris illuſt. in Ioanne monet; atque Irenæus, Tertullian. Epiphan. Auguſtin. & alii cont. hæreſes diſſerentes. Adverſus quã hæreſim unicum Iſaiæ teſtimonium ſufficiat, cap. 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium.* Quam prophetiam Matthęus c. 1. & Lucas c. 1. in B. Maria completam fuiſſe oſtendũt. & Hieron. (in 7. c. Iſaiæ, lib. 1. cont. Iovinian. lib. cont. Helvid. & in lib. Hebraic. tradit. in 24. cap. Gen.) declarat vocem Hebræam, *Alma*, ſignificare puellam abſconditam, quæ virorum aſpectibus nõ patuerit, ſed parentam diligẽti cura obſervata ſit; quales ſunt virgines: ideoque *Virginem* aptiſſimè vox illa denotat.

Vox Alma, quid ſignificet Hebraice

SECVNDA hoſtium acies B. Mariam in partu Virginem remanſiſſe negat; cujus anteſignanus fuit Iovinianus; idque, ne fateri cogeretur, Chriſti corpus phantaſticum eſſe. Ambroſium enim Manichæum eſſe calumniabatur, quia permanentem B. Mariæ Virginitatem defenderet, Auguſt. teſte lib. 2. de nupt. & concupiſc. c. 5. Contra hanc hęreſim ſcripſit Ambr. epiſt. 81. & Hier. lib. cont. Iovinianum. Quam hæreſim apertè cõfutat illud Iſaiæ 7: *Ecce virgo concipiet & pariet filium.* Et Ezechiel. illud c. 44. *Porta hæc clauſa erit; non aperietur, & vir non*

Ioviniani error.

 tranſibit

tranſibit per eam, quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam. Quæ autem eſt hæc porta, niſi B. Virgo, *per quam in hũc mundum Chriſtus intravit, quoniam Virginali partu ſuſus pudoris clauſtra non reſolvit?* ut tradit Ambroſius lib. de inſtit. Virgin. cap. 7. & 8. & lib. 10. epiſt. 81. Bernardus ſerm. 2. ſuper *Miſſus eſt*.

CAVENDA tamen eſt ſuperſtitioſa quorundam imaginatio, ſentientium, quòd Chriſtus per umbilicum B. Virginis ſit egreſſus: vel quòd non magis per uteri clauſtra, quàm per genu aut oculos prodierit. Quæ ſi vera eſſent, B. Virgo nõ poſſet dici peperiſſe filium; quod tamen Iſaias, Matthæus, & Lucas aſſerunt. Quare indubitanter tenendum eſt, Chriſtum infantem in quantitate ætati congruente ex B. Virgine Maria (quæ ipſi officia uterina exhibuit) per uteri oſtium, ſine apertione aut dilatatione clauſtri virginalis egreſſum eſſe, divinâque virtute partes illas penetraſſe, ſicut poſtea & clauſo ſepulchro prodiit, & januis clauſis ad diſcipulos intravit: ut Hieronymus contra Iovianum; Auguſtinus epiſtol. 3. Gregorius homil. 26. in Evang. & Damaſcenus lib. 4. cap. 15. notarunt.

QVOD autem Lucæ 2. de Chriſto ſcriptum allegatur: *Omne maſculinum adaperiens vulvam* &c. non ſignificat, ipſum genitalia matris clauſtra reſeraſſe, ſed primò ex ea natum eſſe. Nam in ſcripturis *aperire vulvam*, periphraſis eſt primogeniti & fœcũditatis. Gen. enim 30. Dominus Rachelis vulvam aperuiſſe dicitur, quando eam fœcundavit; & vulvam Annæ clauſiſſe, quoniam ſterilis eſſet; 1. Reg. 2. ut latè cont. Helvidium Hieronymus deducit.

Helvidius. TERTIA hæreticorum acies B. Mariam poſt partum virginem remanſiſſe negat: quorum dux eſt Helvidius, quem libro contra eundem ſcripto confutat Hieronymus, adducens ex capit. 44. Ezechielis Portam, per quam Dominus Deus Iſraël prænunciatur tranſiturus, clauſam permanſuram. Et ſanè congruum fuit; ut Dei Patris Vnigenitus ſecundùm Divinitatem, etiam Matris unigenitus eſſet ſecundùm humanitatem. Nec decuiſſet, aulam Regis æterni, Templumque, in quo Spiritus ſanctus Chriſti carnẽ formaverat, commixtione humani ſeminis profanari. Adde, quòd ingratiſſima videretur B. Virgo, ſi non contenta tanto Filio, virginitatem ſingulari privilegio conſervatam ultrò projiceret: quod nefas eſt de Chriſti Matre ſuſpicari, cujus tam immobile propoſitum conſervandę Virginitatis fuit, ut ne quidem Angelo filium promittente titubaverit. Lucę primo, Bernardus ſermone de aſſumptione B. Marię.

Deinde Scriptura teſtatur, Ioſeph eam non cognoviſſe, donec Filium ſuum primogenitum pareret. An tam impudens Ioſeph fuiſſe putabitur, ut quam concepiſſe de Spiritu ſancto audierat, atq; Deum & Meſſiam promiſſum enixam Angelorum magiſterio didicerat, quem à paſtoribus atque Magis adorari viderat, intemperanter polluere attentaret? Incredibile id eſt, quin potiùs certum, Ioſeph juſtum ſicut prolem, ita & Matrem poſtea ſemper in ſumma veneratione habuiſſe, nec de illa cognoſcenda vel cogitaſſe. Imò cum Veteribus aſſerimus, Ioſeph quoque virginem permanſiſſe. Nam ſi Ioſeph Patriarcha florens ætate Domini ſui uxorem violare non præſumpſit; hic Ioſeph Domini ſui matrem coinquinare non erubuiſſet? Et cur Dominus moriens Ioanni Virgini Matrem curandam ſollicitè commendaſſet, ſi alios ex Ioſeph filios genuiſſet? *Ioan. 19.*

ARGVMENTA verò Helvidii quadruplicia fuere. I. deſumpta ex vocula, *Antequam*, quæ non ſemper conſequentiam, ſed ea quæ præcogitantur inſinuat: veluti ſi dicatur, *antequam pœniteret, mortuus eſt*, non ſequitur, poſtea pœnituiſſe. II. Ex voce *Donec*, quę aliquando tempus determinatum, nonnunquam infinitum deſignat: ut, *oportet illum regnare, donec ponat inimicos ſcabellum pedum.* Qua phraſi nobis ea ſignificantur, de quibus ambigi poſſet, ſi non fuiſſent ſcripta. Cetera verò intelligentię noſtræ committuntur. Eandem vim habet *Vſque*, ut: *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.* III. Ex voce, *Primogenitus*, qua ſignificari videtur, alios poſtea natos. Sed in ſcriptura Primogenitus vocatur is, ante quem nullus alius natus eſt, ſive alii ſequantur ſive non; ut ex cap. 18. Numerorum patet, ubi primogenita infra menſem redimi jubentur, non exſpectato ſequenti partu. Neque repugnat, quòd Chriſtus *Primogenitus in multis fratribus* dicatur; quoniam ibi ejus præ aliis excellentia notatur: quòd ſcilicet Filius ſit natura, reliqui autem ſola adoptionis gratia. Nec plus urget, quòd fratres habuiſſe dicatur. Nam FRATRES in ſcriptura

Antequam. *Donec.* *1. Cor. 15.* *Vſque. Matth. 28.* *Primogenitus.* *Fratres Chriſti.*

ex qua

ex quatuor cauſis nuncupátur: ſcilicet natura, ut uterini; cognatione, ut Loth & Abraham; gente, ut Iudæi; religione atque affectu, ut Monachi, & omnes Chriſtiani. Chriſti ergo *fratres* vocantur conſobrini & affines ex propinquis B. Mariæ aut Ioſeph oriundi; ut Hieronymus in 12. cap. Matth. & lib. contra Helvidium obſervat. Vbi etiam improbabilem eſſe opinionem admonet illorum, qui tradunt, Ioſeph fuiſſe octogenarium ſenem, ac ex alia priùs uxore genuiſſe filios, qui fratres Domini vocentur, cùm Iſa. cap. 62. ſignificet, virginem fuiſſe atque iuvenem: *Habitabit Iuvenis cum Virgine*, qui ſcilicet expeditus ſit ad fugiendum in Ægyptum, & lucrandum tam Matri, quàm Proli victum. IV. generis argumenta ducuntur ex eo, quòd B. Virgo dicatur *conjux, uxor, mulier*, & *Ioſeph vir ejus*. Reſpõdetur his vocibus non ſemper corruptam, ſed grãdem natu fæminã ſignificari. Nam Gen. 2. & 3. Eva virgo, *mulier* appellatur. Et phraſi ſcripturæ (Deut. 20. & 22.) virgines deſponſatæ *conjuges, uxores, mulieres* nuncupantur.

Hieronym. in prologo epiſt. Iatori.

Epiphan. hæreſi 51. & 78.

Ioſeph fuit Iuvenis.

Cõiux, uxor, mulier,

Cap. CLXVII.

Cur de Virgine deſpõſatâ Chriſtus naſci voluerit?

De Virgine deſponſata Verbum naſci cur voluerit?

PLVRES hujus divinę diſpoſitionis cauſæ à Doctoribus redduntur. I. eſt, ne Dominus à Iudæis, velut ſpurius contemneretur. Honeſtius enim fuit, ad tempus exiſtimari Chriſtum ex conjugio natum, quàm ex fornicatione: Ambroſ. li. 2. in Lucam. II. ut conſueto ſcripturarũ more Chriſti genealogia texeretur, non per feminam, ſed per virum. Auguſtinus lib. 23. cont. Fauſt. cap. 8. III. ut faciliùs & commodiùs Dominus educaretur, & contra perſequutionem furentiũ protegeretur. Ephiph. hæreſi 78. Hieron. in 1. cap. Matth. IV. ut divinus partus diabolo celaretur, dum putat, ex viro gravidam, quam ſciebat non eſſe adulteram. ſic Ignatius in epiſt. ad Philip. & ex eo Ambroſ. & Hieron.

Ex parte verò B. Virginis etiam convenientiſſimum fuit, ut deſponſata viro eſſet. I. Ne à Iudæis veluti adultera vel meretrix haberetur. Facilè enim in admiſſi ſtupri ſuſpicionem incidiſſet. Hieron. in 1. cap. Matth. Ambroſ. in Lucam. Bernardus ſerm. 2. ſuper *Miſſus eſt*. II. Ne virgines ſuſpicione vel infamia laborantes excuſationis velamen obtenderent, prætexendo, quòd neque B. Virgo ſtupri commiſſi labem effugiſſet III. Vt honeſtiùs ſponſę miniſterium exhiberi à ſponſo poſſet. Indigebat enim in fuga ſolatio, coadjutore, protectore. IV. Vt B. Virgo teſtem cuſtodemque Virginitatis, caſtiſſimæque fœcũditatis haberet. V. Vt quemadmodum in Chriſto duę naturæ novo miraculo copulantur: ita in ejus Matre duplex prærogativâ reſplenderet; matrimonialis fœcunditatis, virginaliſque integritatis. POSTREMO, ut B. Virgo typum Eccleſiæ exprimeret, quæ virgo permanẽs, per undam baptiſmatis Chriſto filios generat. Iuxta illud Apoſtoli 2. Cor. 11. *Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*. Auguſt. Enchir. cap. 34. Denique fidelibus perutile fuit, B. Virginem deſponſari, ut Ioſephi teſtimonio fides noſtra comprobaretur, qua credimus, Chriſtum de Virgine natum: quia maritus certior teſtis eſt pudoris, qui poſſet dolere injuriam, & vindicare opprobriũ, ſi non agnoviſſet myſterium. Virginis enim teſtimonium de ſeipſa datum, jactantiæ, aut ſuſpicioni mendacij poterat eſſe obnoxium. Præterea Chriſtus matrimonium ab initio mundi à Deo inſtitutum cõmendare voluit, ne quis nuptias tamquam à dæmone invectas Manichęorum errore infectus, abominaretur. Poſtremò, ut fideles voluntariæ continentiæ (quam Deus non præcipit, ſed conſulit) exemplum inſigne in deſponſatis haberent. 1. Cor. 7.

Cap. CLXVIII.

Cur de Virgine fabro deſponſatâ Chriſtus naſci elegerit?

SINGVLARI divinæ providentiæ conſilio ex Virgine fabro deſponſata Chriſtus naſci voluit. Quia enim ſecundùm divinitatem filius erat conditoris machinæ mundi; etiam ſecundùm humanitatem fabri filius dici elegit. Cùm autem nomen fabri genericum ſit, complectens fabros aurarios, argentarios, ferrarios, lignarios & lapidarios; non immeritò ambigitur, qualis faber Ioſeph extiterit. Communis

Fabri filius cur dici Chriſtus voluerit?

Matth. 13. Marci 6.

 quidem

Digitized by Google

quidem opinio artem lignariam exercuiſſe obtinuit, quam in Matthæum S. Thomas ſequitur in 13. cap. Sed Hilarius Can. 14. in Matth. Beda lib. 2. in Marcum, & alij nonnulli fabrum ferrarium fuiſſe ſentiunt, typum inter Ioſephum fabrum utentem igne, ſpiritu, & aqua, ad ferrum edomandum, & Deum Patrem commutantem vaſa iræ (aqua, ſpiritu & igne) in vaſa miſericordiæ, collocantes.

Cap. CLXIX.

Vtrùm inter B. Virginem & Ioſeph verum exſtiterit conjugium?

Inter B. Virginem & Ioſeph verum fuit conjugium.

CVM vera pactio nuptiarum, ſeu conjugalis conſenſus, omneq; conjugij bonum inter Beatam Mariam & Ioſeph reperiatur, dubitandum nequaquam eſt, verum quoque inter illos exſtitiſſe matrimonium; ad cujus ſubſtãtiam non pertinet ſexuum cõmixtio, mutuúſve corporum uſus, ſed tantùm matrimonialis conjunctio, quæ conſenſu peragitur. Vnde Evangelium Ioſeph vocat *Mariæ virum*, & *Mariam conjugem ipſius*, idque propter conjugij veritatem, deſponſationiſque fidem; ut Auguſtinus docet lib. 5. cont. Iulian. cap. 9.

Matth. 1. Luc. 1. & 2.

OBSERVANDVM tamen eſt, carnalem. conjugum copulam ſubinde honeſtiore Nuptiarum vocabulo ſignificari, aut viri, conjugis, vel mariti: quo reſpectu Veteres aliquando dicunt, Ioſeph potiùs B. Virginis cuſtodem fuiſſe, quam virum aut maritum.

VTRVM autem ex legis præcepto deſponſata fuerit B. Virgo, ambigere quis poſſet, eò quòd populi Iudaici moribus virginitas minùs commendata fuerit, ac Deut. 7. legatur: *non erit in te ſterilis*. Sentiendum tamen eſt, non legis præceptò, ſed revelatione Dei B. Virginem deſponſatam fuiſſe viro, certam nimirum, quòd conjugiũ ſuæ virginitati nullum detrimentum adferret. Illud verò Deuteron. *Non erit in te ſterilis*, promiſſionem fœcunditatis, non præceptum conjugalis ſocietatis continet. Nam & pecoribus convenit. Quamquam verò in veteri Lege obſervatio virginitatis minùs frequentata fuerit; ſua tamen commendatione non caruit: ut Heliæ, Elizei, filiorum Prophetarum, Ieremiæ, Ioannis Baptiſtæ, aliorúmque exempla convincunt. Idque luculenter Iſa. cap. 56. Ioſephus lib. 2. de Bello Iudaico ca. 7. Philo in lib. de ſtatu Eſſeorum atteſtantur.

Cap. CLXX.

De Genealogiâ B. Mariæ.

CVM venturi Meſſiæ promiſſiones luculentiſſimè Tribui Iudæ, ſignanterque Davidi factæ ſint, & non per feminas, ſed per viros Tribus diſtingui, genealogiæq; texi ſoleãt; neceſſariò conſequitur, B. Mariam per lineam maſculinam de Tribu Iuda & Davidis poſteritate deſcendere: alioqui enim Chriſtus ſecundùm carnem de Tribu Iuda & ſemine Davidis ortus dici non poſſet; neque ſacerdotium à Tribu Levi ad Tribum Iudæ trãſlatum eſſet. Quare Matthæus & Lucas Genealogiam Chriſti texendo uſque ad Ioſeph virum Mariæ, ſupponũt utrunque conjugem ex eàdem Tribu & familia Davidis proveniſſe. Vnde Auguſtinus Fauſto objicienti, quòd B. Maria filia Ioachim ſacerdotis eſſet, de Tribu Levi, reſpondet, Patrem B. Virginis (ſive Ioachim, ſive alius fuerit) de Tribu Iuda, & quidem ex Davidis ſtirpe propagatum, accepiſſe verò ex filiabus Aaron uxorem, cujus ratione B. Virgo Elizabeth cognata fuerit. Quòd autem regium genus ſacerdotali proſapiæ jungeretur, divino conſilio factum eſt, ut Chriſtus Rex & Sacerdos, ex utriſque ſecũdùm carnem naſceretur. Hinc Aaron de Tribu Iuda vxorem duxiſſe legitur Exodi 6. & Iojada Pontifex 2. Paralip. 22. Quare Matthæus Genealogiam Chriſti per Ioſeph, qui ejus pater vulgò putabatur, deſcripſit, ſciens Iudæis notum, B. Mariam paternæ hæreditatis ſucceſſionem conſecutam, ipſi Ioſeph propinquitatis jure deſponſatam eſſe, juxta legem Deut. 25. per Moyſen Deo jubente latam.

Gen. 35. Rom. 1. Hebr. 7.

Aug. lib. 23. cont. Fauſt. cap. 8. Li. 1. de nupt. & cõc. ca. 11. Lib. 5. cont. Iul. cap. 9.

Hieron. in 1. cap. Matth. Aug. lib. 2. de conſenſu Evang. ca. 3.

B. Virgo de Tribu Iuda ex patre.

DE genealogia verò per Lucam texta duplex eſt opinio: VNA Aphricani, quam à conſanguineis Chriſti accepiſſe fertur, quòd videlicet Lucas Chriſti Genealogiam per legalem patrem Ioſeph deſcripſerit. Nam duos ille patres habuit; unum naturalem Iacob, cujus genealogiam Matthæus proſequitur;

Genealogia Chriſti per Matthæum & Lucam deſcripta quomodo concordet.

Digitized by Google

& alterum legalem, videlicet Eli, cui defuncto, ex ejus vidua Iacob filium Ioſeph ſecundũ legem genuit. Aphricanus enim tradit, Iacob & Eli ex cõmuni matre Ieſcha uterinos fuiſſe, diverſis tamen ex patribus natos. Et Iacob quidem filium Mathan, ex Salomone deſcendentis; Eli verò filium Melchi, ex Nathan filio Davidis fuiſſe, qui Ieſcham viduam Mathan in vxorem accepit, quæ filium Iacob ex Mathan priùs genitum habebat; ex qua tamen poſtea Melchi genuit Eli, fratrem uterinum Iacob. Quorum fratrũ cùm Eli poſterior uxorẽ ſine liberis reliquiſſet, Iacob eandem accepit, ex qua Ioſeph genuit, qui proinde filius naturalis fuit Iacob, ſed juxta quoddã genus adoptionis legalis filius exſtitit Eli, ſine liberis defuncti. Quam Aphricani ſentẽtiam cõprobat Euſeb. lib. 1. hiſt. c. 6. Hieron. in 1. cap. Matth. & lib. de viris illuſtribus. Ambroſius lib. 3. in Lucam. Auguſtinus lib. 2. de conſenſu Evang. cap. 3. Epiphanius hæreſi 78. Damaſcenus li. 4. cap. 15. Nicepho. li. 1. hiſto. cap. 11.

An Lucas B. Virginis genealogiam texuit?

NONNULLI ſentiunt, Lucam naturalem Chriſti genealogiam per B. Mariam texere: ſed quia ſcripturarum mos non obtinet, ut per mulieres genealogiæ deducantur, & Chriſtus patrem, ex cujus ſemine procreatus eſſet, non haberet; ideo Evangeliſtam coactum fuiſſe à nepote ad avum tranſire, dum ait: *Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum* XXX. *ut putabatur filius Ioſeph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat &c.* Qui non Ioſeph, ſed Ieſus fuit Heli, ſive Heliachim aut Ioachim. Nam hæc nomina coincidere, patet ex li. 4. Reg. cap. 23. & 2. Paralip. cap. 36. Secundùm hanc ſententiam Lucas à Ieſu ad avum maternum tranſivit. Cujus ſententiæ Auguſtinus meminit lib. 2. qu. Evang. q. 5. Damaſcenus lib. 4. cap. 15. Simeon Metaphraſtes in vita B. Mariæ. Nicephorus lib. 1. cap. 7. Ianſenius in Concordia Evang. cap. 14.

Canus lib. 1. loc. com. ca. 5. Soto in 4. diſt. 30. q. 2. ar. 1.

PORRO de ſororibus B. Mariæ Veterum ſententia eſt, B. Mariam unigenitam filiam Ioachim & Annæ fuiſſe: Mariam verò Cleophę ſeu Alphęi uxorem, dictam eſſe ſororem Matris Domini, quia eſſet ſoror Ioſeph, aut uxor fratris ejuſdem, cujus filij Iacobus, Ioſeph, Iudas, & Simon *Domini fratres* appellãtur, quia conſobrini erãt. Quemadmodum etiam Deiparæ conſobrina fuit Maria Salome. vide Euſebium lib. 3. cap. 11. hiſto. & Nicepho. lib. 3. cap. 2.

Matth. 10. & 13. Marci 6. Ioan. 19.

CAP. CLXXI.

Quartus Articulus.

Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.

In paſſionis dominicæ myſterio Chriſtianæ religionis conſiſtit fundamentum.

HOc Fidei articulo profitemur, Chriſtum dominũ, cùm Pontius Pilatus Cæſaris Tiberij juſſu Iudæam provinciam adminiſtraret, varijs cruciatuum generibus affectum fuiſſe, demum in crucem ſublatum, crucique affixum emiſiſſe ſpiritum, poſteàque ſepulturæ corpus ejus traditum. In quo Paſſionis Dominicæ myſterio Chriſtianæ religionis fundamentum conſiſtit; nempe, quòd humanæ Redemptionis opus, Chriſti veri Dei & Hominis morte conſummatum ſit, qui tanquam Mediator, Advocatus & Pontifex voluntaria ſui ipſius oblatione ad mortem in Ara crucis, genus humanum, iræ Dei propter inobedientiam primorum parentum obnoxium, Patri ſuo cæleſti reconciliavit; necnon ab æternæ damnationis debito redemit, perſoluto pro eodem precioſi ſanguinis ſui precio cõdigno. Cujus redẽptionis jure nos ſibi in ſervos vendicavit; cui propterea, veluti emptitij ſervi ſuo Domino ſervire obſtringamur.

Servi Chriſti cur dicamur.

Cujus beneficij memoriam fideles animo ſæpiſſime revolvere debẽt, ut illius commemoratione excitati, totos ſe ad Dei erga nos amorem & bonitatem ſuſcipiendam convertant; ſeque gratos tam benigno Domino exhibere ſtudeant; exemplo Apoſtoli, qui *nihil ſe ſcire* gloriabatur *niſi Ieſum Chriſtum, & hunc quidem crucifixum.* 1. Cor. 2.

Myſterium paſſionis Chriſti ſtultitia eſt infidelibus.

Quod magnum pietatis ſacramentum ab hujus mũdi ſapientibus prorſus fuit ignoratum. *Nos*, inquit Apoſtolus, *prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam.* Ipſis autem vocatis Iudęis atq; Gręcis Chriſtum Dei virtutem, & ſapientiam: quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus; & quod infirmũ eſt Dei, fortius eſt hominibus. *Verbum* enim *crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt; ijs autem qui ſalvi fiunt*, id eſt, nobis, *Dei virtus eſt. Nam quia in Dei ſapientiâ non cognovit mundus per ſapientiam Deum; placuit Deo*

1. Cor. 1.

per ſtultitiam

per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes: id eſt, proponi hominibus ſalutem per fidem in Ieſum Chriſtum crucifixum, quod in ſpeciem hominibus ſtultum videtur. Sed convenientiſſimum fuiſſe, ut ſicut unius hominis inobedientia omnes perierant, ita unius hominis Chriſti obedientia omnes immortalitatem recuperarent, Apoſtolus Rom. 5. declarat, opponens unum primum hominem, authorem peccati, mortis & damnationis, uni Chriſto, ſecundo Adæ, qui author eſt omnibus juſtitiæ, immortalitatis, ſalutis, & gloriæ. In eo ſiquidem Chriſti paſſio & mors ab aliorum quorumcumque hominum paſſione & morte differt, quòd nullius alterius inſontis occiſio fuerit propitiatio mundi: ſingulares quippe in ſingulis mortes fuere, nec alterius quiſquam debitum ſuo fine perſolvit, cum unicus Chriſtus ſit, in quo omnes ſimul crucifixi, paſſi, mortui, ſepulti, ſuſcitati, necnon juſtificati fuerũt. Cujus effuſio ſanguinis iuſti tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad precium, ut ſi univerſitas captivorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum diabolica vincula retinerent. Acceperunt reliqui juſti, non dederunt coronas: & de fortitudine fideliũ nata ſunt exempla patientiæ, non dona juſtitiæ. Quare meritò ſolus Chriſtus pro nobis paſſus, crucifixus & ſepultus agnoſcitur, ſoluſque profuit nobis non ſolùm virtutum exemplo, ſed etiam redẽptionis ſacramento: contulit divina, necnon erexit humana. De cujus vitæ decurſu nulla in Symbolo fit mentio, ſed confeſtim à Nativitate ad ejuſdem Paſſionem tranſitus fit; ut intelligeremus illud ſingulare Chriſto, quòd nos omnes ab æternæ damnationis exitio ſua Paſſione ac Morte liberaverit. Quòd enim vitæ exemplo, doctrina & miraculis homines erudiverit, doctoriſque admirandi officio perfunctus ſit, cum alijs nonnullis ei commune fuit: ceterùm ſolvere humanæ redẽptionis pretium, Deumque propriæ vitæ oblatione placare, ſoli Chriſto cõpetit. Quod proinde ſummum beneficium Apoſtoli nos omni ſtudio aſſiduè animo recolere voluerunt: ad cujus illuſtrationem priuſquam accedamus, de vitæ Chriſti decurſu nonnulla præmittemus.

Conveniens fuit, ut ſicut unius inobedientia omnes perierat, ita unius obedientia omnes ſalvarentur.

Mortis Chriſti privilegia.

Leo ſerm. 12. & 16. de paſſ. & epiſt. 83.

Vita Chriſti in Evang. ſed non in Symbolo continetur.

Cap. CLXXII.

Quænam potiſſimum in Chriſto conſideranda ſint?

TRIA in Chriſto potiſſimùm conſideranda occurrunt. I. eſt decurſus piæ innocentiſque vitæ, quem ejus converſatio in Evangelio deſcripta proponit & commendat. II. Sapientia doctrinæ, quam Novi Teſtamenti libri demonſtrant. III. Dignitas perſonæ, quæ ex duobus præcedentibus articulis intelligi poteſt.

In Chriſto conſideranda. *Vita Chriſti decurſus.* *Sapientia doctrina.* *Dignitas perſona.*

QVOAD Chriſti vitam, in Evangelio legimus admirandam ejus ex Virgine conceptionem & nativitatem; Circumciſionem & in Templo Præſentationem; cumque annorum XII. eſſet, in medio doctorũ ſeſſionem; quodque Patri & Matri ſubditus fuerit. Cetera ejus uſque ad Ioannis Baptiſtę geſta miro ſilentio Evangeliſtæ prætererunt. Ideo non immeritò quæritur, à XII. anno quidnam uſque ad XXX. egerit? Valentiniani teſte Irenæo lib. 1. cap. 17. dixerunt, illo toto tempore Chriſtum ſtudijs doctrinæq; Legis acquirendæ vacaſſe. Celſus Origene teſte, lib. 6. contrà eundem Platonicæ Philoſophiæ operam dediſſe, ſuaque dogmata ex ea hauſiſſe commentus eſt. At certum eſt, Chriſtũ, æternam Patris Sapientiam, nec Literis, nec ſcientiis addiſcendis incubuiſſe, ut apertè Iudæi ipſius æmuli teſtantur, cum admiratione clamantes: *Quomodo hic ſcit Literas, cum eas non didicerit? unde huic ſapientia tanta?*

An Chriſtus ſtuduerit. *Matth. 13. Marci 6. Ioan. 4.*

SED urgebit aliquis: Si Literarum ſtudijs non vacavit, quid igitur uſque ad XXX. ætatis annum egit? RESPONDENDVM eſt, Dominum fabrilem cum patre putatitio artem exercuiſſe, laboreque manuum ſibi atque Matri victum comparaſſe; non vagum neque otioſum deambulaſſe; ut concives obſtupefacti his verbis Marci 6. indicant: *Nonne hic eſt faber, filius Mariæ? unde huic ſapientia tanta?* Quoad doctrinam verò, circa XXX. ætatis annum Evangelicam annunciationem exorſus eſt, præmiſſo Ioannis Baptiſtæ teſtimonio, ſuſceptoque illius Baptiſmo, necnon prævio XL. dierum jejunio in deſerto. In tradẽda verò Evangelica doctrina Legiſlatoris authoritate uſus

Chriſtus fabrilem artem cum Ioſeph exercuit. *Chriſtus anno 30. prædicare orſus.* *Lucæ 3.* *Chriſtus fidẽ & obedientiã exegit.*

te uſus

te uſus ab auditoribus ſuis fidem & obedientiam exegit: *Erat enim docens ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ & Phariſæi.* Cujus inſuper verba ſicut authoritatis, ita & admirandæ ſuavitatis fuêre plena: *omnes* enim *teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius*, ait Lucas cap. 4. Vnde Sponſa Pſal. 44. de ſui Sponſi verbis canit: *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis.* Neque verò in Chriſti verbis tantùm ſingularis exſtitit ſuavitas, verumetiam incredibilis quædam vis & energia, quæ auditorum mentes illuſtraret, atque cor & voluntatem percelleret, pro ſuoque arbitrio afficeret, necnon attraheret. Non enim aliorum doctorum more foris tantùm pulſabat, plantabat, rigabat; ſed etiam quos volebat illuminabat, ac bonam inſpirando voluntatem ad ſe pertrahebat, ſibique credulos & obedientes efficiendo, ſuæ doctrinæ incrementum præſtabat, ut ſæpe docet Auguſt. libro de magiſt. cap. 14. lib. de gratia Chriſti cap. 13. & 47. lib. de prædeſt. ſanct. cap. 8.

Matth. 7. Lucæ 4. Marci 1.

In Chriſti verbis fuit ſuavitas, vis & energia.

Chriſtus illuminabat, ac volũtatem afficiẽdo movebat.

SVMMA verò doctrinæ Chriſti eſt, quòd Deum Vnum in natura, & in perſonis Trinum ſuper omnia, & proximum diligere oporteat ſicut ſeipſum. *In his* enim *duobus mandatis Lex pendet, & Prophetæ.* Et *qui diligit, legem implevit. Plenitudo enim legis eſt dilectio.* Vnde patet, Chriſtum non ſolùm fidem & Sacramentorum ſuſceptionem præcepiſſe, ſed etiam Decalogi obſervationem à Chriſtianis requirere; ut Matth. 19. quærenti: *Quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?* Reſpondit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mãdata.* Et Matth. 26. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, docentes eos ſervare omnia, quæcumque mandavi vobis.* Vnde liquet, Evangelium non eſſe nudam & abſolutam promiſſionem vitæ æternæ, ſine conditione obſervationis mandatorum: neque Chriſtum à Deo hominibus datũ fuiſſe ſolùm ut Redẽptorem, cui fidant; ſed etiam ut Legiſlatorem, cui obediant, ut Conc. Trid. ſub anathemate definivit.

Matth. 22. Rom. 13. Aug. lib. 1. de doct. Chriſt. cap. 35. & lib. 2. cap. 7 lib. 3. cap. 10.

Concil. Trid. ſeſſ. 6. cã. 19. 20. 21.

Chriſtus non ſolùm redemptor, ſed etiã legiſlator.

VTRVM autem Chriſtus præter Fidei & Sacramentorum præcepta, ultra naturalia & decalogi, alia ſuperaddiderit, à nõnullis ambigitur. Ceterùm auctor B. Auguſtinus pronunciat, nec verè, nec rectè dici, quòd nulla præcepta moralia in Nova Lege reperiantur, quę in Veteri non contineantur; ſiquidem Chriſtum amplius præcepiſſe Chriſtianis ex cap. 5. Matthæi patet. Vbi Dominus moralia quædam præcepta, quæ in Veteri Lege non inveniuntur, tradidit: ut: *Ego dico vobis, non jurare omnino:* ubi Iuramẽtum in quotidiano loquendi uſu abſolutè prohibetur, non tamquam per ſe malum, ſed veluti periculoſum; ideóque non niſi ex neceſſitate uſurpandum. Voluit enim Dominus non ſolùm peccata, ſed etiam peccatorum occaſiones caveri: nec ſolùm ad ſalutem præcepta neceſſaria diſtinctiùs expoſuit, ſed etiam cõſilia ad perfectionis apicem conducẽtia, nonnulláque præcepta maioris ferventiorisq; charitatis adjecit; ut: *date mutuum, nihil inde ſperãtes.* ubi cum ſortis jacturâ nonnumquam mutuò dandum eſſe jubet.

Auguſ. lib. 1. retract. c. 22.

Chriſtus moralia præcepta dedit.

EXCELLENTIAM verò doctrinæ Apoſtolus ad Hebr. 1. exponit, dicens: *multifariam, multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, noviſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio:* qui non ſolùm Prophetas, ſed & Angelos omnes in tãtum dignitate excedit, quantum Creator, verúſque Deus omnia ſua opera excellit; juxta B. Petri teſtimonium: *Tu es Chriſtus, filius Dei vivi,* Matth. 16.

Doctrinæ Chriſti excellentia.

QVOD autem ex omnibus, quæ ſub cælo traduntur, ſola Chriſti doctrina & religio (pridem abolitâ veteri Lege) vera Deóque accepta ſit, varijs rationibus evinci poteſt, quibus ſuam doctrinam Chriſtus ipſe cõprobavit. I. Dei Patris teſtimonio, qui dixit: *ipſum audite.* Matth. 3. & 17. & 2. Pet. 1. II. Miraculis, quæ certiſſima divinæ miſſionis teſtimonia, velutique ſigilla ſunt. *Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit.* Ioan. 15. & Ioan. 5. III. Spiritus ſancti teſtimonio: *Ille teſtimonium perhibebit de me.* Ioa. 15. IV. Teſtimonio ſacrarum ſcripturarum, oraculiſque Prophetarum, qui ab Orbe condito fuerunt. Ioan. 5. Dominus de Moyſe loquens: *De me ille ſcripſit.* & de ſcripturis alibi: *Illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.* & 2. Pet. 1: *habemus firmiorem Propheticum ſermonem.* V. teſtimonio Apoſtolorum, juxta illud Act. 1. *vos eritis mihi teſtes.* VI. Atteſtatione Martyrum, qui pro veritate religionis Chriſti ſanguinem atq; vitam profuderũt. VII. Sanctitate vitę Confeſſorum & Virginum ex omni conditione, ſexu, ac ætate. Atque poſtremò ex conſenſione omnium populorum, Eccleſiæque firmitate, *adverſus quam inferi portæ numquam prævalere potuerunt, nec* in futurum *poterunt.*

Chriſtiana religio, ſola Deo accepta oſtenditur:

Dei teſtimonio.

Miraculis.

Spiritus ſancti atteſtatione.

Scripturarũ ſuffragiis.

Apoſtolorum teſtimonio.

Martyrum cõfirmatione.

Sanctitate vitæ.

Omnium populorum conſenſione.

CAP.

Cap. CLXXIII.

Vtrùm corporis defectus Chriſtus aſſumpſerit?

Quos defectus corporis Christus aſſumpſerit.

SICVT veram hominis naturam, ita & humanæ naturæ infirmitates & miſerias Dei Filius aſſumpſit: putà mortalitatem, ſitim, famem, fatigationem. Quas quidem ex peccato nos contrahimus neceſſitate; ille verò miſerandi voluntate ſuſcepit, *ut per pœnam ſine culpa in ſimilitudine carnis peccati pœnam ſolveret, & culpam in carne peccati.* *Voluit* enim *per omnia ſimilis eſſe fratribus, excepto peccato*, & ijs, quæ plenitudinem juſtitiæ dedecent; qualia ſunt, Ignorantia & Concupiſcentia mala: quæ licet pœnæ ſint hominis miſeri; ſimul tamen argumenta ſunt imperfectæ juſtitiæ, omniumque malorum fontes.

August. lib. 5. cont. Iul. c. 9. Lib. 2. de pecc. mer. cap. 32.

ILLA denique in ſe non admiſit, quæ ad Redēptionis myſterium nihil conducebant, ſed potiùs oberant; nec totius naturæ, ſed particulariū vitia ſunt qualia ſunt cæcitas, morborumque varia genera. Quòd autem Chriſtus non ficte, ſed verè eſurierit, ſitierit, dormiverit, fatigatus fuerit, Evangelica hiſtoria tradit. Et ſi opinione, non veritate iſta geſta eſſent; non veritate, ſed opinione ſalvati eſſemus. Hos tamen defectus, ſecundùm quod Homo fuit, non ſecundùm quod Deus, paſſus eſt Chriſtus, ut contra Arianos notat Cyrillus lib. 2. in Ioan. cap. 78. Cur autem Dominus iſtos defectus ſuſceperit, Petrus 1. epiſt. cap. 2. exponit: *Paſſus eſt*, inquit, *pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.* Et Apoſtolus ad Hebr. 12. *Recogitate eum, qui talem à peccatoribus ſuſtinuit contradictionem, ut non fatigemini.* II. Naturam miſerijs obnoxiam accepit, ut Incarnationis veritas appareret. Nam alioqui phantaſticum corpus habuiſſe diceretur, ut Manichæi voluerunt: quos redarguit Auguſtinus lib. 26. cont. Fauſt. cap. 8. III. Miſerias aſſumpſit, ut noſtras miſerias curaret: mortem enim noſtram moriendo deſtruxit. Hebr. 2. *Per mortem &c.* 1. Pet. 2. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis.* Iſaiæ 55. *Verè languores noſtros ipſe portavit.* Totius enim mundi debitum ſua morte perſolvit. Leo epiſt. 83. ſerm 3. de paſſione. IV. ne nos illi parum debere arbitraremur, ſi abſq; doloris ſenſu redemptionis myſterium compleviſſet. V. humanæ naturæ infirmitates ſuſcepit, ut diabolum ad tentandum alliceret, qui eum aggredi non fuiſſet auſus, ſi nihil in eo humanæ infirmitatis apparuiſſet.

Math. 4. Marci 11. Ioa. 4. & 15.

Damaſc. li. 3. de fide ca. 28.

Infirmitates humanæ cur Chriſtus aſſumpſerit?

NEQVE ſolùm corporis mortalitatem Chriſtus aſſumpſit, ſed etiam moriendi patiendiq; neceſſitatem: corruptivam enim qualitatem in carnem ſuam diffundi permiſit, qua ſeneſcendo ad mortem perveniret, niſi fuiſſet juvenis occiſus. Certum enim tempus durationis temperaturæ corporis hominis conſtituit Deus, ultra quod pervenire nequit: ſed ubi terminum illum attingit, per ſe diſſolvitur ex qua diſſolutione mors neceſſariò conſequitur. Auguſt. lib. 5. cont. Iulia. cap. 9. lib. 2. de peccat. merit. cap. 39. & Damaſce. lib. 3. de fide cap. 28. docent, Chriſti corpus ante Paſſionem fuiſſe paſſibile, mortale, diſſolutioni obnoxium; cujus exſecutionem Chriſtus homo ſuſtinuit, quando divinæ voluntati placuit. Infirmitatem enim mortalitatis, retinuit in aſſumptà carne Chriſtus poteſtate, & ſuſtinuit voluntate.

Certum tempus durationis temperaturæ corporis à Deo conſtitutum eſt.

Cap. CLXXIV.

Vtrum Anima Chriſti paſſionibus obnoxia fuerit?

PASSIONIS nomine Stoici inordinatum appetitus ſenſitivi, aut voluntatis contra rationem motum intelligebant. Ideoque animorum paſſiones, morbos vitioſaſque affectiones, Viro ſapiente indignas tradebant. In qua ſignificatione accepto paſſionis vocabulo, certum eſt, in Chriſto nullam fuiſſe paſſionem, quia nullus in eo inordinatus motus fuit, qui rationis judicium præveniret, vel ad illicita pertraheret, aut rationi obluctaretur, vel judicium rationis perturbaret; idque propter ſcientiæ plenitudinem, & dominij in omnes potētias perfectionem. Ex quo promanabat omnis motus, imperium rationis ſequens, non præveniens. Non enim affectus Chriſtum invitum, vel reſiſtere impotentem invadebant, aut aliquo modo commovebant: ſed eo tranquillè imperante atque volente, quando, & quādiu volebat exſurgebat; ut confirmat Ioan. cap. 11.

Aug. lib. 8. de civit. cap. 15. lib. 9. cap. 3. Lactan. li. 6. inſt. cap. 14.

Paſſio an in Chriſto fuerit

Turbavit

Digitized by Google

Turbavit ſeipſum, infremuitque ſpiritu.

Affectus animæ Chriſti propaſſiones fuere.

QVARE monet Hieronymus in cap. 26. Matth. affectus animæ Chriſti *propaſſiones* rectiùs appellari, quàm paſſiones: quia *paſſio* perfecta animo rationique dominetur; *propaſſio* autem motus ſit in appetitu ſenſitivo conquieſcens, & naturalis, non vitioſus. Sed omiſſa de vocabulo contentione, firma fide tenendum eſt, Chriſtum appetitus ſenſitivi motus & affectus, ordinatos quidem, ſed tamẽ veros habuiſſe, quos adhibuit, ubi & quando voluit; non ex humanæ infirmitatis conditione, ſed ex voluntaria dignatione; ut cõtra Valentinum, Manichæum & Apollinarem Eccleſia ſemper tenuit, credens, dolorem, gaudium, amorem, timorem, iram, triſtitiam & admirationem in Chriſto cum naturæ humanæ veritate fuiſſe: non quòd ibi motus hi animi perturbati ſigna extiterint, aut violentæ vel morbidæ affectiones; ſed naturales humanæ naturæ affectiones, quibus in bonum tendimus aut malum refugimus; & quibus in hac vita carere neque poſſumus, neq; debemus. Nam Apoſtolus eos, qui ſine affectione ſunt, vituperat. Rom. 1. Siquidem in hoc miſeriæ loco numquam dolere, neque contriſtari, eſt in animo immanitatis, in corpore verò ſtuporis. Qui enim nullo excitatur aut flectitur affectu, humanitatem exuit. Sicut ergo Chriſtus cum anima & corpore totius naturæ humanæ perfectiones aſſumpſit; ita & naturales hominũ affectiones habuit, quibus mortem, aliáque corporis incommoda naturaliter, tanquam mala, ſenſuúmque afflictiva horremus & fugimus; necnon proprij corporis conſervationem appetimus. Vnde Iſa. 53. *Verè dolores noſtros ipſe tulit.* Matth. 26. *Cœpit contriſtari & mæſtus eſſe.* Marc. 14. *Cœpit pavere & tædere; ac dixit: triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.* Lucæ 19. *Flevit ſuper Ieruſalem.* Marc. 3. contriſtatus eſt cum ira. Ioan. 2. zelum indignationis, iræque ſuſcepit. Ioan. 11. *Turbavit ſeipſum, infremuitque ſpiritu.* Non in invitum paſſio irruit, ſed imperio rationis exorta eſt, quando, & quamdiu voluit. Quod Hilarius exprimere volens, ſcribit in Chriſto fuiſſe paſſionem doloris & timoris, ſed non exercuiſſe vim paſſionis, quia videlicet animo Chriſti non dominabatur, ſed nutui ejus ſubſerviebat. Hilar. lib. 10. de Trin. ſuper Pſal. 53. & 68. & can. 31. in Matth.

Affectus in Chriſto ordinatiſſimi.

Aug. li. 14. de civit. cap 9. Damaſcen. lib. 3. cap. 20. Naturales affectus Chriſtus habuit.

CAP. CLXXV.

Vtrum in Chriſto affectus contrarij fuerint?

Duas voluntates Chriſtus habuit.

QVEMADMODVM duas perfectas naturas, divinam ſcilicet & humanam, Chriſtus habuit; ita & duas voluntates cum operationibus ſibi congruis, nequaquam inter ſe contrarijs. Complectitur autem humana voluntas affectum triplicem. I. Naturalem, quo eſſe atque vivere optamus. II. Senſualitatis, quo naturaliter corporis bonum appetimus, ejuſdémque malum fugimus, de pœna & dolore contriſtamur. qui appetitus ab authore naturæ inſitus, bonus eſt, nec viris ſanctis deeſt; ut Dominus Petro ſignificavit Ioan. ult. *ducent te quò tu non vis.* Auguſt. tract. 123. in Ioan. III. Appetitum animæ Rationalem, quo divinæ voluntati noſtram per omnia conformamus. Qui omnes appetitus in Chriſto fuerunt, illáque Matth. 26. ſententiâ expreſſi ſunt: *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Nam voluntate naturali vitam optabat, mortem horrebat; voluntate ſenſuali dolores & afflictiones refugiebat: voluntate autem rationali ſe Patris voluntati conformabat, quæ Chriſtum pro humani generis ſalute mori debere conſtituerat. Nec ulla hîc voluntatum contrarietas fuit, quia una alteram non impedivit nec retardavit, ſed propriũ ſuum motum & impulſum obtinuit; idque volente divina & rationali ſimul Chriſti voluntate, ut ſuſcipientis ſuſceptæque naturæ manifeſta diſtinctio pateret; ut notat Leo ſerm. 5. de paſſ. Domini, & 7. Cyril. in Ioan. lib. 4. cap. 1. *Verbum caro factum permittit carni ſuæ, ut propria patiatur: & ideo tanquam verus homo, mortem in januis exſiſtentem pertimeſcit.*

Voluntas humana triplicem affectum complectitur.

Chriſtus diſpẽſativè beatus & miſer fuit.

SI quis autem quærat, quomodo Chriſtus ab initio Conceptionis beatus, paſſibilis, & divina contemplatione fruens; triſtis, dolens, timens, admirans eſſe potuerit? RESPONDEO, virtute divinitatis Chriſti ſic diſpenſativè beatitudinem in anima fuiſſe retentam, ut ad corpus non derivaretur, ne ejus paſſibilitas & mortalitas tolleretur:

ſimiliter delectationem contemplationis ſic in mente retentam, ut ad vires ſenſibiles non derivaretur. Appetitus itaque ſenſitivus in ſtatu paſſibili relictus eſt, carens beatifico; ideoque capax fuit doloris, triſtitiæ, timoris, aliarumque paſſionum. Quomodo autem Chriſtus admirari potuerit, cùm nihil ignoraverit, & admiratio ex deſiderio ſciendi cauſam ignoratam procedat, explicat Auguſtinus epiſt. 121. oſtendens, non omnem admirationem oriri ex ignorantia cauſæ viſo effectu; ſed interdum ex apprehenſione rei magnæ & ſingularis, etiamſi aliàs cognita ſit; quæ admiratio requirit judicium intellectus de rei magnitudine, vel ſimpliciter, vel in ordine ad aliquem: ut cùm admiramur expertam pueri ſcientiam, in tali ætate inſolitam. Sic ergo Chriſtus admiratus eſt Centurionis fidem. Quia verò appetitus vindictæ ſecundùm ordinem juſtitiæ, in ſe bonus & honeſtus eſt; ideo iræ juſtæ affectus in Chriſto eſſe potuit; ut ex cap. 2. Ioannis docet Auguſtinus tract. 10. in Ioan. ſuper illud: *zelus domus tuæ comedit me.*

Matth. 8.

Admiratio quæ & qualis in Chriſto.

Cap. CLXXVI.

Vtrum Chriſti Anima peccare potuerit?

Qvamvis nonnulli Doctores Scholaſtici Animam Chriſti peccare potuiſſe admittant, attamen cum Veteribus Eccleſiæ Scriptoribus tenendum eſt, Humanam Chriſti Naturam nullum prorſus admittere potuiſſe peccatum; idque, quia ex quo Chriſti Humana Natura eſſe cœpit, in unitatem perſonæ Verbi copulata eſt, per quã hypoſtaticam unionem gratia ſic facta illi humanæ naturæ quodámodo naturalis, ut nullum potuerit admittere peccatum. Nam ſi viſio beatifica, necnon confirmationis gratia peccandi facultatem adimant; quantò magis iſta unio Naturarum in uno ſuppoſito divino, cui peccare ſit impoſſibile? ut tradit Auguſt. Enchir. cap. 40. & 41. Lib. de prædeſt. ſanct. cap. 15. Lib. de corrept. & grat. cap. 11. *Natura hominis ita à Deo ſuſcepta fuit, ut nullum in ſe motum malæ voluntatis admitteret.* Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 12. Anſelmus lib. 2. *Cur Deus homo*, cap. 10.

Durandus & Scotus in diſt. 12. li. 3. ſent.

Anima Chriſti peccare nõ potuit.

Cap. CLXXVII.

De Paſſione Filij Dei Ieſu Chriſti.

Fide Paſſionis Chriſti, ceu fundamento, Religio Chriſtiana nititur: ex hujus enim myſterij fide univerſi cultores Dei vixerunt, & Deo placuerunt. Hoc ſiquidem illud eſt ſacramentum, cui ab initio lapſus humani omnia famulata ſunt myſteria: quod adumbrarunt Legis Naturę atque Moſaicæ ſacrificia, ſive in cęde pecorũ, ſive in accenſione frugum, ſive oblatione aliarũ rerum: necnon varij ritus, ceremoniæ, Figuræ, Prophetarúmque oracula prænunciarunt. In quo Dei ſapientiam, admirabilémque providentiam admirari licet, qua ei *placuit per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes*; hoc eſt, per id quod ſtultum & infirmum humano ſenſui apparet, ſapientiſſimè ac potenter homines ſalvare conſtituit; utpote per mortem Filij ſui ex B. Virgine Maria nati. Vix enim ab humana ratione concipi poteſt, quòd omnis vitæ ſpes ex unius Hominis crucifixi morte dependeat. Ideoque *Iudæis ſcandalum, Gentibus ſtultitia erat.* Hinc Deus ab initio iſtam Chriſti Paſſionem varijs typis expreſſit: veluti per Soporem Adæ immiſſum, dum ex ejus latere formaretur Eva; in typum, quòd ex Chriſti dormiẽtis latere fluerẽt Sacramenta, quibus ædificaretur Eccleſia. Abel fratris invidiâ occiſus in campo, Chriſti mortem invidiâ Iudæorum extortam à Pilato & Gen. 4. Arca Noë ſalutem in ligno expreſſit. Gen. 6. Iſaac ligna in uſum ſacrificij ſuis humeris deferens, Chriſtum bajulantem Crucem in mõtem Calvariæ figurabat. Gen. 22. Ioseph à fratribus venditus, & in ciſternam projectus, clariſſimè Dei Filium à Iuda venditum, & mortuum atque ſepultum prænunciavit. Gen. 37. & 39. Agnvs in Ægypto immolatus, cujus ſanguis contra percutientem angelum muniebat, (Exod. 12.) liberationem à poteſtate diaboli, & dominio peccati, Chriſti ſanguine futuram oſtendebat. Serpens æneus, cujus aſpectus morſos à ſerpentibus curabat, (Numer. 21.) Chriſtum exaltatum in Cruce à peccatorum vulneribus

Paſſio Chriſti à lapſu varijs ſacrificijs & oraculis prænunciata.

Leo ſer. 7. 8. & 9. de paſſ. Domini.

Figura Paſſionis Chriſti.

Sopor Adæ. Gen. 2.

Abelus occiſus.

Arca Noë. Iſaac ligna ferens.

Ioſeph venditio.

Agni immolatio.

Serpẽtis ænei exaltatio.

ſanantem

ſanantem monſtrabat. Sacrificiorvm omnium veterum oblatio, unam Chriſti oblationem denunciabat. Leo ſerm. 7. 8. & 9. de paſſ. Domini.

Sacrificioru oblatio.

Qvoad Prophetas autem, quàm multa de Chriſti Paſſione vaticinati ſint, quamq; luculenter præcipua omnia noſtræ per Chriſtum factæ redemptionis myſteriá cõplexi ſint, notius eſt quàm ut hîc explicari oporteat. Davidis, Iſaiæ, Ieremiæ, atque Danielis tam clara ſunt oracula, ut potiùs rem geſtam propoſuiſſe, quàm futuram prædixiſſe videantur. Sed hîc ſcitu digna quæſtio emergit:

Oracula.

Cap. CLXXVIII.

Vtrùm pati Chriſtũ oportuerit?

An pati Chriſtum abſolutè neceſſarium fuerit?

Cvm Deo nihil ſit impoſſibile, neque ad operandum aliqua poſſit induci vel aſtringi abſoluta neceſſitate; confitendum eſt, non fuiſſe abſolutè neceſſarium, ut Chriſtus pateretur. I quia totum genus humanum ſua voluntate à juſtitia lapſum, damnationique obnoxium ſua culpa factum, in perditionis maſsâ relinquere poterat, digniſque afficere ſupplicijs. Iuxta illud Sapientiæ 12. *Quis tibi imputabit, ſi perierint omnes nationes terræ?* & Rom. 9. *Deus cujus vult miſeretur, & quem vult indurat.* Promeruit enim homo peccando, ut id totum perderet, quod erat, & ad quod conditus erat; juxta Auguſt. lib. de corrept. & gratia cap. 10. Enchir. cap. 27.

Secvndo, Potuiſſet Deus totum genus humanum liberare ſolâ miſeratione ac condonatione, aut ſolo verbo, vel ſolâ Incarnatione, vel una denique guttula ſudoris, aut ſanguinis, alijſque infinitis multis modis; non perferendo atrocia crucis tormenta, neque mortis cujuſcumque ſupplicium. Eſt enim Deus vitæ, mortiſque Dominus; nulli alteri debitor aut obſtrictus: ideoque ſalvâ juſtitiâ, ſolâ voluntate, citra cujuſcumque injuriam, hominem liberare abſolutè poterat, remittendo ei culpam, injuriamque ſuo Conditori irrogatam. Non enim diabolo jus in hominem competebat, qui non Dominus, ſed carceris cuſtos, juſtitiæque Dei exſecutor nudus erat, cujus juſto judicio ſub ſua poteſtate derelictum torquebat & affligebat.

Deus peccatũ ſine ſatisfactione condonare potuit.

Non igitur abſolutè neceſſarium fuit, Chriſtum pati; neq; ex parte Dei, qui liberrima voluntate, non aliquâ coactione, definivit Chriſtum pati; neque ex parte Chriſti ulla coactio fuit, qui voluntariè ſe ad patiendum obtulit: ſed neceſſarium fuit, Chriſtum pati, neceſſitate finis, (qui convenienter ſine tali medio haberi non poterat) & neceſſitate ex ſuppoſitione præſcientię atque præordinationis divinæ; qualis neceſſitas non eſt abſoluta, ſed conditionata. De hac neceſſitate loquuntur ſcripturæ. Ioan. 3. *Exaltari oportet filium hominis.* Marci 8. *Oportet filium hominis pati.* Lucæ 24. *Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me*; quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati. Et Lucæ 22: *Filius hominis ſecundum quod definitum eſt, vadit.* Quam neceſſitatem inſinuabat Dominus Matth. 26. orans: *Pater, ſi poſſibile eſt &c.*

Paſſio Chriſti quatenus neceſſaria fuerit.

Eodem pertinebat neceſſitas patiendi, quæ ex mandato Patris homini Chriſto facto exoriebatur: de qua Ioan. 14: *Et ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio.*

Mandati neceſſitas.

Porro neceſſitas ex parte finis intenti trifariam intelligi poteſt. I. Ex parte hominum, qui liberandi erant, pro quorum delictis nulla pura creatura Deo plenè ſatisfacere poterat, & ſine ſanguinis effuſione nulla peccati remiſſio ſperari poterat. Vnde Ioan. 3. *Oportet exaltari filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* II. Ex parte Chriſti, qui per humilitatem Paſſionis ad Gloriam exaltationis pervenire debebat. Iuxta illud Lucę ultimo: *Nonne oportebat Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam?* III. Ex parte Dei, qui hominẽ liberare definierat, ſed non niſi opere, in quo ſumma Dei Iuſtitia, & ſimul abundantiſſima Miſericordia reluceret: quale opus Chriſti Paſſio fuit, per quam Deo pro hominibus ſufficientiſſimè ſatisfecit, atque ita homo per Chriſti juſtitiam liberatus eſt. Miſericordia verò in eo apparuit, quòd cùm homo per ſe redemptionis precium dare non poſſet, Deus ei ſatisfactorem dedit Filiũ ſuum, ejúſque paſſionem medium eſſe voluit, quo fieret humani generis redemptio; cujus præordinationem circa Chriſti Paſſionem in Scripturis prænũciatam, & in obſervantia Veteris Teſtamenti præfiguratam, impleri oportebat.

Neceſſitas ex fine triplex.

Cap. CLXXIX.

Vtrùm fuerit decens, Chriſtum pati?

Chriſtū pati decuit. Aug. lib. 13. de Trin. c. 10. Lib. de agone Chriſt. ca. 11.

QVAMVIS alijs varijs modis Deus humanum genus liberare potuerit; ſanandæ tamen miſeriæ noſtræ convenientior modus non fuit, quàm per Chriſti Paſſionem. Hic enim modus non ſolùm contulit remedium, ſed & humilitatis, patiētiæ, atque dilectionis exemplum. Nam hoc opere Deus homini manifeſtavit, quantum ipſum diligeret, ut ad redamandum viciſſim provocaret, juxta illud: *Sic Deus dilexit Mundum, ut Vnigenito Filio ſuo non pepercerit; ſed pro nobis tradidit illum.* Rom. 5. *Commendat ſuam charitatem Deus in nobis, quoniam cùm inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* Ioan. 15. *Majorem charitatem nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat pro amicis.* At Chriſtus pro inimicis paſſus eſt. ad Tit. 3. *Apparuit humanitas & benignitas &c.* II. Chriſti paſſio exemplum præbet obedientiæ, humilitatis, conſtantiæ, miſericordiæ, juſtitiæ, aliarumque virtutum in Chriſti paſſione oſtenſarum. Purior enim obedientia, dilectioniſque affectus Filij erga Patrem eſſe nequit, quàm ut ei uſque ad mortem obediat, quod Apoſtolo teſte Chriſtus fecit. Philippenſ. 2.

In Chriſti Paſſione virtutum exempla.

CONSTANTIA verò in eo apparuit, quòd Chriſtus uſque ad mortem veritati teſtimonium perhibuit, juſtitiamque conſervavit. Miſericordia in eo, quòd Innocens ſua morte alijs vitam acquiſierit: quales ſolent etiam ab infidelibus ſtatuâ ad immortalitatis monumentum digni cenſeri; ut ex Romanorum hiſtoria patet, qui eos, qui ſe pro Patriæ liberatione ultrò morti obtulerunt, in cælum evehunt. Iuſtitia ſimiliter in eo refulſit, quòd Chriſtus patiendo pleniſſimè Deo pro hominis debito (cui ſolvendo impar erat homo) ſatisfecerit. Vnde Petrus 1. epiſt. cap. 2. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum.* Lactantius lib. 4. cap. 23. III. quoniam Chriſtus ſua paſſione non ſolùm à peccato liberavit, ſed etiam nobis juſtificantem gratiam, & beatitudinis gloriam promeruit. IIII. Quoniam redimendos nos tanto pretio, majorem à peccato nos conſervandi neceſſitatem induxit; ſecundùm illud 1. Corinth. 6. *Empti eſtis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore veſtro.* V. Quoniam ad majorem hominis gloriam ceſſit, quòd victus homo per diabolum, viciſſim in eâdem natura ipſum vinceret. *Congruebat* (ait Leo ſerm. 14. de paſſ. Domini) *ut hoſtilis adverſitas de eo vinceretur, quod vicerat: ut ſicut homo peccando mortem inciderat, ita homo miſericorditer abſque propriâ ſuâ culpâ pro alijs moriendo, mortem ipſam ſuperaret, immortalémque vitam eis tribueret*; juxta illud 1. Corinth. 15. *Gratias Deo, qui dedit nobis victoriam per Ieſum Chriſtum.* VI. quia in hòc Redemptionis per Chriſti paſſionem opere, Dei admirabilis ſapientia, juſtitia & miſericordia relucent. *Nam quia in Dei ſapientiâ mundus Deum non cognovit, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes*, 1. Corinth. 1. Leo ſerm. 5. de nativi. Damaſc. lib. 3. Orth. fidei cap. 1. Lactantius lib. 4. cap. 16. 23. eorum argumenta confutat, qui ſentiunt Deo indignum, ut ſe paſſioni, dolori, atque morti ſubjiceret.

Cap. CLXXX.

Vtrùm Chriſti paſſio æternâ Dei voluntate prædeſtinata, an præviſa ſolùm fuerit.

QVEMADMODVM ab æterno Deus hominem ſua bonitate condere abſolutè decrevit; ita ejuſdem prævidens lapſum, immutabili divinæ providentiæ conſilio eundem liberare per ſeipſum conſtituit, offerendo ac perſolvēdo juſtum redemptionis precium; ut idem qui hominis fuerat Conditor, ejuſdem fieret quoque Redemptor; ne homo amorem ſuum divideret, unique gratias ageret quoniam creaſſet; alteri verò, quia collapſum liberaſſet. Et quoniam per VERBVM facta erant omnia, decuit per VERBVM etiam inſtaurari omnia, ſive in terra, ſive in cælo; ut Apoſtolus ad Hebræos 2. & 4. concludit. Quare Filius Sanctiſſimæ Trinitatis decretum exſequendum ſuſcepit, *factus*

Chriſti paſſio non ſolùm præviſa, ſed etiam præordinata eſt.

Philip. 2.

pit, *factus Patri obediens uſque ad mortem*: quam Filij mortem Pater non ſolùm permiſit, ſed etiam voluit, ſuóque abſoluto decreto præordinavit. Ideoque multis Prophetarum oraculis hæc omnia ſe facturum prædixit. Iſaiæ 53: *propter ſcelus populi mei percuſſi eum.* Vnde Apoſtolus Rom. 8. *proprio Filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*; non tãtùm ſui altitudine conſilij permittendo, ſicuti Iudæis occidere Chriſtum permiſit; (cùm tamen ut occiderent, nullo modo voluerit,) ſed etiam abſolutâ voluntate diſponendo Chriſti mortem. Iuxta illud Act. 3. *Deus qui prænunciavit per os omnium Prophetarum pati Chriſtum ſuum, implevit ſic.* Et Lucæ 22. *Filius hominis ſecundùm quod definitum eſt vadit.* Et ultimo cap. *Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.* Matt. 28. *ſic oportet fieri.* Act. 2. *Hunc definito conſilio, & præſcientiâ Dei traditum, interemiſtis.* Act. 4. *convenerunt facere, quæ manus tua & conſilium tuum decreverunt fieri.* Ioan. 13. *Sciens autem Ieſus, quia omnia conſummata ſunt.* Quibus omnibus locis ſignificatur, Chriſtum omnia juxta Dei præordinationem paſſum eſſe; non quia Deus voluerit, ut Iudæi vel alij per malitiam Chriſtum occiderẽt, ita ut author ſit peccati, (ut fingit Calvinus) ſed quia Chriſtum abſolutè pati voluit, quem poterat Deus per manus innoxias occidere, quemadmodum Abrahæ præcepit, ut filium ſuum immolaret. Cùm enim vitæ & mortis ſit Dominus, abſque cujuſquam injuria poteſt mortificare & vivificare; & quod per ſeipſum pater erga filium agere potuit, id ut ad hominum ſalutem fieret, abſolutè diſpoſuit. Quod propoſitum ſuum ut adimpleret, Iudæorum malitia, quam ad hoc paratam fore prævidebat, uti conſtituit. Quocirca, ut Iudæi Chriſtum occiderent, in eumque odio malignitatis ſævirent, permiſit tantùm, non etiam decrevit Deus. Ceterùm ut pateretur Chriſtus, eóq; ſupplicij genere, idque eo tempore & loco, divinæ fuit non tantùm permiſſionis, sed etiam diſpoſitionis; ut docet Auguſtinus Pſalm. 104. & tract. 119. in Ioan. *Quis, ait, poteſt quæ facit ita diſponere, quomodo diſpoſuit homo iſte, qui paſſus eſt? Homo namque apparebat, qui Deus latebat; patiebatur hæc omnia qui apparebat: & idem ipſe diſponebat hæc omnia qui latebat.* Vnde mortuus eſt Chriſtus, quia voluit, quando voluit, & quomodo voluit:

Chriſti paſſio non ſolũ permiſſa, ſed à Deo fuit decreta.

juxta Augu. lib. de Trini. cap. 13. Leonem ſerm. 1. de paſſ. Domini ſer. 4. 9. & 16. Cùm ergo omnia, quæ in Chriſtum Judaica admiſit impietas, tantò antè prædicta ſint, ut non tam de futuris, quàm de præſentibus ſermo propheticus contextus ſit; quid aliud nobis, quàm ſempiternarum diſpoſitionum Dei immutabilis ordo reſeratur, apud quem & diſcernenda jam judicata, & futura jam facta ſunt?

Iudaica malitia fuit permiſſa, nõ immiſſa à Deo.

SED nunquid iniquitas perſequentium Chriſtum ex Dei orta eſt conſilio? Nequaquam, quoniam multùm eſt diverſum id, quod in malignitate Iudæorum eſt præcognitum, & quod in Chriſti paſſione eſt diſpoſitum. Non inde proceſſit voluntas interficiendi, unde moriendi: nec de uno ſpiritu exiſtit atrocitas ſceleris, & tolerantia Redemptoris. Non enim has impias manus in ſe Dominus immiſit, ſed admiſit: nec præſciendo, quod faciendum eſſet, coëgit, ut fieret, cùm tamen ad hoc carnem ſuſcepiſſet ut fieret. Voluntatem enim patiendi Chriſto inſpiravit Deus, non autem occidendi affectum Iudæis. Lactantius lib. 4. cap. 26. omnia quæ in Chriſti Paſſione geſta ſunt, à Deo fuiſſe diſpoſita tradit. Et Sedulius in opere Paſchali lib. 4.

Nec ſine divino conſtat moderamine geſtum,
Quòd vinum cum felle datum.

Quomodo Pater Filium tradiderit.

D. Thom. 3. p. q. 47. ar. 3. dicit Patrem tradidiſſe Filium, I. quia non protexit, ſed adverſariorum furori expoſuit; juxta illud Matt. 27. *Vt quid dereliquiſti me?* Auguſtinus epiſto. 120. II. quia Filio voluntatem patiendi inſpiravit. III. quia æterna voluntate Chriſti paſſionem ad humani generis redemptionem præordinavit. Pater ergo Filium, & Chriſtus ſeipſum tradidit, miſerendi voluntate: Iudas tradidit ex Cupiditatis radice; Iudæi verò Invidiæ & Odij malignitate; Pilatus autem mundano timore victus.

Traditio Chriſti diverſimodè facta.

Cap. CLXXXI.

Vtrùm Chriſtus patiendi præceptum habuerit?

Dion. Areop. Epi.8 ad Demophilũ ait, Chriſtum S. Carpo apparuiſſe, ac dixiſſe: paratus ſum pro ſalvandis hominibus iterum pati.

CHRISTVS mori, & non mori poterat, ejúſque mors abſolutè ad humani generis redemptionem neceſſaria non erat; ſecundùm humanam inſuper naturam Pater eo major erat: proinde ipſi jure mãdatum dare licuit, partim ut indifferentem ſecundùm ſe ad moriendum & non moriendũ voluntatem determinaret; partim, ut ſicuti per unius inobedientiam perieramus, ita & per unius obedientiam erigeremur: ac denique, quoniam glorioſior eſt militis victoria, quando Duci parendo certat & vincit, quia nullum eſt obedientiæ meritum, ubi nullum ſuperioris eſt imperium: ſicuti nulla eſt trãſgreſſio, ubi nulla lex. Mandatum itaque patiendi Chriſtus à Patre accepit. *Et ſicut mandatum dedit mihi Pater*, ait Ioan. 14. *ſic facio.* Et cap. 18. *Calicem quem dedit Pater, non vis ut bibam illum?* Et Matth. 26. *Si non poteſt tranſire calix iſte, niſi bibam illum, fiat voluntas tua.* Si nullum patiendi mãdatum accepiſſet, poterat ultrò ſe paſſioni non offerre: at *Patri factus eſt obediens uſque ad mortem.* Patris enim decretum promptiſſimo animo exſequendũ ſuſcepit: vnde *oblatus* etiam eſſe dicitur, *quia ipſe voluit.* Nullus enim ab invito animam tollere poterat, ut patuit ex eo, quòd irritos hoſtium conatus reddiderit, quamdiu ipſi placuit: dum videlicet cum puerum tollere, (Matth. 2.) vel adultum præcipitare, (Lucæ 4.) ſæpiúſque apprehendere vel lapidare conati ſunt. Idipſum comprobavit, Iudæos ſolâ voce proſternendo, Malchi auriculam ſanando, poteſtatem in ſe manus immittendi concedendo, clamore valido ſpiritũ emittendo, ſanguinẽ & aquam poſt mortem effundendo. Item dum Solem obſcuravit, elementa concuſſit, hominũ pectora cõmovit; & quæ impij ad ignominiam præparaverãt, in ſuam gloriam convertit. Nam latro non ſolùm innocentem, ſed etiam verum cæli Regem crucifixũ eſſe confitetur. *Oblatus* ergo *eſt, quia voluit* ſponte mori, ſimul *quia voluit* Patri obediens eſſe, ut ſuam charitatem nobis commendaret, necnon obedientiæ exemplum præberet. Dignius enim eſt opus, majoriſque perfectionis & meriti, quanto ex pluribus virtutibus fluit.

Chriſtus patiendi mãdatum à Patre accepit.

Philippen. 2.

Iſaiæ 53. Pſal. 39. Chriſtus voluntariè paſſus eſt.

Ioa. 8. 10. 19.

Luc. 22.

Opus eo dignius eſt, quo ex pluribus fluit virtutibus.

Cap. CLXXXII.

De magnitudine Paſſionis Chriſti.

Paſſionis Chriſti acerbitas.

QVÆ, quanta, qualia, & quàm varia dolorum tormentorumq; genera Chriſtus noſtræ ſalutis cauſa pertulerit, Prophetarum, Pſalmorumq; vaticinia, necnon Evangelici Scriptores luculentiſſimè exprimũt. Ex quibus conſtat, Dominum gloriæ omni paſſionum genere, quæ hominum actionibus & injurijs inferri poſſunt, excruciatũ fuiſſe. Paſſus eſt enim ab omni hominum genere, gradu, ſexu & conditione: ſcilicet, à Iudæis & Gentibus; à Regibus, Principibus, Præfectis, Popularibus; à civibus, & externis; à togatis & militibus: denique à Pontificibus, Scribis, Sacerdotibus & Phariſæis; à viris & mulieribus; à ſervis & ancillis: à proprijs diſcipulis; à familiaribus & ignotis; ac poſtremò à viliſſimis latronibus ſimul crucifixis.

Paſſus eſt ab omni hominũ genere, gradu, ſexu, conditione.

SECVNDO paſſus eſt in omni rerum genere, in quibus homo pati poteſt. In ſeipſo videlicet, & in amicis: in fama per blaſphemias; in honore, per contumelias & ludibria: in rebus externis, dum veſtibus ſpoliatus fuit: in anima, ejuſque potentiis, per triſtitiam, tædium, pavorem, zelum: in corpore, per vulnera, flagella, crucifixionem.

Paſſus eſt in omni rerum genere.

TERTIO paſſus eſt in omnibus corporis membris: in capite per ſpineam coronam: in facie & genis per alapas & purulenta ſputa, evulſionémq; barbæ. In oculis velatus fuit: in lingua felle & aceto potatus: in cervice arundine percuſſus: in brachijs & manibus expanſionem, clavorumque perfoſſionem ſuſtinuit: in dorſo flagella, in ventre livorem, in pedibus perforationem, affixionémque ligno pertulit.

Paſſus eſt in omnibus corporis membris.

DENIQVE paſſus eſt in omnibus Senſibus: in Tactu, acerbiſſimos totius corporis dolores: in Guſtu, fellis amaritudinem: in Olfactu, gravem cadaverum in monte Calvariæ fœtentium odorem: in Auditu, irriſionibus, blaſphemijs & contumelijs laceſſitus fuit: Viſu ſuam nuditatem, Matrem lacry-

In omnibus ſenſibus.

mantem,

Digitized by Google

mantem, opprobria, inſultationeſque Iudæorum, & Gentium crucifigẽtium ſpectabat.

Per omnem ætatem.

PASSVS eſt inſuper Chriſtus per omnem ſuæ vitæ ætatem. Vix enim natus in Ægyptum exulat, & ab incunabulis uſque ad mortem inſidias, perſequutiones, & dolores; quin & poſt mortem, lateris apertionem ſuſtinet.

Omne genus miſeriæ toleravit.

PRÆTEREA Chriſtus omne genus paſſionum, quas Adam peccando meruit, toleravit. Natus eſt in paupertate, educatus in miſerijs, eſurijt, ſitivit, alſit, fatigatus fuit, perſequutiones, aſſiduóſque labores ſuſtinuit: tandem ſe capi, ligari, flagellari, mortíque probroſiſſimæ, nec minùs acerbæ Crucis ſeipſum addici permiſit.

IN his autem tantis cruciatibus paſſionis tẽpore conſolationis remedium ſpontè à ſe abdicavit: cujus rei cauſam nobis inquirendam proponens, *Deus*, ait, *Deus meus, ut quid dereliquiſti me?*

Pſal. 21. Calvin. li 2. Inſtit. ca. 16. nu 10.

CAVENDA tamen hîc eſt Calvini hæreſis, ſentientis Chriſtum pertuliſſe Inferni cruciatus & dolores, non ſolùm in anima poſt mortem, ſed etiam tempore hujus vitæ, in horto & cruce. Quas quidem inferni pœnas in eo conſtituit, quòd Chriſtus diros in anima cruciatus damnati ac perditi hominis pertulerit, divinæ ultionis ſeveritatem ſuſtinens, quum ſentiret ſe à Deo derelictum & alienatũ, nec exaudiri, quum invocaret; ideóque maledictionem & iram Dei timuerit. Cui anxietati animæ Chriſti non modicam noſtræ liberationis partem aſſignat. Quam blaſphemiam refutat Bellarminus lib. 4. de Chriſto cap. 8.

Chriſtus damnatorum pœnas non ſuſtinuit.

Paſſiones naturali modo tolerabiles Chriſtus ſuſcepit.

TENENDVM itaque eſt, Dominum eas tantùm ſuſcepiſſe humanas paſſiones, quas naturali modo ab hominibus tolerare poterat, & quas Evangelium refert. Hæ ſiquidem ad ſatisfaciendum pro nobis ſuffecerunt. Nec perfectioni & excellentiæ Chriſti conveniſſet, pati anxietatem deſperationis, (ut fingit Calvinus) cùm hujuſmodi pœnę genus conjunctum eſſe ſoleat culpæ vel ignorantiæ; neque quidquam conducat ad præbendum hominibus exemplum, quòd hujuſmodi actione non ſint imitandæ: neque ad ſatisfactionem conferre poſſint, cùm deſperationis anxietas Deo minimè grata ſit, *qui ſalvat omnes ſperantes in ſe*. Neque inſuper fingendum eſt, Deum per ſeipſum exagitaviſſe Chriſtum, vel novo modo fuiſſe operatum paſſiones, quas Chriſtus ſuſtineret: ſed ideo Chriſtus à Deo percuſſus eſſe dicitur, Iſa. 53. & traditus à Patre pro nobis Ro. 8. quia Deus cùm poſſet non protexit, nec perſecutores impedivit, ſed malam ſuam voluntatem eos implere permiſit; & denique, quia Chriſto patiendi voluntatem inſpiravit. Rurſus, non eſt arbitrandum, Deum permiſiſſe dæmoni, ut Chriſtum ſuo arbitrio & voluntate torqueret, quoniam id neceſſarium non fuit, nec Scriptura, neque Veteres hoc tradunt; ſed tantùm quòd permiſſum dæmoni fuerit, ut Dominum per malos homines affligeret, ac quantum poſſet & vellet, contriſtaret, juxta illud Lucæ 22. *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum*; id eſt, malignorum ſpirituum, qui cùm hactenus ſemper per vos me perdere conati ſint, nunc tandem permittũtur id, quod diu concupiverunt, perficere veſtro miniſterio, qui eorum eſtis inſtrumenta. Ex quibus liquet, Dominum ea tantùm paſſionum genera ſuſtinuiſſe, quæ vi & malitiâ humanâ effici potuerunt. Tot autem paſſionum genera pati Chriſtus voluit, ut hominem doceret omnia temporalia commoda contemnere, & nihil eorum malorum timere, quæ ab hominibus inferri poſſunt; ſecundùm illud Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus*.

Deus per ſeipſum nõ exagitavit Chriſtum.

Dæmõ per homines Chriſtum afflixit

Chriſtus paſſus eſt omnia quæ ab hominibus inferri poſſunt.

Doloris Chriſti magnitudo unde colligatur.

Thren. 1.

Iſa. 1. & 53.

PORRO quantus dolor ex prædictis omnibus Chriſto inflictus fuerit, declarant illa ejus apud Prophetam verba: *Videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus*. Item à planta pedis uſque ad verticem capitis non eſt in eo ſanitas. *Verè dolores noſtros ipſe tulit*. Cujus doloris magnitudo intelligi poterit, ſi multitudo rerum paſſionis tẽpore affligentiũ perpendatur, ac ipſum genus mortis per ſe ignominioſiſſimũ & acerbiſſimum; necnon repetita clavorum cõfixio in manibus & pedibus, maximè nervoſis & ſenſibilibus membris: potiſſimúmque in corpore nobiliſſimæ tenerrimæque complexionis, ex puriſſimis B. Virginis ſanguinibus, ſola Spiritus Sancti operatione compoſito: quod vivacitate tam interiorum quàm exteriorum ſenſuum plurimùm viguiſſe, haud eſt ambigendum. Hunc verò dolorem non parum adauxit ſpontanea omnis interioris ſolatij ſubtractio, qua factum eſt, ut ſingulæ vires animæ, nulla conſolatione ſenſum doloris mitigante, eumdem perfectiſſimè ſentirent: ſiquidem major in Chriſto dolor, minoris ſenſum

Damaſc. li. 3. de fide ca. 15.

(vt in nobis accidit), non diminuebat. Accedebat inſuper ad cumulum doloris, quòd ab eis pateretur, à quibus honorari debuerat, & quibus maxima, imò innumera beneficia contulerat; quorum ſalvandorum gratiâ de cælo deſcenderat; quorum Patres adventum ipſius tantopere exoptaverant: & quorum ingratitudinem, cæcitatem, obſtinationem, voluntariam perditionem, æternamq; damnationem non minùs quàm vulnerum ſuorum cruciatum percipiebat, atque dolebat. Et quidem hæc omnia Innocentiſſimus à ſceleratis, citra inventam in eo culpam, ſuſtinebat, juxta Pilati Iudicis profeſſionem: *Nullam in eo invenio culpam.* Quin & apertè idipſum pius Latro confeſſus eſt, dicens: *Hic autem nihil mali fecit.* Quare dolorem augebat, quòd ex Pontificum invidia ſola neci traderetur, ferente mortis ſententiam Iudice, qui palàm eum Iuſtum confiteretur. Præterea ſummum dolorem exprimebat amiſſio vitæ temporalis tantæ perſonæ, quæ DEVS erat & HOMO, atque tam nobilis Animæ ſeparatio à tam excellenti puróque Corpore. Denique, quia onus voluntariæ ſatisfactionis pro totius Mundi peccatis aſſumpſerat, tunc ſimul pro vniverſis & ſingulis totius Mundi peccatis doluit. Poſtremò ſummum in Chriſto dolorem excitabant omnis generis cruciatus, in omnibus membris & animæ viribus, quos ſingulos non minùs quàm ſi fuiſſent ſoli, attendebat, cùm in eo doloris vehementia nullam prorſus rationis turbationem induceret: & perfectiſſimè cognoſcebat ac perpendebat omnium & ſingulorum peccatorum Malitiam, Ingratitudinem, & quantùm Deo Peccatum diſpliceret, quantùm eum offenderet, quantam homini perniciem adferret, quantùm proinde eſſet deteſtandum. Cumque Deum, ejúſque honorem intenſiſſimè diligeret, hominumque ſalutem optaret; conſequitur, quòd de offenſione Dei & hominum damnatione vehementiſſimè doluerit.

CAP. CLXXXIII.

Vtrùm Chriſti paſſio lugẽda ſit?

Eraſmus notatur.

EX Chriſti dicto Lucæ 23: *Filiæ Ieruſalem nolite flere ſuper me*, contra perpetuũ Eccleſiæ uſum auſus eſt Eraſmus aſſerere, Paſſionem non eſſe lacrymis nec luctu proſequendam, quia Chriſtus mortem ſuam noluerit deplorari, ſed adorari. Cuius ſententiam Theologi Pariſienſes iurè damnarunt; eamque confutat Hoſius de Fide cap. 5. Vniverſus denique Chriſtianus Orbis eandem rejicit, dum ſingulis annis lugubri pompâ, flebilibúſque ceremoniis, Paſſionis Chriſti memoriam celebrat, iuxta Zachariæ vaticinium: *plangẽt eum omnes Tribus terræ*, non quidem vt mulieres à Chriſto reprehenſæ, quia Chriſti Paſſionem deplangerent, velut puri quidem hominis innocentis, ſed infirmi, & ab impiis oppreſſi, qui invitus pateretur, nec ſe liberare ex illorũ manib⁹ poſſet. Huiuſmodi fletum, tanquam ſe indignum, Dominus compeſcuit, mulieres admonens, ut ſe filióſque ſuos potiùs deplorarent, quibus inevitabile Vrbis Hieroſolymæ inſtaret excidium; idque ob Filii Dei occiſionem, qui non invitus, ſed voluntariè, pro Humani generis ſalute furentium in ſe manus admittebat, & tanquam Agnus in Cruce immolandus ad Mortem ducebatur, ut ſua Morte nos immortales redderet. Qua fide imbutus fidelis, quia credit, Dominum, verũ Deum & Hominem ſeipſum voluntariè in Mortem pro hominum ſalute obtuliſſe, diem Paſſionis annua ſollemnitate pio affectu recolit, ut ejùs amore inardeſcat, à quo priùs tantopere dilectus fuit, ut mori pro aliis non recuſaverit; & pro tanto beneficio gratias ei agat. Cum luctu autem & flebilibus ceremoniis diei illius recordatio celebratur in teſtimonium fidei noſtræ, qua credimus, nos peccatis noſtris illius tam acerbæ paſſionis authores exſtitiſſe, pro quorum ſalute iſta omnia eum pati oportuerit. *Verè* enim *languores noſtros ipſe portavit* Cuj⁹ piæ conſuetudinis meminit Cyrillus Catech. 14. Gregor Nazianzenus in Tragœdia: *Chriſtus patiens.* Lactan. lib. 4. cap. 18. *Quis tam facundus*, ait, *ut illam crucem meritò deploret, quam Mundus & univerſa elementa luxerunt?*

Paſſio Chriſti rẽdeum lugubri pompa recolitur.

Iſaia 53.

Chriſti mortem omnia elementa luxerunt.

Cap. CLXXXIV.

De Tempore, quo paſſus eſt Chriſtus.

De tempore Paſſionis Chriſti.

TEMPVS humanæ redemptionis, quæ Chriſti morte conſummata fuit, illis Symboli verbis exprimitur: *Sub Pontio Pilato.* Ab hoc enim Iudeæ Præſide Dominus morti adjudicatus eſt, Anno præſidentiæ ipſius, circiter VI. Nam exactis decem in ea provincia annis, Romam verſus iter ſuſcepit, quò priuſquàm perveniſſet, Tiberius vita exceſſit, Anno Imperii ſui XXII. expleto, ſex menſibus, & tribus diebus. Cujus imperii Anno XVIII. Chriſtus paſſus eſt, quem B. Lucas cap. 3. ejuſdem Tiberii Anno XV. baptizatum fuiſſe ſcribit, dum Añorum eſſet quaſi triginta; à quo tẽpore Ioannes quatuor Paſchata enumerat: ſcilicet anni XXX. inchoati tribus menſibus: Anni XXXI. XXXII. & XXXIII. inchoati tribus quoque menſibus. Poſt Baptiſmum enim Evangelicam doctrinam predicavit Annis tribus, & menſibus totidem, quibus expletis paſſus eſt in flore ætatis, Anno ſcilicet vitæ ſuæ XXXIII. inchoato. Vixit enim in terris Chriſtus Annos XXXII. menſes III. Mortuus autem eſt juxta B. Auguſtin. Bedam, & alios, VIII. Calendas Aprilis, eâdem die qua conceptus ipſe, & qua primus humani generis Parens lapſus, mortuúſque fuerat. Sexta enim Feria circa meridiẽ de fructu vetito VIII. Calendas Aprilis Adam guſtaverat: eâdem díe peracto vitæ decurſu ex hac vita emigravit; ac poſtmodum Chriſtus eâdem Feria, & hora crucifigi voluit. Beda in Martyrologio, & libro de temporibus cap. 45. Cyril. Catecheſ. 14. Auguſtinus lib. 4. de Trin. cap. 5. libro 83. quæſtio. 56. & Dialogo 65. quæſt. 26.

Ioſephus lib. 4. de bello Iudaico, c. 8. Euſeb. lib. 1. hiſt. cap. 11. & 12.

Epiphan. hereſi 78. Euſebius in Chronico. Beda lib. de ratione tempor. cap. 7. Niceph. li. 1. hiſt. c. 40. Chriſtus, quamdiu vixerit, predicaverit, & quo Anno ætatis paſſus.

Ex quibus palàm eſt, Ireneum erraſſe, dum opinatus eſt, Chriſtum Anno vitę ſuæ XLVI. paſſum eſſe, quia Iudæi ei dixerint: *quinquaginta annos nondum habes* &c. Ioan. 8. Necnon Tertullianum, qui Dominum putavit Anno ætatis XXX. crucifixum. Nam conſtat eum Anno imperii Auguſti XLII. natum, qui imperavit LVI. añis: & XVIII. Tiberii mortuũ, Pontio Pilato Iudeæ præſide. Quem ex Lugdunenſi provincia originem duxiſſe nonnulli tradunt; alii verò ex Ponto Inſula fuiſſe dicunt. Hunc tandem ſub Caio Imperatore ſeipſum interfeciſſe, tradit Euſeb. lib. 2. hiſt. cap. 7. Epiſtolæ verò Pilati, qua Tiberio Principi ſignificat Chriſti Reſurrectionem, meminit Tertullianus in Apologetico, & Euſeb. lib. 2. hiſto. cap. 2. Oroſius lib. 7. c. 4.

Iren. lib. 2. cont. hæreſes cap. 49.

Pilati origo, & mors.

NOMEN autem iniqui Iudicis Pilati, in Symbolo poſitum eſt, non dignitatis aut honoris cauſa, ſed ad hiſtorię certitudinem, temporúmque cognitionem, ut notat Auguſtinus lib. de Fide & Symbolo cap. 5. ſerm. 131. & 181. de temp.

Pilati nomen in ſymbolo ad hiſtoria certitudinem inſertum.

Cap. CLXXXV.

De Loco Paſſionis Chriſti.

De loco paſſionis Chriſti.

QVEMADMODVM tempus conveniens, ita & locum Paſſioni accommodatiſſimum Chriſtus delegit: videlicet civitatem regiam IERVSALEM, ad offerenda ſacrificia delectam; ut nimirum I. ibi ſe Dominus in hoſtiam Deo offerret, ubi ſacrificia typica (ejuſdem ſuæ Paſſionis figurę) offerri conſueverant; ac proinde veritas priorum umbraticorum ſacrificiorũ prænuntiationes adimpleret. Hinc Lucæ 13. Dominus: *non capit Prophetam perire extra Hieruſalem.* II. Hieruſalem pene in umbilico terræ ſita eſt, èx qua Evangelii prędicatio, virtúſq; Paſſionis Chriſti cōmodiſſimè per univerſum Orbem diffundi poſſet; juxta illud Pſal. 73. *Deus autem rex noſter operatus eſt ſalutem in medio terræ.* III. Conveniebat humilitati Chriſti, ut ſicut Bethleem Nativitati, ita regiam civitatem Hieruſalem præeligeret Paſſioni; ut non ſolùm naſcẽdo, ſed etiam patiẽdo Crucis confuſionem in tam celebri loco, mundi contemptũ doceret. Leo ſer. 1. de Epiphan. IV. Vt conſtaret, mortis Chriſti authores potiſſimùm fuiſſe Principes, Sacerdotes, Scribas & Phariſæos, capita ſcilicet Iudaici populi. Iuxta illud Act. 4. *Convenerunt in iſtâ civitate Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis.* Deniq; paſſus eſt Dominus extra portam Hieruſalem, non in Templo, neque in civitate, ne pro ſolis Iudæis pati crederetur, ſed pro toto humano genere mori ſe demonſtraret. Nam animalia, quorũ ſanguis ad expiationem peccatorum totius populi offerebantur, extra caſtra cremabãtur, & Abel à fratre Caino foras in agrum

Digitized by Google

agrũ eductus occiſus eſt. Propter quod ait Apoſtolus: *Et Ieſus ut ſanctificaret populum per ſuum ſanguinem, extra portam paſſus eſt.* Præterea egreſſu extra urbem, Dominus exemplum præbuit, ut deſerta mũdi gloria, & populari tumultu, Crucem ſequamur, *exeamúſque extra caſtra, improperium ejus portantes.* ſicut Moyſen feciſſe admonet Apoſtolus Hebr. 11.

Hebr. 13.

Poſtremò extra portam Dominus pati voluit, ut ſe commune ſacrificium offerre ſignificaret; cujus tamen participes illi non forent, qui vetera ſacrificia in Templo Hieroſolymitano offerri ſolita deſerere nollent; ut Paulus ſignificat dicendo: *Si circumcidamini, Chriſtus vobis non proderit.* Et: *Habemus altare, de quo non habent edere poteſtatem, qui tabernaculo deſerviũt*; id eſt, ſacrificii Chriſti participes eſſe nequeunt, qui legalibus ſacrificiis adhærent, per eáque ſe juſtificari poſſe confidunt. In quo autem extra portam loco Dominus paſſus ſit, Evangeliſtæ accuratè deſcribunt: *Bajulans ſibi crucem exivit in Calvariæ locum*; id eſt, ad locum maleficorum, in quo rei ac nocentes capite truncari ſolent: ut intelligeremus, hanc etiam noſtri cauſa ignominiam Dominum pati voluiſſe, ut ad locum iniquis deputatum duceretur, ibiq; cum iniquis reputaretur. Præterea in *Golgotha*, ſeu Calvariæ loco mori Dominus voluit, ut ſe pro nocẽtibus & reis pati oſtenderet, quibus vitam & gloriam ſua probroſa morte acquireret. Vocabatur autem is locus, *Golgotha*, id eſt, *Calvaria*, ob ejus volubilem rotunditatem, ſive ob multitudinem craniorum ibi collectorum, ut Hieronymus ſentit: vel, quia primi parentis Adæ Calvaria ibi condita fuerit, quam Secundi Adæ Sanguis de cruce ſtillans aſperſit, ut ejus, totiúſque poſteritatis ipſius peccata dilueret. Quod licet Hieronymus confutare nitatur ex eo, quòd Ioſuæ 14. ſcriptũ legatur: *Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt*; nihil tamen inde cõcludi poteſt, cùm *Adam* ibi commune nomen ſit, idẽ ſignificans quod *Homo.* Senſus enim eſt, aliquem hominem proceræ ſtaturæ ibi ſepultum eſſe, qui putatur Enac filius Arbę, cujus fit mentio Ioſuæ 15. Gigantum parens. Qua de cauſa Gigantes paſſim in Scriptura vocãtur *filii Enacim*: Numer. 13. Deut. 1. & 2. Ioſuæ 11. Ioſephus lib. 3. Antiquit. cap. 2. refert, ibidem reperiri Gigantum oſſa. Quare non rejiciẽda eſt communis Veterum opinio, aſſerentium, primi hominis caput ibi recõditũ fuiſſe, quod tradit Origenes tract. 35. in Matth. Tertullianus lib. 2. contra Marcionem c. 4. Athanaſ. ſermon. de paſſ. & cruce Domini. Epiphan. hæreſi 46. Chryſoſt. homil. 84. in Ioan. Ambr. lib. 5. epiſt. 19. & Lucę 23. Auguſtinus ſerm. 71. de tempo. Baſilius in cap. 5. Iſaię. Cyprian. in ſerm. de Reſurrect. Domini. ac Hieronymus ipſe epiſt. 17. ad Marcellam nomine Paulæ & Euſtochii. Obſervat inſuper Auguſtinus ſerm. 71. hunc mõtem, in quo Chriſtus paſſus eſt, illum eundem eſſe, in quo Abraham filium imolare voluit: quod ex Iudęorum traditione cõfirmat commentarius Hieronymi in 15. cap. Marci; & Beda de locis ſanctis cap. 2. Theophylactus in 27. cap. Matth. & 15. Marci, 23. Lucę, & 19. Ioan. Eutym. in 27. cap. Matth.

Gal. 5.

Hebr. 13.

De Calvariæ loco.
Ioan. 19.

Adæ Calvaria in loco Calvariæ.

Hier. in c. 27. Matth. & ad Epheſ. 5.

Chriſtus ibi paſſus, ubi Iſaac immolandus.

Cap. CLXXXVI.

De genere mortis Chriſti in cruce; & cur Dominus crucifigi elegerit?

Mortis Chriſti genus exprimitur verbo, *Crucifixus*: quo docemur, noſtri cauſa Chriſtum ignominioſiſſimum, acerbiſſimúmque ſupplicii genus ſuſtinuiſſe; quod Cicero crudeliſſimum teterrimumq; vocat. De cujus indignitate & ignominia Act. 7. in Verrem diſſerit, Civis Romani crucifixionem exaggerans: quem imitatus Lactant. *Non*, inquit, *Gavianam crucem deſcribimus, quam Marcus Tullius univerſa eloquentiæ ſuæ nervis, velut effuſis totius ingenii fontibus proſecutus eſt, facinus indignum exclamans, Civem Romanum contra omnes leges in crucem eſſe ſublatum. Qui licet Innocens fuerit, eóque ſupplicio indignus; mortalis tamen, & ab homine ſceleſto, qui juſtitiam ignorabat, affectus eſt.* Quid de hujus Crucis indignitate dicemus, in qua Deus verus à cultoribus ſuſpenſus eſt, atque affixus? *Quis tam facundus*, & tantâ rerum verborúmq; copia inſtructus, *ut illam Crucem meritò deploret, quam Mundus ipſe, necnon elementa luxerunt?*

Crucem cur Dominus elegerit

Lactant. lib. 4 inſtit. cap. 18. & 26.

Sed quare Chriſtus, qui Deus erat, certóque conſilio mori elegerat, nõ ſaltem honeſto mortis genere affici voluit; ſed potiùs infame ſupplicii genus Crucis elegit, quod etiam libero homine quamvis nocente indignum videatur? Reſpond. Id non fortuitò accidiſſe pu-

tandum eſt, ſed admirabili divinæ ſapientiæ conſilio, ut Chriſti mors non ſolùm contineret redemptionis myſterium, ſed valeret ſimul ad exemplum, ad virtutum documẽtum atq; incitamentum.

Lignum crucis fuit cathedra docentis.

Lignum enim, *in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit Magiſtri docentis.* Nam in Cruce contemplari licet propenſiſſimum immortalis Dei in homines affectum, Chriſti obedientiam, manſuetudinem, patientiam, longanimitatem, inimicorum dilectionem, humilitatem, & omne virtutum genus.

Cur Dominus crucis ſupplicium elegerit? I. Ratio.

Variæ itaq; ſunt rationes, Cur Dominus ignominioſiſſimũ Crucis ſuppliciũ elegerit. I. eſt, ut quemadmodum primus Adam de fructu ligni vetiti manducando, per inobedientiam, ſuperbiã, & præcepti cõtemptum, injuriam Deo intulerat, eúmque graviſſimè offenderat, necnon innocentiam ſibi ac toti poſteritati perdens, corporis & animæ morti ſeipſum cum omnibus ex ipſo & damnata ſimul conjugo naſcituris, obnoxium fecerat; ita quoque ſecundus Adam ex obedientia, humilitate, Deiq; Patris reverentiâ & amore Ligno affixus, honorem ei in Arbore ſublatum, in Ligno reſtitueret; injuriam illatam voluntaria iſta humilitate compenſaret, eóque modo Iuſtitiæ divinæ ſatisfaciẽs, iratum Deum humano generi própitiũ redderet, donáque gratiæ & glóriæ omnibus, qui crederent, renaſcerentur, & in juſtitia perſeverarẽt, impetraret. Hoc enim ordo noſtræ ſalutis depoſcebat, ut ars proditoris artem falleret, & medelã ferret inde, hoſtis unde læſerat; ut qui per lignum vicerat, per lignum quoq; vinceretur; & *Chirographum*, id eſt, mortis debitum, quod per lignum contra nos ſcriptum erat, in ligno deleretur, ut Apoſtolus ad Coloſſ. 2. ſubindicat, & Sponſus Sponſæ Cantic. 8: *ſub arbore malo ſuſcitavi te; ibi corrupta eſt mater tua.* Sicut enim fructu decerpto ex arbore periit Adam; ita fructu, quem ex arbore crucis per fidem & ſacramẽta decerpimus, vitam haurimus. Auguſtin. ſerm. 101. de tempo. arborem Adami comparat arbori Chriſti. Irenæus lib. 5. cap. 31. Hieron. in 3. ca. ad Gal.

II. Ratio.

II. Vt Chriſtus Dei charitatẽ erga homines commendaret, eorúmque fiduciam incitaret, dum conſpicerent, Dei Filium ex patris voluntate ignominioſiſſimum ſimul & acerbiſſimum mortis genus pro ſua redemptione pertuliſſe.

III. Ratio.

III. Vt fideles pro juſtitiæ & veritatis conſervatione nullũ mortis genus ſubire detrectarent, cùm atrociſſimo mortis genere ſuperato, Chriſtus oſtendiſſet ſibi poteſtatem in omne mortis genus competere. *Ex Crucis* itaque *ſupplicio à Chriſto ſuperato, fluxit Martyrum fortitudo.* Auguſtinus de fide & ſymbolo, & in Pſalm. 63.

IV. Ratio.

IV. Vt crucem portando ſe humani generis peccata portare deſignaret, quæ initium ex comeſtione fructus Ligni vetiti traxerunt.

V. Ratio.

V. Vt intelligeremus, peccatum rem adeò eſſe abominabilem, ut nos ſub maledicto conſtituat, à quo liberari non poteramus, niſi Dei Filius pro nobis maledictum fieret, & hoſtia pro peccato. Galat. 3. & 2. Cor. 5. Enchir. cap. 41. Auguſt.

VI. Ratio.

VI. Vt moleſta in cruce manuum expanſione, ſanaret elatam cupidamque manuum Adæ extenſionẽ ad fructum ligni vetiti.

VII. Ratio.

VII. In Cruce exaltari voluit, ut demonſtraret, ſe homines in profundo peccatorum demerſos in altum ad ſe attracturũ, virtutúmque alis in cælum ſubvecturum. Iuxta illud Ioan. 12. *Ego ſi exaltatus fuero à terrâ, omnia traham ad meipſum.*

Crux Chriſti eſt ſcala cœli.

Eſt enim *Crux Chriſti ſcala, per quam in cælum ſcandimus.* Leo ſerm. 8. de paſſ. Iuſtinus in dialogo cum Triphone.

VIII. Ratio.

VIII. Vt ſuam mortem verum eſſe ſacrificium, hoſtiámque in odorem ſuavitatis oblatam edoceret. Nam elevari hoſtiæ coram domino ſolent. Levitici 7. 23. & 24.

IX. Ratio.

IX. In Cruce palàm mori voluit, ut quã plurimi oculati teſtes Paſſionis & Mortis, de ipſius Reſurrectione poſt triduum ſequuta, indubitati teſtes forent. Athan. in oratione *De Humanitate Verbi.*

X. Ratio.

X. Vt quiſquis ab antiqui ſerpentis veneno ſanari deſideraret, in hunc unum cruci affixũ oculos fidei erigendos intelligeret. Iuxta illud Ioan. 3. *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipſum nõ pereat, ſed habeat vitam æternam.*

XI. Ratio.

XI. Chriſtus exaltari in ligno voluit, ut Aërem ipſum ſanctificaret, quemadmodũ Terram in ea deambulando mundaverat. Chryſoſtomus in 3. cap. Ioan. Auguſtinus ſermon. 130. de tempo.

XII. Ratio.

XII. Crucem dominus elegit, ut ipſo genere ſupplicii deſignaret, ſe pro quatuor mundi partibus mori. Quatuor enim Crucis partes adumbrant crucifixi potentiam, per univerſum Orbem eſſe diffuſam.

XIII. Ratio.

XIII. In Cruce tanquam in Tribunali mori voluit, ut ſe juſtorum & impiorum judicem oſtenderet. Nam in medio Latronum conſtitutus, credentem liberat, inſultantem damnat. Leo ſerm. 4. de paſſ. Auguſtinus tract. 32. in Ioan.

XIV. Cru-

XIV. Ratio. XIV. Crucis ſupplicium elegit, ut lignũ in quo fixa eſſent membra patientis, fieret cathedra magiſtri docentis varia virtutum genera, quæ per quatuor Crucis dimẽſiones Apoſtolo teſte ad Epheſios 3. ſignificantur. *Longitudo* ſe ad bona opera extẽdit: *Latitudo* longanimitatem perſeverantiámque adumbrat: *Altitudo* ſupernorum præmiorum ſpem exſpeĉtationémque denotat: & denique *Profunditas*, occulta Dei judicia, prædeſtinationémq; gratuitæ Dei gratiæ innuit. Auguſtinus tract. 119. in Ioan. & epiſt. 120. cap. 26. lib. 2. de Trinitat. cap. 42.

XV. Ratio. XV. Crucifigi voluit, ad erudiendum nos, quòd *crucifigere* ſeu *mortificare* carnales concupiſcentias debeamus. Roman. 6. quodque ſingulos Crucem ſuã tollere oporteat. In cujus rei typum Dominus quando ad ſupplicii locum ducebatur, Crucem ſuam tanquam verus Iſaac portavit, ſimúlq; à Simone Cyrenenſi portari diſpoſuit.

XVI. Ratio. XVI. Crucifigi elegit, ut figuris veritas adũbrata reſpõderet, prophetarúmq; oracula compleret. Deuter. 28. *Erit vita tua pendens ante te.* Pſ. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Pſ. 95. *Regnavit à ligno Deus.* Sapient. 14. *Benedictum eſt lignũ, per quod fit juſtitia.* Ier. 11. *Mittamus lignum in panem ejus.* Zach. 12. *Aſpicient ad me, quem confixerunt.* Iſaiæ 65. *Expandi manus meas.*

XVII. Ratio. XVII. Crucifigi expanſis brachiis voluit, ut omnibus ad ipſum confugientibus paratam eſſe Miſericordiam demonſtraret; quaſi dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis.*

XVIII. Ratio. XVIII. Crucifigi voluit, non capite truncari, aut alio leti genere mori, in ſignum unitatis myſtici Corporis; ut ſicuti corpus ejus integrum manſit, ita & Eccleſia ſchiſmate careret.

IX. Ratio. Poſtremò Crucifigi voluit, ut ſuperbia ſeculi per Crucis prædicationem humiliata, corrueret. 1. Cor. 1. *Placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes. Et quod infirmum eſt Dei, potentius eſt hominibus.* Nam crucem antea probroſam & abominabilem Chriſtus in eũ honoris gradum evexit, ut nunc ſigno crucis contra diabolum ſuos armet diſcipulos, (Aug. ſerm. 181. de temp.) crucémque velut ſignum triumphi contra diabolũ in frontibus ſuis fideles, & in vexillis ac inſignibus geſtent Reges. Vnde Leo ſer. 8. de paſſion. *O admirabilis potentia Crucis!*

Cap. CLXXXVII.

Quibus typis Crux præfigurata fuerit?

Crux varijs typis præfigurata.

CRVX Salvatoris ab initio Mundi variis adũbrata eſt figuris. I. quidem Gen. 2. per Lignum Vitæ. II. Per Lignum Arcæ (Geneſ. 7.) per quod ab interitu genus humanum liberatum eſt. Auguſtinus lib. 15. de civitat. c. 28. & per Lignum, quo amaræ aquæ, dulces redditæ ſunt. III. Lignum holocauſti, quod Iſaac geſſit. Gen. 22. IV. Typum Crucis habuit Scala, per quam in cęlum aſcendentes angelos Iacob vidit. Gen. 28. V. Baculus Iacob, peregrinationis ſolatium. Gen. 32. VI. Gen. 48. Iacob benedicendo cancellatis manibus filiis Ioſeph, figuram Crucis expreſſit. VII. Virga Moyſi, qua miracula edidit, mare diviſit, Pharaonem proſtravit, Dei populum redemit, ex Petrâ undas aquarum eduxit, Amalechitas expanſis circa virgã brachiis debellavit. (Exodi 4. & 17.) VIII. Veru, in quo Agnus aſſatus eſt, Exodi 12. adumbravit Carnẽ Chriſti in veru Crucis excoquendam igne tribulationis & charitatis. IX. Exod. 17. Expanſio manuum Moyſi, pugnãte Ioſue. X. Numer. 13. Vectis, in quo uva portata eſt. XI. Numer. 17. Virga Aaronis germinãs. XII. Num. 21. Serpens æneus ſuſpenſus, Ioan. 3. XIII. Iudic. 4. Clavus, quo Siſara dux hoſtium populi Dei interfectus eſt. XIV. Lignum quod in amaras aquas miſſum, dulces eas effecit. 4. Regum 6. XV. Signum Thau. Ezechiel. 9. Apocal. 7. & 9. quo ſignati, immunes ſunt ab Angelo percutiente. XVI. Abacuk 3. Cornua in manibus ejus. Per Crucem dæmones ventilavit Dominus, univerſumque Mundum ſubegit.

Cap. CLXXXVIII.

De Ligno Crucis.

Ligni Crucis encomia. Macarius Epiſcopus Hieroſolym. Ruffin. lib. 1. hiſt. cap. 8.

LIGNVM crucis à Veteribus *Lignũ beatum, Lignum ſalutare, Lignũ vitæ*, appellatur. Greg. Nyſſ. ſerm. de ſancto baptiſmate. Cyrill. catech. 4. 10. & 13. particulas Ligni crucis per univerſum Orbẽ terrarũ diſperſas eſſe ſcribit.

Crucis particula per universum orbem disperſa.

Chryſoſt. oratione, *Quòd Chriſtus ſit Deus*, totum Orbem contendere dicit, ut particulam Ligni crucis habeat, quam auro includat, cervicibus aptet, exiſtimans, ſe illo valdè muniri, protegi & honeſtari. Gregor. Nyſſenus in vita S. Macrinæ, ipſam ferreum crucis ſignum geſtaſſe refert, in quo particula Ligni vitę incluſa eſſet.

Crucis Inventio.

Qvomodo per Helenam, Conſtantini Matrem, Lignum Crucis inventum ſit, deſcribit Ruffinus lib. 1. hiſto. cap. 7. Nicephorus lib. 8. cap. 29. *Ligni ſalutaris miraculo reperti partem filio detulit: partem verò thecis argenteis conditam in loco dereliquit, quæ ibidem ſolicitâ veneratione ſervatur; Reginâque voti compos effecta, Templum in loco, in quo Crucem Domini repererat, ambitione regiâ conſtruxit.*

Crucis exaltatio.

De Crucis exaltatione per Heracliũ Imperatorem, poſtquam à Perſis eandẽ recuperaſſet, vide Zonaram libr. 3. Annalium. Nicephorum lib. 8. cap. 29. Vbi Sibyllę carmen adfert:

O lignum felix, in quo Deus ipſe pependit.

Cap. CLXXXIX.

Quot clavis Dominus Cruci affixus fuerit?

Quot clavis Dominus cruci affixus fuerit?

Gregorivs Turonenſis *de gloriâ Martyrum* ca. 6. & Cyprian. ſerm. *de paſſ. Domini*. ex Pſalm. 21. *Foderunt manus meas & pedes meos*, colligunt, Dominum cruci affixum quatuor clavis. Quod etiam ſenſit Innocentius III. ſerm. *de uno Martyre*, quatuor clavi ſunt quatuor principales Virtutes. Idipſum S. Brigittæ & S. Franciſco revelatum fuiſſe Bonaventura tradit. Ioannes Molanus lib. de picturis cap. 24. & 75. notat, incertum eſſe, utrùm duobus clavis, an uno tantùm Chriſti pedes terebrati fuerint.

Incertum, an pedes uno, an duobus clavis affixi.

De Latronibus autem certum eſt, ipſos non funibus, ſed clavis inſtar Chriſti affixos fuiſſe, ut palàm evangeliũ continet. Augu. tract. 37. in Ioan. Ruffinus lib. 10. cap. 8. ſcribit, Helenam clavos, quibus Chriſti corpus affixum cruci fuerat, cum Cruce reperiſſe, atque ad filium retuliſſe, ex quibus ille frenum equi, & galeam belli uſibus aptam fabricari juſſerit.

Cap. CXC.

De Situ Chriſti in Cruce.

Chriſtus facie ad Occidentem cruci affixus.

Dominvs in Cruce fixus Occidẽtem reſpiciebat, dorſo verſus Ieruſalem, & Orientem; dextera ad aquilonẽ, læva ad Meridiem. Quo ſitu adumbratum eſt, quòd relicta Iudęa & Orientalibus populis, potiſſimùm Occidentales oculis ſuæ miſericordiæ reſpiceret, apud quos etiam ſuũ Vicarium, Eccleſiæ Chriſtianæ Paſtorem collocaret; quod Romæ factum eſſe videmus. Sedulius lib. 4. hoc carmine dicta expreſſit:

Splendidus authoris de vertice fulget Eous:
Occiduo ſacra lambuntur ſidere plantæ:
Arcton dextra tenet, medium læva erigit axem:
Et cruce complexum Chriſtus regit undique mundum.

Beda in Lucam cap. 93. Damaſcen. lib. 4. de Fide cap. 13. Baſil. libr. de Spiritu ſancto cap. 27. Athan. lib. quæſt. q. 14. nos ad Orientem orare tradunt, veluti reſpicientes in faciem Chriſti, ad eumque ſuſpirantes.

An Chriſtus in cruce omnino nudus pependerit?

An porrò Chriſtus omnino nudus in Cruce pependerit, (ut plures opinãtur) an præcinctus linteo, & velatis ſaltem femoribus, incertum eſt; ut rectè monet Ioannes Molan. lib. de picturis cap. 74.

Cap. CXCI.

De Formâ Crucis Chriſti.

Forma crucis Chriſti.

Qvia variæ crucium ſpecies reperiuntur (de quibus copioſè ac facundiſſimè Ivstvs Lipsivs nobis olim amiciſſimus, libris tribus diſſerit) meritò qværitvr, In qua earũ Dominus mortuus fuerit?

An crux triangula, an potiùs quadrangula?

Quidam ex B. Hieronymo in cap. 9. Ezechielis opinantur, Domini crucem triangulam fuiſſe inſtar græci T: alii verò quaternos fines habuiſſe probabiliùs aſſerunt, non ſine myſterio, quòd toti Orbi, quatuor finibus comprehenſo, mortuus Salvator pependerit: ut Sedulius libro IV. *de Opere Paſchali* obſervavit:

Digitized by Google

Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis,
Et Cruce complexum Chriſtus regit undique mundum.

Epheſ. 3.

Cui ſententiæ Paulus ad Epheſ.3.favere videtur, dum ait: *ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum. Erat latitudo* (inquit Auguſtinus in Pſalm.103. conc.1. ſerm.19.de ſanctis, lib.2.de Trinitat.cap.42.) *in qua porrectæ ſunt manus: longitudo à terrâ ſurgens, in qua erat corpus infixum: altitudo, ab illo innexo ligno, ſurſum quod eminet: profundum, ubi fixa erat crux, & ibi omnis ſpes vitæ noſtræ.* Eadem Pauli verba ad quatuor Crucis fines adaptat Damaſcenus libr. 4. de fide cap. 12. Irenæus lib. 2. contra hæreſes ca. 42. quinque Crucis fines enumerat; duos in longitudine, & duos in latitudine, & quintum in medio, ubi requieſcit, qui clavis affigitur. Gregor. Nyſſen. oratione I. de Reſurrect. tradit, quatuor crucis angulis ſignificari, Chriſti virtutem & potentiam per omnes mundi partes diffundi, ac omnia, quæ ſupra cælos, ſub terrâ, vel in terminis per medium porrectis ſunt, ejus virtute contineri. Iuſtinus adverſus Triphonem crucem quadrangulam etiam aſſerit: cui ſententiæ vetuſtiſſimus quoque efformandæ pingendæq; Crucis uſus aſtipulatur. Et apud Ægyptios ante Chriſti Nativitatem, quadrangulam fuiſſe crucem atteſtatur Ficinius lib. *De vitâ cælitus comparandâ*; quem citat Ioannes Molanus lib. de pict. ca. 64. Improbabilis igitur eſt Ruffini in Symbolum opinio, quòd Chriſti Crux triangula fuerit.

CAP. CXCII.

In Crucis myſterio Chriſtianis gloriandum.

In cruce gloriandum

CRVCIS *myſterium Iudæis ſcandalum, gentibus autem ſtultitiã* fuiſſe, Apoſtolus enunciat, 1. Cor. 1. Vnde Chriſtianis in Eccleſiæ ortu objici ſolet, quòd hominem ab hominibus inſigni ſupplicio excruciatum colerent, Lactãt. teſte lib. 4. ca. 16. Sed fidelibus idipſum Crucis myſterium ſemper venerationi fuit, quòd ſcirent, vitam & ſalutem noſtram à Crucifixo pendere, Cruciſque paſſionem magna divináque ratione à Domino ſponte electam toleratámque eſſe; in eâque virtutem, & ſapientiam, & veritatem contineri. Vnde Apoſtolus ad Galat. 6: *Abſit mihi gloriari niſi in Cruce Domini.* Et Cyrill. catecheſ. 13. *Crucem* ait, *eſſe gloriam Chriſtianorum.* Chryſoſt. Crucis encomia integra homilia *in Laudẽ ſanctæ Crucis* habita proſequitur. Ruffinus li. 11. hiſt. cap. 29. refert, Ægyptios inter literas ſacerdotales ſignũ Crucis habuiſſe, cujus interpretatio fuerit, *Vita ventura.* Leo ſerm. 5. de paſſ. Domini: *Crux Chriſti potentiſſimum* (inquit) *eſt divinæ miſericordiæ ſacramentũ, & Chriſtianæ ſpei vera & principalis cauſa.* Sermon. 8. ejuſdem laudes deſcribit. & Damaſcen. libr. 4. de Fide cap. 12. Eleganter verò idipſum exſequitur Venantius Fortunatus lib. 2. De beneficiis Chriſti, ubi hymnos illos, quibus tempore Dominicę Paſſionis utitur eccleſia, habet: *Vexilla Regis prodeunt* &c. Item,

Pange lingua glorioſi prælium certaminis,
Et ſuper Crucis trophæo dic triumphum nobilem.

Qui hymni continent dominicæ crucis encomia, fructus, myſteria, & commoda homini per crucem præſtita; quæ variis modis Eccleſia fidelibus inculcare ſtudet. Primùm quidem certorum dierum inſtitutione, quibus Paſſionis Chriſti memoria ſolẽni ritu recoleretur cui: rei Hebdomadam Sanctam deputavit, de qua Rupertus lib. 5. de divin. offic. cap. 9. Chryſ. hom. 30. in Gen. & 88. in Matth.

Memoria Paſſionis Chriſti recolitur.

INSTITVIT prætereà cujuſque hebdomadis *Feriam ſextam*, in qua ſpecialis memoria crucis fieret. Acceſſit poſtea *Inventionis ſanctæ Crucis* feſtum: de quo Ruffin. lib. 10. hiſt. c. 7. & 8. Et Tripart. hiſt. lib. 2. cap. 18. Niceph. lib. 8. cap. 29. Ambroſ. oratione de obitu Theodotii. Cyril. Hieroſolym. in epiſt. ad Conſtantium. Sequutum eſt Heraclii tempore Feſtum *Exaltationis S. Crucis.* de quo Zonaras tom. 3. Annalium. Deinde in aſſiduam myſterii Crucis, beneficiorúmq; per crucem nobis impenſorum memoriam, Eccleſia ſignum crucis, Chriſtique in ea pendentis, in mediis templis erexit, ut rudes & idiotæ viſibili ſigno, pictura, vel imagine fuſa aut ſculpta, jugiter admonerentur recolere Crucifixi ampliſſima dona. Iuxta illud carmen Lactant. de paſſ. Domini:

Feria ſexta.

Inventionis ſanctæ Crucis feſtum.

Exaltationis ſanctæ Crucis feſtum.

Crux in medio Templi.

Gregor. lib. 9. epiſt. 9. Leo ſerm. 8. de paſſ. Dom.

Quiſquis ades, mediiq; ſubis in limina Templi,
Siſte parum, inſontemq; tuo pro crimine paſſum
Reſpice me, me conde animo, me in pectore ſerva.

Cerne

Digitized by Google

Cerne manus clavis fixas, tractóſque lacertos,
Atque ingens lateri vulnus: cerne inde cruorem
Sanguineum, foſſóſque pedes, artúſque cruentos.
Flecte genu, lignumq́; crucis venerabile adora;
Flebilis innocuo terramq́; cruore madentem
Ore petens humili, lacrymis ſuffunde & obortis.

Ex quo Crucis ſingulari honore Gentiles arbitrati ſunt, Chriſtianos Crucem ꝓ Deo habere, ut in Apologetico Tertullianus memoriæ tradidit. *Solet Crux in altari quolibet depingi*, Sozom. lib. 2. hiſtor. c. 2. & tripart. hiſt. lib. 1. cap. 2.

Crux in altari.

In die paraſceves in qualibet Eccleſia Crux ante altare præparata deoſculari conſuevit, primùm à Pontifice ſi adſit, deinde à Presbyteris, diaconis, & ceteris per ordinem, ac demum à populo; Alcuino teſte lib. de divi: officiis.

Crux in die paraſceves deoſculari conſuevit.

Crvx in Proceſſionibus glorioſe præfertur, tanquam militiæ Chriſti vexillum. Nicephor. lib. 13. hiſt. c. 8. Beda lib. 1. hiſt. Anglic. c. 25. ſcribit, Auguſtinum cum ſociis Angliam ingreſſis, prætuliſſe Crucem argenteam, cum imagine Salvatoris in tabulâ depicta, Litaniáſque cecíniſſe pro ſua eorumq; ad quos venerant ſalute.

Crux in proceſſione præfertur.

Ad Crucis deinde honorem pertinet, quòd in viis paſſim collocari ſoleat. Clemens Alexandrinus oratione parenetica ad gentes. Chryſoſtom. oratione *Quòd Chriſtus ſit Deus*, & homil. 55. in Matth. Ruffinus lib. 11. cap. 29. hiſt. refert, unumquemque in poſtibus, in ingreſſu, in feneſtris, in parietibus, in columnis, Dominicæ crucis ſignũ depingere ſolitum. Sozom. lib. 1. cap. 8. Conſtantini mandato Crucis figuram nummis impreſſam eſſe ſcribit, Tripart. hiſt. lib. 1. cap. 5. & 10.

Crux in viis collocatur.

Crux in foribus.

Crux in nummis.

Hvc inſuper pertinet crucis erectio in templorum turribus, ac in medio civitatum. Niceph. lib. 7. cap. 47. refert, Conſtantinum in foro Conſtantinopolitano ſtatuam ſuam ex ære factam erexiſſe, quæ manu dextera malum aureum contineret, in quo crux infixa cum hac Inſcriptione eſſet: TIBI CHRISTE DEVS VRBEM HANC COMMENDO: eidémque Statuæ Ligni Crucis partem impoſuit. Niceph. lib. 8. c. 29.

Crux in turribus.

In honorem quoque Crucis lex inſtituta, ne ſontes cruce plecterẽtur. Lib. 1. Tripart. hiſt. cap. 10. Nicephor. lib. 7. cap. 46. Sedulius in opere Paſchali lib. 4:

Crucis ſupplicium prohibitum.

—Pœnam veſtivit honore,
Suppliciúmque dedit ſignum magis eſſe ſalutis,
Ipſáque ſanctificans in ſe tormenta beavit.

In honorem ſimiliter Crucifixi à Patribus ſexti Concilii vetitum fuit, ne Crux humi pingeretur. can. 73.

In honorem Crucis Reges ſua diademata cruce adornant, Hier. in epiſt. ad Lætam: *Vexilla militum crucis inſignia ſunt, Regum purpuras atque ardentes diadematũ coronas, patibuli Salvatoris figura condecorat. Militum quoque arma ſigno crucis exornantur.* Niceph. lib. 7. cap. 46. Minutius Felix lib. 8. cont. Gentes: *vexilla caſtrorũ, quid aliud quàm inaurata cruces ſunt?*

Crux in Regum coronis.

Crux in militum armis.

In honorem Chriſti Crucifixi, ex auro, argento, gemmis & lapidibus pretioſis Crux efformari conſuevit, eámq; loco labari, quod Imperatori præferebatur, Conſtantinus ſibi præferri conſtituit. Tripart. hiſto. lib. 1. c. 5.

Crux in vexillis.

In honorem Crucifixi, etiam Crux in nubibus fulgore formata Principibus apparuit; ut Conſtantino cum Maxentio cõflicturo. Euſeb. li. 7. hiſt. c. 29. & lib. 1. de vita Conſtãtini, cũ hac inſcriptione: ΕΝ ΤΟΥΤΩι ΝΙΚΑι: IN HOC SIGNO VINCES.

Crux in nubibus.

Eidem cum Byzantinis prœlium commiſſuro iterum apparuit, Niceph. lib. 7. c. 47. Tertiò ſignum Crucis vidit cum Scythis ultra Danubium pugnaturus. Niceph. lib. 8. cap. 32. in triplicis hujus viſionis memoriam Conſtantinum refert, tres maximas æreas cruces Conſtantinopoli ſtatuiſſe cum hac inſcriptione: IESVS CHRISTVS VINCIT. Cyrillus Hieroſolym. in epiſt. ad Conſtantium, ſuo tempore Crucem in cælo coruſcantem pluribus horis viſam ſcribit, quæ Ethnicos etiam ad perhibendum Chriſto teſtimonium commoverit.

Crux ter Cõſtantino apparuit.

Huc etiam pertinet, quòd Venturo ad Iudicium Chriſto ſignum crucis in cęlo apparebit. Matth. 24. Chryſoſtom. hom. 1. de Cruce & Latrone. Cyrill. catecheſi 13. & 15. Damaſc. lib. 4. c. 12.

Crux in cælo apparitura.

In honorem Crucis, Lignum ipſum crucis, in qua Dominus pati dignatus eſt, per univerſum orbem per partes diſperſum eſt, teſte Cyril. catecheſi 4. 10. & 13. Quantus autem honor particulis Ligni Crucis, in qua Dominus pepẽdit, à veteribus Chriſtianis deferri ſoleat, ex Conſtantini facto cõſtat, qui ſuæ ſtatuæ particulam ejus incluſit; ex Greg. Nyſſ.

Crucis Lignum per orbem diſperſum.

in vita Macrinę; ex Paulino epiſt. 11. ad Severum; Gregorio libro ſeptimo epiſtol. 126.

Cruce ſignamur, & omnia ſacraměta cruce peraguntur.

POSTREMO ad Crucis honorem pertinet, quòd nos in omni negotio, veluti armis tutiſſimis, eo ſigno comuniamus: quódque ipſum Chriſtum in eo ſigno repræſentatum ibi veneremur: quódque nulla ſacramentorum diſpenſatio, ſive cõſecrationis aut benedictionis ſpecies abſque crucis ſigno peragatur: ut obſervat Auguſtinus tract. 118. in Ioan. & ſerm. 181. de tempore. Leo ſerm. 8. de paſſ. Domini: *Crux omnium fons eſt benedictionum, omnium cauſa gratiarum.* Cyprianus ſerm. de paſſ. Chriſti: *Figura crucis omnibus ſacramentis largitur effectū. Id ſignum* (ait Auguſtinus) *niſi adhibeatur, ſive frontibus credentium, ſive aquæ, qua regenerantur, ſive oleo, quo Chriſmate unguntur, ſive ſacrificio, quo aluntur; nihil eorum rite perficitur.*

Crux omniū fons benedictionum.

Aug tractat. 118. in Ioan.

CAP. CXCIII.

De effectibus ſigni Crucis.

Signi crucis effectus.

SIGNVM Crucis ad plurima valere, tradunt uno conſenſu Veteres. I. Ad expulſionem dæmonum, ut in Exodo c. 12. figuratum eſt, dum Angelus eas domos præteriit, in quibus poſtem Agni ſanguine oblitum reperit. Ezech. 9. ſimiliter liberi ſunt, in quibus ſignum Thau. Et Apoc. 7. *Signati in frontibus.* Vnde Hieron. ad Fabiolam de veſtim. ſacerdotalibus: *ſignaculo Crucis frõtem tuam crebrò munias, ne exterminator AEgypti in te locum reperiat.* Auguſt. lib. 12. cont. Fauſt. cap. 30. & tract. 50. in Ioan. Nazianzen. oratione 1. in Iulianum refert, ipſum ſubito terrore correptum, ex conſuetudine facto Crucis ſigno dæmones fugaſſe. Lactant. libr. 4. cap. 27. II. Crucis ſignum homini præſidio eſt adverſus tentationum inſultus. Nam *quod in navi malum, hoc in Eccleſia Crux eſt.* III. Crucis ſignum incantationibus medetur. *Crux domini* (ait Martialis epiſt. 8.) *armatura noſtra invicta eſt contra Satanam.* Athan. de human. Verbi: *Signo crucis omnia magica compeſcuntur.* IV. Crucis ſignum pellit morbos, & quaſvis infirmitates humanas. Nicephorus lib. 18. hiſtor. cap. 20. ſcribit, crucis ſignum atramento in frontibus Turcorum depictum, à peſtis contagio eos liberaſſe. V. Crucis ſignaculum adverſus feras, venenatóſque morſus adjuvat: de quo exemplum vide Tripart. hiſtor. libr. 9. cap. 46. VI. Crucis ſignum vim ignis, impetúmque aquarum repreſſit, Hieronymo teſte in Vita Beati Hilarionis. VII. Crucis ſignum adverſus pericula imminentia valet. Vnde Tertullianus lib. De corona militis: *In omni negotio frontem ſignaculo crucis tere.* Prudentius hymno 6. Cyrillus libr. 6. in Iulianum. VIII. Crucis ſignum Conſolationis, bonæ Spei ac fiduciæ plurimum confert morituris. Vnde gravi morbo preſſis, necnō ſontibus, dum ad ſupplicii locum deducuntur, Crucis ſignum oculis objici conſuevit, ut in Crucifixi meritis, amore ac miſericordiâ ſpem ſuam collocare admoneantur. IX. Crucis ſignum Crucifixi beneficia proponit, continuóque inculcat. Hinc ubique Cruces figi ſolent, in viis, cæmiteriis, turribus; & Epiſcopi de collo Crucem pendentem geſtant.

Expulſio dæmonum.

Repreſſio tentationum.

Incantationum.

Sanat morbos.

Munit cōtra feras & venena.

Reprimit vim ignis.

Liberat ab imminente periculo.

Confert fiduciam.

Chriſti beneficia oculis obiicit.

Cur non omnes effectus crucis ſentiant

CVR verò paſſim non omnes prædictos crucis effectus experiantur, Rupertus in Leviticum libr. 1. cap. 33. docet. *Ideo* (inquit) *non omnes ſignaculo Crucis utentes vim ejus ſentiunt, quoniam licet Crucis ſignum in fronte gerant, non tamen in corde Crucifixum habent. Etenim Crucem non ſimpliciter digito in corpore, ſed magnâ fide in corde formare oportet.* Nam *ſi hoc modo impreſſeris* (ait Chryſoſtomus homil. 55. in Matth.) *nullus dæmonum, cùm haſtam videat, qua letale vulnus accepit, congredi tecum audebit.*

CAP. CXCIV.

De modo efformandæ Crucis.

Crucis efformandæ modus.

FIDELES ſignaculo Crucis ſe conſignantes, manum dexteram junctis ſimul digitis extenſam ducũt à capitis vertice ad umbilicum uſque; ut eo ritu profiteantur, Dei Filium de ſummo cælorum in Beatæ Virginis uterum deſcendiſſe. Deinde à ſiniſtro brachio uſque ad dexterum; ut cauſam Incarnationis VERBI fuiſſe ſignificent, ut à ſiniſtra ad dexteram, à maledictione ad benedictionem transferret, atque ex hædis oves efficeret.

Miſſale Romanum in traditione rituū Miſſæ. Matth. 25.

POTEST addi ex Innocentio III. lib. ſecundo de Myſter. Myſſę. capite quadrageſimoquarto, alia non minùs pia conſideratio.

Græci, ex quo ab Eccleſia Romana

ſeceſſe-

Digitized by Google

ſeceſſerunt, ſignum Crucis à dextera ad lævam ducentes, finiunt: eo ritu volentes confirmare ſuam hęreſim, qua Spiritum ſanctum ad Patris ſiniſtram, veluti minorem aſſidere contendunt. Contra quos Catholici tribus digitis ſignum Crucis efformare ſolent, ad ſignificandum Trinitatis myſteriũ, quod indicatum fuiſſe videtur Iſaiæ 40: *Quis appendit tribus digitis molem terræ?* Inchoant verò Patrem nominantes Crucem à capite, ut Patrem omnium bonorum, etiam aliarum divinarum perſonarũ fontem eſſe denotent. Deinde tres primos dexterę manus digitos Filii nomen pronunciantes, demittunt, grata memoria Incarnationem VERBI pro nobis factam recolentes: Nomen autem Spiritus ſancti aſſciſcentes, manum ducunt ad lævam & ad dexteram pectoris partem, ut eum à Patre & Filio perſonam diſtinctam, attamen utrique conſubſtantialem procedere deſignent. Finiunt autem eam conſignationem ad dexterã, quia in ſcripturis dextera perfectionem notat, ad quam nobis ſemper tendendum ſit. Vnde intelligitur, totius fidei noſtræ compendium, in hac una Cruce ſignandi ratione contineri. Hîc enim VERBI Incarnatio, hîc Chriſti Paſſio, hîc Paſſionis cauſa, hîc ſimul Spes noſtræ vocationis, Extremum Iudicium, hîc myſterium Trinitatis, hîc Pater, qui nos creavit, Filius qui nos redemit, Spiritus ſanctus, qui nos ſanctificavit.

Crucis ſignaculum fidei compendium continet.

CAP. CXCV.

Contemptus Crucis ad Chriſti contemptum ducit.

QVANTVM venerationis ab initio Chriſtianæ fidei omnes pii detulerunt cruci, tantum ſtudii ad evacuãdam Crucis gloriam impenderunt Iudæi, Pagani & hæretici. Quod fore prædixerat Simeon Lucæ 2: *Et erit hic in ſignum, cui contradicetur*; quoniam *crux Chriſti Iudæis eſt ſcandalum, Gentibus ſtultitia.* Hęreticis autem Crux ſcopus eſt cõtradictionis, ut in ſeculi noſtri hæreticis adimpleri perſpicimus, qui vivificum Dominicæ Paſſionis vexillum ita oderunt, ut illud è templis omnibus exturbaverint, è viis publicis & domibus privatis ejecerint, atque prorſus ex hominum memoriâ tollere moliantur; nõ alios per hos ſuos miniſtros agente diabolo, quàm ut Chriſtum Crucifixum, totúmq; redemptionis myſterium obſcuret, penitúſq; tandem aboleat. Crucis equidem contemptus ad Crucifixũ ſpernendum manu ducit. Sublato enim Crucis ſignaculo, nulla Crucifixi mentio, nulla beneficiorum per Crucẽ partorum grata recordatio remanebit. Extinctâ verò Paſſionis, & per eam factæ redemptionis memoria, & obſcurato vel evacuato noſtræ liberationis precio, quæ ſalutis, beatæque vitæ conſequendæ ſpes in nobis ſupererit? qua ſublata quid reſtat, niſi ut homines deſperantes ſe in omnia vitiorum genera Dei timore abjecto præcipirent? ſicut in Polonia & Tranſilvania novis Arianis accidit, qui Crucifixum eſſe verum Deum negãtes, ad Mahometicas nænias amplectendas facilè delabuntur. Quare noſtri Sectarii verè inter inimicos Crucis Chriſti (de quibus ad Philipp. 3. Apoſtolus) reponendi ſunt, quorum nonnulli Iulianũ Apoſtatam impietate ſuperantes, affirmare non verentur, Magiam exerceri, dum fideles ſe Cruce ſignant. Ille tanquam probrum Chriſtianis objiciebat, quòd Crucis Lignum adorarent, illiúſq; in fronte, atque ante domos imaginem depingerent: cujus impias nænias refellit Cyrillus Alexandrinus lib. 6. in Iulianum, oſtendens, fideles Crucis ſigno ad omnes dæmonum inſultus perfringendos ſemper fuiſſe uſos: necnon in Cruce gloriationem conſiſtere, ſalutem adferentem. Quam agnoſcens Apoſtolus dicebat: *Abſit mihi gloriari, niſi in Cruce Domini.* In qua ipſi quoque Angeli legũtur gloriati, Marci 16: *Ieſum quæritis Nazarenum Crucifixum; ſurrexit.* non aiunt: Ieſum quæritis Dominum noſtrum, ſed *Ieſum Crucifixum*; non erubeſcentes, ſed confitentes crucem, & Crucifixi virtutem. Quinimo Chriſtus ipſe ſuam Crucem adeò non erubeſcit, ut tanquam ſui Triumphi inſignia cunctis gentibus ad judicium congregatis eam ſit oſtẽſurus, ut Matth. 24. dicitur: *tunc apparebit ſignũ Filii hominis in cælo.* Vnde liquet eos, qui Crucem oderunt, inimicos eſſe Crucifixi: quales ſunt, qui Crucem non venerandam, ſed confringendam contemnendámque docent; idipſum ſtrenuè, quando impunè poſſunt, exſequentes. Quos perſtringit Auguſtin. in Pſal. 141. uſque adeò non inſultandum Crucifixo, neque de Cruce erubeſcendum, ut Crux nunc videatur in frontibus Regũ. Et in Pſalm. 46. irridentes Chriſti cru-

Hoſtes Chriſti crucis ſignũ oderunt.

1. Cor. 1.

Crucis contemptus ad Chriſti contemptum ducit.

Stapleton. in prompt. Cathol. dom. infra octavam nat. Domini. Hoſius lib. 1. de fide, c. 10.

Angeli crucifixum confitetur, eiuſque virtutẽ.

Chriſtus crucis ſignum nõ erubeſcit.

Irriſio Heliæi, & Noë, adumbravit irriſionem Christi.

cem, ſimiles eſſe oſtendit inſultantibus Elizeo, his verbis: *Aſcende Calve*; ideoq; à dæmonibus, ſicut pueri à beſtiis, devorari. Idipſum in irriſione Noë per maledictum Cham facta, Gen. 9. adumbratum fuit. *Abſit itaque nobis gloriari, niſi in Cruce Domini*; in quo ſolo fiducia ſpeſq; ſalutis collocanda. Nec pudeat vexillum Christi triumphantis, inſigniáque de cælo deſcendentis, cùm in Proceſſionibus præferuntur, ſubſequi, nóſque Crucifixi Domini ſervos militeſq; profiteri.

Galat. 6.

Qui vexillũ Crucis in Proceſſione ſequuntur, ſe Christi ſervos profitentur.

Cap. CXCVI.

Mortuus.

Mortuus fuit Christus.

FIDES Catholica docet, Chriſtum pro nobis non ſolùm paſſum, crucique affixum fuiſſe, verùm inſuper verè mortuum; id eſt, Animam à corpore ſeparatam, unionémque partiũ eſſentialium, Animæ ſcilicet & corporis diſſolutam ex-ſtitiſſe: in cujus unionis diſſolutione corporalis mortis ratio cõſiſtit. Quod apertè atteſtantur Evangeliſtæ. Ioan. c. 19. *Inclinato capite emiſit ſpiritum.* Matth. 27: *Clamans voce magna, emiſit ſpiritum.*

Mors in diſſolutione unionis corporis, & animæ conſiſtit.

NON defuerunt hæretici, qui Chriſtum verè mortuum negaverunt, ut refert Damaſcenus lib. 3. de Fide cap. 28: idque vel, quia in Chriſto veritatem humanæ naturæ, aut corporis paſſibilis nõ agnoverunt; vel quòd indecens putarint, Deum mori aut certè, quòd Chriſti corpus ex vi unionis factum eſſe impaſſibile arbitrati ſint. At verò Fidei Articulus eſt, Chriſtum verè mortuum fuiſſe, ut nos à peccati, & ab æterna corporis & animæ morte redimeret. Iuxta illud Rom. 4. *Mortuus eſt propter delicta noſtra.* Quod quidem convenientiſſimum fuiſſe ad manifeſtationem divinæ virtutis & ſapientiæ, ſubjectis rationibus oſtendi poteſt. I. Quia decẽtiſſimus pro alio ſatisfaciendi modus eſt, ſi quis pœnam ei debitam pro eo luat; juxta illud Petri epiſt. cap. 3. *Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt.* Et 2. Corinth. 5. *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*; id eſt, hoſtiam pro peccato. II. Mors ultrò ſuſcepta pro alio, charitatem immenſam Chriſti commendat. *Majorem* enim *nemo charitatẽ habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Ioan. 15. & Rom. 5: *Charitatem ſuam Deus in nobis commẽdat, quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* Ambroſ. lib. 3. offic. cap. 12. refert, Pythagoreum quendam capitis damnatum pro ſe vadẽ mortis obtuliſſe, niſi præſcripto die rediret: cúmq; fidem ille ſervaſſet, factum iſtud tam admirabile viſum Tyranno Dionyſio, ut ſibi utrumq; in amicitiam aſſciſceret. Et Philoſophorum gymnaſia ob idipſum Damonem & Pythiam, quibus charior fuit amicitia, quàm vita, in cęlum laudibus efferunt. At horum Philoſophorum factum longè Chriſtus ſuperavit, qui pro inimicis ad mortem ultrò ſe obtulit, ut à juſta mortis ſententia eos liberaret, vitámq; perpetuam eis acquireret. vide Auguſtinum concione 2. in Pſalm. 36. Et cap. 7. Medit. vbi Chriſti charitatem exaggerat. III. Chriſtum mori conveniebat, ad humanæ naturæ veritatem demonſtrandam. Si enim abſque intermedia morte in cælũ aſcendiſſet, phantaſticũ corpus habuiſſe crederetur. IV. Chriſtum mori decuit, ut nos mortem contemnere doceret; juxta illud Hebr. 2. *Vt liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti.* V. Vt ſua morte mortem deſtrueret, & ſimul eum, qui mortis habebat imperium; id eſt, diabolum. Iuxta illud Oſeæ 13: *Ero mors tua, ô mors. Ero morſus tuus inferne.* Et, 1. Cor. 15. *Vbi eſt mors victoria tua? Abſorpta eſt mors.* Quemadmodum enim draco ſumpta maſſa ei à Daniele parata diruptus eſt: ita mors Chriſtum abſumendo abſorpta eſt; quia ſtimulus mortis, ſcilicet peccatum) abolitus fuit. VI. Vt corporaliter moriendo, nobis exemplum præberet ſpiritualiter moriendi peccato, & poſtea ſemper iuſtè vivendi; ut ad Rom. 6. Apoſtolus latè proſequitur: *Si enim complantati* &c. VII. Vt à mortuis reſurgendo ſuam in mortem potẽtiam oſtenderet, nobiſque certam reſurgendi ſpem tribueret; ut Apoſtolus 1. Cor. 15. deducit: *Si Chriſtus reſurrexit à mortuis, quomodo quidam in vobis dicunt, quod Reſurrectio mortuorum non eſt?* VIII. Chriſtum mori decuit, ut non ſola potentia, ſed iuſtitia nos à peccatis & morte liberaret, illud pœnæ genus luẽdo, cuius homo reus erat; iuxta illud Apoſtoli Galat. 3. *Chriſtus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum.* IX. Mori decuit, ut Deum oblatione prẽſtantiſſimi ſacrificii placaret. Cùm enim Chriſtus nihil ſeipſo acceptius Deo poſſet offerre; *tradidit ſeipſum pro nobis hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis.* Epheſ. 5.

Christum mori decuiſſe variis rationibus oſtenditur.

Mors pro alio ſuſcepta charitatem cõmendat.

Pythagorici fides in amicum.

Amicitia charior vita.

Valer. Max. lib. 4. c. 7.

Christus amicitiam Philoſophorum longè ſuperavit, moriendo pro inimicis.

Hebr. 2.

Danielis 15.

POSTRE-

Chriſtus morte ſua novum Teſtamentũ confirmavit.

POSTREMO Chriſtum mori decuit, ut novum Teſtamentum confirmaret. Teſtamẽtum enim morte confirmatur. Galat. 3. & ubi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris, Hebr. 9.

CAP. CXCVII.

De beneficijs Morte Chriſti exhibitis.

In octo mala homo per peccatum incidit.

CHRISTI mors ab omnibus incommodis liberat, quæ genus humanum peccati merito incurrerat. Sunt autem octo præcipuè mala, in quæ homo per peccatum inciderat. I. eſt, quòd à Dei gratia & amicitia excidens, ejuſdem iram & inimicitiam incurrerat. *Odio* enim *eſt Deo impius & impietas ejus.* Sapien. 14. Iſa. 59. *Peccata veſtra diviſerunt inter vos & Deum veſtrum, & prohibuerunt bonum à vobis.* Pſalm. 6. *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem.* Eccle. 12. *Altiſſimus odio habet peccatores.* II. eſt, quòd homo per peccatum à regno cælorum excludatur: dicente Domino: *Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo.* III. eſt, quòd peccatum non ſolùm à regno Dei excludat, ſed etiam ad æterna Gehennæ ſupplicia deducat. *Stipendium* enim *peccati mors*, Rom. 6. non ſolùm corporis (Rom. 5.) ſed etiam animæ: non tãtùm temporaria, ſed etiam ſempiterna. Quam Ioannes (Apoc. 21.) *ſecundam mortem* vocat. Matth. 25. *Diſcedite in ignem æternum.* IV. eſt, quòd per peccatum homo poteſtati diaboli tradatur, à quo veluti juſtitiæ exſecutore & tortore captivus tenetur. 2. Timoth. 2. *Qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Ioan. 8. 1. Pet. 2. Vincula porrò diaboli, quibus captivos detinet, Cupiditates variæ ſunt honorum, opum & voluptatum, per quas Serpens peccatores ad illicita vehementer pertrahit, non cogendo voluntatem, ſed invitando, ſuadendo, ſuggerendo, decipiendo, & perſuadendo. Præcipuum autem diaboli vinculum eſt, peccandi conſuetudo. Hæc enim hominem potentiſſimè à rebus divinis abducit, & ad illicita rapit ac impellit, ſecundùm illud Prover. 5. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.* V. Peccati nocumentum eſt, quòd hominem maculet, impurum atque deformem reddat. juxta illud Hiere. 2. *Maculata es in iniquitate tuâ coram me.* Ezech. 16. *Abominabilem feciſti decorem tuum.* Ozeæ 9. *Abominabiles facti ſunt, ſicut ea quæ dilexerunt.* Pſalm. 118. *Beati immaculati in viâ.* Pſalm. 14. *Qui ingreditur ſine maculâ.* Cantic. 4. *Macula non eſt in te.* Epheſ. 5. *Sine maculâ & rugâ.* 1. Corin. 6. *Abluti eſtis, ſanctificati eſtis.* Hebr. 2. *Purgationem faciẽs veterum delictorum.* Apoc. 14. *Sine macula enim ſunt.* VI. eſt, quòd homo cæcus peccato efficiatur, ut *in tenebris ambulare* dicatur. Prover. 4. *Via impiorum tenebroſa.* Pſalm. 81. *In tenebris ambulant.* Epheſ. 4. *Tenebris obſcuratum habentes intellectum.* VII. eſt, quòd peccatum hominem ad pietatis officia infirmum reddat. Vnde *ſaucius* dicitur, Lucæ 10. Iſaiæ 1. *Omne caput languidum.* Hinc tanta naturæ humanæ peccato vitiatæ infirmitas, ut ſine cæleſtis gratiæ præſidio integritatem ſuam tueri nequeat. Iuxta illud Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Sicut enim ſi à cadavere myrrham ſemoveris, cõtinuò putreſcet: ita ſi divinæ gratiæ auxilium ab hominis anima detraxeris, mox ſuo pondere deficiet. VIII. peccati incommodum eſt, quòd ſpiritualem inducat mortem, juxta illud Iacobi 1. *Peccatum cùm conſummatum fuerit, generat mortem.* & 1. Cor. 15. *ſtimulus mortis peccatum*; quoniam dum per conſenſum ad interiora cordis tranſit, Dei charitatem, quæ animam vivificabat expellit, atque hominem à Deo, à quo vitalem ſpiritum ſanctitatis hauriebat, dividit, ac proinde animam occidit; non ſecus, quam corpus interficit, qui animam ab eo ſeparat.

Chriſti mors liberat à malis, quæ peccatũ invexit.

Conſuetudo peccandi maximum vinculum.

Peccati incommoda.

Peccatũ hominem ad bona operanda infirmũ reddit.

Peccatũ animam occidit, tollendo charitatem quæ vivificat.

Mors Chriſti nos à malis peccato invectis liberat.

A QVIBVS omnibus malis Chriſti morte liberati ſumus. Nam *reconciliati Deo ſumus per mortem Filij.* (Rom. 5.) quæ peccati remiſſionem operata eſt, odiique cauſam ſuſtulit; qua ſublatâ Deus nos diligit, nobiſque gratiam & gloriam, ceteraque munera, quæ ſuis electis conferre ſolet, liberaliter impertit. Siquidem Dei diligere, eſt bona dare: ſicut odio habere, nihil aliud eſt, quàm ſupplicia velle irrogare. Hujus reconciliationis per Chriſtũ factæ inter Deũ & hominem frequẽter Apoſtolus meminit, ad Rom. 5. 2. Corint. 5. Epheſ. 2. Coloſſ. 1. Fuit autem Chriſti mors reconciliatio mundi, quatenus ſacrificium Deo acceptiſſimum exſtitit, cujus effectus eſt, placare Deum, propitiumque reddere.

Digitized by Google

Mors Chriſti quatenus ſatisfactoria, directè à morte perpetua liberat; quatenus verò meritoria, indirectè.

Præterea Chriſti mors nobis cælum aperuit, quemadmodum homicida ſummo Pontifice defuncto ex civitate refugij in ſuam domum redire poterat. Nume. 35. Hebr. 10. *Habemus fiduciam in introitu Sanctorum.* & cap. 9. *Aperuit ſanctorum viam.*

Deinde mors Chriſti nos ab æterna damnatione liberavit, directè quidem, in quantum ſatisfactoria, indirectè verò, quatenus remiſſionis peccatorum cauſa meritoria fuit. De qua ſatiſfactione Pſalm. 68: *Quæ non rapui, tunc exſolvebam.* Iſa. 53. *Verè languores noſtros ipſe portavit.* 1. Pet. 2. *Ipſe peccata noſtra in corpore ſuo ſuper lignum portavit*, quia pœnas nobis debitas luit.

Ioan. 12. Ioan. 14. Ephef. 6. Apoc. 20.

A diaboli verò poteſtate nos Chriſti mors liberavit, dum remiſſionem peccatorum nobis obtinuit, quorum merito illi velut tortori eramus traditi: ac inſuper nos ſuæ gratiæ donis roborans & muniens, ut diabolo reſiſtamus, imò eum vincamus. Nam Principem hujus mundi Dominus vicit, & alligavit, impediendo, ne tantum noceat quantum poſſet, vi, dolo, fraudibus. Iuſtè ſiquidem captivos ſuos diabolus amiſit, quia Chriſtum innocentem, nullum mortis meritum habentem, per ſuos miniſtros occidit; ut proſequitur Auguſt. lib. 13. de Trinit. cap. 14. De qua Chriſti contra diabolum Victoriá diſſerit Apoſtolus Coloſſ. 2. *Spolians principatus & poteſtates traduxit confidenter, palàm triumphans illos in ſemetipſo*; id eſt, Chriſtus virtute Sanguinis ſui malignos ſpiritus devictos imperio exuit. Nam eos, qui illis ſerviebant eripuit, ſibique ſubjecit, ut non ampliùs diabolo tanquam principi, ſed Crucifixo cultum exhiberent; dæmoneſque ita denudatos poteſtate, more victoris triumphantis ſpectádos omnibus propoſuit. Nam fideles in nomine Iesv Nazareni Crucifixi dæmonia fugant, & rugire faciunt, eorumque infirmitatem & vilitatem rident.

Coloſſ. 2.

Deniqve Chriſtus ſua morte labes peccatorum noſtrorum deterſit, lavans nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Apoc. 1. Similiter fidei dono tenebras infidelitatis mentis illuminat, & languores noſtros ſanat, diffundendo ardẽtem in cordibus noſtris boni amorem, quo fiat, ut non ſolùm velimus bonum, ſed etiam ut magno ſtudio perficiamus.

Apoc. 1.

Act. 13.

Ac poſtremò Chriſtus nos ſua morte vivificat, illius merito hîc vitam gratiæ, & poſtea illam æternam Gloriæ conferendo. *Sicut* enim *in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes vivificabuntur.* 1. Cor. 15. Et ſi mors regnavit per unum, multò magis abundantiam gratiæ & juſtitiæ accipientes in vita, regnabunt per unum Iesvm Christvm, Rom. 5. Quod explanans Auguſt. lib. 1. de peccat. merit. cap. 9. *Ille*, ait, *in quo omnes vivificabuntur, præterquam quòd ſe ad juſtitiam imitantibus præbuit exemplum, dat etiam ſui Spiritus occultiſſimam fidelibus gratiam, quam latenter infundit & parvulis.*

Cap. CXCVIII.

Quomodo Chriſti Paſſio ſupradictos effectus operata ſit?

Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 7.

Cvm Eccleſiæ caput ſimul cum ſuis membris una quædam myſtica perſona fiat, conſequitur, Chriſti opera membris omnibus quodammodo eſſe communia, in eiſque non phyſicâ, ſed morali actione operari, pro ipſis ſatisfaciendo, merendo, impetrando prænumerata beneficia. Quemadmodum enim in unius Adæ voluntate (in quo totum genus humanum, tanquam in radice, ſubſiſtebat) totius humani generis voluntas quodammodo latebat, ita ut eâ bene aut malè utendo, non ſoli ſibi prodeſſet aut noceret, ſed toti etiam propagini, omnibuſque & ſingulis ex ipſo ſeminali ratione generandis: ita Chriſti Capitis Eccleſiæ actiones non ſibi tantùm, ſed etiam membris, hoc eſt, omnibus per fidem & Sacramenta ei incorporandis profuerunt, ut Apoſtolus ex profeſſo docet ad Rom. 5. *Sicut per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi; ita & per unius* (Chriſti) *obedientiam juſti conſtituentur multi:* oſtendens, quòd ſicuti per unius Adæ peccatum in deterius omnes ſecundùm corpus & animam immutati ſumus; ita & per unius Chriſti obediẽtiam totus homo ſecundùm corpus & animam reparetur. Quare ſicut Adam Dei ordinatione veluti hominum caput, pro ſe totáque poſteritate Legem acceperat, cui eodem modo promiſſio juſtitiæ, comminatioque mortis facta erat, per tranſgreſſionem divini pacti de condigno meruit non ſolũ ſibi, ſed etiam poſteris ſuis odium

Meriti atque peccati nulla phyſica, ſed moralis tantùm eſt cauſa.

Actiones Chriſti quodãmodo ſunt totius corporis myſtici.

&ini-

Chriſti paſſio nobis per modum meriti profuit.

& inimicitiam Dei: ita Chriſtus Eccleſiæ Caput ex Dei ordinatione ſuis operibus, non ſolùm ſibi, ſed etiã omnibus ſuis membris de condigno meritus eſt. Ad quale meritum ſex requiruntur.

Sed ad meritum neceſſaria.

I. ut actus meritorius honeſtus ſit, Deoque placens. II. ut ſit actus liber: nam per naturalia vel neceſſaria neque meremur, neque demeremur. III. In opere meritorio condignitas, ſeu proportio ad præmium neceſſaria eſt. IV. Ex parte perſonæ merentis neceſſarium eſt, ut Deo grata ſit. V. ut perſona viator ſit, hoc eſt, tendens ad beatitudinem in corpore paſſibili. Vnde Chriſtus tamdiu mereri potuit, quamdiu in corpore paſſibili vixit: eatenus enim aliquo modo in beatitudinem tendebat, & ſcientia infuſa Deum amabat. nam quatenus ex viſione beatifica Deum amabat, non merebatur.

Chriſtus ſcientia infuſa Deũ amãdo merebatur.

VI. conditio ex parte Dei neceſſaria eſt, ut ſcilicet pactum ſeu promiſſio mercedis ſub conditione operis intercedat.

Ad meritum de condigno requiſita.

Cùm enim Deus omnium abſolutus ſit Dominus & Supremus, nullus ſecluſa ipſius promiſſione illum ex juſtitia obligare poteſt. Sed poſita promiſſione, ſi ſimplex ſit, abſque conditione operis, inducit obligationem, non juſtitiæ, ſed fidelitatis: ſi autem promiſſio ſit oneroſa ſub operis cõditione, inducit obligationem juſtitiæ. Deus enim tunc acceptat meritum, & retribuit præmium.

Promiſſio Dei quæ fidelitatis, quæ juſtitiæ obligationem inducat.

2. Tim. 4. Rom. 4.

Vnde in ſcriptura merces ſanctorum vocatur *Corona juſtitiæ*, *Stipendium*, *Retributio*. Hebr. 6. *Non eſt injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri.* Matth. 20: *Nonne ex denario conveniſti mecum? Tolle quod tuum eſt.* Fuiſſe autem hujuſmodi ordinationem divinam etiam reſpectu operum Chriſti à Deo conſtitutam, evincunt Scripturæ, in quibus Chriſto merces ſub operis conditione proponitur. ut Iſa. 53. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum &c.* Pſal. 2. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Et Concil. Triden. ſeſſ. 6. cap. 7. docet, Chriſtum eſſe cauſam meritoriam noſtræ juſtificationis, ac proinde gratiæ atque gloriæ.

Chriſtus mereri ab initio conceptionis incepit.

INCEPIT porrò mereri Chriſtus ab initio ſuæ conceptionis, & abſque ullâ intermiſſione continuavit mereri uſque ad inſtans mortis. Non tamen in ſtatu virtutis aut meriti profecit, ut ſcilicet fecerit per ſubſequens unum opus debitum eſſe aliquid priùs indebitum; ſed crevit numero meritorum, atque pluribus operibus, varijs titulis & modis idem ſibi deberi fecit.

Chriſtus idẽ ſibi debitum pluribus titulis efficit.

Quodlibet enim Chriſti Viatoris opus, per ſe ſufficiens fuit ad omne præmium obtinendum; ſed ex divino pacto & ordinatione factum eſt, ut tota Chriſti vita ad integrum jus obtinendum, quaſi per modum unius meriti in Chriſti morte cõſummandi, ordinaretur. Vnde in ipſa morte plenum & perfectum jus ad omnia præmia, quæ ſub meritum cadunt, acquiſivit. Vnde in morte cum vitâ terminatum eſt Chriſti meritum, conſummataque eſt incarnationis Oeconomia, redemptioque noſtra perfecta fuit.

Omnia Chriſti merita per modũ unius morte conſummandi, Deo oblata. Chriſtus in mortis inſtãti mereri deſiit.

Poſtea verò non redimit, ſed redemptionis factæ precium nobis applicat; ſicut docet Apoſtolus ad Hebr. 9. & 10. Chriſtum una ſui oblatione conſummaſſe in ſempiternum ſanctificatos; de cetero autem exſpectare exſecutionem ſeu effectum ſuæ hoſtiæ, donec ponantur inimici ejus ſcabellum pedum ejus; id eſt, omnes impij pleniſſimè Chriſto ſubjiciantur. Quod fiet in die noviſſimi judicij.

Chriſtus in morte noſtrã redemptionẽ cõſummavit quoad meritum, ſed poſtea applicavit pretium.

Quare Chriſtus nunc orando non efficit ſibi rem deberi quam poſtulat, ſed potiùs exigit, quod titulo juſtitiæ præcedentibus ſuis meritis debitum eſt: ſicut mercenarius exigit mercedem ſibi ex pacto propter labores factos debitam. Chriſti ergo in cælis interpellatio, non ſubmiſſa eſt merentis poſtulatio, ſed mercedis ſibi debitę perpetua quædam exactio. Hinc ſequitur, Chriſtum per vulnus lateris illati poſt mortem, per deſcenſum ad inferos, per reditum ad corpus, per confirmationem diſcipulorum poſt reſurrectionem, per interpellationem in cælis non mereri, id eſt, non acquirere jus juſtitiæ, nec ſatisfacere, quia ſtatus merendi tranſiit: attamen, quatenus vivẽs Chriſtus prævidit, & liberè acceptavit, obtulitque pro nobis vulnera, ſanguinemque qui ex eo poſt mortem defluxit; eatenus meruit, illáque in noſtræ redemptionis precium ceſſerunt.

Quomodo lateris apertio meritoria fuerit.

Quæ quidem redemptio Chriſti morte facta dicitur, ut erat in fieri, non in facto eſſe. In inſtanti ſiquidem mortis, cum vita ejus finitum eſt meritum.

Mors Chriſti ut erat in fieri, nos redemit.

Sibi porrò Chriſtus meruit corporis immortalitatem, nominis glorificationem, & gentium donationem; quia licet hæc ei debita eſſent ratione hypoſtaticæ unionis, attamen novo titulo juſtitiæ, ſibi hæc debita tanquam operum mercedem effecit, ut ſcriptura indicat ad Philip. 2. *humiliavit ſemetipſum; propter quod exaltavit &c.*

Quæ Chriſtus ſibi meruerit.

Digitized by Google

vit &c. Apoc. 5. *Dignus eſt agnus accipere virtutem & dignitatem.* Iſa. 53. *Pro eo quòd laboravit, videbit & ſaturabitur.* Pſal. 109. *De torrente in viâ bibet, propterea exaltabit caput.* Trifariam enim acquiri meritum poteſt. I. ſi ex indebito fiat debitum: ut gratis juſtificato per bona opera vita æterna fit debita. II. ſi quod debetur, amplius debitum efficiatur: ut juſto proficienti augmentum gratiæ. III. dum id, quod uno titulo debetur, alia ex cauſa, pluribúſque titulis debitum redditur: ut parvulo baptizato, hæreditas vitæ æternæ filiationis ſeu adoptionis titulo eſt debita; ceterùm ſi juſta poſtmodum opera exerceat, vita æterna etiam titulo mercedis acquiretur. Sic ergo Chriſtus moriendo, quod ſibi uno modo debebatur, pluribus titulis ſibi debitum effecit. Quemadmodum verò Chriſti mors per modum meriti ſalutem noſtram operata eſt, ita quoque per modum ſatisfactionis, quæ nihil aliud eſt quàm æquivalentis pro commiſſa injuria redditio: dum videlicet quis offenſo id exhibet, quod æquè vel magis diligit, quàm offenſam oderit; ſive id per voluntariæ humilitatis paſſionem aut diſciplinam, ſive per juſti precij ſolutionem fiat.

Tripliciter fit aliquid debitum.

Chriſti mors etiã per modum ſatisfactionis operatur.

Satisfactio eſt iniuriæ compenſatio.

Differt autem Satisfactio in eo à Merito, quòd Satisfactio præſupponat debitum in eo, qui ſatisfacit, aut ſaltem in eo, pro quo ſatisfit: Meritum autem nullum præſupponit debitum, quinimo alium ſibi debitorem efficit.

Satisfactionis & meriti diſtinctio.

Porro quemadmodum varia debitorum ſunt genera, ita & varij ſatisfaciendi modi. I. debitum ex ſuperioris præcepto naſcitur, quod ſolvitur per obedientiæ exhibitionem. II. debitum ex accepto beneficio natum, per gratiarum actionem ſolvitur. III. debitum oritur ex quantitate meritorum, cui per juſtam diſtributionem honoris aut præmij ſatisfit. IV. naſcitur debitum ex mutuo contrahentium conſenſu; ut in venditione, emptione, locatione, mutuo: huic ſatisfit, dum id, de quo conventum eſt, præſtatur. V. debitum naſcitur ex alieni oblatione; ut in homicidio, furto, ſtupro: quod debitum æquivalentis reſtitutione perſolvitur. VI. debitum ex injuriæ illatione, ſuperioriſque juſta offenſione promanat; cujuſmodi debitum perſolvitur condignas luendo pœnas. Hujus generis debitũ humanum genus in Deum peccando contraxerat, dum inobediẽs ac rebellis primus parens exſtitit. Proinde ſatisfieri Deo per humilem ſubjectionem, ademptique honoris, injuriæque factæ reparationem oportebat: quod quidem duobus modis fieri poterat, ſcilicet tantum præſtando, quantum offenſi benevolentiæ miſericordiæque ſatis eſt; aut tantum faciendo, quantum juſtitiæ exacta ratio poſtulat, ut ſit æqualitas rei ad rem, & adæquatio rei quæ ſolvitur ad id, quod debetur: veluti dum tanta ſubjectio rependitur, quanta elatio præceſſit; aut tantus honor, quantus fuit contemptus. Priore modo creatura pura pro genere humano ſatisfacere potuiſſet. Nam ejus mortem pro ſufficienti precio miſericorditer Deus acceptare poterat, illiuſque intuitu commiſſam in ſe injuriam condonare. Sed poſteriore modo ſecundùm rigorem divinæ juſtitiæ, precium æquivalens offerendo ſatisfacere Chriſtus ſolus potuit, qui cùm verus eſſet Devs & Homo, precium ratione dignitatis perſonæ Deo infinitum obtulit; putà ſeipſum, ſuam vitam, humilitatem, obedientiam, charitatem, patientiam, flagella, ſanguinem, voluntariam deniq; mortis paſſionem. Quam certè Patri exhibendo plus divinæ juſtitiæ ſatisfecit, quàm ſi univerſum genus humanum ſempiternas lueret pœnas. Ideoque juſtitiæ Dei vindicativę pleniſſimè ſatisfecit. Quod Scripturæ indicant, quæ *ipſum* dicunt *exolviſſe, quæ non rapuit,* Pſalm. 68. *Deum in eo poſuiſſe omnium noſtrum iniquitates,* Iſa. 53. *Peccata noſtra pertuliſſe in corporę ſuo ſuper lignum.* 1. Petr. 2. Quare meritò Regius Vates Pſalm. 129. hortatur: *Speret Iſraël in Domino. Quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio.* Suppoſita enim Dei Lege, qua unum pro alio poſſe ſatisfacere conſtituit, ſecundùm rigorem juſtitiæ Chriſtus ſatisfecit, infinitum offerendo precium, quo majus exigi, vel reperiri nequit.

Debitorum varia sũt genera.

Debitum ex iniuriæ illatione quomodo ſolvatur.

Duplex iniuria cõpenſatio: una gratioſa, altera verò rigoroſa.

Rigoroſum pretium ſolus Chriſtus dare potuit.

Chriſtus iuſtitiæ vindicativæ pleniſſimè ſatisfecit.

Suppoſita Dei cõſtitutione, quòd unus pro alio ſatisfacere queat, Chriſtus rigoroſè ſatisfecit.

Digitized by Google

Cap. CXCIX.

Quòd Chriſti mors per modum Sacrificij noſtrā ſalutem quoque operata ſit.

Chriſti mors per modū ſacrificij Deum placavit.

QVIA Deus bonorum noſtrorum non eget, nec ei quidquam offerre poſſumus, in quod novum acquirat dominium, cùm ejus omnia ſint, *& omne datum bonum deſcendat à Patre luminum*, qui hominem rerum plurimarum indigum, beneficentiſſima voluntate bonis replet, dirigit, adjuvat, nihil ab eo, præter honorem & voluntariam ſubjectionem requirens: ideo in ſignum debitæ ſubjectionis, reverentiæ, honoris, ſummæque Majeſtatis ſuæ agnitionis, ſacrificium ſibi offerri conſtituit, quo profiteretur homo, ſe omniaque ſua à Deo eſſe, illumque ſolum Creatorem, vitæque beatæ authorem agnoſcere, ac Iudicem, qui benefacientibus, ſibique obtemperantibus præmia; impiis autem, ſibique rebellibus mortem, æternáque ſupplicia redditurus ſit: proinde illi ſoli fidat, ſoli credat, ſoli adhæreat, ſoli obediat, ſolum prædicet, laudet, confiteatur, invocet, adoret, glorificet, ſolo denique frui quęrat; quippe in cujus viſione omnis beatitudo conſiſtat.

Deus ab homine honorē, & voluntariā ſubiectionem requirit.

Sacrificium cur Deus exigat, & cuius rei ſignū ſit.

CVM ergo iſtius profeſſionis ſignū externum ſit, ſacrificium, quòd ſcilicet homo ſeipſum inviſibiliter, ſeu intimo animi affectu Deo tanquam principio ſuæ creationis, & fini ſuæ beatitudinis offerat, conſecret atque ſubjiciat, Deo acceptiſſimus eſt cultus, quo ei ſacrificatur: valetque ex ipſius Dei ordinatione ad peccata quoque expianda, nec non ad impetranda quæcumque à Deo beneficia, ſimulque ad gratias Deo pro acceptis donis agendas. Nam ad hos fines in Veteri Lege Deus inſtituit holocauſta, ſacrificium pro peccato, & hoſtias pacificas. Quia igitur uſitatiſſimus reconciliationis, veniæque ab irato Numine conſequendæ modus erat per oblationem ſacrificij; voluit & Chriſtus in reparationis noſtræ myſterio uti ſacrificio ad iratum nobis Deum placandum. Vnde *tradidit ſeipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo, in odorem ſuavitatis.* Epheſ. 5. Et, *unam pro peccatis obtulit hoſtiam*: de qua ex profeſſo Apoſtolus Hebr. 10. Cujus quidem oblationis Chriſti variæ in Lege Naturæ atque Moſaïca figuræ præceſſerunt; imò ad hanc referendum eſt, quidquid in Lege Veteri Deus de Sacrificijs præcepit, ut docet Auguſtinus lib. 10. de Civit. cap. 4. 5. 6. 19. & 20. & lib. 4. de Trinit. cap. 13. & 14. & lib. cont. Adverſarium legis cap. 18.

Aug. li. 10. de civit. ca. 4. 5. Sacrificium eſt externum ſignum latriæ.

Sacrificium placat Deum, valet etiā ad impetrandū, & gratias agendum.

Sacrificij Chriſti figuræ præceſſerunt.

SED quæret aliquis, Quomodo Chriſti mors veri propriique ſacrificij rationem obtineat, cùm non ſit viſibile ſignum, publica authoritate ad ſignificandum aliquid ſacrum permanenti lege conſtitutum; neque videatur eſſe oblatio exterior ſacra, ad colendum vel placandum Deum ſolemni ritu ordinata? RESPONDENDVM eſt, Chriſti paſſionem verum ac proprium fuiſſe Sacrificium, quoniam Chriſtus tanquam Summus Sacerdos & Mediator ſeipſum per mortem obtulit hoſtiam Deo, ad placandum eum generi humano. Quæ quidem oblatio à Deo inſtituta fuit, tanquam ſupremus cultus, illi pro toto humano genere in ſatisfactionem offerendus; ad eúmque cultum offerendum Chriſtus Summus Sacerdos ordinatus fuit, quando *Verbum caro factum eſt*, ut hac una oblatione Deum propitium redderet, humaniq; generis redemptionem conſummaret. Reliqua Chriſti opera generalis quidem rationis ſacrificia fuere: at quòd in Cruce Chriſtus paſſus eſt, ad rationem propriè dicti ſacrificij pertinuit. Ibi ſiquidem vulnera letalia ad mortem proximè ordinata voluntariè ſuſtinuit; ibi victima in Dei honorem confecta immutataque fuit, & divina ordinatione veluti ritu myſtico extra portam in Altari Crucis, manibus extenſis, ſolemni Paſchæ die, Deo Patri ſemetipſum obtulit. Ibi denique verus latriæ cultus, inviſibiliſq; ſacrificij ſignificatio reperitur. Mors enim Chriſti externa, paſſionéſq; voluntariæ internū ejus adumbrabāt ſacrificium, quo vitam ſuam ad placandum Deum reverenter offerebat. Significabant inſuper deſtructionem peccati, & ipſius mortis interitum, quem ſacrificium illud operabatur.

Mors Chriſti quomodo ſacrificij rationem habeat.

Leo epiſt. 84. Hebr. 13. Gen. 22.

HOC inſuper ſacrificium unum, verum, & ſingulare, abſolutum & independens ab omni alio, multis antea ſacrificiorum figuris ſignificatum, cauſa univerſalis, & exemplar ſacrificiorum omnium, finis Veteris Legis, ac principium fundamentúmque novæ fuit.

Vnicū ſacrificium abſolutum, & ab omni alio independens.

Cap. CC.

An Chriſti Paſſio noſtram ſalutem per modum Redemptionis ſit operata?

QVIA Chriſti Paſſio ſuperabundans pro humani generis liberatione ab ira Dei (quem offenderat) & à debito mortis ęternæ, & à captivitate & ſervitute diaboli (cui tanquã tortori à Iudice permiſſus erat) ſatisfactio fuit; ideo per metaphoram Chriſti merita & ſatisfactiones in ſcriptura *Pretij* nomine, atq; *Emptionis* ſeu *Redemptionis* exprimuntur. Liberavit enim nos Chriſtus à culpa, & reatu pœnæ, non dando pecuniam, ſed ſeipſum offerendo Deo, ſuaque obedientia & humilitate, ſpontaneáque morte compenſando injuriam, quam primus humani generis Parens ſua inobediẽtia Deo intulerat. Cùm enim per offenſam homo ad pœnam Deo, veluti Supremo Iudici, obligatus eſſet, oportebat eum ſecundùm juſtitiam luere pœnam, vel ab illa obligatione per aliquam ſatisfactionem liberari. Quæ ſatisfactio *Pretium* quoddam dicitur, quo homo à culpa, & à pœna liberatur, ſecundùm illud Danielis 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Quia verò ſolus Dei Filius incarnatus eſt, paſſus & mortuus, vitamque ſuam & ſanguinem in pretium pro hominibus immediatè obtulit; ideo Chriſtus ſolus propriè Redemptor in ſcriptura Novi Teſtamenti vocatur. Tota quidem Trinitas Chriſto humanam vitam, ſanguinem & pretium, quo nos redimere poſſet contulit, voluntatemque pro nobis moriendi inſpiravit, illique, ut ſeipſum pro nobis offerret, cooperata eſt: ſed Chriſtus ſolus actione perſonali pretium ſolvit. Vnde *redemiſſe* dicitur. Apoc. 5. *Occiſus es, & redemiſti nos.* ad Tit. 2. *Dedit ſemetipſum pro nobis, ut redimeret nos.* 1. Cor. 1. vocatur Chriſtus, *noſtra redemptio*, quia fuit lytrum datum pro liberatione noſtra ex captivitate peccati. Sicut autem ſolus Chriſtus animam ſuam dedit pro multis, in condignam, plenam, ſufficientiſſimámq; redẽptionem ab omni culpa & pœna; ita propriè ſolus eſt Redemptor & Mediator. Poſſunt quidem juſtorũ opera prodeſſe alijs per modum exempli, hortationis, & ſatisfactionis; non tamen per modũ propriæ redemptionis; quia nemo purus homo poteſt pro ſeipſo vel alio ex perfecta juſtitia ſatisfacere, condignoq; pretio ſeipſum vel alium ab omni reatu culpæ & pœnę liberare: quod propriè ad Redẽptoris munus pertinet, cujus videlicet ſit à captivitate juſto perſoluto lytro educere, ac in libertatẽ aſſerere. Lytrum autem Deo Chriſtus perſolvit, non diabolo; quia Deus hominis Dominus, Iudex, & Vindex erat, qui diabolo veluti juſtitiæ miniſtro puniendũ eum tradiderat.

1. Petri 1.

Chriſti merita & ſatisfactiones quomodo pretij rationem habeant.

Redẽptio cur ſoli Chriſto tribuatur.

Vnicus mediator & redemptor.

Iuſtorum hominum opera licet alijs proſint, non tamen propriè rediment.

Chriſtus redimendo hominem Deo vindici & iudici lytrum perſolvit.

Cap. CCI.

Vtrùm Chriſti Paſſio inſtrumentaliter noſtram ſalutem effecerit?

CONCILIVM Triden. ſeſſ. 6. cap. 7. docet, Iuſtificationis noſtræ cauſam efficientem DEVM eſſe: inſtrumentalem verò, Sacramenta; meritoriam autem, Chriſti Paſſionem. Quia tamen Chriſti humanitas, Divinitatis inſtrumentum eſt; ideo ex conſequenti D. Thomas tradit, Chriſti Paſſionem inſtrumentaliter in Cruce operatam eſſe ſalutẽ humanam. Cùm enim cauſa phyſica inſtrumentalis ſupponat cauſam principalem actu exiſtere, quamdiu Paſſio in eſſe actu fuit, tamdiu phyſicè operari potuit. Ceterùm dum actu eſſe deſtitit, moraliter, non phyſicè juſtificationem noſtram operatur; hoc eſt, per modum meriti, non autem inſtrumẽti. Proinde Chriſti Paſſio in Cruce comparata ejus Divinitati, operabatur per modum inſtrumenti: comparata verò animæ Chriſti voluntati, agebat per modum meriti: conſiderata autem in ipſa Chriſti carne, agebat per modũ ſatisfactionis, quatenus per eam liberabamur à reatu pœnę: per modum autem Redemptionis, quatenus per eã liberabamur à ſervitute culpæ: per modum verò Sacrificij, quatenus per eam Deo reconciliabamur.

Paſſio Chriſti quomodo noſtram ſalutẽ inſtrumentaliter operata ſit.

3. p. q. 48. ar. 6.

Principalis cauſa actu exiſtens inſtrumẽtaliter operatur, alioqui moraliter.

Chriſti paſſio noſtram ſalutem operata eſt per modũ inſtrumenti, meriti, ſatiſfactionis redemptionis, & ſacrificij.

Cap. CCII.

Vtrùm Chriſtus pretium redemptionis ſuæ pro univerſis hominibus obtulerit?

SCRIPTVRA dilucidè teſtatur 1. Tim. 2. *unum eſſe Mediatorem Dei & hominũ, qui ſemetipſum dedit redemptionem pro omnibus: qui pro omnibus guſtavit*

Chriſtus omnium quodãmodo Redemptor hominũ eſt.

Digitized by Google

ſtavit mortem, Hebr. 2. *Qui propitiatio eſt totius mundi.* 1. Ioan. 3. *Qui reconciliavit omnia*, Coloſ. 1. *Qui omnia inſtauravit*, Ephe. 1. Vnde ſtatuendum eſt, Chriſtum quodam modo Redemptorem omnium eſſe hominum, quantum ſcilicet ad magnitudinem, ſufficientiam, & potentiam pretii per eum oblati, quod à dignitate perſonę offerentis, quæ Deus & homo erat, & ab immenſa eius charitate, infinitatem quandam moralem obtinebat. Vnde Leo epiſt. 83. *Chriſti ſanguinis effuſio tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad pretium, ut ſi univerſitas captivorum in ſuum Redemptorem crederet, nullum tyrannica vincula retinerent.* Additque, *quòd, licet multorum Sanctorum in conſpectu Domini mors precioſa fuerit nullius tamen inſontis occiſio fuerit propitiatio mundi. Accepere Iuſti, non dedère coronas: & de fortitudine fidelium nata ſunt exempla patientiæ, non dona juſtitiæ. Singulares quippe in ſingulis mortes fuère, nec alterius quiſquam debitum ſuo fine perſolvit, cùm inter filios hominum unus ſolus Dominus noſter* IESVS CHRISTVS *extiterit, in quo omnes Crucifixi, omnes mortui, omnes ſepulti, omnes etjam ſunt ſuſcitati* juxta illud Apoſtoli 2. Cor. 5. *Vnus pro omnibus mortuus eſt.* Et 1. Cor. 1. *Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis?* Similia repetit Serm. 12. De Paſſ. Domini, confirmans ex illo dicto Apoſtoli 1. Timoth. 2. *Vnus mediator Dei & hominum, homo* CHRISTVS IESVS, *quem* ſcilicet *Deus ſolum poſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius.* Rom. 3. *Imitari* enim *quis potuit morientem, nemo autem mundum redimentem*, inquit Auguſt. tract. 84. in Ioan. Et lib. cont. Iulianum 6. cap. 5. oſtendit, per unius Chriſti virtutem potuiſſe Mundum ſalvari, ſicut unius Adæ peccato potuit morti ſubjici. Quoad igitur pretii ſufficientiam, Chriſtus pro omnibus hominibus mortuus eſt, omniúmque Redemptor dici poteſt: at ſecundùm efficientiam & pretii applicationem, certum eſt, Chriſtum non omnium hominum eſſe Salvatorem, ſed multorum; putà fidelium, quibus per Fidem & Sacramenta à Chriſto inſtituta pretium redemptionis communicatur & applicatur. *Tunc enim Chriſtus pro unoquoq; moritur, quando in eius morte baptizatur*, ait Auguſtin. lib. 6. cont. Iulia. c. 5. Ergo penes illos, quibus Chriſtus ſua merita efficaciter applicat, proprietas redemptionis eſt, ac potiſſimùm penes electos ad gloriā, quibus infallibiliter media conſequendæ Gloriæ neceſſaria Deus propter Chriſtum providet. Suum enim meritum, Chriſtus voluntate humanâ efficaciter pro eorum ſalute obtulit, quos ab æterno Pater dilexit, infallibiliterq; præ aliis non electis ad gloriam prædeſtinavit. Suam namque voluntatem divinæ conformavit. Proſper reſpon. prima ad Object. Vincentianas. & Reſp. 9. ad capit. Gal. & Sententia 9. D Tho. de verit. q. 29. ar. 7. & parte 3. q. 49. art. 1. ad tertiam dicit, Paſſionem Chriſti liberaſſe cauſaliter, quia inſtituit cauſam noſtræ liberationis, ex qua poſſent quæcunque peccata remitti; *ſicut ſi Medicus conficiat medicinam, ex qua poſſint quicunque morbi ſanari; quæ tamen nihil proderit, niſi ab ægrotāte ſumatur: ita Paſſio Chriſti* (ait idem reſpon. ad 4.) *cauſa quædam univerſalis eſt remiſſionis peccatorum, quam neceſſe ſit ſingulis adhiberi ad deletionem propriorum peccatorum, per Baptiſmum, Pœnitentiam, & alia Sacramenta, vim Paſſionis Chriſti nobis applicantia.* Aug. lib. 10. de civit. c. 24. diſputans contra Porphyrium, oſtendit, naturam humanam purgari per Chriſtum.

Magnitudo, ſufficientia & potentia pretii Chriſti ad omnium ſalutem valet.

Leo ſerm 3. de Quadrag. D. Thom. 3. p. q. 48. ad 3.

Chryſoſt hō. 17. ad Hebr.

Quoad ſufficientiam, non efficientiam, omnium ſalvator eſt.

1. Timoth. 4.

Efficaciter Chriſtus obtulit pro electis.

Paſſio ſalvat cauſaliter, tanquam potens medicina, quæ applicari ſumique debet.

CAP. CCIII.

Vtrùm propter Chriſti merita, omnibus hominibus detur ſufficiens auxilium ad inchoandam ſalutem?

QVAMVIS Chriſtus omnium SALVATOR hominum dicatur, & velle omnes homines ſalvos fieri certum nobis tamē eſt, non omnes homines ſalvos fieri, ſed ex omni hominum genere nonnullos, ut Auguſti. exponit Enchir. c. 103. Lib. *De Nat. & Grat.* c. 15. & 18. vel omnes homines, ad gloriam electos, ut alibi Auguſtinus exponit. Similiter, licet Chriſtus pro omnibus mortuus ſit, quantum ad pretii ſufficientiam; certum tamen eſt, parvulis in utero materno extinctis, non fuiſſe datum ſufficiens auxiliū ad ſuam ſalutem inchoandam; ſiquidem remedii ſufficientis inſtitutio letaliter ſaucio niſi applicetur, quid prodeſt? Neq; hîc nihil agere ſuperna judicia, dicendum eſt. Si namque ſine Patris cæleſtis voluntate folium de arbore, vel paſſer de tecto non decidat: an ſine Dei voluntate, non ſolùm permittente, ſed etiam providente, accidere fortuitò putabitur, quòd ex duobus parvulis unus in flumen, ut ſubmergeretur, projectus,

1. Timoth. 2. & 4.

Parvulis quibuſdam non datur ſufficiens auxilium.

at inde extractus ad Baptiſmum perveniat, & ſalvetur; alter verò ex juſtis parentibus editus, ſtudioſè ad Templum pro Baptiſmo conſequendo deferatur, nihilominus à tegula de tecto lapſa in via repentè vita privetur, nec Baptiſmum conſequi poſſit; vnde fit, ut originalis peccati merito iuſtè damnetur? Hic ſanè non ideo non baptizatur, quia nolit baptizari, vel quia parẽtes nolint, cùm ad baptiſmum feſtinent: ſed quia Deus juſto judicio nolit hujus miſereri, qui voluit gratuitò alterum ſalvare; & quòd ideo fecit, quia voluit, cujus volũtas injuſta eſſe nõ poteſt. SVFFICIENS itaque Chriſti pretium dicitur, nõ quia omnibus & ſingulis propter illud ſufficiens auxilium actu detur; ſed quoniam pro hujus vitæ ſtatu omnes poſſint obtinere per Chriſtum ſufficiens auxilium; & ſimul, quia Deus omnes per Chriſtum invocantes, ad propriam ipſorum ſalutem exaudire paratus eſt; juxta illud Apoſtoli, Rom. 10. *Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit.* An verò adultis omnibus Gratia Excitans, & Adjuvans ſufficiens ad invocandum detur, ad Dei inſcrutabilia judicia pertinet. Nam generalis Cæli, Terræ, omniúmque creaturarum Dei prædicatio, ad ſalutem, (niſi Deus altiùs miſereatur) non ſufficit. Neque igitur ex ſcriptura, neque certa experientia evinci poteſt, omnibus adultis in peccato natis, ſufficiens auxilium à Deo ad ſalutem præſtari; & certum eſt, Deum ad omnibus dandum non teneri: proinde miſericorditer quibus vult dat, & juſtè quibus vult, negare poteſt.

An adultis omnibus ſufficiens auxilium detur?

CAP. CCIV.

Vtrùm in Chriſti morte facta ſit VERBI *à Carne vel Animâ ſeparatio?*

IN morte Chriſti facta eſt Animæ ſeparatio à Corpore; proinde destructa fuit iſta Humanitas, quæ ex partium dictarum conjunctione reſultabat, & Chriſtum hominem cõſtituebat. Quare Chriſtus ut Homo, rectè mortuus dicitur: non tamen anima vel corpus deſiit uniri VERBO Dei, quia non eſt deſtructa hypoſtaſis, in qua corporis & animæ immediatè unio facta eſt; ſed una VERBI, & animæ, atq; corporis etiam in triduo mortis permanſit hypoſtaſis, de qua prædicantur ea, quæ corpori ab anima ſeparato cõveniunt; ſcilicet eſſe ſepultũ: nec minùs illa, quæ animę ſeparatæ propria fuerunt, ut deſcendere ad inferos. Non autẽ Chriſtus, vel Deus, rectè ſepultus diceretur, ſi perſona VERBI tempore mortis ab Hypoſtaſi Carnis alia fuiſſet; ut Damaſcen. lib. 3. de fide cap. 27. tradit, & Auguſtinus tractatu 47. in Ioan. ex illis verbis Ioan. 10. *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam*: id eſt, excitandi meipſum à mortuis. Quod procul dubio non potuiſſet, ſi Divinitas a corpore ſeparata fuiſſet: quia ponere animam, hoc eſt, vitam, & poſt mortem arbitrio ſuo eandem reſumere, ſolius Dei eſt. Neque his obſtant illa Domini verba Matth. 27. *Deus Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Nam illa deſertio quoad protectionem, nõ quoad hypoſtaticam unionem, intelligenda eſt, quæ longè ſublimius permanentiúſq; donum eſt, gratiâ juſtificationis ſeu adoptionis; quæ tamen nunquã ab homine ſine culpa eius tolli cõſuevit. Proinde gratia Vnionis ſemel Chriſti corpori conceſſa, etiam in morte remanſit. Quamvis autem Corpori & Animæ Divinitas unita poſt Chriſti mortem remanſerit; non tamen Chriſtus tũc propriè homo, animal, vel ſenſibile dici potuit, quoniã iſtę appellationes conjunctionem partium eſſentialium conſequuntur: neq; inſuper corpus, aut anima VERBVM dici poterat; ſed habens corpus & animam; idque propterea, quia partes hominis idiomata non communicant VERBO, niſi mediante compoſito, ex quo reſultat homo. Non enim Chriſtus pes, aut manus eſt; ſed Homo, qui pedes & manus habet. Vtrùm autem concedendum ſit, Chriſtum in Triduo fuiſſe, ambigi poteſt, quia denotet hypoſtaſim ſubſiſtentem in duplici natura integra; Humana ſcilicet & Divina: quo modo Chriſtus in triduo mortis non ſubſtitit, quia IESVS tunc mortuus erat. Contrà verò in Symbolo profitemur, CHRISTVM ſepultum fuiſſe, atque deſcendiſſe ad inferos. Et Apoſtolus ad Hebr. c. 13. IESVS CHRISTVS *heri & hodie, ipſe & in ſecula.*

DICENDVM ergo eſt propriè loquendo, Chriſtum, prout ſignificat ſuppoſitum in duabus naturis ſubſiſtens, in triduo non fuiſſe: attamen per Synechdochẽ fuiſſe, ſicut Petrus in cælo nũc eſſe dicitur ratione animę: proinde ſepultum dici, ratione Corporis, & deſcendiſſe ad inferos, ratione Animæ.

In triduo mortis Chriſti, humanitas eius, reſultans ex conjunctione animæ & corporis, destructa fuit.

Ioan. 19. ut tolleret corpus Ieſu. Pſal. 19. caro mea requie-

ſcet in ſpe. Leo ſer. m. 1. de aſcen.

Verbum in triduo mortis unitum remanſit animæ & corpori Chriſti: non tamen corpus aut anima dici potuit.

Chriſtus ut homo derelictus eſt, quoad protectionem, non quoad unionem.

Partes hominis idiomata non communicant Verbo.

An Chriſtus in triduo mortis fuerit.

Hebr. 13.

CAP. CCV.

Vtrùm Chriſti Mors, naturalis fuerit?

DIVINA virtute factum eſt, ut licet Chriſti Anima eſſet glorioſa, Corpus tamen paſſibile permitteretur; quo ſuppoſito ex vi actionis naturalium cauſarum, mors naturali ordine conſequuta eſt: ſiquidem ad conſervationẽ vitæ, certus temperaturæ; compoſitionis, & diſpoſitionis corporis, partium & humorum eius gradus requiritur; qui ſi diſſolvatur aut remittatur, vitam perdi neceſſe ſit, ac naturaliter interire. At Chriſti Corpus per vulnera in Paſſione inflicta, ſenſit alterationem, & debitæ compoſitionis tantam diſſolutionem per Sanguinis & vitalium, animaliumq; ſpirituum effluxum, ut ad eum temperaturæ compoſitioniſq; terminũ pervenerit, in quo naturaliter vita conſervari nequiret: quia talis eſſet diſpoſitio, cũ qua naturaliter anima corpus informare non poſſet. Ideoque Chriſtus à Iudæis & Gentibus occiſus dicitur, quia ex vi vulnerum ab eis inflictorum mortuus eſt. Proinde mors Chriſti violenta fuit: quia licet poſitâ tali diſpoſitione corporis MORI naturale fuerit; attamen ea diſpoſitio ex cauſa extrinſeca & violenta exorta eſt, non autem intrinſeca.

Ad conſervationem vitæ certus temperaturæ gradus requiritur.

Chriſtus ex vi vulnerum ſibi inflictorum mortuus eſt.

Mors Chriſti violenta fuit, non tamen coacta, ſed libera & ſpontanea.

QVAMVIS autem Chriſti mors violenta fuerit (quia contra naturalem appetitum illata,) non tamen coacta, ſed ſpontanea fuit, quia Chriſtus voluntate abſolutâ ei non reſtitit. Si enim reſiſtere voluiſſet, nulla vis humana cõtra eum valuiſſet. Vnde non abſolutè mors Chriſti neceſſaria, ſed potiùs libera & voluntaria exſtitit, quatenus illam ſupernaturali virtute impedire potuit, & noluit. Quod ipſum quidem ſatis declaravit valido emiſſo clamore, dũ corpus eſſet ſanguine, vitalibus ſpiritibus, & viribus exhauſtum. Sicut enim potuit corporis debilitatem ſuperare ad ſic exclamãdum: ita morti reſiſtere potuiſſet ſi voluiſſet. Itaque illo emiſſo clamore, ſe Vitæ Mortiſq; Dominum eſſe comprobavit; nec abſoluta neceſſitate, ſed ſponte mortem ſuſcipere, cui facilè reſiſtere poſſet, ſi vellet. Non tamen Chriſtus mortem admittendo ſeipſum occidit, quoniam nullâ vel naturali vel divinâ lege tenebatur ad miraculosè cauſis extrinſecis reſiſtendum, ne nocerent, vel ad informandum corpus diſpoſitione neceſſaria carens: quin potiùs lex obedientiæ & charitatis exigebat, ut conſummandæ Redemptionis humanæ cauſa mortis legibus ſe ſubjiceret.

Clamore valido Chriſtus ſe mortis & vitæ Dominum oſtendit.

Chriſtus mortem admittendo, non ſe occidit.

CAP. CCVI.

Vtrùm Chriſti Corpus mortuũ, idem cum vivo fuerit?

SCRIPTVRA ſacra Ioan. 19. Corpus IESV poſt mortem appellat, Corpus; & Dominus per Regium Vatem: *Caro mea*, inquit, *requieſcet in ſpe.* Vnde Athanaſius, Auguſt. & Leo aſſerunt, idem Corpus, eandem Carnem, eandem Naturã in Patris ſedere throno, quæ jacuit in ſepulchro. Vnde ſequitur, idem manſiſſe Corpus Chriſti mortuum cum vivo, & idem numero, quoad materiam, quantitatem, Organiſationem, aliáque ſenſibilia accidentia, ex quibus corporis ratio præcipuè ſumitur. Retinuit inſuper illud Corpus habitudinem ad priorem formam, eandémq; numero eſſentialem in ſuppoſito VERBI ſubſiſtentiam: quia corpus unitũ eſt VERBO independenter à tota Humanitate, ita ut poſt mortem ſubſtantia Corporis Chriſti nullum aliud habuerit ſuppoſitum, quàm VERBI. Et licet in materiam corporis Chriſti nova cadaveris forma per mortem introducta ſit, quemadmodum in aliorũ hominum morte accidit: attamen ex unione priore materiæ in ſubſiſtentia VERBI, poſitum eſt impedimentum, ne adveniente forma cadaveris novum reſultaret ſuppoſitum, quod in ſe & per ſe ſubſiſteret: quia tota natura ſubſtantialis mortui Chriſti corporis, ſpeciali unionis modo ſibi adæquato, immediatè unita erat VERBO, advenienſq; poſtea forma mediante materia in VERBO ſubſiſtente, ſolùm per inexſiſtentiam & quaſi inhærentiam, abſque propria ſubſiſtentia exſiſtebat, redeunteq; priore ſubſtantiali forma cõfeſtim eſſe deſiit.

Corpus idem Chriſti fuit; Vivum & Mortuum.

Corpus Chriſti mortui non accepit novam ſubſiſtentiam.

CAP. CCVII.

De Prodigiis, quæ in Chriſti morte acciderunt.

VT Chriſti morientis dignitas Mũdo innoteſceret, plura circa Chriſti mortem prodigia virtute divinâ effecta fuere. Chriſto enim in Cruce

Prodigia in morte Chriſti dignitatem patientis oſtenderunt.

jam pendente, antequam ſpiritum emitteret, *per univerſam terram tenebræ factæ ſunt, ab horâ ſextâ uſque ad horam nonam*, ut Matth. c. 27. Marc. 16. Luc. cap. 23. deſcribunt. Quæ quidem tenebræ acciderunt per Solis defectionem, Deo ſuſpendente concurſum ſuum, ſine quo illuminare Sol terram non magis potuit, quàm ignis Babylonicus adurere. A Deo enim omnis creatura dependet, tam in eſſe quàm agere: unde ſicut illo non conſervante creatura in nihilum rediret; ita non cooperante ſuo concurſu, nullam actionem producit.

Tenebræ factæ ſunt per ſolis defectionem, Deo ſuſpendente concurſum.

Ex Dionyſio Areopagita epiſt. 7. ad Polycarpum, & 10. ad Apolophanem colligimus, eas tenebras etiam accidiſſe per interpoſitionem Lunæ inter Solem & terram, præter totum naturæ ordinem, ut probat Auguſtinus epiſt. 80. & libr. 3. de Civit. c. 15. Quia tamē ſola interpoſitio Lunæ non poteſt impedire illuminationem Solis in toto Orbe, neq; ſola nubiū interpoſitarū denſitas, cauſa prædicta firmior eſt. Quod autem tenebræ non ſolùm in Iudæa, ſed per totum orbem fuerint, patet ex claris Evangelii verbis: *ſuper univerſam terram*. & Hierō. Chryſoſt. & alii in cap. 27. Matth. Tertullianus in Apolog. cap. 2. *viſam Romæ Solis defectionē teſtatur*. Euſebius in Chronico, ſub Tiberio. Oroſius lib. 7. Hiſto, cap. 4. Lactant. libr. 4. cap. 19. Conveniens autem fuit, has tenebras per univerſam terram diſpergi, ut ejus, qui pro univerſis hominibus moriebatur, Humanitas & Divinitas omnibus manifeſtarentur. Decebat inſuper, duo luminaria magna cæli, ſui Conditoris mortem lugere, atquè nuditatem contegere: ideo ſuos radios continuerunt tribus illis horis, quibus ipſorum Conditor in Cruce pependit; ut Chryſoſt. hom. 89. in Ioan. obſervavit.

Duo luminaria magna cæli, ſui conditoris nuditatem texerunt.

Prodigia poſt Christi mortem.

Post verò Chriſti mortem varia prodigia inſequuta ſunt. I. eſt *Sciſſio veli*, poſt emiſſum ſpiritum. Matth. 27. Veli inquam, quod Sancta Sanctorum occultabat; ut ex cap. 9. ad Hebr. colligitur. Et ita tradit Cyril. in Ioan. lib. 12. ca. 37. Leo ſerm. 10. de paſſ. Dñi. Hæc autē veli ſciſſio ſignificavit, jam antiquatā eſſe Legem Iudaicam, Templū fore prophanandum, & ſacrificia vetera eſſe abolenda. Rurſus, Sacramenta, quæ ſub litteræ velamine occulta fuerant, per Chriſti mortem eſſe patefacta, & propalatam eſſe ſanctorum viam, januamq; cæli antea clauſam, nunc eſſe apertam; ut Apoſtolus ad Hebr. 9. docet. Daniel cap. 9. Leo ſerm. 17. Et 18. de Paſſ. Dom. Addit Theophylactus in 27. cap. Matthæi, Deum accommodato ſigno Iudæis oſtendiſſe, quantopere ſcelus eorum deteſtaretur. Mos enim Iudæis erat, audita in Deum blaſphemia veſtes ſcindere: ita nunc templum, quaſi ægre ferens Domini mortem, diſrupit veſtem ſuam; Velum ſcilicet, quod ſancta ſanctorum occultabat. II. Poſt Chriſti mortem prodigium fuit, *Terræmotus*, quo Dei irâ ſignificata eſt; juxta illud Pſalm. 17. *Commota eſt, & contremuit terra, & fundamenta eius conturbata ſunt, quoniam iratus eſt eis.* Præterea hic Terræ motus maximam rerum mutationem inſinuabat, Legiſque veteris in novam tranſlationem, ut Apoſtol. ad Heb. 12. docet: ac inſuper ſupplicium indicabat, quod propter Chriſti mortem Iudæis imminebat: denique, ut cæli & terræ Dominus eſſe intelligeretur is, qui patiebatur, cujus mortem tanquam ſui Conditoris cælum & terra deflerent.

Veli ſciſſio quid ſignificaverit.

Terræ motus.

Vtrùm verò hic terræ-motus generalis fuerit totius globi terræ; An verò tantùm terræ Iudææ? ut putat Orige. hom. 35. in Matt. ex Hiſtoria Euangelica certò colligi nequit. At ex aliis Hiſtor. conſtat, non ſolum in Iudæa, ſed in aliis etiam locis terræ motum in die Paſſionis Domini accidiſſe. Euſeb. in XVIII. Tiberii Anno ſcribit, Bithyniā terræmotu concuſſam, & in urbe Nyſſena ædes plurimas corruiſſe. Cornel. Tacitus lib. 2. Annal. Plin. lib. 2. hiſt. ca. 84. Paulus Oroſius lib. 7. hiſt. c. 4. tempore Tiberii plures in Aſia civitates terræ motu corruiſſe referunt.

An terræ motus generalis fuerit?

III. In Chriſti morte prodigium fuit, *Petrarum diſciſſio*: quæ facta eſt ad convincendam Iudæorum perfidiam, eorumque lapidea corda ſignificanda, quæ tot prodigiis commota non ſint, cum tamen dura ſaxa conſciſſa fuerint. Cyrillus Hieroſol. catecheſi 13. refert, in monte Calvariæ apertè monſtrari, ubinam petræ ſciſſæ fuerint propter Chriſtum. Baron. in Annal. anno 34. refert, non ſolum Hieroſolymis, ſed in aliis quoque Regionibus montes tunc diſruptos fuiſſe, imò & in Italia.

Petrarum ſciſſio.

IIII. Prodigium fuit, *Sepulchrorum patefactio*, facta ſingulari Dei providentia, ad efficaciā Chriſti mortis oſtendendā, per quam mors tunc mortua victaq; erat, Sanctique ad immortalem vitam revocandi. Aperta ergo monumenta oſtenderunt, per Chriſti mortem, vitam mortuis dandam; ut obſervat Cyrillus catecheſi 13.

Sepulchrorū apertio ſtatim poſt terræ motum.

Digitized by Google

Perforatio lateris.

Sciendvm vero hic eſt, monumenta patefacta ſtatim poſt terræ motum, (ut ſatis indicat Matth. cap. 27.) attamen corpora Sanctorum exiviſſe de monumentis. non ante, ſed poſt Chriſti Reſurrectionem; ut Matth. expreſſe habet: *Exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem ejus.*

Postremo Chriſti jam mortui corpus lanceâ militis perforatum fuit, veriſimiliter, ut exploraret, an Chriſtus verè mortuus eſſet; & ſi non, ut omnino interficeret. At hoc permiſit Dominus, ut magis de ſua morte conſtaret, reſurrectioniſque miraculum poſtea vulneris aſpectu confirmaretur: tum etiam, ut ſanguis & aqua ex latere fluerent impermixta, ita ut diſtinctè cognoſci & videri poſſent. Quo myſterio ſignificatum fuit, Eccleſiam Chriſti ſponſam pretio ſanguinis fundandam, & abluendam eſſe, non in aqua tantùm ſignificativa, qualis fuit in lavacris Iudæorum & Ioannis Baptiſtæ ſed in aqua vim habente ex Chriſti ſanguine jam effuſo.

Praeterea in Sanguine & Aqua duplex fidelium Baptiſmus adumbratus fuit: vtpote Sanguinis, ſeu Martyrii, & ſacramenti Baptiſmi. Tertullian. lib. de Bap. c. 9. Cypria. ſerm de paſſ. Hiero. epiſt. 83. ad Oceanum. Quamvis itaque vulnus lanceæ poſt mortem non fuerit neceſſarium ad meritũ vel ſatisfactionem; fuit tamen utiliſſimum ad myſterium, & veritatis confirmationem; ut Ioã. 1. Ep. c. 5. tradit. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in terra: ſpiritus, aqua & ſanguis.*

Sed quæſtio hic ſupereſt, utrùm vera aqua ex Chriſti latere fluxerit? Reſpondeo, verum ſanguinem, veramque aquam de aperto Chriſti latere defluxiſſe, atque utrumq; miraculosè accidiſſe, ad varia ſignificanda myſteria; ſimul in teſtimonium, quòd Chriſti corpus eſſet verum humanum corpus, ex quatuor humoribus (quorum ſanguis eſt præcipuus,) & ex quatuor Elementis compoſitum, quorũ unum eſt Aqua, ad ablutionis miniſterium accommodata.

Sed forſitan quis interrogabit, Quo in latere; dextro, an ſiniſtro Chriſtus fuerit percuſſus? Reſpõdeo, ſcripturam id expreſsè nõ tradere; antiquos tamẽ Patres magno conſenſu dicere, hic eſſe impletum, quod in Adamo & Eva fuerat præfiguratum, quando de latere Adæ dormientis formata eſt, Eva, in figuram Chriſti, de cujus latere dormientis in Cruce formanda erat Eccleſia. Quod etiam Paulus ad Epheſios 5. ſignificat dicens: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſiâ.* juxta Hieron. in eum locũ. Aug. tract. 9. in Gen. ad lit. c. 19. Leo epiſt. 22. Tertullia. lib. de anima c. 43. Ambr. lib. 5. de ſacram. c. 1. ſentit. in eo latere Chriſtũ fuiſſe vulneratũ, ex quo Eva formata fuit *(vnde culpa, inde gratia.)* Et Ruffin. in expoſitione ſymbo. *Vnde fons peccati, inde fons redemptionis:* atqui Evam de ſiniſtro viri latere fuiſſe formatam, communis opinio eſt, quoniam in illud latus vergit cor humanum, propter ſummum amorem, qui inter virum & vxorem eſſe debet: & creata eſt viri ſocia, ſub viro. Vnde non levis conjectura eſt, Chriſtum in ſiniſtro latere vulneratum fuiſſe: tum ut res figuræ reſpõderet, cùm ut ſummus amor Chriſti erga ſponſam indicaretur, cuius amore vulneratum eſt cor eius, & apertum oſtium ad ingrediendum Arcam, Gen. 6. Accedit, quòd Miles, volens perficere Mortem Domini, veriſimiliter cor transfigere voluerit: nec obſtat pictura in contrarium, cùm nec univerſalis ſit, nec antiqua. Cantic. 4.

Cap. CCVIII.

Et Sepultus.

Sepultura Chriſti myſteria.

Christvm non ſolùm mortuũ, ſed etiam ſepultum fuiſſe, profitemur, ut intelligamus, I. Dei Filium omnia, quæ ad hominis conditionem pertinent, noſtri cauſa ſubiviſſe, divinaque ſua virtute tam glorioſam ſepulturam contra Iudæorum intentionem ſibi providiſſe. Ideo Evangeliſtæ ſedulo Domini ſepulturam deſcribunt. Matth. cap. 27. Marcus ca. 15. Lucas cap. 23. Ioan. c. 19. II. Voluit Chriſtus inſuper ſepeliri, ut certò mortuum fuiſſe conſtaret. Nam refert Marcus ca. 15. Pilatum diligenter de Chriſti morte inquiſiviſſe, antequam eius corpus ſepeliendum traderet; forſitan nõ poſſe, aut nolle mori Chriſtum, ſuſpicatus. III. Vt Reſurrectionis fides magis eluceret, dũ ex ſepulchro Dominus redivivus apparet. IV. vt certa Reſurgendi ſpes, omnibus in monumentis jacentibus præberetur ut Ioannis 5. habetur. V. ad ſignificandum eos, qui in baptiſmo peccatis moriuntur, debere veterem hominem ſepelire, ne ampliùs vigeat & fructificet, ad hoc enitendo, ut

Digitized by Google

concupiſcentia non ſolùm non regnet, ſed ne quidem impugnet. Vt ad Rom. 6. tradit Apoſtolus: *Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem &c.* Aug. Enchir. c. 53. *Sepulturæ myſticè geſtæ configuranda eſt vita Chriſtiana.* VI. Vt ſuo exemplo indicaret, curam ſepeliendi mortuos ad officium pietatis & miſericordiæ pertinere. VII. Vt Sanctorum corpora & reliquias, in Veteri Teſtamento pro immundis habitas, ſua ſepultura ſanctificaret, ac honore atque veneratione dignas redderet; ut obſervavit Baſil. in Pſal. 117. Aug. ſerm. 181. de temp. VIII. Vt doceret fideles mundo mortuos, inſtar ſepultorũ terrenas voluptates, ſeculariáq; cuncta deſpicere; juxta illud Coloſſ. 3. *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt.*

Postremo ſepeliri voluit Dominus, ut Prophetarum oracula typóſque ſuæ quietis in ſepulchro adimpleret. Sicut enim Deus ſex diebus mundũ creavit, & ſeptimo quievit: ita Chriſtus ſex dieb⁹ laboravit, ſextoq; die opus humanę redẽptionis conſummavit; ſeptimo autẽ in ſepulchro quievit, adumbrãs futurã requiẽ fideliũ ſeptima mũdi ætate iſtius vitæ, hujúſq; mundi exitũ; ut Aug. notat lib. 4. de Gen. ad lit. c. 11. In Ioan. tract. 17. Greg. lib. 6. mor. c. 18. Prophetã Ionam in ventre Ceti ſepulturæ Domini figurã geſſiſſe, his verbis Matt. 12. traditur: *Sicut fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus & tribus noctibus: ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* Eodem pertinet illud Iſaiæ c. 11. *Et erit ſepulchrum ejus glorioſum.*

Gen. 2.

Eivsdem Dominicæ ſepulturæ typum geſſit Ioſeph à fratribus in ciſternã miſſus. Gen. 37. Et Ieremias in lacum, c. 38. Nonnulli etiam accõmodant huic rei Daniel. in lacum demiſſum c. 6. & 14.

Cap. CCIX.

De modo Sepulturæ Chriſti.

Modus ſepulturæ Chriſti.

Modvm ſepulturæ Chriſti Matthæus refert c. 27. dicens, Ioſephum ab Arimathia nobilem Senatorẽ, poſtpoſito metu & pudore, acceſſiſſe Pilatum, ac petiiſſe ſibi donari corpus Iesv: quo impetrato, illud de Cruce depoſuit, ac depoſitũ in ſyndone munda involvit, illúdq; ſic involutũ in monumento ex petra recenter ſibi in horto vicino exſciſo cõdidit. Cui in hoc pietatis officio adjunctus fuit Nicodemus, Iudæorũ Princeps, de quo Ioan. 3. & 7. Hic attulit unguentum pretii magni ex myrrha & aloë confectum, ad libras ferme centum, in quo Chriſti corpus nõ leviter perunctum, ſed planè fuit immerſum. Quomodo autem Ioſeph corpus depoſuerit de Cruce, utrũ ipſa Cruce in terram proſtratâ, an verò immotâ remanente, ſuóq; loco erectâ, incertum eſt. Communis opinio habet, Ioſephum inſtrumenta neceſſaria ad eruendos clavos cõtuliſſe, atque per ſe, alióſq; ſecum adductos corpus Chriſti de Cruce depoſuiſſe, illâ relictâ immota, quòd relinquendum eſſet patibulum ad aliorum terrorem: coactum quoque publica lege fuiſſe ad relinquendũ Cruci infixos clavos, tanquã ſupplicii potiſſima inſignia: unde poſtea factum ſit, ut clavi apud Crucẽ, aut in Cruce adhuc infixi reperirentur, teſte Ambroſio in oratione de Theodotio. Veriſimile inſuper eſt, Chriſti corpus de Cruce depoſitum mox à mulieribus ibi præſentibus, B. Maria Virgine, Magdalena, & S. Ioanne, aliiſq; diſcipulis iuxta morẽ Iudæorum ad decentiã, & in ſummi ſignũ amoris honorificè ablutum, poſtea unctum ac ſyndone munda involutum, & ligatũ, ſepulturæ tandẽ fuiſſe traditum.

Act. 9.

Qvando autẽ depoſitio Corporis acciderit, ex Marco c. 15. & Ioan. ca. 19. colligitur. Nam poſtquam lancea vulneratum latus exſtitit, cùm iam ſerò eſſet, Ioſeph à Pilato impetravit Corpus Iesv: poſtea venit, & à Cruce depoſuit, una circiter hora ante Solis occaſum, poſt quẽ Sabbatum Iudæorum incipiebat, quo talibus operibus illis vacare nõ licebat. Ideo ſtudioſè hi Chriſti cultores totum ſepulturæ negotium ante Solis occaſum abſolvere conati ſunt, ac deinde Sabbato quieverunt. Ex quibus tandẽ cõſtat, Chriſti Corpus in Cruce duabus circiter horis pependiſſe; ante Solis occaſum verò in monumẽto conditũ eſſe; ad cuius oſtiũ magnus lapis poſitus eſt, ad impediendum egreſſum vel ingreſſum ſepulchri: & ne fraus aliqua fieret, ad Iudæorum petitionẽ is lapis Pilati iuſſu obſignatus fuit, monumentum que adhibitis militibus communitum.

Depoſitio corporis Chriſti de Cruce circa Occaſum facta.

Hic autẽ ſepulturæ modus convenientiſſim⁹ fuit. I. ad cõfirmationẽ mortis & Reſurrectionis Domini. Dũ enim Iudæi reſurrecturo exitum conãtur occludere, miraculum augent. II. ad commendãdum pietatis affectum, amorem, & venerationẽ Chriſti, quẽ honorifica ſepultura dignum, nõ autem ut maleficum habẽdum teſtabãtur, ſuéq; exemplo

Modus ſepulturæ fuit cõvenientiſſimus.

plonos ad impendenda defunctis ſimilia pietatis officia erudiebāt, iuxta illud Eccleſ. 7. *A mortuo ne prohibeas gratiam.* III. Ex Chriſti ſepultura diſc imus, non eſſe improbandum, quidquid iuxta regionis cuiuſq; morem in fidelium defunctorum exſequiis ex fide Reſurrectionis impēditur. Cum laude ſiquidem in Evangelio factum cōmemoratur eorum, qui nō ex faſtu aut vanitate, ſed ex reſurrectionis fide Corpus Domini de Cruce acceptum, diligenter atque honorificè texerunt, ſepulturæq; mandarunt; ut monet Auguſt. tract. 20. in Ioā. & lib. 1. de civit. c. 12. & 13. lib. 3. de doct. Chriſt. c. 12. IIII. Vt per honorificam defuncti Chriſti ſepulturā, devotio fidelium, qui Chriſto mortuo ſervituri erāt, præfiguraretur. V. Vt Crucifixi virtus eluceret, qui cōtra occidentium intentionē à perſonis celebribus non minùs honorificè quàm intrepidè ſepeliretur. VI. Vt fideles, qui Chriſto cōſepeliuntur, diſcerent Chriſti corpus involvere ſyndoni mundæ, id eſt, pura mente ſuſcipere. ut Hieron. in 27. c. Matth. notat. Vnde conſuetudo Eccleſiæ manavit, ut Chriſti Corpus in altari, non in ſerico, aut tincto panno, ſed in lineo cādidiſſimo reponatur; ut Beda in Marc. c. 44. admonet. VII. In Horto ſepeliri voluit, ut ſignificaret, ſua morte & ſepultura homines liberari à morte atque miſeria, peccato Adæ in Horto paradiſi contracta. VIII. In alieno ſepulchro condi voluit, ut ſe pro aliorum peccatis mortuum eſſe doceret. Aug. ſer. 133. de tempore. IX. In novo ſepulchro ponitur, ne alius ibi priùs ſepultus reſurrexiſſe fingeretur. Hieron. in 27. c. Matth. Origen. hom. 35. in Matth. & Beda cap. 94. in Lucam. X. In monumento in petra exſciſo conditur, cùm ad certitudinem ſuæ Reſurrectionis, tum ad myſticè deſignandum, quòd Chriſtus Apoſtolorum, Diſcipulorúmq; doctrinā & miniſterio lapidea hominum corda penetraret, ibique per ſuam gratiam requieſceret. XI. Myrrha & Aloë corpus ſepeliendū perungi diſpoſuit, in typū, quòd per amaritudinem pœnitentiæ Chriſtum unuſquiſq; in ſeipſo abſque peccati corruptione cōſervet. XII. Odorifero inungi aromate voluit, ut bonam ſignificaret famam Chriſtianorum. XIII. Magnum lapidem oſtio monumenti advolvi diſpoſuit, in typum, quòd nihil præter Chriſtum corda noſtra penetrare oporteat.

Sepelire mortuos pium & religioſum.

Nemo autem hic ſuſpicetur, ex imperfectione fidei inunctionem corporis Chriſti proceſſiſſe: quin potiùs credendum eſt, Ioſeph & Nicodemum hoc magnifico facto fidem ſuam profiteri voluiſſe, ut omnes intelligerent, quanti Chriſtum ab impiis crucifixum facerent, quódque non ut maleficum, ſed ut Dei Filium ſponte pro humani generis ſalute mortuum honorificè tractādum eſſe oſtenderent; tum etiam, ut corpus verū ex quatuor elementis compoſitū aſſumpſiſſe declararent, quòd aliorum corporum more in elementa tandē reſolveretur, niſi divina virtute à corruptione præſervaretur.

Vnctio Corporis Chriſti fidei proteſtatio fuit.

Decvit autem, Verbvm Corpus (cui etiam in triduo mortis unitum remanſit) ab omni corruptione (quæ per reſolutionem in elementa fit) liberum conſervare, juxta illud Pſal. 15. *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Et Pſal. 29. *Quæ utilitas in ſanguine meo, dum deſcēdo in corruptionem?* Nam completo humanæ redemptionis munere, non decebat, Chriſtum defectus mortem ex infirmitate naturæ conſequentes aſſumere, ne mors ejus naturæ infirmitati, non autem ſpontaneæ ſui ipſius oblationi aſſcriberetur. Ideo noluit Dominus ſuum Corpus internâ ægritudine frangi, aut qualitercumque in elementa reſolvi; ſed poſt ſeparationem animæ idem ſuum corpus ab omni putrefactione liberum conſervavit, donec propria poteſtate illud iterum animæ conjunxit, immortalitatiſque dote adornavit.

Corpus Chriſti ab omni corruptione liberum.

Cap. CCX.

De tempore, quo Chriſti corpus in ſepulchro remanſit.

Ex Evangelica Hiſtoria conſtat, Domini Corpus in ſepulchro remanſiſſe à veſpera feriæ ſextæ, uſque ad auroram diei Dominicæ. Illuceſcente enim prima Sabbati, hoc eſt, manè diei Dominicæ, Chriſtus à mortuis reſurrexit. Proinde à veſpera ſepulturæ uſq; ad diluculū reſurrectionis inſequutę triginta horæ intercedunt: nox videlicet tota, cum die ſubſequente tota & nocte; ut obſervat B. Auguſti. lib 4. de Trinit. cap. 6. Porrò una integra die, & duabus noctibus in Sepulchro Dominus noſter manere voluit, in typum, quòd una ſua morte à duplici

Chriſtus in ſepulchro fuit circiter 30. horis.

Cur una die & duabus noctibus?

nos corporis & animæ morte liberaret. Neque his obſtat, quòd Matth. 12. dicatur *Filius hominis in corde terræ futurus tribus diebus & tribus noctibus*; & Marci 8. quòd *poſt dies tres reſurget*; nam hoc eo loquendi modo dicitur, quo à parte totū intelligitur. Primus enim dies cōputatur ab extremâ ſui parte, qua ſepultus eſt Dominus: ſecundus dies integer cum XXIV. horis, nocturnis & diurnis: nox autem ſequens pertinet ad tertium diem. *Sicut* enim *primi dies in creatione propter futurum hominis lapſum à luce in noctem*; *ita hi dies propter hominis reparationem à tenebris computātur in lucem*. Aug. lib. 3. de conſ. Evangeliſt. cap. 24.

Primi dies computantur à luce in noctem; noſtri verò à tenebris in lucē.

Cap. CCXI.

De ritu ſepulchrorum & ſepulturarum.

Sepulchrorū ritus.

MAXIMAM ſepulturæ curā priſcos fideles habuiſſe, Abrahæ, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Davidis, Tobiæ, aliorumque in ſcripturis ſacris propoſita exempla cōmonſtrant. Quin & Romanos, multâſque Barbaras nationes plurima de ſepulchrorum religione conſtituiſſe, necnon pœnæ loco ſuis legibus ſanxiſſe, ut inſepultus quis abjiceretur, ex Hiſtoriis & legibus gentium notiſſimum eſt. Sed longè diſpar fidelium & infidelium intentio fuit. Hi enim funeris pompâ, magnificâque ad propagandā ſui nominis gloriam ſepulchra ex faſtu & vanitate quærebant: illi verò iuſtorū funera ex fide Reſurrectionis officioſa pietate curabāt, exſequias & ſepulchra providebāt, & vivi etiamnum de ſepeliendis vel etiam transferendis ſuis corporibus, propinquis vel amicis demandabant, recto iudicio honoranda eſſe corpora cenſentes, quibus tanquam organis & inſtrumentis ad bona opera exercenda Spiritus ſanctus uſus eſſet; uti monet B. Auguſt. lib. 1. de civit. c. 12. & 13. ubi ſimiliter addit, Chriſtianis non multùm de corporum ſepultura eſſe curandum, quoniam etiamſi denegata fuerit, nihil eis adimet, quorum nec capillus vnus peribit: nec vitæ futuræ obeſt, quidquid inimici de occiſorum corporibus facere voluerūt, iuxta illud Lucæ 12. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* Vnde ſolennitatem funeris & ſepulturæ Auguſt. ad ſolatium potiùs vivorum, quàm ad refrigerium animæ defunctorum pertinere tradit, Lib. *De cura pro mortuis*. c. ult. lib. 1. de civit. c. 12. 13. lib. 9. confeſſ. cap. 11. Proſper ſententia 89: *Sepultura nec prodeſt impiis, nec omiſſa iuſtis obeſt.*

Solennitas funeris ad quid proſit.

QVALES autem ritus in ſepulturis adhiberi ſoleant, ex ſcripturis colligimus. Primò ſolet luctus ſive planctus præmitti: ut Gen. 23. in funere Saræ. Gen. 50. in ſepultura Iacob. 2. Reg. 2. in morte Saulis & Ionathæ. Vnde lamentationes Ieremię ſuper morte Ioſiæ. Et Sapientiæ 4. moderatus luctus commendatur. Apoſtolus quoque 1. Theſſ. 4. inordinatum abeſſe vult luctum, qualem Gentiles, nullam Reſurrectionis ſpem habentes, ſuis defunctis adhibent. Hunc etiam rejicit Chryſoſt. hom. 4. in epiſt. ad Hebr. Porrò modum ſepeliendi primitivæ Eccleſiæ deſcribit libr. de Eccleſ. hierarchia cap. 7. Dionyſius Areopagita. Ambroſius libr. 1. de Abraham c. 9. I. Lavari ſolent corpora. Act. 9. II. cum honore & comitantiū multitudine ad ſepulchra deferri ſolent. Ita olim Gen. 50. Lucę 7. III. Fideliū defunctorum corpora in locis ſacris ſepeliri conſueverunt. Ita Iacob & Ioſeph ex Ægypto in terram ſanctam ad ſepulturam deportari voluerunt. Gen. 49. & 50. Ambroſ. lib. de Abraham. c. 9. Hieron. in vita Paulæ & Fabiolæ. Aug. libr. *de cura pro mort*. c. 1. Gregor. lib. 3. dialog. c. 13. IIII. cum Hymnis & Pſalmorum cantu ſepeliri ſolent, ut teſtatur Dionyſ. Areopagita loco prææallegato de Eccl. Hier. c. 7. Nazianzenus oratione ſecunda in Iulianū. Chryſoſt. hom. 4. in epiſt. ad Hebr. Hieronym. in vita Pauli Eremitæ. Sulpitius in vita S. Martini. V. In funere defunctorū fidelium cerei accendi ſolent, in teſtimonium, quòd fideles ſint filii lucis, non tenebrarum; quódque anima vivat, ſitque immortalis; & quòd fidelis quieſcat in ſpe reſurrectionis. VI. Funduntur preces pro defuncto, ſacrificium altaris offertur Deo, Eleemoſynæ & jejunia fiunt. Aug. lib. 9. confeſſ. c. 12. matris extrema hæc vota fuiſſe commemorat. Enchir. cap. 110. Neque negādum eſt, defunctorum animas pietate ſuorum viventium relevari, cùm pro illis ſacrificium Mediatoris offertur, vel Eleemoſynæ in Eccleſia fiunt. Cujus quidem ritus etiam Tobiæ 4. fit mentio: *Panem ſuper ſepulturam iuſti conſtitue.* Chryſoſt. hom. 32. & 33. in Matth. Ambr. de obitu Valentiniani. Cyprian. lib. 1. epiſt. 9. Tertullian. de Corona Militis.

De Luctu.

Sepeliendi ritus.

Cerei accenſi in funere quid ſignificent.

Preces pro defunctis.

Offertur Deo pro defunctis die 1.7. & 30.

Et quidem offertur Deo pro defunctis die I. VII. & XXX. teſte Ambroſio de obitu Theodoſii: atque in die anniverſaria. Tertullian. libr. de Monogamia, Nazianzen. oratione in Cæſarium fratrem. VII. Eriguntur tituli. Gen. 37. Act. 2. 1. Machab. 13.

Titulorum erectio.

De utilitate Sepulturæ.

Porro Defunctorum corporum ſepultura utilis eſt. I. vivis, quibus fœtor & horror cadaverum nocere poſſet. II. Quia teſtimonium eſt fidei reſurrectionis, & immortalitatis animarum. III. Quoniam vivi propriæ mortis admonentur. Vnde in mediis civitatibus apud fideles cæmiteria ferè collocari ſolent. IIII. Quoniam hoc officio vivi aliquouſque ſatisfaciunt officio, quo defunctum proſequebantur: unde pertinet ad ſolatium vivorum; juxta Aug. libr. de cura pro mort. cap. vlt.

Vtilis quoque ſepultura eſt defunctis. I. Quoniam conſulitur honori eorum. Non enim ignominiâ caret, quòd noſtri corporis fœditas aliorum conſpectibus pateat. II. Satisfit mortui deſiderio, qui poſt obitum ſuam carnem honeſtè tractari voluit. *Nam carnem ſuam nemo odio habet*, Epheſ. 5. III. Dum multi ſepulturæ interſunt, à multis pro defuncto preces funduntur, ut anima vel ſtatim aut citiùs à cruciatu liberetur. IV. Dum quis in Templo aut loco ſacro ſepelitur, patrocinio Sancti eius loci adjuvatur. Vnde magni honoris loco Imperatores duxerunt, ſepeliri extra veſtibula Piſcatoris: ut de Conſtantio ſcribit Chryſoſt. in hom. *Quòd Chriſtus ſit Deus.* & Hom. 26. in 2. ad Cor.

Peregrinatio ad Chriſti ſepulchrum. Iſaia 11. erit ſepulchrum eius glorioſum.

Qvanto autem affectu & devotione Chriſti ſepulchrum à fidelibus adiri ſoleat, teſtatur Hieronym. in epiſtola 17. Paulæ & Euſtochii ad Marcellam. Item epiſt. 27. & 154. Chryſoſt. in oratione, *Quod Chriſtus ſit Deus*, cum locum dicit inter omnia ſacra loca obtinere principatum, ad eúmque ex omni parte Orbis fieri concurſum. Euſebius 6. Hiſtor. cap. 11. refert, Alexandrum Cæſareæ Epiſcopum ad Chriſti ſepulchrum peregrinationẽ inſtituiſſe. Bernardus ſerm. Ad milites Templi, ca. 11. Ambroſ. in Oratione de Obitu Theodoſii, laudat Helenam, quòd Religionis cauſa Hieroſolymã iverit. Chryſoſt. homil. 66. ad pop. Antioch. confert ſepulchra Martyrũ cum ſepulchris Regum, oſtendens, multos Reges ad martyrũ ſpectãda ſepulchra peregrinatos, non antẽ ad videndas Regum tumbas. Prudentius in hymno de S. Lauren.

Romam beatam prædicat,
Sacris ſepulchris plenam.

Sanctorum ſepulchra & reliquias hæretici contemnunt.

Quemadmodum verò Fideles Sanctorum ſepulchra in ſummo honore, ita Ethnici cum Hæreticis ludibrio habuêre. Solent enim Martyrum oſſa & Reliquias igne abſumere, atque cineres ipſos in flumina conjicere, aut in auras diſpergere, Euſebio teſte lib. 5. hiſt. cap. 3. Quibus non diſſimiles Hæretici Sanctorum ſepulchra violant, corpora effodiunt, oſſa & reliquias concremant, necnon in ſterquiliniũ aut flumina projiciunt: ut à Calviniſtis in Francia, Irenæi, Hilarii, & S. Martini corpora effoſſa, cremata, & in fluentem abjecta fuiſſe Anno 1562. refert Surius.

Calviniſtæ hoſtes reliquiarum Sãctorum, poſt Eunomium, Vigilantium, VVicleſum.

Primvs Reliquiarum ſanctarum cultum reprehẽdere cœpit Eunomius: quem inſequutus eſt Vigilantius, contra quem B. Hieronymus ſcripſit. Poſt eum verò Conſtantinus Copronymus Imperator, (ut in eius vita Suidas commemorat) omnes Sanctorum Reliquias ubique aboleri iuſſit. Cujus inſaniam Ioannes VVicleff renovavit: contra quem Thomas VValdenſis ſcripſit, Tom. 3. tit. 14. Ac tandem noſtra ætate, Lutherus, Calvinus, eorúmq; ſectatores ad unum omnes ferro, flammis, omnique ſtudio Sanctorum Reliquias & monimenta perſequuntur.

Cap. CCXII.

Quintus articulus.

Deſcendit ad inferos, tertiâ die reſurrexit à mortuis.

De Chriſti Deſcenſu ad inferos.

Hvivs Articuli priori parte nobis credendum proponitur, Chriſto jam mortuo, & corpore in ſepulchro jacente, animam eiuſdem ad Inferos deſcendiſſe, ibiq; tamdiu manſiſſe, donec ad Corpus rediret. Vnde ſequitur, eandem Chriſti perſonam eo tempore ſecundùm Animam apud inferos fuiſſe, & in ſepulchro iacuiſſe: quia licet Anima à corpore diſceſſiſſet, nunquam tamen Divinitas vel ab Anima, vel à Corpore ſeparata fuit. Convenientiſſimè autem locus Animæ Chriſti, loco corporis ſubjungitur, ut Fidelibus conſtaret, quò in mortis Triduo Chriſti anima deveniſſet, quidq; egiſſet; intelligerentq; Animas à corpore ſeparatas non reſolvi in nihilum,

lum, ſed certis receptaculis excipi; Cælo ſcilicet aut Inferno: in quo rurſus variæ manſiones ſint, pro diverſo ſtatu & meritis hominum. Ceterùm quoniam circa hujus Articuli expoſitionem graviſſimè Sectarii hallucinantur, priuſquam deſcenſionis modum tradamus, quidnam INFERNI nomine accipiendum ſit, indagemus.

Infernus quid. IVXTA ſcripturas ſacras *Infernus ſignificat locum ſubterraneum, in inferioribus terræ partibus conſtitutum, qui circa terræ centrum eſſe cenſetur.* Nam Lucæ 16. Dives ſepultus eſt in Inferno: & in altum oculos ſuſtuliſſe dicitur. Matth. 11. *In infernum deſcendes.* Philippenſ. 2. *Cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Ad Epheſios. 4. *Inferiores partes terræ.* Numero. 16. *Deſcenderunt vivi in infernum.* Iſa. 7. *Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo in profundũ inferni, ſive in excelſum ſupra.* Et 24. *præcipitabit mortem.* Gen. 42. & 44. *Deducetis canos meos cum mærore ad inferos.* Gen. 37. *Deſcendam ad filium meum lugens ad infernum*: quo loco INFERNI nomine ſepulchrum intelligi nequit, quia neque vox Latina, neque Græca, neque Hebræa eadem ſignificat: ſepulchrum & infernum. Nam ᾄδης *Gehennam*, Τάφος *Sepulchrũ* ſignificat. Accedit, quòd Iacob dicens, ſe ad filium in infernum deſcenſurum, non de corpore, ſed de ſola anima loqueretur; ſiquidem filii corpus à ferâ peſſimâ devoratum eſſe opinabatur; animam verò filii in loco ſubterraneo, cum aliis animabus Sãctorum eſſe confidebat, ad quem locum ſe in anima quoque deſcenſurum credebat. Quin ſi interdum in Scriptura Veteri nomine *Inferni*, Mors aut Sepulchrum denotetur, id fiebat, quia tunc animæ per mortem in aliquem inferni locum deſcendebant. Vnde non tam *Sepulchrum* vocatur *Infernus*, quàm *Mors* ipſa *Deſcenſus ad inferos.*

PORRO Inferni ſinus, manſiones ſive receſſus varii ſunt, accommodati conditionibus & meritis animarum ibi locatarum.

Quatuor inferni ſinus. PRIMVS Inferni locus eſt infimus, circa terræ centrum ſitus, qui per autonomaſiam *Infernus* dicitur. In hoc ſunt animæ, propter culpam mortalem propriam, æternis cruciatibus adjudicatæ. De quo Lucę 16. *Sepultus in inferno.* Mat. 11. *Vſque ad infernum deſcendes.*

SECVNDVS Inferni locus eſt, in quo ſunt animæ, propter ſolum Originale peccatũ damnatæ: quas in Inferno Concil. Florent. in litteris unionis collocat. Quia tamen earum eſt mitiſſima pœna, & fortaſſis Damni tantùm, non etiam Senſus; diverſum ab enumeratis locum requirunt.

TERTIVS Inferni locus eſt, in quo ſunt animæ quidẽ iuſtæ, ſed aliqua ignis pœna expurgandæ. Cùm enim iſtę animę ſanctitate & juſtitia extremè à damnatis diſtent, etiam locum alium poſtulant, & quidem ſuperiorem, quem vulgò PVRGATORIVM nuncupamus.

QVARTVS locus Inferni eſt ſupremus, qui in ſcriptura *Sinus Abrahæ* vocatur, in quo fuerunt animæ iuſtæ, nulla purgatione indigentes, ſed tamen propter naturę impedimentum uſque ad Chriſti mortem veluti in carcere detentæ, ac beatitudine privatæ; quia nõdum aperta eſſet cæli janua. Eſt autem Sinus Abrahæ, remota quædam atque ſecreta quietis ſedes; quæ dicta eſt *Abrahæ*, non quia ibi ſolus ſit, ſed quoniam ipſe *Pater multarum gentium* ſit poſitus, quibus ad imitandum fidei exemplum eſt propoſitus. Conſtat enim, Lazarum in eodem loco cum Abraham fuiſſe ex c. 16. Lucæ. Vnde colligit Auguſt. etiam alios juſtos ibidem exſtitiſſe, illumq; locum quietis, & conſolationis, & cujuſdam beatitudinis fuiſſe. Et quoniã chaos magnum eſt inter hunc locum & Infernũ damnatorum, ſequitur, in eminentiori parte inferni conſtitutum eſſe; ut fuerit carcer honorabilium perſonarum, adventum Meſſiæ exſpectantium: ideoq; verè dixerit Auguſt. infernum in Scriptura in malam partem ſumi, pro loco pœnæ atque tormentorum; quia ſignificat Carcerem, in quo luuntur pœnæ, ſed pro meritorum qualitate diverſæ: & quoniam etiam animæ ſanctæ mærorem & pœnam patiebantur ex dilatione gloriæ, à D. Petro in carcere fuiſſe dicuntur, qui carcer juſtè atque ſapienter ſub terra conſignatus fuit. Non enim conveniebat, animas extra viam conſtitutas, poſt ſeparationem à corporibus, ſuper terræ ſuperficiem, in loco hominibus viatoribus deputato, remanere: neque Cælum Empyreum (ubi proprius Beatorum locus eſt) ante perſolutum redemptionis humanæ lytrum aſcendere. Ordo itaq; divinæ Sapientiæ atque Iuſtitiæ poſtulabat, ut ſub terra in loco inferno poneretur: cuius frequentiſſimè Scriptura meminit, & in ſymbolo nos profitemur, Chriſtũ ſepulto corpore ad Inferos deſcendiſſe ſecundùm animam, id eſt, ad *ſinum* Abrahæ, Limbum, ſive Inferni locum, ubi erant ſan-

Aug. lib. de Anima & eius Origine cap. 15.

Aug. epi. 99.

Aug. libr. 33. cont. Fauſtũ. c. 5. lib. 20. de civit. c. 15. Lucæ 16.

Aug. epiſt. 57. & 99.

1. Petri 3.

Gen. 37. 42. 44. Iob 14. 17. Pſal. 15.

ctorum

Digitized by Google

ctorum defunctorum animæ. Qui locus non habuit corpus, pœnam animabus illis inferens; ſed aëre fuit plenus. Vnde *lacus in quo non erat aqua*, vocatur.

Zacharia 9.

Nec etiam fuiſſe lucidum, ſed tenebroſum, ſignificat illud Iob c.17. *Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtravi lectulum meum.* Et Iſaiæ 49. *Vt diceres his, qui vincti ſunt,* EXITE: *& his, qui in tenebris ſunt,* REVELAMINI.

CAP. CCXIII.

Quòd non ſit Fabula, eſſe Limbum, ſive locum ſubterraneum, in quo animæ defunctorum concludantur.

Quid & ubi Limbus?

QVIA ſeparatæ à corporibus humanis animæ non ſunt corporeæ, ideo loco corporeo nec indigere, nec eo concludi, veluti carcere, poſſe videntur, ut ratiocinatur Auguſtin. lib.12. de Gen. ad lit. c.32. Iſtóq; argumento nixus Calvinus fabulam eſſe pronunciat, *locum ſubterraneum*, nuncupatum *Limbum*, in quo animæ côcludantur, inveniri: nullum equidẽ eſſe Infernũ animarum locum, ſuſtinet cõtra manifeſtiſſima ſacrarum Scripturarum, veterúmq; Patrũ teſtimonia. Pſ.15. *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Quę verba David in perſona Chriſti, Apoſt. Petro teſte, Act.2. dixit: *Propheta cũ eſſet, loquutus eſt de reſurrectione Chriſti, quoniam neq; derelicta eſt eius anima in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.* Vbi B. Petrus utriuſq; ſubſtantialis partis Chriſti meminit; Carnis ſcilicet & Animæ, ſuúmq; proprium locum cuiq; aſſignat: Carni quidem Sepulchrum, Animæ verò Infernum. Qui enim prędixit, Deum non relicturum animam ſuam in inferno, utiq; certũ habuit, eam in inferno futuram: quia nemo relinquit aut nõ relinquit quippiã in loco, in quo nunquã fuit. Pſa. inſuper 29. Chriſtus ait: *Domine eduxiſti ab inferno animam meam.* Oſeæ 13. *Ero morſus tuus, inferne.* Eccleſ.24. *penetrabo* (ait Sapiẽtia) *omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino.* Sic Matth. 12. *Filius hominis* dicitur *in corde terræ futurus tribus diebus*, quia in ſubterraneo loco anima triduo erat commoratura. Rom. 10. *Ne dicas in corde tuo, Quis deſcendet in abyſſum? id eſt, Chriſtum à mortuis revocare.* Vbi Apoſtolus ſupponit, Chriſtum in abyſſum, ſeu infernum, in profundiſſimis terræ partibus ſitum, deſcenſurum. Vnde ad Epheſ.4. *Qui aſcendit, ipſe eſt & qui deſcendit in inferiores partes terræ*, lõgiſſimè ſcilicet à cælo diſſitas. Et 1. Petri 3. *In quo his, qui in carcere erant, ſpiritu veniens prædicavit:* id eſt, ſecundũ animam ad Infernum deſcendens, liberationem juſtis captivis annunciavit: infidelibus autem, qui in eum non ſperaverant, incredulitatem exprobravit. Act.2. *Quem Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni*, id eſt, liberatis animabus juſtis ab exilio, carcere, vinculis, tenebris, ac mærore, tædióque Limbi. Eódem pertinet illud Chriſti Matth. 11. *Vſque ad infernum deſcendes.* Lucæ 16. *Sepultus eſt in inferno.* Vnde aſpexit surſum, ut Lazarum videre poſſet. Numeror.16. *Deſcenderunt vivi in infernum.* Pſalm.138. *ſi deſcendero in infernum, ades.* Vbi David cælum & infernum à ſuperficie terræ, in qua erat, longiſſimè diſtare ſignificat. Iſa.14. diabolo comminatur Deus: *Vſque ad infernum detraheris, uſque ad profundum laci.* Et Luc. 8. dæmones Chriſtũ rogabant, ne ipſos in abyſſum mitteret, id eſt, in profundam voraginẽ, ſub terræ ſuperficie conſiſtentẽ. Apoc.5. Omnes creaturæ laudem Deo deferunt in cælo, in terra & ſub terra & Chriſto genuflectunt cæleſtia, terreſtria, & inferna.

Calvinus inſtit. lib.2. c.16. nu.9. Limbum negat Calvinus.

Chriſtus deſcendit ad locum ſubterraneum.

Loca ſubterranea, in quibus animæ detineantur, ſcriptura eſſe tradit. Philip.2.

Ex quibus manifeſtum eſt, loca quædam eſſe ſubterranea, in eiſque ſpiritus contineri, qui vel puniantur, vel Deo reverentiam deferant. Non enim puerile eſt (ut nugatur Calvinus,) carcere aut loco animas defunctorum concludere, cùm animæ vel ſpiritus in mundo exiſtere nequeant, quin in aliquo certo & determinato loco realiter præſentes ſint; nõ quidem corporeo modo, ut ſcilicet locum mole quantitatis repleant: ſed quia ibi ſint realiter præſentes, & ab illo ſpatio indiſtantes, definitaque illorum eſſentia, quæ diſtat à corporibus aliis, quæ in locis diſtantibus exiſtunt: quomodo ſpiritus in loco eſſe dicuntur, quòd limitata eorum ſit eſſentia, præſentia, & potentia; nec ubique ſint ut Deus, ſed certo ſpatio contineantur. Cùm itaque animæ à corporibus ſeparatæ, Chriſto nondum paſſo, regnũ cælorũ intrare, Deumq; clare videre non potuerint, neq; tamẽ eſſe deſierint; alicubi eas eſſe oportuit: cúmq; hîc in terra cum viatoribus eſſe nõ decuerit, aptiſſimè Deus in locis ſubterraneis (quæ *inferna* vocamus) illas concluſit. Proinde non eſt fabula (ut garrit Calvinus)

Quomodo animæ certo loco concludantur.

Spiritus ſunt in loco, non mole, ſed definitivè.

Digitized by Google

Inferni nomine locus ſubterraneus ſignificatur.

ſed communis Scriptorum omniũ Eccleſiaſticorum doctrina, *Inferni* nomine ſignificari *locum ſubterraneum animarum, ad quem Chriſti Anima deſcendit:* Irenæus lib.5. circa finem, & Lib.4. ca.45. & 66. Tertullian. in Apolog. c. 45. Infernum vocat, *arcani ignis ſubterraneũ locum*. Lib. de anima ca.31. & 32. *regionem inferorum ſubterraneam*. Iuſtinus in dialogo cum Triphone. Cyrillus *De rectâ fide ad Reginas*, vocat *ſubterraneum ſpecum*. Chryſoſt. hom.4. in Marcum: *Antequam Christus aperiret januam regni, omnes animæ juſtæ detinebantur in inferno.* Hieronymus in 14. c. Iſa. docet, *Infernum eſſe ſub terrâ*. Auguſtin. l. 20. De civit. c.15. Et lib. 2. Retrac. cap. 24. *De Inferis magis mihi videor dicere debuiſſe, quòd ſub terris ſint, quàm rationem reddere, cur ſub terris eſſe credantur.* Gregorius lib.12. Moral. c.6.7. Lib.13. cap. 16. 17. Et lib. 4. dialog. cap.42. Beda in Iob, lib.3. cap.7. Damaſcen. libr. 3. De fide c. ultimo, *Infernum ſub terrâ eſſe definit.*

Locus damnatorum lõgiſſimè à cælo Empyreo diſtat.

Iuſtinus ſermone exhort. ad gentes. Arnobius lib.5. cont. gentes.

CONSENTANEVM inſuper eſt naturali rationi, quòd locus damnatorum, exulum, & nondum beatorum lõgiſſimè diſtet à Cælo Empyreo, Beatis ad inhabitandum præparato. Vnde Gentiles communi ſenſu ex Patrum antiqua traditione inferos eſſe, ſedéſque piorum ab impiis diſcretas, teſte Lactantio lib.7. ca.7. crediderunt: ubi Zenonem Stoicum docuiſſe refert, *impios luere pœnas in tenebroſis locis, cæniq́; voraginibus horrendis*: Epicurum verò putaſſe, id Poëtarum figmentum eſſe, illaſque inferorum pœnas in hac vita tantùm perferri: in quo Calvinus Epicuro ſubſcripſit. Non enim agnoſcit proprium infernum, qui ſit locus corporeus & ſubterraneus, in quo ſpiritus afficiantur pœna ſenſus, proveniente ab extrinſeco aliquo agente, videlicet Igne: ſed Infernum ponit in internâ & ſpirituali afflictione, proveniente ex interna cogitatione, qua Deum quis apprehendit, ut ſibi iratum & infeſtum; ideóque de ſua timet ſalute, & anxietatem animi, diróſque cruciatus patitur ex mortis æternæ horrore, ſentiens, ſe à Deo derelictum & alienatum, neque ſalutis ſpem habere. Quam pœnam Chriſtum ſuſtinuiſſe, blaſphemat homo impiiſſimus, atq; ex hujus divinæ ſeveritatis ultione, quam in anima ſentiebat, exclamaſſe, derelictum ſe à Deo: cui quidem animæ Chriſti pavori, ac de ſua ſalute anxietati, præcipuã noſtræ redemptionis partem attribuit. *Alioquin*, inquit, *nihil actum erat, ſi corporeâ tantùm morte defunctus fuiſſet Chriſtus. Niſi enim hujuſmodi pœnæ anima particeps fuiſſet, corporum Dominus redemptor eſſet, non animarum.* Vnde concludit, Chriſtum diros in anima cruciatus damnati atque perditi hominis pertuliſſe, nobiſque ſimilem in dolore, metu & formidine mortis, maledictionis, & iræ Dei fuiſſe: quin eò Chriſtum fuiſſe dejectum ſcribit, ut ex intimi animi anguſtia exclamare coactus fuerit: *Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquiſti?* Quem animi angorem, iratique Dei apprehenſionem, *formidabilem abyſſum* eſſe dicit, atque *infernum, ad quem noſtræ ſalutis cauſa Chriſtus deſcenderit*. Ideoque interroganti, An tunc Chriſtus deſcenderit ad inferos, quum in horto mortẽm deprecatus eſt: reſpõdet, hoc fuiſſe exordium; ſed tunc plenè in infernum deſcendiſſe, quum horribiles cruciatus ſentiret ex eo, quòd ſe ad Dei tribunal reũ ſtare cognoſceret. Vnde *Chriſtum deſcendere ad inferos*, nihil aliud eſſe vult, quàm *humilitatum eſſe ad patiendas inferni pœnas*; ſcilicet, *triſtitiam ſummam animi, quia Deum ſibi iratum noſtri cauſa cognoſceret*. Cujus blaſphemiæ veluti reſpõdens Hilar. lib.10. de Trinit. *An tibi infernũ metuere credẽdus eſt, qui Latroni dicit: Hodie mecũ eris in paradiſo: Dominus et communionẽ Paradiſi mox pollicetur; tu Chriſtum ſub pœnali terrore conſtituis*: Eodẽ pertinent verba Luc.23. *Nolite flere ſuper me* &c. q. d. ſe pœnã ſolùm temporalẽ perpeti, graviorẽ verò peccatoribus reponi. Quare indubitata fide credendum eſt, Animam Chriſti neque in corpore, neq; extra corpus paſſam eſſe afflictiones internas, quas damnati ſentiunt, ex eo, quòd Deum ſibi iratum apprehendunt, & quia de ſua ſalute deſperant. Nam alioqui ſequeretur, Animã Chriſti non vidiſſe Deum in hac mortali vita, & ignorantem, ac erroribus, & inordinatis, necnon indeliberatis motibus fuiſſe ſubjectã; quin & peccatis, vel immoderato timori, qui deſperationis voces extorquere poſſet. Quæ omnia extremæ ſunt blaſphemiæ. Præterea certum eſt, Animã Chriſti à corpore ſeparatam, non eſſe paſſam aliquam ignis inferni aut Purgatorii pœnã. Nam Latroni dixit: *Hodie mecum eris in Paradiſo:* non ait, in Gehenna. Fruſtra inſuper Anima Chriſti ſeparata, dolores paſſa fuiſſet, quia mors eſt terminus viæ præfixa; a Deo ad merendum, & ad bene aut ad malè operandum. Poſt mortem enim Anima ſtatim in malo fit obſtinata, vel in bono confirmatur. Vnde nec ſancto-

Calvinus infernum eſſe nõ agnoſcit.

Calvinus ait Chriſtum inferni pœnas ſuſtinuiſſe ac deſperaſſe.

Pſal.22. Matth.27.

Lib.2. inſtit. ca. 16. Nu. 10.11.12.

Calvinus Chriſto tribuit defectus ſcientiæ gratiæ & gloriæ repugnantes.

Chriſtus non deſperavit, nec damnati hominis pœnas pertulit.

Luca 23.

Mors eſt terminus merendi aut demerendi.

ſanctorum animæ in Limbo conſtitutæ mereri aut demereri poterant, quin gaudio & conſolatione abundabant, propter certiſſimam ſalutis aliquando obtinendę ſpem. Retinebant equidem uſque ad Chriſti adventum fidem & ſpem, non minùs quàm charitatem. Accedit, quòd ſicut tempus hujus vitæ ſit à Deo conſtitutum ad merendum ſibi & alteri; ita quoq; ad ſatisfaciendum pro aliis. Nam Inferni & Purgatorij pœna inſtituta eſt, ad luendum pro reatibus & debitis propriis in hac vita contractis, & nulla ſatisfactione intercedente remiſſis. Deinde Chriſtus noſtram redemptionem pretio in Cruce perſoluto cõſummavit. Vnde Scripturæ Morti & Sanguini, non autem pœnę inferni noſtram redẽptionem tribuũt. Ad Heb. 9. & 10. Rom. 5. Coloſſ. 1. 1. epi. Pet. 1. 1. Ioa. 1. Apoc. 5. Non igitur poſt mortem Domini reſtabat debitũ pœnæ, quod ſui cauſa, velut fidejuſſor ac redẽptor noſter pœnâ purgatorij aut inferni anima ejus perſolveret. Adde, quòd anima rationalis à corpore ſeparata natura ſua impaſſibilis ſit, paſſione extrinſecus illata, & ad corruptionem tendente. Non enim à corporibus, cùm ſit ſpiritualis, pati naturaliter poteſt, neque ab vlla creatura corrumpi, vel alterari: ſolùm verò ex natura rei poſſet à ſpiritibus naturæ ſuperioris per vim alicubi detineri; quod animam Chriſti ratione unionis hypoſtaticæ certũ eſt pati non potuiſſe, cùm etiam in corpore mortali exſiſtens omnes ſpiritus ſuo nutu moveret. Rurſus ex rei natura poteſt anima pati, dum ſeparata eſt à corpore per receptionem aliquam intentionalem, quæ fiat ſpeciei alicujus immiſſione à Deo, vel loquutione aut illuminatione ab alio ſpiritu. Quæ impreſſio pœnalis eſſe poteſt, ſi cõtra voluntatem recipiatur, aut de re ſit, quæ tædium vel triſtitiam pariat; quali genere paſſionis affliguntur animæ in Inferno & Purgatorio: ſed in anima Chriſti locũ habere non potuit, quia ratione unionis omni creatura ſuperior, nihil involuntariè pati valuit. Cumque plenè beata fuerit, divinaque fruitio nullam ſecum triſtitiam admittat, conſequitur, illam animam ſeparatam ex rei natura, fuiſſe impaſſibilem. Quòd autem eadem anima corpori conjuncta, etiamſi beata eſſet, capax ſimul triſtitiæ fuerit, miraculosè factum eſt, ut patiendo in corpore naturaliter paſſibili, noſtram ſalutem operaretur. At nulla cauſa eſt fingendi miraculum, quo anima ſeparata, Deo unita, & beata, ſupernaturaliter paſſa cruciatus fuerit. Neque verò ipſe deſcenſus ad inferos, aut exſiſtentia in eo loco Chriſtum affligere potuit, quoniam hæc illi non fuere involuntaria; neq; ibi ut reus, ſed ut Victor & Dominus exiſtebat ſponte & dignatione, ſicut ſi Rex aliquis carceres benignitate ſuá viſitaret: neque peccata hominum vel pœnæ damnatorum afflictionem parere, aut ex charitate ac zelo divini honoris, vel compaſſione proximorum potuerunt, quoniam ſtatus beatitudinis triſtitiæ capacitatem expellit. Beati enim omnia dicta mala ſub ordine divinæ providentiæ juſtitiæque conſiderant, quam omnibus creaturæ commodis præferunt, illáque omnia in majorem Dei honorem & gloriam cedere gaudent.

Animæ ſeparata à corpore, nat. pati nequit à corpore.

Anima Chriſti beata, per miraculum triſtitiæ capax fuit.

Status beatitudinis omnem triſtitiam excludit.

Porro licet in triduo mortis Anima Chriſti nullam pœnam ſuſtinuerit; attamen ſecundùm rationes divinæ providentiæ aliquibus perfectionibus caruit Gloriæ accidentalis; putà corpore, & operationibus, quæ in corpore & per corpus nunc operatur, ſimulque cæleſti loco. Sed iſta non magis pœnæ fuerunt, quàm nunc ſit Chriſto in cælis regnanti carere adhuc nonnullo accidentali præmio: ſcilicet honore, fama, perfecta exaltatione nominis, & adoratione ſibi ab omnibus debita, necnon ſocietate multorum prędeſtinatorum. Adhuc enim nomen ejus à multis blaſphematur.

Exaggerat verò Animæ Chriſti ſeparatæ cruciatus non alio fine Calvinus, quàm ut per Chriſti Redẽptionem factũ eſſe perſuadeat, ut noſtræ diſpoſitiones & Satisfactiones minimè ſint neceſſariæ: deinde, Chriſtum nos redimere debuiſſe per eaſdem pœnas, quibus peccatũ in hac vita non remiſſum in futura vita punitur: ac poſtremò, ut evertat proprium Inferni locum. Quæ omnia per ſe tam abſurda ſunt, ut commemoraſſe, ad exſecrandũ illa ſufficiat.

Cap. CCXIV.

De Chriſti ad Inferos deſcenſu.

Eraſ. Cateſ. 2. & 4. in Symb.

De Chriſti ad Inferos Deſcenſu varij errores cõperiuntur. Quidam Eraſmum imitati, cenſent hanc articuli partem: *Deſcendit ad inferos,* non eſſe ab Apoſtolis traditam, ſed ab aliquo poſtea inſertam, eo nixi fun-

Q damento,

damento, quòd hæc particula Symboli non fuerit in uſu apud omnes Eccleſias, quod ex veteribus patere dicunt, qui regulam Fidei ab Apoſtolis traditam explicantes, hujus particulæ nullam mentionem faciunt, ſed à Sepultura ad Reſurrectionem tranſeunt, ut Iren. lib. 1. cap. 2. Origen. initio lib. *De principiis*. Tertullianus initio lib. cont. Praxeam; & lib. *De velandis virg.* Auguſt. in lib. *De Fide & Symbolo.* & in lib. *De Symbolo ad Catechumenos.* Ruffinus in explicatione Symboli quidem legit, ſed admonet, non haberi in Symbolo Eccleſiæ Romanæ, nec apud Orientales in Symbolo Niceno. His argumentis quidam ſectariorum permoti, dum ſuæ fidei novam profeſſionem cudunt & recudũt, nullam deſcenſus ad inferos mentionem faciunt. Lutherus, Calvinus, & alij, quia ſcriptura ſacra expreſſis verbis contineat, Animam Chriſti ad inferos deſcendiſſe, hanc particulam non minus quàm alias tribuunt Apoſtolis, ſed in ſenſu plurimùm à Catholicis diſſentiunt. Anabaptiſtæ ſentiunt, idem eſſe *ad inferos deſcendere*, quod, *interire*, ſive *extingui*; fatētes, Chriſti Animam quoque interiiſſe, veruntamen poſtea iterum excitatam fuiſſe. Quæ ſententia Atheiſmo viam aperit, & Scripturis, Conciliis, Patrúmque traditioni aperte contradicit. Ex Platonis etiam diſputatione revinci poteſt, qui Animas immortales eſſe ſtatuit; quas Democritus cum corpore diſſolvi ac perire aſſeruit, Lactantio teſte lib. 7. div. inſtit. cap. 7.

Anabaptiſtis deſcendere ad infernũ, eſt interire.

A L I I *Deſcendere ad inferos*, nihil aliud eſſe autumant, quàm *Sepeliri*: ſed apertè iſtud Scripturæ repugnat Act. 2. ubi B. Petrus ex Pſalm. 15. (*Quoniam non derelinques animam meam in Inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*) concludit, quia neque derelictus eſt in Inferno, (videlicet ſecundùm animam) neque Caro ejus (ſcilicet jacens in ſepulchro) vidit corruptionem; ut interpretantur Baſil. Theodo. Hieron. & alij in Pſal. 15. & Beda cum aliis in c. 4. Auguſt. epi. 57. & 99. Ambro. ſer. 72.

Aliis deſcendere ad infernum, eſt ſepeliri.

2. Act. 4.

C A L V I N V S cum ſuis, *Deſcendere ad inferos*, nihil aliud eſſe interpretatur, quàm *Inferni pœnas pati*, hoc eſt, animi anxietates ex conſideratione iræ ac ſeveritatis Dei. Chriſtum enim Deum ſibi tamquam vadi & ſponſori iratum apprehendiſſe dicit, indeque in formidinem propriæ ſalutis amittendæ provolutum, unde incredibilis animi ſequuta ſit anxietas, quæ deſperationis verba extorſerit. Ex qua Calvini doctrina quidam ejus diſcipulus aſſerere non erubuit, Chriſtũ deſperaſſe, damnatumque eſſe; ut refert Surius in hiſtoria anni M. D. XXVII.

Calvino deſcēdere ad Infernum, eſt Inferni pœnas pati.

S E D hanc blaſphemiam ſuperiore capite ſatis confutavimus ex ſcripturis, quæ totam ſalutem noſtrã tribuũt pretio Sanguinis, & Mortis in Cruce toleratæ, non pœnis Inferni aut Purgatorij.

A D Argumenta verò eorum, qui arbitrantur, hanc partem (*deſcendit ad inferos*) non eſſe ab Apoſtolis traditam, quia Symbolum Nicenum & Conſtantinopolitanum, multique Veterum explicantes fidei regulam, ab Apoſtolis traditam, ejus non meminerint; R E S P O N D E O ex Taddæo, Ignatio, Iuſtino, Euſebio, Chryſoſtomo, Leone, & aliis Veteribus conſtare, hujus particulæ uſum fuiſſe in formula fidei Apoſtolorum temporibus. Nam inter Fidei articulos ponit Cyrillus Hieroſolym. Catech. 14. Epiphanius in Ancorato Athan. in Symbolo. Chryſoſt. hom. 2. in Symb. Leo epiſt. 93. cap. 17. Vnde manifeſtum eſt, Eccleſiam Romanam in univerſalis Eccleſiæ Symbolo ſemper hanc particulam habuiſſe, Ruffinumque ſolùm velle, hanc particulam non haberi in Symbolo, quo in publico Eccleſiæ ſacrificio Eccleſia Romana utitur; ſcilicet Conſtantinopolitano. In quo Symbolo nulla quidem expreſſa hujus partis fit mentio, prout nec in Niceno; quia Synodorum ſcopus fuit, ea potiſſimùm commemorare in ſuis Symbolis, quæ ad evertendum ſui temporis hæreſes deſervirent. Vnde Concilium Nicenum contra Arrianos intentum, ea quæ fidem in Spiritum Sanctum ſequũtur, omiſit: Conſtantinopolitanum autem contra Macedonianos intentum, Crucifixionis non meminit; nec enim eis curæ fuit, omnia, quæ in Apoſtolico Symbolo continebantur, tradere. Illa enim veluti omnibus nota ſupponebant: quod & in Eccleſiaſticis Scriptoribus veritatem habet, qui non omnia uno loco tradunt, quemadmodum de ſeipſo atteſtatur Lib. 1. Retract. cap. 17. Auguſt. ſcribens, ſe illam verborum Symboli contextionem, quæ memoriter tenenda competentibus traditur, in libro expoſitionis Symboli non obſervaſſe; ſed aliàs ubi eam obſervat, hanc partem commemorat, & inſuper explicat. Et ſanè ſi ab aliquo Apoſtolorũ eſſet Symbolo

Hæc Symboli pars ab Apoſtolis tradita eſt.

Aug. ſer. 115. de temp. ſer. 137. 181.

Digitized by Google

bolo addita, explicandum foret, à quo? quo tempore? Non enim probabile eſt, unum aliquem potuiſſe hoc efficere, ut omnes totius Orientis, Aphricę ac Europæ Eccleſiæ illā additionem ſuſciperent. Quod autẽ univerſa ſuſcipit ac retinet Eccleſia, nec in Cõcilio aliquo generali inſtitutũ legitur, ab Apoſtolis eſſe traditũ, ambigi nequit. Proinde credendum eſt, Chriſtum verè ac propriè ſecundũ animam ad inferos deſcẽdiſſe.

Cap. CCXV.

Quomodo Chriſti Anima ad inferos deſcenderit?

QVIA res una alicubi dupliciter eſſe dicitur, videlicet ſecundùm ſuum effectum tãtùm; aut ſecundùm ſuam eſſentiam: ideo ſimiliter diſtingui poteſt duplex deſcenſus: *Vnus* ſecundùm vim ſeu effectũm; *Alter* verò per realem præſentiam. Propriè ſiquidem loquendo, Deſcenſus ſignificat *Localem mutationem*, quæ ad realem præſentiam, ſeu exſiſtentiam in inferiori loco terminatur. Per metaphoram verò, deſcendere dicitur, per efficaciam, virtutem, ſive effectũm.

Chriſtus non ſolùm per effectum, ſed etiam per realem præſentiam ad infernum deſcendit.

In 3. diſt. 22. quæſt. 3.

DVRANDVS agnoſcens locum ſubterraneum, qui Infernus propriè dicatur, in quo Sanctorum animæ ante Chriſti Reſurrectionem fuerunt, exiſtimat, Chriſti animam ad illas per realem præſentiam non deſcendiſſe, ſed ſolùm per effectum, quia eos illuminavit, ſuæque gloriæ participes effecit. Qua in parte Calvinus eum ſequutus, ait: *Chriſti animam illuc deſcendere, ut mortuorũ animas manumitteret, quid opus fuit? Libenter equidem fateor, Chriſtum ipſis illuxiſſe virtute ſui ſpiritus, ut gratiam, quam ſæpe guſtaverant dumtaxat, mundo fuiſſe tunc exhibitam agnoſcerent.* Et infrà: *Vim mortis inde* Petrum *amplificare dicit, quòd ad mortuos uſque penetraverit, dum piæ animæ ejus viſitationis præſenti aſpectu ſunt potitæ, contrà reprobis clariùs patuit, ſe excludi ab omni ſalute:* ſubditque, *Petrum docere velle, communem utriſque* (pijs ſcilicet & impijs) *fuiſſe mortis Chriſti ſenſum.* Ex quo ſequitur, Chriſtum non aliter deſcẽdiſſe in Infernũ, quàm per ſuum effectũ, quo modo in quemlibet inferni ſinum deſcenderit, aliter tamen & aliter operando. Nam reprobis, in gehenna ſeu profundiſſimo inferno cõſtitutis, incredulitatem & malitiam exprobravit: detentis autem in Purgatorio ſpem conſequendæ gloriæ dedit: Sanctis autem animabus, quæ pro generali naturæ humanæ impedimento in Limbo, tãquam Honoratorum carcere, Adventum Liberatoris exſpectabant, lumen æternæ gloriæ contulit.

Inſt. lib. 2. cap. 16. nu. 9.

1. Pet. 3.

Quam ſententiam Picus etiam Mirandulanus amplexus eſt, cujus prima concluſio in ſua apologia fuit: *Chriſtus non veraciter, neque quantum ad realem præſentiam, ſed quoad effectum ſolùm, deſcendit ad inferos.* Quæ ſententia luculentis Scripturis, Symbolo Apoſtolico, definitioni Eccleſiæ, Patrúmque communi traditioni repugnat. Docẽt enim omnes, Chriſtum in Triduo mortis verè ac propriè ſecundùm animam, in Inferno fuiſſe, ſicuti ſecundùm corpus in ſepulchro jacuit. Act. 2. & Pſal. 15. *Non derelinques animam meam in inferno.* Matth. 12. *Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*; ut interpretatur Tertullianus lib. de Anima, cap. 5. Irenæus lib. 5. cap. 31. Hieronymus in cap. 2. Ionæ. Ad Epheſios 4. *Deſcendit in inferiores partes terræ.* 1. Pet. 3. *Vivificatus autem ſpiritu, in quo ijs qui in carcere erant ſpiritibus veniens prædicavit.* Accedit definitio Concilij Lateranenſis in cap. *Firmiter de ſummâ Trinitate*; ubi hic articulus ſic exponitur: *Deſcendit in Animâ, reſurrexit in Corpore, aſcenditque pariter in utroque.* Vbi disertè non tantùm ſecundùm effectum, ſed ſecundùm animæ realem præſentiam deſcenſus agnoſcitur. Nam ſecundùm effectum non minùs Corpus, quàm Anima in inferno fuiſſet, cùm emundatio & ſalus atquè redemptio ſit per corporis & animæ paſſionem comparata. Deinde in plurimis, maximæque diſtantibus locis ſimul Chriſti anima extitiſſet. Nam effectus varios habuit in Cælo, lætificando Angelos: in Terra, compunctionem operando in hominum animis: ſub Terra, illuminando ſanctos, conſtitutos in tenebris, ſpem aliis dando, horrorem damnatis incutiendo. Præterea cùm effectus illi momentanei fuerint, cur triduo in inferno anima Chriſti fuiſſe diceretur? Ac denique cùm etiamnunc Chriſti Anima in inferno operetur, cur adhuc in Inferno per effectum eſſe non dicetur? Atque poſtremò, unde tertio die ad Corpus rediit, ſi non ex inferno? ut omnes veteres docent. Inprimis Taddæus, Chriſti diſcipulus, apud Euſeb. lib. 1. hiſtor. capite ultimo

dicit, Chriſtum ad inferos ſolũ deſcendiſſe, at ſecum animarum ſanctarum multitudinem reduxiſſe. Ignatius epi. 2. ad Trail. idem repetit. Irenæus lib. 5. in fine. Iuſtinus in dialogo cum Triphone conqueritur, à Iudęis abraſum Ieremiæ teſtimonium, quo prænunciavit Chriſtum ad inferos deſcenſurum. Orige. ho. 15. in Gen. Protoplaſti, aliorumq; Sanctorũ animas à Chriſto eductas ex inferno ſcribit. Tertul. li. de anima cap. 31. 32. Auguſt. ex profeſſo li. 20. de civit. cap. 15. & in Pſalm. 85. epi. 57. & 99. Leo ſerm. 1. de Reſur. & epiſt. 91. cap. 17. Grego. lib. 13. mor. cap. 15. Fulgen. li. 3. ad Traſim. cap. 23. Beda lib. 3. in Iob. cap. 37. Damaſ. lib. 3. cap. ult.

Vide plures apud Bellar. lib. de anima Chriſti.

Apud Suarem in 3. p. q. 52. ſect. 2. & aliis.

Ex quibus manifeſtum eſt, Chriſti animam ad inferos deſcendiſſe ſecundùm ſuam ſubſtantiam & realem præſentiam: non autem tãtùm quoad operationem. Quem ſenſum verba B. Petri Act. 2. nulla ratione patiuntur: *Non derelinques animam meam in inferno.* Deinde fingi poſſet, aſcendiſſe ſecundùm operationem, ſicuti deſcendiſſet: imò nunc quoq; indies in Terram deſcendere diceretur, in qua jugiter operatur; atque in Infernum, quia circa ſalutem animarum Purgatorij aliquid efficit. Quare fatendum eſt, Chriſti animam feciſſe ſeipſam realiter præſentem in loco Inferni, atque ibidem verè, ſicut in loco, modo tamen ſpirituali extitiſſe, ſicuti animas impiorum, & dæmones in loco inferni ſecundùm exſiſtentiam veram eſſe credimus; & animas beatorum in cælo. Etenim eas alicubi eſſe oportet, aut nuſquam: anima enim res finita eſt, in mundo contenta, & proinde alicubi neceſſariò eſt præſens, & indiſtans à loco corporeo, in quo licet non ſit, mole illum replendo, eſt tamen ibi, ubi eſt corpus per præſentiam ſibi intrinſecam.

S. Tho. 1. p. q. 64.

Cap. CCXVI.

Cur Anima Chriſti ad inferos deſcenderit?

Prudentius hymno 9. Tartarum benignus intrat.

SICVTI Dominus ſuo in carnem Adventu hominibus in terra charitatem ſummam declaravit; ita ſuo in anima deſcẽſu ad inferos I. benignitatem ſuam juſtorum Spiritibus, qui adventũ ejus præſtolabantur, commendare voluit. Euſeb. lib. 4. demonſt. Evang. dicit, legem Charitatis Chriſtum uſq; ad infernum vocaſſe. II. Vt animabus ſanctis, quæ in quiete, ſed nondum in luce erant, eſſentialem beatitudinem, ac cetera animæ dona, quæ illam conſequuntur, impertiret. Damaſcen. lib. 3. cap. ult. III. Vt ſe Victorem diaboli oſtenderet, ſuamq; poteſtatem, ſicut in Cælo & Terra, ita & in Inferno manifeſtaret, omnéſque ad ſui adorationem compelleret. Damaſ. lib. 3. cap. 29. Ambro. li. 3. de fide cap. 3. *Inter mortuos liber, qui non captus ab inferis, nec egens adjutorio, per ſeipſum ſalvum fecit populum ſuum.* IV. Vt à deſcenſu ad inferos deinceps juſtos eximeret. Hila. in Pſalm. 138. V. Vt captivos in Limbi carcere detentos, ſecum liberos educeret, annunciando eis tempus jam adveniſſe ſalutis, juxta illud Iſa. 49. *Vt diceret ijs, qui vincti sũt, Exite: & ijs, qui in tenebris ſunt, Relevamini*; ſeque fortem illum eſſe cõprobaret, qui deleto Chirographo, debiti noſtri captivam duceret captivitatem: & *exſpolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palàm, triumphãs illos in ſemetipſo*; Angelis bonis eo deſcendente præeuntibus, atque cum imperio clamãtibus: *Attollite portas principes, elevamini portæ æternales*, ut in Pſal. 23. Hieron. & Auguſt. notant; & Auguſt. ſerm. 2. de Reſur. Cyril. Hieroſolym. Catech. 4. & 14. ſcribit, juſtas animas ad Chriſtum accurriſſe, cum gaudio interrogãtes: *Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus?* Atque veriſimile eſt, ordine Dominum adoraſſe, Primoſq; Parentes exclamaſſe: *Tu es benedictũ ſemen nobis promiſſum, quod Serpentis caput erat contriturum: jam completa videmus omnia, quæ nobis miſericors Deus revelaverat.* Patriarchæ deinde, Moyſes, David, univerſi Prophetæ ſua oracula jam cõpleta eſſe confitentur. Pſal. 85. *Deus redimet animam meam de manu inferi.* Vt ergo ſolveret inferni dolores, id eſt, animas juſtas à tædio dilatæ beatitudinis liberaret, per ſeipſum eas viſitare dignatus eſt, illiſque mox Dei viſionem fruitionémque contulit, tertioque die ſecum victor abduxit. Iuxta illud Eccl. 24. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormiẽtes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino.* VI. ad Inferos deſcendit, ut impijs malitiam & incredulitatem, atque pertinaciam exprobraret, juſtiſſiméque ſupplicijs æternis adjudicatos eſſe, convinceret, quia noluiſſent in eum credere ac ſperare, quem inferni victorem, ac ſibi & dæmonibus tremendum Iudicem eſſe vel

Cur Dominus ad inferos deſcenderit

Zacharia 9. eduxiſti vinctos de lacu.

Ad Ephes. 4. Coloſſ. 2.

1. Pet. 3.

Origenes ho. 15. in Gen. omnibus iuſtis dictũ ait: Hodie mecũ eris in Paradiſo. Luc. 23.

Digitized by Google

ſe vel inviti agnoſcerent. Ex qua Chriſti manifeſtatione, prædicatione, ſive malitiæ reprehenſione, damnatæ animæ nihil commodi, ſed augmentum potiùs accidentalis ſupplicij perceperunt: nam ex ſuperbia novam quãdam afflictionem invidiámque ſenſerunt.

An omnes animæ Purgatorij ſint eductæ

Sed quæri hîc poſſet, An omnes animas Purgatorij Chriſtus in ſuo deſcenſu à pœnis liberaverit, ſicut in die Triumphi ſolet omnibus vinctis remiſſio veniáque dari? Respondendum eſt, Animam Chriſti ſuo deſcenſu ad Inferos effectum in omnibus Purgatorij animabus nonnullum habuiſſe, illuminationis, gaudij, conſolationis. Per ſuæ enim victoriæ triumphiq; oſtenſionem omnibus juſtis nova gaudia contulit, & beatitudinem juxta cujuſque diſpoſitionem; aliis ſcilicet in re, aliis in proxima ſpe. Illas ergo animas ex Purgatorio eduxit, quæ jam perfectè debitum ſolverant, reliquis certã ſpem liberationis reliquit. An verò ſpeciali gratia & liberalitate quaſdam animas nõdum plenè purgatas, remiſſa pœna reſtante liberaverit, ſicut vivẽs quibuſdam omnia peccata condonavit, & moriens Latroni paradiſum addixit; incertum eſt. Attamen probabilius apparet, ſua pia voluntate quaſdam ad hoc magis diſpoſitas ſecum eduxiſſe. Grego. Nazia. oratio. 42. & lib. 2. de Paſchate. Augu. epiſt. 99.

An animarũ damnatarum aliqua ſit liberata

De animabus ad æterna ſupplicia damnatis, certum eſt, Animam Chriſti deſcendẽdo ad Inferos, nullam eduxiſſe, licet Grego. Nazian. orat. 42. & Auguſt. epiſt. 99. dubitent. *Ex inferno* enim *nulla eſt redemptio*. Et Matth. 25. *Ibunt hi in ſupplicium æternum*. Lexque Dei eſt, *ut ubi ceciderit lignum, ibi maneat*. Idipſum indicat illud Oſeæ 13. *Ero morſus tuus inferne*: ſignificat enim mortem exſtinctam in electis, ſed infernum tantùm eſſe morſum, id eſt, ex parte evacuatum, qua ſcilicet juſtas animas detinebat. Iren. lib. 1. cont. hæreſes cap. 29. & Epiphan. hæreſi 24. referunt, Martionem aſſeruiſſe, Chriſtum deſcendendo ad infernũ omnes animas damnatas liberaſſe. Clemens Alexandrinus lib. 6. Strom. ante medium, exiſtimat, ex animabus damnatis quaſdam potuiſſe credere atque ſalvari. At certum eſt, Chriſtum non prædicaſſe damnatis, ut illis ſpem aliquam ſalutis prẹberet; erãt enim extra ſtatum merendi, in quo per fidem & amorem Chriſti redẽptio applicatur. Origen. tract. 35. in Matth. & lib. 2. cont. Celſum docet, omnes aliquando ſalvos fore: cujus hæreſim confutat Auguſt. hæreſi 59.

Ioan. 9. veniet nox &c. 2. Corinth. 5. unuſquiſque &c. Gal. 6. quæ ſeminaverit homo &c. Apoc. Poſt hoc tẽpus.

Septimo, ad Inferos Chriſti Anima deſcendit, quia ſeparatam à corpore alicubi eſſe oportebat: at nullus erat pro illo ſtatu locus ei aptior, in quo exſiſteret; erat enim divina providentia is locus Sanctis animabus, uſq; ad Chriſti Reſurrectionem, deputatus. Congruentiſſimè itaq; Anima Chriſti in eodem loco eſſe voluit, donec corpus reſumeret, ſine quo ſupra Terram aut in Cælo eſſe noluit. Terra enim locus eſt viatorũ; Cælum autem plenè beatorũ.

Cap. CCXVII.

Vtrùm Anima Chriſti, quemadmodum ad Sinum Abrahæ reali præſentiâ, ita ad Purgatorium, & locum damnatarum animarum deſcenderit?

Bellarm. lib. 4. de Anima Chriſti c. 16.

Non deſunt, qui opinentur, Chriſtum ad omnia inferni loca (non ut reum, ſed ut Triumphatorem) reali præſentiâ deſcendiſſe, quia Eccle. 24. dicatur: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ*: & quoniam Anima Chriſti in omnibus inferni partibus aliquid operata ſit, & vivorũ, mortuorum, atque dẹmonum adepta ſit dominium: proinde oportuiſſe, ut ſua præſentia veluti poſſeſſionem ſui regni caperet, omniáque ſibi eſſe ſubjecta de omnibus triumphando manifeſtaret. Ceterùm probabilius eſt, Chriſti Animam tantùm ad juſtorũ in ſinu Abrahæ exſiſtentium locum præſentiâ reali deſcendiſſe: ad reliqua verò loca juſſu, imperio, & manifeſtatione, ad quã loci propinquitas non eſt neceſſaria; ſiquidem neq; locus damnatorum, qui *Gehenna* vocatur, neq; locus Purgatorij fuit animæ Chriſti accõmodatus; neq; contentæ ibi animæ converſationi animæ Chriſti: neq; inſuper accipiẽs quis alicujus regni poſſeſſionem, omnia & ſingula ejus loca, etiam vilia & abjecta perambulare, ſed regni caput adire ſolet, in eáque civitate regni gubernacula capere, in qua eum reſidere decet. Ad eundem modum ut Chriſtus ſe vivis & mortuis atque dæmonibus imperare demonſtraret, ſibiq; genua flectere compelleret, ſufficit, ut ad locũ inferni ſuperiorem,

D. Thom. qu. 52. art. 3. p. 3.

Digitized by Google

in quo erant animę juſtorum, reali præſentia deſcenderet; ad alia verò loca, quorum conditio & qualitas non erat animæ Chriſti conveniẽs, per effectum manifeſtationis ſuæ victoriæ ac Triumphi. Cyril. in Ioan. li. 12. cap. 36. docet, totius regni poſſeſſionem accepiſſe. Gregor. Nyſſen. orat. 1. de Reſur. ad ſedem diaboli deſcẽdiſſe, tradit. Fulgen. lib. 3. ad Tranſim. cap. 30. *Vbi animæ torquentur.* Similiter Auguſt. epiſt. 57. & 99. ſolviſſe inferni dolores in captivis, ait. Lib. 12. de Gen. ad lit. cap. 33. animas luentes purgatorias pœnas, liberatas fuiſſe à pœnis tradit. Gregor. lib. 13. Mor. cap. 20. omnes electorum animas per Chriſtum eductas fuiſſe ſentit. Certum enim eſt, Chriſtum non eſſe alligatũ ſacramentis, ſatisfactioni, pœnis aut meritis noſtris; quin ſi velit, abſque cujuſquam injuria, ex ſpeciali gratia poſſit liberare non ſolùm ex Purgatorio, ſed etiam ex Inferno.

Chriſtus dãnatas animas non liberavit.

Ceterum ęquè certũ eſt, Chriſtum ordinaria lege id non facere. Quare temerarium foret aſſerere, Dominũ liberaſſe Platonem, Poëtas, Philoſophos, vel alios incredulos, pœnis æternis ſemel adjudicatos:

Animarum quarumdam poſt huius vitæ exitũ ſententia ſuſpenditur.

ſed interdũ ſententiam in morte quorumdam (qui poſtea reſuſcitati & baptizati fuerunt) ſuſpenſam fuiſſe, convincunt diverſa miracula, variis tẽporibus & locis edita, quæ nemo ſine pervicacia inficiari poterit.

Cap. CCXVIII.

De Purgatorio.

NON alia de cauſa Sectarij germanum Inferni ſignificatũ pernegant, Chriſtique ad inferos deſcenſum oppugnant, & in adulterinos ſenſus ſcripturas de hoc deſcenſu loquentes contorquẽt, niſi ut Purgatorium locum (contra quem immane odium gerunt) è medio tollant. Ex hoc enim Chriſti ad Inferos deſcenſu, ad liberandas Patriarcharum, aliorumque ſanctorum animas, clarè conſequi vident, Sanctorum animas culpâ remiſsâ poſſe adhuc ad aliquam futuri ſeculi pœnam obligari, quam in loco à cælis remotiſſimo luere debeant. Si enim Chriſtus ad inferos deſcendit, ut à cruciatu tædij moræ animas ibi exſiſtentes liberaret; ergo loca ſubterranea, in quibus animæ detineantur, agnoſcenda ſunt. Proinde Calvinus hoc veluti fontem Purgatorij, emendatoriarumque pœnarum denegandum putavit, impudenter aſſerẽs, fabulam eſſe, quòd locis quibuſdam ſubterraneis animæ concludantur: quæ ponere, nihil aliud ſit, quàm cũ Poëtis Orcum Erebumq; fingere. Si autem quæras, Vbi igitur juſtorum animæ ante Chriſti mortem fuerint? in cęlo fuiſſe contẽdit licet Deum non viderint, neque ante judicij diem viſuræ ſint.

Animæ ſãctæ ſtatim poſt exitum corporis datæ ſunt.

Contra quem errorem docet Eccleſia Catholica, animas juſtorum, in quibus nihil purgandum reſtat, confeſtim poſt ſeparationem à corpore, ante Chriſti Reſurrectionem in limbum, hoc eſt, locum ſubterraneum deſcendiſſe: poſt Chriſti autem Reſurrectionem in cælum Empyreum aſcendere, Deiq; viſione frui.

Purgatorius locus, eſt velut carcer temporarius.

Si verò emundandum vel ſatisfaciendum in eis aliquid ſuperſit, in locum ſubterraneum detrudi, in quo velut carcere detineantur, donec pœnam debitis ſuis condignam luerint: quâ perſolutâ in cælum evolent. Locum autem, in quo animæ poſt mortem temporalia ſupplicia patiuntur, vocamus PVRGATORIVM.

Purgatorium eſſe.

Qualem pœnalem locum Sectarij nullum eſſe ſuſtinent. Contra quos, eſſe talem comprobabimus.

PRIMVM itaque 2. Machabæorum 12. Scriptura luculenter aſſerit, defunctos à peccatis ſolvi, vivorum ſacrificiis & orationibus poſſe adjuvari. Vnde conſequitur, quòd remiſsâ æternæ mortis culpâ, ſubinde remaneat pœna in altero ſeculo luenda, ſive pro venialibus peccatis in hac vita non remiſſis, ſive quia ſatisfactio pro letalibus hîc remiſſis completa non fuerit.

Remiſſa culpa, ſæpe remanet pœna tẽporalis luenda.

Sancta, inquit, *& ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur.* Non rectè autem Scriptura hujuſmodi orationem laudaret, ſi Purgatorius animarum locus non eſſet. Neque verò novum Iudæ Machabæi fuit inventum, *orare pro mortuis*; ſed conſuetudo, per manus à Patribus ab initio mundi accepta.

Gen. 23. Gen. 50.

Siquidem Abraham Sarę uxori exſequias celebravit, Iacobo filius Ioſeph.

1. Reg. ult. & in comment. Beda. 2. Reg. 3.

Pro Saule occiſo Galaaditæ jejunaverunt; pro Abner David. Quę jejunia non doloris ſigna, ſed pro defunctis ſuffragia fuerũt. Nam ad impetrandum inſtituta fuiſſe jejunia, patet ex Davidis facto, lib. 2. Reg. cap. 12. ubi pro defuncto parvulo non jejunavit. Tob. 4. *Panem tuum ſuper juſti ſepulturam conſtitue*; id eſt, pauperibus eleemoſynam pro defuncto tribue, ut ſcilicet pro illo Deum exorent.

Sic

Sic Chryſoſt. hom. 32. in Matth. Hinc tracta conſuetudo mittẽdi panes vocatis ad exſequias; item eleemoſynas pauperibus diſtribuendi.

Hvc etiam pertinet, quòd Matth. 12. Chriſtus aliquod eſſe peccatum dicat, quod neque in hoc ſeculo, neque in futuro remittatur. Vnde colligunt Eccleſiaſtici ſcriptores, aliquod peccatum in futuro ſeculo dimitti. Auguſtin. libr. 21. de Civit. cap. 24. Lib. 6. contra Iulianum cap. 5. Gregor. lib. 4. dialog. ca. 39. Beda in 3. cap. Marci. Bernard. ſerm. 66. in Cant. Rabanus li. 2. de Inſtit. Cleric. cap. 44. Apoſtolus quoque 1. Corint. 3: *Ipſe ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* Vbi nomine *Ignis* Veteres pœnam aliquam purgatoriam intelligunt, ad quam poſt mortem adjudicãtur, qui in judicio particulari ædificaſſe reperiuntur lignum, fænum, & ſtipulam. Cyprian. lib. 4. ep. 2. Ambroſ. in comment. 1. Cor. 3. & ſer. 20. in Pſalm. 118. Hieron. ult. cap. Iſaiæ & c. 4. Amos. Auguſt. in Pſal. 37. emendatorium iſtum ignem eſſe graviorem ait, quàm quidquid homo in hac vita pati poſſit. Gregor. lib. 4. dialog. ca. 39. pro levibus culpis purgatorium ignem eſſe credendum eſt. Alcuinus lib. 3. de Trin. Haymo, Anſelmus, B. Thomas, & omnes recentiores interpretes in 1. Corinth. 3.

Ignis purgatorii gravitas.

Ex Græcis purgatorium ignem agnoſcunt, Origenes hom. 6. in Exodum. homil. 14. in Leviticum. hom. 12. in Ierem. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 15. & in cap. 9. Iſaiæ. Nazianzenus in fine orationis pro Epiphan. Emiſſenus hom. 3. de Epiphania. Chryſoſt. hom. 3. in epiſt. ad Philipp. homil. 69. ad Antioch. In tertium caput autem 1. ad Cor. contra Origenem diſputans, qui omnes quandoque ſalvos fore putavit, locum illum de ſalute, quæ in æterno igne remanet, intelligit: ſed ut dura eſt illa ſalus, ita & commentarius, cùm in ſcriptura ſalutis nomen in bonam partem accipi ſoleat.

Concilia purgatorii agnoſcentia.

Concil. Carthaginenſ. III. can. 29. agnoſcit purgatorium. Item Conc. Carthag. IV. cap. 79. Conc. Bracaren. I. c. 34. & 39. Concil. Cabilonenſ. vult, in omnibus Miſſis pro defunctorum ſpiritibus offerri. Concil. Wormacienſ. can. 10. etiam pro ſuſpenſis in patibulo vult orari. Concil. Lateranenſ. can. 66. Florentinum ſeſſion. ultim. Tridentinum, ſeſſion. 25.

Orãdum pro defunctis.

Accedit, quòd Eccleſia ſemper oraverit pro defunctis, ut cõſtat ex omnibus Liturgiis Iacobi, Baſilii, Chryſoſt. Ambroſii. Auguſtinus etiam librum *De curâ pro mort. agendâ* ſcripſit, in quo preces vivorum defunctis prodeſſe confirmat. Enchir. cap. 110. tract. 84. in Ioan. lib. 9. confeſſ. cap. 13. lib. 21. de civit. c. 24. Lib. de hæreſ. c. 53. Aëtium ideo hæreticum pronunciat, quia orationes pro defunctis fieri debere negaret. Epiphan. hæreſi 75. ſimiliter.

Aëtius hereticus habitus, quia pro defunctis orandum negaret.

Eqvidem ſemper in Chriſti Eccleſia pro defunctis oratum fuiſſe, teſtatur Clemens Conſtitut. Apoſtolic. cap. 47. Dionyſius Areop. li. de Eccleſ. Hierar. ca. 7. p. 3. Athan. q. 34. ad Antiochum. Nazianzenus in oratione in Cæſarium. Chryſoſt. hom. 41. in 1. Cor. Cyril. catech. 5. Theodoretum lib. 5. hiſt. ca. 26. Theodoſium Iuniorẽ pro animabus parentum oraſſe ſcribit. Damaſc. lib. *De iis, qui in fide migrarunt.*

Ex Latinis, Tertullianus lib. *De corona militis*, inter Apoſtolicas traditiones recenſet, orandum eſſe pro defunctis. Cyprianus lib. 1. epiſt. 9. Ambroſius lib. 2. epiſt. 8. ait, non tam deplorandam ſororem, quàm ejus animam Deo commendandam. Hieronymus in epiſt. ad Pammachium, De obitu Paulinę uxoris, *ſanctam favillã Eleemoſynæ balſamis rigat.* Paulinus epiſt. 1. ad Amandum, & 5. ad Delphinum preces pro defunctis commẽdat. Auguſtinus ſerm. 34. *De verbis Apoſtoli*, rem iſtam tam certam habuit, ut dicat: *orationibus ſanctæ Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum, mortuos adjuvari.* Gregor. lib. 4. dialog. c. 55. ſcribit, animas defũctorum ſalutaris hoſtiæ oblatione multùm adjuvari. Iſidorus li. 1. offic. c. 18. dicit, Eccleſiam credere, fidelibus defunctis remitti peccata. Bern. ſerm. 66. in cantica. Petrus Cluniacenſis lib. contra Petrobruſianos. Malachias apud Bernardum: *Non parum ſpei mihi repoſitum in illâ die, qua defunctis tanta à vivis beneficia impenduntur.*

Auguſtinus ait, non eſſe dubitãdum, defunctos adiuvari orationibus, eleemoſynis, oblatione ſacrificii.

Ex quibus manifeſtum eſt, Veteres Chriſtianos pro defunctis oraſſe, non ſolùm ut ſe conſolarentur, aut pium in eos affectum declararent; ſed ut eos ſuis precibus à pœnis eriperent. Diſtinguit enim Auguſtinus ſolatia vivorum ab auxilio defunctorum, Enchir. cap. 110. & Lib. *de curâ pro mort.* cap. 1. & 4. Gregor. Nyſſenus in oratione *Pro mortuis* diſertè tradit, animarum maculas igne purgatorio abſtergi. Ambroſius in Pſalm. 36. & ſerm. 20. in Pſalm. 118. Auguſt. lib. 21. de Civit. cap. 16. ait, infantes baptizatos nulla poſt mortem purgatoria tormen-

ta perpeti. Cap. 24. addit, fidelium animas, quæ cum levibus peccatis ex hac vita decedunt, pœnis temporalibus expurgari. Idem repetit Hom. 16. inter 50. Lib. 2. de Gen. contra Manichæum ca. 20. Et in Pſal. 37. ubi gravitatem pœnæ Ignis Purgatorii exaggerat. Proinde nunquam de Igne Purgatorio Auguſtinus dubitavit; ſed de modo & qualitate purgationis; & utrùm animæ ibi nonnullos retineant affectus ſimiles iis, quos in iſta vita habuerunt, ut crucientur amiſſione rerum dilectarum; & an Ignis Purgatorii ſubſtantia cum igne Inferni conveniat, dubitari poſſe ſignificat Enchiridii c. 69. & lib. 21. de civit. c. 26.

PORRO eſſe Purgatorium, etiam Ratione demonſtrari poteſt. Etenim cùm *ſepties in die juſtus cadat*, multóſque juſtos repentè mori contingat, neceſſe eſt, leviora peccata, quibus ſolū debetur temporalis pœna, in alia vita poſſe purgari; alioquin à Regno Dei (in quod nihil coinquinatū intrat) oporteret juſtum excludi. Plerumque inſuper contingit, remiſſa culpa temporalem pœnam remanere luendam, pro qua ſi hîc non ſatisfiat, in Purgatorio ſatisfieri patiendo conveniat. Accedit commune judicium omnium gentium, ex naturali lumine fluens, quo ſicut aliquē eſſe Deum ſentiunt, qui rerum humanarum providentiam habeat; ita poſt hanc vitā præmia & ſupplicia eſſe confitetur. Et cùm ex iis, qui ex hac vita emigrant, quoſdam valdè bonos, alios valdè malos, nonnullos mediocriter vel bonos vel malos eſſe perſpiciant; naturali quodam lumine cenſent, pro valdè malis poſt hanc vitā repoſitas eſſe pœnas quaſdam ęternas; & prēmia ſimiliter æterna pro valdè bonis: pro mediocriter verò bonis aut malis, temporarias quaſdam pœnas, per quas ad beatam vitam tranſitus fiat. Vnde ſicut divinæ Providentiæ agnitio cælum pro bonis, atque infernum pro peſſimis eſſe ſuadet: ita quoque Purgatorium pro mediocriter bonis aut malis. Quod ideo non ſolùm Hebræi divinitus edocti, ſed etiam Gentiles tam Poëtæ quàm Philoſophi agnoverunt, ut ex Platone conſtat in Gorgia & Phedone, ac Cicerone in Somnio Scipionis. Ex Virgilio quoque lib. 6. Æneidos:

Proverb. 24.

Apoc. ult.

2. Mach. 12. Ioſephus lib. de bello Iudaico.

Ergo exercentur pœnis, veterúmq; malorum
Supplicia expendunt.

Item Claudino lib. 2. in Ruffinum:

Quos ubi per varios amnes, per mille figuras,
Egit leteo purgatas flumine &c.

Imò Platonici (teſte Auguſt. lib. 21. de Civit. cap. 13.) omnes futuræ vitæ pœnas eſſe purgatorias arbitrati ſunt; quos in hoc errore ſequutus eſt Origenes, omnibus tam hominibus quàm dæmonibus tandem pollicens liberationem à pœnis; teſte Epiphanio in epiſt. ad Ioannem Hieroſolym: & Auguſtino li. 21. de Civit. cap. 17.

PRÆTEREA eſſe Purgatorium, convincunt animarum apparitiones, quę ſe in Purgatorio torqueri vivis renunciarunt, ab eíſque opem efflagitarunt: quales permultæ à Sanctiſſimis graviſſimiſque Viris commemorantur: ut à Divo Gregorio libr. 4. dialog. cap. 40. & 55: à Greg. Turonenſi *de gloria Martyrum* c. 5: à Beda lib. 3. de hiſt. Anglorum, cap. 10. lib. 5. cap. 13. Bernardus in Vita Malachiæ refert, ſororem ipſius in Purgatorii pœnis exſiſtentem pòſt apparuiſſe. Lib. 1. Vitæ Bernardi cap. 10. Guilielmus Abbas quendam defunctum monachum ſcribit D. Bernardo apparuiſſe, qui Purgatorii pœnis affligebatur. Lib. 1. Vitæ B. Anſelmi refertur, cum Anno integro pro amico defuncto ſacrificium obtuliſſe; quo tandem evoluto ille apparuit, ſeque à Purgatorii pœnis liberatum edocuit.

Purgatorium eſſe, convincitur ex animarum apparitionibus.

QVOD inſuper Purgatorii fides ædificationi fidelium plurimùm conducat, inde patet, quòd ſicut fide ſuppliciorū & premiorum, in futura vita cuique pro meritis reddendorum, nihil ad peccati fugam, & virtutem amplectendam potentius; ita fide, qua credimus, præter ignem Gehennæ, alium quendam Purgatorium exſiſtere, quo quidquid in hac vita non fuerit per debitæ pœnitentiæ opera deletum, emundari oporteat, nihil validius eſſe poteſt ad reddendū cautos & diligentes ad evitanda quęcumq; peccata, etiam leviſſima; quæ neglecta, acerbiſſimis Purgatorii deinde pœnis ſint expianda. Cohibet itaque peccandi audaciam non mediocriter harum pœnarum metus & fides, fraternæ dilectionis ſtudium accendit, excitátq; ad charitatis opera proximis impendēda, dum afflictis ſubvenire curant vivi: confert quoque ad ſpem firmandam, ſi nos inopinata mors repentè invadat.

Purgatorii fides pietatē fovet.

Epiphan. hæreſi 75. Augu. ſerm. 33. de verbis Apoſtoli.

ECONTRA verò doctrina, quæ Purgatorium è medio tollit, non ſolùm falſa, verùm etiam pernicioſa eſt, quoniam homines ad peccata cavenda, & bona opera peragenda ſegniores reddit, ad preces fundēdum, ad Templa frequentandum,

Purgatorii ſublatio impios ad mala impellit.

tandum, ad miſericordiæ opera proximis exhibenda frigidiores. Qui enim ſibi perſuadet, omnia peccata morte aboleri in eo, qui cum fide hinc emigrat, facilè contemnet Iejunia, preces, eleemoſynas, & voluptates atque delicias conſectabitur, nihil intereſſe ratus, an plura ſive pauciora in morte peccata habuerit, quæ indifferenter ſint morte abolenda: ſed qui credit illud, quod hîc pœnitentiæ operibus deletum non fuerit, emendatorii Ignis cruciatu poſtea emũdandum, is ſanè majore diligentia ſibi proſpiciet, neque in amicos ſpem ſuæ ſalutis conjiciet, quin potiùs viaticum Bonorum Operum præmittere ſtudebit. Vide Petrum Cluniacenſem lib. 4. epiſtol. 17.

Fides purgatorii excitat ad ſatisfactionem & bona opera.

QVOD verò Purgatorii ſublatio impietatem armet, ac ad malum incitet, ex conditione hoſtium Purgatorii manifeſtiſſimè convincitur. Primus enim Aërius pro defunctis non eſſe orandum docuit, ac proinde miſericordiam illis impendi noluit. Quem ſequuti Apoſtolici, vivis ac defunctis bellũ intulerunt. Quibus hac in re ſuffragatores Henricus & Petrus Bruys impuriſſimis moribus fuêre: nec ſanctiores ſucceſſêre Waldenſes, teſte Paulo Aemilio, & Abbate Vrſpergẽſi in Chronico Anni MCCXII. Quorum dogma fæx Albigenſium ſuſcepit, Antonino teſte, 4. p. tit. 11. c. 7. §. 5. Quibus tandem ſucceſſere Lutherus, Calvinus, univerſaq; hæreſeon noſtri temporis portenta, qui nullis ſuorum Anteceſſorum ducibus morum improbitate cedunt, ſed quantò poſteriores, tantò honeſtæ vitæ acriores hoſtes, omniúmque malorum faces; ut nõ niſi ad humani generis perniciem & perditionẽ corporum & animarum fidelium, everſionémque Regni Chriſti conſpiraſſe videantur. Quorum omnium commune fundamentum eſt, quòd ſatisfactionem noſtram pro peccatis, quoad culpã, remiſſis, & peccati venialis à mortali diſcrimen tollunt: illis enim ſublatis, nullum eſſe Purgatorium ſequitur, in quo fidelis temporali pœna in altero ſeculo puniatur.

Purgatorii hoſtes.

Aug. hæreſ. 53. Epiphan. hæreſi 75. Bernard. ſer. 65. in cant. & epiſt. 240.

CAP. CCXIX.

Vbi Purgatorium ſit?

QVIDAM exiſtimant, defunctorum animas variis locis expurgari: quod indicare videtur Divus Gregorius lib. 4. dialog. cap. 40. & 55. Vbi quorundam animas in balneis expurgatas fuiſſe ſcribit. Alii opinati ſunt, animarum pœnalia loca non eſſe corporalia: quod Auguſtinus aliquando ſenſiſſe videtur lib. 2. de gen. ad lit. c. 33. Sed lib. 2. Retract. cap. 24. retractavit.

Vbi Purgatorium ſit?

TERTIA ſẽtẽtia Origenis fuit, ſentientis, animæ Purgatorium nihil eſſe, præter conſcientiam accuſantem, & anxiam pro peccatis, teſte B. Hieronymo in epiſt. ad Avitum. Philoſ. lib. De congreſſu eruditionis quærendæ gratia, idẽ cum Origene ſenſit: quorum errorem amplexus eſt noſtro ſeculo quoad infernum, Calvinus. Quæ ſententia ſi vera eſſet, non minùs in Purgatorio eſſent vivi, quàm defuncti.

QVARTA ſẽtẽtia eſt, purgatorium eſſe animæ ſtatum, in quo nihil videat: cujus opinationis Theophylactus in 16. cap. Lucæ meminit.

QVINTA ſẽtẽtia eſt, pœnalem animarum locum, non eſſe terram, ſed caliginoſum aërem, in quo dæmones verſentur. Ita Greg. Nyſſen. lib. de Anima & Reſurrectione. Author operis imperfecti. Chryſoſt. homil. 53. in Matth. Beda lib. 3. hiſtor. Anglorum c. 19. refert, cuidam Sancto, dum ab Angelis in cęlũ deduceretur, maximum ignem ſupra Aërem oſtenſum fuiſſe, qui ad mundi conflagrationem reſervaretur, interim tamen hominum morientiũ operã examinaret.

SEXTA eſt communis Scholaſticorũ doctrina, Purgatorium eſſe intra terræ viſcera, loco vicino damnatorum Inferno: juxta illud Act. 2. *Solutis doloribus inferni*; id eſt, Auguſt. interprete epiſt. 99. *liberatis à pœnâ purgatorii*: ut canit eccleſia: *Libera eas de pœnis inferni, & de profundo lacu.* Refert inſuper Beda lib. 5. hiſt. Angl. c. 13. cuidam apparuiſſe Purgatorium, Inferno damnatorum contiguũ, ut animæ purgandæ ſitu & manſione diſtent à reprobis, eodémq; igne affligantur, pro ſuis unaquæque meritis; ſed illæ temporali, hæ verò perpetuo cruciatu. Tantò autem quiſque ibi pœnam tole-

Purgatorii locus eſt intra terræ viſcera.

rabiliorem

rabiliorem ſentiet, quantò hic minorē habuerit iniquitatem; ut docet Auguſt. Enchir. cap. 93. Imò B. Gregorius lib. 4. dialog. c. 36. & Beda lib. 5. hiſt. cap. 13. & Dionyſius Carthuſ. in dial. de partic. judicio. artic. 31. inſinuant, quorundam animas eſſe veluti in ſenatorio carcere, in quo patiantur tantùm pœnam damni, non ſenſus.

Cap. CCXX.

Vtrùm in Purgatorio veri ignis pœnâ defunctorum animæ excrucientur?

In Purgatorio & inferno verus erit ignis.

Quia Sectarii non alias Inferni vel. Purgatorii pœnas agnoſcunt, quàm deſperationem, anxietatem, & Gehennæ metum; veri autem ignis cruciatum rejiciunt, interterpretātes verba Chriſti Matth. 25. *Ite in ignem*: & Apoſtoli 1. Cor. 3. *Salvus erit quaſi per ignem*, de igne metaphorico; ſciendum eſt, communem Theologorum ſententiam eſſe, Purgatorii atque Inferni verum propriúmque ignem, ejuſdem cum noſtro elementari ſpeciei exiſtere, ut etiam teſtatur Gregorius libr. 4. dial. cap. 29. dicens, eſſe *corporeum ignem*. Lib. verò 15. moral. cap. 17. *incorporeum* eſſe hoc ſenſu dicit, quia fomentis corporeis ad ſui conſervationem non indigeat, ſicut ignis corporeus, quo hîc utimur; diſertè alioquin aſſerens, tam animas quàm corpora, igne elementari, ab initio mundi conditi, torqueri. In eandem propendet ſententiam Auguſtinus lib. 21. de Civit. cap. 10. Et ſanè ſcriptura *Ignem ardentem* vocat. Eodémque igne affligi ſpiritus & corpora, Chriſti verba evincunt: *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus.* Vbi de pœna ſenſus agi, manifeſtum eſt.

Ignis Purgatorii eiuſdem cum noſtro eſt ſpeciei.

Apoc. 19. Eodem igne ſpiritus & corpora puniuntur. Matth. 25.

Anima ab igne corporeo torquetur.

Qvomodo autem ab igne corporeo anima torqueri poſſit, *miris, ſed tamen veris ſit modis*, (ait Auguſtin. lib. 21. de Civit. cap. 10.) id exemplo commonſtrans animæ corpori unitæ, quę propter illam unionem cum corpore gaudet & dolet. Gregor. lib. 4. dialog. cap. 29. dicit, animas ex viſibili igne, inviſibilem pœnam contrahere.

Curioſæ quæſtiones à popularibus concionibus ſecludendæ.

Concilivm Trident. ſeſſ. 25. ſubtiliores has quæſtiones, quæ plus habent curioſitatis, quàm ædificationis, à popularibus concionibus ſecludi conſtituit.

Præterea in Purgatorio animæ damni pœna torquētur, quia ſe ob propriam culpam à ſummi boni fruitione impediri conſpiciunt. Vtrùm autem à dæmonibus, vel Angelis, iræ Dei miniſtris etiā affligantur, incertum eſt. Scholaſtici quidem ab angelis malis animas in Purgatorio minimè affligi dicunt, quoniam omnes illæ animæ diabolum in ultimo conflictu vicerunt: ideo non cōgruere, ut Deus eas ſinat ab hoſte devicto torqueri, cui animas in gratia confirmatas, in peccata deinceps pertrahēdi ſpes nulla ſuperſit. In contrariam tamen partem militant revelationes variæ, à gravibus authoribus memoriæ poſteritati relictæ. Apud Bedam lib. 3. c. 19. hiſt. Anglic. Lib. 1. de vita S. Bernardi c. 10. Dionyſ. Carthuſ. li. 4. De noviſſimis.

In 4. ſent. diſtinct. 20. An animæ in purgatorio affligātur ab angelis bonis, aut malis?

Cap. CCXXI.

De Gravitate pœnarum Purgatorii.

Gravitas pœnæ purgatorii.

Pvrgatorii pœnas tantę acerbitatis eſſe, ut nullę hujus ſeculi pœnæ illis comparari valeāt, conſtanter uno conſenſu Veteres tradunt. Auguſtinus in Pſalm. 37. Lib. de vera & falſa pœnitentia, cap. 17. Enchir. c. 112. Gregor. in Pſalm. III. pœnitentialem: *Illum* (inquit) *tranſitorium ignem omni tribulatione præſenti exiſtimo intolerabiliorem.* Beda in Pſalm. 37: *Nulla Martyrum aut latronum cum purgatorii pœnis conferenda ſupplicia*, dicit. Idem confirmant hiſt. ab eodem relatæ lib. 3. cap. 5. & 13. Bernardus ſermon. de obitu Humberti. & in vita Malach. Anſelmus in 1. Corint. 3. Ambroſius in Pſalm. 36. Chryſoſtomus homil. 24. in Matth. explicat gravitatem pœnę damni, ſeu amiſſionis divini conſpectus. Idipſum Regius Vates, Purgatorii pœnas deprecans, ſatis indicat Pſalm. 6. & 37: *Domine*, inquit, *ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripias me.* Priorem quidem partem de Inferno, poſteriorem de Purgatorio interpretes exponunt.

Gravitas pœnæ damni.

Digitized by Google

Cap. CCXXII.

Quamdiu Purgatorii pœnæ durent?

[illegible]

PVRGATORIAS pœnas ultra tempus Extremi Iudicii Origenes extendit, quem Auguſtinus confutat lib. 21. de Civit. cap. 16. ex cap. 25. Matthæi oſtendens, poſt extremum judicium non niſi duos hominum ordines futuros; Beatorum ſcilicet, atque Damnatorum.

LVTHERVS omnes peccatorum reliquias dolore mortis in eis, qui in fide moriuntur, expurgari contendit; ideóq; poſt mortem nullas Purgatorii pœnas ſupereſſe. Sed certa eſt Eccleſiæ Catholicę doctrina, quæ tradit, nonnunquam omnes peccati reliquias in morte tolli, ut in Martyribus accidere credimus, teſte Cyprian. lib. 4. epiſt. 2. & Auguſtino ſerm. 17. *De verbis Apoſtoli*, ubi ait, *Injuriam eſſe, orare pro Martyre, cujus orationibus nos potiùs oporteat commendari*: nonnunquam verò in morte partim tolli, partim manere; ut in eis accidit, qui æquo animo & piè moriuntur: aliquando autem contingere, ut nullæ peccati reliquiæ morte tollantur, ſed in altera vita purgādæ remaneant; ut in eis, qui repentino caſu nullo voluntatis actu comitante opprimuntur; vel qui in affectu peccati venialis, aut ſatisfactione impoſita nondum completa moriuntur.

Martyrium omnem pœnam peccato debitam tollit.

Pœna ſæpe remanet poſt culpam remiſſam.

QVIDAM opinantur, Purgatorii pœnas ſpatium X. annorum nunquam excedere, quia poſſit Deus extenſionem pœnę gravitate ac intenſione compenſare. Quæ opinio cōmuni Chriſtianorum ſenſui repugnat, atq; receptiſſimæ conſuetudini Eccleſiæ, quæ Anniverſaria pro defunctis ad cētum & plures annos celebrat. *Nulla dies* (inquit Ambroſ. oratione in Valentinianum) *vos ſilentio præteribit, nulla nox non donatos aliqua precum mearum contextione tranſcurret.* Aug. lib. *De cura pro mort.* cap. ult. *melius eſſe* docet *ſuffragia non egenti ſupereſſe, quàm indigenti deeſſe.* Origenes lib. 8. in epiſtol. ad Rom. *Pro defunctis ſemper offerendum*, ait, *quia neſciamus, quamdiu cruciatus perduret.* Damaſcenus ſerm. de defunctis, Anniverſaria ex Apoſtolica traditione obſervari aſſerit. Nicephorus lib. 17. cap. 31. hiſt. refert, Iuſtiniani Imperatoris Anniverſarium poſt ſecula plura celebratum fuiſſe. Ambroſius lib. 1. de Abraham c. 9. ad illa verba: *Surrexit Abraham ab officio funeris: Docemur* (inquit) *ut non diutius inhæreamus mortuis, ſed quantum officii ſatis eſt, deferamus.* Quo loco abutitur Calvinus præfatione Inſtitutionum ſuarum ad Franciſcum Galliarum Regem, dicens: *Hos limites perrumpunt, qui perpetuam mortuorum ſollicitudinem incutiunt; quaſi diffidentiæ ſit, orationem toties iterare.* Sed ei reſpondendum, orationis iterationem nō eſſe inſufficientię aut diffidentiæ ſignum; quin potiùs fervoris, magnique deſiderii: quemadmodum in Chriſto apparuit, dum tertiò eundem ſermonem repetiit, Matth. 26. & Apoſtolus pro eodem ter oravit. 2. Cor. 12.

Improbabilis opinio, quòd Purgatorii pœna nonnunquam X. Annos excedat.

Dominicus Soto in 4. diſtinct. 19. qu. 3. art. 2.

Iteratio orationis non eſt diffidentiæ, ſed fervoris ſignum.

Cap. CCXXIII.

Vtrùm animæ Purgatorio emūdatæ mox Dei viſione perfruantur?

POST varias diſputationes de animarum receptaculis poſt hanc vitam, (quibuſdam aſſerentibus, omnium hominum quantumlibet ſanctorum animas uſque ad judiciī diem in abditis quibuſdam locis conſervari, ubi Deum non videant; cujus quidem opinationis author videtur fuiſſe Tertullianus lib. 4. in Martionem, & lib. de Anima, poſtremis duobus capitibus: quem ſequuti ſunt Lactant. Victorinus, & Vigilantius, quem B. Hieronym. confutavit; poſtea Græci, ac poſtremò, Lutherus & Calvinus:) tandem per generalia Concilia, Pontificúmque decreta definitum eſt, animas, quæ nihil purgandū habent, mox in cælum recipi, Deique conſpectu frui; juxta Chriſti verbū Lucæ 23: *Hodie mecum eris in Paradiſo*; id eſt, beatorum gloria frueris, cujus typum geſſit paradiſus terreſtris, corporalium deliciarum locus. In ſcripturis equidem Novi Teſtamenti paradiſus pro cæleſti paradiſo, non autem pro terreſtri ſumitur: non enim ad terreſtrem Paradiſum Chriſtus emigrabat, neque Apoſtolus 2. Corint. 12. ad illum raptus eſt, ſed ad tertium cælum. Et 2. Cor. 5. deſiderabat *peregrinari à corpore, & præſens eſſe ad Dominum.* Et ad Philippenſ. 1. cupiebat *diſſolvi & eſſe cum Chriſto.* Ad Epheſ. 4. *Aſcendens in altum, captivam duxit captivitatem*

Animæ omnino iuſtæ mox Dei viſione perfruuntur.

Concil. Florent. ſeſſ. ult. Concil. Trident. ſeſſ. 25. Benedictus in Extravaganti: Benedictus Deus.

Digitized by Google

tatem, id eſt, animarum ſanctarum multitudinem ſecum in cælum evexit, ubi per ſui manifeſtationem, Deus ſe videndum exhibet. Cælum enim Deitatis eſt velum, per quod nobis in terra poſitis Deus occultatur, ut Apoſtolus ad Hebr. 9. & Cyrill. catech. 9. tradunt. Et quidem ſpiritus juſtorum eſſe in cælo, ad Hebr. 12. planis verbis aſſerit Apoſtolus dicens: *conſcriptos eſſe in cælis*; id eſt, adſcriptos, & cooptatos in ordinem civium in cælis commorantium. Vnde *Stephanus* moriturus, *vidit cælos apertos, & gloriam Dei*, ad quam à Domino cõfeſtim recipiendus erat: quod intelligens exclamabat: *Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meũ*. Idipſum B. Ioannes Apoc. 7. tradit: *Hi ſunt ante thronum Dei, & ſerviunt ei die ac nocte in templo ejus*: id eſt, Hi Deum in ſuo conſpectu habentes, nutibus ejus promptiſſima voluntate famulantur. Ignatius in epiſt. ad Rom. dicit, *ſe poſt mortem puram Divinitatis lucem aſpecturum*. Dionyſ. Areop. lib. de Eccleſ. Hier. cap. 7. p. 1. & 3. dicit, *animas ſtatim à morte regionem vivorum conſequi*. Iuſtinus q. 75. *bonos ſtatim poſt exceſſum è corpore, Angelorum ſocietate, Deóque perfrui* ait. Hieronym. lib. 1. ca. 2. *Iuſtis poſt mortem æternæ lucis claritatem conferri* aſſerit. Athanaſius in vita B. Antonii refert, *eum vidiſſe animam Ammonis, ſtipatam angelis in cælum deferri*. Baſilius hom. in 40. Martyres. Nazianzen. oratione in 5. Baſilium. Chryſoſtom. hom. 10. in 2. ad Cor. Hom. 3. ad Philippenſ. ait, *juſtorum animas videre Deum Regem facie ad faciem*. Epiphan. hæreſi 78. Cyrill. catech. 13. Cyrill. in Ioan. lib. 11. cap. 36. *Animas in Dei Patris manus evolare* dicit. Theodoretus libr. 8. ad Græcos docet, *Martyres jam eſſe in cælo æternis coronis inſignitos*.

Cælum Deitatis velum eſt.

Act. 7.

Animæ puræ ſtatim à morte Deum vident.

Ex quibus manifeſtum eſt, Græcos ſcriptores olim de beatarum animarum gloriâ minimè dubitaſſe: qui aliquando ſcribentes, *abditis receptaculis eas recipi*, ſignificare volunt, in cælo excipi, ubi lux nobis eſt inacceſſibilis: & ſubinde *nondũ aſſecutos eſſe repromiſſionẽ, vel coronam gloriæ* dicentes, loquuntur de repromiſſione Reſurrectionis, & de plena corona gloriæ, tam corporis quàm ſpiritus. Similiter *Deum à creatura videri non poſſe*, aſſerentes, Viſionis nomine Comprehenſionem intelligunt.

Plena corona gloriæ in reſurrectione datur.

QVOAD Latinos Patres, luculenta eorum eſt ſententia, quòd juſtorum animæ poſt hujus vitæ exitum, mox perveniant ad perennia, intrent cælum, aſpiciant Chriſtum, atque ipſum contemplentur Deum. Cyprian. lib. *De exhort. Martyrii* ca. ultim. Lib. 4. epiſt. 2. Hilar. in Pſalm. 60. 64. & 124. Ambroſ. lib. 7. epiſt. 59. Hieron. contra Vigilantium, & De obitu Leæ ad Marcellam. Auguſtinus aliquando dubitavit, ubinam juſtorum animæ eſſent uſque ad judicium, ut patet lib. 9: Confeſſ. cap. 3. & Lib. 2. q. Evang. c. 38. In Pſal. 36. Enchir. cap. 109. Lib. 12. de Civit. cap. 9. non quòd opinaretur, animas juſtorum poſt Chriſti mortem in Limbum deſcendere; ſed quia ſecretum in cælo Patris receptaculum ſit, in quo animæ cum Deo vivant, prout ſeipſum explicat lib. 20. de Civit. cap. 15. Lib. 12. de Geneſi ad lit. cap. 34. in Pſalm. 116. dicens, *ſanctos poſt effuſum Chriſti pretium inferos omnino neſcire, quinimo Dei lectione ſine literis frui in tertio cælo.* Attamen non ita perfectè animas Deo frui, ſicut poſt Reſurrectionem, opinatur B. Auguſtinus, *quòd inſit eis naturalis quidam appetitus unionis ad ſuum corpus, quo retardentur, ne totâ intentione ferãtur in Deum, quamdiu non ſubeſt eis corpus, in cujus adminiſtratione quieſcant.* Lib. 1. retract. c. 14. Lib. 12. de Gen. ad lit. cap. 35. Epiſt. III. ad Fortunatianum. Fulgentius ſerm. de S. Stephano: *Triumphator migravit in cælum.* Leo ſerm. de S. Laurentio in cælum abeunte: *tu deficis flammis tuis.* Gregor. in Pſalm. 4. pœnit. Lib. 4. dialog. cap. 25. Beda in 6. c. Apoc. Anſelmus in 2. Cor. 5. Bernardus in epiſt. ad fratres in Hybernia, dicit, Malachiam ex ipſo charitatis fonte haurire. Epiſt. 266. & ſerm. 5. *De feſto omnium ſanctorum* dicit, *Sanctos Dei conſpectu frui.* Quando itaq; ait, non viſuros Deum ante Reſurrectionem (ut ſerm. 3. de eodem Feſto) B. Auguſtinum imitatus, de perfectiſſima illa Dei viſione loquitur, quando anima nihil ultrà deſideratura, tota intentione in Deum feretur.

Viſionis nomine aliquando Comprehenſio intelligitur.

Abdita quæ ſunt ſecreta in cælo receptacul.

Aug. ſententia eſt, Animas deſiderio corporis retardari, ne tota intẽtione, ſicut poſt reſurrectionem, in Deũ ferantur.

CAP. CCXXIV.

Vtrùm omnes Animarum apparitiones, dæmonum ſint illuſiones?

NOSTRI temporis Sectarii omnium ſpirituũ apparitiones eſſe dæmonum illuſiones arbitrantur: alii ſentiunt, ut plurimùm omnes ſpirituum apparitiones, qui fingunt, ſe animas eſſe, ex Purgatorio ad vivorum imploranda ſuffragia emiſſas, non niſi

Vtrùm omnes animarũ apparitiones dæmonũ ſint illuſiones?

dæmonum

dæmonum eſſe præſtigias. Certum verò eſt, animas defunctorum pro ſuo nutu egredi ſua receptacula non poſſe, neque inter nos dæmonum more verſari, aut in dæmones verti, ut Tertullianus lib. *De animâ* circa finem docet. Athanaſius quæſt. ad Antiochum 13. & 11. Chryſoſtomus homil. 29. in Matth. & homil. 2. & 4. de Lazaro. Theophylactus in cap. 8. Matth. Quamvis autem paſſim animæ defunctorum non redeant, ſubinde tamen Deo jubente aut permittente ad nos redire certum eſt. Nam in Veteri Teſtamento lib. 1. Regum cap. 28. Samuelis anima Sauli apparuit, & noviſſima ei prædixit, ut habetur Eccleſiaſtici 46. Nam ſi diabolus in Samuelis ſpecie apparuiſſet, in Prophetam nulla inde laus redundare poterat; ut obſervat Auguſtinus Lib. *De curâ pro mort.* cap. decimoquinto: Ioſephus libro ſexto Antiquitatum, cap. decimoquinto, Iuſtinus in dialog. cum Triphone; Baſilius epiſtola octogeſima; Ambroſius in cap. 1. Lucæ. Hieronymus in 7. Iſaiæ.

Anima Samuelis apparuit.

Admonet inſuper Lyranus, Abulenſis, Dionyſius Carthuſian. Cajetanus, & alii recentiores, Samuelem non juſſu Pythoniſſæ, ſed Dei veniſſe, ad increpandum Regem, iramque Dei annuntiandum. Prævenit enim Samuel effectum incantationis, nec inſtar umbrarum capite deorſum verſo aſcendit, ſed rectâ figurâ prodiit: unde Pythoniſſam conturbavit. Contrarium nonnulli ſentiunt, ut Tertullianus Lib. *De animâ* circa finem, Iuſtinus qu. 52. Author quæſt. Veteris & Novi Teſtamenti, quæſt. 27. Lib. de mirabilibus ſacræ Script. Lib. 2. cap. undecimo. Iſidorus lib. octavo Etymolog. cap. nono. Procopius & Eucherius, in lib. Regum capit. vigeſimo octavo. Dubitavit nonnunquam Auguſtinus, ut lib. 2. ad Simplician. qu. 3: ſed re pleniùs diſcuſſa, in Libro *De curâ pro mort.* verum Samuelem apparuiſſe tradit.

Samuel iuſſu Dei venit, non Pythoniſſæ.

Alivd exemplum commemoratur lib. 2. Machab. cap. 15. ubi Hieremias & Onias apparuiſſe dicuntur. Conſtat etiam Matth. 17. apparuiſſe Moyſen, qui defunctus erat, Deuteron. ultimo, Ioſue 1. Et Lucæ 16. Chriſtus idipſum confirmat, referendo epulonis petitionem: *mitte Lazarum.* Huc denique accedit, quòd animæ defunctorum ab Helia, Helizæo, Chriſto, Apoſtolis, & plurimis Sanctis ad corpora ſua revocatæ ſint, quas in Purgatorio aut Limbo fuiſſe certum eſt, cùm ex Paradiſo vel Inferno nullam ad corpus rediiſſe credatur; quia exilium vel carcerem immutare, nullum inconveniens ſecum adducit: at ex beatitudine ad miſeriam, vel ex inferno damnatorum ad viatoris ſtatum, non eſt regreſſus; ut docet Auguſtinus Lib. *De correptione & gratiâ* capit. decimo: Lib. vigeſimo primo, *De civit.* cap. vigeſimo quarto, Enchirid. cap. 112. Gregorius libro trigeſimoquarto Moral. cap. decimotertio.

Hieremias & Onias apparuerunt.

Moyſes apparuit.

Lazar. mitti potuit. Ioan. 11. Act. 9. & 20.

Chriſtus, Prophetæ, & Apoſtoli animas ad corpora revocarunt.

Vnde facilè apparet, quidnam cenſendum ſit de viris peſſimis, aut infidelibus, qui à morte dicuntur excitati à Damaſcen. in Oratione *De mortuis*: Gregorio lib. 1. cap. 12. Egeſippo lib. 3. cap. 2. à Maximo ſermon. 2. *De S. Agnete.* Evodio lib. 1. *De miraculis* B. Stephani, & de variis pueris abſq; baptiſmo mortuis, poſtea ſuſcitatis. Qui enim in originali peccato vel actuali letifero mortui fuerunt, & poſtmodum ſuſcitati, eorum ſententiam poſtremam fuiſſe ſuſpenſam, credendum eſt, luiſſeque interea temporales pœnas, ſuis demeritis congruas.

Animæ impiorum ad corpus revocata, extra infernum reſervata erāt.

Si qui impii ſuſcitati fuerunt, eorum ſententiam poſtremam ſuſpenſā fuiſſe, credendū eſt.

Cap. CCXXV.

An vivorum ſuffragiis animæ poſt mortem adiuvari poſſint?

Vivorvm ſuffragiis defunctos juvari poſſe, omnes illæ ſcripturæ convincunt, quę vivos pro defunctis oraſſe, jejunaſſe, vel ſacrificium obtuliſſe, teſtantur. Ex quibus illa luculentiſſima eſt: *Sancta & ſalubris cogitatio eſt, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur.* Item Apoſtolus Paulus pro defuncto his verbis oravit: *Det illi dominus invenire miſericordiam in illâ die.* Et 1. Corinthior. 12. docet Apoſtolus, ejuſdem corporis membra pro ſe invicem ſollicita eſſe debere. Et Iacobus cap. 5. inquit: *Orate pro invicem*; id eſt, pro omnibus unius corporis Eccleſiæ membris, re aliqua ſibi neceſſaria indigentibus. Nam & Chriſtus tam mortuis quàm vivis profuit, & nonminùs pro illorum redemptione quàm vivorum oravit, & ſeipſum obtulit.

Vivorū ſuffragiis defūcti adiuvari poſſunt.
Gen. 23. & 50.
1. Reg. ult.
2 Mach. 12.

2. Tim. 1.

Vivi proſunt defunctis.

Heb. 7.

1. Ioan. 2. Mortuus eſt enim pro totius mūdi peccatis, ut mortuorum dominaretur & vivorum. Hinc mortuos etiam corporaliter reſuſcitavit, ut exemplo comprobaret, vivos prodeſſe mortuis: Puellam Matth. 9. Adoleſcentem Lucæ 9. Lazarum Ioannis 11. & nunc adhuc interpellat pro nobis. Quòd etiam defuncti aliis mortuis prodeſſe queant, argumento eſt Helizeus, qui corporis ſui contactu alium ſuſcitavit (4. Reg. 13.) & Abrahā Lazarum in ſuum Sinum recepit. Orant inſuper Sancti pro animabus in Purgatorii pœnis exſiſtentibus, juxta Eccleſię orationem: *Vt B. Mariâ intercedente & omnibus ſanctis, animæ defunctorum ad perpetuæ beatitudinis conſortium pervenire mereantur.* Aug. *De curâ pro mort.* cap. 4.

Hebr. 7. 1. Ioan. 2. Defūcti proſunt vivis & mortuis. Luca 16.

QVOD verò etiam defuncti Sancti vivis proſint, & pro illis orent, 2. Machab. 15. de Hieremia & Onia legimus. Si ergo vivi vivis, & mortuis mortui, necnō defuncti vivis proſint, cur vivi etiam defunctis prodeſſe non poterunt? Quare certa fide tenendum eſt, ex ſcripturis & Patrum continua traditione haberi, quòd vivi utiliter pro defunctis orent. Apoſtolos enim pro defunctis oraſſe, ſcribit Clemens lib. 8. Conſtit. cap. 47. Dionyſius Areopagita *De Eccleſ. hierar.* cap. 7. part. 3. Et in omnibus Liturgiis expreſſa defunctorum mentio fieri ſolet. Quare pro hæretico à veteri Eccleſia habitus eſt Aërius, quòd pro defūctis orandum eſſe negaret, Epiphanio teſte hæreſi 75. Auguſt. hæreſi 53. Damaſceno lib. *De centum hæreſ.* cap. 75. Qui plura veterum loca deſiderat, legat Bellarminum Lib. *De Purgatorio.*

Aërius ideo hæreticus, quia pro defunctis orādū negavit.

Cap. CCXXVI.

Quibus modis vivi defunctis ſubvenire poſſint?

Quibus operibus iuventur defuncti.

VIVI defunctis ſuccurrere poſſunt orationibus, ſacrificio Altaris, & operibus ſatisfactoriis, qualia ſunt, Eleemoſynæ, Iejunia, Peregrinationes, & hujuſmodi: ad quæ reducuntur Indulgentiæ, per modum ſuffragii eis applicatæ à ſummo Theſauri Eccleſiæ diſpenſatore. De Sacrificio loquitur Cyprian. lib. 1. epiſt. 9. Chryſoſtomus homil. 69. *Ad Antioch*: 41. in 1. ad Corinth. homil. 3. ad Philippenſ. Auguſtinus ſermon. 32. *De verbis Apoſtoli.* Lib. 9. Confeſſ. cap. 11. 12. 13. Damaſcen. ſerm. *Pro defunctis.*

QVÆRI autem ſolet, An rei alienæ reſtitutio defunctis proſit? Reſpondendum eſt, ſalutem non pendere ab aliena voluntate, Deumque præmia vel ſupplicia in altera vita reddere ſecundùm anteactæ vitæ merita; ideoque reſtitutionem eorum, quæ defuncti reddere nequiverunt, aut reſtituere obliti ſunt, per ſe defunctis non prodeſſe, quatenus ſcilicet reſtitutio eſt; ſed prodeſſe, quatenus eleemoſyna eſt, quæ opus pœnale ſatisfactoriúmque ſit; quia pœnale non eſt, alienum reſtituere, ſed ſuum dare.

Cap. CCXXVII.

Quòd Eccleſiæ ſuffragia neque Beatis neque damnatis proſint.

ECCLESIÆ ſuffragia *pro valdè bonis gratiarum actiones ſunt; pro non valdè malis propitiationes; pro valdè malis, licet nulla ſint adjumenta mortuorum, qualeſcumque tamen conſolationes ſunt vivorum;* inquit, Auguſtinus Enchir. c. 110. & Lib. *De curâ pro mort.* cap. 1. Nam infideles, aut parvulos non baptizatos, non liberari à damnatione per ſacrificia, pro eiſdem oblata, probat Auguſtinus lib. 1. *De origine animæ* cap. 9. & lib. 3. cap. 12. Et Enchir. ca. 112. Lib. 21. *De civit.* cap. 24.

Eccleſiæ ſuffragia damnatis nō proſunt. Greg. lib. 4. dial. cap. 44.

Cap. CCXXVIII.

Utrum particularia ſuffragia ſolis animabus proſint, pro quibus offeruntur?

Communia ſuffragia omnibus in Purgatorio detētis proſunt.

COMMVNIA Eccleſiæ ſuffragia omnibus in Purgatorio detentis prodeſſe, indubitatum eſt: ſed an particularia ſolis illis proſint, pro quibus funduntur, ambigi poteſt. Nam fundamentum communicationis ſuffragiorum eſt, Gratiæ ſtatus, & Orantis applicatio, quæ fit intentione ſatisfaciendi pro hoc vel illo.

Quare

Particularia ſuffragia per modũ ſatisfactionis illis proſunt, pro quo fiunt.

Quare dicendum eſt, particularia vivorum ſuffragia, omnibus in Purgatorio exſiſtentibus hactenus prodeſſe, quia novum ſingulis gaudium adferant de bono opere: ſed per modum ſatisfactionis illis ſolis prodeſſe, pro quibus fiunt. Vnde admonet B. Auguſtinus Lib. *De curâ pro mort.* cap. 4. *Eccleſiam interdum orare pro defunctis omnibus in genere, ut quibus deſunt parentes aut amici, qui pro ipſis orent, habeant ſaltem auxilium a communi Matre.*

Cap. CCXXIX.

Tertiâ die reſurrexit à mortuis.

Altera quinti Articuli pars docet, quòd idẽ Iesvs Christvs, qui die ſexta, hora quaſi nonâ in Cruce ſpiritum emiſit, & eâdẽ veſpera in monumento ſecundùm corpus ſepultus fuit, ſecundùm animam verò ad Inferos deſcendit, tertia à morte die, propria vi ac virtute (anima iterato corpori conjuncta) revixerit, ut jam idem Christvs homo viveret, qui triduo mortuus fuerat. Quare hoc bimembri articulo edocemur, Chriſtum ſua paſſione plenam nobis liberationem animæ & corporis promeruiſſe, eandémque comprobaſſe liberatione animarum à doloribus inferni, & reſumptione ſui corporis, non ampliùs mortalis, ſed glorioſi ſemper futuri. Proinde in hujus Articuli fide Chriſtianæ religionis fundamentum eſt. Fides enim reſurrectionis Chriſti, Chriſtianos à Iudæis & Paganis diſcernit. *Chriſtum* namque *fuiſſe mortuum, facile credunt; ſed reſurrexiſſe negant,* ut habet Auguſtinus in Pſalm. 120. & alibi. Cujus ſanè myſterii difficultatẽ Apoſtolorum credendi tarditas oſtendit, quam Dominus ipſe increpavit, Ioan. 20. Marci 16: *Exprobravit incredulitatem & duritiam cordis, quia hit, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt.* Vnde huic Articulo Evangelicæ prædicationis initio contradictum fuit à Iudæis Matth. 28; à Gentibus Act. 17. & 1. Cor. 15. *Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra.* Quare myſterium iſtud à fidelibus aſſiduè recolendum docet. *Memor eſto,* inquit, *Dominũ* Iesvm Christvm *reſurrexiſſe à mortuis*; in uno Timotheo fideles omnes erudiẽs. Hinc Petrus Apoſtolos ait à Deo electos eſſe, ad teſtimonium perhibendũ Reſurrectionis Chriſti: & Matthiam, ut teſtis Reſurrectionis Chriſti fieret, aſcitum ad Apoſtolatum aſſerit. Hinc Paulus Act. 23. *De Spe & Reſurrectione mortuorum ego judicor.* Et 17. 24. & 26. Item Rom. 10. Reſurrectionem mortuorum, velut præcipuum doctrinæ Chriſtianæ caput, in medium producit: *Si confitearis in ore tuo Dominum* Iesvm, *& in corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris.* Vnde Chriſtus ſe reſurrecturum tertio die frequenter ante Paſſionem Apoſtolis inculcavit, & poſtea variis teſtimoniis, apparitionibus, vulnerum contactu, cibi ſumptione comprobavit. Ac ne reſurrectionis Chriſti dogma, velut commentum Orbi ab Apoſtolis fallaciter obtruſum, credi poſſet, ex Scripturis & Prophetarum oraculis idipſum confirmarunt Apoſtoli. 1. Cor. 15. *tradidi* &c. *quòd Chriſtus ſepultus eſt, & reſurrexit ſecundùm ſcripturas.* Et Concilium Nicenum, atq; I. Conſtantinopolitanum: *Reſurrexit à mortuis ſecundùm ſcripturas.*

Chriſti reſurrectio fũdamentum eſt Chriſtianæ religionis.

Chriſtus plenam liberationem animæ & corporis nobis promeruit.

Fides reſurrectionis eſt fundamentũ Chriſtianæ religionis.

2. Timoth. 2.

Act. 23.

Permvltæ autem ſunt de Reſurrectione ſcripturæ. Pſ. 3. *Ego dormivi & ſoporatus ſum, & exſurrexi.* Pſ. 2. *Ego hodie genui te:* quem locum Apoſtolus Act. 13. de Reſurrectione intelligit. Pſalm. 15. *Non derelinques animam meam in inferno:* quem Pſalmum non de Davide, ſed Chriſto intelligẽdum eſſe Petrus Act. 2. demonſtrat. Pſalm. 70: *Vivificaſti me, & de abyſſis terræ revocaſti me.* Oſeę 6. *Vivificabit nos poſt duos dies, & die tertiâ ſuſcitabit nos.* Et Prophetarum caput, Dominus, ſuam Reſurrectionẽ crebrò prædixit. Matth. 12. *Sicut Ionas* &c. Matth. 16. *Oportet filiũ hominis pati, & tertiâ die reſurgere.* Matth. 20. *Filius hominis tradetur ad crucifigẽdum, & tertiâ die reſurget.* Ioann. 20. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.*

Scripturæ Chriſti reſurrectionem annuntiant.

Extant quoque illuſtres Dominicæ Reſurrectionis figuræ. Geneſ. 2. Adam è ſomno evigilans, ex cujus latere formata erat Eva, typum geſſit Chriſti in Cruce dormientis, de cujus latere fluxit Sanguis redemptionis, & Aqua baptiſmatis, ex quibus Eccleſia renaſcitur. Item Geneſis 9. Noë dormiens & evigilans typum adumbravit Chriſti dormientis in Cruce, nudi & illuſi, qui reſurrexit, & illuſores Iudæos reprobavit. Geneſ. 22. Iſaac à loco ſacrificii vivus rediens, Chriſti poſt mortem reditum ad ſuos expreſſit. Geneſ. 42. Ioſeph è carcere ad regnum evectus, gloriam Chriſti reſurgentis adumbravit.

Figuræ dominicæ reſurrectionis.

Augu. ſermo. 150. de temp.

Ambr. lib. de Ioſeph. c. 2.

Gen. 49. *Catulus leonis dormiens.* Exod. 4. virga Moyſi in draconem converſa, & mox in priorem formam rediens. Iudicum 16. Samſon media nocte portas civitatis auferens, typum geſſit Chriſti, cum gloria ex ſepulchro egreſſi. Ieremias (cap. 38.) in lacum miſſus, & inde extractus, Chriſti ſepulti & reſurgentis typum geſſit. Ionas (cap. 2.) tribus diebus & noctibus in ventre Ceti, ſepulturam, tempus quoque Reſurrectionis expreſſit, ſicut Dominus ipſe dignatus eſt exponere Matth. 12. 16. & Lucę 11. Ne quis verò ignoratione ſignificationis vocis fallatur, RESVRRECTIO *eſt ſubſtantialis mutatio, qua homo mortuus idem reproducitur, ſeu reviviſcit.* In quo à ſimplici efficientia ſeu creatione differt, quod ſubjectum præſupponat.

Ambr. de benedict. Patriarch. cap. 4.

Reſurrectionis definitio.

CAP. CCXXX.

Cur Chriſtus reſurrexerit?

Cur Dominus corpus reſumpſerit.

QVAMVIS libera Chriſti voluntate Reſurrectio facta ſit, ita ut in ſola beatitudine animæ regnare potuerit; attamen convenientiſſimum fuit:

PRIMO, Vt corpus Deo unitum, vivum & glorioſum reſurgeret; ut ſicut particeps fuerat paſſionis & miſeriæ, ita conſors fieret æternæ gloriæ. Iuxta illud Lucæ 23. *Nonne oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Vbi ſignificatur, neceſſarium fuiſſe hæc ita fieri, ad implēdum oracula Prophetarum, prædictionémque Chriſti ipſius, qui ſæpius reſurrecturum ſe aſſeruerat. Non poterat autem non eſſe fidelis & verax.

SECVNDO, oportuit Chriſtum reſurgere, ad commendandā Dei in promiſſis veritatē. Nam promiſſa erat Chriſto, ſi moreretur, reſurrectio: eam itaq; mercedem ſibi promiſſam, recipere debuit. profligata enim morte quid reliquum erat, niſi ut in trophæum devictę mortis reſurgeret?

TERTIO, id expoſcebat ordo divinæ juſtitiæ, cujus eſt exaltare humiles. Quā rationem urget Apoſtolus ad Philipp. 2. *Humiliavit* &c. *propter quod exaltavit eum* &c. & Auguſtin. tract. 140. in Ioan. *Humilitas paſſionis, meritum eſt reſurrectionis.*

QVARTO, Neceſſaria erat Chriſti Reſurrectio, ad confirmationem fidei Divinitatis ejus. Nam crucifixus erat ex infirmitate: itaque oportebat eum ex

2. Cor. 13.

virtute vivere, teſtimonióq; reſurrectionis ſe Dei Filium eſſe comprobare; ut Græci in 1. cap. ad Rom. illud interpretantur: *Qui prædeſtinatus eſt filius Dei, in virtute & reſurrectione mortuorū:* ſeipſum enim, uti prædixerat, ſuſcitavit, eoque facto ſe Dei Filium eſſe atteſtatus eſt.

Rom. 1.

QVINTO, Reſurgere oportuit, ad fidem noſtrā fundandam, ut eò nobis faciliùs fides vera & viva perſuaderetur, per quam juſtificaremur. Non enim ſufficiebat, Chriſtum eſſe pro hominibus mortuū: oportebat inſuper paſſioni meritum per fidem & ſacramenta credentibus applicari: quod factum non fuiſſet, ſi Chriſtus non reſurrexiſſet, juxta illud Pſal. 29. *Quæ utilitas in ſanguine meo, dum deſcendero in corruptionem?* & illud Apoſtoli: *reſurrexit propter juſtificationem noſtram,* efficaciter ſcilicet præſtandam.

Rom. 4.

SEXTO, Ad ſpei noſtræ corroborationem, ut ſcilicet ærumnas ſeculi, perſequutiones, & omnia incommoda beatæ immortalitatis ſpe ſuperemus. Nam ſi in hoc mundo tantùm ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Vnde Apoſtolus 1. Theſſal. 4. *Conſolamini invicem in verbis iſtis.* Et Iob 19. *Credo quòd Redemptor meus vivit,* &c. *Repoſita eſt ſpes hæc in ſinu meo.* Nam ſui capitis gloriam membra ſequuntur. Ideo Apoſtolus nos *conſurrexiſſe cum Chriſto* dicit, & *cōreſuſcitatos: quia reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.* Nec dubitandum eſt de conſortio gloriæ, ſicut dubitandum nō eſt de communione naturæ.

1. Cor. 15.

Coloſſen. 3. Epheſ. 2. Philippenſ. 3.

SEPTIMO, Ad vitæ, morúmque fidelium inſtitutionem, ut quemadmodum Chriſtus ſemel mortuus eſt & reſurrexit, nunquam ampliùs moriturus; ita credentes moriantur veteri vitæ, & in novitate perſeveranter ambulent; ut ad Rom. 6. hortatur Apoſtolus.

Leo ſerm. 1. & 2. de Reſurrect. Gregor. lib. 14. mor. c. 27.

POSTREMO Chriſtum reſurgere oportuit, ad complementum humanæ ſalutis & redemptionis, tā ex parte corporis, quàm animæ: ut ſicuti moriendo mortem deſtruxerat, ita reſurgendo vitam repararet, immortalis vitę bona humanę naturæ conferens, dum illa reſurgendo in ſe ipſo inchoavit, reliquis autem in ſpe dedit.

Digitized by Google

Cap. CCXXXI.

De Tempore Reſurrectionis Chriſti.

Tertia die cur Dominus reſurrexerit

TERTIA die Chriſtum à mortuis reſurrexiſſe profitemur, nõ quia per integros tres dies in ſepulchro conditus remanſerit, ſed per Synechdochen; quia videlicet uno integro naturali die, partéq; cùm antecedentis, tum ſubſequentis diei, atq; jam inchoata die tertia à mortuis ſurrexerit; ut Hieronymus in 2. cap. Ionæ, Auguſt. & alii monent, & clarè id Evangelica Scriptura continet, dicens, Chriſtum feria VI. hora quaſi nona mortuum, initio primę diei poſt Sabbatum reſurrexiſſe. Quod verum non eſſet, ſi tribus completis diebus in ſepulchro manſiſſet.

Augu. lib. 4. de Trin c. 5. & 6. Lib. 1. q. Evang. c. 7. ep. 49. q. ult.

DISTVLIT autem Dominus reſurrectionem ſuam uſque in diem tertiam, ut ſe verè mortuum, ac verè reſurrexiſſe comprobaret: uſque ad ſeculi finem differre ſuam Reſurrectionem noluit, ut ſuę Divinitatis fidem confirmaret idémque, non aliud corpus revixiſſe conſtaret; ſéque non invitum, ſed volentem à morte detentum fuiſſe oſtenderet.

Athanaſ. de Incar. Verbi.

CONVENIENTISSIMVM verò fuiſſe, ut tertia potiùs quàm alia die reſurgeret, ſubjunctis rationibus ſuadetur. I. Vt Prophetarum oracula complerentur, Oſeæ 6. Ionæ 2. Matth. 12. Ioan. 2. *Solvite templum hoc, & in triduo ſuſcitabo illud.* II. Chriſtus integra die, noctibus autem duabus in morte permanſit, ut ſignificaret, quòd unâ ſuâ morte corporali duplicem in nobis, Animæ ſcilicet & Corporis mortem deſtruxerit. III. Vt figuraretur, quòd peccata triplicis temporis, ante Legem, ſub Lege, & ſub Gratia, Chriſti morte abolita eſſent. IV. Vt adumbraretur, quòd per Chriſti Reſurrectionem tertium tempus, Gratiæ videlicet, & tertius ſanctorum ſtatus inciperet. Primus ſub Legis figuris extitit: Secundus ſub veritate Fidei: Tertius in æternitate Gloriæ corporis & animæ, quam Dominus reſurgendo inchoavit. V. Ad commendationem perfectionis ternarii numeri, qui continet principiũ, medium & finem: ſimúlque ad ſignificandum, Chriſti mortem à ſacroſancta Trinitate diſpoſitam fuiſſe, ad reconciliandum humano generi Deum, peccati merito juſtiſſimè infenſum. VI. Vt Chriſtus declararet, ſe inter mortuos liberum eſſe, ibique quamdiu vellet, remanere. VII. Vt reſurgendo prima Sabbathi, ſe verum eſſe Solem juſtitiæ declararet, qui novam lucem adferret mundo. VIII. Vt malum à tribus ortum, Diabolo, Muliere ac Viro, tribus diebus curaretur. Gregorius Nyſſenus oratione 1. *De Reſurr.*

Aug. lib. 4. de trin. c. 5. ſerm. 181. de temp.

Rupertus de div. offic. lib. 7. cap. 14.

Hieron. in epiſt. ad Hedibiam. q. 5.

Qua tertia diei parte ſurrexerit Chriſtus.

PORRO etiamſi certum ſit, Chriſtum tertia die reſurrexiſſe, non proinde tamen conſtat, qua tertiæ diei parte reſurrexerit? an videlicet ſtatim poſt mediam noctem, an verò die jam illuceſcente? quod opinatur Auguſtinus lib. 4. de Trinitat. cap. 5. & 6. Lib. 3. *De conſenſu Evangel.* capit. 24. Beda in 16. cap. Marci: *Sole jam incipiente aërem illuſtrare.* Sic quoque ſentit Divus Thomas 3. part. quæſt. 53. artic. 2. ad 3. Cui opinioni favere videtur Marcus cap. 16: *Surgens autem Ieſus manè primâ Sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ.* Nihil tamen ea verba evincunt, quia, *Manè primâ Sabbati*, à præcedentibus ſeparari poſſunt, & jungi ſequentibus; ut non dicatur *manè ſurrexiſſe*, ſed *manè apparuiſſe*, prout intelligit B. Hieronymus qu. quarta ad Hedibiam, Gregorius Nyſſ. oratione 1. *De reſurrect.* Theophylactus, Euthym. aliique Chriſtum arbitrantur reſurrexiſſe circa medium noctis, ſeu primum galli cantum: quam ſententiam confirmat typus Samſonis Iudicum 16. qui portas Gazæ, media nocte ſurgens, in montis verticem abſtulit; in typum, quòd Redemptor noſter ante lucem ſurgens, Inferni clauſtra deſtrueret, ſepulchríq; januas reſeraret. Gregorius homil. 21. in Evangel. Rupertus lib. 1. de divin. offic. cap. 8. & lib. 5. cap. 24. lib. 17. cap. 16.

Cui ſententiæ favet, quòd in conſecratione Paſchalis Cerei, & in Miſſæ Canone vocetur *Sacratiſſima nox, in qua Dominus reſurrexit.* Hieronymus in 25. cap. Matth. ad verba: *Mediâ nocte clamor factus eſt.* & Rupertus lib. 14. in Ioannem, & lib. 7. *de Divinis officiis* cap. 16. tradunt, *Chriſtum mediâ nocte reſurrexiſſe, & ad Iudicium illâ quoque horâ venturum.* Cuiſententiæ ſuffragari videtur Lucas, cap. 24. ſcribens, *valdè diluculo mulieres inveniſſe lapidem revolutum ab oſtio monumenti.* Et Ioannes Evangeliſta 20. cap. addit, *Magdalenam veniſſe manè, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, & lapidem vidiſſe ſublatum à monumento.*

Chriſtus in aurora reſurrexit.

Ex his certò colligimus, Dominum ſurrexiſſe poſt mediam noctem, & ante

ta perpeti. Cap. 24. addit, fidelium animas, quæ cum levibus peccatis ex hac vita decedunt, pœnis temporalibus expurgari. Idem repetit Hom. 16. inter 50. Lib. 2. de Gen. contra Manichæum ca. 20. Et in Pſal. 37. ubi gravitatem pœnæ Ignis Purgatorii exaggerat. Proinde nunquam de Igne Purgatorio Auguſtinus dubitavit; ſed de modo & qualitate purgationis; & utrùm animæ ibi nonnullos retineant affectus ſimiles iis, quos in iſta vita habuerunt, ut crucientur amiſſione rerum dilectarum; & an Ignis Purgatorii ſubſtantia cum igne Inferni conveniat, dubitari poſſe ſignificat Enchiridii c. 69. & lib. 21. de civit. c. 26.

Porro eſſe Purgatorium, etiam Ratione demonſtrari poteſt. Etenim cùm *ſepties in die juſtus cadat*, multóſque juſtos repentè mori contingat, neceſſe eſt, leviora peccata, quibus ſolũ debetur temporalis pœna, in alia vita poſſe purgari; alioquin à Regno Dei (in quod nihil coinquinatũ intrat) oporteret juſtum excludi. Plerumque inſuper contingit, remiſſa culpa temporalem pœnam remanere luendam, pro qua ſi hìc non ſatisfiat, in Purgatorio ſatisfieri patiendo conveniat. Accedit commune judicium omnium gentium, ex naturali lumine fluens, quo ſicut aliquẽ eſſe Deum ſentiunt, qui rerum humanarum providentiam habeat; ita poſt hanc vitã præmia & ſupplicia eſſe confitetur. Et cùm ex iis, qui ex hac vita emigrant, quoſdam valdè bonos, alios valdè malos, nonnullos mediocriter vel bonos vel malos eſſe perſpiciant; naturali quodam lumine cenſent, pro valdè malis poſt hanc vitã repoſitas eſſe pœnas quaſdam æternas; & prẽmia ſimiliter æterna pro valdè bonis: pro mediocriter verò bonis aut malis, temporarias quaſdam pœnas, per quas ad beatam vitam tranſitus fiat. Vnde ſicut divinæ Providentiæ agnitio cælum pro bonis, atque infernum pro peſſimis eſſe ſuadet: ita quoque Purgatorium pro mediocriter bonis aut malis. Quod ideo non ſolùm Hebræi divinitus edocti, ſed etiam Gentiles tam Poëtæ quàm Philoſophi agnoverunt, ut ex Platone conſtat in Gorgia & Phedone, ac Cicerone in Somnio Scipionis. Ex Virgilio quoque lib. 6. Æneidos:

Ergo exercentur pœnis, veterúmq; malorum
Supplicia expendunt.

Item Claudino lib. 2. in Ruffinum:

Quos ubi per varios amnes, per mille figuras,
Egit leteo purgatas flumine &c.

Imò Platonici (teſte Auguſt. lib. 21. de Civit. cap. 13.) omnes futuræ vitæ pœnas eſſe purgatorias arbitrati ſunt; quos in hoc errore ſequutus eſt Origenes, omnibus tam hominibus quàm dæmonibus tandem pollicens liberationem à pœnis; teſte Epiphanio in epiſt. ad Ioannem Hieroſolym: & Auguſtino li. 21. de Civit. cap. 17.

Præterea eſſe Purgatorium, convincunt animarum apparitiones, quę ſe in Purgatorio torqueri vivis renunciarunt, ab eiſque opem efflagitarunt: quales permultæ à Sanctiſſimis graviſſimiſque Viris commemorantur: ut à Divo Gregorio libr. 4. dialog. cap. 40. & 55: à Greg. Turonenſi *de gloria Martyrum* c. 5: à Beda lib. 3. de hiſt. Anglorum, cap. 10. lib. 5. cap. 13. Bernardus in Vita Malachiæ refert, ſororem ipſius in Purgatorii pœnis exſiſtentem pòſt apparuiſſe. Lib. 1. Vitæ Bernardi cap. 10. Guilielmus Abbas quendam defunctum monachum ſcribit D. Bernardo apparuiſſe, qui Purgatorii pœnis affligebatur. Lib. 1. Vitæ B. Anſelmi refertur, cum Anno integro pro amico defuncto ſacrificium obtuliſſe; quo tandem evoluto ille apparuit, ſeque a Purgatorii pœnis liberatum edocuit.

Qvod inſuper Purgatorii fides ædificationi fidelium plurimùm conducat, inde patet, quòd ſicut fide ſuppliciorũ & prẽmiorum, in futura vita cuique pro meritis reddendorum, nihil ad peccati fugam, & virtutem amplectendam potentius; ita fide, qua credimus, præter ignem Gehennæ, alium quendam Purgatorium exſiſtere, quo quidquid in hac vita non fuerit per debitæ pœnitentiæ opera deletum, emundari oporteat, nihil validius eſſe poteſt ad reddendũ cautos & diligentes ad evitanda quęcumq; peccata, etiam leviſſima; quæ neglecta, acerbiſſimis Purgatorii deinde pœnis ſint expianda. Cohibet itaque peccandi audaciam non mediocriter harum pœnarum metus & fides, fraternæ dilectionis ſtudium accendit, excitátq; ad charitatis opera proximis impendẽda, dum afflictis ſubvenire curant vivi: confert quoque ad ſpem firmandam, ſi nos inopinata mors repentè invadat.

Econtra verò doctrina, quæ Purgatorium è medio tollit, non ſolùm falſa, verùm etiam pernicioſa eſt, quoniam homines ad peccata cavenda, & bona opera peragenda ſegniores reddit, ad preces fundẽdum, ad Templa frequentandum,

Proverb. 24.

Apoc. ult.

.. Mach. 12. oſephus lib. le bello Iu.. aico.

Purgatorium eſſe, convincitur ex animarum apparitionibus.

Purgatorii fides pietati fovet.

Epiphan. hæreſi 75. Augu. ſerm. 33. de verbis Apoſtoli.

Purgatorii ſublatio impios ad mala impellit.

Digitized by Google

tandum, ad miſericordiæ opera proximis exhibenda frigidiores. Qui enim ſibi perſuadet, omnia peccata morte aboleri in eo, qui cum fide hinc emigrat, facilè contemnet Iejunia, preces, eleemoſynas, & voluptates atque delicias conſectabitur, nihil intereſſe ratus, an plura ſive pauciora in morte peccata habuerit, quæ indifferenter ſint morte abolenda: ſed qui credit illud, quod hîc pœnitentiæ operibus deletum non fuerit, emendatorii Ignis cruciatu poſtea emũdandum, is ſanè majore diligentia ſibi proſpiciet, neque in amicos ſpem ſuæ ſalutis conjiciet, quin potiùs viaticum Bonorum Operum præmittere ſtudebit. Vide Petrum Cluniacenſem lib. 4. epiſtol. 17.

Fides purgatorii excitat ad ſatisfactionem & bona opera.

Qvod verò Purgatorii ſublatio impietatem armet, ac ad malum incitet, ex conditione hoſtium Purgatorii manifeſtiſſimè convincitur. Primus enim Aërius pro defunctis non eſſe orandum docuit, ac proinde miſericordiam illis impendi noluit. Quem ſequuti Apoſtolici, vivis ac defunctis bellũ intulerunt. Quibus hac in re ſuffragatores Henricus & Petrus Bruys impuriſſimis moribus fuêre: nec ſanctiores ſucceſſêre Waldenſes, teſte Paulo Aemilio, & Abbate Vrſpergẽſi in Chronico Anni MCCXII. Quorum dogma fæx Albigenſium ſuſcepit, Antonino teſte, 4. p. tit. 11. c. 7. §. 5. Quibus tandem ſucceſſere Lutherus, Calvinus, univerſaq; hæreſeon noſtri temporis portenta, qui nullis ſuorum Anteceſſorum ducibus morum improbitate cedunt, ſed quantò poſteriores, tantò honeſtæ vitæ acriores hoſtes, omniúmque malorum faces; ut nõ niſi ad humani generis perniciem & perditionẽ corporum & animarum fidelium, everſionémque Regni Chriſti conſpiraſſe videantur. Quorum omnium commune fundamentum eſt, quòd ſatisfactionem noſtram pro peccatis, quoad culpã, remiſſis, & peccati venialis à mortali diſcrimen tollunt: illis enim ſublatis, nullum eſſe Purgatorium ſequitur, in quo fidelis temporali pœna in altero ſeculo puniatur.

Purgatorii hoſtes.

Aug. hæreſ. 53. Epiphan. hæreſi 75. Bernard. ſer. 66. in cant. & epiſt. 240.

Cap. CCXIX.

Vbi Purgatorium ſit?

Qvidam exiſtimant, defunctorum animas variis locis expurgari: quod indicare videtur Divus Gregorius lib. 4. dialog. cap. 40. & 55. Vbi quorundam animas in balneis expurgatas fuiſſe ſcribit. Alii opinati ſunt, animarum pœnalia loca non eſſe corporalia: quod Auguſtinus aliquando ſenſiſſe videtur lib. 2. de gen. ad lit. c. 33. Sed lib. 2. Retract. cap. 24. retractavit.

Vbi Purgatorium ſit?

Tertia ſentẽtia Origenis fuit, ſentientis, animæ Purgatorium nihil eſſe, præter conſcientiam accuſantem, & anxiam pro peccatis, teſte B. Hieronymo in epiſt. ad Avitum. Philoſ. lib. De congreſſu eruditionis quærendæ gratia, idẽ cum Origene ſenſit: quorum errorem amplexus eſt noſtro ſeculo quoad infernum, Calvinus. Quæ ſententia ſi vera eſſet, non minùs in Purgatorio eſſent vivi, quàm defuncti.

Qvarta ſentẽtia eſt, purgatorium eſſe animæ ſtatum, in quo nihil videat: cujus opinationis Theophylactus in 16. cap. Lucæ meminit.

Qvinta ſentẽtia eſt, pœnalem animarum locum, non eſſe terram, ſed caliginoſum aërem, in quo dæmones verſentur. Ita Greg. Nyſſen. lib. de Anima & Reſurrectione. Author operis imperfecti. Chryſoſt. homil. 53. in Matth. Beda lib. 3. hiſtor. Anglorum c. 19. refert, cuidam Sancto, dum ab Angelis in cœlũ deduceretur, maximum ignem ſupra Aërem oſtenſum fuiſſe, qui ad mundi conflagrationem reſervaretur, interim tamen hominum morientiũ operá examinaret.

Sexta eſt communis Scholaſticorũ doctrina, Purgatorium eſſe intra terræ viſcera, loco vicino damnatorum Inferno: juxta illud Act. 2. *Solutis doloribus inferni*; id eſt, Auguſt. interprete epiſt. 99. *liberatis à pœnâ purgatorii*: ut canit eccleſia: *Libera eas de pœnis inferni, & de profundo lacu.* Refert inſuper Beda lib. 5. hiſt. Angl. c. 13. cuidam apparuiſſe Purgatorium, Inferno damnatorum contiguũ, ut animæ purgandæ ſitu & manſione diſtent à reprobis, eodémq; igne affligantur, pro ſuis unaquæque meritis; ſed illæ temporali, hæ verò perpetuo cruciatu. Tantò autem quiſque ibi pœnam tolerabiliorem

Purgatorii locus eſt intra terræ viſcera.

Digitized by Google

rabiliorem ſentiet, quantò hic minorē habuerit iniquitatem; ut docet Auguſt. Enchir. cap. 93. Imò B. Gregorius lib. 4. dialog. c. 36. & Beda lib. 5. hiſt. cap. 13. & Dionyſius Carthuſ. in dial. de partic. judicio. artic. 31. inſinuant, quorundam animas eſſe veluti in ſenatorio carcere, in quo patiantur tantùm pœnam damni, non ſenſus.

Cap. CCXX.

Vtrùm in Purgatorio veri ignis pœnâ defunctorum animæ excrucientur?

In Purgatorio & inferno verus eſt ignis.

QVIA Sectarii non alias Inferni vel Purgatorii pœnas agnoſcunt, quàm deſperationem, anxietatem, & Gehennæ metum; veri autem ignis cruciatum rejiciunt, interterpretātes verba Chriſti Matth. 25. *Ite in ignem*: & Apoſtoli 1. Cor. 3. *Salvus erit quaſi per ignem*, de igne metaphorico; ſciendum eſt, communem Theologorum ſententiam eſſe, Purgatorii atque Inferni verum propriúmque ignem, ejuſdem cum noſtro elementari ſpeciei exiſtere, ut etiam teſtatur Gregorius libr. 4. dial. cap. 29. dicens, eſſe *corporeum ignem*. Lib. verò 15. moral. cap. 17. *incorporeum* eſſe hoc ſenſu dicit, quia fomentis corporeis ad ſui conſervationem non indigeat, ſicut ignis corporeus, quo hîc utimur; diſertè alioquin aſſerens, tam animas quàm corpora, igne elementari, ab initio mundi conditi, torqueri. In eandem propendet ſententiam Auguſtinus lib. 21. de Civit. cap. 10. Et ſanè ſcriptura *Ignem ardentem* vocat. Eodémque igne affligi ſpiritus & corpora, Chriſti verba evincunt: *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus.* Vbi de pœna ſenſus agi, manifeſtum eſt.

Ignis Purgatorii eiuſdem cum noſtro eſt ſpeciei.

Apoc. 19. Eodem igne ſpiritus & corpora puniuntur. Matth. 25.

QVOMODO autem ab igne corporeo anima torqueri poſſit, *miris, ſed tamen veris ſit modis*, (ait Auguſtin. lib. 21. de Civit. cap. 10.) id exemplo commonſtrans animæ corpori unitæ, quę propter illam unionem cum corpore gaudet & dolet. Gregor. lib. 4. dialog. cap. 29. dicit, animas ex viſibili igne, inviſibilem pœnam contrahere.

Anima ab igne corporeo torquetur.

CONCILIVM Trident. ſeſſ. 25. ſubtiliores has quæſtiones, quæ plus habent curioſitatis, quàm ædificationis, à popularibus concionibus ſecludi conſtituit.

Curioſæ quæſtiones à popularibus cōcionibus ſecludendæ.

PRÆTEREA in Purgatorio animæ damni pœna torquētur, quia ſe ob propriam culpam à ſummi boni fruitione impediri conſpiciunt. Vtrùm autem à dæmonibus, vel Angelis, iræ Dei miniſtris etiā affligantur, incertum eſt. Scholaſtici quidem ab angelis malis animas in Purgatorio minimè affligi dicunt, quoniam omnes illæ animæ diabolum in ultimo conflictu vicerunt: ideo non cōgruere, ut Deus eas ſinat ab hoſte devicto torqueri, cui animas in gratia confirmatas, in peccata deinceps pertrahēdi ſpes nulla ſuperſit. In contrariam tamen partem militant revelationes varię, à gravibus authoribus memoriæ poſteritati relictæ. Apud Bedam lib. 3. c. 19. hiſt. Anglic. Lib. 1. de vita S. Bernardi c. 10. Dionyſ. Carthuſ. li. 4. De noviſſimis.

In 4. ſent. diſtinct. 20. An animæ in purgatorio affligātur ab angelis bonis, aut malis?

Cap. CCXXI.

De Gravitate pœnarum Purgatorii.

PVRGATORII pœnas tantę acerbitatis eſſe, ut nullę hujus ſeculi pœnæ illis comparari valeāt, conſtanter uno conſenſu Veteres tradunt. Auguſtinus in Pſalm. 37. Lib. de vera & falſa pœnitentia, cap. 17. Enchir. c. 112. Gregor. in Pſalm. III. pœnitentialem: *Illum* (inquit) *tranſitorium ignem omni tribulatione præſenti exiſtimo intolerabiliorem.* Beda in Pſalm. 37: *Nulla Martyrum aut latronum cum purgatorii pœnis conferenda ſupplicia*, dicit. Idem confirmant hiſt. ab eodem relatæ lib. 3. cap. 5. & 13. Bernardus ſermon. de obitu Humberti. & in vita Malach. Anſelmus in 1. Corint. 3. Ambroſius in Pſalm. 36. Chryſoſtomus homil. 24. in Matth. explicat gravitatem pœnę damni, ſeu amiſſionis divini conſpectus. Idipſum Regius Vates, Purgatorii pœnas deprecans, ſatis indicat Pſalm. 6. & 37: *Domine*, inquit, *ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripias me.* Priorem quidem partem de Inferno, poſteriorem de Purgatorio interpretes exponunt.

Gravitas pœnæ purgatorii.

Gravitas pœnæ damni.

Digitized by Google

Cap. CCXXII.

Quamdiu Purgatorii pœnæ durent?

[illegible] ... hom. ... in Lucā.

PVRGATORIAS pœnas ultra tempus Extremi Iudicii Origenes extendit, quem Auguſtinus confutat lib. 21. de Civit. cap. 16. ex cap. 25. Matthæi oſtendens, poſt extremum judicium non niſi duos hominum ordines futuros; Beatorum ſcilicet, atque Damnatorum.

LVTHERVS omnes peccatorum reliquias dolore mortis in eis, qui in fide moriuntur, expurgari contendit; ideóq; poſt mortem nullas Purgatorii pœnas ſupereſſe. Sed certa eſt Eccleſiæ Catholicę doctrina, quæ tradit, nonnunquam omnes peccati reliquias in morte tolli, ut in Martyribus accidere credimus, teſte Cyprian. lib. 4. epiſt. 2. & Auguſtino ſerm. 17. *De verbis Apoſtoli*, ubi ait, *Injuriam eſſe, orare pro Martyre, cujus orationibus nos potiùs oporteat commendari*: nonnunquam verò in morte partim tolli, partim manere; ut in eis accidit, qui æquo animo & piè moriuntur: aliquando autem contingere, ut nullæ peccati reliquiæ morte tollantur, ſed in altera vita purgādæ remaneant; ut in eis, qui repentino caſu nullo voluntatis actu comitante opprimuntur; vel qui in affectu peccati venialis, aut ſatisfactione impoſita nondum completa moriuntur.

Martyrium omnem pœnam peccato debitam tollit.

Pœna ſæpe remanet poſt culpam remiſſam.

QVIDAM opinantur, Purgatorii pœnas ſpatium X. annorum nunquam excedere, quia poſſit Deus extenſionem pœnę gravitate ac intenſione compenſare. Quæ opinio cōmuni Chriſtianorum ſenſui repugnat, atq; receptiſſimæ conſuetudini Eccleſiæ, quæ Anniverſaria pro defunctis ad cētum & plures annos celebrat. *Nulla dies* (inquit Ambroſ. oratione in Valentinianum) *vos ſilentio præteribit, nulla nox non donatos aliqua precum mearum contextione tranſcurret.* Aug. lib. *De cura pro mort.* cap. ult. *melius eſſe* docet *ſuffragia non egenti ſupereſſe, quàm indigenti deeſſe.* Origenes lib. 8. in epiſtol. ad Rom. *Pro defunctis ſemper offerendum*, ait, *quia neſciamus, quamdiu cruciatus perduret.* Damaſcenus ſerm. de defunctis, Anniverſaria ex Apoſtolica traditione obſervari aſſerit. Nicephorus lib. 17. cap. 31. hiſt. refert, Iuſtiniani Imperatoris Anniverſarium poſt ſecula plura celebratum fuiſſe. Ambroſius lib. 1. de Abraham c. 9. ad illa verba: *Surrexit Abraham ab officio funeris: Docemur* (inquit) *ut non diutius inhæreamus mortuis, ſed quantum officii ſatis eſt, deferamus.* Quo loco abutitur Calvinus præfatione Inſtitutionum ſuarum ad Franciſcum Galliarum Regem, dicens: *Hos limites perrumpunt, qui perpetuam mortuorum ſollicitudinem incutiunt; quaſi diffidentiæ ſit, orationem toties iterare.* Sed ei reſpondendum, orationis iterationem nō eſſe inſufficientię aut diffidentiæ ſignum; quin potiùs fervoris, magnique deſiderii: quemadmodum in Chriſto apparuit, dum tertiò eundem ſermonem repetiit, Matth. 26. & Apoſtolus pro eodem ter oravit. 2. Cor. 12.

Improbabilis opinio, quòd Purgatorii pœna nonnunquam X. Annos excedat.

Dominicus Soto in 4. diſtinct. 19. qu. 3. art. 2.

Iteratio orationis non eſt diffidentiæ, ſed fervoris ſignum.

Cap. CCXXIII.

Vtrùm animæ Purgatorio emūdatæ mox Dei viſione perfruantur?

POST varias diſputationes de animarum receptaculis poſt hanc vitam, (quibuſdam aſſerentibus, omnium hominum quantumlibet ſanctorum animas uſque ad judicii diem in abditis quibuſdam locis conſervari, ubi Deum non videant; cujus quidem opinationis author videtur fuiſſe Tertullianus lib. 4. in Martionem, & lib. de Anima, poſtremis duobus capitibus: quem ſequuti ſunt Lactant. Victorinus, & Vigilantius, quem B. Hieronym. confutavit; poſtea Græci, ac poſtremò, Lutherus & Calvinus:) tandem per generalia Concilia, Pontificúmque decreta definitum eſt, animas, quæ nihil purgandū habent, mox in cælum recipi, Deíque conſpectu frui; juxta Chriſti verbū Lucæ 23: *Hodie mecum eris in Paradiſo*; id eſt, beatorum gloria frueris, cujus typum geſſit paradiſus terreſtris, corporalium deliciarum locus. In ſcripturis equidem Novi Teſtamenti paradiſus pro cæleſti paradiſo, non autem pro terreſtri ſumitur: non enim ad terreſtrem Paradiſum Chriſtus emigrabat, neque Apoſtolus 2. Corint. 12. ad illum raptus eſt, ſed ad tertium cælum. Et 2. Cor. 5. deſiderabat *peregrinari à corpore, & præſens eſſe ad Dominum.* Et ad Philippenſ. 1. cupiebat *diſſolvi & eſſe cum Chriſto.* Ad Epheſ. 4. *Aſcendens in altum, captivam duxit captivitatem*

Animæ omnino iuſtæ mox Dei viſione perfruuntur.

Concil. Florent. ſeſſ. ult. Concil. Trident. ſeſſ. 25. Benedictus in Extravaganti: Benedictus Deus.

Cælum Deitatis velum eſt.

tatem, id eſt, animarum ſanctarum multitudinem ſecum in cælum evexit, ubi per ſui manifeſtationem Deus ſe videndum exhibet. Cælum enim Deitatis eſt velum, per quod nobis in terra poſitis Deus occultatur, ut Apoſtolus ad Hebr. 9. & Cyrill. catech. 9. tradunt. Et quidem ſpiritus juſtorum eſſe in cælo, ad Hebr. 12. planis verbis aſſerit Apoſtolus dicens: *conſcriptos eſſe in cælis*; id eſt, adſcriptos, & cooptatos in ordinem civium in cælis commorantium. Vnde *Stephanus* moriturus, *vidit cælos apertos, & gloriam Dei*, ad quam à Domino cõfeſtim recipiendus erat: quod intelligens exclamabat: *Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meũ.* Idipſum B. Ioannes Apoc. 7. tradit: *Hi ſunt ante thronum Dei, & ſerviunt ei die ac nocte in templo ejus*: id eſt, Hi Deum in ſuo conſpectu habentes, nutibus ejus promptiſſima voluntate famulantur. Ignatius in epiſt. ad Rom. dicit, *ſe poſt mortem puram Divinitatis lucem aſpecturum.* Dionyſ. Areop. lib. de Eccleſ. Hier. cap. 7. p. 1. & 3. dicit, *animas ſtatim à morte regionem vivorum conſequi.* Iuſtinus q. 75. *bonos ſtatim poſt exceſſum è corpore, Angelorum ſocietate, Deóque perfrui* ait. Hieronym. lib. 1. ca. 2. *Iuſtis poſt mortem æternæ lucis claritatem conferri* aſſerit. Athanaſius in vita B. Antonii refert, *eum vidiſſe animam Ammonis, ſtipatam angelis in cælum deferri.* Baſilius hom. in 40. Martyres. Nazianzen. orationem in 5. Baſilium. Chryſoſtom. hom. 10. in 2. ad Cor. Hom. 3. ad Philippenſ. ait, *juſtorum animas videre Deum Regem facie ad faciem.* Epiphan. hæreſi 78. Cyrill. catech. 13. Cyrill. in Ioan. lib. 11. cap. 36. *Animas in Dei Patris manus evolare* dicit. Theodoretus libr. 8. ad Græcos docet, *Martyres jam eſſe in cælo æternis coronis inſignitos.*

Act. 7.

Animæ puræ ſtatim à morte Deum vident.

Ex quibus manifeſtum eſt, Græcos ſcriptores olim de beatarum animarum gloriâ minimè dubitaſſe: qui aliquando ſcribentes, *abditis receptaculis eas recipi*, ſignificare volunt, in cælo excipi, ubi lux nobis eſt inacceſſibilis: & ſubinde *nondũ aſſecutos eſſe repromiſſionẽ, vel coronam gloriæ* dicentes, loquuntur de repromiſſione Reſurrectionis, & de plena corona gloriæ, tam corporis quàm ſpiritus. Similiter *Deum à creatura videri non poſſe*, aſſerentes, Viſionis nomine Comprehenſionem intelligunt.

Plena corona gloriæ in reſurrectione datur.

Viſionis nomine aliquando Comprehenſio intelligitur.

Qvoad Latinos Patres, luculenta eorum eſt ſententia, quòd juſtorum animæ poſt hujus vitæ exitum, mox perveniant ad perennia, intrent cælum, aſpiciant Chriſtum, atque ipſum contemplentur Deum. Cyprian. lib. *De exhort. Martyrii* ca. ultim. Lib. 4. epiſt. 2. Hilar. in Pſalm. 60. 64. & 124. Ambroſ. lib. 7. epiſt. 59. Hieron. contra Vigilantium, & De obitu Leæ ad Marcellam. Auguſtinus aliquando dubitavit, ubinam juſtorum animę eſſent uſque ad judicium, ut patet lib. 9: Confeſſ. cap. 3. & Lib. 2. q. Evang. c. 38. In Pſal. 36. Enchir. cap. 109. Lib. 12. de Civit. cap. 9. non quòd opinaretur, animas juſtorum poſt Chriſti mortem in Limbum deſcendere; ſed quia ſecretum in cælo Patris receptaculum ſit, in quo animæ cum Deo vivant, prout ſeipſum explicat lib. 20. de Civit. cap. 15. Lib. 12. de Geneſi ad lit. cap. 34. in Pſalm. 116. dicens, *ſanctos poſt effuſum Chriſti pretium inferos omnino neſcire, quinimo Dei lectione ſine literis frui in tertio cælo.*

Abdita iſta ſunt ſecreta in cælo receptacula.

Attamen non ita perfectè animas Deo frui, ſicut poſt Reſurrectionem, opinatur B. Auguſtinus, *quòd inſit eis naturalis quidam appetitus unionis ad ſuum corpus, quo retardentur, ne tota intentione ferãtur in Deum, quamdiu non ſubeſt eis corpus, in cujus adminiſtratione quieſcant.* Lib. 1. retract. c. 14. Lib. 12. de Gen. ad lit. cap. 35. Epiſt. III. ad Fortunatianum. Fulgentius ſerm. de S. Stephano: *Triumphator migravit in cælum.* Leo ſerm. de S. Laurentio in cælum abeunte: *tu deficis flammis tuis.* Gregor. in Pſalm. 4. pœnit. Lib. 4. dialog. cap. 25. Beda in 6. c. Apoc. Anſelmus in 2. Cor. 5. Bernardus in epiſt. ad fratres in Hybernia, dicit, Malachiam ex ipſo charitatis fonte haurire. Epiſt. 266. & ſerm. 5. *De feſto omnium ſanctorum* dicit, *Sanctos Dei conſpectu frui.* Quando itaq: ait, non viſuros Deum ante Reſurrectionem (ut ſerm. 3. de eodem Feſto) B. Auguſtinum imitatus, de perfectiſſima illa Dei viſione loquitur, quando anima nihil ultrà deſideratura, tota intentione in Deum feretur.

Aug. ſententia eſt, Animas deſiderio corporis retardari, ne tota intẽtione ſicut poſt reſurrectionem, in Deũ ferantur.

Cap. CCXXIV.

Vtrùm omnes Animarum apparitiones, dæmonum ſint illuſiones?

Vtrùm omnes animarũ apparitiones dæmonũ ſint illuſiones?

Nostri temporis Sectarii omnium ſpirituũ apparitiones eſſe dæmonum illuſiones arbitrantur: alii ſentiunt, ut plurimùm omnes ſpirituum apparitiones, qui fingunt, ſe animas eſſe, ex Purgatorio ad vivorum imploranda ſuffragia emiſſas, non niſi

dæmonum

Digitized by Google

dæmonum eſſe præſtigias. Certum verò eſt, animas defunctorum pro ſuo nutu egredi ſua receptacula non poſſe, neque inter nos dæmonum more verſari, aut in dæmones verti, ut Tertullianus lib. *De animâ* circa finem docet. Athanaſius quæſt. ad Antiochum 13. & 11. Chryſoſtomus homil. 29. in Matth. & homil. 2. & 4. de Lazaro. Theophylactus in cap. 8. Matth. Quamvis autem paſſim animæ defunctorum non redeant, ſubinde tamen Deo jubente aut permittente ad nos redire certum eſt. Nam in Veteri Teſtamento lib. 1. Regum cap. 28. Samuelis anima Sauli apparuit, & noviſſima ei prædixit, ut habetur Eccleſiaſtici 46. Nam ſi diabolus in Samuelis ſpecie appáruiſſet, in Prophetam nulla inde laus redundare poterat; ut obſervat Auguſtinus Lib. *De curâ pro mort.* cap. decimoquinto: Ioſephus libro ſexto Antiquitatum, cap. decimoquinto, Iuſtinus in dialog. cum Triphone; Baſilius epiſtola octogeſima; Ambroſius in cap. 1. Lucæ. Hieronymus in 7. Iſaiæ.

Anima Samuelis apparuit.

Admonet inſuper Lyranus, Abulenſis, Dionyſius Carthuſian. Cajetanus, & alii recentiores, Samuelem non juſſu Pythoniſſæ, ſed Dei veniſſe, ad increpandum Regem, iramque Dei annuntiandum. Prævenit enim Samuel effectum incantationis, nec inſtar umbrarum capite deorſum verſo aſcendit, ſed rectâ figurâ prodiit: unde Pythoniſſam conturbavit. Contrarium nonnulli ſentiunt, ut Tertullianus Lib. *De animâ* circa finem, Iuſtinus qu. 52. Author quæſt. Veteris & Novi Teſtamenti, quæſt. 27. Lib. de mirabilibus ſacræ Script. Lib. 2. cap. undecimo. Iſidorus lib. octavo Etymolog. cap. nono. Procopius & Eucherius, in lib. Regum capit. vigeſimo octavo. Dubitavit nonnunquam Auguſtinus, ut lib. 2. ad Simplician. qu. 3: ſed re pleniùs diſcuſſa, in Libro *De curâ pro mort.* verum Samuelem apparuiſſe tradit.

Samuel iuſſu Dei venit, non Pythoniſſæ.

Aliud exemplum commemoratur lib. 2. Machab. cap. 15. ubi Hieremias & Onias apparuiſſe dicuntur. Conſtat etiam Matth. 17. apparuiſſe Moyſen, qui defunctus erat, Deuteron. ultimo, Ioſue 1. Et Lucæ 16. Chriſtus idipſum confirmat, referendo epulonis petitionem: *mitte Lazarum.* Huc denique accedit, quòd animæ defunctorum ab Helia, Helizæo, Chriſto, Apoſtolis, & plurimis Sanctis ad corpora ſua revocatæ ſint, quas in Purgatorio aut Limbo fuiſſe certum eſt, cùm ex Paradiſo vel Inferno nullam ad corpus rediiſſe credatur; quia exilium vel carcerem immutare, nullum inconveniens ſecum adducit: at ex beatitudine ad miſeriam, vel ex inferno damnatorum ad viatoris ſtatum, non eſt regreſſus; ut docet Auguſtinus Lib. *De correptione & gratiâ* capit. decimo: Lib. vigeſimo primo, *De civit.* cap. vigeſimo quarto, Enchirid. cap. 112. Gregorius libro trigeſimoquarto Moral. cap. decimotertio.

Hieremias & Onias apparuerunt.

Moyſes apparuit.

Lazar. mitti potuit. Ioan. 11. Act. 9. & 20.

Chriſtus, Prophetæ, & Apoſtoli animas ad corpora revocarunt.

Vnde facilè apparet, quidnam cenſendum ſit de viris peſſimis, aut infidelibus, qui à morte dicuntur excitati à Damaſcen. in Oratione *De mortuis*; Gregorio lib. 1. cap. 12. Egeſippo lib. 3. cap. 2. à Maximo ſermon. 2. *De S. Agnete.* Evodio lib. 1. *De miraculis* B. Stephani, & de variis pueris abſq; baptiſmo mortuis, poſtea ſuſcitatis. Qui enim in originali peccato vel actuali letifero mortui fuerunt, & poſtmodum ſuſcitati, eorum ſententiam poſtremam fuiſſe ſuſpenſam, credendum eſt, luiſſeque interea temporales pœnas, ſuis demeritis congruas.

Animæ impiorum ad corpus revocatæ, extra infernum reſervata erãt.

Si qui impii ſuſcitati fuerunt, eorum ſententiam poſtremam ſuſpenſã fuiſſe, credendũ eſt.

Cap. CCXXV.

An vivorum ſuffragiis animæ poſt mortem adiuvari poſſint?

Vivorvm ſuffragiis defunctos juvari poſſe, omnes illæ ſcripturæ convincunt, quę vivos pro defunctis oraſſe, jejunaſſe, vel ſacrificium obtuliſſe, teſtantur. Ex quibus illa luculentiſſima eſt: *Sancta & ſalubris cogitatio eſt, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur.* Item Apoſtolus Paulus pro defuncto his verbis oravit: *Det illi dominus invenire miſericordiam in illâ die.* Et 1. Corinthior. 12. docet Apoſtolus, ejuſdem corporis membra pro ſe invicem ſollicita eſſe debere. Et Iacobus cap. 5. inquit: *Orate pro invicem*; id eſt, pro omnibus unius corporis Eccleſiæ membris, re aliqua ſibi neceſſaria indigentibus. Nam & Chriſtus tam mortuis quàm vivis profuit, & non minùs pro illorum redemptione quàm vivorum oravit, & ſeipſum obtulit.

Vivorũ ſuffragiis defũcti adiuvari poſſunt. Gen. 23. & 50. 1. Reg. ult. 2 Mach. 12.

2. Tim. 1.

Vivi proſunt defunctis.

Heb. 7.

1. Ioan. 2.

Mortuus eſt enim pro totius mũdi peccatis, ut mortuorum dominaretur & vivorum. Hinc mortuos etiam corporaliter reſuſcitavit, ut exemplo comprobaret, vivos prodeſſe mortuis: Puellam Matth. 9. Adoleſcentem Lucæ 9. Lazarum Ioannis 11. & nunc adhuc interpellat pro nobis.

Hebr. 7. 1. Ioan. 2. Defũcti proſunt vivis & mortuis. Luca 16.

Q uòd etiam defuncti aliis mortuis prodeſſe queant, argumento eſt Helizeus, qui corporis ſui contactu alium ſuſcitavit (4. Reg. 13.) & Abrahã Lazarum in ſuum Sinum recepit. Orant inſuper Sancti pro animabus in Purgatorii pœnis exſiſtentibus, juxta Eccleſię orationem: *Vt B. Mariâ intercedente & omnibus ſanctis, animæ defunctorum ad perpetuæ beatitudinis conſortium pervenire mereantur.* Aug. *De curâ pro mort.* cap. 4.

Qᴠᴏᴅ verò etiam defuncti Sancti vivis proſint, & pro illis orent, 2. Machab. 15. de Hieremia & Onia legimus. Si ergo vivi vivis, & mortuis mortui, necnõ defuncti vivis proſint, cur vivi etiam defunctis prodeſſe non poterunt? Quare certa fide tenendum eſt, ex ſcripturis & Patrum continua traditione haberi, quòd vivi utiliter pro defunctis orent. Apoſtolos enim pro defunctis oraſſe, ſcribit Clemens lib. 8. Conſtit. cap. 47. Dionyſius Areopagita *De Eccleſ. hierar.* cap. 7. part. 3. Et in omnibus Liturgiis expreſſa defunctorum mentio fieri ſolet. Quare pro hæretico à veteri Eccleſia habitus eſt Aërius, quòd pro defũctis orandum eſſe negaret, Epiphanio teſte hæreſi 75. Auguſt. hæreſi 53. Damaſceno lib. *De centum hæreſ.* cap. 75. Qui plura veterum loca deſiderat, legat Bellarminum Lib. *De Purgatorio.*

Aërius ideo hæreticus, quia pro defunctis orãdũ negavit.

Cap. CCXXVI.

Quibus modis vivi defunctis ſubvenire poſſint?

Quibus operibus iuventur defuncti.

VIVI defunctis ſuccurrere poſſunt orationibus, ſacrificio Altaris, & operibus ſatisfactoriis, qualia ſunt, Eleemoſynæ, Iejunia, Peregrinationes, & hujuſmodi: ad quæ reducuntur Indulgentiæ, per modum ſuffragii eis applicatæ à ſummo Theſauri Eccleſiæ diſpenſatore. De Sacrificio loquitur Cyprian. lib. 1. epiſt. 9. Chryſoſtomus homil. 69. *Ad Antioch*: 41. in 1. ad Corinth. homil. 3. ad Philippenſ. Auguſtinus ſermon. 32. *De verbis Apoſtoli.* Lib. 9. Confeſſ. cap. 11. 12. 13. Damaſcen. ſerm. *Pro defunctis.*

Qᴠᴀᴇʀɪ autem ſolet, An rei alienæ reſtitutio defunctis proſit? Reſpondendum eſt, ſalutem non pendere ab aliena voluntate, Deumque præmia vel ſupplicia in altera vita reddere ſecundùm anteactæ vitæ merita; ideoque reſtitutionem eorum, quæ defuncti reddere nequiverunt, aut reſtituere obliti ſunt, per ſe defunctis non prodeſſe, quatenus ſcilicet reſtitutio eſt; ſed prodeſſe, quatenus eleemoſyna eſt, quæ opus pœnale ſatisfactoriúmque ſit; quia pœnale non eſt, alienum reſtituere, ſed ſuum dare.

Cap. CCXXVII.

Quòd Eccleſiæ ſuffragia neque Beatis neque damnatis proſint.

ECCLESIÆ ſuffragia *pro valdè bonis gratiarum actiones ſunt; pro non valdè malis propitiationes; pro valdè malis, licet nulla ſint adjumenta mortuorum, qualeſcumque tamen conſolationes ſunt vivorum*; inquit, Auguſtinus Enchir. c. 110. & Lib. *De curâ pro mort.* cap. 1. Nam infideles, aut parvulos non baptizatos, non liberari à damnatione per ſacrificia, pro eiſdem oblata, probat Auguſtinus lib. 1. *De origine animæ* cap. 9. & lib. 3. cap. 12. Et Enchir. ca. 112. Lib. 21. *De civit.* cap. 24.

Eccleſiæ ſuffragia damnatis nõ proſunt. Greg. lib. 4. dial. cap. 44.

Cap. CCXXVIII.

Vtrum particularia ſuffragia ſolis animabus proſint, pro quibus offeruntur?

COMMVNIA Eccleſiæ ſuffragia omnibus in Purgatorio detentis prodeſſe, indubitatum eſt: ſed an particularia ſolis illis proſint, pro quibus funduntur, ambigi poteſt. Nam fundamentum communicationis ſuffragiorum eſt, Gratiæ ſtatus, & Orantis applicatio, quæ fit intentione ſatisfaciendi pro hoc vel illo.

Communia ſuffragia omnibus in Purgatorio detẽtis proſunt.

Particularia ſuffragia per modũ ſatisfactionis illis proſunt, pro quo fiunt.

Quare dicendum eſt, particularia vivorum ſuffragia, omnibus in Purgatorio exſiſtentibus hactenus prodeſſe, quia novum ſingulis gaudium adferant de bono opere: ſed per modum ſatisfactionis illis ſolis prodeſſe, pro quibus fiunt. Vnde admonet B. Auguſtinus Lib. *De curâ pro mort.* cap. 4. *Eccleſiam interdum orare pro defunctis omnibus in genere, ut quibus deſunt parentes aut amici, qui pro ipſis orent, habeant ſaltem auxilium a communi Matre.*

Cap. CCXXIX.

Tertiâ die reſurrexit à mortuis.

ALTERA quinti Articuli pars docet, quòd idẽ IESVS CHRISTVS, qui die ſexta, hora quaſi nonâ in Cruce ſpiritum emiſit, & eâdẽ veſpera in monumento ſecundùm corpus ſepultus fuit, ſecundùm animam verò ad Inferos deſcendit, tertia à morte die, propria vi ac virtute (anima iterato corpori conjuncta) revixerit, ut jam idem CHRISTVS HOMO viveret, qui triduo mortuus fuerat. Quare hoc bimembri articulo edocemur, Chriſtum ſua paſſione plenam nobis liberationem animæ & corporis promeruiſſe, eandémque comprobaſſe liberatione animarum à doloribus inferni, & reſumptione ſui corporis, non ampliùs mortalis, ſed glorioſi ſemper futuri. Proinde in hujus Articuli fide Chriſtianæ religionis fundamentum eſt. Fides enim reſurrectionis Chriſti, Chriſtianos à Iudæis & Paganis diſcernit. *Chriſtum* namque *fuiſſe mortuum, facile credunt: ſed reſurrexiſſe negant,* ut habet Auguſtinus in Pſalm. 120. & alibi. Cujus ſanè myſterii difficultatẽ Apoſtolorum credendi tarditas oſtendit, quam Dominus ipſe increpavit, Ioan. 20. Marci 16: *Exprobravit incredulitatem & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt.* Vnde huic Articulo Evangelicæ prædicationis initio contradictum fuit à Iudæis Matth. 28; à Gentibus Act. 17. & 1. Cor. 15. *Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra.* Quare myſterium iſtud à fidelibus aſſiduè recolendum docet. *Memor eſto,* inquit, *Dominũ* IESVM CHRISTVM *reſurrexiſſe à mortuis;* in uno Timotheo fideles omnes erudiẽs. Hinc Petrus Apoſtolos ait à Deo electos eſſe, ad teſtimonium perhibendũ Reſurrectionis Chriſti: & Matthiam, ut teſtis Reſurrectionis Chriſti fieret, aſcitum ad Apoſtolatum aſſerit. Hinc Paulus Act. 23. *De Spe & Reſurrectione mortuorum ego judicor.* Et 17. 24. & 26. Item Rom. 10. Reſurrectionem mortuorum, velut præcipuum doctrinæ Chriſtianæ caput, in medium producit: *Si confitearis in ore tuo Dominum* IESVM, *& in corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris.* Vnde Chriſtus ſe reſurrecturum tertio die frequenter ante Paſſionem Apoſtolis inculcavit, & poſtea variis teſtimoniis, apparitionibus, vulnerum contactu, cibi ſumptione comprobavit. Ac ne reſurrectionis Chriſti dogma, velut commentum Orbi ab Apoſtolis fallaciter obtruſum, credi poſſet, ex Scripturis & Prophetarum oraculis idipſum confirmarunt Apoſtoli. 1. Cor. 15. *tradidi* &c. *quòd Chriſtus ſepultus eſt, & reſurrexit ſecundùm ſcripturas.* Et Concilium Nicenum, atq; I. Conſtantinopolitanum: *Reſurrexit à mortuis ſecundùm ſcripturas.*

Chriſti reſurrectio fũdamentum eſt Chriſtianæ religionis.

Chriſtus plenam liberationem animæ & corporis nobis promeruit.

Fides reſurrectionis eſt fundamentũ Chriſtianæ religionis.

2. Timoth. 2.

Act. 23.

PERMVLTÆ autem ſunt de Reſurrectione ſcripturæ. Pſ. 3. *Ego dormivi & ſoporatus ſum, & exſurrexi.* Pſ. 2. *Ego hodie genui te:* quem locum Apoſtolus Act. 13. de Reſurrectione intelligit. Pſalm. 15. *Non derelinques animam meam in inferno:* quem Pſalmum non de Davide, ſed Chriſto intelligẽdum eſſe Petrus Act. 2. demonſtrat. Pſalm. 70: *Vivificaſti me, & de abyſſis terræ revocaſti me.* Oſeę 6. *Vivificabit nos poſt duos dies, & die tertiâ ſuſcitabit nos.* Et Prophetarum caput, Dominus, ſuam Reſurrectionẽ crebrò prædixit. Matth. 12. *Sicut Ionas* &c. Matth. 16. *Oportet filiũ hominis pati, & tertiâ die reſurgere.* Matth. 20. *Filius hominis tradetur ad crucifigẽdum, & tertiâ die reſurget.* Ioann. 20. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.*

Scripturæ Chriſti reſurrectionem annunciant.

EXTANT quoque illuſtres Dominicæ Reſurrectionis figuræ. Geneſ. 2. Adam è ſomno evigilans, ex cujus latere formata erat Eva, typum geſſit Chriſti in Cruce dormientis, de cujus latere fluxit Sanguis redemptionis, & Aqua baptiſmatis, ex quibus Eccleſia renaſcitur. Item Geneſis 9. Noë dormiens & evigilans typum adumbravit Chriſti dormientis in Cruce, nudi & illuſi, qui reſurrexit, & illuſores Iudæos reprobavit. Geneſ. 22. Iſaac à loco ſacrificii vivus rediens, Chriſti poſt mortem reditum ad ſuos expreſſit. Geneſ. 42. Ioſeph è carcere ad regnum evectus, gloriam Chriſti reſurgentis adumbravit.

Figuræ dominicæ reſurrectionis.

Augu. ſermo. 150. de temp.

Ambr. lib. de Ioſeph. c. 2.

Digitized by Google

Cap. CCXXXI.

De Tempore Reſurrectionis Chriſti.

Tertia die cur Dominus reſurrexerit.

TERTIA die Chriſtum à mortuis reſurrexiſſe profitemur, nō quia per integros tres dies in ſepulchro conditus remanſerit, ſed per Synechdochen; quia videlicet uno integro naturali die, partéq; cùm antecedentis, tum ſubſequentis diei, atq; jam inchoata die tertia à mortuis ſurrexerit; ut Hieronymus in 2. cap. Ionæ, Auguſt. & alii monent, & clarè id Evangelica Scriptura continet, dicens, Chriſtum feria VI. hora quaſi nona mortuum, initio primę diei poſt Sabbatum reſurrexiſſe. Quod verum non eſſet, ſi tribus completis diebus in ſepulchro manſiſſet.

Augu. lib. 4. de Trin. c. 5. & 6. Lib. 1. q. Evang. c. 7. ep. 49. q. ult.

DISTVLIT autem Dominus reſurrectionem ſuam uſque in diem tertiam, ut ſe verè mortuum, ac verè reſurrexiſſe comprobaret: uſque ad ſeculi finem differre ſuam Reſurrectionem noluit, ut ſuę Divinitatis fidem confirmaret: idémque, non aliud corpus revixiſſe conſtaret; ſeque non invitum, ſed volentem à morte detentum fuiſſe oſtenderet.

Athanaſ. de Incar. Verbi.

CONVENIENTISSIMVM verò fuiſſe, ut tertia potiùs quàm alia die reſurgeret, ſubjunctis rationibus ſuadetur. I. Vt Prophetarum oracula complerentur, Oſeæ 6. Ionæ 2. Matth. 12. Ioan. 2. *Solvite templum hoc, & in triduo ſuſcitabo illud.* II. Chriſtus integra die, noctibus autem duabus in morte permanſit, ut ſignificaret, quòd unâ ſuâ morte corporali duplicem in nobis, Animæ ſcilicet & Corporis mortem deſtruxerit. III. Vt figuraretur, quòd peccata triplicis temporis, ante Legem, ſub Lege, & ſub Gratia, Chriſti morte abolita eſſent. IV. Vt adumbraretur, quòd per Chriſti Reſurrectionem tertium tempus, Gratiæ videlicet, & tertius ſanctorum ſtatus inciperet. Primus ſub Legis figuris extitit: Secundus ſub veritate Fidei: Tertius in æternitate Gloriæ corporis & animæ, quam Dominus reſurgendo inchoavit. V. Ad commendationem perfectionis ternarii numeri, qui continet principiū, medium & finem: ſimúlque ad ſignificandum, Chriſti mortem à ſacroſancta Trinitate diſpoſitam fuiſſe, ad reconciliandum humano generi Deum, peccati merito juſtiſſimè infenſum. VI. Vt Chriſtus declararet, ſe inter mortuos liberum eſſe, ibique quamdiu vellet, remanere. VII. Vt reſurgendo prima Sabbathi, ſe verum eſſe Solem juſtitiæ declararet, qui novam lucem adferret mundo. VIII. Vt malum à tribus ortum, Diabolo, Muliere ac Viro, tribus diebus curaretur. Gregorius Nyſſenus oratione 1. *De Reſurr.*

Aug. lib. 4. de trin. c. 5. ſerm. 181. de temp.

Rupertus de div. offic. lib. 7. cap. 14.

Hieron. in epiſt. ad Hedibiam. q. 5.

Qua tertiæ diei parte ſurrexerit Chriſtus.

PORRO etiamſi certum ſit, Chriſtum tertia die reſurrexiſſe, non proinde tamen conſtat, qua tertiæ diei parte reſurrexerit? an videlicet ſtatim poſt mediam noctem, an verò die jam illuceſcente? quod opinatur Auguſtinus lib. 4. de Trinitat. cap. 5. & 6. Lib. 3. *De conſenſu Evangel.* capit. 24. Beda in 16. cap. Marci: *Sole jam incipiente aërem illuſtrare.* Sic quoque ſentit Divus Thomas 3. part. quæſt. 53. artic. 2. ad 3. Cui opinioni favere videtur Marcus cap. 16: *Surgens autem Ieſus manè primâ Sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ.* Nihil tamen ea verba evincunt, quia, *Manè primâ Sabbati*, à præcedentibus ſeparari poſſunt, & jungi ſequentibus; ut non dicatur *manè ſurrexiſſe*, ſed *manè apparuiſſe*, prout intelligit B. Hieronymus qu. quarta ad Hedibiam, Gregorius Nyſſ. oratione 1. *De reſurrect.* Theophylactus, Euthym. aliique Chriſtum arbitrantur reſurrexiſſe circa medium noctis, ſeu primum galli cantum: quam ſententiam confirmat typus Samſonis Iudicum 16. qui portas Gazæ, media nocte ſurgens, in montis verticem abſtulit; in typum, quòd Redemptor noſter ante lucem ſurgens, Inferni clauſtra deſtrueret, ſepulchriq; januas reſeraret. Gregorius homil. 21. in Evangel. Rupertus lib. 1. de divin. offic. cap. 8. & lib. 5. cap. 24. lib. 17. cap. 16.

Chriſtus in aurora reſurrexit.

Cui ſententiæ favet, quòd in conſecratione Paſchalis Cerei, & in Miſſæ Canone vocetur *Sacratiſſima nox, in qua Dominus reſurrexit.* Hieronymus in 25. cap. Matth. ad verba: *Mediâ nocte clamor factus eſt.* & Rupertus lib. 14. in Ioannem, & lib. 7. *de Divinis officiis* cap. 16. tradunt, *Chriſtum mediâ nocte reſurrexiſſe, & ad Iudicium illâ quoque horâ venturum.* Cui ſententiæ ſuffragari videtur Lucas, cap. 24. ſcribens, *valdè diluculo mulieres inveniſſe lapidem revolutum ab oſtio monumenti.* Et Ioannes Evangeliſta 20. cap. addit, *Magdalenam veniſſe manè, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, & lapidem vidiſſe ſublatum à monumento.*

Ex his certò colligimus, Dominum ſurrexiſſe poſt mediam noctem, & ante

R 3 lucem,

In aurora Chriſtum ſurrexiſſe tradunt: Ignatius ep. ad Trallianos illuceſcente Dominico die. Euſebius lib. 10. demonſt. cap. ult. Cyril. catech. 14. Hilarius in Matth. can. 33. Aug. lib. 4. de Trin. cap. 6. In Pſal. 29. 56 Epiſt. 49. qu. ult. Leo ſerm. 1. de Reſurrect. Emiſſ. hom. 8. de Paſch.

lucem, circa diluculum. Quod tempus Chriſti Reſurrectioni congruentiſſimum videtur, I. Ad oſtendendum, quòd per ſuam Reſurrectionem nos ad lucem gloriæ perduceret: ſicut mortuus eſt die ad tenebras inclinante, ut intelligeremus, quòd ſuâ morte culpæ ac pœnæ tenebras deſtrueret. Prudentius hymno I.

— Omnes credimus
Illo quietis tempore,
Quo Gallus exultans canit,
Chriſtum rediſſe ab inferis.

II. Vt quemadmodum nocte prodiit ex Virginis utero; ita & ante Solis Ortum procederet ex ſepulchro; ſecundùm illud Pſalm. 109: *Ex uterò ante Luciferum genui te.* Quod generationi æternæ ex Patre, atque temporali ex Virgine, necnon Reſurrectioni accommodari poſſe, Apoſtolus Actor. 13. ſatis inſinuat illud Pſalm. 2: *Hodie genui te*, in Chriſti Reſurrectione adimpletum docens. Eſt enim Reſurrectio quædam regeneratio, Matth. 19. III. Vt Chriſtus ortum ſolis præveniendo, ſe declararet, Solem eſſe vulgari multò præſtatiorem, qui novam mundo diem lucémque adferret. IV. Vt fideles intelligerent, ſe per Chriſti Reſurrectionem ex tenebris in lucem juſtitiæ quoque ſurrecturos, juxta illud Apoſtoli 2. Corint. 4: *Deus qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris.* Epheſ. 5. *Eratis aliquando tenebræ nunc autem lux in Domino.* Hinc novi Teſtamenti tempore dies à nocte ſumit initium: & à tenebris ad lucem progreditur, ad hominis reparationem ſignificandam. In Creatione verò mundi prima dies computabatur à luce in noctem, propter futurum hominis lapſum; ut notat Auguſtin. lib. 4. de Trinit. c. 6.

Dies nunc à nocte tendit in lucem.

Initio computatur dies à luce in noctem.

Cap. CCXXXII.

De die Dominicâ.

Dies dominica cur obſervetur? Aug. in titulum Pſ. 23. In prima Sabbati.

IN primam diem Sabbati, ſive octavam, in qua Reſurrectionis Chriſti myſterium perfectum eſt, religio Sabbati ab Apoſtolis tráſlata eſt; iſtámque diem vocarunt DOMINICAM. Cujus meminit Ioannes Apocal. 1. Lucas Act. 20. *Vnâ Sabbati convenimus ad frangendum panem.* 1. Cor. 16. *Per unam Sabbati quiſque reponat.* Auguſtinus epiſt. 119. diem Dominicam celebrari docet in memoriam Dominicæ Reſurrectionis, quoniam revelata eſt jam gloria reſurrectionis in capite, quam totum corpus ſuo tempore firmiter exſpectat. Ideoq; dies Dominica præter Reſurrectionis factæ in Chriſto memoriam, beatam quoque vitam, ſtatúmque poſt Reſurrectionem futurum præfigurat. Septenarius enim numerus præſentis fluxæ vitæ tempus adumbrat; nam omnia tempora labentia ex ſeptem dierum recurſu fiunt, in quibus laborandum eſt: at dies Octava ſtatum vitæ perennis denotat, quando humana natura ſtabili corporis & animæ beatitudine perfruetur. Ideoque David, de Octava pſallens, de futuræ vitæ ſtatu vaticinatur, ut obſervat Damaſcenus lib. 4. de Fide c. 24. Auguſtinus lib. 22. de Civit. cap. 30. in Pſalm. 110. ſerm. 151. de tempo. & 154. Ambroſius ſerm. 62. Iuſtinus Apoc. 2. & Leo epiſt. 81. diem Dominicam nobis venerabilem tradunt, cùm propter Chriſti Reſurrectionem, tum propter mundi Creationem. Eo enim die creatus eſt mundus: natus, & reſuſcitatus Chriſtus; atque eodem die in primos Chriſti diſcipulos Spiritus ſanctus advenit. Quare in ſignum lætitiæ illa die neque jejunare, neq; genibus flexis orare conſuevit Eccleſia, ut Cano. 20. Concilii Niceni traditur. Tertullianus li. *De corona milit.* Ambroſ. ſerm. 62. Auguſtinus epiſtol. 119. cap. 15. Ob quæ tam multiplicia in hac die humano generi à Deo collata beneficia, frequenter Eccleſia recurrente Paſchali tempore uſurpat: *Hæc dies, quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in eâ.* Inter Dominicas enim dies illa, in qua annua ſolennitate peculiari Reſurrectionem Chriſti recolimus, PASCHA vocatur: quæ vox Hebraica eſt, idem ſignificãs, quod *Tranſcenſio, tranſitus, tranſilitio*; ut ex ca. 12. Exodi conſtat: ubi Moyſes cum dixiſſet, *Eſt enim Phaſe*; rationem ſubjungit: *Tranſibo enim per terram Aegypti nocte illâ*, id eſt, tranſiliam, ut notat Ioſephus lib. 2. Antiquitatum cap. 13. Hieronymus in 26. cap. Matth. Theodoretus q. 24. in Exod. A quo primario ſignificato transfertur ad ſignificãdum Agnum Paſchalem, qui per immolationem tranſibat de vita in mortem. Lucæ 22. *Neceſſe erat occidi Paſcha.* Transfertur quoque ad notandum populi à Pharaonis tyrannide liberati tranſitum per mare rubrum, verſus terram promiſſionis; ut obſervat Greg. Nyſſ. orat. 2. de Paſch.

Septenarius numerus vitæ mortalis tempus adumbrat.

Octava dies tempus immortalitatis ſignat.

Die dominica neque ieiunandum, neque genu flectendum.

De die Paſchæ.

Paſcha quid ſignificet.

Digitized by Google

Paſch. Aug. tract. 55. in Io. Transfertur inſuper ad ſignificandum primū diem Azymorum, qui feſtinus erat, in quo recolebatur memoria repentini exitus, & comeſtio azymi panis cum agno. Lucæ 22. *Appropinquabat dies feſtus azymorum, qui dicitur Paſcha.* Sic apud Chriſtianos Paſchæ nomen tribuitur diei Feſto, in quo memoria tranſitus Chriſti à miſeriâ ad plenam immortalitatem recolitur, ipſique Agno immolato, Chriſto, juxta illud Apoſtoli: *Paſcha noſtrum Chriſtus eſt.*

CAP. CCXXXIII.

De Tempore celebrationis Paſchæ.

Quando Paſcha celebrandum?

VARII olim circa obſervationem Paſchę aberrarūt. Aërius Paſcha celebrari noluit, quia Iudaiſmum id ſaperet. Quem Epiphanius hæreſi 75. refellit, oſtendens non Paſcha Iudæorum, ſed quod illo figurabatur, nos agere. Blaſtus latenter Iudaiſmum inducere tentans, volebat Paſcha ſemper decimaquarta Luna celebrari, ſive in Dominicam, ſive aliam incideret: quē ſequuti ſunt multi Aſiæ Epiſcopi, à quibus tandem exorti ſunt Hæretici *Quartodecimani* dicti; de quibus Tertullianus lib. *De præſcript.* Euſebius lib. 5. hiſto. 15. 24. & 25. Epiphanius hæreſi 50. Auguſtinus hæreſi 29. Eundem poſtea ſequuti ſunt errorem Britones, de quibus Beda lib. 3. hiſto. cap. 25. & lib. 5. cap. 22.

HVIC errori ſeſe oppoſuerunt Romani Pōtifices, Pius I. & Victor I. Euſebio teſte, li. 5. ca. 24. ac tandem à Concilio Niceno I. condemnatus eſt, totiúſque Eccleſiæ decreto ſancitum eſt, ut Paſchæ dies celebraretur Dominicâ proximâ Lunæ Quartædecimæ poſt Aequinoctium vernum; teſte Euſebio lib. 5. hiſto. cap. 24. & 25. Epiphanio, hæreſi 50. & 70. Ambroſio epiſt. 83. Theophyl. lib. 1. Paſchali.

TERTIVS Error fuit quorumdam, volentiū Paſcha ſemper celebrari XXV. Martij, ſicut feſtum Nativitatis XXV. Decembris obſervamus. Cujus meminit Epiphanius hæreſi 50. Beda lib. *De ratione temporum* cap. 45. Auguſt. epiſt. 119. hoc intereſſe admonet, quòd dies Nativitatis Chriſti ſolùm propter memoriam celebretur; dies autem Paſchę ob memoriam & Sacramentum.

QVARTVS error fuit Novatianorum, qui liberum cuique voluerunt eſſe, ut quando liberet, Paſcha celebraret. Qui error cōfutatur Can. 8. Apoſt. Socrate lib. 5. hiſto. cap. 20. & à totâ Eccleſiâ, quæ pro Hæreticis ſemper habuit eos, qui die Dominica pertinaciter celebrare Paſcha recuſarunt; ut ex Concilio Niceno, & Antiocheno Can. 1. Ambro. epi. 83. Athan. in epi. *De ſynodis*; Innocen. epiſt. 11. Leone epi. 63. & ſequentibus patet, ubi miraculo fontis per ſe aquâ repleti, Deum comprobaſſe refertur, quo die Paſcha celebrādum eſſet. Sigebertus in Chronico anni D. LXXIII.

CAP. CCXXXIV.

De Privilegijs Chriſti reſurgentis.

Privilegia Chriſti reſurgentis.

CHRISTO ſingulare fuit, propriâ virtute ac merito reſurgere. *Vivit enim ex virtute Dei*, ait Apoſtolus. *2. Cor. 13.* Vnde Ioan. 10. *Ego pono animam meam, & iterum ſumo eam.* Ioan. 2. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Pſal. 97. *Salvavit ſibi dextera ejus.* Gene. 49. comparatur Leoni, quem nemo excitat, ſed ipſe ſeipſum. Deinde ex virtute divinitatis corporis unitæ potuit animam reſumere, & ſimiliter anima iterum conjungi corpori; nec non eâdem virtute clauſo egredi ſepulchro, januiſque occluſis ad Diſcipulos intrare, Ioan. 20. Auguſt. Tract. 120. in Ioan. Cyrill. lib. 12. in Ioan. cap. 89. Grego. hom. 26. in Evang. *Leo ſer. 1. de Reſurrect.*

ALIVD Chriſti reſurgentis privilegium eſt, quòd primus omnium hominum ad perfectam immortalitatē, ſublatâ omni deinceps moriendi neceſſitate, reſurrexerit. *Chriſtus* enim *reſurgēs jam non moritur: mors illi ultrà non dominabitur.* Hinc *primogenitus mortuorum, & primitiæ dormientium* dicitur, quia in perfectæ Reſurrectionis genere primum tempore ac dignitate locum obtinet. *Rom. 6. Coloſſ. 1. Apoc. 1. 1. Cor. 15. Hebr. 11.* Qui enim ab Heliâ, Helizæo, vel ante Paſſionem à Domino ad vitam revocati fuiſſe leguntur, iterum poſtea mortui ſunt: ut in 27. cap. Matth. notat Hieronymus, & epiſt. 99. Auguſtinus.

VTRVM autem illi, qui poſt Chriſti reſurrectionem corpora ſua reſum-

An reſurgentes cũ Chriſto iterum mortui fuerint?

pſerunt, iterum poſtea eadem depoſuerint, ut reſurrexerint iterum morituri, à nonnullis ambigitur. Augu. epi. 99. & Hieron. in 27. ca. Matth. probabilius eſſe, opinantur, quòd exierint ex monumentis multa corpora juſtorum, ut Reſurrectioni Chriſti jam factæ perhiberent teſtimonium; quo munere expleto, in ſua monumenta redierint. Quod ex Petri dictis probat, aſſerentis, carnem Davidis fuiſſe in monumento poſt Chriſti Aſcenſionem; & ex Apoſtolo ad Hebr. 11. de Iuſtis antiquis atteſtante, quòd ſine nobis non conſummabuntur. Item ſi quis ad immortalitatem reſurrexiſſet, maximè Ioannes Baptiſta, Moyſes, & ſimiles; quos conſtat nondum immortalitate frui. Quibus tamen non obſtantibus, plerique veterum & recentiorum opinantur, illos, qui cum Chriſto reſurrexerunt, ut conſummatæ jam redemptionis ac liberationis animarum & corporum teſtes in Ieruſalem eſsẽt, plenam immortalitatem ex ſingulari privilegio conſequutos fuiſſe, atque cum Domino in cælos aſcendiſſe, poſtquam teſtimonium ſufficiens Chriſto reddiderunt; apparentes in Ieruſalem nõn omnibus, ſed multis, qui ſcilicet cernere merebantur, *Teſtibus præordinatis à Deo*, ait Lucas. Sicut enim Chriſtus non omnibus, ſed quibus voluit, apparuit: ita & Sancti, habentes glorioſa corpora, in quorum poteſtate eſt, ſe vel manifeſtare vel occultare. Origenes in 1. cap. ad Rom. ad illa verba: *Ex reſurrectione Ieſu Chriſti &c.* dicit, *cum Chriſto Sanctos ad immortalitatem reſurrexiſſe, de quibus ſit Eccleſia primitivorum aſſcripta in cælis.* Epiphanius hæreſi 75. Iuſtinus quæſt. 85. Athan. in ho. *De ſemente.* Ambro. lib. 4. *De fide.* cap. 1. & in Pſalm. 1. dicit *eos, qui cum Chriſto ſurrexerunt, intraſſe in ſanctam civitatem*, id eſt, *ſupernam Ieruſalem.* Sophronius in ſerm. *De aſſumpt.* inter opera Hieronymi. Idem in VI. Synodo Act. 11. Euſeb. li. 4. Demonſt. ca. 12. Nyſſen. *De cognitione Dei.* cap. *de Chriſti reſurrectione.* Ruffinus in expoſitione Symboli. Remigius allegatus à B. Thoma in 27. cap. Matth. Beda in 27. cap. Matth. Anſelmus, Cajetanus, Ianſenius c. 143. Concordiæ.

Act. 2. Hieron. epiſt. ad Hedibiam quæſt. 8. Chryſoſt. ho. 89. in Matth.

Act. 2.

Cap. CCXXXV.

De Cauſſa Reſurrectionis Chriſti.

Cauſa reſurrectionis Chriſti efficiens.

CHRISTVS ſuam Reſurrectionem ut HOMO meruit, ut DEVS autem eam cum Patre atq; Spiritu Sancto effecit; & ſecundùm unitę Divinitatis virtutem, & Corpus Animam, & Anima Corpus reſumpſit, juxta illud Ioan. 10. *Nemo tollit animam meam à me; ſed ego pono eam, & iterum ſumo eam.*

Auguſt. li. 3. de Conſen. Evang. cap. 10.

DVPLEX enim actio in Reſurrectione intervenit: *Prior* eſt, corporis organizatio, ſive ad unionem animæ diſpoſitio; *Poſterior* autem eſt, ſubſtantialis animæ ad corpus unio, quã Deus ſpeciali actione efficit. Quoad priorem, Anima Chriſti, ut inſtrumentum VERBI, effectivè corpus ſuum aptavit, ut ei uniretur, ſimulq; condignum ſuo corpori præmium redderet, veluti ſuarum paſſionum ſocio, meritorumque inſtrumẽto. Quoad poſteriorem verò, quia unio mutua eſt corporis & animæ, inter eaſdem partes mutua quædam fuit efficientia, qua una ad ſe alteram veluti attraxit, ſibique conjunxit. Præterea finalis Chriſti Reſurrectionis cauſa fuit, Dei gloria, Chriſtique Exaltatio, hominumque utilitas & ſalus æterna.

Cauſa finalis reſurrectionis Chriſti.

PRIMO igitur Chriſtus propter ſe reſurrexit, quòd corpori debita eſſet vita perpetua & glorioſa, cùm propter Majeſtatem VERBI in illo habitantis, tum ex gloria Animæ ſecundùm ordinem divinæ prædeſtinationis. SECVNDO reſurrexit propter nos, ut Paſſionis ſuæ fructum nobis pleniſſimè applicaret. VTRVM verò Angeli miniſterium aliquod exhibuerint, ad præparãdam materiam reſurrectioni Chriſti, ambigi poſſet, quia Deus (Auguſtino teſte) inferiora per media adminiſtrat, & in cõmuni Reſurrectione materia corporum in loco accommodato Angelorum miniſterio colligetur. Sed propter ſublimitatem Carnis, quæ unita erat VERBO, dicendum eſt, nullum Angelorum miniſterium aut cooperationem in Reſurrectionis Chriſti myſterio interceſſiſſe; ſed totum Reſurrectionis Chriſti negotium peractum eſſe ipſius

Li. 3. de Trin. cap. 4.

ſe ipſius Chriſti efficientiâ, præſertim Anima mediante, quæ propria virtute & operatione Corpus diſponere, diſperſáſque ſanguinis, capillorum, aliaſque quaſcumque corporis partes Reſurrectioni neceſſarias colligere, atque in ſepulchro collocare poterat. Hæc enim virtus, Animæ Chriſti, ratione unionis, connaturalis erat.

Denique decebat, ut ſolùs Chriſtus ſuæ Reſurrectionis author eſſet, ne alterius ope ad ſuum Corpus excitandum indiguiſſe videretur.

Cap. CCXXXVI.

De Qualitate Corporis Chriſti poſt Reſurrectionem.

Qualo Chriſti corpus poſt reſurrectionē fuerit

Idem Chriſti Corpus, quod ante Paſſionem ex certa diſpenſatione propter noſtram ſalutem mortale fuerat, conſummato Redēptionis humanæ myſterio, ab Anima Chriſti reunitum fuit, ita ut idem prorſus numero Homo Iesvs Christvs iterum viveret, qui ante Paſſionem vixerat; ejuſdē omnino naturæ, ſed alterius gloriæ; immortalis, incorruptibilis, nec paſſioni ulli obnoxius. Quòd idem verum humanum corpus haberet, poſt reſurrectionem Chriſtus Lucę ult. comprobat, dicens: *Palpate & videte, quoniam ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut videtis me habere.* Quòd autem glorioſum fuerit, ad Philip. 3. aſſerit Apoſtolus: *Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.* Et in 1. Cor. 15. *Corpus ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloriâ.* Nam ex animæ pleniſſima beatitudine in corpus fluit ſanitas, incorruptionis vigor, naturalis coloris fulgor; ut Auguſtinus docet epiſt. 56. & lib. 3. *De conſen. Evang.* cap. 26. Grego. hom. 26. in Evang. & Lib. 18. Moral. cap. 31. Ex eo inſuper, quòd idem prorſus corpus in Reſurrectione Dominus reſumpſerit, quod ceciderat, ſequitur, quidquid ad naturam humani corporis pertinet, oſſa videlicet, carnes, ſanguinem, aliáque hujuſmodi, adeoq; omnia, quæ ad integritatem, perfectionem & ornamentum corporis ſpectāt, per Reſurrectionem abſque ulla diminutione redintegrata fuiſſe, ita ut nec ungues, dentes, aut capilli barbæ ſive capitis, defuerint, quorum ne quidem unum periturum Dominus promiſit, Luc. 12. Quare dubitandum non eſt, Dominum etiam alios reſumpſiſſe humores, ex quibus Carnis natura temperatur, à qua Deus ſua potētia quibuſdam remanentibus, quas voluerit, auferre poteſt qualitates, ut natura corporum vera ſubſiſtat, abſque ulla corruptionis labe; ut Epiſt. 146. docet Auguſtinus, Enchir. cap. 87. lib. 20. De Civit. cap. 19. Gregor. lib. 14. Moral. cap. 31.

Idem planè corpus reſurget.

Ratio addi poteſt, cùm Beatorum corpora reſtaurentur ad ultimam perfectionem conſequendam; oportet eadem in ſua integra ſubſtantia, completaque perfectione reſtitui; ac proinde cum omnibus partibus ad integritatem vel ornatum pertinentibus.

Virū Chriſtus præputiū reſumpſerit

Sed hîc emergit Qvæstio de Præputio Chriſti, quod Romæ aſſervari dicitur, utrùm Chriſtus illâ parte in cælo careat? Respondendvm eſt, certum eſſe, Chriſti Corpus omnem illam naturalem perfectionem, & ſubſtantialem integritatem habere, quam in prima creatione, & in ſtatu innocentiæ hominis corpus habuit; at tunc præputium habuiſſe indubitatum eſt: proinde, quia Præputium eſt particula humani corporis, ad ejus integritatem ſuo modo pertinens, corpori Chriſti in cælo non deeſt. Ceterùm an præputium Corporis Chriſti reſurgentis formatum ſit ex eâdem materiâ, quæ in Circumciſione abſciſſa fuerat, an ex aliqua parte materiæ illius, quæ aliquando in Chriſti corpore fuit, & per continuam nutritionem reſoluta fuerat, incertum eſt. Si tamen Romæ particula in Circumciſione à Chriſti corpore abſciſſa veraciter habeatur, certum eſt, eam Verbo hypoſtaticè jam non uniri, quia nullum ad Chriſti Animam vel humanitatem ordinem retinet. *Chriſtus enim jam non moritur.* Nam ideo partes materiæ, quæ per continuam nutritionem reſolvebantur ex corpore Chriſti, & nunquam iterum erant corpori conjungendæ, à Verbo dimittebantur, quia nullum retinebāt ordinem ad Humanitatem. Vnio ſiquidem hypoſtatica integra & perfecta tantùm una eſt, terminata ad humanitatem & partes ejus, quæ perfecta eſt in humanitate Chriſti, & conſequēter in anima, corpore, ſanguine, aliiſque partibus, ad veritatem & integritatem illius hominis pertinentibus.

An præputiū in Chriſto reſurgente fuerit

Nicephor. lib. 1. hiſto. c. 30.

Ex quibus facilè ad illam quæſtionem reſpondebitur: utrùm verus aliquis Chriſti ſanguis in Paſſione fuſus, in terris ad venerationem remanſerit? D. Thomas opinatur, totum Sanguinem, qui de Chriſti corpore fluxit, ad ejus integritatem pertinuiſſe; ideoque totum in Chriſti corpore reſurrexiſſe. Illum autem ſanguinem, qui locis nonnullis aſſervatur, dicit de Chriſti corpore non effluxiſſe, ſed ex aliqua Chriſti percuſſa Imagine, vel ex ſacramenti Euchariſtiæ ſpecie, miraculosè: ideoque liquorem illum, ſanguinis colorem & apparétiam habere, non tamen quoad ſubſtantiam, ſanguinem eſſe. Si tamen aliquæ Chriſti ſanguinis guttæ à corpore ſeparatæ, in terris ſuperſint, certum eſt, illas nunc VERBO hypoſtaticè non uniri, ob cauſam paullo antè de præputio explicatam: quia ſcilicet nullum habeant ordinem ad Chriſti Humanitatem ſeu Animam, ratione cujus in triduo corpus VERBO unitum remanſit. Quare ſi aliquid ſanguinis non reſumpti à Chriſto in reſurrectione, remanſerit adhærens ſpinis, clavis, lanceæ, ſudario, vel Cruci, cùm jam ille ſanguis non ſit VERBO, mediante humanitate Chriſti, unitus: piâ veneratione, ſed non latriâ, coli debet: quamquam fortè color ille apparens non ſit ſanguis, quoad ſubſtantiam, ſed color tantùm ex ſanguine relictus.

3. p. q. 54. ar. 2.

An aliquis verus Chriſti Sanguis à corpore ſeparatus in terris remanſerit?

QVOAD ætatem & molem Chriſti reſurgentis, docet Auguſtinus, Chriſtum in juvenili ætate, in qua mortuus eſt, reſurrexiſſe, ac in eâ Corporis & ſingulorum membrorum quãtitate ſeu menſura, in qua mortuus eſt; quia ſtatus Gloriæ, ſtatus ultimæ perfectionis eſt. Atqui corpus magnitudinem perfectam habet in juvenili ætate, quando ad terminum augméti pervenit, quem naturali virtute ſuæ animæ, facultatiſque auctricis, toto ſuę vitę tempore acquirere poteſt. Nam ea eſt perfecta & & maxima cujuſque viventis corporis quantitas, quam anima commodè informare ac gubernare poteſt, & ad omnem actionem ejus organis ac partibus uti. Propter quod Adam perfectæ magnitudinis, & in ætate juvenili creatus eſſe creditur, juxta B. Auguſtinum lib. 6. De Gen. ad lit. cap. 13. Et unuſquiſque beatorum eam quantitatis menſuram habiturus eſt, quam in juventute habuit, vel ſi viveret, habiturus eſſet; ut ex illo dicto Apoſtoli ad Epheſios 4: *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, colligit Auguſtinus lib. 22. De Civit. cap. 15.

In qua ætate reſurrexerit Chriſtus.

Augu lib. 22. de civit c. 15. Petrus Chryſologus ſer. 82.

PORRO, quemadmodũ corporis glorioſi Chriſti ſtatura perfecta fuit; ita & corporis craſſities, prout ad optimam corporis diſpoſitionem, maximamque pulchritudinem conferre poteſt. Et quoniam ex figura & compoſitione ſingulorum membrorum, decentiáque coloris naſcitur pulchritudo, ſequitur, Chriſti corpus glorioſum, eſſe pulcherrimum.

Statura reſurgentis.

SED occurrit hîc QVÆSTIO, Quomodo Chriſtus poſt Reſurrectionem apparuerit in alia effigie? aliquando Hortulani, jam in formâ Peregrini, & aliâ? Auguſti. lib. 3. *De conſenſu Evang.* cap. 25. reſpondet, nullam figuræ aut delineamentorum in Chriſto mutationem fuiſſe, ſed directâ intentione ſeſe occultaſſe, non imprimendo ſpecies, quibus eum poſsét agnoſcere. In Chriſti enim poteſtate ſitum erat, aliorum ſenſus impreſſione ſpecierum immutare, aut ſpecierum influxum ſuſpendere, ac proinde apparere, vel ſe occultare, aut hoc vel illo modo ſpecies viſui alterius imprimendo, in hac vel illa effigie videri. Beatorum enim actiones ſubduntur eorum voluntati, ita ut in ſuo habeant arbitrio omnem efficientiam & actionem ſuam, poſſintq; imprimere ſpeciem in altero ſuorũ actuum, retinendo in ſua libertate modum influxus: unde fit, ut ſe alicui manifeſtent vel occultent, videantur, palpentur, in eáque effigie, quam libertate ſua eligunt: ſicut Angelus loquitur cum altero, ſuum conceptum manifeſtando per impreſſionem ſpeciei ejuſdem. Hoc igitur modo Chriſtus in aliâ effigie apparuit, non quam in ſe ſuſcepit, ſed quę in aliorum oculis formata eſt; ut Lucas 24. cap. inſinuat dicens: *Oculi eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent.* Similiter corpus glorioſum cùm non agat ex neceſſitate, ſed ex animæ voluntate, ſequitur, ut ſi velit, ab aliis conſpici poſſit aut palpari, viſibile fiat ac palpabile; ſi autem noluerit, non poſſit palpari aut videri.

Glorioſũ corpus quomodo in alia ſpecie appareat?

Beati apparent ſicut volunt.

CAP.

Cap. CCXXXVII.

De Corporis glorioſi integritate.

Cicatrices in corpore Chriſti reſurgentis quomodo cum integritate conſiſtât.

CVM Domini Corpus perfectum, ſanum, pulchrum & integrum reſurrexerit, meritò QVÆRI poteſt, quomodo in Chriſti Corpore poſt Reſurrectionem non ſolùm cicatrices, verumetiam patentia manuum & lateris vulnera remanſiſſe legantur, Ioan. 20: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum.* Vbi aſſeri videtur, quòd in Chriſti corpore hiatus poſt Reſurrectionem permanſerit, in quem poſſet manus immitti. Quomodo autem ſalvâ corporis integritate, ad quam partium continuitas exigitur, hęc fieri potuerint, obſcuritatem habet. unde Porphyrius (apud Auguſt. epiſt. 49.) exiſtimabat, Chriſti Vulnera vel non fuiſſe vera, ſed ficta; vel ſi vera fuerint, ex neceſſitate materiæ in Corpore permanſiſſe. Cui reſpondendum eſt, in Chriſti reſurgentis corpore, non neceſſitate, ſed voluntate, ac dignatione, relicta fuiſſe impreſſa quinque Vulnerum ſtigmata, ſive cicatrices, notas, inſignia. Sicut enim, quando, & quomodo voluit, ita etiam quale voluit, corpus ſuum excitavit. Non ergo fictas vel apparentes ad tempus in ſuo corpore glorioſo cicatrices Dominus reliquit, ſed veras; quas non pro illo ſolùm tempore, quo ſe Diſcipulis oſtendebat, effinxit, ſed ab inſtanti reſurrectionis perpetuò duraturas habuit; non quia curare non potuerit, ſed quia retinere voluerit; idque ob varias cauſas: Quarum PRIMA eſt, ut ejuſdem corporis reſurrectionem futuram confirmaret. Sicut Cyrillus lib. 12. in Ioan. cap. 18. Auguſtinus epiſt. 49. Leo ſerm. 1. *De Reſur.* & alij Doctores obſervarunt. Illa enim ſtigmata luculenter oſtendebât, illud corpus, quod vivum aſpiciebatur, fuiſſe idem numero, quod in cruce pependerat.

Cur Dominus cicatrices retinuerit.

SECVNDA, ut Chriſti Corpus glorioſum ſuæ victoriæ triumphique perpetuum inſigne circumferret; ac, ut per quæ ſibi gloriam peperiſſet, omnibus conſtaret. Sc Auguſt. epiſt. 49. Lib. 22. *De Civit.* c. 20. ubi addit, in Martyrum corporibus ſigna eorum, quę pro Chriſti nomine pertulerint, conſpicienda, vulnerumque cicatrices non habituras deformitatem, ſed dignitatem; quia non ad corruptionem vel defectum, ſed in virtutis teſtimonium ibi erunt. Ideoque credendum eſt, Chriſti cicatrices eſſe veluti gemmas, ſingulari modo perlucidas, & perfectiſſimo colore imbutas, glorioſo Chriſti corpori gloriam quamdam accidentalem conferentes; ut notat Beda in Lucam ca. 97. Damaſcenus lib. 4. cap. 18.

Chriſti cicatrices inſtar gemmarum.

TERTIA, ut intelligeremus, *Chriſtum eſſe in cælum ingreſſum, ut appareat vultui Dei pro nobis, interpellans ac exhibens humanæ ſalutis pretium, ſuæq; obedientiæ donativum requirens*, ut habet Cyprianus ſerm. *De Baptiſmo*; & Beda loco ſupradicto. Miro enim ordine eum, qui nihil poteſt oblivisci, qui ſemper miſereri paratus eſt, abſque intermiſſione Dominus IESVS admonet, quàm congruè hominibus miſereri debeat, pro quibus ipſe confligens, mortis imperium moriendo proſtravit. Rom. 8.

QVARTA, ut in ſpem fiduciamque homines excitaret, & ad gratias ſibi agendas pro tam ineffabili redemptionis beneficio. Ambroſius in cap. 24. Lucæ. Bernardus ſerm. 61. in Cantica; & Gregor. in 2. cap. Cantic. explicans foramina Petræ.

QVINTA, ut ſuos cultores in ſui amorem, & ad perferenda ſimilia pro fide mala, exemplo ſui Capitis, vulnera non ſentientis, inflammaret.

SEXTA: Stigmata retinuit, ad confuſionem impiorum, per quos, & pro quibus tam atrocia vulnera ſuſtinuit, qui tamen ingrati medicamenta ſpreverunt, Hoſtique ſuo diabolo potiùs, quàm Salvatori adhæſerunt. Quos proinde cùm ingratitudinis, tum juſtiſſimæ damnationis reos ex eo convincet, quòd tãtam ſalutis occaſionem neglexerint, vt Auguſtinus proſequitur Serm. 180. *De tempore*; & Cyprian. lib. *De opere & eleemoſynis*, ubi diabolum in judicio gloriantem inducit, quòd licet pro hominibus flagellatus, paſſus, vulneratus, mortuúſque tandem viliſſimâ morte Chriſtus fuerit, non tamen habeat tot ſectatores, ac is, qui pro eis nihil ſit paſſus, nihilque illis poſt mortem, niſi cruciatus & miſeriam, propoſuerit.

Cyprianus lib. de opere & eleemoſy.

POSTREMO, vulnerum inſignia Dominus conſervavit, ut omnes agnoſcãt, quid Chriſtus pro hominum ſalute paſſus ſit; Ioan. 19.

ſus ſit: ut Boni in laudem atque gratiarum actionem excitentur; Mali autem terrore concutiantur. Iuxta illud Zachariæ 12. *Aſpicient ad me, quem confixerunt.* & cap. 13. *Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? &c.* & Iſai. 63. *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra?* & infra: *Quare ergo rubrum eſt veſtimentum tuum?* vide Auguſtinum lib. 20. *De Civit.* cap. 30. Lib. 1. *De Trinit.* cap. 13. Leonem epiſt. 97. Ignat. epiſt. 10. ad Smyrnenſ. Ambro. & Bedam in 24. cap. Luc. Grego. ho. 26. in Evang.

Augu. lib. 22. de civi. c. 20. epiſt. 49. q. 1. li. 2. de Symb. ad Catechu. cap. 8. Cyril. in Ioa. lib. 12. ca. 58.

Cap. CCXXXVIII.

Vtrùm in glorioſo Chriſti Corpore fuerint partes organicæ, ad actiones vitæ vegetantis à naturâ deſtinatæ, cum omnibus animæ vegetativæ facultatibus?

CVM OMNES partes organicæ, etiam ad inferiores quaſdam actiones inſtitutæ, ad integritatem, perfectionem, ac debitam humani corporis compoſitionem pertineãt, conſequitur, Chriſtum in ſexu virili reſurrexiſſe, ac eas in ſuo corpore partes, quæ ignobiliores cenſentur, habuiſſe; atque ſingulas iſtarum partium ita fuiſſe diſpoſitas, necnon tẽperatas, prout ex natura requirunt. Vnde Chriſtus diſcipulis oſtendit latus, pedes, & manus, carnem & oſſa, confirmans, ſe figuram & organizationem corporis humani poſt Reſurrectionem, quam priùs habuerat, retinuiſſe: ſicut contra Origenem, Eutychen, eorúmque aſſeclas definivit Synodus V. ut Nicephorus refert lib. 17. Hiſto. cap. 28. & Auguſtinus lib. 22. *De Civit.* cap. 23. docet & lib. 1. *Retract.* cap. 1. & 2. Enchir. cap. 84. & Hieron. epiſt. 27. & 61. Grego. lib. 14. Moral. cap. 29. 30. & 31.

Chriſtus cum omnibus organicis partibus reſurrexit.

Ioan. 20. Luca 24.

VNDE inſuper efficitur, etiam omnes facultates animæ vegetãtis in Chriſti glorioſo corpore fuiſſe, cùm ex naturali neceſſitate conſequãtur animam informantem organum debitè diſpoſitum. Quarum facultatum & inſtrumentorum licet poſt Reſurrectionem ceſſent actiones, non tamen ideo ſuperfluæ cenſeri debent; quia potentia non ſolùm ad operationem exſequendam deſervit, verum etiam ad rei complementum, ad integritatem & perfectionem, necnon ad virtutis ipſius oſtẽſionem, divinæq́; ſapientiæ in condendo, ſeu reparando ſuo opére perfecto. Quamvis ergo liberentur membra ab officiis, non tamen ideo non erunt neceſſaria; ſicut proſequitur Tertullianus lib. *De Reſur. carnis.* cap. 60. & Hieronymus epiſt. 61. ACCEDIT, quòd Chriſtus in vita mortali facultates animæ vegetantis, putà generandi & alias habuerit, etiamſi non omnibus uſus fuerit, quia ad naturæ perfectionem pertineant, cui privatio earum facultatum adverſatur.

Facultates vegetativæ in corpore poſt reſurrectionem erunt.

DE comeſtione verò ſupereſt quæſtio, *Vtrùm Chriſtus in glorioſo corpore comederit?* Nam corpus animale, id eſt, cibis indigens, non habuiſſe; ſed ſpirituale, id eſt, ſolo ſpiritu vivificãte conſiſtens, tradit Apoſtolus. Quòd autem verè comederit, in ſignum vitæ recuperatæ, Ioannes & Lucas atteſtantur.

An Chriſtus poſt reſurrectionem verè comederit?

1. Cor. 15.

Ioan. 21. Luc. 24. Act. 1.

DICENDVM itaque, Chriſtum poſt Reſurrectionem verè comediſſe, quia per vitalem actionem, & organa vitæ cibum ore ſumptum in ſtomachũ trajecit; quod abſque digeſtione, vel alimenti in ſubſtantiam comedentis converſione, imò ſine omni alteratione, per ſolam motionem localem fieri poteſt.

SI quis autem quærat, Quomodo Chriſtus illum cibũ ejecerit, ſi in ſuam ſubſtantiam non converterit? RESPONDEO, Chriſtum potuiſſe cibum ſumptum vel conſumere, vel in præjacentem materiam convertere, aut denique per ſubtilitatis dotem efficere, ut ſtomacho non retineretur, ſed abſque ulla reſiſtẽtia corporis glorioſi in alium locum, pro Chriſti voluntate, pertranſiret. Vnde patet, differentiam eſſe inter comeſtionem corporis glorioſi, & Angelorũ in corpore aſſumpto. Nam licet conveniant in exteriori motione locali, quoniam Angelus per corpus aſſumptum cibum atterit, dividit, illumque ad interiora tranſmittit: attamen illa comeſtio Angeli, ut eſt à corpore, non eſt actio vitalis, quia non fit virtute propriæ formæ talis corporis. Ideoque hujuſmodi comeſtio non eſt vera, veritate ſpeciei ſeu naturæ; ſed vera eſt, veritate ſignificationis, qua intendebant Angeli ſe hominibus familiares exhibere.

Quomodo Chriſtus cibũ ſumptũ poſt reſurrectionem ejecerit?

Gen. 18. Tob. 12.

Angeli an verè comederint?

SCIENDVM præterea eſt, comeſtionem propriè non eſſe actionem animæ vegetativæ,

vegetativæ, ſed potiùs ſenſitivæ & loco-motivæ; ideoque in corpore glorioſo fieri poſſe, *non ex indigentiâ, ſed poteſtate*, ut docet Auguſtinus lib. 13. *De Civit.* cap. 22: ubi *Chriſtum ſumpſiſſe cibum & potum, atque conſumpſiſſe potentiâ dicit, quemadmodum radius Solis aquam abſorbet, vel ignis*. Quod repetit epiſtol. 49. quæſt. 1. lib. 3. *De Mirab. Sacræ ſcript.* cap. 14. Ambroſius & Beda in 24. cap. Lucæ, Cyrillus lib. 12. in Ioan. cap. 50. Damaſcenus li. 4. cap. 1. D. Thomas quodlib. 3. art. 5.

...ſtio eſt ... animæ ...tivæ.

CAP. CCXXXIX.

Utrùm Chriſtus poſt Reſurrectionem veſtibus ſit uſus?

...riſtus poſt ...urrectionē ...ſtibus non ...ſ.

IN corporibus Beatorum nulla ineſt corruptio, nulla ignobilitas, nulla pudenda conditio, quæ veſtimentorum tegumento indigeat: veſte ſiquidem innocentiæ ac pleniſſimæ beatitudinis gloriâ conteguntur. Accedit, quòd Beati in ea corporis forma intuentium oculis apparent, in qua volunt; ac proinde certum eſt, eos veſtibus corporalibus non indigere, ut conſtat ex Angelorum apparitionibus, quas in corporibus aſſumptis faciunt. Nam veſtes apparentes, non veras habent; nec quidem corpora ſunt, qualia hominibus apparent. Potuit itaque Chriſtus ſine veſte corporali apparere in habitu Peregrini, Hortulani, aut quolibet alio, pro arbitrio. Simul tamen confitendum eſt, Chriſtum Omnipotentiâ ſuâ veſtes ſibi conficere potuiſſe, aut aliunde ſumere; ſicut aſellum ad equitandum, feciſſe ipſum opinatur Iuſtinus quæſt. 116. *ad Orthodoxos*: & Suares in 3. par. D. Thom. q. 54. ar. 1. in fine.

CAP. CCXL.

Utrum in glorioſo Chriſti corpore omnes animæ ſentientis facultates, cum earum actionibus reperiantur?

De naturali corporis glorioſi perfectione.

Animæ ſenſitivæ facultates in Chriſto fuere.

QVEMADMODVM organorum varietas ad corporis glorioſi integritatē perfectionemque requiritur, ita & potentiarum omnium (quæ naturalem cum forma humana, informante organa diſpoſita, connexionem habent) præſentia neceſſaria eſt. Ac proinde ſicut vegetantis, ita quoque ſentientis animæ facultates in glorioſo Chriſti corpore fuerunt, cum illarum actibus, qui conſentanei gloriæ atq; ſtatui Beatorum ſunt. Id quod exemplo Corporis Chriſti, quod primum exemplar & menſura omnium Beatorum eſt, confirmatur. Nam actus ſenſuum tam exteriorum, quàm interiorum in eo fuerūt: hi enim actus cùm ſint immanentes, perfectionem afferunt, neque materialem ſemper alterationem, vel indecentiam illi ſtatui repugnantem exigunt. Quare Beatorum ſtatui non adverſantur, quin potiùs maximè congruunt, cùm ille ſtatus ad conſequendam omnium facultatum ultimam perfectionem ordinetur, quæ in actus exercitio conſiſtit. Facultas enim abſque actu, otioſa & imperfecta eſt, dummodo ultimæ ſuæ perfectionis in eo ſtatu capax exſiſtat.

Actus ſenſuū in corpore glorioſo remanent.

Actiones vegetativæ partis, non ſunt immanentes.

unde actiones vegetativæ partis, quia non ſunt immanentes, ſed tranſeuntes; nec ad intrinſecam ſuarum potentiarum perfectionem per ſe pertinent, ſed ex accidenti, ut conſervari vivens poſſit, & ſine materiali alteratione nequeant exerceri; ideo in glorioſo corpore non erunt. Ibi enim *non nubent neque nubentur*: ſed actus interioris ſenſus nulla indigebunt alteratione, vel actuali immutatione ab objecto, quia ſpecies conſervare poterunt, ad quas ſe convertendo etiam in objecti abſentia operari poterunt. Similiter actus ſenſitivi appetitus (ut amor & voluptas) circa objecta honeſta perfecti ſunt, nec alteratione propria, ſed motione tātùm locali ſpirituum vitaliū vel ſanguinis, aut

Amor & voluptas in corporibus Beatorum.

Digitized by Google

Actus carentiam boni includentes ibi non erunt.

alterius humoris indigent. Actus autem malum aliquod, vel boni carentiam includẽtes, ut ſunt triſtitia, dolor, turpis voluptas, & ſimiles; quia ſtatui glorioſo Beatorũ conſentanei minimè ſunt, ibi non erunt. Motus autem progreſſivus Beatis conveniet. Nam Chriſtum poſt Reſurrectionem ambulaſſe, ingreſſum eſſe, acceſſiſſe legimus. Qui licet alio ſupernaturali modo potuerit moveri, putà dote agilitatis, tranſeundo ab extremo ad extremum ſine medio, vel per medium tranſeundo, non motu progreſſivo, ſed impetu ſimplici; attamen naturalem etiam retinuit movendi facultatem, qua ſuo arbitrio uti potuit. Ejus ſiquidem uſus non eſt neceſſarius, ſed voluntarius. Actus inſuper loquendi, qui ex parte animæ procedit ex apprehenſione & appetitu; ex parte verò corporis, vitalia organa ad uſum loquendi accommodata requirit, in Beatorum corporibus erit. non enim ſolùm mente, ſed etiam voce Deum laudabũt: juxta illud Pſal. 149: *Exultabunt ſancti in gloriâ, lætabuntur in cubilibus ſuis: exaltationes Dei in faucibus eorum.* Quod in hac vita inchoatur, in beatitudine autem complebitur, quando cor ita in Deo exultabit, ut fauces ac linguam in Dei laudem, ac ad prædicanda ejus beneficia moveat. *Erit* enim *in Beatis vox, & divina laus etiam ſenſibilis*, ut Auguſtinus docet lib. 22. de civit. cap. 30.

Motus progreſſivus in Chriſto fuit.

Locutio erit in Beatis.

Sed quomodo in cælo, ubi nullus aër, corporea vox & ſonus efformari poterit? Respondeo, Ad vocis formationem non eſſe neceſſarium aërem externum, qui attrahatur vel expellatur; ſed internum, qui eſt in humano corpore, ſufficere. Poterit enim Beatus vocem formare per motum localem aëris incluſi, qui expelletur uſque ad os, ibique linguâ & labijs, aliiſque organis in palato repercutietur, ſic ut foras non egrediatur: quod in corpore glorioſo facilè poterit effici, tum propter ſubtilitatem ejus, cùm propter animæ perfectum in corpus dominium.

Actus ſenſuum in Chriſto poſt reſurrectionem fuerunt.

Porro fuiſſe in Chriſti corpore glorioſo actus omnium exteriorum ſenſuum, ex Evangelio conſtat. Sicut enim locutus eſt, ita vidit, audivit, tetigit, guſtavit, & olfecit. Neque ſolùm ante in cælum Aſcenſionem, ſed poſtea quoque ſenſuum exteriorum actus habuiſſe indubitatum eſt, cùm ad humanæ naturæ perfectionem pertineant. Nam & Beatos ſeinvicem viſuros, non ſolùm quoad vultum, ſed etiam integram corporis harmoniam uſque ad cor, docet Gregorius Lib. 18. Moralium cap. 27. Auguſtinus lib. 22. de civit. cap. 30. D. Chryſoſtomus epiſtola 5. ad Theodorum, in qua exemplo transfigurationis Domini hoc explicat: ubi Apoſtoli divina virtute confortati, Chriſti corpus in gloriæ ſplendore viderunt. Quem ſplendorem ſolus immortalis & incorruptibilis oculus intueri poteſt, qualis in Beatis erit; quorum præcipua corporis beatitudo in glorioſi Chriſti corporis viſione conſiſtet, juxta Cyprianum ſerm. *De Nativit. Chriſti.* Auguſtinum *in Manuali* capite 26. & libro *De Spirit. & Anima* cap. 4.

Beati ſeinvicem videbunt.

Si quis autem dubitet, quomodo in oculis Beatorum ſpecies ſenſibiles ab objectis diſtantibus, ſine medio producantur? dici poteſt, objectum in ſenſum diſtantem, immediatè agere, producendo in eo ſpecies, ſive naturali, ſive divina virtute. Is enim modus corpori glorioſo (quod ſpirituale vocatur) conſentaneus eſt, ut agat ſine dependentiâ à medio, vel propinquitate, aut diſtantiâ, quemadmodum unus Angelus alteri loquitur, manifeſtando ſui conceptus ſpeciem, abſque impedimento diſtantiæ. Quæ de Viſu dicta ſunt, etiam Auditui, tantùm intentionalem immutationem requirenti, accommodari poſſunt. Nam poteſt Beatus ſuæ vocis ſpeciem immediatè in auditum quantumlibet diſtantem imprimere, nihil circa medium operando. Actum quoque Olfactus in Chriſti glorioſo corpore fuiſſe, ac in beatis fore, indubitatum eſt: ſiquidem ejus actus ſine alteratione materiali corporis ſentientis exerceri poteſt: nec ibi Odoratus objectum deerit. Ipſa enim Beatorum corpora ſuaviſſimum odorem emittent. Plena enim inteſtina erunt humoribus & aëre, optimis qualitatibus & odoriferis affectis; ſicut econtra damnatorum corpora erunt fœtida. Et quamvis Odoratus in hac mortali vita potiſſimùm ad vitæ conſervationem ſerviat; attamen etiam ad recreationem, & ad excitandum animum in Dei laudem, internamque devotionem conducit. Quos effectus etiam in Beatis corporibus habere poterit, in quibus ad naturę perfectionem inſuper, ſicuti & alij ſenſus, pertinebit. Auguſtin. lib. de ſpir. & anima cap. 58.

Auditus.

Odoratus in beatis erit.

Beatorum corpora bene olebunt.

Damnatorũ corpora erũt fœtida.

Anſelmus

Digitized by Google

Anſelmus lib. *De Similit.* cap. 57. Laurentius Iuſtin. lib. *De diſciplinâ & perfectione Monaſtic. converſation.* cap. 23. ſingulis ſenſibus in corporibus Beatorum ſuas delectationes aſſignat. Proſper lib. 1. *De vitâ contempl.* cap. 4. *Omnia bona, quæ in humana natura peccatum corruperat, in melius* eſſe *reparanda* oſtendit. Quare neque Tactus aut Guſtus in Beatis deerit. Chriſtus enim Lucæ 24. dixit: *Palpate & videte*, ſignificans, quòd ſicut tactu percipiebatur, ita quoque tangeret. Et poſt Reſurrectionem verè comedit, atque cibi ſaporem guſtavit, abſque materiali alteratione per ſolam intentionalem immutationem. Delectationes autem horum ſenſuum, non repugnantes gloriæ Beatorum ibi erunt, non quaſi per ſe appetibiles, ſed ut in omnibus glorificetur Deus: utque omnes ſenſus in Beatis honeſtâ, jucundâque voluptate perfundantur, ſicut in damnatis omnes ſenſus pœna ſua torquebuntur. Conſentaneum equidem eſt, ut in Beatis ſint perfecta corporis & animæ bona; ut Auguſtinus deducit lib. *De Spir. & anima* cap. 64. & Anſelmus Lib. *De Simil.* cap. 48. 55. & 57. ubi pulchritudinem & voluptatem corporis talem, ex qua nulla Dei offenſio contrahi poſſit, inter beatitudinis partes collocat. Quare materiales ciborum aut venereorum delectationes, ſtatui Beatorum repugnantes, ibi non erunt; ut D. Thomas lib. 4. *Cont. Gent.* cap. 83. demonſtrat.

Tactus & Guſtus in Beatis.

Omnes ſenſus in Beatis voluptate perfundentur.

Omnes ſenſus in damnatis torquebuntur.

Voluptas repugnans ſtatui Beatorum nulla erit, ſed honeſta.

POSTREMO ex dictis conſequitur, in Chriſti glorioſo corpore, ac in Beatis, ponendos eſſe ſpiritus vitales & animales, qui ad operationes ſenſuum, & vitales motus exercendos neceſſarij ſunt. Quia verò in Beatorum corporibus nulla eſt alteratio, incorruptibiles erunt hi ſpiritus, perque diverſas corporis partes animæ virtute permanenter ultrò citroq; diſcurrent.

Spiritus vitales animaleſque in Beatis.

CAP. CCXLI.

De ſupernaturali Corporis Chriſti poſt Reſurrectionem perfectione.

EXPOSITA naturali perfectione, quam Chriſti Corpus poſt Reſurrectionem obtinet, ſupereſt, ut de perfectionibus ſupernaturalibus, quæ ſunt in Chriſti corpore, per modum aptitudinis ad motū aliquem, vel modum exiſtendi, aut agendi ſupernaturalem, nonnihil ſubjiciamus. Ac primùm qualis & quotuplex ſit, explicabimus. Quòd enim reſurgentium corpora multò perfectiore modo ſint diſpoſita, quàm hęc mortalia, clarè docet Apoſtolus 1. Cor. 15. fore ſcilicet ea incorruptibilia, ſpiritualia, lucida, ſubtilia, agilia. vnde Origenes, cumque ſequutus Eutychius, putarunt, corpora reſurgentium non carnea, ſed cæleſtia futura, teſte Grego. lib. 24. Moralium cap. 29. Epiphan. hæreſi 64. Hieron. epiſt. 60. & 61. Iſidor. lib. *De Doctrinâ & fide* cap. 6. Theophylactus in 1. Cor. 15. Contra quorum errorem tradit Eccleſia, glorioſa corpora cum noſtris ejuſdem fore naturæ, ſed alterius gloriæ. Quod ex corpore Domini reſurgentis, in quo omniū ſupernaturalium perfectionum exemplar fuit, oſtendi poteſt. Nam Domini Corpus in ſua reſurrectione varijs qualitatibus & donis ſupernaturalibus ornatum fuit, ac præſertim illis quatuor, quæ ab omnibus Catholicis agnoſcūtur: Claritate, Impaſſibilitate, Agilitate, & Subtilitate: à quibus Spirituale, Incorruptibile, Perſpicuum & Penetrabile dicitur. Hinc glorioſa corpora nullam voluptatem, quæ ex corruptibilibus rebus, earumq; uſu & alteratione oritur, concipient; ut Dominus ſignificavit Matth. 22. *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur: ſed erūt ſicut Angeli Dei in cælo.* & Apoſtolus: *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale.* Et ad Philip. 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.* Quòd autem pro diverſitate operum & meritorum, varia quoque futura ſit gloria ſive claritas corporum reſurgentium, Apoſtolus ſimilitudine Stellarum demonſtat: *Stella differt à ſtellâ in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. Fulgebunt juſti, ſicut ſol*, ait Dominus Matth. 13. & Danielis 12: *Fulgebunt tamquam ſplendor firmamenti, & tamquam ſtellæ in perpetuas æternitates.* Cujus claritatis exemplum in Chriſti transfiguratione apparuit, ut quid ſperare per ejus gratiam deberemus, oſtenderet. De hac corporum claritate diſſerit Auguſtinus epiſt. 146. item Serm. 143. *De Tempo.* Anſelmus in 1. Cor. 15.

Perfectiones ſupernaturales Chriſti.

Corpora Beatorum ejuſdē naturæ, ſed alterius gloriæ.

1. Cor. 15. Quāta glorioſi corporis claritas futura ſit. Sapien. 3.

DE impaſſibilitate, immortalitate, ſive incorruptione Corporis Chriſti, loquitur Apoſtolus ad Rom. 6. *Chriſtus jam non moritur: mors illi ultrà non dominabitur.*

De immortalitate ſeu incorruptione.

bitur. Et univerſalitet 1. Corinth. 15. pronunciat: *Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione.* Et iterum: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Apoc. 7. *Non eſurient, neque ſitient ampliùs, neque cadet ſuper illos ſol, neq; ullus æſtus.* Et cap. 22. *Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà.* Quæ omnia Dominus per Iſaiam promiſit cap. 25. & 49.

Agilitas corporum glorioſorum.

Aug. Enchir. cap. 90.

De Agilitatis glorioſi corporis dote loquitur Apoſtolus 1. Cor. 15. *Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute: ſeminatur corpus animale, ſurget ſpirituale:* quia inſtar ſpiritus abſque difficultate aut defatigatione poſſit, quò voluerit, ſe movere. Vnde Sapien. 3: *Fulgebunt juſti, & tanquam ſcintillæ in arundineta diſcurrent.* Vbi ſumma velocitas indicatur. Præterea cùm ſpirituale corpus futurum dicitur poſt reſurrectionem, ſignificatur, quòd ſubtilitatem ſeu vim ſe movendi, & quocumq; ingrediendi vel egrediendi, abſque corporis alterius impedimento habiturum ſit; quemadmodum Chriſti Corpus clauſo ſepulchro egreſſum, januiſq; clauſis ingreſſum ad Diſcipulos legitur. Ioan. 20. Ad plenum enim animæ in corpus dominium, perfectamque libertatem pertinet, ut illud per omnia corpora abſque impedimento aut reſiſtentiâ movere poſſit. Quæ perfectiones corporũ beatorum ſupernaturales, naturam corporis non deſtruent, ſed perficient. Erit enim corpus poſt reſurrectionem ejuſdem naturæ, ſed alterius glorię: erit ſpirituale, non naturâ, ſed poteſtate; ut explicat Auguſtinus Enchir. cap. 91. & lib. 1. *Retract.* cap. 17. Tertullianus lib. *De Reſurre. Carnis* cap. 51. ubi ex verbis Apoſtoli: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem,* concludit: *Illa ergo eadem caro, quæ patitur corruptionem, incorruptionem induet, ſiquidem Apoſtolus addens pronomen* HOC, *propriam ſuam carnem deſignat.* HOC, *enim rem præſentem demonſtrat.* Quod Chriſti corporis exẽplum quoq; cõvincit; ſiquidem unum idémque corpus in hac vita mortali Chriſtus & poſt reſurrectionem habuit, ſed alterius gloriæ: quæ licet ei ratione unionis ab initio Conceptionis eſſet debita; certa nihilominus diſpẽſatione fuit uſq; ad beatitudinis ſtatũ dilata. Nonnumquam tamen in hac mortali vita placuit Chriſto, veſtigia gloriæ ſuo corpori debitæ exhibere. Subtilitatẽ enim

De ſubtilitate glorioſi corporis.
Iuſtinus quæ. 117. ad gẽtes. Nazianzen. in tragœdia: Chriſtus patiens. Hieron. epiſt. ad He. lib. q. 6. Hilar. lib. 3. de Trinit. Chryſo. hom. 90 in Matt. Epipha. here. 20. Auguſt. ſer. 138. de tẽp. Beda hom. in vigilia Paſcha. Bernard. ſer. 1. de reſur. Grego. hom. 26. in Evang. Augu. epi. 3. lib. 22. de civit. cap. 8. lib. de Agone Chriſt. c. 14. Athana. orat. 4 cõt. Arian. Leo epiſt. 10. cap. 5. Hiero. epi. 61.

accepit, cùm natus eſt de Virgine: Claritatem, cum traſfiguratus eſt in monte: Agilitatem, cùm deambulavit ſuper mare: Impaſſibilitatem verò, quando ſe manducãdum præbuit in Sacramento noviſſimæ Cœnæ.

Chriſtus ſupernaturales corporis glorioſi dotes quandoque in vita mortali aſſumpſit.

QVIDNAM verò ſubtilitatis proprietas in corpore glorioſo ponat, ambigi poſſet. Vtrum ſcilicet qualitas ſit, intrinſecè afficiens corpus, illudque aptum reddens, ut ab alio corpore penetrari queat? an virtus quædam extrinſeca activa, qua corpus glorioſum alia corpora penetrare valeat? Nos hanc virtutem penetrandi alia corpora, conſiſtere dicimus in virtute quadam intrinſeca & inſtrumentali animæ, vel corporis beati, cui ratione beatitudinis datũ eſt, ut ſe hoc modo, tanquam Dei inſtrumentum, movere poſſit. Equidem Deus ſtatuit pro beati voluntate, uti facultate motiva ad hunc effectum. Vnde patet, Subtilitatem, vim quandam eſſe beati corporis internam, ſed inſtrumentalem. vnde Veteres penetrationem corporum, divinæ Omnipotentiæ effectum eſſe tradunt. Sic Gregor. hom. 26. in Evang. *corpus beatum, ſubtile* dixit, *per effectum ſpiritualis potentiæ.* & Ambroſius Lucæ 24: *Per reſurgentis corporis qualitatem, Chriſtum januas penetraſſe:* & alij ſoli divinæ virtuti hoc tribuentes, non de inſtrumẽtali virtute activa, ſed de principali exponendi ſunt. Cùm enim penetratio corporum, effectus ſupernaturalis ſit, ſupernaturali etiam efficiẽtia indiget: qualis operatio ſoli Deo, ratione ſuæ Omnipotentiæ, propria eſt; in qua tamen, creaturâ velut inſtrumento ad hunc effectum operandum uti poteſt. Ac proinde Deo, velut principali; creaturæ verò, tanquam inſtrumento, idem effectus rectiſſimè tribuitur.

Quid ſit corporis glorioſi ſubtilitas.

CAP. CCXLII.

De Apparitionibus Chriſti poſt Reſurrectionem.

CHRISTVS poſt Reſurrectionem ſuam non omni populo, ſed *teſtibus præordinatis à Deo* apparere voluit, Act. 10. Idque decentiſſimum fuit, ut quæ ad futuram hominum gloriam pertinent, omnemque

humanam cognitionem ſuperarent, ab ipſo Deo primùm ſuperioribus patefierent, quorum deinde miniſterio ad inferiores devenirẽt, quemadmodum inter cæleſtium ſpirituum ordines obſervari Dionyſius tradit, ut inferiores à ſuperioribus illuminentur.

Dionyſ. lib. de cæleſt. hier. cap. 4.

Cui primò Chriſtus apparuerit?

CVI verò Dominus redivivus primò apparuerit, utrùm Beatæ Virgini, an Mariç Magdalenæ, de qua Marc. 16. legitur: *Surgens autem Ieſus manè primâ ſabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ*; incertum eſt. Pietas quidem ſuadere videtur, ut credamus, Dominum primò apparuiſſe Matri, ad eam conſolandam, licet de futura Filij Reſurrectione numquam vacillaverit: Quam quidem apparitionem ideò prætermiſerint Evangeliſtæ, tanquam parum idoneam ad confirmationem Reſurrectionis Chriſti, quia ſuſpectum facilè Matris teſtimonium haberetur. Ita ſentit Ambroſ. lib. 3. *De Virg.* Sedulius lib. 5. carminum. Anſelmus *De excellentiâ B. Virg.* cap. 6. *ideo hãc apparitionem ab Evangeliſtis omiſſam eſſe* dicit, *quia nihil ſuperfluum ſcribere conſueverint: & quoniam filium apparuiſſe Matri potiùs ſupponendum, quàm litteris conſignandum videatur.* vide Ianſenium lib. Concord. cap. 145.

An B. Virgini?

Chriſtus redivivus nulli impio apparuit ante Aſcenſionem.

ILLVD verò hîc obſervatione dignum eſt, quòd Chriſtus redivivus nulli apparuiſſe impio hîc in terris ante ſuã Aſcenſionem legatur, ſed tantùm amicis: ut ſignificaret, impios glorioſæ Reſurrectionis nequaquam participes futuros; ut notat Auguſtin. in Ioan. tract. 76. in Pſalm. 65.

Chriſtus cur primò mulieribus viſus.

MVLIERIBVS autem priùs, quàm viris apparuit, ut ſicut femina Viro primum detulerat mortis nunciũ; ita quoque glorioſæ Reſurrectionis, vitæque immortalis; vt habet Cyrillus lib. 12. in Ioan. cap. 51.

Cur Dominus aſſiduè poſt reſurrectionem cum Apoſtolis converſari noluerit.

QVONIAM inſuper Apoſtolis inſtructio neceſſaria erat, cùm de veritate Reſurrectionis, tum de gloriâ reſurgentis; ideo poſt ſuam Reſurrectionem Dominus aſſiduè cum Diſcipulis converſari noluit, ne ad vitç mortalis uſum iterum rediiſſe putaretur: attamen ut glorioſæ Reſurrectionis ſuæ fidem confirmaret, mæſtoſq; diſcipulorum animos, & Iudæorum metu anxios, recrearet, ſæpius eiſdem apparere voluit. Prima quidem Reſurrectionis die, quinquies apparuit, ſciens tunc opus eſſe majore fidei confirmatione atque conſolatione; ac poſtmodum adhuc quinquies, ut D. Auguſt. lib. 3. *De Conſen. Evang.* cap. ult. ex Evangeliſtis colligit. Ipſo enim primo die primùm Beatæ Mariæ Magdalenæ, ſtanti ad monumẽtum & plorãti, apparuit in habitu Hortulani, Mar. 16. & Ioan. 20. II. Apparuit mulieribus, à ſepulchro redeuntibus, quæ pedes ejus oſculatæ ſunt, Matt. 28. III. Apparuit Petro, Lucæ 24. Auguſt. lib. 3. *De Conſenſ. Evang.* cap. ult. IV. Apparuit duobus diſcipulis, euntibus in Emaus: Cleophæ ſcilicet, & Nathanaëli, juxta Epiphan. hære. 23. Orige. lib. 2. cont. Celſum vocat Simonem, Ambro. ſer. 1. & 71. Amaum. Euſebius Emiſſenus hom. 2. feriæ Paſchæ putat Lucam fuiſſe. Iſta apparitio circa Veſperam accidit. V. Apparitio eâdem die facta eſt, pluribus diſcipulis in Hieruſalem ſimul cõgregatis, abſente Thoma. Lucæ 24. Ioan. 20. VI. Apparitio contigit octava die Paſchæ, omnibus Apoſtolis ſimul congregatis, quando ſe palpandum Thomæ exhibuit, Ioan. 20. Diebus autem octo tunc apparere diſtulit, ut Diſcipulorum amorem deſideriumque accenderet, ac exerceret. VII. Apparuit in captura piſcium, ad mare Tiberiadis. Ioan. 21. ubi dicitur *Tertiò* apparuiſſe, *non quoad numerum apparitionum, ſed dierum*, ut obſervat Auguſtinus tract. 12. in Ioan. & Lib. 3. *De Conſenſu Evang.* cap. ult. VIII. Apparuit in monte Galilææ undecim Apoſtolis, & aliis diſcipulis; fortè quingentis illis fratribus, de quibus Apoſtolus 1. Cor. 15. qui ab Apoſtolis aliiſq; Chriſti cultoribus, undecumque, ut Dominum in monte Thabor viderent, convocati erant, Matth. 28. IX. Apparuit in die Aſcenſionis, recumbentibus cum eo Apoſtolis, Marci ult. X. Apparuit eis in Bethania, quæ ſita erat in pede montis Oliveti, ubi elevatus in cælum aſcendit, (Lucæ 24. Act. 1.) extenſiſque manibus, Diſcipulis omnibus ibi congregatis circa montem benedixit, benedicendoque receſſit ab eis, & ferebatur in cælum.

Chriſtus decies apparuit diſcipulis.

APOSTOLVS I. Corin. 15. addit, Chriſtum à Iacobo viſum, atque à ſeipſo tandem: ſed de his apparitionibus Evangeliſtæ nihil tradunt.

Lucas Act. 9. Apparitionem in via Damaſci D. Paulo factam deſcribit.

Cap. CCXLIII.

Quibus argumentis Chriſtus ſuam Reſurrectionem confirmaverit?

Chriſtus ſuã reſurrectionẽ teſtimonio ſcripturarũ & angelorũ probavit.

ACTORVM primo legimus, Chriſtum Apoſtolis præbuiſſe ſeipſum vivum, poſt Paſſionem ſuam, in multis argumentis, per dies quadraginta eis apparendo, & de regno Dei loquendo. Quæ autem hæc argumenta fuerint, quibus ſe reſurrexiſſe comprobavit, meritò quis inquirat. SCIENDVM itaque, duplici argumento Chriſtum ſuam Reſurrectionem evidenter aſtruxiſſe: nimirum teſtimonio, & viſibili ſigno. Teſtimonio autem uſus eſt duplici: ſcilicet, Scripturarum, & Angelorum, ut Evangeliſtæ commemorant. Signo inſuper triplici uſus eſt: *Vno*, ex parte corporis, oſtendendo, ſe verum corpus, ſolidum, ac idem numero habere. Lucæ ultimo: *Palpate, & videte quia ego ipſe ſum. Secundo*, ex parte animæ iterato corpori unitæ. quod quidem per opera triplicis vitæ oſtendit: *Nutritiva*, comedendo & bibendo: *Senſitiva*, audiendo, loquendo & reſpondendo: atque demum per opera vitæ *Intellectiva*, de Scripturis, & Regni Dei myſteriis diſſerendo. *Tertio*, ſe Deum & hominem eſſe manifeſtè declaravit per Miracula, quæ fecit, in capturâ piſcium, intrando ad Diſcipulos janúis clauſis, in cælum illis videntibus aſcendendo. Proprietates verò ſui glorioſi corporis manifeſtavit, Diſcipulis apparendo, in qua vellet effigie, quo placeret tempore, atque confeſtim evaneſcendo.

Item ſigno ex parte corporu, & animæ.

Lucæ ult.

Lucæ 24.

HÆC autem omnia Chriſtus argumenta ideo adhibuit, vt diſcipuli ad credendum tardi faciliùs Reſurrectionem crederent; & ut oculatis teſtibus carnis Reſurrectionem affirmantibus, Orbis proniùs eorum teſtimonio acquieſceret: uti crediſſe jam videmus. *Nos enim illorum inſtruxit aſpectus, nos erudivit auditus, nos confirmavit attactus; dubitatum eſt ab illis, ne dubitaretur à nobis*; ut proſequitur Leo ſerm. 1. *De Aſcenſione*, & Gregor. hom. 8. Paſchæ.

Augu. lib. 22. de ciuit. ca. 5.

Cap. CCXLIV.

Quidnam Chriſtus poſt Reſurrectionem Apoſtolis loquutus fuerit?

DIES, qui inter Reſurrectionem & Aſcenſionem fluxerunt, non otioſo tráſiere decurſu, ſed magna in eis confirmata Sacramenta, magna ſunt revelata myſteria. Locutus enim Dominus eſt Apoſtolis de regno Dei, de myſterijs & ædificatione Eccleſiæ, de regimine, poteſtate, hierarchia Eccleſiaſtica; de materia & forma Sacramẽtorum, de immortalitate animarum & corporum: Apoſtolis quoque Spiritum ſanctum per inſufflationem infudit, ſenſum eis, ut ſcripturas intelligerent, aperuit; poteſtatem remittendi peccata tribuit, ampliſſimúmque munus Apoſtolatus impoſuit, mittens eos in ſuo Nomine ad docendum omnes Gentes, ad baptizandum, cum ampliſſima poteſtate ferendi Leges, corrigendi, puniendi tranſgreſſores divinarum Apoſtolicarumq; Legum; ac in univerſum, ut pro Chriſto legatione fungerẽtur. Et Beato Petro, ſupra ceteros Apoſtolos conſtituto, claves Regni Cælorum, curamque totius ovilis Dominici demandavit. Inter hęc autem ad omnem noſtrę ambiguitatis caliginem detergendam, paventium trepidantiumque tarditatem ad credendum increpavit, diſcordes à veritate cogitationes redarguit, manentiaque in manibus & pedibus Crucis ſigna dubitantium oculis ingeſſit, & ut curioſiùs pertractaretur, invitavit indulſitque: quoniam ad ſananda infidelium cordium vulnera, clavorum & lanceæ veſtigia ſervaverat, ut non dubia fide, ſed conſtantiſſimâ ſcientiâ teneretur, eam naturam in Dei Patris conſeſſuram Throno, quæ jacuerat in ſepulchro: de qua re ſequenti Articulo copioſiùs diſſeremus.

Chriſtus poſt reſurrectionẽ quidnam docuerit?

Apoſtoli Petri primatus.

CAP. CCXLV.

Articulus Sextus.

Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

Aſcenſio Chriſti.

HOc Articulo profitemur, nos credere, IESVM CHRISTVM redivivum, abſoluto Redemptionis humanæ myſterio, corpore & anima in cælum aſcendiſſe, ipſumque cum Deo Patre gloriam, judicii poteſtatem æqualem, imperium in omnem creaturam, ſummam denique majeſtatem obtinere. Dicimus autem, in cælum aſcendiſſe ſecundùm corpus & animam, id eſt, humanam naturam in cælum evexiſſe, quia ſecundùm quod Deus omnia loca ſuâ præſentiâ complectat, nec ab ullo abſit, vel abeſſe poſſit, cùm ſit infinitus & immẽſus; vox, *aſcendit*, ſignificat Chriſtum non aliena, ſed propria virtute in cælum evectum; virtute ſcilicet Divinitatis, hypoſtaticè unitæ humanitati Chriſti; atque inſuper virtute animæ glorificatæ, quæ ſui corporis pleniſſimum habens dominium, illud prout vult movere poteſt. Nõ enim Chriſtus externo cujuſquam miniſterio indiguit, (ſicut Henoch ab Angelis tranſlatum, Heliam igneo curru ſubvectum, Abacuc & Philippum Diaconũ ab angelis, quin & Simonem Magum à dæmonibus per aëra delatos fuiſſe legimus) quia ſua Divinitate, & beatitudinis humanæ naturę dote, poterat ſe movere uti placebat. Et utraque virtus, tam principalis, quàm proxima effectiva motus, Chriſto intrinſeca erat, quia DEVS & HOMO erat, cujus corpori & animæ, ratione ſuppoſiti, dos agilitatis quodammodo intrinſeca & debita fuit. Vnde Iſaiæ 63. *Iſte formoſus in ſtolâ ſuâ, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ.* Et ad Epheſios 4. *Idem aſcendiſſe* dicitur *qui & deſcendit.* Auguſtinus quoq; epiſt. 56. & Lib. 22. *De civit.* cap. ult. docet, tantam corporis glorioſi ad beatam animam fore obedientiam, ut ubi volet ſpiritus, protinus futurum ſit corpus. Decet autem corpus glorioſum & immortale in loco eſſe cæleſti: quare propria virtute animæ beatæ ibi erit, ſi anima ibi eſſe velit. Et ſerm. 176. de Temp. *De ſuo fuit, quòd aſcendit.* Cùm autem Ioannis 3. dicitur: *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo,* non de motu locali VERBI Dei, cujus capax non eſt, ſed de forma Servi per Incarnationem accepta, intelligendum eſt; atque *Filius hominis cum ſuo corpore, quod eſt Eccleſia, in cælum aſcendit,* juxta Auguſt. tract. 12. in Ioan. In Pſal. 122. Lib. *De Agone Chriſtiano* cap. 25. *Aſcendere eſt perſonæ.*

Chriſtus propria virtute aſcendit.

S. Thom. 3. p. q. 57. art. 3.

Gen. c. 5. Eccleſ. 44. 4. Reg. 2. Daniel. 14. Act. 8.

Aſcendere eſt perſonæ.

PORRO quòd Chriſtus verè atque propriè poſt ſuam Reſurrectionem, humanam ſuam naturam in cælum evexerit, Lucas Act. 1. dilucidè tradit, modum & initium hujus Aſcenſionis enarrans. Et cap. 24. ſui Evangelii, progreſſum & terminum ejuſdem deſcribit, dicens: *Ferebatur in cælum.* Marcus cap. 16. *Aſſumptus eſt in cælum.* Ejuſdem hiſtorię Aſcenſionis Paulus meminit ad Epheſ. 1. 2. & 4: ad Coloſſ. 3: ad Hebr. 4. & 9. Eandem aſcenſionem prædixit Regius Vates Pſ. 17. *Aſcendit ſuper Cherubim, volavit ſupra pennas ventorum.* Pſalm. 46. *Aſcendit in jubilo.* Pſal. 67. *Aſcendiſti in altum, cepiſti captivitatem, dediſti dona hominibus:* quem locum allegat Apoſtolus Epheſ. 4. Eódem pertinent verba Micheæ 2: *Aſcendit, pandens iter ante eos.* Triumphum autem Chriſti aſcendentis in cælum, cum redemptis Sãctorum animabus, deſcribit Pſaltes Pſal. 23. *Attollite portas principes veſtras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* ut latè diſcurrit Nyſſ. oratione *De Aſcenſione.* Aug. ſerm. 5. *De* Reſurrect. *Viderunt cælites Chriſtum, ſpolia è caſtris tyrannicis reportantem, & admirantes divinæ virtutis fulgentia vexilla, talibus concrepãt hymnis, deducúntq; lætantes: Quis eſt iſte Rex gloriæ?* Eódem pertinent Iſaiæ verba c. 63: *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſrâ?* quæ interpretãs Cyrillus in exegeſi ad Achat. *Vnigenitus Dei Filius* inquit, *unà cum Carne ſibi unitâ rediit, eratq; hoc novum in cælis ſpectaculum. Obſtupuit enim ſanctorum Angelorum multitudo, cùm Regem gloriæ, exercituúmq; Dominum in formâ humanâ cerneret.* Dionyſ. c. 7. *Cæleſtis hierarchiæ.* Cyprian. ſerm. *De Aſcenſ.* tractat. *De angelorum occurrentium gaudio.* Chryſ. ſer. *De aſcenſione.* Anſelm. *De excellentiâ Virginis* c. 6. *De gaudio B. Mariæ* agit. Bernardus tractatu *De paſſione* cap. 46. *De gaudio Apoſtolorum.*

Triumphum Chriſti aſcẽdentis deſcribit Pſaltes.

Cap. CCXLVI.

Unde & quouſque Chriſtus aſcenderit?

Ex quo loco Chriſtus aſcenderit?

VNDE verò Chriſtus aſcenderit in cælum, ex cap. 24. Lucę conſtat: *Eduxit autem eos foras in Bethaniam*. Et Act. 1. *Tunc reverſi ſunt Ieroſolymam à monte, qui vocatur Oliveti, qui eſt juxta Ieruſalem, Sabbati habens iter*. Vbi clarè traditur, quòd non ex monte Thabor ſito in Galilæa, ſed ex monte Oliveti (in cujus pede vallis eſt Ioſaphat, verſus Bethaniam) in cælum aſcenderit, ut unde proceſſerat ad Paſſionem, inde ad Patrem & gloriam pergeret, & locum propter Magdalenam, Martham, & Lazarum, ſibi placentem, ſua honoraret Aſcenſione, ſimulque deſignaret, ſe ad judicandum vivos & mortuos ad eundē locum deſcenſurum, juxta Ioëlis vaticinium c. 3: ac præterea moneret, nos per opera Miſericordiæ, oleo figurata, in cęlum aſcendere debere.

Per opera miſericordiæ in cælum aſcenditur.
Mōs Oliveti.

DE ſitu Oliveti montis diſſerit Hieronymus in cap. 11. Danielis, & de locis Hebraicis. De *Veſtigiis* Chriſti aſcendentis Beda lib. 5. hiſtor. cap. 16. & de locis ſanctis cap. 7. Euſebius lib. 3. de vita Conſtantini refert, Helenam in hoc monte templum erexiſſe. Terminus Aſcēſionis Chriſti exprimitur illis verbis: *Ad cælos*: juxta Lucam Act. 1. *ferebatur in cælum*: Marcum verò cap. 16. *Aſſumptus eſt in cælum. Videntibus illis* (ait Lucas) *elevatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorū*. Apoſtolus Epheſ. 4. *Aſcendit ſupra omnes cælos*. ad Hebr. 4. *Habentes Pontificem, qui penetravit cælos*: id eſt, pertranſiit omnes cælos. Ideo cap. 7. Chriſtus dicitur *excelſior cælis factus*, quoniam *aſcendit ſuper omnes cælos in altum*, Pſalm. 67. id eſt, in faſtigium, ſeu locum ſublimiorem: quia ſupremum illud cęlum eſt Beatorum ſedes, & ipſius Dei Thronus, (Iſaiæ 66.) quatenus ibi ſeſe, gloriámque ſuam peculiari modo Beatis manifeſtat. Hinc Actor. 7. *Cælum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum*. In ſummum verò cæli locum Chriſtum aſcēdere oportuit, quia in aliqua cæleſti ſphæra earū, quæ continuo agitantur motu, quieſcere nō decuit, ſed in aliquo quieto & immobili cælo, quale ſupremum eſt, quod vocatur *Empyreum*. Vbi duobus modis *quieſcere* intelligi poteſt: *Primo*, ut totum eius corpus intra cælum manſerit, ſicut nos modò in aëre ſumus: *Secundo*, ut totum Chriſti corpus ſupra convexam cæli ſuperficiem conſiſtat, ita ut ſupremam Cæli Empyrei partē ſuis pedibus conculcet: qui poſterior modus ſcripturæ magis conſonat: Nam *penetrare cælos, & aſcendere ſuper omnes cælos*, hoc propriè ſignificat, ut D. Chryſoſtomus hom. 11. in ep. ad Epheſ. notat: *Aſcendit*, inquit, *ſuper omnes cælos, ultra quos nihil aliud eſt: hoc videlicet eſt potentia & dominationis ipſius*. Idem Theophylactus ibidem, & Oecumenius. Hieronym. verò in eundem locum, *ſuper omnes cælos*, interpretatur, *ſuper omnia inviſibilia*: qui ſenſus myſticus literalem excludere nequit. ſicut ibi ſignificat Anſelmus: *Aſcendit non ſolùm ſuper omnes cælos materiales, ſed & ſuper omnes cæleſtium virtutum ordines, ſuperans loco & dignitate omnem creaturam*. Auguſtin. Lib. *De fide & ſymbolo* c. 6. *Credimus*, ait, *Chriſtum in cælum aſcendiſſe: ſed ubi, & quomodo ſit in cælo Corpus Dominicum, curioſiſſimum & ſupervacaneum eſt quærere. Tantummodo in cælo eſſe credendum eſt. Non enim fragilitatis eſt noſtræ, cælorum ſecreta diſcutere: ſed eſt noſtræ fidei, de Dominici corporis dignitate ſublimia & honeſta ſapere*.

Quouſque Chriſtus aſcenderit?

Cælum Thronus Dei.

Quomodo Chriſtus in cælo quieſcat.

Aſcendit ſupra omnes cælos.

Cap. CCXLVII.

Quali motu Chriſtus in cælum aſcenderit?

EX verbis Lucæ Act. 1. *Videntibus illis elevatus eſt*. Certum eſt, Dominum in principio, quando attolli cœpit ex monte Oliveti, paullatim & viſibiliter ſucceſſivo motu aſcendiſſe, & hujuſmodi motum perduraſſe, donec eum nubes ſubduxit diſcipulorum oculis: ab eo verò ſpatio, quo nubes eum occultavit, an motu continuo, an una mutatione ſubita & inſtantanea, uſque ad ultimum terminū, in quo ſeſſurus erat, tranſilierit, ambigi poteſt. Nos probabilius arbitramur, Chriſtum eodem genere motus aſcendiſſe, pertranſeundo cuncta intermedia corpora, quo ſuam Aſcenſionem inchoaverat, ut velut ſupremus omnium Dominus poſſeſſionem omnium acciperet, ſuaq; præſentia quodammodo ſanctificaret.

Chriſtus in ſua aſcenſione poſſeſſionē omnium locorū accepit.

SED cur Apoſtoli hanc omnium cælorum penetrationem videre non ſunt

permiſſi,

permiſſi, ut eius oculati eſſe teſtes poſſent? Respondeo, virtute naturali oculum humanum eò pertingere non poſſe: non autem fuiſſe opus novo inuſitatóque miraculo, ut fides locum haberet, ad quam Chriſti prædictio, Angelorumque teſtimonium ſufficiebat, dicentium: *Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cælum, ſic veniet.*

Inquiri præterea ſolet, qualis hic motus fuerit, quo corpus terrenum ſurſum tendit? violentus, an naturalis? Respondeo, corpori in ſtatu gloriæ conſtituto, connaturalem eſſe hujuſmodi motum: reſpectu autem naturæ corporis, non eſſe violentum, ſed ſupernaturalem.

Cap. CCXLVIII.

Cur Chriſtus in cælum aſcenderit?

Chriſtum in cælum aſcendere oportuiſſe, XIV. rationibus oſtenditur.

Qvamvis Chriſtus per Aſcenſionem ſuam neq; eſſentialem gloriam, neque gaudium ſuum adauxerit; convenientiſſimum tamen fuit, I. Vt corpori ad immortalem vitam ſuſcitato, cæleſtis locus tribueretur. Vnde 2. Petri 3. *Novam terram, novóſque cælos exſpectamus.* II. Summæ Chriſti humilitati, ſumma exaltatio debebatur. Philippenſes 2. *Humiliavit ſeipſum* &c. III. Quoniam victorem Satanæ decebat, ſupra locum & ſedem, quam in cælo hoſtis devictus occupaverat, exaltari: at ille de cęlo ceciderat: hũc ergo in cælum aſcendere oportebat. Lucę 10. *Videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem.* IV. Quia eum, qui à Patre in mundum fuerat miſſus, legationis munere adimpleto, in cęlum ad Patrem reverti decebat, juxta illud Ioannis 16: *Vado ad eum qui miſit me.* V. Quoniam nobis expediebat, Chriſtum aſcendere, ut cælum antea clauſum aperiret. Ioannis 16. *Expedit vobis ut vadam.* Michęę 2. *Aſcendit, pandens iter*, amovendo impedimẽta moram injicientia, fugando *principes & poteſtates aëris hujus.* VI. Vt pro cujuſque meritis locum ibidem præpararet, reddendo unumquemque idoneum cæleſti manſioni: ut quod præparaverat, ab æterno prędeſtinando, (Matth. 25.) nũc præpararet gratiam & ſalutem operando. Ioan. 14. VII. Vt ibi apparens vultui Dei pro nobis interpellaret. Hebr. 7. & 9. *Non in manufactis* &c. 1. Ioan. 2. *Si peccaverimus, Advocatũ habemus* &c. VIII. Vt de cælis dona ſua hominibus diffunderet, eóſque protegeret. Epheſ. 4. *Aſcendit ſuper omnes cælos, ut impleret omnia*; ſcilicet, donis ſuis. IX. Vt qui Terræ atque Inferni poſſeſſionem acceperat, Aëris quoque ac cęlorum ſe dominum eſſe comprobaret. Ambulaverat ſuper terram, ambulaverat ſuper aquas: nunc verò quando aſcendit, *ſuper ventorum pennas ambulavit*, Pſalm. 17. Leo ſerm. 2. *De Aſcenſione: Triumphum victoriæ quem reportarat à mortuis, inferre debebat & cælis.* X. Aſcendere in cælum decuit, ut regnũ ſuum non eſſe de hoc mundo, ſed cæleſte monſtraret. Io. 18. XI. Aſcendere debuit, ut fides noſtra exerceretur. *Fides* enim *eſt rerũ non apparentium*, Heb. 11. Leo ſerm. 2. De Aſcenſione: *Poſt veritatem Reſurrectionis, ſufficienter confirmatam, oportuit Chriſtum in cælum provehi, ut mirabilior fieret gratia Dei, cùm remotis à conſpectu hominum, quæ meritò reverentiam ſui ſentiebantur indicere, fides nõ fluctuaret, charitas non teperet.* XII. Aſcendere oportuit, ut Spiritum ſanctum hominibus demitteret. Ioannis 16: *Niſi abiero, Spiritus ſanctus non veniet ad vos.* Ioan. 7. *Nondum erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.* XIII. Aſcendit Chriſtus, ut ſpes noſtra firmaretur, diſceremúſq;, præſentibus ſpretis perpetuò mentis oculos in cæleſtia bona dirigere, juxta illud ad Coloſſ. 3. *Quæ ſurſum ſunt, quærite, ubi Chriſtus eſt in dexterâ Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Quidquid* enim *geſtum eſt in Carne Chriſti, in Reſurrectione, Morte, Aſcenſione, & in Sepulturâ, figuravit, quod agendum eſt in vitâ Chriſtianâ*, inquit Auguſtin. Enchir. cap. 53. Lib. 1. *De doct. Chriſt.* cap. 15. Lib. 4. *De Trinit.* ca. 4. *Aſcendit ut ſuperna ſaperemus, illuc ſpem noſtram erigeremus.* Leo ſerm. 2. *De Aſcenſione.* Bernardus ſermon. 4. *De Aſcenſione.*

Qvomodo autem in hac vita proficiendo aſcendere debeamus, exponit Auguſtinus in Pſal. 85. 122. 126. docẽs, *affectus pietatis, eſſe gradus aſcenſionis.* Ser. 175. 181. *De Tempore.* XIV. Aſcendit Chriſtus, ne illum, ut hominem tantùm ſpectaremus, & terrenâ quadã benevolentiâ imperfectoq; amore proſequeremur. Quemadmodum de præſente, humano ferè ſenſu judicabant Apoſtoli, quem poſt Aſcenſionem ſpirituali divinóque ſunt amore complexi, æqualem Patri credentes, qui poſſet omnia efficere atque dare, ſicut Pater: quem proinde oporteret, nõ ſecus quàm Patrem venera-

venerari, diligere, colere. Ioan. 20: *Noli me tangere: nondum enim aſcendi ad Patrem meum*: quia Patri æqualem non credebat, quem extinctum fœmineâ pietate plangebat. Fulgentius libr. ad Traſimon.

Cap. CCXLIX.

De Tempore Aſcenſionis Chriſti.

Chriſtus aſcendit XL die, à factâ reſurrectione.

CHRISTVM die quadrageſimo poſt Reſurrectionem ſuam in cælum aſcendiſſe, indicāt illa Lucæ verba Act. 1. *Per dies XL. apparens eis.* Vnde conſtat, hos dies ita eſſe numerandos, ut & reſurrectionis dies, & Aſcenſionis illis comprehendantur. Nam ex Evangelio patet, Dominum Apoſtolis utroque illo die apparuiſſe. Cùm ergo tantùm X L. diebus apparuerit, neceſſe eſt, ut quadrageſimo die à facta reſurrectione aſcenderit, utrumque diem extremum concludendo. Vnde ſequitur ulteriùs, hunc quadrageſimum diem fuiſſe quintam feriam hebdomadæ; in cujus rei memoriam feſtivitas illius myſterii eo die ſemper fuit in Eccleſia celebrata, ut conſtat ex Clemente Papa li. 5. Conſtitutionum.

Chriſtus aſcendit feria 5.

DE hora verò Aſcenſionis nihil certi ſcriptura tradit: attamen ex ca. 1. Act. & Marci cap. 16. colligi poteſt, Aſcenſionem contigiſſe pomeridiano tempore. Nam Dominus cum Apoſtolis recubuit atque comedit, poſtea eos in Bethaniam eduxit, & reverſus inde ad montē Oliveti, aſſumptus eſt in cælum. Sed in illo itinere, atque in congregandis aliis diſcipulis, tempore nonnullo fuit opus. Quare circa horam nonam, id eſt, noſtra computatione circa tertiam horam pomeridianam aſcendiſſe videtur. Nam poſt ejus Aſcenſionem diſcipuli Hieroſolymam regreſſi ſunt.

Hora pomeridiana circa tertiam.

CVR autem Chriſtus quadraginta diebus in terra poſt Reſurrectionem manſerit, exponit Auguſt. ep. 119. cap. 15. & Serm. 7. *in Lovanii impreſſis*; atq; Beda in 1. cap. Actor.

Cap. CCL.

De modo, quo aſcendens Chriſtus diſcipulis valedixerit.

Chriſtus valedicendo benedixit.

LVCAS ca. 24. Evangelii, & Act. 1. narrat, Chriſtum, antequam diſcederet, elevatis manibus B. Mariæ, Apoſtolis, aliiſque diſcipulis (quos ſignificat numero fuiſſe circiter CXX.) benedixiſſe: hoc eſt, bona multa verbis imprecatū fuiſſe. I. in amoris ac benevolentiæ ſignum. II. Vt reipſa diſcipulis bona conferret. Non enim poterat eius benedictio non eſſe efficax, cuius dicere, facere eſt. III. Vt ſe ſummum Eccleſiæ Pontificem, Paſtorem, ac Superiorem oſtenderet. Nam Apoſtolo teſte: *Qui minor eſt, à majore benedicitur.* Manuum autem elevatio vetus ſignum fuit, quo Patriarchæ atque Pontifices bona aliis imprecando, uti ſolebant. Gen. 48. Levitici 9. fortaſſis ad indicandum, non tā terreſtria quàm cæleſtia bona imprecari, Deumq; eſſe, *à quo bonum omne deſcendat* (Iacob 1.) benedictioniſque fructus ſperari debeat; ideoq; ad eū cor eſſe ſublevandum, ut benedictio ſit efficax. Et non improbabile eſt, Chriſtum non quomodocumq; manus elevaſſe, ſed in crucis ſignum, cancellatis manibus: ſicuti Iacob nepotibus benedixit, Gen. 48. benedictionem in Chriſto futuram, per ſignum Crucis præfigurans: vel in Crucis formam manus in cælum attollendo, quemadmodum de Moyſe legimus Exodi 17: vel ſignum Crucis in aëre efformando, ſicut nunc in uſu Eccleſiæ ex Apoſtolica traditione eſſe, Baſilius atteſtatur lib. *De Spiritu ſancto.* cap. 27.

Manuum elevatio.

DEINDE facta benedictione Lucas in cælum fuiſſe elevatum, *omnibus videntibus* aſſerit, *donec nubes ſuſcepit eum*, hoc eſt, oculis diſcipulorū ſubduxit. Quod myſterium Danielis 7. prædictum fuerat, quando *vidit filium hominis venientem in nubibus cæli, uſque ad antiquum dierum, cui datum fuit regnum, poteſtas, & imperium.* Et Pſal. 103. *Qui ponis nubem aſcenſum tuum.* Fuiſſe autem veram nubem, quæ Chriſtum oculis intuētium ſubtraxit, Chryſoſt. & Beda in Acta docent. Poſtquam enim Dominus longiùs à terra diſtare cœpit, nubis interjectu ſeſe intuentium oculis ſubduxit, quæ neq; cum illo aſcēdit, neque aliud miniſterium exhibuit, quàm

Nubis natura, & officiū.

Angelorum apparitio quò pertinuerit.

quàm ut Chriſti corpus à diſcipulorum aſpectu amoveret, ſplendoreque ſuo majeſtatem aſcendentis indicaret. Quò & Angelorum admonitio pertinuit, ne Diſcipuli ulteriùs putarent, oculis corporeis videre Chriſtum, de cælo deſcendentem, quò aſcenderat, uſque ad judicii noviſſimi diem; quando idem ipſe, qui aſcenderat, rediturus eſſet. Quę angelorum apparitio facta eſt, I. Vt quod Apoſtoli oculis corporeis videre non poterāt, ſcilicet Chriſtum in cælos pervenientem, verbis ſuis docerent, ac confirmarent. II. Vt Apoſtolos conſolarentur, eóſq; inſtruerent, ut fide potiùs quàm viſu corporeo Chriſtum intuerētur & exſpectarent. III. Vt ſignificarent, Chriſtum ad ſtabilem & immutabilem ſtatum aſcendiſſe, qui nulla temporis duratione mutari poſſet. Hoc enim verba illa inſinuant: *Sic veniet*; in eàdem ſcilicet gloria, & majeſtate, cum eâdem anima, & corpore glorioſo, in æternum ſic permanſuro.

Act. 1.

Chriſti aſcendentis comitatus.

De Chriſti aſcendentis comitatu licet nihil ab Evangeliſtis, neque à Luca in Actis ſit expreſſum; attamen ex Apoſtolo ad Epheſ. 4. colligitur, omnes juſtos, quos è ſinu Abrahæ eduxerat, ſecum in cælum deduxiſſe. *Captivam* enim *duxit captivitatem*: decebat enim in ſignū Triumphi ſpolia ſecum tranſportare. An verò aliqui Sāctorum cum corporibus glorioſis cū Domino cælum aſcenderint, Evangeliſtę non referunt: attamen ſcribendo, multa corpora Sanctorum cum Chriſto ſurrexiſſe, videntur innuere, eadem corpora in cælum quoque cum Domino aſcendiſſe. Neque diſcipulos ea videre oportuit in aſcenſu, quoniam corpora glorioſa nec videntur neceſſariò, neq; manifeſtatio illa ſenſibilis ordinabatur ad confirmationē aſcenſus alterius, quàm Chriſti. De angelico autē comitatu ſentiendum eſt, omnes angelorum ordines occurriſſe Chriſto, ut aſcendentem comitarentur, eiq; gloriam & honorem exhiberent, ut magno conſenſu doctores tradunt, accommodantes huic myſterio verba Pſ. 23: *attollite portas principes veſtras* &c. Et Pſ. 46. *Aſcendit Deus in jubilatione, & dominus in voce tubæ*. Idipſum indicant duo Angeli, dum aiunt: *Sic veniet* &c. Deſcendet autem in ſumma gloria & majeſtate, & omnes angeli cum eo. Igitur & ſic aſcendit.

Matth. 27.

Angelicus comitatus.

Cap. CCLI.

De Seſſione Chriſti ad Patris dexteram.

Seſſio Chriſti ad Patris dexteram.

POSTERIORE hujus Articuli ſexti parte cōfitemur, Chriſtum poſt Aſcenſionem ſuam ſedere ad dexteram Dei Patris omnipotentis: id eſt, quòd quietè poſſideat cum Patre regnū in ejuſdem divinæ Majeſtatis æqualitate, ſeu præſit omnibus tanquam ſupremus Rex, Dominus, Imperator & Iudex, tanta dignitate præcellēs, ut in eodem ſolio cum Deo ſit, eademque adoratione colatur: ſiquidem verbo *ſedendi* per metaphoram deſignatur eminentiā dignitatis. Nam judicantis, præcipientis, ac dominātis eſt *ſedere*, & aliis imperare. Vnde quando Deus in majeſtate ſua viſus dicitur, tanquam ſupremus Dominus ſedens apparuit. Iuxta illud Iſaiæ cap. 6: *Vidi Dominum ſedentem ſupra ſolium excelſum*. Et 3. Reg. cap. 22. ait Micheas: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſoliū ſuum, & omnem exercitum cæli aſſiſtentem ei à dextris & à ſiniſtris*. Iuxta eàdem metaphorā dicitur *ſedere* Deus ſuper Cherubin. Non ergo *ſedere* hîc ſitum poſitionemq; corporis ſignificat: ſed eam regiæ ſummæq; poteſtatis ac gloriæ formam ſtabilemq; poſſeſſionem, quam à Patre accepit, declarat; Apoſtolo teſte ad Ephesios 1. *Suſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cæleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolùm in hoc ſeculo, ſed & in futuro, & omnia ſubjecit ſub pedibus eius*. Ex quibus verbis manifeſtum eſt, hanc gloriam Chriſto ita propriam eſſe, ut nulli puræ creaturæ convenire poſſit. Quod ad Hebr. 1. atteſtatur Apoſtolus: *Ad quē angelorū dixit aliquando: Sede à dextris meis?* & Apoc. 5. *Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem & divinitatem* &c. Hanc quidem in ipſa Incarnatione Homo Chriſtus accepit, quando hæc humanitas in unitatem perſonæ divinæ aſſumpta fuit: ſed in Aſcenſione illam eandē aſſecutus dicitur, quoad manifeſtationem. Tunc enim omnibus innotuit, quòd hic homo Chriſtus exſiſtat & permaneat verus Deus, omnia cum Patre gubernans. Iuxta illud Apoc. 5. *Omnes audivi dicentes: ſedenti in Throno, & Agno, benedictio, & honor, & poteſtas in ſecula ſeculorum*

Sedere quid?

Sedere ſignificat eminentiam poteſtatis ac dignitatis.

Digitized by Google

lorum. Per Aſcenſionem enim ſingulari modo cœpit Agni majeſtas clareſcere in cælo & in terra. Tunc enim poſſeſſionem accepit regni ſui, ac totius Orbis per ingreſſum in cælum, tanquã in proprium locum ſuæ regiæ curiæ, à Deo deſtinatum ad regendum & imperandum. Locus enim terræ potiùs fuit ad ſerviẽdum, laborandum, patiẽdum, certaminis & curſus. Vnde non incongruè poſt Aſcenſionem in cælum, *ſediſſe* dicitur, quia tunc quaſi abſoluto curſu certaminis, quievit, & ceſſavit ab operibus viæ, incepitq; uti tantùm poteſtate regiâ, & dominativâ.

Sedere quid ſignificet?

Sedere igitur hic per metaphoram ſignificat, *eſſe*. Rom. 8. *Qui eſt in dextera Dei*. & 1. Petri 3. Item *ſedere* ſignificat *habitare, quieſcere, requieſcere, permanere*. Lucæ ult. Act. 2. *ſedete in civitate. Seditq; ſuper ſingulos eorum*. Sedere inſuper ſignificat *regnare, judicare*. Prov. 20. *Rex, qui ſedet*.

Dextera Dei ſignificat æqualitatem honoris.

Dextera verò DEI etiam per metaphoram ſignificat divinitatis gloriam, & æqualitatem honoris. Vnde Apoſtolus ad Philipp. 2. idem eſſe dexteram, & gloriam Patris inſinuans, dicit, Chriſtũ in gloria Dei Patris eſſe. Damaſc. li. 4. de Fide. c. 2. *Dexteram Patris dicimus gloriam & honorem divinitatis*. II. Dextera Patris ſignificat beatitudinẽ Patris. Matth. 25. *Electi erunt à dexteris*, id eſt, beati erunt, Pſ. 15. *delectationes in dexterá tuá*. III. Dextera Patris ſignificat judiciariam atque regalem poteſtatem. Quare nihil aliud eſt, *ſedere ad dexteram Patris*, quàm *ſimul cũ Patre habere gloriã divinitatis, & beatitudinis ſtatum, atque judiciariam regalémque poteſtatem, & hoc immutabiliter*. Sic Auguſt. lib. 2. *De ſymbol.* cap. 7.

A D. quid denotet.

PRÆPOSITIO, *Ad*, ſolam diſtinctionem perſonalem, & originis ordinem; non autem naturæ aut dignitatis gradum, qui nullus in divinis perſonis eſt, denotat.

PRÆTEREA cùm *Dextera* propriè dicta, locum digniſſimum, cum relatione ad ſiniſtram ſignificet, cùm tamen Chriſtus per metaphoram *ad Patris dexteram ſedere* dicitur, ibi non conſideratur reſpectus ad ſiniſtram, ſed tantùm notatur excellentia & majeſtas, in qua Chriſtus exiſtit. Quo modo dicitur non ſolùm *ad dexteram Patris*, ſed etiam *dextera & brachium patris*; non quia Spiritus ſanctus vel Pater ad ſiniſtram ſit, ſed quia abſolutè ſignificetur eſſe VERBVM, per quod Pater omnia operatur, in ſe habẽs excellentiam, & perfectionem, & omnipotentiam, quę per dexteram Dei metaphoricè ſignificatur. Et ſimili proportione Chriſtus & Homo *in dexterá Dei eſſe* dicitur, quia eſt in potiſſimis bonis, quæ Deus creaturę comunicat.

Vtrùm ſedere ad dexteram communicetur beatis.

Ex quibus facilè definitur, An *ſedere ad dexteram Patris* ita proprium ſit Chriſto, ut Beatis non conveniat. Siquidẽ ſi conſideretur ut perſona VERBI, cui majeſtas, divinitas, & cum Patre cõvenit æqualitas, ſic nulli creaturæ competit *ſedere ad dexterã patris*: ſi autem conſideretur ut homo, ſic etiam eſſe hominem, æterno Patri majeſtate & potentia æqualem, proprium eſt Chriſto: item habere excellẽtiam & ſingularem beatitudinem, non ſolùm in gradu intentionis & perfectionis, ſed etiam in modo illam obtinendi, ut connaturalem ex vi propriæ dignitatis, & majeſtatis debitam, atque ſingulare dominium, & poteſtatem tam ad operãdum, quàm ad omnibus creaturis imperãdũ, & de omnibus prorſus hominibus iudicandum.

Beati ſunt ad dexteram participatione gloriæ, regni, honorũque celeſtiũ.

Attamen iuxta ſcripturas per quandam participationem communicatur Chriſti membris hæc ſeſſio: aliis magis, aliis verò minùs, pro dignitatum varietate, quatenus omnes Sancti Chriſto conregnant, & in cęleſti beatitudine cum Chriſto habitant, quieti ac ſecuri, fruentes potiſſimis Dei bonis, gloriâ ſcilicet immortalitatis corporum & animorum, regno & iudicãdi poteſtate ſuo modo; iuxta illud Apoc. 3. *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecũ in Throno, ſicut & ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno ejus*. Lucæ 22. *Vt ſedeatis ſuper thronos, judicantes* XII. *tribus Iſraël*. Apocal. 20. *Regnaverunt cum Chriſto*. Rom. 5. *In vitá regnabunt*. Matth. 19. *Sedebitis ſuper ſedes* &c.

Vtrùm Chriſtus ſtet in cælo.

SVPEREST ut explicetur, Vtrùm Chriſtus in cælo ſecundùm corporis ſitum ſtet aut ſedeat? RESPONDEO, naturalem hominis ſitum eſſe *ſtare*: nam *ſedere* eſt imbecillitatis, ut corpus quieſcat & non defatigetur; qualem neceſſitatẽ immortalia & glorioſa corpora ſentire nequeũt: unde magis corpori humano eſt connaturale *ſtare*, quàm *ſedere*. Ideoque S. Steph. Act. 7. Chriſtum diſtinctè vidit in cælo ſtare. Et cùm Apoſtolus dicit, *nos Chriſto in cæleſtibus conſeſſuros*, non de corporali ſeſſione, ſed de regni cęleſtis participatione loquitur; quia ibi ſimul juſti regnant, judicant, in gloria & beatitudine Patris ſtabiliter permanent.

Ad Epheſ. 2.

Quia ergo *ſedere* judicantis eſt, *ſtare* verò adjuvantis & protegentis; ideo B. Stephanus Chriſtum ſtantem vidiſſe ſcribitur, ut notat Aug. lib. qu. novi Teſtamenti, q. 88. Greg. hom. 29. in Evang. Chryſoſt. hom. 18. in Acta. Ambr. lib. 3.

de fide

Digitized by Google

de fide. *Chriſtus ſtat, ut ejus benignitas oſtendatur : ſedet autem, ut ejus authoritas commendetur.*

Cap. CCLII.

Vtrùm Chriſtus poſt Aſcenſionem ſuam quandoque ad terram deſcenderit?

QVIA ſequenti Articulo dicimus, Chriſtum è cælis adventurum in die judicii, meritò QVÆRITVR, an toto intermedio tempore ab Aſcenſione uſque ad diem judicii in cælo ita permaneat, ut nunquam corporaliter ad terras deſcendat? Id ſcripturæ ſignificare videntur. Act. 1. *Sic veniet*; nempe in die judicii. & Act. 3. *Neceſſe eſt uſq; ad tempus reſtitutionis omniũ in cælo permanere*, ait Chryſoſt. hom. 9. & Beda ibidem allegans illud Pſal. 109. *ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum* : quod non fiet ante diem judicii. Nam, ut Aug. in 30. tract. in Ioan. ait: *Donec ſeculum finiatur, ſurſum eſt Dominus.* Eódem pertinet illud Apoſtoli ad Coloſſ. 3. *Quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dexterâ Dei ſedens.* Non ergo videtur unquam in terra quærendus. Nihilominus dicendum eſt, Chriſtum poſt Aſcenſionem in cælum, ſubinde in terris viſum, ſecundùm veram, corporalem ac ſenſibilem præſentiam; ut Apoſtolus teſtatur 1. Cor. 15. *Noviſſimè omnium viſus eſt & mihi*; ſcilicet præſentia ac viſione corporali, non minùs vera & reali, quàm aliis Apoſtolis. Nam non minùs conſtituebatur teſtis Reſurrectionis, quàm alii Apoſtoli; ut notat Chryſoſt. hom. 38. in Acta: & Origenes lib. 2. *contra Celſum.* & Act. 9. ponitur differentia inter Paulum & comites, quòd illi vocem audierint, ſed nihil viderint: Paulus autem Dominum audierit & viderit. Quod c. 22. repetitur. & Ananias dixiſſe narratur: *Deus Patrum noſtrorum præordinavit te, ut videres juſtum, & audires vocem ex ore ejus &c.* Vnde. 1. Cor. 9. *Nonne*, inquit, *Ieſum Dominũ noſtrum vidi*? Act. 22. iterum Chriſtus apparuit Paulo in Templo Hieroſolymitano. & cap. 23. nocte aſſiſtens ei Dominus ait : *conſtans eſto.* Apparuit etiam Petro Româ diſcedenti, dum eum rogavit, *Domine quò vadis?* quam Hiſtoriam recitat Ambroſius epiſt. 32. & alii. Dionyſius Areopagita epiſt. 8. refert, Chriſtum de cælo in terram deſcendiſſe, Carpóque apparuiſſe ac dixiſſe: *Paratus ſum iterum pro hominibus ſalvandis pati.* Denique in ſanctorum Hiſtoriis legimus, Chriſtum apparuiſſe S. Anthonio; item Petro Alexandrino, Victori, apud Paulinum epiſt. 34. Tarſillæ apud Gregor. libro 4. dialog. c. 16. & S. Martino apud Sulpitium.

Chriſtus poſt aſcenſionem aliquando ſe in terra præſentem exhibuit.

Chriſtus poſt aſcenſionem in terra viſus eſt à Paulo, Petro, & aliis.

SCIENDVM hic tamen eſt, Chriſtum ſæpius apparuiſſe, non in propria & viſibili ſpecie in terris exſiſtente; ſed aut per imaginariam viſionem, vel per repræſentationem extrinſecam & viſibilem in aliquo aëreo corpore, ad eum modum, quo ante Incarnationem ſæpius apparuit: aut per viſionem externam & corporalem, qua Chriſtus in cælo exſiſtens ſe in terra conſpiciendũ exhibuit, quomodo Stephano ſtans in cælo apparuit: vel denique interdum apparuit per corporalem & realem præſentiam in propria ſpecie, non cælum deſerendo, ſed duobus locis corpus idem collocando. Quod in Euchariſtiæ myſterio quotidie fieri credimus, ut ſcilicet idem Corpus multis in locis exſiſtat: in cælo quidem ſecundùm proprium & naturalem exiſtendi corporis modum; in Euchariſtiæ verò Sacramẽto per modum ſubſtantiæ, ita ut ratione propriæ quantitatis poſitionem, ſeu habitudinem ad locum non obtineat.

Idem corpus in pluribus locis eſſe poteſt.

Cap. CCLIII.

Septimus articulus.

Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos.

HOC articulo ſeptimo profitemur, nos credere, hunc eundem IESVM Chriſtum, qui ad cælum propriâ virtute aſcendit, iterum è cælo in terram verè ac realiter, venturum, ad judicium univerſale de omnibus hominibus peragendum. Iuxta quod Apoſt. dictum eſt, Act. 1: *Hic IESVS, qui aſſumptus eſt à vobis in cælum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum.* Apoſtolus ad Philippenſes 3. exponẽs, unde Chriſtus venturus ſit: *Noſtra*, inquit, *converſatio in cælis eſt, unde etiam Salvatorem expectamus.* & 1. Theſſal. 4. *Hoc autem vobis dicimus in verbo Domini, quoniam ipſe Dominus in juſſu & in voce Archangeli, & in tubâ Dei deſcendet de cælo.* INDE igitur, id eſt, de cælo.

Adventus Chriſti ad Iudicium.

VENTVRVS autem eſt Chriſtus, Deus Homo : eadem ſcilicet Perſona, quæ ſemel venit in uterum puriſſimæ Virginis, dum VERBVM *Caro factum*

Digitized by Google

eſt, quæ venit ad nos redimendum, docendum, ad intercedendũ, quæ venit pati, & judicari pro nobis, quæ abſoluto mortalis vitæ decurſu aſcẽdit in cælũ, & ibi cum Deo Patre regnat, in noviſſimo die in terram deſcendet, ut ab omnium hominũ actionibus, dictis, cogitationibus, factis rationẽ expoſcat, & unicuiq; ſecundùm opera, meritáque ſua retribuat, præmia vel ſupplicia. Et quidem Chriſtus veniet in forma humana viſibilis: I. ut intelligamus, maxima æquitate & ſapientia hoc judicium peragendum, quod à Deo committetur ſapientiæ Patris. Filius enim ſapientia eſt genita, & veritas à Patre procedẽs; ideo *Pater omne judicium dedit Filio* (Ioan. 5.) non ſolùm ſecundùm divinitatem per æternam generationem; ſed etiam ſecundùm humanitatem, juxta illud Ioan. 5. *Poteſtatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis eſt.* id eſt, ſecundùm quòd homo eſt, ut ſcilicit in eâ carne judicet, in qua judicatus eſt.

Chriſtus per naturam humanam iudicabit.

Secundo, Congruebat Iudicium univerſale de hominibus ei committi, qui cum eis affinitatem habens compati poſſet, ne alioqui Dei judicium durius, judexque implacabilis aut ſuſpectus videri poſſet, ſi homo is nõ eſſet. Quam rationem indicat Apoſtolus Hebr. 4. *Non enim habemus Pontificem, qui non poſſit compati.*

Cur pater filio iudicium commiſerit?

Tertio, Decebat judicium de hominibus committi Regi, Domino, Capiti & Redemptori hominum: at Chriſtus eſt Rex & caput Eccleſiæ, omiumque hominum redemptionis jure Dominus. *In hoc enim mortuus eſt & reſurrexit, ut mortuorum & vivorum dominetur.* Rom. 14.

Pſal. 2.

Qvarto. Quoniam æquiſſimum eſt, ut qui ab hominibus iniquè judicatus eſt, & pro eorum ſalute paſſus, de iis viciſſim judicet. Iuxta illud Iob 36. *Cauſa tua quaſi impii judicata eſt: judicium, cauſamq; recipies.* Apoc. 3. *Ego vici, & ſedi in regno Patris mei.* Auguſtinus ſerm ult. *de Verbis Domini.*

Qvinto Conveniebat, ut judicandi judicẽ viderent; judicandi autem erant boni & mali: reſtabat ergo, ut in judicio forma ſervi bonis & malis oſtenderetur; forma verò Dei ſolis juſtis reſervaretur, Aug. ſer. 64. *de verb. Dom.*

Sexto. Veniet Chriſtus, ut hominum corpora reſuſcitet, ac cum animabus transferat in cælum, aut mittat in ignem æternũ: Congruit ergo, ut tunc Chriſtus in viſibili humana forma ſe omnibus exhibeat, ſententiáque ejus voce ſenſibili prolata exaudiri queat. Aug. tract. 23. in Ioan. Fulgentius *De fide ad Petrum* cap. 28.

Septimo. Id convenit ad bonorum ſolatium, quorum Patronus futurus eſt Iudex. Rom. 8. *Quis eſt qui cõdemnet? Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, qui & reſurrexit, & eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

Octavo. Conveniens erit, Hominem Chriſtum venire cum majeſtate magna & poteſtate, ad cõfuſionem impiorum, qui videbunt in nubibus cæli eum, quem priùs contempſerunt, cujus doctrinam & præcepta ſpreverunt. Ioan. 19. *Videbunt, in quem transfixerunt.* Zachariæ 12. Matth. 24. *Amodo videbitis filium hominis, ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli.* Marci 4. Danielis 7. *Ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat.*

Cap. CCLIV.

De Chriſti duplici Adventu.

In ſcripturis ſacris duo Chriſti adventus celebrantur: Prior humilis & manſuetus, quo *Verbum caro factum* apparuit, quem Patriarchæ, Prophetæ, univerſique Iudæi ſæpe à Deo repromiſſum exoptarunt, quia in hoc myſterio ſuæ liberationis ſpem defixerant. Iſaiæ 64. *Vtinam diſrumperes cælos, & deſcenderes!* Habacuk 2. *Exſpecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Pſal. 71: *Deſcendet ſicut pluvia in vellus.* Ioan. 8. *Abraham Pater veſter exultavit, ut videret diem meum.* Matth. 13. *Multi Prophetæ & juſti cupierunt videre, quæ vos videtis.*

Adventus Chriſti duplex: unus humilis, alter glorioſus.

Posterior Chriſti adventus, viſibilis & manifeſtus in mundi cõſummatione futurus eſt, cum multa gloria & majeſtate, ad judicandum omnes homines. De quo Act. 1. *Hic* Iesvs, *qui aſſumptus eſt à Deo, judex vivorum & mortuorum.* 2. Timoth. 4. *Teſtificor coram Deo, & Ieſu Chriſto, qui judicaturus eſt vivos & mortuos, &c.* Ad Titum 2. *Exſpectantes beatam ſpem & adventum gloriæ magni Dei* &c. Apoc. 22. *Venio citò. Veni Domine Ieſu.* Apoc. 21. *Ecce venio citò,* &c. Matth. 25. & 26. atque Marci 13. *Videbunt filium hominis, venientem in nubibus cæli* &c. Vocatur autm hic Chriſti adventus *Dies domini,* 1. Theſſalon. 5. *Dies illa,* Marci 13. *Dies revelationis juſti judicii Dei,* Rom. 2.

Pſal. 49. Marci 13. Lucæ 21. Zachariæ 14. Aug. ſerm. 220. de tempore. Adventus Chriſti viſibiles, duo.

Hos Chriſti duos adventus Iudæi non valentes diſcernere, Chriſtum humilem

milem & abiectum, in ſua venientem non receperunt, (Ioan. 1.) ſed reprobarunt atque crucifixerunt: in quem verò Gentes crediderunt, & ſecundò ad Iudicium exercendum cum majeſtate venturum credunt. Iuxta illud Gen. 49. *Et ipſe erit exſpectatio gentium*; ſcilicet ad judicium, ſicut antea Iudæorum fuerat exſpectatio, quantum ad priorem adventum in carnem. Matth. 11. *Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus?*

At prænunciato duplici ejus adventu; *uno*, qui exercitio & exemplo hominis fungeretur; *altero*, qui Deum fateretur, non intelligendo primum, qui in Paſſione occultus præceſſit, unum tantùm Chriſti adventum Iudæi credunt, *qui erit in poteſtate manifeſtus*; ut habet Cyprianus lib. *De vanitate Idolorum*; & Lactantius lib. 4. cap. 16.

Primus Chriſti adventus à 2. diſtinguendus.

Verum ſcriptura tam Veteris quàm novi Teſtamenti, hos Chriſti duos adventus, diverſos eſſe tradit: *unum* vocans, Primum; *alterum*, Secundum: unum in humilitate, alterum in majeſtate. Ac utrumque Chriſti adventum noviſſimo tempore futurum ait Scriptura, quia totum Gratiæ tempus (quod à primo Chriſti adventu protenditur uſque ad ſecundum) reſpectu æternitatis ſit veluti dies unus. 2. Petri 3: vel quia eſt vltimus ſtatus viatorum, in quo data eſt lex Dei, cui non ſuccedet altera, ſed tãtùm ſtatus æternitatis. Vnde à Ioan. 1. epiſt. c. 2. vocatur *hora noviſſima*. In cujus ſcilicet initio fuit primus Chriſti advẽtus, & in ejus fine ſecundus erit. Prior adventus factus eſt per ſubſtantialem mutationem, ſcilicet per Verbi Incarnationem, & humanam Chriſti conceptionem & generationem: ſecundus verò fiet per localem motionem. Veniet enim ſicuti abivit, Act. 1.

Cap. CCLV.

Quò Chriſtus venturus ſit?

Cum fide teneamus, Chriſtum ad certum terræ locum venturum, in quo congregabuntur omnes judicandi: ſupereſt explicemus, in qua terræ parte hoc judicium futurum ſit?

Chriſtus veniet ad vallem Ioſaphat.

Ex cap. 3. Ioëlis communi Patrum opinione locus Iudicii futurus putatur in valle Ioſaphat, quæ ſita eſt inter montẽ Oliveti & Caluariæ, per quam tranſit torrẽs Cedrõ, ſupra quam vallem Chriſtus in aëre velut in Throno conſpicuus, omnibus apparebit, tam juſtis, qui ad eum in aëra rapientur; quàm impiis, qui in terra relinquẽtur. Vnde ſatis colligimus, Chriſtum non uſq; ad terram deſcenſurum, ſed in nubibus cæli corporaliter & ſenſibiliter appariturum; ut Matth. 24. Lucæ 21. Marci 13. Act. 1. prioris ad Theſſ. 4. & Danielis 7. continetur. & Hilar. in 25. c. Matth. notat.

Chriſtus in nubibus cæli corporaliter apparebit.

Convenientiſſimum autem eſt, ut ubi Dominus ignominia fuit affectus, ibi quoq; glorioſus appareat, ſuámq; majeſtatem oſtendat. Ne quis verò loci anguſtiam corporibus impiorum non ſufficere dicat, ſciendũ, ſupra vallem Ioſaphat judicem in aëre ſeſſurum; impios verò in ipſa valle ac circumvicinis locis fore, & quidem ſitu etiam à ſiniſtris Chriſti, juſtos autem à dextris. quanquam rectè per ſiniſtrã & dextram etiam intelligatur locus felicitatis & infelicitatis, honoris & abiectionis, beatitudinis & miſeriæ.

Impii in Iudicio etiam ſitu à ſiniſtris Chriſti iudicis erunt.

Cap. CCLVI.

Quando Chriſtus venturus ſit?

Ex ſcripturis certum eſt, ſecundum Criſti adventum ad Iudiciũ exercendum, in extremo tempore durationis mundi futurũ. Vnde quæſtio de tempore Iudicii, & Adventus Chriſti, cõjuncta eſt cum quæſtione de conſummatione & occaſu mundi: qui non, quoad ſubſtantiam elementorũ & corporum cæleſtium finietur, ſed quoad officium generationis & corruptionis hominum, rerumq; illi uſui ſubſervientium.

De tempore Iudicii & adventus Chriſti. Matth. 25.

Mundus conſummabitur, quoad officia generationis & corruptionis.

Quando autem, quoad iſta mortali vitæ neceſſaria officia periturus ſit mundus, naturali ratione inveſtigari nequit: quia ſicut creatio, ita & mundi conſervatio, ex libera Dei voluntate dependet. Durationis autem mundi primaria cauſa eſt, ut impleatur prædeſtinatorum numerus, qui quoad primam prædefinitionem & electionem, ſimiliter quoque à ſola Dei libera voluntate pendet, quæ proinde inveſtigari ratione nequit: unde non poteſt numerus ille prędeſtinatorum ſciri, niſi Deus revelet. Ac facta illius numeri revelatione, nondum conſtabit, quando numerus ille ſit complẽtus, niſi etiam hocipſum Deus manifeſtet. At ex ſcripturis clarũ eſt, Deum noluiſſe hominibus, imò ne quidẽ angelis diem illam notam facere. Mar. 13. *Dic nobis quãdo iſta fient? Reſpondit Apoſtolis Dominus: De die illo vel horâ nemo ſcit.* & Matth. 24. addit: *neq; angeli cælorũ,*

Sicut creatio ita & conſervatio mundi ex ſola Dei libera voluntate pendet.

Numerus prædeſtinatorum ſola Dei revelatione ſciri poteſt.

niſi ſolus Pater, Act. 1. *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* 1. Theſſalon. 5. *De temporibus autem & momentis non indigetis, ut ſcribamus vobis. Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet.* 2. Theſſ. 2. *Non citò moveamini &c.* Eôdem pertinent verba Christi apud Lucam cap. 17. & 21. Et Zachariæ 14. vocatur *Dies nota Deo*, quia ſoli ei cognita eſt. Ex quibus ſequitur, tam incertum eſſe tempus conſummationis mundi, adventuſq; Chriſti ad Iudicium, quàm unicuique incertus eſt mortis ſuæ dies: ac proinde non eſſe curioſè de noviſſimo judicii die perquirendum.

Tam incerta eſt dies Iudicii, quàm mortis cuiuſque.

Aug. lib. 10. de civit 53.

VTRVM autem Chriſti Anima iſtum diem noverit, ambigi poſſet. Nos indubitatū eſſe dicimus, Animam Chriſti diem illam cognoſcere, non quidem naturali ſcientiâ; ſed beatâ & infuſâ.

Anima Chriſti ſciētia infuſa diem Iudicii novit.

AB Angelis verò, aliiſque Beatis, probabilius eſt nō cognoſci, quia Deus eis non revelet, cùm ſit liberum ſpeculum exhibens in Verbo, quæ ſibi placēt. Quare non ſolùm latet nos dies, hora, vel annus; ſed etiam, poſt quem annorum numerū futurum ſit Iudicium. Vnde incertam illorum opinionem eſſe conſequitur, qui Mundum ſex millibus annorum duraturum, & in fine illorum Iudicium, & Chriſti Adventum futurum aſſeruerunt. Cujus opinionis fuit Lactantius lib. 7. *D. Inſtit.* cap. 14. & 25. & Iuſtinus q. 71. *ad gentes*. Iren. lib. 5. *Cont. hæreſes* cap. 28. Hilar. can. 17. in Matth. Hieronymus epiſt. 139. *ad Cyprianum Presbyterum.* & in cap. 4. Micheæ. Aug. lib. 20. *De civit.* cap. 7. eandem opinionem recenſens, non judicat improbabilem. Galatinus lib. 4. c. 20. Hebræos Rabinos idem ſenſiſſe refert. Cōjectura verò, qua iſti utuntur, eſt, quia ſex diebus creatus eſt Mundus, & in ſabbato requies fuit. *Sed apud Deum mille anni, ſicut dies una:* ergo durabit Mundus ſex millibus annorum, & poſtea quies ſtabilis æternitatis erit. Addúntq; Hebræi, teſte Gal. lib. 1. & Genebrardo, initio Chronograph. duo millia annorū ante Legem, duo millia Legis, & duo millia temporis Meſſiæ futura. Chriſtus enim natus eſt ſecundùm Hebraicam veritatem, circa quater milleſimum annum à creatione Mundi: nunc ergo agitur ānus quinquies milleſimus ſexcēteſimus creationis Mundi; ſuperſunt ergo quadringenti anni, in quibus facilè cōpleri poſſunt univerſa, quæ in ſcripturis prædicta ſunt fore ante diem judicii, ut finito ſexto milleſimo annorum numero, mundi finis adveniat. Quanquam vero hæc opinio incertis tantum conjecturis nitatur, ideóque prorſus incerta ſit: attamen falſitatis convinci nequit, ſed ipſe rerum eventus demonſtrabit, utrùm verè an falſò iſtud fuerit aſſertum. Opinio autem eorum, qui ſequuti LXX. Interpretes, arbitrati ſunt, Chriſtum natum fuiſſe, currente iam ſexto millenario à Creatione Mundi; ex ipſo rerum eventu falſa fuiſſe deprehenditur. Nam Lactantius ſua ætate tantùm ſupereſſe ducentos uſque ad ſecundum Chriſti adventum annos dixit. Cyprianus in præfat lib. *De exhort. Mart: Sex mille anni iam plenè complentur, ex quo hominem Diabolus impugnat.* Ambroſius lib. 7. in Lucam, *ſex millia annorum completa* ſcribit.

Angeli diem Iudicii neſciunt.

Tempus iudicii incertum.

lib. 4. Eſdra. cap 5. 11. & 14.

An poſt ſex millia annorum venturus ſit Chriſtus, incertum eſt.

Aug. lib. 20. de civit. c. 7.

Probabilis opinio eſt, quòd expleto ſexto annorum milleſimo, ſit futura mundi conſummatio.

Ferè omnes Veteres adventum Chriſti inſtare putaverunt.

ALII verò ex ſignis in Evangelio prædictis, conjecturam inſtantis Advētus ſecundi Chriſti poſſe ſumi arbitrati ſunt. Vnde propter huiuſmodi ſigna ferè ab initio naſcentis Eccleſiæ orta eſt ſuſpicio, quòd dies Domini inſtaret. Quā opinionem licet Apoſt. 2. Theſſalon. 2. evellere conatus fuerit; attamen ſemper fuēre, qui propinquum affirmarent Domini adventum, quamvis non tam proximum, quàm Theſſalonicenſes putabant. Hieron. lib. *De ſcript. Eccleſ.* refert, quendam Iudam nomine, circa ſua tempora futurum judicium aſſeruiſſe, quia magnitudo perſecutionum præſentem occaſum mundi comminaretur: quem licet ibi reprehendat, in epiſt. tamē 11. ad Ageruchiam in eandem penè deſcendit ſentētiam. Tertullianus lib. *De fugâ in perſecut.* cap. 11. *Antichriſto*, inquit, *jam inſtante.* Cyprianus *pro certo tenere* vult, *occaſum ſeculi, & Antichriſti tempora appropinquaſſe*, epiſt. 63. Baſilius epiſt. 71. *An noviſſima hora eſt; an hoc pacto initium ſumit defectio?* Chryſoſt. hom. 33. in Ioan. illa Pauli ad Philip. 4. verba: *Dominus propè eſt*, de ſecundi Adventus propinquitate exponit. Ambroſius Oratione de Satyro: *Raptus eſt, ne totius orbis excidium, ne mundi finem videret.* Gregor. lib. 4. epiſt. 72. & 38. & hom. 1. in Evang. Bernardus ſerm. 6. in Pſal. 90. ſic loquuntur, quaſi proximè Adventus Chriſti ſecundus inſtet.

SED longo rerum experimento conſtat, nulla hactenus notari potuiſſe propria & ſpecialia ſigna appropinquātis judicii. Nam eadē, quæ nunc ſunt, ante mille annos fuerūt: ex quo colligimus, ſigna hæc nō eſſe illa, de quib⁹ Chriſtus

Nulla hactenus propria ſigna Chriſti adventus notari potuerunt.

Digitized by Google

dixit: *cùm videritis hæc omnia, ſcitote, quia propè eſt in januis.* Aug. lib. 18. *De Civit.* cap. 53. & lib. 20. cap. 7.

Cap. CCLVII.

Vtrùm diem Iudicii ignorari utile ſit?

Diem mortis & iudicii expedit ignorare.

EX eo, quòd Chriſtus de tempore noviſſimo interrogatus illud revelare noluerit, colligimus expedire fidelibus, ut tempus ſecundi Adventus Chriſti ignorent. Nam licet omnibus ſtatutum ſit, mori; attamen diem, tempus & horam Dominus nos ignorare quoque voluit: primùm, ne homines pernicioſâ ſecuritate in vitia proruerent, pœnitentiam aſpernarentur, rectèque vivere, ac inſtituta à Domino ſalutifera Sacramenta in finem uſque vitæ ſuſcipere differrent. Secundò, vt quilibet quaſi mox ex hac vita migraturus, ſuam vitam inſtitueret, & humanæ ſocietatis officia quaſi ſemper victurus exſequeretur. Similiter autem Deus ſecundum Chriſti Adventum certum quidem, ſed illius tempus, diem & horam incertam eſſe voluit, ut fideles ſemper vigilarent, ſuiq; Domini adventum præſtolarentur. Quam rationem Dominus ipſe Marci 13. & Matth. 24. expreſſit: & ideo diem adventus ſui comparat cum tempore diluvii, & Sodomæ perditionis, Lucæ 17. Matth. 24. Apoſtolus 2. Theſſalon. 5. pari ratione ad vigilandum hortatur. Hinc Dominus variis propoſitis exemplis incertitudinem hanc Adventus ſui inculcat ſimilitudine *ſervi, exſpectantis Dominum ſuum*: item *patrisfamilias, vigilantis contra furem*: necnon *hominis peregre profecti*, ac *virginum exſpectantium ſponſum.* Matth. 24. inſinuat Dominus, propterea diem illum ignorari, vt miniſteriis huic mortali vitæ neceſſariis homines incumbant. *Quis enim plantaret, ſereret, ædificaret, aut propagationi Eccleſiaſticæ intenderet, ſi certum ſuæ mortis, ſeculique conſummationis diem præſciret?* ut monet Auguſtinus in Pſal. 36. cont. 1. & in Pſal. 144.

Ne concipiatur pernicioſa ſecuritas.

Vt ſemper vigilemus.

Vt miniſteriis huic vitæ neceſſariis incūbamus.

Dies & hora Chriſti adventus incerta.

Porro quemadmodum tempus Adventus Domini eſt incertum; ita etiam, qua die hebdomadis, & qua diei hora, nocturna vel diurna venturus ſit. Lactan. lib. 7. cap. 19. exiſtimat, Chriſtum venturum Dominica die, ac eâdem hora, qua reſurrexit, circa diluculum ſcilicet, hora matutina. Alii arbitrantur, Chriſtum circa medium noctis venturum, ex c. 17. Lucæ: *In illâ nocte duo erunt in lecto &c.* Et Matth. 25. *Media nocte clamor factus eſt.* In quem locum Hieronymus traditionem Iudæorum eſſe dicit, quòd Chriſtus media nocte veniet, ſicut venit Angelus, qui Ægyptiorum primogenita percuſſit. Et Caſſiodorus in illud Pſal. 118. *Mediâ nocte ſurgebam: Hoc,* inquit, *tempore primogenita Aegypti percuſſa ſunt, & Sponſus venit.* Sed hæc omnino incerta eſſe, convincit illud Marci 13: *Vigilate, quia neſcitis, quando Dominus veniat: ſerò, an mediâ nocte; an galli cantu, an manè. Quod autem vobis dico, omnibus dico:* Vigilate; *ne cùm repentè venerit, inveniat vos dormientes.*

An diluculo? An media nocte?

Talis quiſque iudicabitur, qualis moritur.

Sed quomodo ad omnes hoc pertinere poteſt, cùm Adventus Chriſti ſecundus in fine ſeculi tantùm futurus ſit? Respondeo, unumquemque de noviſſimo huius vitæ die ſollicitum eſſe debere, ne imparatum Dominus inveniat: quoniam talis in noviſſimo die judicabitur, qualis in morte fuerit. Tunc ergo unicuique advenit dies Domini, quando advenit dies illa, qua hinc talis exit, qualis in noviſſimo die judicabitur. Quare meritò Dominus omnes *vigilare* juſſit; & Apoſtoli noviſſimam horam inſtare dixerunt: quia *noviſſimus vnicuique dies eſt*, *mortis dies*, vt monet Auguſtinus ſer. 49. *De tempore.* & 16. *De verbis Domini.* & Epiſt. 80. Et Hieronymus atque Baſilius de cujuſque mortis die interpretantur illud Iſaiæ 13. *Vlulate, quia propè eſt dies Domini.* & illud Amos 5: *Væ deſiderantibus diem Domini.* & Ioëlis 2. *Venit dies Domini.* Abacuk 2. *Veniens veniet, & non tardabit.* Similiter Dominus, ne quis ea, quæ de ſuo adventu prædixerat, inania putaret (Matth 24) addit: *Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt*; confirmans, univerſa citò & certò evētura. Non enim ignorabat, futuros illuſores, qui dicerent: *Vbi eſt promiſſio, aut adventus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia ſic perſeverant ab initio creaturæ.* Quibus reſpondet Petrus 2. epiſt. c. 3. *Dominum non tardare promiſſionem ſuam, quoniam dies una ſit apud dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies unus*: ideoque ad illum diem unumquemq; ſe præparare debere; quia (ut ait Dominus Lucæ 12) *quâ horâ non putatis, Filius hominis veniet.*

Noviſſima dies cuique eſt mors.

Deus nō tardat promiſſionem ſuam.

Digitized by Google

Cap. CCLVIII.

De Signis adventus Chriſti.

Signa Chriſti adventus.

QVAMVIS definitum Adventus ſui tempus Apoſtolis revelare Dominus noluerit; attamen nonnulla eiuſdem adventus ſigna expreſſit, eaque triplicis generis. Quædam communia, ſignificantia futurum quandoque Domini adventum ad judicium: qualia fuere Diluvium, Sodomæ vicinarumque civitatum ſubverſio, Ægyptiorum in mari rubro interfectio, Iudæorum tranſmigratio, Templi Hieroſolymitani everſio, Iudæorum inter Gentes diſperſio, Evangelii per totum Orbem prædicatio, Gentium ad Chriſti fidem converſio, Hæreſeon ortus, bellorum multiplicatio, fames, peſtilentiæ, terræ motus, ſchiſmata in Eccleſia, fratrum odium, defectio à fide, veritate, bonis operibus, Sacramentorum contemptus, potiſſimùmque ſacrificii externi abolitio.

Signa quæ communia futuri Iudicij. Matth. 24. Marci 13. Lucæ 21. & 19.

Cyril. catech. 15.

Signa imminentis Iudicij.

SECVNDI generis ſigna non tantùm fore, ſed etiam imminere Chriſti advẽtum denunciant: cujuſmodi ſunt: Prædicatio Evangelii per omnes omnino gentes. Matth. 24. *Prædicabitur hoc Evãgelium regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet conſummatio.* In quem locum Hilarius, Cyrillus, catech. 15. Theodoretus in Comment. 2. Theſſal. 2. Damaſcenus lib. 4. ca. 27. Evangelium non fuiſſe ubique annunciatum, tempore Origenis, aſſerit ipſe hom. 28. in Matthæum; nec tempore Conſtantini, affirmat Ruffinus lib. 10. Hiſtoriar. cap. 9. neque tempore Auguſtini, ſcribit idem epiſtol. 80. Nec tempore Bernardi, fatetur ipſe libr. 3. *De conſideratione ad Eugenium*: imò nondum Anno MD. ex Novi Orbis converſione conſtat, in quo nulla exſtinctæ fidei Chriſtianæ veſtigia reperiuntur.

Evangelii per omnes gentes prædicatio.

Imperii Romani abolitio.

EIVSDEM generis ſignum eſt, Romani imperii abolitio: ut Apoſtolus ſignificat 2. Theſſalon. 2. *Niſi venerit diſceſſio*: quod de Romani imperii ſubverſione intelligit Tertullianus Lib. *De Reſurrect. carnis*, & in Apolog. cap. 32. Ambroſius & Chryſoſtomus in commentario; Lactantius lib. 7. cap. 15. Hieron. q. 11. ad Algaſiam. Cyril. catecheſi 15.

Antichriſti revelatio.

AD hoc ſignorum genus quoq; pertinet, Antichriſti revelatio, ut Apoſtolus 2. ad Theſſalon. 2. indicat. Daniel c. 7. & 12. Auguſtin. lib. 20. *De civit.* ca. 19. Similiter Henoch & Heliæ prædicatio. Malachiæ 4. *Ecce ego vobis mittã Heliam.* Eccleſiaſt. 44. *Tranſlatus eſt*, &c. Matth. 17. *Helias venturus eſt.* Apoc. 11. *dabo duobus teſtibus*, &c. Auguſtinus lib. 20. *De civit.* cap. 29. ait, communem eſſe fidelium ſenſum, quòd per Heliæ prædicationem futura ſit Iudæorum ad Chriſti fidem converſio, ante Chriſti Adventum ad judicium.

Henoch & Heliæ prædicatio.

Iudæorum converſio.

Cap. CCLIX.

De Antichriſto.

Antichriſti nomen quid ſignificet.

ANTICHRISTI nomen idem ſonat, quod adverſarius Chriſto: qua generali ſignificatione non ſolùm ad hæreticos, qui ſub Chriſti nomine ipſius doctrinæ contradicunt; & ad malos homines, qui moribus & vita Chriſto adverſantur; ſed etiam ad malignos ſpiritus extenditur, juxta illud Ioan: *Antichriſti multi facti ſunt*, Ambroſio teſte in 21. cap. Lucæ. Gregor. lib. 29. Moral. cap. 6. Rabano in lib. *De Antichriſto.* Quanquam verò in hac generali ſignificatione *Antichriſti* nomen plurimis communicetur; attamen certum aliquem particularem hominem futurum credimus, qui per antonomaſiam & nominis proprietatem, *Antichriſtus* ſit vocandus, qui cum Chriſto de ſede atque dignitate concertaturus ſit, volens Deus ipſe haberi: in quo omnes Prophetiæ de Antichriſti regno, & de perditionis filio ſint adimplendæ. Daniel 7. 8. 9. & 12. Ioan. 5. *Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.* Apoſtolus 2. Theſſalon. 2. *Homo peccati* (Apoc. 11. 13. 17. 18. & 20.) Item, *Tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus* IESVS *interficiet ſpiritu oris ſui.* Vbi voces illæ: *alius, illum, quem interficiet*, evidenter inſinuant, Antichriſtum fore verum & ſingularem hominem, non incarnatum dæmonem, neque hominem, a dæmone abſque humano ſemine formatum. ut docet lib. 4. *De fide* cap. 27. Damaſc. Itaque ſicut Chriſtus in veteri Lege promiſſus, ſingularis homo fuit, quanquam ſecundum quanda participationẽ gratiæ, aut ſacerdotalis vel regiæ unctionis, alii ſint Chriſti appellati: ita quidam eſt ſingularis homo, Chriſti hoſtis omnium acerrimus, quem *Antichriſtum* appellamus: qui ſecundum

Damaſcenus lib. 4. de fide ca. 27. Hiero. q. 11. ad Algaſiam. Aug tra. 3. in 1. can. Ioan.

Antichriſtus erit quidam ſingularis homo.

Sicut Chriſti nomen, ita & Antichriſti, nonnullis propter ſimilitudinem ac malitiæ participationem tribuitur.

Chriſti

Digitized by Google

Chriſti adventum proxime antecedet, quamvis propter participationem vel ſimilitudinem cum illo, alii etiam nomen Antichriſti ſortiantur. Quod expreſſè tradit Apoſtolus 2. Theſſal. 2. *Niſi venerit diſceſſio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis*: & infra: *Tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus* IESVS *interficiet ſpiritu oris ſui, cujus eſt adventus ſecundùm operationem Sathanæ in omni virtute.* Vbi evidenter ſermo eſt de ſingulari perſonâ. Et Apoc. 13. deſcribuntur actiones, mores, imò & proprium nomen Antichriſti, quod continebit numerum ſexcentorum ſexaginta ſex. Ac denique Apoſtolus veluti ſignum imminentis adventus Domini ad judicium, proponit Antichriſtum, eiúſque perſecutionem 2. Theſſalon. 2. At ſi Antichriſtus non eſſet certa quædam ſingularis perſona, nullum eſſet ſignum.

Nomen Antichriſti continet, 666.

De ortu & nativitate Antichriſti.

QVISNAM autem futurus ſit Antichriſtus, ubi, & ex quibus naſciturus, quo nomine appellandus, ubi regni ſedem collocaturus, & quo mortis genere interficiendus, nobis incertum eſt: quia de his non niſi obſcuriſſimè loquutus eſt Spiritus ſanctus. Quidam opinantur, ex Iudaico populo, de Tribu Dan naſciturum, ex cap. 49. Gen. Et Ierem. 8. *Fiat Dan coluber in via*, &c. *Ex Dan audivimus fremitum equorũ.* D. Hieronymus in 11. cap. Danielis, & Rabanus in 8. cap. Apoc. & lib. *de Antichriſto*, opinantur, in Babylonia ex Iudęorum populo naſciturum. Ambroſ. *De benedict. Patriarcharũ*, in 2. cap. 2. ad Theſſal. aſſerit, fore circumciſum. Addunt alii, quòd ſe Meſſiam & promiſſum Iudæis Chriſtum eſſe affirmabit, & pro tali à Iudæis recipietur. Iuxta illud Ioan. 5. *Si alius venerit in nomine ſuo, illum recipietis.* Cyrillus catecheſi 15. ſcribit, ſtudioſum fore Templi Hieroſolymitani, ut de ſemine Davidis deſcendere putetur. Sulpitius lib. 2. dialogi ſcribit, imperaturum omnibus, ut circumcidantur. Gregor. lib. 31. mor. cap. 10. & lib. 11. epiſt. 3. dicit, etiam Sabbati, aliarúmque Iudaicarum ceremoniarum cultorem fore. Sedulius in 2. cap. 2. ad Theſſalon. tradit, cum omnes Iudaicas ceremonias inſtauraturũ, ut Chriſti Evangelium ſolvat. Damaſcenus lib. 4. cap. 27. ex virgine corruptâ per fornicationem naſciturum affirmat. Quidam opinantur, ex virili ſemine, à dæmone incubo, mulieris utero injiciendo concipiendum eſſe: quod fieri poſſe docet Auguſtinus lib. 15. *De civit.* cap. 23. Ideoque fore Magum, veneficiis, incantationibus, maliſque artibus inſtructiſſimum aſſerit Cyril. catecheſi 15. Refert Auguſtinus lib. 20. *De civit.* ca. 19. quoſdam ſenſiſſe, Antichriſtum fore Neronem ſuſcitandum: ſed id tanquam vanum commentum refellit. Sulpitius lib. 2. Sacræ Hiſtoriæ illum errorem de Nerone inſinuat, qui tamen lib. 2. dialogi Neronem non fore Antichriſtum, cum eo tamen venturum, ſcribit. Sectarii noſtri temporis magno conſenſu docent, Antichriſtum propriè dictum, non eſſe hominem quempiam ſingularem, ſed Thronum aliquem, ſive regnum tyrannicum, vel ſedem apoſtaticam eorum, qui Eccleſiæ præſident: qualem ore maledico ſedem Apoſtolicam, Papæque regimen eſſe affirmant. Sed hoc putidum eſſe mendacium ex eo conſtat, quod ſcriptura luculenter doceat, Antichriſtum fore tyrannum aliquem, qui inſtante noviſſimo Chriſti adventu, regnaturus ſit Annis tribus cum medio tantùm, ut Nicolaus Sanderus *De Monarchiâ Eccleſiæ*, & Bellarminus lib. 3. *De Romano Pontifice* luculenter demonſtrant. Vnde vanam quoque ſuſpicionem eſſe colligimus eorum, qui Mahometem fuiſſe Antichriſtum arbitrati ſunt, ut refert Clictoneus in cõment. Damaſceni lib. 4. cap. 27. Nam ex cap. 2. & 7. Danielis evidenter colligitur, Antichriſti regnum fore poſtremum inter Monarchias hujus mundi, nec oriturum, niſi everſo prorſus Romano Imperio, & inter X. reges diviſo. Tunc demum Rex quiſpiam emerget, qui decem regna, in quæ Romanum Imperium diviſum fuerat, invadet, ſibique ſubjiciet: partim potentiæ, divitiis ac muneribus; partim vi & fraude. Cujus ſuprema poteſtas, & ſecura monarchia, non niſi tribus annis cum dimidio perdurabit, ut Apocal. 11. 12. & 13. traditur.

Beda & alii in 7. c. Apoc. dicunt, omitti tribum Dan, quando ſignantur electi, propter Antichriſtum ex ea naſciturum.

Iren. lib. 5. Hippolytus in oratione de conſummatione mundi.

Antichriſti mores.

Sectariorum opinio putidum eſt commentum.

Mahometus non fuit Antichriſtus.

Antichriſti monarchia erit poſtrema.

Daniel 7. & 12.

QVANTVM verò temporis in augenda ſtabiliendaque monarchia ſua impenſurus ſit, incertum eſt. Atqui hactenus durat nomen, & dignitas Romani imperii: neque ullum hactenus exſtitit imperium univerſale, quod alia regna ſubjugaverit, & tantùm tres annos cum dimidio duraverit, ut de Regno Antichriſti expreſſis verbis dicitur Apoc. 13. *Data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos.* & Apoc. 11. *Conculcabunt ſanctam civitatem menſibus quadraginta duobus.* Danielis 12. *Dies mille du-*

centi nonaginta. De Helia & Enoch verò Apoc 11. dicitur: *Prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta*, quia videlicet uno menſe tempus prædicationis eorum brevius erit Antichriſti regno. Accedit, quòd ſtatim poſt Antichriſti interitum, Chriſti ſecundus adventus futurus ſit; ut Apoſtolus 2. ad Theſſal. 2. docet, & Dominus Matth 24. & Daniel c. 7. Apoc. 11. Quidam ex c. 12. Danielis colligunt, inter mortem Antichriſti & adventum Chriſti ad judicium interceſſuros dies XLV. tantùm; quod improbabile eſt: ſic enim certò judicii dies præſciri poſſet, quod Chriſtus negat. Veriſimilius eſt, poſt XLV. dies ab occiſo Antichriſto pacatiora fore omnia, receptáque ſecuritate homines officiis præſenti vitæ neceſſariis operã daturos: & dum iam tuta eſſe omnia dixerint, tandem repentè ac ex inopinato venturum Iudicem, conſummationémque ſeculi. quod inſinuare Chriſtus videtur Matth 24. & Lucæ 17. *Sicut in diebus Noe &c.*

Apoc. 11.

Henoch & Helias uno menſe ante Antichriſtũ occidentur.

Alii ex cap. 39. Ezechielis opinantur, poſt deſtructionem Gog & Magog, ſeptem mẽſes vel etiam ſeptem annos futuros. Sed reſponderi poteſt, Ezechielé non agere ibi de Antichriſti morte, ſed de aliis eius miniſtris, qui ante ipſum interficiendi ſint. Præterea veteres patres docent, Antichriſtum origine & profeſſione Iudæum futurum, circumciſum, in Syria ſive Babylonia naſciturum, Templique Hieroſolymitani ſtudioſiſſimum, à Iudæis pro Meſſia recipiendum. Quæ omnia in nullo hactenus Monarcha locum obtinuiſſe certum eſt.

Antichriſtus origine & profeſſione Iudæus.

Cap. CCLX.

De moribus & Antichriſti doctrinâ.

Antichriſti qualitates.

Singularis Chriſti, Sanctorúmque hoſtis, ab initio ſuæ conceptionis ita permittetur à Deo licentiæ dæmonis, ut habiturus ſit temperamentum ad omne genus vitiorum propenſiſſimum: unde nuncupatur *homo peccati*; & per ilium dæmon omnem ſuam malitiam & potentiam exſequetur. Hinc, *adventus eius futurus eſt ſecundùm operationem Satanæ*: quia ab infantia tradetur poteſtati dæmonis, ut omnibus modis eum ad malum inducat, eius motus & actus in peſſima ſemper dirigat. ut Damaſc. lib. 4. c. 27. docet.

Hieron. in 16. c Iſa. 2. Theſſ. 2

Educatio Antichriſti.

Vbi autem educandus ſit, incertum eſt: inter tamen incredulos & obſtinatos ab initio pueritiæ iniquis moribus imbuendum, ac pravis artibus à maleficis & ariolis inſtruendum, & præſertim aſtutiâ dæmonis, ſcribit Cyril. Catecheſi 15. ubi ait, habiturum mentem homicidiariam, immiſericordem, præfractam, ſuperbam: quæ omnia ſatis ex Apoſtolo patent, qui variis epithetis hæc inſinuat, vocans *Hominem peccati, filium perditionis, illum iniquum, cujus eſt adventus ſecundùm operationem Satanæ, in omni ſeductione iniquitatis.* Danielis 8. *Conſurget rex impudens facie.* Danielis 7. *ſermones contra excelſum loquetur.* cap. 8: *Cor ſuum magnificabit.* cap. 11. *Elevabitur adverſus omnem Deum*: quod repetit Apoſtolus 2. Theſſ. 2. *Extolletur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus.* Ideo Gregor. (lib. 4. epiſt. 38) *regem ſuperbiæ* vocat. Aug. tract. 29. in Ioann. ait, per antonomaſiam deſcribi ex eo, quòd proprii nominis gloriam quærat. Danielis 11. *quòd erit in concupiſcentiâ fœminarum.* Denique quòd *omnia faciet juxta voluntatem ſuam*, crudeliſſimè perſequens & occidens ſanctos. Initio quidem ſimulatione, & hypocriſi ad Iudæos decipiendum, & regnũ tyrannicè occupandum utetur, ut perſuadeat eis, Chriſtum & Meſſiam promiſſum ſe eſſe; ideò ſe benignum & humanum illis exhibebit, ſpeciem bonitatis præ ſe ferens: & quia temporalia ſperãt, in eis elargiendis ſe liberalem oſtendet; adjunget ſimul nonnulla ſigna, per quæ ſuadebit, vt pro Meſſia recipiatur à Iudæis. Cùm autem rerum potitus fuerit, omnem ſuam perverſitatem depromet; eóque tanquam organo proprio ad omnem deceptionem & iniquitatem dæmon utetur. ut Irenæus lib. 5. cap. 29. proſequitur.

Antichriſtus à Iudæis ſuſcipietur.

Doctrina Antichriſti.

Primus autem eius conatus erit, Chriſtum ejúſque religionem prorſus è medio tollere, ſuadendo, ſe verum Meſſiam Iudæis promiſſum eſſe: ideo Chriſti Divinitatem & religionem negabit, bellum Eccleſiæ Chriſti inferet, ſanctos omnes ad negãdum Chriſtum compellet, univerſa Sacramenta, potiſſimumque *Iuge ſacrificium* abolere cõtendet: Chriſtum odio habebit, ejúſque nomen & religionem evertere conabi-

Daniel. 7. 11. & 12.

tur

Digitized by Google

tur: quo fine Moſaicas ceremonias in principio inſtaurabit, (vt habet Gregor. lib. 11. epiſt. 3.) magicáque impoſturâ editis quibuſdam portentis Iudæos decipiet: à quibus ſuſceptus perſuadebit, nullum alium eſſe Deum, præter ſeipſum. Vnde homines inducet, vt ſe tantùm venerentur, ac pro Deo recognoſcant, excellentiore ac potentiore omni illo, qui hactenus nominatus ſit Deus: unde omnia etiam idola auferet, (ut habet Iren. lib. 5. cap. 25. Cyril. catech. 15.) ut Iudæis facilius imponat. Occultè nihilominus atheus erit, nullúmq; præmium aut pœnâ in vita futura ſperabit, ac propterea ſolum dæmonem clanculum venerabitur, à quo fallendi artem addiſcet, divitias accipiet, ejuſque ope imperium cõſequetur: ideóque Maozim (quod præſidium vel auxilium ſignificat) vocabit, quia in eo ſpem ſuam omnem conſtituet. Publicè verò ſibi ſoli templa dicari, cultúmque offerri præcipiet; eáq; ſola curabit, quæ ſibi ad gloriam, vel voluptatem, aut imperium augendum vel conſervãdum conducere exiſtimabit. Id autem perſuaſione atque eloquentiâ, divitiarum elargitione, ſignis prodigiiſq; falſis, ſpecie quidem admirabilibus, præſtare tentabit: quibus poſtea terrores, minas, cruciatúſque adjunget. Et ſigna quidem per ſeipſum, alióſque ſibi cohærentes effecturum, Apoc. 19. traditur. Quod Chriſtus Mat. 24. indicavit, purali numero dicens: *Dabunt ſigna, & prodigia magna.* Ideoq; omniũ perſequutionum illa erit graviſſima, quia vis & dolus, violentia & fraudulentia, locum habebunt. Vis quidem in imperio; dolus autem in miraculis. Et hæc omnia Deus permittet in vindictam peccatorum tunc inundantium, præſertim ob fraternum odium, quod efficit ſchiſmata populorum; & ad probationem ſuorum electorum, qui nec violentia perſequutionum, nec fraudulentiâ blandientium vincentur.

Daniel. c. 11. Hierõ. in Danielem & q. 11. ad Algaſiam.

Aug. in Pſ. 5. Gregor. lib. 32. mor. c. 12. & lib. 33. c. 20. & 21.

POSTQVAM verò Antichriſtus dolo & fraudibus regnum, quod nullo hæreditario iure habet, occupaverit, regnum Aegypti, Lybiæ, Aethiopiæq; ſibi ſubjiciet, ac Metropolim imperii ſui Hieroſolymis collocabit, ut in Hieroſolymitano Templo à ſe inſtaurato ſedeat, & tanquam Deus adoretur: ubi Helias & Enoch ei ſua prædicatione reſiſtentes ab eo occidentur: qui tãdem in Iudæa in Oliveti monte, propè Hieroſolymam Chriſti virtute ſuccumbet.

Antichriſtus metropolim imperii Hieroſolymã conſtituet. Apoc. 11.

CAP. CCLXI.

De crudeliſsimâ perſequutione Antichriſti, filij perditionis.

PERSECVTIONEM Antichriſti futuram omnium, quas paſſa eſt Eccleſia, acerbiſſimam, Dominus noſter Matth. 24. prædixit. Et colligitur ex Daniele cap. 7. 8. 11. & 12. & Apocal. 20. ubi dicitur, quòd ſolvetur Satanas, qui antea ligatus fuerat; ut ſignificetur, tantò ſæviorem fore perſecutionem, quantò magis poteſt aliquis nocere ſolutus quàm ligatus. De quo vide Auguſtinum lib. 20. *De civit.* cap. 8. & 9. Præterea ſubditur, quòd perſequentium infinitus ſit futurus numerus, quodque *circumdabunt caſtra ſanctorum, & civitatem dilectam*; id eſt, univerſam Eccleſiam, ut exponit Auguſtinus libro 20. *De civit.* cap. 11. Qui verò per Gog & Magog intelligendi ſint, inquirit ibidem Auguſtinus & Hieronymus in 38. & 39. cap. Ezech. Inſuper atrocitas hujus perſecutionis in eo elucet, quòd bellum inferetur fidelibus; non præcipuè ob temporalia bona, ſed ut homines à fide orthodoxâ, veróque Dei cultu avertantur, *ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.* Cogent enim Antichriſti ſatellites, negare IESVM eſſe Chriſtum, aut Dei filium; omnéſque ritus ac ceremonias Chriſtianas deſerere, cultumque omnem divinum, qui à Chriſtianis Deo exhiberi ſolet (cuius ſuprema pars eſt Euchariſtiæ ſacrificium) interdicent; ac, Deo vero abnegato, ſoli Antichriſto, vel ejus Imagini cultum deferri præcipient. Eóque modo Antichriſtus per ſe vel per ſuam imaginem in omniũ Chriſtianorum templis ſedebit, ut adoretur, 2. Theſſalon. 2. Ac denique in profeſſionem hujus ſuperſtitioſi cultus, omnes cogentur in manibus aut frontibus publicè deferre characterem Antichriſti: hoc eſt, certum ſignum, quod ad ſigillandum ſuos cultores inſtituet: quemadmodum Chriſti ſignum eſt, † CRVX. Ita Lactantius libro 7. cap. 17.

Perſequutio Antichriſti.

Gog & Magog.

Apoc. 13. Antichriſtus ſacrificium Miſſæ abolere nitetur.

Apoc. 13.

Character Antichriſti.

POSTREMO ad ſuam doctrinam perſuadendam, utetur verborum eloquentiâ, ampliſſimis largitionibus, ſignis ac portentis, necnon exquiſitiſſimis

tor-

tormentis: nec uno loco, ſed per totum Orbem graſſabitur atrox perſecutio, ut Apoc. 13. & 20. indicatur; & notat Aug. lib. 20. *De civit.* cap. 9. Tunc enim conſpirabunt omnes pravi homines, hæretici, infideles, & ſchiſmatici, ut Antichriſto duce fideles perſequantur: non tamen militans Eccleſia tunc extinguetur, quoniam plures erunt illuſtres Martyres, qui cum ſoluto dæmone pugnabunt & vincent, conſtanter uſque ad mortem retinentes fidem ac propugnantes. Multi quoque in montibus, ſilvis, locíſque abditis confeſſores perſeverabunt, qui poſt Antichriſti mortem ſuperſtites erunt, apud quos non deficiet uſus Sacramentorum, nec oblatio Euchariſtici Sacrificii; ut notat Auguſtinus libro 20. *De Civit.* cap. 11. & Dominus. Matth. 16. *portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* & Matth. 24. *Propter electos breviabuntur dies illi.* Apoc. 13. *Adoraverunt beſtiam omnes, qui inhabitant terram, quorum non ſunt nomina ſcripta in libro vitæ.* Admodum verò multos à fide illo tempore receſſuros, ſignificat Daniel 7. *Ecce cornu illud faciebat bellum adverſus ſanctos, & prævalebat eis.* Apoc. 13. *Eſt datum illi facere bellum cum ſanctis, & vincere eos.* Matth. 24: *ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, electi.* Et Lucæ 18. *Cùm venerit Filius hominis, putáſne, inveniet fidem in terrâ?* & 2. Theſſal. 2. *Niſi venerit diſceſſio primùm*, ſive Apoſtaſia, id eſt, defectio à Chriſto; ut Græci & Aug. lib. 20. *De civit.* cap. 19. intelligunt. Lactant. lib. 7. cap. 16. Plerique Latini quidem de defectione Romani Imperii interpretantur; ſed Apoſtolus per antonomaſiam, Gentium univerſalem à Chriſti fide quaſi defectionem inſinuare videtur: de qua etiam loquitur ad Rom. cap. 11. *Cæcitas ex parte contigit in Iſraël, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſraël ſalvus fieret.*

Daniel. 7. Apoc. 13.

Omnes mali Antichriſto ſe iungent ad perſequẽdum eccleſiam.

Eccleſia tempore Antichriſti non deficiet.

Lactan. lib. 7. cap. 16.

Matth. 24.

Postquam verò Antichriſtus tribus annis cum medio fideles pro arbitrio perſecutus fuerit, tunc Chriſti virtute ac imperio interficietur cum ſuis coadjutoribus fautoribúſq; præcipuis, juxta illud Apoc. 20: *Deſcendit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos.* Et Ezechielis 38. *Gladius uniuſcujuſque in fratrem ſuum dirigetur; & judicabo ſuper eum peſte, & ſanguine, & igne vehementi, & lapidibus immenſis.* Et 2. Theſſal. 2. *Quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventus ſui*; id eſt mandato ſuo, ſplendore adventum ipſius præſagiente: aut fortè juſſu Chriſti Michaël Antichriſtum cum præcipuis tyrannis perimet, ut ſentit Beatus Thomas in 2. Theſſalon. 2.

Cap. CCLXII.

De Antichriſti nomine.

De nomine Antichriſti.

EX cap. 13. Apoc. certum eſt, in proprio Antichriſti nomine reperiendum numerum 666. Sed quoniam plurima ſunt huiuſmodi nomina, prorſus incertum eſt, quodnam nomen ænigmaticè ibi prænunciatum ſit. Ea ſiquidem vaticiniorum natura eſt, ut antequam impleantur, obſcura; poſtea verò quàm impleta fuerint, clariſſima fiant: ut notat Iren. lib. 4. cap. 43. id quod experientia etiam conſtat. Nam Sibylla lib. 1. *Carminum* nomen Salvatoris complexurum dixerat 888: attamen nemo IESVM vocandum ſcivit, donec Angelus nomen annuncians dixit: *Vocabis nomen ejus*, IESVM.

Nomen Antichriſti nunc incertum.

SEDEM Imperii ſeu Monarchiæ ſuæ, Antichriſtus in Aſia, Ieroſolymæ conſtituet, ubi tanquam Rex Iudæorum regnabit: quæ ſpiritualiter vocatur *Sodoma & Aegyptus*, Iſa 1. Apoc. 11. ubi Henoch & Heliam ſibi adverſantes interficiet, ac in Templo Hieroſolymitano utcunque refecto ſedebit, ut ibi tãquam ſolus fortis & potens Deus adoretur. Quod Danielis 11. ſignificatur, dum glorificaturũ Maozim Deum ſcribitur; id eſt, ſeipſum veluti Deum fortẽ adorari volet, jubẽdo ſibi exſtrui templa, auro, argento, lapidibúſq; precioſis exornata. Sic Theodoretus. quod idipſum etiam Apoſtolus indicat 2. Theſſal. 2. *Ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam verum Deum*, cui ſoli adoratio latriæ tribuenda ſit. Iren. lib. 5. Cyril. catech. 15. Chryſoſt. Ambroſius & alii interpretes Apoſtoli 2. Theſſalon. 2. Hippolytus *De conſum. mundi: Deum verum Vnum & Trinum contemnet, omniáq; idola gentium rejiciet; ſe verò ſolum eſſe adorandum, ſuámque imaginem, affirmabit: quam & in Templo Ieroſolymitano, atque Chriſtianorum Eccleſiis erigi curabit.*

De imperii Antichriſti ſede.

Apoc. 11.

Cap.

Digitized by Google

CAP. CCLXIII.

De Henoch & Heliâ, & de Converſione Iudæorum.

Henoch & Helias venturi.

TEMPORE Antichriſti redituros Henoch & Heliam, ut ſe illi opponant, electóſque in atrociſſima illius perſecutione roborent, ac Iudæos ad pœnitentiam & converſionem ad Chriſtum ante horribile Dei judicium invitent, *in ſermonibus & cordibus fidelium ſemper fuit celeberrimum*, ait Auguſtinus lib. 20. *De civit.* cap. 29. Cujus rei clarum exſtat teſtimonium Eccleſi. 44: *Henoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in paradiſum, ut det gentibus pœnitentiam.* De Helia verò Malachiæ 4. *Ecce ego mittam vobis Heliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & convertet corda patrum ad filios, & corda filiorum ad patres eorum.* Eccleſiaſtici 48. *Qui receptus es in turbine ignis, in turbine equorum igneorum, qui inſcriptus es in judiciis temporum, lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filios, & reſtituere tribus Iacob.* Matth. 17. *Helias veniet, & reſtituet omnia.* Apoc. 11. *Dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta.* Occidentur quippe XXX. diebus ante mortem Antichriſti, ut eſt Danielis 12. Apocalypſis 11. & 13.

Occidendi 30. diebus ante mortem Antichriſti.

Quòd autem ſcriptura de propriis illorum perſonis, nec ſolùm de aliis per eos præfiguratis loquatur, ex Malachia & Eccleſiaſtico palam eſt, ubi circumſtantiæ adduntur his Perſonis propriæ; & ad laudem harum determinatarum perſonarum dicitur, quòd *Henoch ſit tranſlatus, Helias* verò *in curru equorum igneorum raptus.* Quod idem communi ſenſu omnes Veteres tradunt. Hilarius & Hieronymus in 17. c. Matth. Auguſtinus libro 20. De civit. cap. 29. tract. 4. in Ioannem & alibi ſæpe. Chryſoſt. in 2. Theſſalon. 2. & Matth. 17. Beda in cap. 11. Apoc. Damaſcenus lib. 4. cap. 20. Et Apoc. 11. occidendi ab Antichriſto dicuntur, ac inſepulti aliquamdiu futuri, tandem verò reſurrecturi, atque in cælum aſcenſuri.

De converſione Iudæorum.

Quòd autem per Henoch & Heliæ prædicationem Iudæi ad Chriſti fidem ſint tandem reducendi, Malachias cap. 4. Eccleſiaſticus cap. 48. & Dominus Matth. 17. affirmat, de Helia dicens; *Reſtituet omnia*: quia Iudæos adducet ad credendũ in Ieſum Chriſtum, in quem Prophetæ & Patriarchæ olim crediderunt. Quod myſterium vaticinatus eſt Iſaias cap. 59. juxta Auguſtinum lib. 20. *De civit.* cap. 29. & Apoſtolus Rom. 11. *Ex parte cæcitas contigit in Iſraël, donec plenitudo gentiũ intraret, & ſic omnis Iſraël ſalvus fieret*: juxta illud Iſaiæ: *Veniet ex Syon, qui eripiat & avertat captivitatem à Iacob.* Et 2. Paralipom. 15. *Tranſibunt multi dies &c.* Et Oſeæ 3. *Dies multos ſedebunt filii Iſraël ſine rege &c. Et poſt hæc revertentur filii Iſraël ad Deum ſuum, & requirent David regem ſuum.* Hanc perſuaſionem eſſe celeberrimam in cordibus fidelium, teſtatur Auguſtinus lib. 20. *De civit.* cap. 29. Bernardus epiſt. 322. 323. & lib. 2. de Conſideratione.

QVANDO autem futura ſit publica hæc Iudæorum converſio; Num priuſquam interficiantur Henoch & Helias ab Antichriſto; an poſtquam illos reſuſcitatos videntes, ſe ab Antichriſto deceptos fuiſſe animadvertent; incertum eſt. Poſtea tamen convertendos, probabilius arbitror, & fideles receptâ ſecuritate officiis vitæ præſentis operam daturos, donec ex inopinato dies judicii ſuperveniat, quemadmodum in diebus Noë aqua; ut docere videtur Chriſtus Matth. 24. Lucæ 17.

CAP. CCLXIV.

De tertii generis ſignis.

Signa Chriſti adventum immediatè præcedentia.

TERTII generis ſigna Chriſti Adventum proximè indicantia Matth. 24. & Lucæ 21. deſcribuntur: *Erunt ſigna in Sole, Lunâ & Stellis. Sol enim obtenebrabitur, Luna & ſidera obſcurabũtur.* Ioëlis 2. Apoc. 8. Si enim Sol Chriſto patiente defecit; quantò magis Gloriæ advenientis cedet? Mare inſuper tunc inſolitis fluctibus reſonabit, univerſaque elementa, & virtutes cælorum commovebuntur. Quæ quidem inſolita prodigia iram Iudicis adventantis portendent. Quemadmodum enim Legem daturus in monte Sina cum tempeſtate illum præcedente deſcendit: ita manifeſtè venturus ad judicium, non ſilebit. Pſal. 49. *Ignis in conſpectu ejus exardeſcet, & in circuitu ejus tempeſtas valida.* Equidem S. Petro teſte, *adveniet dies Domini ſicut fur, in quo cæli magno impetu tranſibunt; elementa verò ca-* 2. Petri 3.

lore

Digitized by Google

lore ſolventur; terra autem,& quæ in eâ ſunt opera, exurentur. Quam cæli, terræ, & maris commotionem prædixit Aggæus cap. 2. *Adhuc unum modicum,& ego commovebo cælum & terram, & mare, & aridam.* Quem locum Apoſtolus Hebræ. 12. de ſecundo Chriſti adventu interpretatur. Eòdem pertinet illud Pſal. 74. *Liquefacta eſt terra, & omnes qui habitant in eâ.* Ioëlis 3. *Sol & luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum, & movebuntur cæli & terra.* Et apud eundem Prophetam cap. 2: *Sol convertetur in tenebras, & luna in ſanguinem.* Cui Ioannes in Apocalypſi conſonat cap. 6. *Ecce terræ motus magnus factus eſt, & Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus, & Luna tota facta eſt ſicut liber involutus, & omnis mons, & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt, & Reges terræ & Principes, & tribuni & divites, & fortes, & omnis ſervus & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis, & petris montium. Et dicunt montibus, & petris: cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab irâ Agni, quoniam venit dies magnus iræ ipſorũ. Et quis poterit ſtare?* Tunc enim formidabiles quondam Tyranni nudo pectore palpitabunt, & ob potentiſſimi judicis præſentiam miſerè trepidabunt.

Apoc. 6.

TVNC quoque apparebit ſignum Filii hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientẽ in nubibus cæli, cum virtute multa & majeſtate. Math. 24. Zachariæ 12. Apoc. 1. Danielis 7.

Crucis apparitio.

APPAREBIT verò ſignum Filii hominis, id eſt, figura ſeu Imago Crucis in nubibus cæli, ad confuſionem impiorum, & ad conſolationem juſtorũ ſicut olim ſæpius apparuit Conſtantino & aliis, teſte Cyrillo Hieroſolymitano. Nubes autem Chriſti advenientis claritatem & ſplendorem ut cerni poſſit, obtegent, eique loco ſedis aut vehiculi ſervient. Vnde in ſcripturis frequentes in nube Dei apparitiones exhibitas fuiſſe legimus. Exo. 20. 3. Reg. 8. Matth. 17.

Matth. 24. Cyril. Catech. 13. & 15.

DESCENDET autem *Dominus in juſſu, & in voce Archangeli, & in tubâ & voce magnâ.* (1. Theſſalon 4.) Quæ vox Archangeli, juſſu Chriſti corporaliter formata, tam erit efficax, ut ejus potentiâ omnes mortui in ictu oculi reſurgant, de quâ Ioan. 5. & Matth. 25. *Ecce ſponſus venit, exite obviam ei.* Hieron tomo 4. in *Regul. Monachorum* cap. 30. *Semper tuba terribilis veſtris perſtrepet auribus: Surgite mortui, & venite ad judicium.* Aug. epiſt. 120. cap. 34. per tubam intelligit evidens aliquod ſignum.

Ioan. 5.

Vox Chriſti advenientis erit: Surgite mortui. Exodi 20.

HVIVS tubæ figura præceſſit in ſonitu tubarum in monte Sinai, dum Legem Moyſi daturus Deus in ſpecie ignis deſcendit: & clangore buccinæ tubarùmque Iſraëliticus populus convocari ſolet. Numeror. 10.

Tuba quid?

QVOD autem in terribili illo Dei deſcenſu in montem Sinai, typus præceſſerit noviſſimi adventus Chriſti ad judicium exercendum, inſinuatur Pſal. 49. *Deus noſter manifeſtè veniet, & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tempeſtas valida.* Et Pſal. 96. *Ignis ante ipſum præcedet.* Ioëlis. 2. *Ante faciem ejus ignis vorans.* Vbi disertè Propheta docet, ignẽ poſtremæ conflagrationis mundi, præceſſurum eſſe judicium extremum; licet Auguſtinus opinatus ſit, ſubſequuturum, libro 20. *De civit.* cap. 16. Et in Pſal. 96. Quo igne, D. Petrus (2. Epiſto. cap. 2.) tradit, inferiora hæc elementa, hominum generationi ac nutritioni accommodata renovanda, non quidem ſubſtantiâ, ſed qualitate; ut proſequitur Auguſtinus libro 20. *De civit.* cap. 16. Et in Pſal. 96. Hieronymus in 5. cap. Matth. tractans illud: *Cælum & terra tranſibunt.* De Igne illo loquitur Iſaias cap. 66. *Ecce Dominus in igne veniet.* Malach. 4. *Ecce dies veniet ſuccẽſa.* Deut. 32. *Ignis incenſus eſt in furore meo, & ardebit uſq; ad inferni noviſſima.* De quibus advẽtantis Chriſti ſignis Dominus Matth. 24. loquens: *Cùm videritis*, ait, *hæc omnia, ſcitote, quia propè eſt in januis.* Et Lucæ 21: *His autem fieri incipientibus, ſuſpicite, & levate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra*; id eſt, plena liberatio ab omni malo culpæ & miſeriæ.

Ignis conflagrationis præcedet iudicium.

Igne purgabuntur elementa.

CAP. CCLXV.

Iudicare vivos & mortuos.

CAVSA noviſſimi Adventus Chriſti his verbis exprimitur: *Venturus eſt*, ut judicium in omnes omnino homines exerceat, ſive nunc vivant, ſive mortui ſint, ſive adhuc futuri. Quæ doctrina judicii extremi ad Chriſtianæ fidei pertinet fundamentum, ut ad Hebræorum 6. Apoſtolus aſſerit. Ideoq; in ſcripturis frequenter inculcatur. Actorum 10. *Hic conſtitutus eſt à Deo judex vivorũ & mortuorum.* 2. Tim. 4. *Iudicaturus eſt vivos & mortuos.* 2. Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſq; propria corporis, prout geſſit.* Pſal. 97. *Iudicabit orbem terrarum in juſtitia, & populos in æquitate.* Pſal. 49. *Deus manifeſtè veniet.*

Cur ſit adventurus Dominus?

Quibus

Duplex eſt Dei iudicii: occultum & manifeſtum.

Quibus verbis Vates Regius inſinuat, duplex eſſe Dei judicium: *unum*, occultum; *alterum*, manifeſtũ. Tempus occulti judicii nunc agitur. Nihil enim in terris abſque Dei judicio geritur. Nam ad occulta Dei judicia pertinet, tam miſericordia quæ impẽditur indigno, quàm pœna, qua unuſquiſque hominum nũc exercetur ad purgationem, aut admonetur ad converſionem; aut, ſi contempſerit vocationem & diſciplinam Dei, excæcatur ad damnationem. Iudicium autem manifeſtum eſt, quod noviſſimo die in vivos & mortuos fiet: Auguſt. lib. 20. de Civit. cap. 1. & 2. In Pſal. 9. initio. Enchir. cap. 55.

Quid iudicare?

IVDICARE communi quadam acceptione ſignificat *æſtimare*, *decernere*, *ſtatuere*. unde *Iudicium eſt diſcretio boni & mali, veri & falſi*: ut Roman. 14. *Hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri*: id eſt, decernite, ſtatuite. Act. 4. Petrus: *Si juſtum eſt, vos potiùs audire quàm Deum, judicate*: id eſt, decernite. Qua ſignificatione ad Dei iudicia pertinere dicuntur, quæcumque à Deo ſunt decreta, ſtatuta, vel ordinata, tãquam iuſta; ſive martyria, ſive flagella, ſive punitiones, ſive modi, quibus electos ſalvat, ſive rationes eorum, quę operatur, quæ nobis maxima ex parte inſcrutabiles ſunt, ac proinde & iudicia Dei.

Iudicare ſignificat etiã condemnare.

IVDICARE non rarò & in ſcripturis pro *condemnare* ponitur. Ioan. 3. *Non miſit Deus filium ſuum in mundum, ut judicet mundum*, id eſt, condemnet, 1. Cor. 11. *Iudicium ſibi manducat & bibit. Vt non ad judicium conveniatis.* Et: *Si nos ipſos dijudicaremus, non utique judicaremur.* Matth. 7: *Nolite judicare, & non judicabimini.*

Iudicare, ius dicere, ſententiam ferre.

POSTREMO, iudicare ſignificat ius dicere, ſententiam ex authoritate ferre, ſeu decernere quid iuſtum & æquum; an reus ſit abſolvendus, vel condemnãdus, præmio aut ſupplicio dignus. Hoc modo *judicandi* vocabulo ſumpto, credimus Chriſtum authoritate ſibi à Deo datâ, omnes homines iudicaturum. Iuxta illud Apocal. 21. *Ecce venio, & merces mea mecum eſt, reddere unicuique ſecundùm opera ejus.* In illo enim generali iudicio Chriſtus per ſententiam definiet, quid iuſtũ ſit unicuique ſecundùm anteactæ vitæ geſta retribui, ſive præmium ſive ſupplicium. Ideo dies illa, *retributionis dies* vocatur: non quia Deus alio tempore non retribuat & iudicet; ſed quoniam illa dies conſtituta ſit, ut in ea palàm & manifeſtè omnibus fiat retributio ſecundùm opera cuiuſq;. Hinc Apoſtolus ad Ro. 2.

Pſalm. 49.

Revelatio iuſti iudicii.

diem revelationis juſti iudicii Dei, vocat. Et 1. Cor. 4. *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit occulta cordium.* Tunc enim omnium Dei iudiciorum æquitas, (quæ huius vitę tempore latet) manifeſtabitur.

Aug. lib. 20. de civit. cap. 1. & 2.

SED hîc quæri poteſt, utrùm poſt cuiuſq; mortem particulare iudicium detur, an verò uſque ad noviſſimum diem iudiciũ differatur? RESPONDEO, certa fide credendum eſſe, ſtatim poſt uniuſcuiuſq; mortẽ particulari iudicio definiri de ſtatu animę, illiúſque prẹmio aut ſupplicio, iuxta illud Apoſtoli ad Hebr. 9. *Statutum ſemel eſt hominibus, mori*, &c. Eccleſ. 11. *Facile eſt coram Deo in die obitus retribuere unicuique ſecundùm vias ſuas.* Lucæ 16. Epulo mox *ſepultus fuit in inferno*; *Lazarus autem delatus eſt in ſinum Abrahæ.* Similiter Lucæ 23. dictum fuit Latroni: *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Cyprianus ſerm. de mortal. Chryſoſt. homil. 17. in Matth. Auguſt. libr. 2. *De origine animæ*, cap. 4. dicit, *Salubriter credi, animas judicari, cùm de corpore exierint.* Exempla particularis iudicii refert Gregorius lib. 4. dialog. cap. 36. Auguſt. lib. 1. *De curâ pro mort.* cap. 12. Beda lib. 5. hiſt. cap. 14. & 15. Ioann. Climacus gradu 7. Item in vita S. Brunon. extat memorabile exemplum de Pariſienſi quodã doctore. Nec ratio eſt, cur ordinariè iudicium tunc retardetur, cùm tempus iam exſpiraverit frugiferæ pœnitentiæ. Leo epiſt. 90.

Particulare iudicium in cuiuſq; morte.

Animæ de corpore egreſſæ mox iudicantur.

Cũ in morte tempus frugiferæ pœnitentiæ exſpiraverit, iudiciũ nõ differtur.

VTRVM autem in hoc particulari iudicio animæ ad iudicem deferantur, an ibi, ubi corpus eſt, iudicentur; & utrùm à Chriſto in forma humana immediatè ſententiam proferente, an potiùs per angelos eis ſententia manifeſtetur, incertum eſt, cùm etiam ante Incarnationem Deus particulare iudicium exercuerit. Vnde improbabile eſt, quòd lib. 3. *De contemptu mundi* cap. ult. Innocentius ſcribit, Chriſtum in forma Crucifixi omnibus morientibus, ſive bonis, ſive malis, apparere. Nam in continuo motu eſſe deberet, plurimíſq; locis ſimul eſſe, aut miracula quotidie operari.

Digitized by Google

CAP. CCLXVI.

Cur iudicium generale, poſt particulare futurum ſit?

Iudicium generale poſt particulare.

IVDICIVM univerſale omnium hominum eſſe aliquādo futurum, paſſim ſcriptura inculcat. Ioan. 5. *Venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei* &c. Atq; idem latè deſcribitur Matth. 24. 25. Lucę 21. 2. Cor. 5. 1. Theſſal. 4. Apoc. 20. & alibi ſæpe. Rationes autem congruentiæ huius univerſalis iudicii poſt particulare, plures à doctoribus adferuntur, quæ omnes in manifeſtatione atque commendatione divinæ iuſtitię fundantur.

Cur poſt Iudicium particulare ſequatur univerſale?

IVDICIVM equidem actus eſt juſtitię, tam cōmmutativæ, quatenus cum unoquoque ſervatur æqualitas, quàm diſtributivæ, quatenus inter omnes ſervatur proportio meritorum & retributionis. Quod ut commodè fieri queat, rerum ſuavis diſpoſitio exigit, ut de re mutabili non niſi completa, perfecta & conſummata, feratur iudicium. At opera bona & mala ante ſeculi finem non ſunt abſolutè finita: ergo decuit ante mundi conſummationem illis completum præmium aut ſupplicium non decerni. Sic Divus Thomas 3. p. q. 59. art. 5. Baſilius lib. *De Virg.* Origen. lib. 2. in epiſt. ad Rom. & Apoſtolus 1. Tim. 5. *Quorundam hominum peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad judicium, quoſdam verò ſubſequuntur.* Ex quibus Apoſtoli verbis colligunt nonnulli, impios, atque iuſtos ſuo exemplo, literis, libris, operibúſque, bonis aut malis, uſq; ad iudicii diem nocituros aut profuturos, ac proinde opera illorum non ante illud tempus conſummanda, quoad fructus, & nocumenta, vel effectus, qui cum iis connexionem habent, & ex illis velut ex ſemine profluunt. Convenientiſſimum autem eſt, ut de opere cū omnibus ſubſequutis effectibus judicetur, ut impii omnes ſuarum actionū fructus intuentes magis confundantur, & boni econtra de bonis fructibus magis gaudeant.

De opere cōpleto fertur generale iudicium.

Ex effectibus operum, illorum bonitas aut malitia manifeſtatur.

SECVNDO. Quia ex effectibus operū, malitia & bonitas eorum maximè elucet, ad æquitatem divini judicii manifeſtandam decuit, poſt finitas omnes actiones humanas iſtius vitæ, omnéſq; illarum effectus, univerſale judicium fieri, in quo ſingula exactiſſimè perpendātur.

TERTIO. Ad manifeſtationem divinæ juſtitiæ ſingula hominum opera cōſideranda ſunt, non ſolùm in ſe, verùm etiam in ordine ad alios, & ad gubernationem totius univerſi. Ideoque Deus voluit non tantùm ſingulos homines privatim iudicare, ſed etiam publicè totum genus humanum, per modum integri corporis politici, cuius omnia bona & mala ſecundùm omnes habitudines in examen deducantur.

Opera ſingulorum in ordine quoq; ad bonum univerſi conſiderantur.

QVARTO. Ad publicam divinæ iuſtitiæ manifeſtationem, oportet omnibus congregatis palàm unicuique retribui præmia vel ſupplicia.

Iudicium generale Dei iuſtitiā manifeſtat.

QVINTO. In hac vita tanquam in ſtadio publico decertantibus, propoſita eſt corona gloriæ, aut confuſio 1. Cor. 9. Iuſtitiæ autem diſtributivæ ratio poſtulat, ut in publico conſeſſu omnium cōgredientium mérita conferantur, ut debitus honor ac præmium ſingulis cum publicâ laude, vel confuſione tribuatur. Quam rationem inſinuat Apoſtolus 1. Cor. 4. 2. Cor. 5. & ad Rom. 14. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut unuſquiſque referat propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.* Ob eandem cauſam præmium beatorum vocatur in ſcripturis, *Corona juſtitiæ, vitæ, ac gloriæ,* 1. Cor. 9. 2. Timoth. 4. Apoc. 2. Iac. 1. Corona verò propriè vocatur, quæ victoribus palam cū celebritate donatur.

Rom. 2. gloria & honor & pax omni operanti bonum.

Nahum 2. Revelabo pudenda tua in facie tua.

Corona victoribus datur.

SEXTO. Multi, latentes providentiæ divinæ cauſas ignorantes, Deum iniuſtitiæ accuſant, videntes iniquos in hac vita proſperitatem conſequi, iuſtos autem affligi: oportet ergo, ut occulta ratio divinæ providentię & iudiciorū eius in univerſali iudicio corā omnibus pandatur, ut omnes agnoſcant, Deum eſſe iuſtum, bonum, fidelem, nec perſonarū acceptorem, ſed pium & miſericordem. 1. Cor. 4. *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum.*

Rationes latentes iudiciorum Dei revelabūtur.

SEPTIMO. Decuit, ut Chriſtus in primo adventu tanquam reus publicè iudicatus, in ſecundo adventu coram omnibus Gentibus glorioſus iudex appareat: ut impleatur illud Iſaiæ 45. *Vivo ego, quia mihi curvabitur omne genu.* Quod de Chriſto iudicaturo Apoſtolus exponit Rom. 14. & Philipp. 2. 1. Cor. 15. *Oportet Chriſto ſubjici omnia.* & Pſal. 109. *Donec ponam inimicos ſcabellum pedum tuorum.*

Chriſtus Iudex glorioſus

OCTAVO. Congruentiſſimum eſt, ut qui in hac vita *ſpectaculum facti ſunt mundo, angelis, & hominibus,* etiam coram mundo, angelis & hominibus honorentur; ut impii, qui eos hic cōtempſerunt, cum

Digitized by Google

cum ignominia & dolore ibi cogantur dicere, *Hi ſunt quos habuimus aliquando in deriſum*. Sapien. 5. Iuſtum enim eſt utrorumque ſortem commutari, ac impios à juſtis confundi, ibique recipere bona eos, qui hìc mala patiẽter toleraverunt, Lucæ 16.

Chryſoſtom. hom. 44. ad pop. Antioch.

Integer homo iudicabitur.

NONO, Divinæ iuſtitiæ conſentaneum eſt, ut facta generali hominum reſurrectione, (completa ſcilicet omnium rerum generatione) fiat univerſale judicium, in quo integer homo, qui operatus eſt in anima & corpore, judicetur, ut convenientẽ pœnam aut æquum præmium in anima, & corpore, debita proportione recipiat.

Clemens ep. 1. ad Iacob. Chryſoſtom. hom 35. ad Antioch. Timore Iudicii peccata declinantur.

DECIMO, utile fuit, univerſale judicium futurum conſtitui, ut illius exſpectatione, ac timore, homines in officio continerentur. Vnde Sapiens: *Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis*. Et: *Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in judicium*, Eccl. 12. Et Dominus: *De omni verbo otioſo reddent homines rationem in die judicii*. Matth. 12.

Tempus ſementis & meſſis.

POSTREMO tempus currentis ſeculi, eſt tempus ſementis, quo grana cum paleis, & zizania cum tritico permiſcẽtur: tempus autem conſumationis mundi, erit tempus meſſis: congruit itaque, ut in noviſſimo die *Dominus meſſis ventilabro ſuo*, hoc eſt, diſcretionis judicio, *permundet aream ſuam, triticumq; in ſuum horreum congreget, paleas autem igni tradat*, ovéſque ab hædis ſequeſtret; ut Matth. 3. 13. & 25. dicitur.

Cur bonis admixti ſint mali.

CVR autem tempore hujus mortalis vitæ conducat permiſceri malos & bonos, electos & reprobos; Auguſtinus in Pſalm. 54. & alibi ſæpe tradit, ut noxia ſecuritas tollatur, piorúmque patientia exerceatur.

CAP. CCLXVII.

An Chriſtus ſecundùm humanam naturam in univerſali iudicio ſit iudex futurus?

Chriſtus, ſecũdum quod homo, iudicabit.

CERTA fide tenendum eſt, Chriſtum non ſolùm ſecundùm divinam naturam, ſed etiam proximè per humanitatem ſuam, judicem in univerſali hominum congregatione futurum. *Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo: ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo, & poteſtatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis eſt*. Ioannis 5. hoc eſt, poteſtatem dedit Chriſto judicandi, quatenus homo eſt. Quod Matth. 13. exprimitur: *Tunc mittet filius hominis angelos ſuos*. Et cap. 15. *Filius hominis venturus eſt in gloriâ Patris ſui cum angelis ſuis, & tunc reddet unicuique ſecundùm opera ſua*. Cap. 24. & 25. idem latè traditur. Et 1. 1. Theſſalon. 4. 2. ad Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti*. Danielis 7. dicitur, quòd *antiquus dierum Filio hominis dederit poteſtatem, honorem, & regnum*. Et cap. 13. *Ecce in nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat* &c. Vbi Hieronymus, Theodoretus, & alii Interpretes, Chriſto ut homini judiciariam poteſtatem datam notant: quod in univerſali Iudicio admodum congruet, ut judicandi ſuum iudicem audire ac videre poſſint; cuius etiam victoriam & iuſtitiam in illo celebri conſeſſu manifeſtari decuit. Accedit, quòd Chriſtus, ſecundùm quod Homo, ſit caput, Rex, & Dominus Eccleſiæ, omniúmque hominum: decuit autem, ut ſecũdùm eam naturam iudiciũ in homines exerceret, ſecundùm quã ipſe illos redemit, auxilia, mediaque ad ſalutem neceſſaria eis promeruit.

Chriſtus ut Homo, caput eſt Eccleſiæ.

CAP. CCLXVIII.

Errores de futuro Iudicio.

De Iudicio futuro errores. Plato in Gorgia & Phædone. li. 10. de Republica. li. 4. 9. & 12. de Legibus. Cicero in ſomnio Scip. Virgilius lib. 6. Æneid. Plutarch. lib. de ſera numinis vindicta.

QVANQVAM communi gentium omnium opinione de futuris poſt hanc vitam præmiis & pœnis multi rectè ſenſerunt, déque iudicio Dei futuro non ſolùm Prophetæ, Chriſtus, & Apoſtoli, ſed etiam Poëtæ & Philoſophi, Iudæi quoque, ac Gentiles atque Mahumetani, non pauca dixerint (ut Iuſtinus lib. *De monarchiâ* ex Philemone & Euripide citat; Lactant. lib. 7. cap. 20. Sibyllarum teſtimonio probat. Chryſoſtomus hom. 8. in 1. ad Theſſalon. Philoſophos & Poëtas de futuro Dei iudicio rectè ſẽſiſſe affirmat, & hom. 2. ad Coloſſ. atq; hom. 4. de Lazaro idem repetit): attamen non defuerunt, qui omnia futuri ſeculi ſupplicia ſuſtulerunt, dicentes: *Non faciet bene Dominus, nec male*, Sophoniæ 1. Et, *Omnia perdurant ſicut ab initio*, 2. Petri 3. Ita Plinius ſenſiſſe videtur, lib. 2. nat. hiſt. c. 63. Porphyrius Chriſtianos ſtultitiæ arguebat, quia iudicium futurum crederent. Lucret. li. 3. de natura. Lucianus in dialogis. Epipha-

Aug. lib. 20. de civit. cap. 24. cont. Porphyrium diſſerit.

Digitized by Google

Epiphanius hæreſi 26. eundem errorem Gnoſticis impingit, & Philaſt. Florianis & Manichæis. Origenes opinatus eſt, impiorum ſupplicia nõ fore perpetua: cui Priſcillianiſtæ conſenſerunt, addentes, ignem eſſe timorem conſcientiæ; teſte Oroſio, in commonitorio *De erroribus Priſcillianiſtarum* ad Auguſt. Hieron. in epiſt. ad Avitum.

Anabaptiſtæ negant futura ſupplicia.

Horum erroribus adhærent hodierni Anabaptiſtæ, negantes futura ſupplicia, & poſt mortem animas interire aut dormire uſque ad reſurrectionem corporum docent. Errant inſuper Lutherani & Calviniſtæ, non agnoſcentes veros & locales inferos, pœnáſque inferni nihil aliud eſſe dicentes, quàm conſcientiæ anxietatem, cogitantis Deum ſibi eſſe iratum. Huc etiam illorum error reducitur, qui ea, quæ in ſcripturis de perpetuo damnatorum cruciatu dicuntur, pro ſuo motu emolliunt, & in leniorem flectunt ſententiam, putantes ea terribiliùs eſſe ſcripta, quàm veriùs. Contra quos agit Auguſtin. Enchir. cap. 112.

Brentius in 2. cap. Act. Calvinus li. 2 inſtit. cap. 16. parag. 9.

Infernum localem negat Calvin.

Iudicii metus.

Præterea circa judicium Dei hallucinantur imperfectę fidei Chriſtiani, qui judicium Dei non reformidant, quia non plenè & ardenter credunt. Quibus enim certa eſt fervénſque fides, etiam judicii Dei certus eſt metus. Sic Clemens lib. 9. recognit. Cyprianus lib. *De ſimplic. præſat.* in fine. Baſilius in Reg. Bre. quæſt. 209. Auguſtinus tractat. 9. in can. Ioan. Chryſoſtomus lib. 1. *De compunct. cordis.* & hom. 25. in ep. ad Roman.

Tales fuerunt, de quibus Eccleſ. 8. *Quia non citò profertur contra malos judicium, abſque ullo terrore filii hominum perpetrant mala.* Et Sapientiæ 2. *Dixerunt impii apud ſe: poſt hæc erimus, quaſi nati non fuerimus.* Et 2. Petri 3. *Venient in noviſſimis temporibus in deceptione illuſores, dicentes: ubi eſt promiſſio? aut adventus? Ex quo enim Patres dormierunt, omnia ſic perſeverant ab initio creaturæ.*

Cap. CCLXIX.

Quibus argumẽtis probari queat, impios poſt hanc vitam æternis pœnis afficiendos?

Iudicium futurum ex Dei providẽtia convincitur.

Ex Dei providentia, juſtitia, & æquitate oſtendi poteſt, in altera vita reſtare judicium, quo juſtis prę-mia, impiis autem ſupplicia decernantur. Cùm enim in hac vita omnia ſimiliter eveniãt iuſto & impio, imò plerumque deterior ſit iuſtorum quàm pravorum conditio; planè ſequitur, vel nullam eſſe in Deo providẽtiam, iuſtitiam, æquitatem, vel in altero ſeculo reſtare operum remunerationem. Quo argumento utitur Auguſtinus in Pſal. 66. & Serm. 31. *De verbis Domini.*

Ex ultione peccatorum.

Chryſoſt. hom. 50. ad Antioch. & 46. ideo plurima hîc impunita relinqui oſtendit, ut reſtare judicium cogitetur: nonnulla tamen vindicari, ne providentia Dei nulla eſſe videatur. Exempla vindictæ nobis exhibent Diluvium, Incendium Sodomiticum, Ægyptiorum occiſio, Iſraëlitarum in captivitatẽ abductio, Hieroſolymæ everſio: ex quibus argumentum Secundum deſumi poteſt.

Sicut inultas Deus primorum hominum iniquitates nõ dimiſit, ſed aquis diluvii abluit, Pharaonis exercitum ſubmerſit, Sodomam, Gomorrham, finitimáſque civitates incendio conſumpſit, Iſraëlitas captivitate, ac tãdem per omnes gentes diſperſione punivit, ceteraſque gentes variis cladibus bellorum, famis, peſtis, inundationum, terræmotus, ſeditionum, ſterilitatis, aliarúmque miſeriarum, ſingulis decurrentibus ſeculis afflixit: ita ſuo tempore nihil inultũ relinquet. Hęc enim acciderunt in exemplum juſti iudicii Dei, & ignis æterni, ait Iudas in ſua epiſtola Canonica.

Ex vaticiniis Prophetarũ.

Tertium Argumentum deducitur ex vaticiniis Prophetarum, dictis Chriſti, & Apoſtolorum: quorum omnium, ut in aliis plurimis verba impleta conſpicimus, ita & in hac reveraces eſſe ambigi non debet, ut obſervat Chryſoſtomus hom. 11. & 13. in Matth. Auguſt. lib. *De civit.*

Ex conditione bonorum & malorum.

Quartum Argumentum. Multi impii bonis in hac vita fruuntur, nec ulla flagella ſentiunt; econtra pii afflictionibus innumeris atteruntur: ergo in altera vita judicium reſtat, in quo impiis ſupplicia, juſtis autem conſolatio reddatur. Ita Chryſoſtomus hom. 77. in Matth.

Ex remuneratione.

Quintum. Multi juſti ex hac vita ſine mercede recedunt: ergo poſt hanc vitam recipient. Ita Chryſoſtomus homil. 4. de Lazaro. Hom. octava, in 1. ad Theſſalonic. Homil. 2. ad Coloſſenſ.

Ex conſcientia cuique innata.

Sextum Argumentum deſumitur

Digitized by Google

tur ex communi ſenſu omnium mortalium, qui cùm malum patrarunt, timent, atque à propriâ conſcientiâ redarguuntur. Vnde legimus, quoſdam immanes Tyrannos ad ſonitum tonitrui præ nimio metu in locis abditis ſeſe occultaſſe.

Ex communi omnium hominū ſenſu. SEPTIMVM Ex communi opinione omnium Gentium ſumitur. Nam Philoſophi, Poëtæ, Sibyllæ, Chriſtus, Apoſtoli, quin & Mahumetus in ſuo Alcorano, de futuri ſeculi pœnis loquuti ſunt.

CAP. CCLXX.

Vtrùm extremum iudicium pertimeſcendum ſit?

QVAM horrenda dies extremi iudicii futura ſit, Iſaias cap. 13. deſcribit. *Ecce dies Domini veniet crudelis & indignationis plenus, & iræ furoriſque: cælum turbabitur, & movebitur terra propter indignationem Domini exercituum.* Et Sophoniæ 1. *Iuxtà eſt dies Domini magnus, juxtà eſt & velox nimis, vox diei Domini amara: tribulabitur ibi fortis: dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris* &c. Malach. 4. *Ecce veniet dies Domini ſuccenſa.* & cap. 3. *Ecce veniet, & quis ſtabit ad videndum eum? & quis poterit cogitare diem adventus eius?*

IN novo Teſtamento de illa die ſimilia leguntur. Marci 13. *Ecce veniet dies* (ait Dominus Lucæ 23.) *in quibus dicent montibus: cadite ſuper nos, & collibus, operite nos.* Quod repetitur Apoc. 9. *Abſcondent ſe in ſpeluncis, & in petris montium, & dicent montibus & petris: cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab irâ Agni, quoniam venit dies magnus iræ ipſorum; & quis poterit ſtare?* Et Apoſtolus ad Hebr. 10: *Horrendum eſt*, ait, *incidere in manus Dei viventis.* Nam ſi Dominus una mitiſſima voce armatos in terram proſtravit, ſi adhuc mortalis & judicandus ita hoſtes perculit; quis irati
Heſter 7. iudicis vocem tolerabit? Si Aſſueri trucem vultum Aman ferre non potuit, peccator homuncio indignantis Dei omnipotentis præſentiam ſuſtinebit?
Exodi 20. Deut. 4. Daniel. 10. Apoc. 1. Populus quondam Iſraëliticus ad præſentiam Dei legem in monte Sinai angelico miniſterio dantis cōtremuit: Daniel & Ioannes ad conſpectum angeli velut mortui corruerunt: quis ergo irati Dei vocem perferet? Cùm deinde reddenda in judicio ſit cogitationum, dictorum, omniúmque operum, adeóque donorum, gratiarum, functionum, imò ſtatus vitæque totius exactiſſima ratio judici incorruptibili, juſtiſſimo, qui perſonam non accipit, nec veretur faciem cuiuſquam, ſed cuique iuxta merita locum, præmia vel ſupplicia in æternum perduratura decernet: quis nō intelligat, quantopere in ſtadio currentibus dies illa diſtrictiſſimi iudicii formidanda ſit? *Extremum iudiciū pertimeſcēdum.* & potiſſimùm impiis ac ſceleratis, quibus ignis æterni præparata eſt aduſtio. *Si autem juſtus vix ſalvabitur; impius & peccator ubi parebunt?* *1. Petr. 4.* *Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam veritatis notitiam, jam non relinquitur pro peccatis hoſtia; terribilis autem exſpectatio judicii, & ignis æmulatio.* *Hebr. 10.* Quare meritò hortatur Dominus, ut ſemper vigilemus, & orationi inſtemus, ut digni habeamur *fugere à venturâ irâ, & ſtare ante filium hominis.* Et Apoſtolus: *ut cum timore & tremore ſalutem noſtram operemur.* *Philipp. 2.* quia *nemo ſciat, utrùm amore an odio dignus ſit.* unde pios quoſque ſanctiſſimoſque viros Dei expaviſſe iudicium legimus: Iob. 14. *Quis mihi tribuat, ut in inferno protegas me, donec pertranſeat furor tuus?* *Dies iudicii etiam iuſtis pertimeſcēda* & cap. 21: *Quid faciam, cùm venerit ad judicandum Deus? A judiciis tuis timui*, aiebat Vates Regius. *Pſalm. 118.* *Confige timore tuo carnes meas. Non intres in judicium cum ſervo tuo domine.* *Pſalm. 142.* *Si iniquitates obſervaveris domine, domine quis ſuſtinebit?* *Pſalm. 129.* Et Prophetæ, diei illius quaſi præſentis formidine commoti, exclamant: *Magnus dies domini, & terribilis valdè, & quis ſuſtinebit eum?* *Sophon. 1. Ioel. 2. Naum 1.* Eccleſiaſtici 7. *Memorare noviſſima tua.* Vt enim diei noviſſimæ iram ſancti evaderent, mundo ſpreto, cavernas terræ, loca ſterilia, deſerta & ſolitaria incoluerunt, contempti, ludibriis affecti, lapidati, ſecti, truncati capite, ſubverſi, uſti, toſti, crucifixi, telis confoſſi, variiſque acerbiſſimorum tormentorum generibus necati ſunt. Quid enim tam innumerabiles peperit Martyres, niſi extremi iudicii pavor? *Timor iudicii tot martyres peperit.* unde tot virginum myriades, tot religioſorum ſocietates, tot caducarum rerum contemptores, tot virorum & mulierum Deo famulantium ordines? Certè univerſa hæc ex iudicii extremi meditatione promanarunt. Nec aliunde prodiêre tam eximia pœnitentiæ exempla, tam multi Euangelicæ

 perfe-

perfectionis ſectatores, qui admirabili victus cultúſque aſperitate corpus caſtigaverunt, verberibus, ciliciis, & vigiliis carnem domuerunt, multáque obſtupeſcenda prodigia ediderunt; & quidem omnia lubenti animo præſtiterunt, ut in die judicii placatum ſibi judicem reperirent. Nam *initium ſapientiæ timor Domini*. Eum enim timere oportet, *qui corpus & animam poteſt in gehennā mittere*. Vnde Paulus nullius criminis ſibi conſcius, ſuum corpus caſtigabat, ne cùm aliis prędicaſſet, ipſe reprobus fieret. Hinc ſæpe Veteres hortantur, ut illud iudicium perpetuò recolamus: *Semper*, ait Hieronymus, *tuba terribilis veſtris inſtrepet auribus: Surgite mortui, venite ad judicium*. Vide Dionyſium Areopag. in epiſt. ad Demophilum. Cyprian. lib. 4. epiſt. 6. Hilar. in Pſalm. 118. ad illud: *Memor fui judiciorum tuorum*. Baſil. in Pſ. 33. & ad virginem lapſam. Chryſ. hom. 22. & 47. ad Antioch. *Væ mihi in die iſto terribili*. Auguſt. in Pſal. 66. Greg. hom. 39. in Evang. Bernard. ſer. *De primis, mediis, & noviſſimis*.

Matth. 10. — *1. Cor. 9.* — *Hieronym in reg Monach. cap. 30.*

Dies iudicii à iuſtis cum fiducia exſpectanda.

PORRO licet Adventus Chriſti ad iudicium ab omnibus iure timeatur, à ſanctis tamen cum bona fiducia exſpectandus eſt, ut Dominus Matth. 24. & Lucæ 21. inſinuat dicens: *Cùm videritis hæc fieri, ſuſpicite & levate capita, quoniam appropinquat redemptio veſtra*. Sapient. 5. *Tunc ſtabunt juſti in magnā conſtantiā*. 2. Timoth. 4. *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi juſtus judex, non ſolùm autem mihi, ſed & iis, qui diligunt adventum ejus*. Sicut Apoc. 22. ſponſa clamat: *veni Domine Ieſu*: & in Oratione Dominica iubemur orare: *adveniat regnum tuum*. Gen. 49. *Ipſe erit exſpectatio gentium*. Auguſt. tract. 9. in cano. Ioannis, oſtendit pręſentiam iudicis timeri à malis, exoptari à iuſtis. Idem proſequitur in Pſ. 97. epiſt. 80. 1. Ioan. 4. *In hoc eſt perfecta charitas Dei nobiſcum, ut fiduciam habeamus in die judicii*. Quemadmodum enim dilectoribus mūdi amara eſt mortis memoria, ita rerum poſt hanc vitam promiſſarum ſeria meditatio pios animos erigit & conſolatur, ut cum Apoſtolo dicere poſſint: *Cupio diſſolvi & eſſe cum Chriſto*. Imò nihil efficacius hominem ad bona complectenda, & mala declinanda impellit, quàm intēta extremi iudicii conſideratio. Vnde Eccleſiaſtici 7: *Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis*, quia timor iudiciorum Dei pædagogus eſt bonorum, quæ facimus. Baſilius in 1. caput Iſaiæ. Ambroſ. lib. 1. Offic. c. 26. *Nihil eſt, quod magis ad honeſtam vitam proficiat*. Chryſoſt. hom. 5. in Acta contra illos diſſerit, quibus moleſta eſt iudicii memoria, per quam facilè mundi vanitas, & quidquid in mundo eſt, vileſcit: ſiquidem diſputante Paulo de iudicio futuro tremefactus Felix: Feſtus autē cum inſanire opinatus eſt, & Agrippa, *In modico*, ait, *ſuades me Chriſtianum fieri*. Act. 26.

Philipp. 1. — *Iudicii memoria à peccatis retrahit.* — *Iudicii memoria efficax.* — *Paulo diſputante de iudicio tremefactus Felix. Act. 24.*

Cap. CCLXXI.

Qualis futura ſit extremi iudicii forma?

Iudicii forma.

FORMA extremi judicii deſcribitur Matth. 25: *Cùm venerit filius hominis in majeſtate ſuā, & omnes angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab invicem, ſicut paſtor ſegregat oves ab hædis; & ſtatuet oves à dextris, hædos autem à ſiniſtris. Tunc dicet rex his, qui à dextris erunt: venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum vobis præparatum à conſtitutione mundi: eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare* &c. *Et his qui à ſiniſtris erunt, dicet: diſcedite à me maledicti in ignem æternū. Eſurivi enim* &c. In quibus verbis luculenter exprimitur, Chriſtum in forma humana judicem futurum, ut Ioann. 5. illis verbis continetur: *Dedit ei poteſtatem judicium facere, quia filius hominis eſt*, Interprete Auguſtino tract. 19. in Ioan. eatenus enim Chriſtus eſt caput Eccleſiæ, omniáque Deus ſubjecit pedibus eius. Quin verò Deus primariam iudicandi authoritatem obtineat, ab eóq; in omnes, quidquid iudiciariæ poteſtatis habent, dimanet, nemo ambigere poteſt. *Non eſt*, ait Apoſtolus, *poteſtas niſi à Deo. Per me reges regnant*, Proverb. 8. *Dei eſt judicium*, Deut. 8. *Conſtitutus eſt judex vivorum & mortuorum*. Act. 10. Hanc porrò iudiciariam regiámque poteſtatem obveniſſe Chriſto, non ſolùm ratione hypoſtaticæ unionis, ſed etiam merito redemptionis, poſtulationis, atque toleratæ paſſionis, indicat illud Pſ. 2. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. In hoc enim Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, ut & vivorum & mortuorum dominetur*. Roman. 14. Iuſtiſſimum enim eſt, ut qui redemit, auxiliáque ad ſalutem neceſſaria hominibus promeruit, eorum quoque ſit iudex: ut qui talibus beneficiis bene uſi fuerint, authorem ſuæ

Chriſtus quatenus homo iudicabit — *Primaria iudicandi authoritas Dei eſt.* — *Ioan. 8. Eſt qui quærat & iudicet. 1. Timoth 4. Iuſtus iudex. Rom. 13.* — *Dominium Chriſto competit iure hypoſtaticæ unionis, & merito redemptionis.*

ſalutis

Digitized by Google

ſuæ ſalutis adorent: contemptores autem & ingrati, qui hujuſmodi beneficia neglexerint, confundantur, & inexcuſabiles ſint. Suavitas itaque divinæ providentię poſtulabat, ut homines ab homine ſapientiſſimo innocentiſſimoque judicarentur, qui cùm humanæ fragilitatis particeps fuiſſet, haberi non poſſet nimis ſeverus, aut implacabilis; ut in Cantica ſerm. 73. obſervat Bernardus.

Homines ab homine innocẽtiſſimo, ſapiẽtiſſimóque iudicantur.

Iudex nec ſeverus nec implacabilis.

PRÆTEREA ejus eſt morum & vitæ rationem exigere, cujus leges præſcribere. Vnus enim eſt legiſlator & Iudex, Iacobi 4. Auguſtinus tract. 23. in Ioan. docet, Chriſtum ſecundùm Humanitatis diſpẽſationem judicaturum, quia in eâdem forma cauſam & meritum noſtræ Reſurrectionis ſuſcepit. Iuxta illud Apoc. 3. *Ego vici, & ſedi in throno Patris mei.* Iob. 36. *Cauſa tua quaſi impij judicata eſt, judicium cauſamque recipies.* Et ſerm. ult. de Verbis Domini: *Sedebit judex, qui ſtetit ſub judice: damnabit reos, qui falſo reus factus eſt.*

Sapientia & Iudiciũ filio attribuuntur.

POSTREMO quamvis etiam Patri & Spiritui Sancto judicare conveniat, attamen quia ſapientia filio tribuitur, à qua judicij ratio ſumẽda eſt, ideo aptiſſimè judicium Chriſto attribuitur.

Cap. CCLXXII.

An cum Chriſto aliqui hominum iudicaturi ſint?

Sancti cum Chriſto iudicaturi ſunt.

QVOD aliqui Sanctorum Chriſto Iudici ſint aſſeſſuri, & cum eo judicaturi, frequenter ſcriptura inculcat. Matth. 19. *Vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cùm ſederit filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Iſraël.* Quod repetitur Lucæ 22. Et Apoſtolus 1. Corinth. 6. *An neſcitis, quoniam Sancti de hoc mundo judicabunt?* Sapien. 3. de juſtis dicitur: *Iudicabunt nationes, & dominabũtur populis.* Daniel. 7. *Aſpiciebam, donec throni poſiti ſunt.* Iſai. 3. *Venit ad judicium Dominus cum ſenibus populi ſui.* Apoc. 4. Ioannes vidit *In circuitu ſedis ſedilia 24. & ſuper thronos 24. ſeniores ſedentes.*

In 12. ſedibus univerſitas iudicantium intelligitur.

Ex quibus ſcripturis evidenter ſequitur, eos qui Dominũ in hac vita perfectè ſequuti fuerint, ſublimiter cum eodem judicaturos. Nam licet Dominus ſolis XII. Apoſtolis edixerit: *Vos ſedebitis ſuper 12. ſedes*, non tamen illis ſolis hoc promiſit, ſed in illis omnes intellexit, qui Apoſtolorum exemplo Chriſtum imitarentur. *Duodenario* enim *ſedium numero, univerſa judicantium ſignificata eſt multitudo*, teſte Auguſtino libro 20. *De Civit.* cap. 5. Epiſt. 89. In Pſalm. 86. & 49. Quod Apocal. 3. tradit Ioannes dicens: *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno*: id eſt, regni mei fruetur conſortio.

Magiſter l. 4. diſt. 47.

Iudicium aſſeſſoriæ dignitatis. Matth. 25

Sancti ſunt ... Chriſti ... nunciatores

QVOMODO autem ſancti judicaturi ſint, ambigi poteſt, quia non ſatis conſtat, quanta ſanctorum in judicio futura ſit poteſtas & authoritas, & certum ſit, Chriſtum ſolum judicij ſententiam eſſe prolaturum: *Venite benedicti &c. Ite maledicti &c.* Vnde nonnulli ſentiunt, perfectiores ſanctos judicio aſſeſſoriæ dignitatis cum Chriſto judicaturos, ut ſcilicet Chriſtus ſolus propria poteſtate & authoritate ſententiã proferat, quam per ſuos aſſeſſores judices alijs denunciet, qui ſententiæ rationem oculis cunctorum ingerãt, ut omnibus pateat, quàm juſtè quilibet ſalvetur, aut damnetur. Iudicare enim, propriè actum juriſdictionis & ſuperioris poteſtatis denotat, quæ juriſdictio, quoad ultimum animarum judicium, ſoli Chriſto cõpetit. Sanctis verò eminentioribus attribuitur per quandam ſpecialem honoris & judiciarię actionis participationem, ut jam explicavimus. Eſt autem & alius improprius judicandi modus, comparatione quadam, quia juſti ſuis factis & vita oſtendunt, peccatores pœna dignos, qui ſimilia opera facere potuerunt, & neglexerunt: quo modo etiam ſancti univerſi judicabũt; quin & mali reſpectu iniquiorum; ut de Ninivitis & Regina Auſtri Dominus aſſeruit: *Ideo ipſi judices veſtri erunt*, ut latè proſequitur Chryſoſto. hom. 65. in Matth. & in opere imperfecto, ho. 33. nec diſſentit Auguſtinus lib. 20. *De Civit.* cap. 5.

Iudicare ... iuriſdictionem notat.

Iudiciũ comparatione.

Matth. 12.

Iudiciũ conſenſu & approbatione.

ALIO inſuper modo *judicare* dicuntur, qui judici aſſiſtunt, ejus ſententiæ conſentiunt, ac palàm approbãt & laudant. Hoc etiam modo univerſi ſancti erunt judices cum Chriſto (1. Cor. 6. Sapien. 3.) non ſolũ homines, ſed etiam angeli: quos ideo Daniel judici aſſiſtere vidit, cap. 7. Quin & diabolus æquiſſimum eſſe proclamabit, ut impij ſecum pœnas luant, cujus elegerunt facere voluntatem, teſte Cypriano.

Cypri. ſerm. de eleemoſyna.

Leo ſerm. 4 de collectis.

DE ſeſſione verò ſimiliter dicendum eſt, quòd interdum cum Chriſto ſedere cenſean-

Digitized by Google

Sedere cum Chriſto quid ſit.

cenſeantur omnes, qui cum eo pacificè regnant, boniſque æternæ beatitudinis fruuntur: & hoc modo eſt ſanctis omnibus commune cum Chriſto ſedere: alio verò modo per *ſeſſionem* intelligitur peculiaris eminentia & dignitas inter alios, in eo conſiſtens, quòd in loco propinquiori Chriſto, & honoratiori exiſtant; ac in exteriori corporis habitu ſimiles Chriſto futuri ſint, in ſedilibus aëreis ſplendidiſſimis, quiſque juxta ſuum meritũ & dignitatem conſidentes. Nam inter ſigna eminentiæ, numerat Tertullianus *ſedere in thronis* 12. Lib. *De Reſur. carnis* cap. 35.

Cap. CCLXXIII.

Quòd omnes homines ſint iudicandi?

Omnes à Chriſto iudicabũtur iudicio remunerationis aut condemnationis.

QVAMVIS aliqui hominum cum Chriſto alios judicaturi ſint, attamen etiam ipſi, ac in univerſum omnes homines, quantũvis ſancti, vel iniqui, cujuſcumque ſexus, conditionis, vel ætatis, à Chriſto judicabuntur. *Congregabuntur* enim *ante eum omnes gentes.* Matth. 25. & *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.* 2. Corinth. 5. &: *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti.* Rom. 14. *Mihi curvabitur omne genu.* Iſa. 45. Apoc. 20. *Vidi magnos & puſillos ſtantes ante thronum.* Neque his adverſatur, quòd *impij non reſurgent in judicio*, Pſal. 1. vel illud: *Qui non credit, jam judicatus eſt.* Nam hic de judicio diſcuſſionis agitur, non autem condemnationis vel remunerationis: de quo Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum.* & Marc. ult. *Qui non crediderit, condemnabitur.* &: *Eos qui foris ſunt, judicabit Deus.* 1. Cor. 5. ut latè Divus Gregorius lib. 26. Moral. ca. 20. Auguſt. ſer. 38. *De Sanctis.* Lib. *De Agone Chriſtiano* cap. 27. ubi inſinuat, infideles, quoad excluſionem à regno Dei, evidentem habere damnationis cauſam, quia non ſolùm juſtitia & meritis, ſed etiam fundamento juſtitiæ & meritorum penitus careant. Quia tamen infidelium quoque diverſa ſunt merita, variiſque inter ſe afficientur ſupplicijs, ideo judicium Domini cum gentibus futurum prædixit Iere. cap. 25. & Ioël cap. 3. *Congregabo omnes gentes, & diſceptabo cum eis.* Vnde ſequitur, etiam parvulos in die judicij eſſe judicandos (ut docet Auguſt. lib. 3. *de Lib. Arbit.* cap. 23. & Gregor. lib. 9. Moral. cap. 12.) judicio ſalutis aut condẽnationis, non autem judicio diſcuſſionis: prout neque ſublimiores ſancti hujuſmodi judicio dijudicabuntur; ſed illi tantùm, qui imperfectum ſanctitatis gradum attigerint, gravioráque peccata bonis admixta habuerint, ut bonitatis & malitiæ facta collatione apud Deum bona merita prævaluiſſe conſtet. Sic Gregorius lib. 26. Moral. cap. 20. Cunctorum equidem Sanctorum in judicio fiet diſtincta omnium actionum, meritorumque, ſive bonorum, ſive malorum publicatio. Si qui verò nullum actuale peccatum neque originale habuerint, ſed glorioſa duntaxat merita, vel ſibi per Sacramentum baptiſmi applicata, (ut infantes poſt baptiſmum defuncti,) aut etiam propria actione ſuperaddita (ut B. Virgo) in his nulla fiet diſcuſſio, ſed abſoluta collaudatio. Nã licet hi quoque judicabuntur, id potiùs per modum approbationis & laudis, quàm diſcuſſionis fiet. In aliis verò Sanctis, qui cũ bonis meritis peccata conjuncta habuerint, fiet diſcuſſio, quia omnia eorum præterita peccata deleta eſſe declarabuntur; & bona eorumdem merita, præmio digna, in eis remanſiſſe oſtendentur, pro quibus condigna retributio certi gradus gloriæ unicuique reddetur.

Iudicium diſcuſſionis.

Infideliũ diverſa demerita, ideo iudicabuntur.

Apoc. 20.

Parvuli quoque iudicãdi.

In iudicio publicabũtur merita & demerita.

Eccleſ. ult. Matth. 12. de omni verbo otioſo &c. Auguſt. lib. medit. c. 4.

Iudiciũ cum laude.

Certus gloriæ gradus cuique tribuetur.

Diſcuſſio in iudicio an voce ſenſibili fiet

PORRO judicij diſcurſum, non voce ſenſibili, ſed mentali peragendum, ex eo veriſimile eſt, quòd ſi hominum ſingulorum dicta factáque voce diſcuti, & accuſatio vel excuſatio cujuſque audiri deberent, longiſſimum tempus requireretur; ut notat Auguſtinus lib. 20. *De Civit.* cap. 14. ubi docet, vi quadam divina futurum, ut cuique ſua omnia opera, bona vel mala in memoriam revocentur, mentiſque intuitu mira celeritate perſpiciantur, ut accuſet, vel excuſet ſcientia conſcientiam; atque ita ſimul & omnes & ſinguli iudicentur. Quæ vis *Libri* nomen accepit, quoniam in ea quodammodo legitur, quidquid à faciente recolitur; de quo Ioannes Apoc. 20. *Et alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ:* qui liber non unus eſt omnium, ſed proprius ſingulorum, quia unicuique totum ſuæ vitæ decurſum repræſentabit. Alij verò erunt libri veteris & novi Teſtamenti, in quibus Dei præcepta continentur, ſecun-

Vi divina unicuiq. ſua facta in memoriam revocabuntur.

Liber conſcientiæ.

Libri vet. & Novi Teſtamenti continẽt precepta, ſecũdùm quæ iudicabimur.

Digitized by Google

dùm quos libros etiam univerſi iudicabuntur: quia proferetur de unoquoque ſententia ſalutis aut damnationis, juxta Dei decreta in ſcripturis ſacris nobis revelata. Quod etiam Apoſtolus inſinuat Rom. 2. *Teſtimonium reddente illis conſcientiâ ipſorum, & inter ſeinvicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die, cùm judicabit Deus occulta hominum, ſecundùm Evangelium meum per Ieſum Chriſtum.* Et 1. Cor. 4. *Nolite ante tempus judicare, quoadvſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit occulta cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.* Sapientiæ 4. & 5. *Venient in cogitatione peccatorum ſuorum timidi, & traducent illos ex adverſo iniquitates eorum.* Non itaque longa opus erit mora in diſcutiendis cujuſque meritis: non enim ibi locum habebunt fraudes, technæ, dilationes, aut frivolæ excuſationes, quæ hominum iudiciis imponere ſolent. Iudex enim ſapientiſſimus erit, quem nihil latere poterit. *Omnia* ſiquidem *nuda & aperta ſunt oculis ejus.* Hebr. 4. Et, *Omnes greſſus hominis dinumerat.* Iob. 13. *Cogitationes ſcrutatur.* Sapientiæ 6. Idem erit potentiſſimus, cui nullus reſiſtere, vel eius iram effugere poſſit. *Non reſpiciet faciem potentis.* Iob. 6. *Tuam manum effugere eſt impoſſibile.* Sapien. 16. Iudex erit ſummus, à quo nulla appellatio vel provocatio fieri queat. Denique Iuſtiſſimus erit iudex, omnem odio habens iniquitatem, nullam quantumlibet exiguam offenſam indiſcuſſam vel impunitam dimiſſurus; imò ipſam etiam juſtitiam examinaturus. Pſalm. 74. *Ego juſtitias examinabo.* Iob. 9. *Si innocentem oſtendero, pravum me comprobabit.* Vnde Lucæ 17: *Dicite, ſervi inutiles ſumus.* Hinc Iuſti quoque orare jubentur: *Ab occultis meis munda me, Domine.* Pſalm. 18. *Et non intres in judicium cum ſervo tuo.* Pſalm. 142. Singulorum enim facta in ſtatera appendentur, teſte Ambroſio lib. 7. epiſtol. 47. & in Apol. Davidis cap. 6. in Pſalm. 118. ſerm. 20. Idem præterea iudex nullis donis tunc corrumpetur, non gratiâ prævenietur, non flectetur miſericordiâ, non mitigabitur precibus aut pœnitentiâ: inutiles tunc erunt impiorum eiulatus: nullus tunc emendationis locus erit, nullum operandi tempus. Iuſtam peccatis iudex pœnam decernet, & bonis operibus iuſtorum condignam ſimiliter gloriam rependet. Ideo propriè dies illa, *Dies judicij & retributionis* dicitur, ut obſervat Auguſtinus Enchir. cap. 66.

Nullus in extremo iudicio fraudi locus erit.

Qualitates iudicis in extremo iudicio.

Sapientiſſimus.

Potẽtiſſimus.

Supremus.

Iuſtiſſimus.

Daniel c. 5. Inventus es minùs habẽs.

Incorruptibilis.

Postremo hic iudex ſanctiſſimus, & ab omni impuritate alieniſſimus eſt; ideoque cum incredibili confuſione ac ignominia tantæ majeſtatis tribunali peccator ſiſtetur, nudus, carens virtutum ſtola, morum ſplendore, converſationis venuſtate: plenus vitiis, peccatorum fœditate, vilis, deformis, timidus, erubeſcens. Si enim ex nuptiali convivio eiicitur (Matth. 22.) non habens veſtem nuptialem: & ſi verecundum eſt, in conſpectu magnatum apparere in lacero viliqùe habitu: quantæ ignominiæ erit, ſine ullo virtutum amictu coram Rege regum, Deo omnipotente, omnibus Angelis ſanctis, cunctiſque hominibus Beatis ſeipſum exhibere? Hinc Apocal. 5. peccatori Deus ait: *Induaris veſtimentis albis, ut non appareat confuſio nuditatis tuæ.* Et Apoſtolus Rom. 6. *Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt.* Ambro. lib. *De Paradiſo* cap. 13. docet, unumquemque peccato fieri deformem, ideoq; conari ſe operire inani excuſatione. Chryſo. in 5. c. ad Epheſ. & ho. 15. in 2. ad Cor.

Sanctiſſimus

Cõfuſio peccatoris in Iudicio.

Cap. CCLXXIV.

De Accuſatoribus & Teſtibus in die iudicij.

Qvemadmodvm in hujus ſeculi iudiciis nulla reo ſpes evadendi ſupereſt, dum accuſatus, veraciumq; teſtium multitudine convictus eſt: ita in extremo iudicio, dum impij cernent, ſe teſtiũ irrefragabilium varietate undequaque obrui, nullam declinandi ſupplicij ſpem concipient. Eos ſiquidem omnium iudex accuſabit, & adverſus eoſdem teſtimonium proferet. Iuxta illud Ierem. 29: *Ego ſum judex & teſtis.* Et Malach. 3. *Accedam ad vos in judicio, & ero teſtis velox, maleficis, adulteris, & perjuris.* Et Pſal. 49: *Exiſtimaſti inique, quod ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam te contra faciem tuam.* Et Naum 3. *Revelabo pudenda tua in facie tuâ.* Et Matth. 25. *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare.*

Accuſator in Iudicio. Chriſtus ipſ iudex.

Praeterea Dominus improperabit, ſe in mundum veniſſe, docuiſſe, multa pertuliſſe, ac tãdem crucis mortem ſubiiſſe; Sacramenta, variarum-

Digitized by Google

que gratiarum dona contuliſſe, ac in univerſum omnia, quæ debuit feciſſe, ut eos ad beatæ vitæ hereditatem perduceret; ipſos autem his omnibus beneficiis ingratiſſimè abuſos fuiſſe, imò & contempſiſſe.

Cyprian. ser. de Eleemoſyna.

Angeli accuſabunt.

Secundo impij accuſabuntur ab angelis Sanctis, quorum monitis & directioni acquieſcere noluerunt.

Sathan accuſabit.

Tertio accuſabuntur à dęmonibus, qui depoſcent eos ſecum habere pœnæ cōmunionem, quorum ſtudioſè hîc perfecerunt voluntatem, & aſſociari in pœnis, conformes in culpis. Cyprianus ſerm. *De Eleemoſyna*. Leo ſerm. 4. *De Collectis*. Auguſt. lib. *De Salut. docum.* cap. 26. oratione cont. Iudæos & Pagan. cap. 4. Baſilius in cap. 3. Iſaiæ ad verbum: *Illuſores*.

Scriptura ſacra accuſabit.

Quarto accuſabuntur peccatores à veteris & novi Teſtamenti libris, ex quibus patebit, quid Deus fieri juſſerit, quid promiſerit, quid comminatus ſit. Iuxta illud Apoc. 20: *Iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris.* Danielis 7. *Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt*, Auguſtinus lib. 20. *De Civit.* cap. 14. *De libris veteris & novi Teſtamenti* intelligit. Et Dominus Ioan. 5: *Eſt qui accuſat vos, Moyſes in quo ſperatis.* & Ioan. 12: *Sermo quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.*

Daniel 7. 1. Cor. 4. Baſil. lib. de virg. Accuſabit conſcientia.

Quinto accuſabuntur iniqui à propria conſcientia, in qua tanquam in libro deſcripta erit uniuſcujuſque vita. Apoc. 20. *Apertus eſt liber vitæ cujuſque.* Rom. 2. *Teſtimonium reddente illis conſcientiâ ipſorũ.* Ierem. 2. *Arguet te malitia tua, & averſio tua increpabit te.* Sapien. 5. *O nos inſenſati &c.* & cap. 17. *Præoccupant peſſima, redarguente conſcientiâ.* Cùm enim timida ſit nequitia, dat teſtimonium condemnationis.

Accuſatio à ſcandalizatis.

Sexto accuſabuntur impij ab his, quorum damnationis cauſa fuerunt, ſcandalizando, negligenter regendo, aut non corripiendo. Hi enim contra ſuæ perditionis authores ultionem expetent; ut Dominus inſinuat Matth. 18. *Væ homini, per quem ſcandalum venit.* Et Hebr. 13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis. Ipſi enim pervigilant, quaſi rationem reddituri pro animabus veſtris.*

Accuſabit omnis creatura.

Postremo accuſabuntur iniqui ab omnibus creaturis, quæ ſuo factori deſervientes, exardeſcent in tormentum adverſus injuſtos. Sapien. 16: *Vindex eſt orbis juſtorum.* Singulari verò ratione accuſabuntur ab his, quos in vita perſecuti fuerint, oppreſſerint, aut necaverint; juxta illud Apoc. 6: *Vſquequò non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum?* Gen. 4. *Sanguis Abelis ad Deum clamabat.* Iacobi 5. *Ecce merces operariorum &c. clamat.*

Nulla in die judicij excuſatio invabit.

Accedit prædictis, quòd impius accuſatus obmuteſcet, quia inexcuſabilis erit, agnoſcens juſtiſſimam irati judicis ſententiam; ut Matth. 22. Dominus parabolâ expulſi, quia veſte nuptiali deſtitueretur, confirmat: ubi non habens, quod prætexeret, obmutuit. Vide Chryſoſto. *ad Theodorum lapſum*; Proſperum lib. 3. *De vitâ contempl.* cap. 12. ubi non poſſe infirmitatem prætendi oſtendit.

Cap. CCLXXV.

De quibus ratio in die iudicij exigenda ſit?

Ratio donorũ omnium exigetur.

Ex Scriptura ſacra liquet, in die judicij exactiſſimam Deo de uſu & fructu omnium & ſingulorum talentorum, hoc eſt, donorum collatorum, rationem fore reddēdam. Quia verò ex anima & corpore conſtamus, de his, veluti primis à ſe conceſſis donis, rationem exiget. De Anima quidem, utrùm eâ ad creatoris agnitionem & amorem, ut eo tandem perfruatur; de corpore verò, an eo velut animæ inſtrumēto, ac Spiritus Sancti templo, ſingulisq; membris ad conſequendam immortalem vitam ſtudioſè uſi fuerimus: atque de ſingulis animæ viribus, putà intellectu, voluntate, memoriâ, ſenſibúſque univerſis, quomodo uſi fuerimus. De omnibus inſuper naturalibus & ſupernaturalibus donis, de poſſeſſionibus, de functionibus & officiis; de cunctis gratiarum donis, ut facundia, ſcientia; ac denique de cogitationibus, verbis, factis, & operibus, cujuſcumque ſtatus, conditionis aut ſexus aliquis fuerit. Non enim judex ille faciem cujuſquam reverebitur, nec ulla perſonarum acceptio apud eum: ſed *potentes potenter tormenta patientur.* Reddet quippe unicuique ſecundùm opera ſua, ſive prout in hac vita promeritus fuerit. *De omni* enim *verbo otioſo, quod locuti fuerint homines, in die judicij rationem reddent.* Matth. 12. Nec de verbis & operibus dumtaxat, ſed etiam de omiſſionibus actuum bonorum, atque de expenſo totius vitæ tempore, ratio

In primis de uſu animæ & corporis.

De animæ viribus.

De officijs & poſſeſſionibus.

Matth. 12.

De verbis, cogitationibus & operibus.

De omiſſionibus, de uſu temporis.

diſtricta

diſtricta expoſcetur. Tūc potentiſſimi quondam Reges nudo latere palpitabunt. Tunc ſophiſmata Philoſophorum non proderunt, cùm filius quæſtuariæ judicare orbem terræ venerit. Tunc de operibus charitatis & miſericordiæ factis aut neglectis examen fiet, ut Matth. 25. traditur, ubi variis parabolis, ut & cap. 24. Dominus nos admonet, ut ſemper vigiles, fideles, prudentes, Domino frugiferi ac utiles eſſe conemur, ſi adventum Domini cum noſtro commodo excipere velimus.

De operibus miſericordiæ factis, aut neglectis.

QVOD autem non ſolius fidei aut infidelitatis, ſed etiam operum, bonorum & malorum examen in ultimo judicio futurum ſit, dilucidè ſcriptura ſacra docet Matth. 16. *Tunc reddet unicuique ſecundùm opera ſua.* Quod repetit Apoſtolus Ro. 2. 2. Cor. 5. Ioan. Apoc. 22. *Ecce venio citò, & merces mecum eſt, reddere unicuiq; ſecundùm opera ſua.* Quare meritò cæcitas noſtri temporis Sectariorum admiranda eſt, qui ſentiunt, Chriſtum ad extremum judicium, ut Redemptorem ad ſalvandum, non ut judicem ad condemnādum, venturum; idque ut ſoli fidei ſalutem tribui perſuadeant, gratiæ certitudinem ſtatuāt, extremiq; judicij metum conſcientiis hominum eximant. Neque Calvino patrocinatur Ambroſius lib. 1. *De Iacob & vitâ beatâ*, dicens, non eſſe metuendum, ne ſeverior ſit judex, qui à patre datus eſt Redemptor, & Advocatus. Nam ibi loquitur de juſtis, quibus adveniet non judex damnaturus, ſed retributor exoptatus; ut idem Ambroſius docet lib. *De bono mortis* cap. 11. Auguſtinus Pſalm. 100. Gregorius hom. 7. in Ezechielem, & hom. 12. in Evang. & 34.

Non diſcutietur ſola fides, ſed etiā opera.

Calvinus lib. 2. Inſtit cap. 16. nu. 18.

Chriſtus veniet non ſolū ut ſalvet, ſed etiam ut condemnet.

HANC vanam hæreticorum fiduciam rejiciunt omnes ſcripturæ, quæ Deum unicuique ſecundùm opera ſua retributurum dicunt, præmia vel ſupplicia: ut Auguſtinus lib. *De fide & operibus* etiam demonſtrat, ex profeſſo hæreſim noſtri temporis veluti confutans.

Fiduciā vanam hæreticorū ſcriptura, rejicit.

CVR autem Matth. 25. tantùm operum miſericordię mētio fiat, non etiam aliorum operum, quæ tamen ſunt cauſa regnādi, vel damnationis; cauſæ plures reddi poſſunt: quarum prima ſit, quia Dominus ſub opere dilectionis proximi, & miſericordię omnibus fidelibus neceſſariæ, reliqua dilectionis officia magis ſpiritualia, nec omnibus tā communia ſubintelligenda reliquit. Nam *fornicatores & adulteros judicabit Deus.* Hebr. 13. II. Vt homines intelligerent, quo feriendi ſupplicio ſint, qui mala inceſſanter committunt, aliena rapiunt, qui afflicto afflictionem addunt, qui viduam & pupillum opprimunt, ſi juſtè damnantur, qui ſua indigentibus non dederunt, bonáque facere omiſerunt. III. Vt ad miſericordiæ opera Dominus provocet, quibus peccata redimuntur, & miſericordia Dei conciliatur. *Iudicium* enim *ſine miſericordiâ illi, qui non facit miſericordiam: ſuperexaltat autem miſericordia judicium*, Iac. 2. IV. Vt doceat, nullam eſſe ſpem ſalutis ei, *Qui creber eſt in morbis, & tardus in remediis*; ut habet Auguſtinus ſerm. 14. & 33. in Lovanij impreſſis. V. Opera miſericordiæ commemorando, exemplum quoddam propoſuit judicij, de omnibus operibus futuri.

Cur ſola miſericordiæ opera Matth. 25. cōmemorentur.

CAP. CCLXXVI.

De ſententiâ Iudicis.

POSTREMVS judicij actus, erit ſententiæ prolatio: *Venite benedicti, percipite regnum &c. Ite maledicti &c.* Matth. 25. Quæ ſententia utrū ſenſibili voce, an in ſingulorum cordibus vi quadam divina proferenda ſit, ambigi poteſt. Ceterùm quia Chriſtus in viſibili forma apparebit, & reipſa hædos ab ovibus loco ſeparabit; cur non etiam audibili voce condemnationis aut ſalutis ſentētiam proferet? quæ ſanctis gaudium & gloriam, iniquis autem terrorem & cōfuſionem ingerat? Gregorius 26. Moral. cap. 24. Chriſtum ſenſibili voce uſurum agnoſcit.

Sentētia extremi judicij prolatio.

Fiet à Chriſto voce ſenſibili.

SENTENTIA deinde illa verbis aptiſſimis exprimetur, quæ ſcilicet dilucidè teſtentur, cæleſtis regni poſſeſſionem gratiâ Dei præveniente, boniſque operibus acquiri: ſicut econtra damnationem ex receſſu à Deo provenire, ac propter opera mala, quę diaboli inſtinctu homo ſua libertate perpetrat.

Sententia aptiſſimis verbis expreſſa.

PRÆTEREA ſententiæ Chriſti verba convenientiſſimè beatorum præmia exprimunt. Nam in regni Dei poſſeſſione univerſa bona concluduntur: utpote Dei beata viſio, plena juſtitia, pax & gaudium, adeóque pleniſſima omnium deſideriorū ſatietas. Similiter in verbis ſententię reproborum aptiſſimè duplex peccati pœna nota-

tur: Dam-

Digitized by Google

licet pœ- Damni ſus con-

tur: Damni quidem in carentia beatæ Dei viſionis, conſiſtentis in verbo: *Ite:* Pœnæ verò ſenſus, indicatur in verbis: *In ignem æternum.* Denique verba: *Venite, Ite*, ſignificant, nullam in exſecutione Chriſti ſententiæ moram fore, quia ſententiam proferre, erit illam exſecutioni mandare. Sicut enim in creatione Mundi *dixit & facta ſunt*; ita & in illo judicio, quod juſſerit, confeſtim fiet. Neque enim judex ille ſecundùm intellectum decipi poterit, aut ſecundùm voluntatem flecti, vel ejus omnipotentia ſuperari. Vnde prolatâ judicij ſententiâ Ignis inferni protinus damnatos convolutos deorſum abripiet. Iuxta illud Pſalm. 49. *In conſpectu ejus ignis exardeſcet, & in circuitu ejus tempeſtas valida.* Et Danielis 7. *Igneus fluvius rapidus egrediebatur à facie ejus*; ut ſcilicet peccatores in gehennam traheret. Et 2. Theſſalon 1. *In flammâ ignis dantis vindictam his, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio*; ſignificans, hiantem fore inferni voraginem, flammas exſpirantem, quæ dæmones & impios homines abripiet, & in tartara concludet.

æterna ſupplicia erunt.

VERBA denique ſubjuncta: *In ignem æternum*, ſignificant, impiorum ſupplicia æterna fore; ut Auguſtinus monet Enchir. cap. 112.

peccatū vrde pœnam æternam mereatur.

QVOMODO autem peccato duratione momentaneo æterna pœna juſtiſſimè retribuatur, docet Auguſtinus lib. 21. *De Civit.* cap. 11. & 12. *quia licet actio brevis ſit opere, longa tamen eſt pertinaci voluntate, qua ab æterno ſummoq; bono receditur.* Chryſoſt. hom. 25. in epiſt. ad Rom. in Morali. Gregor. lib. 4. dialog. cap. 44. Bernardus epiſt. 25. S. Thom. 1. 2. q. 87. art. 3.

ignis idē diſpariter cruciabit.

QVAMVIS autem omnibus reprobis dicatur: *Ite in ignem æternum*; non tamen omnes eandem luent pœnam. Quemadmodum enim ſub uno & eodem Sole, unus plùs calet, alius minùs: ita in eodem igne, unus plùs, alius minùs adduretur & cruciabitur, ut Dominus Matth. 11. ſignificat, dicens: *Tyro & Sidoni remiſſius erit in die judicij.* Vnde liquet, diſparem fore damnatorum pœnā. Quod illud Lucæ quoq; confirmat cap. 12. *Servus qui voluntatem Domini ſcit, & non facit, vapulabit multis: qui autem non cognoverit voluntatem Domini, & digna plagis egerit, vapulabit paucis.* Et Apoc. 18. *Quantum ſe glorificavit, & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum.* Auguſtinus Enchir. cap. 111. & 113. & cap. 93. *Mitiſſima omnium*, inquit, *erit pœna eorum, qui præter peccatum quod originale traxerūt, nullum inſuper addiderunt: tantò quiſque tolerabiliorem ibi habebit damnationem, quantò hic minorem habuit iniquitatem.*

Mitiſſima pœna peccati originalis.

CAP. CCLXXVII.

De Iudicandis.

QVINAM à Chriſto judicandi ſint, illa verba continent: *Vivos & mortuos.* Profitemur enim, quòd omnes homines, qui nunc vivunt aut aliquando victuri ſunt; item omnes, qui nunc mortui, aut quandoque morituri ſunt, à Chriſto in univerſali judicio eſſe judicandos, judicio approbationis vel condemnationis. Vnde Act. 10. *Conſtitutus eſt à Deo judex vivorum & mortuorum.* 2. Timoth. 4. *Iudicaturus eſt vivos & mortuos:* id eſt, omnes homines. Matth. 25. *Congregabuntur ante eum omnes gentes.* Rom. 14. *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti.* Iſa. 45. *Mihi flectetur omne genu.* 2. Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet &c.* Vbi obſervandum, propria corporis intelligi ea omnia, quæ ad unumquemque in ſeipſo viventem pertinent; ut docet Auguſtinus ſer. 14. *De verbis Apoſtoli.* Epiſt. 107. lib. 3. *Cont. Iulianum* cap. 6. Lib. 6. cap. 2. & 4. Fulgentius lib. *De fide ad Petrum* cap. 3. dicit, animas in ſuis corporibus retributionem ſive regni, ſive ſupplicij accepturas, in quibus ſive bonam, ſive malam qualitatem vitæ præſentis habuerint.

Propria corporis.

An Chriſtus ſit futurus angelorum iudex.

VTRVM verò Angelorum Chriſtus, ut homo, etiam judex futurus ſit, ambigi poteſt. D. Thomæ, ac communis ſentētia eſt, Angelos quoad præmium aut pœnā eſſentialem non eſſe à Chriſto ut homine judicandos, ſed tantùm quoad miniſteria, & accidentalia eorum præmia vel ſupplicia, quæ inde reſultant; idque, quoniam Chriſtus non ſit Angelorum redēptor, neq; ejus beneficio ut mediatoris, ſed ut Dei Creatoris gratiam, qua perſeverare poſſent, acceperint. Aſſiſtent tamen Chriſto omnes angeli in univerſali judicio, quibus pro miniſteriis hominibus exhibitis accidentaria quædam præmia vel ſupplicia decernet, non quidem pro meritis eorum propriis, cùm extra merendi ſtatum conſtituti ſint; at inquantum alie-

Angelorum gaudium vel triſtitia unde oritur.

tum alienorum cauſa meritorum aut demeritorum fuerint; boni quidem angeli protegendo, & ad bona opera inſtigando: mali autem econtra, malum ſuggerendo, & pro viribus à Dei obedientia homines retrahendo. Quare boni Angeli uberius gaudium percipient de ſalute juſtorum, quibus opitulati fuerint, & de ſanctorum hominum conſortio, ſuique miniſterij fructu.

Luca 15.

Accidentaria præmia dabuntur angelis.

Similiter malis accreſcet confuſio, & accidentaria triſtitia ex ſocietate impiorum hominum, & nova quædam ignominia, publicáque infamia ex operibus pravis hominum, quorum ipſi cauſa fuerint: ac inſuper novâ quadam pœnâ torquebuntur, dum cum damnatis hominibus arctiſſimè in carcere Inferni concludentur, ſpoliati libertate, ac emergendi, tentandiq; poteſtate, quam ante Iudicium habuerũt. Quod Marc. 1. dæmon agnovit, exclamans: *Vt quid veniſti ante tempus perdere nos?* & 2. Pet. 2. dicuntur *Angeli peccatores in judicium reſervari*: quia in extremo judicio ſint à Chriſto cum omnibus reprobis in Gehennam cum ſumma ignominia detrudendi, nunquam inde egreſſuri. Sic Auguſt. lib. 11. *De Civit.* cap. 33. & lib. 21. cap. 23. lib. *de Naturâ boni cont. Manich.* cap. 33. Quod Apoc. 12. & 20. inſinuatur illis verbis: *Diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, ubi & beſtia, & pſeudopropheta cruciabũtur die ac nocte in ſecula ſeculorum.* Huc quoq; pertinet illud Apoſtoli 1. Cor. 6. *An neſcitis, quoniam angelos judicabimus?* quoniam comparatione hominum, qui Deo paruerint, digniſſimi pœnis æternis, propter ſuam inobedientiam Angeli pronunciabuntur.

Iudicium extremum propriè hominũ erit.

Ex quibus conſequitur, Iudicium univerſale tam ex parte judicantium, quàm judicandorum, ad homines ſolos directè pertinere; ad Angelos verò tam bonos quàm malos non niſi conſecutivè.

Suares opinio de angelorum iudicio.

Suares tamen in 3. p. S. Thom. q. 59. diſp. 57. ſect. 8. cum S. Bonaventura opinatur, omnes Angelos etiam quoad præmium vel ſupplicium eſſentiale à Chriſto Homine, judicio ſaltem approbationis vel condemnationis, eſſe judicandos; quia conveniens ſit, ut publicum judicium cum retributione fiat non ſolùm de hominibus, ſed etiam de Angelis; idque à Chriſto Rege regum, & Domino dominãtium, ut omnia ei ſubjecta oſtendantur, & omne genu ei curvetur cæleſtium, terreſtrium & infernorum.

Cap. CCLXXVIII.

De tempore durationis Iudicij.

An tẽpus iudicij ſit diuturnum futurum.

QVIA ad judicium cauſæ cognitio ac manifeſtatio, & poſtea ſententiæ prolatio neceſſaria eſt, meritò QVÆRITVR, An longa diſceptatione in judicio erit opus? Si enim opera ſingulorum diſcuti, & propriam unicuique ſententiam dari oporteat, longâ morâ opus fore apparet.

An diſceptatio ſit futura in iudicio?

Quare vi quadam divinâ, omnium hominum & angelorum conſcientiæ ac memoriæ recolent univerſa tam jura, quàm facta ſua, bona, vel mala: eademque judicandorum opera cunctis in judicio manifeſtabuntur, ſive per mentalem, ſive per vocalem manifeſtationem.

Aug. lib. 20. de civit. cap. 14. & 16.

Veriſimile enim eſt, nonnulla hominum peccata eſſe voce ſenſibili redarguenda, & ſimiliter aliqua bona opera laudanda; idque in communi reſpectu eorum, qui ad dexteram, vel ad ſiniſtram erũt: aut ſecundùm aliqua virtutum aut vitiorum genera, commendando ſcilicet miſericordes, deinde Virgines, Martyres &c.

An vocalis, aut mentalis manifeſtatio cauſæ cuiuſq.

Deque vitiis ſimili proportione; ad quam ſequutura ſit in juſtis mentalis exultatio, humilis ſubmiſſio, & gratitudo; atque in peccatoribus conſcientiæ accuſatio, reprehenſio, juſtáque damnatio. Illa enim quæ Matth. 25. dicturos juſtos & peccatores ait Chriſtus, videntur mente potiùs quàm ſenſibili voce in ſingulorum cordibus dicenda; ut ſignificat Apoſtolus ad Roma. 2. *Teſtimonium reddente illis conſcientiâ ipſorum &c.*

POST manifeſtationem verò cauſæ uniuſcujuſque, de ſingulis propriæ ſententiæ, cujuſque meritis accommodatæ, proferentur: quia non omnes afficiendi ſunt eâdem pœnâ, vel præmio; ſed quiſque pro ſuorum qualitate meritorum, ut Gregorius Nyſſenus oratione in illud docet: *Quod uni ex ijs minimis feciſtis, mihi feciſtis.* Poſtquam verò de ſingulis propriè ſententia lata fuerit, ad conſummandum Iudicium proferentur duæ illæ generales ſententiæ: quarum una reprobis, altera electis communis erit. Nam qui in uno, vel altero ordine continentur, in ſtatu & perpetua vivendi ra-

Privata de unoquoque ſententia mentaliter fertur.

tione conveniunt. Electi enim univerſi Deo perfruentur: reprobi verò inferni carcere in tenebris & miſeriis concludentur. Et privatæ quidem ſententiæ de ſingulis mentaliter ferentur, ita tamen, ut non tantùm ab eis, ad quos pertinebunt, ſed etiam ab omnibus, qui judicio aderunt, cognoſcantur: ut nimirum ſententiæ æquitas & Juſtitia omnibus pateat.

Sententia generalis voce ſenſibili profertur.

At verò ſententiæ illæ duæ generales, voce ſenſibili proferentur, ut communiter ſentiunt Doctores Scholaſtici, d. 47. 4. ſent: quia cùm judicium ſenſibile ſit, & a Iudice homine viſibili, decet, ut etiam ſententia generalis, quoad ordines ſalvandorum, & condemnandorum, ſenſibili modo pronuncietur per modum efficacis imperij: *Ite maledicti*: &, *Venite benedicti.* Qua ſententiâ prolatâ, confeſtim aperietur terra, & repentino hiatu abſorpti omnes impij ac damnati incipient ire in ignem æternum.

1. Theſſal. 4.

Beati verò cum Chriſto & omni Angelorum multitudine, in cælum aſcendent. Quanto autem tempore duraturum ſit judicium, incertum eſſe docet Auguſtinus lib. 20. *De Civit.* cap. 1. Eſt autem veriſimile, nonnullâ, haud tamen magnâ temporis morâ duraturum; quia non erit neceſſaria ad convincendas ſingulorum conſcientias, neq; ad ſententiam proferendam; ut ſignificatur illis verbis: *Sicut exit fulgur ab Oriente, & paret uſque in Occidentem: ſic erit adventus filij hominis.* Et Malachiæ 3. *Ero teſtis velox maledicis, adulteris &c.* Auguſtinus lib. 20, *De Civit.* cap. 26. Damaſcenus lib. 4. *de fide*, cap. 13. ex cap. Matt. 24. colligit, Chriſtum ab Oriente venturum ad judicium; rediturum verò verſus Occidentem. unde preces quoque verſus Orientem fundi putat. Cujus conſuetudinis meminit Auguſtinus lib. 2. *De ſerm. Domini in monte.* cap. 9. Baſilius de Spiritu Sancto cap. 27. Epiphanius hæreſi 19.

Matth. 24.

Ratio cõſuetudinis orãdi verſus Orientẽ.

Chriſtus ab Oriente venturus.

Cap. CCLXXIX.

Articulus octavus.

Credo in Spiritum Sanctum.

Spiritus Sanctus eſt tertia in Trinitate perſona. Aug. Enchir. cap. 56.

OCTAVO Symboli articulo profitemur, nos credere in Spiritum Sanctum, ut illa Trinitas compleatur, quæ unus Deus eſt. Non enim fas eſt Chriſtiano, ignorare, Spiritum Sanctum cum Patre & Filio unum verum Deum eſſe, à quo *deſcendat omne bonum*, & in cujus nomine credentes regenerentur, in Dei filios adoptentur, atque ad poſſidendum cæleſtem hæreditatem ſanctificatione præparentur. Vnde Actor. 19. Apoſtolus Epheſiorum quoſdam *ignorantes, an Spiritus ſanctus eſſet*, interrogavit: *In quo ergo baptizati eſtis?* ſignificans, hujus articuli fidem expreſſam omnibus Chriſtianis neceſſariam eſſe. Profitetur ergo fidelis hoc Articulo, ſe credere in Tertiam ſanctiſſimæ Trinitatis perſonam, per ſe veraciter ſubſiſtentem, & a Patre & Filio diſtinctam; ejuſdem tamen Divinitatis, potentiæ, majeſtatis, naturæ; ideoque amore, cultu, & non minùs quàm Patrem & Filium, ſummo, qui *latriæ* dicitur, eſſe glorificandum. *Tres enim ſunt, qui teſtimonium dãt in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt.* Vbi obſervandum eſt, quod Tertia Sacroſanctæ Trinitatis Perſona proprium aliquod nomen non habeat; idque propterea, quoniam rationem, qua ſeipſum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non poſſumus; quia nullam aliam naturæ communicandæ rationem in creaturis, quàm generandi virtute reperimus. Nomina verò, quæ Deo tribuuntur, à rebus creatis mutuamur, in quibus emanationem per modum amoris eſſentialem non habemus. Quamvis autem hoc nomen, SPIRITVS SANCTVS, ex vi ſuæ ſignificationis omnibus perſonis divinis conveniat; ex accommodatione tamen & uſu ſcripturarum & Eccleſiæ, Tertiæ Perſonæ divinæ appropriatur; idque ob varias rationes, quæ ex uſurpatione vocis *Spiritus* colliguntur.

1. Ioan. 5.

De nomine Spiritus ſancti.

Spiritus Sanctus per modum amoris eſſentialiter emanat.

Auguſt. li 5. de Trini. cap. 10. & li. 15. cap. 19.

Cur nomen Spiritus appropriatur tertia perſonæ.

PRIMO enim Spiritus in Scripturis dicitur *Ventus, aër, flatus & motus.* Gen. 8. *Adduxit ſpiritum ſuper terram.* Pſalm. 148. *Spiritus procellarum.* Notat Beatus Hieronymus in 2. cap. Abacuk, eâdem voce apud Hebræos *Spiritum* & *Ventum* ſignificari, quia propter ſubtilitatem ventus percipi viſu nequeat. II. Spiritus vocatur, *hominis Anima.* Geneſis 2. *Inſpiravit ſpiraculum vitæ.* Ioannis 19. *Emiſit ſpiritum.* Pſalmo 30. & Lucæ 23. *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* III. Spiritus dicitur, *Mens rationalis*, quæ veluti animæ oculus eſt. ad Ephe. 4. *Renovamini ſpiritu*

Spiritus, varia ſignificat.

mentis

mentis veſtræ. V. Spiritus appellantur, *Omnes incorporeæ ſubſtantiæ.* Lucæ 24. *Spiritus carnem & oſſ: non habet.* Pſalm. 103. *Qui facit angelos ſuos Spiritus.* VI. Spiritus dicitur, *quodvis donum ſpirituale.* 1. Corin. 14. *Aemulatores ſpirituum.* Item, *orabo ſpiritu.* Matth. 26. *Spiritus quidem promptus eſt*, id eſt, anima Spiritus ſancti dono renovata. 1. Theſſalon. 5. *Spiritum nolite extinguere.* VII. Spiritus eſt *nomen ſubſtantiale, denotans naturam ſimpliciſſimam, omnis compoſitionis expertem.* Qua ſignificatione tota Trinitas ſpiritus dicitur. Ioan. 4. *Deus ſpiritus eſt.* Poſtremò nomen *Spiritus*, *à ſpiratione* deductum, *relativè ad ſpirantem* dicitur: qua ſignificatione notionaliter ſeu perſonaliter accipitur pro tertia Trinitatis perſona, quæ à Patre & Filio, non per modum generationis ſive intellectus & ſimilitudinis, ſed per modum ſpirationis, voluntatis, doni & amoris procedit. Convenientiſſimè autem hoc nomen, SPIRITVS, ex ſua ratione omnibus Perſonis divinis cõmune, Tertiæ Perſonæ appropriatum eſt, ut ejus operationes intelligeremus: I. quòd ſubtilis ſit, univerſa penetrans. *Scrutatur* enim *profunda Dei.* 1. Cor. 2. II. quòd ſicut anima corpus vivificet & moveat; ita Spiritus Sanctus animam noſtram, ut notat Auguſtinus lib. 13. *De Civit.* cap. ult. III. ut ſignificetur operationis Spiritus ſancti celeritas, energia, & libertas. Matth. 3. *Spiritus ubi vult ſpirat.* Ambroſius libro in Lucam, *Neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia.* Act. 6. *Nullus poterat reſiſtere ſpiritui, qui loquebatur in Stephano.* IV. ut quemadmodum vox, *Spiritus*, vim quamdam, impetum, & motionem ingerit; ita Spiritum Sanctum hominum corda impellere, agere, & in Deum excitare intelligeremus: ac poſtremò, ut ſpiritualem vitam in nos infundere, ſineque illius afflatu nihil æterna vita dignum nos efficere poſſe, ſciremus.

Spiritus ad ſpirantem, relativè dicitur.

Spiritus ſanctus ab operationibus varia nomina ſortitur.

PORRO idem Spiritus Sanctus à ſuis effectibus varia nomina ſortitur. Vocatur enim Iſaiæ 61. *Spiritus mœroris.* Iſaiæ 11. *Spiritus Sapientiæ, intellectus, conſilij, fortitudinis; Spiritus ſcientiæ, pietatis, timoris Domini:* quia ſcilicet iſta in hominibus operetur. Alibi nuncupatur *Spiritus precum*, quia precari faciat. *Ipſe* enim *poſtulat pro nobis*, ait Apoſtolus; quia poſtulare facit. Rurſus vocatur *Spiritus rectus, principalis, bonus, Spiritus ſanctus.* Quo nomine frequẽter in ſcripturis novi Teſtamẽti deſignatur. Matth. 28. *Baptizãtes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Io. 14. Act. 2. & alibi paſſim. Et eodem nomine Apoſtoli hic in Symbolo Tertiã in Trinitate Perſonam compellarunt: quia videlicet hoc nomen ejuſdem perſonæ divinæ naturam & proprietatẽ indicet. Dum enim *Spiritus* dicitur, planè incorporeus, ſimplex, incompoſitus, nullo loco circumſcriptus, nullo tempore comprehenſus eſſe ſignificatur. Tale ſiquidem eſt id, quod omnino ſpirituale eſt. Dum verò *ſanctus* nuncupatur; puriſſimus, ſummè bonus, fonſque Sanctitatis eſſe deſignatur. Perfecta equidem, plenáque ſanctitas Deo propria eſt, juxta illud Iſaiæ 6. *Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus* &c. Denique præcipua ejuſdem erga creaturam rationalem operatio, *Sanctificatio* videlicet, eodem nomine ſignificatur. Dum enim *Sanctum* audimus, unde ſanctificemur, hoc eſt, Deo conſecremur, intelligimus. Baſilius in Pſalm. 32. Quamvis autem hæ duæ dictiones, *Spiritus ſanctus*, communiter Patri & Filio conveniant; attamen, ut ſunt unum nomen perſonale, ſoli tertiæ perſonæ attribuuntur, ut D. Auguſtinus lib. 15. *De Trinit.* cap. 19. his verbis expreſſit: *Non ipſe ſolus in illa Trinitate, vel Spiritus, vel ſanctus, quia eſt Pater Spiritus, & Filius ſpiritus, & Pater ſanctus, & Filius ſanctus: quod non ambigit pietas. Et tamen iſte non fruſtra propriè dicitur Spiritus ſanctus. Quia enim eſt communis ambobus, id vocatur ipſe propriè, quod ambo communiter.* Et lib. 5. cap. 11. *Vt ex nomine, quod utrique convenit, utriuſque communio ſignificetur, vocatur donum amborum Spiritus ſanctus.* Lib. 3. *cont. Maximinum* cap. 14. Alcuinus lib. 1. *De Trini.* cap. 6. Baſil. li. 5. *contra Eunomium* docet nomen Spiritus ſancti unam ſubſiſtentem perſonam denotare in Trinitate.

Zachar. 12.

Rom. 8.

Pſal. 50.

Spiritus, cur ſanctus dicatur.

Spiritus ſanctus nomen perſonale.

Spiritus ſanctus communis Patri & Filio, vocatur propriè, quod ambo communiter.

CAP. CCLXXX.

Quòd Spiritus ſancti vocabulum tertiam Divinitatis perſonam per ſe ſubſiſtentem denotet.

SADVCÆI Spiritum ſanctum non eſſe penitus cenſuerunt, quos rejicit Act. 23. ſcriptura, & Nazianzenus oratione 5. *De Theologiâ.* Praxeas

De Spiritu ſancto errores.
Act. 23.

Spiritus ſanctus eſt diſtincta à Patre & Filio perſona.

verò Aſiaticus, Noëtus & Sabellius docuerunt, Spiritum ſanctum non eſſe diſtinctam perſonam à Patre, ſed tantùm differre nomine, mentis cogitatione, virtutis dilatatione; ut Athanaſius in oratione *contra Arian.* refert. Quod cōmentum refutatur illis Evangelij verbis: Ioan. 15. *Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, ſpiritum veritatis, qui à Patre procedit.* Vbi habemus, Spiritum ſanctum à Patre procedere, ac proinde ab illo perſonâ diſtingui: & mitti à Filio, ideóque ſimiliter ab illo diſtingui. Nam nihil à ſeipſo procedit; & miſſio in divinis ſecundùm proceſſionem intelligitur. Vnde Ioan. 14: *Alium paracletum dabo vobis*; ſignificans, aliam ſe perſonam miſſurum. Et quidem perſonas in divinis tres eſſe à ſe invicē diſtinctas expreſſiſſimè Matth. 28. Dominus tradit, jubens baptizari *Credentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Quibus ſcripturis etiā confutatur error hodiernus eorum, qui aſſerunt, Spiritum ſanctum non ſignificare perſonam divinā per ſe ſubſiſtentem, intelligentem & agentem; ſed quoddam Dei donum, potentiam, ſeu virtutem, in quo cum antiquis hęreticis ſentiunt, quos Athanaſius confutat lib. de *Communi eſſentiâ Patris & Filij & Spiritus Sancti.* Et in epiſt. ad Serapionem Baſil. lib. 5. *cont. Eunom.* Nazianzenus oratione 4. *de Theolog.* ubi docent, Spiritum ſanctū eſſe perſonam per ſe ſubſiſtentem ex eo quòd operetur, cognoſcat, velit, judicet, loquatur, doceat, annunciet, ſuggerat, arguat, conſoletur, perhibeat teſtimonium, mittat doctores, præcipiat, rectores Eccleſiæ conſtituat, aliaq; multa faciat: quæ niſi à perſona ſubſiſtente, intellectu & volūtate præditâ fieri nequeunt. Accedit, quòd cum Patre & Filio tanquam perſona tertia, diſtincta à prima & ſecunda, numeretur. Matth. 28. & 1. Ioan. 5. *Tres ſunt qui teſtimoniū dāt in cælo: Pater, Verbum & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſūt.* Quam de tribus perſonis divinis, à ſe diſtinctis, in unâ divinitatis naturâ tamen unitis, doctrinam, Patriarchæ, Prophetæ, Chriſtus & Apoſtoli Eccleſię tradiderūt. Macedonius, Eunomius, Ariani & Servetiani Spiritum ſanctum à Patre & Filio diſtingui admittunt; ſed creaturam Filij eſſe aſſerentes, Divinitatem ejuſdem negant. Quem errorem Baſilius ex profeſſo lib. *de Spiritu Sancto* refellit. Et palàm ſcriptura Divinitatem *Spiritus Sancti* proponit, Act. 5. *Cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto? Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* 1. Cor. 6. *An neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti? Glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Quem Deum,* (ait Auguſtin. epiſt. 66.) *niſi Spiritum ſanctum? Cujus corpora noſtra dixerat eſſe templum. Nulla verò creatura in nobis, tanquam in ſuo templo habitat.* 2. Reg. 23. David *Spiritum Domini per ſe loquutum* ait, vocátque illum, *Deum Iſraëlis, fortémque dominatorem.* Iſaias cap. 6. *Deum verum* vidit. Ac Paulus Act. 28. *Bene,* inquit, *loquutus eſt Spiritus ſanctus per Iſaiam:* quo loco utitur Baſilius lib. 5. *cont. Eunomium.* Denique *Verus Deus loquutus eſt per os Prophetarum,* Lucæ 1. ad Hebr. 1. At Spiritus ſanctus eſt, qui per os prophetarum loquutus eſt. Mar. 12. Ipſe David in Spiritu Sancto dixit. 2. Pet. 1. *Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt Sancti Dei homines & Prophetæ.* ad Hebr. 9. *Hoc ſignificante Spiritu ſancto:* loquens de iis, quæ Deus loquutus erat Moyſi. Levi. 16. Ad Heb. 3. Apoſtolus citans illud Pſalm. 94. *Hodie ſi vocem ejus audieritis; Quapropter* ait, *ſicut dicit Spiritus ſanctus.* Ad Hebr. 10. loquens de Teſtamento novo, per Deum Ierem. 31. promiſſo, *Conteſtatur nos,* inquit, *& Spiritus ſanctus.*

Spiritus ſanctus eſt perſona in Trinitate ſubſiſtens, non ſolùm vis aut potentia.

Trinitas perſonarū divinarum ſtatuitur.

Hvc etiam pertinent divinæ proprietates, quæ non minùs Spiritui ſancto, quàm Patri vel Filio tribuuntur: ut immenſitas. Pſalm. 138 *Quò ibo à ſpiritu tuo?* Sapien. 1. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum.* Bonitas. Pſalm. 142. *Spiritus tuus bonus.* Omnipotentia, Sapien. 7. *Omnem habēs virtutem.* Sapien. 1. Cor. 2. *Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei:* id eſt, comprehendit quidquid in Deo eſt. Nō enim ſcrutatur quaſi ignorans, ſed quemadmodum Deus hominum corda ſcrutatur. Hieremiæ 17. ut notat Baſilius lib. 5. cont. Eunomium. *At nulla creatura Deum comprehendere poteſt: omnis autem res quæ eſt, ſi creatura non eſt, Deus eſt,* inquit Auguſt. lib. 1. de Trinit. cap. 6.

Divinæ proprietates Spiritus ſancto communes.

Eodem pertinent Scripturæ, quæ Spiritui ſancto divinas operationes attribuunt: ut creare, Pſal. 32. *Verbo Domini cæli creati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Omnia continere, Sapientiæ 1. *Continet omnia.* Iuſtificare, 1. Cor. 6. *Iuſtificati in ſpiritu Dei noſtri.* Salvare. Apoc. 14. *Amodo dicit ſpiritus, ut requieſcāt à laboribus ſuis.* Prædictio futurorū. Act. 1. *Oportet impleri ſcripturā, quā prædixit Spiritus ſanctus.* 2. Pet. 1. *Spiritu ſan-*

Digitized by Google

cto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines. Patratio miraculorum. Matth. 12. *In ſpiritu Dei ejicio Dæmonia.* Roma. 15. *In virtute prodigiorum, in virtute Spiritus ſancti.* 1. Corinth. 2. *In oſtenſione Spiritus.* Vivificatio & reſurrectio. Rom. 8. Eccleſiæ gubernatio ex primaria authoritate. Actor. 20. *In quo vos poſuit Spiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei.* Actor. 13. *Segregate Paulum* &c. Actor. 10. *Petro cogitante de viſione, dixit Spiritus ſanctus, Surge, deſcende*, &c. Acto. 15. *Viſum eſt Spiritui ſancto.* Actor. 16. *Prohibiti ſunt à Spiritu ſancto loqui in Aſiâ.* Diſtributio ſpiritualium gratiarum. 1. Corinth. 12. *Hæc autem omnia operatur unus atque idem ſpiritus.* Rom. 5. *Charitas diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum.* Rom. 8. *Spiritus vitæ liberavit me à lege peccati.* Roman. 14. *gaudium in Spiritu ſancto.*

Spiritus Sanctus Patri & Filio conſubſtantialis.

HVC accedunt Scripturæ, quæ Spiritum ſanctum Patri & Filio conſubſtãtialem tradunt. 1. Ioann. 5. *Hi tres unum ſunt*: id eſt, hi tres, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus una ſunt individua & ſingularis eſſentia; non unum collectione vel ordine, neq; tres diſtinctæ eſſentiæ, numero diſtinctæ, gradibus dignitatis inæquales; ſed ſunt unus eſſentiali numero Deus. Vnde Baptiſmus datur *in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, Matth. 28. Commune nomen tribus perſonis, Divinitas eſt. Item à Spiritu ſancto regeneramur. Ioannis 3. ad Titum 3. *Deus* ergo *natura eſt*, *cujus beneficio divini efficimur*, ut colligit Gregorius Nazianzenus oratione 5. *De theologiâ.* & Cyrillus lib. 13. *Theſauri* cap. 1. Hinc Patri & Filio tanquam ejuſdem naturæ connumeratur tam Matth. 28, quàm 2. Corin. 13: *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis.* Et omnia Chriſti ſecundùm humanitatem opera Spiritui ſancto tribuuntur. Nam Chriſtus homo virtute Spiritus ſancti concipitur, ſanctificatur, ungitur, Lucæ 1. Iſaię 61. & 11. In deſertum ducitur, Luc. 4. Ejicit dęmonia, Matth. 12. Obtulit ſe in mortem, ad Hebr. 9. Reſuſcitatus eſt, Roman. 8. Eòdem pertinet, quòd peccatum in Spiritum ſanctum ſit irremiſſibile, Matth. 12.

POSTREMO Spiritum ſanctum verum eſſe Deum, convincit, quòd nunquam in creaturarum numero Spiritus ſanctus ponatur, quando ad collaudandum Deum univerſæ creaturę invitantur. Pſalm. 148. Danielis 3. Hoc argumento utitur Athanaſius ſerm. 3. contra Arianos. Baſilius Lib. *De Spiritu ſancto* cap. 18. Auguſtinus lib. *cont. Maxim.* Et ex profeſſo Spiritus ſancti divinitatem aſſeruerunt plerique veterum, editis ea de re libris, tractatibus, aut ſermonibus, ut Athanaſius in epiſtolis *ad Serapionem.* Baſilius lib. *De Spiritu ſancto*, & lib. 3. & 5. *contra Eunom.* Gregorius Nazianzen. oratione 5. *De Theolog.* Didymus libris duobus *De Spiritu ſancto.* Cyrill. lib. *Quòd Spiritus ſanctus eſt Deus.* Hilarius lib. 12. *De Trin.* Ambroſius libris tribus *De Spiritu ſancto.* Auguſtinus lib. 1. *De Trinit.* cap. 6. & lib. 1. *cont. Maximin.* epiſt. 124. & 66.

CAP. CCLXXXI.

De proceſſione Spiritus ſancti.

Spiritus ſanctus procedit à Patre ac Filio.

DE proceſſione Spiritus ſancti, utrùm à Patre ſolo, an quoque à Filio, tanquam uno principio æternâ ſpiratione procedat, vetus eſt inter Græcos & Latinos controverſia. Latini contra Græcorum errorẽ Symbolo Conſtantinopolitano explicationis gratiâ particulam illam, *Filióque*, addiderunt, circa Domini Annum DC; ut ex Concilio Toletano 8. circa annum DCLIII. celebrato colligitur: in quo Symbolum cum hac additione reperitur, quæ in Concilio Toletano 3. Anno Domini DLXXXIX. habito non reperitur. Et in Synodo 7. act. 7. idẽ ſymbolum cũ additione recitatur.

Filióque additum anno circiter 600.

Theodoretus author erroris Græcorũ.

ERRORIS autem Græcorũ primus author fuiſſe videtur Neſtorius; propagator verò, Theodoretus. Is enim in confutatione anathematum Cyril. c. 9. contendit, Spiritum ſanctum neq; à Filio, neq; per Filium procedere. Quem errorem pleriq; Græcorum circa annũ DCCLXVII. complexi ſunt: contra quos Cõcilium Gentiliaci ſub Pipino, Caroli Magni patre, celebratum eſt, ut refert Ado in Chronico. Floruit circa annũ DCCCLX. Theophylactus, qui in 3. c. Ioan. eundem errorem amplexus eſt: ſimiliter & Damaſc. lib. 1. *De fide* c. 11: quo tempore Græci ex libris D. Gregorii in græcum ſermonem converſis, deleverunt illa ſymboli verba: *Filióque procedit*; teſte Ioanne Diacono in vita S. Gregorii capite 75. Circa verò annum domini MLIV. imperante apud Gręcos Conſtantino decimo, Michaël Patriarcha Conſtãtinopolitanus ſe ab

Theophylact.

Digitized by Google

1054 Schiſma Græcorũ à Romana Eccleſia.

Eccleſia Romana ſejunxit, prætexens, Pontificem Romanũ cum ſuis excommunicatum eſſe, quia Symbolo contra Canones Concilij Conſtantinopolitani addidiſſet, *Filióque procedit*; ut ex epi. Leonis 9. ad Conſtantinum Imperatorem, & ex Chronico Sigeberti anni M LIV. patet. A quo tempore Schiſma apud Græcos perdurat.

Fvervnt quidem Græci ſæpius in Conciliis de errore convicti, & ad Catholicæ Romanæ Eccleſiæ fidem quater quinquiéſve converſi; at ſemper ad vomitum redierunt, donec tandem eorum Imperium per Turcas everſum, occupatumq; eſt. Quòd autem à Conſtantinopolitano Concilio rectè ad explicationem veritatis particula illa, *Filióque*, addita ſit, ex ſcripturis confirmatur. Ioan. 15. de Spiritu Sancto loquens Dominus ait: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Quid autem accipiet, niſi ſcientiam, quæ Spiritus Sancti eſſentia eſt? Quare dum ait Chriſtus: *Non loquetur à ſemetipſo*, inſinuat ſcientiam Spiritus Sancti non eſſe illi à ſemetipſo, ſed à Patre, & à Filio; ac proinde ipſum à Patre & Filio procedere; ut in eum locum obſervat Chryſoſtomus, & Cyrillus, atque Didymus lib. 2. *De Spiritu Sancto.* Idem docuit Chriſtus Ioan. 16. dicens: *Omnia quæ habet Pater, mea ſunt.* Et Ioan. 17. *Omnia tua mea ſunt*; exceptâ videlicet ſola Paternitatis relatione: ſed Pater habet eſſe principium Spiritus Sancti, quod non eſt Patrem eſſe: igitur & Filius idipſum habet. Ita Auguſt. lib. 5. *De Trinit.* cap. 14. Item Ioan. 15. *Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre.* Et ca. 16. *Si abiero, mittam eum ad vos.* At omnis miſſio fit aut per imperium, quomodo mittuntur ſervi à Dominis; aut per conſiliũ, quomodo ægroti mittuntur ad medicum; aut per naturalem productionem, ſicut arbores dicuntur emittere flores: at certum eſt, Spiritum ſanctum non mitti veluti ſervum, aut ignorantem: igitur mittitur ſecundùm naturalem productionem, accipiendo à Filio ſuam ſubſtantiam, ſcientiam, atque adeò omnem operationem, ſecundùm quam peculiari modo in hominibus eſſe dicitur. Nihil enim aliud eſt in divinis, unam perſonam ab alia mitti, quàm unam perſonam ab aliâ ſecundùm originem procedere. Quare filium mitti, eſt filium naſci: Spiritum Sanctum mitti, eſt Spiritum ſanctum procedere; ut docet Auguſtinus

Vox Filióque, Symbolo rectè addita eſt.

Miſſio per naturalem productionem.

Mitti in divinis eſt procedere.

lib. 4. *De Trinit.* cap. 19. Neque verò eludi dicta poſſunt, aſſerendo *miſſionem* Spiritus Sancti non ſignificare *proceſſionem*, quoad internam ſubſiſtentiam; ſed miſſionem externam ad creaturam, per donorum largitionem, quæ *gratiæ Spiritus Sancti* vocantur. Noſtra ſcriptura docet, non ſolùm dari creata Spiritus Sancti dona, ſed ipſum etiã Spiritum Sanctũ. Rom. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritũ Sanctum, qui datus eſt nobis.* Vbi Spiritus Sanctus à ſuis diſtinguitur donis. 1. Cor. 6. *Mẽbra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti, quem habetis in vobis.* 1. Ioan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Ioan. 14. *Si abiero, alium paracletum dabit vobis.* Io. 16. *Si non abiero, paracletus non veniet ad vos.* Hæc donis tribui nequeunt, cùm nec veniãt nec mittantur, nec cum Chriſti perſona conferri poſſint, tanquam unus paracletus cum alio. Vnde ipſum Spiritum Sanctum ſecundùm ſe mitti, Patres docent: Ambroſius *De Spiritu Sancto* Lib. 1. cap. 4. & 5. Auguſtinus lib. 15. *De Trinit.* cap. 26. Chryſoſtomus in cap. 5. ad Rom. Cyrillus in cap. 16. Ioa.

Spiritus Sanctus datur ſecundùm ſe & ſua quoque dona.

Præterea ſi *mittere Spiritum Sanctum*, foret *dare Spiritus Sancti dona* ſolùm, conſequeretur, Patrem quoque mitti à Filio & Spiritu Sancto, cùm ſcilicet etiam dent *omne donum deſcendens à Patre luminum.* Neque verò propterea dici poteſt, Filium mittere Spiritum Sanctum, quia meruit, ut Spiritus Sanctus ad nos veniret; quia ſimiliter cauſa fuit, ut Pater ad nos veniat. juxta illud Ioan. 14. *Si quis diligit me, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus.* Neque dictis obſtat, quòd Chriſtus dicatur à Spiritu Sancto mitti, à quo non procedit. Iſaiæ 48. & 61. Nam ſecundùm formam ſervi à Spiritu Sancto miſſus eſt, ſecundùm quam ab eodem Spiritu Sancto in utero virginis formatus & unctus eſt. Quare Dominus de Spiritu Sancto aſſerens: *Ego mittam eum*, ſignificat, Spiritum Sanctum à ſe per internam hypoſtaſis productionem naturaliter procedere. Quod etiam inſinuavit, quando inſufflans dixit: *Accipite Spiritum Sanctum.* Ita Auguſtin. lib. 3. *cont: Maximinum* cap. 14. Cyril. in Ioan. lib. 12. cap. 56. Theophylactus in 3. cap. Ioan. hoc argumentum impugnat, ſed non expugnat.

Lucæ 4.

Spiritus Sanctus à Filio procedit.

Hvc inſuper omnes ſcripturæ pertinent, quę Spiritum, Filij vocant nõ minùs, quàm Patris; quia ſcilicet ęqualiter ab utroque ſpiretur. Matth. 10: *Spiritus*

Theophylacti error de Spiritu ſancto.

Patris

Patris veſtri. Rom. 8. *Spiritus ejus, qui ſuſcitavit Ieſum.* Ita vocatur, Spiritus Filii. Rom. 8: *Si quis ſpiritum Chriſti non habet.* Galat. 4. *Miſit Deus ſpiritum filii ſui.* Nulla verò poteſt reddi ratio, cur Spiritus ſanctus Filii potiùs, quàm Filius Spiritus ſancti eſſe dicatur, niſi quia per originẽ à filio ſit & ſpiretur; non autem filius à Spiritu ſancto emanet. Quam de Spiritu ſancto doctrinam Eccleſia in Conciliis poſt controverſiam hac de re natam

Nazianzen. ep. 2. ad Celidonium.

luculentis verbis expreſſit. In Concilio enim Niceno quia nõdum hac de re quæſtio exorta erat, veritas plenè non fuit explicata. In Concilio autẽ I. Conſtantinopolitano, quia Macedoniani Spiritum ſanctum creaturam Filii eſſe contendebant, definitum eſt, à Patre procedere.

Baſil. lib. 2. cont. Eunom.

Poſtea verò ſuſcitatâ per Neſtorianos de Spiritus ſãcti proceſſione à Filio, cõtroverſiâ, multis Conciliis veritas definita eſt. Primò Alexandriæ, ex quo Concilio ad Neſtorium Cyrillus

Spiritus ſancti à Filio proceſſio à Conciliis definita.

ſcripſit in hæc verba: *Spiritus appellatus eſt veritatis, & veritas Chriſtus eſt; unde & ab iſto ſimiliter, ſicut à patre procedit.* Epiſtola habetur in Concilio Epheſino tom. 1. cap. 14. Et approbata eſt ab eodem Cõcilio, & à quarta Synodo act. 5. & à quinta act. ult. & à ſexta Synodo act. 17. & à ſeptima, act. 7: in qua ſymbolum Conſtantinopolitanum cum illa additione (*filióque*) reperitur: ut à Latinis in Concilio Florentino ſeſſ. 5. & 7. ex vetuſtiſſimo codice manuſcripto demonſtratũ eſt. Idem definitum eſt in Concilio Toletano 1. cap. 21. & in 3. c. 1. & in 4. ca. 1. atque in 8. cap. 1. necnon in 11. capit. 1. Poſt autem exortum ſchiſma Græcorũ, celebratum fuit Cõcilium Barenſe tempore Vrbani ſecundi circa annum Domini MXC. cujus meminit Anſelm. lib. *De proceſſ. Spiritus ſancti* cap. 4, & author vitæ B. Anſelmi. Secundum Concilium fuit Lateranenſe ſub Innocentio III. Anno, M.CCXV. ubi ca. 1. definitum eſt, Græcis conſentientibus, Spiritum ſanctum à Patre Filióque procedere; ut ex cap. 4. conſtat. Tertium concilium eſt Lugdunenſe, Anno M.CCLXXIII. ſub Gregorio X. cujus definitio extat in 6. Decretalium Tit. 1. cap. 1. Quartum Concilium eſt Florentinũ, Anno M.CCCCXXXVIII: in quo Græci Latinis iterum uniti fuerunt. Quòd autem Spiritus Sanctus à Filio nõ minùs, quàm à Patre procedat, præter dicta Concilia, veteres quoq; uno conſenſu, tam Græci quàm Latini conſtanter tradunt. Tertullianus lib. contra Praxeam, *Spiritum*

Spiritus ſancti proceſſionem à Filio veteres tradunt.

ſanctum à Patre per Filium deduco. Cyprian. in ſerm. *De adventu Spiritus ſancti*: *Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedens.* Hilar. lib. 2. de Trinit: *De Patre & Filio authoribus confitendum eſt, ſcilicet Spiritum ſanctum produci.* Ambroſ. lib. 2. de Spiritu ſancto ca. 12. tractans illud Ioan: *Omnia quæ habet Pater, mea ſunt. Quæ accepit ipſe per unitatem naturæ, ex ipſo per eandem unitatem accepit Spiritus ſanctus.* Hieronym. in epiſt. ad Hedibiam qu. 9. *Spiritus ſanctus à Patre & Filio mittitur: Spiritus Patris & Chriſti appellatur.* Et in cap. 57. Iſaiæ: *Spiritus à Patre egreditur, & propter naturæ ſocietatem à Filio mittitur.* Ruffinus in explicatione ſymboli: *Spiritus ſanctus de utroque procedens.* Auguſt. tract. 99. in Ioan: *Hic aliquis forſitan quærat, utrùm & à Filio procedat Spiritus ſanctus? Cur non credamus, quòd etiam de Filio procedat Spiritus ſanctus, cùm Filii quoque ipſe ſit Spiritus?* Idem repetit lib. 15. *de Trinitat.* cap. 17. 26. 27. lib. 3. *cont. Maxim.* cap. 14. Proſper lib. *De vitâ contemplativâ*, cap. 18. Leo epiſt. 91. ca. 1. Fulgent. lib. *De fide ad Petrum.* ca. 2. *Proprium eſt Spiritus ſancti, quòd de Patre Filióq; procedat.* Boëtius lib. 1. *De Trinit.* cap. 12. Gregorius ſymbolum edidit, quod refertur in ejus vita lib. 2. ca. 2. Lib. 2. dialog. ca. ult. Lib. 1. Moral. cap. 8. Beda lib. 1. *De elementis philoſophiæ.* & in cap. 4. ad Galatas. Alcuinus lib. 1. *de Trinitat.* cap. 6. & 12. & libr. 2. cap. 19. & in epilogo lib. 3.

Græci ante Theodoretũ Spiritus ſancti proceſſionem agnoverunt.

QVEMADMODVM verò Latini apertè Spiritus ſancti proceſſionẽ à Patre & Filio profeſſi ſunt; ita quoq; Græci omnes, qui ante Theodoretum ſcripſerunt. Athanaſius in Symbolo: *Spiritus Sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens.* Cujus ſymboli meminit Auguſtin. in Pſ. 120. Eius verò ſententiis utitur Enchir. c. 36. lib. 5. *de Trinit.* cap. 8. epiſt. 174. ſer. 195. *De tempore.* Gregor. Nazian. in oratione *de laudibus Athanaſii*, eum perfectiſſimam fidei cõfeſſionem edidiſſe ſcribit, quam totus Oriens & Occidens veneratur. Idem Symbolum in Concilio Toletano 4. recitatur, circa annũ DCXXXIII. Eandem Spiritus ſancti proceſſionem à Patre & Filio idem Athanaſ. illuſtrat ſimilitudine Solis, ſplendoris, ac ex ambobus productæ lucis; Sermo. 4. contra Arianos. In epiſtolis autem ad Serapionem contra eos, qui admittebant, Filiũ eſſe Deum ex Patre; Spiritum ſanctum verò, à Filio creatum aſſerebant, velut notiſſimum aſſumit, quòd Spiritus ſanctus ita à Filio Deo immanenter procedat,

Sol producit ſplendorẽ, ac ex utroque procedit lux.

dat, ſicut Filius à Deo Patre. Proinde quòd creatura non ſit, niſi Filium quoque creaturam faciamus. Baſilius lib. 2. *cont. Eunom.* tractans illud Ioannis: *Omnia mea tua ſunt*; & lib. 3. contra eundem initio ait, Spiritum ſanctum à Filio ſuum eſſe habere: & lib. 5. *cont. Eunom.* cap. 8. dicit, Spiritum ſanctum eſſe veram & naturalem imaginem Dei. Non eſt autem vera & naturalis imago, niſi producatur ab exemplari, ut patet in duobus ovis ſimillimis. Non enim dicimus, ovũ eſſe imaginem alterius, quia ſcilicet unũ ab altero non producatur. Cap. 11. docet, Spiritum ſanctum habere ſe ad Filium, ut ſe habet Filius ad Patrem. Et c. 12. inquirit, Cur Spiritus ſanctus non ſit Filii filius, cùm à Patre per Filiũ procedat? Reſpondet, alio modo procedere, quàm per generationem. Gregorius Nyſſenus in lib. ad Ablabium dicit, per hoc ſolum tres perſonas diſcerni, quòd una eſt alterius principiũ, videlicet Pater Filii, & uterque Spiritus ſancti. Gregorius Nazianz. oratione 5. *de Theolog.* quęrens, Cur Spiritus ſanctus non ſit filius? Reſpondet, ideo non eſſe filium, quia Filius & Spiritus ſanctus mutuas habent oppoſitiones. Eandem quidem perfectionem tres perſonæ habent, ſed alio modo: Pater innaſcibiliter, Filius per generationem, Spiritus ſanctus per communem Patri & Filio ſpirationem. Quod exemplo Adæ, Evæ & Seth, illuſtrat, quorum Adam à nullo homine eſt: Eva ex ſolo viro: Seth ab utroque, viro ſcilicet & feminâ. Cyrill. Catecheſi 17. ſcribit, à Patre & Filio Spiritum ſanctum ſubſtãtiali modo ſpirari. Chryſoſt. tom. 5. hom. 2. *de ſymbolo*, dicit, Spiritum ſanctum à Patre & Filio coæqualem procedere. Et hom. 76. atque 77. in Ioann. Epiphanius hæreſi 69. *Vnus eſt Spiritus Dei ex Patre procedens, & de Filio accipiens.* Et in Ancorato ſæpius repetit, Spiritum ſanctum non eſſe creaturam, ſed à Patre ac Filio ſubſtantialiter emanare. Didymus lib. 2. De Spiritu ſancto: *Hoc ipſum quod ſubſiſtit & loquitur, à Patre & me illi eſt.* Cyrill. lib. 11. in Ioan. cap. 1. & 25. dicit, Spiritum ſanctum à Patre & Verbo habere eſſe & ſubſiſtere. Simeon Metaphraſtes in vita S. Dionyſii Areopagitæ: *Chriſtus in cælum aſcendit, & Spiritum, qui ex ipſo procedit, mittit diſcipulis.* Tharaſius in epiſtola ad Patriarchas Orientales, quæ habetur in ſeptima Synodo act. 3. *Credimus in Spiritum ſanctum, qui ex Patre per Filium procedit.*

Imago præter ſimilitudinē requirit ut ad exemplar producatur.

Triplex productio Adæ, Evæ & Seth.

RATIONIBVS inſuper Spiritus ſancti proceſſio à Patre & Filio ſtatuitur à Divo Thoma lib. 4. *cont. Gentes* cap. 24. & quæſt. 10. *de potentiâ* art. 4. Præcipua verò eſt: *Si Spiritus ſanctus non procederet à Filio, non diſtingueretur ab eo, cùm nihil ſit in Deo, niſi eſſentia & relatio, ſive abſolutum & relativum. At eſſentia, & omnia abſoluta, ſunt omnibus perſonis communia: igitur ſola habitudo mutua perſonas à ſe invicem diſtinguit; ſiquidem in ſolis relationibus numerus invenitur: proinde omnis diſtinctio ex relationibus ortum ducit. Non enim eſſent tres perſonæ alioqui una res; nec Dei omnimodam ſimplicitatem, nullamq́; in unâ perſonâ inveniri perfectionem, quæ non ſit in aliâ, tueri poſſemus*: quod tamen in Concilio Lateranenſi c. 2. definitum eſt.

CAP. CCLXXXII.

Quòd non quælibet relatio ad inducendam diſtinctionem ſufficiat.

HIc admonendum eſt, quòd non ſufficiat ad inducendam diſtinctionē quælibet relatio, ſed oppoſita eſſe debeat atque realis, fundatáque in actione originis. Hæc enim non ſolùm ab oppoſita ſibi relatione diſtinguitur; ſed etiã efficit, ut propter ipſam ſuppoſitum ab alio diverſum ſit. Itaque non ſolùm ſpiratio activa diſtinguitur à paſſiva, ſed inſuper ſpirator à ſpirato. Et quoniam hæc relativa ſunt perſonę ſubſiſtentes, conſequẽter proprietates harum perſonarum conſtitutivæ inter ſe realiter diſtinguuntur: ſcilicet Paternitas & ſpiratio paſſiva; ſimiliter Filiatio & ſpiratio paſſiva. Perſonæ equidem divinæ in eo ſolo diſtinguũtur, quòd una eſt ad aliam, ut docet Nazianz. oratione 5. *de Theologiâ.* Nyſſen. lib. *ad Ablabium.* Auguſt. lib. 7. *De Trinit.* cap. ult. lib. 15. cap. 14. Boëtius lib. 1. *De Trin.* c. 12. *ſola relatio multiplicat Trinitatem.* Anſelm. li. de proceſſione Spiritus ſancti cap. 2. omnia dicit eſſe unum, ubi non obviat oppoſitio relationum. Richard. de S. Victore li. 2. *de Trinit.* oſtendit, perſonarum diſtinctionem ex producentium numero naſci, quia una producat, & non producatur; alia producat & producatur; tertia verò producatur, & non producat.

Relatio oppoſita & realis fundata in actione originis.

Proprietates conſtitutivæ perſonarum realiter diſtinguuntur.

Digitized by Google

Cap. CCLXXXIII.

Utrum Pater & Filius unicum ſint principium Spiritus ſancti?

Pater & Filius ſunt unũ principium Spiritus ſancti.

QVEMADMODVM una eademque Patris & Filii eſt eſſentia, ita quoque una communis utriuſque eſt ſpirativa potentia, qua tanquam unico principio Spiritum ſanctum producunt. Nam ſicuti unicum eſt mundi principium tota Trinitas propter unam eſſentiam, eandem potentiam, communemque actionem: ita Pater & Filius unum ſunt principium Spiritus ſancti, quia eâdem ſpiratione eum producunt; ut definitum eſt in Cõcilio Lugdunenſi, & Florentino. Et ita docet Hilar. lib. 4. *De Trinit.* Auguſtinus lib. 5. *De Trinit.* cap. 14. Anſelmus lib. *De proceſſione Spiritus ſancti.* Alcuinus lib. 1. *de Trin.* cap. 15.

SI verò quis interroget, Cur Dominus Ioan. 15. dixerit, Spiritum ſanctum à Patre procedere, nec addiderit à ſe quoque produci? Reſpondet B. Auguſtinus lib. 3. *cont. Maximin.* cap. 14. ideo Patri hoc tribui, quia ipſe author ſit, ut Spiritus ſanctus etiam à Filio procedat, cui Pater tribuit totam ſuam eſſentiam, potentiámque ſpirativam, qua cum Patre producit Spiritus ſancti eſſentiam & ſubſiſtentiam. Quod Chriſtus apertè inſinuavit, dicens: *Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre*; ſcilicet cum cum Patre producendo. Vnde vocat *Spiritum veritatis. Filius autem veritas eſt.* Denique quandocumque ſingulariter uni divinæ perſonæ aliquid abſolutè tribuitur, etiam alteri perſonæ non expreſſæ convenire ſubintelligitur, niſi fortaſſe illud ſit, quo una perſona diſtinguitur ab alia. Pater autem à Filio non diſtinguitur per hoc, quòd Spiritus ſanctus ab eo procedat: ſiquidem ea ratione nõ opponitur Filio; ut latè deducit Anſelmus lib. *de proceſſione Spiritus ſancti.*

Cur Spiritus ſanctus non ſit filius Patris & Verbi?
Cur Spiritus ſanctus non ſit filius Verbi.

SED hîc meritò quis interroget, Cur Spiritus ſanctus, cùm à Patre & Filio in naturâ ſimilis producatur, non tamen eorum filius dici poſſit? Auguſtin. lib. 5. *de Trinitat.* cap. 14. duas hujus rei cauſas adfert. *Prior* eſt, quia *Spiritus ſanctus non procedit, quomodo natus, ſed quomodo datus*; addit verò lib. 15. *de Trinit.* cap. 26. *quia procedit ex duobus, qui nec duo patres dici poſſunt, nec alter pater, & alter mater.* Divus autem Thomas 1. p. qu. 27. art. 4. & in q. *De potentiâ*, qu. 10. artic. 2. ad 22. arg. claram iſtius quæſtionis reſolutionem tradit, dicens, *Verbum Dei propterea filium eſſe, quia ex vi & natura ſuæ productionis procedat, ut ſimilitudo quædam & imago producentis. Nam procedit per actum intellectus: res autem non verè intelligitur, niſi notitia ſeu verbum internum producatur, quod ſit rei, quæ intelligitur, ſimilitudo & expreſſio. Vnde rem plenius intelligit, qui clarius imaginem illius animo concipit. Ideo autem Spiritum ſanctum non eſſe filium; quia licet Patri & Filio ſimilis exiſtat, non tamen ex vi ſuæ productionis ſimilis procedat. Nam procedit per modum amoris: amor verò ex naturâ ſuâ non eſt rei amatæ ſimilitudo, ſed quidam in rem amatam impulſus.* Propter hunc autem procedendi modum à voluntate divina per modum amoris, Spiritui ſancto appropriatione quadam tribuitur nomen amoris, & charitatis. 1. Ioan. 4. *Deus charitas eſt.* Concil. Toletanum 11. cap. 1. Spiritum ſanctum vocat *Charitatem, quia ſit amor procedens, ac productus à voluntate divinâ.*

Verbum procedit ut ſimilitudo producentis.

Spiritus ſanctus procedit per modum amoris.

Amor & charitas Spiritui ſancto appropriantur.

Vox amoris in divinis tripliciter accipitur.

OBSERVAT porrò Auguſtinus lib. 15. *De Trinitat.* cap. 27. (quem ſequuntur Doctores cum Magiſtro lib. 1. diſt. 32.) vocem amoris tribus modis accipi in rebus divinis: I. Pro amore eſſentiali & abſoluto, qui cõmunis eſt tribus perſonis. II. pro amore notionali producẽte, hoc eſt, reſpectivo, quo Pater & Filius producũt Spiritum ſanctum. III. Pro amore notionali producto: ſic eſt proprium nomen Spiritus ſancti, qui eſt amor productus. Alcuinus lib. 2. *De Trin.* cap. 19. Ex quibus ſequitur, divinas perſonas ſeinvicem eſſẽtiali dilectione per ſuam eſſentiam amare; charitate verò notionali Patrem & Filium ſeinvicem Spiritu Sancto diligere, cùm ipſe ſit Patris & Filii amor: ut docet Auguſt. lib. 15. *De Trin.* c. 17. Alcuin. lib. 2. *de Trin.* c. 20.

Eſſentialis amor.

Cap. CCLXXXIV.

Utrum nomen Doni rectè Spiritui ſancto approprietur?

Doni nomen Spiritui ſancto appropriatum.

QVEMADMODVM charitatis, ita quoque doni nomen, cùm divinæ naturæ, tum perſonæ procedenti ratione originis tribui poteſt. Divinę quidem naturę DONI nomen conve-

Digitized by Google

convenit, quia ſeipſam creaturæ rationali fruẽdam per cognitionem & amorem tribuit, juxta illud Geneſ: *Ego ſum merces tua.* Auguſt. lib. 4. *de Trinit.* c. 20. & lib. 5. cap. 15. & 16. atque lib. 15. ca. 19. Alcuinus lib. 2. *De Trinit.* cap. 19. & 20. S. Thom. 1. p. qu. 38. ar. 1. & 2. nomen Doni, quatenus eſt perſonale, proprium eſſe docet Spiritui ſancto, quia ex vi ſuę proceſſionis, ſolus ut amor emanet: Amor verò primum ſit, quod donetur, & cujus ratione cetera dentur. Nam per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus noſtris charitas, & per charitatem tota nos inhabitat Trinitas. Quia tamẽ Doni nomen non ſoli amori, ſed etiam ſapientiæ, omnibúſque aliis Dei muneribus competit; ideo ex vi ſuæ ſignificationis non ſoli Spiritui ſancto, ſed potiùs ex uſu & accom̃odatione Doctorum attribuitur: qui tradunt, nihil aliud eſſe, Spiritum ſanctum Dei donũ eſſe, quàm à Patre & Filio per modum amoris procedere. Vnde ſequitur, hoc donum Dei coæternum eſſe donanti, quia non ex tempore, ſed ab æternitate Spiritus ſanctus procedit, atque ex modo ut ſit donabilis, etiam antequã donaretur. Ideoque donũ erat, priuſquam eſſet cui donaretur: ſed donatum, niſi alicui datum fuerit, dici nequit; ut obſervavit Alcuin. lib. 2. *De Trinit.* c. 20. & Auguſt. lib. 5. *de Trinit.* cap. 15.

Doni nomen quomodo divinæ naturæ conveniat.

Doni nomen quomodo perſonale.

Donum ex uſu & accõmodatione Spiritui ſancto tribuitur.

Sed emergit QVÆSTIO, utrùm rationali creaturæ detur Spiritus ſãcti perſona, an tantùm creata ejuſdem munera? RESPONDENDVM eſt, Spiritum Sanctum verè, quoad perſonam, quoque dari, non tantùm amore notionali à Patre & Filio, ſed etiam amore eſſentiali omnibus divinis perſonis communi, ac proinde à ſeipſo etiam dari. Iuxta illud Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Vbi Spiritus ſanctus à ſuis donis diſtinguitur, & tam ipſe, quàm eius dona dari aſſeruntur. 1. Cor. 6. *Portate Deum in corpore veſtro: Membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti.* At dona Spiritus ſancti non ſunt Deus, neque templum habent. 1. Ioan. 4: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Ioan. 14. *Alium paracletum dabit vobis.* Ioan. 16. *Si non abiero, paracletus non veniet ad vos: & ſi abiero, mittam eum ad vos.* Quæ de creatis donis intelligi nequeunt, cùm illa nec veniant nec mittantur, nec cum Chriſto, tanquam alius paracletus, conferri queant. Quare non tantùm Spiritus ſancti dona, quæ *Spiritus* nomine aliquãdo ſignificantur; ſed ipſam quoque Spiritus ſancti perſonam dari, confitendum eſt; ut docet Ambroſ. libr. 1. *De Spiritu ſancto.* cap. 4. & 5. Auguſtin. lib. 15. *De Trinit.* cap. 26. Chryſoſt. in 5. cap. ad Rom. Cyrill. in 16. cap. Ioan.

An Spiritus ſancti perſona detur.

CHRISTVS in terris exſiſtens Spiritum ſanctum Apoſtolis dedit, Ioann. 2. 7. & 20. & poſt Aſcenſionem in cælum, iterum Spiritum ſanctum dedit, ut duplici hac Spiritus ſancti donatione, duo charitatis præcepta commendaret; Dei ſcilicet & proximi. Vnà enim charitate Deus & proximus diliguntur, quia Deũ plùs quàm ſeipſum proximum verò ſicut ſeipſum in Deo quiſque amare jubetur. Alcuinus lib. 2. *de Trinit.* c. 21. Rurſus duplex eſt Spiritus ſancti donatio: *Vna* viſibilis, quando viſibili aliquo ſigno præſentiam ſuam exhibet, quo modo in Chriſti Baptiſmo in ſpecie colũbę Spiritus ſanctus apparuit, Matth. 3. & in igneis linguis, Actor. 2. Vbi ſciendum eſt, hujuſmodi formas nõ fuiſſe Spiritui ſancto perſonaliter unitas, ſed ad tempus tantùm efformatas, ut per illas Spiritus ſanctus inviſibilem ſuam operationem declararet. Vnde propter hujuſmodi formas neque columba, neque ignis, neque flatus dici Spiritus ſanctus poteſt, aut Patre minor, ſicut Chriſtus Patre minor, propter aſſumptam humanam naturam verè aſſeritur; ut notat Alcuin. lib. 3. *De Trin.* cap. 5. & 8. *Altera* inviſibilis eſt Spiritus ſancti donatio, quæ fit ad ſanctificandam creaturam; ut in Baptiſmo, & aliorum ſuſceptione Sacramentorum.

Spiritus ſanctus à Chriſto datus.

Duplex Spiritus ſancti donatio: viſibilis & inviſibilis.

CAP. CCLXXXV.

De variis Spiritus Sancti donis & nominibus.

QVOD Spiritus ſanctus eſſet hominibus dandus, Prophetarum oraculis prædictum fuit. Pſ. 67. *Aſcendiſti in altum, accepiſti dona in hominibus.* Quod exponẽs Apoſtolus ad Epheſios 4. *Dedit*, inquit, *dona hominibus.* Quomodo autem dona in hominibus acceperit, ac eiſdem dederit, Auguſtin. tractat lib. 15. *De Trinit.* cap. 19. *Accepit*, ait, *in hominibus dona, tanquam frater noſter: dedit autem hominibus, tanquam caput membris ſuis. Ejus enim ſunt dona omnia & merita noſtra*, inquit idem Auguſtin. lib. 13.

Prophetarũ oraculis prædicta ſunt Spiritus ſancti dona.

de Trinit.

De Trinit. cap. 10. Iſaiæ 44. *Effundam ſuper ſemen tuum ſpiritum meum.* Ex quo loco colligit Ambroſ. li. 1. *De Spiritu ſancto,* cap. 7. *Spiritum ſanctum omnium benedictionum eſſe præſulem.* Ezech. 36. *Spiritum meum ponam in medio veſtri.* Ioël. 2. *Effundam Spiritum meum.* Quòd vaticinium in die Pentecoſtes fuiſſe impletum, conſtat ex cap. 2. Actor. Vocabulum autem *effuſionis,* largitatem divini muneris denotat, ut Paulus ad Titum 3. explicat: *effudit abundè.* Didymus lib. 1. *De Spiritu ſancto.* Hieronymus quæſt. 9. ad Hedibiam.

Varia ſunt Spiritus ſancti dona.

De variis equidem Spiritus ſancti donis Apoſtolus diſſerens 1. Cor. 12. tradit, quòd ſicut unius humani corporis membra diverſa habēt officia, quæ omnia una hominis anima operetur, diſtribuens unicuique membro, quid agat; oculo ſcilicet, ut cernat: pedi, ut ambulet; manui, ut agat &c: ita in uno Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia) per unum Spiritum ſanctum varia fidelibus dona diſtribuantur, juxta propriam unicuiq; mēſuram accommodata. Totum enim corpus Eccleſiæ per unū Spiritum ſanctum, veluti communem animam regitur, unâq; charitatis compage connexū eſt: cujus quidē corporis caput eſt Chriſtus, in quo gratiarum omnium plenitudo reperitur: de cujus plenitudine ſingula ejuſdem membra, quædam dona Spiritus ſancti operatione accipiunt; unum plura, alterum pauciora: nulli verò fideli tribuuntur omnia. Alii enim per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alteri ſermo ſcientiæ, alteri fides, alteri gratia ſanitatum, alii operatio virtutum, alii genera linguarum, alii interpretatio ſermonum &c: *Hæc* autem *omnia operatur unus atque idem ſpiritus, dividens ſingulis, prout vult.* Quod ad Ro. 12. & ad Epheſ. 4. repetit. Et clarè ſcriptura tradit, eundem ſpiritum in omnibus Prophetis & Apoſtolis loquutum, divina myſteria revelaſſe, ad cæleſtia hominū animos elevaſſe, ad bona impuliſſe. *Ipſe enim Spiritus poſtulat gemitibus inenarrabilibus,* mentis tenebras illuminat, cor lapideum emollit quod frigidum & aridum eſt, fovet, & rore ſuę gratiæ rigat; in viam rectam ducit, excitat, pulſat, regit, afflatuque & impulſu ſuo fidelem agit, conſervat & deducit carnales denique, ſpirituales efficit. A quibus diverſis effectibus & donis idē Spiritus varia nomina ſortitur. Auguſt. enarratione 2. in Pſ. 108. Vocatur enim *Spiritus fidei, ſapientiæ, conſilii* &c Iſaiæ cap. 11. *Spiritus precum*, Zachariæ 12. *Spiritus judicii*, Iſaiæ 4. *Spiritus adoptionis, Spiritus timoris*, Rom. 8. *Spiritus veritatis*, Ioan. 16. *Spiritus creator*, à Vate regio, & *Spiritus ſanctus*, Pſalm. 50. *Spiritus rectus*; *Spiritus principalis*, *Spiritus bonus*, *ſuavis*, Sapient. 2. Lucę 11. *Dabit ſpiritum bonum petentibus ſe.* Vocatur etiam *promiſſio Patris*, Lucæ 24. Act. 1. Item *virtus, amor, charitas.* De quibus Spiritus ſancti nominibus agit Baſilius lib. 5. *cont. Eunom.* Ad Epheſ. 1. Spiritus ſanctus ſignaculo confertur, quo fideles obſignantur, quando baptizantur. & 2. Cor. 1. *qui ſignavit nos.* Vocatur inſuper *pignus*, ſive *arrha*. 2. Cor. 1. ad Epheſ. 1. Auguſt. tract. 8. & 32. in Ioan. exponit diſtinctionem *arrhæ & pignoris*. Arrha eſt initiū futuræ poſſeſſionis: Pignus autem datur in ſecuritatem, donec debitum ſolvatur. Nuncupatur quoque *Dei digitus*, Exodi 8. & 31. Lucæ 11. *Si in digito Dei.* Matth. cap. 12. exponens ait: *Si in Spiritu Dei.* Aptiſſimè verò Spiritus ſanctus *digitus Dei* appellatur, ut unius eſſe cū Patre & Filio eſſentię, ac ab utroque procedere intelligatur, quemadmodum digitus a corpore per brachium, quo Dei Filius ſignificatur: ut notat Didymus libro 1. *de Spiritu ſancto*, & Ambroſ. lib. 3. *De Spiritu ſancto* cap. 2. 3. & 6. & in 11. ca. Lucæ. Hieron. in cap. 12. Matth. Cyrill. lib. 13. *Theſauri* cap. 2. Auguſtinus lib. 2. *quæſt. Evang.* cap. 17. & lib. *De catechizandis rudibus*, cap. 20. obſervat, congruēter *Dei digitum* appellari, propter variorum donorum diſtributionem. Nam & digiti plures, & diverſæ ſunt menſuræ atque quantitatis. Iſa. 12. Spiritus ſanctus *Aquæ* nomine deſignatur: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Iſa. 55. *Omnes ſitientes venite ad aquas.* Ad quem locum alludit Dominus, Ioann. 7. Vocatur & *Ros*, Gen. 27, ut explicat Gregor. hom. 6. in Ezechielem. Exodi 16. *Factus eſt manè ros.* Iob 5. *Qui dat pluviam ſuper faciem terræ*, Gregor. lib. 6. Mor. cap. 8. De gratia Spiritus ſancti exponit. Pſalm. 67. *Pluviam voluntariam*, Auguſtinus de Spiritus ſancti gratia intelligit, in Pſal. 132. lib. 4. Trinit. ca. 1. Zachariæ 13. *Erit fons patens.* Quò alludit Chriſtus Ioann. 14. *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluēt aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes.* Comparatur quoq; Spiritus ſanctus *Flumini*, 2. Paralipom. 16. Pſal. 45. *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei.* Gregor. lib. 15. moral. ca. 10. Aptiſſimè quidem Spiritus ſanctus *Aquæ & Fluminis* nomine ſignatur, quoniam aqua purgat, abluit, extinguit

Ioan. 1.

Proſper ſententia 310.

Spiritus ſanctus à variis effectibus, diverſa nomina ſortitur.

Eccleſiaſt. 1.

Signaculum.

Arrha in quo à pignore diſtinguatur.

Digitus Dei cur vocetur Spiritus ſanctus?

Digitus ſignificat identitatem naturæ, & diverſitatem donorum.

Spiritus ſanctus cōparatur fonti, rori, flumini, Igni, Oleo.

ardorem

ardorem ignis, refrigerat, arbores fructificare facit, multa grana in unã maſſam compingit; quæ omnia Spiritus ſanctus abundãtiſſimè ſuis donis præſtat. Comparatur etiam Spiritus ſanctus *Igni*, (Lucæ 11.) qui rubiginem conſumit, illuminat obſcura, calefacit frigida, fovet, vivificátque omnia. Ezechielis 37. *Dabo ſpiritum, & vivent.* Poſtremò Spiritus ſanctus vocatur *Oleum* ſeu *Vnctio*. 1. Io. 2. *Vos unctionem habetis.* Sicut enim Oleum clarificat, lenit, ſanat, lumen ſovet, paſcit ac reficit: ita Spiritus ſancti gratia. Pſalm. 144. *Vnxit te Deus oleo lætitiæ*; id eſt, Spiritus ſancti gratiâ replevit. Aug. ſerm. 48. *de Tempore*, & ſer. 11. *De verbis Domini.*

Cap. CCLXXXVI.

De ſeptem Spiritus Sancti donis.

...eptem Spiritus ſancti dona.

QVAMVIS omnia ſacroſanctæ Trinitatis, quæ fiũt extrinſecus, opera, toti Trinitati ſint communia; ex eis tamen illa Spiritui ſancto approprianttur, quæ ex Dei ſumma charitate in nos emanant. Cùm equidem Spiritus ſanctus à divina volũtate, veluti amore inflammata, procedat, dum certi effectus peculiariter Spirituiſancto tribuuntur: ſignificatur, quòd illi ex immenſo Dei erga nos amore gratis donẽtur; & proinde hujuſmodi Dei munera nobis gratuito Dei favore collata eſſe, pio, gratóque animo profitemur. Et licèt univerſa, quæ habemus bona, (*Quid enim habes, quod non accepiſti?* 1. Corint. 4.) Spiritus ſancti opera & dona ſint; attamen præcipui quidam ejus effectus, Spiritus ſancti dona per antonomaſiã nuncupantur, quos Iſa. cap. 11. enumerat: *Spiritum ſapientiæ & intellectus, ſpiritum conſilii & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis, & ſpiritum timoris Domini.* Sub quibus reliqua Spiritus ſancti dona ſubintelliguntur. Idem enim habitus aut actus Dei donum vocatur, quatenus à Deo gratis donatur; & virtus, quatenus per habitum ad rectè operandum diſponimur. Vnde in Scripturâ legimus, *Spiritum virtutis, dilectionis & ſobrietatis*, non minùs quàm *Spiritum ſapientiæ & conſilii.* 2. Timoth. 1. Vnde paſſim Veteres ipſas *virtutes* appellant, *Dei dona.* Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto. cap. 20, *ſeptem Spiritus ſancti dona*, vocat *ſeptem virtutes.* Et li. 5. in Lucam, explicans *Beatitudines*, dicit, eſſe *virtutum actus.*

Quædam ...ritus ſancti dona per antonomaſiã ...cantur.

...itus ſancti dona ra... à vir... ...ibus di...guuntur.

Porrò virtutum actus, Dei eſſe dona, indubitatum eſt, ut Auguſtin. oſtendit ſerm. 39. *De verbis Domini.* Chryſoſtom. ſerm. 3. *De Spiritu ſancto.* Hieron. in c. 11. Iſa. Proſper lib. 3. *De vitâ contempl.* ca. 18. Gregor. lib. 1. Moral. cap. 31. & 32. *ſeptem Spiritus ſancti dona* etiam *virtutes eſſe*, dicit. Bernardus lib. *De ſeptem Spiritus ſancti donis* cap. 5.

Ex quibus efficitur, ſeptem Spiritus ſancti dona nihil aliud eſſe, quàm ſeptẽ Chriſtianas virtutes: Tres quidem Intellectuales; quatuor verò Cardinales. Intellectuales ſunt, Sapientia, Scientia & Intellectus. Ars verò ad Chriſtianas virtutes non pertinet, cùm abſq; Chriſti gratia haberi poſſit: Prudentia autem inter Virtutes Cardinales aptiùs collocatur.

Virtutes intellectuales tres.

Quatuor Cardinales.

EST autem SAPIENTIÆ donum, virtus ſeu Dei donum, quo divina æternáque contemplamur, & ſecundùm ea de rebus judicamus. Epheſ. 1. *Secundùm divitias gratiæ ejus, quæ ſuperabundavit in nobis in omni ſapientiâ & prudentiâ.* Auguſtinus lib. 12. *de Trin.* ca. 14. Sapientiam in eo à ſcientiâ diſtingui tradit, quòd illa ad contemplationem, hæc verò ad actionem pertineat. Sapientiæ effectus deſcribit Iacobus cap. 3. *Primùm pacifica eſt, pudica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens. Hæc à Deo datur.* Proverb. 2. *Dominus dat ſapientiam.* Eccleſiaſt. 1. *Omnis ſapientia à Deo eſt.* Sapientiæ 7. & 9. *Da ſapientiam.* Iacobi 1. *Qui indiget ſapientiâ, poſtulet à Deo.*

Sapiẽtia donum quid?

SCIENTIA eſt Dei donum, quo temporalia nobis ad ſalutem neceſſaria cognoſcimus: cujuſmodi eſt Sacramentorum & virtutum, rituum, ſcripturarum, rationum ad fidem confirmandum & illuſtrandum, aliarúmque ſimilium rerum notitia, de qua Apoſtolus 1. Tim. 3: *ut ſcias, quomodo oporteat te converſari in domo Dei.* Hac ſcientia diſcernimus credenda à nõ credendis; & quę credimus, tueri adverſus contradicentes valemus. Auguſt. lib. 14. *de Trin.* cap. 1. dicit, Scientiæ dono illam notitiam tantummodo aſſignandam, qua fides ſaluberrima, quę ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur. Proſper lib. ſentent. cap. 24. illam demum ſcientiã eſſe donum Spiritus ſancti docet, qua bonum ad hoc comprehenditur, ut opere agatur. Et Theodoretus lib. *De Græcanicis affectionibus* initiò

Scientia donum in quo conſiſtat.

tradit

tradit, quòd ſicuti nemo artē ſutoriam, vel quamlibet aliam eo fine perdiſcat, ut artis ſolùm rationem teneat, ſed ut opere illam exerceat, & imitatorem magiſtri ſeipſum opere exhibeat: ita non diſci Theologiam ſolùm, ut quidnam de Deo ſentiendum ſit, & ut vitia virtutéſque noſcantur; ſed ut ad Dei leges & inſtituta vitam moréſque componamus, & ea, quæ didicerimus, ſervare pro viribus conemur. Iuxta illud Epheſ. 5. *Imitatores eſtote Dei.* Bernardus ſerm. 36. in Cantica ſcopum ſtudiorum proponit.

Scientia non tam ex libris quam à Spiritu ſancto habetur.

Hvivsmodi Scientiam non tam ex libris hauriri, quàm ex Dei dono haberi, ſignificat illud Pſ. 93. *Qui docet hominem ſcientiam.* Prov. 2. *Dominus dat ſcientiam.* Auguſt. *De gratiâ & lib. arb.* cap. 19. Sapientiæ 10. Eccleſ. 11. *Scientia legis apud Dominum.* Iſaiæ 11. Filiis novi Teſtamenti promittitur iſta ſcientia: *Repleta eſt terra ſcientiâ Domini.* Daniel. 12: *Multiplex erit ſcientia.* Ceterùm cōmendantur in ſcripturis iſtam habentes ſcientiam; vituperantur autem, eâ carentes. Sapient. 13. *Vani ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei.* Iſaiæ 5. *Captus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam.* Oſeæ 4. *Conticuit populus meus eò, quòd non habuit ſcientiam.*

Scientia donum humiles reddit.

Hæc ſcientia ſuiipſius cognitionem parit, ut homo intelligat, quid ſit, unde venerit, ubi modò degat, & quò properet. Quantò autem homo in iſta ſui cognitione magis proficit, tantò humilior evadit. Vnde apud Gentiles celebre fuit: *Noſce teipſum.* Cujus dicti meminit Cicero lib. 5. *de finibus*, & Clem. Alexandrin. lib. 1. Strom.

Quid intellectus donū.

Intellectvs porrò virtus ſeu donum eſt, quo in his quæ ad ſalutem pertinent, obſcura penetramus. De quo Pſal. 118. *Da mihi intellectum.* Pſal. 15. *Benedicam Dominum, qui mihi tribuit intellectum.* Pſal. 31. *Intellectum tibi dabo.* Eccleſ. 15. *Cibavit illum pane intellectus.* Lucæ 24: *Aperuit illis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas.* 2. Timoth. 2. *Intellige quæ dico.* Chryſoſtom. hom. 3. de Spiritu ſancto dicit, *Sapientiam eorum eſſe, qui alios docere poſſunt: Intellectum verò eorum, qui facilè diſcunt.*

Sapientiæ diſcrimen ab intellectu.

Qvantopere autem hoc donum exoptari debeat, & à Deo precibus expeti, ex Pſal. 118. colligimus, in quo David quinquies ſibi intellectum dari flagitat. Et Pſal. 50. ſe hoc donum à Deo impetraſſe gratulatur: *Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.*

Fide obtinetur intellectus.

Obtinetvr autem iſtud donum fide; juxta illud Iſaiæ: *Niſi credideritis, non intelligetis.* Proſper ſententia 128. dicit, *intellectum eſſe fidei mercedem.* Puritate inſuper vitæ hoc donū à Deo impetrari, ſuadet illud Ieremiæ 10. *Dominum non quæſierunt, ideo non intellexerunt.* Pſal. 48: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit.* Potiſſimùm verò intellectus donum humilitate comparatur, juxta illud Pſal. 118. *Intellectum dat parvulis.* Matth. 11. *Revelaſti ea parvulis.* Greg. lib. 25. Moral. c. 11. *Humilitas aperit, ſuperbia abſcondit.*

Cap. CCLXXXVII.

De quatuor virtutibus Cardinalibus.

Quatuor ſunt virtutes Cardinales.

Qvatvor reliqua Spiritus ſancti dona, Conſilii, Fortitudinis, Pietatis & Timoris, quatuor ſunt præcipuæ virtutes morales, quæ vulgò Cardinales nominantur; quia ſunt aliarum omnium virtutum moralium fontes & cardines; & ut fores circa cardines vertuntur, ita omnia honeſtæ vitæ officia his virtutibus innituntur. Quare meritò Ambroſius eas *Cardinales virtutes* appellat, lib. 5. in Lucam. Auguſtinus lib. *de ſpir. & animâ.* Proſper lib. 3. *de vitâ contempl.* ca. 18. Greg. verò *Principales*, hom. 3. in Ezech. Bernard. ſer. 22. *in Cantica.* Has quatuor Virtutes tam Philoſophi quàm Theologi agnoſcunt, *Prudentiam, Fortitudinem, Iuſtitiam, Temperantiam*: quarum numerus ex parte facultatum animæ, quas afficiunt, apertè colligitur. Nam vis animi in Rationem, & Volūtatem ſive appetitum dividitur. *Prudentia* rationem, quæ mentis acies eſt, illuminat, ut quadam ſolertiâ, quid in rebus agendis ſequendū aut vitandum ſit, perſpiciat: Appetitus autem, rationalem ſcilicet, iraſcibilem, & concupiſcibilem complectitur: quos tres reliquæ virtutes adjuvant. Nam *Iuſtitia* rationalem appetitum moderatur, ut alteri quod ſuum eſt tribuat: *Fortitudo* appetitum iraſcibilē dirigit, ne per vim & injuriam alterum lædat, arduáque & moleſta promptè ſuſcipiat, ne rei difficultate territus officium recuſet aut deſerat: *Temperantia* verò appetitum concupiſcibilem adjuvat, ut in voluptatibus modum & ordinem conſervet.

Sapien. 8. *Sapient. 8.* *Prudentia.* *Iuſtitia.* *Fortitudo.* *Temperantia*

Virtutis officia.

Idem Virtutum numerus ex virtutis officio deducitur. Nam virtus omnis in quatuor rebus verſatur: ſcilicet, in perſpiciendo, quid in unaquaque re verum

ſincerúmque ſit, quod Prudentiæ munus eſt proprium: vel in animi perturbationibus, & oblectationibus moderandis, atque in ſuo unicuique reddendo; quod pręſtant Fortitudo, Temperantia, Iuſtitia.

Virtutis officia.

Quatuor præcipua animi affectiones. *Cupiditas.* *Voluptas.* *Metus.* *Dolor.*

IDEM quoque virtutum numerus ex quatuor animi præcipuis affectibus, qui his corriguntur, elici poteſt. Sunt autem quatuor hi animi affectus: *Cupiditas, Voluptas, Metus,* & *Dolor.* Cupiditates & oblectationes ſenſuum corporis emendat Temperantia: Metus & Dolores, qui nos moleſtia afficiunt, refrenat Fortitudo: ne autem in agẽdo ſimus inconſtantes, leves, temerarii, pręcipites, Prudentię munus eſt. Studium verò, amorem atque cupiditatem lucri & pecuniæ, ut in contractibus & commerciis, quod æquum eſt teneatur, coërcet Iuſtitia. Eſt ergo *Fortitudo*, veluti columna domus: *Temperantia* verò frenum ſeu habena morum & affectum: *Prudentia*, rationis norma: *Iuſtitia* denique, ſtatera æquitatis. His quatuor virtutibus, tanquam quadrigarum curru, ad finem rationi congruentem, vita hominis rectè ſapienterq́; vehitur. Siquidem omnis vitæ humanæ perfectio in actione & cognitione conſiſtit: ad actionem verò conducunt Temperantia, Fortitudo, Iuſtitia: & ad cognitionem, Prudentia. Quarum quatuor virtutum, ceteræ morales quædam partes ſunt, aut cum eis affinitatem habent. Ad Iuſtitiam enim revocãtur omnes illæ virtutes, quæ ad alterum ſunt: cujuſmodi ſunt *Religio*, quæ cultum & honorem Deo tribuit: *Pietas*, quæ patriæ, parentibus & propinquis honorem debitum præſtat: *Obſervantia*, qua ceteros dignitate præcellentes reveremur: *Obedientia*, qua majorum præfectorumq́; juſſis & imperiis obtemperamus: *Fides*, qua in promiſſis, pactis, & convẽtis veritatem ſervamus: *Veritas*, qua in ceteris omnibus mendacia devitamus: *Gratia*, qua erga bene de nobis meritos grato animo ſumus: *Liberalitas*, qua gratis noſtra benignè aliis communicamus: *Benignitas*, quæ Humanitas & Charitas quoq; dicitur, qua in alium beneficia ſine ulla exſpectatione commodi noſtri ultrò conferimus: *Vindicatio*, qua delicta & malefacta alterius coërcemus & punimus: *Clementia*, qua in pœnis delinquentium repetẽdis modum ſervamus: *Diſtributio*, qua ſingulis honores, dignitates, & officia pro meritis tribuimus: *Miſericordia*, qua indigẽtiam alienam ſublevamus: *Hoſpitalitas*, qua peregrinos & advenas amanter excipimus. Cicero lib. 2. *De Invent.* ſex Iuſtitiæ partes ẽnumerat: Macrobius verò lib. 1. *in Somnium Scipionis* cap. 8. ſeptem Iuſtitiæ partes aſſignat; ac inter eas, Innocentiam, Amicitiam & Concordiam ponit.

Fortitudo columnæ cõparatur. *Temperantia freno.* *Prudentia regulæ.* *Iuſtitia ſtateræ.*

Perfectio humanæ vitæ in actione & cognitione.

Quæ virtutes ad iuſtitiam pertineant. *Religio.* *Pietas.* *Obſervãtia.* *Obedientia.* *Fides.* *Veritas.* *Gratia.* *Liberalitas.* *Benignitas.* *Vindicatio.* *Clementia.* *Diſtributio.* *Miſericordia* *Hoſpitalitas.*

Ad Fortitudinem.

AD Fortitudinem verò illæ virtutes revocantur, quę animo magnitudinem quandam pręſtant, ut adverſa, moleſta, acerba, maláque promptiùs ſubeat vel ſuſtineat, & pericula vel quęvis ardua non reformidet, ſuaq́; bona impendat, vel honores, dignitatéſque contemnat. Cujuſmodi virtutes ſunt *Fiducia* ad aggrediendum & ſuſtinendũ: *Magnificẽtia* in pecuniis abundanter expendendis, & in ſumptibus faciendis: *Magnanimitas* ad excelſas rerum adminiſtrationes ſuſcipiendas, in quibus ſunt Honores, Dignitates, Imperia, Principatus: *Patientia* ſive tolerantia, qua ſuperantur rerum difficultates, quæ moleſtiam, faſtidium & dolorem ſolent ingerere: *Perſeverantia*, qua infracto animo curæ, ſollicitudines, & quæcumque moleſtiæ, quas temporis diuturnitas adfert, vincuntur.

Fiducia. *Magnificentia.* *Magnanimitas.* *Patientia.* *Perſeverantia.*

Virtutes ad temperantiã reducuntur. *Abſtinentia.* *Sobrietas.* *Caſtitas.* *Pudicitia.* *Clementia.* *Manſuetudo.* *Modeſtia.* *Vrbanitas.*

AD Temperantiam illę virtutes reducuntur, quæ cupiditates, voluptates, dolores ſenſuum & corporis corrigunt, aut iras emolliunt: cuiuſmodi ſunt *Abſtinentia* in cibis, *Sobrietas* in potionibus: *Caſtitas* (coniugum, viduarum & virginum) qua luxuria cohibetur: *Pudicitia*, quæ voluptates in oſculis, amplexibus & tactibus refrenat: *Clementia*, quæ ordinem & modũ in pœnis infligendis præſcribit, affectumq́; vindicantis cohibet: *Manſuetudo*, quę iras temperat: *Modeſtia*, quæ in vultu, inceſſu, geſtu, voce, aliiſque corporis motibus rectum ordinem ſervat: *Vrbanitas*, quæ in verbis & ſermonibus rectæ rationis modum conſtituit.

Prudentia partes tres. *2. Oeconomica.* *3. Politica.*

PRVDENTIÆ tres ſpecies conſtituuntur. *Prima* propriam cuiuſque vitam optimè dirigit: *Secunda* (quę Oeconomica vocatur,) ad rectam familiæ gubernationem ſervit: *Tertia* (Politica dicta) in communi Reipublicæ ſalute tuenda & adminiſtranda verſatur, in Legibus ferendis, Magiſtratibus eligendis, ſimúlque in obediendo Legibus, Præfectis atque Magiſtratibus. Conſtat autem Prudentia memoriâ pręteritorum, intelligentia præſentium, & providentia futurorum, circumſpectione, vigilantia, ſolertia, perſpicacia, cautione, bona remediorum ad finem conducentium inquiſitione,

Prudentia unde & quomodo acquiratur.

conſul-

conſulta tione, judicio, & in bene præſcribendo, exſequendóque conſtantia & firmitate.

Primvs autem Prudentiæ actus eſt *Conſilium*, ſive bene conſultare. Vnde in ſcripturis ſacris Conſilium pro Prudentia ponitur. 1. Machab. cap. 2. *Simon vir conſilii eſt.* Eccleſiaſtici 32. *Fili ſine conſilio nihil agas.*

De conſilio, ut Spiritus ſancti donum eſt.

Est autem Conſilium, Spiritus ſancti dōnum, quo ſecundùm Deum omnes noſtras actiones gubernamus. De quo Iſaiæ 11. Eccleſiaſtici 37. Proverb. 4. & 19. *Qui feſtinus eſt* &c. Baſilius in 3. cap. Iſaiæ *hominem inconſultum navi abſq; gubernaculo* comparat. Non eſt autem judicandus præceps, qui Deum efficaciter vocantem confeſtim ſequitur, quia talis divinâ luce omni humano conſilio certiùs dirigente, colluſtratur; ut Matth. 8. Dominus ait: *Sequere me.*

A quibus conſilium petendum ſit.

Consilivm portò expetendum eſt à prudentibus, peritis, probis & benevolis, juxta illud Eccleſiaſtici 37. *In conſilio cum viro ſancto aſſiduus eſto.* & ca. 8. *Cum fatuis conſilium non habeas.* Conſultores autem benevolos eſſe debere inſinuat Eccleſiaſticus cap. 8. *Cum extraneo ne facias conſilium.* Eccleſiaſtici 6. *Sit tibi conſiliarius unus de mille.* Hujuſmodi conſiliarii fuerunt Moyſes, Ioſeph, Daniel, & *magni conſilii Angelus*, de quo Pater dixit: *Ipſum audite.*

Ceterum quòd bonis conſiliis obtemperandum ſit, Proverb. 12. Sapiens his verbis expreſſit: *Qui ſapiens eſt, audit conſilia.* Sic Pharao audivit conſilium Ioſeph, Geneſ. 41. Moyſes acquievit Iethro, Exo. 18. David conſilium Nathan inferioris, bona monita Dei inſtinctu ſuggerentis, patienter admiſit. Theodoſius Magnus Ambroſii correptionem probavit.

Imprvdenti verò, malóque conſilio non eſſe acquieſcendum, oſtēdit exemplum Roboam 3. Reg. 12: qui ſpreto Senum conſilio, Iuvenum imprudētiam prætulit. Et Chriſtus Matt. 16. Petri conſilium ſano Dei conſilio adverſum graviter confutavit.

Cap. CCLXXXVIII.

De Conſiliis Evangelicis.

Triplex actus conſilii.

Triplex actus conſilii reperitur. *Primus* eſt, quo vera à falſis, & agenda à vitandis, diſcernimus; qui fidelium eſt. *Secundus*, quo ad potiora bona, perfectionis ſcilicet amplectenda conſilia elevamur. Matth. 19: *Si vis perfectus eſſe* &c. *Tertius* eſt, quo id, quod elegimus exſequimur, perfectè vivendo, & alios ad perfectionis ſtudium informando. Sicut faciunt Epiſcopi, quorum eſt alios perficere, teſte Dionyſio Areopag. lib. *de Eccleſ. hier.* ca. 5. p. 1. & cap. 6. p. 3.

Conſilia Evangelica à Præceptis differunt.

Qvod autem à Præceptis Evangelica Conſilia differant, Dominus Matth. 19. apertè ſignificavit dicens: *Si vis eſſe perfectus, vade, & vende omnia.* id eſt, ſi non contentus vitâ ſolùm æternâ, excellentiorem in ipſa gradum expetas, *vade, vende omnia* &c. Quod etiam ſignificatur illis verbis: *Sunt Eunuchi, qui ſeipſos caſtraverunt propter regnum cælorum.* Et: *Qui poteſt capere, capiat.* Vbi Dominus paupertatis & continentiæ opera non imperat, ſed commendat: neq; ad illa cogit, ſed invitat. Ambroſius lib. *de Viduis*: *Vt intelligas diſtantiam Conſilii atque Præcepti, recorderis illum, cui in Evangelio præſcribitur, ut Præcepta ſervet; & poſtea Conſilium datur, ut divendat omnia.* Hieronymus *contra Vigil.* *Quòd aſſeris, eos meliùs facere, qui utuntur rebus ſuis.* &c. Et in epiſtola ad Euſtochium *de ſervanda Virginitate*: *Vbi conſilium, ibi offerentis arbitrium; ubi præceptum, ibi neceſſitas ſervientis.* Auguſtinus epiſt. 89. quæſt. 4: *Magiſter bonus mandata legis ab iſtâ excellentiore perfectione diſtinxit* &c. Lib. *de ſanctâ Virginit.* cap. 30. Apoſtolus 1. Corinth. 7. *Conſilium do.* Chryſoſtomus *in comment.* Sic filii Ionadab patris conſilium ultrò amplexi leguntur. Ieremiæ 35. Auguſtinus lib. *de moribus Eccleſiæ* cap. 31. *Hi verò patres nullâ ſuperbiâ filiis conſulunt, magnâ ſua in jubendo authoritate; magnâ illorum in obtemperando voluntate.* Vnde patet, multa eſſe à Deo conſulta, quæ non ſunt præcepta. De præceptis enim Iuſtitiæ dici nequit: *Qui poteſt facere, faciat*: ſed *omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur.* Etenim *Amplecti conſilia laudis eſt; non criminis, omittere*, Auguſtinus lib. *de ſanctâ Virginit.* cap. 30. & 14.

Multa ſunt à Deo conſulta, quæ nō ſūt præcepta.

Cap. CCLXXXIX.

De Fortitudinis Dono.

Fortitudinis doni in quo conſiſtat.

Fortitvdinis dono muniti facilè adverſa ſuſtinent, ut Act. 7. *Stephanus plenus gratiâ & fortitudine.* 2. Cor. 12. *Virtus in infirmitate perficitur.* Hoc dono claruit Abraham, qui Reges victores invaſit & vicit, Gen. 14. Ambroſ. lib. 1. *Offic.* c. 35. lib. 2. *de Abraham* cap. 10. Iob, de quo Ambroſ. lib. 1. *Offic.* cap. 36. David procedens contra Goliath. 1. Reg. cap. 17. Machabæi, 2. Machab. 7. Tres pueri, Daniel. 3. Item ſancti, quos Apoſtolus Hebr. 11. collaudat. Quanta vero ſanctorum novi Teſtamenti fortitudo exſtiterit, ipſa mundi converſio ad Chriſtum Deum verum atteſtatur, quæ Apoſtolorum, Martyrũ & Confeſſorum miniſterio peracta eſt: quorum invicta mentis Fortitudo Act. 5. commendatur: *Ibant gaudentes à conſpectu conſilii.* In tribulatione gloriabantur, Roman. 5. Gaudebant, Iacobi 1. & 1. Corinth. 4.

Iob. 7.

Hoc Fortitudinis donum nobis in hujus vitæ ſtadio cum Mundo, Carne atque Diabolo colluctantibus, pernecesſarium eſt, quia maxima hoſtis & adverſarii noſtri fortitudo eſt, quæ deſcribitur Iob. 40. & 41. Lucę 11. *Cùm fortis armatus* &c. Ad Epheſ. 6. *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem.* Vnde 1. Petri 5. Diabolus propter ferociam & audaciam Leoni comparatur. Pſ. 90. Propter venenatam aſtutiam & violentiam, Draconi. Quòd inſuper exploret ſingulos, ut expugnet, oſtendit Cyprianus *de zelo & livore.*

Fortitudo nõ vera, ſed apparens ex mundana cupiditate oritur.

Sciendvm hic eſt, quoſdam nõ veram, ſed apparentem habere fortitudinem: quales ad aſpera ſuſtinenda promptos efficit mundi cupiditas, mentiſque obſtinatæ duritia non Dei charitas, aut vera mentis invictæ cõſtantia, ſicut Proſper ſententiâ 295. his verbis exprimit: *Fortitudinem gentilium mundana cupiditas facit fortitudinem autem Chriſtianorum Dei charitas*, ex Auguſt. lib. *De patientia* c. 17.

Fortitvdinis officia recenſet idẽ Proſper lib. 3. *de vitâ contemplativa* c. 20. Lactant. lib. 5. cap. 14. Auguſt. lib. 4. *de Civit.* cap. 20. De mundanorum fortitudine agit Cicero libr. 1. *Offic.* & Valerius Max: lib. 3. cap. 2.

Cap. CCXC.

De Pietatis ſive Iuſtitiæ dono.

Pietate Deũ colimus.

Iſaia c. 11.

Pietatis nomine Iſaias potiùs quàm Iuſtitię illud Spiritus ſancti donum expreſſit, quo Deum ut Patrem colimus, & omnibus propter Deum bene afficimur, ut juſtitia Chriſtianam in religione ac pietate inprimis conſiſtere doceret, quibus Deo reddimus quod debemus. Vnde Apoſtolus 1. Timoth. 4. *Exerce teipſum ad pietatem.* *Eſt* autem *Pietas* (Auguſtino teſte Enchir. 2.) *verax veri Dei cultus, conſiſtens in Fide, Spe atque Charitate.* Tunc enim Deum colimus, dum firmiter ei credimus, confidenter in eum ſperamus, & ſincera charitate diligimus. Iuſtitiæ itaque fundamentum eſt fides, quam nulla merita præcedunt, ſed ex illa cuncta profluunt. Ex juſtitiâ verò & pietate aliorum neceſſitates noſtras eſſe ducimus, nec ſolis nobis, ſed toti humano generi natos nos eſſe credimus. Vnde aliorum nocumenta, tanquam ſi forent propria, ſtudemus propulſare & omnia quæ valemus, in commune conferimus, ſuum cuique tribuentes, Deo ſcilicet, nobis atque proximo quod debemus; agentes, ut ratio dominetur vitiis, corpus animo, animus verò ipſi Deo ſubjiciatur. Proſper lib. 3. *de vitâ contemplat.* cap. 23. & 26.

Pietate omnibus hominibus conſulimus.

Pietate parentibus & ſanguine iũctis ſuccurrimus.

Pietas denique ſe ad parentes aliósque ſanguine junctos porrigit, quibus grata voluntate conſulit. Ambroſ. lib. 1. *Offic.* cap. 27. Auguſtin. lib. 83. quæſt. qu. 31.

Hinc qui parentibus honorem, obſequia, ſuſtentationem exhibent, Pii vocantur; & qui parentibus illa denegant, Impietatis notantur. Matth. 15. Cicero libro ſecundo *De Inventione & Oratione* 22.

Illvstria pietatis in parentes exempla, profert Valerius Maximus libr. 5. capit. 4. Plinius libro 10. cap. 23. Ciconiæ officia in parentes recenſet. Ambroſius lib. 5. Hexaem. cap. 16. Extenſione inſuper quadam *Pietatis* nomen transfertur ad mentis affectionem, qua facilè aliis compatimur; ut notat Gregorius homil. 19. in Ezechiel. Ex qua loquendi conſuetudine Deus in ſcripturis *Pius* dicitur, quia

miſe-

miſericors ſit erga hominem, ad ſuam imaginem efformatum.

Cap. CCXCI.

De dono Timoris ſive Temperantiæ.

Iſaia 11. Donũ timoris, ſive temperantiæ.

ISAIAS temperantiam *ſpiritum timoris Domini* appellavit, ut doceret, Chriſtianam Temperantiam in eo à philoſophicâ differre, quòd ab illicitis voluptatibus, ne Deus offendatur, abſtinere faciat, juxta illud Pſal. 118. *Confige timore tuo carnes meas*: philoſophica verò, quoniam ita rationi, & corporis ſanitati, atque mentis ſerenitati expediat.

Timor dupliciter ſumitur.

DVPLICITER verò *Timoris* nomen accipitur: *Vno* modo pro appetitus inferioris paſſione, qui timor ſolùm ad corporalia mala, quæ ſenſibus exterioribus percipiuntur, ſeſe extendit; ac proinde naturalis, nõ vitioſus aut malus eſt. Conſiſtit enim in quadã fugâ mali, ſenſus exteriores offendentis; qualem timorem in brutis quoq; cernimus. *Altero* modo ſumitur pro actu vel habitu voluntatis, quo malum arduum futurum, quod vitari poteſt, refugit. Nam de bono futuro, Spes eſt: de malo autem præſente, Dolor: de malo non arduò, Odium: de malo quod vitari nequit, Deſperatio. Extenditq; hic timor ſe ad mala intelligibilia, & nonnũquam bonus, aliquando verò malus eſt; ut docet S. Thomas in 2. 2. qu. 19. & Magiſter Sentent. lib. 3. diſtinct. 34.

Timor mundanus.

DIVIDITVR autem Timor exiſtens in voluntate, in timorem mundanum, quo metu pœnarum præſentium, aut amittendorum temporalium bonorum à Deo avertimur: quali timore Petrus Chriſtum negavit. Eſtque hic timor malus, à Chriſto Matth. 10. prohibitus: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* Iſa. 51. *Quis es tu, qui times ab homine mortali?* Iob. 6. *Qui timet pruinam, obruet eum nix.* Baſil. in Pſal. 33. hunc timorem, *Animæ hoſtem* vocat, & naſci ex infidelitate, aut fidei infirmitate oſtendit: ſic Petrus ambulans ſuper aquas, timuit.

Triplex timor: ſervilis, initialis, caſtus.

DIVIDITVR quoque Timor hic in *ſervilem*, *initialem*, & *caſtum ſive filialem*. Omnis enim timor, qui ad Deum convertit, aut eſt timor pœnæ futuri ſeculi; aut timor culpæ ac ſeparationis à Deo. Si autem tantum pœnæ ſit, erit *timor ſervilis.* Sin verò culpæ ſit, atque amiſſionis divinæ amicitiæ, *timor* erit *filialis.* Quòd ſi verò partim ſit pœnæ, partim culpæ; vocatur *initialis timor.*

Timoris ſervilis deſcriptio.

EST autem *ſervilis timor*, quo formidine ſupplicii à Deo juſto judice inferendi, abſtinet quis à malo. Cohibet enim animum, non amore juſtitiæ, nec metu æternorum bonorum amittendorum (quæ non amat) ſed tantùm formidine pœnæ. Eſtque hic timor non malus, ſed bonus, licèt imperfectus. Coërcet enim opus externum, quamvis non ſanet animum, qui peccare mallet, ſi impunè liceret; & paullatim aſſueſcit juſtitiæ, ac præparat locum charitati, ut incipiat diligi, quod ſolùm timebatur. Hinc: *Initium ſapientiæ timor Domini*, Proverb. 1. Pſalm. 110. *Cùm autem perfecta charitas intraverit, pellit timorem*, 1. Ioan. 4. Quemadmodum enim, dum ſuitur filum, per ſetam introducitur; & niſi ſeta tranſeat, linum non intrat: ita niſi timor mentem occupet, charitas non intrat. Auguſtinus tract. 9. in cano. Ioannis; tractat. 34. in Ioann. ſermon. 18. *De verbis Apoſtoli.* Chryſoſtomus homil. 18. ad Antioch. *timorem* eſſe *fontem juſtitiæ* dicit. Eſt enim impulſus Spiritus ſancti, non quidem inhabitantis, ſed tamen excitantis; quo adjutus pœnitens viam ſibi ad juſtitiam parat; ut definitum eſt in Concilio Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. *Doctrinæ*; & can. 5. Et ſeſſ. 6. can. 8. *Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei confugimus, vel à peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores pejores facere, anathema ſit.* Timor enim à peccato revocans, bonus & utilis eſt: ſervilitas autem adjuncta timori, vitioſa eſt, non ex naturâ timoris, ſed ex infirmitate hominis profluens. Vnde Eccleſiaſtici 25: *Beatus homo, cui donatum eſt habere timorem Dei.* Rom. 8. *Non accepiſtis Spiritum ſervitutis in timore.*

Timor ſervilis bonus, licet imperfectus.

Initialis timoris deſcriptio.

INITIALIS autem timor vocatur, quo partim metu pœnæ, partim metu culpæ, amoreque juſtitiæ à peccato abſtinetur: eſtque medius inter ſervilem & filialem timorem. Ideoque in charitate inchoata reperitur, non in perfecta, quæ omnem pœnæ metum, conſcientiæque tormentum depellit. Timor enim duo reſpicit: malum ſcilicet, atque eum, à quo malum inferri poteſt: ſicuti fur ſuſpendium & judicem timet. Priore modo Gehenna, poſteriore verò Deus ipſe judex timetur. Hoc initiali timore utrumque metuimus,

 ſic

ſic tamen, ut judicem ſimul amemus, & offendere vereamur. Dicitur verò hic timor etiam initium ſapiétiæ, quia principium ſit intrinſecum ſapientiæ, juſtitiæ ſeu charitatis; ut docet Auguſt. tract. 9. *in Canon. Ioannis*. & 34. in Ioan. De hoc timore Prov. 28. dicitur: *Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus*. Eccleſ. 5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu*. cap. 25. *Timor Dei initium dilectionis ejus*.

Deſcriptio timoris filialis ſeu caſti.

TIMOR *filialis* eſt, quo Deum quis offendere metuit, ne ab eo deſeratur, ipſoque diſcedente, ab eo ſeparetur. Hic charitate creſcéte augetur, nec in futura vita evacuabitur. *Timor enim Domini permanet in ſeculum ſeculi*, Pſal. 18. Alium tamen tunc, quàm nunc uſum habebit iſte timor. Nam efficiet, ut Deum revereamur: tunc enim Deo carere, aut ipſum offendere non verebimur; ſicuti Chriſtus hîc agens non timuit Deum offendere, aut ab eo ſeparari; maximè tamen Patrem reveritus eſt. Hebręor. 5. *Exauditus eſt pro ſuâ reverentiâ*. De hoc timore ait Pſalm. 33. *Timete Deum omnes ſancti ejus*. Manat enim ex amore Dei, ſicut ſponſæ erga ſponſum, & filiorum erga parentes. Vnde *Spiritus adoptionis filiorum* appellatur, Rom. 8.

Aug. lib 14. de civit. c. 4. tract. 9. in ep. 1o & ſer. 18 de verbis Apoſtoli.

CAP. CCXCII.

Vtrum Spiritus Sancti dona inter ſe connexa ſint?

Dona intellectus non ſibi cohærent.

DONA inter intellectualia non ſibi neceſſariò cohærere, ex Apoſtolo evidens eſt, 1. Corinth. 12. ubi ait, dividi Spiritus ſancti dona, nec uni omnia dari. Et cap. 13. *Varia dona ſine charitate haberi* tradit; experientiáque atteſtatur, multos ſcientiæ dono carere. Vtrùm autem cuncta moralia dona, ſeu virtutes morales connexæ ſint, anxiè à Philoſophis & Scriptoribus Eccleſiaſticis diſputatum invenimus; & quidem nonnulli connexas affirmant, alii negãt. Ceterùm re bene diſcuſsâ inter ſe omnes conveniunt, ſcilicet *virtutes morales eſſe inter ſe copulatas, non quidem, ut habitus ſunt boni & laudabiles, ſeu virtutes, proprias materias objectas habẽtes; ſed ut virtutes ſunt perfectæ & heroicæ, bonum eligentes ob communem honeſtatis rationem, animo parato adverſus omnem inordinatum appetitum affectum*: putà contra quemlibet timorem, & contra omnes ſenſuum atque corporis dolores & voluptates, omni commodo contempto. Denique quatuor Virtutes principales connexæ ſunt, quatenus generales quædam cõditiones ſunt omnis virtutis, eligentis bonum in propria materia ſapienter, conſtanter, modeſtè, ac rectè. Connexio itaque virtutum, in primariis quatuor Moralibus tantùm habet locum, quæ ad communem cujuſque vitam ſpectant; non in ceteris, quæ propriæ ſunt ſingulorum: nec abſolutè, ſed modo dicto cõſociatę ſunt. Hinc Hieronymus dialog. 1. *Contra Pelagianos* dicentes, eum, qui unam virtutem habeat, omnes videri habere; reſpondet, *participatione, non proprietate haberi*. Auguſtinus epiſtol. 29. dicit, ſententiam de connexione moralium virtutum Philoſophorum eſſe, non Apoſtolorum. Gregorius lib. 1. moral. c. 39. & homil. 3. in Ezechielem, tradit, *virtutes primarias eſſe connexas*. Hieronymus in cap. 5. & 6. Iſaiæ. Auguſtinus libr. 6. *De Trinit*. cap. 4. citatus à Magiſtro lib. 3. diſtinct. 36. quem ſequitur D. Thomas 1. 2. quæſt. 65. artic. 1. Bernardus lib. ad Eugen. cap. 6. dicit, *ſuaviſſimum quendam concentum eſſe virtutum, unamq́; ſequi alteram*. Et quidem omnes morales Virtutes prudentię connecti, ex eo liquet, quòd omni actioni tempus idoneum atque modus conſtitui debeat; ut docet Baſilius *de Conſtitut. Monaſt*. ca. 15. Hieronymus in 10. cap. Matth. ad illud: *Eſtote prudentes*. Proſper lib. 3. *de vitâ contemplativâ*, cap. 29. & 30.

IV. Virtutes morales perfectæ ſunt connexa.

Greg. lib. 2. mor. cap. 1. lib. 22, mor. cap. 1. Hom. 22. in Ezech.

CAP. CCXCIII.

De Beatitudinibus.

Beatitudinũ deſcriptio.

EVANGELICÆ Beatitudines à Matth. c. 5. & Luca ca. 6. enumeratæ, differũt à Spiritus ſancti donis & virtutibus, ſicut actus ab habitu; ut docet Auguſt. lib. 1. *De ſermon. Domini in monte* c. 9. Ambroſ. li. 5. in Lucam. Nuncupantur verò *Beatitudines*, quia certa ſunt ad beatitudinem perveniendi media. Rom. 8. *Spe ſalvi ſumus*. Eadem porrò Chriſtianarum virtutum opera, fructus Spiritus ſancti dicuntur, quatenus ab hominis bona voluntate, Spirituſancto adjuvãte, producuntur. Significatur enim ea phraſi, humanam vim & rationem ad hujuſmodi opera per ſe non ſufficere, ſed opus eſſe ſemine gratiæ, ac intima Spiritus ſancti cooperatione.

Beatitudo eſt virtutis actus.

Fructus Spiritus ſancti.

Oppu-

Fructus carnis.

Opponuntur verò fructus Spiritus ſancti, fructibus Carnis, qui oriuntur ex ſemine vitioſę concupiſcentię, ab arbore volũtatis malę. Diſtinguuntur etiam ab operibus humanis, quæ producuntur ex ſemine naturalis rationis, ab arbore humanæ voluntatis, quatenus natura quædam bona eſt. A Beatitudinibus autem diſtinguũtur, ut genus à ſpecie. Nam omnium perfectarum virtutum actus, ſunt fructus Spiritus ſancti: Beatitudines verò, ſolùm nobiliores ſpecialium virtutum actus, qui Matt. 5. & Luc. 6. exprimuntur.

Opera humana quæ dicantur.

Fructus Spiritus ſancti Apoſtolus ad Galat. 5. recenſet duodecim; non quia non plures ſint, ſed ut de alijs Chriſtianarum virtutum actibus idem eſſe ſentiendum admoneret.

De peccatis in Spiritum ſanctum.

De Peccatis autem in Spiritum Sanctum, Cur quædam peccata in Patrem, alia in Filium, & nonnulla in Spiritum ſanctum committi dicantur; quare inſuper hæc potiùs quàm illa dicantur irremiſſibilia; & quot, ac quænam hujuſmodi peccata ſint; in tractatu *De Peccatis* explicatur infrà ca. 349. in explicatione Articuli 10.

Cap. CCXCIV.

Nonus articulus.

Sanctam Eccleſiam, catholicam, Sanctorum communionem.

Eccleſia, Dei domus eſt.

Poſt confeſſionem Creatoris, hoc eſt, ſummæ Trinitatis, quæ unus eſt Deus, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, rectus profeſſionis fidei ordo expoſcebat, ut ſubjungeretur Ecclesia, tanquam inhabitatori domus ſua, & Deo templum ſuum, & Conditori atque moderatori civitas ſua: ut nimirum intelligeretur, quos Spiritus ſanctus participes ſuæ ſanctitatis efficeret, quippe fons omnis ſanctitatis atque largitor. Confitemur autem, ab eodem Eccleſiam ſanctitate verâ donatam; in eáque ſola veram ſanctitatem, quæ nos ad beatam & immortalem vitam præparet, idoneoſq; efficiat, reperiri. Quia verò Chriſtus nulli extra Eccleſiam ſuæ Paſſionis meritum ad ſalutem applicari voluit, neq; ulli extra Eccleſiam ſalutis conſequẽdę ſpem fecit; (*Ipſe enim ſalvator eſt corporis ſui:*) nec tamẽ impij deſunt, qui Catholicam Eccleſiam apud ſe tãtùm eſſe affirment ſeduló exponendum erit, quid Ecclesiæ nomine intelligendum; & quidnam Eccleſia, qualis, quibúſque notis ab omnibus aliis hominum cœtibus diſcerni poſſit.

Extra Eccleſiam nulla ſalus.

Epheſ. 5.

De nomine Eccleſiæ.

Quid Eccleſiæ nomine ſignificetur.

Ecclesiæ nomen Latini à Græcis mutuati, poſt divulgatum Chriſti Evangelium, ad res ſacras tranſtulerunt, ut ſignificet *evocationem*, ſeu *cœtum vocatorum*. Ac primò generatim ad omnem intelligentium creaturarum multitudinem, tam Angelorum, quàm hominum, in unâ ſocietate unum Deum Creatorem colentium ſignificandum uſurpatur: ut idem ſit Eccleſia, quod *Civitas Dei, domus, & tẽplum, in quo Deus habitat*. Templum autem ſummæ Trinitatis eſt, Eccleſia univerſa, conſtans Angelis & hominibus ſanctis, quæ una eſt conſortio æternitatis & vinculo charitatis, inſtituta ad colendũ unum Deum, à quo tota ſanctificatur & regitur. Sic ad Epheſios cap. 1. Apoſtolus: *Ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam.* Hebr. cap. 12. *Eccleſiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in cælis.* Auguſt. Enchirid. cap. 56. & 61. Lib. 12. *De Civit.* cap. 9.

Eccleſia generali notatione tãe quod domus aut templum, vel civitas Dei.

Secundo nomen Eccleſiæ ſignificat *Cœtum, concilium, aut congregationem hominum, ſive fidelium, ſive infidelium.* 2. Paralip. 6. *Eccleſia magna valdè.* Pſal. 25. *Odivi Eccleſiam malignantium.* Actor. 19. *Legitima Eccleſia.*

2. Eccleſia ſignificat cœtum hominũ.

Tertio Eccleſiæ nomine *præſides ac paſtores Eccleſiæ* ſignificantur. Matth. 18. *Dic Eccleſiæ.* Actor. 14. *Cùm congregaſſent Eccleſiam* Item, *deducti ſunt ab Eccleſiâ.* Actor. 24. *Excepit eos Eccleſia.*

3. Eccleſia ſignificat Eccleſiæ præfectos.

Qvarto Eccleſiæ nomen *loco* tribuitur, *in quo populus Chriſtianus rei ſacræ causâ ſolet convenire.* Iudith 6. *Omnis populus totâ nocte intra Eccleſiam oraverunt:* eâ loquendi formula, qua continens ſignificat contentum; vel qua ſigna rerum ſignificatarum nominibus appellantur. Templum enim materiale, figura eſt Templi Spiritualis, quod ex vivis lapidibus ædificatur; ut Auguſtinus docet ſerm. 2. *de Dedicatione.*

4 Eccleſia ſignificat locum, in quo fideles conveniunt.

Aug. ep. 157.

Qvinto Vſitata ſcripturarum ſacrarum conſuetudine nomen Eccleſiæ ſignificat *Cœtum hominum, ex maſſa damnationis per Chriſti gratiã evocatorum, ad ſerviendum uni Deo, in fide unius Media-*

5. Eccleſia ſignificat cœtũ per Chriſtum evocatorum hominum.

toris Ieſu Chriſti. Qua ſignificatione à lapſu generis humani uſque ad finem mundi una eſſe dicitur Eccleſia, cujus caput eſt Chriſtus, à quo vitæ ſpiritualis ſubminiſtratio membris omnibus connexis ei per fidem obtigit; juxta illud Ioannis 15. *Ego ſum vitis, vos palmites.* In quem locum Auguſtinus admonet, Chriſtum ſecundùm quod homo eſt, factum eſſe caput Eccleſiæ, quæ in hominibus eſt, quoniam unius naturæ ſunt vitis & palmes. Idem tradit Enchiridij cap. 56. & 61.

Eadem vet. & novi Teſtamẽti quoad eſſentiam fuit Eccleſia.

QVAMVIS autem Novi & Veteris Teſtamenti eadem, quoad eſſentiam, fuerit Eccleſia; frequentiùs tamen atque aptiùs illa hominum multitudo, quæ unum Deum, in fide unius Mediatoris, ſecundùm ritus legis Moſaicæ colebat, appellata eſt *Synagoga* quàm Eccleſia: quoniam *congregari* magis ſit pecorum rationis expertium, in quibus propriè greges dicere conſuevimus; *vocari* autem ſit, intelligentium. Iudæi verò pecorum more præſentia tantùm ſpectabant atque ſectabantur: Chriſtianus verò populus futura æternaque bona quærit, ut notat Auguſtinus in Pſal. 77. & 81. atque in inchoata expoſ. epiſt. ad Roma. Non igitur abſque ratione Chriſtus ſuæ Reipublicæ nomen ECCLESIÆ indidit Matth. 18. Et Apoſtoli, Scriptoréſque Eccleſiaſtici accepto Spiritu ſancto, Chriſtianorum ſocietati hoc Eccleſiæ nomen appropriaverunt, ut ex cap. 5. Actor. patet: *Et factus eſt timor magnus in univerſâ Eccleſiâ:* cujus maiores partes etiã *Eccleſiæ* nomen retinent. unde Apoſtolus Roman. 16: *Salutant vos omnes Eccleſiæ Aſiæ.* Et Ioannes Apocal. 1. *Septem Eccleſiis* ſcribit. Nec ſolùm Apoſtolus maioribus Chriſtianorum cœtibus *Eccleſiæ* nomen tribuit, ut Eccleſiæ quæ eſt Corinthi, Philippis, Galatiæ &c: ſed etiam privatis fidelium familiis. 1. Cor. 16. *cum domeſticâ Eccleſiâ.* ad Philemonem: *Eccleſiæ, quæ in domo tuâ eſt.*

Eccleſia & Synagoga differẽtia.

Eccleſiæ nomen uſu, Eccleſiaſticorũ ſcriptorũ appropriatum ſocietati Chriſtianorum

Societas Chriſtianorũ Eccleſia nuncupatur.

SVNT & alia plura nomina, quibus Chriſtianorũ Reſpublica deſcribitur. 1. Timoth. 3. vocatur *Domus Dei,* quia ab uno ſummo Patrefamilias gubernetur. Nuncupatur *Grex ovium,* Ioan. 10. & 21. Item *Sponſa Chriſti,* 2. Corin. 11. Apoc. 22. necnon *Vxor Chriſti,* Apoc. 19. Epheſ. 5. dicitur *Corpus Chriſti.* 1. Cor. 12. *Omnes nos in unum corpus baptizati ſumus.* Epheſ. 1. ad Coloſſ. 1. *Quæ eſt corpus ipſius.* Nuncupatur denique *Templum Dei, Populus Dei, Civitas Dei, Regnum Dei, Regnum cælorum, Societas Ieſu,* 1. Cor. 1. & 1. Ioan. 1. *Vinea* Pſalm. 79. Cant. 2. Iſa. 5. Hierem. 5. Matth. 20. & 21. *Columba* Cant. 6. *Amica & ſoror,* Cant. 1. & 6.

Bernar. ſer. 16. in Cant.

QVIBVS omnibus nominibus Eccleſiæ unitas, ſeu potiùs unanimitas deſignatur, ac varia beneficia, quibus fideles Deus affecit, inculcantur. Inter omnia tamen Eccleſiæ nomen præcellit, quo myſteria diverſarũ vocum amplitudine comprehenſa, uno intuitu homini contemplanda offeruntur. In evocatione ſiquidem, quam Eccleſia denotat, gratiæ ſplendor elucet, qua homo de ſtatu Damnationis ad ſtatum Salutis tranſlatus eſt; juxta illud 1. Pet. 2. *Qui de tenebris vocavit vos in admirabile lumen ſuum.* Vnde Paulus paſſim hanc divinam vocationem commendans, ſcribit *vocatis ſanctis*, id eſt, vocatis ad ſanctitatem, ipſáque vocatione ſanctificatis. Roman. 1. & 1. Corint. 1. Pſalm. 106. *Dicant, qui redempti ſunt à Domino, quos redemit de manu inimici, & de regionibus congregavit eos, & deduxit eos in viam rectam, ut irent in civitatem habitationis.* Hierem. 31. *Ecce ego adducam eos de terrâ Aquilonis, inter quos erunt cæcus & claudus.* Cantic. 4. *Veni de Libano ſponſa mea:* id eſt, de idololatria ad fidem.

Excellentia nominis Eccleſiæ.

Vocationis beneficium commendatur.

APTISSIME verò fidelium cœtus *Vocationis* nomine deſignatur, quoniam ad Dei populum nemo inſtinctu proprio ſe adjungit; ſed quiſquis venit, à Dei gratuitâ vocatione prævenitur. Vocat autẽ Deus non ſolùm extrinſecus aures corporis, Paſtorũ, miniſtrorumq; Verbi Dei voce pulſando; ſed & interiùs, per ſecretam inſpirationem fidei, qua fit, ut qui mente audit, à Patre diſcat, & veniat. Ioan. 6. & Rom. 8. *Quos vocavit, hos & juſtificavit.* Vbi obſervandum, vocationem etiam interiorem eſſe multiplicem. Vna enim generalis eſt omnium credentium, & Baptiſmi ſacramentum ſuſcipientium, de qua Actor. 2. *Quoſcumque advocaverit Dominus.* & Matt. 22. *Multi vocati, pauci verò electi*; quia per fidem & ſacramentorum communionem multi locum convivii ſine veſte nuptiali ingrediuntur; qui tandem inſpiciente per Iudicium Sponſo, ejiciuntur.

Vocatio interior & exterior.

Vocatio generalis & ſecundùm propoſitum electionis ad gloriam.

Alia quędam ſpecialis vocatio ſecundùm propoſitum electionis ad gloriam reperitur, de qua Roma. 8. *Qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti. Et quos vocavit, hos juſtificavit: & quos juſtificavit,*

hos &

Digitized by Google

hos & glorificavit &c. Hæc electorum vocatio eſt, qua fit, ut ſic vocati non ſolùm credant, ſed etiam rectè vivat; nec ad tempus tantum, ſed uſque in finem perſeverent. Quam vocationem hęretici ECCLESIÆ vocabulo ſignificari contendunt, ab eaque inviſibilem Eccleſiam, ſolos prædeſtinatos complectẽtem, conſtitui docent. Ceterum falluntur, quoniam Eccleſia a communi vocatione interiori dicitur, qua multi vocati, non tamen electi, per fidem & Baptiſmi ſuſceptionem Chriſti familiam ingrediuntur, hoc eſt, Eccleſiam, quamvis merito vitæ poſtea malè geſtæ tandem ejiciantur.

A cõmuni vocatione nomen Eccleſiæ deducitur.

CAP. CCXCV.

De Eccleſiæ definitione.

EXPOSITO Eccleſiæ vocabulo, de re per Eccleſiam ſignificata ſubjungendum eſt. Ac licet Angeli, qui in accepto juſtitię munere perſeveraverunt, nulla Chriſti mediatoris vocatione indiguerint, ideoque aptius dicantur ad eandem cum hominibus Dei Civitatem, quàm ad eandem Eccleſiam pertinere: quia tamen Scriptura, & Beatus Auguſtinus Eccleſiæ vocem tam angelis quàm hominibus tribuunt, in ſua deſcribemus Eccleſiam amplitudine hoc modo: *Eccleſia eſt Societas creaturarum rationabilium, per dona ſupernaturalia uni Deo adhærẽtium.* Quam definitionem ſubindicat Auguſtinus Enchir. cap. 56. & 61. & lib. 12. *De Civi.* cap. 9. Bernard. ſerm. 27. *in Cantica.*

Eccleſia definitio.

Aug. Enchir. 51. & 61.

VT autem Eccleſia ab hominum evocatione per Chriſtum ex perditionis maſſa cenſetur, generaliter in hunc modum definiri poteſt: *Eccleſia eſt cœtus hominum, fide Chriſto capiti adhærentium.* Quæ deſcriptio Eccleſiæ ſubſtantiam exprimit. Ideoque ad omnia tempora Militantis Eccleſiæ, ad omnes ejuſdem ſtatus, necnon ad omnes particulares Eccleſias, ex quibus ab initio generis humani una generalis Chriſti Eccleſia conflatur, ſeſe porrigit. Omnis enim hominum ſocietas, quæ fide Chriſto adhæret, per eumque, veluti Mediatorem juſtitiæ influxũ a Deo exſpectat, Eccleſia Chriſti eſt. Vnde priſci ſancti, ſive tẽpore legis naturæ, ſive tempore legis Moſaicæ, qui in Chriſtum crediderunt, ab eoque juſtitiam & ſalutem exſpectarũt, nobiſcum ejuſdem Eccleſię fuerunt: cujus licet diverſæ ſint ætates, varij ſtatus, aliæ conditiones, nova privilegia, tamen ex omnibus partibus una reſultat Chriſti univerſalis Eccleſia. *Neque enim putandum eſt, quod antiquis juſtis ſola, quæ ſemper eſt, Divinitas Chriſti, non etiam, quæ nondum erat, ejus Humanitas revelata profecerit;* inquit Auguſt. lib. *De Peccato Orig.* ca. 26. & lib. *De Catechizan. Rudibus* cap. 3. exemplo Iacob, qui dum naſceretur, manum prius quam caput in lucem emittens, Chriſtum oſtendit, quandam ſui corporis partem, antequam in carne appareret, præmiſiſſe in ſanctis, qui eum naſcendi tempore præierunt; qua velut manu ſe caput Eccleſiæ naſciturum eſſe prænunciaret; quos ait eidem corpori (cujus Chriſtus caput eſt) cohæſiſſe, credendo in eum, quem prænuntiabant: non enim præcurrendo divulſi ſunt, ſed adjuncti potiùs obſequendo. Nam etſi manus à capite præmitti poteſt; connexio tamen ejus ſub capite eſt.

Antiqui ſancti ad Chriſti Eccleſiã pertinuerunt.

PORRO non uno modo cũcta Chriſti membra illi adhærent. Beati enim per viſionem fidei ſuccedentem & flagrantiſſimam charitatem cohærẽt: qui verò in terris peregrinantur, Chriſto per fidem & unitatis amorem atq; certis Sacramentorum, Sacrificiorumque vinculis, (quæ pro temporum varietate diverſa quoque inſtituta fuere) tum inſeruntur, tum inter ſe colligantur. Vnde patet, ſacramenta ad eſſentiã Chriſti Eccelſiæ minimè ſpectare; quoniam ſicut hic pro vario ſtatu Eccleſiæ mutata fuerunt, ita in futura vita plenè ceſſabunt.

Mẽbra Chriſto diverſimodè adhærent.

Ex quibus liquet, Eccleſiam rectè generatim deſcribi in Catechiſmo noſtro, *fidelium cõgregationem*, ſive, *populum fidelem per univerſum Orbem diſperſum*, ex Auguſtino in Pſalm. 149. cui Gregor. hom. 38. in Evang. conſonans: *Regnum* (inquit) *cælorum eſt congregatio juſtorum.* Beda in 26. cap. Iob: *Eccleſia eſt omnium ſanctorum congregatio.* Iren. lib. 3. cap. 3. cont. hæreſes, *Eccleſiam* intelligit *eos, qui ſunt undique fideles.* Quæ definitiones indicãt ſolùm partes Eccleſiæ ſubſtantiales, non tamen excludunt proprietates, quæ certos Eccleſiæ ſtatus, aut partes concernunt, per quas Eccleſia conſpicua redditur, & a conventiculis hæreticorum, ſchiſmaticorumque diſcernitur.

Catechiſmus art. 9. nu. 2. Eccleſia eſt populus omniũ in Chriſtum credentium.

CAP. CCXCVI.

De par... Eccleſiæ Chriſti. [illegible]

Duæ Eccleſiæ partes: Triumphãs & Militans.

E[illegible]

Epheſ.

De Militante Eccleſ. in qua ſcienda.

[illegible]

CAP. CCXCVII.

Quid ſit Eccleſia Militans?

Quid ſit Eccleſia Militans.

E[illegible]

[illegible]

Non ſunt duæ Eccleſiæ.
Quid Eccleſia.

Abieni ab Eccleſia Iudæi omnes.

Hæretici.

[illegible]

tem in uno, factus eſt omnium reus. Quemadmodum enim per rei minimæ admixtionē adulteratur moneta, & cymbalum minimâ fiſſurâ corrumpitur: ita & fides unius Articuli negatione vitiatur. Nam *qui quod vult credit, & quod vult non credit; non Deo, ſed judicio ſuo credit*, ut habet Auguſtinus lib. 17. *contra Fauſtum*, cap. 3. Lib. 32. cap. 19. tract. 67. in Ioannem. Vnde Athanaſius in Symbolo: *Qui integram fidem non ſervaverit, in æternum peribit.* Lucæ 5. Parabolâ de reti, præ multitudine piſcium ſciſſo, idem ſignificatur. Ad Titum 3. Hæreticus dicitur *Subverſus & proprio judicio condemnatus:* id eſt, interprete Hieron. *non per excommunicationem, ut multi peccatores, ejectus; ſed ipſe ab Eccleſiâ ſeipſum ejecit.* 1. Ioan. 2. *Ex nobis exierunt*, id eſt, ab Eccleſiâ, in qua priùs nobiſcum erant, ſeceſſerunt; *ſed non erant ex nobis*, ſecundùm divinam electionem. Auguſtinus lib. *De Bono Perſev.* cap. 8. Cyprianus in epiſt. ad Iubaïanum, *Hæreticos cùm extra Eccleſiam ſint*, ait, *ſimiarum more ſibi Eccleſiam vendicare.* Hieronymus in dialogo contra Luciferianos dicit, *eos qui ab alio, quàm à Chriſto nomen habent, ut Valentiniani &c. non Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti Synagogam eſſe.* Auguſtinus lib. *De Vnitate Eccleſiæ* cap. 4. *Non utique ſunt in Eccleſiâ, qui non credunt.* Quamquam verò hæretici extra Eccleſiam ſint, attamen puniri ab Eccleſia poſſunt. Nam licet militiæ deſertorem, qui ad hoſtium caſtra tranſmigravit, cogere, ut redeat. Characterem enim Baptiſmi extra Eccleſiam hæretici retinent, quo admonētur ad unionem Eccleſiæ redire. Primum autem unionis vinculum internum eſt, Fides.

Cap. CCXCVIII.

Vtrùm occulti hæretici in Eccleſiâ ſint?

Vtrùm occulti hæretici ſint in Eccleſia?

DE occultis hæreticis, qui foris catholicam fidem profitentur, & communione Sacramentorum veris fidelibus permiſcentur, Doctores variè loquuntur. Quidam extra Eccleſiam illos eſſe aſſerunt; alij verò in Eccleſiâ conſtituūt. Sed non tam de reipſa, quàm de modo loquendi laborant. Conſentiunt equidem Catholici omnes, occultos hæreticos in Eccleſia ſecundùm quid eſſe, videlicet ſecundùm externam fidei profeſſionem, item ſecundùm Sacramentorum communionem, necnon miniſteria, juriſdictionem; exercent enim poteſtatem regiminis ligando, ſolvendo, excommunicando, beneficia conferendo vel auferendo: conſentiunt inſuper omnes Catholici, occultos hæreticos ſecundùm aliquid extra Eccleſiam eſſe, videlicet animo & voluntate, atque ſecundùm internos nexus, quibus membra uniuntur Capiti inter ſe, qui conſiſtunt in fide, atque fraternitatis amore, aliiſque virtutibus. Differt enim Chriſti Eccleſia à terrena Republica in eo, quòd requirat, ut membra ſua internis nexibus uniātur inter ſe atque cum capite: hæc vero ſolùm exigat, ut omnes hominum ordines Rempublicam conſtituentes, eam foris conjunctionem habeant, quæ pacem tranquillitatemque Reipublicæ temporaliter promoveat.

Occulti hæretici ſunt in Eccleſia ſecundùm exteriores nexus, non ſecundùm interiores.

QVARE in ſpeciem diſſentientes concordamus ſententias, tenendo, hæreticos occultos eſſe in Eccleſia, quoad exteriores nexus, & poteſtatem regiminis & juriſdictionis; ac eatenus poſſe vocari membra ſive partes Eccleſiæ: non verò eſſe in Eccleſia ſecundùm interiores nexus, ac proinde non eſſe viva Chriſti membra, ſed arida & emortua; neque ſenſum, neque motum à capite haurientia. In quo à malis Catholicis non parum differunt, qui fidem & fraternitatis amorem retinent: quibus licet Chriſtus per Charitatis & Iuſtitiæ ſubminiſtrationem non influat; attamen eis intimè fidem & Chriſtianæ ſocietatis amorem donat. Quod Ioannes 1. epiſtola cap. 2. ſignificat dicens: *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis.* Quomodo ex nobis, ſi non erant ex nobis? reſpondet Auguſtinus libro 3. de Baptizat. cap. 18. & lib. 4. cap. 16. *Intus fuiſſe carne, ſed foris ſpiritu:* ex nobis fuiſſe profeſſione & externa Sacramentorum communicatione; ſed non fuiſſe ex nobis, inviſibili ac interna charitatis compage. Sic Iudam inter Apoſtolos, occultorum hæreticorum expreſſiſſe typum tradit in Ioan. tract. 61. *Erat* enim *unus Apoſtolorum numero, non merito: ſpecie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo ſpirituali; carnis adjunctione, non cordis unitate; communione Sacramentorum, non ſecundùm proprietatem criminum.* Lib. *De geſtis cum Emerico* cap. 1. *Quidam* ait, *corde poſiti in parte donati, præſentiam nobis exhibent corpora-*

Iudas typus hæreticorum.

Vnus numero, non merito.

lem, carne

Digitized by Google

lem, carne intus, ſpiritu foris. Lib. *De Catechizandis rudibus* cap. 17. tria hominum genera in Eccleſia conſtituit: nempe fictos Chriſtianos; quales ſunt occulti hæretici, qui Deum non timent, Chriſtianamq́; religionem irrident: deinde carnales fideles, in hac vita felicitatem exſpectãtes: ac demum ſpirituales, ſpe cæleſtium bonorum in Eccleſia Deo perſeveranter obedientes. Origenes hom. 21. in Ioſue: *In Hieruſalem, hoc eſt, in Eccleſiâ, ſunt quidam Iebuſæi; fide & actibus perverſi.*

Tria hominũ genera in Eccleſia reperiuntur.

Postremo evincitur, occultos hæreticos quodámodo in Eccleſia eſſe ex veteribus, qui docent, eos qui extra Eccleſiam ſunt, nullam in fideles authoritatem vel juriſdictionem habere. Cyprianus lib. 1. epiſt. 6. Lib. 2. epiſt. 1. At rata eſſe, quæ in Eccleſia ab occulto hæretico geruntur, docet Canon, *Audimus.* 24. q. 1. *Sin autem ex corde ſuo novam hæreſim confinxerit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit.* Vbi ſupponitur, actus juriſdictionis occulti hæretici non eſſe irritos; alioqui redderentur incerta pene omnia, cùm de occultis ſcientia nequeat haberi. Huc etiam pertinet, quòd in corpore humano ſint partes, quæ vivunt & ſentiũt; aliæ, quæ vivunt & non ſentiunt; ac demum emortuæ adhærentes, quæ nec vivunt nec ſentiunt.

Occulti hæretici juriſdictionem retinent.

Cap. CCIXXC.

De Catechumenis.

Secunda definitionis Eccleſiæ pars, quæ eorumdem Sacramentorum cõmunionem exigit, Catechumenos & Excommunicatos ab Eccleſia excludit; quoniam illi ad Sacrorum participationem non ſunt admiſſi; hi verò ſunt dimiſſi. Sed cùm nullus damnationis diluvium extra Eccleſiam evadere poſſit; nec ulla extra Eccleſiam peccata remittantur (ut habet Auguſtinus Enchir. cap. 65.) ſi Baptiſmum non contemptus, ſed neceſſitatis articulus excludit, credendum eſt, Catechumenos adultos pœnitẽtes inviſibiliter Eccleſiæ viâ extraordinariâ inſeri. Non tamen ideo Militanti Eccleſiæ inviſibili junguntur, (qualis nulla eſt) quia nullo adhibito Sacramento; nam & Chriſtus non ideo inviſibilem domum intravit, quando januis clauſis inviſibili aditu legitur ingreſſus: ſed quemadmodum ordinarium eſt, ut per januam in domum intretur; ita per Baptiſmum in Eccleſiam, ut Actor. 2. indicatur: *Qui ergo receperunt verbum, baptizati ſunt, & appoſitæ ſunt in die illâ animæ circiter tria millia.* Gregorius Nazianzenus dicit, *Catechumenum fidelem dici non poſſe, niſi per Baptiſmum ingreſſus ſit.* Chryſoſtomus ho. 24. in Ioannem ait, *Catechumenum nihil cum fideli commune habere; non menſam, non civitatem &c.* Cyrillus lib. 12. in Ioan. cap. 50. *Catechumenum incircumciſo cõparat, qui Agnum Paſchalem edere non poterat.* Auguſtinus tract. 4. in Ioan. & tract. 44. & lib. 8. Confeſſ. cap. 8. & lib. 2. *De Symbolo,* Catechumenos conceptis nondum natis aſſimilat, quia per Baptiſmum corpori Eccleſiæ incorporantur. Iuxta illud Act. 1. *Macta & manduca*, cùm de Cornelio Centurione, in corpus Eccleſiæ trajiciendo, ageretur. Duo enim ad ſalutem neceſſaria ſunt: Fides & Baptiſma. *Qui* enim *crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Marc. 16. Et, *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Rom. 10. Et, *In uno corpore baptizati ſumus.* 1. Cor. 12. Gregorius hom. 38. in Evangel. ait, *neminem convivium intrare ſine Fide & Baptiſmate.* Omni enim tẽpore poſt lapſum oportuit fideles unius Dei ac unius Mediatoris fidem, congruis tempori Sacramentis profiteri. Auguſtinus lib. 18. *De Civit.* cap. 47. Lib. *De Prædeſt. San.* c. 9.

Catechumeni ſunt extra Eccleſiam.

Concil. Lateran. ca. 1.

Ambroſ. oratione de obitu Valentiniani. Bernardus epiſt. 77.

Cap. CCC.

De Excommunicatione.

Qui à Sacramentorum cõmunione, fideliumq́; ſocietate per Excõmunicationis ſentẽtiam depulſi ſũt, ab Eccleſia non ſolùm juxta externam cõverſationem, ſed etiam interiorem membrorum cõnexionem reſecti ſunt; ita ut à Chriſto pro ovibus non agnoſcantur, nec ſingulari tutelâ cõtra Diabolum foris graſſantem protegantur. Nam quæcumque miniſtri Chriſti *ligant in terris, ligata ſunt & in cælis.* Nec Chriſtus eum agnoſcit ovem, qui de Eccleſię grege pulſus eſt. *Si enim Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* 1. Corint. 5. *Tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit.* Tertullianus in Apolog. cap. 37. docet, per

Excommunicati ſunt extra Eccleſiam.

excommu-

excōmunicationem privari hominem omni commercio ſpirituali. Quemadmodum in Veteri Lege Deut. 24. jubebatur tolli de medio malus; ita in nova Lege per Excommunicationem jubetur auferri noxius, ut notat Auguſtinus quæſt. 39. in Deut. lib. *De Verâ religione* cap. 6. Enchir. cap. 65.

Matth. 18. 1. Cor. 5.

INIVSTE verò lata excōmunicatio, ſi legitimus juris ordo ſervatus ſit, ab exteriore fidelium cōmunione ſeparat, non autem ab inviſibili Chriſti & Eccleſiæ ſocietate: Auguſtin. lib. *De Verâ relig.* cap. 6. Orig. in Levit. hom. 14.

Iniuſta excommunicatio ab exteriore tantùm converſatione fidelium ſeparat.

CAP. CCCI.

De Schiſmaticis.

Schiſmatici extra Eccleſiam ſunt.

TERTIA pars definitionis Eccleſiæ requirit agnitionē unius ſupremi viſibilis Capitis, ſeu Vicarii Chriſti in terris, qui eſt Romanus Pontifex, cui nolentes ſubjici & obedire, Schiſmatici ſunt, quia Eccleſiaſticæ unitatis vinculum abrumpūt. Cyprian. lib. *De unit. Eccleſiæ* Schiſmaticos de Eccleſia non eſſe declarat, exemplo partis ab humano corpore diſſectæ, quæ mox pars eſſe deſinit. Similiter ramus ab arbore ſciſſus, fluvius à fonte diviſus areſcit, radius à ſole ſeparatus deficit, ipſo Sole permanente.

HANC Eccleſiæ unitatem adumbravit inconſutilis Chriſti veſtis, quæ integra permanſit. Hanc veſtem ſcindunt, qui odio, invidiâ vel impatientiâ Eccleſiam in partes dividunt. Quia verò *Eccleſia grex eſt ſuo paſtori adunatus; qui cum Epiſcopo non ſunt, in Eccleſiâ non ſunt: extra eam ſunt, qui ſe ab ejus unitate diviſerunt*, Iren. lib. 4. ca. 62. *cont. hæreſes*. Chryſoſt. hom. 3. in 1. ad Cor. ho. 11. ad Epheſios, comparat Schiſmaticos manui abſciſſæ, quæ confeſtim eſſe membrum deſinit. Hieronymus in 3. cap. ad Titum, *propter Epiſcopalem diſſenſionem Schiſma naſci* aſſerit. Et in 1. cap. Amos idem affirmat. Auguſt. lib. *de Fide & Symbo.* ca. 10. differentiam inter hęreſim & Schiſma tradit, quòd illa fidem, hoc fraternā charitatem violet; de qua Petr. 2. epiſt. cap. 1. In pietate amorem fraternitatis, quo ſcilicet aliquis in Eccleſiæ ſocietate vivere ac mori exoptat, ejúſque perturbationes, adverſaq; omnia dolet, de ipſius autem proſperitate gaudet; in eaque ſolâ ſacramenta, reſque omnes ad cultum Dei pertinentes dare, necnon accipere proponit, cujus fraternę Charitatis inimici foris ſunt, vel apertè, vel animo. Auguſt. lib. 1. cont. Donat. cap. 19. Vnde Apoſtolus ad Heb. 10. *Non deſerentes collectionem noſtram:* & Iudas in epiſt. can: *Hi ſunt, qui ſegregant ſemetipſos.* Quantum verò Schiſmatis crimen ſit, ex novo Schiſmaticis irrogato ſupplicio, Num. 16. Cyprianus oſtendit Lib. 1. epiſt. 6. & Lib. *De Simplicitate Prælatorum.* Auguſt. lib. 3. *cont. Donat.* cap. 18. Et lib. 1. *cont. Parmenianum* cap. 4. & 7. dicit, Schiſma ſuperare cuncta ſcelera.

Cyprian. lib. 4. epiſt. 9. lib. 1. epiſt. 6.

Schiſmatis crimen.

CAP. CCCII.

De Prædeſtinatis.

Non ſoli prædeſtinati in Eccleſia.

QVOD Calvinus (poſt Wicleffum & Huſſium) in Eccleſia vera ſolos prędeſtinatos falsò collocet, ex eo patet, quòd Chriſtus Matt. 3. doceat, continere inſtar areæ triticum & paleas, igne comburendas.

QVARE fatendum eſt, in Eccleſia vera militante reprobos cum electis reperiri, cùm in Eccleſiæ compagem regenerationis Sacramento transferantur, juxta illud Apoſtoli: 1. Cor. 12. *Omnes in unum corpus baptizati ſumus.*

SCIENDVM tamen eſt, duobus modis aliquem vocari Filium, Ovem, & Chriſti Membrum. *Vno* modo ſecundùm præſentem juſtitiam. Quomodo loquens Apoſtolus Rom. 8. dicit: *Qui ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.* 2. ad Timoth. 2. *Novit Dominus, qui ſunt eius.* *Alio* modo ſecundùm Dei prædeſtinationem, juxta quem modum *lupi multi intus, & oves foris* eſſe dicuntur. Sic Aug. lib. de *corrept. & grat.* ca. 9. Lib. *de bono perſeverantiæ*, cap. 8.

Ovis, filius, membrum, dicitur ſecundùm præſentem iuſtitiam, vel ſecundùm prædeſtinationem.

CAP. CCCIII.

Quòd imperfecti Chriſtiani ſint in Eccleſiâ.

Non ſoli perfecti in Eccleſia ſunt, ſed etiam imperfecti.

PELAGIANI & Anabaptiſtæ nullum veniale peccatum agnoſcentes, ſolos perfectos Chriſtianos in Eccleſiâ ponunt. Ceterùm apertè ſcriptura docet, ſanctos multis peccatis durante hujus vitæ decurſu obnoxios eſſe, neque propterea de Eccleſia non eſſe. 3. Regum 8. *Non eſt homo, qui non peccet.* Pſalmo 31. *Tu remiſiſti impietatem peccati mei: pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore oportuno.* Proverb. 24.

Digitized by Google

ſepties in die cadit iuſtus. Eccleſ. 7. *Non eſt qui non peccet.* Matt. 6. Omnes jubentur orare: *dimitte nobis debita noſtra.* Iacobi 3. *In multis offendimus omnes.* 1. Ioannis 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus.* Concilium Milevitanum Can. 7. & 8. definit, juſtos non ſolùm humiliter, ſed etiam veraciter pro ſeipſis dicere: *dimitte nobis debita noſtra.* Cyprian. ſerm. de Eleemoſyna: *Quiſquis ſe inculpatum dixerit, ſuperbus eſt.* Nazianzen. oratione 2. in Iulianum: *Omni prorſus peccato vacare, ſupra naturæ humanæ modum Deus conſtituit.* Hieron. libr. 2. & 3. contra Pelagium ait, juſtos ad breve tempus, ſed non diu abſq; peccato eſſe poſſe. Aug. libr. *de ſpir. & lit.* cap. ultim. ait, hominem ex Dei privilegio abſque omni peccato vivere poſſe, ſed tamen reipſa neminem (excepto Chriſto & B. Virgine) ita vivere. Quod repetit libr. *de nat. & grat.* cap. 34. ubi expreſsè B. Virginem excipit. Idem tractat epiſt. 89. & 95. totóque libr. *de perfect. juſtitiæ.* Libr. 1. cont. 2. epiſt. Pelagianorum c. 14. notat, Apoſtolũ requirere, ut ordinandus nullum crimen habeat, non autem, ut nullum omnino peccatum.

Quomodo Eccleſia dicatur tota pulchra.

Dicitur autem Eccleſia, Cantic. 4. *tota pulchra:* & ad Epheſ. 5. *ſine ruga & macula:* vel reſpiciendo ad ſtatum futuræ vitæ, ubi reipſa talis erit, hîc verò tantùm in ſpe; aut conſiderando ſtatum ejus, quem Baptiſmus efficit, in quo Sponſa Chriſto deſponſatur, & ab omni ruga peccati emundatur: aut per ſynecdochẽ, ratione partis id ei tribuitur, quoniam multi in ea ſunt immaculati & perfecti ſuo modo, ſcilicet perfectione viæ. Quomodo Noë Gen. 5. vocatur *iuſtus & perfectus.* Pſal. 17. *Ero immaculatus.* Pſal. 118. *Beati immaculati.* Epheſ. 1. *elegit nos, ut eſſemus ſancti & immaculati.* Philippen. 3. *Quicunque perfecti ſumus.* Aug. lib. 1. Retract. c. 7.

Cap. CCCIV.

Quòd etiam prava vita fideles in Eccleſiâ ſint.

Peccatores in Eccleſia ſunt.

CONTRA Novatianos, Donatiſtas, & Confeſſioniſtas certa fide tenendum eſt, in Eccleſia Chriſti militante non ſolùm imperfectos fideles, qui levia peccata habeant, ſed etiam manifeſtos peccatores, qui ſcelera gravia palàm committant, quamdiu excommunicationis mucrone non præſcindàtur, ut patet ex parabola Chriſti de Areâ continente paleas. Matth. 3. de Sagena, continente omne genus piſcium, Matth. 13. de Nuptiali Convivio, Matth. 22. de fatuis Virginibus & hœdis cum ovibus, Matth. 25.

IDIPSUM Dominus ſimilitudine *Vitis* corroborat, in qua ſunt aridi palmites & infrugiferi, Ioannis 15. Et rebelles pervicaciæ merito ejiciendos extra Eccleſiam, agnoſcit Matth. 18. quin & Præpoſitos, qui ſubditos concutiant, Matth. 23. & 24. Apud Corinthios Apoſtolus in Eccleſia fuiſſe ſcribit inceſtuoſum, 1. Corinth. 5. Et in epiſtolâ ad Rom. c. 1. graviſſima ſcelera in infidelibus reprehendit. In Epiſtolis quoque ad Corinthios & ad Galatas, necnon in aliis: ſimiliter Ioan. in 1. Epiſt. & in Apoc. cap. 2. & 3. Eccleſias de peccatis non exiguis coarguit. In Eccleſia quoque veteris Teſtamenti nunquam peccatores defuerunt, à quibus tamen Prophetæ atque juſti nunquam ſe, quantum ad Templum, Altare, Sacrificia, & alia quæ religionem concernebant, ſeparaverunt, ut Auguſtin. urget in *Brevicul. collatione* 3. Vbi Donatiſtas hoc argumento ita fuiſſe confutatos refert, ut quod reſponderent non haberent.

Prophetæ à malis ſacerdotibus non ſe ſeparaverunt, quantũ ad religionem concernentia.

Ac in omnibus libris contra Donatiſtas editis ex profeſſo docet, in Eccleſia eſſe bonos & malos, tanquam grana & paleas. Quod in arcâ Noë animalia munda & immunda continente, adumbratum fuiſſe, Auguſtinus & Hieronymus contra Luciferianos oſtendunt.

In Eccleſia boni & mali reperiuntur.

HINC Epiſcopi labores exaggerat Nazianzenus oratione apolog. 1. quia bonos & malos regere debeat. Similiter Chryſoſtom. lib. 3. *de Sacerdotio.* Gregor. *in Paſtorali.*

Vnde Chriſtiani dicantur.

QVOD autem in vera Chriſti Eccleſia etiam malæ vitæ fideles ſint, facilè intelliget, qui animadverterit, Chriſtianos dici non à charitate, ſed à fidei Chriſtianæ profeſſione in certa hominum ſocietate, quæ à Chriſto ſuæ inſtitutionis atque Doctrinæ originem trahit, unáque fide, & eorundem Sacramentorum communicatione, ac mutua dilectione, veluti nexu jungitur. Cujus quidem ſocietatis diverſæ ſunt partes, varium à capite influxum recipientes. Equidem nonnullæ velut inſtrumenta viva per charitatem operantur; aliæ verò tanquam

membra

membra ægra, arida vel emortua, per ordinis & juriſdictionis poteſtatem, ad quam juſtitiæ vita non exigitur, adhuc aliquid efficiunt. Moventur enim à Spiritu ſancto, qui eſt myſtici hujus corporis velut anima, ut efficaciter quædam operentur, ut ex profeſſo Auguſtinus docet Tractatu 5. in Ioan. & lib. 2. *cont. Parmenianum* cap. 10. & 11. oſtendens, effectus Sacramentorum non dependere à ſanctitate miniſtrorũ; & in una Eccleſia eſſe bonos & malos, ſicuti in una civitate ſunt boni & mali cives; in una familia boni & mali filii, liberi & ſervi; in uno corpore membra viva, & humores pectus aggravantes.

Cap. CCCV.

Quòd Eccleſia Chriſti militans unica ſit, non verò duæ.

Eccleſia Chriſti eſt una, non duæ.

CVM Lutherus, Calvinus, aliiq; ſectarii ab unius verę Chriſti Eccleſiæ teſtimonio ſcripturarum ſacrarum traditionem, ſenſum, omniaque fidei dogmata pendere, inficiari non auderent, ejuſque authoritate premi ſe vehementer ſentirent; nec ullas commentis ſuis latebras ſupereſſe intelligerent, ſi ad Eccleſiæ judicium deveniretur: ut anguſtias illas effugerent, ſuæq; perfidiæ aliquod velum reperirent, duas eſſe Chriſti Eccleſias confinxerunt; unam *inviſibilem*, ex ſolis juſtis vel prædeſtinatis conſtantem, ad quam pertineant privilegia Eccleſiæ à Chriſto promiſſa: hanc ſolam eſſe veram Eccleſiam, quæ non poſſit deficere, nec in neceſſariis ad fidem aberrare contendunt. Alteram verò *externam* & oculis conſpicuam ponunt, indifferenter ex bonis & malis conflatam, quæ in fide & moribus errare, imò perfidiâ depravari, perſecutionumque procellis exſtirpari poſſit. Iſtud verò figmentum ex eo palliare nituntur, quòd ſcripturæ, veteréſque Eccleſiaſtici ſcriptores de una eâdemque Eccleſia diverſimodè loquantur, quia habeat diſtinctas partes, variis qualitatibus affectas, varias ætates, ſtatus, & tempora; propter quæ illi cõtraria tribui videantur: attamen habito reſpectu ad tempus Vię, aut ad tempus Gloriæ, vel ad partem hanc, vel illam eidem conveniant. Vt Cant. 1. *Nigra ſum, & formoſa.* Iſaiæ 52. & 60. *populus tuus omnes juſti. Omnes quæ ſua ſunt, quærunt. Macula non eſt in te.* Quibus locis toti Eccleſiæ attribuitur, quod proprium eſt perfectorum, aut imperfectorum: vel quod Eccleſiæ competit, ratione ſtatus præſentis vitæ, aut futuræ gloriæ; ut admonet Auguſtinus lib. *poſt collationem contra Donat.* ca. 8. Lib. 1. *Retract.* cap. 7. Lib. 3. *de Doctrinâ Chriſt.* cap. 31. & 32. & Concil. Conſtantinopolitanum in Symbolo *unicam* eſſe definit *Eccleſiam Chriſti veram*, cui ratione diverſarum partium, aut variarum ætatum & ſtatuum hæc omnia tribuantur: *Credo*, ait, *unam, ſanctam, Catholicam & & Apoſtolicã Eccleſiam.* Vna enim Chriſti eſt ſponſa, una columba, una amica, una uxor, unum ovile, unum corpus. *Super hanc Petram* (ait Dominus Matth. 16.) *ædificabo Eccleſiam meam.* 1. Cor. 11. *Chriſtus caput eſt Eccleſiæ.* Epheſ. 5. *Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto.* Rurſus ibidem: *dilexit Eccleſiam.* Et: *Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in Chriſto & Eccleſiâ.* 1. Timoth. 3. *Vt ſcias, quomodo te oporteat converſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei vivi.* Apoſtoli quoque unicam in Symbolo Eccleſiam credẽdam propoſuerunt, quæ ex multis partibus conflata ſit, cujus Chriſtus Primarium caput; Vicarium autem, Epiſcopi ſint, inter quos miniſterialis poteſtatis apicem Romanus Pontifex obtinet.

Eadem Eccleſia diverſas habet partes, ſtatus, ætates, tempora.

Cantic. 6. Ioan. 10. Rom. 12. 1. Cor. 1.

Vnica Chriſti ſponſa, unicum corpus, non autem bipartitum.

CVM verò unicum Chriſti myſticum corpus exſiſtat, nec plures ſponſas vel uxores Chriſtus habeat, ut Apoſtolus ad Epheſios 5. ex Scripturis confirmat: *Erunt duo in carne unâ*; &, *Adhærebit uxori ſuæ*; cõſequitur, non duas, ſed unicam eſſe Chriſti Eccleſiam. Hinc Aug. Ticonium jurè arguit, quòd Chriſti corpus bipartitum fecerit, cùm Scriptura *unum corpus* & *unum ſpiritum* eſſe pronuntiet, Epheſ. 4. 1. Cor. 12. Coloſſ. 1. & 2.

libr. 3. de doct. Chriſt. cap. 32.

ET dum calumniarentur Donatiſtę, quòd Catholici duas Eccleſias conſtituerent: *unam* in terris, quæ bonos malóſque complecteretur; *alteram* in cælis, quæ ſolos bonos: reſponderunt Catholici, ſe non duas Eccleſias ponere; ſed unius ejuſdemque Eccleſiæ partes & tempora diſtinguere. Partes quidem, quia bonos & malos habeat; ſicut idem corpus habet partes ſanas, & morbidas vel aridas, ſuo temporẽ à corpore ſeparãdas: Tempora verò, quoniã alius ſtatus Eccleſiæ in hac vita ſit, alius poſt reſurrectionem. quemadmodum unus idemq; Chriſtus ante Paſſionem paſſibilis, poſt Re-

Digitized by Google

ſurrectionem verò glorioſus & immortalis eſt. Auguſtin.lib.7. *cont. Donatiſtas* cap.51. lib. *de unitate Eccleſiæ* cap. ultim. lib.3. *de doct. Chriſt.* cap.32. & alibi paſſim. Ita Chriſtus Matth.5. unius Eccleſiæ partes, diverſas obtinere qualitates oſtendit, diſtinguẽs juſtitiam Diſcipulorum à juſtitia Phariſęorum: & cap.6. diſcernens pios ab hypocritis; Matth. 7. dicens, quoſdam ædificare domum ſuam, id eſt, juſtitiam ſuam, ſupra petram: alios verò ſuper arenam. Neque inſuper duas Eccleſias propter duo teſtamenta, vetus & novum, conſtituere oportet. Quia idem teſtator aliter providet Filiis, aliter ſervis, qui ad eandem familiam pertinent: aliter quoque liberis ſuis, infantibus aut parvulis; aliter adultis. Synagoga ergo veteris Teſtamenti, non alia fuit Eccleſia, ſed alius Chriſti Eccleſiæ ſtatus, alia fidelium ætas, quibus tanquam parvulis congruebant imperfectiora præcepta, carnaliáque promiſſa. Sicut ergo idem eſt infans, puer, vir, ſanus & ægrotus: ita propter diverſos ſtatus, ætates, aut affectiones, non eſt multiplicanda Eccleſia. Vnde non eſt alia Militans Eccleſia, alia Triumphans: alia novi Teſtamenti tempore, alia tempore Legis Naturæ, vel Legis Moſaicæ: ſed unius ejuſdemque Chriſti Eccleſiæ variæ ſunt ætates, conditiones, ac formæ; Ante legem, Sub lege, Tempore gratiæ, atque poſt Reſurrectionem; ut ad Galat. Apoſtolus indicat, & ad Hebr. 12. ad futuræ vitæ ſtatum reſpiciens, *Eccleſiam primitivorum in cælis conſcriptorum* vocat. Auguſtinus collat.3. cap.4.

Synagoga nō fuit alia Eccleſia, ſed alius Eccleſiæ ſtatus.

Propter diverſos Eccleſiæ ſtatus, ætates, affectiones, non eſt Eccleſia multiplicanda.

Cap. CCCVI.

Quòd vera Chriſti Eccleſia viſibilis ſit.

Eccleſia viſibilis eſt.

CVM viſibile dicatur, quod ſub aſpectum cadere, ſenſibúſq; corporeis percipi poteſt; & Eccleſia Chriſti vera in terris militans, ſocietas ſit hominum, Chriſti fidem atque doctrinam profitentium, eiſdémque externis & viſibilibus ſacramentis utentium ſub regimine ac obedientia unius ſummi paſtoris, Romani Pontificis viventium: conſequitur, Chriſti Eccleſiam veram eſſe conſpicuam, viſibilem, imò digito demonſtrabilem, non ſecus quàm regnum Hiſpaniæ, Galliæ, Angliæ vel Turcicum oculis cerni poteſt. Nam ſenſu dijudicari poteſt, quæ civitates, provinciæ, regna, & hominum quorumcunque ſocietates in una eademq; doctrina & uſu eorundem ſacramentorum conſentiant, & cum Romano Pontifice velut ſupremo dominici ovilis paſtore communicent. Idque locum habuit à primo Eccleſiæ Chriſtianæ ortu, ſimiliter in progreſſu; ac uſque in finem ſeculi hominum cœtus Vicario Chriſti adhærens ſenſu dijudicari poterit, non ſolùm à fidelibus, ſed etiam ab illius perſecutoribus. Nam inviſibilis Deus, homo viſibilis factus eſt, ſibique viſibiles Apoſtolos & diſcipulos adjunxit, quos etiam viſibili Baptiſmatis ſignaculo coagulari voluit, & ſuper eoſdem viſibiliter Spiritus ſanctus in die Pentecoſtes deſcendit. Quibus deinde hominum uno die tria millia ſunt adjecta, & rurſum poſtea quinque millia per ejuſdem fidei profeſſionem, ac viſibilis Baptiſmi ſuſceptionem, ut Actor. 1.2.3.& 4. legitur. Ac poſtea recepit Samaria verbum Dei, quod exinde ſeminatum eſt per totam Iudæam, & Galilæam, & Samariam (Actor. 9.) ac deinde per Syriam, Liddam, Ioppen, Cęſaream, ubi Cornelius Centurio cum multis aliis accepto viſibiliter Spiritu ſancto baptizatus, ad viſibilem Eccleſiæ compagem acceſſit, Act. 10. Et diſperſi à tribulatione, quæ facta fuerat ſub Stephano, perambulaverunt Phœniciam, & Cyprum & Antiochiam, ubi multus numerus credentium converſus eſt ad Dominum, ad quos Eccleſia, quæ Ieroſolymis erat, miſit Barnabam, qui accito ex Tarſo Paulo, Antiochiæ tantam appoſuere turbam Domino, ut cognominarentur primùm Antiochiæ Diſcipuli, *Chriſtiani*, Actor. 11. Ac ſequentibus capitibus cap. 13.14.15.16.17.18. & ſequentibus narratur Evãgelij propagatio per Syriam, Aſiã, Troadem, Macedoniam, Thraciam, uſq; ad Philippenſes, Theſſalonicenſes, Corinthios, Cyprũ, Rhodum, Cretam, Melitam, Syracuſas, Rhegium, Puteolos, ipſamq; Romam. Cujus Eccleſiæ fidem jam tunc in univerſo orbe annũtiatam fuiſſe Paulus atteſtatur, Ro. 1. Ac ex eo tẽpore illi univerſi & ſoli de vera Chriſti Eccleſia habiti ſũt, qui eidẽ fideliũ ſocietati adjuncti fuêre, nec ab ea per hęreſes aut ſchiſmata receſſerunt, aut peccatorũ gravitate per excõmunicationem ejecti ſũt. Cujus ſocietatis Vicarium, fundamen-

Digitized by Google

tum, ſive primum rectorem, Chriſtus Petrum conſtituit, dicendo: *Paſce oves meas* Ioan. 21. uti promiſerat Matt. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Alios quoq; ejuſdem Eccleſiæ rectores Apoſtolos, & Epiſcopos Petro adjunxit, Act. 20. *Attendite gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit regere Eccleſiam Dei*, utique viſibilem, quam alioqui regere nō potuiſſent, ſi inviſibilis extitiſſet. Neq; enim corripi vel ejici poſſunt inviſibilia Eccleſię membra; neque audiri vel ndiri poteſt Eccleſia inviſibilis, ut ad eam cōtumax deferatur. Cùm ergo Chriſtus Eccleſiam audiri corripientem, eique nos obedire, & ad ejus tribunal fidelium cauſas referri voluit, indubitanter viſibilem eſſe, manifeſtavit.

Matth. 18.

uideri

Act. 18. 1. Cor. 1. 2. Cor. 1. Galat. 1.

Et Paulus Actor. 15. deducitur ab Eccleſia; confirmat & viſitat Eccleſias; Apoſtolorum Seniorúmque mandata perfert ad Eccleſias; ſcribit Eccleſiæ, quæ eſt Corinthi; Eccleſiis Galatiæ. Vtque ambigi nequeat de ſignificato Eccleſiæ, ad Philippenſes nomen veluti exponens: *Omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu*, inquit, *qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconibus*; inſinuans, ſe nomine *Eccleſiæ* intelligere cœtum fidelium, in quo ſit populus Epiſcopo aliiſque miniſtris adunatus. Qualem viſibilem Eccleſiam confitetur, ſe aliquādo fuiſſe perſequutum: de qua 1. Timoth. 3. *Vt ſcias, quomodo te oporteat converſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.* Cujus equidem Domus viſibilem rectorem ſua ætate Damaſum fuiſſe, confitetur in eum locum Ambroſius. Denique in ſcripturis nuſquam *Eccleſiæ* nomen inviſibili hominum ſocietati tribuitur. Numeror. 20. *Cur eduxiſtis Eccleſiam Domini in ſolitudinem?* 3. Reg. 8. *Rex benedixit omni Eccleſiæ Iſraël.* 1. Machab. 8. *Et ſtatuit Iudas & fratres, & univerſa Eccleſia Iſraël.* Iudith. 7. Act. 7.

Act. 1. 1. Cor. 15. Galat. 1. Philipp. 3.

VNDE aſſimilatur Eccleſia *Soli*, qui latêre non ſolet: Pſalm. 18. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*: quia Eccleſia occultari nequit. Auguſtinus tract. 2. in epiſt. Ioan. & epiſtol. 166. Alibi comparatur Eccleſia *viſibili Civitati.* Matt. 5. Pſ. 47. Iſaiæ 61. quæ viſibili hominum miniſterio ædificatur, Epheſ. 4. Item *monti conſpicuo*, Iſaiæ 2. Micheæ 4. Daniel. 2. vel *civitati ſupra montem poſitæ*, Matth. 5. Auguſtinus lib. *de unit. Eccleſiæ* cap. 12. lib. 13. *cont. Fauſt.* cap. 13.

PRÆTEREA in Evangelio Eccleſia comparatur *Areæ, Reti, Ovili, Convivio, Regno.* Quæ omnia ut ſunt viſibilia, ita quoq; conſpicuam eſſe Chriſti Eccleſiā oſtendunt, Sacramentorum viſibilium conſortio nexuq; colligatā. In nullum ſiquidem religionis nomen, ſeu verum, ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi viſibilium ſignorum conſortio vinciantur; ut docet Aug. libr. 19. *cont. Fauſtum* cap. 11. Adeóque viſibilem Eccleſiam eſſe Chriſtus docuit, ut Matth. 23. eius rectores ſuper Cathedram Moyſi ſedere dixerit, eoſque quamvis non facerent quod docerent, audiri præceperit. Hinc leproſos ad Sacerdotes miſit: quos ipſe quoque Dominus honoravit, eiuſque mater MARIA, Simeon, Anna, & ceteri eius temporis juſti cum eis communicarunt, eodem templo, eiſdémque ſacrificiis uſi ſunt; nos inſtruentes, neceſſarium eſſe, Capiti & præfectis Eccleſiæ adhærere; illis obedire, membris ceteris pacificè communicare, in Eccleſia perſeverare; nec prætextu malitiæ aliquorum licere ſe ab Eccleſiæ corpore nefario Schiſmate divellere, quia extra Eccleſiam nulli ſperanda ſit Salus; ut admonet Cyprianus lib. *de ſimplic. Prælatorū.* Hieron. in Epiſt. *ad Damaſum.* Aug. lib. 4. *de Baptiſ.* c. 1.

VNANIMI quoque conſenſu Veteres apertè tradunt, Eccleſiam viſibilem eſſe. Cyprianus lib. *de unit. Eccleſiæ.* Orig. hom. 30. in Matt. Aug. lib. *de unit. Eccleſ. cont. Parmen.* lib. 3. c. 5. Ceterùm inquiret aliquis, cur in Symbolo profiteamur, nos Eccleſiam credere, non autem videre? RESPONDEO, unam Chriſti veram Eccleſiam videri, & credi, ſicut Apoſtoli eundem Chriſtum in terris viderunt, & in eum crediderunt. Hominem enim Chriſtum Diſcipuli oculis cernebant, eique viſibili ſocietate communicabant: attamen hunc eundem IESVM B. Virginis Filium, Deum eſſe non videbant, ſed credebant. Neque propterea duplicem Chriſtum fecêre; ſed nonnulla ad externam hominis formam pertinentia oculis cernebant; aliá verò ad majeſtatem Divinitatis ſpectantia credebant. Idemq; Chriſtus permanens ſecūdùm externa oculis corporis inſpiciebatur: ſecundùm interiora verò, ſolis fidei oculis credebatur. Ad eundem planè modum de Chriſti Eccleſia quippiam videmus, aliud verò credimus. Hominum enim cœtum, qui eſt Eccleſia, videmus: ſed quòd ille hominum cœtis vera ſit Chriſti Eccleſia, non videmus, ſed credimus. Ad fidem enim

Quomodo Eccleſia videatur & credatur.

pertinet, quòd cœtus hominũ Chriſti fidem profitentium ſub regimine atq; obedientia Romani Pontificis, ſit vera Chriſti Eccleſia: ſub qua fidei propoſitione hanc evidentem ſubſumimus: Iſti qui Romanum Pontificem agnoſcũt, cœtus hujuſmodi ſunt, quod oculis & ſenſibus percipimus. Ex quibus duabus propoſitionibus, altera Fidei, altera evidenti, concluſionem partim inevidentem inferimus: Ergo iſti homines, qui nunc fidem Chriſti profitentur, ſub obediẽtia & regimine Pontificis Romani ſunt vera Chriſti Eccleſia: cui proinde viſibiliter adhærere atque communicare tenemur. *Non enim Deum habebit patrem, qui Eccleſiam non habuerit matrem.* Quòd ergo hic cœtus ſit vera Chriſti Eccleſia, quòd in eo ſolo vera pietas & ſanctitas reperiatur, quòd fide, ſpe, & charitate Chriſto adhęreat, quòd hujus ſui myſtici corporis Chriſtus caput & Salvator ſit, quódq; omnium hujus corporis mẽbrorum quædam ſit interior connexio, depẽdentia, mutuorúmq; officiorum communicatio; non videtur, ſed creditur. Quemadmodum Baptiſmi Sacramentum, id eſt, Aquæ aſperſionem & verborum prolationem oculis videmus: ſed quòd illa aquæ aſperſio, verborúmque certorum prolatio Chriſti verum Sacramentum ſit; oculis non cernimus, ſed fide credimus. Non igitur abſurdum cenſeri debet, quòd circa rem unam diverſa conſideratione verſetur fides & aſpectus. Nec propterea res una dicetur duplex, aut ſimpliciter viſibilis & inviſibilis, (contradictoria enim in idem, ſecundùm idem cadere nequeunt,) ſed res verè aſſeretur viſibilis, etiamſi quadam ſui conſideratione ſit inviſibilis.

CAP. CCCVII.

Vtrùm Chriſti Eccleſia ab initio mundi ſemper viſibilis fuerit?

Eccleſia Chriſti ab initio mundi viſibilis.

QVEMADMODVM à lapſu generis humani vera religio & fides unius Dei, uniúſque mediatoris Dei & hominum IESV CHRISTI in Carne venturi hominibus inſpirata fuit: ita quoque fidei ejuſdem profeſſio certis viſibilibus Sacramentis & Sacrificiis facta fuit. In nullum enim religionis nomen homines coaleſcere poſſunt, niſi aliquo viſibilium ſignorum conſortio colligentur. Vnde Hiſtoria Geneſis tradit, proprios fratres Cain & Abel Deo ſacrificium obtuliſſe, quos omnes poſtea juſti ſunt imitati: ut de Enos, Henoch, Noë, Iob, Melchiſedech, Abraham, Iſaac, Iacob legimus, ut reliquos Dei cultores idem feciſſe ſubintelligamus. Quibus ſacrificiis in animalium ſanguine, aut frugum incenſione, vel aliarum rerum oblatione factis, adumbratur oblatio Chriſti, qua placandus erat Deus, auferendáq; peccata mundi. Sicut autem veram religionem & fidem, illiuſque profeſſionem ab initio fuiſſe conſtat; ita quoque Scriptura diſcretionem fuiſſe regni Chriſti ſeu Eccleſiæ, à regno Diaboli ſive impiorum ſocietate manifeſtat; ſedulò digerens ſeriem generationum fratricidæ Cain, qui fuit pater civium, amatorumque mundi; & Seth, à quo propagata eſt ſocietas filiorum Dei, in qua veluti pietatis ſcholâ, ex certa quadam diſciplina Deus invocabatur, externiſque ritibus colebatur. Ac tandem licet nonnulla horum & illorum permixtio ſequuta ſit, nunquam tàmen filiorum Dei ſocietas planè defecit; ſed à Seth uſq; ad Noë virum juſtũ & perfectum conſpicua remanſit, ac poſtmodum in Sem, Iaphet, Melchiſedech, Abraham, aliiſq; juxta ſacram Hiſtoriam emicuit. Abrahæ verò tempore Dei populus viſibili Circumciſione à ceteris gentibus diſtingui cœpit: à cujus tempore licet in aliis gentibus nunquam aliqui fideles Dei cultores minùs noti defuerint; attamen in Abrahæ poſteritate, ex qua Chriſtus naſciturus erat, ſpectabilior fuit Chriſti Eccleſia, ſeu populus Dei, qui reipſa religionem, quæ CHRISTIANA nunc vocabulo novo dicitur, tenuit. Nam Sacramẽtis præfigurativis annuntiabat futurum, quod nunc aliis Sacramentis profitemur eſſe adimpletum.

Sicut vera religio, ita eiuſdem profeſſio ab initio mundi.

Gen. 4. 6. Societas populi Dei, à regno diaboli ſemper diſcreta fuit.

Tempore Abrahæ, illuſtriùs diſcerni cœpit populus Dei.

SED notabilior adhuc eadem ſocietas facta eſt, quando ex Ægypto admirandis prodigiis eductus Iſraëliticus populus, in Rempublicam erectus eſt, acceptâ Moſaica Lege, Cathedra, Sacerdotio, Sacrificiis, Feſtis, Ritibus, Ceremoniiſque plurimis. Verùm multò adhuc illuſtrior eſſe cœpit, quando acceſſere celeberrimi Prophetæ, potentiſſimi Reges, auguſtiſſimumque Salomonis Templum, cujus fama orbem pervaſit, ut ex adventu Reginæ Sabæ colligi poteſt.

Chriſtiana religio re, quamvis non nomine, ab initio Lapſus fuit.

Populus Iſraël in Rep. erectus, leges, Sacerdotium &c. accepit.

AT poſt Chriſti adventum longè adhuc

Poſt Chriſti adventũ illuſtrior quã prius Eccleſia.

hinc illuſtrior Eccleſia Chriſti, quã prius effecta eſt, quando per univerſum orbẽ dilatata, omnes Monarchias amplitudine, gloria & fama, necnon divitiis ſuperavit: Imperatores potentiſſimos, Reges, Monarchas, Duces, ac Principes, filios defenſoreſque habuit; extenſa nimirum ab Oriente uſque ad fines Occidentis, a meridie uſque ad ſeptentrionem: juxta illud Apoſtoli ad Roman. 1. *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo.* Et: *In omnem terram exivit ſonus eorum,* Rom. cap. 10. Ac pulchrè ad Roman. 3. inſigniter conſpicuam Chriſti Eccleſiam eſſe factam docet, per manifeſtationem juſtitiæ Chriſtianæ in vita & moribus hominum. Tunc enim virginitas & cœlibatus vigere cœperũt, rerum caducarum abjectio, cæleſtium amor: tunc Eremitarum, Monachorumq; ſurrexêre greges Monaſteriorum religioſarum perſonarum, tam feminei, quàm maſculini ſexus; infinitus penè numerus. Quibus acceſſit exterior forma gratiæ novi Teſtamenti congruens, ut per omnes nationes & gentes diffuſa in unitate, per unum ſupremum viſibile caput (cui ſuprema regiminis Eccleſiaſtici poteſtas a Chriſto tributa eſt) contineri faciliùs poſſet, cooperantibus Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Doctoribus, Abbatibus, Præpoſitis, Decanis, Curatis, aliiſq; omnibus Eccleſiæ miniſtris: & potiſſimùm adjuvante ampliſſimo Cardinalium Senatu, conſtante ſanctiſſimis, doctiſſimis, ac uſu rerum exercitatiſſimis viris, ex omni Orbis Chriſtiani natione delectis. Quorum omnium Eccleſiæ miniſtrorum multitudo & amplitudo tàm conſpicuam efficit Chriſti Eccleſiã, ut ab initio mundi nulla fuerit in terris ſpectabilior, illuſtrior, aut toti mundo notior Monarchia.

Eccleſiã conſpicuam reddit manifeſtatio iuſtitiæ.

Exterior forma eccleſiam reddit conſpicuam.

Nulla Monarchia fuit eccleſiã Chriſti ſpectabilior.

Postremo, quòd omni tempore Eccleſia ſive populus Dei fuerit conſpicuus, demonſtrat impiorum perſecutio. Nam ab Abele primo Martyre, civitas diaboli ſemper populũ Dei perſecuta eſt: quod patet in Cain & poſteris, qui poſteros Seth, filios Dei impugnarunt, uſq; ad tempora Noë: quibus diluvio extinctis impius Cham juſto Noë illuſit, ac ex eo natus Nemroth juſtos filios Sem oppreſſit: poſtmodúmq filii carnis, ſemper filios ſpiritus oppugnaverunt, ut patet in Iſmaële perſequente Iſaac, in Eſau comminante necem Iacob, in Ægyptiis nitentibus opprimere Iſraëlitas, in Phyliſtæis aliiſque infidelibus populo Iudaico ſemper infeſtis; ac Chriſto præſente, carnales Iudęi eum uſque ad crucem inſectati ſunt, Apoſtolóſque deinde ipſius partim occiderunt, partim aliò fugere compulerunt, & Eccleſiam Chriſti naſcentem, creſcentem, & adultam, Reges, Principes, Populi, & Privati expugnare omni arte tentarunt: ſed adverſus univerſa hujus mundi mala, perſequutiones, hæreſes, peccata, & quæcumque diaboli machinamenta, tanquam inexpugnabilis arx in rupe fundata, invicta permanſit. Iuxta illud Chriſti Matth. 16: *Portæ inferi non prævalebunt adverſus eã.* Viſibilis ergo ſemper Chriſti Eccleſia fuit: quod enim inviſibile eſt, nemo perſequitur.

Perſecutio eccleſiæ convincit eſſe viſib.

Carnales perſequuntur ſpirituales.

Cap. CCCVIII.

Vtrùm Eccleſia viſibilis deficere poßit?

Cvm privilegia veræ Eccleſiæ à Chriſto cõceſſa, viſibili Eccleſiæ militanti, non autem alicui inviſibili (qualis nulla eſt) conveniant; manifeſtè convincitur, dici nõ poſſe, quòd viſibilis Chriſti Eccleſia deficere poſſit, non autem inviſibilis. Quòd autem ſcriptura viſibili Eccleſiæ promiſſa facta doceat, evidenter oſtendit illud Chriſti Matth. 16: *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram* (id eſt, te Petrum) *ædificabo Eccleſiam meam*: id eſt, Rempublicam Chriſtianam. *Et tibi dabo claves regni cælorum,* id eſt, ſuper te ædificabo Eccleſiam, conſtituendo te fundamentum, caput, ſupremum gubernatorem omnium Chriſtianorum, plenitudine poteſtatis ſpiritualis ad Eccleſię regimen neceſſarię tibi conceſſa; hoc enim claves inſinuant. *Et quodcunque ſolveris* &c. id eſt, quæ in terris ex hac poteſtate geſſeris, leges ferendo, diſpenſando, cenſuris innodando, aut quacumque alia ratione impedimenta ſalutis amovendo, *ſoluta* vel *ligata erunt in cælo.* id eſt, tua facta tanquam mei Vicarii rata habebo. *Et Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* id eſt, quæcumque poteſtates infernales, ut ſunt Diabolus, Peccata, Schiſmata, Hęreſes, ſeculi poteſtates Chriſtianos perſequentes, Hypocritæ, malę vitę fideles, doli, fraudes, vis, perfidia, pœnæ illatę, mors, fames, anguſtia, gladius, & quidquid nos à Chriſto ſeparare nititur; nihil omnino horum Eccleſię prævalebit, ſic ut illam ſcilicet aboleat, vel à veritate abducat

Digitized by Google

quod rerum eventus confirmat. Nam Chriſti Eccleſiæ, neq; Paganorum perfidia, neque Perſecutorum potentia, neque infidelium hæreticorum fraudulẽtia huc uſque prævalere potuit, neque unquam prævalebit. Impoſſibile namque eſt, mentiri fortiſſimum, omnipotentémque Deum, qui dixit: *Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* &: *Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.* Quem locum de perpetua Eccleſiæ duratione interpretatur Auguſt. epiſt. 80. & Leo epiſt. 31. Et Apoſtolus ad Epheſios 4. docet, paſtorum & doctorum miniſteria in finem uſque ſeculi perduratura, *in ædificationem corporis Chriſti; donec omnes occurramus in virum perfectum*, id eſt, uſque ad conſummationem ſeculi. Hæc autem officia in ſola viſibili Eccleſia reperiuntur. Auguſtin. lib. 22. de civit. cap. 15. 17. 18. Idipſum quoque Vates Regius expreſſit Pſal. 47. *Deus fundavit eam in æternum*: ut in commentario Auguſtinus exponit. Iſaiæ 61: *Omnes qui viderint illos, cognoſcent, quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit Dominus.* Et Malachiæ 1. *Magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* An inviſibile eſt, quod à Solis ortu uſque ad occaſum in menſa Domini vero Deo ſacrificatur? an ignota hominum ſocietas, vel inviſibiles ſunt miniſtri, qui in omnibus gentibus offerunt? Sanè non per inviſibilem, ſed in Eccleſia viſibili, & per viſibiles ſacerdotes, Romano Pontifici adhærentes, à Solis ortu uſque ad occaſum in omnibus gentibus Miſſę ſacrificium Deo vivo & vero exhibetur, & offertur. De quo viſibili cœtu hominum Apoſtolus Roma. 1. ait: *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mũdo.* Quò & pertinet, quòd Eccleſia vocetur *Regnum*, & quidem inſtar montis conſpicuum, Danielis 2. nunquam interiturum. Lucæ 1. *Regni ejus non erit finis.* Pſal. 88. *Thronus ejus ſicut Sol.* In quo regno ſemper uſque ad conſummationem ſeculi, mali & boni permiſcendi ſunt, quemadmodum in area triticum & palea. Matth. 3. & 13. Item Pſalm. 88. Si eccleſia regnum ſit, neceſſariò viſibili hominum congregatione conſtat, qui ſe invicem noverint, certiſque legibus dirigantur; ex quibus aliqui præſint, alii pareant: aliqui doceant, alii diſcant. Iſaias cap. 49. *Ecce dedi te in lucem gentium. Reges videbunt, & conſurgent. Erunt reges nutritii tui, & reginæ nutrices tuæ*, &c. & cap. 59. *Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, dicit Dominus, amodo & uſque in ſempiternum.* Vnde liquet, Eccleſiam viſibilem non defecturam, quam Daniel comparat *Monti omnẽ terram replenti*; Iſaias verò atque Micheas *monti conſpicuo, illuſtri, manifeſto*: quam Chriſtus Matth. 18. omni tempore audiri juſſit. Daniel c. 2. Iſaia 2. Micheæ 4. Non enim unâ ætate ſolùm habuit locum: *Qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus*; ſed quamdiu erant corripiendi in Eccleſia, omni videlicet ætate. Ac Lucæ 10. addidit Dominus: *Qui vos audit, me audit.* & Matth. 23: *Quæcumque dixerint, facite.* Si eccleſia viſibilis errare poſſet, ſanè Chriſtus eam audiri non præcepiſſet: multò minus omnia, quæ diceret, fieri ſtatuiſſet. Donatiſtę olim, ſicut nunc ſectarii, viſibilem Eccleſiam periiſſe, ac in paucis tantùm in Aphrica juſtis remanſiſſe contendebant: contra quos Auguſtin. lib. *de unitate Eccleſiæ*, cap. 19. diſſerens: *neque*, ait, *tot teſtimoniis commendaretur, quod erat citò periturum, & ſic taceretur; aut quod ſolùm eſſet relinquendum, aut ex quo ſolo totum eſſet reparandum.* Et ex profeſſo illud commentum lib. *de unitat. Eccleſiæ*, in Pſalm. 101. conc. 2. in Pſal. 147. epiſt. 48. & pluribus aliis locis confutat. Hieronym. contra Luciferianos de ſua paucitate gloriantes, ac in ſola Sardinia Eccleſiam remanſiſſe fabulantes, eos Chriſti Crucem evacuare ſcribit. Tertullian. lib. *de præſcript.* fieri non poſſe dicit, quòd omnes Eccleſię aberrent, nullámq; Spiritus ſanctus reſpiciat. Neſtorii ſuperbiam Vincentius Lyrinenſis in ſuo Commonitorio notat, dicentis, Eccleſiam in myſterio Incarnationis cæcos doctores fuiſſe ſequutam.

PRÆTEREA impoſſibile eſt, veram Chriſti in terris Eccleſiam omnino viſibili formâ carere. Nam homines, qui Eccleſiam veram hîc conſtituunt, vel palàm fidem ſuam confitentur, & idololatriam fugiunt, aut non. Si profitentur; jam conſpiciuntur ab ipſis tyrannis, qui eos perſequuntur: ſi non profitentur fidem, ſed eâ corde retentâ idololatriam & hæreſes profitẽtur; jã non ſunt Chriſti vera Eccleſia, in qua *corde creditur ad juſtitiam, ore verò cõfeſſio fit ad ſalutem*, Ro. 10. Et, *qui me negaverit coram hominibus, negabo eum coram Patre meo.* & Matth. 10. Quare ſi profeſſio fidei, verbíque Dei prædicatio in terris deſit, conſequitur, nullam in terris eſſe veram Chriſti Eccleſiam, inferique portas adverſus eam prævaluiſſe, atque Chriſti Regnum diſſipatum eſſe: quod nunquam futurum

Danielis nono luculenter aſſeritur.

Porro Chriſti regnum exigit, ut ſpecie quadam viſibili cæleſtem præ ſe politiam ferat, ex qua Chriſtum ibi regnare intelligi poſſit. Forma verò hęc viſibilis Eccleſię quando maximè floruit, & juxta Prophetarum vaticinia Reges, Populi, Gentéſque ad illam confluxerunt, & diaboli, infidelitatíſque dominium oppreſſum jacuit, prorſus eadem fuit, quam modò cernimus. Tempore ſiquidem Conſtantini templa, in eiſq; altaria fuerunt: populi ad ſacrificium, quod ibi quotidie offerebatur, conveniebant: pro vivis & defunctis orabãt: Clericorum ordines erant varii: in Epiſcopos, Preſbyteros, Diaconos, Subdiaconos, inferioríſque gradus diſtributi. Apparebat eccleſię diſciplina per excõmunicationes, degradationes, per ſatisfactiones, laborioſáſque pœnitentias: reconciliabantur pœnitentes: baptizabantur adhibitis exorciſmis, aliiſq; ceremoniis, infantes: renati per Epiſcopos chriſmate conſignabantur: florebat monaſtica vita: honorabatur virginitas Deo conſecrata: Chriſti ſanctorumque imagines in templis cernebantur: jejunium quadrageſimę, atq; quatuor temporum, magna religione ab omnibus fidelibus obſervabatur: necnon primaria feſta, quæ hodie celebrantur. Ac inter cetera quoque plurimùm eminebat ab ipſa Petri ſede continua Epiſcoporũ ſucceſſio: quorum ſententiis hæreſes damnabantur, ac eorundem authoritate univerſa Chriſti Eccleſia regebatur, cohærentibus ſibi obedientiæ, concordiæque vinculo inferioribus ſacerdotibus, populique Chriſtiani gubernatoribus: extabant Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, aliique inferiores Eccleſiæ miniſtri.

Hæc exterior Eccleſiæ forma ſub omnibus Chriſtianis & fidelibus Imperatoribus, & Regibus, aliiſque Principibus catholicis ubique terrarum conſpicua fuit: quod ex omnibus hiſtoriis & veterum ſcriptorum libris, qui priſcis temporibus floruerunt, adeò perſpicuũ eſt, ut extremæ ignorãtiæ aut impudentiæ fuerit, ea de re ambigere aut contendere. Imò licet hanc exteriorem Eccleſiæ formam noſtræ ætatis hæretici tolerare nolint; illam tamẽ inviolatam magna ex parte veteres hęreſes reliquerũt, ut hom. 19. *in opere imperfecto* in Matthæum apud Chryſoſt. legere quis poterit: ubi in veſtimentis ovium hæreticos venire dicit, quia ſchema Chriſtianitatis præ ſe ferant, habendo ſacerdotii ordinem, altare, ſacrificium, Baptiſmum, Scripturas &c.

Cap. CCCIX.

Quòd Eccleſia perſecutionibus non obſcuretur.

Eccleſia vera ſuper Petrum fundata, quæ à Tyrannis, hęreticis, aliiſque hoſtibus acriter impugnatur, non tamen adverſitatibus evertitur, aut minuitur, quin potiùs firmatur & augetur; nec ſolùm non obſcuratur, ſed etiam illuſtratur, quoniam in ſuis fortiſſimis, ſapientiæ, confeſſionis, patientiæq; luce reſplendet. Vnde Hieronymus in epiſt. Contra error. Ioan. Ieroſolym. *Perſecutionibus*, ait, *Eccleſia crevit, martyriis coronata eſt.* Tertullian. in Apologetico: *Plures efficimur, quoties metimur: ſem.en eſt ſanguis martyrum, grana multiplicata in agro Dominico reſurgunt.* Prudentius hymno 4. *Martyrum ſemper numerus, ſub omni grandine creſcit.* Hilarius lib. 7. de Trinit: *Ipſa eſt, quæ dum perſecutionem patitur, floret; dum opprimitur, creſcit; dum arguitur, intelligit: tunc ſtat cùm ſuperari videtur.* Auguſtin. lib. 5. *de civit.* cap. 18. Leo ſerm. 1. de Petro & Paulo: *Non minuitur perſecutionibus Eccleſia, ſed augetur: & grana quæ ſingula cadunt, multiplicata reſurgunt.* Cyprianus in ſerm. *De lapſis*, ſui temporis Chriſtianos laudat, qui perſecutionis urgentis ferociam, ſtabili congreſſione fregerunt. Iuſtinus contra Triphonem dicit, perſecutionem id eſſe Chriſti Eccleſiæ, quod putatio in vite. In cujus rei typum Iſraëlitę quò magis opprimebantur, eò magis augebantur. Exodi 1. Beda in Cantica cap. 5. Chryſoſtom. homil. 4. in cap. 6. Iſaiæ. Bernard. ſerm. 79. in Cantica: *Nec verboſitate Philoſophorum, nec cavillationibus hæreticorum, nec gladiis perſecutorum potuit eccleſia, vel aliquando poterit, ſuperari.*

Cap. CCCX.

De notis Eccleſiæ, per quas videtur.

Qvemadmodvm Chriſtus in terris converſans, per ſui corporis lineamenta oculis corporeis videbatur, & ab aliis hominibus diſcernebatur;

Digitized by Google

nebatur: ſed per opera, quæ foris edebat, ſe Deum eſſe demonſtrabat, (quod nō cernebatur oculis corporis, ſed oculo mentis fideiq; credebatur:) ita Chriſti corpus myſticum Eccleſia in terris militans, externam habet formam, per quam veluti cōſpicuis ſenſui noſtro notis videtur, atque ab omnibus aliis conventiculis diſcernitur, ita ut certâ fide credere debeamus, hunc ipſum cœtum, in quo notas à ſcripturis & ſymbolo expreſſis oculis intuemur, eſſe verā Chriſti Eccleſiam. Quemadmodum enim Chriſto in terris viſibiliter converſante non ſufficiebat in genere aliquem Chriſtum credere, ſed oportebat certo judicio ſibi perſuadere, hunc IESVM, in quo ſigna videbantur (ex quibus meritò credendum erat, quòd ipſe Chriſtus eſſet) verum eſſe Chriſtum, à Deo promiſſum. Sed uti Chriſtus tunc ab iis, qui amabāt & oderant, videbatur, ſed non æquè agnoſcebatur: ita nunc Eccleſia Chriſti vera, tam ab impiis, quàm juſtis, oculis aſpicitur; ſed ſub propria notione à ſolis amatoribus agnoſcitur, qui certas ejus teſſeras veluti propria delineamēta cernunt, & dijudicant. Non enim deſunt, qui eccleſiam videant, ut lupus ovem, qui inſita rabie ad eam dilaniandam incitatur, ſicut Iudæi Chriſtum intuebantur, clamantes, *Crucifige eum.* Alii verò & oculis contuentur, & corde agnoſcunt, mentiſque judicio amant, & pię voluntatis ſtudio ſequuntur; ut proſequitur Auguſtinus in Pſal. 149. iſtud illuſtrans exemplo eorum, qui Matt. 21. dixerunt: *Ecce hic eſt hæres: venite, occidamus eum.*

Notæ Eccleſiæ quatuor.

CETERVM licet variæ ſint Eccleſiæ notæ, quibus ab omnibus aliis hominū cœtibus diſcerni poſſit; attamen eas ad quatuor in Symbolo Conſtantinopolitano aſſignatas revocabimus: videlicet, quòd ſit *una, ſancta, catholica, & Apoſtolica.*

De unitate.

PORRO unum multipliciter dicitur: primùm numero: ſic Eccleſia una eſt, quia non plures; quæ tamen proprietas per ſeipſam non reddit eccleſiam conſpicuam. nam & ſingulis inviſibilibus angelis hæc unitas competit. II. Vnum dicitur aggregatione: ſicut acervus granorum, grex animalium, unus panis ex multis granis, unum vinum ex multis acinis. III. Vnum dicitur apta rerum diverſarum conjunctione, unione ſeu diſpoſitione: ſicut dicitur unum corpus, una veſtis, una domus, unus mundus. IV. Vnum dicitur concordiâ, & animorum conſenſu: ſic *omnium credentium unum cor* fuiſſe dicitur Act. 4.

Animorum cōcordia unde profluat.

QVANQVAM verò his quatuor modis Eccleſia Chriſti VNA dicatur; attamen duobus poſtremis, tanquam notis una dicitur, quia ordinatam plurium membrorum unionem cum ſuo capite, ac inter ſe invicem in ea reperire liceat: ex qua unitate fluit altera in animorum conſenſu ſita, ut omnes ad eundem finē aſpirent; juxta illud Apoſtoli Epheſ. 4. *Vocati eſtis in unâ ſpe vocationis veſtræ.* Similiter inde conſenſus emanat in eis rebus, quæ ad finem omnibus propoſitum deſtinantur; quæ partim in rebus, partim in factis conſiſtunt: ut ſcilicet omnes idem dicant, credant, obſervent & faciant, quantum ad ea, quę Dei cultum concernunt. Iuxta Apoſtolum 1. Cor. 1. *Vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata.* & cap. 10. *Vnus panis, unus calix.* Sub quibus ceterorum ſacramentorum ritus intelliguntur. Epheſ. 4. *Vnus Deus, una fides, unum bâptiſma.* Hanc verò animorum concordiā efficit unus Spiritus Sanctus, qui totum corpus Eccleſiæ regit, animat, movet, agit, docet. Epheſ. 4. *Vnus Spiritus, unus Deus, unus Dominus, unum caput, ex quo totum corpus connexum eſt.* Quia tamen Chriſtus viſibiliter hîc in terris remanſurus non erat, quò faciliùs concordiæ jura firmarentur, hominum imbecillitati proſpiciens, ſui loco & vice viſibile caput in terris conſtituit, cui omnes familiæ Chriſti domeſtici obedire tenerentur, ut ſe facturum inſinuaverat Matt. 24. Mar. 13. & Luc. 12.

Epheſ. 1.

Vnitas capitis.

ET planè id congruebat, ne rebelles Chriſtiani ſe cum inviſibili capite abſente concordiam habere prætexerent; utq; viſibili capite conſtituto, in Eccleſia ſchiſmatis tolleretur occaſio. Nam *ſi unius poteſtate multitudinis cōerceri nequeat audacia, tot naſcentur ſchiſmata, quot erunt capita.* ut Hieronym. *cont. Luciferianos, & Iovinianum* obſervavit.

Vnitas doctrinæ, ſacramentorum, rituum, rectoris.

VNA ergo dicitur Eccleſia propter unitatem fidei, doctrinę, ſacramentorū, rituum, rectoris, atque capitis viſibilis. A primâ enim *ſui origine eccleſia per ſeries miniſtrorum & populorum in eâ, quam primùm accepit, religione decurrit;* ut notat Ambroſ. in Lucam cap. 11.

Concordia ſignum Regni Dei.

QVOD autem animorum concordia ſignum ſit Regni Dei, & diſcordia regni diaboli; atteſtatur Dominus Matth. 12. *Omne regnum in ſe ipſū diviſum deſolabitur.* 1. Cor. 14. *Non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis.* Ioann. 13. *In hoc cognoſcent omnes, quòd diſcipuli mei eſtis, ſi pacem habueritis ad invicem.* Auguſtinus lib. 18. *de Civit.* cap. 52. ait, diabolum per hæreticos efficere co-

Diabolus liberas efficere diſſenſiones conatur.

natum,

natum, ut in Eccleſia liberæ forent diſſenſiones; quomodo in Academiis Philoſophorum, quę mutuis diſſenſionibus conſumptæ ſunt. Sed à Deo authore pacis aliter proviſum eſt, quoniam omnes ſacri ſcriptores, & veritatis aſſertores, licet diverſis locis, temporibus, & linguis ſcripſerint, tamen in omnibus fidei dogmatibus tanquam uno Spiritu loquuti, per omnia conſentiunt. Similiter omnia Conciliorum Pontificúmq; decreta contra diverſiſſimas, imò ſæpe contrarias hæreſes edita, planè conſonant: ac in univerſum omnes per Orbem Catholici de omnibus fidei dogmatibus idem ſentiunt, cùm ſenſum ſuũ unius ſummi Paſtoris Eccleſiæ judicio ſubjiciant.

Aug. lib. 18. de civit. c. 41. Iren. lib. 1. cont. hæreſes c. 3. 5. & 6.

Cap. CCCXI.

De Paganorum & Hæreticorum diſcordiâ.

Diſſenſio paganorum.

IN Paganorum, Philoſophorúmque ſectis nulla eſt unitas, nulla conſenſio imò ab eiſdem in eâdem religione Dii conſtituuntur inter ſe diſſentientes, ut ſerm. 11. *de Verbis Domini* Auguſt. oſtendit.

Diſſenſio Philoſophorum.

QVANTA verò inter Philoſophos diſſenſio fuerit, declarat Auguſtin. lib. 18. *de Civit.* cap. 41. Theodoretus libr. *de fide*. Baſil. orat. 1. *de opere ſex dierum.*

Diſſenſio hæreticorum.

PORRO inter Hęreticos nullam eſſe concordiam, imò unam hæreſim in plures mox dividi, omnium temporum Hiſtorię tradunt. Irenæus li. 1. adverſus hæreſes Simonis Magi, primi Hæreſiarchę ſectam, in varias partes ſtatim fuiſſe cõciſam demonſtrat. Idem de Valentinianis refert lib. 1. cap. 5. De Donatiſtis Auguſtinus libr. 1. de Baptiſmo cap. 6. De Martionitis Epiphanius lib. 1. hęreſeon. De Montaniſtis idipſum oſtendit. De Manichæis Auguſtinus hæreſi 46. De Meſſalianis Epiphanius hæreſi 80. De Arianis, Ruffinus lib. 10. Hiſtor. cap. 25. ſcribit, confeſtim diviſos fuiſſe in Acacianos, Macedonianos, Eunomianos. Hilarius lib. ad Conſtantium ait, ſingulis ferè annis novam fidei profeſſionem edidiſſe. Eutychiani & Neſtoriani omnes penè Orientis ſectas peperere, teſte Evagrio lib. 3. & 4. Denique Lutherani vix nati, ſecti ſunt in Anabaptiſtas, Confeſſioniſtas, Sacramentarios, Servetianos, Calviniſtas, rigidos & molles Lutheranos, ac propemodum in ſectas infinitas, quas cum luctu graſſari videmus. Quæ licet ſibiinvicem adverſentur, ſuáque diſſenſione ſeinvicem conſumant, & tanquam Ægyptii contra Ægyptios concurrant, Iſaiæ 19. (*Bellum quippe Hæreticorum pax eſt Eccleſiæ*, inquit Hilarius lib. 7. *de Trinit.*) attamen omnes iſtæ ſectæ, veluti Samſonis vulpes caudis ad invicem colligatæ, catholicæ fidei unitatem, eccleſiæque fruges, diſſenſionis incendio abſumere nituntur.

Hæreſis mox aliam parit.

Hæreticorum inconſtantia in doctrina.

Hæretici extra eccleſiam conſpirant, quod in vulpibus colligatis à Samſone adumbratũ fuit.

NEQVE verò mirum ſit, diverſas hæreſes inter ſe diſſentire, cùm ipſi hęreſeon authores ſecum pugnent, ac ſępe cõtradictoria ſcribant, ut in Luthero & Calvino plerique notarunt.

ET quidem Auguſtana Confeſſio ſępius mutata, & variè edita eſt; ſimiliter & Calvini Inſtitutionũ libri, ut quæ prima fuerit editio, penè ignoretur. Quod eis accidit, quòd infallibilem veritatis authorem & teſtem non habeant, ſed inconſtans, mutabile, ac errori obnoxium hominis judicium. Eccleſia verò Spiritum ſanctum, in omnem veritatem dirigẽtem, habet Magiſtrum, eiq; Chriſtus æterna veritas authoritatem dedit, infallibile teſtimonium de veritate perhibendi.

Cur inter hæreticos diſſenſio.

NE verò quis objiciat, etiam doctores Catholicos inter ſe in multis diſſentire, ſciendum eſt, diſtinguendas eſſe quęſtiones fidei ab eis, in quibus ſalva Chriſtiana fide licet diſſentire; quia nondum ſint ab eccleſia definitæ. Sic Act. 15. innoxia facta eſt inter Barnabam & Paulum diſſenſio: inter Cyprianum & Stephanum de Baptiſmo hæreticorum: inter doctores Scholaſticos varietas eſt opinionũ. Sed quoniam univerſi catholici ſe matris eccleſię judicio ſubjiciunt, idem ſe credere profitentur: & certã habent omniũ controverſiarum terminãdarum componendarumq; regulam: ideo ex doctrina Eccleſię animorum cõjunctio per ſe naſcitur; ex hæreſi verò, ubi quiſq; judex eſſe vult aliorum, per ſe conſequitur animorum irreconciliabilis diſſenſio, indéque diviſiones & ſchiſmata, partium ſtudia & bella, ſicut ipſa nos experientia docet.

Aug lib. 2. de peccat orig. c. 23. lib. 1. cont. Iulian.

Unde unitas doctrinæ in eccleſia?

Ex hæreſi per ſe diſſenſio, partium ſtudia, & bella.

Ex doctrina Eccleſiæ animorum unio & pax ſequitur.

Digitized by Google

Cap. CCCXII.

Quod unitas Eccleſiæ militantis potiſſimum in coniunctione cum Romano Pontifice conſiſtat.

Vnitas eccleſiæ requirit unionem mẽbrorum inter ſe ſub uno capite.

CVM unio membrorum Eccleſiæ inter ſeinvicem potiſſimùm ex unius ſupremi capitis Eccleſiæ authoritate depẽdeat, manifeſtè ſequitur, ad Eccleſiæ unitatem inprimis requiri, ut quis ſupremo Eccleſiæ capiti obedientiâ ſeſe ſubjiciat, ei connectatur, cohæreat, cõmunicet, ſuoq; loco in corpore myſtico, non ſecus ac quodvis membrum in corpore humano, conſiſtat, alterius membri functionem non invadens, ne dolorem perturbationemque patiat. Quod Apoſtolus ad Epheſios 4. ſimilitudine corporis humani eleganter illuſtrat, dicens, Chriſtum eſſe caput, ex quo totũ corpus compactum & connexum per omnem juncturam ſubminiſtrationis, ſecundùm operationem in menſuram uniuſcujuſq; membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.

Epheſ. 4.

QVÆ autem ſint membra iſtius myſtici corporis, quæ ſibi invicem jungi debeant, exponit dicens: *Vnus Deus & pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Vnicuique autem noſtrum data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti, qui aſcendens in altum, dedit dona hominibus. Et ipſe dedit quoſdam quidẽ Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem paſtores & doctores, ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, ut jam non ſimus parvuli fluctuantes, & non circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitiâ hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris. Creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum & connexum eſt per omnem juncturam ſubminiſtrationis, augmentum ſui corporis facit.* &c. Vbi Apoſtolus tradit, Chriſtum aſcendentem in cælum, viſibiles in terris reliquiſſe ſuos vicarios & miniſtros, per quos Eccleſia doceretur, & ſacramentorum cibo paſceretur, necnon in veritatis agnitione conſervaretur, detectis errorum magiſtris, lupis & latronibus, qui fideles falſa doctrina, vel morum pravitate corrumpere niterentur. Ac huius rei curam Dominum commiſiſſe ait cõſtitutis paſtoribus & doctoribus, qui nõ uno ſeculo tantùm perdurarent, ſed uſque ad conſummationem ſeculi, quando electorum numerus erit completus, corpúſque Chriſti myſticum, id eſt, Eccleſia, ædificari; hoc eſt, augeri multiplicariq; deſinet. Tunc non docebit unus proximum ſuum, quia cuncti electi limpidâ veritatis contemplatione perfruentur. Quamdiu verò periculum eſt, ne circumferamur omni vento doctrinæ, opus eſt paſtorum doctorumq; miniſterio, ut in una fide conſtantes permaneamus.

Christus in cælum aſcendens viſibiles reliquit Vicarios.

Doctores eccleſiæ perdurabunt uſq; ad conſummationem ſeculi.

Paſtorum & doctorũ miniſterio unitas fidei conſervatur.

QVOS autem Chriſtus in cælum aſcenſurus paſtores & doctores totius ſui gregis in terra reliquerit, Matth. 28. teſtatur Apoſtolis dictum: *Ite, docete omnes gentes.* Et Ioan. ca. 21. refert, Dominum Petro dixiſſe: *Paſce oves meas.* Quibus verbis Chriſtus Petrum totius ſui gregis univerſalem Paſtorem fecit, totique eccleſiæ præfecit, & ſuum in terris Vicarium eſſe voluit: eiq; tam oves fœtas & parientes (ſignificantes Epiſcopos, omnéſque inferiores Eccleſiæ miniſtros:) quàm agnos, id eſt, laicos fideles cujuſcumque generis, ei ſubjecit, obedireque decrevit, ut capite conſtituto ſchiſmatis tolleretur occaſio. Alioqui enim Paſtores & Epiſcopi diſſiderent, pluréſque in eccleſia magiſtri fierent, Iac. 3. Nam in multitudine niſi exſors quædam uni poteſtas competat, qua omnibus imperare poſſit; tot erunt ſchiſmata, quot capita, & nullus erit ordo: ſed quemadmodum apud dæmones, ſempiternus horror & perturbatio.

Petrus Chriſti Vicarius inſtituitur.

Vniverſi fideles ſummo eccleſiæ paſtori ſubiici debent.

Plures magiſtri excluduntur.

QVOD autem primatum Petro datum noluerit Dominus eo moriente extingui, ſed ad eius ſucceſſores tranſire, manifeſtum eſt ex illis Matth. 16. verbis: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam:* id eſt, ſuper te Cephaм ſive Petrum, Rempublicam Chriſtianam fundabo, ita ut tu ſis Eccleſiam tuo & ſucceſſorum miniſterio aucturus, cõfirmaturus, & uſque ad ſeculi finem gubernaturus, ac in unitate conſervaturus. Hinc libr. *de unitate Eccleſiæ* Cyprianus: *Vt Dominus unitatem manifeſtaret, unitatis originem ab uno incipientem authoritate ſuâ diſpoſuit.* Et Optatus lib. 2. cont. Parmenian. dicit, Petrum Apoſtolorum primum in Epiſcopali Cathedra Romę reſediſſe, in quo uno cathedræ unitas ab

Primatum Petri Dominus cum Petro extingui noluit.

Cypria. li. 1. epiſt. 3. lib. 4. epiſt. 2.

Cathedra unitas in Romana ſede.

omnibus

omnibus ſervaretur. Vnde illam eccleſiam Cyprianus lib. 1. epiſt. 3. vocat *principalem*. Lib. 4. epiſt. 2. dicit *unum epiſcopatum multorum epiſcoporum concordi numeroſitate diffuſum*. Ab hac ſacerdotii unitate originem à Chriſto per Petrum habente, docet idem Cyprianus, *Eccleſiam unam* dici, Lib. *de unitat. Eccleſ.* Et Leo epiſt. 84. & ſermon. 3. de ſua ordinatione: *Licet univerſa eccleſia diſtinctis ordinata ſit gradibus, ut ex diverſis membris ſacrati corporis integritas ſubſiſtat; nos tamen omnes, ſicut ait Apoſtolus, in Chriſto Ieſu unum ſumus, nec quiſquam ab alterius ita diviſus eſt officio, ut non ad connexionem pertineat capitis cujuſlibet humilitas portionis.* Auguſtinus lib. 1. *de doct. Chriſt.* cap. 16: *Eccleſia corpus eſt Chriſti: corpus ergo ſuum multis membris diverſa officia gerentibus nodo unitatis & charitatis aſtringit.*

Proſper in epiſt. ad Demetriadem. Gregor. hom. 6. in Ezech.

De hac eâdem unitate diſſerit Proſper in epiſt. ad Demetriadem, & Gregorius homil. 6. in Ezechielem. Bernardus autem lib. 3. ad Eugen. ſcribere non dubitavit, ita hîc ſub uno ſummo Pontifice, Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Preſbyteros vel Abbates, reliquóſque in hunc modum ordinatos, quomodo Seraphin & Cherubim, ceterique uſque ad Archangelos & Angelos ſub uno capite Deo ſunt ordinati. Vnde Leo epiſt. 87. exortem eſſe myſterii divini ſcribit eum, qui auſus ſit à Petri ſoliditate recedere. Et Hieronymus in epiſt. ad Damaſum: *Si quis cathedræ Petri jungitur, meus eſt: beatitudini tuæ, id eſt, cathedræ Petri conſocior.* Et in Epitaphiô Marcellæ, Romam eſſe tutiſſimum cõtra hæreſes refugii portum docet. Irenæus lib. 3. *cont. hæreſes* cap. 3. ad Romanam eccleſiam, propter potentiorem principalitatem, omnem debere Eccleſiam convenire aſſerit.

Sicut in cælo omnes Deo ſubiiciũtur ita in terris omnes eccleſiæ ordines Pontifici.

Portus ſalutis tutiſſimus eſt Romana doctrina.

Cap. CCCXIII.

Vnitas Eccleſiæ militantis ex ſucceſſione Romanorum Pontificum demonſtratur.

Succeſſio Romanorum Pontificum.

Qvemadmodvm unitas regni & familiæ ex ſucceſſione capitum ſibi invicem ſuccedentium oſtendi ſolet: ita Eccleſiæ unitas ex ſucceſſione Romanorum Pontificum ſibi invicem continuè in Petri Cathedrâ ſuccedentium evidenter comprobatur. Nam quemadmodum ad Chriſti ovile non pertinuerunt, qui ſe à Petro cunctarum ovium Chriſti paſtore diviſerunt (ut Simon Magus, & alii fidei hoſtes) ita & hodie ab Eccleſia convincuntur eſſe alieni, quicumque Petri & ſucceſſorum ejus cathedræ non communicant, ſed vocem Lutheri, Calvini, aut cujuſcumq; alterius novi Magiſtri, ſpretâ Romanæ Eccleſiæ doctrinâ, excipiunt, audiunt, conſectantur.

Nota hæreſis eſt, ſi à traditione Romana diſſentiat

Vnde certiſſima Veteribus fuit ad hæreticorum vel ſchiſmaticorum conventicula dignoſcenda, nota & teſſera, ſi cum Petro, aut Romano Pontifice, Petri Succeſſore aliquis communione jungeretur; aut ab eo diviſus alteri ſocietati ſeſe adjungeret, foriſque doceret, aut diſcipulos colligeret, adeò, ut & Apoſtolus Paulus poſt annos XIV. à ſua Converſione ſecundùm revelationem aſcenderit Ieroſolymam, ut cum Petro Evangelium, quod in Gentibus prædicabat, conferret, ne fortè Paulo Eccleſia non crederet, ſi eum à Petro diſſentire putaret. Quare & nunc veluti ad Lydium lapidem examinanda eſt omnis doctrina, utrùm cum Petri & Romanę Eccleſiæ traditione cõſentiat: quòd ſi diſſentiat, adulterina doctrina eſt. Ita veteres omnes Eccleſiaſtici ſcriptores unanimi conſenſu docent. Irenæus lib. 3. cap. 3. Cyprianus lib. *de unitat. Eccleſ.* lib. 1. epiſt. 6. Tertullianus libr. *de præſcript.* Ambroſius oratione *de obitu Satyri.* Hieronymus *ad Damaſum* epiſt. 57. Auguſtinus *cont. epiſtol. fundam.* cap. 4. epiſtol. 165. & alibi. Optatus libro 2. *contra Parmen.* & alii infrà allegati.

Paulus cum Petro doctrinam ſuam contulit.

Lydius lapis, ad quẽ examinanda eſt doctrina, Romana traditio eſt.

Cap. CCCXIV.

Sanctam.

Sanctitas eſt nota eccleſiæ.

In ſymbolo non ſolùm *unam* eſſe profitemur Eccleſiam, ſed etiã quòd *ſancta* ſit. Sanctum autem pluribus modis dicitur.

Sãctum quid ſignificet.

Primo, quod Deo conſecratum ſive dedicatum eſt. Levitici 27. *Animal ſi quis voverit Domino, ſanctum erit.* Ezech. 37. *Inter ſanctum & prophanum, non habuere diſtantiam.* Hac ſignificatione Iſraëliticus populus vocatur *ſanctus*. Deuteron. 7. & 14. Exodi 19. Eâdem ſignificatione Apoſtolus eccleſiam *ſanctam* appellat, 2. Corinthior. 1. Coloſſen. 1. & alibi, quia per Baptiſmum Deo conſecrata ſit ad ei iugiter inſerviendum. Et Petrus

1. epiſtol. cap. 2. *Vos genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta.* Eâdem ſignificatione Templum *ſanctum* dicitur 1. Corinth. 3.

SECVNDO *Sanctum* idem eſt, quod purum, mundum; ut ſanctitas immunditiei opponatur. Sic Apoſtolus ait 1. Corinth. 7. *Filii veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.* 2. Corinth. 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.* Lucæ 1. *Vt ſerviamus Domino in ſanctitate.* 1. Petri 1. *In omni converſatione ſancti ſitis.* Dionyſius Areopagita *de divinis nominibus* capit. 12. *Sanctitas eſt,* ait, *libera perfectáque ab omni ſcelere munditia.* Cyrillus lib. 10. in Ioann. cap. 25. *Sanctum eſt, quod à mundi ſordibus longè abeſt.*

IVXTA hunc modum Eccleſiam quoque *ſanctam* profitemur, quia Deo cohæreat, à mundo ſit ſegregata, quæ ſurſum ſunt ſapiat & quærat, non quæ ſuper terram. Qua ratione ab hæreticorum Schiſmaticorúmque conventiculis longè abeſt, quæ non niſi carnalia ſapiunt & quærunt.

Eccleſiæ profeſſio ſancta eſt, quoad doctrinam & mores.

TERTIO *ſancta* dicitur Eccleſia, quia omnis ejus profeſſio ſancta eſt, nihil falſi aut injuſti continens, quantum ad fidei aut morum doctrinam. Sanctiſſimis enim legibus & ſacris ceremoniis, aliiſque ad pietatem incitamentis, veram rationem pertingendi ad ſanctimoniam tradit. Qua notâ diſtinguitur Eccleſia ab omni ſecta Paganorum, Philoſophorum, Iudæorum, Turcarum, Hæreticorum atque Schiſmaticorum; quarum nulla eſt, quæ non contineat exploratos errores, rectæque rationi adverſantes, quoad doctrinam vel mores; ut Arnobius lib. 4. & ſequentibus *contra Gentes*, & Auguſtinus lib. 7. *de civit.* ex profeſſo demonſtrant. De Philoſophis idem exſequitur Theodoretus lib. 9. *de affect. græcorum*, oſtendens, Lycurgi legibus permitti adulteria; Perſarum legibus inceſtas nuptias cum matre, filia, ſorore; Maſſagetarum legibus, ut ſenes à propinquis devorentur, ex turribus dejiciantur, aut canibus objiciantur; legibus Scytharum vivos cum mortuis ſepeliri legibus Platonis communionem uxorum, pædicatum, extinctionem conceptuum, cædes infantium permitti. Alcorano Mahumetis docetur, quòd Iudæi, Chriſtiani, & Turcæ in ſuis legibus ſalventur, & quòd futuræ vitæ beatitudo conſiſtat in cibo, potu, uxorúmque complexu.

Sectæ omnes Philoſophorũ & hæreticorum continẽt errores.

Leges gentiũ abſurda tradunt.

Hæreticorum dogmata cõtinent rationi adverſantia.

QVAM autem nefanda hæreſes commendaverint, teſtatur Epiphanius de *Gnoſticis* hæreſi 26, quòd ſcortationes probaverint; de Carpocratianis, hæreſi 27. quòd omne genus ſcelerum admiſerint. Auguſtinus hæreſi 26. Montaniſtas refert, obtuliſſe ſacrificium ex ſanguine anniculi infantis. Manichæorum deliria recenſet Auguſtinus hæreſi 46. Donatiſtæ ſeipſos interimebant, aut occidere nolentes interficiebant, ut martyres fierent, teſte Aug. epiſt. 50. Lutherani dicunt, infantes dum baptizantur, audire verbum Dei, credere, Deum diligere: *quod aſſerere, eſt injuriam humanis ſenſibus facere*, ait Auguſtinus epiſtol. 57. Anabaptiſtæ nocturna conventicula, in quibus caninas nuptias exercent, celebrant. Calviniſtæ docent, omnia neceſſitate abſolutâ evenire, Deumque non minùs malorum, quàm bonorum authorem eſſe: licitum quoque eſſe, fidem datam violare. Ergo hæreſis doctrina ſua polluit, legibus ſuis bonos mores evertit: ſacrificium, quo Deus placatur, è medio tollit: hominibus ad omne genus vitiorum portas aperit, Deúmq; ipſum omnis ſanctitatis fontem, malorũ authorem ſtatuit. At Eccleſia nullam turpitudinem, nullum errorem, nihil contra rationem docet, quamvis multa ſupra captum humanum: quin potiùs mores honeſtiſſimos exigit, pacem & concordiam fovet, obedientiam erga ſuperiores, corporis caſtigationem, jejunia, cælibatum, virginitatem, continentiam, paupertatis voluntariam electionem commendat, ad virtutum quarumcunque officia, & evangelicæ perfectionis conſilia complectenda hortatur, ac colendi Dei ratione caſtiſſima utitur.

Hæreſis polluit, & bonos mores evertit.

Eccleſia nihil cõtra rationem docet.

PROINDE meritò ſola Eccleſia *ſancta* prædicatur. Auguſtinus lib. 2. de civit. cap. 28. *Nihil in eccleſiis Chriſtianis turpe & flagitioſum proponitur, ubi veri Dei aut præcepta inſinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia poſtulantur.* Et lib. 22. *de civit.* capit. 7. *Perſuadebatur veritas nova conſuetudini, ſed non contraria rationi.* Lactantius libr. 4. cap. 30. *Sciendum eſt, illam eſſe veram eccleſiam, in qua eſt religio, confeſſio & pænitentia, quæ peccata & vulnera, quibus ſubjecta eſt imbecillitas carnis, ſalubriter curat.* Optatus libro *contra Parmenianum*, initio: *ſanctitas Eccleſiæ de ſacramentis colligitur. Sancta eſt Eccleſia in votis, ſancta in ſacrificiis, ſancta in miniſteriis, ſancta in ceremoniis, ſancta in omnibus & ſingulis obſer-*

vationibus

vationibus, quæ ad Dei cultum ab eâ uſurpantur.

Vera ſanctitas in ſola Eccleſia.

QVARTO *ſancta* dicitur Eccleſia, quoniam in ſe continet veræ ſanctitatis fontem. De quo Zachariæ 13. *Erit fons patens domui David, in ablutionem peccatorum & menſtruatæ.* Qui fons ſic in Eccleſia eſt, ut extra eam vera ſanctitas comparari nequeat. Foris ſanctitatis ſpecies, veſtimenta ovium reperiuntur; non autem vera ſanctitas. Quod ſignificatur Ezechielis 47. ubi piſces, in paluſtribus locis conſiſtentes, dicuntur non ſanari.

QVINTO *ſancta* dicitur Eccleſia, tanquam corpus à ſuo capite, Auguſtin. in Pſalm. 85.

SEXTO *ſancta* dicitur Eccleſia, ut corpus à ſpiritu ſuo, quia Spiritus ſanctus Eccleſiam regit, vivificat, continet, ſanctificat.

SEPTIMO *ſanctum* dicitur, quod eſt firmum & inviolabile. Qua ſignificatione Leges & civitatum muri *ſancti* dicuntur, necnon homines in juſtitia confirmati. Sic Apoſtolus ait, 1. Corinth. 3. *Si quis templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt.*

Eccleſia per malos non polluitur.

SED hîc occurrit DVBITATIO, Quomodo Eccleſia plurimos continẽs malos, potiùs *ſancta* quàm *impura* dici queat? RESPONDENDVM eſt, Eccleſiam rectè *ſanctam* dici, quia in ea ſola ſit vera ſanctitas, multique in ea ſancti omni tempore comperiantur. *Melior* autem *eſt unus timens Deum, quàm mille impii*, Eccleſ. 17. Nec putandum eſt, juſtos impiorum permixtione inquinari: quia nemo adultus operibus alterius polluitur, niſi conſentiat. Sic enim immundum tangere cenſemur, 2. Cor. 6. Apud Hæreticos & Schiſmaticos autem, nulli verè ſancti, ſed omnes impii ſunt.

Apud hæreticos nullus ſanctus.

CAP. CCCXV.

Quomodo ſanctitas in animâ latens, Eccleſia nota conſtitui poſſit?

Eccleſiæ ſanctitas in externis virtutum officiis elucet.

QVEMADMODVM hominis anima per ſe inviſibilis, ex motu, actionibus, & operibus externis apparet: ita Eccleſiæ ſanctitas in externis virtutum officiis relucet; juxta illud Chriſti Matth. 5: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona.* Et Philippenſ. 2. *Lucetis ſicut luminaria in mundo.* 1. Petri 2. *Vt ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum.* & cap. 4. *Admirantur, non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confuſionem.* Quod ab Iſaia prænunciatum eſt cap. 55: *Sicut terra profert germen ſuum, & ſicut hortus ſemen ſuum germinat, ita Dominus Deus germinare faciet juſtitiam & laudem coram univerſis gentibus.* Quod per gratiam novi Teſtamenti, & prædicationẽ Evangelii Chriſti per totũ Orbem impletum eſſe conſpicimus. Tunc enim paupertas volũtaria, virginitatis decus, vidualis caſtitatis obſervatio, conjugalis continentiæ puritas, propriæ voluntatis abdicatio, jejuniorum aſſiduitas, veſtium, honorum, epularum, pomparum, & caducarum rerum omnium cõtemptus, vigere paſſim ubiq; cœperunt. Tunc modeſtia, vitæ ſinceritas, mutua charitas, mundiſſimus Dei cultus, abjecto carnali Iudæorum, & impuro Gentilium ritu in omnibus gentibus effulſerunt; ut ex cap. 4. Actor. Epiſtoliſque Apoſtolicis, necnon Eccleſiæ primitivæ hiſtoriis abunde liquet. Quin imò ſi quis animo revolvat Eccleſiæ Catholicæ magiſtros, primùm Patriarchas & Prophetas, deinde Apoſtolos, alióſque Chriſti diſcipulos, qui per univerſum Orbem evangelicam doctrinam ſeminarunt; ac Doctores, qui contra ſingulas hæreſes pro veritatis elucidatione dimicarunt, necnon inſtitutores ſingulorum religioſorum Ordinum: eos omnes tam pios, ſanctos, à Deo illuminatos, caſtos, ſobrios, humiles, rerum futurarum amatores, præſentiúmq; contemptores fuiſſe deprehendet, ut nihil vel ab hoſtibus fidei, niſi nimia ſanctitas reprehendi poſſit. Sicut de ſui temporis Monachis atteſtatur B. Auguſtinus lib. *de moribus Eccleſiæ* cap. 31. & cap. 34: ubi contra Manichæos diſſerit, qui ſolùm in vitia quorundam Catholicorum intenti, oculos à conſideratione virtutum in plurimis coruſcantium avertentes, perſuadere nitebantur, Catholicos omnes improbos eſſe. Quem verò perpetuum eſſe hæreticorum morem idem Auguſtin. epiſt. 137. tradit: ideoque hæreticis objici crimina minùs convenire dicit, quibus ſecurè objici poſſit, quòd non ſint Catholici; quia mala vita hæreſim aut ſchiſma non convincat, cùm in Eccleſia non deſint, quorum vituperanda ſit vita.

Eccleſiæ magiſtri ſanctiſſimi, & à Deo illuminati fuere.

Hæretici in vitia paucorum intenti.

Digitized by Google

Ex quo tamen conſequens non eſt, ſanctitatem non diſcernere Chriſti Eccleſiam ab impuris hæreticorum, ſchiſmaticorumq́; conventiculis, quia bona vita non niſi intra Eccleſiam agitur: mala verò intus & foris. Vnde in Eccleſia ſemper multi ſunt ſancti, quamvis permiſceantur aliqui mali: ſed ex hæreticis nullus omnino eſt ſanctus, aut abſolutè bonus. Quod ex decurſu vitæ Catholicorum animadverti poteſt.

Eccleſiæ magiſtri quales.

Quales enim primi Eccleſię magiſtri fuerint, hiſtoria ſacra exponit. Qualibus verò poſt Apoſtolos plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, paſtoribus, nutritoribus ſancta Chriſti Eccleſia crevit, Eccleſiaſticæ Hiſtorię tradunt. De qua re loquens Aug. lib. 2. in Iulianum: *Iſti ſunt*, ait, *Epiſcopi & Paſtores docti, graves ſancti, veritatis acerrimi defenſores.* Cyprianus lib. 4. epiſt. 2. Epiſcopos fuiſſe ordinatos dicit, ætate provectos, fide integros, in preſſurâ probatos, in perſecutione proſcriptos. Ecōtra verò Gentilium doctores fuerunt aut Poëtæ leves, aut Philoſophi ſuperbiſſimi, ut Theodoret. lib. *de Legibus* oſtendit.

Gentiliū doctores leves, ſuperbi, impuri.

Hæresiarchæ verò ad unum omnes ex ambitione, faſtu, avaritiâ, odio vel invidiâ exorti ſunt, adeò ut Auguſt. lib. *de paſtoribus* cap. 8. intrepidè aſſerat, quòd una Mater Svperbia omnes hęreſes genuerit. Id quod de Simone Mago, Ario, Neſtorio, Pelagio, Luthero, Calvino, & aliis, hiſtoriæ illorum vitam deſcribentes atteſtantur. Vide Bellarm. lib. 4. *De Eccleſiâ* cap. 13.

Superbia hereſis mater.

Elvcet inſuper Eccleſiæ ſanctitas ex veris miraculis, à pleriſq; Sanctorum in ſuæ fidei & doctrinæ confirmationē, Deo aſſiſtēte patratis, qualia nunquam ab Ethnicis, Turcis, Iudæis vel Hæreticis facta eſſe conſtat, ſed per ſolos veræ Dei eccleſiæ miniſtros. Quibus admirandis operibus ſe in Eccleſia Catholica retentum fuiſſe, confitetur Auguſtin. lib. *contra epiſt. Fundament.* ca. 4. & 5. Lib. *de utilit. credendi* cap. 14. & 17: totumque mundum ad fidem fuiſſe miraculis perductum ait idem Aug. lib. 22. *de civit.* c. 8. Quando itaque Auguſtin. lib. *de unitat. Eccleſ.* cap. 16. & in Ioann. tract. 13. dicit, non eſſe credendum miracula facientibus; nihil aliud intendit, quàm docere, non eſſe certum id, quod mirum apparet, ſtatim verum eſſe miraculum, cui oporteat intrepidè acquieſcere.

Ex miraculis ſanctitas Eccleſiæ apparet.

Sæpe enim hæreticorum miracula ſunt mendacia, ſpeciem divinæ virtutis habentia, non veritatem. Tertullianus lib. *de præſcript. hæret.* cap. 30. refert, *eos de vivis mortuos facere.* Quod ſpecialiter Calvino eveniſſe, ſcribit Bolſecus *in Vitâ Calvini*, addens, *quòd inſultantem defuncti uxorem Calvinus, tanquam præ doloris magnitudine in furorem actam, abduci curaverit.* Cyrolam, Epiſcopum Arianum, Valentis Imperatoris filium ſanare præſumētem, ejuſdem ſequuta morte confuſum fuiſſe legimus. Sunt enim miracula extraordinarię miſſionis veluti ſigilla: ſecundùm illud Ioann. 5. *Ipſa opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me.* Similia habentur Ioan. 10. & 14. Marci ult. *Prædicaverunt ubiq́;, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Hebr. 2. *Conteſtante Deo ſignis & virtutibus.* Matth. 11. *Renuntiate Ioanni, quæ audiviſtis & vidiſtis*; ſignificans, nihil efficacius ad fidem comprobandam eſſe miraculis. Inde Chriſtus Ioan. 2. miraculum edendo, gloriam ſuam manifeſtaſſe dicitur: id eſt, Divinitatis teſtimonium protuliſſe.

Vide Bellarm. in lib. 4. de eccleſ. ca. 14. Ioan. Lenſeū lib. 4. de eccleſia c. 12.

Miracula hæreticorum ſunt maleficia.

Cap. CCCXVI.

Catholicam.

Eccleſia eſt Catholica, nō Hæreſes.

Tertia Eccleſiæ proprietas eſt, quòd ſit *Catholica*, id eſt, *univerſalis*, per totum Orbem diſperſa. Vnius equidem fidei ſplendor à Solis ortu uſq; ad occaſum, per omnia loca, per cunctas hominum nationes, per omnia denique tempora diffuſus eſt. Iuxta illud Act. 1. *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudæâ & Samariâ uſque ad ultimum terræ.* Vnde colligit Auguſtinus, Eccleſiam vocari Catholicam à toto orbe, lib. *de unit. Eccleſ.* cap. 2. 3. & 6. epiſt. 48. 50. 161. & 170. Lib. 4. *cont. Creſcon.* cap. 60. comparat eccleſiam arbori, cujus rami per orbem ſunt extenſi.

Hac itaque nota diſtinguitur Eccleſia ab omni hæreſi, quæ certo loco ebullit, & emoritur. Optatus lib. 2. *cont. Parmen.* vocat Eccleſiam, *Nationalem*, quia per omnes nationes porrecta ſit. Pacianus in epiſtol. 11. *Catholicam* dici tradit, quia per omnes gentes & loca diffuſa ſit; juxta illud Apoſtoli Rom. 1. *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo.* Et ad Coloſſ. 1. *Evangelium in univerſo mundo eſt, & fructificat.* Quod Geneſ. 22. prænunciatum fuit: *In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ.* Et Pſal. 2. *Poſtula à me gentes.*

& Pſalm.

Digitized by Google

& Pſalm. 35. *Confitebor tibi in Eccleſiâ magnâ.* Iſaiæ 52. *Redemptor tuus, Deus omnis terræ vocabitur.* Et paſſim ſcripturæ omnes Evangelicam doctrinam in univerſo terrarum Orbe prædicandam clamant, Eccleſiámque Chriſti non fore hîc, aut ibi tantùm, ſed ubique, ſemper, & apud omnes nationes. Id enim *Catholicum* vocatur, quod ab omnibus, quod ubique, & ſemper creditum eſt. Quod nomē inter cunctas hæreſes ſola ſic Eccleſia retinuit, ut Pagano interroganti, ubinam ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum ſuam Baſilicam oſtendere audeat, Auguſtino teſte libr. contra *epiſt. fundam.* cap. 4. Imò in Pſal. 21. Auguſtinus eos, qui agnoſcere nolunt Eccleſiam per omnes gentes diffuſam, ait, cum ſcripturis debere litigare. Et in Pſalm. 101. conc. 2. *contra Donatiſtas*, fabulantes Eccleſiam in ſola Aphrica remanſiſſe; atque Hieronym. *contra Luciferianos*, aſſerentes Eccleſiam in Sardinia latére, docent ex totius Orbis cōmunione *Catholicam* agnoſci. Idem Optatus libr. 2. *contra Parmenianum* confirmat; & Cyrill. catecheſi 18. Pacianus in ep. ad Sympron: *Catholicum nec Martionem, nec Apellem, nec Montanum ſonat, nec hæreticos ſumit authores.* Et infra: CHRISTIANVS *mihi nomen eſt*, CATHOLICVS *verò cognomen: illud me nuncupat, iſtud oſtendit. Hæreſis autem à primo ſui dogmatis authore nomen ſortitur, nomenq́ Chriſtianum iis relinquit, à quibus diſcedit.* Sic 1. Cor. 3. Schiſmatici dicebant: *Ego ſum Apollo, ego Pauli, ego Cephæ. Sunt* enim *diſtincti cognominibus*, ait Iuſtinus contra Triphonem, *denominati ab hominibus, ut quiſque fuit author novæ alicujus doctrinæ.* Iren. lib. 1. cap. 20. *Habent nomina à principe impiiſſimæ ſectæ.* Lactant. lib. 4. ca. 30. *Chriſtiani eſſe deſierunt, qui Chriſti nomine amiſſo, humana & externa vocabula induerunt.* Athan. ſerm. 2. cont. Arian: *à Chriſto Chriſtiani ſumus & nuncupamur; qui aliunde fidei ſuæ originem deducunt, meritò authorum ſuorum nomina præ ſe ferunt.* Chryſoſt. hom. 33. in Act. *Ab Hæreſiarcha nomine illi appellantur: nobis autem nullus vir nomen dedit, ſed fides ipſa.* Hieron. cont. Luciferianos: *Sicubi audieris eos, qui dicuntur non à Domino Ieſu Chriſto, ſed ab alio aliquo nominari, ſcito, nō Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe Synagogam.* Vnde Hilar. lib. ad Conſtantium fideles contra vim Arianorum exclamaſſe commemorat: *Catholicus ſum, nolo eſſe Hæreticus: Chriſtianus ſum, non Arianus.* Epiphanius hæreſi 68. ſucceſſores veterum Chriſtianorum ſuis Eccleſiis inſcripſiſſe ait: *Eccleſia Catholica*: Meletianos verò ſuis: *Eccleſia martyrum.* Quare veteres hæreticis tanquam fractis ab arbore ramis objici voluerunt, quòd non eſſent Catholici. Cypria. lib. *de unit. Eccleſ.* Optatus lib. 2. *cont. Parmen.* Auguſtin. lib. *de unit. Eccleſ.* ca. 4. ep. 137. Lib. *de util. creden.* cap. 14. & 17. Tertull. lib. *de præſcript.* cap. 37. *Qui eſtis? unde veniſtis? quid in meo agitis, non mei?* Abſurdiſſimum equidem cenſet Auguſtin. lib. *de unit. Eccleſ.* cap. 14. & 15. quòd Donatiſtarū hæreſis poſt CCC. annos ex Carthagine per omnem terram propaganda eſſet: quid verò nunc ille diceret, ſi poſt mille quingentos vel ſexcentos annos, novâ ex Saxoniâ, Genevâ, vel quovis alio mundi angulo protrudi religionem videret? imò cudi & recudi novas indies fidei confeſſiones? Providit enim Deus, ut nulla una & eadem ſecta ubiq; ſit, neque diu perduret, ſed inſtar aquæ decurrentis, in torrente citò ſiccetur & emoriatur; ut notat Auguſtin. in Pſal. 57. Cyprian. lib. 4. epiſt. 2. comparans igni levi, qui citò promicat, & in principio fervet, ſed mox langueſcit.

Vincent. Lyrinenſ. cont. hæreſes. Catholicum quidnam dicatur.

Hæreſis à primo dogmatis authore nomen accipit.

Hæreticis objiciendum, quòd nō ſunt Catholici.

QVIA verò hæretici dum pauci ſunt, de ſua gloriari paucitate ſolent, ut de Creſconio refert Auguſt. lib. 3. cap. 66. contra eundem, qui ajebat: *In paucis frequenter eſt veritas; errare multorum eſt*; Eunomius quoque hortabatur, ne quis vellet multitudine mendacium à veritate diſcernere, ut refert Baſil. lib. 1. contra eundem: ſciendum eſt, nos non ſimplici Chriſtianorum multitudine niti, ſed authoritate commoveri plurimorum divinarum ſcripturarum præſtātiſſimorum interpretum: nos tot Martyres, tot Confeſſores, tot Sacerdotes, Chriſtianiq; gregis paſtores ac duces ſequi, qui eximiâ divinâque ſapientiâ pleni fuêre, vitæ admirabilis, quorum plurimi ſuam doctrinam miraculis confirmarunt. Talem præcedentium multitudinem Auguſtin. Iulianum intueri volebat, lib. 1. *cont. Iulianum* cap. 7.

Hæretici paucitate gloriari ſolent.

AD hanc Eccleſiæ notam revocari poteſt non interrupta Eccleſiæ duratio, antiquitas, amplitudo: & ſciendum, tam particulares eccleſias, quàm unumquēque fidelem, quia catholicę Eccleſiæ pars ſit, uſu recepto CATHOLICVM dici.

Catholicus dicitur omnis, qui eccleſiæ Cathol. membrū eſt

Cap. CCCXVII.

Apoſtolica.

Eccleſiæ nota eſt, quòd ſit Apoſtolica.

QVARTA eccleſię nota eſt, quòd ſit Apoſtolica, id eſt, Apoſtolorum miniſterio fūdata, & Apoſtolorum Principi B. Petro, ejúſq; ſucceſſori Romano Pontifici adhæreat. *Apoſtolica* enim dicitur propter originē, ſucceſſionem & Apoſtolicam ſedem. In hac enim ſola Eccleſia reperitur Epiſcoporum ab Apoſtolis uſque ad nos deducta ſucceſſio. Vnde omnes veteres hac ſucceſſione, tanquam evidentiſſimo argumento ad veram Chriſti Eccleſiam diſcernendam, utuntur. Iren. lib. 3. c. 3. à Petro uſq; ad Eleutherium Romanos Epiſcopos recenſet, per quam ſucceſſionem omnes hæreſes confundi ſcribit. Lib. 4. cap. 42. illis ſacerdotibus adhærendum docet, qui ſucceſſionem ab Apoſtolis habent, quibus ſolis veritas tradita ſit. Tertullian. lib. *de præſcript.* c. 32. *Edant hæretici origines Eccleſiarum ſuarum; evolvant ordinem Epiſcoporū ſuorum, ita per ſucceſſionem ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis viris habuerit authorem & anteceſſorem.* Hoc enim modo Romanorum Eccleſia Clementem à Petro ordinatum refert Euſeb. lib. 3. Hiſt. cap. 4. Et in Chronico Romanorum Epiſcoporum ſucceſſionem enumerat, ut ex ea continuario eccleſiæ pateat. Epiphan. hereſi 27. Optatus lib. 2. *cont. Parmen.* Donatiſtas alloquens: *Vos*, inquit, *Cathedræ veſtræ originem oſtendite, qui vultis ſanctam Eccleſiam vobis vendicare.* Hieron. cont. Luciferianos, in ea permanendum Eccleſia docet, quæ ab Apoſtolis fundata in hunc uſque diem perſeverat. Aug. epiſt. 162. & 165. à Petro uſque ad Anaſtaſium Romanos Pontifices enumerat. Et in Pſalmo contra partem Donati: *Numerate*, inquit, *ſacerdotes, vel ab ipſa Petri ſede.* Libro *cont. epiſt. Fundamenti* cap. 4. *Tenet me in Eccleſia a ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas Dominus commendavit, uſq; ad præſentem Epiſcopatū ſucceſſio ſacerdotum.* Lib. *de util. credendi* ca. 17. illius Eccleſiæ gremio condere ſe Chriſtianum oportere aſſerit, quæ ab Apoſtolica ſede per ſucceſſiones Epiſcoporum, fruſtra hæreticis oblatrantibus culmen authoritatis obtinuit. Et lib. 28. *cont. Fauſtum* c. 2. & 4. urget Eccleſiæ ſucceſſionem uſque ad ſuam ætatem. Et Hieronym. in epiſtol. 57. ad Damaſum: *Cathedræ Petri communione conſocior. Super illam Petram Eccleſiam ædificatam ſcio: quicunque extra hanc domum Agnum comederit, prophanus eſt.* Similiter Cyprianus ſuper Petrum Eccleſiam ædificatam affirmat libr. 1. epiſt. 3. Lib. 4. epiſt. 9. Baſilius homil. 9. *de pænitentiâ.* Hilar. in 16. cap. Matth.

Succeſſio epiſcoporum in Apoſtolica ſede, certiſſima eccleſiæ nota.

Nicol. Sanderus de viſib. eccleſiæ monarchia lib. 7.

Schiſmaticæ eccleſiæ ſunt, quæ primariam ſedem Apoſtolicam nō agnoſcunt.

Ex quibus ſequitur, ſchiſmaticas eccleſias, quæ ad aliquem Apoſtolorum ſucceſſionem referunt, ut Moſcovitę ad B. Andream, vel ex eo poſſe convinci non eſſe Apoſtolicas, quoniam primariæ Apoſtolicæ ſedi, ſuper quam Eccleſia Chriſti ordinatione fundata eſt, non adhęreant. Vnde iis evenit, ut ab ipſo capite diſcedentes, fidem & inſtituta ab ipſis Apoſtolis tradita, non retineāt, neque diu Apoſtolicum depoſitum cuſtodiant. 1. Tim. 6.

Cur novi Teſtamenti eccleſia, potiùs Apoſtolica; quàm Prophetica dicatur?

SED non immeritò QVÆRAT aliquis, Cur Eccleſia ſuper fundamento Prophetarum & Apoſtolorum fundata, (Epheſ. 2.) potiùs Apoſtolica, quàm Prophetica vocetur? RESPONDEO, novi Teſtamenti Eccleſiam nuncupari Apoſtolicam à ſuis ædificatoribus, plantatoribus, rigatoribus, principibus, paſtoribus & rectoribus: quales fuēre Apoſtoli, non autem Prophetæ, qui Synagogam veteris Teſtamenti direxerūt, quæ ut umbratica, ita quoque Prophetica & Moſaica dici potuit. At diſcuſſis impletiſque veteris Teſtamenti figuris, exorta lux Evangelica, per omnes gentes Apoſtolorum miniſterio delata fuit: & ex filiis tenebrarum evocati lucis filii, Eccleſiam novi Teſtamenti adauxerūt, donec omnia mundi regna pervaderet. Iuxta illud Iſaiæ cap. 60. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, & vide; omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi.* & ca. 49: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.*

Cur Apoſtoli hanc notam in ſymbolo non expreſſerint?

SI quis autem ambigat, Cur Apoſtoli in Symbolo hanc, quòd Apoſtolica ſit, notam non poſuerint, ſicuti *ſanctam* & *Catholicam*? Reſpondeo, evidens id fuiſſe, dum viverent, ſuóque labore Apoſtoli eccleſias fundarent: at quòd eſſet omni tempore ſancta futura, & per totum Orbem propagāda Chriſti eccleſia; tunc non videbatur, ſed credebatur. Accedit, quòd Apoſtoli maluerint ſuos diſcipulos vocari, *Chriſtianos*, quàm *Apoſtolicos*, ne potiùs ſeipſos quàm Chriſtū velle celebrare viderētur. Deinde Prophetiam Deuter. 25. adimplere

conve-

Digitized by Google

convenicbat, qua fratri ſine liberis defuncto, ſuperſtes ei generare, illiúſque nomen primogenito imponere jubebatur, ut defuncti fratris nomen celebre remaneret; ut exponit Auguſtinus lib. 32. *contra Fauſtum* cap. 10.

SED cùm progreſſu temporis dubitari potuiſſet, quænam doctrina verè eſſet Apoſtolica, declarandũ fuit, quòd id facilè diſci poſſet magiſterio ejus Eccleſiæ, quæ Apoſtolica eſſet origine, Sacerdotum continua ſucceſſione, atque Paſtoralis authoritatis culmine: ut ſicut in veteri Teſtamento Chriſtus ex ſola poſteritate Abrahæ, atque in familia Davidis quærendus fuerat; ita novi Teſtamenti tempore, Chriſti corpus (quod eſt Eccleſia) ejuſque vox & doctrina, in eâ ſolâ ſocietate quæreretur, quæ ab Apoſtolis eſſet per legitimorũ ſuccedentium Epiſcoporum miniſterium cõgregata, & ſummo Paſtori Petro, ejuſq; ſucceſſoribus communione adhæreret. Ad hanc petram Deus nos recurrere voluit, ut ex hac ſucceſſione ad originem deveniamus, ſicut per rivulum pervenitur ad fontem, & rami arboris per truncum radici adhærent; variiq; ad unum Solem radii perducũt.

Doctrina Apoſtolica ubi quærenda?

CAP. CCCXVIII.

De nomine Papæ & Papiſtæ.

PAPA, quaſi *Pater Patrum*, accommodatione quadam ſummus Eccleſiæ Pontifex uſu recepto vocatur: & Papatus ſeu Pontificatus non gentis aut ſectæ nomen eſt, ſed poteſtatis, quam Chriſtus in Eccleſia ſua perpetuam eſſe voluit.

Papæ nomen quid ſignificet?

Papatus eſt nomen poteſtatis.

PORRO à nomine Papæ ſectarii Catholicos per contemptum *Papiſtas* & *Pontificios* appellant: quæ tamen nomina in ſe nihil mali continent, quia non à particulari aliquo homine, qui novæ alicujus ſectæ author extiterit deducuntur, ut hæreticis proprium eſt; ſed his nominibus Catholici denominantur ab iis, qui Chriſti nomine Eccleſiã gubernant. Papa enim & Pontifex fuit Chriſtus; atque Petrus, univerſalis Eccleſię paſtor & rector ab eodẽ conſtitutus, ut poſtquã per Aſcẽſionem in cælũ viſibiliter hîc preſẽs eſſe deſineret, ejus nomine & vice Domini gregem paſceret ac regeret. *Papiſtæ* ergo nomen nihil aliud ſignificat, quàm *hominem*, *Papæ communionem tenentem*, ſeu *Petri cathedræ*, *ſummóque Eccleſiæ Paſtori*, *& vero Chriſti vicario*, *adhærentem*. Proinde *Papiſtæ*, atque *Pontificij*, nomina, veritatis confeſſionem continent. Atteſtantur enim, quempiam verum eſſe Chriſti, Apoſtolorúmque diſcipulum, amatorem, atque germanum Chriſtiãnum: quod optãdum, & æterna laude, non autem vituperio dignum eſt.

Papiſtæ nomẽ in ſe glorioſũ eſt.

Papiſta eſt, qui cum Papa cõmunionem habet.

QVEMADMODVM verò hæretici nunc per contemptum obedientes Eccleſiæ filios, PAPISTAS vocant: ita Iudæi maledico ore & animo dixiſſe leguntur: *Tu diſcipulus illius ſis*, de Chriſto loquentes, Ioan. cap. 9. Et Ariani Catholicos vocabant *Homouſianos*, id eſt, *credentes Filium Patri conſubſtantialem*: quod veriſſimum erat. Auguſtinus lib. *De utilit. credendi* cap. 17. refert, Eccleſiæ Catholicæ ab hæreſibus diverſa imponi ſolere nomina. Et Ambroſius in oratione *De obitu Satyri*, Romanum & Catholicum, idem ſignificaſſe teſtatur.

Ariani vocabant fideles Homouſianos.

CAP. CCCXIX.

Quas Eccleſiæ notas hæretici aſſignent?

EXTERNAS Eccleſiæ veræ notas ſectarii varias aſſignant, quæ ad duas revocari poſſunt. PRIOR eſt, pura Evangelij doctrina: POSTERIOR autem, eſt ſacramentorum juxta Evangelium adminiſtratio. Sed cùm in Schiſmate iſtæ notæ reperiantur, Chriſti veram Eccleſiã diſcernere nequeunt, ut probat Auguſtinus libro 2. contra Creſconium, cap. 29.

Hæretici duas Eccleſiæ notas aſſignãt: puritatem doctrinæ, & legitimam ſacramentorũ adminiſtrationem.

PRÆTEREA notas non communes, ſed proprias eſſe oportet: atqui hæ duæ notæ ab omnibus ſectis opinione ſua vendicantur: unaquæque enim de ſcripturarum intelligentia gloriatur, ſeq; juxta Chriſti præſcriptum ſacramenta miniſtrare contendit.

DEINDE nota, re cujus eſt, notior eſſe debet: at notior eſt vera Chriſti Eccleſia, quàm vera ſcripturarum intelligentia, quæ ab Eccleſiã diſcitur; ut Veteres uno conſenſu docent ex Chriſti dicto: *Qui Eccleſiam non audierit &c.* Matth. 18. Et ex Apoſtoli doctrina ad Epheſ. 4. tradentis, Chriſtum poſuiſſe Paſtores & Doctores, à quibus veritatem audiremus, & in dubiis inſtrueremur, ne eſſemus ſicut parvuli fluctuantes. Irenæus lib. 3. cap. 4. Tertullia-

nus lib. *De Præſcript.* Auguſt. *cont. epiſt. Fundamenti* ca. 5. Lib. *De util. creden.* c. 14. Cùm enim Eccleſia jus habeat teſtificandi de vera ſcriptura; cur non etiam interpretandi, ac exortâ de ſcripturæ ſenſu controverſiâ dijudicandi? Atqui teſtem & judicem, atq; doctorẽ, oportet notiorem eſſe, quàm ſit doctrina, quæ à doctore petenda ſit. Non igitur vera prædicatio, Eccleſiæ nota conſtituenda eſt, cùm ſcire nequeamus, quænam vera ſit ſcriptura, & quis ejus genuinus ſenſus, niſi ex teſtimonio veræ Eccleſiæ.

Obiectio ex Chryſoſt.

SED objiciunt Sectarii, Chryſoſtomum ho. 49. in Matth. *in opere imperfecto* dicentem, *non niſi per ſcripturas cognoſci, quænam vera ſit Eccleſia.* RESPONDEO, illũ authorem non eſſe Chryſoſtomum, ſed quẽdam Arianum: nihilominus dictũ ejus poſſe intelligi verũ eſſe, quãdo cõtra eos diſputatur, qui ſcripturas recipiunt, & de Eccleſia diſſentiũt. Tũc enim ex ſcripturis facilè oſtẽditur, ubinam Eccleſia certò reperiẽda ſit, non tanquam ex notâ Eccleſiæ, ſed quia Scriptura luculenter Eccleſiæ notas deſignet; qualis nimirũ ſit, ubi cœperit, quomodo creverit, quouſq; progreſſa ſit, quibus paſtoribus & rectoribus adhærere debeat. In eum ſenſum non humanis documentis, ſed divinis oraculis ſanctam Eccleſiam demõſtrari, aſſerit Auguſtinus lib. *De unit. Eccleſiæ* cap. 2. & 3. & epiſt. 166.

Ex ſcriptura Eccleſiæ notæ diſcuntur.

CAP. CCCXX.

Quòd prior & notior ſit Eccleſia, quàm Scriptura ſacra.

Eccleſia eſt prior & notior Scriptura.

ECCLESIAM abſolutè priorem & notiorem eſſe Scripturâ ſacrâ, vel inde liquet, quòd multis annorum centuriis Dei Eccleſia fuerit ante omnem Scripturam, quæ tãdem per Prophetas & Apoſtolos à Deo Eccleſiæ tradita fuit, ut illam conſervaret, aliiſque communem faceret; ac ſi opus foret, illam interpretaretur, verùmque illius ſenſum cum authoritate dijudicaret, ita ut ab illius judicio nulla reſtaret in terris provocatio: ſed qui magiſtram hanc audire nollet, velut Ethnicus & Publicanus, à Chriſti hæreditate alienus, haberetur. Matth. 18.

SCIENDVM tamen eſt, aliquando contingere, ſcripturam eſſe quibuſdam notiorem ipſâ Eccleſiâ: quando videlicet de vera Chriſti Eccleſia controverſia excitatur, & ſcriptura utrinq; recepta, de illa clarum perhibet teſtimonium: ſicut dum contra Donatiſtas, in ſola Aphrica Chriſti Eccleſiam cõcludentes, Auguſtinus diſſereret, ex ſcripturis palàm loquentibus eoſdem convicit.

ECONTRA verò ſubinde accidit, ut Eccleſia notior ſit ipsâ ſcripturâ, cui teſtimoniũ perhibet: & ita probatur unũ ex altero, quæ ſibi invicem atteſtãtur. Vt, quando de parvulorum, vel hæreticorum Baptiſmo ſcriptura obſcurè teſtimonium perhiberet, & nota eſſet Eccleſia, tunc Auguſtinus Eccleſiæ teſtimonio ratum eſſe parvulorum atque hæreticorum Baptiſma comprobavit.

Ex his facilè reſpõdebitur ad QVÆSTIONEM, *Vtrùm Eccleſia ſuam authoritatem à divinâ Scripturâ; an è diverſo Scriptura ab Eccleſiâ ſortiatur?* RESPONDEO equidem, aliud eſſe authoritatẽ, aliud veritatem: hanc enim Scriptura à ſolo Deo accipit; ſed teſtimonium, quòd ſit vera & infallibilis, ab Eccleſia. *Non enim* (ait Auguſtinus) *Evangelio crederem, niſi me authoritas Eccleſiæ commoveret*; contra epiſt. Fundam. cap. 4. Sed poſtquam ſcriptura Eccleſiæ teſtimonio authoritatis apicem adepta eſt, viciſſim Eccleſiæ teſtimoniũ præbens, authoritatem ei conciliat, non ſecus ac Ioannes Baptiſta Chriſto teſtimonium perhibuit, dicendo: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Item: *Hic eſt qui baptizat.* Et viciſſim Chriſtus Ioanni teſtimoniũ magnificum dedit, eiq; authoritatẽ comparavit, dicendo: *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſtâ.*

Scriptura veritatem ſuã à ſolo Deo accipit, teſtimonium autem ab Eccleſia.

Chriſtus Ioanni, & Ioannes Baptiſta Chriſto teſtimoniũ perhibuit.

Ex quo inſuper exemplo clarè patet, Scripturam, Verbúmque Dei, non hominum ſubjici judicio, quando Eccleſia ei perhibet teſtimoniũ de vero ſenſu & intelligentia: neque etiam aſſeri, Verbum Eccleſiæ maioris eſſe authoritatis in ſe, quàm Verbũ Dei ſcripturis contentum in ſe ſit. Nam Verbum Dei eſt lux illuminãs: at Verbum Eccleſiæ, eſt lumẽ illuminatum. Proinde illud candelæ ardẽti, hoc autem lucernæ ab alio lumine lumen ſuum mutuanti comparatur. Tantam nihilominus Eccleſiæ Chriſtus authoritatem conceſſit, aſſiſtentiamq; Spiritus Sancti, omnem veritatẽ ſuggerentis promiſit, ut in omnibus, quę fidei & pietatis sũt, proponendis errare nequeat. *Portæ inferi*, inquit, *non prævalebunt adverſus eam*, Matth. 16. Et, *Columna & firmamentum eſt veritatis*,

1. Tim.

1. Timoth. 3. Quare meritò concludimus, illum habendum ut Ethnicum, qui Eccleſiam non audierit. Matth. 18: nec habiturum Deum Patrem in cælis, qui Eccleſiam non habuerit matrem in terris. Sicut enim univerſi homines inundante diluvio, qui in Noë arca non fuerunt, mortui ſunt: ita ſupervenienre univerſali judicio, externâ morte obruentur, quicumq; extra Eccleſiæ Chriſti ſocietatem deprehendentur.

Cyprian. lib. de unit. Eccl.

Gen. 6. Sicut extra arcam nulla ſalus, ita extra eccleſiã.

Cap. CCCXXI.

Sanctorum communionem.

Communio ſanctorum in quo cõſiſtat?

Extrema hujus Articuli noni clauſulâ profitemur, nos credere, quòd mutua ſit omnium, qui in Eccleſia, veluti Dei familiâ, verſantur, ſocietas, communicatio & unio; in eâdem fide, in doctrinæ conformitate, in eorundem Sacramentorum uſu, in mutuis officiis, in participatione meritorum, orationum, ſatisfactionum, gaudii, & triſtitiæ: quemadmodum inter unius corporis membra, cunctorum officiorum mutuam communicatioñe fieri conſpicimus. Nam licet diverſa ſint membra, unum tamen corpus conſtituunt, in quo ſingula proprio, non autem eodem funguntur officio. Et quanquam diſparitas ſit muneris & dignitatis, (nec enim æquè utiles aut decoras functiones omnia exſequuntur) nulli tamen ſuum privatum tantummodo commodum, ſed totius corporis propoſita eſt utilitas.

Sic in Eccleſia variæ ſunt Gentium nationes: putà Iudæi, Græci, Latini, &c. variæ quoque hominum conditiones: ſcilicet liberi, ſervi, pauperes, divites, Principes & ſubjecti: varii quoq; ſexus, necnon ætates: ingeniorum inſuper varietates, diverſa ſtudia, & vitæ ſtatus plurimi. Alii enim ſunt Eccleſiaſtici, alii verò Laici: & inter utroſque diſtincti ſunt ordines, diverſiſſimæque functiones: quia tamen hæc univerſa hominum genera Baptiſmatis Sacramento eccleſiæ inſeruntur; unum corpus fiunt, cujus Chriſtus caput eſt; atque fraternæ neceſſitudinis vinculum inter ſe omnes hi contrahunt, ut jam habeant eundem Deum Patrem, eundem Spiritum ſanctum veluti animam hoc corpus regentem, moventem, animantem; eundem Chriſtum Advocatum, Redemptorem, Dominum & Iudicem; eorundem inſuper Sacramentorum uſum, ac omnium bonorum, quæ ab aliquo hujus corporis membro fiunt, communicationem, ita ut ſingulorum fidelium pia ſanctáque opera in utilitatem corporis totius redundent, ſinguliq; Eccleſiæ filii fructum inde reportent, juxta illud Pſ. 118. *Particeps ſum omnium timentium te.* In quem locum Ambroſius ſermon. 8. in Pſalm. 118. docet, omnia quæ in Eccleſia fiunt, per charitatem adoptioníſque gratiam univerſis membris effici communia. Vnde *Chriſti cohæredes*, & *fratres* dicimur. Roman. 8. Hebr. 2. & aſſimilantur fideles *Vni corpori*, Roman. 12. & 1. Corinth. 12: *Omnes in unum corpus baptizati ſumus.* Vnde Apoſtolus colligit, quòd *pro ſe invicem ſolicita ſint membra.* Et, *ſi quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: ſive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. Vos eſtis corpus Chriſti, & membra de membro.* Ac ſingulos fideles in hoc corpore proprias habere functiones, toti corpori ſinguliſque aliis membris utiles, ex officiis partium humani corporis evincit. Vnde Auguſtin. tract. 32. in Ioann: *Si amas unitatem, nihil non habes. Nam etiam tibi habet, quiſquis in illâ aliquid habet. Tolle invidiam, & tuum eſt quod habeo, & meum eſt quod habes. Livor ſeparat, charitas jungit.* Et lib. 2. *cont. Maximinum* ca. 9. docet, non hujus vel illius, ſed totius Eccleſiæ gemitum, ex omnium fidelium precibus cõſtantem, vocari *inenarrabilem*: ac iſtum columbæ gemitum, omnibus in Chriſti corpore cõſtitutis prodeſſe. De hac Sanctorum communione loquitur Ioannes 1. epiſt. capit. 1. dum ait: *Societatem habemus ad invicem.* Et Apoſtolus Paulus ad Philippenſes 1. *Socii gaudii mei vos eſtis.* 2. Corinth. 8. *Veſtrâ abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum.* 1. Corinth. 12. *Si gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra: ſi patitur unum membrum, compatiuntur reliqua.* Hinc mutuis officiis & orationibus fideles ſibi invicem ſuccurrunt, gratias agunt, alter alterius onera portat; & dono à Deo accepto in totius Eccleſiæ utilitatem, tanquam fidelis diſpenſator acceptæ gratiæ, utitur. Alii enim ſunt Apoſtoli, alii Evangeliſtæ, alii paſtores & doctores: alii præſunt, alii ſubſunt; alii dono linguarum, dono prudentiæ, ſcientiæ aut miraculorum præditi ſunt; alii demum Reges, Principes, opum

Communio ſanctorũ omnium fideliũ bona efficit communia

1. Cor. 12.

doxi omnes ſe Patrum doctrinam ſequi inculcant. Epiphanus *in Ancorato.* Hilarius libr. *in Conſtantium.* Vincentius Lyrinenſis *adverſus hæreſes.* Auguſtinus *ſerm. de tempore : Cum illis ſanctis, qui in hac quam ſuſcepimus fide defuncti ſunt, ſocietate & ſpei communione teneamur.*

Cap. CCCXXIII.

Articulus decimus.

Remiſſionem peccatorum.

Remiſſio peccatorum. Aug. Enchir. c. 64. & 65.

POST ſanctæ Eccleſiæ commemorationem, aptiſſimè ſubjungitur decimo hoc Symboli Articulo, nos credere Peccatorum remiſſionem; hoc eſt, in Chriſti Eccleſia omnem peccati reatum dimitti : ut fideles intelligant, quid fructus Eccleſia à Chriſto in hoc ſeculo conſequatur, illique omnes, qui ſe per Baptiſmum Chriſti conjungunt Eccleſiæ, ac in ejus unitate obedientiaque perſiſtunt : ac denique illi, qui de commiſſis poſt Baptiſmum peccatis ſeriò pœnitentiam agunt, inſtitutiſque à Chriſto Sacramentorum remediis, convenienter utuntur. Tales enim ab omni peccato, ſive origine tracto, ſive voluntate propria ſuperaddito emundantur, Baptiſmi aut pœnitentiæ ſacramento, ita ut nihil maculæ, reatus, aut pœnæ in futuro ſeculo luendæ remaneat.

NEC ſolùm leviora peccata, ſed etiam crimina, quantumlibet enormia, in Eccleſia remitti poſſunt. PRIMVM quidem dum quis fidem profitens, ſacro Baptiſmo abluitur. Et quoniam per Baptiſmi gratiam non liberamur ab omni infirmitate naturæ, quin potiùs ad peccandum quotidie ſollicitamur à Diabolo, à Mundo, ab innata primi parentis vitio CONCVPISCENTIA; quæ licet non dominetur, nec peccatum ſit, attamen ad peccatum inclinat & ſollicitat, ut vix ullum reperias, qui tam acriter reſiſtat, ſuamque ita vigilanter ſalutem tueatur, quin aliquando tentatione victus peccet. Hinc neceſſe fuit, in Eccleſia poteſtatem eſſe peccata remittendi, aliâ etiam ratione, quàm Baptiſmi Sacramento, ſcilicet per Sacramentum Pœnitentiæ, clavesq; regni cælorum, quas Chriſtus Eccleſiæ concredidit, quibus poſſent unicuique pœnitenti, etiamſi uſque ad extremum vitæ diem peccaſſet, delicta condonari. Cujus rei clara ſunt in ſcripturis teſtimonia. Matt. 16: *Tibi dabo claves regni cælorum : & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis : & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Item Matth. 18. *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.* Et Ioannis 20: *Accipite Spiritum Sanctum : quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Per hanc peccatorum remiſſionem ſtat Eccleſia, quæ in terris eſt, (ait Auguſtinus.) Nam vita ſanctorum, quantalibet præpolleat fœcunditate juſtitiæ, invenirique abſque crimine poſſit; attamen ſine remiſſione peccatorum non agitur. *Si* enim *dixerimus, quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt,* 1. Ioan. 1. *In multis offendimus omnes,* Iacob. 3. *Septies in die cadit juſtus.*

Enchiridii cap. 64.

PORRO tam ampla eſt poteſtas remittendi peccata, ut in univerſum ad omnia peccatorum genera ſit porrecta, ut nemo tam ſceleſtus eſſe poſſit, quin ſi ſuorũ erratorum verè pœniteat, ei certa veniæ ſpes propoſita ſit, & ab Eccleſia abſolvi poſſit; *cùm nullum ſit crimen, cujus Eccleſia remittendi poteſtatem non habeat,* (ut contra Novatianos definitum eſt; & docet Cyprianus lib. 1. epiſt. 2.) *Et* quidem *toties, quoties peccator pœnituerit*; Ambroſius lib. 1. *De Pœnit.* cap. 1. & 2. Auguſtinus Enchir. cap. 64. 65. & 83. & Lib. 50. homil. 49. & 50. Chryſoſtomus lib. 3. *de Sacerdotio* docet, omnifariam poteſtatem, quã Deus Filio dedit, ab eodẽ Chriſto ſacerdotibus eſſe traditam, ut ex ea valeãt animæ vincula ſolvere, & animas à peccatorũ ſordibus expurgare.

Amplitudo poteſtatis claviũ ſe extẽdit ad omnia peccatorum genera, & tempora.

NON autem omnibus baptizatis poteſtatem hanc remittendi peccata Dominus conceſſit, ſed ſolis Epiſcopis & Sacerdotibus, quos Eccleſiæ miniſtros, ſuorúmque myſteriorum diſpenſatores conſtituit, quibus ſolis dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Ioannis 20. Auguſtinus lib. 20. *de civit.* cap. 9. Nec pro arbitrio peccata condonare Sacerdotes poſſunt; ſed per Sacramenta dumtaxat, ſervata certa à Domino præſcripta poteſtatis exercẽdæ forma: nullum aliter jus remittendi peccata Eccleſiæ datum eſt.

Poteſtas remittẽdi peccata ſolis ſacerdotibus à Chriſto data.

Digitized by Google

Chriſtus peccata remittit authoritate propria, ſacerdotes vicaria.

Ex quo ſequitur, non eodem modo Chriſtum & ſacerdotes peccata remittere. Ille ſiquidem propria ſua vi & authoritate; Sacerdotes verò & Epiſcopi tanquam illius miniſtri, qui ejus nomine ac vice, donatáque ſibi ab eo poteſtate, & veluti inſtrumenta quædam, per quæ Chriſtus author & largitor ſalutis, remiſſionem peccatorum & ſalutem efficit in nobis, peccata condonãt. Quod ſignificat Iſaias cap. 43. dicens: *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas*, propria videlicet authoritate, potentia, bonitate. Quemadmodum enim ſolus creditor debitam ſibi pecuniam remittere poteſt: ita cùm ſoli Deo peccatis obſtricti ſimus, ab eo ſolo debita condonari poſſunt.

Poſt incarnationẽ Verbi, data eſt homini poteſtas remittẽdi peccata.

Et quidem antequam Verbum caro fieret, nulli hominum vel creatæ naturæ poteſtas remittendi peccata communicata fuit: ſed quia Chriſtus Homo, idem verus quoque Deus erat, hoc munus à Patre traditum accepit. *Vt*, inquit, *ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: ſurge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam*, Matth. 9. Marci 2; aliaſque ſæpe peccata remiſiſſe legitur: ad hoc enim venerat, ut peccata hominibus condonaret, eóſque Patri cæleſti reconciliaret. Priuſquam verò in cælum aſcenderet, eandem hanc divinam admirandamque poteſtatem remittendi peccata Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus communicavit, dicendo: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Sed Chriſtus ſua propria authoritate, meritoque ſui ſanguinis peccata remittit ac expiat: ceteri verò tanquam habentes miniſterium reconciliationis, & applicantes per Sacramenta Chriſti ſanguinis pretium.

Cap. CCCXXIV.

Cuius merito peccatorum fiat remiſſio?

Peccati remiſſio nõ fit, niſi meritò Chriſti.

Ne Sectarii calumnientur, ea quę Chriſto propria ſunt, Sacerdotibus attribui; ſciendum eſt, omnis peccati remiſſionẽ fieri merito Chriſti. *Non enim aliud eſt nomen datum hominibus, in quo ſalvos fieri oporteat.* Et, *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Item, *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris*, ſine cujus ſanguinis aſperſione nulla fit remiſſio. Non itaque Sacerdotis, vel cujuſquam alterius, ſed Chriſti ſolius meritis, peccata expiari, pœnámque gehennæ illis debitam perſolvi Deus voluit: paſſionis tamen ſuæ meritum Chriſtus applicat miniſterio hominum, per Sacramenta in eum finem à ſe inſtituta; qualia ſunt Baptiſmus, Pœnitentia, ceteráque fidelibus nota. Et Baptiſmi quidem munus potiſſimùm contra originale peccatum donavit: contra verò Actualia peccata, quę corde, ore, ac opere committuntur, Pœnitentiam inſtituit, quam unuſquiſque ageret ſecundùm modum ſui cujuſque peccati. In qua pœnitentiæ quidem actione, nõ tam voluit conſiderari menſuram temporis, quàm doloris: & quoniam unius dolor occultus eſt alteri, certa pœnitentiæ tempora voluit conſtitui ab eis, qui Eccleſiæ præſunt, ut fiat ſatis Eccleſiæ, in qua poteſtate ab eodẽ Chriſto conceſſa, remittuntur peccata. Vnde manifeſtum eſt, actus pœnitentis non enervare Chriſti meritum, ſed e contra Chriſti ſanguinem & merita per illos applicari & operari; ut in Tractatu *de Pœnitentia* latiùs exponitur.

Act. 4.

Ioan. 1.

Hebr. 9.

Coloſſ. 1.

Per actus pœnitentis Chriſti merita operantur.

Cap. CCCXXV.

De magnitudine beneficii eccleſiæ in poteſtate Clavium conceſſi.

Decimi articuli utilitas.

Cum peccati mortalis admiſſione ſe homo paradiſi aditu privet, dignúmque morte perpetua conſtituat, meritò deſperaret, niſi hujus articuli fide confirmatus oblatam unicuiq; facultatem crederet, qua poſſit in priorem dignitatis gradum pœnitentiæ remedio reſtitui, & clavium poteſtate à peccatorum vinculis abſolvi. Si enim grata ſunt remedia, quæ medicorum arte gravi morbo laborantibus parantur, quæ tamen ſæpe dubiam ſalutis ſpem obtinent; quantò jucundiora eſſe debent, quę Dei ſapientia ad animorum certiſſimam curationem inſtituit? quantoque ſtudio decet fideles hoc ſalutari remedio, frequentérque uti, ne tam utili & neceſſaria re non utendo, contemnere videantur?

Vtilis ac neceſſaria pœnitentia medicina.

Cavendum, ne ſpe veniæ occaſio peccandi augeatur.

Cavendum tamen eſt, ne occaſione tã amplę facultatis venię à Deo propoſitę, ad peccandum faciliores, vel ad reſipiſcendum tardiores reddamur: ſic

enim

enim non Deum ingrati, & in hanc divinam poteſtatem Eccleſiæ conceſſam injurioſi redderemur: ac fruſtra morte præoccupati, remiſſionem peccatorum confeſſi fuerimus.

Cap. CCCXXVI.

Cur Apoſtoli tacitis aliis rebus ad iuſtificationem pertinentibus, ſolius remiſſionis peccatorum meminerint?

Cur Apoſtoli remiſſionem peccatorum tantũ commemorent.

APOSTOLIS propoſitum fuit, docere, juſtificari homines non ſuis viribus aut meritis, ſed gratuita Dei miſericordia, ſive dum ex ſtatu, in quo naſcuntur filii primi Adæ, transferuntur in ſtatum adoptionis filiorum Dei; ſive dum à juſtitia ſemel habita lapſi, Pœnitentiæ medicamento priorem dignitatis ſtatum recuperant. Nam per remiſſionem peccati homo deſinit eſſe obnoxius pœnæ damnationis, & per infuſionem gratiæ incipit eſſe juſtus ſecundùm illud Apoſtoli ad Coloſſ. 1. *Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filii dilectionis ſuæ.* Vbi ſignificatur, duos eſſe terminos ſive effectus juſtificationis: *prior* eſt tenebrarum depulſio; *alter* eſt adoptio in Dei filiũ. Sub priore autem parte Apoſtoli etiam ſubintellexerunt alteram, quæ conſiſtit in interiore hominis innovatione per voluntariam gratiæ atq donorum Spiritus ſancti ſuſceptionem, ut in Concil. Tridentino latè docetur ſeſſ. 6. cap. 7. *doctrinæ*, ubi traditur, Quid ſit impii juſtificatio, & quæ ejus cauſæ. Finalis, gloria Dei, & Chriſti, ac vita æterna: efficiens verò, miſericors Deus, qui gratuitò abluit & ſanctificat: meritoria autem Dominus IESVS CHRISTVS, qui ſua paſſione nobis juſtificationem meruit, & pro nobis Deo Patri ſatisfecit: inſtrumentalis item, Sacramentum Baptiſmi: demum formalis cauſa eſt Iuſtitia Dei, non qua ipſe juſtus eſt, ſed qua nos juſtos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur ſpiritu mentis noſtræ, & non modò reputamur, ſed verè juſti nominamur & ſumus, juſtitiam in nobis recipientes unuſquiſque ſecundùm ſuam menſuram, & ſecundùm propriam cujuſque diſpoſitionem & cooperationem. Et Can. 11. *Si quis dixerit, homines juſtificari vel ſolâ imputatione juſtitiæ Chriſti, vel ſolâ peccatorum remiſſione, excluſa gratiâ & charitate, quæ in cordibus eorum diffunditur per Spiritum ſanctum: aut etiam gratiam, quâ juſtificamur, eſſe tantùm favorem Dei, anathema ſit.* Iuſtificatur enim homo non ſolùm, quià ei univerſa peccata dimittuntur; ſed etiam, quia cum peccatorũ venia Spiritus ſanctus in eum effunditur, quia nimium innovat, ſanat, purificat, rectùmque facit, ut homo jam Dei filius ſit, hæres in ſpe vitæ beatæ. Quod Auguſtinus variis locis clarè tradit. Epiſtolâ 105: *A peccatis*, ait, *nemo liberatur & juſtificatur, niſi gratiâ Dei per* IESVM CHRISTVM, *non ſolùm remiſſione peccatorum, ſed priùs inſpiratione fidei & timoris Dei, impartito ſalubriter orationis affectu & effectu, donec ſanet omnes languores noſtros.* De naturâ & gratiâ, cap. 70. *Charitas inchoata, inchoata juſtitia eſt: charitas perfecta, perfecta juſtitia eſt.* Libr. 1. *de peccat. merit. & remiſſ.* cap. 9. & 10. dicit, iuſtificari eos, qui credunt, per occultam communicationem & inſpirationem gratiæ ſpiritualis, qua adhærens Domino eius ſpiritu vegetatur.

Non iuſtificamur ſola imputatione iuſtitiæ.

Nimirum

Ex quibus manifeſtum eſt, unicam eſſe cauſam formalem noſtræ iuſtificationis; videlicet juſtitiam, nobis à Deo infuſam & inhærentem, quæ conſiſtit in Fide, Spe, & Charitate. Auguſtinus ergo dicens libr. 19. *Decivit.* cap. 27, Iuſtitiam noſtram potiùs remiſſione peccatorum conſtare, quàm perfectione virtutum; Conciliúmque Tridentinum dum ſeorſim remiſſionis peccatorum, & inhærentis gratiæ meminit, non intendunt docere, hominem juſtificari partim imputatione juſtitiæ Chriſti, partim qualitate inhærente; ſed explicant duos terminos ſeu effectus juſtificationis. Nam infuſio gratiæ depellit peccati tenebras, & hominem illuminat, purificat, iuſtum facit, ac gratum Deo amicum & filium conſtituit. Vnde à Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. & Can. 10. unica formalis iuſtitiæ cauſa ponitur; & iis, qui nos per imputationem iuſtitiæ Chriſti formaliter iuſtos effici dicunt, anathema decernitur. Scriptura enim paſſim oſtendit, iuſtitiam homini intrinſecam eſſe. Epheſios 4. *Renovamini ſpiritu mentis veſtræ.* Hinc *vita* nun-

Vnica eſt formalis iuſtitiæ noſtræ cauſa.

Iuſtitia eſt homini intrinſeca.

Digitized by Google

cupatur. Roman.8.& Pſal. 118.*Sanitas*, Iſaiæ 53. 1. Petri 2. Matthæi 9. *Non eſt opus ſanis medico*. Et *lux*, 2.Corinth.6.ad Epheſios 5. 1. Ioann. 2. *Sanctitas*, ſive *puritas*, ad Epheſ. 1.& 1. Theſſalon. 4. 1. Cor. 6. *Sanctificati eſtis*. Vocatur etiam *renovatio* ſive *regeneratio*. ad Titum 3. Romanor. 5. At nihil tam intimum, quàm quod generatione acquiritur. Vnde vérè ac propriè juſti ab interiore hac juſtitia homines vocantur. Gen. 6. *Noë vir juſtus atque perfectus fuit*. Heb.11. *Abel juſtus*. Pſalm.118. *Beati immaculati in viâ*. Auguſtinus epiſt.85. *Quid eſt aliud juſtitia, quàm interioris hominis pulchritudo*? Libr.15. *de trinit*.cap.8. vocat *formoſitatem*: & ſæpe docet Auguſtinus, juſtitiam Dei vocari, non qua juſtus eſt, ſed qua juſtum hominem facit. Tract. 26. in Ioan. *de grat. & lib. arb*.cap.12.Serm. 13. *de verbis Apoſtoli*: *Iuſtitia Dei vocatur, quam dat*. Inchoatur autem juſtitia fide, quæ radix & fundamentum eſt juſtitiæ: perficitur verò charitate. *Nam ſi habuero*, inquit Apoſtolus, *omnem fidem*; *charitatem autem non habuero*, *nihil mihi prodeſt*.1.Corinth. 13. & ad Galat.5. ſolam fidem per charitatem operantem prodeſſe docet. Iacob.2. *Fides ſine operibus mortua eſt*. 1.Ioan. 3. *Qui non diligit, manet in morte*.

CAP. CCCXXVII.

Sectarii perperam docent, fidem ſolam iuſtificare.

Hereſis eſt, fidem ſolam iuſtificare.

CALVINVS in Antidoto ad Can.11.ſeſſ.6. Concilii Tridentini, Kemnitius, & hodierni Lutherani tradunt, ſolam fidem juſtificare, non tanquam cauſam, vel meritum; ſed organum, quo acceptetur peccati remiſſio à Deo oblata: ut ſenſus iſtius propoſitionis, *homo fide juſtificatur*, hic ſit: *homo juſtificatur per gratiam Dei non imputantis peccata, quam gratiam fides credendo apprehendit*, *ſicut manus accipit eleemoſynam à divite oblatam*.

Fides non ſolùm relativè, ſed eſſentienter iuſtificat.

SED contra hoc figmentum docet Eccleſia, fidem concurrere ad Iuſtificationem per modum cauſæ, dignitatis, & meriti: non autem ſolùm relativè quia credendo accipit, quod Deus promittendo homini offert. Nam Scriptura Rom.3.& 4.ad Gala.2.& 3. & alibi ſæpe dicit, *nos juſtificari ex fide*, vel *per fidem*. Vbi cauſa, meritum, efficientiaq; inſinuatur. Eódem pertinent Scripturæ, quæ ſignificant, fidem impetrare, aut ſuo modo mereri peccati remiſſionem. Lucæ 7. *Fides tua te ſalvam fecit*. Matth. 9. Marci 10. Rom.4. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad juſtitiã*. Romanor.10. *Ex fide invocamus*. Hebr. 11. *fide Deo placemus*. Vnde Auguſtinus fidei meritum dilucidis verbis tribuit epiſt. 105. *Nec ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt* &c. paſſimque docet, fidem primam dari, ex qua & per quam cetera impetrentur. epiſt. 106. libr. 1. *Retract*. cap. 23.libr. de *prædeſt. ſanct*. cap.7.

Sectarij triplicem fidem conſtituunt.

SECTARII fidem triplicẽ conſtituunt: *Hiſtoricam*, qua credimus eſſe vera ea, quæ in ſacris litteris narrantur: *Miraculorũ*, qua fiũt miracula: & *Promiſſionũ*, qua ferimur in divinas promiſſiones de peccatorum remiſſione; tam generaliter credendo, promiſſam eſſe omnibus credẽtibus ſalutem; quàm ſpecialiter ſibi applicando divinã promiſſionem, confidendo, ſibi propter Chriſtum remiſſa eſſe peccata. Et hanc demum ſpecialis miſericordiæ fiduciam, eſſe fidem iuſtificantem volunt. Hinc ſequitur, Fidem eſſe aſſenſionem potiùs affectus, quàm intellectus.

Catholici unam tantùm fidem agnoſcunt, quæ non affectus, ſed intellectus ſit.

CATHOLICI verò fidem Hiſtoricam, Miraculorum, & Promiſſionum, unam & eandem eſſe docent, illamque non propriè fiduciam, ſed aſſenſum firmum & certum, propter authoritatem primæ veritatis eſſe: ideoque fidem Catholicam iuſtificare; fidem autem illam ſpecialis fiduciæ commentum hæreticorum eſſe, aſſerunt. Itaque Catholici de objecto fidei iuſtificantis diſſentiunt ab hæreticis in eo, quòd ad ſolam promiſſionem miſericordiæ ſpecialis reſtringãt: Catholici verò tam latè patere dicant, quàm verbum Dei; & certam fiduciam aut fidem ſpecialis miſericordiæ, non ad fidem, ſed ad temerariam præſumptionem ſpectare ſentiunt.

Fides ſpecialis miſericordiæ commentum eſt ſectariorum.

SECVNDO differũt Catholici ab hæreticis in facultate animi, quæ ſedes fidei ſit. Nam in intellectu fidem habere ſedem, Orthodoxi ex Scripturis evincunt. Sectarii verò fidem in voluntate collocant: definiunt enim fidem per fiduciam, ac proinde ipſam cum Spe confundunt; cùm nihil aliud ſit fiducia, quàm Spes roborata.

TER-

Tertio diſſentiunt à Catholicis Hæretici in actu intellectus. Hi enim per notitiā, Catholici verò per aſſenſum definiūt. Deo enim nobis credenda proponēti credimus, etiamſi nō intelligamus; ut Apoſtolus ad Hebr. 10. & 11. tradit, ubi fidei juſtificanti tribuit, intelligere, aptata eſſe ſecula, extinguere impetum ignis, adipiſci repromiſſiones, ſubſtantiā eſſe rerū ſperandarū, credere, quòd unus ſit Deus: quæ omnia ad intellectus potentiam, non voluntatis pertinent; ſiquidem aſſentiri, judicare, intelligere, credere, ſunt actus intellectus, quemadmodum & cōſiderare, ſcire, redigere intellectum in obſequium fidei; quæ tribuuntur ab Apoſtolo fidei. Rom. 4. 2. Cor. 10.

Fiducia eſt ſpes roborata.

Deniqve Fiducia cùm Spes ſit valida, diſtinguitur à Fide, ut 1. Cor. 13. Apoſtolus inſinuat dicens: *nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc.* Et fiduciam ex fide naſci, ad Epheſ. 3. docet: *Habemus*, inquit, *fiduciam per fidem.* & 1. Timoth. 3. *Multam fiduciam cum fide.* Matth. 9. *Confide, fides tua te ſalvam fecit*; ac ibidem. *Creditis, quia hoc poſſum facere vobis?* Vbi omnipotentiæ, non autem ſpecialis miſericordiæ fidem à cæcis exigit. Ioan. 14. *Non credis, quia ego in Patre?* Ioan. 20. *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti.* Ac univerſi Patres de fide juſtificante diſſerentes, eam ſolam intelligunt, quæ *fides Catholica* vocatur, qua omnibus Symboli articulis, eccleſiæq; dogmatibus abſq; ulla perfidiæ admixtione creditur. Aug. libr. 2. *cont. duas epiſt. Pelag.* cap. 5. Leo ſerm. 4. *de Epiphaniā.* Iren. lib. 1. c. 2. 3. 4. Athanaſ. in Symbolo: *Hæc eſt fides Catholica* &c. Quid autem *credere*, ſit, exponit Auguſtinus lib. *de prædeſt ſanct.* c. 2. *Credere*, inquit, *nihil aliud eſt, quàm cum aſſenſu cogitare.* Aſſenſus verò duplex eſt: *prior* evidentiam rei ſequens, & *Notitia* vocatur: *Alter* autem proponentis authoritatem, & *Fides* eſt. Non enim Fides notitia eſt, aut eam requirit; quinimo fides viam ad intelligentiam parat; juxta illud Iſaiæ 7. *Niſi credideritis, non intelligetis.* Vnde Auguſtinus tract. 27. in Ioan. *Intelligentiam myſteriorum eſſe fidei præmium*, ſcribit. Et Proſper lib. 1. *de vita contemplativa* c. 19. *Ex fide intellectus exiſtit.*

Fiducia, ex fide naſcitur.

Fides omnipotentia requiritur.

Credere quid ſit.

Fides non evidentiæ, ſed authoritati innititur.

Cor pro anima ponitur.

Sciendvm porrò, in Scripturis *Cor* pro *Anima*, ſeu *interiore homine* poni, ut actus nō minùs intellectus, quàm voluntatis ei conveniant. Sic Apoſtolus Rom. 10. ait: *Corde creditur ad juſtitiā*, quia intellectu aſſentimur iis, quæ credenda proponuntur. Diſtinguitur equidem objecto Fides & Spes, quia illa circa verum, hæc circa bonum verſatur: diſtinguuntur inſuper ſubjecto; illa in intellectu, hæc in voluntate conſiſtit.

Fides & ſpes obiecto, & ſubiecto diſtinguntur.

Cap. CCCXXVIII.

Quòd fides iuſtificans non requirat certitudinem miſericordiæ ſpecialis.

Fides ſpecialis Scripturæ adverſatur.

Non requiri, ut quis certò ſibi perſuadeat, remitti peccata, ut juſtificetur, ex Evāgelio patet. Nam Leproſus Marci 1. de Chriſti voluntate ambigens ait: *Domine ſi vis, potes me mundare.* Cui Dominus; *volo; mundare.* Lucæ 18. Phariſæus confidens ſe juſtum eſſe, cum ſua fide ſpecialis Dei benevolentiæ repulſam paſſus eſt: Publicanus autem illâ fiduciâ carens, & cum pavore Dei miſericordiam implorans, juſtificatus eſt. Apoſtoli quoque Act. 2. 4. 10. 15. 17. & alibi explicantes doctrinam fidei juſtificantis, fidem Reſurrectionis & Divinitatis Chriſti, non autem ſpecialis miſericordiæ Dei, exigunt. Philippus Act. 8. Eunuchum dicentem: *credo, Filium Dei eſſe* Iesvm, continuò baptizavit. Apoſtolus inſuper explicans Abrahæ fidem, quæ ipſi ad juſtitiam reputata eſt, nullam ſpecialis fidei, qua ſibi peccata remiſſa eſſe perſuaderet, mentionem facit; ſed crediſiſſe affirmat, quòd quæ promiſit Deus, potens ſit facere.

Apoſtoli fidē ſpecialis miſericordiæ Dei nuſquam exigunt.

Quæ Apoſtoli credenda proponāt.

Deniqve Apoſtolus in Symbolo fidem juſtificantem nobis tradiderunt: at nuſquam ibi dicunt, ut quiſque certò ſe per Chriſtum juſtificatum eſſe credat; ſed credendum eſſe docent, quòd Deus ſit Vnus & Trinus: quòd Filius ſit incarnatus, paſſus, mortuus & ſepultus: quòd reſurrexerit, Eccleſiam ex omni gente congregaverit, in qua detur remiſſio peccatorum, ac tandem carnis reſurrectio, vitáque beata. Vbi ex XII. Articulis fidei unicus eſt, qui ad miſericordiam Dei accommodari poſſe videatur, quo credimus *remiſſionem peccatorum*: reliqui enim ad ſolam credulitatem pertinent.

Digitized by Google

Articulus de remiſſione peccatorum generalē Dei benevolentiā continet.

ET Articulus *de remiſſione peccatorum*, non ſpecialem, certam, & abſolutam Dei erga unumquemque benevolentiam continet; ſed generalem, quæ ex Baptiſmi, aliorúmque Sacramentorum ſuſceptione dependet, ut Concilium Conſtantinopolitanum explicat: *Confiteor unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum.* Senſus proinde Articuli non eſt, *Credo* vel *confido, mihi per Chriſtum remiſſa eſſe peccata*; ſed, *credo in Eccleſiâ Catholicâ eſſe donum remiſſionis peccatorum, quod per baptiſmum, aliaq; Sacramenta percipitur.* Non enim in Evangelio mihi vel alteri ſalus aut remiſſio in particulari annuntiatur, exceptis paucis, quibus dictum eſt: *remittuntur tibi peccata tua*, Matth. 9. paralytico. Lucæ. 7. Magdalenæ. Ioan. 8. adulteræ. Lucæ 19. Zachæo. Lucæ 23. Latroni. Reliqui autem, quibus generalis fit promiſſio, (*Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit. Si credideris in corde tuo* &c. Rom. 10. *Si credis ex toto corde* &c. Actor. 8. Et, *ſi petas ut oportet, & expedit tibi*, ut Iacobus cap. 4. exponit,) quoniam ſunt conditionatæ promiſſiones, quæ ipſis fiunt; nihil abſolutè ex illis concludere poſſunt, ſcilicet: ego credo & peto ut oportet, ideoque remiſſionem peccatorum habeo. Nam cùm omnes hæretici, etiam diverſiſſimarum ſectarum, credere & petere ut oportet, ſe ſolos prætendant; ſequetur, omnes poſſe certò peccatorum remiſſionē ſibi vendicare: quod nemo niſi demēs admiſerit.

In Evangelio non annuntiatur remiſſio peccati, facta omnibus & ſingulis in particulari.

Generalis promiſſio fit cum conditione.

QVOD ergo uni dictum eſt: *fides tua te ſalvum fecit*; Item Act. 13. *In hoc omnis qui credit iuſtificatur.* & Rom. 3. *Iuſtitia Dei in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum.* Et Lucæ 11. *Omnis qui petit, accipit.* Marci 11. *Credite, quia accipietis*; non ſignificat, unumquemque certò ſibi hoc perſuadere poſſe, quòd remiſſionem peccatorum habeat, aut quòd ſicut oportet credat; ſed (uti dictum eſt) conditionem hæ generales aſſertiones cōtinent, Deum videlicet quæ promiſit facturum, modò ex parte noſtra defectus non interveniat.

Generales promiſſiones conditionatæ ſunt.

ACCEDIT dictis, quòd fides ſit cauſa juſtificationis. Rom. 3. & 5. *Iuſtificati ex fide*, vel per fidem: at fides, quòd remiſſa ſint peccata, quódque Deus mihi ſit propitius, juſtificationē præcedit; alioqui falſum credo: igitur fides ſpecialis Dei miſericordiæ nequit eſſe fides juſtificans.

Iuſtificatio eſt ex fide.

DEINDE hæc fictitia ſpecialis fides tollit neceſſitatem baptiſmi, omniumque Sacramentorum; imò orandi, bene operandi, & quicquid aliud ad noſtram ſalutem Deus inſtituit. Nam ſi credere debeo, propter Chriſtum mihi peccata eſſe remiſſa, cum Publicano dicere nequeo: *propitius eſto mihi peccatori*: neque cum Eccleſia, *dimitte nobis debita noſtra.* Nam ab aliquo petere ut faciat, quod priùs fecit, eum fuerit irridere.

Fides ſpecialis tollit Sacramentorū neceſſitatem.

POSTREMO fiducia ſpecialis miſericordiæ Dei pēdet à remiſſione peccatorum obtenta, à bona conſcientia, & præceptorum Dei obſervatione, à perſeverantia, teſte Ioan. 1. epiſt. cap. 2. & 3. & Petro 2. epiſt. c. 1. *Satagite, ut per opera bona certam electionem veſtram faciatis.* Ergo fiducia miſericordiæ ſpecialis non efficit, ſed juſtificationem ſubſequitur, eaque poſterior eſt.

Fiducia iuſtificationē, non efficit, ſed ſequitur.

CAP. CCCXXIX.

De præparatione neceſſariâ ad conſequendam peccatorum remiſſionem.

SECTARII, quamvis ſolâ fide juſtificari, nec actus ſpei, dilectionis, pœnitentiæ, alióſque ſimiles ad efficiendam juſtitiā concurrere dicāt; attamen iſtorum actuum præſentiam requirūt, veluti ſigna veræ fidei: quemadmodum calor Solis accendit ſolus, cui tamen ſplendor neceſſariò cōjunctus adeſt. Contra quod figmentum Concil. Trident. ſeſſ. 6. docet, ca. 6. ſeptem virtutum actus ad juſtitiam diſponere: ſcilicet actus Fidei, Spei, Dilectionis, Pœnitentiæ, Propoſitum ſuſcipiendi Sacramenti, & Propoſitum novæ vitæ, atque Propoſitum obſervandi præcepta Dei. Quòd verò Fides radix initiúmque ſit Iuſtificationis; ex Apoſtolo conſtat, qui primam motionem ad Deum fidei tribuit. *Oportet*, inquit, *accedentē ad Deum, credere*, Heb. 11. & Rom. 10. *Quomodo invocabūt, in quem non crediderunt?* Ex fide ſiquidem timor, ſpes, pœnitentia, dilectio ſequuntur, ac tandem charitas, quam fides gignit nō producendo, ſed ad eum diſponēdo & inclinando; juxta illud Auguſtin. lib. *de prædeſt. ſanct.* cap. 7. *Fides prima datur, ex qua cætera impetrantur.* Et ſermon. 22. de Verbis Apoſtoli: *Domus Dei credendo fundatur, ſperando erigitur, diligendo perſi-*

Septem virtutum actus diſponunt ad iuſtitiam.

Fides eſt radix iuſtificationis.

Fides charitatem gignit non producendo, ſed diſponēdo.

perficitur. Enchiridii cap. 8. docet, fidem præcedere Spem & Dilectionem. *Credimus enim multa, quæ non ſperamus;* ut Infernum.

Fides ab aliis virtutibus ſeparari poteſt.

VNDE inſuper conſequitur, fidem ab aliis virtutibus ſeparari poſſe. Nam Ioan. 12. multi credebant Principũ, qui nõ confitebantur Chriſtum. 1. Cor. 13. *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habeam.* Matth. 7. Multi credentes, audient à Domino, *Neſcio vos.* Iacobi. 2. *Fides ſine operibus mortua eſt.*

Effectus uni cauſæ tribuitur, etiamſi alia concurrant.

SED cur ergo Scriptura fidei ſæpe juſtitiam & ſalutem aſſcribit? RESPONDEO, Scripturæ more, cùm unius rei plures ſunt cauſæ, modò huic, modò illi effectum attribui; ut ſignificetur, quid hæc cauſa ex parte ſua valeat & faciat, niſi aliunde defectus incidat: non autem ut exiſtimetur, quòd hæc cauſa ſola totum effectum producat. Sic Eccleſiaſtici 2. dicitur: *Omnis qui ſperat, non confundetur.* Lucæ 11. *Omnis qui petit, accipit.* Rom. 10. *Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit.* Et *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.*

Baſil. hom. de hum. Ambroſ. ſerm. 45. & in c. 3. 4. & 9. ad Rom. Hilar. can. 8. in Matth.

PRÆTEREA ſciendum eſt, veteres aliquando ſcribere, nos fide ſola juſtificari, hoc ſenſu, quia non ex operibus legis, non ex viribus naturæ, nec ullis omnino quæ fiunt, abſque fide juſticemur. Aliquando verò dicunt; nos ſolâ Catholica fide juſtificari, quia non ſanctificamur per hæreſes ac errores.

Leo epiſt. 70.

Quo ſenſu fides ad ſalutem ſufficiat.

Ac poſtremò ſubinde Veteres ſcribũt, ſolam fidem ſufficere ad ſalutem, ut ſignificent, in neceſſitate fidem cum voto Baptiſmi abſque Baptiſmo realiter percepto, vel abſque externis operibus, ad ſalutem ſufficere. Quomodo loquitur Bernardus epiſt. 77.

CAP. CCCXXX.

De Peccatis.

VT magnitudo beneficii remiſſionis peccatorum, cuilibet per meritum Chriſti & gratiam Spiritus ſancti oblati, pleniùs intelligatur; explicabimus, quid, quantúmque malum ſit PECCATVM, à quo per culpæ remiſſionem liberamur; quantis bonis nos ſpoliet, ac quantis ærumnis nos obnoxios reddat.

Quid ſit Peccatum.

Peccatum à vitio diſtinguitur.

PECCATI ratio faciliùs innoteſcet, ſi attenderimus, *Peccatum* & *Vitium* differre, ac in eo quidem, quòd Peccatum operationis malæ nomen ſit; Vitium autem habitus mali, qui opponitur virtuti, qua habitum denotat. Virtutis enim nomine tam ad actionem, quàm ad habitum ſignificandum utimur, quòd non habeamus vocem propriam ad virtutis actionem exprimendam, ſicut habemus complura nomina ad ſignificandam actionem, ex vitio promanantem: ſcilicet *peccatum, crimen, delictum, ſcelus, facinus, flagitium, culpa, erratum*, aliáque hujuſmodi. Vnde Auguſtinus libro *de perfect. inſtit.* cap. 4. Vitium comparat curvitati tibiæ: Peccatum verò claudicationi. Quare vitium propriè qualitatem permanentem ſignificat: nonnumquam tamen latè ſumitur, ut omnem defectum comprehendat, & quidquid peccatum dici conſuevit; quomodo Auguſtinus libr. 3. de libr. arbitr. cap. 14. ait: *Quod perſpexeris naturæ perfectioni deeſſe, id vitium vocas: quod non aliunde malum eſt, niſi quia naturæ adverſatur ejus rei, cujus vitium eſt.* Hinc Enchir. cap. 11. *Vitia naturalium ſunt privationes bonorum.*

Vitium ſignificat habitũ.

Malũ quid?

MALVM autem vocamus, quemvis defectum perfectionis, quæ alicui debeat ineſſe. Vnde latiùs Mali, quàm Peccati vocabulum extenditur. *Quid enim aliud eſt malum, quàm boni privatio?* inquit Aug. Enchiridii cap. 11.

Peccatum eſt defectus à regula.

SED Peccatum eſt defectus à regula, præſcribente media in finem. Iuxta quam generalem nominis rationem, in operibus naturæ *Monſtra* vocantur *Peccata*, ab Ariſtotele libr. 2. Phyſicorum, quia res non fit ad propoſitum finem perducta. Contractiùs verò Peccati nomen ſumitur pro defectu voluntario à regula præſcripta: quæ ſi ab arte propoſita fuerit, defectus ab ea *Peccatũ artis* dicetur. Quomodo Grammaticus contra regulas loquens, aut Medicus perperam curans, peccare judicatur. Si autem à Deo regula poſita ſit, definiens, media: quibus ad ultimum finem perveniamus, defectus ab ea voluntarius, *Peccatum moris* nuncupatur.

Peccatum moris.

Peccati generalis definitio.

Definitvr autem generaliſſimè Peccatum lib. 2. *de conſ. evang.* ca. 4. *Peccatum eſt transgreſsio legis.* Quæ definitio peccata non minus naturæ, quàm artis & morum comprehendit. Nihil enim aliud eſt peccare, quàm à regula recedere; juxta illud Ioan. 1. epiſt. ca. 3. *peccatum eſt iniquitas*, Græcè ἀνομία, id eſt, *legis tranſgreſsio.* At peccatum in moribus, de quo ſolo hic in ſymbolo agitur, definit Auguſtinus lib. 22. *cont. Fauſt.* cap. 27. *dictum, vel factum, aut concupitum contra legem æternam.* Qua definitione complexus eſt Auguſtinus ſubſtantiam, quæ eſt materiale, & rationem ipſam peccati, quæ formale eſt. Subſtantia enim peccati, eſt actio quædam voluntaria, vel actionis omiſſio. Ratio autem formalis peccati, eſt ipſa declinatio, ſeu receſſus à regula, in illa actione vel omiſſione.

Peccatum moris deſcribitur.

Materiale peccati.

Formale peccati.

Et quoniam tria ſunt generalia actionum inſtrumenta; Cor, Lingua, Manus: & rurſus tria actionum genera; Deſideriorum, Verborum & Operum: ideo Auguſtinus, ut quidquid in peccato eſt, comprehenderet, dixit, *peccatum eſſe dictum, factum vel concupitum contra legem æternam*: non autem ait, contra legem Dei, neque cõtra rationem, neque ſimpliciter contra legem; ſed, *contra legem æternam*, ut ſcilicet omnes in univerſum leges, ipſarumque radicem complecteretur. Nam omnis lex, ſive naturalis, ſive poſitiva, ſive à Deo, ſive ab homine lata, ideo vim legis obtinet, quia cum æterna lege congruit, quæ Dei ſumma ratio eſt. Quia verò lex propriè nõ niſi liberi arbitrii uſum habenti datur, ideo nihil propriè contra legem eſſe cenſetur, niſi quod à libera voluntate promanat. Ideoq; Aug. nullam liberæ voluntatis mentionem in peccati definitione fecit: quia ſupponebat, quòd ſolùm à libera voluntate profectum dictum, factum vel concupitum, æternæ legi adverſaretur, peccatique rationem habere poſſet. *Nam uſque adeò* (inquit lib. *de vera relig.* c. 14) *Peccatum eſt voluntarium malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.*

Lex æterna, Dei ſumma ratio eſt.

Lex non niſi liberum arbitrium habenti datur.

Peccatum non niſi voluntarium.

Tradvntvr & aliæ Peccati definitiones, quæ ad ſupradictæ explicationem conducunt. Auguſtinus libr. *de duabus animabus* cap. 11. *Peccatum eſt voluntas retinendi, aut conſequendi id, quod juſtitia vetat, & unde liberum ſit abſtinere.* Lib. 1. *de lib. arb.* c. ultimo: *Peccare nihil aliud eſt, quàm neglectis æternis temporalia ſectari.* Lib. 1. *ad Simplicia.* q. 2. *Peccatum eſt hominis inordinatio & perverſitas.* Lib. 2. *de conſenſu Evang.* c. 4. *peccatum eſt legis tranſgreſsio.* 1. Ioan. 3. *peccatum eſt iniquitas*; id eſt, præter rectũ ac æquum, quod lex præſcribit. Ambroſ. lib. *de Paradiſo* c. 8. *Quid aliud eſt peccatum, niſi divinæ legis tranſgreſsio, ac cæleſtium inobedientia mandatorum?*

Cap. CCCXXXI.

Quòd peccatum non ſit res aliqua ſubſiſtens.

Peccatum eſt privatio.

Ex peccati definitione conſtat, formalem illius rationem non in re poſitiva, ſed in privatione cõſiſtere; putà rectitudinis legi conformis: ac proinde actum moralem pravum, dici peccatum extrinſecâ denominatione, à privatione actui conjuncta. Ideoque Peccatum non eſt res aliqua ſubſiſtens, ſed privatio, defectus, corruptio. Vnde in Scriptura peccatum *vanitas, mendacium, & nihil*, appellatur. Pſa. 4. Ioan. 1. Dionyſius *de divinis nominibus*, c. 4. p. 4. docet, Malum carere ſubſtantiâ, ipſumq; nullo modo, nuſquam, & nihil exſiſtere; ſed eſſe privationem, defectum, infirmitatem, boni corruptionem, cujus nulla ſit eſſentia, quemadmodum nec tenebrarum aut caliginis; ut contra Manichæos, æternum principium malorum cõſtituentes, Auguſtinus frequenter inculcat. Enchir. cap. 11. Lib. 11. *de civit.* cap. 9. Lib. 12. cap. 6. Tract. 1. in Ioan. Libr. *de gratiâ Chriſti*. cap. 19. *Malam arborem homo facit, quando ab incommutabili bono deficit.*

Vnde peccatũ oriatur.

Vnde ſolvi quæſtio poteſt: *Vnde peccatum? quænam illius origo ſit?* Cùm enim Peccatum de novo fieri contingat, ambigi nequit, quin aliquam cauſam habeat, (ut de omni malo concludit Auguſtin. lib. 1. *cont. Iulianum* ca. 3:) at Manichæi, malum Deum, omnis peccati fontem ponebãt, ac proinde mali ſubſtantiam conſtituebant; Auguſtino teſte libr. *de naturâ boni contra Manichæos* ca. 41. Lib. 22. *cont. Fauſt.* c. 22. Lib. *de hæreſibus*, cap. 49.

Malum non habet ſubſtantiam.

Cvm Manichæis ſenſerunt Cerdoniſtæ, de quibus Tertullian. Lib. *de præſcript.* & Martioniſtæ, de quibus Iren. lib. 1. c. 29. item Priſcillianiſtæ, de quibus Leo epiſt. 93. ca. 6: Albigenſes, de

quibus

Digitized by Google

quibus Antoninus p.4. tit. 11. Contra quorum delirium Scriptura luculenter docet, unicum eſſe Deum optimum & omnipotentem, à quo ſit omnis creatura; & bona quidem ab initio facta: ſed quoniam nulla creatura ſummè ac incommutabiliter bona eſt, ideo bonum in ea minui ac deficere poteſt; qui defectus malum eſt, cujus cauſa eſt non Deus, ſed rationalis creaturæ voluntas; non efficiendo, ſed deficiendo. Peccati ergo cauſa deficiens, non efficiens quærenda eſt, ut Aug. docet libr. 12. *de civit.* ca.7. Enchir. cap. 12. 14. 15. lib.7. *Confeſſ.* ca.3. lib.3. *de lib. arbitr.* c.17. Baſilius in hom. *Quòd Deus non ſit author malorum.*

Peccati cauſa non efficiens, ſed deficiens eſt.

SVNT & aliæ peccati cauſæ, præter deficientem hominis aut Angeli voluntatem; ſed inductivæ, non efficientes. Quædam *internæ*, ut ignorantia, paſſio, malitia, concupiſcentia: aliæ verò *externæ*, ut objecta & illecebræ peccatorum, quæ tam appetitum ſenſitivum, quàm rationalē ad ſe vehementer alliciunt. Item dæmones, atque perverſi homines ſuggeſtionibus, hortatione, ſcandalo, variiſque aliis modis homines ad peccandum inducunt: ac demum unum peccatum hominem ad aliud pertrahit: vel quia unum alteri materiam ſubminiſtrat; vel quia in alterum ordinatur, aut ad alterum ſuo modo impellit; vel denique, quia unius peccati merito, homo à Dei gratia & protectione deſertus, de peccato in peccatum labi juſto Dei judicio permittitur, ut S. Thom. 1. 2. q.75. & ſequentibus diffusè docet.

Cauſæ ad peccatum inductivæ.

Peccatum unum alterius cauſa.

CAP. CCCXXXII.

Quòd Deus non ſit cauſa peccati.

Blaſphemia eſt, Deū peccati authorem facere.

COMPLVRES tam ex antiquis quàm recentioribus hæreticis, primariam peccati cauſam ingenti blaſphemia in Deum retulerunt. Horum princeps extitit Simon Magus, qui omnium ſcelerum noſtrorum cauſam efficientem, auſus eſt dicere Creatorem Deum, teſte Vincentio Lyrinenſi ca. 34. *cont. hæreſes.* Simonem Florinus ſequutus eſt, de quo Euſeb. lib. 5. Hiſto. cap. 20. ac deinde Seleuciani, de quibus Aug. hæreſi 59. Priſcillianiſtæ, de quibus Vincentius Lyrinenſis cap. 34: quos ſequutus eſt Lutherus articulo 36. Melanchthon in cap. 8. ad Rom. ubi dixit, non minùs Iudæ proditionem eſſe opus Dei, quàm vocationem Pauli. Quam aſſertionem damnavit Concil. Tridentin. ſeſſ. 6. can. 6.

LIBERTINI, Zvvinglius, Calvinus & Beza, verbo quidem negant, Deum eſſe peccati authorem, ſed reipſa hoc docent. Nam tradunt, omnia quæ reſpectu hominum peccata dicuntur, etiam fieri à Deo; non tantùm permittente, ſed inſuper volente, definiente, imperante, & operante: quamvis reſpectu Dei peccata nec ſint, nec dicantur, ſed potiùs opera bona & juſta: reſpectu verò hominum, qui prava intentione illa faciant, ſint & dicantur peccata: quæ licet eadem Deus efficiat, non ſolùm deſerendo, ſed etiam operando, impellendo, cogendo, dirigendo, necnon excitando; non tamen peccet, aut peccati author aſſeri debeat, quia recto conſilio, juſtóque judicio illa operetur. Quæ ad invidiam horribilis blaſphemiæ declinandam, Calvinus effinxit.

Calvinus verbo negat, ſed reipſa docet, Deum peccati authorem eſſe.

Calvin. lib. 4. inſtit. c. 18.

SED cùm hominem peccantem inſtrumentum eſſe Dei operantis, impellentis, moventis atque cogentis ad opus peccati aſſerat, opúſque inſtrumenti ad primarium authorem referri debeat; conſequitur, Calvinum reipſa Deum omnium peccatorum authorem facere, ac multò deteriorem Manichæo eſſe, qui ne Deum bonum authorem mali faceret, aliud æternum omnis mali principium confingere maluit.

Calvinus Manichæo abſurdior.

PRÆTEREA Calvinus lib. 2. Inſtit. cap. 4. tradit, Deum non ſolùm ut cauſam univerſalem ad actiones malas concurrere, ſed eas, ut tales in ſpecie ſunt, velle ac imperare, atque per ſua inſtrumenta propriè efficere, non ſolùm generali influxu ac motione concurrendo, ſed actione quoque ſpeciali operando. Vnde ſequitur, Deum particularem eſſe cauſam, tam moralem, quàm phyſicam, actionis malæ.

EX quo Calvini principio ſequitur, nullum eſſe peccatum, quia Deus ſummè bonus peccare nequit; homines verò quidquid agant, Deo jubente, impellente, ac neceſſitatem adferente operentur. Vnde concluditur, peccatum eſſe tantùm hominum commentum, nullúmq; boni & mali diſcrimen,

Ex Calvini principiis ſequitur, nullum eſſe peccatum.

Digitized by Google

ac proinde nullam eſſe religionem, nullum judicii Dei metum, nullam gehennam, nulla ſupplicia. Nam ſi adulteria, proditiones & ſimilia Deo cogente fiant, peccata non ſunt, nec juſtè puniri queūt. Hinc omnino politicam gubernationē tolli neceſſe fuerit, quia impunè omnia perpetrari continget, cùm nullus damnari poſſit, niſi peccaverit. Vnde nulla hominum ſocietas diu ſtare poterit.

Deus peccati non eſt author.

CONTRA quam pernicioſiſſimam Calvini doctrinam firma tenendum eſt fide, Deum neque peccare, neque peccati authorem eſſe. Nam Scriptura diſertis verbis atteſtatur, omnia Dei opera eſſe bona. Gen. 1. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Deut. 32. *Deus abſque ullâ iniquitate.* Pſal. 44. *Odiſti iniquitatem.* Sapien. 11. *Nihil odiſti eorum, quæ feciſti.* Sapien. 14. *Odio ſunt Deo impius & impietas ejus.* Rom. 3. *Nunquid iniquus eſt Deus?* & Rom. 5. *Nunquid iniquitas apud Deum? abſit.* 1. Ioann. 3. *Peccatum in eo non eſt.*

QVOD autem Deus non ſolùm nō peccet, ut evincunt iſtæ ſcripturæ, ſed neque peccatum velit, aut fieri decernat ad gloriæ aut juſtitiæ ſuæ manifeſtationem, aliæ ſcripturæ oſtendunt, Pſal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Ezechielis 18. *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impii?* 2. Petri 3. *Deus neminem vult perire.* Eccleſiaſtici 15: *Deus nemini imperavit impiè agere.* Hieremiæ 19. *Ædificaverunt excelſa, quæ non præcepi, nec loquutus ſum, nec aſcenderunt in cor meum.* Iacobi 1. *Deus intentator malorum eſt. Ipſe neminem tentat.* Multò igitur minùs ad malum impellit aut cogit.

Deus non vult mala fieri ſed ſolum vult permittere.

QVOD inſuper non velit peccata Deus, ut juſtitiam ſuam puniendo, aut miſericordiam ignoſcēdo manifeſtet, docet Eccleſiaſticus cap. 15. *Non dicas, per Deum abeſt. Quæ odit, ne feceris: non dicas: ille me implanavit. Non enim ſunt ei neceſſarii homines impii*; ut ſcilicet puniendo vel miſerendo glorificetur. Non enim *facienda ſunt mala, ut eveniant bona.*

Peccatum nō Deo, ſed homini vel angelo efficienti tribuendū.

POSTREMO Scriptura docet, peccatum non Deo, ſed tantùm hominis voluntati aſſcribendum eſſe. Oſeæ 13. *Perditio tua ex te, tantummodo in me auxilium tuum.* Ioan. 8. de diabolo loquens: *Cùm loquitur mendacium, ex proprio loquitur.* 1. Ioan. 3. *Qui loquitur mendacium, ex diabolo eſt.* 1. Ioan. 1. *Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt.* Item Deus hortatur homines, ut non obdurent corda ſua. Pſ. 94. pulſat corda, incitans ad bonum. Apoc. 3. omnéſque invitat ad ſe. Matt. 11. *Venite ad me omnes, qui onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Ac denique omnia peccata Deus prohibet, atque punit; non igitur ut illa fiant, imperat.

Omnia peccata Deus prohibet.

ACCEDIT omnium ſcriptorum Eccleſiaſticorum cōſenſus, qui ex profeſſo demonſtrant, Deum malorum authorem non eſſe. Dionyſius Areopagita lib. *de divinis nominibus* cap. 4. *Non igitur*, ait, *Deus eſt author mali.* Irenæus libro integro Florinum confutavit, aſſerentem, Deum eſſe mali authorem, teſte Euſebio lib. 5. Hiſtor. cap. 19. Athanaſius in oratione *contra Idola.* Baſilius hom. 2. Hexaemerō, & oratione, *Quòd Deus non ſit cauſa malorum.* Epiphan. hæreſi 66. Damaſcenus lib. 4. *de fide* ca. 20. Ambroſ. lib. 1. Hexam. cap. 8. Hieronymus in cap. Iſaiæ 45. Auguſtin. lib. 3. *de lib. arbitrio* cap. 16. *Non invenio, nec inveniri poſſe confirmo, quomodo peccata noſtra Deo creatori noſtro tribuantur.* Lib. 1. *de ordine* cap. 1. dicit, *impiiſſimè Deo tribui peccata.* Et paſſim docet, peccati nullam eſſe cauſam efficientem, ſed tantùm deficientem. lib. 12. de civit. cap. 7.

Peccati nulla eſt cauſa efficiens, ſed deficiens.

Deus mala nec vult, nec prædeſtinat ut fiant.

QVOD verò neque ex Dei prædeſtinatione vel ordinatione, mala fiant, definit Concilium Arauſicanum c. 24. Concilium Valentinum cap. 3. Leo ſer. 16. *de Paſſione Domini.* Proſper *in reſpon. ad capitula Gallorum* 12. & *ad objectiones Vincentianas* cap. 5. & ſequentibus: Fulgentius lib. 1. *ad Monimum.* cap. 13. & 21. Gregor. lib. 29. Mor. cap. 21. *Deum* ait, *eſſe authorem naturæ, non culpæ.* Hugo lib. 1. *de ſacram.* p. 5. cap. 27. & 29. ſcribit, Deum pravas hominum voluntates non inſpirare, ſed permittere, ac ita clavum tenere, ut ad exſequenda ſua judicia impiorum conatus rectiſſimè convertat. *Nec enim Deus omnipotens, ſummèque bonus, ullo modo ſineret mali aliquid eſſe, niſi uſque adeò eſſet omnipotens & bonus, ut benefaceret etiam de malo*, ait Auguſtinus Enchiridii cap. 11. addens: *Malum bene ordinatum, & loco ſuo poſitum, eminentiùs commendat bona, ut magis placeant, & ſint laudabiliora, dum comparantur malis.*

Deus impiorum conatus ad exequenda ſua judicia convertit.

Digitized by Google

Cap. CCCXXXIII.

Diſſolutio obiectionum.

Obiectiones Calvini diſſolvuntur.

CALVINI objectiones ex Scripturis deſumptas, quæ aſſerunt, Deum indurare cor, excæcare, omnia denique operari ſecundùm cōſilium voluntatis ſuæ, Auguſtinus jam olim diſſolvit, oſtendens, Deum hæc omnia facere non inſpirando malitiā, ſed permittendo; deſerendo, non adjuvando per efficacia auxilia. Sic Auguſtinus epiſt.175.tract.53.in Ioan.lib:22. *de civit.* & Enchir. cap. 100. & 102. Fulgentius lib.1.ad Monimū. D. Thomas 1.p.q.19.ar.9.ad 3.

Deus vult peccata permittere ob fines bonos.

SED inſtat Calvinus, *Deus non eſt otioſus ſpectator, dum homines peccant*: RESPONDEO, Deum certā ſua providentiā velle peccata permittere ob bonos fines, quos inde novit elicere, illa bene ordinando, juſtéque puniendo; melius judicans, de malis benefacere, quàm nulla eſſe permittere, ut habet Auguſtinus Enchir.cap.27.

Deus pravis hominum voluntatibus præeſt, permittendo fieri quod placet, impediendo quod vult.

QVOMODO autem Deus malis hominum voluntatibus præſideat, eáſq; ſic regat, ut non fiat, niſi quod vult, explicat Hugo lib.1. *De ſacram.* p.5.ca.29. dicens, Deum malæ voluntati non dare corruptionem, ſed ordinem, ac permittere foris exſequi malum, ad quod proprio vitio reſoluta eſt. Sic diabolo, petenti facultatem vexandi Iob, Deus conceſſit, ita tamen, ut non plus ei nocere poſſet, quàm Deus permitteret, & quamdiu, quouſque, & quo modo vellet. Ideo afflictio illa Deo tribuitur: *Deus dedit, Deus abſtulit.* Iob. 1. quia ſcilicet afflictionem illam Deus fieri permiſit, ac malam Diaboli voluntatem exſecutioni mandari, quam facilè impediviſſet, ſi voluiſſet. Non igitur incitando, impellendo, cogendo, aut præcipiendo malum Deus facit; ſed permittendo, atque veluti non tenendo, & pravæ volūtatis exſecutionem non impediendo; quod facere non tenetur. Nec aliud vult Auguſtinus (libr.5.*cont. Iulianum* cap.3. & 4.& Lib. *de gratiâ & lib.arbitrio*, cap.20. & 21.) quàm quòd Deus voluntatem proprio vitio malam, permittat in hoc potiùs peccatum quàm illud ferri, impediendo, vel non impediendo, ut hoc faciat. Sic præcepit Semei maledicere David, quia juſto judicio Deus permiſit, ut conceptam malitiā Semei erga Davidem exſequeretur; quod non permiſiſſet, ſi David non peccaſſet. Hanc ſententiā expreſsè tradit Auguſtin.tract.53.in Ioan. lib. *de cor.&grat.c.12.præſciente non cogente ad hoc.* Proſper ad object. Vincentian. reſpon.10.blaſphemiam ait eſſe, aſſerere, quòd Deus mala operetur, aut fieri decernat, cùm ne diabolus quidem in totum ſit malarum generator voluntatum, quia tantùm ſuadere, nō autem voluntatem flectere aut cogere poſſit.

Iob 1.

Deus prava voluntatis exſecutionem impedire non tenetur.

Cap. CCCXXXIV.

De peccatorum varietate.

De peccatorū varietate.

VARIA ſunt peccatorum genera, multiplexq; peccati diviſio. PRIMA ducitur ab objectis, à quibus actiones ſpeciem ſuam accipiunt. Quædā enim peccata ſunt carnalia, nonnulla verò ſpiritualia, juxta illud Apoſtoli 2.Cor.7. *Emundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus.* Res enim omnis, ad quam peccando inordinatè convertimur, aut ſenſibus carnis apprehenditur; ut cibus, potus, cōcubitus: aut intelligentiâ; ut honor, poteſtas, divitiæ. Per converſionem ad priora, committuntur peccata carnis: per converſionem verò ad poſteriora, fiunt peccata ſpiritualia. Illa homines beſtiis ſimiles reddunt; hæc autem dæmonibus: & Latinè illa dicuntur *flagitia*; iſta verò *ſcelera* & *facinora*.

Peccata ſpiritualia & carnalia.

SECVNDA peccatorum diviſio ab origine ducitur. Quædam enim dicūtur *Originalia*, alia verò *Actualia*. *Originale* peccatum eſt, quod à primo parente per carnalem propagationem cum natura trahitur, quodq; voluntarium eſt, non propria, ſed aliena voluntate; illius ſcilicet, cui data fuerat juſtitia pro tota ſua poſteritate, quam in ſe veluti in radice vitiavit, acceptóque originalis juſtitiæ dono ſpoliavit. *Actualia* peccata ſunt, quæ propria voluntate committuntur.

Peccatorum diviſio ab origine. Quid peccatum orig.

Actualia peccata.

TERTIA partitio à lege divina ſumitur. Quædam enim ſunt peccata *Cōmiſſionis*, quæ videlicet pugnant cum lege negativa & prohibente aliquid; ut Homicidium, Adulterium, & ſimilia: alia verò peccata *Omiſſionis* dicuntur, quæ ſcilicet violant leges affirmativas & imperantes aliquid: ut inhonoratio parentum, omiſſio cultus Dei. Et commiſſio propriè quidē peccatum; omiſ-

Peccatorum diviſio à lege ſumpta. Cōmiſſionis.

Omiſſionis.

Digitized by Google

ſio autem delictum vocatur, Auguſtino teſte in Leviticum quæſt. 20.

Peccatorum diviſio à perſonis ducta.

QVARTA peccatorũ diviſio à perſonis, quæ peccato læduntur, deducitur. Quædam enim peccata in Deum, alia verò in proximum, ac nonnulla in noſmetipſos committimus. Adverſus quæ nos Apoſtolus munit *ad Titum* c. 2. *Sobriè & juſtè ac piè vivamus.* SOBRIE, quoad nos: IVSTE verò, quoad proximum; & PIE, quoad Deum.

Quinta partitio à gravitate reatus.

Mortalia.

Venialia.

QVINTA partitio naſcitur ex gravitate reatus peccatorum. Quædam enim peccata *letalia*, alia *venialia* dicuntur. *Letalia* hominem à Deo avertunt, inimicúmque Deo, ac pœnæ perpetuæ reum faciunt. *Venialia* ſunt, quæ nonnihil curſum in Deum impediunt, ſed tamen charitatem non tollunt, facileque veniam impetrant. Priora, *Crimina*; poſteriora verò, *Peccata* nuncupantur. Iuſtus enim abſque crimine, non autem ſine peccato vivere poteſt. Aug. Enchir. c. 64. Crimen vulneri letifero, quod ſubitò vitam extinguit; veniale autem peccatum levi plagæ, quæ ſine vitæ periculo illata eſt, aſſimilatur; quoniam facilè curatur, nec adverſatur charitati, quæ animæ vita eſt.

CAP. CCCXXXV.

De peccati mortalis & venialis diſcrimine.

Errores de peccatorum natura.

IOVINIANVS omnia peccata eſſe paria docuit: quem Hieron. libr. 2. contra eundem præclarè confutavit, ut Aug. epiſt. 29. agnoſcit. Pelagius quolibet peccato juſtitiam amitti dixit: unde ſequitur, omne peccatum eſſe mortale. Quia verò multos eſſe juſtos negare non audebat, conſequenter aſſerebat, hominem in hac vita poſſe abſque omni peccato vivere, Hieronymo teſte dialogo 1. & 2. contra Pelag. Auguſtino lib. *de hæreſibus* cap. 88. VVicleff (teſte VValdenſi tom. 2. *de Sacram.* c. 154.) ſenſit, omnia reproborum peccata eſſe mortalia; omnia verò electorum eſſe venialia. Lutherus opinatus eſt, omnia peccata naturâ ſua eſſe mortalia; ſola verò Dei miſericordia eſſe venialia. Calvinus cõſentit lib. 2. Inſtit. cap. 8. §. 59. & lib. 3. c. 4. §. 28. Idem ſenſerunt nonnulli Catholici, ut Gerſon 3. p. Theol. tract. *de vita ſpir. animæ*, lect. 1. Almain tract. 3. ca. 20. Roffenſis in refut. ar. 32. Lutheri.

SED recepta Eccleſiæ doctrina eſt, (quam tradunt Doctores in 2. Sententi. diſt. 42. S. Thom. 1. 2. q. 88. art. 1.) quædam eſſe peccata ex natura ſua venialia, nonnulla verò letalia: illis deberi tantùm ſupplicia temporalia; his autem perdi amicitiam Dei, & reatum æternæ pœnæ incurri. *Stipendium* enim *peccati*, ait Paulus, *mors*, Rom. 6. & 1. Cor. 6. *An neſcitis, quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt?*

Peccata quædam ſunt natura ſua venialia.

ESSE verò peccata quædam levia, quæ juſtitiam, Deique amicitiam non tollant, docet Sapiens Proverb. 24: *Septies in die cadit juſtus.* Eccleſiaſtici 7. *Non eſt juſtus in terrâ, qui faciat bonum, & non peccet.* Dominus Matth. 6. Apoſtolos, omnéſque juſtos orare docuit: *Dimitte nobis debita noſtra.* 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus.* Iacobi 3. *In multis offendimus omnes.* Concil. Milevitanum Can. 6. 7. & 8. Synodus Tridentina ſeſſ. 6. cap. 11.

Peccatum veniale Dei amicitiam non tollit.

QVOD autem peccatum Veniale ſine ulla relatione ad prædeſtinationẽ, vel ad miſericordiam Dei, vel ad ſtatum renatorum, naturâ ſuâ diſtinguatur à Mortali, ita ut pœnam mereatur, ſed non æternam; Deumque offendat, ſic tamen, ut amicitiam eius non evertat, Chriſtus Matth. 5. inſinuat, conſtituens tres Iracundiæ gradus, quibus tres reatus correſpondent: *Iudicii, Concilii, & Gehennæ ignis.* Cõvitio enim reatum *Gehennæ* aſſignat; Iracundiæ compreſſæ, reatum *Concilii*. Iracundiæ verò nullo externo ſigno foràs erumpenti, reatum *Iudicii*. Matt. 23. quædã peccata comparat *Culici*, alia verò *Camelo*. Luc. 6. quædam *Feſtucæ*, alia *Trabi*. Ex quibus ſequitur, peccatorum alia eſſe natura ſua levia, alia verò gravia. Lucæ 12. *Non exies inde, donec noviſſimum minutum reddas.* Et Apoſtolus 1. Cor. 3. peccata venialia rebus natura ſua. leviſſimis aſſimilat, *ligno, fœno, ſtipulis*, per quæ veteres peccata levia intelligunt; quæ licet detrimentum adferant, non tamen à ſalute excludunt. Iacobus quoque in epiſt. cap. 1. *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentiâ ſuâ abſtractus & illectus: concupiſcentia verò cùm conceperit, parit peccatum,* (eliciendo ſcilicet imperfectum conſenſum;) *peccatum autem cùm conſummatum fuerit, generat mortem*, accedente pleno liberæ voluntatis conſenſu. Accedit, quòd Matth. 12. Dominus *reddendam rationem* dicat *de omni verbo otioſo*. Vnde monet Apoſtolus Ephe. 5. *Turpitudinem, Stultiloquium*, & *Scurrilitatem* aliena eſſe à fidelibus debere; non tamen

men

Digitized by Google

nem à regno Dei excludere ſignificat, quemadmodum tria ibidem enumerata alia peccata.

Hinc Auguſtinus ſæpe inculcat, quotidiana eſſe peccata, ſine quibus juſtorum vita non agitur, quibus anima non occiditur, ſed nonnihil de formatur, & in ſuo curſu impeditur. Libr. *de nat. & gratia* cap. 38. docet, riſum immoderatum, cibum nimium, jocum non neceſſarium, ſimileſque voluntarias actiones eſſe quidem peccata, ſed quæ cum juſtitia cōſiſtant. Lib. *de ſpir. & lit.* cap. 36. Enchir. cap. 71. & 22. Ac definitum eſt idipſum in Concil. Tridentino ſeſſ. 6. can. 23. & 25.

Cap. CCCXXXVI.

Quòd difficile ſit, mortale peccatum à veniali diſcernere.

Peccatū mortale à veniali difficulter diſcernitur.

Qvamvis certum ſit, inter peccata quædam eſſe letalia, quæ gratiam, id eſt animæ vitā tollant; alia verò eſſe levia, vel ex genere ſuo, ut otioſum verbum: aut ex imperfectione operis, quia ex ſurreptione, nec ſatis deliberata voluntate, ut deſiderium illicitæ rei ſubitaneum, aut demum ex parvitate rei, ut furtum aciculæ, vel unius pomi, alteriúſve rei viliſſimi pretii, cujus ablatione non infertur proximo notabilis injuria vel læſio: attamen de pleriſque peccatis, an mortalia vel levia ſint, difficillimū eſt invenire, periculoſiſſimum definire; adeò, ut Auguſtinus ſenex ſcribat lib. 21. *de civit.* ca. ult. *Ego certè vſque ad hoc tempus, cùm inde ſatagerem, ad eorum indaginem pervenire non potui.* Enchiridii cap. 78. *Sunt quæ leviſſima putarentur, niſi in ſcripturis opinione graviora eſſe commonſtrarentur. Quis enim dicentem fratri ſuo,* Fatve, *reum gehennæ putaret, niſi veritas diceret?* Matth. 5. Accedit, quòd peccata magna & horrenda cùm in cōſuetudinem venerint, aut parva, vel nulla eſſe credantur, uſque adeò, ut non occultanda, verùm etiam prædicanda videantur. Sicut Pſal. 9. ſcriptum eſt: *Laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua gerit, benedicitur.* Cujuſmodi iniquitas in divinis libris *clamor* vocatur, Gen. 18. Iſaiæ 5. quia ſcilicet peccata illa non puniebantur, ſed veluti lege apud eos permiſſā frequentabantur. Vnde Auguſtinus Enchiridii ca. 80. exclamat: *Væ peccatis hominum, quæ ſola inuſitata exhorreſcimus; uſitata verò, pro quibus abluendis filii Dei ſanguis effuſus eſt, ſæpe videndo tolerare, ſæpe tolerādo etiam nonnulla facere cogimur.* In epiſt. ad Galatas *de obſervatione dierum, & temporum* idipſum oſtendit; quod in Enchiridio cap. 79. repetit. Libr. *de nat. boni* contra Manichæos cap. 30. & 8. *Quanta unicuique culpæ pœna debeatur, divini eſt judicii, & non humani.* Vnde concludit, cap. 78. Enchiridii: *Quæ ſint autem levia, & quæ gravia peccata; non humano, ſed divino ſunt penſanda judicio.*

Cap. CCCXXXVII.

Quòd peccata venialia non ſint contemnenda.

Peccata venialia non contemnēda.

Qvamvis peccata venialia æternæ morti obnoxium hominem non reddant, non tamen ſunt parvipendenda, ſed omni ſtudio devitanda. Ideoque Deus voluit nos ignorare modum & pœnam cujuſque culpæ, ne ſtudium proficiendi ad cavenda omnia peccata in nobis pigreſceret. Auguſtinus libr. 21. *de civit.* cap. vltimo. Hinc Dominus quotidiana fidelium oratione expiari leviora peccata voluit, Matth. 6. Et David Pſalm. 31. *Pro hac orabit omnis ſanctus in tempore oportuno.* Pro his minimis peccatis redimendis Chriſtus eleemoſynas facere hortatus eſt Lucæ 11.

Aug. Enchir. ca. 71. 72. 75. 77.

Peccata venialia ſanguine filii Dei emundantur.

Accedit, quòd pro minimis etiam expiandis peccatis Sanguis Filii Dei effuſus ſit. Nam *ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio*, Epiſt. ad Hebræos. 1. Ioan. 1. *Sanguis filii eius emundat nos ab omni peccato*, tam levi, quàm enormi. Nam ſubjicit: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus* &c. ut ſe de levibus quoque peccatis loqui deſignaret. Chriſtus enim *Agnus eſt, qui tollit peccata mundi.* Ioan. 1. *Quem poſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius*, Rom. 3. *In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, redemptionem peccatorum*, Epheſ. 1. Auguſtinus lib. 6. in Iulia. cap. 8. *nullam iniquitatem fore impunitā* aſſerit, niſi quam Sanguis Filii Dei expiaverit. Libr. 19. cont. Fauſt. cap. 7. tract. 56. in Ioan. ait, *Chriſtum interpellando nobis quotidie pedes lavare.* Hieron. lib. 2. contra Pelagian. juſtum vix ſcribit propter peccata

venia-

Digitized by Google

venialia ſalvari. Et Auguſtin. lib 9. *Confeſſ.* ca. ult. *Væ laudabili vitæ hominum, ſi remotâ Dei miſericordia judicetur.* Lib. 2. *de perfect. juſtit.* ſimilia habet, necnon lib. 21. *De civit.* cap. ult. Lib. *de corrept. & grat.* c. 13. Lib. 2. *de peccat. merit.* c. 3. epiſt. 89. in ſolut. q. 4. & epiſt. 29.

Peccatis venialibus pœna in futuro ſeculo debetur.

PRÆTEREA venialia peccata ex eo vitanda diſcimus, quòd eis graviſſima futuri ſeculi pœna in Purgatorio luenda debeatur, ſi in hac vita ſatisfactione condignâ non eluantur; ut docet Auguſtinus Enchir. c. 110. & in Pſal. 37. *Salvus erit, ſic tamen quaſi per ignem*: gravior tamen erit ignis ille, quam quidquid homo in hac vita pati poteſt.

Venialia multa peccata unum mortale non adæquant.

POSTREMO licet peccata venialia quantumvis multiplicata unum mortale nunquam adæquent, quia charitatem, quæ vita eſt animæ, nunquam tollunt: attamen ſi contemnantur & negligantur, paullatim hominem ad crimina perpetranda diſponunt & alliciunt. Vnde Aug. epiſt. 108. multa peccata in unum collecta nos gravare inſtar unius grādis, ait, ſicut aqua per negligentiam contempta paullatim navem ſubmergit. Qualia repetit epiſt. 29. in Pſal. 118. conc 3. hom. 50. inter 50. In Pſ. 39. ad illud: *Multiplicata ſunt.* tract. 12. in Ioan. & tract. 1. in 1. epiſt. Ioan. Gregor. lib. 10. Moral. 14. *Si curare parva negligimus, inſenſibiliter ſeducti audacter etiam majora perpetramus.* Bernardus de *præcepto & diſpen: Aliud eſt peccata venialia committere, aliud contemnere.* Omnes ſiquidem ſancti, exceptâ unicâ B. Virgine, levia peccata habuerunt, (Aug. *de nat. & grat.* c. 36.) quæ ingenti ſtudio, pœnitentiâ, & miſericordiæ operibus delere conati ſunt, ut Cyprianus tractatu *de Eleemoſyna* tradit.

Sancti magis in bono Domino quàm in ſuis meritis fiſi ſunt.

HINC ſancti morientes magis de bono dominō quàm in ſuis meritis cōfiſi ſunt, ut de Ambr. teſtatur Poſſidonius in vita B. Aug. c. 26. Hilarius in Pſ. 51. de S. Aug. Poſſidon. in vita c. 31. Hieron. lib. cont. Luciferianos: *Nolo vocem illam audire: fiat tibi ſecundùm fidem tuam, alioqui pereo.* Baſil. epiſt. 75. *Non ceſſo lacrymas profundere.* Gregor. lib. 35. Moral. c. ult. Bernardus ſerm. 1. *de converſ. Pauli.* & libr. *de præcepto & diſpen.* ex profeſſo docet, peccata venialia non eſſe contemnenda; immoderatū tamen eorum timorē, qualis eſt in ſcrupuloſis, vitioſum eſſe. Opus itaq; Chriſtiano, ut ſe ad anteriora extendat, craſſiora venialia diminuat, inevitabilia verò quotidianæ pœnitentiæ medicina ſanet, ac ſtudio ſe in Dei dilectione creſcere laboret, donec ex toto corde, omniq; cōnatu diligere, illi donetur. Sic Auguſt. libr. *de ſpir. & lit.* cap. ult.

Bernard. in ſermo de Cœna Domini.

CAP. CCCXXXVIII.

De ſeptem peccatis capitalibus.

QVAMVIS peccatorum varii reperiantur fontes, ex quibus ubertim alia emanant, quemadmodum Ioannes 1. cap. 2. ad Luxuriam, Avaritiam & Superbiam omnia peccata revocans inſinuat: imò Scriptura omnium peccatorum caput, matrem atque reginam conſtituat, *Superbiam*; & Radicem omnium malorum, *Cupiditatem* Apoſtolus dicat, Auguſtinus quoque (Enchir. cap. 24.) *Ignorantiam rerum agendarum, & concupiſcentiam noxiarum, malorum originem* ſtatuat: rectè tamen Eccleſiaſtici doctores diſciplinæ cauſâ ſeptem capitalia peccata fontes atque radices ceterorum omnium conſtituerunt, ſequuti D. Gregor. libr. 31. moral. cap. 31. ubi ſeptem iſta peccata veluti duces exercitus conſtituit, quia multæ vitiorum turmæ ſequi ſoleant.

Eccleſ 10. 1. Timoth. 6.

Septem peccata capitalia, & cur ita vocentur.

CONTINENTVR autem iſta ſeptem peccata voce SALIGIA, unicuiq; accommodata prima litera: videlicet *Superbia, Avaritia, Luxuria, Ira, Gula, Invidia, Acedia.* Ex quibus quinque ſunt ſpiritualia nempe, *Superbia, Invidia, Ira, Avaritia & Acedia*: duo autem carnalia ſcilicet *Luxuria & Gula.*

5. Spiritualia. 2. Carnalia.

Bona ſectantur, & mala refugiunt.

ET ſingula hæc peccata, bona quædam ſectantur aut mala refugiunt, felicitatis umbram habentia. Nam excellentiam Superbia quærit: Avaritia verò ſufficientiam: Luxuria & Gula delectationem. Sed ea mentis humanæ cæcitas eſt, ut verorum bonorum umbras in his terrenis conſectetur. Nam ſi veram excellentiam, ſufficientiam & delectationem quærerent, non aberrarent: *Gloria* enim *& divitiæ in domo eius,* Pſal. 11. *& delectationes in dexterâ eius,* Pſ. 15. Sed fallacium illorū bonorum amor carnali menti inhærens, in plurima hominem impellit peccata, quæ ſoboles aut filiæ illius Cupiditatis, à qua exorta ſunt, dicūtur. Tria verò reliqua peccata, *Invidia, Ira* & *Acedia*, cōtraria bonis appetitis fugiētia vehemētiſſimè homi-

Excellentiam ſufficientiam & delectationem.

Tria ſunt peccata, quibus contraria bonis appetitis homines refugiunt.

Digitized by Google

hominis mentem fallacibus illis bonis deditam cõmovent. Nam *Invidia* gloriæ propugnatrix, de alieno bono angitur, quod proprium impedire videtur; dumque ſuam excellentiam tueri conatur, in varia mala propellit. *Ira* defideriorum vindex, acriter animũ quem poſſederit impellit. Denique *Acedia* ſeu Triſtitia animę, cupiditatibus ſuccumbentis, per carentiam eorumdem fallacium, quæ appetit, bonorum, in tantam animi dejectionem atque dolorem perducit, ut homo ſubinde in deſperationem, ſuique necem adigatur.

Invidia, Ira, Acedia.

QVIA verò horum peccatorum cognitio utilis ac pernecessaria eſt, ut quiſque intelligat, in quodnam illorũ propenſior ſit, ac quænam in corde vitiorum prima radix exſiſtat, ex qua veluti radice cetera peccata dimanent, quam in ſeipſo potiſſimùm expugnare debeat, ut à peccatis innumeris ſe immunem conſervet; ideo ſingulorum naturam, ſoboles, & remedia contra eadem breviter ſubjungemus.

CAP. CCCXXXIX.

De Superbiâ.

Superbia definitio.

SVPERBIA *eſt inordinatus amor propriæ excellentiæ*, ut docet Auguſtinus ſerm. 53. *de Verbis Domini.* & lib. 14. *De Civit.* cap. 13. Nam ſi propria excellentia ordinatè appetatur, uti & laus & fama bona, ſcilicet propter Dei honorem, vel proximi ædificationem, aut ut nos in virtute proficiamus, aliosque ad amorem virtutis & eruditionis faciliùs inducere valeamus, non eſt Superbiæ vitium, ſed magnanimitatis donum.

Laus & fama ordinatè appeti poteſt.

ENVMERAT autem S. Gregorius lib. 23. Moral. cap. 7. Superbiæ ſpecies quatuor. PRIMA eſt, ſibi bonum, quod quis habet, ſoli tribuere, non Deo acceptum referre, ſive bonum ſit corporis, ſive animæ. Contra hãc ſuperbiam diſſerit Apoſtolus 1. Cor. 4. *Quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Hæc propria erat diaboli; eorumque, qui pro Diis coli voluerunt: ut ſunt Nabuchodonozor Danielis 3. Alexãder Magnus, Herodes, Cajus, aliique plures.

IV. Superbiæ ſpecies.
I. Sibi, non Deo bona tribuere.
Actor. 12.

SECVNDA ſpecies Superbiæ eſt, agnoſcere bonum quidem à Deo eſſe acceptum, ſed propriis meritis & laboribus acquiſitum. Contra quam ſuperbiam agit Moyſes Deut. 8. *Ne dicas in corde tuo: fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia præſtiterunt.* Et Apoſtolus ad Epheſ. 2. *Non ex vobis, non ex operibus, ne quis glorietur.* Proverb. 3. *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* Ierem. 17. *Maledictus, qui confidit in homine*, ſive in alio, ſive in ſeipſo.

II. Suis meritis aſcribere bona accepta.

TERTIA Superbiæ ſpecies eſt, ſibi attribuere bonum, quod quis non habet, aut ampliùs quam habet. Contra hanc agit Ioan. Apoc. 3. *Dicis, quòd dives ſum &c. Et neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Sic de Moab ſibi plura vendicante, quàm poſſet & haberet, Ierem. 48. *Superbiam ejus novi, &c.*

III. Sibi arrogare, quod nõ habet, vel ampliùs.

QVARTA Superbiæ ſpecies eſt, deſpectis ceteris ſingularem in bono velle videri: quæ propria fuit Phariſæo, Lucæ 18. qui ſibi placens, aliis omnibus, & ſingulariter Publicano inſultãs, ſe præferebat; ut notat Auguſtinus Pſalm. 93. Gregor. lib. 23. Moral. cap. 7.

IV. Singularem velle videri.

LICET autem his quatuor modis in ſuperbiam incidatur, non tamen omnis ſuperbia letale peccatum eſt, ſed in tribus his caſibus: I. dum ſe Deo quis æquat vel anteponit, aut ſibi cum Dei contemptu aliquid tribuit. II. Dum quis ita ſuam excellentiam appetit, ut ad eam aſſequendam vel tuendam paratus ſit Dei præcepta tranſgredi. III. Quando quis cum notabili injuria proximi ſuam excellentiam quærit, vel defendit, putà infamando, inhonorando alium.

Superbia quando mortale peccatũ.

Ex ſuperbia tanquam ex infauſta parente ſoboles naſcuntur iſtæ: *Iactantia*, quæ eſt manifeſtatio propriæ excellentiæ ſupra id quod eſt in ſe, vel in aliorum exiſtimatione verbis inordinatè facta: *Vana gloria*, id eſt, appetitus glorię inordinatus; qualis eſt in præſumptuoſis & ambitioſis, qui dignitates & prælaturas inordinatè conſectantur: *Hypocriſis*, id eſt, ſimulatio virtutis, dum opere aliter ſe quis exhibet, quàm in ſe ſit. *Contentio*, dum quis verbo aut ſcripto alterius veritatem oppugnat, vincendi ſtudio: *Diſcordia*, id eſt, voluntatum contrarietas: *Pertinacia*, dum quis propriæ ſententiæ plus quàm oportet adhæret, quàm videlicet res poſtulet, argumentaque convincant, ita ut ſatis manifeſtatæ veritati acquieſcere nolit: *Curioſitas*, id eſt, appetitus ſciendi inordinatus, res videlicet non neceſſarias, nec utiles, ſed

Filiæ ſuperbiæ.
Iactantia.
Vana gloria.
Hypocriſis.
Contentio.
Diſcordia.
Pertinacia.
Curioſitas.

Digitized by Google

noxias, ſuperſtitioſas, vel omnino indifferentes; aut dum vult ſcire contra rationem, quæ ſuum captum ſuperant; vel quæ nihil ad ſe pertinent, aut quæ nihil ad Dei honorem, ſuam vel proximi ædificationem conducunt: ac demum ſi quis velit ſcire illa, quæ ſibi futura ſint occaſio peccandi, ut lectio librorum hæreticorum, aut Poëtarum laſcivorum, inhoneſtorum, magicorum, de Arte amandi, aut ſimiles.

Inventio novi atum. Actor. 20. *Inventio* novitatum, ſive in factis, ſive in dictis, ut laudem ſibi quis apud alios comparet, tanquam rerum admirabilium author; in quo peccant hæreſeon architecti.

Hæreſis. *Hæreſis*, id eſt, electio certæ ſectæ, opinionis, ſeu doctrinæ, Veteri atque Catholicę contrariæ. Sicut enim olim infidelitatis, ita hodie ſuperbia omnis hæreſis mater eſt, ut

Superbia hæreſeon mater. Apoſtolus 2. Timoth. 3. ſcribit: *Erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi &c.* ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis pervenientes: cauſamque ſubdens: *Sicut enim Iamnes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati.* Auguſtinus lib. *De paſtoribus* cap. 8. *Diverſis in locis diverſa ſunt hæreſes; ſed una mater ſuperbia omnes genuit.* Si quis hiſtorias Eccleſiaſticas revolvat, hæreſiarchas omnes ex ſuperbia & ambitione in hæreſim incidiſſe reperiet; ut de Tatiano, Thebute, Tertulliano, Florino & Blaſto, Montano, Novato, Meletio, Neſtorio, & de Severo ſcribit Nicephor. lib. 4. cap. 7. 12. 20. 22. lib. 6. cap. 3. & 30. lib. 14. cap. 32. lib. 16. ca. 29. De Valentino idem ſcribit Tertullianus libro adverſus Valentinianos. Cujus rei typus fuit cõfuſio linguarum in ædificatione Babylonica ex ſuperbia erecta. Auguſtinus tract. 6. in Ioan.

11. Filia Præſumptio. ALIA ſuperbiæ filia *Præſumptio* eſt, quæ definitur, Appetitus ſe ſupra propriam poteſtatem efferendi, ſive in factis, ſive in dictis: Item;

12. Ambitio. *Ambitio*, id eſt inordinatus appetitus bonorum & dignitatum: ac poſtremò

13. Inobedientia. *Inobedientia*, id eſt, trãſgreſſio mandati ſuperioris, quia mandatum eſt, hoc eſt, in contẽptum authoritatis ejus, qui mãdat. Obediendum enim eſt omni ſuperiori in honeſtis & licitis, juxta doctrinam Apoſtoli Roman. 13. Hebr. 13. *Rom. 13. Hebr. 13.*

Cap. CCCXL.

Quæ ſint remedia contra Superbiam.

Remedia contra ſuperbiã. SVPERBIÆ remedia efficaciſſima ſunt, animo recolere, quidquid in nobis eſt, à Deo eſſe, non à nobis, ut Apoſtolus 1. Corint. 3. ratiocinatur: *Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Ama* (inquit Auguſtinus lib. *de S. Virg.* cap. 38.) *Dei bonitatem, & time ſeveritatem: utrumque ſuperbum eſſe non ſinit.* II. remedium eſt, *Conſideratio admirabilis humilitatis Filij Dei, Chriſti* IESV, qui ſe nobis in exemplum poſuit: *Diſcite*, inquit, *à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Matth. 11. volens ſuam converſationem perpetuò nobis ante oculos obverſari, ut ejus imitatione humilitatem diſceremus. III. remedium eſt, *Conſideratio propriæ vilitatis*, & defectuũ animæ, corporis, ac exteriorum. *Quid ſuperbit pulvis & cinis?* ait Sapiens. IV. remedium eſt *Recordatio peccatorum.* Nam *ſi vel unius diei peccata in memoriam revoces, facilè criſtas demittes*, ait Chryſoſtomus hom. 20. in Matth. & hom. 31. in epiſt. ad Hebr. Auguſt. lib. 14. *De Civit.* cap. 13. *Audeo dicere*, ait, *ſuperbis eſſe utile cadere in aliquod manifeſtũ peccatum, unde ſibi diſpliceat, qui jam ſibi placendo ceciderãt.* Quod exemplo Petri, Davidis, & Apoſtoli Pauli oſtenditur. V. eſt *Obſervatio meliorum & perfectiorum*, à quibus longè quis diſtat. VI. eſt, *Expendere ſuperborum ſervitutem & ignominiam*, cùm ex filiis Dei, mancipia diaboli reddantur, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ; & ſe indignos incapaceſq; donorum Dei reddant, qui *Superbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*, Iac. 4. VII. eſt, *Libenter verſari cum humilibus & modeſtis.* VIII. *Attendere, quantum ſuperbia Deo diſpliceat*, cujus merito Luciferum è cælo in abyſſum Inferni dejecit: Nabuchodonoſor regem cum feris habitare fecit: Herodem vermibus conſumpſit, Act. 12. Omnes denique ſuperbos Gygantes, Reges & Imperatores, Reſpublicas & Civitates tãdem humiliat, deponendo potentes de ſede, ac exaltãdo humiles. Poſtremum, in veſtitu, domo, atq; omnibus externis operibus, quantum ſtatus cujuſque decorum permittit, ſeſe demittere.

Digitized by Google

Cap. CCCXLI.

De Avaritiâ.

SECVNDVM capitale peccatum eſt, *Avaritia*, quæ definitur, *immoderatus habendi appetitus:* quando ſcilicet pecuniæ, aut res alię pretio æſtimabiles inordinatè appetuntur, ſive contra menſuram rectæ rationis retinendo, quando, quomodo & quibus oportet, non dando; ſive in acquirendo præter modum, & congregando, aut nimis illis afficiendo. Vnde ſequitur, Avaritiam non ſolùm in ordine ad alterum conſiſtere, putà non dando alteri, aut accipiendo ab altero; ſed etiam in ordine ad ſeipſum, dum quis ſumptus neceſſarios ſibi ex affectu pecunię denegat.

Avaritia definitio. Aug. ſer. 196. de tempore.

Pſa. 61. Divitię ſi affluāt, nolite cor apponere. Luca 12. Cavete ab omni avaritia.

AVARITIÆ *Prodigalitas* opponitur, quæ conſiſtit in plus dando quàm aliquis poteſt; aut in minùs, quàm deceat, propria conſervando. In medio conſiſtit *Liberalitas*, qua moderatè divitiis utimur, dando & retinendo, quando & quomodo oportet.

Avaritia opponitur Prodigalitas.

DVPLICI quoque virtuti Avaritia contrariatur, ſcilicet *Iuſtitia* ac *Liberalitati*. Iuſtitię quidem, cùm verſatur circa alienum; non dando quod debetur ex amore pecuniæ: aut dum alienum accipitur per furtum, rapinam, uſuram, vel injuſtam aliam viam: *Liberalitati* verò, quatenus verſatur circa propria per immoderatum affectum, minus conſumendo quàm deceat.

Avaritia iuſtitiæ ac liberalitati contraria.

SIMILITER *Prodigalitas* opponitur *Iuſtitiæ*, dum quis aliena conſumit, ut ad ſolvendū impotēs fiat: *Liberalitati* verò, dum propria immoderatè conſumit.

Prodigalitas.

SCIENDVM autem, quòd Avaritia *contraria Iuſtitiæ*, ſit peccatum ex ſuo genere letale: veniale ſubinde ex parvitate materię, aut deliberationis plenę defectu. Avaritia verò, *contraria Liberalitati*, ex ſuo genere veniale peccatum eſt, ſed mortale fit, dum contrariatur præcepto charitatis: ut ſi quis ex affectu & amore nimio pecuniæ nolit ſibi vel alteri ſuccurrere in gravi vel extrema neceſſitate.

Avaritia oppoſita iuſtitiæ, mortale peccatum; oppoſita Liberalitati, veniale.

SIMILITER *Prodigalitas*, vt oppoſita Iuſtitiæ, dum aliquis conſumit aliena, ex genere ſuo mortale peccatum eſt: vt autem oppoſita Liberalitati, eſt veniale peccatum ex ſuo genere, dum ſcilicet quis ità prodigit ſua, ut nulli alteri faciat injuriam. Vnde mortaliter peccant tutores, receptores, diſpenſatores bonorū, qui aliena conſumunt, & ſe impotentes ad reddendū conſtituūt.

Prodigalitas oppoſita iuſtitia ex ſuo genere mort.

AVARITIÆ filiæ, ſeptem numerantur: ſcilicet *Obduratio*, ſive *immiſericordia:* qua fit, ut avarus volens inordinatè pecuniam ſuam retinere, nullâ miſericordiâ cōmoveatur ad ſubveniendum neceſſitati proximorum, nec eleemoſynas faciat. II. *Inquietudo*, id eſt, vehemens applicatio mentis, cum timore conjuncta. Nam ex immoderato divitiarum amore fit, ut homo ſēper mente ſollicitus ſit, variiſque curis & anxietatibus diſtrahatur; ut notat Dominus Mat. 6. *Ne ſolliciti, &c.* & Lucæ 8. vocās divitias, *Spinas*, quæ pungunt attingentem. III. eſt *Fraus*, IV. *Fallacia*. V. *Perjurium*, VI. *Violentia*. VII. *Proditio*. Ex eo enim quòd aliquis immoderatè divitias acquirere nititur, contingit facilè ipſum uti in factis & rebus *Fraude*, quę eſt deceptio alterius opere facta: in verbis autem, *Fallaciâ*, & *Perjurio*, falſum confirmando; & *Violentiâ*, furando & rapiendo aliena. Inde quoque contentiones, bella, lites, & deniq; *Proditio*, circa perſonas, patriam, civitates; ut in Iuda patuit, qui ſtimulatus avaritiâ Chriſtum prodidit.

Avaritiæ filiæ. 1. Obduratio. 2. Inquietudo mentis. 1. Timoth. C. 3. Fraus. 4. Fallacia. 5. Periuriū. 6. Violentia. 7. Proditio.

EST autem *Proditio*, manifeſtatio occulti apta inferre nocumentum, ſive verbo, ſive facto id efficiatur; ut Dalila Samſonem prodidit tondēdo & ligando; Iudas Chriſtum oſculo. Verſatur autem Proditio circa perſonas, aut circa res immobiles, ut caſtra; *&c.* aut circa res mobiles, ut circa Theſaurum; aut denique circa ſecreta, dum quis unius ſecreta revelat in ejus nocumentum.

Proditio quid?

Cap. CCCXLII.

Quæ ſint remedia contra Avaritiam?

EFFICACISSIMA contra Avaritiam remedia ſunt, amplecti Chriſti Domini conſilia, ejuſq; exemplo caducarum omnium rerum poſſeſſioni ac dominio renunciare, voluntariamque paupertatem amplecti. Matt. 19. II. animadvertere, non magis opibus magnis, quàm exiguis animum hominis exſatiari. III. conſiderare, univerſa hæc temporalia citò eſſe relinquenda, velis nolis; eàque tibi ſolùm profutura, quæ per manus pauperum fuerint præmiſſa. IV. In Chriſti paupertatem, eorumque ſanctorum, qui eum voluntariè imitati ſunt, oculos

Remedia cōtra avaritiam.

Voluntaria paupertas.

Digitized by Google

mentis intendere. V. confidere Deo, qui paſſerculos alit. VI. Recedere ab avarorum ſocietate, illoſque admirari, qui caduca negligunt. VII. Cæleſtes divitias, bonaque non intermoritura, jucundiſſimáque, animo ſemper volvere. Poſtremò meminiſſe, avarum ſibi & aliis eſſe gravem, injurium, inhumanũ, necnon ingratum: econtra verò liberalem, omnibus acceptum, Deoque & hominibus charum.

Cap. CCXLIII.

De Luxuria.

Luxuria quid?

LVXVRIA tertium eſt capitale peccatum, multorum quoque aliorum initium. *Eſt* autem *luxuria inordinatus libidinoſæ voluptatis appetitus.* Cujus ſeptem ſpecies aſſignantur: ſcilicet *Simplex fornicatio*, quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta. Eſſe autem peccatum mortale tam eſt certum, ut oppoſitum pertinaciter aſſerere, ſit hæreticum, ſcripturiſque apertè contrarium. Epheſ. 5. *Omnis fornicator non habet hæreditatẽ in regno Chriſti.* II. eſt *Stuprum*, id eſt, mulieris Virginis defloratio; qua tollitur ſignum Virginale, & femina in periculo deinceps peccandi conſtituitur. III. *Adulterium*, id eſt, illicitus cum conjugato concubitus, quo fides ſacramenti violatur, hæreditas ad extraneos injuſtè trãsfertur. IV. Species eſt *Inceſtus*, id eſt, concubitus cum cõſanguinea, vel affine infra quartum gradum. V. ſpecies eſt *Raptus*, qui addit violentiam illatam, ſive ipſi feminæ, ſive patri ejus, ſive ſponſo vel marito. VI. Species eſt *Sacrilegium*, cùm fit copula cum perſona Deo dicata voto caſtitatis, aut in loco ſacro. VII. Species eſt peccatũ contra naturam: cujus quatuor ſunt ſpecies: *Mollities, Inordinatus concubitus, Sodomia, Beſtialitas.* MOLLITIES eſt voluntaria ſeminis emiſſio abſque copula, quæ *Pollutio* dici ſolet. Ea verò ſubinde fit in ſomno abſque ullo conſenſu: & quoniam involuntaria eſt, peccatũ non eſt, niſi cauſa illi data eſſet præviis cogitationibus, aut ſequeretur voluntaria delectatio. 1. Cor. 6. *Molles regnum Dei non poſſidebunt:* ſed *Inordinatus concubitus* eſt, qui generationi prolis adverſatur, ut ſi femina deſuper incumbat, vel plures tota nocte unâ abutantur, ut Iudicum 19. *Sodomia*, notum eſt peccatum, Deo abominabile, de quo Geneſ. 19. Roman. 1. *Beſtialitas*, prorſus quoque naturæ adverſatur. Vnde legibus hæc duo crimina morte mulctantur.

Fornicatio eſt peccatũ mortale. 1. Cor. 6. — *Stuprum.* — *Adulterium.* — *Inceſtus.* — *Raptus.* — *Gen. 34.* — *Sacrilegium.* — *Peccatũ contra naturam.* — *Inordinatus concubitus Iudicum 19. tota nocte abuſi ſunt.* — *Sodomia, de qua Gen. 19. Iudicum 19.* — *Beſtialitas.*

PORRO filiæ Luxuriæ numerantur, *Mentis cæcitas*, ut ſcilicet omni rerum divinarum ſenſu & affectu exuatur carnis delectationi immerſus. Nam libido non ſolùm corpus, ſed & animi intentionem ſic occupat, ut momento temporis, quo ad fœdiſſimæ voluptatis pervenitur extremum, penè omnis acies atque vigilia cogitationis obruatur; ut habet Auguſtinus lib. 14. *De Civitat.* cap. 16. & Oſeæ 4. *Fornicatio, vinum, & ebrietas auferunt cor.* Eccleſiaſtici 19. *Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes.* Quod in Davide 2. Reg. 11. & in Salomone 3. Reg. 11. apparuit. Hinc & Poëtæ Cupidinem cæcum depingunt, cùm propter cæcum rei amatæ judicium, tum quia veræ rationis uſum, & Dei rerumque cæleſtium intelligentiam auferat. II. filia eſt *Præcipitatio*, qua fit, ut homo non utatur conſilio ad eligendum media in finem bonum convenientia. III. *Inconſideratio*, qua fit, ut judicio ab affectu carnali turbato, non expendat, quale ſit, quod faciat. IV. *Inconſtantia*, qua fit debilis ad exequendum bonum apprehenſum & cognitum. V. *Amor ſui*, quia per carnalem voluptatem homo rapitur ad delectabilia ſenſibus; unde quærit immoderatũ corporis cultum, cuticulæ curam, & univerſam mollitiem. VI. *Odium Dei*, id eſt, averſio quædam à Deo, & rebus ſpiritualibus. Effeminatis enim omnibus animi viribus, nihil virile aut forte exſequi aut cogitare quis poteſt. VII. *Amor hujus mundi*, quia voluntas eligit media, ad carnis delectationem ordinata: hinc temporalium amori immergitur, qui voluptates ſectatur. Nam, ut ait Auguſtinus lib. 8. confeſſ. cap. 5. *Dum ſervitur libidini, fit conſuetudo; & dum conſuetudini non reſiſtitur, fit neceſſitas*; adeò, ut Philoſophi Cynici, homines canibus ſimiles efficere affectarint, docendo, concubitum palàm agendum eſſe. Contra quem ſtuporem agit Auguſtinus li. 14. *De Civit.* cap. 20. VIII. filia Luxuriæ, *Mortis horror* eſt, futurique judicij, quia optat homo in hoc mundo permanere, in quo carnales ſuas delectationes percipiat; & quoniam luxurioſus præſentem tantùm corporis voluptatem quærit, æternæ beatitudinis ſpem abjicit.

Luxuriæ filia. — *Cæcitas mentis.* — *Greg. lib. 31. Mor.* — *Sapien. 9.* — *Aug. lib. 14. de civit. cap. 20. differit cont. Cynicos.* — *Præcipitatio.* — *Inconſideratio.* — *Inconſtãtia.* — *Amor ſui.* — *Odium Dei.* — *Amor huius mundi.* — *Horror mortis.*

Digitized by Google

Remedia cõtra Luxuriã. Fuga mulierum. Vitatio laſcivorum hominum aut librorum. Otij vitatio. Ieiunia. Cuſtodia ſenſuum. Aſſumptio doloris. Oratio. Memoria gehennæ.

REMEDIA verò contra Luxuriam, ſunt, fugere conſpectum & familiaritatem perſonarum, ad libidinem inflammantium. II. Recedere à convictu illorum, qui ſuo exemplo ad libidinem incitãt; & à lectione librorum impudica tractantium. III. Otium fugere, honeſtis exercitiis vacare, ſtudiis ſacrarũ literarũ incumbere. IV. Amare abſtinentiam, jejunium, cavere vina fortiora, cibos calidiores, exceſſum in cibo & potu, quia venter plenus facilè in Venerem deſpumat. V. Cuſtodire ſenſus & cor, ac initia cogitationum ſtatim repellere. VI. Vrgente carnis tentatione, dolorem voluntarium aſſumere, ſeque crucis ſigno munire. VII. Deum authorem & largitorem caſtitatis, pro obtinendo continentiæ dono aſſiduè orare. Sapientiæ 8. *Adij dominũ.* VIII. Recordari ardoris gehẽnæ. Hæc enim recordatio ardorem Luxuriç excludet. Eccleſiaſt. 17. *Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.*

CAP. CCCXLVI.

De Irâ.

Ira definitio.

QVARTVM capitale vitium, IRA eſt, id eſt, *appetitus vindictæ*, idq; ob apprehenſionem illati alicujus mali, quod quis repellere vult. Súntque tres Iræ ſpecies, I. Ira ſubita, qualis eſt Cholericorum, qui citò quidem iraſcuntur, ſed confeſtim quoque ſedantur: & hi dicuntur *Acuti.* II. eſt ira permanens, quando homo diu perſiſtit in apprehenſione mali ſibi illati, atque appetitu vindictæ: & hi vocantur *Amari.* III. eſt furor, quando manet illati mali memoria, ſed appetitus vindictæ ſolùm tẽpore convenienti, dum vindicare ſe quis poteſt, inſurgit. Hi *Difficiles* cenſentur.

Ira ſubita. Ira permanens. Furor.

RVRSVS Iræ ſtatus triplex eſt. *Primus* tantùm interiùs concipitur, quem notat Dominus Matth. 5. illis verbis: *Qui iraſcitur fratri ſuo. Secundus* aliquo ſigno exteriùs manifeſtatur, & verbis illis à Domino notatur: *Qui dixerit, racha.* hæc enim vox interjectio eſt, iram manifeſtantis. *Tertius* ad opus progreditur, in quo vindicta conſiſtit, & notatur illis verbis: *Qui dixerit, fatue*: illo enim verbo frater injuria afficitur.

Ira interior. Ira externa. Vindicta.

RATIONE verò horum ſtatuum Ira diverſis Virtutibus opponitur: ſiquidẽ interior Ira manſuetudini adverſatur, cujus eſt concitationes appetitúſque interiores vindictæ frenare, ut aut non inſurgant, vel ſaltem temperentur. At ratione actus exterioris, Ira *Clementiæ* opponitur, cujus eſt, animum jam concitatum, ne ad vindictam procedat, retinere.

Manſuetudo Iræ interiori opponitur. Clemẽtia opponitur Iræ exteriori.

FILIAS porrò ſex Ira gignit, qua parte intus conſiſtit; duas videlicet: *Indignationem*, & *mentis tumorem. Indignatio* eſt, qua homo eum, à quo malum accepit, ſua familiaritate atq; colloquio indignum reputat; quæ ſi eouſque procedat, ut quis nolit eum juvare, quãdo ex præcepto tenetur, aut ipſum interiùs cõtemnat; vel cum notabili ſcandalo ſe ab ejus cõſortio ſubtrahat; peccatũ erit letiferum; ſecus veniale. *Tumor mentis*, eſt audacia, qua quis ad vindictam inſurgit, modum vindictæ animo revolvens: ac juxta vindictæ gravitatem in hoc tumore peccatum reperitur grave aut veniale.

Filiæ Iræ VI. Indignatio. Tumor mentis.

QVA verò parte IRA in exteriore ſigno cõſiſtit, filiæ tres oriuntur. *Clamor*, qui eſt inordinata loquutio, quæ veniale peccatum eſt, niſi ob ſcãdalum mortale fiat. *Contumelia*, eſt verbum injurioſum. *Blaſphemia*, maledictio in Deum.

Clamor. Contumelia. Blaſphemia.

QVA parte verò IRA eſt in opere, gignit Rixam: ſub qua cõtinentur *Pugna, contentio, percuſſio, bellum, invaſio alterius*, & alia hujuſmodi.

Rixa.

IRÆ promptiſſima remedia ſunt, animum patientiæ freno cohibere; ſe ad verba & opera, quæ iram concitare ſolẽt, patienter ferendum, præparare. Item conſiderare, injuriam non nocere patienti, ſed potiùs inferenti. Rurſus, animum in Chriſti patientiam reflectere, cui referemus gratiam, patienter injuriam ſuſtinẽdo. Denique mentem ab injuriæ conſideratione ad aliud convertere. Poſtremò, iram in pectore accenſam ſic exſtinguere, ut ſaltem nec in verba, nec opera erumpat.

Remedia Iræ. Patientia.

ALTERIVS verò Ira ſermone molli frangitur, duro autem ſuſcitatur: adjuverit quoq; irati conſpectum declinare, ac in ejus præſentiâ ſilere.

CAP. CCCXLVII.

De Gulâ.

Gula definitio.

QVINTVM capitale vitium, GVLA eſt, quæ definitur, *Appetitus cibi & potus inordinatus:* dum ſcilicet non ad corporis neceſſa-

riam ſuſtentationem, vel non cum modo, & debitis circumſtantiis ſumitur cibus, aut potus. Quod quinque modis fieri docet Gregorius lib. 20. moral. & S. Thom. 2. 2. q. 148. I. circa ſubſtantiam cibi & potus peccatur, cùm præter modum quæruntur pretioſi vel lauti II. circa quantitatem, dum exceditur in cibo & potu. III. circa qualitatèm, cùm aliquis cibos nimis delicatos & exquiſitos quærit. IV. circa delectationē guſtus, dum illa nimis operosè quæritur. V. circa tempus, dum indebito tēpore cibus & potus ſumuntur.

Duæ gulæ ſpecies. Crapula & comeſſatio. Augu. li. 10. confeſſ. c. 31. Sulpi. lib. 3. de v. S. in Ebrietas.

DVÆ itaque ſunt gulæ ſpecies: *Prior* in cibo immoderato conſiſtens, vocatur *Crapula* & *Comeſſatio*, quæ diſtinguitur ab edacitate, quam in Gallis naturam, in Græcis gulam Sulpitius eſſe dicit. *Poſterior* autē in potu immoderato conſiſtens, *Ebrietas* dicitur. De quibus gulæ ſpeciebus Lucæ 21. ait Dominus: *Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda veſtra crapula & ebrietate.* Apoſtolus verò Roman. 13. *Non in comeſſationibus & ebrietatibus*; & Galat. 5. inter opera carnis recenſet.

Gula quando peccatum letale.

TVNC autem Gula letiferum eſt peccatum, quando in cibi & potus delectatione ultimus finis collocatur; juxta illud Apoſtoli: *Quorum Deus venter eſt.* Philipp. 3. Item, quando cibi & potus appetitu prætermittitur, quod præceptum eſt; putà, jejunium, officium divinum, reſtitutio alieni, quia ſe quis impotētem reddit ad ſolvendum creditoribus, ad ſuccurrendum familiæ, prolibus, aut gravi neceſſitate preſſis. III. dum notabile ſibi corporis damnū infert nimio potu aut cibo: putà morbos, læſiones, & hujuſmodi. IV. dum cum ſcandalo gravi potus aut cibus ſumitur; de quo Apoſtolus Roma. 14. V. dum contra naturam cibus aut potus accipitur: putà, ſi quis abſque juſta cauſa humanum ſanguinem bibat, aut carnes humanas ſumat. V. quando ex nimio potu probabiliter timetur, ſecuturum peccatum mortale: veluti ſciens, tunc ſe in luxuriā, pugnam, maledicentiam, eſſe procliviorē. Extra quos caſus Gula ferè peccatum veniale cenſetur.

Epheſ. 5. In vino luxuria Hieron epiſt. 83. & in 1. cap. ad Titū. Augu. ſerm. 56. de temp. item 231. 232. & 232. Ebrietas. Ambro. lib. de Helia & Ieiunio cap. 12. 14. 15. & lib. 1. de Pænit c. 14. Baſil. hom. cont. Ebrioſ. Chryſoſt. hom 58. in Matth & in hom. cont. Luxum & Crap.

CIRCA exceſſum potus, de Ebrietate ſciendum eſt, quòd dum quis ita potu utitur, ut ſe rationis uſu ad tēpus privet, ſi volens & prudens id faciat, mortaliter peccet, quia notabile damnum ſibi inferat; nēpe amiſſionem rationis, qua ſublata in omne vitiorum genus facilè ruit. Similiter, alium in ebrietatem inducendo, ob eandem cauſam mortaliter peccat, maximè, ſi cogat ad æquales hauſtus. Si verò perturbata ſolū ratio, non autem amiſſa ſit, veniale peccatum erit.

CAP. CCCXLVIII.

APPENDIX
De Ebrietate.

EBRII hominis deſcriptionem, quòd ſit *Monſtrum, & animal ſine ſenſu vivens, ſine vitā ſentiens, Idolum & ſimulachrum gentium, oculos habens & non videns, aures & non audiens &c.* tradit Hieronymus epiſt. 83. Ambroſius lib. *de Helia*, cap. 16. Baſilius ho. 14.

EBRIVS exercitibus imperare videtur, cùm non habeat, unde cauponi potus ſui exſolvat pretium.

VOMIT ut bibat, bibit ut vomat. Hieronymus in 1. ca. ad Titum. Ebrietatem, voluntariam quandam eſſe inſaniam, docet Seneca lib. 12. epiſt. 84. exemplo Alexandri Macedonis, qui Clitum chariſſimum atq; ſibi fideliſſimum occidit. Omne vitium ebrietas incendit, & obſtantem malis conatibus verecundiam removet: omne vitium latens detegit: ſecretū tam ſuum, quàm alienum ebrius effundit; tunc petulans, non manum, non linguam continet.

QVANTAS clades ebrietas ediderit, invictaſq; acies domuerit, Seneca li. 12. epi. 84. recēſet. Alexandrum Magnum perdidit, Cyrum cum exercitu, Holofernem ludibrio mulieris cum univerſo exercitu expoſuit. Quæ victoria, vinci à dolio, cum omnes propinando viceris? Antonium ebrietas perdidit, hoſtem Reipublicæ, hoſtibuſque imparem fecit.

EBRIETATEM matrem eſſe luxuriæ, omniumq; vitiorum, ibidem proſequitur Seneca. Quod & notavit Apoſtolus Epheſior. 5. *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Ambroſius lib. 1. *de Pænit.* cap. 14. Hieronymus epiſt. 83. & in 1. cap. ad Titum. *Numquam ebrium caſtum putabo.* Auguſt. ſerm. 56. *de Tempore.*

HINC in Veteri lege ingreſſuris ſacerdotibus templum, in vice miniſterij ſui, uxorum & vini uſus interdicitur. Num. 6. Levit. 10. Vinum factum eſt, ut lætificet cor hominis: at Ebrietas facit,

ut mille

Digitized by Google

ut mille doloribus capitis & membrorum vexeris. Chryſoſtomus hom. 58. in Matth. Ambroſius lib. *de Helia*, cap. 14. *Maior vis vini, quàm veneni &c.* Nemo enim ebrietate ſanatur. Ebrietas aufert cor. Oſeæ 4. apoſtatare ſapientes facit, Eccleſiaſtici 19. *Abſorpti ſunt à vino*, Iſaiæ 28. *Tanquam navis in tempeſtate poſita &c.* Chryſoſtomus hom. cont. Luxur. & Crapulam. contra certantes poculis, Iſa. 5. 1. Theſſal. 5. Auguſt. ſer. 232. de temp. *Non eris amicus.* Item ſer. 23. Ambro. lib. de Helia cap. 12. Gellius lib. 3. Noct. Atticarum de propinātibus ad ſanitatem: *Papyrius libat Iovi pocillum vini.* Lib. 22. c. 13. Plinius li. 14. nat. hiſt. c. 22. Ambr. lib. de Helia c. 17. Heſter 1. *Nec erat, qui nolentes bibere cogeret.* Plinius lib. 19. cap. 4. *Heu prodigia ventris! Hi nives, illi glaciem potant, pœnáſque montium in voluptatem gulæ vertunt. Servatur algor æſtibus, excogitaturq́, ut alienis menſibus nix algeat. Decoquunt alii aquas, mox & illas hiemant.*

V Gulæ filiæ. I. Mentis hebetudo.

Gvlæ porrò Filiæ quinque numerantur: I. Mentis hebetudo, qua impeditur quis iis intendere, ad quæ ex præcepto tenetur, ut Medico, Concionatori & Advocato, cùm ſtudio ad officium ritè exercendum opus eſt, accidere ſolet. II. Eſt inepta lætitia, dum quis gaudet de rebus vanis, quæ nullam veram delectationem parere natæ ſunt. III. Eſt multiloquium ſive loquacitas. IV. Eſt *Scurrilitas*, id eſt, facta, verbáve inhoneſta, ad Venerem, aut riſum provocantia. Poſtrema Gulæ filia eſt *immunditia*, id eſt, exceſſus cibi aut potus uſque ad vomitum: qui, ſi aliud malum non accedat, per ſe nō eſt mortale peccatum, ſed veniale. ratione verò corporalis nocumenti aut ſcandali, aggravatur, fitque letiferum.

Inepta lætitia. Multiloquiū. Scurrilitas. Immūditia.

Remedia contra Gulam, ſunt, cavere illa, quæ gulam irritant qualia ſunt condimenta, varietas, ſuavitáſque ciborum. II. Amare ſobrietatem, jejunium, & abſtinentiam. III. Conſiderare, hanc voluptatem beſtiarū potiùs eſſe, quàm hominum, cùm intellectum obfuſcet, bona deſideria extinguat, vitam breviorem reddat: imò bruta pauca plus cibi aut potus ſumant, quàm eorum neceſſitas exigat. IV. Animo revolvere, quantorum malorum Gula ſit cauſſa. Nam primum parētem ex loco felicitatis ejecit, Sodomitas ad infanda crimina induxit; Iſraelitas Deo relicto, ad Idola colenda impulit; (*Sedit enim populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere:*) Holophernem cum bellicoſiſſimo exercitu perdidit, ac poſtea Baltaſarem ultimum Babyloniæ regem, ipſúmque Alexandr. Magnū. V. Expendere, Chriſtum, ut Gulę reatum aboleret, fel & acetum deguſtaſſe, ſæpe ac diu jejunaſſe, ſitiviſſe, ac eſuriiſſe. Poſtremò, meminiſſe ſupplicii Epulonis, cui una aquę guttula in linguę refrigerium non obtigit. Quid ſentiendum de propinantibus ſanitati Principis, docet Ambr. lib. de Helia. cap. 17.

Remedia gulæ. 1 Cor. 9. caſtigo corpus meum &c. Auguſt. ſerm. 231. de tēp. Plin. lib. 14. nat. hiſt. c. 22 Seneca libr. 12. epiſt. 48. Gen. 3. Gen. 19. Exodi 32. Iudith. c. 13. Daniel. 5. Seneca lib. 12. epiſt. 48. Lucæ 16. Aug. ſerm. 23. 231. 132. Seneca li. 12. epiſt. 48. Plin. lib. 14. cap. 22.

Cap. CCCXLIX.

De Invidiâ.

Invidia quid ſit.

Sextvm capitale peccatum, eſt *Invidia*, id eſt, triſtitia de alieno bono, quatenus propriæ excellentiæ diminutivum eſt. Diſplicet enim alterius bonum, quia videatur noſtram excellentiam & gloriam minuere, dum nobis inferior æqualis; aut qui par erat, per tale bonum nobis major efficitur.

Invidia dicitur à *non videndo*, quoniam invidus alterius bonum videre nō vult, nec invidioſum coram ſe patitur, ne bonum quod diſplicet, cernat.

Sciendvm autem eſt, multiplicem eſſe de alterius bono triſtitiam. I. quia inde ſibi malum eventurum ſuſpicatur, quæ triſtitia ex *Timore* oritur. II. triſtatur quis de alterius bono, non quia in eo ſit, ſed quoniam ipſe careat: qualis triſtitia ad *Æmulationem* pertinet. III. triſtari poteſt quis de alterius bono, quia ipſū tali bono indignum judicet. Hæc *Indignatio* eſt. IV. triſtari quis poteſt de alterius bono, quia ei malum optet, qualis triſtitia *Odium* eſt. V. triſtitia eſt de alterius bono, quatenus propriæ excellentiæ diminutivum eſt, quæ *Invidia* eſt. VI. triſtatur quis de alterius bono, quia ei ruina, peccatíque occaſio eſt. Sic juſti de impiorum temporali felicitate dolēt; qualis triſtitia ex *Charitate* provenit. Poſtremò, poteſt quis triſtari de bono alicui collato, quia eo ſit indignus, quæ triſtitia *Zelus* eſt.

Multiplex triſtitia de alterius bono. Æmulatio. Indignatio. Odium. Invidia. Triſtitia de alterius felicitate, quatenus occaſio peccati. Zelus.

Invidia porrò ex genere ſuo peccatum mortale eſt, ſi ex plena voluntatis libertate procedat, & de bono gravi alterius doleat: alioquin in re levi veniale peccatum erit. Dolere autem ex charitate vel juſtitia eſt laudabile, prout & ſpiritualia bona æmulari. 1. Corinth. 13. & 14.

Filias quinq; Invidia gignit, & ſunt

Invidia filiæ. Odium. Suſurratio. Detractio.

I. *Odium*, quo quis alicui malum vult, ob malum ipſius. II. *Suſurratio*, qua famam in occulto auferimus. III. *Detractio*, qua in manifeſto famam alterius lædimus. IV. *Gaudium* de proximi rebus adverſis. V. *Triſtitia de alterius proſperis*, qua optat, nihil boni evenire alicui, ne ex ejus bono affligatur.

Remedia Invidiæ.

REMEDIA invidiæ ſunt, I. non amare terrena nec fluxa bona. II. Conſiderare, Invidiam nihil omnino conferre niſi peccatum, & inutilem cruciatum. III. Animadvertere, nos omnes unius corporis eſſe membra, ſingulorumque bona & dona in aliorum utilitatem redundare, nec quemquam lædi, niſi à ſeipſo. IV. Expendere, quid proximo charitatis debeamus, pro quo ſanguinem re ita poſtulante fundere teneamur: cui bona velle charitatis lege obligemur.

POSTREMO animadvertendum eſt, Invidiam nec temporalia bona, nec famam, neque virtutem conferre, neque invidum alterius bonum, de quo triſtatur, habiturum, etiamſi eo ille careret.

Remedium contra Odiū.

CONTRA Odium, proprium remedium eſt, ſtatim alteri ignoſcere, ſciendo, quòd ſi non dimiſerimus in nos peccanti, neque Deus remiſſurus ſit nobis debita noſtra.

CONTRA verò alterius odium, prodeſt ei benefacere, inſervire, ſeſe ſubmittere, malum in bono vincere.

CAP. CCCL.

De Acediâ.

Acedia definitio.

POSTREMVM capitale peccatum, *Acedia* eſt, ita nomine græco ἀκηδία, id eſt, ſine cura, vel ſine labore, nuncupatum; quia hoc vitium ex fuga & metu laborum, quibus ſpiritualia bona conſequenda ſunt, emanet. Definitur verò acedia, *triſtitia de bono ſpirituali, ut ad ipſum hominem pertinet.* Bonum autem ſpirituale vocatur, hominis beatitudo, & quidquid ad illam conſequendam ordinatur; ut charitas, virtutum opera, divina præcepta, ſacramenta, & hujuſmodi.

Bonum tripliciter conſiderari poteſt.

Quæ bona triplici modo conſiderati queunt. I. ut à Deo bonorum omnium authore procedunt. II. ut in proximis noſtris exſiſtunt. III. ut ad noſipſos pertinent. Cumque charitatis ſit, gaudere de bono illius, quem charitate complectimur; & Deum, proximū, & nos, charitate diligere teneamur; cōſequitur, nos de bono gaudere oportere, ut à Deo eſt, quatenus ejus potentia, bonitas, ſapientiaque manifeſtantur. Similiter gaudere de bono, ut in proximo eſt, qui ad ſuum finem illo diſponitur, vel aſſecutus eſt: nec minùs gaudere de bono, quatenùs in ſeipſo eſt, per quod ad Deum, ſuumque finem ultimum ordinatur.

Triplex triſtitia.

CVI triplici ſpiritualis boni conſiderationi, triplex triſtitia opponi poteſt, quarum unaquæq; charitati repugnat. Dolere enim I. aliquis poteſt de bono ſpirituali, ut à Deo eſt, quaſi nolens ejus gloriæ manifeſtationem, quomodo in damnatis reperitur. II. triſtitia eſt, qua quis dolet, in proximo bonum ſpirituale reperiri, nolens ipſum tali tantóque bono præditum. III. eſt, qua homini diſplicet bonū ſpirituale, dolendo, ſe talis boni capacem, atq; faſtidiendo res ſpirituales, optando præcepta Dei, ſacramenta, jejunia, hujuſmodiq; ſpiritualia exercitia nihil ad ſe pertinere. Quæ ſpiritualium rerum nauſea oritur ex nimio præſentium bonorum amore, necnon ex laborioſorum, moleſtorúmque carni operum exſecutione. Perdito equidem rerum ſpiritualium guſtu, mox earundem faſtidium ſubſequitur.

Acedia ex ſuo genere charitati repugnat.

Cumq; ex ſuo genere charitati Acedia repugnet, ex ſuo genere peccatum letiferum eſt. De qua 2. Cor. 7. Apoſtolus: *Triſtitia hujus ſeculi mortem operatur*, quando videlicet eſt de bono ſpirituali magno, ſecundùm ſe, atque cum pleno rationis conſenſu. Si autem ſit de re levi, aut circumſtantiis boni ſpiritualis, aut cum imperfecto conſenſu, Veniale peccatum eſt.

Sex filiæ Acediæ. Deſperatio. Puſillanimitas. Torpor. Malitia.

PORRO ſex filiæ Acediæ ſunt, I. *Deſperatio*, qua diffidit quis, ſe finem ſupremum conſecuturum. II. *Puſillanimitas*, qua conſilia perfectionis exſequi reformidat. III. *Torpor*, quo ea quis negligit, ad quæ ex præcepto tenetur. IV. *Malitia*, qua homo ſpiritualia bona odit, exoptās ea non eſſe, aut pœnitet bene feciſſe, deſiderátve ſe nō fuiſſe, aut Chriſtum non cognoviſſe, beneficium Dei contemnens ac nihilipendens.

Rancor.

V. *Rancor*, quo inducentes ad ſpiritualia quis averſatur & faſtidit.

Evagatio mentis.

VI. eſt *Evagatio mentis*, hoc eſt, defectus intentionis in ſpiritualibus exſequendis, putà dum recitantur Orationes, Horæ Canonicę, dum ſacrum fit, vel auditur: ubi peccatum aliquando Veniale, nonnunquam Letiferum committitur.

Acediæ remedia.

ACEDIÆ remedia ſunt aſſidua beneficiorum

Digitized by Google

ficiorum Dei recordatio, quę amorem excitat. Item, vicinæ mortis conſideratio, quæ meritoriè operãdi tempus pręſcindit. Deinde æternorum præmiorum aut ſuppliciorum cogitatio, quódque nihil irremuneratum erit. Poſtremò, fugere ignavos, otio deditos; jungere verò ſe ad ſuperna bona contendentibus, ac impigre anhelantibus.

Cap. CCCLI.

De Peccatis alienis.

Aliena peccata quæ dicantur.

QVIA non ſolùm rei cõſtituimur propter peccata, quæ opere proprio facimus; ſed etiam ob illa, quæ licet ab aliis perpetrentur, nobis tamen imputantur, quia illis quodammodo conſentimus, vel quoniam approbamus, aut quia nõ redarguimus; ideo de alienis peccatis oportunè nonnulla ſubjiciemus PECCATVM verò *alienũ* dicitur, quod alieno perficitur opere, & nobis interim meritò imputatur. De quo Apoſtolus 1. Timoth. 5. *Ne communicaveris peccatis alienis.* Et Pſalm. 18. *Ab alienis parce ſervo tuo.* In quem locum Euthymius docet, Pontifices, Reges, Magiſtratus, Parẽtes, Dominos, ac omnes Præfectos peccatis ſubditorum obnoxios eſſe, ſi mala quę poſſunt & debẽt, non impediant, non juſta ſeveritate corripiant, non redarguant, ſed conniveant, ut in Heli apparuit.

1. Regum. 2. Novem modis alieni peccati participes efficiuntur Conſilio vel adinventione

NOVEM autem ferè modis alieni erroris aut peccati particeps quis efficitur: ſcilicet *Conſilio*, dum mala ſuadentur, aut reperiũtur. quo genere peccati Hęreſiarchę implicantur, qui errores adinveniunt, ſeductiſq; populis eoſdem obtrudunt. de quibus Apoſtolus Rom. 1. *Inventores malorem.* & 1. Timoth. 3. *errantes, & in errorem mittentes.* 2. Petri 2: *ſectas nõ metuunt introducere.* Quales hæreſeon authores, mortis omnium, qui per eorum doctrinam pereunt, reos eſſe, docet Baſilius libr. *de virginitate*; addens, quotidie adhuc eorum pœnam augeri, quamdiu ſemen falſæ doctrinæ malum pullulat. Sic peccavit Achitophel, conſilium cõtra Davidem, & Caiphas contra Chriſtum dando, Ioan. 11.

Iuſſu.

SECVNDO, *Iuſſu, decreto, imperio* ſeu *authoritate* ad malum proximo inferendum concitando, ſicut David occidit Vriam. 2. Reg. 11. Pilatus Chriſtum Iudæis tradendo.

Conſenſu.

TERTIO, *Conſenſu.* Roman. 1. non ſolùm qui mala faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, morte digni ſunt. Sic peccarunt Iudæi ſuffragantes magiſtratibus, ut Chriſtus interficeretur, quibus exprobrat iuſtè Petr. *Authorem vitæ interfeciſtis.* Act. 3. & 4. Sic peccavit Saulus in B. Stephani necem conſentiens. Act. 7.

Irritatione.

QVARTO, *Irritatione*, ſive dictis, ſive factis alium provocando ad iram, vindictam, blaſphemiam, crudelitatem. Sic peccavit uxor Iob, c. 2. & Tobiæ, ca. 2.

Laude, vel adulatione.

QVINTO, *Laudatione* ſive *adulatione*, dum quempiã de improbitate commẽdamus, eique ut in pravo inſtituto pergat, calcar addimus. In hoc vitium incidunt Hęreticorum, Schiſmaticorumq; concionatores, qui obſtinatos in malo confirmant. De quibus Pſal. 9. *laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & iniquus benedicitur.* Iſaiæ 3. *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt.*

Reticentia.

SEXTO, *Reticentiâ*, cùm noſtrum ſilentium alteri detrimentum adfert; non docendo quãdo poſſumus & debemus; non monendo, non corripiendo, cùm prodeſſe valemus. Quales Iſaias cap. 56. *canes mutos* vocat, *non valentes latrare.* Vnde c. 58. *Clama*, inquit, *ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuã, & annuntia populo meo ſcelera eorum.* Ezech. 3. *Si dicẽte me ad impium: Morte morieris, non annuntiaveris ei*, &c. Ioann. 10. *Mercenarius.* Et Apoſtolus: *Peccantes, coram omnibus argue*, 1. Tim. 5. &, *Inſta oportunè, importunè*, 2. Timoth. 4. Huc reducitur omiſſio fraternę correptionis, ad quam ex charitate tenemur; de qua Auguſtinus.

Aug. lib. 1. de civit. cap. 9. Conniventia.

SEPTIMO, *Conniventiâ* ſeu *indulgentiâ*, dum impunitum relinquitur, quod authoritate noſtra emendari, vindicarique poteſt & debet. Ita peccant Magiſtratus, ſcelera diſſimulantes, gladium fruſtra gerentes, Rom. 13. Heli notatur, 1. Reg. 2. Sic peccant Heri, Præceptores, patres & matres, aliique omnes, qui ſibi concreditos nimia indulgentia, vel ignavia perdunt: quomodo peccavit Heli, 1. Reg. 4. qui nimiæ lenitatis graviſſimas pœnas luit. Eccleſiaſticus: *Noli velle fieri Iudex, niſi valeas juſtitiâ perrumpere iniquitates.*

Participatione.

OCTAVO, *Participatione criminis*, dum ſcilicet quis furti aut injuſti lucri particeps eſt, aliena vendicat aut retinet. Pſ. 9. *Cum furibus currebas.* Iſaiæ 1. *Principes tui ſocii furũ.* Sic etiam delinquunt lenones, ex aliena turpitudine lucrum ſibi parantes: item receptatores furum, latronum,

tronum, ſicariorum, necnon qui tributum ſeu certam pecuniæ ſummam accipiunt, ut impunè peccata exerceantur, non per modum mulctæ, nec in gravamen peccantiũ, ſed ad onus innocentium, quoniam mulcta debet eſſe limes, non fomes peccati.

Defenſione.

NONO, *Defenſione*, dum improbis quis patrocinatur, aut malas vel injuſtas cauſas (ut ſæpe advocati & procuratores) aut doctrinam alterius impiã tuetur, & propagare nititur; aut quod contra fas & ęquũ inſtitutũ eſt, promovet; veluti iniquorũ tributorũ exactores, aut exemptos injuſtè gravãtes. Contra quales ait Iſaias: *Væ qui dicitis bonum, malũ* &c. cap. 5.

Alieno peccato cõmunicamus opere, voluntate, ac omiſſione.

HOS omnes alieni peccati contrahendi modos Baſilius ſerm. 2. de *baptiſmo* cap. 9. ad tria genera revocat: dum ſcilicet aliquis peccato alterius re & opere cooperatur; aut ſola voluntate, animique propoſito: vel demum ſupina negligentia, omittendo quæ præſtare poteſt & tenetur. Vt enim omiſſio culpabilis ſit, tres neceſſariæ ſunt cõditiones, videlicet, ut quis agere teneatur, poſſit, & non faciat.

CAP. CCCLII.

De Peccatis in Spiritum ſanctum.

Peccatur ex infirmitate, ignorantia, vel malitia.

TRIBVS modis homines peccare conſueverunt: videlicet ex infirmitate, aut ignorãtia, vel ex malitia, ut docet Gregor. lib. 25. cap. 16. Et quidem peccatum ex fragilitate admiſſum, in Patrem, cui potentia tribuitur, committi dicitur: peccatũ verò ex ignorantia profectum, in Filium, cui ſapientia peculiariter attribuitur: Peccatum denique ex malitia, ſeu mentis pervicacia cõmiſſum, in Spiritum ſanctum admitti dicitur, cui bonitas & gratia tribui ſolet.

Peccatum in Spiritum ſã. ctum.

Nam ita peccans Spiritus ſancti munera cõtemnit & reſpuit; ut de Phariſęis Chriſtus Matthęi 12. docet, qui dona curationum, expulſionéſque dęmonum Satanæ aſſcribebant, Chriſtiq; facta & dicta malignitatis ſtudio impugnabant. De quibus Ioan. 15: *Si non veniſſem & locutus fuiſſem eis, peccatum nõ haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Et poſtea: *Et viderunt & oderunt me, & Patrem meum*; quia oderant veritatis doctorem, quemadmodum hodie veritatis aſſertores odio ſunt Hæreticis.

Sex peccata in Spiritum ſanctum.

HVIVSMODI peccata in Spiritum ſanctum vulgò ſex recenſentur.

Præſumptio.

PRIMVM eſt *Præſumptio de miſericordiã Dei & impunitate peccati*: qualiter peccant, qui ſepoſito Dei timore, omniſq; juſtitiæ ratione, divina miſericordia freti, in quævis ſcelera ſe præcipitant. Sicut faciunt complures hæretici, ſola fide in Chriſtum ſibi & aliis ſecuritatẽ pollicentes. Contra quos Eccleſiaſtici 5. dicitur: *Ne dicas, miſeratio Domini magna eſt: multitudinis peccatorum meorum miſerebitur.* & Rom. 2. *An divitias bonitatis Dei, & patientiæ & longanimitatis contemnis?*

Deſperatio.

SECVNDVM eſt *Deſperatio impetrandæ peccati à Deo veniæ*, aut ſalutis æternę conſequendæ. Quomodo peccavit Cain Gen. 4. & Iudas, Matth. 27. Act. 1. Nam nulla in hac vita nimis ſera eſt pœnitentia, ut Latronis exemplo patet, qui in cruce pœnitens Chriſti gratiam, & cæleſtem gloriam conſequutus eſt.

Impugnatio veritatis.

TERTIVM eſt, *Agnitæ veritatis impugnatio*; dum quis conſcientia reclamante falſitatem propugnat, & Catholicæ veritatis ſinceritatem oppugnat, ut hæretici pleríque corrupti mente, reprobi circa fidem.

Invidentia fraternæ charitatis.

QVARTVM eſt, *fraternæ charitatis invidentia*: dum quis dolet, augeri dona Dei in aliquo. Auguſt. lib. *de ſerm. Domini in monte*, cap. 44. & 43. Taliter Iudæi peccarunt, dolentes evangelii doctrinã gentibus annuntiari. Act. 11. & 15.

Obſtinatio.

QVINTVM eſt *Obſtinatio*, quæ animũ obfirmat contra bene monentem: ut de Pharaone legitur Exodi 7: de Iudæis, Act. 7. *Durã cervice* &c. de aliis Iob. 21. Qui dicunt: *Recede à nobis: ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Pſalm. 57. aſſimilantur hujuſmodi obſtinati *Aſpidi ſurdæ, quæ obdurat aures*: cujuſmodi ſunt hęretici, qui Catholicè docentem ne quidem audire volunt. Auguſtin. Enchir. c. 83. Pſal. 93. *Nolite obdurare corda veſtra.*

Impœnitentia.

SEXTVM eſt *Impœnitentia*, dum quis abſque pœnitentiæ propoſito inceſſanter delinquit. Auguſt. ſerm. 11. *de verbis Domini*. Lib. 1. *Retract.* cap. 19. Enchir. cap. 83. *Qui in eccleſiã remitti peccata non credens, contemnit tantam divini muneris largitatem, & in hac obſtinatione mẽtis diem claudit extremum, reus eſt illo irremiſſibili peccato in Spiritum ſanctum, in quo Chriſtus peccata remittit.*

QVOMODO autem hoc peccatum *irremiſſibile* dicatur, inſinuat ibidem Auguſtin. & epiſt. 75. in quantum ſcilicet

Digitized by Google

ea excludit, per quæ peccatorum remiſſio fieri poterat. Sic Leo ſerm. 1. de Pentecoſte. Ambroſ. lib. 1. *de pœnitentiâ* c. 1. refert, Novatianos negaſſe in Eccleſia poteſtatem eſſe remittendi peccata.

Cap. CCCLIII.

De Peccatis in cælum clamantibus.

Peccata clamantia in cælum

PECCATA quæ præ ceteris manifeſtam improbitatem continent, divinamq; ultionem provocant, *in cælum clamare* dicũtur, potiſſimùm, quãdo impunè perpetrantur, ut docet Auguſtin. Enchiridii cap. 80. & lib. Annot. in Iob. cap. 30. Gregor. in 3. parte paſtor. admonit. 32. & in Pſal. 2. pœnitent.

Quatuor. Homicidium voluntariũ.

HVIVSMODI peccata in ſcripturis quatuor enumerantur. I. *Homicidium voluntarium.* Gen. 4. Atrociſſima enim injuria eſt, vitam homini tollere. II. *Peccatum Sodomiticum*, Gen. 13. & 18. ac. 19. Ezechielis 16. III. *Pauperum oppreſſio, viduæ, pupilli.* Exodi 22. *Audiam clamorem eorum.* Exodi 1. & 3. *Vidi afflictionem populi mei, & clamorem ejus audivi.* IV. eſt, *mercedis operariorum defraudatio.* Iacobi 5. *Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat.* &c. Eccleſiaſt. 34. *Qui fundit ſanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres ſunt.* Deut. 24. *Non negabis mercedem indigentis, ne clamet contra te ad Dominum.* Tobiæ 4. *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue.* Malach. 3. *Ero teſtis velox iis, qui calumniantur mercedem mercenarii.*

Sodomia. Pauperum oppreſſio. Defraudatio mercedis.

Cap. CCCLIV.

Quò referenda ſit peccatorum cognitio?

Peccatorum cognitio quò referenda.

PECCATORVM doctrina Chriſtiano pernecceſſaria eſt, ut vera mala ritè diſcernat, diſcretáque ſedulò vitet; & ſi quid eorum admiſerit, diligẽter expiare ſtudeat.

Chriſtus ſua authoritate propriòque merito peccata remittit.

VARII autem ſunt expiandi peccata modi. Inprimis Chriſtus ſua virtute, merito, ſatisfactione, ſacrificii oblatione, gratia, & authoritate peccata expiat. *Hunc* enim *Deus poſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius*, (Rom. 3.) Per fidem enim atque ſacramenta nobis Chriſti ſatisfactio applicatur in remiſſionem peccatorum; juxta illud (Act. 15.) *Fide purificans corda eorum.* &: *ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* Et poſt baptiſmũ in letalia peccata relapſis pharmacum adverſus omnia peccata validiſſimum, Chriſtus POENITENTIÆ ſacramẽtum inſtituit, (Ioannis 20:) *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Vbi ſacerdotibus poteſtatem remittendi peccata dedit, per ſacramentum pœnitentiæ, certa obſervata forma, citra quam nullum jus peccata remittẽdi habeant, cùm author ſalutis Chriſtus omnem peccatorum remiſſionem atque juſtitiam efficiat in nobis, etiam dum per ſacramenta tanquam inſtrumenta ſacerdos miniſterio ſuo concurrit.

Sacerdotes per ſacramẽta remittunt peccata.

Per ſacramẽta & alia pietatis officia Chriſti merita nobis applicantur.

VARIIS inſuper Chriſtianæ pietatis officiis Chriſti merita in remiſſionem peccatorum applicari ſcriptura ſacra docet. Tob. 4. & 12. *Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat.* Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.*

EXPIANTVR denique peccata injuriarum condonatione. Matth. 6. Luc. 6: *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater cæleſtis delicta veſtra.* Auguſt. Enchir. cap. 71.

EXPIANTVR quoque peccata fratris errantis reductione, juxta illud Iacobi 5. *Si quis converti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, operiet multitudinem peccatorũ.* Eódem pertinet illud Petri 1. epiſt. 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Vbi ſimul inſinuatur, charitatis donum cum peccato letali non conſiſtere; ſed illo intrante, peccatum veluti tenebras per Solis ſplendorem depelli. *Univerſa* enim *peccata operit charitas*, Proverb. 10. Hinc illud Lucæ 7: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Conducit ad idem contriti cordis ſacrificium, ſuiq́ue humilis agnitio. Pſal. 31: *Dixi: confitebor adversùm me injuſtitiam meam, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* 1. Ioan. 1. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & juſtus, ut remittat nobis peccata noſtra.* Sic Ninivitæ Humilitatis Pœnitentiæque operibus iram Dei à ſe depulerunt. Ionæ 3. & 4.

ORATIONE quoq; dominicâ expiari leviora peccata tradit Aug. Enchir. cap. 71. imò univerſis Chriſtianæ pietatis officiis deleri peccata, docet nos illud Proverb. 10: *Iuſtitia liberat à morte*; & illud Iacobi 4. *Humiliamini in conſpectu Dei, & exaltabit vos.* Non enim ſufficit malum deſerere, ſed & de præteritis deprecari oportet Dominum, congruiſq; ſatisfactionis operibus placare, adjunctâ

juxta

Digitized by Google

juxta Chriſti legem ſacramentali confeſſione. Auguſtinus hom. 50. inter 50. cap. 15. Cyprian. ſerm. *de lapſis*. Origen. hom. 2. in Leviticum oſtendit, per varia ſacrificiorum genera, varios remittendi peccata modos adumbratos fuiſſe.

Post hanc vitam nō expurgari graviora peccata, ſed æternis pœnis vindicari, docet Auguſt. Enchir. cap. 67. lib. *de fide & operibus* cap. 16. hom. 16. ex 50. ſerm. 41. *de temp.* in Pſalm. 37.

Cap. CCCLV.

Quomodo ſolus Deus peccata remittat?

Deus authoritate peccata dimittit, ſacerdos miniſterio.

Ne quis Deo aut Mediatori Chriſto injuriam fieri opinetur, dum per ſacramenta, pietatiſq; opera peccatorum remiſſionem obtineri dicimus: ſciendũ eſt, Deum ſolum propria authoritate peccata condonare, utpote cui peccando ſimus obſtricti, & cujus ſolius potentiâ & merito ex injuſtis homines juſti effici poſſunt, ut habet Auguſtin. tract. 7. in Ioan. ex Iſaia c. 43. *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas.* Nec hanc poteſtatem, antequam Verbvm caro fieret, ulli creaturæ Deus communicavit, ſed poſtquam Deus homo factus eſt, Chriſtus ut Homo hoc à Patre munus accepit, ut Matth. 9. traditur. Eandemque poteſtatem Apoſtolis & eorum in Sacerdotio ſucceſſoribus cōmunicavit; hac tamen differentiâ, ut ipſe ſua authoritate, vi ac merito proprio, ceteri verò nō niſi ut miniſtri peccata remitterent, idq; per Sacramenta, & præſtando ea, quæ ex Chriſti gratia & inſtitutione ad expianda peccata valent.

Chriſtus ut homo accepit poteſtatem remittendi peccata, quã poſt incarnationem hominibus communicavit.

Qvare dum per Sacramenta, per ſacerdotes, variaque pietatis officia in Eccleſia remitti peccata docemus, non homines à Deo, vel à Mediatore Chriſto abducimus; ſed Dei munera prædicamus, ineffabilémque Dei providentiam, ſummamq; in nos charitatem agnoſcimus, qua ad animorum curationem, vitamq; reparandam tot remedia inſtituit, quæ non dubiam ſalutis ſpem, ut corporales medicinæ, ſed certiſſimam uti volentibus ſanitatem adferant. Nullum enim tãtum eſt ſcelus, cuius remittendi poteſtatem Eccleſia non habeat; nec aliquo circumſcribitur peccatorũ numero, aut tẽpore. Nam quotieſcumque, & quandocumq; peccator ad mentem rediens, veniam peccati expoſcit, Chriſtus ignoſci illi voluit, nō modò ſepties, ſed uſq; ſeptuagies ſepties, Mat. 18.

Homines remittunt per ſacramenta, & ut miniſtri.

Nullum eſt peccatũ, quod in hac vita remitti non poſſit.

Cavendvm tamen, ne tam amplâ veniæ facultate propoſitâ, vel ad peccãdum faciliores, vel ad reſipiſcendum tardiores reddamur, ne forte præoccupati morte, fruſtra peccati remiſſionem profeſſi fuerimus; aut procraſtinatione ac tarditate tam ingens Dei beneficium amittamus.

Cap. CCCLVI.

Articulus undecimus.

Carnis reſurrectionem.

Reſurrectionem futurã credimus.

Hoc undecimo Symboli Articulo profitemur, nos credere, futuram quandoq; eorundem corporum, omnium quicumque nati ſunt hominum, atque naſcẽtur, & mortui ſunt atque morientur, reſurrectionem; idq; ut agnoſcamus, Chriſti beneficio non ſolùm animæ beatitudinem, ſed corporis quoque gloriam à Deo exſpectandam eſſe. Nam ſicut peccatum duplicem homini mortem attulit; *unam* animæ, *alteram* verò corporis: ita quoq; duplicem per Chriſtum reſurrectionem conſequimur. *Prior* eſt animæ, dum à morte peccati excitatur atque juſtificatur, quam in præcedenti articulo profeſſi ſumus, agnoſcendo peccatorum remiſſionem dari. *Hæc eſt* enim *reſurrectio prima*. Apoc. 20.

Duplex reſurrectio per Chriſtum. I. Animarũ.

Ceterum licet anima per vitæ novitatem hîc indies à peccati vetuſtate magis ac magis liberetur; adhuc tamen exterior homo corrumpitur, mortiſq; imperio ſubjacet, donec lõga tabe confectum concidat: quod tamen etiam ſuo tempore reſurget, vocatúrque *ſecunda* reſurrectio, quę corpus attingit. Primùm enim Spiritus ſanctus animã hominis curat, deinde corpora in cineres redacta ad vitam ſuſcitat.

II. Reſurrectio eſt corporum.

Vtrivsqve beneficii authorem eſſe Spiritum ſanctum, Apoſtolus Roman. 8. teſtatur: *Quòd ſi ſpiritus ejus, qui ſuſcitavit Ieſum Chriſtum à mortuis, habitat in vobis, qui ſuſcitavit Ieſum Chriſtum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora veſtra, propter inhabitantem ſpiritum ejus in vobis.*

Vtriuſque

Digitized by Google

Vtriuſq; reſurrectionis Ioan. Evang. cap. 5. meminit: *Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filii Dei, & qui audierint, vivent*; id eſt, filio Dei obedientes iuſtificabuntur: ubi de animæ reſurrectione ſubjungit: *Venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ; qui verò mala, in reſurrectionem judicii*. De qua corporum reſurrectione Apoſtoli in hoc Articulo loquuntur, eamq; *Carnis* nomine expreſſerunt.

Ioan. 5.

PER carnem verò in ſcripturis ſacris quandoque integer homo denotatur: ut Iſaiæ 40. *omnis caro fœnum*. Ioan. 1. *Verbum caro factum eſt*. Interdũ caro ſolum corpus ſignificat. Lucæ 24. *Spiritus carnem & oſſa non habet*. Iob 19. *In carne meâ videbo Deum ſalvatorem meũ*. Quamvis autem voce carnis tam homo quàm corpus ſignificari hîc poſſit, quomodo in Conſtantinopolitano Symbolo dicitur: *Exſpecto reſurrectionem mortuorum*; attamẽ Apoſtoli voce *carnis* uti maluerunt, ut iſtâ loquendi formâ docerent, animam eſſe immortalem, ſolámque carnem per mortem cadere, interire ac dormire, cùm in animam ſomnus proprius aut interitus non cadat. Id autem quod cadit, reſurgit. Vnde cùm anima propriè non intereat, nec reſurgit. II. *Carnis* voce inſinuant Apoſtoli, ſe loqui de corporea reſurrectione, non autem de ſpirituali tantùm, qua à peccati morte ad innocentiam reditur; ut Hymenæus & Philetus ſenſerunt, quos percellit Apoſtolus 1. Timoth. 1. III. *Carnis* mentione ſignificarunt, eandem numero carnem, non alterius naturæ reſurrecturam, ſicut idem Chriſti corpus, quod iacuerat in ſepulchro, reſurrexit, non mutatâ naturâ, ſed qualitate ac gloriâ.

Cur Apoſtoli carnis nomine uſi.

Anima immortalis non cadit.

CAP. CCCLVII.

De reſurrectione errores.

ARTICVLVS Reſurrectionis eorumdem corporum non ſolùm viſus eſt abſurdus ethnicis, verùm etiam Saducæis, multiſque Chriſtianis. Equidem Philoſophi etiam illi, qui de animæ immortalitate nonnulla vera crediderunt, de corporum reſurrectione nihil omnino ſuſpicati ſunt. Non enim corpori aliquod præmium eſſe repoſitum, aut revictura quandoq; corpora putaverunt. Vnde Paulum reſurrectionem mortuorum annuntiantem irriſerunt, Acto. 17. Vt ex verbis Sancti Lucæ conſtat: *Quidam autem Epicurei & Stoici Philoſophi diſſerebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult ſeminator verborum hic dicere? Alii verò: Novorum dæmoniorum videtur annuntiator eſſe: quia* IESVM, *& reſurrectionem annuntiabat eis*.

Errores de reſurrectione. Plinius lib. 7. nat. hiſt. cap. 55. ſpem reſurgendi vocat deliramentum.

Philoſophi reſurrectionẽ corporum nõ crediderunt.

INTER Iudæos verò etiam Saducæi de reſurrectione perperam ſenſerunt. Matth. 22. Lucæ 20. Marci 12. Act. 23. Vt S. Lucas his verbis indicat: *Sciens autem Paulus, quia una pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamavit in Concilio: Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum: de ſpe & reſurrectione mortuorum ego judicor*.

Saducæorum hæreſis.

INTER Chriſtianos quoque varii errores olim fuiſſe reperiuntur de corporum reſurrectione. Quidam enim Apoſtolorum tempore corporum reſurrectionem negantes, ſpiritualem tantùm, quæ in iuſtificatione fit, agnoverunt. Contra quos ſcribit Paulus 1. Timoth. 1. Origenes verò cùm aſſeclis reſurrectionem in æthereo corpore, ſubtili, ac cæleſti, non in eâdem quæ corrumpitur carne, fore putavit. Quem ſequutus eſt Ioan. Ieroſolym. Contra quem Hieron. in epiſt. ad Pammachiũ, & in ult. cap. Iſaiæ diſſeruit. Cuius errores complexus eſt Eutychius Patriarcha Conſtantinopolitanus, contra quem Divus Gregorius diſputavit, ſcripſit ac convicit, lib. 14. moral. cap. 31. & 32.

Origenes de reſur. perperam ſenſit.

Eutichius.

CAP. CCCLVIII.

Fides reſurrectionis eſt fundamentum Chriſtianæ religionis.

QVIA reſurrectio mortuorum ſpes fidelium eſt, radixque omnis bonæ operationis, iſtaque fide Chriſtiani à Paganis diſtinguuntur, qui Chriſtum quidem mortuum eſſe credunt, ſed non reſurrexiſſe; ideo ſcriptura ſacra hunc articulum verbis luculentis ac frequentiſſimè proponit, variiſque inſuper modis confirmat.

Tertullia. li. de reſurrect. Aug. in Pſal. 120. Cyril. Catech. ult.

Fides reſurrectionis eſt fundamentũ religionis.

PRIMVM vaticiniis Prophetarum, Iſaiæ 26. Ezechielis 37. Danielis 12. Iob c. 19. Pſal. 1. 2. Machab. 6. & 12.

Nec ſolùm verbis reſurrectionem fore aſſeruerunt, ſed rebus quoque geſtis id manifeſtè comprobarunt, reſuſcitando mortuos 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4. & 13.

Reſurrectio verbis & exemplis cõfirmata.

Et in novo Teſtamento Chriſtus hunc Articulum verbis & exemplis variis ſimiliter confirmavit: vtq; omnem ambigendi prætextum depelleret, ſenſibile documentum futurę omnium reſurrectionis in ſeipſo exhibuit, dum à mortuis ſeipſum tertia die ſuſcitavit, idemq; numero corpus, quod depoſuerat, anima reaſſumpſit, multiſque argumentis hocipſum Dominus evidentiſſimũ effecit, cum Apoſtolis loquendo, bibendo, comedendo, ſua vulnera conſpicienda palpandaque illis exhibendo. Quam reſurrectionem Chriſti quia ſit exemplar noſtrę, Apoſtolus nos perpetuò recolere jubet, 1. Cor. 15. *Nam ſi Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt*, ait, *prædicatio noſtra; inanis eſt & fides veſtra.* Si enim reſurrectio non eſt, bibamus & cõedamus: cras enim moriemur. Tolle ſpem reſurrectionis, & ſublata eſt omnis obſervãtia pietatis. *Deſperantes*, ait Apoſtolus Epheſ. 4. *tradiderunt ſe impudicitiæ:* ac Sapientiæ 2. *Exiguum & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ &c.* Quare Apoſtolus ad Hebr. 6. fidem reſurrectionis meritò ad fundamentum noſtræ religionis pertinere affirmat. Quantum enim illa ad pietatem & afflictorum conſolationem valeat, unius Iob exemplum c. 19. demonſtrat: *In noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & videbo Deum, ego ipſe, & non alius: repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* Hæc ſanè ſpes atque conſtans reſurrectionis fides, pueros illos Machabæos, infinitóſque alios Martyres & Confeſſores, in quibuſlibet huius vitę ærumnis, ſuppliciis ac tormentis invictos reddidit, atque cum lætitia mortem (quam impij reformidant) oppetere, futuræq; vitæ bona expetere, impulit. Dionyſ. Areop. lib. de *Eccleſ. Hier.* c. 7. p. 1.

Iob. 19.

2. Machab. 6.

Cap. CCCLIX.

Quibus argumentis reſurrectio futura perſuaderi poſſit?

Reſurrectio argumentis aſſeritur.

QVAMVIS certa fide reſurrectionem corporũ futuram tenendũ ſit attamen profuerit, etiam rationibus & exemplis oſtendere, illam à natura vel humanæ rationis intelligentia non abhorrere, nec eſſe alienam. Quęrenti enim, *quomodo reſurgent mortui?* Apoſtolus 1. Cor. 15. reſpondet: *Quod ſeminas, non vivificatur, niſi priùs moriatur:* & non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudum granum, reputa tritici, aut alicuius ceterorum. Deus autem dat illi corpus, ſicut vult. Inde à ſimili infert, quòd hominis corpus, licet corrumpatur, ſurgere tamen incorruptione donatum poſſit.

Adivngi ſimilitudines poſſunt de luce, quæ veluti moriẽdo quotidie oculis noſtris ſubtrahitur, & rurſus quaſi reſurgendo apparet: item de arboribus, quæ hieme ornatum ſuum perdentes aridę videntur; at recurrente æſtate veluti reſurgendo, virorem, frondes, & fructus recuperant. Cernimus inſuper ſemina putreſcere, ac velut emori, rurſúſq; germinando reſurgere cum fœnore. *Niſi enim granũ frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolũ manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert*, inquit Dominus Ioan. 12. Vide Auguſt. tract. 8. & 24. in Ioan. Greg. lib. 14. moral. c. 14.

Ex animarum immortalitate ſequitur corporum reſurrectio.

Ex animarum quoque immortalitate Dominus corporum reſurrectionem fore concludit, Matth. 22. *Non eſt Deus mortuorum, ſed vivorum.* Igitur cùm Abraham, Iſaac, & Iacob ſecundùm animam vivant, ſecundùm corpora etiam reſurgẽt. Cùm enim animæ immortales ſint, & ad humana corpora naturalem propenſionem veluti hominis partes retineant, ſequitur, contra earum naturam fore, quòd à corporibus perpetuò ſejunctę manerent. Nullum autem violentũ diuturnũ eſt: conſentaneum ergo fuerit, ut animæ ſuis corporibus denuo coniungantur. Quòd autem extra corpus, animæ ſtatus non ſit purior eique melior, ut opinatus eſt Plato, & Porphyrius, Augu. teſte lib. 12. *de civit.* c. 26. evinci poteſt ex eo, quòd omnis pars à ſuo toto ſeparata, imperfecta ſit, ideoq; anima à corpore ſejuncta plenam felicitatem adipiſci nequeat; cui proinde ut nihil deſit, corporis reſurrectio neceſſaria ſit, ut ſatietur naturalis eius corporis adminiſtrandi appetitus, & intentione omnimodâ in ſummum bonum feratur. Aug. lib. 12. de Gen. ad lit. c. 35.

Ex lege iuſtitiæ & remunerationis colligitur hominum reſurrectio.

Præterea juſtitię divinæ ratio corporis reſurrectionem expoſcit. Cùm enim homini ex corpore & anima conſtanti propoſita fuerint præmia, ſi bene viveret; ſupplicia, ſi malè corpúſque & anima ſimul juncta iter mortalis vitæ peregerint, & vel virtutum vel vitiorum cauſæ ac inſtrumenta fuerint;

Digitized by Google

rint; æquum eſt, totum hominem anima & corpore conſtantem, recipere *prout geſſit in corpore, ſive bonum, ſive malum.* Quam rationem indicat Apoſtolus 2. Corinth. 5. *Oportet nos omnes manifeſtari ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſque prout geſſit in corpore ſuo.* Eodem argumento utitur Dionyſius Areopagita lib. *de eccleſiaſticâ Hierarchiâ*, cap. 7. p. 1.

Accedit, quòd cùm anima ſola nec benè fecerit, nec malè, ſed cum corpore: juſtum eſſe, ut non ſola crucietur, aut coronetur, ſed cum corpore, in quo peccavit, aut Deum glorificavit. Si enim corpori nulla eſſēt repoſita præmia, miſerrimos eſſe ſequeretur, qui pro Chriſto in hac vita Martyrium, graviſſimáque tormenta perferunt, cùm pro illis in altera vita nihil eſſent recepturi. Quo argumēto utitur Apoſtolus 1. Corinth. 15. *Si in hoc mundo tantùm in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.* Chryſoſtom. hom. 1. ad populum Antioch.

1. Theſſal. 1.

Postremo corpora noſtra reſurrectura ſuadet, quòd hic ſint Chriſti corporis myſtici membra, ſuo capiti aliquando configuranda. Ad hoc enim Baptiſmo regenerantur, & Chriſti vivifica immortalíque carne paſcuntur, necnon à Spiritu ſancto inhabitantur. Quo argumento Dominus utitur Ioann. 6. *Qui manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Et Ioann. 4. *Aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Et Apoſtolus Roman. 8. ad Philippenſ. 3. Dionyſius Areopagita lib. *de eccleſ. hierarchiâ.* cap. 7. Irenæus lib. 5. *contra hæreſes*, cap. ult. Hieron. in epiſt. ad Pammach. Cyrillus in Ioan. Damaſc. lib. 4. *de fide* cap. 28.

Corpora Iuſtorum ſunt corpori Chriſti configuranda.

Cap. CCCLX.

Idem corpus anima recipiet.

Idem corpus reſurget.

Cvm reſurrectio ſit ejuſdem quod cecidit ad vitam revocatio, ut quiſque recipiat propria corporis; manifeſtum eſt, idem prorſus, quod anima hìc obtinuit corpus, reſuſcitandum. *Oportet* (inquit Apoſtolus 1. Cor. 15.) *corruptibile hoc corpus induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Et Iob. 19. *quem viſurus ſum, egoipſe, & nō alius, & oculi mei conſpecturi ſunt.* Neque tantùm ſingulæ animæ ſingula ſua corpora, ſed & ſingula ſua membra, quibus humani corporis integritas cōplētur, recuperabunt. Nam in quemlibet cinerem hominū caro ſolvatur, in quoſlibet halitus auráſq; diffugiat, in quamlibet aliorum corporum ſubſtantiam, vel in ipſa elemēta vertatur, in quorumcunque animalium, etiam hominum cibum cedat, carnémq; mutetur, illi animæ puncto temporis redibit, quę illam primitus ut homo fieret, creſceret, viveret, animavit; adeò ut ne quidem unus capitis noſtri capillus ſit periturus. Mat. 10. Aug. Enchir. 87. 88. lib. 22. *de civitat.* cap. 20. Damaſc. lib. 4. c. 28. *de fide.*

An verò ſingulæ corporis partes ad ſua membra rediture ſint, an ex tota mole carnea, qua priùs homo conſtitit, idem corpus reformandum ſit, diſputat Aug. Enchir. ca. 98. prolato de fuſili ſtatua exemplo. Sed cùm reſurrectionis beneficiū homini prǽſtet, quod imortalitatis donum, ſi homo nō peccaſſet certum eſſe videtur, quòd unaquæq; corporis pars habitura ſit locum & ſitum in corpore glorioſo, quem in mortali habuit, ut ex Chriſti corpore apparet, quod noſtræ reſurrectionis exemplar eſt. Quod Iob quoque c. 19. ſenſit dicens: *Oculi mei conſpecturi ſunt.* Et cap. 37. Ezechiel unumquodq; os ad ſuam juncturā rediturū ait.

Vnde inſuper colligimus, unumquēque in ſua effigie reſurrecturum, diſcernibilémque perſonę proprietatem habiturum. Cùm enim Deus nec à motu, nec à tempore, nec ab ulla cauſa ſecundaria depēdeat, idem numero corruptū reproducere poteſt. Talis ergo ibi quiſque erit, ut dignoſci poſſit, quòd idē ſit, qui hìc vixit, ſublato tamen omni vitio, quia per Chriſtum virtute divina reparabitur, quidquid hìc ſuperfluū, aut per miſeriam ademptum corporibus fuerit. Nullus enim ibi gibboſus, claudus, luſcus, obeſus, aut macer, vel quodammodo deformis erit. Aug. Enchir. ca. 90. 85. & 87. docet, acturā reſurrectionem circa fœtus abortivos, ut quidquid formæ defuit, impleatur, ut nō deſit perfectio, quę tempore acceſſura erat. Circa noſtra verò etiam inſtaurandum eſſe, quod erat vitiatum, correctâ emendatâque naturâ tradit: quod in corporibus Sanctorum certò futurū eſt. Sed an damnatorum corpora ſint ab omni vitio, corruptione ac deformitate libera futura, incertum eſſe putat Auguſtin. Enchir. cap. 92. Dolere enim poterunt, quamvis eos ille nō interimet, ſed affliget dolor, qui in Scripturis *mors ſecūda* dicitur.

In ſua effigie quiſque reſurget.

Defectus corporum tolletur.

An in damnatis.

Digitized by Google

De ſtatura corporum reſurgentium.

QVOAD ſtaturam verò, etiam certũ eſt, eam fore in electis quantitatem, & formam, qua nec majorem, nec minorem deſiderent. Futuram autem ſtaturam reſurgentium variam, cujuſq; videlicet eam, quam in juvenili ętate habuit, aut habere debuit, poſt Magiſtrum diſt. 44. libri quarti communiter opinantur Scholaſtici, docentes, in reſurrectione non tantùm ſpeciei, ſed etiam cujuſque individui perfectionem recuperandam eſſe, in qua ſtaturam comprehendi dicunt, quę à natura neque prohibita, neque errante unicuique in juvenili ætate inducta fuiſſet. Quòd ſi ex naturæ vitio quibuſdam nimia proceritas, aut brevitas obtigiſſet, reſurrectionis beneficio deformitas omnis auferetur. Vnde gigantes & pigmæi decētem ſtaturam recipient, Deo ſic materiam in unoquoq; modificante, ut nec ex ea aliquid pereat, & quod alicui defuit, ille ſuppleat, qui de nihilo potuit omnia creare quæ voluit.

Corporum inæqualitas.

IN reſurgentibus tamen rationabilis erit inæqualitas corporum, ſicut eſt vocum, quibus cantus impletur, conſonantique varietate ſuaviter reſonat. Auguſtinus Enchir. cap. 90. & lib. 22. *de civit.* cap. 16.

De colore corporũ reſurgentium.

QVANTVM ad colorem corporum reſurgentium, is varius erit, nihil tamen venuſtati officiens, ſed deſerviēs: Beatis enim is color erit, qui ſit nitidus, ſplendoriq; ac doti claritatis aptiſſimus. Nigredo autem æthiopum, cùm ex nimia ſolis aduſtione proveniat, ut & omnis alius color, ex naturæ vitio proveniens, corrigetur.

De reſurgentium ætate.

DE reſurgentium porrò ætate Magiſter lib. 4. Senten. diſt. 44. & poſt eum Scholaſtici Doctores ex Apoſtolo ad Epheſ. 4: *Donec occurramus omnes in virũ perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti,* uno conſenſu docent, unumquēque in ea ætate reſurrecturum, in qua Chriſtus reſurrexit: hoc eſt, in juvenili ætate. Cujus ſententię Aug. quoq meminit lib. 22. *de civit.* c. 15. ad quam illud Pſ. 103. *Renovabitur ut aquilæ juventus tua,* referri poteſt, juxta Ambr. ſerm. 54. Petrum Chryſologũ ſer. 82. Quia enim reſurrectio vitia cuncta emēdabit, & cùm in pueris atque ſenibus natura deficiat, aptiſſimè omnes in juvenili ætate reſurrecturos credimus.

De ſexu reſurgentium.

NONNVLLI occaſione verborum Apoſtoli ad Epheſ. 4. *in virum perfectum,* opinati ſunt, ſexum femineum in virilē tempore reſurrectionis commutādum, ut ibi ſolùm viri ſint, quemadmodum ab initio Deus virum ſolum creavit: & quoniam tūc nulla ſit futura generatio, quia omnes erunt cōformes imagini filii Dei. Rom. 8. Sed aliud nos docet Chriſtus Matth. 22. utrumq; ſexum ab eo reſtituendum, qui utrumque creavit. Nam in reſurrectione nuptias futuras negavit, non feminas: quinimo eas ibi fore confirmavit, dicens: *Non nubent*; quod ad feminas pertinet: *neque uxores ducent*; quod ad viros. Erunt ergo ibi uxores, ſed ſimiles angelis Dei, quoad immortalitatem, & beatam Dei cōtemplationem, ut notat Hier. in 22. c. Matt. & epiſt. ad Pammachium. Aug. lib. 22. *de civit.* cap. 17. ubi docet, vitia corporibus tunc detrahenda, nō naturam, ad quam ſexus pertinet. Proſper lib. 1. *de vita contemplativâ* c. 11. *Ibi diverſi ſexus erunt corpora, ſed abſq; turbidâ pudendaq; libidine.* Nec aliud vult Hilar. in 22. ca. Matth. negans uſum ſexuum ibi fore, obnoxium videlicet illecebris libidinis. Nam ibi multa præter ſexum alium habitura ſunt, quàm in hac vita uſum, putà ad ornatum, ſapientiæ divinæ commendationem, ad humanæ naturæ complementum: ſicut in hac vita ſolùm ad venuſtatem virorum ubera ſervire conſpicimus. Quid igitur mirũ, ſi etiam tunc membra genitalia, humores atq; potentię, generativa, nutritiva, digeſtiva, & expulſiva, variiq; ſenſus, in beatis futura ſint, ut in eis infinita Dei bonitas & ſapientia reluceant? Quando autem Apoſtolus, *in virum perfectum omnes reſurgere* dicit, *viri* nomen pro *homine* ponit. Aug. lib. 18. *de civit.* cap. 22.

Vterque ſexus in reſurrectione futurus.

CAP. CCCLXI.

An aliqui ſine morte ſint ad præmia vel ſupplicia rapiendi?

An quidam ſine morte ſint rapiēdi

QVAMVIS certum ſit, omnes qui morientur, reſurrecturos; non tamen æq; certum, an omnes morientur; quia Matth. 24. dicitur: *Sicut in diebus Noë* &c. 1. Theſſ. 4. *Rapiemur obviam Chriſto in aëra.* & 1. Cor. 15. in græcis codicibus legitur: *Non omnes quidem dormiemus, ſed omnes immutabimur.* Quomodo legit Orig. contra Celſum, Chryſ. ho. 42. in 1. ad Cor. Theodor. in c. 4. prioris ep. ad Theſſ. & alii, quorũ meminit Hieronym. in ep. ad Alex. & Minerium; & in epiſt. ad Marcellam de hac ipſa re ambigit,

Græcorum lectio.

Digitized by Google

ambigit, utrùm omnes ſint morituri, ut & Auguſtinus quæſt. 3. ad Dulcitium, Ambroſ. in cap. 15. prioris ad Corinth. Gennadius libr. *de eccleſ. dogmat.* cap. 7. Eraſmus in comment. 15. cap. 1. ad Cor. & 1. Theſſalon. 4. Faber Stapulenſis cum Cajetano.

Latinorum lectio verior.

NIHILOMINVS Hieronymus in ſupradicta epiſt. ad Alexandrum & Minerium, Latinorum, communem lectionē *Omnes quidem dormiemus*, veriorem eſſe demōſtrat, qua uſi ſunt vetuſtiſſimi ſcriptores: Tertullianus lib. *de reſurrectione carnis*, Ambroſius in comment. Hilarius in Pſalm. 118. Auguſtinus lib. 20. *de civit.* cap. 20, ubi ſcripturæ conformius eſſe oſtendit, quòd omnes morientur; ſiquidem ibidem 1. Cor. 15. habetur: *Sicut in Adam omnes moriūtur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*: ac iterum: *Quod ſeminas, non vivificatur, niſi priùs moriatur*: &: *Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Hebr. 9. *Quis eſt homo, qui non videbit mortem?* Pſal. 88. *Omnes morimur*, 2. Regum 14. Generalis denique in homines lata eſt ſententia: *Terra es, & in terram redibis.* Et ſi *oportuit Chriſtum mori, & ita intrare in gloriam ſuam*; quantò magis decet, omnes mortis filios ſemel mori, exemplóque Domini ſui reſurgere?

ACCEDIT, quòd Concilium Tridentinum verſionem vulgatam cum omnibus ſuis partibus authenticam eſſe declaraverit. Nec huic lectioni repugnat, quòd Apoſtolus ait 1. Theſſal. 4. *Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto*: nam qui adveniente Domino vivi reperientur, in ipſo raptu morientur, ut docet in eum locum Ambroſ. & Augu. lib. 20. *de civit.* ca. 20. ubi omnes in cinerem redituros addit, quia cinis & terra fit, quiſquis vitam amittit. Vnde Ezech. 37. oſſa arida vivificari dicuntur; & terra cujuſque vocatur exanime corpus.

In raptu morientur.

In cinerem redit, qui vitam amittit.

CAP. CCCLXII.

Vtrùm omnes ſimul reſurgent?

An ſimul omnium fiet reſurrectio.

APOSTOLVS 1. Theſſal. 4. ait: *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos qui vivimus.* Vbi ſcriptura ſignificare videtur, eos qui ante Chriſti advētum defuncti fuerint, priùs reſurrecturos; deinde illos, quos adveniens vivos reperiet. Et Apocalyp. 20. aſſerit, ſanctos cum Chriſto annis mille regnaturos; ac primæ, ſecundæque reſurrectionis meminit. Ex quibus Chiliaſtæ opinati ſunt, Chriſtū in hunc mundum rediturum, ac electos reſuſcitaturum, cum quibus ſit hîc in ſumma felicitate annis mille regnaturus, quibus demum finitis, reprobos ſit à mortuis excitaturus. Quam opinionem Auguſtin. rejicit lib. 20. *de civit.* c. 7. Ejus authorem quidam faciūt Papiam, de quo Hieron. lib. *de Eccleſ. ſcriptoribus.* & in Ezechielem cap. 36. Nicephorus lib. 3. hiſt. cap. 20.

Chiliaſtarū author.

PAPIÆ ſententiam amplexi ſunt: Irenæus lib. 5. c. ult. Tertullian. Victorinus, Lactant. lib. 7. Inſtit. cap. 24. Euſebius lib. 3. hiſt. cap. 28. Cerinthum authorē Chiliaſtarum nominat, contra quem Dionyſ. Corinthiū ſcripſiſſe comēmorat. Sed Papiæ & Cerinthi diverſa fuit opinio: ille ſiquidem ſpirituales delicias tantùm agnoſcebat; hic verò corporales. Sed inter fabulas tam hujus, quàm illius ſententiam reponendam eſſe, docet Hieron. in epiſt. ad Alexandrum & Minerium, quoniam Ioann. 5. & 1. Cor. 15. in momento, & ictu oculi, canente noviſſimâ tubâ, reſurrectionē omnium fore ſcriptura tradit. Vnde neque longè ante Chriſti adventum, defuncti ante illos, qui adveniente Chriſto reperientur vivi, reſurgent, neque citiùs reprobis electi, ut opinatus eſt Theophylact. in 1. ad Theſſal. cap. 4. ſed univerſi, tam electi, quàm reprobi; tā diu antè, quàm recenter defuncti, aut ſuperſtites adveniente Chriſto reperti, momento temporis reſurgent; ut expreſſis verbis habet Apoſtolus 1. Cor. 15. Cùm enim omnis creatura nutui conditoris promptiſſimè obediat, ad ſonum tubæ omnes in ictu oculi comparebunt. Qui autem tunc vivi reperientur, tam boni quàm mali, per ignem, qui Iudicis faciem præcedet, in cinerem redigentur; ac ſi quid in eis ſordium fuerit, illo igne expurgabitur, ac deinde primùm omnes ſimul reſurgent, & poſtquam reſurrexerint, omnes electi protinus in aëra in ſuis corporibus obviam Chriſto rapientur, ut ſignificat Apoſtolus 1. Theſſal. 4. ubi ordinem inter raptum & reſurrectionem conſtituit; non autem inter reſurrectionem eorum, qui priùs fuerint defuncti, & eorum, qui reperientur adveniente Chriſto vivi.

Aug. lib. 20. de civ. c. 20.

SED hîc emergit QVÆSTIO de iis, qui corpora ſua Chriſto reſurgente leguntur reſumpſiſſe Matt. 27. an iterum depoſuerint corpora? ut eorum potiùs

Vtrùm qui reſurgente Chriſto apparuerunt in ſuis corporibus, poſtea iterum eadē depoſuerint.

ſuſcitatio, quàm reſurrectio fuit; ut ſentit Auguſtinus epiſt. 99. Chryſoſtomus homil. 39. in 1. ad Cor. Hieronymus in 27. cap. Matth.

Recentiores plerique, nonnullis ex ſingulari privilegio conceſſam putant reſurrectionem ad plenam immortalitatem, uti de B. Virgine ſentit Eccleſia: quibus verò hoc beneficium à Deo indultum ſit; & cur potiùs his, quàm illis: ſolus Deus, qui omnia ſecũdùm conſilium beneplaciti ſui operatur, novit. Davidis enim corpus non reſurrexiſſe atteſtatur in Actis Petrus c. 2. De Apoſtolis, quòd eorum corpora in terris adhuc reſerventur, ex populorum, apud quos ea ſunt, atteſtatione patet.

Cap. CCLXIII.

Utrùm impii ad immortalitatem reſurgent?

Etiam impii reſurgent.

Christvs moriendo mortem devicit, totiúſque humanæ naturæ reſtitutionem promeruit: utq; ſuum meritum non eſſet Adæ peccato contractius, voluit, ut ſicut omnes in Adam corporaliter moriuntur, ita & omnes corporaliter Chriſti merito vivificarentur; ut unuſquiſque in corpore & anima ſecundùm anteactæ vitę merita reciperet, ſive præmia, ſive ſupplicia æterna.

Immortalitas enim communis erit bonis & malis hactenus, ut corrumpi moriq; nequeant: ſed alterius generis erit incorruptio juſtorum, quàm impiorum. In illis enim donum retributionis erit plena immortalitas animæ & corporis, ut pati aut dolere nequeant, in quibus implebitur illud Iſaię 25. *Præcipitabit mortem in ſempiternum.* & Oſeæ 13. *Ero mors tua, ò mors.* & 1. Cor. 15. *Noviſſima deſtruetur mors.* Et Apocal. 21: *Mors ultrà non erit.* At in impiis integritas naturæ donum erit ſolùm gratiæ gratis datæ, quæ cruciatum & dolorem non excludet: affligentem tamen, non interimentem. Auguſt. Enchir. cap. 92. Fulgent. lib. de fide ad Petrum cap. 3.

Cap. CCCLXIV.

Ubi futura ſit reſurrectio?

Ubi futura ſit reſurrectio.

Ambigi poteſt, utrùm Angelorum miniſterio cineres omniũ defunctorum in unum locum, ubi futurum ſit judicium, congregandi ſint, in valle putà Ioſaphat, (de qua Ioëlis 3.) ut ibi clangore tubæ ſimul excitati, repẽtè judici ſiſtãtur; an potiùs quiſque ex eo loco proditurus, in quo ſepultus fuit? ut ſcriptura ſignificare videtur Ezech. 37. *Educam vos de ſepulchris veſtris.* & Ioan. 5. *Omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocẽ Filii Dei.* Et Matt. 27. *Monumẽta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum ſurrexerunt.* Accedit, quòd Chriſtus ex monumento, in quo eum ſepeliẽrat, exſurrexerit. Nec obſtat, quòd multa monumenta perierint, vel quòd corpora in varias orbis terræ partes delata, fruſtatim ſepulta fuerint; vel ab avibus, aut piſcibus, feríſve animantibus devorata; vel per ventos & auras in varia loca efflata. Nam facilè Angeli ſingulorum cineres ad cujuſque ſepulchrum, aut mortis locum deferent, ut ibi unuſquiſque reſurgat, ubi ſepultus aut mortuus fuerit. Quod apertè Chryſoſtomus ſentit, dicens, Romam in illa die Petrum & Paulum ex ſua thecâ producturam.

Neqve porrò tunc verendum erit, ne plura in eodem loco corpora condita ſe invicem impediant, cùm divinæ virtuti creatura omnis promptiſſimè pareat.

Quando futura reſurrectio ſit?

Qvando autem futura ſit reſurrectio, nobis incognitum Chriſtus eſſe voluit, quemadmodum & Iudicii extremi diem; ut ſupra latiùs deductum eſt.

Cap. CCCLXV.

De cauſſâ Reſurrectionis.

Cauſſa reſurrectionis efficiens.

Primaria reſurrectionis corporum cauſa, Deus erit. Ejuſdem enim eſt ſuſcitare & creare. Iuxta illud Roman. 8. *Qui ſuſcitavit Ieſum Chriſtum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora veſtra.*

Inſtrumẽtalis primaria Chriſtus.

Exemplaris autem & inſtrumentalis primaria, Chriſtus primitiæ dormientium.

entiũ. *Ille* enim *reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratũ corpori claritatis ſuæ.* Philippenſ. 3. Et *Deus eos, qui dormierunt, per Ieſum adducet cum eo.* 1. Theſſ. 4. Ioan. 5.

Secundaria, vox Archangeli.

SECVNDARIA verò inſtrumentalis cauſa erit, vox Archangeli, quæ & *tuba Dei* nominatur. Matth. 24. *Filius hominis mittet Angelos ſuos cum tubâ & voce magnâ.* 1. Theſſal. 4. *Ipſe Dominus deſcendet de cælo in juſſu, & in voce Archangeli, & in tubâ Dei.* 1. Corinth. 15. *In noviſſimâ tubâ.* Matth. 25. *Clamor factus eſt.* Sophoniæ 1. *Dies illa, dies tubæ & clangoris.* Iob. 26. *Quis poterit tonitrũ magnitudinis ejus intueri?*

Ex quibus probabiliter colligimus, manifeſtum aliquod ſignum, imò vocem auditui humano perceptibilem, Chriſti juſſu edendam, cujus virtute omnes defuncti mox exſurgant. Hinc 1. Theſſal. 4. Apoſtolus tria connectit: *In juſſu, in voce Archangeli, & in tubâ Dei deſcendet de cælo:* quaſi juſſus ſit voce explicandus, aut promulgandus tubâ, ut Ioan. 5. inſinuari videtur: *Omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem Filij Dei.* Vnde quidam opinatur, Chriſtum vocem articulatam prolaturum, quæ ejus imperium exprimat. Alij Chriſtum Archangeli miniſterio vocem editurum, non ore proprio ſentiunt, quoniam dicat Apoſtolus, *In juſſu, & in voce Archangeli, & in tubâ Dei.* Et Matth. 24. *Filius hominis mittet Angelos ſuos cum tuba & voce magna.* Quæ Filij Dei vox meritò dici poterit, quia ejus juſſu fiet, omnemq; ab eo energiam habitura eſt.

Quænam ſit futura vox Filij Dei ſive Archangeli præconis.

QVÆNAM verò iſta magna vox futura ſit, Matth. 25. exprimitur: *Ecce Sponſus venit: exite obviam ei.* Hieron. tomo. 4. *in reg. Monach.* cap. 30. vocem fore ait: *Surgite mortui, venite ad judicium.* In epiſt. verò ad Alexandrum & Minerium eandem vocem putat *clamorem*, & *tubam*, ac *vocem Dei* nuncupari. *Clamorem*, ab effectu convocandi gentes: *vocem*, propter articulatum ſonum judicis imperium exprimẽtem; ac demum *tubam*, propter vocis magnitudinem, vim & convocandi efficium, juxta veteris legis morem, qui deſcribitur Numeror. 10. Ad quem Iſaias cap. 58. alludens: *Quaſi tuba,* inquit, *exalta vocẽ tuam.* Ioelis 2. *Canite tubâ in Sion, convocate cœtum.* Ioannes Apoc. 7. & 10. tubarum meminit. & 1. Corin. 15. Apoſtolus: *In noviſſimâ tubâ.* Per *tubam* Auguſtinus epiſt. 120. cap. 34. manifeſtum aliquod ſignum intelligit.

Clamor.

Vox.

Tuba.

CAP. CCCLXVI.

De reſurgentium corporum dotibus.

Dotes reſurgentium corporum IV.

REDIVIVA ſanctorum corpora ejuſdem, cujus antea, erunt naturæ, ſed multò alterius conditionis & gloriæ. Quatuor autem præcipua eorum ornamenta erunt, quæ vulgò dotes nuncupantur, & ab Apoſtolo 1. Corinth. 15. & ad Philip. 3. traduntur: quarum prima eſt, *Impaſſibilitas*, quæ præſtat corpori, ne corrumpi, pati, affligi, vel incommodo aliquo affici queat. *Seminatur*, ait, *in corruptione; ſurget in incorruptione.* Vocatur autem hæc dos *Impaſſibilitas* potiùs quàm *Incorruptio*, ut proprietatem corporis glorioſi deſignet. Nam & impiorum corpora incorruptionem quãdam ſortientur, ut ſcilicet interire nequeant; ſed tamen affligi poterunt. Beatorum verò corpora inviolabili munere immortalitatis induentur, ut lædi, dolorem ſentire, æſtuare, algere, ſitire, aut eſurire, morbo aut ſenectute inveteraſcere, nequeat; bibere tamen & comedere, poſſibilitate, non neceſſitate, poſſint; ut Scriptura docet Iſaiæ 35. 51. Apoc. 21. Auguſtinus lib. 20. *De Civitat.* cap. 17. Epiſt. 49. q. 1.

Impaſſibilitas.

Immortalitas beatorũ.

LONGE itaque felicior erit Beatorum, quàm primi hominis immortalitas, qui poterat non mori: hi verò non poterunt omnino mori. Auguſt. Ench. cap. 105. lib. 13. *De Civit.* cap. 22. & lib. ult. cap. ult.

ORIETVR autem hæc plena corporis impaſſibilitas ex perfecto animæ in corpus glorioſum dominio, & ex ablatione omnis corruptibilitatis. Auguſtinus epiſt. 146.

Vſus ſenſuum in beatis.

NON tamen hæc impaſſibilitas, ſenſuum uſum excludet, in quo reperitur paſſio quędam, ſed perficiens, non corrumpens. Etenim beati ſe invicem, atque Chriſti Humanitatem cernẽt, Deo laudes decantabunt, eaſque audient. Apoc. 4. Naribus etiam ſuaviſſimum odorem corporũ glorioſorũ percipiẽt, atq; lingua ſaporem, quem humor perpetuus ex optimo qualitatum tẽperamento dimanans efficiet: ac denique ſe invicem & alia tangendo, ſumma voluptate perfruentur, ut Luc. 21. Do-

Digitized by Google

minus de ſuo corpore aſſeruit: *Palpate & videte.* Per hūc autem ſenſuum uſum Beati non nova intellectus judicia, ſed nova ſenſus communis experimenta recipient.

De claritatis dote.

SECVNDA glorioſi corporis dos, eſt *Claritas*, qua *fulgebunt ſicut ſol*, Matt. 13. *tanquam ſplendor firmamenti, & ſtella*, Danielis 12. *tanquam ſcintilla*, Sapientiæ 3. *ſicut nix*, Pſal. 67. Cujus ſplēdoris ſpem Chriſtus in ſua transfiguratione monſtravit, ut monet Leo in ſer. *De Trāsfig.* & Macarius hom. 15.

Matth. 17. Claritas corporum beatorum figurata in transfiguratione Chriſti.

Leo in ſerm de transfig.

HVIVS dotis meminit Apoſtolus 1. Corinth. 15. *Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloriâ.* Et Philippen. 3. *configuratum corpori claritatis ſuæ.* Cujus gloriæ imaginem Angelus Dominicę reſurrectionis nuncius exhibuit, apparēs coopertus ſtolâ candidâ. Marc. 16. *Et erat aſpectus ejus ſicut fulgur, & veſtimenta ejus ſicut nix.* Matth. 28. Ioan. 20. ut obſervat Chryſologus ſer. 74. Ejuſdem gloriæ ſpeciem quandam expreſſit facies Moyſis, in quam filij Iſraël intendere non poterant, Exodi 34.

In ſtola candida Angeli.

In facie glorioſa Moyſis.

CAVSA tantæ claritatis erit animæ felicitas, in corpus redundans, ac proinde pro diverſitate beatitudinis animarum, erit quoque diſpar ſplendor corporum, ut Apoſtolus 1. Corinth. 15. docet: *Stella à ſtellâ differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.* Hieronymus in 12. cap. Danielis & in cap. 2. Naum. Hanc glorioſi corporis ſui claritatem Chriſtus poſt Reſurrectionem ſuam oculis diſcipulorum occultavit, non tamen eâ caruit; ut monet Auguſt. lib. 22. *De Civit.* cap. 19.

Pro diverſitate gloriæ animarum, diſpar erit claritas corporum.

De cicatricibus.

SED hîc QVÆSTIO emergit de cicatricibus ſanctorum, quomodo venuſtati corporum non obſint? Chriſtum cicatrices retinuiſſe, imò & foramina clavorum, Evangelium tradit, *ut* (inquit Ambroſius in cap. 24. Lucæ) *amorem erga ſe noſtrum acueret, Deóque Patri, quanta pro nobis paſſus eſſet, aſſiduè repræſentaret.* An verò Sancti cicatrices quoque retenturi ſint, diſputat Auguſtinus lib. 22. *De Civit.* cap. 20. ubi reſolvit, certum eſſe, Sanctorum corpora fore integra, perfecta, ſine vitio & deformitate venuſta; in quibus ſi veſtigia exſtent vulnerum, tāquam virtutis indicia, ſuper aurum, & lapidem precioſum refulgebunt, & ad felicitatis cumulum pertinebunt; ſicuti forſitan in damnatis ad miſeriam & impietatis argumentum ſignâ quædam apparebunt membrorum ob flagitia reſectorum.

An cicatrices futuræ in beatorum corporibus.

De Agilitate.

TERTIA glorioſorum corporum dos erit, *Agilitas*, qua corpus onere nunc aggravante liberatum, pro animæ nutu citiſſimè movebitur, ut ibi puncto temporis ſit, ubi anima eſſe volet; eritque tanta obediendi facilitas, quanta regnandi vivendique felicitas; ut docet Auguſtinus lib. 13. *de Civit. Dei* cap. 18. & lib. 16. cap. 27. atque lib. 22. cap. 11. & ult. Quam corporum agilitatem, ut imperceptibili tēpore moveātur, ſicut Angeli corpora trāsferunt in momento; (ut de Abacuk legitur Danielis 14.) inſinuat Iſaias cap. 14. *Current & non laborabunt: volabunt & non deficient.* Et Sapientiæ 3. *Iuſti tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent.* Hic autem diſcurſus à Beatis fiet, non ex indigentia, ſed ad libertatis demonſtrationem, necnon ut potentia uſu ſuo decoretur. Non enim inſtar lapidum immobiles eſſe decet, ſed abſq; ullo labore, fatigatione, ſummaq; facilitate moveri congruit. Econtra verò impiorum corpora ſuo pondere inſtar Dathan & Abiron in infernū depriméntur, & vinculis aſtricta ibi concludentur. Iuxta illud Matth. 22. *Ligatis manibus & pedibus projicite eum in tenebras exteriores.*

Sancti diſcurrent, non ex indigentia, ſed libertate, atque ut potentia uſus exiſtat.

Numer. 16.

De Subtilitate.

QVARTA corporis glorioſi dos erit, *Subtilitas*, qua fiet, ut corpus ad nutum animæ cuncta penetrare poſſit. Quam indicat Apoſtolus 1. Corinth. 15. *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale* non quia corpus, quantum ad ſubſtantiam, eſſe deſinet; ſed quia ſpiritu vivificante abſque corporeis alimentis, depoſitâ omni corruptione ac tarditate, ſubſiſtet, ablatâ carnis contra ſpiritum luctâ, ciborum indigentiâ, necnon gravitate motum impediente; ac denique, quia inſtar ſpiritus omnia, quæ anima volet, in momento penetrabit, quantumvis ſolida corpora. *Subtile* itaque dicitur fore, propter activæ potentiæ magnitudinem, ſicuti dicimus *intellectum ſubtilem*, qui ad rerum intimam cognitionem pervenit, occultáque ſcrutatur; & *viſum ſubtilem*, qui minima facilè percipit. Nomen enim *ſubtilitatis* à penetrandi virtute ſumptum eſt. Virtus autem penetrandi trifariam oritur: aut à quantitatis parvitate, quæ *acuties* vocatur, ut in acu; vel propter materiæ raritatem, ut aqua, aër, ignis: aut demum ab agēdi virtute, quomodo ſol, vinum, oleum penetrativa eſſe vulgò aſſeruntur. Qua ſignificatione corpora glorioſa ſubtilia fore creduntur, quia omne ſolidum penetrare ad nutū animæ poterunt,

Quomodo corpus ſpirituale futurum.

Subtile.

Quomodo ſubtilia ſint beatorum corpora.

terunt, ut docet Auguſtinus lib. 13. *De Civit.* cap. 20. Enchir. cap. 91. Hieronymus in epiſt. ad Pammachium contra errores Ioãnis Ieroſolymitani. Gregorius lib. 14. Moral. cap. 29.

An penetratio corporum beatorũ miraculoſa ſit?

AN verò corpus glorioſum ſolida penetret ex conditione ſui ſtatus, an potiùs divinâ virtute, ſingularique miraculo, inter Doctores ambigitur. *Prius* viſum eſt Chryſoſtomo homil. 86. in Ioann: Epiphanio in hæreſi Origenis; Damaſceno lib. 4. *De Fide* cap. 19. & ult. Bonaventurę atque Scoto in lib. 4. ſentent. diſtinct. 49. *Poſterius* autem placet Hilario lib. 3. *De Trinit.* ſub finem. Hieronymo in epiſt. cont. erro. Ioannis Ieroſolymitani; Ambroſio libr. 10. in Lucam cap. 24. Auguſtino epiſt. 3. & in cap. 20. Ioan. Gregorio homil. 8. Paſchæ. Fulgentiõ *de Incarn.* cap. 11.

CAP. CCCLXVIII.

De qualitate corporum damnatorum.

Aug. Enchir. cap. 91.

QVAMVIS fatigare nos minimè debeat incerta eorum habitudo, quorum certa eſt damnatio; ſcire tamen profuerit, quoſdam ſentire, damnatos cum ijs corporum vitiis reſurrecturos, cum quibus defuncti fuerint, ut Durandus in lib. 4. Sent. diſtinct. 4. quæſt. 2. D. Thomas autem ſine aliquo naturæ vitio reſurrectura putat, ex illo Apoſtoli 1. Corinth. 15. *Mortui reſurgent incorrupti*, hoc eſt, interprete Ambroſio *integris corporibus:* quod & ratio ſuadet. Nam corporum deformitates non juxta cujuſque merita vel demerita in hac vita contingũt, neq; pulchritudo cuiquam hîc ſecundùm ſua merita donatur, cùm plerumque nocentiſſimi formoſiſſima corpora, & ſanctiſſimi deformia ſortiantur: pœnam verò futuri ſeculi, hujus vitæ culpæ, non autem perpeſſæ miſeriæ correſpondere oporteat. Quare probabilius eſt, Chriſtum in reſurrectione correcturum, quidquid fuerat in corporibus vitiatum; quoniam integritas illa corporum, ſicut & hîc ſpecioſitas, donum erit, non gratiæ juſtificantis propriæ bonis, ſed gratis datæ, communis juſtis & reprobis.

An dãnatorum corpora ſine vitiis naturæ ſint reſurrectura?

CAP. CCCLXVIII.

De fructu emanante ex Fide Reſurrectionis Carnis.

Fide reſurrectionis nos & alios in morte cõſolamur.

EX hujus articuli fide tam nosipſos quàm alios in eorum morte, qui neceſſitudine aut benevolentia nobis conjuncti ſunt, conſolari valemus; ut docet Apoſtolus 1. Theſſa. 4. Cyprian. *de mort.*

In omni tribulatione.

SECVNDO in omnibus præſentis vitæ calamitatibus, reſurrectionis meditatio plurimum ſolatii confert. Hac ſpe Iob mærentem animum erigebat. cap. 19.

Corporis coinquinationes vitamus.

TERTIO ex hac fide corpora noſtra inquinata ſervamus, eademque hîc afflictionibus & pœnitentiâ emundare ſtudemus, ut ſplendoris ibi capaciora inveniantur.

Prompti ad omnia incõmoda perferenda reddimur.

QVARTO ex eâdem fide promptitudo jejunandi, frigus æſtumq; patiendi, & omnia corporis incommoda, necnon mortem ipſam (ſi opus ſit) perferẽdi, naſcitur; ut patet 2. Machabæorum cap. 7. *Spiritum vobis iterum cum miſericordiâ reddet, & vitam* &c.

Corpora defunctorũ ſepelimus.

POSTREMO ex hac fide impellimur, ad honeſtè ſepelienda defunctorum corpora, quæ ſuo Creatori non pereunt ſed vivunt. Diſcimus quoque, Sanctorum Reliquias, quæ in terris ad tantam gloriam reſervantur, devoto affectu venerari, quas ipſe Deus nonnunquam ſpeciali honore dignatur, ut dum Moyſi corpus, & B. Catharinę per Angelos ſepelivit; per oſſa Helizæi mortuum excitavit; Prophetæ occiſi corpus à Leone intactum conſervavit, multáque ad Sanctorum Reliquias miracula omnibus ſeculis edidit; ut de ſuo tempore Auguſtinus teſtatur lib. 22. *de Civit. Dei* ca. 8. Lib. 21. *cont. Fauſt.* ca. 21. Epiſt. 137. Lib. 9. confeſſ. cap. 7. Baſil. in Pſal. 115. Hieron. contra Vigilãtium. Damaſcenus lib. 4. *de Fide* cap. 16. dicit, eſſe templa Spiritus ſancti à nobis veneranda, fontéſque ſalutares, ex quibus ſcaturiant multimoda beneficia, cæci videant, dæmones abigantur &c.

Reliquias veneramur.

Deut. 34. 3. Reg. 13. 4. Reg. 13.

Cap. CCCLXIX.

Duodecimus Articulus.

Vitam æternam.

Vitam æternam & beatam ſperamus.

POSTREMO Symboli Articulo nos credere profitemur, ſanctis promitti poſt carnis reſurrectionem vitam immortalem, beatam ac ſecuram: hoc eſt, quòd totus homo ex anima & corpore conſtans, verè beatus futurus ſit. Ad beatitudinem enim neceſſaria eſt in felicitate ſtabilitas, cum plena nunquam excidendi ſecuritate. Qui enim animam eſſe quidem immortalem ſenſerunt, ſed poſt adeptam ſemel beatitudinem ad hujus vitæ miſerias poſt certa temporum intervalla redire poſſe dixerunt, veram animæ beatitudinē non invenerunt: quam non argumentatione humana, ſed authoritate divina, Apoſtoli fidelibus aperiunt, & repromittunt; idque ultimo Symboli Articulo, quia hominis ultimus finis eſt, ad quem univerſa ſua ſtudia, vitam, & actus omnes dirigere illum oporteat. In hunc enim finem à Deo Patre creatus eſt homo, redemptus à Filio, & juſtificatus eſt à Spiritu ſancto: ad eundem finem omnia Patris & Filij & Spiritus ſancti opera in præcedentibus articulis Symboli expreſſa referuntur.

Beatitudo ſtabilitatem requirit.

Vltimus finis hominis.

HAC igitur jucundâ clauſulâ Symbolum fidei Apoſtoli concluſerunt, ut tanti præmij liberaliſſima promiſſione à Deo facta, credentes ad virtutum officia excitarent; ac in vitam immortalem & beatam, intentionem, cogitationéſque noſtras omnes dirigendas eſſe docerent. Nam nihil æquè hominum animos ad quæque difficillima, Chriſti cauſa ſubeunda, promptos & alacres reddit, atque præmij vitæ æternæ ſpes, ac ſeria meditatio.

Vitæ æternæ nomine quid intelligendū.

VITÆ autem ÆTERNÆ nomine, non tantùm animæ & corporis perpetua conjunctio intelligenda eſt, quam in Inferno reprobi quoque habebunt; ſed beatitudo vera deſignatur, quæ hominis animum ſatiat, cor quietum reddit, deſideria hominis omnia complet. Cujus vitæ bonorum amplitudo cùm una explicari voce nequeat, variis quaſi per partes nominibus Scriptura deſcribit. Vita enim æterna *regnum* inprimis *cælorum* appellatur, quia ſancti libertate, gloria, dignitate, potentia, rerúmque omnium affluentia ceu reges, ſummique regis filij perfruentur, nec ab ullo ibi hoſte impugnabuntur: non à Carne, quę nutui animę parebit; non à Mundo, non à Diabolo: Deus tunc pacatè omnia reget, in omnibuſque regnabit. Vnde beatitudo etiam *Regnum Dei* vocatur, & *Chriſti*, atque *Cælum*, *Paradiſus*, *Tertium cælum* propter loci ſublimitatem & claritatem: *Sancta civitas*, & *nova Ieruſalem*, propter animorum & corporum perfectiſſimam innovationem: *Domus Patris*, quia ibi ſolis filiis Deus gloriam ſuam manifeſtat, ſtabilemque habitationem donat.

Matth. 25. — Ephes. 5. — Luca 23. 2.Cor. 12. Apoc. 21.

APPELLATVR inſuper *vita æterna*, ut ſignificetur, illo ſtatu nihil jucundius, nihil homini optabilius, qui omnium malorum liberatione, omniumque bonorum adeptione conſtat. Nam ſi caduca iſta vita innumeris miſeriis ſubjecta, quæ potiùs mors quædā continua dicenda ſit, nihil magis amatur, & nihil homini eſt jucundius; quo tandem animi ſtudio ad æternam vitam, beatam, ſtabilem, & omni delitiarum genere plenam, anhelandum eſt? Auguſtinus lib. 19. *de Civit.* cap. 11. Enchir. cap. 84.

Matth. 19.

Vita etiam caduca diligitur.

POSTREMO vocatur beatitudo, *ultimus finis*, *ſumma felicitas*, *ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus*. Ibi enim nullum erit malum, nullum latebit bonum: vacabitur Dei laudibus, qui *erit omnia in omnibus*. Tanta verò ibi jucunditas erit, ut etiāſi non liceret ampliùs in ea manere quā unius diei hora, propter hoc ſolùm innumerabiles anni vitæ hujus pleni delitiis & affluentia præſentium bonorum rectè meritoq; contemnerentur, ut habet Auguſt. lib. 3. *de Lib. Arbit.* c. 25. Et colligitur ex Pſal. 83. *Melior eſt dies una in atriis tuis, ſuper millia.*

Boetius li. 3. de conſolat. Philoſoph. Augu. li. 22. de Civitat. cap. 30.

Cap. CCCLXX.

Quibus bonis perfruētur beati?

DVPLICIA ſunt beatorum præmia: quædam *eſſentialia*, nonnulla verò *acceſſoria*, nuncupantur. *Eſſentiale* autem præmium in beatitudine, ſeu ultimo fine conſiſtit. Sed utrumque, ſcilicet beatitudo & ultimus finis iterum duplicem habet ſignificationem. *Prior* eſt, qua rem, cujus adeptione beati reddimur, denotat; *poſterior eſt*, qua uſus, ſive adeptio, vel fruitio

Beatitudo obiectiva.

rei ſigni-

Et formalis.

rei ſignificatur, qua beati ſumus. *Prior* beatitudo objectiva; *poſterior* autem *formalis* eſt; quoniam illa extrinſecè, hac autem intrinſecè ac propriè beati efficimur. Illa deniq; non in re creata, ſed in Deo infinito & incommutabili bono conſiſtit, juxta illud Gen. 15. *Ego ſum merces tua magna nimis.* Pſalm. 72. *Mihi adhærere Deo bonum eſt.* Pſalm. 102. *Qui replet in bonis deſiderium tuum.* Pſal. 143. *Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.* Eccleſiaſt. 1. cap. *Omnia vanitas*, quia nulla creatura hominis appetitum explere poteſt. *Hæc eſt* enim (ait Ioan. cap. 17.) *vita æterna, ut cognoſcant te, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Et, *Satiabor, cùm apparuerit gloria tua*, Pſal. 16. Item 1. Io. 5. *Hic eſt verus Deus, & vita æterna.* Apo. 21. *Ego ſum alpha & omega, principium & finis.*

IDIPSVM univerſi Eccleſiaſtici Scriptores tradunt: ut, Dionyſius Areopagita lib. *de Cæleſti Hierar.* cap. 10. Deum vocat totius ordinis ſummũ æternumque principium ac finem. Iren. lib. 3. cap. 22. *Gloria hominis, Deus eſt.* Auguſtinus lib. 19. *de Civit. Vt anima carnis vita eſt, ita beata vita hominis Deus eſt.* Et cap. 4. ejuſdem libri opiniones philoſophorum rejicit, quorum alij beatitudinem in animo, alij in corpore, alij in utroq; fines bonorũ & malorum conſtituebãt; omnes verò in creato aliquo bono, ſive honeſto ſive utili, ſive delectabili, ſive in his mixtim. Cerinthus cum Epicureis in fœdis voluptatibus carnis; Chiliaſtæ in licitis & honeſtis; Machometus Cerinthum ſequutus, corporales delicias ſuis proponit in Alcorano cap. 28. 47. 48. Quorum omnium ſententiis accommodari poteſt illud Pſalm. 92. & Apoſtoli 1. Cor. 3. *Dominus ſcit cogitationes ſapientum, quoniam vanæ ſunt.* Quòd enim univerſa hæc externa, divitiæ, voluptates, honores infra hominem ſint, illud Pſalm. 8. indicat: *Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus.* Vnde hominem beatum efficere nequeunt, cùm beatitudo in eo bono ſit, quò referri omnia debeant; ipſum verò ad nullum aliud, cùm omnium præſtantiſſimum ſit, omnem defectum indigentiámque boni cujuſcumque depellens. Nam ſi appetitum non plenè ſatiaret, aliud bonum requireret, nec per ſe jam ſufficeret.

Lib. 22. de civit. cap. 26. 1. Cor. 14. Regnum Dei non eſt eſca & potus.

Euſeb. lib. 3. hiſto. cap. 28. Auguſt. lib. 20. de civit. c. 7. Lactã. lib. 3. inſtit. cap. 8. Ambroſ. lib. 2. offic c. 8. Boëtius lib. 3. de conſol. proſa 10.

CVM igitur omnis creatura limitatam perfectionem contineat, hominis appetitum (cujus objectum eſt boni latitudo) ſatiare nequit: ſed opus eſt infinito aliquo bono, quod in ſe omnẽ boni rationem cõplectatur, quale bonum ſolus Deus eſt, qui eminentiſſimè cuncta bona continet, ac proinde hominis deſiderium abundãtiſſimè replet, juxta illud Auguſt. lib. 1. Confeſſ. cap. 1. *Creaſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.*

Creatura dimitatã perfectionem habens hominis animam ſatiare nequit.

Deus omnem boni rationẽ cõplens hominis appetitum ſatiat.

HIS de objectiva beatitudine præmiſſis, ſupereſt, ut de beatitudine eſſentiali, qua formaliter beati cõſtituimur, diſſeramus. Ac inprimis tenendum eſt, nos creata beatitudine formaliter dici beatos, ſiquidem Dominus *Beatitudinem* appellat, *Vitã noſtram.* Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi.* Ioan. 10. *Vitam do eis.* Et 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te.* Rom. 6. *Gratia Dei, vita æterna.*

Creata beatitudine formaliter beati dicimur.

DEINDE ſcriptura ſacra docet, fruitionem ſummi boni in aliqua hominis operatione conſiſtere; ut in viſione, cognitione, delectatione. 1. Ioan. 3. *Videbimus eum ſicuti eſt.* 1. Cor. 13. *Tunc autem cognoſcam facie ad faciem*, id eſt, clarè ac diſtinctè. Apocal. 2. *Vincenti dabo edere manna*; edere de ligno vitæ.

ACCEDIT, quòd Benedictus XII. in Extravaganti citata ab Alphonſo à Caſtro, verbo, *Beatitudo*, hæreſi 6. definivit, animam eſſe beatam viſione ac fruitione divinæ eſſentiæ ſtabili ac perpetua. Sed viſio & fruitio intellectus & voluntatis operationes ſunt. Confortatus enim lumine gloriæ beati intellectus, Deum videt; ſimiliter & voluntas charitate inflammata, Deo viſo fruitur ac delectatur. Secluſis equidem gratiæ ac gloriæ donis, non aliter Deus animæ beati conjungitur, quàm cum aliis creaturis, quibus intimè præſens eſt per eſſentiam, præſentiam, & potentiam.

Beatitudo in viſione & fruitione conſiſtit.

Deus unitur beatis per gratiæ & gloriæ dona.

DICITVR itaque Deus uniri beatis, non per illapſum, vel circuminſeſſionẽ, quæ fiat per immediatam unionem divinæ naturæ abſq; mediis donis gratiæ ac gloriæ: (quomodo Manichæi videntur imaginati fuiſſe, quòd Deus eſſet unitus omni creaturæ vivæ) ſed per dona ſua Deus mentem & voluntatem inhabitat, hominemque quodammodo divinum, ſuarum perfectionũ communicatione reddit. Iuxta illud 2. epi. Pet. cap. 1. *Magna & precioſa nobis promiſſa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ conſortes naturæ*: ut explicat Nazianzenus Oratione *In plagam grandinis.*

Cap. CCCLXXI.

In cuius potentiæ operatione Beatitudo hominis conſiſtat.

An beatitudo in operatione intellectus conſiſtat.

CElebris inter Scholaſticos doctores quæſtio eſt, in cujus potentiæ actu hominis felicitas conſiſtat? Divus quidem Thomas in operatione intellectus; Scotus autem in voluntatis; Bonaventura verò in utriuſque potentię actu ſitam eſſe contendit: quia beatus clarè Deum intellectu videndo, in eo per delectationem quieſcit; ac intellectu & volũtate ſummo infinitóque bono immediatè conjungitur, illud contemplando, diligendo, eóque perfruendo; unde ſumma delectatio quieſque conſequitur. Hinc ſcriptura ſacra hominis felicitatem aliquãdo per viſionem ad intellectus operationem pertinentem, nõnumquam per delectationem voluntatis deſcribit. Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te Deum verum.* 1. Ioan. 3. *Videbimus eum ſicuti eſt.* 1. Corinth. 13. *Videbimus facie ad faciem.*

In actu porrò voluntatis ponitur Pſalm. 35. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ.* Matth. 25. *Intra in gaudium Domini tui.* Lucæ 22. *Ego diſpono vobis regnum, ut edatis & bibatis ſuper menſam meam.* Ioan. 16. *Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Apoc. 2. *Vincenti dabo manna abſconditum.* 1. Pet. 4. *Vt in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exſultantes.*

Alibi verò in utriuſque potentiæ actu ſimul Beatitudo proponitur. Pſal. 35. *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Pſal. 33. *Guſtate & videte, quoniam ſuavis eſt Dominus.* Pſalm. 15. *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo.* Iſa. ul. *Videbitis & gaudebit cor veſtrum.*

Præterea, ubi ſcriptura quippiam dignitatis cognitioni Dei tribuit, non de arida notitia, ſed de conjuncta pio in Deum affectu loquitur. Quare ex illis ipſis locis, in quibus beatitudo in Dei viſione conſtituitur, elicere poſſumus, eam ſimul in voluntatis actu conſiſtere. Vt, Iſaiæ 1. *Iſraël me non cognovit.* Oſeæ 8. *Cognovimus te.* Ioan. 1. *Mundus eum non cognovit.* 1. Ioan. 3. *Omnis qui peccat, non cognovit eum.*

Accedit Catechiſmi noſtri Romani authoritas. *Solida*, inquit, *beatitudo, quam eſſentialem communi nomine licet vocare, in eo ſita eſt, ut Deum videamus, ejuſq́; pulchritudine fruamur, qui eſt omnis bonitatis ac perfectionis fons & principium.* Ac ſubdit: *Ioan. 1. epiſtol. cap. 3.* dicens: *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt, ſignificat, beatitudinem ex iis duobus conſtare, quòd videlicet Deum videamus, eóque fruamur, ſicq́; optimo perfectiſſimóque modo poſſideamus.*

Eſſentialis beatitudo in Dei poſſeſſione ſita.

Vt igitur rem paucis complectamur, abſoluta & eſſentialis beatitudo, in Dei poſſeſſione conſtituenda eſt. Poſſidetur autem Deus hic quidem imperfecto modo, quoniam videtur in iſta vita in ænigmate, id eſt, in ſimilitudine ad Deum intelligendum accommodata, quæ tamen cùm corporea ſit, infinitam Dei ſimplicitatem ac perfectionem immenſam repræſentare nequit: at in futura vita, Divina natura intelligibilis ſpeciei officium eminenter præſtabit, ſe beatis conjungens, eorúmque intelligentiam lumine gloriæ colluſtrãdo, quo corroborati idonei efficientur, ut beatificam viſionem eliciant, Deumque lumen verum in ejus lumine videant, ejuſq́; inflãmati amore, in eum toto affectu rapiantur, omniáque in eo poſſideant, nec extra illum quidquam appetant. Vtriuſq; igitur poteſtatis actu, voluntatis ſcilicet & intellectus, æquè principaliter ac immediatè, beati Deum poſſidebunt.

1. Cor. 3.

Pſalm. 35. In lumine tuo videbimus lumen. Pſal. 83. gratiam & gloriam dabit Dominus. Pſ. 138. Illuc manus tua deducet me.

Beati Deum poſſidebunt actu intellectus & voluntatis.

Et quando Scriptura vel Eccleſiaſtici ſcriptores beatitudinem in viſione aut Dei cognitione conſtituũt, actum ſimul voluntatis, putà amoris, gaudij, delectationis ſubintelligi volũt. Quod ex Auguſtino liquet, lib. 1. *De Trinit.* cap. 10. ubi nomine *Cõtemplationis* beatificæ gaudium quoque comprehẽdit. Et lib. 1. *De Moribus Eccleſiæ* cap. 25. vitam æternam *Præmium* eſſe dicit, cujus promiſſione gaudemus. Promittitur autẽ nobis non ſolùm, quòd Deum videbimus; ſed etiam gaudium, fruitio, cõſolatio, ſaturitas. Mat. 5. Io. 16. Hinc Auguſtinus ſcripturam ſequutus indifferenter nunc actui intellectus beatitudinem aſſcribit, ut lib. 1. *De Trinit.* cap. 8. 9. 10. & 13. Alibi voluntatis actui. libro 1. *De Doct. Chriſt.* cap. 32. *Summa merces hæc eſt, ut Deo perfruamur.* Lib. 10. Confeſſ. cap. 21. & 23. *Beata vita eſt gaudium de veritate.* Lib. 8. *De Civit.* cap. 9. *Nemo beatus, qui eo quod amat non fruitur.*

Sub actu intellectus cõprehenditur etiam actus voluntatis.

Sciendum hîc inſuper eſt, Beatitudinis nomen generali ſignificatione complecti, quidquid ad perfectionem abſolutam tam animi quàm corporis in cælo ſpectabit. Sic acceptã beatitu-

Beatitudo eſt ſtatus omniũ bonorũ congregatione perfectus.

beatitudinem Boëtius definivit lib. 3. *de Conſol. proſa* 2. eſſe ſtatum, omnium bonorum aggregatione perfectum. Et Auguſtinus lib. 13. *de Trinit.* cap. 5. *Beatus eſt, qui habet quidquid vult, & nihil mali vult.* Anſelmus lib. *de Similit.* cap. 47. & 48. beatitudinem definit, *Sufficientiam omnium bonorum:* cujus XIV. partes aſſignat, ex quibus ſatis apparet, non in una aliqua ſingulari operatione, ſed in omnibus & ſingulis prædictis beatitudinem conſiſtere, ex quibus una completa hominis beatitudo conſurgit.

CAP. CCCLXXII.

De bonis acceſſoriis, quæ beatitudinis eſſentiã conſequuntur.

Accidentalis beatitudo.

ACCIDENTALIS beatitudo in variis animæ, corporiſque ornamentis, quæ ultra eſſentialem felicitatem beatis à Deo tribuentur, conſiſtit: quæ dona tot & tanta erunt, quot & quanta hominis cor aſſequi nequit. *Quod* enim *oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, Deus præparavit ſuis electis.* Quorum bonorũ amplitudinem licèt plenè hîc animo complecti non poſſimus; attamen ex iis, quæ in iſta vita homines appetere ſolent, aliquouſque intelligi poterunt. Expetunt autem homines in primis vitam à miſeriis liberam. Ibi vita jucunda erit, nullus mæror, nulla indigentia, nulla infirmitas, nulla moleſtia, nullus affligens æſtus, nullum frigus. Appetunt deinde homines cibum & potum. Ibi cibo potuque inviſibili reficientur beati. Nam *inebriabuntur ab ubertate domus Domini,* Pſalm. 35.

1. Cor. 2.

Ex analogia bonorum hujus vitæ colligimus bona futura.

ADDE veſtitum. Ibi ſtolis albis, & lumine ſicut veſtimento amicientur, immortalitate, ſplendore innocentiæ, ſempiternæque gloriæ coronâ decorati. Apoc. 3. & 7.

DESIDERANT hîc quoque homines ampla commodaque ædificia. Ibi in ſpatioſiſſimo cælorum campo Dei claritate undique colluſtrato beati habitabunt. Apoc. 21. Pſalm. 83. *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum! Concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini.*

EXPETVNTVR hîc inſuper honores. At *gloria & divitiæ in domo Domini,* Pſalm. 111. *Gloria & honor & pax omni operanti bonum,* Rom. 2. Quãtus autem honor erit, dum homo non ſervus, ſed amicus, frater, ac filius Dei vocabitur? dum à Chriſto coram Patre, Angeliſq; omnibus collaudabitur? *Venite benedicti Patris mei &c.* Vnde Pſalm. 138. *Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui, Deus.*

DELECTAT hîc rerum variarum, plurimarúmque ſcientia, quæ tamen imperfecta, ſæpeque incerta ſolùm eſt. At ibi lux incommutabilis veritatis, fonſque ſapientiæ ſeſe facie ad faciem exhibebit. Quid autem non ſciet, qui omnia ſcientem atque continentem intuebitur?

EXOPTARI quoque ſolet honoratorum, proborúmque hominum ſocietas, amicitia, familiaritas. At in cælo univerſi principes erunt, ſapientiſſimi, ſanctiſſimi, nobiliſſimi, opulentiſſimi, noſtrique amantiſſimi: quorum unuſquiſque Deum laudabit non minùs de alterius donis, quàm de ſuis. Tota enim ſupernorum civium ſocietas in unum Deum Patrem & Filium atque Spiritum Sanctum unâ charitate celebrandum exardeſcet, & de omniũ, ſingulorumq; gratiarum donis in Deo gaudebit.

POSTREMO homines occupatione honeſta delectantur. At beati in jucundiſſima Dei laude verſabuntur. *Qui habitant in domo tuâ Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te,* Pſalm. 83. Auguſtinus lib. 22. *de Civit.* cap. 30. Item, in Orbis adminiſtratione. *Judicabunt* enim *ſancti nationes & dominabũtur populis,* Sapien. 3. *Eſto ſuper decem civitates poteſtatem habẽs,* Lucæ 19. Apoc. 2. 7. & 20. Præter hæc autem præmia omnibus beatis communia, erunt & particularia eis ſolis reſervata, qui ſingulari virtute de Carne, Diabolo & Mundo victoriam reportaverint: quales ſunt Virgines, Doctores, & Martyres, quibus AVREOLA reſervatur.

CAP. CCCLXXIII.

De Aureolis coronis.

QVÆ DE Aureolis coronis à Scholaſticis Doctoribus traduntur, deſumpta ſunt ex gloſſa ordinaria in 25. cap. Exodi ad illa verba: *Faciéſque illi coronam interraſilem, altam quatuor digitis, & ſuper illam alteram coronam aureolam.* Quæ verba exponens Beda lib. 1. *de Tabernaculo* cap. 6. ex quo gloſſa deſumpta eſt, ait: *Corona mẽſæ Do-*

mini variis diſtincta ſculpturis, ſed competenter ordinatis appoſita eſt. Aeterna enim vita futura, omnibus eſt promiſſa juſtis; ſed multiformis in illâ pro meritorum diverſitate gloria eſt ſingulorum.

Aureola ubi fundata.

Qvod vero priùs corona deſcripta ſubjungitur: *Et ſuper illam, alteram coronam aureolam*; de illorum poteſt rectè præmio intelligi, qui generalia ſcripturæ ſanctæ mandata ſpontanea vitę perfectioris electione tranſſcendũt, ideóque ſpecialem præ ceteris fidelibus retributionem voluntariæ oblationis expectant. Vel corona aurea labro menſæ Domini apponitur, cùm in verbis ſacræ ſcripturæ dicimus, animas egredientes carnem, ad æterna in cęlis præmia eſſe recipiendas. Et ſuper illam altera ſuperadditur corona aureola, dum in eâdem ſcriptura repetitur, quòd eis in fine ſeculi ſublimior gloria in corporũ quoq; immortalium receptione ſervetur. Vbi ſanè Beda variam ejus loci expoſitionem ponens, ſatis inſinuat, ea, quæ de Aureolis dicuntur, non ibi clarè fundari; quamvis ſi ut probabilia tantùm proponãtur, non ſint contemnenda.

Quid per aureolam intelligendum.

Per *Aureolam* verò Scholaſtici doctores intelligunt, accidentalè quoddam præmiũ, eſſentiali ſuperadditum corporali aliquo ſigno expreſſum. Cujuſmodi præmia aſſignantur Martyribus, Doctoribus atque Virginibus. Iſq; ternarius numerus ſumitur ſecundùm hoſtes, cum quibus confligitur, & virtutes, quibus dimicamus, atque Chriſto configuramur.

Hostes ſunt, *Caro, Mundus, & Diabolus*, quos excellentiſſimo vincunt modo Virgines, carnis violentos impetus ſuperantes; Martyres, tyrannidem perſecutorum calcantes; & Doctores veritatis, tenebras hæreſeon, diaboliq; machinamenta à ſeipſis, & ab aliis viriliter propulſantes.

Virtvtes autem, quibus pugnatur, ſunt potentia rationalis, cui doctrina reſpondet; iraſcibilis, cui martyrium; & demum concupiſcibilis, circa delectabilia verſans, cui Virginitas reſpondet. Quibus tribus virtutibus eminẽter Chriſto doctori juſtitiæ, Virgini, ac Martyri aſſimilamur. Apoc. 7. de Virginibus dicitur: *Sequuntur Agnũ, quocumque ierit.* Apoc. 3. de Martyribus, *Qui vicerit, faciam eum ſedere in throno meo.* Et Apoc. 7. *Stant in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum.*

De doctoribus autem Dan. 12. *Qui ad juſtitiam erudierint multos, fulgebunt tanquam ſtellæ.* Et, *qui elucidant me, vitam æternam habebunt,* Eccl. 24.

An aureola Chriſto attribuenda ſint.

Cvm autem Aureola diminutionẽ, participationemq; gaudii deſignet, & in Chriſto ſit omniũ plenitudo gaudiorum, nõ ſunt Aureolæ ipſi tribuendæ, ſed eminentior quædam omnium virtutum & præmiorũ perfectio. Germinat enim virgines, martyres roborat, doctores illuminat, ac per ipſum pleniſſima de carnis infirmitate, de mundo, atque diabolo, victoria obtinetur. Ideoque beati omnes clamant: *Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno.* Apoc. 3. 5. & 7.

In Chriſto virtutũ omnium perfectio.

Cap. CCCLXXIV.

Vtrùm beati per apertam Dei viſionem impeccabiles redantur?

4. Diſt. 49. q. 6.

Ex natura beatifici ſtatus beati peccare nequeunt.

Ex natura beatifici ſtatus (nõ autem tantùm ex Dei extrinſeca lege, ut Scotus opinatur) fit, ut beati peccare nequeant. Dum enim clarè Deum intuentur, ſummum & infinitum bonum, in quo cuncta bona eminentiſſimè continentur, totáque obiecti voluntatis latitudo, ad quod naturaliter determinata eſt, reperiatur, ita, ut nihil eo melius, vel opportunius occurrere homini poſſit: neceſſariò ſequitur, ut beati ſuam voluntatem à Deo avertere, vel aliquid niſi ſecundùm rectum ordinem ad illum expetere nequeant, cùm ille ſit ultima & abſoluta hominis perfectio & finis, quo ſibi applicato conquieſcat, nec aliud deſiderare poſſit. Vnde ſequitur, ut Deum viſum odiſſe, vel ab ejus ſumma dilectione homo deſiſtere non poſſit. Nec verò abſurdum cenſeri debet, quòd eadem voluntatis potentia erga quædam objecta indifferens & libera; erga nonnulla verò per modum naturę determinata ſit, cùm & Dei voluntas, quoad externa, indifferens, & liberrima, circa operationes immanentes, ſit naturaliter determinata.

Cap.

CAP. CCCLXXV.

An omnium par futura ſit beatitudo?

Hieronymus in Apologia pro lib. cont. Iovin. & li. 2. cōt. Iovin. Auguſt. de S. Virg. cap. 26. Gregor. li. 4. Moral. c. 42.

IOVINIANVS Conjugium Virginitati exæquans, conſequenter omnes homines æqualiter beatos fore pronunciavit. Cujus errorem amplexus eſt Lutherus, in ſerm. *de Nativi. B. Mariæ Virginis*, ubi ex falſo imputativæ juſtitiæ fundamento ſtatuit, omnes homines æquè ſanctos eſſe, atque proinde beatos æqualiter futuros cum Dei Matre.

Diſpar beatitudo futura. 1. Ioan. 3.

CETERVM ex ſcripturis certiſſima fide tenendum conſtat, alios in futura vita, pro ratione meritorum hujus vitæ, aliis feliciores fore; id eſt, recepturos clariorem & perfectiorem Dei viſionem atque fruitionem. Omnes quidem Deum, ſicuti eſt, videbunt, ac proinde cuncta quæ in Deo formaliter exſiſtunt & intrinſecè, ſive reipſa diſtinguantur, ut proprietates relativæ perſonarũ conſtitutivæ; ſive tãtùm virtualiter, ut perfectiones abſolutæ: quinimo nec unus alio beatior erit, quia plura ex eis, quæ in Deo eminenter ſunt, hoc eſt, plures Dei effectus videat, (cùm in illis beatitudo non conſiſtat:) ſed ex eo imparitas felicitatis profluet, quòd unus alio clariùs & perfectiùs Dei eſſentiam videbit, ac ampliùs Deo perfruetur atque delectabitur. Cujus inæqualitatis cauſa remota erit, imparitas gratiæ, meritorum, & charitatis hujus vitæ: immediata verò cauſa erit, inæqualitas luminis gloriæ, quo mẽs beati confortabitur ad videndum Deum, qui ſe menti conjunget, ac intelligibilis ſpeciei vices ſupplens præſtabit, ut pro ratione luminis gloriæ intellectus beati remiſſiorem vel intenſiorem viſionis Dei operationem eliciat. Quod lumen glorię unicuique ſecundùm anteactæ vitæ merita retribuetur.

Aug. lib. 5. confeſſ. c. 4.

Inæqualitas luminis gloria inæqualitatem beatitudinis inducit.

EXINDE verò ſequitur, omnium viſiones beatorum ejuſdẽm naturæ fore. Idem enim primariũ objectum, Deum ſcilicet habebũt; ab eodemque proximo principio, lumine ſcilicet gloriæ elicientur; & per eandem divinam naturam ſeſe mẽti beati immediatè conjungentem, atque intelligibilis ſpeciei vices ſupplẽtem: ſed nihilominus pro quantitate luminis gloriæ, intellectus diverſi, variam intenſionem, perpetuamq; atque conſtantem habebunt: ſimiliter & beati unius voluntas Deo intenſiùs viſo ampliùs perfruetur & delectabitur, quàm alterius, qui remiſſiore intellectus operatione naturam eandem divinam contemplabitur.

SICVTI autem pro meritorum iſtius vitæ differentia, eſſentialis beatitudo, quatenus præmium eſt, augetur, vel remittitur: ita & acceſſoria præmia majora vel minora reddentur, pro ratione meriti cujuſque; ut ſcriptura Ioannis 14. manifeſtè docet: *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*; in quibus ſcilicet majora vel minora præmia, ut quiſque promeritus in hac vita fuerit, reddentur. *Qui* enim *parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Et *ſicut ſtella à ſtellâ differt claritate, ſic erit reſurrectio mortuorum*, 1. Cor. 15. Item Apo. 14. nemo poterat dicere canticum, niſi illa quadraginta quatuor millia &c. Iſaiæ quoque 56. de Virginibus: *Dabo eis in domo meâ locum, & nomen melius à filiis & filiabus.* *2. Cor. 9.*

IDIPSVM ex eo convincitur, quòd pro ratione meritorum cujuſque, diverſa ſit futura damnatorum pœna. Sapientiæ 6. *Potentes potenter tormenta patientur.* Matth. 10. *Tolerabilius erit in die illâ terræ Sodomorum.* Et, *Reddet unicuique ſecundùm opera ſua.*

CAP. CCCLXXVI.

Vtrùm beatitudo ſemel habita deperdi poſſit?

Beatitudo ſtabilis & ſecura eſt.

ORIGENES lib. 1. *Periarchon* cap. 6. perpetuum quemdam felicitatis & miſeriæ circulum, ſequutus Pythagoram, confinxit. Sed beatitudinem inamiſſibilem fore, ſcriptura ſacra pronunciat. Matth. 25. *Et ibunt hi in ignem æternum; juſti autem in vitam æternam.* Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna.* Ro. 6. *Gratia Dei, vita æterna.* Apo. 3. *Qui vicerit, foras non egredietur ampliùs.* Eccleſ. 24. *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.*

IDEM Veteres conformiter tradunt. Auguſt. lib. *de Hæreſ.* cap. 43. lib. 12. *de Civit.* c. 20. dicit, pias aures non ferre, ut dicatur, ita perveniri ad cõſpectum Dei, ut quandoque neceſſe ſit deſeri. Lib. 22. *de Civit.* ca. 30. *Ipſe erit finis deſideriorum noſtrorum, qui ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur.*

Digitized by Google

NEQVE ſolùm beatitudo perpetua erit, ſed etiam beati de ſuæ beatitudinis perpetuitate certi, ſecuriq; erunt. Nam
Pſal. 16. cùm viſio Dei beatorum deſideria plenè ſatiet, & illi numquam carere ſummo bono velint, quod poſſident, nec ejus amiſſionem timere; conſequitur, eos certos eſſe, quòd ad miſeriam non
Aug. lib. 12. de civi. c. 20 ſint reverſuri. *Quid enim eâ beatitudine fallacius*, inquit Auguſtinus, *ubi nos futuros miſeros, aut in tantâ veritatis luce neſciamus, aut in ſummâ felicitatis arce timeamus?* & Hieronymus contra Vigilantium Sanctos cum Chriſto regnantes de ſua felicitate ſecuros eſſe confirmat.

CAP. CCCLXXVII.

Utrùm omnes homines ſuum ultimum finem aſſequentur?

RERVM omnium ultimus finis duplex eſt: unus *intrinſecus* & proprius, qualis, ſi de hominibus agatur, eſt viſio Dei. Alter *extrinſecus & communis* eſt, ſcilicet gloria Dei. Fine autem proprio multi hominum ſua culpa fruſtrabuntur; finem verò ultimum extrinſecum univerſi homines aſſequentur. Nam ſicut ex beatorum ampliſſima remuneratione, ita & ex impiorum juſtiſſima damnatione, laudem, gloriam & honorem Deus in ſecula ſeculorum referet.

PROPRII autem finis, veræque beatitudinis aſſequendę certa ratio eſt, Beata vita aſſequẽda via & ratio. ut Fide, Spe, & Charitate inſtructi, & in oratione, ſacramentorumq; ſalutari uſu perſeverantes, ad omnia pietatis in Deum, benignitatiſque officia in proximos, quotidie nos exerceamus. Sic enim ad beatam illam gloriam electis à Deo præparatam quandoque perveniemus: quam mihi, & omnibus in unâ Catholicâ fide, ſub Obedientiâ unius Vicarii Chriſti Romani Pontificis (cujus judicio univerſa mea ſcripta ſubmitto) Deum colentibus, miſericordiâ Chriſti, retribuendam confido: cui gloria perennis, Amen.

INSTITVTIONVM DOCTRINÆ CHRISTIANÆ

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

De Sacramentis.

Ratio cur poſt Symbolũ ſubiungantur ſacramenta. Rom. 10. 1. Timoth 5. Auguſt. lib. 8. cõfeſſ. cap. 2. Fidem ſacramentis profitemur.

SECVNDA Catechiſmi Romani parte de ſacramẽtis novæ Legis agitur, quibus tanquam viſibilibus ſignis fidẽ noſtram profitemur, & Chriſti merita credentibus uberrimè applicantur. Ideoque poſt explicationem Apoſtolici Symboli, in quo traduntur, quæ fide tenenda ſint, ſive ad unius Dei in perſonarum Trinitate notitiam, ſive ad mundi ortum & gubernationẽ, ſive ad VERBI Incarnationem, & humani generis lapſum & inſtaurationem, ſive ad juſtorũ præmia & iniquorum ſupplicia pertineãt, optimâ methodo tractatus de SACRAMENTIS ſubjungitur.

Duo modi parandæ ſalutis: fides & ſacramẽta. Marc. 16. Baſil. lib. de Spiritu ſancto. cap. 12. Matth. 28.

DVO enim ſunt inſeparabiles modi parandæ ſalutis: FIDES & SACRAMENTA. Iuxta illud Chriſti: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Et: *Ite docete omnes gentes, baptizantes &c.* inſinuans, primum fidei doctrinam eſſe tradendam initiandis Chriſto; poſtea verò inſerendos ſocietati populi Chriſtiani viſibilium ſacramentorum conſortio, ſine quibus homines in nullum religionis nomen coaleſcere poſſunt: abſque quorum uſu Auguſtinus ſe dicit expertum, fideles in apoſtaſiam facilè prolabi. *Vnus* enim *Deus eſt, una fides, unum baptiſma.* Epheſ. 4.

Augu. lib. 19. cont. Fauſt. c. 11. & 12. Auguſt. epiſt. 108. lib. de vera relig. cap. 17.

Ad myſteria, promiſſiones, & præcepta reducitur Chriſtiana doctrina.

ACCEDIT, quòd utriuſque Teſtamenti ſcriptura totius cæleſtis doctrinæ ſummam ad tria revocet; videlicet ad myſteria, promiſſiones, & præcepta, hoc eſt, ad res credendas, ſperandas & faciendas, quibus Fides, Spes & Charitas reſpondent: ad quæ tria Catechiſmi Romani authores totã quoque Chriſtianæ doctrinæ ſummam revocarunt, Auguſtinum imitati *in Enchiridio*, & lib. *De Catechizan. rudibus*, atque lib. *De Agone Chriſtiano.*

CAP. II.

De Sacramenti nomine.

Sacramenti varia ſignificatio.

SACRAMENTI nomen apud profanos authores, aliquando *Pignus in loco ſacro depoſitũ* ſignificat, quod victus in pœnam injuſtæ litis perdebat; ut patet apud Varronem lib. 4. *De Linguâ Latinâ*; Ciceronem lib. 2. *De Oratore.* Subinde verò Sacramentum idem erat, quod ſollenne juſiurandum. Vide lib. 2. *De Re Militari* Vegetium; Tertullianum lib. *ad Martyres*; Hieron. in epi. ad Heliodorum.

Sacramentũ idem, quod myſterium.

SED apud Eccleſiaſticos ſcriptores uſitatius SACRAMENTI nomen idem denotat, quod myſteriũ Græcis. Sunt autem tres illius nominis ſignificationes. I. eſt, qua myſterium dicitur *ceremonia*, qua homines ſacris initiantur; quomodo Ambroſius libros *De Myſterijs* inſcripſit. II. eſt, qua omne id, quod arcanum & ſecretũ eſt, SACRAMENTVM dicitur. 1. Corinth. 13. *Si noverim myſteria omnia.* Matth. 13. *Vobis datum eſt noſſe myſterium.* Tob. 12. Prov. 20. Daniel 2. Apoc. 17. 1. Theſſal. 2. *Myſterium iniquitatis*; quæ ſignificatio rectè ſacramentis noſtris convenit. Nam arcana, ſoliſque fidelibus nota eſſe debẽt. Dionyſius Areopag. lib. *De Eccleſ. hier.* cap. 1. III. eſt, qua *omne latentis arcanæq́ rei externum ſignum* vocatur *myſterium.* Qua ſignificatione omnes veteris teſtamenti figuræ, atque ſimilitudines in Evangelio aut Apocalypſi expreſſæ

Iſaia 24.

Sacramentũ rei arcanæ ſignum.

Digitized by Google

myſteria nuncupantur. Sic Dan. 2. *ſtatua* ſacramentum vocatur. Apocal. 17. *Ego dicam tibi ſacramentũ mulieris.* Epheſ. 5. *ſacramentum magnum eſt.*

SICVT ergo myſterium, ita & ſacramentum tria denotat: nimirũ *rem ſecretam*, & *ſignum rei ſecretæ*, atque *rem ſacratam ſeu initiatam.* Sacramentum enim *à Sacrando* deducitur. Augu. li. 15. *de Civit.* cap. 26. Ambroſ. lib. *de iis qui myſt. initiantur.* S. Tho. 1. 2. q. 102. art. 5. Omnia itaque ſigna, quæ ad res divinas pertinent, SACRAMENTA vocantur. Sacramẽtum enim generali ſignificatione *Sacrum ſignum* eſt, à qua Eccleſiaſtici ſcriptores vocem *Sacramenti* accommodarunt, ad ſignificandum illuſtriores quaſdam ceremonias, ſenſibiliáque ſymbola, à Deo ad animæ ſanctiſicationem inſtituta. Novis enim rebus æquum fuit, nova tribui nomina, quibus propriè tradi explicarique poſſent Sũt enim doctrinę religionis congruentes verborum novitates, quibus res antiquæ, aut nova Dei beneficia exprimantur, cujuſmodi nomina ſunt à Patribus condita: *Trinitas*, *Incarnatio*, *Homouſion*, *Theotocos*, ſive *Deipara*, *Xenodochia*, *Monaſteria*, *Epiſcopus*, *Presbyter*, *Diaconus*, ipſumque nomen *Chriſtianorum* (Actor. 11.) fidelibus impoſitum. Cùm autem à Chriſto quædam nova ſint inſtituta myſteria ad Dei cultũ, & homines ſanctificandum ſpectantia, placuit Majoribus eiſdem *Sacramenti* nomen appropriare, ob vocis & rerum analogiam, ut *Sacramentum* diceretur, per quod ſãctificamur, ſive per quod Deus homines ſibi conſecret, ſanctificet: quemadmodum *veſtimentum* appellatur, quo veſtimur; *ornamentum*, quo ornamur.

Aug. epi. 5.

Lib. 10. de civit. c. 5. Sacramenti vox accommodata illuſtrioribus quibuſdam ceremoniis. Augu. tract. 97 in Ioan. Lib. 10. de civit. c. 23.

Chriſtus nova inſtituit myſteria quibus nova sũt appropianda nomina.

FVIT autem *Sacramenti* nomen in tanta veneratione priſcis temporibus in Eccleſia Latina, ut omnes linguæ vulgares illud retinuerint: Gallica, Hiſpanica, Italica, Germanica, & aliæ; ſicut de vocibus, *Amen*, & *Alleluia* notavit Auguſt. lib. 2. *de Doct. Chriſt.* cap. 11. & tract. 41. in Ioan.

EST autem hæc vocis *Sacramenti* accommodatio ipſis viventibus Apoſtolis facta, ut ex vulgata Latina verſione ad Ephe. 5. patet: ubi *Matrimonium* propriè Sacramẽtum, id eſt, *ſacræ rei ſignum* dicitur.

Sacramenti voce propriò ſumpta uſi ſunt Apoſtoli.

ET vetuſtiſſimi ſcriptores latini *Sacramenti* voce in hac ſignificatione ſæpe uſi reperiuntur. Tertullianus, Cyprianus, Hilarius, Hieronymus: Ambroſius lib. *de Sacroſanctis* inſcripſit. Auguſtinus epiſt. 118. *Sacramenta numero pauciſſima &c.*

Tertul. lib. de praſcr. c. 16. Cyprian. li. 2. epiſt. 1. Hilarius in Pſal. 121.

CAP. III.

De Sacramenti definitione in genere.

SACRAMENTVM ab Auguſtino generatim definitur, *ſacræ rei ſignum*, lib. 10. *de Civit.* cap. 5. quem deinde Scholaſtici Doctores ſequuti ſunt: & non minùs veteris, quàm novæ legis ſacramentis hæc generalis notio convenit, quoniam ex æquo juſtificantem gratiam ſignificant, licet eam non ſimiliter efficiant. Non enim ad ſacramẽti eſſentiam pertinet, gratiam efficere, ſed tantùm ſignificare, ut Auguſtinus tradit epiſt. 5. *Signa cùm ad res divinas applicantur, ſacramenta ſunt.* Vnde ſequitur, ſacramentum in genere ſignorum, non autem actionis eſſe collocandum.

Sacramenti generatim definitio.

Aug. lib. 19. cont. Fauſt. cap. 11. Auguſt. in Ioan. tract. 80. Chryſoſt. ho. 83. in Matt.

HINC Scriptores varias appellationes ſacramento tribuunt, non ab operando, ſed à ſignificando deductas. Latini quidem ſæpe *figuras*, *ſigna*, *ſimilitudines* & *viſibiles formas* appellant: Græci verò, *Symbola* & *antitypa.*

Sacramentũ in ſignorum genere collocatur.

SIGNVM autem ab Auguſtino lib. 2. *de Doct. Chriſt.* definitur, *Res præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliud aliquid ex ſe faciens in cogitationem venire.* Rerum enim ſenſibilium duo sũt genera: quædam ob id inventæ ſunt, ut aliud inſinuent, cujuſmodi ſunt *vocabula*, *ſcriptura*, *vexilla*, *imagines*, *tympana*, *tubæ*, aliaque hujuſmodi, à quibus ſi vim ſignificandi detraxeris, ſublata erit inſtitutionis cauſa. Aliç res non alterius rei ſignificandæ, ſed ſua tantùm cauſa effectæ ſunt, ut *res naturales.*

Signi definitio.

Duo rerum genera.

SIGNORVM porrò tria ſunt genera: quædam ſunt *naturalia*, quæ rerum expertarum animadverſione præter ſe aliud cognoſci faciũt, ut fumus ignem, veſtigium animalis, vultus animi affectionem prodit.

Signorũ tria ſunt genera: naturalia.

ALIA hominum voluntate inſtituta ſunt, ut mutuos conceptus, ſententias, & conſilia explicare poſſent. Ex quibus ſignis nõnulla pertinent ad ſenſum oculorum, alia ad aurium; ut verba, quæ inter homines ſignificãdi principatum obtinent: ſed quia verberato aëre ſtatim pertranſeunt, inſtituta ſunt per literas ſigna verborum.

Ab hominibus inſtituta.

Digitized by Google

A Deo conſtituta, partim theorica tantùm.

Tertium genus ſignorum eſt, divinitus inſtitutorum, ex quibus aliqua ſunt theorica, ideo tantùm data, ut aliquid ſignificent, & admoneant, ut panis azymus, & quæ ad Moſaicæ legis ceremonias pertinebant: alia verò ſunt *practica* ſimul *& theorica* ſigna, quæ ſcilicet Deus non tantùm ſignificandi, ſed etiam efficiendi cauſa inſtituit, qualia ſunt, novæ Legis ſacramenta, in quibus res externæ ad ſignificandum aſſumptæ, ſimilitudinem earum rerum gerunt, quas Deus inviſibiliter in animis noſtris operatur. *Si* enim *ſacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum ſacramenta ſunt, non haberent, omnino ſacramenta non eſſent*, ait Auguſtinus epſt. 23. lib. 2. *de doct. Chriſt.* c. 3. lib. 3. c. 9.

Partim practica ſimul.

Repræsentat autem Sacramentum rem ſacram, non profanam. Sunt enim ſacramenta religionis ceremoniæ ſolennes atque ſtabiles, quas violare ſacrilegium ſit.

Res ſacra novæ legis ſacramentis deſignata triplex.

Res verò ſacra novæ Legis ſacramentis denotata, triplex eſt: videlicet gratia juſtificans, quæ ut præſens ſignificatur: paſſio Chriſti, gratiæ cauſa, ut præterita commemoratur: & vita æterna, quæ ut gratiæ effectus futurus præfiguratur, ut de Baptiſmo explicat ad Rom. 6. Apoſtolus de Euchariſtia; Lucas c. 22. Ioan. c. 6. Reliqua ſacramenta quoque gratiam, ejúſque principium atque finem ſaltem implicitè ſignificāt. Nam omnia novæ Legis ſacramenta primò & eſſentialiter gratiam iuſtificantem, quam efficiunt, ſignificant; Chriſti verò paſſionem ſupponunt; vitam aut beatam promittunt.

Cap. IV.

Definitio Sacramēti novæ legis.

Sacramenti novæ legis definitio.

Magister ſententiarum lib. 4. diſt. 1. ſacramentū novæ legis definit: *Eſt inviſibilis gratiæ viſibilis forma, ut imaginē gerat & cauſa exiſtat.* Catechiſmus autem Romanus definit: *Eſt res ſenſibus ſubiecta, quæ ex Deo inſtitutione ſanctitatis & juſtitiæ, tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet.* Vnde patet, ab ſacramenti definitione ſecludi omnia rerum ſacrarum ſigna, quæ ſanctificantem gratiam non denotant: ut cruces, imagines, columbam, linguas igneas, manna, aliáque ſimilia: necnon univerſa ſacramentalia; qualia ſunt conſecrationes templorum, aquę benedictæ, lotio pedū, exorciſmi, & alia huiuſmodi quæ gratiam perfectè ſanctificantem, cujus cauſa ſint, non exprimunt; ſed pręparationes, impedimenta ſanctificationis removentes, exſiſtunt. Sacramentum enim novæ legis gratiam, quæ nos ſanctos efficit, divinarumque virtutum habitu exornat, & ſignificare, ac ſimul efficere debet. Quod de Baptiſmo ſcriptura frequenter & apertè tradit, nec obſcuriùs de Euchariſtia loquitur, de Confirmatione, Pœnitentia, Extrema unctione, Ordine atque Matrimonio idipſum oſtendit.

Sacra ſigna ſanctificantem gratiam non denotantia.

Sacramentalia.

Ioan 3. Rom 6.

Ioan. 6.

Cap. V.

Differentia inter novæ ac veteris legis ſacramenta.

Sacram. veterum & novorū differentia.

Vniversa naturęatque Moſaicæ legis ſacramenta, in eo à novæ legis ſacramentis diſtinguuntur, quòd illa gratiam internè ſanctificantem non effecerint, ſed tantùm ſignificaverint; Novæ autem legis ſacramenta gratiam non tantùm ſignificent, ſed etiam efficiant ac præſtent. Iuxta doctrinam Concilii Florentini in inſtructione Armeniorum, & Concilii Tridentini Seſſ. 7. can. 2. quam Paulus comprobat ad Galat. 4. vocans ſacramenta vetera, *infirma & egena elementa*: ad Hebr. c. 7. *inutilia & infirma*: cap. 9. *Iuſtitias carnis*, quia ſcilicet ſanctificationem legalem, typicam & carnalem pręſtabant, emundando ab irregularitatibus & immunditiis legalibus, ſed gratiam intus emundantem animas à peccatis tantùm adumbrabant, promittebant, oſtendebant, non verò efficiebant nec præſtabant. Nam ut Apoſtolus ad Hebr. 10. ait: *Non poterant perficere, nec emundare conſcientiam:* hoc eſt, juſtos efficere nō poterant. *Ex operibus* enim *legis non juſtificabitur omnis caro corā illo*, Rom. 3. Vnde nec Circumciſionē juſtificaſſe Abraham, ſed tantùm fuiſſe ſignaculum juſtitię fidei, cap. 4. docet. Quod 1. Cor. 7. etiam inſinuat, dum ait: *Circumciſio nihil eſt*, in negotio ſcilicet juſtificationis.

Sacramenta veteris legis ab immunditia legali emūdabant.

Circumciſio non fuit inſtrumentum, ſed tantùm ſignaculum veræ iuſtitiæ.

Avgvstinvs epiſt. 118. in eo nova ſacramenta diſtinguit à veteribus; quòd ſint numero pauciora, factu faciliora, ſignificatione auguſtiora, virtute efficaciora; *quoniā* ait in Pſal 73. *illa promittebant Salvatorem, hæc præſtant.*

Aug. lib. 3. de doct. Chriſt. c. 9. lib. 19. cont. Fauſt. cap. 13. Lib. de vera relig. c. 17.

Digitized by Google

CAP. VI.

Quòd Sacramenta ſint Religionis ceremoniæ, Deo pro tempore gratæ.

Sacram. vetera ſuo tempore Deo placuerunt.

LICET diſparis virtutis ſint vetera & novæ legis Sacramenta; omnia tamen ſuo tempore Deo placuerunt, & religionis ceremoniæ fuerunt, per quas homines Deo cultum exhibuerunt, profitendo ſanctificationem, omnéque bonum à Deo in nos deſcendere, ideoque iuſtum eſſe, hominem Deo ſubjici, à quo ſit creatus, gubernetur, à quo redemptionem à ſervitute diaboli, mortis & peccati, univerſaque gratiarũ dona, emundationemq; à labe inobedientiâ contracta quærere ac exſpectare debeat.

Omne ſacramentum eſt religionis ceremonia.

IN omni equidem Sacramento certus ritus, qui ſimili actione peragitur, duo ſignificat. *Prius* eſt id, quod Deus erga nos operatur: *Poſterius* verò, id, quod Deo nos debemus. Ideoque ſacrum ſignum, ſive religionis ceremonia eſt, quia in ſignificandi modo ſita eſt ceremonialis actio, qua eodem actu & momento Deus colitur, & nos ſanctificamur.

PORRO hęc ſignificatio ſacramentalis & cultus ceremonialis, non ſolùm in elemento ſenſibili, ut in aqua, ſed in toto ſenſibili & externo, quod Deus ad Sacramenti eſſentiam aſſumit, conſiſtunt: ſive ex rebus corporeis, ut aqua vel oleo: ſive ex verbis, aut actibus externis, ut impoſitione manuum, aut inſufflatione conſtet. Quare totum ſacramentum materia & ſenſibili forma conſtans, ſignum eſt rei ſacræ, atque ſimul religionis ceremonia, qua Deus colatur.

CAP. VII.

Cuius ſit, inſtituere ſacramenta.

Dei ſolius eſt ſacram. inſtituere.

CVM nulla creatura per ſe vim ſanctificandi habeat, ſed Deo totius puritatis fonti proprium ſit; lõgè convenientiſſimum fuit, ut ſolus Deus creaturas ad ſanctificationis officiũ aſſumeret, & ad ſacramentalem ſignificationem, religioniſq; ceremoniam, qua colatur, inſtitueret. Ad eum ſiquidem pertinet, gratiam creaturæ annectere, cuius eſt, pro ſuo arbitrio gratiam tribuere. Ac laudat Auguſtinus Socratis ſententiam, dicentis, unumquemque Deum ritibus à ſe inſtitutis coli velle.

Aug. lib. 1. de conſen. Euang. c. 18.

Socratis ſententia: Deus ritibus à ſe inſtitutis colendus.

ACCEDIT, quòd ſacramenta ſint quædam peccati remedia: non eſt autem infirmi, ſed medici præſcribere, quibus rebus ægritudo ſanari debeat.

PRÆTEREA cùm ſacramenta effectus quoſdam habeant, vires rerum naturales ſuperantes; utpote legalem munditiem efficere, aut verè à peccatis liberare ſimiliter gratiam per Chriſtum dandam præſignare, aut Chriſti paſſionem applicando ſanctificationis gratiam prębere, quę nõ ratione humana, ſed revelatione divina diſcuntur; facilè perſpicitur, quòd congrua huius fidei per viam religionis inſtituere ſigna, non ſit inſtinctus naturæ ſolius, ſed eius, qui credenda revelat. Eadem enim eſt inſtituendorum ſacramentorum, & revelationis credendorum ratio. Proinde ſicut credenda à ſolo Deo præſcribuntur; ita &, quibus rebus aut actionibus eadem per modum religionis prænuntientur. Quemadmodum enim omnis vera religio ſuam à Deo trahit originem, ita religionis ſacræ notæ ſeu ceremoniæ, quibus Deus coli vult aut placari, non niſi ab ipſo docente haberi poſſunt. Quare tam Legis naturę, quàm Legis Moſaicæ aut Evangelicæ ſacramenta, à Deo peculiari revelatione tradita fuiſſe, non eſt ambigendum. Quod Concilium Tridentinum Seſſ. 7. can. 1. de ſacramentis novæ legis definivit, omnia ex Chriſti legiſlatoris expreſſo mandato inſtituta eſſe. Conveniebat enim ad Dei gloriam, ſalutemq; noſtram promovendam, ut authoritas inſtituendi ſacramenta nulli creaturæ communicaretur, ut ſalutis authorem promptiùs agnoſceremus, nec in homine, vel alia pura creatura ſpem noſtram, ſed in Deo ſolo collocaremus, ut monet Auguſt. tract. 5. in Ioan.

Omnis vera religio à Deo.

Novæ legis ſacramenta omnia à Chriſto inſtituta.

CAP. VIII.

Cur Deus in rebus ſenſibilibus ſacramenta inſtituerit?

Cur Deus ſacramenta in rebus ſenſibilibus inſtituerit?

QVIA homo anima & corpore conſtat, ab initio humanæ creationis voluit Deus, ſibi ab homine non ſolùm interiori, ſed etiam externo ac viſibili cultu obſequium deferri; ac proinde Sacramenta, ceremoniáſque ſenſibiles, quibus coleretur, inſtituit.

SECVNDÒ, Quia congruit, ut humani ingenii imbecillitas per ſigna quędam ſenſibilia occultam Dei virtutem apprehendat, & rerum quæ ſentiuntur adminiculo ad intelligenda inviſibilia perducatur. Rom. 1. Chryſoſt. hom. 60. ad Antioch. & hom. 83. in Matth. Aug. tract. 80. in Ioan. Sacramentum appellat *quoddam viſibile verbum*. Et Dionyſius lib. *Eccleſ. Hierarch.* c. 1. docet, eccleſiaſticam hierarchiam rebus ſenſibilibus conſtare, ſicut intelligibilibus cæleſtem.

TERTIO, Vt Dei cultores viſibilium ſignaculorum conſortio coaleſcerent, ac inter ſe colligarentur, & ab infidelium ſocietatibus diſcerni poſſent. Auguſt. epiſt. 118. cap. 1. & lib. 19. cont. Fauſt. c. 11.

QVARTO, Vt fideles interiorem cordis fidem exteriùs profiterentur. Rom. 10. 1. Timoth. 6. *Confeſſus es confeſſionem bonam coram multis teſtibus.* Aug. lib. 8. Confeſſ. cap. 2. Victorinum publicè baptizari voluiſſe referr, ne Chriſtus eum negaret, ſi palàm eius fidem profiteri erubeſceret.

QVINTO, Vt humanum ingenium, quod in creaturarum ſenſibilium amorem ac ſtudium propendet, haberet ſymbola corporea, in quibus ſalubriter ſe poſſet exercere, ac ita in cultu Dei faſtidium depellere, à noxiaque creaturarum ſervitute liberari.

SEXTO, Ad edomandam hominis ſuperbiam, dum in rebus ſenſibilibus quærere ſanitatem cogitur, quam obediendo haurire contempſit à Deo. Iuſtè ſubditur enim inferiori, qui obtemperare ſuperiori recuſat.

Aug. tract. 8. in canonicam Ioan.

SEPTIMO, Vt ſecuritatem quandam Deus homini de promiſſis percipiendis daret, ac fidelem in promiſſis futurum non dubitaret, quando ſenſibilia ſigna, per quæ gratiam ſe daturum addixit, homo ſuſciperet, iiſque veluti pignoribus obligatum haberet. Sic Auguſt. lib. 9. Confeſſ. c. 4. & 6. percepto baptiſmo à ſe fugiſſe ſollicitudinem vitæ præteritæ commemorat.

OCTAVO, Ad mutuam fidelium pacem, concordiam, & charitatem fovendam, dum ſacrorum myſteriorum communione, unius corporis membra effectos ſe conſpiciunt.

NONO, Vt ſalutaria medicamenta ad ſalutem animarum recuperandam vel tuendam ſemper ad manum eſſent, per quæ virtus Paſſionis Chriſti nobis applicaretur, & quaſi per alveum in nos deflueret. Ambroſ. lib. 5. de ſacram. c. 5.

DECIMO, Vt Deus ſuam miſericordiam commendaret, inſtituendo facilia remedia, & uſque obvia.

VNDECIMO, Vt juſtitiam declararet, humiliando eum, qui ſe contra opificem erexerat.

DVODECIMO, Vt ſe omniũ ſenſibilium rerum authorem eſſe demonſtraret, uſum creaturę ſuæ in Sacramentorum ſuorum inſtitutione ſibi vindicavit. Iren. lib. 4. c. 32.

DECIMOTERTIO, Vt elucereт Dei ſapientia, dum ſuperbiæ vulnera humilitatis remediis curat, & medelam fert inde, unde hoſtis læſerat.

AC poſtremò, ut ſuam potentiam illuſtraret, operando hominum ſalutem per res in ſpeciem viles, fragiles & infirmas, ut ab ipſo ſalus, gratia, & omnis Sacramentorũ effectus derivari noſcatur.

CAP. IX.

Quot partibus Sacramenta conſtent?

Sacramenta conſtant materia & forma.

QVODLIBET Novæ Legis ſacramentũ duabus partibus conſtat: quarum altera materiæ rationem habet, & *Elementum* vocatur: altera formæ, & *Verbum* paſſim dicitur. Iuxta illud Auguſtini: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentũ.* Quod Apoſtolus ad Epheſios 5. expreſſit, cùm ait: *Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro eâ, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*; ſignificans, ex materia & certa verborum forma unum fieri in eſſe artificiali rebus ex pluribus ſignum.

Aug. tract. 80. in Ioan.

Materia duplex: remota & propinqua.

PORRO materia duplex eſt: remota & propinqua. Remota, in Baptiſmo *Aqua* eſt; in Euchariſtia, *panis & vinum*

aquâ

aquâ mixtũ; in Confirmatione, *Chriſma*, ex oleo & balſamo compoſitum, & benedictione Epiſcopali conſecratum: in extrema unctione, *Oleum benedictum*; in Ordine ſacerdotali, *Calix cum vino porrectus, & Patena cum hoſtia*; & quædam manuum impoſitio, dum abſolvendi poteſtas datur: in Pœnitentia ſeu confeſſione, *peccata*: in Matrimonio, *perſonæ habiles contrahentes*.

Propinqua verò materia in baptiſmo eſt *ablutio*: in Cõfirmatione, atq; extrema unctione, eſt *unctio* in certa corporis parte: in Eucharistia, *ſpecies Sacramentales panis & vini*: in pœnitentia & matrimonio, *actus humani exteriores*, putà confeſſio, & conſenſus expreſſio, qua datur alteri corporis poteſtas: in ordine ſacerdotali, *calicis cum hoſtia & vino porrectio*.

Forma Sacramenti.

Forma hîc ſumitur pro formali parte, qua perficitur, limitatur, & completur materiæ ſignificatio, cui hæc forma non phyſicè, ſed moraliter unitur ad plenè ſignificandum.

Sacramentũ eſt morale compoſitum.

Consistit autem Sacramenti cuiuſque forma in verbis à Chriſto determinatis, quibus materiæ accedentibus perſpicuè Sacramentum totum ſignificat effectũ Sacramentalem, cumq; ſignificando efficit. Vnde patet, non valere abſolutionem in Sacramento pœnitentię per ſcripta verba; quia ſententiam complentem judicium oporteat proferre vocali verbo oris. In ſolo matrimonio nutus ſupplent vicem verbi, ne muti & abſentes à matrimonio excluderentur.

Abſolutio nõ literis, ſed verbis facienda.

Quænam verò ſingulorum Sacramentorum formæ ſint, in ſcripturis non eſt expreſſum, ſed ex inſtitutione Chriſti, & Apoſtolica traditione in Eccleſia Romana cõſeruantur. Nemo equidem certas res, aut verba determinata infallibiliter gratiam rectè diſpoſitis conferentia inſtituere, niſi Chriſtus poteſt. In veteri Teſtamento Deus res quidem certas ad ſacrum religionis uſum determinaverat, notas, ſigna, ritus, & ceremonias, quibus coli vellet inſtituerat; ſed quoniam vetera Sacramenta Chriſtum obſcurè prænunciabant, convenientiſſimè Deus illa rebus mutis abſq; expreſſa verborum forma conſtare voluit, ut quaſi muſſitarent, quod novæ legis Sacramẽta expreſsè annunciarent. Ideoq; nulla verborum mentio fit in Circumciſionis inſtitutione, neq; ubi Agni Paſchalis immolatio, vel ritus ordinatio-nis præſcribitur. Sed poſtquam *Verbum caro factum eſt*, nóſque inſtrumentaliter per ſenſibilia ſigna voluit ſáctificare, admodũ decuit, ut per res ſenſibiles verbo informatas id pręſtaret. *Omnis* enim *creatura per verbum Dei & orationem ſeu Dei invocationem ſanctificatur*. Ergo congruit, ut res quoque Sacramenti novæ Legis ad ſpiritualem uſum animas ſanctificãdi per verbum conſecretur, & ad multa ſignificanda ex ſe indifferens, ad certũ effectum deſignandum per verba conjuncta reſtringatur.

Gen. 17. Exod. 12. Levitic. 8.

Cõvenienter Sacramenta novæ legis conficiuntur verbis.

1. Timoth. 4. Rom. 10.

Accedit, quòd Chriſti ex corpore & anima conſtanti congruerit, in lege libertatis tale Sacramentum dari, quod per ſenſibile elementum corpus tangeret, & per verbum animam afficeret.

Præterea illuſtriorem oportuit habere ſignificationem Sacramenta per Dominum Chriſtum inſtituta, quam per famulum Moyſen promulgata. Principem verò locum inter ſigna obtinent verba, quæ multò clariùs, quàm res alię ſignificant. Cùmque Deo cultus externus maximè lingua, hominiſq; ore deferatur; (in ipſa enim benedicimus Deum) noluit Chriſtus mutũ eſſe in ſuis Sacramentis Dei cultum, ſed verbo perfici. Cumque Sacramenta novæ legis ſanctitatem efficiant; vis autem divina ad ſupernaturalia opera producenda potiſſimùm verbis attribui ſoleat, quemadmodũ in ſummis quibuſcunque operibus Creationis & Redemptionis divinæ voluntatis executio Dei verbo tribuitur, convenientiſſimũ fuit, ut homo divinum opus ſuo miniſterio in Sacramentis peragens verbis uteretur, quæ non tantùm in externum hominis ſenſum influerent, ſed ad ſanctificandum animam pertingerent.

Hebr. 10. Aug. lib. 2. de doct. Chriſt. c. 3.

Iacob 3.

Quænam verò conſecratoria cujuſque Sacramenti verba ſint, in ſingulorum ſacramentorum explicatione dicetur.

Cap. X.

Quòd ex Chriſti inſtitutione, certis verbis efficiendi vis abſq; ſuperſtitione tribuatur.

Quia ſectarii magicæ incantationis ſpeciem habere aſſerũt, quòd verbis certis aliqua virtus efficiẽdi tribuatur, ſciendũ eſt, ad ſuperſtitionem pertinere, arbitrari quòd certis verbis aut figuris inſit naturalis virtus aliquid efficiendi. Ad magicam verò incan-

Tribuere vim Sacram. à Deo inſtitutis, non eſt ſuperſtitioſũ, nec magicũ.

Digitized by Google

incantationem, ſi ex pacto tacito vel expreſſo cum diabolo inito verba, vel figuræ ad certas res extraordinarias efficiendum adhibeantur. Verbis autem Sacramentalibus nullam vim ſanctificandi ex naturali virtute, aut ex pacto cum dæmone inito tribuimus; ſed formæ ſacramentorum vim omnem inſtitutioni Chriſti aſſcribimus, cuius virtute faciant, quod ex ſe nō poterant. Non igitur Catholici vim conſecrandi elementi in ſolo verborum ſtrepitu (ut calumniantur hæretici) aut in ſono, characteribus, vel ſyllabarũ numero, ſenſu verborum neglecto, cõſtituunt: ſed vim ſanctificandi ex Chriſti inſtitutione deſcendere tradunt, ac formæ Sacramentalis determinationem in ſignificatione atque ſenſu, non in numero ſyllabarum, neque in ſono, aut idiomate, factam eſſe docent: ideoque ſacramentum verè in quavis lingua perfici poſſe, modò idem formæ ſenſus plenè retineatur, quoniam verba formæ vicem habeant ratione ſenſus ſignificati, non autem literarum vel ſoni. Nam ſenſus continet invocationem Dei, à cuius ſolius pacto, voluntate ac inſtitutione omnis ſacramentorum effectus dimanat.

Deus verbis, & aliis rebus ſenſibilibus vim aliquid operandi ſæpe dedit.

NEQVE id inuſitatum putandum eſt, quòd verba ſuper elementa pronuntiata, vim aliquid efficiendi accipiant: ſiquidem Numerorum 5. Deus verbis ſuper aquas pronuntiatis vim adulteras mulieres interficiendi attribuit. Et Numerorum 21. æneo Serpenti vim ſanandi; atque Dominus ipſe verbis, manuum impoſitione, luto & ſputo morbos depulit.

CAP. XI.

Vtrùm omnis immutatio formæ ſacramentalis veritatem ſacramenti tollat?

Forma verè in indiviſibili.

QVEMADMODVM formæ rerum ita in indiviſibili conſiſtunt, ut quęcunq; ſubſtantialis earũ mutatio ſpeciē tollat aut immutet: ita quoque ſubſtantialis formæ ſacramenti integritas, tãta neceſſitate retinēda eſt, ut ſi caſu, vel induſtria omittatur aut immutetur, ratio ſacramenti non ſubſiſtat.

EST autem & accidentaria formæ integritas in ordine, perfecto ſono, & ſyllabarum numero, ac in uſu verborum, quæ ab eccleſia præſcripta ſunt, conſtituta. Hæc neceſſitate præcepti, nō autē Sacramēti exigitur. Rectè ſiquidem Eccleſia eundem formæ contextũ retineri ab omnibus vult, ad coërcenda petulantia ingenia, tũ ad conformitatem miniſterii, & ad tollenda ſchiſmata, vitandaque mutationis formæ pericula.

Forma accidentaria eſt præcepti.

SEX porrò modis forma immutari poteſt: additione vocis, detractione, mutatione, corruptione, tranſpoſitione atque interruptione, quorũ unuſquiſq; aliquando ſenſum & Sacramentũ corrumpit, ſemper autem eccleſiæ præceptum violat.

Forma ſex modis mutatur.

QVANDO autem huiuſmodi mutatio integritatem formę eſſentialem, vel accidentalem tantùm evertat, judicio morali diſcernendum eſt, ut à Zacharia Pontifice definitum eſt, *de conſecr.* diſt. 4. can. *Retulerunt*, de illo, qui ex imperitia linguæ latinæ pronuntiaverat: *Ego te baptizo in nomine Patrias, &c.* Qualis mutatio ſi de induſtria fieret, ſuſpecta foret intentio. Videretur enim huiuſmodi novum introducere velle ritum, qui ſacramentum non perficeret; ut prędicto loco tradit Zacharias, & divus Thomas 3. p. q. 60. ar. 7. ad 3. & ar. 8. in corp.

PRÆTEREA ſciendum eſt, formam ſacramenti ab uno miniſtro eſſe proferendam, ut ſenſus formæ verus ſit, excepta unctione extrema, cujus ſingulæ unctiones cũ partialibus formis à pluribus ſibi invicē ſuccedentibus ſacerdotibus, aut ſimul proferētibus fieri poſſunt; quia per modum deprecationis datur, quę à multis perfici & continuari, ut impetret, poteſt.

Forma ab uno proferenda.

DENIQVE forma Sacramenti requirit materiam aliqualiter ſibi conjunctam & præſentem: quare puer in puteũ deiectus, prolatâ formâ non regeneratur, quia non manet formæ ſenſus, *Ego te baptizo.*

Forma Sacramenti requirit materia præſentiam.

CAP. XII.

De ceremoniis in Sacramentorũ adminiſtratione retinendis.

Concil. Triden. ſeſſ. 7. can. 13.

AD Materiam & formam, quæ ad ſacramentorũ ſubſtantiam pertinent, ceremonię accedunt, quę licet abſque peccato, niſi juſta neceſſitas aliud exigat, omitti nequeant; quia tamen rei naturam nimimè attingunt, ſi prætermittantur, Sacramenti veritatem non imminuunt.

Ceremonia utiliter Sacramentis adiunctæ.

SVNT autem ceremoniæ decenter ab initio Eccleſiæ ſacramentorũ admi-

niſtrationi adjunctę, cùm propter reverentiam myſteriis conciliandã, tum ut fidelium devotionem foveant & adaugeant, intuentiumq; mentes ad ſublimiũ rerum cogitationem erigant, fidemque in eis & charitatem excitent. Vnde profuerit, magnam diligentiam adhibere, ut fideles vim ceremoniarum, quibus ſingula Sacramenta conficiuntur, perſpectam habeant. Quòd ſi verò propter mortis periculum, aut aliam juſtam cauſam, interdum ritus ſolennes omiſſi fuerint, poſtea ſunt in Eccleſia ſolenniter ſupplendi.

Aug. in lib. de cura pro mort. c. 5. Epiſt. 119. c. 11. lib. 9. confeſſ. c. 6. & 7.

CEREMONIAS Deus in Veteri Teſtamento varias inſtituit; Chriſtus autem pauciores; nonnullas Apoſtoli, ſanctiq; Pontifices addiderunt: quæ cùm piæ ſint, non ad hominum mãdata Dei pręceptis contraria, vel inutilia, rejiciendæ, ſed veluti à Spiritu ſancto inſpiratæ, nobiſque ab illo traditæ, ſummâ veneratione retinendæ ſunt: de quibus 1. Cor. 11. Apoſtolus: *Cetera cùm venero, diſponam.* Baſil. *de Spir. ſancto* cap. 27.

CAP. XIII.

Vtrùm Sacramenta inſtitui neceſſarium fuerit?

QVEMADMODVM Deus communem hominum ſalutem per Chriſti paſſionem operatus eſt, non quia modus alius poſſibilis Deo non fuerit, ſed quia noſtræ miſeriæ ſanandæ convenientiſſimus exſtitit: ita licet Deus abſq; ſenſibilibus Sacramentis juſtificare homines poſſit, attamẽ voluit hominem ſpiritu & corpore conſtantem, fide & ſacramentis juſtitiam conſequi, Chriſtiq; paſſionis effectũ applicari.

Concil. Triden. ſeſſ. 7. can. 4. Aug. lib. 4. cont. Donat. c. 23.

PROINDE neceſſaria ſunt ad ſalutem Sacramenta, non quidem omnibus ſingula, ſed nonnulla, ut ſine ipſis, re aut voto ſuſceptis, ſalus obtineri nequeat.

SIC neceſſarius eſt omnibus Baptiſmus, & relapſis Pœnitentia. Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei.* Lucę 13. *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis.* Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 4. tria definit: primum eſt, Sacramenta non eſſe res adiaphoras & liberę obſervationis; ut ſine cõtemptu uſurpari vel omitti queant, ut ſentiunt Anabaptiſtæ. II. eſt, quòd Sacramenta non ſolùm ſint utilia ad excitandam, fovendam, augendámque fidem; ſed quædam Sacramenta neceſſitate medii eſſe abſolutè (ſuppoſita Chriſti inſtitutione) in re aut voto neceſſaria. Qua definitione rejicitur error Lutheri & Calvini, qui volunt, nullum Sacramentum nunc eſſe ſimpliciter neceſſarium, ſed ſolam fidem. III. Canonis parte declaratur, non omnia Sacramenta eſſe ſingulis neceſſaria, ſed univerſis in cõmuni, vel ipſi Eccleſiæ attentis, variis hominum ſtatibus & neceſſitatibus.

CAP. XIV.

An ante peccatum Sacramenta neceſſaria fuerint?

QVAMVIS in ſtatu naturæ integrę Sacramẽtis ſtrictè acceptis pro ſignis gratiæ juſtificantis & peccata remittentis non opus fuerit, (neque enim ſanis opus eſt medico, aut vulnerum remediis;) attamen, quia militãs Eccleſia ænigmaticam Dei cognitionem habuiſſet, in eoq; à triumphante diſtaſſet, quòd externis quibuſdam ſymbolis fidem ſuam proteſtata fuiſſet, Deoq; religionis cultum, & gratiarũ actionem exhibuiſſet; omnino probabile videtur, quòd etiam in ſtatu innocẽtiæ homines ſignis corporalibus Dei ſupremum Dominium, creationis atq; gubernationis beneficium agnoviſſent, in unam religionem coaluiſſent, atque pro dominio ſibi in creaturas alias indulto, per earundem oblationes ac dedicationes gratias Deo egiſſent. Ac forſitan tunc etiam templa, certiq; ſacerdotes ad ſacrificia offerenda dicati fuiſſent. Nam homo eſt animal ſociabile, nec digniorem conſtituendæ reipublicę vel ſocietatis ineundę cauſam habet, quàm religionis. Vnde Auguſtinus lib. 13. *de civit.* cap. 20. lignum vitæ in Paradiſo non ſolùm fuiſſe alimento, ſed etiam Sacramento demonſtrat, quia ſpirituale divinæ gratiæ alimentum, quod animam paſcit, roborat, & à peccato conſervat, ſignificavit.

Matth. 9. Luca 12.

Dionyſius Areop. lib. de eccleſ. Hier. cap. 1.

In ſtatu naturæ integræ templa & ſacrificia fuiſſent.

CAP. XV.

Vtrùm in lege naturæ Sacramenta neceſſaria fuerint?

POST hominis lapſum in eo ſtatu, quo fidelis populus ſine ſcripta lege vixit, Sacramenta in peccati remedium inſtituta fuiſſe, uſus ſacrificiorum in occiſione pecorum vel incenſione frugũ terræ, quibus Chriſti mors, cruentumq; ſacrificium figurabatur, ſatis evidenter convincunt.

Gen. 4. 8. 14. 15. 18. 35. Iob. c. 1.

VTRVM autem aliquod regenerationis ſignum ante Diluvium fuerit, ſicut Abrahæ poſtea Circumciſio imperata eſt; aut quale fuerit; Scriptura tacet: antiquos tamen juſtos, quibus inerat fides Mediatoris, aliquo Sacramẽto parvulis ſuis opitulatos fuiſſe, ambigendum non eſt; ut docet Auguſtinus.

Aug. lib. 5. cont. Iulian. c. 9. & lib. 17. de civit. c. 17. Grego. lib. 4. moral. c. 20.

CAP. XVI.

Quòd Sacramẽta tempore Veteris & Novi Teſtamenti fuerint neceſſaria.

QVOD tempore Legis Moſaicę, atque poſt Chriſti adventum Sacramenta in Dei cultum & expiationem peccatorum à Deo præſcripta ſint, utriuſq; Teſtamenti Scriptura luculenter continet, tradens, Deum Iſraëliticam familiã elegiſſe, in qua illuſtriori modo, quàm Legis naturę tempore coli vellet, eiq; Sacramẽta non ſicuti priùs libera, ſed ad certas materias, certos miniſtros, certa tempora, certos effectus, certa loca, & ad certos ritus reſtricta, dediſſe; partim ea, quæ in lege Naturę uſitata fuerant, retinẽdo; partim nova & plura inſtituendo, quibus & arctiorem Sacramentis utendi neceſſitatem injunxit, relicta interim aliis fidelibus, qui ad Iſraëliticam gentem non pertinebant, libertate utendi Sacramentis legis naturæ, aut ad ritus colendi Dei juxta legem Moyſis accedendi.

Aug. lib. 18. de civit. c. 47

PERDVRAVIT autẽ neceſſitas utendi Moſaicis Sacramentis apud Iudęos, uſque ad finem Politiæ veteris Teſtamenti, donec ſcilicet Chriſtus novam in Orbe terrarum politiam, novamq; Evangelicam legem inſtituit, impletis tam legis naturæ quàm Moſaicæ typicis Sacramentis, illiſq; veluti iam inutilibus ſublatis, neceſſitatem omni hominum generi novis à ſe inſtitutis Sacramentis utendi impoſuit, ita ut aliis Deum colere nefas ſit. Nam tunc Sacramenta vetera nõ ſolùm mortua, ſed etiam mortifera, quia ſigna mendacia fuerunt; ut docet Auguſtinus.

Vetera Sacramenta quando mortua, & mortifera.

Auguſt. epiſt. 9. 19. & 200. Bernard. epiſt. 77.

PORRO Deum abſque mutabilitate aut inconſtantia potuiſſe Sacramenta pro hominum & temporum varietate diverſa inſtituere, artis medicinę exemplo illuſtrat Auguſt. lib. 3. confeſſ. ca. 7. Nã pro morborũ varietate diverſa pręſcribit remedia medicus, ſine ulla ſui mutatione. Sic Deus pro varia temporũ, hominũ, ætatumq; diſpoſitione cõgrua inſtituit Sacramenta. Et quidem Moſaicæ legis Sacramenta finem habitura, poſtquam Chriſtus in mundum adveniret, ſcriptura clarè prænunciavit, Deutero. 18. veteraq; ſacrificia rejicienda tamquam iam inutilia, poſtquã figuræ impletæ eſſent, Iſaias vaticinatus eſt, c. 1. Oſeæ. c. 5. 6. & 8. Micheas c. 4. Amos c. 5. Ierem. c. 31. & 6. Ezechiel c. 11. David Pſal. 49. & 50.

Deus abſque ſui mutatione diverſa inſtituit Sacramenta.

Iſaia 1. & 66.

QVOD inſuper nova Lex abolitâ vetere Moſaicâ ſucceſſura eſſet, prædixit Iſaias c. 2. Ierem. c. 31. Sacerdotiũ vetus Aaronicum inſuper in aliud ſecundùm ordinem Melchiſedech eſſe transferẽdum, cecinit Vates Regius Pſal. 109. & Malachias cap. 1.

Abolitis veteris legis.

EX quibus colligit Apoſtolus ad Hebræos c. 7. 8. & aliis, vetus Teſtamẽtum in melius debuiſſe cõmutari, quòd juxta omnium Prophetarum voces, dũ Chriſtus adimpleviſſet novam Legem promulgando, novaq; Sacramenta, novum ſacerdotium atque ſacrificium inſtituendo, Iudæi Prophetarum oracula non intelligentes, eum crudeliſſima morte crucis necârunt. Sua quippe Sacramenta, ut in perpetuum durarent, à Deo fuiſſe inſtituta putarunt: eam ob rem ſigna pro rebus amplexi ſunt. Contra quos diſſerit Auguſtinus epiſt. 5. 49. q. 3. 157. & 200. lib. 3. confeſſ. c. 7.

ALII quoque inter Iudaizantes fuêre, qui ut à Deo mutabilitatis notam amoverent, veteris atque novæ Legis Sacramenta ex æquo fidelibus obſervanda docuerunt; contra quos diſſerit Apoſtolus Acto. 14. 15. In epiſt. ad Galatas, & ad Hebręos. Ab his orti ſunt Nazaræi, Ebionitæ, Cerinthus, & alii hæretici: de quibus Epiphanius, Auguſtinus, & Philaſtrius *de hæreſibus*.

MANICHÆI ut etiam à Deo mutabilitatem tollerent, vetera Sacramenta nunquam à Deo bono fuiſſe inſtituta commenti ſunt. Contra quos Auguſtinus libris contra Fauſtum diſſerit. Vide lib. 6. c. 5. & 9. lib. 10. c. 2. ubi ait, nos vetus Teſtamentum non ad religionem, ſed ad teſtificationem legere, veteraq; Sacramenta eſſe ſublata, non quia ſecundùm ſe mala, ſed quoniam impleta ſint; neque quoniam Deo exoſa fuerint, & âlia Deo utiliora, vel magis delectabilia, cùm omnia Sacramenta hominum neceſſitati, nõ Dei commodo ſerviant. Iuxta illud Pſal. 49. *Nunquid manducabo carnes* &c. Aug. lib. 10. *de*

Vetus teſtamentum legibus ad teſtificationi.

civit. c.5. & lib. 19. *cont. Fauſtum.* c. 13. & 16. exemplo diverſorum verborũ, quæ rem unam & eandem ſignificant, futuram & peractam, oſtendit, alia Sacramenta debuiſſe ſignificare myſteria futura, & commemorare præterita: nam mendacia fore ſigna, ſi annuncient futurum, quod eſt præteritum.

Damaſcen. lib.4. de fide c.26.

Lex vetus fuit Deo grata.

QVARE fatendum eſt, veterem legem ejúſque Sacramenta illi tempori accommodata (fuiſſe ſpiritualem, ſanctam, juſtam & bonam, imò ad Chriſtum pædagogiam, eos, qui Deum illis ritibus, ut à Deo inſtituti ſunt, coluerunt, ſalvos eſſe; qui videlicet legalia Sacramenta nõ ut res, ſed ut ſigna Deo placere noverant, iiſq; ad ſuæ fidei proteſtationem utebantur. Hi per Chriſtum in omnibus illis ſignis præfiguratum verè juſtificabantur, & pertinebãt ad filios liberæ, non ancillæ: etiamſi cũ aliis carnalibus Synagogæ filiis, qui potiùs in ſignorum obſervatione, quàm in rerum ſignificatarum fide, ſalutis rationem conſtituebant, verſarentur, ut docet Auguſtinus libro *3. de doctr. Chriſt.* cap. 9. & 10.

CAP. XVII.

Vtrum novæ legis Sacramenta in alia ſint commutanda?

Novi teſtamenti politia uſque ad mundi finem duratura.

NOVI Teſtamenti politiam, ritumq; certis Sacramentis & ſacrificio Euchariſtiæ colendi Deum, uſque ad ſeculi finem abſque mutatione permanſurum, ſcriptura iis locis indicat, ubi Chriſti regnum perpetuum fore aſſerit. Danielis 2. & 7. Lucæ 1. Matth. 16. & 24. Item Apoſtolus 1. Cor. 11. Euchariſtiæ ſumptionem, Domini mortem annuntiaturam ait, donec veniat. Præſente autem veritate, quod ex parte eſt, evacuabitur. Non enim opus erit corporalibus ſignis, quoniam Deum ſicuti eſt videbimus. 1. Ioan. 3. & Apoc. 21. *Templũ nõ vidi in eâ.*

1. Cor. 13.

CVM igitur novi Teſtamenti Sacramenta cæleſtia bona, mediaq; per quæ ad illa pervenitur, ſignificent & conferant; conſequitur, ea non niſi obtento futuræ vitę ſtatu auferẽda eſſe. Dionyſius Areopagita *de Eccleſ. Hier.* c. 5. parte 1. Euſe. Emiſſenus in hom. Sabbati poſt Dom. quadrageſimæ in illud: *Faciamus hic tria tabernacula.* I. ait fuit Synagoga, in qua erat umbra & figura. II. Eccleſia, in qua eſt figura & veritas. III. eſt cœlum, in quo ſola veritas erit. Itaq; meritò ſeductores habiti ſunt quotquot poſt Chriſtum nova Orbi Sacramenta obtruſerunt, ut Cataphrigæ, de quibus Euſeb. lib. 5. hiſto. c. 15. Nicephorus lib. 4. eccleſ. hiſto. cap. 22. de 4. Aug. lib. 32. cont. Fauſtum. cap. 17. Item Montanus, Priſcilla, Mahometus, & alii, qui Chriſtianæ religionis reformationẽ facere, ſacramẽtorúmq; ſibi placentem numerum conſtituere, illuminationis divinę prętextu ſuperbè vendicant; ut Lutherus, Calvinus, eorúmque ſectatores.

Tria tabernacula tres ſtatus Eccleſiæ adumbrant.

CAP. XVIII.

De efficaciâ Sacramentorum novæ legis.

Sacramentorum novæ legis præſtantia.

SACRAMENTORVM novi Teſtamenti præſtantiã Apoſtolus variis locis explicat, dicens, nos per baptiſmũ ſalvari, regenerari, emundari à peccatis, ſanctificari atq; juſtificari: nec nõ Chriſtũ novi Teſtamenti in melioribus repromiſſionibus, quàm fuerit vetus ſanciti, mediatorẽ eſſe. Nam hujus Teſtamenti miniſterium eſſe ſpiritus, vitæ, juſtitię, gratiæ & glorię 2. Cor. 3. illius verò fuiſſe miniſterium litteræ, damnationis & mortis, ratione ſcilicet efficacię novorum Sacramentorum præ veteribus, quæ præſtant ſalutem, quam illa ſolùm promittebant. Filium equidem Dei congruebat, alia Sacramenta virtute majora, utilitate meliora, factuq; faciliora inſtituere, quàm feciſſet Moyſes, qui famulus tantùm in domo Dei fuerat. Vnde Chriſto injurius eſt Calvinus, ſcribens: *non eſſe, quòd ex Euangelio ullam Sacramentis noſtris prærogativam vendicemus.* Arbitratur enim, tà veteris quàm novę Legis Sacramenta tantũ eſſe fidei juſtificantis ſigna, ita ut non ſint efficientes cauſę juſtificationis, ſed fides ſola, quam Sacramẽta excitent, foveant, confirment, Dei promiſſiones obſignando; non autem gratiam contineant, nec ex opere operato nõ ponentibus obicem cõferant. Contra quod commentum Concilium Tridentinũ ſeſſ. 7. Can. 2. & aliis definivit, novæ Legis Sacramenta non ſolùm in eo à veteris Legis Sacramẽtis differre, quòd alii ritus & ceremoniæ ſint; ſed in eo potiſſimùm, quod gratiam quam ſignificant contineant, & non ponentibus obicem conferant; & quòd nõ tantùm externa ſint acceptæ per fidem juſtitiæ ſigna, & notæ quędã Chriſtianæ religionis, quibus fideles ab infidelibus diſcer-

1 Cor. 6. Epheſ. 5. ad Titum. 3. Hebr. 1.

Lib. 2. inſtit. c. 10.

Sacramenta nova legis efficacia ſigna.

diſcernãtur, ſed efficacia ſigna, per quæ ſemper & omnibus, quantum ex parte Dei eſt, gratia detur, ſeu ex opere operato juſtitia conferatur.

EANDEM doctrinam tradit Concilium Florẽtinum ſeſſ. ultima. Et B. Auguſtinus lib. 3, *de doct. Chriſtiana*, ca. 19. Epiſt. 118. lib. 19. cont. Fauſtum cap. 13. & 19. ſuper titulum Pſalmi 73. *Alia ſunt dantia ſalutem, alia promittentia Salvatorem.* Item in Pſal. 103. concione 1. Chryſoſtomus hom. 27. in Gen. & Orat. 1. in Iudæos. Vide Bellar. lib. 2. de ſacra. c. 15.

Cap. 7. 10.

NE quis porrò ſcrupulus ex Levitico c. 4. 5. 6. & aliis locis emergat, in quibus remiſſio peccati utenti ſacrificiis promittitur: ſciendum eſt, Apoſtolum in epiſt. ad Hebræos docere, vetera ſacrificia per ſe nõ potuiſſe conſcientiam emũdare à peccato; ſed tãtùm valuiſſe ad juſtitiã carnis, hoc eſt, ad expiandũ quoad immũditiam legalem, & pœnas temporales. Nam culpam ſeu Dei offenſam, & obligationem ad pœnam futuri ſeculi, expiare non poterant. Chriſtus enim ſolus peccata ſuæ paſſionis merito tollit, *quem Deus poſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius*; cujus quidem fidei vetera Sacramenta ex ſua inſtitutione proteſtationes ſignaq; fuêre, atq; ita ſolùm ex opere operantis utentes eis juſtificârunt; ut communiter docent ſcholaſtici doctores in lib. 4. ſentent. diſt. 1. & D. Tho. 1. 2. q. 103. ar. 2.

Sacramenta vetera operabantur legalem ſanctificationem.

CAP. XIX.
De Circumciſione.

Alexander. Bonavent. Scotus. Gabriel. Ioan. 7. Circuncisio non operatur gratiam ex opere operato.

DE Circumciſione, quam Chriſtus non ex Moyſe, ſed ex patribus eſſe aſſeruit, nonnulli opinantur, ex opere operato ſalutem contuliſſe, in ſuum patrocinium verba illa Gen. 10. proferentes: Maſculus cujus præputii caro circũciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meũ irritum fecit; quem locum etiam de parvulis Aug. intelligit, quos in Adamo pactum de non comedendo pomo irritum feciſſe dicit. In quã ſententiam Aug. ivit, quoniam legit juxta 70. in die octavo; ut Deus fuerit cõminatus mortem æternam parvulis, qui octavo die non circunciderẽtur, propter originale peccatum: at remotis illis verbis (quæ in Hebræo non habentur, nec in editione vulgata) ſenſus eſt, quòd qui noluerit circũcidi, aut filium ſuum circumcidere, nõ ſit Iſraelitico populo annumerandus, quia pactum cũ Abrahamo de circumcidendis maſculis initũ, non obſervaverit. Vnde non magis ſequitur, circumciſionem juſtificare, quàm alia legis naturæ aut Moſaicæ Sacramenta. Ideoq; D. Tho. cum aſſeclis idẽ de circumciſione, quod de aliis Sacramentis veteribus ſentiendum docet, non ſcilicet ex opere operato juſtificaſſe, ſed ex opere tantùm operantis: quod & Apoſtolus manifeſtè cõfirmat Rom. 4. dicens, circumciſionẽ ſignaculũ fuiſſe juſtitiæ: &, circũciſionem nihil eſſe, 1. Cor. 7. ac in epiſt. ad Hebr. operosè ſtatuit, vetera Sacramẽta fuiſſe infirma, egena, nullamq; vim ſanctificandi habuiſſe, etiã quando vigerent, proptereáque meliora, necnon efficaciora inſtitui debuiſſe; quomodo Chryſoſt. Apoſtolum intellexit hom. 14; in epiſt. ad Hebr. & hom. 7. ad Rom. & 27. in Gen. Iuſtinus in dialogo cum Triphone ante medium. Iren. lib. 4, c. 28. Epiphan. hæreſi 8. Ambro. lib. 1. de Abraham c. 4. Aug. lib. 2. de nupt. & concup. c. 11. ſeipſum explicat, quo ſenſu dixerit, circũciſionem plurimùm valere, ad ſignificationem, inquit, purgationis. q. d. baptiſmum hominem innovare, ac à peccatis expurgare, circũciſionẽ verò purgationẽ non efficere, ſed ſolummodo ſignificare. Greg. lib. 4. mor. ca. 2. & Beda lib. 1. in Lucã cap. 8. idem tradũt.

Aug. lib. 16. de civit. c. 26. lib. 2. de peccato Orig c. 30. lib. 2. de nupt. & concup. c. 11.

Hebr. 7.

Ieron. in 3. c. ad Galat.

CAP. XX.
Quid ſit, ex opere operato juſtificare?

SECTARII hanc loquendi phraſim ut barbaram rejiciunt, quibus cum Aug. in Pſ. 138. reſpondemus, eſſe melius, ut nos reprehendant grammatici, quã ut ſalutarem doctrinam nõ intelligãt populi. Nam propria vis ſacramentorum novæ legis hac voce, *operatũ*, paſſivè ſumpta cõmodiſſimè explicatur, quâ uſus fuit Innocent. III. lib. de myſterio Miſſæ, & poſt ipſum univerſi doctores ſcholaſtici, atq; tandem etiam Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 8. Si quis dixerit, novæ legis Sacramenta ex opere operato non conferre gratiam, ſed ſolam fidem divinæ promiſſionis ad gratiam conſequendam ſufficere, anathema ſit. Vbi per opus operatũ intelligitur ipſum opus Sacramenti, ſive actio externa, conſurgens ex debita materiæ & formæ applicatione, ut idem ſit, Sacramentum ex opere operato gratiam conferre, quod ex vi actionis Sa-

Quid ſit operari ex opere operato.

cramētalis ad hoc à Deo inſtitutæ, non ex dignitate, merito aut qualitate miniſtri aut ſuſcipientis. Non enim Sacramentum vim juſtificandi habet ex devotione dantis aut ſuſcipientis, ſed ex ſola Dei inſtitutione. Proinde opus operatum, operi operantis opponitur, quod ſuum valorem ex hominis devotione ſortitur; ut docet Auguſtinus lib. 4. *cont. Creſconium* cap. 16. & lib. 4. de Baptiſmo *contra Donat.* ca. 24. *Ipſum per ſeipſum Sacramentum multùm valet. Eſt enim Dei juſtificantis inſtrumentalis cauſa.* Equidem in hominis ſanctificatione cauſa primaria Deus eſt; meritoria, Chriſti paſſio; inſtrumentalis autem, Sacramentum: efficiens ſubordinata, poteſtas & voluntas miniſtri conficientis actionem Sacramentalem. Fides verò, Pœnitentia, & aliæ præparationes ex parte ſubjecti requiſitæ, nō per modum cauſæ activæ, ſed ut diſpoſitiones concurrunt, quæ obicem removent, obſtaculaq; tollunt impedientia, ne Sacramentum efficaciam ſuam exerat: unde in parvulis non ponentibus obicē contrariæ voluntatis nulla diſpoſitio requiritur; ſed in adultis requiri fidem, pœnitentiam, bonumq; animi motum, docet Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. & 8. & ſeſſ. 14. ca. 4. ut Sacramentum proſit ad ſalutem. Nam quātum ad integritatem Sacramenti, dummodo quis accipere intendat, non intereſt, qua fide imbutus ſit, qui Sacramentum ſuſcipit, ait Auguſtinus lib. 3. de baptiſmo c. 14.

Actorum 8. Si credis, potes baptizari.

Lib. 1. de peccat. merit. c. 18. Aug. epiſ. 23. Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 13.

Ex quibus patet, per hanc de opere operato doctrinam, Chriſti gloriā non obſcurari, ſed plurimùm illuſtrari, cujus virtuti, inſtitutioni & verbo, delectiſque ab ipſo inſtrumentis plurimum tribuatur; minimum verò miniſtro ſecundario, à cujus virtute, fide aut bonitate Sacramenti actio non dependeat, cùm etiam per malos miniſtros author Sacramentorum operetur; ideoq; frequenter eveniat, ut Sacramentum gratiam conferat, licet fides ſit modica, & devotio languida, & ex attrito contritum reddat.

Sacramentũ per ſeipſum valet plurimùm.

Vnde inſuper ſequitur, Sacramenta multò nobiliore modo gratiam producere, quàm Evangelium, quod Apoſtolus Rom. 1. ſcribit, eſſe *virtutem Dei in ſalutem omni credenti*, quoniam ſalutem operetur ſignificando, commovendo, inſtruendo, teſtificando, non autem efficienter immediatè interiùs operādo, ut Sacramentum, quod per ſeipſum valet plurimùm. Tanta enim vis eſt ablutionis Baptiſmi, ut corpus tangat & cor abluat, Aug. tract. 80. in Ioan. Ambroſ. lib. 4. *de Sacram.* cap. 4.

Evangelium ſalutem operatur ſignificando.

Hæc virtus Sacramentorum à ſola Chriſti inſtitutione dependēs, ex Chriſti ſermone miracula operantis intelligi poteſt. Nā operatoria virtus in Chriſti verbis dicentis: *Lazare, veni foras,* Ioan. 11. *& Mulier, remittuntur tibi peccata tua,* Lucæ 7, non aliunde quàm à Chriſti virtute dimanabat, qui ſicut verbo ſuo; ita & Sacramento vim operatoriā communicare poteſt; uti fecit luto, ſputo, veſti ſuæ, aliiſq; rebus, per quas operari dignatus fuit.

Operatoria virtus in Chriſti verbis.

Ioan. 9.

Cap. XXI.

Quomodo novæ legis Sacramenta ex opere operato gratiam conferant.

Qvod Sacramenta non tātùm ſignificandi, ſed etiam cauſandi gratiam, in ſe vim contineāt, non excitando tantùm fidem (ut prætendunt Sectarii) ſed efficaciter cōcurrendo ad gratiæ productionē; Scripturæ ſacræ conſtanter docent. Marci ultimo ſalutem Baptiſmo tribuunt: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Sed non ſalvat Baptiſmus, niſi peccatorum ſordes eluendo; quod immediatè, prævia fide, non illa mediante facit.

Sacramenta vim inſtrumentalem iuſtificandi continent.

Similiter Ioan. 3. dicimur *ex aquâ renaſci.* Act. 2. & 22. *baptizari in remiſſionem peccatorum.* Epheſ. 5. *Chriſtus mundat Eccleſiam lavacro aquæ.* Ad Titum 3. *ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* Act. 8. datus eſt Spiritus ſanctus per impoſitionem manuum. 2. Timoth. 2. data eſt gratia per impoſitionem manuum.

Et quidem vim peccatā mundandi baptiſmo Chriſti à Deo fuiſſe promiſſam, ex Prophetarum oraculis conſtat. Iſaiæ 1. *Lavamini, mundi eſtote*, ut in eum locum notat Hieronymus. Ezechielis 36. *Effundā ſuper vos aquā mundam, & mundabimini ob omnibus inquinamentis veſtris.* Micheæ 7. *Proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra.* Zachariæ 13. *In die illâ erit fons patens* &c. *in ablutionem peccatoris.*

Prophetia & figura Bapt.

Eiusdem rei figuræ præceſſerunt. Gen. 1. aqua vim animalia producēdi à Spiritu ſancto accepit. Geneſ. 7. Aquæ diluvii arcam in ſublime ſuſtulerunt, in eāq; homines exiſtētes ſalvarūt. Quem typū D. Petrus 1. epiſ. c. 3. exponit. Gen. 17. Circūciſio exſpoliationē veteris hominis, quæ fit Baptiſmo, adumbravit juxta Paulum ad Coloſſenſ. 2. Ægy-

Typus baptiſmi Eccleſia in arca & aquis Diluvii

ptiorum in Mari rubro ſubmerſio, abolitionem peccatorum in baptiſmo figuravit, juxta B. Paulum 1. Cor. 10. Auguſtinũ tract. 11. & 13. in Ioan. 4. Reg. 5. Naaman leproſi curatio in aqua, Ioan. 9. Illuminatio cæci in aqua Siloë.

ACCEDIT Conciliorum Patrumque unanimis conſenſus. *Confitemur* enim *unum baptiſma in remiſſionem peccatorum.* Concilium Milevitanum cap. 2. definit, parvulos in remiſſionem peccatorum baptizari. Concil. Arauſicanum 2. c. 25. definit, per baptiſmum accipi gratiam. Cõcil. Florentinum in inſtructione Armeniorum. Concil. Trident. ſeſſ. c. can. 6. & 8.

An Sacramenta cauſæ efficientes morales, an potiùs Phyſicæ?

Ex quibus luculenter patet, omnes Catholicos Doctores concedere, Sacramenta novæ legis efficacia gratiæ ſigna eſſe, illamq; conferre ac continere. Sed de modo illam efficiendi, nonnulli diſſentiunt. Quidã morales eſſe cauſas, nõ phyſicas arbitrantur, ut Deus ex pacto Sacramentis aſſiſtens gratiam immediatè producat, ad eum ferè modũ, quo ſigna magorum cauſæ dicuntur effectuum, quos dæmon illis poſitis ex pacto (ſi Deus permittat) operatur. Sed hic operandi modus veram operantis cauſæ rationem nõ attingit, nec ultra ſigni naturam aſſurgit, quia moralis tantùm cauſa effectum actione aliqua non attingit, ſed occaſionem præbet, cur vera cauſa effectum ſuũ producat: ut in pecunia, qua captivus redimitur, apparet. Eſt enim cauſa moralis redemptionis, ſicuti & meritum mercedis & conſiliũ, ſuaſio, juſſus, cauſa rei gerendæ, nõ quidem immediatè efficiendo, ſed occaſionem ſubminiſtrando. Ideo D. Thom. & eius ſequaces tradũt, novæ legis Sacramenta verè ac propriè gratiam & ſanctitatem efficere per modum cauſæ inſtrumentalis, quæ à principali agente mota effectum illi conformem producit. Quam ſententiã Eugenius in Concil. Florent. Armeniis commendavit, & Cõcil. Trident. ſeſſ. 6. c. 7. & ſeſſ. 7. can. 6. & 8. *de Sacram.* in genere definiviſſe videtur, ut Catechiſmus Romanus Cõcil. prædicti juſſu editus disertè atteſtatur. Qua in re B. Aug. & veterem Eccleſiam ſequutus eſt, quæ ſemper tenuit, Sacramentum Baptiſmi regenerare, juſtificare, abluere, peccata remittere, vitam tribuere, Chriſto incorporare. ſimiliter, Euchariſtiam paſcere animam, Chriſto unire, ac proinde vitã, gratiam & ſanctitatem efficere ac producere. Quæ ſententia veram efficientiam Sacramentis tribuendo ſupra ſigni naturam aſſurgit, & novæ legis Sacramenta facilè ab omnibus veteribus diſtinguit, necnon à maleficorum ſignis longiſſimè diſtare, ac deniq; hominem in ipſa Sacramẽtali actione Dei eſſe miniſtrũ, totumq; Sacramentalem effectum uno individuo Dei, miniſtri, & Sacramenti opere peragi, oſtendit: atq; verborum proprietati inhærens, cum Concil. Trident. ſeſſ. 6. c. 7. Baptiſmum juſtificationis inſtrumentalem cauſam eſſe cõprobat, & cum Catechiſmo Romano non ſolùm vim ſignificandi, verùm etiam efficiendi Sacramentis vendicat.

1. p. q. 62. ar. 1.

Catechiſmus Rom. de Sacram. in gen.

Vis efficiendi Sacramentis tribuuntur.

SED ne quis tergiverſetur & dicat, Sacramentum efficere moraliter, non autem phyſica actione; ſciendum eſt, Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. Paſſioni Chriſti aſſignare, quòd ſit meritoria (hoc eſt, moralis) cauſa; ſed Baptiſmo, quòd ſit inſtrumentalis cauſa, ſine dubio D. Thom. doctrinam inſequendo, qui luculenter exponit efficientiam Sacramentorum, per actionẽ phyſicam, & non tantùm moralem, (hoc eſt, quæ fiat interveniente volũtatis libera operatione) ſuam aſſertionem illuſtrans ex Chriſti humanitate, quæ non tantũ eſt moralis ſeu meritoria gratiæ cauſa, ſed etiam inſtrumentalis, miniſterialis ac efficiens, Deo videlicet principali juſtificationis authore, Chriſti humanitate, meritoriiſq; eius actionibus ad redemptionem noſtram utente ita ut cũ Deo Humanitas Chriſti etiam activè ad noſtræ ſalvationis effectum producẽdum concurreret. Quod Ioan. 1. ſui Evangelii illis verbis inſinuat: *Gratia per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Apoc. 5. *Redemiſti nos in ſanguine tuo.* Apoc. 1. *Lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* 1. Petr. 1. *Redempti eſtis precioſo ſanguine Agni.* Matth. 9. per Humanitatem, veluti organũ Dei Paralytico peccata dimiſit; item Magdalenæ Lucæ 7. Latroni in cruce, Lucæ 23. & per ſui flatus organum Apoſtolis Spiritum ſanctum dedit, Ioan. 21.

HINC de Chriſto etiam ſecundùm hominem dicitur Ioan. 1. *Hic eſt qui baptizat, hic eſt qui peccata remittit:* hic eſt qui conſecrat: hic eſt, qui Sacramenta inſtituit, eiſdemque vim animas vivificandi donavit. Etenim Humanitas Chriſti, organum Divinitatis, ſicuti corpus noſtrum animæ, fuit; ut ex profeſſo docet Cyril. lib. 4. in Ioan. cap. 12. & ſequent. Damaſcenus libr. 3. *de fide* cap. 15. Aug. in Ioan. tract. 4. & 5. In Pſal. 138. Beda in hom. 8. Epiphaniæ, ait, per contactum

ſuæ carnis Dominum aquis vim regenerativam præbuiſſe.

Qvod enim Deus ſola voluntatis potentia nonnunquam facit; ut, mortuos vivificare, peccata remittere, cæcos alioſq; infirmos curare; idipſum aliquando per inſtrumēta corporalia exſequitur, ut ipſius divina virtus etiam in rebus corporęis agnoſcatur & laudetur, per quas quidquid vult operatur. Neque ut Deus operetur per inſtrumentum, opus eſt qualitate aliqua inhærente aut permanente in elemento: ſola enim Dei motio & uſus miniſtri ad Sacramentalē actionem efficiendā, virtus eſt inſtrumento impreſſa, & ratio qua ſacramentum agit: quemadmodum Ioan. 5. per aquam ab Angelo motam infirmi curabantur; per ſputum, lutum, contactum corporis aut fimbriæ Chriſtus ſanitates operatus eſt.

S. Thom. 3. p. q. 62. ar. 4.

In eundem modum aqua in ſacramentalem uſum à Dei miniſtro aſſumpta corpus tangit, & animæ ſordes abluit, ut paſſim Auguſtinus docet tract. 80. in Ioan. lib. 19. cont. Fauſt. cap. 11. *Sacramentorum vis plurimum valet.* ca. 17. *Actio corporalis fit & tranſit; virtus tamen quæ per iſta operatur, jugiter manet.* Ambroſius lib. 2. *de Pœnit.* cap. 42. Cyrill. libr. 2. in Ioan. cap. 42. exemplo aquæ calefactæ, quæ ab igne vim urendi accipit, oſtendit, aquam Baptiſmi operatione Spiritus ſancti divinam virtutem cōſequi. Eo enim ipſo, quo Deus actionem ſacramentalem per miniſtrum eſſe facit, eandem ordinat, movet, elevat & applicat ad talem ſupernaturalem effectum producendum, quem virtute ſua naturali producere non poſſet.

Luca 8. hæmorrhoiſſa. Luca 7. Matth. 9. Ioan. 8. & 21. Marci 7.

Eo ipſo, quo Deus actionē Sacramentalem per miniſtrum producit, elevat ad ſupernaturalem effectum.

Nec à ratione alienum eſt, rem corpoream virtute divina rem ſpiritualem attingere, cùm ignis Purgatorii & Inferni animas & dæmones torqueat. Deus enim per eminentiā omnipotentiæ, per quodvis inſtrumētum, id quod vult operatur: neque contactu inſtrumēti Deo eſt opus, aut aptitudine, ſicut homini, quoniam inſtrumento non adjuvatur: unde per lutū reddidit viſum, & per malos miniſtros gratiam dat, & regenerat homines, non ſecus quàm Iacob per ancillas liberos genuit. Gratia verò, quæ per ſacramenta producitur, non creatur, ſed de animæ potentia educitur, nō quidem naturali, ſed obedientali. *Poſſe* enim *habere gratiam, eſt naturæ hominum: ſed habere, gratiæ fidelium*: Aug. lib. de prædeſt. ſanct. c. 5.

Res corporea in ſpiritum virtute Dei agit.

Hæc autem gratię de potentia obedientali eductio, non excludit gratiæ infuſionem, quam fieri docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. ca. 7. quia infuſio non eductioni, ſed acquiſitioni opponitur: vt paret in ſcientia infuſa, & proprio labore acquiſita, atque in ſupernaturalibus Theologicarum Virtutum actibus, quos per naturales potentias, intellectum ſcilicet atque voluntatem elicimus, etiamſi dona à Deo infuſa ſint. Credere ſiquidem, ſperare, amare Deum, videre, ipſoque frui, actus ſunt intellectus aut voluntatis, à quibus potentiis educi ſeu produci, non autem creari dicuntur. Id ęnim quod in fieri, eſſe, ac operari à ſubjecto dependet, non creari, ſed educi dicitur. Ac proinde gratia cùm requirat ſubjectum, ad eam producendam adhiberi poteſt inſtrumentum, per quod Deus illam producat & infundat: quod inſtrumentum propter hanc productionem rectè gratiam continere aſſeritur, ſicut cauſa effectum, quæ in cauſa morali non ita propriè locum habent.

Concil. Tridentinū ſeſſ. 7. can. 6.

Cap. XXII.

Utrùm gratia Sacramentalis à gratia virtutum & donorum differat?

Gratia, quæ per Sacramenta eadem re atque habitu eſt cum gratia virtutum & donorū, ſed ad certos fines & effectus à Deo infunditur: putà ut animæ regenerentur, divinumque accipiant eſſe, per quod cōſortes divinæ quodammodo naturæ efficiantur, vel paſcantur, roborentur, aut peculiare auxilium contra naturæ infirmitatem, & ad vitia pronitatē conſequantur, dum fomes reprimitur, ligatur, aut etiam extinguitur: aut denique à peccatorum labe, reatu, & reliquiis expurgentur, vel contra præterita, præſentia, vel futura mala ſingulari præſidio communiantur. Singula enim Sacramenta præter ſanctitatem, quam in ſuſcipientibus operantur, vim inſuper aliquam in præcedentem naturæ aut perſonæ morbum exercent, necnon actualia quædam auxilia conferunt adverſus peccata, quod virtutes officio peculiari non præſtant.

Gratia Sacramentalis in quo conſiſtat.

2. Petri. 1.

Sacramenta quædam actualia conferunt auxilia.

Differt itaque Sacramentalis gratia à communi, particularibus effectis, quæ Deus paſſim abſque Sacramento-

mentorum actuali uſu non dat, vel non ita copioſè, perfectè, ac excellenter. Multò enim certiorem abundantiorémque gratiam ad quemlibet ſuum effectum & finem producunt Sacramenta, quàm ullæ actiones humanæ, ſive diſpoſitiones prævia ſint, ſive opera meritoria, in quibus facilè defectus intervenit, qui gratiæ augmentum impediat, quem Sacramentum corrigit ſupplendo imperfectionem, ut cum mediocri perſonæ diſpoſitione ex vi operis facti ampliſſimam gratiam præſtet. Maxima enim ſaluberrimáque vis eſt inſtrumenti Dominicæ Paſſionis, quod ſæpe contritum ex attrito efficit, inſufficienterque præparatum ad gratiam auctiorem promerendam extra Sacramentum, idoneũ reddit, in quem Sacramentum operetur.

Sacramentorum effectus certi ſunt.

Cap. XXIII.

De charactere Sacramentali.

EXPLICATO communi & primario Sacramentorum omnium effectu, qui in gratiæ peculiariũq; auxiliorum collatione conſiſtit, opportunè de altero trium Sacramentorum effectu, qui character eſt animæ impreſſus, nonnulla ſubjungemus. Tria enim Sacramenta, videlicet, *Baptiſmus*, *Confirmatio* & *Ordo* characterem, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale & indelebile animæ imprimunt; unde fit, ut ea reiterari nequeant, ut in Cõcilio Tridentino ſeſſ. 7. can. 9. definitum eſt. *Character* verò, ſi nomen ſpectes, *notam, ſignũ, ſignaculum, inſigne, formam, figuramq́;* ſignificat: qua voce uſus eſt Apoſtolus ad Hebr. 1. & Ioan. Apoc. 13. ac Innocentius III. *de Baptiſmo & ejus effectu*, c. *Majores*. Qua voce ſæpe Auguſtinus utitur, intelligens, per characterem non ens rationis, hoc eſt, reſpectum advenientem ex deputatione ad certum officium, qualis eſt in doctoribus & præfectis; ſed qualitatem inhærentem. Lib. 2. cont. Parm. cap. 13. epiſtola 44. & 50. *Character dominicus agnoſcitur.* Tract. 6. in Ioan. *Tene quod accepiſti: non mutatur, ſed agnoſcitur: character enim eſt regis mei.* Lib. 6. cont. Donat. cap. 1. & lib. 1. cõt. Creſconium cap. 30. docet, in deſertoribus, & fugitivis ſervis hunc characterem infixum remanere. Cyrillus in præfatione catecheſeon, & catecheſi 4. 16. & 17. tradit, animas in Baptiſmi ſuſceptione à Spiritu ſancto obſignari. Baſilius oratione 13. ad Baptiſmum, Angelos dicit agnoſcere fideles ex ſignaculo militiæ, quod in Baptiſmo datur. Chryſoſtom. hom. 2. in epiſt. ad Epheſios, & 14. fideles tanquàm oves Dominici gregis obſignatos ait. Epiphanius hæreſi 9. Iudæos in carne, Chriſtianos in corde ſignari ſcribit. Ambroſius libr. 1. de Spiritu ſancto cap. 6. & de iis, qui myſteriis initiantur c. 7. Hieron. in 1. & 4. cap. ad Epheſios, & paſſim Interpretes in ea verba Pauli 2. Cor. 1: *Qui unxit nos Deus, & ſignavit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Vbi advertendum eſt, Apoſtolum non dicere, obſignari promiſſiones; ſed nos: quãdo videlicet per Baptiſmum conſecrati, & ad cultũ Dei fuimus deputati; ut ad Epheſios cap. 1. exponitur: *In quo & credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto.* Quem locum de obſignatione animæ in Baptiſmo intelligunt Hieronymus, Chryſoſtomus, Beda, Haymo, & alii: quibus accedit alius locus ad Epheſ. 4. *Nolite contriſtare Spiritum ſanctũ Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis*; hoc eſt, in die regenerationis, quando per Baptiſmum in vobis Chriſti redemptio applicata eſt. De hoc fidelium ſignaculo Iſaias c. 66. gentium vocationem prænuncians, Dominum loquentem inducit: *Et ponam in eis ſignum.*

Character Sacramentis tribus imprimitur.

Character quid ſignificet.

Character eſt qualitas inhærens.

Cap. XXIV.

De characteris Sacramentalis officio.

TRIPLICEM vim & uſum character Sacramenti habet. I. officiũ eſt, diſtinguere ſpiritualiter unum hominem ab alio. II. configurare ſpeciali ratione Chriſto. III. aptum reddere, ac irrevocabiliter ad quædam religionis officia Deo conſecrare. Ratione primi dicitur *ſigillum*: propter ſecundum, vocatur *poteſtas dandi vel accipiendi Sacramenta & ſacra*: propter III. nuncupatur *hominis conſecratio, ſanctificatio, & dedicatio ad cultum Dei.*

Characteris officium.

CHARACTER *Baptiſmi*, capacitas atq; poteſtas eſt ſpiritualis & ſupernaturalis, aptum hominem reddens ad percipiendum alia Sacramenta. Nam ſine hoc prævio nulla Sacramentorum ſuſceptio rata eſt.

Concil. Triden. ſeſſ. 7. can. 9.

Confirmationis character publicæ militiæ ſpiritualis authoritatem tribuit, ſimulq; ad hanc pugnam pro religione ge-

Digitized by Google

gerendam vires & arma ſubminiſtrat.

Ordinis character, eſt activa poteſtas ad Sacramenta conficienda, aliiſque adminiſtranda.

Ideo autem hic effectus tribus prædictis Sacramentis proprius eſt, quia per ea ſola cōfertur ſpiritualis quædam poteſtas, exercendi certos religioſos actus extra Sacramentum, ad quos homo peculiari conſecratione dedicatur, ac in novum & immobilem ſtatū transfertur, accepto ſpirituali ſignaculo in pignus, quod Deus veluti ex pacto ad actiones eorum Sacramentales cōcurret ad effectum ſupernaturalem producendum: quod non facit per eos, qui hujuſmodi charactere nō ſunt inſigniti. Et quoniam hæc nota incorruptibili animæ per conſecrationem à Deo imprimitur, nec ullum habet contrariū, a quo tollatur; ideo character Sacramentalis prorſus indelebilis eſt. Vnde ſequitur, tria hæc Sacramenta characterem imprimentia non poſſe iterari, quia permaneant quamdiu anima erit, tam in beatis ad cumulū gloriæ, quàm in damnatis ad confuſionis augmentum & miſeriæ. Auguſtinus. lib. 2. cont. Parm. cap. 13. In bonis manet ad præmium, in malis ad ſupplicium. Hujuſq; characteris tantam vim eſſe docet Auguſtinus, ut Sacramentum in fictis, per illum, correcta fictione ſuum operetur effectum. (lib. 6. de Baptiſmo cont. Donat. cap. 5. & lib. 1. cont. eoſdem ca. 12.) Vnde res Sacramenti, & Sacramētum eſt, ſignans hominem Dei cultui conſecratum, militiæ ſpirituali aſſcriptum, ſacerdotii Chriſti participem.

Character Sacramentalis indelebilis.

Præterea hic character efficit, ut Eccleſia in baptizatos jus acquirat adeò firmum, ut neque per hæreſim, neque per apoſtaſiam ſe ab Eccleſiæ legibus & diſciplina in ethnicam libertatem vēdicare queant. Gregorius Nazianzenus oratione 1. in Iulianum. Concil. Tridentinum ſeſſ. 7. de Baptiſmo Can. 14. definit, parvulos, cùm adoleverint, non poſſe irritum facere baptiſmum, vel ſe à pœnis Eccleſiæ legibus conſtitutis eximere.

Cap. XXV.

De Miniſtris Sacramentorum.

Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 10.

Ex dictis manifeſtum eſt, non omnes Chriſtianos in omnibus Sacramentis adminiſtrādis parem habere poteſtatem, ſed opus eſſe Dei vocatione, peculiariq; conſecratione, ac ordinatione, ad quædam Sacramenta conficienda & adminiſtranda; ut in Sacramento Ordinis latiùs exponitur. Cùm enim novæ legis Sacramenta vim contineant ad animam penetrantem, qua ipſam juſtificent, eorum primarius author eſt Deus, cujus eſt, gratiam & gloriā dare, & juſtificare. Hic enim ſolus propria, naturali, ac prorſus independente ab alio poteſtate gratiam, ſicuti vult, dare poteſt; ac proinde ſolus etiam ſuo jure ac authoritate Sacramenta inſtituere, quæ gratiam infallibiliter ſignificent & efficiant. Quia verò Deus Homo factus eſt, Chriſto homini tanquam Eccleſiæ capiti & ſupremo novi Teſtamenti miniſtro, excellentiæ poteſtas ſingularis, plena, illimitata, omni alia humana poteſtate multò præſtantior, tributa eſt. Complectitur enim quatuor prærogativas: prima eſt poteſtas inſtituendi Sacramenta, & ſacrificia, novumq; reipublicæ populi Dei ſtatū. II. eſt, propriis meritis vim omnem Sacramentis comparare. III. eſt, ut illius nomine, vice, mandato, virtute, cōcurſu, & non niſi acceptâ ab ipſo facultate Sacramenta conficiantur, & diſpenſentur. IV. eſt poteſtas, ſine Sacramentis eandem gratiam conferendi, quā Sacramenta operantur; ſicut Magdalenæ Chriſtus verbo peccata condonavit, Lucæ 7; & adulteræ Ioan. 8. Paralytico, Matth. 9.

Pſal. 83. Rom. 8.

Solus Deus Sacramenta ſuo iure inſtituit.

Chriſto excellentiæ poteſtas competit, quatuor prærogativas complectens.

Ob has cauſas Baptiſmus, Chriſti, non Petri aut Pauli appellatur. Evangelium quidem *ſuum* Apoſtolus dixit, 2. Timoth. 2: Baptiſmum autem *ſuum* nunquam. De Chriſto enim ſolo Ioannes ſcripſit: *Hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto*, ut notat Auguſtinus in Ioan. tract. 5. docens, Chriſtum habuiſſe poteſtatē Baptiſmi, nec in aliquem tranſtuliſſe hominem, ne ſervus ſpem in ſervo poneret, & non in Domino.

1. Cor. 1.

Ioan. 1.

Chriſtus omnia Sacramenta inſtituit.

Reliquorum inſuper Sacramentorum Chriſtus author & inſtitutor eſt,

ut

ut definit Concilium Tridentin. ſeſſ. 7. can. 1. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis nō eſſe omnia à* IESV CHRISTO *Domino noſtro inſtituta, anathema ſit.* Quod ne quis intelligeret de mediata inſtitutione facta per Eccleſiā, ex authoritate accepta, proinde Concilium ſeſſ. 14. can. 1. ſeipſum explicans ait, *Sacramentum extremæ unctionis à Chriſto inſtitutum fuiſſe, ſed à B. Iacobo promulgatum.* Et ſeſſ. 21. c. 2. dicit, *Eccleſiam poteſtatē habere, inſtituendi ceremonias & ritus, circa Sacramenta, ſalvâ eorum ſubſtantiâ.* Vnde luculenter ſequitur, Eccleſiam non poſſe materiam vel formam Sacramenti aut ſacrificii propriè dicti ſua authoritate inſtituere. Nō enim Apoſtoli fuêre Sacramentorum Domini, ſed diſpenſatores & miniſtri myſteriorum Dei.

Eccleſia non poteſt inſtituere Sacramenta.

ACCEDIT, quòd veteris Legis Sacramenta omnia ſint à Deo immediatè inſtituta, per Moyſen autem tantùm promulgata, ut patet in Exodo & Levitico: multò itaque magis decuit, omnia novæ legis Sacramenta immediatè à Chriſto inſtitui. Quod ita eſſe, docet Cyprianus in ſerm. *de ablutione pedum: Ipſe ſummus ſacerdos ſui eſt Sacramenti inſtitutor & author.* Ambroſius lib. 4. *de Sacram.* cap. 4. *Author Sacramentorum quis eſt niſi Dominus* IESVS? Auguſtinus lib. 3. de doct. Chriſt. cap. 9. *Pauca*, inquit, *pro multis* (ſcilicet Sacramentis) *eademq́; factu facillima, & intellectu auguſtiſſima, & obſervatione caſtiſſima, ipſe Dominus & Apoſtolica tradidit diſciplina.* Similia habet epiſt. 118. cap. 1. & tract. 5. in Ioan. ubi hanc inſtituendi Sacramenta poteſtatem Chriſtū ſibi retinuiſſe aſſerit. Cùm enim ſit æternus ſummuſque ſacerdos, decuit ipſum non habere in ſacerdotali poteſtate ſucceſſorem aut parem, ut colligit Apoſtolus ad Hebr. 7. Quia tamen viſibilis in terris non remanſit, ſed uſque ad tempus judicii extremi in cælis interpellat prò nobis, miniſtros & vicarios divinarum functionum in terra reliquit, qui Sacramenta Chriſti vice conficerent & adminiſtrarent. Conveniebat enim, ut homines Chriſto ſubſervirent, viſibilique miniſterio res inanimatas variis partibus cōſtantes inter ſe, ac noſtris uſibus coaptarent. In quo ſumma humanæ naturæ dignitas conſiſtit. Non enim angelos apprehendit Chriſtus; neque ſacerdotium eis commiſit: *omnis* enim *pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum*, Hebr. 5. Vnde colligit Chryſoſtomus lib. 3. *de ſacerdot.* & hom. 85. in Ioan. non angelis, ſed hominibus commiſſum eſſe Sacramentorum miniſterium. Non enim Angelis, ſed hominibus dixit Chriſtus: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes*, &c. Item Lucæ 22. ſolis hominibus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Et Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata* &c. Ad Epheſios 4. *Aſcendens in altum, dedit dona hominibus*: id eſt, varia hominum in Eccleſia inſtituit miniſteria, in quibus nihil poſſe Angelum vel Archangelum notàt Chryſoſt. hom. 75. in Ioan.

Vetera Sacramēta ſunt à Deo immediatè inſtituta, per Moyſen verò promulgata.

Hominibus commiſſum eſt Sacramētorum miniſterium.

Hebr. 5.

S. Thom. 1. p. q. 51. ar. 3. ad. 4.

SI tamē Angelus bonus Sacramentum aliquod adminiſtraret, extraordinaria diſpenſatione Dei ratum eſſet, teſte Nicephoro lib. 11. hiſtor. c. 20.

CAP. XXVI.

Quòd hæretici perperam aſſerant, omnibus baptizatis datam eſſe poteſtatem adminiſtrandi Sacramenta.

LVTHERVS aliquando ſcripſit, non ſolùm omnes homines, ſed etiā dæmones Sacramenta omnia adminiſtrare poſſe: poſtea verò ſibi contrarius, ad ſolos homines baptizatos iſtam poteſtatem reſtrinxit, quanquam ejus uſum & exſecutionem penes ſolos legitimè vocatos, ad tollēdam è Republica Chriſtiana confuſionem eſſe voluerit. Quod ex eo falſum eſſe convincitur, quia poteſtas clavium nō univerſæ Eccleſiæ immediatè à Chriſto communicata eſt, ut certis deinde perſonis per Eccleſiam exſecutio ipſius demandaretur; ſicut in civili poteſtate evenit, quæ primariò Reipublicæ convenit, à qua certis perſonis committitur. Sed poteſtas claviū à Chriſto immediatè data eſt Petro & Apoſtolis, ad Eccleſiæ ædificationem, ut Apoſtolus ad Epheſ. 4. clarè tradit, Chriſtum poſuiſſe in Eccleſia primùm Apoſtolos, deinde Paſtores & Doctores ad ædificationem corporis ſui, quod eſt Eccleſia. In epiſt. ad Rom. 12. & 1. Cor. 12. varia eſſe in Eccleſia miniſteria, nec omnibus omnia convenire demonſtrat. Hinc fit, ut myſteriorum Dei diſpenſatores, Chriſti miniſtri, non autem Reipublicæ dicantur. 1. Corint. 3. & 4. & 2. Cor. 11. *Miniſtri Chriſti ſunt: plus ego.*

Poteſtas clavium immediatè Petro data eſt à Chriſto.

QVEMADMODVM enim non omnes

Eccleſiæ miniſtri ad hoc ordinandi ſunt.

nes circumciſi in veteri Teſtamento ſacerdotii poteſtatem habebant, ſed vocati à Deo, ſicut Aaron: ita clavium poteſtatem non cõſequuntur omnes, qui baptizantur, ſed illi ſoli, qui Apoſtolorum inſtar ab aliis fidelibus peculiari vocatione ſegregantur, ſacriſque miniſteriis per ordinationem & manuũ impoſitionem deputantur. Sicut ordinatus fuit Paulus Act. 13. Timotheus 1. epiſt. c. 5. & 2. Timoth. 5. Titus ca. 1. quibus poteſtatem alios deinceps quoque ordinandi presbyteros & miniſtros datam fuiſſe, Apoſtolus ſcribit, ad Titũ c. 1. & 1. Tim. 5. *Manus citò nemini impoſueris.*

Aug. epiſt. 108. Ioan. 4.

ACCEDIT, quòd Apoſtoli priùs baptizati fuerint, & baptizaverint, quàm poteſtatem abſolvendi (Ioan. 20.) aut ſacrificandi (Lucæ 22.) à Chriſto acceperint. Et non minùs Iudæis omnibus (Exodi 19.) dictum erat: *Vos genus electũ, regale ſacerdotium, gens ſancta*; quàm Chriſtianis (1. Petri 2.) attamen Saul, quia ſacrificavit, reprobatus eſt, atque Ozias lepra percuſſus, 2. Paralipom. 26.

Saul & Ozias ſacerdotum munus uſurpantes puniuntur.

CAP. XXVII.

Quiſnam proprius ſit miniſtri Sacramentorum effectus, quódve officium?

Exercitium Miniſterii Sacramentorum in applicatione materiæ & formæ potiſſimùm conſiſtit.

QVIA hominis miniſterium ad Sacramenta conficienda non minùs eſt neceſſariũ, quàm materia & forma, meritò QVÆRITVR, in quo hujus miniſterii exercitium conſiſtat; & an miniſter ad internos Sacramentorum effectus producendos cum Deo concurrat? ut dici poſſit juſtificare, gratiam cõferre, peccata remittere, non autem tantùm remiſſa declarare.

RESPONDENDVM eſt, exercitium miniſterii Sacramentorum propriè in materiæ & formæ Sacramentalis applicatione, non autem in aliquo dominio & jure in Sacramenta vel eorum effectus conſiſtere. In actione enim dandi aut conficiendi Sacramẽtum, miniſter eſt Dei inſtrumentum elevantis, moventis ac utentis naturali actione ipſius ad ſupernaturalem effectum producendum. Verbis enim & actionibus humanis naturalibus miniſtri, putà loquela, unctione, lotione, atq; aliis tanquã inſtrumentis Deus utitur ad gratiam, & peccatorum remiſſionem efficiendam. Proinde, quemadmodum Sacramentum verè ſupernaturalem effectum tãquam Dei inſtrumentum producit, ita quoque miniſter Sacramenti. Et ab utroque quidem eodem temporis momento effectus producitur, quando Sacramenti exſiſtentia ab eius uſu nõ differt, immediatiùs tamen ordine naturæ à Sacramento, quàm à miniſtro, qui nõ niſi in Sacramento, & per Sacramenta regenerat, peccata remittit, & gratiam confert. Quod in Leviticum quæſt. 84. explicans Aug. *Quomodo*, inquit, *Moyſes ſanctificat, & Dominus ſanctificat? Nõ enim Moyſes pro Domino, ſed Moyſes viſibilibus Sacramentis per miniſterium ſuum, Dominus autem inviſibili gratia per Spiritum ſuũ:* ſignificans, in una eademque operatione ſanctificationis concurrere Deum ut primariam cauſam, miniſtrum ſuo miniſterio, & Sacramentum tanquam inſtrumentum; ideoq; totum juſtificationis effectum rectè tribui miniſtro & Sacramẽto, atq; principali cauſæ Deo, licet naturali actione homo & Sacramentum externè, Deus autem internè operetur; juxta illud Apoſtoli: *Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid: ſed qui incrementum dat Deus*, inſinuans, cauſam ſecundariam non niſi virtute à primaria ſumpta operari, propter quam primariæ cauſæ eminentiam nonnũquam eidem totus effectus cum ſecundariæ cauſæ excluſione aſſignatur; ut Matth. 10: *Vos non eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri loquitur in vobis*. 1. Cor. 3. *Neque qui plantat, neque qui rigat eſt aliquid.* Rom. 9: *Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei*. 1. Cor. 15: *Non ego, ſed gratia Dei mecum.*

In eadem Sacramenti operatione concurrunt Deus, miniſter & Sacramentum.

1. Cor. 3.

Propter primariæ cauſæ excellentiam totus effectus ei tribuitur.

Matth. 10. Marc. 13.

ECONTRA verò nunquam ſecundariæ cauſæ, vel inſtrumentali aut miniſteriali quiſpiam effectus cum excluſione principalis cauſæ tribui poteſt, ut notat Auguſtinus Enchirid. 32. Non enim ferrent credentium aures, dici: *Non eſt Dei miſerentis, ſed volentis & currentis*: neque, *Ego baptizavi, non Chriſtus: Ego juſtificavi, non Deus.*

Primarias partes in operando ſibi cauſa prima vendicat.

RECTE autẽ dixerit Miniſter: *Chriſtus baptizat, non ego: Deus juſtificat, nõ ego:* ſicut Petrus Act. 3. poſtquam claudum ſanaſſet, intulit: *Nos quid intuemini, quaſi noſtrâ virtute hunc fecerimus ambulare?* Sic ait Auguſtinus lib. 3. *cont. Creſconiũ* cap. 11. Miniſtrum non auſum dicere, *Iuſtificaris à me*, ne ſibi primarias in efficiendo partes vendicare cenſeatur: *Deus eſt* enim, *qui juſtificat*, Rom. 8. *Hic eſt, qui baptizat*, Ioan. 1. *Nemo poteſt peccata remittere, niſi ſolus Deus.* Marci 2. *Poteſtas* enim *in Chriſto eſt; miniſterium autem tranſit in*

multos,

Digitized by Google

multos, inquit Auguſtin. tract. 5. in Ioan. Hujus ergo propoſitionis: *Ego te abſolvo*, ſenſus eſt: *Ego tibi Sacramentum abſolutionis impendo*: & *Ego te baptizo*, id eſt, *Ego tibi tanquam Dei miniſter Sacramentum ablutionis confero.*

Cap. XXVIII.

De qualitatibus miniſtri Sacramentorum.

Tria qualitatum genera in Sacramenti miniſtro.

QVEMADMODVM in quolibet inſtrumento, ita & in Sacraměti miniſtro tria qualitatum genera inveniuntur. Quædam enim ad uſum omnino neceſſariæ ſunt; ut in ſerra, quòd ſit ferrea & dentata: nõnullæ qualitates prorſus ad inſtrumenti uſum ſunt accidentariæ, ut quòd ſerra ſit deaurata: aliæ demum ſunt mediȩ, nõ omnino quidem requiſitæ, attamen ad faciliùs operandum utiles, ut quòd ſerra ſit acuta. Ita in miniſtro, Sacramenti omnino neceſſaria eſt intentio faciendi actionem Sacramentalem; accidentaria verò qualitas, eſt ſtatura, ſanitas & hujuſmodi; media verò, ſanctitas, fides, eruditio, devotio, & hujuſmodi, ſine quibus Sacramenta, quidem cõfici, exercitium tamen officii minùs commodè poteſt, de quibus ordine diſſeremus.

Cap. XXIX.

De intentione miniſtri Sacramenti.

Concil. Florentin. Arm. inſtruct.

Qualis intentio neceſſaria in Sacramenti miniſtro.

QVALIS intentio Sacramenti miniſtro neceſſaria ſit, explicat Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 11. *Si quis dixerit, in miniſtris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia*, anathema ſit. Quibus verbis docet Concilium, ad Sacramenti veritatem neceſſarium eſſe, ut miniſter voluntate ac propoſito ad producendam actionem Sacramentalem moveatur, ita ut non ſufficiat, Miniſtrum caſu, joco, aut in ſomno, vel ut opus quoddam naturale, actionem facere; ſed opus ſit, intendere facere actionem ſacram, ut eſt ceremonia quædam à Chriſto inſtituta, qua ex ipſius præſcripto Chriſtiani utuntur. Nam ut ad materiæ determinationẽ certa verborum forma neceſſaria eſt, ita quoque ad formæ ac operis indifferentiam ad Sacramẽtalem actionem reſtringendam, intentio miniſtri requiſita. Non enim vi ſua hominis actio, aut verborum prolatio Sacramentalem actionem conſtituit, ſed intentione miniſtri ad religionis actum referri debet. Quoties enim hac intentione miniſter agit, toties velut inſtrumentum à Deo ad ſupernaturalem effectum producendum movetur. Intentio enim quoddã medium eſt, per quod Dei virtus ad cauſæ ſecundariæ operationem applicatur. Voluit enim Dominus actionem Sacramentalem eſſe humanam, judicio ac deliberatione ſuſceptam, non temerariam, fortuitam vel coactam: ut ſignificant verba Chriſti Matth. ult. *Ite, docete, baptizãtes* &c. Item Lucæ 22. *Hoc facite*. Ioan. 20. *Quorum remiſeritis: quorum retinueritis.* Vnde Cyprianus ſerm. *de Cœnâ Domini*, efficacem eſſe dicit Miniſtri operationem, quotieſcunque ex Chriſti mandato & inſtitutione operatur: docens, verba nõ eſſe operatoria, niſi ab eo dicantur, qui poteſtatem & voluntatem habeat, ac proinde intentionem faciendi, quod ſacramentalia verba ex inſtitutione Chriſti operantur. Eſt autem intentio actus voluntatis in aliquem finem ſe moventis: & dividitur in actualẽ, habitualem, & virtualem. Actualis intentio, eſt præſens animi ad opus attentio, quæ nõ ita eſt in noſtra poteſtate, quin ſæpe inviti aliò trahamur. Ideoque non abſolutè neceſſaria eſt. Habitualis intentio, vocatur inclinatio ſeu promptitudo quædam ex habitu acquiſito aut infuſo nata, quæ non ſufficit, cùm in furioſis & dormiẽtibus eſſe poſſit, quorum actiones nȩc humanæ, nec deliberatȩ ſunt. Virtualis intentio nuncupatur, quæ ex actuali oritur, & ex illius virtute operatur. Hæc in miniſtro evagante animi cogitatione, dum Sacramentalẽ actionem exercet, eſſe poteſt, atque ad Sacramenti integritatem ſufficit. Nihil enim aliud Concil. Trident. exigit, niſi ut miniſter intendat facere, quod Eccleſia facit; hoc eſt, Sacramentalem actionem. Vbi de fine, virtute aut effectu Sacramenti nihil commemoratur.

Verba operatoria unde ſuam vim habeant.

Quid intentio.

Triplex intentio: actualis, habitualis, virtualis.

Habitualis intentio non ſufficit.

Virtualis intentio ſufficit ad Sacramenti confectionem.

(.·.)

Cap. XXX.

Vtrum fides & ſanctitas in miniſtro ad Sacramenti integritatem requirantur?

Sanctitas miniſtri an ad integritatem Sacramenti neceſſaria.

MVLTAS hæreſes in Eccleſia olim iſta quæſtio peperit. Agrippinus enim Carthaginenſis Epiſcopus, quem ſequutus eſt Cyprianus cum multis Aphricæ Epiſcopis, ſenſerũt, irritum eſſe baptiſmum, per hæreticos manifeſtos, aut ſchiſmaticos ab Eccleſiæ unitate ſeparatos, collatum. Donatiſtæ ulteriùs progreſſi, univerſos publicos peccatores à Sacramentorum confectione removerunt, eorumq; Sacramenta irrita pronunciarunt. Luciferiani Hieronymo teſte Baptiſmum hæreticorum ratum eſſe, non autem ordinationem, ſenſerunt. Apoſtolici negarũt, malos Sacramẽta conficere poſſe, Bernardo teſte ſerm. 66. in Cantica, quos ſequuti ſunt Albigenſes atq; Waldenſes. VVicleff autem reprobos omnes excluſit à miniſterio Sacramentorum: cujus errorem condemnavit Synodus Conſtantienſis ſeſſ. 8. Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 12. *Si quis dixerit, miniſtrum in peccato mortali exſiſtentem, modò omnia eſſentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, ſervaverit, non conficere aut conferre Sacramentum, anathema ſit.* Et can. 4. de baptiſmo: *Si quis dixerit, Baptiſmum, qui datur ab hæreticis in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, nõ eſſe verum Baptiſmum, anathema ſit.*

Iero. cont. Lucifer.

Baptiſmus ab hæreticis datur.

ARGVMENTA verò, quibus Veteres dictas hæreſes confutarũt, triplicis ſunt generis. PRIMVM ductũ ex vi cõſuetudinis, & Apoſtolicæ traditionis. Quo argumento Stephanum Papam uſum fuiſſe teſtatur Cyprianus in epiſt. ad Pompeium. Eodem uſus eſt Aug. lib. 2. *cont. Donatiſtas*, cap. 9. & cap. 7. *Conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum. Hæc ſola opponebatur inducere volẽtibus novitatem.* Vincentius Lyrinenſis in *Commonitorio* hoc uno argumento ex traditione petito Cypriani cauſam fuiſſe ſuperatam ſcribit.

Argumẽta ex Apoſtolica traditione.

SECVNDI generis argumenta ex Cõciliorum authoritate petuntur, quibus homines ſingulares, quantumvis docti & ſancti, cedere debent. Aug. lib. 6. *cont. Donat.* c. 39. l. 7. 13. lib. 2. *cont. Parm.* ca. 13. lib. 1. cont Donat. c. 17.

Argumẽta ex Conciliis.

TERTII generis argumẽta ex ratione in verbo Dei fundata deſumuntur: Miniſter Sacramentorum non authoritate propria, ſed virtute divina operatur: ergo vis aut exſiſtentia Sacramenti non dependet à fide, ſanctitate, vel devotione miniſtri; ſed à ſolo Deo, primarióque inſtitutore Chriſto, de quo Ioannes ait c. 1: *Hic eſt qui baptizat.* ut Auguſt. tract. 5. in Ioan. deducit. 1. Cor. 3. *Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid.* Vnde Apoſtoli nunquam appellaverunt baptiſmum *ſuum*, licet Evangelium *ſuum* dixerint, Rom. 16. 2. Timot. 2. ut ſignificarent, in Sacramentorum confectione nihil ſuum eſſe, niſi nudum miniſterium. in Evangelica verò prædicatione hominis induſtriam atque meditationem non parum conferre. Auguſtinus tract. 5. in Ioan. Baptiſmum Iudæ non minùs valuiſſe, quàm Ioannis oſtendit: quod variis ſimilitudinibus illuſtrat. Nam apud Iudæos rata erat Circumciſio facta à Samaritanis. Aug. lib. 1. *cont. Creſcon.* c. 31. Et, *Verbum Dei efficaciter prædicatur à malis*, Philip. 1. Matth. 23. *Quæ dicunt, facite.* Aug. lib. 4. de baptiſmo, ca. 11. Item malus plantat, ſeminat, rigat, inſerit; nec refert, an ſordidis manibus id exerceat, dummodo ſemen bonum ſit, terra fertilis, nec pluvia, ſoliſque calor deſit: Aug. lib. 3. *cont. Creſconium* c. 8.

Argumenta ex ratione.

In Sacramentorum adminiſtratione hominibus competit ſolum miniſterium.

Deus etiam per malos operatur.

NEC minùs Regis effigiem imprimit ſigillum ferreum, quàm aureũ. Nazianzenus oratione de Baptiſmo. Lumen quoque ſolis non coinquinatur, etiamſi cœnoſa loca pertranſeat, Aug. lib. 3. de Baptiſ. c. 10. Nec refert, an aqua per canalem ligneum vel aureum ad areolas deducatur, Tract. 5. in Ioan. Neque dona gratis data, vel naturales potentiç tolluntur peccato: igitur neque ad ſupernaturales effectus cum inſtrumentis à ſe inſtitutis Deus concurrere deſinit; nèque poteſtatem ad cõficienda Sacramenta datam propter peccatum tollit.

NOTAT verò Aug. lib. 6. de *Baptiſmo* c. 1. præcipuam erroris Donatiſtarum cauſam fuiſſe, quòd non diſtinguerent Sacramentum ab uſu & effectu ipſius. Item, quòd non obſervarẽt, diſpenſari poſſe bona Domini per eum, cui nihil prodeſſent. Et in rebus naturalibus & artificialibus effectum non debere ſimilem eſſe inſtrumento, ſed cauſę principali. Quare dum Veteres nonnulli hæreticorum miniſteria deteſtantur, quos ſanctificationem dare non poſſe addunt, non de Sacramentorum ſubſtãtia loquũtur, ſed de fructu ac utilitate, quam

Sacramentũ ab uſu & effectu diſtinguendum.

quam non percipere dicũt eos, qui hæreticis conſentientes ab eis ſacraméta ſumunt. Sic Athan. ſer.3. *cõt. Arian.* inutilem eos habere aquam dixit. Ambr. lib. *de iis qui myſt. initiantur* ca. 4. *Non ſanat Baptiſmus perfidorũ.* Leo epi.77.c.ul.

Ex quibus ſequitur, Sacraméta characterem imprimentia, per hæreticos miniſtrata, non poſſe repeti, etiamſi obicem ponentibus (videlicet qui in hęreſi vel ſchiſmate accipiunt) inutilia ſint. Vnde colligimus, parvulos ab hæreticis utiliter baptizari: licitum inſuper eſſe, in articulo neceſſitatis Baptiſmum, Pœnitentiæque ſacramentum à ſchiſmatico recipere, ut docet Auguſtinus lib. 7. *cont. Donat.* c.52. & epi.23.

Etiam non baptizatus baptizare poteſt.

VTRVM autem à non baptizato ſacramentum validè cõferatur, aliquando dubitavit Auguſt. lib.7. *cont. Donat.* cap.53: ſed poſtea definitum eſt, poſſe baptiſmum dari etiam à Iudæo & Pagano. *De conſecr.* diſt. 4. can. *à quodam:* & can. *Si qui.* Ratio eſt, quia Deus ſuæ inſtitutioni adeſt, illiſq; ut gratiæ ſacramentorumq; miniſtris, diſpenſatoribus, & inſtrumentis, non authoribus utitur. Auguſt. lib. 3. *cont. Creſcon.* c.10. Chryſoſt. hom. 3. in prio. ad Cor. & 8.

Deus ſuæ inſtitutioni adeſt.

CAP. XXXI.

Quòd miniſtro ſanctitas utilis ac neceſſaria ſit.

Sãctitas utilis ſacramenti miniſtro.

QVAMVIS integritas ſacramenti à miniſtri ſanctitate non dependeat, qui opus Dei, non ſuum exercet; attamen ut non ſolùm aliis proſit ſuo miniſterio, ſed & ſibi ad æternam ſalutem; neceſſaria ei ſanctitas eſt, ut ſancta ſanctè ac religioſè tractet. Levit.21.22. Num.19. Iſa.ult. Malachiæ 1. Dionyſ. lib. *de Eccleſ. Hier.* ca.1. impuris ſymbola ſacra ne quidem contingere permiſſum eſſe, ſcribit. Si enim eloquia Dei enarrare prohibeatur, qui peccator eſt, (Pſal. 49.) quantò magis ſacra myſteria cõficere, ſumere, adminiſtrare? Quare myſteriorũ Dei miniſtri ſanctitatem atq; morum pietatem ſectentur, ita puri ad ſacramenta miniſtranda accedát, ut ex eorum frequẽti uſu & tractatione copioſiorem indies adjuvante Deo gratiam conſequantur.

QVIA verò dubitare quis poſſet, utrùm ſacraméta unius ſpeciei in omnibus recipientibus æqualem effectum habeãt; ſciendum eſt, primatium omnium ſacramentorũ effectum eſſe, conferre gratiam, vel juſtificãdo primam, vel in juſtis augendo habitam. Quam quidem gratiam efficiunt ſacramenta non ex dignitate, merito, aut voluntate miniſtri, ſed ex inſtitutione Chriſti, qui ex parte ſua æqualiter operatur per ſacramenta effectum, juxta præfinitam taxationem à ſe conſtitutam. Vnde infantibus, qui abſq; libera ipſorum diſpoſitione juſtificantur, per baptiſmum, etiam à meliore perſona datum, & cum oratione multorum circumſtantium, æqualis gratiæ cõfertur gradus, qui aliis à Iuda, Pagano vel Hæretico baptizatis. Similiter & adultis duobus omnino ęquali diſpoſitione præparatis, baptiſmus à Paulo & Iuda collatus, parem gratiæ gradum cõfert. Ratio I. eſt, quia ſacramentum habet limitatũ effectum, certa Dei lege conſtitutum, qui à miniſtri dignitate, merito, aut voluntate non dependet. II. eſt, quia nemo præter Chriſtum alteri de cõdigno meretur primam gratiam, vel augmentum gratiæ, nec impetrat de congruo adulto, niſi quoniam impetrat ei liberam diſpoſitionem, qua id mereatur. Et quoniam Spiritus ſanctus juſtitiam, quã in nobis recipimus, ſingulis partitur prout vult, & ſecundùm propriam cujuſque diſpoſitionem & cooperationem; fit, ut idem ſpecie ſacramentum tantò maiorem ex opere operato homini adulto gratiæ gradum conferat, quantò meliùs & digniùs diſpoſitus fuerit. Et inter ſacramenta, id quod dignitate præſtat, confert ex ſe maiorem gratiæ gradum, ſervatâ quadam proportione. Vnde infantes cum ſolo baptiſmo decedẽtes, aut cum gratia Circumciſionis, tantùm in minore gradu gratiæ & gloriæ futuri ſunt, quã qui reliqua ſacramenta Confirmationis, Euchariſtiæ, Ordinis &c. acceperint. Atque ita intelligi poteſt, quomodo homines ad Angelorum ordines aſſumendi ſint, atque inæquales illas angelorum ſedes impleturi, vel ſupra omnes Angelorum choros elevandi: quiſque enim gradum illum gloriæ obtinebit, quo ex diſpoſitione ac cooperatione liberi arbitrij cum Dei gratia, & auxiliis ac proportionatis meritis, dignus à Deo reperietur.

Sacramentorum effectus per ſe in omnibus æqualis.

Conc. Triden. ſeſſ.6 cap.7.

Gratiã Spiritus ſanctus partitur ſecundùm cuiuſque diſpoſitionem.

Cap. XXXII.

Quinam ſingulorũ Sacramentorum ſint Miniſtri?

Qui ſingulorum ſacramentorum miniſtri.

QVAMVIS Chriſtus omnia ſacramenta poteſtate excellentiæ, ſibi propriæ, immediatè inſtituerit, nec voluerit, (quãquam potuerit) Apoſtolis vel Eccleſiæ cõmittere poteſtatem inſtituendi ullum ſacramentũ, nec materiam neceſſariam, vel formam ſacramenti vel ad tempus; attamen poteſtatem conficiendi & adminiſtrandi ſacramenta, Chriſtus, quia Homo eſt, humanę naturæ præ Angelis conceſſit. Nam ſacramẽtorum ſenſibiliũ viſibilis Eccleſiæ, corporeos eſſe miniſtros decuit. Angeli enim nec in aſsũptis corporibus verba vitaliter efformãt. Quare ſacramentorũ miniſter eſt homo, non angelus; niſi fortè ex ſingulari privilegio ei hoc à Deo cõmittatur. Et inter homines præter baptiſmũ & Matrimonium reliqua ſacramenta miniſtrum ſacerdotem vel Epiſcopum requirũt, ut conficiãtur: ſcilicet, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Ordo, & Extrema unctio. Licet verò ſolus Sacerdos Euchariſtiam conficere poſſit, eam tamen diſpenſare poteſt etiam Diaconus. Reliqua ſacramenta, quæ in uſu conſiſtunt, ſolus miniſtrare ille poteſt, qui conficit. *Baptiſmi* cum ſolennitate ſolus miniſter eſt Sacerdos: at in neceſſitate omnis homo, ſive vir, ſive femina, intendens facere quod facit Eccleſia. *Confirmationis* ordinarius miniſter eſt Epiſcopus, & forſitan ex Pontificis cõmiſſione Sacerdos. *Euchariſtiam* ſolus conficere poteſt Sacerdos. *Pœnitentiæ* miniſter eſt Sacerdos. *Extremæ Vnctionis* ſimiliter. *Ordinis* miniſter eſt Epiſcopus. Ex commiſſione tamen Papæ, minores conferũt ordines Abbates cõſecrati, & Cardinales Preſbyteri, non Epiſcopi. *Matrimonij* miniſtri ſunt laici cõtrahentes, cõſenſumq; ſuum explicãtes in præſentiâ Parochi, etiamſi nondum ſacris initiatus ſit.

Quorum remiſeritis &c. Et, Hoc facite.

Sacramenta verò diſtinguuntur ex ſubjectis numero, non ex unitate miniſtri, quia una ſacramẽti collatio ad multos ſimul extẽdi poteſt; ut patet Io. 20. Luc. 22. Et unus ſimul multas conſecrat hoſtias pro cõmunicaturis. Fieri deniq; poteſt, ut multi ſimul eandem hoſtiam conſecrent, ſi eodem inſtanti verba finiant; & ut plures eundem baptizent, videlicet ſi unum ſimul abluãt, & intentione independente dicãt: *Ego te abluo* vel *baptizo &c.* Per hos enim velut per inſtrumenta, quæ moraliter unũ reputantur, Chriſtus principalis cauſa baptizat. Si verò unus abluat, qui mutus eſt, & alter verba proferat, qui truncatus manibus eſt, non eſt ratum ſacramentum: neq; ſi dicãt duo: *Nos te baptizamus*, quoniam deſit intentio requiſita, & falſa ſit forma. Quamvis autem ſubinde plures miniſtri idem ſacramẽtum conficere poſſint, ex præcepto tamen Eccleſię unus miniſter eſſe debet, exceptâ conſuetudine, ut cùm Epiſcopo ſacerdotes ordinãte, vel alium Epiſcopum conſecrãte, illi ſimul eandem hoſtiam conſecrare ſoleant. In quo tamen actu ille præcipuus miniſter cenſetur, qui alios conſecrat. IN extrema unctione id peculiare eſt, ut multi presbyteri ſimul ungere ſingulos ſenſus poſſint, & ex omnibus fiat unum ſacramentum. Et in Epiſcopi unius cõſecratione multi ſimul aſſiſtũt Epiſcopi.

Si mutus abluat, & carens manibus verba proferat, non conficitur baptiſmus.

23. Diſt. cap. Quorundam.

IN miniſtro ſacramẽti Pœnitẽtiæ, ut valida ſit abſolutio, præter ordinis poteſtatem, juriſdictio in pœnitentem per cenſuram non impedita, de ſacramenti neceſſitate requiritur. Eam verò in omnes Chriſtianos pleniſſimam obtinet ſummus Pontifex. Deinde in ſuos greges, ſinguli Epiſcopi, & paſtores. Ex privilegio autem vel ſubdelegatione, alij ſacerdotes, tam religioſi quã ſeculares. QVIA verò ſacramenta ſunt animarum medicinæ, congruit, ea potiſſimùm ab animarum paſtoribus cõferri ſuis ſubditis. Per *Baptiſmum* enim ad caulas oves admittit, eaſdem vitali *Euchariſtiæ* cibo paſcit; infirmas *Pœnitentiæ* medicamento ſanat: per *Extremam Vnctionem* in paſcua cæleſtia tranſmittit, atque contra luporum inſidiantium morſus armis cõmunit: per *Matrimonij* autem ſacramentum viros cum vxoribus ad generãdum Chriſto filios conſociat. Epiſcopus verò proprius ſibi ſubditos per Confirmationis ſacramentũ ad ſpiritualẽ militiam roborat: & per *Ordinationẽ* ſacris in Eccleſia miniſteriis certas deputat perſonas.

Cap. XXXIII.

Ad quid obligentur ſacramentorum Miniſtri.

Quæ ſcientia miniſtro ſacramentorũ neceſſaria.

SACRAMENTORVM Miniſtri ſcire officio neceſſaria tenentur: ut, quę ſit debita ſacramenti materia, quæ forma, quæ intentio neceſſaria, ne

quid

quid ad ſubſtantiam pertinens immutét: receptos Eccleſiæ ritus cõſervent: ſi quid omiſerint, quomodo ſupplendum ſit. Rurſus abſtinere debent à dubia, vel minùs probabili forma, ob periculum faciendi ſacramentum irritum. Nonnumquam tamen dubiâ materiâ uti licet, putà, ſi infante morituro deſit aqua certa, quia neceſſitas excuſat à periculo irreverentiæ. TENETVR inſuper miniſter intentione ſeriâ tẽdere in finem principalis agentis, conficere videlicet ſacramentũ, ut ſit ſignum religionis, & cauſa ſalutis; & ſanctâ ſanctè tractare, ut in eo ſacro opere dignum ſe Dei miniſtrũ exhibeat. Ideoq; ſi mortalis peccati ſibi cõſcius ſit, antequam ſacramentum ex officio adminiſtret, cõfiteatur, aut ſaltem de peccato conteratur: non enim ante miniſterium ſacramenti, cõfeſſionem prẹmittere tenetur, niſi dum ſumpturus eſt Euchariſtiam, ante cujus ſumptionem, quantumcumque contritum ſe quis exiſtimet, habitâ confeſſoris copiâ, neceſſariò prẹmittendam eſſe ſacramentalem cõfeſſionem Synodus Tridentina docet, ſeſſ. 13. Can. 11. PROHIBETVR etiam ſacramenta miniſtrare, qui excõmunicatus eſt, ſuſpenſus, aut interdictus ab officio Ordinis. Parochus tamen cenſura occulta ligatus, aut irregularis, ſubditis petentibus, præmiſſa contritione, ſi copiam ſolutionis obtinendæ priùs non habeat, ſacramẽta miniſtrare poteſt. Verùm huic miniſterio ſe ſponte ingerere prohibetur, uti & alius Sacerdos, qui nulla officij obligatione compellitur.

Conc. Cõſtan.

CAP. XXXIV.

A Miniſtro peccatore an liceat ſacramenta petere.

Subdito licet ſacramenta exigere à paſtore in peccato exſiſtẽte.

TEMPORE neceſſitatis licet baptiſmi aut pœnitẽtię ſacramentum pro ſeipſo, filiis, aut domeſticis ſuis petere, etiam à ſacerdote non parocho, nec adminiſtrare parato, qui juriſdictionem habeat, etiamſi certum ſit, eum in peccato miniſtraturũ. A ſuo autem parocho ſubditus, etiam extra neceſſitatis caſum ſacramenta ſibi utilia depoſcẽdi jus habet, quamvis ſciat, abſq; peccato ipſum id non facturum. Non enim alium in peccatum inducit, qui jure ſuo utitur; ſed ex juſta cauſa peccatum ſolum permittit. Nam ſibi imputet, qui ſpõte, & ex malitia, nulla cõpulſus neceſſitate peccat. Non enim proximi in nulla neceſſitate exſiſtentis peccatũ, cum proprio gravi detrimento ſpirituali, aut tẽporali teneor impedire; ac prẹſertim cùm Parochus ex officij obligatione paratus cenſeatur ijs, quibus debet, ſacramenta miniſtrare. Quare petens ab eo ſacramẽtum, non cooperatur ejus peccato, ſed communicat ei in bono actu, ad quem jus habet. Non enim ad peccandũ talem magis inducit, quàm qui in extrema vel gravi vitæ aut honoris neceſſitate conſtitutus, ab uſurario, quem novit minimè gratis daturum, poſtulat mutuum, quod abſque peccato mutuare poſſet, ſi vellet. QVEMADMODVM verò Parochus ratione officij Sacramẽtum petenti adminiſtrare tenetur: ita ex officio tãquam fidelis & prudens diſpenſator jus habet tuendi cultum Chriſti, & reverentiam ſacramenti, ac providendi, *Ne ſanctum detur canibus.* Hinc peccatori publico, quãdiu ſcandalum perdurat, ſive occultè, ſive publicè Euchariſtiam petẽti, denegare debet. At occulto peccatori communionem publicè poſcenti, Parochus dare tenetur, quoniam arctius eſt negativum præceptum de vitando ſcandalo, & non infamando peccatore occulto, quàm de vitanda externa & occulta ſacramenti irreverentia.

Matth. 7.

Occulto peccatori ſacramentum publicè depoſcẽti, paſtor dare tenetur.

CAP. XXXV.

Utrùm miniſter linguâ vulgo nota conficere aut miniſtrare ſacramenta debeat?

QVIA ſacramentorum verba ex Chriſti inſtitutione operatoria ſunt, & adhibentur non ad inſtruendum, vel fidem excitandum; ſed ad elementum conſecrandum, aut Deum deprecandum, vel ad perſonas abſolvendum, vel conſecrandum ac ſanctificandum; perſpicuè ſequitur, non eſſe neceſſariũ, ſacramẽta vulgari linguâ populo notâ confici aut miniſtrari, excepto tamen Matrimonio, in quo partium contrahentium mutuus conſenſus exprimi debet; quod non niſi per verba vel alia ſigna intellecta fieri poteſt. Et licet ad ſacramẽti eſſentiam

Sacramenta non ſunt neceſſariò vulgari lingua miniſtrãdi.

Digitized by Google

Eccleſia ſapienter conſtituit miniſtrari ſacramenta in lingua Latina, Græca, vel Hebræa.

non pertineat, qua lingua conficiatur aut miniſtretur; attamen ſapienter Eccleſia conſtituit, ut in Latina Eccleſia Latinè; in Græcâ, Græcè; in Oriente verò Hebraica, Chaldaica vel Arabica, ſemper extra caſum neceſſitatis conficiantur Sacramenta & adminiſtrentur. Idque, ut Eccleſiæ unitas & communio faciliùs retineretur, cùm paucę illæ celebriores linguæ à pleriſq; addiſci commodè poſſint, unde fiat, ut fideles extra ſuam regionem peregrinantes, officiis divinis carere non compellantur.

PRÆTEREA majeſtatem & reverentiam ſacramenta exigunt, quę faciliùs eis comparatur, dum non vulgari omnibus lingua, ſed eruditioribus tantùm nota celebrantur.

OB eandem cauſam in ſacramentorum miniſterio, non vulgari domo, ſed Templo Deo conſecrato, veſtibus atque vaſis ſacris utimur. Ordinaria enim, quotidiana conſuetudine facilè citoque vileſcunt.

Depravarentur facilè ſacramētorum formæ, ſi vulgari lingua efferrentur.

ACCEDIT, quòd hac ratione caveatur immutationis aut depravationis verborum formæ ſacramenti periculum, quod evitari difficulter poterit, ſi diverſis linguis nationes ſingulæ quantumvis barbaræ in officij divini celebratione utantur.

POSTREMO ſi lingua vulgari ſacramenta ubique miniſtrentur, lingua Latina & Græca non diſcentur, atque ita Patres, qui in eis linguis ſcripſerūt, nec legi, nec intelligi poterunt, ac proinde nec ſcripturæ, unde ſūma rerū divinarum ignorātia, barbarieſq; invehetur.

CAP. XXXVI.

De Sacramentorum numero.

Septē ſacramēta à Chriſto immediatè inſtituta.

SEPTEM eſſe novę legis ſacramenta, omnia à IESV CHRISTO inſtituta, nec plura eſſe, vel pauciora, quàm ſeptem, videlicet *Baptiſmū, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem,* & *Matrimonium*, ex Scripturis & Patrum traditione definit Concil. Trident. ſeſſ. 7. Can. 1. Qui ſeptenarius ſacramentorum numerus licet ab inſtituentis voluntate potiſſimùm dependeat, attamen fide ſuppoſita rectè oſtendimus, eum numerum convenientiſſimū eſſe, tam ex analogia corporalis & ſpiritualis vitæ, quàm ex numero peccatorum, & vulnerum. Quemadmodum enim homini ad vitam naturalem privatim & publicè traducēdam ſeptem neceſſaria ſunt, ut ſcilicet in lucem edatur, incrementum accipiat & robur; cibo alatur; & ſi morbo laboret, opus eſt remedio, quo ſanetur; ac ut perfectè convaleſcat, opus eſt imbecillitatem viriū ægritudine contractam refici, morbiq; reliquias tolli. Ex parte autem Reipublicæ neceſſarius eſt Magiſtratus, cujus authoritate regatur; ac poſtremò neceſſarij ſunt parentes, qui legitima prolis generatione humanum genus conſervent ac propagent.

Congruentia ſeptenary numeri ſacramentorum.

Ad eundem modum in vita ſpirituali generatio fit per Baptiſmum; Confirmatione in gratia roboramur; Euchariſtiâ nutrimur; Pœnitentiâ, vulnera & morbi relapſorum poſt baptiſmum ſanantur: Extrema Vnctione peccati reliquiæ tolluntur: Ordine ſacramentorum miniſteria, ſacræque aliæ functiones in Eccleſia exercentur: deniq; Matrimonio ex legitima maris & feminæ cōjunctione filij ad Dei cultum, humanique generis obſervationem procreātur, & religioſè educātur.

SIMILITER contra peccatum Originis Baptiſmus prę̄ſtat regenerationē: contra peccatum actuale, Pœnitentia remedium confert. Peccata venialia, mortiferorumq; reliquias extrema Vnctio tollit: contra infirmitatem, ne ex ea peccemus, Confirmatio adjuvat: ne affectus malitia vincatur, Euchariſtia præſtat: ignorantiam Ordo depellit: Cōcupiſcentiæ impetum cohibet Matrimonium.

PRÆTEREA ſeptem Sacramenta hominum animos ad ſeptem virtutum genera diſponunt. Baptiſmus enim illuminās, eſt ſacramentum fidei; Confirmatio Spei; Euchariſtia Charitatis: Pœnitentia juſtitiæ: Extrema unctio perſeverantiæ ac fortitudinis: Ordo prudentię: Matrimonium tēperantiæ.

ACCOMMODANTVR inſuper ſeptem ſacramēta generibus ſeptem hominum. Baptiſmus, eſt vitam intrantium: Confirmatio, pugnantium: Euchariſtia, vires reficientium: Pœnitentia, de lapſu ſurgentium: Extrema Vnctio, emigrantium ex hac vita: Ordo, miniſtrantium: Matrimonium, novos milites introducentium, qui aliorum defunctorum vices ſuppleant.

Iob. ultimo. Exod. 29. Levi. 4. 8. 1 . Numer. 19. Deut. 15. 2. Paral. 29.

Poſtremò in expiatione peccatorum ſeptenarij numeri celebris uſus fuit. Nā ſeptem animalia offerūtur, vel ſeptem diebus, aut ſepties aſpergitur ſanguis: ſepties lavari jubetur Naaman Syrus,

Digitized by Google

ut a lepra curentur 4. Regum 5. Congruum itaque fuit, ut Spiritus ſanctus contra peccata ſeptem quoque ſpiritualia inſtitueret antidota. De quibus ordine diſſeremus, poſtquam oſtenderimus non omnia paris eſſe dignitatis, ut monet Conc. Triden. ſeſſ. 7. c. 3.

Cap. XXXVII.

Quod omnia Sacramenta non ſint paris dignitatis.

Sacramenta omnia nõ sũt paris dignitatis.

QVAMVIS omnia ſacramenta divinam in ſe virtutem contineant, gratiamq; non ponentibus obicem conferant, non tamen omnia eundem effectum, nec parem neceſſitatem vel præſtantiam habent. BAPTISMVS enim re aut voto ſuſceptus, unicuique neceſſarius eſt: ORDO toti Eccleſię: POENITENTIA elapſis in peccata mortalia poſt baptiſmum. Reliqua ſacramenta pro conditione perſonarum & tẽporum ſuam neceſſitatem habent. Quamvis enim ſacramentorum effectus conſiſtere ſimul queant, propter diverſa tamen hominum officia non ita commode actus quorũdam ſacramentorum cum actibus aliorum exercerentur. HINC veros conjuges, ſed continentes ordinat Eccleſia.

QVANQVAM ergo ſingula ſacramenta peculiaré aliquam dignitatem obtineant, inter omnia tamen EVCHARISTIA ſanctitate, myſteriorum multitudine ac magnitudine, adjunctique ſacrificij religione multùm pręcellit, cùm non ſolùm vim operativam ut reliqua, ſed ipſum etiam Chriſtum illius virtutis authorem corporaliter contineat, atque finis & perfectio reliquorum ſacramentorum exſiſtat, ut Dionyſius Areopa. tradit lib. *de Eccleſ. Hier.* cap. 6. parte 2. & 3.

In quinque ſacramentorum enumeratione non ordo dignitatis, ſed temporis ſervatur.

QVARE Concil. Triden. & paſſim in enumeratione ſacramẽtorum Doctores, non ordinem dignitatis, ſed naturæ & tẽporis in quinque primis ſervant: in duobus vero poſtremis, quæ non unicuique, ſed ipſi Eccleſię neceſſaria ſunt, ORDO dignitatis retinetur. Per ORDINEM enim generantur filij ſpiritualiter: per MATRIMONIVM autem corporaliter. Vnde Apoſtolus inquit: *In Chriſto vos genui.*

Cap. XXXVIII.

De Sacramentorum uſu.

Doctrinæ ſacramẽtorum ſcopus.

DOCTRINÆ ſacramentorum primarius ſcopus ſit, ut fideles intellecta ſacramentorum vi & præſtantiâ, & quòd ad omnium communem utilitatem propoſita ſint, ijs pie ac religioſe utantur, credentes, in eorum adminiſtratione Spiritus ſancti numen ad operandum gratiam & ſalutem præſens adeſſe, per eademque immenſas paſſionis Chriſti opes diſpenſare, necnon eorum frequenti uſu totius Eccleſiæ compagem fulcire, atque conſervare.

Cap. XXXIX.

De Baptiſmi nomine, definitione, ac materiá.

POST doctrinam de Sacramentis in genere traditam, ad Baptiſmi, ſingulorumq; deinde ſacramentorum expoſitionem ordinatiſſimá methodo Catechiſmus pertranſit, ac propoſita initió utilitate de Baptiſmo doctrinæ, nominis Baptiſmi notionem tradit.

Quid baptiſmi vox denotet.

BAPTISMI vox omne ablutionis genus ſua generali ſignificatione comprehendit, quin & ad paſſionem denotandam tranſlata reperitur. Sed recepto Eccleſiaſticorũ ſcriptorum uſu, accõmodata iſta vox eſt ad ſignificandum ablutionem ſacramentalem, quæ præſcripta verborum forma miniſtratur. Qua ſignificatione Chriſtus & Apoſtoli paſſim uſi leguntur.

Iudith. 12. Mar. 7.

Mar. 16. Matth. 28. Rom. 6. Coloſſ. 2. 1 Pet. 3.

EANDEM ſacramentalem ablutionem Patres varijs nominibus expreſſerunt. Quidam *illuminationem*, alij *donum, gratiam, ſigillum, myſterium, expurgationem, captivitatis liberationem, peccati mortem, animæ regenerationem, veſtimentum candidum, ſignaculũ ſanctum, currum ad cœlum, delicias Paradiſi, regni cœleſtis conciliationem, adoptionis chriſma, myſticam ablutionem*, diverſiſq; alijs modis vocat. Apoſtolus ad Heb. 6. & 10. Dionyſius Areop. lib. *de Eccleſ. Hier.* c. 2. & Græci ſcriptores *illuminationem* appellat, quia in eo fidei habitus, quo cor hominis illuminatur, infunditur. *Fide* enim *purificat corda Deus.* Aug. epi. 23. *ſacramẽtum fidei* nuncupat, quia fidei profeſſio ſit, quam ſuſcipientes baptiſmum facere

Clemẽs lib. 1. pædagog. c. 6. Cyril. in procatecheſi catecheſeon. Naziãzenus in oratio. de Baptiſmo. Chryſo. hom. ad baptizatos. Damaſc. lib. 4. cap. 26. Actor. 15. Leo ſerm. 4. & 5. de nat. Domini.

conſueverūt, indeq; fideles cenſentur. Nam Baptiſmi ſacramentum janua eſt, per quam in chriſtianæ vitę ſocietatem homines ingrediuntur, divinisq; præceptis tanquam filij obedire incipiunt. Vnde a Dionyſio lib. *Eccl. Hier.* c. 2. *Principium ſanctiſſimorum mandatorum* dicitur.

Definitio baptiſmi.

INTER varias autem Baptiſmi deſcriptiones, quæ a ſcriptoribus ſacris aſſignantur, aptiſſima eſt hæc, quam Catechiſmus Romanus ex ca. 3. Ioannis & 5. ad Epheſ. collegit: *Baptiſmus eſt ſacramentum regenerationis per aquam in verbo vitæ*: id eſt, eſt ſignum externum, per aquæ ablutionem, factam ſub certa verborum forma, ſanctificans. Baptiſmus enim in uſu aquæ, hoc eſt, in tinctione, lotione, ſeu aſperſione vel immerſione conſiſtit. Nam *verbum accedit ad elementum, & fit ſacramentum* juxta Beatum Auguſtinum tract. 15. & 80. in Ioan.

Aqua naturalis eſt baptiſmi materia.

HINC Apoſtolus ad Epheſ. 5. vocat *Lavacrum in verbo vitæ*: quoniam eſt tinctio in aqua, verbo vitæ ſanctificata. Vnde conſtat, Baptiſmi materiam eſſe aquam naturalem, ſive maris, ſive fluminis, ſive fontis, ſive paludis, ſive pluvialis, ſive alia, modò ſine aliqua adjectione, ſimpliciter aqua dici poſſit. Nā de tali loquens Dominus Ioan. 3. ait: *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ.* Et 1. Io. 3. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terrâ: Spiritus, Aqua, & Sanguis.* Ideo Philippus Actor. 8. in obvia ſimplici aqua Eunuchum baptizavit.

Seſſ. 7. can 2. de Baptiſmo.

VNDE quæſtiones de aquis diſtillatis, de humoribus mixtis, de nive, glacie, lixivio, cerviſia, lacte, vino, conſimilibuſque facilè diſſolvuntur. Nam ſolùm diſcutiendū eſt, utrùm humor, de quo ambigitur, naturalis aquæ nomen obtineat. Iuxta definitionē concilij Tridentini: *Si quis dixerit, aquam veram & naturalem non eſſe de neceſſitate baptiſmi, atque ideò verba illa: Niſi quis fuerit renatus ex aquâ & Spiritu ſancto, ad metaphoram aliquam detorſerit, anathema ſit.* Vbi advertendum, non omnem ſpiritualem intelligentiā excludi, ſed eam, quæ ſic ad metaphoram verba Chriſti detorquet, ut literalem ſenſum evertat; quo ſalvo myſticum tradit Baſilius lib. *de Spiritu ſancto*, cap. 15.

VARIIS porrò figuris Baptiſmi materia fuit adumbrata. I. Aquis, ſuper quas Spiritus Domini ferebatur, Gen. 1. II. Aquis diluvij, juxta Pet. 1. epiſt. cap. 3. III. Aquis rubri maris, 1. Cor. 10. IV. Ablutione Naaman Syri 4 Reg. 5. V. Aqua Probatica piſcinæ, Ioan 5. & aqua Siloe, Ioan. 9.

EANDEM Baptiſmi materiam prædixerunt aquam fore Prophetæ. Ezechiel cap. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam.* Mich. 7. cap. *Proijciet in profundum maris omnia peccata noſtra.* Zacharias ca. 13. *Erit fons patens in ablutionem peccatoris.*

AQVAM verò potiùs quam alium humorem elegit Deus in baptiſmi materiam, quia hominis regenerationem & interiorem a peccatis labe purgationem aptiſſime repræſentat. Nam vis generandi & abluendi, aquæ competit; ut ex ſeminibus plantarum & animantium (quæ humida ſunt) apparet.

DEINDE Aquæ proprietates effectus Baptiſmi aptiſſime deſignat. Nam quia ſua humiditate abluit, congruentiſſime interiorem animi purgationem ſignat: & quoniam ſua frigiditate caloris æſtum temperat, aptiſſime mitigationem ardoris concupiſcentiæ indicat: & quæ ſua tranſparentia luminis eſt ſuſceptiva, optimè illuminationis ſacramentum adumbrat.

PRÆTEREA cōvenientiſſimè Aqua mortis & reſurrectionis Chriſti myſteria, noſtræq; juſtificationis (in qua vitiis morimur, & ad juſtitiæ vitam reſurgimus) repræſentat. In aqua enim veluti quodam ſepulchro nobis mergentibus capita, vetus homo ſepelitur; & emergendo, novus homo reſurgit.

POSTREMO, decuit Sacramenti Baptiſmi omnibus neceſſarij materiā in aqua, quæ ubiq; facilè haberi poteſt, cōſtitui; non autem in vino, aut liquore alio, qui non ſit paſſim obvius, ne à Deo pauperes deſpecti fuiſſe putarentur. Tūc autem Aqua in Baptiſmi materiam à Chriſto deputata eſt, quando eam contactu ſuæ mundiſſimæ carnis ſanctificavit, eiq; vim regenerandi dedit, ut veteres pleriq; tradunt. Auguſtinus ſer. 29. & 30. *de Temp.* Maximus ſerm. *de Epiphan.*

Tertull. lib. cont. Iud. Naz. &c. oratione in ſancta lumina. Ambro. lib. 2. in Luc. ca. 12. Beda lib. 1. in Luc. ca. 10.

ET quamvis in omni naturali aqua certum ſit, baptiſmum confici poſſe; attamen ex Apoſtolica traditione ad celebrādum cum ſolennibus ceremonijs Baptiſmum, uſu receptum eſt, ut aqua priùs ſacris invocationibus cōſecretur, eique Chriſma permiſceatur, cùm ad luculentiùs Baptiſmi effectum repræſentādum; tum majoris reverentiæ conciliādæ gratiâ; ne homines vulgarem quandam eſſe ablutionem arbi-

tractentur, ſi abſque ſolemnitate fieret. Cujus aquæ conſecrationis meminit Dionyſius Areop. li. *de Eccleſ. Hier.* c. 2. Cyprian. lib. 1. epiſt. ult. Ambroſ. lib. 1. de Sacram. cap. 5. Baſil. lib. *de Spiritu ſancto* cap. 27. Auguſt. lib. 6. cont. Iul. c. 8. tract. 118. in Ioan. & alij Doctores.

Aquæ conſecratio.

Cap. XL.

De Baptiſmi formâ.

Baptiſmi forma.

EX capite 18. Matthæi, adjuncta Eccleſiæ publica obſervatione, ac perpetuo uſu didicimus, perfectam baptiſmi formam eſſe hanc: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Vbi licet vox EGO, non ſit de formæ eſſentia, quia miniſtri perſona ſatis exprimitur in verbo BAPTIZO; attamen omitti non debet, quia præſcribitur ab Eccleſia, enũciari oportere, ut miniſtri actio exprimatur, quã Græci in tertia perſona exprimentes dicunt: *Baptizatur N. ſervus Chriſti.*

Conc. Florẽt. in inſtruct. Arm. Alexander 3. Extra de baptiſmo & eius effectu cap. Si quis puerum. Conc. Later. cap. 4.

PRONOMINE, *Te*, perſona exprimitur, à baptizante diverſa. Nam ſeipſum nemo baptizare poteſt; ut Innocentius tradit *de baptiſmo & ejus effectu*, cap. *Debitum.*

Invocatio expreſſa Patris & Filij & Spiritus ſancti ad baptiſmum neceſſaria.

DICENDO autẽ *In nomine*; unam Trinitatis naturam, poteſtatem, atque authoritatem eſſe ſignificamus: de qua Mar. ult. *In nomine meo dæmonia ejicient.* Ioan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei.* Vt enim trium perſonarum una eſt Divinitas, ita & unum nomen. Ambro. li. 2. *de Sacram.* cap. 7. Hieron. in cap. 4. ad Epheſios: *Nomẽ Trinitatis una Divinitas eſt:* de quo Deut. 28. *Nomen ejus timebis.*

DISTINCTA verò trium perſonarum nomina, principalem effectus baptiſmi cauſam efficientem declarant, eſſe Trinitatem, de qua expreſſam fidẽ baptizandus habere debet. Ideoq; ratus non eſt baptiſmus, ſi aliquod ex triũ perſonarum nominibus omittatur; ut definivit Pelagius Papa can. *Si revera.* Et Zacharias, can. *In Synodo*, de conſecratione diſt. 4. Item can. 49. *Apoſtolorum.* Dionyſius Areop. lib. *de Eccleſ. Hier.* ca. 2. Origenes in 6. cap. ad Rom. Iuſtinus Apol. 2. *In nomine Patris omniũ, Dominiq; Dei & ſervatoris noſtri Ieſu Chriſti, & Spiritus ſancti in aquâ tingũtur.* Leo epi. 4. cap 3. dicit, Chriſtum Matt. 28. Baptiſmi formam tradidiſſe. Gregor. lib. 9. epi. 61 & paſſim Scholaſtici Doctores in 4. ſenten. diſt. 3. docent, Baptiſmum in nomine Chriſti, ſine aliarũ perſonarum expreſſione irritum eſſe. Divus autem Thomas 3. p. q. 66. ar. 6. motus dicto Lucæ, Act. 2. 8. 10. & 19. quòd Apoſtoli baptizaverint *in nomine* IESV, opinatur, in ortu naſcentis Eccleſiæ, diſpenſatione ſpeciali revelata Spiritus ſancti afflatu, Apoſtolos ad tẽpus in nomine IESV Chriſti baptizaſſe, ut nomen Chriſti Iudæis odioſum amabilius redderent. Quam ſententiam habuiſſe quoque videtur Ambroſ. lib. 1. *de Spiritu ſancto* cap. 3. & Beda in 10. cap. Act. atque Nicolaus de Cõſecr. diſt. 4. cap. *A quodam Iudæo.*

An baptiſmus in nomine Ieſu collatus aliquando fuerit.

ALII vero doctores ſentiunt, nunquam Apoſtolos aliter baptizaſſe, quã *in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*; quia Can. 49. *Apoſtolorum*, damnantur aliter baptizantes. Nec ſcriptura, vel Concilia diſpenſationis meminere: quin Paulus Acto. 19. apertè ſignificat, in Baptiſmo Chriſti expreſſe invocatum fuiſſe Spiritum ſanctum.

LVCAS verò dicens, Apoſtolos baptizaſſe *in nomine* IESV, ſolùm inſinuare voluit, Apoſtolos non baptiſmum à Ioanne Baptiſta, ſed à Chriſto inſtitutum miniſtraſſe, idq; in conſueta forma, quæ diſtincta trium perſonarum nomina cõtinet. Nam & Paulus Ro. 6. ait: *In Chriſti morte baptizati eſtis.* Et ad Gala. 3. *Quicumq; in Chiſto baptizati eſtis*; id eſt, baptiſmo à Chriſto inſtituto; obſervatâ tamen præſcriptâ formâ, *In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Quod inſinuant Doctores, admonentes, unâ perſonâ nominatâ omnes intelligi, quoad ſcilicet verba Lucæ in Actis, non quoad formã baptiſmi, quæ non intelligibilem, ſed ſenſibilem materiam & formam requirit. Sic Auguſt. lib. 3. *cõt. Maxim.* c 17. Quidam non nominatis Patre & Spiritu juſſi ſũt à Petro baptizari, & tamen non intelliguntur baptizati, niſi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et lib. *de Fide & oper.* cap. 9. Fulgen. de Incar. c. 11. Damaſc. lib. 4. *de Fide* ca. 10. Baſil. lib. *de Spiritu ſanct.* c. 12. Ambr. li. *de Spiritu ſancto* c. 3.

QVIA verò pluribus modis ablutio neceſſaria baptiſmo fieri poteſt, ſcilicet immerſione, aſperſione vel ſuperinfuſione; ſciendum eſt, quolibet iſtorum modorum fieri poſſe baptiſmum. In primitiva Eccleſia uſitatior fuit immerſio propter manifeſtiorem Chriſti ſepulturę repræſentationem, ut Paulus ad Rom. 6. docet. Iuſtinus Apolog. 2. Cyprian. lib. 4. epiſt. 7. Ambro. lib. 3. *de Sacram.* cap. 1. De aſperſione loquitur

An immerſio, aſperſio, vel ſuperinfuſio facienda?

Eccleſiæ miniſtri ad hoc ordinandi ſunt.

nes circumciſi in veteri Teſtamento ſacerdotii poteſtatem habebant, ſed vocati à Deo, ſicut Aaron: ita clavium poteſtatem non cōſequuntur omnes, qui baptizantur, ſed illi ſoli, qui Apoſtolorum inſtar ab aliis fidelibus peculiari vocatione ſegregantur, ſacriſque miniſteriis per ordinationem & manuū impoſitionem deputantur. Sicut ordinatus fuit Paulus Act.13. Timotheus 1. epiſt.c.5.& 2.Timoth. 5. Titus ca.1. quibus poteſtatem alios deinceps quoque ordinandi presbyteros & miniſtros datam fuiſſe, Apoſtolus ſcribit, ad Titū c. 1.& 1.Tim.5. *Manus citò nemini impoſueris.*

Aug. epiſt. 108. Ioan.4.

Accedit, quòd Apoſtoli prius baptizati fuerint, & baptizaverint, quàm poteſtatem abſolvendi (Ioan. 20.) aut ſacrificandi (Lucæ 22.) à Chriſto acceperint. Et non minùs Iudæis omnibus (Exodi 19.) dictum erat: *Vos genus electū, regale ſacerdotium, gens ſancta*; quàm Chriſtianis (1.Petri 2.) attamen Saul, quia ſacrificavit, reprobatus eſt, atque Ozias lepra percuſſus, 2.Paralipom.26.

Saul & Ozias ſacerdotum munus uſurpantes puniuntur.

Cap. XXVII.

Quiſnam proprius ſit miniſtri Sacramentorum effectus, quódve officium?

Exercitium Miniſterii Sacramentorum in applicatione materiæ & formæ potiſſimùm conſiſtit.

Qvia hominis miniſterium ad Sacramenta conficienda non minùs eſt neceſſariū, quàm materia & forma, meritò Qværitvr, in quo hujus miniſterii exercitium conſiſtat; & an miniſter ad internos Sacramentorum effectus producendos cum Deo concurrat? ut dici poſſit juſtificare, gratiam cōferre, peccata remittere, non autem tantùm remiſſa declarare.

Respondendvm eſt, exercitium miniſterii Sacramentorum propriè in materiæ & formæ Sacramentalis applicatione, non autem in aliquo dominio & jure in Sacramenta vel eorum effectus conſiſtere. In actione enim dandi aut conficiendi Sacramētum, miniſter eſt Dei inſtrumentum elevantis, moventis ac utentis naturali actione ipſius ad ſupernaturalem effectum producendum. Verbis enim & actionibus humanis naturalibus miniſtri, putà loquela, unctione, lotione, atq; aliis tanquā inſtrumentis Deus utitur ad gratiam, & peccatorum remiſſionem efficiendam. Proinde, quemadmodum Sacramentum verè ſupernaturalem effectum tāquam Dei inſtrumentum producit, ita quoque miniſter Sacramenti. Et ab utroque quidem eodem temporis momento effectus producitur, quando Sacramenti exſiſtentia ab eius uſu nō differt, immediatiùs tamen ordine naturæ à Sacramento, quàm à miniſtro, qui nō niſi in Sacramento, & per Sacramenta regenerat, peccata remittit, & gratiam confert. Quod in Leviticum quæſt.84. explicans Aug. *Quomodo*, inquit, *Moyſes ſanctificat, & Dominus ſanctificat? Nō enim Moyſes pro Domino, ſed Moyſes viſibilibus Sacramentis per miniſterium ſuum, Dominus autem inviſibili gratia per Spiritum ſuū*: ſignificans, in una eademque operatione ſanctificationis concurrere Deum ut primariam cauſam, miniſtrum ſuo miniſterio, & Sacramentum tanquam inſtrumentum; ideoq; totum juſtificationis effectum rectè tribui miniſtro & Sacramēto, atq; principali cauſæ Deo, licet naturali actione homo & Sacramentum externè, Deus autem internè operetur; juxta illud Apoſtoli: *Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid: ſed qui incrementum dat Deus*, inſinuans, cauſam ſecundariam non niſi virtute à primaria ſumpta operari, propter quam primariæ cauſæ eminentiam nonnūquam eidem totus effectus cum ſecundariæ cauſæ excluſione aſſignatur; ut Matth. 10: *Vos non eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri loquitur in vobis.* 1.Cor.3. *Neque qui plantat, neque qui rigat eſt aliquid.* Rom.9: *Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei.* 1. Cor. 15: *Non ego, ſed gratia Dei mecum.*

In eadem Sacramenti operatione concurrunt Deus, miniſter & Sacramentum.

1.Cor.3.

Propter primariæ cauſæ excellentiam totus effectus ei tribuitur.

Matth. 10. Marc.13.

Econtra verò nunquam ſecundariæ cauſæ, vel inſtrumentali aut miniſteriali quiſpiam effectus cum excluſione principalis cauſæ tribui poteſt, ut notat Auguſtinus Enchirid.32. Non enim ferrent credentium aures, dici: *Non eſt Dei miſerentis, ſed volentis & currentis*: neque, *Ego baptizavi, non Chriſtus: Ego juſtificavi, non Deus.*

Primarias partes in operando ſibi cauſa prima vendicat.

Recte autē dixerit Miniſter: *Chriſtus baptizat, non ego: Deus juſtificat, nō ego*: ſicut Petrus Act.3. poſtquam claudum ſanaſſet, intulit: *Nos quid intuemini, quaſi noſtrâ virtute hunc fecerimus ambulare?* Sic ait Auguſtinus lib. 3. *cont. Creſconiū* cap. 11. Miniſtrum non auſum dicere, *Iuſtificaris à me*, ne ſibi primarias in efficiendo partes vendicare cenſeatur: *Deus eſt* enim, *qui juſtificat*, Rom.8. *Hic eſt, qui baptizat*, Ioan.1. *Nemo poteſt peccata remittere, niſi ſolus Deus.* Marci 2. *Poteſtas* enim *in Chriſto eſt*; *miniſterium autem tranſit in*

multos,

multos, inquit Auguſtin. tract. 5. in Ioan. Hujus ergo propoſitionis: *Ego te abſolvo*, ſenſus eſt: *Ego tibi Sacramentum abſolutionis impendo*: & *Ego te baptizo*, id eſt, *Ego tibi tanquam Dei miniſter Sacramentum ablutionis confero.*

Cap. XXVIII.

De qualitatibus miniſtri Sacramentorum.

Tria qualitatum genera in Sacramenti miniſtro.

QVEMADMODVM in quolibet inſtrumento, ita & in Sacraměti miniſtro tria qualitatum genera inveniuntur. Quædam enim ad uſum omnino neceſſariæ ſunt; ut in ſerra, quòd ſit ferrea & dentata: nõnullæ qualitates prorſus ad inſtrumenti uſum ſunt accidentariæ, ut quòd ſerra ſit deaurata: aliæ demum ſunt medię, nõ omnino quidem requiſitæ, attamen ad faciliùs operandum utiles, ut quòd ſerra ſit acuta. Ita in miniſtro, Sacramenti omnino neceſſaria eſt intentio faciendi actionem Sacramentalem; accidentaria verò qualitas, eſt ſtatura, ſanitas & hujuſmodi; media verò, ſanctitas, fides, eruditio, devotio, & hujuſmodi, ſine quibus Sacramenta, quidem cõfici, exercitium tamen officii minùs commodè poteſt, de quibus ordine diſſeremus.

Cap. XXIX.

De intentione miniſtri Sacramenti.

Concil. Florentin. Arm. inſtruct.

Qualis intentio neceſſaria in Sacramenti miniſtro.

QVALIS intentio Sacramenti miniſtro neceſſaria ſit, explicat Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 11. *Si quis dixerit, in miniſtris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia*, anathema ſit. Quibus verbis docet Concilium, ad Sacramenti veritatem neceſſarium eſſe, ut miniſter voluntate ac propoſito ad producendam actionem Sacramentalem moveatur, ita ut non ſufficiat, Miniſtrum caſu, joco, aut in ſomno, vel ut opus quoddam naturale, actionem facere; ſed opus ſit, intendere facere actionem ſacram, ut eſt ceremonia quædam à Chriſto inſtituta, qua ex ipſius præſcripto Chriſtiani utuntur. Nam ut ad materiæ determinationẽ certa verborum forma neceſſaria eſt, ita quoque ad formæ ac operis indifferentiam ad Sacraměntalem actionem reſtringendam, intentio miniſtri requiſita. Non enim vi ſua hominis actio, aut verborum prolatio Sacramentalem actionem conſtituit, ſed intentione miniſtri ad religionis actum referri debet. Quoties enim hac intentione miniſter agit, toties velut inſtrumentum à Deo ad ſupernaturalem effectum producendum movetur. Intentio enim quoddã medium eſt, per quod Dei virtus ad cauſæ ſecundariæ operationem applicatur. Voluit enim Dominus actionem Sacramentalem eſſe humanam, judicio ac deliberatione ſuſceptam, non temerariam, fortuitam vel coactam: ut ſignificant verba Chriſti Matth. ult. *Ite, docete, baptizãtes* &c. Item Lucæ 22. *Hoc facite*. Ioan. 20. *Quorum remiſeritis: quorum retinueritis.* Vnde Cyprianus ſerm. *de Cænâ Domini*, efficacem eſſe dicit Miniſtri operationem, quotieſcunque ex Chriſti mandato & inſtitutione operatur: docens, verba nõ eſſe operatoria, niſi ab eo dicantur, qui poteſtatem & voluntatem habeat, ac proinde intentionem faciendi, quod ſacramentalia verba ex inſtitutione Chriſti operantur. Eſt autem intentio actus voluntatis in aliquem finem ſe moventis: & dividitur in actualẽ, habitualem, & virtualem. Actualis intentio, eſt præſens animi ad opus attentio, quæ nõ ita eſt in noſtra poteſtate, quin ſæpe inviti aliò trahamur. Ideoque non abſolutè neceſſaria eſt. Habitualis intentio, vocatur inclinatio ſeu promptitudo quædam ex habitu acquiſito aut infuſo nata, quæ non ſufficit, cùm in furioſis & dormiẽtibus eſſe poſſit, quorum actiones nęc humanæ, nec deliberatę ſunt. Virtualis intentio nuncupatur, quæ ex actuali oritur, & ex illius virtute operatur. Hæc in miniſtro evagante animi cogitatione, dum Sacramentalẽ actionem exercet, eſſe poteſt, atque ad Sacramenti integritatem ſufficit. Nihil enim aliud Concil. Trident. exigit, niſi ut miniſter intendat facere, quod Eccleſia facit; hoc eſt, Sacramentalem actionem. Vbi de fine, virtute aut effectu Sacramenti nihil commemoratur.

Verba operatoria unde ſuam vim habeant.

Quid intentio?

Triplex intentio: actualis, habitualis, virtualis.

Habitualis intentio non ſufficit.

Virtualis intentio ſufficit ad Sacramenti confectionem.

(.·.)

Cap. XXX.

Vtrum fides & ſanctitas in miniſtro ad Sacramenti integritatem requirantur?

Sanctitas miniſtri an ad integritatem Sacramenti neceſſaria.

MVLTAS in Eccleſia olim iſta quæſtio peperit. Agrippinus enim Carthaginenſis Epiſcopus, quem ſequutus eſt Cyprianus cum multis Aphricæ Epiſcopis, ſenſerũt, irritum eſſe baptiſmum, per hæreticos manifeſtos, aut ſchiſmaticos ab Eccleſiæ unitate ſeparatos, collatum. Donatiſtæ ulteriùs progreſſi, univerſos publicos peccatores à Sacramentorum confectione removerunt, eorumq; Sacramenta irrita pronunciarunt. Luciferiani Hieronymo teſte Baptiſmum hæreticorum ratum eſſe, non autem ordinationem, ſenſerunt. Apoſtolici negarũt, malos Sacramẽta conficere poſſe, Bernardo teſte ſerm. 66. in Cantica, quos ſequuti ſunt Albigenſes atq; Waldenſes. VVicleff autem reprobos omnes excluſit à miniſterio Sacramentorum: cujus errorem condemnavit Synodus Conſtantienſis ſeſſ. 8. Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 12. *Si quis dixerit, miniſtrum in peccato mortali exſiſtentem, modò omnia eſſentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, ſervaverit, non conficere aut conferre Sacramentum, anathema ſit.* Et can. 4. de baptiſmo: *Si quis dixerit, Baptiſmum, qui datur ab hæreticis in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, nõ eſſe verum Baptiſmum, anathema ſit.*

Iero. cont. Lucifer.

Baptiſmus ab hæreticis datur.

ARGVMENTA verò, quibus Veteres dictas hæreſes confutarũt, triplicis ſunt generis. PRIMVM ductũ ex vi cõſuetudinis, & Apoſtolicæ traditionis. Quo argumento Stephanum Papam uſum fuiſſe teſtatur Cyprianus in epiſt. ad Pompeium. Eodem uſus eſt Aug. lib. 2. *cont. Donatiſtas*, cap. 9. & cap. 7. *Conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum. Hæc ſola opponebatur inducere volẽtibus novitatem.* Vincentius Lyrinenſis in *Commonitorio* hoc uno argumento ex traditione petito Cypriani cauſam fuiſſe ſuperatam ſcribit.

Argumẽta ex Apoſtolica traditione.

SECVNDI generis argumenta ex Cõciliorum authoritate petuntur, quibus homines ſingulares, quantumvis docti & ſancti, cedere debent. Aug. lib. 6. *cont. Donat.* c. 39. l. 7. 13. lib. 2. *cont. Parm.* ca. 13. lib. 1. cont Donat. c. 17.

Argumẽta ex Conciliis.

TERTII generis argumẽta ex ratione in verbo Dei fundata deſumuntur: Miniſter Sacramentorum non authoritate propria, ſed virtute divina operatur: ergo vis aut exſiſtentia Sacramenti non dependet à fide, ſanctitate, vel devotione miniſtri; ſed à ſolo Deo, primarióque inſtitutore Chriſto, de quo Ioannes ait c. 1: *Hic eſt qui baptizat.* ut Auguſt. tract 5. in Ioan. deducit. 1. Cor. 3. *Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid.* Vnde Apoſtoli nunquam appellaverunt baptiſmum *ſuum*, licet Evangelium *ſuum* dixerint, Rom. 16. 2. Timot. 2. ut ſignificarent, in Sacramentorum confectione nihil ſuum eſſe, niſi nudum miniſterium in Evangelica verò prædicatione hominis induſtriam atque meditationem non parum conferre. Auguſtinus tract. 5. in Ioan. Baptiſmum Iudæ non minùs valuiſſe, quàm Ioannis oſtendit: quod variis ſimilitudinibus illuſtrat. Nam apud Iudæos rata erat Circumciſio facta à Samaritanis. Aug. lib. 1. *cont. Creſcon.* c. 31. Et, *Verbum Dei efficaciter prædicatur à malis*, Philip. 1. Matth. 23. *Quæ dicunt, facite.* Aug. lib. 4. de baptiſmo, ca. 11. Item malus plantat, ſeminat, rigat, inſerit; nec refert, an ſordidis manibus id exerceat, dummodo ſemen bonum ſit, terra fertilis, nec pluvia, ſoliſque calor deſit: Aug. lib. 3. *cont. Creſconium* c. 8.

Argumenta ex ratione.

In Sacramentorum adminiſtratione hominibus competit ſolum miniſterium.

Deus etiam per malos operatur.

NEC minùs Regis effigiem imprimit ſigillum ferreum, quàm aureũ. Nazianzenus oratione de Baptiſmo. Lumen quoque ſolis non coinquinatur, etiamſi cœnoſa loca pertranſeat, Aug. lib. 3. de Baptiſ. c. 10. Nec refert, an aqua per canalem ligneum vel aureum ad areolas deducatur, Tract. 5. in Ioan. Neque dona gratis data, vel naturales potentię tolluntur peccato: igitur neque ad ſupernaturales effectus cum inſtrumentis à ſe inſtitutis Deus concurrere deſinit; neque poteſtatem ad cõficienda Sacramenta datam propter peccatum tollit.

NOTAT verò Aug. lib. 6. de *Baptiſmo* c. 1. præcipuam erroris Donatiſtarum cauſam fuiſſe, quòd non diſtinguerent Sacramentum ab uſu & effectu ipſius. Item, quòd non obſervarẽt, diſpenſari poſſe bona Domini per eum, cui nihil prodeſſent. Et in rebus naturalibus & artificialibus effectum non debere ſimilem eſſe inſtrumento, ſed cauſę principali. Quare dum Veteres nonnulli hæreticorum miniſteria deteſtantur, quos ſanctificationem dare non poſſe addunt, non de Sacramentorum ſubſtãtia loquũtur, ſed de fructu ac utilitate,

Sacramentũ ab uſu & effectu diſtinguendum.

quam

quam non percipere dicūt eos, qui hæreticis conſentientes ab eis ſacramēta ſumunt. Sic Athan. ſer. *3. cōt. Arian.* inutilem eos habere aquam dixit. Ambr. lib. *de iis qui myſt. initiantur* ca. 4. *Non ſanat Baptiſmus perfidorū.* Leo epi. 77. c. ul.

Ex quibus ſequitur, Sacramēta characterem imprimentia, per hæreticos miniſtrata, non poſſe repeti, etiamſi obicem ponentibus (videlicet qui in hęreſi vel ſchiſmate accipiunt) inutilia ſint. Vnde colligimus, parvulos ab hæreticis utiliter baptizari: licitum inſuper eſſe, in articulo neceſſitatis Baptiſmum, Pœnitentiæque ſacramentum à ſchiſmatico recipere, ut docet Auguſtinus lib. 7. *cont. Donat.* c. 52. & epi. 23.

Etiam non baptizatus baptizare poteſt.

VTRVM autem à non baptizato ſacramentum validè cōferatur, aliquando dubitavit Auguſt. lib. 7. *cont. Donat.* cap. 53: ſed poſtea definitum eſt, poſſe baptiſmum dari etiam à Iudæo & Pagano. *De conſecr.* diſt. 4. can. *à quodam:* & can. *Si qui.* Ratio eſt, quia Deus ſuæ inſtitutioni adeſt, illiſq; ut gratiæ ſacramentorumq; miniſtris, diſpenſatoribus, & inſtrumentis, non authoribus utitur. Auguſt. lib. 3. *cont. Creſcon.* c. 10. Chryſoſt. hom. 3. in prio. ad Cor. & 8.

Deus ſuæ inſtitutioni adeſt.

CAP. XXXI.

Quòd miniſtro ſanctitas utilis ac neceſſaria ſit.

Sāctitas utilis ſacramenti miniſtro.

QVAMVIS integritas ſacramenti à miniſtri ſanctitate non dependeat, qui opus Dei, non ſuum exercet; attamen ut non ſolùm aliis proſit ſuo miniſterio, ſed & ſibi ad æternam ſalutem; neceſſaria ei ſanctitas eſt, ut ſancta ſanctè ac religioſè tractet. Levit. 21. 22. Num. 19. Iſa. ult. Malachiæ 1. Dionyſ. lib. *de Eccleſ. Hier.* ca. 1. impuris ſymbola ſacra ne quidem contingere permiſſum eſſe, ſcribit. Si enim eloquia Dei enarrare prohibeatur, qui peccator eſt, (Pſal. 49.) quantò magis ſacra myſteria cōficere, ſumere, adminiſtrare? Quare myſteriorū Dei miniſtri ſanctitatem atq; morum pietatem ſectentur, ita puri ad ſacramenta miniſtranda accedāt, ut ex eorum frequēti uſu & tractatione copioſiorem indies adjuvante Deo gratiam conſequantur.

QVIA verò dubitare quis poſſet, utrùm ſacramēta unius ſpeciei in omnibus recipientibus æqualem effectum habeāt; ſciendum eſt, primatium omnium ſacramentorū effectum eſſe, conferre gratiam, vel juſtificādo primam, vel in juſtis augendo habitam. Quam quidem gratiam efficiunt ſacramenta non ex dignitate, merito, aut voluntate miniſtri, ſed ex inſtitutione Chriſti, qui ex parte ſua æqualiter operatur per ſacramenta effectum, juxta præfinitam taxationem à ſe conſtitutam. Vnde infantibus, qui abſq; libera ipſorum diſpoſitione juſtificantur, per baptiſmum, etiam à meliore perſona datum, & cum oratione multorum circumſtantium, æqualis gratiæ cōfertur gradus, qui aliis à Iuda, Pagano vel Hæretico baptizatis. Similiter & adultis duobus omnino ęquali diſpoſitione præparatis, baptiſmus à Paulo & Iuda collatus, parem gratiæ gradum cōfert. Ratio I. eſt, quia ſacramentum habet limitatū effectum, certa Dei lege conſtitutum, qui à miniſtri dignitate, merito, aut voluntate non dependet. II. eſt, quia nemo præter Chriſtum alteri de cōdigno meretur primam gratiam, vel augmentum gratiæ, nec impetrat de congruo adulto, niſi quoniam impetrat ei liberam diſpoſitionem, qua id mereatur. Et quoniam Spiritus ſanctus juſtitiam, quā in nobis recipimus, ſingulis partitur prout vult, & ſecundùm propriam cujuſque diſpoſitionem & cooperationem; fit, ut idem ſpecie ſacramentum tantò maiorem ex opere operato homini adulto gratiæ gradum conferat, quantò meliùs & digniùs diſpoſitus fuerit. Et inter ſacramenta, id quod dignitate præſtat, confert ex ſe maiorem gratiæ gradum, ſervatā quadam proportione. Vnde infantes cum ſolo baptiſmo decedētes, aut cum gratia Circumciſionis, tantùm in minore gradu gratiæ & gloriæ futuri ſunt, quā qui reliqua ſacramenta Confirmationis, Euchariſtiæ, Ordinis &c. acceperint. Atque ita intelligi poteſt, quomodo homines ad Angelorum ordines aſſumendi ſint, atque inæquales illas angelorum ſedes impleturi, vel ſupra omnes Angelorum choros elevandi: quiſque enim gradum illum gloriæ obtinebit, quo ex diſpoſitione ac cooperatione liberi arbitrij cum Dei gratia, & auxiliis ac proportionatis meritis, dignus à Deo reperietur.

Sacramentorum effectus per ſe in omnibus æqualis.

Conc. Triden. ſeſſ. 6 cap. 7.

Gratiā Spiritus ſanctus partitur ſecundùm cuiuſque diſpoſitionem.

Digitized by Google

Cap. XXXII.

Quinam ſingulorũ Sacramentorum ſint Miniſtri?

Qui ſingulorum ſacramentorum miniſtri.

QVAMVIS Chriſtus omnia ſacramenta poteſtate excellentiæ,ſibi propriæ,immediatè inſtituerit, nec voluerit, (quãquam potuerit) Apoſtolis vel Eccleſiæ cõmittere poteſtatem inſtituendi ullum ſacramentũ, nec materiam neceſſariam, vel formam ſacramenti vel ad tempus; attamen poteſtatem conficiendi & adminiſtrandi ſacramenta, Chriſtus,quia Homo eſt, humanę naturæ præ Angelis conceſſit. Nam ſacramẽtorum ſenſibiliũ viſibilis Eccleſiæ, corporeos eſſe miniſtros decuit. Angeli enim nec in aſſũptis corporibus verba vitaliter efformãt. Quare ſacramentorũ miniſter eſt homo,non angelus; niſi fortè ex ſingulari privilegio ei hoc à Deo cõmittatur. Et inter homines præter baptiſmũ & Matrimonium reliqua ſacramenta miniſtrum ſacerdotem vel Epiſcopum requirũt, ut conficiãtur: ſcilicet, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Ordo, & Extrema unctio. Licet verò ſolus Sacerdos Euchariſtiam conficere poſſit, eam tamen diſpenſare poteſt etiam Diaconus. Reliqua ſacramenta, quæ in uſu conſiſtunt, ſolus miniſtrare ille poteſt, qui conficit. *Baptiſmi* cum ſolennitate ſolus miniſter eſt Sacerdos: at in neceſſitate omnis homo, ſive vir, ſive femina, intendens facere quod facit Eccleſia. *Confirmationis* ordinarius miniſter eſt Epiſcopus, & forſitan ex Pontificis cõmiſſione Sacerdos. *Euchariſtiam* ſolus conficere poteſt Sacerdos. *Pœnitentiæ* miniſter eſt Sacerdos. *Extremæ Vnctionis* ſimiliter. *Ordinis* miniſter eſt Epiſcopus. Ex commiſſione tamen Papæ, minores conferũt ordines Abbates cõſecrati, & Cardinales Preſbyteri, non Epiſcopi. *Matrimonij* miniſtri ſunt laici cõtrahentes, cõſenſumq; ſuum explicãtes in præſentiâ Parochi, etiamſi nondum ſacris initiatus ſit.

Sacramenta verò diſtinguuntur ex ſubjectis numero, non ex unitate miniſtri, quia una ſacramẽti collatio ad multos ſimul extẽdi poteſt; ut patet Io. 20. Luc. 22. Et unus ſimul multas conſecrat hoſtias pro cõmunicaturis. Fieri deniq; poteſt, ut multi ſimul eandem hoſtiam conſecrent, ſi eodem inſtanti verba finiant; & ut plures eundem baptizent, videlicet ſi unum ſimul abluãt, & intentione independente dicãt: *Ego te abluo* vel *baptizo &c.* Per hos enim velut per inſtrumenta, quæ moraliter unũ reputantur, Chriſtus principalis cauſa baptizat. Si verò unus abluat, qui mutus eſt, & alter verba proferat, qui truncatus manibus eſt, non eſt ratum ſacramentum: neq; ſi dicãt duo: *Nos te baptizamus*, quoniam deſit intentio requiſita, & falſa ſit forma. Quamvis autem ſubinde plures miniſtri idem ſacramẽtum conficere poſſint, ex præcepto tamen Eccleſię unus miniſter eſſe debet, exceptâ conſuetudine, ut cùm Epiſcopo ſacerdotes ordinãte, vel alium Epiſcopum conſecrãte, illi ſimul eandem hoſtiam conſecrare ſoleant. In quo tamen actu ille præcipuus miniſter cenſetur, qui alios conſecrat. IN extrema unctione id peculiare eſt, ut multi presbyteri ſimul ungere ſingulos ſenſus poſſint, & ex omnibus fiat unum ſacramentum. Et in Epiſcopi unius cõſecratione multi ſimul aſſiſtũt Epiſcopi.

Quorum remiſeritis &c. Et, Hoc facite.

Si mutus abluat, & carens manibus verba proferat, non conficitur baptiſmus.

23. Diſt. cap. Quorumda.

IN miniſtro ſacramẽti Pœnitẽtiæ, ut valida ſit abſolutio, præter ordinis poteſtatem, juriſdictio in pœnitentem per cenſuram non impedita, de ſacramenti neceſſitate requiritur. Eam verò in omnes Chriſtianos pleniſſimam obtinet ſummus Pontifex. Deinde in ſuos greges, ſinguli Epiſcopi, & paſtores. Ex privilegio autem vel ſubdelegatione, alij ſacerdotes, tam religioſi quã ſeculares. QVIA verò ſacramenta ſunt animarum medicinæ, congruit, ea potiſſimùm ab animarum paſtoribus cõferri ſuis ſubditis. Per *Baptiſmum* enim ad caulas oves admittit, eaſdem vitali *Euchariſtiæ* cibo paſcit: infirmas *Pœnitentiæ* medicamento ſanat: per *Extremam Vnctionem* in paſcua cæleſtia tranſmittit, atque contra luporum inſidiantium morſus armis cõmunit: per *Matrimonij* autem ſacramentum viros cum vxoribus ad generãdum Chriſto filios conſociat. Epiſcopus verò proprius ſibi ſubditos per Confirmationis ſacramentũ ad ſpirituale militiam roborat: & per *Ordinationẽ* ſacris in Eccleſia miniſteriis certas deputat perſonas.

Cap. XXXIII.

Ad quid obligentur ſacramentorum Miniſtri.

Quæ ſcientia miniſtro ſacramentorũ neceſſaria.

SACRAMENTORVM Miniſtri ſcire officio neceſſaria tenentur: ut, quę ſit debita ſacramenti materia, quæ forma, quæ intentio neceſſaria, ne

quid

Digitized by Google

quid ad ſubſtantiam pertinens immutẽt: receptos Eccleſiæ ritus cõſervent: ſi quid omiſerint, quomodo ſupplendum ſit. Rurſus abſtinere debent à dubia, vel minùs probabili forma, ob periculum faciendi ſacramentum irritum. Nonnumquam tamen dubiâ materiâ uti licet, putà, ſi infante morituro deſit aqua certa, quia neceſſitas excuſat à periculo irreverentiæ. TENETVR inſuper miniſter intentione ſeriâ tẽdere in finem principalis agentis, conficere videlicet ſacramentũ, ut ſit ſignum religionis, & cauſa ſalutis; & ſancta ſanctè tractare, ut in eo ſacro opere dignum ſe Dei miniſtrũ exhibeat. Ideoq; ſi mortalis peccati ſibi cõſcius ſit, antequam ſacramentum ex officio adminiſtret, cõfiteatur, aut ſaltem de peccato conteratur: non enim ante miniſterium ſacramenti, cõfeſſionem pręmittere tenetur, niſi dum ſumpturus eſt Euchariſtiam, ante cujus ſumptionem, quantumcumque contritum ſe quis exiſtimet, habitâ confeſſoris copiâ, neceſſariò pręmittendam eſſe ſacramentalem cõfeſſionem Synodus Tridentina docet, ſeſſ. 13. Can. 11. PROHIBETVR etiam ſacramenta miniſtrare, qui excõmunicatus eſt, ſuſpenſus, aut interdictus ab officio Ordinis. Parochus tamen cenſura occulta ligatus, aut irregularis, ſubditis petentibus, præmiſſa contritione, ſi copiam ſolutionis obtinendæ priùs non habeat, ſacramẽta miniſtrare poteſt. Verùm huic miniſterio ſe ſponte ingerere prohibetur, uti & alius Sacerdos, qui nulla officij obligatione compellitur.

Conc. Cõſtan.

Cap. XXXIV.

A Miniſtro peccatore an liceat ſacramenta petere.

Subdito licet ſacramenta exigere à paſtore in peccato exſiſtẽte.

TEMPORE neceſſitatis licet baptiſmi aut pœnitẽtię ſacramentum pro ſeipſo, filiis, aut domeſticis ſuis petere, etiam à ſacerdote non parocho, nec adminiſtrare parato, qui juriſdictionem habeat, etiamſi certum ſit, eum in peccato miniſtraturũ. A ſuo autem parocho ſubditus, etiam extra neceſſitatis caſum ſacramenta ſibi utilia depoſcẽdi jus habet, quamvis ſciat, abſq; peccato ipſum id non facturum. Non enim alium in peccatum inducit, qui jure ſuo utitur; ſed ex juſta cauſa peccatum ſolum permittit. Nam ſibi imputet, qui ſpõte, & ex malitia, nulla cõpulſus neceſſitate peccat. Non enim proximi in nulla neceſſitate exſiſtentis peccatũ, cum proprio gravi detrimento ſpirituali, aut tẽporali teneor impedire; ac pręſertim cùm Parochus ex officij obligatione paratus cenſeatur ijs, quibus debet, ſacramenta miniſtrare. Quare petens ab eo ſacramẽtum, non cooperatur ejus peccato, ſed communicat ei in bono actu, ad quem jus habet. Non enim ad peccandũ talem magis inducit, quàm qui in extrema vel gravi vitæ aut honoris neceſſitate conſtitutus, ab uſurario, quem novit minimè gratis daturum, poſtulat mutuum, quod abſque peccato mutuare poſſet, ſi vellet. QVEMADMODVM verò Parochus ratione officij Sacramẽtum petenti adminiſtrare tenetur: ita ex officio tãquam fidelis & prudens diſpenſator jus habet tuendi cultum Chriſti, & reverentiam ſacramenti, ac providendi, *Ne ſanctum detur canibus.* Hinc peccatori publico, quãdiu ſcandalum perdurat, ſive occultè, ſive publicè Euchariſtiam petẽti, denegare debet. At occulto peccatori communionem publicè poſcenti, Parochus dare tenetur, quoniam arctius eſt negativum præceptum de vitando ſcandalo, & non infamando peccatore occulto, quàm de vitanda externa & occulta ſacramenti irreverentia.

Matth. 7.

Occulto peccatori ſacramentum publicè depoſcẽti, paſtor dare tenetur.

Cap. XXXV.

Utrùm miniſter linguâ vulgo nota conficere aut miniſtrare ſacramenta debeat?

QVIA ſacramentorum verba ex Chriſti inſtitutione operatoria ſunt, & adhibentur non ad inſtruendum, vel fidem excitandum; ſed ad elementum conſecrandum, aut Deum deprecandum, vel ad perſonas abſolvendum, vel conſecrandum ac ſanctificandum; perſpicuè ſequitur, non eſſe neceſſariũ, ſacramẽta vulgari linguâ populo notâ confici aut miniſtrari, excepto tamen Matrimonio, in quo partium contrahentium mutuus conſenſus exprimi debet; quod non niſi per verba vel alia ſigna intellecta fieri poteſt. Et licet ad ſacramẽti eſſentiam

Sacramenta non ſunt neceſſariò vulgari lingua miniſtrãdi.

Eccleſia ſapienter cõſtituit miniſtrari ſacramenta in lingua Latina, Græca, vel Hebræa.

non pertineat, qua lingua conficiatur aut miniſtretur; attamen ſapienter Eccleſia conſtituit, ut in Latina Eccleſia Latinè; in Græcâ, Græcè; in Oriente verò Hebraica, Chaldaica vel Arabica, ſemper extra caſum neceſſitatis conficiantur Sacramenta & adminiſtrentur. Idque, ut Eccleſiæ unitas & communio faciliùs retineretur, cùm paucę illæ celebriores linguæ à pleriſq; addiſci commodè poſſint, unde fiat, ut fideles extra ſuam regionem peregrinantes, officiis divinis carere non compellantur.

Præterea majeſtatem & reverentiam ſacramenta exigunt, quę faciliùs eis comparatur, dum non vulgari omnibus lingua, ſed eruditioribus tantùm nota celebrantur.

Ob eandem cauſam in ſacramentorum miniſterio, non vulgari domo, ſed Templo Deo conſecrato, veſtibus atque vaſis ſacris utimur. Ordinaria enim, quotidiana conſuetudine facilè citoque vileſcunt.

Depravarentur facile ſacramẽtorum formæ, ſi vulgari lingua efferrentur.

Accedit, quòd hac ratione caveatur immutationis aut depravationis verborum formæ ſacramenti periculum, quod evitari difficulter poterit, ſi diverſis linguis nationes ſingulæ quantumvis barbaræ in officij divini celebratione utantur.

Poſtremo ſi lingua vulgari ſacramenta ubique miniſtrentur, lingua Latina & Græca non diſcentur, atque ita Patres, qui in eis linguis ſcripſerũt, nec legi, nec intelligi poterunt, ac proinde nec ſcripturæ, unde ſũma rerũ divinarum ignorãtia, barbarieſq; invehetur.

Cap. XXXVI.

De Sacramentorum numero.

Septẽ ſacramẽta à Chriſto immediatè inſtituta.

Septem eſſe novę legis ſacramenta, omnia à Iesv Christo inſtituta, nec plura eſſe, vel pauciora, quàm ſeptem, videlicet *Baptiſmũ, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem,* & *Matrimonium*, ex Scripturis & Patrum traditione definit Concil. Trident. ſeſſ. 7. Can. 1. Qui ſeptenarius ſacramentorum numerus licet ab inſtituentis voluntate potiſſimùm dependeat, attamen fide ſuppoſita rectè oſtendimus, eum numerum convenientiſſimũ eſſe, tam ex analogia corporalis & ſpiritualis vitæ, quàm ex numero peccatorum, & vulnerum. Quemadmodum enim homini ad vitam naturalem privatim & publicè traducẽdam ſeptem neceſſaria ſunt, ut ſcilicet in lucem edatur, incrementum accipiat & robur; cibo alatur; & ſi morbo laboret, opus eſt remedio, quo ſanetur; ac ut perfectè convaleſcat, opus eſt imbecillitatem viriũ ægritudine contractam refici, morbiq; reliquias tolli. Ex parte autem Reipublicæ neceſſarius eſt Magiſtratus, cujus authoritate regatur; ac poſtremò neceſſarij ſunt parentes, qui legitima prolis generatione humanum genus conſervent ac propagent.

Congruentia ſeptenarij numeri ſacramentorum.

Ad eundem modum in vita ſpirituali generatio fit per Baptiſmum; Confirmatione in gratia roboramur; Euchariſtiâ nutrimur; Pœnitentiâ, vulnera & morbi relapſorum poſt baptiſmum ſanantur: Extrema Vnctione peccati reliquiæ tolluntur: Ordine ſacramentorum miniſteria, ſacræque aliæ functiones in Eccleſia exercentur: deniq; Matrimonio ex legitima maris & feminæ cõjunctione filij ad Dei cultum, humanique generis obſervationem procreãtur, & religiosè educãtur.

Similiter contra peccatum Originis Baptiſmus prę̃ſtat regeneratione: contra peccatum actuale, Pœnitentia remedium confert. Peccata venialia, mortiferorumq; reliquias extrema Vnctio tollit: contra infirmitatem, ne ex ea peccemus, Confirmatio adjuvat: ne affectus malitia vincatur, Euchariſtia præſtat: ignorantiam Ordo depellit: Cõcupiſcentiæ impetum cohibet Matrimonium.

Præterea ſeptem Sacramenta hominum animos ad ſeptem virtutum genera diſponunt. Baptiſmus enim illuminãs, eſt ſacramentum fidei; Confirmatio Spei; Euchariſtia Charitatis: Pœnitentia juſtitiæ: Extrema unctio perſeverantiæ ac fortitudinis: Ordo prudentię: Matrimonium tẽperantiæ.

Accommodantvr inſuper ſeptem ſacramẽta generibus ſeptem hominum. Baptiſmus, eſt vitam intrantium: Confirmatio, pugnantium: Euchariſtia, vires reficientium: Pœnitentia, de lapſu ſurgentium: Extrema Vnctio, emigrantium ex hac vita: Ordo, miniſtrantium: Matrimonium, novos milites introducentium, qui aliorum defunctorum vices ſuppleant.

Iob. ultimo. Exod. 29. Levi. 4. 8. 13. Numer. 19. Deut. 15. 2. Paral. 29.

Poſtremò in expiatione peccatorum ſeptenarij numeri celebris uſus fuit. Nã ſeptem animalia offerũtur, vel ſeptem diebus, aut ſepties aſpergitur ſanguis: ſepties lavari jubetur Naaman Syrus,

ut a lepra curetur. 4. Regum 5. Congruum itaque fuit, ut Spiritus ſanctus contra peccata ſeptem quoque ſpiritualia inſtitueret antidota. De quibus ordine differemus, poſtquam oſtenderimus non omnia paris eſſe dignitatis, ut monet Conc. Triden. ſeſſ. 7. c. 3.

Cap. XXXVII.

Quod omnia Sacramenta non ſint paris dignitatis.

Sacramenta omnia nõ ſũt paris dignitatis.

QVAMVIS omnia ſacramenta divinam in ſe virtutem contineant, gratiamq; non ponentibus obicem conferant; non tamen omnia eundem effectum, nec parem neceſſitatem vel præſtantiam habent. BAPTISMVS enim re aut voto ſuſceptus, unicuique neceſſarius eſt: ORDO toti Eccleſię: POENITENTIA relapſis in peccata mortalia poſt baptiſmum. Reliqua ſacramenta pro conditione perſonarum & tẽporum ſuam neceſſitatem habent. Quamvis enim ſacramentorum effectus conſiſtere ſimul queant, propter diverſa tamen hominum officia non ita commode actus quorũdam ſacramentorum cum actibus aliorum exercerentur. HINC veros conjuges, ſed continentes ordinat Eccleſia.

QVANQVAM ergo ſingula ſacramenta peculiare aliquam dignitatem obtineant, inter omnia tamen EVCHARISTIA ſanctitate, myſteriorum multitudine ac magnitudine, adjunctique ſacrificij religione multum pręcellit, cùm non ſolũ vim operativam ut reliqua, ſed ipſum etiam Chriſtum illius virtutis authorem corporaliter contineat, atque finis & perfectio reliquorum ſacramentorum exiſtat, ut Dionyſius Areopa. tradit lib. *de Eccleſ. Hier.* cap. 6. parte 2. & 3.

In quinque ſacramentorum enumeratione non ordo dignitatis, ſed temporis ſervatur.

QVARE Concil. Triden. & paſſim in enumeratione ſacramẽtorum Doctores, non ordinem dignitatis, ſed naturæ & tẽporis in quinque primis ſervant: in duobus vero poſtremis, quæ non unicuique, ſed ipſi Eccleſię neceſſaria ſunt, ORDO dignitatis retinetur. Per ORDINEM enim generantur filij ſpiritualiter: per MATRIMONIVM autem corporaliter. Vnde Apoſtolus inquit: *In Chriſto vos genui.*

Cap. XXXVIII.

De Sacramentorum uſu.

Doctrinæ ſacramentorum ſcopus.

DOCTRINÆ ſacramentorum primarius ſcopus ſit, ut fideles intellecta ſacramentorum vi & præſtantia, & quod ad omnium communem utilitatem propoſita ſint, ijs pie ac religioſe utantur, credentes, in eorum adminiſtratione Spiritus ſancti numen ad operandum gratiam & ſalutem præſens adeſſe, per eademque immenſas paſſionis Chriſti opes diſpenſare, necnon eorum frequenti uſu totius Eccleſiæ compagem fulcire, atque conſervare.

Cap. XXXIX.

De Baptiſmi nomine, definitione, ac materia.

POST doctrinam de Sacramentis in genere traditam, ad Baptiſmi, ſingulorumq; deinde ſacramentorum expoſitionem ordinatiſſimâ methodo Catechiſmus pertranſit, ac propoſita initiò utilitate de Baptiſmo doctrinæ, nominis Baptiſmi notionem tradit.

Quid baptiſmi vox denotet.

BAPTISMI vox omne ablutionis genus ſua generali ſignificatione comprehendit, quin & ad paſſionem denotandam tranſlata reperitur. Sed recepto Eccleſiaſticorũ ſcriptorum uſu, accõmodata iſta vox eſt ad ſignificandum ablutionem ſacramentalem, quæ præſcripta verborum forma miniſtratur. Qua ſignificatione Chriſtus & Apoſtoli paſſim uſi leguntur.

Iudith. 12. Mar. 7.

Mar. 16. Matth. 28. Rom. 6. Coloſſ. 2. 1 Pet. 3.

EANDEM ſacramentalem ablutionem Patres varijs nominibus expreſſerunt. Quidam *illuminationem*, alij *donum, gratiam, ſigillum, myſterium, expurgationem, captivitatis liberationem, peccati mortem, animæ regenerationem, veſtimentum candidum, ſignaculũ ſanctum, currum ad cælum, delicias Paradiſi, regni cæleſtis conciliationem, adoptionis chariſma, myſticam ablutionem*, diverſiſq; alijs modis vocãt. Apoſtolus ad Heb. 6. & 10. Dionyſius Areop. lib. *de Eccleſ. Hier.* c. 2. & Græci ſcriptores *illuminationem* appellãt, quia in eo fidei habitus, quo cor hominis illuminatur, infunditur. *Fide* enim *purificat corda Deus.* Aug. epi. 23. *ſacramẽtum fidei* nuncupat, quia fidei profeſſio ſit, quam ſuſcipientes baptiſmum facere

Clemẽs lib. 1. pædagog. c. 6. Cyril. in procatecheſi catecheſeon. Naziãzenus in oratio. de Baptiſmo. Chryſo. hom. ad baptizatos. Damaſc. lib. 4. cap. 26. Actor. 15. Leo ſerm 4. & 5. de nat. Domini.

trarentur, ſi abſque ſolennitate fieret. Cujus aquæ conſecrationis meminit Dionyſius Areop. lib. *de Eccleſ. Hierar.* c. 2. Cyprian. lib. 1 epiſt. ult. Ambroſ. lib. 1. de Sacram cap. 5. Baſil. lib. *de Spiritu ſancto* cap. 27. Auguſt. lib. 6. cont. Iul. c. 8. tract. 118. in Ioan. & alij Doctores.

Aqua conſecratio.

CAP. XL.

De Baptiſmi forma.

Baptiſmi forma.

EX capite 28. Matthæi, adjuncta Eccleſiæ publica obſervatione, perpetuoq; uſu diſcimus, perfectam baptiſmi formam eſſe hanc: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti.* Vbi licet vox EGO, non ſit de formæ eſſentia, quia miniſtri perſona ſatis exprimitur in verbo BAPTIZO; attamen omitti non debet, quia præſcribitur ab eccleſia, enũciari oportere, ut miniſtri actio exprimatur, quã Græci in tertia perſona exprimentes dicunt: *Baptizatur N. ſervus Chriſti.*

Conc. Florẽt. in inſtruct. Arm. Alexander 3. Extra de baptiſmo & eius effectu cap. Si quis puerum. Conc. Later. cap. 4.

PRONOMINE, *Te*, perſona exprimitur, a baptizante diverſa. Nam ſeipſum nemo baptizare poteſt; ut Innocentius tradit *de baptiſmo & ejus effectu*, cap. *Debitum.*

Invocatio expreſſa Patris & Filij & Spiritus ſancti ad baptiſmum neceſſaria.

DICENDO autẽ *In nomine*; unam Trinitatis naturam, poteſtatem, atque authoritatem eſſe ſignificamus: de qua Mar. ult. *In nomine meo dæmonia ejicient.* Ioan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei.* Vt enim trium perſonarum una eſt Divinitas, ita & unum nomen. Ambro. li. 2. *de Sacram.* cap. 7. Hieron. in cap. 4. ad Epheſios: *Nomẽ Trinitatis una Divinitas eſt:* de quo Deut. 28. *Nomen ejus timebis.*

DISTINCTA verò trium perſonarum nomina, principalem effectus baptiſmi cauſam efficientem declarant, eſſe Trinitatem, de qua expreſſam fidẽ baptizandus habere debet. Ideoq; ratus non eſt baptiſmus, ſi aliquod ex triũ perſonarum nominibus omittatur; ut definivit Pelagius Papa can. *Si revera.* Et Zacharias, can. *In Synodo*, de conſecratione diſt. 4. Item can. 49. *Apoſtolorum.* Dionyſius Areop. lib. *de Eccleſ. Hier.* ca. 2. Origenes in 6. cap. ad Rom. Iuſtinus Apol. 2. *In nomine Patris omniũ, Dominiq; Dei & ſervatoris noſtri Ieſu Chriſti, & Spiritus ſancti in aquâ tingũtur.* Leo epi. 4. cap. 3. dicit, Chriſtum Matt. 28. Baptiſmi formam tradidiſſe. Gregor. lib. 9. epi. 61 & paſſim Scholaſtici Doctores in 4. ſenten. diſt. 3. docent, Baptiſmum in nomine Chriſti, ſine aliarũ perſonarum expreſſione irritum eſſe. Divus autem Thomas in 3. p. q. 66. ar. 6. motus dicto Lucæ, Actor. 2. 8. 10. & 19. quòd Apoſtoli baptizaverint *in nomine* IESV, opinatur, initio naſcentis Eccleſiæ, diſpenſatione ſpeciali revelata Spiritus ſancti afflatu, Apoſtolos ad tẽpus in nomine IESV Chriſti baptizaſſe, ut nomen Chriſti Iudæis odioſum amabilius redderent. Quam ſententiam habuiſſe quoque videtur Ambroſ. lib. 1. *de Spiritu ſancto* cap. 3 & Beda in 10. cap. Act. atque Nicolaus de Coleer. diſt. 4. cap. *A quodam Iudæo.*

An baptiſmus in nomine Ieſu collatus aliquando fuerit?

ALII vero doctores ſentiunt, nunquam Apoſtolos aliter baptizaſſe, quã *in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*; quia Can. 49. *Apoſtolorum*, damnantur aliter baptizantes. Nec ſcriptura, vel Concilia diſpenſationis meminere: quin Paulus Acto. 19. aperte ſignificat, in Baptiſmo Chriſti expreſſe invocatum fuiſſe Spiritum ſanctum.

LVCAS verò dicens, Apoſtolos baptizaſſe *in nomine* IESV, ſolum inſinuare voluit, Apoſtolos non baptiſmum à Ioanne Baptiſta, ſed à Chriſto inſtitutum miniſtraſſe, idq; in conſueta forma, quæ diſtincta trium perſonarum nomina cõtinet. Nam & Paulus Ro. 6. ait: *In Chriſti morte baptizati eſtis.* Et ad Gala. 3. *Quicumq; in Chiſto baptizati eſtis*; id eſt, baptiſmo à Chriſto inſtituto; obſervatâ tamen præſcriptâ formâ, *In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Quod inſinuant Doctores, admonentes, unâ perſonâ nominatâ omnes intelligi, quoad ſcilicet verba Lucæ in Actis, non quoad formã baptiſmi, quæ non intelligibilem, ſed ſenſibilem materiam & formam requirit. Sic Auguſt. lib. 3. *cõt. Maxim.* c 17. Quidam non nominatis Patre & Spiritu juſſi ſũt à Petro baptizari, & tamen non intelliguntur baptizati, niſi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et lib. *de Fide & oper.* *ib.* cap. 9. Fulgen. de Incar. c. 11. Damaſc. lib. 4. *de Fide* ca. 10. Baſil. lib. *de Spiritu ſanct.* c. 12. Ambr. li. *de Spiritu ſancto* c. 3.

QVIA verò pluribus modis ablutio neceſſaria baptiſmo fieri poteſt, ſcilicet immerſione, aſperſione vel ſuperinfuſione; ſciendum eſt, quolibet iſtorum modorum fieri poſſe baptiſmum. In primitiva Eccleſia uſitatior fuit immerſio propter manifeſtiorem Chriſti ſepulturę repræſentationem, ut Paulus ad Rom. 6. docet. Iuſtinus Apolog. 2. Cyprian. lib. 4. epiſt. 7. Ambro. lib. 3. *de Sacram.* cap. 1. De aſperſione loquitur

An immerſio, aſperſio, vel ſuperinfuſio facienda?

Cypria. lib. 4. epiſt. 7.

Ezech. cap. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam.* Apoſtolus ad Hebr. 10. *Aſperſi corda à conſcientiâ malâ.* Numer. 8. & 19. *Aquâ aſperſionis fit purificatio.*

An tres immerſiones aut una tantùm facienda? Roman. 6. & Hebr. C. Dionyſ. lib. de Eccleſ. Hier. cap. 2. par 2. Leo epiſt. 4. cap. 3. Chryſoſt. in 3. cap. Ioan.

VTRVM autem una vel trina immerſio, aut aſperſio fiat, ad ſacramenti eſſentiam non refert. In ea re ab unoquoq; retinendus eſt Eccleſiæ ſuæ uſus. Tres immerſiones, tres ſepulturę Chriſti dies, atque tres unius Trinitatis perſonas ſignificant: una lotio unam Trinitatis naturam & operationem denotat, atq; unicam Chriſti mortem. Initio Eccleſię trina merſio uſitatior erat: ſed cùm Eunomius Divinitatis induxiſſet diviſionem, D. Grego. lib. 1. epi. 41. & Concil. Toletan. IV. c. 5. unica lotione utendum decreverũt, ne dum lotiones numerantur, Trinitas diviſa putetur.

Zozom. lib. 6. hiſto. cap. 26.

Caput in baptiſmo abluẽdum.

ILLVD verò monendum eſt, caput potiſſimùm abluẽdum eſſe, in quo ſenſus omnes, tam interiores quàm exteriores, vigent, atque verba formam ſacramenti cõtinentia eo tempore, quo ablutio fit, eſſe pronuncianda.

CAP. XLI.

An baptiſmus repeti poſsit?

Baptiſmus reiterari nequit.

SICVTI unica carnalis eſt generatio, ita & unica eſt ſpiritualis regeneratio, qua homo vitæ veteri moritur, & ad vitæ novitatem renaſcitur; ut ratiocinatur Auguſt. Tract. 11. & 12. in Ioan. ex cap. 3. Ioan. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* Diſertis autem verbis Apoſtolus enunciat, *Vnum Baptiſma.* Et, *Impoſſibile eſſe eos, qui ſemel illuminati ſunt, rurſus renovari*: hoc eſt, iterum baptizari. Cujus ad Rom. 6. cauſam reddit, quia baptiſmus Chriſti mortem, atque corporalem reſurrectionẽ repræſentet, quæ ſemel tantùm contingit: *Chriſtus* enim *jam non ampliùs moritur*, nec iterum crucifigitur; quod fieri baptiſmo iterato ſignificaretur.

Epheſ. 4.

Rom. 6. Hebr. 6.

PRÆTEREA Baptiſmus hominem Deo conſecrat, animæq; ſignum indelebile imprimit, unde repeti nequit, ut docet Auguſt. lib. 2. *cõt. Parmen.* cap. 13.

ACCEDIT, quòd baptiſmus potiſſimùm inſtitutus ſit ad peccatum originis delẽdum, quod ſemel ablatum non redit. Sicut enim unius delicto omnes moriuntur, ita unius juſtitiâ omnes juſtificantur. Rom. 5.

Rom. 5.

An ſub cõditione repeti baptiſmus poſſit.

QVANDO autem de aliquo infante clanculum expoſito, aut de adulto ab infidelibus in captivitatẽ abducto, dubitatur, an baptizatus ſit, factaq; indagine ſeria nullum ſuſcepti baptiſmi argumentum haberi poteſt; intrepidè talis baptizãdus eſt, quoniam in crimen reiterati baptiſmi non imputatur, quãdo factum eſſe omnino neſcitur; ut reſpondit Leo epi. 37. cap. 1. & 92. cap. 15. & Alexan. III. *de Baptiſmo & ejus effectu: De quibus dubium*; ubi conditionem ad cautelam debere apponi cenſuit: *Si non es baptizatus, ego te baptizo.* Et hoc non paſſim, ſed in illis tantùm fieri permittit, de quibus re diligenter examinatâ dubium relinquitur, an verè baptizati ſint. Non enim hic miniſtro tanta libertas conceſſa eſt, ut omnibus ad baptiſmum neceſſariis adhibitis, ex ſola miniſtri voluntate ſit, vel non ſit ſacramentum, ut docet Auguſt. lib. 7. *contra Donatiſt.* cap. 53. qui mimicè inter infideles baptizatũ, non facilè iteratò baptizari voluit: & Leo decernit, diu eſſe indagãdum, an aliquis ſit, qui neſcientis ignorantiam adjuvare poſſit. *i. ficti*

An per interpoſitionẽ conditionis ſine probabili dubio rebaptizare liceat?

QVARE licet Alexandri conſtitutio cautionis ſpeciẽ habere videatur, non ei tamen ita inſiſtendum eſt, quaſi per interpoſitionem conditionis omni irreverentiæ & reiterationis metu ſublato, leviter appoſita conditione Baptiſmum repetere liceat. Id enim tunc ſolùm fieri poſſe arbitramur, quãdo probabilis facti dubitatio ſubeſt, quæ tunc demum ſufficiẽs cenſeri debet, quãdo poſt ſedulam indaginem ſuſpenſus remanet animus, utrùm quis baptizatus ſit, an non. Vnde homines adultos, inter fideles educatos, ob nullum ſcrupulum rebaptizare licet, donec evidenter contrarium appareat, ut docet Innocentius de presbytero non baptizato: cap. *Veniens*, & cap. *Apoſtolicam*, & 1. q. 1. ca. *Spiritus ſanctus.*

VNDE nec temerè parvuli ab obſtetricibus in forma Eccleſiæ baptizati, vel ſub conditione iterum baptizandi ſunt. Nam ſicut inter obſtetrices quædam perturbatione vel imperitia in verbis formę hallucinari poſſunt; ita & multi paſtores imperiti, de quorum tamen baptiſmo abſq; evidenti cauſa dubitare quis audeat? Niſi enim re diligẽter perquiſita dubiũ relinquatur, utrũ baptiſmus ritè ſuſceptus ſit, numquam fas eſt, baptiſmum alicui iterum adminiſtrare; imò qui aliud facit, periculum ſacrilegij atq; irregularitatis incurrit; ut expreſſis verbis docet Catechiſmus Romanus parte 2. cap. 2. Num. 43. & Soto in 4. diſt. 3. ar. 9. Quò & pertinet, *De cõſec. diſt. 4. c. Eos quos & cap. Quivis.*

quòd

quòd Romana Eccleſia rebaptizationi hæreticorũ ſe tam acriter conſtanterq; oppoſuerit, ut ſolos in diverſa baptiſmi forma tinctos, rebaptizari paſſa ſit, etiamſi an verè aliqui baptizati eſſent, ſæpe meritò dubitari potuerit.

Cap. XLII.

De Baptiſmi inſtitutione & Miniſtro.

Gregor. Nazian. oratio. 3. e in nativi. Salvat. Aug. ſer. 29. 36. & 37. de tempo.

BAPTISMVS à Chriſto inſtitutus eſt, quãdo à Ioanne baptizari dignatus eſt. Tunc enim aquã Dominus ad baptiſmi ſalutarẽ uſum conſecravit, ut Nazianzenus, Auguſtinus, & alij Doctores docent, in argumentũ adducẽtes, quòd tunc ſanctiſſima Trinitas, (in cujus nomine baptiſmus conficitur,) præſens ſuum numen declaraverit. Licet verò ante paſſionem Baptiſmus fuerit, à paſſione tamen Chriſti vim efficientiãq; duxit. Et quãquam in uſu ante paſſionẽ baptiſmus extiterit, non tamen ante Domini reſurrectionẽ lex baptiſmi homines obligavit, ſed tũ demũ, quãdo legẽ baptiſmi Dominus promulgavit. Matth. 28. præcipiẽs Apoſtolis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Ad quod tẽpus verba Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit &c.* referẽda ſunt.

Lex baptiſmi poſt reſurrectionem lata.

Baptiſmi miniſtri ordinarij ſacerdotes. Matth. 28.

MINISTROS autem baptiſmi ordinarios Dominus epiſcopos & ſacerdotes conſtituit: iis enim in Apoſtolis dixit: *Euntes baptizate*; quamvis Epiſcopi hoc munus, ne docendi curam omitterent, ſacerdotibus relinquere ſoleant. Quibus cùm Dominus poteſtatẽ conſecrandi Euchariſtiam dederit (quæ eſt unitatis ſacramẽtum,) cõgruentiſſimè eiſdem commiſit, ut jure quodam ſuo illa omnia miniſtrarẽt, per quæ homines illius unitatis participes fiunt. Ad majorem nihilominus Sacramenti Baptiſmi venerationẽ, olim ſine Epiſcopi venia Presbyter certis anni diebus cum ſolenni ceremonia baptizare non conſueverat. Diaconis verò abſq; epiſcopi aut presbyteri licẽtia numquam baptizare licuit. In neceſſitaris autem articulo omni homini, tam mari, quàm feminæ, imò etiam hæreticis, Iudæis atq; infidelibus baptizare permiſſum eſt, modo id facere intẽdant, quod facit Eccleſia, ut à Conciliis definitũ eſt. Cùm enim hoc ſacramentum neceſſariò ab omnibus ſuſcipi debeat, neminem ab ejus adminiſtratione ſecludi bonitas Dei voluit.

Leo epiſt. 88. Diſt. 49. cap. Diaconi.

De conſe. diſt. 4. cap. à quodam: Cõc. Trid. ſeſ. 7. can 4. de Baptiſmo.

SERVARI tamen hunc ordinem decet, ut mulier pręſente viro, laicus præſente clerico, clericus pręſente presbytero baptizandi munus non uſurpet; quanquam obſtetrices, quæ baptizandi uſum habent, interdum pręſente viro, conficiendi ſacramenti minimè perito, laudabiliter baptizare poſſint.

De Patrinis.

PRÆTER miniſtros baptiſmũ conficientes, vetuſtâ Eccleſiæ conſuetudine adhiberi ſolent Patrini, qui *Suſceptores, Sponſores, ſeu Fidejuſſores* vocantur, quia munus eis incumbit, recentes in Chriſto natum, in fide, ac religionis Chriſtianæ pręceptis inſtituendi, dum præſertim ob publicam Parochiæ cauſam minùs integrum eſt Paſtori, privatam puerorũ cauſam ſuſcipere; vt docet Dionyſius Areop. lib. *de Eccleſ. hier.* c. 3. p. 3. Et Auguſt. ſer. 163. *de Temp.* ubi ait, patrinos ſe apud Deum cõſtituiſſe ſpõſores, pędagogos, cuſtodes, ac eruditores ſpiritualium filiorum; quos debeant admonere, ut caſtitatem cuſtodiant, juſtitiam diligãt, charitatem teneant, & ante omnia Symbolum, & Orationem Dominicã, Decalogum, & prima Chriſtianæ religionis rudimenta perdiſcant.

Religioſos ſuſcipere de ſacro fonte infantes dedecet.

VNDE ſatis intelligitur, ad ſuſceptoris officium eos non eſſe admittendos, qui ſibi cõmiſſorum puerorum curam gerere nolint, aut non poſſint: quales ſunt Religioſi clauſtris ſepti, hæretici, Iudæi, & infideles, qui fidei veritatem mendaciis obfuſcare, chriſtianamque pietatem evertere pertentant. Ab hac curatione parentes etiam naturales arcentur, ut magis eluceat, quãtum ſpiritualis educatio à carnali diſtet. & quoniam Eccleſia dilatari hac ratione amicitias voluit, conſtituendo, ut baptizãs cum baptizato, & ſuſceptor cum eo quem ſuſcipit, & cum ejus naturalibus parentibus affinitate devinciatur, ita ut inter hos omnes nuptiarum fœdera iniri nequeant, atque inita dirimantur.

Parentes naturales à ſuſceptione arcendi.

Concil. Trid. ſeſſ. 24 cap. 2. reform.

NE autem hujuſmodi ſpiritualis cognatio nimiùm dilataretur, prudenter Concilium Tridentinum patrinorum numerum contraxit ad unum tantùm, ſive vir, ſive mulier eſſet; vel ſummũ ad unum, & unam: quorum nomina in libro deſcribi à Parocho jubet, addens: *Quòd ſi alij, ultra deſignatos baptizatum tetigerint, ſpiritualem cognationem non contrahere.* PRÆTEREA ſegniùs curantur, quæ multis committuntur. Diſciplinę inſuper ac inſtitutionis ordo à magiſtrorum multitudine perturbari ſolet.

CAP. XXXIII.

De neceſſitate Baptiſmi.

Neceſſitas baptiſmi.

EX quo tẽpore Baptiſmus à Chriſto inſtitutus fuit, ijs qui baptizati fuerũt, ad renaſcentiã profuit, ut ex cap. 3. & 4. Ioan. conſtat: ſed vim præcepti lex Evangelica non niſi poſt ſolẽnem promulgationem in die Pentecoſtes factam obtinuit. Poſt Evangelium autem promulgatũ nemo ex ſtatu corruptæ naturæ in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum Dei, ſine lavacro regenerationis, aut ejus voto transferri potuit. Vnde tam præcepti quã medij neceſſitate ab unoquoq; ſuſcipi debuit. Tũc enim locum habuit: *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu ſãcto, non poteſt introire in regnum Dei*; ut Aug. Fulgent. Bernard. S. Thom. & alij docẽt.

Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 4. Auguſt. epiſt. Fulgẽt lib. de fide ad Petrũ. cap. 3. Bernard. epi. 77. S. Thomas 3. p. q. 90. art. 4. docet, promulgationem legis eſſe de eſſentia. Thom. Vualden. tom. 2. cap. 96.

SECTARII verò baptiſmi neceſſitatem non una ratione ſuſtulerunt. Pelagiani quidem olim baptiſmum, non ad remiſſionẽ originalis peccati, ſed tantùm ad aſſequutionem regni cælorum eſſe neceſſarium dixerũt: noſtri autem temporis hæretici, Wicleffum ſequuti, omnino neceſſarium inficiãtur. Zuinglius, quia opinatur, ſacramenta tantùm eſſe externa Fidei ſymbola: Bucerus verò, quoniam pueros omnes prædeſtinatos ſalvari, reprobos autẽ damnari arbitratur, ſive baptizentur, ſive non: Calvinus demum, quia ex vi fœderis cum Abraham initi, Gen. 17. *Ero Deus tuus, & ſeminis tui*, fidelium liberis arbitratur peccatum Originis non imputari: quod Apoſtolum inſinuaſſe putat 1. Cor. 7. dum ait: *Alioqui filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.*

SED apertè contrarium docet Apoſtolus ad Rom. 8. dicens, Eſau ſanctiſſimi patris Iſaac filium odio habitum, antequam aliquid boni aut mali feciſſet, & cap. 9. *Non filij carnis, ſed promiſſionis æſtimantur in ſemine.* Et ad Epheſ. 2. *Eramus naturâ filij iræ.* Et David ſe in peccatis conceptum aſſerit. Apoſtolus verò tam de Sanctorum quàm impiorum filijs loquẽs Rom. 5. *In quo*, ait, *omnes peccaverunt.* Et 1. Cor. 15. *Omnes mortui ſunt.* PVGNAT verò etiam hæc doctrina ex diametro cum Chriſti dicto: Io. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu ſancto &c.* Quæ verba non ſonant præceptũ (cujus parvuli non ſunt capaces) ſed medium neceſſarium, ut Auguſtinus oſtẽdit li. 1. *de Peccat. merit.* c. 30. Et evincit ſubjuncta ratio: *Quod natũ eſt ex carne, caro eſt.* Item, *Oportet vos naſci denuo.* Vbi Dominus inſinuat, homines naſci peccatores, ſervoſque peccati, ac proinde contra hæc mala opus eſſe remedio, quod Baptiſmum fore novi Teſtamenti tẽpore, affirmat; idq; in figura ænei ſerpentis olim adumbratum fuiſſe docet. Vt enim contra ſerpentium morſum, unicum erat remedium, aſpectus ænei ſerpentis: ita per fidem ac baptiſmum à ſe inſtituendum renaſci, unicum deinceps contra peccatum & mortem æternam remedium fore dicit. Verba enim illa: *Niſi quis renatus &c.* ſimilia ſunt his; *Niſi comedas, non vives.* Quæ non tam præceptum, quàm remediũ neceſſarium ſignificãt.

Pſal. 50.

VNDE ſemper credidit Eccleſia, infantes abſq; baptiſmo perire; ut in Cõcilio Carthag. Milevitano, & Trident. ſeſſ. 6. c. 3. & ſeſſ. 7. can. 5. definitum eſt: *Si quis dixerit, baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutem, anathema ſit.* Quam baptiſmi neceſſitatem adumbravit neceſſitas Circũciſionis, ut monet Auguſt. lib. 3. *cont. Iulian.* c. 18. *Quid* (inquit) *de Iſaac dices, qui perditionis ſua pœnâ feriretur, niſi octavo die circumcideretur?* De Apoſtolorum baptiſmo vide Tertullianum lib. *de Baptiſmo.* Auguſtinus lib. 3. *de Orig. animæ* c. 4. & epi. 108.

Auguſt. epiſt. 90. & 92.

Apoſtoli baptiſmo Chriſti baptizati ſunt.

CAP. XLIV.

Qua iuſtitia pereant parvuli non baptizati?

Parvuli abſque baptiſmo morientes condemnantur.

LICET parvuli, qui abſq; baptiſmo moriuntur, abſq; ſua culpa non baptizentur; attamen propter originis peccatum, à primo parente contractum, juſtiſſimè damnantur, à quo non niſi baptiſmi lavacro emundari poſſunt. Ideoq; juſtiſſima ratione in Eccleſia cum parvulis periclitantibus ad baptiſmum feſtinatur & curritur, quia nullum aliud eis ſalutis remedium datum eſſe cõſtat, ut habet Aug. epi. 28. & 20. ubi ait, eos, qui aſſerunt, parvulos ſine Baptiſmo ad vitam pervenire, totam condemnare Eccleſiam.

CVR vero tot parvulos Deus abſque baptiſmo perire ſinat, ad ipſius occulta judicia pertinet; quæ tamen eſſe juſtiſſima, dubitare non licet. Auguſt. lib. 2. *de Bono perſe.* c. 12. Lib. 1. *de Peccat. merit.* c. 21. lib. 16. *de Civit.* c. 27. Proſper li. 2. *de Voc. gent.* c. 8. Fulgent. lib. *de Fide ad Petrum*, c. 27. Leo epi. 72. Quare non ſine temeritate nõnulli parvulis vitam ſine baptiſmo promittunt, cùm de hominum ſalute ſecundùm Evangelij do-

Li. 3. de orig. animæ c. 9.

Digitized by Google

ctrinam, non autem ſecundùm humanam præſumptionem loquendum ſit. Auguſt. lib. 1. *de Peccat. merit.* cap. 23.

VTRVM autem aliquid baptiſmum in parvulis ſupplere poſſit, ſi diſcutiatur; ex ſcripturis diſcimus, ſpeciali privilegio Deum poſſe aliquem in utero matris conſtitutum ſanctificare, ut de Ieremia, Ioan. Baptiſta legimus, & de B. Virgine Maria piè ſentimus. Similiter Baptiſmum ſupplet Martyriũ, cujus capaces eſſe etiam infantes, cõprobat Feſtum Innocentium. Beati enim dicũtur, qui propter juſtitiam patiuntur. Martyrij autem capaces eſſe parvulos, docet Auguſtinus lib. *de Libero Arbit.* & Divus Bernardus epiſt. 240. & ſerm. 83. in *Cantica.*

CAP. XLV.

Vtrùm infantes rectè baptizentur.

Infantes baptizandi.

VETVS hæreſis exſtitit Hieracis cujuſdam, tradentis, parvulos, quia nulla in eis virtutum certamina eſſent, non poſſe ſalvari aut coronari, teſte Epiphanio hęreſi 77. & Auguſt. hæreſi 47. Eundem renovarunt errorem Henricus & Petrus Bruys, contra quos ſcribit Bernardus epiſt. 240. & ſerm. 66. *in Cantica.* Hos ſequuti Anabaptiſtæ, nullos eſſe baptizandos docent, niſi credentes, & baptiſmum per ſeipſos flagitãtes. Cui errori non parum Eraſmus faviſſe videtur, *in præfatione paraphraſis*, monens, infantes cùm adoleverint, interrogãdos eſſe, an ratum habere velint, quod in baptiſmo promiſerunt: & ſi nolint, eos eſſe liberos dimittendos. Qualia etiam ſenſit Ludovicus Vives in Annot. in c. 27. lib. 1. *de Civit. Dei.* SED legem Baptiſmi à Ioanne deſcriptam: *Niſi quis renatus fuerit &c.* tam infantibus quàm adultis eſſe cõmunem, non ſolũ Apoſtolica traditio, perpetuuſq; Eccleſiæ uſus convincit; verùm etiam Scriptura ſacra, Concilia, & Patres univerſi ſummo conſenſu tradunt. Nam parvulos & infantes ſalutis, regniq; cælorum eſſe capaces, ac proinde baptiſmi & Martyrij Chriſtus oſtẽdit. Matt. 19. Mar. 10. Luc. 18. dicens: *Sinite parvulos ad me venire: talium enim eſt regnum cælorum.* Addit Marcus, Dominum parvulos complexum eſſe, eiſq; benedixiſſe, ſignificans, eos ad Eccleſiæ ſocietatem, regniq; cælorũ participationem admittendos eſſe. Quamvis enim Dominus in ſtatura parvulorum humilitatem & innocentiam cõmendaverit; ſimul tamen ad literam parvulis & infantibus benedixit, qui ad Chriſtum juxta Lucam adferebãtur. Vnde patet, non ſolùm grandiuſculos pueros, qui per ſe venire poterant, admitti debuiſſe; ſed etiam infantes, qui non niſi aliorum operâ offerri Domino poterant dicẽti, talium eſſe regnum cælorum. Quemadmodum enim omnes corporaliter infirmos & laborantes ad ſe Dominus vocabat, & inter illos quidam per ſe veniebant, alij verò per alios adferebãtur, & ſanabantur: ita & inter ſpiritualiter laborantes, quibuſdam propria fides, nõnullis aliena ſubveniebat. Luc. 5. Paralyticus alienâ operâ defertur. 3. Reg. c. 17. & 4. Reg. 4. c. ad preces Heliæ, & Helizæi à morte parvuli ſuſcitãtur. Regulus Chriſti gratiã impetrat non habenti fidem, Ioan. 4. Centurio Matt. 8. Pater lunatici, Matth. 17. Chananæa, Matt. 15. Marc. 7. ut in eum locum Beda notat. Si enim parẽtes ſollicitos eſſe decet pro infantum corporali ſanitate; quantò magis de animæ ipſorum ſempiterna felicitate? Chriſto pro eis miſericorditer inclamãte: *Sinite parvulos ad me venire.* Clamat pro infantibus Sanguis Redemptoris: clamat fides Matris Eccleſiæ, quæ ipſos ad Chriſti lavacrum defert, inquit Bernardus. DENIQVE ſi parvuli & infantes maiorum ope mare rubrum pertranſire, nec minùs quàm adulti ab Ægyptiis liberari potuerũt, (in quo baptiſmi typum fuiſſe docet Apoſtolus 1. Cor. 10.) cur ſimiliter in fide parentum baptiſmi lavacro à ſervitute diaboli & peccati in libertatem aſſeri non poterunt? ADHÆC Deo jubente octavo die circũciſi ſunt parvuli, & aliena fide ſalvari potuerũt: cur non ſimiliter per baptiſmum, cujus typum circumciſio geſſit? Paulo teſte. Accedit, quòd infantes circumciſi ad Dei populum non minùs quàm adulti pertinuerint: cùm igitur gratia Chriſti nũc non ſit contractior, non debet parvuli à Chriſti ſocietate repelli. Sicuti enim infantes per Adæ peccatum noxam contraxerunt, ita & per Chriſtum gratiam & juſtitiam conſequi poterũt, ut regnẽt in vitam. Quod quia ſine baptiſmo fieri nequit, eoſdem baptizari poſſe conſequẽs eſt; prout Apoſtolos etiã baptizaſſe, vel inde ſuadetur, quòd integras familias baptizaſſe legantur, in quibus parvulos fuiſſe credendũ eſt. Atteſta-

Anabaptiſtæ confutantur. Ioan. 3.

Ioan. 3.

Augu. lib. 1. confeſſ. cap. 19.

Bernard. in Cãt. ſer. 66. & 83. Epiſt. 240.

Sicuti potuerunt circumcidi infantes, ita quoq. baptizari.

Coloſſ. 2.

Gen. 17. Ioſue 5. Augu. lib. 4. cont. Donat. cap. 24. Cyprian. li. 3. epiſt. 8. Aug. epiſt. 57.

Act. 16. 18. 1. Cor. 1. Dionyſius de Eccleſ. Hier. cap. ult.

Digitized by Google

Clemēs lib. 6. Apoſt. conſtit. cap. 15. Iuſtin. q. 56. Iren. lib. 2. cap. 39. Aug. lib. 1. de peccat. merit. cap. 26. Cōc. Milevi. can. 2. Carthagin. 5. cap. 6. Concil. Gerund. c. 5. Cōcil. 2. Bracar. cap. 7. Conc. Later. ſub Innoc. 3. cap. 1. Cōc. Viennen. Clementina 1. de ſumma Trinit. Trident. ſeſſ. 7. can. 13. 14.

Atteſtatur inſuper Dionyſ. Areop. ab Apoſtolis traditum eſſe, ut infantes baptizentur: quod cōformiter docēt veteres, ac luculenter Auguſt. dicens, Pelagianos non fuiſſe auſos negare parvulorum baptiſmum, ne cum tota nimis apertè pugnarent Eccleſia.

CAP. XLVI.

Anabaptiſtarum argumenta.

Anabaptiſtarū argumenta ſolvuntur.

SVPERESΤ, ut Anabaptiſtarum argumenta nullius eſſe momenti declaremus. PRIMVM eſt. Dominus Matt. 28. præcipit, ut Apoſtoli primùm doceant, & poſtea baptizent. Mar. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit*: ubi fidem prærequirit. Iacob. 1. *Renati per verbum Dei.* Actor. 8. *Si credis, licet.* Cùm igitur parvuli non credāt, nec bonum aut malum ſciant, à baptiſmo arcendi ſunt. RESPONDEO, ſcripturam locis citatis de adultorū baptiſmo loqui. Nam ibi Dominus tradit ordinem, quem in converſione adultorum Apoſtoli obſervare deberēt, ut ſcilicet priùs dicēdo inſtruerēt, deinde baptizarent, ac poſtea præter fidē & baptiſma, legis obediētiam bonaq; opera exigerent. Qui ordo ſervādus quidem eſt in adultorum converſione, quādo nullum intervenit impedimētum; alioqui ordo mutari poteſt: putà, ſi in deſerto, ubi nulla ſit aqua, velit adultus converti, poterit inſtrui priùs de credendis & agendis, & poſtea baptizari: ſic infans econtra, propter rationis defectū, poterit priùs baptiſmo tingi, ne pereat, ſi ex hac vita ſine unico hoc remedio diſcedat, & poſtea inſtrui. Æquū eſt enim, ut alienâ operâ purgari à labe peccati queant, qui aliena voluntate infici potuerunt: & ut fides aliena eis accōmodata valeat ad regenerationem, quemadmodum Adæ voluntas ipſis obeſſe potuit ad condemnationem. *Lutherani* quidā parvulos actuali fide credere admittunt: ſed experientia contrarium evincit, cū in eis nullus ſit rationis uſus, & ſæpe ignotantes baptiſmo reluctentur: ſed credere dicūtur, quia fidei habitum per baptiſmū infuſum accipiūt. Non itaq; fideles ab aſſenſu fidei, ſed ab effectu, & à ſacramento fidei ſuſcepto dicuntur, ut obſervat Auguſt. epiſt. 23. Non enim ad interiorem Spiritus ſācti renovationem, quam per habituū infuſionem operatur, neceſſarius eſt aliquis volūtatis motus, cùm in dormiente fieri poſſit, Augu. teſte lib. 4. Cōfeſſ. c. 4. & ep. 57. ubi tradit, Deum inhabitare per gratiam infantes baptizatos, etiamſi nullum rationis actum habeāt. Et lib. 1. *de Pecca. merit.* c. 9. occultiſſimā ſui ſpiritus gratiā latenter etiam infundit parvulis. Quod Apoſtolus ad Ro. 5. confirmās: *Sicut*, ait, *per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi: ita & per unius obeditionē juſti cōſtituentur multi*, in neutro etiam concurrente propriæ volūtatis actu. Supplet enim baptiſmi ſuſceptio in parvulis, actualis fidei defectum, ſicut in adultis, in articulo neceſſitatis, Fides & votum ſupplēt ſacramenti defectum. Aug. lib. 4. *con. Donat.* c. 24.

Deut. 1.

Infantes actualē fidem non habent.

Parvuli fideles dicuntur non ab aſſenſu, ſed à fidei habitu.

SECVNDVM argumentū: Chriſtus anno XXX. baptizatus eſt à Ioāne.

Cur à Ioanne Chriſtus baptizari voluerit.

Reſpōdeo, non omnia quæ Chriſtus fecit, à nobis eodem modo fieri poſſe aut debere: ille enim baptiſmo non indigebat, ſed baptizari tamen à Ioanne voluit, quādo ſuam prædicationem auſpicari decreverat, ut hominibus tunc per Ioannis etiam teſtimonium innoteſceret, nec ſolùm per miracula. Cui accedit, quòd in infantia circumcidi ſe permiſerit, in typū, quòd infantes baptizandi forent, ne in æternum perirēt.

Chiſtus in infantia circumciſus.

TERTIVM argumentum in conſilio Tertulliani lib. *de Baptiſmo*, & Nazian. ſerm. *de Baptiſmo* fundatur. Suadent enim illi, baptiſmum uſq; ad triennium differri, ut puer aliquouſque inſtrui, & de fide reſpondere poſſit. Reſpondendum eſt, hos excepiſſe mortis periculum, quo urgente infantes quocumque tempore baptizandos ſenſerunt, quod Anabaptiſtæ nolunt. Ceterùm propter inopinatos caſus hoc conſiliū aliis Patribus non placuit, quibus Eccleſia catholica conſentiens ſtatim baptizādos eſſe parvulos ſemper docuit, atque uſu obſervavit; adeò ut Cyprian. li3. epi. 8. ex 60. Epiſcoporum ſententiâ tradat, infantes etiam recenter natos eſſe baptizandos, nec exſpectādum uſq; ad 8. diem. Itē docet Cōc. Gerund. c. 5. etiā ipſo die quo naſcūtur, poſſe baptizari.

Infantes etiā recenter nati, baptizandi ſunt.

VTRVM autem in utero matris adhuc cōſtitutus infans renaſci baptiſmo poſſit, diſputat Aug. epi. 57. & lib. 6. cōt. Iul. c. 5. ubi declarat, infantē non eſſe matris ſuæ partē, ideoq; cum ea ſāctificari non poſſe, cùm ſanctificationis gratia, non conceptione, ſed regeneratione conferatur. Vnde ſentit, regenerari non poſſe nondum natum. Ceterùm apparente corpuſculi parte, ſicut in partu Thamar accidit, an infans baptizari poſſit, ambigi poteſt. Reſolvunt Doctores, extra neceſſitatis

Infans nondum perfectè natus quãdo baptizari poſſit.

periculum, perfectam nativitatem exſpectandam eſſe; imminente autem periculo, ſi caput infantis appareat, in quo ſenſus omnes vigent, baptizari tutò poſſe. Si verò alia pars, ut manus aut pes, apparuerit, præſente periculo, etiã baptizandum eſſe; cum ea tamen cautelâ, ut puer integrè natus, ſub conditione baptizetur.

Cap. XLVII.

Vtrùm ſicut infantes, ita & adulti mox ſint ad Baptiſmũ admittendi?

QVIA dilatio Baptiſmi adultorũ ratione utentiũ, periculũ, quod parvulis imminet, conjunctum non habet, cùm ſuſcipiendi Baptiſmi propoſitum, & malè prius actę vitæ pœnitentia ad gratiam juſtitiamq; conſequendam ſufficere poſſit, ſi Baptiſmũ excludat non contemptus, ſed neceſſitatis articulus: ideo diverſam eſſe rationem in adultis ſervandam, vetus Eccleſiæ conſuetudo docet. Nam quia poſſunt adulti cõtrariæ voluntatis obicem Baptiſmo ponere, ideo ne fictè ad Baptiſmum accederent, conſtituit Eccleſia, primùm eos catechizari, hoc eſt, de fide & morum doctrina inſtitui, ut præparati, certis temporibus, videlicet pridie Paſchæ & Pentecoſtes, cum ſolemnibus ceremoniis & precibus Baptiſmum publicè ſuſciperent; adhibitâ tamen ea cautione, ut ſi vitæ periculũ, aut juſta neceſſitas occurreret, quovis tempore Baptiſmum ſuſcipere poſſent. Vnde Petrus Cornelium ſatis in fide inſtructum mox baptizavit, & Philippus Eunuchum.

Concil. Agathenſe. 25. Laodicenſe ca. 46.

Act. 2. Act. 10. Act. 8.

LEGIMVS etiam, nonnullos uſq; ad complures annos, vel etiam vitæ finem Baptiſmũ diſtuliſſe, quia in peccata relabi poſtea formidarent: à quibus Baptiſmi lavacro elui nõ ampliùs poſſent. Sed vanum hunc eſſe metum, oſtendit Chryſoſt. hom. 1. in Acta, eò quòd tunc aſcribi militiæ velint, quando à bello recedendũ eſt; & adverſentur Sapientis conſilio: *Ne tardes converti ad Dominũ, & ne differas de die in diem*, Eccle. 5; cùm perfecta converſio in regeneratione cõſiſtat, quam Baptiſmi & aliorũ quoq; ſacramentorum uberrimi fructus conſequuntur, non ſolùm prioris vitæ maculas eluentes, ſed divinâ inſuper animos gratiâ exornantes, ut deinceps juſtitiam innocentiamq; tueri queant.

Rom. 6. Hebr. 6. Baſil. Oratione 13. exhortatoria ad Baptiſmum.

Nazianzenus, oratione in ſanctum lavac.

Cap. XLVIII.

De baptizandi qualitate.

In adulto baptizando requiſita. Aug. lib. de pœnitentiæ medicina. c 2.

QVIA nullus ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus, novam vitam inchoare poteſt, niſi eum prioris vitæ pœniteat; per Baptiſmi autẽ deſiderium & ſuſceptionem nova vita inchoëtur; & ad Chriſtianæ diſciplinæ normã homo obſtringitur; Deus, *qui regit omnia ſuaviter*, adultis credentibus pœnitentibus, Baptiſmũ ſuſcipere volentibus ac intendentibus, tradi juſſit. Ideoq; in adulto baptizando requiritur propoſitum & intentio ſuſcipiendi Baptiſmi, ut Sacramentum ſubſiſtat. Nam ſi quis invitus, diſſentiens, vi & coactione baptizetur, Sacramentum non ſuſcipit; ut definit Innocent. III. cap. *Majores.* Alioqui ſequeretur, invitũ poſſe ad legis Evangelicæ obſervationem compelli.

Act. 2. & 3. 1. Petri. 3.

FIDES autem & pœnitentia in baptizando exiguntur, tanquã diſpoſitiones neceſſariæ, ut Baptiſmi fructũ, gratiam, & ſalutem accipiat: ſi tamẽ abſq; his Baptiſmũ ſuſcipere quis intẽdat, & baptizetur, Sacramenti rationem conſequitur, licet ſine effectu gratiæ; ut patet in fictè accedẽte, cõmodi temporalis ſpe; qui licet Baptiſmi fructũ nõ tum percipiat, tamẽ baptizatus eſt, ac remoto gratiæ obice Baptiſmi effectus aſſequitur.

Fides & pœnitentia in adulto baptizando tanquam diſpoſitiones exiguntur.

Aug. lib. 3. cont. Donat. cap. 14.

QVARE meritò ſemper in uſu fuiſſe animadvertimus, ut nullus baptizetur niſi priùs interrogatus, *an baptizari velit:* Quod etiam in pueris obſervatur, quibus nec hanc omnino voluntatẽ deeſſe putandum eſt, cùm Eccleſiæ voluntas pro eis ſpondeat, illóſque ad Baptiſmum ſuſcipiendum offerat.

AMENTES verò & furioſi, qui aliquando mentis compotes fuêre, ſi eius voluntatis aliquam priùs ſignificationẽ dederint, vitæq; diſcrimen immineat, baptizandi ſunt: ſin minùs, à Baptiſmi adminiſtratione abſtinendum eſt.

Concil. Carthag. 3. c. 34. vult, baptizari ægrotos &c.

IDEM de dormientibus eſto judiciũ. Quòd ſi autem nunquã uſum rationis habuerint, in fide Eccleſiæ non ſecus quàm pueri baptizandi ſunt.

Cõcil. Arau. III. c. IV. decernit, baptizari eos, qui obmuteſcũt, ſi voluntatis præterita teſtimo. hab.

CVR autem in adulto proprię volũtatis expreſſio magis quàm in parvulo requiratur, docet Aug. *Quia qui creavit te ſine te, non juſtificabit te ſine te.* Cujus dicti rationem exponit D. Thom. 3. p. q. 68. ar. 7. ad 1. quia juſtificatio, paſſio eſt, non coacta, ſed voluntaria & libera. Baptiſmum enim ſuſcipere, non minùs actus eſt humanus, quàm Baptiſ-

Aug. lib. 4. cõt. Donat. cap. 20.

Iuſtificatio eſt paſſio libera.

Digitized by Google

mum dare: quoniam Baptiſmum ſuſcipiendo fidem confitemur, novæ militiæ aſſcribimur, ad novę legis obſervationem nos obſtringimus; ac vitę priori renunciamus. Quare baptizando nō ſufficit fides ſola, quaſi baptiſmus retinenti obſtinatum in peccatis animum poſſit dari, ſufficiátq; poſtea, Chriſtianis moribus imbui, ut ex profeſſo docet Auguſtinus libro de fide & operibus, & Chryſoſt. hom. ad Antioch.

Baptizando nulla imponenda ſatisfactio.

Grego. lib. 7. epiſt. 24.

QVAMQVAM verò malę antea peractæ vitæ pœnitentia in baptizando requiratur, non tamen ei ulla pro peccatis ſatisfactio imponēda eſt, quia Chriſti ſatisfactio ibi pleniſſimè applicatur. Nam per baptiſmum Chriſto inſerimur, commorimur, conſepelimur, veluti membra cum capite, cujus actiones, paſſiones, & ſatisfactio in totum corpus myſticum redundant. *Verè ſiquidem languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit*, non ſecus, quàm dum pro homicidio manu commiſſo, caput ſatisfacit, quando reſecatur, & homo vitam amittit.

Rom. 6. 1. Ioan. 2.

Iſaia 52.

RECTE proinde Ambroſius in cap. 11. ad Rom. ad illa verba: *Sine pœnitentiâ ſunt dona & vocatio Dei*, ſcripſit: *Gratia Dei in Baptiſmo non requirit gemitum, neq; planctum, neque opus aliud, ſatisfactoriū ſcilicet.* Sufficit enim interior peccatorum deteſtatio, & externa Satanæ, pomparumq; ipſius abrenunciatio. Diſtincta namque ſingulorum criminum vocalis confeſſio, quæ poſt Baptiſmum ſacerdoti fit, ad hoc ordinatur, vt Chriſti vice Iudex clavibus eccleſię utatur, pœnitentem abſolvendo, vel ei ſatisfactionem injungendo: quarum clavium uſus in eos eſſe nequit, qui extra eccleſiam ſunt. *Quid enim mihi eſt de iis, qui foris ſunt judicare?* Baptizandis itaque præcepta olim jejunia, nō ad ſatisfactionem, ſed ad præparationem, baptiſmiq; venerationem pertinebant.

1. Cor. 5.

Fides & pœnitentia rationem habēt diſpoſitionis.

QVIA verò fidem & pœnitentiam non meriti aut efficientis quidem cauſæ, ſed diſpoſitionis ad fructū Baptiſmi percipiendum neceſſarię rationem habere diximus; de parvulis iterum QVÆSTIO emergit, *vtrùm in eis aliqua prævia diſpoſitio actualis neceſſaria ſit?*

Vtrùm parvuli actualē fidē habeant.

LVTHERANI, quia ſola fide hominē juſtificari ſentiunt, etiam parvulis & infantibus actualem fidem tribuunt, aut ſaltem motus quoſdam atque inclinationes ad credendum & diligendum Deum. Quorum figmentum ſcriptura rejicit, dicens: parvulos non cognoſcere diſtantiam boni & mali. Aug. epiſt. 57. eos, qui parvulos intelligere aſſerūt, dicit injuriam humanis ſenſibus facere. Gregor. Nazianzenus oratione *in ſancta lumina*, infantes ſine ſenſu ſanctificationis ſanctificari ſcribit.

Deut. 1. Ione ult.

Aug. epiſt. 23. tract. 80. in Ioan. Lib. 4. de Bapt. cont. Donat. c. 24. lib. 1. de peccat. merit. cap. 20.

VARIIS autē locis Auguſtinus parvulos fidei ſenſū non habere cōſtanter affirmat. *Nam ſi* (ait) *intelligerēt, cùm vocis ejulatu, & corporis motibus obſtrepāt Baptiſmo, rei fierent ingentis ſacrilegii, nec abluerentur, ſed magis ſordidarentur*: Epiſt. 57.

Thom. 3. p. q. 69. ar. 6.

QVAMVIS autem parvuli nullum fidei proprium actum habeant, non tamen abſq; fide juſtificantur. Nam per Baptiſmū Fidei, Spei, atque Charitatis habitus eis infunduntur, ut Concilium Viennenſe definivit; & habetur Clementina 1. *De ſummâ Trinit. & fide Catholicâ.* Concil. Tridentinum ſeſſ. 5. *de peccato Originis* definit, infantes Baptiſmo juſtificari. Et ſeſſ. 6. cap. 7. docet, in Baptiſmo cum remiſſione peccatorū infundi dona Fidei, Spei, & Charitatis, eaq; menti inhærere. Aug. lib. 1. de peccat. merit. c. 26. aſſerit, parvulos in Baptiſmo nō ſolùm purgari, verùm etiam illuminari. Fide autem corda illuminātur, & fideles dicuntur parvuli, non ab actu, ſed ab habitu fidei & Sacramento, quo efficitur. Vnde in eis Deus per fidē & charitatem inhabitat, occultam ſui Spiritus eis infundens gratiā. Et quemadmodum Innocentes nō loquendo, ſed moriendo Deum confeſſi ſunt; ita & infantes fidem, non loquendo per ſe, ſed Baptiſmū ſuſcipiendo profitentur, & fidem, vitam ęternam præſtantem, conſequuntur. Quare non docent Catholici (ut falſò eis imponunt Sectarii) parvulos aliena fide formaliter juſtificari, aut credere vel vivere, aut denique precibus offerentiū fidem juſtificātem eiſdem impetrari: ſed infantem docēt, fidem juſtificantem ex opere operato (hoc eſt, ex Chriſti voluntate ac inſtitutione) per Baptiſmū infuſam accipere.

Parvuli fideles per Baptiſmum efficiuntur.

Epheſ. 3. Aug. epiſt. 57. lib. 1. de peccat. merit. c. 9. 27. epiſt. 23 Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 13. & ſeſſ. 6. cap. 7.

CVM autem dicunt, infantes in parentū fide baptizari, hoc ſignificare intendunt, fidem actualem, quę ad utilem Baptiſmi perceptionem, ut diſpoſitio prętrequiritur in adultis, nō eſſe parvulis neceſſariā; ſed ſufficere, alieno obſequio ad Baptiſmū offerri, & per alienam fidem Baptiſmum eis procurari, per quem verè Chriſto inſerantur, & fidem infuſam accipiant, legiſq; Chriſti faciendæ ſint debitores, ut poſtea eis in adultâ ætate non ſit liberum, Chriſti jugum rejicere.

CAP. XLIX.

Utrùm parvuli invitis parentibus baptizandi ſint?

Filii uſu rationis deſtituti non ſunt invitis parentibus baptizandi.

CUM jure naturali, quamdiu filii proprium non habent arbitriū, parentum curæ atque voluntati ſubſint, quoad educationē, mores, inſtitutionem, aliáque vitę ſtatuíque ipſorum neceſſaria; conſequitur, infideliū liberos, quamdiu propriæ voluntatis uſu deſtituuntur, nō debere invitis parentibus baptizari, cùm jure naturali ſibi in eos competente ſpoliari non debeant.

POSTQUAM verò filii rationis uſum attigerunt, ſuiq; juris in eis, quæ ad naturale aut divinum jus pertinent, effecti ſunt, licet ipſos ad fidem ac Chriſti Baptiſmum ſuſcipiendum, etiam parentibus invitis, inducere.

ALIA inſuper ratio eſt parvulorum ex infidelibus ortorum, qui Eccleſiæ juriſdictioni non ſubſunt, atque eorum qui ex parentibus chriſtianis nati ſunt, quales ſunt Anabaptiſtarum filii. Hi enim, quia Reipublicæ Chriſtianæ membra ſunt, ad baptiſmum cogi poſſunt, etiam propoſito mortis ſupplicio, ut docet Soto in 4. diſt. 5. ar. 10.

SED Iudæorum vel Ethnicorū filii adulti, non minis & terroribus, ſed ratione ad fidem invitandi ſunt. Nam ea eſt fidei Chriſtianæ natura, quòd ita demonſtrari nequeat, ut humanus intellectus ad eam amplectendam convictus impelli poſſit, juxta illud Ioannis 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater traxerit eū.* Aug. tract. 26. in Ioan. & ſerm. 6. *de verbis Domini* monet, idololatras nō eſſe per violentiam à ſua impietate divellendos, cùm Apoſtolus dicat, 1. Cor. 5. *Quid mihi eſt de iis, qui foris ſunt judicare?* Ambroſius lib. 7. *in Lucam* in illud cap. 10. *Nolite portare ſacculum: Dominus miſit qui docerent, non qui cogerent.* Gregor. lib. 1. epiſt. c. 45. non vult Iudæos vi baptizari. lib. 2. c. 52. *Inaudita eſt prædicatio, quæ verberibus fidem exigit.* Vnde ad Angliam convertendam non exercitum militum, ſed numerum doctorum emiſit. Beda lib. 1. hiſtor. Anglic. Concil. Toletanum 4.

QUEMADMODUM verò parvulum invito patre infideli baptizare non licet, ita neq; pupillū invito tutore, quoniam lex gratiæ non evertit legem naturæ, ſecundùm quam voluntas Patris aut tutoris, cenſetur voluntas parvuli uſu rationis deſtituti. Vult autem Deus omnes ſalvari: ſed ſalvo cujuſque jure, naturaliq; ordine. Si verò Pater in Baptiſmum filii conſentiat, matre diſſentiente, parvulus baptizandus eſt: *Extra de converſione infidelium*, can. *Ex litteris:* imò etiam patre reclamante, ſi mater fidelis cōſentiat. 22. q. 1. can. *Ex Iudæis.*

CAP. L.

De Baptiſmi effectibus.

1. Baptiſmi effectus, culpæ remiſſio.

BAPTISMI dignitas, vis & præſtantia ex pręclaris effectibus intelligitur: quorum primus eſt, omnium peccatorū tam origine, quàm propria actione contractorum, remiſſio. Iuxta Ezechielis vaticinium: *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris*: & doctrinam Apoſtoli, qui poſt longam peccatorū enumerationem ſubjicit: *Et hæc quidem fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis.* Ad Epheſ. 5. *mundans eam lavacro aquæ.* Et in Actor. c. 2. & 22. pœnitentibus dicitur, ut baptizentur in remiſſionem peccatorum, utq; abluant peccata ſua. Hinc Baptiſmati vis regenerandi tribuitur, & ſalvandi. Nam in Baptiſmate omnia dimittuntur crimina, & liberamur à jugo diaboli & peccati, ſicut Iſraëlitæ in mari rubro à Pharaone atq; Aegyptiis, quos omnes unda maris abſorpſit, & Naaman Syrus plenè mūdatus eſt. Quod Aug. lib. 1. *De peccat. merit.* cap. 15. his verbis expreſſit: *Generante carne tantùm contrahitur peccatum originale; regenerante autem Spiritu, nō ſolùm originalium, ſed etiam voluntariorum peccatorum fit remiſſio; ita ut in baptizato nihil remaneat, quod veram & propriam peccati rationem habeat, vel quod oderit Deus.* Sicut ſub anathemate in Concilio Tridentino ſeſſ. 5. Can. 5. definitum eſt; ubi ſimul traditur, cōcupiſcentiam vel fomitē in renatis permanentem ad agonem eſſe relictam, nec nocere nō conſentientibus, ac ſubinde peccatū appellari, non quia verè & propriè in renatis peccatum ſit, ſed quia ex peccato ſit, & ad peccatum ſollicitet ac inclinet. *Vnuſquiſque* enim *tentatur à concupiſcentiâ ſuâ abſtractus & illectus*: deinde *concupiſcentia cùm conceperit*, id eſt, conſenſum aliquem extorſerit, *parit peccatum.*

Ezechiel cap. 36.
1. Cor. 6.
Ioan. 3.
Mar. 16.
ad Titum 3.
4. Reg. 5.
Rom. 8.
De concupiſcentia in renatis remanente.

SCIENDUM autem hîc eſt, *Concupiſcentiæ* vocē in ſcripturis dupliciter accipi: nonnumquam ut ſignificet vim ac commotionem animi, qua impulſi ho-

Digitized by Google

Concupiſcentia in ſcript. diverſimodè accipitur.

mines rem jucundam quam nõ habent appetunt. Quę concupiſcendi vis, naturalis, & bona per ſe, atque à Deo naturæ inſita eſt, eâque ad bonum & malum uti poſſumus. Vnde Sapientiæ 6. *Concupiſcite ſermones meos.* Eccle. 12. *Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me.* Aliàs *Concupiſcentia* vocatur motus animi, ſeu appetitio inordinata, rationi cõtraria. Hæc ex peccato eſt, non à Deo, vocaturq; cõcupiſcentia carnis, fomes peccati, libido, prava concupiſcentia. Quibus nominibus denotatur pravus & vitioſus habitus aut animi motus, pertinens ad miſeriam & infirmitatem originali peccato contractam, qui tamen nihil damnationis per ſe adfert, ſed tàtùm hominem miſerum conſtituit, ſibiq; ipſi gravem, dum caro concupiſcit contra Spiritũ. Cum enim hi motus rationẽ præveniant, eiq; repugnent, niſi voluntaris aſſenſum extorqueant, homini ad culpam imputari nequeunt, cùm omne peccatum, voluntarium ſit, nec juſtè imputari poſſit, quod in hominis poteſtate non eſt.

Iac. 1. Concupiſcentia, libido, fomes, vocatur motus inordinatus aut habitus vitioſus.

QVARE falſa eſt Sectariorum noſtri temporis ſententia, quòd cõcupiſcentia involuntaria, primorum parentum delicto invecta, etiã in baptizatis proprii nominis peccatũ ſit; quodq; in Baptiſmo non verè tollantur peccata, ſed hactenus ibi remitti dicãtur, quia propter Chriſtũ non imputentur. Quem errorem Lutherus ab inferis excitavit. Nam & Origeniſtæ docuerunt, Baptiſmo nõ tolli, ſed tegi peccata, teſte Epiphanio, hæreſi 64. quos ſequuti Meſſaliani ſunt, de quibus Theodoretus lib. 5. *hæret. Fab.* & alii tempore D. Gregorii: contra quos agit lib. 9. epiſt. 39. oſtendens, peccata per fidei Sacramẽtum non ſuperficietenus dimitti, ſed radicitus evelli, juxta illud Ioannis: *Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus*; omni quippe peccati reatu ſublato, vt paſſim Aug. inculcat lib. 2. *de peccat merit.* cap. 4. lib. 2. cont. 2. epiſt. Pelag. cap. 3. lib. 1. *De Nupt. & concupiſcentiâ* c. 25.

Concupiſcentia involuntaria non eſt proprii nominis peccatũ.

Ioan. 13.

SECVNDVS Baptiſmi effectus eſt, omnis pœnæ in futuro ſeculo propter culpam debitæ pleniſſima condonatio, ita ut nihil omnino dãnationis reſtet, nec ſatisfactio imponenda ſit renato. Vetus autem Eccleſia neophyto jejunia & orationes indicens, Sacramẽti dignitatem venerari, perceptamque gratiam ſedulò tueri admonebat: non autem reſtare pœnam aliquam in futuro ſeculo luendam ſignificabat.

II. Baptiſmi effectus, eſt liberatio à pœna futuri ſeculi. Rom. 6. & 8.

QVIA verò totum quod ſalutaribus ſacramentis agitur, magis ad ſpem futurorum bonorum, quàm ad retentionem vel adeptionem præſentiũ pertinet; ideo per baptiſmum reus à pœna civilibus legibus conſtituta non eripitur; nec à moriendi neceſſitate, vel afflictionibus & miſeriis hujus vitæ. Hinc parvulos in Chriſto renatos variis excruciari malis, & infirmitatibus diverſis obnoxios eſſe cernimus, à quibus tamen ſuo tempore vi Baptiſmi, meritoque Chriſti liberabuntur. Nam in perfectâ regeneratione futurâ Reſurrectionis tempore, libertatem à ſervitute corruptionis, miſeriæ, omniſq; infirmitatis aſſequemur. *Qui enim ſuſcitavit Ieſum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora noſtra, propter inhabitantem Spiritum ejus in nobis*; qui futuræ immortalitatis pignus eſt.

Aug. Enchir. 66.

Aug. lib. 2. de peccat. merit. cap. 7. Grego. lib. 4. mor. cap. 41.

Rom. 8. Philippen. 3. 1. Cor. 15.

CVR autem Deus non ſtatim poſt baptiſmum infirmitates, hujúſq; vitæ ærumnas abſtulerit, plures ſunt cauſę:

Cur integra naturæ ſtatus non ſtatim reſtituatur. 2. Cor. 4. Proſper. lib. lib. 3. de vita contempl. cap. 29.

I. Eſt, ne pręſentium potiùs, quàm futurorum bonorum amore homines baptizati vellent. Aug. lib. 2. *de peccat. merit.* c. 31. 33. & 34. Enchiri. c. 66. lib. 13. *de civit.* c. 4. lib. 3. cont. Iulianum cap. 6.

ALIQVANDO tamen per Baptiſmũ non ſolùm ſpiritualem, ſed & corporis ſanitatem tribuit; ut in curatione lepræ Conſtantini apparuit. II. Ad exercitium fidei, patientiæ, augmentúmque gloriæ. Qui enim legitimè certaverit, coronabitur. Auguſt. tract. ult. in Ioan. lib. 13. *de civit.* c. 4. lib. 2. *de peccat. merit.* c. 34. Sublata namq; omni ærumna, quis Martyrii palmam, Virginitatis lauream, Doctrinæ ac prædicationis inſigna promereretur? Serviunt ergo miſerię, ut ſegetem materiamq; virtutis habeamus. III. Ne parva exiſtimaretur culpa, ſi cum ea finiretur & pœna: Auguſtinus lib. 21. *de civit.* cap. 15. in Pſal. 6. & tract. ult. in Ioan. IIII. Vt præſentis vitæ miſeria, nos ad beatam futuri ſeculi vitam ab omni ærumna liberam exoptandam impellat, ne viator ſtabulum pro domo eligat. V. Vt pœnæ culpâ remiſſâ remanentes ſint diſciplinæ, medicamenta & cautiones adverſus tentationes. Aug. in fine expoſitionis Pſal. 31. lib. 22. cont. Fauſtum cap. 21. Chryſoſt. lib. 1. *De providentiâ*, & hom. 18. *ad Antioch.* Baſilius in queſtionibus fuſè diſputatis q. ultima. Gregor. Nyſſenus de providentiâ c. penultimo & ultimo. Damaſcenus li.

Aug. epiſt. 23

Cur huius vitæ miſeriæ non ſtatim tollantur. 2. Timoth. 5.

Digitized by Google

2. *Ortho. fidei* cap. 29. VI. Vt membra ſuo capiti Chriſto cõformia eſſent, qui licet ab initio conceptionis plenus gratiâ fuerit, pondus tamen mortalitatis retinuit, donec poſt tormenta paſſionis ad immortalem glorioſámq; vitam reſurrexit. Non autem decet ſub ſpinoſo capite membrum eſſe delicatum; Bernardus ſerm. 2. de Adventu. Thom. lib. 4. cont. Gent. cap. 55.

III Baptiſmi effectus eſt gratiæ largitio.

TERTIVS Baptiſmi effectus, eſt abundans gratiæ Dei largitio, conſiſtens non ſolùm in pleniſſima remiſſione peccatorum, ſed in gratiæ quoque & charitatis, fidei, ſpei, aliarúmque virtutum infuſione.

Concil. Tridenti. ſeſſ. 6. Chryſoſt. homi. 1. ad Neophytos. Ad Titũ 3.

EST autem gratia juxta D. Thomam qualitas divina inhærens animæ, veluti ſplendor & lux animarũ, ſordes & maculas delens, qua juſti, filii Dei, æternæque gloriæ hæredes inſtituimur, per quam Spiritũ ſanctum inhabitantem accipimus, & filii Dei nominamur & ſumus. Gregor. Nazianzen. Oratione *in ſacrum lavacrum.* Cyprian. lib. 2. epiſt. 2. docet, Spiritũ ſanctum hominem ſecunda nativitate reparatum animare, dirigere, ad omnia pietatis officia habilem reddere, illuminare tenebras, corroborare potentias, ut iam clauſa videat, facileq; efficiat, quæ antea factu impoſſibilia cenſebat. Quod Acto. 2. ſignificant illa verba: *Baptizetur unuſquiſque veſtrum, & accipietis donum Spiritus ſancti.* Et ad Galat. 3. *Chriſtum induiſtis.* Ad Epheſios 3. Et ad Coloſſen. 2. *Chriſtum habitare in cordibus veſtris.* Item: *Convivificavit cum illo.*

Ioan. 1. 1. Ioan. 3. ad Galat. 4. Aug lib. 9. confeſſ. c. 1.

SI quis verò inquirat, cur tanta virtutum copia inſtructi tam fragiles ſimus, & adeò tardè pias actiones inchoemus, & cõſummemus? RESPONDEO, relinqui in nobis poſt Baptiſmũ infirmitatem & languorem, concupiſcentiæq; pugnam adverſus Spiritum, ut niſi aſſiduo Dei auxilio juvemur, facilè vincamur.

IV. Baptiſmi effectus conſcientiæ pax.

QVARTVS Baptiſmi effectus, eſt conſcientiæ pax, & vitæ præteritæ ſecuritas, Auguſtino teſte lib. 9. confeſſ. c. 6. & Apoſtolo: *Iuſtificati enim ex fide pacem habemus*, Rom. 5.

V. Effectus Baptiſmi characteris impreſſio. Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 9. de Sacram. in gen.

QVINTVS Baptiſmi effectus eſt, characteris impreſſio, id eſt, ſigni cujuſdam ſpiritualis & indelebilis, ex cujus vi & natura fiat, ut Baptiſmus reiterari abſque ſacrilegio nequeat. De hoc ſignaculo diſſerit Auguſtinus lib. 6. cont. Parm. c. 13. lib. 2. Petilian. c. 72. lib. 2. cõt. Donatiſt. c. 9. Leo ſer. 4. de nativ. Dom.

Cyprian. l. 2. epiſt. 2. & 1. lib. 4. epiſt. 7. & ſerm. de ablut. pedum. VI. Baptiſmi effectus, cæli apertio.

POSTREMVS effectus eſt, cæli apertio, qui in Chriſti baptiſmo inſinuatus eſt. Cæli enim aperti ſunt, & Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie in Chriſtũ deſcendit, adumbrans eos, qui baptizantur, Spiritus ſancti donis impleri, eiſdemq; cęlum patére, ut ſine purgatorio medio ad cęlum rectà evolent, ſi Baptiſmi innocentiã conſervent. Aug. lib. 2. *de peccat. merit.* cap. 28. lib. *de verâ & falſâ pænitentiâ* c. 17. t

Catechiſmus Roma. parag. 44.

QVI omnes Bapiſmi effectus, ſi vim Sacramenti ſpectemus, licet æquè ad univerſos homines pertineant; attamen, ſi quo quiſque animo affectus ad Baptiſmum acceſſerit, conſideremus, plus minúſve cæleſtis gratiæ ac fructus ad unum, quàm ad alium pervenire confitendum eſt.

CAP. LI.

Quos effectus Sectarii Baptiſmo tribuant?

Quos effectus Sectarii Baptiſmo tribuant.

QVINQVE falſò effectus à Sectariis Baptiſmo aſſcribuntur.

I. Quòd baptizatus damnari nequeat, niſi credere nolit. Hunc errorem Ioviniano tribuit Hieronymus lib. 2. cont. eundem, Auguſtinus lib. de hæreſibus cap. 82. & damnat Conciliũ Tridentinũ ſeſſ. 7. can. 6. de *Baptiſmo.* Fundamentũ erroris eſt, quòd Ioan. 1. epiſt. c. 3. & 5. dicit: *Qui natus eſt ex Deo, non peccat, ſed generatio Dei conſervat eum.* Sed relabi baptizatos in peccata, Simonis Magi, fornicatoris Corinthii, innumeraq; alia exempla convincunt. Senſus Ioannis eſt, quòd ex Deo natus, quãdiu innocentiam conſervet, nõ ſit peccaturus. Sic Auguſtinus tract. 5. in Ioan. adferens illud Matth. 7. *Arbor bona non poteſt malos fructus facere, quamdiu bona manet.*

Actor. 7. 1. Cor. 5.

SECVNDVS, Quòd Baptiſmus liberet ab obediẽtia divinæ legis, ideóq; baptizatus perditiſſimè vivens, modò fidem reſervet, poſſit ſalvari. Hunc errorem damnat Cõcilium Tridentinum ſeſſ. 7. can 7. & confutat Aug. lib. 21. *de civit.* c. 25. & toto lib. *de fide & operibus*, ex clariſſimis ſcripturis: ad Rom. 8. *Si ſecundùm carnem vixeritis, moriemini.* 1. Cor. 6. *Nolite errare: neque fornicarii, neque fures, neque adulteri regnum Dei poſſidebunt.* Matth. 25. *Eſurivi* &c. 1. Cor. 13. *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.*

Matth. 28. *docentes ſervare omnia, quæcumque mandavi vobis.* Rom. 7. *Mente ſervio legi Dei.* 1. Cor. 9. *In lege eſſem Chriſti.* Et paſſim Apoſtoli hortantur fideles, ut obediant ſublimiori poteſtati, Prępoſitis, Regibus & Magiſtratibus.

Tertivs, Quòd liberet ab obedientia humanarum legum; damnatur in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. can. 8. de Baptiſmo: *manifeſtè pugnat cum Chriſti dicto: Qui Eccleſiam non audierit &c.* Matth. 16. *Qui vos audit* &c. Matth. 10. Ad obedientiam hortatur Apoſtolus, Rom. 13. Epheſ. 6. Coloſſen. 3. Hebræ. 13. Petrus 1. epiſt. c. 2.

Gen. 28.

Qvartvs, Quòd liberet à votis: ſed pugnat cum ſcripturâ, Pſal. 75. *vovete, & reddite.* Eccleſiaſtici 5. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere.* Naturalis enim atque divini Iuris eſt, votorum redditio: ad quam no minùs circumciſi quam incircumciſi obligantur: vt ex voto Iacob patet. Damnat Concil. Tridentin. ſeſſ. 7. can. 9.

Qvintvs, Quòd efficiat, ut ſola Baptiſmi recordatio peccata tollat, aut venialia reddat, damnatur ſeſſ. 7. can. 10. & repugnat Apoſtolo dicenti Hebr. 9. *Impoſſibile eſſe, eos, qui ſunt illuminati, iterum renovari ad pœnitentiam*, id eſt, per Baptiſmum iterum tam facilè reconciliari. Opus eſt enim alio ſeveriore pharmaco, ſecundâ poſt naufragium tabulâ, Sacramēto videlicet pœnitentiæ. Hieron. in 3. c. Iſa. Tertullia. lib. *De pœnitētiâ.* Aug. lib. 1. *de nuptiis & concupiſcent.* c. 33. dicens, non ſolùm præterita, ſed & futura peccata Baptiſmo remitti; nihil aliud vult, quàm per Baptiſmū acquiri gratiā, per quam ſi in venialia peccata poſtmodum labatur, veniam impetret, ſimul & jus acquirere ad Sacramenta reliqua percipienda, quibus peccata relapſis ex Chriſti inſtitutione dimittuntur; ut epiſt. 23. ſeipſum exponit, dicens, parvulū, qui acceptam in Baptiſmo gratiam ætatis acceſſu perdiderit, propria contrahere peccata, quę non iam poſſint regeneratione auferri, ſed aliâ debeant curatione tolli.

Cap. LII.
De Baptiſmo S. Ioannis Baptiſtæ.

Vis baptiſmi S. Ioannis Baptiſtæ.

Petilianvs Donatiſta olim ſenſit, eandem vim eſſe Baptiſmi Ioannis & Chriſti: quem refellit Auguſtinus lib. *cont. Petilianū* c. 32. 34. 37. Quem ſectarii huius temporis ſequuntur, quos anathemate ferit Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 1. *de Baptiſmo.* Eorum fundamentū eſt, quòd ſentiant, Chriſti Sacramenta non juſtificare ex opere operato, ſed fidem excitando per miniſterium hominis, ſive Ioannis, ſive Apoſtoli, ſive cujuſcunque alterius. Ceterùm Scriptura diſtinguit Chriſti baptiſma & Ioannis, in eo, quòd Ioannes ſui Baptiſmi fuerit author, cui Deus inſpiravit, ut ritum baptizandi inſtitueret, quo homines ad pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum impetrandam exhortaretur. Vnde Baptiſmus, *Ioannis* paſſim vocatur. Chriſti autem Baptiſmus à Deo vim & inſtitutionem ſuam immediatè accepit; unde nuſquam baptiſmus *Petri* aut *Pauli*, vel cujuſcunque alterius miniſtri appellatur, ſed tantùm *Chriſti.* Quicumq; enim & qualiſcunque baptizet, de Chriſto verè dicitur: *Hic eſt qui baptizat*, ut notat Aug. lib. 5. de *Baptiſmo* cap. 9. & 13. Vbi evincit, Ioannis Baptiſma non fuiſſe idem cum Chriſti Baptiſmo, neque quoad effectum & ſignificationem. Nā Ioannes baptizabat ſolùm in aqua, non in Spiritu ſancto, nullaque Trinitatis invocatione facta; unde à Ioanne baptizati, ab Apoſtolis Chriſti Baptiſmo poſtea tincti ſunt, Act. 19. quia Ioannes in aquâ tātùm baptizabat (Marci 1. Lucæ 3.) Chriſtus autem Spiritu ſancto & igne, quia per baptiſmum Spiritū ſanctum dat, qui hominem interiùs expurget, atq; charitate inflammet. Ioannes autem foris tantùm prædicabat & operabatur. *Nihil cæleſte præſtabat, ſed cæleſtibus præminiſtrabat*, ait Tertullianus lib. *de Baptiſmo.* Chryſoſt. hom. 1. & 40. in Acta. Cyril. lib. 2. in Ioan. c. 57. Damaſcen. lib. 4. c. 10. Ambroſ. in 3. c. Lucæ. Hieron. in 2. c. Ioëlis. Aug. Enchirid. c. 49. lib. 5. cont. Donat. c. 9. 10. 14. in Ioan. tract. 5.

Matth. 21. Ioan. 1.

Baptiſmus Chriſti, quoad ſubſtantiam, inſtitutionem, effectum & ſignificationē, à baptiſmo Ioannis Baptiſtæ differt.

Luca 3.

Qvod Ioannes aliqua verborum forma baptizando uſus ſit, videlicet: *In nomine venturi Meſſiæ*, colligunt nonnulli ex cap. 19. Act. Ambroſ. lib. 1. *de Spiritu ſancto.* c. 3. Hieron. in 2. c. Ioëlis. Alii opinantur, nulla verborū forma uſum fuiſſe. Nam Chriſtum ſicut ceteros baptizavit, cui non congruebat baptizari in nomine venturi.

Proprivm ergo Ioannis officium fuit, ſua prædicatione atque baptiſmo præparare viam ſalutis, eamq; demonſtrare, oſtendendo, in Chriſtū eſſe credendum; de quo dixit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*

Ioan. 1. Luca 1.

Cap.

Cap. LIII.

An ſine periculo ſacrilegii Baptiſmus iterari poſſit?

Vide ſuprà Cap 41. & 45.
Baptiſmus nō iterandus.

BAPTISMVM abſque ſacrilegii periculo iterari non poſſe, ex characteris vi & natura, qui ex anima nunquam deleri poteſt, ab Eccleſia definitum eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. Can. 11. & 13. *de baptiſmo*, & ſeſſ. 14. c. 2. *de pœnitētiâ*: neque etiam temere vel ſub conditione baptiſmum iterari debere, ſuprà cap. 41. oſtenſum eſt.

Donatiſtæ rebaptizarunt.

PORRO Donatiſtæ, quia nullum verum Baptiſmū extra Eccleſiā eſſe agnoſcebant, ſeque ſolos in Eccleſia eſſe cōtendebant, omnes aliunde venientes retingebant, Auguſtino teſte lib. de hæreſ. cap. 69. epiſt. 159. 160. lib. 3. *cont. Donatiſt.* cap. 11.

Cypriani error.

Cyprianus ab hæreticis baptizatos, retingi oportere cum multis Epiſcopis cenſuit: cui ſe acriter oppoſuit Stephanus Romanus Pontifex. Euſeb. lib. 7. Hiſt. ca. 6. Vincentius Lyrinenſ. lib. cont. hereſes.

Ariani rebaptizarunt.

EX eodem poſtea fundamento Ariani baptizatos à Catholicis, in nomine filii minoris rebaptizarunt. Auguſtinus hæreſi 49. Victor Vticenſis lib. 1. perſequut. Vandalicæ. Eundem Armenis errorem tribuit Guido.

Anabaptiſtæ.

Anabaptiſtæ infantes, omneſque credere nō valentes, à Baptiſmo arcendos, ac iteratò, dum ad annos diſcretionis pervenerint, baptizandos eſſe ſentiunt: quos ſatis ſuprà cap. 45. confutavimus. Ac inſuper miniſtrorum impietate Sacramenta neque pollui, neque impediri, dummodo cetera neceſſaria nō deſint, ſuprà cap. 30. confirmatum eſt.

Baptizantiū pœna.

Quare ſolùm reſtat, ut de rebaptizantium pœnis aliquid addamus. Leo epiſt. 37. & 79. cap. 7. tam rebaptizantes, quàm rebaptizatos graviter puniendos decernit. *De conſecr.* diſt. 4. ca. *Eos quos*, &c, *Quivis*, ſeptem annorū pœnitentia, trium quadrageſimarum jejunium, atque irregularitas ſtatuitur. Leges autem civiles utriſq; mortis ſupplicium infligunt: lib. 1. Codicis, tit. 9. *Ne ſacrum lavacrum.*

Cap. LIV.

De ritibus ſeu ceremoniis Baptiſmi.

Ritus baptiſmi enumerantur.

IN baptiſmi celebratione quædam ad Sacramenti ſubſtantiam pertinent, ut forma, materia, miniſtriq; actio: nonnulla verò tantùm ad Sacramenti decorem ac ſolennitatem; cujuſmodi ſunt cetera, quæ baptiſmum præcedunt, aut comitātur, vel ſequuntur; abſque quibus, licet Sacramentum perfici queat, non tamen extra neceſſitatis articulum omitti poſſe decrevit Cōcil. Trident. ſeſſ. 7. Can. 13. quia hujuſmodi ceremoniæ ſanctiſſimæ ac utiles ſint, necnon antiquiſſimæ, ab ipſis Apoſtolis ſanctiſſimiſve Patribus inſtitutæ, multorūmq; ſeculorum authoritate comprobatæ. Has autem in tria capita dividemus: videlicet in præcedentes baptiſmi fontem, in comitantes, atque ſubſequentes.

12. Ritus baptiſmum precedunt.
Nominis traditio.
Concil. Carthag 4. can. 4.
Agathen. c. 9

DVODECIM autem ritus ſunt, qui baptiſmum præcedunt.

I. Eſt, quòd baptizandus nomen ſuū tradat, & ab Eccleſia inſtruēdus præparandúſque recipiatur, à quo tempore *competens* vocari talis conſuevit. Leo epiſt. 4. cap. 5. & 6. *electos* vocat. Aug. *competentes*. lib. de fide & operibus cap. 16. lib. 9. confeſſ. ca. 6. libr. de cura pro mort. cap. 12. ſerm. 116. de tempo. Rabanus lib. 1. de inſtit. cleric. duo fuiſſe Catechumenorū genera tradit: unum eorum, qui Cōciones audiunt & Chriſtiani fieri deſiderant, ſed tamen nondum baptiſmum poſcunt: hi *Audientes*: alii Baptiſmum petunt, & *Competentes* dici ſolent.

Scrutinium.

II. Ritus eſt, ſcrutinium, id eſt, exploratio ſufficientiæ fidei, morum ac ſciētiæ, quæ fieri ſolet feriâ quartâ poſt Dominicam 4. Quadrageſimæ; cujus meminit Auguſtinus *de fide & operibus* cap. 6. Leo epiſt. 4. cap. 6.

Abrenunciatio.

III. Ritus eſt, abrenunciatio Satanæ & pomparum eius; cujus meminit Dionyſius Areopag. lib. 2. *Eccleſ. hier.* ca. 2. p. 2. Aug. paſſim. lib. 1. de peccat. merit. cap. 34. lib. 1. de ſymbol. ad catechumen. cap. 1.

Fidei profeſſio.

IIII. Profeſſio fidei, de qua Auguſtinus lib. 8. confeſſ. cap. 2. lib. *de fide & operibus* cap. 11.

Signi Crucis in fronte impreſſio.

V. Eſt Impreſſio ſigni Crucis in

Digitized by Google

fronte,(ubi ſedes pudoris eſt) atque in pectore,ut crucifixi virtute diabolus coërceatur,ne ullum exterius aut interius impedimentũ preſtet,quò minùs corde credat ad juſtitiam,& ore confiteatur ad ſalutem,qui baptizandus eſt. Baſil. libr. de Spiritu ſancto cap. 27. Aug. libr. de catech. rudibus cap.20.

Exorciſmus.

VI. eſt Exorciſmus, id eſt, adjuratio dæmonis,certis verbis facta ; ut ab homine recedat. Ex quo ritu paſſim Auguſtinus contra Pelagianos infantes ſub dæmonum poteſtate naſci probat. libr. 6. cont. Iulian. cap. 2. libr. 1. de peccat merit. cap. 34. libr. *de fide & operibus*, cap. 6. libr. 2. *de nupt. & concupiſc.* cap. 18. hunc ritum per Eccleſiam univerſam receptum eſſe affirmat. Eius meminit Dionyſ. lib. 2. eccl. Hierarch. c. 2. Ambroſ. lib. 1. de ſacram. cap. 5. Cyril. catech. 1. Celeſtinus epiſt. 1. cap. 12. Leo epiſt. 4. cap. 6.

Exſufflatio.

VII. eſt Exſufflatio, quę conjungitur Exorciſmo, eáque ſignificatur dæmonis expulſio, & Sancti ſpiritus afflatus. Hujus meminit Auguſtinus lib. 6. *cont. Iulian.* cap. 2. lib. 2. *de peccato orig.* ca. 40. lib. 2. *de nupt. & concup.* cap. 18. & 19. Celeſtinus epiſt. 1. cap. 12. dicit, parvulos in univerſo mundo exſufflari. Ambroſius lib. *de iis qui myſt. initiantur*, ca. 1. *Odorem vitæ æternæ vobis inſufflatum carpite.* Hac ceremonia Dominus uſus eſt Ioan. 20.

Salis guſtatio.

VIII. Ritus, eſt guſtus Salis, quo ſignificatur & petitur, ut regenerandus vitiorum putredine ablata, ſapientiæ ſale conditus divina probet, incorruptámque deinceps vitam ducat. Hujus meminit Auguſtinus lib. 1. confeſſ. c. 26. Concil. Carthaginenſe III. cap. 5. Rabanus lib. 1. *de inſtitut. Clericorum* cap. 27.

Saliva tactus.

IX. Ritus eſt, dum ſalivâ nares & aures tanguntur, dicendo: *Epheta*, id eſt, *Adaperire.* Quem ritũ explicat Ambroſ. lib. 1. *de ſacram.* cap. 1. & *lib. 1. de iis qui myſt. initiantur* cap. 1. allegans Chriſtum Marci 7. muti linguam & aures ſputo tetigiſſe, & cæci oculos, Ioan. 9. Significat autem iſte ritus doctrinæ fidei receptionem & approbationem, juxta Rabanum lib. 1. de inſtit. cleric. cap. 27.

Manuum impoſitio.

X. Ritus, eſt, manuum impoſitio, & Sacerdotis benedictio, qua reditus diabolo per exorciſmum pulſo præcluditur. Hac ceremonia Chriſtus uſus eſt, Matth. 19. & Apoſtoli Act. 8. 9. 13. Eius meminit Dionyſius loco præallegato. Clemens lib. 7. cap. 39. Concil. Carthaginenſe 4. ca. 85. Aug. lib. *de peccat. merit.* cap. 26.

Inunctio olei Catechumenorum

XI. eſt Catechumeni in pectore & ſcapulis inunctio, qua ſignificatur, eum ingredi ſtadium, in quo Fide, Spe, atque Charitate munitus decertet contra malignos ſpiritus. Dionyſius lib. 2. *De Eccleſ. hier.* cap. 2. p. 3. & cap. 7. p. 3. Cyprian. lib. 1. epiſt. 12. Aug. tract. 39. in Ioã. & ſerm. 206. de tempo.

Preparatio per abſtinentiam in adultis

XII. Abſtinentia vini, carnis, rei uxoriæ, fructúſque pœnitentiæ, non ad ſatisfaciẽdum pro peccatis, ſed ad Sacramenti dignam ſuſceptionem, dum præparati accedunt. Concil. Carthaginenſe IV. can. 85. Aug. libr. *de fide & operibus* cap. 6. Leo epiſt. 4. c. 6.

Cap. LV.

De ritibus Baptiſmum comitantibus.

Ritus baptiſmum comitantes. Tertullian. de corona militis c. 13.

CVM ad Baptiſmi fontem accedit, baptizandus ter abrenunciat Satanæ, pompiſq; illius. II. Fidem ſuã religione ſolenni profitetur. III. Rogatur, an baptizari velit; ut quemadmodum ſerpenti voluntariè obedivit, ita in Chriſti militiam voluntariè adſcribatur. Involuntarium enim ſervum Chriſtus rejicit.

Patrini officium.

IIII. Baptizandus patrinum ſeu pædagogum habet, qui eum de ſacro fonte ſuſcipiat, & pro eo (ſi uſu rationis nõdum utatur) abrenuntiet, fideiq; Chriſtianæ profeſſionem faciat, ſpondeátque, ſe diligenter eum poſtea in fide ac moribus inſtituturũ. Hunc præclarum fidelem eſſe decere, monet Dionyſius, lib. *de eccleſ. hierarch.* cap. ultimo. Tertullianus lib. *de Baptiſmo.* Aug. ſerm. 163. *de temp.* Lib. 1. *de peccat. merit.* cap. 34.

Hoc officium Eccleſia tam ſeriũ eſſe cenſuit, ut cognationem quandam ſpiritualem contrahi lege ſanxerit inter ſuſcipientem & ſuſceptum, ipſiúſque parentes, idq; ad hominum amicitiam propagandam. Sed quoniam quæ multis committuntur, negligentiùs curantur, dum quiſque in alium laborem rejicit, & confuſionem quoque inducit diſciplinæ, ſi plures eundem doceant & regant, ſapienter Concilium Tridentinũ conſtituit, ut ad ſummum unus & una infantem de baptiſmo ſuſcipiant.

De conſecr. diſt. cap. non plures. Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 2.

Ex quibus liquet, ad hoc officium non eſſe aſſumendos pueros, neque rerum ſpiritualiũ omnino ignaros, multò minùs publicos peccatores, aut hæ-

reticos,

Digitized by Google

reticos,cùm ovis lupo non ſit committenda.

Dionyſ. lib. de Eccl. hier. c 2 p. 2.

V. Nomen baptizando imponitur, ut olim in circumciſione fieri conſueverat,ut patet Lucæ 1.de Ioanne,& Lucæ 2.de Chriſto. Iubent autem Canones liberis Chriſtianorum imponi nomina cujuſpiam, qui ob excellentem animi pietaté inter ſanctos referri meruerit,cujus ſanctitatem & virtutes imitari poſſit, ac eundem ſibi deligere in ſpecialem patronum,ad quem in omni neceſſitate recurrat. Cavendum autem eſt,ne Gentilium aut ſceleratorum hominū nomina baptizando imponātur.

Nomina ſanctorum in baptiſmo imponenda.

Immerſio trina vel unica.

VI. In aqua conſecrata baptizandus ter (ad ſignificandum tres perſonas divinas, triduumque ſepulturæ Chriſti) vel ſemel (ad ſignificandam trium perſonarum divinarum eſſentiam) mergitur;ut mori veteri vitæ,atque reſurgere ad novam ſignificetur. Dum enim aqua corpus tangit, etiam cor intus abluit, & hominem in Chriſto renatum in divinum quendam ſtatum evehit, ut jam Chriſti corpori, velut ramus arbori inſertus, æternę vitæ meritorios fructus, & opera ſancta producat.

Dionyſ. lib. de Eccl. hier. c. 2 p. 2. & 3.

Solet autem Aqua ſolennibus ceremoniis conſecrari, pridie Paſchæ & Pentecoſtes, illiſq; ſolis temporibus, extra neceſſitatem,baptizari; ut ex Siricii epiſt. 1. c. 2. Leonis epiſt. 1. c. 4. & 80. patet. Quam conſuetudinem Deus fontis miraculoſa repletione comprobavit,de qua Paſchaſius in epiſtola ad Leonem, quæ præponitur epiſtolæ B. Leonis 64.

Cap. LVI.

De ritibus,qui Baptiſmum ſequuntur.

Ritus baptiſmum ſequentes.

Inter ritus baptiſmum ſequentes,primus eſt, *Pacis Oſculū*,in ſignū, quòd renatus ſacro lavacro, frater ſit. Cyprian. lib. 3. epiſt. 8.

Pacis oſculū. Unctio in vertice.

Secundus, eſt *Unctio* Chriſmate in vertice,in typū,quòd baptizatus Chriſti, ſummi Regis & Sacerdotis membrum effectus, rex & ſacerdos ſpiritualis fiat,ut dominetur vitiis, & laudis hoſtias,precum,bonorúmque operū Deo jugiter offerat. Ambro. lib. 1. de ſacram. ca. 8. & lib. 3. c. 1. Innocen. I. epiſt. 1. ca. 3.

Cerei accenſi traditio.

Tertius eſt, *cerei accenſi in manibus geſtatio*,in ſignū, quòd renatus ex filio tenebrarū,filius lucis effectus ſit, quód que fidem charitate inflammatā,quam in baptiſmo accepit,bonis operibus deinceps augere debeat, (Gregorius Nazianzen. *Oratione in lavacrum.* Aug. in Pſal. 65.) ac ſe paratum tenere, ut advenienti ſponſo cum lampade nō exſtincta (id eſt,non cum fide otioſa, ſed cum fide, igne charitatis & operum miſericordiæ accenſa) occurrat. Vnde morituris ſolet cereus accenſus quoq; tradi.

Alba veſtis ſignificatio.

Quartus ritus eſt, *veſtis candida*, vel *albi ſudarioli traditio*, quæ geri ſolebat à Sabbato ſancto, uſque ad Dominicam in Albis: quo ſymbolo denotatur Reſurrectionis gloria, ad quam per baptiſmū renaſcimur; tum nitor & pulchritudo, quia deterſis peccatorum nęvis anima in baptiſmo exornatur; necnon etiam innocentia, quam in omni vita baptizatus ſervare debet. Hujus ritus meminit Dionyſius lib. *de eccleſ. hier.* cap. 2. p. 2. Ambroſ. libr. *de iis qui myſt. initiantur.* cap. 7. Aug. ſerm. 157. de tempore.

Quintus eſt,poſt albæ veſtis depoſitionem,(quæ VIII. die fieri cōſuevit,) *Sacramenti Confirmationis ſuſceptio ab Epiſcopo*, ac deinde *Corporis & Sanguinis Domini participatio*; ut refert Dionyſ. lib. *de Eccl. hiea.* cap. 2. p. 2. in fine.

Cap. LVII.

De Confirmationis Sacramēto.

Confirmationis Sacramentum ex Scriptura ſtatuitur.

De hujus Sacramenti natura, vi, & dignitate inſtruendi ſunt fideles,ut intelligant,Confirmationis Sacramentum nō eſſe negligendum, quinimo ſumma cum pietate ac religione ſuſcipiendum.

Vocatur autem *Confirmatio*, quia baptizatus per hoc Sacramentum novæ virtutis robore firmior, atque adeò perfectus Chriſti miles eſſe incipit.

Quia verò Sectarii negant, proprii nominis eſſe Sacramentum, dicentes, ceremoniam eſſe ad examen puerorum introductam, qui in infantia baptizati fuiſſent; ex ſcripturis eſſe Sacramentum oſtendemus.

Ac in primis Ioannes c. 15. 16. & aliis, refert, Dominum Apoſtolis jam baptizatis (nam eis dixerat: *qui lotus eſt*, &c.) Spiritum ſanctum promiſiſſe, qui eos in adverſis conſolaretur, veritatem ſuggereret,fortes ac intrepidos redderet: & Lucas cap. ult: *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* Et Act. 1.

Acci-

Accipietis virtutem ſupervenientis Spiritus ſancti in vos. Quibus verbis perſpicuè amplier eis gratia promittebatur, qua robuſtiores in fide, atque promptiores ad patienda pro Chriſto adverſa efficerentur, quæ ipſis in die Pentecoſtes Spiritu ſancto in eos ubertim effuſo donata eſt, juxta Ioëlis prophetiam: *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem.* Quam promiſſionem non ſolùm ad Apoſtolos pertinere, ſed ad omnes etiam cujuſcunque temporis fideles, D. Petrus Act. 2. explanat, dum ait: *Vobis eſt repromiſſio, & filiis veſtris, & omnibus, qui longè ſunt, quoſcunque advocaverit Dominus Deus noſter.*

QVALEM igitur gratiam Apoſtoli ſingulari miraculo in die Pentecoſtes acceperunt, talem poſtea fideles baptizati, manuum Apoſtolorum impoſitione, ſacrique Chriſmatis in fronte unctione (additis ſolennibus illis verbis: *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*) conſequuti ſunt. Hunc enim ſenſibilem ritum Chriſtus ordinarium eſſe organum voluit, quo Spiritus ſanctus per Ioëlis vaticinium promiſſus, baptizatis ad ampliorem gratiæ gradum daretur. Quod Apoſtoli manifeſtè comprobarunt, quando Samaritis à Philippo baptizatis impoſuerũt manus, ut acciperent Spiritũ ſanctum.

Act. 8.

Noverant enim, promiſſiones à Chriſto Eccleſiæ factas, in finem uſque ſeculi perduraturas: Ioan. 14. *Rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum.* Matth. 28. *Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.* Hebr. 13. *Non te deſeram, neque derelinquam.*

Leo ſerm. 4. de 40.

SCIEBANT inſuper Apoſtoli, per quæ media Chriſtus dona promiſſa fidelibus uſque ad ſeculi finem eſſet largiturus. Hoc autem ſuo facto nobis declaraverunt, eſſe manuũ impoſitionem & orationem, dum ordinariè atque ſecurè hoc ritu baptizatis Spiritũ ſanctũ tradiderunt, ut patet Actor. 8. & 19. ad Heb. 6. ubi hunc ritũ Apoſtolus ad fundamentum religionis pertinere cũ baptiſmo aſſerit: & 2. Cor. 1. apertè ſingulas hujus Sacramẽti partes inſinuãs: *Qui cõfirmat nos,* inquit, *Deus, & qui unxit nos, & ſignavit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Quem locum de hoc Sacramento intelligit B. Ambroſ. *de iis qui myſt. initiantur*, cap. 7. Theodoretus & Anſelmus in Commentario.

Ambro lib. 3. de Sacram. ca. 2.

VBI etiam advertendum eſt, Apoſtolum interiorem gratiæ unctionem ab externa diſcernere, ac ſignificare, quòd interior unctio ab exteriore denominetur: quoniam ſicut oleum corpus, ita gratia, quę unctione Chriſmatis datur, animam ungat. Hinc & *Chriſtiani* à *Chriſmate* dicimur. Quid enim aliud eſt *Chriſtus*, vel *Chriſtianus*, quàm *Chriſmate unctus*: Auguſtino teſte lib. 2. *cõt. lit. Petiliani* cap. 104. ad quam Chriſmatis inunctionem etiam Ioannes frequenter alludit: *Vos unctionem accepiſtis.* Et, *Vnctio ejus docet vos.*

QVARE in Scripturis hoc Sacramẽtum, certiſſimũ habet fundamentum, cui accedit perpetua Eccleſiæ traditio, veterúmque Patrum & Conciliorum conſenſus. Clemens epiſt. 4. ſe à B. Petro accepiſſe refert, oportere renaſci Deo, ac demum conſignari ab Epiſcopo, ut perfecti efficiamur Chriſtiani. Cornelius dixit: Novatum non fuiſſe Chriſmatis ſignaculo conſummatum, ideóque nec Spiritũ ſanctum promereri potuiſſe, Euſebio teſte. Melchiades epiſt. 1. de Baptiſmo & Confirmatione loquens: *Vtrunque magnum Sacramẽtum eſt.* Euſebius epiſt. 3. Innocent. 1. epiſt. 1. cap. 3. Damaſus epiſt. 4. Leo epiſt. 88. Gregor. lib. 3. epiſt. 9. & in 1. c. Cantic.

1. Ioan. 2. Cyril. catech. 3. Aug. tract. 3. in cano. Ioã. Ieronymus in dialogo contra Luciferianos.

Euſeb. lib. 6. Hiſtor. c. 33.

IDEM cõfirmant Concilia. Elibertinum can. 38. Arelatenſe 1. can. 8. Arelatenſe 2. can. 17. Laodicenſe can. 7. & 48. Concil. Florent. in inſtruct. Arm. Tridentinum ſeſſ. 7. can. 1.

INTER veteres occurrit Dionyſ. Areop. lib. *de Eccleſ. hierarch.* c. 2. p. 2. circa finem, qui primitivæ Eccleſiæ ritus deſcribens, aſſerit, baptizatum ad Pontificem duci, ab eóque vivifico unguento ſignari, perfici ac conſummari. Cyril. catech. 3. Nazianzen. *Oratione in Sacrum lavacr.* Damaſc. lib. 4. cap. 10.

Dionyſ. lib. de Eccl. hier. c. 2. p. 2. & c. 4. p. 3.

INTER Latinos vetuſtiſſimus Tertullianus lib. *de reſur. carnis.* Cyprian. lib. 1. ult. lib. 2. epiſt. 1. Prudentius in hymno ante ſomnum:

Cultor Dei memento,
Te fontis & lavacri,
Rorem ſubiiſſe ſanctum,
Et Chriſmate innovatum.

Hieronymus in dial. adverſus Luciferianos ait, totius Orbis conſenſu firmari, per Epiſcopos baptizatis Spiritũ ſanctum tradi. Ambroſ. lib. 3. *de ſacram.* c. 2. lib. *de iis qui myſt. initiantur* cap. 7. Optatus lib. 2. *cont. Parm.* ampullã ſacri Chriſmatis ab Arianis abjectam fuiſſe refert. Auguſtinus lib. 2. *cont. Petilian.* cap. 104. *Sacramentum Chriſmatis in genere viſibi-*

Digitized by Google

Beda lib. 6. in Luc. c. 6.

bilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt. Beda lib. 6. in Lucam, in verba illa cap. 22. *In montem Olivarum,* ait, *Vt omnes in morte ſuâ baptizatos altiſſimo Spiritus ſancti Chriſmate confirmandos eſſe deſignet.* Non alius enim quàm Chriſtus poſtea chriſmatis ritum & verba, quibus Eccleſia in Confirmationis adminiſtratione utitur, inſtituit aut præcepit; teſte Fabiano, initio *Epiſt. 2. ad Epiſcopos Orientis.*

Cap. LVIII.

De materiâ Confirmationis.

Materia Sacramenti Confirmationis. Clem. lib. 7. conſtit. Apoſtol. cap. 44. Cyprian. in ſerm. de Vnctione. Chriſmatis ſignificatio.

SACRAMENTI Confirmationis materia, eſt CHRISMA, hoc eſt, *Vnguentum ex oleo & balſamo, ſolenni Epiſcopi conſecratione cōfectum.* Quamvis enim apud prophanos authores quodlibet unguenti genus ſignificet, uſu tamen eccleſiaſtico, non niſi pro unguento ex pluribus materiis odoriferis cōfecto uſurpatur. Quā quidē Chriſmatis cōfectionē Apoſtolos à Domino accepiſſe, nobiſque reliquiſſe, teſtatur Fabianus *epiſt. 2. ad Epiſcopos Oriētis.* Dionyſius lib. *de Eccleſ. hierarchiâ,* cap. 2. & 4. Concil. Florentinum & Tridentinum.

Seſſ. 7. can. 2. de Confirm.

APTISSIME verò Chriſma ex Oleo & Balſamo conſtans, Cōfirmationis effectus adumbrat. Quoniā enim oleum eſt liquor diffluens, pinguis, tenax, ſubtilis, purus, lucidus, calidus, fovens, ſanans, emolliens, penetrans, à rubigine præſervans, nutrimentum ſplendoris & ignis, ſurſum aſcendens, tenebras depellens, quo inungi ſolent athletæ; ideo convenientiſſimè Spiritū ſanctum iſta ſpiritualiter operantem deſignat, atque interiorem gratiam, quæ mentis tenebras illuſtrat, voluntatē inflāmat, omniumque virtutum operationes corroborat. Iuxta illud Pſal. 44. *Vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ:* & Act. 10. *Vnxit te Deus.*

Aug. lib. 15. de trinit. c. 26. In cano. Ioā. tract. 3.

Cyril. in Ioā. lib. 3. c. 1. Balſamum quid ſignificet.

BALSAMVM autem ratione ſuæ fragrantiæ, jucundiſſimique odoris atque virtutis à putrefactione conſervandi ea, quæ illo circumlita fuerint, aptiſſimè deſignat, fideles Spiritus ſancti gratiâ perfectos ac munitos, virtutum omnium ſuavitatem diffundere; (ut dicere poſſint: *Chriſti bonus odor ſumus Deo:*) atque à peccatorum contagio facilè defendi.

2. Cor. 2.

Exodi 30.

HVIVS ſacri unguenti figura Exodi 30. præceſſit, ubi ſacerdotes & tabernaculum, omniáque vaſa ejuſdem thymiamate ex variis odoriferis ſuccis confecto, inungi jubentur, in typum, quòd Chriſti Eccleſia, quæ verum Dei tabernaculum eſt, ſinguliq; fideles Chriſmate, interioriq; Spiritus ſancti gratia multiplici ungerentur; juxta Cyprianum ſerm. *De unctione Chriſmatis.*

Chriſma conſecrari debet ab Epiſcopo.

PORRO ut hujus ſacramenti materia eſſe Chriſma poſſit, debet priùs ab Epiſcopo ſolennibus precationibus benedici, atque conſecrari, ut Chriſtum in noviſſima Cœna, quando Chriſmatis conficiendi rationem inſtituit, docuiſſe, ſanctus Fabianus Martyr ex Apoſtolica traditione refert in epiſtolâ ſuâ ad Orientales: & Clemens libr. 7. Conſtit. Apoſt. cap. 42. & 44. Damaſus epiſt. 1. Innocent. I. epiſt. 1. ca. 3. Leo epiſt. 88. Gregor. in 1. cap. Canticorum. Innocent. III. cap. *Cùm veniſſet extra,* de ſacra unct. Concil. Laodicenſe can. 48. Concil. Romanum ſub Sylveſtro Can. 5. prohibet, ne Presbyteri Chriſma faciant. Similiter Concil. Carthaginenſe 2. Can. 3. Carthaginenſe 3. Can. 36. Carthag. 4. can. 36. Concil. Valenſe can. 3. Toletanū I. can. 20. declarat, ſoli Epiſcopo licere Chriſma cōſecrare, ac ſingulis annis ante Paſcha renovandum eſſe. Dionyſius Areop. libr. de Eccleſ. Hierarch. ſe Chriſmatis conſecrationē ab Apoſtolis didiciſſe teſtatur. Cyril. Catech. 3. Optatus lib. *cont. Parm.* Aug. lib. 5. *cont. Donatiſt.* cap. 19. & 20.

Dionyſ. Areop. lib. de Eccleſ. hier. cap. 4.

Signum Crucis in fronte quid notet?

DEBET inſuper chriſmatis inunctio (ut proxima ſit Sacramenti Confirmationis materia) in hominis baptizati fronte ad Crucis figuram effici. Ibi nāque pudoris ſedes eſt, ubi hoc ſignaculum fit, ut non erubeſcamus Chriſtum crucifixum, ne quidem corā perſequutoribus confiteri: ut docet Aug. in Pſal. 118. & 141. ad verſiculum: *In via hac qua ambulabam, abſconderunt laqueum mihi.* Et in Pſalm. 32. concione 2. Cyril. catech. myſtag. 3. Tertullianus de præſcript. *Signat* (Chriſtus) *in fronte milites ſuos.*

NEQVE his obſtat, quòd Actor. 2. & 10. legamus, Spiritum ſanctum in baptizatos abſq; chriſmate deſcēdiſſe. Nam ibi effectus hujus Sacramēti privilegio ſingulari abſque Sacramenti ſuſceptione datus eſt. Actorum verò 8. & 19. licet ſolius impoſitionis manuū fiat expreſſa mentio, attamen inunctionem frontis baptizati chriſmate adjunctam fuiſſe, Apoſtolica traditio confirmat. Solius autem impoſitionis manuum fit mentio, quia frontem inungēdo Epiſcopus manus imponit, ut obſervat Hugo de

S. Vi-

Digitized by Google

S. Victore lib. 2. *de ſacram.* p. 7. cap. 7. & Thomas Waldenſis tom. 2. *de ſacram.* cap. 113.

Vnctione Chriſmatis Apoſtoli ſunt uſi.

QVOD autem Chriſmatis unctione Apoſtoli quoque ſint uſi, atteſtantur Dionyſius Areop. Clemens, Fabianus, aliiq́ue ſucceſſores Romani Pontifices. Ad quem ritum alludens Ioannes: *Vos*, inquit, *Vnctionem habetis*, id eſt, Spiritum ſanctum unctione viſibili accepiſtis; ut in eam epiſtolam tract. 3. notat Aug.

1. Epiſt. c. 2.

Tertullian. lib. cont. Martionem. Et lib. de Baptiſmo. Cyprian. in ſerm. de Vnctione Chriſ.

PRÆTEREA Vnctionis meminere vetuſtiſsimi ſcriptores: Tertullianus, Cyprianus, Cornelius, Origenes, ante quos nullum Oecumenicum Concilium exſtitit, à quo Chriſmatis unctio inſtitui potuerit. Lucas autē exprimendo manuum impoſitionem, intelligi voluit, omnia eſſe impleta: quæ licet cauſa brevitatis taceantur, ſerie tamen traditionis implenda ſciuntur; quomodo Act. 8. dixit: *Baptizavit eum Philippus*, ut admonet Aug. lib. de fide & operibus cap. 9. & epiſt. 108. dicens, non omnia, quæ ab Apoſtolis facta ſunt, etiam ſcripta inveniri; veruntamen ex ceteris documentis facta eſſe probari.

An balſamū ad eſſentiam materiæ Sacramenti pertineat, diſputatur.

VTRVM autem in Chriſmate (quod eſt unguentum ex oleo & balſamo ſolenni Epiſcopi conſecratione confectum) ex neceſſitate Sacramenti, an ſolùm præcepti balſamum adeſſe debeat; expreſsè definitum non eſt. Concilium enim Florentinum in Armeniorum inſtructione tradit, hujus Sacramēti materiam, eſſe oleum cum balſamo, ſicut Euchariſtiæ, Vinum cum Aqua. Conſtat porrò, aquam non ita neceſſariò admiſcendam, ut ea omiſſa vini conſecratio irrita ſit.

QVARE licet Veteres Scholaſtici in diſt. 7. libr. 4. ſentent. & Iureconſulti in cap. *Paſtoralis extra* de ſacram. non iterandis, balſamum ad eſſentiam materiæ hujus Sacramenti neceſſarium aſſerant; recentiores tamen nonnulli, ex divino quidem præcepto balſamum oleo addendum putant, ita tamen, ut ſi non addatur, non ſit irritum Sacramentum. Cajetanus in 3. part. q. 72. art. 2. Soto lib. 4. ſent. diſt. 7. q. 1. art. 2. *Victoria in ſummâ de Sacramento Confirmationis.*

CAP. LIX.

De Confirmationis formâ.

Sacramenti Confirmationis forma.

ECCLESIÆ magiſterio & traditione verba, quibus Epiſcopi hoc Sacramentum adminiſtrāt, habemus. Expreſſa verò legimus in Concilio Florentino, in Pōtificali Romano, & apud S. Thom. p. 3. q. 72. ar. 4. & in Catechiſmo Romano: *His autem verbis forma Cōfirmationis abſolvitur, præmiſſo cōfirmandi nomine: Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Quæ forma convenientiſſimè principalem cauſam explicat, quæ eſt ſancta Trinitas; & cauſam miniſterialem, quæ eſt Epiſcopus; atque Sacramēti effectum, qui eſt Chriſti, facere militem, roborare, atque armare plenitudine Spiritus ſancti, necnon imprimere teſſeram ſeu notam militiæ, qua ſignatur is, qui in certamen Chriſtianæ militiæ deſcenſurus eſt. Quæ forma ſatis indicatur Act. 8. dum Apoſtoli dicuntur oraſſe, imponēdo manus, ut Spiritū ſanctum acciperent. Noluerunt autem Apoſtoli, Sacramentorū formas paſſim ſcribi; tum, quia ob quotidianum uſum Chriſtianis eſſent notiſſimæ; tum, quia nollent infidelibus fidei myſteria ſine neceſſitate prodere, ac ludibrio exponere; ut atteſtatur Dionyſius lib. *de Eccleſ. hierarchiâ* cap. ult. & Innocent. I. epiſt. 1. cap. 3.

VOCATVR autem *Chriſma ſalutis*, quoniam inſtrumentum ſit, quo Chriſti ſalus & gratia, virtúſque ſalutifera applicatur: quali phraſi Scriptura ſacra frequenter utitur. 4. Reg. 13. *Sagitta ſalutis.* 2. Cor. 6. *Dies ſalutis.* Act. 13. *Verbum ſalutis.* Lucæ 1. *Scientia ſalutis.* Ad Titum 3. *Aqua regenerationis.* Ioan. 6: *Panis vitæ.* Quibus verbis non ſignificatur, quòd elementa per ſe aut naturâ ſuâ ſalutem præſtent; ſed quòd illis Chriſtus utatur tanquam inſtrumentis, per quæ dona ſua hominibus communicet; ut definitur à Concil. Tridentino ſeſſ. 7. *de Confirmatione* can. 2.

CAP. LX.

De Confirmationis miniſtro.

Miniſter Confirmationis.

SACRÆ Confirmationis ordinarium miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum, non etiam quemvis ſimplicem ſacerdotem, ſacræ literæ oſtendunt, referentes, Confirmandi poteſtatem à Philippo Diacono minimè uſurpatam fuiſſe, ſed munus Apoſtolis peculiariter ac ordinariè reſervatum: *Act. 8. & 19.* quibus in ſummo ſacerdotio & ordinaria poteſtate ſuccedunt Epiſcopi, ut notat Auguſtinus Pſal. 44. ad verſiculum: *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii.* Leo epiſt. 88. D. Clemens lib. 3. conſtit. Apoſtolicarum cap. 10. 16. & 17. lib. 7. cap. 44. item epiſtola 4. refert, ſe à B. Petro accepiſſe, quòd omnibus feſtinandum ſit abſq; mora renaſci Deo, & demum conſignari ab Epiſcopo, id eſt, ſeptiformē Spiritus ſancti gratiam percipere. Vrbanus in Epiſtola ſua decretali: *Fideles per manuū impoſitionem Epiſcoporū Spiritū ſanctū poſt Baptiſmū accipere debēt, ut pleni Chriſtiani inveniantur.* Quare ut ſacri Chriſmatis confectio, & manuū ad Spiritus ſancti plenitudinē obtinendam impoſitio, Apoſtolis propria fuit; ita & ſacræ Confirmationis ordinarii miniſtri, ſoli Epiſcopi ſunt. Rectè ſiquidem Hieronymus *contra Luciferianos* dixit: *Ex Scripturæ authoritate deſcendere, quòd Confirmandi munus Epiſcopis demandatum fuerit.* Quod & Beda in cap. 8. Actorum obſervavit, & Concilium Florentinum *in inſtructione Armeniorum*, tandémque Tridentinum ſub anathemate definivit. *Tridentinū ſeſſ. 7. can. 3. de confirm.*

Ac jure hoc miniſterium, congruentérque Epiſcopis delatum eſſe, ex eo intelligi poteſt, quòd ſicut ædificii conſummatio architecto reſervari ſolet, ita Baptiſmi perfectio & complementum primario Chriſti miniſtro decentiſſimè tribuatur: & quemadmodum per Duces & Imperatores milites aſcribuntur: ita & per ſummos ſacerdotes Chriſti militiæ homines conſecrentur, ut vel inde illorum ſupra ceteros eminentia commendetur.

VTRVM autem extraordinaria poteſtate, per diſpenſationem Apoſtolicæ ſedis, presbyter Confirmationis Sacramentum conferre poſſit, diſputatur. Durandus, Bonaventura & Adrianus in 4. diſt. 7. ſentiunt, presbytero committi non poſſe: Divus autem Thom. in 3. p. q. 72. ar. 11. cum ſuis, & Canoniſtæ in diſt. 95. contrarium tenent. Quorum opinio probabilior eſt, tum, quia Divus Ambroſius in c. 4. ad Epheſios atteſtatur, in Aegypto presbyteros in Epiſcoporum abſentia confirmare; nec cum uſum reprehendit; tum quia Divus Gregorius lib. 3. epiſt. 26. Presbyteris Sardiniæ idipſum permiſerit, quod antea vetuerat lib. 3. epiſt. 9. *An presbyter Apoſtolica authoritate confirmare poſſit.*

QVIBVS accedit, quòd Concil. I. Arauſicanum can. 1. & 2. & Florentinum, atque poſtremò Tridentinū ſatis idem confirment. Sic enim decretum eſt Tridenti: *Si quis dixerit, ſanctæ Confirmationis ordinarium miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemvis ſimplicem ſacerdotem, anathema ſit.* *Seſſ. 7. can. 2. de confirm.*

CAP. LXI.

De Ceremoniis, Sacramento Confirmationis adiunctis.

Ceremoniæ in confirmatione adhiberi ſolitæ.

TRIPLICES ritus in hoc Sacramento ſunt: quidam enim adminiſtrationem Sacramenti præcedunt, alii comitantur; ac nonnulli ſubſequuntur.

PRIMI generis ſunt, Chriſmatis conſecratio, & aliæ variæ ceremoniæ, quæ Feria V. ſanctæ hebdomadis adhibentur in Olei & Balſami benedictione, ut juxta Apoſtolum *per verbum Dei & orationem ſanctificentur*, aptaque gratiæ divinæ inſtrumenta fiant. De quibus ceremoniis Amalarius, Rupertus, & alii *de officiis divinis* diſſerentes, tractant. *1. Timoth. 4.*

SECVNDI generis ritus ſunt, qui in ipſa Confirmatione adhibentur, ut inunctio frontis Chriſmate ad modum Crucis; ut Chriſtianus intelligat, ſe nullo metu aut verecundiâ à libera Chriſti confeſſione abſterreri debere. *Vnctio frontis.* Additur etiam Patrinus, quemadmodum in Baptiſmo, ut fidelis, qui ad ſpirituale certamen deſcendit, arte & conſilio Ducis & monitoris contra hoſtis inſidias præmuniatur. *Patrini.* Vnde ſpiritualis affinitas contrahitur, quæ legitima nuptiarum fœdera impedit inter Confirmantem & Confirmatum, illiuſque patrem & matrem, ac tenentem, juxta ſeſſ. 24. Concilii Tri-

Orationes. dentini reform. cap. 2. Dicuntur inſuper variç preces ſuper confirmandum, iuncta manuum impoſitione, quç fundantur Acto. 8.

Pacis imprecatio. Rom. 5. Tertii generis ritus ſunt, Pax, quæ confirmato datur ab Epiſcopo in ſignum acceptç Spiritus ſancti gratiæ, cujus effectus eſt pax conſcientiæ, iuxta illud: *Iuſtificati ergo pacem habeamus.*

Alapa. Præterea confirmatus ab Epiſcopo leviter in maxillâ cçditur, ut meminerit, ſe tanquam fortem athletam paratum eſſe oportere, ad omnia adverſa invicto animo pro Chriſti nomine ferenda.

Faſcia. Insvper faſciâ frons obligatur, ad ſignificandum, gratiam acceptam diligenter eſſe conſervandam; iuxta illud 1. Ioan. 2. *Vnctio, quam accepiſtis, maneat in vobis.*

Postremo, licet omni tempore Sacramentum Confirmationis ab Epiſcopo conferri poſſit; attamen laudabili conſuetudine Pentecoſtes tempore potiſſimùm adminiſtrari conſuevit, quo Apoſtoli Spiritus ſancti virtute roborati fuiſſe leguntur.

Cap. LXII.

De Confirmationis effectu.

Effectus confirmationis. Proprivm hujus Sacramenti effectum, nomen ipſum Confirmationis indicat, ab eo impoſitum, quòd Deus per hoc Sacramentum id, quod in Baptiſmo cçpit, addendo novum gratiæ augmentum, ac peculiare robur, firmet, ita ut fideles adverſus Carnis, Mundi, ac Diaboli inſidias cautior robuſtiorque fiat, in acceptaq; per Baptiſmum innocentia perſeverare faciliùs poſſit, audeatq; Chriſti fidem intrepidè ſepoſito metu atque verecundiâ profiteri. Efficit enim hoc Sacramentum in ſingulis, quod in die Pentecoſtes Spiritus ſancti deſcenſio donavit univerſis: *Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto*, inquit Lucas. Per Baptiſmum Chriſtiani quidem efficimur, ſed *quaſi modò geniti* infantes teneritudinem, indiſcretionem, ac pavorem retinemus, donec Confirmationis Sacramento *induamur virtute ex alto*, qua corroborati, teſtimonium ſumma libertate Chriſto deferamus, omniúmq; contradicentium minas, verba & verba & verbera contemnamus; exemplo Apoſtolorum, qui ante Spiritus ſancti adventum infirmi, ac pavidi, Chriſtum in Paſſione deſeruerunt; Petrus etiam ad vocem ancillæ negavit; & poſt Reſurrectionem Domini adhuc metu Iudæorum domi concluſi delituerunt: at in die Pentecoſtes tanta Spiritus ſancti virtute repleti ſunt, ut Evangelium non ſolùm in Iudæa & Samaria, verùm etiam in univerſo terrarum Orbe audacter ac libertimè prædicaverint; nihil ſibi felicius accidere poſſe arbitrantes, quàm ſi pro Chriſti nomine contumelias, vincula, carceres, tormenta, mortemq; perferrent. *Luca 24. Acto. 5.*

Actorum. 2.

Præter autem hoc copioſiſſimç gratiç donum, cum Baptiſmo & Ordine commune habet Confirmatio, quòd characterem animç indelebilem imprimat, hoc eſt, ſignum ſpirituale diſtinctivum permanens, cujus ratione fiat, ut hoc Sacramentum nunquam repeti poſſit, ut in Concilio Toletano 8. can. 7. & Florentino, atque Tridentino ſeſſ. 7. cap. 9. *de Sacram. in genere* definitum eſt. *Confirmatio characterem imprimit.*

Qvod & veteres Eccleſiaſtici doctores tradiderunt. Cyprianus in ſerm. de ablut. pedũ: *Nemo ſacro oleo litus iterum linit.* Auguſtinus lib. contr. lit. Petiliani cap. 104. Rabanus lib. 1. *De inſtit. cleric.* cap. 30. Amalar. lib. 1. *de officiis Eccleſ.* cap. 27.

Accedit & ratio. Nam ſicut in vita ſemel tantùm viri efficimur: ita & in ſpirituali perfectam ætatem, non niſi ſemel aſſequi poſſumus. Et quemadmodum in Baptiſmo fideles ad certum genus colendi Deum conſecrantur, (inſcribuntur enim numero civium atque filiorum Dei) & per Ordinis Sacramentum numero Patrum ſpiritualium; ita & Confirmatione adſcribuntur numero militum. Quare Confirmatio repeti nequit, ſicut nec Baptiſmus aut Ordo.

Cap. LXIII.

De Confirmationis neceſsitate ac utilitate.

Qvamvis Sacramentum Confirmationis ad ſalutem abſolutè neceſſariũ haud exſiſtat; à nullo tamen prætermitti debet; maximeque caven- *Confirmationis neceſſitas.*

cavendum eſt, ne in re ſanctiſſima, per quam fidelibus uberrimè divina gratia diſpenſatur, aliqua negligentia committatur. Quod enim omnibus communiter ad ſanctificationem Deus propoſuit, à ſingulis etiam ſummo ſtudio expetendum eſt. Quod inſinuat B. Lucas dicens: *Et repleti ſunt omnes Spiritu Sancto*. Item: *Replevit totam domum*, quæ imaginem Eccleſiæ gerebat, figurabaturque, hac domus impletione Confirmationis Sacramentum ad omnes fideles pertinere. Nam omnibus ſpirituali opus eſt incremento, ut ad perfectum religionis Chriſtianæ habitum perducantur. Et ſicuti hoc ſpectat natura, ut qui in lucem eduntur, adoleſcant, atque ad perfectam ætatem perveniant: ita communis Mater Eccleſia vehementer optat, ut per Baptiſmum infantes generati, in viros perfectos evadant, Chriſtianique hominis forma plenè conſummetur. Nam ideo Novatum ad hęreſim procliviorẽ fuiſſe, ſenſit Cornelius Papa, quoniam ſignaculo Chriſmatis confirmatus non eſſet, Euſebio teſte lib. 6. Hiſtor. cap. 33.

Act. 2.

Cap. LXIV.

De Confirmandi ætate ac præparatione.

NE præpropera feſtinatione, aut nimia cunctatione fideles in hoc Sacramento ſuſcipiendo utantur: ſciendum eſt, omnibus quidem poſt Baptiſmum poſſe adminiſtrari, ſed minùs tamen expedire, ut pueri ante Rationis uſum, priuſquam pro Fide, & contra Diaboli, Carnis, & Mundi tentationes, vim, ac inſidias depugnare apti ſint, confirmentur; maximeque convenire, ut ætas certamini idonea exſpectetur, quę anno ferè ſeptimo talis cenſetur, quando Rationis uſus ſe exerit, ut contra vitia rationi contraria decertare puer valeat.

CONFIRMANDUS autem, ad hujus Sacramenti gratiam conſequendam, fide ac pietate præparandus eſt. Vnde ſi provectiore iam ætate illud ſuſcipere velit, & ab innocentiâ in Baptiſmo datâ per graviora peccata lapſus ſit; ex animo dolere, ac peccata priùs eum confiteri oportet; necnon per jejunia, orationes, aliaque pietatis officia præparari, ut Spiritus ſancti adventum exſpectaſſe Apoſtolos, alioſque fideles legimus Actor. 1. *Hi omnes erant perſeverantes unanimiter in oratione & obſecratione, cum mulieribus, exſpectantes ſcilicet Spiritus ſancti adventum*; quem omnes fideles illorũ exemplo ſumma cum diligentia ſanctè ac religioſè ſuſcipere ſtudeant: nec per contemptum aut deſidiam Confirmationis Sacramentum ſuſcipere differant. Contemnit autem, qui illud parvifacit, & habita oportunitate ſumere omittit; aut qui ante ordinationem, vel primam tonſuram non ſuſcipit. Iuxta Concilium Tridentinũ Seſſ. 23. cap. 4. *Reform.* quem tamen nullam incurrere cenſuram, tradit Navarrus Enchiridii cap. 22. numero 9.

Lucæ 24. Act. 1. & 2.

Cap. LXV.

De Euchariſtiæ Sacramento.

QVEMADMODVM homines in lucem editi ad vitam conſervandam alimento indigent corporali: ita per Baptiſmum vitam ſpiritualem ingreſſi, & per Confirmationis Sacramentum Chriſti militiæ aſſcripti, cæleſti alimoniâ, qua ſpiritualem animę vitam tueri, vireſque ad certandum in hac palęſtra reficere poſſint. Vtque ſingularem perfectiſſimamque Chriſti erga ſe charitatem fideles experirentur, nõ uſitato cibi genere, ſed omnem naturæ ordinem ſuperante, illos paſcere voluit; proprio videlicet Corpore atque Sanguine. Et ne crudelitatis aut immanitatis ſpecies, vel horror facinoris homines ab hoc ſalutifero cibo ſumendo deterreret, inexplicabili conſilio Dominus auguſtiſſimum Euchariſtię Sacramentum inſtituit, quod ipſum Sanctitatis Vitæq; fontem contineret, quem ſub conſuetis panis ac vini ſpeciebus abſque metu vel horrore fidelis in animæ cibum, ſpiritualemque refectionem acciperet & manducaret. Cujus ſanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti tanta eſt majeſtas & dignitas, ut nullum aliud gratiæ divinæ inſtrumentum cum iſto comparari queat. Eſt enim immenſi amoris Chriſti admirabile pignus, univerſorum Dei beneficiorum compendium, Evangelicę Legis perfectio, cui datum eſt, id reipſa

habere, quod ſignis tantùm & figuris Moſaicæ Legis tempore adumbratum fuerat. Per hoc enim Sacramentum Eccleſia inter Synagogam & cæleſtem Ieruſalem media conſtituitur, uno tantùm gradu ab ea diſtans, cùm ei cum Cælitibus commune ſit, Chriſtum Deum & Hominem habere; in eo ſolùm diſtans, quòd illi præſentes beata ejus viſione perfruantur; hæc verò præſentem, ſed ab oculorum ſenſu remotum, ſub myſteriorum integumentis ſe occultantem fide veneretur. Cujus auguſtiſſimi Sacramenti cùm proprius effectus ſit, fideles Chriſto ac inter ſe unire, juxta illud Apoſtoli: *Vnus panis, & unum corpus multi ſumus: Omnes qui de uno pane, & de vno calice participamus*: attamen pacis inimicus Satanas per Lutheranos & Sacramentarios tot rixas perniciosáſq; de hoc Sacramento controverſias excitavit, ut Symbolum unitatis & amoris, nunc factum videatur ſignum inimicitiarum, rixæ atque contradictionis. Vnde multis exoſum inutileque redditur hoc Sacramentum, ex quo vitam, gratiæ augmentum, multipliciaque Dei munera fideles haurire debuerant, quæ variis hujus myſterii nominibus inſinuantur.

1. Cor. 10.

Luca 2.

Cap. LXVI.

De variis Euchariſtia nominibus.

CVM hujus Sacramenti dignitatem, excellentiam, multiplicesq; fructus vno vocabulo exprimere Scriptores Eccleſiaſtici nequirent, diverſis appellationibus vocarût, I. *Euchariſtiam*, id eſt, bonam gratiam vel gratiarum actionem, quòd gratiæ fontem Chriſtum realiter contineat, vitæque æternę pignus ſit, & ſummam Chriſti erga nos gratiam, amorem, favoremque atteſtetur: tum etiam, quia ſacrificium à Chriſto inſtitutum ſit, quo ſolenni Chriſtianæ religionis ritu gratiæ Deo pro cunctis naturæ atque gratiæ beneficiis agantur; ac ſpecialiter pro noſtra Redemptione, morte Chriſti peracta; juxta Domini verba: *Hoc facite in meam commemorationem*: & illud Auguſtini: *Quod eſt ſacratius laudis ſacrificium, quo Dominus honorificatur, quàm quod eſt in gratiarum actione?* Hinc Dominus panem & calicem accipiens gratias egit, & panem in Corpus ſuum, atque vinũ in Sanguinem convertendo, Patri ſacrificium gratiarum actionis obtulit, & Apoſtolos, eorumque in Sacerdotio ſucceſſores, idem ſacrificium Deo in gratiarum actionem offerre conſimili actione inſtituit.

Aug. lib. 1. cont. adverſ. legis & Prophet.

Lib. de Spir. & lit. c. 11. Epiſt. 120.

SORTITVR & nomen ex materia, ex qua fit: à qua dicitur *Sacramentum panis*, vel *calicis*: aut à re contenta, vocatur *Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini*: vel à loco, in quo conficitur, *Sacramentum Altaris* appellatur: aut ex tempore inſtitutionis, *Sacramentum Cœna Dominica* nuncupatur: item ab uſu, *Viaticum*: à congregatione fidelis populi ad exhibendum in hoc Sacramento cultũ Deo, vocatur *Synaxis*: ab externo ritu, qui circa illud fit, appellatur *Fractio panis*, *Calix benedictionis*. Item ab effectu, *Communio* dicitur, ſive *Communicatio Corporis & Sanguinis Domini*, atque *Sacramentum pacis*, *charitatis & amoris*. Vnde ſolent Epiſcopi Romani aliis peregrè advenientibus Euchariſtiam tranſmittere in ſignum concordiæ ac pacis, Euſebio teſte: hoc enim Sacramento Chriſtiani ſe unius corporis membra profitêtur ſub Chriſto capite, ac inter ſe unita. Quam unionem hoc Sacramentum ſignificat & efficit. Iuxta illud Apoſtoli: *Vnus panis multi ſumus, qui de uno pane participamus*. Matthæus vocat *Panem ſuperſubſtantialem*, qui videlicet animam fovet, confortat, recreat, corroborat. Ab Hieronymo epiſt. *ad Hedibiam* quæſtio. 2. vocatur *Convivium*. A Dionyſio appellatur *divinum Euchariſtiæ, auguſtiſſimumq́; Sacramentum, reliqua perficiens atque conſummans*. Ambroſius oratione *de obitu fratris Satyri*, vocat *fidelium Sacramentum*. Ab Aphricanis linguâ Punicâ nuncupatur *Vita*, teſte Auguſtino lib. 1. *de peccat. merit.* cap. 24. Qui & epiſt. 120. cap. 24. & 19. vocat *Sacrificium & oblationem Chriſtianorum, quam fideles norunt, ubi, quando, & quomodo offeratur.*

Matth. 26. 1. Cor. 11. Iuſtinus Apolog. 2.

1. Cor. 10. Act. 2. & 20.

Damaſcen. lib. 4. de fide cap. 14. Aug tract. 26. in Ioan. Euſeb. lib. 5. Hiſto. c. 24.

1. Cor. 10. Dionyſ. Areo. lib. Eccle. Hier. p. 1. c. 3. & c. 3. p. 1

Lib. 1. de peccat merit. cap 24.

CAP. LXVII.

Quòd Euchariſtia, veri nominis Sacramentum, ſit aliis multò excellentius.

Panis & vini ſpecies, Corpus & Sanguinem Chriſti continentes, ſunt propriè Sacramentum. Cõcil. Florẽ. Cõcil. Tridẽ. ſeſſ. 7. & 17. Aug lib. 3. de Doctri. Chriſt. c. 19. Epiſt. 23. & 118.

EXPLICATA nominis ratione, oſtendendum eſt, Euchariſtiam proprii nominis eſſe Sacramentũ; unũ ſcilicet ex ſeptem, quæ ab initio Eccleſia religioſè coluit. Et quoniam ex Scripturis, Patribus, & Conciliis illud manifeſtiſſimum eſt, tamq; Sectarii quàm Catholici idipſum agnoſcunt; declarabimus, quid in Euchariſtia Sacramenti rationem obtineat, hoc eſt, quodnam ibi ſignum reperiatur, quod ſanctitatem ex Chriſti inſtituto ſignificet ac efficiat.

Cõcil. Tridẽ. ſeſſ. 13. c. 1. 3. & 6. & can. 4. & 7. Aug. lib. 20. cõtr. Fauſtũ, cap. 33.

CONCILII Tridentini doctrina eſt, panis & vini ſpecies, poſt conſecrationem remanentes, abſolutam Sacramenti rationem habere, quia ſignificent ac efficiant unionem membrorũ Eccleſię cum Chriſto ac inter ſe, internamq; ſeu inviſibilem animæ refectionem, quę hoc ſpirituali cibo vegetatur, ſuſtinetur, & recreatur, nõ minùs quàm externo cibo & potu corporis vires reficiuntur, ut à Domino inſinuatum eſt, dicente Ioan. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & Sanguis meus verè eſt potus.* Quibus verbis docet Ioannes, divinam & cæleſtem gratiam, quę animam alat & conſervet, Euchariſtiæ Sacramento tribui. Quemadmodum enim Baptiſmo in novam vitam gignimur, Confirmatione roboramur: ita Euchariſtię Sacramento alimur & ſuſtentamur. Quam ſpiritualem refectionem, ſpecies panis & vini viſibiles, corpus & ſanguinem Chriſti continentes, aptiſſimè ſignificant & efficiunt.

Luca 22. & 1. Cor. 11.

PRÆTER autem hanc præſentem gratiam, quam Euchariſtię Sacramentum ſignificat & efficit, ſunt & alia myſteria, quæ hic adumbrantur. Primum, eſt Chriſti paſſio in Cruce peracta: juxta illud: *Hoc facite in meam commemorationem.* Et: *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, mortem Domini annuntiabitis.* Alterum, eſt futurum. Prænuntiatur enim æternæ jucunditatis & gloriæ fructus, quando Chriſto revelatâ facie viſo reficiemur. Quod Eccleſia his verbis tradit: *O ſacrum convivium, in quo Chriſtus ſumitur; recolitur memoria Paſſionis ejus, & futuræ gloriæ pignus nobis datur!*

Iren. lib. 4. cap. 34. Iuſtinus Apolog. 2.

Aug. lib. de Catech. rudibus. c. 16.

SCIENDUM tamen hîc eſt, interdũ & conſecrationem, & perceptionem, atque ſæpius ipſum Domini corpus & ſanguinem in Euchariſtia contentum, vocari *Sacramentum*; ſed minùs propriè. Sic enim Sacramentum hoc adorandum eſſe dicimus, nimirum Corpus & Sanguinem Domini intelligentes: & Sacramentum duabus rebus conſtare, ſcilicet terrenâ & cęleſti: atque Sacramentum hoc effici ex verbo & elemento, quia videlicet illa duo cõcurrunt, ut Sacramentum fiat; ita tamen, ut in Euchariſtia poſt conſecrationem elementum, quoad naturę proprietatem, non remaneat, ſed tantum quoad externas ſpecies; & verbum, non niſi quoad virtutem.

Sacramentũ Euchariſtia in re permanente conſiſtit.

PROINDE hoc Euchariſtiæ Sacramentum ab aliis differt, quòd cetera in actione conſiſtant, uſuq; materiæ perficiantur, ita, ut idem ſit illis, fieri ac eſſe, quodq; in illis nulla, dum conficiuntur, elementi in aliam naturam mutatio fiat: in Euchariſtia verò ad ejus perfectionem ſufficiat, ipſius materię ſemel facta conſecratio, per quam elementi ſubſtantia convertitur in Corporis & Sanguinis Domini ſubſtantiam, remanentibus ſolùm panis & vini ſpeciebus, quæ Sacramentum eſſe non deſinunt, etiam quando in pyxide, aut alio loco reſervantur. Non enim hoc Sacramentum in re fluente, putà motu, actione, applicatione, aut uſu materiæ conſiſtit; ſed in re permanẽte, quæ vim ſignificandi atque ſanctificandi, etiam extra uſum retinet. Caro enim vivifica Chriſti, hîc inſtrumentũ eſt, quo Deus animã vivificat per immanentem Spiritũ, qui eſt principalis cauſa ſanctificationis.

Ioan. 6.

Tertullian. lib. de reſur. carnis. Cyril. in Ioan. lib. 4. cap. 14.

PORRO juſtiſſima ratione Deus hoc Sacramentũ in re permanente potiùs, quàm alia conſtituit, quia Euchariſtiam non ſolùm ad gratiam ſacramentalem conſequendam valere voluit; ſed præterea novę Legis ſacrificiũ eſſe pignus amoris divini, alimentum ſpirituale, infirmorum viaticum, religionis Sacramentum ſemper expoſitum, ad quod populus fidelis cauſa religionis concurrere poſſit, ibiq; Deo venerationẽ cultumq; exhibere. Ad quę omnia re permanente opus erat. Nam ſacrificium viſibile rem exigit, quæ mutari, ſanctificari, offerri, ſumique poſſit.

Digitized by Google

Cap. LXVIII.

De Prophetiis, figuris, & promiſſionibus Sacramenti Euchariſtiæ.

Typi Euchariſtiæ: prophetæ atque promiſſiones.

QVO ſumma Dei beneficia hominibus optabiliora fierēt, prænunciari ferè tribus modis ſolent: oraculis Prophetarum, Figuris, & apertâ promiſſione. Sic Euchariſtiæ inſtitutio, dignitas, & utilitas prædicta eſt. Gen. 49. *Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum*, interprete Cypriano lib. 2. epiſt. 3. Proverbiorum 9. *Sapientia mactavit hoſtias ſuas, miſcuit in cratére vinum ſuum, clamans: Venite & edite de panibus meis, & bibite vinum, quod miſcui vobis.* Pſalmo 21. *Manducaverunt & adoraverunt omnes pingues terræ.* Aug. ibi in Comment. & in Pſal. 98. Ambroſ. in Pſal. 38. eorum, quę in hoc Sacramento celebrantur, vetuſtiſſimam fuiſſe dicit prædictionem in ſermonibus Prophetarum.

QVEMADMODVM verò hoc Sacramentum verbis, ita & variis actionibus & ceremoniis præmonſtratum eſt, cui omnia priſca ſacrificia tāquam umbræ corpori ceſſerunt. Leo ſerm. 7. *de paſſ. Domini.* Aug. lib. 1. *adverſus hoſtem Legis & Prophet.* c. 18. Et *in ſecreta Dominicæ 7. poſt Pentec. Deus, qui legaliū omnium hoſtiarum differentias unius ſacrificii perfectione ſanxiſti*, &c.

ANTIQVISSIMA porrò Euchariſtiæ figura, Lignum vitæ in Paradiſo conſtitutum fuit, quod adumbraret, Chriſtum in Eccleſia vim quandam de Carne & Sanguine ſuo vitalem præbentem, qua tam animæ quàm corpora ab æterna morte ac peccati tabe conſervarentur. Auguſtinus lib. 13. *de civit.* cap. 20.

Gen. 4.

SECVNDA figura in Abelis ſacrificio emicuit, qui per ovium primitiva, quæ obtulit, ſanguinem Agni immaculati oblatum, in Redemptionis mundi precium, adumbravit. Aug. lib. 12. *cont. Fauſt.* c. 18.

TERTIA in oblatione Panis & vini Melchiſedech reperitur. Hic enim tanquam ſacerdos in gratiarum actionem Deo, in participationem & comeſtionem Abrahæ, & in omne religionis officium obtulit, præfigurans Chriſtum, per modum morientis ſe in Sacramento immolantem. Vnde Hieronymus in epiſt. ad Evagrium: *Melchiſedech in pane & vino Chriſti Sacramentum dedicavit.* Ambroſ. lib. 4. *de Sacra.* cap. 3. Euſeb. lib. 5. *Demonſt. Euang.* cap. 3. Chryſoſt. homilia 35. in Gen. Damaſcen. lib. 4. cap. 14. Cyprianus lib. 2. epiſt. 3. Huc pertinet illud Pſal. 109. *Tu es ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech*; & doctrina Pauli Hebræ. 7.

QVARTA figura fuit, Manna de cælo, Exodi 16. Panis angelorum Pſal. 77. adumbravit panem, qui de cælo venit. Deut. 8. De quo nō amplius habuit, qui plus collegit, Exodi 16. ſaporem omnis cibi ſupplevit, Sapientiæ 16. Quare Dominus Ioan. 6. inter Manna & Euchariſtiam comparationem inſtituit; Apoſtolus quoque 1. Corint. 10. Manna & aquam ex petra fluentem ad Chriſti manducationem & bibitionem accommodat. Ambroſius in Pſal. 38. *Aqua de petrâ, Sanguis ex Chriſto.* Lib. 5. *de Sacramen.* cap. 5. & lib. *De iis qui myſteriis initiantur.* Aug. tract. II. in Ioan. Rupertus lib. 9. *De gloriâ & honore filii hominis* notat, in Manna & aqua fluente de petra, prænunciatas eſſe contradictiones contra Sacramentum Euchariſtiæ futuras: item murmurationes, dubitationes, irriſiones, abuſus, hæreſes. Admirati enim Iudæi cum faſtidio dixere: *Quid eſt hoc?* Exodi 16. Alii vocarunt cibum leviſſimum, Numerorum 11. & 22. Alii tentantes Deum dixerunt: *Nunquid panem poterit dare?* Pſal. 77. Porrò à murmure *Aqua contradictionis* nuncupata eſt, Numerorum 20. Ex eaque perfidia hominum ſtrages in deſerto ſequuta eſt, quę omnia facili negotio Euchariſtiæ applicari queunt.

QVINTA Illuſtriſſima Sacramenti Euchariſtiæ figura in Agno Paſchali pręceſſit, qui maſculus anniculus, tenerrimus, immaculatus, à reliquo grege ſelectus ad celebrandum Paſcha, XIV. Lunâ in domo cōjunctim, cum azymo, pane, ac lactucis agreſtibus, ſine oſſium cōminutione, integer comedēdus erat, Exod. 12. Ad quem alludens Agnū Dominus Mar. 14. & Luc. 22. ait: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcū, antequam patiar.* Et de induſtria tranſivit de Cœna illius Agni, ad Cœnam novi Teſtamenti; de immolatione veteris Paſchæ, ad oblationem Agni immaculati. De quo Paulus 1. Cor. 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*; ſignificans,

Paſcha

Paſcha vetus impletum fuiſſe à Chriſto per inſtitutionem novi Sacrificii ſub ſpeciebus panis & vini in noviſſima Cœna. Leo ſer. 7. de paſſ. Domini: *Antiqua obſervantia novo tollitur Sacramento.* Gregor. hom. 22. in Evang. *Quid ſit ſanguis Agni Paſchalis, non tam audiendo quàm bibendo didiciſtis.*

Postremo, Euchariſtiam adumbrabant panes propoſitionis, qui à puris tantùm hominibus manducari poterant: Exodi 40. 1. Regum 21. Damaſcen. lib. 4. c. 14.

Euchariſtiæ vis adumbrata in pane Heliæ, aliiſque figuris.

Energia verò iſtius Sacramenti, quo in hac peregrinatione, donec in cælum perveniamus, roboramur, in pane Heliæ ſignificatur 3. Regum 19. Et quòd hic panis ab uno ſumptus alteri quoque ſufficiat, nec conſumatur, in vaſculo farinæ non deficientis oſtenſum eſt 3. Regum 17.

Quantam inſuper virtutem ad profligandũ hoſtes ſpirituales Euchariſtia habeat, indicavit panis, quem Gedeon vidit evertentem impetu caſtra Madian, Iudicum 7. Panes denique ſubcinericii Angelis ab Abraham propoſiti, Gen. 18. Itẽ, ſanguis Teſtamenti, Exo. 24. Hebr. 9. Ad quem Chriſtus in Sacramenti Euchariſtiæ inſtitutione alludens, dixit: *Hic Calix novum Teſtamentum eſt in meo ſanguine*, Lucæ 22. & Matt. 26. *Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamẽti.* Et, *Mandatum novum do vobis*, Ioan. 13.

Rursus ſanguis & aqua de Chriſti dormientis in Cruce latere fluentia, ſanguinem Euchariſtiæ, quẽ bibimus, expreſſerunt. Cyprian. libr. 2. epiſt. 3. Aug. tract. 5. in Ioan.

Et quoniam in hoc myſterio firma fide credendo, difficultatem Chriſtus fore prævidit, animos diſcipulorum ad tam grande myſterium aperta promiſſione præparavit. Ioan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Ac ne tropum ſuis verbis ineſſe arbitrarentur, omnem ſermonis improprietatem excludens, ſubjecit: *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*: q. d. *Faceſſant, qui ad tropos verba mea deducunt: dico propriè ac realiter, non ſolùm in typo aut fide, manducari carnem meam, vel bibi ſanguinem.* Quibus verbis aliiſque ibidem de hujus myſterii dignitate auditis, increduli permulti à Chriſto receſſerũt: Petrus autem & Apoſtoli hac ſublimi diſputatione confirmati, Chriſtum verba ęternæ vitæ habere profitentur, ac cum eodem uſque ad hujus Sacramenti inſtitutionem participationemque permanſerunt.

Cap. LXIX.

De Euchariſtiæ inſtitutione.

Inſtitutio Euchariſtiæ.

Christus duabus ex cauſis Euchariſtiam inſtituit, ut ſcilicet nobis eſſet in Sacramentum, & in Sacrificium: hoc eſt, in alimentũ ſpirituale, quo animæ vitam tueamur & confirmemus; & in ritum ſeu ceremoniam externam, qua Deum ut ſupremum Dominum colamus, placatumq; nobis efficiamus, ei offerendo inviſibilis ſacrificii viſibile ſignum.

Institui autem hujuſmodi animę cibum, per quem etiã corpus ſuo tempore immortalitatem recuperaret, divinæ Sapientiæ convenientiſſimũ fuit, ut quod guſtu vetiti cibi amiſſum erat, eſu hujus divini Sacramenti reſarciretur: ac unde mors animæ & corporis irrepſerat, inde vita utrique redderetur: & ſicut dictum fuerat: *Quacunque die comederis, morte morieris*: ita dici poſſet: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*: ut ſcilicet non ſolùm ab inhabitante Spiritu ſancto vivificaretur, ſed etiam terreſtre hoc corpus cognato ſibi cibo ad immortalitatem reduceretur; ut obſervavit Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 14. *Gen. 2. Ioan. 6.*

II. Voluit Chriſtus arctiſſimè fidelibus uniri, non ſolùm voluntate, amore, atque charitate, ſed etiam naturarum atque corporum commixtione, quomodo conjuges inter ſe uniuntur, ut ſcilicet membra, duorúmque caro utrique communia fiant. Iuxta Apoſtolum 1. Cor. 6. & ad Epheſ. 5. & illud Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem, in me manet, & ego in eo.* Quam unionem illuſtrat Cyrillus exemplo ceræ liquefactæ, quæ alteri etiam liquefactæ ſic cõmiſcetur, ut ex utrâque una fiat; ut adimpleatur illud: *Qui manducat me, vivet propter me.* Hac enim ratione mortui ad vitam cõmodiſſimè revocantur, ſi commiſceantur illi, qui vitam habet in ſemetipſo, ac noſtra mortalia corpora vivificare poteſt. Hilarius lib. 8. *de Trinit.* Damaſcenus lib. 4. cap. 14. *Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 17. Ioan. 6.*

III. Chriſtus eminentiſſimam ſuam erga fideles charitatem declarare voluit, dando ſe non ſolùm pro ipſis in redemptionis pretium, ſed etiam in ci-

Digitized by Google

Iob 31.
Hom. [illegible] in 1. ad Cor.

bum. Vehementer enim amantium vox eſt: *Quis det de carnibus eius, ut ſaturemur? Hoc fecit Chriſtus*, ait Chryſoſt. *permittens ſe non tantùm videri, ſed & tangi, denteſque ſua carni infigi, ſuique deſiderio omnes impleri.* Qua in re Chriſtus omnes alios Paſtores longè ſuperat, & matres. Suum enim gregem non ſolùm lacte, uberrimiſque doctrinæ ſuæ paſcuis, ſed inſuper propriâ carne, ſuoq; cruore amantiſſimè reficit. Magna à magnis agi congruit: ideoque nobis à Deo data ſunt digna divinâ magnificentia. *Ditiſſima illa natura, ſumma nobis largita eſt munera: Sacramentum videlicet amoris, pacis, charitatis, ac divinæ nobiſcum unionis*, Aug. tract. 26. in Ioan.

IV. Inſtitutum eſt hoc Sacramentum, ut perenne ſit pignus ac memoriale omnium myſteriorum, à Chriſto in carne peractorum. Iuxta illud Pſalm. 110. *Memoriam fecit mirabilium ſuorum.* Quemadmodum enim Helias in Paradiſum aſcenſurus, pallium ſuum diſcipulo reliquit: ita Chriſtus in cælum ſublimandus, loco reliquiarum, & in teſtimonium perpetui amoris, ſeipſum in hoc Sacramento fidelibus reliquit. Chryſoſt. hom. 2. ad pop. Antioch. Euſebius Emiſſenus hom. 5. *de Paſchate.*

V. Reliquit Chriſtus ſe in hoc Sacramento fidelibus, ut firmiſſimum haberent Chriſtianæ religionis teſtimonium contra hæreticos, Chriſti veram carnem, ſive reſurrectionem, ſive mortem, ſive reliquam vitæ diſpēſationem abnegantes. Contra quales ex hoc Sacramento diſſerit Irenæus lib. 4. cap. 35. Ignatius in epiſt. ad Smyrnenſes.

VI. Chriſtus reliquit hoc Sacramētum, ut Eccleſia quotidianum ſuæ fidei exercitium haberet, in quo Dei verbo debitam obedientiam contra rationis ac ſenſuum judicium præſtaret. Si enim primi parentes diabolo per guſtū cibi vetiti divinam ſimilitudinem promittenti crediderunt: multò juſtiore cauſa fideles Domino credunt aſſerenti: *Qui manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.*

VII. Chriſtus hac ratione mederi voluit ſuperbiæ noſtræ, ſummam humilitatem commendando, quæ apparuit in Incarnatione, morte, ac in eo maximè, quòd infimis ac inſenſibilibus creaturarum ſpeciebus ſeſe adjungere, ſub eiſq; bibi, comedi, ac deglutiri dignatus fuit. Id quod incredulis quidem ſtultitia videtur, at fidelibus profundum humilitatis myſterium, divinæq; ſapientiæ argumentū creditur. *Per humilitatem enim cibus Angelorum, factus eſt cibus hominum*, ut proſequitur Auguſtinus Pſal. 33. concione 1.

Postremo hoc Sacramentum inſtitutum fuit, ut Chriſtus uſque ad ſeculi finem etiam præſentiâ corporali nobiſcum, quamvis ſub alia forma, in propria tamen ſubſtantia remaneret, ut jugiter à nobis coli, adorari, invocari, omniq; honoris genere in hoc Sacramento celebrari, ac Deo cum grata beneficiorum recordatione in ſacrificium offerri poſſet. Euſeb. Emiſſen. homil. 5. de Paſch.

Cap. LXX.

De inſtitutore Sacramenti Euchariſtiæ.

Chriſtus omnia novi Teſtamenti Sacramenta inſtituit.
Concil. Tridentin. ſeſſ. 7. can. 1.

Quemadmodum omnium veteris legis ſacrificiorum Deus inſtitutor fuit: ita omniū novæ legis Sacramentorum, (in quibus novi Teſtamēti externus cultus potiſſimùm cōſiſtit,) Chriſtus author eſt, per quem gratia, & veritas, legiſq; Moſaicæ umbræ adimpletæ ſunt; quiq; novum Teſtamentum in ſuo Sanguine dedicavit, veteráque omnia ſacrificia in unam ſui Corporis & Sanguinis hoſtiam cōmutavit, quam per ſeipſum incruento ritu in noviſſima Cœna Deo Patri obtulit, ac uſque ad ſeculi finem in ſuæ mortis commemorationem ab Apoſtolis, eorúmq; in Sacerdotio ſucceſſoribus offerri conſtituit, dicendo: *Hoc facite in meam commemorationem.*

Cap. LXXI.

De circumſtantiis inſtitutionis.

Circumſtantia inſtitutionis Euchariſtiæ.

Tertullian. lib. 2. adverſus Marc.

Quanto affectu Dominus ad veteris Teſtamenti adimpletionem, & ad novi cultus inſtitutionem acceſſerit, Lucas cap. 22. verbis illis inſinuat: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar.* Non utique irrationalis agni carnes tantopere concupierat, ſed Paſcha ſuum, quod impleto vetere confeſtim facturus erat; ſingulare videlicet novæ religionis myſteriū inſtitui vehementer expetebat. Hinc Ioannis 13. deſcribitur, ex quanto fidelium amore ad hoc

Digitized by Google

opus proceſſerit: *Sciens* IESVS, *quia venit hora eius, ut tranſeat de hoc mūdo ad Patrem, cùm dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos. Et Cœnâ factâ* &c.

DENIQVE rem inſolitā maximamq; facturus, ſuam authoritatem commendat: *Sciens, quòd omnia Pater ei dedit in manū*. Sic baptiſmum promulgaturus: *Data eſt mihi*, ait, *omnis poteſtas in cœlo & in terrâ*. Et Pœnitentiæ Sacramentum instituturus: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*.

Matth. 28. Ioan. 20.

IN ipſo denique opere ſolennes ceremonias adhibuit; lotionem pedum diſcipulorum præmiſit, in cælum ſuſpiciens Patri gratias egit, eumque laudavit, ut doceret, quantam humilitatem, charitatem, ac munditiem Sacramentum hoc exigeret.

ILLVSTRAVIT quoque hujus myſterii inſtitutionem prolixa oratione, quam Ioannes cap. 13. & ſequentibus deſcribit, in qua inter alia dicit: *Ego pro ipſis ſanctifico meipſum*: hoc eſt, offero meipſum, dedicando novum Teſtamentum in ſanguine meo, ac ſecundùm ordinem Melchiſedech ſub panis & vini ſpeciebus meipſum ſacrificando, ritu ac cultu novi Teſtamenti, quem jam abrogato veteri Moſaico inſtituo, & in nova lege uſque ad diem judicii obſervari volo.

Ambroſ. lib. de myſt. c. 6. Bernardus in ſerm. de cœna Domini.

TEMPVS inſuper inſtitutionis, dignitatem hujus Sacramenti oſtendit. Vltimo enim ſuæ mortalis vitæ momēto, Dominus ſeipſum diſcipulis in pignus amoris Teſtamento donat, ut myſterii altitudinem vehementiùs commendaret, tenaciùſque Apoſtolorum memoriæ infigeret. Neque myſterio vacat, quòd certum tempus anni, menſis, diei, atque feſtivitatis elegerit; putà menſem primum anni, decimamquartam Lunam, primam diem azymorum, feriam quintam ad veſperam, quando agnus Paſchalis immolandus erat; ut ſcilicet hoſtia vetus in novam tranſiret, antiquáque obſervatio novo tolleretur Sacramento. *Vetus* enim *Paſcha conſummando, novum condebat, noviq; Teſtamenti novam oblationem decebat*, ait Irenæus lib. 4. cap. 32. Et *pro brutorum cæde ſeipſum offerendum præcipiebat*, Chryſoſt. hom. 24. 1. ad Cor. Iamque Domini paſſio incipiebat: nam Traditor tunc eum vendiderat. *Tempus meum propè eſt*, ajebat Dominus Matth. 26.

Tempus institutionis Eucharistiæ.

Aug. epiſt. 118. ca. 6.

Leo ſerm. 7. de Paſſ. Dom.

PRÆTEREA locum, in quo Sacramentum inſtitueret, non alium delegit, quàm ſanctam civitatem, Sacrificiis offerendis deſtinatam, ut per omnia figuras adimpleret. Selectum inſuper ac honorificum locum apud hoſpitem indiciis & miraculo quærendum dedicationi novi Teſtamenti congruum deſignavit, Lucæ 22. Origen. hom. 35. in Matth.

Locus institutionis Eucharistiæ.

POSTREMO in hujus Sacramenti inſtitutione ſolos Apoſtolos adeſſe voluit, quos tunc etiam novi Teſtamenti Sacerdotes conſtituit, quibus novi cultus miniſterium, ſupremamque adminiſtrandæ regendæque Eccleſiæ, conficiendi quoque hujus Sacramenti, Deoque offerendi, ac hominibus poſtea diſpenſandi poteſtatem commiſit. Ob quā rem promiſcuum vulgus diſcipulorum, imò & propriam Matrem abeſſe voluit, ne omnibus Chriſtianis ſacerdotium novi Teſtamenti commune putaretur.

Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 1.

CAP. LXXI.

De materiâ Sacramenti Euchariſtiæ.

HISTORIAM inſtitutionis Sacramenti Euchariſtiæ legimus Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. & 1. Cor. 11. ubi reperimus, Chriſtum inter cœnandum accepiſſe panem, gratias egiſſe, benedixiſſe, fregiſſe, dediſſe, dicendo: *Hoc eſt corpus meū*; ac ſubjunxiſſe: *Hoc facite in meam commemorationem*. Similiter & calicem vini ſuo facto ac præcepto commendaſſe ad alteram Sacramenti ſpeciem, ut nefas ſit, in alio creaturarum genere hoc Sacramētum conficere, quàm in pane, & vino aquâ permixto: in quibus alimentis hanc ſolennem religionis ceremoniam Dominus confecit, & deinceps cōfici voluit, dicendo: *Hoc facite*.

Materia Euchariſtiæ: Panis & Vinum aqua mixtum.

SVB aliena verò ſpecie Chriſtus ſeipſum fidelibus in alimentum dedit, ne humanam carnem, & ſanguinē in propria ſpecie ferino more ſumere exhorreſcerent: utq; fides locū haberet ac meritum; ac inſuper, ut nos eſſe peregrinos agnoſceremus, ſemperq; ad Chriſtum revelata facie intuēdum anhelaremus.

Cur ſub panis & vini ſpeciebus ſe Chriſtus nobis præbeat. Grego. hom. 26. in Evangelia.

SVB familiaribus autem homini panis & vini ſpeciebus ſe Dominus præbuit, ut ſe hominum ſpiritualem vitā & alimoniam eſſe deſignaret. Panis enim cor hominis confirmat, & vinum lætificat: duoq; iſta plenā hominis refectionem

nem cõtinent, adeò, ut ſolis illis abſque ceteris cibis ſalubriter vivatur, & abſq; illis nulla ſit generoſa, commodáq; refectio: quorum proinde uſus non eſt faſtidio, & ad omnem vitæ partem latiſſimè porrigitur. Sunt enim panis & vinum primitiæ creaturarum Dei, hominibus ante peccatum in refectionem conceſſæ: ſunt res mundæ, tractabiles, ad religionẽ à Melchiſedech ſacerdote aſſumptæ: in cujus ſacrificii ritu, novi Teſtamenti oblatio præfigurata fuit, quæ à Malachia *Oblatio munda* vocatur, quòd non in pecorum vel avium cruore vel ſanguine conſiſtat, quæ abſque coinquinatione tractari nequeunt: ſed in oblatione Corporis & Sanguinis immaculati Chriſti, ſub nitidiſſimis ſpeciebus panis & vini, quę quidẽ ſpecies ex multis granis in unum redactis confectę, aptiſſimè unionem fidelium cum Chriſto ac inter ſe deſignant. Vnum enim Eccleſiæ corpus ex multis membris componitur, ſicut unus panis ex multis granis, & unus calix vini ex multis racemis. Iuxta illud Apoſtoli: *Vnus panis, unum corpus multi ſumus; omnes qui de uno pane participamus.* Cyprianus lib. 2. epiſt. 3. Aug. tract. 26. in Ioan. Euſebius Emiſſ. hom. 5. *de Paſch.*

Iren. lib. 4. cap. 32.

1. Cor. 10.

VIS ergo & effectus hujus Sacramenti externis his ſymbolis adumbratur, congruentiſſimeque cruenta Chriſti in cruce oblatio repræſentatur. Inſenſibilis enim panis ſpecies arida, ſeorſimq; cõſecrata, nobis exſangue Chriſti corpus exhibet: liquida verò ſpecies vini ſeorſim conſecrata, effuſum Chriſti in morte ſanguinem.

Vis & effectus Eucharistiæ in speciebus Panis & Vini adumbratur.

Ex quibus licet veri ac proprii nominis panem, Euchariſtiæ materiam eſſe conſtet; attamen, quoniam varia ſunt Panis genera, putà ex tritico, ſiligine, oriza, hordeo, ſpelta, avena, vel ex leguminibus, aliiſve terrę fructibus; & rurſus uni pani fermentum additur, alter azymus permanet; meritò QVÆRITVR, An certa panis ſpecies & qualitas ad Sacramenti confectionem neceſſaria ſit?

Quis & qualis Panis ſit Euchariſtiæ materia?

QVIBVSDAM ſufficere videtur, ut in uſum hujus Sacramenti aſſumatur, quod communi hominum æſtimatione ex frumento confectũ, *Panis* nomen & rationem habet; quia ſcriptura ſolùm expreſſit, Chriſtum accepiſſe panem; & vetuſti ſcriptores atque Concilia nihil aliud tradiderunt, quàm Euchariſtiæ materiam eſſe Panem & Vinum.

Cyprian. lib. 2. epiſt. 3.

CVI accedit, quòd tritici nomine omnia frumentorum genera, in quæ triticum degenerat, accipi poſſe videantur. Nam Plinius lib. 8. Naturalis hiſtor. cap. 7. hordeum eſſe frumenti ſpeciem aſſerit. Frumentũ enim Varro *de re ruſtica* c. 48. definit illud, quod culmus extulit, cujus calamus ſpicam profert. Omnium tamẽ ſententiâ panis ex tritico, cõvenientiſſima eſt materia, in qua Dominus conſecravit, quoniam in Cœna Paſchali alius panis apud Iudęos non erat; Paneſq; propoſitionis Dominus ex ſimila fieri conſtituerat. Quò pertinet, quòd Chriſtus ſeipſum *grano frumenti* comparet. Vnde ex uſu & traditione Eccleſiæ, ſolum panem ex tritico apertam eſſe hujus Sacramẽti materiam, docet Conciliũ Florentinum. Ad Sacramenti enim reverentiam pertinet, quòd ſelectus, & ab omni corruptione alienus panis aſſumatur.

Damaſcen. lib. 4. c. 14. Concil. Carthag. 3. c. 24.

Panis triticeus.

Levitici 24. Ioan. 12.

VTRVM autem fermentatus, an azymus ſit, ad Sacramẽti veritatem impertinens eſt. Vnde varia hìc Græcorum & Latinorũ conſuetudo. Illi enim in pane fermentato; hi in azymo conſecrant: nec laudabilem ſuę Eccleſiæ ritũ privatâ licet authoritate cuiquam immutare. Latinorum uſus in azymo, inſtitutioni Chriſti eſt conformis, qui primo die azymorum (quo nihil fermenti Iudæis habere domi fas erat) hoc Sacramentum confecit ac inſtituit. Accedit, quòd azymus panis congruentiſſimè ſignificet, Chriſti corpus nunquã peccati fermentum habuiſſe, ac ſimul eos, qui illud ſumere volunt, omni fermento malitiæ atque nequitiæ carere oportere; juxta illud Apoſtoli: *Expurgate vetus fermentum, et ſitis novs conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.*

Panis azymus.

1. Cor. 5. Anſelmus in lib. de haer. Bellarm. lib. 4. de Euchariſtia, cap. 7.

ECCLESIA Græca panem fermentatum elegit, in deteſtationem Iudaizantium, qui legem Moyſis cum Evangelio permiſcere tentabant; ſimul, ut ſignificaret, Dei Filium corpus miſerum aſſumpſiſſe, quod peccati ſimilitudinem haberet, & pati poſſet.

Græci cur fermentatũ panẽ ſumant.

QVANTA porrò panis materia conſecrari debeat, non eſt definitum, quia certus non ſit eorum numerus, qui poſſint, aut debeant communicare. Data eſt tamen omnis poteſtas in ædificationem, non in deſtructionem. Quare conſecrantis intentione rationabili de-

Quantitas panis conſecrandi.

ter-

terminanda eſt incerta per ſe quantitas materiæ, ut in eam præſentem verè ac propriè demonſtrativa conſecrationis verba queant referri. Deus equidem adeſt ſacerdotũ operi, ſecundùm ipſius voluntatem & inſtitutionem peracto; non autem irrationabilibus illorum motibus obſequi tenetur.

CAP. LXXII.
De Vino.

Veri nominis vinum eſt materia Euchariſtiæ.

ALTERA Euchariſtiæ materia eſt, *Vinũ*, ex vitis fructu expreſſum, ut ex eo Matth. 28. conſtat: *No bibam amodo de hoc genimine vitis*; ut Chryſoſt. hom. 82. in Matthęum notat. Nec refert, an vinum ſit album, an rubrum; recens an vetus: dummodo ex uvis expreſſum ſit, & veram vini naturam retineat. Nam in aceto aut liquoribus aliarum à vite arborum, fruticum, vel acinorum, iſtud Sacramentum cōfici nequit. Dominus enim liquoré elegit *de genimine vitis*, hoc eſt, proprii nominis vinũ, ex eóque ſanguinem ſuum cōfecit, fieríque inſtituit. Nam is potus Sacramentali ſignificationi aptiſſimus eſt, in eóque humanus potus cor recreans propriiſſimè conſiſtit. Adhibēda verò eſt cautio, ne aliarum rerũ, aut liquorum permixtione vinum ita immutetur, ut probabiliter non remanere vinum putetur; ut ſi nimia aquæ dilutione corrumpatur, aut perfectè in acetum commutetur, aut in glaciem ita rigeſcat, ut potari nequeat.

Aqua vino apponenda.

PORRO Aquæ modicum vino ante conſecrationem apponi debere, traditione accepimus. Primùm, quia Chriſtus vinum aqua mixtum conſecraverit, juxta illa Proverb. 9. *bibite vinũ, quod miſcui vobis*: tum etiam, quia hunc morem ſervari ab omnibus ſanxerit, ut teſtantur Alexander I. in epiſt. *ad omnes orthodoxos*, Iulius I, Martinus, Innocent. III. & alii citati à Gratiano *de cõſecr.* diſt. 2. Clemens libr. 8. *conſtit. Apoſt.* cap. 17. Iren. lib. 4. cap. 57. Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. Iacobus, Baſilius, & Chryſoſt. in ſuis Liturgiis. Concil. Carthaginenſe III. can. 24. & poſteriores omnes catholici ſcriptores, hujus commixtionis vini & aquæ plures inſuper alias cauſas adferentes. I. eſt, ut quod ex Chriſti latere fluxit, integre repræſentemus: exivit autem ſanguis & aqua. Chryſoſt. hom. 24. in 1. ad Cor. Ambroſ. lib. 5. *de Sacram.* cap. 1. Aug. lib. 3. *de Trinit.* cap. 11. II. ut Chriſti & fidelis populi unio figuretur: aqua enim populum ſignificat, Apoc. 17. Cyprianus lib. 2. epiſt. 3. III. ut in calice repræſentetur aqua, quæ fluxit ex petra. 1. Cor. 10. IV. ad ſignificandum duarum in Chriſto naturarum conjunctionem. Nicephorus lib. 18. cap. 53.

Quid aqua vino permixta ſignificat.

Ioan. 19.

Aqua vino commiſcenda neceſſitate præcepti, non Sacramenti.

QVANQVAM igitur aquæ commiſtio cum vino non ſit prætermittenda, ſi tamen oblivione aut negligentia, vel alio caſu non apponatur, conſecratio in vino facta non erit irrita, quoniam neceſſitate præcepti, non Sacramenti hoc ſit neceſſarium. Conſtat enim Sacramentum ſine aqua confectum. Imò tam parum aquæ vino ante conſecrationem infundi convenit, ut in vinum ante conſecrationem converti poſſit, ut monet Cyprian. lib. 2. epiſt. 3.

Aquarii hæretici.

NON defuerunt olim, qui prætextu ſobrietatis aquam ſolam in calice offerri voluerint, ut Epiphanius hæreſi 30. de Ebionitis refert, & hæreſi 46. de Tatianis, Aug. hæreſ. 64. *De aquariis.* Nicephorus lib. 18. Hiſtor. ca. 53. de Armeniis refert, quòd ſolo vino in myſteriis uterentur: quos Calviniſtæ, atque Lutherani ſequũtur: quos anathemate ferit Concil. Trident. ſeſſ. 22. canone 9.

CAP. LXXIII.
De formâ Sacramenti Euchariſtiæ.

Forma Sacramenti Euchariſtiæ. Aug. lib. 20. cont. Fauſtũ. cap. 13. Ambro. lib. 4. de Sacram. c. 4. lib. 5. c. 4. Marci 16. Matth. 24.

SACRAMENTVM Euchariſtię certa verborum conſecratione fit. *Panis enim & vinum naſcuntur in alimentũ refectionis, non in Sacramentum religionis*, ait Auguſtinus. Et, *Sermo Domini hoc conficit Sacramentum*, inquit Ambroſius. Quod enim Dominus fecit & dixit in noviſſima Cœna, idipſum ab Apoſtolis, eorúmque in ſacerdotio ſucceſſoribus fieri conſtituit. *Accipiens autem panem benedixit, dicens: hoc eſt Corpus meum. Hoc facite* &c. Eiſdem proinde verbis, quibus ipſe confecit opus Sacramentale, deinceps ab aliis quoque fieri voluit. Non enim (ut perperā nonnulli ſenſerunt) Chriſtus omnipotenti ſua virtute panem in ſuum corpus, & vinum in ſanguinem abſque verbis cōmutavit, & poſtea dixit: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*: ſed dicendo: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt calix ſanguinis mei*, confecit corpus, & ſanguinem.

Chriſtus per verba ſuum Corpus & Sanguinem confecit.

CVM autem ea ſit Sacramenti forma, qua illud ſignificatur, quod in Sacramento efficitur; verba autem hæc: *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus*, id quod fit, ſignificent ac declarent, ſcilicet panis in verum Domini corpus cōverſio-

Digitized by Google

verſionem, & vini in ſanguinem, conſequitur, formã in illis verbis conſtituendam eſſe, atque verba conſecrationis à Sacerdote ex Chriſti inſtitutione prolata, vera eſſe Dei inſtrumenta, quibus panem in ſuum corpus convertit, & vinum in ſanguinem.

Latinis formam conſecrationis Petrus tradidit.

PORRO Latinis à B. Petro hanc conſecrandi formulam eſſe traditam: *Hoc eſt enim corpus meum*; &: *Hic eſt enim Calix ſanguinis mei, novi & æterni Teſtamẽti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*; docet S.Thom.3.p.q.78.ar.2.ad4. Cujus formæ licet ſingula verba non ſint de eſſentia, ſunt tamen de integritate, ita ut abſq; peccato nullum eorum omittere fas ſit. Abſolutè verò neceſſaria verba ſunt: *Hoc eſt corpus meum*: *Hic eſt ſanguis meus*: vel: *Hic eſt Calix ſanguinis mei*. Sufficienter enim hæc pauca verba conſecrationis effectum exprimunt. Vnde apud Matth. Marcum, Lucam, Apoſtolũ Paulum, & in omnibus Liturgiis reperiuntur, reliqua verò variantur. Neque enim Liturgia Iacobi, Clementis, Baſilii, Chryſoſt. Ambr. vel alia, cõvenit per omnia cum Romana; ſiquidem in illis verba illa: *Novi & æterni Teſtamenti*, &: *myſterium fidei*, non inveniuntur. Deniq; verba illa: *enim*, &: *accipite & comedite*, nõ ſignificant quod efficiunt, nec ad materiæ conſecrationem, ſed ad uſum, fructumq; Sacramenti proximè referuntur. Verba autem formæ tam efficiendi quàm ſignificandi cauſa proferuntur: non autem (ut Hæretici delirant) hiſtoricè ad populum inſtruendum, & fidem excitãdam, vel ad Chriſti præſentiam annunciandam tantùm recitantur. *Accedit* enim *verbum ad elementum, & fit Sacramentum*. Vnde Paulus: *Calix cui benedicimus*. Qua benedictione fieri docet, ut ſit Sanguis Domini. Et 1. Timot. 4. *Creaturas ſanctificari*, ait, *per verbum Dei & orationẽ*. Et benedictionis divinæ tantam vim eſſe aſſerit Ambr. ut etiam naturæ mutentur. Dei enim benedicere, operativũ & efficax eſt. Hinc benedixit, quando vim propagãdi dedit, Gen. 1. quãdo panes multiplicavit, Matt. 14. Qui verò ſemel verbis conſecravit dicendo: *Hoc eſt corpus meum*, idem per os ſacerdotis eiſdem verbis quotidie ipſius juſſu, ac inſtitutione repetitis, adhuc conſecrat, & panem ac vinum in ſuum Corpus & Sanguinem commutat. Nõ enim alius tunc, alius nunc Sacramentum conficit; ſed idem nunc ſacerdotis miniſterio, qui tunc prolato à ſe verbo; ut Chryſoſt. & Ambroſ. aliique docent.

Singula formæ verba ſunt de integritate, non de eſſentia.

Aug. tract. 80. in Ioan. 1. Cor. 10.

Ambroſ. lib. de iis qui myſt. initiantur. cap. 9. Euſeb. Emiſſen. hom. 5. de Paſcha.

CAP. LXXIV.

De ſenſu verborum: Hoc eſt corpus meum.

Chryſoſt. hom 83. in Matth. & hom. 2. in 2. ad Timoth. Ambroſ. lib. 4. de Sacram. c. 4. Iuſtinus apolog. 2. Tertullian. lib. cont. Martionem. Emiſſenus hom 5. de Paſcha. Damaſcen. lib. 4. c. 14.

COMMVNIS ſententia Catholicorum eſt, quòd pronomen, *Hoc*, demonſtret ſubſtantiam cõtentam ſub panis ſpecie, quam ſacerdos formâ debitâ cum intẽtione proferendo, facit eſſe Corpus Domini. Panis enim vi operatorii ſermonis trãſſubſtantiatur in corpus Chriſti. Proinde falſa eſt communis Lutheranorum & Sacramentariorum doctrina, qua ſtatuunt, pronomen, *Hoc*, demonſtrare panem; quamvis in expoſitione differant. Illi enim panem eſſe corpus Chriſti volunt per impanationem, ſeu unionem: hi verò per metonymiam, quia ſcilicet nobis certiſſimum ſignum exſiſtat præſentiæ corporis Chriſti, quo reficiamur, nõ corporali & reali ejus ſumptione, ſed fide. Quam verborum Chriſti falſam expoſitionem, quia duobus libris de auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento editis latiſſimè confutavimus, ad illos Lectorem remittimus. Circa verbũ, *eſt*, duæ ſunt hæreticorũ ſententiæ, PRIOR eſt eorum, qui contendunt, *eſt*, idem valere quod *ſignificat*, ut Chriſti verborum ſenſus ſit: *hoc, id eſt, hic panis ſignificat corpus meum*. Sed nullum in verbo, *eſt*, ſubſtantivo, cõmuniſſimo ac ſimpliciſſimo tropũ conſtitui poſſe, verùm in ſua genuina ſignificatione accipiendum eſſe, vel ex eo liquet, quòd verbum, *eſt*, ad alterius verbi ſignificationem trahi nequeat: alioquin in ſe & aliud reſolvi poſſet; quod fieri nequit, cùm omnium ſit verborum ſimpliciſſimũ, & omniũ propoſitionum copula, ſubjectũ cum prædicato conjungens. In quo verbo nullus grammaticorum, conſtituendum eſſe tropum, unquam docuit. Quãvis enim in vocum explicatione interdũ, *eſt*, per *ſignificat* exponatur, (ut enſis eſt gladius,) attamen id abſq; tropo fit. Nam ibi ſignũ de ſigno prædicatur: ſigni autem eſſentia in ſignificando conſiſtit. Sumitur ergo, *eſt*, in genuina ſignificatione, aptiſſimeq; Chriſtus verbo ſubſtantivo præſentis temporis uſus eſt in ſermone operatorio, quo eſſe facit id, quod eſſe dicit. Nã id tali ſermoni proprium eſt, ut efficiat id, quod ſignificat; & in ultimo inſtanti prolationis verborum, effectum eorundem in eſſe ponat; ut alibi fusè diximus.

Vide lib. 1. de Euchar. c. 6. & ſeq. Item lib. 2. c. 1. & 6.

Eſt. propriè ſumitur, non tropicè.

Vide lib. 1 de Euchar. ca. 7.

Digitized by Google

Altera opinio eorum eſt, qui ſentiunt, panem recte dici, eſſe corpus Chriſti, per communicationem idiomatum, quia videlicet panis ſit ſacramentaliter corpori Chriſti unitus. Triplicem verò aſſignant unionem, ex qua communicationem idiomatum naſci dicunt: unam *Naturalem*, qualis eſt animæ & corporis; alteram *Hypoſtaticam*, qualis eſt Verbi & Hominis in Chriſto; tertiam *Sacramentalem*, qualem ponunt inter panem & corpus Chriſti in Sacramento.

Solam hypoſtaticam unionẽ idiomatum communicatio ſequitur.

At certum eſt, nõ ex qualibet unione, ſed tantùm hypoſtatica (ubi unũ eſt ex duabus naturis ſuppoſitũ) ſequi idiomatum, & proprietatum ipſarum naturarum unitarum communicationem. Nam Chriſtus dicitur Deus & Homo, immortalis & mortuus: at nemo dixerit, panem eſſe Deo unitũ, eſſe animatum, eſſe mortuum, reſurrexiſſe &c. neque contrà, Corpus Domini eſſe albũ, rotundum, expers vitæ.

Figmentum igitur eſt, panem vocari corpus Chriſti, propter unionẽ ſacramentalem cum corpore Chriſti. Quod luculenter eſſe refutatum lib. 2. de Euchariſtia cap. 2. reperies; ubi poſt conſecrationis verba ſubſtantiam panis neutiquã remanere clarè demõſtratur.

In voce Corpus, nulla eſt metonymia.

Circa verbum, *Corpus*, quidam tropum quærunt, contendentes, panem vocari corpus per Metonymiam, qua nomen rei ſignificatæ ipſi ſigno tribuitur, ut ſenſus ſit: *Hic panis eſt figura corporis mei.* Sed illud commentum apertè verba ſequentia excludunt: *quod pro vobis tradetur.* Nam Chriſtus Patri in Cruce non obtulit panem, neque ſignum corporis ſui, ſed verum & naturale corpus ſuum, quod ex B. Virgine aſſumpſit: neque ſignum ſanguinis effudit in remiſſionem peccatorũ, ſed verum & pretioſum ſuum ſanguinem. Hoc autem ſe tradere corpus aſſerit Dominus manducandum, quod Deo Patri eſſet oblaturus in Cruce. Propriè igitur, & non in ſigno tantùm corpus ſuũ dedit Apoſtolis manducandum. Quidquid autem Calvinus de ſuo efficaci ſigno, per fidem corpus Chriſti nobis communicante fingat, ut commentum ſuum verborum fuco tegat, & involvat; cum reliquis tamen ſacramentariis Chriſtum non niſi nudum ſui corporis ſignum dediſſe confirmat; nec à Berẽgariana hæreſi toties ab Eccleſia damnata recedit; ut lib. 1. *De Euchariſtiâ* evicimus.

Calvinus à Berengariana hæreſi nõ recedit.

Cap. LXXV.

De formâ conſecrationis Vini.

Forma conſecrationis vini his verbis continetur: *Hic eſt calix ſanguinis mei, novi & æterni Teſtamenti, myſterium fidei; qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Quæ forma Romanis à Petro & Paulo tradita creditur, cùm ad alium ejus origo referri nequeat. Immutatam proinde cõſervare oportet, etiamſi ſingula ejus verba non pertineant ad conſecrationis eſſentiam. Senſus autem eſt: *Hic eſt ſanguis meus, qui in hoc calice continetur.* Appoſitè verò calicis mentio fit, ut ſignificetur, quòd ſanguis Chriſti in fidelium potum conſecretur, ac in Paſſionis Chriſti memoriam, quę calicis nomine denotari ſolet. Iuxta illud: *Tranſeat à me calix iſte.*

Forma conſecrationis vini.

Calicis mentio appoſitè fit.

Matth. 26.

Novi *Teſtamenti*] id eſt, quo novum Teſtamentum dedicatur ac confirmatur; ut fideles intelligant, ſe non accipere figuratum ſanguinem vitulorum, agnorum, vel avium; ſicuti tempore veteris Teſtamenti promiſſa Dei confirmata fuerant; ſed reipſa ſanguinem Mediatoris novi Teſtamenti ſibi tradi agnoſcerent.

Ad Hebr. 9.

Testamentum autem variè accipitur. I. Ipſa teſtatoris diſpoſitio, ſeu extrema voluntas, quæ morte confirmatur, *Teſtamentum* vocatur. II. Inſtrumentum, teſtatoris continens voluntatem; quomodo Scriptura veteris & novi Teſtamenti paſſim dicitur; imò & Circumciſio, quæ ſignum erat fœderis, *Teſtamentum* appellatur Eccleſ. 4. III. Teſtamentum nuncupatur id, quod Teſtamento datur, promittitur, legatur. Cùm autem Dominus in ſui memoriam Apoſtolis hoc Euchariſtiæ Sacramentum reliquerit, etiam in hac ſignificatione Teſtamentum aptiſſimè dicitur. Et quemadmodum varia unius Teſtamenti poſſunt fieri inſtrumenta: ſic repeti poteſt Euchariſtiæ confectio, ut hæreditatis applicatio variis hæredibus fiat.

Teſtamenti varia acceptio.

Ad Hebr. 9. Ierem. 31.

Dicitur ergo *Sanguis novi Teſtamenti*, quia promiſſiones ſpiritales à Chriſto factas, de remiſſione peccatorum, de gratiarum, & Spiritus ſancti donis, ac denique de regno cælorum præſtet, contineat, & confirmet.

E t *æterni.*] Hæc vox indicat, Chriſti morte acquiri non temporalia, ſed æterna bona: & ritum Sacerdotii Chriſti ſecundùm ordinem Melchiſedech uſque ad ſeculi finem perduraturum; nec ſicut vetus Teſtamentum tranſiit, ita novum in aliud commutandum. Per hoc enim Sacramentum Domini mors annunciabitur, donec ad poſtremum judicium veniat. *1. Cor. 11.*

Mysterivm *fidei.*] Hęc verba non ſanguinis veritatem excludunt, ſed maximum hîc arcanum latere deſignant; ſcilicet, quòd effuſio ſanguinis Chriſti, precium ſit Redemptionis mundi, quódque per fidem in ſanguine ipſius, Deo reconciliemur, & dona gratiæ, atque gloriam tandem æternam conſequamur.

Qvi *pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*] Hæc verba ſignificant verum Chriſti Sanguinem, qui poſtera die violenta morte pro totius humani generis peccatis effundendus erat; non autem vinum, neque ſanguinem pecorum iſto calice contineri: ſimulque modum indicant, quo Domini ſanguis in hoc Sacramento exſiſtat, nimirum, tanquam ſanguis hoſtiæ pro peccato oblatæ, à reliquo corpore ſeparatus, & in Altari Crucis effuſus. Declarant inſuper, Dominicæ paſſionis fructus non ad ſolos tunc viventes, neque ad ſolos Iudæos, ſed ad omnium ætatum ac nationum homines perventuros, quamquam non omnes omnino homines, ſed electi ſoli, tam ex Iudæis quàm ex gentibus reipſa promiſſam ſalutem eſſent adepturi. Iuxta illud ad Hebræ. 9. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* Et Ioan. 17: *Non pro mundo rogo, ſed pro iis quos dediſti mihi.* Pertinent ergo hæc verba ad ſpem & ſolatium communicantium, quia per hujus ſanguinis vim & ſumptionem obtineri peccatorum remiſſionem, aditum ad juſtitiam, æternamque hæreditatem, ſignificant; ac prodeſſe non ſolùm iis, qui præſentes per modum Sacramenti accipiunt ſed etiam abſentibus, tam defunctis quàm vivis, pro quibus Deo in ſacrificium offertur.

Verba conſecrationis ſubmiſſo profer enda. Svnt autem Conſecrationis verba diſtinctè, graviter, atque ſubmiſſa voce proferenda, ut ſummę rei arcanę authoritas & reverentia concilietur, nec margaritæ ante porcos proiiciantur, ac ne ad ſuperſtitiones & ludicras actiones à profanis hominibus traducantur. Quemadmodum enim ſancta contingi à ſanctis æquum eſt: ita & ſacra verba à puris auribus excipi. Hinc Dionyſius prohibet, evulgari preces, conſecrationem efficientes. *Lib. de Eccleſ. Hier. in fine.* Quod approbat Concilium Tridentinũ ſeſſ. 22. can. 9. *Seſſ. 22. cā. 9.* *Si quis dixerit, Eccleſiæ Romanæ ritum, quo ſubmiſſâ voce pars Canonis, & verba conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe, anathema ſit.*

Cap. LXXVI.

De verâ, reali, & corporali præſentiâ Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiâ.

Qvæstiones de genuino ſenſu verborum conſecrationis, & de corporali pręſentia Corporis & Sanguinis Domini, ita conjunctæ ſunt, ut ſeparari nequeant. *Chriſtus poſt conſecrationem realiter præſens eſt.* Quare ſicut Eccleſia Catholica innititur propriæ, apertę, genuinæ, literali, congruęq; verborum Sacramentalium interpretationi: ita firmiter credit, in hoc Sacramento verbis conſecrationis effici, ut panis & vini natura in verum Chriſti corpus & ſanguinem convertantur; quodq; accidentia, quę peracta conſecratione percipiuntur, nulli ſubſtantiæ inhæreant, ſed per ſe conſiſtant; ac proinde omnes tropicos ſenſus & figuras, quibus Sectarii verba conſecratoria in ſenſus impios detorquent, reiicit. Perſuadere autẽ moliuntur Hęretici, Chriſti corpus in Euchariſtiâ eſſe, haberi, & ſumi, ſed in ſigno aut virtute tantùm, vel ſaltem non niſi cum pane, ac in uſu, non autem permanenter. *Doloſus Sacramentariorum ſermo.*

Qvi autem primi horum errorum adinventores, propagatoreſq; fuerint, ac qui contra eoſdem validiſſimè decertarint, vicerint, proſtraverint; quodque Ioannes Calvinus Sacramentariorum noſtri ſeculi præcipuus, nihil niſi verborum fucum prioribus addiderit, luculenter in primo de Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento libro demonſtravimus. Et quoniam in ſecundo libro contra Lutheranos impanationis commentum latè confutavimus, totámque Euchariſticam Doctrinam complexi ſumus tribus libris, in quorum

rum

Digitized by Google

rum tertio *De Sacrificio Euchariſtiæ* operoſè tractavimus, ne eadem inani labore repetamus, & quia exemplarium raritas communem utilitatem impedire viſa eſt, eoſdem *tres de Euchariſtiâ libros*, Bono publico recuſos, ad calcem libri hujus ſubjici, operę pretium duximus.

De ſacrificio vide lib. 3. de Euchar.

Cap. LXXVII.

De Pœnitentiæ Sacramento.

Pœnitentiæ Sacramentũ.

Explicatis tribus Sacramentis, quorum beneficio vita ſpiritualis inchoatur, roboratur, ac perficitur, aptiſſima methodo Pœnitentię Sacramentum ſubiicitur, quo deperdita poſt Baptiſmum innocentia recuperatur, letalia vulnera nobis ab hoſtibus, Diabolo, Mundo & Carne inflicta, curantur. Gratitudinis quidem erga Deum ratio expoſceret, ut acceptam in Baptiſmo juſtitiam omni ſtudio tueremur, Deique præcepta inviolabiliter obſervaremus: ſed quoniam id paucis datur, pluresque quotidie variis tentationibus illecti ſauciantur, magna providentia miſericordiarum Pater promptum inſtituit remedium, quo toties uti liceret, quoties in peccata relabi contingeret. Proinde cùm hoc pœnitentiæ Sacramentum maximè nobis in uſu familiare oporteat eſſe, ipſius partes, naturam, & qualitates cognoſcere, utiliſſimum fuerit.

Vt autem ordine procedamus, primùm de nomine hujus Sacramenti, deinde verò de ipſius inſtitutione, tum de materia & forma, uſu, neceſſitate ac effectibus, & poſtremò de miniſtris, eorumque poteſtate diſſeremus.

De pœnitentiæ nomine.

Apvd veteres hoc Sacramentum diverſa obtinet nomina. Ambroſius vocat *reſurgentium Sacramentum*, quia inſtitutum ſit, ut lapſi poſt Baptiſmum erigantur. A quibuſdam, *laborioſus Baptiſmus*, *lacrymarúmque lavacrum* dicitur: à Hieronymo in Epitaphio Fabiolę, *hoſtia placabilis*; à Baſilio *Salus*; à Cypriano (Serm. *de ablut. pedum*) à ritu *manus impoſitio* nuncupatur; quomodo & Hieron. *contr. Luciferian.* & Auguſtinus *contr. Donatiſtas*, & Leo epiſt. 90. vocat: *Sacramentum* verò *reconciliationis* dicitur, ab effectu.

Ambr. lib. 2. de pœniten. cap. 7. Gregor. Nazianze. oratione 3. in luminaria. Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 3. Aug. lib. 1. de adult. cõiug. c. ult. lib. 20. de civit. cap. 9. epiſt. 180.

Aptissime autem vocatur *ſecunda poſt naufragium tabula*, (Concil. Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 14. ſeſſ. 14. c. 2.) quia juſtitiæ naufragium poſt Baptiſmum paſſus, è mortalis peccati gurgite, hoc Sacramento evehi ad ſalutis portum queat. Baptiſmus enim integræ navi comparatur, quę ad mare tranſnavigandum, præſidium eſt expeditiſſimum: ſimiliter Baptiſmus facili negotio culpæ ac pœnæ remiſſionem pleniſſimam operatur. Pœnitentia verò aptiſſimè comparatur tabulæ navis effractæ, per quam naufragus ingenti labore periculum evadit; quia poſt amiſſam Baptiſmi gratiam unicum pœnitentię refugium ſupereſt, ad quod niſi peccator confugiat, æternæ damnationis barathrum non evadet.

Non autem *tertiam* vel *quartam tabulam* ponimus, quia poſt Baptiſmum unicum eſt pœnitentię remedium, ad quod toties, quoties labimur, recurrendum eſt, ſi velimus ſalvari. Hæc metaphora à D. Hieronymo traditur in 3. cap. Iſaiæ, & in epiſt. 8. ad Demetriadem. Ambroſius ad virginem lapſam c. 8. Tertullianus lib. *de Pœnitentiâ*. Cæſar. hom. 10. *de Pœnitentiâ*.

Appellatvr inſuper hoc Sacramentum à parte, *Exomologeſis*, *Confeſſio*, *Satisfactio*, *Pœnitentia*, *Abſolutio*, ſicut Baptiſmus, *Aqua*. Callidè verò ſectarii Metanœam dici volunt, quaſi tota pœnitentiæ vis in mentis commutatione conſiſtat, & dolorem externũ & pœnam ex interiori animi mutatione profectam non requirat, cùm ſecundùm Scripturæ, atque uſum communem Eccleſiaſticorum Scriptorum Pœnitentia ſignificet *deteſtationem culpæ præteritæ, cum odio facti, ſtudio, atque deſiderio deſtruendi.* Levitici 5. *Anima quæ intellexerit delictum ſuum, agat pœnitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnum.* 3. Regum 8: *Si peccaverint tibi, & egerint pœnitentiam in corde ſuo, dicentes: peccavimus* &c. 2. Paralip. 33. dę Manaſſe dicitur: *Et egit pœnitentiam valdè* &c. Iob ultimo: *Ago pœnitentiam in favillâ & cinere.* Sapientię 5. & 11. Ierem. *Nullus eſt qui agat pœnitentiam.* Ezechielis 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam.* Matth. 11. *In cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.* Lucę 11. *Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ.* Acto. 8. *Pœnitentiam age ab hac nequitiâ tuâ, & roga Deum* &c. 2. Cor. 7: *Quæ ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Et alibi ſępe. Similiter Tertullianus lib. *de Pœnitentiâ*, Cyprianus ſerm.

2. Cor. 12. Apoc. 2. 3. 9.

de lapſis, Auguſtinus epiſt. 108. Pœnitentiam includere docent pœnam, in peccati vindictam ſponte aſſumptam. Vnde patet, vocem *Pœnitentiæ* à *Pœnâ* derivari, non à *ponè tenendo* (ut Eraſmus cõfinxit,)alioqui nulla diphthongus locum haberet. Non igitur *pœnitere* tantùm eſt, *poſterius conſilium tenere*, ſeu *reſipiſcere*, ut Sectarii volunt; dicentes, optimam pœnitentiam eſſe novam vitam, ſed eſt, *dolere de peccatis commiſſis, cum ſtudio abolendi, propoſitóque in poſterum evitandi*, iuxta illud Eccleſiaſt. cap. 21. *Fili peccaſti? non adjicias iterum, ſed & de priſtinis deprecare, ut tibi dimittantur*. Tunc enim peccata deſtruuntur, quando Deus pœnitentiæ operibus placatur, ut Auguſt. quæſtion. 11. ad Dulcitium explicat. Neque ſectarios vox *Metanœa quæ* (*reſipiſcentiam* ſonat) iuvat. Nam theologi nõ ex vocũ Etymologia, ſed ex communi ſcriptorum uſu ſignificationes deducunt. In ſcripturis autem & celebratis ſcriptoribus, vox μετάνοια non ſolùm *reſipiſcentiam*, ſed inſuper *præteritæ culpæ deteſtationem ac vindictam* denotat; ut ex Auſonio liquet:

In Annot. c. 3. Matth. & 7. cap. 2. Cor.

Pœnitentia includit pœnam in delicti vindictam.

Metanœa non ſolùm reſipiſcentiã, ſed & peccati deteſtationem includit.

Sum Dea, quæ facti, nõ factiq; exigo pœnas:
Nempe, ut pœniteat: ſic Metanœa vocor.

Et Lactantius lib. 6. c. 24. *Reſipiſcit, quem errati piget, & ſeipſum caſtigat*. Baſilius quoque in oratione de fame. Ovidius lib. 1. *de Ponto*:

Pœnitet, & facto torqueor ipſe meo.

VNDE colligimus, vocem *Pœnitentiæ* I. ſignificare diſplicentiam eius, quod antè placuerat. II. Dolorem admiſſi ſceleris, non Dei, ſed ſui cauſa conceptum: qualem pœnitentiam habuit Antiochus, divina monitus plaga; & damnati in Inferno habituri ſunt. III. Pœnitentia dolorem animi de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero ſignificat: qui dolor ſi ex conſideratione turpitudinis peccati, ex metu pœnarum futuri ſeculi, & aliquo Dei amore promanet, *Attritio* ſive *imperfecta Contritio* vocatur, quæ primum inter pœnitentis actus locum obtinet, nec ſolùm ceſſationem à peccato, novæ vitæ propoſitum, inchoationemq;, ſed etiam veteris odiũ continet: quia tamen non ſtatim huiuſmodi dolor tam perfectus eſt, ut ex amore Dei ſuper omnia dilecti & amici naſcatur, *Contritio imperfecta*, quæ *attritio* etiam nuncupatur, dici conſuevit: at ſi dolor ex amore illo Dei perfecto eliciatur, peccatorum remiſſionem conjunctam habebit, & *Contritio* charitate perfecta vocabitur; juxta doctrinam Concilii Tridentini.

Pœnitentia vox quid includat.

1. Macha. 6. & lib. 2. c. 9.

Attritio ſive imperfecta contritio.

Seſſ. 14. c. 4.

CAP. LXXVIII.

De virtute Pœnitentiæ.

DVPLEX eſt Pœnitentia: exterior & interior. In illa Sacramenti, in hac virtutis ratio conſiſtit, & utraque juſtificationis cauſa eſt: ſed interior, præparans ac diſponens, exterior autem, ut pars Sacramenti, efficiendo, ſicuti Chriſtus tangendo aut loquendo ſanitatem conferebat, quam ſimul tamen alterius latens fides impetrabat. Vnde interior pœnitentia exterioris eſt cauſa, illâque proinde prior. Quòd autem interior pœnitentia virtus ſit, ex eo liquet, quòd ſicut bonum eſt, quando, ubi, & quomodo oportet amare; ita & malum deteſtari & odiſſe, quando, quomodo, & quatenus neceſſarium eſt. Hoc autem ut rectè fiat, Pœnitentia præſtat, ſiquidem modum, finemque doloris pœnitentia præſcribit, ut ſcilicet non minor, quàm culpæ magnitudo exigat, neque major ſit, quàm deceat. Cujuſmodi fuit Cain & Iudæ, qui deſperando ſenſerunt, majorem eſſe ſuam iniquitatem, quàm ut ſperare veniam poſſent. Denique finem doloris proponit, ut ſcilicet triſtitia peccatũ aboleat, Deoque ſatisfaciat, & ipſo placato, in ejus gratiam & amicitiam pœnitens redeat. Quem finem certa fides cum ſpe veniæ à Deo conſequendæ ſuggerit, juxta illud Petri Actor. 2. & 3: *Pœnitemini & convertimini, ut deleantur peccata veſtra*. Quare virtute pœnitentiæ non aguntur, qui commiſſa ſcelera plãgunt quidem, ſed propter jacturam nominis, famæ, aut ſolo metu temporalis damni, aut æterni ſupplicii; neq; inſuper illi, qui nonnulla peccata deflent, quibus tamen alia placent; quoniam vera pœnitentia ſinceram animi converſionem ad Deum operatur, ſecundùm illud Ioëlis 2. *Convertimini ad me in toto corde veſtro*. Ezechielis 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis* &c. Qualis pœnitentiæ virtus, poſt hominis lapſum, præter fidem, homini peccatori ad obtinendam à Deo veniam fuit neceſſaria, quamvis ei varia pro temporum diverſitate adjuncta fuerint

Duplex pœnitentia: exterior & interior.

Pœnitentia interior eſt virtus.

Gen. 4. Matth. 27.

Pſal. 50.

fuerint Sacramenta vel ſacrificia. De qua Scriptura ſacra loquitur, dum ait: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Et, *Anima, quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali, & incedit curva & infirma, & oculi deficientes dant gloriam Deo.* Et Manaſſes in oratione: *Poſuiſti pœnitentiam iis, qui peccaverunt.*

Baruch. 2.

Ad peccati remiſſionem, neceſſaria ſemper fuit aliqua confeſſio.

PRÆTER autem hanc pœnitentiæ virtutem, ſemper fuit quoq; ad peccati remiſſionem obtinendam neceſſaria confeſſio quædam, ſeu generalis peccati agnitio. Iuxta illud Pſal. 31. *Dixi, confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino.* Hinc multa iſtius peccatorum confeſſionis exempla in Scripturis reperiuntur. Baruch. 2. Danielis 9. 2. Eſdræ 1. Et in lege pro his, & illis peccatis diverſa erant præſcripta ſacrificia.

Chriſti expreſſa vel tacita invocatio. Rom. 3. Act. 4.

NECESSARIA inſuper fuit ad peccati veniam obtinendam, Dei per Chriſtum invocatio. *Hunc enim propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Nec eſt alius nomen, in quo nos ſalvari oporteat. Accedentem enim ad Deum oportet credere. Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. Sed quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?*

Hebr. 11. Ioelis 2. Rom. 10.

QVIA verò neque fides, neque peccati confeſſio, neq; nominis Dei invocatio, neque vindicta ſeu pœna operari natura ſua peccatorũ remiſſionem poteſt, ſed ſolùm juxta gratuitam Dei miſerentis ordinationem; hinc in Lege Naturæ adjuncta pœnitentiæ fuerunt ſacrificia, Dei inſpiratione uſitata. In veteri autem lege, Sacrificia Levitica; tempore autem Gratiæ, Sacramenta: pro nõdum renatis, Baptiſmus; pro relapſis verò, Pœnitentia, quę animi converſionem, peccatorum ſingulorum enumerationem, vindictam, ſatisfactionemq; complectitur: ad quã flagella, ſaccus, cilicia, cineres, fletus, jejunia, oratio, eleemoſyna, ſimiliaq; opera pertinent; quæ ex intima animi pœnitentia (quam virtutem dicimus) profluunt. In quibus externis actionibus Sacramenti pœnitentiæ materia reperitur.

In externis pœnitentiæ actionibus Sacramenti materia conſiſtit.

Ad plenam remiſſionem peccati tres partes concurrunt.

SVNT autẽ tres pœnitentis actus, in quibus Sacramenti hujus materia conſiſtit: nempe Contritio, Confeſſio, & Satisfactio, qui ad integritatem Sacramenti, plenamq; remiſſionem peccati ex Chriſti inſtitutione requiruntur, ac catenus materia & partes Sacramenti pœnitentię dicuntur. Fides autẽ cùm animi converſionem præcedere debeat, ut & incuſſi conſcientiæ terrores agnito peccato, dici pœnitentię partes nequeunt, quæ ad abſolutionem (in qua veluti forma Sacramenti pœnitentiæ vis potiſſimùm ſita eſt) ordinem habeant.

CAP. LXXIX.

Quòd pœnitentia Sacramentum ſit, propriè dictum.

Pœnitentia Sacramentũ.

CVM Pœnitentia externis rerum verborumq; ſignis interiorem animi converſionem, peccatiq; deteſtationem exprimat, abſolutioq; ſacerdotis verbis enuntiata remiſſionem peccatorum in anima efficiat, quam ſignificat; luculenter efficitur, quòd Pœnitentia, externis actibus pœnitentis, & verbo abſolutionis ſacerdotis conſtans, verum ſit novæ legis Sacramentum: quod Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam inſtituit, cùm in diſcipulos inſufflans dixit: *Accipite Spiritum ſanctũ, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Illis enim verbis Chriſtũ in eccleſia tribunal ſpirituale, judiceſque, qui in foro Cõſcientię poteſtatem haberent, à peccatis abſolvendi, & ſatisfactiones condignas imponendi, fideleſq; in peccata poſt Baptiſmum relapſos reconciliandi inſtituiſſe, illamq; poteſtatem Apoſtolis, eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus communicaſſe, univerſi ſcriptores orthodoxi ſenſerunt, & Novatianos inficiantes, lapſos per Eccleſiam Deo reconciliari poſſe, tanquam hæreticos anathematizarunt: ac quidem meritò. Nam poteſtatem inſinuatã Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis* (Matth. 18.) datam eſſe Ioannis 20. verba Chriſti apertè declarant: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Clavis enim officium eſt aperire, impedimenta removendo, & claudere oſtium: eaq; metaphora inſinuatur, ſpiritualis poteſtatis eſſe, cælum remittendo peccata reſerare, aut non remittendo clauſum tenere. Et quoniam homines corporei ſunt, ut ſibi peccata remitti intelligant, voluit Chriſtus id fieri voce ſenſibili, tãquam externo ſigno. Et quoniam peccata minimè remittenda ſunt, niſi eis, qui ſe peccata habere agnoſcunt, ſibiq; illa diſplicere teſtantur,

Ioan. 20.

Tribunal ſpirituale in Eccleſia.

Novatiani pœnitentiæ Sacramentũ ſuſtulerunt.

Clavis officium.

Voce ſenſibili abſolutionis ſententia eſt proferenda.

tur, ex eâdem ſcriptura non ſolùm ritũ externum abſolventis, verùm etiam pœnitentis colligimus; putà verbum abſolutionis, & ſigna pœnitentiæ. Nam ut abſolvi nequit non ligatus, ita nec, qui abſolvi recuſat, qualis eſt impœnitens. Verbo autem abſolutionis & pœnitentię ſignis adjuncta eſt gratiæ juſtificantis promiſſio, ſine qua peccatorũ nulla fit remiſſio. Habemus itaque hîc ritũ externum cum gratiæ promiſſione, ac proinde novæ legis Sacramentum, ut Concilia & Patres, totaq; Eccleſia tradunt. Ac ſanè Apoſtoli uſũ poteſtatis clavium, qua lapſi reconciliantur, diſertè comprobarunt, quando poſt Baptiſmũ relapſos non ad Baptiſma ſemel acceptum revocarunt, ſed pœnitentiam agere juſſerunt, ut Petrus Simonem Magum; Paulus Corinthiũ: Ioannes in Apocalypſi Epiſcopos negligentiores. *Poſuit*, ait Paulus, *verbum reconciliationis in nobis. Pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo*, miniſterio ſcilicet noſtro, quibus poteſtatem remittendi peccata Chriſtus indulſit. Novatiani ajebant, ſe Domino deferre reverentiam, ei ſoli remittendorum peccatorum poteſtatem reſervantes: contra quos diſſerit Ambroſius lib. 1. *de pœnit.* cap. 2. Pacianus epiſt. 3. Tertullianus lib. *de pœnitentiâ* duas agnoſcit in Eccleſia januas ad remiſſionem peccatorũ: unâ pro intrantibus; Baptiſmum: alterâ pro lapſis pœnitentiam. Similiter Cyprianus. Ambroſius lib. 1. *de pœnit.* c. 7. Hieron. lib. 1. & 2. *cont. Pelagianos* Auguſt. epiſt. 180. lib. 5. *de Baptiſmo* cap. 20. lib. 1. *de adult. conjugiis.* cap. ult. & lib. 2. cap. 6. *Quæ baptiſmatis, eadem eſt ratio & reconciliationis*, Epiſt. 23. Chryſoſt. lib. 3. *de ſacerdotio*, tradit, conceſſũ, ſordes purgare delictorũ, ſacerdotibus, tam in pœnitentia, quàm in Baptiſmo. Similiter Cyril. lib. 12. in Ioan. c. 56. Leo epiſt. 91. *Multiplex miſericordia ita lapſibus ſubvenit humanis, ut non ſolùm per Baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ.* Victor lib. 2. de perſecut. Vandalica: *Qui baptizaturi ſunt parvulos fontibus aquæ perennis? qui nobis pœnitentiæ munus collaturi ſunt, & reconciliationis indulgentiâ obſtrictos peccatorum vinculis ſoluturi? quia vobis dictum eſt: Quæcumq; ſolveritis ſuper terram*, &c. Epiphanius hæreſi 59.

Concil. Florentinum Triden. ſeſſ. 14. can. 1. Magiſter ſenten lib. 4. diſt. 14. cum univerſis doctoribus ſcholaſticis.

Act. 8. 1. Cor. 5. & 6. ad Hebræ. 6. Apoc. 2.

2. Cor. 5.

Cap. LXXX.

De partibus eſſentialibus Sacramenti Pœnitentiæ.

PARTES Sacramenti pœnitentiæ intrinſecæ ac eſſentiales, ſunt materia & forma, hoc eſt, actus pœnitentis, & abſolutio ſacerdotis: integrales autem ſunt, Contritio, Confeſſio, & Satisfactio, quę totam pœnitentiam conſtituunt, plenamq; peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione operantur. Primarię autem partes, abſque quibus pœnitentię Sacramentum non conſiſtit, ſunt Contritio, & Confeſſio; ſine quibus Abſolutio nihil efficit: inter ſecundarias verò eſt Satisfactio, abſque qua Pœnitentię Sacramentum conſiſtere, ſed non plenè peccatum delere valet.

Partes eſſentiales Sacramenti pœnitentiæ.

Partes integrales.

Partes primariæ Sacramẽti pœnitentiæ, & ſecundariæ.

SVNT autem hæ partes ita conjunctę, ut Contritio propoſitum confitendi & ſatisfaciendi includat; Confeſſionem verò, & Contritio & ſatisfaciendi voluntas; & Satisfactionẽ Contritio & Confeſſio antecedant. Quarum trium partium neceſſitas inde naſcitur, quòd animo, verbis, & opere in Deum peccata committamus: quibus eiſdem rebus æquiſſimum eſt, nos Deũ placare; animi ſcilicet dolore, oris confeſſione, ſatisfactoriiſq; operibus, oratione, jejunio, & operibus miſericordię; ſiquidem pœnitentia eſt veluti quędam peccatorum compenſatio, Dei læſi arbitrio cõſtituta. Quare poſt admiſſum peccatum non ſufficit deſinere malefacere, ac novum vitæ genus inſtituere: ſed oportet inſuper eum, qui peccavit, dolere, quòd offenderit, amicitiamque violarit; & errorem ſuum agnoſcere, ac demum prompta voluntate mulctam læſi arbitrio tolerare.

Animo, verbis, & opere Deum offendimus.

Pœnitentia eſt peccatorũ compenſatio, Dei arbitrio conſtituta.

Ex quibus ſequitur, falſò à Sectariis pœnitentiæ partes conſtitui, terrores conſcientię ex legis minis incuſſos, & fiduciam remiſſionis peccatorum, ex Evangelii promiſſione conceptam. Nam timor & fides pœnitentiam præcedunt, eamq; gignunt: ſiquidem Ninivitæ audita Ionę comminatione timuerunt & crediderunt, ſpeq; veniæ erecti, pœnitentiam egerunt; quam deinde juſtificatio conſequitur. Iuxta illud Act. 3. *Pœnitemini, ut deleantur peccata veſtra.* Pœnitentia enim in ſe peccati

Concil. Trident. ſeſſ. 14. can. 4.

Digitized by Google

cati admiſſi odium continet; quod Scripturæ illæ ſignificant: Geneſ. 3. *Quare hoc feciſti?* Gen. 4. *Quid feciſti?* Iudicum 2. *Quare hoc feciſtis?* Ierem. 8. *Nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens: Quid feci?* Iob. vlt. *Vnum dixi, quod utinam non dixiſſem.* Pſal. 50. *Iniquitatem meam cognoſco.* Iſaiæ 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos* &c. Lucæ 7. Magdalena peccata ſua præterita flevit, & Lucæ 22. Petrus peccatum admiſſum deflevit. Et Chriſtus Matth. 23. & alibi ſæpe Phariſæorum peccata coarguit, nõ alio fine, niſi ut peccata ſua recolentes deteſtarentur. Similiter Petrus, Paulus, & Stephanus interfectionem Chriſti ad memoriam Iudæis revocant, ut de illa pœnitentiam agerent: ſicut Act. 8. B. Petrus Simoni Mago dixit: *Pœnitentiam age ab hac nequitiâ tuâ.* Cyprianus ſerm. De lapſis: *Pœnitentes ac dolentes peccata veſtra perſpicite, graviſſimum conſcientiæ crimen agnoſcite.* Ambroſ. lib. de pœnit. cap. 10. *Dum admiſſa dolemus, admittenda excludimus.* Chryſoſt. lib. 1. de cõpunct. cordis: *Semper recordemur mala* &c. Aug. *Pœnitentiam certam non facit niſi odium peccati, & amor Dei.* Gregor. hom. 34. in Evangelia: *Pœnitentia eſt, peccata perpetrata plangere, & plangenda non perpetrare.*

Act. 2. 3. 7. & 13.

Ieron. in 31. c. Iere. Aug. Enchir. c. 65. & Serm. 7. de tempo.

Aug. hō. 27. inter 50.

PRÆTEREA cur vita prior deſeritur, niſi quia diſplicet? Nemo enim vitã novam eligit, niſi quem veteris pœnitet. Vnde Ambroſ. in 2. cap. poſterioris ad Cor. explicans ſenſum illius dicti: *Optima pœnitentia, nova vita,* inquit, *Hæc vera pœnitentia eſt, jam ceſſare à peccato: Sic enim probat ſe dolere ſibi, ſi de cetero deſinat.* Vbi docet, novam vitam certiſſimũ eſſe veræ pœnitẽtiæ argumentum, non autem nihil aliud requiri; ſiquidem talis pœnitentia in Scripturis exigitur, quæ averſionem à malo, & converſionem ad Deum includat. Amos 5. *Odite malum, & diligite bonum.* Pſa. 33. *Diverte à malo, & fac bonum.* Iſaiæ 1. *Quieſcite agere perverſe: diſcite benefacere.* Ezechiel 18. *Projicite à vobis omnes prævaricationes veſtras, & facite vobis cor novum, & ſpiritum novum.* Cui Apoſtolus conſonans: *Deponite veterem hominem, & induite novum.*

Epheſ. 4.

Et Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. c. 4. *Contritio eſt dolor de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero.*

D. Thom. 3. p. q. 87. ar. 1.

CAP. LXXXI.

De Contritione.

Contritionis definitio.

CONTRITIO, eſt animi dolor de admiſſo contra Deum peccato, cum propoſito non peccandi de cetero, & cõfitendi, atque ex Sacerdotis arbitrio ſatisfaciendi. Quamvis enim dolor, pœnitentiæ comes & effectus ſit, non autem peccati odium & deteſtatio; rectè tamen definitur Contritio per dolorem, tanquam per ſuum effectum, juxta illud Pſalmi 6. *Laboravi in gemitu meo* &c. Et Pſal. 12. *Quamdiu ponam conſilia in animâ meâ, dolorem in corde meo?* Iſaiæ 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Hinc pœnitentes ad intimum animi dolorẽ exprimendum, veſtes commutare ſolent, ut de Achab rege legimus, 3. Regum 21. De Rege Ninive, Ionæ 3. Matth. 11. *Olim in cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent.*

Contritionis vox aptè deteſtationi peccati tribuitur.

APTISSIME verò peccati deteſtatio nuncupatur *Contritio*, ducta videlicet à rebus corporeis ſimilitudine, quæ materia duriore (veluti grana molari lapide) comminuuntur; ut ea voce notetur, quòd ſuperba, dura, & pertinax hominis voluntas pœnitentiâ humilietur, emolleſcat, Deoq; ſe ultrò ſubjiciat, ejúſque inſpirationes, conſilia, & præcepta admittat. Nam idem ſignificant *cor molle, carneum, & contritum*; ut econtra *cor durum, lapideum, rebelle*, quod videlicet nullo Dei amore vel metu flectitur aut movetur. De quo Ezechielis c. 11. *Auferam ab eis cor lapideum, & dabo cor carneum.* Et Ieremiæ 31. *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde ſcribam eam.* Quò alludens Apoſtolus: *Epiſtola*, inquit, *eſtis Chriſti, ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei vivi; non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.* Simili metaphorâ Ioël ait: *ſcindite corda veſtra.* Quid verò per *ſciſſionem* intelligat, conſequenter explicat: *Convertimini ad me in toto corde veſtro, in jejunio & fletu*; ſignificans, ſe per cordis ſciſſionem denotare plenam cordis converſionem, quæ Pſ. 50. vocatur, *cor contritum & humiliatum.* Iſaiæ 66. *Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu?* Pſalm. 146. *Qui ſanat contritos corde.* Act. 2. *Compuncti ſunt corde.* Hinc Chryſoſtomus libros *de compunctione cordis* inſcripſit.

Hierem. 23.

Ezechiel 11. c. & 36. Ierem. 31. 2. Cor. 3.

Contritio dolorem de amiſſa Dei gratia notat.

VSV autem Eccleſiaſtico *Contritionis* nomen ei ſoli dolori accommodatur,

Digitized by Google

quo propter amiſſam Dei gratiam contriſtamur. Diſplicentia itaque peccati ex ſolo naturali lumine cõcepta, vel ex ſolo metu gehennæ orta, quæ peccandi voluntatem non excludit, contritionis nomen haud meretur; ſed is demum & ſolus animi dolor, qui eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero, ex Dei amore natus; qualis animi contritio ad peccatorum remiſſionem ſemper neceſſaria fuit; ac ita demum ad peccatorum remiſſionem præparat, ſi ei fiducia divinæ miſericordiæ, cum voto præſtandi reliqua, ad remiſſionem peccatorum ex inſtitutione Dei requiſita, conjuncta fuerint: ut ſunt Sacrificium & Sacramenta, quę tempore novi Teſtamenti à Chriſto præſcripta ſunt.

Contritio perfecta.

DVPLEX autem eſt Contritio: VNA charitate perfecta, includens converſionem ex toto corde ad Deum, quæ pœnitentem vivificet, & Deo reconciliet, propter votum Sacramenti in illa contentum, juxta doctrinam Concilii Tridentini ſeſſ. 14. cap. 4. & ſeſſ. 13. can. 11. ALIA contritio imperfecta eſt, dolor videlicet de admiſſis peccatis, ex turpitudinis peccati conſideratione, aut ex gehennæ, pœnarúmque futuri ſeculi metu, cum ſpe veniæ atque iniquitatis deteſtatione conceptus. Qui dolor amorem juſtitiæ conjunctum habet, quo Deum veluti fontem juſtitiæ pœnitẽs diligere incipit, odioq; in peccata fertur; ſed tamen per ſe ad peccati remiſſionem ne quidem cum Sacramenti voto perducit, ſed tantùm ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit. Vnde ſic præparatum, ex attrito contritum Sacramentum actu ſuſceptum facere dicitur, quia cum remiſſione peccatorum homo Fidem, Spem & Charitatem accipiat, Deo per Chriſti meritum infundente Chriſtianam juſtitiam, qua veluti filius & amicus placeat is, qui ante inimicus erat; jámque Deum ex toto corde, ſeriò, ſincerè ac perfectè diligat, nihil plus, vel æquè diligens atq; Deũ, quem ſummo maximoq; amore, non intenſivè quidem, ſed appretiativè diligere oportet. Summum enim bonum eſt Deus, ſine modo & fine diligendus; & ſummum malũ eſt peccatum, quod à ſummo bono nos elongat; ideoq; ab hominibus maximè deteſtandum, & ob nullam cauſam admittendum eſt.

Contritio imperfecta.

Deus ſummo amore diligendus appretiativè, non intenſivè.

Deut. 6. 4. & 10. Ioelis 2.

(∴)

CAP. LXXXII.

Vtrùm Contritionis dolor de ſingulis peccatis neceſſarius ſit.

SINCERA cordis ad Deum cõverſio exigit, ut omnia & ſingula peccata, quæ poſt diligens conſcientiæ examen occurrunt, deteſtemur, ab illiſq; avertamur: quod unico, vel pluribus contritionis actibus fieri poteſt. Nonnunquam enim pœnitens de omnibus peccatis in genere cogitatis dolet, ita animo affectus, ut de ſingulis ſpeciatim pœniteret, ſi menti ſecundùm numerum, ſpeciem, & circumſtantias offerrentur, & nec tempore, nec oblivione impediretur. Licet enim tunc nõ actu, virtute tamen de ſingulis criminibus & peccatis dolet, ac eadem animi voto Eccleſiæ clavibus ſubjicit.

De ſingulis peccatis virtute ſaltem dolendum.

QVANQVAM verò non ſit abſolutè neceſſarium, ſingulis peccatis propriũ contritionis actum ſeorſim reſpondere; attamen utile ac conſultum eſt, ſigillatim peccata recogitare, illoq; modo ſeipſum ad eorum diſplicentiam & odium excitare, juxta illud Ezechiæ apud Iſaiam: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*; & illud Ezechielis: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis.* Quod tamen quia unico contritionis actu effici poteſt, conſequitur, peccatorem quovis momento juſtificari poſſe, ſecundùm illud Iſaiæ apud 70: *Cùm reverſus ingemueris, ſalvus eris.* Vnde inſuper efficitur, nullã in hac vita ſeram eſſe pœnitentiam, nec quantitatem temporis, ſed doloris inſpiciendam eſſe, cùm apud Deum nullas veniæ moras vera converſio patiatur. Nec etiam certus doloris, quoad intenſionem, gradus, ut contritio vera ſit, exigitur: ſufficit enim ex charitate Dei qualicumq; promanare. Nam cùm intentio gradus non ſit in hominis poteſtate, neque certò agnoſci poſſit, in illum caſu, non electione perveniretur: & *converti toto corde*, non ſignificat dolorem elici intenſiſſimo cordis conatu; ſed totum cor à ſolo Deo velut ultimo fine occupandũ eſſe, ita ut nihil ei præferatur, aut adæquetur, nec de ulla re magis, quàm de Dei offenſa pœnitens doleat.

Iſaia 38.

Ezechiel. 18.

Iſaia 30. Ezechiel 18. Eccleſ. 12. Cyprian. ad Demetrianum. Chryſoſt. in epiſt. ad Theodorum lapſum. Leo epiſt. 91.

VT autem dijudicare homo valeat, utrùm veram, an potiùs fictam pœnitentiam agat, diſcutiet, utrùm omnia & ſingula peccata quæ admiſit, deteſtetur,

Modus dijudicandi, an veram quis pœnitentiam agat.

tur, ac de illis doleat: deinde, an vitæ cõmutandæ in melius certum & ſtabile propoſitum habeat, ſimul & confitendi atque ſatisfaciendi arbitrio ſacerdotis; & ſi quid vi, dolo vel fraude alteri abſtulerit, tollendo, detinendo, vel damnificando, reſtituat: ſtatim animum retinendi alienum, ut ſuum, deponendo; ac etiam oportunitate habita reipſa exſequendo reſtitutionem. Si quoque alicujus famam, dignitatem, aut vitam læſerit, dicto factóve violaverit, alicujus officii vel commodi digna compenſatione ſatisfaciat. *Non enim* (ait Aug.) *dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.*

Aug. epiſt. 54.

Iniuriarum condonatio.

Ac poſtremò neceſſarium pœnitenti eſt, ut quidquid injuriarum ab altero paſſus eſt, id totum ex animo cõdonet. *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorũ,* (ait Dominus) *dimittet & vobis Pater cæleſtis peccata veſtra: ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet peccata veſtra.*

Matth. 6.

Cap. LXXXIII.

Quæ ſit propria vis & utilitas Contritionis?

Contritionis effectus.

Contritionis vim in eo conſiſtere, quòd certa, expeditáque ſit ægrotantis animæ medicina, Sacræ literæ docent; quia ad juſtificationem diſponat, & peccatorum remiſſionem impetret, ac ſuo quodam modo mereatur: imò, & quatenus Sacramenti Pœnitentiæ pars, etiã efficiat, ut Cõcilium Tridentin. exponit juxta Scripturas, in quibus legimus: *Cùm averterit ſe impius ab impietate ſuâ, ipſe animam ſuam vivificabit*: Et, *Facite vobis cor novum, & ſpiritum novum.* Ionç 3. *Vidit Deus opera eorum, quia converſi ſunt de viâ ſuâ malâ, & miſertus eſt Deus.* Pſal. 50. *Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus*; quia Deum placat, & gratiam impetrat, uti ſacrificia facere conſueverunt. Pœnitẽtium eleemoſynas redimere peccata, tradit Daniel c. 4: purgare peccata, Tob. 12. Dilectionem pœnitentis, promereri gratiam & veniã, oſtendit Chriſtus Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Sic Achab pœnitentiâ veniam promeruit; Manaſſes, & alii, ut Tertul. lib. 4. *cont. Martionem*, Cyprian. ſerm. *de lapſis*, Ambroſ. lib. 2. *de pœnit.* ca. 3. & libr. 10. in Lucã de S. Petro agens, & in præfatione Pſ. 37. de Davide notarunt. Ait enim Ambroſ. Davidem pretium lacrymarum pro redemptione peccati ſui perſolviſſe. Hieron. lib. 2. *cont. Pelag: humilitate clementiam Salvatoris merentur.* Aug. in Pſ. 50. *Ninivitæ pœnitentiam egerunt, & certam miſericordiam meruerunt.* Gregor. in lib. 1. Reg. ca. 4. *Omnipotentis Dei miſericordiam facilè meruerunt.* Quæ omnia *de merito congrui*, non autem *condigni* intelligenda ſunt. Nam nullũ meritum, cui ex cõdigno merces juſtificationis debetur, præcedit ipſam juſtificationem.

Seſſ. 6. cap. 6.
Seſſ. 14. c. 4.
Ezech. 18. & ...

Meremur gratiam iuſtificationis de congruo, non de condigno.

Ivstificatvr itaq; homo gratis dupliciter. Primo, quia nullum hominis meritum ſolius liberi arbitrii viribus acquiſitum, juſtificationem promeretur. Vnde rectè concludit Auguſtinus, gratiam non ſecundùm merita homini reddi, quoniam homo ex ſe ſolo, non præventus excitante aut adjuvante gratiâ facit, nullum ad juſtificationem habet ordinem, nec rationem ſeminis vitæ beatæ habere poteſt. *Quid enim habes* (ait Apoſtolus) *quod non accepiſti?* Si dicas: habeo fidem, per quam mereor juſtificationem; quia fidem accepiſti, per quam impetras juſtificationem, non gratiam aliquid meriti præcedit humani, ſed ipſa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur perfici. Quare ubi Auguſtinus nulla ante Iuſtificationẽ agnoſcit merita, de hujuſmodi meritis loquitur, quæ omnem Spiritus ſancti inſpirationem præcedunt, nec ex ſemine gratiæ profluunt. Vbi autem aliqua merita juſtificationem præcedere dicit, putà fidem, orationem, pœnitentiam, eleemoſynas, & hujuſmodi; de operibus ex ſpeciali Dei adiutorio excitante vel adiuvante factis agit; ut epiſt. 105: *Nec ipſa peccatorum remiſſio ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat: ſed fidem, unde omnis juſtitia ſumit initium, non humano tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, ſed gratuitum eſſe Dei donum fateamur, ſi gratiam veram, id eſt, ſine meritis cogitamus.* Et epiſt. 106. *Si quis dixerit, quòd gratiam bene operandi fides mereatur, negare non poſſumus, imò gratiſſimè confitemur.* Et libr. 1. Retract. ca. 23. rectè aſſeri docet, quòd fides meritum inchoet: quia tamẽ nullum propriè dictum meritum, cui ex iuſtitia merces debeatur, pręcedit iuſtificandum, ſed iuſtificatum ſequitur; ideo rectè Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 8. dixit: *Iuſtificari hominem gratis, quia neque fides, neque opera, quæ juſtificationem præcedunt, ipſam merentur,* abſoluto videlicet perfectoq; merito: neque contritio vi ſua naturali peccatorum remiſſionem operatur, neque etiam ſola abſque

Iuſtificatio homini gratuita eſt.

Aug. epiſt. 107. in præfat. Pſalm. 31. lib. de gratia & lib. arbit. c. 6. 7. 8.

Aug. in Pſ. 110. lib. de fide & operibus ca. 14. Lib. 1. ad Bonifacium c. 2. Lib. de ſpir. & lit. c. 29. & 30. Lib. 1. ad Simplic q. 2.

Sacramenti Pœnitentiæ voto (quo nobis pretium ſanguinis Chriſti ad peccatorum remiſſionem ſecundùm propoſitum gratiæ Dei applicatur) ſed ut Sacramenti pars. Equidem vera cordis ad Deum converſio exigit, ut remedia, ad ſanitatem animæ conſtituta, non contemnantur vel negligantur. Vnde non fruſtra remiſſo jam peccato Sacramentum actu ſuſcipitur, quia per actualem Sacramenti ſuſceptionem conditio tacitè in contritione incluſa completur, gratia etiam adaugetur, ac pœna temporalis, quæ Sacramenti voto remiſſa non erat, uberiùs dimittitur, juxta illud Pſal. 50. *Ampliùs lava me Domine.* Denique ſecuritas de obtenta remiſſione, Sacramento præſtatur: *Tunc enim fugit ſollicitudo vitæ præteritæ*, ait Aug. Vnde Cornelius Centurio ante viſibilem Baptiſmum Spiritu ſancto repletus, nihilominus viſibili baptiſmo ablui voluit, ne contempti Sacramenti reus haberetur, ut notat Auguſtinus quæſt. 33. in Numeros. Lib. 4. de Baptiſmo *contra Donatiſtas*, cap. 21.

Vera contritio includit Sacramenti votum.

Aug. lib 9. confeſſ. c. 4.

QVOD autem Contritio charitate formata, cum voto Sacramenti remiſſionem peccatorum coniunctam habeat, docet Concil. Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 6. ſeſſ. 13. cap. 7. ex Scripturis, quę teſtantur, Davidi pœnitenti ac dicenti: *peccavi Domino*, reſponſum fuiſſe à Propheta: *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum.* Vnde Pſalm. 31. *Dixi, confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Et Lucæ 15. filio prodigo dicenti, *Revertar in domum Patris mei*, pater occurrit, paciſque oſculum præbuit. *Deus* enim *diligentes ſe diligit*: Proverb. 8. *Vniverſa delicta operit charitas*, 1. Petri 4. *Tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus*, 1. Ioan. 3. *Remiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Hoc donum dividit filios regni à filiis damnationis. Auguſtinus lib. 15. *de civit.* cap. 18. & tract. 5. in can. Ioã. Eòdem pertinet, quòd Ambroſius docet, catechumenos cum voto baptiſmi excedentes ſalvari, in Oratione *de obitu Valentiniani Iunioris.* Aug. libr. 4. *cont. Donatiſt.* cap. 22. Bernardus epiſt. 77.

Contritio charitate formata remiſſionem peccati coniunctam habet.

Charitas filios Dei à filiis diaboli & damnationis diſtinguit.

Similia habet Aug. libr. de unit. Eccleſiæ cap. 19. hom. 50. de verbis Domini. Grego hom. 13. in Evang.

CAP. LXXXIV.

De cauſis & occaſionibus Contritionis.

QVEMADMODVM Pœnitentiæ, ita & Contritionis diverſæ cauſę ſunt. I. eſt miſericors Deus, intuitu Chriſti, hominis à Deo averſi cor ſua illuminatione ac inſpiratione tangens, excitans, & adiuvans ad convertendum ſe ad Deum, & ad peccata deteſtandum. Iuxta illud Ierem. 31. *Poſtquam convertiſti me, egi pœnitentiam.* Item illud: *Converte nos ad te Domine, & cõvertemur.* Et in Actis: *Ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus.* Rom. 2. *Bonitas Dei te ad pœnitentiam adducit.* Vnde Lucæ 22. *Reſpexit Petrum Dominus*, ſignificans, opus eſſe Dei miſericordiâ, ut agatur pœnitentia, ut ibi notat Ambr. & Enchiridii 82. & lib. *de gratia Chriſti* ca. 45. Aug.

Vera pœnitentia à Deo inſpiratur.

Ierem. 31. Thren. 5. Act. 11.

QVAMVIS autem ſemper à Deo vera pœnitentia inſpiretur, attamen per varia media Deus hoc ſuum opus inchoat & perficit. Quoſdam enim Deus ſubitò in alios viros commutat, ut Paulum, Matthæum, Magdalenam: alios verò paulatim ad cor revocat, ſuaq; interna ſolùm inſpiratione melioris vitæ propoſitum concipere facit: nonnullos verò, acribus monitis, correptionibus, adverſitatibus, morbis aut periculis, cõgrua prædicatione, vel piorum exemplis ad iuſtitię deſideriũ inducit. Quoſdam inſuper per graves lapſus, per inopiam ac neceſſitatem, cùm in rerũ omnium affluentiâ feliciq; ſucceſſu Deum aſpernarentur, ad converſionem provocat. Communiſſimus autem ille modus eſt, aliiſq; ferè permixtus, quo ex pœnarum timore ad veram contritionem pervenitur. Equidem rarò cõtingit, ut veniat fieri volens Chriſtianus, qui non ſit aliquo Dei timore perculſus. Qui enim ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. Arbitratur ſiquidẽ impius, ſibi bonum eſſe, peccato ſervire, atque ſanitatem reputat, quòd languere ſe neſcit: ac illecebras peccati, felicitatem opinatur. Quam hominis cæcitatem lex tollit, peccati cognitionem & malitiam, ſuppliciáque in altero ſeculo peccatoribus repoſita oſtendendo, eáque ratione timorem ingerit, pravúmq; hominis affectum, licet non ſanet, cõprimit tamen efficiendo, ne ſaltẽ voluntas in externum opus erumpat, ut ſervili timore aſſuefacta ad nõ peccan-

Variis mediis Deus ad pœnitentiam inducit.

Timoris utilitas.

Aug. lib. de catechizan. rudibus ca. 5.

dum

Digitized by Google

Aug. in Pſ. 32. & tract. 9. in [Io]*an. Ioannis. Tertul. lib. de util. pœnit. Baſilius in Pſ. 32. Chryſoſt. hom. 7. ad. Antioch. & 32. in Geneſ. Matth. 3.*

dũ foris opere, paulatim juſtitiã diſcat amare: & nõ metu ac formidine pœnæ à malo abſtinere; ſed amore juſtitiæ. Timor enim inſtar ſetæ linum introducentis ac pertranſeuntis, charitatem inducit. Vnde à Tertulliano *Inſtrumentum pœnitentiæ*, à Baſilio *introductorium ad pietatem* vocatur.

AVGETVR verò hic timor conſideratione atrocium ſuppliciorum gehennæ perpetuæ ignis, & fœditatis peccati (cujus maculæ ſolo Filii Dei Sanguine ablui potuerunt) & ponderando, quantis calamitatibus obnoxios faciat, quibus bonis homines ſpoliet. Vnde Ioannes Baptiſta, pœnitẽtiæ præco, gehennam ſceleribus repoſitam ob oculos ponebat. Paulus Act. 17. & 24. de judicio, de juſtitia Dei, de ſuppliciis impiorum diſſerendo, timorem tantum incuſſit, ut tremefactus Felix prȩſes fuerit.

[T]imor ſervi[li]s, bonus & [u]tilis eſt.

ET quamvis ſervilis timor contritionis rationem non abſolvat, eſt tamen gradus ad eam introducendam propinquus. Dum enim conſcientiam æterni incendii pavore flagellat, voluntas peccata, quæ hujus triſtitiæ cauſa ſunt, odiſſe, ac remedium contra tantum malum quærere incipit. Sic autem anxio Dei miſericordia hominem timore perculſum, in ſpem obtinẽdæ veniæ erigit ab eo, qui *non vult mortẽ peccatoris, ſed magis, ut convertatur & vivat*, paulatimq́; ſpe timorem pellẽte, amor Dei ſuccedit, qui ſeriò ad ſe converſum recipere paratus eſt. Quo tãdem amore hominis animus imbutus peccandi voluntatem deponit, necnon peccata deteſtati incipit, non ſolùm quia pœnis obnoxios reddunt; verùm etiam, quia Deum offendunt, juſtitiámque lædunt. Inde naſcitur ſtudium placandi Deum, commiſſamq́; in eum injuriam recompenſandi: ac deinde pœnitens ſe ultrò divinȩ miſericordiȩ paterna caſtigatiõne flagellandum offert, in quo poſita eſt contritionis cõſummatio; quæ non ſemper in ea perfectione alias pœnitẽtiæ partes antecedit. Sæpe enim ad Sacerdotem timore ſolo adductus, inter cõfitendum pleniùs immutatur Sacerdotis miniſterio, docentis, exhortantis, vel increpãtis: nonnunquam verò iſtud efficitur in abſolutione, quȩ ceteris pœnitentiæ partibus ad hanc rem efficacior eſt. Nam operi à ſe inſtituto Chriſtus adeſt, ut pœnitens verbis Sacerdotis Dei miniſtri commotus, verè cõtritus efficiatur.

[Au]g. epiſt. [.]5. [..]9 epiſt. 91.

Ex quibus liquet, quàm falſò Lutherus dixerit, timorem ſervilem eſſe malum, quia efficiat hominem hypocritã, magiſq́; peccatoré, cùm proprius eius effectus ſit, voluntatem à peccando impedire, aut ſaltem ita coërcere, ut in opus externum non prorumpat. Vnde Sapiens: *Timor Domini expellit peccatum*: Et: *Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* Hinc Deus primum hominem timore mortis à peccando deterruit, Iudæóſque ſuppliciorum cõminatione. Imò & Chriſtus: *Timete*, ait, *eum, qui poteſt corpus & animam mittere in gehennam.* Et Apoſtolus: *Noli altum ſapere; ſed time.* Rectè ſiquidem timor militi, hoſtes à domo arcẽti comparatur, quo adjuti ſancti graves tentationes ſuperarunt, ut Chryſoſt. Baſilius, Auguſtinus, & alii docent.

Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. Eccleſ. 1. & 7.

Matth. 10. Rom. 11. Chryſoſt. hom. 15. ad Antioch. Baſil. in Pſa. 33. Aug. lib. 1. de ſerm. Domini in monte, c. 9.

SIGNA verò feriæ pœnitentiæ, converſioniſq́; ſinceræ deprehendes, ſi opera converſi facias, ſi peccandi cõſuetudinẽ, & pro re minima tranſgrediendi mandata Dei facilitatem deponas: ſi non ſolùm peccata, ſed & peccandi occaſiones; ſi pericula ſocietatȩſq́;, ex quibus te aliquando prolapſum noſti, ſedulò devites: ſi deniq; à laxioris vitæ genere, quæ abſq; freno Dei amoris in præceps fertur, caveas. In melius enim commutanda eſt vita, ſed & de præteritis peccatis Deus propitiandus eſt eleemoſynis, oratione, jejunio, aliiſq́; miſericordiæ operibus; cunctáque & ſingula peccata mortalia in poſterum declinare pœnitens proponit.

CAP. LXXXV.

De confeſſione, ubi, & à quo inſtituta.

Confeſſionis peccatorum inſtitutio.

CONFESSIO interdum Dei laũdem, aliàs peccati agnitionẽ denotat. Cùm autem de Sacramẽtali confeſſione diſſeritur, Confeſſionis nomine intelligimus peccatorum accuſationem, eo fine Sacerdoti factam, ut ab eorum reatu, virtute clavium Eccleſiæ à Chriſto traditarũ, abſolvamur.

QVOD autem Chriſtus Apoſtolis, eorúmque in Sacerdotio ſucceſſoribus poteſtatem dederit, lapſorum poſt baptiſmum peccata ſibi detecta remittendi, atque retinendi, Eccleſia Catholica ſemper credidit, atq; idipſum negãtes, hæreticos cẽſuit; ut de Montaniſtis atteſtatur Hieron. in epiſt. ad Marcel. De Novat. Ambr. lib. 1. de pœnit. c. 2. *Aiunt* (inquit) *ſe Domino deferre reverentiam, cui ſoli remittendorum criminum poteſtatem reſervent.* Vnde aiebat Aceſius, ſpem remiſſio-

Novatiani poteſtatem clavium ſuſtulerunt.

Tripart. hiſt. lib. 1. c. 13. Wicleff confeſſionem Sacramentalē negavit à Chriſto inſtitutam.

miſſionis peccatorum à Deo, non à Sacerdotibus eſſe exſpectandam. Quos ſequutus Wicleff docuit, confeſſionem Sacramentalem ex ſola Papæ inſtitutione ortum habere: cui Eraſmus conſentit in Annot. ad 19. ca. Act. & Renanus in lib. Tertulliani de Pœnitentia. Quibus Lutherus, Calvinus, & quotquot extant hodie ſectarii, adhærent, negantes, confeſſionem omnium peccatorum eſſe juris divini; quinimo liberum cuique illa uti; ac ea ſolùm enumerare peccata debere, ſuper quibus ſolidum conſolationis fructū requirit.

Confeſſio ſingulorum peccatorum neceſſaria iure divino.

CETERVM ex Scripturis colligimus, omnium & ſingulorum peccatorum confeſſionem jure divino fidelibus neceſſariam eſſe. Nam Chriſtus Apoſtolis, eorúmque in Sacerdotio ſucceſſoribus judiciariam poteſtatem abſolvendi & retinendi peccata in foro conſcientiæ dedit, Ioan. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Hac cùm dixiſſet, inſufflavit, & dixit eis: accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Vbi externo inſufflationis ſymbolo, & claris verbis deſignavit, ſe poteſtatem Apoſtolis ſpiritualem concedere, per quam hominum peccata vice Chriſti condonarent, aut retinerent, ita ut per eos Spiritus ſanctus verè peccata remitteret, aut retineret, ut notat Cyrillus in Ioan. lib. 12. c. 56. Ambroſius libr. 1. *de pœnitentia* c. 2. *Ius Spiritus ſancti in ſolvendis ligandiſq; criminibus eſt.* Ipſum munus Spiritus ſancti, fit nunc officium Sacerdotis. Iudices enim in cauſis peccatorum à Chriſto Sacerdotes conſtituti ſunt, quorum ratamq; cælis eorum ſententiam habet: ſententiam verò abſolutionis aut retentionis, niſi ſuper peccato ſibi noto, ferre nequeunt. Quare ſequitur, eos qui à peccatis poſt baptiſmum ſolvi deſiderant, oportere ſacerdoti tanquam ſpirituali medico ſua peccata reſerare. Quæ ignorat enim medicus, nō curat.

Sententia abſolutionis vel retentionis exigit peccati notitiam.

Hieron. in 10. cap. Eccleſ.

QVOD autem per ſolvendi & ligandi poteſtatem, nequeat intelligi miniſterium annunciandi peccatorum remiſſionem pœnitentibus, & iram Dei, cōdemnationemq; impœnitentibus; ex eo patet, quòd remittere atque retinere peccata, non ſignificet, denunciare aut declarare, peccata eſſe remiſſa, vel retenta: ſed reipſa per Sacerdotis abſolutionem efficaciter remitti, & per ſententiam retentionis non dimitti. Quid enim aliud eſt *peccata remittere* aut *retinere*, quàm *peccata ſolvere*, aut *ligare*? Solvere autem & ligare, ſignificant, reipſa vincula demere aut injicere; nō autem atteſtari vel obſignare, hominem reatu peccati eſſe vinctum, aut ab illo ſolutū. Qui enim à peccato ſolvit, reatum tollit: & qui ligat aut retinet peccata, imponendo ſatisfactionem, verè corā Deo obligat, juxta expreſſa Chriſti verba: *Quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ac dicendo, *quorū*, ſignificat Dominus, quòd ſententia peccatum retinens, ligansq; peccatorem, ad ipſum in particulari peccatorem, ſimúlque ad ipſum in ſpecie peccatum, idq; ex certa & cognita cauſa deſtinanda ſit. Neque enim quiſquam ligandus eſt, niſi qui tale vinculū promeruit. Nec omnibus indefinitè peccata remitti Dominus voluit ſed iis ſolis, quos Sacerdotes abſolutione dignos judicaverint. Prædicatio autem Evangelica promiſcuè omnibus, fidelibus & infidelibus, juſtis & impiis fieri conſuevit; nec in particulari quemquā ligat aut ſolvit, nec in prædicante actio ponitur, qua peccatum liget aut ſolvat; (Evāgelium enim annūciare poteſt etiam mulier:) ex ipſa hominum incredulitate, pravó que affectu condemnatio pœnæq; ſequitur. Vnde non prædicantis aut pœnitentis eſſet, ligare aut ſolvere: at peccatorū retentio, non ex ſola peccantium cōditione, ſed ex ipſorum retinentium judicio, ſententia, & actione promanat. Conſtituit enim Dominus Apoſtolos, retinentes atq; ligantes; retentionē n. q; hujuſmodi ſic fieri diſpoſuit, ut non eſſet generalis, ſed certarum ſolummodo perſonarū, quæ proinde judicio ac diſcretione indigeret. Vnde conſequitur, particularem delictorum confeſſionem jure divino neceſſariam eſſe, ut juxta cujuſq; peccati gravitatem judiciū exerceri, ſatisfactioniſque modus præſcribi queat. Sic Domini verba Ioan. 20. intellexerunt Veteres, contra Novatianos, docentes; peccata ex authoritate ac poteſtate à Chriſto accepta per Sacerdotes remitti vel retineri. Ambr. lib. 2. *de pœnit.* c. 2. & 7. Hieron. in epiſt. ad Heliodor. Innocent. I. in epiſt. ad Decent. c. 7. Aug. hom. 49. inter 50. & lib. 20. de civit. c. 9. *Iudiciū datum nullum meliùs accipiendū videtur, quàm id, quod dictum eſt: Quæ ligaveritis* &c. Gregor. hom. 26. in Evangelia, *Principatum ſuperni judicii ſortiūtur, ut vice Dei peccata quibuſdam retineant, quibuſdam relaxent.* Leo epiſt. 91. Chryſoſt. lib. 3. *de Sacerdotio*, iis qui in terra ſunt, cōmiſſum eſſe dicit, illa, quę in cęlis ſunt, diſpēſare,

Sacerdotes peccata ſolvunt, & retinent.

Poteſtas ligādi eſt iudiciaria.

Peccati confeſſio iure divino neceſſaria.

Ioan. 20.

ac

ac vice Chriſti vincula, etiam animam obſtringentia, injicere, aut tollere, animaſq; purgare. Similia habet Naziãzenus in oratione ad cives timore perculſos. Auguſt. verò dicẽs, *à gemitu columbæ* peccata remitti, nihil aliud vult, quàm nemini peccata remitti, extra Eccleſię unitatem, putà in ſchiſmate hærẽti.

ugu. tract. ... in Ioan. ...b.3. de bap. ...t. Donat. ...p. 17. 18. ...b.5. ca.21. ...b.6. cap.3. ...b.7 cap.51.

Cap. LXXXVI.

Quòd ſingulorum peccatorum confeſsio utiliter ſit à Domino inſtituta.

LICET cõtritione, charitate formata, peccatorum remiſſio fieri potuerit; attamen, quia pauciſſimi ad eum contritionis gradum perveniſſent, ut faciliùs hominũ ſaluti conſuleretur, placuit miſericordi Deo claves regni cælorum Eccleſiæ miniſtris dare, quarum vi ſua confitentibus peccata cum animi dolore, meliorisq; vitæ propoſito, cõdonarentur: ut hac facili via Deo reconciliari homines poſſent, quicumq; poſt baptiſmum in peccata relapſi eſſent. II. Ad pravos mores, corruptamque vitæ conſuetudinem emendandam nihil efficacius, quàm prudenti, fideliq; animarum medico interdũ occultas animi cogitationes, facta, dictaque omnia patefacere, qui opera conſilioq; adjuvare, convenientiaq; vulneribus pharmaca ſuggerere poſſit, quibus & præſens morbus ſanetur, & homo in futurum à relapſu præſervetur. III. Cõfeſſio prodeſt ad publicam honeſtatem, vitæq; hominum ſocietatem conſervãdam: ea ſiquidem ablata, occultis ſceleribus plena eſſent omnia, quæ tandem peccandi conſuetudine depravati homines, etiam publicè committere non erubeſcerent. Nunc verò confitendi verecundia improbitatem cõẽrcet, ac peccandi deſiderio & licentiæ frenum injicit. IV. Cõfeſſio elationis humanæ ſuperbiam frangit, dum hominem homini ſubjicit, arcanáque ſua pandere, occultiſſimorumq; veniam poſtulare jubet. V. Hominem ſeipſum cognoſcere facit, quod perutile eſt. VI. Ad præteritorũ errorum ſatisfactionem, futurorumq; cautionem pudor hic valet: æternam enim confuſionem tẽporali tollit. Peccata equidem confeſſione delentur, ut exemplo Latronis declarat Climachus gradu IV. ar. 10. cujus peccata calamo cancellari viſa ſunt, quæ in terram proſtratus confitebatur. VII. ad peccata odio proſequenda exſtimulat. VIII. Noxiam peccãdi ſecuritatem depellit.

...lavium vis ..., aperire ...lum.

...onfeſſionis ...ilitas.

...õfeſſio peccandi licen...am coërcet.

...onfeſſio ſu...rbiam frã...t.

...onfeſſio fa...t ſe noſcere.

...õfeſſio peccata delet.

...dium peccatis generat.

IX. Deſperandi occaſionem removet, cùm nullũ ſit tam enorme peccatum, quod per claves Eccleſiæ remitti non poſſit. Vnde confeſſio non conſcientiarum (ut ſectarij blaſphemant) carnificina eſt, ſed afflictarum conſolatio, quies & inſtructio, cùm Dominus ſe ratam in cęlis habiturum promiſerit remiſſionem peccatorum, quam ſacerdotes fecerint in terris.

Noxiã ſecuritatẽ pellit. Deſperationẽ fugat.

Conſcientiarum eſt conſolatio.

Poſtremò, conducit plurimùm iſta ſingulorum peccatorum confeſſio, ut animarũ paſtores ſuarum ovium morbos intelligant, eiſq; privatim & publicè convenientia remedia provideant, illaq; potiſſimùm exſtirpare vitia enitantur, quibus oves ſui gregis obnoxias deprehendunt. Inde fit, ut pleraq; facili via per ſacerdotes emendẽtur, quibus in externo foro judices obviare nequeunt: dum reſtituuntur oblata: injuriæ condonãtur: pax cõciliatur: contractus injuſti diſſolvuntur: malè icta fœdera diſſociantur: ſcandala removentur: trãquillitas publica cõſervatur.

Occultorum morborum remedium.

Cap. XXCVII.

Quòd diſtincta peccatorum cõfeſsio in veteri lege adumbrata fuerit.

QVemadmodũ Baptiſmus, Euchariſtia, aliaque novæ legis ſacramenta magis neceſſaria, priùs adũbrata fuere, ac poſtea à Chriſto inſtituta; ita & diſtincta peccatorũ cõfeſſio, primùm Gen. 3. & 4. ubi Deus tam ab Adamo quàm ab Eva & Cain peccati cõfeſſionem exegit; non ſolùm cordis, ſed etiam oris; non tantùm generatim, ſed etiam ſpeciatim; nec ſolũ coram Deo, ſed etiam coram angelo, Dei miniſtro. Nam angelus in forma humana deambulãs, illas interrogationes fecit, ut cõfeſſionem extorqueret; confeſſione autem illi delerent, quod tranſgrediendo cõmiſerant; jam tunc Evangelicam doctrinam initiãs: *Ex ore tuo juſtificaberis, & ex ore tuo condem. naberis*, ut veteres obſervãt. PRÆTEREA Deus nobis confeſſionem in Circumciſione propoſuit, ut ſi cor denudaverimus, id eſt, ſi peccata confeſſi Deo ſatisfecerimus, veniam conſequamur; ut notat Lactant. l. 4. *de Verá ſapientiá* c. 17.

Cõfeſſio peccatorũ olim adumbrata.

Tertul. lib. 2. adverſ. Martionem. Ambr. lib. de Paradiſo cap. 14. lib 2. de Cain. c. 9.

Cõfeſſionem quoq; adumbravit dijudicatio leprę ſacerdotibus cõmiſſa: quã cõprobavit Dominus Matt. 8. ut Hieron. in 16. c. Matt. admonet, dicendo, ad ſacerdotis officiũ pertinere, cognoſcere peccatorũ varietates. Chryſoſt.

Iudicium de lepra figuravit confeſſionem peccati. Levit. 14.

Digitized by Google

verò lib. 3. *de Sacerdotio*, inde probat, novi Teſtaměti ſacerdotes non ſolùm ſpiritualem leprã dijudicare, ſed etiam peccata remittendo curare.

Diſtincta peccatorum confeſſio adumbrata ſacrif. Levit. 5. & Num. 5.

DISTINCTAM verò peccatorum confeſſionem ſatis expreſſerunt varia ſacrificiorum genera, pro expiatione cujuſque peccati conſtituta. Vnde fluxit mos Iudæis, diſtinctè peccata ſua confitendi. Cujus meminit Eccleſiaſt. cap. 4. *Non confundaris confiteri peccata tua.* Nam de generali confeſſione facta ſoli Deo, nemo confundi ſolet. Quare Mat. 3. & Mar. 1. legimus, *Iudæos ad Ioannis Baptiſma confluentes, annunciaſſe actus ſuos, ac diſtinctè peccata ſua confeſſos eſſe*, ut juxta peccati cujuſq; gravitatem, à Ioanne docerentur pœnitentiam agere.

Ioan. 11.

Lazari à mortuis excitatio, & ſolutio vinculorum, ſacramentum pœnitentiæ figuravit.

POSTREMO peccati confeſſionem, reliquaſq; ſacramenti pœnitentiæ partes, ſignificavit Lazari à mortuis excitatio. Mortuus enim peccatorem deſignat: excitatio à mortuis, converſionem: egreſſio ex monumento, confeſſionem: vinculorum ſolutio, abſolutionem à peccatis. A Chriſto Apoſtolis dictum eſt: *Solvite illum.* Sic nunc ſacerdotibus: *Quorum remiſeritis peccata.* Iren. lib. 5. cap. 13. Ambroſ. lib. 2. *de Pœnitent.* cap. 7. Auguſt. tract. 49. in Ioan. Gregor. hom. 26. in Evangelia.

CAP. LXXXVIII.

Quòd diſtincta peccatorũ enumeratio Eccleſiæ perpetuo uſu comprobetur.

Diſtincta peccatorũ enumeratio neceſſaria.

POSTQVAM Dominus Ioan. 20. peccatorum confeſſionem inſtituiſſet, fideles poſt baptiſmum lapſi, certa ſpe abſolutionis cõſequendæ, ſua peccata ſacerdoti confeſſi ſunt, cumque ritum ſemper in Chriſti Eccleſia uſitatum fuiſſe, comprobat inprimis illud Actor. 19. *Multi credentium veniebant, confitẽtes & annuntiãtes actus ſuos.* Cui? ſanè Paulo, vel alteri presbytero, cujus juſſu curioſos libros poſt baptiſmum retentos exuſſerunt. Eódem pertinet, quod Apoſtolus ſcribit: *Dedit nobis miniſterium reconciliationis: pro Chriſto ergo legatione fungimur &c.* ſignificans, poteſtatem Clavium datam eſſe presbyteris à Domino, ad reconciliandum lapſos Deo. Quod præſtare nequeunt, niſi ex reorum confeſſione didicerint, qua in re divinam majeſtatem læſerint, quomodo diſpoſiti, & ad ſatisfaciẽdum parati ſint. Non enim pro arbitrio quoſlibet reconciliare fas miniſtris eſt; ſed cognita reorum cauſa, dijudicare tenentur, quorum peccata ſint remittenda, & quorum retinenda.

2. Cor. 5.

Confitenda ſunt peccata non ſoli Deo, ſed etiã eius miniſtro. Iacob. 5.

Ideoq; Iacobus vult, eos, quos peccati letalis cõſcientia gravat, confiteri peccata ſua, non ſoli Deo, ſed homini Dei miniſtro: *Cõfitemini alterutrum*, inquit, *peccata veſtra:* qui ſcilicet abſolutione indigetis, confiteamini ijs, qui poteſtatem abſolvendi à Domino acceperũt, Laici presbyteris; peccatorum vinculis obſtricti, eis, quibus dictum eſt: *Quorum ſolveritis &c. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Ad quam promiſſionem alludẽs Ioan. *Si confiteamur*, ait, *peccata noſtra, fidelis eſt, & juſtus, ut remittat nobis peccata noſtra.* Non ait, *ſi confiteamur Deo, nos eſſe peccatores:* ſed, *ſi confiteamur peccata noſtra*; omnia ſcilicet & ſingula. De quibus ſubdit: *Remittet nobis peccata noſtra*; non aliqua, ſed univerſa. Nam *fidelis eſt & juſtus Deus*, ſtãs nimirũ promiſſis, nec fidem fallens. Proinde juxta ſuam promiſſionem & inſtitutionem, ſi quis poſt baptiſmum relapſus peccata ſua presbytero confiteatur, & abſolutionem ab eodẽ impetret, Deus ratam ſuorum habet miniſtrorum ſententiam, quibus dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Nulla verò alia in novo Teſtamento extat aperta Dei promiſſio, de obtinenda peccatorum (à fidelibus poſt baptiſmum) remiſſione, ſi generatim coram Deo ſe peccatores agnoſcãt: fruſtràq; Dominus Eccleſiæ dediſſet Claves, ſi paſſim alia eſſet via, per quam homines ſolvi à peccatis poſſet: imò falſum eſſet, quod veritas dixit: *Quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ex quibus patet, Ioannem de confeſſione ſacramentali loquutum, quãdo fideles ad ſua peccata confitendum hortatur. Quod & ex Clemente epiſt. 1. ad Iacob. colligitur, ubi & confeſſionem non ſoli Deo, ſed & prælato fieri debere ſtatuit, prout & Dionyſius Areopag. in epiſtol. ad Demophilum, obſervatum fuiſſe teſtatur, & lib. *Eccleſ. Hierar.* c. ult. Iren. quoq; lib. 1. *cõt Hæreſ.* c. 9. & lib. 3. c. 4. Tertul. lib. *de Pœniten.* Origen. ho. 2. in Levit. ho. 2. in Pſa. 37. & ho. 17. in Luc. CORNELIVS Papa & Martyr Novatum, accedente totius orbis conſenſu, quia negaret, ſacerdotes poſſe lapſorum peccata dimittere, hæreticum pronunciavit: cui conſentiẽs Cyprianus in ſermone de lapſis ex profeſſo docet, ſacerdotibus non ſolũ

1. Epi. c. 1.

Deus præſtat quod promiſit, ac ratum habet in cælis quod presbyter remittit in terris.

Clemens.

Diony. Areo.

Irenæus.

Novati hæreſis damnata per Cornelium Papam. Euſeb. lib. 6. hiſto. cap. 44. Tripart. hiſt. lib. 9. cap. 35.

Cyprianus.

aperta

Cyprian. Lactan. aperta, ſed etiam occultiſſima peccata eſſe confitenda, ut pœnitentis vita cognoſci queat. Lactant. li. 4. c. 17. & 30. *Sciendum eſt, illam eſſe veram Eccleſiam, in qua eſt cõfeſſio, & pœnitentia.* Hilarius. Hilar. in 16. cap. Matth. & Hieronym. Hieron. in idem cap. 16. dicit, Epiſcopum & Presbyterũ ex officio, audita peccatorum varietate, ſolvere aut ligare. Baſilius, Baſilius *in regulis brevioribus*, regula 229. *Sicut medico detegẽdus eſt morbus, ut convenientem medicinam adhibeat; ita peccatorum confeſſio ſacerdoti facienda.* Eâdem ſimilitudine utitur Gregorius Nyſſen. Nyſſen. in epiſt. *ad Epiſcopum Mitylenes*, & oratione *in mulierem peccatricem*; item Pacianus Pacianus in paræneſi *ad pœnitentiam.* Ambroſius. Ambr. lib. 2. *de Pœnit.* c. 6. *Solvit criminũ nexus verecunda cõfeſſio.* Chryſoſtom. Chryſo. l. 2. & 3. de ſacerdotio: *Omne judiciũ, quod Chriſtus à Patre accepit, in ſacerdotes, cõmunicatâ poteſtate trãsfundit.* Auguſtinus. Auguſt. ho. 50. inter 50. Leo. Leo epi. 80. & 91. docet, confeſſionem pœnitẽtis non eſſe differendam, quia Iure divino fit relapſo neceſſaria. Gregorius. Grego. ho. 26. in Evangelia; Beda. Beda in 5. c. Iacob. Bernardus. Bernar. ſer. 16. *in Cant.* Magiſter ſenten. lib. 4. diſt. 17. univerſique doctores ſcholaſtici tradũt, omnium & ſingulorum peccatorum letalium, quæ poſt diligentem conſcientiæ diſcuſſionem occurrunt, confeſſionem ſacramentalem jure divino neceſſariam eſſe. Quod plurima quoq; Concilia definierunt. Cõc. Cartha. Conc. Carthag. III. can. 31. ſtatuẽs, ut ſecundùm peccatorum differentias, Epiſcopi arbitrio pœnitẽtiæ tempora decernantur: quod, ſine præmiſſa, fieri nequit. Idem repetitur in Laodicen. Conc. Laodicen. can. 2. in 6. ſynodo can. 102. in I. Cabilon. can. 8. in II. Cabilon. can. 2. in Turonen. ca. 22. in Pariſienſi can. 26. in Remenſi can. 12. in Mogunt. c. 26. in Wormac. c. 25. in Lateran. c. 21. Conſtan. ſeſſ. 8. Florent. *in inſtructione Armeniorum.* In Trident. ſeſſ. 14. can. 6. & 7. *Si quis negaverit, confeſſionem ſacramentalem vel inſtitutam, vel ad ſalutem eſſe neceſſariam jure divino, anathema ſit.* Vnde patet, non ab Innoc. III. (ut calumniantur ſectarij) confitendi neceſſitatem inductam, ſed ut ſingulis annis fideles hoc ſalubri remedio uterentur, præceptum eſſe. Nam omnia Concilia uſus cõfeſſionis præceſſit, qui ſanè cùm oneroſus atque moleſtus ſit, cùm oporteat in eo hominem ſacerdoti peccata ſua quantumvis occulta, pudenda, imò exhorrenda detegere, judicioq; ipſius ſtare, mulctámq; ab eo injunctam luere; numquam populi confitendi legem admiſiſſent, niſi divina inſtitutio & authoritas ad obediẽtiam eorum animos inclinaſſet, utilitáſq; ex divina promiſſione exſpectata ad confitendum invitaſſet.

Cabilonen. Turonen. Remenſe. VVormac. Lateran. Cõſtan. Flor. Tridentin. Innoc. III. confitendum ſemel in anno præcepit, non autem confeſſionem inſtituit.

REFERT Climacus, gradu IV. quendam vidiſſe deleri ſingula peccata, quæ confitens ſacerdoti exprimeret. Bonavẽtura in vita S. Franciſci cap. 10. ſcribit, eum cuidam militi perſuaſiſſe, ut confiteretur, dum eſſet repentina morte ſubtrahendus.

Peccata confeſſione deleri viſa ſunt.

NEQVE hanc privatam cõfeſſionem Nectarius abrogavit, ſed duntaxat publicã, quæ coram teſtibus fiebat, qui audita exprobrare poſtea, vel graviter offendi nõnumquam poterãt: uti cõtigiſſe refert Socrates, dum quædam mulier publicè ſua peccata confitens, longiùs ex indiſcreta devotione progreſſa, crimen occultum cum Diacono in Eccleſia perpetratum, coram populo declaraſſet. Nam ex ea flagitij publicatione cùm odium Cleri, ſcãdalum infirmorum, tumultuſq; ſubſecuta fuiſſent, viſum eſt Patriarchę Nectario, hunc ritum, qui occaſione Novatianorum poſt Decij perſecutionẽ invectus fuerat, abrogare, & unũquemq; pœnitentem ſuæ cõſcientiæ permittere, ut videlicet privatim ſacerdoti peccata exponeret, qui altiſſimo ſilẽtio ea tegere deberet, nec illa ullo caſu publicare, aut exprobrare poſſet. Cujus ſententiam Chryſoſt. Nectarij ſucceſſor, Orientiſq; totius Epiſcopi comprobarunt.

Nectarius publicam cõfeſſionem ſuſtulit.

Socrat. lib. 5. cap. 19. Sozom. lib. 7. cap. 16. Nicepho. lib. 12. cap. 28.

Confeſſio publica ad ſatisfactionẽ permanẽs à Nectario ſublata.

DVM itaq; Chryſoſt. ait, confitendum eſſe ſoli Deo, ſine verborum ſono; de cõfeſſione loquitur, nõ prout ordinatur ad ſacramentalem abſolutionem, quæ pars eſſentialis pœnitentiæ ſacramenti eſt; ſed de confeſſione illa publica, ut ordinatur ad confuſionem & erubeſcentiam, per quam pœnitens pro pœna ſuis peccatis debita ſatisfaciebat; ac proinde agit de cõfeſſione, quatenus ad ſatisfactionem pertinet. In eundem ſenſum loquitur Caſſianus collat. 20. c. 8.

Grego. lib. 6. epiſt. 31. Chryſo. ho. 3. ad Hebræos. Hom. 2. in Pſal. 50. Hom. 4. de Lazaro. Hom. de Publicano.

NEQVE majoris ponderis eſt argumentum ab impoſſibilitate ſupputationis peccatorũ deductũ: *Delicta enim quis intelligit?* Et, *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meũ.* Ea enim ſolùm peccata enumeranda ſunt, quæ poſt ſui diligentem diſcuſſionem memoriæ occurrunt. Illa verò diligens diſcuſſio vocatur, quam in rebus gravioribus homines ordinariè adhibere ſolent, ac proinde non minùs facilè ſacerdoti, quàm ſoli Deo confitentur.

Pſal. 18. 37.

Diſcuſſio qualis neceſſaria.

Cap. LXXXIX.

Vtrùm peccata venialia confitenda ſint?

Venialia peccata utrum confitenda.

QVIA peccata venialia nos à Dei amicitia non divellũt, variiſq; modis, prçterquam confeſſione ſacerdoti facta, expiari queũt, licet utiliter, non tamen neceſſariò confitenda ſunt. Circumſtantiæ verò, quæ peccati ſpeciem commutant, vel notabiliter aggravãt, quia ſine illis peccata non integre exponuntur, neque à Iudice plenè agnoſcuntur, aperiendæ ſunt, ut Iudex de peccati gravitate cenſere, condignamq; pœnitentiam imponere poſſit. At circumſtantiæ, quæ actus gravitatẽ non magnopere adaugent, reticeri poſſunt; quamquam ſibi bene conſulant, qui etiam hujuſmodi circumſtantias Confeſſario detegunt, ut & illi, qui peccatis ſolùm venialibus obnoxij ſæpe confitentur. Vnde patet, eorum eſſe temerarium judicium, qui quoties cernunt aliquem confiteri, toties letaliter peccaſſe ſentiunt. Quid autem ſit faciendum, quando circumſtantiæ detectio in alterus perſonæ periculum, aut notabilem infamiam vergit, Dominicus Soto in 4. diſt. 18. q. 2. ar. 5. tradit.

Circumſtantiæ peccatorũ quæ ſint exprimendæ.

Cap. XC.

Vtrùm mutila confeſſio repetenda ſit?

Mutila cõfeſſio an repetẽda.

SI quis ſponte aliquod peccatum mortale, vel circumſtantiam in cõfeſſione neceſſariò exprimendam ſubticuerit, præterquam quòd ſe novo ſcelere cõmaculat, repetere confeſſionem tenetur. At qui ex oblivione, vel ex minùs accurata ſuæ cõſcientiæ diſcuſſione aliquod peccatũ confiteri omiſerit, integre tamen omnia detegere proponens, confeſſionem iterare non tenetur: ſufficiet enim per oblivionem omiſſa, quando in memoriam redierint, oportuno tẽpore confiteri. Nam peccata, quę diligẽter conſcientiam ſcrutanti non occurrunt, eidem cõfeſſioni incluſa eſſe intelliguntur, pro eiſque oratur: *Ab occultis meis munda me Domine.* Quia tamen non remittuntur, niſi per ſacramẽtum pœnitentiæ, actu vel voto ſuſceptum, licet homo tunc ignorantia, impotentiaq; invincibili excuſetur, occurrente nihilominus eorũ recordatione, votũ exequi debet, tacitamq; conditionem implere: *Si alia peccata occurrerent, confiterer*; quòd ſi remoto impotentiæ impedimento hãc incluſam cõditionem non compleat, non omnia peccata Deo exponendi ſtudium habuiſſe videbitur, ut de peccatis, per contritionem cum ſacramẽti voto remiſſis, docet Concilium Tridentinum. VTRVM verò ad cõmunicandum accinctus in Paſchate recordatus peccati gravis omiſſi, teneatur habita cõfeſſarij copia ſtatim confiteri, an verò poſſit illius cõfeſſionem in ſequens Paſcha differre; ambigunt nonnulli: at multò erit tutius quàm citiſſimè confiteri. Navarrus in Manuali cap. 2. num. 9.

Conc. Tridẽt. ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7.

Trident. ſeſſ. 13. c. 7. ſeſ. 14. cap. 4. Bellar. lib. 2. de Pœnitent. c. 9. & 14.

Cap. XCI.

Quas cõditiones legitima confeſſio requirat.

Conditiones legitimæ confeſſionis.

COnditiones ad legitimam confeſſionẽ requiſitæ ſexdecim hiſce verſibus continentur: *Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis: Atque frequẽs, nuda, & diſcreta, libens, verecunda: Integra, ſecreta, & lacrymabilis, accelerata: Fortis, & accuſãs, & ſit parere parata.* Quorum omnium hæc ſumma eſt, ut confitens nudè, ambagibus fucatiſq; verbis remotis, ſua peccata detegat, exemplo Achan dicendo: *Sic, & ſic feci.* Quare certa, pro certis; dubia pro dubiis recenſeat. Præterea cum animi ſubmiſſi, modeſtiq; ſignis confiteatur; flexis genibus, nudo capite, demiſſo in terram vultu, cumq; aliis chriſtianæ humilitatis indiciis. Purè inſuper, ſine rerũ impertinentiũ admixtione, & abſq; mendacio cõfitendum eſt. Frequẽter quoque, ſicut crebrò labimur, abſq; excuſatione peccati cõmiſſi, verbis honeſtis, animo prompto & devoto, narratione verecunda, brevi ac modeſta, quæ interim fortis ac libera ſit, nihil pudore ſupprimens, quod ad peccati naturam pertineat; nullum crimen, cujus adhibita diligentia debita pœnitens recordatur, omittens, aut involuto ſermone tegens. Denique confeſſio ſecreta ſit: ideoq; per ipſum peccatorem, non autem per alium; neq; ſcripto, ſed verbo fiat; non audiẽte alio, neq; per interpretem, ſi per ſe poſſit, potiſſimùm de peccatis occultis, cùm ordinariè ſua peccata occulta publicare, ſeipſumque infamare non liceat. Subinde tamen ad culparum caſtigationem, ad ſui humiliationem, ad exemplum diſciplinæ, ad imploran-

Ioſue 7.

Cõfeſſio verbo, non ſcripto fiat.

Conc. Triden. ſeſſ. 14. cap. 5.

Publica confeſſio ſubinde licita.
Henriquez lib. 5. cap. 2. & 9.

imploranda aliorum ſuffragia, vel ad gratiæ Dei commendationem occulta peccata confiteri palam licebit, ut Auguſtinus *in Confeſſio. libris* oſtendit. Similiter in extrema neceſſitate in aquis conſtituto, in littore ſtanti presbytero, vel in alia tabula confractæ navis in mari cōſidenti, aliis audientibus, confiteri fas erit: prout accidiſſe fertur, dum plures fodiſſent puteum, & in imo conſtituti ruinâ terrę oppreſſi collo tenus eſſent, cōfeſſi ſunt, priuſquam omnino terrâ obruerētur. Rurſus mos obtinuit, ut peſte infecti Confeſſario procul ſtāti, & vulnerati in prœlio morte inſtante, ſociis etiam audiētibus confiteantur; ac demum ut pœnitens, ſi Confeſſario aliter nequeat, ſaltem per fidum interpretem ſua peccata exponat; quia licet Chriſtus publicam fieri confeſſionem non inſtituerit, nec id ſatis conſultè humana lege ſtatueretur, attamen id facere non vetuit, ut Concilium Tridentinum declarat.

Navar. in man. cap. 2. nu. 4.

Seſſ. 14. c. 5.

Confeſſio per litteras aut per internuntium abſenti nō eſt facienda, nec abſolutio ſacramentalis abſenti danda.

VTRVM verò per literas, ſeu internuncium, (quoniam ea ratione nihil occultè agi poteſt) confeſſario abſenti peccata ſacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere liceat, aliquādo dubitatum fuit: ſed non licere, per Clementem VIII. definitum eſt, qui contrariam aſſertionem uti falſam, temerariam & ſcandaloſam damnavit, ac prohibuit: nec ſolùm totam illam propoſitionem, licere confiteri abſenti peccata ſacramentaliter, & abſolutionem obtinere, damnavit; ſed inſuper utramq; partem propoſitionis (ſcilicet, licere ſacramentaliter per internūcium vel litteras confiteri peccata; vel etiā ab abſente Confeſſario abſolutionem obtinere) falſam eſſe declaravit, prout ſucceſſorem ejus Paulum V. atteſtatum fuiſſe, certiſſima relatione accepimus: qui etiam addit, Pontificem non intendiſſe doctrinam ab Auguſtino & veteribus propoſitam reprobare, qua tradunt, licere eum abſolvere, qui cōfeſſarium advocavit; ſed priuſquam is veniret, obmutuit, aut repentè loquelâ privatus fuit. Accuſare quidem ſe (quando poteſt) debet pœnitens vocali verbo, quod per ſe ordinatur ad proprij cōceptus occulti manifeſtationem: non tamen id pertinet ad eſſentiam ſacramenti. Vnde ſignis & nutibus ægrotus, qui aliter nequit, ſicut & mutus præſenti confeſſario ſua peccata detegere tenetur; & per fidum interpretem poteſt quis cōfiteri ſacerdoti prorſus ignaro idiomatis pœnitentis, ut ex attrito fiat contritus, ſuæq; ſaluti hac ratione cōſulat. Nec hic confeſſionem omnino deeſſe putandū eſt, quādoquidem fiat, quatenus rerum ſtatus patitur.

Catechiſmus Trident. ſeu Romanus de pœnitentia. num. 45.

Augu. lib. 2. de adul. coniug. cap. 9.

Henriquez lib. 5. ca. 11.

Suarez di. 23. de integritate confeſſ. ſect. 1.

An liceat ſacramentaliter abſolvere, nullo pœnitentia dato ſigno.

CETERVM an repentè loquelam & ſenſum, ac omnem intelligentiam deperdens, ſine ulla prævia confeſſione, nulloq; ſigno peccati in ordine ad claves, ne vel in cōmuni dato, abſolvi poſſit, maiorē habet difficultatem. Cùm enim abſolutionis ſentētia per modum judicij ex cauſæ cognitione proferēda ſit, nullaq; hìc peccatorū confeſſio, vel judicij materia reperiatur, abſolutionis ſententia impēdi nequit: attamen per modum ſuffragij abſolutionem adhiberi, nihil vetat, incluſa conditione tacita vel expreſſa, *in quantum poſſum, & quatenus capax es.* PRÆTEREA confeſſioni formalis dolor de cōmiſſo peccato adeſſe debet, cum propoſito non peccandi de cetero, & voto præſtandi cetera, ad ritè ſuſcipiendum pœnitentiæ ſacramentū requiſita. Conſultum inſuper eſt, ſtatim confiteri, ne unum peccatum ſuo pondere in aliud pertrahat. Neceſſarium verò eſt, nihil præ timore aut verecundia omitti; utq; pœnitēs ſeipſum accuſet, non Deum, non proximum, non carnem, non mundū, non deniq; principaliter ipſum dęmonem, cùm nemo ſuæ voluntatis arbiter niſi à ſeipſo lædatur. Poſtremò, ejus animi pœnitentem eſſe oportet, ut exſequi paratus ſit, quod pro peccatis Confeſſarius faciendum injunxerit.

CAP. XCII.

Vtrùm confeſſa peccata ſemel, iteratò confitenda ſint?

SI confeſſio nulla fuerit, quia pœnitens non omnia peccata, vel ſaltem circumſtātias moris ſpeciem commutantes ſpontè non expreſſerit, vel quia nullum peccati formalem dolorem, neq; ſatisfaciendi propoſitum habuerit, aut ſi confeſſarius poteſtate ordinis vel juriſdictionis caruerit, aut impēdere abſolutionem noluerit, peccata ſemel expreſſa, iterum ei Confeſſario detegenda erunt, à quo abſolutio petetur. Si autem peccata ſemel verè fuerint remiſſa, non erūt neceſſariò in cōfeſſione iterū repetenda, quia ſoluto debito tollitur obligatio iterū ſolvendi. In religionibus tamen quibuſdā, ex ſpeciali ſtatuto, regulares omnes ſub-

Digitized by Google

diti in fine anni Prælato ſuo, peccata omnia quævis non reſervata, à quibus per ſingulas hebdomadas aut menſes à regulari Confeſſario delegatam juriſdictionem à Prælato habente abſoluti fuerũt, iterum confiteri tenentur, quia juri ſuæ libertatis in iſto renuntiarunt, ſtatutiſq; iſtud diſponentibus veluti ex pacto voluntario ſeſe ſubjecerunt.

An & quando peccatorũ confeſſorum iteratio facienda.

QVAMVIS autem nulla generali lege conſtitutum ſit, ut peccata, à quibus per legitimum confeſſarium abſolutus quiſpiam eſt, repetere teneatur; utrùm tamen ſemel aut ſæpius in vita, generali confeſſione eadem peccata confiteri expediat, meritò QVÆRI poteſt. Certum enim videtur, id maximo cum fructu in pleriſque religionibus obſervari. Licet ergo non ſit præceptum omnibus fidelibus, attamen conſultũ eſt, ut cum animi magna præparatione aliquando recogitent omnes annos vitæ in amaritudine animæ ſuæ, propriaſq; ſpecies atque circumſtantias, gravitatemque ac numerum peccatorum recolant, hiſque perpenſis, atque Dei beneficiis ſibi collatis, quibus ingrati ſæpe fuerunt, ingentem in ſe omniũ peccatorum deteſtationem excitare ſtudeãt, curentq; non ſolùm vitam emendare, Dei omnia præcepta implẽdo; ſed etiam fructus dignos pœnitẽtiæ agendo, futuri ſeculi pœnas evadere. Monet attamen ſapienter Dominicus Soto, cõfeſſionem ſacramentalẽ non eſſe paſſim repetendã, ne Chriſti ſacramẽtum efficiatur religionis ludibrium. Secus autem accidit in generali peccatorum confeſſione Deo facta, in qua laudabiliter peccata olim remiſſa grato erga Deum animo quotidie recolimus, exemplo Davidis Pſalm. 50. *Peccatum meum contra me eſt ſemper:* Ezechiæ, Iſaiæ 38. Pauli 1. Corinth. 15. cap. 21.

Confeſſio generalis an utilis.

Soto in 4. di. 18. q. 4. ar. 3.

CAP. XCIII.

De tempore Confeſſionis.

QVO ætatis, annique tempore confiteri oporteat, Dominus lege aliqua non præſcripſit; ſed Eccleſiæ præfectis determinandũ commiſit. Vnde Concil. Lateran. langueſcente chriſtianorum fervore decrevit, omnes & ſingulos, tam mulieres quàm viros, cùm ad diſcretionis annos pervenerint, ſemel in anno debere confiteri. Quo autem anni tempore id faciendum ſit, mos in univerſa Eccleſia confitendi, ſacro Quadrageſimæ tempore hactenus cum ingenti animarum fructu obſervatus, clarè demonſtrat: quem Concilium Tridẽtinum amplectitur. Cujus & Chryſoſtomus meminit hom. 30. in Gen. & hõ. 10. in Matthæum.

Semel in anno eo ſtitudum.

Conc. Trident. ſeſſ. 14. c. 5.

QVOTIES inſuper mortis periculum imminet, vel rem aliquam tractare aggredimur, quæ hominis ſanctitatem exigit; ut, cùm ſacramenta miniſtrare aut percipere volumus, toties confitẽdum eſt. Hinc Tridentina Synodus hortatur futuros conjuges, ut antequam contrahant, peccata confiteantur. Item, ſi quis metuat, ne toto anno confitendi oportunitatem aliam non habeat, putà ſi longam navigationem ſuſcipiat, vel ſi conſcientia dictet, confitendum eſt. Quandocumq; inſuper Euchariſtiæ Sacramentum ab illis ſumendum eſt, quos conſcientia peccati mortalis gravat, quãtumcumque etiam ſe contritos exiſtiment, habitâ confeſſoris copiâ, neceſſariò præmittenda eſt confeſſio ſacramentalis; ut definit Concil. Tridentinum ſeſſ. 13. can. 11.

Confitendum imminente periculo mortis: Item, quando ſuſcipienda vel miniſtranda ſunt ſacramenta. Seſſ. 24. ca. 5. Reform.

QVIA verò à nonnullis ambigi poſſet, utrùm religioſo habenti privilegiũ cõfeſſiones audiendi, confeſſus teneatur iterum eodem anno ſuo proprio Parocho confiteri? ſciendum eſt, Romanum Pontificem, totius univerſalis Eccleſiæ paſtorem, religioſis privilegium audiendi confeſſiones poſſe concedere, quatenus expediat poteſtatem amplam vel reſtrictã eis tribui, ad ejus diſcretionem pertinet, cui Dominus poteſtatem in totam Eccleſiam dedit in ædificationem, non in deſtructionem.

An ſufficiat religioſo privilegium habenti ſemel in anno confiteri.

QVIN autem præcepto de annua confeſſione facienda illi ſatisfaciant, qui etiam in Quadrageſima vel Paſchę feſto religioſis Apoſtolico privilegio delegatis confitentur, incunctãter tenendum eſt, nec hujuſmodi obſtrictos eſſe ad iterandam ſuo Parocho confeſſionem: attamẽ, quia Paſtoris eſt, vultum ſui pecoris agnoſcere, convenientiſſimum eſt, ut quiſque in anno ſemel ordinario Paſtori ſuo, conſcientiæ ſuæ ſecreta detegat, ut infirmitatibus oviũ congrua medicamẽta providere queat; ut docet Tapperus art. 5. quem immeritò reprehendit Henriquez lib. 5. cap. 16. *in Gloſſa.*

Conſultum, proprio parocho confiteri.

Dominicus in 4. diſt. 18. q. 4. ar. 3. Henriquez lib. 5. cap. 16.

Cap. XCIV.

De Satisfactione.

Satisfactio, pœnitentiæ pars.

Tertia Pœnitentiæ pars eſt, Satisfactio, quæ omni tempore à lapſu medium fuit neceſſarium ad conſecutionem gloriȩ. Nam nullus regnum Dei intrat, niſi plenè à pœna ob culpam debita expurgatus. Non tollitur autem totus reatus pœnæ, niſi per ſatisfactionem compenſatâ injuriâ, Deo per inobedientiam illatâ. Sicut ergo peccatori neceſſarius eſt dolor de offenſa Dei, ita & propoſitum compenſandi ac ſatisfaciendi.

Debitum ex damno vel injuria.

Satisfactio in cõpenſatione injuriæ conſiſtit.

Reſtitutio in reparatione damni rerũ.

Vox autem Satisfactionis interdũ generatim omnem debiti ſolutionem cõprehendit, etiam reſtitutionem. Debitum verò nonnumquam ex damno reipſa illato, aliàs ex injurioſa actione in aliquem commiſſa naſcitur; ſed undecumque debitum promanet, modò tantum fiat, quantum juſtitia expoſcit, ſatisfieri dicitur. At ſtrictè accepta ſatisfactio, eſt injuriæ alicui perſonæ illatæ cõpenſatio, in actionibus conſiſtẽs, quas ad æqualitatem juſtitiæ reducit, in eo à reſtitutione diverſa, quæ in rebus verſatur, juſtitiámque, quoad rerum æqualitatem, reparat. Vnde nihil propriè Deo reſtituimus, cùm damnũ pati nequeat, ſed pro injuriis ei ſatisfacere tenemur, tantum prȩſtando, libereque luendo, quantum irato ad ulciſcendam ſuam injuriam ſatis eſſe poſſit. Et quidem hujuſmodi compenſatio vel ſecundùm perfectam æqualitatem fit, ut dum inter ȩquales actio contumelioſa per aliam oppoſitam compenſatur, qua tantum honoris rependitur, quãtum injuriæ illatum erat: cujuſmodi ſatisfactio, eſt plena & abſoluta. Talem Chriſtus pro Adæ ſuperbia Deo exhibuit, ſe humiliando, Patriq; obediendo uſque ad mortem Crucis.

1. Ioan. 2. Chriſti ſatisfactio rigoroſa fuit.

Hæc enim actio Filij Dei infinitè grati, non minùs Deo accepta fuit, quàm primi parentis elatio diſplicuerat. Et quia Chriſtus non ſolùm æqualem ſatisfactionem, ſed etiam ex proprio redemptionis pretium obtulit; ideo rigoroſè ſatisfecit, tãtum honorem Deo ſua obedientia præſtando, quantum cõtumeliæ Adam ſua inobedientia intulerat.

Satisfacimus Deo pro pœna reſtante culpa remiſſa.

Est tamen & alia quædam juſtitia, quȩ non in abſoluta æqualitate, ſed imperfecta conſiſtit: nam ab alterius pacto, promiſſione, donatione, necnon acceptatione dependet, cui ſatisfactio juſta quidem, ſed non rigoroſa correſpondet. Tali nos injuriam Deo peccatis factam compenſamus, dum juxta ipſius beneplacitum ſatisfacimus. Ad hujus generis ſatisfactionem pertinet ſacramentalis & canonica ſatisfactio, quæ nihil aliud eſt, quàm pœnȩ à ſacerdote in foro cõſcientiæ impoſitæ, cum propoſito vitæ emendandæ, perſolutio. Nam ſola illa pœna ſacramẽti pœnitentiæ pars cenſenda eſt, quæ ex poteſtate clavium ſacerdotis decreto pro menſura delicti imponitur. Sublato enim per Contritionem & Confeſſionem æternæ mortis reatu, plerumque ſupereſt pœna temporalis in altero ſeculo luenda, quam expiamus, redimimus, ac cõpenſamus ſatisfactione. Id enim Chriſti dono filiis & amicis Dei præſtatur, ut ſicuti gloriam futuræ vitæ promereri, ita & pro temporali pœna remiſſo peccato adhuc reſtante, ſatisfacere queant.

Cõc. Triden ſeſſ 14. cap. 1. & 2. & cap. 13.

Remiſſa culpa, ſæpe luenda pœna remanet.

Porro quòd remiſsâ culpâ ſæpe remaneat pœnæ temporalis reatus, ex ſcripturis manifeſtiſſimum eſt. Nam Gen. 2. & 3. atque Rom. 5. *Per peccatum mors.* At remiſſo originali peccato remanet moriendi neceſſitas, dolores conceptus & partus, *jugum grave ſuper filios Adæ.* Quibuſdam mors eſt virtutis exercitium, & tamen ſimul primi peccati pœna: aliis verò eſt tantùm ſupplicium, ut impiis & parvulis, qui exercitij non ſunt capaces. Exod. 32. poſt condonatum vituli adorati peccatum, ait Dominus: *Ego in die ultionis viſitabo & hoc peccatum eorum.* Num. 14. dimiſſo murmurationis crimine, Iudæi in deſerto numerati, omnes mortui ſunt, exceptis Ioſue & Caleb. Numero. 20. Moyſes & Aaron ob diffidentiam, ad moriendum in deſerto condemnãtur. Deut. 32. Moyſis mors deſcribitur. Ad quem locum alludens David Pſal. 98. ait: *Deus tu propitius fuiſti eis, ulciſcens in omnes adinventiones eorum.* Numero. 12. Maria ſeptem dierum leprâ percuſſa eſt. 2. Reg. 12. *Tranſtulit Dominus peccatum tuum: veruntamen filius tuus, qui natus eſt tibi, morte morietur*, 2. Reg. 24. poſtquam dimiſſum eſſet peccatum, numerãdo populum commiſſum, flagellum peſtis ſequutum eſt. 3. Reg. 13. Propheta propter inobedientiam ſibi per pœnitentiam remiſſam, à leone in-

Eccleſiaſt. 40. Auguſt. li. 2. de pecca. merit. c. 34. lib. 13. de civit. cap. 6.

terfectus eſt. 2. Corint. 11. *à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Gregor. lib. 9. Moral. cap. 27. *Deus peccatum delet, ſed inultum non deſerit.* Chryſoſtomus hom. 5. *De Pœnitentiâ*, docet, pœnis poſt remiſſionem peccati à Deo inflictis, magis intendi noſtram utilitatem; ut ſcilicet cautiores poſtea ſimus, nec tam facilè in peccata eadem relabamur, ut Auguſt. in Pſalm. 50. ad verſiculum, *Veritatem dilexiſti*, tradit, & alibi ſæpe.

Remiſſa culpa ſæpe remanet pœna in altero ſæculo luenda.

QVOD verò dimiſſa culpa debitum luendæ pœnæ temporariæ non ſolùm iſtius vitæ, ſed etiam futuræ ſæpe remaneat, evincit longũ exilium animarum ſanctarum in Limbo & carcere, à quo per Chriſtum ad inferos deſcendẽtem eductæ ſunt; necnon dilatio reſurrectionis corporum, quę ab animabus expetuntur. Neque tantùm pœnâ damni in futuro ſeculo peccatum remiſſum vindicari, ſed etiam pœnâ ſenſus docet Apoſtolus aſſerens: *quoſdam ſalvari, ſic tamen quaſi per ignem:* quo modo Apoſtolum intellexit Auguſtinus in Pſalm. 37. Enchir. cap. 71. & lib. 21. *de Civit.* cap. 13. & communis eſt totius Eccleſiæ ſententia in Conciliis univerſalibus definita, ut in aſſertione Purgatorij oſtendimus.

Zachar 9. Apoc. 6.

Purgatorius ignis. 1. Corint. 3. 2. Macha. 12. Conc. Cõſtan. ſeſſ. 8. Trid. ſeſſ. 25. In ſymbolum lib. 1. c. 198. Conc. Triden. ſeſſ. 14. c. 8.

Cur pœna remaneat culpa remiſſa. Aug. Enchir. cap. 70. & tract. ult. in Ioan. Lib. 21. de civit. c. 15. In Pſal. 50. ad verſ. c: veritatem dilexiſti.

CVR autem non ſtatim remiſsâ culpâ condonetur omnis quoque pœna, plures ſunt cauſæ. I. quoniam divinæ juſtitiæ ratio exigit, ut qui ſciẽs volẽnſque cæleſtem patrem offendit, ſine caſtigatione non recipiatur in gratiam. Flagellat enim Deus omnem filium, quem recipit. II. ut peccatum quiſq; tantò magis deteſtetur, quantò ejus productior eſt pœna, difficiliorq; curatio. III. quia ſanato vulnere letali, cicatrices quoq; ac reliquiæ plagarũ curandæ ſunt. Non enim ſufficit trãſfixo ſagittam extrahi, ſed inflicta quoque mala affectio ſananda eſt: ſic remiſſo damnationis æternæ reatu, pravæ inclinationes emendãdæ ſunt. Id autem ſatisfactoriis pœnis efficitur, quæ flagella, exercitia & medicinæ ſunt. IIII. propter exemplum aliorum peccator ab Antiſtite ſatisfactionis ſuę modũ accipit, ut hac diſciplina peccato offenſi diſcãt, quomodo vitam inſtituere, pietatémque ſequi debeant. V. ut quam peccando contriſtaverat quis Eccleſiam, ſuo labore, ac doloris teſtimonio lætificet. Vnde antiquitus pro criminibus publicis indici publica pœnitentia conſueverat, ut ceteri timore diſciplinæ perterriti, ſedulò hujuſmodi lapſus caverent. VI. ne propter præſentia bona, & evitanda mala, ſacramenta quærantur, cùm illa non ad temporalium, ſed cæleſtium bonorum adeptionem præcipuè ſint inſtituta. VII. ut membra Chriſto capiti ſint conformia in pœnarum voluntaria perpeſſione. *Turpe* enim *eſt ſub ſpinoſo capite membrum eſſe delicatum.*

August. hom. 50. inter 50. cap. 11.

Cyprian. in ſer. de lapſis.

Aug. Enchir. cap. 66.

Chryſoſt. ho. 8. ad pop. Antioch. Bernar. ſer. 2. de adventu.

POSTREMO pœnæ ſatisfactoriæ à nobis liberè ſuſceptæ, Dei animadverſionem ſuppliciaque nobis repoſita, avertunt. *Dum enim nos punimus, Deus parcit.* 1. Corinth. 11.

Daniel. 4. 1. Cor. 11.

CAP. XCV.

Quibus operum generibus Deo ſatisfaciamus.

Opera unde vim ſatisfaciendi accipiant.

VT opus ſatisfaciendi vim habeat, oportet, ut à ſpiritu Chriſti per gratiam inhabitãte profluat. Nam opera, quę impulſu Spiritus ſancti nondum inhabitantis exercentur, rationem diſpoſitionis ac impetrationis, non autem ſatisfactionis habẽt. Neceſſarium inſuper eſt, opus ſatisfactorium eſſe pœnale, id eſt, tale, ut natura ſua moleſtiam doloremque adferat. Hujuſmodi verò triplicia ſũt: Oratio, Jejunium, Eleemoſyna; quibus Deo exhibemus animi, corporis, & externa bona, triplicique peccatorum radici, videlicet Concupiſcentiæ, Carnis, Oculorum, atque Superbiæ vitæ, totidem medicinas opponimus. Denique peccato Deum, proximum, & noſipſos offendimus: quare congruentiſſimè Deum oratione placamus, proximo eleemoſynis ſatisfacimus, noſipſos verò jejunio caſtigamus, ad quod revocantur cilicia, humiliationes, cineres, caſtigationes, & flagella. Ad eleemoſynam verò quęcumq; in proximi utilitatẽ cedũt, ut omnia miſericordiæ opera.

Opus ſatisfactorium pœnale triplex.

SVB oratione autem cõprehenduntur omnia, quibus Deo laudem, gratiarum actionem, honorémve deferimus: ut ſunt Sacrificia, templorum ædificatio, & ſimilia. Vnde contritio, ut pœnalis eſt, item confeſſionis actus nonnihil pœnæ temporalis debitæ abolẽt: interdum verò ſua intenſione totam quoq; remitti impetrant: ut in latrone, Beata Magdalena, Petro amarè flenti, aliiſq; permultis. Hinc ab angelo dictũ eſt: *Bona eſt oratio cum jejunio & eleemoſynâ.* Dan.

Tob. 12. Ioelis 2.

Ionæ 3. Proverb. 19. Lucæ 11.

ni. Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Pſ. 49. *Invoca me & eruam te.* prout exaudivit Manaſſem 2. Paralip. cap. 33. Et quotidie ſe invocantes exaudit.

Quædam pœna abſoluto Dei decreto infligenda.

SCIENDVM tamen hoc eſt, quaſdam eſſe temporales pœnas, immobili judicio Dei decretas, quas nullis precibus avertere, nec ullis operibus redimere poſſumus: qualis pœna mors eſt. *Statutum enim eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Talis fuit pœna, Moyſi diffidentiæ decreta. Item filio Davidis, ex adulterio nato. 2. Reg. 12. Iob. 9. *Deus, cujus iræ nemo reſiſtere poteſt.* Ezechiel. 14. *Etſi fuerint tres viri iſti in medio ejus, Noë, Daniel, & Iob* &c.

Deu 3. & ul. Grego. lib. 9. mor. cap. 30.

Ezech. 14.

CAP. XCVI.

Utrùm pro temporali pœnâ ex cōdigno ſatisfacere poſſimus?

Satisfacimus ex condigno pro tēporali pœna.

POST remiſſionem culpæ, hominem Deo jam reconciliatum, poſſe ex condigno pro temporali reſtāte pœna ſatisfacere, Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. can. 13. & ſeſſ. 6. cap. 14. ex ſcripturis oſtendit. Lucæ 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ*, id eſt, ſufficientes ad compenſandam injuriam peccato illatam; ſi non ad æqualitatem quantitatis, ſaltem proportionis, juxta offenſi acceptionem. Iuxta illud: *Peccata tua eleemoſynis redime.* Et 2. Cor. 7. Apoſtolus inter pœnitētiæ fructus vindictam recenſet, hoc eſt, pœnā, quam ex amore Dei pro admiſſis peccatis fidelis ultrò aſſumit, aut à ſacerdote injunctam obedienter ſuſcipit, ut injuriam Deo factam compenſet. Cùm verò certum ſit, juſtificatum poſſe vitam æternam promereri operibus bonis; conſequitur, eadem opera, dum pœnalia ſunt, vim ſatisfaciēdi pro pœna temporali habere: quod omnium ætatum ſcriptores magno cōſenſu docuēre. NEQVE putādum eſt, iſtam ſatisfactionem Chriſti meritū, vel gratuitam peccati remiſſionem obſcurare, cùm potiùs illam cōmendet, cujus tanta vis ſit, ut etiam actionibus juſtificatorum dignitatem tribuat, pro temporali pœna ſatisfaciendi. Et quemadmodum ſingula unius corporis mēbra ſuas functiones ad cōmunem omnium partium utilitatem peragūt: ita qui ad unius Chriſti cōpagem pertinent, poſſunt mutua onera portare, ac pro ſeinvicem Deo ſatisfacere. Iuxta illud Pſal. Particeps ego ſum omnium timentium te. Et illud Chriſti: *Facite vobis amicos, qui recipiant vos in æterna tabernacula.* Euſeb. li. 3. hiſt. cap. 17. refert, Ioannem Evangeliſtam pro Latrone ſatisfeciſſe. Et Apoſtolus ad Eleemoſynas excitans: *In præſenti tempore veſtra abundātia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum.*

Seſſ. 14. ca. 8. & can. 13. & 14. ſeſſ. 6. cap. 14.

Daniel. 4.

Satisfactio noſtra nō obſcurat, ſed illuſtrat Chriſti ſatisfactionem. Matth. 20. 2. Timot. 4. Tertul. lib. de Pœnitentia. Cyprian. ſer. de lapſis. Augu. Enchi 70. Chryſo. hom. 41. ad pop. Antioch. Leo epiſt. 91.

Pſal. 118.

Lucæ 16.

2. Corint. 8.

CAP. XCVII.

Utrùm vivi pro mortuis ſatiſfacere poſſint?

QVemadmodum vivi in præſenti vita ſibi invicem ſuccurrere, ita quoq; viventium ſuffragiis qui ſunt in Domino defuncti, à pœna temporali poſt hāc vitam luenda poſſunt liberari. Iuxta illud: *Sancta ergo & ſalutaris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvātur.* Vnde pro omnibus in ſancta ſocietate defunctis, Eccleſia ſupplicationes exhibet; ut quibus ad iſta deſunt parentes, aut filij, aut quicumque cognati, ab una eis ſuccurratur Matre communi. Sacrificia enim pro defunctis, non valdè malis propitiationes ſunt, ac quibuſdam proſunt, ut plena ſit remiſſio, aut certè tolerabilior, brevior q; fiat ipſa damnatio, ſeu pœna ibi luenda; ut latiùs in tractatu *De Purgatorio* demonſtratum eſt.

2. Mach. 12

Augu. lib. de cura pro mor. c. 4. & ult.

Enchir. cap. 110. & 118. Lib. de hæreſ 53. l. 9. cōfeſſ cap. 12. li. 20. de civit. c. 9. Dionyſ. Areo lib. de Eccleſ Hier. cap. 7. Chryſo. ho. 3 ad Philip.

De Indulgentijs.

Indulgentiæ proſunt vivis & defunctis

MAGNO inſuper conſenſu Catholici ſcriptores tradūt, reatum pœnæ tēporalis alterius vitæ per Indulgentias tolli quoq; poſſe, dum videlicet Eccleſiaſtica poteſtate obligatio debiti ſolvitur, ſive condonando, ſive theſaurum Eccleſiæ, accepta à Chriſto authoritate, alicui diſpenſando & applicando: quomodo Apoſtolus partem injunctæ pœnitentiæ inceſtuoſo in Chriſti nomine donavit; & Cyprianus nōnullos ante plenam ſatisfactionem reconciliavit; aliique Patres & Concilia paſſim docent, Eccleſiam de injunctis aut injungēdis pœnitentiis aliquid poſſe relaxare, cujus ſolutionem factam in terris, Chriſtus ratam habeat in cælis. Ad Clavis enim officium pertinet, cuncta regni cæleſtis impedimenta ſubmovere, ac proinde omne vinculum animam recōciliati peccatoris obſtrictam tenēs, ac ab ingreſſu cæli remorās, diſſolvere;

2. Corint. 2.

Chryſo. ho. 4 in poſt. ad Cor. Conc. Nicen can. 11. Carthag. 4. can. 76. Conc. Later Conc. Triden ſeſſ. 25. Matth. 16. & 18. Ioan. 20 Ambro. li. 1 de Pœnitent cap. 2.

Digitized by Google

Conc. Cõſtan. ſeſſ. 45. & in eondem. art. 42. VViclef. ar. [illegible] Ius. Leo in eõdem. ar. 17. Luth.

ut in Cocil. Lateran. Conſtant. ac Tridentino definitum eſt. At vivis indulgentiæ per modum abſolutionis conferuntur; defunctis autem per modum ſuffragij: hoc eſt, judiciali authoritate vivi ſolvuntur; ſed ex ſimplici commiſſione à Chriſto facta, theſaurus Eccleſiæ defunctis diſpenſatur.

Aug. ho. 50. int. 50.

Conc. Floren. Satisfactionis utilitas.

Nec putandum eſt, Indulgentias pœnitentię ſtudium enervare, quia digni pœnitentiæ fructus aguntur, quando pœnitẽs juxta ſacerdotũ arbitrium opera pœnalia facit, ab eiſdemque ſatisfactionis ſuæ modum accipit. Dum igitur aliquis prę̀ſtat, quod ad obtinendum indulgentias Chriſti vicarius injungit, tũc pœnitentiæ dignos fructus agere cenſendus eſt. Tertia enim Pœnitentię pars eſt, Satisfactio pro peccatis, ſecũdùm arbitrium ſacerdotis: qui licet interdũ levia pro aſſequenda plena indulgentia imponere videatur; attamen ſpectato fine ac modo, parva in ſe conſiderata, eximiam quandam pietatis, virtutiſque excellentiam continent. Minima equidem fidei, pietatiſque ſymbola, ut ex obedientia, humili animo, Chriſti & proximorum amore in unitate Eccleſiæ, ad teſtificandum, quidnam de Petri Cathedra, Romanaq; religione ſentiamus, exercentur, plurimum habẽt momẽti apud Deum: ut opera Magdalenæ, Publicani, Latronis in cruce, convincunt, quorum intuitu plena peccatorum indulgentia à Deo conceſſa fuit; ut grandia petentibus cum ſervis Naaman Syri dicere poſſimus: *Si rem grandem præcepiſſet Pontifex, facere oportuerat: quantò magis hæc modica, quæ pro animi purgatione requirit?*

Luc. 7. & 15.

Cap. XCVIII.

De formali parte Sacramenti pœnitentiæ.

Abſolutio formalis eſt pœnitẽtiæ pars.

Conc. Triden. ſeſſ. 14. cap. 3.

Ambroſ. lib. de Spiritu ſancto. c. 19. Leo epiſt. 80.

Formalis Sacramenti pœnitentiæ pars, in qua ipſius præcipuè vis ſita eſt, in illis miniſtri verbis poſita eſt: *Ego te abſolvo ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti:* quibus licet de more Eccleſiæ preces quædam laudabiliter adhibeantur, ad ipſius tamen formæ eſſentiam non ſpectant, neq; ad ſacramenti adminiſtrationem neceſſariæ ſunt.

Expedit autem, hujus ſacramenti formam eſſe ſimpliciſſimam, & ad Chriſti verba ſacramentum hoc inſtituentis proximè accedentem: *Quorum remiſeritis peccata &c. Quæcumque ſolveritis &c.* ut pœnitens judicio ſacerdotis peccata ſibi eſſe remiſſa intelligat. Proinde cavẽdum eſt, ne adjectis clauſulis abſolutionis forma involvatur, eiſque efficiatur, ut neque pœnitens, an ſacramentum acceperit, neque Sacerdos, an miniſtraverit, ſciat.

Ioan. 20. Matth. 18.

Precatiunculæ autem adjunctæ: *Miſereatur &c. Indulgentiam &c.* Item, *Dominus noſter Ieſus &c.* licet abſolutè non ſint neceſſariæ, attamen tam confitentis, quàm abſolvẽtis ſacerdotis animum in Deum erigunt, ac utrumque admonent, unde peccatorum remiſſio ſperari, & quid homini in hoc reconciliationis miniſterio, quid autem Deo tribui debeat. Nam abſolutio à peccatis, voce quidem humana, ſed ea veluti inſtrumento utente Deo, peragitur, cujus virtute principaliter, ac Chriſti merito peccata dimittuntur.

Preces itaque abſolutioni adjunctæ, peccatorum remiſſionem non efficiunt, ſed pœnitenti ſuffragãtur, eiq; veniam impetrant. Quò & manuum impoſitio pertinet, quæ juxta B. Auguſtinum nihil aliud eſt, quàm oratio ſuper hominem.

Aug. lib. 3. de baptiſ. cont. Don. cap. 15. Cyprian. ſer. de lapſis.

Præmitti quoq; abſolutio ab excõmunicatione conſuevit: ſi verò quis excõmunicationis maioris vinculo ſit obſtrictus, à quo Sacerdos abſolvendi poteſtatem non habeat, ad ſuperiorem remittet, excepto caſu extremæ neceſſitatis; quo occurrente quilibet ſacerdos ab omnibus cenſuris & peccatis quemlibet pœnitentem abſolvere poteſt.

Satisfactio ſolet ante abſolutionẽ olim peragi.

In primitiva verò Eccleſia, priuſquam beneficium abſolutionis impenderetur, ſatisfactio imponi ac peragi ſolet, qua pœnitens ad impetrandam plenam peccatorum remiſſionem diſponeretur: nũc verò ante quidem reconciliationem Satisfactio injungitur, ſed ut poſt abſolutionem peragatur, qua proinde pro reſtante tẽporali pœna ex condigno ſatisfieri poteſt.

Est autem abſolutio ſacerdotis in pœnitentiæ ſacramento actus judicialis, non autem nudum miniſterium declarandi, peccata eſſe remiſſa. Vnde ſequitur, præter ordinis poteſtatem, ſacerdoti neceſſariam eſſe ordinariam vel delegatam juriſdictionem, ut validè abſolvere queat.

Trident. ſeſſ. 14. can. 9. Abſolutio eſt actus iudicialis, requirens iuriſdictionẽ.

Ordi-

Ordinariam porrò Epiſcopi juriſdictionem habet, quibus ex proprio officio animarum cura incumbit; delegatam verò Decani, Parochi, Religioſi, & ſacerdotes omnes, qui ad opitulandum Epiſcopis, hac in parte legitimè ſunt aſſumpti. Pontifex autem Romanus, quia omnium Chriſtianorum paſtor eſt, quibus vult, generalem, omnes omnino confiteri volentes, abſolvendi poteſtatẽ, tribuere poteſt. Qualem certis religioſorum perſonis indultam videmus. Secluſo autem pontificis privilegio, ſacerdotes non latiorem ſuæ poteſtatis uſum obtinent, quàm permiſerit ille, ſine cujus mandato nihil omnino in ipſius populo ligare, aut ſolvere potuiſſent. Vnde conſequitur, Epiſcopos jus habere caſus certos ſibi reſervãdi, non ſolùm quoad externam politiam, ſed qua verè fiat, quò minùs ſacerdos à reſervatis abſolvere poſſit, eò, quòd materia judicij legitima ei deſit.

Põtifex omnium Chriſtianorũ paſtor.

Reſervatio caſuũ à Pontifice, & Epiſcopis utiliter facta.

Vtile autem viſum eſt olim Eccleſiæ, ut atrociora quędam crimina Pontificis, & Epiſcoporum judicio reſervarentur, excepto tamen neceſſitatis articulo, in quo tam à peccatis quibuſcumque, quàm à cenſuris abſolvendi poteſtatem cuilibet ſacerdoti commiſerunt: extra quem articulum cùm nihil in reſervatis caſibus poſſint, id unũ agant, ut pœnitentes reſervatis caſibus obnoxios, ad legitimos judices pro abſolutionis beneficio accedant.

Cõc. Trident. ſeſſ. 14. can. 11. & cap. 7.

Cap. XCIX.

De Cenſuris Eccleſiaſticis.

Cvm pręter ſacramentalem peccatorum abſolutionem reperiatur in Eccleſia poteſtas ligandi & ſolvẽdi in exteriore foro, quæ etiam clavium nomine continetur, opportunè hîc de cenſuris Eccleſiaſticis nonnulla ſubjiciemus: quæ ſunt, Excommunicatio, Suſpenſio, Depoſitio, Degradatio, Irregularitas, Interdictum, & Intruſio in carcerẽ aut monaſterium. Non cõgruit autem Eccleſiaſticę manſuetudini ſanguinis effuſio, multò minùs inflictio mortis. Non equidem abſque myſterij ſignificatione Petro dictũ eſt: *Reconde gladium in vaginam tuam.*

Cenſura Eccleſiaſtica.

Excommunicatio autem duplex eſt: maior, & minor. *Maior* cenſura eſt, qua baptizatus ſacramentorum tam activa quàm paſſiva cõmunione, hominum fidelium convictu, communiumq; Eccleſiæ ſuffragiorum fructu privatur. Quod enim in civili republica exiliũ, bonorumq; amiſſio, hoc in Eccleſia eſt Excommunicatio, qua prælati authoritate à Chriſto data refractarios Eccleſiæ filios ab Eccleſiæ cõpage reſecant, ut tanquam ethnici, hoc eſt, à ſocietate Chriſtiana extranei habeantur. Ac ne quis opinaretur, excommunicationẽ ad externam tantùm diſciplinam pertinere, animamq; rei ſpirituali vinculo non obſtringere, ſubjunxit Dominus: *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo*, ſignificãs, excommunicationis vinculũ animam ipſam obligare. Vnde Apoſtolus inceſtuoſũ Corinthium Satanæ traditurus, ait, ſe id non humana, ſed authoritate divina inſtructum aggredi: *Iam* (ait) *judicavi, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere hujuſmodi hominem Satanæ.* Quibus verbis ſignificat, ſe hoc judicium in nomine, virtute, ac authoritate Domini Iesv Christi exercere; atque in Excommunicatione adumbrari aliquouſque extremũ illud Iudicium, in quo Chriſtus hœdos ab ovibus ſeparabit, ligatiſq; manibus ac pedibus in infernum trahẽdos Satanæ tradet. Nam excommunicatio, à fidelium conſortio ſeparat, & foris ligat, luporumq; incurſibus obnoxiam ovem extra ovile exponit. Vnde *ſpiritualis gladius* & *mucro* vocatur.

Excõmunicatio maior.

Matth. 18.

1. Corinth. 5

Matth. 25.

Proſper li. 2. de vita contemplat. c. 7.

Cyprian. l. 1. epi. 11.

Augu. q. 39 ſuper Deut. lib. de fide & operibus c. 3

In veteri lege præfigurata fuit excommunicatio per ejectionem corporalem ex ſynagoga, Io. 9. & 12. Ex quo more Polydorus lib. 4. *de Inventione rerum* cap. 12. falsò arbitratur, excõmunicationis cenſuram emanaſſe. Cæſar lib. 6. de bello Gallico ſcribit, Druydes apud Gallos, rebellibus interdixiſſe ſacrificia. Ac ipſum Ius naturæ dictat, partem corpori noxiam eſſe reſecandam: civem pernicioſum urbe pellendum, ac in exilium tranſmittendum: contumacem ad obedientiam pœnis compellendum. Qvantis autem bonis excommunicatus careat, intelliget, qui bona ex fidelium cõmunione provenientia expenderit. Sicuti enim in corpore humano ſingula corporis membra functiones ſuas in commune conferunt; nam oculi vident, dentes ſcindunt, & manducant, venter cibos recipit &c. ad utilitatem aliarum partium: ita in myſtico Chriſti corpore à capite Chriſto, & ejus miniſtris unicuique mem-

Excommunicationis effectus.

que membro neceſſaria diſpenſantur, cibus videlicet animarum, doctrina, ſacramenta, preces, ſollicitudo, & cetera Eccleſiæ bona: his verò excõmunicati privantur. Quibus accedit, quòd Chriſtus populũ ſuum ſingulari ratione vivificet, regat, protegat, donis variis repleat, ut exemplo nubis Iſraëliticum populum contra æſtum obũbrantis illuſtrat Chryſoſt: Innocen. verò I. epiſt. 91. apud Auguſt. exemplo paſtoris, qui oves ſcabioſas medicamẽtis fovet, urit, ſecat, pabulo reficit, ut ſanet: ita Eccleſiæ paſtor pro ſubditis etiam improbis, orat, corripit, omnemq; operam adhibet, ut ad ſanam mẽtem revocet: qua paſtorali cura non fruũtur, qui excõmunicati ſunt. Vnde Auguſtinus hanc pœnã graviorem eſſe ſcribit, quã ſi quis feriretur gladio, flãmis abſumeretur, feris ſubigeretur. Nam *Deum non habebit patrem, qui Eccleſiam non habuerit matrem.* Poſtremò hæc maior excommunicatio à divinis officiis excludit, ac beneficiis, electionibus, poſtulatione, nominatione, & gratuitis quibuſcumque ſedis Apoſtolicæ reſcriptis, à convictu, cõmercioq; fidelium, qui etiam denunciatos vitare ſub ejuſdem cenſuræ pœna (niſi legitima eos cauſa excuſet) tenentur, & poſt mortem Eccleſiaſtica ſepultura, fructuq; ſuffragiorum Eccleſiæ privat. Excõmunicatio verò minor, eſt cenſura Eccleſiaſtica, hominem omnium ſacramentorum paſſiva participatione privans: de qua frequenter Canones & Veteres loquuntur. Hujus excommunicationis typus fuit, immunditia legalis, ob quam ex caſtris, & ſacrificiorum legalium perceptione aliquis excludebatur. Cujus vinculũ tollere poteſt omnis, qui peccatũ letale remittere poteſt: ut & maiorem excõmunicationem generatim latã & non reſervatam. Speciatim verò in aliquem inflictam, ſolus is, qui eam tulit, aut illo ſuperior abſolvere poteſt, niſi mortis periculum, morbus, ætas, ſexus, aut grande aliud diſpendiũ, aliud exigat.

Hom. 5. in 1. ad Timoth.

Augu. lib. 1. cont. adverſ. leg. & proph. c. 17. epi. 75. lib. de correp. & grat. c. 15. Hieron. in 4. cap. Micheæ. Cyprian. lib. de unit. Eccl.

Excommunicatio minor.

Cyprian. in oratio. domi. Aug. Enchir. cap. 65.

QVIA verò ſi ex levi cauſa, temere, ac promiſcuè hæc gravis pœna infligatur, homines eam magis contemnant, quàm reformident; ideo providè Concil. Trident. ſtatuit, non eſſe procedendum per excommunicationem, niſi pro gravi & neceſſaria cauſa, diligẽter ac maturè diſcuſſa, potiſſimumque, dum in reum neq; perſonalis, neq; realis exſecutio fieri poterit: alioqui per mulctas pecuniarias piis locis applicandas, vel per acceptionem pignorum, perſonarúmve detentionem, aut beneficiorum privationem, aliaq; juris remedia procedendũ eſt. Quibus modis deficientibus, iudex in contumaces excõmunicationis mucrone uti poterit, binã tamen præmiſſa monitione ſaltem per edictum, ut peccator cõtumax, qui aliter emendari nequit, hoc tanto periculo cõmotus, ad pœnitentiam redeat, & ſpiritus in die Domini ſalvus fiat. DE injuſta porrò excommunicatione ſciendum eſt, quòd, ſi ex odio vel ira Iudicis ſubexiſtente, ſed tamen legitima cauſa, & ſecundùm juris ordinem pronunciata ſit, effectum ſortiatur: prout & ſi prætermiſſo Iuris ordine, canonibus præfixo, ſed ad eſſentiam minimè requiſito feratur; ut ſi monitio bina vel terna, aut una ſaltẽ cum debitis intervallis, aut non in ſcriptis pronũcietur; licet talis excõmunicatio ſit injuſta, non tamen eſt nulla. Si verò ex parte cauſæ injuſta excõmunicatio ſit, quia non feratur pro alicujus proprio peccato, vel non pro mortali, aut non conjuncto contumaciæ, vel in innocentem, falſis teſtimoniis de crimine convictum; nulla quidem eſt in ſe excommunicatio coram Deo, nec excommunicatus ea læditur in ſpiritualibus bonis; attamen, niſi hujuſmodi ſententia manifeſtum errorem contineat, propter ſcandali periculum in exteriore foro ei parendum eſt, ne poteſtas Eccleſiaſtica vilipẽdi putetur. Vnde Gregorius rectè dixit, Paſtoris ſententiam, ſive juſta ſit, ſive injuſta, ſemper eſſe pertimeſcendam. *11. quæſt. 3.*

Seſſ. 25. c. 3. reform.

CAP. C.

Qui excommunicare poſſint?

Quorum ſit excõmunicare.

EXcommunicandi poteſtas Eccleſiaſticam regiminis Eccleſiæ Iuriſdictionem conſequitur: unde prælatis Eccleſiæ convenit, quorum officium eſt, in foro exteriore, de agendis & omittendis, quoad ea, quæ religionem animæque ſalutem concernunt, judicare, delicta publica coërcere, juſtaque animadverſione punire. Iuxta illud Matthæi 18: *Amen dico vobis; Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt*

Digitized by Google

ſoluta & in cælo. Cuius quidem poteſtatis plenitudinem, Apoſtolo Petro, ad omnes in officio paſtorali ſucceſſores, ordinario iure tranſituram Dominus cõmiſit Ioannis 21. dicens ei: *Paſce oves meas*, id eſt, *rege, inſtar boni paſtoris, cuius eſt ſalubria paſcua ovibus providere, noxia devitare, morbos ovium curare, contra luporum inſidias tueri, urere, ſecare, morbidam ovem, ne alias ſuo contagio inficiat, ſeparare.* Non enim in hac paſtorali poteſtate tantùm Sacramentorum conficiendorum ac diſpenſandorũ, verbiq; Dei miniſterium continetur; ſed inſuper condendarum legum judicandi de vera, falſaque doctrina & moribus, unaq; corripiendi, vindicandi, puniendi, excõmunicandiq; poteſtas. Quam minimè habent, quibus ſolùm tributa eſt conficiendi diſpenſandique Sacramenta, verbique Dei annunciandi poteſtas.

QVIBVS autem à Petro, ejúſque ſucceſſore Pontifice Romano poteſtas Eccleſiam regendi, etiam in exteriore foro committitur, eiſdem authoritas excommunicandi datur, ut Epiſcopis, Officialibus, Abbatibus, aliiſq; Eccleſiæ prælatis. Hi enim ſubditos excommunicare queũt: eorum autem vicarii ex commiſſione, in quibus clericalis, non autem ordinis poteſtas neceſſaria eſt. Simplici namque Clerico juriſdictionis authoritas tribui poteſt. Vnde confirmati poſt electionem Epiſcopi, poſſunt excommunicare, alióſque ad eandem functionem delegare. Qui verò non ſolùm judicandi, ſed etiam leges ferendi poteſtatem obtinent, non ſolùm per ſententiam, ut Iudices, ſed etiã per legem ſeu conſtitutionem, ut legiſlatores, excommunicare poſſunt. Quare Parochi, aliiq; ſimplices presbyteri, quibus ſolùm in Pœnitentiæ foro commiſſa eſt juriſdictio, cenſuris uti nequeunt.

Authoritas iuriſdictionis clerico poteſt committi.

Per ſententiam & per legem fertur excommunicatio.

EST autem differentia inter excommunicationem ab homine, & à lege latam, quòd illa mortuo, vel à jure ſuſpenſo authore non perduret; hæc verò permaneat: deinde à jure & canone, tam pro futuris, quàm præſentibus culpis excommunicatio ferri poteſt, atque tam ſpecialiter, quàm generaliter; nec ſolùm purè, ſed & ſub conditione, qua demum adveniente vires exſerat; ſed ab homine, non niſi ob præſentem culpam ſubditi fertur. Nam excommunicare, actus eſt judicialis, vim coactivam involvens, proinde non in ſeipſum, neque in æqualem vel ſuperiorem, ſed in ſolum fieri poteſt ſubditum.

Ioan. 21.

CVM Chriſtus univerſas ſuas oves Petro, ejuſque ſucceſſoribus paſcendas commiſerit; & cùm ligandi ſolvendique poteſtatem dedit, nullũ omnino fidelem à Petri poteſtate ſubduxerit; planè conſequitur, Romanum Pontificem ex juſtis cauſis poſſe quemlibet Chriſtianum Principem etiam, ac Imperatorem excommunicare. Qui enim negat, ſe vinculo Eccleſiæ ligari poſſe, reſtat, ut etiam fateatur, ſe ab Eccleſia poteſtate abſolvi nõ poſſe. Quod quiſquis ſenſerit, à Chriſto, ejúſque ſponſâ Eccleſiâ ſe abſciſſum alienúmq; oſtendit; ut ratiocinatur Gregorius VII. (teſte Platinâ in eius vitâ) qui Henricum III. Imperatorem excommunicavit, ac Imperatoriâ regiaq; adminiſtratione dejecit, ejuſque ſubditos à fidelitatis juramento abſolvit, cui & pœnitenti tandem communionem, ſed non regnum reſtituit. Vrbanus quoque II. Regem Galitiæ, propter Epiſcopum in carceres conjectum, excommunicavit: & Adrianus IV. Guilielmũ Regem Siciliæ, ſubditóſque à Sacramento ei præſtito liberavit: Alexander III. Fredericum II. Imperatorem anathemate percuſſum, Imperiali dignitate privavit: cujus ſententiam Gregorius IX. comprobavit; Ioannes autem XXIII. Bavaro ſacris interdixit: cuius ſententiam Benedictus XII. confirmavit. Gregorius XI. Florentinos interdicto ſubiecit. Alexander V. Ladiſlaum Regno privavit: Clemens VII. Henricum VIII. Angliæ Regem ab Eccleſia reſecuit: Sixtus V. Henricum III. Franciæ Regem, ob Cardinalis Guiſii cædem excommunicavit: & Paulus V. Venetos interdicto ſubiecit, nec niſi correctos abſolvit.

Pontifex ex iuſta cauſa etiam principes excommunicare poteſt.

Platina in vita.

QVOD autem etiam Imperatores excommunicationis vinculo ligentur, piè agnovit Theodotius Magnus, qui ab Epiſcopo Ambroſio ab Eccleſia ſeparatus ob cædem Theſſalonicæ patratam, confeſſus eſt, authoritate Sacerdotali cælum ſibi clauſum, ſpiritualiáque vincula injecta, à quibus humiliter abſolvi popoſcit. Quam Sacerdotum in omnes Principes Chriſtianos authoritatem Apoſtolus ad Titum ſubindicat, dum Epiſcopo ſcribit: *Argue cũ omni imperio; nemo te contemnat.*

Tripart. hiſt. lib. 9. c. 30.

Ad Titum cap. 2.

Vnde ſequitur, etiam Imperatorem & Regem fidelem, Epiſcopum cum Imperio monentem audire, non contemnere debere. Nam & in veteri lege Saul, *1.Reg. 15.* quia Samuelis verba opere non adimplevit, à regno excidit. *3.Reg. 15.* Similiter Ozias, ſacerdotale munus involans, ab Azaria Pontifice templo pulſus, regnoq́; exutus eſt. *2.Paral. 2.* Ab Helizęo autem Iehu in regem unctus eſt, dato ei mandato, ut *3.Reg. 9.* impiiſſimi regis Achab & Ieſabelis poſteritatem deleret. *3.Reg. 11.* A Iojada Pontifice, Athalia regno & vitâ privata fuit.

QVOD verò hæc juxta formam regiminis à Deo tunc inſtitutam, geſta fuerint, inde patet, quòd ſupremum de controverſiis religionis judicium Pontifici, non Regi deferatur, Deutęro. 13. [illegible] 17. Vbi neceſſitas parendi Sacerdotis decreto, Regi omnibuſq́; aliis imponitur. Cavet enim lex, nę princeps legi ſe præponat, néve quidquam præter Pontificis Leviticiq́; magiſtratus ſententiam faceret, à quibus tam librum legis, quàm ejuſdem interpretationem accipere jubebatur.

QVEMADMODVM enim Iſraëliticũ populum Deus per Moyſen & Aaron Sacerdotes ſuos de Aegypto liberavit, legibuſq́; per eos datis ad pietatem informavit; ita & poſt illorum obitum, ducem populi Ioſue omnia ex arbitrio Eleazari Sacerdotis facere juſſit, ac poſtea Phinees uſque ad Heli: cujus familiâ rejectâ, *1. Reg. 9. & 15.* Prophetas Deus excitavit, qui populum regerent, Deiq́; nutu reges ungerent ac deſtituerent, conſiliiſque adjuvarent, necnon à Dei lege aberrantes forti animo increparent; ac ſi res ita depoſceret, etiam regno deturbarent. Huiuſmodi fuere Samuel, Nathan, Semei, Micheas, Helias, Elizæus, Ioiadas, Mathatias, Machabæi, qui Antiochum regem ob tyrannidem regno ſpoliarunt. *2.Paral. 19. Chryſo. hom. 4. [illegible] 5. de verbis Iſaiæ.* Hanc legis Dei ordinationem ſequutus rex pius Ioſaphat, ſuos miniſtros de civilibus cauſis; Sacerdotes autẽ de quæſtionibus legis iudicare voluit. Quem imitati ſunt Imperatores, Regeſq́; omnes Chriſtiani ab Eccleſię unitate, per apertam hæreſim aut ſchiſma non diviſi.

CAP. CI.

Cuius ſit, abſolvere ab excommunicatione.

Quis ab excommunicatione abſolvat.

A Minore excommunicatione abſolvit, quiſquis peccata letalia remittere poteſt. A maiore verò excommunicatione, ab homine lata, Iudex qui inflixit, eòque ſuperior abſolvere poterit. Ab excommunicatione verò à jure lata, niſi abſolutio Papæ vel Epiſcopo reſervetur, ab omni habente iuriſdictionem in foro conſcientiæ impendi poteſt.

QVÆ autem cenſuræ ſoli Pontifici, aut Epiſcopis reſerventur, ex Bulla Cœnæ Domini, conſtitutionibuſque provincialium Conciliorum diſcere licet. In articulo tamẽ neceſſitatis, cuilibet Sacerdoti pœnitentem ab omnibus peccatis & cenſuris abſolvere fas eſt, illa tamen adhibita cautione, ut huiuſmodi pœnitens ſe, neceſſitatis articulo, legitimoque impedimento ceſſante promittat, ei à quo ligatus fuerat, ſatisfacturum.

FORMA verò Abſolutionis ab excõmunicatione, nõ eſt perinde certa, ut à peccatis: ideoque his aut æquivalentibus verbis fieri poteſt: *Abſolvo te à vinculo excõmunicationis. Reſtituo te cõmunioni fideliũ & Sacramẽtis Eccleſiæ.* Poteſtq́; abſolutio impendi abſenti, quin & per literas, imò etiã invito & reluctãti. Cùm enim excommunicatio pœna, non culpa ſit, & ad Eccleſiæ regimen pertineat, ſicut invito poteſt infligi, ita etiam tolli: quin & abſolutio ab excommunicatione, non autem à peccatis, & irretitus pluribus excommunicationibus, ab una, permanente altera, poteſt abſolvi.

CAP. CII.

De minoribus Eccleſiæ cenſuris.

SVNT & aliæ minores Eccleſiaſticæ cenſuræ, ſub excommunicandi poteſtate comprehenſæ: quales ſunt, Suſpenſio, Depoſitio, Degradatio, Irregularitas, Interdictum, Ceſſatio à divinis, Intruſio in monaſterium, aut in carcerem.

Suſpenſionis effectus. SVSPENSIO impedit exſecutionem ordinum, officiorum atque juriſdictionis. Vnde ſi quis ſuſpenſus à divinis vel officio, contrà faciat, letaliter peccat. Dumque minora interdicuntur, majora quoque interdicta intelliguntur, non autem vice verſa. Poteſt autẽ ſuſpendi, quiſquis excõmunicari poteſt. Suſpendere autem is poteſt, qui per cenſuram cogere valet. Ferenda eſt autem ſuſpenſio in ſcriptis, monitione prçmiſſa. Porrò abſolvit à ſuſpenſione, qui eam tulit, aut eo ſuperior, verbo, *Revoco*, aut *Removeo*, vel *Abſolvo à tali ſententia.* Contingit autem ſuſpenſio à clerico, per concubinatum notorium, per duelli oblationem, vel ſuſceptionem: item, ſi quis extra tempora, vel abſque legitima ætate, non habita legitima diſpenſatione ordinetur, vel ab Epiſcopo non ſuo abſque dimiſſione, aut ab excommunicato, vel per ſymoniam, necnon admittendo ad Sacramenta interdicti tempore, vel ad profeſſionem, anno probationis nondum expleto.

Interdictum quid. INTERDICTUM eſt, Eccleſiaſtica cenſura, qua Sacramentorum adminiſtratio, aut divinorum officiorum celebratio, vel aliquorum ſpiritualium exſecutio, in aliqua terra, vel certa Eccleſia, vel denique quibuſdam perſonis interdicitur. Et ſi omnia ſpiritualia, excepto Baptiſmo & Pœnitentia prohibeantur, *ſtrictum* dicitur: ſi verò quçdam tantùm vetentur, *largum* vocatur.

Triplex interdictum. TRIPLEX autem eſt interdictum: *Locale tantùm*, quo ſolus locus intercitur: *Perſonale tantùm*, quo Clerus: *Locale & Perſonale*, quo locus & Clerus interdicuntur. Quodlibet inſuper horum, eſt aut generale, ut cùm tota urbs, populus, aut provincia; vel ſpeciale, ut cùm aliqua tantùm Eccleſia in urbe, vel certa perſona, pluréſve in uno delicto conſortes nominantur.

AD interdicti obſervationem tenetur quis, poſtquam contra perſonam, collegium, aut certum locum, populum, aut provinciam à judice ſpecialiter & expreſſe denunciatum eſt.

INTERDICERE poteſt, qui excommunicare atque ſuſpendere: interdici verò Vniverſitas, & unus inſons ob culpam alterius poteſt.

Irregularitas. IRREGVLARITAS, eſt impedimentum canonicum, quo directè ordinum ſuſceptio, vel eorum uſus prohibetur. Contrahitur autem ex delicto, vel defectu corporis, vel ex defectu Sacramenti in caſibus à jure, expreſſis: qui viginti tres numerantur, & explicãtur à Navarro in Manuali cap. 27. numero 191. & ſequentibus.

IN omni verò irregularitate & ſuſpenſione, ratione occulti peccati, & non in judicium deducti, proveniente (excepta ea, quç oritur ex homicidio voluntario) abſolvere poteſt Epiſcopus, juxta diſpoſitionem Concilii Tridentini ſeſſ. 24. cap. 7. Qui plura de Cenſuris deſiderat, legat Suarem in tractatu *de Cenſuris*, in quo docet, Cenſuram *Propriè dicta Cenſura.* propriè dictam, eſſe pœnam ſpiritualem, propter delictum primariò inflictam ab Eccleſiaſtico judice, ſic, ut ab eodem tolli queat, ſi homo reſipiſcat; unde Irregularitas, Depoſitio, Degradatio, Ceſſatio à divinis, beneficii aut juriſdictionis Privatio, non propriè ſunt cenſurç, quia non infliguntur directè pro peccato tanquam pœnç medicinales & diſſolubiles, contumacia ceſſante. Nam ſçpe in irregularitatem propter indecentiam quandam incurritur.

CAP. CIIII.

De Sacramento Extremæ unctionis.

Extremæ unctionis Sacramentum. CVM extremæ unctionis Sacramentum pœnitentiæ, totiuſque Chriſtianæ vitæ conſummatio ſit, ex hac mortali vita decedentibus expeditam ad cælum viam præparans, aptiſſima methodo doctrinæ de pœnitentia ſubjungitur: ut intelligamus, Deum fidelibus quovis tempore de ſalutari remedio adverſus omnia hoſtiũ tela proſpexiſſe. Et quoniam humanæ ſalutis inimicus præſertim calcaneo, finique hominis inſidiatur; ideo Chriſtus pro infirmis ex hac mortali vita veriſimiliter emigraturis, extremç unctionis Sacramentum inſtituit, quod *Gen. 3. Ioan. 13.* ita nuncupatur, eò, quòd infirmorum de vita periclitantium noviſſimum ſit præſidium, eos communiens, ne à fiducia divinæ miſericordiç per doloris magnitudinem mentis oculos avertant, aut diaboli tentationibus victi ſuccumbant. Quòd verò infirmorum Vnctio, ſit Sacramentum propriè dictum, à Marco cap. 6. quidem inſinuatum, ſed per Iacobum promulgatum, demonſtrant omnia ad Sacra-

Digitized by Google

menti eſſentiam requiſita, diligenter à Iacobo cap. 5. enumerata. Symbolum enim externum, eſt unctio olei, cum oratione fidei: promiſſio autẽ, alleviatio infirmi, & peccatorum remiſſio. Inſtitutio autem Chriſti, ex conſtanti promiſſione Apoſtoli colligitur. Niſi enim Chriſtus hunc ungendi ritum velut ordinarium conferendæ gratiæ inſtrumentum inſtituiſſet, nunquam Iacobus abſolutè fidelibus remiſſionem peccatorum per unctionis ritum promiſiſſet. Non enim omnes presbyteri gratiam habent curationum. Atqui Iacobus dicens: *Infirmatur quis in vobis; advocet presbyteros Eccleſiæ*, ſignificat, hunc ritum tam diu in Eccleſia perduraturum, quamdiu erunt in ea infirmi, & presbyteri ad Sacramentorũ miniſteria neceſſarii. Quòd autem Iacobus non de corporum unctione loquatur, per quam ex dono miraculorum ſanentur, vel inde patet, quòd de ſolis infirmitate decumbentibus loquatur, qui ad presbyteros ire per ſe nequeunt, ſed eos advocare debeant, cùm etiam cæcis, ſurdis, claudis curatio neceſſaria ſit. Et non habentes ſingulare curandi donum advocari jubet, ſed presbyteros: qui nec omnes, nec ſoli tunc gratiam curationum habeant. Non enim donum curationum ætati vel dignitati alligatum eſt. Nec probabile eſt, Apoſtolum fidelibus juſſiſſe, ut miracula quærerent; quæ infidelibus potiùs, quàm credentibus fiunt.

Præterea, ſi de curandi dono Iacobus loqueretur, non diceret: *Orent ſuper eum, ungentes eum oleo.* Nam qui curationis dono pollet, minimè præſcripta quapiam ad curandũ materia indiget, ſed inſpirata ſibi à Deo utitur. Illa denique verba: *Oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus*, abſolutam ſalutis alleviationiſq; promiſſionem continent, quæ ſecundùm corpus iis, qui inunguntur, non ſemper præſtatur; ideoque ad ſalutem animæ potiſſimùm referenda ſunt: ut verba ſubjuncta evincunt: *Et ſi in peccatis fuerit, dimittentur ei*, ſignificans, per hoc Sacramentum non tantùm mærorem, negligentiam, & animi ſoporem depelli, ut ægrotus ab anxietate deprimẽte liberatus, in Deũ liberiùs mentem elevare poſſit; ſed etiam à peccatorum reliquiis & nævis expurgari. Tunc enim ad remedia ſupernaturalia recurrendum eſt, quando deficiunt humana. Sic Iacobum intellexit Innocentius I. epiſt. *ad Decentium* cap. 8. Chryſoſt. lib. 3. *de ſacerdotio*, Auguſtinus *in ſpeculo*, & ſerm. 215. *de tempor.* Origenes hom. 2. *in Leviticum.* Beda in 6. cap. Marci, & cap. 5. Iacobi. Petrus Lombardus Lib. 4. diſt. 23. & univerſi poſteriores Eccleſiaſtici Scriptores: Concilium denique Florentinum *in inſtructione Armeniorum*, atque Tridentinum ſeſſ. 14. can. 2.

Cap. CIV.

Quæ ſit extremæ Unctionis materia, quæ forma?

Hvivs Sacramenti materia eſt oleum, ab Epiſcopo benedictum: id eſt, liquor ex olearum baccis expreſſus, ab Epiſcopo cõſecratus. Non ergo ſufficit, oleum eſſe ex nucibus, glandibus, ſemine raparum, lini, caulium, vel ex alia quavis pingui materia: ſed opus eſt oleo olivarum, quo ſignificetur id, quod vi Sacramenti interiùs efficitur in homine. Nam ut oleum corporis dolores mitigat, ſanat, vires feſſas recreat, lumini pabulum tribuit: ita Spiritus ſancti gratia, qua ſpiritualiter animus inungitur, anxietates repellit, hilaritatem adfert, animum mærore depreſſum erigit, illuminat, ſublevat. Conſecratione autem Epiſcopi oleum in hunc uſum eſt præparandum, quod ad eſſentiam materiæ iſtius Sacramenti pertinere Apoſtolicâ traditione habetur. Cujus teſtis eſt Clemens lib. 8. *Conſtit. Apoſt.* cap. 35. Baſilius lib. *de Spiritu ſancto.* cap. 27. Innocentius I. epiſt: *ad Decentium* cap. 8. Beda in cap. 5. Iacobi, qui oleum benedictum per illa verba ſignificari dicit: *Ungentes oleo in nomine Domini.* Concilium Florentinum & Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 1.

Sacramenti extremæ unctionis materia.

Oleum ab Epiſcopo benedictum, eſt materia.

Convenientissimvm autẽ eſſe, ut oleum ab Epiſcopo conſecrari debeat, inde poteſt intelligi, quòd ſic doceamur, effectum hujus Sacramenti, non ex naturali virtute olei exſpectare, ſed à Chriſto, à quo eſt omnis benedictio & ſanctificatio, ſalus atque curatio.

Forma verò hujus Sacramenti eſt: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid deliquiſti per viſum*, &c. prout in Ritualibus libris Eccleſiæ

Forma extremæ unctionis.

fideli Patrum traditione ad nos promanavit. Quòd enim hujus Sacramenti forma precationis modo proferenda ſit, B. Iacobus expreſſit: *Orent ſuper eum*: idque admodum convenienter fit, ut intelligamus, hoc Sacramentum præter ſpiritualem effectum, quem divina ordinatione præbet, ſubinde inſuper corporis ſanitatem reſtituere, non tamen id conſtanti perpetuoque ordine efficere: tum etiam ad commendandam Dei miſericordiam, qui remiſſionem peccatorum infirmis, iam operibus Pœnitentiæ atq; ſatisfactionis minùs incumbere valentibus benignè indulget, eorumque protectionem ſuſcipit. Vnde juxta Iacobi conſilium aſſiſtere comprecatores ſolent, imò etiam Sancti in cælo regnantes ad intercedendum pro infirmo invocantur; ac fideles, presbyteri voce, ſonoque campanę ad orandum pro infirmo excitari conſueverunt; quia inſtante certaminis fine contendens in agone, patrocinio maximè indigeat.

CAP. CV.

De effectu iſtius Sacramenti, miniſtro & ritu.

Extremæ unctionis effectus.

EXTREMÆ unctionis duplex effectus eſt: unus proprius & ordinarius, videlicet peccatorum remiſſio, tam letalium, nondum plenè, quoad pœnam remiſſorum, quàm venialium: alter effectus conditionatus, ſi animæ ſaluti expediat, eſt corporis ſanitas. Et quemadmodum variæ peccato infirmitates juxta D. Auguſtinum invehuntur, ita & hoc Sacramento curantur.

Aug. lib. 4. de trinit. c. ult. lib. 15. c. 27. lib. 2 de viſit. infirm. cap. 4. Iac. 5. 1. Timoth 4. Presbyter ſive ſacerdos, miniſter Sacramenti extr. unct.

MINISTER porrò hujus Sacramenti, presbyter eſt, quo nomine Iacobus non provectiorem ætate, neque principem locum obtinentem in communitate denotat; ſed juxta novi Teſtamenti phraſim, Sacerdotem, ab Epiſcopo per manuum impoſitionem legitimè ordinatum, ut ſeſſ. 14. can. 4. Concilii Tridentini definitum eſt. Innocentius autem I. epiſt. 1. cap. 8. dicens*, quemlibet etiam laicum oleo ſancto uti poſſe, non de miniſtris, ſed de utentibus Sacramento loquitur: quod omnibus Chriſtianis, in vitę periculo infirmitate conſtitutis, commune eſt.

REFERT Hieronymus in vita B. Hilarionis, ipſum olei unctione infirmos ſanaſſe. Sulpitius in vita S. Martini cap. 21. Ruffinus lib. 2. cap. 4. Sed hæc unctio ad curationum gratiam pertinuit, ſicut & illa, de qua Marci 6.

CAPACES autem hujus Sacramenti ſunt, fideles, & graviter infirmi, ut ſignificatur illis verbis: *Infirmatur quis in vobis; advocet presbyteros Eccleſiæ*. Leviter enim ægrotus ad presbyterum ire poteſt. Item infantes, amentes, rationeque deſtituti presbyteros vocare non ſolent: quare hic abuſus excluditur, quo differri hoc Sacramentum à pleriſque ſolet, donec infirmus uſu rationis deſtituatur, quādo nulla pœnitentiæ ſigna edere valet, cùm ipſe infirmus presbyteros advocare jubeatur interea, dum mentis compos eſt.

RITUS autem hujus Sacramenti in certis precibus & partium inunctione conſiſtit: videlicet oculorum, propter Viſum; aurium, propter Auditum; Narium, propter odoratum Oris, propter guſtum & loquelam; Manuum, propter inſtrumenta tactuum; Pedum, propter vim progreſſivam; & Renium, propter ſedem concupiſcentiæ ibi reſidentem.

HUNC inungendi ritum præſcribit Concilium Florentinum, & quidem aptiſſimè, quia hoc Sacramentum inſtar medicamenti adhibetur, quod illi parti ſolet applicari, unde morbi origo promanat. A ſenſibus verò peccatum ſumit initium, & tanquam per oſtia mentem ingreditur. Cognitionē enim ſenſus conſequitur appetitus, poſtea exſecutio.

An omnino ſ[illegible] Sacramenti [illegible], ad eſſentiam Sacramenti pertineat.

UTRUM verò ad Sacramenti eſſentiam pertineant omnes iſtæ unctiones, an ſolùm ad Sacramenti ſolennitatem, neque Concilia, neque Scripturæ definiunt. Iacobus enim ait: *Vngentes eum*, inſinuans, eſſentiale unctionis ſubiectū, eſſe hominem fidelem infirmum. Vnde (ſalvo in hoc & aliis omnibus Apoſtolicæ ſedis judicio) ſufficere in neceſſitate ad Sacramenti eſſentiam videtur, ut infirmus quovis loco inungatur, potiſſimùm in capite, in quo ſenſuum omnium ſedes reſidet. Vnde pleriſque locis paſtores uno tantùm loco peſte laborantes, in fronte ſcilicet, inungunt, integra forma pronunciata. Et ſi ægrotus una vel altera tātùm parte inuncta exſpiret, verum unctionis extremæ Sacramentū ſuſcepiſſe putatur. Vnicū eſt

enim unctionis Sacramentum, quamvis per plures unctiones administretur. Vnum autem, non partium continuatione, quæ dividi nequeunt, ſed perfectione; quemadmodum domus ex diverſis partibus compoſita, unâ tantùm formâ perficitur, ita hoc Sacramentũ, etſi ex pluribus rebus & verbis conſtituitur, unum tamen ſignum eſt, & unius rei, quam ſignificat, efficientiam habet. Accedit, quòd Conciliũ Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3. dicat, Romanam Eccleſiã non aliud in hac adminiſtranda inunctione, quantũ ad ea, quę hujus Sacramenti ſubſtantiam perficiunt, obſervare, quàm quòd B. Iacobus præſcripſit: *Vngentes eum.*

An ergo certę partes corporis ex vi inſtitutionis Chriſti inungendæ, ſint ita determinatæ, ut nullum ſit futurum Sacramentum, ſi earum unctio prætermittatur; an potiùs uſu & conſuetudine vim legis obtinente (à qua niſi urgente gravi neceſſitate abſcedere non liceat) ritus ungendi oculos, aures, nares, os, manus, renes, & pedes introductus ſit; ambigi poteſt. Nam Concilium Florentinum hunc ritum tradens, dicit infirmum inungendũ in oculis, in auribus, in naribus, in ore, in manibus, in pedibus, in renibus. At certũ eſt, poſtremas duas unctiones ad Sacramenti eſſentiam non pertinere, cùm interdũ apud honeſtas matronas omittantur: fieri inſuper poſſit, ut aliquis neque pedes, neque manus habeat, quibus nihil prodeſſet viciniorem partem inungi, cùm actus miniſterii ſacerdotis ex ſola Chriſti inſtitutione determinatus ſit ad effectum Sacramenti, independenter ab intentione propria miniſtri, qua nequit facere, ut ſit de Sacramenti eſſentia, quod nõ eſt ex inſtitutione divina. Proinde in eo, qui organo ſenſus careret, non ſufficeret, aliam vicinam partem inungere. Vide Bellarminum lib. 1. *de extremâ Vnctione* cap. 10. ubi quamvis alteram opinionem eſſe tutiorem ſentiat, hanc tamen non reprobat. Suarez tomo 4. diſputatione 42. Sect. 3. & diſputatione 41. Sectione 3. hanc eandem quæſtionem dubitando proponit.

Cap. CVI.

De Sacramento Ordinis.

SEXTVM inter novæ legis Sacramenta locum ſibi Ordo, ſive miniſtrorum Eccleſiæ ordinatio, vendicat, ſpiritualium filiorum propagationi, ſicut Matrimonium carnali, deſerviens. Sine hoc enim Sacramento, reliqua vel confici, vel adminiſtrari ſaltem cum ritu ſolenni nequeunt. Chriſtus itaque ſecundùm formam hominis, Sacerdos à Deo conſtitutus, viſibilem ſuam præſentiam ex hoc mundo ſubducturus, Apoſtolos, eorumq; legitimos ſucceſſores, myſteriorum Dei diſpenſatores conſtituit, eóſque ſolenni ritu & conſecratione ſacerdotes, rerumque ſpiritualium miniſtros ordinari voluit: quorũ ad eam functionem deputatio, quæ conſecratione fit, Ordinis Sacramentum vocatur. Eſt enim Ordo, parium diſpariúmq; rerum, ſua cuique tribuens diſpoſitio.

Ordinis Sacramentum.

Ordo definitur.

Aug. lib. 19. de civit. c. 13

In ſacro autem miniſterio varii ſunt gradus, certa ratione ita diſtributi, ut omnes ad Euchariſtię miniſterium ordinentur. Cùm enim Chriſtiani ſacerdotii functio, res planè divina ſit, ut ejus miniſterii dignitas intelligeretur, ac majore cum reverentia exerceretur, convenientiſſimum fuit, ut diverſi miniſtrorum ordines eſſent, qui omnes ſacerdotio deſervirent. Quia verò hoc Sacramentum Clericos in ſuas claſſes diſtribuit, ſuóque ordine unumquemq; collocat, ut alii aliis ſuperiorẽ locũ obtineant, meritóque Eccleſia militans, *Caſtrorum acies* dicatur; ideo aptiſſimè *Ordinis Sacramentum* à latinis nuncupatur; à Græcis verò, à ritu χειροτονία, hoc eſt, *manuũ impoſitio* vocatur, *quæ cum vocis imprecatione ordinationem perficit*, ait Hieronymus. Vnde Act. 6. Diaconi manuũm impoſitione ordinantur: & Paulus atque Barnabas, Epiſcopi, Actor. 13. ut Leo epiſt. 81. ad Dioſcorũ, & Chryſoſt. in Commentario notant Acto. 14. ubi legimus: *Cùm conſtituiſſet eis presbyteros*; Gręcè eſt, χειροτονήσαντες, id eſt: *Cùm per manuũ impoſitionem creaſſent presbyteros.* 1. Timoth. 4. *Cum impoſitione manuũ presbyterii:* & cap. 5. *Nemini citò manus impoſueris.* Et 2. Timoth. 1: *Per impoſitionem manuum mearum.* Quibus locis per impoſitionem manuum, ordinatio miniſtrorum Eccleſię ſignificatur.

Clerici in claſſes diſtributi.

Manuum impoſitio.

Ieron. in 58. cap. Iſaia.

QVEM-

Sacerdotium à Chriſto inſtitutum.

QVEMADMODVM autem à ritu illud nomen obtinuit, ita & à fine ac officio *Sacerdotium*, & ἱεραρχεία, id eſt, *ſacer principatus* dicitur. Suum enim regnum Chriſtus in duos ordines diſtribuit; in Clerum & Laicos. Clero autem tribuit poteſtatem gubernandi populum fidelem, dirigendiq; ad ſpiritualia æternáque bona, conſtituendo ex delectis ad hoc ſpirituale miniſterium, Paſtores, Epiſcopos Doctores, Præpoſitos, Sacerdotes, ac diſpẽſatores myſteriorum Dei: quibus Laicos in his, quæ ad animę ſalutem pertinent, obtemperare voluit, dicens: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Vnde liquet, Chriſtum laicos veluti plebem civitatis Dei feciſſe; Clerum verò Eccleſiæ ſuæ tanquam patricios conſtituiſſe, penes quos regendi populi Dei authoritas reſideret. Quod partium Eccleſiæ diſcrimen ex Scripturis ſacris evidenter haurimus, quæ tradunt, omni ætate, ac in omni lege Sacerdotium extitiſſe, cui proprium eſſet, divini cultus, rerúmque ad animæ ſalutem ſpectantium curam habere; adeoq; iſta duo inter ſe conjuncta eſſe, ut ſublato Sacerdotio, legem quoque transferri neceſſe ſit: unde ortum ſit, ut homines Deum naturali inſtinctu colendum agnoſcentes, conſequenter in omni republica quoſdam ſacrorum, diviniqúe cultus miniſtros habuerint. Gen. 4. Enos divino cultui ſe totum devovit. Noë Deo ſacrificavit, & poſt diluvium Melchiſedech, Abraham, Iſaac, Iacob, Iob, aliique fideles ſpirituali quadam poteſtate Deo ſacrificia obtulerunt. Et Iſraëlitico populo, in reipublicæ liberæ formã evecto, de cultu Dei & Aaronico Sacerdotio leges à Deo promulgatæ ſunt, à quo & diſcreta ſunt officia, necnon poteſtates Sacerdotum & regum; ut patet Levitici 8. ubi Aaronis ad Sacerdotium vocatio, & conſecratio deſcribitur. Et cap. 16. Core, Dathan, & Abiron, Sacerdotium uſurpare ſibi attentantes, igne abſumpti ſunt. Cap. 17. Aaronis vocatio inſigni miraculo à Deo confirmatur.

Ad Sacerdotium cura rerum ſpiritualium pertinet.

Diſcreta poteſtates Sacerdotum & regum.

2. Paralipom cap. 19.

IN quo autem Sacerdotium officia verſentur, luculenter Scriptura tradit: *In his quæ ſunt ad Deum*: ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis; ut populum ſanctificet; in Dei lege inſtruat; de quæſtionibus legis & ceremoniis diiudicet; peccantes arguat & corripiat.

REGIS autem officium proponitur, Deut. 17. & alibi. Conſiſtit autem in jure procurandi & diſponendi de omnibus, quæ ad pacem atque tranquillitatem Reipublicæ temporaliter neceſſaria ſunt. Inter quæ continentur univerſa huic mortali vitæ propria officia. Chriſtiani verò principis eſt inſuper, Chriſti regno ſubſervire, legibus & armis Catholicam religionem propugnando; peccata & flagitia, quibus ira Dei provocatur, cohibendo: nullatenus autem ſibi authoritatẽ ſupremam in cauſis Eccleſiaſticis uſurpare debet, cùm non regi, ſed Petro Chriſtus ovile ſuum paſcendum commiſerit. Vnde Oziæ dictum legimus: *Non eſt officii tui, Ozia, ut adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, qui conſecrati ſunt ad hujuſcemodi miniſterium.*

Ioan. 21. 2. Para lip. 26.

CAP. CVII.

De Sacerdotii dignitate.

Sacerdotalis dignitas.

NOBILISSIMA functio omni ætate Sacerdotum habita eſt, quibus rerum ſacrarũ cura tributa fuit. Inde Abel, Seth, Henoch, Noë, Abraham, Melchiſedech, Iob, & alii commendantur. Quin & Pharao filiam Putipharis, Sacerdotis Heliopoleos, Ioſepho Ægypti præfecto uxorem dedit, Sacerdotumque terram à tributis liberam eſſe conſtituit, quibus & cibaria ex publicis horreis prębuit. De Aarone verò à Deo in Sacerdotem electo, ſcribit Eccleſiaſticus: *Excelſum fecit Aaron fratrem eius, & ſimilem ſibi de tribu Levi. Statuit ei Teſtamentum æternum, & dedit illi Sacerdotiũ gentis.* Et poſtea: *Complevit Moyſes manus eius, & unxit eum oleo ſancto. Ipſum elegit ab omni vivente, offerre ſacrificium Deo, incẽſum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo ſuo, & dedit illi in præceptis ſuis poteſtatem, in Teſtamentis judiciorum, docere Iacob teſtimonia, & in lege ſua lucem dare Iſraël.* Quod Sacerdotium non ſolũ Iudęorum reges in ſumma veneratione habuerunt, ſed etiam externi monarchæ potentiſſimi, Cyrus & Darius, qui Deo cæli templum ædificarunt, in quo ſacrificia ei pro ſua & liberorum ſalute offerri decreverunt. Alexander quoque Magnus Iudęorum Pontificem ſibi obviam venientem, venerabundus excepit. Similiter Antiochus, rex Syriæ. Pompejus autem capta civitate, à direptione templi militẽ cohibuit.

Gen. 41.

Eccleſ. 45.

Ioſephus lib. 11. antiq. c. 8. Idem lib. 19. c. 3. lib. 2. Machab. c. 4.

Ioſephus lib. 1. de bello Iudaico, c. 5.

QVAMVIS autem Aaronici Sacerdotii dignitas ampliſſima fuerit, attamen poteſtati ſpirituali ſacerdotii Legis novæ à Chriſto datæ comparata, umbra duntaxat fuit. Siquidem Dei Filius, Homo factus, ac *Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*, ſuam familiarem ac viſibilem converſationem præſentiamque è mundo ſubducturus, Apoſtolos, eorúmq; in Sacerdotio ſucceſſores ſub panis & vini ſpeciebus corpus & ſanguinem ſuum conſecrare, cõficiendoque offerre, ac in latriæ cultum Deo ſiſtere inſtituit, eiſdémque poteſtatem ligandi & abſolvendi, peccata remittendi & retinendi conceſſit. Vtque pro Deo legatione fungentes, tanquam eius vicarii, internuncii, & miniſtri, legem & præcepta vitæ homines edocerent, per baptiſmum ſpiritualiter regenerarent, Sacramentorum diſpenſatione, verbo, exemplo, orationibus, doctrina, legibus, exhortationibus, correptione ac diſciplina paſcerẽt, mederentur, foverent, iratum Deum hoſtiis & muneribus placarent, univerſáque præſenti aut futuræ vitę neceſſaria, precibus impetrarent: pacem, tranquillitatem, aëris temperiem, frugum abundantiam, ſanitatem, ad bene vivendum, auxilia, ad rectè credendum, illuminationem ad conſequendum vitam beatam, hic gratiam, poſtea glóriam.

Sacerdotii functio.

Ex quibus patet, novi Teſtamenti Sacerdotium longè Sacerdotio legis naturæ, in quo pecorum carnes, aut frugum incenſiones, & aromatum ſuffitus offerebantur; & Aaronico, in quo ſimilia quoque Deo ſiſtebantur, præcellere, cùm per hujus miniſterium non ſolùm typica & carnalis ſanctificatio (ut in vetere lege) obtinearur; ſed vera cordis & animæ purificatio: nec hujus tantùm vitæ bona, ſed etiam futuræ; nec ſolùm temporalia, ſed æterna conſequamur. Proinde meritò Chryſoſt. Sacerdotii Chriſtiani dignitatem extollens, oſtendit, eam cæleſtem, divinam, omnémq; non ſolùm humanam rationem & intelligentiam, ſed etiam virtutem angelicam ſuperare. Id enim ſuo miniſterio efficiunt, quo nihil majus excogitari poteſt. Corpus enim Chriſti de B. Virgine ſemel natum, & in ara Crucis paſſibili, cruentóque ritu oblatum, quotidie incruento ritu reproducunt, Deóque ad impetrandum cujuſcunque generis bona in ſacrificium offerũt. Quare ſi meritò excellentię alicujus divinę participes, in Scripturis Angeli, imò & Dii appellantur; quantò majore ratione illi, qui vim numinis, tanquam vicarii & miniſtri, eius poteſtate ac verbis utentes, exercent? Deóque in ſanctis ſanctorum proximè aſſiſtunt? Quod nõ ſolùm ex veteris tabernaculi, & Hieroſolymitani templi ſtructura diſcitur, ubi Sacerdotes loco diſtincti fuêre à populo; ſed etiam ex ritu ædificationis templorum à primis Chriſtianæ fidei exordiis. Nam Chori eam ubique formam obtinent, ut Laici per cancellos, aut humiliùs ſubductos muros ea, quæ ibi geruntur, aſpicere queant; ſed ingredi nõ permittantur: quod olim tam religiosè obſervari conſuevit, ut ne quidem Imperatori locus in Clericorum ſtatione concederetur. Quod Theodoſii magni exemplo firmatur, qui ab Ambroſio Mediol. monitus, Chori cãcellos poſtea (invitatus etiam à Nectario) ingredi noluit, ut Tripartita Hiſtoria refert. Quę vetus obſervatio diſcrimen inter duo Eccleſiæ membra inſinuat; Populũ videlicet, & Eccleſiaſticos, ſeu Clerum. Quo nomine haud deſignatur, hos potius quàm illos ad Domini ſortem pertinere: ſed inde hæc appellatio uſu invaluit, quòd initio Eccleſiæ, qui in Eccleſiaſticorum aſſumebantur cõſortium, patrimonio pauperibus erogato, Chriſtum ſibi in ſortem eligerent, cujus obſequiis ſe totos devovebant. Non enim clerici naſcimur, ſed electione ac ordinatione efficimur. Sicut enim non naſcitur quis Conſul, Prætor, Scabinus, nec de Magiſtratu: ita nec, ut aliquis in Chriſto renatus eſt, ſimul Clericus, Diaconus, Presbyter, aut Epiſcopus eſt: ſed ut illic publica electio accedit, ita & hîc ordinatione certa opus eſt, clericos in ſtationes diſtribui, tanquam excubitores caſtrorum Dei, & gubernatores regni Chriſti, quod per Ordinis Sacramentum fit, quo perpetua quædam virginea Chriſti ſoboles gignitur, & propriis functionibus ſingulæ cleri perſonę deputãtur. Quémadmodum enim Chriſtus non ſemetipſum clarificavit, ut pontifex fieret, ſed à Patre in mundũ miſſus, atque unctus eſt, ut eſſet Sacerdos: nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo, ſicut Aaron: ita Apoſtoli à Chriſto vocati, electi, & in mundum miſſi ſunt, & nunc Sacerdotes, aliique Eccleſię miniſtri eâdem, qua illi poteſtate præditi, in opus miniſterii, ædificationemq; corporis Chriſti, uſque ad conſummationem ſeculi, mittuntur, &

In lib. de Sacerdotio.

Malach. 2. Pſal 81. Ioan. 10.

Chori locus.

Tripart. Hiſto. lib. 9. cap. 30.

Ieron. in epiſt. ad Nepotianum.

Miniſtri Eccleſiæ per publicam ordinationem Epiſcopi vocantur.

Hebr. 5.

à Deo

Concil. Tri. ſeſſ. 23. cap. 4. & can. 7.

à Deo vocantur, dum à legitimis Eccleſiæ miniſtris ordinantur. Nam qui tantùm à populo vel ſeculari poteſtate vocati & inſtituti, ad hæc miniſteria ſe ingerunt, vel propria temeritate uſurpant, nō legitimi Eccleſiæ miniſtri per oſtium ingreſſi, ſed fures, pſeudoprophetæ, latrones habendi ſunt; ſimiles idolorum Sacerdotibus, qui à Ieroboā, vel à populis commiſſionem ſacrorum accipiebant: quales hodie ſunt hæreticorum miniſtri, quorum officia ut à populis dantur, ita & auferuntur.

Miniſtri hæreticorum ſimiles ſacerdotibus idolorū lib. 3. Regum cap. 12. & 13.

2. Machab. 4.

Eccleſiaſtica poteſtas duplex: Iuriſdictionis, & Ordinis.

Est autem duplex Eccleſiaſtica poteſtas: una Iuriſdictionis, ad quam pertinet, regere populum Chriſtianū, & ad vitam æternam dirigere; altera Ordinis, quæ ad Chriſti corpus in Euchariſtia refertur. Nam illud conſecrat, offert, ad illud ſumendum præparat.

Cap. CVIII.

Quòd Ordo ſit proprii nominis Sacramentum.

Ordo eſt proprii nominis Sacramentū.

Cvm ritu conſecrationis gratia & ſpiritualis poteſtas ſignificetur, quæ ordinato ſimul confertur, perſpicuum eſt, ordinationem, verum novæ legis Sacramentum eſſe. Quòd autem impoſitione manuum Epiſcopi cum materiæ exhibitione, certorumq; verborum prolatione poteſtas ordinato tribuatur, cui gratia ad munus illud obeundum neceſſaria conjungatur, luculenter Apoſtolus ad Timotheum tradit: *Admoneo te* (ait) *ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te, per impoſitionem manuum mearum.* Et iterum: *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum preſbyterii.* Similiter Acto. 6. *Diaconi manuum impoſitione ordinantur.* Et Paulus & Barnabas, Epiſcopi, Actor. 13. Presbyteri verò, Act. 14: Quibus locis à manuum impoſitione diſtinguitur oratio: *Et cùm oraſſent, impoſuerunt eis manus.* Actor. 6. Et cap. 13. *Ieiunantes, & orantes, imponenteſq; eis manus.* Nec de oratione verba illa intelligi poſſunt: *Nemini citò manus impoſueris, ne communicaveris peccatis alienis:* quod fit, indignos ordinando, non autem pro eis orando. Ex quibus palam eſt, Apoſtolos manuum impoſitione miniſtros Eccleſiæ ordinaſſe, ſub qua reliqui ritus adhiberi conſueti (juxta Hieron. & Ambroſium) comprehenduntur; myſtica nimirū ordinationis verba. Nunquā enim Apoſtoli manuū impoſitioni gratiā alligaſſet, niſi expreſſā Domini de ordinandis tali ritu Eccleſiæ miniſtris inſtitutionem habuiſſent.

2. Timoth. 1.

1. Timoth. 4.

Act. 6. 13. 14.

1. Timoth. 5.

Ieron. in cap. 58. Iſaiæ. Ambroſ. in 1. Timot. 4.

An verò Dominus eodem ritu Apoſtolos ordinaverit, an potiùs effectū Sacramenti poteſtate excellentiæ abſque Sacramento contulerit; incertum eſt: quia licet non ſit expreſſè ſcriptum, ita Dominum feciſſe, non tamē etiam contrarium dictum legitur; multaque Dominum geſſiſſe, quæ non ſunt ſcripta, Ioannes teſtatur. Non deſunt, qui tradant, Chriſtum baptizaſſe Petrum & ordinaſſe, hunc verò Iacobū & Ioannē, à quibus reliqui Apoſtoli deinde ordinati ſint. Porrò à veteribus agnitū fuiſſe ordinationis Sacramentū, locuples teſtis eſt Dionyſius Areopagita, ritum ordinandi deſcribens. Cyprianus ſerm. 5. *de lapſis*. & ſerm. *de ablut. pedum.* Chryſoſt. lib. 3. *de Sacerdotio*. Innocent. I. epiſt. 18. Ambroſ. lib. *de Sacerdotali dignitate*, c. 5. *Homo manum imponit, Deus largitur gratiam.* Leo epiſt. 81. cap. 1. & 87. c. 1. Gregor. lib. 4. cap. 5. in lib. Regum. Aug. lib. 2. *cont. Parmenianum*, cap. 13. *Si Sacramentum eſt, quod nemo dubitat*, &c. Cyril. lib. 12. in Ioan. cap. 56. Beda lib. 3. *De tabernaculo* cap. 11. docet, Sacerdotibus in ordinatione conferri virtutum ornamenta, per veſtes filiorum Aaronis adumbrata: quod & Ambroſ. epiſt. 82. notat.

Ioan. ult. can. de tur. e cremata. lib. 2 de Eccleſia. c. 32.

Lib. de Eccl. hier. cap. 5. & epiſt. & epiſt. 1. ad Demophilū.

Accedit perpetua, conſtanſque totius Eccleſiæ traditio, in Concilio Florentino, & Tridentino definita. Similiter Apoſtolorū exemplum probat, Sacerdotii poteſtatē non temporariā, ſed per omnes ſeculorum ætates permanſuram. Sicut enim illi Spiritū ſanctum ad conficiendum & diſpenſandum Chriſti Sacramenta, non ad tempus, ſed uſque ad conſummationem ſeculi acceperunt: ita & hanc poteſtatem aliis communicarunt, ordinando Preſbyteros, Epiſcopos, alioſq; ſacrorum miniſtros. Quin & eiſdem ordinandi conſequenter alios poteſtatem dederunt, juxta Pauli verba: *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut conſtituas per civitates Presbyteros.* Et 1. ad Timoth. 5. *Nemini cito manus impoſueris.* 1. Cor. 12. *Diviſiones in Eccleſiā miniſtrationum, ab uno ſpiritu inſtitutas eſſe* oſtendit. Quòd ad Epheſios 4. repetit, eiúſque diſcipulus Dionyſius Areop. integro libro *Eccleſiaſticam hierarchiam* deſcribit; Sacerdotii functionem in rerum ſacrarum, hoc eſt, ad Deum pertinentium, tractatione conſi-

Florent. in decr. de Sacram. Trident. ſeſſ. 23. cap. 3.

Ioan. 20.

ad Titum 1.

Lib. de Eccl. Hier.

conſiſtere docens: eiuſque finem eſſe, homines in Dei conſortium & ſimilitudinem transferre, per intentiſſimam Dei, divinarumq́; rerum dilectionem; addens, functionis Sacerdotalis authorem non eſſe, niſi Deum, à quo primi Sacerdotes hujus muneris plenitudinem acceperunt, idipſum deinceps in alios propagare juſſi; ut qui in Deum tranſiſſent, poſteros quoque ad divina eveherent, perpetuóque ſucceſſu, ſacrati & ſacrantes, illuminati & illuminantes, perfectique ac perficientes evaderent. Magna verò Dei providentia factum eſt, ut Eccleſiæ miniſtri Sacramento viſibili ordinarentur, ut nota certáque omnibus verorum Dei miniſtrorum vocatio fieret, diſcerniq́; poſſent à Pſeudoapoſtolis, qui ſe ultrò ingerunt, abſque miſſione, vel ordinationis lege.

Miniſtri Eccleſiæ viſibili Sacramento ordinantur, ut à Pſeudo-Apoſtolis diſcernantur.

PRÆTEREA id confert, ad retinendam Eccleſiæ unitatem, cavendáque ſchiſmata, cùm ab uno ſummo principe totius hierarchiæ ſinguli dependeãt. Necnon præſtat ordinatio ſecuritatem cuique, ſuum officium exercenti, dum quiſque credit, interna Spiritus ſancti operatione confirmari, quod foris exſequitur. Aliis quoque fidelibus confidentia naſcitur, conſequendi divina munera, per ordinati miniſteriũ, dum ſperant, Deum ſuę ordinationi & promiſſioni non defore.

POSTREMO cõgruit, ut ſicuti Deus, præbens alicui potentiam naturalem ad operandum, ſimul ea dat, quibus expeditè illa utatur; ita per ordinationem conferendo ſacram poteſtatem conficiendi diſpenſandiq́; Sacramenta, ſimul tribuat gratiam, perficientem animam, ut legitimè ſacro miniſterio perfungatur.

CAP. CIX.

De Ordinum numero.

Dionyſ. Areop. de Eccle. hier. c. 6. Epiphan. in compendiaria doctrina. Hæreſ. de mulíere ſeptes ...ida.

NOMEN *Ordinis* interdum omnem functionem, divinis obſequiis dicatam comprehendit. Qua generali ſignificatione Monachos & Religioſas quoq; feminas hujus aut illius Ordinis eſſe dicimus, ſcilicet S. Franciſci, Dominici, &c. quomodo viduas olim diaconiſſas in tẽplis fuiſſe legimus. Alio modo ſtrictiùs Ordinis nomen pro eccleſiaſtica poteſtate ſumitur, quę ritu ſacro ab Epiſcopo confertur, & ad certum miniſterium in Sacrificio Euchariſtiæ exhibẽdum refertur. Hac ſignificatione Ordines ſeptem enumerantur: videlicet Sacerdotium. Diaconatus, Subdiaconatus, Acolytus, Lector, Exorciſta, & Oſtiarius. Qui numerus ex Patrum continua traditione ac uſu habetur, & ex miniſteriis ad ſacroſanctam Euchariſtiam cõficiendam vel diſpenſandam neceſſariis, confirmari poteſt. Sacerdotum enim eſt, Euchariſtiam conficere & offerre, quibus ſolis dictum eſt: *Hoc facite.* Cooperatio autem miniſtrorum conſiſtit, vel in diſpenſando hoſtiam oblatam fidelibus, quod ad Diaconum ſpectat; vel in materia ſacrificii præparanda in vaſculis, quod eſt Subdiaconi; vel in materia ſacrificii pręſentanda, quod eſt Acolyti: vel in pręparandis hominibus ad participandum Altaris hoſtiam, à qua nonnulli propter immunditiam arcendi ſunt, quæ vel oritur in fidelibus ex dæmonis obſeſſione, ut in Energumenis, ad quos emundandos ordinatũ eſt Exorciſtarum miniſterium: vel reperitur in nondum plenè de fidei rebus inſtructis, ut in Catechumenis, ad quos in fidei rudimentis erudiendos ordinatur Lectorum officium: vel poſtremò ſunt quidã à divinis myſteriis prorſus excludendi, quia infideles, vel perſecutores, aut excommunicationis mucrone ab Eccleſiæ communione præciſi ſint, ad quod officium ſervit Oſtiariorum, quorum eſt hujuſmodi repellere.

Ordinum ſingulorum officia.

DIFFERENTIA verò inter Ordines eſt, quòd alii majores & ſacri dicantur, putà Sacerdotiũ, Diaconatus, & Subdiaconatus: alii verò minores ſint, ſcilicet Acolyti, Exorciſtæ, Lectores, Oſtiarii.

Ordines maiores & minores.

SCIENDVM autem eſt, veteres nonnunquam tres tantùm Clericorum ordines enumerare: ſcilicet Epiſcoporũ, Sacerdotum, & Diaconorum, quia hi tres ordines reliquos in ſe contineant; & præterea hi ſoli regendæ plebi præſint. Reliqui enim ordines Sacerdotibus & Diaconis ſubſerviunt: unde & Diaconatus generali nomine comprehendi aliquando ſolent. Quòd verò ab Apoſtolorum tempore, ſingulorum ordinum nomina, & miniſteria in uſu fuerint, oſtendemus, poſteaquam de Clericatu & Tonſura nonnulla præmiſerimus.

Digitized by Google

Cap. CX.

De primâ tonſurâ.

Tonſura militiæ Chriſti aſcribit.

Qvi ex Laicorum grege ad Eccleſiaſticorum ordinem tranſit, in ipſo veluti limine Clericus creatur, atque tonſurâ inſignitur, quæ non eſt Ordo (cùm nullum ſpeciale officium annexum habeat) ſed ad ordines quædã eſt præparatio. Qui enim tondetur, ſe à ſeculi negotiis ad Eccleſiaſticam militiam tranſiturum profitetur. Vnde laicali veſte rejecta, clericalem habitum aſſumit, eò ritu ſignificãs, vitam ſe commutare velle. Habitus enim hominem ſuæ profeſſionis admonet, eâque ratione ad rectè vivendum incitat. Ex habitu enim vir dignoſcitur, & ab aliis obſervatur; & ſi quid vocatione ſua indignum committat, notatur ab aliis & reprehenditur, atque ita pudore ſaltem in officio retinetur.

Lib. de Eccle. Hier. cap. 6.

Tonſuræ uſum agnoſcit Dionyſius Areopagita, ſcribens, futurum Monachum primùm tonderi, deinde abjectâ priore veſte, aliâ indui. Iſidorus libr. 2. *de officiis divinis* cap. 4. ab Apoſtolis inſtitutam eſſe tonſuram aſſerit. Beda lib. 5. *Hiſtor. Anglic.* cap. 22. refert, S. Petrum omnium primùm geſtaſſe coronam: eius exemplo Clericos, Monachos, & Epiſcopos eandem ſuſcepiſſe. Cujus meminit Aug. epiſt. 147. *Per coronam noſtram nos adjurant.* Concil. Carthag. 4. can. 44. vetat clericos alere comam vel barbam. Concilium Toletanum IV. can. 40. jubet clericos, toto capite detonſo, ſolùm circulum capillorum ſupra aures relinquere. Aug. libr. *de opere monachorum* cap. ult. monachos crinitos reprehendit. Anicetus in epiſt. ad Epiſcopos Galliæ ſtatuit, ut clerici juxta Apoſtolum comam non nutriant, ſed caput deſuper in ſphærę modum radant, ſeu tondeant. Nam in primitiva Eccleſia tonſuræ potiùs quàm raſurę uſus viguit, quia ſupererant idolorũ Sacerdotes, qui in honorem ſuorum idolorũ capita radebant: ob quam cauſam Deus Levitici 21. Sacerdotibus Aaronicis præcepit, ne capita vel barbam raderent. Quod Ezechiel. 44. & Baruch ultimo repetitur. Ierem. 9. & Levitici 19. *Non attondebitis comam in rotundum*, in honorem ſcilicet idolorum, vel in levitatis & impudentiæ ſignum. Quod Chriſtianis etiam prohiberi, notat Cyprianus lib. 3. ad Quirinũ cap. 83. Raſuram alioqui per ſe illicitam non fuiſſe, convincit Nazaræorũ ritus, qui completo ſuæ conſecrationis tempore radi jubentur. Num. 6. Quem uſum Iacobus comprobans Actor. 21. dicit Paulo: *Sanctifica te cum illis, & radant capita ſua.*

Epiphan. hæreſi 80. Aug. lib. de oper. Mona cap. ult.

Ex Epiphanio & Auguſt. colligimus, veteris Teſtamenti patres & Sacerdotes convenienter longos geſtaſſe capillos, quia redemptionis myſteria nondum revelata erant: quod velamine ſuper Moyſi faciem poſito, & lõga ſanctorũ coma figurabatur; jam verò, qui Chriſti miniſterio conſecrantur ablatione comarum, legis velamen ſublatum eſſe annunciant. Accedit, quòd nudatione capitis, vita pura, nulla vitiorum ſpecie fucata exigi à clericis deſignetur. Et quoniam capilli ſuperfluæ quędam humani corporis partes ſunt, eorum amputatione ſignificatur, Clericos & Monachos ſuperfluas mundi cupiditates reſecare debere, ut animus liber in divinas contemplationes evehatur, illuſtrationeſq; cæleſtes promptiùs recipiat. Denique coronâ monẽtur Clerici, cujus capitis membra ſint, & quid pro nobis paſſus ſit Chriſtus.

Diony. Areo. lib. de Eccl. Hier. c. 6.

Tonſuræ forma.

De tonſuræ forma inter Orientales & Romanos varietas exſtitit. Illi Paulum ſequuti, columnarem figuram in crinibus circa faciem retinebant, Beda teſte lib. 4. Hiſt. cap. 1. Romani verò, Apoſtoli Petri exemplo comam tondebant in coronæ formam, ita ut capillorum circulus reliquis detonſis relinqueretur, in ſimilitudinem ſpineæ coronæ Chriſti, idque ad ſignificandũ, ſe Chriſti ſervos eſſe, cui ſervire regnare ſit, & perfectioris vitę genus (nam circulus omnium figurarum perfectiſſima eſt) mundique contemptum calcata vanitate ſectari.

Iſido. lib. 2. de eff. divi. c. 4. Concil Triburien. c. 2.

Rident hodie ſectarii raſos vertices: ſed quid mirum, quibus Chriſti ſacerdotem aut religioſum eſſe, abominabile videatur? & qui malint barbaros radendi modos, quàm pietatis, humilitatiſque ſigna priſcorum fideliũ uſu commendata, complecti.

Qvare meritò reprehenduntur inter Clericos, qui ex vanitate aut laſcivia crines, ſecularium more criſpatos, barbáſque alatas gerunt: & qui laudabilem tondendi, vel crines longiores ferendi morem impotentiùs inſectantur; cum in adiaphoris mos cujuſque loci rectè probetur.

Deton-

Digitized by Google

Detonsione ergo capilli homines Deo conſecrantur, & ad Eccleſiaſtica munia præparantur, & Clerici in Domini ſortem cooptantur, ex quo Clericorum ſeminario coſurgunt, qui ſacris Ordinibus imbui deſiderant: & quò in altiori gradu deinceps aliquis conſtituitur, eò latior orbis forma circumſcribi debet, ut in Epiſcopis videre licet.

Cap. CXII.

De Oſtiariis.

Oſtiarii officium.

Primvs poſt tonſuram gradus eſt, Oſtiarii Ordo, cujus eſt, templi claves & fores cuſtodire: immundos aditu templi, ne profanorum ingreſſu polluatur, arcere: curare, ne quis Sacerdotem ſacra facientem perturbet, Eccleſiæ ſupellectilem, ut calices, libros, aliaq; univerſa Eccleſiæ mobilia bona conſervare. Horum olim typum geſſerunt Ianitores inter Levitas, de quibus lib. 1. Paralipom. cap. 26. & lib. 2. cap. 23.

Hoc miniſterium eſſe ſacrum, non autem profanum, teſtatur Concil. Carthag. 4. can. 9. Oſtiarius cùm ordinatur, poſtquam ab Archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Dei converſari debeat, ad ſuggeſtionem Archidiaconi tradit ei Epiſcopus claves Eccleſiæ de altari, dicens: *Sic age, quaſi redditurus rationem Deo pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.*

Concil. Florent. Tridēt. ſeſſ. 23. cap. 2.

De Lectoribus.

Lectoris officium.

Secvndvs ordinis gradus eſt Lectoris, cujus officiū eſt, clarè ac diſtinctè in Eccleſia veteris & novi Teſtamēti libros extra ſacrificii tempus legere, primaq; Chriſtianæ religionis rudimēta fidelibus tradere. In Cōcilio Carthaginenſi 4. can 8. ritus ordinandi Lectoris traditur. Hujus gradus meminit Canon 27. Apoſtolorum: Cyprianus lib. 4. epiſt. 5. Iſidorus lib 2. *de Officiis divinis*, cap. 11.

Hoc officium Chriſtus implevit, Lucæ 4. clarè populo Iſaiam legens: & Prophetæ, juxta illud Iſaiæ 58. *Clama, ne ceſſes*: noſtro autem tempore, Lectorum & Pſalmiſtarum locum, magna ex parte Cantores, Muſici, & Organiſtæ occupant.

De Exorciſtis.

Exorciſtarū officium.

Tertivs ordo, Exorciſtarū eſt, quibus ab Epiſcopo poteſtas datur, invocādi nomē Domini ſuper eos, qui ab immūdis ſpiritibus obſidentur, ut expurgati participare hoſtiā oblatam dignè queant. Ritū hujus ordinis tradit Concil. Carthag. IV. can. 7. Cyprianus in tract. *cont. Demetrianū*, & in tract. *Quòd idola non ſint Dii*, ſcribit, Exorciſtas poteſtate divina diabolum flagellare, cædere, torquere. Sulpitius in vita S. Martini c. 4. refert, ipſum ab Hilario Exorciſtam ordinatum eſſe. Ignatius in epiſt. ad Antioch. Cornelius Papa ad Euſebium lib. 6. hiſto. c. 33. Concil. Laodicenum cap. 24. & 26. Concil. Florent. & Trident. ſeſſ. 23. hunc ordinem agnoſcunt.

Lactan. lib. 4. cap. 27.

De Acolytis.

Acolytorum functio.

Qvartvs ordo Acolytorū eſt, qui *ab aſſequēdo* dicti ſunt, quorū eſt, Subdiacono & Diacono in altaris miniſterio, deferēdo luminaria, & ſuo tempore accendendo, urceolos pręparando, ſubſervire. Vnde & *Ceroferarii* vocātur. Iſidorus lib. 7. Etymologiarum cap. 12. Amalarius lib. 2. cap. 10. Rabanus lib. 1. *de Inſtit. Cleric.* cap. 9.

Horvm typum geſſerunt Levitæ, qui lucernas in veteri lege curabant: de quibus Exodi 25. & 27. Levitici 23. & 24. Cyprianus epiſt. 55. Gregor. epiſt. 19. lib. 3.

De Subdiaconis.

Subdiaconi munus.

Inter Ordines, qui ab officii dignitate *Majores* vulgò nominātur, Subdiaconatus, primus eſt. Ad quem pertinet, Diacono in Altaris miniſterio ſubſervire: ſacra lintea, vaſa, panem & vinum ad ſacrificii uſum parare: Epiſtolam canere: aquam abluendis manibus in altari Epiſcopo & Sacerdoti prębere: ac denique fidelium oblationes in Templo receptas, ad ſuperponendum Altari, Diacono deferre. In cuius rei ſignum, dum ordinatur ab Epiſcopo, librum Epiſtolarum, Calicem vacuum, & Patenam accipit; & ab Archidiacono, urceolos vino & aqua plenos, cum diſco & linteo, quo manus abſterguntur; ut in Concilio Carthaginenſi IV. c. 5. Toletano IV. c. 27.

Horvm typum geſſerunt Nathinæi, de quibus 1. lib. Paral. cap. 9. & lib. 2. cap. 2. ac lib. 1. Eſdræ cap. 2. & 8. *Hi in Levitarum miniſteria dati erant.*

Hvnc

Digitized by Google

HVNC ordinem agnoſcit Clemens lib. 8. Conſtitut. cap. 28. Ignatius in epiſt. *ad Antioch.* 9. Cyprianus epiſt. 24. & 42. Concilium Tridentinũ ſeſſ. 23. cap. 2. & can. 2.

De Diaconis.

Diaconi offic.

DIACONORVM eſt, Epiſcopo ſeu Presbytero ſacra facienti aſſiſtere, Evangelium ſacrificii tempore, albâ, ſtolaque indutos decantare, Euchariſtiam ad abſentes deferre, atque ipſis diſtribuere, abſente Presbytero Evangelium in loco inferiori exponere, baptizare, nomina cathecumenorum atque ordinandorum Epiſcopo recitare: publicè pœnitentes reconciliare, fidelium oblationes colligere, ac unicuique juxta neceſſitatem diſtribuere. Ad eos denique pertinebat, fidelium vitam & mores obſervare, ac Epiſcopo indicare. Quæ omnia ex Scripturis, aut veterum teſtimoniis elucent. Actor. 6. Apoſtoli ſeptem Diaconos manuum impoſitione ordinarunt: quo ritu uſi non fuiſſent ad inſtituendum tantùm profanarum menſarum miniſtros. Et conſtat, Stephanum, Philippum, & alios Diaconos, populo prædicaſſe, baptizaſſe, ſacraque munia, non autem tantùm profana exercuiſſe. Vnde Apoſtolus Diaconi mores, virtutes & integritatem requiſitam ſeriò expoſuit. Et Clemens lib. 2. *Conſtit. Apoſt.* cap. 48. tradit, Diaconum Epiſcopi eſſe oculum, cujus ſit Epiſcopi vice, omnia Eccleſiæ negotia curare. Ambroſius lib. 1. Offic. cap. 41. S. Laurentium ità loquentem B. Sixto inducit: *Quò Sacerdos ſanĉte, ſine Diacono properas? Tu nunquam ſine miniſtro ſacrificium offerre conſueveras*. Et infrà: *Cui commiſiſti conſummandorum conſortium Sacramentorum, huic conſortium tui ſanguinis negas?* Vbi luculenter docetur, ſacro altari miniſtraſſe Diaconum. Quod etiam Paulus atteſtatur, volens, ordinari miniſtros, etiam ubi fideles non vivebant communiter, ſcilicet Philippis, Epheſi, Cretæ; ubi menſarũ Diaconis opus non fuiſſet, ſi tantùm prophanum habuiſſent miniſterium. Diaconi adumbrati per Levitas fuêre, qui ſacerdotibus Aaronis deſerviebant.

Act. 6. & 8. — *1. Timoth. 3.* — *Clemẽs epiſt. 1. ad Iacobũ.* — *Leo ſerm. de S. Laurentio. Ieron. epiſt. 48. ad Sabinianum. Gregor. lib. 4. epiſt. 88.* — *Paulus Diaconos ordinari voluit, etiam ubi fideles nõ vivebant in communi.*

CAP. CXIII.

De Sacerdotio.

Sacerdotum officium eſt, incruento ritu Chriſti Corpus & Sanguinem offerre.

SEPTIMVS Ordo, Sacerdotum eſt, quibus ſpecialem Chriſtus poteſtatem dedit, viſibile ac externũ corporis ac ſanguinis ſui, ſub Panis & Vini ſpeciebus, ſacrificium Deo offerendi. Illud enim ſacrificium, quod in noviſſima Cœna incruento, & in cruce ritu cruento Chriſtus per ſeipſum obtulit, *Sacerdos æternus ſecundùm ordinem Melchiſedech*, hoc ipſum per Apoſtolos, eorúmque in ſacerdotio ſucceſſores; eodem ritu, quo in Cœna ipſe obtulerat, in mortis ſuæ memoriam uſque ad tempus ſecundi ſui adventus Deo jugiter offerri conſtituit illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationẽ.* Qui enim ſemel paſſibili cruentoque modo ſufficientiſſimũ ad omnia à Deo impetranda, delendaq; peccata ſacrificiũ obtulerat, voluit ejuſdem vim & efficaciam nobis per fidem & Sacramenta applicari, inter quę auguſtiſſimũ Euchariſtię Sacramentũ, etiam ſacrificium eſſe inſtituit, cujus oblatione omnia præſentis, & futuræ vitæ bona conſequi poſſemus. Quemadmodũ enim hæc unica Corporis & Sanguinis Chriſti oblatio in locũ omnium ſacrificiorũ legis Naturæ & Moſaicæ ſucceſſit; ita valet ad cuncta ea impetranda, quæ per illa ſperari potuerunt; ac inſuper Paſſionis Chriſti fructus nobis uberrimè applicat, ut ex profeſſo in libro de Sacrificio latè proſequimur, ad quem plura deſiderantem remittimus.

Pſal. 109. — *Lucæ 22. Concil. Trid. ſeſſ. 23.* — *Per oblationẽ incruentam applicatur fructus oblationis cruentæ.* — *Oblatio incruenta pro impetratione cuiuſvis boni valet. Lib. 3. de auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento & ſacrificio.*

Sacerdotium ſpirituale omni Chriſtiano commune.

SACERDOTIVM in Scripturis duplex inſinuatur: unum, ſpirituale ác internũ, omnibus fidelibus commune, quo fide per charitatem inflammata in Altari ſuæ mentis hoſtias ſpirituales Deo immolant, quę ſunt bonæ omnes actiones, ad Dei gloriã relatæ. Ab hoc ſacerdotio generali & impropriè dicto, totus populus Chriſtianus vocatur *Domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum*. Item, Reges & Sacerdotes, Deo & Patri exhibentes ſua corpora, hoſtiam viventẽ, ſanctam, Deo placentem. Sic populus Iſraëliticus vocatur, *regnũ ſacerdotale, gens ſancta*. Ita *ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus* dicitur: & *ſacrificate ſacrificium juſtitiæ*.

1. Petri. 2. — *Apo. 1. & 20. Rom. 12.* — *Exodi 14. Pſal. 50.*

PRÆTER hoc generale & Laicum Sacerdotium, eſt aliud externum

Sacerdotium externum ſolis legitimè ordinatis proprium.

& viſibile, certis perſonis, ad offerenda Deo dona & ſacrificia, legitimè vocatis proprium: quales in lege naturę fuerunt, Primogeniti, Patresfamilias & Prophetæ, ſpeciali Dei afflatu ad hoc munus evocati, ut legimus de Seth, Noë, Patriarchis, Melchiſedech, Iob, Moyſe, & de Aärone, juſſu Dei ad hoc munus inuncto, ad cujus poſteros uſq; ad Chriſti adventũ Deus ſacerdotium veteris legis tranſire voluit. *Nemo enim aſſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.* Et iterum: *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumitur, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Vnde & Chriſtus non ſeipſum clarificavit, ut Pontifex fieret: ſed dictum eſt ipſi: *Tu es ſacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Nec viſibile ac externum ſacerdotium ſuſtulit, ſed in melius perfectiuſq; trãſtulit. Nõ enim Rempublicã ſuam perfectiſſimo Dei cultu (qui in ſacrificii oblatione conſiſtit) carere voluit, cùm ad deploratiſſimæ Reipublicæ ſtatum pertineat, carere ſacrificio & ſacerdotio. Sed Apoſtolos, eiſq; per legitimam ordinationem ſuccedentes, novi Teſtamenti propriè dictos ſacerdotes conſtituit, ad offerendum jugiter incruento ritu ſui Corporis & Sanguinis ſacrificium. Tales hodie ſunt Epiſcopi & Presbyteri ſoli, Aug. teſte, ac Hieronymo, qui Eccleſiam ſine ſacerdotibus eſſe, religionemque abſque hoſtia ſubſiſtere poſſe negat. Vnde Iſaias cap. 19. Chriſti Eccleſiam in gentibus prædicens: *Aſſumam*, inquit, *ex eis in ſacerdotes & Levitas.* Quod & Malachias c. 1. confirmat. Et Chriſtus Matthæi 5. *Cùm fueris ad Altare.* Apoſtolus 1. Cor. 10. Menſam Domini cum altari Iudæorum confert, & ad Hebræos 13. Chriſtianos altare dicit habere, in quo ſcilicet novi Teſtamenti ſacerdotes, ritu, forma & modo offerunt, quo Melchiſedech, Corpus videlicet & Sãguinem Chriſti, cujus nomine, vice, verbis offerunt. Quod Laicis nefas eſſe, tradit Clemens lib. 2. *Apoſt. Conſt.* c. 10. Socrates lib. 1. hiſto. c. 27. Ambroſ. lib. 9. tri part. hiſtor. c. 30. purpuram imperatorem facere, non ſacerdotem Theodotio dixit. Cyril. in epiſt. ad Atticum citata per Nicephorum lib. 14. c. 27. ſcribit, ſacerdotii nomen & rem non eſſe omnibus communem, ſed à Deo vocatis reſervari. Tertullian. lib. *de præſcript.* hæreticis proprium eſſe ſcribit, in ſacerdotes aſſumere non ordinatos. In Eccleſia enim, quæ *caſtrorũ acies ordinata eſt*, omnia ſecundùm ordinem fiunt, diſtinctaque ſunt perſonarum officia. Non enim omnes ſunt Apoſtoli, Epiſcopi, Doctores, Sacerdotes, Diaconi, (hæc enim nomina ſunt miniſteriorũ, non meritorum) ſed qui legitimè à Deo vocati ſunt tanquam Aaron; ſive immediatè, ut Apoſtoli, ſive intercedente miniſterio Apoſtolorum vel Epiſcoporum eis ſuccedentium, quemadmodum Timotheus, Titus, Clemens, & alii ſunt per legitimam ordinationem vocati. *Hujus rei gratiâ reliqui te Cretæ, ut conſtituas per civitates Presbyteros*, ait Apoſtolus. Vnde patet, ratam eſſe vocationem, quæ Dei iuſſu fit, miniſterio Eccleſiæ per Epiſcopos. Quam vocandi rationem Deus in Eccleſia perpetuam eſſe decrevit, ut ad Epheſios 4. docet Apoſtolus: *Et ipſe dedit Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in virum perfectũ*: id eſt, donec Eccleſia ceſſet ædificari in cõſummatione mundi: tunc ceſſabunt typica ſacrificia, ſacramentorum diſpenſatio, & reliqua Eccleſiæ in hac mortali vita neceſſaria miniſteria.

Pſal. 109. Hebr. 7.

Aug. lib. 20. de civit. c. 12. In Dialog. cõt. Lucif. Cyprian. ſer. de Cœna domini. Aug. lib. 16 cont. Fauſt. Ariſtot lib. Politicorum

Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. Chryſoſt. hõ 2. in 2. ad Timoth. Ambroſ. lib. 4. de Sacra. cap. 6.

Hæreticorum eſt, aſſumere in ſacerdotes non ordinatos.

Canti. c. 8. 1. Cor. 14.

1. Cor. 12. Epheſ. 4. Hiero. lib. 1. cont. Iovi. Aug. lib. 2. cont. Creſcõ. cap. 11. Item ſerm. de paſtoribus.

Act. 13. Rom. 10. Hierem. 23. Ad Titũ c. 1.

SACERDOTIS nomen ſacratum rerum miniſtris tribuitur, quia Deo conſecrati ſint, quoniam ad eos pertineat ſacrificia offerre, res ſacras tractare ac diſpenſare, peccata ſolvere & ligare, verbum Dei annunciare, Deum placare; non ut ſectarii volunt, ſolùm docendo & Sacramenta diſpenſando; ſed potiſſimùm ſacrificium offerendo, & peccata remittendo. Parciùs autem Apoſtoli Sacerdotis nomen initio Eccleſiæ uſurparunt, ne adhuc ſtante Iudaico ſacerdotio & Templo, rituum communionẽ habere Chriſtiani cum illis putarentur. Sed everſo Hieroſolymitano templo, Apoſtolorum diſcipuli rem proprio nomine deſignarunt, voceq; Sacerdotis paſſim uſi ſunt, ut Iſaias futurum prædixerat ult. cap.

Sacerdotis nomen unde.

Hebr. 5. & 8. Cõcil. Tridẽ. ſeſſ. 23. can. 1.

Ioan. 20.

Dionyſius Areop. lib. de Eccleſ. cap. 1. Clemens. Ignatius ad Philadel. Martialis. Cyprian. in ſerm. de unctione Chriſ. Fabianus epiſt. 2. Chryſoſt. lib de Sacerdotio inſcripſit. Ieron. in ult. cap. Iſ.

VOCANTVR etiam *Presbyteri*, hoc eſt, *ſeniores*, non ſolùm ob ætatis maturitatem, quę ad ordinem hunc requiritur; ſed inprimis ob morum gravitatem, doctrinam, & prudentiam. *Cani enim ſenſus hominis, & ætas ſenectutis, vita immaculata*, Sapien. 4. 1. Timoth. 5. *Qui bene præſunt Presbyteri.* Epiphanius in epiſt. ad Ioan. Hieroſolymitanum, Presbyteros ad conficienda Sacramẽta ordinavit. Hieron. in epiſt. ad Nepotianum. Aug. lib. 22. de civit. cap. 8. Presbyterũ obtuliſſe ſacrificiũ refert.

Aug. lib. 17. de civit. cap. 17. & 20. lib. 20. c. 10. Lib. cõt. adverſ. leg. cap. 18.

Cap. CXIV.

De variis Sacerdotum gradibus.

QVAMVIS unus Sacerdotii ordo ſit, in varios tamen poteſtatis gradus eſt diſtinctus. Primus autem eſt ſimpliciũ ſacerdotũ, ad quos pertinet ſacrificium offerre, & peccata remittere atque retinere. Secundus Epiſcoporum eſt, qui ſingulis Epiſcopatibus præſunt, ut Clerum, fidelémque populum regant, ſpiritualiq; eorum ſaluti proſpiciant: qui ab officio paſcendi, & docendi, Paſtores & Doctores etiam appellantur, Epheſ. 4. ac Magiſtri, Præpoſiti, Antiſtites, Patres, Lux mundi, Sal terræ, Angeli Dei, Pontifices, Præſules, Miniſtri novi Teſtamenti. Per hos enim Deus loquitur, & hominum ſalutem operatur. Epiſcopi nomen, *ſuperinſpectorem* deſignat, quia ad Epiſcopum tanquam ſacerdotum principem ſpectet, gregis ſibi commiſſi vitam explorare. Iuxta illud Apoſtoli: *Ipſi pervigilant, tanquam rationem pro animabus veſtris reddituri.* Initiò cùm Eccleſia communi Epiſcoporum & Sacerdotum cõſilio gubernaretur, nomen Epiſcopi, ſicut & presbyteri, omnibus ſacerdotibus tributũ fuiſſe legimus; attamen diſcrimen ſemper fuiſſe inter Presbyterum & Epiſcopum, tam quoad gradũ ordinis, quàm juriſdictionis, ſcriptura luculenter inſinuat. Apoſtolus enim Timotheũ & Titum Presbyteros ordinaſſe ſcribit, & Apoſtolis ſuccedunt Epiſcopi, ſeptuaginta verò Diſcipulis Presbyteri, ut Anacletus epiſt. 3. & in cap. 10. Lucę Beda, notant. Epiſcopos enim de Presbyteris, tanquam inferioribus judicaſſe, tradit Paulus 1. Timoth. 5: *adverſus Presbyterum* &c. Qui autem ordinat, benedicit & judicat, major eſt eo, qui ordinatur vel judicatur. Quòd autem presbyter nunquam alium ordinaverit, Eccleſiæ perpetua conſuetudo cõvincit. Damaſus epiſt. 3. Epiphanius hæreſi 75. & Aug. 53. Chryſoſt. hom. in 3. & 4. c. ad Timoth. atque Dionyſius Areopag. tradunt, ſupremas actiones Hierarchicas ad ſolos Epiſcopos pertinere, quales ſunt, Eccleſię miniſtros ordinare, Chriſma, Templa & Altaria conſecrare, baptizatos confirmare, & hujuſmodi aliæ. Nam & in veteri Teſtamento diſtincti erant gradus Pontificum, ſacerdotum, & Levitarum, quorum diverſæ conſecrationes erant, diſtincta officia & veſtes, ut patet Exodi 28. & 40. Levit. 8. Numer. 3. & 20.

Sacerdotum varii gradus. — *Epiſcoporum officium.* — *Act. 20. 1. Petri 5.* — *Hebr. 13. 1. Cor. 4.* — *Matth. 28. 2. Cor. 3.* — *Bernardus epiſt. 42.* — *Hebr. 13.* — *Epiſcopi presbyteris majores.* — *Philippen. 2.* — *Act. 20. Ad Titum 1. 1. Timoth. 4. & 5.* — *1. Petri 5. Luca 10.* — *Dionyſ. lib. de Eccle. Hier. c. 4. 5.* — *Hebr. 7.* — *Ieron. epi. 85. Leo epiſt. 88.*

MODVS autem conſecrandi Epiſcopi traditur in Concil. Carthag. 4. can. 2. à Clemente epiſt. 3. Penes autem ſummum Pontificem Iudæorum fuiſſe ſupremã judicandi de rebus ad religionem pertinentibus juriſdictionem, ex cap. Deut. 17. conſtat. Eódem pertinet, quòd Dionyſius Areop. tradit, à Chriſto hierarchiam in Eccleſia inſtitutam, in qua locum primum obtinent Pontifices, ſecundum Sacerdotes, tertium Miniſtri. Quæ graduũ perſonarumq; diſtinctio, ex diverſa participatione divinę perfectionis & cooperationis exoritur, homines purgando, illuminando, perficiendo, Deo aſſimilando, arctiſſimeq; uniendo. Quemadmodum ergo inter Angelos, Dei ordinatione unus aliũ officii nobilitate ſuperat, ita & in Eccleſiaſtico munere unus miniſtrorum alium eminentia functionis. Inde porrò ſequitur, Epiſcopos, quibus ſacratior operatio demandata eſt, Presbyteris ſimplicibus jure divino pręſtare. Illos enim Chriſtus ſuper familiam ſuam conſtituit, ut Hilarius & alii in cap. 24. Matthæi notarunt. Eoſdem Spiritus ſanctus poſuit regere Eccleſiam Dei, & Presbyterorum Iudices, ſine quorum juſſu nihil attentare debent: in Conſtitutionibus Apoſtolorum, can. 40. Ignatius in epiſt. ad Philadelphenſes. Irenæus lib. 3. contr. hæreſes, Apoſtolos ſcribit, Eccleſias Epiſcopis commiſiſſe. Hinc in Conciliis ſoli Epiſcopi judicando decernunt, definiunt, leges ferunt, excommunicant, anathema dicunt. Et hęretici ſunt habiti Aëriani, quia ſentirent, Epiſcopũ non eſſe gradu majorem Presbytero; necnon VViclevistæ, ac poſtremò noſtri temporis Sectarii in Cõcilio Tridẽtino damnati. Contra quos Aug. epiſt. 19: *Quamvis ſecundùm honoris vocabula, quæ nunc obtinuit uſus, Epiſcopatus ſit Presbyterio major* &c. quia videlicet ſoli Epiſcopi Apoſtolis in ordinandi Eccleſiæ miniſtros, regendiq; poteſtate ſucceſſerunt: quarum poſterior etiam Presbyteris commiſſa nonnunquam fuit, ordinandi verò nunquam.

Actiones Hierarchica ad Epiſcopos ſpectant. — *Lib. de Eccl. Hier. c. 1. & 5.* — *Graduũ diſtinctio ex diverſa participatione divinæ cooperationis oritur.* — *Matth. 24.* — *Act. 20. 1. Timoth. 5.* — *Ireno. lib. 3. cont. hæreſes.* — *Epiphanius hæreſi. 75. Aug. hæreſ. 53. Thom. VValden. lib. 2. doct. cap. 60. Cõcil. Tridẽt. ſeſſ. 23. cap. 6. & 7. Concil. Hiſpalen. 2. can. 5.*

Cap. CXV.

Quòd inter Epiſcopos gradus iuriſdictionis authoritate diſtincti ſint.

Diverſi Epiſcoporum gradus poteſtate iuriſdictionis diſtincti.

Inter Epiſcopos gradus reperiuntur, non quidem ordine & cõſecratione, ſed officii atque authoritatis ratione diſtincti. Nam alii majore ſunt juriſdictione aliis præditi: quidam enim ſunt Archiepiſcopi ſive Metropolitani, pluribus Epiſcopis præpoſiti, in quos juriſdictionem habent. Rurſus alii, Primates ſunt, omnibus Epiſcopis & Archiepiſcopis alicujus regni aut Provinciæ præfecti, ut in Aphrica Carthaginenſis; in Hibernia Armakanus. Deniq; ſunt Patriarchę, his ſuperiores, qui uni orbis parti præſunt; ut Alexandrinus toti Aphricæ: Conſtantinopolitanus toti Græciæ, & parti ſeptentrionis: Antiochenus Aſiæ minori, & Hieroſolymitanus Orienti: & ſuper omnes eſt Romanus Pontifex, Chriſti in terris Vicarius, Apoſtoli Petri in officio paſcendi agnos & oves gregis Chriſti ſucceſſor.

Archiepiſcopi. *Primates.* *Patriarchæ.* *Summus Pontifex.*

Cardinales.

De Cardinalibus autem Eccleſię Romanæ ſciendum eſt, ipſos neque ordine, neque conſecratione ab Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis differre, ſed peculiari quodam dignitatis titulo & munere, quod in eo ſitum eſt, ut Romano Pontifici in Eccleſia univerſali dirigenda & gubernanda, tanquam præcipui conſiliarii, aſſiſtant, Sedeq; vacante Pontificem eligant. Dicuntur verò Cardinales, quia primarii ſunt Eccleſiæ conſiliarii apud ſummũ Pontificem, qui eſt veluti Cardo Eccleſię, à cujus providentia & firmitate pendet Eccleſia. Horum enim conſilio in arduis Eccleſiæ negotiis ſummus Pontifex utitur. Sunt enim viri ſcientia, moribus, ac rerum experientia excellentes, ex omnibus Chriſtiani orbis partibus electi, ut rerum omnium in Eccleſia emergentium notitia faciliùs ad ſupremum Eccleſiæ paſtorem devenire queat.

Aug. lib. 1. de Baptiſmo cont. Donat. Leo 9. epiſt. ad Michaël. cap. 32. Concil. Baſilien. Seſſ. 23.

Cardinalium verò nomen vetuſtiſſimũ eſt: cujus meminit Concil. Romanum Silveſtri tempore celebratum, can. 6. Grego. lib. 5. epiſt. 11. & lib. 11. epiſt. 34. ſeptem Diaconos, Cardinales fuiſſe ſcribit. Presbyterorum Cardinalium meminit Ioannes Diaconus lib. 3. vitæ Gregorii c. 7. Epiſcoporum Cardinalium Concil. Meldenſe can. 54. Amplitudo Cardinalium inſinuatur à Divo Gregor. lib. 4. Regiſtri cap. 88. quia his Pontifex in Conciliis generalibus convocandis & dirigendis utatur. De quibus lib. 4. ad Eugenium Bernardus: *Veniamus ad collaterales & adjutores tuos; hi ſeduli tui, hi intimi tui, eligendi de toto orbe, orbẽ judicaturi.* Et epiſt. 188. ad Cardinales: *Nulli dubium eſt, quin ad vos pertineat, tollere ſcandala de regno Dei, ſurgentes ſpinas ſuccidere, ſedare querelas. Agite pro loco, quẽ tenetis; pro dignitate, qua polletis; pro poteſtate, quam accepiſtis.* Primis Eccleſiæ temporibus Pontifex graviora Eccleſiæ negotia, convocatis Epiſcopis, tractare ſolet: ſed uſu docente, ac neceſſitate cogente, poſtquam temporalis principatus acceſſit, oportuit aliquos Pontifici ſemper prȩſtò eſſe, cum quibus de graviſſimis rebus quotidie occurrentibus deliberaret, idque abſque detrimento particularium Eccleſiarum, quibus paſtorum abſentia pernicioſa eſt. Omiſſis ergo Epiſcoporum Conciliis, Pontifices ad ampliſſimum Cardinalium Senatum occurrentia quotidie negotia referre cœperunt, eorúmque operâ uti ad legationes inſtituendas ad Reges, Principes, & alios, pro communi Eccleſiæ bono, ad convocanda Concilia generalia, diſſidia Principũ componenda, bella ſubinde, potiſſimùm contra hæreticos & infideles gerẽda. Quorum ita crevit dignitas, ut Regum fratres, eorumq; in adminiſtrandis provinciis Vicarii fiant. Horum numerum Concil. Baſilienſe moderatum eſſe voluit, ne ſuperflua numeroſitate vileſcat, vel Eccleſiæ gravis fiat; & conſtare literatis in Theologia, vel Iure, ac illuſtrium principum Filiis.

Cardinalium amplitudo.

Seſſ. 23.

Cap. CXVI.

De Chorepiſcopis & Abbatibus.

Chorepiſcopi Abbates.

Dvplices olim Chorepiſcopi fuerunt: quidam Epiſcopi cõſecrati, propriam Eccleſiam non habentes; quales hodie ſunt Epiſcopi titulares, vulgò Suffraganei dicti, quorum meminit Cõcil. Antiochenũ c. 10: alii Chorepiſcopi, fuêre ſimplices

presby-

presbyteri, Epiſcoporum vicarii, quales hodie ſunt Archidiaconi & Officiales, quibus nullos ſacros ordines conferre licet: de his agit Conciliū Ancyranum can. 13. Neoceſarienſe cap. 13. Damaſus epiſt. 3. Ad hos accedunt veluti medii, Abbates, uſum mitræ & baculi ex Apoſtolico privilegio habentes, quibus tonſuram & minores ordines ſubditis conferre licet: item Presbyterum cum Epiſcopo ſolenniter degradare, atque juriſdictionem Epiſcopalem in ſuos exercere, ut in Concilio Tridentino legimus. Divus Bernardus epiſt. 42. contra exemptionem Abbatum, & uſum mitræ, annuli, atque ſandaliorum (quaſi eſſent Epiſcopi) diſſerit, inſinuans, ex ambitione privilegia hæc à nonnullis magno precio comparata fuiſſe.

Cōcil. Trid. ſeſſ. 23. c. 10. reform. Cōcil. Trid. ſeſſ. 13. c. 4. reform. Seſſ. 25. c. 11. reform.

Cap. CXVII.

Utrum iure divino Petri ſucceſſor (qui Romanus eſt Pōtifex) omnibus Epiſcopis præpoſitus, ac proinde militantis Eccleſiæ viſibile caput ſit?

Pontifex Romanus eſt militantis Eccleſia in terris caput viſibile.

QVEMADMODVM ad conſervationem unitatis, concordiæ ac diſciplinę neceſſarium eſt, unum Epiſcopum parochis, Metropolitanum Epiſcopis, Primatem Archiepiſcopis, & unum Patriarcham omnibus ſui diſtrictus Primatibus; ita unum ſummum Pontificem Patriarchis aliis omnibus præeſſe oportet, cujus authoritate unitas fidei, ſacramentorum, legumq; Chriſtianorū retineri poſſit; penes quē plenitudo poteſtatis ſit, ad novos Epiſcopatus erigendos, vel ex Epiſcopis facere Archiepiſcopos, Primates, Patriarchas, atque ex juſta cauſa eoſdē gradu deponere, vel ad ſe evocare: à quo tanquā ſummo Iudice viſibili, omnes de fide ac religione quæſtiones exortæ componi; principes Eccleſię ad Conciliū evocari; inferioréſque Eccleſiæ præfecti, ac Chriſtiani univerſi ad ſuum munus exſequendū cogi poſſint. Nam alioqui ſchiſmatum ſemina, partium in religione ſtudia, hæreſes & diſcordiæ in Eccleſia perpetuę erunt, quas pacis & unitatis author à ſuo regno exulare voluit. Ideoque Dei ſapientia ante ſuum in cęlum aſcenſum Petrum univerſo gregi ſuo præfecit, dicens: *Paſce oves meas, paſce agnos meos*; ut capite conſtituto, ſchiſmatis occaſio tolleretur. Neque ideo Chriſtus, ſummus paſtor Eccleſiæ deſiit eſſe, quia in terra Vicariū reliquit; nam ſpiritualiter, inviſibiliter atque principaliter Chriſtus regit eoſdem, quos externo miniſterio curat & moderatur Petrus. Quod exemplo Synagogæ illuſtrari poteſt, quæ præter Deum, ſuum inviſibilem rectorem, unum viſibilem habuit ſummum ſacerdotem, cui omnes reliqui ſacerdotes, Levitæ atque Iſraëlitæ univerſi in rebus concernentibus religionem parere à Deo jubentur.

Ioan. 21. Ieron. in 1. c. ad Titum. Et lib. 1. cōt. Ionian.

Chriſtus eſt primarium caput: Petrus autem Vicarium caput.

Deut. 17. Leo epiſt. 84.

AT *quomodo*, inquiet aliquis, *unus homo univerſum orbem regere poterit? Tempore Synagogæ unicus ab uno Pontifice dirigebatur Iſraëliticus populus: totum orbem gubernare, ſolius divinæ virtutis opus eſt.*

RESPONDEO, unum Eccleſiæ univerſalis eſſe rectorem, qui non ſolus regit, ſicut agricola per ſe agrum colit; ſed per multos ſibi ſubiectos paſtores, Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, Patriarchas, quibus tanquam princeps præeſt; per quos ad unam Petri ſedem totius Eccleſię regimen confluit; ſicut Rex unus multas provincias per Vicarios, Proreges & Præſides gubernat: quomodo potentiſſimi Monarchę magnam orbis terræ partem ſibi ſubiectam feliciter rexerunt, ut de Auguſto Lucæ 2. de Nabuchodonozor Danielis 2. de Aſſuero, Heſter 1. de Cyro, Iſaiæ 45. & aliis legimus. Et in exercitu quantūvis numeroſo, unius ſignum exſpectatur. Ac de ſe Apoſtolus Paulus ſcribit, quòd omnium Eccleſiarum ſollicitudinem geſſerit.

Pontifex regit orbē per adiutores.

Hieron in epiſt. ad Ruſticum Monachum.

2. Cor. 11.

HINC Eccleſia *exercitui ordinato* comparatur, habenti decuriones, tribunos, duces, alioſq; militiæ præfectos, aliiſq; rebus unum caput habentibus, ut Corpori humano, Sponſæ, Regno, Ovili, Gregi, unum paſtorem agnoſcenti, vni domui, unum patremfamilias habenti. Vnde Ambroſius in epiſtola ad Timotheum: *Domus Dei eſt Eccleſia, cujus hodie rector eſt Damaſus.*

Cantic. 6. Cyprian. lib. 4. epiſt. 9. Cant 5. & 7.

Ioan. 10. Luca 12 1. Timoth. 3.

DENIQVE navi aſſimilatur, cujus director eſt Navarcha. Præſtantiſſimum enim regiminis genus eſt, Monarchicum, Auguſtino teſte & Ariſtotele. Hinc Chriſtus viſibilis in terris Eccleſiam, ut ſummus Paſtor, Dominus, Magiſter & Rector, viſibiliter adminiſtravit. Ioan. 13. *Vocatis me, Magiſter & Domine, & bene dicitis: ſum etenim.*

1 Petri 3. Cyprian. lib. 1. epiſt. 6. Aug. lib 2. de civit. c. 12. Ariſtoteles lib. 1. Ethicorum. Et lib. 2. Politi c.

Et quam Reipublicæ Chriſtianę gubernandæ formam initio elegit, eandem uſq; ad mundi conſummationē permanere voluit. Quod apertè Scriptura cōtinet, dicens, Chriſtū Petro Matth. 16. promiſiſſe claves regni cælorum, quodque ſuper ipſum Eccleſiam ſuam fundaret; metaphorâ *Clavium* & *fundamēti*, ſignificans totius Eccleſiæ principatum. Nam quod in ędificio fundamentum eſt, id in corpore caput eſt, in civitate rector, in regno Rex, in domo paterfamilias. Et cui traduntur claves domus vel oppidi, talis paterfamilias, Rex aut gubernator inſtituitur, ut quos vult admittat, & reiiciat.

Matth. 16.

QVOD autem Petrus fuerit Petra, ſuper quam Chriſtus ſe ædificaturum ſuam Eccleſiam dixit, Evangelii textus evincit: *tu es Petrus*, ſive Petra, ſive Cephas, ſaxum, rupes: *Et ſuper hanc Petram*, id eſt, ſuper te Petrum, *ædificabo Eccleſiam meam*, ut ſenſu communi veteres intelligunt, quorum verba lege apud Bellarminum lib. 1. *de Rom. Pontifice* cap. 10. & 25. Vnius S. Leonis verba hîc referam, Serm. 2. de Aniverſario ſuæ aſſumptionis: *Beatus Petrus in accepta fortitudine Petræ perſeverans, ſuſcepta Eccleſiæ gubernacula non reliquit. Sic enim præ ceteris eſt ordinatus, ut dum Petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum regni cælorum ianitor conſtituitur, qualis ipſi cum Chriſto ſocietas eſſet, per ipſa nomina cognoſceremus.* Neque his adverſatur, quòd nonnulli fidem dicant eſſe fundamentum Eccleſię, iuſtitiæ, omniumque virtutum. Nam per fidem intelligunt, nō quamlibet, ſed Petri fidem, & fidei confeſſionem, ut Paſtor eſt Chriſti Eccleſię, de qua dixit: *Non deficiet fides tua: Confirma fratres tuos*; ut Ambroſius ſerm. 47. Baſilius, Nazianzenus, Cyrillus, & alii declarant.

Ambroſ. in Hymno, & ſermo. 47. Auguſt. lib. 1. retract. c. 21. Cyril in Ioã. lib. 2. cap. 2. Leo ſerm. 2. de ſua aſſūptione.

Auguſt ſerm. 22. de verbis Apoſtoli. Hilar. in 16. cap. Matth.

Lucæ 22.

SIMILITER Eminentiæ poteſtatis B. Petri non repugnat, quòd Aug. tract. 50. & ult. in Ioan. & alibi ſcribat, B. Petrum, quando claves accepit, Eccleſiam ſignificaſſe. Nam ea phraſi nihil aliud intendit Auguſtinus, quàm B. Petrum verè in ſua perſona claves accepiſſe; proinde hiſtoricè, non autem parabolicè tantùm Eccleſię figuram geſſiſſe, ſicut duo Abrahæ filii, Apoſtolo teſte, duo Teſtamenta figurarunt. Quod luculenter exponit Aug. in Pſal. 108. dicēs: Petrum ita Eccleſię figuram geſſiſſe, ſicut Iudas figura ingratorum Iudęorum fuit, quando Chriſtū prodidit. Petrus igitur Claves, id eſt, supremā regiminis Eccleſiæ poteſtatē in Eccleſiæ perſona dicitur accepiſſe, quoniam tanquam caput, princeps, & ſupremus Eccleſiæ ordinarius paſtor, non ad privatam, ſed ad communem totius Eccleſię utilitatē accepit; ſicut regno dari cēſetur, quod Regi ad totius regni bonum confertur, ut Auguſt. docet ſerm. 23. *de verbis Domini*, & tract. 50. in Ioan.

Baſil. lib. 2. contr. Eunomium. Nazianzenus de moderatione in diſputatione ſervanda. Cyril. lib 2. in Ioan. c. 2. Gregor. lib. 4. epiſt. 32.

Matth. 28.

NEQVE inſuper prærogativę Petri derogat, quòd Chriſtus etiam aliis Apoſtolis dixerit: *Ite, docete omnes gentes. Accipite Spiritū ſanctum: Quorum remiſeritis* &c. Nam extraordinariam poteſtatem eis Dominus tribuit, quos legatos ſui vice miſit, quæ ad illorum ſucceſſores non tranſiret; at Petro ordinariam paſcendi, ligandi, Eccleſiam regendi, fratres in fide confirmandi poteſtatem dedit, quā uſque ad conſummationem ſeculi perdurare voluit, in ædificationem corporis ſui, quod eſt Eccleſia, juxta Paulū ad Epheſ. 4. Vnde colligit Leo, quòd omnes propriè regat Petrus, quos principaliter regit Chriſtus.

Leo ſerm. 3. Anniverſ. ſuæ aſſumptionis.

S. Petri prærogativæ.

PETRI ſupra ceteros Apoſtolos, totiúſque Orbis Chriſtianos eminentiam oſtendunt variæ prærogativæ, ipſi ſingulariter indultæ: quarum I. eſt, nominis commutatio. Ioan. 1. *Tu es Simon, filius Iona, tu vocaberis Cephas*: in qua nominis commutatione myſterium latere ſolet, ut de Abraham, Sara, Iſraël, ex Geneſi conſtat.

I. Nominis commutatio.

Gen. 17.

II. Pręrogativa eſt, quòd nomen ei Dominus à ſe derivatum indidit: (Petra enim erat Chriſtus) dicens: *Tu vocaberis Cephas*, id eſt, Petra, Gręcè, caput, ut Hieron. in 2. cap. ad Galatas notat. Leo epiſt. 89. Serm. 3. de Anniverſ. ſuæ aſſumpt: *Quæ mihi poteſtate ſunt propria, facio tibi participatione communia.*

II. Nomen Petræ.

III. Prærogativa eſt, quòd licet Petrus nec vocatione, nec ſenio primus Apoſtolorum fuerit, attamen ubique primus nominetur. Matthæi 10: *Primus Simon, qui dicitur Petrus.* Marci 3. Lucæ 6. Actor. 1. Quibus verbis Matthæus ſignificavit, primatum, de quo Apoſtoli ſæpius contenderant, divina ſorte obtigiſſe tandem Petro, qui primus Chriſtianorum Pontifex fuit.

III. Primo loco nominatur Petrus.

Euſebius in Chronico ãni 44. à Chriſto nato.

IV. Eſt, quòd in Scripturis paſſim deſcribatur ut paterfamilias, ut dux, & princeps ceterorum. Marci 1. *Simon Petrus, & qui cum eo erant.* Marci 16. *Diſcipulis ejus & Petro.* Lucæ 8. *Petrus, & qui cum eo erant.* Lucæ 9. Actor. 2. *Stans Petrus cum undecim.* Actor. 5. *Petrus & Apoſtoli dixerunt.* 1. Cor. 9. *Et Cephas:* ubi ſeorſim tamquam caput & princeps nominatur

IV. Petrus paſſim uti reliquorum Apoſtolorum caput proponitur.

tur

Apoc. 12.

tur, ſicut de Michaële dicitur: *Michaël & angeli ejus*: Item, *Diabolus, & angeli ejus.*

V. Petrus os Apoſtolorum. Chryſoſt. hō. in Matth. vocat os Apoſtolorum.

V. Eſt, quòd omnium Apoſtolorum Petrus, tanquam eorum os, paſſim loquatur. Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia.* Lucæ 2. *Ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes?* Ioan. 6. *Ad quem ibimus?* Matth. 16. *Tu es Chriſtus, filius Dei vivi.* Cyril. lib. 12. in Ioan. cap. 64.

VI. Petrus ſuper aquas ambulat. Matth. 14.

VI. Solus ſuper aquas ambulat, in typum, quòd omnes populos tanquam Chriſti vicarius regeret. Bernardus lib. 2. *de conſideratione ad Eugenium.*

VII. Petrus in mare ſe demittit.

VII. Solus ſe in mare miſit, in typum, quòd ſolus gubernandum acciperet ſeculum, per mare deſignatum. Bernardus ibidem.

VIII. Primus confeſſor Divinitatis Chriſti. Matth. 16. Leo ſerm. 2. de nat. Petri & Pauli.

VIII. Quòd primus Apoſtolorum Chriſti divinitatem, & VERBI incarnationē intellexerit, & confeſſus ſit. Hilarius hoc notat in Pſal. 131. & lib. 6. *de Trinit.* vocans Petrum *primum confeſſorē.*

IX. Cathedræ ſtabilitas Petro promiſſa.

IX. Quòd ipſius cathedræ perpetua ſtabilitas promiſſa ſit: *Portæ inferi nō prævalebunt adverſus eam.* Quibus verbis non ſolùm Eccleſiæ, ſed etiam Petrę, ſupra quam fundatur Eccleſia, firmitas dicitur. Qualem promiſſionem quia reliqui Apoſtoli non habuerunt, ſedes eorum atque ſucceſſio defecerunt.

Aug. in Pſal. contr. part. Donati.

X. Tributi ſolutio. Matth. 17.

X. Eſt, quòd Dominus pro ſe & Petro tributum ſolvit: unde Apoſtoli collegerunt, ſibi antepoſitum eſſe Petrum, ut Chryſoſtomus ibi notat.

XI. Chriſtus in navim Petri ingreſſus. Luca 5.

XI. Quod Chriſtus Petri naviculam ingreſſus fuerit, ex ea docuerit, ut intelligeremus, Chriſti doctrinam in ea Eccleſia tradi, cujus gubernator eſt Petrus. Ambroſ. ſerm. 11.

XII. Oratur pro Petro. Luca 22.

XII. Soli Petro dictū eſt: *Oravi pro te, ut non deficiat fides tua*: Item: *Confirma fratres tuos.* Quibus verbis Dominus ſignificavit, Petrū fore caput, & principem fratrū. Aliorum enim ſtatus eſt certior futurus, ſi mens principis victa non fuerit. Leo ſerm. 3. *de Anniverſario ſua aſſumptionis.* Theophylactus in Lucam.

XIII Primus Chriſtum redivivum inter Apoſtolos vidit. Luca 24. 1. Cor. 15.

XIII. Eſt, quòd Petrus virorum primus Chriſtum reſuſcitatum viderit. *Viſus eſt Cephæ, & poſt hoc undecim.*

XIV. Primò eius pedes lavantur. Ioan. 21.

XIV. Eſt, quòd primùm Dominus Petro laverit pedes. Ioan. 13. Auguſtinus ibidem.

XV. Conſortium crucis ei prædictum. Ioan. 21.

XV. Eſt, quòd Dominus ſoli Petro mortem, & genus mortis prædixerit; ut ſicut cōſors nominis, ita & crucis ſocius eſſet.

XVI. Soli dicitur: Tu me ſequere.

XVI. Soli Petro Dominus ait: *Tu me ſequere*, tam in officio paſtoris, quàm in genere mortis.

XVII. Cœtum fidelium convocat.

XVII. Eſt, quòd Petrus, velut Dominici gregis princeps, cœtum fidelium convocat, & in locum Iudæ alium eligi curat. Chryſoſt. ibidem.

XVIII. Primus Evangelium accepto Spiritu ſancto promulgat. Actor. 2.

XVIII. Eſt, quòd primus accepto Spiritu ſancto Evangelium promulgat, multaque hominum millia Eccleſiæ incorporat, aſtantibus undecim, & quæ ab illo dicebantur, comprobantibus, quorum omnium os erat. Chryſoſto. in 2. c. Act.

XIX. Primus miraculum edit poſt Domini aſcenſionem.

XIX. Eſt, quòd primus in fidei Chriſtianæ confirmationem, poſt Domini Aſcenſum fecerit miraculū, & quidem ſolidando baſes Paralytici, ut ſe totius Eccleſiæ vice Chriſti fundamentum eſſe demonſtraret. Ambro. ſerm. 69.

XX. Tanquā Iudex hypocriſim punit. Act. 5.

XX. Eſt, quòd tanquam ſummus Eccleſiæ, loco Chriſti, Iudex, Hypocriſim Ananię & Saphyræ detexit, & morte punivit.

21. Omnes fideles viſitat. Act. 10.

XXI. Eſt, quòd Petrus omnes viſitarit, ſingulorum curam gerēs, ut Chryſoſt. in c. 9. Act. obſervat.

22. Primus audivit, gentibus Evang. præd. Act. 10.

XXII. Eſt, quòd ſpeciali viſione oſtendatur ei, gentibus eſſe prædicandū Evangelium: eiq; tanquam capiti dicatur: *macta, & manduca.* Hieron. in epiſt. *ad Salviam* ſcribit, Cornelium primum ex gentibus ſalutem dedicaſſe. Idem ait Chryſoſt. hom. 22. in Acta.

23. Eccleſia pro ipſo oravit. Act. 12.

XXIII. Eſt, quòd Eccleſia pro Petro captivo ſine intermiſſione oraverit, ſollicita de ſuo paſtore: quam Deus exaudivit, inſigni miraculo Petrum liberans, ut Chryſoſt. ibi notat.

24. Petrus Concilii caput. Act. 15.

XXIV. Eſt, quòd Petrus in Concilio primus loquitur, & quæſtionem de legalibus inſtitutis, velut ſupremus in Eccleſia judex diſſolvit, excitatamque contentionem terminat: Iacobus & alii ſequuntur, ut obſervat Hieron. epiſt. 11. inter Auguſtini epiſtolas.

25. Concilii ſententiam firmat & promulgat.

XXV. Concilii decreta confirmat & promulgat.

26. A Chriſto baptizatus eſt.

XXVI. Eſt, quòd Chriſtus Petrum ſuis manibus baptizaverit, & per illum Andream, Iacobū, & Ioannem, qui deinde alios Apoſtolos baptizarunt, Evodio teſte in epiſtola ſua; Euthymio in 3. cap. Ioan. Nicephoro, lib. 2. hiſto. cap. 3.

27. Paſtoris ſupremi officium à Chriſto accepit.

XXVII. eſt, quòd Petrus ſolus à Chriſto ſit Epiſcopus ordinatus; cęteri autem per Petrum, Epiſcopalem conſecrationem acceperunt, ut oſtendit Ioannes *de turrecrem.* lib. 2. *de Eccl.* cap. 32. de Iacobo refert Anacletus epiſt. 2. Euſebius lib. 2. hiſto. cap. 1. Vnde paſſim veteres ajunt, ordinem ſacerdotalem à Petro cœpiſſe. Anacletus epiſt. 1. Cypri-

Digitized by Google

anus lib. 4. epiſt. 8. Lib. 1. epiſt. 3. Leo epiſt. 89. & ſerm. 3. *de ſua aſſumpt.*

28. Simonem magũ vicit. Act. 8.

XXVIII. Eſt, quòd Petrus Simonem Magum, patrem omnium hæreticorum primus detexit, poſteaq; Romæ extinxit, ut refert Clemens lib. 6. Conſtit. cap. 7. Egeſippus lib. 3. *Excidii Hieroſ.* c. 2. Ambroſ. oratione *in Auxentiũ.*

29. Romam venit ibique ſedem fixit. Leo ſerm. 1. de natali Sanctorũ Petri & Pauli Maximus ſerm. 1. & 5. Grego lib 6. cap. 37.

XXIX. Eſt, quòd Petrus tanquam Ordinis Apoſtolici princeps, ad arcem Romani deſtinatur imperii, ac in omnium regina urbe ſedem, admonitus à Deo, collocavit, ut Lex Evangelica, quæ in omnium ſalutem revelabatur, efficaciùs ſe ab ipſo capite per totum mundi corpus effunderet.

30. Chriſti apparitio. Gregor. in expoſ. Pſal. 4 pœnitentialis

XXX. Eſt, quòd Chriſtus Petro fugam capeſſenti apparuit, eique dixit: *Venio Romam, iterum crucifigi*, teſte Egeſippo, lib. 3 *de Excidio Hieroſ.* cap. 2. Ambroſ. oratione *in Auxentium.* Athanaſio *in Apologia de ſua fugâ.*

31. Patriarchales ſedes inſtitutæ. Concil. Nicenum cã. 6 Anacl. epi. 3 Leo epiſt. 53 Greg lib. 6 epiſt. 37.

XXXI. Eſt, quòd illæ ſolæ Patriarchales ſedes habeantur, quas Petrus fundavit: quarum I. eſt Romana, in qua Petrus ſedit & obiit: II. Alexandrina, in qua Petrus per ſe, juxta Nicephorum lib. 14. cap. 3. primùm, deinde per Marcum, Aphricæ præſedit: III. eſt Antiochena, in qua B. Petrus reſedit 7. annis, & poſtea per Evodium, Aſiæ & Orienti præſedit. Hieroſolymitanus Epiſcopus, Patriarcha nomine habebatur potiùs, quàm re: nam Cęſarienſi, tanquã Metropolitano ſubetat, ut patet ex Cõcilio Niceno, can. 7.

ACCESSIT poſtea Conſtantinopolitanus (Imperatorũ ſollicitatione) Patriarchatus, ut ex Concilio Conſtantinopolitano I. & Chalcedonenſi conſtat. Ex inſtitutione igitur Petri, veteres illæ Patriarchales ſedes dignitatemq, authoritatémque ſuam acceperunt.

32. Feſtũ cathedra Petri.

Aug. ſerm. de ſanctis. Beda in martyrologio. Aug. lib. 2. de Bapt. cap 1.

XXXII. Eſt, quòd celebretur feſtũ inſtitutionis Epiſcopatus Petri, ſub nomine cathedræ Petri, ex qua tota Eccleſia docetur, in fide confirmatur, adverſus quam neque infidelium vis, neque Paganorum ſævitia, neque hæreticorum aut ſchiſmaticorum perfidia, rebellio, neque inferorum portæ unquam prevaluerunt, aut prævalebunt.

Matth. 16.

Hanc cathedram univerſæ hæreſes oppugnarunt, ſed per eandem contritæ ſunt, damnatæ, oppreſſæ, ſepultæ. Donatiſtæ vocabant *Cathedram peſtilentiæ*, Auguſtino teſte.

Lib. 2. contr. Petilian. cap. 51. Optatus lib. 2. cót. Parmenianum.

SED Catholici omnes tã Imperatores, quàm Reges & Princeps, & Patriarchæ, Epiſcopi, ceteriq; Chriſtiani Petri cathedram, velut Eccleſiæ matrem, ſummis honoribus proſecuti ſunt, ut videre licet in libro Chariſſimi Confratris D. Thomæ Stapletoni, *De magnitudine Romana Eccleſia.*

Thom. Stapleton de magnitudine Rom. Eccleſia.

33. Anni Pontificatus in litteris expreſſio. Optatus lib. 2. contr. Parmenianum. Concil. Milevit. can. 20.

POSTREMA prærogativa ſit, quòd olim in literis, quæ *Formatæ* appellantur, poſt nomen Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Petri nomen apponi ſoleat. Et hodie quoque in Notariorum inſtrumentis annus Pontificatus, & nomen Pontificis exprimi conſuevit.

Primatus Petri in ſucceſſoribus perſeverat.

QVOD autem primatus Petri, atque prærogativæ ſupradictæ præcipuæ ad Petri quoq; ſucceſſores pertineant, vel inde convincitur, quòd Eccleſia militãs uno ſummo paſtore ac duce, quamdiu in lucta & via eſt, indigeat. Non enim poteſt ovile ſine paſtore eſſe, nec ędificium ſine architecto. Non enim Chriſtus fideles cum Petro viventes ſolos curavit, qui ſe uſque ad finem ſeculi cum ſuis futurum eſſe promiſit. Manet equidem diſpoſitio veritatis, & B. Petrus in accepta fortitudine Petræ perſeverans, ſuſcepta Eccleſiæ gubernacula non reliquit. In ſucceſſoribus enim vivit, & in propria ſede præſidet, fideiq; veritatem quærentibus præſtat.

Aug. lib. de Paſtor. c. 1

Leo ſerm. 2. de anniverſ. ſua aſſumpt.

Petrus Raven. in epiſt. ad Eutych.

ACCEDIT, quòd unitas Eccleſiæ omni tempore unum viſibile caput requirat. Non enim una eſſet, ſi regiminis forma commutaretur. Quòd autem Eccleſia unum corpus ſit, habens viſibile caput, inſinuat Apoſtolus dicens: *Nõ poteſt dicere caput pedibus: non eſtis mihi neceſſarii.* Quòd autem Petro aliquis ſucceſſerit electione, non minùs quàm in Synagoga Aaroni Pontifex carnali generatione; luculenter ex Pontificum Romanorum continua ſerie demonſtratur. Dum enim ex Chriſti inſtituto ac jure divino aliquis in Epiſcopatu legitima electione Petro ſuccedit, à Chriſto pontificatum immediatè accipit, ſummamque poteſtatem ordinariam gubernandi totam Eccleſiam.

1. Cor. 12.

Numero. 20. Iudicum 20.

Pontifex à Chriſto immediatè pontificatum intercedente legitima electione accipit.

Hinc Romana ſedes, *Apoſtolica*, & Romani Epiſcopi poteſtas, *Apoſtolatus* nuncupatur, quia ſolus Epiſcopus Romanus, Apoſtolo Petro, in Epiſcopatu & Apoſtolatu, quantum ad totius Orbis curam, munus docendi omnes gentes, fidémque propagandi, ſuccedit. Quare per antonomaſiã Papa, quaſi Patrũ pater, & univerſalis Patriarcha, Princeps Sacerdotum, ſanctiſſimus Pater, Vicarius Chriſti, caput & fundamentum Eccleſiæ nuncupatur. Primarius quidem Eccleſię ſponſus eſt Chriſtus, qui Eccle-

Aug. epiſt. 162 Bernardus epiſt. 190.

Põtifex rectè caput & fũdamentum Eccleſiæ ſecundarium dicitur. Ioan. 3.

Bellarm. lib. 2. de Rom. Pontifice. cap. 31.

cleſiam ſpiritu ſuo fœcundat, & ſemine ſuo (quod eſt verbum Dei) filios generat: attamen Doctor & Magiſter Chriſtianorum ſecundarius eſt, qui generationi filiorum Eccleſiæ, tanquam verbi Dei & Sacramentorum miniſter, extrinſecus cooperatur.

Pontifex ſuper Conciliũ ſeorſum conſideratum.

CVM itaque Romanus Pontifex, Chriſti vicarius, Petriq; ſucceſſor ſummum in Eccleſia dignitatis gradũ, ampliſſimámque in omnes cujuſcunque gradus & conditionis fideles habeat juriſdictionem, non à ſynodicis aut humanis conſtitutionibus, ſed à Chriſto immediatè acceptam: cõſequitur, non ſolùm Imperatores, Reges, Epiſcopos & Patriarchas ſingulos, ſed etiam univerſos in Concilio quantumvis generali cõgregatos, eidem tanquã univerſali Eccleſiæ paſtori ſubeſſe, atq; ipſum Concilii acta, decreta, & definitiones poſſe irritare, vel confirmare; ut Concilium Chalcedonenſe in epiſtola ad Leonem confitetur. Concilium Lugdunenſe, Florentinum, & Cõſtantienſe definierunt, Romanum Pontificem totius Eccleſię caput & fundamentum eſſe, Chriſtiq; vice eidem præſidere, qui non ab hominibus, ſed à Deo factus eſt Rex ſuper Sion, Eccleſiæ ſponſus, totius ovilis paſtor, caput ſuper omnem Eccleſiam, à quo promanat omnis, quæ in Eccleſia eſt, authoritas.

Pſal. 2. Epheſ. 5. Ioan. 10.

CAP. CXVIII.

De Miniſtro Sacramenti Ordinis.

Miniſter ordinis.

EXPOSITIS variis miniſteriorum eccleſiaſticorum gradibus, in quibus Sacramentum Ordinis veluti ſedem obtinet, nunc de legitimo hujus Sacramenti miniſtro diſſerendum eſt, ad quem videlicet electio, ordinatio, vocatio, miſſio & inſtitutio pertineat. Electio autem, eſt deſignatio certæ perſonæ ad eccleſiaſticum miniſterium. Ordinatio, eſt ritus ſacer, quo perſona ad eccleſiaſticum miniſterium initiatur. Vocatio, Miſſio, ſeu Inſtitutio, reipſa miniſtrandi ius tribuit, præſulem atque paſtorem facit.

Electio. *Ordinatio.* *Inſtitutio.*

Electio aliquando à ſolo Deo, ſubinde & ordinariè à Deo per homines.

RVRSVS, Electio fit aut à ſolo Deo, quomodo Abraham, Moyſes, Aaron, Prophetæ, atque Apoſtoli electi ſunt, ac inter eos Petrus in Chriſtianorum Pontificem; vel à Deo per homines: idque vel naturali propagatione, quomodò Aaronis filii ad Sacerdotiũ perveniebant: aut voluntaria hominum electione. Et quidem aut unius, quomodo Clementem Petrus, Timotheum & Titum Paulus elegit: aut plurium, quomodo Diaconi in Actis electi fuêre. Et ſi à pluribus electio fiat, aut fit à populo, vel à principe nomine populi; aut à Clero; vel ab utriſque. Ioannes Wicleff & Hus à Deo ſolo paſtores eligi poſſe docuerunt, quia pii & prædeſtinati eſſe debeant, qui ſoli Deo noti ſunt. Quorum doctrina in Concilio Conſtantienſi damnata eſt, quia ex Scriptura notoriũ eſt, non ſolùm prædeſtinatos eligi, ut conſtat de Saule, Ieroboam, Iuda proditore, Nicolao Diacono, & aliis; perpetuúſque Eccleſiæ uſus atteſtatur, Deum Apoſtolis, eorũque ſucceſſoribus cõmiſiſſe miniſtrorum Eccleſiæ delectum. Non enim decuit, Sacerdotes juxta ritum Melchiſedech offerentes, carnaliter naſci, ſed juxta Iſaię vaticinium *ex omnibus gentibus eligi*, ut probi & ſapientes haberentur, qui continere, ſpiritualibuſq; rebus vacare deberent, quales faciliùs electione, quàm carnali propagatione reperiuntur.

Electio miniſtrorum Eccleſia.

Ioannes Hus ar. 8. 22. & damnatus in Concil. Conſtatienſ. ſeſſ. 8. & 15.

1. Regum 10. Ioan. 6. Act. 6.

Iſaia 66.

QVOD autem electio miniſtrorum Eccleſiæ ad populum jure divino minimè pertineat, Chriſti exemplo evincitur, qui primùm XII. Apoſtolos, ac deinde LXX. Diſcipulos abſque populi ſuffragio elegit, ipſóſque ad gubernandum Eccleſiam, fundandum, inſtruendum, & paſcendum authoritate ſua miſit, dicens eis: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Rurſus: *Ite, docete omnes gentes.* Et Petro ſingulariter: *paſce oves meas.* In veteri denique Lege Deus per Moyſen abſque populi conſenſu Sacerdotes elegit; & obmurmurantes inſolita morte damnavit. Legitimus autem Sacerdos eſt, qui à Deo vocatur, tanquam Aaron. Longè ſiquidem alia ratio eſt regiæ, aut cujuſcunque terrenæ poteſtatis, & eccleſiaſticæ. Nam cùm omnes naturaliter ſint liberi, politica poteſtas in populo reſidet eligendi magiſtratum ſibi neceſſarium, donec eam in unum, aut plures transtulerit: at Chriſtiana Reſpublica nunquam hujuſmodi libertatem, Regem ſibi eligendi habuit, cùm non ipſa Regem Paſtorémque ſuum præceſſerit, ſed à Chriſto Rege ſuo inſtituta fuerit, qui viſibilem præſentiam è terris ſubducturus, Vicarium ſuum Apoſtolum Petrum eſſe voluit, cui uni paſcendi oves curam demandavit, ad quem proinde ipſiúſque ſucceſ-

Chriſtus propria authoritate miniſtros Eccleſia elegit.

Ioan. 20. *Matth. 28.* *Levitici 8.* *Numero. 16.* *Hebr. 5.*

Politica poteſtas naturaliter in populo reſidet, ad eligendum ſibi magiſtratum.

Eccleſiaſtica poteſtas immediatè à Chriſto eſt derivata in Petrum.

Ioan. 21.

Digitized by Google

ſucceſſores jus eligendi miniſtros Eccleſię ordinatione divina pertinet. Modum autem eligendi, opitulatores in officio paſcendi dominicum gregem præſcribere, ad ſummi Pontificis authoritatem ſpectat; quod agnoſcens Petrus, abſque populi aut cleri Romani conſenſu, ſibi Clementem ſucceſſorem deſignavit; & Ravennam Apollinarem; Treviros autem Maternum, & Aquilejam, Hermagoram tranſmiſit. Similiter Paulus & Barnabas per civitates authoritate Apoſtolica Presbyteros & Epiſcopos, Diaconos, alioſq; Eccleſiæ miniſtros ordinabant. Si quid ergo Laicis unquam in cleri electione competiit, id ex Pontificis, aut Epiſcoporum conceſſione acceperunt; quomodo Petrus Diaconorum deſignationem fidelibus commiſit, quos tamen ipſe ordinavit, ne, inquit Chryſoſt. *alicui videretur gratificari.* Vnde Cyprianus in plebis præſentia ſacerdotes eligi cõſueviſſe ſcribit, ut publico teſtimonio idonei comprobarentur: populi verò deſiderium, publicumq; teſtimonium, erat veluti poſtulatio, non autem ordinatio. Quibuſdam locis conſuetudo invaluit, ut etiam Laici ſuffragium in electione haberent, quæ aliquamdiu tolerata, ſed propter incommoda ſubſequentia, mox improbata fuit, ut patet in Concilio Laodiceno can. 13. in Concilio Niceno II. can. 3. Concilio IIII. Conſtantinopolitano can. 28. ubi prohibetur, ne quis ſecularium ſe immiſceat Epiſcoporum delectui, quia popularis electio tumultibus plena eſſe ſoleat, ut Chryſoſt. lib. 3. *de Sacerdotio* conqueritur. Et Aug. epiſtola 110. & 125. Ruffinus lib. 11. c. 10. & 11. Ammianus lib. 27. in electione Damaſi, refert, cæſos fuiſſe viros cẽtum triginta ſeptem. Nunc verò, pleriſque locis, populi vice princeps ſic electiones moderatur, ut nemo ad primariam dignitatem, niſi gratus illi promoveatur. Quod ex Apoſtolica conceſſione, aut uſurpatione obtinuit. Nã Carolo Magno Adrianus primus, jus eligendi Romanum Pontificem indulſit: quod privilegium Leo VIII. ad Othonem extendit: ſed tandem poſt multas contra Germaniæ Reges & Imperatores controverſias decretum eſt, Romani Pontificis electionem à ſolis Eccleſię Romanæ Cardinalibus fieri debere, qui mos nunc permanet.

Apoſtoli Eccleſiæ miniſt. ſua authoritate ordinarunt.

Act. 14. 1. Timoth. 4. Ad Titum 1.

Laicis an jus eligendi competat.

Act. 6. Chryſoſt. hõ. 1. in acta. Cyprian. lib 1. epiſt. 4. Leo epiſt 89. Concil. Carthag. 4. cã. 22

Theodoretus lib. 4. hiſt. c. 6

Princeps vice populi ſuffragium dat.

Gratianus diſt. 63.

Alexan. III. in Cõcil. Lateranen. cap. Licet, extra de electione.

Cap. CXIX.

De Ceremoniis, quibus Miniſter ordinando utitur.

EPISCOPVS miniſtros Eccleſiæ ordinando, duplici Ceremonia utitur; inſtrumentorum porrectione, & manuum impoſitione, ſub qua inunctio continetur. Quarum ceremoniarum utraque ad Sacramenti ordinis eſſentiam pertinet, ſuumq; peculiarem effectum producit. Nam presbytero in ordinatione duplex poteſtas confertur, quæ unam ſacerdotalem abſolvit. Et quidem hæ duæ poteſtates duabus etiam diſtinctis Ceremoniis conferuntur. *Prior*, conficiendi Euchariſtiam, dum Epiſcopus Presbytero futuro patinam cum hoſtia, & calicem cum vino porrigit, dicendo: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium* &c. *Poſterior* autem, abſolvendi à peccatis, per manuũ impoſitionem Epiſcopi accipitur, dũ poſt Miſſam ait: *Accipe Spiritũ ſanctum, quorũ remiſeris peccata* &c. Chriſti enim exemplo, qui has duas poteſtates diviſit, quando Apoſtolos ſacerdotes ordinavit, unam dãdo in Cœna, alteram verò poſt Reſurrectionem; Eccleſia ſimiliter duabus Ceremoniis duas has poteſtates, unam abſolventes ſacerdotalem tribuit. Ideoque Concilia ſubinde prioris Ceremoniæ, aliquãdo poſterioris mentionem faciunt; ſupponentes, una parte eſſentiali commemorata, ſubintelligenda eſſe reliqua omnia, uſu recepto adhiberi conſueta. Quod etiam ſignificant Innocent. III. & Gregor. IX. *de Sacram. non iterandis*, cap. *Paſtoralis*, & cap. *Presbyter*, docentes, Ceremoniam rite ſemel peractam non eſſe repetendam; ſed ſi quid omiſſum ſit, eſſe ſupplendum.

VNGITVR caput Epiſcopis, manus autem Presbyteris. Quę inunctio Sacramentalis eſt, accidentaria tamen, non eſſentialis. Cujus meminit Dionyſius Areopag. lib. *de Eccleſ. Hier.* cap. 4. Gregor. lib. 4. in lib. Regum cap. 5.

SI quis inquirat, utrùm Chriſtus materiam ſingulorum Ordinũ inſtituerit? RESPONDEO, inſtituiſſe generatim, ut Apoſtoli ordines conferrent per Ceremoniam inſtrumentorum, quibus collata poteſtas ſignificaretur.

Ceremoniæ ordinum.

Sacerdotium duplicem poteſtatem cõplectitur.

Cõcil. Florẽt. Concil. Carthag. 4.

Cypria. ſerm. de chriſmate.

Chriſtus materiam ſingulorum ordinum generatim inſtituit.

CAP.

Cap. CXX.

De qualitatibus Ordinandorũ.

Qualitates ordinandorũ. 1. Timot. 3. ad Titum. 1.

SACRIS initiandi tales ſint, quales Apoſtolus eſſe debere ad Timoth. & Titum deſcribit, & Concil. Trident ſeſſ. 23. cap. 11. & 12: ſcilicet ætate, ſcientia, pietate, vitæ ac morum integritate conſpicui, ut aliis vitæ exemplo prǽfulgeant innocentię, virtutis, atque doctrinę lumine aliis præeant; Chriſtianæ fidei myſteria, divinęq; legis præcepta tradendo, fideles ad cultũ Dei excitãdo, & à vitiis revocando. Sunt enim duo prǽcipua Sacerdotũ munera: prius eſt, Sacramenta conficere ac diſpenſare: poſterius eſt, populum ſibi commiſſum in rebus ad ſalutem pertinentibus erudire. *Labia* enim *Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius.* Non tamen in omnibus par ſcientia exigitur, ſed tanta, quanta ad ſuſcepti officii exſecutionem ſufficiat. *Malach. 2.*

QUÆ verò in ſingulis ordinibus ætas neceſſaria ſit, decernit Concil. Trident. ſeſſ. 23. c. 12. Subdiaconatus annũ XXII: Diaconatus XXIII: Presbyteratus annũ XXV. requirit. Vnuſquiſque autem à proprio Epiſcopo, vel illo permittente, ab alio ordinandus eſt: ſuſpẽſionem alioqui tam ordinans ab ordinum collatione, quàm ordinatus ab ordinum exſecutione incurret.

A Sacerdotio repellendi.

A Sacerdotio repellendi ſunt pueri, furioſi, amentes, mulieres, ſanguinolẽti, homicidæ, ſpurii, illegitimi, mutili, corpore notabiliter deformes, infames perſonæ, & quæcunq; habent, ob quod ab aliis meritò ſperni poſſe videantur. Sacerdotem enim decet, miniſterium ſuum corporis majeſtate, habitu, verbis, geſtu, omniq; vitę actione cõmendare. Si enim ad carnalis Sacerdotii munus, corporis integritas tanta cura exigebatur; quantò magis ad ſpirituale Sacerdotium inſignis munditia morũ? ut Gregor. lib. *de curâ paſtorali* parte 1. c. 11. admonet, oſtendens, per corporis vitia, ſignificata fuiſſe animę peccata. *Levitici 21.*

ET quia Eccleſiæ præſules oportet non ſolùm à vitiis immunes eſſe, ſed præterea idoneos ad virtutes eximias celebrandum; ideo bigami à ſacris ordinibus arceantur, ſicut Apoſtolus viduã eligi decernit, quæ unius tantùm viri fuerit uxor. Vbi manifeſtum eſt, non de polygamia (quæ nunquam apud Chriſtianos licita fuit) ſed de bigamia ſermonem eſſe. Qui enim plures habuit uxores, normam Sacramẽti amiſit: non enim idoneus eſt ad ſignificandũ Chriſtum, unius Eccleſiæ ſponſum.

1. Timoth. 3. Ad Titum 1. Epiphan. hæreſi 59. 1. Timoth. 5. Ambro. lib. 10. Epiſt. 82. Aug. libr. de bono coniugali. 18.

Leo epiſt. 88. Chryſoſt. hom. 2. ad Titum.

TRIPLEX autem eſt bigamia: *vera & propria*, dum quis pluribus uxoribus commiſcetur: *interpretativa*, ut dum viduam quis in uxorem ducit: & *metaphorica*, dum quis poſt emiſſum ſolenne votum uxorem accipit. *Bigamia triplex.*

Cap. CXXI.

De Cælibatu, ſeu continentiæ voto, ſacris ordinibus annexo.

Cælibatus ſacris ordinibus annexus.

CUM naturalis ratio dictet, ſancta eſſe à ſanctis tractanda, jure optimo ſacris ordinibus ad ſanctiſſimum myſterium peragendum inſtitutis, eccleſiaſtica lege annexum eſt continentię votum, ita ut neque antea ductis uti, neque poſtea uxorem habere liceat. Nam ſi populus ille carnalis, legem à Deo accepturus, ab uxorum amplexu continere jubebatur; quantò æquius eſt, novi Teſtamenti Sacerdotibus, & miniſtris Altaris, in quo Virginis corpus offertur, continentiam imponi? ut Ambroſ. lib. 1. offic. cap. ultimo colligit. Et comeſturis agnum Paſchalem præcipitur, ut renes accingant, in typum, quòd carnis voluptates edomare debeant, qui corporis Chriſti participes futuri ſunt; iuxta Gregor. hom. 22. in Evang. *Exodi 19. Exodi 12.*

AARON & filii tabernaculum ingreſſuri, feminalibus lineis à renibus uſque ad fœmora tegi debent, in typũ, quòd novi Teſtamenti Sacerdotes cõtinentes eſſent, interprete Beda, libr. *de tabernaculo* cap. 9. *Exodi 28.*

ACHIMELECH propoſitionis panes Davidi edendos tradere diſtulit, donec ab eo intellexiſſet, vaſa puerorũ ab uxorum amplexibus eſſe munda, figurans, Sacerdotibus perpetuam eſſe neceſſariam continentiam, qui Chriſti Corpus quotidie conficiunt, edunt, & diſpenſant; ut notat Hieronymus in cap. 1. ad Titum. *1. Reg. 21.*

ADHÆC Sacerdotes miniſterii ſui tempore in tabernaculo verſari ſolent, ab uxoribus ſemoti: unde colligunt doctores, novi Teſtamenti Sacerdotes, qui non per vices, ſed quotidie, altari deſerviunt, ſemper ab uxoribus abſtinere debere. *Libr. 1. Paralipom. c. 24. Luca 1. Beda in 1. c. Lucæ.*

DENI-

Digitized by Google

1. Cor. 7. Hieron. in 3. c. ad Titum.

DENIQVE Apoſtolus etiam conjuges, ut orationi vacent, ad tempus continere ſtatuit: quantò magis Sacerdotes orationi continuo militantes, ab omni nuptiarum opere vacuos eſſe decet?

ad Titum 1.

RECTE proinde Apoſtolus dixit: *Oportet Epiſcopum eſſe ſanctum, continentem*, ſcilicet ab uxoris amplexu. Nam epiſcopus Deo ſtrenuè militare tenetur, quod negotiis ſecularibus implicitus minùs poteſt, Baſilio teſte *in proœmio conſtitutionum Apoſtolicarum*. Nam orare, docere, exhortari, Sacramenta miniſtrare, pauperum curam gerere, liberalitatem hoſpitalitatis exercere, conjugatis pro liberis & familia ſollicitis, minùs integrum eſſe ſolet.

CAP. CXXII.

De Horis Canonicis.

Septem horæ Canonicæ.

Euſeb. lib. 7. hiſtor. c. 25. Iſido. lib. 2. de offic. c. 22. Hieron. in epiſt. ad Riparium cont. Vigilantium. Thom. Valdenſ. tomo 3. cap. 21. Æneas Sylvius lib. de orig. Bohemorum c. 35.

QVEMADMODVM Eccleſia majoribus ordinibus cælibatū, ita & certam orandi formulā annexit, ſeptem Canonicis Horis contentam; quam Paulus Samoſatenus, veluti ſuperfluam, Euſebio teſte, atque Vigilantius, Hieronymo; Waldenſes autem, veluti Chriſtianæ libertati derogantem, improbarūt: quos Huſſitæ, noſtrique ſeculi hæretici ſequuti ſunt. At Deo acceptiſſimum eſſe, quòd certis hymnis & canticis, Pſalmorúmque lectione vel decantatione laudetur, ex illo Apoſtoli ad Epheſios 5. patet: *Implemini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis & Hymnis, & Canticis ſpiritualibus, cantantes & pſallentes in cordibus veſtris Domino; gratias agentes ſemper pro omnibus in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Deo & Patri.* Nobiſmetipſis autē loquimur, quando alternatim Pſalmos canimus, & hymnis laudes Dei perſonamus, exemplo Angelorum, alternatim clamantium: *Sanctus, Sanctus* &c. (Iſaiæ 6.) Quin & Domini exemplum imitamur, qui cum Diſcipulis hymnum dixit; & Davidis de ſe affirmantis: (Pſal. 118.) *Veſpere, & manè, & meridie narrabo & annuntiabo, & exaudiet vocem meam.* Et: *Mediâ nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Et: *Prævenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua.* Quin & 7. horas canonicas adumbrans: *Septies*, ait, *in die laudem dixi tibi.* Similiter Danielem, alióſque Sanctos (Danielis 6.) conſtitutis temporibus, certóque precandi modo orare ſolitos, Scriptura tradit: quem uſum etiam Apoſtolos obſervaſſe, ex Actis liquet: *Petrus & Ioannes aſcendebant in templum, ad horam orationis nonam.* (Act. 3.) Paulus & Silas circa mediū noctis Deum laudant. (Act. 16.) Iacobus in Eccleſia Hieroſolymitana, uſum certi officii divini conſtituit, Beda teſte in c. 4. Lucæ 9. Clemens lib. 8. *Conſtit. Apoſt.* c. 34. horarum ſeptem canonicarum meminit. Tertullianus *in Apologetico* cap. 2. Cyprian. *in expoſ. orationis Dominicæ*. Baſil. *in regulis* fuſiùs diſputatis ad interrogationem XXXVII. Ambroſ. lib. *Hexaëm.* in expoſitione V. diei, exemplo aviū manè & veſperi cantillando laudes ſuo creatori deferentium, confirmat, homines debere veſperi & manè orare. Beda in c. 18. Lucæ illum ſemper orare docet, qui horis canonicis Deum quotidie laudare non deſiſtit.

QVANDO Clerici peccent, omittendo Horas Canonicas, proſequitur latè Navarrus *in Enchiridio confeſſariorum* c. 25. nu. 97. 107.

CAP. CXXIII.

De Clericorum ſtipendio.

Sacerdotum ſtipendia.

SICVTI Regibus, Militibus, Iudicibus, Magiſtratibus, & aliis Reipublicæ miniſtris, ſtipendia vitæ ſuſtentandæ neceſſaria, ex publico conſtitui cernimus: ita jure divino, naturali, & poſitivo iis, qui populo in ſpiritualibus rebus deſerviunt, animarū ſalutem, communeq́; Chriſtianæ Reipublicæ bonum promovent, à populo neceſſaria eis tribui rectiſſimè conſtitutum eſt. Id præfigurans Abraham, Sacerdoti Melchiſedech decimas omniū obtulit, (Gen. 14.) ſuo facto principes edocens, quantumvis victorioſos, ut miniſtrorum Chriſti, Sacerdotis æterni, ſecundùm ordinem Melchiſedech, interceſſione ſe indigere agnoſcentes, liberali rerum ſuarum oblatione honorent.

Decima miniſtris Eccleſiæ convenienter aſſignata.

ET quia Deo ſumma perfectio eſt tribuenda, eidem convenientiſſimè in ſuis miniſtris decimę offeruntur, cùm denarius numerus perfectionem denotet. Vnde Iacob etiā decimas Deo vovit; & per Moyſen Sacerdotibus decimas ipſe Deus aſſignavit. Et à regibus Ægypti, alimenta ex publico Sacerdotibus tributa fuiſſe legimus. Quin & Dominus ordinavit, eos qui Evangeliū annuntiarent, de Evangelio vivere: & qui altari ſervirēt, de altari participare.

Gen. 28. Levitici ult. Numero 18. Malachiæ 3. Matth. 10. 1. Cor. 9.

Digitized by Google

QVAMVIS autem præceptum de decimis præſtandis, ut judiciale fuit in veteri lege, Chriſtianos non obliget; attamen ut præceptum morale includit, alimenta videlicet Eccleſiæ miniſtris à populo eſſe ſubminiſtrãda, etiam in novo Teſtamẽto locum habet: imò tantò magis, quantò juſtitia Chriſtianorum excedere debet juſtitiam Phariſæorum, ut docet Clemens libro 2. *Conſtit. Apoſt.* cap. 29. 38. 39. & lib. 8. cap. 36. & alij ſcriptores Eccleſiaſtici. Videatur Auguſtinus in Pſalm. 146. lib. 50. hom. 48. ſerm. 219. *de Tempore.* Concilium Lateranenſe ſub Innocen. III. cap. 54. & ſequentibus docet, ante omnes cenſus & tributa, decimas eſſe perſolvendas. Concilium Conſtantienſe ſeſſ. 8. damnat articulum Wiclevi, aſſerentis, decimas eſſe puras eleemoſynas. Concilium Tridentin. ſeſſ. 25. cap. 12. reform. excommunicat eos, qui decimas Eccleſiæ ſubtrahunt, aut dare impediunt.

Hieron. in 3. cap. Malach. Augu. ſerm. 219. de tẽpo. Chryſoſt. ho. 43. in 1. ad Cor. & hom. 35. in Gene. Gregor. hom. 16. in Evãg. S. Tho. 2. 2. q. 82. ar. 1.

ACCEDVNT Pontificum decreta, 16. quæſt. 1. *& extra, de Decimis,* necnon VI. & *Clementinis,* & *Extravagantibus.* Quibus locis traditur, decimas Clericis deberi, tanquam laborum ſtipendia. Vnde ſequitur, non ſolùm pauperibus, verùm etiam abundantioribus Eccleſiæ miniſtris eas rectè perſolvi, ut Chriſtus Matth. 22. docuit, cùm Iudæorum ſacerdotibus opulentis decimas reddi juſſit.

Decimæ quoad quantitatem ſunt iuris Eccleſ.

OBLIGATVR autem populus Chriſtianus ad ſolvendum decimas, quoad quantitatem, non præcepto divino, ſed Eccleſiaſtico, cui Deus obediri voluit, dicens: *Qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Vnde ſequitur, hoc de ſolvendis decimis præceptum, qua parte divinum & naturale eſt, cõſuetudine vel lege contraria tolli non poſſe; ſed qua parte humanum eſt, mutari, & contra illud præſcribi poſſe.

Matth. 18.

S. Tho. 2. 2. q. 87. ar. 1. Item Quodlib. 2. ar. 8. Sylveſt. verbo Decima. q. 4. Navarrus in Enchir. c. 21. num. 28.

TRIPLICES verò decimæ reperiuntur: ſcilicet *Prædiales,* quæ ex fructibus terræ ſolvi conſueverunt: *Perſonales,* ex lucro, vel induſtria perſonæ, modo licito acquiſito, quæ deductis expenſis ſolvuntur. Ex lucro autẽ reſtitutioni obnoxio, vel per notoriũ peccatum quæſito, decimæ accipi non debent, ne peccatum approbari videatur. *Mixta* eſt, quæ partim *ex prædiis,* partim *ex induſtria* provenit: qualis eſt agnorum, pullorum, halecum. Præſtanda verò eſt decima ſecundùm loci cujuſque laudabilem cõſuetudinem: non quidem optimâ jure debetur, ſed mediocris pars fructuum. Quia tamen in recognitionem ſupremi dominij Deo exhibetur, cujus *eſt terra & plenitudo ejus,* grati animi teſtimonium in Creatorem eſt, optima largiri, prout fecit Abel. Quare inſtar Cain reprobantur, qui Dei miniſtris deteriora tribuunt, ſibi reſervantes ſelectiora. *Maledictus* (ait Propheta) *doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciens immolat debile Domino, quia Rex magnus ego.*

Triplices sũt decimæ.

Pſal. 23.

Malach. 3. 2. Paralipom. 31. Proſper lib. 2. de vita contemp. c. 9.

CAP. CXXIV.

Quibus ſolvi debeant decimæ?

DECIMÆ illi perſolvendæ ſunt, cui jure aut præſcripta legitima conſuetudine debentur. Summus enim Pontifex, omnium Eccleſiæ bonorum diſpenſator, ex cauſa decimales fructus, jure cõmuni debitos Epiſcopis, Paſtoribus, aliiſq; cujuſq; Eccleſiæ miniſtris, poteſt aliis concedere propter obſequium, quod Eccleſiæ præſtant, non ſolùm Canonicis, & Religioſis, verùm etiam Laicis, relinquendo tamen Epiſcopo, & Paſtori loci, competentem portionem. Quia verò Ius percipiendi decimas, ſpirituale eſt, nunquam in Laicos transfertur, ſed temporale ſolùm Ius eis datur percipiendi decimarum fructus, titulo Privilegij, Feudi, Donationis, Emptionis, Locationis, aut alio ſimili. Ideo Concilium Lateranenſe prohibet, deinceps laicis vel tale jus concedi perpetuum. De quo ſi controverſia incidat (quia ſpirituale eſt) ad Iudicem Eccleſiaſticum cognitio pertinet.

Decimæ quibus debitæ.

CAP. CXXV.

Qui ad ſolvendas decimas obligentur.

OMNES illi ad præſtationem decimarum jure cõmuni obligantur, qui ſacramenta in aliqua Eccleſia percipiunt, aut in ejus territorio prædia obtinent, niſi Privilegio,

Qui decimas ſolvere tenentur.

Digitized by Google

vilegio, Conſuetudine, Præſcriptione, Condonatione, aut Pactione rationabili cum Clero inita excuſentur. Quare non minùs principes terreni, quam plebeij, ad decimarum præſtationem, ſepoſito privilegio Apoſtolico tenentur, cùm Deo ſubjectionem, à quo cuncta ſua accepta, ſeque Chriſti, ſacerdotúmque patrocinio & interceſſione indigere profiteri debeant. Imò, quò uberiùs à Deo temporalia receperunt, eò ampliùs, quæ Eccleſiaſtici juris ſunt, obſervare, aliósque ſuo exemplo ad præſtandum ſacerdotio honorem excitare convenit; in eo imitantes Abraham, (qui victoria de Amraphel rege Sennaar, & Arioch rege Ponti, & Godorlahomor rege Elamitarum, & Thadal rege Gentium, reportata, occurrenti ſibi Melchiſedech, Sacerdoti Dei Altiſſimi decimas de omnibus obtulit, ut Geneſi 14. refertur;) Ezechiam, Nehemiam, (2. Eſdræ 13.) Artaxerxem (1. Eſdræ 7.) Demetrium (1. Machabæorum capitulo 10.) ſanctiſſimum Regem Canutum, ob hanc cauſam martyrio affectum, Comitem Hannoniæ, qui pro defenſione juris decimarum bello decertavit (ut Iacobus Meyerus in hiſtor. Fland. commemorat) memor vaticinij Iſaiæ: *Erunt reges nutritij tui, & reges eorum miniſtrabunt tibi.* Vnde Leo epiſt. 73. ad Leonem Auguſtum: *Incunctanter advertere debes, regiam poteſtatem tibi non ſolùm ad mundi regimen, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam.* Quod agnoſcens Iuſtinianus, *Nos*, ait, *omni providentiâ curam Eccleſiarum gerimus, per quas & imperium noſtrum ſuſtineri, & publicas res per Dei clementiam & gratiam muniri credimus.* Quod Rabanus in Concilio Maguntino cap. 6. Ludovico Regi inculcat: *Quantò Deus excellentior eſt homine, tantò præſtantior eſt divina cauſa mortalium poſſeſſione.* Quocirca divinarum rerum defenſor & cuſtos divinitus conſtitutus, diligenti curâ non ſolùm eas ſervare, ſed etiam multiplicare debet, magiſque illa præſtantiora, quàm ſua defendere illum oportet. Divus Bernardus epiſtol. 39. hortatur Theobaldum Comitem, ut ſe benevolum Eccleſiaſticis præbeat, ut ejus exemplo vicini diſcant, religioni debitam exhibere reverentiam, nec Eccleſiæ res injuſtè contingere audeant, cùm fiſcus principum, non ſacerdotum damnis, ſed hoſtium ſpoliis augendus ſit, doceátque illos theſaurizare in cælis, quibus nihil deeſt in terris; ut Sophiam Tiberio Imperatori reſpondiſſe legimus.

Gen. 14.

2. Para. c. 31.

Saxo grāmat. lib. 11. hiſtor. Daniæ.

Iſa. cap. 49. & 60.

Reges ſunt Eccleſiæ, defenſores.

Novella 42.

Paulus diac. lib. 7.

PRÆTEREA ad decimas fideliter, plenè & libenter perſolvendum, incitare debet promiſſa talibus benedictio Malachiæ 3. *Inferte omnem decimam in horreum, & ſit cibus in domo meâ, & probate me ſuper hoc, dicit Dominus, ſi non aperuero vobis catarractas cæli, & effudero vobis benedictionem uſque ad abundantiam &c.* Ob defraudatas verò decimas, famem, fructuúmque ſterilitatem conſequi ſolere, Propheta ſubnectit. Cujus rei notabile exemplum in hiſtoria Ioannis Magni extat. Refert enim, à furente plebe occiſo rege Canuto, quia decimas Eccleſiæ perſolvi vellet, frumentorum penuriam tantam in Dania fuiſſe obortam, ut populi magna pars inediâ periret, nec fertilitatem agris fuiſſe redditam, donec populus fateretur, ſe juſtiſſimè novem partes fructuum amiſiſſe, quia decimam nollet Deo, ejúſque miniſtris tribuere. Auguſtinus hom. 49. inter 50. *Nolumus cum Deo partiri decimas: modò autem totum tollitur. Hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus: quia diſceſſit devotio Dei, accreſcit indictio fiſci.* Refert & Bernardinus Scardeonius lib. 3. Antiquit. urbis Patavij, quòd Thomas Capinacius Epiſcopum loci occiderit, quia decreviſſet, ipſum ad decimas agrorum, ſub illa diœceſi ſitorum, perſolvendas obligari: ſed juſta Dei vindicta eum priùs opulentiſſimum, ad inopiam tâtam fuiſſe redactum, ut ære alieno oppreſſus, in carcere miſerrimus interierit.

Lib. 18. hiſto. Gothorum cap. 13.

Ioannes Molanus oratione de decimis cap. 7. & 10.

CAP. CXXVI.

Quòd fructuum decimam partem Deo tribui, æquiſſimum ſit.

IN veteri lege Deus ſibi, tanquam proprio Iſraëlitarum regi, decimam partem fructuum terræ promiſſionis, tributi loco dari præcepit, & 48. civitates cum ſuburbanis ſuis. Quæ omnia Levitis, vix ſexageſimam populi partem conſtituentibus, aſſignavit, eoſdémque per omnes tribus

Bellar. lib. 1. de Cler. c. 4.

Num. 1. & 3.

Digitized by Google

In veteri lege Deus ſolvi decimā partē fructuū terræ conſtituit.

diſpergi juſſit, ut faciliùs omnes Iudæos in Domini lege inſtituere poſſent. In nova ſimiliter lege cùm Clerus copioſor multò ſit, quàm in veteri, ubi unicus erat Pontifex, & pauci Levitæ ac ſacerdotes, in unico Templo per vices miniſtrantes; nunc verò innumera Templa, ſumptu Eccleſiæ conſervanda, plurimi Epiſcopi, Prælati, Sacerdotes, Religioſi, Diaconi, aliique infiniti Dei obſequio, rebúſque tantùm ſpiritualibus pro totius corporis ſalute vacantes; æquiſſimum Eccleſiæ viſum eſt, decimam fructuum terræ portionem Cleri ſuſtentationi aſſignare. Multis equidem ſingularis excellénſque doctrina neceſſaria eſt, ad quam comparandam ingenti ſtudio & ſumptu opus eſt; nec per vices, ſed perpetuo Eccleſiæ miniſterio incumbendum eſt: quos quidem omnes pro ſtatus ſui conditione ex bonis Eccleſiæ vivere juſtiſſimum eſt. Nam & Dominus ordinavit eos, qui Evangelium annunciant, inde vivere, & *dignus eſt operarius mercede ſuâ.*

Matth. 10. 1. Corinth. 9.

Accedit, quòd ſpiritualia ferentibus, temporalia debeantur; & quòd longè, imò incomparabiliter ſacerdotium, miniſteriumque novi Teſtamenti dignitate vetus præcellat, ideoque ampliorem honorem mereatur. Cùm ergo Iudæi, teſte Phariſæo, omnium decimas exactiſſimè ſolverint, indignum eſt, Chriſtianos hac in parte ab illis vinci. *In exultatione* (ait Sapiens) *ſanctifica decimas: ſecundùm datum ejus, da Altiſſimo.*

Luc. 18. Matth. 23.

Eccleſ. 35. Malach. 3.

Principum in Eccleſiam liberalitas.

Qvare commendanda eſt Principum Chriſtianorum liberalitas, qui non ſolùm decimas, ſed poſſeſſiones inſuper ampliſſimas, dominia, principatus, regnáque Chriſti Eccleſiæ donarunt, ſubjecerunt, aut in feuda teneri ab Eccleſia per ſuos poſteros conſtituerunt.

Cur initio Eccleſiæ poſſeſſiones fidelium in Iudæa venditæ.

Act. 4. 5. 6.

Initio quidem Eccleſiæ, dum Apoſtoli per omnes gentes Evangelium annunciaturi, certas ſedes in certis locis figere impedirentur, deſtruendáque eſſet (iuxta Chriſti prædictionem) Ieroſolyma; fideles, poſſeſſiones ſuas ibidem vendebant, earumdémq; pretia in Eccleſiæ pauperúmq; ſuſtentationem Apoſtolis offerebant: ceterùm poſtea expedientius judicatū eſt, ut poſſeſſiones ipſæ donarentur Eccleſiæ, nec ſolùm præſentibus, ſed etiam futuris provideretur. Vnde plurium Conciliorum decretis cautum eſt, ne poſſeſſiones Eccleſiæ alienentur: earúmque cura Epiſcopo committitur, qui non niſi de propriis teſtari permittitur, can. 40. Apoſt. Agathen. Conc. can. 48.

Vrbanus 1. in epiſt. ad omnes Epiſc. Pius 1 epi. 2. Poſſeſſiones Eccleſiæ vendi prohibentur. Cõc. Antioc. cap. 25.

Ancyra. c. 15. Toletan. 4. cap. 32.

Epiſcopi & ſacerdotes nõnulli proprias poſſeſſiones Apoſtolorū tempore habuerunt.

Episcopos & Sacerdotes etiam in Primitiva Eccleſia, qui cõmunem vitam non erant profeſſi, ſecularia bona poſſediſſe, ex Apoſtolo cõſtat, qui Epiſcopum hoſpitalem eſſe vult, ac qui ſuę domui bene pręſit. Qualem fuiſſe Philemonem notat Hieron. & poſt eum Anſelmus. Euſeb. lib. 3. hiſto. cap. 19. idem de Chriſti conſanguineis refert. Ambroſius epiſtol. 33. Auguſtinus ſermone 1. *de Moribus Clericorum*, Proſper lib. 2. *de Vit. contempl.* cap. 12.

Cap. CXXVII.

De immunitate Clericorum.

Clericorum immunitas.

Inter annexa Ordinibus ſacris eſt Clericorum immunitas à ſecularium Principum judiciis, quæ partim jure divino, partim humano inducta eſt, quoad cauſas merè Eccleſiaſticas, quæ dependent ex Evangelio, aut Conciliorum decretis (quales ſunt controverſiæ de Fide, de Sacramentis, de ritibus ſacris, de peccatis & hujuſmodi) jure divino Clerici à ſecularium Principum poteſtate liberi ſunt. Nam regimen Eccleſiæ, ſeu rerum ſpiritualium, à Dei Filio, Homine facto commiſſum eſt, non Tiberio Imperatori, ſed Petro, & Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, qui pluribus ſeculis Eccleſiam feliciter ſine Principum ſecularium patrocinio adminiſtrarunt. Cùm enim Apoſtoli ne quidem Laicos judicio apud infideles contendere de negotiis ſecularibus permitterent, quantò minùs de rebus ſpiritualibus Clericos? Imò ne quidem ad Imperatorem Chriſtianum, cauſam Eccleſiæ veteres deferri paſſi ſunt, ut conſtat ex Concil. Milevitano can. 13. Matiſconenſi can. 8. Ambro. epiſt. 78. Auguſt. epiſt. 162. Sulpitio lib. 2. hiſt. ſacræ. Iuſtiniano Novella 83. Gelaſio in epiſtol. ad Anaſtaſium Imperatorem. Gregor. lib. 1. epiſto. 14. Concil. Chalcedonenſi can. 9. Carthaginenſi III. can. 13.

Regimen Eccleſiæ à Chriſto cõmiſſum eſt Petro, non Imperatori Tiberio.

1. Corinth. 6.

Cauſæ ſpiritualium rerum ad fori Eccleſiaſticū pertinent.

Qvoad cauſas verò politicas, & res civiles, tam quoad perſonas, quàm

Digitized by Google

Exēptio Cleri, quoad bona, & res politicas, eſt iuris humani.

bona, Cleri exemptio jure humano inducta eſt. Conveniebat enim, ovem de paſtore non judicare, Patreſque ſpirituales terrenis poteſtatibus non ſubeſſe; nec hominem de Diis judicare, quibus Deus claves regni cælorum conceſſit: ut Cōſtātinum I. Imperatorem piè exclamaſſe, Ruffinus teſtis eſt. Iuſtinianus in novellis, Clericorum bona à tributis exemit, uſque ad cujus tempora, exempta non fuerāt, ut conſtat ex, Theodor. lib. 4. hiſtor. cap. 7. Chryſoſtomo in 13. cap. ad Roman. Ambroſio in oratione *de traden. Baſilicis*.

Lib. 10. hiſt. cap. 2. Novel. conſti. 79. 83. 127.

In codicé, lege Sancimus tit. de Sacroſanctis Eccleſiis.

Grego. lib. 4. epiſt. 75.

Clerici legibus civilibus, quæ hominū actiones dirigunt, quando obligentur?

Sciendum tamen, clericos ab obligatione legum civilium, quæ humanas actiones dirigunt, in rebus temporalibus non eximi, modò ſacris canonibus vel officio clericali non repugnent, ut docet Nicolaus I. in epiſt. ad Michaëlem. Cùm enim Clerici etiam civilis Reipublicę partes ſint, ut cives legibus civium vivere oportet, ne perturbatio Reipublicæ inducatur, ut etiam docet S. Thom. in 13. cap. ad Rom.

Clerici per Eccleſiaſticū magiſtratum puniendi.

Si tamen in aliquo delinquant Clerici, non per civilem magiſtratum, ſed à ſuo judice Eccleſiaſtico puniēdi ſunt. Iuxta Concilium Carthag. III. can. 9. Chalcedonenſe, can. 9. Agathenſe can. 32. Toleta. III. can. 13. Matiſcon. cap. 8.

Matth. 17. Ibidem Hieronym.

Congruētiſſimum verò eſſe, ut Clerici hac immunitate gaudeāt, patet ex cap. 17. Matth. ubi Chriſtus filios regum libertate frui dicit à tributis, & Gen. 47. idem conceſſiſſe Pharaonem ſacerdotibus Ægypti legimus. Cujus exemplum piiſſimi principes Chriſtiani ſequuti ſunt, ut patet in Conc. Lateranenſi ſub Innoc. III. cap. 46. Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 20. decernit, privilegia & libertates Eccleſiæ, perſonarumq; Eccleſiaſticarum conſervari ac protegi debere.

Cōc. Trident. ſeſſ 25. c. 20. Privilegia Eccleſ. conſervanda.

Cap. CXXVIII.

De Simonia.

Simonia definitio.

Postremum ſacris ordinibus annexum, eſt Simonia, quæ in ſacrorum ordinum ſuſceptione vel adminiſtratione, necnon in omni Eccleſiaſtica functione cavenda eſt. Definitur autem Simonia, ſtudioſa voluntas emendi aut vendendi aliquid ſpirituale, aut ſpirituali annexum. Studioſa verò intelligitur, voluntas cōſentiens. Emptionis autem nomine intelligendus eſt, omnis contractus non gratuitus, in quo ſcilicet pro re aliquid principaliter & immediatè veluti pretium datur aut acceptatur. Si enim temporale accepterur vel detur, tanquam cauſa impulſiva, excitativa, remota, & accidentaria, ſine vitio Simoniæ accipi & dari poterit: ut ſi quis ob honeſtum finem alicui prælato inſerviat, adjuncta ſpe beneficij potiundi, per hoc, quòd hac ratione innoteſcet; vel horas canonicas legat, Eccleſiam frequentet, ut Deo inſerviat, ſecundariò intendens beneficij fructus, quotidianaſque diſtributiones conſequi.

Res ſpiritualis.

Res autem ſpiritualis, cenſetur omne donum ſupernaturale, ad animarum ſalutem à Deo indultum: hoc eſt, res, quam Spiritus ſanctus gratioſè & miſericorditer operatur. Suntq; hujuſmodi res multiplices. Quædam purè ſpirituales: ut poteſtas ordinis & juriſdictionis Eccleſiaſticæ, gratia ſive juſtificās, ſive gratis data, Spiritus ſancti dona, effectus ſacramentorum, jus miniſtrandi altari, vel Eccleſiæ, orandi, pſallendi, ac in cœnobio Deo famulandi.

Alia ſpiritualia quidem ſunt, ſed temporalibus annexa: ut calix conſecratus, actus ſpiritualis poteſtatis, beneficia, eſſe Canonicum, religioſum hujus loci. Et inter hæc quædam plus ſpiritualitatis, quàm tēporalitatis habent, ut adminiſtratio ſacramentorum, in qua effectus ſpiritualis potiùs quàm actus labore conſtans temporali, conſideratur: alia verò plus temporalitatis quàm ſpiritualitatis cōtinent, ut calix aureus. Neutra verò iſtorum, quoad ſpiritualem partem, æſtimari pretio queunt; attamen, quæ poſterioris generis ſunt, ratione partis temporalis licitè vendi poſſunt; prioris verò non, quia labor temporalis per ſe acceſſorius eſt rei ſpirituali, nec pretio æſtimabilis; in poſteriori ſecus. Nam aurum per ſe pretio æſtimabile eſt, cui acceſſoria eſt conſecratio. Vaſa ſacra ex juſta cauſa divendi poſſe docet Ambroſius lib. 2. offic. cap. 28. priùs tamen confringi debent, ne ad uſus profanos transferantur.

Vaſa ſacra in caſu vendi poſſunt.

Præterea ſciendum, inter merè ſpiritualia, quędam interna, à ſolo Deo abſque humano miniſterio diffundi: qualia ſunt, Fides, Spes, Charitas, Humilitas

militas, & aliæ virtutes: alia verò non niſi per hominis miniſterium dari, vel accipi: cujuſmodi ſunt Ordines ſacri, Epiſcopatus, ſacramentorum effectus, ſanationes & hujuſmodi. Circa prioris generis ſpiritualia, non committitur Simonia, ſed circa poſterioris, ſi pretio vendãtur aut emantur. Contractus enim de ijs ſolùm iniri ſolēt, quę humanâ operâ acquiri poſſunt.

Actor. 5.

Item ſciendum, nõnumquam temporalia ſeſe antecedenter ad ſpiritualia habere, ut aurum in calice aureo conſecrato, ager Cœmiterij, dominium aut caſtrum, cui jus præſentationis annexum eſt. Hic poſſunt tẽporalia per ſe pretio æſtimabilia vendi. Aliquãdo autem tẽporalia ſpiritualibus annexa ſeſe conſequenter habent, nec niſi ſpiritualiũ acquiſitione obtineri queunt, ut Præbẽdæ juri Eccleſiæ ſerviendi annexæ, jus ex bonis monaſterij vivendi. In his rebus ſpiritualibus omnis contractus emptionis & venditionis illicitus eſt, quia temporale tradi nequit, niſi mediante jure ſpirituali, quod gratis dandum eſt. Quibus autem unum vendit, ſine quo alterum non habetur, utrumq; vendere cenſetur. Ne autem velo paupertatis Simonia cõmittatur, vetat Conc. Trident. plures in monaſterio recipi, quàm cõmodè ali poſſint. De ijs verò, quæ in electione, collatione, ſive admiſſione ad poſſeſſionem cujuſcumq; beneficij recipi ſolent, Conc. Tridentin. generatim ſtatuit, ut quæcumque in uſus pios non cõvertuntur, tolli debeãt; putà, ſi non cedant in uſus fabricæ, ornamentorum Eccleſiæ, in eleemoſynas pauperum, ad Seminarij auxilium, vel ſimilem pium uſum, qualem eſſe ſcribit Driedo defenſionem iurium Eccleſiæ.

Quando Simonia committatur?

1. Quæſt. 3.

Seſſ. 25. ca. 3. reform. Cõc. Lateran. can. 64. Trident. ſeſſ. 24 cap. 14. Navarrus in Enchir. c. 23. num. 101.

Driedo lib. de libert. Chriſt. fol. 35.

Qvid autem à Notariis pro litteris ordinum, ſigillis & ſimilibus tradi poſſit, Concil. Trident. decrevit ſeſſ. 21. cap. 1. Reform. Pro examine verò concurrentium ad Parochialia beneficia nihil recipi poſſe, cõſtituit idem Conc. ſeſſ. 24. c. 18. reform. pro Diſpenſationibus quoq; nihil accipiendum, ſeſſ. 25. cap. 18. neque pro actu ſpiritualis poteſtatis.

Pro literis ordinum.

Pro examine concurrentium.

Qvi tamen ſacramentorum diſpenſationi, & ſpirituali Eccleſię miniſterio vacãt, ſtipendia vitæ accipere poſſunt, quæ ſimilitudine quadam, non ſermonis proprietate *Merces* dicuntur. Nam paſtor ſuſtentationem neceſſitatis accipit, mercedem verò à Deo exſpectat.

Stipendium vitæ abſque Simonia exigitur.

Augu. ſer. de paſto. cap. 2.

Cavendvm tamen paſtoribus eſt, ne avara & rigoroſa ſtipendiorum exactione infirmos ſcandalizent. Nam ob eam cauſam Apoſtolus iure ſuo ceſſit, 1. Corint. 9. Si verò ex malitia quis jura dari conſueta deneget, cõtra eum ſecundùm canones agendum eſt.

Cavẽda exactio ſcandalizans.

Si quis roget, cur Epiſcopis, quãdo conferunt beneficia, ordinant, diſpenſant, ſuas vices committunt, nihil accipere liceat? Respondendvm eſt, illis de ſtipendio vitæ abundè proviſum eſſe; ideoq; non cenſerentur vitæ ſubſidium neceſſarium petere, ſed uſum ſpiritualis poteſtatis vendere. Quando tamen viſitãt, licet eis conſtitutum ſtipendium ſumere: item peccantes in ſummas pecuniarias mulctare, dummodo tamen inde nihil ad eos redeat, nec ſordidæ avaritiæ ſpeciem habeat.

Cap. CXXIX.

De Simoniæ fœditate ac enormitate.

Magnitvdo peccati Simoniæ ex eo colligitur, quòd res nullo precio æſtimabiles, viliſſima pecunia comparari poſſe quis exiſtimet, ut Simoni Mago Petrus dixit: *Quia exiſtimaſti, donum Dei pecuniâ poſſideri*; cùm de Sapientia legamus: *Vniverſa quæ deſiderantur, non valent ei comparari*. Dei enim dona non auro & argento, ſed Filij Dei precioſo ſanguine coëmpta ſunt, pro quibus gratias Deo perennes debemus. At precij natura eſt, ut eo perſoluto ab ulteriore gratiæ agnitione liberemur.

Peccati Simoniæ gravitas.

Actor. 8.

Proverb. 8.

Præterea iniquiſſimum eſt, alteri precio vendere, quod in tua plenè non eſt poteſtate: at diſpenſatores myſteriorum Dei in ſua functione miniſtri ſunt, non Domini, quibus à Chriſto injunctum eſt: *Gratis accepiſtis, gratis date, ut ſitis ſimiles Patri veſtro*, qui ſcilicet dona ſua precio non vẽdit, ſed gratis indulget. Chriſtus autem emiſſe nos tropo intelligendus eſt, quia ſatisfecit pro nobis, debitaſq; luit pœnas.

1. Cor. 4.

Tripliciter verò Simonia committitur: mente tantùm, conventione ſolùm, & reipſa. I. Mentalis vocatur, quæ citra omnem conventionem expreſſam vel tacitam, ſola mente concipitur: & ſi nulla res quæ tradatur, interveniat, peccatum quidem letale admittitur, ſed ad reſtituendum nulla cadit obligatio.

Triplex Simonia: mentalis, cõventionalis, realis.

Conventionalis eſt, quando expreſſo vel tacito pacto, nondum tamen executioni mandata eſt, neque ab utrâque, neq; ab altera parte. Propter hanc commiſſam, beneficio quis privandus eſt, non tamen eſt ipſo jure privatus, ut docet Navarrus in Enchirid. cap. 23. num. 103.

Pœna Simoniæ.

Realis eſt expreſsè vel tacitè conventa, ex utrâque parte, vel ſaltem aliqua promiſſorum parte cõpleta. Hæc Simonia non ſolũ eſt letifera, ſed etiam ad reſtitutionem obligat, irregularitatem inducit, & beneficij tranſlationem impedit. Hinc nominatio, præſentatio, electio, confirmatio, & quælibet alia beneficij cujuſcumque per Simoniam realem facta diſpoſitio, jure nulla eſt; ideoque ſic proviſi beneficia relinquere, fructuſq; perceptos reſtituere obligantur.

Simonia confidentialis.

In Simonia *Confidentiali*, qua quis alieni beneficij cuſtodiam accipit, cum pacto, ut alteri cedat; præter excõmunicationem, aliæ graviſſimæ Iuris decernuntur pœnæ, quæ continentur in Extravagante Pij IV. & V. apud Navarrum in Enchir. cap. 23. num. 105. & 110. De accipientibus aliquid ante vel poſt examen in concurſu, pro animarum cura, Conc. Trident. ſeſſ. 24. c. 18. reform. ſic ſtatuit: *Caveãt, ne quidquam prorſus occaſione hujus examinis, nec antè, nec pòſt accipiant: alioqui Simoniæ vitium, tam ipſi quàm alij dantes incurrant, à qua abſolvi nequeant, niſi dimiſſis beneficiis, quæ quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia in poſterum inhabiles reddantur.*

Cõc. Trident. ſeſſ. 24. c. 18. reform. Pœna eorum, qui aliquid occaſione examinis in concurſu accipiunt.

Cap. CXXX.

De Matrimonio.

Matrimonij ſacramẽtum.

Septimvm novæ legis ſacramentum eſt, Matrimonium, cujus ſanctitatem fideles intelligere cõvenit, ne vago concubitu, nefariiſque libidinibus ſe commaculent, ſed matrimoniali nexu ſibi vir & uxor ſanctè adhæreant. Vocatur autem hæc maritalis conjunctio, *Matrimonium*, quia mulier potiſſimùm eo fine iungi viro debeat, ut mater fiat; & concipere, parere, educare, matris proprium munus ſit. *Nuptiæ* verò dicũtur, eò, quòd puellæ obnubere ſeu velare pudoris cauſa ſe cõſueverint, ut de Rebecca conſpecto ſponſo ſuo Iſaac legimus. Et ſecundùm Apoſtolum (1. Corinth. 11.) velamen ſignum eſt obedientiæ ac ſubiectionis. *Conjugium* verò appellatur, ab individuo & indiſſolubili nexu, quo vir & mulier ſibi coniunguntur, ita ut duo ſint in carne una, & commune iugum ſuſtineãt onerum matrimonij, ut communia ſint læta & triſtia, ſibique invicem ardentiſſimo amoris affectu adhęreant, ut de Sichem, Gen. 34. & de Salomone, 3. Reg. cap. 11. legimus. Verbo enim *adhæſionis* arctiſſima cõiunctio (qualis eſt carnis & cutis, & oſſium) ſignificatur, juxta illud Iob: *Cuti meæ, & carni meæ adhæſit os meum.* Et dum glutino inter ſe duo committuntur, aut inſertione duo in unum coaleſcunt.

Augu. lib. 19. cont. Fauſt. cap. 26.

Nuptiæ unde dictæ.

Gen. 24.

Ambr. lib. 1. de Abraham cap. 9. Iſidor lib. 2. de Eccle. offic. cap. 19. Coniugium.

Iob. cap. 19.

Matrimonij vox rebus varijs attribuitur.

Matrimonii porrò ſive *Conjugij* vox recepta conſuetudine variis rebus tribui ſolet: quibuſdam principaliter, aliis verò per analogiam. Primùm ipſi actui contrahendi, qui conſiſtit in mutuo viri & feminæ conſenſu, verbis de præſenti expreſſo. II. mutuæ conjugum obligationi ad matrimoniales actus, ex dicto cõtractu natæ. III. unioni animorum conjugum, ſeu vinculo, quo unum fiunt conjuges ad officium procreandi prolem & educandi. IV. poteſtati mutuæ, ſeu juri ad conjugales actus reſultanti ex ſupradictis. V. uſui dictæ poteſtatis, ipſique ſocietati vitæ cõmunis ad liberorum procreationem & educationem ordinatæ.

Matrimoniũ propriè cõſiſtit in cõtractu viri & mulieris.

Ex quibus propriè matrimonium eſt, ipſe viri & mulieris contractus, per verba aut æquivalentia ſigna de præſenti expreſſus, ſignificãs ſacram unionem, qua per charitatẽ uxor viro jungitur, ſicut Eccleſia Chriſto. Et in hoc ſacræ conjunctionis ſigno propriè ſacramentum conſiſtit, quod eandem ſignificat & efficit, niſi obex ponatur; ut docet Auguſt. lib. *de Bono conjugali* cap. 18. & lib. *de Nuptiis & concupiſcentiâ* cap. 10.

Interdvm tamen etiam Sacramenti vox ad inviſibile ac indiſſolubile conjugum vinculum transfertur, quod non tam ſacramentum, quàm res ſacramenti eſt, Auguſtino teſte, lib. 1. *de Nuptiis & concupiſc.* cap. 10.

Rvrsvs, ſacramentum bifariam cõſiderari poteſt, ut ſcilicet eſt in actu, dum fit; aut ut poſtea remanet, uſq; ad vitæ finem inter conjuges: & ab hoc permanete vinculo, conjugalique ſocietate à Doctoribus definitur: *Matrimonium* eſt viri & mulieris conjunctio maritalis, inter legitimas perſonas

Gloſ. in 7. c. 1. Cor. lib. 4. ſent. diſt. 27.

individuam

in dividuam vitæ conſuetudinem retinens. Alia enim pactionũ genera, quibus viri & mulieres obligantur, ut ſibi mutuam præſtent operam, vel pretij aut rei alterius cauſa hic impertinentia ſunt. Legitimę verò perſonæ ſunt, quæ neque jure divino, neque humano inter ſe conjungi nuptiarum fœdere vetantur, & quæ ſui corporis & ſexus liberam habent poteſtatem, ita ut neq; à naturâ, neque à lege dare & accipere impediantur. Conſenſus autem, efficiens cõjugium, per ſe pro objecto habet conjugalem ſocietatem, ſeu corporum mutuum dominium, quo liceat univerſa obſequia, quæ conjuges ſibi invicem præſtare ſolent, exigere; inter quæ ſunt habitatio, & carnalis copula: quæ licet expoſci queant, non tamen ſunt de eſſentia conjugij, quoniam nuptias non cõcubitus, ſed maritalis conſenſus facit, Ambroſ. *de Inſtit. Virg.* c. 6.

Alexander 3. cap Illud de præſumpt. Iuſtin. inſtit. de patria poteſt.

Cap. CXXXI.

De Matrimonij inſtitutione.

Matrimoniũ ab initio in officium naturæ inſtitutum eſt.

Matrimonium bifariam conſiderari poteſt: ut eſt officium naturæ, & ut novæ Legis ſacramentum. Priore modo eſt prima & antiquiſſima ſocietas inter homines, ad propagandum genus humanum, Deo authore inſtituta, duplici benedictione commendata, ſemel ante Diluvium Gen. 1. & poſt Diluvium Gen. 9. idq; ne in ſuſpicionem mali veniret, ex eo, quòd uſus ejus in caſtiſſimis etiam conjugibus omni turpitudine non careát. Nam ſine turbido ardõre nec fit conceptus, nec abſque dolore partus. Vt ergo intelligeremus, per peccatum nec fœcunditatis donum, nec maritalem coniugij ſocietatem ſublatam eſſe, nec vetitam; ſed in remedium vitioſæ naturæ converſam eſſe, ut honeſtate nuptiarum incontinentium excipiatur infirmitas; ideo peculiari benedictione Deus poſt Diluviũ eandem comprobavit. Et quod Adam Deo inſpirãte dixerat: *Erunt duo in carne unâ*, declaravit, ad omnium temporum nuptias pertinere, Deúmque omnis matrimonij authorem eſſe atque cõciliatorem. Quemadmodum enim Evam adduxit ad Adamum, ita hodie à Deo vxor prudens donatur, præparatur, adducitur; tum ad propagationem ſpeciei humanæ ſerviens, tum in remedium concupiſcentiæ, vinculum amicitiæ, humanæque miſeriæ ſolatium. Et ante quidem peccatum, ac tẽpore legis Moſaicæ, conjunctionem Chriſti & Eccleſiæ per modum figuræ adumbrabat: in lege verò Evangelica etiam tanquam proprium novæ Legis ſacramentum, ut in Concilio Tridentino definitum eſt.

Gen. 9. Gen. 2. Matth. 19.

Vxor à Deo datur. Gen. 24. Tob. 7.

Proverb. 19. Eccleſ. 26.

Matrimoniũ olim figura coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, nunc verò ſacramentum. Seſſ. 24. ca. 1.

Cap. CXXXII.

Quòd Matrimonium ſit novæ legis Sacramentum.

Gen. 1. Aug. lib. 13. conf. ſ. c. 24.

Devs ab initio unius viri & mulieris indiſſolubilem nexum inſtituit, naturalémque ad ſeinvicem propenſionem amorémque indidit, ſuáque benedictione hanc unionem cõmunivit; nec ſolùm eis fœcunditatis donum dedit, ſed inſuper terræ, beſtiarúmque omnium Dominos, ab omni culpæ atque miſeriæ malo liberos fecit. Sed poſtquam diaboli fallaciâ decepti primi parentes, non, niſi contagio peccati infectas proles generare poſſent; Chriſtus humani generis inſtaurator, abrogata polygamia, libello repudij, aliiſq; Moſaïcis permiſſionibus, ad primæ inſtitutionis normam matrimonium revocavit, mitigatáque per peccatum invectâ maledictione, qua mulier partus ærumnis, viriq; tyrannidi ſubjicitur, nuptias multiplici benedictione reſperſit, (ut ſignificavit converſione aquæ in vinum in nuptiis facta,) ac eaſdem Sacramẽti novæ Legis dignitate adauxit, conſtituendo, ut immenſi amoris, & unionis, qua *Verbum* adhæſit Eccleſiæ per Incarnationem & Charitatem, matrimonio exprimeretur, quo vir & uxor arctiſſimo dilectionis & amicitiæ vinculo conſtringũtur. Et ut Chriſtianorum connubium veteribus præſtaret, contractum viri & feminæ, ad propagandum, educandumq; proles, ab initio inſtitutum, etiam externum religionis ſymbolum eſſe voluit, per quod ſignificaretur, efficeretúrque unio non ſolùm corporũ, verùm etiam animorum; nec qualiſcumque, ſed per divinam charitatem, ita ut vxor viro iungatur ac ſubjiciatur, ſicut Eccleſia Chriſto. Proinde hæc coniunctio animas ſacrat & ſanctificat, efficiens, ut liberi ad veri

Ioan. 2.

Matrimoniũ eſt novæ legis ſacramẽtum.

Sacramentũ unionis & amoris Verbi.

Contractus coniugum eſt religionis ſymbolum.

Epheſ. 5.

Digitized by Google

Quam gratiam cõferat matrimoniũ.

Dei cultum procreentur. Per gratiam enim à Chriſto huic cõtractui nuptiali adiectam, naturalis coniugum amor perficitur, indiſſolubiliſq; nexus confirmatur. Hac enim gratia fit, ut vir & uxor mutuę charitatis vinculo coniuncti, in mutua benevolentia perpetuò conquieſcant, nec alienum thorum, vetitoſq; amores aut concubitus appetant, ſibi mutuò ardenti amore cohærentes, ſpe filiorum, in quibus Chriſti benedictionem conſequantur, ut latè Apoſtolus ad Epheſ. 5. deducit, exhortans viros & uxores, ut ſe invicem caſto amore diligant, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam; cõcludens: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia:* q.d. Sacramẽtum hoc, quòd homo relinquat patrem & matrem, & adhæreat uxori, ac ſint duo in carne una, non eſt vulgare myſterium, quia Chriſti & Eccleſię indiſſolubilem cõiunctionem denotat. Sponſus enim de cælo veniens per Incarnationem, quodammodo Patrem deſeruit, & abiecta veteri ſynagoga, matrem; & Eccleſiæ potiſſimùm ex gentibus evocatæ adhæſit. Viſibilis ergo viri & feminæ cõiunctio, quę ſtipulatione verborum, arrha data, iunctis dextris, aliiſque ſolennibus ceremoniis fit, ſacramentum eſt inviſibilis ac indiſſolubilis cõiugum unionis, quæ per gratiam internè infuſam firmatur, ut naturalis amor ita roboratus ſtabilem concordiam efficiat, ut faciliùs univerſa coniugalis vitæ incõmoda tolerentur, nec divortia quærantur; ſimiliter adumbrãs Verbi cum natura humana coniunctionem, pro qua ſeipſum tradidit, ut eam omni vitiorum genere pollutam, ſuo ſanguine mundatam, glorioſam, ſanctam, non habentem rugam vel maculam, Patri ſuo cæleſti exhiberet.

Lib. de nupt. & concupiſ. cap. 10.

QVARE fatendum eſt, inter Chriſtianos matrimonium non ſolùm eſſe contractum civilem, & officium naturæ, ſed etiam proprium novæ Legis ſacramentum, ut Auguſt. docet, lib. *de Bono conjugali* cap. 18. & 24. Lib. *de Fide & operibus.* cap. 7. Huc accedit, quòd ad officia naturæ vires ſuperãtia, Deus auxilium gratiæ ſuæ ſuperaddat, ut, quemadmodum oportet, exerceãtur. Vt autem vir uni indiſſolubiliter adhæreat, liberoſq; in Chriſti fide ac religione inſtituat, opus eſt divina opitulatione, quam Deus per matrimonium impertit. Vnde Apoſtolus: *Vnuſquiſque donum ſuum habet à Deo.* Et: *Vnuſquiſque vas ſuum poſſideat in ſanctificatione.* Et mulieri conjugatæ permanendum eſſe monet in fide, dilectione, ſanctificatione, & ſobrietate, ad ſuperandum videlicet quatuor mala, quæ in conjugio unius cum una, ſine Dei gratia vitari nequeũt: quorum I. eſt, violatio fidei conjugij per adulterium, vel alium illicitum concubitum, aut per repudium, vel debiti abnegationem, cui medetur fidelitas, ſeu promiſſorum obſervatio. II. malum eſt, odium, rixæ, aſperitas, quãdo maritus tyrannum potiùs agit, quàm ſponſi officium; vel uxor moleſta, rebellis, inofficioſa erga virum eſt: cui malo ſuccurrit dilectio, per quam alter alterius infirmitates ſupportat. III. eſt immũditia, turpitudo, & membrorum rebellio, corruptio in conceptione, faſtidiũ in geſtatione, dolor in partu, ſollicitudo in educatione: contra quæ ſervit ſanctificatio, honeſtatiſque ſtudium, de quo Apoſtolus: *Sanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem.* Et: *Filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.* IV. malum eſt, intemperantia, qua interdum conjuges nefarios inter ſe coitus, vel intempeſtivos quærunt, altérque alterius incontinentiæ ſervire cogitur. Huic malo Apoſtolus ſobrietatem, temperantiámve opponit, qua infirmitas in continentium honeſtate nuptiarum excipitur, & uxor conjuge utitur causâ ſobolis, aut evitandæ fornicationis.

1. Corinth. 7.
1. Theſſal. 4.
1. Timoth. 2.

Quatuor cõiugij bona, quibus ſuperantur quatuor contraria mala.

1. Corinth. 7.

CAP. CXXXIII.

De Polygamiâ.

Polygamia primæ inſtitutioni contraria.

VXORVM pluralitas à prima matrimonij inſtitutione, & à Chriſtiani Sacramenti ſignificatione aliena eſt, ut Dominus Mat. 19. oſtendit ex eo, quòd Deus unum virum, unamque mulierem creaverit, ſimulque conjunxerit, addens: *Erunt duo in carne unâ*, non tres aut quatuor. Et dicendo, *Adhærebit uxori ſuæ*, repudium ſuſtulit, ut Marci 10. clarè continetur: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit. Et ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur.* Vnde Apoſtolus parem mulieris & viri poteſtatem eſſe in corpus mutuum docet, ut neuter abſq; injuſtitia ſe alteri tradere poſſit. Quod proſeqũitur Aug. lib. *de Adulterinis conjugiis* cap. 8. Lib. *de Bono conju-*

1. Corinth. 7.
Roman. 7.

gali

Digitized by Google

Principatus omnis ſingularitatem diligit.

gali c.17. Lib.3. *de Doctrinâ Chriſt.* c.12. ubi demonſtrat, omnem principatum naturâ ſuâ diligere ſingularitatē, ideoque numquam fuiſſe admiſſum, ut plures viros una mulier haberet, ſed contrà, vir plures uxores, quia vir caput eſt mulieris. Pugnare tamen polygamiam cum domeſtica pace, ſanctarum etiam mulierum exempla convincunt Saræ & Agar, Lię & Rachelis, quarum rixas, æmulationes, & iras implacabiles ſcriptura proponit. Quare naturali juri Polygamia repugnat. Hinc ſi infidelis polygamus ad baptiſmū accedat, prima uxore retenta, alias rejicere cogitur.

Gen. 16. & 30. 1. Reg. 1.

Polygamia ex Dei inſpiratione permiſſa olim fuit. Geneſ. 4. Aug. lib. 22. contra Fauſt. cap. 47. lib 3. de doct. Chriſt. c. 12. lib. de bono conjug c. 18.

QVAMVIS autem Monogamia juri divino & naturali, finique tam primario quàm ſecundario ſit accommodatiſſima, ideóque inter pios uſque ad diluvium polygamiam fuiſſe non legamus, ſed introductam à Lamech, imitatore Cain homicidæ; attamen poſt diluvium inſpiratione divina Patriarchis innotuit, Deum propter multiplicationem generis humani (tunc penè deleti) ad tempus diſpenſaſſe, ac permiſiſſe polygamiam; quam Chriſtus, ad primam inſtitutionem revocando matrimonium, prorſus ſuſtulit.

Chriſtus polygamiā ſuſtulit.

CAP. CXXXIV.

De Matrimonij materia & forma.

Sacramenti matrimonij materia.

SACRAMENTI Matrimonij, dum ſit, materia eſt perſona viri, & mulieris, conſenſum mutuum ſignis externis exprimentes. Sacramenti verò permanentis, materia eſt, indiſſolubilis conjugum ſocietas & cōjunctio. Forma verò matrimonij, contrahentium verba ſunt, mutuum conſenſum de præſenti exprimentia, nulla eventus exſpectatione ſuſpenſum. Matrimonium enim in contractu & mutua corporum donatione conſiſtit; unius quidem donantis, alterius verò acceptantis. Quæ mutuæ voluntatis expreſſio fieri debet verbis, nutibus, aut literis, quia ſacramentū viſibile ſignum eſt. Et cùm matrimonium ſit libera ſui corporis donatio, per quam utriq; contrahentiū poteſtas datur exigendi univerſa obſequia, quę ſibi invicem conjuges præſtare ſolent; conſequitur, verba foris abſque interno conſenſu prolata, non efficere matrimonium. Et quoniam objectum conſenſus non eſt copula, ſed mutua corporum poteſtas, qua fit, ut ad reddendū ſibi mutuò debitum ex juſtitia æquè conjuges obligētur, poteſt conjugium ſubſiſtere abſque copula: imò licet utrique conjugi ſalvo matrimonio huic ſuo juri renunciare, ut patet in conjugo B. Virginis cum Ioſeph, in quo fuit conjugalis ſocietas, abſque carnali copula. Non tamen licet continentiæ votum habentibus, matrimonium inire, quia licet primò & per ſe conſenſus ſit in conjugalem ſocietatem; attamen ſecundariò eſt in cohabitationem & copulam carnalem; ſi exigatur. Nefas autem eſt, voti effractionem in alterius arbitrio collocare.

Matrimonij forma.

Obiectū conſenſus non eſt copula, ſed mutua corporum poteſtas.

Matrimoniū cōtinentis votum habētibus illicitū.

PORRO de Beata Virgine non eſt communi lege judicandum, cùm divino potiùs, quàm humano cōſilio deſpōſata ſit, omnino ſecura, quòd ſponſus Ioſeph Virginitatis ejus propoſitū non eſſet violaturus, ſed protecturus.

B. Maria Virgo, Dei conſilio deſponſata fuit. Ambr. lib. de Inſtit. Virginis cap. 2. & lib. 2. in Luc. cap. 2.

CAP. CXXXV.

Quis matrimonij miniſter ſit?

Aug. lib. 1. de nupt. & concupiſc. c. 11. lib 2. de conſenſu Evang. cap. 1.

AD ſacramenti miniſtrum propriè ſpectat, verba formæ pronuntiare, & per ea materię applicata ſacramentum cōficere. Et quia matrimonium in contractu conſiſtit, ea verò contractuum natura eſt, ut mutui conſenſus expreſſione contrahentes illum efficiant; ſequitur, etiam in matrimonio ipſos contrahentes, proprios eſſe ſacramēti miniſtros. Hi enim ſoli contrahunt, & ſe ligant. Et quia contractus etiam cum abſentibus, & per procuratores fieri poſſunt, intelligimus, matrimonia ſimiliter contrahi poſſe. Dominus enim inſtituendo matrimonium in ſacramentum novæ legis, non novum ſymbolum, ſed humanum uſitatúmque contractum ad ſacramenti dignitatem evexit, attribuēs illi contractui novam ſignificationem, & gratiæ promiſſionem. Et quanquam Eccleſiaſticâ lege Concilij Tridentini, præſentia Parochi requiratur, ut conjugum conſenſum exquirat, eundemq; approbet, benedictioneq; ſacerdotali confirmet; non tamen ipſe, ſed contrahentes ſacramentum efficiunt, coram ipſo, aut ejus Vicario, tanquam

Miniſtri matrimonij ſunt ipſi contrahentes.

Parochus eſt teſtis neceſſarius in cōtractu matrimoniali.

teſte neceſſario, ut cōtractus ſit validus.

In aliis porrò ſacramentis iſta locum non habent, quia eorum naturę adverſatur, ut idem ſit cauſa efficiens & materia: neque enim ratio permittit, ut quis ſeipſum generet, aut abſentem lavet, aut ut unus baptizetur pro alio: at natura contractus de perſonis contrahentium exigit, ut ipſi contrahentes ſui contractus cauſa ſint; veluti quādo ſervus ſeipſum vendit, eſt contractus materia, & ſimul efficiens cauſa.

Canus lib. 8. de loc. theol. cap. 5.

Inter Chriſtianos idem eſt miniſter contractus, & ſacramēti matrimonij.

Augu. lib. de bono cōiugali cap. 7.

Proinde improbanda eſt eorum opinio, qui formam & miniſtrum contractus matrimonij, differre putant à forma & miniſtro Sacramenti matrimonij, cùm inter Chriſtianos nullum celebretur matrimonium legitimum, quin id continuò etiam ſit verum Eccleſiæ ſacramentum, annexum habens indiſſolubile unius cum una vinculum. Siquidem verba illa: *Ego te accipio in meā*; apud fideles aliam, quàm apud infideles vim obtinent. Nam apud Gentiles ſolùm contractum civilem operantur; apud Chriſtianos verò, non prophana, ſed verba ſacra ſunt, ipſos contrahentes ex Chriſti inſtitutione ſanctificantia, quia unionem ſignificant, non tantùm corporum, ſed etiam animorum, ad ſimilitudinem ſpiritualis unionis Chriſti & Eccleſiæ, quæ conſiſtit in mutua charitate, necnon conformitate naturæ.

Cap. CXXXVI.

De Sponſalibus.

Priusquam conjuges verbis de præſenti mutuam corporis poteſtatem tradant, pacta ſolennia futurarum nuptiarum præmittere ſolent, quæ à ſponſione futuri matrimonij, *Sponſalia* dicuntur. Rectè autē hæc præambula matrimonij contractum præcedunt, ut maiore cum reverentia, maturáq; deliberatione præmiſſa matrimonium ineatur, ac interea de perſonarum contrahentium ſtatu, moribus, conditione inveſtigatio fieri queat; & an legitimū aliquod impedimentum occurrat; ſimulq;, ne maritus vilem habeat datam, quam non ſuſpiraſſet ſponſus dilatam.

Aulus Gellius lib. 4. Noct. Attic. c. 4.

Spōſalia matrimonio præmittuntur.

Augu. lib. 8. confeſſ. c. 3.

Fiunt Sponſalia interdū pura, abſolutaq; futuri matrimonij promiſſione, quæ nonnumquam arrha vel juramento confirmatur; aliquando verò nuptiæ ſub conditione promittuntur, & quidem vel abſoluta: ut, *Accipiam te in meam, ſi parentes conſenſerint: Si talem dotē habueris:* vel ſub cōditione ſuſpenſa, vel multiplicem ſenſum admittēte, ut ſi quis dicat: *Accipiam te in meam, ſi cælibem vitam non elegero, ſi uxorem duxero.* In quibus promiſſionibus veritas contractus à dicētis affectu æſtimari debet, & ad communem verborum intelligentiam recurrēdum eſt. Si verò honeſta cōditio apponatur, illa eveniente ſubſiſtit contractus, non autem eveniente corruit. Si autē inhoneſta conditio apponatur, repugnans bonis matrimonij, putà inſolubili vinculo, sobolis propagationi, educationi, inſtitutioni, aut deniq; fidei conjugali, contractus ſponſalium impeditur, ut ſi dicat: *Accipiam te in meam, dummodo cum alia congredi patiaris.* Si verò inhoneſta quidem conditio, ſed non adverſans matrimonio apponatur, pro non appoſita habetur: ut, ſi quis dicat: *Accipiam te in meam, dummodo furari cōſtituas.*

Conditio repugnās eſſentiæ matrimonij, impedit.

Porro conditiones neceſſariæ, aut impoſſibiles etiam pro non adjectis habentur, niſi fortè animo cōſenſum excludendi fuerint appoſitæ: nam tunc Sponſalia, & matrimoniū impedirent.

Conditio neceſſaria vel impoſſib. pro non adiecta habetur.

Qui de futuro matrimonio contrahunt, infantię tempus exceſſiſſe debēt, in quo ea, quæ rationis ſunt, fari nequimus. Quòd ſi parentes pro liberis contraxerint, Sponſalia non obligant, niſi poſtea liberi parentum factum ratum habeant.

Quoniam verò in re gravi fidem violare nefas eſt, denunciationibus inter Miſſarum ſolennia rite peractis, ſi nullum obſtet impedimentum, ad matrimonij celebrationem in Eccleſiæ facie procedendum eſt. Nihilominus ex cauſa rationabili, ſpōſalia diſſolvi poſſunt, ac de facto dirimūtur, ſi alter contrahētium religionem ingrediatur, aut cum alia perſona verbis de præſenti contrahat. Et quia infelices ſucceſſus coacta conjugia ſortiuntur, nonnihil indulgendum eſt illis, qui honeſto prętextu reſilire cupiunt. Ideoq; mulctas pecuniarias ſponſalibus apponere non expedit, ne extortus potius, quàm liber conſenſus ſubſequi videatur.

De obligatione ſpōſalium.

Spōſalia diſſolvi ex cauſa poſſunt.

Ex ſpōſalibus validis juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentū naſcitur, quod primum gradū non excedit. Ex invalidis autem ſponſalibus, nullum prorſus impedimentum oriri Synodus Tridentina conſtituit.

Cōc. Trident. ſeſſ. 24. ca. 3.

Cap. CXXXVII.

De Matrimonij firmitate.

Matrimonia infidelium diſſolui poſſunt. 1. Corinth. 7.

QVATVOR ex ordine quæſtiones, omnem de Matrimonij firmitate tractationem complectentes, diſcutiemus.

PRIMA ſit: utrùm vinculum conjugij etiam conſummati inter infideles aliquo divortio tolli queat? Ex Apoſtoli doctrina conſtat, fidelem per baptiſmum in novam vitam tranſlatum, non remanere obſtrictum infideli ad convivendum in tam arcta vitæ conſuetudine, quàm eſt conjugalis. Ideoque non tantùm conjugi ab infideli deſerto, aliud cōjugium permittit Deus, interprete Paulo; ſed etiam infidelem cohabitare volētem ſimpliciter dimittere ſinit. Nam ſolùm cōſulit, non autem præcipit, ut conjux fidelis non dimittat conjugem infidelem, etiam cohabitare volentem. Si ergo dimiſerit, non peccabit: cujus ratio eſt, quia infidelium matrimonia rata ſunt, ut naturales contractus & civiles, qui tamen ex cauſa diſſolvi poſſunt: omnimoda verò indiſſolubilitas ex ſacramenti ratione à Chriſto adjuncta chriſtianorum matrimoniis acceſſit, dum civilem contractum in ſacramentum novi Teſtamenti evexit.

Augu. lib. de adult. cōiug. cap. 2. & 3. Innoc. 3. Extra de divortijs capit. Quanto.

Indiſſolubilitas omnimoda unde matrimonijs fidelium acceſſerit?

Per religionis ingreſſum quādo ſolvatur matrimonium ratum &c.

SECVNDA quæſtio eſt, utrùm Chriſtianorum matrimonium ratum, ſed nondum conſummatum per religionis ingreſſum diſſolvatur, ita ut in ſeculo remanenti, aliud coniugium inire liceat? Clara nunc exſtat Concilij Tridentini definitio: *Si quis dixerit, matrimonium ratum, non conſummatum, per ſolennem religionis profeſſionem alterius conjugum non dirimi, anathema ſit.* Idipſum Innocentius III. & Alexander III. in cap. *Verùm extra de converſione conjugatorum*: & cap. *Ex publico*, eodem titulo declaraverant, menſibus duobus conceſſis ad deliberandum de religionis ingreſſu. Accedunt ſanctorum exempla, vt Sanctæ Teclæ, quam Paulus ad caſtitatem invitavit, Epiphanio teſte, hæreſi 78. Ambroſius lib. 2. *de Virginibus*; Alexij, cuius vitam Metaphraſtes ſcribit, & Eccleſia in officio publico recipit. Divus Auguſtinus milites duos, Antonij perlectâ vitâ, mox ſponſis relictis, vota manaſtica ſuſcepiſſe refert.

Seſſ. 24. cā. 6.

Innoc. 3. li. 3. decretal. tit. 32. de cōverſ cōiugat. cap. Ex parte.

27. Quæſt. 2. can. Deſponſatam.

Augu. lib. 8. confeſſ. c. 6.

Gregor. lib. 3 dial. 14.

QVO porrò jure vinculi diſſolutio per religionis ingreſſum fiat? reſpōdemus, eam divina fieri diſpenſatione, cuius Eccleſiaſtica traditio eſt teſtis. Quā Dominus quoque inſinuavit Matt. 19. promittendo, uxorem dimittenti, ac ſe in ſtatu perfectionis ſequenti, centuplum, & vitam æternam. Et ſanè cùm ſcriptura doceat, Chriſtianum per tranſlationem in corpus Chriſti per Baptiſmum, liberari à lege Moyſis; & fidelem à ſervitute coniugij in infidelitate contracti (propter ſpiritualem quandam mortem, & ſtatus prioris commutationem; & religionis profeſſio, quædam ſit mors, qua mundo, & civili ſtatui moriens vivit Deo, renuncians ſeculo, poſſeſſionibus, propriæ voluntati, uſuique conjugij:) admodum conveniens fuit, ut arctiſſimum hoc ſpirituale vinculum Deo uniens, diſſolveret minùs ſpirituale vinculum, quo uxori obſtringebatur. Duplex enim in matrimonio vinculum reperitur: *Spirituale*, quod adumbrat unionem Chriſti cum anima per charitatem; & *Carnale*, per copulam carnalem, adumbrantem unionem Chriſti cum Eccleſia per naturæ conformitatem. Poſterius hoc vinculum corporali morte diſſolvitur: decuit itaque aliud ſpirituale vinculum, ſpiritualem tantùm unionem Chriſti ſignificantem, etiam tolli ac diſſolvi per civilem mortem, & ſtatus ſecularis permutationem, in eum, qui non compatiatur uſum matrimonij; imò directè adverſetur ex ipſius ſtatus natura. Quare potiùs religionis profeſſio hanc prærogativam obtinuit, quàm Ordinum ſuſceptio, quia caſtitas ex decreto Eccleſiæ, non ex rei natura ordinibus ſacris annexa eſt. Quia verò matrimonium Chriſtianorum conſummatum, ſignificat Chriſti unionem cum Eccleſia per naturæ cōformitatem, quam ſemel aſſumptam nunquam deſeruit: ideo poſt conſummationem matrimonij non licet uni conjugum, altero invito religionem ingredi, neque per ingreſſum poteſt hujuſmodi vinculum diſſolvi. Ibi enim locum habet illud Chriſti: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Et, *Qui dimiſerit uxorem ſuam, facit eam mœchari.*

Roman. 7. 1. Corinth. 7

Duplex vinculum, ſpirituale & carnale.

Matrimon. conſummat. ſola morte diſſolvitur. Alexander. de converſ. coniugat.

Matth. 19. 1 Corinth. Hieron. ep. 14. ad Celantiam. Augu. ep. 199 lib. de bono coniug. cap. 7. 15. 23. lib. de fide & operibus.

VTRVM autem Pontifex etiam poſſit matrimonium ratum, non conſummatum diſſolvere, ita ut alteri ad

nuptias

nuptias alias tranſire liceat, diſputant Canoniſtæ & Theologi doctores. Et quamvis variè ſentiant, conformius eſt Pontificum decretis & factis, poſſe authoritate Pōtificia vinculum matrimonij rati, non conſummati, diſſolvi: & ita paſſim Canoniſtæ tradunt, multique Theologi.

Bellarm. lib. 2 de monach. c. 28. Gloſſa in cap. Ex publico. extra de converſ. coniugat.

Matrimoniū conſummatū quoad thorū, diſſolvi poteſt.

TERTIA quæſtio eſt, utrùm matrimonium cōſummatum, quoad thorum & cohabitationem, diſſolvi, manente conjugij vinculo poſſit? RESPONDENDUM eſt, variis ex cauſis id fieri licere. I. ſi uterque conjugum ex mutuo conſenſu perpetuò continere deligat; ut Apoſtoli fecerūt, à Chriſto commendari, quòd Evangelicæ perfectionis amore uxores reliquiſſent. II. Ob crimen adulterij divortium fieri poteſt. III. Propter hæreſim, juxta illud Apoſtoli: *Hæreticum hominem devita.* Et: *Si quis non odit uxorem &c.* IV. Si abſque ingenti ſalutis diſpendio cohabitare nequeat: ſecundùm illud: *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum*: id eſt, ſi coniunctiſſimus ruinæ tuæ cauſa ſit, ab eo recede. Idem definivit Conc. Trident. ſeſſ. 24. can. 8.

Matth. 19.

Matth. 5. ad Titum 3. Luca 14.

Matth. 18.

Paritas Iuris viri & mulieris in diſſol. matrimonij.

SCIENDUM verò, parem eſſe viri & mulieris hac in parte libertatem, ut Apoſtolus 1. Corinth. 7. ſignificat, dum ait: *Præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere, & vir uxorem non dimittat.* Concilium Milevitanum can. 17. Innocent. I. epiſt. 3. cap. 4.

Aug. lib. 2. de adult. coniugijs, cap. 8.

Divortium, quoad cohabitationem, publico iudicio faciendum eſt.

DIVORTIUM autem, quoad thorum tantùm, ob notum conjugis adulterium, propria fieri authoritate poteſt: at quoad habitationem, quia reipublicæ ſtatum & quietem concernit, ſine publico Eccleſiæ judicio fieri nequit; juxta cap. *Porrò de divortijs.*

PLURIBUS inſuper ex cauſis divortium, admiſſa fornicatione, illicitum eſt. I. Si adulterium inculpatè admiſſum ſit, ut ſi mulier vim paſſa ſit, aut ex inculpabili ignorantia, putans ſuum eſſe maritum. II. ſi uterque conjunx adulterij reus ſit. III. Si poſt agnitum adulterium ipſam acceſſerit. IV. ſi conjugi author adulterij fuerit, ut lenones.

Aug. lib. 1. de adult. cōiug. cap. 1. & ſequent.

QUOD porrò liceat innocenti, propter fornicationem aut aliam juſtam cauſam, conjugem, quoad thorum & cohabitationem dimittere, Chriſtus Matthæi 5. & 19. tradit, & Apoſtolus 1. Corinth. 7. Sed obſervandum eſt, quòd propter fornicationem, fidei conjugali repugnantem, cōjunx amittat jus repetendi debiti & conjugalis ſocietatis per omnem vitam: per alia verò crimina ſolùm perdit ius, quamdiu illa perdurant. Suſpenſum enim ius coniugij, non deperditum erat. At ſecus in adulterio, quod perpetuum divortium efficit. Auguſtinus lib. 1. *de ſerm. Domini in monte*, cap. 26. 27. 28. & lib. 1. retract. cap. 19.

Conſummatum fidelium coniugium quoad vinculum, non diſſolvitur.

QUARTA quæſtio eſt, utrùm conſummatum fidelium matrimonium, quoad vinculum, diſſolvi queat? Sectarij hodie docent, propter hæreſim, adulterium, moleſtam cohabitationem, vel affectatam à coniuge abſentiam, vinculum coniugij poſſe diſſolvi, ita ut ad alias tranſire nuptias liceat. Quam ſententiam anathemate ferit Concil. Tridentinum ſeſſ. 24. can. 5. & 7; manifeſtè ſiquidem pugnāt cum Chriſti verbis: *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur*, Lucæ 16. Qualia repetuntur Marci 10. & Matth. 5. Ex quibus Domini verbis Auguſtinus ſic colligit: *Qui ſumus nos, qui dicamus: Eſt qui mœchatur uxore dimiſſa alteram ducens, & eſt qui hoc faciens non mœchatur, cùm Euangelium dicat, omnem mœchari, qui hoc facit?* Nec aliud Matt. 19. ſignificatur, quàm cap. 5. dictum erat, ſcilicet, omnem, qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, reum eſſe adulterii uxoris iniuſtè dimiſſæ; & ſimiliter omnem illum, qui aliam duxerit, mœchari, quia perduret vinculum coniugii cum dimiſſa etiam ob fornicationem. Vnde ait Chriſtus: *Et qui dimiſſam duxerit, mœchatur*, apertè docens, vinculum minimè per adulterium eſſe diſſolutum. Quod etiam luculentiſſimè Apoſtolus tradit ad Rom. 7. & 1. Cor. 7. Cuius verba expendit Aug. lib. 2. *de adult. conjugiis* cap. 4. atque concludit: *Licitè dimittitur coniunx propter cauſam fornicationis, ſed manet vinculum prioris, propter quod manet reus adulterij, qui dimiſſam duxerit, etiam ob cauſam fornicationis.* Idem docet Hieron. in epiſt. ad Amandum, Chryſoſtomus, Ambroſius, & univerſi Pauli interpretes in cap. 7. prioris ad Corin. & 7. cap. ad Rom.

Lib. 1. de adult. coniug. cap. 9. Lib. cōt. Adamanth. ca. 3.

Deut. 24. Malach. 2. Ierem. 3.

SED objicitur, quòd in veteri lege permiſſus fuerit libellus repudii, poſt quem datū, uxori nō minùs quàm viro nubere licuit. RESPONDEO, Auguſtinum cum pleriſq; aliis Doctoribus ſentire, repudiū fuiſſe ob cordis duritiam

Digitized by Google

Aug. lib. 19. cont. Fauſt. cap. 26. Lib. 1. de ſer. Domini in monte. Ieron. in 19. c. Matth. Author operis imperfecti hom. 32. in Matth. Durandus in 4. diſt. 33. Paludanus ibidem. Bellarm. de matrimo. ſacram. c. 17.

Iudæis permiſſum, non tanquam bonũ, ſed tanquam minùs malum: & quamvis ſecundùm alios Doctores repudium juxta legem Moſaicam factum, ex divina diſpenſatione matrimonii vinculum diſſolverit, ut non minùs licuerit uxori dimiſſæ, alteri nubere, quàm viro plures accipere uxores, (idq; ne invita perpetuum cælibatum obſervare, illo tempore inſuetum, cogeretur;) attamen novi Teſtamenti tempore, quia Sacramenti ratio acceſſit, quæ omnimodam indiſſolubilitatem cõſummato matrimonio adfert, non diſſolvi per dimiſſionem (etiam ex cauſa fornicationis) coniugii vinculũ. Veteri enim populo propter infirmitatem & imperfectionem multa Deus permiſit, quæ per Chriſtum revocavit, ut polygamiã & repudium: de quo Marci 10. ait: *Qui dimiſſam duxerit, mœchatur. Ab initio non fuit ſic. Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Quibus verbis repudium in lege permiſſum ſuſtulit, conjugiumque ad primam originem revocavit. Nec mirum, cùm tantam fidelibus præſtet gratiam, ut non ſolùm coniugii moleſtias æquo animo ferant, ſed cælibem vitam perpetuamq; caſtitatem ſponte amplectantur, ut non niſi planè incontinentibus Chriſti lex diſplicere poſſit.

Matth. 5. 19 Marci 10.

Cap. CXXXVIII.

Quòd expediat, divortio non diſſolvi coniugii vinculum.

Divortio nõ diſſolvi coniugii vinculũ, utile eſt.

NE Chriſti lex cuiquam durior videatur, quia divortia quoad vinculum nõ permittat; obſervandum eſt, matrimonii hanc indiſſolubilitatem plures ſecum adferre utilitates. I. enim plurimis injuſtis repudiis locum præcludit. Nam vix cauſę divortii cuiquam deeſſent, quæ ab antiquo pacis & pudicitiæ hoſte ſuggererentur, aliarum uxorũ deſiderio: multæq; priori uxori ſtruerentur inſidiæ. Nunc verò Chriſtiani, ſcientes alterius uxoris ducendæ ſpem priore ſuperſtite non eſſe, cuncta matrimonii incommoda leviùs ferunt. Accedit, quòd multi ultrò in adulteria proruerent, ut facto divortio propter fornicationẽ, ad alia conjugia tranſirent. Præterea repugnant divortia rectæ prolis inſtitutioni, familiæ adminiſtrationi, reipublicæ tranquillitati: quod Gentiles ductu naturæ agnoſcentes, repudia vitarunt, adeò ut Tertullianus in Apolog. cap. 6. Romæ per DC. annos ab Vrbe condita nullũ fuiſſe repudium ſcribat: everſa verò diſciplina cum aliis vitiis irrepſiſſe repudia, quæ Ariſtoteles quoque damnat lib. 7. politic. c. 16. Valerius lib. 2. cap. 1. Aulus Gellius Noct. Attic. lib. 4. c. 3. Aug. lib. 2. *de adult. coniugiis* c. 8: *Tandemq; legibus Romanis permiſſa ſunt repudia viris, non autem feminis, exemplo Iudæorum.* At Chriſtiana lex, quæ adulteria non minùs in viris, quàm in feminis deteſtatur, parem viri & mulieris conditionem hîc conſtituit, nullamque prærogativam; ut in 1. Cor. c. 7. hom. 19. notat Chryſoſtomus.

Divortia inter nat. adverſantur.

Repudia viris permiſſa lege Moſaica & Roma.

Ambro. in 7. c. 1 ad Cor. Hieron. in epiſt. ad Amandum. Aug. lib. 1 de nupt. & cõcup. cap. 10. Lib. 2. de adult. coniug. cap. 10.

POSSE diſſolvi conjugia, ſenſit Mõtanus hæreticus, Euſebio teſte lib. 5. hiſtor. ca. 18. Anabaptiſtæ alteri ſuæ ſectæ nubere licitum docẽt, Pauli doctrinâ 1. Cor. 7. ſuũ errorem velantes: ceteros enim infideles eſſe prætendũt, ideoq; licere fratri recedere ab infideli ſuſtinẽt: hoc eſt, licere Anabaptiſtæ alteri ſuæ ſectæ viro aut mulieri coniungi.

Montaniſtæ & Anabaptiſtæ cõiugia diſſolvi poſſe ſentiunt.

AN porrò dimiſſus ob adulterium, ſi pœniteat, recipi poſſit, diſputat Aug. & reſolvit, recipiendum eum, quem recipit Chriſtus; ignoſcendum ei, cui Chriſtus ignoſcit. Stultum quidem vocat. Sapiens eum, qui tenet adulteram, ſed à turpitudine deſiſtere nolentem.

Lib. 2. de adult. cõiug. cap. 6 & 9. Ob adulteriũ dimiſſus, an ſi pœniteat, recipiendus. Proverb. 18.

Cap. CXXXIX.

De impedimentis coniugii.

Impedimẽta matrimonii.

ABSOLVTIS quæſtionibus de conjugii firmitate, ordine congruo de Impedimentis cõtrahendi coniugii diſſeremus. Sunt autem duo impedimentorũ genera. Quædam reddunt matrimonium invalidum; alia tantùm illicitum. Prioris generis, dirimentia vocantur, quia non ſolùm impediunt matrimonium contrahendum, ſed etiam de facto contractum iure diſſolvunt. Alia ſunt impedimenta non dirimentia, quæ ſcilicet impediunt contrahendum, ſed non dirimũt contractũ, quia non efficiunt, ut de facto coniuncti iure ſeparari debeant. Priora impedimenta matrimonii eſ-

Impedimẽta dirimentia matrimonii contractum.

ſentiæ adverſantur: poſteriora verò ſolennitati, aut ornamento tantùm accidentario; ideoque priora matrimonii veritatem tollunt; poſteriora verò ſolùm ſic contrahendo peccatum inducunt. Comprehenduntur autem impedimenta dirimentia his verſiculis:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, hone-
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis. (ſtas:
Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.

Impedimenta non dirimentia contractum, ſed tàtùm impedientia contrahendum

Impedimenta verò, quæ tantùm impediunt, ſed non dirimunt, his verſibus denotantur:

Eccleſiæ vetitum, necnon tempus feriatũ,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Quòd verò impedimenta dirimẽtia eſſentiæ matrimonii adverſentur, ad cujus veritatẽ liber conſenſus perſonarũ legitimarũ exteriori ſigno expreſſus, requiritur, facilè intelliget, qui animadverterit, ignorantiam, & coactionem reddere conſenſum involuntarium, nõ liberum, neque deliberatum. Vnde qui circa perſonam errat, in eam non conſentit. Similiter, qui circa perſonę cõditionem errat, non cenſetur liberam ſui corporis poteſtatem ei tradere, qui viciſſim libere tradere nequit. Vnde pueri, furioſi, & amentes validè contrahere nequeunt, quia uſu liberi arbitrii deſtituuntur. Ad coactionem pertinent vis & metus, quæ libertatem cõſenſus quoque impediunt. Reliqua impedimenta dirimentia, ex parte contrahentiũ perſonarum ſumũtur, quorum aliqua perſonam omnino inhabilem ad contrahendum reddunt: & ſunt vel naturalia, ut frigiditas, & perpetua coëundi impotẽtia, ſive innata, ſive maleficio procurata; vel ſunt voluntaria, ut ſolenne votum continentiæ, ordo ſacer, vinculum matrimonii. Nonnulla verò impedimenta non abſolutè hominẽ ad contrahendum matrimonium inhabilem reddũt, ſed reſpectu ſolùm certæ perſonæ, ut crimen adulterii, mixti homicidio in ordine ad futurum matrimoniũ, cultus diſparitas, cognatio, ſive naturalis ſive ſpiritualis, ſive legalis, qualis eſt affinitas.

Circa primum impedimentũ dirimens, notandum eſt, quòd error perſonæ tollat conſenſum, non error qualitatis, an dives, pulchra, nobilis &c.

Circa ſecundũ ſervilis conditio alteri ignota, tollit conſenſum, nõ autem præcognita.

Circa tertiũ votum, triplex genus: ſolenne, per profeſſionẽ in approbata religione; vel per ſuſceptionẽ ſacri ordinis; vel per emiſſum in ſocietate Iesv poſt biennium. Hoc impedimentum iure conſtat eccleſiaſtico, quo matrimonium poſtea attentatum fit invalidum & nullum, ut à Concil. Trid. definitum eſt ſeſſ. 24. can. 9.

Cognatio triplex: naturalis, ſpiritualis, legalis.

Circa quartũ ſciendũ eſt, cognationẽ eſſe triplicem: naturalem, ſpiritualẽ, & legalem. Naturalis, eſt propinquitas per carnalem propagationem cõtracta duarum perſonarum, quarũ una eſt ex altera; vel ambæ ex eâdẽ promanant: & reddit hæc propinquitas invalidũ conjugium uſque ad quartũ gradũ incluſivè, ut patet, c. *non debet, Extra de conſanguinitate & affinitate*: olim verò ante Cõcil. Lateranenſe uſque ad ſeptimũ gradum impediebat, ut cõſtat. 35. q. 5. can. *ad ſedem.* Conjuncti paterno ſanguine, *agnati* vocantur: materno autem, *Cognati*: & hi omnes *conſanguinei* appellantur. In eo autem conſanguinitas ab affinitate diſtinguitur, quod cõſanguinitas eorum ſit vinculũ, qui ab uno per ſanguinis participationem deſcendunt: affinitas verò eorũ ſit, qui non per propagationem, ſed per unionẽ duorũ in carnem unam coniunguntur. Vnde conſanguinei unius cõiugis, efficiuntur affines alterius, non autem cõſanguineis eiuſdem. Et quidem affines ſunt in eo gradu alteri coniugum, in quo ſunt cõſanguinei uni. Eſt autem conſanguinitatis gradus, diſtantia major vel minor unius perſonæ ab altera, ſecundùm cõſanguinitatis lineam.

Agnati ex paterno ſanguine.
Cognati ex materno ſang.
Conſanguinitas.
Affinitas.

Gradus conſanguinitatis.

Est autem linea hæc duplex: ſcilicet recta inter eos, quorum unus eſt ab altero mediatè vel immediatè; & trãſverſalis inter eos, quorum neuter ab altero, ſed uterque à tertio, vel immediatè deſcendit, ut fratres; vel mediatè, ut patrueles, & conſobrini.

Linea recta, & tranſverſa.

Palud. in 4. diſt. 40. q. unica.

Vt autem conſtet, quoto gradu conſanguinitatis una perſona diſtet ab alia, tres regulæ obſervandæ ſunt. I. eſt. In linea recta tot gradus numerandi ſunt, quot numerantur perſonæ, omiſſo ſtipite. II. In linea tranſverſali æquali, in eodem gradu conſanguinei diſtant à ſe, quo eorum quilibet ſecundùm lineam rectam diſtat à ſtipite. Itaque fratres, conſanguinei ſunt in linea tranſverſali in primo gradu, quia illorum quilibet in linea recta diſtat à ſtipite, uno gradu: conſobrini duobus. III. regula. Qui ſunt in linea tranſverſali, gradu inæ-

Gradus conſang. & affinitatis quomodo numerandi.

Digitized by Google

inæquali, eo gradu inter ſe diſtant, quo remotiſſimus illorum ſecundùm lineam rectam diſtat à ſtipite. Itaque patruus & nepos diſtant in ſecundo gradu.

In pandectis tit. de gradibus.

Sciendum tamen hîc eſt, in linea transverſali gradus aliter numerari à Iure Civili, aliter in Iure Canonico. Ius enim Civile perſonarum numerum reſpicit. Ius autem canonicum diſtantiam à ſtipite, ut docet Alexander can. *ad ſedem*, quæſt. 5. & Canoniſtæ circa caput: *Quòd dilectio, de conſanguinitate & affinitate*: & cap. *Finali, eodem.*

Ius canonicũ reſpicit diſtantiam à ſtipite.

Ratio autem canonicę ſupputationis eſt, quia perſonæ in ordine tranſverſo non coniunguntur, niſi ratione ſtipitis, à quo procedunt. Vnde inter ſe magis aut minùs diſtare nequeunt, quàm à ſtipite, cùm eo gradu inter ſe coniungantur, vel diſtent, quo ſtipiti uniuntur, vel ab eo diſtant. Hinc idem gradus eſt Patrui & Filii fratris, qui eſt duorum Patruelium: ſiquidem non minùs diſtat filius Fratris à Pătruo, quàm ab Avo, in quo uterque coniungitur, ſicuti patrueles in avo ſuo coniunguntur, à quo diſtant ſecundo gradu.

Si quis interroget, cur graduum ſupputatio non ſe in infinitũ extendat, ſed certo graduum numero terminetur? Respondeo, virtutem paternam in filium traductam, pér quam ſimilis ei redditur, non ſolùm in ſpecie, ſed etiam in individuo, complexione, moribus, colore, lineamentis, ob quæ peculiaris inter conſanguineos affectio naſcitur, paulatim diminui, tãdemque poſt aliquot generationes evaneſcere, quod poſt quartam generationem fieri plerumque ſolet. Ideo legiſlatores certum graduum numerum conſanguinitati præfixerunt. Moyſes quidem in Levitico duos gradus in recta linea prohibuit: cõiugium ſcilicet patris cum filia, & cum nepte: & matris cum filio, & nepote. In tranſverſa verò prohibuit coniugium fratris cum ſorore, ſive ex uno, ſive ex utroque parente; & nepotis cum amita, vel matertera: non tamen prohibuit coniugium patrui vel avunculi cum filia fratris aut ſororis.

Levit. 18. Quos gradus Moyſes prohibuerit.

Qvoad affinitatem verò, in recto ordine prohibuit coniugium filii cum noverca, & patris cùm nuru, & cum privigna vel eius filia. In ordine autẽ tranſverſali, prohibuit coniugium cum uxore fratris, & cùm ſorore uxoris viventis, & cum uxore patrui: ubi duo gradus prohibiti reperiuntur, tam in conſanguinitate, quàm in affinitate. Nam filia privignæ eſt in ſecundo gradu cum patre; & uxor patrui in ſecundo gradu cum nepote.

Qvanqvam verò lex divina hos paucos gradus matrimonia impedire conſtituerit; lex tamen civilis, & Eccleſiaſtica plures addiderunt, & quidem olim uſque ad ſeptimum gradum, nunc verò uſque ad quartum tantùm prohibentur coniugia. Quia enim matrimonium ſuper contractu politico fundatur, qui ſecundùm tempora & hominum coditiones mutationem admittit, ſimulq; in naturæ officium, humanæq; fragilitatis remedium inſtitutum eſt: ideo Chriſtus circa materiam hujus Sacramenti in genere poſitam, Eccleſiæ poteſtatem dedit, prohibendi aut admittendi plures aut pauciores gradus conſanguinitatis, & affinitatis, ad validè contrahendum, prout benevolentię, amicitiiſq; multiplicandis expedire ſenſerit.

Coniugia uſque ad quartum gradum prohibita.

Gradus prohibiti ob reverentiam ſanguini exhibendam & ad amicitiã dilatandam.

Qvia verò nunc hominum vita brevis eſt, nec ultra quartam generátionem vulgò protenditur; ad amicitiam veluti fugientem revocandã, prohibitio iuſta ratione ad quartum gradum reſtricta eſt, cùm ſufficiat ad reverentiam conſanguineis exhibendam, & confœderationes dilatandas. Ob quas cauſas, certos gradus fuiſſe vetitos conſtat ut Auguſtinus docet libr. 15. *de civit.* cap. 16. & 22. Ambroſ. epiſt. 66. Gregor. libr. 12. epiſt. 31.

Concil. Lateranẽſ. c. 50. Ariſtot. lib. 2 politic. Aug lib. 2. de civit cap. 4. Lib. 22. cont. Fauſt. c. 35. S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 9.

Cap. CXL.

Vtrùm præcepta de gradibus cognationis & affinitatis, ſint Iuris naturalis, in quo Eccleſia diſpenſare nequeat?

Ivre naturali prohibetur, quod fini matrimonii repugnat, ſive primario, qui eſt prolis generatio, ſive ſecundario, qui eſt liberorum educatio, adiutorium, infirmitatis ſolatium, aliàque coniugalia officia; quæ omnia cùm in omni gradu cognationis & affinitatis ſubſiſtere queant, ſequitur, nullum gradum eſſe, in quo coniugium ita ſit intrinſecè malum, in quo Deus author naturæ diſpenſare ne-

Deus in omni gradu diſpenſare poteſt.

Digitized by Google

nequeat, ſcilicet etiam, ut filia cum patre coëat, quod in extrema propagandi generis humani neceſſitate ſibi licitum eſſe, filiæ Loth crediderunt, quæ ex patre liberos conceperunt. In quo licet peccarint, decipiendo patrem, nec eius requirendo iudicium; attamen in eo caſu non repugnare humanæ rationi conſtat. Vnde illas omni crimine Chryſoſtom. & Ambroſ. liberant Auguſtinus verò peccaſſe dicit, non tam ardore libidinis, quàm amore nimio poſteritatis.

Chryſoſt. hō. 44. in Gen. Ambro. lib. de Abraham cap. 6. Aug. lib. 22. cont. Fauſt. ca. 43.

QVAMVIS ergo Deus in omni gradu abſoluta poteſtate diſpēſare poſſit: attamen ex prima coniugii inſtitutione luculenter diſcimus, non convenire, ut pater filiæ conjungatur. Ideo enim maſculum & feminam creavit Deus, illoſque matrimonio junxit, ac de futuris reliquis matrimoniis dixit: *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ.* Quibus verbis apertè innuitur, omnia conjugia inter aſcendentes & deſcendentes eſſe vetita, tum propter nimiam propinquitatem, tum propter ætatis inæqualitatem.

Omnia coniugia inter aſcendentes & deſcendentes vetita.

ACCEDIT, quòd uxor viro naturaliter ſubiici debeat, mater verò liberis præeſſe, cui etiam obedientiam, reverentiam, ſubjectionemq; exhibere tenentur, quæ in uſu coniugii filii cum matre ſtare nequeunt; iuxta illud Levitici 18: *Turpitudinem Patris tui, & turpitudinem matris tuæ nō diſcooperies*: id eſt, filia non cum patre, nec filius cum matre coibit. Quod præceptum ius naturæ continet, vetans coniunctionem in primo gradu in linea recta. Vnde Ambroſius: *Ne pater filiam ſuam accipiat uxorem, interdictum eſt naturæ jure; interdictum eſt lege, quæ eſt in cordibus ſingulorum; interdictum eſt inviolabili præſcriptione pietatis, titulo neceſſitudinis.* Hinc ab huiuſmodi connubiis naturaliter Gentes abhorrent: & Perſæ, qui huiuſmodi coniugia inter proximos admittunt, ab aliis feri & barbari habentur: quos reprehendit Tertullianus in Apologetico cap. 9. Chryſoſtomus homil. de Pentecoſte, Auguſtinus quęſt. 61. in Leviticum, Theodoretus in libro *de legibus*. Quin & Ariſtoteles libr. 2. Politic. uxorum communionem ex eo confutat, quòd liberi parentibus miſcerentur: quod adeò naturæ adverſatur, ut dicat, camelos nolle matribus miſceri. In quo conſentit Plinius libr. 8. Hiſtor. cap. 42. Inde noſtro ſeculo prodigioſum Henrici VIII. cum Anna Bolena, ipſius ex adulterio filia coniugium: de quo Nicolaus Sanderus de Schiſmate, folio 64. 65. 86. & 88.

Ambroſ. epiſt. 66.

Perſæ coniugia inter proximos admittentes feri habentur.

Vxorum cōmunionem repudiat Ariſtoteles.

Lib. de hiſt. animalium cap. 47. Camelus non miſcetur matri.

Prodigioſum patris & filiæ coniugium.

QVARE nullo Iure homo in hoc primo gradu in linea recta diſpenſare poteſt. Similiter iure naturæ in primo gradu transverſali conſanguinitatis coniugia vetita ſunt, putà inter fratres & ſorores, ſive ex utroque, ſive ex altero parente. Nam id ſemper & ubique apud omnes homines, recta utentes ratione iudicatum eſt malum, niſi extrema cogente neceſſitate obligatio ceſſaret, ut accidit filiis Adæ, qui ſorores accipere debuerunt, ut notat Auguſtinus libr. 15. *de civit.* cap. 16. Hinc talia coniugia morte puniuntur; nec ulla ſanctorum exempla, qui in hoc gradu contraxerint, reperiuntur. Neque unquam diſpenſatio in hoc gradu ab ullo Pontifice facta legitur, etiamſi non defuerint, qui eam inſtantiſſimè petierint, ut de Comite Armeniaco refert Æmilius in Ludovico undecimo Suetonius inter Caii flagitia enumerat, quòd Druſillam ſororem, uxoris loco habuerit.

In primo gradu nulla diſpenſatio cadit.

Levitici 20.

Cains ſororē in uxorem accepit.

SI quis objiciat, Abraham duxiſſe Saram, quam ſororem aſſeruit: RESPONDEO, Saram fuiſſe conſanguineam, videlicet neptem, ex fratre Abrahæ Aran progenitam, ut conſtat ex cap. 11. Geneſ. ubi Thare genuit Abraham, Nachor, & Aran. Aran verò genuit Melcham & Ieſchan, quæ alio nomine *Sarai* vocabatur, teſte Ioſepho libr. 1. Antiquit. cap. 14. Hieronymo *in quæſt. Hebraicis* in cap. 11. Gen. & in libr. *cont. Helvidium.* Auguſtinus libr. 16. *de civit.* cap. 12. & 19. & libr. 22. *cont. Fauſt.* cap. 35. Et quidem illo tempore non licuiſſe ſororem accipere uxorem, ex cap. 12. Geneſ. 20. & 26. liquet, ubi Abraham & Iſaac occultare ſua coniugia volentes, dixerunt: *Soror mea eſt*, ut Palæſtini audito ſororis nomine, uxorem non eſſe crederent. Quod locum non habuiſſet, ſi gentium more coniugium cum ſorore licitum fuiſſet.

Gen. 20.

Sara fuit neptis Abrahā, filia Arā fratris.

SCRIPTVRÆ Sacræ conſuetudo eſt, patrueles & neptes vocare fratres & ſorores. Geneſ. 13. Abraham, Loth fratrem ſuum vocat. Geneſ. 26. Iſaac, Rebeccam vocat ſororem. Tobiæ 8. *Non luxuriæ causâ accipio ſororem meam uxorem.* Præterea, quòd inuſitatum fuerit, ut frater ſororem acciperet in uxorem, evincit Hiſtoria Thamar & Amon

Patrueles & neptes, vocātur in ſcript. fratres & ſorores.

Coniugium inter fratrē & ſororem illicitum.

Amon 2. Regum 13. Nec obſtat, quòd illa turbata dixerit: *Pete à rege, & non negabit me tibi*. Nam illud repentè illi occurrit effugium, ut impetum eius retardaret, ſperans, eo modo inceſtum evitare.

In primo gradu conſang. vel affinit. contrahentes in linea recta, morte mulctantur.

QVARE patet, primum conſanguinitatis gradum tam in recta, quàm in tranſverſa linea, jure naturæ vetari: ſimiliter primum affinitatis gradum in linea recta, privigni cũ noverca, vitrici cum privigna, generi cum ſocru, atque ſoceri cum nuru. Ideoq; contrà facientes morte mulctantur. Ruben propter agnita Patris concubinã, primogeniturã caruit. Apoſtolus nec inter Gẽtes audiri ſcribit, quòd novercã quis abutatur. Hinc Antoninus Caracalla notatur, quòd à Iulia noverca non abſtinuerit. Adonias morte punitus fuit, quia Abiſag petiit in uxorem.

Levitici 20.
1. Cor. 5.
Eutropius in vita Antonini.
3. Reg. 2.

In primo gradu affinitatis, in linea tranſverſali diſpenſatio locum habet.
Deut. 25.

CETERVM primus affinitatis gradus in linea tranſverſa, minimè iure naturæ prohibitus eſt. Nam lex Moyſis permittit conjugium cum uxore fratris defuncti, ſicuti & cum ſorore uxoris defunctæ: & in hoc gradu per Eccleſiam ſępius diſpenſatum eſſe legimus, ut habetur cap. *Finali de divortio*. Alexander VI. cum Catharina, Arthuri Principis VValliæ conjuge, diſpenſavit, ut defuncto marito, Henricum VIII. acciperet, anno MDIX.

Sanderus de ſchiſm. Anglicano fol. 3. & ſequent.

PRIMVS ergo affinitatis gradus in linea tranſverſa, & ſecundus ac tertius quoque gradus conſanguinitatis in eãdem tranſverſa linea, non iure naturæ, ſed Moſaico Iudæis vetabantur: ſiquidem Iacob vir ſanctus, duas ſorores in uxores accepit, & Iudas uxorem filii defuncti alteri ſuo filio tradidit. Et Aniram Iochabed amitam ſuam uxorem habuit. Hi tamen gradus poſtea ſunt Iudæis prohibiti, non ſub mortis pœna, ſed tantùm ſterilitatis; quia non iuri naturæ, ſed poſitivo Moſaico repugnaret, in illis gradibus conjungi. Cùm ergo hi gradus uſque ad quartum tantùm iure eccleſiaſtico nunc prohibeantur, ex cauſa in eis diſpenſari poteſt; iuxta Concil. Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 5. reform. & can. 3.

Gen. 29.
Gen. 38.
Exodi 6.
Numero. 26.
Levitici 18.
Levitici 20.

(∴)

CAP. CXLI.

De cognatione ſpirituali & legali.

PRÆTER ſupradictos cõſanguinitatis & affinitatis gradus, Eccleſia ſpiritualem cognationem & legalem, necnon affinitatem ex iuſtitia publicæ honeſtatis, & ex coitu fornicario exortam adiecit.

Cognatio ſpiritualis intra primum gradum conjugia dirimit.

COGNATIO ſpiritualis contrahitur ex Baptiſmo & Confirmatione, ac intra primum tantùm gradum coniugia dirimit: ſimiliter & iuſtitia publicæ honeſtatis, quæ ex validis ſpõſalibus contractis naſcitur. Affinitas verò contracta ex fornicatione, uſque ad ſecundum gradum dirimit, iuxta Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 2. 3. & 4. reform.

Iuſtitia publicæ honeſtatis ſimiliter.
Affinitas ex fornicatione uſque ad ſecundum.
Cognatio legalis in primo dirimit gradu.

COGNATIO legalis per adoptionem nata, dirimit in primo gradu tam cognationis, quàm affinitatis, inter aſcendentes & deſcendentes. Inter collaterales verò impedimentum ceſſat, adoptione per emancipationem vel mortem ſublatã.

CAP. CXLII.

De reliquis Matrimonii impedimentis.

Adulteriũ.

QVINTVM coniugii impedimentum eſt, Adulterii crimen, cum matrimonii contractu de facto attentato. cap. *Super hoc, Extra de eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium*.

Cultus diſparitas.

SEXTVM impedimentum, eſt cultus diſparitas, id eſt, contractus coniugalis baptizati, cùm non baptizata, vel contrà. Iure enim naturæ vetatur, quod fini matrimonii adverſatur: atqui finis eſt non ſolùm generatio prolis, ſed & educatio, quæ utrique parenti incumbit. Ne autem infidelis ad ſuam perfidiam inducat prolem, monet Apoſtolus: *Nolite jugum ducere cum infidelibus*: & Eccleſiaſticus: *Amicus ſtultorum ſimilis efficietur*: Et, *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab eã*. Quanquam verò talia matrimonia iure naturæ & divino tanquam periculoſa prohibeantur,

2. Cor. 6.
Eccl. 13.
Proverb. 13.

Coniugia cũ infidelibus iure poſitivo vetita.

Gen.24.

ideoque ſint illicita; non tamen ſunt niſi jure poſitivo irrita: unde permiſſa hujuſmodi matrimonia, piam ob cauſam, legimus. Iſaac Rebeccam duxit, Iacob Liam & Rachelem, Iſmaël & Ioſeph Ægyptias, Eſau Chananæã, Moyſes Madianitem, Salmon Raab, Booz Ruth: David, filiam regis Geſſur, Salomon filiam Pharaonis, Samſon Dalilã, Heſter nupſit Aſſuero. Hortatur & Apoſtolus, ut ſi infidelis conſentit habitare, non dimittatur. Sic Monica nupſit Patritio. Concil. Chalcedonenſe permittit conjugia cum infidelibus, ſpem converſionis præbentibus. Sic Clotildis Clodoveo infideli nupſit, teſte Gregorio Turonenſi libr. 2. hiſtor. cap. 28. Filia regis Francorum, Regi Angliæ, teſte Beda lib.1. hiſto. c.35. Libr. 2. cap. 9. & 10. Et Petrus 1. epiſt. cap. 3. hortatur mulieres fideles, viris infidelibus ſubeſſe.

1. Cor 7.

Aug lib. 9. confeſſ. c. 9. Concil. Chalcedon. ca. 13.

QVOAD legẽ Moyſis, ambigi poteſt, utrum omnia matrimonia cum infidelibus, prohibita fuerint Iſraëlitis: an ſolùm cum illis gentibus, cum quibus nulla inire fœdera poterant, quia interfici ac deleri ad internecionem iubebantur; ut patet Deutero. 7: cum aliis enim gentibus permiſſa fuiſſe coniugia legimus, Deuteronom. 21. Et multi ſancti viri ex aliis gentibus uxores acceperunt, ut David filiam regis Geſſur; Salomon initio regni ſui, filiam Pharaonis. Eſdras tamen libr. 1. cap. 9. & 10. generaliter intellexiſſe videtur legis prohibitionem. Nam huiuſmodi coniugia ſeparavit, natóſque filios uti ſpurios abiecit. Vide Auguſtinum libr. 1. *de adult. conjugiis*. cap. 18. & 25. ubi oſtendit illud Apoſtoli: *Cui vult, nubat, tantùm in Domino*, poſſe variis modis intelligi: primũ, *in Domino*, id eſt fideli; ſecundò, *in Domino*, id eſt, ad honorẽ Domini, cum pudicitia & honeſtate. Tertullian. libr. 2. *ad uxorem*; & lib. *de coronâ milit.* coniugium fidelis cum infideli, vocat *adulterium*. Cyprian. ſerm. 5. *de lapſis*, *Proſtitutionem membrorum Chriſti*. Ambroſ. libr. 1. *de Abraham* cap. 9. epiſt. 70. Hieronym. libr. 1. *cont. Iovinian.* ca. 5. Concil. Arelatenſe I. can. 11. Aurelianum II. can. 18. & III. can. 10. *ſeparari fidelem ab infideli* iubet. Coniugia cum hæreticis inire, vetatur in Concilio Elibertino can. 15. & 16. Concilio Laodiceno, can. 21. Concilio Chalcedonenſi can. 13. Toletano III. can. 14. Cuiuſmodi connubia cum hæreticis, quamvis illicita ſint, attamen valida ſunt: Can. *Cave*. 28. quæſt. 1. Et Innocent. III. libr. 4. Decret. tit. *de divortiis*, cap. *Quanto*. Concil. Trullan. can. 72. decernit irrita talia matrimonia; ſed nullius authoritatis eſt.

Aug. libr. de fide & oper. c. 19.

Coniugia cũ hæreticis prohibita.

Vis & iniuſtus metus.

SEPTIMVM Impedimentum eſt, Vis: quæ ſi externa verba ſine interiore conſenſu extorquet, contractus matrimonii eſt nullus; ſi autem metu in virum conſtantem cadente conſenſum extorqueat, Eccleſiaſtico jure matrimonium irritatur. Si autem metu iuſto, vel in virum conſtantem non cadente conſenſus extorqueatur, matrimonium ſic contractum ſubſiſtit.

Ordo ſacer.

OCTAVVM Impedimentum eſt, Ordo ſacer, adiunctum habens ex ſtatuto Eccleſiæ votum ſolenne caſtitatis.

Coniugium.

NONVM eſt, ligamen, id eſt, prioris coniugii vinculum. *Erunt enim duo in carne una*, non plures.

Publica honeſtas. Seſſ. 24. c. 3. reform.

DECIMVM eſt Honeſtas, quæ affinitatis inchoatio eſt: de qua Concil. Tridentinum ſtatuit: *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quacunque ratione valida non erunt, ſancta ſynodus prorſus tollit: ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant.*

Affinitas.

VNDECIMVM eſt affinitas, id eſt, propinquitas duarum perſonarum, ex copula carnali cum alterius conſanguinea orta. Cuius gradus per ordinem graduum conſanguinitatis diſtinguuntur, ſive per rectam, ſive per tranſverſam lineam. Impedit autem affinitas, ex legitima copula exorta, uſque ad quartum gradum incluſivè: ex illicita verò copula orta, uſque ad gradum tantùm ſecundum, iuxta decretum Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 4. reform.

AFFINITAS in primo gradu lineæ rectæ, naturæ iure prohibetur, novercæ cum privigno. Nam quæ una caro fuit cum patre, debet privignum regere, non autem ei ſubeſſe. Accedit, quòd ei materna quædam reverentia debeatur.

Impotentia perpetua.

DVODECIMVM Impedimentum eſt, impotentia perpetua coëundi, ſive ex impotentia naturali, quæ *frigiditas* dicitur, dum vir in loco naturali feminæ veram ſeminationem exercere nequit; aut mulier ita arcta eſt, ut marem admittere nequeat: ſive ex cauſa accidentaria ſuperveniat, ut ex caſtratione, aut membri genitalis abſciſſione, vel præſtigiis, quæ impotentia maleficii nomine generaliter comprehenditur. Cenſetur autem impotentia perpetua, quæ abſq; miraculo,

culo, vel notabili corporis aut animæ damno tolli nequit: tunc porrò cenſetur, tolli non poſſe, quando per triennium duraſſe probatur. cap. *Laudabilem* & cap. *Literæ, Extra de frigidis & maleficiatis.*

Frigidi, maleficiati.

PRÆTEREA ſciendum eſt, ſolam impotentiam matrimonium dirimere, quæ præcedit: nam ſubſequens, conjugium nec impedit, nec dirimit, Auguſt. teſte lib. 1. *de ſerm. in monte*, cap. 32. & refertur 32. q. 5. can. *Si uxorem.* &, *His qui*, 32. q. 7. Nam qui poteſtatem ad conjugalem actũ non habet, alteri tradere ſui corporis poteſtatem ad eũ actũ nequit: at ſuperveniens impotẽtia eũ actum ſolummodo ſuſpendit. Poſſunt tamen, qui poſt conjugium impotentiam deprehendunt cohabitare, tanquam frater & ſoror, juxta cap. *Conſultationi. Extra de frigidis & maleficiatis.*

Impotentia præcedens dirimit, non ſubſequens.

AN verò hi letaliter peccent, ſi actum conjugalem attentent, etiamſi non ignorent, ſe perfectum coitus actũ (qui in ſeminatione conſiſtit) elicere non poſſe, tractat Navarrus in Enchir.

SENES inſuper & ſteriles, qui non habent expeditam generandi facultatem, cùm habeant facultatem exercendi perfectum conjugii actum, per veram ſeminationem ex natura ſua generationi aptam, validè matrimonia contrahere poſſunt.

Senes & ſteriles validè contrahunt.

SED pueri impuberes, maſculi ſcilicet, ante decimum quartum annum expletum; feminæ autem ante duodecimum; (niſi malitia ętatem ſuppleat) validè non contrahunt, quia non poſſe coire pręſumuntur.

Maſculi ante XIV. annũ, fœminæ ante XII. non contrahunt.

POSTREMVM conjugii impedimentum eſt, clandeſtinus contractus, non coram parocho & teſtibus, neq; coram alio ordinario factus: qualia matrimonia Concilium Tridentinum non ſolummodo prohibuit, ſed etiam irrita eſſe decrevit.

Clandeſtina matrimonia irrita.

Seſſ. 24. reform. cap. 1.

CAP. CXLIII.

De impedimentis, quæ impediunt contrahendum matrimonium, ſed non dirimunt contractum.

Impedimenta contrahendi.

DVo ſunt impedimenta, conjugium, ne contrahatur, prohibentia, ſed tamen actu contractum non diſſoluunt. Prius eſt interdictum, ſive prohibitio Canonis, Epiſcopi, Iudicis, aut parochi ex juſta cauſa. Tale impedimentũ eſt Raptus: unde ſi puella poſt raptum loco tuto conſtituta, libero conſenſu contrahat, validum eſt matrimonium; ſecus minimè, juxta Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 6. reform. Simile quoque impedimentum, eſt votum ſimplex. 1. Timoth. 5. Auguſt. lib. *de bono viduitatis* cap. 9. & 10.

Raptus.

Votũ ſimplex

SECVNDVM impedimentum eſt, tempus Feriarum: quo vetantur ſolennitates matrimonii, nempe ſolennis in Eccleſia benedictio, & ſponſi ac ſponſæ cum pompa deductio: item convivia publica, ſaltationes, & hujuſmodi, quæ fidelium devotionem, quietem, jejunia, & commodam præparationem ad ſumendam Euchariſtiam impediunt: de quo impedimento Gratianus agit 33. q. 4. Concil. Agathenſe can. 18. Laodicenſe, can. 25. Conciliũ Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 10. reform. ad duo tempora hanc prohibitionem redegit; ſcilicet ab Adventu Domini uſque ad Epiphan. & à die Cinerum uſque ad octavam Paſchæ, quia his temporibus paſſim fideles ſe ad communionem præparant, & tempora ſunt luctui magis accommoda, quàm lætitiæ. Quibus tamen temporibus, licet Eccleſia ſolennitates conjugii prohibuerit, non tamen inhibuit celebrari matrimonia per verba de præſenti, neque matrimonii conſummationem; quamvis id congruat, ut fideles certis temporibus orationi, & præparationi ad communicandum deputatis, ab officio conjugali abſtineant, ut ex Apoſtolo 1. Cor. 7. colligitur, & Exodi 19. Iudæi legem à Deo accepturi, triduo præparari iubentur, nec accedere ad uxores. Ac 1. Reg. 21. continere debuerat, panes propoſitionis manducaturus: multò ergo magis panem cæleſtem, panem Angelorum ſumpturus; ut argumentatur Hieronymus lib. 1. *contr. Iovinianum*, & in Apologia.

Tempus feriarum.

Ab adventu uſque ad Epiphaniam A die cinerũ uſque ad 8. Paſchæ.

Solennitates prohibit. non nuptiæ.

Cap. CXLIV.

Vtrùm matrimonia invitis parentibus contracta, nulla ſint?

Concil. Trid. ſeſſ. 24 c. 1. reform.

QVAMVIS parentum directionem in ſtatu eligendo liberi ordinariè ſequi teneantur, peccéntque, ſi abſque rationabili cauſa inſciis, aut invitis parentibus matrimonia contrahant: attamen ſolus liberorum legitimus conſenſus matrimonium efficit, ita ut neque à parentibus, neque à magiſtratu irritari poſſit aut debeat, initum à filiis conjugium abſq; parentum conſenſu. Nam in iis, quæ ad naturę officia ſpectant, filii adulti ſui juris ſunt: ſimiliter in eis, quæ certi vitæ ſtatus electionem concernunt. Nihilominus cum honorem filii parentibus debent, ut abſque illorum conſilio, minùs invitis & repugnantibus, in tanti momenti negotio nihil attentent, cùm parentes communiter ſint filiis prudentiores, eiſq; optimè conſultum velint, quos naturaliter impenſiſſimè diligunt.

Filii validè abſque parẽtum conſenſu contrahunt.

PARENTVM inſuper eſt, filiis theſaurizare, ac de cõveniente uxore proſpicere, uti Abrahã Iſaaco providit de Rebecca. Ambr. lib. 1. *De Abraham.* c. ult. Similiter Iacob à parentibus ad Labã eſt miſſus, cujus filias ipſo conſentiente accepit. Item parentes, Saram Tobiæ tradiderunt. Item Deut. 7. & Exodi 22. & 34: *Non accipies filio tuo filiam illius, nec dabis filiam tuam filio ejus.* Eódem illud Eccle. 7. pertinet: *Trade filiam tuam, & grande opus feceris: homini ſenſato da illam.* Et 1. Cor. 7: *Qui tradit virginem ſuam, bene facit.*

Gen. 24.

Gen. 28. Tob. cap. 7.

Parentum eſt de coniuge providere.

ÆQVVM verò planè fuit, ut matrimonii cura parentibus relinqueretur, quorum intereſt ſcire, quænam loco nurus, & quiſnam loco filii domum ſeu familiam ſit ingreſſurus. *Venturam in locum filiæ tuæ* (inquit Ambroſ. *debuiſti eligere judicio, cui fieres pater.* Nam plerumque filii parentum indigent auxilio, conſilio, & ſolatio: inhumanum autem eſt, alendam loco filię parentibus obtrudere, quę invisa ſit, jureq; diſpliceat.

Epiſt. 43.

Liberi Parẽtum conſilio acquieſcere debent.

DENIQVE cùm iuvenilis amor ſæpe cæco feratur impetu, ſecuriùs per parentes uxor filio quæritur. Vnde vituperatur Eſau, quòd inviſas parentibus uxores duxerit: Iacob verò laudatur, quia patris matriſque conſilio acquieverit. Iuſtam enim patris eſſe indignationem, ſi filius eo reclamante uxorẽ acceperit, Ambroſius agnoſcit. Attamen ſi poſt annos pubertatis filius aut filia, inſciis vel neſcientibus etiam parentibus, coniugiũ contrahat, validũ erit. Nam à contrahentis libero conſenſu hic contractus dependet, iuxta illud Gen. 24. *Inquiramus voluntatem ejus.* Et 1. Cor. 7. *Cui vult, nubat.* Vnde Iſaac diſplicentia filii Eſau matrimonia non diſſolvit. Et Iacob unam quidem parentum conſenſu, alias verò inconſultis eiſdem accepit. Tobias quoque Angeli ſuaſu, non exſpectato parentum conſenſu, uxorem accepit.

Gen. 26.

Epiſt. 43.

Gen. 26. 28.

Tobiæ 7.

Cap. CXLV.

Cuius ſit, in matrimonii impedimentis diſpenſare?

IN omnibus impedimentis matrimonii Eccleſiaſtico iure, vel Chriſtiani populi more conſtitutis, Romanus Pontifex diſpenſare poteſt; ad cuius tribunal & iudicium matrimoniales cauſę pertinent: putà de Sacramenti partibus, de Sacerdotali benedictione, de Cognationis gradibus, de Divortiis, de Impedimentis contractus. Nãm hæc omnia ad res conſcientiæ ac ſpirituales ſpectant. Non enim apud Chriſtianos contractus legitimus matrimonii à Sacramento Matrimonii ſeparatur: de Sacramentis autem, rebuſq; conſcientię, quę ex legibus divinis pendent, judicare, paſtorum Eccleſiæ eſt, quorum ſummus eſt Romanus Pontifex, Chriſti Vicarius, qui divortii & repudii cauſam, non ad politicum Magiſtratum remiſit, ſed ipſe judicavit. Similiter & Apoſtolus de coniugiis leges tulit, ſemperq; uſu in Eccleſia recepto, de cauſis matrimonialibus non reges, ſed Pontifices conſulti ſunt, ut meritò in Concilio Tridentino anathema dictum ſit eis, qui aſſeruerint, cauſas matrimoniales ad judices Eccleſiaſticos minimè pertinere. Attamen cauſæ matrimoniales, merè politicæ, quales ſunt de dotibus, de ſucceſſione, de hæreditatibus, politico magiſtratui ſubſunt: mixtæ verò eidem quoque ſubſunt, cum ſubordinatione tamen ad Eccleſiaſti cum judicem, ita ut

Cauſæ matrimoniales ad Eccleſiaſticorum pertinent.

Matth. 5. & 19. 1. Cor. 7.

Seſſ. 24. can. 12.

Digitized by Google

ſi lex civilis Eccleſiaſticæ adverſetur, eidem cedere debeat; prout in Iuſtiniani lege conſobrinorum, permittente cõiugia eveniſſe conſpicimus; quam Divus Gregor. in epiſtola *ad Auguſtinũ Anglorum Epiſcopum*, rejecit, univerſa comprobante Eccleſia.

Parag. Denunciationes ſponſalium.

Cap. XCLVI.

De Ceremoniis Sacramenti matrimonii.

QVIA inter Chriſtianos non res humana, ſed divina, eſt matrimonium, ad illud cum ſumma pietate, religione, atque ſanctimonia accedendum eſt. Proinde confeſſio Sacramentalis rectiſſimè præmittitur; & à proprio contrahentium parocho, tribus continuis feſtis diebus, inter Miſſarum ſolennia publicę denunciationes perſonarum deſponſatarum fiunt: quibus peractis, ſi nullum obſtet impedimentũ, ad celebrationem matrimonii in Eccleſię facie proceditur; ubi parochus intellecto contrahentiũ mutuo conſenſu, eis benedicit, dicendo: *Ego vos in matrimoniũ conjungo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*; aut verbis aliis utitur, juxta receptum cujuſq; Provinciæ ritum. Cujus benedictionis typus exſtat Tobię 7. *Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob vobiſcum ſit, & ipſe conjũgat vos, impleatq; benedictionem ſuam in vobis.* Hæc benedictio ſignificat, nuptias eſſe à Deo, quibus videlicet ab initio benedixit, & Chriſtus ſua præſentia honoravit, eiſque primam benedictionem, aquam in vinum convertendo, reſtituit.

Duorum Inſtit: de nupt. 35. q. 2.

Ioan. 2. Proverb. 19.

POSTQVAM verò conjuges à ſacerdote in Eccleſia benedictionem cõſequuti ſunt, oblatione ſacrificii Euchariſtiæ fœdus conjugale firmatur, ac pro eiuſdem felici ſucceſſu preces Deo funduntur: cuius ritus meminit Tertullianus lib. 2. *ad Vxorem.*

Concil. Carthag. 4. cã. 13

Ceremonia coniugii.

POSTEA velamine ſponſæ obnubuntur, in typum ſubiectionis, verecũdiæ, ac humilitatis, exemplo Rebeccæ. Ambroſ. epiſt. 70. & lib. 1. *de Abraham.* cap. ultimo. Iſidorus lib. 2. *de Offic. Eccleſ.* cap. 19.

Velaminis ſignificatio. 1. Cor 11. Gen. 24.

DEINDE vitta partim candida, partim purpurea coniunguntur, ne compagem unitatis coniugalis diſſipent, moneanturq; interdum orationis cauſa continere; aliàs verò poſſe liberis procreandis vacare, nec debitum exigenti negare.

Vitta applicatio.

1. Cor. 7.

QVIBVS peractis ſponſus annulum, a ſacerdote benedictum, ſponſæ donat, in ſignum mutuæ fidei, & in pignus amoris perpetui.

Annuli traditio.

POSTREMO, ſacerdotali cohortatione coniuges officii ſui admonentur, ut ſe in matrimonio, Chriſtiano more gerant; qualiter parentes Saræ, uxoris Tobiæ, ipſam admonuiſſe leguntur, ut ſocerum honoraret, maritum diligeret, familiam regeret, domum gubernaret, ſeipſam in omnibus irreprehenſibilem exhiberet.

Cohortatio.

Tob. cap. 10.

Cap. CXLVII.

De officio coniugum.

IN eligendis maritis quatuor potiſſimùm ſpectari ſolent: I. Virtus. II. Genus. III. Pulchritudo. IIII. Oratio. In feminis autem tria: ſi generoſa, ſi bene morata, ſi pulchra: magis enim genus & mores, quàm divitiæ quæri debent; ac pudica, formoſæ præferenda eſt.

Iſido lib. 2. de offic. Eccleſ cap. 19.

In coniugibus eligendis attendenda.

PRÆCIPVA verò mariti officia ſunt, uxorem liberaliter ac honorificè tractare, illam veluti ſociam, carnémq; ſuam diligere. Ideo enim non ex pedibus, nec ex capite facta eſt mulier, ſed ex latere viri, ut intelligatur, quòd uxor nõ viri domina ſit, neq; famula; ſed ſocia, uxorio affectu complectẽda, etiamſi deformis, ſterilis, ętate vetula, fœtida, temulenta, iracunda, malis moribus prædita, luxurioſa, guloſa, fatua, vaga, jurgatrix, maledica.

Mariti officia.

Mulier ex latere viri, tanquam ſocia producta.

ALTERVM viri officium eſt, domui ſuæ providere, filiis theſaurizare, honeſtæ rei ſtudio incumbere, ut neceſſaria familiæ acquirantur: proinde ab inerti otio caveat, à luſu & aliis, quibus opes exhauriuntur, vitiaq; omnia profluunt.

Gen. 30.

Viri eſt, domui providere.

POSTREMVM viri officium eſt, familiam in Dei cultu rectè inſtituere, omniumq; domeſticorũ mores obſervare, corrigere, ſingulóſque in officio ſollicitè continere. Iuxta illud Gen. 18. *Scio quòd præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, ut cuſtodiant viam Domini.* Et Tobias filium timere Deum ab adoleſcentia docuit, & abſtinere ab omni peccato.

Familiã in Dei cultu inſtituere.

Tobiæ 1.

Digitized by Google

Gen. 18. Vxoris officium. 1.Petri 3. Ephes. 5.

V x o r i s officium eſt, viro tanquã Domino ſubjici, ei placere, ac in omnibus licitis & honeſtis obedire, ſecundùm S. Petri doctrinam 1. epiſt. cap. 3. & B. Pauli 1. Cor. 7. ad Epheſ. 5. Placere verò ſtudeat mulier viro pietate, prudentia, ſobrietate, ornatu mentis, non fuco faciei, neque ſuperfluo corporis ornatu. Pulchritudo enim animæ ſtabilis eſt, ſtabilemq́; mariti conciliat amorem: corporis autem, morbo vel ætate, aut mutilatione facilè perit, ut Chryſoſt. oſtendit hom. 20. in epiſt. ad Epheſios: & hom. 4. in epiſt. ad Timoth. in morali; & hom. 48. in Gen. Ambroſ. lib. *de Abraham* 1. cap. 2. dicit, *uxorem ornandam moribus, non monilibus; nec in capillaturâ auri & argenti*, ut ait Petrus 1. epiſt. cap. 3.

1. Timoth. 2.

D e i n d e uxoris officium ſit, filios in pietate, continentia, ſobrietate, aliiſque virtutibus educare, domeſticas res induſtriè curare, domi ſe continere, à vago diſcurſu & garrulitate abſtinere, in ſilentio diſcere.

Tobiæ 10. 1. Timoth. 5.

P o s t r e m o uxoris eſt, mariti jugum patienter ferre, aſperos inconditoſque ejus mores, iracundiam, ac omnes conjugii tribulationes animo infracto ſuperare, ac maritum errantem obſecrando blandè monere, nõ intempeſtivè, ſed opportuno tempore, ſicut Abigail Nabal admonuit, & Monica viri ſui feritatem patientiâ vicit.

1. Reg. 25. Auguſt. lib. confeſſ.

Cap. CXLVIII.

De Matrimonii bonis.

Matrimonii bona: Proles, Fides, Sacramentum. Aug. lib. de bono coniugali cap. 24. lib. 9. de Gen. ad lit. c. 10.

Triplex eſt Matrimonii bonum: Fides, Proles, Sacramentum. Horum bonorum compenſatione, Conjugii miſeriæ ſublevantur, ſexuúmque conjunctiones extra conjugium damnandæ, honeſtæ laudabileſq́; redduntur.

P r o l i s bonum tanti facit Apoſtolus, ut dicat, mulierem ſalvari per filiorum generationem, ſi tamen exemplo Saræ, Annæ, quæ Samuelem Domino obtulit, aliarúmque ſanctarum exemplo feminarum, filios in omni ſanctitate inſtituant. *Filii tibi ſunt; erudi illos* &c.

Ad Hebr. cap. 13. 1. Timoth. 2. Eccle. 7.

II. Matrimonii bonum eſt *Fides*, nõ habitus, quo ad credendum Deo imbuimur, ſed mutua fidelitas, qua conjugii fœdus inviolatum conſervatur, ſibique invicem præter domeſtica obſequia conjuges debitum reddunt, ita, ut neuter unquam extraneo ſui corporis poteſtatem exhibeat.

III. Conjugii bonum eſt, *Sacramentum*, id eſt, inſolubile vinculum, ſignificans, Chriſtum nunquam Eccleſiam ſibi per Incarnationem & amorem deſponſatam, repudiaturum, ut ad Epheſios 5. Apoſtolus deducit.

Hęc tria matrimonii bona efficiunt, ut *Conjugium ſit honorabile, thoruſque immaculatus*, imò apud Deum meritorius. Nam congreſſus matrimonialis, ſolo prolis ad Dei honorem educandæ deſiderio factus, actus eſt religionis. Studio autem reddendi debiti ſuſceptus, juſtitiæ actus eſt. Fornicationis verò evitandæ cauſa, ſecundùm indulgentiam permittitur, & id quod extra conjugium foret damnabile, reddit veniale; ut Auguſtinus docet lib. *de bono conjugali*, cap. 10.

Hebræ. 13. 1. Cor. 7.

Cap. CXLIX.

De malis, bono Matrimonii contrariis.

Mala, bonis Matrimonii contraria.

Prolis bono adverſatur, ſterilitatis vel abortus procuratio: & ſi quidem animato fœtu depellẽdo, homicidium eſt: Auguſt. in Exodũ q. 80. lib. 1. *de nupt.* & *concup.* cap. 15. Enchiridii cap. 85. 86. Baſilius epiſt. ad Amphilochium cap. 2. Innocent. III. lib. 3. Decretalium tit. 12. *de Homicidiis.* cap: *Sicut ex literarum.* Lege civili dantes amatoria pocula, ad metalla damnantur.

In digeſto novo lib. 48. tit. de pœnis, Lege 38, Paulus.

A n verò prægnantis fœtũ extinguere liceat, ut eius vita conſervetur? R e s p o n d e n d v m eſt, *non eſſe facienda mala, ut eveniant bona*, Rom. 3 nunquam verò fas eſſe medico, innocentem interficere.

B o n o Fidei repugnat adulteriũ, & negatio debiti, quando coniunx petit, & commodè ac licitè reddi poteſt, abſque videlicet notabili damno animæ vel corporis. Nam individuo ſalvo ſpeciei conſulendum eſt.

B o n o Sacramenti contrarium eſt divortium, contentiones, pugnæ, iræ, diſſidia, ſeparatus coniugũ convictus.

Cap.

Digitized by Google

CAP. CL.

De Matrimonii uſu.

Obſervanda in uſu Matrimonii.

DVo in Matrimonii uſu potiſſimùm obſervanda ſunt: *Prius* eſt, ut non libidinis exſaturandę cauſa, ſed propter ſupradicta bona cõveniatur. Vxor enim amanda eſt judicio, non affectu; non ut adultera, in quam aliquis pręcipiti fertur impetu, ſed ut ſocia, propagationi generis humani neceſſaria; juxta illud Tobiæ 8: *Tu ſcis Domine, quia non luxuriæ cauſa accipio ſororem meam conjugem, ſed ſolâ poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tum in ſecula ſeculorum.*

POSTERIVS eſt, ut conjuges certis temporibus, orationis cauſa, vel percipiendæ Euchariſtiæ reverentiâ à cõplexu abſtineant: nã ſi Iſraëlitæ legem accepturi, continere juſſi ſunt; quantò æquius eſt, Chriſtianos id obſervare? *Exodi 19.*

CAVENDVM inſuper eſt, ne cum gravi corporis lęſione debitum exigatur vel reddatur; aut in loco ſacro, vel propatulo, Cynicorum more, aut menſtrui tempore. Nam tunc proli nocetur, quę naſci leproſa, vel elephantiaca, infirma vel deformis ex corrupto illo ſemine conſuevit. Vnde prohibetur hujuſmodi concubitus Levit. 18. & 20. Ezechielis 18. Vide Aug. q. 64. in Leviticum. Hiero. in dictũ cap. Ezechielis. Admonendum tamen eſt, ſecundùm probabiliorem Doctorum ſententiam, tantùm committi veniale peccatum, quando menſtrui tempore debitum redditur, aut exigitur. *Grego. lib. 1. cap. 1.* *Vide Gregor. de Valentia, tomo. 4. diſp. 10. q. 7. pũ. 2.*

LEPROSVS verò, aut ſanguinis perpetuum fluxum patiens, abſque peccato debitum reddere ac exigere poteſt, quia prolem generare, miſeram futuram, ſicut peccato obnoxiam licet, quando aliter nequit.

Coniuges mutuo conſenſu vovere poſſunt.

PRÆTEREA ſi conjunx ſpiritualem cognationem, vel affinitatem cum uxore contraxerit, aut votum cotinentiæ habuerit, ei non licebit abſque diſpenſatione debitum exigere, ſed bene reddere. Si autem uterque conjunx mutuo conſenſu voverit, neutri fas eſt debitum exigere aut reddere. Quòd verò liceat mutuo conſenſu vovere, tradit Auguſtinus *de bono conjugali* c. 25. Epiſt. 45. lib. 1. *de ſerm. Domini in monte cap.* 14.

DEINDE viro abſtinendum eſt ab uxore gravida, & prægnante, maximè ſi periculum ſit abortus. Nam & pecudes, poſtquam venter intumuit, maſculum non admittunt, exceptis nonnullis. Qua de re Auguſtinus lib. *de bono conjugali*, cap. 6. Hieron. lib. 1. *contr. Iovinianum*. Ambroſ. in fine lib. 1. in Lucam. Lib. 5. Hexaëm. cap. 10. Lactant. lib. 6. *Divin. inſtit.* cap. 23. Clemens lib. 6. *Conſtit. Apoſt.* cap. 28.

Purgationis tempus. Levitici 12.

POSTREMO abſtinendum eſt ab uſu coniugali poſt partum, donec Purgationis tempus tranſierit, quia tunc concipere nequit, & lac ad infantem alendum neceſſarium per concubitum corrumpitur, & aceſcit. Vnde hortatur Gregor. ut mariti uxores non tangant, donec infans ablactetur; quamvis poſt tempus purgationis congreſſum fieri poſſe admittat, ad fornicationem vitandam. *Gregor. ad Aug. Angl. Epiſcopum.*

CAP. CLI.

De Purgationis tempore.

TEMPVS purgationis puerperę, à tempore partus uſque ad ingreſſum Eccleſiæ, quo mulier enixa ſolet à menſtrui fluxu, ſuperfluiſque humoribus emundari, nuncupatur. Et quidem in veteri lege, certa in myſterio Purgationis erãt definita tempora: nimirũ pro maſculo, triginta tres dies; pro femina verò, ſexaginta ſex. Certis inſuper ceremoniis mulier emũdabatur à peccato, & à profluvio ſanguinis ſui, & legalis immunditia tollebatur. Nunc verò non ex obligatione alicujus legis, ſed ex obſervatione piæ conſuetudinis, puerpera ſe domi continet, donec valetudinem recuperaverit. Nam ſi vires permitterent, & ſcandali occaſio deſit, mox à partu mulier Eccleſiam ingredi poſſet, Deoque gratias agere. Non enim humoris ſuperfluitas, quam invita patitur, in culpam ei poteſt imputari. Quare Ceremonia, quæ nunc à puerperis Eccleſiam ingreſſuris obſervatur, non eſt alicuius immunditię purgatio, ſed tantùm gratiarum actio, qua B. Mariam, offerentem Deo Chriſtum imitatur. Candela enim cerea, quam manu geſtans ingreditur, adumbrat puerperam Deo gratias agere pro enixa prole, à Chriſto illuminatâ, cui majorem indies illuminationem imprecatur.

Levitici 12. *Pro maſculo 33. dies. Pro femina 66.* *Purificatio nunc eſt gratiarũ actio.* *Candela ſignificatio.*

CAP. CLII.

De Prolis lactatione.

Lactatio prolis.

CONGRVENTISSIMVM proli natæ, lac maternum eſſe, naturæ providentia demonſtrat, quæ feminis ubera dedit, in quibus ſanguis ſiſtitur infanti familiaris, ut cibo aſſueto foveatur, ut notat Plinius lib. 28. hiſtor. cap. 9. & Aulus Gellius lib. 12. cap. 1. Noctium Attic. ubi addit, quòd ſicut plurimùm ad fingendam corporis & animi ſimilitudinem proprietates ſeminis conducunt, ita & lactis. Vnde Ambroſius lib. 1. *de Abraham* cap. 9. ſcribit, matres eos magis liberos diligere, quos ablactaverint; ſimiliter & filios ardentiùs matres amare, quarum ubera ſuxerint: quod & in pecoribus locũ habere videmus; notanter in agnis & & ovibus; & exemplo filiorum expoſitorum, arborúmque tranſplantatatarum illuſtrat Gellius. Quare non immeritò in Scripturis matres, quæ propriis uberibus filios lactaverunt, collaudantur: ut Anna, Samuelis mater; item generoſa Machabęorum genitrix; necnõ B. Virgo, de qua Lucæ 11. cap: *Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ ſuxiſti.* Vnde Paulus ſe comparat nutrici, proprios filios educanti; & patri, non pædagogo, alienos filios inſtituenti. Damaſus epiſt. 4. ad meretricium pertinere morem ſcribit, infantes proprios extraneis nutricibus alendos exponere, ut liberiùs ſuas libidines expleant. Idipſum prava conſuetudine fieri Gregor. aſſerit, niſi lactis inopia, vel naturæ infirmitas matrem excuſet. Quo caſu piam, ſanam, vigentémque annis nutricem aſſumere fas erit; uti factum legimus Gen. 25. & Ruth. ultimo.

Lib. 12. c. 1.
1. Reg. c. 1.
1. Mach. c. 7.
1. Teſſal. 2.
1. Cor. 4.
Reſpon. 10. ad Aug. Angl. Epiſcopum.

FINIS.

INSTI.

INSTITVTIONVM DOCTRINÆ CHRISTIANÆ LIBER TERTIVS.

CAP. I.

De Decalogo, diviniſq; Legibus.

Cur Decalogi expoſitio fidei ſymbolo, & Sacramẽtis ſubiungatur. Math. 19.

QVIA preter fidem & Sacramenta homini Chriſtiano, volenti ſalutẽ conſequi, neceſſaria eſt mãdatorum Dei obſervatio, ideo poſt explicationem Symboli, & Sacramentorum, aptiſſimâ methodo Decalogi tractatus ſubjungitur. Hunc enim catechizandi progreſſum Dominus Apoſtolis præſcripſit: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti; docentes eos ſervare omnia, quæcumque mandavi vobis.* Non enim in ſcripturis cõmendatur fides ſterilis & mortua, ſed viva, quæ per charitatem operatur. Quid enim prodeſt, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides ſalvare eum? productóque Abrahæ exemplo probat Iacobus, fidem ejus ex operibus fuiſſe conſummatam. *Vides* (ait) *quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt? & quoniam ex operibus juſtificatur homo, non ex fide tantùm?* Et Dominus juveni de ſalute quærenti reſpondit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, hoc eſt, vitam tuam compone ad normam decalogo comprehenſam. Quo Domini exemplo paſtores docentur, ſedulò fidelem populum adhortari ad legum divinarum obſervationem, ſcientiam, & meditationem. *Labia enim Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus*: quæ norma eſt diſcernendi bonũ à malo, honeſtum à turpi, juſtum ab injuſto. Vt autem legum origo, vis, præſtantia, & uſus intelligantur, faciliùs, priuſquam Decalogi explicationem aggrediamur, de Legibus nonnulla præmittemus.

Matth. 28.

Fides viva cõmendatur.

1. Cor. 7. & 13.

Matth. 19.

CAP. II.

Quòd Theologi & Iuriſperiti leges diversâ ratione conſiderent.

Leges à Theologo qua ratione conſiderentur?

THEOLOGI leges conſiderant, quatenus homines ad æternam beatitudinem, quę in Dei clara viſione conſiſtit, dirigunt: Iuriſperiti verò, ſecundùm quod communi & externæ Reipublicæ, paci fovendę neceſſariæ ſunt. Rurſus illi præcipuè leges attendunt, ut à Deo ſuam originem, vimque habent, rectęque homines vivere, in ordine ad ipſum Deum, beatam immortalemq; vitam ab eo conſequendam docent: Iuriſperiti autem leges expendunt, ut ab hominibus conſtitutæ ſunt, aut ad exteriorẽ Reipublicæ tranquillitatem conſervandam; (in quem finem jus civile prodiit): aut ad Rempublicam Chriſtianam rectè ordinandam, cui fini Ius Pontificium deſervit.

Ius civile.

Ius Pontificium.

SECTARII, Luthero authore perſuaſi, Chriſtianum hominem ſolùm teneri ad credendum, reliqua verò

Digitized by Google

Iuſtus lege obligatur. *2.Cor 3.* *Matth. 19.*

eſſe libera & indifferentia, legum neceſſitatem tollunt, arbitrantes juſtum, quia ſpiritu libertatis, non lege agatur, minime obligari ad legis alicujus obſervationem, contra Domini luculentã doctrinã: *Si vis ad vitã ingredi, ſerva mandata.* Libertini quoq; legũ neceſſitatem tollunt, ſed ex alio capite, quia videlicet ſentiant, peccatum nihil eſſe præter inanem & falſam opinionem, cùm Deus omnia in omnibus operetur, nihilque mali facere queat: ſed quia has nænias & prodigioſa cõmenta refutat celeberrimus ſcriptor Robertus Bellarm. lib. 2. *de ſtatu pecca.* cap. 1. ad eum mitto lectorem.

Libertini tollunt leges.

Legum neceſſitas.

Leges equidem neceſſarias eſſe, mundus ipſe, rerumque univerſitas, quæ certis legibus gubernatur, proclamat: nec minùs ipſa hominum ſocietas idipſum evincit: ſine legibus enim nulla reſpublica, nullum regnũ, non gens, non civitas, imò ne domus quidem ulla conſiſtere poteſt. Nam ubi lex nulla, ibi nulla eſt juſtitia, nullum peccatum, nulla bonis præmia, nulla ſceleratis ſupplicia decernuntur; ac proinde, licet cuique pro ſuo arbitratu vivere, adulteria, latrocinia, omniſq; generis flagitia impunè patrare. Denique, ubi nulla eſt lex, non eſt obedientia, neque ordinis obſervatio: ubi autem nullus ordo, ibi rerum omnium perturbatio. Sublatis ergo legibus, quid aliud erunt homines, quàm animantia bruta, ſine Deo, ſine ordine, ſine obedientia, ſine juſtitia, ſine virtutibus, abſque vitiis culpabilibus. Nam per legem cognitio peccati: & ubi non eſt lex, ibi prævaricatio. Per legem Dei voluntas nobis innoteſcit: cognitio legis, eſt hominis in Deum directio, diſciplina virtutis, coërcitio malorum, ordinis demonſtratio. Lex enim ſuapte natura evincit, dominii poteſtatem eſſe in mandante, obediendiq; neceſſitatem in his, qui mandata recipiunt; illum majorem, hos eſſe inferiores; illum eſſe dominum, hos eſſe ſubditos. Hinc in paradiſo, natura exſiſtente adhuc integra, licet homo per omnia ſecum, & cum ſuo cõditore optimè, perfectiſſimeque conſentiret; attamẽ præcepto indiguit, ut per immobile decretum pręcepti Dei evidenter conſtaret, plenitudinem dominii omnium rerum uſque ad pomum unum, cunctáſque res minimas penes conditorem remanere: eáſque in hominis uſum ſola Dei beneficentia, gratuitáque voluntate cedere: ſimul etiam, ut homo admoneretur, ſe tanta neceſſitate legiſlatori Deo ſubjectum eſſe, ut in omnibus (ne quidem vel uno excepto pomo) ei parere teneretur. Quare Chriſtus, Iudex & Legifer appellatur. Vnde patet, Chriſti regnum non eſſe ſine legibus; falſóque ac impiè à ſectariis aſſeri, Chriſtum eſſe hominibus à Deo datum in redemptorem, cui fiderent, nõ autem in legiſlatorem, cui obedirent. Quod dogma condemnat Conciliũ Tridentinum. Nam Chriſtus mandata tulit: *Mandatum novum*, ait, *do vobis, ut diligatis invicem*: & Matth. 5. *Ego autem dico vobis* &c. & cap. 28. *Docentes ſervare omnia, quæ mandavi vobis.* Et Apoſtolus: *Legem deſtruimus per fidem? abſit: ſed legem ſtatuimus; quia per fidem gratia impetratur, qua lex impleatur.* Et ad Hebræ. 7. *Tranſlato ſacerdotio neceſſe eſt, ut legis tranſlatio fiat,* ſignificans, Chriſtum veterem legem abrogaſſe, ut novam legem inſtitueret, quę veteri ſuccederet, non ut ſuum regnũ abſque lege, ſine ordine, abſque præmiorum & ſuppliciorum conſtitutione relinqueret; nam & in cœlo beata vita ſine lege non ducitur. Nam & Angeli, & homines beati eâdem lege Dei æterna in finem diriguntur, & in ejus felici adeptione conquieſcunt.

Rom. 7. *1.Cor. 14.*

Lex eſt teſtimonium domini.

Deo etiam minima præcipienti obediendum.

Iſaia 33. *Seſſ. 6. ca. 21* *Ioan. 13. 14.* *Rom. 3.* *Hebr. 7.*

Cap. III.

De nomine Legis.

Legis nomen unde? *Aug. q. 20. ſuper Leviticum.* *1. 2. q. 90 ar. 1.* *Ierem. c. 2.*

NOMEN Legis Cicero ab *eligendo* deducit, eò quòd per leges rerum agendarum electio fiat. Quam Etymologiam B. Auguſtinus comprobat. Iſidorus lib. 5. Etymolog. cap. 5. Legem à *Legendo* derivat, quia publico ſcripto leges mandari, legique ſoleant. Divus Thom. à *Ligando* dici putat, eò, quòd inſtar vinculi obliget, ſecundùm illud Hieremiæ: *A ſeculo confregiſti jugum, rupiſti vincula, dixiſti: non ſerviam.* Et Pſal. 2: *Dirumpamus vincula eorum, & projiciamus à nobis jugum ipſorum.* Græci deducunt à *tribuendo*, quia ſuum unicuique tribuat: Hebræi verò à *docendo*, eò quòd doceat, quid agendum, quid vitandum ſit. Iuxta illud Pſal. 118. *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* Vbi à variis conditionibus & effec-

tis lex diverſa nomina ſortitur. Appellatur equidem *Lex*, *Præceptum*, *Teſtimonium*, *Mandatum*, *Iudicium*, *Iuſtificatio*, *Iuſtitia*, *Semita*, *Veritas*, *Eloquium*, *Sermo*, & *Verbum*.

Cap. IIII.

De, vi, cauſis, atque conditionibus legis.

Lex vim habet dirigendi & obligandi.

OMnis lex vim duplicem habet: directivam ſcilicet, oſtendendo, quid agendum, quid vitandum ſit, & ad hoc in conſcientia obligando: & coactivam, inferendo pœnas, & comminando. Ideo lex, ignita dicitur, quia ſicut ignis vim illuminandi & comburendi habet, ita lex docendo illuminat & dirigit, propoſitoque ſupplicio, aut præmio movet atque coërcet. Et quia dirigere ac ordinare, ad intellectum, non autem ad voluntatem pertinet, ſequitur, legem ad rationem ſive intelligentiam ſpectare. Nam rationis ſpeculativę officium eſt, cognoſcere veritates; practicæ verò, dirigere ad ſtudioſas actiones, rectè imperando. Quare lex in ratione practica conſiſtit, & ad prudentiam gubernativam (cujus eſt, multitudinem legibus regere) pertinet. Quia tamen non ſufficit ad legem ferendam, ut Princeps aliquid fieri debere judicet, & quòd ſic fieri velit, ſed præterea neceſſarium eſt, ut quod judicat, fieri oportere, & quod fieri vult, etiam ſtatuat, non ſolùm conſulendo & hortando, ſed quoque imperando; ideo ad legem conſtituendam, utriuſque potentiæ, intellectus & voluntatis actus concurrunt. Nam intellectus fieri debere judicat: voluntas autem, quod fiat, approbat; ac tandem ſequitur legis imperium, regula, lux, ordinatio. Concurrentibus verò ad unum actum duabus potentiis, illi tribuendus eſt, à qua ſecundùm ſubſtantiam & perfectionem emanat. Atqui lex ſecundùm ſuam ſubſtantiam eſt imperium, regula & ordinatio, quæ rationis ſunt; ſimul tamen voluntas approbando concurrit. Vnde lex vim movendi obtinet. Voluntas enim in finem tendit, appetendo, deſiderando, aliáſque potentias efficienter ad proprias operationes applicando. Intellectus portò etiam in finem tendit ac movet, ſed illuminando, præcipiendo, vetando; quæ legis propria ſunt officia, directè à ratione promanantia. Vnde patet, genus legis, ſubiectum, ſeu cauſam materialem eſſe aliquid, quod ad rationem ſeu intelligentiam pertineat.

Deut. 33.

Lex à ratione.

Lex ob intellectũ & voluntatem.

Cauſa materialis legis.

VT autem juſta ſit lex, quatuor conditiones adeſſe oportet. I. Ex parte materiæ, ut ſit poſſibilis, nec prohibeatur virtus, aut præcipiatur vitium. II. Ex parte cauſæ finalis, ut ad commune bonum ordinetur. Finis enim legis, eſt bonum commune. Dirigit enim lex actus humanos in ultimum finem, qui Deus eſt, eiúſque fruitio. Nam actuum humanorum principium eſt ratio, quæ actiones in ſuos fines dirigit, reſpiciendo ordinem ad felicitatem communem. Vnde leges non ad privatum alicujus commodum, ſed ad commune Reipublicæ utilitatem, pro conditione hominum & temporum accommodandæ ſunt, quia lex poteſtatis publicæ opus eſt; poteſtas verò publica in bonum commune Reipublicę ordinata eſt, ut eam ſcilicet tueatur & conſervet: ſiquidem reges, principes & magiſtratus, non domini, ſed miniſtri regni Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes, ut luculentis verbis Scriptura commonet. Quod & ex analogia potentiarum naturalium colligi poteſt. Nam ſicut illę ad totius ſuppoſiti conſervationem, bonúmque ipſius procurandũ inſtitutæ ſunt, ita poteſtas publica in commune bonum Reipublicæ, ut ei conducentia ſollicitè curet, noxia verò arceat, bonos defendat, improbos pœnis cohibeat, & puniat. Rex enim propter regnum eſt, non regnum propter regem. Deiecti equidem animi eſt, de ſubditis non profectum, ſed quæſtum propriũ quęrere: excelſi autem animi eſt, cum Apoſtolo dicere: *Non requiro datum, ſed fructum*; ſignificans, eum, qui pręeſt, non affectu & voluntate, ſed ratione ac judicio agi oportere; nec ſua, ſed ſubditorum lucra ſectari debere. Quod in parabola Nathan Prophetæ notatur, de homine centum oves habente, qui unicam pauperis concupivit. Et in Achab rege, qui rerum ſummam tenens, vineam Naboth affectavit. Idipſum confirmat, quòd regnum hominibus, ſicut corpus ex membris, & domus parietibus, & grex ex ovibus conſtat. Vnde conſequens eſt, reges & prin-

Conditiones legis.
1. Vt ſit poſſibilis.
2 Vt ad commune bonũ.

Sapien. 6. Rom. 13. Iſaia 51.

Rex eſt propter regnum

Eũ qui præeſt non affectu ſed ratione ac iudicio agere oportet

2. Regum. 1

Rex privata lucra non ſectetur.

principes tanquam populorum paſtores, homines ſibi ſubditos, tueri, paſcere, ac propugnare debere: ut ſicut Deus *Rex regum, & Dominus dominantium,* (cujus providentia reges imperant), nos moderatur, omniaque nõ propter ſuam, ſed noſtram utilitatem tribuit; ita Reges & Principes in ſuis legibus non privata commoda, ſed bonum cõmune promovere ſtudeant. Neque 1. Regum 8. plus juris principi in ſubditorum bona tribuitur, quia ibi prædicatur, quid per violentiam & inſolentiam nonnunquam facturi eſſent reges nonnulli, non autem quid jure poſſent. Quod alibi à Moyſe explicatur, & ab Ezechiele cap. 46.

Lex in commune bonum ferenda.

Tyrannus à rege differt.

Deut. 17.

Tertia conditio, ex parte efficientis cauſæ eſt, ut qui legem fert authoritatem in perſonas, quibus leges imponit, habeat. Legis enim eſt, pręcipere, punire, comminari; quod non privati hominis, ſed publicæ authoritatis eſt. Authoritatem verò in alios quiſpiam, vel à Deo immediatè datam obtinet, ut Homo Chriſtus, Moyſes, Petrus, David, Iehu, aliique nonnulli: vel hominum electione, conſenſu, ac conſtitutione; quomodo paſſim nunc Reges & Principes ſuam poteſtatem habent: vel à majori poteſtate ſibi commiſſam, ut Legati, Proreges, Magiſtratus, & ſimiles. Privatis autem hominibus, quibus aliquid ſtatuendi vel jubendi poteſtas competit (ut patribus, maritis, ſenatoribus, magiſtris, & ſimilibus) obediendum eſt, ſi quid præcipiant, quia eorum præcepta non minùs, quam leges obligant; quamvis veræ legis rationem non habeant, tum, quia in commune Reipublicæ bonum non ordinentur, ſed in particulare familiæ; tũ, quia vim coactivam & coërcitivam per ſeveriores pœnas non obtineant. Nam parenti, magiſtro, & ſimilibus, domeſticam ſolum pœnam (quæ levior diſciplina eſt) infligere licet. Exilium enim, mutilatio, mors, tortura, & hujuſmodi ſeveriores pœnę, ſoli publicæ poteſtati (quæ non fruſtra gladium accepit) reſervantur.

3. Conditio legis, ut ex authoritate feratur.

Pſal. 2. Proverb. 8. Rom. 13.

Præcepta parentum non ſunt propriè leges, tamen obligant.

Rom. 13.

Qvarta & poſtrema conditio legis, ex parte formæ requiritur, ut ſcilicet lex debito modo & ordine conſtituatur, locíſque & temporibus debitis promulgetur. Adeò enim promulgatio legis neceſſaria eſt, ut abſque illa nullũ lex obliget, nec legis quidem mereatur nomen. Tunc enim lex inſtituitur, quãdo promulgatur. Vnde ait Dominus: *Si non veniſſem, & loquutus eis fuiſſem, peccatum non haberent.* Et Apoſtolus: *Quomodo audient ſine prædicante?* Cùm enim lex actuum humanorum publica ſit norma, ſic proponi debet, ut ad omnium notitiam pervenire nata ſit. Quod tunc fieri cenſetur, quando in loco celebri & publico per miniſtrum publicum edicitur, tempore congruo & conſueto. Tunc enim vim præcepti obligantis ſortitur, licet, qui eam invincibiliter ignorant, etiam poſtea à prævaricatione excuſari queant. Si autem in lege tempus, quo lex obligare incipit, exprimatur, nemo eam ſervare tenetur, niſi pręſcriptum tempus effluxerit.

4. Legis conditio eſt, ut publicetur.

Can. in iſtis. diſt. 4.

Ioan. 15.

Qualis publicatio neceſſaria.

De legibus autem Pontificiis, an ſufficiat Romæ publicari ut obligent, communior ſententia eſt affirmans, ita tamen, ut qui abſque culpa leges Romę publicatas ignorent, à pręvaricatione immunes ſint. Et ſi leges privilegia nonnullis conceſſa revocent, aut quoſdam hominum contractus irritent, non obligant, niſi ad eorum notitiam perveniant, quorum intereſt: aut ſaltem, niſi tantum interceſſerit temporis, ut commodè innoteſcere potuerint: alioqui contraveniens à culpa & pœna excuſandus eſt. Hinc Pontifices, leges, quas univerſali Eccleſiæ ſcribunt, jubent publicari in omnibus diœceſibus provinciarum, ne damnum ſentiat, qui culpa vacat. Et piè licet præſumere, non intendere Pontificem, ſuis legibus obligare conſtitutos in diſſitis provinciis, niſi legitima promulgatione prævia. Diverſa quoque ratio eſt legis præceptoriæ, quæ obligationem faciendi aut vitandi adducit; & revocatorię, quæ ſolùm obligationem tollit.

An ſufficiat, quòd Romæ publicatio fiat.

Ex quibus abſoluta legis definitio colligi poteſt iſta: *Lex eſt ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam multitudinis habet, promulgata.* Quiſnam verò primus hominum leges tulerit, diſputant nonnulli. Plinius Cererem, vel Rhadamanthũ primas leges tuliſſe arbitratur. Ioſephus lib. 2. contra Apionem contendit, Moyſen primum fuiſſe legiſlatorem. Euſebius in Chronico (cui Auguſt. conſentit) refert CCC. annis ante Moyſen, exſtitiſſe Phoroneum, ſecundum Regem Argivorum, vivente Iacob, qui leges tulerit, judiciaq; illis populis inſtituerit, à quo *Forum* aliqui dictum putant. Ceterùm pro-

Legis definitio.

Lib. 7. nat. hiſtor. c. 56.

Quis primus leges tulerit.

Lib. 18 de civit. cap. 3.

Phoroneus.

Ludovicus Vives in cõment. 3. cap. lib. 18. de civit. Dei.
Adam primus legiſlator.
Gen. 18.

probabilius videtur, primum generis humani parentem, ſuis poſteris leges edixiſſe; & civitates ac regna, ex quo tempore cœperũt, etiam leges habuiſſe, tam ante diluvium, quàm poſtea. Nam de Abraham Deus ait: *Scio, quòd præcepturus ſit filiis, & domui ſuæ poſt ſe, ut cuſtodiant viam Domini, & faciant judicium & juſtitiam.* Et Gen. 34. filii Iacob dicunt, illicitum & nefarium eſſe apud eos, ſororem ſuam homini incircumciſo tradere. Cur verò illicitum, ſi nulla hoc lex tunc vetabat?

Cap. V.

De legum diſtributione.

Legis diviſio in æternam, naturalem, divinam, & humanam.

LEX univerſim in quatuor partes ſeu differentias diſtribuitur; ſcilicet in *Legem æternam*, *Legem naturalem*, *Legem divinam*, & *Legem humanam*. Quod hac ratione oſtenditur. Lex omnis regula eſt, qua homo ad actiones ſtudioſas dirigitur. Ordinatur autem vel in finem ſupernaturalem; quod fit lege divina: vel in finem naturalem; idque aut per legem hominum animis inditam, quod lex naturalis præſtat; vel per legem humano ingenio excogitatam, quæ vocatur *lex humana*. Et quia hæ omnes leges ab aliqua ſuperiore ac immobili oriuntur, *æterna lex conſtituitur.*

Ariſtot. lib. 5 Ethic. c. 7.

ARISTOTELES jus omne in *naturale* & *poſitivum* dividit, quia ſupernaturalem finem ignorabat. Iuriſperiti verò, conſiderantes leges, quibus homo in Republica gubernatur, Ariſtotelem imitati, jus omne dividunt in *naturale* ac *poſitivum*: & poſitivum in *jus Gentium*, *Civile*, atque *Eccleſiaſticum ſeu Pontificium.* Nam quemadmodum ex principiis ſuapte natura cognitis, per humanam ratiocinationem lex civilis deducitur: ita ex principiis à Deo revelatis, eccleſiaſtica lex colligitur.

Ius naturale, & poſitivum dividitur in ius gentium, civile, Pontificium.

Lex per metaphoram, Fomitis.

SVNT autem & impropriè per metaphoram dictæ leges: ut *Lex fomitis*, quę *lex carnis & concupiſcentiæ* appellatur, quia hominem inclinet ac ſollicitet in objecta ſenſibus grata; quæ in pœnam inobedientiæ, & privationẽ originalis juſtitię cõſequuta eſt. Hujuſmodi quoque eſt *lex ſpiritus*, ſeu *lex mentis*, quæ inclinatio eſt ad opera ſpiritualia, rectæq; rationi conſona. Quam legem Spiritus Sanctus in nobis per regenerationem operatur, hominiſque interioris renovationem.

Lex Spiritus.

Lex divina & humana.

Divina, naturalis, poſitiva, æterna.

Poſitiva divina, eſt lex vetus, & nova.

Humana lex Eccleſiaſtica, vel civilis.

QVIDAM legem in duo genera dividunt: ſcilicet in *divinam* & *humanam*: divinam verò in *æternam*, *naturalem*, & *poſitivam*. Et poſitivam quidem ſubdividunt in *legem veterem* & *novam*. Humanam verò dividunt in *Eccleſiaſticam* (id eſt, quæ ab authoritate ſeu poteſtate Eccleſiæ conſtituta eſt) & in *ſecularem*, *ſeu civilem*, quæ à poteſtate ſeculari conſtituitur. Vocatur autem utraque, *Lex humana*, quia hominũ authoritate à Deo accepta conſtituitur.

Legis humanæ 9. conditiones.

LEGIS porrò humanæ conditiones novem ab Iſidoro enumerãtur: ut ſit honeſta, juſta, ſuum cuique tribuens: ut ſit poſſibilis, ſecundùm naturam, ſecundùm patriæ morem, loco & tempori congruens, utilis & neceſſaria ad Reipublicæ bonum promovendum: ut ſit perſpicua & manifeſta: poſtremò, ut non proprio commodo Principum, ſed omnium ſerviat; quę ad tres revocantur: ut lex ſit religioni congruens, diſciplinę morum, Reipublicæ utilis.

Cap. VI.

De Lege æterna.

Nihil Deo caſuale.

TOTA rerum univerſitas, inſtar unius magnæ Reipublicæ, ab uno Deo, velut Imperatore ſummo gubernatur, ita ut nihil caſu aut fortuitò accidat, quin in aula cæleſti diſpoſitum ſit, ut ſic fieret, aut ita evenire permitteretur. Dei enim eſt, ſtatuere, quibus legibus mundum gubernari velit, ac rei cujuſque numerũ, pondus, & menſuram. Illa verò æterna ratio, qua Deus ab æterno cuncta gubernare, ac in ſuos fines dirigere conſtituit, *Lex æterna* dicitur. Nihil enim in Deo novum eſt. Ideo conceptus ille divinæ providentię, lex ęterna eſt: ſiquidem ordinatio rationis eſt in bonum univerſi, ab omnium rerum Domino promulgata. Verbum enim Dei æternum eſt.

Lex æterna quid?

Lex naturalis quid?

AB hac æterna lege profluit *Lex naturalis*, quæ illius veſtigium quoddam eſt: nempe propenſio & inſtinctus naturalis, per quem res

unaquæque in ſuum finem tẽdit. Hanc igitur legem Deus inſtituit, quando ſingulis creaturis propenſionem in ſuum finem impreſſit. At longè nobilius æternæ legis communicationem hominibus, quàm irrationabilibus creaturis dedit. Loco enim naturalis inſtinctus, rationis ei lumen & dictamen tribuit.

Dictamen rationis.

Nam legem ſibi à Deo datam homo agnoſcit, & ſic divinę particeps eſt prudentiæ, ut quamvis à Deo regatur, attamen etiam ſe atque alia regat: nec neceſſario, ſed libere legem obſervet, ac bene vel malè operetur. Vnde ipſius opera laude aut vituperio, mercede vel pœnâ digna ſunt, non autem brutorum actiones.

Cap. VII.

De Lege humana.

Legis humanæ definitio.

EX naturali lege nata eſt lex humana, quæ nihil aliud eſt, quàm determinatio quædam legis naturæ, per ratiocinationes humano ingenio collecta: quæ ſi ex principiis ſua natura notis, in bonum temporale civium, per modum determinationis principii communis deducatur, *Ius gentium* dicitur: ſi verò tanquam concluſio ex principiis deducatur, *Ius civile* appellatur.

Ius gentium.

Ius civile.

Rurſus, quia diverſę formæ ſunt regiminum: ſcilicet Monarchia, Ariſtocratia, Oligarchia, Democratia, & mixtum genus: lex ab authoribus varia ſortitur nomina. Dicitur enim *Cæſarea*, *Senatusconſultum*, *Plebiſcitum*, *Tribunitia*, *Prætoria*. Rurſus, à privatis, *lex Iulia*, *Falcidia* &c. Item ex varietate actionũ, de quibus leges feruntur, nomina ſortiuntur, ut *lex Iulia de adulteriis*, *lex Cornelia de ſicariis* &c. Præterea ex conditione perſonarum, dictum eſt *Ius Sacerdotum*, *Magiſtratuũ* & *militum*. Si verò ex principiis à Deo revelatis concluſio deducatur, *lex Eccleſiaſtica*, *Canonica & Pontificia* nuncupatur. Vtraque verò lex, Civilis, & Canonica ab æterna Dei lege derivantur, ac eatenus juſtæ ſunt, quatenus cum illa conſentiunt, quia rectitudo humanæ rationis & voluntatis à Deo veluti regula dependet.

Lex Cæſarea, Senatusconſultum, Plebiſcitum.

Lex vocatur ex actione & perſonarum conditione.

Lex eccleſiaſtica unde.

De lege divina.

PORRO lex divina immediatè à Dei æterna lege dependet. Eſt enim ordinatio rationis à Deo facta, hominem in ſupernaturalem finem dirigens: quæ licet multa explicet, in lege naturæ contenta; nonnulla tamen ſuperaddit, quæ lege naturæ non ſunt comprehenſa, quamvis illi non repugnẽt: ut, legem credendi, legem de Baptiſmo, de Euchariſtia quandoque ſumenda, de inimico diligendo, de omnino non jurando, de mutuo abſque recuperationis ſpe dando, de audienda Eccleſia, & de nonnullis aliis.

Præter legem humanam opus eſt divina.

FVIT autem neceſſarium, dari legem hominibus divinam, pręter humanam. I. quia leges humanæ omnia peccata vetare ac punire nequeunt. Opus itaque eſt lege, quæ id præſtet. II. lex humana prohibere actus merè internos nequit, quia de ignotis homo judicare non poteſt. III. Hominum judicia incerta ſunt, tam propter ingenii humani debilitatem, quàm rerum mutabilitatem. Vt autem in rebus ad ſalutem neceſſariis, certam & infallibilem regulam haberemus, Deus legem, quę falli aut fallere nequit, miſericorditer adiecit. IV. Deus hominem ad finem condidit, ad quem viribus ſolius naturæ pertingere non poteſt: debebat ergo in illum finem ſufficienter dirigi. Quas rationes Pſalm. 18. inſinuat: *Lex Domini immaculata: convertens animas: teſtimonium Domini fidele: ſapientiam præſtans parvulis.*

Diviſio legis divinæ in veterem & novam.

DIVIDITVR autem lex divina in veterem, & novam: non tanquam in diverſas ſpecies, ſed in unam legem, differentem ſecundùm perfectum & & imperfectum. Nam eadem lex divina, pro temporum varietate, & hominum conditione mutationem accepit; ſicut eundem hominem puerum eſſe dicimus & ſenem, licet diverſimodè affectus ſit: & unam ab initio mundi Eccleſiam uſque ad finem aſſerimus, quæ tamen ſuas ætates atque commutationes habet: quarũ prima ab Adam uſque ad Moyſen *Infantiæ* comparatur, quæ legis, niſi naturalis, capax non eſt. II. A Moyſe uſque ad Chriſtum, quæ *Pueritiæ* aſſimilatur, quia tunc homines metu pœnæ inſtar puerorum à malo abſtinuerunt; ideoq; Moyſis legem, tanquam pædagogum coërcentem acceperunt. III. A Chriſto uſque ad ſeculi finem, quæ *virorum* eſt *perfectorum*: unde tunc Chriſtus legem perfectiſſimam hominibus annuntiavit, quæ EVANGELIVM dicitur, quia Chriſti adventum, vitã, geſta, dicta, doctrinam & præcepta continet, quibus ad vitam beatam perducimur.

Vna Eccleſia ab initio mundi.

LEX

Lex vetus triplicia præcepta continebat.

LEX vetus triplicia præcepta continebat: Moralia, Iudicialia, & Ceremonialia. Moralia verò, quia legem naturę continent, omni tempore obligant. Iudicialia autem, quia ſoli populo Iſraëlitico per Moyſen data fuere, ſolos Iſraëlitas perdurante ſtatu veteris legis obligarunt. Si tamē eorum aliqua per modum legis ad utilitatem populi à principe ſtatuantur, obligabunt, non vi legis Moſaicæ, ſed humanæ. Ceremonialia verò legis præcepta, quia futurę paſſionis Chriſti, & revelationis gratiæ novi Teſtamenti figuras & ſigna præcipiebant, obligare deſierunt, quando veteris legis figuræ adimpletæ fuerunt. Nā tunc officium & vim ſignificandi amiſerunt, ac rectè tunc mortuæ fuiſſe dicuntur. Id autem accidit, quādo Chriſtus opus noſtræ ſalutis conſummavit, & Spiritu ſancto in Apoſtolos cælitus miſſo, Evangelicam doctrinam ſufficienter Mundo promulgavit. Quare in paſſione Chriſti, ceremoniæ Moſaicæ rectè dicuntur fuiſſe mortuæ, ac deſiiſſe obligare: at poſtquam Evangelica doctrina ſufficienter Orbi innotuit, mortiferæ obſervatoribus effectæ ſunt, quia ſuperſtitiones & falſi Dei cultus extiterunt, annunciando ſcilicet venturū, quem oportebat credere iam veniſſe, & veteris legis figuras re ipſa compleviſſe.

Moralia. *Iudicialia.* *Ceremonialia.* *Ceremoniæ vet. legis quando mortuæ, & quando mortiferæ.*

CAP. VIII.

De legum effectu & obligatione.

Legis officiū.

LEGIS effectus eſt, hominē bonum facere, putà obedientem, eius actiones dirigendo; quarum aliquæ ex ſuo genere bonę ſunt, ut actus virtutum: aliæ malæ, ut furari: nonnullæ verò indifferentes, ut ambulare. Legis autem officium eſt, imperare, prohibere, permittere bona, mala, indifferentia. Et quia lex non ſolùm vim directivam habet oſtendendo: ſed etiam coactivam, pœnæ metu inducendo ad obediendum: ideo ad eius quoque munus pertinet, tranſgreſſiones punire.

Leges humanæ obligant in conſcientia.

VTRVM verò leges humanæ ſolùm ad temporalem pœnā obligare queant; an verò etiam ad pœnam in altero ſeculo luendam, ut non ſolùm ad opus externum, ſed etiam conſcientias ad obediendum obſtringant, à nonnullis ambigitur; ſed contra luculentam Scripturæ doctrinam, quæ tradit, *ſuperiori poteſtati obediendum* eſſe, *non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*; id eſt, non ſolo metu pœnæ temporalis, ſed etiam, ne Deum offendamus. Vbi Apoſtolus duplex legum vinculū aſſignat: *prius*, iræ ſeu vindictæ, quod eſt externū, ad politicum regimen pertinens: *alterum*, conſcientiæ, id eſt, metu offendendi Dei, quod eſt internum, ad Eccleſiæ claves ſpectans. Vnde patet, ſectarios impiè prætextu ſuæ fidei ſolius iuſtificantis, & prærogativæ libertatis fideliū conſcientiis Chriſti beneficio datæ, obligationem in conſcientia legum tam Eccleſiaſticarum, quàm Principum ſecularium tollere, dicendo, Chriſtianos humanis legibus ſolùm obſtringi reſpectu hominum, ne ſcilicet malo exemplo aut ſcandalo illos offendāt; & quoad externum regimen, quo ad civilitatis officia homo eruditur. Nam Apoſtolus docet fideles, *obedire omni poteſtati ſublimiori, non ſolùm propter iram* (id eſt, metu præſentis vindictæ à poteſtate infligendæ:) *ſed etiam propter conſcientiam*, ne Deum offendant, reiq; ad eius tribunal pertrahantur, cujus divini iudicii ſenſum, veluti teſtem ſibi adiunctum, omnes habeant. Si autem Apoſtolus fideles, politicis legibus magiſtratuum, adhuc infideliū, propter conſcientiam obedire voluit; quantò magis Chriſtianos eccleſiaſticis legibus propter conſcientiam parere iuſſit? cùm poteſtas eccleſiaſtica immediatè à Deo ſit, & qui præſunt, certo Sacramento divinitus inſtituto, acceptáque à Chriſto poteſtate præſint; quia illorum poteſtas non ſolùm ut politica, eſt à Deo, ſed etiam per Deum; ut Eccleſiæ principes non ſolùm Dei miniſtri, ſed inſuper loco & vice Chriſti legatione fungentes. Quemadmodum enim Deus Pater Chriſtum miſit, ita Chriſtus Apoſtolos, eorúmque ſucceſſores ſpiritu ſuo in mundum mittit, ut Apoſtolus verè pronunciet: *Spiritus ſanctus vos poſuit regere Eccleſiam Dei.* Et Dominus ſe cum Apoſtolis eorúmque ſucceſſoribus uſque ad ſeculi finem futurum dixit. Hinc alibi Apoſtolus *ſervos* vult *obedire Dominis in ſimplicitate cordis, ſicut Chriſto, nō ad oculum ſervientes, voluntatem Dei ex animo facientes.* Vbi non ſolùm opus externū, ſed & promptam animi obedientiam requirens, non tyrannidem in cōſcientias exercuit (ut loquitur impiiſſimus Calvinus;) ſed abſque hypocriſi & fictione, animo lubenti & prompto, pa-

Rom. 13. *Calvinus lib. 3. Inſtit. c. 19. nu. 14.* *Rom. 13.* *Prælatorum leges in conſcientia obligant.* *Act. 20.* *Matth. 28.* *Epheſ. 6.*

rendum eſſe mandatis ſuperiorum docuit. Quod ad Hebræos 13. luculentis verbis expreſſit: *Obedite præpoſitis veſtris: ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri* &c. Vbi ſicut alacrem præfectorum ſollicitudinem, ita ſpontaneam ſubditorum obedientiam exigit: ne ſcilicet animæ corã Deo prævaricationis reæ habeantur, ſi metu ſolùm opus externum à præpoſitis imperatum exerceatur.

Cap. IX.

Cur ſectarii poteſtatem condendarum legum Eccleſiæ præpoſitis adimant?

Pontifex & Epiſcopi ſunt Eccleſiæ Principes, legiſlatores & iudices.

SECTARIORVM fundamentũ eſt, quòd Pontificem in tota Eccleſia, Epiſcopos verò in ſuis diœceſibus principes eſſe non agnoſcant, qui ſua authoritate leges in conſcientia obligantes ferre queant; vel in cauſis eccleſiaſticis iudiciali authoritate ſententiam ferre, aut denique tranſgreſſorem punire poſſint. In qua hęreſi olim VValdéſes fuere, teſte Antonino: item Marſilius de Padua in libro, quem inſcripſit, *Defenſorem pacis*: quem confutat Pigius libr. 5. Eccl. hier. quos ſequutus eſt VVicleff, ut patet in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. art. 38. & Ioannes Hus, ibidẽ artic. 15. & Ioannes de VVeſalia, Moguntiæ damnatus 1479: Lutherus, qui ãnno MDXX. corpus Canonicum publicè combuſſit, Cochlæo teſte in vita, ſuſtinens, veſanum eſſe, cognoſcendis Pontificum decretis operam dare, cùm ad eum duntaxat pertineat exhortari, monere, orare, reprehendere, non iudicialiter tranſgreſſores punire. At Scriptura ſacra manifeſtè continet, Petro datas eſſe claves Eccleſiæ: hoc eſt, paſcendi poteſtatẽ, ligãdi, & ſolvendi: ad quã pertinet, leges in conſcientia obligantes condere, legum tranſgreſſores excõmunicatione, irregularitate, ſuſpenſione, interdicto, aliiſq; pœnis judicialiter punire. Nam qui majorem pœnam ſuo iure imponit, etiam minorem infligere poterit; exemplo Petri, qui votifragum morte mulctavit. Non enim debuit minor eſſe poteſtas Pontificis Eccleſiæ, quàm fuerit Pontificis Synagogæ. At illius præcepta, erant vera imperia: ut Deut. 17. illud evincit: *Qui ſuperbierit, nolẽs obedire Sacerdotis imperio,* &c. *morietur.* Vbi enim eſt imperandi authoritas & obediendi neceſſitas, ibi ſanè legum condendarum quoque poteſtas. Et quòd leges in conſcientia etiam obligent, inde liquet, quòd iubeatur occidi nolens obedire. Neque dici poteſt, ſolùm hîc puniri contemptum & ſcãdalum, quia ſine culpa nemo debet occidi.

Anton. 4. p. tit. 11. c. 7. paragrap. 2

Bellarm. lib. 4. de Pontifice cap. 15.

Lutherus Ius Canonicum combuſſit.

Clavium poteſtas.

Act. 5.

Nolens obedire Sacerdotis imperio, interficiendus.

Actus indifferens, fit præcepto neceſſarius.

CVM ergo ex hac Scriptura cõſtet, in Pontifice authoritatem eſſe præcipiendi; ſequitur, eum poſſe actum indifferentem præcepto ſuo bonum ac neceſſarium facere: at omittere actum talem, neceſſarium etiam, citra ſcandalum & contemptum, eſt peccatum culpabile, quia iuſtè pro tali omiſſione punitur, non minùs, quàm qui contra Dei legem peccat, qua rem ex ſe indifferentem, prohibendo vel iubendo neceſſariam facit: ut non comedere de pomo, carnes ſuillas, & huiuſmodi.

Matth. 23. alligant onera gravia.

SVNT igitur Epiſcopi veri principes in regno Chriſti, habentes poteſtatem obligandi, legem ponendo, damnandi per ſententiam, corrigendi, ac puniendi tranſgreſſores, adeò, ut illorum mandatis non obtemperans, non ſolùm contra Pontificem peccet, ſed etiam contra Chriſtum, qui ratum habet in cælo, quod Petrus in terra ligat aut ſolvit.

Chriſtus ratum habet in cælo, quod Petrus in terra ligat. Matth. 16.

DENIQVE paſtores ſunt, ad quorum officium pertinet, oves regere, præcipere, urere, ſecare, non minùs, quàm ad reges, populorũ paſtores ſpectat, leges ferre, punire, cogere, ut confirmat illud Ioan. 20. *ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Ibi enim Dominus Apoſtolis ſuum reliquit miniſterium, ut ipſius authoritate regnum Eccleſiæ adminiſtrarent, non ſolùm prædicando, ſed etiam præcipiendo atque iudicando, ut cõpleatur illud Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quod non ſolùm omnibus Apoſtolis, ſed ſingulis quoque à Chriſto dictum eſt. Nam ſinguli Apoſtoli prædicaverunt, Sacramenta miniſtrarunt, præceperunt, ac iudicarunt, ut apertè Scriptura dè Paulo teſtatur, quando fornicarium Chriſti authoritate iudicavit, ac Satanæ tradidit. Et in promptu habuit poteſtatem, ulciſcendi omnem inobedientiã, (2. Cor. 10.) ac ſeveriùs agendi ſecundũ poteſtatem ſibi datam in ædificationẽ: qua uſus eſt excõmunicando Alexandrum & Hymenæum.

Ioan. 21.

Singuli Apoſtoli præcepta tulerunt & iudicarunt. 1. Cor. 5.

2. Cor. 13.

1. Timoth. 1.

NEQVE verò Apoſtoli ſolùm iudi-

Digitized by Google

ſcia exercuerunt: ſed leges quoque tulerunt. *Viſum eſt* (inquiunt) *ſpiritui ſancto & nobis, nihil ultrà imponere oneris, niſi hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, à ſuffocato, & ſanguine.* Quæ tria per ſe erant indifferẽtia, nec à Chriſto prohibita: ſed ut faciliùs gentes & Iudæi coirent, Apoſtoli hæc utilia pro tempore iudicantes, ab omnibus Chriſtianis obſervari præceperunt; non tãquam ex lege Moyſis ad hæc obligarentur, ſed Apoſtolica poteſtate ad certum tempus fideles ad iſta obligarunt. Ceſſante verò univerſaliter legis ratione, lex illa abrogata fuit. 1. Timoth. 3. Apoſtolus legem de bigamis non ordinandis tulit, quam adhuc Eccleſia retinet. 1. Timoth. 5. Epiſcopum tribunal habere ſcribit, in quo more iudicũ accuſationes & probationes audiat, & ſecundùm allegata & probata iudicet.

Act. 15.

Apoſtoli indifferentia præceperunt.

Concil. Carthag. 4. can. 69.

Accedit uſus omnium Conciliorum, quæ decreta & leges tulerunt, quæ etiam citra contemptum & ſcandalum in conſcientia obligarunt, ut ex lege ieiunii Quadrageſimæ, quatuor temporum aut vigiliarum convinci poteſt. Nam can. 68. Apoſtolorum iubet Clericum deponi, & laicum excommunicari, qui ieiunia indicta ſolverit. Vnde Chryſoſt. hom. 6. ad Antioch. ait, fidelem quidvis perpeti malle, quàm ieiunium violare. Et hom. 2. in Gen. legem Quadrageſimæ ait, omnium conſcientiam, etiam Imperatorum ad obedientiam inflectere. Ambroſ. ſerm. 25: *Non leve peccatum eſt, indictam fidelibus Quadrageſimam violare.* Aug. ſerm. 62. de tẽpor. *Aliis diebus jejunare remedium eſt, aut præmium: in quadrageſimà non jejunare, peccatum eſt.* Leo ſerm. 3. de Iejun. 10. menſis: *Pium eſt agere non indictum: impium eſt, negligere prædicatum.* Denique Epiphanius hæreſi 75. & Auguſtin. hæreſi 63. Aërium ideo hæreticum dicunt, quia jejunare ex præcepto Iudaicum eſſe aſſereret, atque libertati Chriſtianæ adverſari. In quo ei conſentiunt noſtri ſectarii, non intelligentes, quòd libertas Chriſtiana non conſiſtat in liberatione ab obedientia legum aut prælatorum, ſed à ſervitute peccati, à timore legis comminantis pœnam, ab obſervatione Moſaicæ legis. Chriſtus enim non venit legem deſtruere, ſed adimplere, diffundendo charitatem in fidelium cordibus, per quam libẽter adimpleant, quod lex jubet. Vnde Petrus & Paulus fideles crebrò ad obedientiam ſuperioribus etiam Ethnicis exhibendam cohortantur, quaſi prævidentes eos, qui prætextu libertatis, nullis ſuperiorum legibus neceſſitate præcepti obediendum eſſe inculcarent: *Vos in libertatem vocati eſtis, tantùm, ne libertatem in occaſionem detis carnis*: q. d. Licet per Chriſtum à peccato liberati ſitis, non tamen à concupiſcentia & paſſionibus, quę cum ratione pugnant, ſecundùm quam vivendum eſt. Ideoque legibus, nihil præter rationis iudicium continentibus, opus eſt, ut eas ſequendo, corporis & ſenſus affectu poſtpoſito, ſpiritus & rationis ductum homo conſectetur.

Præcepta etiam citra contemptum & ſcandalũ obligant.

Lex ieiunii ſub excommunicationis pœna.

Concil. Cangren can 24 Toletanum 8. c. 9.

Quadrageſ. Ieiunium etiam Imperatores obligat.

Ad Hebr. 13. Rom. 13.

1. Petri 2. 2. Petri. 2. Galat. 5.

Leges iudicium rationis continẽt.

At objicit Sectarius: Chriſtiani legem Evangelicam habent, quam ſequantur. Respondeo, illam quidem eos habere, ſed veluti regulam univerſalem, quæ ſola non ſufficiat ad dirigẽdum particulares actiones, niſi Principum Eccleſiæ authoritate concluſiones ex ea deducantur, ſingularibus fidelium actionibus accommodatæ. Nam in Republica civili, non obſtante lege naturali, quæ dictat, hæc amplectenda, illa eſſe fugienda, non ſunt ſuperfluæ leges deductæ, tanquam concluſiones ex iure naturæ. Exempli gratia: Evangelium ſumi iubet Euchariſtiam: ſed quomodo, aut quando; non determinat. Hinc Apoſtoli lege ſanxerunt, à ieiunis ſumi debere, & ſaltem in Paſchate. Rurſus Evangelium dicit, fideles ablato ſponſo ieiunaturos: ſed Eccleſia determinat tempus Quadrageſimæ, quatuor temporum, vigiliarum; non relinquens libertatem, ſepoſito contemptu & ſcandalo non ieiunandi; ſed neceſſitatem imponit non minorem, quàm ſi per ſeipſum Chriſtus hoc edixiſſet. Nam *qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quemadmodum enim Deus per hominem Chriſtum loquebatur: ita Chriſti vicarius, non authoritate propria, ſed à Deo accepta, nomine ac vice Dei iuſtas leges fidelibus imponit; quas qui violat, Deum poteſtatis authorem offendit, ultoremq; ſentiet. Lex enim humanarum actionum regula eſt, à Deo immediatè, vel mediatè conſtituta, à qua deviare, peccare eſt: (*& peccatum cũ conſummatum fuerit, generat mortem*:) non enim minùs contemnitur Deus in ſuo miniſtro, quàm Rex in Prorege, Legato, Conſilio, vel Magiſtratu à ſe conſtituto. Quod agnoſcens Moyſes ait: *Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum.* Et Samueli ait Deus: *Non te abjecerunt, ſed me*, à quo ſcilicet miniſterium

Obiectio.

Præter legem Evangelicã, opus eſt particularibus legibus.

Aug. epiſt. 118. c. 6.

Sapient. 6. Deum ſpernit, qui hominis leges ferentem contemnit.

1. Ioan. 5.

Exodi 16.

1. Reg. 8.

rium habes. *Per me* enim (ait Sapientia) *reges regnant, & legum conditores juſta decernũt.* Quibus cõſonans Apoſtolus: *Sic exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti.* Et, *Pro Chriſto legatione fungimur.* Et cum varia præcepta dediſſet, concludit: *Si quis videtur Propheta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat, quæ ſcribo vobis, quoniam Domini ſunt mandata. Et perambulans Syriam & Ciliciam, confirmabat Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum.*

1. Cor. 4.

1. Cor. 14.

Act. 15 et 16.

Cap. X.

Vtrum naturalis lex amitti poſsit.

Lex naturalis.

QVEMADMODVM in diſciplinis theoricis cõmuniſſimum principium eſt unicum; ſcilicet: *Omne eſt, vel non eſt*: ex quo multa (quæ prima quoque principia ſunt) deducuntur: ut, *omne totum eſt majus ſuâ parte*: ita & in practicis cõmuniſſimum & abſolutè primum præceptum eſt unicum: ſcilicet: *bonum eſt per ſe proſequendum, & malum fugiendum*: ex quo alia ſimiliter multa præcepta (quæ naturalia quoque appellantur) profluunt, quæ ad tria revocare poſſumus, juxta triplicem hominis naturalem inclinationẽ: quarum I. ei communis eſt, cum omnibus rebus etiam inanimatis, nempe inclinatio conſervandi proprium eſſe; ex qua naturale præceptum emanat: *Vitam eſſe conſervandam*. Ex quo principio iterum concluſiones multæ ducuntur: putà, eſſe comedendum, bibendum, veſtitum neceſſarium, domum &c. II. inclinatio eſt homini cum animantibus communis, ex qua præceptum fluit conſervandæ ſpeciei: ex quo iterum deducuntur matrimonia, educatio prolium & ſimilia. III. naturalis inclinatio homini cum angelis eſt communis: nempe ad intelligendũ veritatem, & vivendum ſecundùm virtutem; ex qua præceptum naturale oritur: *Vivendum eſſe ſecundùm rationem.* Ex quo rurſus alia præcepta ſcaturiunt, videlicet, *Deum eſſe colendum*: quod fundamentum eſt primæ tabulæ: Et, *Alteri non feceris, quod tibi fieri non vis*; quod eſt fundamentum ſecundæ tabulæ. Vnde ſequitur actus omnium virtutum, ſecũdùm generalem quandam rationẽ, qua boni, honeſti, & ſecundùm rationem ſunt, ad legem naturæ pertinere, dictãtem, eſſe vivendũ ſecundùm rationem. Sed quatenus particularium virtutum actus ſunt, ad naturæ legem non pertinent, quia non ſtatim à quolibet tales agnoſcuntur. Hoc ſenſu dixit Auguſtinus, *omne vitium eſſe contra naturam.*

Principium actionum generale ac primarium.

Triplex naturalis inclinatio.
I. conſervandi eſſe.

II. Conſervandi ſpeciẽ.

III. intelligendi veritatem vivendi ſecundũ virtutem.

Deus colendus eſt: fundamentum I. tabulæ.
II. Tabulæ fundamentum.

Actus omniũ virtutum quadam generali ratione ad legem nat. pertinent.
Lib. de ſpir. & lit. c. 27.
Enchir. c. 11.
Lib. 11. de civit. c. 1.
Omne vitiũ cõtra naturã.

Ex quibus ſequitur, legem naturæ, quoad prima & cõmuniſſima principia, eandem apud omnes eſſe, nec omnino aboleri poſſe; quamvis nonnullos ita excæcari contingat, ut fornicationes, furta, imò contra naturam peccata eſſe licita ſibi perſuadeant; ut Apoſtolus Rom. 1. oſtendit, & Hieron. in 1. cap. Ezechielis, ac lib. 2. *cont. Iovinianum* peccandi conſuetudine cognitionem præceptorum naturalium obſcurari docet. Qualis ignorantia licet craſſa ſit, non tamen eſt invincibilis, nec probabilis, excuſans à peccato: *Dixit* enim *inſipiens in corde ſuo: non eſt Deus.*

Theodoretus libr. 9. de curat. Græc. affect.

Pſal. 52.

Cap. XI.

Quid ſit diſcrimen inter legem naturalem, æternam, & poſitivam.

Diſcrimen inter legem æternam & poſitivam.

QVOD æterna lege præcipitur, ideo bonum eſt, quia præcipitur, non contrà, & ſic de prohibitione. Quod verò naturali lege mandatur, ideo jubetur, quia bonum eſt, nõ contrà: idem de prohibitione. Id autem, quod lege poſitiva ſtatuitur, vel quia bonum eſt, mandatur, aut ut ex indifferenti bonum fiat: ſimiliter de prohibitione.

Lex poſitiva ſtatuit ſupplicia & præmia.

LEGES autem poſitivas neceſſariũ fuit legi naturali ſuperaddi, quia hæc nulla prævaricatoribus ſupplicia ſtatuebat, quæ lege poſitiva divina, ſimiliter & humana determinantur. In lege quidẽ veteri ſupplicia temporalia potiſſimum inculcãtur, ſub quibus tamen etiam æterna intelligebantur, quemadmodum & temporalibus promiſſionibus apertè ac frequenter ad præceptorum obſervationem Iudæi provocabãtur: ſpiritualia verò bona per illa temporalia latenter adumbrabantur. Ideo Iudæis tanquam pueris, qui pædagogi metu coërcentur, non eſt data lex, quæ interiores animi motus expreſsè ſub æternæ mortis interminatione vetaret, de illiſq; palam & perfectè diſponeret; neque inſuper, quæ internos charitatis, humi-

humilitatis, patientię, manſuetudinis, continentiæ, paupertatis, & obedientiæ motus expreſsè ſub cæleſtis & regni ęterni ſpe proponeret: ſed id lex nova per Chriſtum annunciata pleniſſimè, nova ſuperaddendo legi Moſaicæ præcepta, non tantùm fidei & Sacramentorum, ſed & moralia, prçſtitit. Cujuſmodi ſunt: non aſpicere mulierem: omnino non iurare: pro inimicis & perſequentibus orare: non reſiſtere, ſed iniurias patienter ferre: animas pro fratribus ponere: omnia propter Chriſtum relinquere: ſemper orare: & ſic orare: *Pater noſter* &c. dare mutuò abſque ulla recuperandi ſpe. Deniq; adjecit Chriſtus mandata de ieiunio, eleemoſyna, oratione, de vitanda ſollicitudine, circa divitias acquirendas, circa veſtes, circa curioſitatem de factis aliorum, circa temeraria iudicia. Item modum fraternæ correptionis tradidit, conſilia quoque paupertatis, caſtitatis & obedientiæ, quibus homo armetur contra impetus luxuriæ, ſuperbiæ ac avaritiæ, quibus à devotione erga Deum potentiſſimè revocatur. Vnde ſapienter admonet Aug. non rectè dici, omnia novæ legis præcepta (de moralibus loquens) in veteri lege reperiri: ſed dicendum eſt (ait) penè omnia: quod repetit libr. contra Adamanthum c. 3. & libr. 19. cont. Fauſtum cap. 28. Nam pleraque à Chriſto expreſsè præcepta vel prohibita reperiuntur, quæ non omnino, aut niſi implicitè in veteri lege inveniuntur: qualia ſunt, quæ non ſolùm opera exteriora ſecundùm ſe mala, ſed etiam interiores affectus & occaſiones peccatorum vetant: ut non iurare omnino; nec ex bonis, quæ agimus humanam gloriam, vel opes quærere. Item ut de cibo, veſtitu & potu non ſimus ſolliciti; ut de proximo, quantum fas eſt, rectè ſemper exiſtimemus, nec iniuſtè aut temerariè de quoquam judicemus, ita tamen, ut nullam Sacramentis injuriam, neque detrimentum Eccleſiæ inferamus. Eódem pertinent, quæ auxilium Dei ad implenda mandata neceſſarium docēt, nec ſufficere fidem ſolam, vel quòd quis bona & vera profiteatur; ſed præterea neceſſarium eſſe, ut opere Dei præcepta impleat: quærendos tamen eſſe doctores veritatis, ac ſedulò vitãdos eſſe propagatores falſitatis, quales ſunt pſeudoprophetæ, qui ſub velamine verbi Dei & reformationis falſam doctrinam proferunt, animáſque ſimplicium hominum, tanquam lupi rapaces dilaniant. Decuit enim, legem novam ea iubere ac prohibere, per quæ in gratiam introducimur aut conſervamur, aut in gloriam perducimur. Hoc autem fide, Sacramentis, & bonis operibus fit. De illis proinde Chriſtum præcepta dare oportuit. Et quamvis in Evangelica lege nova fides de Deo ac Mediatore Chriſto inſtituta non ſit: attamen quod implicitum erat antiquis, hoc fidelibus novi Teſtamenti explicatum eſt. Vnde nunc plura Chriſtiani explicitè tenentur credere, quàm olim Iudæi.

Matt. 5. 6. 7. Luce 6. Pracepta moralia, itē fidei, & Sacramentorū Chriſtus dedit.

Matth. 18.

Aug. lib. 1. retract. c. 22. Non omnia, ſed pene omnia moralia pracepta nove legis in veteri reperiuntur.

Chriſtus occaſiones peccatorum vitari mandavit.

SACRAMENTA verò pauca Dominus per ſeipſum inſtituit, quia legē libertatis onerari ſignorum multitudine noluit. Præcepta quoque moralia pauca addidit, falſáſque & erroneas legis interpretationes reiecit. Prçcepta verò, quibus homo in ordine ad proximum dirigitur, ſimiliter pauca dedit: ut de correptionis ordine, de contumacis ab Eccleſia eiectione: Præcepta inſuper ceremonialia, quibus per Sacramentalia quædam homo in Deum ordinatur. Nam hæc diſpoſitioni præfectorum Eccleſiæ commiſit, quibus ampliſſimam quoque ligandi, & ſolvendi, necnon pro temporum & perſonarum varia conditione, leges ferendi poteſtatem dedit: quod in nova lege fieri maximè decuit, in qua Spiritus ſancti copioſior gratia, maiorque ſapientia, quam antiquæ legis tempore promiſſa fuit. Accedit, quòd vicariorum Chriſti authoritas, illuſtrior gratiorq; reddatur, quia eorum prudentiæ ac diſcretioni gubernationem Eccleſiæ per omnes gentes diffuſæ reliquit, ut pro diverſitate gentium ac ingeniorum populis credentibus leges accommodarent. In veteri autem lege, quia tempus illud ſervitutis, non libertatis erat, & lex Moſaica non viris per ſe optima ſapientibus, ſed pueris ſenſu, carnaliq; uni tantùm populo edebatur, congruebat, ſingula præcepta ceremonialia iudicialiáque determinari, pauciſſimáque arbitrio & diſpoſitioni præfectorum illius Reipublicæ committi.

Precepta, & Sacramenta pauca Chriſtus per ſe inſtituit.

Prelatis Eccleſia ampliſſima poteſtas leges ferendi data.

CAP. XII.

Quòd lex vetus à Deo, & bona fuerit.

Lex vetus à Deo data, bona fuit.

QVAMVIS lex Moſaica perfectionem novæ Legis non attigerit; attamen bona, & à Deo fuit data, licet per angelos promulgata, quibus à Deo poteſtas leges ferendi nō eſt conceſſa, ſed tantùm promulgandi miniſterium injunctum. Vnde lex vetus non angelica, ſed *divina* nuncupatur, per quam accipiebatur ſpiritus timoris, non amoris. A malo enim coërcebat metu, impediebatq; opus externum, licet non ſanaret diffuſa charitate interiorem affectum. Iuſtitiam itaque veram per ſe non præſtabat, ſed à Chriſto dari ſignificabat. Et bona temporalia potiſſimùm ſuis obſervatoribus promittebat: multitudine verò præceptorum & ſignorum onerabat: figurarum inſuper obſcuritate fatigabat. Et non omnibus hominibus, ſed uni Iſraëlitico populo iuxta promiſſa eorum patribus facta, indulta fuit. Illum enim populum Deus præ ceteris ſpecialibus privilegiis exornare voluit, ex quo Chriſtus naſciturus erat, ad quem lex illa veluti pædagogus adducebat. Finis enim legis, Chriſtus. Nam dum peccatū commonſtraret, ſed non efficaciter adjuvaret, hominem de ſua infirmitate convictum, adiutorem atque medicum quærere docebat, qui liberum hominis arbitrium efficacis gratiæ adiutorio dirigeret. Tempore autem Moyſis data eſt, quando populus antea captivus & ſervus, iam liber erat, ac in certam Reipublicæ formam erigendus.

Angeli legū promulgatores.

Lex vetus, imperfecta.

Aug. tract. 4. in Ioan. Lib. 15. de civit. 15.

SCOPVS autem omnium præceptorum, eſt charitas Dei & Proximi: hoc eſt, amicitia hominum cum Deo, & inter ſe. Quia verò præcepta non de fine, ſed de mediis dantur, ideo varia & plura ſunt: quædam *Moralia*, quædā *Ceremonialia*, alia verò *Iudicialia*. Moralia ſunt, quæ ratio dictat pertinere ad bonos mores, etiamſi ſcripta non eſſent: Ceremonialia & Iudicialia, ſunt determinationes moralium præceptorum, quoad ritum colendi Deum, & quoad modum conſervandi inter homines iuſtitiam. Quæ triplex præceptorum diviſio Deut. 6. indicatur: *Hæc ſunt præcepta, & ceremoniæ, atque iudicia.* Et c. 7. *Cuſtodi præcepta* &c. Eandem diviſionē indicat Apoſtolus, dicēs: *Itaq; lex quidem ſancta, & mandatū ſanctum, iuſtum & bonū*, quia per ſe a malo coërcebat, bona & ſancta opera imperabat: temporalia bona obſervatoribus, & mala tranſgreſſoribus denunciabat; per quæ tamen æterna & ſpiritualia bona, & ſimiliter mala, quādoque reddenda unicuique ſecundùm ſua opera, figurabantur.

Scopus legū, charitas. Aug. lib. 3. cont. 2. epiſt. Pelag. cap. 4. Lib. de nat. & rat. c. 10. 1. Timoth. 1.

Moralia præcepta quæ

Deut. 6.

Rom. 7. Lib. 2. Eſdræ c. 9.

Iſaiæ 1.

QVARE omnino confitendum eſt, legis obſervatores, qui veteres illas figuras nō pro rebus, ſed pro typis accipiebant, & iuxta morem illius temporis Deum verum colebant, Chriſtiq; adventum ſignificativis typis prænunciabant, ſalvatos fuiſſe. Non enim lex Moſaica ſublata eſt, quia mala, veluti ritus Gentilium; ſed quoniam ad tempus data erat, ad prænunciādum futura Chriſti myſteria, quibus adimpletis vim & utilitatem ſuam perdidit. Rectè igitur Auguſtinus contra Manichæos, legem veterem fuiſſe bonam & ſanctam, eiuſq; obſervatores Deo placuiſſe docet, ſimulque illos fuiſſe liberos, nō ſervos, qui ſigna ut talia, non tanquam res per ſe Deo placentes obſervabant: quales permultos in Iſraëlitico populo fuiſſe certum eſt, qui fide ac ſpiritu Chriſti vixerunt: ut Prophetæ, Samuel, David, Iſaias & alii, qui Evangelica myſteria nō tam prædixiſſe, quàm oculis conſpexiſſe, præteritaque narraſſe videntur.

Obſervatores legis Moſaicæ ſecundū Dei inſtitutionē Deo placuerunt.

Aug. lib. 19. cont. Fauſtū. ca. 14. 17. lib. 15. c. 7. Lib. 2. cont. adverſ. legis & Proph. c. 7. Lib. 3. de doct. Chriſt.

CAP. XIII.

De gradibus moralium præceptorum.

MORALIA præcepta vocamus, quæ ad mores bonos pertinent, ſive aliqua lege poſitiva, divina vel humana conſtituta ſint, ſive naturali lege ſola. Tres autem gradus huiuſmodi moralium præceptorum reperiuntur. PRIMVS eorum eſt, quæ ex primis principiis naturali ter cognitis, tanquam concluſiones abſque labore deducuntur: cuiuſmodi ſunt præcepta ſecundæ Tabulę.

Præcepta moralia, ſunt triplicia.

SECVNDVS gradus eorū eſt, quæ ex primis quidem principiis, ſed nō abſque hominum induſtria deducuntur: qualia ſunt extra Decalogum multa, ut aſſurgendum ſenioribus &c.

TERTIVS eorum eſt, quæ ex primis principiis etiam, ſed non abſq; divino lumine, humanam rationē adjuvante deducuntur; ut præ cepta Fidei, & de colendo Vno & Trino Deo.

AD-

Ad moralia ergo præcepta ſpectant omniũ actus virtutum, ſimiliter & prohibitio peccatorum: quia talium mandatorum finis eſt, conjunctio cũ Deo, ad quam perfecta bonitas & juſtitia neceſſaria eſt. At lex humana, cujus proprius finis eſt Reipublicę tranquillitas, per ſe actus juſtitiæ præcipit; aliarum autem virtutum non niſi in ordine ad juſtitiam. Hinc intemperantiam ſimplicem non punit, uti nec fornicationem. Licet inſuper omnium virtutum actus ad moralia præcepta (uti dictum eſt) pertineant; non tamẽ omnes præcipiuntur, at illi ſoli, abſq; quibus conſervari virtus nequit. Ceteri, qui non tam ad virtutem, quàm ad ejus perfectionem concurrunt, non ſub præcepto, ſed conſilio cadunt; ut multa in Proverb. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, &c.*

cap. 13. 24. & aliis.

Vniversa tamen moralia præcepta ad Decalogum reduci poſſunt, vel tanquam principia in eis contenta, vel tanquam concluſiones, aut veluti determinationes ejus. Manifeſta verò legis naturæ præcepta, ex quibus veluti principiis lex Decalogi promanat, (qualia ſunt, bonum conſectandum, malum vitandum eſſe, conſervandum eſſe proprium, propagandam eſſe ſpeciem, colendum eſſe Deum) ſcribi in tabulis non oportuit, quia nemo illa ignoret. Alia verò moralia præcepta auguſtiora, quæ ex Decalogo veluti concluſiones fluunt, Deus non ſcribi in tabulis, ſed per viros ſapientes, ac divinæ legis interpretes ex Decalogo deduci, populiſque tradi voluit: quomodo ex primo præcepto, quo vetatur idololatria, deducitur, prohiberi ſuperſtitiones, omnemque cultum dæmonum. Ex ſecundo præcepto deducitur prohibitio blaſphemiæ, omniſque falſæ doctrinæ. Ac ex ſingulis præceptis in Decalogo expreſſis deducuntur varia alia, paſſim in ſcripturis contenta. Ne quis autẽ miretur, graviora quædam peccata reduci ad leviora; ſciendum eſt, in Decalogo ea fuiſſe expreſſa, quæ manifeſtiorem injuſtitiæ ac injuriæ rationem præ ſe ferunt, & prohibita eſſe leviora, ut ex illis conjectura facilior eſſet de majoribus. Dum enim prohibetur, aſſumere Dei nomen in vanum; facilè colligitur, majore ratione prohiberi blaſphemiam: & dum prohibetur falſum teſtimonium, ſequitur, nefas eſſe falſum judicium.

Aug. in Exodum quæſt. 140.

Deut. 18.

Levit. 24.

Cap. XIV.

De Decalogi nomine ac præſtantiâ.

Decalogi nomine decem præcepta, in duabus tabulis lapideis digito Dei ſcripta, populoque Iſraëlitico in monte Sinai propoſita intelligimus, ſive legem, decem præceptis comprehenſam. Scriptura *decem verba, ſententias*, aut *ſermones* appellat. Vnde vates: *In Pſalterio decachordo pſallam tibi.* Clemens Alexandrinus compoſito nomine *Decalogum* vocavit: qua voce Origenes, aliique Græci, & Hieronymus, Auguſtinus, aliique Latini ſcriptores poſtea uſi leguntur: & aptè quidẽ, latenter inſinuantes, quòd Chriſtus, Patris Verbum, verus ſit legiſlator, qui ſuis cultoribus legem angelico miniſterio promulgaverit. Eſt enim denarius numerus perfectionis index. Hinc decimas fructuum Deo largimur, in argumentum, quòd *omne donum perfectum*, atque ipſa Decalogi adimpletio, *deſcendat à Patre luminum.*

Decalogus. Deut. 4. & 10. Ioſephus lib. 3. antiquit. cap. 4. Clem. lib. 6. ſtrom.

Iac. 1.

Præstantia Decalogi ex authore Deo, & promulgatoribus Angelis oſtenditur. Tanta enim inter leges has & humana ratione adinventas intereſt, quantum inter Deum & homines, divinamq; & humanã ſapientiam. Accedit, quòd omnes ſcriptas, & ab hominibus in omni ævo ſancitas leges, antiquitate & origine, divina hæc lex ſuperet: cui tandem omnium in univerſo terrarum orbe gentium atque populorum vetuſtiſſimæ leges cum ſuis latoribus, non ſecus ac clariſſimo ſolis exorientis jubari, noctis caligo ſolet, ceſſere, Apoſtolorum buccinâ in Mundo perſonante, & eam ubique promulgante, teſte Theodoreto lib. 9. *de Græcarum affectionum curatione*; ubi legis hujus utilitate, innocentia, juſtitia, ſanctitate conſpectâ, populos, ſpretis abjectiſque avitis ſuis legibus, ad diviniorem hanc amplexandam, ſalubriori facta permutatione, protinus incenſos fuiſſe refert.

Decalogi præſtantia.

Ex fine quoque hujus Legis, ejus dignitas perſpici poteſt: nam obſervatores ad beatam & immortalem vitam perducit, juxta illud Chriſti: *Si vis ad*

Matth. 19. vitam ingredi, ſerva mandata. Et: *Factores legis juſtificabuntur.* Adhæc amicos Dei facit, illique homines in hac, & futura vita conjungit. Hinc *beatus* prædicatur, *qui in lege Domini nocte & die meditatur.* Vnde Sapiens: *Quæ præcepit tibi Deus, cogita ſemper.* Et: *Deum time, & mandata ejus obſerva; hoc eſt, omnis homo.* Ad hanc enim normam omnis homo vitam componere debet, ac de peccatorum genere, modo, & gravitate, nec non de quacumque actione, officiiq; prætermiſſione ſententiam ferre.

Rom. 2. — Pſalm. 1. — Eccleſ. 3. — Eccleſ. 12.

Decalogi præcepta Deo & proximo debitum amorem reddendum continent.

PRÆTEREA Legis huius excellentia ex rerum contentarum perfectione colligitur. Hominem enim, quoad interiora & exteriora, in Deum & hominem officia diſponit, ſuccinctè fontes legis naturalis exprimens. Primùm enim Deo creatori, ſupremóque Domino fidelitatem, reverentiam, & famulatum, ſeu cultum & obſequium deberi commonſtrat. Exinde Proximis honorem debitum reddendum, nec eis in perſona propria, vel ad propagandum coniuncta: nec in bonis, aut fama: nec opere, nec verbo, aut corde, nocendum eſſe tradit: quin potiùs alium hominem tanquam ſeipſum eſſe diligendum, nec ei faciendum, quod ſibi quis fieri nollet. Proinde meritò Auguſtinus Decalogum *omnium legum epitomen* vocat, quia ad eam reliquę leges ad bonos mores pertinentes reducantur, omnes virtutum actus, ſine quibus iuſtitia haberi aut conſervari nequit, præcipiantur, & peccata, vitioſæque hominum actiones detegantur ac vetentur. Cuius legis cùm finis ſit amicitia Dei, perfectam iuſtitiam præcipere oportuit.

Decalogus omniũ legum Epitome. Aug. q. 140. ſuper Exodũ.

Duodecim nominibus exornatur Decalogus. Deut. 11.

ACCEDIT, quòd ſcriptura Decalogi præſtantiam variis encomiis celebret, duodecim ei nomina tribuendo. Dicitur enim *Lex*, quia homines obliget: *Præceptum*, quia Deus per ſe tulerit: *Mandatum*, quia per hominem dedit: *Eloquium, Sermo, Verbum*, quia per Filium à Deo Patre data ſit: *Iudicium*, quia ſumma Dei ſapientia cõſtituta, tanquam regula, ſecundùm quam homines iudicabuntur: *Iuſtitia*, & *æquitas*, quia lex rectiſſima ſit, unicuique ſuum attribuens, aut vetans: *Iuſtificatio*, quia iuſtitiæ opera imperet, quæ factores iuſtificant: *Via*, quia norma ſit benevivendi, & abſque errore ad Deum perveniendi: *Semita*, quia incipientibus anguſta & arcta videatur: *Teſtimonium*, quia teſtis ſit operum bonorum & malorum; illiúſque teſtimonio convincendi ſint peccatores. *Per illam enim judicabuntur.* Denique vocatur, *Lex divina, ſpiritualis, ſancta, juſta, bona, immaculata, oculos illuminans, Liber mandatorum Dei, Lex vitæ, Lex manens in æternum.*

Aug. in Pſal. 76.

Rom. 2. — Rom. 7. — Baruch. 4.

Decalogi antiquitas.

POSTREMO Decalogi commẽdationem adauget, quòd omnium conſcriptarum legum ſit antiquiſſima, ad quam quantò poſtea Legiſlatores propiùs acceſſerunt, tantò diviniores habiti ſunt. Cui uni legi Apoſtolis illam tandem ubique publicantibus, univerſarum gentium leges ceſſêre, Aſſyriorum, Babyloniorum, Ægyptiorum, Perſarum, Græcorum, Latinorum, aliarúmque gentium, quæ hujus legis perſpecta ſanctitate, juſtitia, & utilitate, libenter patriis legibus rejectis, iſtam amplexi ſunt; ut Theodoretus lib. 9. *de curat. græc. affect.* latè proſequitur, oſtendens, nullam aliarum legum continere regulam divinitus conſtitutam, ad quam hominum actiones, laude aut vituperio dignæ examinari debeant: hanc autem Dei voluntatem explicare, cui nos conformando recti ſimus. Vnde Scriptura *beatum* canit *populum, cui Deus eloquia ſua credidit. Non fecit taliter omni nationi, & judicia ſua non manifeſtavit eis*: Et, *Hæc eſt ſapientia veſtra & intellectus coram populis, ut audientes univerſi præcepta hæc, dicant: En populus ſapiens & intelligens, gens magna!* Et alibi: *Beati ſumus Iſraël, quia quæ Deo placent, manifeſta ſunt nobis.* Et: *Audi Iſraël mandata vitæ, auribus percipe, ut ſcias prudentiam. Diſce, ubi ſit prudentia, ubi ſit virtus, ubi ſit intellectus, ut ſcias, ubi ſit longitudo vitæ & victus, ubi ſit lumen oculorum & pax. Filii Agar exquirunt prudentiam, quæ de terrâ eſt, fabulatores, & exquiſitores prudentiæ & intelligentiæ: viam autem ſapientiæ neſcierunt, neque commemorati ſunt ſemitas ejus; fontem ſapientiæ delinquerunt, & viam diſciplinæ ignoraverunt.* Quibus conſonans Vates regius: *Narraverunt mihi,* ait, *fabulationes, ſed non, ut lex tua.*

Hominum actiones ſecũdum Dei legem examinabuntur.

Theodoretus lib. 9. de cur. græc. affect.

Pſalm. 147. — Deut. 4. — Baruch. 4. — cap. 3. — Pſalm. 118

Digitized by Google

Cap. XV.

Cur opus fuerit deſcriptâ lege?

Lex ſcripta cur data?

CVM homines legem naturalem à Deo ſingulorum cordibus in prima hominis inſtitutione inſculptam, longa peccandi conſuetudine obſcuratam legere nollent, multi quoq; ignorarent, nec ſcire curarent, ut ſecuriùs malum agerent, nec ſtimulis conſcientiæ, pudore aut verecundiâ divexarentur: Deus ſingulari miſericordiâ, lege hominum oculis objectâ, illam renovavit, hominémque ad interiora veluti redire compulit, admotâ voce: *Redite prævaricatores ad cor. Quæ lex in cordibus veſtris ſcripta exigit, præſtate.* Deinceps nullam ignorantiam prætendere valebitis, dicendo: feciſſem ſi ſciviſſem. Habes enim ô homo legem externam, à Deo propoſitam, quæ te inſtar pædagogi aſſiduè de agendis & vitandis inſtruat, officiique tui te admoneat, quæ obſervatoribus præmia, & tranſgreſſoribus ſupplicia decernat.

Iſaie 46. Rom. 2.

Ambroſ. Epiſt. 71. Aug. lib. 14. de Iren. c. 15.

SERVIVIT ergo lex ad oſtenſionem peccati, & ad hominem convincendum de ſua ignorantia & infirmitate. Priùs enim opinione ſcientiæ & potentiæ inflatus, ſe ſibi ad omnia ſufficere perſuadebat, idololatriam, nefandáque ſcelera, etiam contra naturam, tanquam licita frequentabat. Acceptâ vero ſcriptâ lege, didicit, præter legem naturæ, potentiarúmque naturalium ſubſidia, opus eſſe doctrinâ, magiſtro ac pædagogo, qui vitanda, ſectandáve oſtenderet: ſed dum lege acceptâ eandem implere non valuit, non ſolùm de priore ignorantia, ſed etiam de ſua infirmitate convictus fuit, intellexitque, non tantùm ſibi opus fuiſſe Doctore, ſed etiam medico, qui ſanaret, & vires ſuppeditaret, quibus faceret, quod lex juberet.

Lex hominē convincit ignorantiæ ac infirmitatis.

AD Chriſtum itaque lex tranſmittebat, cujus gratiâ lex adimpleri poterat. Data eſt autem quinquageſimo die ab egreſſu ex Ægypto, in typum, quòd L. die poſt Reſurrectionem Chriſti lex charitatis, miſſo cęlitus Spiritu Sancto, fidelium cordibus inſcriberetur.

Lex data 50 die quia figuraverit?

MAGNA inſuper cum majeſtate Deus illam legem populo, ad eam ſuſcipiendam præparato dedit, in typum, quòd Chriſtianis per Chriſti mortem liberatis, qui ſe à mundi carniſque illecebris abſtraherent, lex ſpiritus in tabulis cordis per Chriſtum danda foret.

Cap. XVI.

Quos obliget Decalogus?

Decalogus quatenus Chriſtianos obliget.

QVAMVIS lex Decalogi, ut à Domino in monte Sinai per Moyſen Iſraëlitis data, Chriſtianos non obliget; attamen quatenus legem naturæ omnibus hominibus communem, animiſque ſingulorum impreſſam complectitur, eatenus omnium ætatum homines obſtringit. Ideoque Chriſtus eandem legem explicavit, obſervandamque docuit. Alia enim ratio eſt Moralium præceptorum, quæ naturæ legem ſolùm manifeſtant: Alia Ceremonialium, quæ ritum colendi Dei pro temporum varietate congruentem ſtatuunt: aut etiam Iudicialium, quæ modum inter homines juſtitiam conſervandi determinant. Nam Ceremonialia & Iudicialia pręcepta certo tempori & populo accommodantur; ideo eam ſolùm Rempublicam obligant, cui imponuntur: ſed Moralia, quia legem naturæ ſolùm referant, omnibus communia ſunt. Quare impiè admodum nonnulli contendunt, decem præcepta nihil ad Chriſtianos pertinere, aſſerentes, nihil in Evangelio præcipi, niſi fidem; cetera eſſe indifferentia & libera: quos anathemate ferit Concilium Tridentinum, quia Chriſtus non ſolùm quid credere, ſed etiam quid oporteat facere ad ſalutem conſequendam docuit: *Nolite*, ait, *putare, quoniam veni legem ſolvere* (tollendo ſcilicet obligationem) *ſed implere*, opere factorum, non adjectione verborum. Iuxta illud: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Et: *Hoc fac* (ſcilicet quod lex jubet) *& vives.* Et: *Niſi abūdaverit juſtitia veſtra &c.* Vbi Decalogi præcepta quædā Dominus propoſuit, expoſuit, & confirmavit, non autē abrogavit. Imò adultorū nullus juſtificatur, niſi animū paratū exhibeat, ad omnia

Matth. 5.

Matth. 19.

Seſſ. 6. can. 19. & 20.

Aug. lib. 19. cont. Fauſt. cap. 26. Matth. 19. Luca 10. Matth. 5.

Digitized by Google

unaquæque in ſuum finem tēdit. Hanc igitur legem Deus inſtituit, quando ſingulis creaturis propenſionem in ſuum finem impreſſit. At longè nobilius æternæ legis communicationem hominibus, quàm irrationabilibus creaturis dedit. Loco enim naturalis inſtinctus, rationis ei lumen & dictamen tribuit. Nam legem ſibi à Deo datam homo agnoſcit, & ſic divinę particeps eſt prudentiæ, ut quamvis à Deo regatur, attamen etiam ſe atque alia regat: nec neceſſario, ſed libere legem obſervet, ac bene vel malè operetur. Vnde ipſius opera laude aut vituperio, mercede vel pœnâ digna ſunt, non autem brutorum actiones.

Dictamen rationis.

Cap. VII.

De Lege humana.

Legis humanæ definitio.

Ex naturali lege nata eſt lex humana, quæ nihil aliud eſt, quàm determinatio quædam legis naturæ, per ratiocinationes humano ingenio collecta: quæ ſi ex principiis ſua natura notis, in bonum temporale civium, per modum determinationis principii communis deducatur, *Ius gentium* dicitur: ſi verò tanquam concluſio ex principiis deducatur, *Ius civile* appellatur. Rurſus, quia diverſę formæ ſunt regiminum: ſcilicet Monarchia, Ariſtocratia, Oligarchia, Democratia, & mixtum genus: lex ab authoribus varia ſortitur nomina. Dicitur enim *Cæſarea*, *Senatusconſultum*, *Plebiſcitum*, *Tribunitia*, *Prætoria*. Rurſus, à privatis, *lex Iulia*, *Falcidia* &c. Item ex varietate actionū, de quibus leges feruntur, nomina ſortiuntur, ut *lex Iulia de adulteriis*, *lex Cornelia de ſicariis* &c. Præterea ex conditione perſonarum, dictum eſt *Ius Sacerdotum*, *Magiſtratuū* & *militum*. Si verò ex principiis à Deo revelatis concluſio deducatur, *lex Eccleſiaſtica*, *Canonica & Pontificia* nuncupatur. Vtraque verò lex, Civilis, & Canonica ab æterna Dei lege derivantur, ac eatenus juſtæ ſunt, quatenus cum illa conſentiunt, quia rectitudo humanæ rationis & voluntatis à Deo veluti regula dependet.

Ius gentium.

Ius civile.

Lex Cæſarea, Senatusconſultum, Plebiſcitum.

Lex vocatur ex actione & perſonarum conditione.

Lex eccleſiaſtica undè

Porro lex divina immediatè à Dei æterna lege dependet. Eſt enim ordinatio rationis à Deo facta, hominem in ſupernaturalem finem dirigens: quæ licet multa explicet, in lege naturæ contenta; nonnulla tamen ſuperaddit, quæ lege naturæ non ſunt comprehenſa, quamvis illi non repugnēt: ut, legem credendi, legem de Baptiſmo, de Euchariſtia quandoque ſumenda, de inimico diligendo, de omnino non jurando, de mutuo abſque recuperationis ſpe dando, de audienda Eccleſia, & de nonnullis aliis.

De lege divina.

Fvit autem neceſſarium, dari legem hominibus divinam, pręter humanam. I. quia leges humanæ omnia peccata vetare ac punire nequeunt. Opus itaque eſt lege, quæ id præſtet. II. lex humana prohibere actus merè internos nequit, quia de ignotis homo judicare non poteſt. III. Hominum judicia incerta ſunt, tam propter ingenii humani debilitatem, quàm rerum mutabilitatem. Vt autem in rebus ad ſalutem neceſſariis, certam & infallibilem regulam haberemus, Deus legem, quę falli aut fallere nequit, miſericorditer adiecit. IV. Deus hominem ad finem condidit, ad quem viribus ſolius naturæ pertingere non poteſt: debebat ergo in illum finem ſufficienter dirigi. Quas rationes Pſalm. 18. inſinuat: *Lex Domini immaculata: convertens animas: teſtimonium Domini fidele: ſapientiam præſtans parvulis.*

Præter legem humanam opus eſt divina.

Dividitvr autem lex divina in veterem, & novam: non tanquam in diverſas ſpecies, ſed in unam legem, differentem ſecundùm perfectum & & imperfectum. Nam eadem lex divina, pro temporum varietate, & hominum conditione mutationem accepit; ſicut eundem hominem puerum eſſe dicimus & ſenem, licet diverſimodè affectus ſit: & unam ab initio mundi Eccleſiam uſque ad finem aſſerimus, quæ tamen ſuas ætates atque commutationes habet: quarū prima ab Adam uſque ad Moyſen *Infantiæ* comparatur, quæ legis, niſi naturalis, capax non eſt. II. A Moyſe uſque ad Chriſtum, quæ *Pueritiæ* aſſimilatur, quia tunc homines metu pœnæ inſtar puerorum à malo abſtinuerunt; ideoq; Moyſis legem, tanquam pædagogum coërcentem acceperunt. III. A Chriſto uſque ad ſeculi finem, quæ *virorum* eſt *perfectorum*: unde tunc Chriſtus legem perfectiſſimam hominibus annuntiavit, quæ Evangelivm dicitur, quia Chriſti adventum, vitā, geſta, dicta, doctrinam & præcepta continet, quibus ad vitam beatam perducimur.

Diviſio legis divinæ in veterem & novam.

Vna Eccleſia ab initio mundi.

Digitized by Google

Lex vetus triplicia præcepta continebat. *Moralia.* *Iudicialia.*

LEX vetus triplicia præcepta continebat: Moralia, Iudicialia, & Ceremonialia. Moralia verò, quia legem naturę continent, omni tempore obligant. Iudicialia autem, quia ſoli populo Iſraëlitico per Moyſen data fuere, ſolos Iſraëlitas perdurante ſtatu veteris legis obligarunt. Si tamē eorum aliqua per modum legis ad utilitatem populi à principe ſtatuantur, obligabunt, non vi legis Moſaicæ, ſed humanæ. *Ceremonialia.* Ceremonialia verò legis præcepta, quia futurę paſſionis Chriſti, & revelationis gratiæ novi Teſtamenti figuras & ſigna præcipiebant, obligare deſierunt, quando veteris legis figuræ adimpletæ fuerunt. Nā tunc officium & vim ſignificandi amiſerunt, ac rectè tunc mortuæ fuiſſe dicuntur. Id autem accidit, quādo Chriſtus opus noſtræ ſalutis conſummavit, & Spiritu ſancto in Apoſtolos cælitus miſſo, Evangelicam doctrinam ſufficienter Mundo promulgavit. *Ceremonia vet. legis quando mortua, & quādo mortifera.* Quare in paſſione Chriſti, ceremoniæ Moſaicæ rectè dicuntur fuiſſe mortuæ, ac deſiiſſe obligare: at poſtquam Evangelica doctrina ſufficienter Orbi innotuit, mortiferæ obſervatoribus effectæ ſunt, quia ſuperſtitiones & falſi Dei cultus extiterunt, annunciando ſcilicet venturū, quem oportebat credere iam veniſſe, & veteris legis figuras re ipſa compleviſſe.

CAP. VIII.

De legum effectu & obligatione.

Legis officiū.

LEGIS effectus eſt, hominē bonum facere, putà obedientem, eius actiones dirigendo; quarum aliquæ ex ſuo genere bonę ſunt, ut actus virtutum: aliæ malæ, ut furari: nonnullæ verò indifferentes, ut ambulare. Legis autem officium eſt, imperare, prohibere, permittere bona, mala, indifferentia. Et quia lex non ſolùm vim directivam habet oſtendendo; ſed etiam coactivam, pœnæ metu inducendo ad obediendum: ideo ad eius quoque munus pertinet, tranſgreſſiones punire.

Leges humanæ obligant in conſcientia.

VTRVM verò leges humanæ ſolùm ad temporalem pœnā obligare queant; an verò etiam ad pœnam in altero ſeculo luendam, ut non ſolùm ad opus externum, ſed etiam conſcientias ad obediendum obſtringant, à nonnullis ambigitur; ſed contra luculentam Scripturæ doctrinam, quæ tradit, *ſuperiori poteſtati obediendum* eſſe, *non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*; id eſt, non ſolo metu pœnæ temporalis, ſed etiam, ne Deum offendamus. *Rom. 13.* Vbi Apoſtolus duplex legum vinculū aſſignat: *prius*, iræ ſeu vindictæ, quod eſt externū, ad politicum regimen pertinens: *alterum*, conſcientiæ, id eſt, metu offendendi Dei, quod eſt internum, ad Eccleſiæ claves ſpectans. *Calvinus lib. 3. Inſtit. c. 19. nu. 14.* Vnde patet, ſectarios impiè prætextu ſuæ fidei ſolius iuſtificantis, & prærogativæ libertatis fideliū conſcientiis Chriſti beneficio datæ, obligationem in conſcientia legum tam Eccleſiaſticarum, quàm Principum ſecularium tollere, dicendo, Chriſtianos humanis legibus ſolùm obſtringi reſpectu hominum, ne ſcilicet malo exemplo aut ſcandalo illos offendāt; & quoad externum regimen, quoad civilitatis officia homo eruditur. Nam Apoſtolus docet fideles, *obedire omni poteſtati ſublimiori, non ſolùm propter iram* (id eſt, metu præſentis vindictæ à poteſtate infligendæ:) *ſed etiam propter conſcientiam*, ne Deum offendant, reiq; ad eius tribunal pertrahantur, cujus divini iudicii ſenſum, veluti teſtem ſibi adiunctum, omnes habeant. *Rom. 13.* Si autem Apoſtolus fideles, politicis legibus magiſtratuum, adhuc infideliū, propter conſcientiam obedire voluit; quantò magis Chriſtianos eccleſiaſticis legibus propter conſcientiam parere iuſſit? cùm poteſtas eccleſiaſtica immediatè à Deo ſit, & qui præſunt, certo Sacramento divinitus inſtituto, acceptáque à Chriſto poteſtate præſint; *Prælatorum leges in conſcientia obligant.* quia illorum poteſtas non ſolùm ut politica, eſt à Deo, ſed etiam per Deum; ut Eccleſiæ principes non ſolùm Dei miniſtri, ſed inſuper loco & vice Chriſti legatione fungentes. Quemadmodum enim Deus Pater Chriſtum miſit, ita Chriſtus Apoſtolos, eorúmque ſucceſſores ſpiritu ſuo in mundum mittit, ut Apoſtolus verè pronunciet: *Spiritus ſanctus vos poſuit regere Eccleſiam Dei.* *Act. 20.* Et Dominus ſe cum Apoſtolis eorúmque ſucceſſoribus uſque ad ſeculi finem futurum dixit. *Matth. 28.* Hinc alibi Apoſtolus *ſervos* vult *obedire Dominis in ſimplicitate cordis, ſicut Chriſto, nō ad oculum ſervientes, voluntatem Dei ex animo facientes.* *Ephes. 6.* Vbi non ſolùm opus externū, ſed & promptam animi obedientiam requirens, non tyrannidem in cōſcientias exercuit (ut loquitur impiiſſimus Calvinus;) ſed abſque hypocriſi & fictione, animo lubenti & prompto, pa-

rendum eſſe mandatis ſuperiorum docuit. Quod ad Hebræos 13. luculentis verbis expreſſit: *Obedite præpoſitis veſtris: ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri* &c. Vbi ſicut alacrem præfectorum ſollicitudinem, ita ſpontaneam ſubditorum obedientiam exigit: ne ſcilicet animæ corã Deo prævaricationis reæ habeantur, ſi metu ſolùm opus externum à præpoſitis imperatum exerceatur.

Cap. IX.

Cur ſectarii poteſtatem condendarum legum Eccleſiæ præpoſitis adimant?

Pontifex & Epiſcopi ſunt Eccleſiæ Principes, legiſlatores & iudices.

SECTARIORVM fundamentũ eſt, quòd Pontificem in tota Eccleſia, Epiſcopos verò in ſuis diœceſibus principes eſſe non agnoſcant, qui ſua authoritate leges in conſcientia obligantes ferre queant; vel in cauſis eccleſiaſticis iudiciali authoritate ſententiam ferre, aut denique tranſgreſſorem punire poſſint. In qua hęreſi olim VValdẽſes fuere, teſte Antonino: item Marſilius de Padua in libro, quem inſcripſit, *Defenſorem pacis*: quem confutat Pigius libr. 5. Eccl. hier. quos ſequutus eſt VVicleff, ut patet in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. art. 38. & Ioannes Hus, ibidẽ artic. 15. & Ioannes de VVeſalia, Moguntiæ damnatus 1479: Lutherus, qui ãnno MDXX. corpus Canonicum publicè combuſſit, Cochlæo teſte in vita, ſuſtinens, veſanum eſſe, cognoſcendis Pontificum decretis operam dare, cùm ad eum duntaxat pertineat exhortari, monere, orare, reprehendere, non iudicialiter tranſgreſſores punire. At Scriptura ſacra manifeſtè continet, Petro datas eſſe claves Eccleſiæ: hoc eſt, paſcendi poteſtatẽ, ligãdi, & ſolvendi: ad quã pertinet, leges in conſcientia obligantes condere, legum tranſgreſſores excõmunicatione, irregularitate, ſuſpenſione, interdicto, aliiſq; pœnis judicialiter punire. Nam qui majorem pœnam ſuo iure imponit, etiam minorem infligere poterit; exemplo Petri, qui votifragum morte mulctavit. Non enim debuit minor eſſe poteſtas Pontificis Eccleſiæ, quàm fuerit Pontificis Synagogæ. At illius præcepta, erant vera imperia: ut Deut. 17. illud evincit: *Qui ſuperbierit, nolẽs obedire Sacerdotis imperio,* &c. *morietur.* Vbi enim eſt imperandi authoritas & obediendi neceſſitas, ibi ſanè legum condendarum quoque pôteſtas. Et quòd leges in conſcientia etiam obligent, inde liquet, quòd iubeatur occidi nolens obedire. Neque dici poteſt, ſolùm hîc puniri contemptum & ſcãdalum, quia ſine culpa nemo debet occidi.

Anton. 4. p. tit. 11 c. 7. paragraf. 2

Bellarm. lib. 4. de Pontifice cap. 15.

Lutherus Ius Canonicum combuſſit.

Clavium poteſtas.

Act. 5.

Nolens obedire Sacerdotis imperio, interficiendus.

CVM ergo ex hac Scriptura cõſtet, in Pontifice authoritatem eſſe præcipiendi; ſequitur, eum poſſe actum indifferentem præcepto ſuo bonum ac neceſſarium facere: at omittere actum talem, neceſſarium etiam, citra ſcandalum & contemptum, eſt peccatum culpabile, quia iuſtè pro tali omiſſione punitur, non minùs, quàm qui contra Dei legem peccat, qua rem ex ſe indifferentem, prohibendo vel iubendo neceſſariam facit: ut non comedere de pomo, carnes ſuillas, & huiuſmodi.

Actus indifferens, fit præcepto neceſſarius.

Matth. 23. alligant onera gravia.

SVNT igitur Epiſcopi veri principes in regno Chriſti, habentes poteſtatem obligandi, legem ponendo, damnandi per ſententiam, corrigendi, ac puniendi tranſgreſſores, adeò, ut illorum mandatis non obtemperans, non ſolùm contra Pontificem peccet, ſed etiam contra Chriſtum, qui ratum habet in cælo, quod Petrus in terra ligat aut ſolvit.

Chriſtus ratum habet in cælo, quod Petrus in terra ligat. Matth. 16.

DENIQVE paſtores ſunt, ad quorum officium pertinet, oves regere, præcipere, urere, ſecare, non minùs, quàm ad reges, populorũ paſtores ſpectat, leges ferre, punire, cogere, ut confirmat illud Ioan. 20. *ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Ibi enim Dominus Apoſtolis ſuum reliquit miniſterium, ut ipſius authoritate regnum Eccleſiæ adminiſtrarent, non ſolùm prædicando, ſed etiam præcipiendo atque iudicando, ut cõpleatur illud Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quod non ſolùm omnibus Apoſtolis, ſed ſingulis quoque à Chriſto dictum eſt. Nam ſinguli Apoſtoli prædicaverunt, Sacramenta miniſtrarunt, præceperunt, ac iudicarunt, ut apertè Scriptura dè Paulo teſtatur, quando fornicarium Chriſti authoritate iudicavit, ac Satanæ tradidit. Et in promptu habuit poteſtatem, ulciſcendi omnem inobedientiã, (2. Cor. 10.) ac ſeveriùs agendi ſecundũ poteſtatem ſibi datam in ædificationẽ: qua uſus eſt excõmunicando Alexandrum & Hymenæum.

Ioan. 21.

Singuli Apoſtoli præcepta tulerunt & iudicarunt. 1. Cor. 5.

2. Cor. 13.

1. Timoth. 1.

NEQVE verò Apoſtoli ſolùm iudi-

cia exercuerunt: ſed leges quoque tulerunt. *Viſum eſt* (inquiunt) *ſpiritui ſancto & nobis, nihil ultrà imponere oneris, niſi hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, à ſuffocato, & ſanguine.* Quæ tria per ſe erant indifferẽtia, nec à Chriſto prohibita: ſed ut faciliùs gentes & Iudæi coirent, Apoſtoli hæc utilia pro tempore iudicantes, ab omnibus Chriſtianis obſervari præceperunt; non tãquam ex lege Moyſis ad hæc obligarentur, ſed Apoſtolica poteſtate ad certum tempus fideles ad iſta obligarunt. Ceſſante verò univerſaliter legis ratione, lex illa abrogata fuit. 1. Timoth. 3. Apoſtolus legem de bigamis non ordinandis tulit, quam adhuc Eccleſia retinet. 1. Timoth. 5. Epiſcopum tribunal habere ſcribit, in quo more iudicũ accuſationes & probationes audiat, & ſecundùm allegata & probata iudicet.

Act. 15.

Apoſtoli indifferentia præceperunt.

Concil. Carthag. 4. can. 63.

ACCEDIT uſus omnium Conciliorum, quæ decreta & leges tulerunt, quæ etiam citra contemptum & ſcandalum in conſcientia obligarunt, ut ex lege ieiunii Quadrageſimæ, quatuor temporum aut vigiliarum convinci poteſt. Nam can. 68. Apoſtolorum iubet Clericum deponi, & laicum excommunicari, qui ieiunia indicta ſolverit. Vnde Chryſoſt. hom. 6. ad Antioch. ait, fidelem quidvis perpeti malle, quàm ieiunium violare. Et hom. 2. in Gen. legem Quadrageſimæ ait, omnium conſcientiam, etiam Imperatorum ad obedientiam inflectere. Ambroſ. ſerm. 25: *Non leve peccatum eſt, indictam fidelibus Quadrageſimam violare.* Aug. ſerm. 62. de tẽpor. *Aliis diebus jejunare remedium eſt, aut præmium: in quadrageſimâ non jejunare, peccatum eſt.* Leo ſerm. 3. de Iejun. 10. menſis: *Pium eſt agere non indictum: impium eſt, negligere prædicatum.* Denique Epiphanius hæreſi 75. & Auguſtin. hæreſi 63. Aërium ideo hæreticum dicunt, quia jeiunare ex præcepto Iudaicum eſſe aſſereret, atque libertati Chriſtianæ adverſari. In quo ei conſentiunt noſtri ſectarii, non intelligentes, quòd libertas Chriſtiana non conſiſtat in liberatione ab obedientia legum aut prælatorum, ſed à ſervitute peccati, à timore legis comminantis pœnam, ab obſervatione Moſaicæ legis. Chriſtus enim non venit legem deſtruere, ſed adimplere, diffundendo charitatem in fidelium cordibus, per quam libẽter adimpleant, quod lex jubet. Vnde Petrus & Paulus fideles crebrò ad obedientiam ſuperioribus etiam Ethnicis exhibendam cohortantur, quaſi prævidentes eos, qui prætextu libertatis, nullis ſuperiorum legibus neceſſitate præcepti obediendum eſſe inculcarent: *Vos in libertatem vocati eſtis, tantùm, ne libertatem in occaſionem detis carnis:* q. d. Licet per Chriſtum à peccato liberati ſitis, non tamen à concupiſcentia & paſſionibus, quę cum ratione pugnant, ſecundùm quam vivendum eſt. Ideoque legibus, nihil præter rationis iudicium continentibus, opus eſt, ut eas ſequendo, corporis & ſenſus affectu poſt poſito, ſpiritus & rationis ductum homo conſectetur.

Præcepta etiam citra contemptum & ſcandalũ obligant.

Lex ieiunii ſub excommunicationis pœna.

Concil. Cangren can 24 Toletanum 8. c 9.

Quadrageſ. ieiunium etiam Imperatores obligat.

Ad Hebr. 13. Rom. 13.

1. Petri 2. 2. Petri. 2. Galat. 5.

Leges iudicium rationis continẽt.

AT objicit Sectarius: Chriſtiani legem Evangelicam habent, quam ſequantur. RESPONDEO, illam quidem eos habere, ſed veluti regulam univerſalem, quæ ſola non ſufficiat ad dirigẽdum particulares actiones, niſi Principum Eccleſiæ authoritate concluſiones ex ea deducantur, ſingularibus fidelium actionibus accommodatæ. Nam in Republica civili, non obſtante lege naturali, quæ dictat, hæc amplectenda, illa eſſe fugienda, non ſunt ſuperfluæ leges deductæ, tanquam concluſiones ex iure naturæ. Exempli gratia: Evangelium ſumi iubet Euchariſtiam: ſed quomodo, aut quando; non determinat. Hinc Apoſtoli lege ſanxerunt, à ieiunis ſumi debere, & ſaltem in Paſchate. Rurſus Evangelium dicit, fideles ablato ſponſo ieiunaturos: ſed Eccleſia determinat tempus Quadrageſimæ, quatuor temporum, vigiliarum; non relinquens libertatem, ſepoſito contemptu & ſcandalo non ieiunandi; ſed neceſſitatem imponit non minorem, quàm ſi per ſeipſum Chriſtus hoc edixiſſet. Nam *qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quemadmodum enim Deus per hominem Chriſtum loquebatur: ita Chriſti vicarius, non authoritate propria, ſed à Deo accepta, nomine ac vice Dei iuſtas leges fidelibus imponit; quas qui violat, Deum poteſtatis authorem offendit, ultorem q; ſentiet. Lex enim humanarum actionum regula eſt, à Deo immediatè, vel mediatè conſtituta, à qua deviare, peccare eſt: (& *peccatum cũ conſummatum fuerit, generat mortem:*) non enim minùs contemnitur Deus in ſuo miniſtro, quàm Rex in Prorege, Legato, Conſilio, vel Magiſtratu à ſe conſtituto. Quod agnoſcens Moyſes ait: *Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum.* Et Samueli ait Deus: *Non te abjecerunt, ſed me,* à quo ſcilicet miniſterium

Obiectio.

Præter legem Evangelicã, opus eſt particularibus legibus.

Aug. epiſt. 118. c. 6.

Sapient. 6. Deum ſpernit, qui hominẽs leges ferentem contemnit.

1. Ioan. 5.

Exodi 16.

1. Reg. 8.

rium habes. *Per me* enim (ait Sapientia) *reges regnant, & legum conditores juſta decernũt.* Quibus cõſonans Apoſtolus: *Sic exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti.* Et, *Pro Chriſto legatione fungimur.* Et cum varia præcepta dediſſet, concludit: *Si quis videtur Propheta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat, quæ ſcribo vobis, quoniam Domini ſunt mandata. Et perambulans Syriam & Ciliciam, confirmabat Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum.*

1. Cor. 4.

1. Cor. 14.

Act. 15 et 16.

Cap. X.

Vtrùm naturalis lex amitti poſsit.

Lex naturalis.

QVEMADMODVM in diſciplinis theoricis cõmuniſſimum principum eſt unicum; ſcilicet: *Omne eſt, vel non eſt*: ex quo multa (quæ prima quoque principia ſunt) deducuntur: ut, *omne totum eſt majus ſuâ parte*: ita & in practicis cõmuniſſimum & abſolutè primum præceptum eſt unicum: ſcilicet: *bonum eſt per ſe proſequendum, & malum fugiendum*: ex quo alia ſimiliter multa præcepta (quæ naturalia quoque appellantur) profluunt, quæ ad tria revocare poſſumus, juxta triplicem hominis naturalem inclinationẽ: quarum I. ei communis eſt, cum omnibus rebus etiam inanimatis, nempe inclinatio conſervandi proprium eſſe; ex qua naturale præceptum emanat: *Vitam eſſe conſervandum*. Ex quo principio iterum concluſiones multæ ducuntur: puta, eſſe comedendum, bibendum, veſtitum neceſſarium, domum &c. II. inclinatio eſt homini cum animantibus communis, ex qua præceptum fluit conſervandæ ſpeciei: ex quo iterum deducuntur matrimonia, educatio prolium & ſimilia. III. naturalis inclinatio homini cum angelis eſt communis: nempe ad intelligendũ veritatem, & vivendum ſecundùm virtutem: ex qua præceptum naturale oritur: *Vivendum eſſe ſecundùm rationem.* Ex quo rurſus alia præcepta ſcaturiunt, videlicet, *Deum eſſe colendum*: quod fundamentum eſt primæ tabulæ: Et, *Alteri non feceris, quod tibi fieri non vis*; quod eſt fundamentum ſecundæ tabulæ. Vnde ſequitur actus omnium virtutum, ſecũdùm generalem quandam rationẽ, qua boni, honeſti, & ſecundùm rationem ſunt, ad legem naturæ pertinere, dictãtem, eſſe vivendũ ſecundùm rationem. Sed quatenus particularium virtutum actus ſunt, ad naturæ legem non pertinent, quia non ſtatim à quolibet tales agnoſcuntur. Hoc ſenſu dixit Auguſtinus, *omne vitium eſſe contra naturam.*

Principium actionum generale ac primarium.

Triplex naturalis inclinatio.
I. conſervandi eſſe.

II. Conſervandi ſpeciẽ.

III. intelligendi veritatem vivendi ſecundũ virtutem.

Deus colendus eſt: fundamentum I. tabulæ.
II. Tabulæ fundamentum.

Actus omniũ virtutum quadam generali ratione ad legem nat. pertinent.

Lib. de ſpir. & lit. c. 27. Enchir. c. 11. Lib. 11. de civit. c. 1.
Omne vitiũ cõtra naturã.

Ex quibus ſequitur, legem naturæ, quoad prima & cõmuniſſima principia, eandem apud omnes eſſe, nec omnino aboleri poſſe; quamvis nonnullos ita excæcari contingat, ut fornicationes, furta, imò contra naturam peccata eſſe licita ſibi perſuadeant; ut Apoſtolus Rom. 1. oſtendit, & Hieron. in 1. cap. Ezechielis, ac lib. 2. *cont. Iovinianum* peccandi conſuetudine cognitionem præceptorum naturalium obſcurari docet. Qualis ignorantia licet craſſa ſit, non tamen eſt invincibilis, nec probabilis, excuſans à peccato: *Dixit* enim *inſipiens in corde ſuo: non eſt Deus.*

Theodoretus libr. 9. de curat. Græc. affect.

Pſal. 52.

Cap. XI.

Quid ſit diſcrimen inter legem naturalem, æternam, & poſitivam.

QVOD æterna lege præcipitur, ideo bonum eſt, quia præcipitur, non contrà, & ſic de prohibitione. Quod verò naturali lege mandatur, ideo jubetur, quia bonum eſt, nõ contrà: idem de prohibitione. Id autem, quod lege poſitiva ſtatuitur, vel quia bonum eſt, mandatur, aut ut ex indifferenti bonum fiat: ſimiliter de prohibitione.

Diſcrimen inter legem æternam & poſitivam.

LEGES autem poſitivas neceſſariũ fuit legi naturali ſuperaddi, quia hæc nulla prævaricatoribus ſupplicia ſtatuebat, quæ lege poſitiva divina, ſimiliter & humana determinantur. In lege quidẽ veteri ſupplicia temporalia potiſſimùm inculcatur, ſub quibus tamen etiam æterna intelligebantur, quemadmodum & temporalibus promiſſionibus apertè ac frequenter ad præceptorum obſervationem Iudæi provocabãtur: ſpiritualia verò bona per illa temporalia latenter adumbrabantur. Ideo Iudæis tanquam pueris, qui pædagogi metu coërcentur, non eſt data lex, quæ interiores animi motus expreſsè ſub æternæ mortis interminatione vetaret, de illiſq; palam & perfectè diſponeret; neque inſuper, quæ internos charitatis, humi-

Lex poſitiva ſtatuit ſupplicia & præmia.

humilitatis, patientię, manſuetudinis, continentiæ, paupertatis, & obedientiæ motus expreſsè ſub cæleſtis & regni ęterni ſpe proponeret: ſed id lex nova per Chriſtum annunciata pleniſſimè, nova ſuperaddendo legi Moſaicæ præcepta, non tantùm fidei & Sacramentorum, ſed & moralia, pręſtitit. Cujuſmodi ſunt: non aſpicere mulierem: omnino non iurare: pro inimicis & perſequentibus orare: non reſiſtere, ſed iniurias patienter ferre: animas pro fratribus ponere: omnia propter Chriſtum relinquere: ſemper orare: & ſic orare: *Pater noſter* &c. dare mutuò abſque ulla recuperandi ſpe. Deniq; adjecit Chriſtus mandata de ieiunio, eleemoſyna, oratione, de vitanda ſollicitudine, circa divitias acquirendas, circa veſtes, circa curioſitatem de factis aliorum, circa temeraria iudicia. Item modum fraternæ correptionis tradidit, conſilia quoque paupertatis, caſtitatis & obedientiæ, quibus homo armetur contra impetus luxuriæ, ſuperbiæ ac avaritiæ, quibus à devotione erga Deum potentiſſimè revocatur. Vnde ſapienter admonet Aug. non rectè dici, omnia novæ legis præcepta (de moralibus loquens) in veteri lege reperiri: ſed dicendum eſt (ait) penè omnia: quod repetit libr. contra Adamanthum c. 3. & libr. 19. cont. Fauſtum cap. 28. Nam pleraque à Chriſto expreſsè præcepta vel prohibita reperiuntur, quæ non omnino, aut niſi implicitè in veteri lege inveniuntur: qualia ſunt, quæ non ſolùm opera exteriora ſecundùm ſe mala, ſed etiam interiores affectus & occaſiones peccatorum vetant: ut non iurare omnino; nec ex bonis, quæ agimus humanam gloriam, vel opes quærere. Item ut de cibo, veſtitu & potu non ſimus ſolliciti; ut de proximo, quantum fas eſt, rectè ſemper exiſtimemus, nec iniuſtè aut temerariè de quoquam judicemus, ita tamen, ut nullam Sacramentis injuriam, neque detrimentum Eccleſiæ inferamus. Eódem pertinent, quæ auxilium Dei ad implenda mandata neceſſarium docet, nec ſufficere fidem ſolam, vel quòd quis bona & vera profiteatur; ſed prætereà neceſſarium eſſe, ut opere Dei præcepta impleat: quærendos tamen eſſe doctores veritatis, ac ſedulò vitãdos eſſe propagatores falſitatis, quales ſunt pſeudoprophetæ, qui ſub velamine verbi Dei & reformationis falſam doctrinam proferunt, animáſque ſimplicium hominum, tanquam lupi rapaces dilaniant.

Matt. 5. 6. 7. Lucæ 6. Præcepta moralia, itē fidei, & Sacramentorū Chriſtus dedit.

Matth. 18.

Aug. lib. 1. retract. c. 22. Non omnia, ſed penè omnia moralia præcepta novæ legis in veteri reperiuntur.

Chriſtus occaſiones peccatorum vitare mandavit.

Decuit enim, legem novam ea iubere ac prohibere, per quæ in gratiam introducimur aut conſervamur, aut in gloriam perducimur. Hoc autem fide, Sacramentis, & bonis operibus fit. De illis proinde Chriſtum præcepta dare oportuit. Et quamvis in Evangelica lege nova fides de Deo ac Mediatore Chriſto inſtituta non ſit: attamen quod implicitum erat antiquis, hoc fidelibus novi Teſtamenti explicatum eſt. Vnde nunc plura Chriſtiani explicitè tenentur credere, quàm olim Iudæi.

SACRAMENTA verò pauca Dominus per ſeipſum inſtituit, quia legē libertatis onerari ſignorum multitudine noluit. Præcepta quoque moralia pauca addidit, falſaſque & erroneas legis interpretationes reiecit. Pręcepta verò, quibus homo in ordine ad proximum dirigitur, ſimiliter pauca dedit: ut de correptionis ordine, de contumacis ab Eccleſia eiectione: Præcepta inſuper ceremonialia, quibus per Sacramentalia quædam homo in Deum ordinatur. Nam hæc diſpoſitioni præfectorum Eccleſiæ commiſit, quibus ampliſſimam quoque ligandi, & ſolvendi, necnon pro temporum & perſonarum varia conditione, leges ferendi poteſtatem dedit: quod in nova lege fieri maximè decuit, in qua Spiritus ſancti copioſior gratia, maiorque ſapientia, quàm antiquæ legis tempore promiſſa fuit. Accedit, quòd vicariorum Chriſti authoritas, illuſtrior gratiorq; reddatur, quia eorum prudentiæ ac diſcretioni gubernationem Eccleſiæ per omnes gentes diffuſæ reliquit, ut pro diverſitate gentium ac ingeniorum populis credentibus leges accommodarent. In veteri autem lege, quia tempus illud ſervitutis, non libertatis erat, & lex Moſaica non viris per ſe optima ſapientibus, ſed pueris ſenſu, carnaliq; uni tantùm populo edebatur, congruebat, ſingula præcepta ceremonialia iudicialiáque determinari, pauciſſimáque arbitrio & diſpoſitioni præfectorum illius Reipublicæ committi.

Præcepta, & Sacramenta pauca Chriſtus per ſe inſtituit.

Prælatis Eccleſiæ ampliſſima poteſtas leges ferendi data.

Cap. XII.

Quòd lex vetus à Deo, & bona fuerit.

Lex vetus à Deo data, bona fuit.

QVAMVIS lex Moſaica perfectionem novæ Legis non attigerit; attamen bona, & à Deo fuit data, licet per angelos promulgata, quibus à Deo poteſtas leges ferendi nõ eſt conceſſa, ſed tantùm promulgandi miniſterium injunctum. Vnde lex vetus non angelica, ſed *divina* nuncupatur, per quam accipiebatur ſpiritus timoris, non amoris. A malo enim coërcebat metu, impediebatq; opus externum, licet non ſanaret diffuſa charitate interiorem affectum. Iuſtitiam itaque veram per ſe non præſtabat, ſed à Chriſto dari ſignificabat. Et bona temporalia potiſſimùm ſuis obſervatoribus promittebat: multitudine verò præceptorum & ſignorum onerabat: figurarum inſuper obſcuritate fatigabat. Et non omnibus hominibus, ſed uni Iſraëlitico populo iuxta promiſſa eorum patribus facta, indulta fuit. Illum enim populum Deus præ ceteris ſpecialibus privilegiis exornare voluit, ex quo Chriſtus naſciturus erat, ad quem lex illa veluti pædagogus adducebat. Finis enim legis, Chriſtus. Nam dum peccatũ commonſtraret, ſed non efficaciter adjuvaret, hominem de ſua infirmitate convictum, adiutorem atque medicum quærere docebat, qui liberum hominis arbitrium efficacis gratiæ adiutorio dirigeret. Tempore autem Moyſis data eſt, quando populus antea captivus & ſervus, iam liber erat, ac in certam Reipublicæ formam erigendus.

Angeli legũ promulgatores.

Lex vetus, imperfecta.

Ang. tract. 4. in Ioan. Lib. 15. de civit. 15.

Scopus legũ, charitas. Aug lib 3. cont. 2 epist. Pelag. cap. 4. Lib. de nat. & grat. c. 19. 1. Timoth. 1.

SCOPVS autem omnium præceptorum, eſt charitas Dei & Proximi: hoc eſt, amicitia hominum cum Deo, & inter ſe. Quia verò præcepta non de fine, ſed de mediis dantur, ideo varia & plura ſunt: quædam *Moralia*, quædã *Ceremonialia*, alia verò *Iudicialia*. Moralia ſunt, quæ ratio dictat pertinere ad bonos mores, etiamſi ſcripta non eſſent: Ceremonialia & Iudicialia, ſunt determinationes moralium præceptorum, quoad ritum colendi Deum, & quoad modum conſervandi inter homines iuſtitiam. Quæ triplex præceptorum diviſio Deut. 6. indicatur: *Hæc ſunt præcepta, & ceremoniæ, atque iudicia*. Et c. 7. *Cuſtodi præcepta* &c. Eandem diviſionẽ indicat Apoſtolus, dicẽs: *Itaq; lex quidem ſancta, & mandatũ ſanctum, iuſtum & bonũ*, quia per ſe a malo coërcebat, bona & ſancta opera imperabat: temporalia bona obſervatoribus, & mala tranſgreſſoribus denunciabat; per quæ tamen æterna & ſpiritualia bona, & ſimiliter mala, quãdoque reddenda unicuique ſecundùm ſua opera, figurabantur.

Moralia præcepta quæ

Deut. 6.

Rom 7. Lib. 2. Eſdra c. 9.

Iſaia 1.

QVARE omnino confitendum eſt, legis obſervatores, qui veteres illas figuras nõ pro rebus, ſed pro typis accipiebant, & iuxta morem illius temporis Deum verum colebant, Chriſtiq; adventum ſignificativis typis prænunciabant, ſalvatos fuiſſe. Non enim lex Moſaica ſublata eſt, quia mala, veluti ritus Gentilium; ſed quoniam ad tempus data erat, ad prænunciãdum futura Chriſti myſteria, quibus adimpletis vim & utilitatem ſuam perdidit. Rectè igitur Auguſtinus contra Manichæos, legem veterem fuiſſe bonam & ſanctam, eiuſq; obſervatores Deo placuiſſe docet, ſimulque illos fuiſſe liberos, nõ ſervos, qui ſigna ut talia, non tanquam res per ſe Deo placentes obſervabant: quales permultos in Iſraëlitico populo fuiſſe certum eſt, qui fide ac ſpiritu Chriſti vixerunt: ut Prophetæ, Samuel, David, Iſaias & alii, qui Evangelica myſteria nõ tam prædixiſſe, quàm oculis conſpexiſſe, præteritaque narraſſe videntur.

Obſervatores legis Moſaicæ ſecundũ Dei inſtitutionẽ Deo placuerunt.

Aug. lib. 19. cont. Fauſtũ. ca 14. 17. lib. 15. c. 7. Lib. 2. cont. adverſ. legis & Proph. c. 7. Lib. 3. de doct. Chriſt.

Cap. XIII.

De gradibus moralium præceptorum.

Præcepta moralia, ſunt triplicia.

MORALIA præcepta vocamus, quæ ad mores bonos pertinent, ſive aliqua lege poſitiva, divina vel humana conſtituta ſint, ſive naturali lege ſola. Tres autem gradus huiuſmodi moralium præceptorum reperiuntur. PRIMVS eorum eſt, quæ ex primis principiis naturaliter cognitis, tanquam concluſiones abſque labore deducuntur: cuiuſmodi ſunt præcepta ſecundæ Tabulę.

SECVNDVS gradus eorũ eſt, quæ ex primis quidem principiis, ſed nõ abſque hominum induſtria deducuntur: qualia ſunt extra Decalogum multa, ut aſſurgendum ſenioribus &c.

TERTIVS eorum eſt, quæ ex primis principiis etiam, ſed non abſq; divino lumine, humanam rationẽ adjuvante deducuntur; ut præcepta Fidei, & de colendo Vno & Trino Deo.

AD-

Digitized by Google

Ad moralia ergo præcepta ſpectant omniũ actus virtutum, ſimiliter & prohibitio peccatorum: quia talium mandatorum finis eſt, conjunctio cũ Deo, ad quam perfecta bonitas & juſtitia neceſſaria eſt. At lex humana, cujus proprius finis eſt Reipublicę tranquillitas, per ſe actus juſtitiæ præcipit; aliarum autem virtutum non niſi in ordine ad juſtitiam. Hinc intemperantiam ſimplicem non punit, uti nec fornicationem. Licet inſuper omnium virtutum actus ad moralia præcepta (uti dictum eſt) pertineant; non tamẽ omnes præcipiuntur, at illi ſoli, abſq; quibus conſervari virtus nequit. Ceteri, qui non tam ad virtutem, quàm ad ejus perfectionem concurrunt, non ſub præcepto, ſed conſilio cadunt; ut multa in Proverb. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, &c.*

cap. 13. 24. & aliis.

Vniversa tamen moralia præcepta ad Decalogum reduci poſſunt, vel tanquam principia in eis contenta, vel tanquam concluſiones, aut veluti determinationes ejus. Manifeſta verò legis naturæ præcepta, ex quibus veluti principiis lex Decalogi promanat, (qualia ſunt, bonum conſectandum, malum vitandum eſſe, conſervandum eſſe proprium, propagandam eſſe ſpeciem, colendum eſſe Deum) ſcribi in tabulis non oportuit, quia nemo illa ignoret. Alia verò moralia præcepta auguſtiora, quæ ex Decalogo veluti concluſiones fluunt, Deus non ſcribi in tabulis, ſed per viros ſapientes, ac divinæ legis interpretes ex Decalogo deduci, populiſque tradi voluit: quomodo ex primo præcepto, quo vetatur idololatria, deducitur, prohiberi ſuperſtitiones, omnemque cultum dæmonum. Ex ſecundo præcepto deducitur prohibitio blaſphemiæ, omniſque falſæ doctrinæ. Ac ex ſingulis præceptis in Decalogo expreſſis deducuntur varia alia, paſſim in ſcripturis contenta. Ne quis autẽ miretur, graviora quædam peccata reduci ad leviora; ſciendum eſt, in Decalogo ea fuiſſe expreſſa, quæ manifeſtiorem injuſtitiæ ac injuriæ rationem præ ſe ferunt, & prohibita eſſe leviora, ut ex illis conjectura facilior eſſet de majoribus. Dum enim prohibetur, aſſumere Dei nomen in vanum; facilè colligitur, majore ratione prohiberi blaſphemiam: & dum prohibetur falſum teſtimonium, ſequitur, nefas eſſe falſum judicium.

Aug. in Exodum quæſt. 140.

Deut. 18.

Levit. 24.

Cap. XIV.

De Decalogi nomine ac præſtantiâ.

Decalogi nomine decem præcepta, in duabus tabulis lapideis digito Dei ſcripta, populoque Iſraëlitico in monte Sinai propoſita intelligimus, ſive legem, decem præceptis comprehenſam. Scriptura *decem verba, ſententias*, aut *ſermones* appellat. Vnde vates: *In Pſalterio decachordo pſallam tibi.* Clemens Alexandrinus compoſito nomine *Decalogum* vocavit: qua voce Origenes, aliique Græci, & Hieronymus, Auguſtinus, aliique Latini ſcriptores poſtea uſi leguntur: & aptè quidẽ, latenter inſinuantes, quòd Chriſtus, Patris Verbum, verus ſit legiſlator, qui ſuis cultoribus legem angelico miniſterio promulgaverit. Eſt enim denarius numerus perfectionis index. Hinc decimas fructuum Deo largimur, in argumentum, quòd *omne donum perfectum*, atque ipſa Decalogi adimpletio, *deſcendat à Patre luminum.*

Decalogus.

Deut. 4. & 10. Ioſephus lib. 3. antiquit. cap. 4. Clem. lib. 6. ſtrom.

Iac. 1.

Præstantia Decalogi ex authore Deo, & promulgatoribus Angelis oſtenditur. Tanta enim inter leges has & humana ratione adinventas intereſt, quantum inter Deum & homines, divinamq; & humanã ſapientiam. Accedit, quòd omnes ſcriptas, & ab hominibus in omni ævo ſancitas leges, antiquitate & origine, divina hæc lex ſuperet: cui tandem omnium in univerſo terrarum orbe gentium atque populorum vetuſtiſſimæ leges cum ſuis latoribus, non ſecus ac clariſſimo ſolis exorientis jubari, noctis caligo ſolet, ceſſere, Apoſtolorum buccinâ in Mundo perſonante, & eam ubique promulgante, teſte Theodoreto lib. 9. *de Græcarum affectionum curatione*; ubi legis hujus utilitate, innocentia, juſtitia, ſanctitate conſpectâ, populos, ſpretis abjectiſque avitis ſuis legibus, ad diviniorem hanc amplexandam, ſalubriori facta permutatione, protinus incenſos fuiſſe refert.

Decalogi præſtantia.

Ex fine quoque hujus Legis, ejus dignitas perſpici poteſt: nam obſervatores ad beatam & immortalem vitam perducit, juxta illud Chriſti: *Si vis ad*

Digitized by Google

Matth. 19. *vitam ingredi, ſerva mandata.* Et: *Factores legis juſtificabuntur.* Adhæc amicos Dei facit, illique homines in hac, & *Rom. 2.* futura vita conjungit. Hinc *beatus* prædicatur, *qui in lege Domini nocte & die meditatur.* *Pſalm. 1.* Vnde Sapiens: *Quæ præcepit tibi Deus, cogita ſemper.* *Eccleſ. 3.* Et: *Deum time, & mandata ejus obſerva; hoc eſt, omnis homo.* *Eccleſ. 12.* Ad hanc enim normam omnis homo vitam componere debet, ac de peccatorum genere, modo, & gravitate, nec non de quacumque actione, officiiq; prætermiſſione ſententiam ferre.

Decalogi præcepta Deo & proximo debitum amorem reddendum continent.

PRÆTEREA Legis huius excellentia ex rerum contentarum perfectione colligitur. Hominem enim, quoad interiora & exteriora, in Deum & hominem officia diſponit, ſuccinctè fontes legis naturalis exprimens. Primùm enim Deo creatori, ſupremóque Domino fidelitatem, reverentiam, & famulatum, ſeu cultum & obſequium deberi commonſtrat. Exinde Proximis honorem debitum reddendum, nec eis in perſona propria, vel ad propagandum coniuncta: nec in bonis, aut fama: nec opere, nec verbo, aut corde, nocendum eſſe tradit: quin potiùs alium hominem tanquam ſeipſum eſſe diligendum, nec ei faciendum, quod ſibi quis fieri nollet. Proinde meritò Auguſtinus Decalogum *omnium legum epitomen* vocat, quia ad eam reliquę leges ad bonos mores pertinentes reducantur, omnes virtutum actus, ſine quibus iuſtitia haberi aut conſervari nequit, præcipiantur, & peccata, vitioſæque hominum actiones detegantur ac vetentur. Cuius legis cùm finis ſit amicitia Dei, perfectam iuſtitiam præcipere oportuit.

Decalogus omniũ legum Epitome. Aug. q. 140. ſuper Exodũ.

Duodecim nominibus exornatur Decalogus. Deut. 11.

ACCEDIT, quòd ſcriptura Decalogi præſtantiam variis encomiis celebret, duodecim ei nomina tribuendo. Dicitur enim *Lex*, quia homines obliget: *Præceptum*, quia Deus per ſe tulerit: *Mandatum*, quia per hominem dedit: *Eloquium*, *Sermo*, *Verbum*, quia per Filium à Deo Patre data ſit: *Iudicium*, quia ſumma Dei ſapientia cõſtituta, tanquam regula, ſecundùm quam homines iudicabuntur: *Iuſtitia*, & *æquitas*, quia lex rectiſſima ſit, unicuique ſuum attribuens, aut vetans: *Iuſtificatio*, quia iuſtitiæ opera imperet, quæ factores iuſtificant: *Via*, quia norma ſit bene vivendi, & abſque errore ad Deum perveniendi: *Semita*, quia incipientibus anguſta & arcta videatur: *Teſtimonium*, quia teſtis ſit operum bono- *Aug. in Pſal. 76.* rum & malorum; illiúſque teſtimonio convincendi ſint peccatores. *Per illam enim judicabuntur.* *Rom. 2.* Denique vocatur, *Lex divina, ſpiritualis, ſancta, juſta, bona, immaculata, oculos illuminans, Liber mandatorum Dei, Lex vitæ, Lex manens in æternum.* *Rom. 7.* *Baruch. 4.*

Decalogi antiquitas.

POSTREMO Decalogi commẽdationem adauget, quòd omnium conſcriptarum legum ſit antiquiſſima, ad quam quantò poſtea Legiſlatores propiùs acceſſerunt, tantò diviniores habiti ſunt. Cui uni legi Apoſtolis illam tandem ubique publicantibus, univerſarum gentium leges ceſsêre, Aſſyriorum, Babyloniorum, Ægyptiorum, Perſarum, Græcorum, Latinorum, aliarúmque gentium, quæ hujus legis perſpecta ſanctitate, juſtitia, & utilitate, libenter patriis legibus rejectis, iſtam amplexi ſunt; ut Theodoretus lib. 9. *de curat. græc. affect.* latè proſequitur, oſtendens, nullam aliarum legum continere regulam divinitus conſtitutam, ad quam hominum actiones, laude aut vituperio dignæ examinari debeant: hanc autem Dei voluntatem explicare, cui nos conformando recti ſimus. Vnde Scriptura *beatum* canit *populum, cui Deus eloquia ſua credidit. Non fecit taliter omni nationi, & judicia ſua non manifeſtavit eis*: *Pſalm. 147.* Et, *Hæc eſt ſapientia veſtra & intellectus coram populis, ut audientes univerſi præcepta hæc, dicant: En populus ſapiens & intelligens, gens magna!* *Deut. 4.* Et alibi: *Beati ſumus Iſraël, quia quæ Deo placent, manifeſta ſunt nobis.* *Baruch. 4.* Et: *Audi Iſraël mandata vitæ, auribus percipe, ut ſcias prudentiam.* *cap. 3.* *Diſce, ubi ſit prudentia, ubi ſit virtus, ubi ſit intellectus, ut ſcias, vbi ſit longitudo vitæ & victus, vbi ſit lumen oculorum & pax. Filii Agar exquirunt prudentiam, quæ de terrâ eſt, fabulatores, & exquiſitores prudentiæ & intelligentiæ: viam autem ſapientiæ neſcierunt, neque commemorati ſunt ſemitas ejus; fontem ſapientiæ delinquerunt, & viam diſciplinæ ignoraverunt.* Quibus conſonans Vates regius: *Narraverunt mihi,* ait, *fabulationes, ſed non, ut lex tua.* *Pſalm. 118.*

Hominum actiones ſecũdùm Dei legem examinabuntur. *Theodoretus lib. 9. de cur. græc. affect.*

Cap. XV.

Cur opus fuerit deſcriptâ lege?

Lex ſcripta cur data?

CVM homines legem naturalem à Deo ſingulorum cordibus in prima hominis inſtitutione inſculptam, longa peccandi conſuetudine obſcuratam legere nollent, multi quoq; ignorarent, nec ſcire curarent, ut ſecuriùs malum agerent, nec ſtimulis conſcientiæ, pudore aut verecundiâ divexarentur: Deus ſingulari miſericordiâ, lege hominum oculis objectâ, illam renovavit, hominémque ad interiora veluti redire compulit, admotâ voce: *Redite prævaricatores ad cor. Quæ lex in cordibus veſtris ſcripta exigit, præſtate.* Deinceps nullam ignorantiam prætendere valebitis, dicendo: feciſſem ſi ſciviſſem. Habes enim ô homo legem externam, à Deo propoſitam, quæ te inſtar pædagogi aſſiduè de agendis & vitandis inſtruat, officiíque tui te admoneat, quæ obſervatoribus præmia, & tranſgreſſoribus ſupplicia decernat.

Iſaia 46. Rom. 2.

Ambroſ. Epiſt. 71. Aug. lib. 14. de Trin. c. 15.

SERVIVIT ergo lex ad oſtenſionem peccati, & ad hominem convincendum de ſua ignorantia & infirmitate. Priùs enim opinione ſcientiæ & potentiæ inflatus, ſe ſibi ad omnia ſufficere perſuadebat, idololatriam, nefandáque ſcelera, etiam contra naturam, tanquam licita frequentabat. Acceptâ vero ſcriptâ lege, didicit, præter legem naturæ, potentiarúmque naturalium ſubſidia, opus eſſe doctrinâ, magiſtro ac pædagogo, qui vitanda, ſectandáve oſtenderet: ſed dum lege accepta eandem implere non valuit, non ſolùm de priore ignorantia, ſed etiam de ſua infirmitate convictus fuit, intellexitque, non tantùm ſibi opus fuiſſe Doctore, ſed etiam medico, qui ſanaret, & vires ſuppeditaret, quibus faceret, quod lex juberet.

Lex hominẽ convincit ignorantiæ ac infirmitatis.

AD Chriſtum itaque lex tranſmittebat, cujus gratiâ lex adimpleri poterat. Data eſt autem quinquageſimo die ab egreſſu ex Ægypto, in typum, quòd L. die poſt Reſurrectionem Chriſti lex charitatis, miſſo cœlitus Spiritu Sancto, fidelium cordibus inſcriberetur.

Lex data 50 die quia figuraverit

MAGNA inſuper cum majeſtate Deus illam legem populo, ad eam ſuſcipiendam præparato dedit, in typum, quòd Chriſtianis per Chriſti mortem liberatis, qui ſe à mundi carniſque illecebris abſtraherent, lex ſpiritus in tabulis cordis per Chriſtum danda foret.

Cap. XVI.

Quos obliget Decalogus?

Decalogus quatenus Chriſtianos obliget.

QVAMVIS lex Decalogi, ut à Domino in monte Sinai per Moyſen Iſraëlitis data, Chriſtianos non obliget; attamen quatenus legem naturæ omnibus hominibus communem, animiſque ſingulorum impreſſam complectitur, eatenus omnium ætatum homines obſtringit. Ideoque Chriſtus eandem legem explicavit, obſervandamque docuit. Alia enim ratio eſt Moralium præceptorum, quæ naturæ legem ſolùm manifeſtant: Alia Ceremonialium, quæ ritum colendi Dei pro temporum varietate congruentem ſtatuunt: aut etiam Iudicialium, quæ modum inter homines juſtitiam conſervandi determinant. Nam Ceremonialia & Iudicialia pręcepta certo tempori & populo accommodantur; ideo eam ſolùm Rempublicam obligant, cui imponuntur: ſed Moralia, quia legem naturæ ſolùm referant, omnibus communia ſunt. Quare impiè admodum nonnulli contendunt, decem præcepta nihil ad Chriſtianos pertinere, aſſerentes, nihil in Evangelio præcipi, niſi fidem; cetera eſſe indifferentia & libera: quos anathemate ferit Concilium Tridentinum, quia Chriſtus non ſolùm quid credere, ſed etiam quid oporteat facere ad ſalutem conſequendam docuit: *Nolite*, ait, *putare, quoniam veni legem ſolvere* (tollendo ſcilicet obligationem) *ſed implere*, opere factorum, non adjectione verborum. Iuxta illud: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Et: *Hoc fac* (ſcilicet quod lex jubet) *& vives.* Et: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra &c.* Vbi Decalogi præcepta quædã Dominus propoſuit, expoſuit, & confirmavit, non autẽ abrogavit. Imò adultorũ nullus juſtificatur, niſi animũ paratũ exhibeat, ad omnia

Matth. 5.

Matth. 19.

Seſſ. 6. can. 19. & 20.

Aug. lib. 19. cont. Fauſt. cap. 26. Matth. 19. Luca 10. Matth. 5.

Dei mandata ſuo loco & tempore implenda. *Factores enim legis juſtificabuntur.* Et, *factor operis, beatus in ſuo facto erit.* Vbi manifeſtè Iacobus tradit, bona opera non ſolùmodo ſigna & fructus eſſe juſtificationis adeptæ, ſed etiã ipſius augendę cauſam, conditionẽ & meritũ. Verè ſiquidem bonum opus juſtitiam & ſalutem operatur, juxta illud Apoſtoli: *Cum tremore ſalutem veſtram operamini.* Et: *Triſtitia, quæ ſecundùm Deum eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Et rurſus: *Id quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Et: *Ore confeſſio fit ad ſalutem.* Et Iacobi ſcopus eſt, docere, hominem ex operibus juſtificari, & non ex fide tantùm; ſicuti & Petri, Ioannis, & Iudæ, ut notat Aug. Authorem illius hæreſis, quòd ſola fides juſtificet, Simonem magum fuiſſe tradit Irenæus lib. 1. cap. 10. *de hæreſibus*, & poſt eum Theodoretus de Hæret. fabulis. *Iubebat* (ait) *Simon ſuos legis minas non timere, ſed tanquam liberos facere quod vellent: non enim per bonas actiones, ſed per gratiam ſalutem conſequuturos.* Eandem hæreſim amplexus eſt Eunomius, Auguſtino teſte hæreſi 54: *Fertur* (ait) *adeò bonis operibus inimicus fuiſſe, ut aſſeveraret, quòd nihil cuiquam obeſſet quorumlibet perpetratio & perſeverãtia peccatorum, ſi hujus, quæ ab illo docebatur, fidei particeps eſſet.* Quem Hieron. in c. 4. Oſeæ confutans, dicit eos, qui rejectis operibus ſola fide nituntur, Dei miſericordia in ſuum interitum abuti. Clemens Alexandrinus lib. 5. ſtrom. *Gratiâ ſalvamur, ſed non abſque operibus.* Origen. lib. 2. in Epiſt. ad Rom: *Ne putent fideles, hoc ſufficere quòd credunt; ſed ſciant, juſtum Dei judicium unicuique reddere ſecundùm opera ſua.* Gregor. Nazianzenus oratione in ſanctum lavacrum: *Fides ſine operibus mortua eſt, quemadmodum & opera ſine fide.* Chryſoſt. hom. 30. in Ioan: *Si rectè crediderit, non autem rectè vixeris, nulla tibi ad ſalutem utilitas.* Idem ſentiunt Auguſtinus, Cyrillus, Proſper, Fulgentius, & reliqui Catholici ſcriptores.

Iac. 1. & 2.
Philippen. 2.
2. Cor. 7.
2. Cor. 4.
Rom. 10.
Simon Magus obſervationem Decalogi reiicit, ſola fide contentus.
Aug. lib. de fide & operibus, cap. 14.
Lib. de unico baptiſmo côt. Petilianum. cap. 10.
Aug. hæreſ. 54.
Eunomius bonis operibus inimicus.
Hieron. in c. 4. Oſea.
Sola fides nõ iuſtificat.
Lib. de fide & operibus. cap. 14.
Lib. de gratia & lib. arb. cap. 7.
In præfat. Pſal. 31.
Cyril. lib. 10. in Ioan. c. 17.
Proſper lib. 1. de vita contempl. c. 19.
Fulgent. lib 2. de pec. remiſ. cap. 1.
Rom. 3.

QVARE Chriſtus Decalogi obligationem non ſuſtulit, quin potiùs illius adimpletionem maximè ad Chriſtianos pertinere demonſtravit, quibus dilectionis præceptum tam ſedulò inculcavit, in quo totius Decalogi obſervatio continetur: *Plenitudo enim legis eſt dilectio.* Quod Apoſtolus inſinuans ait: *Legem ergo deſtruimus per fidem? abſit; ſed legem ſtatuimus.* Ideo enim Deus Filium ſuum miſit in mundum, ut juſtificatio legis impleretur in nobis, per Spiritum Sanctum diffuſum in cordibus noſtris. Dei enim judicium non erit ſolùm de fide cujuſque, verùm etiam de operibus. *Referet* enim *unuſquiſque prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.* Et damnabuntur multi non propter fidei defectum, ſed operum; quibus judex dicet: *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare &c.* Quare B. Auguſtini verbis concludo: *In illis decem præceptis, exceptâ Sabbati obſervatione, dicatur mihi, quid non ſit obſervandum Chriſtiano?* Et conſonans Leo ſcribit, præcepta ad morum regulas pertinentia, tia, nulla eſſe commutatione variata: ſalvat ergo fides non ſterilis & mortua, ſed per dilectionem operans, viva, fœcunda operum.

Matth. 25.
Aug. lib. de ſpir. & lit. cap. 14.
Lib. 10. cont. Fauſt. cap. 2.
Tract. 3. in Ioan.
In Pſal. 73.
Leo ſerm. 14. de Paſſ. & 6. de Ieiu. 10. menſis.

CAP. XVII.

An lex Decalogi ab homine impleri poſſit?

PRÆCEPTA Dei non ſolùm obſervatione poſſibilia, ſed etiam facilia per vires gratiâ Chriſti adjutas Dominus atteſtatur: *Iugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Et Ioannes: *Mandata ejus gravia non ſunt.* Perfecta enim charitas foras mittit timorem, facitque præcepti ſarcinam levem; non ſolùm non prementem onere ponderum, verùm & ſublevantem vice pennarum. Quid enim facilius, quam Deum amantiſſimum Patrem, ſuamque in fratribus carnem diligere? Atqui Deum & proximum diligit, legem implevit. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat*, ait Apoſtolus. *In viâ mandatorum tuorum cucurri* (ait David) *cùm dilataſti cor meum*, diffuſione ſcilicet charitatis. Iuxta Ezechielis vaticinium: *Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis. Qui diligit me, ſermonem meum ſervabit*, ait Dominus. Et rurſus: *Vos amici mei eritis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis.* Quod ſi Dei præcepta obſervare non poſſemus, nec amici Chriſti eſſe valeremus: at ſcriptura docet, multos Deo amicos fuiſſe, juſtos, & perfectos. *Noë vir juſtus fuit, atque perfectus.* Abraham,

Lex gratiæ adiuta facilè ſervatur.
Matth. 11.
1. Epiſt. c. 5.
Ioan. 14.
Gal. 5.
Rom. 13.
Pſal. 118.
Philippen. 4.
Ezech. 36.
Ioan. 14. 15.
Gen. 6.

Digitized by Google

Gen. 17.

Abraham, *Eſto perfectus.* Matth. 5. *Eſtote perfecti.* Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe.* Philip. 3. *Quicunque perfecti eſtis.* 1. Ioan. 5. *Qui ſervat verbũ ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt.* Et David de ſeipſo: *In toto corde meo exquiſivi te.* Ac ne id falsò jactaſſe putaretur, Deus ei teſtimonium perhibet: *Non fuiſti ſicut ſervus meus David, qui cuſtodivit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo, faciens quod placitum eſſet in conſpectu meo.* De Ioſue ait Scriptura: *Non præteriit de univerſis mandatis, nec unum quidem verbum, quod juſſerat Dominus Moyſi.* De Aſa legitur: *In totâ voluntate ſua quæſivit Dominũ.* De Ioſia: *Reverſus eſt ad Deum in omni corde ſuo, in tota anima ſua, & in univerſa virtute ſua.* De Apoſtolis Chriſtus: *Sermonem tuum ſervaverunt.* Eoſdem vocat *amicos.*

Pſal. 118.
Lib. 3. Reg. c. 14. 15.
Act. 13.
Ioſue ca. 11.
2. Paralipõ. 15.
Lib. 4. Reg. cap. 23.
Ioan. 17.
Ioan. 15.
Luc. 12.

Ne quis verò arbitraretur, Sanctos propter inchoatam quandã obedientiam, dici legem obſervaſſe, addit Ezechias (Iſa. 38.) ſe in veritate, & in corde perfecto coram Deo ambulaſſe. Et Apoſtolus: *Ego ipſe ſervio mente legi Dei,* ſignificans, legem homini dari, non carni, aut ſenſui, vel parti, in qua proprij nominis peccatum abſque voluntatis conſenſu reperiri nequit. Vnde Concil. Trident. *Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam juſtificato, & ſub gratiâ conſtituto, eſſe ad obſervandum impoſſibilia, anathema ſit.* Concilium Arauſicanum 2. can. ultimo: *Hoc ſecundùm fidem Catholicam credimus, quod acceptâ per Baptiſmum gratiâ, omnes baptizati Chriſto auxiliante & cooperante, quæ ad ſalutem pertinent, poſſint & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, implere.* Hieron: *Deus poſſibilia præcepit.* Et in cap. 5. Matth. *Chriſtus non impoſſibilia præcepit, ſed perfecta, quæ fecit David.* Aug: *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo admonet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis.* Quæ verba Concilium Tridentinum ſua fecit: Seſſ. 6. cap. 11. & cap. 69: *Eo ipſo, quo firmiſſimè creditur, Deum juſtum & bonum impoſſibilia non poſſe præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus: omnia quippe facilia ſunt charitati, cui uni ſarcina Chriſti levis eſt.*

Rom. 7.
Seſſ. 6. can. 18.
Præcepta Dei ſunt obſervatu poſſibilia.
Hieron. lib. 3. cont. Pelag.
Aug. lib. de nat. & grat. c. 43. & 69.
Lib. de grat. & lib. arbit. cap. 16.
Lib. 2. de peccat. merit. c. 3. & 6.
In Pſal. 56.

Idipsum Ratio convincit. Nam ſtultum & crudele foret, ab amico exigere, quod ei penitus eſt impoſſibile. Cur denique oraremus: *Fiat voluntas tua?* &c, *da quod jubes, & jube quod vis.* Vnde Leo ſerm. 16. De paſſ. Domini, *Iuſtè inſtat præcepto, qui præcurrit auxilio. Ideo enim dat præceptum, ut excitet deſiderium, & præſtet auxiliũ.* Serm. 5. de Quadrageſima diſputat quidẽ Aug. utrum omnia Dei mandata obſervari poſſint: & utrùm homo ſine omni peccato vivere queat? ſed clarè affirmantem partem reſolvit: *Dubitare non poſſum,* ait, *nec Deum impoſſibile homini præcepiſſe, nec Deo ad opitulandum, quo fiat quod jubet, impoſſibile aliquid eſſe: ac per hoc poteſt homo, ſi velit, eſſe ſine peccato, adjutus à Deo.* Si autem quæratur, utrùm aliquis vivat ſine omni peccato, etiam veniali? Reſpondet Auguſt. (lib. 2. de peccat. merit. cap. 7. 14. & 20. & lib. de nat. & gratia cap. 34:) *Excepto Chriſto, ejúſque beatiſſima matre Maria, nullum adultum, qui diu vixerit, omni peccato veniali caruiſſe.* Et quærenti, cur homo cùm poſſit, vitam abſque peccato non ducat? reſpondet, *quia non vult.* Si ruſus quæratur, cur nolit? reſpondet: *Nolunt homines facere, quod juſtum eſt, ſive quia latet, an juſtum, ſive quia non delectat.* Ignorantia ergo & infirmitas, vitia ſunt, quæ voluntatem impediunt, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ne à malo abſtineat. Vnde lib. *de perfect. juſtit.* cap. 16. ſcribit, non eſſe quæſtionem, an homo peccata omnia vitare poſſit? ſed an vitet? quando? per quem? Cùm autem omnia mandata imputari facta dicit, quando quidquid non fit, ignoſcitur, inſinuare tantùm vult, hominem, etiamſi aliquando labatur, certam ſalutis ſpem concipere poſſe, ideóque nulli deſperandum eſſe.

Deus impoſſibilia non præcipit.
Aug. lib. 10. confeſſ. cap. 29. 31. & 37. de bono perſev. c. 20.
Lib. 3. ad Boniſaciũ c. 7.
Homo ſine peccato vivere Dei gratia ſuccurrẽte, poteſt.
Lib. 2. de peccat. mer. c. 6. & 14.
Aliud eſt vivere ſine peccato aliud poſſe vivere ſine peccato.
Lib. 2. de peccat. merit. cap. 17.
Ignorãtia & infirmitas fontes ſunt peccatorum.
Lib. 1. retract. cap. 19.
Lib. 3. cont. 2 Epiſt. Pelag. ca. 7.

Cap. XVIII.

Quos fructus obſervatio legis pariat?

Contra Sectarios aſſerentes, legis obedientiam, ſeu bona opera, fructus ſolùm, ſignáque adeptæ juſtificationis eſſe, non etiam ipſius augendæ cauſam; neque ſalutis æternæ merita, cauſas, & conditiones in promiſſione contentas; jam ſuperiùs oſtendimus, obſervationem mandatorum Dei, operáque bona homini adulto eſſe in re, aut voto neceſſaria, non ſolùm ratione præſentiæ, ſed etiam ratione efficientiæ, quia verè ſalutem operentur.

Supra c. 16.
Obedientia legis, eſt vitæ æternæ meritoria.

Philip. 2. *2. Cor. 7.* *2. Cor. 4.* *Rom. 10.* *Iac. 1. & 2.*

Iuxta luculentiſſima Apoſtoli verba: *Salutem veſtram operamini. Salutem ſtabilem operatur. Aeternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ore confeſſio fit ad ſalutem. Factor operis, beatus in facto ſuo erit. Iuſtificatur homo ex operibus, & non ex fide tantùm.* Quamvis enim ſupremus omnium Dominus, tam creationis, quàm redemptionis iure, ab homine potuiſſet exigere, ut abſque ulla ſpe præmij ſuæ majeſtati ſerviret, legéſque ac mandata obſervaret; attamen voluit gloriam ſuam cum utilitate noſtra conjungere, multiplicéſque benedictiones, cùm temporales, tum ſpirituales, ingentiaque præmia, tam in hac, quam in futura vita ſuarum legum obſervatoribus proponere. *In cuſtodiendis illis* (ait regius vates) *retributio multa.* (*Pſal. 18.*) Benedictiones & maledictiones recenſet Moyſes Deut. 27. & ſequentibus capitibus: (*Deut. 27. & ſequentibus.*) & Chriſtus mercedem copioſam in cælis repromittit, (*Matth. 5.*) & menſuram bonam, confertam, coagitatam, & ſupereffluentem, facientibus voluntatem Patris. Cùm enim homo ſit liberi arbitrij, poſſitque ad bonum vel malum flecti, propoſuit ei Deus legem; cui ſi obtemperaret, beatus; ſi prævaricaretur, miſer fieret. Cúmque res univerſæ inanimatæ legem ſibi à Deo conſtitutam promptiſſimè obſervent, (ut patet in Solis, Lunæ, Siderumque revolutione: Vere, Æſtate, Autumno, Hieme, ciconiarum receſſu & acceſſu, aliarumque rerum ordinatiſſima perſeverantia;) quantò æquius eſt, hominem ratione præditum, ſui Conditoris legem ſervare, cuius ut punienda tranſgreſſio, ita remuneranda ſit obedientia. *Oportet* enim *omnes nos ante Chriſti tribunal ſiſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.*

Deus vitam æternam duplici titulo proponit: hæreditatis, & mercedis.

Quia enim magis honorificum eſt, aliquid ſuo merito, quàm ſola donatione conſequi; ideo Deus à ſuis filiis vitam æternam duplici titulo acquiri voluit; putà, hæreditatis, & mercedis. Promittitur enim vita æterna laborantibus, (*Matth. 19.* *1. Cor. 9.*) ſub pacto & conditione operis, quod eſt mercedis proprium: (*In quo conſiſtat ratio mercedis.*) & non niſi filiis, quod hæreditatis eſt. Vtrumque ſcriptura frequenter inculcat: *Si filij, & hæredes. Si filius, & hæres.* (*Rom. 8.* *Galat. 4.*) *Regeneravit nos in ſpem vivam, in hæreditatem incorruptibilem, conſervatam in cælis.* (*1. Petri 1.*) *Elegit hæredes regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe.* (*Iac. 2.*) *Gaudete, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis.* (*Matth. 5.*) *Voca operarios, & redde illis mercedem.* (*Matth. 20.*) Imò tradit ſcriptura, præmium in futura vita unicuique reddendum ſecundùm proportionem operum & laboris: *Reddes unicuique ſecundùm opera ſua.* (*Pſal. 65.*) Quod repetitur Matth. 16. Lucæ 6. ad Roman. 2. 1. Corith. 3. 2. Corinth. 5. Galat. 5. Apoc. ult.

Bona opera verè merentur.

Et quidem poni rationem meriti in bonis operibus, perſpicuum eſt ex illis Chriſti verbis: *Poſſidete regnum. Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare.* Galat. 6: *Quæ ſeminaverit homo, hæc & metet.* 2. Tim. 4. *Bonum certamen certavi, curſum conſummavi. In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex.* Ad Hebr. 6. *Non eſt injuſtus, ut obliviſcatur operis veſtri.* Qui enim dixit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, nos de præmio ſecuros reddidit. Certa ergo fide credendum eſt, nos obſervatione mandatorum Dei, coronam gloriæ promereri.

Præterea per opera bona in hac vita fiduciam, ſpemque firmam concipimus, vocationemque noſtram, electionémque certam facimus. (*2. Petri c. 1.*) *Si enim cor noſtrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum.* (*1. Ioan. 3.*) Vnde Cyprianus ſermon. de Eleemoſyna: *Salutaris operatio, ſolatium grande credentium, ſecuritatis noſtræ ſalubre præſidium, munimentum ſpei, medela peccati.* Chryſoſt. (*In opere imperfecto. homil. 15.*) *Sicut oleum lumen lucernæ, ita & bona opera excitant fidem cordis, & dant confidentiam animæ.* Ambroſ. in 17. cap. Lucæ: *Ex fide charitas, ex charitate ſpes, rurſuſque in ſe ſancto circuitu revolvuntur.* Et in cap. 3. poſt. ad Corinth. *Opus eſt, ut in nobis creſcat fiducia, bonis operibus comparata.* Auguſt. in Pſal. 31. *Vt quis ſperet regnum, habeat bonam conſcientiam, credat & operetur.* Serm. 16. de verb. Apoſtoli: *Quæ ſpes, niſi de aliquâ cōſcientiæ bonitate?*

Bona opera fiduciam generant.

Hinc ſancti nonunquam ad fiduciam in ſeipſis excitandam, obſervationem mandatorum Dei allegare ſolent, (*Aug. Enchir. cap. 117.*) ut Nehemias, (*Lib. 5. Eſdræ. cap. 5.*) David: *Retribuet mihi Dominus ſecundùm iuſtitiam meam*: (*Pſal. 17.*) Ezechias: *Memento, quomodo ambulaverim coram te*: (*Iſa. cap. 38.*) Heſter: *Tu ſcis neceſſitatem meam.* (*Heſter c. 14.*) Denique Apoſtolus: *Bonum certamen certavi, curſum conſummavi: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ &c.* Sic Hilarion teſte Hieronymo: (*Hieronym. in vita Hilarionis.*) *Egredere anima mea. Quid times? 70 annis propè ſerviſti Chriſto, & mortem times?* Et B. Martinus, teſte Sulpitio, (*Sulpitius in vita S. Martini.*) moriturus aſtanti diabolo cum magna fiducia dixit: *Quid hic aſtas, cruenta beſtia? nihil in me funeſtum reperies.* Et noviſſima S. Franciſci verba fuêre: (*Bonaventura in vita eiuſdem.*) *Educ*

de cu-

Digitized by Google

de cuſtodiâ animam meam: me exſpectant juſti, donec retribuas mihi. Quamquam igitur in Dei miſericordia præcipuè ſpes reponenda ſit; ne videatur quis inaniter in ſuis meritis confidere; attamen ſecũdariò in bonis actionibus ex Chriſti gratia promanantibus confidere licet; ut Ambroſius moriturus hiſce verbis ſignificavit: *Nec ſic vixi, ut me pudeat inter vos vivere; nec mori timeo, quia bonum Dominum habeo*: docens, magis de bono Domino, quàm de ſuis meritis confidendum. *Magis* (ait Aug.) *à Deo effluentem miſericordiæ largitatem, quàm iudicis ſummum examen exſpectat.* In eandem ſententiam Gregor: *Rectè, quæ agimus, ſciendo neſciamus, ut hæc & recta æſtimemus, & minima.* Bernardus: *Felix Eccleſia, cui nec merita ſine præſumptione, nec præſumptio abſque meritis deeſt.* & Epiſt. 42. *Vtile coram Deo, non juſtitiam prætendere, ſed miſericordiam poſtulare.* Epiſto. 310. *Orate ſalvatorem, ut tempeſtivum iam exitum non differat, ſed cuſtodiat: curate munire votis calcaneum meum, nudum meritis.* Quare meritò Sapiens concludit: *Deum time, & mandata eius obſerva: hoc eſt, omnis homo*: id eſt: Hic ſit omnis hominis ſcopus, majeſtatem Dei non offendere; ac quæ facienda & vitanda mandavit, ſtudioſè præſtare. Nam cuncta Deus in Iudicium vocabit, etiam verbum otioſum, ut recipiat unuſquiſque, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum. Quod utiq; meritò ad obſervationem Dei mandatorum acriter exſtimulare unumquemque deberet.

Paulinus in vita. Poſſidonius in vita S. Aug.

Aug. lib 3. cont. Creſconium, ca. 80.

Lib 9. moral. cap. 17.

Bernardus 68. in Cantica.

Chryſoſt. homil. 38. ad pop. Antioch.

Matth. 12. 2. Cor. 5.

CAP. XIX.

Utrum intuitu mercedis bene operari fas ſit?

LICERE fideli bene operari propter Dei gloriam, ſimulque propter æternæ vitę retributionem, ſcriptura manifeſtè tradit: *Inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas propter retributionem. Quærite primũ regnum Dei & juſtitiam eius, & hæc omnia adjicientur vobis.* Et Dominus ſuam prædicationem à promiſſione regni cælorum exorſus eſt: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Similiter Ioannes Baptiſta ſuam prædicationem orſus eſt, & Apoſtoli; quin & Dominus: *Facite*, ait, *vobis amicos de mammonâ iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æternâ tabernacula.* Et Eccleſiaſticus: *Ne verearis uſque ad mortem juſtificari, quoniam merces Dei manet in æternum.* Et, *Moyſes in remunerationem aſpiciens, prætulit improperium Chriſti theſauro Aegyptiorum. Sic currite*, ait Apoſtolus, *ut comprehendatis. Bonum facientes non deficiamus tempore enim ſuo metemus. Ad deſtinatum perſequor, ad bravium ſupernæ vocationis.* Ad Coloſſ. 3: *Ex animo operamini, ſcientes, quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis.* 1. Petri 1. *Vt reportetis finem fidei veſtræ, ſalutem animarum veſtrarum.* Hæc ſpes invictos Martyres reddidit, Virgines, & Confeſſores animavit. *Bonum opus propter vitam æternam fac, & ſecurus facies*, ait Auguſtinus; *hoc enim Deus mandavit.* Non enim charitas mercenaria eſt, quæ primo loco Deum, eiuſq; gloriam quærit; mercedem verò non niſi ut finem ſecundarium, quo homines beati effecti, Deum tantò ardentiùs ſecuriuſque diligant. Sed mercenaria, ſervilis, & ſordida eſt affectio, qua merces ipſo vilior opere quæritur, ut faciunt, qui propter temporalia lucra præcipuè Deo ſerviunt; vel Spiritualia, Eccleſiaſticáve munia obeunt. Amor enim temporalis mercedis, Dei amorem impedit; à Deo revocat, terrenis rebus animum implicat. Amor verò mercedis æternæ (quæ in Dei viſione conſiſtit,) Deo unit, à rebus terrenis animum avellit, à pravis cupiditatibus expurgat, ad mandatorum Dei ſollicitam obſervationem excitat, & ad Deum ardentiſſimè appetendum impellit. Quare dum Eccleſiaſtici ſcriptores mercenarium amorem deteſtantur, de amore commodorum temporalium, quæ primo loco quæruntur, agunt; ut patet ex Ambroſio in 15. cap. Lucæ, & aliis. In quem ſenſum Bernardus ait, *Amans Deum, aliud præter Deum præmium non requirit.* Similiter D. Thomas, *Deum amore amicitiæ diligi* tradit, hoc eſt, potiſſimùm & primariè propter ipſum; quanquam ſecundario mercedem ab ipſo exſpectare liceat. Ille autem amore concupiſcentiæ diligere cenſetur, qui aliud propter ſeipſum primariè amat; cujuſmodi amor mercenarius eſt, nec cum vera charitate conſiſtit.

Mercedis intuitu operari licet.

Pſal. 118.

Matth. 6.

Mat. 4. & 5.

Matth. 3. Matth. 10. Luca 17.

Eccleſ. c. 18.

Hebr. 11.

1. Cor. 9. Galat. 6. Philip. 3.

Cyprian. lib. de exhortat. mart. cap. ult.

Aug. in Pſal. 120.

Amor mercenarius primo loco mercedẽ quærit.

Ambr. lib. 7. in Lucam. Ieron. in c. 6. Iſa. Aug. tract. 46. in Ioan. Greg. homil. 14. in Evag. Bernard. lib. de dilig. Deo. 2. 2 q. 19. art. 4. ad 3.

Cap. XX.

De Præceptorum Decalogi numero & diſtinctione.

Decem præcepta quomodo diſtincta? Exodi 31. Deut. 9. & 10.

EX Scripturis certum eſt, decem præcepta fuiſſe à Deo data, & in duabus tabulis lapideis digito Dei conſcripta: ceterùm quomodo illa diſtincta fuerint, quotque in prima, & quot in ſecunda deſcripta extiterint, non eſt expreſſum. Vnde plures Doctorum ſententiæ hac de re obortæ ſunt, quas ad tres reducemus. Prima eſt Hebræorum, opinantium, in prima tabula fuiſſe quinque præcepta, ad Deum pertinentia: & in ſecunda ſimiliter quinquè ad homines. Primvm autem eſſe volunt: *Non habebis Deos alienos coram me.* Secvndvm: *Non facies tibi ſculptile.* Tertivm, *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.* Qvartvm, *Memento ut diē Sabbati ſanctifices.* Qvintvm, *Honora patrem* &c. In ſecunda verò tabula conſtituunt: *Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non loquèris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* Et duo ultima in unum contrahunt. Quam opinionem (quoad præceptorum diſtinctionem) ſequitur Origenes, & Author *lib. quæſtionum vet. & novi Teſtamenti:* Salvo, quòd Origenes in prima tabula quatuor; in ſecunda verò ſex præcepta fuiſſe arbitretur.

Ioſephus lib. 3. antiq. c. 6. & 8. Philo lib. de decal. ante medium.

Origen. homil. 8 in Exodum. Author quæſtio. vet. & novi Teſtamenti apud Aug. q. 7.

Secvnda opinio eſt Heſychii in 26. cap. Levitici, ponentis IV. præcepta ad Deum pertinentia, & VI. ſpectantia proximum: videlicet I. *Honora patrem & matrem.* II. *Non occides.* III. *Non mœchaberis.* IV. *Non furtum facies.* V. *Non falſum teſtimonium dices.* VI. *Non concupiſces.* Sed I. conſtituit primæ tabulæ præceptum: *Ego ſum Dominus Deus tuus.* II. *Non habebis Deos alienos coram me.* III. *Non facies tibi ſculptile.* IV. *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.* Præceptum verò de ſanctificatione Sabbati, tanquam ceremoniale à Decalogo ſecludit, in quo à S. Thoma, aliiſque meritò rejicitur.

1. 2. q. 100. art. 4. Lib. 6. ſtrom. Aug. q. 7. in Exodum. Lib. de decē chordis. cap. 5. 6. Epiſt. 119. cap. 11. Concione 1. in Pſalm. 32. Magiſter lib. 3. diſt. 37.

Tertia verò ſententia eſt Clementis Alexandrini, Auguſtini, Magiſtri ſententiarum, S. Thomæ, ceterorúmque Scholaſticorum Doctorum. Docet hæc opinio, in prima tabula tantùm fuiſſe deſcripta tria præcepta, quæ homines in Deum dirigant: in ſecunda verò tabula, ſeptem, quæ hominis officium erga proximū contineant. I. autem primæ tabulæ mandatum conſtituit: *Non habebis Deos alienos &c.* II. *Non aſſumes nomen &c.* III. *Memento ut diem Sabbati ſanctifices.* Reliqua in ſecunda tabula ponit, novúmque præceptum ſtatuit: *Non concupiſces uxorem proximi tui.* Decimum verò: *Non concupiſces domum, non agrum, non ſervum, & univerſa, quæ illius ſunt:* quia nō minùs differunt concupiſcentia uxoris alienæ, quàm adulterium & furtum. Quam ſententiam non parum confirmat editio LXX. interpretum, in qua verbum: *Non concupiſces,* bis repetitur. Iuxta hanc diſtinctionem prima tabula nobis Trinitatem commendat, tribus præceptis: ſiquidem in Patre unitas, in Filio veritas, in Spiritu Sancto ſanctitas elucet.

In prima tabula tria præcepta Deū concernentia ſunt.

In ſecunda tabula ſeptē præcepta dilectionē proximi dirigentia continentur.

Præterea in duobus præceptis univerſa Decalogi implicitè continentur, videlicet: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo:* & *diliges proximum, ſicut teipſum. In his duobus mandatis univerſa lex pendet, & Prophetæ.* Conveniens proinde fuit, ut in prima tabula illa tantùm præcepta ſcriberentur, quæ hominis in Deum amorem diſponerent: in ſecunda verò, quæ hominis officiū erga ſuum proximum dirigunt. Deo autem tanquam Regi & Domino tria debemus; ſcilicet fidelitatem, reverentiam, & famulatum. Porrò ad fidelitatem pertinet, ut ſervus honorem principatus ac Domini ſui alteri non deferat, nec cum ejus inimicis ſocietatem ullam ineat, quod primo præcepto cavetur. Reverentia verò poſtulat, ut nihil injurioſum in Dominum committatur, quod ſecundo præcepto vetatur. Denique famulatus ratio exigit, ut ſervus in compenſationem acceptorum beneficiorum obſequiū Domino exhibeat, quò ſpectat tertium præceptum de ſanctificatione Sabbati, in memoriam beneficii creationis, redemptoris, & aliorum.

Matth. 22. Luc. 10.

Deo fidelitas, reverentia, & famulatus debentur.

Dilectio autem proximi requirit (quæ in ſecunda tabula continetur) ut quibus ſpeciatim obſtricti ſumus, iis debitum reddamus; in quo verſatur præceptum de honorandis parentibus: deinde, ut nulli proximo nocumentum inferamus, neque opere, neque ore, neque corde. Opere quidem nocemus proximo, vel in ejus perſona (quod vetatur præcepto: *non occides*) vel in perſona ei, quod prolis

generatio-

generationem conjuncta: quod prohibetur illis verbis: *Non mœchaberis*: vel in bonis & poſſeſſionibus, quod illis: *Non furtum facies.* Nocumentum autem oris coërcetur præcepto: *Non loqueris cõtra proximum tuum falſum teſtimonium*: ac poſtremò cordis nocumentum removetur ultimis duobus præceptis: *Ne concupiſces &c.*

Ne quis verò admiretur, cur potiùs vetita ſit uxoris alienæ vel rei concupiſcentia, quàm homicidii aut mendaciorum, conſideret, voluptatem & divitias ſpeciem per ſe boni delectabilis & utilis habere, ideoque homines ad hæc appetenda pronos, expreſſo præcepto inſtruendos fuiſſe: ſed homicidium & mendacium per ſe nihil expetendum continere, cùm contraria potiùs naturaliter diligantur, putà ſimilis ac ejuſdem naturæ conſors, & veritas.

Cap. XXI.

Utrùm Decalogus ex charitate impleri debeat?

Præcepta quoad ſubſtantiam ſine charitate ſervantur.

Nullum opus Deo gratum, æternæque vitæ meritorium eſt, niſi ex charitatis radice prodeat; ideoque, ut obſervatio mandatorum hujuſmodi ſit, ex charitate præcepta implenda ſunt. Ceterùm ut ſolùm evitetur præcepti tranſgreſſio, non eſt opus, ex charitate præceptum obſervari. Nam legiſlator duo intendit, ſcilicet medium, & finem. De medio ſeu de actu virtutis præceptum dat, finem verò intendit, ſed non præcipit: finis autem præcepti, eſt charitas.

Præceptum de medio datur.

Finis intenditur, non præcipitur.

Sciendum tamen eſt, modum charitatis ſpeciali præcepto de diligendo ex toto corde Deo juberi, quatenus reſpectu gloriæ, medii rationem obtinet charitas: ſed quia duorum ceterorum præceptorum non medii, ſed finis conditionem retinet, modus ejus in aliis præceptis non includitur. Ideoque ex vi ſolius præcepti: *Honora patrem*, non obligatur ad honorandum ex charitate: ſed vi tamē alterius tenetur, ſcilicet: *Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde &c.* Quia verò ad obtinendam ſalutem, omnium præceptorum obſervatio neceſſaria eſt (juxta illud; *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*) ideò rectè veteres dicunt, non eſſe fructum boni operis, qui non procedit ex radice charitatis: & mandatum Dei, ſi ex timore fiat, non amore juſtitiæ, non adimpleri, nec fieri quemadmodũ oportet; quia videlicet hominem neceſſe eſt bene agere, non ſolùm amore recti officii, ſed etiam amore Dei, ut præmium & laudem ab eo conſequatur æternæ vitæ.

S. Thom. 1. 2. q. 100. ar. 10. ad 2.

Aug. lib. 1. de doct. Chriſti. cap. 22.

Enchir. cap. 121.
Lib. 19. de civit. c. 25.
Lib. 4. cont. Iulian. c. 3.

Cap. XXII.

Utrùm præcepta Decalogi diſpenſabilia ſint?

S. Thom. 1. 2. q. 100. art. 8.

An præcepta Decalogi omnino ſint indiſpenſabilia.

Præcepta Decalogi propriè nullam diſpenſationem admittunt, quæ tunc ſolùm habet locum, cũ in aliquo caſu verba legis cum intẽtione Legiſlatoris pugnant, quod in Decalogi præceptis accidere nequit, quæ ipſam Legiſlatoris intentionem, ordinémque juſtitiæ immutabilem (quo bonum commune ſervatur, in quod Legiſlatoris intentio ſemper fertur) contineant. Præcepta quidem primæ tabulæ ordinem juſtitiæ ad bonum commune & finale, quod Deus eſt; præcepta verò ſecundæ tabulæ ordinem juſtitiæ inter homines obſervandæ, ut cuique debitum reddatur, nec ulli noceatur.

An tamen omnia Decalogi præcepta ita abſolutè divina æternáque ratione firmata ſint, ut nulla ex cauſa poſſint ab ipſo Deo immutari, dubitationem habet. Nam licet D. Thomas omnia, etiam Deo indiſpenſabilia ſentiat; attamen D. Bernardus præcepta ſecundæ tabulæ Deo eſſe diſpenſabilia ſcribit, ac exemplis comprobat, Deum quando voluit diſpẽſaſſe in tribus præceptis, v. vi. & vii: quem ſequutus Scotus, aliique nonnulli præcepta ſecundæ tabulæ conſona quidem juri naturæ confitentur, ſed in eis tamen Dominum Deum poſſe diſpenſare ſuſtinent, negantes, eſſe concluſiones ex naturæ jure neceſſariò deductas. Imò verò addunt, in præceptis ſecundæ tabulæ non præcipi bonitatem, neceſſariò ad ultimum finem convertentem: neque prohiberi malitiam, neceſſariò ab ultimo fine avertentem. Quis enim negare audeat, Deũ poſſe uſum communem feminarum (quod faciunt Anabaptiſtæ) concedere? ſanè cui hoc faciendo injuriam inferret? nonne ad omnia, quæ extra ipſum ſunt, Deus liber eſt?

Lib. de præcepto & diſpenſ.

Exodi 3. Oſee 1. Iudicum 16.

Digitized by Google

Cap. XXIII.

De primo Decalogi præcepto.

Religionis præceptum. PRIMO Decalogi præcepto, Religio vera ſtatuitur, & falſa prohibetur. Vni enim ſoli vero Deo latriæ cultum exhiberi jubet: quem ut agnoſcamus, & ut agnitum Legiſlatorem ampliùs revereamur, ejuſq; mandatis promptiùs obediamus; à ſui notitia, ſuæque majeſtatis inſinuatione Deus Legem ſuam exorditur. *Loquutus eſt autem Dominus cunctos ſermones hos*, ait Scriptura; ſed per Angelum, (Act. 7. ad Galat. 3.) qui Deum repræſentabat, (Auguſt. lib. 2. de Trinit. c. 13.) & cui verba quę loqueretur inſpirabat, Gregor. *in præfatione lib. Mor.* cap. 2. *Exodi 20.*

Et antequam ſua mandata proponeret, admonere voluit, quis, quantus, quàm potens eſſet, quo Iure ac titulo hominibus leges ferret; quemadmodum Principes initio legum nomen ſuum, titulúmque Dominii explicare ſolent: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terrâ Aegypti, de domo ſervitutis.* Hoc exordium non eſt pars primi præcepti, (ut Ioſephus & Philo volunt) ſed eſt quædam præfatio, Legiſlatoris authoritatem commendans.

Qvatvor verò juſti dominii cauſæ proponuntur. Prima illis verbis: *Ego ſum Dominus*: Hebraicè, Iehova; ſignificans fontem eſſendi, à quo cuncta in eſſe, vivere ac moveri pendeant, cuique omnia creationis jure ſubjecta ſint, à quibus proinde ut ſervis obedientiam exigere poſſit.

Secvnda exprimitur verbo: *Deus*, Hebraicè Elohim; quod eſt judicis & gubernatoris: ut intelligamus, nos legiſlatorē habere, qui natura ſit creator, ſimúlque judex, conſervator, ac gubernator, cujus præcepta nemo impunè contempſerit.

Tertia explicatur verbo, *tuus*. Licet enim Deus omnium ſit ratione creationis, & Iudex ratione gubernationis; attamen peculiari pacto Deus erat Iſraëlitarum, ſicut nunc eſt fidelium, qui per Baptiſmum in filios Dei ſunt adoptati, Chriſto deſponſati, incorporati, ſpecialique promiſſione ipſius cultui obſtricti. *Gen. 17.*

Qvarta ibi redditur: *Qui eduxi te de terrâ Aegypti, de domo ſervitutis*, ut ſcilicet deinceps mihi ſervires. Cumq; hæc liberatio adumbraverit Chriſtianorum liberationem à Diaboli, Peccati & Mortis captivitate, per Chriſtum impletâ; multò magis Chriſtianos, quàm Iudæos ad parendum Dei legibus incitare debet.

Observandvm hîc, quòd Deus per opera viſibilia homines ad ſe agnoſcendum inducat. Ab initio enim à Creatione ſe nominavit: *Deus, qui creavit cælum & terram*: poſtea verò: *Deus Abraham, Iſaac, & Iacob* dici voluit. Poſt liberationem verò Iſraëlitarum ex terra Ægypti, ab eo beneficio nominatus eſt. At poſt miſſum Filium in mundum, ad redimendum genus humanum, vocatur *Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, redemptoris mundi*: quod ita eventurum, Hieremias & Iſaias prædixerunt: *Deus omnis terræ vocabitur*, id eſt, Eccleſiæ Catholicæ, per univerſum orbem terræ diffuſæ. Cunctos enim Dei filios in unum ovile, in unam fidē, pietatemq; Chriſtus aggregavit. *Gen. 14.* *Exodi 3.* *Ierem. 23.* *Iſaiæ 54.* *Ioan. 10.*

Non *habebis Deos alienos coram me.* Septuaginta, *alios.* Interpres Chaldæus: *Non erit tibi Deus alius præter me.* Senſus eſt: *Me pro Deo habebis, & nullum alium*: me, unum ſolum Deum, in perſonis quidem trinum, ſed in natura unicum agnoſces, adorabis, coles, ſuper omnia diliges, timebis; fide, ſpe, charitate, cultúque latriæ honorabis. Sub negatione enim affirmativam intelligi, docet Moyſes, & Chriſtus ipſe: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Vbi partim jubendi, partim prohibendi vim habere iſtud mandatum, demonſtrat, ac ſententiam hanc includere: *Me latriâ tanquam verum Deum, & nullum alium pari cultu honorabis.* Eſt enim Latria, ſervitus Deo propria, qua ſummũ ejus dominium, nóſq; & omnia noſtra ab ipſo eſſe ac pendere agnoſcimus; quam corde per fidem, ſpem, & charitatem exhibemus, corpore verò per adorationem, genuflexionem, pectoris tunſionem, laudem Dei vocalem, templorum erectionem, per ſacrificia, vota, iuramenta, ieiunia, alióſque huiuſmodi ritus. *Expoſitio primi præcepti.* *Deut. 6. & 10.* *Matthæi 4.*

Datvr autem iſtud præceptum negativè, ut ſignificetur, quod *lex non ſit juſto poſita, ſed injuſtis*; & quoniam ſe latiùs extendit negativum, quàm affirmativum præceptum: vetat enim cum vero Deo alios coli; ut fecére Samaritani, quod non facit affirmativũ: *Deum cole.* Ideo à Romanis Deum Iſraëlitarum non fuiſſe cultum, tradit Auguſtinus, *1. Timoth. 1.* *4. Reg. 17.* *Aug. lib. 1. de conſen. Evãg. cap. 12. 14. & 18.*

nus, quia reliquorum Deorum ſacra rejicere debuiſſent, quibus tamē etiam adjuvari ſuum imperium putabant. Deniqúe congruenter Deus primùm contraria charitati exſtirpat, ut illis reſectis charitas Dei ſuccedat.

Unus eſt Deus natura, nuncupatione plures.

OBSERVANDVM autem hîc eſt, unicum eſſe Deum natura; nuncupatione verò & nominis participatione, etiam ſublimes perſonas, Deos dici, propter aliquam divinæ perfectionis & eminentiæ communionem. Sic dictum eſt Moyſi: *Conſtitui te Deum Pharaonis.* Et, *Ego dixi, Dii eſtis.* Et, *Sunt dii multi.* Et: *Si illos dixit Deos, ad quos Dei ſermo factus eſt &c.* Sed hi quia non aliunde, quàm à Deo vero accepta poteſtate divinum quid in terra exercēt, non ſunt alieni à Deo cæli, ſed ejus miniſtri & vicarii: ſicut Reges & Domini terrarum non ſunt contrarii, ſed ab illo, & per illum, qui eſt *Rex regum & Dominus dominantium.* Etſi enim ſunt, qui dicātur dii, ſive in cælo, ſive in terra; *Nobis* tamen (ait Apoſtolus) *unus eſt Deus Pater, ex quo omnia, & nos per illum. Scimus, quia nullus eſt Deus, niſi unus:* docens, Deum non eſſe in turbam Deorum dividēdum, ut ſtulto errore Gentiles fecēre, Dei nomen & gloriam variis creaturis ingenti cæcitate communicantes: I. quidem cælo, ſideribus, elementis, ob commoditates, quas ſe ab eis percipere ſentiebant. II. In Deorum numerum retulere homines, qui genus humanum peculiari beneficio affeciſſent. III. Reges & Principes adulatione vel tyrannide in Dees extulerunt. IV. Nonnulli Poëtarum fabulas ſequuti, Deos ex diis ortos arbitrati ſunt, & malignos ſpiritus ſub nomine hominum defunctorum coluerunt. V. Alii vires ipſas animæ, hominúmque vitia in Deos conſecrarunt, vocantes Priapum, Martem, Venerem. VI. Artium magicarum profeſſores diſcipuli pro diis venerati ſunt, ut de Simone Mago legitur: *Hic eſt virtus Dei magna.* Poſtremò non pauci eò dementiæ prolapſi ſunt, ut diverſa volucrū, quadrupedum, ſerpentium, necnon imagines corruptibilis hominis, vituli, piſcis, ſtatúas, ligna, lapides, imò Idola, id eſt, rei non exſiſtentis, ſed commentitiæ ſimulacra, pro diis habuerint, eis latriæ cultum detulerint, immolando, invocando, ſalutem ſuam eis commendando, dicentes ligno: *Pater meus es*; vitulo, imò ſimilitudini vituli comedentis fœnum: *Hi ſunt dii tui.*

Exodi 7. Pſal. 81. 1. Cor. 8. Ioan. 10. 1. Cor. 8. Sapien. 14. Act. 8. Baruch. 6. & Ierem. in Epiſt. Sap. 13. & 14. Danielis 5. Bellarm. lib. 2. de Imaginibus ca. 13.

PORRÒ neque Philoſophi ab eorum ignorantiâ, qui in multa numina unum Deum partiti ſunt, receſſerunt. Nam ex eis quidam athei fuēre, nullum agnoſcentes Deum: alii multos Deorum ordines fabulati ſunt: alii cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; ſed accommodantes ſe aliorum errantium moribus, aliud in ſcholis diſſeruerunt, aliud in templis obſervarunt. Rurſus Gentiles plurium Deorum cultū neceſſarium putarunt: quidam propter hujus vitæ commoda; alii propter vitæ futuræ præmia. Diabolus autem variorum Deorum cultum induxit, ſicut nunc diverſas pugnantéſque hæreſes excitat, quia perinde ipſi eſt, quomodo erretur, dummodo homines à vera religione abducantur, & in damnatæ ſocietatis conſortium pertrahantur.

Aug lib 6. de civit. cap 1. lib. 18. c. 51. Theodor 1. lib. 3 de cur. græc. affect.

INTER plurium autem Deorum cultores, quidam abſque Imaginibus; alii per ſculptilia & ſimilitudines Deos colendos ſenſerunt. Priorem errorem prima hujus præcepti parte Deus excluſit; poſteriorem verò conſequentibus verbis: *Non facies tibi ſculptile*, id eſt, ſtatuam ex auro, ære aut metallo, vel marmore, ligno, aliáve materia non facies tibi in Deum. *Neque omnem ſimilitudinem*: id eſt, nec ullam aliam imaginem, ſive pictam, ſive inciſam in ære aut alio quovis modo: *Quæ eſt in cælo deſuper*: id eſt, ſiderum. Nam gentes aliquæ Solem, Lunam, & Stellas colebāt, quas etiam Iudæi aliquando imitati ſunt: *Et quæ in terra deorſum*: id eſt, nullius animalis in terra degentis ſimilitudinem tibi in Deum ſtatues: non Iovis, Beli, Veneris, &c. non etiam Vituli, Serpentis, &c: *Nec eorum, quæ ſunt in aquis ſub terrâ*: id eſt, nec facies ſimilitudinem piſcis, aut alterius cujuſque animantis in mari vel aquis degentis, tibi in Deum. Nam quidam crocodylos colebant, aliaq; piſcium monſtra. *Non adorabis ea*: id eſt, non incurvabis te eis, ut latriâ colas. *Adorare* ſiquidem eſt, reverentiam corporis inclinatione præſtare, ſub quo ritu ceteri externi latriæ ſubintelliguntur.

Sculptile in Deum, ſic i prohibetur. 4. Reg. 17. & 21. Pſalm. 105.

QVATVOR itaque negationibus primo præcepto contentis, quatuor latriæ actus prohibentur. I. *Non habebis Deos alienos*; actus internus latriæ vetatur creaturæ tribui. II. *Non facies tibi ſculptile*; prohibetur actus externus latriæ, conſiſtens in fabricandis idolis.

III. *Non*

III. *Non adorabis*, prohibetur omne genus latriæ, cōſiſtens in actu externo honoris & reverentiæ. IV. *Neque coles*, inhibetur omne genus famulatuum diis exhiberi ſolitorum, oblationibus, ſacrificiis, ludis, & ſimilibus, quæ in honorem Idolorum exerceri ſolent. Hæc enim ſeorſim admiſſa peccata ſunt.

Imago non prohibetur.

NON autem Deus abſolutè ſculptilia & imagines fieri prohibuit; alioqui artem ſculpendi, pingendi, dolandi, fundendi ſuſtuliſſet; nec ænei ſerpentis ſimilitudinē, ac Imagines Cherubim fieri juſſiſſet: ſed vetat, ne quis Gentilium more, ſibi ſtatuā vel quamcumque ſimilitudinem in Deum conſtituat, néve latriæ cultum, ſoli Deo vero debitum, alicui creaturæ tribuat.

CAP. XXIV.

Qui in hoc præceptū impingant.

Pſalm. 13. Iob 21. Quibus modis cōtra primum præceptum peccetur.

CONTRA hoc primum præceptum peccant, qui primæ veritati non credunt: ut athei; qui Dei providentiam negant, Apoſtatæ, Iudæi, Turcæ, Heretici. Item, qui falſis Prophetis attēdunt, hæreticas conciones audiunt, ſuaque præſentia ſchiſmaticorum animoſitatem roborant, vel dogmata fidei diſcere negligunt, aut fidem verbo aut ſigno negant; ac denique hîc ita viventes, ut Deum non timeant, nec de ultimo judicio ſolliciti, poſt mortem nullam aliam ſupereſſe vitam putare videantur.

Deut. 18.

PECCANT inſuper, qui per obſervationes ſuperſtitioſas, vel artis Magicæ, aut divinatoriæ uſum, expreſsè, vel tacitè dæmones invocant, per auguria, ſomnia, vanaſque obſervationes. Inſtar enim linguæ, qua utitur paciſcens cum dæmone, præſumptio eſt, quòd res aliqua ut ſignum valeat, ad occulta ſciendum, aut certum effectum conſequendum, ad quem producendum, nullam vim res illa naturali proprietate, aut Dei vel humana inſtitutione habet. Nam tunc exſpectari cenſetur effectus ab aliqua aſſiſtente ſecreta virtute, meritóque vanæ curioſæque hujuſmodi præſumptionis diabolus ſe ingerere ſolet, ut homines in talibus ſignis confidant, & peſtifera ſocietate dæmoniis jungantur, ut docet Auguſtinus. *Nolo autem*, inquit Apoſtolus, *vos ſocios fieri dæmoniorum*. Quare hîc omnis magia, & vanæ obſervationes vetantur: putà exſpectare ſanitatē per verba certo modo, vel tempore prolata, vel in hac aut illa materia deſcripta confidere, quòd gerendo ſuper ſe certa verba vel ſigna nunquam vulnerabitur, proſpere omnia ſucceſſura eſſe. Similiter, quòd Reliquiæ geſtatæ in trigono aut rotundo vaſe proderunt, ſecus minimè: quòd occurſus leporis, ululatus lupi, mugitus bovis certò malum portendat: quòd quidam dies fauſti ſint, alii verò infauſti: item, certis jejuniis polliceri ſcientiā infuſam; credere muſicam, herbas, lapillos, ſignáve certa per ſe in dæmones operari: ſortibus ad rei occultæ indagationem uti: item ſuperſtitione aquæ ferventis, ferri candentis, prunarum ardentium, ingreſſu fornacis, immerſione aquæ, nocentiam vel innocentiam comprobare: maleficium alio maleficio vel incantatione diſſolvere. Nam naturali operatione in cōtemptum Diaboli maleficium amovere, frangere ac diſſolvere licet: prout & Exorciſmis ab ordinario probatis, aqua benedicta, ſanctorū precibus & reliquiis, ac ſacroſancta oblatione Corporis & Sanguinis Domini cōtra maleficia uti fas eſt. Pertinēt enim iſta ad veræ religionis exercitia.

Aug. lib. 2. de doct. Chriſt. cap. 20.

HIC autem vetatur falſa religio & ſuperſtitio, ad quam in primis ſpectat cultus pernicioſus, qui ceremoniis mēdacibus Deo exhibetur (qualis nunc eſt Iudæorum:) necnon ſuperfluus, qui ejuſmodi ritibus defertur, qui neq; ad Dei gloriam, neque ad ſubjiciendum carnem ſpiritui, vel ſpiritū Deo quidquam conferant: aut quo divinus cultus creaturæ impenditur, ſive intentione honorandi, ſive opem aut qualemcunque directionem aſſequendi.

CAP. XXV.

De cultu & veneratione Sanctorum.

Sancti colendi. Hieron. cont. Vigilantium.

QVIA poſt veteres hæreticos noſtri ſectarii venerationem Sanctorū Angelorum, bearorumq; hominū, huic præcepto adverſari contendunt, oſtendemus, illos graviter hîc cæcutire. Quod facilè advertet, quiſquis intellexerit, varias eſſe ſpecies cultus ſeu adorationis, ſicut & excellentiæ. Honor enim ſeu cultus, perſonæ ob excellentiam debetur.

Excellentia varia, quibus honor varius correſpondet.

SVNT autem tres excellentiæ ſpecies, huic inſtituto cōgruæ. I. eſt excellentia divina & infinita, cui ſummus honos

& cultus

& cultus latriæ, Deo proprius, reſpondet. II. eſt excellentia creaturæ rationalis, in naturalibus virtutibus, ſcientia, miniſteriis, gradibus, & hujuſmodi conſtituta, cui obſervantia civilis correſpondet, pro excellentiæ varietate diverſa. Nam alius honor Patri, alius Regi, Magiſtratui, Magiſtro prudenti, aut Philoſopho debetur. III. Excellentia eſt gratiæ & gloriæ, donorumque ſupernaturalium, in qua primum locum obtinet Chriſti Humanitas propter unionem ad Verbum: deinde B. Virgo Maria, Chriſti veri Dei Mater. Eatenus enim, *Regina cæli & Domina fidelium* vocatur. Huic excellentiæ, hyperduliæ; ſanctis verò, duliæ cultus aſſignatur. Quemadmodum ergo non univocè, ſed per analogiam excellentia Deo & creaturæ tribuitur; ita & reſpondens ei cultus. In quo tres actus notare oportet: ſcilicet intellectus, quo excellentiam apprehendimus; deinde actum voluntatis, quo nos ei inclinamur, volentes actu interiore aut exteriore quippiam agere, quo excellentiam ejus, noſtramq; ſubjectionē proteſtemur; ac denique actum exteriorem, quo veluti ſigno declaramus interiorem animi ſubjectionem, & opinionem excellentiæ conteſtamur: veluti dum caput inclinamus, genua flectimus, dona vel ſacrificia offerimus.

Ex his actibus, primus ab honore ſeparari poteſt, quia poſſum alicujus excellentiam concipere, ſimulq; nolle ei ſubjici: ſecundus, eſſentialis eſt honori; tertius, etiam cum irriſione fieri poteſt, ut Iudęi, Chriſto flectentes genua, illuſerunt.

Latria in quo conſiſtat.

Ex quibus ſpecies cultus ſeu honoris diſtinguere, facile eſt. Nam prima ſpecies, quam *Latriā* vocamus, eſt quædam ſumma voluntatis ſubmiſſio, cum apprehenſione Dei, rerum omniū primi principii, & finis ultimi, adeoq; ſummi boni: qualis adoratio ſoli Deo convenit. Secunda ſpecies, conſiſtens in civili quodam cultu, eſt quædam inclinatio voluntatis, cum apprehenſione cujuſdam excellentiæ humanæ. Tertia, media eſt inter divinam & humanam: inclinatio ſcilicet voluntatis cum apprehenſione excellentiæ plùs quàm humanæ, minoris verò quàm divinæ. Quantùm ad exteriores honorū actus, omnes (excepto Sacrificio, & quæ ad illud referuntur, Templis, Altaribus & Sacerdotibus, quę ſibi ſoli reſervavit

Civilis cultus.

Religioſus cultus.

Deus) cultu Dei & creaturæ communes ſunt. Vnde Abraham Deū adoravit & angelos. Et quia eiſdem vocabulis latinis cultus Dei & creaturæ ſignificatur, hinc Scripturæ eccleſiaſticiq; ſcriptores nomē adorationis & religionis, cultus, honoris, gloriæ, ſervitutis, nunc attribuūt creaturis, nūc adimūt, prout variè accipiuntur. Deut. 6. ſcriptū eſt: *Dominum Deū tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Attamen Gen. 27. Iſaac dixit filio Iacob: *Serviant tibi populi, & adorent te filii matris tuæ.* Et Apoſtolus: *Per charitatē, ſervite invicem.* 1. Timot. 1. *Soli Deo honor & gloria.* Rom. 2. *Gloria & honor omni operāti bonum.* Imò cùm Scriptura unum eſſe tantū Deum pronunciet, attamen Pſa. 81. legimus. *Ego dixi, dii eſtis:* quam phraſim Chriſtus Ioā. 10. comprobat. Quādo igitur Scriptura adorationem, ſervitutem, & cultū adimit creaturæ, de certo adorationis, ſervitutis, & cultus genere loquitur, quod ſoli Creatori Deo, Redemptori, atq; beatitudinis largitori debetur. Quod cultus genus nomine *Latriæ* uſu eccleſiaſtico deſignatur, ut notat Aug. & Concil. Nicen. II. in Act. 3. 4 6. & 7. Damaſcenus oratione 1. & 2. *De Imag.*

Gen. 17. Gen. 18. 23.

Galat. 5.

Iſaia 44.

Aug. quæſt. 61. in Gen. Lib. 10. de civit. cap. 1. Lib. 20. cont. Fauſtū c. 21.

Qvod autem cultus quidam honorarius & religioſus, minor quidē latriâ, ſed maior tamen civili, Angelis & hominibus beatis debeatur, Scriptura cōvincit. Abrahā enim pronus in terram angelum adoravit. Loth Gen. 19. Balaā Num. 22. Ioſue, c. 5. Similiter animam Samuelis Saul adoravit 1. Re. 28. nec in eo à Scriptura reprehenditur. Abdias vir ſanctus Heliam prophetam adoravit, 3. Reg. 18. Filii prophetarū Helizæū adorant 4. Reg. 2. Nabuchodonozor Danielem, ut virum Dei ſpiritu plenū, adoravit: quin & Alexander Magnus Iaddum Pontificem, teſte Ioſepho libr. 11. *Antiquit.* cap. 8.

Beda in c. 4. Luca.

Accedit perpetuus Eccleſiæ uſus, à Chriſti tempore uſq; ad nos receptus, qui ex Iacobi Liturgia, Baſilii, & Chryſoſt. necnon ex vetuſtiſſimo Miſſæ canone latino patet: nam ibidem Sancti invocantur. Et priſcis ſeculis uſitatiſſimam fuiſſe ſanctorum invocationē, atteſtatur Iuſtinus Apologia II. communem omnium Chriſtianorum ſenſum explicans: *Deum*, inquit, *bonorumq; angelorum exercitum, & ſpiritum propheticū colimus atque adoramus, verboq; & re veneramur.* Tertullianus libro *de coronâ militis* feſtâ in Natalitiis martyrum celebrari ſcribit. Idem aſſerit Cypria-

Gen. 18.

nus epiſt. 5. Eódem pertinet, quòd tam Ethnici, quàm Iudæi, & veteres hæretici, Chriſtianos propter ſanctorum cultum idololatriæ accuſaverint, ut de ethnicis teſtatur Euſebius libr. 8. hiſtor. Eccleſ. cap. 6. Theodoretus lib. 8. *de curatione Græc. affect.* De Iudæis idem Euſebius libr. 8. hiſtor. cap. 15. De Iuliano Apoſtata Cyrillus libr. 6. & 10. in Iulianum. De Porphyrio, Eunomio, & Vigilantio, Hieronymus *contra Vigilantium*. De Manichæis Auguſtinus lib. 20. *cont. Fauſtum* cap. 21.

Rectè honor ſanctis defertur.

Euſeb. lib. 13. de prepar. Evang. Epiphan. hæreſi 79.

Cyril lib. 6.

Theodoretus lib 8. curat. Græc. affect.

Apoc. 3.

Lib 20 cont. Fauſt. ca. 21. Epiſt. 44. & 42. Item in Pſa. 96 ſerm. 1. de ſanctis Petro & Paulo

QVIBVS à Catholicæ fidei propugnatoribus reſponſum eſt, quòd Chriſtiani non pro Deo, aut Diis Martyres colerent, ſed tanquam Dei ſervos, & amicos venerarētur & diligerēt: quódque non eis, ſed ſoli Deo ſacrificium offerrent, quanquam honorem illis tribuerent: *Martyres* (ait Cyrillus) *non quidem Deos eſſe factos, ſed omni honore dignos, ut Dei amicos.* Theodoretus: *Nos martyribus nec hoſtias, nec libamina ulla deferimus, ſed ut ſanctos homines, Deiq́; amiciſſimos honoramus.* Damaſcenus libr. 4. *de fide* cap. 16: *Honorare decet ſanctos, ut amicos Chriſti, & filios & hæredes, Iudiciiq́; conſortes.* Auguſtinus Fauſto criminanti, quòd Chriſtiani vertiſſent Idola in martyres; RESPONDET, à Chriſtianis Martyres coli, ſed non cultu latriæ, qui Deo proprius eſt. *Plus honoris* (ait epiſt. 42.) *tribui Romæ Petro, quàm Romulo.*

Hieron. in epiſt. ad Riparium.

QVOD autem Sanctorum honor, Chriſti cultum non diminuat, ſed augeat, Hieronymus aſſerit: *Honoramus,* ait, *ſanctos, ut honor ſervorum redundet in Dominū.* Baſilius oratione in XL. Martyres: *Honor, quem bonis conſervis exhibemus, benevolentiæ erga communem Dominum ſignificationem præbet.* Ambroſius ſerm. 6. *Qui honorat martyres, honorat & Chriſtum: qui ſpernit ſanctos, ſpernit & Dominum.* Auguſtinus epiſt. 42. *In Petro quis honoratur, niſi ille defunctus pro nobis?* Bernardus de Aquæductu: *Votis omnibus Mariam veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.*

Apoc. 3.

Luca 12.

Ioan. 10.

1. Reg. 2.

DENIQVE cùm Deus ſanctos honoret, cur homines illis honorem denegabunt: *Qui vicerit* (inquit Deus) *dabo illi ſedere mecum in throno. Ego*, ait Chriſtus, *diſpono vobis regnum meum. Qui honorificaverit me, glorificabo eum. Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus. Gloria & honor omni operanti bonum.* Vnde Vates regius exclamat: *Mihi nimis honorificati ſunt amici tui, Deus.* Hinc ſanctos laudibus concelebrat Eccleſiaſticus, & ſimiliter Apoſtolus Paulus: at ſectarii in Deum impii, in amicos & ſervos eius ingrati, quibus ęternam felicitatem extorquere nequeunt, honorem ſaltem ac venerationem, quantum fieri poteſt, eripiunt: ut notat Bernardus ſerm. 66. in Cantica.

Pſal. 138.

Eccleſ. c. 44. & ſequen. Hebræ. 11.

CAP. XXVI.

Quòd ſancti rectè invocentur.

De invocatione Sanctorum.

QVIA verò ſectariorum nonnulli ſanctos veluti iudices à Deo conſtitutos, honorandos quidem confitentur, attamen neutiquam invocandos eſſe affirmant, ideò, quòd poſt mortem nullius pro altero exaudiatur oratio; ſimul &, quia defuncti vivorum preces agnoſcere nequeant; oſtendendum eſt, neque illicitum eſſe, ſanctos invocare, neque inutile aut ſuperfluum. Ac primò id Scriptura manifeſtè convincit, Geneſ. 48. ubi Iacob Angelum diſertis verbis invocat: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis.* Et Iob: *Ad aliquem ſanctorum convertere.* Et cap. 33. *Si fuerit angelus, loquens pro eo, unus de millibus, miſerebitur eius.* Et quòd Sancti poſt mortem pro vivis orare poſſint & ſoleant, docet illud Ieremiæ: *Si ſteterint Moyſes & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum.* Et Iudas Machabęus conſpexit Ieremiam & Oniam orantes pro Iudæorum populo. Quem librum Concilium Carthagin. III. inter Scripturas canonicas recenſet, & Catholica Eccleſia pro tali recipit. Et Petrus: *Dabo operam, & frequenter habere vos poſt obitum meum.* Non enim ſancti minore cura ſalutis fratrum tanguntur, quàm Epulo, qui pro fratribus ſuis fuit ſollicitus: nec ſimiles ingrato pincernæ Pharaonis ſunt, qui oblitus fuit Ioſeph in miſeriis conſtituti; ſed de ſua ſalute ſecuri, de noſtra ſunt ſolliciti. Non enim eorū charitas per mortē extincta vel imminuta eſt, quin potiùs adaucta erga fratres adhuc periclitantes, quibus parem ſecum beatitudinem exoptant. Cùm enim ad eandē Dei civita-

Gen. 48.

Iob c. 5.

Hierem. 15.

Lib 2. Machab. cap. 15.

2. Petri c. 1.

Luca 16.

Digitized by Google

tem cum vivis pertineāt, eiuſdémque Chriſti corporis membra ſint, procul dubio pro eis ſolliciti ſunt, & ipſis quacunque ratione opitulantur. Nam cum Chriſto tempore intermedio inter mortem & reſurrectionem Eccleſiæ curam gerunt, paſcunt, regunt, mūdo præſident, ut Apoc. 2. & 3. dicitur: *Qui vicerit, dabo ei poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virgâ ferreâ, ſicut & ego accepi à Patre meo.* Et rurſus: *Dabo ei ſedere mecum in throno meo*; ut videlicet Eccleſia eiſdem rectoribus gubernetur, quos operis ſui vicarios Chriſtus elegerat, & veluti paſtores præeſſe conſtituerat, ut Eccleſia in præfatione de Apoſtolis canit. Cuius meminit Pelagius Papa II. in epiſt 4. decretali. Quò & pertinet, quòd XXIV. Seniores in terram cadere deſcribuntur, coram throno Dei, habentes phialas plenas orationibus Sanctorum. Non enim minùs Angelis, hominum in terris viventium cauſam apud Deum agunt: at Angeli pro hominibus orant, de unius peccatoris converſione gaudent, hominum preces Deo præſentant: cur igitur Sancti de ſua immortalitate ſecuri, de noſtra incolumitate non erunt ſolliciti?

Apoc. 2. & 3. — *In præfat. de Apoſtolis.* — *Apoc. 5.* — *Gen. 18. 19. Daniel. 10. Pſal. 40. Tob. 12. Zacharia 1. Math. 14. Apoc. 8.*

Præterea rectè ſanctos invocari, docet Scriptura, dum eorum merita in patrociniū aſſumenda, noménque illorum eſſe invocandum tradit: ut Geneſ. 48. *Invocetur nomen tuum ſuper eos.* Exodi 32. *Recordare Domine Abraham, Iſaac, & Iſraël, ſervorum tuorum.* Similiter Exodi 34. Hierem. 32. Danielis 3. Et propter David ſervum ſuum parcit Deus.

Pſal. 131. Lib. 3. Regū cap. 15. Lib. 2. Paralip. cap. 6.

At objiciet quiſpiam: quòd licet ſancti orent pro nobis, & per eorū merita exaudiri rectè poſcamus; non inde ſequi, quòd eos rectè invocemus: nam in veteri Teſtamento nuſquam legi, *S. Abraham ora pro nobis.* Respondeo, Sanctos ante Chriſti adventum neque in cælum ingreſſos, neque Deum vidiſſe, ideo non potuiſſe ordinariè ſupplicantium preces agnoſcere; quibus proinde non dicebatur, *Orate pro nobis*: ſed coram Deo eorum merita allegabātur, per quæ viventium orationes juvarentur: quomodo oravit Moyſes: *Recordare Domine Abrahā, Iſaac, & Iacob ſervorū tuorum.* Quia verò nunc per Chriſti Aſcēſionem patefacta eſt via in cælum, ibiq; ſanctorum animæ Deum omnia videntem contemplantur, in eoq; omnia ad ſe pertinentia nôrunt, regniq; Chriſti participes, Eccleſiam ſub eo regunt, noſtrique curam gerunt; rectiſſimè illos invocamus, eorumque patrocinium & interceſſionem imploramus. Si enim viventes in carne à viventibus rectè ad intercedendum apud Deum interpellantur; cur non potiùs jam beati à miſeris, regnantes in cælo ſecurè, à militantibus in terra, invocari poterunt? de quorum pia voluntate, ac quod voluerint, obtinendi facultate ambigere non debemus? Paulus adjuvari Romanorum precibus petiit. Epheſiis idem ſcripſit, Theſſalonicenſibus, Coloſſenſibus & Hebræis. Quòd ſi vivi ſeinvicem orationibus juvant, cur maiori charitate præditi, & de ſua immortalitate ſecuri, & de noſtra ſalute adhuc ſolliciti, tanquam eiuſdem corporis Chriſti membra, ut nos ſuis orationibus adjuvent, invocari non poterūt? Iuxta illud Iacobi cap. 5. *Orate pro invicem.* Quòd verò id non tantùm inter vivos locum habeat, ſed piè, ſanctos in cælo agentes etiam à vivis in terra exiſtentibus invocari, perpetuus Eccleſiæ uſus comprobat: cuius teſtes ſunt, Euſebius libr. 3. de præpar. Evang. cap. 7. Athanaſius in ſerm. *de Annuntiatione*: *Intercede Hera, & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.* Similia habet Ephrem *in ſermone de Deiparâ.* Baſilius oratione in XL. martyres: *Qui aliquâ premitur anguſtiâ, ad hos confugiat, hos oret, ut à malis liberetur.* Nazianzenus in oratione *de Cypriano, Athanaſio, & Baſilio*, in fine invocans eos ait: *Tu autem è ſupernis propitius nos reſpice, & nos in pace fove, in certamine dirige, & cum teipſo ſtatue.* Chryſoſtom. homil. 66. ad Antioch. dicit, *amictum purpurâ ſtare ad ſepulcrum Piſcatoris, & faſtu depoſito ſupplicare ſanctis, ut pro ſe apud Deum intercedant.* Nyſſenus oratione in S. Theodorum: *Intercede*, ait, *& deprecare pro patriâ apud communem Regem & Dominum: & ſi majore opus ſit deprecatione, Martyrum coge chorum, admone Petrum, excita Paulum* &c. Cyrillus Catech. 5. *Cùm ſacrificium offerimus, mentionem facimus eorum, qui ante nos obdormierunt, Apoſtolorum, Martyrum,* &c. *ut Deus illorum orationibus noſtras preces ſuſcipiat.* Hieronymus libr. *contra Vigilantium* ex profeſſo ſanctos rectè invocari docet: & in Epitaphio Paulæ: *Orationibus cultorem tuum juva: præſens faciliùs quod poſtulas impetrabis.* Ruffin. lib. 2. hiſt. cap. 33. de Theodotio Magno ſcribit: *Circuibat cum Sacerdotibus & populo oratio-*

Exodi 32. — *Rom. 15. Epheſ. 6. 1. Theſſalo. 5. 2. Theſſalo. 3. Coloſ. 4. Ad Hebr. 13.*

num loca, ante Martyrum & Apoſtolorum thecas jacebat cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida ſanctorum interceſſione poſcebat, cui in ſomno Ioannes & Philippus apparentes, victoriam promiſerunt, Theodoreto teſte libr. 5. cap. 24. Quòd enim ſancti prœliantes orationibus adjuvent, cõſtat ex Moyſis oratione, & libr. 2. Machab. ca. 10. Auguſtin. tract. 84. in Ioan. *Martyres ad menſam commemoramus, ut orent pro nobis.* Quod repetit ſerm. 17. *de Verbis Apoſtoli.* libr. *de curâ pro mortuis*, cap. 4. Victor Vticenſis libr. 3. de perſequ. Vandalica: *Eſtote Apoſtoli ſuffragatores.* Leo ſerm. 5. de Epiphania. Gregor. libr. 2. Dialog. c. ult. 4. Beda lib. 4. in Cantica. Anſelmus libr. *de excellentiâ B. Virginis*: *Rogamus te Domina.* Bernardus ſerm. 2. *ſuper Miſſus*: *In periculis Mariam invoca*: quibus conſentiunt reliqui poſteriores ſcriptores catholici.

Accedit, quòd ſancti frequenter miraculis comprobaverint, ſe vivẽtium preces audire, ac poſſe & velle illos adjuvare, à quibus invocantur. Vide Theodoretum libr. 5. cap. 4. & libr. 8. *ad Græcos.* Ambroſ. ſerm. 60. Auguſtinus libr. 22. *de civit.* cap. 8. Gregor. libr. 3. Dialog. cap. 22. Gregor. Turonenſis, in libris *de gloriâ martyrum.*

Ex his liquet, Sanctorum invocationem neque eſſe inanem, neque inefficacem, Deoq; acceptam; quia ſanctos non invocamus ut Deos, ut dent quod petimus, tanquam bonorum authores primarii; ſed ut Dei amicos, qui nobiſcum ſupplicent, nóſq; exemplis, precibus & meritis ſuis apud Deũ adjuvent: qui licet per ſe omnia videat, & intelligat, accediq; immediatè poſſit: attamen ei quoque pergratum eſt, quòd eius amicos honoremus, eorúmque auxilium non deſpiciamus, ſicut regibus grata eſt Legatorum miſſio, & familiarium interceſſio.

1. Timot. 2. Aug lib. 2. cont. Parm. cap. 8.

Nec Chriſto Mediatori ſanctos invocando facimus iniuriam, quia nõ ut Chriſti vice fungantur, invocamus, neque ut Chriſtum adjuvent; ſed ut nobis patrocinium impendant, quo faciliùs per Chriſtũ à Deo quod poſcimus impetremus. Quæ ſuffragiorũ imploratio nõ magis officio mediatoris Chriſti adverſatur, quàm dum vivi mutuas orationes expetũt. Prærogativa Mediatoris Chriſti eſt, quòd ſolus redẽptionis pretium perſolverit, quòd ſolus pro omnibus, & nullus pro ipſo interpellet, ſolúſque ad omnia per ſe ſufficiat, aliiq; non niſi per ipſum exaudiantur.

Chriſti prærogativa.

Ex quibus Sectariorum argumenta facilè diſſolvuntur, quæ contra Sanctorum invocationẽ contexunt. Nam ſingulari modo Chriſtus, Mediator, Advocatus & Interceſſor dicitur: inferiore autem gradu, ſancti. Nam Moyſes ſe ſequeſtrũ ac medium fuiſſe inter Deum & Iſraëlitas aſſerit; ſed orando, non redimendo: quomodo & Sancti mediatores ſunt inter Deum & nos. Apoſtolus verò ad Coloſſ. rejicit hæreſim Simonis Magi, & Philoſophorum, qui angelos quoſdam, veluti minores Deos ſacrificiis adorandos eſſe tradebant, quia non niſi per illos, ſummum Deum placari vel adiri poſſe arbitrarentur.

Deut. 5. *Coloſ. 2.* *Concil. Laodicen. c. 35. Hieron. 4. 10. ad Alg.*

Cap. XXVII.

Quòd ſancti noſtras preces cognoſcant.

Sancti noſtras orationes agnoſcũt.

Quod ſancti viventium preces ad ſe directas cognoſcant, ſive voce, ſive mente ſola factas, ex eo patet, quòd ſub Deo nobis præſint, noſtriq; curam gerant, & quòd eos, velut orationes audientes, invocantes exaudiantur, votorúmque ſuorum cõpotes efficiantur. Non enim generatim tantùm ſanctos invocamus, ſed ſpeciatim etiam hunc, vel illum Sanctum, tanquam audientem, noſtráque curantem. Nam ad illius auxilium cõfugere, qui nec audit, nec agnoſcit, quod ab ipſo petitur, riſu dignum cenſet Helias. Si autẽ Sancti, quæ ad ſuum honorem & gloriam pertinent, neſciunt; profectò nec beati ſunt, cùm ad veræ felicitatis ſtatum requiratur, ut omnia, quę naturali propenſione deſiderantur, adſint: inter quæ ſunt ea, quæ ad ſe pertinent cognoſcere, amicis opem implorantibus ſuccurrere. Nam infirmitatis eſt, honorantes ſe non agnoſcere, & eis opitulari non poſſe. *Cùm autem venerit, quod perfectum eſt, evacuabitur id, quod ex parte eſt.* Videbimus tunc non in ænigmate, ſed facie ad faciem. Et quidem omnia tunc ſciemus multò evidentiùs, quã hîc Prophetæ cognoverint. Cùm autem illi occulta cordis, & quæ procul ab ipſis gerebantur, agnoverint, (ut de Samuele, Helia, Helizęo, Petro & Paulo Scriptura teſtatur:) dubitari nequit, quin Sancti perfectiùs omnia ad ſe pertinentia cognoſcant.

Concil. Trid. ſeſſ. 25. *3. Reg. 18.* *1. Cor. 13.* *1. Regum 9. & 4. Regum 5. & 6. Act. 5. 1. Cor. 5.*

Acce-

Digitized by Google

Matth.18. Luca 15.

ACCEDIT, quòd Sancti nunc angelis ſimiles ſunt, videntes faciem Dei: at illi vident cordis pœnitentiam, (de qua gaudent,) hominum actus, dicta, facta, orationes. Iacob enim Angelum velut audientem invocat: *Angelus*, ait, *qui eruit me de cūctis malis, benedicat pueris iſtis. In conſpectu angelorum pſallam tibi*, ait vates regius. Tobias: *Angelus eius comitetur vobiſcum.* Ioannes angelos invocat Apoc. I.

Pſal.137. Tob.5. Apoc.1.

QVOD verò angeli exactiſſimè hominum actus perſpectos habeant, liquet ex cap. 12. Tobiæ, ubi Raphaël ſingulos eius actus commemorat. Similiter Gabriel Danielis orationes; deſideria, ieiunia ſibi nota declarat. Centurionis orationes, eleemoſynas, piáque alia opera nō latuiſſe Angelum, Acta Apoſtolica continent. Quā angelorum ſcientiam Apoſtolus præ oculis fidelibus eſſe voluit (1. Cor. 11.) præcipiens, velari mulieres propter Angelos. Et Timotheo ſcribit: *Teſtor coram Chriſto, & electis angelis.* Et ad Cor. *Spectaculū facti ſumus mundo, Angelis, & hominibus.* Et Sapiens: *Ne dicas coram Angelo, non eſt providentia.* Item preces hominum Deo præſentant, ſuáque commendatione adiuvant, nec ſolùm generatim hominum neceſſitates, ſed in particulari norunt, aſpiciunt hunc peccatorem converti, de cuius etiam pœnitentia gaudent, Deóque offerunt hanc pœnitentiam, has orationes, eleemoſynas, ieiunia.

Danielis 9. & 10.

Act.10. 1.Cor.11.

1 Timoth.5. 1.Cor.4.

Apoc.5. 11. & 19.

Luca 15.

SIMILITER ergo ſancti non ſolū in genere pro hominibus orant, ſed etiam in particulari pro hoc homine, pro hoc vel illo beneficio impetrando: ſicut Iudam protectum fuiſſe in prœlio, & pro Iſraëlitico populo & ſancta civitate oratum fuiſſe legimus. Vnde Baſilius lib. *de ſanctâ virginitate* circa medium: *Revereatur ipſum ſponſum ubique præſentem, & hujus Patrem ac Spiritum ſanctum. Et quid ſingula dico? Angelorum innumerabilē multitudinem, & cum his patrum ſanctos ſpiritus: nullus enim horum eſt, qui non ubique omnia videat.* Et oratione in XL. Martyres: *O communes generis humani cuſtodes, optimi curarū ſocii!* Cui cōſonat Ambroſius libr. de Viduis: *Iſti ſunt Dei martyres, noſtri præſules, ſpeculatores vitæ, actuumq́ noſtrorum.* Nazianzenus: *Tu ab alto nos reſpice, noſtrumq́ ſermonem ac vitam dirige.* Prudentius Eccleſiæ ſui temporis communē ſententiam expreſſit:

2. Machab. 15.

Oratione in S. Cypria. Prudent. in hymno de S. Caſsiano.

Audit, crede, preces martyr proſperrimus omnes:
Ratáſque reddit, quas videt eſſe probabiles.

Victor Vticenſis: *Sancte Paule, magiſter gentium cognoſce, quid Vandali faciunt.* Gregor. libr. 2. moral. cap. 2. *Quid de his quæ ſcienda ſunt neſciunt, qui ſcientem omnia ſciunt?* Quam ſententiam repetit libr. 12. Moral. cap. 14. *Qui intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum eſt, quia foris ſit aliquid, quod ignorent.* Nam in Verbo, ſeu in ſapientia Conditoris, tanquam in arte quadam, qua univerſa fiunt, aut permittuntur, rationes cauſaſq́; principales rerū omnium conſpiciunt; ut Aug. explicat lib. 4. *De Trinit.* c. 17. lib. 9. *De civit.* c. 22. Et lib. 22. c. 29. docet, in Verbo ſtabiliter eſſe volumina temporalium omniū rerum, & pro ſuo arbitrio (quia liberum ſpeculum eſt) ea quæ in ſe latent, beatis aperire.

Victor lib.3. perſeq. Vandalica.

Grego lib. 4. dialog. c. 33.

Aug. lib. 22. de civit. ca. 29

Sācti in Deo cuncta vident.

AN verò cuncta uno intuitu ſimul hauriant, (quod fieri poſſe docet Auguſt.) an ſucceſſivè illis Deus revelet; item, an celeritate quadam animæ orantibus præſentes adſint, ut ſentire videtur Hieron; an Angelorum miniſterio innoteſcant viventium preces, eiſq́; ſancti opitulentur, (ut ſentire videtur Auguſtinus) in diſputationem cadit. Probabilior ſententia eſt, quòd omnia ad ſuam felicitatem ſpectantia, ſciant in beatifica Dei viſione, idque ſtatim à principio ſuæ beatitudinis; juxta Gregorium, D. Thomam, & communem Scholaſticorum doctrinam.

Aug. lib. 15. de trinit. c. 16.

Aug. lib. de cura pro mort. c. 15.

Grego. lib. 12. mor. c. 14. Thom. 3. p. q. 10. ar. 2. & 2. 2 q. 83. ar. 4.

CAP. XXVIII.

Vtrùm à diverſis Sanctis varia dona rectè poſcantur.

ANTIQVA hoſtium Eccleſiæ querimonia eſt (Iuliani Apoſtatę apud Cyril. lib. 6. *In Iulianū*, Manichæorum apud Aug. lib. 2. *cōt. Fauſt.* Vigilantii apud Hieron. libr. *cont. eundem*) quòd Chriſtiani cōmutaſſent idola in Martyres, quodq́; ethnica imitatione votis ſimilibus colerent, & à diverſis ſanctis beneficia diverſa expeterent, cùm unus omnium donorum author ſit Deus. Quam veterem calumniam noſtro ſeculo renovarunt ſectarii: quibus cum Aug. reſpondemus, unū quidem Deum eſſe omniū beneficiorū authorē, eundemq́; poſſe (ſi velit) abſq́; ſanctis quodlibet bonum dare; ſed tamen velle, nunc per ſe ſolum, interdum huius Sancti, vel illius interceſſione (& non aliter) miraculum operari;

In 4. diſt. 44. Diverſa dona per varios ſanctos Deus largitur.

Iac. 1. Aug. epiſt. 132.

 ſicut

ſicut Abimelech Regi dixit: *Abraham orabit pro te, & vivet*: ac amicis Iob: *Ite ad ſervum meum Iob: Iob ſervus meus orabit pro vobis: faciem eius ſuſcipiã.* Similiter ad ſolius Heliæ interceſſionẽ, pluviam dare conſtituit. Ezech. 20 Deus populo nõ niſi per unius preces, qui ſe irę ipſius opponeret, ignoſcere decrevit: queãdmodum plagas à Pharaone, nõ niſi Moyſe intercedẽte, Deus auferebat, & Iſraëlitis eodem orante placatus reddebatur. Quare pro hoc vel illo conſequendo ſanationis bono, rectè illum Sanctum invocamus, per quem Deum hujuſmodi beneficium præſtare conſpicimus. Neque ſcrutari oportet, cur Deus ita faciat: nam & in hac vita non omnes ſancti gratiam habent curationum: imò videmus, per unum miracula fieri, per alterum fortè ſanctiorem nulla: & in quibuſdam locis plurima, in aliis pauciora, vel omnino nulla patrari. Non enim in omnibus Sanctorum memoriis fieri miracula ille voluit, qui juxta Apoſtolum *dividit ſua dona unicuique, ſicut vult. Sic* enim *honorabitur, quemcunque Rex voluerit honorare.* In cuius rei teſtimonium, rectiſſimè in Sanctorum memoriis collocantur ſigna miraculorum, ſanitatum, beneficiorumque obtentorum, ex auro, argento, ligno, vel terra cocta, ut Scriptura diſertis verbis atteſtatur: *Facietis ſimilitudines anorum veſtrorum, & ſimilitudines murium, qui demoliti ſunt terram, & dabitis Deo Iſraël gloriam: & quæ exſolviſtis ei pro delicto, ponetis in capſellam ad latus Arcæ* &c. Similiter David gladium, quo Goliath trucidarat, Deo conſecravit, quem in neceſſitate ab Achimelech Sacerdote recepit. Similiter Iudas Machabæus ſuſpendit Nicanoris caput in ſumma Arcæ, ut evidens eſſet ſignum auxilii Dei. Euſebius refert, mulierem à ſanguinis fluxu liberatam, imaginẽ Chriſto vivo erexiſſe in ſignum accepti beneficii. Et receptiſſimum apud priſcos fideles fuiſſe, collocare ex cera vel alia materia, in memoriis Sanctorum ſigna curationum, luculentus teſtis eſt Theodoretus.

(∴)

Iob 42. 3. Reg. 17. Luc. 5. 1. Cor. 12. Eſther c. 6. Signa miraculorum rectè in memoriis ſanctorũ collocantur. 1. Regum 6. 1. Reg. 21. & 22. Euſeb. lib. 7. hiſto. c. 14. Theodoretus lib. 8. contra Græcos.

Cap. XXIX.

Reliquiis Sanctorum quis honor debeatur.

CVLTVM ſanctarum reliquiarũ poſt Iulianum Apoſtatam, Eunomium, Vigilantium, Cõſtantinum Copronymũ, Claudium Turinẽſem, & VVicleviſtas, Lutherus, Calvinus, & reliqui noſtri temporis ſectarii ad idololatriã pertinere tradunt; ideoque, ubicunque poſſunt, ſanctorum corpora, cineres, oſſa, & reliquias, exurunt, & in flumina conjiciunt: quod & olim Ethnicos feciſſe teſtatur Euſebius *De corpore Polycarpi*, & Ruffinus *de reliquiis Ioannis Baptiſtæ*.

ECONTRA verò Catholici ab initio naſcentis Eccleſiæ ſanctorum cum Chriſto regnantium corporibus & reliquiis venerationem atque honorem detulerũt, eorũmque, opitulationis impetrandæ cauſa memorias frequentarunt. Quod rectè fieri Scriptura cõfirmat, referens, Deum ipſum Moyſis corpus honoraſſe, dum per Angelos ſepeliri curavit. Et Moyſes oſſa Ioſeph magnificè tranſtulit. Per oſſa Helizęi tacta Deus mortuũ ſuſcitavit. Ioſias verò idololatriam exterminãs, Pſeudoprophetarum oſſa cõbuſſit; ſancti autem Prophetæ conſervavit. Denique Iſaias de Chriſti ſepulcro vaticinatus eſt: *Et erit ſepulcrum eius glorioſum.* Præmium inſuper fidei retulit, quæ contactu fimbriæ Domini fluxum ſanguinis reprimendũ ſperavit: nec ſuperſtitioſi fuerunt, qui Petri umbram contigêre; aut Pauli ſemicinctia, vel ſudaria ad ægros ſanandos detulerunt. Cũmq; ſanctorum corpora, Chriſti membra templáq; Spiritus ſancti fuerint; & ab ipſo excitanda glorificandáque ſint; necnon animarũ ſanctarum organa ad omne bonũ opus exercendum, ſimulq; Dei inſtrumenta ad patrandũ miracula, ſintq; pignora & exuviæ chariſſimorum patronorũ; cur nõ à fidelibus magnificant, & debito cultu honorabuntur? cùm Deus ipſe illa ad ſummum honorem deſtinet, ut quãdoque ſoli præfulgeant, & hîc in terris ſæpe miraculis eadem exornet?

ACCEDIT, quòd ſanctorũ reliquiæ animis viventium memoriam virtutum illorum renovent, patientiam, cõſtantiam, charitatẽ, caſtitatem, pietatẽ, aliáſque

Reliquiæ ſanctorum rectè honorantur. Nazianzen. oratione 1. in Iulian. Hieron. lib. cõt. Vigilan. Suidas in vita. Ionas lib. 1. de cultu Imaginum. Euſeb. lib. 5. hiſto. c. 3. & lib. 4. 15. Ruffinus lib. 11. c. 28. Concil. Trid. ſeſſ. 25. Deut. ultim. Exodi 13. Act. 7. 4. Reg. 13. Iſa. 11. Matth. 9. Act. 5. & 19. Vtilitas venerationis reliquiarum. Ambroſ. ſerm. 93. Leo epiſt. 83.

Digitized by Google

aliáſq; huiuſmodi; ut meritò dicat Leo, *Sanctos nobis dediſſe exempla patientiæ*: Et cõfirmat ſpem futuræ gloriæ, quòd eorum corpora videamus honorari in terris, quorum animas iam gloria in cælis frui credimus. Et cùm Deus per ſanctorum reliquias divina exerceat opera, eo ipſo nos ad earum venerationem invitat. Reſplenduit facies Moyſis, ſimiliter & Stephani. Refert Sulpitius in vita S. Martini, in ipſius defuncti corpore, glorificati hominis apparuiſſe figuram, carnem fuiſſe vitro puriorem, lacte candidiorem. Legimus & diverſorum ſanctorum corpora diutiſſimè integra permanſiſſe, odóremque ſuaviſſimum emiſiſſe. Hieronymus teſtis eſt de Hilarionis corpore: Aug. de Gervaſii & Protaſij: Surius de Eduardi, Anglorum Regis corpore ſcribit, quòd flexibile, plenum ſucco, & integrum perſtiterit. Corpus S. Vincentii à corvis defenſum, Prophetæ à leone: quin & Paulo primo Eremitæ à leone ſepulcrum ſcribit Hieronymus fuiſſe effoſſum. Cyrillus Hieroſolym. Catecheſi 18. & Theodoretus lib. 8. ad Græcos, *Sanctorum defunctorum corpora laborantibus animis, ægrotiſq; corporibus ſalutaria* confitentur. Baſilius in Pſal. 115. ad verſiculum: *Precioſa in conſpectu Dei mors ſanctorum ejus: Qui nunc oſſa Martyris attingit, quandam ſanctificationis ſocietatem aſſumit.* Oratione in XL. Martyres, ait, *ſecuritatem ab hoſtium incurſu præſtare*: Oratione in Mamantem dicit, *aliis ſanitatem, aliis vitam reddidiſſe.* Gregor. Nyſſenus oratione in S. Theodorum aſſerit, *contactu corporis S. Martyris benedictionem contrahi.* Nazianzenus oratione I. in Iulianum, idem poſſe martyrum corpora, quod animas affirmat. Chryſoſt. hom. 32. in epiſt. ad Rom. & hom. 61. ad Antioch: *Imperatoribus honori eſſe*, ait, *quòd apud ſanctorum reliquias ſepeliantur.* Aug. Epiſtola 42. *Imperii culmen ad Piſcatoris ſepulcrum ſupplicat.* Epiphanius in vita Iſaiç, Ezechielis, & Ieremiæ, commemorat beneficia in ſepulcris horum Prophetarum hominibus conferri ſolita. Ad Helizæi, Ioannis Baptiſtæ, & Abdiæ ſepulcra rugire dæmones ſcribit Hieronymus. Auguſt. lib. 22. *de civit.* cap. 8. plura accidiſſe miracula apud S. Stephani reliquias, & quidem in ſua præſentia, teſtatur. Libros de hiſce rebus integros conſcripſerunt Gregorius Turonenſis, Palladius, & Evodius, quos videre licet.

Exodi 34. & 2 Cor. 3. Actorum 6.

Hieron. in vita Hilarionis. Aug. lib. 9. confeſſ. c. 7. Surius in vita.

3. Reg. 13.

Hieron. in vita Pauli Erem.

4. Reg. 13.

Chryſoſt. lib. adv. gentiles, Babylæ martyris recenſet miracula.

Hieron. in epiſt. ad Euſtochium de vita Paulæ.

Lib. de gloria Martyrum. In hiſto. Lauſiaca.

Qvod inſuper gratus ſit reliquiarum cultus Deo, ex revelatione corporum divinitus facta evinci poteſt. Nam dum laterent, cur ea revelaret Deus, ſi cultus reliquiarum ei diſpliceret? & quidem viris ſanctiſſimis, ut Ambroſio corpora Gervaſii & Protaſii, Nicodemi, S. Stephani, & aliorum ſanctorum. Sozom. lib. 5. hiſt. cap. 8 lib. 7. cap. ult. lib. 9. cap. 2. Beda *de ſex ætatibus* in Martiano, caput Ioannis Baptiſtç: in Zenone corpus S. Barnabæ revelatum fuiſſe prodit.

Eodem pertinet Reliquiarum translatio, de loco in locum celebrari ſolita. Hieron. *contra. Vigilant.* ſcribit, Conſtantini tempore tranſlatas fuiſſe reliquias Conſtantinopolim Andreç, Lucæ, ac Timothei: & ſub Arcadio Samuelis ex Iudæa in Thraciam; ſub Theodotio juniore Chryſoſtomi: Babylæ verò tranſlationẽ deſcribit Chryſoſt. libro *contra gentes.*

Honorandas inſuper reliquias ſanctorum inſinuat ſcriptura, dũ ait, illas ſub altaribus condi. Quod ita uſu receptũ in primitiva Eccleſia fuit, ut Conciliũ Carthaginenſe V. can. 14. prohibeat erigi aliqua altaria, vel martyrum memorias, in quibus nullç martyrum eſſent reliquiæ conditæ.

Ex uſu cereorum & lampadum, quibus ſacræ reliquiç honorari ſolẽt, idem colligitur. Lumẽ enim ſignum eſt honoris, & gloriç, atq; vitç. Hinc Imperatoribus lumen ignis ubique præferri ſolet, Herodiano teſte lib. 1. *Videmus*, ajebat Vigilantius, *moles cereorum ſole fulgente accendi*: Reſpondet Hieronymus, *Martyres non egere lumine cerorum, nec illuminari, quaſi ſint in tenebris; ſed gratam eſſe mentis devotionem, placere fidem, honoris officia*; ſicut Chriſto non egenti unguento grata fuit Magdalenæ fides & devotio. Vnde in vita Silveſtri legibus, Conſtantinum candelabra & lucernas obtuliſſe, quæ perpetuò ante Petri & Pauli reliquias arderent, quemadmodũ ante Arcam Teſtimonii ſemper lumen eſſe debuit. Inde patet, coram re non vidente piè ac ſanctè lumen accendi poſſe, ſicut in Natali III. Felicis Paulinus canit:

Clara coronantur denſis altaria lychnis.

Hieron. in vita Paulæ ſcribit, in ejus funere accenſos cereos etiam Epiſcopos geſtaſſe. Theodoretus lib. 5. cap. 36. hiſtor. in tranſlatione reliquiarũ Chryſoſtomi multa fuiſſe prælata lumina refert.

Aug. lib. 9. confeſſ. c. 7.

Exodi 13.

Theodoretus lib 5. hiſto. cap. 36.

Apoc. 6.

Vſus cereorũ

Hieron. cõtr. Vigilantium. Lumen ſignũ eſt honoris, gloriæ, ac vitæ.

In Epiſt. ad Riparium.

Exodi 25.

Paulinus.

Digitized by Google

CAP. XXIII.

De primo Decalogi præcepto.

Religionis præceptum.

PRIMO Decalogi præcepto, Religio vera ſtatuitur, & falſa prohibetur. Vni enim ſoli vero Deo latriæ cultum exhiberi jubet: quem ut agnoſcamus, & ut agnitum Legiſlatorem ampliùs revereamur, ejuſq; mandatis promptiùs obediamus; à ſui notitia, ſuæque majeſtatis inſinuatione Deus Legem ſuam exorditur. *Loquutus eſt autem Dominus cunctos ſermones hos*, ait Scriptura; ſed per Angelum, (Act. 7. ad Galat. 3.) qui Deum repræſentabat, (Auguſt. lib. 2. de Trinit. c. 13.) & cui verba quę loqueretur inſpirabat, Gregor. *in præfatione lib. Mor.* cap. 2. *Exodi 20.*

ET antequam ſua mandata proponeret, admonere voluit, quis, quantus, quàm potens eſſet, quo Iure ac titulo hominibus leges ferret; quemadmodum Principes initio legum nomen ſuum, titulúmque Dominii explicare ſolent: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terrâ Aegypti, de domo ſervitutis.* Hoc exordium non eſt pars primi præcepti, (ut Ioſephus & Philo volunt) ſed eſt quædam præfatio, Legiſlatoris authoritatem commendans.

QVATVOR verò juſti dominii cauſæ proponuntur. PRIMA illis verbis: *Ego ſum Dominus*: Hebraicè, IEHOVA; ſignificans fontem eſſendi, à quo cuncta in eſſe, vivere ac moveri pendeant, cuique omnia creationis jure ſubjecta ſint, à quibus proinde ut ſervis obedientiam exigere poſſit.

SECVNDA exprimitur verbo: *Deus*, Hebraicè ELOHIM; quod eſt judicis & gubernatoris: ut intelligamus, nos legiſlatorē habere, qui natura ſit creator, ſimúlque judex, conſervator, ac gubernator, cujus præcepta nemo impunè contempſerit.

TERTIA explicatur verbo, *tuus*. Licet enim Deus omnium ſit ratione creationis, & Iudex ratione gubernationis; attamen peculiari pacto Deus erat Iſraëlitarum, ſicut nunc eſt fidelium, qui per Baptiſmum in filios Dei ſunt adoptati, Chriſto deſponſati, incorporati, ſpecialique promiſſione ipſius cultui obſtricti. *Gen. 17.*

QVARTA ibi redditur: *Qui eduxi te de terrâ Aegypti, de domo ſervitutis*, ut ſcilicet deinceps mihi ſervires. Cumq; hæc liberatio adumbraverit Chriſtianorum liberationem à Diaboli, Peccati & Mortis captivitate, per Chriſtum impletâ; multò magis Chriſtianos, quam Iudæos ad parendum Dei legibus incitare debet.

OBSERVANDVM hìc, quòd Deus per opera viſibilia homines ad ſe agnoſcendum inducat. Ab initio enim à Creatione ſe nominavit: *Deus, qui creavit cælum & terram*: poſtea verò: *Deus Abraham, Iſaac, & Iacob* dici voluit. Poſt liberationem verò Iſraëlitarum ex terra Ægypti, ab eo beneficio nominatus eſt. At poſt miſſum Filium in mundum, ad redimendum genus humanum, vocatur *Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, redemptoris mundi*: quod ita eventurum, Hieremias & Iſaias prædixerunt: *Deus omnis terræ vocabitur*, id eſt, Eccleſiæ Catholicæ, per univerſum orbem terræ diffuſæ. Cunctos enim Dei filios in unum ovile, in unam fidē, pietatemq; Chriſtus aggregavit. *Gen. 14. Exodi 3. Ierem. 23. Iſaia 54. Ioan. 10.*

Expoſitio primi præcepti.

NON *habebis Deos alienos coram me.* Septuaginta, *alios.* Interpres Chaldæus: *Non erit tibi Deus alius præter me.* Senſus eſt: *Me pro Deo habebis, & nullum alium*: me, unum ſolum Deum, in perſonis quidem trinum, ſed in natura unicum agnoſces, adorabis, coles, ſuper omnia diliges, timebis; fide, ſpe, charitate, cultúque latriæ honorabis. Sub negatione enim affirmativam intelligi, docet Moyſes, & Chriſtus ipſe: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Vbi partim jubendi, partim prohibendi vim habere iſtud mandatum, demonſtrat, ac ſententiam hanc includere: *Me latriâ tanquam verum Deum, & nullum alium pari cultu honorabis.* Eſt enim Latria, ſervitus Deo propria, qua ſummū ejus dominium, nóſq; & omnia noſtra ab ipſo eſſe ac pendere agnoſcimus; quam corde per fidem, ſpem, & charitatem exhibemus, corpore verò per adorationem, genuflexionem, pectoris tunſionem, laudem Dei vocalem, templorum erectionem, per ſacrificia, vota, iuramenta, ieiunia, alióſque huiuſmodi ritus. *Deut. 6. & 10. Matth. 4.*

DATVR autem iſtud præceptum negativè, ut ſignificetur, quod *lex non ſit juſto poſita, ſed injuſtis*; & quoniam ſe latiùs extendit negativum, quàm affirmativum præceptum: vetat enim cum vero Deo alios coli; ut fecère Samaritani, quod non facit affirmativū: *Deum cole.* Ideo à Romanis Deum Iſraëlitarum non fuiſſe cultum, tradit Augusti- *1. Timoth. 1. 4. Reg. 17. Aug. lib. 1. de conſen. Evang. cap. 12. 14. & 18.*

nus,

nus, quia reliquorum Deorum ſacra rejicere debuiſſent, quibus tamē etiam adjuvari ſuum imperium putabant. Deniqúe congruenter Deus primùm contraria charitati exſtirpat, ut illis reſectis charitas Dei ſuccedat.

Vnus eſt Deus natura, nuncupatione plures.

OBSERVANDVM autem hîc eſt, unicum eſſe Deum natura; nuncupatione verò & nominis participatione, etiam ſublimes perſonas, Deos dici, propter aliquam divinæ perfectionis & eminentiæ communionem. Sic dictum eſt Moyſi: *Conſtitui te Deum Pharaonis.* Et, *Ego dixi, Dii eſtis.* Et, *Sunt dii multi.* Et: *Si illos dixit Deos, ad quos Dei ſermo factus eſt &c.* Sed hi quia non aliunde, quàm à Deo vero accepta poteſtate divinum quid in terra exercēt, non ſunt alieni à Deo cæli, ſed ejus miniſtri & vicarii: ſicut Reges & Domini terrarum non ſunt contrarii, ſed ab illo, & per illum, qui eſt *Rex regum & Dominus dominantium.* Etſi enim ſunt, qui dicātur dii, ſive in cælo, ſive in terra; *Nobis* tamen (ait Apoſtolus) *unus eſt Deus Pater, ex quo omnia, & nos per illum. Scimus, quia nullus eſt Deus, niſi unus*: docens, Deum non eſſe in turbam Deorum dividēdum, ut ſtulto errore Gentiles fecēre, Dei nomen & gloriam variis creaturis ingenti cæcitate communicantes: I. quidem cælo, ſideribus, elementis, ob commoditates, quas ſe ab eis percipere ſentiebant. II. In Deorum numerum retulere homines, qui genus humanum peculiari beneficio affeciſſent. III. Reges & Principes adulatione vel tyrannide in Dees extulerunt. IV. Nonnulli Poëtarum fabulas ſequuti, Deos ex diis ortos arbitrati ſunt, & malignos ſpiritus ſub nomine hominum defunctorum coluerunt. V. Alii vires ipſas animæ, hominúmque vitia in Deos conſecrarunt, vocantes Priapum, Martem, Venerem. VI. Artium magicarum profeſſores diſcipuli pro diis venerati ſunt, ut de Simone Mago legitur: *Hic eſt virtus Dei magna.* Poſtremò non pauci eò dementiæ prolapſi ſunt, ut diverſa volucrū, quadrupedum, ſerpentium, necnon imagines corruptibilis hominis, vituli, piſcis, ſtatúas, ligna, lapides, imò Idola, id eſt, rei non exſiſtentis, ſed commentitiæ ſimulacra, pro diis habuerint, eis latriæ cultum detulerint, immolando, invocando, ſalutem ſuam eis commendando, dicentes ligno: *Pater meus es*; vitulo, imò ſimilitudini vituli comedentis fœnum: *Hi ſunt dii tui.*

Exodi 7. Pſal. 81. 1. Cor. 8. Ioan. 10. 1. Cor. 8. Sapien. 14. Act. 8. Baruch. 6. & Ierem. in Epiſt. Sap. 13. & 14. Danielis 5. Bellarm. lib. 2. de Imaginibus ca. 13.

PORRÒ neque Philoſophi ab eorum ignorantiâ, qui in multa numina unum Deum partiti ſunt, receſſerunt. Nam ex eis quidam athei fuēre, nullum agnoſcentes Deum: alii multos Deorum ordines fabulati ſunt: alii cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; ſed accommodantés ſe aliorum errantium moribus, aliud in ſcholis diſſeruerunt, aliud in templis obſervarunt. Rurſus Gentiles plurium Deorum cultū neceſſarium putarunt: quidam propter hujus vitæ commoda; alii propter vitæ futuræ præmia. Diabolus autem variorum Deorum cultum induxit, ſicut nunc diverſas pugnantéſque hæreſes excitat, quia perinde ipſi eſt, quomodo erretur, dummodo homines à vera religione abducantur, & in damnatæ ſocietatis conſortium pertrahantur.

Aug. lib. 6. de civit. cap. 1. lib. 18. c. 51. Theodor. l. lib. 3. de cur. græc. affect.

INTER plurium autem Deorum cultores, quidam abſque Imaginibus; alii per ſculptilia & ſimilitudines Deos colendos ſenſerunt. Priorem errorem prima hujus præcepti parte Deus excluſit; poſteriorem verò conſequentibus verbis: *Non facies tibi ſculptile*, id eſt, ſtatuam ex auro, ære aut metallo, vel marmore, ligno, aliáve materia non facies tibi in Deum. *Neque omnem ſimilitudinem*: id eſt, nec ullam aliam imaginem, ſive pictam, ſive inciſam in ære aut alio quovis modo: *Quæ eſt in cælo deſuper*: id eſt, ſiderum. Nam gentes aliquæ Solem, Lunam, & Stellas colebāt, quas etiam Iudæi aliquando imitati ſunt: *Et quæ in terra deorſum*: id eſt, nullius animalis in terra degentis ſimilitudinem tibi in Deum ſtatues: non Iovis, Beli, Veneris, &c. non etiam Vituli, Serpentis, &c: *Nec eorum, quæ ſunt in aquis ſub terrâ*: id eſt, nec facies ſimilitudinem piſcis, aut alterius cujuſque animantis in mari vel aquis degentis, tibi in Deum. Nam quidam crocodylos colebant, aliaq; piſcium monſtra. *Non adorabis ea*: id eſt, non incurvabis te eis, ut latriâ colas. *Adorare* ſiquidem eſt, reverentiam corporis inclinatione præſtare, ſub quo ritu ceteri externi latriæ ſubintelliguntur.

Sculptile in Deum, ſic i prohibetur. 4. Reg. 17. & 21. Pſalm. 105.

QVATVOR itaque negationibus primo præcepto contentis, quatuor latriæ actus prohibentur. I. *Non habebis Deos alienos*; actus internus latriæ vetatur creaturæ tribui. II. *Non facies tibi ſculptile*; prohibetur actus externus latriæ, conſiſtens in fabricandis idolis.

III. *Non*

III. *Non adorabis*, prohibetur omne genus latriæ, cōſiſtens in actu externo honoris & reverentiæ. IV. *Neque coles*, inhibetur omne genus famulatuum diis exhiberi ſolitorum, oblationibus, ſacrificiis, ludis, & ſimilibus, quæ in honorem Idolorum exerceri ſolent. Hæc enim ſeorſim admiſſa peccata ſunt.

Imago non prohibetur.

Non autem Deus abſolutè ſculptilia & imagines fieri prohibuit; alioqui artem ſculpendi, pingendi, dolandi, fundendi ſuſtuliſſet; nec ænei ſerpentis ſimilitudinē, ac Imagines Cherubim fieri juſſiſſet: ſed vetat, ne quis Gentilium more, ſibi ſtatuā vel quamcumque ſimilitudinem in Deum conſtituat, néve latriæ cultum, ſoli Deo vero debitum, alicui creaturæ tribuat.

Cap. XXIV.

Qui in hoc præceptū impingant.

Pſalm. 13. Iob 21.

Quibus modis cōtra primum præceptum peccetur.

Contra hoc primum præceptum peccant, qui primæ veritati non credunt: ut athei; qui Dei providentiam negant, Apoſtatæ, Iudæi, Turcæ, Heretici. Item, qui falſis Prophetis attēdunt, hæreticas conciones audiunt, ſuaque pręſentia ſchiſmaticorum animoſitatem roborant, vel dogmata fidei diſcere negligunt, aut fidem verbo aut ſigno negant; ac denique hîc ita viventes, ut Deum non timeant, nec de ultimo judicio ſolliciti, poſt mortem nullam aliam ſupereſſe vitam putare videantur.

Deut. 18.

Peccant inſuper, qui per obſervationes ſuperſtitioſas, vel artis Magicæ, aut divinatoriæ uſum, expreſsè, vel tacitè dæmones invocant, per auguria, ſomnia, vanaſque obſervationes. Inſtar enim linguæ, qua utitur paciſcens cum dæmone, præſumptio eſt, quòd res aliqua ut ſignum valeat, ad occulta ſciendum, aut certum effectum conſequendum, ad quem producendum, nullam vim res illa naturali proprietate, aut Dei vel humana inſtitutione habet. Nam tunc exſpectari cenſetur effectus ab aliqua aſſiſtente ſecreta virtute, meritóque vanæ curioſæque hujuſmodi præſumptionis diabolus ſe ingerere ſolet, ut homines in talibus ſignis confidant, & peſtifera ſocietate dæmoniis jungantur, ut docet Auguſtinus. *Nolo autem*, inquit Apoſtolus, *vos ſocios fieri dæmoniorum*. Quare hîc omnis magia, & vanæ obſervationes vetantur: putà exſpectare ſanitatē per verba certo modo, vel tempore prolata, vel in hac aut illa materia deſcripta confidere, quòd gerendo ſuper ſe certa verba vel ſigna nunquam vulnerabitur, proſperè omnia ſucceſſura eſſe. Similiter, quòd Reliquiæ geſtatæ in trigono aut rotundo vaſe proderunt, ſecus minimè: quòd occurſus leporis, ululatus lupi, mugitus bovis certò malum portendat: quòd quidam dies fauſti ſint, alii verò infauſti: item, certis jejuniis polliceri ſcientiā infuſam; credere muſicam, herbas, lapillos, ſignáve certa per ſe in dæmones operari: ſortibus ad rei occultæ indagationem uti: item ſuperſtitione aquæ ferventis, ferri candentis, prunarum ardentium, ingreſſu fornacis, immerſione aquæ, nocentiam vel innocentiam comprobare: maleficium alio maleficio vel incantatione diſſolvere. Nam naturali operatione in cōtemptum Diaboli maleficium amovere, frangere ac diſſolvere licet: prout & Exorciſmis ab ordinario probatis, aqua benedicta, ſanctorū precibus & reliquiis, ac ſacroſancta oblatione Corporis & Sanguinis Domini cōtra maleficia uti fas eſt. Pertinēt enim iſta ad veræ religionis exercitia.

Aug. lib. 2. de doct. Chriſt. cap. 20.

Hic autem vetatur falſa religio & ſuperſtitio, ad quam in primis ſpectat cultus pernicioſus, qui ceremoniis mēdacibus Deo exhibetur (qualis nunc eſt Iudęorum:) necnon ſuperfluus, qui ejuſmodi ritibus defertur, qui neq; ad Dei gloriam, neque ad ſubjiciendum carnem ſpiritui, vel ſpiritū Deo quidquam conferant: aut quo divinus cultus creaturæ impenditur, ſive intentione honorandi, ſive opem aut qualemcunque directionem aſſequendi.

Cap. XXV.

De cultu & veneratione Sanctorum.

Sancti colendi. Hieron. cont. Vigilantium.

Qvia poſt veteres hæreticos noſtri ſectarii venerationem Sanctorū Angelorum, beatorumq; hominū, huic præcepto adverſari contendunt, oſtendemus, illos graviter hîc cæcutire. Quod facilè advertet, quiſquis intellexerit, varias eſſe ſpecies cultus ſeu adorationis, ſicut & excellentiæ. Honor enim ſeu cultus, perſonæ ob excellentiam debetur.

Excellentia varia, quibus honor varius correſpondet.

Svnt autem tres excellentiæ ſpecies, huic inſtituto cōgruæ. I. eſt excellentia divina & infinita, cui ſummus honos

& cultus

& cultus latriæ, Deo proprius, reſpondet. II. eſt excellentia creaturæ rationalis, in naturalibus virtutibus, ſcientia, miniſteriis, gradibus, & hujuſmodi conſtituta, cui obſervantia civilis correſpondet, pro excellentiæ varietate diverſa. Nam alius honor Patri, alius Regi, Magiſtratui, Magiſtro prudenti, aut Philoſopho debetur. III. Excellentia eſt gratiæ & gloriæ, donorumque ſupernaturalium, in qua primum locum obtinet Chriſti Humanitas propter unionem ad Verbum: deinde B. Virgo Maria, Chriſti veri Dei Mater. Eatenus enim, *Regina cæli & Domina fidelium* vocatur. Huic excellentiæ, hyperduliæ; ſanctis verò, duliæ cultus aſſignatur. Quemadmodum ergo non univocè, ſed per analogiam excellentia Deo & creaturæ tribuitur; ita & reſpondens ei cultus. In quo tres actus notare oportet: ſcilicet intellectus, quo excellentiam apprehendimus; deinde actum voluntatis, quo nos ei inclinamur, volentes actu interiore aut exteriore quippiam agere, quo excellentiam ejus, noſtramq; ſubjectionẽ proteſtemur; ac denique actum exteriorem, quo veluti ſigno declaramus interiorem animi ſubjectionem, & opinionem excellentiæ conteſtamur: veluti dum caput inclinamus, genua flectimus, dona vel ſacrificia offerimus.

Ex his actibus, primus ab honore ſeparari poteſt, quia poſſum alicujus excellentiam concipere, ſimulq; nolle ei ſubjici: ſecundus, eſſentialis eſt honori; tertius, etiam cum irriſione fieri poteſt, ut Iudæi, Chriſto flectentes genua, illuſerunt.

Latria in quo conſiſtat.

Ex quibus ſpecies cultus ſeu honoris diſtinguere, facile eſt. Nam prima ſpecies, quam *Latriā* vocamus, eſt quædam ſumma voluntatis ſubmiſſio, cum apprehenſione Dei, rerum omniũ primi principii, & finis ultimi, adeoq; ſummi boni: qualis adoratio ſoli Deo convenit. Secunda ſpecies, conſiſtens in civili quodam cultu, eſt quædam inclinatio voluntatis, cum apprehenſione cujuſdam excellentiæ humanæ. Tertia, media eſt inter divinam & humanam: inclinatio ſcilicet voluntatis cum apprehenſione excellentiæ plùs quàm humanæ, minoris verò quàm divinæ. Quantùm ad exteriores honorũ actus, omnes (excepto Sacrificio, & quæ ad illud referuntur, Templis, Altaribus & Sacerdotibus, quę ſibi ſoli reſervavit Deus) cultu Dei & creaturæ communes ſunt. Vnde Abraham Deũ adoravit & angelos. Et quia eiſdem vocabulis latinis cultus Dei & creaturæ ſignificatur, hinc Scripturæ eccleſiaſticiq; ſcriptores nomẽ adorationis & religionis, cultus, honoris, gloriæ, ſervitutis, nunc attribuũt creaturis, nũc adimũt, prout variè accipiuntur. Deut. 6. ſcriptũ eſt: *Dominum Deũ tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Attamen Gen. 27. Iſaac dixit filio Iacob: *Serviant tibi populi, & adorent te filii matris tuæ.* Et Apoſtolus: *Per charitatẽ, ſervite invicem.* 1. Timot. 1. *Soli Deo honor & gloria.* Rom. 2. *Gloria & honor omni operāti bonum.* Imò cùm Scriptura unum eſſe tantũ Deum pronunciet, attamen Pſa. 81. legimus. *Ego dixi, dii eſtis*: quam phraſim Chriſtus Ioā. 10. comprobat. Quādo igitur Scriptura adorationem, ſervitutem, & cultũ adimit creaturæ, de certo adorationis, ſervitutis, & cultus genere loquitur, quod ſoli Creatori Deo, Redemptori, atq; beatitudinis largitori debetur. Quod cultus genus nomine *Latriæ* uſu eccleſiaſtico deſignatur, ut notat Aug. & Concil. Nicen. II. in Act. 3. 4 6. & 7. Damaſcenus oratione 1. & 2. *De Imag.*

Civilis cultus.

Religioſus cultus.

Gen. 17. Gen. 18. 23.

Galat. 5.

Iſaia 44.

Aug. quæſt. 61. in Gen. Lib. 10. de civit. cap. 1. Lib. 20. cont. Fauſtũ c. 21.

Qvod autem cultus quidam honorarius & religioſus, minor quidẽ latriâ, ſed maior tamen civili, Angelis & hominibus beatis debeatur, Scriptura cõvincit. Abrahā enim pronus in terram angelum adoravit. Loth Gen. 19. Balaā Num. 22. Ioſue, c. 5. Similiter animam Samuelis Saul adoravit 1. Re. 28. nec in eo à Scriptura reprehenditur. Abdias vir ſanctus Heliam prophetam adoravit, 3. Reg. 18. Filii prophetarũ Helizæũ adorant 4. Reg. 2. Nabuchodonozor Danielem, ut virum Dei ſpiritu plenũ, adoravit: quin & Alexander Magnus Iaddum Pontificem, teſte Ioſepho libr. 11. *Antiquit.* cap. 8.

Beda in c. 4. Lucæ.

Accedit perpetuus Eccleſiæ uſus, à Chriſti tempore uſq; ad nos receptus, qui ex Iacobi Liturgia, Baſilii, & Chryſoſt. necnon ex vetuſtiſſimo Miſſæ canone latino patet: nam ibidem Sancti invocantur. Et priſcis ſeculis uſitatiſſimam fuiſſe ſanctorum invocationẽ, atteſtatur Iuſtinus Apologia II. communem omnium Chriſtianorum ſenſum explicans: *Deum*, inquit, *bonorumq; angelorum exercitum, & ſpiritum propheticũ colimus atque adoramus, verboq; & re veneramur.* Tertullianus libro *de coronâ militis* feſtâ in Natalitiis martyrum celebrari ſcribit. Idem aſſerit Cypria-

Gen. 18.

Digitized by Google

nus epiſt. 5. Eódem pertinet, quòd tam Ethnici, quàm Iudæi, & veteres hæretici, Chriſtianos propter ſanctorum cultum idololatriæ accuſaverint, ut de ethnicis teſtatur Euſebius libr. 8. hiſtor. Eccleſ. cap. 6. Theodoretus lib. 8. *de curatione Græc. affect.* De Iudæis idem Euſebius libr. 8. hiſtor. cap. 15. De Iuliano Apoſtata Cyrillus libr. 6. & 10. in Iulianum. De Porphyrio, Eunomio, & Vigilantio, Hieronymus *contra Vigilantium.* De Manichæis Auguſtinus lib. 20. *cont. Fauſtum* cap. 21.

Rectè honor ſanctis defertur.

Euſeb. lib. 13. de præpar. Evang. Epiphan. hæreſi 79.

Cyril lib. 6.

Theodoretus lib. 8. curat. Græc. affect.

Apoc. 3.

Lib 20 cont. Fauſt. ca. 21. Epiſt. 44. & 42. Item in Pſa. 96 ſerm. 1. de ſanctis Petro & Paulo

QVIBVS à Catholicæ fidei propugnatoribus reſponſum eſt, quòd Chriſtiani non pro Deo, aut Diis Martyres colerent, ſed tanquam Dei ſervos, & amicos venerarétur & diligerét: quódque non eis, ſed ſoli Deo ſacrificium offerrent, quanquam honorem illis tribuerent: *Martyres* (ait Cyrillus) *non quidem Deos eſſe factos, ſed omni honore dignos, ut Dei amicos.* Theodoretus: *Nos martyribus nec hoſtias, nec libamina ulla deferimus, ſed ut ſanctos homines, Deiq́; amiciſſimos honoramus.* Damaſcenus libr. 4. *de fide* cap. 16: *Honorare decet ſanctos, ut amicos Chriſti, & filios & hæredes, Iudiciiq́; conſortes.* Auguſtinus Fauſto criminanti, quòd Chriſtiani vertiſſent Idola in martyres; RESPONDET, à Chriſtianis Martyres coli, ſed non cultu latriæ, qui Deo proprius eſt. *Plus honoris* (ait epiſt. 42.) *tribui Romæ Petro, quàm Romulo.*

Hieron. in epiſt. ad Riparium.

QVOD autem Sanctorum honor, Chriſti cultum non diminuat, ſed augeat, Hieronymus aſſerit: *Honoramus,* ait, *ſanctos, ut honor ſervorum redundet in Dominũ.* Baſilius oratione in XL. Martyres: *Honor, quem bonis conſervis exhibemus, benevolentiæ erga communem Dominum ſignificationem præbet.* Ambroſius ſerm. 6. *Qui honorat martyres, honorat & Chriſtum: qui ſpernit ſanctos, ſpernit & Dominum.* Auguſtinus epiſt. 42. *In Petro quis honoratur, niſi ille defunctus pro nobis?* Bernardus de Aquæductu: *Votis omnibus Mariam veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.*

Apoc. 3. *Luca 12.* *Ioan. 10.* *1. Reg. 2.*

DENIQVE cùm Deus ſanctos honoret, cur homines illis honorem denegabunt? *Qui vicerit* (inquit Deus) *dabo illi ſedere mecum in throno. Ego*, ait Chriſtus, *diſpono vobis regnum meum. Qui honorificaverit me, glorificabo eum. Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus. Gloria & honor omni operanti bonum.* Vnde Vates regius exclamat: *Mihi nimis honorificati ſunt amici tui, Deus.* Hinc ſanctos laudibus concelebrat Eccleſiaſticus, & ſimiliter Apoſtolus Paulus: at ſectarii in Deum impii, in amicos & ſervos eius ingrati, quibus ęternam felicitatem extorquere nequeunt, honorem ſaltem ac venerationem, quantum fieri poteſt, eripiunt: ut notat Bernardus ſerm. 66. in Cantica.

Pſal. 138. *Eccleſ. c. 44. & ſequen. Hebræ. 11.*

CAP. XXVI.

Quòd ſancti rectè invocentur.

De invocatione Sanctorum.

QVIA verò ſectariorum nonnulli ſanctos veluti iudices à Deo conſtitutos, honorandos quidem confitentur, attamen neutiquam invocandos eſſe affirmant, ideò, quòd poſt mortem nullius pro altero exaudiatur oratio; ſimul &, quia defuncti vivorum preces agnoſcere nequeant; oſtendendum eſt, neque illicitum eſſe, ſanctos invocare, neque inutile aut ſuperfluum. Ac primò id Scriptura manifeſtè convincit, Geneſ. 48. ubi Iacob Angelum diſertis verbis invocat: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis.* Et Iob: *Ad aliquem ſanctorum convertere.* Et cap. 33. *Si fuerit angelus, loquens pro eo, unus de millibus, miſerebitur eius.* Et quòd Sancti poſt mortem pro vivis orare poſſint & ſoleant, docet illud Ieremiæ: *Si ſteterint Moyſes & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum.* Et Iudas Machabęus conſpexit Ieremiam & Oniam orantes pro Iudæorum populo. Quem librum Concilium Carthagin. III. inter Scripturas canonicas recenſet, & Catholica Eccleſia pro tali recipit. Et Petrus: *Dabo operam, & frequenter habere vos poſt obitum meum.* Non enim ſancti minore cura ſalutis fratrum tanguntur, quàm Epulo, qui pro fratribus ſuis fuit ſollicitus: nec ſimiles ingrato pincernæ Pharaonis ſunt, qui oblitus fuit Ioſeph in miſeriis conſtituti; ſed de ſua ſalute ſecuri, de noſtra ſunt ſolliciti. Non enim eorũ charitas per mortẽ extincta vel imminuta eſt, quin potiùs adaucta erga fratres adhuc periclitantes, quibus parem ſecum beatitudinem exoptant. Cùm enim ad eandẽ Dei civita-

Gen. 48. *Iob c. 5.* *Hierem. 15.* *Lib 2. Machab. cap. 15.* *2. Petri c. 1.* *Luca 16.*

tem

tem cum vivis pertineat, eiuſdémque Chriſti corporis membra ſint, procul dubio pro eis ſolliciti ſunt, & ipſis quacunque ratione opitulantur. Nam cum Chriſto tempore intermedio inter mortem & reſurrectionem Eccleſiæ curam gerunt, paſcunt, regunt, mũdo præſident, ut Apoc. 2. & 3. dicitur: *Qui vicerit, dabo ei poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virgâ ferreâ, ſicut & ego accepi à Patre meo.* Et rurſus: *Dabo ei ſedere mecum in throno meo*; ut videlicet Eccleſia eiſdem rectoribus gubernetur, quos operis ſui vicarios Chriſtus elegerat, & veluti paſtores præeſſe conſtituerat, ut Eccleſia in præfatione de Apoſtolis canit. Cuius meminit Pelagius Papa II. in epiſt 4. decretali. Quò & pertinet, quòd XXIV. Seniores in terram cadere deſcribuntur, coram throno Dei, habentes phialas plenas orationibus Sanctorum. Non enim minùs Angelis, hominum in terris viventium cauſam apud Deum agunt: at Angeli pro hominibus orant, de unius peccatoris converſione gaudent, hominum preces Deo præſentant: cur igitur Sancti de ſua immortalitate ſecuri, de noſtra incolumitate non erunt ſolliciti?

Apoc. 2. & 3. — *In præfat. de Apoſtolis.* — *Apoc. 5.* — *Gen. 18. 19. Daniel. 10. Pſal. 40. Tob. 12. Zacharie 1. Math. 14. Apoc. 8.*

PRÆTEREA rectè ſanctos invocari, docet Scriptura, dum eorum merita in patrociniũ aſſumenda, noménque illorum eſſe invocandum tradit: ut Geneſ. 48. *Invocetur nomen tuum ſuper eos.* Exodi 32. *Recordare Domine Abraham, Iſaac, & Iſraël, ſervorum tuorum.* Similiter Exodi 34. Hierem. 32. Danielis 3. Et propter David ſervum ſuum parcit Deus.

Pſal. 131. Lib. 3. Regũ cap. 15. Lib. 2. Paralip. cap. 6.

AT objiciet quiſpiam: quòd licet ſancti orent pro nobis, & per eorũ merita exaudiri rectè poſcamus; non inde ſequi, quòd eos rectè invocemus: nam in veteri Teſtamento nuſquam legi, *S. Abraham ora pro nobis.* RESPONDEO, Sanctos ante Chriſti adventum neque in cælum ingreſſos, neque Deum vidiſſe, ideo non potuiſſe ordinariè ſupplicantium preces agnoſcere; quibus proinde non dicebatur, *Orate pro nobis*: ſed coram Deo eorum merita allegabãtur, per quæ viventium orationes juvarentur: quomodo oravit Moyſes: *Recordare Domine Abrahã, Iſaac, & Iacob ſervorũ tuorum.* Quia verò nunc per Chriſti Aſcẽſionem patefacta eſt via in cælum, ibiq; ſanctorum animæ Deum omnia videntem contemplantur, in eoq; omnia ad ſe pertinentia nôrunt, regniq; Chriſti participes, Eccleſiam ſub eo regunt, noſtrique curam gerunt; rectiſſimè illos invocamus, eorumque patrocinium & interceſſionem imploramus. Si enim viventes in carne à viventibus rectè ad intercedendum apud Deum interpellantur; cur non potiùs jam beati à miſeris, regnantes in cælo ſecurè, à militantibus in terra, invocari poterunt? de quorum pia voluntate, ac quod voluerint, obtinendi facultate ambigere non debemus? Paulus adjuvari Romanorum precibus petiit. Epheſiis idem ſcripſit, Theſſalonicenſibus, Coloſſenſibus & Hebræis. Quòd ſi vivi ſeinvicem orationibus juvant, cur maiori charitate præditi, & de ſua immortalitate ſecuri, & de noſtra ſalute adhuc ſolliciti, tanquam eiuſdem corporis Chriſti membra, ut nos ſuis orationibus adjuvent, invocari non poterũt? Iuxta illud Iacobi cap. 5. *Orate pro invicem.* Quòd verò id non tantùm inter vivos locum habeat, ſed piè, ſanctos in cælo agentes etiam à vivis in terra exiſtentibus invocari, perpetuus Eccleſiæ uſus comprobat: cuius teſtes ſunt, Euſebius libr. 3. de præpar. Evang. cap. 7. Athanaſius in ſerm. *de Annuntiatione*: *Intercede Hera, & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.* Similia habet Ephrem *in ſermone de Deiparâ.* Baſilius oratione in XL. martyres: *Qui aliquâ premitur anguſtiâ, ad hos confugiat, hos oret, ut à malis liberetur.* Nazianzenus in oratione *de Cypriano, Athanaſio, & Baſilio*, in fine invocans eos ait: *Tu autem è ſupernis propitius nos reſpice, & nos in pace fove, in certamine dirige, & cum teipſo ſtatue.* Chryſoſtom. homil. 66. ad Antioch. dicit, *amictum purpurâ ſtare ad ſepulcrum Piſcatoris, & faſtu depoſito ſupplicare ſanctis, ut pro ſe apud Deum intercedant.* Nyſſenus oratione in S. Theodorum: *Intercede*, ait, *& deprecare pro patriâ apud communem Regem & Dominum*: *& ſi majore opus ſit deprecatione, Martyrum coge chorum, admone Petrum, excita Paulum* &c. Cyrillus Catech. 5. *Cùm ſacrificium offerimus, mentionem facimus eorum, qui ante nos obdormierunt, Apoſtolorum, Martyrum,* &c. *ut Deus illorum orationibus noſtras preces ſuſcipiat.* Hieronymus libr. *contra Vigilantium* ex profeſſo ſanctos rectè invocari docet: & in Epitaphio Paulæ: *Orationibus cultorem tuum juva: præſens faciliùs quod poſtulas impetrabis.* Ruffin. lib. 2. hiſt. cap. 33. de Theodotio Magno ſcribit: *Circuibat cum Sacerdotibus & populo oratio-*

Exodi 32. — *Rom. 15. Epheſ. 6. 1. Theſſalo. 5. 2. Theſſalo. 3. Coloſ. 4. Ad Hebr. 13.*

Digitized by Google

num loca, ante Martyrum & Apoſtolorum thecas jacebat cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida ſanctorum interceſſione poſcebat, cui in ſomno Ioannes & Philippus apparentes, victoriam promiſerunt, Theodoreto teſte libr. 5. cap. 24. Quòd enim ſancti prœliantes orationibus adjuvent, cõſtat ex Moyſis oratione, & libr. 2. Machab. ca. 10. Auguſtin. tract. 84. in Ioan. *Martyres ad menſam commemoramus, ut orent pro nobis.* Quod repetit ſerm. 17. *de Verbis Apoſtoli.* libr. *de curâ pro mortuis,* cap. 4. Victor Vticenſis libr. 3. de perſequ. Vandalica: *Eſtote Apoſtoli ſuffragatores.* Leo ſerm. 5. de Epiphania. Gregor. libr. 2. Dialog. c. ult. 4. Beda lib. 4. in Cantica. Anſelmus libr. *de excellentiâ B. Virginis: Rogamus te Domina.* Bernardus ſerm. 2. *ſuper Miſſus: In periculis Mariam invoca:* quibus conſentiunt reliqui poſteriores ſcriptores catholici.

ACCEDIT, quòd ſancti frequenter miraculis comprobaverint, ſe vivẽtium preces audire, ac poſſe & velle illos adjuvare, à quibus invocantur. Vide Theodoretum libr. 5. cap. 4. & libr. 8. *ad Græcos.* Ambroſ. ſerm. 60. Auguſtinus libr. 22. *de civit.* cap. 8. Gregor. libr. 3. Dialog. cap. 22. Gregor. Turonenſis, in libris *de gloriâ martyrum.*

Ex his liquet, Sanctorum invocationem neque eſſe inanem, neque inefficacem, Deoq; acceptam; quia ſanctos non invocamus ut Deos, ut dent quod petimus, tanquam bonorum authores primarii; ſed ut Dei amicos, qui nobiſcum ſupplicent, nóſq; exemplis, precibus & meritis ſuis apud Deũ adjuvent: qui licet per ſe omnia videat, & intelligat, accediq; immediatè poſſit: attamen ei quoque pergratum eſt, quòd eius amicos honoremus, eorúmque auxilium non deſpiciamus, ſicut regibus grata eſt Legatorum miſſio, & familiarium interceſſio.

1. Timot. 2. Aug. lib. 2. cont. Parm. cap. 8. NEC Chriſto Mediatori ſanctos invocando facimus iniuriam, quia nõ ut Chriſti vice fungantur, invocamus, neque ut Chriſtum adjuvent; ſed ut nobis patrocinium impendant, quo faciliùs per Chriſtũ à Deo quod poſcimus impetremus. Quæ ſuffragiorũ imploratio nõ magis officio mediatoris Chriſti adverſatur, quàm dum vivi mutuas orationes expetũt.

Chriſti prærogativa. Prærogativa Mediatoris Chriſti eſt, quòd ſolus redẽptionis pretium perſolverit, quòd ſolus pro omnibus, & nullus pro ipſo interpellet, ſolúſque ad omnia per ſe ſufficiat, aliiq; non niſi per ipſum exaudiantur.

Ex quibus Sectariorum argumenta facilè diſſolvuntur, quæ contra Sanctorum invocationẽ contexunt. Nam ſingulari modo Chriſtus, Mediator, Advocatus & Interceſſor dicitur: inferiore autem gradu, ſancti. Nam Moyſes ſe ſequeſtrũ ac medium fuiſſe inter Deum & Iſraëlitas aſſerit; ſed orando, non redimendo: quomodo & Sancti mediatores ſunt inter Deum & nos. Apoſtolus verò ad Coloſſ. rejicit hæreſim Simonis Magi, & Philoſophorum, qui angelos quoſdam, veluti minores Deos ſacrificiis adorandos eſſe tradebant, quia non niſi per illos, ſummum Deum placari vel adiri poſſe arbitrarentur. *Deut. 5. Coloſ. 2. Concil. Laodicen. c. 35. Hieron. 4. 10. ad Alg.*

CAP. XXVII.

Quòd ſancti noſtras preces cognoſcant.

Sancti noſtras orationes agnoſcũt. QVOD ſancti viventium preces ad ſe directas cognoſcant, ſive voce, ſive mente ſola factas, ex eo patet, quòd ſub Deo nobis præſint, noſtriq; curam gerant, & quòd eos, veluti orationes audientes, invocantes exaudiantur, votorúmque ſuorum cõpotes efficiantur. Non enim generatim tantùm ſanctos invocamus, ſed ſpeciatim etiam hunc, vel illum Sanctum, tanquam audientem, noſtráque curantem. Nam ad illius auxilium cõfugere, qui nec audit, nec agnoſcit, quod ab ipſo petitur, riſu dignum cenſet Helias. Si autẽ Sancti, quæ ad ſuum honorem & gloriam pertinent, neſciunt; profectò nec beati ſunt, cùm ad veræ felicitatis ſtatum requiratur, ut omnia, quę naturali propenſione deſiderantur, adſint: inter quæ ſunt ea, quæ ad ſe pertinent cognoſcere, amicis opem implorantibus ſuccurrere. Nam infirmitatis eſt, honorantes ſe non agnoſcere, & eis opitulari non poſſe. *Cùm autem venerit, quod perfectum eſt, evacuabitur id, quod ex parte eſt.* Videbimus tunc non in ænigmate, ſed facie ad faciem. Et quidem omnia tunc ſciemus multò evidentiùs, quã hîc Prophetæ cognoverint. Cùm autem illi occulta cordis, & quæ procul ab ipſis gerebantur, agnoverint, (ut de Samuele, Helia, Helizęo, Petro & Paulo Scriptura teſtatur:) dubitari nequit, quin Sancti perfectiùs omnia ad ſe pertinentia cognoſcant. *Concil. Trid. ſeſſ. 25. 3. Reg. 18. 1. Cor. 13. 1. Regum 9. & 4. Regum 5. & 6. Act. 5. 1. Cor. 5.*

ACCE-

Matth. 18. Luca 15.

Accedit, quòd Sancti nunc angelis ſimiles ſunt, videntes faciem Dei: at illi vident cordis pœnitentiam, (de qua gaudent,) hominum actus, dicta, facta, orationes. Iacob enim Angelum velut audientem invocat: *Angelus*, ait, *qui eruit me de cũctis malis, benedicat pueris iſtis.* *In conſpectu angelorum pſallam tibi*, ait vates regius. Tobias: *Angelus eius comitetur vobiſcum.* Ioannes angelos invocat Apoc. 1.

Pſal. 137. Tob. 5. Apoc. 1.

Qvod verò angeli exactiſſimè hominum actus perſpectos habeant, liquet ex cap. 12. Tobiæ, ubi Raphaël ſingulos eius actus commemorat. Similiter Gabriel Danielis orationes; deſideria, ieiunia ſibi nota declarat. Centurionis orationes, eleemoſynas, piáque alia opera nõ latuiſſe Angelum, Acta Apoſtolica continent. Quã angelorum ſcientiam Apoſtolus præ oculis fidelibus eſſe voluit (1. Cor. 11.) præcipiens, velari mulieres propter Angelos. Et Timotheo ſcribit: *Teſtor coram Chriſto, & electis angelis.* Et ad Cor. *Spectaculũ facti ſumus mundo, Angelis, & hominibus.* Et Sapiens: *Ne dicas coram Angelo, non eſt providentia.* Item preces hominum Deo præſentant, ſuáque commendatione adiuvant, nec ſolùm generatim hominum neceſſitates, ſed in particulari norunt, aſpiciunt hunc peccatorem converti, de cuius etiam pœnitentia gaudent, Deóque offerunt hanc pœnitentiam, has orationes, eleemoſynas, ieiunia.

Danielis 9. & 10. — Act. 10. 1. Cor. 11. — 1 Timoth. 5. 1. Cor. 4. — Apoc. 5. 11. & 19. — Luca 15.

Similiter ergo ſancti non ſolũ in genere pro hominibus orant, ſed etiam in particulari pro hoc homine, pro hoc vel illo beneficio impetrando: ſicut Iudam protectum fuiſſe in prœlio, & pro Iſraëlitico populo & ſancta civitate oratum fuiſſe legimus. Vnde Baſilius lib. *de ſanctâ virginitate* circa medium: *Revereatur ipſum ſponſum ubique præſentem, & hujus Patrem ac Spiritum ſanctum. Et quid ſingula dico? Angelorum innumerabilẽ multitudinem, & cum his patrum ſanctos ſpiritus: nullus enim horum eſt, qui non ubique omnia videat.* Et oratione in XL. Martyres: *O communes generis humani cuſtodes, optimi curarũ ſocii!* Cui cõſonat Ambroſius libr. de Viduis: *Iſti ſunt Dei martyres, noſtri præſules, ſpeculatores vitæ, actuumq́; noſtrorum.* Nazianzenus: *Tu ab alto nos reſpice, noſtrumq́; ſermonem ac vitam dirige.* Prudentius Eccleſiæ ſui temporis communẽ ſententiam expreſſit:

2. Machab. 15.

Oratione in S. Cypria. Prudent. in hymno de S. Caſſiano.

Audit, crede, preces martyr proſperrimus omnes:
Ratáſque reddit, quas videt eſſe probabiles.

Victor Vticenſis: *Sancte Paule, magiſter gentium cognoſce, quid Vandali faciunt.* Gregor. libr. 2. moral. cap. 2. *Quid de his quæ ſcienda ſunt neſciunt, qui ſcientem omnia ſciunt?* Quam ſententiam repetit libr. 12. Moral. cap. 14. *Qui intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum eſt, quia foris ſit aliquid, quod ignorent.* Nam in Verbo, ſeu in ſapientia Conditoris, tanquam in arte quadam, qua univerſa fiunt, aut permittuntur, rationes cauſaſq́; principales rerũ omnium conſpiciunt; ut Aug. explicat lib. 4. *De Trinit.* c. 17. lib. 9. *De civit.* c. 22. Et lib. 22. c. 29. docet, in Verbo ſtabiliter eſſe volumina temporalium omniũ rerum, & pro ſuo arbitrio (quia liberum ſpeculum eſt) ea quæ in ſe latent, beatis aperire.

Victor lib. 3. perſeq. Vandalica. — Grego. lib. 4. dialog. c. 33. — Aug. lib. 22. de civitat. 29 — Sancti in Deo cuncta vident.

An verò cuncta uno intuitu ſimul hauriant, (quod fieri poſſe docet Auguſt.) an ſucceſſivè illis Deus revelet; item, an celeritate quadam animæ orantibus præſentes adſint, ut ſentire videtur Hieron; an Angelorum miniſterio innoteſcant viventium preces, eiſq́; ſancti opitulentur, (ut ſentire videtur Auguſtinus) in diſputationem cadit. Probabilior ſententia eſt, quòd omnia ad ſuam felicitatem ſpectantia, ſciant in beatifica Dei viſione, idque ſtatim à principio ſuæ beatitudinis; juxta Gregorium, D. Thomam, & communem Scholaſticorum doctrinam.

Aug. lib. 15. de trinit. c. 16. — Aug. lib. de cura pro mort. c. 15. — Grego. lib. 12. mor. c. 14. Thom. 3. p. q. 10. ar. 2. & 2. 2. q. 83. ar. 4.

Cap. XXVIII.

Vtrùm à diverſis Sanctis varia dona rectè poſcantur.

In 4. diſt. 44. Diverſa dona per varios ſanctos Deus largitur.

Antiqva hoſtium Eccleſiæ querimonia eſt (Iuliani Apoſtatę apud Cyril. lib. 6. *In Iulianũ*, Manichæorum apud Aug. lib. 2. *cõt. Fauſt.* Vigilantii apud Hieron. libr. *cont. eundem*) quòd Chriſtiani cõmutaſſent idola in Martyres, quodq́; ethnica imitatione votis ſimilibus colerent, & à diverſis ſanctis beneficia diverſa expeterent, cùm unus omnium donorum author ſit Deus. Quam veterem calumniam noſtro ſeculo renovarunt ſectarii: quibus cum Aug. reſpondemus, unũ quidem Deum eſſe omniũ beneficiorũ authorẽ, eundemq́; poſſe (ſi velit) abſq́; ſanctis quodlibet bonum dare; ſed tamen velle, nunc per ſe ſolum, interdum huius Sancti, vel illius interceſſione (& non aliter) miraculum operari;

Iac. 1. Aug. epiſt. 138.

aliáſq; huiuſmodi; ut meritò dicat Leo, *Sanctos nobis dediſſe exempla patientiæ*: Et cõfirmat ſpem futuræ gloriæ, quòd eorum corpora videamus honorari in terris, quorum animas iam gloria in cælis frui credimus. Et cùm Deus per ſanctorum reliquias divina exerceat opera, eo ipſo nos ad earum venerationem invitat. Reſplenduit facies Moyſis, ſimiliter & Stephani. Refert Sulpitius in vita S. Martini, in ipſius defuncti corpore, glorificati hominis apparuiſſe figuram, carnem fuiſſe vitro puriorem, lacte candidiorem. Legimus & diverſorum ſanctorum corpora diutiſſimè integra permanſiſſe, odóremque ſuaviſſimum emiſiſſe. Hieronymus teſtis eſt de Hilarionis corpore: Aug. de Gervaſii & Protaſij: Surius de Eduardi, Anglorum Regis corpore ſcribit, quòd flexibile, plenum ſucco, & integrum perſtiterit. Corpus S. Vincentii à corvis defenſum, Prophetæ à leone: quin & Paulo primo Eremitæ à leone ſepulcrum ſcribit Hieronymus fuiſſe effoſſum. Cyrillus Hieroſolym. Catecheſi 18. & Theodoretus lib. 8. ad Græcos, *Sanctorum defunctorum corpora laborantibus animis, ægrotiſq; corporibus ſalutaria* confitentur. Baſilius in Pſal. 115. ad verſiculum: *Precioſa in conſpectu Dei mors ſanctorum ejus: Qui nunc oſſa Martyris attingit, quandam ſanctificationis ſocietatem aſſumit.* Oratione in XL. Martyres, ait, *ſecuritatem ab hoſtium incurſu præſtare*: Oratione in Mamantem dicit, *aliis ſanitatem, aliis vitam reddidiſſe.* Gregor. Nyſſenus oratione in S. Theodorum aſſerit, *contactu corporis S. Martyris benedictionem contrahi*. Nazianzenus oratione I. in Iulianum, idem poſſe martyrum corpora, quod animas affirmat. Chryſoſt. hom. 32. in epiſt. ad Rom. & hom. 61. ad Antioch: *Imperatoribus honori eſſe*, ait, *quòd apud ſanctorum reliquias ſepeliantur.* Aug. Epiſtola 42. *Imperii culmen ad Piſcatoris ſepulcrum ſupplicat*. Epiphanius in vita Iſaiç, Ezechielis, & Ieremiæ, commemorat beneficia in ſepulcris horum Prophetarum hominibus conferri ſolita. Ad Helizæi, Ioannis Baptiſtæ, & Abdiæ ſepulcra rugire dæmones ſcribit Hieronymus. Auguſt. lib. 22. *de civit.* cap. 8. plura accidiſſe miracula apud S. Stephani reliquias, & quidem in ſua præſentia, teſtatur. Libros de hiſce rebus integros conſcripſerunt Gregorius Turonenſis, Palladius, & Evodius, quos videre licet.

Exodi 34. & 2 Cor. 3. Actorum 6.

Hieron. in vita Hilarionis. Aug. lib. 9. confeſſ. c. 7. Surius in vita.

3. Reg. 13.

Hieron. in vita Pauli Erem.

4. Reg. 13.

Chryſoſt. lib. adv. gentiles. Babylæ martyris recenſet miracula.

Hieron. in epiſt. ad Euſtochium de vita Paulæ.

Lib. de gloria Martyrum. In hiſto. Lauſiaca.

Quod inſuper gratus ſit reliquiarum cultus Deo, ex revelatione corporum divinitus facta evinci poteſt. Nam dum laterent, cur ea revelaret Deus, ſi cultus reliquiarum ei diſpliceret? & quidem viris ſanctiſſimis, ut Ambroſio corpora Gervaſii & Protaſii, Nicodemi, S. Stephani, & aliorum ſanctorum. Sozom. lib. 5. hiſt. cap. 8. lib. 7. cap. ult. lib. 9. cap. 2. Beda *de ſex ætatibus* in Martiano, caput Ioannis Baptiſtę: in Zenone corpus S. Barnabæ revelatum fuiſſe prodit.

Aug. lib. 9. confeſſ. c. 7.

Eodem pertinet Reliquiarum tranſlatio, de loco in locum celebrari ſolita. Hieron. *contra. Vigilant.* ſcribit, Conſtantini tempore tranſlatas fuiſſe reliquias Conſtantinopolim Andreę, Lucæ, ac Timothei: & ſub Arcadio Samuelis ex Iudæa in Thraciam; ſub Theodotio juniore Chryſoſtomi: Babylæ verò tranſlationẽ deſcribit Chryſoſt. libro *contra gentes.*

Exodi 13.

Theodoretus lib 5. hiſto. cap. 36.

Honorandas inſuper reliquias ſanctorum inſinuat ſcriptura, dũ ait, illas ſub altaribus condi. Quod ita uſu receptũ in primitiva Eccleſia fuit, ut Conciliũ Carthaginenſe V. can. 14. prohibeat erigi aliqua altaria, vel martyrum memorias, in quibus nullę martyrum eſſent reliquiæ conditæ.

Apoc. 6.

Ex uſu cereorum & lampadum, quibus ſacræ reliquię honorari ſolẽt, idem colligitur. Lumẽ enim ſignum eſt honoris, & glorię, atq; vitę. Hinc Imperatoribus lumen ignis ubique præferri ſolet, Herodiano teſte lib. 1. *Videmus*, ajebat Vigilantius, *moles cereorum ſole fulgente accendi*: Reſpondet Hieronymus, *Martyres non egere lumine cerorum, nec illuminari, quaſi ſint in tenebris; ſed gratam eſſe mentis devotionem, placere fidem, honoris officia*; ſicut Chriſto non egenti unguento grata fuit Magdalenæ fides & devotio. Vnde in vita Silveſtri legibus, Conſtantinum candelabra & lucernas obtuliſſe, quæ perpetuò ante Petri & Pauli reliquias arderent, quemadmodũ ante Arcam Teſtimonii ſemper lumen eſſe debuit. Inde patet, coram re non vidente piè ac ſanctè lumen accendi poſſe, ſicut in Natali III. Felicis Paulinus canit:

Clara coronantur denſis altaria lychnis.

Hieron. in vita Paulæ ſcribit, in ejus funere accenſos cereos etiam Epiſcopos geſtaſſe. Theodoretus lib. 5. cap. 36. hiſtor. in tranſlatione reliquiarũ Chryſoſtomi multa fuiſſe prælata lumina refert.

Vſus cereorũ

Hieron. contr. Vigilantium. Lumen ſignũ eſt honoris, gloriæ, ac vitæ.

In Epiſt. ad Riparium.

Exodi 25.

Paulinus.

Cap. XXX.

Vtrum ſacræ ædes in honorem Sanctorum rectè ædificentur & dedicentur?

Templa & Altaria Deo conſecrantur.

Templvm & Altare biſariam conſiderari poſſunt: uno modo, ut ad ſacrificia offerenda eriguntur: ſic Deo ſoli templa & Altaria ædificamus, cui ſoli ſacrificamus, ut ex profeſſo docet Auguſtinus lib 8. *de civit.* cap. ult: *Nec tamen nos eiſdem Martyribus templa, ſacerdotia, ſacra, & ſacrificia conſtituimus, quoniam non ipſi, ſed Deus eorum, nobis Deus eſt.* Et lib. *contr. ſerm. Arian.* cap. 20. & lib. 1. cont. Maximinum argu: 11. docet, *Templi erectionem ad latriæ cultum pertinere.*

Templa ut monumenta ſanctis eriguntur.

Alio modo conſiderantur Templa & Altaria, ut thecæ & tumuli reliquiarum ſanctorum, aut ut ornamenta ſepulcri ſancti, vel ut memoriæ & monumenta, ut conſerventur ibi corpora ſanctorum, reliquiæ, cineres, veſtes; aut ut Sancti habeatur memoria per impoſitionem nominis, per repræſentationem operum, miraculorum, per imaginem Sancti. Dum enim quis Baſilicam ingreditur, admonetur ipſo templi nomine, vel depicta ibidẽ imagine, illum ſanctum, cui Baſilica dedicata eſt, tanquam in eo loco patronum delectum colere ac deprecari. Hac cõſideratione Templa & Baſilicę (quia nullum ad ſacrificia reſpectum dicunt) rectè Sanctis exſtruuntur. Sunt enim tantummodo ædes ſacrę ad ornandam Sancti memoriam erectæ, ac veluti thecæ magnæ, in quibus res ſacræ conſervantur; & Oratoria, in quibus populus fidelis congregatur ad orandũ, ad verbum Dei audiendum, & ſacramenta participandũ; ut explicat Aug. lib. 22. *de civit.* cap. 10. *Nos martyribus noſtris, non templa, ſicut Diis, ſed memorias, ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt ſpiritus, fabricamus*; quod alibi ſæpe repetit. Et idem tradunt univerſi Catholici Scriptores.

Lib. 1. de civit. cap. 1. Lib 8. de civit. c. 26. Lib. 22. cont. Fauſt. c. 21. Cyril. Catecheſi 18. Chryſoſto. hom 28. & 66. ad pop. Ant. Theodoret. lib. 8. ad Græcos. Damaſc. lib 4. de fide cap. 16. ex profeſ.

Ex quibus ſequitur, alio ſenſu *Baſilicam* vel *Altare S. Petri* dici, alio *Miſſam S. Petri*. Nam *Miſſa* non dicitur *S. Petri*, quia ſacrificium ei primariò vel ſecundariò offeratur, ſed quia Deo in gratiarum actionem pro gloria S. Petro collata; ſimulq́; ut S. Petrus tanquam patronus & interceſſor interpelletur: at Baſilica, ſeu memoria, ſancto Petro, vel alteri, verè ac piè erigitur ac dedicatur; ſi non primariò, attamen ſecundariò, non minùs quàm templum Salomonis primò ad ſacrificia offerenda, ſecundariò ad arcæ cuſtodiam eſt erectũ. Pſal. 131.

Baſil. in Pſal. 114. Hieron. cõtr. Vigilan. 1. Paralip. c. 28. & lib. 25. cap. 5. Pſal. 131.

Cap. XXXI.

De Peregrinationibus ad Sancti reliquias aut memoriam.

Peregrinationes.

Peregrinationes ad ſancta loca rectè inſtitui, patet ex Deuteronomio, ubi Deus Iſraëlitas ad tabernaculum Domini ter in anno peregrinari conſtituit. Quod à piis ſtudioſè obſervatũ fuiſſe probat exemplum Helcanæ & Annæ, Tobiæ, Marię, & Ioſeph, atque Chriſti, Eunuchi Gentilis; necnon Apoſtoli Pauli, qui feſtinavit, ut in Ieruſalem celebraret Pentecoſten. Quo loco utitur Hieronymus epiſt. 17. ad Marcellam. Refert Euſebius, Alexandrum Hieroſolymam adorandi cauſa properaſſe. Ambroſius laudat Helenam, quòd religionis cauſa Ieroſolymam profecta ſit. Chryſoſt. laudat reges, qui ad Apoſtolorum ſepulcra peregrinati ſunt. Hieronymus ſcribit, viros claros exiſtimaſſe, minus ſe religionis habere, niſi Chriſtum in illis locis adoraſſent, de quibus primò coruſcavit Evangelium. Prudentius in Hymno de S. Hemiterio & Celidonio: (*venit.*

Exteri necnon & Orbis: Huc colonus ad-

Paulinus epiſt. 11. ad Severum, & Natali III. S. Felicis, innumerabiles turbas ex remotiſſimis locis ad corpus Sancti veniſſe commemorat. Socrates lib. 7. c. penult. Eudoxiam Ieroſolymam ex voto peregrinatam ſcribit. Beda lib. 5. hiſt. c. 7. conſuetũ Regibus in Anglia fuiſſe ait, ac nobilibus & ignobilibus, Clericis & Laicis, viris & feminis peregrinari Romam, ad Apoſtolorũ ſepulcra. Pertinet equidem ad Sancti honorem, quòd ejus viſendi gratia laborem, ſumptum, & itinerũ pericula ſuſcipiamus. Cúmque peregrinari, ſit opus laborioſum & pœnale, ſequitur, eſſe ſatisfactorium: & quia religioſum eſt, auget in Deum devotionem, in Sanctum reve-

Deut. 16. 1. Reg. 1. Tobiæ c. 1. Lucæ 2. Ioan. 12. Act. 8. Euſeb. lib. 6. hiſto. cap. 9. Ieron. de viris illuſt. Euſeb. lib. 3. de vita Conſtant. Ambro. in orat. de obitu Theodoſii. Chryſoſto. hom. 65. ad Antioch. Hieron. epiſt. 17. 27. 154. Aug. ep. 137.

reverentiam. Præſentia namque ſancti corporis efficaciſſimè ad virtutum Spiritus ſancti admirationẽ, imitationemq; provocat. Et quamvis ubique loca reperiantur, ad quæ peregrinari utile ſit; attamen occurrunt alia, in quæ peculiari amore ferimur, ipſáque novitate ad ſingularem pietatis affectum excitamur.

SCIENDUM inſuper, quòd licet peregrinari ad loca laudabile ſit, non tamen ad perfectionẽ, aut ſalutem neceſſarium; imò neque omnibus perſonis expediens. Sanctimonialibus enim atque religioſis, quibus profeſſio & ſexus cautionem indicit, quies & ſtabilitas monaſterii magis convenit. Hinc Hieron. Paulinum Monachum à peregrinatione dehortatur.

CAP. XXXII.

Utrùm Sanctos votis honorare liceat?

Vota Deo. & ſanctis fiunt, ſed diverſo modo.

VOTUM Eccleſiæ uſu generaliter ſumitur, ut de promiſſione Deo facta, vel ſanctis dicatur, ſicut nomen orationis & cultus. Longè tamen aliter vovemus Deo, quàm ſanctis. Deo enim in teſtimonium gratitudinis erga primum omnium bonorum authorem, ac in recognitionem beneficiorum, quæ ab ipſo veluti fonte promanant, ac proinde hęc vota ad latriæ cultum pertinent. At Sanctis aliquid promittimus in ſinum gratitudinis erga mediatores & interceſſores, per quos videlicet adjuti, quippiam à Deo conſequuti ſumus. Cujuſmodi promiſſio ad cultum pertinet dulię, nõ latrię. Quòd verò ſanctis aliquid promittere liceat, ex eo patet, quòd ſanctis ædificare ſepulcra, ornamenta, baſilicas, honorare reliquias, accendere cereos, pium ſit. Quod autem fas eſt efficere, licitum eſt promittere.

Votum non fit viatori.

SED hîc obſervandum, quòd promiſſio beatis facta, votum nuncupetur, non autem facta viatori, quantumvis juſto, quia votum ſignificet promiſſionem, quę in ſignum honoris & gratitudinis, non autem utilitatis alterius cauſa fiat. Deo autem & beatis promittere vel offerre, non ipſis, ſed nobis utile eſt. Ita Euſebius: *Nos pietatis milites, ut Dei amicos honorantes, ad monumenta illorum accedimus, votaq́ illis facimus tanquam viris ſanctis, quorum interceſſione ad Deum non parum adjuvari profitemur.* Theodoretus lib. 8. *ad Græcos*, loquens de beneficiis Martyrum interceſſione obtentis: *Teſtantur illa*, inquit, *quæ rei votorum perſolvunt.* Prudentius in Hymno de S. Hemiterio:

Euſeb. lib. 3. de pr. par. Evang. c. 7.

Aug. lib. 20. cont. Fauſt. cap. 3.

Illitas cruore ſancto,
Nunc arenas incolæ
Confrequentant, obſervantes
Voce, votis, munere.

CAP. XXXIV.

De Imaginibus.

Imaginum uſus ſtatuitur.

IUDÆI poſt Chriſti adventum ſuperſtitioſi docent, Chriſtianis jure divino omnem imaginũ uſum Exodi 20. eſſe prohibitum: *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cælo, & quæ in terrâ deorſum, neque eorum, quæ ſunt in aquis ſub terrâ. Non adorabis ea, neque coles.* Quibus verbis non pingendi, fingendi, & ſculpẽdi ars vetatur, ſed ea tãtùm ſimilitudo vel imago, quę idolũ dici poteſt, ſeu quæ pro Deo habetur. Nam quemadmodum priore primi pręcepti parte: *Habebis Deos alienos coram me*, interior actus idololatriæ prohibetur; ita in poſteriore: *non facies tibi ſculptile*, exterior, ut Clemens, Origenes, Auguſtinus, & Theodoretus notant.

Clemens lib. 6 ſtrom. Origenes hom. 8. in Exodum. Theodor. quæſt. 38. in Exodum. Aug q. 71 in Exodum.

Imago quid? Idolũ quid?

IN eo autem differunt Imago & Idolum, quòd Imago ſit rei alicujus veræ ſimilitudo, *ab imitando* dicta; Idolũ verò, ſit rei falſæ ſimilitudo, ut ſtatua Veneris aut Minervæ, repræſentãs Deos generis feminini, quales nulli ſunt. Unde Synodus VII. Acto. 5. & VII. iis, qui Chriſti & ſanctorum Imagines vocant Idola, dicit anathema. Nam Idolum, eſt rei fictæ, inanis & vanæ repræſentatio, quæ Habacuck 2. vocatur *Imago falſa.* Et Apoſtolus: *Scimus, quia nihil idolum eſt in mundo*, ſcilicet formaliter, quia licet conſtet materia, attamen repræſentat, quod non eſt. Iuxta illud Heſter 14: juxta LXX: *Ne tradas ſceptrum tuũ his, qui non ſunt*: id eſt, Idolis, quibus nihil in re correſpondet: qualia ſunt ſpectra & umbræ mortuorum. Idolum ergo uſu ſcripturarum & Eccleſiæ, appropriatum eſt ſtatuis falſorum Deorum, ut & ſimulacrum, quod *à ſimulando* deducitur, ut Auh. notat. in Pſal. 135.

1. Cor. 8.

Simulacrum à ſimulando dictum.

Unde

Act. 15. Pſal. 113. 1. Ioan. ult.

Vnde latinis idem ſignificat nomen *Simulacri*, quod Græcis vox *Idoli.* Proinde latinus interpres pro *Idolo* vertit paſſim *Simulacrum.* Et Hieron. in c. 7. Oſeæ notavit, *Simulacrũ* opponi Deo, ſicut mendacium veritati. Quare minùs rectè Lactantius ſimulacrum *à ſimilitudine* deducit; & imagines, imò hominem, *Dei ſimulacrum* nominat. Quare ubi ſimulacra prohibentur fieri, non vetantur imagines pingi, fundi, aut ſculpi. Nam Exodi 25. Deus imagines Cherubim fieri juſſit, & Numerorum 21. Serpentem æneum: & rurſus 3. Regum 6. & 7. Cherubim, Boves, & Leones. Et Dei munere infuſa fuit ſapientia & ſcientia ſculpendi Beſeleel & Ooliab. Et Chriſtus imaginem Cęſaris non reprehendit, ſed reddi Cęſari voluit. Neque à quoquam fuit reprehenſum, quòd imagines in pecunia habeantur. Quin & Deus Filium genuit ad imaginem ſuam; & hominem quoque creavit ad imaginem ſuam: omniaque naturaliter ſibi aliquid ſimile producunt; adeò, ut noſtra etiam corpora umbram ſibi ſimilem in Sole reddant.

Lact. lib. 2. de Origine erroris lib. 6. de vero Dei cultu, c. 10. & 13.

Exodi 31. & 35.

Matth. 22.

Sciendvm verò, aliquid depingi, aut ſimilitudine repræſentari poſſe variis modis.

Nulla imago Dei naturam repræſentat.

Primo, ad exprimendum formæ ac naturæ perfectã ſimilitudinem. Hoc modo Deus exprimi nulla creata ſimilitudine poteſt, cùm neque colores, neque lineamenta habeat, quia ſpiritus incorporeus eſt. Hac intentione fieri prohibetur omnis Dei ſimilitudo in Scripturis: & nullum eſſe ponendum Deo ſimulacrum, vel imaginem aut ſimilitudinem, & Scriptura & Eccleſiaſtici Doctores tradunt, & definitum eſt in VII. Synodo, Nicena II.

Exodi 20. Deut. 4. Iſaiæ 40. & 46.

Act. 17.

Synod. VII. Act. 4. 5. 6.

Imago repræſentat hiſtoriã, vel apparitionem.

Secvndo modo poteſt ſimilitudo fieri, picturâ vel ſculpturâ ad exhibendum oculis hiſtoriam, quam alius poſſet repręſentare auribus, recitando Scripturam. Hoc modo licet oculis repræſentare Deum in ea forma, in qua Scriptura narrat, quòd ſeipſum demõſtraverit. Pater quidem inſtar Viri ſenis; Spiritus autem ſanctus in forma Columbę, vel in ſpecie linguarũ ignearum: Filius autem in forma humana, in qua Mundo apparuit. Qualem igitur Scriptura Deum apparuiſſe depingit, talem & pictura exhibere poterit, cùm nihil aliud ſit pictura, quàm idiotarum liber, qui ibi vident, quod docti in libris legunt. Et inſtituendi ſunt rudiores, non propterea Deum depingi aut figurari, quaſi ejus Divinitas exprimi poſſit; ſed ut ab idiotis hiſtoriæ & narrationes ſcripturæ ſacræ oculis videri queant, & proprietates, vel actiones, quæ Deo in Scriptura tribuuntur, oculis objectæ faciliùs memoriæ occurrãt.

Daniel 7. Matth. 3. Act. Apoſt. cap. 2.

Ioan. 1.

Imagines exprimunt, quod Scriptura narrat.

Et quemadmodum membra Deo in Scriptura metaphoricè tribuuntur, ita & in pictura. Viſus eſt enim Deus Adæ, tanquã homo deambulans: Abrahæ in ſpecie hominis: Iacob, ut ſcalæ innixus: Moyſi, ut habens terga & humeros: Iſaiæ & Micheę in forma Regis in ſolio ſedentis: Amos, ut ſtans in Altari: Danieli, ut reſidens in throno. Cur verò non liceret picturâ exprimere, quod verbis nobis indicat Scripturæ hiſtoria?

Gen. 18. Gen. 28. Exodi 33. Iſa. 6. 3 Reg. ult.

Amos c. 9. Daniel c. 7.

Tertio depingi aliquid poteſt, ad explicandam rei alicujus naturam, non per immediatam & propriam ſimilitudinem, ſed per analogiam & metaphoricas ſignificationes: quomodo pinguntur Angeli & Virtutes; Angeli quidem, ut juvenes formoſi, alati, nudis pedibus, ad deſignandum propenſionem eorum in genus humanum, viribus pollere, citiſſimè moveri, promptiſſimos eſſe ad exſequenda Dei mandata, ſuaque miniſteria; ſplendore inſuper gratiæ, virtutum, atque gloriæ fulgere; ut Dionyſius Areopagita tradit. Sic etiam Virtutes & Artes depingimus in forma Virginum: Evangeliſtas in figura Leonis, Bovis, Hominis, & Aquilæ.

Angeli & virtutes qua ratione pingantur.

Cap. ult. de Cœleſt. Hierarchia.

Cavendvm autem monet Concil. Tridentinum, ne in templis collocentur imagines ſcandali, vel erroris occaſionem præbentes: quales ſunt monſtroſæ Trinitatis picturæ, quæ magis offendunt deformitate, quàm adjuvant ſimilitudine. Vnde patet, quomodo Scriptura poni Deo ſimilitudinem vetet: nempe tanquam ipſius naturam repræſentet, vel in ea Deus inhabitet, vel in ea virtus aliqua inſit, ob quam timeri, obſervari, vel ab ea aliquid peti, aut ſpes vel fiducia collocari poſſit, aut debeat. Nam Gentiles, ſtatuas ſuas aut Deos eſſe, vel ſaltem eas inhabitare opinabantur; ut ex Iſraëlitarum acclamatione liquet: *Hi ſunt Dii tui, Iſraël, qui te eduxerunt de terrâ Aegypti.* Et Apoſtolus dicit, Gentes mutaſſe gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem volucrum, quadrupedum atque ſerpẽtum: & quòd ſervierint creaturæ potiùs quàm Creatori, dicentes ligno: *Pa-*

Seſſ. 25. Imagines monſtroſæ nõ ponendæ in templis.

Nulla virtus ineſt imagini.

Exodi 32. Pſal. 105.

Rom. 1.

Sapien. 13. & 14. Idololatria prohibetur.

ter meus es. Et, *In adjutorium invocarunt fragile lignum, eique vota & ſacrificia obtulerunt.* Hujuſmodi idololatriam prohibet iſta poſterior pars primi præcepti, non autem imaginum uſum legitimum, qui Dei cultum non diminuit, ſed plurimùm auget. Nam hiſtoriæ & myſteria noſtræ fidei & redẽptionis per imagines, picturas, aliáſve ſimilitudines nobis aſſiduè recolenda proponuntur, ſimul impenſa Chriſto beneficia, ſanctorum miracula, ſalutariaq; exempla: ut de iis Deo gratias agamus, & ad ſanctorum imitationem, conſtanter cõtra fidei hoſtes decertemus, vitam, moreſq; componamus, Deum colamus, & diligamus. Etenim picturæ ſunt compendioſæ quædam hiſtoriæ. Dum enim crucem videmus, ſtatim crucifixi IESV CHRISTI Salvatoris noſtri recordamur: dum claves Petri, gladium Pauli, crucem Andreæ, craticulam Laurentii, vel aliud inſigne imagini appoſitum conſpicimus; mox in mentem venit poteſtas in utilitatem fidelium data Petro, & quidnam Sancti, quos veneramur, egerint, aut paſſi ſint.

Grego. Nyſſen. oratione in Theodorū. Grego lib. 7. epiſt. 109. lib. 9. epiſt. 9. Damaſ. lib. 4. cap. 17.

SVNT ergo imagines I. loco hiſtoriæ. II. Charitatem erga Deum, & ejus amicos ſanctos adaugent. Nam amici chari inſpecta imago animũ inardeſcere facit, Gregor. lib. 7. epiſt. 53. Vnde refertur in Synodo VII. quòd Gregor. Nazianzenus conſpecta imagine Abrahæ immolantis Iſaac, lacrymas temperare non valuerit. III. Imago ad imitationẽ excitat Conſtat enim experientiá, laſcivas imagines vehementiſſimè provocare ad libidinem; pias econtra, ad continentiam aliáſque virtutes: Synodus VII. Act. 6. Baſilius oratione *in XL. Martyres.* IV. Imagines conſervant memoriam Chriſti & Sanctorum, & admonent, quos invocare debeamus patronos. V. Imagines ſunt fidei noſtræ profeſſio: atteſtantur enim, nobis eorum vitam & doctrinam placere, quorum imagines diligimus & honoramus; ac proinde deteſtari nõ ſolùm idololatriam, ſed omnem quoq; impietatem & hæreſim, cùm ſancti repræſentati, pro Dei cultu, juſtitia & veritate tuenda uſque ad mortem decertaverint. VI. Imagines ad Chriſti & Sanctorũ honorem pertinent. Magnos enim & celebres viros ſtatuis & picturis honoramus, teſte Euſeb. lib. 7. hiſtor. cap. 14. Plato lib. 11. *de legibus* vult, imagines proponi virorum præſtantium. Si autem terreni Regis, Ducis, aut Philoſophi imago honoranda ſit, quantò magis Chriſti, & Sanctorũ? VII. Imagines Chriſti & Sanctorum in templis proſunt, ut fidelium mentes ab inani evagatione præpediant, in piis meditationibus foveant, ac deniq; ut locum ſacrum exornent.

Vtilitates imaginum.

Syno. 7. Act. 2. & 4.

Cyril. Catech. 12.

CAP. XXXV.

De Imaginum cultu.

Imagini quis cultus impendi poſſit

POSTQVAM Imagines utiliter haberi oſtendimus, ſupereſt, ut indagemus, An aliquo cultus & honoris genere venerari eas liceat, & quo?

DVO autem hîc extremi cavendi ſunt errores. PRIOR eorum, qui divinum honorem Imaginibus tribuendum ſenſerunt: ut *Carpocrates*, de quo Irenæus, Alexander Severus; de quo Lampridius. ALTER eorum eſt, qui nullo cultus genere Imagines honorãdas contendunt, ideoque ubi poſſunt, eas confringunt, demoliuntur, evertunt, comburunt. Cõtra hunc errorem Eccleſia, cùm in Synodo VII. tùm in Trident. Seſſ. 25. definivit: *Imagines Chriſti & ſanctorum honorandas eſſe, modò tamen in iis non collocetur fiducia, nec ab eis quidquam petatur, nec in eis ulla ineſſe Divinitas credatur: ſed tantum propter eos, quos repræſentant*: quemadmodùm in veteri populo honorabatur Arca, & Menſa propitiatorii, & Serpens æneus. Rectè enim ſigna utilia honorari docet Auguſtinus, quia eorũ honor in prototypum tranſeat: & paſſim in Scriptura res dicitur ſancta, venerabilis, & ſacra propter relationem ad res ſacras. Exodi 3. *Locus in quo ſtas, terra ſancta eſt*, propter angelorũ præſentiam. Exo. 12. dies Paſchę vocatur *Sancta & venerabilis*, quia cultui Dei dicata. Exodi 28. Sacerdotum veſtes, *Sanctæ* appellantur. 2. Timoth. 3. Scripturæ, *Sacræ* vocantur, propter ſignificationem. Nomen IESV tanto honore dignum eſt, ut ei omne genu flectatur: ad Evangelii lectionem caput aperitur, lumina teſte Hieronymo accenduntur. Cùm igitur etiam Imagines res ſanctas ſignificent, & repræſentent, cur non ſimiliter honorandæ, ſacræ, & venerabiles erunt? cùm res ſancta eo ipſo religioſè venerabilis ſit, juxta illud Exodi 12: *Dies prima*

Iren. lib. 1 de hær. cap. 24. Epiphanius hæreſi 29. Aug. hær. 7.

Exodi 25. Pſal 93. Numer. 21. Ioan. 2. Aug lib. 3. de doct. Chriſt. cap. 9.

Philipp. 2

Hieron. lib. cõt. Vigilan. Imagines ſanctas res ſignificant, & repræſentat.

erit

Augu. lib. 3. de trinit. c. 10. lib. 2. de doct. Chriſt. cap 9. Lib. 10. confeſſ cap. 34. Anno 785.

erit ſancta, & ſeptima eâdem religione venerabilis. Sic igitur & Imagines Chriſti, & Sanctorũ ſũt venerabiles & honorãdę; non quidẽ cultu latrię, ſed honore illo, quo litteras ſacras, & vaſa ſacra proſequimur, ut in VII. Synodo act. 7. & in Synodo VIII. act. ult. can. 3. in Triden. 25. Seſſ. definitum legimus. Et ab Apoſtolorum tempore uſum Imaginum à fidelibus receptum fuiſſe, conſtat ex Tertulliano in Apologetico cap. 16. ubi refert, Chriſtianos à Gentilibus accuſatos fuiſſe, quòd Crucem colerent. Lactan. in carmine de Paſſione Domini: *Flecte genu, lignumq; crucis venerabile adora.* Ambroſius in oratione *de obitu Theodoſii* dicit, Helenam crucem Chriſti in capite Regum locaſſe, ut adoretur: & lib. *de Incarnationis dominicæ Sacramento*, cap. 7: *Crucem veneramur.* Hieron. in vita Paulæ: *Proſtrata ante crucem, quaſi pendentem Dominum cerneret, honorabat.* Damaſcen. lib. 4. *de fide* cap. 17. dicit, eſſe Apoſtolicæ traditionis. Similiter Baſil. in Synod. VII. act. 2.

Ambro. in Pſal. 118. ſerm. 10.

ACCEDIT, quòd ipſe Deus Imagines Chriſti & Sanctorum honoret, multa per illas & coram illis miracula operans, ut refert Euſebius de Imagine Chriſti per hemorrhoiſsã erectã: cujus loco dũ Iulianus Apoſtata ſuam collocaſſet, ſtatua igne cæleſti diſcerpta eſt, teſte Sozomeno lib. 5. hiſto. c. 20. ſicut Dagon corruit. 1. Reg. 5. Athanaſius lib. *de paſſione Imaginis confoſſa à Iudæis*, refert ex ea ſanguinem fluxiſſe, qui infirmos curaret.

Euſeb lib. 7. hiſto cap. 14. Theophylact. in c. 9. Matt

PRÆTEREA Imago capax eſt injuriæ & contumeliæ: igitur & honoris atque cultus. Solent enim Imperatorum ſtatuæ adorari, teſte Nazianzeno in Oratione I. *in Iulianum* Et in odium Imperatorum, ſolent eorum, vel conjugum Imagines dejici, vel fœdari; ut de ſtatua Maximini refert Euſebius lib. 9. hiſtor. cap. 9. de Imagine Domitiani, Suetonius: de Iuliani, Sozom. lib. 5. cap. 20: de Imagine vxoris Theodotii, Chryſoſtomus ſerm. 2. & 3. *ad Antiochenos*: de confractione omnium Idolorum, Theodoretus lib. 5. cap. 20.

CAP. XXXVI.

Quo cultus genere Imagines honorandæ ſint?

IMAGINES religioſo quodam cultu venerandę ſunt, quo Evangeliũ & ſacra vaſa honoramus, non tamẽ latriâ: quia Imago ut Imago, eſt ſignum & creatura; & motus animi, qui in eam ut ſignum fertur, differt ab eo, quo in ſignatum & prototypum fertur, tanquam in rem per ſe, abſolutè, ac independenter honore dignam. In Imaginem verò fertur, ut in ſignum prototypi, ratione cujus honor exhibetur quidẽ Imagini, ſed imperfectior, quàm ſit perſonæ intelligenti proprius, qui vocatur *Latria, Hyperdulia*, vel *Dulia*. Hic enim cultus ſolùm analogicè & reductivè pertinet ad ſpeciem cultus prototypi. Deus enim per ſe, abſolutè, ac ratione ſui eſt colendus: ſimiliter ſancti. Imago verò non abſoluto, ſed reſpectivo cultu, qui alterius gratia impenditur, veneranda eſt. Propterea omnis honor Imaginis in exemplar tranſit, quanquã meditatè atque conſequenter, non immediatè ac formaliter. Docet enim Concilium Tridentinũ, Imaginibus deberi honorem & venerationem, non ſolùm quia in eis, coràm illis, aut per illas exemplar honoremus; ſed etiam, quia honoris officia in ſe immediatè terminent. Imaginẽ enim oſculamur, geſtamus, loco honorifico collocamus, coram ea caput aperimus, genua flectimus, procumbimus, aliaque honorum officia exercemus, quia Imago verè *Sancta* dici poteſt, tam propter ſignificationem, quàm rei ſanctę repræſentationem, & Eccleſiæ conſecrationem, quæ Imaginem Dei cultui dedicat, ad excitandam fidelium pietatem, & Sanctorum memoriam & amorem. Quia tamen omnis excellentia Imaginis in relatione ad rem ſacram conſiſtit, ſequitur, non abſolutum, & indepẽdentem, ſed relativũ honorẽ ei deberi.

Imagini non abſolutus, ſed reſpectivus cultus impenditur.

OBSERVANDVM tamen eſt, exemplar ſubinde conſiderari, ut in Imagine relucet, & ſic repræſentatum, per accidens eodem genere cultus cum Imagine honorari: veluti ſi quis Regem veſtitum honoret, ſimul regem & veſtem adorat: ſi quis Chriſtum in cruce vel in Imagine ſua relucentem adoret, ſimul

Digitized by Google

Chriſtum & ejus ſignum adorabit; ſed Chriſtum per ſe latriâ, Imaginem verò ipſius non niſi per accidens. Alius enim honor debetur Chriſto, conſiderato ut principale objectum; & alius honor ejus ſigno, quod non eſt niſi ſecundariũ obiectum, nec per ſe, ſed per accidens, ratione ſignificati.

SED quæret aliquis: Cùm ſit par in Imaginibus alicujus ſancti officium repræſentandi, nec plus virtutis in una ſit, quàm in altera; cur uni Imagini ejuſdem Sancti plus honoris tribuatur, quã alteri? RESPONDENDUM eſt, abſque ſuperſtitione id fieri, ob plures cauſas. I. quia Deus per unam miracula operatur, non per aliam; ſicut per unum ſanctum, nõ per aliũ. II. Quia peculiarem quandam devotionem imagines merentur, quæ non ſolùm ſanctæ ſunt propter ſignificationem, ſed etiam propter artificem, quia à S. Luca, Nicodemo, vel ab ipſo Domino, factæ ſint: aut denique quia ſanctæ perſonæ illis uſæ ſint, & beneficia, quę Deo placet, invocantibus in hoc loco dare potiùs, quàm in alio, per interceſſionem Sancti obtineantur.

Vni Imagini eiuſdem ſancti plus honoris quàm alteri cur impendi poſſit.

CAP. XXXVII.

De adoratione Crucis.

Crucis adoratio.

CRUX, in qua Dominus pependit, propter contactũ ſacri corporis & ſanguinis peculiarem venerationem meretur, non ſolùm integra, ſed & ſingulæ ipſius particulæ, quæ inter preciosas Reliquias jure habentur. Illa enim crux fuit inſtrumentum humanæ redemptionis, monimẽtum virtutis & amoris. Per eam enim Dominus diabolum vicit, ſpoliavit, ligavit, vires enervavit, de hoſte triumphavit. Apoſtolus enim *Triumphi* metaphorâ utitur, ut indicaret, Chriſti Crucem eſſe inſtar currus triumphalis, in cujus ſuprema parte Chriſtus triumphans ſedeat, & in ima diabolus alligatus, & quaſi in pompa ad ſempiternum opprobrium invitus oſtendatur, & huc illucq; trahatur.

Coloſ. 2. Origen. hom. 8. in Ioſue.

CUM autem Dominus nõ caſu, nec invitus, nec propter ſua, ſed noſtra peccata crucifixus ſit, lignumq; Crucis ſibi tanquam altare delegerit, in quo ſeipſum Patri in ſacrificium placationis ferret, ut ſcalam, per quam in regnum ſuum aſcenderet, ut inſtrumentum liberationis generis humani, ut arma, quibus diabolũ vinceret; ſequitur Dominum crucem plurimùm honoraſſe, nobiſq; amabilem & venerabilem reddidiſſe. Unde Apoſtolus: *Abſit mihi gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti*: addit Eccleſia, *in quo eſt ſalus, vita, & reſurrectio noſtra.*

Hebra. 7. Coloſ. 1. Ioan. 12. Philip. 2.

Galat. 6.

HANC crucem figuravit Lignum vitæ, Arca lignea Noë ſalvans: Virga Moyſis: Lignum aquas dulces reddens: Æneus ſerpens. Crux adumbrat perfectionem vitæ humanę, conſiſtentem in Fide, Spe, Charitate, & Perſeverantiâ; juxta Paulum ad Epheſios 3. *Vt poſſitis comprehendere, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas & profundum*: id eſt, perfectionem in cruce adumbratam, quæ in Fide, Spe, Charitate, ac Perſeverantia conſiſtit, ut notant Aug. Iren. Nyſſ.

Crucis figura Gen. 2. Gen. 7. Exodi 14. Exodi 15. Numer. 21. Ioan. 3.

In Cruce perfectio adumbratur.

CRUX inſuper paſſionis effectum deſignat: cælum videlicet Chriſti paſſione apertum, Deum placatum, infernum evacuatum, diabolum devictum, ac totum orbem terrarum redemptũ. Unde Chriſtum crucifixum adorant cęleſtia, terrena, & inferna.

Augu. epiſt. 116. & 120. cap. 26. Greg. Nyſſe. oratione I. de reſur.

DUO Crucis brachia ſub uno titulo, ſignificant, duos populos ſub uno capite Chriſto inter ſe connexos eſſe, juxta illud Ioan: *Ego ſi exaltatus fuero à terrâ, omnia traham ad me.* Ambroſ. ſerm. 65. obſervat, Crucis figuram naturaliter eſſe ſalutarem. Nam aves volando crucis figuram imitantur: & Ægyptiis Crux vitam futuram notavit, Ruffino teſte lib. 2. hiſtor. cap. 26.

Ioan. 12.

ACCEDIT, quòd ſingulari providentia Deus crucem Chriſti non permiſerit abſumi, ſed uſque ad Chriſtianorum Imperatorum tempora occultari; & tunc revelata eſt, evidẽti adiuncto miraculo reſuſcitationis mortui, ut Hieron. in Chronico Euſebii à ſe verſo teſtatur, & Ambroſ. oratione in Theodoſium. Hinc fideles, Crucis particulas per orbem terræ diſperſerunt, ut refert Cyril. Catecheſi 10. & 13. Socrat. lib. 1. c. 13. Eutropius lib. 11. Grego. Nyſſenus in vita Macrinæ ſororis ſcribit, eam crucem argenteam, in qua crucis particula incluſa eſſet, in collo geſtaſſe. Paulinus epiſt. 11. loco magni doni trãſmittit particulã crucis, auro incluſam. Idem natali X. Felicis narrat, ſe incendium oſtenſa crucis particula reſtinxiſſe. Chryſoſto. hom. *Quòd Chriſtus ſit Deus*, ait, homines particula cru-

Crucis inventio.

Ruffinus lib. 10. hiſt. c. 8. Socrates lib. 1. cap. 13. Theodoretus lib. 1. cap. 18. Nicepho. lib. 8. cap. 29. Paulinus epiſt. 11. Severus lib. 2. hiſtor.

Crucis particula per mundum diſperſa.

crucis auro incluſa ornari & cuſtodiri. Procopius lib. 2. & Euagrius lib. 4. c. 26. referunt, hoſtem oſtenſa crucis particula fugatum. Gregor. lib. 7. epiſt. 126. Recharedo Regi crucis particulam dono miſit.

A D ejuſdem crucis honorem pertinet, quòd à Perſis ablata, fuerit ab Heraclio divinitus adjuto recuperata, ſuoque loco non abſq; miraculo repoſita. Vnde Feſtum Exaltationis S. Crucis, de quo Beda in Martyrologio.

Exaltatio S. Crucis. Aug. lib. 22. de civit. c. 8.

P O S T R E M O ſi terra montis Calvariæ meritò honoratur (Aug. teſte:) & locus ſanctus dicitur, in quo Angelus apparet; & ſudaria atque ſemicinctia Pauli propter contactum honorantur; ipſaque Sacramenta, tanquam gratiæ inſtrumenta ſanctè veneramur: cur non potiùs Chriſti crucem, precioſo ipſius ſanguine tinctam, noſtræque ſalutis inſtrumentum à Deo delectum? De quo Sibyllę carmen extat:

Exodi 3. Act. 19.

Sibyl. lib. 6.

O lignum felix, in quo Deus ipſe pependit! Et Hieron. illud Pſal. 98: *Adorate ſcabellum pedum ejus*, de cruce intelligit. Et epiſt. 17. ad Marcellam: *Ergóne illa dies erit, quando licebit crucis lambere lignum?*

Q V E M A D M O D V M verò Crux ob Chriſti contactum, religioſa veneratione digna eſt; ita & clavi, quibus ejuſdem corpus confixum fuit, quorum unum Helena in Conſtantini diademate collocavit, juxta Ambroſ. orationem in Theodotium. *Ecce clavus in honore eſt* (aiunt Iudæi) *& quem ad mortem impreſſimus, remedium ſalutis eſt, atque inviſibili poteſtate dæmones torquet.*

Clavi, quibus confoſſus fuit Chriſtus, honorantur.

Cap. XXXVIII.

De veneratione Imaginis Crucis.

Imago crucis.

H A C T E N V S de Cruce Domini, ut inter ſacras reliquias conſtituitur, diſſeruimus: nunc de eâdem, prout imago eſt, repræſentans crucifixum, agendum eſt; ac eidem rectè à fidelibus eatenus venerationem ſeu cultum aliquem religioſum deberi, ex eo liquet, quòd Chriſtus ipſe illam honoret. Nam *in cælo apparebit ſignum filii hominis, quod non minus Imperatorum labaro honorari debet, cùm ſit angelorum miniſterio tunc geſtandum*, Auguſtino teſte.

Matth. 24. Sozom. lib. 1. cap. 4. Aug. ſerm. 130. de tem.

P O R R O adveniente ad univerſale judicium Domino, Crux ſole ſplendidior in aëre apparebit, vel illa ipſa lignea, in qua Dominus paſſus eſt (ut opinantur nonnulli) aut Crux ex aëre vel igne condenſato, ut Origenes, Hilarius, Hieronymus, Beda, & alii in 24. cap. Matthæi ſentiunt, & Cyril. Catecheſi 15. Aug. ſerm. 130. *de tempore*.

Sibylla lib. 6. carm. Chryſoſt. hō. de cruce & latrone.

A C C E D I T perpetuus Eccleſiæ uſus: ſemper enim *fideles crucem venerati ſunt*, ut ſcribit Iuſtinus Apol. II. Tertullianus in Apolog. cap. 16. Euſebius lib 9. hiſto. cap. 9. & lib. 1. de vita Conſtantini refert, eum vertiſſe labarum in formam crucis, ut milites aſſueſcerēt, Crucis figuram venerari. Item Romæ loco celebri crucem erexit, & decreto cavit, ne deinceps facinoroſi crucifigerentur, ut non horrori, ſed honori Crux eſſet. Theodotius vetuit crucem humi pingi aut ſculpi, ne ſacrum ſignum pedibus conculcaretur. Arcadius monetam cum crucis ſigno excudi juſſit, teſte Proſpero lib. *de prædict.* parte III. cap. 34. Lactant. in carm. de Cruce ſcribit, hodierno more crucem in templis erectam fuiſſe: ingreſſo enim limina templi: *Flecte genu* (ait) *lignumq́ crucis venerabile adora.*

Tho. VValdē. tom. 3. tit. 20. c. 158.

Sozom. lib. 1. cap. 4.

Lib. 1. Codicis tit. 8. lege Cùm ſit nob.

C V R verò potiùs Crucem, quàm ſpongiam aut virgam honoremus, explicat Athanaſius quęſt. 16. ad Antiochum, ut Chriſtiani intelligant, non lignum, neque materiam, ſed Chriſtũ repræſentatum coli. Vbique verò in urbibus, in domibus, in cubiculis, in vaſis, in ſolitudine &c. pingi aut erigi crucem ſolere, atteſtatur Chryſoſt. in lib. *Quòd Chriſtus ſit Deus*; Auguſt. tract. 36. in Ioan. Auguſt. in Pſal. 36. *Qui tantum honorem tribuit ſupplicio, quid ſervat fidelibus ſuis?* Beda lib. 1. hiſt. Anglic. c. 25. refert, Auguſtinum à B. Gregorio ad Anglorũ converſionem miſſum, prætuliſſe crucem argenteam, & Imaginē Chriſti in tabula depictam. Gregor. lib. 7. epiſt. 5. crucis venerationem commendat. Leo ſerm. 8. *de paſſ. Domini*, ſignum ſalutis adorandum populis omnibus inferebat. Sedulius in Carm. paſchali: *Speciem* (ait) *crucis eſſe colendam, quæ Dominum portavit ovans.*

Crux in omnibus locis erigi ſolet.

Ruffinus lib. 2. hiſt. c. 29.

Cyril. lib. 6. in Iulianū.

P R Æ T E R E A Deus crucem honorat per apparitiones & miracula. Conſtantino enim Magno apparuit in aëre cum his verbis: *In hoc vince*, Euſebio authore lib. 1. de Vita Conſtantini. Et lib. 2. refert, vexillo cruce inſignito ad partem exercitus laborantem delato, mox victoriam obtinuiſſe. Cyrillus in Epiſtola ad Conſtantinum ſcribit, in monte Oliveti crucem lucidiſſi-

Crucis ſignū in aëre ſæpius apparuit.

Digitized by Google

diſſimam apparuiſſe. Rurſus apparuit crux in aëre Ieroſolymis, tempore Iuliani Apoſtatæ, de qua Nazianzenus oratione II. in Iulianum. Iterum apparuit crux, tempore Arcadii, dum in Perſas exercitum eſſet ducturus, & vicit. Proſper lib. *de Prædict.* p. 3. cap. 34.

Miracula per ſignum crucis edita.

MIRACULA verò per crucem effecta quis enumeret? Hieronymus refert, Hilarionem ſigno crucis mare intumeſcens ſuis finibus continuiſſe: Beda lib. 3. c. 2. hoſtes cruce lignea erecta profligatos fuiſſe.

Exodi 12. Aug. lib. de catech. rudibus. c. 20. Ezech. c. 9.

QUOD verò etiam crucis ſignum digito, ſive manu in fronte, aëre, vel ſuper quacumque alia re expreſſum, ſacrum & venerabile ſit, oſtendit ſanguis agni in poſtibus domorum, ſignificans crucis ſignum in frontibus Chriſtianorum: Item ſignum Tau in frontibus gementium, juxta Hieronymum in commentario cap. 9. Ezechielis, & Cyprianum, *contra Demetrianum*. Idipſum inſinuat nomen in frontibus ſcriptum, Apoc. 14. juxta Bedam & alios. Idem figuravit Iacob, benedicens filiis Ioſeph manibus cancellatis, in typum, quòd benedictio per Chriſti crucem danda foret. Vnde in omnibus Sacramentis adhiberi crucis ſignum, monet Dionyſius Areopag. lib *Eccleſ. Hierarch.* cap. 4. 5. & 6. Chryſoſto. hom. 55. in Matth. Aug. tract. 118. in Ioan.

Gen. 48.

Inſt. q. 118.

DEXTERA verò manu crucis ſignum exprimi ſolet, quia Deo potiora danda ſunt. Tertullia. *de coronâ militis* ſcribit, ad omnem progreſſum & actionem Chriſtianos uti crucis ſigno. Idem ait Cyrillus Catech. 4. & 13. Ambroſ. ſerm. 43. hortatur, uti omnia noſtra opera à crucis ſigno inchoemus. Hieron. ad Euſtochium: *ad omnem inceſſum manus pingat Domini crucem.* Prudentius in hymno ante ſomnum:

Signi crucis virtus.

Fac, cùm vocante ſomno,
Caſtum petis cubile,
Frontem, locúmque cordis,
Crucis figura ſignet.

Euſeb. lib. 6. hiſt. cap. 33: Cyprian ſer. de lapſis Origen hom. 6. in Exodũ. Aug. lib. 1. cõſ. ſſ. c. 11.

Paulinus in natali 8. S. Felicis.

PORRO ſigni crucis maxima virtus & utilitas eſt. Arcet enim Diabolũ; fugat dæmones; omnia magica compeſcit. Athanaſius lib. *de Incarn. Verbi*, & in vita S. Anthonii, ſolo crucis ſigno nos adverſus omnes diaboli terrores fore tutos docet. Vnde Auguſt. *Signabar iam*, ait, *ſigno crucis.* Sulpitius de B. Martino: *Ego ſigno crucis, non clypeo protectus, hoſtium cuneos penetrabo ſecurus.* Prudentius in hymno ante ſomnum: *Crux pellit omne crimen.*

Argumenta ſectariorum contra venerationẽ crucis diſſolvuntur.

ARGUMENTA verò, quibus ſectarii crucis venerationem impugnant, futilia ſunt. I. eſt: *Quia crux dolorem & ignominiã Chriſto attulit.* RESPONDEO, etiam attuliſſe gaudiũ & gloriam, propter mundum redemptum, & diabolum devictum: ideoque crucem tanquam victoriæ inſtrumentum, & virtutis inſigne meritò honorari.

II. ARGUMENTUM. *Filio ignominioſum eſſet, patris ſui patibulum venerari.* RESPONDEO: eos, qui per legitimam judicis ſententiam ſuſpenduntur, pro ſuis culpis etiam invitos mori ad pœnam & infamiam; at Chriſtum ſponte, ut Patri obediret, humanumq; genus ſalvaret, abſque ullo ſuo peccato, ſeipſum morti obtuliſſe, ut Dei gloriam, hominumque ſalutem procuraret. Qui autem pro Deo & patria moriuntur, omni honore digni ſunt, inſtrumentaque paſſionis eorum, tanquam virtutis monimenta conſervari ſolent.

III. ARGUMENTUM. *Honorare crucem, eſt lætari de morte Chriſti.* RESPONDEO: fideles de Chriſti morte lætari, non more Iudæorum, qui de ipſius ſupplicio & ignominia gaudebant, & ſacrilega actione eiuſdem authores erãt: ſed de Chriſti triumpho, ſanctiſſimáque ipſius paſſione toti mundo ſalutari exultamus, quam voluntariè Dominus ſuſtinuit, ut eum deſtrueret, qui mortis habebat imperium, iratumq; Deum humano generi propitium redderet.

IV. ARG. *Superſtitioſum videtur, ſigno crucis uti, quia characteres & figura non ſunt operativæ, ſed pro ſigno fœderis tantùm ſerviunt.* RESPONDEO: Signum crucis non operari tanquam figuram, nec aliqua virtute naturali, ſed ut ſignum divinitus inſtitutum, Apoſtolica traditione acceptũ, quod energiam ſuam habeat ex divina inſtitutione, ſimulq; ex utentis devotione. Eſt enim crucis efformatio, quædam realis oratio, qua Domini crucifixi merita invocantur. Loquimur enim non ſolùm voce, ſed etiam corde, nutibus, & actione. Vnde hoc crucis ſignum potiùs valet ex fide, fiducia, & interiore devotione, quàm ex figura: quæ tamen ex Domini inſtituto etiam valet contra dæmones. Nam Iudæos & Paganos quoque crucis ſigno fugaſſe dæmones, legimus: *Cedunt enim ſceptro ſummi Regis, ſicuti homines militibus ferentibus ſignum Imperatoris*, Auguſtinus

Nazianz. oratione 1. in Iulianum. Epiphan hæreſi 30. Grego. lib. 3. dialog. c. 7.

lib.83. quæ. 79. Non tamen eſt crucis ſignum aliquod Sacramentũ, quia non confert gratiam juſtificantem, nec effectum habet certum & infallibilem; operatur enim per modum orationis ſigno expreſſæ. Vnde Aug. lib. 2. *de peccat. merit.* cap. 26. *Catechumenos ſecundùm quendam modum ſuum, per ſignum Chriſti & orationem ſanctificari puto.*

Cap. XXXIX.

De præmiis & ſuppliciis huic primo mandato adiectis.

Præmia & ſupplicia proponuntur

EGO *ſum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens miſericordiam in millia iis, qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea.*

POSTQVAM ſummus Legiſlator Deus, iterato ſibi jure Dominii, amorem, cultum, obedientiamque deberi monuit, tunc homines pœna & præmio ad ſua præcepta ſervandũ exhortatur; tranſgreſſoribus graves minas, obſervatoribus verò remunerationem proponens. Et quod hîc prævaricatoribus comminatur, & obedientibus repromittit Deus, ad reliqua Decalogi præcepta extẽditur. Communis enim quædam appendix omniũ præceptorum eſt, declarans, quid unicuique obventurum ſit, Dei præcepta obſervanti, vel contemnenti. Quia enim hominum aliqui pœnæ metu, nonnulli magis virtutis amore ducuntur; ideo curam omnium gerens Deus, omnes ad ſui venerationem ob oculos poſitis ſuppliciis, & premiis impellit.

Pſal. 138.

ET ne quis ſibi, quamtumvis dives & potens, impunitatem polliceatur, ſe *Deum fortem* & *zelotem* vocat, à cujus ſpiritu fugere nemo queat, manũ evadere nemo poſſit, qui neminem reveretur, à quo *potentes potenter tormenta patientur.* Hæc igitur verba timorem inevitabilis ſupplicii carnalibus ingerunt; amorem verò & fiduciam ſpiritualibus, qui divina ope freti, omnia ſe in Deo poſſe credunt, cùm Davide canentes: *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea; quem timebo?*

Pſal. 25.
Zelus Dei quid?
Dionyſ. de divi. nom. c. 4. p. 1.

ZELVS *Dei* vocatur providentia, qua hoc agitur, ne anima falſis opinionibus, vel pravis cupiditatibus corrumpatur, nec ullã animi perturbationem, vel cruciantem amorem, ſed divinum amorem & tranquilliſſimam ſinceriſſimamq; juſtitiam, ſtabilémque peccata vindicandi denotat voluntatem, qua nullam animam patitur impunè à ſe fornicari, hoc eſt, à ſe averti, & ad temporales illecebras converti; ſiquidem religioſa cum Deo coniunctio, vocatur *Deſponſatio.*

Aug. lib. cõt. Adymanth. c. 11. & 13. Item quæſt. 158 in Exo. & quæſt. 52. inter 83.

2. Cor. 11.

ET quia nullus amor arctior vel ardentior eſt, quàm conjugum; ideo Deus ſe crebrò Marito, vel Sponſo, comparat, ac eâdem phraſi ſe *Zelotem* vocat, quia non patiatur alium Deum ſecum coli. Vnde de ipſo quoque Helias: *Zelo zelatus ſum pro Domino Deo exercituum.* Hinc Romani ſacra Dei Iudæorum ſuſcipere non voluerunt, qui ſolus coli volebat, ne omnia cogerentur dimittere numina, quæ prius colẽda ſuſceperant, quorum religionibus ſtulto errore imperium ſuum creviſſe arbitrabantur.

Deus zelotes
Exod. 34.
Pſal. 68.
3. Reg. 19.

Aug. lib. 1. de cõſenſu Evãg. c. 12. 14. & 18.

SVBIVNGIT deinde Legiſlator, ſe notum facere zelum ſuum, non patiendo inultam eſſe impietatem, ne quidem à majoribus acceptam; ſed vindicando in filiis, quantumlibet longa ſerie deſcendentibus; ſi tamen patrum imitatores fuerint in malo, ut Gen. 4. Chananæi, ob impii patris Cham ſcelus, maledicto ſubjecti ſunt: filii Saulis, patibulis affixi: poſteri Manaſſes in Babylonem abducti.

Filii quomodo pro patribus puniantur.
Gen. 9.

2. Reg. 22.
4. Reg. 24.

DIVVS Hieronymus in 18. c. Ezechielis admonet, Deum comminando, ultionem inferendam filiis prævaricatorum, non ſignificare, quòd innocentes pro aliorum flagitiis puniat, (quod alienum à Dei juſtitia eſt, Sapientiæ 12:) ſed quòd viſitet iniquitatem patrum in filios, qui patrum iniquitatem ſectantur. Filii enim vocantur hîc, non tam propagatione carnis, quàm imitatione ſceleris.

Deut. 5.
Exodi 21. 34.

Aug. lib. 2. cont. adverſarium legis cap. 5.

AVTHOR *quæſt. vet. & novi Teſtamenti* q. 14. apud Auguſt. obſervat, Legiſlatorem hac comminatione parentes à peccando deterrere voluiſſe, ſaltem affectu filiorum, ſcientes, impietatem non ſolùm authori nocere, ſed in omnes imitatores redundare. Et quia filii uſque ad quartam generationẽ Patrum vitam ſcire ac imitari conſueverũt, ideo uſque ad illos ultio extẽditur, qui viderunt, quod malè ſequerentur. Et in primos authores malorũ, redundat impietas omnium ipſos imitantiũ. Hinc Pſeudoprophetæ, falſitatum-

Lib. contra Adymanth. cap. 7.

Grego. lib. lib. 15. mor. cap. 22.

Cur in III. & IV. generationem?

Aug. tract. in Pſal. 108.

Baſil. lib. de virginitate.

quę magiſtri, qui pernicioſa doctrina, exemplo, aut ſcandalo ſuo in exitium plurimos induxerunt, pro ſuis, & illorum, quos ſeduxerunt peccatis, graves luent pœnas. Et quemadmodum iactatum per eos malum ſemen uſque ad mundi finem fructificat: ita quoque ſupplicia eis debita creſcunt. *Quæ enim ſeminaverit homo, hæc & metet.*

Peccata imitantium redundant in primum Authorem.

D. Anſelmus lib. *de conceptu virginali* cap. 24. & 25. docet, parentum peccata nocere filiis, non quia illa imputet innocentibus, ſed quia propter illa Deus filios deſerat in peccatis, pro quibus juſtè illos damnat & punit, quorum alioqui miſertus fuiſſet. Sicut propter Abraham, Davidem, & alios pios patres, filiis multa beneficia impenſa legimus.

Lib. 2. Reg. 12.

D. Thomas intelligit, filios pro peccatis parentum temporalibus pœnis involvi, non autem ſpiritualibus vel futuri ſeculi: ac proinde hanc Dei comminationem de huius vitæ pœna intelligit; dictum verò Ezechielis de ſpirituali & futuri ſeculi pœnâ, ubi *unuſquiſque recipiet ſecundùm opera ſua*, nec alienis gravabitur. Quę ſententia ſcripturis comprobatur, quæ dicunt, propter Davidis peccatum, ejus filium morte mulctatum, & alios gladio periiſſe; multa quoque ſubditorum millia peſte occubuiſſe: propter ſacrilegium Achan, populum fugatum; propter peccata Manaſſe, populum in captivitatem abductum fuiſſe.

1. 2. q. 87. ar. 8.

Ezechiel. cap. 18.

2 Reg. 12.
2 Reg. 24.

Ioſue 7.

HINC patet, cur Deus præceperit Iudæis, ut ſuas & majorum iniquitates confiterentur, & cur pii ſua & patrum peccata deprecati ſint. Pſal. 105. *Peccavimus cum patribus noſtris.* Tob. 3. *Ne reminiſcaris delicta mea vel parentum meorum.* Hæc confeſſio non ſolùm indicta eſt in deteſtationem paternarum iniquitatum, ſed etiam, ut filii agnoſcerent, parentum delicta ad ſe aliquouſque pertinere.

Lib. 4. Reg. 24.
Levitici cap. ult.

Daniel. 9.
2. Eſdra c. 1.

VERBA ſequentia: *eorum qui oderunt me*, ſignificant eos, qui mandata Dei contemnunt, qui obſequio idolorum, dæmonum, vel hæreſeon ſe addicunt, cenſeri, ſummã Dei bonitatem & primam veritatem odiſſe; quo peccato nullum deteſtabilius eſt. *Et faciens miſericordiam in millia his, qui diligunt me*; & *cuſtodiũt præcepta mea*: id eſt: Sicut impietas parentũ in filios redundat, ita obedientia pietáſque parentum, non ſolùm in tertiam & quartam generationem, ſed uſq; ad milleſimam, hoc eſt, in æternum, ſeu in omnes generationes, ſive, in ſeculum ſeculi. Nam pro eiſdem in Scriptura ponuntur: *Memor fuit in ſeculum teſtamenti ſui, verbi, quod mandavit in mille generationes:* Et, *miſericordia Domini uſque in æternum ſuper timentes eum, & juſtitia illius in filios filiorum, his, qui ſervant teſtamentum ejus.*

Pſal. 104.

Pſal. 102.

VOCATVR autem beata & immortalis vita, *miſericordia*, quia gratuita eſt juſtitia, per quam gloriam meremur, juxta illud Apoſtoli: *Gratia Dei, vita æterna.* Et inſuper hîc inſinuatur, quòd miſericordia Dei judicium ſuperet, ut in Abrahę, Davidis, ac Chriſti potiſſimùm obedientia elucet, propter quam, omnes in eum credentes miſericordiam conſequuntur.

Rom. 6.

Iac. 2.

PRÆTEREA, quòd multorum millium hominum Deus propter paucorum bonorum obedientiam miſereri conſueverit, documento eſt Sodoma, cui propter decem iuſtos Deus pepercisset: & unus Moyſes, ne Iſraëliticum populum Deus everteret, impetravit: atque propter unum facientem iudicium, propitius fuiſſet Ieruſalem: nec terram diſſipaſſet, ſi unum pro ea ſtantem repeviſſet. Huc pertinet, quòd ait: *Protegam urbem hanc propter me, & propter David ſervum meum.*

Gen. 18.

Exodi 32.

Ierem 5. & 22.
Ezechiel. 22.

4. Reg. 19.

His qui diligunt me, & ſervant præcepta mea. His verbis inſinuat Deus, parentum iuſtitiam prodeſſe filiis, modò Dei leges & præcepta cuſtodiant; alioqui iuſtitia patris filio non proderit: *anima enim quæ peccaverit, ipſa morietur*, Ezechielis 18. Porrò Deum cenſentur diligere, qui ejus leges & ceremonias obſervant, qui Dei voluntatem charitate ac opere complent. Iuxta illud Chriſti: *Si diligitis me, mandata mea ſervate. Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me.*

Pſal. 131.

Ioan. 14.

CAP. XL.

Secundum præceptum.

Secundum præceptum.

NOn aſſumes nomen Dei tui in vanum: id eſt, non utêris nomine Dei fruſtra, temere, abſque gravi cauſa & neceſſitate, ad cõfirmationem falſi, cum incuria vel irreverentia: ſed ubi neceſſitas exegerit, per Dei nomen ſanctè iurabis, adhibita convenienti veneratione; atque verbis decentibus de ſumma maieſtate, rebuſ-

Digitized by Google

que divinis loqueris, ut ſacroſanctum Dei Nomen habeatur. Sicut enim primo Præcepto latriæ cultum ſibi tribui voluit; ita hoc Secundo præcepto verbis gloriam ſibi deferri conſtituit.

Nomine verò Dei omnia, quæ Deo tribui ſolent, intelliguntur, & ad ejus notitiam, famam, gloriam inter homines promovendam tendunt. Hæc omnia irreligioſè tractare vetamur. Hoc ergo præceptum negationem & affirmationem includit, putà religionem jurandi, ejuſque abuſum. Nam Deum in teſtem fidei faciendæ cauſâ reverenter invocare, ipſum laudare eſt, quia eſt quædam profeſſio, qua Deũ agnoſcimus, ſummam eſſe veritatẽ, perfectiſſimè cuncta ſcientem, quæ nec falli, nec fallere poſſit, rebúſque humanis proſit, conſulat, mundum gubernet ac judicet. Hac enim fide imbuti homines, Deum in teſtem, atque promiſſorum fidejuſſorem adhibent, cui nolle acquieſcere, impium eſt.

Iuramentum per ſe licitũ.

Invocatio autem Divini nominis in eo ſita eſt, quòd homo, quantum in ſe, velit & cupiat Deum id manifeſtare, quod juramento confirmat, tanquam ab eo infallibiliter ſcitum; & hoc quidem quando ſibi placuerit, ſive in præſenti, ſive in futuro ſeculo. Quod Dei teſtimonium viris prudentibus ad fidem parandam meritò ſufficere debet, cùm preſumendum ſit, hominem nolle in rei falſæ confirmationem Deũ omniſciũ & judicem inflexibilem, verum, bonum, juſtum, omnis mendacii ultorem, producere, ſéque illius iræ obnoxium facere. Cumque iſta divini teſtimonii invocatio ad Dei gloriam pertineat, conſequitur, juramentum per ſe bonum & licitum eſſe. Iuxta illud Pſal. 62: *Laudabuntur omnes, qui jurant in eo.* Vnde ipſum Deum juraſſe nonnunquam ſcriptura tradit: *Iuravit Dominus, & non pænitebit eum.* Et Angelus juravit per viventem in ſecula. Apoſtolus quoque Paulus: *teſtem invoco Deum in animam meam.* Quare meritò reprobatus eſt Pelagius aſſerens, Iuramentum per ſe malum eſſe, nec unquã licitum, Auguſt. teſte Epiſt. 89. Quem proindè confutat ſerm. 28. *de verbis Apoſtoli*, & lib. 19. *contra Fauſt.* cap. 23. Eundem errorem tempore S. Bernardi amplexi ſunt Apoſtolici, contra quos ſerm. 66. in Cantica; & poſtea Wiclef, cuius articulus XLIII. damnatus eſt in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8; ac noſtro ſeculo Anabaptiſtæ.

Pſal. 109.
Apoc. 10.
2. Cor. 1.
Iere. 15. in c. Ezechielis ad illud: vivo ego, dicit Dominus.

Qvamvis autem iuramentum per ſe licitum ſit, eius tamen frequens uſus non eſt appetendus, uti laudabilis; quia ſit veluti medicina, qua non paſſim, ſed in neceſſitate uti expediat, ne alioqui non proſit, ſed obſit. Hinc Dominus Iudæos redarguit, qui nihil in iuramento præter mendacium cavendum putabant: ideoque rebus leviſſimis, ac in quotidiano ſermone iuramenta, veluti orationis floſculos adhibebant. Quem morem improbans Dominus ait: *Sit ſermo veſter: Eſt Eſt, Non Non*: id eſt, ſit aſſertio vel negatio ſimplex, nec in familiari colloquio, aut rebus exiguis iuramentum apponatur, quia illo uti citra neceſſitatem non oporteat.

Math. 5.

Proinde fideles Dominus à Iuramento dehortatur, non tanquam à re mala, ſed periculoſa; ne iurandi conſuetudine in periurium quis labatur. Eſt enim iuramentum, quoddam humanæ imbecillitatis remedium, ad fidem dictis conciliandam; proinde à malo proveniens, ſcilicet iurantis inconſtantia, perfidia, levitate: vel eius, cuius cauſâ iuratur, incredulitate, pervicacia, credendíque tarditate. Sic Auguſt. lib. 1. *de ſerm. Domini in monte*, cap. 30: *Nemo, ſicut bonum, appetat iuramentum, ne aſſiduitate iurandi ad periurium conſuetudine labatur. Qui intelligit, non in bonis, ſed in neceſſariis iurationem eſſe habendam, refrenet ſe quantum poteſt, ut eâ non utatur niſi in neceſſitate, cùm videt, homines pigros eſſe ad credendum, quod eis utile eſt credere, niſi iuratione firmetur.* Idem variis locis tradit. Chryſoſtomus hom. 26. ad Antioch. & alibi ſæpe, conſuetudinem leviter iurandi reprehendit, imitatus Eccleſiaſticum, dicentem: *Iurationi non aſſueſcat os tuum: multi enim caſus in illâ.* Item; *Vir multùm iurans, replebitur iniquitate.*

lib. 19. cont. Fauſt. c. 23.
ſerm. 30. de verbis Apoſtoli.
lib. 1. de mendac. cap. 15.
epiſt. 89.
Eccleſi. cap. 23.

Cvr verò Deus iuret, exponit ad Hebræos 6. Apoſtolus; ut nobis certum reddat, immobiliter eventurum, quod abſolutè & ſine conditione promiſit.

Hebr. 6.
Epiphan. hæreſ. 29.

Digitized by Google

Cap. XLI.

De Iuramento per Creaturas.

Iuramentum per creaturas. Math. 5. & 23.

CHRISTVS Iudæos arguit, opinantes, juramenta per creaturas facta nō obligare, ac in Iuramento ſolùm eſſe cavendum perjurium: & in quo non invocaretur expreſsè nomē Domini, eſſe nullum; contrà docens, iuramenta per creaturas facta, per Deū fieri, cujus eæ ſunt, & cuius ſumma veritas & perfectio in omni creatura elucet. *Cælum*, inquit, *thronus Dei eſt, & terra ſcabellum pedum eius.* Idem de reliquis creaturis iudicium eſſe, notat Aug. lib. 1. *de ſerm. Domini in monte*, cap. 31. Iacob per timorem Iſaac patris ſui iuravit: Moyſes cęlū & terram in teſtes invocat: Exploratores iurant Raab per animam ſuam. Eſt igitur verum iuramentum, quando ad faciendam fidē per res creatas iuratur. Sic Nabuchodonoſor iuravit per thronum ſuum.

Deut. 32. Iosue 2.

CAVENDA porro ſunt iuramenta, Deo vel ſanctis iniurioſa; qualia ſunt per caput Dei, ventrem, vulnera, ſanguinem, & per alia Christi, aut ſanctorum membra impudentiſſimè facta: pertinent hæc equidem ad blaſphemiam, & maximam Dei ſanctorumque injuriam.

Cap. XLII.

De iuramento per falſos Deos.

Iuramentum per falſos Deos.

QVEMADMODVM falſos Deos colere, nefas eſt: ita & per illos jurare. Nam jurando, illis omnium rerum cognitionem, infallibileq; veritatis atteſtationē tribuimus. Quare meritò Dominus ſtatuit: *Per nomen externorum Deorū non jurabitis, neq; audietur ex ore veſtro.* Et per Oſee dixit: *In die illâ ait Dominus, vocabit me vir meus, & non vocabis ultrà Baalim. Et auferam nomina Baalim de ore eius, & non recordabitur ultrà nominis eorum.* Et Zacharię 13. *Diſperdam nomina idolorum de terrâ, & non memorabuntur vltrà.*

Exodi 23. Iſaie 17. Oſea 2.

QVARE ſe ad filios Novi Teſtamēti minimè pertinere demonſtrant, qui ſpretis ſacris litteris, hoc unum agunt, ut ſuperſtitiones gentilium, & fabulæ Deorum fictorum, Poëtarum carminibus decantatę, mentibus teneris inſtillent, quibus hominum corda ſic inficiunt, ut ne vel in ſenio Chriſti Crux locum in eis reperiat. Contra quales diſſerit Hieron. in epiſt. ad Damaſum, *de filio prodigo.* Aug. lib. 1. confeſſ. cap. 16. lib. 2. *de civit.* cap. 7. & 14. docet, homines concitari ad vitia, quaſi cęleſti magiſterio, dum exemplis falſorum Deorum ad flagitia invitantur. Hinc Gregorius Titi Livii libros, in quibus Idolorū ſuperſtitiones cōtinebantur, exuri iuſſit, omnemq; Idolorum memoriā abolere ſtuduit, prout Deus Iſraëlitis præcepit Deut. 7. *Aras eorum ſubvertite,* &c. *nec inferes quidquam ex Idolo in domum tuam, ne fias anathema, ſicut & illud eſt:* non quòd Idoli materia prava in ſe eſſet, ſed ut nulla falſi Dei memoria supereſſet.

Antoninus p. 4. ſumma, tit. 11. cap. 4. par. 3.

QVANQVAM enim fidelibus liceat, veritatem & facundiam à Gentilibus, tanquam injuſtis poſſeſſoribus in uſum ſuum vendicare (ſicut Iſraëlitæ aurum & argentum ab Ægyptiis Deo jubente abſtulerunt;) ſuperſtitioſa tamen Poëtarum figmenta, cōfictorumq; Deorum laudes & facinora perdiſcere, noxium eſt pietati, & infirmis animis periculoſum, qui ex ſcriptoribus Chriſtianis citra periculum diſcere poſſunt, quidquid boni ex Idolorum cultoribus percipiunt.

HVC etiam reduci poteſt, quòd ſidera, dies, & menſes falſorum Deorum nominibus infamētur: dum Sidera vocantur, *Mars, Mercurius, & Saturnus,* &c. Menſes autem, *Martius, Iulius, Auguſtus;* Dies verò, *Lunæ, Martis, Mercurii, Iovis, Veneris.* Quem loquendi uſum corrigi exoptavit Auguſtinus, præfatione in Pſal. 93. ac Chriſtianos juxta ritum loquendi Eccleſiæ vocare, *Diem Dominicum, Feriam II. III.* &c. ut tam ore, quàm corde, Gentilium vanitatē improbent: nec quidquam laudis aut honoris, vel memoriæ diis Gentilium, vel tyrannis, hujuſmodi nominibus tribuere, aut certis illis diebus vel menſibus aliquid eos poſſe ſignificare videantur.

Nomina Deorum Gentiliū vitanda à Chriſtianis.

OBSERVANDVM hîc inſuper eſt, quòd licet ad idololatriam pertineat, per Deos falſos jurare, non tamen illicitum ſit uti juramento per Deum falſum præſtito; quia is, qui fide per Deos falſos jurantis utitur, non ſe peccato eius, quo per falſos Deos jurat, conſociat; ſed bono tantùm pacto, quo fidem ſervat.

Licet uti iuramento per falſos Deos.

Cap. XLIII.

Quotuplex ſit iuramentum?

Iuramentum aſſertorium, & promiſſorium.

IVRAMENTVM duplex eſt: *aſſertorium, & promiſſorium.* Illo de re præſenti aut præterita quippiã religioſè affirmamus, aut negamus; ut ad Galat. 1. Apoſtolus: *Ecce coram Deo, quia non mentior:* Iſto, rem futuram confirmamus, aut negamus; ſicut David juravit Sauli & Ionathæ, quòd ſemen eorũ non deleret: & conjugi, quòd Salomon in ſuum regnum ſuccederet.

1. Reg. 20 & 24. 3. Reg. 1.

PLVRIMVM verò differt Aſſertio futuri, à Promiſſione. Nam ſi futurum nõ eveniat, aſſertio falſa cenſetur: at ſine falſitate promiſſio nõ cõpletur, ſi ab eo cui facta eſt, remittatur; ut Geneſis 24. *Si noluerit venire* &c. Ad has ſpecies reducitur Iuramentum *comminatorium*, quo pœnam alicui minamur: ſimiliter & *execratorium*, quo ſibi affirmando vel negando pœna imponitur. Duplici equidem modo juramus: Deũ ſimpliciter in teſtem invocando; aut nos eius judicio, tanquam mendacii ultori, ſubjiciẽdo, qualiter juravit David: *Hæc faciat Deus inimicis David.* Et Ioſeph: *Per ſalutem Pharaonis.* Sic quidam jurant *per caput ſuum*: quibus jurandi modis illa Deo obligantur, per quæ juratur.

Iuramentum comminatorium.

Iuram. execratorium.

1. Reg. 25.

Aug. ſerm. 30. de verbis Apoſtoli.

Cap. XLIV.

Iuramenti legitimi conditiones.

Iuramenti conditiones.

Ierem. 4.

LEGITIMI juramenti conditiones Ieremias tres eſſe ſignificat, dum ait: *Iurabis: Vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in juſtitiâ.* Tunc verò *in Veritate* juramentum præſtatur, quando is qui jurat, id ita eſſe, nõ temere, nec levi cõjectura, ſed argumẽtis certiſſimis arbitratur. Nam perjurus eſt, qui putans verum eſſe, quod falſum eſt, temerè jurat: ſimiliter qui quod falſum eſt, pro vero jurat: necnon qui id, quod verum eſt, falſum eſſe ſentiens, jurat. In promiſſorio quoque juramento, qui promittit, quod implere non proponit, perjurus eſt: necnon & ille, qui licet promiſſa complere intendat, non tamen opere præſtat. Omne ſiquidem mendacium juramento firmatum, perjurium eſt, ſecundùm ſe ad proximum decipiendum tendens, contra illud Pſ. 14. *Qui jurat proximo ſuo, & non decipit.* Qui enim Deum in falſitatis teſtimonium invocat, quantum in ſe eſt, Deum ignorantem aut improbum facit.

Diſcretè iurandum.

SECVNDA conditio *Iudicium*, id eſt, diſcretionem & providentiam requirit, ut conſultò, maturè, non præcipitãter, non temere, nec leviter citra neceſſitatem, aut piam utilitatem, ſed cum maxima Dei reverentia juretur. Accuratè igitur attendendum eſt, utrùm res propoſita juramento indigeat? Obſervandę inſuper circumſtantiæ ſunt loci, temporis, ne odio, amore, favore vel perturbatione quis impellatur; ſed ipſius rei vi, neceſſitate ac pondere: alioqui juramentum irreligioſum erit, quale illorum eſt, qui pro re leviſſima, prava conſuetudine iurant: ut ſæpe mercatores & emptores cum iuramento res venales laudare vel etiam vituperare conſueverunt, ut pluris vendant, aut viliùs emant: quos prava conſuetudo non excuſat, ſed potiùs eorum iniquitatem aggravat.

22. q. 5. ca. Honeſtum.

Ob prudentiæ iudiciiq; defectum, à juramento præſtando arcentur parvuli; itẽ ſemel in notorio periurio deprehẽſi, ne peierando Dei nomen expreſsè polluant: quod ſedulò cavendum eſſe monet Auguſt. dicens, Apoſtolum nũquam in ſermone, ſed in epiſtolis tantùm ſcriptis juraſſe, ubi eſt conſideratio major atque perpenſior.

Aug. epiſt. 154 lib 19. cont Fauſtũ, cap. 23.

Iurandum iuſtè.

TERTIA juramenti conditio, eſt *Iuſtitia*, id eſt, ut actus iurandi nulli noceat, ſitq; id, quod iuratur, licitum, honeſtum, & iuſtum. Nam qui malum iurat, & iurando peccat, & promiſſa cõplendo ſcelus ſcelere cumulat: quemadmodum Herodes caput S. Ioannis Baptiſtæ, in tripudii præmium dando puellæ, iutiſiurandi prætextu. Tale quoque fuit Iudæorum iuramentum, quo ſe devoverũt nihil guſtaturos, donec Paulum occidiſſent: item Davidis, quo domum Nabal evertere iuraverat; & Regis Iſraël, ſe occiſurum Elizæum.

Matth. 14. Marci 6.

Act. 23. 1. Reg. 25. 4. Reg. 6.

HVIVSMODI etiam ſunt eorum iuramenta, qui ſe pro nullo ſideiuſſuros, nulli quidquam mutuò daturos, nunquam fore patrinos, ad nullas ituros nuptias, ad nulla convivia, non amplexuros Evangelica conſilia, nõ religioſum, vel eccleſiaſticum ſtatum, aut ſe his & illis nihil unquam beneficii præſtituros, quantumvis indigeant, iuramento firmant. In qualibus iuramentis illud

Iſidori

Digitized by Google

Iſido. lib. 2. de ſynonim. Ambroſ. lib. 3. offic. c. 12. Bernar. epiſ. 219.

Iſidori locum habet: *In malis promiſſis reſcinde fidem. In turpi voto, muta decretũ. Vim enim criminibus Sacramenta non addunt.*

Æneas Silvius lib. hiſt. Bohemi. c. 18.

Iuramenta doloſa.

Ioan. Molanus lib. 3. de fide heret. ſervanda ca. 31.

Iſido. lib. 2. de ſummo bono cap. 31.

Hvc inſuper corũ iuramenta referri poſſunt, qui artificioſis verbis proximo imponunt, ut is longè aliud intelligat, quàm iurans intendat; vel quàm iurantis verba exactè diſcuſſa ſignificent. Sed quacunque verborum forma doloſus iuret, Deus conſcientiæ teſtis eſt, ac ita iuramentum accipit, prout is, cui iuratur, rationabiliter intelligit. Dupliciter autem, huiuſmodi deceptor, reus conſtituitur, quia Dei nomen in vanum aſſumendo polluit, & proximum dolo capit. At ſi quis citra fraudem iurans, aliter à proximo intelligatur, quàm ipſe intẽdat, ad hoc tantùm obligatur, quod iurare voluit. Si verò aliquem iurare cõtingat aliquid, de quo ambigatur, an liceat: vel quod ab initio quidẽ utile fuerat, ſed ob ſupervenientem caſum improviſum ſatius omittatur; locum habebit ſuperioris diſpenſatio, ut iuramẽtum relaxet aut commutet.

Iuramenta coacta quatenus obliget.

At quæritur, utrùm Iuramentum coactum, ſeu timore extortum obliget? Respondeo, Iuramenta etiam coacta in foro conſcientiæ obligare, modò ſervari abſque diſpendio ſalutis æternæ queant; ut definivit Alexander 7 cap. *Si quis, Extra de Iurejurando.* Ideoque iuramenti talis relaxatio petenda eſt, aut impleri debet. Ceterùm in foro iudiciali, huiuſmodi iuramenta per vim extorta, non obligant. Si autem vis abfuerit, etiamſi per iniuriam iuramẽtum extortum ſit, cogitur is, qui iuravit, in foro exteriore iuramentum adimplere: ut ſi quis uſurario, ultra ſortem exigenti, uſuras ſolvere iuret, ut patet ca. *Debitores, Extra de Iurejurando.* Datur tamen poſtea tali actio repetendi, quod eo modo dedit.

Cap. XLV.

Quando iuramentum falſum, incautum vel iniuſtum, letale peccatum ſit?

Ivramentvm aſſertorium, veritate deſtitutum, in materia tam levi, quàm gravi, mortale peccatũ eſt, quia Deum facit mendacii teſtem, quod religioni eidem debitę adverſatur. Similiter iuramentum promiſſoriũ ex defectu veritatis, conſiſtentis in cõcordia vocis, cum animo interiori faciendi, quod promittitur, ſemper mortale peccatum eſt, quia Deum teſtem falſi efficit. Letale quoque peccatum eſt, violare iuramentum promiſſorium etiam in re levi promiſſa, & iuramento confirmata. Similiter peccat, quiſquis Deum in teſtem adducit mendacii cuiuſcunque, ſive in re levi, ſive gravi: quia maxima irreverentia eſt, primam veritatẽ in falſitatis adducere teſtimoniũ. Propter defectum iuſtitiæ mortaliter peccat, quiſquis ſe aliquod peccatũ admiſſurum iurat; quia quodlibet malum culpę graviter cum divina bonitate pugnat: nullius enim mali Deus author eſſe poteſt. Si quis verò iuret, ſe Domini conſilia non impleturum, & iuramenti religione ductus, Chriſti conſilia implere non audeat, ſuperſtitione peccabit, exiſtimando, Deum malo, aut turpi promiſſo coli. Quoad iudicii defectũ, ſi in iurando tãtum deſit iudiciũ, quantum ad neceſſariam iurandi cauſam, communiter veniale peccatum cõmittitur. Si autem defectus adſit neceſſarię inquiſitionis de veritate rei iurandæ, pro ratione negligentiæ notabilis, aut parvæ, mortale, aut veniale peccatum erit. Si quis verò advertat, ſe id iurare, quod non ſufficienter diſcuſſit, grave peccatum admittit. Quare merito culpantur, qui iurare ad ſingula conſueverunt, quia nomen Domini in vanum aſſumunt, & ſæpe in periuria incidunt. Vnde Sapiens: *Iurationi non aſſueſcat cor tuum.* Et Dominus: *Dico vobis non jurare omnino*, ſcilicet fruſtra, temere, abſque iuſta neceſſitate. Quod ex pretioſarum veſtium uſu illuſtrat Chryſoſt. quibus non paſſim, ſed cum delectu utimur. Idipſum alii ex pharmacis confirmant, quæ abſque neceſſitate ſumpta nõ proſunt, ſed obſunt.

Iuramentum quando peccatum.

Iurandi conſuetudo culpanda.

Eccleſ. 23. Matth. 5.

Chryſoſt. ho. 9. ad Antiochen.

Iuramentum inſtar eſt pharmaci.

Cap. XLVI.

De Voto.

Voti natura

Qvemadmodvm in iuramento, ita & in voto nomẽ Domini aſſumitur; ſed alio, & alio modo. Iurans enim Deum teſtem invocat, & proximo iuramentum præſtat: at vovens, Deo aliquid promittit; & ſi Deo iurat, etiam ei promittere ac vovere cenſetur. Iuxta illud Numerorum 30.

Digitized by Google

Aug. in Pſ. 62. — *Voti definitio.*

Mulier ſi quippiam voverit, & ſe juramento conſtrinxerit. & Pſal. 131. *Iuravit Domino, votum vovit Deo Iacob.* Iurat in eo qui pollicetur ei, qui vovet illi & reddit. Eſt enim votum, deliberata voluntatis promiſſio, Deo facta. Proinde in voto nomen Domini aſſumitur: vel ſola mente, putà quando ſolo animo aliquid Deo promittitur: vel etiam voce, dum vota noſtra diſtinguũt labia noſtra. Vovemus autem Deo, non ut certior fiat, neq; ut voti executione ei proſimus; ſed ut felici quadam neceſſitate animum noſtrum à bono propoſito labilem ad meliora conſtringamus, ac quodammodo compellamus.

Aug. epiſt. 45. — *Cur Deo fiãt vota?*

Gen. 28. — *Exodi 19.* — *4. Reg. 23.* — *2. Eſdra. 9.*

V o t a fiunt aut abſolutè, vel ſub conditione: ut Numerorum 31. *Si tradideris populum iſtum in manu meâ, delebo urbes eius.* Rurſus quędam ſunt vota de neceſſariis ad ſalutem, quale fuit Iacob: *Si fuerit Deus mecum, & cuſtodierit me in viâ per quam ego ambulo, erit mihi Dominus in Deum.* Talia quoque fuerunt Iudæorum vota, qui ſe in via Domini ambulaturos polliciti ſunt & iurarũt. Sic etiam Chriſtiani in baptiſmo vitam ſecũdùm Dei voluntatem agere generali quadã ratione vovent, abrenunciando Satanę, omnibuſq; pompis eius. Iuxta Aug. in Pſalm. 75. & Gregor. hom. 29. in Evangelia.

Actor. 5. — *Deut. 23.*

A l i a ſunt vota de his, quæ nõ præcipiuntur, ſed conſuluntur: quale fuit votum Ananię & Saphyræ. De tali voto ait Dominus: *Si nolueris polliceri, abſque peccato eris.* De hoc voto diſſerit Augustinus in Pſalm. 75.

Vota fiunt Deo in ſanctis.

Præterea votorum quædam ſoli Deo fiunt: alia Deo in ſanctis habitanti: ut vovens Sanctę Mariæ, vel S. Petro, cenſetur Deo vovere in honorem B. Virginis, aut S. Petri. Hinc nefas eſt, irrationabili creaturæ vovere, quia honoris capax non eſt. Quia verò ſummæ maieſtati optima quæque debentur, ideo etiam optima Deo ſunt offerenda & vovenda, Malachiæ 1.

Votum ſimplex.

Iterum votorum quoddam eſt ſimplex, privatũ, occulta promiſſione factum: aliud eſt ſolenne, quod fit in cõſpectu Eccleſiæ, per actualem ſui traditionem ad cultum Dei acceptantis per ſuos vicarios perſonæ dominium. Eſt autem ſolennitas voti ex ſola Eccleſiæ conſtitutione inventa, iuxta Bonifaciũ VIII. lib. 6. *de voto & voti redemptione.*

Voti ſolennitas ex conſtitutione Eccleſia.

Insuper votũ dividitur in perſonale, reale, pœnale, conditionatum, & abſolutum. Porrò votum obligat voventem ad reddendum Deo, quod promiſit; alioqui non ſolùm irreverentia Deo infertur, ſed inſuper fides ei data violatur. *Diſplicet autẽ Deo ſtulta & infidelis promiſſio.* Et, *cùm voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere.* Et, *vovete, & reddite.*

De obligatione voti. — *Eccleſ. 5.* — *Deut. 23.* — *Pſalm. 175.*

S i tamen rem vanam quis, inutilem, malam, vel Dei conſiliis adverſantem voverit, corrigenda eſt temeritàs potiùs, quàm adimplenda promiſſio. *Neque pigri eſſe debemus ad vovendum, quia teneamur ad reddendum, ſiquidem Dei ope vota perficiuntur.* Et, *quæ à Deo accipimus, ei reddimus*, 1. Paralip. 29.

Aug. in Pſal. 75. — *Concil. Arauſican. can. 11.*

Opus ex voto factũ, Deo gratius.

G r a t i u s inſuper Deo eſſe opus, ex voto factum, quàm ſine illo, hinc intelligi poterit, quòd plus tribuat is, qui arborẽ cum fructibus offert, quàm qui fructus ſolos donat. At qui vovet, non ſolùm opus bonum, ſed & liberã facultatem Deo conſecrat. Quia verò alieni oblatio ingrata eſt Deo, ideo qui alterius poteſtati ſubſunt, abſque illius cõſenſu firmiter vovere nequeunt, ut de filio & filia Numerorum 30. traditur: de uxore, continentiam abſque mariti cõſenſu vovente, Aug. epiſt. 45. De ſervis, de religioſis, pupillis, & omnibus, qui plenum ſuæ voluntatis dominium non habent, par eſt ratio: qualium proinde obligatio, ſi voveant, ab eorum conſenſu dependet, quibus ſubjecti ſunt.

Quibus modis voti obligatio tollatur.

T o l l i autem quatuor modis voti obligatio ſolet. I. per circumſtantiarũ mutationem, putà, ut ſi voti materia impoſſibilis fiat, vel bona eſſe deſinat, utilis, aut melior; tunc enim naturalis æquitatis interpretatione tollitur. II. per irritationem ab eo factam, cui vovens ſubjectus eſt. III. per diſpenſationem authoritate ſuperioris factam. Poteſt autem Epiſcopus omnia ſubditorũ vota ex juſta cauſa relaxare, ſepoſita Papę reſervatione, qui ſoli ſibi diſpenſationem ſervat in voto ſimplici religionis, perpetuæ caſtitatis, peregrinationis S. Iacobi, in Ieruſalem, S. Petri Romæ, ac in voto ſolenni. IV. per commutationem in aliam rem, authoritate ſuperioris factam. Iuxta illud Matt. 16. *Quodcunque ſolveris ſuper terram, ſolutum erit & in cælis.* Quare diſpenſatio non efficit, ut licitum ſit, non exſequi votum; ſed verè tollit voti vinculum, quod ad promiſſa reddenda obſtringebat.

Diſpenſatio tollit vinculum.

In ſolenni voto fieri diſpẽſatio poteſt.

S e d non immeritò Q v æ r i t v r, Vtrùm Eccleſia in omni voto,

Digitized by Google

to, etiam ſolenni religionis, atque continentiæ Ordinibus ſacris annexo, diſpenſare queat? Divus Thomas opinatur, religioſum ex ſui ſtatus natura, Deo ſolenni benedictione conſecratum, iteratò profanari non debere: ſed communior doctrina eſt, Pontificem in religionis ſolenni voto, & continentiæ, ſacris ordinibus annexo, diſpenſare poſſe; quia Chriſtus à poteſtate data Petro nullum voti vinculum exceperit: ac non ſufficienter Eccleſiæ proviſum eſſet, ſi aliquod voti vinculum, quantumcunque Reipublicæ Chriſtianæ noxium, tolli nequiret.

Levitici ultimo.

In diſt. 38. 4 lib. ſenten.

QVARE omnino tenendum eſt, per Eccleſię diſpenſationem Deum ſimul relaxare promiſſionem ſibi factã, quàm ſecundùm Eccleſiæ judicium acceptat & ſolvit. Prælatis enim Eccleſiæ commiſit, ut ipſius vice ac nomine hominibus ſuam voluntatem, quaſque promiſſiones ratas vel irritas habeat, explicent.

CAP. XLVII.

De Blaſphemiâ.

SECVNDO præcepto inſuper vetatur quæcunque verbalis Dei irreverentia: qualis eſt Blaſphemia, qua ſermone Deo tribuuntur, quę ipſi non competunt; aut negantur ea, quæ conveniunt. Eſtque tantò gravior, ſi non ſolùm de ſumma majeſtate falſum pronunciet, ſed & maledicendo exoptet, ut divinæ bonitati derogetur. Cujus exempla habentur iu uxore Iob; & 3. Regum 21. *Benedixit Deo & Regi.* Vbi Scriptura hujus impietatis turpitudinem honeſtiore voce tegendam duxit. Et Dominus Matthæi 12. tantum hoc eſſe peccatum aſſerit, ut non remittatur.

Blaſphemia gravitas.

Iob 2. 9.

Matth. 12.

HVC referenda eſt impietas Hæreticorum, qui adverſantia veritati docent: quos veluti lupos rapaces fugiendos Dominus tradit, Matth. 7. Eódem revocanda eſt doctrina ſuperflua, qua incerta vel frivola hominum mentibus inſtillantur miracula, vel confictæ ſanctorum hiſtoriæ; aut ſuppoſititiæ ſanctorum Reliquiæ, adorandæ proponuntur; aut unus ſanctus præ alio, carnali affectione extollitur. Chriſtus enim mendacio noſtro haud eget.

Thom. Kempenſ. lib. 3. de Imit. Chriſti cap. 63.

INVENIMVR inſuper falſi teſtes Dei, attribuendo, quod non eſt; aut dicendo feciſſe, quod non fecit.

1. Cor. 15.

CONTRA ſecundum quoque præceptum peccant, qui Deum expreſſè, aut tacitè tentant: hoc eſt, qui aliquid agunt, vel dicunt, ad explòrandam Dei potentiam, ſcientiam, juſtitiam, patientiam, aut pietatem: quomodo Iſraëlitæ *tentaverunt Deum in cordibus ſuis, & malè loquuti ſunt de Deo, dicentes: Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto?* Hic etiam Deum tentat, qui ab eo extraordinarium aliquid ſine utilitate, vel neceſſitate præſtolatur: ut ſi quis neglecto graduum uſu, ſe deorſum pręcipitet, Angelorum fretus auxilio. At ſi quis omni humano deſtitutus medio, ad Deum recurrat; non tentare, ſed ſperare cenſendus eſt. *Cùm ignoremus, quid agere debeamus* (aiebat Ioſaphat) *hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te, Deus noſter.* Attamen etiam tunc exſequenda ſunt, quæ orantibus, ut exaudiantur, injuncta ſunt; putà, ut in ſe peccantibus ignoſcant, ſe humilient, animam ſuam præparent. *Ad ſanam pertinet doctrinam* (ait Auguſtinus) *ut quando habet quod faciat homo, non tentet Dominum Deum ſuum: ita Chriſtus & fugiendo & latendo hominis inſtruxit infirmitatem, ut Deum tentare non audeat, quando habet quod faciat, ut quod cavere oportet, evadat.*

Tentatio Dei ſecundo præcepto vetatur.

Pſal. 77. Exodi 16 17. Numero. 20.

Matth. 4. Deut. 6.

2. Paralipom. 20.

Eccleſ. 18. Aug. lib. 22. cont Fauſt. cap. 36.

IDEO autem Deum tentare, peccatum eſt, quia ex dubitatione vel ignorantia ſcientiæ Dei, poteſtatis, juſtitiæ, aut miſericordiæ procedit, de quibus ambigere nefas. Ideo juſtè puniti ſunt Iſraëlitæ, Deum tentantes in deſerto, & Zacharias Lucæ 1. Quando autem ex divina inſpiratione ad gloriam Dei ſignum petitur (ut Abraham Geneſ. 15. *Vnde ſciam &c.* Achaz Iſaiæ 7. *Pete tibi ſignum*, Ezechias Iſaiæ 38.) Deus non tentatur.

Tentare Deũ cur ſit peccatum?

1. Cor. 10.

Cap. XLVIII.

De Sacrilegio.

Sacrilegium quid?

AD ſecundum præceptum, etiam Sacrilegiũ revocatur, quo res ſacra, vel Dei cultui dicata violatur, aut irreverenter tractatur; prout ab eis fit, qui res ſacras profanant; Clericos odio percutiunt; verbi Dei præcones ſubſannant; virgines Deo conſecratas conſtuprant; nomine ſanctiſſimo IESV, aut ſigno Crucis, tanquam admirationis notâ utuntur; Sacramentis, ſanctorum reliquiis, Imaginibus, vaſis, aut veſtibus ſacris tractatione indigna injuriam inferunt, cõculcando, frangendo, ad potationes utendo, ſicut Rex Baltazar: aut demum, qui in Templo conſecrato profana exercent, quæ per ſeipſa orationẽ, Dei laudes, piam doctrinam, meditationem, aliáque fidelium religioſa officia impediunt, etiamſi alioqui in ſe bona & licita forent: ut ſunt emere atque vendere, cauſas forenſes agere.

Danielis 5.

Quinam ſacrilegi?

VNDE inſuper colligimus, Sacrilegium admittere illos, qui carnali commixtione, aut voluntaria ſeminis, vel ſanguinis effuſione locum ſacrum polluunt; ſimiliter & eos, qui in loco ſacro furantur, inebriantur, libertatem loci violant, Sacramenta conculcant, Divorum imagines confringunt, aut res ſacras, eiſve annexas expreſsè vel latenter vendunt, aut emunt; vel ad ſuperſtitiones utuntur: Item &, qui Eccleſiæ cenſuras (quæ ſunt Eccleſiaſticæ diſciplinæ nervus) contemnunt: decimas, aliáque miniſtris Eccleſiæ pro ſua ſuſtentatione debita, ſubtrahunt, imminuunt, vel defraudant.

Matth. 10. Malach. 1.

Cap. XLIX.

De violatoribus ſecundi præcepti.

Violator 2. præcepti quis cenſeatur?

EX prędictis cõſequitur, I. eos omnes debitum Deo honorem denegare, irreverenterq; ſanctum eius nomen polluere, qui ſcientes, leviter, temere, aut falsò jurant, vel pejerant. II. Qui ſe aliquid facturos jurejurando promittunt, quod tamen animo non implere intendunt, aut reipſa non implent. III. Quicunque ſe Deo voti ſponſione obligant, & quod voverunt, non præſtant. IV. Qui juramento confirmant id, de quo dubitant. V. Qui juramentis, in Scriptura & Eccleſia inuſitatis, uti præſumunt: qualia ſunt, per vulnera, ſanguinẽ, caput, aut alia Chriſti membra. VI. Qui per falſos Deos jurãt, per Iovem, Herculem &c VII. Qui Deum blaſphemant vel execrantur, vel abrenunciant Deo & Sanctis. VIII. Qui Deo in veritate, aut certitudine aliquid comparant, dicendo: *Hoc eſt tam verum, aut certum, quàm quòd Deus ſit in cælo, aut in Sacramento.* IX. Qui contra Deum indignantur, obmurmurãt, eius facta reprehendunt. X. Qui Deum tentant, volentes experiri, utrum Deus hoc ſciat, aut poſſit. XI. Qui res ſacras abſque juſta cauſa profanant. XII. Qui Scripturas ſacras à germano ſenſu ad falſa dogmata, ſeu hæreſes detorquent, ad ſuam ipſorum perditionem. XIII. Qui Scripturæ ſacræ verba omni veneratione colenda, ad ſcurrilia, fabuloſa, vana, aſſentationes, detractiones, libellos famoſos, illicitas ſortes inflectũt: quales puniri vult Concil. Tridentinũ. XIV. Qui de rebus ſacris in conviviis, curribus, aut navibus irreligioſè diſputant. XV. Qui in neceſſitate ad Deum invocandum nõ recurrunt, ſed ad magos, & divinos: de quibus ait Pſalmiſta: *Deum non invocaverunt.*

1. Petri 3.

Libelli famoſi. Concil. Trid. ſeſſ. 4.

Pſ. 13. & 52.

Cap. L.

Cur minæ ſecundo præcepto additæ?

NE homines levem hujus pręcepti tranſgreſſionẽ eſſe ſibi perſuaderent, majoremq; in eo obſervando cautionem adhiberent; ideo minæ additæ ſunt polluentibus nomen Domini his verbis: *Nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.* Vbi generatim Deus comminatur, ſe irreverentiã nominis ſui non impune laturum; hoc modo jurandi temeritatem (ad quam mortalium plurimi ſunt proclives) refrenare volens, ſaltem calamitatum timore, quas propter hujus præcepti violationem immitti credendum eſt.

Pollutio nominis Dei, & Sacrilegia, etiam temporaliter puniuntur.

Digitized by Google

Vnde fideles omni ſtudio pollutionem nominis Dei fugiant, animo recolentes, *de omni verbo otioſo reddendam eſſe rationem in extremo judicio.* Neque vero ſolum in futuro ſeculo, ſed etiam in præſenti graviter a Deo vindicari perjuria, docet punitio Saulis, & Sedechiæ. Sacrilegia quoque morte temporali punita fuiſſe legimus. Nam Aaronis filii, qui alienum ignem Deo obtulerunt, repente mortui ſunt: filii quoque Heli eodem die occiſi: ac Betſamitæ, qui curioſius Dei Arcam inſpexerant, nec non Oza, qui Arcam non à bobus vehendam, ſed a Levitis ferendam, auſu temerario attigiſſet: & Baltazar regnum perdidit, ſacris vaſis abutens. Quin & Chriſtus ipſe ſacrilegos è templo flagellis ejecit. Paulus multos propter indignam Sacraméti ſumptionem infirmari ac mori aſſerit.

... 10. Matth. 12. ... 1. Reg. 21. Ezechiel 17. Levit. 10. 1. Reg. 4. 2. Reg. 6. Danielis 5. Ioan. 2. Marci 11. 1. Cor 11.

Blaſphemiæ pœna.

Blasphemiæ pœna Levitici 24. eſt lapidatio. Et 4. Reg. 19. exercitus Sennacherib interitus, & regis Syriæ, 3. Reg. 20. dicentis: *Deus eſt montium, non vallium.* Apoſtolus blaſphemos tradidit Satanæ, 1. Timoth. 1. Moyſes Deut. 13. Pſeudoprophetas, falſam doctrinam adferentes, interfici jubet: Chriſtus veluti lupos rapaces, arcendos monet: Apoſtolus è medio tolli, vitari, anathema eſſe vult. Nam propter falſam doctrinam, cultúſque divinitus inſtituti commutationem, Deus Iſraëlitas in captivitatem ejecit; ob hæreſes orbem terrarum concuti, everti imperia, transferri regna, immitti bella, famem, peſtem, omniſque generis miſerias experientia cõvincit.

Galat. 1.

Hæreſis pœna.

Propter tentationem verò Dei, proſtrata in deſerto ſunt Iſraëlitarum multa millia, Numero 14. & 21. vbi à ſerpentibus icti perierunt: quorum exemplo à Dei tentatione omnes fideles dehortantur David & Apoſtolus.

Tentationis Dei punitio.

Pſalm. 94. 1 Cor 10. Hebr. 3.

Qvantvm autem Deus voti violatione offendatur, initio naſcentis vitæ monaſticæ in Anania & Saphyra declaravit (Act. 5.) quos confeſtim morte mulctavit.

Cap. LI.

Vtrum religionis cauſa peierare liceat?

Peierare cauſa religionis non licet.

Ex dictis patet, quàm olim Elcheſaitæ, Priſcillianiſtæ, & nunc Calviniſtæ (Bolſeco teſte) ſenſerint, religionis cauſa pejerandum; utentes hoc ſtimulo: *Iura, perjura, ſecretum prodere noli.* Quibus nihilo ſanctiores cenſendi ſunt, qui fidem hoſti (quantumvis hæretico) datam, & jurejurando confirmatam, impune violari poſſe tradunt; cùm nihil Rempublicam validius fide, conſtantiaque veritatis contineat. Ob quam cauſam Ioſue Raab meretrici, & Gabaonitis fidem ſervavit: & David Semei, homini ſeditioſo & maledico: ſentientes ac ſcientes, Principis etiam ſimplex verbum aut promiſſum conſtanter adimplendum, nec ſpem in mendacio unquam reponendam eſſe.

Fides data conſervanda.

Ioſue 2. & 9.

Iſaiæ 28. Ierem. 7.

Qvare admodum impiè Libertini poſt Machiavellum docent, fidem quantumlibet jurejurando firmatam, quando ex uſu Principis erit, violari poſſe: quomodo ſenſit etiam Cicero lib. 3. Offic. *Si prædonibus pactum pro capite pretium non attuleris, nulla fraus eſt, ne ſi juratus quidem id non feceris.* Aliud enim Dei reverentia poſtulat, cuius nomen nullo caſu polluere fas eſt, ut quinque libris Ioannes Molanus (mihi pridem amiciſſimus) luculenter oſtendit: in quorum quinto tradit, victos Tyranno victori poſſe jurare ſubiectionem, & in omnibus rebus & mandatis honeſtis ac licitis obedientiam.

Bernardus Epiſt. 38.

Principi fidem violare non licet.

Ioannes Molanus.

Victi quid tyranno iurare queant.

Svnt autem honeſta & licita, quæ nullam involvunt cooperationem in malo, qualia ſi exigantur, cum Apoſtolis dicendum erit: *Oportet magis Deo, quàm hominibus obedire.*

Act. 4.

Cap. LII.

De uſu Iuramenti.

Iuramenti uſus.

Vsvm iuramenti Apoſtolus ad Hebr. 6. indicat, dicens: *Omnis cõtroverſiæ eorũ finis, ad confirmationẽ eſt juramentũ*: id eſt, iuraméto lites, conflictationeſq; hominum finiuntur,

Iuramentum eſt humanæ inconſtantiæ remedium.

& veritas alioqui ambigua & incerta, reſque ſeriæ ac utiles confirmantur, ſine quibus hominum convictus ſubſiſtere nequit. Ad Reipublicæ ſiquidem conſervationem, neceſſarium eſt juramentum in judiciis, item ad inquiſitionem veritatis, ad fœdera ſtabilienda, ad controverſias omnes terminandas: ad obligandum Principem populo, & viciſſim ad ſubjiciendum magiſtratibus ſubditos, ad omnes denique res neceſſarias confirmandum. Eſt enim Iusjurandum humanæ imbecillitatis remedium, jurantis inconſtantiam excludens, ac veluti inſtrumentum, quo id quod aſſeritur, probatur; vel quod promittitur, firmatur. Cùm enim hominis voluntas imbecillis ſit ac lubrica, contra fidei lapſum, aut morum naufragium, ſapientiſſimè juramenti vinculo, tanquam navis anchorâ firmatur. Vt enim corporum, ſic & animorum vincula ſunt, quæ in eo ab illis differunt, quòd corporibus etiam invitis extrinſecus injici queant, atque ſimiliter vi externa diſrumpi; animis verò non niſi ſpontaneâ obligatione. At cùm ſemel animus ſibi vinculum injecerit, nulla purè humana poteſtate diſſolvi poteſt. Liberum enim unicuique eſt, ſe jurejurando obligare; ſed poſteaquam juraveris, jam neceſſitatis eſt id, quod juraſti, reipſa præſtare. Felix autem neceſſitas, quæ ad meliora compellit. Quemadmodum enim vites, teneráſque arbores ſtipitibus validioribus, quibus ſuſtententur, alligamus: ita homines ſuæ naturę inconſtantiam agnoſcentes, ſaluberrimo conſilio debilem, ac huc illuc mobilem voluntatem obſtringunt vinculo, ne poſtea caſu vel perturbatione à propoſito reflectatur: quod non formidinis, ſed fortitudinis eſt; nec remiſſæ, ſed promptæ voluntatis, ſic velle, ut ſimul provideas, quò ſemper velit, nec fas ſit aliquando non velle. Vnde in gravioribus negotiis hujus vinculi nexus ferè adhiberi conſuevit: ut dum milites colliguntur, magiſtratus creantur, matrimonia vel fœdera contrahuntur, vendendo item ac emendo. *Iuravi, & ſtatui* (ait regius vates) *cuſtodire juſtificationes tuas.* Et Sapiens: *Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum. Subjice humerum tuum, & porta illam, & ne accideris in vinculis ejus.* Cujus conſilium ſequutus Pius IV. Pontifex, Apoſtolica autoritate decrevit, ut in generalium ſtudiorum Academiis, tam Doctores, quàm Scholares, ſe in Catholica fide, doctrina, & religione permanſuros jurarent. Quod Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 12. Reform. comprobat, ſtatuens, ut omnes Cathedralium Eccleſiarũ Canonici, & beneficia curam animarum habentia poſſidentes, ſimile juramentum præſtēt. Quali ſe Imperator quoque in ſua inauguratione, aliique Chriſtiani Reges & Principes devincire ſolent: ut de Hiſpaniæ Regibus patet ex VI. Synodo Toletana cap. 3. de Imperialibus præfectis Novella Conſtit. 80.

Vincula animorum.

Vinculum juramenti utile.

Pſalm. 118.

Eccleſ. 6.

Iuramentum fidei hominũ confirmat.

Iuramenta principum, & ſubditorum.

Qvod porrò hujuſmodi juramenta *De religione verâ conſervandâ* Deo placeant, exemplo Ioſaphat evincitur 2. Paralipom. 34. & Nehemiæ apud Eſdram lib. 2. cap. 10.

Vide Ioan. Molanum de Iuramento tyranni lib. 5.

Cap. LIII.

De tertio Decalogi præcepto.

Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.

Servi Domínis fidelitatem debent.

Secundo, Honorem & reverentiam.

Tertio, Famulatum, ſeu obſequiũ.

Galat. 4. Coloſſ. 2.

Feſtorũ dierum inſtitutio.

DOMINIS tria à ſervis debentur: I. fidelitas, ut nullum alium prętèr ſuum verum Dominum agnoſcant, neq; cum hoſtibus ejus ſocietatem ineant: quæ primo præcepto à Deo exiguntur. II. Servi Dominis ſuis honorem ac reverentiam re atque verbis debent, quod ſecundũ præceptum continet, ut ore ac verbis nomen Dei ſanctificemus. III. Servi Dominis famulatum, obſequium, externi operis cultum debent, quæ tertio iſto præcepto jubentur, ut Deo plenã ſervitutem animo, ore ac opere, privatim & publicè exhibeamus. Quia verò humanarum rerum occupatione detenti, non facilè iſta præſtare ſolent; certum tempus, quo hæc commodè fieri queant, deputatur hoc tertio præcepto, cujus obſervatio literalis, quoad diẽ Sabbati, ad Moſaïcas ceremonias pertinuit, quę Chriſti morte antiquatæ Chriſtianos non obligant. Equidem Apoſtolus vetat *obſervare dies, & menſes & tempora, & annos.* Sed cultus Dei, & religio exhiberi juſſa hoc pręcepto, ad jus naturę moreſque ſpectat. Cujus rei argumentum eſt, quòd apud omnes nationes, ſtatas quaſdam ferias publicas, ſacris diviniſque rebus obeundis conſecratas fuiſſe reperiamus. Eſt enim homini naturale, ſingulis functionibus neceſſariis,

tam corporis quàm animi, certum aliquod tempus deputare: veluti cibo, ſomno, quieti, aliiſque corporis neceſſitatibus certa tempora aſſignantur. Ita quoque menti hominis aliquid temporis concedendum eſt, quo ſe in Dei, rerumque divinarum contemplatione reficiat & exerceat. Itaque ad mores pertinet, ut aliqua temporis portio divinis obſequiis dicetur.

Morale præceptum eſt, aliquod tempus Dei obſequio dicare.

Dominica dies.

Chryſoſt. homil. 42 in 2. ad Cor.

Ne verò eſſet in Eccleſia confuſio, ſi delectus temporis unicuique liber eſſet, placuit Spiritui Sancto per Apoſtolos ex ſeptem diebus primum eligere, quem ad Dei cultum conſecrarunt, atq; *Dominicū* appellarunt. Cujus mentio fit Apoc. 1. 1. Cor. 16: *Per unam Sabbati* (id eſt, die Dominica, interprete Chryſ.) *collectas fieri* jubet Apoſt. ut intelligamus, jam tunc in Eccleſia diem Dominicum, ſanctum fuiſſe habitum.

Cur autem dies Sabbati Iudæis, Chriſtianis verò Dominicus, ſacer ſit; & quidnam eo die, aliiſque feſtis diebus agere, vel non liceat; deinceps ordine proſequemur.

Cap. LIV.

De Sabbati voce.

Sabbati vox quietem ſignat.

Exodi 20.

Cur Deus ſeptimā diem Iudæis ſanctam eſſe voluerit.

Exodi 21. Ezechiel 20.

Ad Hebr. 4.

Sabbatum Latinè *quies* aut *ceſſatio* dicitur, à qua ſignificatione dies ſeptimus, in quo Deus à novarum rerū ſpeciebus creandis requievit, Sabbati nomen accepit, & ob ejus dignitatem, ipſa etiam hebdomada eo nomine vocata eſt. Iuxta illud Lucæ: *Iejuno bis in Sabbato.* Sabbatizare ergo idem eſt, quod *ceſſare, requieſcere.* Et ex ſeptem diebus ultimam hanc Deus Iudæis religioſam, diviniſque actionibus cōſecratam eſſe voluit, ut ſe à Deo ſanctificari, ac pietatis & religionis officiis, ſe eidem ſanctos præbere oportere intelligerent. Vnde Scriptura: *Videte, ut Sabbatum meum cuſtodiatis, quia ſignum eſt inter me & vos in generationibus veſtris, ut ſciatis, quia ego Dominus, qui ſanctifico vos.* II. Vt Iudæi aſſiduum haberent monumentum conditæ hujus admirandæ mundi machinæ. III. Vt ſemper recordarentur, ſe Dei beneficio ex graviſſima Ægyptiaca ſervitute liberatos, ad quietam poſſeſſionē terræ promiſſæ inductos fuiſſe. IV. In typum futuræ Chriſti quietis in ſepulchro tota die Sabbati, quo ſicut Deus antea quieverat ab opere creationis, ita Chriſtus eodē die quievit ab opere redemptionis. Sexta enim die Spiritum emiſſurus dixit: *Conſummatum eſt.* V. Ad ſignificandam quietem vitæ futuræ, poſt decurſum ſex mundi ætatum. Septenario enim numero curſus volubilium temporum, ex revolutione ſeptem dierum conſtantiū, adumbratur: de quo Sabbato loquens Apoſtolus (Hebr. 4.) *Feſtinemus,* ait, *ingredi in illam requiem.* VI. Iudæis Sabbati obſervatio impoſita eſt, in ſignum perpetui Sabbati ſpiritualis, quo à peccatis abſtinere monerentur, & feriari *In azymis ſinceritatis & veritatis,* ac in ſancta conſcientiæ quiete in Deo requieſcere, in actionibus pietati convenientibus ſtudioſè ſe exercendo, nec operibus infructuoſis tenebrarū communicando. VII. Ad cōmendationem operū miſericordiæ in proximos, quos aſſiduis laboribus ex avaritia vel Dominorū crudelitate Deus affligi noluit, ſed alterna requie perfrui conſtituit.

Aug. in explicat. tituli Pſalm. 5. Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 51.

1. Cor. 5.

Epheſ. 5. Aug. tract. 30. in Ioan.

Poſtremo ſeptima dies religioni delecta fuit, ut Iudæi ex operibus ſex dierum incitarentur ad laudem Creatoris, ſimul & ad orandum, gratias agendum; beneficia Dei cōmemoranda, ad Scripturas ſacras audiendum, legendum, ac ut exemplo creatoris, qui ſeptimo die ab opere creationis rerum ceſſaverat, ipſi quoque ab omni opere ſervili abſtinerent, remotaq; corporis fatigatione, animo à rerum temporalium curis abducto, in officiis ad animę ſalutem pertinentibus liberiùs verſarentur, omnéque otium conſumerent, *non communicantes operibus infructuoſis tenebrarum.*

Epheſ. 5.

Aug. tract. 30. in Ioan.

Porro ſolius Sabbati mentio fit in Decalogo, quia præſtantiſſimum antiquiſſimumq; apud Iudæos Feſtū extitit, inſtitutum in memoriā primi communiſſimiq; beneficii Creationis mundi. Nā (ut ſcribit Philo) *ſicuti reges diem natalē filiorum ſuorum coli jubent: ita Deus natalem operis ſui, mundi, peculiari feſto aſſiduè recoli voluit, ad excludendum errorem Philoſophorum, omniumq; infidelium, qui dicturi erant, Mundū non habuiſſe principium.*

Philo in libro de opificio mundi.

Varia feſta apud Iudæos. ad recolendū Dei beneficia.

Rom. 14. Galat. 4. Coloſſ. 2.

Præter diem ſeptimum, alios ſacros dies lege divina conſtitutos, populus Iudaicus habuit, in quibus maxima Dei beneficia recolerent, (ut feſtum Paſchæ, Tabernaculorum, Conſecrationis templi, & alia:) ſed quia univerſa Teſtamenti Veteris feſta cum Sabbato, tanquam umbræ futurorum, Chriſti Evangelio ceſſerunt, ut

nunc Chriſtianis illa feſta celebrare nefas ſit; ideo ad novi Teſtamenti feſta tranſibimus,& cur Apoſtoli non ſeptimum, ſed primum diem cultui divino conſecrarint, exponemus.

Cap. LV.

De Dominicâ Die.

Apoſtoli diem Dominicam obſervari cõſtituerunt.

Celebritatem Sabbati in Dominicam diẽ Apoſtoli tranſtulerunt, quia primus dies ſignificatione rerum cùm preteritarum, tum futurarum Sabbato longè præcellat. Prima enim die, mundi creatio principiũ habuit; Chriſtus natus fuit, reſurrexit; & Spiritus Sanctus viſibiliter adveniens Eccleſiã quodammodo genuit. Vnde prima dies nobis mundi ortum, Chriſti Nativitatem, Reſurrectionem, ac Eccleſiæ propagationem repræſentat, & fidelibus ſpem reſurgendi cum Chriſto præbet. Vnde primum & antiquiſſimum eſt Chriſtianorum feſtum, Dominica dies, quæ impletis omnibus noſtræ redemptionis myſteriis, in feſto Pentecoſtes incepit, quando Evangeliũ palam promulgari cœpit, & omiſſis Iudæorũ feſtis, Chriſtianę ſolennitates illis ſubſtitutæ ſunt: ac proinde primus feſtus dies occurrens, fuit Dominica dies. Nam feſtum Nativitatis & Reſurrectionis Chriſti, non niſi poſt complures menſes celebrari potuerunt: at *primâ Sabbati conveniſſe fideles ad frangendum panem*, refert Lucas Act. 20. Apoſtolus 1. Cor. 16. Marci 16. *Surrexit Dominus unâ Sabbatorum.* Apoc. 1. *Ego Ioannes fui in Spriritu in Dominicâ Die.* Clemens can. 65. Apoſt. ejuſdem diei meminit, item Ignatius, Iuſtinus, Tertullianus, & poſteriores.

Iuſtinus Apolog. 2.

Leo Epiſt. 81.

Diei Dominica myſteria.

Quadruplex ritus dies Dominica.

Qvadrvplex autem ritus ſolet antiquitus obſervari in die Dominica. I. Fideles conveniebant in Eccleſia ad lectionem, concionem, ſacrificium, communionem, orationem, & ad cetera officia divina, teſte Iuſtino Apologia ſecunda. II. Vacabant à ſervilibus operibus, & eleemoſynas in pauperum uſum colligebãt, teſte Hieronymo & Gregorio. III. Non jejunabant in die illa, quæ *gaudii & lætitiæ eſt*, ut patet ex Tertulliano lib. *de coronâ militis.* IV. In die Dominica non flectebant genu, ſed ſtantes precabantur: ibidem Tertullianus, Hilarius præfatione in Pſalmos, Auguſtinus Epiſt. 119. Alexander III. cap. *Quoniam extra de feriis.*

Ieron ad Euſtochium de Virginit. Greg. lib. 11. Epiſt. 3.

De Paſcha.

De feſto Paſcha.

Ioſephus lib. 2. Antiquit. cap. 13. Ieron. in c. 26. Matth.

Vox *Paſcha*, primaria ſignificatione *Tranſilitionem* denotat, ut ex cap. 12. Exodi conſtat: *Tranſibo* (ait Dominus) *per terram Aegypti nocte illâ.* Traducitur autem ad ſignificandum Agnum Paſchalem, qui per immolationem tranſibat à vita ad mortem. Lucæ 22. *Neceſſe erat occidi Paſcha.* 1. Cor. 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Imò etiam extenditur ad ſignificandum tranſitum populi, qui liberatus à ſervitute Pharaonis, tranſivit mare rubrum, proficiſcens in terram promiſſionis: Nazianzenus oratione 2. De Paſcha, Aug. tract. 55. in Ioan. Quæ quatuor nunc apud Chriſtianos reipſa exiſtũt. Agnus enim immolatus, ſalvans ſuo aſperſos ſanguine, Chriſtus eſt, pro nobis oblatus. Tranſitus per mare rubrum, eſt Baptiſmus catechumenorum, in quo liberantur à ſervitute diaboli & peccatorum: ideo in Paſchate fontes benedicuntur, & catechumeni ſolenniter baptizantur. Denique feſtum Paſchæ celebramus, in gratam Reſurrectionis Chriſti memoriam, quæ in Paſchate Iudæorũ adumbrata fuerat. Non itaq; Iudæorum feſtum, ſed quod illo in novo Teſtamẽto fore prænunciabatur, obſervamus, ut contra Aërium Epiphanius oſtendit.

Epiphan. hæreſi 75.

Paſcha quãdo celebrandum.

De tempore autem feſti Paſchæ, quo die celebrandum eſſet, maxima olim controverſia extitit. Multi enim Aſiæ minoris Epiſcopi cenſebant, Paſcha obſervari debere à Chriſtianis ritu Iudaico, videlicet XIV. Luna primi menſis, ſive Dominica dies eſſet, ſive non. A quibus exorta eſt hæreſis *Quartodecimanorum*, de quibus Euſebius lib. 5. hiſto. cap. 24. & 25. Epiphan. hæreſi 50. Aug. hæreſi 29. Theodoretus, Damaſcenus *de hæreſibus.* Contra quos in Concilio Niceno I. definitum eſt, Paſcha celebrandũ eſſe à Chriſtianis Dominicâ die proxima Lunæ XIV. poſt æquinoctium vernale, juxta traditionem B. Petri Romanis factam, ut ſcribit Beda lib. 3. Hiſto. Anglicanæ cap. 25. Nonnulli verò ſenſerunt, Paſcha ſemper celebrari debere 25. Martii, ſicut feſtũ Nativitatis Chriſti 25. Decemb: ſed refellit eum errorem D. Aug. dicens, feſtũ Nativitatis Chriſti ſolum obſer-

Tertullian. lib. de præſcript. refert Blaſtum idẽ ſenſiſſe.

Bellarm. lib. 3. de cultu Sanct. cap. 12

Aug. Epiſt. 119.

vari

vari ob memoriam ortus Chriſti: at Paſcha celebrari etiã propter ſacramentum, ideo non ſemper eodem die poſſe celebrari, cùm Dominica dies proxima XIV. Lunæ poſt æquinoctium vernale non ſemper eodem certo aliquo die recurrat. Novatiani, teſte Socrate (lib. 5. cap. 20.) voluerunt unicuiq; liberum eſſe, Paſcha celebrare, quando vellet: ſed Concilium Nicenum aliud decrevit; cujus conſtitutionem Concilium Antiochenum cap. I. comprobavit, & Deus ipſe miraculo confirmavit, replendo per ſe aquâ fontem ipſâ nocte Paſchatis, qua catechumeni baptizandi erant, ut refert Paſchaſinus apud Leonem Epiſt. 63. & Sigebertus in Chronico Anni D. LXIII.

Can. Apoſt. 8.

De Pentecoſte, Nativitate Domini, Aſcenſione, &c.

Pentecoſte.

FESTUM Pentecoſtes ab Apoſtolis inſtitutũ eſt, in memoriam adventus viſibilis Spiritus Sancti in Apoſtolos & primos fideles, quando Lex nova data fuit, *non in charta, nec in lapide; non atramento ſcripta, ſed Spiritu Dei vivi, in cordibus fidelium diffuſâ charitate.* Hujus feſti meminit Lucas, Act. 20: Apoſtolus 1. Cor. 16. vbi de Chriſtianorum feſto agi docet Epiphanius, hæreſi 75. Aug. Epiſt. 118. & de hoc eodem feſto plurimi veterum conſcriptos ſermones reliquerunt.

2. Cor. 3. Rom. 5.

Nativitatis Chriſti feſtũ.

FESTUM Nativitatis eſſe vetuſtiſſimum, ex Clemente liquet, lib. 5. cap. 13, & ex veteribus, qui ſermones *de Nativitate* ſcriptos poſteris dedere. Ambroſius, Nazianzenus, Auguſtinus, Leo, Maximus, & alii.

Aſcenſionis feſtum.

FESTUM Aſcenſionis ab Apoſtolis quoque inſtitutum fuiſſe, tradit Clemens lib. 5. cap. 20. Aug. Epiſt. 118. De hoc feſto extant ſermones Nyſſeni, Leonis, & aliorum.

Epiphaniæ feſtum.

FESTI Epiphaniæ meminit Chryſoſt. de S. Philogonio, Nazianzenus oratione *in ſancta lumina*, Auguſtinus, Leo, Maximus, & alii.

Circumciſionis feſtum.

FESTI Circumciſionis Domini meminit Bernard. & Ivo Carnotenſis.

Dominica in Albis.

DOMINICÆ in Albis meminit Clemens lib. 5. c. 20. Aug. lib. 22. *de Civit.* cap. 8. & ſerm. I. *de octavâ Paſchæ.*

Trinitatis feſtum.

FESTUM ſanctæ Trinitatis in octava Pentecoſtes inſtitutum eſt, ut Deo ſpeciales gratiæ pro Trinitatis myſterio, Orbi terrarum Apoſtolorum miniſterio patefacto, agerentur. Recentius eſt hoc feſtum: ſiquidem tempore Alexandri III. nondum Romæ celebrari cõſueviſſe, patet ex cap. *Quoniam de feriis*; & ex Micrologo lib. *de obſervationibus Eccleſiaſticis* cap. 60. ubi admonet, præfationem de Trinitate omnibus Dominicis diebus cantatam fuiſſe.

Corporis Chriſti feſtũ.

FESTUM Corporis Chriſti ab Vrbano IV. inſtitutum eſt, circa annum Domini M. C C. ad recolendam inſtitutionis tanti Sacramenti memoriam, & ad confirmandam fidem corporalis præſentię Chriſti in Sacramento, cõtra Berengarianos.

Transfigurationis feſtũ.

FESTUM Transfigurationis Chriſti, tempore Leonis fuiſſe celebratum, ex ſermone ipſius conſtat.

PRÆTEREA inſtituit Eccleſia celebres ſeptem Dominicas, quibus in memoriam revocaret ſpiritualem humani generis captivitatem: quarum ſeptem Dominicarum I. vocatur *Septuageſima*, II. *Sexageſima*, III. *Quinquageſima*, IV. *Quadrageſima*: aliæ verò, Dominica I. II. III. & IV Quadrageſimæ; quibus ſuccedit Dominica Paſſionis, cujus apud veteres mẽtio frequens eſt. Vide Rupertum *de divinis officiis*, & Guillelium Durandum in *Rationali divinorum officiorum.*

CAP. LVI.

De Feſtis Sanctorum.

Sanctorum feſta.

Aug. lib. 10. de civit. c. 4.

AD recolendum Dei erga ſanctos beneficia, rectè Deo feſtũ diem in Sancti memoriã conſecramus: quo facto non latriæ, ſed duliæ cultũ ſanctis deferimus. De illorum enim victoriis, & beata conſummatione, Dei potentiam & bonitatem laudamus, ac illos debito honore proſequimur, tanquã Principes cæleſtes, Deiq; amicos, qui Eccleſiæ militãti virtutum exempla reliquerunt, ad quorum imitationem populus fidelis incitatur: & quia iam de ſua ſalute ſecuri, de noſtra ſunt adhuc ſolliciti, (cũ plurimùm poſſe credendum ſit apud Deum) ipſorum patrimonia juſtè imploramus.

Nova feſta inſtituere licet.

QUOD autem Eccleſiæ fas ſit, nova quædam feſta inſtituere, ad cõmemoranda peculiaria Dei beneficia, ex inſtitutione variorum feſtorũ à Iudęis ob nova quædã Dei beneficia memorãda, evincitur. Nam feſtũ *Dedicationis Templi*, decretum fuiſſe legimus lib. 2. Paralip. c. 6. & 7. & feſtũ *Renovationis templi*

Eſdræ lib. 1. cap. 3. Lib. 1. c. 9.

1. Machab. 4.

à Machabæis inſtitutum, Chriſtus ipſe obſervavit Ioannis 10. Feſtum ſortium apud Heſter cap. 9: Feſtum ob victoriam Iudith, cap. 16.

Feſta Martyrum.

QVOD verò feſta Apoſtolorum & Martyrum, primo Eccleſiæ Chriſtianę ſeculo apud fideles in uſu fuerint, ex Clemente patet lib. 8. *Conſtit.* cap. 39. Euſebio lib. 5. hiſto. cap. 15. Origene, Homilia 3. in diverſos Evangelii locos. Tertullian. lib. *de corona militis*; Cypriano lib. 3. Epiſt. 6. lib. 4. Epiſt. 5. Hieron. *contra Vigilantium.*

Bellarm. lib. 3. de cultu ſanct. c. 16. Clemens lib. 5. cap. 19. Tertul. lib. 2. ad uxorem. Euſeb. lib. 6. cap. 7. Baſilius in Pſalm. 114. Ieron. cont. Vigil

VIGILIARVM in honorem Sanctorum, mentionem faciunt Clemens, Tertullianus, Euſebius, Baſilius, Hieronymus & alii.

Feſta B. Mariæ.

FESTI Aſſumptionis B. Mariæ, meminit Gregorius in *Antiphonario.*

FESTI Annunciationis B. Mariæ, Athanaſius in oratione *de Deiparâ.* De feſto Purificationis exſtant orationes Nyſſeni, Chryſoſtomi, Cyrilli.

FESTVM Nativitatis B. Mariæ agnoſcit Gregor. in *Antiphonario.* Conceptionis feſtum incepit D. Bernardi tempore, ut ex Epiſt. 174. liquet: nec paſſim receptũ fuit ante *Extravagant.* Sixti IV. *Cum præcelſa, de reliquiis & veneratione Sanctorum.* Celebratur autem feſtum Conceptionis matris Dei futuræ, 8. Decembris, ſive in peccato concepta fuerit, ſive non; cùm utrumque liceat tenere, juxta Bullam Pii V. qui excommunicat eos, qui alterutram partem, ut hæreticam, inſectantur.

Imperatores confirmarũt dies feſtos ab Eccleſia inſtitutos.

PAVLVS Diaconus lib. 16. *rerum Romanarum*, & Nicephorus lib. 17. cap. 31. referunt, Imperatores legibus etiam civilibus dies feſtos ab Eccleſia ſancitos confirmaſſe, adjuviſſe, ornaſſe. Eorum autem Sanctorum memoriam Chriſtiani potiſſimùm recolunt, qui Chriſti adventum & doctrinam mundo annuntiaverunt. Hinc B. Mariam, in cujus utero Incarnationis myſterium perfectum eſt, crebrò libenterq; honoramus. Et quoniam Ioannes Baptiſta Chriſti adventum ex matris utero, & poſtea palàm teſtatus eſt, diem ejus natalem celebramus. Apoſtolorum verò feſta, per quos veluti Chriſti legatos, de infidelitatis tenebris eruti, in fidei lumen pervenimus, nunquam ſatis dignè celebrare poſſumus. Inter quos tamen Petrum & Paulum, qui ad Occidentales populos miſſi ſunt, & ſanguinē cum doctrina Romanis tradiderunt, ſpeciali honore proſequimur; eorum non ſolùm diem natalem, ſed etiam ſingulares prærogativas recolentes: utpote Pauli *Converſionem miraculoſam*, Petri in cathedra primatum & ſummum Pontificatum, ac à vinculis liberationem.

Eorum potiſſimùm Sanctorum feſta colimus, qui Chriſti fidem annunciarunt.

Petri & Pauli feſtum.

Martyrum feſta.

INTER Martyres autem præcipuè lætitia ſolenni celebrantur Stephanus & Laurentius, qui priùs miſericordiæ operibus inſignes, Chriſti fidē paſſione fortiſſima & charitatis plena illuſtrârunt.

Innocentium feſtum.

INNOCENTES quoq; pro Chriſto necatos commendat Eccleſia, ut omnis ætas ſalutis & martyrii capax eſſe agnoſcatur.

Confeſſorum feſtum.

INTER Confeſſores autem Nicolaus & Martinus, qui in Eccleſia Occidentali eleemoſynis & continentia excellentes paſtores floruerunt, à populo Chriſtiano potiſſimùm celebrantur.

S. Magdalenæ feſtum. *S. Catharinæ.*

DENIQVE Magdalena, fidei ardore atque pœnitentia laudabilis, & Catharina zelo, virginitate ac martyrio admiranda, feſti ſolennitate commendantur.

S. Michaëlis.

S. quoque Michaëlis, omniumque Angelorum memoriam colimus, ut Deo gratias agamus, quòd illos nobis reconciliarit, noſtræque ſalutis adjutores conſtituerit, qui nos adverſus dæmonum inſidias protegant, Deo noſtras preces offerant, bona ſuggerant, animaſque hinc emigrantes in ſinum Abrahæ deducant.

Omnium Sanctorum feſtum.

QVIA verò innumerabilis Sanctorum eſt multitudo, quorum ſingulorum merita certo aliquo peculiari die recolere non poſſumus; Eccleſia unum diem omnibus dicavit, quo pro collatis omnibus eis muneribus Deo gratias ageret, eorum patrocinia imploraret, ac ad eorum imitationem populos excitaret.

CAP. LVII.

Quæ feſta obſervari debeant?

Seſſ. 25. cap. 12.

CVM omnia Chriſtianorum feſta jure humano introducta ſint, & Concilium Tridentinum declaraverit, feſtos dies, quos in ſua diœceſi Epiſcopus obſervari præceperit, ab omnibus ſubditis, quin & à religioſis, quantũvis exemptis, ſervari debere; conſequitur, in ſingulis locis illa feſta celebranda eſſe, quæ conſtitutio

Feſta uſu recepta celebranda ſunt.

ſynodalis

Digitized by Google

ſynodalis uſu recepta, vel conſuetudo legitimè præſcripta, ibidem obſervari iuſſerit. Et quidē eo modo ſervari dies feſti debent, quem uſus receperit. Vnde cùm à media nocte, uſq; ad ſequentem mediam noctem opera ſervilia exerceri vetantur, & ſubinde uſque ad meridiem, aut uſque ad tempus, quo Miſſarum ſolennia peracta ſunt, cuiuſque loci cōſuetudo ſervanda eſt. Quoad officium verò divinum, à primis veſperis uſque ad ſecundas, ius cōmune feſtum terminat. Eius porrò loci feſta quis celebrare tenetur, ubi degit: quod & in ieiuniis aliiſve abſtinentiis retinendum eſt.

Cap. 1. de feriis.

SEMPER equidem Dei beneficia recolere foret æquiſſimum; ſed cùm ea res non huius vitæ, ſed futuræ ſit, in qua Deum abſque ullo faſtidio ſemper laudabimus: ideo Eccleſia Deum imitata (qui non perpetuam animi tranquillitatem, nec ab omnibus operibus ſervilibus continuam vacationem exegit, ſed certis tantùm diebus à ſe inſtitutis) dies quoſdam ſelegit, quibus homines beneficia Dei tranquillis animis recolerent, gratias agerent, hymnis, precationibus, ſacræ doctrinæ, ſacrificiis, eleemoſynis, & aliis exercitiis, quæ Fidem, Spem & Charitatem excitant, piè vacarent.

Feſta quomodo celebranda.

CONVENIENTISSIMVM autem fuit, ordine aliquo præcipua fidei myſteria populo per annum proponi, quod factum eſt anno toto per certa feſta diſtributo, quibus fideles convenirent, erudirentur in dogmatibus fidei, omnibus curis reiectis, meditationi rerum cæleſtium inſiſterent. Inter quos feſtos dies celeberrimi habentur, qui ob redemptionis noſtræ myſteria religioni conſecrati ſunt.

Præcipui articuli fidei populo in feſtorum celebratione proponuntur.

CAP. LVIII.

Diebus feſtis quid agendum? quid vitandum?

SANCTIFICARE diem feſtum iubemur, hoc eſt, ſanctis operibus transfigere, nullis indignis operibus prophanare. Quæ autem cenſeri debeant ſancta opera, tradit Concilium Agathenſe, præcipiens, ut integrum Miſſę officium reverenter audiatur, ita, ut ante noviſſimam ſacerdotis benedictionem egredi quis non præſumat. Item ad diei ſanctificationem pertinet, divinis laudibus, ſolennibus precibus, religioſiſque aliis officiis intereſſe, ſacramentis ad animæ curationem inſtitutis uti; templum frequentare, ibi ſalutis monita haurire, confiteri, ſacram communionem accipere, eleemoſynis, charitatiſque operibus vacare, immaculatúmque à peccatis ſe conſervare.

Quæ ad ſanctificationem diei feſti requirantur.

PROHIBETVR autem hoc præcepto, ne aliquod opus ſervile die feſto peragatur. *Opus* verò *ſervile* dicitur, quod propriè ſervienti convenit, ac victui quærendo, præſentique tantùm vitæ ſervit: ut ſunt opera mechanicarum artium, agricolarum, colere, ſerere, ac ſimilia. Myſticè autem omne peccatum, quod hominem diaboli ac pœnæ ſervum conſtituit, prohibetur. Anagogicè verò, ut ad quietem futurę vitæ anhelemus, iubetur.

Exodi 22. Levit. 23.

Opus ſervile prohibetur in die feſto.

Ex dictis colligitur, plura operum genera diebus feſtis eſſe licita. I. illa, quibus Deo ſervimus: qualia ſunt, pulſare campanas, ornare templa, portare Crucem, Reliquias, Imagines, & quæcunque ſuapte natura, in Dei honorem immediatè tendunt, aut præambula ſunt, nec ante diem feſtū commodè fieri poſſunt. II. Licet exercere ſpiritualia: ut docere, ſcribere libros pro explicanda veritate. III. Licita ſunt opera ad propriam, vel Reipublicæ ſalutem neceſſaria: ut bellare, ac invadētes repellere. IV. Quæ ad proximi corporalem ſalutem neceſſaria ſunt: ut parare medicinam. V. Quæ ad evitandum imminens damnum neceſſaria ſunt: ut extrahere bovem ex puteo, vehere meſſem in horreum, ſi veriſimile periculum ſubſit iacturæ, niſi recondantur, propter pluvias, aut iuſtas alias cauſas. VI. Quæ ad parandos quotidie cibos exiguntur, nec priùs commodè fieri queunt. Nam ſi abſque incommodo præmitti feſto poſſint, illicita ſunt: ut coquere cerviſiam, aut panem pinſere, boves & porcos mactare, & alia huiuſmodi. VII. Opera licet exercere, quæ propter quandam neceſſitatem publicam Eccleſiæ conſuetudine permittuntur: ut nautis piſcari haleca certo anni tempore, nunciis proficiſci, agaſonibus & aurigis merces de provincia una in aliam vehere. Item, fabris ferrariis equos iter agentium calceare: macellariis & tabernariis cibum & potum hoſpitibus neceſ-

Opera religioſa in die feſto licita.

Navarrus in Enchir. c. 13. num. 12.

Opera ſpiritualia.

Opera Reip. neceſſaria 1. Machab 4

Opera ſanitati neceſſaria.

Ad evitandū præſens periculum & damnum.

Vitæ neceſſaria.

Opera neceſſitati publicæ ſervientia.

Digitized by Google

Inſtante gravi neceſſitate.

ſarium vendere. Poſtremò, propter inſtantem aliquam gravem neceſſitatem, omnia in univerſum opera ſervilia die feſto exercere abſque peccato licet: putà, ſi hoſtis obſidionem paret, fas erit civibus mœnia reparare, terrã ferre, ligna cædere, omne armorum genus præparare. Quæ autẽ alio tempore commodiùs fieri poſſunt, ut ſternere plateas, reficere pontes, fontes, puteos, & hujuſmodi, non licet pietatis velo die feſto exercere. Sed gratis, in pauperum favorem atq; ſubſidium ligna ſubvehere poſt auditam Miſſam, laudabili more apud fideles receptum videmus. At quòd opulenti à ſubditis, vel aliis idipſum exigant feſto die fieri, improbandum eſt, cùm nõ affectu miſericordiæ, ſed avaritiæ, cum aliorum gravamine, tales ſibi conſulant.

Gratis in pauperum favorem ligna ferre.

Opulentis nõ licet die feſto gratuitas vecturas lignorum exigere à colonis.

SVNT inſuper opera quinque generum non ſervilia, quæ feſtis diebus fieri prohibentur: videlicet Nundinæ; Iudicium civile aut criminale: Iuramenti præſtatio, niſi pro pace, gravique neceſſitate inſtante: Cauſarum proſecutio in judicio, niſi neceſſitas aliud expoſcat: proceſſuũ inſuper quæſtus cauſa diſcuſſio. Vnde conſequi videtur, non licere in die feſto conſultationes laborioſas advocatis conſcribere, niſi gratis in favorem pauperum. Violant enim tertium præceptum, quicunque ex prædictis operibus Iure divino, vel Eccleſiaſtico vetitis, aliquod feſto die exercent.

Cap. 1. de feriis. Prohibita feſto die, Nundinæ. Iudicia.

Navarrus in Enchir. c. 13. num. 5. & 14.

ITEM diem feſtum prophanant, qui totum tempus inſumunt in venationibus, torneamentis, luſibus, choreis, fabulis, ſpectaculis, conviviis, compotationibus, ebrietatibus, rixis & pugnis, otio ad nequitiam abutentes.

Diem feſtum prophanant.

SCIENDVM tamen eſt, licitam eſſe honeſtam animi & corporis die feſto recreationem. Nam Iudæos Dominus epulari & lætari in ſuis feſtivitatibus voluit: quin & ſervos & ancillas, imò & jumenta die ſabbati quieſcere juſſit, cultores ſuos ad humanitatem inſtituens erga illos, quorum operâ & induſtriâ uterentur. In quo peccant Domini & Heræ, qui ſervos, aut ancillas die feſto à Dei cultu avocant, ita eos operibus implicantes, ut ſacris officiis & concionibus intereſſe nequeant.

Servi & ancillæ cultui divino vacare permittantur.

CAP. LIX.

Quæ utilitas obſervationis feſtorum dierum?

DEVS honorantes ſe honorificat: ideo quò aliquis divino cultui ampliùs ſe addixit, eò gratior acceptiorq; Deo exſtitit. Vnde à ſincero Dei cultu in Scriptura Abel commendatur, Enos, Henoch, Noë, Abraham, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Iob, Moyſes, Aaron, Eleazar, Ioſue, Samuel, David, Ezechias, Ioſias, Tobias, Iudith, Machabæi, Simeon, Anna vidua, *quæ non diſcedebat de templo, jejuniis & obſecrationibus ſerviens die ac nocte.* Ac denique Chriſtus ipſe in Templo & Synagogis aſſiduè verſatus fuit, veteriſque Teſtamenti feſta ſedulò coluit. Et poſt ejus aſcenſionem Apoſtoli novi Teſtamenti præcipua feſta Spiritus Sancti directione inſtituerunt, eadémque ſolenni veneratione obſervarunt. Quorum exemplo Chriſtiani Imperatores, Reges, ac Principes ſumma cautione Deum, ejúſque feſta coluerunt: & quò ampliùs Dei cultum exornarunt, non ſolùm Deo acceptiores, ſed & in hac vita feliciores exſtitiſſe rerum experientia comprobat. De Conſtantino Magno id refert Nicephorus hiſtor. lib. 8. cap. 3. & 4: de Theodotio ſeniore lib. 12. cap. 39: de Theodotio juniore lib. 14. cap. 2. & ſequentibus, ubi ardentem pietatem, maximum imperii præſidium eſſe oſtendit, quia hoſtium inſidiæ, exortaq; bella ſponte, Deo adjuvante diſſolvantur. Frequenter equidem ille Imperator templa viſebat, aſſiduis precibus Deum placare ſtudebat: pro avertenda calamitate, impetranda ſerenitate, litanias cum proceſſionibus inſtituebat: inter cantantes hymnos medius incedebat: ſi bellũ cõmovebatur, ad Deum tanquàm ad aſylũ (æmulatus in eo Davidem) cõfugiebat, nec ſpe ſuâ fruſtratus eſt. Dum enim Roïlas Scytharum rex ingenti exercitu Thraciam intraſſet, violento tonitru & fulmine cælitus demiſſo, confeſtim unà cum copiis extinctus fuit. Aliàs verò contra Perſarum excurſiones, grandine ac imbribus propugnatus fuit.

Dei cultus gratos homines reddit. — *Gen. 4. 5.* — *Lucæ 1.* — *Feſti dies ab Apoſtolis inſtituti.* — *Conſtantini pietas.* — *Pietas imperii præſidiũ.* — *Theodotii ſpes in Deo.*

QVID verò feſti dici violatio mereatur, ex c. 15. Numerorum liquet, vbi

Numeror. 15.

Violator Sabbati lapidatur.
Lib. 2. Eſdræ cap. 3.
Vendere ac emere in die feſto nefas.

lapidari jubetur, qui Sabbato ligna collegerat. Eſdræ lib. 2. cap. 13. reprehenduntur à Nehemia, conculcantes torcularia in Sabbato, portantes acervos, onerantes aſinos vino, uvis, ficubus, aut aliis mercibus; ſimul & vendentes ac ementes, vel importantes quælibet onera in Jeruſalem: quos omnes diem Sabbati profanare dicit. *Nunquid*, ait, *non fecerunt hæc Patres noſtri, & adduxit Dominus Deus noſter ſuper nos omne malum?* Vnde zelatores legis præelegiſſe mori potiùs, quàm diem Sabbati polluere (1. Machab. 2.) legimus.

1. Mach. 2.

Cap. LX.

De quarto Præcepto.

Quartum præceptum.

PRIORA tria primæ tabulæ præcepta homines de iis, quæ Deo præſtare tenentur, inſtruunt: verum ſcilicet cultum interiorē & exteriorem, corde, ore, ac opere, privatim & publicè. Reliqua verò ſecundæ tabulæ mādata hominis erga proximum officiū explicant, hoc eſt, ea, quæ charitas proximo tribuenda dictat. Inter proximos autē maximè conjuncti ſunt parentes, per quos ſecundùm Deum ſumus & vivimus: quos ideo Deus quarto præcepto honorari jubet his verbis: *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi:* hoc eſt, pietatem, reverentiam, venerationē, obedientiam, & ſubventionem exhibe parentibus, per quos in lucem editus, ingentique cura educatus es, ut hujus officii merito acceptum ab eis vitæ beneficiū prolongetur à Deo, cui diſplicet ingratitudo. Æquū enim apparet, ut acceptum vitæ beneficium amittat, qui in eos, à quibus accepit, ingratus ac impius eſt.

Secundæ tabulæ præcepta hominis erga proximum officia continent.

Parentes honorandi.

Honor eſt teſtimonium excellentiæ.

HONOR eſt teſtimonium excellentiæ, vel ſolo corde coram Deo per humilem ſui ſubmiſſionem, aut ſigno externo coram hominibus exhibitum. Magna verò excellentia eſt, unum eſſe alterius hominis principium, cauſam, originem. In eo ſiquidem Deo Patri aſſimilatur, à quo eſt omnis paternitas in cælo & in terra. Vnde Sapiens: *Deus honoravit patrem in filiis.* Honor autem in Scripturis non ſolùm in ſalutationibus & officiis deferēdis, ſed etiam in ſubventione, ac munerum oblatione intelligitur, juxta illud Numerorum 22. *Paratus ſum honorare te.* Tobiæ 1: *Cùm ex his, quibus honoratus fuerat à rege, habuiſſet decem talenta argenti.* Proverb. 3. *Honora Dominum de tuâ ſubſtantiâ.* 1. Timoth. 5. *Viduas honora: & qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.*

Eccleſ. 3.

Honor ſubventionem includit.

HONORIS itaque vocabulo amor, obſervantia, cultûs, reverentia comprehenduntur, quæ aſſurgendo, venerando, inclinando, caput aperiendo, magnificè ſentiendo & loquendo, munera exhibendo, pro parentibus orando, ac ſedulò, ne verbo aut opere offendantur, cavendo, præſtantur.

Honor obedientiam cōtinet.

ET inſuper Honoris voce continetur obedientia in eis, quæ ad mores, & utilitatem rei familiaris pertinent: auxilium quoq; conſolationis, ac ſupportatio ſenii, moroſitatis, & defectus aliquando judicii vel ſenſuum. Aptiſſimè verò in hoc præcepto vox *Honoris* poſita eſt, non amoris aut metus, quia eum, quē ex animo honoramus, etiam amamus & veremur: non autem qui amat, continuò obſervat & veneratur; nec qui metuit, ſemper diligit. *Patris* nomine, parens qui nos genuit; *Matris* autem illa, quæ nos in lucem edidit, ſignificantur. Hos à liberis percuti aut lædi, ſub pœna mortis vetat Deus. Et de his primum hoc præceptum loqui, docet Chriſtus Matth. 15. Marci 7. & Apoſtolus Epheſ. 6. Coloſſ. 3. Deinde parentum nomine cōtinentur cognati, patria, amici, paſtores, Epiſcopi, ac univerſi, quorum miniſterio & cura in Chriſto regeneramur, & ad beatam vitam dirigimur: Item, Magiſtratus, Reges ac Principes, quorum ſollicitudine conſervamur in vita & quiete. Itē grandævi & ſenes, Heri, Magiſtri, Pædagogi, tutores, curatores, Domini, fautores ac Mæcenates, & quotquot poteſtatis, vel dignitatis, aut utilitatis, ſive præſtantis alicujus officii cauſa parentum loco colere jubemur. Inter quos principem locum obtinent, qui mores & ingenium excolunt: quibus debetur amor, obedientia, honor, corde, verbo & opere, ut Ethnici quoque agnoverunt ſcribendo, parentibus & magiſtris à filiis & diſcipulis paria non poſſe reddi. Quod ſignificat etiam Apoſtolus ad Heb. 12. colligens ex reverentia parentibus carnis debita, multò magis obtemperandum patri ſpirituum: id eſt, ſalutarem doctrinam tradenti.

Eccleſ. 3.

Exodi 21. Levit. 20.

Parentum nomine qui contineãtur?

Levit. 19. Sapien. 4.

4. Regum 5. Naaman à ſervis Pater vocatur: Helias & Elizaus à filiis Prophetarū 4. Reg. 2. & 13.

CVR verò parenti carnis honor debeatur,

beatur, explicat Sapiens Eccleſiaſtici 7. *Memento, quòd niſi per illos natus non fuiſſes, & retribue illis*; qui ſcilicet tibi corpus, educationem, fortunæ bona, per anxietates, labores ac pericula dedere. Vnde Tobias filio dixit: *Memor eſſe debes, quæ & quanta pericula* (mater) *paſſa ſit propter te in utero ſuo.* Et Sapiens: *Gemitus matris tuæ ne obliviſcaris.* Qui matrum dolores ex Scriptura noti ſunt: *In dolore concipies & paries filios, &c*: & in nativitate, ablactatione, ſollicita educatione ſatis apparent. Nec minor eſt patris labor & anxietas in curando, ut filii in moribus & litteris erudiantur, vel artem mechanicam addiſcant, ſtatum ſe dignum aſſequantur, parem ducant uxorem: in quibus procurandis, ſæpe videmus parentes ad extremam paupertatem redigi.

Eccleſ. 7.

Sollicitudo parentum pro liberis.

EXEMPLVM obſervantis filii præbuit Ioſeph, qui Regi honore ac amplitudine proximus, patrem ſenem, & frumentis egentem honorificè excepit: & Salomon in regio ſolio, matrem ad ſe venientem, ad dexteram ſuam collocavit. Obedientiæ verò exemplum in Iſaac relucet, qui ſe à patre ſene in ſacrificium præparari admiſit, ſeque vinciri abſque contradictione paſſus eſt: & Rechabitæ ad patris juſſum vino abſtinuerunt. Chriſtus deniq; Patri uſque ad mortem, quin & Ioſeph nutritio ac Matri ſubditus fuit. Iacob item parentum arbitrio mores at vitam inſtituit, iiſque non invitis uxorem duxit: & contrà Eſau animam parentum offendiſſe legitur.

Gen. 46. 47. Obſervantiæ parentum exempla.

3. Reg. 2.

Gen. 22.

Hierem. 35.

Gen. 24. & 28.

Gen. 26.

SICVT autem in vita parentes honorandi ſunt; ita & in morte, corpora ſepeliendo, exequias cohoneſtando, ſacrificium offerri pro eis curando, legata, ultimamque ipſorum voluntatem fideliter exſequendo, ac denique tumulos & memorias eis exſtruendo.

CAP. LXI.

Qui filii hoc Præceptum violent?

Violatores quarti præcepti.

HOc præceptum violant filii, qui odio parentes proſequuntur, eis detrahunt, maledicunt, grave damnum exoptant, verbo aut cogitatione malè imprecantur: qui eis obmurmurant, aſperiùs obloquuntur, nec non ad iram provocant, contriſtant, irritant, irrident, contumelia afficiunt, nullum, aut ſaltem non debitum honorem deferunt, parentum nuditatem vel defectus propalant, imitantes impium Cham. Contra quales ait Sapiens: *Ne glorieris in contumeliâ patris tui, &c.* Ad immanitatem verò pertinet, inſidiari, percutere, vel occidere parentes. Vnde Abſolon ſuſpendio periit: Nero ſibi ipſi manus violentas intulit.

Geneſ. 9. Cham. Eccleſ. 3.

Abſolon patrem perſequutus eſt. 2. Reg. 15.

PECCANT denique in hoc præceptum filii, qui in eis, quæ patriæ poteſtatis ſunt, non obtemperant; qui parentes pauperes erubeſcunt, & agnoſcere nolunt; qui parentum bona inutiliter conſumunt, aut diripiunt. Contra quos Sapiens: *Qui ſubtrahit aliquid à patre vel matre, & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt.* Quibus affines ſunt, qui habita parentum hæreditate, ipſos egeſtate perire ſinunt: cui malo providens Eccleſiaſticus: *Filio*, inquit, *& mulieri, fratri & amico, non des poteſtatem ſuper te in vitâ tuâ; & non dederis alteri poſſeſſionem tuam, ne fortè pœniteat te, & depreceris pro illis.* Delinquit quoque in parentes, qui pro eis vivis, aut mortuis non orat: item, qui à reſtituendis bonis alienis avertit; aut ex hæreditate paterna obvenientia bona, quæ ſcit injuſtè parta, retinet: ſimiliter, qui debita parentum legitima, aut pia legata, non perſolvit.

Proverb. 28.

Eccleſ. 33.

CAP. LXII.

De Officio Parentum erga filios.

QVEMADMODVM filii parentibus honorem, ita parentes filiis amorem & educationem debent; juxta illud Apoſtoli: *Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios veſtros; ſed educate illos in diſciplinâ, & correptione Domini.* Quocirca parentum eſt curare, ne infantes in utero ſuffocentur, ne nati opprimantur, ne in ignē, vel aquam prolabantur; ne manci, gibboſi, luſci, aliáſve vitioſi reddantur. Qua in re peccant, qui ſtu-

Officia parentum in liberos.

Epheſ. 6.

Digitized by Google

dio fœtum conceptum enecant, vel abortum procurant, aut conceptionem impediunt, vel natos liberos crudeliter exponunt, aut ſine juſtâ neceſſitate aliis mulieribus ablactandos tradunt: quo fit, ut ſæpe natus filius intereat, vel debilior exſiſtat, matrémque minùs amet. Quod agnorum exemplo Baſilius illuſtrat, quorum ſinguli in copioſo grege maternam vocem agnoſcunt, ad eamque properantes, lactis proprios fontes rectà petunt, papilliſque maternis contenti ſunt.

Hom. 9. Hexaem.

Commẽdantur, quæ filios ablactarunt. Sara Gen. 21. Anna Samu. 1. Reg. 1. B. Virgo. Mater ſeptem Machabæorum. 2. Machab. 7. Gregor. ad interrog. Aug. Anglo. Epiſcopi c. 10 Gen. 20. 1. Timoth. 5.

Ex incontinentiæ autem vitio exortum videtur, quòd ſine juſtâ neceſſitate liberi exteris mulieribus lactandi exponantur. *Dum enim* (ait Gregorius) *continere nolunt, deſpiciunt lactare, quos gignunt.* Parentum inſuper eſt, ſubſidia vitæ neceſſaria filiis providere, ac eis theſaurizare, 1. Corinth. 12. Quod præſtant, dum eis fundos aut redditus relinquunt, opificium, honeſtam artem, vel diſciplinam, qua vitam tueantur, edocent. Qua in re graviter peccant, qui neglectis prolibus, ſua bona dilapidant, vel extraneis conferunt, (juxta Auguſtinum Epiſtola 199.) aut ſine cauſa legitima filios exhæredant, vel propter ſecundarum nuptiarum fœdera, primi thori liberos abigunt, negligunt, & defraudant. Reipublicæ inſuper noxii ſunt parentes, qui liberos pauperes nulla curant arte inſtrui, ad cõquirenda pręſentis vitę ſubſidia, permittentes, ut aſſueſcant otio, mendicitati, vagationi, fornicationi, aliiſque vitiis: ex quibus plerunq; non ſolùm inutiles, ſed etiam aliis graves ac pernicioſi prodeunt. Vnde meritò Apoſtolus monet, ut patres educẽt filios *in diſciplinâ, & correptione Domini. Qui* enim *docet filium ſuum, laudabitur in eo. Mortuus eſt pater ejus, & quaſi non eſt mortuus: ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe, defenſorem domus contra inimicos.* Vnde Moyſes: *docete filios veſtros verba mea, ut illa meditentur, quando ſederis in domo tuâ, & ambulaveris in viâ, & accubueris atque ſurrexeris.* Qua de re Abraham commendatur: *Scio, quòd præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, ut cuſtodiant viam Domini, & faciant juſtitiam & judicium.* Quod etiam adimplevit Tobias, qui filium ab infantia Deum timere docuit, & abſtinere ab omni malo. *Adoleſcens* enim *juxta viam graditur: cùm ſenuerit, non recedet ab eâ.* Sed

Filiis providendum.

Aug. Epiſt. 119.

Epheſ. 6.

Eccleſ. 30.

Deut. 11.

Gen. 18.

Tob. 1.

Proverb. 22.

in filiorum educatione prudentia opus eſt, ne ad iracundiam, puſillanimitatem, aut indignationem provocentur. Quare cavendum, ne magis ira, quam ratione parentes in filios ſævire videantur, nec tam correctos quàm punitos velle: nec filiis parentes maledicant, ne in utriuſque perniciem id cedat, ut Auguſtinus exemplo comprobat à ſe viſo, allegans etiam illud Eccleſ. 3. *Benedictio patris firmat domos filiorũ: maledictio autẽ matris eradicat fundamenta.* Neq; decet, parentes impari affectus demonſtratione, vel inæquali hæreditaris diſtributione, odia inter liberos ſuos ſerere, quibus multò utilior eſt concordia, quàm parentum favor. Quali fratres invidiâ Ioſeph proſecuti fuerint, quia plùs à patre ceteris diligeretur, ſcriptura non tacuit. Quemadmodum autem puſillanimes nimia reddit auſteritas: ita liberos corrumpit licentia, & major æquo indulgentia. Vnde Sapiens: *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum. Curva cervicem ejus in juventute, & tunde latera ejus, dum infans eſt, ne forte induretur, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.*

Epheſ. 6.

Aug. ſerm. 95. in Lovanii impreſſis.

Maledictio parentum nocet.

Gen. 37.

Proverb. 23.

Eccleſ. 30.

Qvantopere verò diſpliceat Deo neglectus paternæ in filios diſciplinæ, docet exemplum Heli, qui à Deo rejectus fuit cum poſteritate à ſacerdotio, quòd filios peccantes manſueto nimis ſermone monuerit, nec cõpetenti ſeveritate ipſorum peccata coercuerit. Nec impunita Davidis indulgentia remanſit, dum inceſtuoſum Ammon filium contriſtare acerbiore correptione noluit. Nec Adoniam, regnum ambientem, corripuiſſe dicitur: unde mors poſtea ſequuta eſt.

Diſciplinæ neglectus.

1. Reg. 4.

Fulgen. epiſt 1. cap. 10.

2. Reg. 13.

3. Reg. c. 1.

Peccant & in filios parentes, qui eorum infirmos animos per vagas libidines proruentes, non curant honeſtarum cancellis nuptiarũ coërceri; ut de ſe confitetur Auguſtinus, addens Epiſtola 199. filios eſſe ad meliora excitandos, non tamen cogendos, cùm unuſquiſque donum ſuum habeat. Hinc Sapiens: *Filiæ tibi ſunt? ſerva corpus illarum. Trade filiam, & grande opus feceris; & homini ſenſato da illam.* Væ itaque parentibus, qui filias proſtituunt, ad hæreſes, flagitia, Magiam, omnemque impietatem impellunt, docentes liberos furari, mentiri, decipere, obſcœnè loqui, pejerare, inebriari, Dei culto-

Filii ad meliora exci[tan]di, non cogendi.

Lib. 2 confeſ. cap. 2. & 3.

1. Cor. 7.

Eccleſ. 7.

4. Reg. 11.

res perſequi, ut de Athaliâ legimus.

PRÆTEREA in liberos peccant illi parentes, qui ſufficientis ad deliberandum ætatis viaut dolo à meliore bono religionis revocant, aut aſtutia, dolo, vi, minis aut metu ad matrimonium vel religionis ingreſſum cogunt. Quales anathemate ferit Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 9. reform. Huc inſuper reducuntur eorum peccata, qui uxorem & familiam verberant, malè tractant, domui & familiæ malè præſunt, ſibi commiſſos perperam inſtruunt & gubernant.

CAP. LXIV.

De Officio & honore Epiſcopis & Presbyteris debito.

Honor Epiſcopis & Sacerdotibus debitus.

HONORANDI ſunt non ſolùm, qui nos carnaliter genuerunt, ſed inprimis ſpirituales patres, qui nos in Chriſto regenerarunt, & ad ſpem immortalis vitæ perduxerunt, iuxta illud Eccleſiaſtici: *Honorifica Sacerdotes, & propugnato brachiis. Sunt enim Dei legati: quos qui audit, Deum audit; qui eos ſpernit, Deum ſpernit.* Vnde aiebat Moyſes: *Non contra nos, ſed contra Dominum eſt murmur veſtrum.* Et Samueli Deus: *Non te abjecerunt, ſed me.* Et Apoſtolus: *Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Item: *Pro Chriſto legatione fungimur.* Atque Chriſtus: *Sicut miſit me Pater, ita & ego mitto vos.*

Eccleſ. c. 7. Luc. 10. Exodi 16. 1. Reg. 8. 1. Cor. 4. 2 Cor. 5. Ioan. 20.

QVANTOPERE autem amandi ſint Eccleſię prælati, declarat Apoſtolus, dum ait: *Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrinâ.* Et de Galatis: *Si fieri potuiſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.* Et ad Hebræos ſcribens: *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis: ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Itemque prælatos vice Dei leges ferre, quibus propter conſcientiam obedire oporteat, edocet; ſua mandata vocans *Dei mandata.* Nihil enim intereſt, utrùm Deus per ſe, an per ſuos miniſtros, ſive homines, ſive Angelos, voluntatem ſuam innoteſcere faciat.

1. Timoth. 5. 1. Theſſal. 5. Galat. 4. Hebr. 13.

Præcepta Epiſcoporum in conſcientia obligant. 1. Cor. 14.

SACERDOTIBVS inſuper debentur vitæ neceſſaria. *Dignus eſt enim operarius mercede ſuâ.* Et, *qui altari deſervit, debet de altari vivere. Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.* Nec ſolùm bonis, ſed & malis ſacerdotibus ratione miniſterii honor, obedientia, & vitæ neceſſaria debentur, ut Chriſtus exemplo ſuo confirmat, leproſo mandans: *Vade, & monſtra te Sacerdoti.* Et alibi: *Quæcunq; dixerint vobis, ſervate & facite.* Alapâ verò percuſſus nihil contumelioſè in Pontificis perſonam dixit: ſed ſuam innocentiam humiliter tutatus eſt. Quem imitatus eſt Apoſtolus, iuxta ſcripturam: *Principi populi tui non maledices.* Non enim aliunde hæreſes & ſchiſmata oboriri Cyprianus aſſerit, niſi *quia Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Eccleſia Sacerdos, ad tempus judex vice Chriſti cogitatur.*

Bernardus lib. de præcepto & diſpen. Matth. 10. 1. Cor. 9. 1. Timoth. 5. Matth. 8. Matth. 23. Ioan. 18. Act. 23.

Schiſmata oriuntur, quia Chriſti Vicarius nō agnoſcitur. Cyprian lib. 1. Epiſt. 3. Et lib. 3. Epiſt. 9.

QVARE in hoc quartum præceptum, quatenus Sacerdotes honorandos continet, impingunt, qui Sacerdotibus, Religioſis, Eccleſiaſticis maledicunt, eos irrident, ſpernunt, detrahunt, cōtemnunt, infamandi occaſiones captant. Contra quales diſſerit Auguſt. Epiſt. 137. & in Pſal. 106. vbi eos comparat exſiſtentibus in medio maris in navicula; qui gaudent, ſi nauclerus in ſcopulos impingat, navémque malè dirigat, nō advertentes, quantum inde periculi ſibi ipſis immineat. Et lib. 50. ho. 50. eos, qui pravos mores prælatorum ſequi malunt, quā bona eorum monita, viatori aſſimilat, qui remeandum ſibi opinatur, ſi conſpexerit in itinere tabulas lapideas, litteris plenas, viam docere, nec tamen ambulare. Et in Regula cap. 43. Pręlatis compatiendum monet, qui quantò in ſuperiore loco, tantò in maiore periculo verſantur. *Ars* enim *artium eſt, regimen animarum.* Et licet Paſtor vitam propriam bene diſpenſaverit, ſibi verò commiſſorum diligentem curam non habuerit, cum pernicioſis in gehennam ibit.

In Chriſti miniſtros iniurioſi. Prælatorum cura gravis. Chryſoſt. in 2ᵐ. c. Ioan.

PECCANT etiam in hoc præceptum, qui prælatorum legibus non eſſe obtemperandum ſentiunt, quia fideles liberati ſint a iugo legis; ut docuit Aërius teſte Epiphanio; & Ioannes Huſs articulo decimoquinto, in Concilio Conſtantienſi damnato, quem ſequutus eſt Lutherus articulo vigeſimoſeptimo. Tales occidi iubet

Inobedientes Eccleſiæ. Epiphan. hæreſi 75. Aug. hæreſ 53.

Deus cap. 17. Deuteronomii: & terra abſorpſit in Aaronē inſurgentes, Numerorum 16. Denique Chriſtus non audientes Eccleſiam (hoc eſt, Eccleſiæ prælatos) tanquam Ethnicos & Publicanos haberi decrevit.

Numero. 16.

Matth. 18.

Peccant, qui Clero bona adimunt.

ADHÆC peccant in hoc præceptum, qui Clero decimas adimunt, fundationes defraudant, ſolvere recuſant, temporalia vi auferunt: contra quos Martinus V. Bullam edidit, quæ habetur poſt 45. ſeſſ. Concilii Conſtantienſis: item, qui veræ doctrinæ propagationem impediunt, de qualibus Amos cap. 2. *Prophetis mandabatis, ne prophetetis*: & Iſaias ca. 30. *Dicunt videntibus; nolite videre: & aſpicientibus; nolite aſpicere nobis ea, quæ recta ſunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Sic Iudæi Chriſtum, & Apoſtolos veritatem annuntiantes, perſecuti ſunt & occiderunt.

CAP. LXV.

De officiis, patriæ & conſanguineis debitis.

Officia patriæ & parētibus debita.
Gen. 4. 27.

IN quartum Præceptum, quatenus conſanguineorum & patriæ cultum continet, peccant, qui conſanguineos vel concives ſpernunt, famâ vel bonis ſpoliant & perſequuntur, ut impius Cain, & Eſau, Abimelech, Abſolon, Ioram, Alcimus, & ſimiles, à quibus fluxit proverbium: *Fratrum quoque gratia rara eſt.* Item, qui patriam produnt, opprimunt, concivibus invident. *Non eſt enim Propheta ſine honore niſi in patriâ ſuâ, & in domo ſuâ, & in cognatione ſuâ*; ut patuit in Ioſeph vēdito à fratribus, in Prophetis, & capite omnium Prophetarum Chriſto, & Apoſtolis eius.

Iudicum 9.
2 Reg. 13.
Marci 6.

PECCANT inſuper, qui patriç vaſtatione gaudent (ut Nero) nec conciviū damnis cōmoventur, (ut Alcimus) cùm econtra pii afflictiones patriæ ac cōcivium defleant, mala orationibus, iejuniis, miſericordiæ operibus avertere ſtudeant, exemplo Ieremiæ, necem Ioſiæ, atque expugnationem urbis Ieruſalem; Nehemiæ, combuſtionem portarum; & Machabæorum, prophanationem templi, & patriarum legum contemptum lamētantium. Ad hoc præceptum referuntur etiam mutua conjugū officia, de quibus in tractatu *De Matrimonio* diſſeruimus, quò lectorē remittimus.

Eſdra lib. 2. c. 1. & 2.
Lib. 1. Machab. cap. 2.
Cap. 147. de Sacram.

HVc quoque reducuntur ſervorum & dominorū officia, quibus juxta Paulum cum timore in ſimplicitate cordis, tanquā Chriſto ſervire tenētur. Quod præceptum D. Petrus non tantùm ad bonos & modeſtos, ſed etiam ad moroſos & diſcolos dominos extendit. Proinde in hoc prçceptū peccant ſervi, cōmittentes furta, loquētes mendacia, rebelles, inobedientes, obmurmurantes, abſente Domino otiantes, ad oculum ſervientes, conditionem ſuam iniquiùs ferentes: qualibus proponendum eſt juſti, fidelis, ac pudici Ioſeph exemplū, cui Dominus omnia crediderat; & patientis ac laborioſi Iacob, Danielis, atque trium puerorū, quibus nihil ad virtutem ſervitus obfuit; cùm in igne, inter leones, inter barbaros inſidiantes, orare Deum non deſtiterint.

Dominorum & ſervorum officia.
Epheſ. 5.
1. Petri. 2.
ad Titum 2.
1. Cor. 7.
Gen. 39.

PECCANT verò in famulos & ancillas Heri plagoſi, crudeles, amari, quos Apoſtolus *id quod juſtum & æquum eſt facere* jubet, *ſcientes, quòd communis omnium in cælo Dominus ſit.* Aliter tamen cum pigro, refractario & rebelli ſervo agēdum eſt, quàm cum induſtrio & voluntario, ut Sapiens tradit.

Epheſ. 6.
Eccleſ. 7. & 33.

PECCANT inſuper Domini in ſervos & ancillas, ſi eorum fidem, mores, conſcientiam, & vitam negligant, parvi ducentes, an præſcriptis temporibus templa frequentent, confiteantur, communicent, Sacramenta reliqua ſuſcipiant, Confirmationis (& ſi ægrotent) Extremæ unctionis; an fornicentur, aſſiduè jurent; ſi matrimonia eis neceſſaria prohibent; tempore divini officii, aut prçdicationis verbi Dei ſic operibus ſervilibus occupant, ut animæ curam gerere nequeant. De quibus ait Apoſtolus: *Qui ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, eſt infideli deterior.* Et Pſalmiſta: *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam: ambulans in viâ immaculatâ, hic mihi miniſtrabit.* Vnde Abraham cunctos ſuos domeſticos, tanquā ejuſdem ſecum religionis, eodem die circumcidit, ac præcepit ſequi viam Domini.

Dominis ſit cura, ut ſervi pii ſint.
1. Timoth. 5.
Pſal. 100.
Gen. 17. 18.

CAP. LXVI.

De honore, Magiſtratui ſeculari deferendo.

Magiſtratus honorandus.

REGIBVS, Principibus, & reliquis, quorum poteſtati temporaliter ſubjicimur, debemus honorem, obedientiam, amorem, fidelita-

Rom. 13. 1. Timoth. 2. 1. Petri. 2. Matth. 22.

delitatem, tributorum ſolutionem: orare inſuper tenemur, ut in pace ac tranquillitate ſub eis quietam in omni pietate vitam agamus, quos Deus ſui regni atque poteſtatis miniſtros conſtituit. *Non eſt enim poteſtas niſi à Deo; & qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Quare Apoſtolus eis tribui vult Obedientiam, Timorem, Tributa, *non ſolùm propter iram*, id eſt, metu pœnę ab eis infligendæ; *ſed etiam propter conſcientiam*, hoc eſt, ad evitandum peccati reatum, cui ſupplicium in futuro ſeculo reddetur. Hinc Chriſtus: *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.*

Obediendi neceſſitas extendit ſe ad omnia licita.

EXTENDITVR autem obediendi neceſſitas ad omnia, quæ à legitima poteſtate imperari queũt. Principis autem eſt, ſubditos ab hoſtium violentia protegere, publicam tranquillitatem, cives, uxores, liberos, bona ſubditorũ tueri, invaſores coërcere, leges utiles condere, noxios ſuppliciis, bene meritos præmiis afficere, ſuum cuique tribuere, de bello ſuſcipiendo vel omittendo conſultare, univerſaque ad communem ſubditorum ſalutem ſpectantia, mediáque ad hunc finem neceſſaria imperare: ut, milites colligere, tributa imponere, aliáque, ſine quibus Reſpublica conſiſtere nequit, providere: ut ſit juſta pecuniæ menſura, non falſata materia, juſti ponderis numiſmata.

Principis officia. *Aug. lib. 22. cont. Fauſt. cap. 75.*

Peccant in Principes.

Quare graviter peccant ſubditi, qui Principibus aut magiſtratui ſuo detrahunt, maledicunt, eorum facta & judicia calumniantur, ipſos contriſtant, iuſſis eorum parere recuſant, vel manifeſta vi rebellant, juxta Scripturam: *Principi populi tui non maledices.* Et: *Non judices contra judicem.* Et, *Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Parricidium autem perpetrat, qui patrem patriæ trucidat.

Exodi 22. Eccl. 10. 20. Rom. 13.

CAP. LXVII.

De officio Principis Chriſtiani.

Principis Chriſtiani officium. Eccleſ. 10.

VERISSIMA eſt Sapientis illa ſententia: *Secundùm judicem populi, ſic & miniſtri eius. Et qualis rector civitatis, tales inhabitantes in eâ.* Vnde meritò *beata* vocatur Reſpublica, cujus Princeps heroicas virtutes Dei providentiâ conſequutus eſt putâ religionis obſervantiam, doctrinæ puritatem, Catholicæ veritatis amorem, pietatis zelum, benignitatem, animi moderationem, æquitatem, fortitudinem, magnanimitatem, clementiam, prudentiam; cui adſit in re militari virtus & felicitas, ad Rempublicam belli & pacis tempore adminiſtrandam ſapientia; morum integritas, temperantiæ ſtudium, juſtitię amor, humilitas, ne corde ſuper fratres elevetur; juxta illud Sapientis: *Rectorem te poſuerunt: noli extolli.* Et cap. 10. *Sedes Ducum ſuperborum deſtruxit Deus.* Principis inſuper eſt, tanquam Patris & Paſtoris, cõſulere ſubditis; eos inſtar filiorum amare, fovere, complecti; cogitare, in magnâ ſe domo, Patrem; in magna familiâ eſſe Oeconomum, cui omnium pariter cura incumbat, omnium ſalus ſit cordi: & eorũ potiùs, quàm propria quærere commoda: tondere pecus, non deglubere; ab omni injuria tutas & immunes cõſervare oves ſuas; pro iis excubare, & à violenta luporũ irruptione protegere: ſtudioſè à Rep. damna, concuſſiones, injuſtitiã & oppreſſiones avertere: juſtitiam unicuique abſque perſonarum acceptione miniſtrare: viros ſapientes & fortes in ſuam familiaritatem aſſciſcere, illos libenter audire, colere, ac ex eiſdem Legum, patriarúmque conſuetudinum gnaros in adjutores deligere, qui Rempublicam pace ac otio conſtitutis, omnibus bonis affluentem reddere conentur. Pacem verò & tranquillitatem Princeps conſervare poterit, ſi rectum ordinem, id eſt, ſuo quemque loco conſtituerit, idque ei curæ ſit, ut Deo ſuus cultus, Principi obedientia debita, legibus ſua authoritas, æquabilis juſtitiæ adminiſtratio cunctis; Eccleſiaſticis ſua dignitas, Nobilibus ſuus honos, plebeiis & infimis ſuæ immunitates & privilegia, delinquentibus pœnæ, bene merentibus præmia, ipſi denique Reipublicę amplitudini, quod ſuum eſt, tribuatur. Quia verò Chriſtianus Princeps etiam regni Chriſti miniſter eſt, ac Eccleſiæ filius; ideo non ſolùm temporalem pacem (quæ terrenæ civitati ſufficit) curare tenetur; ſed prætereà ſuo cùm exemplo, tum authoritate, præmio & pœna, ſubditos ad virtutes, ad honeſtatem & immortalem vitam dirigere, necnon totis propriæ perſonæ, & authoritatis publi-

Noli regibus dare vinum. Eccleſ. 32. *Proverb. 31.* *Cap. 10.* *Princeps tanquam paſtor & pater ſubditorum cõmoda quærat.* *Pacis conſervãda media.* *Principis Chriſtiani officium.*

Digitized by Google

publicæ viribus Chriſto inſervire tenetur, idque niti, ut in omni pietate ſubditi quietam & tranquillam vitam agant, Deóque in timore ac tremore ſerviant. Tunc enim Princeps propriè Chriſto ſervire cenſetur, quãdo poteſtate ſua utitur ad dilatandum Chriſti regnum, ad tuendam Chriſti Eccleſiam contra impios, ſacrilegos, blaſphemos, hæreticos, ſchiſmaticos, alioſve hoſtes. Denique, quando legibus & armis, Dei cultum exornat, auget, Sacerdotii Clerique dignitatem propugnat, Eccleſiæ immunitatem, jura, bona, & privilegia conſervat. *In hoc* enim *Reges* (ait Auguſtinus) *inquantum Reges ſunt, Deo ſerviunt, ſi in regno ſuo bona jubeant, mala prohibeant, non ſolùm quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verùm etiam quæ ad divinam religionem.* Aliter enim ſervit quis, quia homo eſt: aliter, quia Rex eſt. Quia homo eſt, Deo ſervit, vivendo fideliter: quia verò etiam Rex eſt, ſervit, leges juſta præcipientes, & contraria prohibentes, convenienti vigore ſanciendo: ſicut ſervivit Ezechias, lucos & templa idolorum & excelſa deſtruendo: & Ioſias, talia & ipſe faciendo. Servivit Rex Ninivitarum, univerſam civitatem ad placandum Dominum compellendo: ſervivit Darius, mandando populis, ut paverent Deum Danielis: ſervivit Nabuchodonozor, à blaſphemando Deo lege terribili prohibendo: ſervivit Artaxerxes, omnes Iudæos ad cuſtodiam legis Dei ſub gravi comminatione compellendo: ſervierunt Machabæi, leges & ritus patrios armis propugnãdo: ſervivit Conſtantinus Magnus, religionem Chriſtianam alacriter propagando: ſervivit Gratianus, idolorum cultum abolendo: ſervivit Theodotius, leges contra hæreticos ferendo: ſervierunt alii Chriſtiani Principes, ſimilia & ipſi faciendo; Templa, Collegia, Monaſteria, Vniverſitates ſtudiorum generalium erigendo, variiſque aliis modis Chriſtianam religionem illuſtrando. Quod Reges Chriſtianos fuiſſe facturos, prænunciavit Iſaias: *Reges eorum miniſtrabunt tibi: afferetur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducentur. Gens & regnum, quod non ſervierit tibi, peribit. Et ſuges lac gentium, & mamillâ Regum lactaberis.* Et Pſalm. 2. David; *Et nunc Reges intelligite: erudimini, qui judicatis terram. Servite Domino in timore.* Quin & Apoſtolus contra vim Iudæorum, Romani Cæſaris nondum Chriſtiani poſcens auxilium, ſatis oſtendit, quid Apoſtolorum ſucceſſoribus agendum in ſimili neceſſitate foret, quando Principes Chriſtianos Eccleſia reperiret. *Quis* enim *ſobriæ mentis dicat Regibus Chriſtianis? Nolite curare in regno veſtro, à quo Eccleſia Dei veſtri oppugnetur: non ſit vobis curæ in regno veſtro, quis quid eſſe velit, ſive religioſus, ſive ſacrilegus; pudicus, aut impudicus.* Nam *Iuſtitia elevat gentem: miſeros autem facit populos peccatum.* Et Regnum à gente in gentem transfertur propter injuſtitias, & injurias, & contumelias, & diverſos dolos. Felices itaque Principes cenſendi ſunt, ſi iuſtè imperant, ſi inter linguas ſublimiter honorantium, & obſequia nimis humiliter ſalutantium non extollũtur; ſed homines ſe meminerunt: ſi Deum timent, diligunt, colunt; ſi tardiùs vindicant, facilè ignoſcunt: ſi vindictam pro neceſſitate regendæ tuendæque Reipublicæ, non pro ſaturandis inimicitiarum odiis exſerunt: ſi veniam non ad impunitatem iniquitatis, ſed ad ſpem correctionis indulgent: ſi, quod aſperè plerumque coguntur decernere, miſericordię lenitate compenſent: ſi luxuria tantò eis caſtigatior eſt, quantò poſſet eſſe liberior: ſi malint cupiditatibus pravis, quàm quibuslibet gentibus imperare: & ſi hæc faciunt non propter ardorem gloriæ, ſed propter charitatem felicitatis æternæ: ſi pro ſuis quoque peccatis opera miſericordiæ, orationiſq; ſacrificium Deo offerre non negligant.

DENIQVE Principum Chriſtianorum eſt, non quidem de fidei dogmatibus judicare, ſed Eccleſiæ decreta obſervare, exſequi, propugnare, Deum eiúſque miniſtros honorare, colere; quam una re perennem ſibi gloriam in hac & futura vita comparant. Sicut econtra ſempiternam nomini ſuo ignominiam relinquunt, qui cum Ægyptiis paſtores ovium execrantur, cum Herodę Chriſtum ſpernunt, eius miniſtros cum ſociis Iehu inſanos proclamant, præcones veritatis ſubſannant, religionis habitum, ſacerdotium, Pontificis Romani communionẽ averſantur. Et quia primùm quærenti regnum Dei & juſtitiam eius, temporalium adjectio promittitur; atque gloriam Dei procurãti, honor & gloria; diligentiq; ſapientiam,

Princeps Chriſto ſerviat bona iubendo, mala prohibẽdo. *Aug. cont. Creſcõ l. 3. c. 51. Epiſt. 50. ad Bonifac.* *4. Reg. 18.* *4. Reg 23.* *Daniel 6. & 14.* *1. Eſdra. 7.* *1. Machab. 5.* *Iſa. cap. 60.* *Regum officia in Eccl.* *Pſal. 2.*

Act. 25. *Aug. epiſ 50.* *Iuſtitia ſlorere regna facit.* *Proverb. 24.* *Eccleſ. 10.* *Reges ſe homines eſſe, meminerint.* *Principũ eſt iudicata per Eccleſiã tueri & exequi.* *Luca 23.* *4. Reg. 9.* *4. Regum 1.* *Matth. 6.* *1. Regum 2.* *Sapien. 6. & 7.*

Digitized by Google

Politici religionem principis intentioni ſervire volunt.

regnum perpetuum, pariterque omnia bona: ideo inſipientiſſimè Politici quidam perſuadere Regibus nituntur, quòd religio eorum intentioni ſervire debeat. Nam cùm Princeps omnipotenti Deo militet ac ſerviat, militiæ autem primum Sacramentum ſit, eius ſalutem, commoda, & dignitatem tueri, cui militamus: conſequitur, Principem loco primo Dei honorem promovere debere, ut ad Valentinianum ſcribit Ambroſius: *Cùm omnes homines, qui in ditione Romanâ ſunt, vobis Imperatoribus terrarum militent, tum ipſi vos omnipotenti Deo, & ſacræ Fidei militatis.* Et Auguſtinus: *Pertinet ad Principes ſeculi Chriſtianos, ut temporibus ſuis pacatam velint habere Matrem ſuam Eccleſiam.*

Ambroſ in epiſt. ad Valentinianum. Reges Chriſto militant. Aug. tract. 11. in Ioan.

Cap. LXVIII.

De præmio obſervatoribus quarti præcepti à Deo propoſito.

Vita præſens & futura obſervatoribus quarti præcepti promittitur. Epheſ. 6. Exod. 20. Deut. 5.

QVARTI præcepti obſervatoribus longam, felicem, atque jucundam vitam Deus repromittit, quoniam æquum videtur, ut grato beneficium conſervetur, ab ingrato autem tollatur: & ſub beneficio vitæ ac felicitatis terrenæ, continetur etiam promiſſio vitæ beatæ ac ſempiternæ in futura vita. *Pietas* enim (inquit Apoſtolus) *ad omnia utilis eſt, habens promiſſionem vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.* Et, *Qui honorificat patrem ſuum, jucundabitur in filiis, & in die orationis ſuæ exaudietur.*

1. Timoth. 4

Eccleſ. 3.

QVANTVM verò filiis emolumenti paterna benedictio conferat, & maledictio quantum nocumenti; Scriptura docet, oſtendens, Deum confirmare patris benedictionem, atque maledictionem. *Benedictio patris firmat domum filiorum, maledictio matris eradicat fundamenta*, ut patet in Noë, qui Sem & Iaphet benedixit, Cham verò in filio Chanaan maledixit. Iſaac Iacob, & Iacob filiis benedixit. Et quantum obſit paterna vel materna maledictio, in Chananæis, in Eſau, in patris perſequutore Abſolone, in Iuda Chriſti proditore, viſum eſt; & in viduæ liberis, qui horribili membrorũ tremore divinitus coërciti ſunt, ut ſcribit B. Auguſtinus.

Gen. 27. & 49.

Aug. lib. 22. de civit. c. 8. & ſerm. 95. in Lovanii impreſſis.

QVEMADMODVM autem præmia cultoribus parentum à Deo ſunt propoſita, ita & parentum contemptoribus ſupplicia. *Qui maledixerit Patri ſuo, vel matri ſuæ, moriatur*, ait Dominus. Et de affligente patrem aut matrem, ait Sapiens: *Comedant eum filii aquilæ.*

Exodi 9.

Proverb. 19. 20, 31.

SED non immeritò hîc QVÆRET aliquis: Quomodo cum hoc divino promiſſo conſiſtat, quòd ſæpe filios parentibus immorigeros ac degeneres, in hac vita diu felices, & in rerum omnium abundantiâ, poſitos videamus; contrà verò parentum obſervantiſſimos repentè tolli, aut in ſumma calamitate vitam agere? RESPONDEO, altiore Dei conſilio miſericordiæ aut iræ, hęc ita diſpenſari temporalia bona & mala, ut cedant in ſalutem electorum, & majorem damnationem reproborum. *Rapitur* enim *juſtus, ne malitia mutet intellectum eius*: vel, *à facie malitiæ colligitur*, ait Iſaias. Dum itaque pios nonnullos Deus in ætate immatura tollit, eis conſulens ad potiora bona transfert: impios autem ſinens diu vivere (quos ſcit patientiâ Dei, ac temporali felicitate ad majorem peccatorum cumulum abuſuros) judicio ſuo reſervat, in quo vindicta dilata ſupplicii gravitate compenſabitur.

Eccleſ. 9. Sapientia 4. Iſaia 57.

Cap. LXIX.

De quinto Præcepto.

Non occides.

Homicidium prohibetur contra iuſtitiam & rectam rationẽ.

POST præcepta religionis tria, & quartum pietatis, quibus Deo & parentibus debitum reddere jubemur, aptiſſimè deinceps nocumenta proximis inferri vetantur: inter quæ ſummum eſt, hominem vitâ privare: ideoque quinto Præcepto homicidium expreſsè prohibetur; implicitè verò injurioſa vis, ira, odium, rancor, indignatio, & quilibet internus affectus ad proximi læſionem tendens, ut conciliatis hominum voluntatibus concordiam & pacem inter ſe unanimi conſenſione obſervent.

SENSVS autem præcepti: *Non occides*, eſt: contra juſtitiam, & rectam rationem, nullum hominem, quantumvis abjectiſſimę conditionis, neque

teipſum,

Digitized by Google

teipſum, neque alium ex electione interficies, ſive publica, ſive privata authoritate. Vox *Occides*, communi notione ad omnium animantium cædem extenditur: at hîc non niſi ad hominis occiſionem pertinet. Decalogi enim pręcepta ratione juſtitiæ tradunt, quomodo videlicet homines cum Deo & inter ſe vivere oporteat. Non ergo hîc occiſio pertinet ad herbas & arbores, in quibus nullus eſt ſenſus; nec ad irrationabilia animantia, quæ nulla ratione nobis ſociantur, juſtiſſimaque creatoris ordinatione hominũ uſibus ſubduntur: iuxta illud Geneſis, *Omne quod vivit, erit vobis in cibum.* Si ergo animalibus irrationabilibus veſci conceſſum ſit, proculdubio & occidere fas eſt, ut contra Manichæorum deliria oſtendit Aug. qui lib. 1. *de civit.* cap. 17. & 20. evincit, hominem non poſſe occidere ſeipſum, quia ſe unuſquiſque plus amare debet, quàm proximum; & qui ſe occidit, non aliud quàm hominem occidit. Vnde confutat circumcelliones, qui genus Martyrii eſſe putabant, ſeipſum enecare, atque facta gentilium, qui ſibi ipſis violẽtas manus intulerunt: *Nõ fecerunt hoc*, ait, *Patriarchæ, non Prophetæ, non Apoſtoli: quin & ipſe Dominus fugere perſequentes docuit. Qualibet ergo exempla ponant gentes, quæ non colunt Deum, manifeſtum eſt, hoc non licere colentibus unum verum Deum.* Hinc in Scripturis cum execratione commemorantur, qui ſeipſos interemerunt; ut Achitophel & Iudas.

Gen. 9. 1. Cor. 10.

Lib. 6. contra Fauſt. c. 6. & 2. lib. de civit. cap. 20. & hæreſ 46.

Aug. hær. 69.

Lib. 1. de civit. cap. 23.

2. Regum 17. Matth. 27. Act. 1.

ACCEDIT, quòd nobiliores etiam Philoſophi ſenſerint, injuſſu dominantis Dei non eſſe hinc demigrandũ; ſupplicioque dignos, qui ſe interimerent, ut Auguſtinus ex Virgilio citat. Et cùm nõ homo, ſed Deus vitæ author ac Dominus ſit, ipſeq; occidat & vivere faciat; abſque ejus iuſſu nemini ſeipſum occidere licet. Vnde Samſon, Eleazarus, Razias, & alii, qui ſe in aquas vel ignem iniecerunt, non errantes, ſed Deo obedientes hoc feciſſe credendi ſunt, ut lib. 1. *de civit.* c. 26. ſcribit Auguſtinus.

Deut. 32. Lib. 1. de civit. cap. 19. Ariſtot. lib. 5. Ethic. cap. ult. Cicero in q. 1. Tuſcul.

Iudicũ 16. 1. Macha. 6. 2. Macha. 14.

QVOD autem Deo jubente hominem occidere liceat, ſive data lege iubeat, ſive ad perſonam pro tempore, expreſſa iuſſione docet Scriptura. Nam Abraham volens immolare filium, non ſolùm non eſt culpatus crudelitatis crimine, verum etiam laudatus eſt nomine pietatis, quòd filiũ voluit obedienter occidere. Et Saul, cui dictum erat: *Interfice peccatores Amalech*; quia nõ occidit, reprobatus eſt. Vnde contra hoc præceptum non faciunt, qui Deo authore bella gerunt, aut perſonã gerentes publicæ poteſtatis, ſecundùm eius leges, hoc eſt, iuſtiſſimæ rationis imperium ſceleratos morte puniunt; quales tanquam Dei miniſtros commendat Apoſtolus: *Si malum feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt; vindex in iram ei, qui malum agit.* Cui Deus dixit: *Maleficos non patieris vivere*, hoc eſt, publico iudicio tales comprobatos. Modum autem iudicii Deus præſcripſit: *In ore duorum aut trium teſtiũ ſtet omne verbum.* Nemo occidatur, uno contra ſe teſtimonium dicente. Vnde conſtitutio iuris promanat, ut accuſatus locum ſeſe defendendi habeat, nec abſque cauſę cognitione interfici poſſit. Quod etiam Romanos adhuc infideles obſervaſſe Scriptura teſtatur. Quemadmodum enim medicus ſola membra, quæ ſua tabe totum corpus ad interitum perducerent, abſcindit: ita Princeps eos ſolos tollit, quos Reipublicæ noxios reperit, qui pacem atque tranquillitatẽ publicam turbant; quales pro varietate populorum ac regionum leges interfici iubent. Apud Iudæos adulter morte puniebatur, nõ autem fur: apud Chriſtianos verò fur, non adulter.

Deo iubente hominem occidere licet.

Aug. lib. 1. de civit. c. 21. & epiſt. 61.

Maleficos occidere licet.

Rom. 13.

Exodi 22.

Deut. 17. 19. Ioan. 18. Act. 22. & 24.

Noxios tollere licet.

Exodi 22. Deut. 22.

SI autem civilis concordię perturbator iuſtè vitâ privatur, quantò magis falſæ religionis diſſeminator, cùm nihil validiùs animorũ concordiam diſſipet, quàm partium ſtudium, quod religionũ diverſarũ zelo fovetur. Vnde Pſeudopropheta occidi iubetur, & nolens parere ſummi ſacerdotis imperio, in oborta de lege quæſtione. Vnde patet, hæreticos & ſchiſmaticos, Eccleſiæ Catholicæ rebelles, iuſtè occidi poſſe.

Deut. 13. & 17.

CAP. LXX.

Utrùm privato homini liceat alium morte dignum interficere?

OCCISIO maleſactorum ei ſoli eſt licita, cui boni communis cura demandata eſt, hoc eſt, publica poteſtate fungenti. Nam *qui gladium acceperit, gladio peribit*: hoc eſt, qui nulla ſuperiori ac legitima poteſtate jubente vel concedente, in ſanguinem alicujus uſum gladii vendicat, gladio perire meretur. Vnde mi-

Matth. 26.

Digitized by Google

Aug. lib. 22. cont. Fauſtũ, cap. 70. lib. 1. de civit. c. 26.

les cùm obediens poteſtati hominem occidit, non eſt reus homicidii; imò niſi fecerit, reus eſt imperii deſerti. Numerorum 35. propinquo cæſi permittitur homicidam interficere, ſed cauſa priùs in judicio ventilata.

An tyrannũ occidere liceat? 1. Petri 2.

AN verò tyrannum cuivis privato civi occidere liceat, diſputatur. Communis doctorum ſententia eſt, duplicem eſſe tyrannum: videlicet per legitimę poteſtatis abuſum, & per uſurpatã injuſtâ violentiâ poteſtatem. Prioris generis tyrannum nulli privato tollere fas eſt, quin tenetur patienter tolerare, ac pro ipſo orare, ut docet Concil. Cõſtantienſe ſeſſ. 15. Et Dominus jubet reddere Cæſari, quæ Cæſaris ſunt. Hinc David occiſores Iſboſet interfecit, nec manus in Saul mittere voluit.

Iudicum 3.

DE poſterioris generis tyranno, cùm reſpublica tota cenſeatur juſtum cum eo bellũ gerere, cuilibet civi tanquam Reipub. militi, fas erit violentũ poteſtatis occupatorẽ tollere, Aod exemplo, qui Moabitarum regem Iſraëlitici imperii invaſorem, Deo probante trucidavit. Qua de re Cicero: *Nũ ſe obſtrinxit ſcelere, qui tyrannum occidit? Populo quidem Romano nõ videtur, qui ex omnibus præclaris factis illud pulcherrimum exiſtimat.*

Cicero lib. 3. Offic.

Vxorem in adulterio deprehenſam occidere non licet.

DE uxore in adulterio deprehenſa, num liceat marito abſque ſententia illam occidere; ſciendum, id leges ſeculi permittere, ſed non legem Evangelii, cùm authoritate publica talis injuriam ſibi factam vindicare poſſit.

Invaſorem cum moderamine inculpatæ tutelæ repellere licet.

VTRVM autem vitæ tuendæ cauſa, invaſorem occidere liceat, diſputatur. Communis reſolutio eſt, cum moderamine inculpatæ tutelæ unicuique vitã ſuam defendere fas eſſe; ac ſi modus defenſionis exigat, etiam alterum occidere, ſi aliter repelli nequeat; ita tamen, ut proprium voluntatis objectum non ſit mors alterius, ſed propria defenſio. Quam ſententiam tradit Auguſtinus, D. Thom. & Concil. Trident. ſeſſ. 14. c. 7. *Reform.* docens, incurri irregularitatem ob voluntarium homicidium, vim vi repellendo commiſſum. Nam aliàs involuntariè admiſſum, nullam irregularitatem incurrit, juxta Clementinam unicam *de homicidio*.

Aug. epiſt. 154. lib. 1. de lib arb. c. 5. S. Thom. 2. 2. q. 64. ar. 7.

AN verò teneatur invaſus conſulere ſaluti invaſoris, ſi periculum damnationis æternæ ſubſit, amittendo vitam corporalem ſuam? RESPONDEO, non teneri, cùm nulla hîc extrema neceſſitas ſubſit: propriâ enim malitiâ ſe invaſor in tale periculum conjicit, à quo ſola voluntatis mutatione ſeipſum eximere poteſt. Si tamen invaſor, perſona Reipublicæ admodum neceſſaria foret, magnæ charitatis opus eſſet, vitam propriam negligere pro conſervatione vitæ illius.

An pro defenſione rerum temporalium vitã invaſori eripere liceat? Aug. lib. 1. de lib. arb. c. 5. Lib. 22. cont. Fauſt. c. 70.

AN verò pro defenſione rerũ temporalium vitam invaſori eripere liceat, majorem dubitationem habere videtur. Ait enim Auguſtinus: *Conſultâ lege Dei æternâ reperio, non debuiſſe hominem ab illo, qui nullam ordinatam poteſtatem gerebat, quamvis injurioſum & improbum occidi.* Et pro rebus, quas inviti amittere poſſumus, nullum humanâ cæde pollui debere aſſerit. Attamen Scriptura manifeſtè permittit, furem nocturnum occidi: non autem diurnum, quia poteſt aliter averti, clamore ſcilicet, aut viâ juris ſua repetere licet. Si verò de re momenti exigui agatur, non debet fur leviter occidi.

Exodi 22.

An pro defenſione honoris interficere liceat?

VTRVM autem pro defenſione honoris interdum alium occidere fas ſit, ut ſi nobilis aut miles invaſus fugâ evadere queat, ſed non abſque infamiæ nota; ſentiunt Doctores, eo caſu licitum eſſe hujuſmodi nobili viro in pugna perſeverare, quamvis alterius mors ſequutura ſit, nec obſtringi ad fugam: ſecus autem, ſi Clericus, Religioſus, aut Mercator invadatur, qui abſque notabili ignominia fugere poteſt. In quam ſententiam inclinat Ambroſius, ſcribens, in fortitudine bellica honeſtum eſſe, quòd mortem ſervituti ac turpitudini præferat.

Ambro. lib. 1. offic. ca. 41.

CAP. LXXI.

De bello, utrùm ſit licitum?

Bellum principi ſupremo licitum.

QVEMADMODVM unicuique privato homini vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ fas eſt: ita jure divino & naturali, ſummo Reipublicæ moderatori licitum eſt, injurias à ſe, ſuáque Republica propulſare, belloque juſto improborum audaciam reprimere, ac illata damna vindicare, ut ea ratione civium ſuorum vitæ ſalutique conſulat. Iuſtum enim bellum eſt, non ſolùm defenſivum, quo inferri prohibentur iniuriæ; ſed etiam vindicativum, quo illatæ iniuriæ vindicantur,

Digitized by Google

tur, quo Princeps ulciſcitur, ac ſatiſfactionem pro accepta iniuria depoſcit, ſi gens aut civitas, quod à ſuis improbè geſtum eſt, vindicare, aut per iniuriam ablatum reddere noluerit, vel neglexerit.

Hoc ergo per bellum agitur, ut incolumis ac tuta ſit ab improbis hominum vita. Sunt enim Principes, Dei miniſtri, legum eius atque ſalutis publicæ defenſores, ſcelerum vice Dei ultores. Non itaque in bello homines perimendo, contra hoc præceptum milites faciunt, quia non ipſe occidit, qui miniſterium debet jubenti, ſicut gladius adminiculum eſt utenti. Ideoque nec contra hoc præceptum fecerunt, qui Deo jubente bella geſſerunt, quem mali aliquid jubere non poſſe, nemo fidelis ignorat. Vnde conſequitur, non ſolùm deliraſſe Manichæos, qui cuncta bella veluti per ſe mala damnarunt; & VViclefiſtas; ſed & illos, qui arbitrantur, Chriſtianis non licere injurias ſibi factas propulſare aut vindicare: qualiter ſenſiſſe Iulianum Apoſtatam ſcribit Gregorius Naziãzenus; cujus errorem probavit Cornelius Agrippa lib. *de Vanit. ſcientiarum* cap. 79. & Eraſmus *in Annot.* in cap. 3. & 22. *Lucæ*, atque alibi. Idem placet Anabaptiſtis, teſte Fero in cap. 26. Matth: ad illud: *Omnis qui acceperit gladium* &c. Lutherus verò etſi generatim bellum non improbavit, attamen contra Turcas bellum geri damnavit. Contra quos errores ſcriptura tradit, quædam juſta & licita bella, ipſo Deo authore geſta eſſe: putà contra Chananæos, contra Madianitas, Numeror. 5. *Hoſtes vos ſentiant Madianitæ, & percutite eos.*

Et Sauli præceptum à Deo eſt: *Vade, interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos uſque ad internecionem.* Imò ſcriptura Deum ipſum pugnare aſſerit: *Deus*, ait, *qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe pugnabit.* 2. Paralipom. 20. *Non eſt veſtra pugna, ſed Dei.* Pſal. 17. *Qui docet manus meas ad prælium.* Vnde Abrahæ revertenti ex pugna, benedixit Melchiſedech. Et Davidi Abigail inquit, *Prælia Domini tu præliaris.* Dominus verò Centurionis fidem laudavit, non militiæ deſertionem imperavit. Similiter Cornelius Centurio religioſus, ac timens Deum, ad ſe militem Deum timentem vocavit. Et Apoſtolus, Sanctos collaudans: *Per fidem*, ait, *fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorum.* Et Ioannes militibus, *Quid faciemus & nos?* interrogantibus, reſpondit: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* Nõ ait, Arma abjicite, militiam deſerite, neminem percutite, neminem vulnerate, & proſternite; quia ſciebat eos, cùm hæc militando facerent, nõ eſſe homicidas, ſed legis miniſtros. Quam Ioannis Baptiſtæ doctrinam Chriſtus confirmavit, jubens reddi tributa Cæſari, quæ Regibus præſtantur, ut bella neceſſaria gerantur, ac militi ſtipendia perſolvantur; ut Apoſtolus docet ad Rom. 13. & Petrus 1. epiſt. cap. 2. Adhæc bella eſſe nonnunquam juſtiſſima, evincunt ſtupenda miracula, quibus nõnunquam Deus prœliantiũ conatus adjuvat: ut, cùm ad ſonitum tubarum muri Hiercho corruerunt: extendente manus Moyſe, hoſtes devicti ſunt: ab uno Samſone Philiſtæi cæſi: ad ſtrepitum fugati Syri: per Angelum, centum octoginta quinque millia cæſi: cũ Machabæo equites de cælo pugnantes. Et Conſtantino ab Angelis oſtenſo crucis ſigno, dictum eſt: IN HOC SIGNO VINCES, teſte Euſeb. lib. 9. cap. 9. Et Theodotio ab Apoſtolis Ioanne & Philippo, de Eugenio tyranno victoria promiſſa & parta eſt, teſte Theodoreto lib. 5. hiſto. cap. 24.

Aug. q. 10. lib. 4. ſuper Ioſue. Lib. 1. de civit. cap. 21. Lib. 22. cont. Fauſt. c. 74. & 75.

Thõ. VValdẽ tom. 3. de Sacram. c. 169.

Grego. Naziã. oratione 1. in Iulian.

Art. 34.

Deut. 20.

1. Reg. 15.

Exodi 17. Deut. 1. Deut. 32.

Gen. 14.

Matth. 8.

Act. 10. Hebr. 11.

Luca 3.

Aug. lib. 22. contr. Fauſt. cap. 74. Item epiſt. 5. & 207. Matth. 22.

Ioſue 6. Exodi 17.

Iudicum 15. 4. Reg. 7. 4. Reg. 19. 2. Mach. 10.

CAP. LXXII.

Belli iuſti conditiones.

REMOTA juſtitiâ, bella non niſi magna ſunt latrocinia. Vt autem juſta ſint, tria requiruntur. I. eſt legitima belli indicentis authoritas. II. belli juſta cauſa. III. eſt intentio recta. Iure ſiquidem in bello culpantur, nocendi cupiditas, ulciſcendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi. Ordo enim naturalis mortalium paci accommodatus, hoc expoſcit, ut ſuſcipiendi belli authoritas & conſilium penes Principem ſit; exſequendi autem iuſſa bellica miniſteriũ, paci ſalutique communi milites debeant. Principis autem nomine intelligimus, penes quem totius Reipublicæ authoritas eſt. Nam ſoli Reipublicæ perfectæ, ſeu magiſtratui ſuperiorem non agnoſcenti in ſua iuriſdictione, ius indicẽdi belli competit. Quando enim per recurſum ad legitimum ſupe-

Ad iuſtum bellũ requiſita tria. Cyprian. lib. 2. epiſt. 2.

Aug. lib. 22. cont. Fauſt. c. 74. & 75.

Ius indicendi belli penes principem, aut magiſtratum ſuperiorem non agnoſcentem.

ſuperiorem iniuriæ cõpenſatio fieri poteſt, bellũ non eſt neceſſarium. Abſque verò evidenti neceſſitate, cùm plurima ſecum trahat bellũ mala & incommodà, nõ debet inferri. *Pacem* enim *habere debet voluntas, bellum neceſſitas*, ait Aug. At quando per recurſum ad ſuperiorem compenſatio damni vel iniuriæ procurari nequit, pro compẽſanda vel etiã vindicanda iniuria bellũ ſuſcipere licet. *Non* enim Princeps *fruſtra gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum facit*, ſive iniuriam Reipublicę inferendo, ſive compenſationem iuſtam denegando. At iniuriam oportet non eſſe minorem damnis, quæ bellum paſſim adferre ſolet: cujuſmodi injuriarum plura ſunt genera. I. Si denegetur, quod omnibus jure naturæ debetur: ut innoxius tranſitus, qui omnibus jure humanæ ſocietatis patere debet. II. Licitum eſt bellum, pro rerum propriarum detentione aut recuperatione. Sic bellum geſſit David adverſus Iſboſet, pro regni ſibi divinitus conceſſi adeptione. III. Pro Reipublicæ contra tyrannos defenſione. Ita Iudices & Machabæi bella geſſere. IV. Adverſus eos, qui opem inimicis ferunt: quomodo David pugnavit contra Syros, qui auxilium filiis Ammon præbebant. V. Ad ulciſcendam publicam iniuriam, vel contumeliam principi factam; ut contra filios Ammon David, quia nuncios ejus ignominia affecerant. VI. Adverſus rebelles ſubditos, corúmque fautores; quomodo pugnavit David contra Abſolonem & Sebam. Vnde colligimus, rectè bella geri contra hæreticos rebelles, ut Theodotio Imperatori ſuaſit Damaſus, teſte Theodoreto lib. 5. hiſtor. cap. 23: & Gennadio Gregor. lib. 1. epiſt. 72. VII. Contra eos, qui malefactores tuentur, ac impediunt, quò minùs puniantur, ut contra Beniamitas populus Iſraël. VIII. Propter violatum fœdus aut pactum: ut Ioram contra Moabitas, denegantes tributũ: Babylonii contra Sedechiam. IX. Ad liberandum ſocios iniuriâ affectos. Sic Abraham quatuor Regibus bellum intulit ad liberandum Loth: Ioſaphat in gratiam Ioram, cõnſulto priùs Domino, 4. Reg. 3. Quemadmodum verò licet juſtum ſociorum bellum promovere: ita in juſti belli ſubſidium, fas eſt alios etiam infideles advocare (modò tamen religionis periculum & ſcandalum abſint) ſicut Machabęi Romanorum infidelium auxilium contra Alexandri poſteros invocarunt.

Augu. epiſt. 207. — *Numer. 21. Aug. q. 43. in Numeros.* — *2. Reg. 2.* — *2. Reg. 8.* — *2. Reg. 1.* — *2. Reg. 20.* — *Iudicum 20 Aug. q. 10. in lib. Ioſue.* — *4. Reg. 3.* — *Gen. 14.*

Infideles vocare in auxilium quatenus liceat.

Ceterum experientiâ conſtat, ferè tandem ab huiuſmodi ſociis maximè Hęreticis, Apoſtatis, Mahumetanis, Tartaris ac Scythis, Chriſtianos Principes opprimi, ſicut ipſi Iudęi à Romanis tandem prorſus everſi fuerunt, & Chriſtiani in Palæſtina, necnõ Græci & Hungari à Turcis, initiò in belli ſocietatẽ aſſcitis. Nec ignotæ ſunt clades, quas ſimili occaſione pertulerunt Aphrica, Hiſpania, Italia, Gallia, Anglia, quibus hiſtoriæ refertæ ſunt: quarum depulſione generoſi Principes, Carolus Martellus, Pipinus, Carolus Magnus, aliiq; Catholicę fidei defenſores, gratam ſui nominis ad poſteros memoriam tranſmiſerunt.

Accedit, quòd Aſa graviter culpetur, quia idololatras in auxilium advocaſſet; & Amaſias Prophetæ conſilio centum millia Iſraëlitarum ſchiſmaticorum pecuniâ conductorum remiſit. X. Vt bellũ juſtè geratur, æquitas cauſæ diſcutienda eſt; nec levis perſuaſio, ſed certa, vel admodum probabilis neceſſaria eſt; alioqui temere bellum indicitur. Cujus rei indagandæ cura Principi atque Conſiliariis incumbit, non autem militibus. His enim ſufficit, non ſcire cauſam belli eſſe iniuſtam. Diſpar tamen cauſa eſt ſubditi, cui neceſſitas obtemperandi ſuo Principi ineſt, & ſtipendiarii liberi: ille ſiquidem civicæ pacis ordinem ſervans, bellare tenetur Principe ſuo iubente, cui quod iubetur, vel non eſſe contra Dei præceptũ, certum eſt; vel utrùm ſit, certum non eſt: at ſtipendiario neceſſaria eſt perſuaſio, quòd belli cauſa iuſta ſit. Nam qui omni ſtipendium offerenti, audito tubæ clangore, aut ſono tympani, militare paratus eſt, damnationi obnóxius eſt. XI. Princeps, antequam bellum indicat, dignam ſatisfactionem exigere debet, eamque, ſi offeratur, acceptare. Nam bellum ex neceſſitate ſuſcipiendum eſt. Si autem inchoato bello hoſtis damna reſarcire offerat, & res adhuc integra ſit, eoq; ſtatu, ut oblatã ſatisfactionẽ acceptare pars læſa queat, compenſationem admittere tenetur; ſecus autem, inchoato iam conflictu, aut dato in civitatem inſultu. XII. Cavendum, ne ex bello plura & maiora damna Reſpublica patiatur, quàm cõmoda ſperari queant. Nam privatis cõmodis, publicũ communitatis bonũ anteferendum eſt. Poſtrema liciti belli conditio eſt, ut recta intentione geratur

2. Paral. 16. — *2. Paral. 25.* — *Belli cauſa iuſta eſſe debet.* — *Aug. lib. 22. cont. Fauſt. cap. 75.* — *Stipendiarii milites an cuilibet militare poſſint?* — *Satisfactio exigenda.* — *Deut. 20.* — *Bellũ ſervire debet bono publico.*

Digitized by Google

tur, ſtudio ſcilicet boni cõmunis & pacis, ad recuperandũ ſuum vel rei ablatæ compenſationẽ, aut ad vindicandã, ſecundum culpæ proportionem, iniuriam, ſtabiliendam pacem, non cupiditate nocendi, non ulciſcendi crudelitate, non implacabili animo, non feritate rebellandi, aut libidine dominandi; quæ omnia in bellis jure culpantur.

Aug. lib. 22. cont. Fauſt. cap. 74.

SCIENDVM tamen, quòd licet bellũ mala intentione geſtũ, illicitum ſit; attamen, ſi alioqui iuſtum ſit, minimè obligationem reſtituendi damna illata pariat. Præterea, ſicuti ex iuſta cauſa bellum ſuſcipere fas eſt, ita & cuncta media neceſſaria vel accommodata fini belli amplecti licet. Damna verò inferre proximo, ad finẽ belli nihil conducentia, nefas eſt. Vnde Deutero. 20. prohibitum Iudæis fuiſſe legimus, ne arbores frugiferas reſecarent.

Media fini belli accommodanda.

VTRVM autem palàm vel ex inſidiis juſtum bellum geratur, nihil intereſt, modò tamen fides hoſti data non violetur.

Aug. q. 10. in Ioſue. Ambr. lib. 1. offici. cap. 9.

AN autem ſingulare certamen ab hoſte oblatum acceptare fas ſit, tractat Navarrus, ac reſolvit, licitum eſſe acceptare, ut victoria promoveatur, & honor atque fortitudinis reputatio cõſervetur; non autem ad oſtentationem virium, artiſve pugnandi.

Navarrus Enchir. cap. 15. num. 24. Certamẽ ſingulare quando licitum.

CAP. LXXIII.

De homicidio fortuito, & intento.

FORTVITVM homicidium ab eo, qui rei honeſtæ ac licitæ incumbit, admiſſum, non efficit reũ: at ſi rei illicitæ vacans, quempiam aliquis interemerit, culpâ non carebit: ut, ſi gravidam mulierem percutiendo, abortus cauſa fuerit; ſi mater infantem opprimat, incautiùs dormiendo.

Homicidium fortuitum. Deut. 19.

Augu. epiſt. 154.

SI autem mulier infantem in utero potionibus exſtinguat, aut procurarit, ut nec concipere, nec generare poſſit, rea homicidii eſt. Neque verò ſolùm homicida eſt, qui ſua manu, ferro, lapide, baculo, laqueo, aut veneno cuipiam eripit vitam; ſed inſuper, quiſquis iuſſu, conſilio, ope, ſuffragio, vel alia quacumque ratione cooperatur, ſicut David Vriam occidit, Ieſabel Naboth, Caiphas & Iudæi Chriſtum. Cooperatur inſuper morti alterius, qui ſocietate & comitatu alium ad occidendum animant, qui poteſt & tenetur impedire cædem, & negligit: qui liberos ſua incuria in ignem, aquam, puteum ruere, aut à beſtiis vorari, fame ac miſeriis tabeſcere ſinunt. Rei quoq; ſunt Principes, Senatores, & alii Reipublicæ miniſtri, quorum ſocordia, diſſimulatione, aut conniventia latrones, graſſatores, imbellium oppreſſores impunè ſæviunt. Vnde Achab dictum à Domino eſt: *Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tuâ, erit anima tua pro animâ illius.*

Homicidium intentum.

2. Reg. 12. 3. Reg. 24. Ioan. 11. & 19.

Thren. 4.

Magiſtratus negligens.

3. Regum 20.

NEQVE verò ſolùm externo opere cædes cõmittitur, ſed etiam animo, ut Chriſtus contra errantes Iudæos oſtendit, Matth. 5. tradens, omnem iniquum animi motum, ad proximo nocendum, hoc præcepto vetari; & varios gradus in culpa & pœna cõſtituit: PRIMVM quidem in occulta ira animo retenta, nec aliqua ſignificatione expreſſa. *Omnis*, ait, *qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio.* Ad quam iram omnes pravæ de proximo cogitationes, invidię, odia, diſſenſiones, æmulationes, ſuſpiciones malę, amaritudines, deſideria mortis proximi, occulta gaudia de alterius miſeria, & hujuſmodi pravæ affectiones reducuntur. *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt*, ait Ioannes.

Matth. 5.

Animi motus ad nocẽdum prohibiti.

1. Epiſt. c. 13.

SECVNDVS iræ gradus eſt, quando indignantis commotio vocem exrorſerit, non quidem aliquid ſignificantem, ſed animi motũ ipſa eruptione teſtantem. Id enim vox *Racha* ſignificat, quæ Hebræis interjectio iraſcẽtis eſt. Huc pertinent univerſa irati animi ſigna, quibus latens in animo malevolentia detegitur: ut, labia torquere, caput quaſſare, frontem cõtrahere, vultu excandeſcere, naribus ſufflare, torvè intueri, non ſalutare, aut ſalutationem non reddere.

Irati animi ſigna.

TERTIVS iræ gradus eſt, cùm in voces iniurioſas ſeu convitia erumpit, dicens fratri ſuo, *Fatue.* Ad hunc gradum reducuntur minæ, & alia linguæ mala, quam Iacobus plenam eſſe ſcribit veneno mortifero; David autem comparat gladio acuto, novaculæ, aſpidum veneno, & ſagittis peſtiferis.

Vox iniurioſa.

Iacobi 3.

Pſal. 52. & 56.

QVARTVS irę gradus eſt, dũ homini vita adimitur, vel dum quis mutilat, graviter ferit, vulnerat. Hunc ſolum Iudæi gradum agnoſcebant prohibitũ: ideoque Dominus ſedulò inculcat, nõ ſolùm manus puras exigi, ſed & animũ à cunctis animi affectibus in proximi læſio-

Homicidiũ, mutilatio.

læſionem tendentibus caſtum ac ſincerum; imò virtutibus contrariis imbutum, benevolentia, manſuetudine, patientia, lenitate, beneficentia, ſimilibuſq; dotibus, adeò, ut qui proximum læſit, omiſſo quolibet opere, etiam altaris miniſterio, ei ſatisfacere ac reconciliari; læſus autem veniam poſcenti citò ignoſcere debeat, ſi à Deo ſibi peccata remitti velit.

Cap. LXXIV.

De iniuriis verborum.

Verborum iniuria.

MVLTIPLICITER linguâ proximo nocetur: I. Cõtumeliâ ſive convitio, dũ quiſpiam alteri peccatum vel miſeriam coràm improperat, eaq; ratione honorem ei adimit. Cujus peccati gravitatem inſinuans Dominus ait: *Si quis dixerit fratri ſuo, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Et Apoſtolus cõtumelioſos morte dignos aſſerit. Si verò diſciplinæ, emendationis, aut correptionis cauſa defectus alicui proponatur, non erit culpabile improperium; quomodo Apoſtolus dixit: *O inſenſati Galatæ!* Et Dominus: *O ſtulti, & tardi corde!* Et Ioannes Baptiſta Phariſæis: *Progenies viperarum!* Eſt enim quædam juſta & ſalutaris ira, quæ non affectu lædendi, ſed corrigendi ſuſcipitur; qua non homini, ſed ipſius vitio iraſcimur, odio habentes in homine non quod Deus fecit, ſed homo. Qua ira Chriſtum aliquoties commotũ fuiſſe legimus, evertendo menſas nummulariorum, ac flagello vendentes & emẽtes è templo ejiciendo; ut notat Aug. lib. I. *de ſerm. Domini in monte* cap. 19.

Rom. 1.

Galat. 3. Lucæ 24. Matth. 3.

Ira ſalutaris & iuſta, diſciplinæ cauſa ſuſcepta.

Contumelia patienter ferenda.

CONTVMELIAM patienter ferendam eſſe, Chriſtus verbo, exemploque docuit, niſi improperantis, aut circumſtantiũ ſaluti expediat reſponderi, ut contumelioſi frangatur audacia, honorq; aliis neceſſarius conſervetur: tunc fas erit contumeliam repellere, non alio convitio, ſed reſponſo diſcreto. Porrò contumelioſus obligatur ad reparationem bonæ opinionis quam diminuit, per exhibitionem honoris, reverentiæ, ſatisfactionis, flagitationem veniæ, juxta Chriſti doctrinam: *Vade, reconciliare fratri tuo.* Proinde meritò Auguſtinus in Regula dicit: *Vobis à durioribus verbis parcite: quæ ſi emiſſa fuerint ex ore veſtro, ne pigeat proferre medicamenta, unde facta ſunt vulnera.*

Detractio quid.

DETRACTIO eſt occulta denigratio alienæ famæ, verbis, dictis, ſignis, cantilenis, ſcripto famoſo libello. Et quidem ſubinde fit, directè falſum imponendo, peccatum alterius augendo, vitium occultum alterius revelando, intentionem ejus pervertendo: indirectè verò, alterius bona negando, reticendo, minuendo. Si fama proximi notabiliter lædatur in his, quæ vitæ honeſtatem concernunt, peccatum erit letale, juxta Pauli doctrinam, qui detractores ait, nõ poſſeſſuros regnum Dei. Tales Sapiens comparat ſerpenti, virus ſuum occultè inſerenti, quia lingua ad benedicendum Deo, & ædificandum proximum creata, inſtar ſerpentis ad ſpargendum venenum, inficiendumq; proximum abutitur. Nocet autem detractor tollendo vel minuendo nomen bonum, quo inter res externas nihil eſt præſtantius.

Rom. 1.

Eccle. 10.

Proverb. 22.

CETERVM qui obſervato juris ordine crimen alterius occultum detegunt, aut ſuperiori ad emendandum denunciant, Detractores habendi non ſunt: nec illi, qui alicuius, cui nihil bonæ famæ ſupereſt, crimen ob aliquam utilitatem commemorant: putà, ſi octavum ejus latrocinium referatur, quem palàm conſter, ſeptem patraſſe.

Eccli. 41. Aug. lib. 2. de bono viduit. cap. 22.

SICVT autem non alium, ita nec ſeipſum infamare quis debet: boni enim nominis cura habenda eſt. Attamen ſi aliis infamia minimè noceat, poterit quis pati ſibi detrahi, ſicuti membra vel vitam tolli pateretur. Qui inſuper detractione oblectatur, detrahenti ſociatur, reuſq; efficitur, non tamen ad famæ per alium ablatę reſtitutionem tenetur, niſi fortè ipſe ad detrahendũ inducat, efficaciter moveat, aut ex officio proximi famam tueri, & detractorem cohibere obligetur, nec id faciat. Tunc enim ad famæ ſic ablatæ reſtitutionem tenebitur. Vnde David Princeps æquiſſimus: *Detrahentem proximo ſuo perſequebar:* & de viro juſto: *Opprobrium adverſus proximos ſuos nõ accepit.* Et Sapiens: *Cum detractoribus nõ commiſcearis:* & Eccleſiaſticus: *Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire.*

Pſal. 100.

Pſal 14.

Proverb. 24.

Eccleſ. 28.

Detrahere communitati crimen.

QVEMADMODVM autem uni perſonæ detrahere, crimen eſt; ita familiæ, domui, civitati, religioni, patrię; & tantò gravius, quantò bonum communitatis præſtantius eſt privato. Quare ſummum ſcelus hæretici committunt, dum Catholicis errores falſò af-

fin-

fingunt, aut crimina mendaciter impingunt: ut dum perſuadere conantur, Catholicos Principibus inſidiari, humanâ carne veſci more ferarum, & ſimilia.

Susurratio. Svsvrratio, eſt obloquutio mala de proximo occultè facta, ad turbandam amicitiam vel concordiam aliquorum. Quantò autem amicitia & concordia majus bonum eſt honore & fama: tantò deterior eſt Suſurro detractore atque contumelioſo. *Amico fideli nulla eſt comparatio*, ait Sapiens, *& non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius*. Vnde Prover. 26. deteſtatur eum, qui inter fratres diſcordias ſeminat. Et Eccl. 28: *Suſurro & bilinguis maledictus*: & cap. 5. *Suſurroni odium & inimicitia*. Obſtringitur verò ſuſurro ad reconciliandam, quam diſſolvit amicitiam: quam ſi nequeat, ad aliam compenſationem præſtandam obligatur.

Eccle. 6.
Proverb. 26.

Derisio, scurrilitas. Alivd linguæ peccatum eſt, Deriſio, quando verborum prolatione alterius defectus in jocum vel riſum proponitur, ut erubeſcat, parvipendatur, contemnatur. Tantò autem gravius eſt hoc peccatum, quantò major irriſæ perſonæ reverentia debetur. Tollit autem deriſio quietem conſcientiæ, de qua Sapiens: *Secura mens quaſi juge convivium*. Apoſtolus ad Epheſ. 5. *Scurrilitatem* ſive *jocularitatem* inter ſcelera numerat, quam tunc Hieronymus ibidē admitti ſcribit, dum conſultò quædam verba urbana, vel ruſtica, turpia vel faceta ad riſum auditoribus movendum uſurpantur. Qualia verba ex fidelium ore Apoſtolus Paulus exulare vult, quia hic deceat magis lugere quàm ridere, nec ſeria debeant iocularitet tractari.

Iob 12. & 31
Proverb. 15.
Epheſ. 5.

Subſannatio. Derisioni affinis eſt Subſannatio, dum non verbis, ſed factis alicui illuditur: de qua Sapiens: *Oculū, qui ſubſannat patrem, ſuffodiant eum corvi*. Augetur verò hoc peccatum ex perſonæ, circa quam verſatur, dignitate. *Deridetur juſti ſimplicitas*, ait Iob. Sic Chriſtus à viliſſimis ſervis Pontificum, à cohorte Pilati, quin & à damnato latrone irriſiones ac ludibria ſuſtinuit.

Proverb. 30.
Iob c. 12.
Sapien. 2.
Pſal. 21.
Matth. 27.

Blaſphemia. Blasphemia verò eſt, quando verbis Deo injuria fit, tribuendo ei, quod non convenit: aut negādo, quod ei convenit; vel ei irreverenter tribuendo, quod habet: ut ſi quis per Chriſti vulnera, caput, genitalia juret. Hujuſmodi peccatum commiſerunt Sennacherib, Nicanor, Antiochus, & alii, dicendo, non poſſe Deum conatus illorum impedire.

4. Reg. 19.
1. Macha. 7.

Maledictio. Maledictio eſt, malum alicui, ſub ratione mali, verbis imprecari, aut ut inferatur, imperare. Convenit autem propriè rationali creaturæ: irrationali verò non niſi in ordine ad Deum, vel creaturam rationalem, quatenus homini aufert ſubventionem. Sic Deus terræ maledixit, ut per ejus ſterilitatem homo puniretur. Et Chriſtus ficui maledixiſſe legitur, in ſignificationem maledictionis populi Iudaici, quia nullos virtutum fructus proferret. Interdum etiam ratione contenti maledicitur: ut diei nativitatis ſuæ Iob, in deteſtationem originalis peccati, in quo natus erat: & David montibus Gelboę, propter cædem Iſraelitarum ibi commiſſam. Qua maledictione propriè malum à rationali creatura deprecabatur: ſic tempori, loco, inſtrumento peccati aut miſeriæ maledicimus. Tantò autem gravius eſt hoc peccatū, quantò plus amoris vel reverentię debemus perſonæ. Hinc Exodi 20: *Si quis maledixerit Patri aut Matri, morte moriatur*. Et Apoſtolus: *Maledici regnum Dei non poſſidebunt*.

Creatura irrationalis quatenus maledicatur.
Gen. 3.
Matth. 21.
2. Reg. 1.
Deut. 5.
1. Cor. 6.

Adulatio. Advlatio linguæ peccatis iungitur, quia per eam verbis aliquem nimiùm oblectare, eiq; placere quis ſtudet, laudando ultra modum, ubi, quando, quomodo, quo fine non decet; ſcilicet propter inanem gloriam, vel temporale lucrum. Cum debitis verò circumſtantiis aliquem laudare, fas eſt: putà, ut in adverſis conſtantiam retineat, in bono proficiat, ut ejus exemplo alii fortia & glorioſa ipſius facta imitentur: quomodo laudata eſt Iudith, Debora, & alii in Scripturis.

Laudare quempiam aliquando licet.

Cap. LXXV.

De Remediis contra lingua peccata.

Remedia cōtra lingua peccata. AD evitandum peccata linguæ, hominē ſanctis cogitationibus occupari oportet, nec verba profundere, niſi pręmeditata, honeſta & utilia; juxta illud Sapientis: *Verbis tuis facito ſtateram. Nam in multiloquio nō deeſt peccatum*. Qui moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt. Fugienda ſunt inſuper loquacium conſortia, & ſenio-

Proverb. 28.
Proverb. 10.

rum

rum converſatio ambienda eſt, quorũ prudens narratio audiẽda. Prover. 13. *Ab illis* enim *diſces intellectum, & in tempore dare reſponſum*, & domare linguam, juxta Iacobũ, Iacobi 3. ejus auxilio qui dixit: Matth. 10. *Vos non eſtis, qui loquimini; ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis*. Hinc, Pſal. 140. *Pone* (aiebat David) *cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis*. Qualia repetit Eccle 22. & Eccleſiaſt. cap. 22. & Apoſtolus: 8. Coloſ. 4. *Sermo veſter ſemper gratiâ ſit conditus, ut ædificet*.

Cap. LXXVI.

De remediis contra peccata, quinto Præcepto vetita.

Amicita cõſervanda. QVIA proclives ſunt homines ad inferenda proximis nocumenta, animo recolendum eſt, non ſolùm prohiberi, ne quacumque ratione proximo noceamus, ſed etiam præcipi eodem præcepto, ut concordiã, & mutuã amicitiam conſervemus, omneſq; homines charitate complectamur, eiſdemque cuncta charitatis officia exhibeamus. 1. Cor. 13. *Charitas autẽ patiens eſt, benigna, non ſuſpicatur malum*, &c. Hæc igitur & alia charitatis officia proximis impendẽda ſunt; & ſi ad inimicos extẽdantur, illuſtriora fient: tunc enim vincitur in bono malum, Rom. 12. Remedia cõtra Iram, & iniurias. quando bene fit iis, qui oderunt nos. Hoc autem facilè præſtabit, qui ſibi perſuaſum habet, omnia quæ nobis accidunt, non niſi Deo providente ac juſtiſſimè permittente evenire, ut exerceamur, aut flagellemur, aut ad imitationẽ patientiæ aliis proponamur, majorique præmio ac gloriã digni ſimus. Quod perpendens Iob, erupit in laudatiſſimam illam vocem: Iob 1. *Sicut Domino placuit, ita factum eſt*. Gen. 45. & 50. Et Ioſeph fratrũ in ſe conſpirationes æquo animo ferens: *Num Dei*, ait, *poſſumus reſiſtere voluntati*? Et David injuriã ſibi à Semei irrogatam, patienter tulit, dicens: 2. Reg. 16. *Deus ei præcepit, maledicere David*. Ex quibus ſequitur, hominem non tam ab extrinſeco aliorum facto, quàm à ſeipſo lædi, cùm animum odio, cupiditate, invidia nefariè contaminat, qui afflictionum patienti tolerantia nævos peccatorum ſuorum expurgare, ſibiq; merita futuræ vitæ adaugere poterat.

CONDVCIT inſuper ad iniuriarũ oblivionem inducendã, Chriſti exemplum ſequi, B. Stephani, & ſimilium, Act. 7. qui pro ſuis interfectoribus preces ad Deum fuderunt: item meminiſſe noviſſimorum, ac quòd judicium illi ſine miſericordia fiet, qui hîc ulciſcendi ſtudium non exuit. Huc etiam pertinet, Ioan. 8. quòd odii ac homicidii primus autor ſit diabolus, qui ad retinenda odia homines inſtigat, ex quibus malæ ſuſpiciones, temeraria judicia, iræ, invidiæ, æmulationes, obtrectationes, rixæ, homicidia pullulant; Homicidii pœna. quæ adeò Creatori diſplicent, ut etiam beſtiis pœnam cædis hominum ſtatuerit. Gen. 9. Cùm enim hominem ad ſuam imaginem plaſmaverit, ſibi quodammodo violentas manus injici reputat, quando ſua imago læditur. Vnde Cain ſe dignum morte agnoſcens, Gen. 4. *Omnis*, ait, *qui invenerit me, occidet me*. Quem Lamech ſecutus, graviſſima punitione ſcelus ſuum vindicandum prædixit. Hinc Exodi 21: *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, ab altari meo avelles eum, ut moriatur*. Exodi 21. Numer. 35. Matth. 26. Quam legem Chriſtus approbans: *Omnes*, inquit, *qui acceperint gladium, gladio peribunt*: id eſt, digni ſunt, qui pereant. Nullo enim pretio vita liberi hominis æſtimari poteſt. Pretium pro vita ablata dari nequit. Quare homicida non tenetur ad pretium pro vita ablata reſtituendum, ſed ad mortem juxta leges ferendam. Quam non ſibi inferre tenetur, nec ſe morti offerre, vinculis & carceribus; ſed obligatur ad reſarciendum filiis, conjugi ac hæredibus (judicio boni viri) damnum, intereſſe ac jacturam, Homicida ad quid teneatur. quam per occiſi mortẽ paſſi ſunt; quin & ad expenſas funeris, juxta qualitatẽ perſonæ, atque conſuetudinem loci. Nec ab hoc debito abſolvit homicidam pœna mortis ei inflicta, quia illa ſolùm ad publicam vindictam ſervit, compenſans iniuriam Reipublicæ factam; non autem eſt ſolutio damni aut intereſſe partis. Similiter, qui aliquem læſit injuſtè, ad compenſandum expenſas in medicos, damna, & intereſſe obſtringitur.

IVRE autem Eccleſiaſtico qui voluntariè hominem occidit vel mutilat, irregularitatem contrahit: imò & qui cauſæ ſanguinis directè cooperatur, ab altaris miniſterio arcetur, in quo manſuetiſſimi Agni paſſio repræſentatur, *qui percuſſus non repercuſſit*. In cujus rei typum David, qui multum ſanguinem fuderat, Deo Templum ædificare non eſt permiſſus, 1. Paral. 22. ſed pacifico ejus filio id reſervatũ fuit. Attamen ſi furioſus, infans, dormiens, aut cum moderamine inculpatæ tutelæ ſeſe defendendo quis alium occiderit aut mutilaverit,

verit, nullam cenſuram incurret; juxta Clementinam lib. 5. c. *de Homicidio.*

Cap. LXXVII.

De ſexto præcepto.

Non mœchaberis.

Adulterium VI. Præcepto vetitum.

LEGEM, hominis vitam ab injuſta cæde tuentem, prohibitio Mœchiæ ſive adulterii congruenti ordine ſubſequitur, quia poſt vitam nihil conjuge charius eſt; cùm per ſanctam & honorabilem matrimonii conjunctionem duo fiant una caro, ut neuter ſui corporis liberam poteſtatem habeat, ſed injuſtitiam committat tam vir quàm uxor, ſi alteri quàm conjugi corporis ſui uſum præbeat. Eſt enim Mœchia legitimi tori violatio, quam Deus voluit expreſſè vetare, quia præter turpitudinem cum aliis intemperantiæ generibus cōmunem, etiam injuſtitiam non tantùm in conjugem, ſed etiam in civilem ſocietatem contineat. Sub hoc tamen adulterii interdicto implicitè omnis illicitus concubitus, & inordinatus ad venereæ delectationis procurationem, membrorum contactus & uſus prohibetur, juxta Chriſti doctrinam: *Dictum eſt antiquis: non mœchaberis: ego autem dico vobis: Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo:* docens, hoc præcepto in univerſum omnia impuræ libidinis genera vetari. Quod nec in lege naturæ latuit. Nam Iudas nurum ob fornicationem morte punire voluit. Et Moyſes lege cavit, ne ulla eſſet meretrix de filiabus Iſraël. Et Tobias filium monet, ut ab omni fornicatione ſibi attendat. Eccleſiaſticus verò etiam oculos à muliere fornicaria, & ſtudioſè compta, divertendos eſſe docet. Et Dominus in Evangelio: *De corde exeunt adulteria & fornicationes, quæ coinquinant hominem.* Apoſtolus verò fornicationem, adulterium, omnemq; immunditiam carnis non ſolùm cavendam, ſed ne quidem nominandam ſcribit, addens, non decere ſanctos, effutire turpitudinem, ſtultiloquium, vel ſcurrilitatem.

1. Cor. 7. Aug. lib. 2. de adult. coniugiis c. 8.

Illicitus concubitus.

Ambro. lib. 5. offic. c. 50. Aug. q. 71. in Exod.

Gen. 38. Deut. 23.

Tob. 4.

Eccle. 9. & 41.

Matth. 15.

Epheſ. 5.

1. Cor. 6.

Neque enim fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores regnum Dei poſſidebunt.

Cap. LXXVIII.

De variis libidinum generibus.

VENEREA lues non ſolùm in ſe fœda, ſed etiam adeò contagioſa eſt, ut ab auribus expeditum iter ad cor reperiat, ideóque de illa coram hominum cœtu, non niſi ſumma cum prudentia loqui expediat, ne ſimplices prava doceamus, aut ad experienda ſibi ignota libidinum genera provocemus, quæ ad ſeptem ſpecies reduci ſolent: quarum prima eſt Fornicatio ſimplex, hoc eſt, viri ſoluti cum muliere ſoluta concubitus extra matrimonium. Nam talis concubitus juri naturali & divino repugnat, cùm non fiat à duobus, indiſſolubili nexu in vitæ ſocietate copulatis, ad procreandam ſobolem rectè inſtituendam. Vnde inter mortifera peccata ab Apoſtolo cenſetur: *Neque fornicarii, neque adulteri regnum Dei poſſidebunt.* Et: *Fornicatores & adulteros judicabit Deus.* Cujus gravitatē Apoſtolus argumentis tribus oſtendit. I. Quia membra noſtra ſint Chriſti membra, Deo conſecrata, ſuo tempore ab eo ſuſcitanda, quæ conjunctione meretricia conſpurcare ſit indignum. II. Quia membra noſtra templa Spiritus ſancti ſint, non profananda, nec viliſſimo ſcortorum uſu conſpurcanda. III. Quia ſimus Chriſti ſanguine redempti, ut in corpore atque animo Deum glorificemus. Æquiſſimum eſt enim, ut magno pretio à ſervitute redemptus, ſuum Dominum obſequio honoret, non autem corporis inquinatione offendat.

Fornicatio.

1. Cor. 6.

Hebra. 13.

Adulterium.

SECVNDA ſpecies, eſt Adulterium, cùm alter concumbentiū, vel uterque alteri coniunx eſt; licet Græci ſolos viros, mœchos appellent; attamen nō minùs feminis quàm viris ſextum præceptum datum eſt: ſub nobiliori enim ſexu uterque comprehenditur. Et notius eſt, adulterium mulieris eſſe peccatū, quàm viri, cui aliquando licuit plures ſimul habere uxores; nunquam verò mulieri conceſſum fuit, plures ſimul habere viros. Occulta enim lege naturæ ſingularitatem amant, quæ principantur. An verò, permittente viro, liceat uxori alteri concumbere, aut contrà; dubitari poſſet ab Abrahæ &

Digitized by Google

Iacob exemplis, qui rogantibus uxoribus ancillas earum fœcundarunt: at ſicut nemo ita ſui corporis dominus eſt, ut ſe occidere aut mutilare poſſit; ad eundem modum non ſic uxoris aut mariti conjunx dominus eſt, ut corporis ejus uſum alteri cōcedere queat. Adulterium in lege naturę, ac in veteri Moſaica, morte puniebatur, Gen. 20. Deuteronomii 22. Levitici 20. Ioan. 8. *Qui ſine peccato eſt, primus in eam lapidem mittat.* Hierem. 5. & alibi. Etiam lex Iulia capite adulteros plectebat. Pœna quoque futuri ſeculi, mors æterna eſt, ut Malachiæ 3. & 1. Corint. 6. continetur: *Adulteri regnum Dei non poſſidebunt.*

Aug. lib. de bono conjugali cap. 17. Lib. 1. de nupt. & cōcupiſc. cap. 9. Lib. 2. de adult. conjug. cap. 8. Lib. 1. de ſer. dom. in monte cap. 29.

QVANTVM etiam proli noceat adulterium, ex eo liquet, quòd certo patre deſtituatur, qui curam inſtitutionis ejus habeat, ſimiliter hæreditate, qua ſe honeſtè ſuſtentet; denique à ſacris ordinibus, honeſtioribúſque Reipublicæ functionibus excluditur. Et quando pro legitima prole ex adulterio nata ſupponitur, omne damnum marito, illiuſque hæredibus recompenſandum eſt. Si autem ex adulterio nati exponantur, parentes damnum & gravamen Reipublicæ aut hoſpitalibus alimentatione illatum reſarcire tenentur, ac filios noſſe, curamque illorum gerere obligantur.

Deut. 23.

Infantes exponentes ad quid tenentur?

TERTIA ſpecies, Inceſtus eſt, dum quis cū conſanguinea vel affine, in gradu prohibito, citra legitimam diſpenſationem commiſcetur; de quo Levitici 18. *Omnis homo ad propinquam ſanguinis ſui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus.* Verecundus enim honor propinquæ debetur, ut ab ea contineat libidinem, de qua erubeſcere videmus & ipſam pudicitiam conjugalem.

Inceſtus.

Aug. lib. 2. de civit. cap. 4. & lib. 15. cap. 16.

QVARTA Species, Stuprum eſt, quando virgo defloratur. Quod peccatum inde peculiarem contrahit deformitatem, quòd muliebre corpus vulneret, quòd virginale ſignaculum tollendo, ad honeſtum conjugium minùs aptam reddat, patrique virginis (in cujus tutela eſt) injuriam faciat. Vnde lege Moyſi ſtuprator virginis nondum deſponſatæ jubebatur eam ducere, nec permittebatur ei libellum repudii dare, ac patri quinquaginta ſiclos argenteos pendere. Si verò pater filiam ſtupratori dare in conjugem nollet, pecuniam juxta modum dotis reddere cogebatur.

Amos cap. 2. Ezechiel c. 22. Stuprum.

Exodi 22. Deut. 22.

QVINTA Species, Raptus vocatur, dum contra voluntatem copula vi à muliere extorquetur, vel contra ſuam aut patris voluntatem ex domo patris femina educitur, etiamſi intentione eam in uxorem accipiendi, ut ex raptu filiæ Iacob apparuit, cujus occaſione Sichem everſa fuit. Lege civili raptor capite plectitur.

Raptus. *Gen. 34.*

SEXTA ſpecies, Sacrilegium eſt, dum perſona Deo conſecrata coitu polluitur; aut dum concubitus fit in loco ſacro, Eccleſia ſcilicet aut cœmiterio. De quali peccato loquitur Apoſtolus: *Cùm luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Quarum imitatores ſunt Lutherus & Apoſtatæ omnes, qui continentiæ voto obſtricti, audaciā impudentiſſimā, Orbe ſpectante, cum velatis virginibus nuptias contraxerunt.

Sacrilegium. *1. Timoth. 5.*

SEPTIMA Libidinis ſpecies eſt, peccatum contra naturam, in quo non ſolùm contra naturalem rationem, ſed etiam contra naturæ ordinem & uſum peccatur. Nam copula carnalis ad hoc ordinatur, ut natura humana ſeminando creſcat & ſubſiſtat, cui fini repugnat hoc peccatum, ut Apoſtolus ad Rom. 1. deducit. Et ad Epheſios 5. *Quæ in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt & dicere.* Vnde Gen. 37. *Crimen peſſimum* vocatur. Pluribus autem modis contra naturam peccatur.

Aug. epiſt. 109. Sodomia. *Aug. lib. 3. cont. Iulian. cap. 20.*

I. Mollitie: hoc eſt, voluntaria ſeminis extra vas mulieris effuſione. Ob quod peccatū Deus Onan morte punivit. De quo Apoſtolus (1. Cor. 6.) *Molles regnum Dei non poſſidebunt.* Et ad Epheſios 5. *Omnis immundus non habet hæreditatem in regno Chriſti.*

Mollities. *Gen. 38.*

II. Inordinato feminæ uſu, quomodo peccaverunt Gabaonitæ cum uxore Levitæ, Romani, & Philoſophi Rom. 1.

Iudicum 20.

III. Concubitu Sodomitico, maſculi cum maſculo, propter quod peccatum igne & ſulphure Sodoma cum vicinis oppidis perierunt. Ad idem peccatum pertinere docet Apoſtolus, quòd feminæ in feminas exardeſcant, & impudice ſe tagant, Auguſtinus epiſt 109.

Gen. 19. Sapien. 10. Iudas in epiſt. Rom. 1.

IV. Concubitu cum beſtia, ſive coitu: quod peccatum morte punitur.

Beſtialitas.

V. Coitu cum dæmone ſuccubo vel incubo. Quod peccatum eſt ſagis

Succubi & incubi.

& ma-

& magis familiare, ac ad idololatriam pertinet, & igne conſuevit expiari.

Oculus impudicus. Matth. 5. Ad Epheſ. 5. Hieron. in epiſt. ad Damaſum de filio prodigo.

PRÆTER vitia ſupradicta, ſexto præcepto vetantur, quæ ad inordinatam libidinem præparant & deducunt: ut oculus impudicus, oſcula inhoneſta, tactus, amplexus, verba turpia, impura, & laſciva muſica, luſus, cantus, cantilenæ, inſtrumentorum ſoni, librique obſcœni, nutus, choreæ, omniaque hujuſmodi, quę ad veneream libidinem inducunt. Et ſi hæc animo deliberato perfruendi delectatione carnali fianr, letalia peccata ſunt, juxta illud Chriſti: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*: id eſt, qui oculos in mulierem injicit, affectu & deſiderio fruendi ejus complexu, cum eaque coëundi, reus eſt Mœchiæ. Sicut illi ſenes, qui Suſannam diſcooperiri juſſerunt, ut vel ſic ejus decôre ſatiarentur. Non autem malum eſt per ſe, mulierem videre aut aſpicere, ſed eam contra Dei legem appetere. Quod non ſolùm tactu & affectu, ſed etiam aſpectu fieri poteſt; quia *impudicus oculus impudici animi eſt nuncius*. Et *fornicatio mulieris in extollentiâ oculorum, & in palpebris ejus agnoſcetur*, inquit Eccleſiaſticus. Et Iſaias cap. 3. *Filiæ Sion ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & pedibus ſuis compoſito gradu incedebant*. Et Petrus: *Oculos habent plenos adulterii*. Cyprianus verò: *Ipſe concubitus, ipſe complexus, ipſa confabulatio, & conjacentium turpis & fœda condormitio, quantum dedecoris & criminis confitetur?* Ex oſculis enim, aut contactu libidinoſo in animantibus, veneris initium exoritur. At ſi amicitiæ vel honeſtatis cauſa tantùm fiat oſculum, vel manuum contactus, nihil vituperii habet.

Aſpectus mulieris quatenus illicitus.

Danielis 13.

Auguſt. epiſt. 109.

Eccle. c. 26.

2. Epiſt. c. 2.

Lib. 1. epiſt. 11.

Oſculum, contactus libidinoſus.

QVAM verò efficax ſit mulieris aſpectus, patuit in Davide, Salomone, Samſone, qui per mulieres ruerunt. Hinc Eccleſiaſticus: *Ne audias ſaltatricem, ne pereas in efficaciâ illius. Colloquium mulieris alienæ, quaſi ignis exardeſcet: de veſtimentis procedit tinea, & à muliere iniquitas viri*. Vnde Iob: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine*. Et Eſdræ lib. 3. cap. 2. deſcribitur, quanta ſit mulieris efficacia ad pertrahendum in ſui amorem virum. Ex quibus elicitur, non decere ſacerdotem ſponſas, procóſque curioſè ſpectare, nec de formis & pulchritudine mulierum diſputare; multò autem fœdius, pellices & ſcorta fovere, aut in concubinatu vivere. De quo Concilium Tridentimum ſeſſ. 25. cap. 14. Reform. Et de laïcis agit ſeſſ. 24. cap. 8. Reform.

Eccle. 9. & 42. 19.

Iob 31.

QVANTVM autem iſta inordinatæ libidinis genera Deo diſpliceant, patet ex plagis cælitus inflictis. Nam in deſerto propter fornicationem à ſerpentibus perierunt; quin & generali diluvio has ſordes emundandas Deus judicavit; Chananæos per Iſraëlitas interfecit: ac tandem & ipſos propter ſimilia peccata è ſua terra ejecit. Ac poſtremò intemperantes & per vagas libidines ruentes, ferè conſpicimus lepra vel ſcabie fœdiſſima, (quæ dolores graviſſimos infert) plecti; à qua immunes ſunt continentes, & conjugali thoro contenti, quibus non dominatur dæmonium, ſed iis, qui ſuæ libidini vacant, *ſicut equus & mulus, in quibus non eſt intellectus*.

Gen. 19. Sapientia 6.

Numer. 25. 1. Cor. 10.

Tob. 6.

CAP. LXXIX.

De Remediis libidinum.

Remedia libidinis.

QVEMADMODVM inter bella, civile ac inteſtinum difficilimum eſt; ita & inter fidelium certamina periculoſus eſt conflictus cum malo in eis habitante, *cujus virtus eſt in lumbis, & in umbilico ventris* hominis; hoc eſt, cum carnis innata concupiſcentia. Contra quam qui obtinere vult ſecuram victoriam, certis armis & remediis uti debet. Inprimis verò declinanda ſunt mulierum conſortia, quarum viſus, auditus, & tactus virorum corda in ſui amorem exardeſcere facit; maximè ſi formæ ac ornatus venuſtas adſit. Vnde Sapiens: *Averte faciem tuam à muliere comptâ*. Et Petrus atque Paulus mulieres hortantur ad cultum mentis potiùs, quàm corporis. Quantùm autem ſermones, cantus, ſaltationes, & mollia feminarum verba in virorum corda valeant, ex Syrenum cantu diſci poteſt, qui nihil aliud, niſi mulcentia feminarum verba deſignat. Cavendæ ſunt inſuper occaſiones, quę tentationes ſuggerunt: ut, dona, literæ, ſalutationes, ac univerſa, quæ libidinis ardorem excitant. A planta enim pedis uſque ad

Fuga mulierum.

Eccl. cap. 9. & 42.

1. Petri 3. 1. Timoth. 5.

Digitized by Google

verticem capitis non eſt in muliere locus, in quo non reperiatur laqueus. Hæc enim Paradiſi colonum è ſua poſſeſſione ejecit, diluvii cauſam præbuit, civitates & regna evertit, fortiſſimum Samſonē devicit, ſanctiſſimū Davidem in homicidiū & adulteriū præcipitavit; ſapientiſſimum Salomonem in ſcelus idololatriæ perpulit: multos in amentiā mulierum amor perduxit. Non ergo pudicitia inter feminas tuta eſt: & multò ſecurior eſt in hoc perieuloſo conflictu fuga, quàm lucta. Præterea verò cavendum eſt otium, crapula, ebrietas: *In vino* enim *luxuria*: & plenus venter libidinē parit, & mero æſtuans facilè deſpumat in Venerem. *Specta* (inquit Hieron.) *ventrem & genitalia: pro qualitate vitiorum, ordo membrorum.* Et quamvis tentationis motum homo ſuperare poſſit, cùm ipſius ſit dare, vel negare conſenſum; quia tamen, etiamſi Spiritus promptus ſit, caro infirma eſt, ſimúlque caſtitas à Deo petenda eſt, veluti ſingulare donum; ideo ad carnis vim reprimendam conducunt frequens oratio cum eleëmoſynis ac ieiuniis, vigiliæ, ad ſancta loca peregrinationes, caſtigatio corporis, aliaque afflictionum genera, quibus animæ imperio corpus ſubjicitur; juxta illud Apoſtoli: *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo.* Et, *Carnis curam ne feceritis in deſideriis.* Inſuper libidinis ſtimulos reprimunt piæ occupationes, lectio ſcripturarum, aſſiduum ſtudium, ſanctæ meditationes, exercitium bonorum operum, labor quoque corporis. Namocioſæ menti ignita pravorum deſideriorum tela diabolus immittere ſolet, quibus occludendum eſt initiò cordis oſtium, ne ſemel infixa mentem igne cupiditatis inflamment. Quibus repellendis profuerit, Angelum ſui cuſtodem proponere ſibi præſentem eſſe, atque dæmonem accuſatorem, ipſum denique judicem Deum omnium, quæ agis aut cogitas inſpectorem ac teſtem, coram quibus exſequi pudebit, quod coram viliſſimo homine non auderes. Expendendū quoque, quàm brevis ſit voluptas, & quàm protenſa pœna, quā gravis culpa, quæ mox cōſcientiam admiſſa ferit, ſuperata verò lætam ſecuramq; reddit. Sicut enim clavus clavo pellitur, ita divini judicii metu, igniſq; æterni recordatione ardor luxuriæ. Nec inutile fuerit, aliorum exempla mente revolvere, qui per voluptates & mulierum amores in ſummam infelicitatem

Cavendum otium, crapula, ebrietas.
Ephеſ. 5.
Ieron. in 1. c. ad Titum.
Lib. 2 cont. Iovinian.
Frequens oratio.
Corporis afflictio.
1. Cor. 9.
Rom. 13.
Piæ occupationes.
Meditatio præſetiæ Dei, angeli boni, & dæmonis accuſatoris.
Voluptas brevis, pœna lōga.

ſe præcipites dederunt: qui ſi vilitatem carnis muliebris adamatæ conſideraſſent, ea videlicet, quæ formoſa cute teguntur, quæ intra nares, intra fauces, in ventre, & aliis partibus latent; horrorem potiùs, quàm ardorem concìperent. Quid enim aliud, quàm ſordes & immunditias decôra pelle contectas, reperirent? Non ergo aliud, quàm cutis venuſtas adamatur: eâ ſiquidem ablatâ, quale monſtrum ſupereſt? Accedit, quòd voluptatis ſenſus famem potiùs quàm ſatietatem generet, cùm inſatiabilis ſit amor mulieris, animum virilem effeminans, rationem adeò abſorbens, ut cæleſtia meditari non ſinat, Templum Deo conſecratum polluat & profanet, nomen bonum eripiat, vires corporis enervet, pulchritudinem corporis offuſcet, valetudinem offendat, iuventutis florem deturpet, ingenii acumen obtundat, ſenectutem acceleret, vitam abbreviet, nullum virtuti locum relinquat, *Animalis enim homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei*: ſed hæreditatem ampliſſimam, divitias, vectigalia; theſauros exhaurit & dilapidat: ut exemplo filii prodigi Chriſtus declarat, qui uſque ad porcorum ſiliquas redactus fuit, & inſipientibus animantibus ſimilis per voluptates effectus. Contrà verò continentiæ ſtudium, hominem Angelis Dei aſſimilat, eum Spiritus ſancti Templum, ac Chriſto Virgini ſimilem reddit, ac futuræ in cælis vitæ hic in terris quandam experientiam præbet; tandemq; ei aureolam, hoc eſt, ſingularem aliquam in cælis gloriam comparat, ut meritò incorruptionis carnis agnum ſequatur, quocunque ierit.

Vilitas rei adamatæ in muliere.
Voluptatis ſenſus famem potiùs quàm ſatietatem parit.
Voluptatis effectus, miſeria.
Continentiæ ſtudium Deo & angelis hominem aſſimilat.
Apoc. 14.

CAP. LXXX.

De ſeptimo præcepto.

Non furtum facies.

POSTQVAM Deus hominū vitam & pudicitiam communivit, paternâ curâ etiam res externas hoc præcepto tueri dignatur, expreſſè vetans, ne rem alienam invito domino clàm auferamus: implicitè verò, ne rem alterius quoquo modo injuſtè vendicemus, & ne quovis modo damnū in tempora-

Furti prohibitio.

Furti definitio.

Furtum reale ad reſtit. obligat.

Furtum mẽtale.

Matth. 15.

Furtum notabile, eſt peccatum letale.

1. Cor. 6.

poralibus, vi, fraude, clam vel apertè inferamus. Furtum enim propriè definitur *occulta & doloſa rei alienæ contrectatio invito Domino, ad ejus proprietatem, poſſeſſionem, vel uſum acquirendum*. Eſtque duplex furtum: *Reale*, atque *Mentale*: quorum prius ad reſtitutionem obligat, non autem poſterius, quo damnum quis inferre voluit, ſed tamen non intulit: cujus meminit Dominus: *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, furta, falſa teſtimonia*. Vbi furtum inter letalia peccata recenſetur: tale ſiquidem eſt, quando notabile proximo nocumentum infert. Zachariæ 5. *Omnis fur judicabitur*. Oſeę 4. *Adulterium & furtum inundaverunt*. & Apoſtolus: *Fures regnum Dei non poſſidebunt*.

Rei parvitas excuſat à mortali.

EXCVSAT verò à mortali parvitas rei & vilitas, niſi rem hujuſmodi tollendo notabile damnũ eventurum Domino conſtet: ut ſi quis acum ſartori, aut fibulam ſutori, aliam non habenti auferat, qua occaſione operari nequeat: vel ſi quis fructum, florem, aut ſimile quid auferat, quo Dominus ſit magna moleſtia & perturbatione afficiendus, quia rem magni æſtimet, ut aliis oſtendat. Quando autem nocumentum cenſeri notabile debeat, prudentis viri arbitrio definiendũ eſt.

Furtum repugnat iuſtitiæ & charitati.

Repugnat verò furtum charitati, quæ benigna eſt, nec ulli nocens; ſimul etiam adverſatur juſtitiæ, quæ ſuum cuique tribuit. Bonorum autem diſtributio ad retinendam in pace & concordia humanam ſocietatem, jure gentium primùm inſtituta eſt; quam poſtea divinæ humanæque leges confirmarunt, ut ſcilicet quiſque obtineret, quod ei jure obveniret; alioquin omnia perturbanda vis, ratióque naturæ oſtendit. Innocentes opprimerentur: omnia rixis, odiis, inimicitiis plena forent, quæ nunc etiam ex furtis, & iniqua rerũ diſtributione ſequi videmus.

Rerum diviſio eſt Iuris gentium.

Lib. 50 hom. 9. de verb. Apoſtoli ſerm. 19.

Res inventa cui reſtituenda?

Receptori debitum ſolvẽti nihil debetur.

PORRO furtum committit non ſolùm, qui rem alterius aufert; ſed etiam qui ſcienter emit, vel inventam retinet; juxta illud Auguſtini: *Si inveniſti & non reddidiſti, rapuiſti*. Quòd ſi verò Dominus rei agnoſci nequeat, res inventa pauperibus danda, vel in piũ uſum convertenda eſt. Reperto autem Domino, nihil inventori debetur pro reſtitutione, nec illi, qui debitum ſuũ exſolvit; putà receptori Principis aut alterius, quia tenetur ad id, quod facit.

Pretium triplex.

Aug. lib. 13. de trini. c. 3.

Prover. 20.

Venditio quando iniuſta?

Iſaia 1.

Levitici 19. Deut. 25. Proverb. 11. & 20. Amos 8.

AD furtum quoque pertinet, vendere pluris quàm res valeat, aut fraudulenter minoris emere. Pretii verò juſti æſtimatio ex communi hominum judicio dependet: eſtq; triplex: precium infimum, moderatum, & ſummum, ſive rigoroſum. *Eſt alius atque alius* (inquit Auguſt.) *pro ſuo cujuſque uſu æſtimationis modus: & malum eſt, dicit omnis emptor; & cùm receſſerit, tunc gloriatur*. Vnde ſciendum, in contractu venditionis tripliciter fraudem admitti, etiamſi res non pluris vendatur quàm valeat. I. Si defectus in rei ſubſtantia ſit, veluti quando vinum ſit aqua mixtum: juxta illud Iſaiæ: *Vinum tuum miſtum eſt aquâ*. II. Si defectus ſit in rei qualitate, ut ſi ruinoſa vendatur pro firma. III. Si defectus in quantitate ſit, numero, pondere vel menſura: quam injuſtitiam variis locis Scriptura condemnat.

Moneta adulteratio.

Operarii mercede cõducti.

Iacob. 5. Levit. 19. Deut. 24 Malach. 3.

Ad Titum 2. Epheſ. 6. Coloſſen. 3.

COMMITTVNT inſuper injuſtitiam, quæ ad hoc præceptum de non furando reducitur, I. Qui monetam adulterant, rodunt, minuunt, ſcienterque hujuſmodi aliis tradunt. II. Qui alterius lucrum impediunt, aut damnum, cùm poſſint & debeant, non avertunt. III. Qui limites agrorum ſuo loco dimovent. IV. Opifices & operarii mercede conducti, qui mala fide operam præſtant, attamen integram mercedem recipiunt. V. Qui ad publica munia conducti, putà ad præfecturam, conſilium dandum, ad profeſſionem artium liberalium, ſuum officium negligunt, mercede ſtipendioque liberali perfruentes. VI. Qui operariis mercedem negant, aut æquo tardiùs perſolvunt, defraudant, imminuunt. *Ecce* (ait Iacobus) *merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat*. VII. Qui ſolvere nolunt iuſtè debita, vel extorquent quippiam ut ſolvant, ut ſæpe aliorum receptores. VIII. Servi, cuſtodéſque rerum Domini ſui perfidi, & infideles, aut etiam occultè fures, quos Apoſtolus monet, ut Dominos ſuos non defraudent. IX. Qui ſimulata paupertate eleëmoſynas corradunt, ac doloſè extorquent. X. Qui fraude vel malitia damnum inferunt: ut iniqui iudices, teſtes falſi, patroni ſua imperitia vel aſtutia clienti, ſive adverſæ parti nocentes; item lites iniuſtas intentantes, aut ſcienter foventes. XI. Iniuſtitiam committunt Princi-

Digitized by Google

pes, qui ſua diſſimulatione & incuria permittunt, Reipublicæ ſuiſq; ſubditis à militibus damna inferri; cùm ad eos pertineat, illis ſtipēdia numerare, vim, furta, & inſolētiam militū compeſcere. XII. Ad furtum pertinet defraudatio juſtorum tributorum, vectigalium, exactionum, Principi ad ſuſtinendum ſua & Reipublicę onera conceſſarum. *Reddite*, ait Apoſtolus, *omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Et Chriſtus: *Reddite Cæſari, quæ ſunt Cæſaris.*

Tributa ſolvenda.

XIII. Huc reducitur defraudatio decimarum, ſtipendiorum, Eccleſiaſtico aut civili Magiſtratui aſſignatorum. Itē ſimiliter neglectus officii, ob quod beneficium datur & recipitur. XIV. Si Religioſus contra voti profeſſionem quippiam ut proprium retineat, aut poſſideat. XV. Huc quoque reducitur avaritia, quæ immoderatus eſt rerum temporalium amor, eò hominem perducens, ut tandem ſuum finem in pecunia cōſtituat: quàm idcirco Apoſtolus *ſimulacrorum ſervitutem, & omniū malorum radicem* vocat. XVI. Huic pręcepto etiam prodigalitàtis vitium annectitur, quo ſua immoderatè quis diſſipat, quod vix abſque aliorum damno fieri poteſt. XVII. Huc etiam Simonia reducitur, per quam pro rebus ſpiritualibus aut eis annexis, aliquid pretio æſtimabile accipitur vel datur. XVIII. Ad hoc pręceptum inſuper reducitur infidelis diſpenſatio, & perſonarum in conferendis officiis acceptio, in dignitatibus, gradibus, & muniis, ſive ſecularibus, ſive Eccleſiaſticis.

Defraudatio ſtipendiorū.

1. Timoth. 6.

XIX. Hoc præcepto vetatur uſura, hoc eſt, lucrum ſolius mutui titulo acceptum: quod Lucæ 6. à Domino prohibetur: *Date mutuum, nihil inde ſperantes*; ſicut fecit Tobias, qui pecuniam ſolam chirographo contentam, vereque mutuo datam repeti juſſit. Injuſtum eſt enim, pro re non ſua pretium exigere, & rei ſterilis atque infructuoſæ uſumfructum depoſcere, cùm nemo propter uſum rei propriæ aliquid pendere alteri debeat: at quod mutuo datur, ejus fit, cui mutuo datur. Et cùm uſu conſumatur, non poteſt idem reddi, ſed in ſimili ſpecie, numero, menſura, valore, aut quantitate: cujus generis ſunt pecunia, frumentū, vinum, oleum, aliaq; hujuſmodi, quæ poſt uſum non habentur.

Vſura quid? & cur prohibita? Lucæ 6. Tob. 1. Eſdræ lib. 2. cap. 5. Aug. conc. 2 in Pſal. 36. Baſilius in Pſal. 14.

Quamvis autem ex mutuo lucrum exſpectari debeat, attamen favorem, amicitiam, & benevolentiam, quæ precio æſtimari nequeunt, ſperare licet. Si verò quippiam accipiatur, ratione damni emergentis, aut ratione lucri ceſſantis (ut fit inter mercatores) aut ratione ſolius laboris, qui in pauperum utilitatem ſuſcipitur (ut in montibus pietatis) uſura non eſt.

Ex mutuo favorem exſpectare licet.

Qvi inſuper ſecundùm leges & patriæ conſuetudinem, cenſum vel redditum, ſive pecuniarium, ſive olei, vini, frumenti &c. emit, nullam uſuram committit, cùm pecuniæ numeratæ proprietatem, & jus omne, quod in ſortem habet, in alium transferat, nec ad libitum repetere poſſit; ſed jus emit ſolùm percipiendi annuè cenſum, remanente ſortis dominio penes eum, qui vendit redditum, ſive realem, ſive perſonalem, ſive perpetuum, ſive vitalem.

Redditunm emptio licita.

Quando autem res uſu non conſumitur, & ex ſe utilis ac frugifera eſt, elocare uſum, atque conducere precio licet.

Res quæ uſu non conſumitur, elocari poteſt.

Quia verò uſura, furti ſpecies eſt, conſequitur, quòd ſic parta reſtitutioni ſint obnoxia, quodque hæres uſurarii ad faciendam reſtitutionem obſtrictus ſit. Vnde à manifeſto uſurario per uſuram acquiſita emere, aut dono accipere, nefas eſt: nec licet Notariis uſurarios contractus in publica inſtrumēta referre, nec teſtibus hujuſmodi contractus ſuo patrocinio firmare.

Per uſuram parta ſunt reſtituenda.

Principi verò, propter maiora mala devitanda, licet in Republica uſurarios tolerare, ſicut & proſtibula permittere.

Vſurarii à principe tolerari poſſunt.

An verò mulctæ nomine princeps ab uſurario aliquid exigere poſſit, cōſulta Facultas Theologica Lovanienſis reſpondit, quòd Principi non liceat mulctæ nomine ſummam annuam à fœneratore accipere, permittendo ei, ut uſuras illa occaſione adaugeat; quia mulcta ſeu pœna, limes eſſe peccati, non fomes debeat, & ad ſuum finem ordinanda ſit, quem exponit Apoſtolus: *Si malum feceris, time*; ut nimirum cohibeatur homo à perpetrando malo, non ut foveatur in peccato, conceſſâ ei pretio impunitate, ac peccandi libertate. Accedit, quòd tali mulctâ non gravetur uſurarius, ſed contra iuſtitiam inops & innocens, qui neceſſitate preſſus ab uſurario mutuum petere cogitur. Si autem occaſione mulctæ uſurarius conſuetum fœnus non augeat, neque periculum ſit, ut impotens ad reſtituendum iniuſtè accepta reddatur, eo caſu Principi liceret uſurarii iniuſtitiam mulcta punire, ſicut quodvis aliud crimen Reipublicæ noxium.

Rom. 13.

Quando liceat mulctæ titulo aliquid ab uſurario accipere.

An liceat accepta pecunia licentiã fœnerandi dare?

Si autem ulterius Qværatvr, Vtrùm Principi liceat acceptâ pecuniâ licentiam fœnerandi concedere, (ſicut poteſt, quamvis non expediat) ſecularia Reipublicæ officia vendere? Respondeo, non licere: quia fœnerari non ſit officium, ſed peccatũ; furtum ſcilicet, & populi oppreſſio, iuxta illud Exodi 22. *Nec uſuris opprimes.* Vnde Ambroſ. lib. de Tobia cap. 14. *Quid eſt fœnerari? hominem ſuffocare & occidere.* Neceſſitas enim uſurâ non tollitur, ſed ad tempus ſopita, brevi aucta recurrit. Quare cum Tobia dicendum: *ex furto nihil nobis accipere, aut contingere fas eſt.*

Baſilius in Pſal. 14.

Solutio anticipata.

Præterea cùm ſolutio anticipata vel dilata mutui vim habeat, propter eam ſolam pluris juſto pretio vẽdere, aut emere, ad uſuram pertinet. Similiter & mutuum dare, accepto frugifero pignore, & perceptos fructus à ſumma mutuo data non detrahere, uſurarium eſt.

Mutuũ dare accepto frugifero pignore.

Peccant inſuper juſtitiæ miniſtri, qui uſuras eſſe ſolvendas judicant, vel ſolutas jure poſſe repeti negãt. Poſtremò in omnibus factis & caſibus, quibus juſtitiæ lex violatur, *peccatum nõ dimittitur, niſi reſtituatur ablatum*, illatũq; proximo damnum reſarciatur: quod ſi reipſa quiſpiam exſequi nequeat, ſaltem voluntas id præſtandi neceſſaria eſt, ac ſufficit.

Reſtitutio neceſſaria.

Cap. LXXXI.

De variis furti ſpeciebus.

Furti ſpecies.

Ex varietate rerum ablatarum diverſæ furti ſpecies, pluráque nomina conſurgunt. Si quid enim clãculum privato auferatur, *Furtum* dicitur. Si verò, quod commune eſt, *Peculatus* dicitur. Si homo liber, aut ſervus alienus abducitur, *Plagiarium* vocatur. Si autem res ſacra, vel ex loco ſacro tollatur, *Sacrilegium* nominatur: quale Heliodorum attentaſſe legimus, Baltaſarem, Antiochum, Alcimum. Quos hodie imitantur, qui Templa ſpoliant, occupant, demoliuntur; qui Eccleſiarum, & Eccleſiaſticarum perſonarum, miniſtrorumq; Dei bona ſui juris faciunt, patrimonia ſanctorum, donaria piorum ad ſuſtinendum Dei cultũ, prędia religioſorum, decimas Clericis debitas, vi, dolo, & injuſtè occupant; de Calicibus ſacris potant, de veſtibus ſacris uxores, filios, & ſeipſos exornant.

Furtum.

Peculatus.

Sacrilegium. 2. Machab. 3. 5. 9. Danielis 5.

Peculatus.

Pecvlatvm verò admittunt, qui Reipublicæ aut communia bona in privatos uſus convertunt, qui exactiones non neceſſarias populo graves adinveniunt, conſulunt, imponunt; aut inæqualiter ſubditos gravant: qui ut ſe à gravamine liberos ſervent, in alios onera derivant: ac deniq; illi, qui publica tributa, vectigalia, impoſitiones defraudant, niſi liquidò conſtet, iniquè exigi.

Rapina.

Si autem cuipiam ſuum per vim injuſtè auferatur, rapina eſt, quæ ignominiam præter damnum adfert, quia rem alterius velut infirmi & puſillanimis, qui viribus & potentia valet, eo invito tollit.

Ideo autem Deus Furtum potiùs, quàm Rapinam in præcepto expreſſit, quia latiùs patet, levioribuſque peccatis excluſis, graviora ejuſdem generis quoque prohiberi cenſentur.

Monopolia. Proverb. 11. Amos 8. Ambroſ. lib. 3. offic. c. 6.

Raptoribvs annumerantur publici fœneratores, item monopolia exercentes, frumenta, ut annonæ caritas invaleſcat, congregantes: creditorum defraudatores; debita inficiantes; aut condicto tempore merces emptas non ſolventes: foro doloſè cedentes, magno Reipublicæ civiúmque damno: ac inſuper, qui injuſtis exactionibus populum onerant, nec ſtipendiis ſuis cõtenti ſunt: quales plerumque ſunt Nobiles, quià ſuis ſubditis indebita, vi aut metu extorquent: Prætores, Officiati, Publicani, Receptores, Milites, aliena calamitate gaudentes. Neque ab hoc vitio tuti ſunt, qui Epiſcopatus, Abbatias, vel alia Eccleſiæ ampliſſima bona, nullum vel exiguum præſtantes Eccleſiæ ſervitium, detinent. Contra hos & ſimiles illud Apoſtoli audiendum eſt: *Rapaces regnum Dei non poſſidebunt.* Et, *Qui furabatur, jam non furetur.*

Iſaia 1.

1. Cor. 6.

Epheſ. 4.

Cap. LXXXII.

Quæ ſeptimo Præcepto iubeantur?

Septimo præcepto quæ fieri iubeatur.

Postqvam hoc ſeptimo præcepto vetita expoſuimus, ſupereſt, ut ad ea, quę juſſa hîc ſunt, progrediamur: in quibus I. loco reſtitutio facienda occurrit ab omnibus, qui alienum injuſtè abſtulerunt, vel juſſu, conſilio, auxilio, conſenſu, taciturnitate, damni efficax cauſa fuerunt: item, furum

Reſtitutio ablati neceſſaria.

Digitized by Google

Aug. epiſt. 54. Chryſoſt. hom 33. in Gen. Eleemoſyna danda.

rum receptatores, cuſtodes, patroni, ſocii. Nec filii à reſtitutione liberi ſunt, qui parētibus; neq; uxores, quę viris ſurripiunt. II. hîc jubetur liberalitas, beneficentia, ſeu eleemoſyna, qua pauperum inopiæ ſuccurritur, quæ omnibus fidelibus adeò commendatur, ut Chriſtus in extremo judicio exprobraturus ſit operum miſericordię neglectum, & collaudaturus beneficos, & eleemoſynarum largitores; quibus non ſolùm in hac, ſed & in futura vita Deus prēmia pollicetur. *Date, & dabitur vobis.* Et, *Nemo eſt qui reliquerit,* &c. *qui non recipiet centies tantum nunc in tempore hoc, & in futuro ſeculo vitam æternam.* Et, *Facite vobis amicos de mammonâ iniquitatis, qui vos recipiant in æterna tabernacula.* Et, *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Et; *Sicut aqua ignem extinguit, ita eleemoſyna peccatum.* Vnde Regi Daniel ait: *peccata tua eleemoſynis redime.* Nam *Miſericordiâ redimitur peccatum.* Et, *Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis.* Vnde nundinis eleemoſynæ comparantur, in quibus magna parvo precio emuntur: fruſto panis, Regnum cælorum; vili tegumento, imò calice aquæ frigidæ, immortalis vita, ſempiternáque gloria.

Matth. 25. Luca 6. Operum miſericordiæ ingens merces. Marci 10. Luca 16. Matth 5. Eccleſ 2. Daniel 4. Tob 4. Proverb. 16. Proverb. 19.

Ex quibus etiam diſcimus, neminem adeò eſſe pauperem, quin miſericordię opera exercere poſſit, cùm paululum ſaltem aquæ indigenti elargiri queat. Pietatis inſuper Chriſtianæ fuerit, labore, operâ, & manibus conquirere, unde tribuat neceſſitatem patienti (ut fecit Apoſtolus,) quod etiam otii vitandi cauſa expedire tradit: prout & hortatur, ut frugales ſimus, aliorum bonis non inhiemus, ne graves ac moleſti eis ſimus.

1 Theſſal. 4. 2. Theſſal. 3. 2. Theſſal. 2. & 3.

Cap. LXXXIII.

De octavo præcepto.

Non loqueris cōtra proximum tuum falſum teſtimonium.

Octavi præcepti expoſitio. Iniuria verborum. Eccleſ. 20. Mendacium vetatur.

POSTQVAM prohibitæ ſunt injuriæ operum, rectiſſima methodo iniuriæ verborum inhibentur, & quidem poſt Furtum, vetatur Mendacium, quia *fur, mendax* eſſe ſolet. Præcepti verò huius eſt ſenſus: *Nullum in proximi nocumentum proferes mendacium, ſed veritatem loquēris.* Tribus autem modis violatur hoc Præceptum. I. dum à jurato falſum teſtimonium in iudicio contra proximum dicitur, in quo maxima injuſtitia, Deíque contemptus ineſt, ideoque hujuſmodi mendacium explicitè prohibetur, ad quod falſæ accuſationes & calumniæ, quibus falsò aut injuſtè crimen alicui impingitur, reducuntur. Item ſtudium, cauſam proximi in judicio injuſtè ſubvertendi, ſive per corruptionem judicis, ſive accuſatoris, ſive rei dolosè reſpondentis, aut veritatem fateri nolentis; ſive demũ corrumpendo advocatum, procuratorem, aſſeſſorem, ſcribam. Huc quoque reducuntur falſæ ac iniquæ judicum ſententiæ, malæ cauſæ defenſio, dare teſtimonium indoctis, aut criminoſis, ut ad ſacros ordines, vel ad alia publica officia promoveantur.

Falſum teſtimonium. Falſæ accuſationes & calumniæ. Corruptio Iudicum. Iniquæ ſententiæ.

II. Prohibentur falſa teſtimonia extra judicium, omniaq; pernicioſa mendacia. quæ ad falſa teſtimonia pertinere docet Apoſtolus, dum ait: *Invenimur autem & falſi teſtes Dei.* Vbi mendacium, quod ad laudem profertur, vocat *falſum teſtimonium.* Inter pernicioſa verò mendacia primum locum occupant mendacia in fidei doctrina, quia in illis falſum contra vitam æternam dicitur, quæ vita temporali quantò eſt pretioſior, tantò deteſtabilius eſt mendacium, ab illa homines abducens, Auguſtino teſte libr. *de mendacio,* ca. 12. & 13. Et luculenta Chriſti doctrina eſt: *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Vnde ſequitur, nefas eſſe, fidem corde retentā ore negare. Quod licere, olim docuere Baſilides, Priſcillianiſtæ, & Helcheſaitæ, iuxta Euſebium libr. 4. hiſtor. cap. 8. & libr. 6. cap. 28. Aug. hæreſi 10. Et Calvinum, eiúſque ſequaces, quando de religione agitur, ſentire licitum eſſe mentiri, Hieronymus Bolſecus in vita Calvini ſcribit. At nefariam eſſe in negotio religionis vel ſimulationem, ex facto Eleazari probat Cyprianus lib. *de exhortatione martyrii.* Et Auguſtinus libr. 6. *de civit.* cap. 10. contra Senecam, qui arbitrabatur, licere idolis ſacrificare, dummodo quis meminiſſet, eorum cultũ ad morem, non ad rem pertinere. Contra quem diſſerens Auguſtinus oſtendit, martyres non ſolùm à colendo, verùm etiam à confitendo Chriſto nullis tormentis dimoveri potuiſſe. Hinc

Mendacium pernicioſum. 1. Cor. 15. Mendacium falſa doctrina. Non licet fidem ore negare. Calvinus mendacii patronus. 2. Machab. 6. Simulatio in religionis negotio illicita. Aug lib. 8. de civit. c. 19. lib 22 c. 6. Libellatici.

Hinc Cyprianus *Libellaticos* reprehendit, qui volebant videri paruiſſe, quamvis non ipſo facto legibus tyrannorum iniquis paruiſſent.

Mendacii latitudo.

LATISSIME igitur patet mendacium, & locum in omni pene negocio habere poteſt, tam ſacro, quam profano: in tractatibus, pactis, fœderibus, litteris, ſigillis, judiciis, perjuriis, falſis teſtimoniis, doctrinis: in detractionibus, calumniis, adulationibus, in quibus fictis laudibus gratia captatur; in hypocriſi, temerario judicio, ſuſpicionibus; in criminatione, ſuſurratione; ac denique in ſimulatione, ut hoc unum ſit peccatum, ad omnes pene homines ſubrepens, juxta illud Pſalmiſtæ, *Omnis homo mendax.* & Iacobi: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir.*

Pſal. 15. Iacobi 3.

Officioſum & Iocoſum mendacium. Aug lib de mendacio ca. 12. Libr. cont. mendacium. ca. 15. In Exodum q. 1. & 71. Matth. 12. Aug in Pſ 5. Libr. 2 retract c. 60. Ioan. 8. Eccl. 7. Matth. 5. 2 Cor. 1. Quis proximus.

TERTIO prohibentur hoc mandato jocoſa & officioſa mendacia, quæ proferentis animam quoque lædunt. Nam ſi de omni verbo otioſo reddenda erit ratio, quantò magis de mendacio, licet jocoſo? *Omne* enim *mendacium à diabolo eſt*, qui primus author (Chriſto teſte) mendacii fuit. Vnde Sapiens: *Noli velle loqui omne mendacium.* Et Levitici 19. *Non mentiemini, nec decipiet unuſquiſque proximum ſuum.* Et Dominus: *ſit ſermo veſter: eſt eſt, non non*, id eſt, verax affirmatio vel negatio; quod amplius eſt, à malo eſt. Et Apoſtolus: *Deponentes mendacium, loquimini veritatem.* Quare non licet ex humilitate peccata ſibi falſò aſcribere, vel negare virtutes, quas habet quis; neque mentiri, ut proſis alteri vel tibi. Proinde valeant mendacii patroni, Caſſianus collat. 17. & Rupertus in Exodum cap. 7.

Caſſianus mendacii patronus.

PROXIMVS eſt, quicunque nobis natura, religione ac beatitudinis ſpe conjunctus eſt, cui opus miſericordiæ ac dilectionis impendere poſſumus: hunc decipere vetamur. Et ſublatis omnibus fallaciis, vult Deus dicta factáque noſtra ſimplici veritate niti. In judiciis obſervari iuſtitiam, & legum conſtitutiones, non uſurpari in non ſubditos iudicia, non ferri ſententiam cauſa incognita, non condemnari innocentes, nec abſolvi nocentes: item ne Iudex precio, gratia, odio vel amore moveatur; ſed quod iuſtum eſt, abſque ulla perſonarum acceptione, proferat. Similiter hoc præcepto iubetur, ut rei & ſontes ex iudicii formula rectè interrogati, veritatem confiteantur, ad cuius gloriam pertinet veritatis teſtimonium. Iuxta illud Ioſuæ: *Da gloriam Deo.* Et quia de occultis & nobis ignotis dubii hærere poſſemus; duorum aut trium teſtium teſtimonio nos Deus ſtare decrevit. Et quemadmodum perſonis iudicia exercentibus, atque illis ſubſervientibus, (ut ſunt iudices, teſtes, accuſatores, rei, patroni, procuratores, ſcribæ, advocati) prohibetur omnis fallacia & deceptio; ita eiſdem iubetur, ut ſua opera & patrocinio neceſſitati hominum benignè ſubveniant, ut iniuſtas cauſas tuendas non ſuſcipiant, neque avaritia vel calumnia lites protrahant, mercedem laboris iure ac æquo metiantur. Item fiſci, actores, accuſatores iubentur nulli amore, odio, vel cupiditate periculum iniquis criminationibus accerſere: omnibus denique hominibus hîc iubetur, ut in congreſſibus & colloquiis verè ſemper, candidè, ac ex animo; non autem fictè, in dolo & aſtu proximis loquamur. Quod vitium Dominus in aulicis regnare ſignificavit, quando de Herode loquens ait: *Dicite vulpi illi.* Et Pſalmiſta eum à regno cœlorum excludendum ait, *qui non loquitur veritatem in corde ſuo, & agit dolum in linguâ ſuâ.* Vnde politicorum evaneſcit ſententia, qui mendaciis, fallacia, dolis & ſimulationibus nonnunquam Reipublicæ ſubveniendum arbitrantur; de qualibus Iſaias ait: *Mendacium poſuimus ſpem noſtram: mendacio protecti ſumus:* quorum carnalis prudentia mors eſt, quia magis nituntur, qui tales ſunt, humana prudentia, quàm providentia divina, magiſque in anguſtiis ſibi, quàm in Deo confidunt.

Rom. 14.

Reus à Iudice rogatus, reſpondere tenetur.

Ioſue 7. Duorum aut trium teſtimonio ſtandum. Deut. 18. Matth. 18.

In iudiciis vetatur omnis fallacia & deceptio.

Advocati & procuratores, atque ſcribarum officium ſine fraude exercendum. Fiſcus.

Aſtutia, fictio.

Dolus & fraus in aulis regnant.

Pſal. 14.

Politici fraudulentia patroni.

Iſaie 28.

Rom. 8.

Loquacitas vitanda. Proverb. 10.

PRÆTEREA, ut mendacium caveatur, loquacitas vitanda eſt. Nam *in multiloquio non deeſt peccatum.* Et fugiendi ſunt, qui conſuetudine mentiendi neceſſitatem quandam falſa dicendi ſibi pepererunt, Corrigendi ſunt enim mali, non imitandi.

Cap. LXXXIV.

De nono præcepto.

Non concupiſces uxorem proximi tui.

Noni præcepti expoſitio. Deut.5. Aug. in Exodum q.71. iuxta 70. hoc præceptum 9. conſtituit. Lib de ſpir. & lit.c.4. Adulterii deſiderium vetatur. Cuncta illicita carnis voluntaria deſideria.

HOc nono præcepto explicitè adulterii deſiderium prohibetur, implicitè verò illicita omnia carnis voluntaria deſideria. Ne quis opera duntaxat externa vetari arbitraretur, & interiores animi cupiditates Deum non offendere, (ut putarunt Iudæi, quos Dominus Matth. 5. reprehendit, & Ioſeph libr.12. Antiquitatum cap. 13. ſe ita ſentire ſcribit:) ideo Deus declarare voluit, juſtitiam veram coram ſe non minùs interioris hominis rectitudinem, quàm externi operis exigere. Lex enim Dei ſpiritualis eſt, non minùs cohibens affectum, quàm opus externum. Hoc enim inter divinas & humanas leges intereſt, quòd illæ animi puritatem requirant: (*omnia* enim *Deo aperta & nuda ſunt*;) iſtæ verò externis operibus contentæ ſint. In hac ergo Dei lege, tanquam in ſpeculo, naturæ noſtræ vitia contemplamur, & diſcimus, interna deſideria ſpiritui & rationi cõtraria, vitioſa eſſe, internumque concupiſcentiæ inordinatum motum à Deo non eſſe, ſed ex peccato in nobis eſſe ortum, juxta illud Apoſtoli: *Concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces*: id eſt, interioris animi motus & deſideria nullo externo prodita ſigno pro factis reputari neſciebam, niſi lex Dei me inſtruxiſſet ac docuiſſet, omnem rei malæ, injuſtæ, ac vetitæ deliberatam & voluntariam cõcupiſcentiam eſſe non minùs peccatum, quàm opus externum. Quod ipſum Dominus Matth. 5. in eis, qui legem Dei falſa interpretatione depravabant, correxit: *Dictum eſt antiquis: Non mœchaberis: Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo*: id eſt, qui cum deliberatione conſenſuque voluntatis mulierem aſpicit, ut eius deſiderio accendatur, accenſuſq; fruatur, reus eſt adulterii, etiamſi nullo externo ſigno interiorem ſuam concupiſcentiam prodat; quia voluntas deliberata, ſive bona, ſive mala, pro facto reputatur.

Lex Dei etiã affectum cohibet.

Rom.7.13.

Voluntas deliberata pro facto reputatur.

Cavenda eſt hîc Calvini, Lutheri, & ſectariorum falſa doctrina, quæ tradit, etiam involuntarios pravæ concupiſcentiæ motus hac lege prohiberi, atque peccata eſſe propriè dicta, cùm lex homini, non carni, aut ſenſui detur, & de actibus humanis, qui ſunt in hominis poteſtate, diſponat. Primi autem illi motus carnis, qui reluctante quoque homine ſæpe inſurgunt, non ſunt actus humani, nec in hominis poteſtate, ideoque minimè hac Dei lege vetantur. Nec obſtat, quòd Apoſtolus concupiſcentiam, ſeu fomitem aliquoties peccatum appellet: (*Non ego operor, ſed quod habitat in me, peccatum*: *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis eius*: *In ſimilitudinẽ carnis peccati*: nam non propriè Apoſtolus concupiſcentiam peccatum vocat; ſed quia ex peccato facta eſt, & ad peccandum inclinat, ut conſtanter Auguſtinus docet, & Concil Trident. definivit. Cùm verò alibi dicit Auguſtinus, *aliud præcipi illis verbis*: *Non concupiſces*; *aliud illis*: *Poſt concupiſcentias tuas non eas*: *ſive*: *Non regnet peccatum in mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis eius*, nihil aliud ſignificare intendit, quàm quòd hoc præcepto, *Non concupiſces*, non ſolùm contineatur, quòd in hac vitâ homini præcipitur, ut peccatum evadat; ſed quòd inſuper oſtendatur ſcopus, ad quem tendere debeat, & in hac militante vita conari & anhelare, ut ſcilicet ad perfectam juſtitiam perveniat, ad eumque ſtatum, in quo ab omni carnis inordinato motu & corruptione liber ſit futurus.

Motus concupiſcentiæ involuntarii non ſunt peccata. Chryſoſt. hom.12. in Matth. in opere imperfecto. Lex de actibus humanis diſponit.

Rom 6.7.8. Concupiſcentia quando peccatum ?

Aug. lib.1. cont. 2. epiſ. Pelag.c.13. Lib. 1. de civit.c.16. 18. 19 & 25. Lib de perfect. iuſtitiæ ratioc.17. Lib. 6. in Iulian c.6. Libr. 1. de nupt. & cõcup.c.29.

Contra hoc nonum præceptum peccãt viri ac mulieres, alienum thorum appetentes: item, qui oculo impudico aſpiciunt, vident, audiunt, colludunt, ut ſibi concupiſcentiam excitent vel adaugeant: qui denique ſe turpibus oblectant cogitationibus, diutiúſque illis voluntariè immorantur.

Oculus impudicus.

Digitized by Google

Cap. LXXXV.

Decimi præcepti expoſitio.

Decimum præceptum iuxta LXX. Exodi 20. ſic exprimitur:

NOn concupiſces domum proximi tui, neque agrum ejus, neque ſervum ejus, neque ancillam ejus, neque bovem ejus, neque ſubjugale ejus, neque omnem ſupellectilem, neque quæcunque proximi tui ſunt.

Deuteronomii c. 5. ſic decimum Præceptum datur:

NOn concupiſces domum proximi tui, non agrum, non ſervum; non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa quæ illius ſunt.

Furti deſiderium.

HOc mandato decimo prohibetur omne deliberatum furti deſiderium, ſeu omnis inordinata voluntas accipiendi, vel retinendi aliena. Ideo autem Deus interiorem aliena ſibi injuſtè vendicandi cupiditatem expreſsè vetuit, ne quis arbitraretur, ſola exteriora furta Deo diſplicere.

Appetitus tripliciter malus.

Triplici verò ex cauſa peccatum in concupiſcentia reperitur. I. Eſt, quia per ſe malum eſt quod appetitur, ut ſi adulterium, homicidium, vel aliud crimen perficere deſideres; de qua 1. Cor. 10. Apoſtolus: *Non ſimus concupiſcentes malorum*. II. eſt, quia deſiderium cōvolvit injuſtitiam: ut ſi quis appetat aliena. III. eſt, quia rem vetitam appetit, licet ex ſe indifferentē: ſicut Eva ligni vetiti fructum appetiit.

Bona immobilia.

Nomine *domus*, & *agri*, bona immobilia, nobilitas, potētia, & gloria deſignātur: quæ avidè appetere vetamur, nec aliis iſta bona invidere, ut ſtatu ſuo quivis contentus exſiſtat, ſive is humilis, ſive excelſus ſit. Hic ergo ſeculi ambitio damnatur, juxta Auguſtinum lib. *de decem chordis*. Item nomine *ſervi* & *ancillæ* intelliguntur res animatæ anima rationali: ac ſermo eſt tam de captivis, quàm emptitiis: quos, ut cetera alterius bona cōcupiſcere, ac ſollicitare, ut Dominos ſuos deſerant, prohibemur. Eadem ratio eſt de ſervis & ancillis cōductis, aliiſq; liberis hominibus, qui voluntate aut mercede, amore vel obſervantia ſuas operas alicui addixerunt: hos nefas eſt ſollicitare, ut operas cōductas, vel ultrò addictas non prēſtent. Nam hoc præcepto qui ante tempus condictum a famulatu recedunt, vel opera imperfecta relinquunt, reverti jubentur, atque opus implere. Nomine *bovis & aſini*, omnes res animatæ anima ſentiente intelliguntur, ſive pertineant ad cibū (ut bos, ovis, capra, &c.) ſive ad ſubvehenda onera, ut aſinus, equus, mulus, ſub quibus reliqua animalia in hominis dominio exiſtentia ſubintelligūtur, ut gallinæ, columbæ, piſces in vivariis, canes, apes &c.

Seculi ambitio.

Servus & ancilla.

Bos & aſinus.

Bona mobilia.

Et univerſa, quæ illius ſunt. Hac parte deſiderium rerum mobilium inanimatarum prohibetur, ut ſunt pecuniæ, veſtes, iocalia, grana, ſupellex, inſtrūmenta mechanicarum artium, libri ſtudioſorum, poma, & alii fructus, reſq; aliæ inanimatæ, quas omnes cum alterius detrimento concupiſcere, ac injuſtè vendicare velle prohibemur.

Proximus.

Proximi autem hîc mentio fit, vt hominum vitium & inſatiabilis cupiditas notetur, qua vicinas domos, agros, vineas appetere ſolent, ut plerūque vicinitas, quæ amoris vinculum eſſe deberet, odii cauſam pariat, ut in Achab patuit, qui deſiderio vineæ, Naboth interfecit. 3. Reg. 21.

Si quis autem rem, quam proximus venalem habet, juſto pretio emere cupiat, hanc legem non violat: quia proximū non lædere, ſed adjuvare intendit, cui pecunia majus commodum ſit allatura, quàm res vendita. Sed in hanc legem peccāt, qui viis illicitis rem proximi occupare contendunt, ut luſibus aleæ, vel aliis immoderatis, quibus facultates aliorum exhaurire ſtudent. Item qui monopolia ineunt, ut aliorum gravamine diteſcant: qui negotiando perjuriis lucrari, vel compendii cauſa lites expetunt, fovent, producunt: aut cor in fraudes, impoſturas, circumventiones intentum habent: necnon qui morbos ut lucrentur, aut bella, ut impune furentur, concupiſcunt; vel proximo honorem, æſtimationem, opes, dignitatem, gradum, proſperitatem, aut quamcunque juriſdictionem, prærogativam vel eminentiam invident: quales ſi reipſa nocumentū alteri injuſtè intulerint, ad reſtitutionē tenentur.

Eccl. c. 33. Iſa. c. 5.

Non invidenda alteri fors unà bona.

Sed cur tantùm adulterii & furti deſiderium prohibetur? cùm voluntas occidendi, vel falſum teſtimonium dicendi, non ſit minus peccatum, quàm concupiſcentia adulterii vel furti?

Vetantur deſideria rerū ſpeciem boni habentium.

Respondeo, peculiari mandato fuiſſe illa prohibenda, quæ boni delectabilis aut utilis ſpeciem habere videntur, & ad quæ homines ſunt proniores;

Rom. 7. & 13.

ut ex horum prohibitione, reliquæ illicitæ concupiſcentiæ vetitæ quoque ſubintelligantur, ut Apoſtolus docuit, generatim hoc præceptum exprimẽdo: *Non concupiſces.* Accedit, quòd per ſe turpia & horrenda deſideria (ut homicidii) non ſit opus ſingulari præcepto vetari.

Per ſe horrenda non indigent ſpeciali præcepto.

PRÆTER ea verò, quæ decimo præcepto prohibentur, nonnulla fieri imperantur, ac inprimis, ut proximo felicitatem, bonorum incrementum exoptemus, ut *divitiis affluant, cor non apponamus*; utq; in Dei honorem & pauperum neceſſitates erogare parati ſimus, ut non parci, ſed liberales bonorum noſtrorum diſpenſatores reperiamur, animumq; ab omni terrenarũ rerum labe purum conſervemus, ac omnibus pravis cupiditatibus repreſſis, rectũ vitæ curſum ad ſuperna teneamus. Nam *à concupiſcentia tanquam fonte omnia peccata emanant*, juxta illud Ioannis: *Omne quod eſt in mundo, concupiſcẽtia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* Et Iacobi: *unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſuâ abſtractus & illectus: deinde cõcupiſcentia cùm conceperit, parit peccatũ: peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem.* Vbi peccati originẽ & progreſſum videmus. Nam dum poſt cupiditatum malarum ſenſum, animus incipit delectari, inchoatur peccatum: at ſi voluntas tentationi, plenè cõſentiat, peccatum regnare jam incipit, ac paulatim rectum animi judicium cupiditatum tenebris ita obſcuratur, ut judicet amplectenda, quæ alii ſentiunt eſſe abominanda. Inde ſequitur Dei, rerumque ſpiritualium contemptus, ac denique ſalutis deſperatio, ut parabolâ Dominus Marci 4. illuſtrat, ſemen in ſpinas cadens, eos adumbrare dicens, qui verbum Dei audiunt, quod ab introeuntibus concupiſcentiis ſuffocatur, & ſine fructu efficitur. Qui enim moleſtâ cupiditatum procellâ jactatur, neque tempus, neque ſtudium habet vacandi pietatis atq; religionis officiis.

Felicitas optanda proximo.

Iacob. 1. 1. Ioan. 2. Concupiſcentia fons peccati.

Peccati progreſſus.

CAP. LXXXVI.

Quo fructu præcepta Dei ſerventur.

Merces obſervationis, præceptorũ. Matth. 19. & 7.

OBSERVATORIBVS mandatorum Dei promittitur vita æterna, *Si vis ad vitam ingredi: ſerva mandata*, ingreſſus in regnum cælorum, Matth. 7. fraternitas Chriſti, Marci 3. æterna manſio. 1. Ioan. 2. D. Gregor. notat, Dominica præcepta multa eſſe per diverſitatem operis, ſed unum in radice charitatis, quoniam omnia præcepta tendunt ad fovendam charitatem, & extinguendam cupiditatem. *Plenitudo* enim *legis eſt dilectio, & finis præcepti charitas. Perfectionis vinculum, charitas. In his duobus mandatis univerſa lex pendet & Prophetæ.* Nam quæcunq; Scriptura docet, præcipit & conſulit, eò tendunt, ut Deus & Proximus diligantur: & quamvis præceptum aliquod ſine charitate ita obſervari poſſit, ut tranſgreſſio vitetur; non tamen fructum juſtitiæ, neque vim ſalutis prometendæ habebit opus vel obſervatio legis, niſi ex charitatis radice profluxerit, (ut luculenter docet Apoſtolus 1. Cor. 13.) *Gloria verò, honor, & pax omni ex illa operanti bonum, quam proinde in cordibus noſtris diffundat Pater & Filius & Spiritus ſanctus, unus Deus ſuper omnia benedictus, Amen.*

Hom. 27. in Evang.

Rom. 13.

1. Timoth. 1. Matth. 22. Finis præcepti charitas, ex qua fluũt meritoria vitæ æternæ opera.

1. Cor. 13.

Rom. 2.

CAP. LXXXVII.

De præceptis Eccleſiæ.

VARIA ſunt Eccleſiæ præcepta, ſed enumerari quinque præcipua, omnibus ſcitu & obſervatione neceſſaria conſueverunt. I. eſt: *Statutos Eccleſiæ dies feſtos celebrato.* II. *Sacrum Miſſæ officium diebus feſtis reverenter audito.* III. *Iejunia certis diebus temporibúſque indicta obſervato.* IIII. *Peccata tua ſacerdoti proprio annis ſingulis confitetor.* V. *Sacroſanctam Euchariſtiam ad minimum ſemel in anno, idq; circa feſtum Paſchæ ſumito.* Horum præceptorum obſervatio eò tendit, ut omnia honeſtè & ſecundùm ordinem inter fideles agantur. Et quoniam hæc & alia univerſa Eccleſiæ præcepta in decalogo continentur, ubi præceptum eſt, parentibus ac præfectis Eccleſiæ parendum, & eò ſolùm ſpectant, ut quæ à Deo præcepta ſunt, executioni certo modo mandentur; ideo in eis explicandis Catechiſmus Romanus non eſſe immorandum putavit. Et legiſlator noſter Chriſtus de omnibus Eccleſiæ præceptis regulam obediendi edixit: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Et: *ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Vnde Apoſtolus *circuibat Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum*, quæ partim erant ſcripta, partim non ſcripta, ſed viva voce tradita; qualia ad nos tranſmiſſa retinemus iuxta Pauli doctri-

Quinque principalia Eccleſiæ præcepta.

Præceptorum Eccleſiæ finis.

Lucæ 10.

Matth. 18.

Act. 15. Traditionum authoritas.

Digitized by Google

2. Theſſal. 2.

doctrinam: *State & tenete traditiones, quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram*: ut ordo celebrandæ Miſſæ, & modus Euchariſtiæ ſumendæ, baptiſmus parvulorum, ſacrificandum pro defunctis, benedictio chriſmatis, ritus ordinandi Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos.

Conſilia Evangelica.

SUNT & conſilia Evangelica, quæ non tanquam neceſſaria proponuntur, ſed ut faciliùs præcepta obſerventur perfectiùs; & cum majore gloriȩ expectatione ſuadentur: qualia enumerati ſolent tria principalia, ſcilicet *Paupertas, Caſtitas, & Obedientia*. Quæ Chriſtus verbo & exemplo docuit. *Cùm enim dives eſſet, pauper factus eſt pro nobis.* Virgo ex virgine natus permanſit, & virginitatem commendavit, tum per ſeipſum Matth. 19. tum per Apoſtolum 1. Cor. 7. Patri verò cæleſti uſque ad mortem obedivit: non enim ſuam ſed Patris voluntatem facere venit, qui & parentibus ſecundùm carnem ſubdi elegit.

Joannis 6. Luca 2.

Feſtorum obſervatio.

Seſſ. 25. c. 12.

CIRCA primum Eccleſiæ præceptum de feſtis celebrandis, obſervandum eſt, in Concilio Tridentino conſtitutum eſſe, ut dies feſti in qualibet diœceſi ab Epiſcopo præſcripti, ab omnibus exemptis, etiam regularibus uniformiter obſerventur. Generalia verò feſta, ubique recepta, ex uſu Eccleſiæ nota ſunt: particularia verò feſta cujuſque provinciæ, in Conciliis provincialibus enumerantur. Quid autem fidelibus agendum ſit diebus feſtis, & à quibus abſtinendum, latè dictum eſt in explicatione tertii præcepti. Circa ſecundum præceptum audiendi Miſſam notandũ eſt, quòd in eo conſiſtat Miſſam audire, ut aliquis corpore præſens in ſacrificio adſit, mentéque attendat, ita ut data opera non evagetur, nec voluntariam habeat inadvertentiã; qualem habent, qui opus evagationem annexam habens eligunt: ut ſcribere, pingere, ſtudere, fabulari, &c.

Cõcil. Mechlinien. titulo De feſtis, c. 1.

De conſecr. diſt. 1. can. Miſſas.

Miſſam audire quis cẽſetur?

AN verò ſub Miſſa horas Canonicas, ad quas obligatur quis, legere, aut Roſarium in pœnitentiã injunctum recitare liceat, ambigunt nonnulli. Probabilius eſt, id licere, dummodo talis virtualiter attendat, ſe Miſſam audire; quanquam præſtet, ad Miſſæ myſteria attendere, quàm alia tunc legere aut recitare. Conſultum inſuper eſt, Miſſam tempori accommodatam, & præſertim in majoribus feſtivitatibus ſolennem (quam ſummam Miſſam vocant) audire: cùm ut ex hominum frequentia officium divinum ornatius celebriúſq; reddatur; tum ut fideles mutuo conſpectu & exẽplo ad pietatis officia ſeinvicem excitent. Satisfacit attamen Eccleſiȩ præcepto, qui Miſſam in die feſto audit, ſive privatam, ſive ſolennem; ſive *de Feriâ*, ſive *de Requiem*, etiam in die Dominica; quamvis non deceat illa die abſque gravi cauſa Miſſam *de Requiem* celebrari. Rurſus expedit Miſſam in ſua parochia audire; & ſi quis ex contemptu, vel cum aliorum ſcãdalo ſuam parochiam deſerat, peccabit, ut Cõc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. declarat.

Toletus in inſtruct. Sacerdo. lib. 6. cap. 7. Silveſter verbo. Miſſa 2. parag. 5.

PRÆCEPTUM inſuper hoc ad unicam audiendam Miſſam, obligat etiam in feſto Nativitatis Chriſti, & intereſſe quis Miſſæ tenetur à principio uſque ad noviſſimam ſacerdotis benedictionem. Audienda verò Miſſa eſt Sacerdotis non ſuſpenſi nominatim, aut interdicti, vel publici percuſſoris clerici; non concubinarii notorii; non ejus, qui ſit excommunicatus denuntiatus, degradatus aut ſuſpenſus. Si verò à jure vel homine tantùm ſit excommunicatus, ita ut non ſit denunciatus, Miſſam talis Presbyteri audire licebit. Per dies autem feſtos, intelligimus dies Dominicas, & omnes alias, in quibus opera ſervilia exerceri vetantur; non autem dies Adventus & Quadrageſimæ, vel Quatuor temporum, in quibus ut & quotidie Miſſam audire, conſilii eſt, non præcepti.

A Miſſa die feſto audienda qui excuſentur.

OBLIGAT verò hoc præceptum omnes fideles, uſum rationis habentes, cujuſcunque ſint ætatis, ſexus, & conditionis, idque ſub peccato mortali, niſi juſta cauſa excuſet; putà, ſi omittatur Sacrum ad vitandũ ſpirituale damnum proprium vel alienum: ut ſi quis juraverit, ſe non egreſſurum domo, ſibi pro carcere aſſignata. II. Ad evitandum notabile corporis damnum: ut ſi materfamiliâs neceſſaria præparare nequeat, ſi exeat: vel ſi quis infirmetur, nec abſque gravi periculo exire tutum ſit. III. Ad evitãdum damnum honoris, famæ propriæ vel alienæ: ut ſi virgini periculum pudicitiæ immineat; aut vidua juxta morẽ patriæ, marito defuncto, ad certum tempus abſque gravi nota domo egredi nequeat. IV. Si magnum immineat periculum perdendæ rei propriæ vel alienæ. Sic excuſari poſſunt, qui arces cuſtodiunt, carceres, civitatũ portas, & qui negotia publica tractant, quȩ abſque magno detrimento differri nequeunt;

Digitized by Google

queunt; ut Principum conſiliarii, ovium paſtores, peregrini, ne commodâ ſocietate priventur: Item ruſtici ſolitariè morantes, quibus à latronibus, furibus, militibus veriſimile periculum imminet, ſi domo abſint. Poſtrema cauſa excuſans, eſt impotentia Miſſam audiendi, qualis eſt in navigantibus, incarceratis, ſacerdotis copiâ deſtitutis, (ut apud hæreticos & ſchiſmaticos evenire cernimus) quia fugati ſint, aut larére cogãtur, vel omnino ibi eſſe non permittantur. Vt autem cum fructu Miſſa audiatur, accedendum eſt cum ſinceta fide, qua credatur, in ſacramento Euchariſtiæ poſt Sacerdoris conſecrationem, Chriſtum verè, realirer, ac corporaliter præſentem eſſe, atque ſub panis & vini ſpeciebus latentem rectè adorari, & ſumi: nec non in Miſſa verum & proprii nominis ſacrificium offerri, quo oblationis cruentæ in cruce per Chriſtum factæ, nobis fructus applicantur, & memoria tanti beneficii à Chriſto ſua morte præſtiti jugiter cõmemoratur; ut hæc attendendo fideles in Dei amorem & reverentiam inardeſcant, eique ſummas gratias agant; interiore quidem animi ſenſu Chriſtum verum Deum agnoſcenres, Hominem factum; exteriore verò ſacrificii ritu & oblatione, ipſi ſe, veluti ſupremo omnium rerũ Domino cum Patre & Spiritu Sancto, uno vero Deo, ſubjicientes, autoremque omnium bonorum, gratiæ naturæque largitorem profitentes. Ex qua fide conſequitur, ut cum exteriore modeſtia, decenti corporis habitu, ſituque, tanto myſterio aſſiſtere debeant, utroque flexo poplite; viri detecto capite, mulieres autem velatæ, ut juxta Apoſtoli monitionem omnia honeſtè & ſecundùm ordinem fiant. Nam ſi coram terreno Principe ſingulari cum reverentia conſiſtimus, verbaque ſingula, quæ dicturi ſumus, præcogitamus, geſtúque compoſito adſtamus; quantò majore animi reverentia Chriſto, Regi regum aſtare nos convenit, *cui genu flectunt cæleſtia, terrena, & inferna? quem adorant Angeli, laudant, & pro nobis intercedunt?* Quanta cum humilitate Patri ſpirituũ nos decet filii obedientiam uſque ad mortem in munus ipſi acceptiſſimum offerre? credendo in præſentem in hoc ſacramento, amando eundem, vitæ futuræ bona ſperando à præſente, latente ſub ſpecierum ſacramentalium velamine? Non enim minùs impetravit cæcus, qui Chriſtum præſentem credebat, ſed non videbat, quàm alii, qui oculo corporeo Chriſtum videbant, & non credebant. *Beati* enim prædicantur, *qui non viderunt & crediderunt.*

Quo affectu Miſſa ſit audienda.

1. Cor. 11.

Philippen. 2.

Cap. LXXXVIII.

De Ieiunio triplici.

CIRCA tertium præceptum Eccleſiæ de Iejuniis, obſervandum eſt, triplex jejunium reperiri: videlicet Naturale, Eccleſiaſticum, & Spirituale, ſeu metaphoricum. Naturale in rerum omnium guſtabilium abſtinentia conſiſtit, ita ut neque cibus, neque potus, neque ulla medicina fauces illa die tranſierit. Nam ſi quis aliquid ſumpſit, & poſtea evomuir, hoc jejunium ſolvit: at ſi linguâ deguſtaverit, ſed non deglutierit, non cenſetur ſolviſſe hoc ieiunium. Tale ad ſumendam Euchariſtiam exigitur à media nocte diei præcedentis, niſi neceſſitas occurrens aliud expoſcat.

Ieiunium triplex: ſcilicet Naturale, Eccleſiaſticum, & Spirituale.

IEIVNIVM Eccleſiaſticum in voluntaria cibi & potus abſtinẽtia, ſecundùm Eccleſiæ præſcriptum ritum conſiſtit: cuius triplex eſt finis: I. ſcilicet, carnis cõcupiſcentiam refrenare. Vnde conſultò inſtituta eſt initio veris Quadrageſima, quando ex acceſſu Solis corpus & ſanguis fervere plus ſolito incipiunt. Hoc ieiunium non ſolvitur, ſi per modum medicinæ aut potus aliquid ſumatur. II. Finis eſt rerum divinarum cõtemplatio. Corpus enim plenum aggravat animam, ne libere in ſuperna tendat: unde inſtituta ſunt ieiunia in vigiliis feſtorum dierum, & aliis temporibus, quibus pietati, rerumque ſpiritualium meditationi maximè vacandum eſt. III. Finis eſt ſatisfactio pro peccatis, eorumque remiſſorum reliquiis. Nam ſæpe remiſſo peccato remanet pœna, in altero ſeculo vel præſenti luenda. Ieiuniũ verò quia pœnale eſt, ſi voluntariè aſſumatur ab eo, qui in gratia eſt, ſatisfactorium eſt; imò augmenti gratię ac glorię meritorium. Porrò modus Eccleſiaſtici ieiunii in abſtinentia à carnium uſu generatim conſiſtit; ab ovis autem & lacticiniis, ſecundùm loci præſcriptã conſuetudinem. Quoad quantitatem ciborũ, exigitur unica refectio plena. Si quid autẽ veſperi collationis loco ſumatur, cenſerur non tam per modũ cibi, quàm medicinæ accipi. Certa verò cibi menſura

Ieiunium Eccleſiaſticũ.

Modus Eccleſiaſtici Ieiunii.

Digitized by Google

in unica refectione taxata non eſt. Vnde ſi quis ſe in illa unica refectione crapulâ gravet, contra ſobrietatem peccat, non tamen jejunium ſolvit.

Qvoad tempus autem ſumendæ illius unicæ refectionis, cõſuetudo loci cujuſque obſervanda eſt. Ex cauſa tamen rationabili hora refectionis anticipari vel differri poteſt. Quia verò jejunium extra gratiam factum, non eſt gloriæ futuræ meritorium, proinde ab Eccleſia inſtitutum eſt, ut in Quadrageſima, & aliis jejuniis peccatorum confeſſio fiat. Non tamen inutile eſt jejunium eius, qui peccati reatu gravatur: nam ad remiſſionem peccati obtinendam diſponit, flagella Dei avertit, peccandi affectum corrigit, ut ex Ninivitarum ieiunio patet. An verò qui tertiò comedit, letaliter peccet, ſicuti ille, qui ſecundò: à nonnullis ambigitur. Probabilior ſententia eſt, Ieiunii præceptum eſſe affirmativum, præcipiens unicam refectionem, ideoq; ſolùm prohiberi ſecundam refectionem, reliquas proinde fieri abſque peccato mortali: at verò letaliter peccare, veſcentes in die ieiunii carnibus toties, quoties reficiuntur, quia præceptum illa vetans ſit purè negativum. Ieiunia verò communia populo Chriſtiano ſunt Quadrageſima, Quatuor tempora, & Vigiliæ Sanctorum, omnibus fidelibus notæ. Certis verò locis ſunt particularia ieiunia, ex præcepto vel conſuetudine præſcripta obligantia. Sunt attamen plura, quæ à ieiunii Eccleſiaſtici præcepto excuſant. I. Infirmitas tam languoris quàm ætatis, cùm videlicet nondum expletus eſt annus vigeſimus primus, aut completus eſt ſeptuageſimus. II. Excuſat infirmitas conditionis mulieres gravidas, vel lactantes, quæ frequẽtiore indigent propter fœtum refectione: ſed ad qualitatem ciborum obſtringuntur, niſi cum eis diſpenſetur. III. Excuſat paupertas tanta, ut nequeat una ſufficiens refectio ſumi, quandoquidẽ paulatim neceſſaria conquirenda ſint, ut mendicis accidit. IV. Excuſat labor corporeus, ex ordinario officio alicui incumbens, notabiliter corpus macerans atque fatigans, ut aurigarum, nunciorum, fodientium, &c. V. Excuſat à ieiunio pietas, dum officia ſpiritualia exercenda ſunt, quæ cum ieiunio non conſiſtunt, ut quotidie concionari, docere, procul ex voto ad loca ſancta peregrinari. Ieiunium ſpirituale, ſeu metaphoricum

Durandus diſt. 15. 4. Sylveſter verbo: Ieiunium.

An tertia refectio ſit peccatum mortale.

Ieiunia fidelibus communia.

Excuſantia à Ieiunio.

Ieiuniũ ſpirituale.

conſiſtit in abſtinentia à peccatis, in remotione affectionum & cogitationum, animam inquietantium.

Circa quartum præceptum *de confeſſione ſemel in anno faciendâ ſacerdoti proprio, vel de ipſius conſenſu, alteri*, notandum eſt, hoc præceptum omnes uſum rationis habentes, cuiuſcunque ſint ætatis, ſexus, aut conditionis, ſub mortali peccato obligare, juxta capit: *Omnis utriuſque ſexus: De pœnitentiâ & remiſſione.* Tenetur autem quis omnia peccata mortalia, quæ poſt diligentem ſui diſcuſſionem occurrunt, confiteri, non autem venialia; quamvis conſultum ſit, ea non reticere. Quia verò hoc præceptum ſolùm obligat ad ſemel in anno confitendum, qui in feſto Nativitatis Chriſti vel alio confeſſus eſt, non tenetur in Quadrageſima confiteri, niſi communicare velit, & alicuius admiſſi letalis peccati poſt confeſſionem factam ſibi conſcius ſit. Et quia *in multis offendimus omnes*; ac ſæpe in mortalia etiam peccata recidimus, populi Chriſtiani conſuetudo retinenda eſt, ut in Quadrageſima, vel circa feſtum Paſchæ confeſſio fiat, & quovis etiam alio tempore ſumptioni Euchariſtiæ præmittatur, ſi cor in aliquo nos reprehendat.

Proprius Sacerdos hîc vocatur, qui ex officio proprio abſolvendi poteſtatem habet, ut Prælatus & Parochus: vel ex commiſſione Pontificis; qualem habent multi Religioſi: aut denique ex facultate pœnitenti conceſſa, ut ſibi confeſſarium eligat.

Proprius Sacerdos quis?

Freqvens confeſſio plures adfert utilitates. I. enim gratiam in hac vita, & gloriam proinde in futura adauget. II. Partem pœnæ in altera vita luendæ, quę remiſſo peccato ſępe remanet, tollit. III. Diabolum à tentando coërcet, dum ſe nihil proficere videt. IV. Impedit, ne peccandi conſuetudo radicem figat, emendationem peccatorum faciliùs eliciendo. V. Per crebram confeſſionem peccatis depulſis opera bona priùs facta vivificantur, & factis in gratia poſt abſolutionem ad cumulum gloriæ adjunguntur. VI. Sæpe confitens minori periculo ſe exponit, in peccato ex hac vita decedendi. VII. Frequens confeſſio facilitatem tribuit conſcientiam diſcutiendi, & integrè plenéque confitendi. VIII. Crebra confeſſio hominem liberat ab horrore ac faſtidio confitendi. Qui enim rarò confitentur, formidine procraſtinant,

Confeſſionis frequentis utilitas.

Digitized by Google

& nonnunquam in deſperationẽ prolabuntur. Poſtremò frequens confeſſio hominem in gratia conſervat, à peccatis retrahit, ſecuritatem conſcientiæ adfert, illuminat hominis intellectum, ut de peccatis rectè judicet.

Præceptum de percipienda Euchariſtia.

Circa quintum præceptum de ſumenda circa feſtum Paſchæ Euchariſtia, ſciendum eſt, recepto more tempus Paſchæ inchoari à Dominica Palmarum, atque terminari in die octava poſt feſtum Reſurrectionis Chriſti: infra quod tempus omnes fideles communicare tenentur, nec præcepto ſatisfaciunt alio tempore cõmunionem ſumendo, niſi legitima cauſa excuſet. Olim ter in anno communicare oportebat, ſcilicet in feſto Paſchæ, Pentecoſtes, & Nativitatis Chriſti: nunc verò Eccleſia ſolũ obligat ad ſemel communicandum, idque circa feſtum Paſchæ, ut prædictum eſt. In quo hoc præceptum à confeſſionis mandato differt, quòd iſtud reſtringitur ad certum tempus, non illud.

De Conſecr. diſt. 2. c. Et ſi non frequentiùs.

An verò, qui non communicavit in feſto Paſchæ, juxta morem Eccleſiæ, teneatur alio tempore communicare? aſſerit Navarrus teneri, negat Toletus.

Navarrus c. 21. ſumma numero 46. Toletus lib. 6. inſtruct. c. 18.

Cap. LXXXIX.

De communicaturi neceſſaria diſpoſitione.

Apostolus paucis verbis complexus eſt ea, quæ communicaturo ſunt neceſſaria: *Probet, ait, ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Vbi primò jubetur, ut cõmunicaturus ſeipſum probet, hoc eſt, diſcutiat, utrùm fidelis ſit ac baptizatus: nam catechumeno ne quidem videre Euchariſtiam licet. II. examinet conſcientiam, utrùm gravi peccato ſit obnoxia: ſi enim cor non reprehendit nos, fiduciam habemus, quòd ſimus filii Dei, ac proinde, quòd cibo filiorum veſci poſſimus. III. Communicaturus judicio rationis uti debet, ut cibi hujus præſtantiã agnoſcere valeat: quod pueris ferè convenit circa decimum vel duodecimũ annum. Circa enim ſeptimũ annum rationis uſus illuceſcit; unde ſicut puer tunc peccare, ita & confiteri, ac ſalutarem cibum hunc ſumere poteſt. Quòd ſi puer qualitatem iſtius cibi dijudicare nequeat, ſicut & amentibus ac furioſis, non eſt communio danda. IV. Sumpturus Euchariſtiam ita corpore diſpoſitus ſit, ut propter periculum vomitus, tuſſis, aut ſimilis infirmitatis nõ immineat ſacramento irreverentia. V. Ad dignè ſumendam Euchariſtiam, jejunium naturæ requiritur, niſi periculum mortis, vel alia rationabilis cauſa aliud expoſcat. Hoc verò jejunium non ſolvitur per modicum humoris, per modum ſalivæ tranſmiſſi os abluendo, neque per tranſmiſſionẽ reliquiarum cibi in dentibus hærentium: ſed per omnem cibi, vel potus, aut medicinæ ſub ea ratione ſumptionem. VI. Communicaturus nullâ cenſurâ impeditus ſit, putà excommunicatione, interdicto. VII. Si mortalis peccati conſcientiam habeat, præmiſſa confeſſione actu abſolvatur. Nam ſi copia ſacerdotis adſit, votum ſacramenti non ſufficit, ut in Concilio Tridentino definitum eſt. VIII. Euchariſtię ſumptio corporis munditiem exigit, ut ſcilicet voluntariè pollutus non ſit communicaturus. Nam Apoſtolus etiam conjuges hortatur, à congreſſu cõjugali orationis gratiâ ad tempus abſtinere: quod adumbratum fuit in panibus propoſitionis, hoc eſt, Deo oblatis, qui non niſi à mundis ſumi poterant. Greg. ad quæſt. Aug. in Anglia.

1. Cor. 11. Communicaturi diſpoſitio.

Seſſ. 13. cap. 7. & can. 13.

1. Cor. 7.

1. Reg. 21.

Postremo, communicaturus fide ſincera tenere debet, poſt conſecrationẽ panis & vini à Sacerdote factam, ſub ſpeciebus panis & vini remanentibus, exſiſtere Corpus & Sanguinem Chriſti verè, realiter, & corporaliter, non in ſigno tantùm. II. Credere oportet, panis & vini ſubſtantiam nõ remanere cum corpore & ſanguine Chriſti, ſed factam eſſe converſionẽ totius ſubſtantiæ panis & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti. III. Sub utrâque ſpecie, & ſub altera tantùm, imò & ſub qualibet ſpecierum conſecratarũ parte, totum eſſe Chriſtum, hoc eſt, corpus & animã Verbo unitam, ſiquidem vi verborum cõſecrationis ſiſtitur corpus & ſanguis; at ratione connexionis & concomitantiæ reproducitur totus Chriſtus, talis qualis in cælo eſt, vivus ſcilicet, glorioſus, immortalis, & quantus ibi exſiſtit; licet in ſacramento ſit non modo quantitativo, ſed modo ſpirituali, ac ſicut priùs ſubſtantia ſub illis accidentibus exſiſtebat. Vnde IV. credendum eſt, accidentia illa poſt converſionem ſubſtantiæ in corpus & ſanguinem Chriſti remanere

Digitized by Google

ſine ſubjecto, ac quantitatem quidem per ſe exiſtere, in ea verò reliqua accidentia, illamque vim agendi ac patiendi ſubſtantię conſequi, ut ex ea non minùs quàm ex panis ſubſtantia generari quippiam poſſit. V. Credendum eſt, rectè ab Eccleſia conſtitutum, ut non cōſecrantes ſumant hoc ſacramentum ſub unica ſpecie, nec minùs eos fructus cōſequi, quàm ſi communicarent ſub utrâque ſpecie, quia fructus ſumptionis ſacramenti non pendet ex quantitate ſigni, ſed contentæ rei, quæ eadem eſt ſub una, & ſub duabus ſpeciebus. VI. Credendum eſt, Euchariſtiam non ſolùm inſtitutam eſſe in ſacramentum, ſed etiam in ſacrificium Chriſtianæ religionis, cujus oblatione ſacerdotum miniſterio facta Deus colatur, eiq; pro infinitis quotidianis beneficiis, ac potiſſimùm, pro opere noſtræ redemptionis iugiter gratiæ agantur: ac omnia mortali vitæ neceſſaria, ſive ſpiritualia bona, ſive corporalia impetrentur, fructúſq; paſſionis Chriſti nobis ubertim applicentur. Valet equidem hęc oblatio ad omnia illa, pro quibus oblatum fuit aliquod naturæ vel legis Moſaïcę ſacrificium. In locum enim omnium ſucceſſit legalium ſacrificiorum. Proinde offerri poteſt pro vivis & mortuis; pro impetrandis quibuſcunque bonis; pro depellendis ſimiliter omnibus malis, fame, peſte, bello, aëris intemperie, tentationibus, dęmonum inſidiis, ſagarum maleficiis, pro cōſervatione frugum, animalium, ac denique pro omni re, quam poſſumus à Deo petere. Iſta eſt enim *oblatio munda, quæ à ſolis ortu uſque ad occaſum in omnibus gentibus offertur*: juxta Prophetarum vaticinia, quæ per oblationem Melchiſedech adumbrata fuit, ad cujus oblationē populi fideles conventus ſolennes celebrant, ac in omni neceſſitate recurſum habent. Ex cujus ſumptione fructus multiplices percipiunt. I. enim vivificat: juxta illud: *Qui manducat me, vivet propter me.* II. Nutrit, gratiam auget, reparat, renovat. III. Confert adverſus tentationes robur, contra mundi calamitates ſolatium. IV. à peccatis conſervat, animam lætitiâ complet, ſatiat, devotionem adauget, ſævientem membrorum legem ſedat, animi perturbationes exſtinguit, hominis animam Deo unit, hominum concordiam firmat, animos diſſentientes reconciliat: *Omnes enim unum corpus ſumus, qui de uno pane participamus*: animum denique in Deum inflammat, in ſpiritualia deſideria pellicit, ac tandem ad æternam gloriam perducit, cujus hîc pignus eſt, juxta Eccleſię teſtimonium: *O ſacrum convivium, in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria paſſionis ejus, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.*

Malach. 1. Pſalm. 109.

Fructus ſumptionis Euchariſtia. Ioan. 6.

1. Cor. 10.

Ex dictis colligimus, adjudicatis morti, pœnitentibus, confeſſis, ac de ſua culpa & imperfectione dolentibus hoc ſacramentum dari poſſe, ita tamen in tempore, ut nulla ſacramento injuria fieri videatur.

Euchariſtia diſpenſator.

Dispensator ſacramenti Euchariſtiæ eſt paſtor cujuſque loci, ac ex ejus licentia ſacerdos alius, imò & diaconus. Religioſi jure communi Euchariſtiam laicis diſpenſare vetantur: attamē ex Apoſtolico privilegio id poſſunt, quibus facultas data eſt. Convenit nihilominus, ut oves ſuum paſtorem, & viciſſim ille ſuas oves agnoſcat, paſcat, ſępe conſpiciat. Diſpenſatori verò non licet abſque Pontificis ſummi permiſſione Euchariſtiam ſub utrâque ſpecie alteri præbere: neque dare fas excommunicato, neque publico peccatori, ante pœnitentiam peractam: ſcilicet uſurario notorio, concubinario publico, hiſtrioni, & ſimilibus. Occulto autem peccatori publicè Euchariſtiam petenti, dare paſtor tenetur, quia bonam famam quam poſſidet, ei auferre, niſi jure, non debet: ſi autem talis occultè ſacramentum petat, ei denegandum eſt, ſuadendáque pœnitentia, ne indignè ſumendo, judicium & damnationem incurrat.

13. q. 2. can. [illegible] Clement. Religioſ. de Privilegiis

Concil. Conſtantien. ſeſſ. 13.

Publico peccatori Euchariſtia neganda.

Postremo culpâ non caret miniſter, cujus negligētia infirmus abſq; viatico Euchariſtiæ ex hac vita diſcedit; nec ſufficit oſtendi ægroto Euchariſtiā, cùm per actualem ſacramenti ſuſceptionem attritus effici contritus poſſit, ac proinde ſalvari, qui aliàs damnaretur; ac inſuper per ſeipſum ex opere operato ſacramentum gratiam conferat, adaugeat, ſimulque actualia multa auxilia tribuat, quibus æger munitus impetū hoſtis calcaneo inſidiantis faciliùs ſuperat, vitamque beatam aſſequitur, quam nobis Deus Vnus & Trinus, ſuper omnia benedictus miſericorditer largiri dignetur, Amen.

Occulto peccatori Euchariſtiam publicè petenti, non eſt deneganda.

INSTITVTIONVM DOCTRINÆ CHRISTIANÆ

LIBER QVARTVS.

Decalogo cur Oratio ſubiungatur.

DECALOGVM precandi formula congruenter omnino ſubſequitur, quia per orationem gratiæ divinæ auxilium impetramus, quo præcepta impleamus; juxta illud Auguſt: *Da quod iubes, & iube quod vis.* *Sine me* (ait Chriſtus) *nihil poteſtis facere. Litera enim occidit, ſpiritus autem vivificat.* Et *Lex iram operatur,* ſi gratiæ ſpiritus non adjuvet. *Datur enim Præceptum* (ait Leo) *ut præcipientis quæratur auxilium.* Et ne quis infirmitatis prætextu excuſationem obtenderet: *Petite* (ait Dominus,) *& accipietis.* Quid verò petere, & quomodo debeamus, Chriſtus ſapientia Patris nos edocuit.

Aug. lib. 10. confeſſ. c. 29.

Leo ſerm. 11. de Quadrageſima.

Matth. 7.

CAPVT PRIMVM.

De Oratione.

ORATIONIS nomen aliud profanis autoribus, Grāmaticis, Rhetoribus & Dialecticis, aliud Eccleſiaſticis ſcriptoribus denotat. Vſu enim Scripturæ ſacræ, *Oratio eſt aſcenſio mentis in Deum, cum decentium petitione*: hoc eſt, expreſſio noſtri deſiderii cū Dei invocatione, ut quod optamus præſtet. *Orantem* itaque *oportet ad Deum accedere* motu cordis, ac cogitationes & deſideria, ſepoſitis rebus terrenis ad Deum convertere; totoque conatu in Dei laudem, honorem & venerationem ferri, ſeipſum quodammodo in cælo præſentem ſiſtendo, Deo colloquendo, extra ſe veluti peregrinando. Quam animi ſublevationem Chriſtus inſinuavit, dum orandi cauſa in montem aſcendit, oculos in cælum ſublevavit, in cælum aſpiciens oravit, ut Aug. & Cyril. obſervarunt. Nam *amor eſt pondus animi; eum in rem amatam inclinans.* Vnde mens præſentium amore depreſſa impeditur ab aſcenſu; igne autem fervidæ charitatis ſuccenſa elevatur; juxta illud Pſalmi, *Dirigatur ad te oratio, ſicut incenſum.* Et Apocalyp. 5. & 12: *Aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.* Eccleſiaſtici 35. *Oratio humilis nubes penetrat; donec Deo appropinquet.* Iſaiæ 58: *Clamabis, & dicet Dominus: Ecce adſum.* Pſalm. 144: *Propè eſt Dominus omnibus invocantibus eum.* Deut. 4. *Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris.* Quòd autem oratio ſit petitio, ac proinde actus intellectus explicantis

Orationis definitio.

Matth. 14. Luc. 21. Ioan. 8. & 11

Aug. 89. Epiſt. q. 1. Cyril. in Ioan. lib. 5. c. 14. lib. 7. cap. 22.

Pſalm. 140. Apoc. 5. Tob. 12.

deſiderium voluntatis, ex Scriptura conſtat. *Petite, & accipietis.* Et: *Omnia, quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis.* Lucæ 11. *Petite, & dabitur vobis.* Et Ioan. 14. *Quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Et cap. 16: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Intellectus ergo proponit & poſtulat id, quod voluntas deſiderat. Nihil igitur aliud eſt orare, quàm voluntatis deſiderium Deo exprimere, offerre, proponere, ut illud implere dignetur. Cùm enim voluntas aliquid deſiderat, quod in hominis eſt poteſtate, id ratio exprimit per modum imperantis: at ſi quod deſideratur, ab aliena poteſtate dependet, per modum poſtulationis exprimimus. *Quid, enim, oremus, ſicut oportet, neſcimus: ſpiritus poſtulat pro nobis.* Vnde qui oris verbo exprimunt, ſed cordis affectu res ſignificatas non expetunt, aut ab eo quem compellant, obtinere non ſperant, hypocritæ ſunt, verbo non corde orantes; juxta illud Iſaiæ: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorũ longè eſt à me.* Obrepit frequenter adverſarius, & ſubtiliter fallens preces noſtras à Deo avocat, ut aliud habeamus in corde, aliud in voce, cùm intentione ſincera Dominum debeat non vocis ſonus, ſed animus & ſenſus orare. Vnde Phariſæus, qui in Templum aſcenderat ad orandum, quia ibi ſe tantùm laudavit, à Deo autem nihil petiit, ſui officii oblitum fuiſſe ſcribit Aug. lib. 2. *de peccat. merit.* cap. 5.

Matth. 7. Marci 11. Iſa. 29. Matth. 15. Marci 17. Cyprian. in Orat. Dominicam. Aug. ſerm 36 de Verb. Domini.

Cap. II.

Quotuplex Oratio.

INTERDVM precando, nullo adjuncto ſermone externo, mentis ſolo affectu & verbo aures Dei pulſamus, deſideriaque noſtra ei proponimus: aliquando etiam ſenſibili voce quod optamus exprimimus; vnde duplex orationis genus conſurgit: nempe oratio mentalis tantùm, & oratio vocalis & mentalis. Oratio autem vocalis tantùm, potiùs hypocriſis, quàm oratio dicenda eſt. Deus enim non vocis ſtrepitu, ſed pio cordis affectu & gemitu delectatur. Vnde Chriſtus fideles admonet, ne Ethnicorum more ſe in multiloquio exaudiendos arbitrentur. Aliud verò eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Deus non vocis, ſed cordis auditor eſt, qui tacenti Moyſi dicebat: *Quid clamas ad me?* non voce, ſed corde. Sic Anna in conſpectu Domini animam ſuam effudiſſe dicitur: labiis quidem mutis tacebat, ſed pio affectu clamabat, quam typum Eccleſiæ geſſiſſe ait Cyprianus. Multi quippe ore clauſo exaudiuntur, quia multi ſonant voce, ſed muti ſunt corde. Vnde Oratores & Rhetores linguam exercitatã cordi caſto conferre non audeant: nam quantum animus corpori, tantum verbis præferendæ ſunt ſententiæ. Vim enim orationis in affectu conſiſtere illud Chriſti docet: *Veri adoratores adorabunt in ſpiritu & veritate: nam & Pater tales quærit. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, oportet eum in ſpiritu & veritate adorare.* Iuxta illud Proverb. 8. *Fili, præbe mihi cor tuum.* Et illud Apoſtoli: *Orabo ſpiritu, orabo & mente.*

Oratio mentalis. Oratio vocalis. Matth. 6. Tertullian. lib. de Oratione. Exodi 14. 1. Reg. 1. Cypr. ſerm. 6. de Oratio. Dominica. Ambroſ. lib. 3. Offic. c. .. Aug. in Pſal. 119. lib. de Catech. rudibus, cap. 9. Ioan. 4. 1. Cor. 14.

Cap. III.

De vocali Oratione.

ORATIO vocalis & mentalis eſt, quæ ſermone fit, ex intimo animi affectu emanante, juxta illud Pſalmi: *Lætatum eſt cor meum, & exultavit lingua mea.* Et Pſalm. 83. *Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum meum.* Et Oſeæ ultimo: *Reddemus vitulos labiorum noſtrorum.* Et Pſalm. 50. *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.* Vox in oratione utilis eſt, ad noſipſos ad devotionem excitandum, inſtruendum, & admonendum; juxta illud Apoſtoli: *Docentes & commonentes voſipſos Pſalmis, Hymnis, & Canticis ſpiritualibus.* Vnde Chriſtus nobis orationem vocalem tradidit, non qua Deum de iis, quibus indigemus, doceamus aut commoneamus; ſed ut nos verbis excitemus, rerúmque ſignis admoneamur mente, quæ ſignificantur poſtulare, ut paſſim docet Auguſtinus.

EST inſuper vocalis oratio duplex: quædam *privata*, de qua Paulus 1. Timoth. 2: *Volo viros orare in omni loco*: alia eſt *publica*, quæ nomine totius populi Deo per Clerum offertur. Et quoniam ex hominum præſcripto hæc orandi formula eſt inſtituta, externum actum neceſſariò poſtulat, cùm homines de externis hominum actionibus diſponere, non autem de purè internis, poſ-

Oratio vocalis. Pſalm. 15. Pſalm. 50. Vocalis Orationis utilitas. Ad Coloſſ. 3. Aug. Epiſt. 121. cap. 9.

ſint. Quomodo enim præfectis Eccleſiæ conſtaret, an iuxta præſcriptam regulā oretur, niſi oratio exaudiri queat? Non ergo muneri ſuo illi ſatisfaciunt, qui ſola mente horas Canonicas recitant: oportet enim verba ſingula diſtinctè, integrèque proferre. Ac rectè ab Eccleſia conſtitutum eſt, ut iſtæ orationes publicæ in templis à Clero alta voce pronuncientur aut decantentur, ut populus ſua vota coniungere valeat. Vtrùm autem canendi cum oblectamento aurium cōſuetudo præferenda ſit mori, Pſalmum ita ſonandi, ut pronuntianti vicinior ſit modicus vocis flexus, quàm canenti, diſputat Auguſtinus, ac reſolvit, ſe propter experimentum ſalubritatis magis adduci ad approbandum cantandi conſuetudinem in Eccleſia, ut per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis aſſurgat. Fuiſſe autem olim, qui ab Eccleſiaſtico officio cantum omnino exploſum voluerint, conſtat ex Auguſtino (lib. 2. Retract. cap. 11.) ubi Hilarium quemdam tribunitium ita ſenſiſſe refert: quem ſequuti ſunt Henriciani & Petrobruſiani, quos Petrus Cluniacenſis in Epiſtola ad univerſos Epiſcopos refellit. Cantum Eccleſiaſticum etiam diſplicuiſſe Iuliano Apoſtatæ, habetur Tripart. Hiſto. lib. 6. cap. 36: ſimiliter & Arianis, teſte Ambroſio in Oratione *de tradendis Baſilicis*; quanquam ipſimet Hymnos canerent. Socrates lib. 6. cap. 8. Wiclef Clericos in templis canentes Sacerdotibus Baal comparabat: cantum enim ad veteris legis ceremonias per Chriſtum abolitas pertinere contendebat. Sectarii noſtri temporis Arianis perſimiles, quamvis cum ſeductis à ſe populis canant, in Catholicis tamen cantum horarum Canonicarum, organorum uſum, muſicam, tubas, cornua, tibias, & ſimilia Dei cultum magnificè adornantia, reprehendunt. Sed Eccleſiam rectè his omnibus, pietatem in animis infirmorum excitantibus uti, convincit Angelorum exemplum, magna voce canentiū: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth.* Et Chriſto nato: *Gloria in excelſis Deo.* Et David inſpirante Deo Pſalmos cōſcripſit ad laudandum iugiter Deum, choros canentium inſtituit, ac in omni inſtrumentorum genere, *in cymbalis bene ſonantibus, in tympano, & chordis, & organo* Deum laudandum eſſe docet, Pſal. 150. Neque verò iſta ad veteris legis ceremonias, ad figurandum res futuras inſtitutas pertinēt; ſed ad colendū pio cultu Deum, non minùs quàm orando genua flectere, pectus tundere, dies feſtos colere, in laudem Dei canere, & ſimiles ritus, qui tā Chriſtianis, quàm Iudæis communes ſunt, ut exemplo Chriſti & Apoſtolorum evincitur. Nam peracta cœna noviſſima Dominus Hymnum cecinit. Ioan. 11. magna voce clamavit: *Lazare veni foras.* Matth. 27. *Magnâ voce clamans emiſit ſpiritum.* Hebr. 5. *In die carnis ſuæ preces ſupplicationeſq; cum clamore valido & lacrymis offerens.* Act. 16. Paulus & Silas media nocte Hymnos decantant. Ad Epheſ. 5. ad Coloſſen. 3. hortatur fideles, ut in Hymnis & Canticis ſe commoneant. Iacob cap. 5. *Aequo animo eſt, pſallat.* Philo teſte Euſebio ſcribit, Apoſtolorum tempore oratoria fuiſſe, in quibus Hymni Deo canerentur. Dionyſius Areop. teſtatur, in ſepultura defunctorum Pſalmos ſolere decantari.

Aug. lib. 10. confeſſ. c. 33.
Lib. 2. retract. cap. 11.
3. Reg. 18. Thom. VValden. tom. 3. tit. 2. cap. 18. De Sacramentalibus.
Iſaie 6. Luc. 2.
Pſalm. 150.
Matth. 26. Chryſoſt. in comment. Aug. in tit. Pſalm. 72. Epiſt. 119. cap. 18.
Euſeb. lib. 2. Hiſt. c. 16. 17.
Dionyſ. Areop. lib. de Eccleſ. hier. cap. 7. p. 2.

Tertullianus in Apolog. cap. 2. ex Plinio refert, Chriſtianos ante lucem Chriſto Hymnos ceciniſſe. Laodicenum Concil. can. 16. ſtatuit, Pſalmos in Eccleſia non niſi à cantoribus eſſe canendos. Baſilius Epiſt. 63. ritum canendi toti Orienti communem eſſe teſtatur: quem auxit Chryſoſtomus teſte Socrate lib. 6. cap. 8. In Aphrica quoque receptum fuiſſe cantandi ritum, atteſtatur Cōcil. Carthag. 4. can. 10. Aug. lib. 9. confeſſ. cap. 6. & lib. 10. cap. 33. Epiſt. 119. cap. 18.

Tertul. in Apolog. cap. 39. Lib. ad Vxorem.

Cantvs Eccleſiaſtici meminit Hieron. in vita Pauli primi Eremitæ, cuius exequias S. Anthonius Pſalmorum, Hymnorumq; cantu iuxta Chriſtianam traditionem celebravit.

Cantus Eccleſiaſticus.

In Gallicana Eccleſia vetuſtiſſimum eſſe cantandi ritum, ex B. Hilario diſcere licet in Pſal. 65. Item ex Concilio Agathenſi cap. 21. ubi ſtatuitur, ut ſingulis diebus Hymni decantentur. De Germanica Eccleſia idem atteſtatur Concilium Aquiſgranenſe cap. 132. 133. monens cantores, ut populi ædificationem canendo quærant.

CAP. IV.

De cantus Eccleſiaſtici utilitate.

Cantus Eccleſiaſtici utilitas.

PLVRIMVM valere Pſalmorum & Hymnorum cantum ad commovendum piè animum, & inflammãdum devotionis affectum, Auguſtinus expertum ſe initio ſuæ converſionis ſcribit. *Quantum*, ait, *flevi in Hymnis & Canticis tuis, ſuave ſonantis Eccleſiæ tuæ vocibus commotus acriter? Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex eâ æſtuabat inde affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat in eis.* Et lib. 10. c. 33. *Cùm reminiſcor lacrymas meas, quas fudi ad cantus Eccleſiæ tuæ, in primordiis recuperatæ fidei meæ, magnam hujus inſtituti utilitatem agnoſco.* Idem repetit Epiſt. 119. cap. 18.

Aug. lib. 9. confeſſ. c. 6.

Baſil. in Pſal. 1. Lactan. lib. 6. cap. 21.

II. Cantus Eccleſiæ valet ad pellendum torporem ac tædium, generandámque animi lætitiam, ut cum delectatione officium (alioqui prolixum & grave) Deo perſolvatur.

III. Cantus Eccleſiæ valet ad fidei confeſſionem. Proteſtamur enim, nos Chriſtum non erubeſcere, nec ejus obſequium, licet infideles ſubſannent. Vnde Iuliano Apoſtata contempto, primi Chriſtiani altâ voce Pſalmos cantabant, teſte Ruffino in hiſt. lib. 10. cap. 35. 36. Theodoreto lib. 3. hiſt. cap. 17. Tripart. hiſt. lib. 6. cap. 36.

IV. Cantus denotat, legem Dei fidelibus eſſe ſuavem, & illam ſe non timore, ſed amore ſervare, juxta illud Pſalmi 118. *Cantabiles mihi erant juſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ*: id eſt: in hujus vitæ mortalis decurſu præcepta vitæ & morum cum voluptate decantavi.

V. Plenius Deo reddimus obſequium, quando mente & voce ipſum laudamus, cui nos totos debemus.

Iacobi 5.

POSTREMO Cantus Eccleſiæ ſuggeſtiones diaboli pellit, dolores & triſtitiam mitigat, divinam gratiam conciliat, Spiritum Sanctum illabi facit, ut in Helizæo patuit, Saule, tribus pueris canentibus in fornace.

3. Reg. 1. Reg.

Iuſtinus in reſponſ. ad quæſt. 117.

ARGVMENTA Sectariorum ſunt, *Quòd Deus clamoſa voce non indigeat, quaſi excitari debeat*, ut per ludibrium ſacerdotibus Baal objicit Helias 3. Reg. 18.

RESPONDEO, Heliam non reprehendiſſe clamorem in oratione, ſed falſi Dei Baal invocationem, qui exaudire non poterat. Nam in Hieruſalem Deum cantu coli probabat, & magna voce ad Deum clamaſſe Davidem non ignorabat. Quem clamandi ad Deum morem Chriſtus ipſe ſuo exemplo confirmavit, quando preces cum clamore valido effudit. Eúmque imitatus Stephanus voce magna clamavit: *Ne ſtatuas illis hoc peccatum*; non ut clamore Deum excitaret, ſed ut ſe ac alios ad pietatem commoveret, affectúmque ſuum erga inimicos patefaceret.

Matth. 27. *Hebr. 5.*

II. Argumentum: *Chriſtus docet orantes intrare in cubiculum ſuum, clauſoque oſtio Patrem cæleſtem orare*: in quem locum Chryſoſt. & ſerm. 6. Cyprianus ſcribunt, Deum non eſſe clamoribus admonendum, cùm cogitationes cordis videat & exaudiat. RESPONDEO, tam Chriſtum quàm Cyprianum & Chryſoſtomum illis verbis inſtruere fideles, quomodo privatim orare debeant, ſubmiſſa videlicet (ne alios ibidem præſentes ſuo clamore perturbẽt) voce; aut ne ſingularitatis, vel ambitionis notam incurrant: ſeu non credere, Deum ubique eſſe, abſconditáque audire videantur: ac denique ne occultarum precum myſteria malorum hominum auribus audiẽda committant, quæ ſoli Deo, & oranti nota eſſe convenit. Quòd verò Dominus cubiculum intrare jubet, ad cordis intentionem pertinet, quam ſolo Dei aſpectu contentam eſſe oportet, non autem hypocritarum more, hominum applauſum laudémque ſectari. Iuxta Auguſt. & Apoſtolum, qui (1. Timoth. 2.) *in omni loco viros orare* vult. Et ad Epheſios 5. exhortatur fideles, ut pſallant & canant in cordibus ſuis Domino, non tantùm ſcilicet labiis, quia Deum corde magis quàm voce laudare debeant, ut in eum locũ obſervat Hieronymus, & in præfatione lib. 2. in Habacuc, ubi theatrales modulationes ad oſtentationem & populi oblectationẽ ſolùm deſervientes, arcendas ab Eccleſia cenſet. *Veri enim adoratores Patrem orant in ſpiritu & veritate*: hoc eſt, ſpirituali cultu, nõ carnali & typico, ſicut Iudæi; non labiis tantùm, ut hypocritæ; non inani & falſo, quemadmodũ idololatræ, ſed inſpirato à Deo, ex intimo cordis affectu promanante, ac ſeſe per externam vocem annunciante. Iuxta illud: *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit*

Matth. 6. Hom. 19. in Matth. & in opere imperfect. hom. 13. Cyprian. ſermo. 6.

Lib. 2. de ſermo. Domini in monte, c. 6.

Ioan. 4.

laudem

laudem tuam. Cor & caro mea exultant in Deo. Voce meâ ad Dominum clamavi. Cantum inſuper non pertinuiſſe ad legales ceremonias abolitas, ſed ad legem naturalē & divinam, quæ iubet, Deum ex toto corde & ex omnibus viribus diligi, coli, laudari, ex Davidis, Chriſti, & Apoſtolorum exemplo manifeſtiſſimum eſt, quorum inſequuta veſtigia Eccleſia Catholica orationes publicas alta voce fieri conſtituit, ut fidelis populus ſua vota coniungat, ædificetur, atq; ad amorem Dei excitetur. Et quidem cum tali vocis inflexione, diſtinctè cani, publicáſque preces fundi voluit, quæ ſupplicantis affectū demonſtret, ut in officio Paſchali (dum lætitiæ cantica frequentantur) luculenter apparet. Similiter & in officio Quadrageſimæ (quando luctus & pœnitentiæ tempus eſt) atque defunctorum: tunc enim voce miſerabili orantis affectus exprimitur. Si autem quis canat ea vocis modulatione, quę magis ad oblectationem aurium, quàm ædificationem auditorum ſerviat; aut id agatur, ut cantus magis delectet, quàm res, quæ cantu continetur: tunc pœnaliter peccari agnoſcit Auguſtinus. Et quoniam homini ſcienter canere conceſſum eſt, non avi; ideo voce intelligibili, diſtincta, & plenâ homo canere debet: Bernardus ſerm. 47. in cantica.

Lib. 10. confeſſ. cap. 33. Item expoſ. 2 in Pſal. 18.

Bernar. ſerm. 47. in Cant.

Quæ in cantu cavenda.

POSTREMO cavendum in Eccleſiæ cantu eſt, ne admiſceātur profana, impura, impudica, vana: ſimiliter & in organorum uſu; quod fit, dum modulatione aut ſono exprimuntur prœlia, res laſcivæ, cantica amatoria, & alia in libidinem provocantia, quæ ad ſacrilegium pertinere docet Caietanus, & ad ignem alienum oblatum per Nadab & Abiud: qui idcirco repentina morte ſublati ſunt. Eum abúſum notat Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 1. Et tradunt varii ſcriptores, organa rectè propter infirmos in Eccleſia retineri; ſic tamen, ut in eis res ſanctæ, piæ, graviter, & ſobriè ad ædificationem fidelium exprimantur. Conrardus Brunus lib. 5. *de ceremon.* cap. 2. Lindanus lib. 4. Panopliæ cap. 78. Dominicus Soto lib. 10. *de Iure & Iuſtitiâ* quæſt. 5. art. 2.

Muſica laſciva in templis non toleranda. Caietan. in 2. 2. q. 91. art. 2. Levitici 10. Clemens Alexandr. lib. 2. Pædagogi cap. 4. Iuſtinus q. 107. Greg. lib. 4. Epiſt. cap. 8. Raban lib. 2. de inſtit. cleric. cap. 48. Concil. Aquiſgranenſ. cap. 13.

CAP. V.

De partibus Orationis.

APOSTOLVS orationis Chriſtianæ quatuor partes conſtituit. *Obſecro* (inquit) *primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* Et ad Philippenſes: *In omni oratione, & obſecratione, cum gratiarum actione, petitiones veſtræ innoteſcant apud Deū.* Vbi nō de oratione ſolius ad altare ſtantis ſacerdotis loquitur, ſed de oratione communi omnibus fidelibus, ut ex adiunctis verbis patet: *Volo viros orare in omni loco.* Quænam verò harū partium differentia ſit, non omnium una eſt ſententia. Probabiliſſimā arbitror, quę ſentit, Apoſtolum partitionē hanc ab orationis materia deſumere, quæ res bona eſt, aut mala; præterita vel futura; ut ſenſus Apoſtoli ſit, orandum eſſe Deum pro malis avertendis, & bonis accipiendis. Et quidem utraque in futurum poſtulanda eſſe, atque pro impetratis coniungēdam eſſe gratiarum actionem, ita ut ſive liberari à malis, ſive bona donari nobis à Deo petamus, ſemper gratiarum actionem petitioni iungamus: hoc eſt, ita petamus futura, ut nunquam pro iam adeptis gratias agere obliviſcamur. Per *obſecrationem* itaque, malorum deprecatio: per *orationem*, bonorum petitio; per *poſtulationem* autem, petitio in futurum: per *gratiarum* verò *actionem*, grata beneficii accepti recordatio intelligitur. *Humilitatis noſtræ eſt* (ait Hilarius) *deprecari; magnificentiæ Dei eſt, orari; fidei eſt, poſtulare; confeſſionis & laudis eſt, gratulari.* Auguſtinus Apoſtolum de publicis Eccleſiæ precibus, quæ tempore ſacrificii ad altare funduntur, loqui dicit. Caſſianus per obſecrationē intelligit orationem pro remiſſione peccatorum: per orationē verò, vota, quibus Deo quippiam offerimus: per poſtulationes autē, preces, quas pro aliis fundimus: per gratiarum actiones denique ipſas Dei laudes pro beneficiis acceptis. Bernardus per obſecrationem intelligit orationem peccatoris, inchoantis pœnitentiam, interceſſores adhibentis: per orationem verò, preces pœnitentis, Deum per ſe accedentis pro indulgentia: per poſtulationes autem, orationes iuſto-

Orationis partes quatuor. 1. Timoth. 2.

Philippen. 4.

Hilar. in Pſalm. 140

Aug. Epiſt. 59. q. 5. Chryſoſt. in comment. Ambroſ. lib. 6. de ſacramen. cap. 5. Caſſian. coll. 9. cap. 9. Bernardus in ſerm. de quatuor modis orandi.

ſ. Thom. 2 2. q. 83. art. 17.

rum, qui regnum cælorum, eoq; conducentia petunt: per gratiarum actionem, ejus orationem, qui ſe à Deo exauditum confidit. D. autem Thomas per obſecrationem intelligit rationem Deo propoſitam, cur exaudire conveniat: ut cùm dicitur, *per Chriſti merita, per mortem & paſſionem.* Per orationem verò accipit mentis aſcenſionem, conjunctionemque cum Deo: per poſtulationem, rei quæ deſideratur, expreſſionem: per gratiarum autem actionem, laudes Dei pro ingentibus & plurimis beneficiis ab eo acceptis. Inter has verò quatuor partes duæ ſunt præcipuæ: ſcilicet poſtulatio, & gratiarum actio. Nam ad Deum accedimus, ut ab eo quippiam petamus, aut ut ei gratias agamus. Cùm enim omnes homines ſint miſeri, egeni, nec quidquam habeant, niſi datum *à patre luminum, à quo eſt omne bonum*: ſequitur, omnes in univerſum homines aſſiduè Deum orare, laudare, eiq; gratias agere debere. Ceterùm objiciet aliquis: quia Deus novit, quid neceſſarium unicuique ſit, & quia eſt beneficentiſſimus, quid opus eſt oratione? quod ſequenti capite, Orationis neceſſitate demonſtrata, diluemus.

Cap. VI.

De Orationis neceſſitate.

Orationis neceſſitas. Aug lib. 15. de Trinit. cap. 13. Matth. 6.

Qvamvis Deus futura omnia, etiam quid, & quando ab illo petituri ſimus, & quos, de quibus rebus exauditurus, vel non, eſſet; (ut Matth. 6. Chriſtus docet) attamen invocari vult, & quotidianas neceſſitates ad ſe referri, non ut eum veluti neſcientem doceamus, quid optemus, aut quo indigeamus; ſed ut cor deſiderando præparetur, dilatetur, ac capax Dei munerum efficiatur. Tantò enim capacior erit, quantò firmiùs crediderit, ſperaverit, ardentiúſque deſideraverit, eoq; major ſequetur effectus, quò ferventior affectus præceſſerit. Poſſet quidem Deus non petentibus, imò ne cogitantibus abunde nobis omnia largiri, ſicut animantibus rationis expertibus cuncta ad vitæ uſus neceſſaria ſuppeditat; ſed utilitatis noſtræ cauſa voluit nos orare, ut exerceremus fidem, roboraremus ſpem, inflammaremus denique charitatem. Orando enim homo profitetur, Deum eſſe donorum, bonorumque omnium autorem, omnem ſufficientiam & beatitudinem ab illo exſpectandam. Proinde orando Deum, actu religionis eum colimus; nos ei, veluti Creatori, rerumque omnium moderatori, ſubjicimus; indigentiam & ab eo dependentiam agnoſcimus, dum opē, miſericordiam, aliaque ab ejus infinita bonitate poſtulamus. Licet ergo Deus ab æterno, quid in tempore vellet, dare præſcierit atque conſtituerit, nec ſentētiam mutet; attamen ſimul ab æterno decrevit plurima non niſi orantibus, inſtanterque petentibus, dare: prout homines, mediante generationis actu, multiplicat, frumenta hominum victui neceſſaria, interveniente agricultura & ſemente producit. Ordo enim divinæ providentiæ, non ſolùm qui effectus fient, continet; ſed etiam, quibus ex cauſis, quo ordine ac modo provenient. Inter cauſas verò etiam actus humani & liberi continentur. Quare oramus, ut quod non niſi per noſtras vel alienas preces Deus implere diſpoſuit, impetremus. Tantum enim valent orationes, quantum eas valituras Deus, & ad ea impetranda, quæ ſe precantibus conceſſurum, præſcivit. *Poſtulando meremur accipere, quod omnipotens ante ſecula diſpoſuit dare.* Vnde Iſaac pro uxore ſterili oravit, & filios ex ea impetravit, cùm tamen Deus ſemen Abrahæ per Iſaac benedicere prædeſtinaſſet. Quare cùm multa etiam ad ſalutem neceſſaria (ut perſeverantiam, contra tentationes victoriam, & ſimilia) Deus non niſi orantibus & petentibus dare conſtituerit, confitendum eſt, orationem non ſolùm eſſe utilem, quin imò etiam neceſſariam, juxta illud Chriſti: *Oportet ſemper orare, & nō deficere.* Quam Chriſti juſſionem agnoſcens Eccleſia, in officio Miſſæ canit: *Præceptis ſalutaribus moniti, & divinâ inſtitutione formati.* Cùm enim admodum multis ad tuendum corpus & animum indigeamus, & nihil cuiquam Deus debeat; reliquum eſt, ut ad eum veluti omnium bonorum fontem recurramus, nobiſq; precibus aſſiduis neceſſaria dari poſtulemus, ſine quibus multa ſunt, quæ Deus tribuere non vult. Quod patet ex illo Chriſti verbo: *Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, niſi in oratione & jejunio.* Et Pſal. 105: *Et dixit ut diſperderet eos, ſi non Moyſes electus ejus ſtetiſſet,* &c. Et Iacobi 4: *Non habetis propterea, quòd non poſtulatis.* Et Aug: *Conſtat Deum, alia danda non*

Aug. ſerm. 11. in Lovanii impreſſis.

Aug. Epiſt. 121. cap. 8. 29.

Iac. 1.

Aug. lib. 5. de civit. c. 10 Gregor lib. 1. Dialog. cap. 8 Proſper lib. 2. de voc. gent. cap. 36.

Luca 18.

A Deo inſtituti oramus.

Matth. 17.

Aug. lib. 2. de bono perſev. cap. 16.

orantibus,

orantibus, ſicut initium fidei; alia non niſi orantibus præparaſſe, ſicut uſque in finem perſeverantiam. Et ſerm. 1. de S. Stephano: *Si ſic non oraſſet Eccleſia, Paulum non haberet.* Chryſoſt. homil. de Moyſe, tom. 1: *Optat dare, qui præcipit petere: petite & accipietis.* Ibidem latè oſtendit, ad conſervandum ſpiritualem vitam, non minùs orationem eſſe neceſſariam, quàm cibum corporalem, ad vitam hanc corporalem ſuſtentandam. Hieron. in c. 7. Matth: *Omni petenti datur; ergo ſi tibi non datur, ideo non datur, quia non petis.* Auguſtinus verò: *Conſiderandum eſt, qua nos orare præcepit, per quem diſcimus, quid oremus, & accipimus, quod oramus.* Hanc orandi neceſſitatẽ Chriſtus ſuo exemplo confirmavit, aſſiduè orando, & in oratione pernoctãdo: Apoſtolus quoque fideles exhortando: *Sine intermiſſione orate.* Iacobus cap. 1. *Si quis veſtrum indiget ſapientiâ, poſtulet in fide:* & cap. 4. *Non habetis propterea, quòd non poſtulatis.* Eccleſ. c. 18: *Non impediaris orare ſemper.*

Matth. 7. Lucæ 11. — *Aug. lib. 2. de ſermo. Domini in monte.* — *Lucæ 6. 21. 1. Theſſal. 5.* — *Iac. 1. & 4.* — *Eccleſ. 18.*

SED non immeritò hîc quærat aliquis, quando præceptum orandi obliget? RESPONDEO, quoſdam ad orandum obſtringi ratione clericalis officii, ordinis, beneficii, voti, aut ex ſuperioris mandato: alios verò ex hujuſmodi titulis non aſtrictos, tum demum ad orandum teneri, quando ratio dictat, ſpiritualem vitam, propriam vel alienam, ſine oratione conſervari non poſſe, juxta doctrinam Apoſtolis datam: *Orate, ne intretis in tentationem: Spiritus enim promptus eſt, caro autem infirma.* Feſtis inſuper diebus qui obligatur ſacrificio Miſſæ intereſſe, tenetur quoque intentionem ſuam conformare intentioni publici miniſtri, ac proinde cum eo, & per eum orare.

CAP. VII.

Circa neceſſitatẽ orandi errores.

Errores circa orandi neceſſitatem.

DE orandi neceſſitate pugnantes reperiuntur errores. Nonnulli orationes prorſus ſuſtulerunt, Dei providentiam erga homines negantes, ut Epicuræi, teſte Cicerone, libro *de naturâ Deorum*, & Peripatetici, teſte Clemente Alexandrino, & Ambroſio, de qualibus ait Pſal. 13. *Dixit impius in corde ſuo: non eſt Deus.* Iob. 22: *Circa cardines cæli perambulat; noſtra non curat.*

Clem. Alexandrin. lib. 5. & 7. ſtrom. Ambroſ. lib. 1. offic. c. 13.

HVC revocatur dogma Stoicorum, qui cuncta fatali neceſſitate fieri tradunt; quibus conſentiunt Abaillardus & Calvinus, qui prædeſtinationem abſolutam adferre neceſſitatem contendunt, ita ut aliter fieri aut evenire nequeat, quàm ſit prædeſtinatum. Quem errorem amplexi etiam ſunt Wicleff, Huſs, Lutherus; ex quo ſequitur, inutiles eſſe preces, cùm omnia eventura ſint ex abſoluta neceſſitate.

Bernardus Epiſt. 190.

ALII per orationes, Dei providentiam immutari poſſe docuerunt: quos confutat S. Thomas lib. 3. *contra gentes.* cap. 96. Alii orationi juſtificationem, omnemque perfectionem, abſque ſacramentis & bonis aliis operibus aſſignarunt: hi Euchitæ dicti ſunt, atque Maſſaliani & Pſalliani, de quibus Epiphan. hæreſi 80. Aug. hæreſi 57. Tripart. hiſtor. lib. 7. cap. 8. Damaſcenus hæreſi 80. His affines exſtiterunt Monachi quidam, ita orationi eſſe inſiſtendum tradentes, ut ne vitæ quidem ſuſtentandæ gratiâ manibus operandum vellent. Contra quos Auguſtinus ſcripſit librum *de opere Monachorum.*

SVNT denique alii, orandi neceſſitatem tollentes, quia homo ſuis viribus bene vivere queat, mandata Dei perſeveranter obſervare, gratiam inſuper ac gloriam ſuis meritis conſequi. Tales fuêre Pelagiani, qui gratiâ hominem adjuvari ſentiebant ut faciliùs faceret; non autem eſſe neceſſariam, ut crederet, bene viveret. Contra quos agit Auguſtinus hæreſi 80. lib. 1. *De gratiâ Chriſti* cap. 30. Epiſt. 107. Lib. 2. *De peccat. merit.* cap. 5.

AFFINIS huic fuit error Begardorum, qui hominem in hac vita eò perfectionis venire docuerunt, ut impeccabilis eſſet, ac proinde oratione non indigeret, ut apud Philaſtrium in hęreſibus adjectis, voce, *Begardi*, reperitur. Nec ab errore hoc multùm recedunt ſectarii moderni, qui pręcipuos fructus orationis tollunt: ſcilicet impetrare juſtificationem, ſatisfacere, mereri; quæ ſola fide obtineri contendunt, contra Scripturas: *Nonne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me? Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit.* Itẽ propter Oniæ ſacerdotis preces, vita Heliodoro donata eſt. Segor ad preces Loth ab incendio liberatur: Moyſes populo veniam impetrat, Iob amicis. Hierem. 18. & Ezech. 22. Deus ſe quæſiviſſe ait virũ, qui ſe opponeret, ne diſſiparet terram. Ex quibus clarè liquet, Deum per orationem multa dare, quæ aliter non ſit daturus. Vnde orat Eccleſia pro infidelibus,

Matth. 18. Rom. 10. 2. Machab. 3. Gen. 19. Exodi 32. Iob. 42.

Digitized by Google

fidelibus, ut Deus eis tribuat fidem: pro legis divinę prævaricatoribus, ut Deus eis donet obedientiam ſanamque mentem, ſciens, Deum conſtituiſſe multa non aliter, quàm intercedente oratione, dare.

Cap. VIII.
De orationis fructu.

Orationis fructus. 1. Timoth. 4. QVEMADMODVM de pietate Apoſtolus dixit, utilem eſſe ad omnia; ita oratio ad omnia prodeſt, uberrimoſq; fructus parit. I. Inſigne religionis argumentum eſt. Oratione ſiquidè homo ſe unit Deo, ſeipſum ei ſubjicit, authorem bonorum agnoſcit, in omni neceſſitate unicum eſſe Pſal. 140. Apoc. 5. & 8. refugiũ profitetur. Vnde incenſo comparatur, quo religioſus actus Deo exhibetur. Pſal. 49. *Invoca me, & honorificabis me.* Nam oratio indigentiæ argumentum eſt, & aſſidua commonitio ejus, à quo beneficia ſunt accipienda. Aug. epiſt. 105. Lib. de bono perſev. cap. 7. tract. 102. in Ioan.

II. Oratione, cùm nobis, tum aliis omnia impetramus, idque propinquiùs, quàm ex fide, ex qua invocamus. Rom. 10. Iac. 5. *Multùm* enim *valet oratio, quæ cælum claudit & aperit*, ut *clavis cæli* meritò dicatur, cùm donorum cæleſtium amplitudinem deſcendere faciat, ſolem ipſum ſtare, pluvias effundi. Hæc enim aquas diviſit, mortuos ſuſcitavit, vim ignis fornacis compeſcuit, leonũ feritatem domuit, remiſſionem peccatorũ impetravit (ut patet in Davide, Manaſſe, Magdalena, Publicano & aliis) victoriã contra diaboli tentationes, contra viſibiles & inviſibiles hoſtes; incolumitatem, quietã & tranquillam vitam, fructus, ſerenitatem, ſanitatem, proſperitatem, morborum depulſiones, cuncta denique nobis vel aliis neceſſaria, oratione impetramus. Vnde à Chryſoſtomo rectè conſtituitur *Baſis & radix vitæ frugiferæ, cauſa omnis virtutis, juſtitiæ ac boni, quodcunque ſperare licet.*

Iac. 4. SED cur ſæpe Deus orantes non exaudit? Reſpondet Iacobus: *Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis*, ſcilicet negligenter, remiſſè, abſq; attentione; vel quòd vobis non expedit, imò fortè ſupervacaneum aut noxium futurum eſſet. Quædam enim Deus negat propitius, & concedit iratus, prout B. Paulum, petentem liberari à ſtimulo carnis, nõ exaudivit; 2. Cor. 12. Iſraelitas verò ardentes concupiſcentia carnium exaudivit quidem, ſed confeſtim eorum impatientiam caſtigavit. Magna itaque Dei benignitate vota noſtra ſubinde non exaudiuntur, quia multò ampliora dona nobis exinde proveniunt.

III. Orationis effectus, eſt ſatisfactio pro peccatis. Cùm enim opus ſit laborioſum, etiam ſatisfactorium eſt. Hinc frequenter Iejunio & Eleemoſynæ jungitur, ut Tobiæ 12. *Bona eſt oratio cum iejunio & eleemoſyna.* Matt. 6. *Cùm oras, cùm iejunas, cùm eleemoſynã facis.* Imò valet oratio tantum apud Deũ ad pœnas evadendas, ut Deus quodammodo piorũ orationibus conſtringatur, juxta illud Exod. 32. ad Moyſen, *Dimitte me, ne obſiſtas mihi.* Ierem. 7. & 18. atq; Ezechielis 22. Vnde in omni neceſſitate iræ Dei Eccleſia orationem objicit.

IV. Orationis fructus eſt, quòd à juſto facta, meritoria ſit, majoris gratiæ & gloriæ. Matth. 6. Iuxta illud Chriſti: *Cum oratis, non eritis ſicut hypocritæ, in angulis platearũ orantes, ut videantur ab hominibus: dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Tu autẽ cùm oraveris, intra in cubiculũ tuũ, & Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Vbi promiſſio eſt mercedis, ſub conditione faciendi operis, ibi meritum agnoſcendum eſt, ſecundùm illud: *Dignus eſt operarius mercede ſuâ.* Luca 10. Quòd autem oratio proſit oranti, etiamſi alteri pro quo ſit, non proſit, ex Chriſti dicto liquet: Matth. 10. *Si domus non fuerit digna, pax veſtra revertetur ad vos.*

V. Orando exercemus fidem. *Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt?* Rom. 10.

VI. Oratio mentem illuminat, juxta illud Pſalmi: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Pſalm. 33. Exodi 34. In cujus rei typum Moyſes à colloquio Domini facie ſplendẽte rediit, & Chriſtus orans transfiguratus eſt (Lucæ 9.) atque nonnulli ſancti plura orando quàm ſtudendo didicerunt: ut de S. Bernardo, S. Thoma, S. Bernardino, & aliis ſcribitur.

VII. Oratio maximam dignitatem animæ conciliat, quæ ad familiare Dei colloquium orando admittitur. Chryſoſtom. hom. 30. in Gen. & libr. 1. *de orando Deo.*

VIII. Fiduciam accedendi ad Deum tribuit. Nam quò frequentiùs Deum accedimus, eò confidentiùs ad eum recurrimus.

IX. Charitatem Dei inflammat, majorumq; bonorum animam capaciorem reddit. Ex congreſſu enim Dei ad eius amorem inflammamur. Pſalm. 38. Aug. epiſt. 121. c. 8. *In meditatione meâ exardeſcet ignis*, ait Propheta.

X. Humilitatem, Deiq; timorem conſervat. Nam cum non eſſe offendẽdum admonet, à cujus ope ac benignitate homines in omnibus dependent.

XI. Oratio rerum terrenarum contemptum parit. Facilè namque vileſcunt omnia tranſitoria, quærenti & anhelanti cæleſtia, ut habet Auguſtinus.

Aug. lib. 9. confeſſ. cap. 1. & 10.

POSTREMO gignit oratio incredibilem animi voluptatẽ, pacem, gaudium, delectationem. Facit enim, ut homo guſtare incipiat, quã ſvavis Dominus ſit: qua ſuavitate permoti nonnulli, non ſolùm in oratione pernoctarunt, ſed etiam dies noctibus jungentes in oratione læti perdurarunt.

CAP. IX.

De modo orandi.

Orandi modus.

Iac. 4.

QVALIS oratio eſſe debeat, ut enumeratos fructus conſequatur, nunc explicãdum eſt. *Quidam* enim *petunt*, & *non accipiunt, quia malè petunt.* Vnde colligimus, Scripturas promiſſionem continentes, quòd *omnis qui petit, accipit*, intelligendę ſint ſub conditione, modò debite petatur, modò circumſtantiis neceſſariis oratio muniatur. Quænam verò illæ ſint, Auguſtinus expreſſit: *Deus omnibus affluenter dat, qui ſic petunt, & tantũ petunt, quantũ res tãta petenda eſt.* Inprimis *poſtulet in fide nihil hæſitans, dans gloriã Deo, pleniſſimè ſciens, quòd quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere.* Oportet enim orantem credere, Deum in ſuis promiſſis eſſe fideliſſimũ, ac potentiſſimum, qui omnia quæ vult, poſſit: ſimul & benigniſſimum, qui bona promiſſa dare velit: & deniq; ſapientiſſimum, qui ſciat, quid, & quando nobis dare expediat: qua fide mens ſublevata, certam ſpem concipit impetrandi ea, quæ Deus ſe daturum opem ipſius flagitantibus promiſit, gratáque memoria recolens accepta priùs beneficia, ad thronũ gratiæ accedens homo, tanquam filius benigniſſimo Patri ſuas neceſſitates exponit, ſibiq; miſericorditer ſubveniri poſtulat. *Quod enim fides credit, ſpes & charitas orant: & qui nõ amat, inaniter credit & ſperat.* Vnde Dominus Patrem tales quærere dicit, qui adorẽt eum in ſpiritu & veritate: hoc eſt, ardenti deſiderio, filiali affectu, juxta illud Pſalmi 61. *Effundite coram illo corda veſtra.*

Aug. lib. de nat. & grat. cap. 17.
Conditiones orationis.
Iac. 4.
Rom. 4.

Aug. Enchir. c. 7. & 117.

SVNT autem alii letiferis peccatis pleni, qui fide informi, languida & imbecilli, ſe conantur ad Deum erigere, ſed peccatorum conſcientia perculſi, è longinquo veniam à Deo ſuorum delictorum petunt: & hi à Deo non repelluntur, ſed invitantur: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Talis fuit publicanus, qui oculos ſuos in cælum attollere non audebat. Item filius prodigus ad ſe reverſus, & Maria Magdalena. Vnde Auguſtinus verba cęci reprehendit dicentis: *Scimus, quia Deus peccatores non audit.*

Matth. 11.
Luca 18.
Luca 15.
Luca 7.
Aug. tract. 44. in Ioan. & hom. 43. inter 50.

TERTIVM genus eorum eſt, qui unius Dei notitiâ imbuti, ſed nondum fide Chriſtiana illuminati, ad ſtudium veritatis excitantur, ſummiſq; precibus à Deo edoceri poſtulant: tales, ſi in ea voluntate permaneant, à Deo exaudiri comprobat Centurionis exemplum.

Act. 10.

QVARTVM genus eorum eſt, qui perſeverantes in ſua impietate, afflictionum pœnarúmque metu permoti, Deum orant, ut Antiochus, & Auguſtinus ſe aliquando oraſſe confitetur: *Da continentiam, ſed nõn modò.* Talium orationẽs Deus ordinariè non audit, quin potiùs *oratio fit eis in peccatum*, Pſalmo 108. Interdum tamen Deus ſic orantes iratus exaudit, ſicut Iſraëlitas, carnes impatienti animo depoſcentes: item petentes regem, ut notat Auguſtinus epiſt. 121. cap. 13. ſerm. 53. *de verbis Domini*, tract. 73. in Ioan. Sic etiam diabolum exaudivit, petentem ſibi concedi poteſtatem in Iob, & intrandi in porcos. Nonnunquam verò etiam peccatores Deus exaudit, ut eos beneficiis ad ſe alliciat. Vide Chryſoſt. in opere imperfecto in Matth. hom. 18.

[illegible] Machab. 9.
Aug. lib. confeſſ.
Numero. 11.
Pſalm. 77.
Oſea 3.
Iob, c. 1 & 2.
Luca 8.

EX quibus colligimus, ut infallibiliter exaudiamur, quatuor conditiones exigi: ſcilicet, ut ad ſalutem neceſſaria petamus; piè, nobiſipſis, atque perſeveranter, tantum quantum res petenda eſt. I. conditio ex Chriſti verbis elicitur (Matth. 7. Lucæ 11.) quibus promittit, ſpiritum bonum Patrem cæleſtem non denegaturum petentibus; Ioan. 41. Et 15. & 16. in nomine ſuo petentibus. Non petitur autem in nomine Salvatoris, quod adverſatur utilitati ſalutis; nec in nomine magiſtri, quod petitur cõtra regulã magiſterii; ut Auguſtin. frequenter inculcat, epiſt. 121. cap. 14. Enchir. 114. ubi admonet,

Quatuor cõditiones orationis.
S. Thom. 2. 2. q. 83. ar. 15.
Aug in Ioan. tract. 73. 81. & 102. in Pſal. 108. Enchir. 114.

monet, illa rectè peti, quæ poſſunt ſperari, & quæ oratione Dominica continentur. Ambroſ. ſerm. 19. in Pſal. 118. *Magna pete; non audit Deus, niſi quod dignum ſuis ducit beneficiis.* In temporalibus locum habet, quod ait Apoſtolus: *Quid oremus, ſicut oportet, neſcimus,* ut proſequitur eleganter Chryſoſtom. & Bernardus ſerm 5. *in Quadrageſima.*

Chryſoſt. hõ. 30. in Gen. 79. ad Antiochenos. Chryſoſt. hõ. 8. in. 1. ad Timoth.

Rom. 8.

CIRCA ſecundam conditionem, quæ requirit, ut oratio piè fiat, hoc eſt, ex Fide, Spe, & Charitate, juxta illud, *poſtulet in fide nihil haſitans*, obſervandum eſt, Lutheranos velle, oraturum certa fide credere, Deum ſibi eſſe propitium, votáque ſua exaudienda. Contra quos Scriptura ſacra, excludens illam certam perſuaſionem, quam requirunt ſectarii, (& quę non fides vera, ſed inanis præſumptio eſt,) ſolam ſpem & fiduciam exigit. Iob 9. *Cùm me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam.* 2. Regum 12. *Quis ſcit ſi* &c. Ioelis 2. Ionæ 2. & 3. Danielis 4. Actor. 8. *Roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Matth. 26 Dominus hortatur Apoſtolos orare, ne intrarent in tentationem; quos tamen ſciebat eâdem nocte omnes ſcandalum paſſuros. Et Apoſtolus jubet fideles orare pro omnibus hominibus. Quod exequitur Eccleſia, pro infidelibus & aliis orando: at certum eſt ipſam non exaudiri pro omnibus, prout nec Apoſtolus pro ſeipſo in omnibus exauditus eſt. Oravit enim pro fratribus ſecundùm carnem, id eſt, pro infidelibus Iudæis; & ut ipſe liberaretur à ſtimulo carnis.

Matth. 21. Marci 11.

Iac. 1.

Aug. in Pſa. 50. Chryſoſt. hõ. 5. ad Antiochenos.

1. Timoth. 2.

Rom. 9. 2. Cor. 12.

DENIQVE Scriptura in orante multa requirit, quæ nullus niſi temerarius ſe habere certò credere poteſt. I. exigit cordis munditiam. Iſaiæ 1. *Cùm multiplicaveritis orationem veſtram, non exaudiam.* Pſal. 65. *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo: Multùm valet oratio juſti: Si cor noſtrum non reprehẽderit nos. Quòd ſi nõ dimiſeritis,* &c. Vbi II. requirit Dominus, ut oraturus ex corde dimittat. III. Neceſſaria eſt humilitas, ut exemplo Publicani Dominus illuſtrat; & ipſe procidens in faciem ſuam oravit. IV. Orationi jungẽdum eſt iejunium (Matth. 17.) & eleemoſyna Iſaię 56. 58. Tob. 12. Prover. 21. 1. Ioan. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?*

Proverb. 28. Iacobi 5. 1. Ioan. 3. Marci 11. Matth. 6.

Luca 18. Matth. 26.

SED objiciunt ſectarii: Dominus Matth. 21. Marci 11. ait: *Credite, quia accipietis:* & Iacobus: *Poſtulet in fide nihil hæſitans:* & Cyprian. ſcribit, unumquemque tantum accipere, quantum credit. Et Bernard. vult credi, quòd tibi Deus dabit, quòd tibi ſit propitius, ſerm. 1. *de annuntiatione.* RESPONDEO, hæc & ſimilia Scripturæ atque Patrum verba nihil aliud ſignificare, quàm Deũ poſſe & velle ſua promiſſa complere, nec ex eius parte defectum fore, ſed ex parte orantis exigi, ut nulla diffidentia, nulla animi inconſtantia vel infidelitate laboret; ſed ex Fide, Spe atque Charitate orationem fundat, ſeque dignum & capacem donorum Dei reddat, juxta illud Chriſti: *Creditis, quia hoc poſſum facere vobis?* & Apoſtoli: *In repromiſſione Dei nõ hæſitavit diffidentiâ, ſed confortatus eſt fide, pleniſſimè ſciens, quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere.* Ex qua fide ſpes & bona fiducia oritur impetrandi ea, quæ petuntur: de qua Apoſtolus ad Hebræos 4. & Euſeb. lib. 7. hiſto. c. 25. refert, Gregor. Neocæſarienſem tantam ex Chriſti verbis fiduciam concepiſſe, ut rupem oratione tranſtulerit.

Iac. 1. Cyprian. li. 1. Epiſt. 6. lib 4. epiſt. 4. Bernard. ſer. 1. de annuntiatione.

Matth. 9.

Rom. 4.

PRÆTER autem ſupradicta V. neceſſarium eſt, ut oratio verè pia ſit, ex corde puro, Dei amore ſuccenſo fluat. Nam *impiorum oratio execrabilis eſt*: Et, *ſi aſpexi in corde meo iniquitatem, non exaudiet Dominus*, ait David. *Deprecationes* verò *timentium ſe exaudiet Dominus. Aures enim Domini in preces juſtorum. Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Vnde Ioan: *Quidquid petierimus ab eo, accipiemus, quoniam præcepta ejus cuſtodimus,* Ita exauditus fuit Ezechias, contra Aſſyrios opem à Deo implorans. Et Ioſaphat, 2. Paralipõ. 19. Tertul. lib. *de orat.* ſcribit, Chriſti ſpiritu animatã orationẽ ſingulari privilegio exaudiri. Ambroſ. autem addit: magnos, Deoq; charos viros, pro magnis peccatoribus orando exaudiri. Licet enim peccatorum orationes ſubinde Deus exaudiat, non tamen habent infallibilem impetrandi promiſſionem. Vnde Danie. 4. adjũgitur dubitationis particula: *Quis ſcit,* &c & Act. 8. *ſi fortè remittatur,* &c. VI. Pietas orationis devotionem exigit, id eſt, animi exultationem, alacritatem, delectationem, ut ſeriò, attentè, reverenter, ac ſollicitè ad ea, quæ petuntur, intendat, qui orat. *Maledictus enim, qui facit opus Dei negligenter.* Hinc Chriſtus, oſtio clauſo Patrem in abſcondito docet orare, ne ſcilicet favor auræ popularis, cogitatio carnalis, ſecularis, aut

Proverb. 28. Pſal. 65.

Pſalm 33. Pſalm. 14. Pſalm 36.

1. Ioan. 3.

Iſaia 38.

Ambroſ. lib. 1. de pænit. cap. 9 & in 5. c. Luca.

Hierem. 48. Matth. 6.

mercedis terrenæ cupiditas ſub repat. Mens enim ſuæ mutabilitatis pondere facilè aliò impellitur, niſi in ſuo ſtatu arcta cuſtodię diſciplina teneatur. Quãta verò oranti opus ſit attentione, illuſtrat Baſilius exẽplo eius, qui terrenũ Regem alloquitur. Paulus Coloſ. 4. vult nos in oratione vigilare, ſpiritu ferventes eſſe: tepidi enim evomũtur. Vnde Chriſtus *cum clamore valido & lacrymis preces Deo obtulit*. David, *rugiens* oravit; Tobias *cum lacrymis*: Bernardus ſerm. 47. in Cantica pulchre monet, ut oremus Deũ non pigri, nõ ſomnolenti, nõ oſcitantes, nõ parcentes viribus, nõ præcidentes verba dimidia, non integra tranſilientes, nõ fractis & remiſſis vocibus muliebre quiddã balba de nare ſonantes; at virili ſonitu & affectu voces Spiritus ſãcti depromẽtes, ut idẽ ſit oris & cordis ſonus.

Grego. li. 11. mor. c. 27. 28. Baſil. de conſtit. monaſtic. c. 2. Rom. 12. 1. Petri 4. Apoc. 3. Hebr. 5. Tobia 12. Bernardus ſerm. 47. in cantica. Proſper lib. ſent. 6.

CIRCA tertiam conditionem, ut pro ſeipſo quis oret, ſi certò exaudiri velit, obſervandũ, nobis orantibus promiſſum eſſe, quòd dabitur nobis, quòd audiet nos. Vnde colligit Auguſtinus, Deum non promiſiſſe, quòd pro aliis nos exaudiet; quia ſæpe beneficiorum Dei capaces non exſiſtunt, & preces ſãnctorum illis potiſſimùm proſunt, qui ſimul petunt.

Ioan. 14. 1. Ioan. 5. Aug. tract. 102 in Ioan. Chryſoſt. hom. 17. ad Antioch.

QVARTA conditio, ut perſeverans ſit oratio, exigit, ut neque tempus, neque modum Deo ſtatuamus, qui ſua dona tribuit, quibus, & quando placet. Qui mora franguntur, Deum potiùs tentare, quàm orare cenſentur, ut Iudith ſapienter concives admonuit, & Pſaltes regius, & Abacuc: *Si moram fecerit, exſpecta eum*: quod exemplo importunè inſtantis amici docet Chriſtus Lucæ 11. Apoſtolus 1. Theſſal. 5. *Sine intermiſſione orate*. Quomodo autem ſemper oremus, exponit Auguſtinus dicens, eum ſemper orare, qui Deo jungitur amore, deſiderio ac memoria. Item, qui nullo die certa orandi tempora intermittit: ſicut David 2. Reg. 9. ait: *Comedes de menſa mea ſemper*. Beda, Haymo, & Anſelmus: *Semper orat, qui manè, meridie ac veſperi orat*. Denique ſemper orat, qui die ac nocte preces fundit, omni data occaſione. Quali phraſi utitur Pſaltes Pſalm. 1. 24. & 33. *Oculi mei ſemper ad Dominum*: *ſemper laus ejus in ore meo*.

Iudith. 8. Pſal. 26 29. Abacuc 2. Aug lib. de nat. & grat. c. 17. Aug. epiſt. 121. cap 9. Libr. de hæreſib. c. 57. Beda in 18 c. Luc. Haymo & Anſel. in 1. ad Theſſa ca 5.

CVR autem non ſtatim Deus orantes ſemper exaudiat, variæ ſunt cauſæ. Aliquando enim petuntur, quæ ſtatim dari non expedit, ad pellendum ſuperbiæ tumorem: quod Apoſtolo contigit, petenti liberationem à ſtimulo carnis. Quandoque verò differtur exauditio, ut orandi deſiderium inardeſcat, vel aliis innoteſcat, ut in Chananæa patuit; vel ad probandam exercendamque patientiam, ut in Iob, Tobia, & ſimilibus eluxit: aut ad commendandam humilitatem, ut in Centurione apparuit: vel denique, ut Dei beneficia diu concupita dulciùs obveniant, nec tam citò vileſcant: ac poſtremò, quia Deus aliquando immutabili decreto quædam fieri decrevit, ut quibuſdam inſerre flagella temporalia, quæ nullis precibus averti velit. Sic Moyſen, ut promiſſionis terram ingrederetur, exaudire noluit: neque Davidem pro infante orantem, ut non moreretur. Quod ſignificatur illis verbis Iob: *Deus, cujus iræ nemo reſiſtere poteſt*, interprete B. Gregorio lib. 4. Moral. cap. 30.

Cur Deus non ſtatim exaudiat. 2. Cor. 12. Aug. lib. de verb. Domini ſerm. 5. Deut. ult. 2. Parali. 31. Iob 9.

CAP. X.

Quâ linguâ oratio fieri debeat, an ſolùm intellectâ?

ORATIO attentionem devotionémque exigit, ſimúlque, ut quæ ore petuntur, etiam corde atq; affectu deſiderẽtur, ne in reprehenſionẽ Iſaiæ à Domino cõprobatam incidatur: *Populus hic labiis me honorat, cor autẽ eorum longè eſt à me*. Ideo expedit, ut orans ſermone, verbiſque à ſe intellectis utatur: in quem finem ſtatuerunt Concilia Symbolum, Orationemque Dominicam memoriâ teneri, intelligi, atque ex toto corde credi: & Tridentinum ſtatuit, Catechiſmum lingua vernacula edi, ſalutiſque monita explanari. Quamvis autem expediat, orantem verba ſua intelligere, ut oret ſimul ore, ſpiritu & mente; attamen utilitate haud caret oratio facta linguâ nõ intellectâ, dummodo quippiam ſancti oratione peti non ignoretur; ut manifeſtè convincitur ex veteri colendi Dei ritu, quo Iudęi ſignis non intellectis Deum verum honorantes, gratum ei cultum deferebant, ab eoq; beneficia ſumma impetrabãt, modò ſigna rerum credendarum ſuas ceremonias eſſe noſcerent, etiamſi myſteria ſignificata non intelligerent, Auguſtino teſte libro 3. *De doctrinâ Chriſt.* cap. 9. Et Chriſtus voces infantium, atque turbarum acclamantium: *Benedi-*

Oratio an lingua ſolùm intellecta fiat? Aug. epiſt. 121. cap. 10. Iſaia 29. Matth. 15. Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 7. reform. Oratio quæ fit lingua nõ intellecta quando utilis.

ctus

ctus qui venit rex Iſraël, approbavit; quãvis prophetæ vaticiniũ, & regni Chriſti qualitatem non intelligerent, cùm ipſi Apoſtoli carnale arbitrarentur, ut ex filiorum Zebedæi petitione liquet. Nam ut oratio, laus, & gratiarũ actio placeat Deo, ſufficit, ut de rebus ſignis expreſſis confuſa & generalis notio habeatur, quam facilè omnes linguâ latinâ orantes cõſequi poſſunt, ex Catechiſmi lingua nota expoſitione; ſiquidem & illi, qui vernacula lingua Dominicam orationem recitant, non niſi confuſam rerum in ea contentarum notitiã habent, ex concionibus magis, quàm ex verbis pronunciatis hauſtam. Quotus enim Chriſtianorum, qualitatem regni Dei, aut in qua re conſiſtat, intelligit? ut notat Aug. addens, preces quę ex ignorãtia creduntur bonæ, ſuo fructu non carere; cùm orationis vitium, bonus precantis affectus evacuet.

Matth. 20.

Aug. lib. 3. cont. Don. c. 15. lib. 6. ca. 25.

SI ergo privatæ orationes, quæ à fidelibus funduntur, utiles ſunt, etiamſi nõ exactè verba, neq; res petitæ intelligantur; multò potiore ratione preces publicæ, quæ à Clero nomine populi Deo fiunt, utiles ſunt, etiãſi lingua Latina paſſim vulgò ignota fundantur: nã oratio ad Deum, non ad populum dirigitur. Vnde & abſente, nec audiẽte populo, hujuſmodi oratio pro illo facta ſępe exauditur, ut patet exemplo ſummi Sacerdotis, qui in ſancta ſanctorum ingreſſus, pro abſente populo ſupplicabat: & in die expiationis Sacerdos, populo foris ſtãte, litabat, ut Lucę 1. de Zacharia narratur. Sufficiebat enim, populũ ſcire, quòd Sacerdos pro ſuis & aliorum peccatis intercederet, etiamſi quid verbis exprimeret, aut faceret, ignoraret. Nã & David laudari Deũ præcepit inſtrumẽtorum ſonis, & Pſalmorum cantu, juxta diei cujuſq; ritum. Qui Dei cultus populo illi profuit, etiamſi quæ canerentur, non intelligeret.

Publica Eccleſiæ preces fieri poſſunt lingua non intellecta populo.

Levitici 16.

2. Paralipom. 16. & 23.

PRÆTEREA in Actis Apoſtolorum legimus, Moyſis & Prophetarum libros omni Sabbato in Iudæorum Synagogis legi conſueviſſe, procul dubio in lingua, qua cõſcripti erant, licet Iudæi per gentes diſperſi Hebraicam linguã non intelligerent, quia ſufficere noverant, à Levitis interpretationem populo fieri. Nec diſſimili cõſilio Apoſtoli Evangelia & Epiſtolas ſuas nõ vulgari omnibus lingua, ſed tãtùm Hebraicè, Græcè aut Latinè ſcripſerũt, indicantes ſufficere, quòd præfecti Eccleſiæ ſcripta illorum intelligerent, quæ loco ac tempore populo exponere poſſent. Sic Paulus Romanis, Ioannes quoque Parthis Græcè ſcripſerunt: quorum exemplo qui Barbaris nationibus Evangelium annunciarunt, ſatis eſſe arbitrati ſunt, officium in idiomate clero noto fieri, per quem populo exponeretur. Quare ambigendum non eſt, ex Apoſtolica traditione deſcẽdere, quòd in orbe Chriſtiano divinum officium in una trium linguarũ, in cruce Domino conſecratarum, publicè celebretur, Hebraicè videlicet, Gręcè, aut Latinè, quamvis nulla harum linguarum eſſet vulgaris; aut ſi quandoque fuiſſet, jam eſſe deſiiſſet. In Aphrica Latinè officium divinum fuiſſe celebratum, conſtat ex Cypriano & Auguſtino; cùm tamen ibi lingua Punica vulgaris eſſet, ut patet ex Aug. ſer. 35. *de verbis Domini*. In Eccleſia Gallicana ſemper Latinè officium celebratum fuiſſe, teſtatur Concil. Vaſenſe c. 7. ſtatuens, ubiq; cani: *Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto*. In Hiſpania quoque uſum ſemper Latinę linguę viguiſſe, officiumq; divinum in ea peractum eſſe, Iſidor. in libr. *de offic. divin.* oſtendit. Et Cõcil. Toletanũ IV. c. 2. Bracarenſ. I. c. 20. decreverunt, eundem modũ orandi, pſallendi, atq; in Miſſa populum cõſalutandi obſervari, dicendo, *Dominus vobiſcum*. De Anglicana Eccleſia teſtis eſt Beda lib. 1. *hiſtor.* ca. 1. Thom. VValdenſ. tom. 3. *de Sacram.* tit. 3. & 4. De Germanica Eccleſia patet ex Amalario Trevirenſi, & Rabano Moguntino Epiſcopo. De Bohemica liquet ex Greg VII. epiſt. ad Ducem Bohemiæ. De Italica Eccleſia teſtatur Iſidor. quòd formam officii divini à B. Petro acceperit, quam poſtea Gelaſius I. reformavit, exinde Gregor. VII. Pius V. & Clemens VIII. Innocentius autem III. myſteria Latinæ Miſſæ expoſuit.

Act. 13. & 15.

Officium divinum ex traditione Apoſtolica in qua lingua faciendum.

Aug. epiſt. 119. Lib. 1. cont. Donat. c. 24.
Leo ſerm. 2. de Pentec.
In expoſ. orat. domi.
Aug lib. 2. de bon. perſeu. c. 13. lib. de S. viduitate c. 16. epiſt. 157.

Ruth. 2.

ACCEDIT, quòd nullum uſus contrarii veſtigium apud Catholicos in orbe univerſo reperiatur. Nam Syri, Armenii, Indi, Iaponii, & alii quicunq; fideles in aliqua harum trium linguarum divinum officium peragunt: ſoli hæretici & ſchiſmatici contrarium uſum invexerunt. Fideles enim ſibi perſuaſiſſimum habent, non magis populo neceſſarium eſſe, verba Sacerdotum cõmuni nomine offerentium intelligere, quàm cliẽti verba ſui advocati; vel ſupplici, orationẽ ſui interceſſoris audire. Non enim ad populum, uti in exhortatione, ſed ad Deum orantis ſermo dirigitur. Vnde factum, ut populus à cle-

D. Tho. in 14 c. 1. ad Cor.

Sicuti clienti non eſt neceſſarium Advocati ſui verba intelligere, ita neque populo interceſſoris Cleri.

Digitized by Google

Theodoretus lib. 5. hiſto. c. 18.

à clero etiam loco diſtinguatur, & ſeparatus conſideat, ut ex Dionyſio Areop. & facto Ambroſij (qui Theodoſiũ choro excedere juſſit) notum eſt: quia ſufficit, ut populus clero affectu orandi jungatur, etiamſi verba communis officii non intelligat. Verborum enim intelligentia ſervit cognitioni rerum, quæ ex ſola verborum intelligentia haberi nequit, cùm verus Scripturæ ſacrę ſenſus multo labore, ſtudio, & patrum traditione comparetur. Multæ enim Scripturæ ſententiæ à rudibus crudè intellectæ, vulgari ſuo idiomate ſcandala erroréſq; parerent. Quid enim plebejus concipiet, ſi audiat, Deum creaſſe hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam? nónne corporeum ſibi Deum effinget? Rurſus, *Naſus tuus ſicut turris*, & pleraque alia, quomodo vulgari lingua pronuntiata intelligentur? Non igitur populo utile, ſed pernicioſum foret, linguâ notâ Scripturas in officio publico recitari. Econtra verò plurima Eccleſiæ commoda ex uſu communis linguæ doctis notæ obveniunt. I. enim majeſtas quædam, gravitas & ornatus divino officio comparatur uſu linguæ latinę, cui nullum barbarum idioma in exacta ſui proprietate conferri valet. II. Vnitas & concordia officij divini faciliùs retinetur. III. Fidei ſinceritas per Epiſcoporum variarum gentium communicationem, & generalium (ſi opus ſit) Conciliorum convocationem faciliùs conſervari poteſt. Si enim nulla foret cõmunis omnibus lingua, populorum ſtatim diviſio conſequeretur, dum quiſque verſionem Scripturæ ſacræ in ſuo vulgari ſermone factam pro optima ſequeretur. Et quis in tãta idiomatum differentia idoneus controverſiæ judex erit? quis hanc verſionem ſinceram, illam adulterinam cenſebit? At ubi una communis omnibus lingua eſt, ibi facilè idem pſallendi modus, ſacrificandi ritus, eademq; Eccleſiæ diſciplina obſervatur; & de fidei controverſiis, ſcripturarúmque genuina verſione Patrum Eccleſię judicium haberi poteſt. Quantum inſuper diverſitas ſermonũ ad animorum diviſionem inducendam valeat, ex confuſione Babylonica conſtat; docetq; experientia, quàm potenter hominũ animos identitas ſermonis conciliet, ut penè magis homo delectetur ſocietate canis, quàm hominis, cui animi conceptum communicare nequit.

Commoda ex uſu linguæ latinæ.

Beda lib. 5. hiſto. Angli. cap. 22.

Sed objiciunt ſectarii, Apoſtolum peregrinæ ſeu ignotæ linguæ uſum rejicere. Respondeo, Apoſtolum loqui de conventibus, qui inſtituebantur ad ædificationem, exhortationem, & cõſolationem, in quibus ad oſtentationẽ uti linguâ nemini præſentium notâ, inutile ac reprehẽſione dignum erat; ſed orare linguâ ſibi familiari, aliis verò ſaltem ex rerum ſignificatarum confuſa apprehenſione non ignota, minimè damnat Apoſtolus, licet eum, qui lingua ſibi nota, & mente ſimul res poſtulatas intelligente orat, priori præferat. Chriſtiani verò paſſim idiomate ſibi noto exponi audiunt, quę latino ſermone dicuntur: unde non eſt illis peregrinus ſermo prorſus ignotus. Cumque Moravis neophytis (Ænea Sylvio teſte) aliquando conceſſum fuiſſet, ut Sclavonicâ linguâ divinum officium celebrarent, experientiâ didicerunt, eã rem plus nocumenti, quàm utilitatis adferre; ideoq; ultrò in communem aliorum fidelium morem tranſierunt.

1. Cor. 14. Objectionis ſolutio.

Concil. Lateranen. c. 6.

Lib. de Origi. Bohem. c. 13.

Cap. XI.
De horis canonicis.

Hora canonica.

Inter omnes Reipublicæ functiones, religionis ſacrorumq; cura, ſeu Dei cultus primum locum vendicet, ſine quo vinculo Reſpublica conſiſtere nequit. Et quia ſinguli de populo variis artibus, officiis, functionibus diſtracti, rebus divinis aſſiduè intendere nequeũt, certis ad hoc delectis perſonis munus, Deum cõmuni omnium nomine precãdi & laudãdi impoſitũ fuit; vixque ab initio Mundi gens aliqua tam fera vel barbara reperta eſt, quę ſuos Sacerdotes, Templa, lucos, ceremonias, Aras, certáq; precum & gratiarum agẽdarum genera non habuerit; ut lib. 1. teſtatur Valerius Max: & confirmat ſacra hiſtoria, narrans Enos, Noë, Abraham, Melchiſedech, Iob, & alios peculiari ceremoniâ Deũ coluiſſe ac invocaſſe: & Ægyptios, Chananæos, Madianitas, vicinóſq; populos templa, ſacerdotéſq; habuiſſe. In veteri autem lege Deus Leviticã tribũ (Rempub. inſtituens) huic officio deputavit, cui poſtea David certum pſallendi, Deumq; laudandi modum adjunxit. Quæ omnia Chriſtus approbavit, dum ait: *Domus mea, domus orationis vocabitur*. Et frequenter ipſe oravit; quin & in oratione pernoctavit; ac ſemper orandum eſſe dixit, hymnum quoq; cecinit, & Apoſtolis certam orandi

1. Paral. 23. 2. Paral. 29.

Math. 21. Luca 6. 18. Matth. 26.

Digitized by Google

randi formulam tradidit. Apoſtolos verò certa quoque orãdi tempora obſervaſſe, colligimus ex Actis, ubi *Petrus & Ioannes aſcenderunt in Templũ, ad horã orationis nonã*. A quibus certa orãdi tẽpora etiam fidelibus præſcripta traditaque ſunt, ut omnia honeſtè & ſecundum ordinem fierent, ſtabiliſq; mos orandi permaneret. Vbi enim nullum certum operi tempus pręfixum eſt, facilè differendi libertate omittitur, ejuſque exſecutio ordine caret. Sicut autem tempus, ita & modum publicè orandi ab Eccleſia præſcribi decuit, ut quemadmodum una eſt Chriſtianorum fides, ita una eſſet Deum publicè precandi, laudandiq; formula. Nam & Chriſtus diſcipulis unã eandemq; precandi rationem tradidit, dicens: *Sic orabitis: Pater* &c. Et Apoſtolus: *Omnis vir orans* &c. & cap. 14. *Cùm convenitis, unuſquiſque veſtrum Pſalmum habet, doctrinam habet*; ſignificans, quibuſdam pſallendi, aliis docendi munus incubuiſſe. Orationes enim publicas Chriſtianos Apoſtolorum tempore fudiſſe, convincit illud Apoſtoli: *Obſecro, primùm omnium obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones* &c. *Primùm omnium* (ait in comment. Chryſoſt. *in obſequio quotidiano, in perpetuo Chriſtianæ religionis ritu, in quo licet alia verba precando fundamus, nihil tamen aliud dicimus, quàm quod in oratione dominicâ continetur.* Vocantur autem iſtæ publicæ orationes & laudes Eccleſiæ, *Divinum officiũ*, quia officium proprium Chriſtianorũ, (quod eſt orare, ac laudare Deum) contineant. Reliquę gentes corruptionem naturæ ignorantes, in ſuis viribus confidunt: at Chriſtiani naturæ infirmitatem agnoſcentes, in omni re ad Deum per orationem cõfugiunt, opem & miſericordiam ejus implorant, & de acceptis ab eo donis gratias agentes eum collaudant. Hoc verò inter orationes & laudes intereſt, quòd orandi officiũ temporale ſit, non diutius permanſurum, quàm peregrinatio & egeſtas; laudandi verò ſempiternum ſit. Iuxta illud Pſal: *Beati qui habitant in tuâ domo domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Nuncupantur inſuper eædem preces & laudes, *Horæ canonicæ*, quia juxta canonicas ſanctiones certis horis recitari debeant; cujus nominis Beda meminit.

Act. 3. *1. Cor. 14.* *Epheſ. 1. Mat. 6. Luc. 11. 1. Cor. 11.* *1. Timoth. 2.* *Iſidor. lib. 1. de divinis offic. cap. 9. Aug. epiſt. 121. c. 12.* *Pſal. 83.* *Officium divinum definitur.* *Beda in 18. Lucæ.* *Silveſter voce Hora, n. 1.*

DEFINIRI autem poteſt Officiũ divinum, *certa publicè Deum laudandi precandiq; ratio, mente ſimul & voce, Præſulum Eccleſiæ authoritate inſtituta*; ad quam obſtricti ſunt, qui totius Eccleſiæ nomine, pro communi bono, populi vice, orare tenentur: quales ſunt omnes, ſacris ordinibus initiati, in religione probata profeſſi, & beneficiati, qui partem honeſtæ communis clerici ſuſtentationis recipiunt. Cùm autem hæc orãdi formula ex hominum authoritate pendeat, externum vocis actum exigit; acut rectè perſolvatur, verba ſingula diſtinctè, integrè, ordine, loco & tempore, cum attentione, devotione, ac intelligibili voce proferenda ſunt. Nec in horis canonicis, aut Miſſæ officio aliis precibus utendum eſt, quàm Romani Pontificis judicio & authoritate probatis; iuxta Concilium Tridentinũ ſeſſ. 25. & *De conſecr.* diſt. 5. can. *In die.*

Quomodo celebrandum officiũ divinum. *Concil. Mileu. can. 12. Concil. Toletan. 4. can. 2.*

CAP. XII.

De partibus Officii divini.

OFFICII divini quædã partes *majores*, aliæ *minores* dicuntur. Maiores ſunt, Nocturni, Laudes, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, Completorium. Minores verò ſunt, Pſalmi, Hymni, Lectiones, Cantica, Antiphonæ, Reſponſoria, Litanię, Verſus, Capitula, Collectæ. His enim omnibus officium Eccleſiaſticum conſtat. Iſidorus librum ſcripſit, in quo de partibus ſingulis diſſerit, ac Pſalmis nos uti ait, ut animi faciliùs ad compunctionẽ moveantur: & in primitiva quidem Eccleſia modica vocis inflexio fiebat, ut pſallens pronuncianti vicinior eſſet, quàm canenti. Poſtea verò mos canendi invaluit, ut qui verbis non compungerentur, ſaltem modulationis ſuavitate permoverentur.

Officii divini partes. *Iſidorus lib. de offic. Eccleſ. cap. 5.* *Pſalmi.*

HYMNI ſunt carmina, quæ in Dei laudem canuntur, ad inflammandum piæ devotionis affectum. Hi partim divini, partim humani ſunt, ab Hilario, Ambroſio, Prudentio, & aliis compoſiti, quos utiliter in Eccleſia retineri decrevit Concilium Toletanum IV. can. 12. contra Paulum Samoſatenũ, qui rejiciendos ab Eccleſia contendebat, Euſebio teſte, lib. 7. hiſto. cap. 26.

Hymni. Iſido. cap. 6.

LECTIONVM uſus vetuſtiſſimus eſt. Nam Iudæi ex lege & Prophetis ad audientium ædificationem; & Dominus ipſe lectione uſus eſt. Gelaſius ordinem lectionum officii divini digeſſit, (diſt. 5. can. *Sancta Romana Eccleſia*) Gregorius VII. poſtea, necnon Pius V. noſtro ſeculo, & Sixtus V. atque Cle-

Lectio. Iſido. cap. 10. 2. Eſdra 9. Act. 13. Luca 4. & 10.

Digitized by Google

mens VIII. horarum canonicarum reformationem inſtituerunt. Solennioribus autem diebus plures lectiones leguntur, ut oratio pingueſcat, dũ mens recenti lectione excitata ad rerum auditarum meditationem erigitur, & ad occurrendum Domino, quacunque hora pulſaverit (veluti crebro tubarum clangore) admonetur. Diſtributio autem lectionum per annum, ſeriem temporum, profectumq; Eccleſiæ deſignat, Rupertus lib. 12. c. 24. 25. Poſt lectionem verò Prophetarum & Apoſtolorum in fidelium conventibus, ac in Eccleſia legi conſueviſſe ſermones Ephrem, teſtis eſt Hieron. lib. *de ſcript. Eccleſiaſticis*.

Rupertus de offic. divin. lib 1. c. 10. Caſſian. lib. 2 de inſtit. Cœnob. c. 2. Iuſtin. Apolog. II. Concil. Laodicen. cā. 16. Carthag. 3. cap. 47.

CANTICIS denique Eccleſiam Chriſti ab initio, Dei myſteria, Moyſis & Prophetarum exemplo, decantaſſe, teſtis eſt Apoſtolus, fideles exhortans, ut ſibi loquantur *in Pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus*: hoc eſt, ut ſe conſolentur, admoneant, voce humana decãtantes Dei beneficia & admiranda opera: prout fecerunt Ambroſius & Auguſtinus, alternatim cõcinentes: *Te Deũ laudamus*, ut ſcribit S. Dacus Epiſcopus Mediolanenſis lib. 1. Chron. cap. 10. Differt Canticum à Pſalmo in eo, quòd canticum humana voce fiat, Pſalmus verò ad pſalterium canatur.

Cantica.

Ad Coloſſ. 3. Ad Epheſ. 5.

Iſidorus lib. 1. de offic. divinis c. 4.

ANTIPHONA vocatur ſententia, quæ Pſalmo alternatim canendo præmittitur, juxta cujus modulationem totus Pſalmus decurrit, & utrumque chorum in fine conjungit. Concinunt enim duo Chori alternatim, tanquam duo Seraphim, duoq; Teſtamenta ſibi invicem conclamantia: quem modum alternatim canendi Eccleſiæ Antiochenæ Ignatius tradidit, Socrate teſte, lib. 6. hiſto. c. 8. Exinde tota Græcia eum morem complexa eſt, ac eundem poſtea B. Ambroſius in Occidentem induxit, juxta Iſidorum lib. 1. *de offic.* cap. 7.

Antiphona.

Amalar is lib. 4. de offi. cap. 7. Iſaia 6.

RESPONSORIA, quæ lectionibus ſubnectuntur, ſic dicta ſunt, quia uno inchoante ceteri reſpondent; in typum, quòd omnes idem dicere ac ſentire debeant, ne ſchiſmata ſint. Ab Italicis primùm Eccleſiis inventa dicit Iſidorus lib. 1. de offic. cap. 8. Reſponſoria lectionibus ſubnectuntur, ad inſinuandũ, quòd ſanctis Dei monitis debeamus factis reſpondere, ne pueris aſſimilemur; de quibus ait Dominus: *Cantavimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentavimus vobis, & non ploraſtis*. Vnde colligimus, Reſponſoria læta vel triſtia, lectionibus eſſe accommodanda.

Reſponſoria.

1. Cor. 1.

Matth 11. Rupertus lib. 1. de offic. cap. 15.

LITANIÆ, ſive preces, in omni fidelium cõventu fieri ſolent, teſte Apoſtolo, Iuſtino, Tertulliano, Cõcilio Milevitano, cap. 12. ubi ſtatuitur, non niſi à Concilio probatis precibus in Eccleſia utendum eſſe. Concilium autem Carthaginenſe III. can. 23. omnes Eccleſiæ orationes debere ad Patrem dirigi; quamvis propter unitatẽ eſſentiæ ſimul in Patre & Filius & Spiritus ſanctus invocentur; ut docet Fulgentius lib. 2. ad *Monimum*, cap. 2.

Rabanus lib. 2. de inſtit. cler. cap. 51. VValfridus lib. de rebus Eccle. c. 25. Litania. 1. Cor. 14. 1. Timoth. 2. Iuſtinus in Apolog. Tertullian. in Apol. c. 39.

VERSVS eſt brevis ſententia, ex Scripturis ferè deſumpta, vel à Concilio edita: ut verſiculus ille: *Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto*; qui à Concilio Niceno I. dictatus eſt, Walfrido teſte lib. *de obſervationibus Eccleſiaſticis* c. 25. Cujus verſiculi uſum fuiſſe ante Damaſi tempora, conſtat ex Theodoreto & Socrate, qui ſcribunt, Conſtantii tempore diſcretos fuiſſe Catholicos ab Arianis, quòd illi canerent: *Gloria Patri & Filio*; hi verò: *Gloria Patri per Filium*. Ejuſdem verſiculi meminit Baſilius lib. *de Spiritu ſancto*, c. 27. Concilium Vaſenſe can. 5. Concil. Toletanum IV. can. 14.

Verſus.

Theodo. lib. 2. hiſt. cap. 24. Sozom. lib. 3. cap. 19.

CAPITVLA ſunt breviſſimæ ſententiæ, ex Scripturis ſacris deſumptæ, quæ ad orantium inſtructionem & excitationem leguntur: de quibus Concilium Agathenſe cap. 21.

Capitula.

COLLECTÆ, dicuntur orationes, fidelium vota colligentes, quibus omnes Chriſtianorum cœtus finiri cõſueverunt. Concil. Agathenſe can. 21. Strabo cap. 22. Micrologus cap. 3.

Collecta.

LECTIONES verò etiam oratione prævenimus, quia *rogandus eſt Dominus meſſis, ut operarios in meſſem mittat*; cor inſuper auditorum aperiat, ne ſemen verbi Dei volucres comedant, aut ſpinę ſuffocent, vel petræ duritia radicũ fibras impediat, & ita ſine fructu pereat.

Cur ante lectiones oretur.

LECTIONEM pronuntiaturus, benedictionem petit, ad inſinuandum, neminem officium prędicandi verbi Dei abſque legitima miſſione uſurpare debere.

Benedictio.

FINITA verò lectione ſubjungitur; *Tu autem Domine, miſerere noſtri*, ut ſignificetur, ne quidem bonum prædicandi verbi Dei officium, ſine periculo alicujus culpæ peragi, quia facilè ſpiritus elationis aut negligentiæ ſubrepat. In fine autem capitulorum & totius orationis Chorus, *Deo gratias*, ſuccinit, in

Deo gratias.

Digitized by Google

in ſignum gratiarũ actionis Deo, quòd nos pane Verbi ſui paſcere, ac langueſcentes reficere dignetur.

Campana.

Ad officium inſuper divinum populus campanarum ſonitu convocatur, ſicut olim tubarum clangore Iſraëlitæ ad Dei laudes excitabantur. Porrò ſigna hæc ænea deſignant prædicatores, quorum eſt legis auditores attentos, dociles, benevolos efficere, ac fideles ad cæleſtem Ieruſalem, futurumq; iudicium invitare ac præparare; movendo oportunè, importunè, fortiq; ſermone corda percellendo, ſecundùm gratiam unicuique datã; quam adumbrat diverſus cymbalorum ſonus, cum vehementi, crebra, tumultuoſaq; concrepatione auribus ingeſtus.

Levit. 23. 25.

CAP. XIII.
De tempore horarum canonicarum.

Tempus horarum canonicarum.

Ioan. 11. cap. Matth. c. 20.

VETERES diem artificialem in XII. horas, ac noctem in conſimiles XII. diſtribuebant, de quibus legimus: *Nonne duodecim ſunt horæ diei?* Et apud Matthęũ primæ, tertiæ, ſextæ, nonæ, ac undecimæ horæ mentio fit. Ac iſtę duodecim horæ tam diurnæ quàm nocturnæ rurſus in quatuor vigilias dividi ſolent: quarum mentio fit Marci 13. *Vigilate, neſcitis enim, quando Dominus veniat; ſerò, an mediâ nocte; an galli cantu, an manè.* Et cap. 6. vocat matutinum tempus, *quartam vigiliam noctis.* Singulæ namque vigiliæ tres horas continent. Primæ vigiliæ mentio fit Thren. 2. Vigiliæ mediæ noctis, Iudicum 7. Vigiliæ matutinæ, Exodi 14: Vigiliæ ſecundæ & tertiæ, Lucæ 12. & inter has XII. horas tertia queq; in qua terminabatur vigilia, potiſſima habebatur. Vnde & in diurnis horis nominantur ſæpe tertia, ſexta, nona, & veſpertina hora. Iuxta quàm horarum diei obſervationem, veteres ſancti Patres orandi quoque tempora in ſeptem canonicas horas diſtribuerunt, quibus Deo Creatori & Redemptori noſtro quaſi vectigales gratiarum actiones quotidie perſolvi ſtatuerunt. Nuncupantur autem hæ ſeptem horæ, *Canonicæ*: Matutinæ, quæ Nocturnos & Laudes includũt, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperę, Completorium. Cujus ſeptenarii horarũ numeri Pſaltes regius meminit dicens: *Septies in die laudem dixi tibi.* Septem inſuper dies ſunt hebdomadæ, quibus temporum volubilitas peragitur: ſeptem quoque Spiritus ſancti dona ſunt, quibus mundus renovatur: ſeptem mundi ætates, ſeptem orationis dominicæ petitiones, quibus omnia ſperanda continentur. Beda in Eſdram lib. 3. cap. 28. horarum officium dividit in quatuor nocturnas: ſcilicet, Veſperas, Completorium, Matutinas, & Laudes; & in 4. diurnas: ſcilicet Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam. De nocturnis horis varia exſtitit Eccleſiarum conſuetudo. Quædam tribus diſtinctis vigiliis Nocturnos perſolvebant, Hieronymo teſte in epiſt. ad Euſtochium *de cuſtodiâ virginitatis.* Aliæ Eccleſiæ nocturnos ſimul, & præcipuè media nocte abſolvebant, juxta illud Pſal. 118. *Mediâ nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Quam conſuetudinem plerique adhuc Religioſi conſervant. Aliæ demum Eccleſiæ nocturnos omnes cum matutinis laudibus jungebant, ac in IIII. vigilia, quæ & Matutina dicitur, Officium peragebant: quam conſuetudinem Eccleſia Romana ſervavit, Amalario teſte, in præfationem libri *de ordine Antiphonarii*; quem uſum paſſim retinent Canonici. Quamvis autem nocturni iam ab omnibus jungantur; attamen Deo providente diverſi Religionum Ordines varias noctis vigilias elegerunt; alii primam, alii II. alii III. alii IIII. ſeu matutinam amplexi ſunt, ut aſſiduè Deus ab aliquibus laudetur. Eſt autem canonicum tempus matutinarum laudum, tempus auroræ, ſeu crepuſculi matutini, uſq; ad ſolis ortũ. Vnde in feſto Nativitatis Chriſti, quãdo media nocte cantantur Nocturni, Laudes ab illis ſeparantur, & in aurora celebrantur. Triduo autem ante Paſcha, ſole occidente, dieq; in tenebras vergente, Nocturni cum Laudibus canuntur, ut repræſentetur occaſus Solis juſtitiæ, & ſimul gentis Iudaicæ tenebræ, quæ Dominũ ſuum abnegavit & crucifixit.

Ieron. in 14. c. Matth.

Septem horæ Canonicæ.

Athanaſius lib. de virginitate.

Variæ noctis vigiliæ.

Canonicum tempus matutinarum, & ceterarũ horarum.

TEMPUS canonicum horæ primæ, eſt ab ortu ſolis uſque ad horam (more Belgico computando) IX. matutinam. Tempus canonicum officii Tertiæ, eſt medium inter ſolis ortum & meridiem. Tempus Sextæ incidit in meridiem. Tempus Nonæ inter meridiem & occaſum. Tempus Veſperarum, eſt pars diei ultima ante occaſum ſolis. Tẽpus Completorii, eſt initium noctis ante finem crepuſculi veſpertini. Baſilius in

Regulis fuſius diſputatis q. 37. Benedictus in regula cap. 16.

Pſal. 118. Pſal. 6. Pſal. 133. Daniel c. 6. Luca 6. Act. 16.

Hic horarum canonicarum precandi modus antiquiſſimus eſt, à Prophetis, Chriſto & Apoſtolis, quoad tempora, obſervatus. David enim media nocte ſurgebat ad confitendū Domino: per ſingulas noctes lectū lacrymis rigabat. *In noctibus extollite manus veſtras in ſancta.* Daniel tribus temporibus in die genua Deo flectebat: Chriſtus nocte in oratione pernoctavit: Paulus & Silas nocte Deo laudes dixerunt. Pſal. 5. *Mane exaudies vocem meam.* Pſal. 62. *In matutinis meditabor in te.* Pſal. 118. *Vigilaverunt ad te oculi mei diluculo.* Pſal. 140. *Elevatio manuum mearum, ſacrificium veſpertinum.* Ambroſ. in Pſal. 118. ad verſiculum: *Septies in die laudem dixi tibi,* exemplo avicularum Deum collaudãdum oſtendit, quæ ſuo creatori manè & veſperi cantū exhibent. Daniel, Eſdras, & Apoſtoli hora prima, tertia, ſexta, & nona orarunt. Vide Clementem lib. 8. *Apoſtolic. conſtit.* cap. 40: Cyprianum ſerm. 8. *De orat. Dominicâ*: Rabanū lib. 2. *De inſtit. cleric.* c. 9. Bellarm. lib. 1. *De bonis operibus in particulari*, cap. 13: Guillel. Durand. lib. 5. *de officiis.* Marcel. Francolin. *de horis Canonicis.* Iſidorum lib. 1. Amalarium lib. 4. *de officiis Eccleſiaſticis.*

2. Eſdr. 9. Act. 3.

An peccet, qui ſuo tempore horas Canonicas non perſolvit.

Sed meritò hîc aliquis quærat: utrùm peccet, qui horas Canonicas conſtituto tempore non perſolvit? Respondeo, tempus publici officii ſynodicis, vel regularium conſtitutionibus præſcriptum, eſſe obſervandum, cùm propter myſteria, quæ in eo recoluntur; tum ut populus ſciat, quando ad officium divinum confluere debeat. Ex juſta tamen cauſa tempus commutare licet, ſecus minimè, ne populus Chriſtianus à Dei obſequio avertatur: quod maximè Deo diſplicere, probat exemplum filiorum Heli, quos ideo morte Deus mulctavit. Quare meritò Pontifex vetat, ne in publico officio à conſuetis horarum canonicarum temporibus, abſque gravi & juſta cauſa recedatur. Si autem privatum officium legatur, expedit quoque privatas orationes publicis quodammodo jungi: attamen ſi per occupationes honeſtas id non ſit integrum, ſatius fuerit, tempora prævenire, quàm horas poſtponere, quia in illo eſt providentia, in hoc negligentia. Propter verò ſecularia negotia divinum officium poſtponere, vitio non caret, niſi fortè juſta neceſſitas excuſet.

1. Reg. 2. Clement. I. de celebrat. Miſſarum. S. Thom. Quodlib. 5. ar. 8. Navar c. 25. Enchir. num. 107. Silveſt. voce Hora. nu. 11.

Omiſſio horarum canonicarum.

Integro autem die officium horarum canonicarum ſine prægnanti cauſa omittere, peccatum letale cenſetur. Dies autem computatur à veſpera præcedentis diei uſque ad mediam noctem ſequentis. Vnde qui horas privatim legens, proprium tempus horarum canonicarum, vel ordinem præſcriptum (abſque contemptu) omittit, dummodo horas integras die illo perſolvat, culpa gravi vacat. Ex juſta verò cauſa licet matutinas diei ſequentis pridie veſperi legere, & Laudes à Nocturnis ſeparare.

Ex juſta cauſa licet veſperi matutinas legere.

Vtrùm autem præcepto de audienda Miſſa ſatisfaciat, qui obligatus ad horas Canonicas, audiens ſacrum horas legit, ambigunt nonnulli ex eo, quòd diſparati cultus ſimul non poſſe ſolvi videantur. Sed cum Navarro, Soto, & aliis dicimus, diverſis obligationibus poſſe ſatisfieri ſimul, quando non exigunt actus, qui ſe non compatiantur, veluti uno jejunio ſatisfacimus, ſi Apoſtoli vigilia incidat in quatuor tempora; & una feſti obſervatione, ſi incidat in diem Dominicam aliud feſtum.

An ſub miſſa hora can. legi poſſint.

Inverſio ordinis horarū Canonicarū.

Si quis inſuper per oblivionem, aut aliquam negligentiam ordinem horarū inverterit, non tenetur horas repetere, ſed de culpa pœnitere: ſi autē ex aliqua honeſta cauſa ordinē horarum commutaverit (putà ut chorum adjuvet) nulla erit culpa, quia ordo privatim legenti non eſt in ſtricto præcepto.

Antoni. p. 3. tit. 13. Silveſt. voce Hora. nu. 10.

Matutinæ & Prima Miſſæ præmittantur.

An verò, non lectis matutinis, ſacrificare Presbytero liceat? ambiget aliquis. At reſpondeo, generali Eccleſiæ conſuetudine à Pio V. confirmata celebrationi Miſſæ præmittendam eſſe lectionem Matutinarum, Laudum, & Primæ (excepta Nativitatis Chriſti nocte ob myſterium) nec ab illa recedendum, niſi ex cauſa neceſſaria: veluti ſi paſtor nocte ac die in audiendis confeſſionibus occupatus, ipſo die Paſchæ celebrare debeat, aut populus Miſſam non ſit auditurus: vel quando neceſſitas aut ſcandali periculum id exigit.

Ad quas horas quiſque obligetur.

Ad eas denique horas legendas aut canendas Clericus tenetur, quibus Eccleſia, cui inſcriptus eſt, utitur: religioſus quoque, ad officium chori deputatus, ad ſui ordinis horas aſtringitur.

Romanum Breviarium à quibus recitandum.

Qui autem jure, vel conſuetudine ad lectionem Romani uſus tenentur, niſi alias horas ducentis annis uſitatas obtineāt, ex conſtitutione Pii V. Romanum Breviarium recipere obligantur. Et quia ſingulis diebus ſuum proprium officiū

adapta-

Digitized by Google

adaptatum eſt, in die feſto non eſt de Feria legendum, nec contra: ſi tamen abſque contemptu id accidat, non erit culpa letalis. Et ſi dies quidem ſuperſit, pars officii non rectè lecta repeti poteſt: ſi autem dies præterierit, officium omiſſum non eſt poſtera die repetendum, ſed de culpa pœnitendum eſt. Sic Navarrus in Enchir. cap. 25. num. 30. Cajetanus in ſumma. verbo: Horę. Silveſter verbo, Hora, num. 15.

CAP. XIV.

De loco, in quo perſolvendæ ſint horæ Canonicæ.

Locus horarũ canonicarum eſt templum.

LOCUS horarum publicarum proprius, Templum eſt. *Domus enim mea, domus orationis vocabitur,* ait Dominus. Privatas verò horas quolibet honeſto loco perſolvere licet; juxta illud Apoſtoli: *Volo viros orare in omni loco.* Iob enim in ſterquilinio, Ionas in ventre ceti, Daniel inter leones, tres pueri in fornace ignis, Paulus in carcere, Chriſtus autem in cruce oravit. Vnde colligimus, nullum eſſe locum, in quo famulari Deo nequeamus. Cavendum tamen, ne in foro, vicis, aut negotiis ſecularibus dicatis locis, horas Canonicas perfunctoriè legamus. Proinde ſanctè faciunt, qui ſibi oratoria deſtinant, in quibus horas ſuas canonicas cum attentione, dignáque officio divino majeſtate perlegant. Siquidem legendo horas attentio actualis aut ſaltem virtualis exigitur: ad verba quidem, ne alia pro aliis, vel confuſe aut irreverenter dicantur; ad res verbis ſignificatas; ad petitiones, & ad perſonas, ad quas oratio dirigitur. Ad ſatisfaciendum obligationi præcepti de legendis horis Canonicis, actualis attentio, aut virtualis ſufficit. Si verò neutra adſit, pro omiſſis horis tanta negligentia imputabitur.

1. Timoth. 2.

Intentio actualis vel virtualis exigitur.

CAP. XV.

Qui ad horas Canonicas obſtricti ſint?

Ad Horas canonicas obligati.

AD horarum Canonicarum recitationem obligantur univerſi in ordinibus ſacris conſtituti; item clericali titulo beneficium Eccleſiaſticum habentes, ex quo fructus notabiles percipere queunt; Religioſi quoque ad chorum deputati. Qui autem titulo ſeculari bona Eccleſiaſtica poſſident, minime ad prædictas horas obligantur. Qui verò penſionem, fructus, aut res Eccleſiaſticas, ut clericus percipit, ad parvum B. Virginis officium quotidie recitandum ex conſtitutione Pii V. obligatur, quam refert Navarrus in Enchir. cap. 25. num. 122. ubi etiam decernit, eos omnes, qui Eccleſiaſtica beneficia habentes, prætermittunt horas canonicas, pro rata omiſſionis ad fructuum reſtitutionem teneri, niſi forte juſta excuſet cauſa; infirmitas nimirum corporis tanta, ut valetudo ex lectione horarum notabile capiat nocumentum. Rurſus occupatio repentina, quæ prævideri non potuit, & abſque peccato vel ſcandalo differri nequit; ut paſtoribus, concionatoribus, docentibus, & medicis accidere conſuevit. Excuſat etiam Pontificis ex juſta cauſa diſpenſatio, liberans ab hac orandi formula, & permittens, ut quis arbitrariâ pro benefactoribus orationem effundat. Excuſat inſuper Breviarii carentia, ſi furto, caſu, vel quoquo modo inculpatè perierit, nec aliud ibi haberi poſſit: ut ſi in mari, in itinere, inter hæreticos iſtud accidat. Eâdem ratione cæci, caligantes, legere non valentes, excuſantur, quia nemo ad impoſſibile tenetur. Vnde propter actiones liberas, ut ſtudium, peregrinationem, & hujuſmodi, lectio horarũ præcepta, non eſt omittenda.

A legendis Horas c. qui excuſati.

CAP. XVI.

Vtrum per alium horas Canonicas perſolvere fas ſit?

HORAS Canonicas recitare, ſicut & jejunare, officium perſonale eſt, uti & Altari ſervire: certis enim perſonis ad hoc delectis hæc functio incumbit, quarum induſtria ſub certo ſtipendio condicta præſumitur. Vnde Concilium Tridentinum, permittens clerico XIV. annorum conferri beneficium, ſupponit illum ita inſtructum, ut horas canonicas legere poſſit. Nam ſeſſ. 24. ſtatuit & hortatur, ut Canonici per ſeipſos, & non per ſubſtitutos officia divina peragant.

Horas Canonicas legere, eſt officium perſonale.

1. Cor. 9.

Seſſ. 24. cap. 12. reform.

agant. Pontifex attamen Romanus, ex cauſa ſicut diſpenſare in lectione horarum canonicarum poteſt, ita & permittere alicui, ut per aliam perſonam horarum debitum perſolvat, quia in jure humano ſolvere quamvis obligationem poteſt.

Cap. XVII.

De ritibus in oratione ſervãdis.

Ritus in orād. de ſervanus.

QVAMVIS intentio affectuſque cordis Deo pateat; attamen ſitu corporis, aliiſque ritibus externis, rectè homines ſe ad orandum ferventiùs, gemendumque humiliùs excitant: putà oculos in cælũ ſublevando, genua flectendo, manus expãdendo, tundẽdo pectus, in terram procidẽdo, caput cinere aſpergẽdo, vel alio hujuſmodi viſibili facto utendo; juxta illud Prophetę: *Curvabo genua Deo excelſo. Genua infirmata à jejunio.* Salomon genibus flexis Deum oravit, Ezechias incurvatus; Manaſſes, *Flecto* ait *genua cordis mei.* Quin & Chriſtus in ſignum reverentiæ Patris genua curvavit, necnon procidit in terram in faciem ſuam. Quem imitatus Petrus, flexis genibus pro Dorcę ſuſcitatione oravit. Et B. Paulus ad Epheſios 3. *Flecto genua cordis mei.* Et 1. Cor. 11. Viros ob Dei reverentiã aperto capite vult orare; mulieres autem velato. Suſpicimus in cælum, in ſignum auxilii, cum bona fiducia inde petiti. Peccatores enim divinę majeſtatis offenſæ metu, oculos in cælum elevare formidant, ut de Publicano legimus. Manus orando expandimus, aut elevamus, ut innocentes nos ac puros in operibus eſſe debere, ac per Crucem Chriſti exaudiendos admoneamus. Sic enim Moyſes orando hoſtem devicit, in typum, quòd per Chriſti merita de Satana triumphum reportemus. Corpore inſuper erecto precamur, ut mens in id quod agit, intenta ſit, & gaudiũ Dominicæ Reſurrectionis celebrantes, quæ ſurſum ſunt quæramus, non quæ ſuper terram. Hinc à Paſcha uſque ad Pentecoſten non geniculamus, ſed ſtantes oramus: ſimiliter & durante Evangelii lectione ſtãdum eſt, non ſedendum, ut attentè verba Chriſti audiantur & adorentur, per quę in cælum aſcendimus. Sedentes aliquando oramus, ut mens in oratione quieta ſit. Pectus orando tundimus, ut peccata ex corde manantia nos deteſtari ac vindicare monſtremus, exemplo Publicani. In ſacco, cinere, cilicio orarunt Ninivitæ, in ſignum veræ pœnitentiæ. Ad orientem templa erigimus, noſque orando eò convertimus, ut Paradiſum, unde peccati merito ejecti ſumus, nos requirere, ac Chriſtum Solem juſtitiæ ad judicium ex oriente venturum exſpectare demonſtremus. Licet autem ſupradicti ritus ſuam utilitatem habeant, nõ tamen differenda eſt oratio, dum occurrit, quò moveatur affectus ad ſupplicandum; nec ſtudioſe quærendum, an ſtemus, an ſedeamus, vel proſtrati ſimus, cùm & in lecto iacentes Davidis exemplo precari queamus.

Michæ 6. Pſal. 108. 1. Paral. 6. 2. Paral. 29. Luca 22. Matth. 26. Act. 9. Act. 7. Luca 18. 1 Timoth. 2. Exodi 17. Anaſtaſius Pontifex in epiſt. ad Epiſcopos Germ. & Burg. cap. 1. Luca 18. Pſal. 6.

Cap. XVIII.

De loco orationis.

QVAMVIS Deum ubique præſentem in omni loco precari liceat; quia tamen ſenſibiles & corporei ſumus, & rebus quibuſque propria loca congruè deputamus, magna utilitate etiam rebus divinis certa loca dicata ſunt, non quaſi Deus loco concludatur, aut domo indigeat; ſed ut per domum corpoream, in qua ad pietatem cuncta provocant, homines ad ferventiùs orandum excitentur. Noſtri ergo cauſa Deus certa ſibi loca conſecrari voluit, in quibus ſe peculiari favore auditurum precantes repromiſit. *Erunt* inquit, *oculi mei aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco iſto oraverit;* ſignificans, ſe exauditurum non ſolùm quia oret, ſed etiam, quia ibi oret, in loco videlicet, ſolenni ritu Deo conſecrato. Quamobrem in veteri Teſtamento fideles accedebant tabernaculum fœderis Domini, & poſtea magno ſtudio templum Salomonis, ut ibi exaudirentur, ex ſingulari prærogativa illi loco à Deo promiſſa. Quem uſum Chriſtus & Apoſtoli ſuo exemplo confirmarunt, adeundo frequenter illud Templum, de quo etiam Dominus negotiatores ejecit, addens: *Domus mea, domus orationis vocabitur.* Hinc Apoſtoli, eorumq; diſcipuli omnibus locis, ubi Evangelium prædicaverunt, templa magnificentiſſima Deo conſecrarunt, Euſebio teſte lib. 2. hiſt. cap. 17. & lib. 4. *de vitâ Conſtantini.*

3. Reg. 8. 2. Paralip. 6. & 7. Orandum in locis Deo cõſecratis. Matth. 21. Nicepho. lib. 2. hiſto. c. 39.

ORA-

Digitized by Google

ORATIONES autẽ, in templo conſecrato à fidelibus effuſæ, Deo acceptiores, efficacioréſq; ſunt aliis, in loco priuato factis, non ſolùm propter loci reverentiã, ſed etiam ob ſingularem ibi Dei præſentiam; & potiſſimùm ob multorũ idem petentium unanimitatem. Quod enim ſingulis Deus fuerat negaturus, pluriũ ſimul orantium conſenſui donat; juxta illud Chriſti: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de omni re, quamcunque petieritis, fiet illis à Patre meo. Nam ubi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Vbi non tam multitudini quàm unanimitati exauditio promiſſa eſt, ut Cyprianus, Chryſoſt. & alii obſervarunt. Hinc prohibent Concilia, ne Miſſa extra loca Deo conſecrata celebretur. Tridentium Seſſ. 21. cap. 1. Reform. hortatur fideles ſuæ parochiæ intereſſe.

Matth. 18.

Cyprian. in expoſ. orat. dominica. Chryſoſt. hõ. 4. in 2. ad Theſſal. hom. 79. ad Antiochenes. hom. 3. de incomprehenſibili Dei natura. Baſil. ſerm 2. de baptiſmo. cap. 8.

CAP. XIX.

De petendis à Deo.

Iuſta omnia & honeſta petere licet. Ioan. 15.

QVÆCVNQVE à Deo ſperare vel optare poſſumus, eadem petere licet; qualia ſunt omnia juſta & honeſta: de quibus generatim ait Dominus: *Quæcumque volueritis, petetis, & fiet vobis.* Quo autem ordine deſideria noſtra dirigere oporteat, edocet Chriſtus, dum ait: *Quærite primùm regnũ Dei & juſtitiam eius, & cetera adjicientur vobis.* ſignificans, primò ſummum bonum eſſe quærendum, Deique gloriam; exinde verò ea, quæ nos illi coniungant: putà gratiam Dei, fidem, ſpem, amorem, ceteráſque virtutes, quibus Deo unimur; poſtea verò ingenii dotes; cuiuſmodi ſunt artes & ſcientiæ: ac poſtremò bona corporis & fortunæ: qualia ſunt pulchritudo, ſanitas, robur, divitiæ, honores, aliáque externa vitæ cõmoda, quibus homines bene aut malè uti ſolent, in quibus ideo illud Apoſtoli locum habet: *Quid oremus ſicut oportet, neſcimus.* Quæ proinde neceſſitatis, non autem voluptatis gratiâ poſtulare debemus; nec abſolute, ſed exemplo Chriſti ſub conditione: *Si fieri poteſt,* &c. *fiat voluntas tua*; ut docet Auguſtinus epiſt. 121. cap. 14. & Bernardus ſerm. 5. *de Quadrageſimâ.* Quòd autem temporalia ſint à Deo petenda, ſcriptura docet, quando tradit, Deum in veteri Teſtamẽto juſtis temporalia bona promiſiſſe ac dediſſe, nec ab alio quàm à ſe illa exſpectari voluiſſe. Hinc Iſaac pro uxoris fœcunditate oravit: Iacob pro victu & amictu: David pro vita temporali filii ſui: Salomon victui neceſſaria petiit: & Chriſtus nos panem quotidianum petere docuit: & Apoſtolus pro pace & tranquillitate orandum ſanxit, eadémque ratione pro ſanitate, pro terræ mariſque fructibus, pro ceſſatione morborum, omnique alia neceſſitate, ut Chryſoſt. proſequitur hom. 51. & 69. ad Antioch. & 77. in Ioannem.

Rom. 8.

Matth. 26.

Auguſt. epiſt. 70. & 120. Gen. 25. Gen. 28. 2. Reg. 12. Prouerb. 30. 1. Timoth. 2.

VNDE cùm aliqui veterum ſcribunt, à ſempiterno Deo non eſſe temporalia poſtulanda, non à cæleſti terrena, nec à ſublimi humilia, intelligũt, primo loco, aut propter ſeipſa, ut explicat Auguſtinus epiſt. 121. cap. 6. & 12. oſtẽdens, opes, potentiã, dignitates, aut honores indecenter appeti ad faſtum elationis, pompam ſuperfluam, vel noxam vanitatis: non autem, ſi appetat iſta quiſpiam, ut proſit aliis, ut faciliùs eos ad æterna dirigat, ut miſerę huius vitæ ſolatia, non ut iuſtitię prẹmia. Hoc enim ad terrenæ civitatis filios pertinet, uti Deo ad fruendum mundo. Vnde inſuper cavendum, ne à Deo mortem inimicorum petamus, ne *oratio* noſtra *fiat in peccatum*. Et quæ à Prophetis de impiis prænunciantur, non ſunt vota maledicentiæ, ſed prædictiones rei futuræ: & quæ videntur execrationes hominum, ſunt deteſtationes peccatorum.

Temporalia quomodo petenda.

Prof lib 2. de vita contem. cap. 13. Aug. lib 15. de civit. cap. 7.

PRO quibus autem perſonis ſit orandũ, tradit Apoſtolus, pro omnibus hominibus eſſe orandum, miſericordiâ ſcilicet egentibus: quibus charitatis officium proximo debitum impendere iubemur, ſi non pro mutua dilectione, ſaltem pro communi ſocietate naturę. Vnde pro inimicis & perſecutoribus noſtris Chriſtus orare iubet, nec aliquẽ ab affectu noſtro excludere, perdurante mortalis vitæ curſu, debemus. Orandum itaque pro omnibus vivis & mortuis, ope noſtra egentibus, pro amicis & inimicis, cuiuſcunque religionis, ſexus, ætatis, conditionis aut gentis. Nam talis proximus eſt, cui charitatis officium debemus. Atquemadmodum charitatis officia ordine quodam ſunt impendenda: ita & precandi munus, primò parẽtibus carnis & ſpiritus oratio elargiẽda eſt: ſicut legimus, Eccleſiã aſſiduè pro liberatione Petri

Pro quibus perſonis orandum. 1. Timoth 2.

Matth. 5.

Aug. de cor. rept. & grat. lib. 1. retract. cap. 16.

Act. 12.

 oraſ-

Digitized by Google

oraſſe, & Paulum fideles hortatum, ut pro ſe, aliiſque prælatis ſuis orarent. Hebr. 13. Deinde *pro regibus, principibus, omnibúſque in ſublimitate poſitis, ut quietam tranquillamq; vitam ſub eis in omni pietate ducamus.* Pro juſtis verò precandum, ne ſuperbiâ efferantur, aut malitia vincantur: pro inimicis & infidelibus orandũ, ut Deus eorum corda emolliat & convertat, ut cordis tenebras dono fidei infuſo, luceq; veritatis diſcutiat: pro hæreticis, ut ad Catholicæ matris Eccleſiæ ſanam doctrinã redeant; pro ſchiſmaticis, ut Eccleſiæ charitatis nexu copulentur. Quæ orationes quantum apud Deum valeant, oſtendit effectus converſionis multorum, qui ex vaſis iræ vaſa fiunt miſericordiæ, ſicuti Paulus per B. Stephani orationem converſus fuit.

Orandum etiam pro defunctis. *2. Mach. 12.*

RECTE inſuper pro defunctis neque optimis, neq; peſſimis preces funduntur, ut à purgatorii pœnis liberentur. Hæc enim obſervatio ab omnibus fidelibus retenta fuit, ex quo vnũ Deũ poſt lapſum Adæ in ſpe Reſurrectionis coluerunt, & Dominus ipſe pro mortuo Lazaro exauditus fuit, Apoſtoli, eorumq; diſcipuli hunc morem obſervarunt, à quibus ad nos defluxit, ut alibi oſtendimus.

Aug. li. 18. de civit. cap 36 Enchi c 110 lib. de cura pro mort c. 4

PRO beatis autem, qui ſummo bono fruuntur, cùm finem ultimum conſequuti ſint, orandũ non eſt. Injuriam enim facit martyri, qui pro eo orat.

Aug. ſer. 16 de verbis Domini.

PRO damnatis ſimiliter non eſt orãdum, quia immobilis eſt Dei ſententia: *Ite in ignem æternum*: nec pro parvulis, abſque baptiſmo defunctis, orandum eſſe docet Auguſtinus lib 1. *de Origine animæ* cap. 9.

CAP. XX.

Quorum ſit orare.

Orare quorum ſit.

CVM oratio ſit deſiderii oblatio, tacta ſuperiori, ut illud adimplere dignetur, ſequitur, omnes qui Deum ſuum Dominũ agnoſcunt, orare poſſe, non ſolùm homines in mortalis vitæ ſtudio luctantes, ſed etiam beatas ſanctorum animas, ac omnes angelicos ſpiritus, quinimo & Chriſtum, ſecundùm quod homo eſt: quem pro nobis interpellare, Scriptura diſertè tradit, non quòd more ſupplicantium ſervorum verba fundat, interpoſito inter os loquentis, & aures audientis intervallo, ac incertus, an quod petit obtinebit: ſed orat, apparens vultui Dei, paſſioniſque ſuæ meritum offerens, ac mente ac voluntate à Deo petens, ut electorum numerus compleatur, totumque ſuum corpus myſticum ei in gloria conforme reddatur, quod poſt reſurrectionem demum complebitur. Et quia oratio, ſeu deſiderii expreſſio, ſimilis eſt apertioni manus, ad accipiendum condictam mercedem, tam diu Chriſtus interpellabit, quàm integrum ſuæ paſſionis ſtipendium non acceperit. *Habes* (ait Auguſtinus) *majeſtatem, ad quam ores; habes humanitatem, quæ pro te oret.*

Rom. 8. Hebr. c. 7. 1 Ioan. 2. *Aug tract. 4. in can. Ioannis.* *Aug. in Pſal. 19 & 29. 85. lib 10 de civit. cap. 20.*

QVOD autem ſanctorum animæ pro nobis orent, de Hieremia & Onia legimus: & ſanctos voce magna clamare, teſtatur Ioannes in Apocalypſi.

2. Machab. cap. 15. *Apoc. 6.*

ANGELOS quoque pro hominibus precari, ac hominum preces Deo offerre, Scriptura diſertè tradit: *Vſquequo Domine non miſereberis Ieruſalem:* ait Angelus, Zachariæ 1.

Tob. 12. Apoc. 5.

CAP. XXI.

Quis orandus ſit, & per quem?

Quis orandus. *A Deo cũcta bona exp. ctanda.*

NATVRÆ inſtinctus ſuggerit, eum eſſe invocandum, qui omnem precantis egeſtatem levare poſſit, & velit, eúmque Deum eſſe: ſed fides addit, Deũ unum eſſe naturâ, in perſonis verò trinũ, ſcilicet Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum. Hunc unum Deum & trinũ orare debemus, juxta illud Pſalmi: *Invoca me in die tribulationis.* Cùm enim oratio ſit actus religionis, ad ſolum Deũ, ut per ſeipſum (non accepta ab alio poteſtate) adimpleat, dirigenda eſt. Hic enim ſolus dominans omnibus, beatitudinem, neceſſariaq; ad illam media elargiri poteſt; quin & temporalia bona, vitam, eſcam, vires, opes, honores, dignitates, principatus, & regna unicuique, prout vult, providentia ſumma diſtribuit. *In ipſo vivimus, movemur, & ſumus.* Nihil igitur ab Idolis ſurdis & mutis, neque à Magis, incantatoribus, Pythonibus, ſagis petendum eſt. *Omne* ſiquidem *datum bonum deſcendit à patre luminum.*

Pſal. 49. *Act. 17.* *Iac. 1.*

AN ergo ſanctos invocare non licet? RESPONDEO, beatos, ſive homines ſive angelos rectè invocari, non ut vota noſtra per ſe adimpleant:

Sancti invocandi.

pleant; ſed ut preces noſtras comprecando, & pro nobis intercedendo, adjuvent. Deus enim bona, quæ petimus, largitur, & à malis liberat; ſancti verò Dei amici, domeſtici, & grati, patrociniũ noſtri ſuſcipiũt, ſuaq; ſuffragia noſtris adjungunt, ut faciliùs, quod petimus à Deo, impetremus. Quod diverſâ Deum & ſanctos precandi formulâ ſignificamus. Deo enim dicimus: *Exaudi nos Domine, miſerere noſtri, libera nos, parce nobis, da pluviam, fructus terræ cuſtodi*: Sanctis autem: *orate pro nobis, intercedite, adjuvate*: qualis oratio non actus eſt religionis, ſoli Deo debitæ, ideoq; ut per Sanctum compleatur, deſiderare poſſumus: id autem efficit, pro nobis orando, intercedendo, comprecãdo. Quod ipſum vivi pro ſe invicem faciunt. Nam Iob pro amicis oravit, Apoſtolus pro ſe orari petiit. Quando autem Sanctum compellamus, ut noſtri miſereatur, vel oculos miſericordes ad nos convertat, eo ſenſu accipiendũ eſt, ut conditionis noſtrę miſeriâ permotus Sanctus, nos apud Deum ſua interceſſione adjuvet, ſicut in explicatione primi præcepti Decalogi latiùs expoſitum eſt.

Apoc. 8. Gen. 48.

Iob vlt.

CVM verò ad Sancti alicuius imaginem quis precatur, aut orationem Dominicam pronunciat, ita demum ſentiat, à ſancto ſe petere, ut ſecũ oret, eaq;, quæ oratione Dominica continentur, ſua interceſſione impetret per Chriſtum ſupremum Mediatorem, qui cum Deo & homine communem naturam habet, qui per ſemetipſum, immediatè, propriis meritis, nullius alterius interceſſione indigens, pro omnibus, & pro ipſo nullus, interpellat, omniaq; quæ vult à Deo impetrat. Cuius prærogativæ gratiâ unicus Dei & hominum mediator appellatur, Auguſtino interprete: reliqui enim mediatores ſecundarii ſunt, & per Chriſtum petunt, cuius merito & gratia omnis oratio conſequitur, ut exaudiri mereatur. Ipſe enim altare eſt, in quo cunctæ preces Patri offerendæ ſunt, ut placeant & acceptentur à Patre, adeò, ut oratio quę non fit per Chriſtum, ipſa vertatur in peccatum. Et *Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. Quodcunque petieritis* (ait) *Patrem in nomine meo, hoc faciam*. Et: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. Hinc Eccleſia orationes ſuas omnes per Chriſtum concludit.

Mediatoris Chriſti & ſanctorum differentia.

1. Timoth. 2. Lib. contra Parm. 2. c. 8. In Pſal. 108. Apoc. 5.

Ioel 2. Rom. 10. Ioan. 14. & 16.

CAP. XXII.

De orationis Dominicæ excellentiâ.

QVID & quo ordine à Deo petere debeamus, Chriſtus Apoſtolos edocuit, tradita ipſis precandi formula, qua deinceps omnes, qui Chriſtianam religionem ſuſciperent, uterentur: quæ ab authore *Dominica oratio* nuncupatur, & omnibus aliis precandi formulis multis modis excellit. I. inſtituentis authoritate, qui verus Dei Filius, & Sapientia Patris eſt: à Chriſto enim dictata eſt, non ab Angelo, Propheta, vel quolibet puro homine. Quod agnoſcens Eccleſia canit: *Præceptis ſalutaribus moniti, & divinâ inſtitutione formati, audemus dicere: Pater noſter* &c.

Orationis Dominicæ excellentia.

II. Excellit plenitudine rerum, ſufficientiaq; petitionum. Quidquid enim à Deo ſanctè peti poteſt, complectitur. Quantumlibet enim alia verba dicamus, nihil tamen aliud, quàm quod in iſta oratione poſitum eſt, poſtulamus. Hæc enim oratio formulam deſideriorum noſtrorum continet, ut nefas ſit ea deſiderare, quæ hîc comprehenſa non reperiantur; adeò, ut Tertullianus ſcribat, hac oratione totũ Evangeliũ concludi, ac Breviarium quoddam eſſe totius Evangelii. Poſtulantur enim hîc bona futuræ & præſentis vitæ; ſpiritualia & corporalia; æterna & temporalia; ſimul etiam deprecamur omnis generis mala, præſentia, præterita, & futura.

Auguſt. epiſt. 121. c. 12.

Aug. ſer. 11 in Lovan i impreſſis. Tertullia. de orat. Cypria. ſer de orat.

III. Præcellit brevitate. Non enim plura & ſublimiora maiore vocũ compendio efferri poſſunt. Quantũ enim ſenſibus diffunditur, tantum verbis perſtringitur. Quæ brevitas ad juvandam hominum omnis ſexus & ætatis memoriam conducit, ac demonſtrat, non eſſe multiloquio utendum, ſed affectu fervido, ut Deum rectè oremus. *Qualia ſunt* (ait Cyprianus) *orationis Dominicæ Sacramenta, quàm multa, quàm breviter in ſermone collecta, ſed in virtute ſpiritualiter copioſa, ut nihil omnino prætermiſſum ſit, quod non in precibus noſtris doctrinæ cæleſtis compendio comprehendatur!* In eandem ſententiam Tertullianus: *Compendiis paucorum verborum, quot attinguntur edicta Prophetarum?*

IIII. Præſtat ordine, quoniam pauciſſimis verbis ordinatiſſimè digeſtis,

 uni-

Digitized by Google

univerſa quæ rectè peti poſſunt, eo quo deſideranda ſunt ordine, continet. Primùm enim Dei gloriam, deinde nobis bona quærere jubemur: & quidem primò ęterna bona, ſecundò temporalia; & inter illa, priùs ſpiritualia bona, poſtea corporalia tribui, ac denique cujuſcunque generis mala depelli à nobis oramus.

Aug. Enchir. cap. 115. lib. 2. de ſerm. dom. in mõte c. 17. Lib 2. de peccat. meri c. 4

V. ¶ Excellit iſta oratio efficaciâ, quoniam filii Dei verbis loquentes faciliùs exaudimur à Patre. Gratiſſima enim Patri vox eſt Filii, quam ut ſuo proprio ore dictavit, ita & Spiritu ſuo quodammodo animavit, ut ſingulari privilegio in cælum aſcendat. Amica & familiaris oratio eſt, quæ Deum de ſuo rogat. Si Chriſtus promittit exaudire orantes in nomine ſuo; quantò magis ſi præſcriptis ab ipſo verbis & ſermone petendo utantur? Nullus enim meliùs Filio ſenſum Patris novit, neque advocata à Patre dato cauſam feliciùs diriget. Si enim Prophetarum verba hominibus cæleſtia bona impetrare meruerunt; quid non ſermo Filii (cujus dicere facere eſt) apud Patrem efficiet?

Postremo hæc oratio neceſſitate aliis pręſtat, quia hanc Dominus omnibus Chriſtianis notã eſſe voluit, quibus dixit: *Sic orabitis, Pater noſter* &c. Cujus proinde verba & ſententias ſic animo & memoria comprehendere oportet, ut ſemper in promptu ſint. Nam ex Apoſtolica conſtitutione ter in die ab omni Chriſtiano recitari conſuevit. Vnde *quotidiana oratio* appellatur à Cypriano, Hilario, Auguſtino, Enchir. cap. 71. *De quotidianis levibuſq; peccatis quotidiana oratio fidelium ſatisfacit.* Concil. Remenſe can. 2. ſtatuit, ut omnes Chriſtiani orationem Dominicam memoria teneant, intelligant, & crebrò frequentẽt. In quem finem plurimi veterum Scriptorum hanc orationem ſingulari ſtudio explicarunt, quorum ſenſum & dicta ad hujus orationis intelligentiam opportuniora compendioſe trademus.

Clemens lib. 7. cap. 25.

Gregor. lib. 7. epiſt. 63. Concil. Toletan 4 can. 9. Tertullian. Cyprian. Auguſt. epiſt. 121. Enchi. c. 115. Serm. 125. 125. 182. de tempore. Grego Nyſſ. 5. ſerm. Cyril. Catech. myſt. Ieron & Chryſoſt. in Matth.

Cap. XXIII.
De orationis Dominicę procemio.
Pater noſter qui es in cælis.

Orationis dominicæ expoſitio.

Privsqvam à Deo quidquam petamus, Chriſti juſſu certis verbis ejus benevolentiam conciliamus, ut ad thronum miſericordiæ illius fidentiùs accedamus. Cumque nihil plus alacritatis in hominum animis excitare poſſit, quàm ſi perſuaſum habeant, ſe cum benevolo Patre acturos; ideo hujus orationis primam vocem Chriſtus eſſe voluit: *Pater.* Quid enim jucundius, Patris nomine? quod indulgentiam & charitatem ſonat. Sunt quidem alia multa Dei nomina, quę plus majeſtatis habere videantur, ut Creator, Dominus, & hujuſmodi: ſed noluit Chriſtus nomen orationi præmittere, quod precaturo timorem vel horrorem incuteret; ſed tale, quo fiducia orandi creſceret, ſummam Dei bonitatem & potentiam agnoſcendo: quam veteres ſolent exprimere, vocando Deum, *Optimum Maximum.* At Chriſtus eandem Dei ſummam bonitatem & ineffabilem miſericordiam erga genus humanum ſignificavit verbo, *Pater*: quo uno nomine Dei benevolentia, liberalitas, & miſericordia cumulatiſſimè recoluntur, ut ex rationibus, propter quas homines Deum jure Patrem appellant, liquet.

Pater.

Primvm enim hominum Pater Deus eſt, quia eos ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, ut in æterna gloria, Filio ſuo naturali cohæredes fierent, creavit; juxta illud: *Nunquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit, fecit, & creavit te?* Et: *Nunquid non Pater unus eſt omnium noſtrum, qui creavit nos?*

Deus cur hominum Pater vocetur.

Deut. 32.

Malach. 2. Iſaia 1.

II. *Pater* dicitur, ratione gubernationis, quia homines paſcit, veſtit, protegit, dirigit, eorumque utilitatibus præcipuo quodam providentiæ modo proſpicit, charitate paterna conſulendo per angelorum tutelam, quos nobis in via tendente ad cęlum duces, in periculis adiutores atque cuſtodes adhibet, ut ex hiſtoria deductionis Iſraëlitarum in terram promiſſionis, & Tobiæ conſtat: ubi angeli itineris duces, comites, adjutores in periculis, rerumque occultarum fideliſſimi doctores fuiſſe leguntur. Plurima inſuper Deus alia beneficia hominibus curâ paternâ tribuit, à quibus ne quidem offenſus patriæ charitatis officia removet, ut exemplo mulieris, quæ nunquam filii ſui obliviſcitur, Dominus Iſaiæ 49. confirmat: & Chriſtus, ne capillum unum abſque Patris cæleſtis voluntate caſurum affirmat. Vnde ſuccenſet opinantibus, Deum non curare res humanas, ac dicentibus:

Exod. 14. & paſſim in lib. Num. Deut. Ieſ. Iudicum, Reg. Tob. 5. 6. 12.

Iſa. 49.

Math. 10. Luca 21.

Eſtne

Digitized by Google

Eſtne Deus in nobis? Non videt Dominus nos: dereliquit terram; noſtra non conſiderat.

Exodi 17. Ezechiel is 8. Iob. 21.

III. Deus *Pater* dicitur, ratione gratuitæ redemptionis, & ſpiritualis regenerationis. Dum enim ex Adamo geniti eſſemus filii mortis, peccati & Diaboli, Deo rebelles & inimici; per gratuitam Filii ſui naturalis mortem pro nobis toleratam, nos à ſervitute Diaboli, peccati, & mortis liberavit, ac per Fidem & Sacramenta regeneratos corpori ejuſdem inſeruit, & tam in nominis, quàm hæreditatis conſortium adoptavit, ut filii Dei verè nominemur & ſimus, hæredes gloriæ Dei, atque cohæredes reſurrectionis, & beatæ ac immortalis vitæ Chriſti: cujus pignus Spiritum ſanctum accepimus, qui depulſo ſpiritu timoris bona cum fiducia clamare nos facit, *Abba, pater.* Quales Chriſtus etiam *fratres* apellare non dedignatur, tanquam ſibi per conſortium humanæ naturæ, & obſervationem paternæ voluntatis ſimiles. *Omnis* enim (ait) *qui fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt.* Quare non confunditur diſcipulos vocare fratres: *Aſcendo*, inquit, *ad Patrem meum, & Patrem veſtrum.* Dicendo itaq; *Pater*, recolimus, nos eſſe Dei filios, non meritis noſtris, ſed gratuita Dei adoptione, ad æternam hæreditatem in cælis poſſidendam vocatos.

Ioannis 1. Rom. 8. 1. Petri 1.

1. Ioan. 3.

Quanta dignitas ſit, adoptari à Deo in filiũ, exponit D. Leo, ſerm. VI. de nativit. & I. Grego. hom. 6. in Ezech. Matth. 12. Pſal. 21. Hebræ. 2. Ioan. 20.

ADMONET inſuper nomen *Patris*, quòd oraturus debeat animo filiali Patrem accedere, depoſitâ omni peccandi voluntate, inimicoque animo, tanquam lucis, non tenebrarũ filius, cùm ſit ex ſemine incorruptibili per fidem renatus; juxta illud: *Dedit poteſtatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus.* Filium autem oportet imitari Patrem, obedire Patri, nihil indignũ filio agere, cogitare, petere. *Eſtote* (ait Dominus) *perfecti, ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt. Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. In hoc manifeſti ſunt filii Dei, & filii diaboli. Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria Patris veſtri perficere vultis*, ajebat Chriſtus. Vnde Leo: *Agnoſce ô Chriſtiane dignitatem tuam, & divinæ conſors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri converſatione redire.* Et ſerm. 6. *Genus electum & regium regenerationis ſuæ reſpondeat dignitati: diligat, quod diligit Pater, & in nullo ab authore ſuo diſſentiat, ne Dominus dicat: Filios genui & enutrivi; ipſi autem ſpreverunt me.* Et: *Si ego Pater ſum, ubi eſt honor meus?* Si enim filii dedecus eſt, majorum ſplendorem obſcurare; quantò indignius eſt filio gratis adoptato, Patrem cæleſtem bonis operibus non ſolùm non glorificare, ſed ut nomẽ ejus blaſphemetur, occaſionem dare? Quare hic admoneri populus fidelis poterit, ut expendat, quid amantiſſimo Patri Deo debeat, quantum amorem, quantam venerationem, quem cultũ, quantam obedientiam, ut intelligat, voluntati ejus promptiſſimè parendũ, non renitendum, non obmurmurandum, etiam ſi eum flagellet, aut aliis modis exerceat.

Ioan. 1.

1. Ioan. 3. Ioan. 8. Leo ſerm. 1. de nat. Domini.

Iſa. 1. Malach. 1.

Ierem. 31. Pſalmo 88. Iob 5. & 19. Apoc. 3. Hebr. 12. Tob. 11.

CAP. XXIV.

Quorum ſit hanc orationem dicere.

SICVT vox *Patris*, ita *Filii* diverſimodè accipitur: propriè ſiquidem filius naturalis, Deo Patri conſubſtantialis, ſic appellatur: deinde, qui ex aqua & Spiritu ſancto regenerati, per adoptionis gratiam cohæredes Chriſti ſunt, quorũ in hac vita peregrinantium hæc oratio propria eſt; juſtorum ſcilicet, per charitatis donum clamantium, *Abba, Pater.*

Vox filii Dei quibus tribuenda.

SVNT autem & alii nondum re, ſed ardenti deſiderio, bonaq; voluntate ac ſpe filii Dei: quales ſunt catechumeni & pœnitentes, qui cum filio prodigo dicere poſſunt: *Pater peccavi.* De qualibus ait Propheta: *Tu Domine Pater noſter es.* Et Apoſtolus omnes fidem habentes invocare Deum poſſe docet, ex Propheta dicente: *Omnis qui invocaverit nomẽ Domini, ſalvus erit. Omnis* (inquit Leo) *dona excedit hoc donum, ut Deus hominem vocet filium, & homo Deum nominet Patrem.*

Luce 15. Iſa. 63.

Rom. 10.

Leo ſerm 6. de nat & ſer. 1. Agnoſce Chriſtiane dignitatem tuam &c.

CAP. XXV.

Cui perſonæ divinæ loquamur dicendo, Pater.

ORANDO, *Pater*, alloquimur primam in divinitate perſonam, ſcilicet *Patrem Domini noſtri* IESV CHRISTI, *à quo eſt omne donum perfectum.* Quia tamen oratio non ſolùm alloquutione, ſed etiam rei alicujus petitione fit, & omnia Trini-

Quam perſonam alloquamur, dicendo, Pater. Iac. 1.

 tatis

Digitized by Google

tatis opera ſunt indiviſa; conſequitur, nos non minùs Filium & Spiritum ſanctum orare quàm Patrem, licet ad illum veluti fontem verba dirigamus. Quemadmodum in oblatione ſacrificii Patrem compellamus, at toti Trinitati, quæ unus eſt Deus, ſacrificium offerimus, ut ex profeſſo Fulgentius ſcribit; & Tertullianus in Patre Filium & Spiritum ſanctum invocari tradit, quorum una eſt natura, una poteſtas, una voluntas, una divinitas, una operatio, una donorum largitio.

Fulgen. lib 2 ad Monimum. q. 2. Concil 3. Cartha. c. 23.

Cap. XXVI.

NOSTER, id eſt, filiorum, ex aqua & ſpiritu renatorum, ſeu fidelium Chriſtianorum, qui adoptione filii ſunt, non natura. Chriſtus equidem naturalis Dei Filius, non Pater noſter, ſed *Pater mi*, orat. &: *vado*, ait, *ad Patrem noſtrũ*, ſignificans, ſe non adoptione, ſed generatione divina Filiũ eſſe conſubſtantialem Patri. Voce itaque hac, *noſter*, admonentur univerſi Chriſtiani, ſe unũ communem Patrẽ Deum habere, adeoque fraterna charitate ſeinvicem complecti debere, cujuſcunq; ſint gradus, conditionis, ætatis, aut ſexus. Nam eiſdem Sacramentis initiati, ad eandem regni cæleſtis hæreditatem poſſidendam vocati ſunt; juxta illud Apoſtoli: *Filii Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu. Quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non eſt Iudæus, neque Græcus; non eſt ſervus neque liber; non eſt maſculus, neque femina: omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Ieſu.* Hac conſideratione Apoſtolus fraternam charitatem inculcat, & abiectiores fideles cõfirmat, ac in ſpem bonam erigit: potentiores autem ad humilitatem provocat, eorumque tumorem coërcet.

[illegible] ae myſte- [illegible] noſter, conti- [illegible]

Matth. 26. Ioan. 20.

Aug. tra. 74. & 82. in Ioan.

Galat. 3.

DENIQVE voce, *Noſter*, admonentur Chriſtiani unitatis, concordiæ, pacis, quodq; vota ſua uno quaſi corde ac ore Deo Patri offerre debeant, qui unanimes exaudire promiſit: ſicut tres pueros, uno ore Deum laudantes, & Apoſtolos unanimiter in oratione perſeverantes exaudivit.

Daniel 3. Act. 1.

POSTREMO ex hac voce *Noſter*, colligunt Eccleſiaſtici doctores, Deo gratiorem eſſe communem orationẽ privatâ, quia pro ſe orare cogit neceſſitas, pro aliis verò ſimul deprecari hortatur charitas: & dum ſinguli orant pro omnibus, etiam omnes pro ſingulis orant. Communẽ ergo orationẽ Chriſtus fundere docuit, ut unius corporis membra, veluti eodem ſpiritu animata, pro ſeinvicem mutuam ſollicitudinem gererent, nec tam propria bona, quàm omnibus communia poſtularent ac quærerent.

Cypria. ſer. 6. Chryſoſt. hõ. 14. in opere imperf. Ambroſ. lib. 1. de Cain. cap. 9.

Innocen. 1. epiſt. 97. apud Aug.

SCIENDVM tamen eſt, quòd licet preces communes in ſe meliores ſint privatis, ampliùs tamen ſpeciales preces uni perſonæ prodeſſe, ſi pro ea ſolùm fiant, quàm generales ceteris paribus: non ſecus quàm eleemoſyna uni facta, plus ei prodeſt, quàm ſi multis diſtribueretur, etiamſi Deo gratior ſit liberalitas in plures effuſa, quam in unũ tantùm; prout contra VVicleſum in Concilio Conſtantienſi definitum eſt, negantem, ſpecialia ſuffragia Eccleſiæ alicui plus prodeſſe, quàm generalia. Contra quem Adrianus VI. quodlibeto 9. oſtendit, orationem uni per modũ ſatisfactionis applicatam, eidem plus prodeſſe, quàm ſi pro multis fieret.

Specialia ſuffragia plus quàm ſpecialia proſunt.

Seſſ. 8. ar. 19.

ALTER VVicleſi error fuit, quòd non liceret pro re particulari orare: quem confutat Thomas VValdenſis ex orationibus Patriarcharum, Prophetarum, Chriſti, & Apoſtolorum, qui pro determinatis rebus orarunt, ut Abraham & Iſaac pro filio, Iacob pro victu neceſſario: Chriſtus transferri à ſe calicem hunc petiit: tota Eccleſia oravit pro Petro, ab Herode incarcerato: Paulus pro ſe orari per fideles expetiit, ac pro Regibus, & iis, qui in ſublimitate conſtituti ſunt orari juſſit; totaq; Eccleſia in litaniis liberari petit à fulgure & tempeſtate, à bello, fame, peſte &c. & in publico Eccleſiæ ſacrificio pro his & illis peculiariter ſemper oratum fuit.

Thom. VValdenſ. tom. 3. tit. 11. c. 107.

Pro ſpeciali re orandum.

1. Timoth. 2.

NEQVE hæc orationi Dominicæ adverſantur, in qua dicimus: *Pater noſter, da nobis, dimitte debita noſtra, ne nos inducas in tentationem, libera nos à malo*: nam illa, quæ in oratione Dominica generatim petuntur pro omnibus, licet etiam ſpeciatim pro nobis, pro fratribus & amicis, quin & pro hoc vel illo infideli petere, ut ſcilicet Deus hunc convertat, illuminet, ex cœno peccatorum educat. Nam charitas ordinata, prout indigentia & opportunitas exigunt, nunc hunc, nunc illum magis adiuvat.

Aug. epiſt. 121. cap. 12.

Cap. XXVII.

Quomodo Deus in cælis eſſe dicatur.

QVI *es in cælis*: id eſt, qui gloriam præſentiæ tuę in corporalibus cælis pręcipuè manifeſtas. Nã ibi Deum beati facie ad faciem vident; & ex cæli contemplatióne omniũ corporum maximi & pulcherrimi, ſapientiam, potentiámque Dei concipimus ac intelligimus, juxta illud: *Cæli enarrãt gloriam Dei, & opera eius annuntiat firmamentum.* Vnde paſſim Deus in cælo habitare, ac ſedẽ habere dicitur. Iſaiæ 66. *Cælum mihi ſedes eſt.* Vbique quidẽ Deus eſt majeſtate potentiæ, ſed in cælis manifeſtatione ſuæ glorię. Hac ergo particula oraturus incitatur ad quærendũ cæleſtia bona, cor ſublevare à terrenis, meditari immortalem beatámq; cum Angelicis ſpiritibus vitam, in quibus quoque Deus per gratiam, & gloriæ communicationęm habitat: ſimul edocetur, ſe hîc peregrinum eſſe, nec permanentem habere civitatẽ, ſed futuram inquirere; atque opus eſſe magno clamore, non vocis ſed cordis, ut in cælo exaudiamur, in imo terrarum cõſtituti: juxta Bernardum ſerm. 16. in Pſ. *Qui habitat.* Aug. lib. 1. de *ſerm. Domini in monte*, c. 31. ubi docet, Deum dici habitare, propter glorię manifeſtationem: item in locis vel hominibus dici quoq; habitare, propter dilectionis, exauditionis, aut donationis ſingularium beneficiorum gratiam. Aug. epiſt. 57. libr. 22. de civit. c. 29. In Ioan. tract. 36. Sedere verò in cælis, calcare verò terrã Deus dicitur, quia ibi terram judicat, ex cælo ſterilitatem vel abundantiam frugum, peſtem, ceteraq; quæ homines optant, aut metuunt, immittit.

Pſalm. 18.
Matth. 5.
Deus quomodo in hominibus habitare dicatur.
3. Reg. 8. Iſaia 66. Ierem 23. Pſalm 138. Sapientia 8. Eccleſ 23. Aug lib. 1. de ſerm Domini in mõt. c. 31.

DICIMVS autem pluraliter *in cælis*, ut homines intelligant, omnium cælorum opificem Deum eſſe; quódque in omnibus & ſuper omnia ſit, cuncta moderans, ac virtute ſua continens, ac adimplens: proinde hunc ſolum eſſe metuendũ, nõ ſigna cæli (Ierem. 10.) *non eos, qui occidunt corpus tantùm*: Matt. 10.) ſed hunc, *qui ſi pro nobis ſit, quis cõtra nos?* in quo ſolo fiduciam omnem collocare oporteat; pro quo Patrem carnis noſtræ, Matrem, Fratres, Neceſſarios, ac ipſam quoque vitam contemnere juſtum ſit.

Rom. 11. Epheſ. 1. Coloſſ. 1. Hebr. 1.
Matth. 23. Luca 14.

Cap. XXVIII.

Sanctificatio nominis Dei in quo conſiſtat.

SANCTIFICETVR *nomen tuum.* Prima hac petitione Dei gloria ordinatiſſimè depoſcitur, ut ſcilicet nomen eius, eſſentia, majeſtas, quòd ſit unus in natura, trinus in perſonis, omnibus innoteſcat, laudetur, celebretur, colatur, adoretur ab omni natione, ab omni creatura rationali. Quod fit ab aliis, qui relictis idolis atque peccatis, unum Deum, vivum & verum agnoſcunt, in eum credunt, ſperant, ac toto corde diligunt, laudant, prædicant, venerantur, cum Angelis acclamantes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*; confitẽdo, nihil eſſe, quod magis amare debeant, vel offendere formident. Iuxta Malachiæ vaticinium: *Magnum eſt nomen meum in gentibus*, quę ſcilicet in tribus perſonis eandem majeſtatẽ, & in ſimplici eſſentia trium perſonarum diſtinctionem adorant. Optamus ergo hîc, ut cælũ & terra Dei Gloriã repleantur; ut omnis creatura Dei potentiam, ſapientiam, bonitatẽ, providentiam, celebret: ut omnis infidelitas, per quam Dei cultus minuitur, omnes hæreſes, impiæ doctrinæ, artes magicæ, dæmonum incantationes, diffidentia & ſuperſtitio aboleantur, ut in Deo ſolo fidamus, cuncta in eius honorem faciamus, omnem ſalutis ſpem in eo collocemus, ab eoque toti pendeamus; & ſi quid boni egerimus, id nõ nobis, propriæq; ſufficientiæ, ſed eius benignitati aſſcribamus. Sic Aug. lib. 2. *de ſermo. Dom. in monte*, c. 10.

Iſa. 6. Apoc. 4
Malach. 1.
Caſſian. collat. 4. c. 18. Bernard ſer. 6. in Quadrageſ.

TERTVLLIANVS & Cyprianus intelligunt, hîc peti, ut ſancti ſimus, ac in ſanctitate perſeveremus, referẽtes ſanctitatem nominis Dei ad nos. At hoc modo intellecta hæc petitio confunderetur cum ſequenti tertia. Alii referunt ſanctificationem hanc ad gloriam Dei, ex bonis operibus noſtris reſultãtem, de qua Matth. 5. Lucæ 6. *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Sed neque hic ſenſus hanc petitionem à ſequente tertia ſatis diſtinguit.

Cyril. catech. myſtag. 5. Nyſſen. Orat. 3. Hierõ. Rupertus in 6. c. Matth.

ADMONENDI ſunt hîc fideles, ne nomen Dei, quod ſanctificari aſſiduè orant, ipſi vitã & factis contaminent, occaſiones præbendo, ut nomen Dei blaſphemetur.

Ezechiel 36. Rom. 2.

Cap. XXIX.

Secunda petitio eſt: *Adveniat regnum tuum.*

Secunda petitio.

POSTQVAM Dei gloriam petivimus, nobis beatitudinem, quæ in ſecũdo Chriſti adventu omnibus ſanctis obveniet, poſtulamus. Regnum Dei hîc quidem inchoatur, at in die noviſſimo ſancti in corporibus glorioſis cum Deo perfectè feliciterque regnabunt. Hîc regnat caro, mundus, cupiditas, impii, peccatum, mors & diabolus: tunc ſolus Deus, & conſortes regni ac gloriæ ipſius abſque ulla reſiſtentia regnabunt.

Regnum Dei triplex: primũ, naturale.

Daniel. 2. 4. & 7. Heſter. 13. Iſaia 33.

Secundum regnum, gratia.

Luca 17. Rom. 14.

Matth. 13.

Tertium regnum, gloria.

1. Cor. 7. Epheſ. 5.

PORRÒ in Scripturis triplex Dei regnum reperimus: ſcilicet Naturale, quo creaturas omnes pro ſuo beneplacito moderatur, regit, judicat. De quo Pſal. 144. *Regnum tuum omnium ſeculorũ.* & Daniel: *Regnum ejus ſempiternum.* De hoc regno, quòd non poteſt non eſſe, nemo hanc petitionem intelligit. II. regnum eſt gratiæ, quo Deus in Eccleſia, & fidelium cordibus per Fidẽ, Spem & Charitatem regnat, juxta illud: *Regnum Dei intra vos eſt.* Et: *Regnum Dei eſt juſtitia, pax, & gaudium in Spiritu ſancto.* Et, *ſimile eſt regnũ cælorum ſagena*, &c. De hoc regno Hieron. & alii nonnulli hãc petitionem intelligunt; ſed ne cum tertia petitione coincidat, rectiùs de regno gloriç pacatiſſimo, quod III. eſt, exponitur: de quo Matth. 25. *Percipite regnum.* Matth. 7. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, intrabit in regnum cælorũ.* De eodem Apoſtolus: *Iniqui regnum Dei non poſſidebunt.* Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum.* De hoc regno hanc petitionem loqui ſentiunt Tertullian. Cyprian. Cyril. Chryſoſt. Aug. qui concione 20. in Pſal. 118. admonet, conveniẽtiſſimè nunc omnium Chriſtianorum vota in ſecundum Chriſti adventũ tendere, ſicut ante VERBI Incarnationẽ veterum ſanctorũ deſideria in primum Chriſti adventum; juxta prophetiã Iacob: *Ipſe erit exſpectatio gentium*, ad ſecũdum videlicet Adventum, quemadmodum à Iudæis exſpectatus fuerat ad primum. Hieron. in 6. Matth. notat, grandis eſſe audaciæ, puræq; cõſcientiæ, regnum Dei poſtulare, Chriſti ad judicium adventum non timere: ideoque hac petitione aſſidua innui, quòd fidelem paratum eſſe ſemper oporteat, ut ſecura mente diem illam exoptare audeat.

Aug. lib. de ſerm. dom. in mont. c. 10. lib. 20. de civ. c. 9. Cyprian. ſer. de mortalitate.

SED cur petimus advenire regnum Dei, quod non niſi decreto tempore venturum eſt? RESPONDEO, unumquemquç petere ſibi advenire regnum Dei, ut in die judicii ſit à dextris cum ovibus, non à ſiniſtris cum hœdis; alioqui regnum adveniet, ſed minimè nobis. Eſt autem hoc regnum unicuique tam vicinum, quàm dies mortis: quia talis quiſque in die judicii ſiſtetur, qualis ex hac vita emigraverit.

Cap. XXX.

Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terrâ.

Tertia petitio.

Matth. 19.

QVIA nõ pervenitur ad regnum gloriæ, niſi per regnum gratiæ, (juxta illud: *Si vis ad vitã ingredi, ſerva mandata*) rectè poſt beatæ vitæ petitionem ſubjungimus poſtulationem mediorum, ad conſequutionem gloriæ neceſſariorum; quæ ſunt, facere Dei voluntatem, ſervare mandata, facere bonum, declinare à malo. Et quia ex corruptç naturæ viribus non ſumus idonei neq; ſufficiẽtes ad pietatis opera præſtanda, quç Deus à nobis requirit; ideo hic Dei auxilium imploramus, ut ipſo duce, authore, gubernatore, ac per ſuam gratiam protegente atque cooperante, tanquam obedientes filii & ſervi, eius volũtati per omnia nos ſubjiciamus, bonum operando & malum declinando: non ampliùs ſequentes concupiſcentias carnis, voluntatem propriam, ſuggeſtiones Satanæ; ſed ad Dei nutũ omnes motus noſtros cõponendo; ut quemadmodum ex Paradiſo per contemptũ prçcepti Dei ejecti fuimus, mortiq; addicti; ita per obedientiam & humilem noſtræ voluntatis ſubmiſſionem, ad regnũ cæleſte, vitamq; beatam reduci mereamur. Oramus ergo, *Fiat voluntas tua*, ſcilicet in nobis, & à nobis: q. d. te adjuvante, protegente, dirigente, atq; cooperante fiat, ut non reſiſtamus tuæ voluntati. Non juſſit autẽ Chriſtus dicere: facias voluntatẽ tuam in nobis; neque, faciamus voluntatem tuã: ſed, *fiat voluntas tua*, ut intelligeremus, obedientiam legis, quam Dei ope præſtamus, & qua Deum colimus, vitã-

Opera bona ſunt à Deo, & à nobis.

que

que ęternam promeremur, non eſſe opus ſolius Dei, neque ſolius noſtri liberi arbitrii, ſed utriuſque ſimul. *Oramus* (ait Cyprianus) *ut fiat voluntas Dei, quæ ut fiat, opus eſt voluntate, ac ope eius & protectione, quia nemo ſuis viribus fortis eſt, ſed Dei miſericordiâ tutus eſt.* Quod Auguſtinus confirmat orando: *Da quod jubes, & jube quod vis.* Quomodo autem Deus faciat nos facere ſuam voluntatem, non ſolùm diffundendo in cordibus noſtris charitatem, ſed eam inſuper ſuccendendo, ut omnem contrariam ſuperet cupiditatem, tradit idem Auguſtinus.

Chryſoſt. in opere imperfecto ſuper c. 6. Matth. Aug. lib. 10. confeſſ. c. 29.

Voluntas Dei duplex: ſigni & beneplaciti.

PORRO ſciendum hîc eſt, duplicem eſſe Dei voluntatem: *unam, ſigni,* qua Deus ſignificat, quid nos velle ac facere velit, aut omittere, præceptis, cōſiliis, prohibitionibus: de qua Matt. 7. *Qui fecerit voluntatē Patris mei.* Ioā. 4. *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem Patris mei.* 1. Theſſalon. 4. *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra.* Hebr. 10. *Vt facientes volūtatem Dei reportetis promiſſionē.* Hanc Dei voluntatem in nobis fieri petimus. *Altera* Dei voluntas, *beneplaciti* dicitur, qua abſolutè quippiam fieri vult. Hæc nullâ externâ vi impediri poteſt: de qua Pſalm. 113. *Omnia quæcumque voluit, fecit.* Iſaiæ 46. *Omnis voluntas mea fiet.* Eſter 13. *Non eſt, qui tuæ poſſit reſiſtere voluntati.* Quæ Dei voluntas licet nobis diſplicere nunquam debeat, neque illi obmurmurare fas ſit; non tamen homo ſemper velle tenetur, quod hac voluntate Deus vult. Sæpe equidem aliud Deum velle, aliud nos convenit. Vnde fit, ut homo nonnunquam bonâ volūtate nolit, quod Deus vult optimâ voluntate, ut docet Aug. Enchir. c. 101.

Quatenus voluntati beneplaciti nos conformare teneamur.

QVAMVIS autem hæc tertia petitio ad voluntatem ſigni potiſſimùm referatur; ſuo tamen modo etiam ad voluntatem beneplaciti pertinet, quatenus ei obniti, obmurmurare, vel reprehendere illam nefas eſt. Quantumvis enim Deus nos affligi velit, Chriſti exemplo dicendum eſt: *Nō mea, ſed tua voluntas fiat.* Prout etiam fideles, dum Apoſtolo vincula & carceres prædicerētur, dixerunt: *Domini voluntas fiat*; ſeſe humiliter Dei voluntati conformātes. Prout Heli feciſſe legimus 1. Reg. 3. *Dominus eſt: quod bonū eſt in oculis ſuis, faciat.* Et David 2. Reg 15: *Si dixerit: non places; præſtò ſum: faciat quod bonum eſt coram ſe.* Et Iob. c. 1. *Sicut Domino placuit, ita factum eſt. Sit nomen Domini benedictum.* Cyprian. Serm. De mortalitate: *Meminiſſe debemus, voluntatem nos, non noſtram, ſed Dei facere debere.* Cùm enim Deus nihil velit, quod non ſit juſtum, ſanctum, optimum; æquum eſt, ut credamus tam in adverſis, quàm in proſperis nihil à Deo fieri aut permitti, quod nō cedat in cumulum gloriæ ſuæ. Orandum proinde eſt, ut nō pro noſtro judicio, ſed ex Dei voluntate agendi vivendiq; rationem ineamus, nec Dei voluntatem noſtris conſiliis anteverrere ſtudeamus; ſed in omni actione nos Dei voluntati committentes aggrediamur id, quod Deo probari exiſtimemus; cum Iacobo dicentes: *Faciemus hoc aut illud, ſi Deus voluerit.*

Matth. 26.

Act. 21.

Aug ſerm. 109. de tempo. & 28. in Lovan. imp.

Iac. 4.

SICVT *in cælo & in terrâ.* Hîc formam obedientiæ poſtulamus, quā beati Angeli & homines in cælo ſervant, ut quēadmodum illi ſponte, alacriter, ex amore Numini parēt; ita & nos in terris militantes, per Dei gratiam promptè, ac perfectè Dei juſſa exſequamur, imitantes cæli cives, Eccleſiamq; triumphantem. Docemur hîc oculos conjicere in eos, qui promptè faciunt verbum & voluntatem Dei: non in carnales, deſides, prævaricatores.

Ieron. Chryſoſt. Nyſſenus. Cyrillus.

TERTVLLIANVS & Cyprianus per cælum intelligunt ſpiritū, per terram, carnem. Et quoniam hæc ſibi adverſantur, ſentiunt nos petere concordiam carnis & ſpiritus, ut ſicut innovatus eſt ſpiritus credendo, ita & caro reſurgendo.

RVRSVS per cælos Cyprian. & Aug. intelligunt juſtos & fideles; per terram verò infideles, hæreticos, peccatores, pro quibus oremus, ut in Deum credāt, eiuſq; mandata humiliter obſervent. Item per cælum Aug. intelligit Chriſtum, per terram verò Eccleſiam, ut petatur, quòd ſponſa in obedientia Deo præſtanda ſuum ſponſum Chriſtū imitetur: ſed hi ſenſus myſtici ſunt.

Aug lib. 2. de ſerm. dom. in mont. c. 11. Serm. 11. in Lovan. impreſſis.

CAP. XXXI.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

POSTQVAM Dei gloriam, regniq; cęleſtis conſortium, & media ad vitam beatam neceſſaria petivimus; juſto ordine temporalia ſubſidia cùm ad vitā animæ, tum corporis conſervandā requiſita poſtulamus. Et quia cibus ad ſpiritualem vitam neceſſarius, nobilior eſt pane, vitam corporalem fovente; ideo ad panem ἐπιούσιον, id eſt,

Quarta petitio.

ſuperſubſtantialem, vitæ ſpirituali ſervientem, primariò ferri debet otantis intẽtio, putà ad Sacramenta, cõciones, expoſitionem verbi Dei &c. ad temporalis autem vitę ſolatia, tanquã ad additamenta quædam ſecũdario. Vnde Aug. ſerm. 11. in Lovanii impreſſis ſenſum hujus petitionis hunc tradit: *O Pater cæleſtis, qui das æterna, da quoque temporalia: qui das regnum, præbe alimentum, veſtitum, & omne neceſſariu n animæ & corpori ſubſidium.* Panis enim nomine cuncta huic vitæ neceſſaria continentur, ſicut Sapiens victus nomine comprehendit veſtitum, domum, ſanitatem, pacem civilẽ, amicitiã, & univerſa hujus vitæ ſolatia. Sic Iacob panẽ petiit, Deut. 8. Matt. 4. Lucæ 14. *Panis* nomine, univerſa præſenti vitæ neceſſaria continentur.

Aug. epiſt. 121 c. 11. Enchir. c. 115

Panis nomine contenta.

Proverb. 30.

Gen. 28.

CVR verò Dominus panem, nõ carnes, piſces, aut aliud alimenti genus petijuſſerit, obvia ratio eſt, quia ex terrenis ſola neceſſaria deſiderari voluit. *Habentes enim alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus*, ait Apoſtolus. *Noſtrum*, dicimus, non *meum*, ut ſignificemus, nos etiam pro aliis ſollicitos eſſe debere, ac Dei benignitate accepta egentibus cõmunicanda eſſe, nec avarè ſolis nobis retinenda. Deinde *panem noſtrum* petimus, id eſt, cibum filiorum, qui non eſt tradendus canibus; Euchariſtiam videlicet, Eccleſiæ ſanam doctrinam, nõ panem hæreticæ doctrinæ, qua paſcuntur alieni. Rurſus *panem noſtrum*, proprio labore, induſtria, juſtis ex cauſis, ex legitimis proventibus, Deo benedicente partum; non autem furto, rapinã, fraudibus, vi aut calumnia conquiſitum, vel circumeundo alienas ædes & menſas, in otio extortum. Quales reprehendit Apoſtolus, & collaudat Pſaltes eũ, qui labores manuum ſuarum manducat, juxta Dei mandatũ: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Poſtremò, NOSTRVM, id eſt, qui naturæ & ad piè vivendum conveniat, non ad luxum & oſtentationem ſerviat. *Quotidianum*, id eſt ſubſtãtię alendæ & conſervandæ neceſſariũ, quamdiu vita hæc temporalis per dies labentes ſuccedenteſq; peragitur, ut nõ ſimus anxiè ſolliciti de craſtino, neque operam ſuperfluam cõgerendis opibus & theſauris impendamus. Inſinuatur hîc differentia inter panem cæleſtem & terrenum: ille ſiquidem guſtatus ſemel æternam ſatietatem adfert: hic verò quotidie repetendus eſt. Denique hac voce, *quotidianũ*, admonentur Chriſtiani, omnem ſollicitudinẽ in Patrem cæleſtem projicere, qui etiam aviculas paſcit, & lilia decóre veſtit. Vnde David: *Non vidi juſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.* Et Salomon: *Deus non occidet fame animam juſti.* Iſraëlitas enim pane de cælo demiſſo in deſerto pavit, Heliam, Elizæum, Danielem in lacu leonum, Paulum primum Eremitam miniſterio corvi, Hieronymo teſte in vita eiuſdem. Non tamen hîc Chriſtus otium commendavit, aut operari prohibuit; ſed anxiam ſolùm prohibuit ſollicitudinem, quaſi Deus noſtri curam non gereret, & officium ſuum exſequẽtibus, ſubſidia neceſſaria non eſſet proviſurus, cũ ipſe impleat omne animal benedictione, & det cibum eis in tempore ſuo. Contra avaros agit Iſaias c. 5. *Væ, qui conjungitis agrum agro.* Eccl. 5. *Avarus non implebitur pecuniâ.* 1. Timot. 6. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationes varias.*

1. Timot. 6.

Cyprianus.

Nyſſen. ſer. 4.

1 Theſſal. 3. 1. Timoth 5. Pſal 127.

Gen. 3.

Pſalm. 33. Proverb. 10. Exodi 16. 4. Reg. 17. 4. Reg 4.

Daniel. 14.

Deut. 28. Pſal. 144. 127. 130.

Da: Hac voce nos omnes Dei mendicos eſſe agnoſcimus, indigentiamque noſtram confitemur, ac Dei nutu temporalia bona diſpenſari agnoſcimus, ita ut niſi ille benedicat, inanes ſint futuri labores noſtri. *Aperit* enim *manum ſuam, & implet omne animal benedictione*, uti patuit in olei multiplicatione, & panũ. *Neque enim qui plantat, neque qui rigat, aliquid eſt: ſed qui incrementũ dat Deus.* Et: *Niſi Dominus ædificaverit domũ, fruſtra laborant, qui ædificant eam. A Deo enim ſunt divitiæ, poteſtas, & gloria.* Ipſe pauperes elevat, regna tribuit, & imperia, quibus vult, largitur.

Omnes ſumus mendici Dei.

Pſal. 144.

4. Regum, 1. Cor. 3.

Pſal. 126. Daniel 4.

PRÆTEREA voce, *Da*, ſignificamus, nos petere cibũ à Deo ſanctificatũ, qui corpori proſit, & animæ nõ obſit. Vnde pia conſuetudo retinenda eſt benedicendi cibum ante ſumptionem, & agendi gratias poſt refectionem: quam Dominus ſuo exemplo cõfirmavit. *Accipiens enim panem, gratias egit ac benedixit.* Et: *Sanctificatur*, ait Apoſtolus, *creatura Dei per verbum Dei & orationem*; quia vis quædam ſalutaris eſcę inſeritur, atque benedictione diabolo virtus per cibum nocendi adimitur, ut notat Aug. ſerm. 135. *de tempore.* Chryſoſt. *in opere imperfecto* hom. 14.

Benedictio ciborum.

Gratiarum actio.

1. Timoth. 4.

POSTREMO voculâ *da*, confitemur, quòd *Domini ſit terra, & plenitudo ejus*; quódq; diabolus falsò jactarit, omnia eſſe ſua, illáque dare, cui velit.

Luca 4.

Nobis, dari oramus, nõ mihi, quia Chriſtianę charitatis eſt, de proximo ſollicitũ eſſe; nec à Deo cõceſſa in uſum propriũ tãtùm reſervare, ſed etiã ad neceſſi-

tatem

Digitized by Google

Ambroſ. ſer. 81.

tatē aliorum ſublevandam diſpenſare. Iuxta illud Ambro. *Panis eſurientium eſt, quem detines.* Præterea inſinuatur, nos petere dari à Deo non ad luxum, neque ad animæ detrimentum, neque ut crapula & ebrietate gravemur; ſed ut cibo & potu moderatò cum gratiarū actione recreemur. *Hodie*, ideſt, Apoſtolo interprete, hujus vitæ decurſu perdurante. Cyprian. *Hodie*, ait, *hoc die quo precamur.* In futura vita ſine temporum volubilitate ſaturabimur.

REIICITVR hìc anxia ſollicitudo de futuro: *ſufficit enim diei malitia ſua.* Decet inſuper filium de patre bene confidere, ad eumq; quotidie recurrere. Hinc Ezechias: *Sit tantùm pax & veritas in diebus meis.* Et precatur Eccleſia: *Da pacem Domine in diebus noſtris. Dignare Domine die iſto ſine peccato nos cuſtodire.* Commendatur ergo hic Dei providentia, quæ nobis quotidie neceſſaria tribuit, ſicut olim Iſraëlitis manna cælitus quotidie colligendum demittebat.

4. Reg. 20.

ADMONETVR inſuper oraturus de incertitudine vitæ ſuæ, prout Chriſtus parabola cōgregantis multa bona in futurū explicat (Lucæ 12.) qui raptus fuit ex hac vita, ne cōgeſtis uteretur. Fruſtra igitur pro craſtino ſolliciti ſumus. Et meritò hortatur Apoſtolus divites: *ne in incerto divitiarum confidant, ſed in Deo vivo, qui præſtat omnia ad fruendum,* & ſalutariter utendum. Proinde quòd diviti non deeſt, miſericordiæ Dei eſt, non illius potentiæ: ex quo ſequitur, etiam divites panem quotidianum poſcere debere. Pleroſq; enim opulentos repētè factos egenos legimus: & ſæpe ob peccata ſterilitas, bella, fames, peſtes, noxiæ beſtiæ, quæ grana deſtruant, immittuntur. Quare fidelis non more infidelium in ſuo labore ac induſtria, ſed in Deo potiſſimùm confidit, Chriſti monitionem amplectens: *Nolite ſolliciti eſſe, dicentes, quid manducabimus: quid bibemus? hæc enim gentes inquirunt*, ſcilicet primo loco.

Exodi 16. Luca 12. Matth. 6.

POSTREMO circa hanc petitionem obſervandum eſt, quòd Latinus interpres Matt. 6. ἄρτον ἐπιούσιον, verterit *panē ſuperſubſtantialē*; Lucæ verò 11. *panē quotidianum*, ut hac vocum diverſitate moneremur, hìc peti panem ſubſtātiæ noſtræ, cùm alendæ, tū conſervandæ quotidie neceſſariū, tam ſpiritualem quàm corporalem. Non enim animus noſter minùs corpore, cibo ſpirituali, ut foveatur ac vigeat putà verbi Dei auditione, lectione, meditatione, Sacramentorū, potiſſimū Euchariſtiæ participatione: quam in primitiva Eccleſia fideles quotidie non ſolùm ſpiritualiter, ſed & ſacramentaliter ſumebant. Vnde hāc petitionem exponentes priſci ſcriptores, ad frequentē Euchariſtię ſumptionem hortantur. Ambr. lib. 5. de Sacram. c. 4. *Si quotidianus panis eſt, cur poſt annū ſumis?* lib. 4. c. 6. Serm. 8. & 15. in Pſa. 118. Aug. lib. 2. *de ſerm. dom. in mōte*, ca. 2. epiſt. 118. Hiero. in fine Apol. *cont. Ruff.* Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 17. Grego. lib. 4. dialog. ca. 56. Chryſoſt. hom. 60. *ad Antioch.* in 1. ad Cor. hom. 24. in epiſt. ad Epheſ. hom. 3. in epiſt. ad Hebr. 17. Et in oratione de S. Philogonio, ait, nō tantùm ſemel in anno Iudæorū more Dei beneficia eſſe cōmemoranda, ſed quotidie ſumptione Euchariſtiæ, quæ interiorem hominem roborat, nutrit, ſanat, conſervat, delectat.

Act. 6. Canone 10. Apoſt. Cyprian li. 4. epiſt. 6. ſerm de nat. Domini.

Frequens cōmunio utilis.

CAP. XXXII.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

POSTQVAM à Deo bona cùm æterna, tum temporalia, tam ſpiritualia quā corporalia precari ſumus: tribus ſequentibus petitionibus mala, cùm animæ, tū corporis, tam hujus, quàm futuræ vitæ deprecamur; ac quinta iſta petitione condonari nobis peccata per nos cōmiſſa depoſcimus. Debiti enim nomine peccata intelligi Evangeliſtæ declarāt, ponendo peccatum: *Dimitte nobis peccata noſtra.* Et, *Si dimiſeritis peccata*, &c. Vocatur autē peccatū debitū, quia nos pœnę reos, luendæq; obnoxios reddit, quam vel ſatisfaciendo, vel patiendo, (niſi gratioſè remittatur) pendere neceſſe eſt. Omnis enim qui peccat, Deo injuriam facit, & pœnam legis violatoribus conſtitutam luendo cōpenſare tenetur: quomodo Chriſtus *peccata noſtra portaſſe, ac quæ non rapuit, exſolviſſe* dicitur; item, *nos redemiſſe.* Ac ipſe Dominus peccatorem debitori aſſimilat: (*Domino, ait, debitores erant*, &c.) & quidem non habenti unde ſolvat, gratia & condonatione indigenti. Nam nullus purus homo rigoroſè Deo pro injuria peccato illata ſatisfacere poteſt. Id autē ſolus Dei & hominū mediator IESVS CHRISTVS præſtare potuit, qui Deus & homo ſubſiſtēs, actionem tā gratā Deo exhibuit, ſe humiliādo uſque ad mortē, Patriq; obediendo,

Quinta petitio.

Debitum, ſignificat peccatum.

Matth. 6. Luca 11.

Iſa. 68. 1. Petri 1. Luca 7. Matth. 18.

Chriſtus rigoroſum pretiū ſolvit.

quam

quam inobediendo primus Adam injuriam intulerat. *Illum* itaque *Deus propitiatorem poſuit per fidem in ſanguine ipſius*, cujus merito fit omnium remiſſio peccatorum, tam quoad culpam, quàm pœnam æternam. Et ſubinde per ſeipſum Chriſtus peccata remittit. frequentiùs tamen per omnes, quibus recōciliationis miniſteriū cōmiſit, & Sacramentorū diſpēſationē, per quæ ſuæ paſſionis vim & ſatisfactionem applicat, peccata remittit, & gratiarum dona ubertim effundit. Iuxta illud: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Venialia porrò minoráque peccata etiam per hanc Dominicam orationem, per aquæ benedictæ aſperſionem, confeſſionem, Sacerdotalem benedictionem, eleemoſynam, aliáque pietatis exercitia remittere dignatur.

Matth. 8. Marci. 2. Iſaia 43. Ioan. 20.

VERBVM, *dimitte*, ſupponit adferendas conditiones verę pœnitentiæ, quæ ſunt, dolere de commiſſis peccatis, firmum emendationis propoſitum, efficax voluntas integre Vicario Chriſti confitendi, ac ſatisfaciendi, & injuſtè aliis ablata reſtituendi, ſive res, ſive honorem, ſive famam.

Nobis. Hæc dictio nos docet, orationem hanc potiſſimùm eſſe filiorum, quibus præterita peccata remiſſa ſunt per baptiſmum: ideo hìc orari pro remiſſione levium peccatorum, ſine quibus juſtorum vita non ducitur. *In multis* enim *offendimus omnes*: Et, *ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, mentimur*, inquit Ioan. *Non eſt homo, qui non peccet*, Eccleſ. 7. *Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum?* Prov. 30. *Septies in die cadit juſtus.* Proverb. 24. *Non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens. Si iniquitates obſervaveris Domine, quis ſuſtinebit?* Daniel orabat pro ſuis, & populi peccatis. c. 9. Quare meritò damnati ſunt Pelagiani affirmātes, hanc partem à juſtis dici humiliter, non veraciter, nec pro ſuis, ſed aliorum peccatis, in Concil. Milevitano can. 6. & 7. Aug epiſt. 89. q. 1. lib. 3. cont. Iulian. c. 1. lib. 2. *de bono perſev.* c. 2. lib. *de nat. & grat.* c. 34. concludit, humilitatē ex parte veritatis, non autē falſitatis eſſe ponendam: & c. 36. reſolvit, nullum (excepta B. Virgine) ſine peccato, ſaltem levi actuali, vitam peregiſſe. Quę autē levia, & quæ gravia ſint peccata, *nō humano, ſed divino penſanda ſunt judicio*, ait Aug. Enchir. 78. 79. 80. Quāta verò ſit peccatorum magnitudo, æſtimari poterit ex infinita Dei offenſi majeſtate, ex offendentis vilitate ac ingratitudine, ex

Aug. Enchir. c. 71. & 74. Omnes peccata venialia habemus.

Iacobi 3. 1. Ioan. 1.

Trident. ſeſſ. 6 can 23. Aug. hæreſi 88. lib. 21. de civit. c. 27 libr. 2. de peccat merit. c. 12. lib 3. c. ult.

Peccati gravitas unde æſtimanda.

peccati commiſſi qualitate, ex qua Dei major aut minor contemptus ſequitur, lōgiùs à Dei charitate receditur. Nam peccatū voluntatē hominis adeò inficit, ut efficiat claudum, ſurdū, mutum, cæcum, ſaucium, ad mala proximi, in quo nō ſit ſanitas. Quemadmodū enim eſt debitorum diverſitas, ita & peccatorum imparitas.

Pſal. 37.

Noſtra: id eſt, liberâ noſtra voluntate cōmiſſa. Alio enim ſenſu panis dicitur *noſter*, qui nobis divino munere tribuitur; alio peccata *noſtra*, quia nimirum noſtrâ voluntate fiunt, non à Deo, non à dæmone cogente. Adeò enim peccata voluntaria ſunt, ut ſi liberâ voluntate non patrarentur, peccata non eſſent. *Perditio tua ex te eſt*, ait Propheta.

Peccatum omne voluntarium.

Oſea 13.

Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Facilem cōſequendæ veniæ rationem proponit Chriſtus, in noſtra poteſtate conſtituendo, ut peccatorum remiſſionem impetremus, addita ſimul ſpōſione: *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cæleſtis delicta veſtra: ſi autem nō dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Vbi Chriſtus voculā ſimilitudinis, *ſicut*, per conditionem *ſi* interpretatur, quæ ignoſcendi neceſſitatem inducit, ſi voluerimus nobis ignoſci. Senſus ergo eſt: *ſi vultis peccata vobis à Deo condonari, viciſſim & vos omnem animi offenſionem deponite, & proximo, qui injuriā intulit, ignoſcite.* Nam *Iudicium ſine miſericordiâ fiet illi, qui nō facit miſericordiā. Qua mēſura* enim *mēſi fueritis, remetietur vobis.* Hinc qui conſervi miſereri noluit, quod ſibi à Domino remiſſum erat, amiſit. Hic ergo cōmendatur clementia, miſericordia, lenitas, manſuetudo, humanitas, injuriarū oblivio, depoſitio affectus vindictæ, odii, inimicitiarum, ut diligamus inimicos, & calumniantes nos.

Iacobi 1.

Matth 7. Matth. 18.

AN verò is hanc orationem dicere utiliter queat, qui proximo ignoſcere nolit, meritò ambigitur. Caſſian. enim collatione 9. ca. 22. talem hominem ſibi majorem damnationē acquirere ſentit: alii verò contrà, utiliter orationem fundi ab eo, qui nondum paratus eſt injuriā ſibi à proximo illatam remittere, arbitrantur, cùm in perſona Eccleſiæ illam dicat, in qua multi ſunt, qui ignoſcunt; tum etiam, quia remiſſionē peccati poſtulando, ſi media neceſſaria petere cēſeatur, divinā opē ſcilicet & gratiā, per quā pręſtet, quidquid ad obtinendā peccati veniā requiritur.

Matth. 5.

Di-

Digitized by Google

DIMITTERE, eſt injuriam pro infecta habere, ita ut omnem erga proximum animi offenſionem deponamus. Non enim temporalia debita pecuniaria, vel reparationem honoris & famæ injuſtè ablatæ remittere tenemur; ſed jure ſibi quiſque reſtitutionē fieri exigere poteſt, quin & aliquando pœnam debitam expoſcere, nō quidem ad privatam vindictam, ſed propter illius vel aliorum emendationem. Proximo autē veniam poſcēti, offenſam omnē animi deponere tenemur, ita ut nulla ulciſcēdi libidine, nullo odio, vel amaro affectu eū proſequamur, nec malum pro malo rependere ſtudeamus. Cùm verò Aug. Enchir. c. 73. ſufficere ſcribit, ut veniam petenti dimittamus, loquitur de dimiſſione, cui annexa ſit beneficētia, quę in peculiaribus externis amicitiæ & charitatis officiis exhibendis cōſiſtit. Varii enim gradus dilectionis ſunt tam ſecundùm affectum, quàm effectū; juxta illud Apoſtoli: *Operemur bonum ad omnes, maxime tamen ad domeſticos fidei.*

Matth. 5. Marci 11. Rom. 12. Aug lib. 2. de ſerm. Dom. in mont. c. 13.

Galat. 6. Aug lib 1. de doct. Chriſt. c. 28.

NON igitur hic Chriſtus judicia terrenarum poteſtatum à ſe ordinata tollit, ſed eis modum imponit, ut ſcilicet noſtra repetamus abſque libidine vindictæ, animo parati jacturam potiùs rei temporalis quàm charitatis perpeti, ut proximus emendet. Sic prohibet Dominus Matth. 5. cum fratre judicio cōtendere, & Apoſtolus 1. Cor. 6. animo ſcilicet inordinato, ultionis cupido.

Aug. Enchir. c. 72. lib. 2. de ſerm. Dom. in monte. cap. 13.

POSTREMO hîc obſervandum eſt, utile quidem eſſe, ut exaudiamur, proximo injuriam nobis factam remittere; ſed tamen cavendum, ne aliunde impedimentum Deo objiciamus, quia remiſſio offenſæ, ſolùm partialis, non integra remiſſionis peccati cauſa eſt. Aug. lib. *de fide & operibus* c. 15. Enchir. ca. 75. 76. 77.

CAP. XXXIII.

Sexta petitio.

Tentatio non amanda ſed toleranda. Aug epiſt. 121. c. 11.

ET *ne nos inducas in tentationem*: id eſt, ne nos induci permittas, conſentire, ſuccumbere tentationi. Poſtquam enim præteritorum delictorum impetrata eſt venia, rectiſſimè Dei patrocinium contra futura expoſcitur. Et rogamus, ut parcens noſtræ infirmitati Deus, nos omnino tentari nō ſinat, aut majore miſericordia illas nos ſuperare faciat. Tentatio enim toleranda, non amanda eſt, cùm ſit periculoſa: occaſionē enim præbet damnationis ſuccumbentibus. Ideo præſumptionis eſt, illam appetere; humilitatis verò, deprecari. Etſi qui ſanctorū ultrò ſe certamini Martyrii objecerunt, id potiùs admirandum, quàm imitandū eſt. *Tentare* verò, eſt periculum de aliquo facere, experiri, provocare; quod vario fine contingit: aliquando, ut quid in alio ſit potentiæ, ſapientiæ, veritatis, doctrinæ, norit. Quomodo homines Deum tentant, dum ex incredulitate aut diffidētia facto extraordinario eius veritatem aut potentiam experiri volunt: quæ tētatio vetatur in Scripturis. Item, tentat quis, ut ſeducat, in exitium impellat, ut ad peccatum invitet, ut ſubvertat, & in pręcipitium agat. Sic tentat propriè diabolus, qui propterea *tētator* vocatur. Omnes enim adultos, ratione utentes aggreditur. Primos quidem parentes tentavit in paradiſo, ac ſuperavit; Davidem, Salomonem, alioſq; Prophetas; quin & omnium Prophetarum caput Chriſtū tentavit, nec Apoſtolos intentatos reliquit. Cujus tentandi ſtudium D. Petrus expreſſit, dicens: *Adverſarius veſter diabolus, tāquam Leo rugiens circuit, quærens quem devoret.* Et fugatus tentare adeò non ceſſat, *ut ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe aſſumat* ad prœliū redintegrandum: imo ſubinde legionem integram, ut Marci 5. & Lucę 8. legimus: *Mihi legio nomen eſt*, id eſt, dęmonū multitudo.

Aug. lib. 10. confeſſ. c. 28.

Tentare quid.

Deut. 6. Matth. 4. Act. 15. 1. Cor. 10.

1. Theſſal. 3.

Matth. 4. Luca 22. 1. Petri 5.

Matth. 12. Diabolus tentator.

QVANTÆ verò tentatoris iſtius artes ſint, Cyprian. declarat: *Adverſarius hoſtis antiquus eſt, ſed millia annorum pene complentur, ex quo hominem impugnat: omnia genera tentandi, & artes nocendi uſu vetuſtatis edidicit. Si imparatum, ſi rudem, ſi nō ſollicitum Chriſti militem invenerit, circumvenit neſcium, fallit incautum, decipit imperitum.* Et quidem aliquādo per ſeipſum Satanas tentat, uti primos parentes, & Chriſtum; ſubinde verò per ſuos miniſtros, putà homines ei in malitia ſimiles, per mundum, per carnem & ſanguinem, per opes, honores, per falſos Prophetas, per errorum magiſtros, qui ſectas introducunt. Tentat peccata ſuadendo, impia docendo, carnalia deſideria commovendo, per amores, & per terrores; per adverſa, ut homo frangatur; per proſpera, ut efferatur: ac denique tentat intrinſecus, malas ſuggeſtiones proponendo, ſenſibus internis objiciendo aliquid, per quod paſſio commoveatur, quam pro viribus promovet: aliquando verò extrinſecus tentat per homines, per inimicos, per errores, cruciatus, indignationem amicorum, per irriſiones ſociorum, per

Cyprian. lib. de exhortatione martyrii. Diaboli artes in tentando.

mala exempla proximorum, per falſam doctrinã hæreticorum, per incommoda & damna, per adverſitates & pericula. Denique more Ducum, oppida luſtrantium, ut loca infirmiora explorent; ita diabolus ad quæ vitia quis propendeat, expendit, ad eaq; potiſſimùm impellit: vitia extenuat, ut propenſiùs agantur quinimo & virtutum nomine tegit; ſuperbiam honeſtatem, avaritiã providentiam, iram zelum, invidiam juſtum dolorem, acediam valetudinis curam nuncupans. Virtutes autem ut moleſtas carni, minùs optabiles reddit: & arma, quibus vincitur, eripere conatur. Quæ autem illa ſint, deſcribit Apoſtolus ad Epheſios 6. ſignificãs, diabolum vinci forti fide, firma ſpe, flagranti charitate, caſtitate, iejuniis, orationibus, ſcripturarum tractatione, Verbi Dei meditatione, humilitate, ſigno crucis, frequenti confeſſione, crebra Euchariſtiæ ſumptione, vigiliis, corporis caſtigatione, humi-cubatione, aliiſq; piis Chriſtianæ religionis exercitiis. Et quia inſidiis callidiſſimi ſerpentis, noſtris viribus ſolis reſiſtere nequimus, hortatur, ut confidamus in Domino, ac in potentia virtutis eius: ut oremus, *ne ſinat nos tentari ſupra id, quod poſſumus; ſed faciat cum tentatione proventum.* Non enim Satan quantum, & quãdiu vult, nos tẽtare poteſt: omnis enim eius poteſtas Dei nutu & permiſſione gubernatur. Vnde inſtar feræ alligatæ illos potiſſimùm lædit, qui ei temere aut imprudenter appropinquant, ut ex hiſtoria Iob & Evangelio patet, ubi narratur, dæmones ne in porcos quidem, niſi Chriſto permittente, intrare potuiſſe. Quare meritò Chriſtus nos quotidie Deum orare docuit: *Ne nos inducas in tentationem*: id eſt, ne nos vinci à tentatione permittas: qua oratione confitemur, nos ex nobis inſufficiẽtes eſſe ad vincẽdas omni ex parte tentationes, niſi Dei protectione & adjutorio confortemur. Licet enim liberũ dimicando retineamus arbitrium; non tamen ex illo, ſed ex divino adjutorio victoria provenit. Quo enim juvante vincimus, eo deſerente vincimur. In omnibus enim cauſis, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus eſt Deus, qui dat victoriam per IESVM CHRISTVM; qui primus fortem propria virtute vicit, ſuiſq; cultoribus eundem vincendi prębet fortitudinẽ. Non enim Chriſtus certaminis juſtorũ tantùm ſpectator eſt, ſed etiam colluctator, ut Cyprianus, Chryſoſt. Celeſtinus, Zozimus, Auguſtinus, & alii veteres eccleſiaſtici ſcriptores tradũt, ex Apoſtolo dicente: *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Et, *Confortamini in Domino, & in potentiã virtutis eius. Non ſumus idonei ex nobis; quaſi ex nobis: Sufficientia noſtra ex Deo eſt: Sine me nihil poteſtis facere.* Quibus Scripturis indicatur, in ſingulis bonis actibus plus valere divinum adiutorium, quàm infirmi hominis liberum abitrium. Non tamen, qui una tentatione impugnatur, etiam Dei auxilio deſtitutus) in eandem neceſſariò incidit. Poteſt enim illa reiecta, peccatum aliud eligere, & cupiditate cupiditatem comprimere. Nemo enim illata ſibi neceſſitate, ſed libero voluntatis arbitrio deficiente, tentationi cedit.

1. Cor. 10. Diabolus eſt inſtar feræ alligatæ.

Iob 1. Matth. 8. Marci 5. Luca 8.

Aug. lib. de bono perſev. c. 7. epiſt. 106.

Cyprian. lib. 2 epiſt. 6.

Chryſoſt. in 10. c. prioris ad Cor. Celeſtinus epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliæ. Innocent. epiſt. 92. Aug. epiſt. 90. lib. 21. de civit. c. 16.

Tentationi voluntate noſtra cedimus.

Aug. lib. 21. de civit. c. 16. Lib de nat. & grat. c. 27. Lib. 3. cõt. 2. epiſt. Pelag. ca. 1.

DICITVR autem Deus *in tentationem inducere*, non quia hortetur vel impellat ad malum; (nemini enim mandavit impiè agere: *Odit omnes operantes iniquitatem: Ipſe neminem tentat*;) ſed quia deſertus nos deſerit, ac ſuperari à tentatione permittit. Quo enim dirigente ſtamus, eo manum ſubtrahente labimur. At nos ipſe non deſerit, niſi à nobis priùs deſertus. Iuſtè autem deſerti eius gubernante gratia deſtituimur, ad inſtructionem, humilitatem, maiorem ſollicitudinem, nonnũquam etiam ad damnationem. Indurare autem, excœcare, in ſenſum reprobũ tradere, offendiculum ponere dicitur Deus, non quia hæc actione aliqua in hominibus operetur; ſed quia permittat iuſto iudicio hęc evenire, in vindictam præcedentium delictorum. Ipſe enim neminem tẽtat ad ſeducendum, ad impellendum in peccatum. Eſt tamen alia tentatio, quæ *probationis* vocatur, qua hoc agitur, ut alicujus imbecillitas aut virtus aliis vel homini ipſi perſpecta reipſa efficiatur. Hoc tentandi genere Deus ſanctos probat, ut de Abraham, Iob, Tobia, & aliis legimus, quorum virtutem aliis cognitam eſſe voluit, ut imitarentur, ac ad laudãdum Deum excitarentur. Sic Deut. 13. *tentat vos Deus, ut palàm fiat, utrùm diligatis eum, an non.* Hac ratione inopia, morbis, aliiſq; calamitatum generibus juſtos premit, eorum patientiæ probandæ cauſa, ut aliis officii Chriſtiani exemplũ præbeãt. *Vaſa figuli* (ait Sapiẽs) *probat fornax, & homines juſtos tentatio tribulationis*; de qua Iacobus: *Omne gaudium exiſtimate fratres, dum in tentationes varias incideritis*; ſignificans, utile fidelibus eſſe probari,

Eccleſ. 15. Pſal. 5. Iac. 1.

Deus non deſerit, niſi deſertus.

Exodi 7. Iſa. 6. Rom. 1. Deus indurat, excæcat, non operando malum, ſed permittendo.

Gen. 22. Iob. c. 1. Tob 2. & 12.

Quomodo Deus tentet.

Iac. 1.

bari, ut ſuas vires agnoſcant, & de ſua imbecillitate convicti, humilientur ſub potenti manu Dei, & ad implorandum gratiæ Chriſti auxilium confugiant, per quod omnes tentationes eis utiles eſſe poterunt; juxta Apoſtolum: *Virtus in infirmitate perficitur.* Denique tentatio patientiam operatur; patientia verò legitimè certantibus victoriam & gloriæ coronam præparat. Qua ſpe ſancti in tentatione fideles Deo permanſerunt, & ſummam gloriam reportarunt, Apoſtolo teſte ad Hebr. c. 11. ut in Abraham, Ioſeph, Iob, Tobia, Iudith, Daniele, Suſanna, Machabæis, Apoſtolis, & Martyribus, aliiſq; ſanctis apparuit.

2 Cor. 12.
Timoth. 2.
Iac. 1.
Apoc. 2.

TRIBVS porrò modis Deus victores facit: primo miſericorditer providendo, ne inimi tententur; quomodo Apoſtolos adhuc infirmos à tentatione liberavit, paſſionis tempore, dicendo: *Sinite hos abire*; plurimóſque alios fuga, latebris, variiſque modis, ne in tyrannorum manus inciderent, conſervavit.

Deus victoriam tentationũ operatur.
Aug. lib. de bono perſev. c. 8 & 9
1 Cor. 10.
Athan in apolog. de ſua fuga.

II. Liberat Deus electos, fortitudinem in eorum cordibus operando, ut nulli tentationi cedant. Sicut liberavit Martyres, charitatem inſuperabilem diffundendo in cordibus eorum.

III. Deus quempiam à tentatione liberat, ipſum ex hac vita rapiendo. Nã ita hominem peccandi periculis ſubtrahit, & in non peccandi ſecuritate conſtituit.

Sap. ... 4.
Aug. lib de prædeſt. ſanc. c. 14.

NEQVE verò ſolùm generatim orare poſſumus: *Ne inducas nos in tentationem*, ſed etiam contra ſingulas tentationes & ſcandala: prout David Pſal. 118. contra mendacium, avaritiam, vanitatem, ſingulaque peccata Dei patrocinium depoſcit, & ne ſibi relictus conturbetur exorat: uti de Ezechia legimus 2. Paralipom. 32. de Petro de ſe præſumente. Quod in Moyſe manus ſublevante, & Ioſue interea pugnãte adumbratum fuit. Vnde monet Auguſt. non minùs gratiæ Dei deputandum, quòd omiſimus, Deo protegente, malum; quàm quòd eo dirigente bonum egimus. Et Bernardus: *Niſi me Deus conſervaſſet miſericorditer, in omne peccatum cecidiſſet anima mea.*

Pſal 26. 29.
Matth. 26.
Exodi 17.
Aug. lib. 2. confeſſ. c. 7.
Bernard. ſer. de 7. panibus.

(.·.)

CAP. XXXIV.

Sed libera nos à malo.

Septima petitio.

POSTQVAM mala culpę deprecati ſumus, hac poſtrema orationis Dominicę petitione, liberari ab omni malo pœnæ ac miſerię, tam interno, quàm externo, poſtulamus: hoc eſt, ab omni miſeria, tentatione, peccandi periculo, interna carnis & ſpiritus lucta; ab omni ingenita corruptione ac mortalitate, ab igne, ab aqua, fulgure aut tempeſtate, ab urente vento, & quolibet frugibus noxio: à bello, fame, peſte, hoſtium & beſtiarum atrocium incurſu: à captivitate, vinculis, carcere, exilio, proditionibus, inſidiis, morbis omnibus, & incommodis, quibus hominum vita premi ſolet. Oramus inſuper, ut omnes flagitiorum & peccatorum occaſiones miſericorditer à nobis Deus avertat; nec divitias, honores, valetudinem, robur, vitámque hanc ipſam ad animæ noſtræ, vel proximi exitium converti patiatur; néve improviſa repentináque morte opprimi, & iram Dei in nos concitari ſinat: ac poſtremò ab omni futuri ſeculi malo, ſive damnationis & & mortis perpetuæ, ſive à temporalibus purgatorii pœnis liberari depoſcimus, à quibus ut etiam alii ſive vivi, ſive mortui liberentur, piè, ſanctéqve oramus. Prædicto autem modo Eccleſia Catholica hanc petitionẽ in Miſſæ officio, & in Litaniis exponit, deprecando, ut à præſentibus, præteritis, & futuris malis liberetur: quomodo etiam intelligunt Cyprianus, Auguſtinus, Beda, & ferè Latini ſcriptores. Græci verò per *malum*, diabolum accipiunt, omnis mali authorem, voce Græca moti, πονηρός, quæ cum articulo ponitur: ſed alibi etjam ſæpius pro re mala, cum articulo locatur. Matthæi 5. *Quod amplius eſt, à malo eſt.* Romanor. 12. *Odientes malum.* Ioan. 17. *Serva eos à malo*, id eſt, ab omni re mala. Vita enim præſens miſeriis plena eſt, & aſſiduis exercetur malis: quę patienter tolerare, non autem amare jubemur.

Petimus liberari à malo præſenti, præterito & futuro.

QVAM autem multa & multiplicia

Aug. lib 10. confeſſ. c. 18.

ſint huius vitæ mala, in libro *Theatri vitæ humanæ*, Iob, & ab aliis deſcribitur: quin & Chriſtus nullam eſſe diem tradit, quæ ſuam moleſtiam ſecum non adferat. *Sufficit enim diei*, ait, *malitia ſua.* Et quia homines in neceſſitate & miſeriis conſtituti, ferè ſolent ad implorandum Dei ſubſidium confugere, omiſſiſque potioribus bonis in præcedentibus petitionibus contentis depulſionem calamitatū poſtulare: ideo Chriſtus hanc petitionem noviſſimo loco faciendam eſſe docet. *Quærite*, inquit, *primùm regnum Dei.* Itaque qui liberari à malis rectè orant, hoc ad Dei gloriam referunt; & ſi non exaudiantur, non indignantur, nec murmurant, ſed Dei voluntati ſeſe conformant, non dubitantes, utilius eſſe diſciplina temporali corripi, quàm caduca peccati voluptate perfrui. Ac in eo verè fideles ab infidelibus differunt, quòd illi in omnibus morbis & miſeriis ad Deum, veluti omnium malorum depulſorem, omniſque boni authorem perfugiunt, & medicina à Deo inſtituta ſic utuntur, ſummam ut ſpem in medicinæ authore conſtituant: hi verò primariam curationis ſpem in remediis, naturâ, vel hominum induſtriâ comparatis figunt; unde veneficiis, cantionibus, dæmonúmque opera utuntur: maleficos & magos conſulunt, ipſúmque tortorem diabolum judici Deo præferunt.

Matth. 6.

2 Paralipo. c. 16.

Cohortandi itaque ſunt Chriſtiani, ut in omni morbo & neceſſitate ad eum recurrant, qui clamantes ad ſe exaudit, & de omnibus tribulationibus liberat, ut Noe à diluvio, Abraham à potentiſſimis regibus, Iſaac, Iacob, Loth, Iob, Ioſeph, Davidem, Danielem, Suſannam, Apoſtolos, Martyres, & infinitos alios.

Aug. in Pſal. 31. lib. 22. cont. Fauſt. cap. 21.

Pſal. 33.

Sed quæret aliquis, cur Deus pios non ſtatim à malis liberet? Respondeo, Deum tanquam ſapientiſſimum patrem & medicum, à malis huius vitæ ſanctos liberare, quando eis ſalutare eſſe novit. *Virtus* enim *in infirmitate perficitur*: &, *per multas tribulationes intrandū eſt in regnum cælorum*: quin & *Chriſtum oportuit pati, & ita intrare in gloriam ſuam. Non autem decet, ſub capite ſpinoſo membrum eſſe delicatum. Si enim compatimur, conglorificabimur.* Itaque tribulationes membra Chriſto conformia reddunt, graviſſimas futuri ſeculi pœnas tollūt, compenſant, redimunt, quas in purgatorio luere oporteret. Pœna pro ductior eſt culpâ, ut majore cautione peccata vitentur, & magis deteſtemur, quò tardiùs curantur. IV. Per huius vitæ mala conſervatur humilitas. V. augentur merita, & proinde ad majorem gloriæ coronam diſciplina præparat. VI. ad examen patientiæ. Iac. 1. *Tribulatio patientiam operatur.* VII. ne propter temporalia commoda Chriſtiani efficiamur. VIII. In exemplum iuſti judicii Dei. Aug. lib. 22. *contra Fauſtum*, cap. 20.

2. Cor. 12. 2. Timoth. 3.

Act 14. Luca 24. Bernard. ſer. 5. de omnibus ſanctis. Rom. 8. 1. Cor. 11.

Aug. lib. 21. de civit. cap. 15. Tract. ult. in Ioan. & in Pſal. 6.

Ex quibus facilè ad quæſtionem huic affinem reſponderi poteſt; cur videlicet Deus huius vitæ mala, bonis & malis eſſe velit communia? & cur ſæpe fortunatiores ſint impii & ſtulti, quàm ſapientes & iuſti? Hac quæſtione perturbatus Ariſtoteles, divinæ gubernationi res fortuitas ſubtraxit. Seneca librum ſcripſit de hac quæſtione. David eandem verſat, Pſalm. 72. Salomon Eccleſiaſtæ 5. Habac. cap. 4. Ieremias cap. 12. Iudæi apud Ieremiam cap. 44. Malachias cap. 2. *Dicitis, omnis qui facit malum, bonus eſt in conſpectu Domini* &c. Primis quoque Chriſtianis paſſim gentiles objiciebant, quòd eſſent abjecti, humiles, pauperes. Cui querelæ magno labore reſponderunt Iuſtinus in quæſt. 124. & 126. Tertullianus in apolog. Cyprian. *contra Demetrianum*. Lactantius libro 5. cap. 23. Inſtitut. Chryſoſtomus libro 6. *de Providentia*. Auguſtinus quæſtionis huius occaſione libros *de civitate Dei* cōſcripſit, & ab Oroſio Hiſtoriam ejuſdem argumenti edi procuravit. Victor Vticenſis in Hiſtoria ſua, & Salvianus Maſſilienſis in libris *de Providentiâ, & Dei judicio* idem argumentum pertractant.

Miſeriæ cur Deus velit bonis & malis eſſe communes.

Tract. de bona fortuna.

Orationis Dominicæ extrema clauſula eſt, *Amen*: (id eſt, juxta LXX. Interpretes, *Fiat*: juxta Aquilam, *fideliter*; juxta alios, *verè*) quæ cuncta priùs à Deo petita repetit, confirmat, ratáque fieri precatur, orantiſque deſiderium exprimit, ut poſtulata concedantur, & eveniant; ac proinde novo pietatis affectu excitato hac voce *Amen* petitiones factas iterat orans. Vnde Hieronymus: *Vocem Amen orationis Dominicæ ſignaculum* vocat. Et quia iſta vox *Amen* in ore Domini crebrò fuit; ut honorem velamento ſecreti haberet, ſanctióremque autoritatem, placuit Spiritui Sancto in Ec-

Hieron. in 6. cap. Matth.

Digitized by Google

cleſia retineri, ut notat Auguſtinus & Baſilius libro 2. contra Eunomium.

Aug. lib 2. de doct. Christ. cap. 11. In Ioan. tract. 41.

Nec abſque ratione in Miſſæ ſacrificio, pronuntiata oratione Dominica, Sacerdoti reſervatum eſt munus reſpondendi, *Amen*: ſignificatur enim, Sacerdotem vice Chriſti populo reſpondere, Deum exoratum eſſe, atque totius populi vota in unum collecta verbis Chriſti, (*qui ſemper exauditus fuit pro ſuâ reverentiâ,*) Deo Patri offerre, ſuumque deſiderium & interpellationem aliorum precibus adjungere. *Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt, in illo eſt: ideo & per ipſum Amen Deo, ad gloriam noſtram.*

Hebr. 5.

2. Cor. 1.

EXPOSITIO SALVTATIONIS ANGELICÆ.

CAPVT PRIMVM.

Angelica ſalutatio demõſtrat Chriſtum, per quẽ ſit orandum.

Orationi Dominicæ aptiſſima methodo Angelicâ ſalutationẽ veluti comitem, demonſtratem Chriſtũ, per quem orandum eſt, ſubjungimus. Nam oratio petitionem & gratiarum actionem complectitur. Expoſitis autem in oratione Dominica petendis, Deo gratias agimus, quòd B. Virginem in Filii ſui Matrem eligere dignatus fuerit, omníque gratiarum genere illam adimplere. Eidémque B. Virgini de tanta felicitate gratulamur, ſimúlque preces ei fundimus, ut ſua interceſſione Deum nobis conciliet. Cùm enim pro Sanctorũ victoriis & triumphis, quos à devictis hoſtibus reportarunt, Deo rectè gratias agamus; quantò æquius eſt Deum laudare, in ſingulari privilegio, B. Virgini conceſſo? quam delegit ad perficiendum Incarnationis Verbi Dei myſterium, in ea, & ex ea carnem aſſumens, ut Deipara, & Dei mater ſit, atque veraciter nuncupetur. Eum ſiquidem peperit, qui omnium fons ſpiritualium eſt benedictionum, per quem omnia petenda, ſine quo nihil impetrari poteſt. Oratio enim, quæ non fit per Chriſtum, ipſa vertitur in peccatum. Vnde B. Virginis patrocinium implorantes, non ſignificamus, Chriſtum egere comprecatore, quaſi ad omnia impetranda non ſufficeret; ſed ad Chriſti matrem confugimus, ut apud Filium (in quo divinam Majeſtatem homo reus formidare poſſet) mediatrix eſſe velit. Congruebat enim, ut quemadmodum ad Patrem per Chriſtum Deum & hominem acceſſum habemus: ita & per hominem purum ad eundem Chriſtum Deum & hominem accederemus. Nec alius mediator ad hunc mediatorem, aptior matre, quæ ut illi conjunctiſſima, ita quoque gratiſſima eſt. Quod in ſapientiſſimo Salomone in regio throno ſedente adumbratum eſt, quando matri dixit: *Pete mater mea; neque enim fas eſt, ut avertam faciem tuam.* Sic matrem exaudiet Sapientia Chriſtus: planè matrem exaudiet Filius, & Filium Pater. *Non poteſt* (ait Bernardus) *Filius aut repellere, aut ſuſtinere repulſam; non audire, vel non audiri. Semper hæc inveniet gratiam, qua indigemus, qua ſalvamur. Quæramus ergo gratiam per Mariam. Eſt enim alveus, per quem gratia defluit: eſt vehiculum, per quod cæleſtia dona in nos perveniunt.*

B. Virgo eſt Deipara.

Ephes. 1.

Aug. in Pſal. 108.

B. Virgo mediatrix ad Filium.

3. Reg. 11.

Bernard ſermo. de nat. B. Mariæ.

Postremo Salutationem Angelicâ orationi Dominicæ ſubjungimus, ut fidelis recolat, quòd ſicut uterque ſexus corruptionem humani generis invexit, ita reparationi ejuſdem uterq; ſexus cooperatus ſit, *ut neque vir ſine muliere, neque mulier ſine viro ſit in Domino.* Vtrumque enim ſexum in ſpem reparationis adducere volens Deus; virilem, in quo naſceretur, & femineum, per quem naſceretur, elegit.

Vterque ſexus reparationi cooperatur.

1. Cor. 11.

Bernardus ſerm. de verbis Apoc. 12. Aug. ſerm 20 in Lovanii impreſſis.

CAP. II.

Quis autor ſit Angelicæ ſalutationis?

Salutationis hujus autor quis?

SPIRITVS Sancti juſſu præcipuam hujus ſalutationis partem Angelus è cælo tulit: mediam verò eodem numine plena Elizabeth effudit; Eccleſia denique ad fructum ex antecedentibus laudibus hauriẽdum, poſtremam partem adjecit. Proinde iſta ſalutatio à ſummo rerum omnium opifice, ordine pulcherrimo digeſta, brevique verborum compendio Beatę Virginis encomia complectens, non poteſt eidem non eſſe gratiſſima, nobiſque utilis, quandoquidem nos illius horæ commoneat, quæ poſt infelicem primi parentis caſum, læta humano generi prima illuxit, in qua Deus Virginem elegit, cujus benedictum ſemen venenati ſerpẽtis caput attereret, mortemque diaboli ſeductione invectam abolendo, ſempiternâ vitâ commutaret. Cujus ſalutationis præſtantiam, nova quoque ſalutandi formula, nunquam antea audita, demonſtrat.

Origen hom. 2. in Lucam. Ambroſius in c. 1. Lucæ. Bernardus ſermo. 2. ſuper Miſſus eſt.

CAP. III.

Quo tempore ſalutatio per Angelum facta?

VT ſecundùm recurrentem annorum & dierum circulum eodem hebdomadis die, eadémque hora, qua primus parens lapſus fuerat, ſalus humano generi redderetur; ideo Deus XXV. diem Martii, tunc in feriam ſextam incidentem elegit, in qua Incarnationis, & poſtea Redemptionis myſterium perageret. Eâdem enim XXV. Martii die recurrente, Chriſtus & conceptus, & paſſus eſt.

XXV. Martii Chriſtus conceptus, & paſſus.

CAP. IV.

De colloquio Gabrielis cum Mariâ, & ſerpentis cũ Evâ.

Colloquium Angeli.

QVEMADMODVM Evæ virginis peſtiferum cum ſerpente colloquium mundo exitium invexerat; ita placuit Altiſſimo initium humanæ Redemptionis à ſancto beatę Virginis Mariæ cum Angelo Gabriele colloquio auſpicari, ut qualis ordo ruinæ, talis humanæ reparationis foret, eadémque porta ſalutis antidotum intraret, qua ſerpentis venenum infuſum fuerat: ut latè proſequitur Irenæus librô 5. adverſus hæreſes. *Quemadmodum*, ait, *per Angelicum ſermonem ſeducta eſt virgo Eva, ut effugeret Deum, prævaricata ejus verbum; ita Beata Virgo Maria per Evangelicum ſermonem evangelizata eſt, ut portaret Deum, ejus obediens verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt, ut effugeret Deum; ſic & hæc ſuaſa eſt obedire Deo, uti virginis Evæ, Virgo Maria fieret advocata. Et quemadmodum morti aſtrictum eſt genus humanum per Virginem, ita ſalvatur quoque per Virginem, æquâ lance diſpoſitâ virginalis inobedientiæ, per virginalem obedientiam.* Auguſtinus lib. 1. *De peccat. merit.* cap. 28. *Sicut Eva draconis antiqui falſis promiſſionibus credendo genus humanum perdidit; ita Beata Virgo veris Angeli ſancti promiſſionibus credendo facta eſt mater Salvatoris.* Et alibi ſæpius oſtenſtit, per feminam mortem, & rurſus per feminam prodiiſſe vitam. Petrus Chryſologus ſermo. 42. & 148. idem argumentum pertractat. Fulgentius ſermo. *De laudibus B. Mariæ.* Anſelmus lib. *Cur Deus homo*, cap. 8. Bernardus ſermo. 2. *De annuntiatione*, ſerm. 2. *ſuper Miſſus eſt.*

Iren. lib. 3. c. 31. 33. Tertullian. lib. de carne Chriſti.

Aug. lib. 6. cont. Iulia. cap. 10. Lib. de agone Chriſt. c. 22. Cyril. catech. 12.

CAP. V.

Quot ſint Angelicæ ſalutationis partes?

Quatuor ſalutationis Angelicæ partes. Helvidii hæreſis.

QVATVOR in hac Angelica ſalutatione partes continentur: honorifica primùm compellatio, deinde incomparabilis laus virginis, exprimens, quomodo in ſeipſa affecta, & quàm Deo cælitibuſque accepta ſit: ac demum quomodo ſupra ceteras omnes mulieres; atque creaturas exaltata: ſubjungitur poſtea gratiarum actio, & laus Chriſto, qui talem matrem delegerit, atque inter ſe, genúſque humanum mediatricem conſtituerit: ac tandem poſtulatione concluditur, ut cauſam noſtram apud filium ſtrenuè agat, noſtraque ſtudia & actiones ſuo patrocinio dirigat, animáſque hinc emigrantes ſalvas in cælum perducat.

CAP. VI.

Expoſitio verborum ſalutationis Angelicæ.

Ave.

AVE, χαῖρε, id eſt, *gaude, vale, ſalve*, quæ veri gaudii autorem concepturа es: fauſtum felixque tibi, quòd mærorem per Evam invectum ſempiternâ lætitiâ es commutatura. Quaſi dicat: Lætare Virgo, ab æterno ut mater Dei ſis prælecta, à lapſu primorum parentum repromiſſa, ab omnibus Sanctis tantopere deſiderata, parentum reparatrix, poſterorum vivificatrix, per quam omnium ſalus, innocentiæ reſtitutio, de hoſte diabolo victoria, de peccato ac morte triumphus, omniumq; deniq; gentium benedictio. Ave B. Virgo, cui uni Deus hæc omnia reſervavit, per quam antiqua mulierum excluditur maledictio: tu nova mater novam accipe benedictionem: ſingulare tibi Evangelium evangelizo: *Ecce filia Sion, Rex tuus venit:* feſtina thalamum ei tuum adorna, & ſuſcipe Regem, in eius adventu gaude, per quem *ve* maledictionis convertiſti in *ve* benedictionis; cuius partu gaudium invectura es univerſo mundo. Exulta pater Adam, ſed magis tu mater Eva: conſolamini in filia, quæ abſtulit opprobrium veſtrum, *Felixq; ſumens Ave, commutavit nomen Evæ.*

Ex quibus patet, voce *Ave*, non ſolùm contineri ſimplex ſalutationis officium, ſed etiam oblationem muneris, atque congratulationem tam admirandæ felicitatis, ut ejuſdem perſonæ vera fieret Mater, cuius Deus omnipotens verus eſſet Pater.

Maria. Hieron. in interpr. Hebr. nominum. Epiphan. hæreſi 78.

MARIA] nomen proprium eſt B. Virginis, eiuſdem dignitatem ſua ſignificatione exprimens. Denotat enim *dominam, ſtellam maris, amaritudinis mare.* Quæ omnia eidem Beatę Virgini conveniunt. Verè ſiquidem omnium creaturarum Domina facta eſt, quæ omnium creatoris mater eſt, ac iure Domina mundi, & Regina cæli vocatur, ex qua utriuſque creator & moderator genitus eſt. Petrus Chryſologus ſerm. 142. Beda in 1. c. Lucæ. Damaſcenus lib. 4. c. 15. Bernard. ſuper *Salve Regina.*

Beda in 1. c. Lucæ.

STELLA verò *maris & illuminata* dicitur, quia ſine corruptione radium emiſit, cuius ſplendor univerſum Orbem illuminat, hominum mentes calefacit, vitia excoquit, & ſuper hoc mare proceſſoſum ſublevata micat meritis, illuſtrat exemplis. Unde canit Eccleſia: *Ave maris ſtella.*

Bernardus ſerm. 2. ſuper Miſſus eſt.

PORRO *mare amaritudinis fuit*, quia ex ea carnis mortalitatem Chriſtus accepit; & animam eius paſſionis Filii mæror, tanquam gladius pertranſivit.

Ambroſ. de inſtit. Virg. cap. 5. Lucæ 2.

CAP. VII.

De genealogiâ B. Mariæ.

Genealogia B. Mariæ. 2. Reg. 7. Pſal. 131. Iſa. 11. Lucæ 1. Matth. 1. Rom. 1 & 9. 2. Timoth. 2.

CERTA fide tenendum eſt, B. Mariam ex Davidica regia ſtirpe eſſe propagatam. Conſtanter enim ſcriptura tradit, Dominum Ieſum Chriſtum ex ſemine David, ſecundùm carnem natum eſſe: at carnem à Ioſeph non traxit, qui propter fidem coniugii pater eius dici meruit (juxta Aug. lib. 1. *de nupt. & concupiſc.* cap. 11.) ſed ex puriſſimis ſanguinibus B. Virginis efformatâ aſſumpſit; quam ex eâdem tribu cum Ioſeph fuiſſe, declarat cenſus in Bethlehem factus. Unde Matthæus & Lucas Ioſephi genealogiâ commemoratâ, de B. Virginis genealogia ſiluerunt, tum quia ſcripturæ ſacræ mulierum genealogias non conſueverunt deſcribere; tum quia ſecundùm legem vir ſibi propinquam accipere in coniugem deberet. Hiero. in 1. c. Matth. Ambroſ. lib. 3. in Lucam. Aug. lib. 3. *cont. Fauſtum* cap. 2. & 3. Lib. 23. c. 9. Lib. 5. *cont. Iulianum* cap. 9. Lib. 2. *Retract.* c. 7. Epiphanius hæreſi 79. & Damaſcenus lib. 4. *De fide*, c. 15. Patrem B. Virginis, Ioachim fuiſſe referunt, matrem verò Annam: quam opinionem, ut incertę veritatis, commemorat Auguſtinus lib. 23. *cont. Fauſtum* cap. 9. Sed Eccleſia poſtmodum illam ſententiam inſtitutione feſti S. Annæ comprobavit. Cui non obſtat, quòd Beata Virgo, cognata Elizabeth, coniugis Zachariæ Sacerdotis dicatur; conſilio enim divino proviſum fuit, ut ab initio regium genus ſacerdotali commiſceretur, ut Chriſtus, Rex, & Sacerdos ex utriſq; ſecundùm carnem naſceretur.

Ioachim pater B. Virginis, Anna mater.

Ambroſ. lib. 3. in Lucam

Digitized by Google

Cap. VIII.

De virtutibus B. Mariæ.

Virtutes B. Mariæ.

GRATIA *plena*: græcè Κεχαριτομένη, id eſt, *gratioſa, unicè Deo chara, Deum habens faventem ac propitium.* Quem ſenſum inſinuant Angeli verba: *Inveniſti gratiam apud Deum.* Sic Iacob ad Eſau: *Inveniam gratiam in conſpectu tuo.* Et Deus ad Moyſem: *Inveniſti gratiam coram me.* Apoſtolus eâdem voce utitur: *Gratificavit nos in dilecto Filio ſuo*: id eſt, gratioſos dilectóſque reddidit, ſeu amabiles. Sic gratioſa & amabilis B. Virgo, támque propenſo in eam animo Deus fuit, ut a ſummo cælo egreſſus ad ipſam pervolarit, in ejuſq; utero ſibi corpus efformaverit. Et quia Deum nõ decebat ſecundùm carnem cõcipi, niſi ab eâ, quæ illum antea mente concepiſſet, & quæ omni gratiarum genere abundaret; jure B. Virgo gratiarum donis plena fuiſſe quoque creditur. Rex enim gloriæ adornavit thalamum ſuum, roreq; cæleſtis benedictionis irrigavit terram, ut talẽ fructum Virgo permanens edere poſſet. Hinc inter omnia gratiæ vaſa, quibus fons plenitudinis ſuam gratiam communicat, ſingulari prærogativâ B. Virgo dicitur, *Gratiâ plena.* De Zacharia, Elizabeth, Ioanne Baptiſta, & Apoſtolis legimus, quòd Spiritu Sancto repleti fuerint; de B. Stephano, quòd plenus fuerit gratia & fortitudine; at longè aliter *gratiâ plena* dicitur, quæ ſola gratiæ autore impletur, quæ Domini ſui, opificis & creatoris mater efficitur, ut in ea plenitudo divinitatis corporaliter inhabitaret, & ſicut pluvia in vellus, ſe tota gratiæ plenitudo infunderet. Vnde intelligi poteſt, ad vincendum omni ex parte peccatum, B. Virgini plus gratiæ quàm ulli homini fuiſſe collatum. Nefas enim putare eſt, huic eſſe negatum, quod alicui Sanctorum legitur eſſe indultum. *Ego* (ait Bernardus) *puto, quòd & copioſior ſanctificationis benedictio in eam deſcenderit, quæ ipſius non ſolùm ſanctificaret ortum, ſed & vitam ab omni deinceps peccato cuſtodiret immunem, quod nemini alteri in natis mulierum creditur eſſe donatum.* In quam ſententiam Auguſtinus lib. *de nat. & gratiâ* cap. 36. ſcribit, cùm de peccatis agitur, propter honorem Domini, de B. Virgine eius Matre ſe nullam prorſus quæſtionem habere velle. Idem declaravit Concilium Tridentinum, privilegio ſingulari B. Virgini conceſſum, ut omnia etiam venialia peccata vitaret. Quod etiã tenuit Ambroſius ſerm. ultim. in Pſalm. 118. & in Lucam ad illud: *Ecce ancilla Domini.* Quanquam igitur Origenes hom. 17. in Lucam arbitretur, gladio ſcandali animã B. Virginis in paſſione Filii vulneratam; & Chryſoſt. homil. 45. in Matth. & 20. in Ioan. inanis gloriæ motum eidẽ tribuat; firmiter tamen nunc Eccleſia contrarium tenet, nec de B. Virginis innocentia quæſtionem moveri patitur, quam per obumbrationem Spiritus Sancti charitate, omniq; virtutum genere conſummatam fuiſſe non dubitat: imò tunc exterminatam in ea fuiſſe mali concupiſcentiam, & in omni accepto dono confirmatam, tradit Anſelmus *de conceptu Virginali* c. 18. Richardus de S. Victore lib. 2. *de Emanuele* c. 26. & ſequentibus. Petrus Lombardus lib. 3. ſent. diſt. 3. ibique magno conſenſu Scholaſtici.

Gen. 33.
Exodi 33.
Ephes. 1.
Leo ſerm. 1. de nativ. Domini.
Epiſt. 174. ſerm. 2. de aſſump.
B. Virginis privilegia.
Lib. de nat. & gr. c. 36. Aug. in Pſal. 64. tract. 2.
Seſſ. 6. can. 23.
Leo ſerm. 2. de nat. Domini. Aug. lib. 2. de pec. merit. cap. 25.

CETERVM de tempore ſanctificationis, utrùm videlicet nulla peccati labe unquam infecta, ſed ab originali macula initio ſuę conceptionis pręſervata ſingulari privilegio fuerit; an in matris utero ſanctificata demum ſit, inter Doctores cõtrovertitur. Et ſapienter Pius V. in popularibus concionibus hanc controverſiam tractari vetuit, ſolùm in Academiis, & coram doctis in utramq; partem agitari permittens, ea tamen lege, ut neutra pars alteram veluti erroneam condemnet. Quod priùs Concilium Tridentinum ſanxerat: & Sixtus IV. in extravagan: *Grave nimis.*

De conceptione B. Mariæ.
De conceptione B. Mariæ Bulla Pii V. obſervanda.
Seſſ. 5.

CVM autem B. Virgo innumeris virtutibus reſplendeat, quæ fidelibus utiliſſimè in exemplũ proponi queunt, nec falſis, aut incertis laudibus noſtris indigeat; conſultiſſimè paſtores, omiſſis quæſtionibus, contentionem potiùs quàm ædificationem parientibus, heroicas eius virtutes populis inculcabũt, quas ſuaviſſimè proponit Ephrem in ſerm. *de laudibus B. Mariæ Virginis*, & recolligit eius interpres in annotationibus dicto ſermoni ſubiunctis. Ambroſius autẽ talem fuiſſe Mariam ſcribit, ut eius vita omnium ſit diſciplina, in qua velut in imagine refulgeat ſpecies caſtitatis, & forma virtutis: ex qua liceat exempla vivendi ſumere, ac diſcere, quid fugere, quid corrigere, quid tenere oporteat.

Heroica virtutes B. Mariæ populo proponenda.
Ambroſ. lib. 2 De Virginibus, & lib. 10. epiſt. 81. Chryſolog. ſerm. 143.

Cap. IX.

Virtutes B. Mariæ proponũtur.

Humilitas B. Mariæ.

INTER B. Mariæ virtutes prima occurrit *Humilitas*, quæ in toto vitæ ipſius decurſu eluxit. Nam primùm non eſt dedignata fabro deſponſari, ei ſubdi, ab eo regi, cum eo ad victum comparandum aſſiduis laboribus fatigari. Neque verò hanc in ſtatu abjectiore ſolummodo demonſtravit, ſed etiam in Dei Matrem electa, ſe *ancillam* nominat; nec repentino exaltata promiſſo eſt, ut plerique ad opes, honores, ſtatus ſublimiores evecti confeſtim intumeſcunt, & ſe plus quàm homines eſſe arbitrantur, prioris conditionis, ſuæ obliti, genus ſuum erubeſcunt, parentes dedignantur. Non inſuper jactabunda marito ſe in Dei Matrem electã, ac de Spiritu Sancto concepiſſe decantavit: quam ille videns gravidam, ſuſpicatus eſt adulteram, & à ſe dimiſiſſet, niſi cæleſti oraculo meliora fuiſſet edoctus. Ex eâdem humilitate aſcendit in montana, ut obſequium Elizabeth cognatæ deferret: à qua dum magnificè laudaretur, nulla elatione commota eſt, neque ſibi quidquam aſſcripſit, ſed in autorem beneficiorum cuncta refudit, dicens: *Magnificat anima mea Dominum, quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.* Ex conſimili humilitate conjugem Ioſeph ſibi præponit. *Pater*, ait, *tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Atque jam Dei mater effecta, pauperum cognatorum conſortia non erubeſcit; quin eorum nuptiis intereſt, ac deficiente vino, aliorum verecundiæ compatiens, vinum à filio ex aqua fieri impetrat. Ex eâdem humilitate ſe Cæſari ſubditam profitetur, cenſum ſolvit, more omnium deſcribitur. In diverſorio ſibi locum denegari patienter tulit, in ſtabulo Chriſtum parit, Filio per ſe miniſtrat: cúmque legi Purificationis non eſſet ſubjecta, ſponte oblatâ pauperum hoſtiâ ei ſe ſubjecit. In Ægyptum peregrinari, Filio in Crucem acto aſtare, à Iudæis & latrone ſubſannari, Matrem à crucifixo nominari non erubuit, diſcipulis apud Iudæos viliſſimis adhærere non deſtitit: cúmque inter illos tam filii prærogativa, quàm privilegio ſanctitatis omnium eſſet prima, ſe tamen omnium noviſſimam exhibebat, ultimóque loco nominari gaudebat, ut Bernardus, Ambroſius, Auguſtinus, Beda, & alii notant. Sciebat enim, humilitatem omnium virtutum eſſe matrem & cuſtodem, ut Auguſtinus epiſt. 56. tradit.

Luc. 2. — *Ioan. 2.* — *Act. 1.*

Bernard ſermo. 2 de verbis Apoc. 12. Serm 4. ſuper Miſſus. Aug lib. de catech. rudibus, cap. 4. & 22. Beda in illud Lucæ: Reſpexit humilitatẽ ancillæ ſuæ.

Manſuetudo B. Mariæ.

QVEMADMODVM autem Humilitate, ita & *Manſuetudine* B. Virgo plena fuit. A Filio enim audiens, *Quid eſt quod me quærebatis?* & rurſus: *Quid mihi & tibi mulier eſt?* nihil reſpondit, ſed eius verba in corde cõſervavit: ſicut enim præſumptionis mater eſt elatio; ita veræ manſuetudinis, humilitas; juxta illud Chriſti: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.*

Verecundia B. Mariæ.

QVAM inſuper *Verecunda* fuerit B. Virgo, inſinuat Evangelium, dum ait, fuiſſe turbatam, quando ab Angelo magnificam ſalutationem audivit. *Virginum enim eſt trepidare, omnéſque viri affatus vereri*, ait Ambroſius lib. 2. in Lucam c. 2. Et Ioan. 2. aliorum verecundiam, ſuam reputans, vini defectum ſilere non potuit. Matth. 12. loqui Filio quærens foris ſtabat, non autoritate materna ſermonem interrumpit.

Taciturnitas.

EX Verecundia *Taciturnitas* oritur, quæ tanta in hac B. Virgine fuit, ut non niſi quater in Evangelio loquuta deprehendatur: videlicet, Angelo, B. Elizabeth, Filio in Templo reperto, ac in nuptiis. Viſitata quidem fuit à paſtoribus, à Magis, à Simeone & Anna; de ſe, atque de Filio multa dici audit; crebrò filium populis loquentem, ac in parabolis diſſerentem, ſeorſímq; diſcipulis myſteria revelantem audivit, miracula operantem; in Cruce denique pendentem, exſpirantẽ, reſurgentem, in cælum aſcendentem conſpexit; ſed in his omnibus ne verbulum unum effatum eſſe reperies. Velox enim ad audiendum, ad loquendum verò tarda erat. Væ nobis, qui totum proferimus ſpiritum, qui pleni rimarum undique effluimus. *Diſce Virgo* (ait Ambroſius) *verborum laſciviam vitare: Maria etiam Angeli ſalutationem verebatur.*

Lib. 2. in Lucam cap. 2.

Magnanimitas B. Mariæ.

SVMMÆ autem B. Virginis humilitati *Magnanimitas* acceſſit, qua licet ſe ancillam reputaret, attamen ad ineffabile Incarnationis VERBI Dei ſacramentum exſecutioni mãdandum nullatenus ſe dubitavit electam, veríq; Dei & hominis genitricem mox futuram. Eâdẽ animi fortitudine Angelo filium promittenti, ſalvo Virginitatis ſignaculo & pudore, abſque ſcrupulo credidit, Deum poſſe quod vellet. Eam itaq;

Bernard ſermo. de verb. Apoc. 12.

Fidei magnitudo.

meritò beatam prædicavit Elizabeth, quia credidiſſet. Non enim de Angeli dicto, ſed de ordine ac modo, quo hæc fierent, inſtrui petens interrogavit: *Quomodo fiet iſtud?* ubi nō quærit, *an fiet?* ſed, *quomodo fiet?* Similiter ex fide illa, quæ ab Angelo, à Simeone & Anna audierat, cum dictis Propheticis in corde ſuo conferebat, tantáque fide Chriſtum ex ſe genitum, eſſe verum Deum quoque credebat, ut repentè vinum creare poſſe non ambigeret. Ideo dixit: *Vinum non habent.* Et quo tempore omnes diſcipuli ſcandalum paſſi ſunt, hæc Beata Virgo in fide conſtantiſſima juxta Crucem, non minùs mēte, quàm corpore ſtabat, certa de reſurrectione mox futura. Vnde Filii corpus cum aliis mulieribus nō inunxit, myſterii non ignara, quòd genuiſſet reſurrecturum.

Ambroſius lib. 2. in Lucam cap. 8. Bernardus ſerm 4. ſuper Miſſus eſt.

Ioan. 2.

Ioan. 19.

Ambroſ. lib. de inſtitut. virg. cap 7. De Miſericordia Beatæ Virginis.

DEINDE quanta B. Virginis *Miſericordia, Dilectio,* & *Compaſſio* fuerit, demonſtrat humilis illa vox ad Filium: *Vinum non habent:* vbi alienā miſeriam quodammodo ſuam reputans, novum à Filio vinum eis impetrat; & cognatos nondum in Chriſtum credentes, ad ejus ſermones adducit, ut benignis exhortationibus ad pietatem invitarentur. Cum Diſcipulis orationi inſtat, ut Spiritus Sanctus de cælo mittatur. Hinc ab Eccleſia *Mater gratiæ, Mater miſericordiæ* jure compellatur, cùm pro humano genere Filium aſſiduè interpellare non ceſſet.

Ioan. 2. Matth. 12.

Act. 1.

Fortitudo & Patientia B. Virginis.

FORTITVDINE inſuper atque *Patientiâ* tantâ hæc B. Virgo fuit, ut neque proſperis elata, neque adverſis unquam fracta fuerit; quin omnia hujus vitæ incommoda patientiſſimè tulit: paupertatem in partu, inopiam in victu, fugam in Ægyptum, necem infantium Bethlehemiticorum, perſequutiones Iudæorum, occiſionē Ioannis Baptiſtæ, ac proprii Filii contemptum, captivitatem, opprobria, vulnera, tormenta, mortem denique atrociſſimam Crucis.

De Iuſtitia B. Virginis.

IVSTITIA B. Virginis ex eo apparuit, quòd unicuique ſuum reddiderit, humilians ſe ſub Deo, ſubdita marito, filium ſollicitè educavit, illi honorem debitum tribuit, Cæſari cenſum perſolvit, Deo in Templo ſacrificium obtulit, proximis amorem & miſericordiam impendit.

De Caſtitate B. Virginis.

CASTITATEM in veteri lege neque præceptam neq; conſultam, hoc eſt, puram animi & corporis ſanctimoniam, ab omni complexu viri alienam, non ſolùm dilexit, ſed etiam Deo vovit. Ideoque etiam promiſſâ divinâ prole, de Virginitate ſollicita, dixit: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* id eſt, vovi non cognoſcere: ſicut ſcriptura pronuntiat, Nazaræos non bibere vinum; Carthuſianos dicimus, non veſci carne, obſtante nimirum voto. Aug. lib. *De S. Virginitate* c. 4. lib. 5. *cont. Iulianum* c. 9. Beda in 2. c. Lucæ: *Mentis ſuæ propoſitum reverenter exponit.*

QVANDO autem B. Virgo caſtitatis votum emiſerit, non omnino certum eſt. Petrus Lombardus, S. Thomas, & alii quidam arbitrantur, ab initio puellaris ætatis, Virginitatis votum in propoſito habuiſſe, ſed non niſi poſt deſponſationem conſenſu Ioſeph voviſſe, cùm virgini poſt emiſſum votum nubere velle, ſit damnabile: attamen probabiliùs nonnulli ſentiunt, B. Virginem ab initio quidem puellaris ætatis ſuam virginitatem Deo conſecraſſe, at poſtea non niſi Angelico conſilio deſponſatam eſſe viro, qui Virginitatem non eſſet ablaturus, ſed teſtis ac conſors ejuſdem futurus: prout de B. Cæcilia & Valeriano legimus. Spe igitur divinæ protectionis freta, ex Angeli conſilio, viro juſto Ioſeph nupſit, qui virginitatis ejus cuſtos fuit, ac ſimul cum illa virgo permanſit. Nubendo autem, non in carnalem copulam conſenſit, ſed in conjugalem ſocietatem, Aug. lib. 1. *De nupt. & concupiſ.* c. 11.

Bernardus ſerm. 3. & 4. ſuper Miſſus.

1. Timoth. 6.

Ambroſ. de inſtit. Virgin. cap. 5.

CAP. X.

De coniugio B. Virginis.

Coniugium B. Virginis.

CONSILIO Angelico B. Virgo (ut dictum eſt) Ioſeph nupſit, & quidem fabro, ut Dei Filius ſecundùm humanam naturam fabri Filius diceretur, qui ſecundùm divinam naturam opificis mundi Filius erat. Aug. lib. *De catechizan. rudibus* cap. 22. Naſci autem Dei Filius voluit ex Virgine, I. ut genus humanum per Evam virginem perditum, reſtauraretur quoque per virginem: Anſelmus lib. *Cur Deus homo* cap. 2. II. Vt ſicut primus Adam de terra virgine à Deo plaſmatus fuerat; ita ſecundus Adam Chriſtus ex virgine Spiritus Sancti operatione cōciperetur. III. Quia ex muliere naſci voluit ſine patre. Damaſcenus lib 4. c. 15. D. Thomas p. 3. q. 28.

Iren. lib. 3. cap. 31.

Ex Virgine autem nupta naſci Deus

voluit, I. quia virginea fœcunditas præſtat non ſolùm conjugali & viduali caſtitati, ſed & virginali. II. Vt genus Chriſti notum eſſet, ejuſque genealogia per virum conſueto more deſcribi poſſet. III. Ne Chriſtus à Iudæis veluti ſpurius, meritò rejici videri poſſet. Oportebat enim veritatis præconem ſuis auditoribus offendicula non objicere. Ideo ſatius fuit, Chriſtum ad tempus putari ex coniugio natum, quàm ex fornicatione. IV. Vt Chriſti nativitas diabolo foret occulta, dum ex conjugio natum putat, quem ſcit non eſſe natum ex adulterio. Incarnationis enim myſterium, Deo per Angelos impediẽte, diabolus ignorabat. Sic Ignatius in epiſt. ad Philippenſes, & ad Ephesios, ex illo Hieronymus in 1. c. Matth. Ambroſ. in 1. cap. Lucæ. Baſil. *De humanâ Chriſti generatione.* Damaſcenus lib. 4. cap. 15. Beda in Lucam. Bernardus ſermo. 2. *ſuper Miſſus eſt.* V. Vt Chriſtus infans convenientiùs educaretur, & à furore perſequentium fugâ protegeretur. Epiphan. hæreſi 78. VI. Ex parte B. Mariæ Virginis, ut ipſa à fornicationis ſuſpicione liberaretur. Hieron. in 1. cap. Matth. & *cont. Helvidium.* Ambroſ. ſuper Lucam. Bernard. ſerm. 2. ſuper *Miſſus: Virginis parcitur famæ & verecundiæ.* VII. Vt B. Virgo poſſet viri operâ honeſtè uti in fuga, in educando filio. Damaſcenus lib. 4. c. 15. VIII. Vt mariti teſtimonio fides Incarnationis ex Virgine Maria confirmaretur. Si enim ſola illa ſuæ Virginitatis teſtimonium perhibuiſſet, culpam mendacio celare viſa fuiſſet. At nunc mentiendi cauſam non habuit, cùm fructus nuptiarum ſit partus feminarum. Sic Ambroſ. in Lucam, Baſilius *humanâ Chriſti gen.* Fulgentius lib. *De gra. Chriſti* cap. 3. Bernard. ſerm. 2. ſuper *Miſſus.* IX. Vt Virginibus infamiâ laborantibus, excuſationis velamen tolleretur. Dicere ſiquidem potuiſſent, etiam Dei matrem incontinentiæ ſuſpicionem non evaſiſſe: Ambroſius in Lucam, & de Virginis inſtitutione. X. Ne Chriſtus matrimonium improbaſſe putaretur, ab initio à Deo inſtitutum, Baſilius *De humanâ Chriſti gen.* XI. Vt per B. Virginem deſponſatam, Eccleſia Chriſto deſponſata figuraretur, quæ Virgo permanens, filios ex aqua & Spiritu Sancto generat. Poſtremò, ut quemadmodum in Chriſto Dei & hominis natura copulantur; ſic in ejus matre duplex prærogativa, ſcilicet matrimonialis fœcunditatis, & Virginalis integritatis.

Cap. XI.

Quòd B. Virgo in conceptione, in partu, & poſt partum Virgo permanſerit.

DE B. Virginis integritate, triplex olim error fuit. PRIMVS eorum, qui B. Mariam aliarum more feminarum concepiſſe ſenſerunt: Carpocrates, Irenæo teſte lib. 1. c. 24. Cerinthus, ibidem c. 25. Epiph. hæreſi 27. Ebion, Iren. lib. 3. cap. 24. item Theodotio & Aquila. Horum blaſphemiam confutat Iſaias c. 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* Vox, *alma*, ſignificat virginem abſconditam, & viro incognitã. Nullum alioqui ſignum eſſet, ſi virgo ex viri congreſſu conciperet; id enim quotidie fieri videmus. Hieronym. *cont. Iovinianum* lib. 1. & in quæſt. Hebraicis in 24. c. Gen. & in c. 7. Iſa. Hanc B. Virginis integritatem adumbravit rubus ardens, qui nõ comburebatur: virga quoque Aaronis florens: vellus Gedeonis, rore plenum; veritas de terra orta, Pſal. 70. 84. Idem prædixit Ieremias c. 31. *Femina circumdabit virum*, id eſt, Virgo concipiet Deum hominẽ factum. Modum conceptionis expreſſit Angelus: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te*, id eſt, ſuâ potentiâ te fœcũdabit. Pſal. 21. Chriſtus vermi comparatur, qui abſque concubitu in ligno naſcitur. Aug. in Pſal. 21. epiſt. 120. cap. 8.

Virginitas B. Mariæ.

Lucæ 1.

SECVNDVS error Ioviniani fuit, qui ne Chriſti corpus phantaſticum eſſe fateri cogeretur, illud ruptis pudicitiæ clauſtris ex utero B. Mariæ docuit egreſſum, ac proinde B. Mariam in partu minimè Virginem permanſiſſe. Cujus hæreſim ſcriptura cõfutat, dum Iſaiæ 7. dicit: *Ecce Virgo concipiet & pariet filium.* Et Danielis 7. *Lapis abſciſſus de monte abſque manibus* videtur. Ezech. 44. *Porta clauſa* non aperitur. Hinc veteres Chriſtum ex B. Virginis utero egreſſum docent, ſicuti ex clauſo exiit ſepulcro, & ad diſcipulos januis clauſis intravit: Aug. Epiſt. 3. tract. 28. in Ioan. lib. 1. *cont. Iulian.* c. 2. lib. 3. *ad catechum.* c. 6. lib. 22. *de civit.* c. 8. Chryſoſt. in 20. c. Ioan. Cyril. in Ioan. lib. 12. c. 35. Damaſcen. lib. 3. c. 12. lib. 4. cap. 15. Hieron. ex

profeſſo

professo cōtra Iovinianum ſcripſit. III. error Helvidii fuit, qui B. Mariam poſt partū filios ex Ioſeph habuiſſe docuit. Quem Hieron. confutavit, & Hugo Victorinus lib. de *perpetuâ B. Mariæ Virginitate*. Pugnat hæc doctrina cū ſcriptura Ezechielis 44. aſſerente, nullum per clauſam portam niſi Dominum tranſiturum: & cum illo Lucæ 1. *Virum non cognoſco*. Argumenta verò ſumpta ex voce *donec*, *antequam*, nullius momenti ſunt, cùm hæ voces non ſemper conſequentiam, neque tempus determinatum notent, ſed interdū quid non ſit factum, & tempus infinitum ſignificent. *Primogenitus* autem phraſi ſcripturæ vocatur, ante quem nullus eſt natus, ſive poſtea naſcatur alius, ſive non. Sic B. Virgo peperit ſuum primogenitum Chriſtum: qui etiam *primogenitus in multis fratribus* dicitur, quia fratres omnes ſuos, non naturâ, ſed adoptionis gratiâ Dei filios, longè præcellat, cùm ipſe naturalis Dei Filius ſit, & propria virtute ex mortuis reſurrexerit; per illū verò ceteri. Iacobus autem *frater Domini* dicitur, non quia ex B. Maria natus, ſed quia propinquus: quemadmodum Abraham de Loth ait: *Fratres enim ſumus*, gente ſcilicet, propinquitate, cognatione, affectu. Nam & Dominus ait: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, ipſe mihi frater, & mater & ſoror eſt*. Quare firmiter credendum eſt, B. Virginem nullum alium poſt Chriſtum habuiſſe filium. Nam ſi naturalem alium filium habuiſſet, procul dubio Chriſtus in cruce matrem ſuam non Ioanni, ſed filio commendaſſet; ut in libro *contra Iovinianum* ratiocinatur Hieronymus.

Helvidii hæreſis.

Primogenitus eſt, ante quē nullus natus.

Fratres Domini qui & cur dicantur.

Gen. 13.
Deut 15. 17.

Matth. 12.
Marci 3.
Lucæ 8.

SENSERVNT quidem nonnulli, filios Ioſeph ex alia uxore vocari *fratres Domini*: ſed opinionem audaci temeritate confictam pronuntiat Hieronymus, ſiquidem multò probabilius eſt, Ioſeph ſemper Virginem permanſiſſe, nec ſenem, ſed juvenem robuſtum fuiſſe, qui ſuo labore Virgini Mariæ, Chriſtóque proli victum comparare poſſet, eique in fuga & longa in Ægyptum peregrinatione obſequium præſtare: juxta illud Iſaiæ: *Habitabit juvenis cum Virgine*. Ideóque D. Bernardus ſponſum B. Virginis cum Patriarcha caſtiſſimo Ioſeph confert, qui Domini ſui uxorem, licet procaciter urgentem contingere noluit; multò potiori ratione hic Ioſeph Dei ſui matrem impollutam conſervavit.

Epiphan. hæreſi 51. & 80. Chryſoſt. homil. 5. in Ioan. Iero. cont. Helvidium. item in cap. 12. Matth. Et in prologo epiſt. Iacobi. Ioſeph Virgo permanſit.

Iſa. 62.

Bernard. ſermo. 2. ſuper Miſſus.

CAP. XII.

DOMINVS TECVM: Deus VERBVM tecum, Deus in te novo naſcendi modo illabitur; ex te carnem jam ſibi aſſumet. Nec ſolùm Dominus Filius tecum, quem carne ex puriſſimis ſanguinibus formata induis; ſed & Dominus Spiritus ſanctus tecum, cujus obumbratione concipis; & Dominus Pater tecum, qui genuit ab æterno Filium, quem facit nunc in tempore filium quoque tuum. Dominus itaque omnium creaturarum tecum, qui tuum intrat genitale ſecretum, tibi nihilominus reſervans integrum virginale ſignaculum. *Dominus tecum*: id eſt, Spiritus ſanctus cum Patre & Filio tuum ſanctificans uterum: Dominus VERBVM tecum, ſibi in te præparans thalamum, adornans ſibi tabernaculū, conſecrans ſibi templum in utero tuo, in quo novem menſibus habitet plenitudo divinitatis corporaliter. Proinde quem orbis univerſus, & cæli cælorū non capiunt, hunc virginali utero tuo complexa es, in eo cælo major, terrâ fortior, orbe latior effecta. Non ait angelus: Dominus in te; ſed *Dominus tecum*, quia Deus ubique eſt per ſimplicem eſſentiam, præſentiam, & potentiam; & in ſanctis omnibus eſt per cognitionem, affectum, & amorem: at in B. Virgine non ſolùm conſenſione voluntatis, ſed etiam conjunctione carnis eſt, ut de Dei Virginiſq; ſubſtantia unus ſit Chriſtus; nec totus de Deo, nec totus de Virgine; totus tamen Dei, & totus B. Virginis filius; nec duo filii, ſed unus utriuſque Dei & B. Mariæ filius, qui duæ naturæ in una Hypoſtaſi ſunt conjunctæ. Deus itaque cum B. Virgine, non tantùm gratiâ, ſed etiam naturâ eſt, ex ipſa homo factus.

Petrus Chryſologus ſerm. 40. & 143.

Bernard. ſermo. 3. ſuper Miſſus.

Chryſologus ſerm. 143.

Verbum eſt in Virgine coniunctione carnis.

PORRO ſciendum eſt, Deum variis modis cum hominibus eſſe. I. Corporali præſentia. Ioan. 12. *Me non ſemper habebitis vobiſcum*. Hoc modo fuit cum B. Virgine novem mēſibus in utero, & poſtea triginta annis, ipſam quotidie colloquiis inſtruens, conſolans, ſpiritualibus donis adimplens, miraculis & prædicationibus recreans, ac in morte eam diſcipulo dilectiſſimo commendans; quam poſt ſuam reſurrectionem primam inviſit, & in cælum deinde aſſumptus, abūdantiori ſpiritus ſui copiâ replevit, atque defunctæ animam

æterno

æterno primùm Patri obtulit, moxque reſumpta carne juxta ſe ſuper omnes creaturas evectam, in ſumma gloria collocavit. Ceteræ *Virgines ſequuntur agnū quocumque ierit*: &, *nos ſemper cum Domino erimus*, ipſius beata viſione fruentes: ſed cum matre ſublimiore modo eſt, nihil alienum faciens ab ejus voluntate; ſic illius gaudens honore, ut delatum honorem matri, ſibi reputet exhiberi.

Apoc. 14. 1. Theſſal. 4.

Deus inhabitare per gratiam ſanctos dicitur.

II. Dominus cum eis eſſe dicitur, quos inhabitat per dilectionem, miſericordiam, & ſeptiformē Spiritus ſancti gratiam, quorum actus dirigit, movet, gubernat in vitam beatam. Ioan. 14. *Si quis diligit me &c. ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.*

III. Cum iis Dominus eſſe dicitur, quos in munere publico, ut illud ad ſalutem ſubditorum adminiſtrent, conſtituit, adjuvat & regit. Ioſuæ 1. *Sicut fui cum Moyſe, ita ero tecum.* Sic fuit cum Davide, 1. Regum 16. & receſſit à Saule, 1. Reg. 28. Fuit cum Apoſtolo Paulo, Actorum 18. *Noli timere: ego tecum ſum.*

Postremo Dominus cum eis eſſe dicitur quos protegit, & à malis liberat. Geneſis 31. *Niſi Deus patris mei adfuiſſet mihi.* Pſalm. 90. *Cum ipſo ſum in tribulatione.* Matth. 28. *Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.* Hac verò ſalutandi formula, *Dominus tecum*, aut *Dominus vobiſcum*, non ſolùm angeli, ſed & homines juſti olim uti ſolent. Boos enim meſſores ita ſalutavit: Azarias Propheta regem Aſa, & populum victorem conſalutat: *Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cum eo.*

Dominus vobiſcum.

Iudicum 6. Ruth. 2.

Quia verò hæc ſalutandi formula ſeptiformis Spiritus ſancti gratia optatur, ideo ſacerdos in Miſſæ ſacrificio populū ſepties hac formula cōſalutat. Epiſcopi verò, quia Chriſtum Eccleſiæ ſponſum perfectiùs repræſentant, in prima populi ſalutatione dicunt: *Pax vobis*; quomodo poſt reſurrectionem Chriſtus Apoſtolos primùm ſalutavit: in ceteris orationibus communi formula ſalutandi utuntur: *Dominus vobiſcum*, ut ſe Chriſti miniſtros agnoſcant. Pontifex autem Romanus in ſolenni Miſſa tempore Paſchali populū frequentiùs illa formula, *Pax vobis*, ſalutare conſuevit, ad exprimendum reſurrectionis gaudium, quo tempore Chriſtus hac forma ſæpius diſcipulos ſalutavit.

Ioan. 20.

Durandus l. 4. ration. ca. 14.

Cap. XIII.

Benedicta *tu in mulieribus*: id eſt, præ omnibus mulieribus laude digna es; meritò de te omnes bene loquantur; jure inter mulieres beata prædicaris, quæ ſola dignitatem ſummam, quæ in muliebrem ſexum cadere poteſt, aſſequuta es; videlicet, ut Dei mater ſis & nomineris, ſimulque Mater & Virgo. Verè igitur benedicta, quæ maledictionem Evæ commutavit in benedictionem, ſine dolore concipiendo, ſine corruptione pariendo, ſine tædio fructum in utero gerendo. Dicuntur quidem & aliæ mulieres benedictæ, ſed longo poſt B. Mariam intervallo. Pertinet enim ad benedictionem, quòd concipiant & pariant: at quanta nunc huic benedictioni conjuncta eſt maledictio? cùm ſine pudore non concipiant, ſine dolore & corruptione non pariant, gravique jugo Viri ſubdantur: à quibus omnibus B. Virgo immunis fuit. Dicuntur aliæ mulieres benedictæ, quia ſublato ſterilitatis opprobrio, ſingulari Dei munere filios conceperunt, ut Sara, Rebecca, Rachel, mater Samſonis, Samuelis, & Elizabeth: at ex B. Virgine Sanctus ſanctorum, Rex regum, imò Deus prodiit. Benedictam ſe Lia prædicat, quia multos filios genuit: at B. Virgo unum edidit, per quem omnes adoptionem filiorum recipiunt. Benedicitur Anna, Samuelis mater, quia Prophetam genuit, quem Deo in obſequium obtulit: at B. Virgo Prophetarum caput genuit Chriſtum, qui ſe pro totius orbis ſalute Deo immolavit. Benedicta prædicatur Noëmi, quia nurus filium peperiſſet, qui ejus ſenium conſolaretur: benedicta Debora & Iahel, quæ Siſaram, populi Dei hoſtem ſuſtulerunt; benedicta mulier, quæ dejecto molari lapide Abimelech interfecit: mulier ſapiens in Abela, quæ ſeditioſi Sebæ caput abſtulit: Iudith, quæ Holofernem vicit: Heſter, quæ Iſraelitas à periculo excidii liberavit: Abigail, quæ Davidem à vindicta ſumenda impedivit: at B. Virgo hæc omnia per Filium ſuum longè præcellentiore modo præſtitit: gaudium enim Orbis, Liberatorem genuit humani generis, qui caput antiqui Serpentis contrivit, iram Dei placavit, mor-

Benedictiones B. Virginis.

Gen. 3.

Gen. 1. 3. 9.

Gen. 18. 25. 30. Iudicum 13 1. Reg. 1. Luca 1.

Gen. 30.

Ruth. 4. Iudic. 4. & 5

2. Reg. 20. Iudith. 14. Heſt. 7. 6. 1. Reg. 25.

Digitized by Google

1. Cor. 7.

tem & infernum vicit. In novo Teſtamento beatæ celebrantur virgines, quæ ſpiritus & carnis puritatem Deo conſecrant: at B. Virgo nullum habens præceptum, nullum conſilium, nullum in veteri Teſtamento exemplum, virginitatem perpetuam Deo vovit, paupertatem, & vitam in communi cum diſcipulis elegit, Acto. 2. Et quidquid in Scripturis mulieri alicui laudis tribuitur, id multò perfectiùs B. Virgini convenit. Vnde meritò ſola ab initio mundi eſt promiſſa, multis figuris adūbrata, Prophetarum vaticiniis prænunciata.

Gen. 3.

Hæc eſt novi Adæ Eva, omnium viventum mater appellata, quæ Dominum, à quo condita erat, viciſſim de ſua carne genuit. Hæc per Rubum ardentem, qui nō comburebatur per urnam auream manna continentē; per arcam de lignis Sethim imputribilibus cōpoſitam; per virgā Aaronis florentem; per vellus Gedeonis cæleſti rore madens ſinificata fuit. Denique hæc eſt terra præbens fructum optimum, de qua veritas orta eſt, de qua Iſaias: *Ecce virgo concipiet & pariet filium*: &, *Egredietur virga de radice Ieſſe*. Ierem. 31. *Femina circundabit virum*. Ezechiel 34. *clauſa porta erit*. Daniel 2. *Abſciſſus eſt lapis de monte*. Zacharias cap. 4. candelabro aureo eandem denotat.

Iſa. 7. 11.

Daniel. c. 2.

Postremo hanc B. Virginem in novo Teſtamento per Archangeli Gabrielis miniſterium à Deo laudatam reperimus, eandemque inceſſanter nunc beatam prædicant omnes cæleſtium ſpirituum Hierarchiæ. Notat Beda, eâdem voce ab Angelo & Elizabeth B. Mariā benedici, ut angelis & hominibus veneranda demonſtretur. Laudata eſt inſuper B. Maria ab illa magnæ devotionis & fidei muliere, quæ intrepidè clamavit: *Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ ſuxiſti*: cujus feminæ ſequuta exemplum Eccleſia frementibus Chriſti hoſtibus, quotidie *beatam* prædicat Mariam, quæ Salvatorem mundi peperit; adimpleturq; illud ejuſden vaticinium: *Beatam me dicent omnes generationes*. Quantopere veteres B. hanc Virginem celebrarint, demonſtrant honorifica epitheta, quæ illi tribuunt: de quibus vide Epiphanium hæreſi 78. 79. Athan. in ſerm. *de Deiparâ*, Ephrem in ſerm. *de laudibus B. Mariæ virginis*. Chryſoſt. in ſua Liturgia, Synod. 7. Act. 4. Bernardum ſerm. ſuper *miſſus*, item in ſermonibus *de B. Mariâ*, & *de verbis* Apo. 12. Anſelmum lib. *de excellentiâ B. Virginis* cap. 2: ubi poſt Deum nihil illâ excellentius eſſe confirmat.

Athan. in ſerm. de Deipara.
Beda in 1. cap. Lucæ.

Luca 11.

Luca 1.

Beda in cap. 11. Lucæ.
Dion. Areop. lib. de divi. nom. cap. 3.

Cap. XIV.

Et benedictus fructus ventris tui.

Verbis ſalutationis Archangeli Gabrielis, verba, quæ Elizabeth, Spiritu ſancto repleta ſubjunxit, annectimus: *Et benedictus fructus ventris tui*. Quibus explicatur, unde tanta benedictio B. Virgini obvenerit, à fructu ſcilicet ventris, hoc eſt, ab inexhauſto benedictionis fonte, Dei Filio, in quo gētes univerſę benedicendæ erant, de cujus plenitudine exuberantis gratiæ omnes ſancti portionem accipiunt. Eſt enim author & fons omnis ſpiritualis benedictionis, cùm ſit Deus ſuper omnia benedictus in ſecula, Amen. Longè igitur diverſus eſt fructus B. Mariæ à fructu Evæ. Per Evę ſiquidem fructum, mortem, corruptionem, æternam damnationem, Dei irā, confuſionem, ad malum pronitatem incurrimus: per B. autem Mariæ fructum, vitam depulſâ morte, immortalitatem exutâ corruptione, juſtitiam abolitâ iniquitate, perſeverantiam & gloriam ſublatâ omni fragilitate conſequimur. Verè igitur hic fructus eſt vitalis & vivificus, qui eſurientibus fit cibus & potus, ac tam delectabilis aſpectu eſt, ut in eum Angeli deſiderent proſpicere. Per hunc fructum B. Virgo facta eſt *regina cælorum, domina angelorum, Mater miſericordiæ, vita & ſpes noſtra*; non, cui ſalutis noſtræ meritū aſſcribamus; ſed per cujus interceſſionem, apud Salvatorem, ejus Filium, adjuvari ſperemus, cujus ſui creatoris facta eſt genitrix, ac veraciter Deipara.

Virgo Deipara.

Qvare his verbis contra Valentinianos & Anabaptiſtas profitemur, nos credere, Chriſtum non corpus de cælo allatum, aut phantaſticum habuiſſe, ſed de B. Virginis ſanguinibus efformatū. II. contra Neſtorianos confitemur, naturam humanam in unitatem perſonæ Verbi Dei aſſumptam eſſe, beatámque Mariam non Chriſtotocō, ſed Theotocon atq; Deiparam appellandam, cùm ex ea Deus noſtræ carnis ſubſtantiam acceperit, Deumq; & hominē verè illa conceperit & pepererit.

Digitized by Google

Nomẽ Ieſus, adumbratum per Ieſue, Ioſedech, & per Ieſum filium Sirach.

Iesvs.) Nomen fructus benedicti Elizabeth non expreſſit, ſed Eccleſia ſubnectendum judicavit. Vt recoleremus, hunc fructum eſſe ſemen illud promiſſum, quod ſerpentis caput contereret; ſemen illud, de quo Abrahæ ac Davidi promiſſio facta legitur: *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes*: *De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam*: de quo Prophetæ omnes vaticinati ſunt, quòd populũ ſuum liberaret à ſervitute diaboli, mortis & peccati, corruptionis & miſeriæ; de quo Angelus: *Vocabis nomen ejus Ieſum: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum*: quem adumbrarunt Ioſue, Ioſedech, & Ieſus filius Sirach, qui populum Iſraëliticum in terram promiſſionis vel induxerunt, vel ex Babylone cum gaudio reduxerunt, aut ſapientiâ ſuâ erudierunt, in typum, quòd verus Ieſus, ex B. Maria natus, Dei populum ſalvaret, in terram viventium introduceret, contra hoſtes protegeret, ſalutari ſcientia illuminaret. De excellentia nominis Iesv, virtute, dignitate, ac dulcedine, latiſſimè diſſeruimus in expoſitione Symboli Apoſtolici.

Matth. 1.

Lib. 1. cap. 125.

Chriſtus, eſt nomẽ officii.

Christvs) Nomen Iesv proprium eſt perſonæ; Christi verò nomen eſt officii, dignitatis, potentiæ, atque regni, deſignans, Iesvm eſſe verum Regem, ſummum Pontificem, atque Prophetam. In veteri enim lege chriſmate inungi ſolent Sacerdotes, Exodi 29. Levitici 4. 8. Eccle. 45. Reges, 1. Reg. 10. 16. 24. 26. Prophetæ, 3. Reg. 19. Adumbrabant enim illum, de quo Moyſes dixerat: *Prophetam vobis ſuſcitabit Dominus*, qui ſcilicet myſteria à ſeculis abſcondita revelabit. Vnctus eſt verò Christvs nõ oleo corporali, ſed gratiâ & virtute Spiritus ſancti, cujus unctionis participes effecti fideles, *Chriſtiani* appellantur. Inunctus eſt autem Chriſtus, quando in utero B. Virginis divina natura humanæ unita eſt; tunc enim *Verbum caro factum eſt*, id eſt, Deus homo, & ſecundùm quòd homo, Iesvs unctus eſt: nam Verbum inunctione non eguit, cùm proficere aut beatius fieri nequeat. Idem tamen Deus & Homo dat & accipit unctionem: dat, ut Verbum; accipit, ut homo: *de cujus plenitudine nos omnes accepimus*. Plura vide lib. 1. cap. 26.

Deut. 18.

Pſal. 44. Iſa. 61. Acto. 11.

Ioan. 1. Lib. 1. c. 25.

Vide cap. 35. explicationis Dominicæ.

Amen) *Fiat, verè, fideliter*. Quidam fauſta precatione hanc ſalutationem B. Mariæ cõcludunt in hunc modum: *Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in horâ mortis noſtræ, Amen.* Quæ in ſerm: *de Deiparâ* his verbis apud Athanaſium continentur: *Nos terreſtres hierarchiæ exaltamus te, magnâ & canorâ voce dicentes: Ave gratioſa, Dominus tecũ: intercede Hera & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.* Quia enim Domina eſt, noſtri curã gerit: quia orbis Regina, nihil non poteſt: ut autem Dei Mater, à Filio cuncta facilè impetrat. Invocationem B. Mariæ Virginis piiſſimam reperies apud B. Ephrem in ſerm. de laudibus B. Mariæ Virginis; *Sub tuum præſidium*, ait, *confugimus, ô ſancta Dei genitrix; ſub alis pietatis atque miſericordiæ tuæ, protege & cuſtodi nos, miſerere noſtri* &c. Item, Ave ſpes omnium proborum, rebus adverſis afflictorum. Ave dulce ſolamen atque præſidium: Ave Dei & hominum mediatrix optima. Ave terrarum Orbis conciliatrix efficaciſſima. Adeſto mihi nunc & ſemper, ô virgo Dei genitrix, mater miſericordiæ, benigna & clemens; in præſenti quidem vitæ curſu fervens protectrix atq; auxiliatrix, hoſtiles quoſque impetus à me avertens, & in via ſalutis me conſtituens, ac in extremo vitæ articulo miſeram animam meã conſervans, & horrendos dæmonum aſpectus ab ea procul depellens; in tremendo autem judicii die, ab æterna me damnatione liberans: & poſtremò in juſtorum numerum me referens, atque Filii tui gloriæ me hæredem efficiens. Quòd utinam per piam interceſſionem tuam, atque patrocinium, mihi & omnibus humiliter ad te recurrentibus, & ſpem in te figentibus, poſt hoc exilium cõcedatur, gratiâ, miſeratione, & benignitate vnigeniti Filii tui, Domini Dei ac Salvatoris noſtri Iesv Christi! Quem decet omnis gloria, honor, potentia, & adoratio, cum æterno ejus Patre, & ſancto, ac vivifico Spiritu, nunc & ſemper, & in omnes ſeculorum æternitates,

Amen.

Invocatio B. Virginis.

Ephrem in ſerm. de laudibus B. Mariæ.

LAVS DEO, VIRGINIQVE MATRI.

Cap. II.

Quis autor ſit Angelicæ ſalutationis?

Salutationis huius autor quis.

SPIRITVS Sancti juſſu præcipuam hujus ſalutationis partem Angelus è cœlo tulit: mediam verò eodem numine plena Elizabeth effudit; Eccleſia denique ad fructum ex antecedentibus laudibus hauriẽdum, poſtremam partem adjecit. Proinde iſta ſalutatio à ſummo rerum omnium opifice, ordine pulcherrimo digeſta, breviqúe verborum compendio Beatæ Virginis encomia complectens, non poteſt eidem non eſſe gratiſſima, nobiſque utilis, quandoquidem nos illius horæ commoneat, quæ poſt infelicem primi parentis caſum, læta humano generi prima illuxit, in qua Deus Virginem elegit, cujus benedictum ſemen venenati ſerpẽtis caput attereret, mortemque diaboli ſeductione invectam abolendo, ſempiternâ vitâ commutaret. Cujus ſalutationis præſtantiam, nova quoque ſalutandi formula, nunquam antea audita, demonſtrat.

Origen hom. 2. in Lucam. Ambroſius in c. 1. Lucæ. Bernardus ſermo. 2. ſuper Miſſus eſt.

Cap. III.

Quo tempore ſalutatio per Angelum facta?

VT ſecundùm recurrentem annorum & dierum circulum eodem hebdomadis die, eadémque hora, qua primus parens lapſus fuerat, ſalus humano generi redderetur; ideo Deus XXV. diem Martii, tunc in feriam ſextam incidentem elegit, in qua Incarnationis, & poſtea Redemptionis myſterium perageret. Eâdem enim XXV. Martii die recurrente, Chriſtus & conceptus, & paſſus eſt.

XXV. Martii Chriſtus conceptus, & paſſus.

Cap. IV.

De colloquio Gabrielis cum Mariâ, & ſerpentis cũ Evâ.

Colloquium Angeli.

QVEMADMODVM Evæ virginis peſtiferum cum ſerpente colloquium mundo exitium invexerat; ita placuit Altiſſimo initium humanæ Redemptionis à ſancto beatę Virginis Mariæ cum Angelo Gabriele colloquio auſpicari, ut qualis ordo ruinæ, talis humanæ reparationis foret, eadémque porta ſalutis antidotum intraret, qua ſerpentis venenum infuſum fuerat: ut latè proſequitur Irenæus libro 5. adverſus hæreſes. *Quemadmodum*, ait, *per Angelicum ſermonem ſeducta eſt virgo Eva, ut effugeret Deum, prævaricata ejus verbum; ita Beata Virgo Maria per Evangelicum ſermonem evangelizata eſt, ut portaret Deum, ejus obediens verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt, ut effugeret Deum; ſic & hæc ſuaſa eſt obedire Deo, uti virginis Evæ, Virgo Maria fieret advocata. Et quemadmodum morti aſtrictum eſt genus humanum per Virginem, ita ſalvatur quoque per Virginem, æquâ lance diſpoſitâ virginalis inobedientiæ, per virginalem obedientiam.* Auguſtinus lib. 1. *De peccat. merit.* cap. 28. *Sicut Eva draconis antiqui falſis promiſſionibus credendo genus humanum perdidit; ita Beata Virgo veris Angeli ſancti promiſſionibus credendo facta eſt mater Salvatoris.* Et alibi ſæpius oſtenſit, per feminam mortem, & rurſus per feminam prodiiſſe vitam. Petrus Chryſologus ſermo. 42. & 148. idem argumentum pertractat. Fulgentius ſermo. *De laudibus B. Mariæ.* Anſelmus lib. *Cur Deus homo*, cap. 8. Bernardus ſermo. 2. *De annuntiatione*, ſerm. 2. *ſuper Miſſus eſt.*

Iren. lib. 3. c. 31. 33. Tertullian. lib. de carne Chriſti.

Aug. lib. 6. cont. Iulia. cap. 10. Lib. de agone Chriſt. c. 22. Cyril. catech. 12.

Cap. V.

Quot ſint Angelicæ ſalutationis partes?

QVATVOR in hac Angelica ſalutatione partes continentur: honorifica primùm compellatio, deinde incomparabilis laus virginis, exprimens, quomodo in ſeipſa affecta, & quàm Deo cælitibuſque accepta ſit: ac demum quomodo ſupra ceteras omnes mulieres; atque creaturas exaltata: ſubjungitur poſtea gratiarum actio, & laus Chriſto, qui talem matrem delegerit, atque inter ſe, genúſque humanum mediatricem conſtituerit: ac tandem poſtulatione concluditur, ut cauſam noſtram apud filium ſtrenuè agat, noſtraque ſtudia & actiones ſuo patrocinio dirigat, animáſque hinc emigrantes ſalvas in cælum perducat.

Quatuor ſalutationis Angelicæ partes. Helvidii hæreſis.

Digitized by Google

Cap. VI.

Expoſitio verborum ſalutationis Angelicæ.

Ave.

AVE, χαῖρε, id eſt, *gaude, vale, ſalve*, quæ veri gaudii autorem concepturaes: fauſtum felixque tibi, quòd mærorem per Evam invectum ſempiternâ lætitiâ es commutatura. Quaſi dicat: Lætare Virgo, ab æterno ut mater Dei ſis prælecta, à lapſu primorum parentum repromiſſa, ab omnibus Sanctis tantopere deſiderata, parentum reparatrix, poſterorum vivificatrix, per quam omnium ſalus, innocentiæ reſtitutio, de hoſte diabolo victoria, de peccato ac morte triumphus, omniumq; deniq; gentium benedictio. Ave B. Virgo, cui uni Deus hæc omnia reſervavit, per quam antiqua mulierum excluditur maledictio: tu nova mater novam accipe benedictionem: ſingulare tibi Evangelium evangelizo: *Ecce filia Sion, Rex tuus venit:* feſtina thalamum ei tuum adorna, & ſuſcipe Regem, in eius adventu gaude, per quem *ve* maledictionis convertiſti in *ve* benedictionis; cuius partu gaudium invectura es univerſo mundo. Exulta pater Adam, ſed magis tu mater Eva: conſolamini in filia, quæ abſtulit opprobrium veſtrum, *Felixq; ſumens Ave, commutavit nomen Evæ.*

Ex quibus patet, voce *Ave*, non ſolùm contineri ſimplex ſalutationis officium, ſed etiam oblationem muneris, atque congratulationem tam admirandæ felicitatis, ut ejuſdem perſonæ vera fieret Mater, cuius Deus omnipotens verus eſſet Pater.

Maria. Hieron. in interpr. Hebr. nominum. Epiphan. hæreſi 78.

MARIA] nomen proprium eſt B. Virginis, eiuſdem dignitatem ſua ſignificatione exprimens. Denotat enim *dominam, ſtellam maris, amaritudinis mare.* Quæ omnia eidem Beatę Virgini conveniunt. Verè ſiquidem omnium creaturarum Domina facta eſt, quæ omnium creatoris mater eſt, ac iure Domina mundi, & Regina cæli vocatur, ex qua utriuſque creator & moderator genitus eſt. Petrus Chryſologus ſerm. 142. Beda in 1. c. Lucæ. Damaſcenus lib. 4. c. 15. Bernard. ſuper *Salve Regina.*

Beda in 1. c. Lucæ.

STELLA verò *maris & illuminata* dicitur, quia ſine corruptione radium emiſit, cuius ſplendor univerſum Orbem illuminat, hominum mentes calefacit, vitia excoquit, & ſuper hoc mare proceloſum ſublevata micat meritis, illuſtrat exemplis. Vnde canit Eccleſia: *Ave maris ſtella.*

Bernardus ſerm. 2. ſuper Miſſus eſt.

PORRO *mare amaritudinis fuit*, quia ex ea carnis mortalitatem Chriſtus accepit; & animam eius paſſionis Filii mæror, tanquam gladius pertranſivit.

Ambroſ. de inſtit. Virg. cap. 5. Lucæ 2.

Cap. VII.

De genealogiâ B. Mariæ.

Genealogia B. Mariæ. 2. Reg. 7. Pſal. 131. Iſa. 11. Lucæ 1. Matth. 1. Rom. 1 & 9. 2. Timoth. 2.

CERTA fide tenendum eſt, B. Mariam ex Davidica regia ſtirpe eſſe propagatam. Conſtanter enim ſcriptura tradit, Dominum Ieſum Chriſtum ex ſemine David, ſecundùm carnem natum eſſe: at carnem à Ioſeph non traxit, qui propter fidem coniugii pater eius dici meruit (juxta Aug. lib. 1. *de nupt. & concupiſc.* cap. 11.) ſed ex puriſſimis ſanguinibus B. Virginis efformatâ aſſumpſit; quam ex eâdem tribu cum Ioſeph fuiſſe, declarat cenſus in Bethlehem factus. Vnde Matthæus & Lucas Ioſephi genealogiâ commemoratâ, de B. Virginis genealogia ſiluerunt, tum quia ſcripturæ ſacræ mulierum genealogias non conſueverunt deſcribere; tum quia ſecundùm legem vir ſibi propinquam accipere in coniugem deberet. Hiero. in 1. c. Matth. Ambroſ. lib. 3. in Lucam. Aug. lib. 3. *cont. Fauſtum* cap. 2. & 3. Lib. 23. c. 9. Lib. 5. *cont. Iulianum* cap. 9. Lib. 2. *Retract.* c. 7. Epiphanius hæreſi 79. & Damaſcenus lib. 4. *De fide*, c. 15. Patrem B. Virginis, Ioachim fuiſſe referunt, matrem verò Annam: quam opinionem, ut incertę veritatis, commemorat Auguſtinus lib. 23. *cont. Fauſtum* cap. 9. Sed Eccleſia poſtmodum illam ſententiam inſtitutione feſti S. Annæ comprobavit. Cui non obſtat, quòd Beata Virgo, cognata Elizabeth, coniugis Zachariæ Sacerdotis dicatur: conſilio enim divino proviſum fuit, ut ab initio regium genus ſacerdotali commiſceretur, ut Chriſtus, Rex, & Sacerdos ex utriſq; ſecundùm carnem naſceretur.

Ioachim pater B. Virginis, Anna mater.

Ambroſ. lib. 3. in Lucam.

Cap. VIII.

De virtutibus B. Mariæ.

Virtutes B. Mariæ.

GRATIA *plena*: græcè κεχαριτωμένη, id eſt, *gratioſa, unicè Deo chara, Deum habens faventem ac propitium.* Quem ſenſum inſinuant Angeli verba: *Inveniſti gratiam apud Deum.* Sic Iacob ad Eſau: *Inveniam gratiam in conſpectu tuo.* Et Deus ad Moyſem: *Inveniſti gratiam coram me.* Apoſtolus eâdem voce utitur: *Gratificavit nos in dilecto Filio ſuo*: id eſt, gratioſos dilectóſque reddidit, ſeu amabiles. Sic gratioſa & amabilis B. Virgo, támque propenſo in eam animo Deus fuit, ut a ſummo cælo egreſſus ad ipſam pervolarit, in ejuſq; utero ſibi corpus efformaverit. Et quia Deum nō decebat ſecundùm carnem cōcipi, niſi ab eâ, quæ illum antea mente concepiſſet, & quæ omni gratiarum genere abundaret; jure B. Virgo gratiarum donis plena fuiſſe quoque creditur. Rex enim gloriæ adornavit thalamum ſuum, roreq; cæleſtis benedictionis irrigavit terram, ut talē fructum Virgo permanens edere poſſet. Hinc inter omnia gratiæ vaſa, quibus fons plenitudinis ſuam gratiam communicat, ſingulari prærogativâ B. Virgo dicitur, *Gratiâ plena.* De Zacharia, Elizabeth, Ioanne Baptiſta, & Apoſtolis legimus, quòd Spiritu Sancto repleti fuerint; de B. Stephano, quòd plenus fuerit gratia & fortitudine; at longè aliter *gratiâ plena* dicitur, quæ ſola gratiæ autore impletur, quæ Domini ſui, opificis & creatoris mater efficitur, ut in ea plenitudo divinitatis corporaliter inhabitaret, & ſicut pluvia in vellus, ſe tota gratiæ plenitudo infunderet. Vnde intelligi poteſt, ad vincendum omni ex parte peccatum, B. Virgini plus gratiæ quàm ulli homini fuiſſe collatum. Nefas enim putare eſt, huic eſſe negatum, quod alicui Sanctorum legitur eſſe indultum. *Ego* (ait Bernardus) *puto, quòd & copioſior ſanctificationis benedictio in eam deſcenderit, quæ ipſius non ſolùm ſanctificaret ortum, ſed & vitam ab omni deinceps peccato cuſtodiret immunem, quod nemini alteri in natis mulierum creditur eſſe donatum.* In quam ſententiam Auguſtinus lib. *de nat. & gratiâ* cap. 36. ſcribit, cùm de peccatis agitur, propter honorem Domini, de B. Virgine eius Matre ſe nullam prorſus quæſtionem habere velle.

Gen. 33.
Exodi 33.
Epheſ. 1.
Leo ſerm. 1. de nativ. Domini.
Epiſt. 174. ſerm. 2. de aſſump.
B. Virginis privilegia.
Lib. de nat. & gr. c. 36. Aug. in Pſal. 64. tract. 2.

Idem declaravit Concilium Tridentinum, privilegio ſingulari B. Virgini conceſſum, ut omnia etiam venialia peccata vitaret. Quod etiā tenuit Ambroſius ſerm. ultim. in Pſalm. 118. & in Lucam ad illud: *Ecce ancilla Domini.* Quanquam igitur Origenes hom. 17. in Lucam arbitretur, gladio ſcandali animā B. Virginis in paſſione Filii vulneratam; & Chryſoſt. homil. 45. in Matth. & 20. in Ioan. inanis gloriæ motum eidē tribuat; firmiter tamen nunc Eccleſia contrarium tenet, nec de B. Virginis innocentia quæſtionem moveri patitur, quam per obumbrationem Spiritus Sancti charitate, omniq; virtutum genere conſummatam fuiſſe non dubitat: imò tunc exterminatam in ea fuiſſe mali concupiſcentiam, & in omni accepto dono confirmatam, tradit Anſelmus *de conceptu Virginali* c. 18. Richardus de S. Victore lib. 2. *de Emanuele* c. 26. & ſequentibus. Petrus Lombardus lib. 3. ſent. diſt. 3. ibique magno conſenſu Scholaſtici.

Seſſ. 6. can. 23.
Leo ſerm. 2. de nat. Domini.
Aug. lib. 2. de pec. merit. cap. 25.

CETERVM de tempore ſanctificationis, utrùm videlicet nulla peccati labe unquam infecta, ſed ab originali macula initio ſuę conceptionis prę ſervata ſingulari privilegio fuerit; an in matris utero ſanctificata demum ſit, inter Doctores cōtrovertitur. Et ſapienter Pius V. in popularibus concionibus hanc controverſiam tractari vetuit, ſolùm in Academiis, & coram doctis in utramq; partem agitari permittens, ea tamen lege, ut neutra pars alteram veluti erroneam condemnet. Quod priùs Concilium Tridentinum ſanxerat: & Sixtus IV. in extravagan: *Grave nimis.*

De conceptione B. Mariæ.
De conceptione B. Mariæ Bulla Pii V. obſervanda.
Seſſ. 5.

CVM autem B. Virgo innumeris virtutibus reſplendeat, quæ fidelibus utiliſſimè in exemplū proponi queunt, nec falſis, aut incertis laudibus noſtris indigeat; conſultiſſimè paſtores, omiſſis quæſtionibus, contentionem potiùs quàm ædificationem parientibus, heroicas eius virtutes populis inculcabūt, quas ſuaviſſimè proponit Ephrem in ſerm. *de laudibus B. Mariæ Virginis*, & recolligit eius interpres in annotationibus dicto ſermoni ſubiunctis. Ambroſius autē talem fuiſſe Mariam ſcribit, ut eius vita omnium ſit diſciplina, in qua velut in imagine refulgeat ſpecies caſtitatis, & forma virtutis: ex qua liceat exempla vivendi ſumere, ac diſcere, quid fugere, quid corrigere, quid tenere oporteat.

Heroica virtutes B. Mariæ populo proponenda.
Ambroſ. lib. 2. De Virginibus, & lib. 10. epiſt. 81. Chryſolog. ſerm. 143.

Cap. IX.

Virtutes B. Mariæ proponũtur.

Humilitas B. Mariæ. INTER B. Mariæ virtutes prima occurrit *Humilitas*, quæ in toto vitæ ipſius decurſu eluxit. Nam primùm non eſt dedignata fabro deſponſari, ei ſubdi, ab eo regi, cum eo ad victum comparandum aſſiduis laboribus fatigari. Neque verò hanc in ſtatu abjectiore ſolummodo demonſtravit, ſed etiam in Dei Matrem electa, ſe *ancillam* nominat; nec repentino exaltata promiſſo eſt, ut plerique ad opes, honores, ſtatus ſublimiores evecti confeſtim intumeſcunt, & ſe plus quàm homines eſſe arbitrantur, prioris conditionis, ſuæ obliti, genus ſuum erubeſcunt, parentes dedignantur. Non inſuper jactabunda marito ſe in Dei Matrem electã, ac de Spiritu Sancto concepiſſe decantavit: quam ille videns gravidam, ſuſpicatus eſt adulteram, & à ſe dimiſiſſet, niſi cæleſti oraculo meliora fuiſſet edoctus. Ex eâdem humilitate aſcendit in montana, ut obſequium Elizabeth cognatæ deferret: à qua dum magnificè laudaretur, nulla elatione commota eſt, neque ſibi quidquam aſſcripſit, ſed in autorem beneficiorum cuncta refudit, dicens: *Magnificat anima mea Dominum, quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.* Ex conſimili humilitate conjugem Ioſeph ſibi præponit. *Luc. 2.* *Pater*, ait, *tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Atque jam Dei mater effecta, pauperum cognatorum conſortia non erubeſcit: quin eorum nuptiis intereſt, ac deficiente vino, aliorum verecundiæ compatiens, vinum à filio ex aqua *Ioan. 2.* fieri impetrat. Ex eâdem humilitate ſe Cæſari ſubditam profitetur, cenſum ſolvit, more omnium deſcribitur. In diverſorio ſibi locum denegari patienter tulit, in ſtabulo Chriſtum parit, Filio per ſe miniſtrat: cúmque legi Purificationis non eſſet ſubjecta, ſponte oblatâ pauperum hoſtiâ ei ſe ſubjecit. In Ægyptum peregrinari, Filio in Crucem acto aſtare, à Iudæis & latrone ſubſannari, Matrem à crucifixo nominari non erubuit, diſcipulis apud Iudæos viliſſimis adhærere non deſtitit: cúmque inter illos tam filii prærogativa, quàm *Act. 1.* privilegio ſanctitatis omnium eſſet prima, ſe tamen omnium noviſſimam exhibebat, ultimóque loco nominari gaudebat, ut Bernardus, Ambroſius, Auguſtinus, Beda, & alii notant. Sciebat enim, humilitatem omnium virtutum eſſe matrem & cuſtodem, ut Auguſtinus epiſt. 56. tradit. *Bernard ſermo. 2 de verbis Apoc. 12. Serm 4. ſuper Miſſus Aug lib. de catech. rudibus, cap. 4. & 22 Beda in illud Luce: Reſpexit humilitatẽ ancillæ ſuæ.*

Manſuetudo B. Mariæ. QVEMADMODVM autem Humilitate, ita & *Manſuetudine* B. Virgo plena fuit. A Filio enim audiens, *Quid eſt quod me quærebatis?* & rurſus: *Quid mihi & tibi mulier eſt?* nihil reſpondit, ſed eius verba in corde cõſervavit: ſicut enim præſumptionis mater eſt elatio; ita veræ manſuetudinis, humilitas; juxta illud Chriſti: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.*

Verecundia B. Mariæ. QVAM inſuper *Verecunda* fuerit B. Virgo, inſinuat Evangelium, dum ait, fuiſſe turbatam, quando ab Angelo magnificam ſalutationem audivit. *Virginum enim eſt trepidare, omnéſque viri affatus vereri*, ait Ambroſius lib. 2. in Lucam c. 2. Et Ioan. 2. aliorum verecundiam, ſuam reputans, vini defectum ſilere non potuit. Matth. 12. loqui Filio quærens foris ſtabat, non autoritate materna ſermonem interrumpit.

Taciturnitas. Ex Verecundia *Taciturnitas* oritur, quæ tanta in hac B. Virgine fuit, ut non niſi quater in Evangelio loquuta deprehendatur: videlicet, Angelo, B. Elizabeth, Filio in Templo reperto, ac in nuptiis. Viſitata quidem fuit à paſtoribus, à Magis, à Simeone & Anna; de ſe, atque de Filio multa dici audit; crebrò filium populis loquentem, ac in parabolis differentem, ſeorſimq; diſcipulis myſteria revelantem audivit, miracula operantem; in Cruce denique pendentem, exſpirantẽ, reſurgentem, in cælum aſcendentem conſpexit; ſed in his omnibus ne verbulum unum effatam eſſe reperies. Velox enim ad audiendum, ad loquendum verò tarda erat. Væ nobis, qui totum proferimus ſpiritum, qui pleni rimarum undique effluimus. *Diſce Virgo* (ait Ambroſius) *Lib. 2. in Lucam cap. 2.* *verborum laſciviam vitare: Maria etiam Angeli ſalutationem verebatur.*

Magnanimitas B. Mariæ. SVMMÆ autem B. Virginis humilitati *Magnanimitas* acceſſit, qua licet ſe ancillam reputaret, attamen ad ineffabile Incarnationis VERBI Dei ſacramentum exſecutioni mãdandum nullatenus ſe dubitavit electam, veriq; Dei & hominis genitricem mox futuram. Eâdẽ animi fortitudine Angelo filium *Bernard ſermo. de verb. Apoc. 12.* promittenti, ſalvo Virginitatis ſignaculo & pudore, abſque ſcrupulo credidit, Deum poſſe quod vellet. Eam itaq;

 meritò

Fidei magnitudo. meritò beatam prædicavit Elizabeth, quia crediddiſſet. Non enim de Angeli dicto, ſed de ordine ac modo, quo hæc fierent, inſtrui petens interrogavit: *Quomodo fiet iſtud?* ubi nō quærit, *an fiet?* ſed, *quomodo fiet?* Similiter ex fide illa, quæ ab Angelo, à Simeone & Anna audierat, cum dictis Propheticis in corde ſuo conferebat, tantáque fide Chriſtum ex ſe genitum, eſſe verum Deum quoque credebat, ut repentè vinum creare poſſe non ambigeret. Ideo dixit: *Vinum non habent.* Et quo tempore omnes diſcipuli ſcandalum paſſi ſunt, hæc Beata Virgo in fide conſtantiſſima juxta Crucem, non minùs mēte, quàm corpore ſtabat, certa de reſurrectione mox futura. Vnde Filii corpus cum aliis mulieribus nō inunxit, myſterii non ignara, quòd genuiſſet reſurrecturum.

Ambroſius lib. 2. in Lucam cap. 8. Bernardus ſerm 4. ſuper Miſſus eſt.

Ioan. 2.

Ioan. 19.

Ambroſ. lib. de inſtitut. virg cap 7. De Miſericordia Beatæ Virginis.

DEINDE quanta B. Virginis *Miſericordia, Dilectio*, & *Compaſſio* fuerit, demonſtrat humilis illa vox ad Filium: *Vinum non habent:* vbi alienā miſeriam quodammodo ſuam reputans, novum à Filio vinum eis impetrat; & cognatos nondum in Chriſtum credentes, ad ejus ſermones adducit, ut benignis exhortationibus ad pietatem invitarentur. Cum Diſcipulis orationi inſtat, ut Spiritus Sanctus de cælo mittatur. Hinc ab Eccleſia *Mater gratiæ, Mater miſericordiæ* jure compellatur, cùm pro humano genere Filium aſſiduè interpellare non ceſſet.

Ioan. 2. Matth. 12.

Act. 1.

Fortitudo & Patientia B. Virginis.

FORTITVDINE inſuper atque *Patientiâ* tantâ hæc B. Virgo fuit, ut neque proſperis elata, neque adverſis unquam fracta fuerit; quin omnia hujus vitæ incommoda patientiſſimè tulit: paupertatem in partu, inopiam in victu, fugam in Ægyptum, necem infantium Bethlehemiticorum, perſequutiones Iudæorum, occiſionē Ioannis Baptiſtæ, ac proprii Filii contemptum, captivitatem, opprobria, vulnera, tormenta, mortem denique atrociſſimam Crucis.

De Iuſtitia B. Virginis.

IVSTITIA B. Virginis ex eo apparuit, quòd unicuique ſuum reddiderit, humilians ſe ſub Deo, ſubdita marito, filium ſollicitè educavit, illi honorem debitum tribuit, Cæſari cenſum perſolvit, Deo in Templo ſacrificium obtulit, proximis amorem & miſericordiam impendit.

De Caſtitate B. Virginis.

CASTITATEM in veteri lege neque præceptam neq; conſultam, hoc eſt, puram animi & corporis ſanctimoniam, ab omni complexu viri alienam, non ſolùm dilexit, ſed etiam Deo vovit. Ideoque etiam promiſsâ divinâ prole, de Virginitate ſollicita, dixit: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* id eſt, vovi non cognoſcere: ſicut ſcriptura pronuntiat, Nazaræos non bibere vinum; Carthuſianos dicimus, non veſci carne, obſtante nimirum voto. Aug. lib. *De S. Virginitate* c. 4. lib. 5. *cont. Iulianum* c. 9. Beda in 2. c. Lucæ: *Mentis ſuæ propoſitum reverenter exponit.*

Bernardus ſerm. 3. & 4. ſuper Miſſus.

QVANDO autem B. Virgo caſtitatis votum emiſerit, non omnino certum eſt. Petrus Lombardus, S. Thomas, & alii quidam arbitrantur, ab initio puellaris ætatis, Virginitatis votum in propoſito habuiſſe, ſed non niſi poſt deſponſationem conſenſu Ioſeph voviſſe, cùm virgini poſt emiſſum votum nubere velle, ſit damnabile: attamen probabiliùs nonnulli ſentiunt, B. Virginem ab initio quidem puellaris ætatis ſuam virginitatem Deo conſecraſſe, at poſtea non niſi Angelico conſilio deſponſatam eſſe viro, qui Virginitatem non eſſet ablaturus, ſed teſtis ac conſors ejuſdem futurus: prout de B. Cæcilia & Valeriano legimus. Spe igitur divinæ protectionis freta, ex Angeli conſilio, viro juſto Ioſeph nupſit, qui virginitatis ejus cuſtos fuit, ac ſimul cum illa virgo permanſit. Nubendo autem, non in carnalem copulam conſenſit, ſed in conjugalem ſocietatem, Aug. lib. 1. *De nupt. & concupiſ.* c. 11.

1. Timoth. 6.

Ambroſ. de inſtit. Virgin. cap. 5.

CAP. X.

De coniugio B. Virginis.

Coniugium B. Virginis.

CONSILIO Angelico B. Virgo (ut dictum eſt) Ioſeph nupſit, & quidem fabro, ut Dei Filius ſecundùm humanam naturam fabri Filius diceretur, qui ſecundùm divinam naturam opificis mundi Filius erat. Aug. lib. *De catechizan. rudibus* cap. 22. Naſci autem Dei Filius voluit ex Virgine, I. ut genus humanum per Evam virginem perditum, reſtauraretur quoque per virginem: Anſelmus lib. *Cur Deus homo* cap. 2. II. Vt ſicut primus Adam de terra virgine à Deo plaſmatus fuerat; ita ſecundus Adam Chriſtus ex virgine Spiritus Sancti operatione cōciperetur. III. Quia ex muliere naſci voluit ſine patre. Damaſcenus lib 4. c. 15. D. Thomas p. 3. q. 28.

Iren. lib. 3. cap. 31.

Ex Virgine autem nupta naſci Deus

voluit,

voluit, I. quia virginea fœcunditas præſtat non ſolùm conjugali & viduali caſtitati, ſed & virginali. II. Vt genus Chriſti notum eſſet, ejuſque genealogia per virum conſueto more deſcribi poſſet. III. Ne Chriſtus à Iudæis veluti ſpurius, meritò rejici videri poſſet. Oportebat enim veritatis præconem ſuis auditoribus offendicula non objicere. Ideo ſatius fuit, Chriſtum ad tempus putari ex coniugio natum, quàm ex fornicatione. IV. Vt Chriſti nativitas diabolo foret occulta, dum ex conjugio natum putat, quem ſcit non eſſe natum ex adulterio. Incarnationis enim myſterium, Deo per Angelos impediente, diabolus ignorabat. Sic Ignatius in epiſt. ad Philippenſes, & ad Epheſios, ex illo q; Hieronymus in 1. c. Matth. Ambroſ. in 1. cap. Lucæ. Baſil. *De humanâ Chriſti generatione.* Damaſcenus lib. 4. cap. 15. Beda in Lucam. Bernardus ſermo. 2. *ſuper Miſſus eſt.* V. Vt Chriſtus infans convenientiùs educaretur, & à furore perſequentium fugâ protegeretur. Epiphan. hæreſi 78. VI. Ex parte B. Mariæ Virginis, ut ipſa à fornicationis ſuſpicione liberaretur. Hieron. in 1. cap. Matth. & *cont. Helvidium.* Ambroſ. ſuper Lucam. Bernard. ſerm. 2. ſuper *Miſſus: Virginis parcitur famæ & verecundiæ.* VII. Vt B. Virgo poſſet viri operâ honeſtè uti in fuga, in educando filio. Damaſcenus lib. 4. c. 15. VIII. Vt mariti teſtimonio fides Incarnationis ex Virgine Maria confirmaretur. Si enim ſola illa ſuæ Virginitatis teſtimonium perhibuiſſet, culpam mendacio celare viſa fuiſſet. At nunc mentiendi cauſam non habuit, cùm fructus nuptiarum ſit partus feminarum. Sic Ambroſ. in Lucam, Baſilius *De humanâ Chriſti gen.* Fulgentius lib. *De gra. Chriſti* cap. 3. Bernard. ſerm. 2. ſuper *Miſſus.* IX. Vt Virginibus infamiâ laborantibus, excuſationis velamen tolleretur. Dicere ſiquidem potuiſſent, etiam Dei matrem incontinentiæ ſuſpicionem non evaſiſſe: Ambroſius in Lucam, & de Virginis inſtitutione. X. Ne Chriſtus matrimonium improbaſſe putaretur, ab initio à Deo inſtitutum, Baſilius *De humanâ Chriſti gen.* XI. Vt per B. Virginem deſponſatam, Eccleſia Chriſto deſponſata figuraretur, quæ Virgo permanens, filios ex aqua & Spiritu Sancto generat. Poſtremò, ut quemadmodum in Chriſto Dei & hominis natura copulantur; ſic in ejus matre duplex prærogativa, ſcilicet matrimonialis fœcunditatis, & Virginalis integritatis.

CAP. XI.

Quòd B. Virgo in conceptione, in partu, & poſt partum Virgo permanſerit.

DE B. Virginis integritate, triplex olim error fuit. PRIMVS eorum, qui B. Mariam aliarum more feminarum concepiſſe ſenſerunt: Carpocrates, Irenæo teſte lib. 1. c. 24. Cerinthus, ibidem c. 25. Epiph. hæreſi 27. Ebion, Iren. lib. 3. cap. 24. item Theodotio & Aquila. Horum blaſphemiam confutat Iſaias c. 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* Vox, *alma,* ſignificat virginem abſconditam, & viro incognitâ. Nullum alioqui ſignum eſſet, ſi virgo ex viri congreſſu conciperet; id enim quotidie fieri videmus. Hieronym. *cont. Iovinianum* lib. 1. & in quæſt. Hebraicis in 24. c. Gen. & in c. 7. Iſa. Hanc B. Virginis integritatem adumbravit rubus ardens, qui nō comburebatur: virga quoque Aaronis florens: vellus Gedeonis, rore plenum; veritas de terra orta, Pſal. 70. 84. Idem prædixit Ieremias c. 31. *Femina circumdabit virum*, id eſt, Virgo concipiet Deum hominē factum. Modum conceptionis expreſſit Angelus: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te,* id eſt, ſuâ potentiâ te fœcūdabit. Pſal. 21. Chriſtus vermi comparatur, qui abſque concubitu in ligno naſcitur. Aug. in Pſal. 21. epiſt. 120. cap. 8. *Virginitas B. Mariæ.* *Lucæ 1.*

SECVNDVS error Ioviniani fuit, qui ne Chriſti corpus phantaſticum eſſe fateri cogeretur, illud ruptis pudicitiæ clauſtris ex utero B. Mariæ docuit egreſſum, ac proinde B. Mariam in partu minimè Virginem permanſiſſe. Cujus hæreſim ſcriptura cōfutat, dum Iſaiæ 7. dicit: *Ecce Virgo concipiet & pariet filium.* Et Danielis 7. *Lapis abſciſſus de monte abſque manibus* videtur. Ezech. 44. *Porta clauſa* non aperitur. Hinc veteres Chriſtum ex B. Virginis utero egreſſum docent, ſicuti ex clauſo exiit ſepulcro, & ad diſcipulos janüis clauſis intravit: Aug. Epiſt. 3. tract. 28. in Ioan. lib. 1. *cont. Iulian.* c. 2. lib. 3. *ad catechum.* c. 6. lib. 22. *de civit.* c. 8. Chryſoſt. in 20. c. Ioan. Cyril. in Ioan. lib. 12. c. 35. Damaſcen. lib. 3. c. 12. lib. 4. cap. 15. Hieron. ex

profeſſo cõtra Iovinianum ſcripſit. III. error Helvidii fuit, qui B. Mariam poſt partũ filios ex Ioſeph habuiſſe docuit. Quem Hieron. confutavit, & Hugo Victorinus lib. de *perpetuâ B. Mariæ Virginitate*. Pugnat hæc doctrina cũ ſcriptura Ezechielis 44. aſſerente, nullum per clauſam portam niſi Dominum tranſiturum: & cum illo Lucæ 1. *Virum non cognoſco*. Argumenta verò ſumpta ex voce *donec*, *antequam*, nullius momenti ſunt, cùm hæ voces non ſemper conſequentiam, neque tempus determinatum notent, ſed interdũ quid non ſit factum, & tempus infinitum ſignificent. *Primogenitus* autem phraſi ſcripturæ vocatur, ante quem nullus eſt natus, ſive poſtea naſcatur alius, ſive non. Sic B. Virgo peperit ſuum primogenitum Chriſtum: qui etiam *primogenitus in multis fratribus* dicitur, quia fratres omnes ſuos, non naturâ, ſed adoptionis gratiâ Dei filios, longè præcellat, cùm ipſe naturalis Dei Filius ſit, & propria virtute ex mortuis reſurrexerit; per illũ verò ceteri. Iacobus autem *frater Domini* dicitur, non quia ex B. Maria natus, ſed quia propinquus: quemadmodum Abraham de Loth ait: *Fratres enim ſumus*, gente ſcilicet, propinquitate, cognatione, affectu. Nam & Dominus ait: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, ipſe mihi frater, & mater & ſoror eſt*. Quare firmiter credendum eſt, B. Virginem nullum alium poſt Chriſtum habuiſſe filium. Nam ſi naturalem alium filium habuiſſet, procul dubio Chriſtus in cruce matrem ſuam non Ioanni, ſed filio commendaſſet; ut in libro *contra Iovinianum* ratiocinatur Hieronymus.

Helvidii hæreſis.

Primogenitus eſt, ante quẽ nullus natus.

Fratres Domini qui & cur dicantur.

Gen. 13. Deut 15. 17.

Matth. 12. Marci 3. Lucæ 8.

SENSERVNT quidem nonnulli, filios Ioſeph ex alia uxore vocari *fratres Domini*: ſed opinionem audaci temeritate confictam pronuntiat Hieronymus, ſiquidem multò probabilius eſt, Ioſeph ſemper Virginem permanſiſſe, nec ſenem, ſed juvenem robuſtum fuiſſe, qui ſuo labore Virgini Mariæ, Chriſtóque proli victum comparare poſſet, eique in fuga & longa in Ægyptum peregrinatione obſequium præſtare: juxta illud Iſaiæ: *Habitabit juvenis cum Virgine*. Ideóque D. Bernardus ſponſum B. Virginis cum Patriarcha caſtiſſimo Ioſeph confert, qui Domini ſui uxorem, licet procaciter urgentem contingere noluit; multò potiori ratione hic Ioſeph Dei ſui matrem impollutam conſervavit.

Epiphan. hæreſ. 51. & 80. Chryſoſt. homil. 5. in Ioan. Iero. cont. Helvidium. Item in cap. 12. Matth. Et in prologo epiſt. Iacobi. Ioſeph Virgo permanſit.

Iſa. 62.

Bernard. ſermo. 2. ſuper Miſſus.

CAP. XII.

DOMINVS TECVM: Deus VERBVM tecum, Deus in te novo naſcendi modo illabitur; ex te carnem jam ſibi aſſumet. Nec ſolùm Dominus Filius tecum, quem carne ex puriſſimis ſanguinibus formata induis; ſed & Dominus Spiritus ſanctus tecum, cujus obumbratione concipis; & Dominus Pater tecum, qui genuit ab æterno Filium, quem facit nunc in tempore filium quoque tuum. Dominus itaque omnium creaturarum tecum, qui tuum intrat genitale ſecretum, tibi nihilominus reſervans integrum virginale ſignaculum. *Dominus tecum*: id eſt, Spiritus ſanctus cum Patre & Filio tuum ſanctificans uterum: Dominus VERBVM tecum, ſibi in te præparans thalamum, adornans ſibi tabernaculũ, conſecrans ſibi templum in utero tuo, in quo novem menſibus habitet plenitudo divinitatis corporaliter. Proinde quem orbis univerſus, & cæli cælorũ non capiunt, hunc virginali utero tuo complexa es, in eo cælo major, terrâ fortior, orbe latior effecta. Non ait angelus: Dominus in te; ſed *Dominus tecum*, quia Deus ubique eſt per ſimplicem eſſentiam, præſentiam, & potentiam; & in ſanctis omnibus eſt per cognitionem, affectum, & amorem: at in B. Virgine non ſolùm conſenſione voluntatis, ſed etiam conjunctione carnis eſt, ut de Dei Virginiſq; ſubſtantia unus ſit Chriſtus; nec totus de Deo, nec totus de Virgine: totus tamen Dei, & totus B. Virginis filius; nec duo filii, ſed unus utriuſque Dei & B. Mariæ filius, qui duæ naturæ in una Hypoſtaſi ſunt conjunctæ. Deus itaque cum B. Virgine, non tantùm gratiâ, ſed etiam náturâ eſt, ex ipſa homo factus.

Petrus Chryſologus ſerm. 40. & 143.

Bernard. ſermo. 3. ſuper Miſſus.

Chryſologus ſerm. 143.

Verbum eſt in Virgine conjunctione carnis.

PORRO ſciendum eſt, Deum variis modis cum hominibus eſſe. I. Corporali præſentia. Ioan. 12. *Me non ſemper habebitis vobiſcum*. Hoc modo fuit cum B. Virgine novem mẽſibus in utero, & poſtea triginta annis, ipſam quotidie colloquiis inſtruens, conſolans, ſpiritualibus donis adimplens, miraculis & prædicationibus recreans, ac in morte eam diſcipulo dilectiſſimo commendans; quam poſt ſuam reſurrectionem primam inviſit, & in cælum deinde aſſumptus, abũdantiori ſpiritus ſui copiâ replevit, atque defunctæ animam

æterno

Digitized by Google

æterno primùm Patri obtulit, moxque reſumpta carne juxta ſe ſuper omnes creaturas evectam, in ſumma gloria collocavit. Ceteræ *Virgines ſequuntur agnũ quocumque ierit*: &, *nos ſemper cum Domino erimus*, ipſius beata viſione fruentes: ſed cum matre ſublimiore modo eſt, nihil alienum faciens ab ejus voluntate; ſic illius gaudens honore, ut delatum honorem matri, ſibi reputet exhiberi.

Apoc. 14. 1. Theſſal. 4.

II. Dominus cum eis eſſe dicitur, quos inhabitat per dilectionem, miſericordiam, & ſeptiformẽ Spiritus ſancti gratiam, quorum actus dirigit, movet, gubernat in vitam beatam. Ioan. 14. *Si quis diligit me &c. ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.*

Deus inhabitare per gratiam ſanctos dicitur.

III. Cum iis Dominus eſſe dicitur, quos in munere publico, ut illud ad ſalutem ſubditorum adminiſtrent, conſtituit, adjuvat & regit. Ioſuæ 1. *Sicut fui cum Moyſe, ita ero tecum.* Sic fuit cum Davide, 1. Regum 16. & receſſit à Saule, 1. Reg. 28. Fuit cum Apoſtolo Paulo, Actorum 18. *Noli timere: ego tecum ſum.*

POSTREMO Dominus cum eis eſſe dicitur quos protegit, & à malis liberat. Geneſis 31. *Niſi Deus patris mei adfuiſſet mihi.* Pſalm. 90. *Cum ipſo ſum in tribulatione.* Matth. 28. *Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.* Hac verò ſalutandi formula, *Dominus tecum*, aut *Dominus vobiſcum*, non ſolùm angeli, ſed & homines juſti olim uti ſolent. Boos enim meſſores ita ſalutavit: Azarias Propheta regem Aſa, & populum victorem conſalutat: *Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cum eo.*

Dominus vobiſcum.

Iudicum 6. Ruth. 2.

QVIA verò hac ſalutandi formula ſeptiformis Spiritus ſancti gratia optatur, ideo ſacerdos in Miſſæ ſacrificio populũ ſepties hac formula cõſalutat. Epiſcopi verò, quia Chriſtum Eccleſiæ ſponſum perfectiùs repræſentant, in prima populi ſalutatione dicunt: *Pax vobis*; quomodo poſt reſurrectionem Chriſtus Apoſtolos primùm ſalutavit: in ceteris orationibus communi formula ſalutandi utuntur: *Dominus vobiſcum*, ut ſe Chriſti miniſtros agnoſcant. Pontifex autem Romanus in ſolenni Miſſa tempore Paſchali populũ frequentiùs illa formula, *Pax vobis*, ſalutare conſuevit, ad exprimendum reſurrectionis gaudium, quo tempore Chriſtus hac forma ſæpius diſcipulos ſalutavit.

Ioan. 20.

Durandus l. 4. ration. ca. 14.

CAP. XIII.

BENEDICTA *tu in mulieribus*: id eſt, præ omnibus mulieribus laude digna es; meritò de te omnes bene loquantur; jure inter mulieres beata prædicaris, quæ ſola dignitatem ſummam, quæ in muliebrem ſexum cadere poteſt, aſſequuta es; videlicet, ut Dei mater ſis & nomineris, ſimulque Mater & Virgo. Verè igitur benedicta, quæ maledictionem Evæ commutavit in benedictionem, ſine dolore concipiendo, ſine corruptione pariendo, ſine tædio fructum in utero gerendo. Dicuntur quidem & aliæ mulieres benedictæ, ſed longo poſt B. Mariam intervallo. Pertinet enim ad benedictionem, quòd concipiant & pariant: at quanta nunc huic benedictioni conjuncta eſt maledictio? cùm ſine pudore non concipiant, ſine dolore & corruptione non pariant, gravique jugo Viri ſubdantur: à quibus omnibus B. Virgo immunis fuit. Dicuntur aliæ mulieres benedictæ, quia ſublato ſterilitatis opprobrio, ſingulari Dei munere filios conceperunt, ut Sara, Rebecca, Rachel, mater Samſonis, Samuelis, & Elizabeth: at ex B. Virgine Sanctus ſanctorum, Rex regum, imò Deus prodiit. Benedictam ſe Lia prædicat, quia multos filios genuit: at B. Virgo unum edidit, per quem omnes adoptionem filiorum recipiunt. Benedicitur Anna, Samuelis mater, quia Prophetam genuit, quem Deo in obſequium obtulit: at B. Virgo Prophetarum caput genuit Chriſtum, qui ſe pro totius orbis ſalute Deo immolavit. Benedicta prædicatur Noëmi, quia nurus filium peperiſſet, qui ejus ſenium conſolaretur: benedicta Debora & Iahel, quæ Siſaram, populi Dei hoſtem ſuſtulerunt; benedicta mulier, quæ dejecto molari lapide Abimelech interfecit: mulier ſapiens in Abela, quæ ſeditioſi Sebæ caput abſtulit: Iudith, quæ Holofernem vicit: Heſter, quæ Iſraelitas à periculo excidii liberavit: Abigail, quæ Davidem à vindicta ſumenda impedivit: at B. Virgo hæc omnia per Filium ſuum longè præcellentiore modo præſtitit: gaudium enim Orbis, Liberatorem genuit humani generis, qui caput antiqui Serpentis contrivit, iram Dei placavit, mortem

Benedictiones B. Virginis.

Gen. 3.

Gen. 1. 5. 9.

Gen. 18. 25. 30. Iudicum 13. 1. Reg. 1. Lucæ 1.

Gen. 30.

Ruth. 4. Iudic. 4. & 9.

2. Reg. 20. Iudith. 14. Heſter. 6. 1. Reg. 25.

Digitized by Google

Nomẽ Ieſu, adumbratum per Ioſue, Ioſedech, & per Ieſum filium Sirach.

IESVS.) Nomen fructus benedicti Elizabeth non expreſſit, ſed Eccleſia ſubnectendum judicavit. Vt recoleremus, hunc fructum eſſe ſemen illud promiſſum, quod ſerpentis caput contereret; ſemen illud, de quo Abrahæ ac Davidi promiſſio facta legitur: *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam*: de quo Prophetæ omnes vaticinati ſunt, quòd populũ ſuum liberaret à ſervitute diaboli, mortis & peccati, corruptionis & miſeriæ; de quo Angelus: *Vocabis nomen ejus Ieſum: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum*: quem adumbrarunt Ioſue, Ioſedech, & Ieſus filius Sirach, qui populum Iſraëliticum in terram promiſſionis vel induxerunt, vel ex Babylone cum gaudio reduxerunt, aut ſapientiâ ſuâ erudierunt, in typum, quòd verus Ieſus, ex B. Maria natus, Dei populum ſalvaret, in terram viventium introduceret, contra hoſtes protegeret, ſalutari ſcientia illuminaret. De excellentia nominis IESV, virtute, dignitate, ac dulcedine, latiſſimè diſſervimus in expoſitione Symboli Apoſtolici.

Matth. 1.

Lib. 1. cap. 25.

Chriſtus, eſt nomẽ officii.

CHRISTVS) Nomen IESV proprium eſt perſonæ; CHRISTI verò nomen eſt officii, dignitatis, potentiæ, atque regni, deſignans, IESVM eſſe verum Regem, ſummum Pontificem, atque Prophetam. In veteri enim lege chriſmate inungi ſolent Sacerdotes, Exodi 29. Levitici 4. 8. Eccle. 45. Reges, 1. Reg. 10. 16. 24. 26. Prophetæ, 3. Reg. 19. Adumbrabant enim illum, de quo Moyſes dixerat: *Prophetam vobis ſuſcitabit Dominus*, qui ſcilicet myſteria à ſeculis abſcondita revelabit. Vnctus eſt verò CHRISTVS nõ oleo corporali, ſed gratiâ & virtute Spiritus ſancti, cujus unctionis participes effecti fideles, *Chriſtiani* appellantur. Inunctus eſt autem Chriſtus, quando in utero B. Virginis divina natura humanæ unita eſt; tunc enim *Verbum caro factum eſt*, id eſt, Deus homo, & ſecundùm quòd homo, IESVS unctus eſt: nam Verbum inunctione non eguit, cùm proficere aut beatius fieri nequeat. Idem tamen Deus & Homo dat & accipit unctionem: dat, ut Verbum; accipit, ut homo: *de cujus plenitudine nos omnes accepimus*. Plura vide lib. 1. cap. 26.

Deut. 18.

Pſal. 44. Iſa. 61. Acto. 11.

Ioan. 1. Lib. 1. c. 25.

Vide cap. 35. explicationis Dominicæ.

AMEN) *Fiat, verè, fideliter.* Quidam fauſta precatione hanc ſalutationem B. Mariæ cõcludunt in hunc modum: *Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in horâ mortis noſtræ, Amen.* Quæ in ſerm: *de Deiparâ* his verbis apud Athanaſium continentur: *Nos terreſtres hierarchiæ exaltamus te, magnâ & canorâ voce dicentes: Ave gratioſa, Dominus tecũ: intercede Hera & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.* Quia enim Domina eſt, noſtri curã gerit: quia orbis Regina, nihil non poteſt: ut autem Dei Mater, à Filio cuncta facilè impetrat. Invocationem B. Mariæ Virginis piiſſimam reperies apud B. Ephrem in ſerm. de laudibus B. Mariæ Virginis; *Sub tuum præſidium*, ait, *confugimus, ô ſancta Dei genitrix; ſub alis pietatis atque miſericordiæ tuæ, protege & cuſtodi nos, miſerere noſtri* &c. Item, Ave ſpes omnium proborum, rebus adverſis afflictorum. Ave dulce ſolamen atque præſidium: Ave Dei & hominum mediatrix optima. Ave terrarum Orbis conciliatrix efficaciſſima. Adeſto mihi nunc & ſemper, ô virgo Dei genitrix, mater miſericordiæ, benigna & clemens; in præſenti quidem vitæ curſu fervens protectrix atq; auxiliatrix, hoſtiles quoſque impetus à me avertens, & in via ſalutis me conſtituens, ac in extremo vitæ articulo miſeram animam meã conſervans, & horrendos dæmonum aſpectus ab ea procul depellens; in tremendo autem judicii die, ab æterna me damnatione liberans: & poſtremò in juſtorum numerum me referens, atque Filii tui gloriæ me hæredem efficiens. Quod utinam per piam interceſſionem tuam, atque patrocinium, mihi & omnibus humiliter ad te recurrentibus, & ſpem in te figentibus, poſt hoc exilium cõcedatur, gratiâ, miſeratione, & benignitate vnigeniti Filii tui, Domini Dei ac Salvatoris noſtri IESV CHRISTI! Quem decet omnis gloria, honor, potentia, & adoratio, cum æterno ejus Patre, & ſancto, ac vivifico Spiritu, nunc & ſemper, & in omnes ſeculorum æternitates,

AMEN.

Invocatio B. Virginis.

Ephrem in ſerm. de laudibus B. Mariæ.

LAVS DEO, VIRGINIQVE MATRI.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE VENERABILI EVCHARISTIAE SACRAMENTO ET SACRIFICIO LIBRI III.

AMICE Lector: *Tres iſtos* de Venerabili Euchariſtiæ Sacramento & Sacrificio *libros, ſupra ſeptennium in lucem primum emiſſos, & iam pridem ad unum omnes diſtractos, ne vel ipſius noſtri Operis perfectioni, vel utilitati cōmuñi quicquam deeſſet, ut multorum deſiderio, & publico inprimis Bono fieret ſatis, iam ſecundùm tibi damus emaculatiores multò atque ſpecioſiores. Itaque in uno iam faſciculo iunctim habes, quod tibi, quod aliis proſit æternùm. Ita vovemus. Tu labori noſtro fave: favebis autem, ſi quàm plurimos ex hac meſſe frumenti manipulos in horreum animæ tuæ comportaris. Vale.*

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Diabolus contentiones de Euchariſtià excitat, ut eiuſdem præſtantiſſimo fructu homines privet.

INTER varias hęreſes, quibus Dei Eccleſia his noſtris calamitoſis temporibus in varias partes ſcinditur, miſerandumq; in modum exagitatur ea maximè deploranda eſt, quæ ſanam de venerabili; ac divino Euchariſtiæ Sacramento doctrinam corrumpit; ſive aſſerēdo, Chriſti corpus non eſſe in Euchariſtia, niſi ut in ſigno; ſive ibi corpus cum pane, & ſanguinem cum vino collocando. Nam prȩſtātiſſimum à Chriſto beneficium ſuæ ſponſȩ, tanquam pignus amoris, Sacramentum pietatis, ſymbolumque unitatis & charitatis (qua Chriſtianos omnes ſibi, ac inter ſe conjunctos eſſe voluit) relictum, in materiam odiorum, diſcordiarum, errorum ac ſchiſmatum convertit, omniúmque Sacramentorum Chriſti ſummum (in quo ineffabilis ſui erga homines amoris divitias ubertim effudit, univerſorumque ſuorum operum quoddam compendium incluſit,) eripit, aut exoſum, vile, inutiléque reddit. Non enim alio fine Sathanas triſtem, pernicioſumque de hoc excellenti myſterio per Lutheranos & Sacramentarios conflictum excitavit, niſi ut Chriſtianos tam neceſſario hujus admirabilis Sacramēti uſu fructúque privaret, quos per baptiſmum novam quandam vitam ingreſſos, atque per Confirmationis Sacramētum, militiæ Chriſti adſcriptos; neque diu juſtè vivere, neque ad vires reſiſtendum animæ hoſtibus, abſq; hac Sacramentali refectione conſervare

Diabolus ex Euchariſtia Chriſti præſentiā tollere nititur, ut peccati regnum ſtatuat.

poſſe, ſciret: ſimulque ad ſtabiliendum peccati regnum nihil potentius eſſe noſceret, quàm ſi ablata Chriſti ex Sacramento Altaris reali præſentia, magno metu homines liberaret, qui reverentia contentę illic rei divinæ, à ſceleribus & flagitiis temperandum ſibi perſuaſerant, ne ſumentes hæc ſanctiſſima myſteria indignè, rei fierent corporis & ſanguinis Domini. Omni proinde artificio hanc ſpiritualem pietatis arcem, fideliúmque populorum alimoniam, cujus vigore confortati ex hujus miſeræ peregrinationis itinere ad cæleſtem patriam faciliùs pervenire valerēt, humanæ ſalutis inimicus eripere molitur.

1.Cor. 11.

Euchariſtia pietatis arx.

Cap. II.

In primitivâ Eccleſiâ de reali præſentiâ Chriſti in Euchariſtiâ non fuit dubitatum.

AC primis quidē Eccleſiæ Chriſtianæ temporibus, non id palam, ſed per cuniculos aggrediendum putavit, dum per Simonianos, Menandrianos, Manichæos, & hujuſmodi alia hæreſeon portenta, non tam Euchariſtiæ Sacramentum, quàm Incarnationis Dominicæ myſterium oppugnavit. Idcirco enim dicti hæretici, Euchariſtias & oblationes non admittebant, nec confitebantur, Euchariſtiam carnem eſſe Salvatoris, quia Dominum veram carnem habuiſſe inficiabantur. Vnde nulla diſputatio cōtra iſtos de pręſentia reali corporis & ſanguinis Domini in almo Euchariſtiæ Sacramento ab ullo veterum inſtituta fuit, ſed de veritate carnis aſſumptę tantùm, quòd ea non apparens, cæleſtis, aut phantaſtica, ſed ejuſdem per omnia conditionis (excepto peccato) cum noſtra fuerit. Nam quotquot veram noſtri generis carnem, ex puriſſimis B. Virginis Mariæ ſanguinibus Verbum Dei aſſumpſiſſe credebant, firmiſſima fide veram & realem corporis & ſanguinis Domini præſentiam in Euchariſtia ſimul confitebantur. Vnde primis ſexcentis poſt Chriſti adventum ānnis nullus Eccleſiaſticorum ſcriptorum, hunc errorem inter hæreſes recenſuit, vel contra eundem diſſeruit, quoniam inconcuſſa fide omnes Chriſtiani nominis cultores in univerſo terrarum orbe, qui Dominum veram carnem habuiſſe fatebantur, veritatem quoque corporis Domini in Euchariſtia palam crederent, atque confiterentur.

Primis ſexcentis annis nulla fuit hæreſis de Euchariſtia.

Cap. III.

A quibus Sacramentariorum hæreſis nata ſit.

Synodus 7. act.6.tom. 3.in fine. Iconomachi primi de Euchariſtia incommodè loquuti.

CIRCA verò annum Domini ſeptingenteſimum Iconomachi variè, inconſtanterque de hoc myſterio loquuti reperiuntur: aliquando enim panem & vinum Euchariſtiæ corporis & ſanguinis Chriſti naturalis imaginem eſſe affirmabāt; ſubinde autem panem divinum Chriſti corpus ſanctificatione fieri, aſſerebant. Qua occaſione Græci, qui poſt illa tempora ſcripſerunt, ſæpe admonent, Euchariſtiam neque à Domino, neque ab Apoſtolis figuram, aut imaginem corporis eſſe vocatam, ſed corpus Domini. In Eccleſia verò Latina primus dubiè hac de re ſcribere quidam Scotus, tempore Caroli Magni, circa annum Domini octingenteſimum exorſus eſt. Cujus librum Vercellenſe Concilium cōdemnavit. Octoginta ſex deinde annis tempore Caroli Craſſi rurſus quæſtionem de veritatę corporis Domini in Euchariſtia movere cœpit Bertramus; cujus errorē Paſchaſius Corbienſis Abbas, illo tempore florens, erudititiſſimè confutavit. Quamvis autem prædicti duo Ioannes & Bertramus controverſiam de veritate corporis Domini in Euchariſtia excitaverint: attamen neque vulgare dogma inficiari, neque ei quod totus orbis Chriſtianus firmiter credebat, & profitebatur, contradicere (Paſchaſio teſte) auſi ſunt: nec quiſquam alius poſt eorum tempora uſque ad Berengariū apertè, vel obſcurè acceptam per manus à Chriſto, & Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus de Euchariſtia doctrinam, in dubiū revocavit, qui anno milleſimo quinquageſimo primo errorem timidè, ac veluti diſputando priùs à nonnullis propoſitum, ingenti contentione defendere, ac propagare ſtuduit, inauditique dogmatis ac pernicioſiſſimæ hæreſis ſe primum aſſertorem, doctoremq; venditare auſus eſt, ſuſtinendo, corpus Domini non eſſe in Euchariſtia, niſi ut res ſignificata eſt in ſuo ſigno: & poſt palinodiam, dicendo, eſſe quidem Chriſti corpus & ſanguinem

Damaſc. lib. 4.cap.14. Theophylact.in 26. c. Matth. & in c.11. ad Cor. In c.6. Io. & Euthym.in eadem loca Euang.

Bertramus à Paſchaſio confutatus.

Ioannes 1. Scotus

Berengarius hæreſim de Euchariſtiæ Sacramento excitavit anno 1051.

Sigebertus in Chron.

Digitized by Google

Berengarius Lutheranæ atque ſacramentariæ hæreſis author.

guinem in Sacramento poſt conſecrationem, ſed cum pane & vino, quorum prius Sacramentariis, poſterius Lutheranis placuit.

Cap. IV.

Quibus Authoribus Sacramentariorum hæreſis nata, mox oppreſſa ſit.

QVEM Berengarium uſitatiſſimę fidei Catholicæ Eccleſiæ adverſantem, novóq; dogmate Chriſtianiſſimum Galliæ regnum, totamque Eccleſiam perturbantem, plurimi eruditione, ſanctimoniaque præſtantes viri omni armorum apparatu inſtructi, velut communis fidei hoſtem, incredibili celeritate gladio verbi Dei confecerunt. Et cũ undique ad novitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes Eccleſiarum Epiſcopi pro ſuo quiſque ſtudio reniterentur, tunc Apoſtolicæ ſedis Antiſtites (quorum in primis eſt, nutantes in fide fratres confirmare) quantum loci authoritate, tantum fidei devotione, zeliq; Dei ardore collegas ſuos vincentes: excitis undique Sacerdotibus, ſanctitate & doctrina præſtantibus, venenatum Berengarii dogma ſedulò ad legis divinę authoritatem, Eccleſiæque Catholicæ traditionem diſcuti mandarunt, ipſúmque novæ perfidiæ authorem ad quatuor diverſa concilia evocatum, ac in defenſionibus ſuis patientiſſimè auditum, hæreſeoſque tandem convictum, anathemate ferierunt; qui Patrum argumentis rationibúſque ceu validiſſimis arietibus profligatus ſemel, iterúmq;, ac tertiò ad eorum palinodiam, quæ impiè antea docuerat impulſus fuit; ſexq; ordine Romani Pontifices ſacrilegum Berengarii dogma exec rationi ſubjecerunt: nimirum Leo nonus, Victor ſecundus, Stephanus nonus, Benedictus decimus, Nicolaus ſecundus, & Gregorius ſeptimus: & quatuor Epiſcoporum Sacerdotúmque ex variis mundi regionibus coacta cõcilia, ſcilicet Vercellenſe Leonis noni juſſu celebratum; Turonenſe, Victoris authoritate convocatum, & Romanum ſub Nicolao ſecundo centum quatuordecim Epiſcoporum, ac poſtremò Romanum alterum à Gregorio ſeptimo indictum,

Romanorum Pontificum pro fide zelus.

Berengarius à quatuor Conciliis damnatus.

Tho. Waldenſis tom. 2. de ſacram. cap. 43.

Sex Pontifices dogma Bereng. dãnarunt.

concordi omnium conſenſu veſanum Berengarii commentum tanquam hæreſim rejecerunt: utque nulla deinceps hujus erroris caligo fidelium mentibus offunderetur, futuriſq; temporibus veri Chriſti amatores, cultoréſque noſcerent, quid certò credere de almo Euchariſtię Sacramento deberent, Berengarium eò Romani Põtifices, Conciliaque ab eiſdem celebrata perduxerunt, ut tertiò in errorem relapſus, ter publicè ſuam hæreſim, videlicet in Turonenſi Concilio, & utroque Romano, abjuraverit, libroſq; perverſi dogmatis à ſe conſcriptos, igne, ſua manu in medio ſancti Concilii accenſo, concremaverit, confirmans, ſe veterem de Euchariſtia doctrinam omnium Eccleſiarum totius Orbis conſenſu probatam, & à patribus, qui his Conciliis intererant traditam, inviolabiliter ſervaturum; nec ab illa die cuiquam aliter prædicaturum, eóſque qui in ejuſdem erroris furias ſe præcipitarent, anathemati ſubjiciens, execrandóſque pronuntians, formulam profeſſionis ſuæ fidei ad perpetuam Sacramentariorum cõfuſionem Romæ coram centum quatuordecim Epiſcopis edidit, quæ etiamnunc extat *de conſ. diſtinct.* 2. his verbis: *Ego Berengarius, indignus Sancti Mauritii Andegavenſis Eccleſiæ Diaconus, cognoſcens veram, Catholicam & Apoſtolicam fidem, anathematizo omnem hæreſim, præcipuè eam de qua hactenus infamatus ſum: quæ aſtruere conatur, panem & vinum, quæ in Altari ponuntur, poſt conſecrationem ſolummodo Sacramentum, & non verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe: & non poſſe ſenſualiter niſi in ſolo Sacramento, manibus Sacerdotum tractari vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Conſentio autem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ & Apoſtolicæ ſedi: & ore, & corde profiteor, de Sacramentis Dominicæ menſæ eandem me fidem tenere, quam Dominus & Venerabilis Papa Nicolaus, & hæc ſancta ſynodus authoritate Evangelica & Apoſtolica tenendam tradidit, mihiq; firmavit, ſcilicet panem & vinum, & quæ in Altari ponuntur, poſt conſecrationem non ſolùm Sacramentum, ſed etiam verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe, & ſenſualiter non ſolùm in Sacramento, ſed in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri: jurans per ſanctã & homouſion Trinitatem, & per hæc ſacroſancta Dei Evangelia, & eos qui cõtra hãc fidem venerint, cum dogmatibus & ſectatoribus ſuis æterno anathemate dignos eſſe*

Berengarii palinodia.

Abiuratio tertiò facta.

Palinodia Berengarii. Formula profeſſionis Berengarii.

Corpus Chriſti in veritate, nõ tantũ in Sacramento frangitur.

pronuntio. Quòdſi ego ipſe aliquando aliquid contra hæc ſentire ac prædicare præſumpſero; ſubiaceā canonum ſeveritati. Lecto & perlecto ſponte ſubſcripſi; idq́; coram centum quatuordecim Epiſcopis. Quibus verbis in primo Concilio Romano ſub Nicolao ſecundo præſentiā realem corporis Domini in Euchariſtia confiteri compulſus eſt. Sed quoniam poſt hanc palinodiam ſecretò diſcipulis ſuis inſtillabat, corpus Domini quidem eſſe in Euchariſtia, ſed ſimul cum pane & vino, in altero Cōcil. Romano ſub Gregor. ſeptimo etiam tranſmutationē panis & vini in corpus & ſanguinē Domini confiteri coactus eſt. Hic autē Berengar. animo elatus erat, omnes præ ſe contemnens, ſeque ſolum ſapere præſumens, audacia mentiendi impudens, bis periurus, inconſtans, & impius, ſimileſque ſibi diſcipulos aſſciſcebat, qui flagitioſam vitam cōſectantes gauderēt, ſe nulla reverentia, nulloque metu percipiēdę ſacræ cōmunionis ab aliquo ſcelere revocari. Nā ablata Dominici corporis veritate intelligebant Euchariſtiā nihil adeo divinum cōtinere, ut propter eius ſumptionē à ſceleribus & flagitiis abſtinendum eſſet: cúmque nō paucos huiuſmodi miſeros primo erroris calore infeciſſet, quamvis ipſe tandem abiurata hæreſi ſententiā planè correxerit & catholicus obierit; omnes tamen à ſe depravatos ad meliorem mētem reducere nequivit. Vnde poſt eius obitū ex fecibus Berēgarianę hæreſis circa annū Domini milleſimū centeſimū quadrageſimū emerſit Henricus quidā cum Petro Bruys, qui ſemel tātùm in ultima cœna Chriſti corpus ſub panis ſpecie Apoſtolis datū fuiſſe cōtendebant; deinceps verò Sacerdotum miniſterio non niſi eiuſdem corporis ſignum porrigi affirmantes. Quorum imperitiam Petrus Abbas Cluniacenſis, vir ſanctitate & eruditione illo tēpore celebris, ſcriptis cōfutavit, atque compreſſit. Quorum unum refert fuiſſe apoſtatā monachum, alterum verò Parochum, ab eccleſia quam tenebat, propter impuram vitam ejectum; utrumq; autem impetu indignantis animi, ſtudioq; iniurias ſibi illatas ulciſcendi, cuncta eccleſiaſtica myſteria prophanare, peſſundare, contemptibiliaq; reddere propoſuiſſe cōmemorat. Sed in Chriſtum blaſphemi, ac in Chriſtianos ſeductores impii, virulētum dogma ſuum propagare impediti ſunt per D. Bernardum, Hugonem Victorinum, Beatum Anſelmum,

Berengarius etiam poſteriorē hæreſim revocat, quam amplexus eſt Lutherus Berengarii mores.

Henriciani & Petro-Bruyſiani Sacramentariorū hæreſim reſuſcitant.

Petrus Cluniacenſis confutat.

D. Bernardus cū aliis ſanctiſſimis

Innocentium tertium, alióſque complures, qui in Catholicæ doctrinæ corroborationem gnaviter incubuerunt, & in ampliſſimo totius orbis Lateranēſi Concilio Berengarianam hæreſim iterum condemnarunt. Sed circa annū Domini 1208. Albigenſibus eandem hæreſim amplexantibus, iterū in Concilio Viennenſi anno 1311. veritas explicata eſt: illos verò Flagellantes circa annum Domini 1350. ſequuti ſunt, adverſus quos Sanctus Dominicus, & S. Franciſcus cum ſuis ordinibus, ſcholaſticiq; Doctores magno numero exorti, veritatem realis præſentiæ corporis Domini in Euchariſtia plurimùm illuſtrarunt, contrariiq; erroris nebulas ſedula populorum inſtructione depulerunt: donec Ioannes Wiclef circa annū Domini 1370. maioribus quàm unquam antea viribus infauſtum rurſus certamen renovavit. Cuius libri circa annum Domini 1400. in Bohemiam per Ieronymū Pragenſem delati, & à Iacobitis, aliiſq; permultis ſuſcepti, regnū illud miſerè infecerunt, cladibúſque incredibilibus involverunt, quas latè cōmemorat in ſua hiſtoria Æneas Sylvius, poſtea Pius ſecundus: ſed tandem in Concilio Conſtantienſi, Ioanne Huſs, atque Hieronymo exuſtis, articuliſque VViclef publica totius orbis authoritate ſub Martino quinto damnatis, ac paullo poſt, communi omnium tam orientis quàm occidentis Eccleſiarum conſenſu, in maximo illo Florentino Concilio ſub Eugenio quarto celebrato, explicata luculentiſſimis his verbis Catholica de hoc Sacramento doctrina (ſubſtantia panis in corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſanguinem convertitur, verèque totus Chriſtus continetur ſub ſpecie panis, idémque totus ſub ſpecie vini) inter penè ſolos Huſſitas Sacramentariorum reliquiæ centum & pluribus annis delituerunt, donec noſtro hoc infelici ſeculo circa annum Domini 1524. Andreas Carolſtadius VVittenbergenſis Archidiaconus, Berengarianam hæreſim in Germania reſuſcitavit, ſtatuēs corpus Domini non eſſe in Sacramento verè, realiter, & ſubſtantialiter, ſed tantùm ut in ſigno, vel figura aut virtute. Cui mox patronus acceſſit Zuinglius, paſtor Tigurinus, antea Lutheranus, Ioānes quoque Oecolampadius, apoſtata monachus: quos ſequuti ſunt Martinus Bucerus, Petrus Martyr, Philippus Melanthon, Henricus Bullingerus, Bernardinus

Patribus ſe opponit ſacramētariis.

Albigenſibus ſe oppoſuit Dominicus cum ſuis.

VVicleffiſtis ac Huſsitis occidens & oriens ſeſe oppoſuit.

Carolſtad. hæreſim Sacramētariorum in Germania reſuſcitat.

Calvinus. Beza. Sacramētariorum hæreſis quanta mala ſecum invexerit.

nus Ochinus, Guilielmus Clebitius, Ioannes Calvinus, eiúſque in cathedra peſtilentiæ Genevæ ſucceſſor Theodorus Beza. Quibus ſe comites addidere portenta Anabaptiſtarum, Trinitariorum, Libertinorum, Atheorum, turbáque ingens factioſorum, facinoroſorúmque hominum, qui ſpiritu furoris agitati, cuncta perturbarunt, florentiſſimáſq; pridem nationes & provincias in ſummas calamitates præcipitarunt, everſáque pace mortalibus optatiſſima eaſdem contentionibus, bellis, & atrociſſimis conflictibus repleverũt. Nam virulento dogmati totus orbis Chriſtianus ſeſe confeſtim oppoſuit, Concilia damnarunt, Paſtores atque Doctores Eccleſię publicis ſcriptis cõfutarunt, mundiq; poteſtates gladio avitam fidem protexerunt.

Conc. Trid. ſub Pio 4. abſolutum 1563.

Cap. V.

Quòd Calvini hæreſis præter verborum fucum nihil prioribus ſuperaddat.

Calvini ſententia confutatur.

Quia verò inter prędictos erroris Magiſtros à filiis perditionis maximè Calvinus extollitur, quaſi eius de Sacramento cœnæ Dominicæ ſententia, myſterii plus quàm ceterorum Sacramentariorum doctrina cõtineat, ideò eam hîc diſcutiendam, confutandamq; proponam, lucidiſſiméque Deo adjuvante convincam, præter verborũ fucum nihil Calvinum proferre, quod non ante ipſum omnes Sacramentarii aſſeruerint, quorum Patriarchas fuiſſe oſtendimus ſacrilegos iconomachos, qui unam hanc à Chriſto inſtitutam fuiſſe imaginem corporis ſui contendebant. Quos ſecutus Berengarius, corpus Chriſti in Sacramento ut in ſigno tantùm eſſe blaſphemavit. Cujus dogma Henricianis, Bruyſianis, Albigenſibus, Flagellantibus, VVicleffiſtis, Iacobitis, ac demum Zuinglianis placuit. Quorum diſcipulus Calvinus ut aliis Sacramẽtariis plus ſapere videatur, magnificis verbis iactat, nobis nõ dari nudum ſignum corporis Chriſti, ſed unà cum ſymbolis panis & vini ipſum etiam Chriſti corpus & ſanguinem, eiſq; verè nutriri animas noſtras, ac de cælo penetrare ad nos

Calvinus præter verborum fucũ nihil novi profert.

Calvinus impoſtor idem aſſerit, & negat

lib. 4. c. 17. num. 19. 24. 31. 32.

Chriſti carnem, ut nobis in cibum ſit. *In ſacra ſua cæna Dominus jubet me* (ait) *ſub ſymbolis panis & vini, corpus & ſanguinem ſuum ſumere; nihilq; dubito, quin & ipſe verè porrigat, & ego recipiam. Quo fit, ut quod eſt, & manet in cælis & non alibi, nobis qui nunc in terra ſumus, & non alibi verè communicetur.* Sed expone nobis Calvine, quomodo ſe Chriſtus verè tibi porrigat, quomodo verè corpus eius ſumas? Audite lubrici ſerpentis ſibilos: *Ingenuè confiteor,* (inquit) *mixturam carnis Chriſti cum anima noſtra, vel transfuſionem me repudiare, quia nobis ſufficit, Chriſtum è carnis ſubſtantia vitam in animas noſtras ſpirare, imò propriam in nos vitam diffundere, quamvis in nos non ingrediatur ipſa Chriſti caro. Chriſtus illis præſens non videtur eſſe, niſi ad nos deſcẽdat, quaſi verò ſi ad ſe nos evehat, non æquè potiamur eius præſentiâ?* hæc ille. Quibus phanaticis verbis ſe per meram ludificationẽ dixiſſe inſinuat, quòd fidelibus ſub ſymbolis vera & ſubſtantialis corporis ac ſanguinis Domini communicatio exhibeatur, quódque verè corpus ſuum Dominus porrigat, quo reficiantur animæ noſtræ; id namque fieri docet, non quia verè, realiter, ac ſubſtantialiter ſub ſpeciebus panis & vini contineatur Domini corpus (quod tanto intervallo ab eiſdem diſtare aſſerit, quanto cælum à terra) ſed ad Chriſti carnem nos penetrare ait, fide manducando, credendo, ſeu fide apprehendo, Chriſtum pro nobis fuiſſe mortuum, eiúſq; corpus in cælo ſolùm exiſtens, in ara crucis pro nobis oblatum, mortuum, paſſum, atque ſepultum fuiſſe. Docet ergo, cum ſigno Deũ nobis verè exhibere Chriſti corpus, ut ſit animis noſtris in cibum ſalutarem, ac ſubſtantia corporis Chriſti paſci animas noſtras, ut verè unum efficiamur cum eo, non quia ſubſtantialiter, & realiter corpus Chriſti præſens ſit cui conjũgimur, ſed quoniam ex Chriſti carne fide apprehenſa vis quędam ſubſtantialis per ſpiritũ eius ad nos defluat, quę nos Chriſto uniat, atque conjungat, ita ut corpus Chriſti nobis exhibeatur, non per ſe, neque ſecundùm ſubſtantiam; ſed per virtutem ſuam, & in nobis ſit objectivè, quemadmodum in nobis eſſe dicitur omne id, de quo actu cogitamus: nam in cælum non reipſa, ſed fide ſola nos evehi confitetur. Itaque juxta Calvinum nulla fit realis conjunctio Chriſti nobiſcum niſi per cogitationẽ, dum ſymbola panis & vini nobis in memo-

Calvinus reipſa nihil in Euchariſtia ponit, niſi ſymbolũ corporis abſentis, in cæloq; tantùm exiſtentis.

riam revocant, Chriſtũ pro nobis paſſum ac mortuum, panémque vitę factũ eſſe, quo aſſiduè veſcamur. Vnde perſpicuum eſt, Calvinum quicquid garriat, & quantumvis ſtudioſè verba ſua, ut virus ſuum occultet, involvat, ſibiq; contradicat, nihil omnino in Euchariſtiâ reipſa ponere, niſi nudum ſymbolum & virtutem corporis Domini, in ſolo cælo præſentis fide apprehenſi, ac ſigillum, quod obſignet promiſſionem verbo factam, & fidem confirmet. In quo figmento nihil ſanè myſterii eſt, ut Thraſonicè Calvinus exclamare debeat: Nihil reſtat, niſi vt in eius myſterii admirationem prorumpam, cui nec mens planè cogitando, nec lingua explicando par eſſe poteſt. Quid enim myſterii eſt, quòd ſymbola panis & vini in memoriam ſignificando revocent Chriſtum pro nobis paſſum, panémque vitæ factum eſſe? An non idipſum imago crucifixi, adiuncta inſcriptione hac ex verbo Dei: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: vel *ego ſum panis vitæ, qui de cælo deſcendi*, ſine miraculo memoriam paſſionis Domini pro nobis toleratæ excitabit non minùs quàm Euchariſtia Calvini? cuius non eam vim eſſe docet, vt det ipſum corpus Chriſti præſens aut fidem non habenti; ſed tantùm vt teſtetur, & confirmet iam haberi, nihil tandem in ſua Euchariſtia relinquens, niſi nudum rei iam habitæ ſymbolum, quod teſtetur, Chriſti cor pus iam antea comeſtum eſſe, ac proinde panem per metonymiam dici corpus Chriſti, quia ſit certiſſima figura præſentiæ corporis Chriſti, quod in cœna exhibeatur, non quidem per ſe nec ſecundùm ſubſtantiam, ſed per virtutem quandam defluentem, quam è carnis ſuæ ſubſtantia Chriſtus in animas noſtras ſpiret ac diffundat, quamvis in nos non ingrediatur ipſa Chriſti caro.

Calvinus in ſuo figmento conſtituit myſterium, cum tamen non niſi cum aliis ſacramentariis ponat ſignum. Lib. 4. c. 17. nũ. 7. & 32. vocat ſublime arcanum, quod ingenio comprehendi vel enarrari verbis nequeat.

Admirandũ Calvini myſterium eſt, quod panis ſit figura corporis Chriſti, quòd que fide mãducetur.

Lib. 4. c. 17. num. 32.

Cap. VI.

Quòd nõ per metonymiam, nec per ſolam energiam, vel in ſigno tantùm, ſed realiter ac proprio verborum ſenſu Chriſti corpus in Euchariſtiâ ſit.

HOc eſt Calvini idolum, quod incredibili temeritate orbi Chriſtiano adorandum proponit contra priſcam fidem; contra Servatoris, Apoſtolorum, & omnium veterum Eccleſiæ Doctorũ traditionem; contra omnium populorum, qui Chriſtiano nomine cenſentur, obſervatam antiquitus religionem; contra publicum, receptumque à mille ſexcentis annis in omni terræ angulo colendi Dei morem. Cui ſanè idolo non minore ſacrilegio plurimi Chriſtianorum hodie ſeducti genua curvarunt, quàm olim divinos honores excæcata Iſraëlitarũ turba vitulo aureo detulit. Sed quemadmodum zelo veritatis Moyſes erectum tunc vitulum nullo negotio comminuit: ita Calviniſticum hoc idolum gladio verbi Dei proſternere, atque vi verborum conſecrationis panis & vini ſubſtantiam in corpus & ſanguinem Domini converti, totumque Chriſtum verè, realiter, ac ſubſtantialiter, ſub panis & vini ſpeciebus contineri ac ſumi, demonſtrare, haud erit difficile. Quatuor enim fideliſſimos inſtitutionis Sacramenti Euchariſtiæ ſcriptores habemus, qui uno conſenſu referunt, quòd Dominus pridie quàm pateretur accepit panem, & gratias agens fregit & dixit: *Accipite & manducate, Hic eſt eſt corpus meum, quod pro vobis datur*, juxta Lucam; *tradetur*, ſecundùm Paulum. Similiter & calicem poſtquam cœnavit, dicens: *Hic calix novum Teſtamentum eſt in meo ſanguine, qui pro vobis fundetur*, juxta Lucã & Apoſtolum; vel: *Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, juxta Matthæum & Marcum. Quæ Chriſti veri Dei omnipotentis (qui omnia quęcunque voluit fecit) verba, juxta propriam, apertam, literalem, genuinam, obviamque ſignificationem denotant illud, quod Chriſtus Apoſtolis manducandum tradidit, fuiſſe verum corpus Chriſti & ſanguinem, non autem typum aut figuram corporis & ſanguinis tantùm. Deo enim dicere facere eſt: Dixit enim & facta ſunt, ipſe mandavit & creata ſunt. Cùm igitur de eo, quod Apoſtolis porrigebat, Deus dixerit: *Hoc eſt corpus meum*, credendum eſt, id verum eſſe quod Dominus dixit; falſum autem eſſe id, quod Calvinus, aut quivis alius Sacramentarius ad evertendam horum Domini verborum veritatem cõfinxit. Proinde Domino aſſerenti: *Hoc eſt corpus meum*; incunctanter credamus, ipſum panem vul-

Calvini ſententia tanquam idolum orbi proponitur.

Calvini doctrina recepta à Chriſto & Apoſtolis religioni contraria.

Exod. c. 32.

Matth. 26 Marc. 14. Luca 22.

1. Cor. 11.

Inſtitutio Sacramenti Euchariſtiæ à 4. ſcriptoribus refertur, quorum nullus impropriã ſermonem hic agnoſcendum dicit.

Iren. lib. 5. cap. 2. Aug. conc. 1. in Pſal. 33.

Pſal. 148.

Magis credendum eſt Chriſto affirmãti, quã Calvino neganti.

vulgarem, quem in manus acceperat, verbis operatoriis ſuum corpus feciſſe, ac deinde Apoſtolis, non vulgarem panem uti acceperat, dediſſe; ſed benedictũ, certaque verborum benedictione in verum ſuum corpus tranſmutatũ. Quod perſpicuè indicat Matthæus, inter verbum, *accepit* & *dedit*, interſerens verbum, *benedixit*, ut lector intelligeret, non omnia hæc verba eundem accuſativum, *panem*, eodem modo ſe habentẽ regere. Accepit, inquit Mattheus Ieſus panẽ, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite, *Hoc eſt corpus meum*, ſignificans, Chriſtum non de vulgari pane in manus accepto dixiſſe: *Hoc eſt corpus meum*; ſed acceptum panem operatorio ſermone in corpus ſuum commutaſſe, veluti ſi quis dicat: Ioannes hunc Petrum percuſſit, occidit, & ſepelivit; nemo ita deſipiet, ut intelligat, Ioannem Petrum vivum ſepeliviſſe, licet vivum percuſſerit: pari modo cùm Dominus in myſterii hujus inſtitutione verbis efficacibus, & operatoriis dixit: *Hoc eſt corpus meum*; Hoc, non præciſè panem, ut in manus acceptus eſt demonſtrat, ut res eadem ſit, panis & corpus Chriſti, ut contendunt tam Lutherani, quàm Sacramẽtarii, quamvis diverſimodè exponant, (Illi panem corpus Chriſti eſſe volunt per impanationem, ſeu hypoſtaticam vel quaſi unionem: hi verò per metonymiam, (qua ſigno nomen rei ſignificatæ tribuitur) ſed, Hoc, communiter & in genere demonſtrat contentum ſub illis ſpeciebus, quod initio prolationis verborum erat panis; ſed oratione completa eſt corpus Domini. Quæ res exemplo illuſtrari poteſt. Si Dominus hydrias aquæ deſignans, pronuntiando: Hoc eſt vinum, aquam in vinum commutaſſet; Hoc, ibi nõ demonſtraſſet præciſè aquam, neque vinum; neque ſenſus fuiſſet: Hæc aqua eſt vinum, quod falſum ſemper fuiſſet: neque etiam ſenſus fuiſſet: Hoc vinum eſt vinum, ſed contentum iſtis hydriis eſt vinum, quod initio prolationis verborum erat aqua, ſed completa enunciatione vinum eſt.

Hoc, quid demonſtret.

In quo hic conſentiant, & diſſentiãt Lutherani & Sacramẽtarii.

Hoc, demonſtrat cõtentũ ſub ſpeciebus.

Cap. VII.

Sermo operatorius efficit quod ſignificat.

ID enim ſermoni operatorio proprium eſt, ut efficiat quod ſignificat, & in ultimo inſtanti prolationis verborum, effectum eorundem in ſe ponat. Simul enim tempore verba divinæ benedictionis complentur, & panis in corpus Domini convertitur. Ideoque non fuit Domino utendum verbis imperativis, fiat, aut ſit corpus; tranſſubſtantietur panis: cùm enim verba Chriſti operentur in Sacramentis non ſolùm efficaciter, ut in creatione; ſed etiam Sacramentaliter, hoc eſt tanquam alterius rei ſigna, debent ſuum effectum in facto eſſe denotare, quod aptiſſimè fit ſimplici verbo, *eſt*, quo Deus eſſe facit id, quod eſſe dicit. Non enim minùs per verba præſentis temporis indicativi modi Deus operari poteſt; quàm per verba imperativi modi. Quemadmodum enim jubendo, *tolle grabatum tuum & ambula*, paralyticum ſanavit; ita dicendo: *Mulier dimiſſa es ab infirmitate tua*, vel: *Filius tuus vivit*, aut: *dimittuntur tibi peccata tua*, efficit quod enunciavit; non ſignificando rem fieri; ſed eſſe: quod Chriſtum poſſe confeſſus eſt Centurio, dum ait: *dic verbo, & ſanabitur puer meus*. Quin & diabolus perſuaſum iſtud habens: *Si Filius Dei es*, inquit, *dic ut lapides iſti panes fiant*. Dei namque dicere facere eſt. Quòd porrò minimè oporteat verba Chriſti ſignificare fieri, quod per illa tamen ipſe fieri vult, ex eo liquet, quòd dicendo: *Ego ſum*, Iudæos in terram proſtraverit, cùm tamen nihil ejuſmodi verba denotarent. Multò igitur magis Chriſti verbis efficitur, quod cùm priùs non eſſet, ipſe tamen verbis eſſe ſignificavit. Quare dicendo de re quam manibus tenebat: *Hoc eſt corpus meum*, *Hic eſt ſanguis meus*, vi ejus benedictionis in ſuum corpus elementa panis & vini commutavit. Eſt enim tam efficax Dei benedictio, ut etiam rerum naturam afficiat, ac immutet: non enim Dominus verba benedictionis Euchariſtiæ protulit ad inſtruendum populum, aut ad fidem exci-

Chriſtus rectè uſus eſt verbo ſubſtantivo præſentis temporis, Eſt.

Deus per verba præſentis temporis non minùs quàm per verba imperativi modi operatur.

Verba Chriſti ſignificãt rem eſſe.

Matth. 8.

Matth. 4.

Ioan. 18.

Verba Chriſti efficaciter rerum naturam commutant.

excitandam, vel ad ſui corporis præſentiam tantùm commendandam; ſed intentione benedicendi elementa panis, & vini, ipſaque benedictione in corpus, & ſanguinem ſuum commutandi. Tunc enim ſacramentũ novæ legis Dominus inſtituebat, quod verbo & materia conſtare volebat: accedens enim verbum ad elementum fit Sacramentum; panis enim & calix myſticus certa conſecratione fit nobis, non naſcitur: proinde quod non ita ſit, alimentum eſt refectionis, non autem Sacramentum religionis. Ante igitur verba Chriſti prolata, panis cibus eſt corporibus nutriendis commodus; ſed poſtquam ſolenni benedictione ſacratus eſt, ad totius hominis vitam, ſalutemque proficit.

Cap. VIII.

Chriſti verba etiam nunc Sacerdotum ore prolata operatoria ſunt.

Sermo itaque Domini hoc admirabile conficit Sacramentum etiam nunc ſacerdotum miniſterio, ex Chriſti commiſſione prolatus: Apoſtolis enim, eorúmque in ſacerdotali officio ſucceſſoribus dixit Chriſtus ſacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis poteſtatem eis donavit faciendi quod egerat; idque dicendo eadem verba, quæ non minus efficiendi, quàm ſignificandi intentione tunc protulerat: ſicut enim Deus ſemel dixit: *germinet terra herbam virentem*; & uſque modò terra germinat: ita ſemel dicendo, *Hoc facite*, uſque ad Chriſti adventum panis & vinum, conſecrationis verbis in verum Chriſti corpus & ſanguinem cõvertuntur. Idem enim quotidie ſacerdotis benedictione fit, quod Chriſtus in ultima cœna fecit, gerendumque deinceps tanquam ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech inſtituit. Nihil enim aliud eſt noſtra myſtica conſecratio, quam illius primæ, quæ a Chriſto in cœna facta eſt repetitio; per os ſiquidem ſacerdotis Chriſtus adhuc conſecrat, verbaque illa operatoria, *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus*, quotidie pronuntiat, ſeque abſque ullo tropo verum corpus ſuum præſens exhibere verbis adjunctis declaravit: *Quod pro vobis datur*: ſeu, *Quod pro vobis tradetur*. Et, *Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Illud enim corpus ipſum, quod de B. Virgine ſumpſit, quódque in cruce pro humani generis ſalute in pretium redemptionis obtulit, ſanguinémque novi teſtamenti, quem in cruce effudit, ſe diſcipulis dare luculenter profeſſus eſt: at minimè divinam ſapientiam decuiſſet, in materia pacti ac inſtitutione Sacramenti, teſtamentique novi, quando de legis novæ dedicatione, primarióque Chriſtianæ religionis Sacramento agebatur, tropicis loquutionibus uti, cùm prædicta univerſa propriis aptiſſimiſque verbis exprimenda ſint, ne de teſtatoris, aut legiſlatoris intentione diſceptetur. Unde Moyſes, quamvis tempore figurarum, & umbrarum, perſpicuis tamen verbis teſtamentum vetus expreſſit: lecto enim omni mandato legis corã univerſo populo, accipiẽs ſanguinem vitulorum & hircorũ cum aqua, & lana coccinea & hyſopo, ipſum librum & omnem populum aſperſit dicens: *Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mandavit ad vos Deus.* Ad quem Exodi locum Chriſtus manifeſtè alludens, ſimilibus plane verbis dixit: *Hic eſt ſanguis novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, ſignificans (Apoſtolo teſte) vetus teſtamentum, quo carnalis juſtitia præſtabatur, & hujus vitæ bona promittebantur, ſanguine vitulorum & hircorum conſirmatum fuiſſe; novum autem teſtamentum, quo vera juſtitia, regnumque cælorum promittitur & confertur, ipſius mediatoris proprio ſanguine dedicatum eſſe, quando non librum in membranis deſcriptũ legiſlator noſter aſperſit; ſed in ora fidelium ſanguinem diffundendo, conſcientias eorum ab omni labe peccati emundavit. Itaque typum illum Dominus implevit, quando verum ſanguinem ſuum filiis novi Teſtamenti bibendum propinavit. Cùm autem hominum teſtamenta ſimpliciſſimis verbis condi videamus (à quo humano more Apoſtolus argumenta deſumit) eaq; in proprio verborum ſenſu intelligenda eſſe leges jubeant, adeò ut ſi legatâ domo quiſpiam ima-

Chriſtus Apoſtolis, eorúmque in ſacerdotio ſucceſſoribus dedit poteſtatem faciẽdi, quod fecerat, idque per eadem verba quæ protulerat.

Gene. 1.

Matth. 26.

Chriſtus verbis ſuis ore ſacerdotis prolatis conſecrat.

Chryſoſto. hom. 60. & 61. ad Antioch. & homi. 2. in 2. ad Timoth. Chriſti verba tropum excludunt.

Luca 22.

Marc. 14.

Verba fœderis & teſtamenti aperta eſſe oportet.

Hebra. 9.

Exodi 24.

Marc. 14.

Hebra. 9.

Novum teſtamentum proprio teſtatoris ſanguine dedicatum eſt.

Gal. 3.

Pro re à Christo ſpõſa ſua teſtamento legata, ſacramẽtarii obtrudunt illius imaginem.

imaginem domus tradere vellet, in ſanire omniũ judicio cenſeretur: quantò magis ſectarii aberrare judicandi ſunt, qui filii Dei teſtamentum dilectiſſimæ ſponſæ ſuæ relictum, contra omnium teſtamentorũ morem ad metonymias detorquendo, pro vivifico ipſius corpore, ejuſque pretioſo ſanguine, fruſtulum panis, & modicum vini obtrudere nõ erubeſcunt? contendentes, nõ corpus, aut ſanguinem verum teſtamento ſponſi Eccleſiæ ſponſæ relictum; ſed corporis & ſanguinis vilem tantùm imaginem. Quo ſanè commento gravem Dei Filio injuriam irrogant, tam inopem aut illiberalem conſtituendo, ut in ſui amoris pignus nihil teſtamento ſponſæ ſuæ, niſi fragmentum panis, & vini legaverit, promiſſionemq; ſuæ carnis eidem disertè illis verbis factam: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vitâ*, naturalis panis exhibitione compleverit, carnis nomine dumtaxat carnis figuram pollicens. Quæ ſi vera ſunt, nihil præſtantius Chriſtianis datũ eſt quàm Iudæis. Nam præcellebat manna panis Angelorũ de cælo manans, vulgari pani facto opera piſtorum; non ſolùm naturæ dignitate, ſed etiam ſignificandi munere. Cur inſuper Capharnaitæ, diſcipulique permulti Chriſto carnem promittente ſcandalizati fuere, ſi carnis ſuæ typum tantummodo Chriſtus pollicebatur? An patribus eorum crebra dominicæ carnis ſigna in pane conſtituta fuiſſe neſciebant? nonne hujus rei figuræ in pane & vino Melchiſedech, in panibus propoſitionis, in carnibus hircorum, vitulorum, aliarúmque infinitarum rerum præceſſerant? Quæ igitur ſcandali occaſio prætendi poterat, ſi Dominus de ſigno corporis & ſanguinis ſui dando in ſignum dumtaxat loquebatur? Cur denique Dominus diſcipulos ejus verbis more ſacramentariorum offenſos, ac querula voce iactantes: *quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum: durus eſt hic ſermo*; paſſus eſt à ſe diſcedere? quos uno verbulo corrigere poterat, dicendo ſe non de vera carne, nec de naturali ſuo ſanguine, ſed tropicè loqui de cibo panis, & vini, quibus ſuam carnem, & ſanguinem adumbraret, paſſionique ſuæ communicandũ, & ſuaviter, atque utiliter recondendum in memoria, quòd pro nobis caro ejus crucifixa, & vulnerata eſſet, figuraret? quod adeò dicere noluit, ut murmurantibus, *Amen, Amen*, dicat, *dico vobis, niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die: caro enim mea verè eſt* (ac ſi dicat, non tropicè) *cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Sicut miſit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem: & qui manducat me, & ipſe vivet propter me*. Scienſque Ieſus apud ſemetipſum, quia murmurarent de hoc diſcipuli ejus, dixit eis: *Hoc vos ſcandalizat? ſi ergo videritis Filiũ hominis aſcendentem, ubi erat priùs*? ac ſi interprete Chryſoſtomo dicat: *Hoc vos ſcandalizat, quòd panem à me dandum carnem meam fore aſſeram: quomodo igitur poſt aſcenſionem meam in cælum, exhiberi in Euchariſtiâ corpus meum credetis, quando à terrâ tam procul, quàm cælum ſecundùm naturalem exiſtendi modum aberit?* occultè innuens, eâdem virtute qua in cælum aſcendet, hoc eſt, divinitatis poteſtate, verbique ſui virtute ſe panem, & vinum in carnem & ſanguinem ſuum transformaturum, effecturúmque, ut non obſtante ſua in cælum aſcenſione ipſe præſens uſque ad conſummationem ſeculi nobiſcum in peregrina panis & vini ſpecie remaneat. Et quoniam caro Domini reſurgentis, quacumq; mortalitatis infirmitate carebit, vi naturalis connexionis partium, ac hypoſtaticæ unionis totum integrúmque Chriſtum, unà cum ipſius anima, & divinitate in eodem ſacramento nobiſcum ſemper futurum: quod qui credere renuit, cum Capharnaitis murmurans ait: *Durus eſt hic ſermo: quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum?* Cui nos reſpondemus, *Deo nihil* eſſe *impoſſibile*, qui de omnibus rebus quidquid vult facere poteſt; illúmque nec omnipotentem, nec verè Deum eſſe, qui naturas tranſmutare, & omne quod vult facere non poteſt. Cúmque ex nihilo Deus omnia creata produxerit, non ei difficile eſſe rerũ exiſtentiũ naturas in alias repentè commutare, ſicuti virgam Moyſi in ſerpentem, iterúmque ſerpentem in virgam convertit; liquidas rubri maris undas inſtar murorum conſiſtere fecit, ex petra aquarum flumina eduxit, calceamenta Iſraëlitarũ ut non attererentur conſervavit, Solem ſtare atque re-

Ioan. 6. (left margin)

Si Chriſtus ſui corporis figuram ſolã fidelibus reliquit, minus Chriſtianis quàm Iudæis dedit.

Gen. 14. 1. Reg. 21. Levitic. 24.

Si Chriſtus ſui corporis tantùm figuram datur ũ ſe promittebat, unde ſcandali prætextus?

Ioan. 6. (right margin)

Chriſtus poſt aſcenſionem in peregrina ſpecie nobis realiter adeſt.

Omnipotentia Dei contradicit, qui eum naturas tranſmutare poſſe negat.

Myſterium Euchariſtiæ ex aliis miraculis illuſtratur.

Exod. 7.

trogredi juſſit, in medio flammarum illæſos ab igne tres pueros ſervavit, mortuis vitam, cæcis viſum, claudis greſſum, infirmis ſanitatem reſtituit, ſuper aquas pedibus ſiccis ambulavit, ex B. Virginis utero, non reſeratis pudicitiæ clauſtris in lucem prodiit, ex morte ſeipſum ad vitam revocavit, clauſoq; tumulo egreſſus per occluſas ianuas ad diſcipulos nullo negotio penetravit, ſuumque tandem corpus immortalitate veſtitum propria virtute in cælum ſubvexit: qui hæc, infinitaq; alia præter communem naturæ curſum poteſtate divina geſſit, panem & vinum ſuo verbo in corpus & ſanguinem ſuum repentè commutare non valuit? Si animalis calor per temporum ſucceſſiones indubitanter operatur, ut panis & vinum caro & ſanguis fiant hominum; hoc ipſum in momento, naturæ ac omnis virtutis creaturæ author non poterit?

CAP. IX.

Omnipotentia Dei non eſt cancellis intelligentiæ noſtræ coarctanda.

CVIVS potentiæ ex qualitatum, vel quantitatum officiis, ex ſitu, vel magnitudine corporum, aut diſtantia locorum, vel denique ex anguſtiis humanæ intelligentiæ limites præſcribere, quid aliud eſt, quàm Deū omnipotentem eſſe denegare, cancelliſque humani intellectus ejus virtutem concludere? cùm plurima quotidie fieri cernamus, quæ niſi experientia convinceret, omnino non crederemus. Quæ mēs hominis capere poteſt, quomodo unum & idem in uno loco totum, eodem tempore in mille aliis locis totum eſſe poſſit? Atqui tamen hoc fieri experientia teſtatur, dum unū & idem mentis noſtræ verbum, unius ejuſdemque vocis exterioris miniſterio prolatum, ſingulorum percutit aures, totumque ac idem ad omnium & ſingulorū penetrat mentes; non enim ſinguli diverſam vocem, ſed eandem percipiunt, & apud unumquemque tota vox indiviſa eſt, quemadmodum & anima rationalis una eademque ſingulis membris humani corporis ineſt integra, ſimulque tota: & in divinis

Idem totum in [illegible] eſſe [illegible] vox, anima, ac ſubſtantia.

tribus diſtinctis perſonis eadem numero divina ſubſtantia. Cur igitur non credamus, terrenas ſubſtantias per ſacerdotale miniſteriū ineffabiliter operante divina potentia converti in ſubſtantiam dominici corporis, reſervatis ipſarum rerum ſpeciebus, cum nonnullis aliis qualitatibus, ne homines crudam, & cruentam carnem ſumentes horrerent: & ut credentes, fidei amphora præmia perciperent? ipſo interim Dominico corpore in cælo exiſtente immortali, inviolato, integro, incontaminato, illæſo, ut verè dici poſſit, nos ipſum corpus de virgine ſumptum realiter in Sacramento manducare quantum ad eſſentiam, & naturæ proprietatem, atque virtutem: ſimulque tamen idem corpus ſecundùm naturalem exiſtendi modum eſſe in cælo: Deus enim ſeipſum atque rem aliam quamlibet corpoream vel incorpoream, ſimul in diverſis locis ſiſtere poteſt, cùm nullius rei eſſentia ſit eſſe in uno loco tantùm, ſed id ſolùm adventitium quippiam ſit, quod nos quidem cogitatione ſeparare poſſumus, Deus autem etiam reipſa.

Idē Chriſti corpus eſt in cælo & in terra.

Nullius rei eſſentia eſt in uno tantū eſſe loco.

CAP. X.

Chriſti corpus in Sacramento Euchariſtiæ quantitatem internam habet, ſed per modū ſubſtantiæ, ita ut nullum ordinem ad locum habeat.

QVI ergo corpus & locum fecit, & corpus quidem in uno loco conſtituit, idem quando vult, aliter facit, nec tunc adverſus naturam, ſed ſupra conſuetum naturæ curſum quod vult facit. Quemadmodum eâdem virtute fit, ut Chriſti corpus in Euchariſtia, ſuam intrinſecam quidem quantitatem habeat, quę ordinem ac ſitū inter organici corporis partes conſtituat, ſed poſitionis differētias in ordine ad locum, paniſque aut vini ſpecies non habeat, quia ibi per modū ſubſtantiæ ſit, ad cujus rationem pertineat, ut tota in toto, & in qualibet parte ſimiliter tota ſit. Vnde interna Chriſti quantitas nullum in ſacramento ſitū, extenſionem aut ordinē ad locū habet, ſed eū obtinet elementorū quātitas, ſub qua Chriſti corpus latet, illiuſq; ratione

tantùm

tantùm in loco hîc eſſe Chriſti corpus dicitur, quod in cælo ratione propriæ quantitatis locum & naturalem exiſtendi modum poſſidet: hîc autem eſt modo ſacramentali, hoc eſt, verè quidem & realiter, ſed modo quodam immortali, & impaſſibili, ut nulla Chriſto ſecundùm ſeipſum queat in Sacramento violentia, mors & afflictio inferri. Nam ſolæ actiones, & paſſiones Chriſto in Euchariſtia tribui poſſunt, quæ nullum ordinem ad locum requirunt. Similiter quoque inter attributa, ea ſola Chriſto hîc conveniunt, quæ ipſi interna ſunt, tam ſubſtantialia, quam accidentaria. Vnde rectè dicimus, Chriſtum in Euchariſtia vivere, intelligere, velle, audire preces orantium, actus bonos, aut malos videre, aſtantium pietate gaudere, irreverentia offendi, eandem quam in cælo habere quantitatem, eundem colorem; ac ſic de reliquis ejuſdem generis, quæ Chriſto ſecundùm ſe inſunt. Sed attributa, quæ non niſi ex accidentium inhærentia naſcuntur, vel imperfectionem denotant, non Chriſto, ſed tantùm ſpeciebus tribuenda ſunt, ut album, rotundum, frangi, corrumpi, aliaque huiuſmodi.

Chriſtus eſt in ſacramento Euchariſtia modo quodam impaſſibili, ut ei nulla poſſit violentia inferri.

Solæ actiones & paſſiones Chriſto in Euchariſtia tribui poſſunt, quæ nullum ordinem ad locum requirunt.

Attributa quæ ex accidentium inhærentia naſcuntur, ſpeciebus, non Chriſto tribuenda.

CAP. XI.

Quantitas remanens proprietatem ſubſtantiæ obtinet, ut per ſe exiſtat, agat, & patiatur.

CVM enim Dominus immenſa ſua potentia elementorū quantitati, (tranſmutata panis & vini ſubſtantia) remanenti modum & proprietatē ſubſtantiæ concedat, ut per ſe abſq; ſubiecto exiſtat, omniaque patiatur, agat & ſuſtineat, quæ panis ſubſtantia ſi adeſſet, pati, vel agere poſſet; conſequitur, non Chriſto ſecundùm ſe, ſed ſpeciebus ut in defectu, aut accidētibus veſtitæ ſunt, competere digeri, corrumpi, ſatiare, inebriare, nutrire, putreſcere, generare, moveri, pungi, dentibus atteri, pedibus conculcari, frangi, rodi, album vel rotundum eſſe, ac hujuſmodi alia; hæc enim omnia ſpecies elementorum (quas Chriſti corpus abſque ulla ſui offenſione aut mutatione fulcit) patiuntur, vel agunt, perinde ac ſi panis aut vini ſubſtantia præſens pateretur, aut ageret. Nec indignius eſt, Chriſtū iſta ſecundùm aſſumptas ſpecies pati, quàm ſecundùm aſſumptam naturam humanam Deū potuiſſe vulnerari, flagellari, mori, atque ſepeliri: quæ omnia Dominus pepeti voluit nō infirmitate vel invitus, ſed dignatione. Quemadmodum autem homine Chriſto patiente contumelias, nihil in ſe divina majeſtas pertulit: ita dum ſecundùm viſibiles elementorum ſpecies, nō autem juxta naturalem & propriam, inhærentémque qualitatem, aut figuram, Chriſti corpus indigna ſuſtinet, nullam in ſeipſo Chriſtus violentiam aut corruptionē recipit, ſed mediantibus tantùm ſpeciebus, ſub quibus verum corpus latet, injuriam, contemptū, adeoque conculcationem Rex gloriæ pati dignatur: quamvis interim in ſe nec lædatur nec inquinetur, ſicut & immenſa puriſſimaque Dei majeſtas cunctajuxta naturam replens, omnibuſq; rebus intimè præſens, nulla rerum immunditia contaminatur.

Quantitas remanens modum exiſtendi ſubſtantiæ obtinet, patique & agere poteſt.

Chriſtus non in ſe patitur, ſed ſecundùm aſſumptas ſpecies.

CAP. XII.

Chriſtus admirabili ſapientiâ per Euchariſtiam ſe nobis inſerit, ut in nobis vivat, operetur, ſibique arctiſſimè coniungat.

VIDETVR quidem ſtultum humano ſenſui, Chriſtum in ſpecie panis & vini præſentem nobis corporaliter fieri, tantillaq; formula tantam majeſtatem contineri: ſed *divinæ ſapientiæ placuit, per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes, quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus; & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus.* Quis enim divini hujus operis comprehendere poſſit ſapientiam, potentiam, nec non artificium? Admirabili namque modo Dei filius homo factus, per hoc ineffabile myſterium ſe nobis veluti arboris vitæ ſurculū inſerit, noſque viciſſim ex infœcunda ſterilique exciſos oleaſtro ſibi tanquam olivæ bonæ incorporat, ut ſocii radicis & pinguedinis olivæ, cōſorteſque divinæ ipſius naturę, omniumque ejus bonorum effecti, non iam nos, ſed Chriſtus ipſe in nobis vivat, operetur, acceptabileſque Deo fructus producat, ſimulque *duo in*

1. Cor. 2.

Euchariſtia myſterium Dei ſapientiam commendat.

Chriſtus per Euchar. ſe nobis inſerit.

Omnium Chriſti bonorum conſortes per Euchariſtiā efficimur.

carne

1. Cor. 6. Ephes. 5.

carne unâ, membra corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Quam arctiſſimam Chriſti nobiſcum unionem, non ſolùm conjuges corporum atque membrorum commixtione adumbrant, ſed etiam Dominus Ioannis 6. commendat, dicens: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.* Manet autem non ſolùm voluntatis ſimilitudine, amore, vel gratiæ inhabitatione; ſed etiam corporum atque naturarũ conjunctione. Sicut enim ſi quis liquefactæ ceræ aliam infuderit, alteram cum altera per rorum commiſcet, ut ex utraque vna fiat neceſſe ſit: ita ſi quis carnem & ſanguinẽ Domini recipiat, cum ipſo ita conjungitur, ut Chriſtus in ipſo, & ipſe in Chriſto inveniatur.

Cyril. lib. 4 in Ioannem cap. 17.

Et quemadmodũ modicum fermentum totam maſſam penetrat ſic parvula benedictio Chriſtuſque in nobis manens, totum hominem in ſeipſum attrahit ac transformat, ſuáque gratia replet, nec mortem ſolùm, verùm etiam morbos omnes depellit, ſævientem membrorum noſtrorum legem ſedat, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, ægrotos curat, colliſos redintegrat, ab omni caſu erigit, ad immortalitatem & vitam æternam deſtructa morte perducit.

Chriſtus per Euchariſtiã hominem in ſe transformat.

Salvatoris enim caro, verbo Dei, quod naturaliter vita eſt, conjuncta, vivifica effecta eſt, totamque Verbi operationem ſuſcepit; ideoq; qui carnem illam manducat, & ſanguinem filii Dei bibit, habet vitam æternam, & in noviſſimo die reſurget. Non enim poteſt natura mortalis vitæ conjuncta non vivificare: quemadmodum enim ſcintilla ignis fœno aut paleæ immiſſa, totum ignitum reddit & mel naturaliter dulce, omnia quibus immiſcetur dulcia facit; & aqua naturaliter frigida igni admota æſtuat: ita corpus verbi *unitũ corpori mortalitatis noſtræ, configurabit illud corpori claritatis ſuæ.* Oportuit itaque, ut non ſolùm anima per ſpiritum ſanctũ in beatam vitam aſcenderet; verùm etiam ut corruptibile corpus noſtrum, cognato ſibi guſtu, tactu, & cibo ad immortalitatem reduceretur. Planè namque congruebat, ut ſicuti guſtu, eſúque terreſtris cibi animæ ac corpori mors obtigerat: ita ſalutari manducatione dominici corporis vita utrique redderetur. Vt quemadmodum homo audierat: *quacunque die comederis, morte morieris:* ita lætam Chriſti vocem perciperet: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*; ut quod prævaricante manducatione perpetratum erat, obediente quoque cibi myſtici ſumptione reſarciretur.

Chriſti caro vivifica eſt. Cyril l. b. 4. in Ioannem cap. 23.

Sicut per cibum mors, ita per cibũ novum vita.

Cap. XIII.

Euchariſtiæ myſteriũ Dei charitatem hominibus commendat.

PERTINEBAT inſuper ad charitatis divinæ commẽdationem, ut Filium ſuum unigenitũ Deus nobis daret, non ſolùm ut pro nobis in cruce pateretur, ſed etiam in cibũ, quo paſceremur. Quos enim amamus, nõnunquam etiam morſu petimus; ſicut Iob, ut ſervorum in ſe amorem oſtenderet, ajebat, illos ſæpenumero præ nimio amore dixiſſe: *Quis det de carnibus ejus, ut ſaturemur?* Hoc in maximum dilectionis ſignum Chriſtus fecit, quando carnem ſuam nobis manducandam dedit, ut ea ſaturaremur, noſque in ſui amorem vehementiſſimè inflammaret. Vnde non ſolùm videri ſe permittit Chriſtus, ſed & tangi, dentéſque ſuæ carni infigi, deſiderióq; ſui omnes impleri: qua quidem ineffabili dilectione nõ ſolùm aliis omnibus animarum paſtoribus longè antecellit, paſcẽdo gregem ſuum propria carne, ac potando ſuo pretioſo ſanguine (quod illorum nemo unquam feciſſe reperitur): ſed etiam naturalem parentum amorem ſuperat, qui ſæpenumero liberos ſuos aliis lactandos, fovendóſque tradunt: Chriſtus autem ſeipſum omnibus ſuis ovibus indifferenter edendũ exhibet; nullum prorſus fidelium ab hac menſa, divinóq; convivio ſecludens; nõ aliud opulentis, aliud pauperibus, aliud nobilibus, aliud ignobilibus, liberis & ſervis, viris & feminis: ſed unum & idem vivificum corpus univerſis proponit. Sicut enim nos omnes in unũ corpus baptizati, & in uno ſpiritu potati, ac ſecunda nativitate renati ſumus: ita nos omnes eodem cibo novæ nativitati cõvenienti, animæ vitam cõſervare oportebat. Et ut naturæ providentia effectum cernimus, ut ſanguis, quo infans in utero alitur, poſt mulieris partum in uberibus ejuſdem in lac converſus, infanti offeratur in cibum familiarem atque conſuetum: ita ſapientiç Dei placuit, eundem ſanguinem, quem Chriſtus in pretium fudit, quo nos redemit,

Iob 31.

Chriſtus omnium paſtorum, imò & parentũ amorem ſuperavit, ſe dando in cibum.

Omnes fideles ſicuti eodem regenerantur baptiſmo, ita eodem reficiuntur Euchariſtia cibo.

& à

Digitized by Google

& à peccatis in regeneratione abluit, in potum quoque regeneratis offerre, ut participatione immortalis alimoniæ incorruptibilem beatamque vitam aſſequerentur. Magna enim à magnis agi par eſt. Ideo quæ nobis à Deo præbentur, digna eſſe divina ejus munificentiâ convenit; ditiſſimamque illam naturam ſummas divitias, pretioſiſſimaque munera largiri congruit.

Euchariſtia Dei munificentiam declarat.

Chriſtus ſe ipſum in pignus amoris Sponſæ reliquit.

Quia verò nihil ſe majus aut ſublimius Chriſtus habuit, ideo ſeipſum in charitatis pignus dedit, in memoriale omnium myſteriorum in carne à ſe peractorum; denique in compendiū quoddam omnium beneficiorum ſe fidelibus ſuis dereliquit, ut Eccleſia vel ex hoc quotidiano miraculo, catholicæ fidei dogmata contra hæreticos, qui carnem Chriſti veram, aut mortem, vel reliquam vitæ mortalis diſpenſationem, aut denique carnis reſurrectionem inficiarentur, tueri poſſet cum Irenæo, eis dicendo: *aut ſententiam commutent, aut ab Euchariſtiâ abſtineant.* Vt inſuper Eccleſia quotidianum religionis officium haberet, in quo fidem, obedientiamque verbo Dei debitam, contra ſenſus rationiſque judicium exerceret. Si enim diabolo per cibi vetiti guſtum divinam ſimilitudinem promittenti, à primis parentibus creditū eſt; quantò æquius eſt, vitæ authori aſſerenti, *qui manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum,* fidem accommodare, intellectumque ſuum in fidei obſequium captivare? In hoc enim myſterio Dominus humanæ ſuperbiæ humilitatis medicinam opponit, quæ in incarnatione quidem & morte apparuit, ſed hîc maximè, quando infimis creaturarum ſpeciebus ſe adjunxit, comedique ſub earumdem ſpecierum velamine dignatus fuit. Vnde namque commendavit nobis corpus & ſanguinem ſuum? de humilitate: niſi enim humilis eſſet, nō māducaretur à nobis. Per humilitatem igitur, cibus angelorum factus eſt cibus hominum. *Delitiæ meæ,* inquit, *eſſe cum filiis hominum.* Vnde Apoſtolos benigna promiſſione conſolatos Dominus eis dixit: *Ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi,* non ſolùm præſentia divinæ majeſtatis (quomodo ab initio mūdi cum omnibus hominibus, ſive bonis ſive malis præſens fui) ſed vobiſcum ſum præſentia corporali in Euchariſtię myſterio. Nam licet ſub alia forma, in propria tamen ſubſtantia ibi præſens vobiſcum remanebo, ut me cum grata beneficiorū recordatione ibi realiter exiſtentem, Deo in ſacrificiū offerre, adorare, invocare, colere, omnique honoris genere proſequi valeatis. Quod autem de hac perpetua in Euchariſtiæ Sacramento Chriſti præſentia rectè illa Domini promiſſio intelligatur, Apoſtolus 1. Corinth. 11. inſinuat, ſcribens ſe à Domino accepiſſe, quòd Ieſus corpus ſuū & ſanguinem pridie quàm pateretur, Apoſtolis tradiderit, qui idipſum etiā quod fecerat fieri juſſit, donec veniat, id eſt uſque ad conſummationem ſeculi. Nec ſolus Apoſtolus Paulus Chriſtum hujus tanti myſterii inſtitutorem fuiſſe teſtatur, ſed idipſum quoque luculentiſſimè tradunt Evangeliſtæ, Matthæus cap. 26. Marcus 14. Lucas 22. Deniquè Ioannes cap. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt. Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.*

Iren. lib. 4. cap. 35.
Euchariſtia relicta eſt ad fidei exercitium.

Ad humilitatis documentum.

Matth. 28.

Chriſtus uſque ad finem ſeculi manet nobiſcum in Euchariſtia.

Cap. XIV.

Novi Teſtamenti Pontifex pro figuris veritatem ſubſtituit.

NON enim decebat, novi Teſtamenti Pontificem, brutorū corpora & ſanguinē more Aaroniſcorum ſacerdotum Deo litare, ſed meliorem hoſtiam offerre: nec in alieno ſanguine, ſed in proprio novum Teſtamentum dedicare oportuit; quod cum obſervaſſe Lucas atteſtatur his verbis: *Deſiderio deſideravi hoc paſcha māducare vobiſcum, antequam patiar. Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cænavit, dicens: Hic eſt calix novum Teſtamētum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Vbi veteris legis mutationem, novique cultus inſtitutionem faciens, novum Teſtamentum in ſanguine ſuo dedicat, umbráſque veteres adimplens, pro figuris veritatē ſubſtituit; nec ſui corporis & ſanguinis nuda ſymbola, quantumvis efficacia præbet, ſed illud ipſum

Luca 22.

verum corpus, quod pro humani generis redemptione in crucis ara Deo oblatum, eundémque ſanguinem, qui effuſus eſt, tradidit: diſertè ſiquidem dixit: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Hic eſt calix novum Teſtamentum in ſanguine meo*; quod ex circumſtantiis inſtitutionis Euchariſtię illuſtrius redderetur, ſi animadvertamus, quanto affectu Dominus ad hujus myſterii dedicationem acceſſerit; qui verbis illis exprimitur; *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum*: Nónne ſingulare oportuit eſſe religionis officium, quod redemptor noſter adeò vehementer exoptabat? nulla enim juſta cauſa ſuberat, cur dę Iudæorum paſchate hoc diceret, cùm irrationalis agni carnes tantopere Chriſtus non appeteret; ſæpius etiã Paſcha vetus more cęterorũ Iudæorum celebraſſet. Novum igitur paſcha manducare deſiderabat. Sed quodnam illud? *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Ecce agnus Dei, Ecce qui tollit peccata mundi.* Paſcha igitur Dominus expetebat mãducare, in quo Chriſtus immolatus ſumeretur, in quo redemptionis pretium ad peccatorum remiſſionem uberrimè applicaretur. Nam ad hujus divini operis inſtitutionem, ex incredibili quodam fidelium amore, tenerrimáque dilectione Chriſtum proceſſiſſe, indicat Evangeliſta Ioannes: *Sciens*, ait, *Ieſus, quia venit hora ejus, ut tranſeat de hoc mundo ad Patrem, cùm dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos. Et cœnâ factâ &c.* Quaſi dicat: fidelibus ſuis præcipua humilitatis & charitatis argumenta in vitæ ſuæ ſine demonſtravit, pro quibus non ſolùm cruentè in ara crucis, ſed etiam incruento ritu in cœna Deo Patri ſe immolavit, immolatúmque corpus & ſanguinem ſuum eis manducandum, bibendumq; propoſuit, ac in perpetuum ſingularis charitatis argumentum, ſeipſum cum eiſdem uſque ad ſeculi finem, ſub panis & vini ſpeciebus futurum promiſit. Si majorem charitatem nemo habet, quàm ut pro amicis ſuis vitam profundat; nónne omnem charitatis modum exceſſit, qui non ſolùm vitam pro amicis poſuit, ſed manducandum inſuper ſe ad tribuendam fovendamque ſpiritualem vitam præbuit.

Ex circũſtãtiis inſtitutionis Euchariſtiæ ſublimitas myſterii oſtenditur.

1. Cor. 5. Ioan. 1.

Ioan. cap. 13.

Rom. 5.

Cap. XV.

Chriſtus Euchariſtiam inſtituturus, ſuæ legationis munus in memoriam revocat.

QVIA verò tantam, tamque inſolitam rem facturus erat in illa Cœna Dominus, priuſquam myſterium hoc inſtituat, ſuæ legationis munus, perſonæque dignitatem in memoriam revocat, ut non tantùm humana, ſed etiam divina pollens authoritate, quidquid voluerit, poſſe credatur. *Sciens*, ait Ioannes, *quòd omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit, ſurgit à cœnâ, & ponit veſtimenta ſua.* Sic baptiſmum promulgaturus, quo ſpiritualiter homines regenerandi erant, authoritatem ſuam commendans: *Data eſt* (inquit) *mihi omnis poteſtas in cælo & in terrâ. Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Similiter pœnitentiæ Sacramentum inſtituturus, in quo planè divina poteſtate ſacerdotes peccata remittunt, & retinent, vinculaque animæ ſolvunt, & injiciunt, ſuam authoritatem commendans, ait: *Sicut miſit me Pater; & ego mitto vos. Hoc cùm dixiſſet, inſufflavit, & dicit eis: accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

Ioan. c. 13.

Matth. 28.

Cap. XVI.

Chriſtus in Euchariſtiæ inſtitutione ſolennes ceremonias adhibet.

PRÆTEREA Dominus in ejuſdem myſterii inſtitutione ſolennes multas ceremonias adhibuit, ut non rem vulgarem, ſed auguſtiſſimam aggredi ſe demonſtraret. Primùm enim ſurgit à cœna veteris paſchæ, & ponit veſtimenta ſua, linteoq; ſe præcinxit, & aqua in pelvim miſſa abluit pedes diſcipulorum, linteóque, quo præcinctus erat abſterſit; inſinuans, quantam animi humilitatem, charita-

Chriſtus cũ ſolennibus ceremoniis Euchariſt. inſtituit. Ioannis 13.

ritatem, ſanctimoniámque inſtituendum confeſtim Euchariſtiæ Sacramẽtum exigeret. Nec factis his contentus, prolixa oratione diſcipulis mutuã charitatem commendavit, iſtiúſque myſterii ſublimitatem indicans, inter cetera dixit: *Omnia, quæ dediſti mihi, dedi eis, & ipſi acceperunt.* Et rurſus: *Ego pro ipſis ſanctifico meipſum.* Hoc eſt, ego pro ipſis meipſum offero, dedicando novum Teſtamentum in ſanguine meo, tanquam ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, ſacrificando meipſum ſub panis & vini ſpeciebus, ritu novi Teſtamenti, quem abrogato cultu Moſaico iam inſtituo, & in populo Chriſtiano uſque ad noviſſimi judicii diem obſervari volo.

Ioannis 14. & ſequen.

Cap. XVII.

Tempus inſtitutionis Euchariſtiæ myſterium illuſtrat.

Chriſtus à diſcipulis receſſurus Euchar. inſtituit.

TEMPVS denique inſtitutionis hoc myſterium non parum illuſtrat. Vltimo enim vitæ ſuæ mortalis tempore, iam tranſiturus ad Patrem, ſeipſum Apoſtolis, omnibúſque per eorum miniſterium in Chriſtũ credituris teſtamento legat, in perpetuúmq; amoris pignus donat. Inſtante autem morte id facit, ut fidelium mentibus ac memoriæ tenaciùs infigeret, vehementiúſque myſterii altitudinem commendaret. Solent enim noviſſima parentum verba altiſſimâ mente recõdi, nulláque temporum injuria oblivioni tradi. Gratiſſima inſuper liberis eſſe conſueverunt, quæ à majoribus ex hac vita emigrantibus, mnemoſyni loco tabulis ultimæ voluntatis conſignãtur. Cui enim non gratiſſima fuerit donatio imaginis, amicum abſentem artificioſe repræſentantis? Si tantopere delectat imago; quo in pretio veritas eſſe debet? quam in Euchariſtiæ myſterio ſuæ ſponſæ relicturus Dominus, certum, quo id præſtaret, ſibi tempus delegit, anni, menſis, diei, atque feſtivitatis: nimirum primum anni menſem, decimamquartam lunam, primam diẽ azymorum, feriam quintam ad veſperam, quando immolandus erat agnus paſchalis; ut novum Phaſe veteri, novique Teſtamenti veritas, figuræ in agno paſchali divinitus præordinatæ, ſuccederet; umbra in corpus, hoſtiáque vetus in novam tranſiret, antiquáque obſervatio novo tolleretur Sacramento. Celebrato enim veteri paſcha, Dominus novum condidit, proque brutorum cæde ſeipſum offerendum præcepit: & pro irrationalis agni carnibus, ſuum corpus & ſanguinem manducãdum propoſuit: abrogatiſque univerſis Aaronicis ſacrificiis, unicum ſui corporis & ſanguinis ſacrificium inſtituit, novique Teſtamenti novam docuit oblationem. Magno igitur divinæ ſapientiæ conſilio hæc temporis opportunitas à Domino electa fuit, ad inſtituendum mortis ſuę perpetuum monumentum. Iam enim proditor eũ vendiderat; iam paſſionis tempus inſtabat; quinimò tempus aderat, quo ſalutem noſtram Dominus operabatur. Iam enim atrociſſimam mortem à Iudæis mox inferendam voluntaria immolatione dedicabat, incruentóque ſacrificio, cruentum in cruce offerendum prçibat, violentáſque Iudçorum manus in ſe admittere iam diſponebat.

Certũ tẽpus delectum ad Euchar. inſtitutionem.

Cap. XVIII.

Locus ad inſtituendam Euchariſtiam delectus, in quo typica ſacrificia offerri conſueverant.

PORRO ſicuti certum tempus, ita locum non alium quàm ſanctam civitatem Ieruſalem ſacrificiis offerendis deſtinatam, ad inſtituendum auguſtiſſimum hoc Euchariſtiæ Sacramentum elegit, ut veritatis exhibitione, typica ſacrificia ibi offerri conſueta, omniúmque differentias hoſtiarum unica ſui corporis & ſanguinis oblatione adimpleret. *De Sion* enim *exibit Rex, & verbum Domini de Ieruſalem.* In monte itaque Sion hoſpitem taciturnum, & fidelem elegit, cujus domũ apertè nominare noluit, ne Iudas forſitan loco cognito ad exſequendum proditionis decretum occaſione uteretur; Iudæóſque advocando tanti myſterii inſtitutionẽ perturbaret, aut omnino impediret. Eam ob rem Petrum & Ioannem in civitatem tranſmittit ad hoſpitem, indicio miraculoque inquirendum, unáque honorificum locum in ejus ædibus dedicationi novi

In loco ſacrificiis offerendis deſtinato Euchar. inſtituta.

Digitized by Google

Teſtamenti congruum deſignat: *Ite*, enim, ait, *in civitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans; ſequimini eũ, & quocumque introierit, dicite domino domus, quia Magiſter dicit: Ubi eſt refectio mea, ubi paſcha cum diſcipulis meis manducem? Et ipſe vobis demonſtrabit cænaculum grande, ſtratum, & illic parate nobis.* Neque myſterio vacat, quòd in hujus Sacramenti inſtitutione Dominus ſolos Apoſtolos intereſſe voluerit, quos eorúmque ſucceſſores novi Teſtamenti ſacerdotes effecturus erat. Solos enim myſteriorum ſacrorum diſpenſatores, novíque Teſtamenti futuros miniſtros ad primitias novi cultus admiſit. In ipſo denique hujus myſterii opere ſolennes ritus Dominus adhibuit. Accipiens enim panem, ſuſpexit in cælum, Patríque ſingulares gratias egit, benedixit ac fregit, deditque diſcipulis ſuis & ait: *Accipite & comedite: hoc eſt corpus meum. Similiter accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Quam inſtitutionis Euchariſtiæ hiſtoriam commemorans Apoſtolus: *Ego* inquit, *accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Ieſus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: accipite & manducate, hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic calix novum Teſtamentum eſt in meo ſanguine; hoc facite, quotieſcumque biberitis, in meam commemorationem. Quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annũtiabitis, donec veniat.* Quibus verbis Apoſtolus disertè tradit, Chriſtum pridie quàm pateretur, ſolennem religionis ceremoniam ex materia panis & vini certis verbis confeciſſe, authoritatemque Apoſtolis, eorúmque in ſacerdotio ſucceſſoribus, ſimiliter ex ſpeciebus panis & vini, præſcriptáque verborum forma, eandem religionis ceremoniam jugiter conficiendi dediſſe, ſuóque facto, & præcepto hæc panis & vini elementa in perpetuum hujus Sacramenti uſum ita dedicaſſe, ut nefas ſit, in alio quovis creaturarum genere conari hoc Sactamentum conficere.

Marc. 14.

Cur Dominus ſolos Apoſtolos in Euchariſtiæ inſtitutione præſentes eſſe voluerit.

Matth. 26.

1. Cor. 11.

Cap. XIX.

Quòd ex pane & vino aptiſſimè Sacramentum Euchariſtiæ fiat.

PANIS autem & vini ſpecies ad hoc ſpiritualis alimoniæ Sacramentum efficiendum deputavit potiùs, quàm alium cibum vel potum, quoniam res, quæ ex multis ad unũ rediguntur, Eccleſiæ unitatem, fideliúmque inter ſe ac cum ſuo capite Chriſto unionem, alióſque Sacramẽti Euchariſtiæ effectus aptiſſimè nobis ob oculos ponunt. Nam ut panis cor hominis confirmat, vinúmque cor hominis lætificat, ſpiritum vitæ recreat, & vitam præſentem conſervat; ita Chriſtus in Euchariſtia vera eſt animæ vita, eique robur, ſpiritualemque recreationem præſtat. Deinde panis & vinum integram per ſe refectionem continent, naturæque humanę ſummoperè congruunt, in omnibúſque commodis refectionibus adjungi ſolent, iiſque ſolis abſque ceteris cibis vita fovetur, & abſque eiſdem nulla ſuſtentatio generoſa habetur; quorum etiam uſus abſque faſtidio ad omnem vitæ partem latiſſimè porrigitur. Denique panis & vinũ primitiæ creaturarũ Dei ſunt, homini ante peccatum in cibum ac potum conceſſæ. Sunt inſuper res mundæ, tractabiles, obviæ, ad religionem in ipſo Melchiſedech ſacerdotio accommodatæ, qui ritum ſacerdotii ſacrificiique novi Teſtamenti nõ in oblatione adipis pecorum, vel effuſione cruoris avium, aut crematione nidoréve quarumcunque carnium (ſicut in Aaronico ſacerdotio fiebat) ſed in prolatione panis & vini dedicavit, Chriſtique mundiſſimam oblationem ſuo ſacrificio adumbravit, de qua vaticinatus eſt Malachias: *Ab ortu ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomẽ meum in gentibus: & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus.* Cui conſonans Regius vates: *Tu es*, ait, *Sacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech.*

1. Cor. 10. Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. Aug. tract. 26. in Ioan. Euſeb. Emiſſen. hom. 5. de Paſcha.

Cur Dominus ex pane & vino Sacramentum Euchariſtiæ fieri decreverit?

Vide lib. 2. cap. 8.

Vide lib. 3. cap. 7.

Malach. 1.

Pſal. 109.

Digitized by Google

CAP. XX.

Panis triticeus, & quidem azymus, eſt apta Euchariſtiæ materia.

SED cùm varia panis genera reperiantur, quę materiâ differunt, putà, dum panis fit ex tritico, ſiligine, hordeo, ſpelta, avena, oriza, leguminibus, aliiſve terræ fructibus; aut ſaltem qualitate, nimirum quia hic fermentatus, ille verò azymus ſit; non immeritò quærat aliquis: An certa panis ſpecies ad Sacramenti confectionem neceſſaria ſit? an verò in uſum Sacramenti queat aſſumi, quidquid ex frumento confectum panis nomen rationemque habet? quia nō aliud Scripturæ aſſerunt, quàm Chriſtū panem accepiſſe, veteréſque Theologi atque Concilia non aliud tradiderunt, quàm panem & vinū hujus Sacramenti materiam eſſe. Vnde nonnulli ſufficere arbitrantur, quòd panis de frumento ſit: frumenti autem atque tritici nomine, ſiliginem, hordeum & ſpeltam (in quæ triticum nonnunquam degenerare dicitur) comprehendere volunt. Omniū tamen ſententiâ panis triticeus convenientiſſima indubitatáque hujus Sacramenti materia eſt, quoniā eo Chriſtus uſus ſit. In illa equidem paſchali cœna alterius panis uſus receptus non erat, panéſque propoſitionis hoc Sacramentum adumbrantes ex ſimila, hoc eſt, triticea farina cōfici jubentur, Levit. 24. ſeipſumque Dominus frumenti grano comparat. Quare tandem Concilium Florentinum ex uſu traditioneque Eccleſiæ ſolum panem triticeum aptam hujus Sacramenti materiam eſſe definivit. Ad cujus reverentiā inſuper pertinet, quòd ſelectus, ab omnique corruptione alienus panis aſſumatur. Vtrùm autem fermentatus vel azymus; ad Sacramenti veritatem non ſpectat. Græci enim fermentato; latini autem azymo pane utuntur. Nec authoritate privata cuiquam laudabilem Eccleſiæ ſuæ ritum immutare licet. Latinis autem ſacerdotibus jure conſtitutum eſt, ut in azymo tantùm pane myſteria conficiant, quæ Latinorum conſuetudo Chriſti exemplo nititur, qui prima die azymorum conſecravit, quo fermentatum panem in domibus habere nefas Iudæis erat. Ad quod alludens Apoſtolus: *expurgate* ait *vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis*, ſignificans, azymum panem aptiſſimè ſumi, cùm ut Chriſti corpus ab omni fermento peccati alienum ſemper fuiſſe deſignetur; tū ut quàm rara mentis integritas, ſanctimonia & puritas, ad hoc myſterium accedentibus neceſſaria ſit, intelligatur. Quanta verò panis conſecrandi portio eſſe debeat, intentione ſacerdotis benedicentis, ex numero eorum, qui Sacramentum percipere poſſint aut debeant, ſimúlque ex rerum conficiendarum apta præſentia ad locum ſitúmque ſacerdotis, ut in eas commodè pronomen demonſtrativum, *Hoc*, referri poſſit, determinandum eſt. Nā ſiquis ſacerdôs ex hæretica perfidia, illuſionéque profana, omnes piſtorum unius civitatis panes conſecrare attentaret, Deus irrationalibus talis presbyteri motibus non adeſſet.

Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. Damaſcenus lib. 4. c. 14.

Levitic. 24.

Ioannis 12.

Panis triticeus apta Euch. materia.

Græci fermentato, Latini azymo pane utuntur.

1. Cor. 5.

Quantitas panis benedicendi, ſacerdotis intentione determinatur.

CAP. XXI.

In proprii nominis vino conſecrandum eſt.

SICVT autem veri propriique nominis panis, ità vinū ex vitis fructu expreſſum Euchariſtiæ materia eſt. Nam in proprii nominis vino Dominum conſecraſſe ſanguinem ſuū, illud Mat. 26. declarat: *Non bibam amodò de hoc genimine vitis.* Nihil porrò intereſt, utrùm album an rubrum, recens an vetus vinum, dummodo ex uvis vitis expreſſum ſit, viniq; veram naturam retineat, ut ſcilicet rerum aliarum nimia permixtione, vetuſtate, alióve accidente, ita immutatum non ſit, ut vinum eſſe deſierit; quemadmodum ſi in acetum perfectè converſum, aut in criſtallum frigore denſatum eſſet. Propterea verò Dominus genimen vitis in hujus myſterii materiam aſſumpſit, quoniam in eo propriiſſimè ſolennis humanus potus conſiſtat, & ſpiritus recreatio conſpiciatur, quæ ſpiritualem animę letitiam deſignat.

Proprii nominis vinū eſt materia Euchar.

Digitized by Google

CAP. XXII.

Aqua vino permiſcenda.

Aqua vino permiſcenda.

MODICVM autem aquæ vino ante conſecrationem permiſcendum eſt, quia Dominus vinum aqua temperatum conſecravit, cúmq; morem ſuo præcepto Apoſtolis univerſæque Eccleſiæ dato ſanxit. Cujus traditionis teſtes ſunt Iacobus in ſua liturgia, Clemens lib. 8. conſtitutionũm Apoſtolicarum, Alexander V. à Petro, Iuſtinus, Cyprianus, Ambroſius, Auguſtinus, Theodoretus, Euſebius, Emiſſenus, Damaſcenus, Beda, Bernardus, aliíque permulti, ut Concilia tam generalia, quàm provincialia prætercam, quæ hunc morem ad Chriſti inſtitutionem, Apoſtolicamque traditionem referunt. Conſtat etiam, Iudaicæ gentis more vina illius regionis aquâ diluta ſumi, juxta illud Prov. c. 9. *Bibite vinum, quod miſcui vobis*, ubi ad calicem Domini alluſionem fieri, locus planè convincit. Vinum autem aquâ Dominus permiſcuit, ut aquam & ſanguinem ex Chriſti latere fluentem benedictus calix repræſentaret: deinde copulatio aquæ & vini ſic fit in calice Domini, ut commiſceantur, & adunatione confuſa ſibi mutuò inſeparabiliter adhæreant, ad ſignificandam cùm duarum in Chriſto naturarum inſeparabilem in uno ſuppoſito connexionẽ, tum populi fidelis cum Chriſto capite unionem (*aquæ* enim *multæ populi ſunt*:) ſimul, ut calix novi Teſtamenti veritatem figuræ aquæ de petra bis percuſſa fluentis exhiberet: atque poſtremò, ut temperantiæ ſobrietatiſq; exemplum vel in hoc ſacroſancto myſterio propoſitum ardentiùs complecteremur. Sectarii porrò aquæ in calice mixtionem, rem eſſe indifferentem cõtendunt, addentes, Dominum quidem pro regionis more, in qua vina fortia creſcebant, aquâ vinum temperaſſe, quod in aliis frigidioribus mundi partibus, ubi debilius vinum naſcitur, non feciſſet; eóque hac in parte libertati ſuæ permittendas eſſe Eccleſias: ſed cũ hic ritus perpetuò in Eccleſia obſervatus, veluti à Chriſto imperatus fuerit, nec prætermitti poſſe Concilia definierint; cum neceſſario retinendum eſſe conſequitur, ut non ſolùm in Concilio Tridentino, ſed & contra Armenios, ſolũ vinũ offerendũ aſſerentes, iam olim definitum eſt. Quamvis verò aquam vino commiſcẽdã neceſſariò dicamus, eorũ nihilominus errorẽ cavere oportet, qui prętextu ſobrietatis in calice ſolam aquã offerre tentarunt, ut Ebionitæ, Tatiani, Aquarii, quos veteres inter hæreticos vel ob hunc errorem ponendos cenſuerunt, Chriſtique inſtituto ac exemplo adverſari demonſtrarunt, qui panem vinique calicem, non autem nudam aquam, benedixiſſe, in Evangelio Apoſtoliciſque litteris deſcribitur. Imò verò aquam minimè in Domini ſanguinem converti, niſi priùs in vinũ tranſmutetur, cum Eccleſiaſticis ſcriptoribus aſſerimus.

Concil. Florent. Concil. Tridentin. ſeſſ. 22. c. 7.

Permixtio aquæ cum vino quid ſignificet.

Apoc. 17.

Seſſione 22. can. 9. & c. 7.

Nicepho. lib. 18. cap 53. Concilium Florent. & Eugen. in inſtruct. Armeniorũ.

Aquarii hæretici.

Epiphanius hæreſi 30. & 46. Aug. hæreſ. 64. Cypria. lib. 2. epiſt. 3. Chryſoſt. hom. 83. in Matth. Innocen. 3. lib. 4. de alt. my. 1. cap. 32. S. Thom. 3. p. q. 74. ar. 8. Scholaſtici in 4. diſt. 11.

CAP. XXIII.

Diſſolutio argumentorum Calvini contra realem præſentiam corporis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento.

Argumenta Calvini diſſolvuntur. lib. 2. cap 9. & 10. Lib. 4. Inſtit. c. 17. nu. 12. 24. 26. 29.

QVID ponderis argumenta Calvini operoſè congeſta adverſus præſentię Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento veritatem habeant, deinceps expendemus.

1. Argum.

OBIICIT inprimis: Corpus Chriſti, ſicut omne humanum, ſua natura finitum eſſe; illudque cælo contineri, donec ad judicium Dominus redeat; proinde nefas ad corruptibilia elemẽta ipſum retrahere.

Acto. 3.

Reſponſio. Chriſtus ſecundùm varios exiſtendi modos eſt corporaliter in cælo, & in terra.

RESPONDEO, Chriſti corpus finitum, nec ubique, ſed juxta propriam ſpeciem, & naturalem exiſtendi modum in cælo eſſe; non tamen ibi ſic detineri, quin Deo volente poſſit in pluribus locis eſſe; imò ſimul in cælo, & in terra, tam in propria, quàm in aliena ſpecie. Quid igitur mirum, ſi Dei omnipotentia eodem tempore ſit juxta proprium & naturalem exiſtendi modum in cælo, & modo quodam ſpirituali, divino & Sacramentali in Euchariſtia, ſub aliena ſpecie? quemadmodum Dominus de eo, quod manibus tenebat, & Apoſtolis manducandum offerebat, aſſeruit: *Hoc eſt corpus meum*: ubi ad literam, Auguſtino teſte, impletum eſt in Chriſto illud 1. Reg. 21. *Ferebatur in manibus ſuis.* Tũc ergo Chriſti corpus pluribus locis exiſte-

Aug. in Pſal. 33. conc. 1.

ſte-

Digitized by Google

ſtebat; in uno quidem viſibiliter & in propria ſpecie; in manibus autem inviſibiliter, ſacramentalique modo ſub panis effigie. Quod potuiſſe Chriſtũ efficere, Calvinus inficiari nequit, niſi Dei omnipotentiam tollat, Chriſtúmque mendacii arguat, cum Capharnaitis dicens: *Quomodo poteſt hic nobis carnẽ ſuam dare ad manducandum?* Et quemadmodum Chriſtus cælum non deſeruit, quando B. Stephano, Paulo, vel Petro Romam egredienti apparuit in terris: ita nec per ſacerdotis conſecrationem ad corruptibilia elementa retrahitur, aut panis elemento Chriſtus affigitur: quia non invitus in Sacramento præſens ſiſtitur, ſed propriis verbis à ſe inſtitutis, & à ſuo miniſtro in ſua perſona prolatis efficaciter operatur, ut ſubſtãtia panis & vini eſſe ibi deſinat, in ejúſque locum ſub accidentibus remanentibus ſuum corpus realiter præſens ſuccedat, quo fidelium animas & corpora paſcat & vivificet: ſub quibus ſpeciebus ſua voluntate tã diu manet, quamdiu eædem ſpecies incorruptæ permanent. Neque inſuper Deus faciendo, ut eadem caro ſit in cælo, & in terra in Sacramento, aut idem corpus in pluribus locis, vel plura corpora in eodem loco, efficit, ut corpus ſit ſpiritus (ut cavillatur Calvinus): ſed conditionem, certúmque exiſtendi modum ſalva ejus eſſentia tollit, novúmq; omnipotentia ſua tribuit præſentiæ modum. Non enim Dei virtus ad res iam creatas alligata eſt, ut qua lege à Deo unumquodque creatum eſt, neceſſariò eſſe oporteat: ſic ut Deus inſtitutum ſemel exiſtendi vel operandi modum immutare nequeat, niſi naturę veritatem auferat. Multa enim Deus poteſt, quæ naturæ vires ſuperant: ut, quòd camelus per foramen acus tranſeat; quòd ignis non urat: quòd virgo pariat: quòd unum corpus aliud penetret, quemadmodũ Chriſtus exemplo probavit, egrediendo è clauſo virginis utero, & non reſerato ſepulcro, ingrediendóque ianuis clauſis. Aug. lib. 22. de civit. cap. 8.

Chriſtus in cælo manens apparet in terra.

Egeſippus de excidio Hieroſolym.

Chriſtus non affigitur elementis corruptibilibus.

Virtus Dei, ad res creatas non eſt alligata Aug lib. 21. de civit. c. 8.

Matth. 19. Aug. lib de ſpir & lit. c. 1. & 5. Nazian. oratione 36.

II. Objicit: Nefas eſt, Chriſti corpus ubique præſens imaginari: atqui hoc ex corporis Chriſti præſentia in tot locis conſequitur.

2. Argum. num. 12.

Respondeo, Vbiquitatem corporis Chriſti non à Catholicis, ſed à Lutheranis Brentio duce aſſeri, eámque non minùs quàm Calvini hæreſim à Catholicis explodi, qui docent, corpus Chriſti non eſſe ubique, ſed juxta naturalem exiſtendi modum eſſe in cælo præſens; ſic tamen, ut ſimul in terra, & in Sacramento Dei omnipotentia eſſe preſens poſſit, viſibiliter aut inviſibiliter, prout Deo placuerit.

Reſponſio. Chriſti corpus non eſt ubique.

III. Objectio: Participatione corporis Chriſti fruimur beneficio ſpiritus ipſius, per quem nobis largitur, ut unum corpore, ſpiritu & animâ ſecum ſiamus; ergo ſuperflua eſt realis corporis Chriſti præſentia, ut ei uniamur.

3. Argumen. num. 12.

Respondeo, Participatione corporis Chriſti nos beneficio Spiritus ſancti diverſis modis frui: primùm, quando corpori Chriſti myſtico per Baptiſmum incorporamur: *Etenim*, ait Apoſtolus, *in uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus.* II. quando corpus Chriſti realiter Spiritus ſancti virtute præſens in Sacramento ſumimus: de quo participandi modo loquẽs Apoſtolus, ait: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Et panis, quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt? Quomodo unus panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus.* Et iterum: *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini.* Vbi Apoſtolus contra Calvinum disertè tradit, participationem carnis & ſanguinis Chriſti non ſolùm fidei eſſe, ſed etiam oris; nec Chriſti corpus ſolùm derivatione alicujus virtutis, per fidem ſpiritualémque fructum percipi; ſed verè corporaliter præſens in Sacramento manducari. In eo ſiquidem Apoſtolus Corinthios reprehendit, quòd ore ſumerent Domini corpus indignè, non ſe priùs diſcutientes, nec Domini corpus ab aliis cibis dijudicantes: id eſt, debita veneratione diſcernentes. Ad quos indubitanter virtutem corporis Chriſti, fructúmque ſpiritualem non derivabat; ſicut ſol radiis in terram emicantibus ad vegetandum ejus fœtus, ſuam quodammodo ſubſtantiam ad eam trajicit. Non igitur ſola fide (ut falſò inculcat Calvinus) ſed etiam ore, caro Chriſti ſumitur: juxta manifeſta Chriſti verba: *Accipite & manducate: hoc eſt enim corpus meum.* Per quam carnis Chriſti realem & corporalem participationem, veteres docent, arctiſſimam inter nos & Chriſtum fieri conjunctionem, accommodantes verba Pauli: *Membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & oſſibus ejus.*

Reſponſio.

1. Cor. 12.

1. Cor 10.

1. Cor. 11.

Calvin. nu. 6. & 13.

Non ſolùm fide, ſed etiã ore, Chriſti corpus manducamus.

Aug. lib 2. cont. adverſ. leg. & prophe. cap. 9. Leo ſerm. 6. de Ieiu. 7. menſis.

Epheſ. 5. Iren. lib. 5. cont. hæreſ.

Chryſoſt. hom. 83. in Matth. 60. ad Antioch. 24. in 1. ad Cor. Cyril. Hieroſ. catech. myſtag. Cyril. in Ioan. lib. 10. c. 13.

Item verba Petri: *Divinæ conſortes naturæ*; addentes, nos effici concorporeos Chriſto, Chriſtiferos, eius carni commiſceri, in Chriſto eſſe, atq; ipſum in nobis; imò per hanc participationem Chriſtum nobis inſeri, ut jam nō nos, ſed ipſe in nobis vivat & fructificet.

4. Argum. num. 12.

IV. Objectio. Paulus ad Roman. 8. Chriſtum non aliter in nobis habitare docet, quàm per ſpiritum ſuum: ergo Scriptura, ubi de noſtra cum Chriſto participatione loquitur, vim eius univerſam ad ſpiritum refert.

Reſponſio. *1. Cor. 10.*

RESPONDEO, Conſequentiam nō valere, quia multi Chriſtū Sacramentaliter participāt, in quibus per ſpiritū ſuum non inhabitat, quia corpus Domini indignè ſumunt; qualibus corporaliter quidem jungitur Chriſtus, etiāſi per ſpiritum ſuum eos non inhabitet. *Panis*, ait Apoſtolus, *quē frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* ac ſi contra Calvinum diſſerens, cōmentum illius jugulare voluiſſet, dicendo: Falleris ô Calvine, pervicaciter contendens, carnem Chriſti non aliter quàm fide & ſpiritu percipi: nam ſub panis ſpecie verè & realiter corpus Chriſti diſtribuimus; quod ſumūt boni ad vitam, & mali ad exitium, quia indignè, nec à peccatis digna pœnitentia emundati.

5. Argum. num. 13.

V. Objectio. Qui ſubſtantiam panis in corpus Chriſti converti dicunt, illud affigunt albedini, quam illic reliquam faciunt.

Reſponſio. *Chriſti corpori albedo non ineſt, nec album facit.*

RESPONDEO, Catholicos non affigere Chriſtum albedini, cùm albedo non inſit Chriſto, nec ipſum album faciat; ſed tā albedo, quàm ceteræ panis proprietates facta cōſecratione remanentes inſunt quantitati, per ſe abſque ſubjecto per modum ſubſtantiæ exiſtenti. Proinde quantitas ab albedine denominatur alba, non Chriſtus: qui nec affixus dici debet ſub quantitate aut aliis accidentibus, etiamſi ad fidelium uſum & conſolationem propria voluntate juxta ſuam inſtitutionē ſe ibi præſentem ſiſtat, & tam diu ibi remanere dignetur, quamdiu ſpecies integræ permanent.

6. Argum. num. 13.

VI. Objectio. Si corpus Chriſti, quod in ſe viſibile, ſub panis ſpecie facta conſecratione lateat & operiatur, ergo panis figura nihil aliud quàm larva eſt, quæ carnis conſpectum oculis aufert.

Reſponſio. Accidentia corpus Chriſti tegentia non ſunt larvæ, ſed res veræ.

RESPONDEO: quòd ſicut panis accidentia ſubſtantiā panis ante conſecrationem ibi latentem tegebant; utq; non niſi mediantibus illis conſpiceretur, efficiebant: ita poſt conſecrationem eadem accidentia non ſunt larvæ nec phantaſmata; ſed res veræ ſicut antea, corpus Chriſti, quod loco ſubſtantiæ panis ſucceſſit, velantes. Nec magis larvæ dici poſſunt, quā humana Chriſti natura, ſub qua latuit divina; vel quàm ſpecies peregrini aut hortulani, in qua Chriſtus verè præſens apparuit.

7. Argum. num. 13.

VII. Objectio. Per carnalem Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini præſentiam eò tandem profectum eſt, ut panis pro Deo haberetur.

Reſponſio. num. 14.

RESPONDEO, hoc Calvini argumentū nihil aliud continere, quàm audax & impudens mendacium, ut ipſe conſcientia teſte victus poſtea fatetur, ſcribens, Catholicos Chriſti corpus nō permiſcere panis ſubſtantiæ; nec circumſcriptivè, aut corporali modo, vel locali præſentia in Euchariſtia ponere: quin docere, converſionem panis in corpus fieri: non quòd propriè ex pane corpus Chriſti fiat, ſed quia Chriſtus ſubtrahendo concurſum, panis ſubſtantiam eſſe deſinere faciat; & ſub accidentibus remanentibus corpus ſuum præſens ſiſtat; quod dū adoratur, non panis, ſed Chriſtus verus Deus adoratur. Quemadmodum ergo, dum Chriſtus veſte indutus, adoratus fuit, non eò profectum eſt, ut indumenta pro Deo haberentur: ita dum Chriſtus forma panis velatus adoratur, non alius quàm verus Deus ibi præſens adoratur.

Chriſtus panis ſpecie velatus adoratur.

8 Argum. num. 14.

VIII. Objectio. Veteres cōverſionis voce utētes, nō intendunt abolere ſymboli externi ſubſtātiam, ſed docere volunt, panem myſterio dicatū, multùm à vulgari diſtare, nō tamē eſſe deſinere: quia dicunt, Euchariſtiam duabus conſtare partibus; terrena, & cæleſti.

Reſponſio.

RESPONDEO, veteres expreſſis verbis tradere, converſio[illegible] fieri ſubſtantiæ panis, eamque per conſecrationē ſacerdotis eſſe deſinere; atque per terrenam partem intelligunt non panem, ſed remanentes panis ſpecies; & per cæleſtem, corpus Chriſti realiter præſens: ſimulque analogiam Sacramenti, per quam à re viſibili ad inviſibilem deducimur, optimè conſtare oſtendunt abſque veritate ſubſtantiæ panis. Nam viſibiles panis & vini ſpecies ſufficienter ſignificant, nos veritate carnis Chriſti exiſtentis in Euchariſtiæ myſterio paſci ac refici.

Quo ſenſu veteres dicant, Sacramentū conſtare duabus rebus, terrena & cæleſti.

IX. Ob-

9. Argum. num. 14.

IX. Objectio. Si panis tantùm ſpecies, & non potiùs naturalis ſubſtantiæ veritas maneret, qua ratione Paulus colligeret, nos omnes panem unũ, ac corpus unum eſſe, qui panem unum participamus?

Reſponſio.

RESPONDEO, Paulum diſertis verbis Calvini dubitationi reſpondere, dũ ait: *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* q. d. Nos omnes unum panem participamus, ſed ſpiritualem, divinum, & Sacramentalem; non eundem naturalem, cùm fieri nequeat, ut idem quod ab uno abſumptũ eſt, alius ſumat. Ceterùm omnes eundem panem ſpiritualem participamus; quia unum & idem Chriſti corpus ſub panis ſpecie divitibus & pauperibus proponitur, cujus participatione, omnes fideles unum Chriſti myſticũ corpus efficiuntur. Quam fidelium inter ſe unionem adumbrant ſpecies panis & vini, quæ ex multis granis & acinis in unum redactis conſurgunt; ut Cyprianus, Aug. & alii Doctores annotarunt.

Omnes fideles unum ſpiritualem panem participant.

10. Argum. num. 15.

X. Objectio. Non niſi hominibus, ad quos ſermo dirigitur, panis eſt Sacramentum: ergo ſicut aqua baptiſmi in ſe non mutatur, ita nec panis.

Reſponſio.

RESPONDEO, Calvinum aſſumere, id principium eſſe, quod contra expreſſam Chriſti, Apoſtolorum, omniúmque Eccleſiæ doctorum ſententiam confinxit: proinde illud, tanquã principium Calvinianum, fidei avitæ contrarium anathematizamus.

Gal. 1.

11. Argum. num. 15. 1. Cor. 10.

XI. Objectio. Aqua è rupe profluẽs in deſerto, eiuſdem rei teſſera & ſignũ erat patribus, quã nobis figurat in cœna vinum: docet enim Paulus, omnes eundem ſpiritualem potum bibiſſe: atqui jumentis populi communis erat aquatio.

Reſponſio.

RESPONDEO, Apoſtolum non dicere, quòd Iudæi & Chriſtiani eundem potum, eandémque eſcam participaverint; ſed quòd Iſraëlitæ omnes, qui mare tranſierant, eundem potum & eſcam communem habuerint, quo tamen non obſtante, multi ex eis Deo exoſi perierint: quę omnia eis in figura contigiſſe, ac propter noſtram correptionem ſcripta eſſe aſſerit, ut nimirum intelligeremus, non omnes qui baptizantur, & corpus atque ſanguinẽ Domini realiter ſub panis & vini ſpeciebus ſumunt, ad beatam vitam perventuros; quia ſcilicet nonnulli ad vitam, alii ad perniciem indignè corpus Domini ſumunt, aut poſt dignam participationem in juſtitia non perſeverant. Quòd autem Iudæi tantùm umbras, Chriſtiani verò acceperint cum Sacramento veritatem, conſequenter Apoſtolus edocet: *Vt prudentibus*, inquit, *loquor: vos ipſi judicate quod dico. Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt?* ac ſi dicat: Iudęi panem aëreum, & aquam naturalem è petra miraculosè productam, hoc eſt, figuras quidem acceperant; ſed Chriſtiani nõ ſolùm teſſeras, ſigna vel promiſſionum ſigilla, ſed verum & reale, qui de Chriſti latere fluxit, ſanguinem in calice benedicto accipiunt: & ſimiliter verum panem, qui de cælo deſcendit, hoc eſt, verum & reale Chriſti corpus ſub conſecrati panis ſpecie participant. Quæ Apoſtoli doctrina Calvini commentum evertit, quo perſuadere nititur, Chriſtianos nuda ſigna, quemadmodũ Iudæos accepiſſe.

Sacramenta Iudæorum non continebant res veras, ſicuti Chriſtianorum.

1. Cor. 10.

12. Argum. num. 15.

XII. Objicit Calvinus: Converſionis panis & vini in corpus & ſanguinẽ Chriſti, nullius in terra oculus teſtis eſt, ſicut ocularis fuit cõverſio virgæ Möyſis in ſerpentem: ergo nõ eſt credẽda.

Reſponſio.

RESPONDEO, myſterii fidei non à teſtimonio ſenſus pendere, cùm fides ſit argumentum rerum non apparentium, fidéique nullum ſit meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Abſcedat ergo ab illuminato fidei oculo terrenatum caligo rationum, neque Dei omnipotentiæ, infallibiliq; veritati fallax oculi teſtimonium opponatur. Deus ait: *Hoc eſt corpus meum*: etiamſi oculus & guſtus aliud renuncient, fides tamen credendum perſuadet, quod omnipotens & verax Dominus aſſerit.

Oculare teſtimonium in myſteriis fidei non requirendum.

13. Argum. nu. 15. 1. Cor. 10. 1. Cor. 11. Act. 2.

XIII. Objectio. Euchariſtia poſt conſecrationem, panis nomẽ retinet: (*Panis quem frangimus*: *Quoties panem hunc ederitis*: *Communicabant in fractione panis*:) Ergo non fit ſubſtantiæ panis converſio.

Reſponſio.

RESPONDEO, frequenter in Scripturis rem, quæ in novam ſubſtantiam tranſierit, prius nomen retinere, ſicut virga Moyſis in ſerpentem converſa, *virga* dicitur. Præterea res ſæpe vocatur eius nomine, quod oculis videtur; aut eius quod priùs fuit: ut homo, *pulvis* atque *cinis*: *cæci vident*; *claudi ambulãt.* Accedit, quòd corpus Chriſti ſit verè panis, quia cibus animatum: omnis ſiquidem cibus panis nomine denotatur. Ac poſtremò Scriptura panem vocat,

Exodi 4.

Gen. 3.

Quomodo Euchar Sacramentum panis nomẽ retineat c. 9. lib. 2. latè exponitur.

Digitized by Google

vocat, non vulgarem, ſed ἐπιούσιον, benedictum, panem hunc, panem quem frangimus; ſignificans, ſe de pane conſecrationis verbis in Chriſti corpus mutato loqui.

14. Argum. num. 21.

XIV. Objectio. Panis per metonymiam vocatur corpus Chriſti, quia ſignum ſit corporis Chriſti; quo modo imagines & figuræ rerum ſignificatarũ nomina ſortiuntur; ut, *Petra erat Chriſtus,* modo ſcilicet quodam Sacramentali & ſignificativo.

1. Cor. 10.

Reſponſio.

RESPONDEO, ex circumſtantiis Scripturarum facilè colligi, an loquutio figurata ſit, an propria. Nam ubi Apoſtolus dixit: *Petra autem erat Chriſtus,* mox ſubjunxit: *Omnia in figurâ contingebãt illis*: apertè inſinuans, Petram fuiſſe Chriſtum, non eſſentiæ veritate, ſed ſignificativè. Vbi autem Dominus de eo, quod Apoſtolis dabat, protulit: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur*; circumſtantia evincit, nullum eſſe tropũ; quia ſine flagitio vel abſurditate verborum proprietas ſervari poteſt, nec niſi ſecundùm fidei regulam figura adhibenda eſt, ut Aug. obſervat. Sicut ergo in Dei Patris aſſertione: *Hic eſt filius meus,* nullus tropus quærendus eſt: ita nec in hac Verbi Incarnati, *Hoc eſt corpus meum.* Nam Eccleſia verborum ſui ſpõſi cuſtos & interpres, tropum ab utrâque propoſitione removet.

Quomodo ſciatur, an loquutio ſit tropica, an propria.

Aug. lib. 2. cont. adverſ. legis & Proph. c. 6.

Argum. 15. nu 21

Aug. epiſt. 23.

Auguſtinum Calvinus falsò ſuum eſſe gloriatur.

XV. Objectio. Non aliter ſenſit aut loquutus eſt Aug. dicens: *Si Sacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum Sacramenta ſunt, non haberent, utique Sacramenta non eſſent.* Ex hac itaque ſimilitudine plerumque etiam ipſarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo ſecundùm quendam modum Sacramẽtum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt; Sacramentum ſanguinis Chriſti, ſanguis Chriſti eſt: ita Sacramentum fidei, fides eſt.

Reſponſio. Aug in Levit. q. 57. tract. 24. in Ioan. lib. 12. cont. Fauſt. c. 10. & 20. lib. 2 de pecc. merit. c 26. In Pſal 33. &c. 1. In Pſal. 93. & 98. Aug. dicendo ſignum, veritatem non excludit.

RESPONDEO, Aug. luculentiſſimè Catholicam de Euchariſtię Sacramento doctrinam plurimis locis tradere, neque unquam Chriſti præſentiam in hoc Sacramẽto negaviſſe, quia nunquam addita voce excluſiva, dixit eſſe tantùm figuram, ſignum, panem, aut ſolâ fide, ſolúmq; ſpiritualiter manducari: ſed cùm in hoc Sacramento utrumque reperiatur, veritas & figura; nec in uno loco dici poſſint omnia; quibuſdã locis utrumque; nõnullis ſolam rationem ſigni ac figuræ, aliis tantùm veritatis exponit. Diſputans quippe in Eccleſia Catholica, in qua nullus de veritate præſentiæ Chriſti in Sacramento Euchariſtię litigabat, ſecuriùs loquebatur, & ſe juxta Catholicæ doctrinæ normam intelligi arbitrabatur. Imò ſæpe de hoc myſterio differens, cõſultò ſymbolicis nominibus uſus eſt, ut infidelibus tantum myſterium occultaret, quod interponendo hæc verba, *norunt fideles,* ſæpius inſinuat. Quia verò Calvinus præcipuum adulterini ſui dogmatis patronum eſſe vult Auguſtinum, quem ſine controverſia totum eſſe ſuum falsò gloriatur, ad ſingula teſtimonia ex Auguſtino congeſta reſpondebimus.

Aug. lib. 1. cont. Iulia. c. 2.

Aug. ſerm. 2. de verbis Apoſtoli.

Argum. 16. nu. 22. & 21.

XVI. Objectio. Prima ex Auguſtino. Is epiſt. 23. dicit: *Secundùm quendam modum Sacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt.*

Reſponſio.

RESPONDEO, Auguſtinum nõ excludere veritatem ſubſtantiæ, ſed naturalem exiſtendi modum, quem res habere ſolent, quando ſimpliciter exiſtere dicuntur: ſicut ibidem ſenſum explicat Auguſtinus dicens, Chriſtum ſemel immolatum in ſeipſo, quotidie immolari in Sacramento, ſecundùm quẽdam modum, ſcilicet repræſentativũ: quia ſcilicet re vera quotidie ſacrificetur, non tamen illo modo cruento, quo in propria ſpecie in cruce immolatus eſt ſed incruento, qui oblationem crucis cruento modo factam repræſentat. Quare hic locus Auguſtini veritatem potiùs confirmat quàm impugnat, cũ ſignificet, Chriſtum hîc quidem verè præſentem eſſe, ſed juxta Sacramentalem exiſtendi modum, qui ſolum viſibilem & naturalem excludit. Algerus lib. 1. ca. 5. ſcribit, Auguſtinum loqui de ſpeciebus ipſis Sacramentalibus, quę quodammodo Chriſti corpus dici poſſunt, quia illud continent & repræſentant, ſicut ibidem Auguſtinus ait, baptiſmum dici fidem, quia illam ſignificat, non quæ abſit, ſed inſit, parvulis quidem per Sacramentum, adultis verò peractum proprium. Quando igitur Sacramentum viſibile dicitur eſſe quodammodo corpus, quia illud ſignificat, non excluditur corporis veritas, ſed alius tantùm exiſtendi modus inſinuatur, qui corpus Chriſti in propria ſpecie in cruce pendens repræſentet. Ex quibus facilè alia eiuſdem Auguſtini verba intelliguntur, quæ ex lib. contra Adymanthũ c. 12. Calvinus adfert.

Aug. verba à Calvino objecta exponuntur.

Argum. 17. num. 21.

XVII. Objectio. Non dubitavit Dominus dicere: *Hoc eſt corpus meum,* cùm ſignum daret corporis ſui.

RE-

Digitized by Google

Reſponſio. Aug. de ſigno non inani, ſed rem continente loquitur.

RESPONDEO, ſenſum Auguſtini eſſe: non dubitavit Dominus dicere: *Hoc eſt corpus meum,* cùm Sacramentum daret, non inane, vacuum, rémque ſolùm adumbrans: ſed ſignum plenum eodem corpore, ac re vera corpus continens, quod figura eſt ſui ipſius in propria ſpecie exiſtentis. Non enim figura ſemper excludit veritatem. Nam *Hebr. 1.* etiam filius figura ſubſtantiæ Patris dicitur, non quia veritate ſubſtantiæ careat, ſed quia per illam patrem repræſentet: ſic quoque Euchariſtia ſignum corporis Chriſti dicitur, non quia illius veritate careat, ſed quia illud in propria ſpecie, & paſſionem eius cruẽtam repræſentet. Eadem ſolutio aliis conſimilibus locis ſervit, quæ Calvinus objicit; putà ex commentario in Pſal. 3.

Argum. 18. nu. 21. & 34.

XVIII. Objectio. Miranda Chriſti patientia, quòd Iudam adhibuit ad cõvivium, in quo corporis & ſanguinis ſui figuram diſcipulis commendavit & tradidit. Et lib. 3. de Doct. Chriſt. ca. 16. inter figuratas loquutiones illam poſuit: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis eius ſanguinem.* & lib. de cataclyſmo cap. 4. jam offerri ſacrificium imaginis agni dicit: & in Pſalm. 98. *Non hoc corpus quod videtis, manducaturi eſtis, & bibituri ſanguinem, quem fundent, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod commendavi vobis: ſpiritualiter intellectum vivificabit vos.* & in Ioan. tract. 21. *Quid paras ventrem & dentem? non hoc corpus quod videtis, manducaturi eſtis.*

Quo ſenſu Aug. verba Chriſti ſpiritualiter intelligenda dicat. Nu. 34.

Reſponſio.

RESPONDEO, his omnibus locis nihil aliud tradi, quàm quòd Chriſtus corpus ſuum manducandum reliquerit, non in propria ſpecie, animali, ferinóque modo, juxta quem caro dilaniatur, cruda, cruentáque ſumitur: ſed quòd fidelibus manducandũ ſe tradiderit modo Sacramẽtali, impaſſibili, ſub aliena, hominibus amica panis & vini ſpecie. Ideoq; ſpiritualiter, figuratè ac in myſterio dicit, Chriſti verba eſſe intelligenda, ne flagitium præcipi videatur, ſi caro more feratum dilanietur, & cruentè manducetur. Quia ergo Chriſti præſentia in hoc Sacramento ſic corporalis, realis, & vera eſt, ut ſimul Sacramentalis, ſignificativa, occulta, ſuíque ipſius in cruce pendentis repræſentativà ſit; ideo etiam figuralis & myſtica rectè dicitur. Et quod de Chriſti carnis manducatione proponitur, quodammodo ſpiritualiter intelligendum credendúmque aſſeritur; quia non in propria ſpecie, paſſibiliter & cruentè. Sic etiam interdum Scriptura ſacra rem à qualitate ſeu modo, non à ſubſtãtia nominat, ut 1. Cor. 15. *Reſurget corpus ſpirituale,* non ſubſtantia, ſed qualitate. Quod obſervavit Auguſtinus lib. 11. contra Fauſt. cap. 7. Qua ratione Chriſti caro in hoc Sacramento exiſtens, ſpiritualis caro, ac ſpiritualiter intelligenda veriſſimè dicitur.

Scriptura ſubinde rem à qualitate nominat.

Argum. 19. num. 33. & 34.

XIX. Objicit inſuper Calvinus loca, in quibus Auguſtinus ait, impios, ſceleratos, hæreticos, & ſchiſmaticos non manducare corpus Domini, vel rem Sacramenti; ſed ſolam viſibilem ſigni ſumptionem eis concedi, quia Sacramenta in ſolis electis efficiant, quod figurant. Allegat Auguſtinus in Ioan. tract. 59. & 62. lib. 21. *de civit.* ca. 25. lib. 13. *cont. Fauſt.* c. 16. Serm. 2. *de verb. Apoſtoli.*

Quomodo impii Sacramento tenus ſolùm manducent Chriſti corpus.

Ex quibus cõcludit Calvinus, Chriſtum non corporaliter in Sacramento ſumi, malóſque à vero & reali uſu carnis Chriſti arceri, quæ tantùm ſpiritualiter fide manducari, nec à ſua virtute ſeparari poſſit.

Reſponſio.

RESPONDEO, Auguſtinum his locis apertiſſimè loqui de manducatione corporis Chriſti quoad effectum eius, ſeu quoad unionem cum ipſius corpore myſtico: de qua Apoſtolus: *Unus panis, unum corpus ſumus omnes, qui de uno pane participamus.* Quòd autem etjam ipſi verè & realiter corpus Chriſti in Sacramento ſumant, licet indignè & ad perniciem; illa Pauli verba teſtantur: *Qui manducat aut bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Non minùs itaque impudenter quàm imperitè ſcribit Calvinus: *Nuſquam legimus, Chriſtum indignè recipiendo, mortem ſibi accerſere homines, ſed potiùs reſpuendo. Quid enim aliud eſt manducare Domini corpus indignè, quàm indignè recipere?*

1. Cor. 10.

1. Cor. 11. Calvinus negat Chriſtum indignè recipi. Calvin. nu. 33.

Argum. 20. nu. 29.

XX. Poſtremò, tanquam validiſſimum arietem objicit Calvinus: *Qui præſentiam corporis Chriſti in Sacramento realem ſtatuunt, periphraſi, ex carne Chriſti ſpiritum faciunt; nec eo contenti, qualitates ei penitus contrarias induunt: unde neceſſariò ſequitur, Chriſtum duplicem eſſe.*

Reſponſio.

RESPONDEO, quòd ſicut idem Chriſti corpus juxta diverſos ſtatus dici potuit mortale, glorioſum, miſeriis, paſſioniq; obnoxium: ita ſecundùm diverſos exiſtendi modos idem corpus dici quoque poſſit viſibile & inviſibile: in

Digitized by Google

Corpus Chriſti in Sacramento inviſibile eſt, non tamen ſpiritus eſt, aut caro eſſe deſinit.

in loco extenſum, ſpatium replens; & nec in loco ſitum, nec in ſpatio extenſum. Neque tamen propterea idē corpus ſpiritus fit, aut caro eſſe deſinit, quia tam in Sacramento Euchariſtiæ, quàm in cælo Chriſti corpus inhærentem ſibi habet naturalem ſuam quantitatem, quæ ipſum intrinſece, figuratū & organicum facit, intimamque corporis eſſentiam & unitatem retinet, quamvis eadem quantitas non eadem officia, neque eoſdem effectus in cælo & in Sacramento actu habeat. Nam in cælo præſentiam ſuam naturalem propriam, & quantitativam, hoc eſt, modum quendam exiſtendi obtinet, habentem actualem extenſionem, ſitum & locum, ſecundùm quem modū corpus Chriſti locum actu occupare facit ſibi æqualem & coëxtenſum in cælo. Sed in Euchariſtiæ Sacramento eadem quantitas non per modum præſentiæ naturalis, ſed per modum ſubſtantiæ abſque locali extenſione, & quantitativa ſpatii repletione Dei virtute exiſtit, ideoque Chriſti corpus in Sacramento localiter in ſpatia extenſum non conſtituit. Quòd autem quantitatis eſſentiam abſque locali extenſione Deus conſervare poſſit, ac proinde corpus Chriſti præſens eo modo facere, ut nullum occupet locum, nec eius intima quantitas propriam & connaturalem ad locum præſentiam habeat; ex eo patet, quòd facile ſit Deo, corpus majoris quantitatis ſub minori collocare, utputà camelum per foramen acus traducere, & duo corpora in uno loco ponere; ſicut cùm ad diſcipulos januis clauſis intravit. Præterea, tam intrinſecum eſt ſubſtantiali naturæ proprium ſubſiſtere, & accidentali formæ proprium inhærere, quàm corpori quanto locum occupare: ſed Deus naturam ſubſtantialem ſine propria ſubſiſtentia & perſonalitate in Chriſto exiſtere fecit, ut contra Neſtorium Eccleſia in Concilio generali Epheſino definivit. Et poſſe Deum accidentalem formam ſine inhærentia conſervare, nullus unquam fidelium dubitavit. Quid igitur mirum eſt, ſi etiam quantitatem ſine propria & cōnaturali præſentia in Euchariſtiæ myſterio exiſtere faciat? & unū idémque corpus diverſis locis, ſub diverſis accidentibus, vel eiſdem, pro ſuo beneplacito ponat, pluréſque exiſtendi modos uni eidémque corpori tribuat? potiſſimúmque ſuo? quod ad tantam dignitatem evexit, ut in unitate perſonæ omnipotentis VERBI Dei ſubſiſtat, nec aliud proprium extra perſonam Verbi ſubſiſtere habeat.

Quantitas corporis Chriſti eadē eſt in cælo, & in Sacramento: ſed diverſa habet officia, & varium exiſtendi modum.

Quantitatem abſque locali extenſione Deus conſervare poteſt.

Matth. 19.

Corpus præſens facere Deus poteſt, quod nullū occupet locū.

Vnum idémque corpus pluribus locis Deus ponere, pluráque corpora in uno loco, poteſt.

Eidē corpori plures modos Deus tribuere poteſt.

Argum. 21. nu. 24 & 28. Aug. Epiſt. 57.

XXI. Objectio. Ea eſt carnis conditio, ut uno certóque loco, ut ſua dimenſione, ut ſua forma conſtet. Ea cōditione carnem induit Chriſtus, cui teſte Aug. incorruptionem & gloriā dedit, naturam & veritatem non abſtulit.

Reſponſio. Calvinus omnipotentiam Dei ad conditionem rerum creatarum ligat. Lib. 4 Inſtit. c. 17 num. 24 & 28. contra Aug. lib. 21. de civit. cap. 8. Sicut non fuit impoſſibile Deo, quas voluit, inſtituere: ſic ei non eſt impoſſibile, in quicquid voluerit, quas inſtituit, mutare naturas.

RESPONDEO, Auguſtinum in epiſtola ad Dardanum Dei omnipotentiā ad res jam creatas non ligare, ut blaſphemus prætendit Calvinus, dicens: unumquodque eſſe oportere, qua à Deo lege & conditione creatum eſt: ſed Auguſtinus ibi de ordinario rerum curſu, non in ordine ad divinam potētiam loquitur. Proinde ad oppugnationem divinæ omnipotentiæ Calvinus impiiſſimè ſanctiſſimi Patris Auguſtini verbis abutitur. Et contra omnes ſupradictas eius cavillationes, fixa ſtat invictáque realis præſentiæ corporis Chriſti in Euchariſtia veritas, quam univerſi ſinceri Chriſti cultores, rejectis Calvini, omniúmque ſectariorum novis commentis, ſtudioſè conſtantiq; fide retinere debent, ſi ad beatam & immortalem vitam pervenire, Chriſtúmque revelata facie contemplari in regno cælorum exoptent: ad quod omnes, ſanam de venerabili Euchariſtiæ myſterio fidem conſervantes, perducat Vnus & Trinus Deus, ſuper omnia benedictus, AMEN.

LIBER

LIBER SECVNDVS DE VENERABILI EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

Cap. I.

Quòd panis & vini ſuſtantia cum Domini corpore ac ſanguine non remaneat.

Ex verbis Chriſti Lutheri impanatio rejicitur.

QVEMADMODVM ex ſimplici, propria, genuina, & in ſcripturis uſitata verborum Chriſti ſignificatione, verã & ſubſtantialem præſentiam corporis & ſanguinis Domini in Euchariſtia confitendam eſſe contra Sacramentarios demonſtravimus; ita nunc ex eorundem Chriſti verborum ſimplici, propria, genuináque intelligentia, nullam panis & vini ſubſtantiam, unà cum Domini corpore aut ſanguine remanere, contra Lutheranos (Deo conatus dirigente) ſtatuemus: qui licet ex veritate verborum inſtitutionis Sacramenti Euchariſtiæ rectè cum Catholicis rejiciant ſacramentariorum tropos, quibus veram & realem præſentiam ſubſtantiæ corporis & ſanguinis Chriſti ex Euchariſtia ſubmovent; attamen modum præſentiæ corporis & ſanguinis Domini, per converſionem totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis, remanentibus duntaxat panis & vini ſpeciebus, animo caligantes percipere nequeunt, aut contradicendi ſtudio veritatem ſibi notam contentiosè reſpuunt, ut non obſcurè confitetur Kemnicius, Lutheranorum anteſignanus: *Nos*, inquit, *præſentiam corporis & ſanguinis Domini in Euchariſtia, ſicut verba cœnæ docent, ſimpliciter credimus, modum verò & rationem non definimus; ſed ſapientiæ Chriſti veracis & omnipotentis commendamus. Sed quia tranſſubſtantiatio pro articulo fidei ſub pœna anathematis proponitur, neceſſariò contradicendum eſt; quia nihil pro articulo fidei recipiendum eſt, quod ex certis, perſpicuis, & firmis ſcripturæ teſtimoniis probari non poteſt.* Sic ille. Quod vulgare ſectariorum axioma, ſcilicet, *nihil eſſe certa fide tenendum, quod luculentis ſcripturæ ſacræ verbis non ſit expreſſum*, quamvis à veritate alieniſſimum ſit; attamen impræſentiarum Domino auxiliante oſtendemus, verba inſtitutionis Sacramenti Euchariſtiæ tranſſubſtantiationem panis & vini in corpus & ſanguinem Domini omnino efflagitare, prout ſemper in Eccleſia Dei perſuaſum, variiſque Conciliorum decretis explicatum fuit. In hujus enim Sacramenti inſtitutione Dominus perſpicuis verbis dixit: *Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus*: vocis autem demonſtrativæ *hoc*, ea vis eſt, ut totam rei præſentis ſubſtantiam denotet. Proinde communi uſu loquendi æquivalent: *Hoc eſt corpus meum*; & ſub his accidentibus nulla eſt alia ſubſtantia, quàm corpus meum: ſiquidem unius ſubſtantiæ contentæ demonſtratio, ceteras excludit, adeò, ut falſa ſit futura demonſtratio, ſi plures ſubſtantiæ contineantur, & de iis aſſeratur: *Hoc eſt corpus meum.* Non ergo poteſt ſenſus verborum Chriſti eſſe: Hic panis verè ac ſubſtantialiter eſt corpus meum; nam fieri nequit, ut res una eadémque ſecundùm ſubſtantiam permanens, alia ſimul res omnino diſtincta ſit; eſſet enim una res, & ſimul non eſſet una res, quod contradictionem involvit. Panis autem ſubſtantia, res omnino diſparata eſt à Chriſti corpore. Proinde verè de ſeinvicem panis & corpus prædicari nequeunt, non magis quàm lapis & panis, aut lignum & brutum. Quare iſta Chriſti verba: *Hoc eſt corpus meum*, ut ſint vera, mutationem panis neceſſariò flagitant, aut veram & ſubſtantialem, (ut ſentiunt Catholici) vel metaphoricam & ſacramentalem, (qualem agnoſcunt ſacramentarii;) aut ſaltem talem unionem panis & corporis, vini & ſanguinis, qualis eſt divinæ & humanæ naturæ in perſona Chriſti; propter quam aſſumptionem humanæ naturæ à VERBO in unitatem ejuſdem perſonæ, Deus homo, & Filius hominis, Filius Dei vivi dicitur, ac diverſæ diſparatæque ſubſtantiæ de ſe invicem prædicantur, quomodo ſenſerũt poſteriores Berengariani, qui Eccleſiæ rationibus expugnati, dũ negare

Kemnicius in examine Concilii Trid. pag. 34. & pag. 415.

Concil. Vercellenſe. Concil. Turonenſe. Concil duo Rom. Concil. Lateranenſe. Concil. Viennenſe. Conſtantienſe ſeſſ 8. Florentinum Tridentinum ſeſſ 21. HOC totam rei præſentis ſubſtantiam demonſtrat.

Diſparata de ſe invicem non prædicantur.

non auderent, ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti Euchariſtiæ ineſſe, panem tamen & vinum per verba Salvatoris, in carnem ejus & ſanguinem verti nequaquam credentes, ſed Chriſtum pani & vino commiſcentes, ſacramentalique modo unientes, tanquam ſubtiliori ratione hæreſim alteram *Impanationis* condiderunt. Quorum impietatem & veſaniam Lutherus amplecti maluit, quàm cum orbe Chriſtiano humiliter tenere veritatem. Cum his itaque prædamnatis olim hæreticis docet Lutherus, ſubſtantiam panis & vini in Euchariſtia remanere cum ſubſtantia corporis & ſanguinis Domini, & propter hanc ſacramentalem rerum diverſarum unionem fieri, ut altera prædicetur de altera. Quam ſanè Impanationē vel Companationem, aut corporis cum pane unionem conſequitur, quòd Chriſtus in pane ſacramentali ita ſit impanatus, ut in carne incarnatus.

Berengarius impanationis author.

Lutheri hæreſis.

Cap. II.

Lutheri impanatio reiicitur.

Impanatio reiicitur.

At quæ hujus impanationis & invinationis neceſſitas? Chriſtum enim incarnari, redemptionis humanæ ratio expoſcebat: id futurum Prophetæ annunciaverunt; factum Chriſtus oſtendit; Apoſtoli prædicaverunt; mundus credidit: at impanari vel invinari Chriſtum, nulla exigit ratio, nulli Prophetæ id prædixerunt, nec Chriſtus oſtendit, nec Apoſtoli prædicaverunt, nec mundus credidit; ſed pauci hæretici ſua authoritate hoc inſanum commentum orbi contrarium credenti obtrudere conati ſunt; qui mox ab omnibus Eccleſiæ paſtoribus tanqum ſeductores, veſani, lupi, pſeudoapoſtoli, falſi fratres, & præterquam quod Apoſtoli tradiderunt annunciantes, anathematizati, exploſi, condemnatique ſunt. Nec immeritò. Nam ſi impanatur & invinatur Chriſtus, vel in panem, vel in vinum convertitur; quod eſt nefarium, cùm ſit immutabilis: aut panis & vini naturæ Chriſti perſonæ uniuntur, & verè Chriſtus fit panis & vinum, ſicut *Verbum caro factum eſt* quod Evangelicæ Apoſtolicæq; doctrinæ adverſatur, quæ Chriſtum eſſe verū hominem aſtruit, non autem eſſe ſubſtantialiter & verè panem & vinum, nec in pane & vino corpus & ſanguinem Domini latére; ſed panem & vinum in corpus & ſanguinem Domini commutari tradit. *Accepit enim Ieſus panem, & benedixit, deditque diſcipulis ſuis, dicens: Hoc eſt corpus meum*; non autem ait: hic panis eſt corpus meum, vel in hoc pane, vel ſub hoc pane, vel cum hoc pane eſt corpus meum, ut non ambigeremus, ſacramentali benedictione ex pane fieri carnem Chriſti, nihil ſubſtantiæ panis ibi remanente, cùm tota verbis Domini operatoriis in ejuſdem corpus convertatur, ut de verè, propriè, ſubſtantialitérque mutato pane dixerit: *Hoc eſt corpus meum*, id eſt: hoc, quod ſub accidentibus panis continetur, & quod vobis manducandum porrigo, non ampliùs panis eſt vulgaris, ſed *eſt corpus meum*; non figuratum, non per metaphoram, vel energiam, non panaceum vel impanatum; ſed illud ipſum corpus meum, quod pro vobis mox flagellandum, crucifigendúmque tradetur. Non enim eſſet ſingulare, quod Apoſtolus ad commendandam hominibus Dei dilectionem, & humanæ naturæ dignitatem ait: *quia Filius Dei Angelos non apprehendit, ſed ſemē Abrahæ*, ſi ille, qui naturæ Angelorum hypoſtaticæ uniri noluit, inanimatæ panis ſubſtantiæ unitus, panis fieri voluiſſet. Sua enim apprehenſio non jam hominibus ſingularis eſſet, quia etiam pani facta communis. Ac ſicut humanæ naturæ imminueret dignitatem; ſic etiam Dei erga homines minùs commendaret dilectionem.

Matth. 26.

Hebr. 1.

Quid inſuper magni eſſet, quòd ait Apoſtolus, Filium Dei paulominus ab Angelis minoratum, quia ſemel incarnatus & paſſibilis factus ſit? ſi toties impanetur, quoties in altari conſecratur, ipſiſque hominibus multò minor efficiatur, putà irrationalis factus panis? Sicut enim unionis jure, ut verus eſſet homo, animam cum ratione ſua, & carnem cum ſenſibus ſuis accepit, ut in ea pati poſſet: ſic panem cum inſenſibilitate ſua, ut verus panis ſit, accipere debebit: atque non ſolùm minor angelis factus erit, ſed etiam hominibus & brutis; quia videlicet irrationalis & inſenſibilis panis.

Deniq; cur Deus ſemel homo factus ad noſtrā ſalutē, aliud fieret per impanationem?

tionem? cùm idem Chriſtus non aliud operetur in Sacramento, quàm ſuæ paſſionis applicationem, ad quam ſemper dignè ſuſcipiendam, jugi ſigno ſuæ præſentiæ noſtram devotionem excitare placuit, inſtituendo Sacramentum Euchariſtiæ, in quo Chriſti corpus & ſanguis ex pane & vino (mutata quidem ſubſtantia, non autem externa forma) conficerentur, ut verè & ſalubriter ipſe manducari ac bibi poſſet, non unitus perſonaliter pani & vino; ſed verè tamen præſens & latens ſub velamine ſpecierum panis & vini: ut ſimplex verborum Chriſti ſenſus exigit: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus.* Si enim in Euchariſtia remaneret ſubſtantia panis & vini, unà cum corpore & ſanguine, Chriſtus dixiſſet: hic eſt panis, hic eſt vinum; aut cum iſtis, vel in iſtis, aut ſub iſtis, eſt corpus, & ſanguis meus: vel, hoc eſt corpus meum impanatum; hic eſt ſanguis meus invinatus: quod Chriſtus non dixit, ſed: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur*, apertè ſignificans, particulam demonſtrativam, *hoc*, denotare ſolam corporis ſubſtantiam, in quam panis ſubſtantia efficacibus verbis benedictionis eſſet converſa. Rerum enim conditarum diſtincta proprietas non patitur, ut de ſe invicem diſparata enuncientur, niſi perſonaliter uniantur; quod hîc factum non eſſe jam ſatis oſtendimus.

Simplex verborum Chriſti ſenſus converſionem ſubſtantiæ panis exigit.

Cap. III.

Poſteriores Lutherani impanationem reiiciunt.

Et poſteriores ſanè Lutherani, abſurditate rei convicti, palàm confitentur, ſe non ſtatuere perſonalem panis & corporis Chriſti in Euchariſtia unionem, qualis eſt divinæ & humanæ naturæ in perſona Chriſti; ſed ad aliud commentum recurrentes dicunt: in ſcriptura uſitatum eſſe, quando duæ res divina ordinatione ſimul uniuntur, & præſertim, quando res cæleſtis & inviſibilis cum re terrena & viſibili adeſt & exhibetur, quòd tunc una prædicetur de altera: quódque ad veritatem talis prædicationis non requiratur tranſſubſtantiatio, quia tantùm ſignificetur duarum illarum rerum, quæ ſubjecto & prædicato notantur, unio & præſentia. Sic inquiunt, Ioannis 20. *Dominus ſufflans in diſcipulos, ait: accipite Spiritum Sanctum*; & Ioannes Baptiſta affirmat, ſe vidiſſe Spiritum ſanctum deſcendentem in Chriſtum. Ceterùm Chriſtus non dixit: Flatus, eſt Spiritus ſanctus; neque Ioannes: columba eſt Spiritus ſanctus, quia Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, ſine unione perſonæ apparuit: & Chriſti facto ſignificatum fuit, quòd Spiritus ſanctus à Filio procederet; non aſſertum, quòd corporalis flatus Spiritus ſanctus eſſet.

Kemnitius pag. 406. & 440. Exam. decret. conci. Trid.

Unio ſubſtantiæ panis cum Chriſti corpore reiicitur.

Scriptura n. dicit, columbam vel flatum eſſe Spiritum ſanctum.

Cap. IIII.

Tranſſubſtantiatio omnibus ſeculis à fidelibus credita fuit.

Firma ergo manet Catholica doctrina, quòd hæc propoſitio: *Hoc eſt corpus meum*, in proprio ſenſu, remanente panis ſubſtantia, vera eſſe nequeat; cùm unum diſparatum aliud eſſe nequeat, niſi deſinat eſſe quod erat, quemadmodum hîc panem eſſe deſinere Eccleſia docet. Quis autem niſi veſanus dicere poteſt, verba Chriſti non eſſe intelligenda, ſicut univerſus orbis credidit, quem crediturum eſſe Deus prædixit, cujus fidem laudavit, promiſit, oſtendit, complevit? Quòd ſi fidem mundi laudavit, figmenta utique contraria reprobavit: *Unica enim fides laudabilis eſt apud Deum.* Idque fiduciâ ſecuræ vocis aſſerere poſſumus, quod Eccleſia ſemper tenuit, unanimis Patrum conſenſus tradidit, & multorum Conciliorum authoritas confirmavit. Luculentis enim verbis Eccleſiaſtici ſcriptores aſſerunt, ſubſtantiam panis & vini converti, mutari, tranſmutari in corpus & ſanguinem Domini, ac quidem ante conſecrationis verba panem eſſe, ac dici; poſtea verò non panem eſſe, ſed corpus Chriſti benedictione fieri: quam elementorum panis & vini commutationem exemplis à propria & naturali ſubſtantiarum in alias converſione deſumptis, illuſtrant. Inter quos Beatus Ambroſius copioſè id exequitur: *Si*, inquit, *tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, ut inciperent eſſe quæ non erant: quantò magis operatorius eſt, ut ſint quæ erant, & in aliud commutentur?* id eſt:

Verba Chriſti ſic intelligenda ſunt, quomodo totus orbis intellexit.

Epheſ. 4.

Amb. lib. de iis qui myſt. initiantur. c. 9.

Chriſti ſermo eſt operatorius.

Si ſermo Domini Ieſu operatus eſt, ut eſſent res cunctæ de nihilo; quantò magis efficere poteſt, ut ex rebus exiſtentibus, nempe pane & vino commutatis, alia res fiat, quæ priùs exiſtebat? Haud enim majus eſt, rem exiſtentem in aliam etiam priùs exiſtentem convertere, quàm ex nihilo producere. Vnde qui ex nihilo cuncta produxit, idem res in res, hoc eſt, ſubſtantias in ſubſtantias veteris & novi Teſtamenti tempore, commutavit. Qui ambigis, relege virgam Moyſis mutatam in ſerpentem; recole aquas Ægypti commutatas in ſanguinem; cogita & Salvatoris primum & ſingulare, totique mundo notiſſimum miraculum, quo aquas in vinum, non phantaſticum, ſed verum & optimum (architriclino teſte) convertit. Quantis igitur exemplis utimur, ut probemus, non hoc eſſe quod natura formavit, ſed quod benedictio conſecravit; majorémq; vim eſſe benedictionis quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur! Si enim tantum valuit Heliæ ſermo, ut ignem de cælo evocaret; non valebit Chriſti ſermo, ut ſpecies elementorum commutet? De totius mundi operibus legimus: *quia ipſe dixit & facta ſunt; ipſe mandavit & creta ſunt.* Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat; non poteſt, quæ ſunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus eſt, novas rebus dare, quàm mutare naturas. Panis iſte, panis eſt ante verba ſacramentorum; ubi acceſſerit conſecratio, fit corpus Chriſti: antequam conſecretur, panis eſt; ubi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti. Audi Dominum dicentem: *Accipite & edite ex eo omnes: Hoc eſt enim corpus meum.* Et ante verba Chriſti, calix eſt vini & aquæ plenus: ubi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo diſce, quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti, univerſa convertere. Deinde ipſe Dominus Ieſus teſtificatur nobis, quòd ſuum corpus & ſanguinem accipiamus; nunquid debemus de ejus fide ac teſtificatione dubitare? In eandem ſententiam Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 4. *Aquam aliquando mutavit in vinum, & non erit dignus, cui credamus, quòd vinum in ſanguinem tranſmutarit? Sub ſpecie panis datur tibi corpus, & ſub ſpecie vini datur tibi ſanguis, hoc ſciens, & pro certiſſimo habens, panem hunc, qui videtur à nobis, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat.*

Commutatio naturarum Deo facilis.

Ioan. 2.

Matth. 26.

Cyril. Catec. 4.

Cap. V.

Divini verbi virtute quotidie fit panis & vini ſubſtantiæ tranſmutatio.

Non enim humanæ virtutis opera propoſita ſunt, ait Chryſoſt. Nos miniſtrorum locum tenemus; qui verò ſanctificat ea & immutat, ipſe eſt: non enim alius hodie, alius cras, vel alius hîc, & alius ibi, ſubſtantias panis & vini tranſmutat; ſed idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per verba, quæ ad hoc ipſum propria dictavit, quotidie repetita effectum præbet. Non enim ſuis, ſed Domini noſtri Ieſu Chriſti verbis Sacerdos utitur, quando elementa propoſita ſanctificat. Chriſti enim vice, tanquam ejus miniſter, ex ejuſdem inſtitutione, voluntate atque præcepto, acceptum panem benedicit pronunciando: *Hoc eſt corpus meum*; & ſimiliter acceptum calicem, vinum continentem ſanctificat Chriſti verbis: *Hic eſt enim calix ſanguinis mei, novi & æterni Teſtamenti qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Cùm autem Deus omnia quæcunque voluit & dixit, potuerit & fecerit, & Chriſtus Deus ſit; ſequitur, eum feciſſe, ac etiam nunc facere, quod voluit & dixit, fierique in ſui memoriam præcepit illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem. Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus.* Si enim ipſa omnium rerum natura, cùm nihil eſſet, volente Deo factum eſt, ut eſſet; quomodo panis & vini natura jam exiſtens, volenti Deo reſiſtet, vel ut in unum aliud non transferatur? Si tantum poteſt hominis aut alterius cujuſque animalis vis naturalis, ut panem & vinum, vel quoſcunque cibos alios in vivam carnem, & vinum in ſanguinem tranſmutet: nonne tantundẽ, & multò etiam ampliùs, ſi vult, poterit præſentiâ ſuæ Majeſtatis, & virtute ſui verbi, Deus? ut ſcilicet in carnem & ſanguinem ſuum panem vinúmque transformet. Si modo omnibus omnino notiſſimo, in homine,

Chryſo hom. 83. in Math. hom. 60. ad Antioch. hom. 2. in 2. ad Timo.

Chriſtus ſuis verbis ore miniſtri ſacerdotis prolatis tranſmutationem operatur.

1. Cor. 11. Matth. 26. Luca 22. Marci. 14.

Si vis naturalis animalis quotidie panem & vinum, in carnem & ſanguinem convertere poſſit, quanto magis divina!

ſed &

ſed & omni tempore, de pane caro, & de vino ſanguis fit; quare non creditur, Deum poſſe per virtutem, quod natura poteſt per digeſtionem? & quod VERBVM Dei, per quod facta ſunt omnia, ſicut quotidie operatur per comeſtionem & digeſtionem humanam, ut panis in carnem, & vinum in ſanguinem hominis convertatur; ſic quotidie faciat, ut per conſecrationem & virtutem divinam tota ſubſtantia panis & vini commutetur in carnem & ſanguinem ſuum? Qui enim *dixit & facta ſunt; mandavit & creata ſunt*; qua potentiâ facit hoc univerſaliter in aliis, eâdem potentiâ facit hoc ſingulariter in ſeipſo, ut mutatio ſubſtantiarum, quæ hominibus ſolebat conferre mortalem vitam, nunc hominibus conferat ſempiternam.

CAP. VI.

Diverſa eſt ratio converſionis naturalis, & tranſſubſtantiationis Sacramentalis.

LONGE tamen aliter panis & vinum in viventem & vivificatricem carnem & ſanguinem Chriſti transfertur per gratiam benedictionis ſacerdotalis, quàm in cujuſlibet hominis, vel etiam Chriſti hic converſantis ſubſtantiam, per vim digeſtionis. Nam per virtutem naturæ ex pane & vino, non mutata vel deficiente materiæ ſubſtantia, ſed tantùm forma, nova caro & novus ſanguis corruptioni obnoxius generatur: in Sacramento autē mutata interiore ſubſtantia, non viſibili forma, ex pane & vino non fit nova caro, aut novus ſanguis, qui priùs non fuerit; ſed exiſtens ſubſtantia panis & vini mutatur in priùs exiſtentem ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti: ita tamē, ut mutatio hæc nihil in Chriſto innovet, nihil immutet. Chriſtus enim in virum perfectum reſurrexit, nec jam ampliùs moritur, aut recipit augmentum vel decrementum.

SED nō immeritò quæret aliquis, quomodo res corruptibilis in incorruptibilem, exiſtens in priùs exiſtentem, nova in antiquam, ſine illius innovatione, aut corruptione mutetur? Cui ſanè dubitationi jam olim Ambroſ. reſpondit, majorem eſſe vim benedictionis quàm naturæ, quum benedictione natura ipſa mutetur, & ſupra ordinem naturæ novo & inaudito modo, ipſa cōſecratione divina, in qua verba Salvatoris operantur, quæ ſicuti ex nihilo potuerunt facere, quod non erat; ita poſſunt ea, quæ ſunt, in id mutare, quod non erant; videlicet ſubſtantiam panis in ſubſtantiam corporis Chriſti, ut panis non jam ſit, ſed appareat eſſe quod fuerat; & corpus Chriſti non deſinat eſſe, quod erat, ſed ſit ubi priùs non erat. Quod quia myſterium fidei eſt, credi; non autem modus, quo fiat, humana ratione aut curioſitate inveſtigari debet.

Chriſtus abſq; ulla ſui mutatione præſens fit, ubi antea corporaliter non erat.

CAP. VII.

Chriſti potentia & teſtificatio fideli ſufficere debet.

NAM verè fidelem ſatis roborat ipſa potentia conſecrantis, & veracitas Chriſti aſſerentis, id quod ante benedictionem panis erat, hoc eſſe poſt benedictionem corpus ſuum: ſimiliter illud, quod ante conſecrationem vinum erat, poſt conſecrationem ſuum eſſe ſanguinem, & illū ipſum, qui in Cruce pro remiſſione peccatorum effundendus erat. Quod Euſebius Emiſſenus homil. 5. de Paſchate his verbis eruditè ſuavitérque expreſſit: *Inviſibilis ſacerdos, viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui, verbo ſuo ſecretâ poteſtate convertit, ita dicens: Accipite & comedite: Hoc eſt enim corpus meum. Et repetitâ ſanctificatione: Accipite & bibite; Hic eſt ſanguis meus.* Ergo ſicut ad nutum præcipientis repentè ex nihilo ſubſtiterunt excelſa cælorum, profunda fluctuum, vaſta terrarum: pari potentia in Chriſti Sacramentis, ubi præcipit virtus, rei ſervit effectus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui author eſt muneris, ipſe idem teſtis eſt, etiam veritatis, de cujus fide & teſtificatione non debemus ambigere.

Euſeb. Emiſſ. homil. 5. de paſch.

Converſio operatur Chriſti ſermo.

Alia præterea ſexcenta veterum teſtimonia, operosè à Joanne Garretio, Heſſelio, aliiſque in aciem digeſta, quibus diſertis verbis aſſerunt, ex pane & vino myſtica conſecratione corpus & ſanguinem Domini in altari confici: & ſubſtantiam panis

Ioan. Garetiud. Claudius. Heſſelius. Alanus. Bellarm.

 & vi-

& vini, in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Domini converti, transformari, tranſmutari, tranſelementari, fieríque Sacramentum religionis, & panem myſticum, qui non naſcitur, nec aliqua naturæ terrenæ origine vel conditione, in hoc divinæ gratiæ Sacramento creetur, ſed ita corpus Chriſti fiat, ut panis eſſe deſinat; retenta quidem panis forma & ſpecie, ſed ita tamen, ut corpus Chriſti factum ſit ſubſtantiæ panis mutatione. Vt rectiſſimè dicatur, Sacramentum Euchariſtiæ duobus confici, duobúſque conſtare: viſibili ſcilicet elementorum ſpecie, & inviſibili Chriſti carne & ſanguine; non autem, ut Lutherani perperam ſentiunt, ex duabus ſubſtantiis, videlicet naturali pane, & Chriſti corpore ac ſanguine.

Quomodo Sacram. Euchar. duobus conſtet.

Id enim ſingulare huic Sacramento eſt, quòd non ſolùm Chriſtum ſanctificantem ſuo myſterio credentibus exhibeat, quemadmodum alia Sacramenta; ſed etiam præſentem corporaliter contineat, in eóque materia panis & vini ita commutetur, ut ſubſtantialiter poſt verba conſecrationis non ſit, quod antè fuerat; ſed ex panis ſubſtantia Corpus Chriſti fiat, forma verò remanens ipſum ſignificet & contineat. Hanc autem panis & vini ſubſtantiam ideo Chriſtus in ſuo Sacramento remanere non voluit, ne ſi duæ veræ, diſtinctæque ſubſtantiæ, panis ſcilicet communis refectionis, & panis cæleſtis & ſuperſubſtantialis in eodem Sacramento eſſent, hæreſes impanationis & fœdæ digeſtionis huic Sacramento aſcribi poſſent, quod ab omni corruptibilis naturæ contagio purum Dominus eſſe voluit; nec decebat, quòd ſimul ſubſtantialiter in eodem Sacramento eſſent panis ipſe verus, qui eſt vita æterna, & panis communis, qui eſt temporalis vitæ ſubſtantia. Nam ſi non congruat, Regem & privatum hominem eodem uti hoſpitio, ac indecorum foret, in eodem recumbere thalamo, vel conſidere throno: quanto minus congruit, ſubſtantiam panis & vini in eodem Sacramento cum Domini corpore permanere! magiſq; decet, Sancti Spiritus operatione corporis & ſanguinis Chriſti præſentiæ eam cedere: ut admiranda hac panis in carnem Domini tranſmutatione pulchro myſterio adumbretur ſpes fidelium, qui tranſeunt in Chriſti corpus myſticum, dum ceſſant eſſe quod fuerunt, hoc eſt, cùm deſinunt eſſe vetus creatura, & in Chriſto fiunt nova.

Species panis & vini corpus & ſang. Chriſti ſignificant & continent.

Non debuit panis natura cum domini corpore ſub eiſdem ſpeciebus latere.

Tranſmutatio ſubſtantia panis adumbrat ſpem fidelium.

CAP. VIII.

Cur panis & vini ſpecies cum ſubſtantiâ non tranſeant.

SED hîc fortè quæret aliquis, cur ſpecies panis & vini, ſicut ſubſtantiæ, in altaris Sacramento non immutentur, ut fiat tranſaccidentatio, ſicut tranſſubſtantiatio? cui reſpondemus, ſapientiſſimè divinam providentiam voluiſſe, ut converſis in aliud elementorum ſubſtantiis, viſibiles eorum ſpecies, accidentiáque immutata remanerent. Quia Sacramentum viſibile ac externum eſſe debet, proinde cùm panis Euchariſtiæ poſt conſecrationem Sacramentum & corpus Chriſti ſit, oportet quòd Sacramentum ſit ſpecie, & corpus Chriſti ſubſtantiæ mutatione. Oculorum enim teſtimonio panis & vini ſpecies in altari eſſe comprobantur; fide corpus & ſanguis Chriſti ſub iiſdem ſpeciebus latere creduntur. Conficitur enim hoc Sacramentum ex vero corpore, & ſanguine Chriſti, & ex veris ſpeciebus panis & vini; eique ſingulare eſt, quòd forma remanens Chriſtum ſignificet, & præſentem ſimul contineat; ſed inviſibilem, & ſub accidentibus elementorum velatum. Conveniebat enim, ut quamdiu peregrinamur à Domino, & per ſpeciem, & in ænigmate, non autem cum revelata facie, ſicuti eſt videmus, Chriſto reficeremur in via credendo, quo ſatiantur Angeli in patria, cum ſicuti eſt, videndo. Id namque ordinatiſſimus temporum profectus exigit, ut primùm Deus veritatem promitteret, non autem daret; quod in veteri teſtamento fecit, in quo tantùm figuræ umbram dedit: poſtea verò ipſam veritatem cum figura daret, quod in novo teſtamento complevit, quando veritatem, ſed nondum manifeſtam tradidit; ut tali progreſſu temporum nos perfectæ veritati eſſe viciniores oſtenderet: ac demum ipſam veritatem abſque figura dari conveniebat; quod in altera vita remunerationis loco tribuetur, quando revelata facie Chriſti gloriam juſti, omni Sacramentorum velo ſublato, clarè videbunt.

Cur accidentia non tranſeant ſicut ſubſtantia.

Conveniebat ut quamdiu peregrinamur à domino in aliena ſpecie præſentem haberemus.

Nam

Nam hoc Sacramentum, ſicut cetera, poſt hanc vitam eſſe deſinet. Præterea Chriſtum non ſub propriis, ſed ſub panis & vini ſpeciebus præſentem eſſe oportebat in Euchariſtiæ Sacramento, ut à fidelibus verè ac ſalubriter ejus caro manducari, & ſanguis bibi poſſet. Si enim pane mutato, nihil viſibile rèmaneret, non ſupereſſet ſignum aliquod, quo memoria paſſionis Chriſti annũciaretur, & in quo verè, (licet incruẽto ritu) Chriſtus quotidie immolaretur, nec unde percipi, fidelibúſq; ſumptione corporis & ſanguinis incorporari, vel infirmis in viaticũ dari, nec cetera, quæ viſibiliter & ſalubriter per ipſum in Eccleſia fiunt, adminiſtrari poſſent.

Chriſti viſibilem in ſua ſpecie carnem ſumere horremus.

Nã ſi in propria ſpecie carnis humanæ Chriſtus appareret, humani corporis comedendi horrore iniecto ſumi commodè nequiret: cruda enim carne viva, & maximè humana veſci homo contra uſum & naturam refugeret; quod olim quidam ex diſcipulis execrantes, nec quod à Domino dictum erat (*niſi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*) capientes, dixerunt: *durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?* Ideo Chriſtus carnem ſuam hominibus dedit non more cadaverum detruncandam, laniandam, vel conſumendam; ſed honeſta panis & vini ſpecie tectam, ut in ſpeciebus humano victui & vitæ ac uſui magis congruentibus, abſque ullo horrore Chriſti caro ſumeretur, non læſi, aut detruncati, non imminuti aut violati, non dolentis aut nolentis, ſed volentis & conſulentis, ipſo interea in ſuo Regno, intacto, integro, inviolato, immortali, incorruptibili, ſpecioſo, glorioſo, adorando permanente, & mortales per jam immortale corpus ſuum ad eandem immortalitatem perducente. Quo modo corpus ſuum dare, non eſt durum neque crudele: ſed pium & amabile. Nec eſt irrationabile, quia ſic uſui humano condeſcenditur, fides exercetur, meritum augetur, Chriſti charitas, miſericordia & bonitas commendantur: qui carnem ſuam & ſanguinem ſuum non ſolùm ad honorandũ vel adorandum, ſed etiam ad manducandum & bibendum propinavit, idque ſub familiaribus panis & vini ſpeciebus, ut earum rerum exemplo, quibus ſalubriùs & ſolenniùs vita hominum quotidie ſuſtentatur, recreatur, & reſtauratur; luculentiſſimè oſtenderet, non eſſe aliam vitam æternam hominum, quàm ſeipſum, ac edoceret, quòd ſicut abſq; carnali cibo & potu nemo vitam hanc mortalem tranſigere poteſt; ita abſque ſpirituali eſca & potu, nemo immortalem beatámque vitam aſſequi valeat: & ut non tantùm verbis, ſed etiam factis apertiſſimè demonſtraret; ac ſimul non tantùm audiendo, ſed etiam comedendo homines diſcerent, Chriſtum eſſe vitam, panémque vivum, qui victuras in ęternũ animas Chriſtianorũ reficiat: quódq; ſejuncti à Chriſto, ſemper vivere, nec ad beatã vitã niſi per ipſum pertingere queant. Ideo carnem ſuam ad manducandum, & ſanguinem ſuum ad bibendum ſub eſcæ potúſque vitæ carnalis ſimilitudine reliquit, ut hoc modo tectus nobiſcum remanens, fide mentem paſcat, & viſu devotionem accendat. Longe enim vehementiùs mens in Chriſti amorem excitatur corporis ipſius verè præſentis ſuſceptione, quàm verbi Domini admonitione. Quis enim non inardeſcat in ejus amorem, quem non tantùm audit, ſed etiam videt, & in ſe corporaliter ſuſcipit? quem olim pro ſe mortuum recolit, mortéque illa vitam ſibi paraſſe, gratiæque ubertatem promeruiſſe credit; qua deinceps à mortis operibus abſtineat, eidémque Domino ſuo immortaliter viventi in ſempiternũ cõvivat? Iuſtiſſima proinde ratione Dominus ſe in Euchariſtiæ Sacramento ſub alienis panis & vini ſpeciebus manducandum bibendúmque fidelibus propoſuit, ut ſe hominum eſſe vitam oſtẽderet: cùm ut ab infidelium calumnia fideles liberaret, quos velut immanes anthropophagos non immeritò accuſare viderentur, ſi Domini carnem & ſanguinem in propria ſpecie apparentem manducarent, & biberent. Quem enim non permoveret, contra humanum morem, contra pietatem, Deum & hominem ab hominibus, Magiſtrum à diſcipulis, Dominum à ſervis, Chriſtum à Chriſtianis, manibus frangi, dentibus laniari, atteri, eſcarumque communiũ more devorari? Præterea cùm Chriſti glorioſa caro ſole clariùs micet, intuentium oculos ſuo intolerabili ſplendore percelleret, uti ex transfigurationis gloria, & apparitione Paulo facta colligi poteſt: nam Chriſti apparentis fulgore Paulus excæcatus fuit. Deinde ad fidei exercitium, & meriti augmentum prodeſt, aliam

Ioan. 6.

Chriſtus carnem crudam in partes laniandam dare noluit.

Chriſtus pio & amabili modo abſque ullo ſui incommodo ſe hominibus manducandum exhibuit.

Chriſti preſentia fidelium animos in ſui amorem excitat.

Chriſtus ſe vitam animarum declarat.

Euſeb. lib. 5. Hiſto. cap 2.

Chriſtiani accuſati, quòd homines comederent.

Act. 9. & 23

am ſpeciem ſenſibus objici, aliam verò credendam proponi: ac inſuper faciliùs res pretioſiſſimæ à Paganorum, infideliúmque ludibriis irriſionibúſque vindicantur, dum ſub earum rerũ ſpeciebus præbentur, quarum quotidiano alimento delectamur. Ac poſtremò corpus & ſanguis Chriſti, quæ per genuinas propriaſque ſpecies, nec ad Sacramentum, quotidianúmque ſacrificium, neque ad comeſtionem, fractionem, motionem, viſionem, circumgeſtationem, reliquúmq; eccleſiaſticum uſum apta ſunt, his, aliiſque ſimilibus officiis, per aliena accidentia eis arctiſſimè unita, ſuaviſſimè accommodantur.

Ad fidei exercitium ſub alienis ſpeciebus Chriſtus ſeipſum præbet.

Cap. IX.

Argumentorum contrariorum diſſolutio.

1. argum. ex inſtitutionis ſerie deſumptum.

POSTQVAM tranſſubſtantiationis veritatem ſtatuimus, expendendum eſt, quid momenti ſectariorum argumenta habeant, quibus Eccleſiæ Catholicæ fundatiſſimã doctrinam impugnant. Tria porrò ſunt, quæ Lutherani potiſſimùm objiciunt. Primum deſumitur ex ſerie inſtitutionis Euchariſtiæ, quæ ab Evangeliſta hiſce verbis enarratur: *Cœnantibus eis, accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.* En, inquiunt, manifeſtam ſcripturæ de hac quæſtione ſententiam. Accepit Ieſus panem, & de illo quod accepit, quod benedixit, quod fregit, quod diſcipulis dedit, de illo inquam dixit: *accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum*, denotans videlicet particula demonſtrativa, *hoc*, panem.

Matth. 26.

Reſponſio.

RESPONDEO, pronomen non eſſe ad ſuperiora relativum, ſed tantùm demonſtrativum ejus, quod Chriſtus dabat, ut ſimplex & genuinus ſenſus poſtulat: *hoc*, ſcilicet quod vobis do, *eſt corpus meum.* Quòd autem pronomen, *hoc*, nequeat panem demonſtrare, inde convinci poteſt, quòd ſi, *hoc*, adjectivè ſumatur, debeat cum ſubſtantivo concordare: atqui panis latinè, ἄρτος græcè, maſculini generis eſt: proinde jungi pronomini tam græcè τοῦτο, quàm latinè, *hoc*, neutri generis nequit. Non enim niſi ineptiſſimè diceretur: *Hoc panis eſt corpus meum.* Si verò, *hoc* ſubſtantivè ſumatur, ſenſus eſt: *hæc res eſt corpus meum*: quæ aſſertio de pane communi vera eſſe nequit, cùm panis vulgaris res ſit à corpore Chriſti diverſiſſima. Itaque, *hoc*, non demonſtrat, nec refert panem, ſed denotat contentum ſub ſpeciebus. Accepit enim Ieſus panem in manus abſque dubio vulgarem; ſed eum benedixit, & operatorio ſermone ex vulgari pane ſuum corpus fecit, ac proinde Apoſtolis panem dedit, non vulgarem qualem acceperat, ſed benedictum, & verbis conſecratoriis in corpus ſuum tranſmutatum. Siquidem inter *accepit panem & dedit*, intercedit verbum, *benedixit*, quod efficit, ut non omnia verba eundem accuſativum, eodem modo ſe habentem, regant. Nam ſi quis dicat: Ioannes Petrum percuſſit, occidit & ſepelivit; non ſignificat, Ioannem, Petrum vivum ſepeliviſſe, quamvis vivũ percuſſerit. Sicut etiam ſi Dominus aquam in vinum commutaſſet, hydriis demonſtratis dicendo; hoc eſt vinum, non ſignificaſſet, aquam eſſe vinum, ſed contentum in hydriis eſſe vinum, ex aqua Chriſti potentiâ repentè factum. Pari modo Chriſtus dicendo: *Hæc eſt corpus meum*, ſignificat, panem in ſuum corpus operatorio ſermone converſum eſſe. Nam cùm hæc oratio: *Hoc eſt corpus meum*, ſit operatoria, eóque ordinata, ut ſubſtantiam quam denotat ſanctificando efficiat; id ſingulare obtinet, ut dum ſuper accepto pane pronunciatur, naturam immutet. Deo enim dicere, facere eſt. *Ipſe enim dixit & facta ſunt. Dic verbo & ſanabitur puer meus*, ait Centurio. Quin & Sathanas hoc ipſum agnoſcens, Salvatori dixit: *Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant*; non ambigens, per verba qualiacumq; Chriſti rem unam in aliam poſſe converti.

Hoc, non eſt relativum, ſed rei præſentis demonſtrativum.

Hoc, non adjectivè, ſed ſubſtantivè ſumitur.

Hoc, demonſtrat contentum ſub ſpeciebus.

Chriſtus panem tranſmutatum dedit.

Pſal. 32. Matth. 8.

Matth. 4.

PORRO non oportere verba Chriſti ſignificare fieri id, quod ipſe verbis intentione faciendi prolatis aſſerit, aut quod per verba fit, ex cap. 18. Ioan. liquet, ubi Dominus Iudæos proſtravit in terram dicendo: *Ego ſum.* Alios ſanavit imperando: *Tolle grabatum tuum, & ambula.* Subinde operatus eſt verbo præſentis temporis, aſſerendo: *Mulier dimiſſa es ab infirmitate: Filius tuus vivit: dimittuntur tibi peccata tua.* Ex quibus palam eſt, Chriſtum non ſolùm imperando, ſed etiam ſimpliciter enunciando, per verbum, quod ſignificat rem non fieri, ſed eſſe, quicquid vult efficere poſſe. Non enim operandi vim minùs

Ioan. 18. Ioan. 5.

Luca 13. Luca 7. Ioan. 4.

verbis

Digitized by Google

Deus utendo præſentis temporis verbo, operatur, non minùs, quàm imperando.

verbis Deus tribuere poteſt, quàm veſti, umbræ, aut ſudario Petri vel Pauli dedit, ac virgæ Moyſis, per quam ſubſtantias rerum commutavit.

II. argum. ex voce panis ſumptum.

ALTERA ex nomine *Panis* ducitur. Poſt cõſecrationem in ipſo uſu Apoſtolus Euchariſtiam vocat *Panem*, idq; non ſemel, ne incogitanter excidiſſe quis exiſtimaret, ſed quater aut quinquies. 1. Cor. 10. *Panis quem frangimus. De uno pane participamus.* 1. Cor. 11. *Quoties manducabitis panem hunc. Qui manducarit panem hunc indignè. Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat.*

1. Cor. 10.
1. Cor. 11.

ERGO cùm ante conſecrationem panis ſit materialis & externus, qui etjam poſt ſanctificationem, Paulo authore, retineat appellationem panis; meritò in una & eâdem ſignificatione, propria videlicet & genuina, vocabulum illud retineatur. Ad hoc argumentum in aciem à Berengarianis ſæpe olim productum, & à majoribus noſtris pondere veritatis proſtratum reſpondeo: Euchariſtiam poſt conſecrationem rectè panis nuncupationem retinere, quia eſt *verus panis, qui de cœlo deſcendit*: panis, non qui naſcitur de terra in alimentum refectionis corporum, ſed qui certa conſecratione myſticus fit, nobis in Sacramentũ religionis, panis ſuperſubſtantialis datus in refectionem ſpiritualem animarum. *Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*, inquit Dominus. More autem Hebraico omnis cibus *panis* vocatur, quomodo manna dicitur panis Exod. 16. Sapientiæ 11. Pſal. 77. & Ioan. 6. Præterea uſu ſcripturarum rebus in aliud converſis, prius nomen tribuitur, nõ ut ſignificetur quidnam ſint; at quid fuerint, & unde vel ex qua re factæ ſint. Sicut homo *pulvis, terra & cinis*, Eva *os Adæ*, & ſerpentes *virgæ* dicuntur. Similiter ait Ioan. cap. 2. *Cùm vidiſſet Architriclinus aquam vinum factam.* Matthæus cap. 11. *Cæci vident, claudi ambulant*; & cap. 21. *Publicani & meretrices præcedent vos in regnô cælorum.* Solet inſuper Scriptura rebus nomina tribuere ex apparentia externa, quomodo Abraham *tres viros*, cùm eſſent Angeli, vidiſſe ſcribitur; & in tabernaculo fuere *boves ænei*, & *malogranata*; in Salomonis throno *leunculi*. Rurſus propter ſimilitudinem cum re aliqua nomen attribui conſuevit: ut cùm Dominus *Leo* dicitur propter fortitudinem; *Agnus* verò propter manſuetudinem; Herodes propter aſtutiam, *vulpes*. Sic ergo corpus Domini *panis* vocatur, vel quia panis myſticus eſt angelorum & hominum, vel quia ex pane conficitur; aut quia cùm ſit caro, intuentium oculis panis videtur, ejúſque nonnullas qualitates retinet; vel ea ſimilitudine, qua ſicut panis materialis carnem, ſic ipſe ſpiritualis mentem alit. Quibus addo, Paulum, dum Euchariſtiam panem appellat, pronomen addere, quo ſignificet, ſe non de vulgari pane, ſed de benedicto, & ſanctificatione in aliud converſo loqui. *Panis*, ait, *quem frangimus*: & *Quotieſcumque manducabitis panem hunc. Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat.*

Reſponſio.

Aug lib. 20. cont. Fauſt. cap. 13.

Ioan. 6.

Panis uſu ſcripturæ omnem cibum denotat.

Rebus in aliud converſis prius nomen tribuitur.

Gen. 2. 3.
Exo. 7.

Ioan. 2.

Matth. 11. 21.

Nomen ex apparentia rei tribuitur.

Nomen tribuitur ob ſimilitudinẽ.

Corpus Domini cur panis nomen retineat.

Tertium argumentum ex analogia Sacramenti.

TERTIA objectio ex ratione Sacramenti & analogia ſigni ad rem ſignificatam deducitur, quam perire Sectarii arbitrantur, ſi elementi ſubſtantia non permaneat in pane, facta conſecratione; quandoquidem, ajunt, hæc analogia in eo conſiſtat, quòd ſicut panis materialis animale corpus ſuſtentat, alit, recreat, ſubſtantiaque ex multis granis coacta eſt; ita Chriſti corpus alimentũ ſpirituale interni hominis ſit, cujus participatione multi fideles unum Chriſti myſticum corpus efficiantur: quam ſignificationem intercidere oportet, niſi ſubſtantia panis remaneat.

Reſponſio.

Sacramenti analogia in ſpeciebus viſibilibus conſiſtit.

RESPONDEO, ſacramenti analogiam non in panis inviſibili ſubſtantia, ſed in ſpeciebus viſibilibus conſiſtere; ac proinde ad ſacramenti rationem ſufficere, quòd panis, quoad accidentia & ſpecies ſenſibiles, in quibus ſignificandi analogia conſiſtit, remaneat, ſumique poſſit: quodque divina potentia quantitati, ſine panis ſubſtantia remanenti, modum tribuat abſque ſubjecto exiſtendi, officiumq; nutriendi, vim recreandi, vires fatigatas inſtaurandi, eamque rem, quæ verè nutrit, ac ex multis conſtat, repræſentandi.

CAP. X.

Argumenta ex actione & paſſione ſpecierum diſſolvuntur.

Phyſicæ ſeu naturales actiones & paſſiones in ſa-

EX quibus inſuper phyſicas rationes omnes ex ſenſuum teſtimonio, vel ex operatione aut paſſione ſpecierum depromptas evaneſcere perſpi-

cramento Euchar. ſpecierum, non Chriſti, ſunt.

perſpicimus: cùm ſpecies divino miraculo nutriant, ſoliditatem, colorem, ſaporem, odorem, ceteraſque panis & vini proprietates retineant, per quas & corrumpi, & ex illis quippiam generari poſſit. Ob quæ ſpecierum officia nonnunquam veteres poſt conſecrationem, ſubſtantiam panis & vini remanere dicunt, minimè intelligentes, quòd non deſinat eſſe ſubſtantia panis & vini in ſua proprietate naturæ; ſed quòd non omnino eſſe deſinat ſecundùm formam externam, viſibileſque elementorum ſpecies, atque panis & vini proprietates, vim & operationem; quarum ratione ſacramentum Euchariſtiæ poteſt frangi, rodi, dentibus atteri, pedibus conculcari, putreſcere, nutrire, digeri. Nam hæc omnia, necnon alia hujuſmodi corpus Chriſti ſecundùm ſpecies, quas abſque ulla ſui offenſione aut mutatione fulcit, non minùs pati valet, quàm natura panis, ſi remanſiſſet, facere aut pati poterat. Nec porrò hæc indignius eſt Chriſtum ſecundùm illas ſpecies pati, quàm ſecundùm humanam naturam Deum potuiſſe vulnerari, flagellari, conſpui, illudi, mortiſque turpiſſimo genere occidi. Quemadmodum enim Chriſto patiente divinitas nihil in ſe ipſa injuriæ pertulit, aut læſa eſt: ita dum ſecundùm viſibiles panis & vini ſpecies incorruptibile Chriſti corpus in ſacramento Euchariſtiæ patitur, non autem ſecundùm naturalem, propriam, ſibique inhærentem quantitatem aut figuram, nihil quoque injuriarum Chriſti corpus in ſeipſo recipit. Quòd autem mediantibus panis & vini ſpeciebus, carnem Domini obtegentibus, videri, tangi, frangi, geſtari, dentibus atteri, indignéque interdum tractari, adeóque conculcari ſe Chriſtus permittat; non infirmitatis eſt, ſed dignationis. Nam præter curſum, ordinémque rerum, Omnipotenti creatoris voluntate commutata panis & vini ſubſtantia, in corpus & ſanguinem Chriſti, remanet quantitas per ſe exiſtens, modum, proprietatémque ſubſtantiæ obtinens, ut omnia ſuſtineat, patiatur, & agat, quæ panis ſubſtantia pati vel agere poſſet, ita, ut quidquid ex panis materia generari potuerit, idipſum etiam ex quantitate remanente, abſque ulla Chriſti immutatione aut læſione provenire queat. Eidem inſuper quantitati reliqua panis & vini accidentia inhærent, ſic, ut ejus ratione hoſtia conſecrata verè dicatur alba, ſapida, rotunda, parva, vel magna; corrumpi poſſe vel digeri; non quia Chriſti corpus album vel rotundū, aut corruptioni obnoxium ſit; ſed quia talis quantitas ſit, ſub qua Chriſti corpus latet. Hujuſmodi enim attributa cùm ex accidētium inhærentia naſcantur, vel imperfectionem denotent; non corpori Chriſti, ſed ſolis ſpeciebus tribui debent. Nam ut in quantitate per ſeipſam exiſtente qualitates remanent: ita novæ in eandem ſeparatam introduci queunt, ac proinde mutationi quantitas obnoxia eſt; non autem corpus Chriſti, quod accidentibus panis & vini non decuit ſubjici, mutari, affici, vel alterari poteſt, cùm iam Chriſtus impaſſibilis ſit. Poſſe autem Deum ſupra naturæ ordinem accidentibus præſtare, ut ipſa ſe nulla alia re ſubnixa ſuſtentent, (ut Eccleſia conſtanter hactenus ſemper tenuit, & in Conciliis quoque generalibus definivit) ambigi eò minùs debet, quòd etiam celebres Philoſophi formas à materia ſeparatas conſiſtere ſenſerunt; & ſummi Theologi, Baſilius, Damaſcenus, aliique permulti lucem primo die creatam, accidens extra ſubjectum fuiſſe arbitrentur.

Sicut Chriſto ſecundùm naturam humanam patiente divinitas nō patiebatur: ita quando ſecundùm ſpecies ſacramenti. Chriſtus patitur, nihil in ſeipſo læditur.

Quòd Chriſtus in ſacramento indignè tractetur, non infirmitatis, ſed dignationis eſſe.

Quantitas remanens per modum ſubſtantiæ exiſtit, ideóque pati & agere poteſt.

Chriſti corpus non eſt album, ſed quantitas remanens.

Quantitas obnoxia eſt mutationi, non corpus Chriſti.

Concil. Conſtantien. ſeſſ. 8. Conc. Trident. ſeſſ. 13. can. 2.

Baſil. hom. 6. hexaem. Damaſcen. lib. 2. de fide c. 7.

Cap. XI.

Quamdiu ſub ſpeciebus remaneat Chriſtus?

QVAMVIS porrò ſpecies panis & vini poſt conſecrationem remanentes Chriſti corpori non inhæreant; attamen tam arcto exiſtentiæ ordine corporis Domini præſentia eiſdem coaptatur, ut ſub eis permaneat, quamdiu incorruptæ conſiſtunt; & quamdiu ipſa panis ſubſtantia manſiſſet, ſi nulla ejuſdem in corpus Domini converſio facta fuiſſet.

VTRVM autem in Euchariſtia cruore, carne, aut hominis figura apparente, corpus Domini remaneat, ambigunt nonnulli. Plerique cum Divo Thoma ſentiunt, figuram pueri, carnis, aut cruoris in hoſtia apparentis, non eſſe Chriſti ſecundùm ſpeciei proprietatem, veram & naturalem carnem aut ſanguinem, ſed figuram & colorem ipſis ſpeciebus inhærentem. Quæ quidem ſpecies ſic affectæ longo tempore conſer-

Vtrùm in Euchar. apparente puero vel carne Chriſti corpus remaneat.

Thom. 3. p. q. 76. art. 8. Durand. diſt. 10. q. 4.

conſervantur miraculosè. Quouſque enim apparent corruptionis ſigna, ut veræ ſpecieſ Chriſtum continentes, venerandæ ſunt & conſervandæ; ſi verò ad priorem formam redeant, conſumi poterunt.

Apparitiones in Euchar. quibus modis fiant.

Bifariam inſuper hujuſmodi apparitio fieri ſolet. Interdum nulla circa ſacramenti ſpecies facta mutatione, ſed tantùm circa potentiam, oculos, aut imaginationem videntium, divinâ virtute in ſenſu externo, aut interiori ſpecies producente, quibus viſio fiat, ſicut Prophetis accidit: aliquando per realē mutationem coloris, figuræ, aliorumque nonnullorum accidentium, ſpecierum integra permanente interim quantitate; quæ hujuſmodi accidentium fundamentum eſt. In prioris generis apparitione, cùm ſolùm in potentiis hominum mutatio fiat, indubitanter ſacramentum permanet. In altero apparitionis modo, ubi coloris & figuræ, aliorúmque nonnullorum quantitatis accidentium mutatio fit, remanente tamen ſapore, vi confortandi, & aliis quibuſdam proprietatibus, quibus ſalvis conſervari natura panis etiam poſſet: fatendum quoque eſt, non obſtante admiranda coloris & figuræ immutatione Chriſtum ſub quantitate incorrupta ſacramentaliter præſentem remanere, donec tanta ſpecierum immutatio fiat, ut ad corrumpendum panem ſufficeret: ideóque talem hoſtiam, carneam vel ſanguineam, rectè cultu latriæ adorari.

Hoſtia apparens carnea, cultu latriæ adorari poteſt.

Neque verò, etiam ſi vera Chriſti caro in propria ſpecie non conſpicitur, ulla deceptio eſt, quoniam hujuſmodi repræſentatio non ad fallendum exhibetur, ſed interdum ad confutandum infideles, præſertim veritatem præſentiæ in ſacramēto Euchariſtiæ negantes: aliquando ad terrendum peccatores, ne indignè accedant: nonnunquam ad confirmandos in fide infirmos: ſæpe verò ad amicos conſolandum. Prudenter autem ex fructu, fine, ac effectu viſionis diſcernendum eſt, an apparitio divina ſit, aut dæmonis illuſio, vel turbatæ potentiæ imaginatio.

Quo fine apparitiones in Euchariſt. fieri ſoleant.

Quocirca ad monimentū divinæ potentiæ tales miraculoſæ hoſtiæ non ſumi, ſed perdurante apparitione conſervari in Eccleſia conſueverunt.

Hoſtia miraculoſa conſervari ſolent.

Aliquando tamen ipſam Chriſti veram carnem ſecundùm propriam ſpeciem oculis videndam exhiberi, Lanfrancus lib. *De ſacramento Euchariſtiæ* aſſerit. *Nec defuêre*, inquit, *quibuſdam divina miracula, quibus rerum viſibilium atque corruptibilium ablatis tegumentis, ſicuti revera eſt, apparet corporalibus oculis caro Chriſti & ſanguis, omnipotente Deo ſanante infirmorum imbecillitatem, & terribiliter evertente atque damnante omnium hæreticorum deteſtabilem pravitatem.*

Lanfrancus pag. 16.

An vera Chriſti caro ſubinde appareat? Ioan. Diacon. lib. 2. vita Grego. Papæ c. 41.

Cui diſcipulus ejus Guitmundus conſentiens, ait, *Quando novum miraculum in myſteriis accidit, placeret mihi inde fieri, quod D. Lanfrancus ſe puero in Italia factum eſſe narravit. Nam cùm Presbyter quidam Miſſam celebrans, inventam ſuper altare veram carnem, & verum in calice ſanguinem, ſecundū propriam carnis & ſanguinis ſpeciem ſumere trepidaret, rem protinus ſuo Epiſcopo, conſilium quæſiturus, aperuit. Epiſcopus autem cum multis coëpiſcopis ad hoc convocatis, calicē illum cum eadem carne & ſanguine Domini diligenter opertum, ac ſigillatum, in medio altaris incluſit, pro ſummis reliquiis perpetuò reſervandum.*

Lib 2 de Euchariſt. ſacramento. pag. 44.

Cap. XII.

Chriſtum in Euchariſtiâ, licet velatum, aſpicimus & tractamus.

Quamdiu ergo panis & vini natura ſalvis accidentibus præſens eſt, tamdiu Chriſti corpus & ſanguis (in quæ ſubſtantia elementorum tranſmutata eſt) ſub remanentibus panis & vini ſpeciebus in ſacramento Euchariſtiæ conſiſtunt. Et quemadmodum panis & vini ſubſtantia corporaliter, viſibiliterque per accidentia viſui objecta erat; ita Chriſti corpus veraciter ſenſibus noſtris ſubjicitur, videtur, tangitur, corporaliterq; in ſacramento manducatur, & arctiſſimè nobiſcum, quando ſumimus, unitur; juxta Domini verba: *Accipite*, ſcilicet manibus: *comedite & bibite*, ore corporis: additóq; pronomine demonſtrativo: *Hoc eſt*, ait, *corpus meum*: hoc, quod videtis, quod trado, quod manibus tractatis; ſignificans, ſe corpus viſibile atque palpabile fidelibus relinquere, quod manibus Sacerdotum tangatur, populóque fideli adorandum conſpiciendumque proponatur. Licet enim quamdiu in via poſiti à Domino peregrinamur, eum nonniſi in peregrina ſpecie oculis carnis intueamur; attamen non aliud, quàm ipſum

Matth. 26

Chriſtum verè, licet in peregrina ſpecie, videmus & tangimus. Ioan. 20.

in ſacramento habemus. Sicut enim Maria Magdalena Dominum in ſpecie hortulani cernens, non aliud quàm Ieſum ipſum videbat; & diſcipuli, quorum oculi tenebantur, ne eum agnoſcerent, putantes eſſe peregrinũ, vel ſuper undas ambulantem, arbitrabantur eſſe phantaſma non tamen aliud quàm Ieſum videbant; ita & nos, quamvis eum nonniſi peregrinis accidentibus obvolutum carnis oculis contueâmur, attamen corporaliter & viſibiliter præſentem habemus, ut cum Divo Chryſoſtomo veraciter aſſerere queamus, idem in altari corpus à nobis videri, quod à Magis viſum eſt in præſepi, & regium corpus in terra videndum proponi; non Angelos, ſed ipſum angelorum Dominum (*ipſum tangis, ipſum vides, ipſum comedis*) & uno eodémque momento rapi in cælum, & in altari ab omnibus videri. Quod adeò notum olim fuit, ut Maximus Gentilis Auguſtino velut abſurdum objecerit, quòd Chriſtiani ſe Deum ſuum videre crederent; quod miſericordiæ ac pietatis eſſe, ut in ſpecie panis Dominus mortalium oculis appareat, confitetur (libro *3. de Trinitat.* caput 10.) Auguſtinus.

Luca 14. Matth. 4.

Chryſoſt. hom. 24. in 1. ad Cor. hom 83. in Matth. hom. 60. ad Antioch.

Cyril. lib. 12. in Ioan. cap. 58. Grego. hom. 22. in Evan.

Aug. epiſt. 41.

Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 10.

Nec porrò his adverſatur, quòd objiciunt aliqui, conſecratam hoſtiam non poſſe viſu diſcerni à profana; proinde in neutra corpus Domini videri: nam rei diſcretio non minùs fit oculo mentis quàm corporis, & ſæpe videmus quod non agnoſcimus. Samaritana enim Chriſtum videbat & affabatur, nec tamen dignoſcebat. Similiter interrogatus cæcus, an in Dei filium crederet, audivit à Chriſto: *Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt.* Deinde ſicut ipſum Chriſti corpus adhuc mortale ab impiis ſimul & fidelibus oculis cernebatur, ſed non ſimiliter & eâdem veritate agnoſcebatur: ita nunc præfractæ cervicis hæreticus, aut quivis alius ex infidelium deploratiſſimo numero, conſecratam hoſtiam intuens, Chriſti corpus oculo corporali videt, licet hoc non credat, nec Chriſtum ibi eſſe præſentem interiori mentis oculo percipiat, nõ ſecus quàm infideles Iudæi Chriſtum loquentem, docentem, diſſerentem, imò maxima plurimaque miracula edentem audientes, intuentes, & cum eo decertantes, videbant quidem, ſed Chriſtum tamen eſſe neſciebant, nec credere volebant.

Hoſtia conſecrata diſcerni ſenſu à profana nequit.

Ioan. 4. & 9.

Chriſtus videtur, etiam ſi non dignoſcatur.

Cap. XIII.

Quòd extra uſum ſacramenti ſub hoſtiâ conſecratâ corpus Chriſti remaneat.

Kemnitius in examine Concil Trident. pag. 376.

LVTHERANI odioſè Catholicam doctrinam traducentes, mira impudentia ſcribunt, inculcant, clamitant, Pontificios docere, Chriſtum Deum & hominem, in pane & vino extra uſum à Chriſto inſtitutum durabili conjunctione permanere; cõtendentes ex adverſo, tunc primùm benedictum panem fieri corpus Chriſti, quando incipit manducari; nec Chriſtum in ſacramento diutius adeſſe, contineri, vel permanere, quàm in ipſa exhibitione & manducatione corporis & ſanguinis ſui. Ad hoc enim Chriſtum in confectione Euchariſtiæ ſolùm præſentem eſſe, ut exhibeat veſcentibus ſuum corpus & ſanguinem; hujúſque pernicioſiſſimæ aſſertionis fundamentum in falſo confictoque axiomate collocant, *ſacramenta extra uſum non habere rationem ſacramenti*: quorum impoſturas ut luculenter fideles agnoſcant, repetendum eſt, Eccleſiam Catholicam tradere, in Euchariſtiæ ſacramento, peracta conſecratione, ſub panis & vini ſpeciebus (non autem cum pane & vino ſecundùm proprietatem ſubſtantiæ, quam eſſe converſam in corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtantiam docet) corpus & ſanguinem Domini adeſſe, contineri, & durabili conjunctione permanere, non minùs quàm in uſu, dum ſumitur, ut à Concilio Tridentino declaratum eſt. Quod ſimul admonet, uſui à Deo inſtituto non adverſari, quòd hoſtiæ conſecratæ non omnes ſtatim ſumantur, ſed aliquæ in ſacrario ad uſum infirmorum vel aliorum fidelium reſerventur; Euchariſtiæ inſuper ſacramento eſſe peculiare, quòd ipſum ſanctitatis authorem ante uſum præſentem contineat, cùm reliqua ſacramenta tunc primùm ſanctificandi vim habeant, cùm illis quiſpiam utitur. Nondum enim Euchariſtiam in ultima Cœna de manu Domini Apoſtoli ſuſceperant, cùm verè tamen ipſe affirmaret, corpus ſuum id eſſe quod præbebat. Non enim dixit: hoc erit corpus meum; ſed,

Seſſ. 13. can. 4. & 7.

Digitized by Google

ſed, *hoc eſt corpus meum*. Atque ideò ad corporis & ſanguinis ſumptionem invitat, quoniam *hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus*. Quod Apoſtolus tanquam fidelibus notiſſimum proponens: *Panis*, inquit, *quem frangimus, nónne communicatio Corporis Domini eſt? & calix cui benedicimus, nónne communicatio Sanguinis Domini eſt?* qui ſcilicet in calice per benedictionem ſiſtitur, non per ſumptionem. In quem Apoſtoli locum Chryſoſt. *quid eſt*, ait, *in calice? quod ex Chriſti latere fluxit*, cum Apoſtolo corpus Domini non ſolùm in ore fidelium eſſe agnoſcens, ſed etiam in altari vaſiſque ſacris. Quomodo enim dijudicari ſanguis aut corpus Domini in altari exiſtens, ab alijs cibis poſſet, ſi ante ſumptionem in menſa Domini non eſſet præſens? quomodo etiam verum erit: *Hic calix novum teſtamentum eſt in meo ſanguine*, ſi antequam bibatur, nullus ibi ſanguis exiſtat?

Corpus Chriſti in Euchar. extra uſum remanet.
1. Cor. 10.
1. Cor. 11.
Matth. 26.

LVTHERANORVM itaque figmentum eſt, panem tunc primùm fieri corpus Chriſti, quando incipit manducari, cum verbis & inſtitutione Chriſti, atque traditione Apoſtoli Pauli, veteriſque Eccleſiæ doctrina è diametro pugnans. Patres enim ſacramentum Euchariſtiæ duabus rebus conſtare docent, Verbóque incarnato conferunt; quia ſicut in Chriſto duæ naturæ, ita & in hoc ſacramento corpus Chriſti, & accidentia ſint panis & vini. Sic Irenæus ait, Euchariſtiam conſtare ex re terrena & cæleſti, docens, Sacramentum Euchariſtiæ non eſſe manducationem corporis Domini, ſed panem conſecratum. Similiter Auguſtinus lib. 20. *contra Fauſtum* cap. 13. panem non ſolùm, dum conſecratur, ſed etiam conſecratum vocat ſacramentum religionis. Iuſtinus martyr in fine apologiæ 2. *Hic cibus à nobis Euchariſtia appellatur*. Tertullianus lib. *de corona militis*, Euchariſtiam pro defunctis oblatam fuiſſe commemorat. Cyprianus ſerm. *de lapſis* corpus Domini à nonnullis domi in arca reſervatum fuiſſe narrat. Conciliũ Nicenum can. 14. Diaconos aliis porrigere corpus Chriſti aſſerit. Cyrillus catecheſi myſtag. 5. iubet dextra manu Chriſti corpus accipi. Optatus lib. 2. Donatiſtas Euchariſtiam canibus dediſſe refert, & lib. 6. *contra Parmenianum*, altare vocat ſedem corporis Chriſti, & calices, ſanguinis Chriſti portatores. Victor Vticenſis lib. 1. hiſtoriarum cap. 3. Arianos ſummo furore Euchariſtiam in terram projeciſſe, impiiſque pedibus conculcaſſe queritur. Similiter Chryſoſtomus epiſtola priore ad Innocent. in ſacrarium milites ingreſſos fuiſſe queritur, atque ſacrum Chriſti cruorem in veſtes effudiſſe. & homilia 24. in primam ad Cor. exhortatur fideles, ut in altari Chriſtum adorent, quem in præſepi vagientem Magi ab Oriente venientes adoraverunt. Ex qua Chriſtum adorandi in ſacramento Euchariſtiæ conſuetudine, Gentiles arbitrati ſunt, Chriſtianos Bacchum & Cererem colere, Auguſtino teſte lib. 2. *contra Fauſtum* cap. 13. Solet enim donum conſecratum oſtendi populo, adorari, & invocari, ut ex verbis Dionyſii Areopagitæ conſtat: *O divinum penitus, ſanctúmque myſterium, obducta tibi ſignificantium operimenta ſignorum dignanter aperiens, nobis palam, atque apertè luceſce!*

In ſacramẽto Euchariſtiæ duo ſunt: corpus Chriſti, & ſpecies panis & vini.
lib. 4. ca. 14.
Aug. lib. 20. cont. Fauſt. cap. 13.
Cypr. ſerm. de lapſis.
Concil. Nicen. can. 14.
Cyrill. catecheſi myſta. 5
Optatus li. 6.
Victor Vtice lib. 1. Hiſt. cap. 3.
Chryſoſto. epiſt. ad Innocent.
Gẽtiles Chriſtianos opinati ſunt Bacchum & Cererem colere. Aug. lib. 2 cont. Fauſt. cap. 13.
Dionyſ. Areopag. lib. Eccleſ. hier. cap. 3. p. 1

QVO & pertinet, quòd ſumma diligentia cautum ſemper fuerit, ne quid Euchariſtiæ in terram decideret, ac ne à profanis tractaretur, imò ne vel conſpiceretur ab infidelibus aut catechumenis. Vnde ethnicis orta perſuaſio anthropophagiæ atque infanticidii, Euſebio teſte lib. 5. hiſtoriar. cap. 1.

Gẽtiles Chriſtianos anthropophagos dixere. Euſeb. lib. 5 hiſt. cap. 1.

PRÆTEREA luculenter omnium ætatum ſcriptores atteſtantur, corpus Domini in Euchariſtia Chriſtianæ religionis eſſe ſacrificium, cujus oblatione Deo cultus latriæ exhibetur: quod manducationi (qua non Deo, ſed homini aliquid præbetur) non niſi impropriè & generali ratione tribui poteſt. Ac poſtremò à primis Eccleſiæ temporibus extra myſteriorum celebrationem Euchariſtia in varios uſus reſervari ſolet. Cùm enim in ſpirituale fidelium alimentum, pignuſque mutui amoris, concordiæ, ac ſocietatis inſtitutum ſit hoc ſacramentum, & ob caſus repentinos, qui ex infirmitate aut quavis alia neceſſitate obveniunt, cœtus publicos Eccleſiæ adire non rarò homines impediantur; conſentaneum divinæ ſapientiæ fuit, ut extra uſum Cœnæ dominicæ reſervari poſſet; ut ad hoſpites, abſentes, vel peregrinationem longam ineuntes, aut ad martyrium raptos, vel ægros

Euchariſtia reſervatio ad uſus varios.

 tranſ-

tranſmitti valeret; quod Apoſtolorum tempore fieri conſueviſſe atteſtatur Clemens lib. 8. *conſtitutionum Apoſtolicarum* cap. 4. *Poſtquam*, inquit, *omnes ſumpſerint, accipiant Diaconi reliquias, & portent in Paſtophoria*, id eſt, (Hieronymo interprete in cap. 22. Iſaiæ) in præpoſiti templi tabernaculum, ſeu in vas, in quo ſacramentum aſſervandum recondebatur. Scribit & Iuſtinus in fine apologiæ 2. ſacris peractis Euchariſtiam per Diaconos ad fratres abſentes, qui per impedimenta celebrationi ſacrorum adeſſe non poterant, deferri conſueviſſe. Irenæus in epiſt. ad Victorem, quam refert Euſebius lib. 5. hiſtor. cap. 24. narrat, illius temporis morem habuiſſe, vt Papa Romanus in ſignum pacis, communionis, & concordiæ, aliis Epiſcopis Euchariſtiam tranſmitteret. Idem Euſebius lib. 6. hiſt. c. 34. ex Dionyſio Alexandrino commemorat, Serapioni notæ ſanctitatis Eremitæ, in extremis agenti, presbyterum Euchariſtiæ particulam tranſmiſiſſe. Tertullianus l. 2. ad uxorem, & Cyprianus ſerm. *de lapſis* atteſtantur, à mulierculis fidelibus Euchariſtiam in arculis domi nonnunquam in opportunum utendi tempus reſervatam fuiſſe. Scribit & Beda in ſuo martyrologio, Tharſitium martyrem ideò à Paganis necatum fuiſſe, quia Euchariſtiam, quam deferebat, eis prodere nollet. Statuit verò Concilium Nicenum can. 13. nemini poſt lapſum pœnitenti cōmunionem in articulo mortis denegandam. At certum eſt, huiuſmodi ægros ad publicum Eccleſiæ cœtum ire nequiviſſe, nec in ſingulorum privatis ædibus myſteriorum conſecrationem peractam eſſe: nam can. 14. decretum eſt, vt abſente Presbytero Diaconi Euchariſtiam porrigerent: & beato Laurentio Levitæ commiſſam fuiſſe dominici ſanguinis diſpenſationem, ſcribit Ambroſ. & poſt eum Leo in ſermone *de S. Laurentio*. Anachoretas in eremum Euchariſtiam ſecum deportare ſolitos, quia Eccleſias, in quibus Presbyteri commorarentur, rarò viſitare poſſent, affirmat Baſilius. Nazianzenus oratione in Gorgoniam refert, eam nocturno tempore in Eccleſia procubuiſſe coram Euchariſtia, in altari conſtituta. Divi Ambroſij frater in oratorio involutam Euchariſtiæ particulam collo appenſam geſſit, cuius auxilio fretus imminente naufragio ſe in mare præcipitans, incolumis ad littus evaſit. Quid de Exuperio Tholoſano Epiſcopo referam? quem collaudat Hieronymus, quòd ob inopiam voluntariam corpus Domini in caniſtro vimineo, & ſanguinem in vitro portaverit? Optatus lib. 2. & 6. *contra Parmenianum* deplorat, Donatiſtas canibus Chriſti corpus edendum propoſuiſſe. Cyrillus in epiſtola ad Caloſyrium eos inſanire cenſet, qui Euchariſtiam in alteram diem conſervatam vim ſuam amittere ſentiunt. Gregorius lib. 2. Dialog. c. 24. refert, S. Benedictum Euchariſtiam penes ſe reſervatam pectori cuiuſdam defuncti ſuperpoſuiſſe. In Synodo Conſtantinopolitana quiniſexta can. 52. decretum fuit, vt in Quadrageſima, ſabbato tantùm, & Dominico die ſacrificii conſecratio fieret; reliquis autem diebus ex præſanctificatis communio daretur: idque propterea, quia ſacrificium offerre, ſit diem feſtum agere; ieiuniorum autem dies, non gaudii, ſed luctus & compunctionis exiſtant. Multis inſuper Conciliorum decretis mos ille vetus reſervandi Euchariſtiam comprobatus eſt, quem apud Burchardum lib. 5. Decreti, & Ivonem parte 2. Decreti, atque Gratianum de conſecratione diſtinct. 2. videre licet. Quibus generalis Concilij Tridentini definitio nuper acceſſit ſeſſ. 13. can. 7. *Si quis dixerit, non licere ſacram Euchariſtiam in ſacrario reſervari, anathema ſit.* Quæ ſanè conſuetudo tam vetus eſt, ut eius meminerit Clemens lib. 8. *Conſtitut. Apoſtolicar.* cap. 20. & epiſtola 2. vbi eam cautionem in Euchariſtia conſervanda adhibendam tradit, ut nullum putredinis ſpecierum periculum ex nimis diuturna illarum reſervatione conflетur: quòd ſi autem circa ſpecies ſacramentales inopinato eventu aliquid accidiſſet, quod eas ſumendo horrorem incuteret, (putà ſi araneus in calicem incidens, ſuffocatus in ſpecie vini remaneret) tunc igne abſumi ſolere, Concilium Aurelianum, Iſichius, Guitmundus, & Algerus teſtantur. Quæ autem hoſtiæ uſui ægrotorum, aut fidelium quotidie, vel crebrò communicantium feria quarta vel ſexta, quando ſacramentum renovabatur, ſupererant, innocentibus pueris manducandæ tradebantur, vt Euagrius, Greg. Turonenſis, Nicephorus, & Concilium Matiſconenſe can. 6. atteſtantur.

Iuſtinus apol. 2

Euchariſtia ſolet ad abſentes mitti

Euſeb lib. 5. c. 24.

lib. 1. officio. c. 41.

Gorgonia procumbit coram Euchar.

Concil. Trid. ſeſſ. 13. can. 7.

Quo caſu ſpecies igne conſumi ſolent.

NE verò ad veneficia, vel alia ſacrilegia quidam venerabili Sacramento abuterentur, variorum Conciliorum decretis ſtatutum eſt, ne fideles (ut aliquando conſueverant) Sacramentum è templo ſecum exportarent, aut in locis profanis conſervarent; ſed in templis, oratoriiſque Deo conſecratis reſervari conſueviſſe, hac ipſa prohibitione ſignificarunt. Neque porrò dictis Chriſti exemplum adverſatur, qui diſcipulis Sacramentum præbendo dixit: *accipite & comedite*: ubi non diſtulit, nec manducationem in craſtinum differri juſſit. Nam Dominus multa quidem per ſe non diſpoſuit, ſed per Apoſtolos circa Euchariſtiæ Sacramentum obſervanda præcepit, ut ex Apoſtolo Corinthiis ſcribente: *Cetera cùm venero diſponam*, colligit Auguſtinus epiſtola 118. cap. 6. *Ideò*, ait, *non præcepit, quo deinceps ordine ſumeretur, ut Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſervaret hunc locum.* Vnde intelligi datur, totum illũ agendi ordinem, quem univerſa per orbem ſervat Eccleſia, ab ipſo ordinatum eſſe: ac proinde etiam ex Apoſtolica traditione manaſſe, in quos uſus, ubi, quando, & quamdiu hoc Sacramentum à fidelibus reſervandum eſſet. Sed cùm pro uſu infirmorum atque ſupervenientium peregrinorum conſervari potuiſſe ſatis oſtenſum ſit: inquirendum ſupereſt, utrùm ad religionis cultum Euchariſtia rectè conſervetur? Item an hoſtiæ conſecratæ cultus latriæ tribui debeat?

Propter periculũ profanationis prohibitum eſt Euchariſtiam locis non conſecratis ſervari.

Chriſtus Apoſtolis commiſit ut obſervanda circa Eucha. præciperent.

Miſſæ ritus ab Apoſtolis ordinatus eſt.

CAP. XIV.

Quòd ad religionis cultum rectè Euchariſtia conſervetur.

CVM ex dictis luculenter conſtet, Euchariſtiam eſſe Filii Dei corpus & ſanguinem, non tantùm in uſu Sacramenti, ſed etiam ante, vel poſt uſum, quãdiu ſpecies panis & vini integræ permanent conſequitur, Euchariſtiam eſſe adorandam, ſive in ea filium Dei. Nam Deus ſemper & ubique adorandus eſt; non enim ejus adoratio certo alicui loco, aut tempori alligata eſt. Quare cùm nobis præcipiatur, ut Deũ adoremus, neceſſe eſt adoremus eum hominem factum, juxta quod Paulus dicit, ei omne genu flecti. Verum quidem eſt, corpus Chriſti non eſſe Chriſtum, ſicut nec brachiũm vel caput Regis, Rex eſt: attamẽ quia brachiũ vel caput Regis, pars eſt Regis, qui illud oſculatur & honorat, vel percutit aut deturpat, Regem cenſetur honorare, percutere aut deturpare. Ita cùm corpus Chriſti in perſona filii Dei ſubſiſtat, nec aliam ſeorſim ſubſiſtentiã habeat, quidquid illi fit aut impenditur, non niſi Filio Dei fieri & impendi arbitrandum eſt. Nam Iudæi non aliũ crucifixerunt, quàm *Dominũ gloriæ*, quamviſ eum ſecundùm corpus tantùm vulneraverint. At ſicut anima rationalis & caro unus eſt homo: ita Deus & Homo unus eſt Chriſtus, unà eademque adoratione cum Patre & Spiritu ſancto adorandus, ut in Concilio Epheſino contra Neſtorium totius orbis conſenſu definitum eſt. Cui Auguſt. conſentiens: *Ego*, ait, *Dominicam carnem adoro, quoniam à divinitate ſuſcepta, & Deitati unita eſt, ut non alium & alium, ſed unum eundémque Deum & hominem Filium Dei eſſe confitear.* Quare fides corporalis præſentiæ carnis Filii Dei in Euchariſtia, & neceſſitas adorandi, ſunt ita connexa, ſicut fides unius Dei, & neceſſitas eum adorandi. Cùm enim nihil ſit adoratio, niſi externa & corporalis creditæ divinitatis per corporis inflexionem, vel alium venerabundum geſtum proteſtatio: ſatis liquet, ei adorationem præſtandam eſſe, quem Deũ credimus. Vnde ſicut conſtanter in Eccleſia ſemper traditum eſt, corpus Chriſti eſſe in hoc Sacramento ita pariter illud eſſe adorandum. Sicut enim Chriſtus à Magis, ab eo, qui cæcus natus erat, à Magdalena & Maria Iacobi, atque ab omnibus Apoſtolis, dum cælos conſcendit, in propria ſpecie apparens adoratus fuit; ita nunc in Sacramento præſens adorandus eſt. Nec ideò minùs Chriſti corpus adorandum eſt, quia ut ſumeretur, datum ſit: ſufficit enim, illum eundem verum Deum eſſe præſentem, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum dicit: *Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Ac ſanè dũ Chriſtus pronunciavit: *Hoc eſt corpus meũ* (qui ſcilicet ſum Filius Dei vivi) ſatis admonuit, adorationem ſibi, ſuoq; corpori in Euchariſtia deberi. Similiter Apoſtolus dum eos reprehendit, qui nõ dijudicãt corpus Domini, haud obſcurè ſignificat, neminem dignè il-

Deus in Euchariſtia adorãdus eſt.

Ioan. 4. 1. Timoth. 3. Matth. 4.

Philip. 2.

Quod corpori Chriſti fit, Dei filio fieri cenſetur.

Chriſtus unà cum Patre & Spiritu ſancto adoratione honorandus.

Aug. ſerm. 58. de verb. Domini.

Adoratio quid.

Matth. 2. Ioan. 9. Ioan. 20. Luca 24.

Pſalm. 96. Hebr. 1. Matth. 26. Matth. 4.

1. Cor. 11.

Digitized by Google

Pſal. 21.

Pſal. 98. Auguſt. in Pſal. 98.

Chriſtus in Euchar. rectè adoratur.

lam carnem manducare, niſi priùs eandem adoraverit, ut impleatur illud Pſ. 21. *Manducaverunt & adoraverunt omnes divites plebis*; & illud Pſalm. 98. *Adorate ſcabellum pedum eius.* In quem locum Auguſtinus, *Quia in ipſa carne hîc ambulavit, & ipſam nobis carnem hic manducandam ad ſalutem dedit; nemo autem illam carnem manducat, niſi priùs adoraverit; inventum eſt, quemadmodum adoretur tale ſcabellum pedum Domini, & non ſolùm non peccemus adorando, ſed peccemus non adorando.* Quam verſiculi tractationem ex D. Ambroſio deſumpſiſſe videtur. Is enim ſic habet: *Videamus, ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus Ieſus in carnis aſſumptione ſuſcepit.* Itaque per ſcabellum terra intelligitur: per terram autem caro Chriſti, quam hodie quoque in myſteriis adoramus. Sic & Chryſoſtomus: *Hoc corpus reveriti ſunt Magi in præſepi, & viri barbari longo itinere confecto cum timore & tremore adoraverunt. Imitemur ſaltem barbaros hos, qui cælorum cives ſumus. Illi enim cùm id præſepe & tugurium tantùm, neque eorum quidquam, quæ tu nunc intueris, viderunt, ſummâ acceſſerunt reverentiâ & honore: tu verò non in præſepi, ſed in altari; non mulierem, quæ in ulnis teneat, ſed Sacerdotem præſentem, & ſpiritum ſuperabundè ſuper propoſito ſacrificio diffuſum vides; nec ſimplex, ut illi, corpus intueris, ſed & eius potentias, & omnem cognoſcis adminiſtrationem. Excitemur itaque, horreſcamuſq́; & majorem quàm barbari illi, feramus pietatem, & non frigidè accedentes vehementiori igni caput objiciamus.* Variiſque in locis eandem doctrinam inculcans, addit, Chriſtum in Euchariſtia non à ſolis hominibus, ſed etiam ab Angelis adorari, quos ſacrificii tempore, circa altare Domino genu flectere, ac tanquam milites præſente rege, inclinato capite aſtare deſcribit. Si autem Chriſtũ in Euchariſtia (Chryſoſt. authore) Spiritus angelici venerantur; quis homines iure poterit reprehendere, ſi quoque Dominũ ſuum ibi præſentem adorent, cúmque Pſalmographo dicant: *Venite adoremus, & procidamus ante Deum?* Verè ſiquidem Euſebius Emiſſenus ſcriptum reliquit, inſtitutum eſſe Euchariſtiæ Sacramentum, ut Chriſtus jugiter colatur per myſterium. Baſilius inter non ſcriptas traditiones recenſet Chriſti invocationem in Euchariſtia: *Invocationis, ait, verba, cùm oſtenditur panis Euchariſtiæ, & poculum benedictionis, quis ſanctorum nobis in ſcripto reliquit?* Sic & Theodoretus Dialogo. 2. *Intelliguntur*, inquit, *myſtica ſymbola, quæ facta ſunt & creduntur, & adorantur, tanquam ea exiſtentia, quæ creduntur.* Cyrill. catecheſi Myſtagogica 5. & vetuſtior Origenes hom. 5. in diverſos Evangelii locos: *Quando ſanctum cibum, illudq́; incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & ſanguinem Domini, tunc Dominus ſub tectum tuum ingreditur: & tu ergo humilians temetipſum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum. Vbi enim indignè ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti.* Eóque prior Clemens libr. 2. Conſtitut. Apoſtolicarum cap. 61. *Poſtquam oblatum fuerit ſacrificium, accipiant ſinguli per ſe, ordine, Dominicum corpus & precioſum ſanguinem, gradatim cum pudore & timore, tanquam ad Regis corpus accedentes.* Illique ſynchronos Dionyſius Areopagita libro de Eccleſiaſtica hierarchia ca. 3. parte 2. *At verò*, inquit, *Pontifex cùm divina munera laude proſecutus fuerit, ſacroſancta & auguſtiſſima myſteria conficit, & quæ antè laudaverat, venerandis operta ſignis, in conſpectum agit, divináque munera reverenter oſtendens* (ut ſcilicet populus adoret) *ad ſacram illorum communionem ipſe convertitur.* Et parte 3. *Sed ô divinum penitus ſanctumq́; myſterium, & obducta tibi ſignificantium operimenta ſignorum dignanter aperiens, nobis palam atque apertè luceſce, noſtroſq́; ſpirituales oculos ſingulari & aperto tuæ lucis fulgore imple.* Vbi Chriſtum in Euchariſtia præſentem non ſolùm rectè adorari, ſed etiam invocari diſertis verbis oſtendit, cùm ipſemet ſuffragium diviniſſimi myſterii piè invocet. Quare meritò Concilium Tridentinũ ſeſſ. 13. can. 6. inſanam Lutheri doctrinam condemnavit, his verbis: *Siquis dixerit, in ſancto Euchariſtiæ Sacramento Chriſtum unigenitum Dei Filium non eſſe cultu latriæ etiam externo adorandum, vel non publicè, ut adoretur, populo proponendum, & eius adoratores eſſe idololatras, anathema ſit.*

(.·.)

Ambro. lib. 3. de Spiritu ſancto. c. 12.

Chryſoſt. hom. 24 in 1. ad Cor.

Chriſtus in Euchariſt. ab angelis adoratur.

Chryſoſt. hom. 3. in epiſt. ad Epheſ. lib. 6. de Sacerdotio. de incomprehenſ. Dei natura. Pſalm. 94. Euſeb. Emiſſ. hom. 5 de Paſch.

Baſil lib. de Spiritu ſancto cap. 27.

Origen. homil. 5. in diverſos Euang. locos.

Matth. 9.

Clemẽs lib. 2. conſtit. Apoſt. c. 61.

Dionyſius Areop. Euchariſtiam invocat.

Concil. Trident. ſeſſ. 13. can. 6.

Cap.

Cap. XV.

De circumgeſtatione Euchariſtiæ.

Euchariſtia rectè circũfertur.

QVAMVIS in Scriptura ſacra nihil expreſsè legamus de circumferendo Euchariſtiæ Sacramento, eóque ad adorationem populo exhibendo; attamen in ea quippiam ſimile legimus. Cùm enim Moyſes jubente Deo arcam ædificaſſet, ut in loco quem Dominus elegiſſet, conſtitueretur: nihilominus filii Iſraël, animadvertentes, Dominum per delatam à Sacerdotibus arcam operatum fuiſſe Iordanis exſiccationem, & murorum civitatis Hiericho everſionem, incruẽtáſque victorias dediſſe; etiam poſtea Heli tempore ſunt imitati, necnõ Saulis regis, qui arca Dei exiſtẽte in caſtris inſignem victoriam retulit, qualem & David per arcæ præſentiam de Ammonitis obtinuit. Ac cùm idem domũ Obededom Gethæi propter arcã Dei, quę ibi quieverat, benedictam intellexiſſet, eandem cum multis ceremoniis ſolenni pompa, lętitiáque publica in civitatem Hieruſalem transferri curavit, ſpernens verba indignantis uxoris Michol, quibus ei exprobrabat, quòd nudus ante Domini arcam ſaltaſſet. Cùm ergo honor tantus piè ſit arcę impenſus, Deóq; gratiſſimæ fuerint ſolennes illæ in arcæ delatione populi totius Iſraëlitici proceſſiones; cur non liceat Euchariſtiæ Sacramentum, longè majori veneratione dignum, in quo Chriſtum Dominum (à quo bonum omne nobis procedit) habemus præſentem, per vicum, civitatem, aut parochiam circumferre, ut ei benedicat? præſertim cùm hoc plurimùm cõgruat recolendis Chriſti geſtis, qui hîc mortalis agẽs, hominumque ſalutem quærens, in medio populi converſatus eſt, peccatores & pauperes non deſpiciens, ſed totam Iudæam & Galilæam circumiens, docuit omnes Evangelium regni, ſanavitque omnem populi languorem. Nos itaque contemptis cum Davide adverſariorum contradictionibus, nihil dubitemus, ſummum Euchariſtiæ honorẽ deferre, ad eámque honorandam alios provocare, ac declarare, quanti eam faciamus, etiam circumgeſtando cum ſolenni pompa. Maximè cùm hujus facti & exemplum & ratio in Scriptura ſit, idque commendet non ſolùm utilitas, ſed & communis Eccleſiæ Catholicæ conſenſus, quæ piè ac religioſè hunc morem inſtituit, ut annis ſingulis peculiari quodam feſto die hoc Sacramentum in proceſſione reverenter ac honorificè per vias & loca publica deferatur. Idq; inprimis, ne tantum Sacramentum debito ſibi honore defraudaretur, ſimúlque, ut omnes Chriſtiani ſtatuto aliquo die rara quadam ſignificatione gratos & memores animos erga Dominum teſtarentur pro ineffabili beneficio, quo mortis eius victoria triumphúſque repræſentatur. Hoc enim ſcopo Vrbanus IV. Corporis Domini feſtum, ſolennéque illam proceſſionem inſtituit: cujus decretum Clemens V. cum Viennenſi Concilio confirmavit, ut populus ſcilicet Chriſtianus Deo gratias ageret pro immenſo redemptionis beneficio, per Chriſti mortem humano generi impenſo: tum etiam, ut vulgares Catholicæ fidei myſterium circa Euchariſtiæ Sacramentum luculentiùs diſcerent, firmiúſque retinere aſſidua feſti celebratione admonerentur: ac denique, ut de mendacio & hæreſi Sacramentorum victrix veritas triumphum ageret, eiúſque adverſarii ex publica totius Eccleſiæ adoratione, eximióque honore, quem Euchariſtiæ Sacramento exhiberi cõſpicerent, pudore affecti, errore abjecto reſipiſcerent.

Iosue 6. — *1. Reg. 14.* — *2. Reg. 11.* — *2. Reg. 6. & 7.* — *3. Reg. 8.*

Si arca vet. teſtamenti rectè circũferebatur, cur non Euchariſtia?

Rectè inſtitutum eſt Venerabilis Sacramenti feſtum.

Clementina de Reliquiis & ven. ſanctorum.

NEQVE verò ſolùm uno aliquo certo die, ſed quotieſcunque rei gravitas expoſcit, licet Euchariſtiam debito cultu venerandam, in publicis conventibus offerre & circumgeſtare, ut fidelis populus tam ſpiritualem quàm corporalem opem à Chriſto vero Deo & homine in illo Sacramento præſente admoneatur ſuppliciter implorare. Cujus rei ſemina quædam à primis Eccleſiæ Chriſtianæ temporibus exſtitiſſe comperimus. Nam ex Dionyſio, omniúmque temporum liturgiis conſtat, poſt conſecrationem ſolenni more, populo Sacramentum ad religioſam venerationem fuiſſe oſtenſum. Teſtatur & Iuſtinus martyr Apologia II. poſt diſtributionem Euchariſtiæ præſentibus factam, eandem per diaconos ad abſentes & infirmos non abſque peculiari veneratione deferri ſolere. Euſebius quoque ex Irenæo refert, Epiſcopis peregrè advenientibus Romã ſolenni quodam

Lib. 5. hiſt. cap. 24.

Digitized by Google

ritu Euchariſtiam tranſmiſſam fuiſſe. Quò etiam pertinet, quòd Nazianzenus commemorat, in oratione de *obitu Gorgoniæ*, illam à Chriſto in Euchariſtia præſente, corporalem ſalutem impetraſſe: & Ambroſius teſtatur, Satyrum Euchariſtiæ Sacramentũ ad naufragiũ evadendum ſecum deportaſſe. Cyrillus catecheſi myſtag. 5. hortatur, ut ſumpturus Euchariſtiam, pronus adorationis in modum accedat.

Cap. XVI.

Quòd in Euchariſtia Sacramento ſub utràvis ſpecie totus Chriſtus ſit.

Chriſtus eſt totus: ſemel quidem actu ſub tota ſpecierum quãtitate, potentia verò in ſingulis partibus continuis.

EX corporis, aut ſanguinis Domini nunc immortalis in Euchariſtiæ Sacramento reali præſentia conſequitur, per naturalem rerũ conjunctarum cõcomitantiam, ſub utràvis diſtincta panis & vini ſpecie, & ſub qualibet inſuper hoſtiæ poſt conſecrationem diviſæ parte, integrum, totumque Chriſtum exiſtere. Nam ex quo *Verbũ caro factum eſt*, nunquam vel corpus, vel animam à ſua hypoſtaſi ſeparavit. Credimus enim, Filium Dei ſepultum eſſe, cùm ſecundùm corpus tantùm ſepultus ſit: & ad inferos deſcendiſſe, cũ ſolùm juxta animam in inferno fuerit. Vnde apertiſſimè D. Ambroſius colligit: *In illo Sacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti*. Si enim in Euchariſtia Chriſti caro eſſet abſque divinitate, nihil nobis ejus prodeſſet eſus; *Spiritus* enim (id eſt divinitas) ait Chriſtus, *eſt qui vivificat*: *Caro* (ſcilicet abſque divinitate) *non prodeſt quidquam*. Sicut autem divinitas aſſumptam carnẽ & animam Chriſti nunquam à ſuſceptione deſeruit; ita (excepto mortis triduo) anima Chriſti corpus nunquam deſeruit aut deſeret. *Quoniã Chriſtus iam nõ moritur: mors ultrà illi non dominabitur.* Ideoq; vivũ idem Chriſti, nõ aliud corpus in Sacramento fidelibus manducandũ offertur, quod in cælo immortale conſiſtit: ac proinde totus hypoſtaticè Chriſtus, non autem ejus tantùm pars in Sacramento & ſingulis ejus partibus continetur & ſumitur. *Ego* enim (ait Chriſtus) *ſum panis vivus*; *qui manducat me, vivet propter me*. Et Apoſtolus pronunciat eum, *qui manducat panem, vel bibit calicem Domini indignè, reũ eſſe corporis & ſanguinis Domini*; qui ſcilicet totus ſub utràvis ſpecie Sacramẽti realiter exiſtit. Quod ex Scripturis oſtẽdit Synodus Epheſina prima, definiẽs eos, qui ad myſticas benedictiones accedũt, participes fieri corporis ſancti, & precioſi ſanguinis Chriſti: *Non*, inquit, *ut communem carnem percipientes, quod abſit; nec ut viri ſanctificati, & Verbo conjuncti ſecundùm dignitatis unitatem, aut ſicut divinam poſſidentis habitationem: ſed verè vivificatricem, & ipſius Verbi propriã factam: vita enim naturaliter ut Deus exiſtens, quia propriè carni unitus, vivificatricem eam eſſe profeſſus eſt. Et ideo quamvis dicat ad nos: Amen, amen dico vobis, niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis; non tamen eam, ut hominis unius ex nobis exiſtimare debemus (quomodo enim juxta naturam ſuam vivificatrix eſſe poterit caro hominis?) ſed ut verè propriam ejus factam, qui propter nos filius hominis eſt factus & vocatus.* Hæc illa Synodus. Similiter patet, non ſolam divinitatem carni nunc eſſe conjunctam, ſed etiam ſanguinem atque animam, ex eo, quòd Chriſtus iam nõ ampliùs moriatur: & denique ex eo, quòd in Cœna Chriſtus Apoſtolis corpus ſuum non qualitercunque affectum, neque inanime vel exangue tradiderit; ſed idem, quod in mortem tradendum erat, eundemque ſanguinem, qui in remiſſionem peccatorum in cruce fundendus erat. Hoc autem corpus tunc vivebat, & à ſanguine reipſa ſeparatum non erat: & ille ſanguis tunc in venis erat, Chriſti vivo corpori conjunctis. Ergo cùm nunc quoque immortalis jam exiſtens Chriſtus, nobis ſuum corpus & ſanguinem tradat, quę in Cruce Patri pro hominum ſalute obtulit, eaque iam ſint animæ conjuncta; liquet, ſub panis ſpecie, corpori animam & ſanguinem intimè conjuncta eſſe, & ſub forma vini ſanguinem corporis venis eſſe incluſum. Quæ quidem admirabitur, qui ſigna tantùm attenderit, & nõ rem ſub ſignis latentem. At qui ad rem ſub ſignis incluſam oculos ſuſtulerit, facilè animadvertet, in Chriſto nullam eſſe corporis à ſanguine, aut ſanguinis à corpore ſeparationem; atque Chriſtum totum ſemel quidem actu eſſe ſub tota ſpecierum quantitate; in potentia verò ſub ſingulis partibus continuis.

Symbolum Apoſtolicũ.

Ambro. lib. de iis qui myſt. initiãtur c. 9.

Ioan. 6.

Rom. 6.

CAP. XVII.

De fructu Sacramenti Euchariſtiæ.

Euchariſtia duplicem uſum habet, Sacramenti & ſacrificii.

QVEMADMODVM Euchariſtia inſtituta eſt in Sacramentum atque ſacrificium, ita duplicem habet uſum. Nam ut Sacramẽtum eſt, fidelibus datur in cibum & potum animæ, quo refici, vitámque ſpiritualem tueri, ac inter ſe & cum Chriſto uniri poſſint: qua verò ratione ſacrificium eſt, Deo in ſummæ majeſtatis ejus recognitionem, debitæque ſervitutis officium offertur; valetque ad impetrãda quæcunque ſpiritualia, vel corporalia, temporaliaque aut æterna bona, ſimul ad deprecanda qualiacunque mala. Cujus rei typus in Agno paſchali præceſſit, qui etiam utramque Sacramenti & ſacrificii conditionẽ obtinuit.

Fructus ſumptionis Euchariſt.

QVAM uberes porrò ac multiplices fructus iſtius Sacramenti ſumptio producat, vel inde colligere licet, quòd omnium gratiarum bonorumq; fontem in ſe admirabili modo contineat. A quo ceu fonte ad alia Sacramẽta, quidquid boni & perfectionis habent, dimanat, & ad ſumentes ampliſſima chariſmatum cæleſtium munera derivantur. Quos enim uſus corpori panis & vinum adferre ſolent, eos omnes animæ hoc Sacramentum perfectiori modo præbet. Nam animam ac corpus vivificat, Chriſto nos unit, qui per hoc myſterium nos ſibi conjungit, ac in ſe quodammodo tranſmutat, divinæque naturæ conſortes facit, juxta illud: *Qui manducat me, ipſe vivet propter me.* Verbum enim Dei carnem ſuam vivificam efficit, non ſecus quàm ignis ferrũ candens urere facit. Sumpta itaque Chriſti caro ſpirituale animæ vitã præſtat, dum eam ſpiritu charitatis viventem, à lapſu & peccati morte conſervat, ejúſque vires contra tentationũ impetus adauget atque corroborat: ac inſtar cæleſtis antidoti, ne anima letiferæ perturbationis veneno facilè infici queat, operatur, minoréſque animæ culpas, & quotidianas infirmitates depellit; ac quidquid cupiditatis ardore leviter offendendo animæ deceſſit, Euchariſtia religioſè ſumpta reſtituit; ac inſuper, ut rerum divinarum ſuavitate nimus commoveatur, devotéque in Deum feratur, ac ſerena conſcientiæ pace perfruatur; necnon ut fidelis virtutum officiis delectetur, vitia oderit & in bono conſtanter perſeveret, efficit. Non ſecus quàm Helias in fortitudine ſubcinericii panis uſque ad montem Dei Oreb ambulavit unde à veteribus infirmitatis quotidianæ remediũ appellatur ac ligno vitæ, quod à morte præſervabat, & mannæ, ex quo omnis ſaporis ſuavitas percipiebatur; atque ignito carboni, rubiginem vetuſtatis abſtergenti, comparatur. Et quidem jure optimo; cùm animæ vitam ſtabilem reddat, & quotidianos defectus reparet, carnis deſideria cohibeat, ardorem libidinis reprimat, ignéq; charitatis animas fidelium magis ac magis inflammet; vitiorum rubiginem detergat; hominis vetuſtatem renovet; gratiarum incrementum, animóque ſpiritualem delectationem, & futuræ dulcedinis quandam prægustationem cõferat; ac denique hominem Chriſto tã ſecundùm carnem, quàm ſpiritum arctiſſimè conjungat, ut *membrũ ſit corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus.* Ex quo deinceps conſequitur, fideles quoque omnes unum inter ſe fieri, ſicut ait Apoſtolus: *Vnus panis & unum corpus ſumus omnes, qui de uno pane participamus.*

Quos fructus corpori panis adfert, eos animæ Euchariſtia.

Aug. lib. 7 confeſſ. c. 10.

Ioan. 6.

Euchariſtia in bono confirmat, contra mala eſt antidotum.

3. Reg. 19.

Euchariſtia ligno vitæ, & mannæ comparatur. Ambroſ. lib. 4. de Sacra. c. 6. & lib. 5. cap. 16.

Iſa. 6.

Damaſcen. lib. 4. c. 14.

Epheſ. 5.

1. Cor. 10.

CAP. XVIII.

Cur Euchariſtia communio vocetur.

Per Euchariſtiam Deo & inter nos unimur.

VNDE communio hoc Sacramentum nuncupatur, quia per ipſum & Chriſto communicamus, & ad invicem unimur, idem corpus, eundémque ſanguinem accipientes. Tribuitur quidem etiam Baptiſmo, quòd nos Chriſto & ad invicẽ uniat: *Omnes enim in unum corpus baptizati ſumus*; ſed aliud eſt inchoata unitas, conſiſtens in ſolo affectu; aliud conſummata, per quam realis fit conjunctio. Nam aliter ſponſa unitur ſponſo, dum una cum eo caro efficitur, quàm dum ſola illi charitate cohæret: præcipuum autem bonum noſtrum eſt, unũ eſſe cum Chriſto. Sic enim non tantùm bonorũ ejus participes efficimur, ſed etiam ipſi inhæremus. Quod hominis bonum eſſe, canit Propheta, dicens: *Mihi adhærere Deo bonum eſt.* Vnitas autem membrorum Eccleſiæ illud, de quo Pſalmiſta gaudet, efficit: *Parti-*

1. Cor. 12.

Pſal. 118.

cepſ ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua: quod quanti ſit faciendum, ex civili unitate diſcere poſſumus. Homo enim quantumvis ingenioſus, robuſtus, ſapiens, ac dives, ſi ſolus ſit, vix panem & veſtes ſibi comparare poterit: at ſi civitati bene conſtitutæ adhæreat, quævis ſibi neceſſaria facilè comparabit; ab uno quidem cive panem, ab alio veſtem, ab alio domum, ab alio defenſionem, ab aliis alia quęcunque etiam ſupra neceſſitatem acquirens. Quantò verò utilior firma adhæſio cum membris Chriſti, toto orbe diſperſis, quæ variis functionibus, doniſque Spiritus ſancti, præcipuéque ardenti charitate, atque gemitibus inenarrabilibus ſibi mutuò ſuccurrunt? Si enim patitur unum membrum, compatiuntur reliqua: ſi gaudet unum membrum, congaudent omnia membra. Deinde cùm omnis gratiæ fructus ex Chriſti paſſione profluat; quantò magis in hoc Sacramento recolitur Chriſti paſſio & repræſentatur, tantò abundantiorem gratiam hoc Sacramentum præ cęteris confert. Alia enim ad aliquem certum paſſionis Chriſti effectũ obtinendum inſtituta ſunt; hoc autem præcipuè, ut paſſionis Chriſti jugis in nobis memoria remaneret, & perpetuò in mortis dominicæ commemorationem offerretur & ſumeretur, nóſque Chriſto arctiſſimè conjungeret. Quò & pertinet, quòd per modum cibi & potus inſtitutum ſit, ut intelligeremus, hoc Sacramentum in vita ſpirituali omnem effectum habere, quem cibus & potus in vita corporali obtinẽt: corpus nimirum nutriendo, augendo, cõſervando, confortando & delectando: quódque ſicut abſque cibo & potu homo juxta corpus vivere nequit; ita & ſpiritualiter abſque Chriſti corpore & ſanguine vivere nequeat, quæ non ſolùm animæ, ſed & corpori vitam æternam conferunt, juxta illud Chriſti; *Qui manducat carnem meam, & bibit meũ ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.*

Communio quanta bona præſtet.

Vnum membrum alteri ſuccurrit.

Euchariſtia per modum cibi & potus cur inſtituta?

Ioan. 6.

ANIMADVERTENDVM tamen eſt, hujus Sacramenti cibum non ſolùm porrigi inſtar cibi hominis ſani, fortis, ac robuſti ſed inſuper inſtar cibi medicinalis, per quem virus antiqui ſerpentis ſuggeſtionibus afflatum depellatur, ortáque ex eo letalis cruditas digeratur, libidiniſque fons exſiccetur: non quia primarius Euchariſtiæ fructus ſit, letalia peccata, quorum homo conſcientiam vel affectum habet, remittere (cùm ſit viventiũ ac filiorum cibus, non mortuorum) ſed quoniam antidotum eſt, depellens culpas quotidianas, & à peccatis mortalibus præſervans, aliáque præſtans, quæ ex augmento gratiæ & charitatis (quam ſecum adfert hoc Sacramentum) conſequi ſolent. Vnde *ſenſum diminuit in minimis; in gravioribus autem peccatis tollit omnino conſenſum*. Tantus ergo, támque admirandus cùm ſit communionis hujus ſanctiſſimæ fructus, facilè colligimus expedire, non rarò, ſed frequentiſſimè hunc cibum, atque præſervantem à malis medicinam accipere. Nam ut ait Ambroſius: *Qui ſemper pecco, ſemper habere debeo medicinam; quod hic deinceps confirmare aggrediar.*

Euchariſtia eſt medicina ſanans & præſervans.

Ambro. lib. 4. de Sacra. cap. 6.

CAP. XIX.

De frequenti communione.

QVAMVIS populo Chriſtiano, cujus major pars negotiis ſecularibus implicatur, variiſque affectuum fluctibus agitatur, ſeveriorem de crebro Euchariſtiæ uſu ferre legem minimè conſultum Eccleſiæ fuerit viſum; attamen ad ſępius iterandam Euchariſtiæ communionem fideles excitare non deſtitit, quin hortata eſt, ut quemadmodum corpori quotidie alimentum ſollicitè provident, ita etiam per ſingulos dies animæ nutriendæ curam gerant, cùm non minùs anima cibo ſpirituali, quàm corpus ad ſuam refectionem alimento corporali ad reparandum quotidianas ejus iacturas, ex carnis & ſpiritus lucta, frequentíque lapſu profluentes, indigeat; ſimúlque à Dæmonum, Carnis, & Mundi inſultibus hoc ſalubri antidoto protegenda ſit. Cùm enim in hoc myſterio præcipuum lateat Chriſtianæ religionis fomentum, ſi ex tepore aut faſtidio rariùs hoc Sacramentũ frequentetur, lãgueſcit pietas, faciléque inutilem perdit fidem, qui non exercet charitatem. Vnde in illis potiſſimùm gentibus hæreſim invaluiſſe conſpicimus, in quibus antea negligenter ac rarò communicabatur. Non enim hoc alimentum corporalium ciborum more nimio uſu faſtidium parit; ſed quò crebriùs adhibetur, eò ardentiùs expetitur, ipſóque animæ vita robuſtior, guſtúſque Domini

Frequens communio utilis, ſicut cibi.

Euchariſtia crebra ſumptio fovet pietatem.

Neglectus communionis hæreſes inducit.

Bernard. ſermon. de Cœna.

mini ſuavis, conſcientiáque pacatior efficitur. Nam verè ſcripſit Bernardus de hoc Sacramento, quòd ſenſum diminuat in minimis peccatis, in gravioribus autem tollat omnino conſenſum: quódque ægris corpus Chriſti ſit medicina, peregrinantibus via, debiles cōfortet, valentes delectet, languorem ſanet, iracundię motus ſedet, manſuetos efficiat, ad laborem patientes, ardētes ad amorem, ſagaciores ad cautelā, promptiores ad obedientiam, ad gratiarum actionem devotiores. Ob quæ aliaq; quàm plurima divina beneficia, ex crebra Euchariſtiæ ſūptione dimanantia, frequenter hoc Sacramēto uti conſultum eſt. Ad quod Sapientia Dei nos invitans: *Venite*, ait, *comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis. O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. Ego diligentes me diligo, & qui manè vigilant ad me, invenient me. Mecum ſunt divitiæ & gloria, ut ditem diligentes me & theſauros eorum repleam: & deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum.*

Proverb. 8. & 9.

Crebra Euchariſt. ſumptio familiaritatem cum Chriſto parit.

Qui ergo amicus eſt Chriſto, ſæpe ipſum ad ſe invitet, ac ingredi hoſpitiū corporis & animæ volentem non repellat, ſed cum exultatione admittat, ut frequenti communione cum eo hìc inita familiaritate, poſt hanc vitam in æterna tabernacula ab eo recipiatur. Nam uberem eſſe hoſpitii ſui mercedem, Chriſtus his verbis indicat: *Qui manducat me, vivet propter me.* Et, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Non enim diverſorium noſtrum per Euchariſtiæ myſterium ingreditur dives in omnia Dominus, quin eximia gratiarum munera hoſpiti ſuo relinquat, partim pro communionis officio, partim ut habitaculum ſibi præparatum digniùs exornet. Præterea, cùm Dominus ignis cō ſumens ſit, accedentium ſe pectora inflammat, ſuáque præſentia vitiorum paſſionúmque rubiginem excoquit; necnon calores noxios ſenſim educit: cúmque alimenti qualitates frequenti uſu in corpus induci ſoleant, eum qui Chriſto ſimilis fieri vult, hoc divino cibo frequēter veſci oportet. Cumque mundus infinitis occaſionibus peccandi ſcateat, qui à peccatis præſervari deſiderat, hoc audito eò frequentiùs utatur, quò illi graviora peccandi in dies pericula imminent. Nam & quo tempore aër lue infectus eſt, ſolent homines adverſus inſtans contagii periculum uti medicina præſervativa, præſertim foras egreſſuri: non autem minor æternæ ſalutis animæ cura, quàm temporalis ſanitatis corporis habenda eſt. Quemadmodū inſuper peregrinus inter hoſtes iter facturus, ſibi diligenter comites & arma providet, quibus munitus vim hoſtium evadat; ita qui in hujus vitæ decurſu inter innumeros viſibiles & inviſibiles hoſtes, pro æternæ vitæ bravio decertat, curare ſollicitè debet, ne comitatu & armis deſtitutus, facilè ab invaſore vincatur, omníque ſua ſpe fruſtretur. At quis melior comes eo, qui mundi Principem armis ſpoliavit, conflictu vicit, ejuſque captivos in libertatem aſſeruit? qui de peccato ac morte, necnon de eo, qui mortis habebat imperium, palàm in cruce triumphavit? cui in Euchariſtia exiſtenti adeſt innumera multitudo Angelorum? Hic profectò ſi comes fuerit, optata communicanti fortitudinis, aliarúmque gratiarum arma ſuppeditabit, ſuáque præſentia inimicorum conatus diſſipabit.

Ioan. 6. Matth. 11.

Chriſtus hoſpiti ſuo dona confert.

Alimenti qualitates crebro uſu inducuntur.

Euchar. eſt medicina præſervans à malis.

Euchar. fidelem armat.

Inter hoſtes arma neceſſaria, & comites quærendi.

Sæpe igitur ad eam menſam accedendum eſt, in qua Rex gloriæ ſumitur, de qua Regius vates canit: *Paraſti in conſpectu meo menſam adverſus eos, qui tribulant me.* Euchariſtia enim ægrotis medicina eſt, peregrinantibus diæta, debiles confortat, valentes delectat, languorē ſanat, ſanitatem conſervat, afflictos recreat: at quis infirmus, aut gravi vulnere ſaucius, frequentē medici acceſſum non exoptat? Quare verò fidelis non ſimiliter deſiderabit Chriſti optimi medici præſentiam, qui in Sacramento Euchariſtiæ omnium morborum remedia ſecum adfert?

Pſal. 22.

Frequens medici acceſſus infirmo gratus eſſe debet.

Denique ſicut Iſraëliticus populus annis XL. in deſerto uſque ad ingreſſum terræ promiſſionis, quotidiano uſu mannę refici debuit: ita populus Chriſtianus in hujus mundi peregrinatione conſtitutus, pane cæleſti Euchariſtiæ ad vitam ſpiritualem conſervandam aſſiduè indiget: unde & *panis quotidianus* appellatur Euchariſtia, quia quotidie ſit accipienda. Crebrum itaque hujus Sacramenti uſum Dominus commendavit, quando fideles orare docuit: *Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie.* Illis namque verbis admonuit, ſic unumquemque in dies vivere oportere, ut quotidie hoc Sacramentum dignè poſſit accipere; ſicut obſervavit Cyprianus: *Hunc panē dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui Euchariſtiam quotidie ad cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abſtent;*

Euchar. eſt panis quotidianus.

Cyprianus ſerm. 6. de orat. Dominica.

Digitized by Google

Ambro. lib. 4. de Sacra. c. 4. & 6.

& non communicantes cæleſti pane prohibemur, à Chriſti corpore ſeparemur. Et Ambroſius: *Si quotidianus eſt panis, cur illum poſt annum ſumis? Accipe quotidie, quod tibi quotidie proſit; ſic vive, ut quotidie merearis accipere.* Et alibi: *Si quotieſcunque effunditur ſanguis, in remiſſionem peccatorum funditur; debeo illum ſemper accipere, ut ſemper mihi peccata dimittantur; qui ſemper pecco, ſemper habere debeo medicinam.* Hinc Dominus ad crebrũ hujus panis uſum invitans, eundem quotidianum vocavit, & addidit: *Accipite & comedite: hoc eſt enim corpus meum:* &, *Accipite & bibite: hic eſt enim ſanguis meus. Hoc facite in meam commemorationem.* Ex qua Chriſti blanda invitatione ad iſtius Sacramenti uſum, Apoſtoli poſt Aſcenſionẽ Chriſti in cœlũ, & acceptum Spiritũ ſanctum, Euchariſtiã frequenter ſumpſere, aliiſque frequentandam tradidere; juxta illud Actor. 2. *Erant autem perſeverantes in doctrinâ Apoſtolorum, & communicatione, & fractione panis.* Et Apoſtolus Paulus Corinthios laude dignos prædicat, quòd ſæpe ad communicandum convenirent, quanquam in eo reprehendat, quòd non eo quo deberent modo accederent. *Quotieſcunque manducaveritis,* ait, ea phraſi denotans, Chriſtianorum Paſcha non eſſe certo tempori anni, ſicut Iudæorum fuit, alligatum; ſed poſſe toties Euchariſtiam ſumi, quoties utilis eſt; cujus ut indigna ſumptio ſemper noxia damnabiliſque, ita digna, quantumvis crebra, imò quotidiana, ſemper ſalutaris. Vnde Chryſoſt. populũ Antiochenum alloquens: *Iudæis annuatim beneficiorum monumenta certis ſolennitatibus alligavit: tibi verò per ſingulos dies.* Homilia 60. addit, eos contemnere Chriſtum invitantem, qui quotidiani ſacrificii participes eſſe recuſant.

Chriſti blanda invitatio ad Euchar.

Act. 2. Apoſtoli perſeverant in communione Euchar. 1. Cor. 11.

Chryſoſto. hom. 60. ad Antioch. hom. 11. in Matth. hom. 24. in 1. ad Corinth.

QVANTVM verò emolumenti ſecum adferat communicatio, Homilia 51. in Matthæum exponit. *Si qui,* ait, *veſtimenti Chriſti fimbriam tetigerunt, convaluerunt; quantò magis corroboramur, ſi corpus Domini totum in nobis habuerimus? Adeamus igitur ſinguli ægrotantes magnâ cum fide & fiduciâ, ſcientes quòd ſicuti frigida acceſſio ſit periculoſa: ita nulla vel rara, fames & interitus ſit.* Inde conſuetudo vetus Eccleſiæ Romanæ fuit, quotidie communicare: cujus teſtis eſt Hieron. in fine apologiæ pro libris *contra Iovinianum,* qui Epiſtola 28. ad Lucinum, refert, Italię Hiſpaniæque Eccleſias morem quotidie communicandi obſervaſſe; quem tamen ipſe neque probat nec improbat. Cui Auguſtinus conſentiens oſtendit, laudabiliter poſſe quempiam quotidie Chriſtum in Euchariſtia ſumere; aut ex tanti Sacramenti reverentia etiam utiliter poſſe quempiam nonnumquam à communione ceſſare, quemadmodum Zachæus & Centurio Dominum, licet nõ eodem modo, honorificaverunt; ille cum gaudio in domum ſuam excipiendo: hic verò profunda humilitate dicẽdo: *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum.* Contemptum enim ſolùm non vult cibus ille, ſicut manna repudiabat faſtidium. Cùm enim *panis* ſit *vita,* qui rarò communicat, ab æterna vita ſe procul dimovet, facileque areſcit & contabeſcit, qui obliviſcitur comedere panem ſuum. Frequens autem vitæ participatio nihil aliud eſt, quàm pluribus modis vivere. Vnde *nos,* ait Baſilius ad Cæſariam Patritiam, *quater ſingulis hebdomadis communicamus.* Ignatius porrò etiam ſui temporis morem in epiſtola ad Epheſios exponit: *Date operam,* inquit, *ut crebriùs ad Euchariſtiam cõveniatis. Cùm enim aſſiduè in idem convenitis, vires Sathanæ deſtruuntur, & ignitæ ad peccatum ejus ſagittæ irritæ revertuntur.* Cui ſynchronos Martialis Burdegalenſes ad frequentẽ Euchariſtiæ ſumptionem cohortatur. Anacletus verò ſummus Pontifex non tantùm frequentem communionem ſuaſit, ſed etiam præcepit, ut omnes peracta conſecratione communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus: ſic enim & Apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Romana tenet Eccleſia.

Tactus Chriſti ſalutaris.

Rara communio interitus. Mos Italiæ & Hiſpaniæ quotidie cõmunicandi.

Aug. epiſt. 118. cap. 3. Quotidianã communionem Hiero. & Aug. neque probant neque improbant. Zachæus & Centurio Chriſtũ diverſo modo honorarunt.

Euchar. contemptum & faſtidium repudiat.

De conſecra. diſt. 2. cap. Peracta.

Ex quibus verbis liquidò ſequitur, conſuetudinem frequenter communicandi ex verbis Chriſti manaſſe, ac ab ipſis Apoſtolis fuiſſe introductam, initioque naſcentis Eccleſię fuiſſe obſervatam, atque deinceps magno populorum conſenſu, perpetuaque religione uſque ad hanc noſtram ætatem retentam perduraſſe.

CAP. XX.

Communicandi tempora Præfectis Eccleſiæ præſcribenda Dominus commiſit.

Aug. epiſt. 118.

QVIA tamen quoties, & quibus temporibus Euchariſtiam percipere oporteat, Chriſtus non præ-

præſcripſit, ſed Eccleſiæ Præfectis diſponendum reliquit, juxta illud Apoſtoli: *Cetera cùm venero diſponam*; & ſtatuta Eccleſiæ fidelium utilitati ſervire debeant? ideo pro varia hominum cõditione, diuerſa communicandi tempora conſtituta fuerunt. In primitiva quidem Eccleſia dum univerſi fideles charitate ſincera ita exardeſcerent, ut ne intermiſſione precibus aliiſque pietatis officiis vacarent: quoniam ad ſacra Dominici corporis myſteria dignè ſumenda quotidie parati ut plurimum erant, ideo tunc Euchariſtiâ quotidie paſcebantur, juxta illud Acto. 2. *Omnes qui credebant, erant pariter quotidie perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione & ſimplicitate cordis.* Quem locum Beda præter alios de Euchariſtia interpretatur: quam poſtea conſuetudinem, fidelium numero creſcente immutari cœpiſſe indicat Anacletus, diſtrictè epiſtola 2. edicens, ut ſecundùm Apoſtolicas ſanctiones omnes, qui ſacrificio Miſſæ intereſſent, Euchariſtiæ participes eſſent: quod ſuo tempore adhuc obſervatum fuiſſe Dionyſius Areopagita commemorat; *Sumpta*, inquit, *atque demum omnibus tradita communione divina, Pontifex myſteriis finem imponit.* Quod idem atteſtantur Iuſtinus & Ignatius. Ceterùm adaucto in immenſum populo Chriſtiano, dum in dies charitas tepeſceret, ſatiùs Eccleſiæ viſum eſt, ut populus Chriſtianus non niſi diebus dominicis communicaret, qui mos uſque ad Auguſtini tempora permanſit, ut ex Epiſtola 118. liquet. Et Gennadius de Eccleſiaſticis dogmatibus apud Auguſtinum cap. 33. ait: *Omnibus diebus Dominicis communicandum ſuadeo: ſi tamen mens ſine peccandi affectu ſit*; ita tamen, ut magis conſilii, quàm præcepti res iſta fuerit. Nam cùm paulatim Eccleſiâ dilatatâ fervor ille primus devotionis refrigeſceret, rariùſque fideles ad communionem accederent; Fabianus Pontifex Maximus fugientem pietatem aliquouſque ſacram tectam retinere volens, ſanxit, ut quotannis ter omnes Chriſtiani Euchariſtiam acciperent, videlicet in feſto Paſchæ, Pentecoſtes, & in die Nativitatis Domini; cujus edictum à Cõcil. Agath. c. 38. aliquot poſtea ſeculis confirmatum fuit. Sed tandem poſterioribus ſeculis, Eccleſia Chriſti iam per univerſum orbem propagata, cùm in populo Chriſtiano varii admodum ordines hominum diverſi ſexus, ætatis, conditionis eſſent, nec pauciora negotiorum, vitiorumque genera notarentur, evenit, ut nec illa conſtitutio generaliter obſervari facilè poſſet. Quare pia mater Eccleſia omnium fidelium ſaluti conſultum volens, in Concilio Lateranenſi cap. vigeſimoprimo ſaluberrimè decrevit, ut ſemel in anno ſaltem, idque circa feſtum Paſchæ omnes fideles ſacrum Domini corpus acciperent: qui id negligerent facere, aditu Eccleſiæ prohiberentur. Quod ſtatutum noſtra memoria Concilium Tridentinum renovavit, ſuoque hoc ultimo præcepto Eccleſia priores hac de re canones abrogavit, ut iam non vim habeant præcepti, ſed tantùm conſilii.

1. Cor. 11.

Pro varia hominum conditione diverſa communicandi tẽpora præſcripta ſunt.

Acto. 2. Mos primitiva Eccleſiæ quotidie cõmunicare.

Anacletus omnes qui ſacrificio intereſſent communicare juſſit.

Lib. de Eccleſ. Hier. c. 3. p. 2.

Ignatius Epiſtola ad Epheſios. Iuſtinus Apol. 2.

Mos communicandi die dominico Auguſtini tempore viguit.

Fabian. ter in anno cõmunicandũ decrevit.

Concil Lateranenſe ſemel in anno communicãdũ ſtatuit.

Seſſ. 13. can. 9.

CAP. XXI.

Infirmis Euchariſtiæ viaticum providendum.

QVAMVIS autem Eccleſia in ſolo paſchate fideles ad communicandum præcepto conſtringat; attamen peccati periculo ſe infirmus exponeret, qui ſeipſum tam utili ac neceſſario viatico defraudaret. Nam cùm ex hujus mundi Ægypto emigrandum eſt, potentiùs vitæ calcaneo antiquus humani generis hoſtis inſidiatur. Ideóque tunc maximè agni ſanguine fidelis eſt communiendus, ut ab Angelo vaſtante protegatur. Hinc ſtatuunt Concilia, ut in mortis articulo conſtitutis communio provideatur, ne viatico ſibi neceſſario defraudentur. Et Confeſſores, dum pro Chriſto erant fuſuri ſanguinem, pretioſo Chriſti ſanguine præmuniri ſolent, ut copioſus teſtis eſt B. Chriſti martyr Cyprianus. Refert etiam ex Dionyſ. Alexandrino Euſeb. lib. 6. cap. 34. Serapionem abſque Euchariſtiæ ſumptione diſcedere noluiſſe, cujus virtute animam ſuam in cœlum ſublevari noſſet. Vnde magna vigilantia ſolet Euchariſtiæ Sacramentum ad infirmos deferri; & ſi quidem presbytero id fortè integrum non erat, conſuevit per Diaconum ad abſentem Euchariſtia tranſmitti, Iuſtino teſte Apologia II. & ſi nec Diaconus haberi poſſet, per fidelem puerũ tranſmitti ſolet; quemadmodum Serapioni à Presbytero per puerum tranſmiſſam fuiſſe, dicto loco refert Euſebius. Vtque

Euchariſtiæ ſumptio quibus caſibus neceſſaria.

Concil Nicenum 1. can. 12. Arauſic can. 3. Innoc. 1. epiſt. 3. c. 3.

Cypria. lib. 1. epiſt. 2. & lib. 4. epiſt. 6.

Euſeb. lib. 6. hiſtor. c. 34.

ad

Digitized by Google

ad ægrotos promptiùs qualibet occurrente neceſſitate deferri poſſet, in Eccleſiis Euchariſtia conſervari ſolet, olim in paſtophorio, hoc eſt, in præpoſiti templi tabernaculo (ut loquitur Clemens lib. 8. *Apoſtolicarum Conſtitut.* cap. 20. & Hieronymus interpretatur in 22. cap. Iſaiæ) nunc in loco huic Sacramento reponendo magnificè plerumque conſtructo. Non enim ſola memoria communionis publicæ perceptæ infirmi confirmandi ſunt; ſed juxta veteris Eccleſiæ morem in extremis conſtituti, ſacramentaliter communicare debent. Nam cùm Dominus libertatem nobis fecerit ſumendæ in memoriam ſuæ mortis Euchariſtiæ, cùm placuerit quis non intelligat, eam tum maximè ſumendam, quando illius multiplici fructu ac præſidio maximè indigemus; ut ejus vigore confortati, ex hujus miſeræ peregrinationis itinere ad cæleſtem patriam pervenire valeamus? ac eundem panem Angelorum, quem modò ſub ſacris velaminibus edimus, abſque ullo tegumento manducemus? & cum frequentatione myſterii creſcat noſtræ ſalutis effectus, ac eruti de poteſtate tenebrarum transferamur in regnum filii Dei? Non enim aliud agit participatio corporis & ſanguinis Chriſti, quàm ut in id, quod ſumimus, tranſeamus; & in quo mortui & ſepulti, & correſuſcitati ſumus, ipſum per omnia & ſpiritu & carne geſtemus, atque ſpiritu & carne cum eo appareamus in gloria.

Paſtophorii quid ſignificet.

Coloſſ. 3.

Cap. XXII.

Frequens communio non ſolis Eccleſiaſticis, ſed & laicis ſuadenda.

TANTUS ergo tamque admirandus cùm ſit communionis hujus ſanctiſſimæ fructus, ſtupẽda eſt plurimorum Chriſtianorum ſocordia, qui ſemel tantùm in anno, vel admodum raro, hunc vivificum cibum ſalutaremque medicinam, ſtulto pavore inducti, ſumere curant: ſoliſq; Sacerdotibus aut religioſis perſonis hujus Sacramenti ſumptionẽ relinquunt, quaſi non & laicis hoc dulce epulum à Domino ſit præparatum. Certè meritò Chriſtiani omnes die Dominico, quo Deus mundum creavit, & luce ornavit, hominemque lapſum per Chriſti reſurrectionem & Spiritus ſancti miſſionem ad æternam vitam reparavit, hujus Sacramenti participes eſſe deberẽt: cur enim fidelis quiſque, qui eam Dei timore ſuam regit familiam, neminemque in officio ſuo defraudat, perjuria, juramenta vana, ebrietatem, aliáque miſericordiæ opera pro ſuo modulo exercet, ab hoc Sacramento abſtineat? An conjugium, vel aliquod humano generi ad corporales commoditates neceſſarium officium in crimen vocatur? quòd ſi non ſingulis hebdomadis, ſaltem ſecunda quaque, aut tertia, vel in majoribus noſtræ redemptionis feſtivitatibus, ut ſunt Nativitatis Chriſti, Epiphaniæ, Reſurrectionis, Aſcenſionis Domini, Pẽtecoſtes, Corporis Domini, ac Deiparæ Virginis feſta, & omnium ſanctorum, quiſque ad tam ſingulare convivium feſtinet, quo ſic paulatim ad ſæpius ſumendum proficiat. Ad cujus convivii frequentationem Cyrillum piè nos invitantem audiamus: *Nos* inquit, *ſi vitam æternam conſequi volumus, ſi largitorem immortalitatis in nobis habere deſideramus, ad recipiendam benedictionem libenter concurramus, caveamúſque, ne loco laquei damnoſam religionem diabolus nobis prætendat. Rectè,* inquit, *dicis; ſcriptum tamen eſſe non ignoramus, judicium ſibi comedere & bibere illum, qui de pane comedit, & de calice bibit indignè; ego igitur probo meipſum, & indignum invenio: quando igitur quicunque tu es, qui iſta dicis, dignus eris? quando Chriſto teipſum offeres? nam ſi peccando indignus es, & peccare non deſinis, (quis delicta intelligit?) expers omnino eris hujus vivificæ ſanctificationis. Quare pias quæſo cogitationes ſuſcipias, ſtudioſe, ſanctéque vivas, & benedictionem participes, quæ mihi crede non mortem ſolùm, verùm etiam morbos omnes depellit. Sedat enim Chriſtus in nobis manens ſævientem membrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, nec in quibus peccatis ſimus, conſiderat, ſed ægrotos curat, colliſos redintegrat, & ſicut paſtor bonus, qui animam ſuam pro ovibus poſuit, ab omni nos erigit caſu.*

Frequens communio etiam laicis conſulta.

hoc loco deeſt aliqđ

Cyrill. lib. 4. in Ioan. ca. 17.

Digitized by Google

Cap. XXIII.

Non eſt omittenda prætextu reverentiæ communio.

NE quis autem arbitretur, intervallo temporis longiore conſtare meritum, atque ad ſingularē pertinere ſacramenti reverentiam, rariſſimè cæleſtem illam adire menſam, cum tēpeſtivum acceſſum ſola cōſcientiæ integritas efficiat, Chryſoſtomi hac de re diſputationem audiat. Hoc inquit, eſt, quod univerſa perturbat, quia non munditia animi, verum inter vallo temporis longiori meritū putas, ſummamque arbitraris reverentiam ac religionem, ſi non ſæpius cæleſtē illam menſam adeas. Ignoras, quoniam indignè accedere, etiāſi ſemel tantum fiat, te ſupplicio tradet: dignè verò etiāſi ſæpe accedas, ſalutem inde conquires? Nō eſt audaciæ, ſæpius accedere ad dominicam menſam; ſed indignè accedere, etiam ſi ſemel tantum quiſquam in toto vitæ tēpore accedat. At nos adeo ſtolidi ſumus, ut cum innumera per totum annum ſcelera perpetremus nihil ea curemus exuere: cæterum ſatis arbitramur, ſi non aſſiduè præſumamus, atque cōtumelioſè Chriſti corpus attingere: neque intelligimus miſeri, quod hi, qui cruci Chriſtum affixerunt, ſemel tantum id fecerunt. Non igitur quia ſemel tantùm crucifixerunt, minus idcirco delictum eſt: & qui Chriſtū prodidit, ſemel tantum prodidit; nunquid ergo illū ſupplicio eripuit. Quid igitur hanc rem tēporis lege metimur? tempeſtivum tempus accedendi, mūditia conſcientiæ eſt. Nihil habet amplius, quod in paſcha cōſūmatur myſterium, quam quod continuo celebratur: unum quippe atque idem; eadem Spiritus ſancti gratia, ſemper paſcha eſt ſive ſexta feria, ſive ſabbato, ſive in Dominica die, ſive in celebritate martyrū, eadem litatur hoſtia, idem ſacrificium conſūmatur. Quotieſcumq; enim mãducabitis panē hunc, mortem Domini annunciabitis: nulla obſervatione tēporis ſacrificiū circumſcribere voluit. Et Homilia 28. in priorē ad Corinthios eos reprehendens, qui non tam puritatis conſcientiæ, quam ſolennitatis rationem in ſumendo hoc ſacramēto habebant; non quemadmodum nunc facimus, inquit, tēporis gratia accedētes magis, quam animi ſtudio neque ut præparati ad vitia noſtra expurganda cōpunctionis pleni accedimus; ſed ut in ſolēnitatibus ſimus, quando omnes adſunt conſideramus. Sed non ita Paulus præcepit, ſed unum tempus novit & conveniendi, & cōmunionē ſumendi, ipſam conſcientiæ puritatem, & ita purum illud attingere ſacrificium, non pigre diſponi, & miſere cogi propter ſolennitatē accedere: neque rurſus cōpunctum & præparatum impediri, eo quòd non ſit ſolennitas. Solēnitas enim bonorum operum eſt demonſtratio, animæ puritas, vitæ rectitudo: quæ ſi habueris, ſemper celebrare poteris ſolennitatem, & accedere. Quibus verbis luculenter tradit, ſalutare atq; conſultū eſſe, ad comunionem ſæpe accedere, idque citra ullum periculum fieri, dūmodo probatus accedas, juxta illud Apoſtoli. *Probet autē ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.* Ubi nullū alium iudicē, præter teipſum Apoſtolus proponit. Tu itaq; diſcuſſa examinataq; conſcientia, ſi te nullius peccati letalis conſcium eſſe deprehenderis, confidenter adito ea myſteria, non feſtis, non profeſtiſq; diebus, ſed quovis tēpore, cum te purū dignumq; cōpereris. Si autē peccati mortalis conſciētia te reprehenderit, ſcopis pœnitētiæ labes abſterge, animā cōtritione atq; cōfeſſione repurga.

Rara cōmunio per ſe ad Chriſti reverentiam non pertinet.

Chryſoſt. hom. 5. in 1. ad Timoth.

Idem ſacrificium in paſchate, & quotidie.

Chryſoſt. hō 28. in 1. ad Cor. & in oratione de S. Philogonio.

1. Cor. 11.

Cap. XXIV.

Qualis præparatio ſit communicaturo neceſſaria?

EX Apoſtolo Corinthios admonente, ut ſumpturus venerabile corpus Domini, illud dijudicet, ac probet ſeipſum, deniq; in dominicæ mortis memoriam comunicet, edocemur, tria his, qui Euchariſtiæ ſacramētū dignè ſuſcepturi sūt, eſſe neceſſaria.

Primum, ut diiudicent: hoc eſt, interprete Auguſtino, *diſcernant ab aliis cibis veneratione ſingulariter debita*: hoc eſt, firma fide credant, eſſe Dominicum corpus, quod in altari offertur, & ex altari datur, & tanquam verum Domini corpus mente atque corpore adorent.

Secundum eſt, ut cōmunicaturus probet ſeipſum, num verè Chriſti amicus, nuptiali veſte indutus ſit: hoc eſt, diſcutiat ſeipſum, an Chriſti ſponſi gloriam quærat, & non potius terrena & caduca. Item, an verè bonam voluntatem habeat in omnibus bene & laudabiliter converſandi: utrum iuſtificatus ex fide pacem habeat ad Deum: num

1. Cor. 11.

Tria cōmunicaturo neceſſaria. Primum: Diiudicatio. Aug. epiſt. 118.

Secundum. Sui probatio.

cor eius reprehendat eum de aliquo crimine, ſuper quo reconciliationem apud Deum non obtinuerit. Si enim adhuc propoſitum peccati letalis apud ſe deprehenderit, aut prius admiſſi peccati reatum, à quo nondum abſolutus ſit, talis cùm needum ſe Deo reconciliatum confidere queat, ſacrilegij reus erit, ſi corporis Domini ſumptione Chriſto ſe amicum coniunctúque teſtetur. Imò, ut ait Apoſtolus, *reus erit corporis & ſanguinis Domini*, nimis ſcilicet indignè tractati atque cōtempti. Ideoque huiuſmodi, non vitam, ſed iudicium atque damnationem ſibi ſumit, quoniam damnabile ſit, aliud ſacramentis ſignificare, & aliud in corde geſtare. Talem verò Eccleſiaſtica conſuetudo probationem neceſſariam eſſe declarat, ut nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quantūvis ſibi contritus videatur eſſe, abſq; præmiſſa ſacramentali confeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat, quod a Chriſtianis omnibus, etiam ab iis ſacerdotibus, quibus ex officio celebrare incubuerit, perpetuò ſervandū eſt, modò confeſſoris copia illis non deſit. Quòd ſi neceſſitate urgente ſacerdos abſque prævia confeſſione celebraverit, quamprimum poterit, confiteri tenetur, ut Synodus Tridentin. ſeſſione 13. capite 7. *Doctrina*, & canone 11. definivit. Quare paſtores, quibus ſacramenti huius diſpenſatio credita eſt, iis quos in peccato letali conſtitutos noverint, ubi negare illud commodè potuerint, adminiſtrare nequeunt. Publicum verò peccatorem impœnitentem, ſive occulte ſive publice Euchariſtiam petat, repellere debent. Occulto peccatori occultè petēti etiam neganda eſt; ſi autem publicè dari eam ſibi poſtulet, concedenda eſt. Nam ſubditum pro crimine occulto non licet infamiâ aſpergere, vel contumelia afficere; nec ſunt facienda mala, ut eveniāt bona. Proinde nefas eſt ſacerdoti peccare, ne ſubditus irreverenter ſacramentum accipiat.

Probatio ſui ipſius exigit, ut conſcius peccati letalis cōfiteatur.

Concil Trident. ſeſſ. 13. cap. 7 & can. 11.

Publico peccatori impœnitēti ſacramentum Euchar. denegandum eſt.

Occulto peccatori publicè ſacramentum petenti, dandum eſt.

Tertium communicaturo neceſſarium eſt, in dominicæ mortis cōmemorationem Euchariſtiā ſumere. Nam pro ſummo redemptionis beneficio, morte crucis per Chriſtū parto & obtento, æquiſſimum eſt, ut communicaturus Deo maximas gratias agat, precetúrque, ut Dominici corporis virtute Chriſti paſſionem deinceps imitetur, nec ſibi vivat, ſed ei, qui pro ipſo mortuus eſt, ac reſurrexit; agnoſcatque, vitam ac ſalutem ſe Dei gratuitâ bonitate per Chriſtum conſequi, ac ab eo in omnibus pietatis operibus dependere, ita ut abſque eo nihil veræ pietatis facere poſſit. nec ad regnum Dei pervenire. In quo deficiunt, qui ſimul ac communicarunt, non imitatione Chriſti, ſed vanitatibus mundi ſe occupant; quos tamen deſperatio a frequenti communione ſubtrahere non debet, ne à mūdi vanitate penitus opprimantur; ſed Apoſtolorum potius exemplum imitari decet, qui ſtatim a communione graviter quidem lapſi ſunt, Chriſtum deſerentes, atq; etiam negantes; ſed mox cōſurrexerunt, ac paulatim in fide & pietate robuſtiores effecti, mundū cum ſuo flore contempſerunt quod per ſacroſanctam corporis Dominici cōmunionem homini maximè confertur.

Tertium: Dominicæ mortis commemoratio.

Ioan. 15.

Cap. XXV.

Communicaturo non tantùm animi, ſed & corporis ratio habenda.

Porro dignè communicare volenti, non animi tantùm, ſed & puritatis corporis ratio habenda eſt. Nā ex Apoſtolica doctrina Spiritui ſancto in honorem tanti ſacramēti placuiſſe diſcimus, quod per univerſū orbem terrarum obſervat Eccleſia, ut ſcilicet jejuni ad ſacram menſam accedamus, ita ut a media præcedētis diei nocte uſque ad tempus communionis nihil comedere aut bibere liceat. Quo facto intelligi datur, Chriſtum, eiúſque amorem primum in cordibus noſtris ſortiri debere locum; juxta illud: *Quærite primùm regnum Dei, & cetera adjicientur vobis*: tū etiam, ut ſobria temperantiaq; mente accedendo manifeſtemus, quàm alienū ab hoc myſterio eſſe conveniat ebrietatis, crapulæ, aut fœdi vomitus periculum; de quo vitio Apoſtolus reprehendens Corinthios ait: *Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt*. Cuius rei nec in veteri teſtamento figura defuit, cum Levitici 10. cautum reperiatur, ne filii Aaron in tabernaculum ingreſſuri, vinum, ſiceram, vel aliud quodcunq; inebriare poſſet, deguſtarent. Quod ipſum Eccleſia voluit ita ſeverè obſervari, ut ne quidem Presbytero ſæpius Miſſam celebraturo ablu-

Communicaturus ſit ieiunus.

Aug. epiſt. 118.

Ebrietas & crapula abſint à communicaturo.

1. Cor. 11.

Levitis tabernaculum ingreſſuris ſiceram bibere non licuit.

Concil Bracarenſe 2.c. 10.

ablutionem calicis in priore miſſa ſumere permiſerit; inſinuans, propter ſacramenti venerationem non ſolùm jejunium eccleſiaſticum ad macerationem carnis inſtitutũ requiri, (quod ſumptione pharmaci medicinalis, aut rei modicæ non multùm nutrientis minimè violatur,) ſed etiam jejunium naturæ; quod exigit, ut nihil omnino ſive per modum medicinæ, ſive cibi aut potus, ab initio diei naturalis (quod à media nocte Eccleſia Romana computat) uſque ad tempus communionis ſumatur. Vnde poſt medicinæ ſumptionem (extra caſum neceſſitatis) Euchariſtia ſumi non debet. Si verò reliquiæ ciborum inter dentes ſubinde remanentes, vel guttulæ liquoris, dũ os abluitur, forſitan manè tranſmittantur, cùm id non per modum cibi aut potus, ſed potiùs ſalivæ fiat, huius ſacramenti receptionem non impediunt quemadmodũ nec quod ante mediam noctem ſumptum eſt, quamvis poſtea ſomnus non interveniret.

Ieiunium nõ ſolum eccleſiaſticum, ſed naturæ cõmunicaturo neceſſarium.

Poſt medicinæ ſumptionẽ extra neceſſitatis caſum communicare non licet.

CAVENDVM tamen ſedulò eſt, ne ſomni defectus vel indigeſtio mentem ſic perturbet, ut ad Euchariſtiæ ſumptionem ineptum hominem reddat, quod illa plerunque ſolet efficere, quæ ex crapula vel ebrietate promanat. Poſtulat inſuper tanti huius ſacramenti dignitas & reverentia, ut qui matrimonio legitimè coniuncti ſunt, die communionis ab uxorum complexibus abſtineant, exemplo Davidis, qui panes propoſitionis Domino ſacrificatos, à Sacerdote Achimelech accepturus, ſe à mulieribus ab heri & nudiuſtertius continuiſſe profeſſus eſt. *Et quidem ſi de mulieribus agitur*, inquit, *continuimus nos ab heri & nudiuſtertius, & fuerũt vaſa puerorum ſancta*. Hinc Apoſtolus hortatur conjuges, ut à mutuo debito poſcendo abſtineant ex conſenſu ad tempus, orationis cauſa; quod tamen conſilii eſt, non præcepti; ideoque poſt debitum exactum vel redditum ſumi citra culpam hoc ſacramentum quandoque poteſt: nam nullum eſt communionis abſolutum impedimentum, niſi peccatum letale, vel excommunicatio. Vnde pollutio nocturna, ſive in ſomno, ſive in vigilia, ſive involuntaria, ſive liberè procurata, poſt legitimam peractam pœnitentiam, non ex neceſſitate, ſed ex quadam decentia ſacramenti Euchariſtiæ ſumptionem impedit, propter nonnullam

Communio requirit caſtitatem.

1. Reg. 21.

1. Cor. 7.

Abſtinentia ab actu coniugii cõſulta, non præcepta.

Pollutio quatenus cõmunionem impediat.

ſcilicet corporis fœditatem, ſubſequẽtemque mentis evagationem. Cuius rei typus in veteri lege præceſſit, quæ in Levitico ſic habet: *Vir de quo egreditur ſemen coitus, immundus erit uſque ad veſperam*. Ex qua legis diſpoſitione Beatus Gregorius concludit, poſt nocturnam vel diurnam pollutionem à communione humiliter eſſe abſtinendum, niſi fortè miniſterij neceſſitas, vel alia quæpiã iuſta cauſa aliud exigat. Cui venerabilis Beda conſonat. Vtrũque ſequuti ſcholaſtici Doctores, magno conſenſu tradunt, poſt pollutionem, ob reverentiam tanti ſacramenti, ſpatio viginti quatuor horarum ſaltem à ſumptione Euchariſtiæ abſtinẽdum eſſe, ut interea ſenſuum vires in ordinem revocentur.

Levitici 15. Deut. 23.

Gregor. lib. 12. epiſt. ultima cap. 1

Beda lib. 1. hiſtor. Anglic. cap. 2

POSTREMO ad nonnullam eiuſdem ſacramenti Euchariſtiæ reverentiam pertinet, quòd communicaturus in habitu nitido juxta ſuæ vocationis rationem prodeat, ut ornatu corporis, mentis diſpoſitionem oſtendat: nam plerumque exterior honeſtatis forma, interioris hominis ſpeciem adumbrat. Poſtquam verò homo ita ſeipſum præparaverit mente atque corpore, de pane illo edat, & de calice bibat, & vitam hauriet à Domino. Alioquin indignè accedens, reus erit corporis Domini à ſe contempti; quia videlicet tanti myſterij ſacramentum pro vili deſpexit. Nam ſi in linteum aut vas ſordidum corpus Chriſti abſque ſacrilegio nemo poſſit mittere; quantò indignius eſt, illud in cor pollutum immittere? cùm illam immunditiam Deus ſuper omnia execretur. Nec ſanè myſterio caruit, quòd Ioſeph ille iuſtus Domini corpus, ſyndone mũda involutum in ſepulcro novo ſepelivit: præfiguravit enim, corpus Domini accepturos mundam debere mentem habere & novam; nec decere, corpus Chriſti vivum & glorioſum excipi conſcientia niſi nitidiſſima. Si enim Centurioni meritò laudi datur, quòd ſe Chriſti præſentia indignum humiliter agnoſcens protulerit: *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum*; an non vituperio dignus habebitur, qui eundem Dominũ in ſacramẽto, ad ſanandos animæ morbos venientem, impuro cordis hoſpitio recipit? Qui veſte nuptiali deſtitutus, ſe in conviviũ ingeſſit, graves ſuæ temeritatis pœnas luit, ac in carcerem conjectus fuit; an non lon-

Habitus nitidus communicaturum decet.

Leo ſerm. 3 de quadrageſima.

Matth. 28

Matth. 8.

Matth. 22

Digitized by Google

gè majore animadverſione dignus eſt, qui Regem gloriæ ſe in cibum dantem inquinata mentis veſte contegit? In veteri lege agnus paſchalis, qui noſtri ſacrificii figuram evidentiſſimam præferebat, non niſi à purificatis manducari poterat, nec maculam habens panes offerre Deo ſuo permittebatur: imò ne quidem illis veſci: *homo enim*, ait Deus, *qui acceſſerit ad ea quæ cõſecrata ſunt, in quo eſt immunditia, peribit coram Domino*: à caſtris enim immundus ſegregandus erat, & Oza, qui religioſa quadam temeritate Domini arcam attigit, confeſtim ultricem Dei manum ſenſit. Iſraelitæ legem veterem accepturi, emundare ſe jubentur, & Sacerdotes tabernaculum teſtimonii ingreſſuri, manus & pedes aqua lavare, ne moriantur. Si umbræ illæ noſtrorum myſteriorum tantam religionis obſervantiam requirebant: quantam fons ipſe ſanctitatis puritatem, vt dignè recipiatur, exigit? Quod in Græcis Liturgiis Diaconus clamore iſto innuebat, *Sancta ſanctis*; iis verbis à myſterio removens catechumenos, omnéſque flagitiorum labe coinquinatos, qui ſcilicet vel non eſſent baptiſmo abluti, vel ut Chriſtus tradidit, non crederent, aut ſaltem non ita viverent. Conqueritur D. Cyprianus, quoſdam poſt lapſum ante expiata delicta, ante exomologeſim factam, ante purgatam ſacrificio & manu Sacerdotis conſcientiam, vim intuliſſe corpori Domini, eóſque plus eo modo in Deum ore deliquiſſe, quàm Chriſtum negando affirmat. Vnde fervente zelo pietatis in primitiva Eccleſia, Philippum Imperatorem primum Chriſtianum à communione repulſum fuiſſe legimus, donec ſua peccata confeſſus eſſet, atque ſatisfactione condigna expiaſſet: cujus rei teſtes ſunt Euſebius & Nicephorus. Pari conſtantia S. Ambroſius Theodoſium illum Magnum Imperatorem, à cæde Teſſalonicenſium redeuntem, à communione ſecluſit, nec niſi publica pœnitẽtia peracta reconciliatum ad ſacra myſteria admiſit: noverat enim, puriſſimam eſſe debere animam, quæ tantum hoſpitem exciperet. *Si enim accedere Regem, vel deoſculari ore graviter olente non audes*, ait Chryſoſtomus, *Regem cælorum anima tua vitiis olente impudens oſcularis?* Et ad Antiochenos: *Si merito contra proditorem indignaris, quòd Dominum impuro oſculo contigerit conſidera, quòd tu polluta ſuſcipis anima poſt tot beneficia, lupus agnum comedis, tanquam ovis paſceris, & tanquam leo diripis.* Quare monens communicaturos Auguſtinus; *Innocentiam*, inquit, *ad altare apportate.* Et regius vates: *Lavabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuum Domine.* Vnde Chriſtus Apoſtolis ſacra myſteria traditurus, eorum pedes lavit; & Sacerdos poſt Miſſam catechumenorum, aqua manus abluit, in typum, quòd ſacra myſteria non niſi ab omni peccatorum labe puris confici, ſumíque debeant. Venialium quidem peccatorum, quæ vitam animæ in charitate conſiſtente nõ tollunt, ſed eius fervorem debilitant, ac languorem inducunt, quamvis ante hujus Sacramenti ſumptionem expurgatio per confeſſionem non ſit abſolutè neceſſaria, eſt tamen conſulta; quoniam Sacramenti reverentia exigit, ut ſeriò quis operam det, ut à peccatis repurgatus dignè accedat: non quòd æqualitatis aut meriti dignitas requiratur (qua ſcilicet tantum donum mereri poſſit) ſufficit enim dignitas, quam pro ſua fragilitate habent juſti, quę potiùs eſt non indignitas, quàm dignitas. Vnde communicaturi Centurionis vocem uſurpare ſolent: *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum*; & Patriarchæ Iacob: *Domine, minor ſum cunctis miſerationibus tuis, & veritate tuâ, quã exhibuiſti ſervo tuo*; ac Davidis: *Domine, quid eſt homo, quòd memor es eius*: & 2. Regum 6. *Quis ego ſum, &c.*

Num 9. 2. Parall. 30. Ref. 21. Levit 22. Deut 32. Lib 2. Reg. cap 6. Exod. 30. Cypr. ſerm. de lapſis. Animi puritas ad communionem neceſſaria. Euſeb. lib. 6. hiſtor. c. 25. Niceph. lib. 5 hiſt. c. 25. Lib. 12. c. 41. Hom. 3. ad Epheſ. Tract. 26. in Ioan. Pſal. 25. Ioan. 13. Manuum lotio quid ſignificet. Matth. 8. Gen. 32. Pſalm. 8. 2. Regum 6.

Cap. XXVI.

Vtrùm Euchariſtia ſub utrâque ſpecie ſumi debeat?

ANNO MCCCCXII. Pragæ, authoribus Petro Dreſdenſi & Iacobello Miſnenſi, exortam fuiſſe contentionem de neceſſitate cõmunionis ſub utrâque ſpecie, refert lib. hiſtoriæ Bohemicæ ca. 35. Æneas Sylvius: Iacobello enim (litterarum doctrina & morum præſtantia claro) prædicante, ne laici communionem calicis (ſine qua ſalvari nemo poſſet) quoquo pacto deinceps negligerent, (cùm Euchariſtiæ Sacramentum apud Ioannẽ dicentem: *niſi manducaveritis carnẽ Filii hominis, & biberitis eius ſanguinẽ, non habebitis vitã in vobis*; ſub duplici ſpecie panis vinique ſumi jubeatur: Ioannes, inquit, hæretici cõſenſerũt, haud modica

Bohemi utramque ſpeciem neceſſariam docuerunt.

gestien-

ſtientes lætitia, quòd articulum inveniſſent, in Evangelica lege fundatum, per quem Romanæ ſedis vel ignorantia vel nequitia coargui poſſet. Eademq; Huſſitarum hæreſis poſtea Luthero placuit, qui articulo 16. aſſerit, laicis ſub utraque ſpecie communicandum eſſe, nec propterea Bohemos hæreticos & ſchiſmaticos eſſe. Nec deſunt alij hîc muſſitantes hæretici, quòd plus emolumenti ac fructus ex vtrâque ſpecie ſumpta, quàm ex altera tantùm proveniat, ideoque calicem non poſſe aliqua conſuetudine vel lege cuivis petenti negari. Contra quos omnes ſtatuimus, neque ex ratione ſacramenti, neque ex fructu, neque ex Chriſti præcepto neceſſitatem ſumptionis utriuſque ſpeciei colligi poſſe: non quidem ex ratione ſacramenti, quod licet pleniùs, exactiùs, & diſtinctiùs mortem Domini commemoret, unionemque fidelium inter ſe, atque cum Chriſto, ſpiritualemque animarum refectionē ſignificet ſub duabus ſpeciebus, quàm ſub una; tamen ſub una ſpecie verum conſiſtit ſacramentum, re contenta, effectuque integrum. Nam ſola panis ſpecies, ſeorſim à ſanguine exhibita, mortem Domini ſatis annunciat: quod Chriſtus inſinuavit, quando poſt conſecrationem dixit: *Hoc facite in meam cōmemorationem*. Et Apoſtolus utrique huius ſacramenti ſpeciei ſeorſim acceptæ convenire illud Chriſti docet: *Hoc facite in meam commemorationem*: ſimiliter ex unius conſecrati panis participatione fideles unum corpus fieri cum Chriſto ac inter ſe tradit. Nec obſcurè ſpiritualis animarum refectio ſola vel panis, aut vini, ſeu potus perceptione ſignificatur, cùm in oratione Dominica panis, genus omne alimentorum denotet, & in animæ refectione potus à cibo, vinum à pane, ac ſitis à fame, non differant. Vnde ſcriptura contra ſpiritualem ſitim aut famem remedium nunc in pane vitæ, & intellectus, aliàs in aqua ſapientiæ, aliquando in pane, qui de cælo deſcēdit, nonnunquam in vino regni Dei, vel aqua ſalientе in vitam æternam, & poſtremò in potu & cibo iuſtitiæ conſtituit. Quoniam ſicut corporea ſubſtātia potu & cibo nutritur & vivit, ita vita ſpiritus iuſtitiæ alimento fovetur. Vnde perſpicuum eſt, ſub qualibet ſacramēti parte, atque in altera ſeorſim ſpecie totum atque integrum Chriſtum, verumque ſacramentum ſumi, nec plus aut minus ſub una ſpecie, quàm ſub duabus contineri aut tradi, præter illuſtriorem quandam Dominicæ mortis, & ſpiritualis noſtræ refectionis ſignificationem, quæ non cuivis Chriſtiano, ſed tantùm Sacerdoti, oblatione incruenti Sacrificii, exactiſſimè mortem Domini exprimenti neceſſaria eſt.

Lutherus Bohemis acceſſit.

Vtriuſque ſpeciei ſumptio non eſt neceſſaria.

Sub una ſpecie verū conſiſtit ſacramentum.

Lucæ 22. 1. Cor. 11.

1. Cor. 10.

Fames & ſitis, atque cibus & potus animæ non differunt.

Eccleſiaſtici 15.

Ioan. 4 & 6.

Non plus effectus reperitur in duabus ſpeciebus quàm in una, quoniam una res eſt.

QVOD verò ſub altera ſpecie tantundem, quantum ſub utrâque contineatur, ex Chriſti actione & ſacramēti Euchariſtiæ inſtitutione convinci poteſt. Nam Chriſti actiones in ſingularum ſpecierum benedictione fuerunt abſolutæ, diverſæ, atque à ſe invicem independentes. Siquidem juxta B. Lucæ & Apoſtoli narrationem, inter cœnandum panem accepit, benedixit, fregit, deditque diſcipulis ſuis, dicens: *Accipite & comedite, hoc eſt enim corpus meum: hoc facite in meam commemorationem.* Poſtquam verò cœnatum eſt, calicem conſecravit, ac diſtribuit dicens: *hoc facite, quotieſcunque bibetis in meam commemorationem.* Quæ Chriſti verba ſacramenti operatoria, ſenſum proprium ac ſignificationem ab aliis independētem obtinent, non minùs quàm materia panis & vini duplex & diſtincta per ſe conſiſtit. Proinde ſicut conſectio unius ſpeciei, ita exiſtentia ſacramenti ſub una ſpecie ab alterius ſpeciei conſecratione, aut exiſtentia non dependet. Quinimò poterat Dominus Euchariſtiæ ſacramentum in una ſpecie inſtituere; ſed ad clariorem unius refectionis ſpiritualis expreſſionem, ſuæque mortis commemorationem, duas ſpecies elegit: quæ tamē unam & eandem rem, tanquam externi ſymboli partes integrantes ſignificarent ac efficerent; ac quidem non per ſignificationem animum excitantem, ſed per vim operativam, à Chriſti corpore & ſanguine, contentis ſub ſpeciebus externis, manantem. Nam ſacramenti Euchariſtiæ operatio non à quantitate ſymboli externi, nec à diſtinctiore ſignificatione pendet vel oritur; ſed à re ſub externis ſymbolis contenta, hoc eſt, à Chriſto omnium gratiarum fonte, qui unus & idem continetur ſub qualibet ſpecie, & ſub qualibet ſpecierum parte. Vnde ſequitur, non plus ſpiritualis fructus produci à duabus ſpeciebus, quàm ab una, cū idem gratiarum fons, ſive per unam, ſive per duas ſpecies exhibeatur, idipſumque pro ſuo placito operetur: quemadmodum eiuſdem va-

Tantum continetur rei ſub una ſpecie, quantum ſub duabus.

Chriſti actiones ſunt independentes in cōſecratione ſpecierum.

Sicut conſectio unius ſpeciei ab altera non dependet: ita neque exiſtentia ſacramenti ſub una ſpecie.

Duæ ſpecies ſunt ſacramenti partes integrantes.

Operatio ſacramenti Euchariſt. non à ſignificatione, ſed re cōtenta oritur.

loris eſt baptiſmus, ſub una vel trina merſione collatus. Non eſt itaque neceſſaria utriuſq; ſpeciei ſumptio, ratione ſignificationis, multò minùs ratione fructus & utilitatis, cùm in altera ſpecie tantum ſit vigoris & efficaciæ ad hominem vivificandum, quantum eſt in utrâque: imò etiamſi caro Domini abſque ſanguine eſſet ſub panis ſpecie, tam efficax eſſet unica ſpecies, quàm utraque. Quod inſinuans Dominus, ait: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Virtus enim carnis & ſanguinis Chriſti à divinitate promanat; *caro enim nō prodeſt quidquam,* videlicet ſola; *Spiritus eſt qui vivificat*, id eſt, divinitas latens ſub carne, quæ non minùs carni Chriſti à ſanguine ſeparatæ in ſepulchro iacenti unita erat, quàm nunc in cælo. Vnde Chriſti corpus mortuum, diabolum elidebat, mortuoſque ſuſcitabat, ut Athanaſius & Ambroſius tradunt. Ideò Paulus ſoli panis ſumptioni plenum Sacramenti effectum tribuit: *Vnus panis & unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus.* Alio loco calici ſimiliter plenum effectum aſſignat: *Omnes*, ait, *in uno ſpiritu potati ſumus*; hoc eſt, omnes potu ſacro unus ſpiritus effecti ſumus, & omnes unum corpus pane ſacro. Quòd ſi unū corpus, ergo & unus ſpiritus: & ſi unus ſpiritus, ergo & unum corpus. Et Apoſtolus ad Corinthios apertè inſinuat, Chriſtum non mutilum, ſed integrum ſub qualibet ſpecie contineri, ac unum & idem per unam ſpeciem & per duas operari. *Quicunque*, ait, *manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini.* Non ait, Reus erit corporis aut ſanguinis: ſed, *corporis & ſanguinis Domini*, quoniam videlicet per naturalem concomitantiam, ubi corpus Domini eſt, ibi & ſanguis eſt; & ubi ſanguis, ibi & corpus. *Chriſtus enim iam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur.* Quiſquis ergo nunc ſumit carnem Domini, etiā bibit ejus ſanguinem; licet non Sacramentali ſpecie, attamē reipſa, & quoad effectum, ut decreto Concilii Tridentini ſancitum eſt: *Si quis negaverit, totum & integrum Chriſtum, omnium gratiarum fontem & authorem ſub una ſpecie panis ſumi, anathema ſit.* Cujus rei ignorantia Capharnaitas & Neſtorianos impulit, ad opinandum, quòd Chriſti caro à ſanguine, ſicut Sacramento, ita & reipſa ſeparetur. Nec alia res Bohemos ad petitionem calicis permovit, niſi quòd

Athanaſ. in epiſt. ad Epict. Ambro. ſuper Lucam.

1. Cor. 10.

1. Cor. 12.

1 Cor. 11.

Concil. Trid. ſeſſ. 21. can. 3.

arbitrarentur, communicando ſub una ſpecie panis, ſola Chriſti carne ſe paſci, ſanguine autem ejuſdē ſe privari. Quorum errorem volens Eccleſia prorſus abolere, potiùs rebus ac factis, quàm contentioſa diſputatione communionem ſub una ſpecie generalis Concilii Conſtantienſis decreto comprobavit, ac poſtea in Baſilienſi & Florentina, & Tridentina Synodis confirmavit, ejúſque decreti fundamentum eſſe declaravit, quòd integer Chriſtus tam ſub una ſpecie, quàm ſub duabus contineatur. Ex cuius etiā fundamenti vel ignorantia, vel pertinaci denegatiōne VVicleffiſtæ, Huſſitæ, Calviniſtæ, reliquaq; ſacramentariorum portenta, quæ ſignificativam & tropicam tantùm Chriſti corporis præſentiam in Euchariſtiæ Sacramento agnoſcunt, non tantum uni parti, quantum utrique ſpeciei tribuere poſſunt, cùm neceſſariò illis cum parte ſigni, etiam rei pars depereat, quia vim omnem Sacramenti in ſignificatione, non autem in Chriſti præſentis operatione conſtituant, atque certum ſit, expreſſioribus ſignis fidem vehementiùs excitari. Sed Eccleſia Catholica, quæ res ſignis præfert, & ita ſigna reſpicit, ut magis rem & operationem, ac fructum attendat, à Chriſto & Apoſtolis edocta, fructum communionis potiſſimùm à Chriſto, ejúſque paſſione pendere, integrumque Chriſtum ſub utrâque ſpecie verè, ac realiter contineri, firma fide tenet, tantundem eſſe vigoris & efficaciæ ad hominem vivificandum in una ſpecie, quantum ſub utrâque. Ceterùm quia ſectarii prætendunt, Chriſtū aliud præcepiſſe, diſcutiendum hoc paullo latiùs eſt.

Integer Chriſtus ſub una ſpecie continetur.

Sectarii vim omnem Sacramenti in ſignificatione non autē in operatione collocāt.

Cap. XXVII.

Vtrùm à Chriſto præceptum ſit, utramque ſpeciem ſumere?

EX Chriſti exemplo, qui Sacramentum Euchariſtiæ ſub utraq; ſpecie inſtituit ac diſpēſavit, colligūt Hæretici, utriuſque ſpeciei uſum omnibus fidelibus neceſſariū, & à Domino præceptum eſſe: ſed nullius momenti hoc argumentum eſſe vel inde liquet, quòd multa ſunt in uſum à Chriſto inſtituta, quæ tamen non ſunt omnibus præcepta; ut matrimonii Sacramen

mentum; multa quoque in prima Sacramenti inſtitutione à Chriſto fuêre obſervata, quæ tamen poſtea obſervari noluit, putà quòd poſt cœnã, duodecim Apoſtolis tantùm, qui viri & nõ feminæ erant. Hæc enim & alia accidẽtaria, quæ modum ſumendi Sacramẽti concernunt, Eccleſiæ Præfectis diſponẽda commiſit, juxta illud Apoſtoli: *Cetera cùm venero diſponam*: à quo morem communicandi ſub una ſpecie profluxiſſe credimus. Teſtatur enim Lucas, Beatum Paulum una Sabbati conventum celebraſſe ad frangendum panem. *Frangebat autem Apoſtolus panem*, ait Auguſtinus epiſtol. 80. *ſicut frangitur in Sacramento corporis Domini.* Nam de Sacramenti Euchariſtiæ diſtributione hìc agi, temporis circumſtantia demonſtrat: *una Sabbati*, hoc eſt, die Dominica. Siquidem in primitiva Eccleſia conventus ſacri à fidelibus die Dominica celebrabantur ad percipiẽda ſacra myſteria, ut refert Iuſtinus martyr apologia 2. Idem oſtendit phraſis Apoſtoli 1. Corinth. 10. *Panis quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt?* Quo ſenſu & Beatus Lucas Actor. 2. ſcribit: *Erant autem perſeverantes in doctrinâ Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationis.* Vbi de Sacramenti Euchariſtiæ diſtributione agi, dubitari nequit, cùm in cœnis & prandiis aſſiduè perſeverare, nõ laude, ſed vituperatione dignum ſit. Propterea verò Beatus Lucas ſolius fractionis panis meminit, quoniam ab illa ſpecie nulli fidelium abſtinerent, eaq; ſola multi contenti eſſent: ab altera vero ſpecie plerique ſemper, aut ſubinde abſtinerent. Nazaræis enim interdictus erat calicis uſus, quos ideò B. Lucas innuit, neque contra votum ſuum de calice Domini bibiſſe, neque tamen à cõmunione abſtinuiſſe: ſed corpus Domini ſub ſola panis ſpecie manducaſſe. Vnde patet, ex doctrina & uſu Apoſtolorũ, primitivæ Eccleſiæ fideles accepiſſe, communionem ſub unica ſpecie licitam eſſe; ac ex Chriſti conſtitutione liberum eſſe fidelibus, ſub una, vel utrâque ſpecie communicare. Quæ libertas uſque ad S. Thomæ tempora perduravit: in multis enim Eccleſiis una, in aliis utrâque ſpecie communicatum fuiſſe teſtatur. Cujus variæ conſtitutionis origo cùm ad nullum certum authorem referri queat, ab ipſis Apoſtolis deſcendere ambigi non debet, qui pro locorum, temporum, atque perſonarũ

1. Cor. 11.

Act. 21.

Act. 2.

Ex Apoſtolorum uſu & doctrina habetur communio ſub una ſpecie.

3. p. q. 10. ar. 12.

conditione, vel unam, vel utramque ſpeciem commẽdaverunt, Eccleſiamque circa hanc rem indifferentem pro ſua ſapientia diſponere poſſe, nũc hoc, nunc illo modo communicandum eſſe, docuerunt. Vnde tam apud Græcos quàm Latinos, certis anni diebus ex præſanctificatis communio ſub una panis ſpecie fieri conſuevit, quod ex Apoſtolica traditione in die paraſceves ſemper obſervatũ fuiſſe conſtat. Suam verò de hac re doctrinam Apoſtoli, conformem eſſe Sacramẽti inſtitutioni, Chriſtiq; voluntati, non dubitarũt; imò verò Chriſtum proprio exemplo confirmaſſe noverant, ſumptionem unius ſpeciei ad ſalutem ſufficere. Nam Lucæ 24. duobus diſcipulis ſub una panis ſpecie porrexit Sacramentum; ſaltem myſtica panis benedictione utilitatem Euchariſtiæ in una ſpecie demõſtravit, quam & verbis commendavit Ioannis 6. dum ait: *Qui manducat me, vivet propter me. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet. Hic eſt panis de cælo deſcendens, ut ſi quis ex ipſo manducet, non moriatur.*

Lucæ 24. Chriſtus cõmunionem ſub una ſpecie commẽdavit.

Ioan. 6.

SIMILITER communionem ſub una ſpecie futuram variis figuris adumbravit. Primùm comeſtione ligni vitæ: deinde agni paſchalis: mannæ, panum propoſitionis, atque comeſtione ſacrificiorum abſque potu; ad quam alludẽs Apoſtolus: *Qui manducant*, ait, *hoſtias, participes ſunt altaris*; nihil de potu ſubjiciens, quoniã ſanguis & libamina Deo effundebantur, victimæ autem manducabantur. Quamvis autẽ per ſe indifferẽs ſit, utra ſpecies ſumatur, ac in uſum fidelium reſervetur; panis tamẽ ſpecies ad commoditatem fidelis populi, & honorem Sacramenti viſa ſemper eſt cõmodior, tum quia Sacramentum in panis ſpecie faciliùs copioſiſſimè benedici, conſecrariq;, ac ſanctificatum cum minori periculo diſtribui numeroſo communicantium populo, tranſmitti, aut deportari ad abſentes vel infirmos, ad omnem denique alium uſum diutius reſervari poteſt. Cùm enim in ampliſſimis civitatibus initio unica ferè extaret Eccleſia, unicumque ſacrum in die fieret, & in uno calice, eoq; portatili, admodumq; ferè parvo celebraretur, nec ſæpius in uno ſacro conſecrare, neque plures calices in uno altari ſimul collocare unquã licuerit, quomodo tam ingenti fidelium penè quotidie communicantium numero, ſub vini

Figuris adumbrata eſt communio ſub una ſpecie.

Panis ſpecies ad reſervandum cõmodior.

Digitized by Google

Vna ſpecies ſumpta plurima incōmoda excludit.

ſpecie Sacramentum dari, conſervarique potuiſſet? Divina profectò ſapientia prorſus exegiſſe videtur, ne cōmunio ſub vini ſpecie neceſſitatis eſſet. Quis enim incōmoda enumeret, quæ ex communione ſub utrâque ſpecie conſequi nota ſunt? præſertim cùm plurimi ſenes reperiantur, debiles, ægroti, ſtolidi, variiſque corporis defectibus affecti, qui vix abſque effuſione liquidam ſpeciem ſumere poſſint; alii barbas prolixas & alatas gerant; nonnulli abſque periculo nauſeæ ac vomitus ſpeciem vini guſtare nequeant: apud gentes inſuper multas vinum non creſcat, nec terra vel mari facilè haberi, nec inſuper abſque magno pretio invehi queat, importatum verò etiam citò aceſcat: ſimul cùm pacis & unitatis Sacramentum ſit, ad excludenda tot incommoda & pericula, ſcandala, contemptus, profanationes rei omnium ſanctiſſimæ, ac ad removendum infirmorum, rudium, pauperùmque Chriſtianorum, aut vino deſtitutorū querelas, qui cogitare poſſent, ſe minus habere in Sacramento unitatis & pacis, quàm reliqui Chriſtiani, apud quos eſt vini copia; ſeque minùs curæ fuiſſe Chriſto, quòd vini inopia laborarent, ſub cujus ſpecie excommunicandum præcepiſſet. Nónne omnino divinæ providentiæ ratio poſtulare videtur, ut Chriſtus Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, præſcribendum committeret modum Euchariſtiæ ſumendæ ſub una, vel utrâque ſpecie, prout charitati, concordiæ, & uniformitati populi Chriſtiani expedire judicarent? planè hoc decuit, ac eum ita fecilſe, depoſiti ab eodem ſponſo ſuo fideliſſima cuſtos atteſtatur Eccleſia, quam audire jubemur tanquam columnam & firmâmentum veritatis, rejectis hæreticorum ſibilis, qui ex verbis Chriſti perperam intellectis, fucum obtendunt, hæreſimq; ſuam palliare ſtudent.

Concordia fideliū exiſit unius ſpeciei communionem.

Sapientia Dei congruit communio ſub una ſpecie.

Cap. XXVIII.

Solutio Argumentorum contra unius ſpeciei ſumptionem.

Obiectio ex verbis Chriſti apud Matthæum ſolvitur ex Marco.

INSTANT enim, & aiunt, Chriſtum non ſolùm ſub utrâque ſpecie Sacramentum Euchariſtiæ inſtituiſſe, ſed etiam diſertis verbis calicem ſumi præcepiſſe Matth. 26: *Bibite ex hoc omnes.* Sed omnem hîc Marcus ſuſtulit obſcuritatem, dicens: *& biberūt ex eo omnes*, diſertis verbis explanans, Matthæi verba ſolis duodecim Apoſtolis dici, qui cum Chriſto in menſa reſidebant. Ac inſuper illa verba: *accipite, comedite, bibite*, ſunt invitantis potiùs, quàm præcipientis, ut conſtat ex cap. 9. Proverbiorum: *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis.*

Verba Chriſti, bibite, comedite, ſunt invitātis, non præcipientis.

CVR autem Dominus potiùs dixerit, *bibite ex hoc omnes*; quàm *comedite ex hoc omnes*, ratio in promptu eſt, quoniā Dominus panem fregit, ac unicuique Apoſtolorum partem ſuam dedit, non autem eis panem integrum porrexit, quem dividerent; proinde non erat neceſſe dicere, *comedite ex hoc omnes*: ſed unum eundemq; calicem, ex quo pariter omnes biberent, dedit, addēs: *bibite ex eo omnes*, ne primus totum ſibi exhauriendum ratus, nihil aliis relinqueret. Dominus itaque Chriſtus in Euchariſtiæ inſtitutione nullum præceptum, quod futura ſecula concerneret, protulit, niſi hoc de corpore ſuo: *hoc facite in meam commemorationem*, ut habent Lucas & Paulus: & hoc de ſanguine ſuo: *hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem*, ut habet ſolus Paulus. Prius mandatum Apoſtolos, & in eis Sacerdotes obligat ad conficiendum atque offerendum, & omnes fideles ad ſumendum aliquando Sacramentum. Sed poſterius præceptum non obligat ad bibendum Domini ſanguinem, ſed tantùm ad hoc, ut quando bibetur, in Dominicæ mortis commemorationem id fiat. Valdè enim providè æterna veritas ſua verba libravit, dicendo: *hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem*; non obſcurè inſinuans, ſe uſum calicis abſolutè non præcipere; ſed illud tantùm, ſi bibatur, ut in mortis Domini memoriam ſumatur. In altera verò panis ſpecie abſolutè pronunciat: *Hoc facite in meam commemorationem*: ut intelligeremus, quòd ſub panis ſpecie potiùs quàm vini, Sacramentum omnibus fidelibus, loco ſuo, & tempore conveniret: ac inſuper calicem non omnibus ſub ſpecie panis communicantibus neceſſariò diſtribuendum eſſe; ſed tamen quandocunq; id accideret, quòd in Dominicæ paſſionis memoriam id fieri deberet, juxta clariſſima Pauli verba: *Hoc facite, quotieſcunque biberitis, in*

Luca 22.

1. Cor. 11.

Vſum calicis Dominus nō omnibus præcepit.

meam commemorationem.

Obiectio. At dixerit aliquis: quandoquidem Chriſtus Apoſtolis mandavit, ut cùm bibituri eſſent, facerent deinceps, quod ipſe fecerat; ipſe autem diſtribuerit calicem; ergo neceſſarium eſſe, ut cùm Sacerdotes calicem ſumunt, eundem quoque aliis diſtribuant. Reſponſio. Respondeo, Domini verba, *hoc facite*, cõprehendere quidem ſubſtantiam operis Chriſti & Apoſtolorum, ac proinde omnia, quæ Chriſtus conficiendo, ſumendo, & diſtribuendo fecerat, & ſimul, quæ Apoſtoli egerant manducando, dividendo, & bibendo; ſed eo ſenſu, ut quotieſcunque fit, quod Chriſtus fecit conſecrando, ſumendo ac diſtribuendo, & quotieſcunque etiam fit, quod Apoſtoli fecerunt manducando vel bibendo, fiat in mortis Domini cõmemorationem, ut contineatur præceptum præſcribens modum, quo tantum myſterium confici, ſumique, ſive ſub una ſpecie, ſive ſub utrâque debeat. Quod illis verbis Apoſtolus luculentiſſimè declaravit: *quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat: itaque quicunque manducaverit panem hũc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.* Vbi non præceptum, utramque ſpeciem ſumendi, à Domino traditum ſignificat; ſed ut debito modo, ſive una, ſive utraque ſpecies ſumatur, videlicet in memoriã Dominicæ mortis; interim tamen ita verba Dominica recitans, ut ſatis inſinuet, generaliorem fore uſum corporis ſub ſpecie panis, quàm ſanguinis ſub ſpecie vini. Nam de corpore loquens ait, Dominum dixiſſe: *hoc facite in meam commemorationem*; de calice verò: *hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem.* Quibus verbis non ſimpliciter de calice bibendum ſignificatur: ſed tantùm, ut quando de calice bibitur, illud in paſſionis Chriſti memoriam fiat.

Chriſtus modum, quo Euchariſtia confici ſumique debeat, ſive ſub una ſpecie, ſive ſub duabus, præcepit.

Obiectio. At inſtant ſectarii: Chriſtus inſtituit ſub utrâque ſpecie, corpus quidem in cibum, ſanguinem verò in potum utique ipſorum fidelium: igitur voluit omnes frui utrâque ſpecie. Reſponſio. Respondendum eſt, Dominum multa inſtituiſſe, ac fieri in Eccleſia voluiſſe per aliquos, non per ſingulos; inſtituit enim, ut aliqui conſecrarent, alii ab eis ſumerent; utque aliqui ſub utrâque ſpecie Deo ſacrificium offerrent, & poſtea ſumerẽt; alii verò de hoſtia oblata participarẽt, hanc vel illam ſpeciem ſumẽdo; ſicuti in veteri Paſchali agno, unus unam, alter alteram agni partem edebat; omnes tamen integrum agnum Deo offerebant, & integrum phaſe celebrabant.

Cap. XXIX.

Diſſolvitur argumentum ex Chriſti facto & verbis, Ioannis 6. deductum.

Saltem aiunt, Chriſtus in cœna dedit Apoſtolis non conſecrãtibus ſanguinem ſuum; ergo & nunc laicis calix dandus eſt. Respondeo, Chriſtum in prima Sacramenti Euchariſtiæ inſtitutione ſacrificium ſui corporis & ſanguinis, Deo Patri ſub panis & vini ſpeciebus obtuliſſe, Apoſtolisq; ſimili ritu ſacrificandi poteſtatem dediſſe, ac voluiſſe hoc ſacrificium in Eccleſia perpetuum ſub utrâque ſpecie permanere ideo conveniebat, ut Apoſtolis tunc utramque ſpeciem porrigeret, etiamſi deinceps non ab omnibus communicaturis utramque ſpeciem ſumi neceſſariò voluerit; nam aliàs diſcipulis ſuũ corpus ſub unica panis ſpecie tradidit. Luce 24. Vnde ex hoc Chriſti facto non ſequitur, neceſſariò laicis utramque ſpeciem tribui debere; ſed tantùm, quòd præveniendo conſuetudinem ac leges Eccleſiæ, poſſit illis dari ſanguis ſub vini ſpecie; quod extra cõtroverſiam eſt. Nam & Corinthiis ſub utrâque ſpecie Sacramentum datum fuit; ſed tamen Paulus nuſquam ſumere utramque ſpeciem juſſit.

Chriſtus Apoſtolis utrâque ſpeciẽ dedit, ſed omnibus utramque ſpeciem eſſe neceſſariã non dixit.

Ioan. 6. Ceterum quoniam ex cap. 6. Ioan. illud urgent Sectarii: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*; unde neceſſitas ſumptionis ſub utrâque ſpecie deduci maximè videtur: Obiectio ex cap. Ioan. 6. animadvertendum eſt, in eo Ioannis loco perſpicuè aliquando agi de ſpirituali carnis & ſanguinis Chriſti ſumptione, quę fit per fidem, qua quis credit, ſe Chriſti mediatoris paſſione, merito & patrocinio ita egere, ut coram Deo ſpiritu vivat, ſicut cibo & potu corporis eget, ut corporaliter vitam retineat. Quæ ſpiritualis Chriſti manducatio res ſignificata eſt per Euchariſtiæ

ſtiæ ſumptioně, qua ſpiritualiter Chriſto ac inter ſe fideles uniuntur: ideoque Cyrillus & nonnulli alii Doctores, ea Domini verba Euchariſtię Sacramento applicant, & Auguſtinus dicere quãdoque videtur, omnibus etiam parvulis neceſſarium eſſe Euchariſtiæ Sacramentum, eò quòd res ſignificata ſit omnibus neceſſaria. Si ergo etiam de Sacramento Euchariſtię cum pleriſq; hunc locum Ioannis intelligamus, dicendum erit, vim præcepti hujus in re quæ ſumitur, non autem in modo ſumendi conſiſtere. Chriſtus enim eſt animæ cibus & refectio, ſpiritualiter nutriens quomodocunque ſumatur, ſive ſub una ſpecie, ſive ſub utrâque: *qui* enim, ait, *manducat me, vivet propter me*; integrum autem Chriſtum ſumit, qui vel unam ſpeciem accipit.

:eſponſio.

od. 6. de re ua ſumi-ur, non de odo ſumé-'i agitur.

Cap. XXX.

Diſſolutio obiectionum ex Patribus deſumptarum.

PRÆTER Scripturas prællegatas, Eccleſiaſticæ conſuetudinis cōtĕptores objiciunt veterũ ac recentiorum quorundã Doctorũ ſententias, quibus ſtatuere conantur, eos ſenſiſſe, communionem ab omnibus neceſſariò ſub utrâque ſpecie celebrãdam eſſe: ſed facilè ſectariorum cæcitatem, vel malignum decipiendi ſtudium deprehendet, qui attenderit, quoſdam Doctores loqui de ſpirituali eſu & potu (ut ſermo de cœna Domini inter opera divi Cypriani, & ſæpe Auguſtin.) alios verò ſui temporis uſum & morem ſimpliciter, nulla calicis neceſſitate ex præcepto Chriſti indicata, referre, ut Cyprianus & Chryſoſtomus, dum ſcribũt, inter Sacerdotem & laicum nihil intereſſe, quoad myſteriorum participationem: vel, calicem Domini omnibus Eccleſiæ membris eſſe communem: quoſdam non de calice neceſſariò ſumendo loqui, ſed tradere eum, qui ſanguině Domini ſumere vult, non in hoſtia intincta, ſed ſeorſim bibere: debere nonnullos denique Manichæos & Priſcillianiſtas reprehendere, qui ex ſuperſtitione, qua putabant, Chriſtum vel non habuiſſe ſanguinem, aut vinum eſſe à diabolo, abſtinebant à calice. Cõtra quos Gelaſius diſſerens ait, grande ſacrilegium eſſe, myſterium Euchariſtiæ dividere, unam videlicet ſpeciem approbando, alteram verò prorſus reprobando, quomodo & Leo, Paſchaſius, atque Algerus dicunt nec carnem abſque ſanguine, nec ſanguinem abſq; carne jure communicari, totùmque ſacrificium & Sacramentum corporis & ſanguinis Domini debere approbari. Poſtremò ſciendum eſt, quoſdam Scripturæ verba non interpretandi animo, ſed ad uſum ſui temporis accommodãdo dicere: *bibite ex eo omnes*, tam miniſtri, quàm reliqui credentes, pro quorum ſalute Chriſti ſanguis effuſus eſt. Nam ex veteribus hiſtoriis perſpicuũ eſt, antiquos Eccleſiæ ſcriptores non eam habuiſſe opinionem, quòd putarint, ſumenti de corpore Domini neceſſe quoque ex Chriſti præcepto eſſe de calice bibere. Nam propter ſævientes perſequutiones fidelibus Euchariſtia domum ferenda tradebatur, utique ſub panis tantùm ſpecie, prout Divus Cyprianus ſcribit, Domini corpus à quodam manibus domum fuiſſe perlatum, ac in arca repoſitum. Hieronymus Romæ hoc uſitatum fuiſſe refert. Ambroſius de Satyro fratre atteſtatur, quòd navigaturus Euchariſtiam in orario ſecum deportarit, ut in periculo tam ſalutari viatico non defraudaretur. Beda libr. 2. de hiſtor. Anglic. cap. 5. & lib. 4. Euchariſtiam ſub panis tantùm ſpecie datam fuiſſe narrat.

Aug. in 6. c. oan. quæſt. 7. in Levit.

Chryſo. ho. nil. 41. in Matth.

Hom. 18. in . Cor. Cypr. lib. 1. piſt. 3.

alius.

ynodus Bracarenſis. eo ſer 4. e quadra. eſima Gelaſius in epiſt. ad Maioricum citatus à Gratiano de conſec. diſt. 2 c. Cõperimus.

Cap. XXXI.

Diſſolvitur argumentum ex ſubtractione fructus petitum.

POSTREMO argumentantur Eccleſiæ adverſarii, laicis fructum ſubtrahi denegatione calicis.

RESPONDENT Catholici, fructum eſſe rei contentæ effectum, nõ ſigni per ſe conſiderati, ac eundem fructum ex eãdě re profluere, ſive ſub una, ſive ſub utrâque ſpecie ſumatur. Sed inſtant adverſarii: Dominus omnibus fidelibus corpus & ſanguinem legavit; ergo paterna hæreditate filios defraudant, qui laicis Domini ſanguinem negant. RESPONDENDVM eſt, legatum integrum percipi nõ minùs ſub una ſpecie, quàm ſub duplici, cùm Chriſtus non jam ampliùs moriatur, & totus ſit, ubi corpus eſt,

Fructus Euchariſtiæ à re contenta, non à ſigno per ſe conſiderato emanat.

Sub una ſpecie datur legatum.

cit, aut ſanguis. Sed addunt iidem adverſarii: ſaltem mutilari ac dividi Sacramentum, dum pars demitur; ac multò imperfectius mortem Domini annunciari, per unam ſpeciem, quàm per utramque. Quibus reſpondemus, Domini mortem commemorari vel per expreſſam repræſentationem, quæ fit in ſacrificio, quod in utriuſque ſpeciei conſecratione peragitur; vel per ſimplicem Dominicæ mortis annunciationem, quę fit manducando, vel bibendo de immolatare. Nam qui de carne animalis comedit, aut de ſanguine eius bibit, ignorare nequit, animal priùs eſſe mortuum: qui ergo Domini carnem ſumit, aut eius ſanguinem bibit, facile intelligit, ſe Chriſti in cruce pro nobis immolati & mortui carnem & ſanguinem percipere; cumque ſumptio corporis & ſanguinis Domini ſacrificium ſequatur (*Paſcha enim noſtrum immolatus eſt Chriſtus*) qui unam ſpeciem accipit, plenitudinem Sacramenti habet, quia unius ſpeciei perceptione totius ſacrificii particeps eſſe deſignatur, juxta illud Apoſtoli: *Nónne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* & quondam panis & vini ſpecies non eſſentiales Sacraméti Euchariſtiæ partes, ſed tantùm materiales ſunt. Ideo unius partis ademptio, non eſſentiam ſacramenti, ſed tantùm expreſſiorem aliquam ſignificationem ſymboli tollit. Ex quibus manifeſte commonſtratum arbitror, conſuetudinem communicandi ſub una panis ſpecie, neque Chriſti præcepto, vel inſtitutioni Sacramẽti adverſari, neque laicis fructum adimere, vel Sacramentum dividere, aut mutilare; ſed utiliter ac ſapienter ab Eccleſia in generalibus Conciliis probatam eſſe, ad obviandum multis irreverentiæ periculis, & potiſſimùm effuſionis Dominici ſanguinis: denique ad obviandum jam excitatæ Berengarii hæreſi, quæ aſſerebat, ſigna tantùm corporis & ſanguinis Domini in hoc Sacramento, non autem verum Chriſti corpus & ſanguinem contineri. Contra quam hæreſim Eccleſia, ut omnibus pateret, quod in hoc Sacramento Chriſtum corporaliter præſentem eſſe crederet quodque potiùs rem quam ſigna conſectaretur; cœpit libertate ſua uti, unâque panis ſpecie contenta eſſe; ac contradicentes illi conſuetudini, veluti hæreticos & filios rebelles cõdemnavit: quinimo & ſanxit, eam conſuetudinem privata cuiuſque authoritate non eſſe immutandam; ſubdens tamen, juſtis ex cauſis poſſe ab Eccleſia laicis uſum calicis permitti, ſi non ex hæreſi Scripturis contraria poſtuletur. Quod prudentiæ Romani Pontificis Synodus Tridentina commiſit, ut ſcilicet id faciat, quod Reipublicæ Chriſtianæ utile, ac petentibus ſalutare judicaverit. Ceterùm ne rebelles Eccleſiæ filii adverſus matrem gloriandi occaſionem prætenderent, ſi per importunitatem laicis uſum calicis concedi viderent, quaſi antea eiſdem injuſtè denegaſſet: ac ſimul, ne abjecta ſemel majorum authoritate novationes in diem quærerent, ſempérque aliquid geſtirent religioni addere, mutare, aut detrahere; ſapientiſſimè Romanus Pontifex in fide, conſtitutáque antiquitus regula ſemper fixus & ſtabilis permanens, id ſolùm, quod univerſę jam olim placuit Eccleſiæ, retinendum eſſe decrevit; nec hæreticis aut rebellibus Chriſtianis in minimo cedendum eſſe graviſſime cenſuit: cujus ſententiæ genuini omnes Eccleſiæ filii perlibenter obediunt, ſcientes, quod non ſit habiturus Deum Patrem, qui non audierit in terris Eccleſiam matrem, quæ columna & firmamentum eſt veritatis, in qua ſola Dominus cathedram unitatis, & magiſterium infallibile veritatis conſtituit.

Particeps altaris eſt, qui partem hoſtiæ manducat: ergo magis, qui totam hoſtiam ſub una ſpecie accipit.

1. Cor. 10.

Panis & vini ſpecies ſunt materiales Sacramenti partes, non eſſentiales.

Communicatio ſub unica ſpecie nec fructū adimit, nec Sacramentum dividit.

Qui eccleſiaſtica conſtitutioni obmurmurant, filii rebelles ſunt.

Cõcil. Trid. ſeſſ. 21. can. 4. de communione ſub utrâque ſpecie. & ſeſſ. 22. decreto ſuper petitione conceſsionis Calicis.

Hæreticis ne in minimo fidei articulo cedendum.

In religionis negotio nihil novandum.

LIBER TERTIVS DE VENERABILI EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

CAP. I.

De multiplici acceptione vocis ſacrificij.

Sacrificium actionem & rem quæ ſacrificatur, denotat.

NE vis ac notio propria vocis ſacrificii ignota, nobis de verbo controverſiam pariat, aut eius acceptio varia errandi occaſionem præbeat, obſervandum inprimis eſt, ſacrificii vocem interdum actionem ſacram, nonnunquam autem rem ipſam, quæ ſacro ritu offertur denotare, ac rurſus utrunque proprie vel improprie ſacrificium vocari. Proprie quidem ſacrificium appellatur, quod ex primaria ſua inſtitutione ad exhibẽdum Deo externum latriæ cultum ordinatum eſt, ita ut eius propria vis ac ratio ſit, inde laudem ac bonitatem habere, quod immediate in divinæ excellẽtiæ recognitionem offeratur. Improprie verò ſacrificia nuncupantur, quæ ſecundum ſuæ ſpeciei rationem non a religionis virtute ad ſerviendum Deo proxime dimanant, ſed tantum ab eadem velut imperante, in Dei gloriam referuntur; qualia ſunt omnia virtutum officia, in Dei honorem relata, quæ præter bonitatem, quam ſpecie ſua obtinent, ſi per religionis virtutem ad cultum & honorem Dei referantur, nomen & quodãmodo ſacrificii rationem participant; ſic tamen, ut non niſi per metaphoram ſeu analogiam, generali & impropria ratione ſacrificia ſint, aut dici queant. Vnde in ſcripturis aliquando eſſe ſacrificia negantur, ut, *Miſericordiam volo, non ſacrificium. Si voluiſſes ſacrificium, dediſſem utique. Diligere Deum ex toto corde, et maius omnibus holocauſtomatibus & ſacrificiis.* De utroque ſacrificiorum genere diſſerens S. Auguſtinus, proprie dictum ſacrificium vocat externum, viſibile, commemorativum, typicum, interni ſeu inviſibilis ſacrificii Sacramentum, hoc eſt, ſacrum ſignum. Improprie autem dictum ſacrificium appellat, verum & perfectum; non quia ratio ſacrificii magis ei verè & propriè conveniat in ratione ſigni, quam viſibili & typico, per quod adumbratur internũ ac ſpiritale ſacrificium; ſed ob veritatem & perfectionem rei; quia ex natura & officio interior cultus Deo gratior ſit, quam ſola externa typici, & viſibilis ſacrificii oblatio, quæ per ſe non eſt Deo accepta, ſed tantum ex veri ſacrificii Deo grati ſignificatione, qua offerens profitetur ſe, omniaq; ſua Deo, velut ſupremo Domino, ſubjicere: qua ſignificationẽ nulla exterior actio habet ex natura ſua, ſed ex inſtitutione humana vel divina. Quomodo Chriſtus dicitur *vitis vera*, non quia ſit vitis proprie ſecundum ſpeciei veritatem, ſed quia ſit res, in qua impleatur ſignificatio vitis, de qua in veteri teſtamento ſit mentio, incõparabiliter e ſignificante præſtatior.

Sacrificium propriè dictum.

Impropriè ſacrificium.

Pſal. 4 ſacrificiũ Iuſtitiæ. Pſal. 50 ſacrificiũ Deo ſpiritus contribulatus. Philip. 2 ſacrificium fidei

1. Reg. c. 15. Matth. 9 & 12

Pſal. 50. Oſee. 6.

Auguſtinus opponit veritatè non falſitati, ſed umbræ, figuræ atque ſigno.

Ioannis 15.

Vt autem ſacrificii duplex eſt acceptio; una latiſſima, & impropria, altera vero ſtricta, & propria: ita etiam ſacerdotii duplex eſt ſignificatio: prior latiſſime patens, & impropria, ſecundum quam omnes Chriſtiani ſacerdotes vocantur: altera vero ſtricta, & propria, ſecundum quam ſoli miniſtri ad offerenda proprie dicta ſacrificia deputati ſacerdotes, tã in lege naturæ, quàm veteris & novi teſtamenti tempore, appellantur. Nam in lege Naturæ, vel ex inſtitutione divina, vel uſu quoque & introductione humana primogeniti, & Familiarum principes (teſte Hieronymo, Auguſtino, & aliis) ſimul erant ſacerdotes, poſtea in lege veteri, ex inſtitutione divina Tribus Levi ad miniſterium divini cultus deputata eſt, & familia Aaronis ad fungendum ſacerdotio: quod tunc per carnalem ſucceſſionem quaſi hæreditario iure obtinebatur. Iam vero ſacerdotii genus inſtitutum eſt, quod non per carnis originem, nec per ſolam populi deſignationem, ſed per veram ac legitimam conſecrationem datur.

1. Petri 2.

Cap. II.

Sacrificii propriè dicti definitio.

Sacrificii externi definitio.
Aug. lib. 10. de civit. c. 5.

OMISSO autem interno, generali, impropriéque dicto ſacrificio, de viſibili proprieque accepto dicemus, cujus definitio eſt: *Sacrificium eſt inviſibilis ſacrificii viſibile ſacramentum*; id eſt, ſenſibile ſignum actus interioris hominis, quo per intellectum recognoſcit Deum, ut ſupremum Dominum, & per voluntatem ſeipſum eidem in dicti ſupremi dominii recognitionem ſubjicit. Sive, *Sacrificium eſt oblatio facta Deo, per immutationem alicujus rei in ſignum legitimè inſtitutum divinæ excellentiæ & reverentiæ:* ſive, *Sacrificium eſt oblatio externa per rei alicujus ſenſibilis immutationem, immediatè Deo in ejus ſupremi dominii, noſtræque ſubjectionis profeſſionem facta.* A qua definitione inprimis excluduntur omnes ceremoniæ & ſacrificalia, quæ non ad ſupremum cultum Deo exhibendum, ſed ad veri ſacrificii ornatum immediatè ſunt inſtituta: ſimiliter operationes ſacramentales, quæ ad noſtram ſanctificationem & ſalutem procurandum immediatè inſtitutæ ſunt. Deinde illa ſimplicium oblationum genera, in quibus abſque ulla ſui mutatione res Deo præſtatur, ut primogenita, decimæ, primitiæ, religioſæ perſonæ, aurum, argentũ, lapides pretioſi, donaria templorum, quæ omnia rectè offerri Deo, non autem ſacrificari dicuntur; quia nulla circa illa mutatione facta, ſolùm in Dei honorem exhibeantur: Sacrificia verò ſacram mutationem exigant, ut ex variis ſacrificiorũ generibus, tam in lege naturæ quàm Moſaica deſcriptis, luculenter apparet. Nam apertè ſcriptura diſtinguit oblationem à ſacrificio, cùm dicit: *oblationem & ſacrificium noluiſti*: & ad Hebræos Apoſtolus dicit, aſſumi Pontificem, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Quorum diſtinctionem in eo ſitam eſſe docet Chryſoſt. & poſt eum S. Thomas, quòd omne illud offerri ſeu donari Deo cenſeatur, quod in ejus honorem dedicatur, ſive mutatio accedat, ſive immutata res in ſua ſpecie permaneat: ſacrificium autem rei oblatæ mutationem requirat, ſive gladio, ſive igne, ſive alia quacunque ratione, ſicut Cain & Abelis ſacrificia fiebant occiſione pecorum, vel accenſione frugum, quos Seth, Henoch, Noë, Abraham, Iſaac, Iacob, Iob, & alii fideles ſunt imitati. Melchiſedech quoque panem & vinum, certo ritu facta commixtione vel aſperſione, in ſacrificium obtulit. Vnde conſtat, ſacrificii propriè accepti nomen ſoli ei actioni convenire, quæ rei offerendæ mutationem ritu ſacro inducit; aut ſubſtantiæ deſtructione per ignem aut gladium; vel commixtione, contuſione, frixione, molitione, farris aut olei varia aſperſione; vel demum effuſione, aut per comeſtionem, toſtionem, aut quamlibet aliam mutationem.

Sacrificium adiunctam habet mutationem.
Exod. 25. & 35.
Num. 8. Levit. 2. 6. Gen 4. Pſal. 39. Heb. 5. 10. Euſeb. lib. 1. de prepar. euang. c. 6. Chryſ hom. 28 in epiſt. ad Heb. Theophyl. in c. 8. ad Heb. Aug. epiſt. 59. 2. 2. q. 86 a. 1
Oblatio in quo à ſacrificio diſtinguatur.
Gen. 22. Levitici c. 1. & ſequent. 2. Reg. 23.

Ex quibus intelligitur, etiam in novi teſtamenti myſterio ſacrificii rationem in ea ſacerdotis actione quærendam eſſe, quæ rem oblatam quodammodo immutet; idque tam propter moralem, quàm myſticam ſacrificii ſignificationem, ut ſcilicet interna ſui ipſius oblatio, qua perfectiſſimè homo ſe divinæ excellentiæ ſubjicit; & præterea Chriſti mors, deſtructio peccati, necnon ipſius mortis denotetur. Ideo enim res, quæ ſacrificantur, Deus voluit interimi, abſumi, aut ſaltem ritu myſtico immutari, ut eo modo humanis uſibus ſubductæ, ac in Dei veluti poſſeſſionem tam quoad uſum, quàm ſubſtantiam tranſlatæ, perfectum ejus in omnia dominium, cunctaque naturaliter ejus obſequio ſervire oportere deſignarent; quæ moralis ſignificatio intrinſeca omni ſacrificio eſt.

Cur mutationem adiunctam ſacrificio Deus voluerit.
Moralis ſignificatio eſt eſſentialis omni ſacrificio.

SED inſuper Deus poſt hominis lapſum primis parentibus inſpiravit, ſic offerenda eſſe ſacrificia, ut per illa Chriſti mors, & peccati mortiſque deſtructio, typicè adumbrarentur. Quãvis enim hæc ſacrificii Chriſti repræſentatio, ſeu myſtica ſignificatio, ad intrinſecam ſacrificii naturam minimè pertineat (cùm etiamſi homo non peccaſſet, & Chriſtus mortuus non eſſet, ſacrificia in teſtimonium divini principatus, & naturalis humanæ ſubjectionis offerri potuiſſent) attamen poſt hominis lapſum, ſicuti Deus omnes homines per fidem in ſanguine Chriſti ſalvari, ita etiam homines hanc fidem ſacrificiis profiteri, ipſumque mortis Chriſti ſacrificium repræſentari conſtituit. Vnde *fide Abel obtulit*: & *agnus immolatus eſt ab origine mundi*. Et quidem Chriſtus peractæ mortis ſuæ commemorationem incruenta

Repræſentatio mortis Chriſti ad intrinſecam ſacrificii rationem non pertinet.
Repræſentatio mortis Chriſti per ſacrificia omnino poſt lapſum fieri debuit.
Rom. 3. & 11
Aug. lib. 1. cont. adverſ. legis c. 18.

 corpo-

corporis & ſanguinis ſui ſub ſpeciebus panis & vini oblatione fieri decrevit, unicumque iſtud ſacrificium, aliis omnibus legis naturæ & Moſaicæ abrogatis, ſuccedere in nova lege diſpoſuit. Et quoniam ſacrificium ſæpe conjunctam habebat operoſam ſacerdotis actionem; inde facere, erat ſacrificare: *Apud te facio paſcha*: quod Lucas per *occidere*, Marcus per *immolare* expreſſit. Vnde Helias: *Ego faciam bovem alterum*, id eſt, Deo ſacrificabo. Qualem rerum, per ſui aliquam immutationem, in Dei cultum oblationem, ſimili actione nonnunquam Deus approbavit, oblatas victimas igne cælitus demiſſo abſumens: ut in Heliæ ſacrificio, & priùs Abelis, Gedeonis, atque Salomonis accidit. Ex quibus perſpicuum eſt, oblationem genus ſacrificii eſſe, ideóq; ſacrificii aut immolationis propriam ratione abſque oblatione reperiri non poſſe, cùm omnis ſacrificalis actio ex ſua ſpecie ſit rei cujuſdam ſenſibilis ad honorem Dei exhibitio, ac proinde oblatio, cùm nihil ſit aliud Deo aliquid offerre, quàm in eius cultum directè ac immediatè dedicare. Vnde patet, non rectè ſacrificium definiri hoc modo: *Eſt oblatio muneris Deo in recognitionem ſupremi ejus dominii facta*, cùm ſacrificium præterea muneris oblati mutationem requirat, ſine qua nullum unquam fuit proprii nominis ſacrificium; & oblatione generali (quæ etiam laicis conveniat) poſſit munus aliquod offerri Deo, in ſupremi ejus dominii recognitionem; imò Lutherus cum ſuis aſſeclis libenter admittant, omne opus bonum in gloriam Dei ac recognitionem ſupremi ejus dominii factum, ac proinde & Euchariſtiæ ſumptionem, eſſe generali hac ſignificatione ſacrificium. Nemo tamen Catholicus admittet, ſingulos fideles bene operando, vel Euchariſtiam ſumendo, proprii nominis offerre ſacrificium.

Luc. 22. Marc. 14. 3. Reg. 18.
Res oblatas Deus interdũ igne conſumpſit.

Kemnitius pag. 820. 193. & 786.

CAP. III.

Sacrificii externi diviſio.

Quadruplex ſacrificii diſtinctio

SACRIFICIA definitione priori comprehenſa, quatuor modis diſtinguuntur: ex materia, forma, fine, & accidente. Ac ratione quidem materiæ dividuntur in victimas, immolationes, & libamenta. Si enim ex materia viva, ſcilicet ovibus, capris, hœdis, bobus, columbis, turturibus aut paſſeribus erant, *victimæ* ac *hoſtiæ* dicebantur. Si verò ex materia inanimi ſolida, videlicet ſimila, pane, ſale, thure, manipulis frugum, *immolationes* vocabantur, quanquam nunc uſu recepto pro iiſdẽ accipiantur ſacrificare & immolare, hoſtia, immolatio, & ſacrificium. Ex materia verò liquida, vini & aquæ *libamina* nuncupantur.

Diviſio ſacrificiorum ratione materiæ.

Vſu recepto pro eiſdem accipiuntur ſacrificare & immolare.

Ex forma verò ſacrificandi etiam tria ſacrificiorũ genera conſtituebantur. *Holocauſtum* erat, in quo hoſtia tota cremabatur: in *hoſtia pro peccato*, pars igne conſumebatur, pars à ſacerdote manducabatur: in *hoſtia* verò *pacifica*, una pars incendebatur, ſecunda ſacerdoti cedebat, tertia demum offerenti. Et quidem pacificorum erant duæ ſpecies. Nam ſi pro beneficio accipiendo offerebantur, etiam in craſtino poterant manducari: ſi autem pro beneficio accepto, debebant ipſo ſacrificii die conſumi. Ex fine verò diſtinguebantur, quia directè in Dei honorem tantùm fierent, ut holocauſtum; vel pro peccati etiam remiſſione conſequenda, ut ſacrificium pro peccato; vel in gratiarum actionem, aut ad beneficii alicujus impetrationem, ut pacifica hoſtia. Rurſus ſacrificiorum diſtinctio ſumitur ex eo, quòd aliquod ſit abſolutum, independens, per ſe Deo gratum, & conſummativum; non typicum, ſeu alterius commemorativum, neque in aliquo communi religionis legiſque ritu poſitum, in quo genere ſolùm eſt Chriſti ſummi Pontificis oblatum in cruce ritu cruento ſui corporis & ſanguinis ſacrificium, in compenſationem injuriæ Deo per inobedientiam primorum parentum irrogatæ, atque ut eundem generi humano iratum reconciliaret. Aliud verò genus ſacrificii eſt typicum, religionis legiſque ceremoniæ conjunctum, alteriuſque ſacrificii, per ſe Deo grati ſignificativum, cujuſmodi poſt hominis lapſum fuère omnia tam naturæ, quàm Moſaicæ, atque Evangelicæ legis ſacrificia, in quibus adumbrata eſt paſſio agni, qui *occiſus* ideo ſcribitur *ab origine mundi*, cujus mortem peractam incruentum Miſſæ ſacrificium annuntiat, ejuſdem fructum nobis applicat, juxta illud: *Hoc facite in meam commemorationem.*

Ex forma ſacrificandi tria ſacrificiorum genera.

Diſtinctio ſacrificiorum ex fine.

Alia ſacrificii diſtinctio, quod unum ſit abſolutũ, aliud typicũ.

Sacrificium Chriſti cruentũ eſt abſolutum & independens, per ſe Deo gratum.

Apoc. 13.

1. Cor. 11. Matth. 26.

Digitized by Google

Cap. IIII.

Sacrificium externum Deo in omni lege deberi.

Lex vivendi & ſacrificandi pariter ambulant.

CVm non ſolùm cultus Dei in communi, ſed etiam externus nobis jure naturæ ſit præceptus, ut nos totos quoad animam & corpus Deo ſubjiciamus, idque non tantùm Deo, qui tali ſigno non indiget, ſed etiam hominibus ſignificare debeamus; patet, latriæ cultum in ſacrificii oblatione poſitum, in omni lege Deo deberi, ac tanquam ſibi peculiare ac proprium ſervitutis obſequium, ab eo requiri. Nam & in omni republica externum aliquod honoris debiti ſupremæ poteſtati ſignum reperitur, quod abſque læſæ majeſtatis crimine alteri deferre nefas ſit: excepto autem ſacrificio, reliqui externi cultus etiam creaturæ tribui poſſunt. Lex ergo naturæ dictat, hoc ſummo honoris ac religionis actu, qui in oblatione ſacrificii conſiſtit, publicè coram omnibus agnoſcendum eſſe ſupremum Creatoris in nos & omnia noſtra dominium, nec non naturalem noſtram eidem ſubjectionem; qui generalis naturæ inſtinctus ex omnium gentium moribus colligitur, quarum nulla tam fera vel barbara fuit, quin ad cultum Dei ſacrificia adhibuerit, eiq; obtulerit, quem Deum putavit, credidit, aut finxit: ac in omni lege, hominúmque ſtatu & conditione, cum ipſa religione ſacrificium natum eſt, & cum illa extinctum, aut permutatum. Tranſlato enim ſacerdotio (eadémque ratio eſt de ſacrificio) neceſſe eſt, ut legis quoque tranſlatio fiat. Et quò magis Dei notitia crevit, eò major divini cultus ratio ſemper habita fuit. Imò quò aliquis Deo acceptior extitit, diligentiùs ei hoſtias & munera obtulit, ut diſertè ſcriptura de Abele, Seth, Henoch, Noë, Melchiſedech, Abraham, Iſaac, Iacob, Iob, & aliis ſanctis commemorat, nec non de Moyſe, per quem Deus legalia ſacrificia, uſque ad Chriſti adventum perduratura, ſibi per Aaronicos ſacerdotes offerri conſtituit, gentémque Iſraëliticam in peculiarem Rempublicam erexit. Nam ad populum in legitima ſocietate continendum ſacrificii religio neceſſaria eſt, per quam non ſolùm ſinguli eminens Dei ſuper ſe dominium agnoſcant (quod per religionis actus privatos ac internos fieri poteſt) ſed etiam univerſi, per externa & publica ſacrificia, quæ totius populi nomine per miniſtros publicos ad eam functionem peculiari ritu initiatos Deo offeruntur. Quod naturæ lumine gentilis Ariſtoteles agnovit, dicens, ad populum conſtituendum, ſacrificiorum religionem inſtitui oportere: ac inter magiſtratus, ſine quibus Reſpublica conſiſtere nequeat, ſacerdotes enumerat, quibus & principem in civitate locum attribuit. Vnde nullam unquam juxta naturæ præſcriptū inſtitutam Rempublicam legimus ſine ſacerdotio & ſacrificio. Populus enim cum Deo ac inter ſe per externum ſacerdotii & ſacrificii opus coit, ac fœdera ſancit: quemadmodum Abraham pactum cum Deo de illi ſerviendo, & de beneficiis ab illo reciprocè percipiendis oblatione ſacrificii confirmavit. Similiter Iacob erecto altari fœdus cum Deo pepigit; ac Moyſes populi Iſraelitici pactum, cum Deo de ſervandis ejus legibus initum, hoſtiarum ſanguine populum aſpergens, roboravit. Quin & dæmones non ſolùm perſonas aliquas, ſed etiam nationes integras ſacrificiorum pactis ſibi aſſociarunt, quæ in eo à legitimis ſocietatibus differebant, quòd ea quæ gentes immolabant, non Deo vero, ſed malignis ſpiritibus offerrent, qui non delectabantur odore carnium, vel nidore aromatum, ſed honore divino, quem ab errantibus & à ſe deceptis ac ſubjectis hominibus ſibi exhiberi gaudebant; cum quibus tamen nulla ſocietas, velut irreconciliabilibus Dei hoſtibus erat habenda, juxta illud Apoſtoli: *Nolo vos ſocios fieri dæmoniorum.* Per ſacerdotium ergo & ſacrificium Deo vero oblatum populus in legitimam ſocietatem coaleſcit, ac ab aliis per falſa ſacra initiatis, atque unus ſtatus aut lex, ab alio ſtatu in eâdem quoque fide diſcernitur, ſicut ex mutatione veteris ſacerdotii legis quoque commutationem fieri debuiſſe Apoſtolus colligit.

Sacrificium eſt ſignū honoris Deo proprii.

Actor. 14. Lycaonii ſacrificare iis, quos Deos putant, volunt.

Sacrificium cū religione natum, & extinctum.

Quo quis Deo acceptior fuit, eo magis illum ſacrificiis coluit.

Ariſtoteles ſacrificiorum uſum neceſſarium eſſe agnoſcit. Lib. 1. Metaphyſ. Lib. 6. Ethic. Politic. lib. 7. cap. 8.

Sine ſacerdotibus Reſp. non ſubſiſtit. Ieron. cont. Lucifer. Aug. lib. 20. cont. Fauſt. c. 21.

Sacrificiis pactum cum Deo initur.

Dæmones ſacrificiis homines ſibi aſſociant. Cum dæmonibus velut hoſtibus nulla ſocietas habenda. 1. Cor. 10.

Per ſacrificii ſtatus populi mutatur. Ad Hebr. 7

Digitized by Google

Cap. V.

Quòd in nova lege ſacrificium externum quoque reperiri debeat.

Chriſtus uſū ſacrificii non ſuſtulit, ſed in melius commutavit.

CVm Chriſtus dictũ naturæ communẽ inſtinctum non extinxerit, nec parciùs latriæ cultu in novo quàm in veteri teſtamento Deũ coli voluerit, nec venerit legẽ ſolvere, ſed adimplere; ſequitur, ipſum populo Chriſtiano non ademiſſe religionẽ ſacrificii, ſed in melius commutaſſe: tranſlatam enim eſſe veterem legẽ in aliam docet Apoſtolus, non quæ ſacerdotio & ſacrificio careat, ſed quæ ſummum Pontificem, nõ de tribu Levi, ſed Iudæ, eumq; iureiurando factum, & qui hoſtiam in æternum offerendam habeat, idq; in alio ordine quàm Aaronis, videlicet ſecundùm ordinẽm, ritum, ac formam ſacerdotii Melchiſedech. Eſt igitur tranſlatum vetus Aaronicum ſacerdotium in novum, atque commutata ſunt legalia ſacrificia in oblationẽ novam ſecundùm ritum Melchiſedech, qui obtuliſſe panem & vinum legitur. Commutatio itaque ſacerdotii & ſacrificii facta eſt, non ſublatio: per illamque nova in populo Dei Reipublicæ forma conſtituta eſt. Non enim juge ſacrificium per Chriſtum, ſed per Antichriſtũ auferendum eſt. Vnde ſcriptura ſacra rempublicam in religione peſſimè cõſtitutam, ac in atheiſmũ inclinantẽ deſcribens, proponit homines abſq; ſacerdotio, ſine ſacrificio & altari: & extremam deſolationem in eo ponit Daniel, quòd hoſtia deficiet atq; ſacrificium; ac Antichriſti præcurſorumq; illius præcipuum ſtudium fore prædixit, ut tollant juge Chriſtianorũ ſacrificiũ, ſcientes, quòd ſublato ſacrificio interire debeat religio; quoniam facilè diabolus apoſtatas eſſe perſuaſit, quibus quotidianũ dominici corporis miniſterium defuit. Nam ſacrificium Chriſtianæ religionis præcipuum eſt fundamentum ac vinculum, quo ſublato, neceſſarium eſt, omnẽ in Eccleſia ſubverti ordinẽ, nullamq; ſacri ac profani diſtãtiam ſupereſſe. Quare in noſtri ſeculi hæreticis, licet Antichriſti & apoſtatæ Iuliani, ac veterum hæreticorũ ſpiritum agnoſcere, dum nullũ externum proprii nominis ſacerdotiũ aut ſacrificium inter Chriſtianos reliquũ eſſe volunt, & novi teſtamenti filios ea ratione omnium, qui unquam fuerunt, hominũ ingratiſſimos cõſtituunt, quia cùm plura quàm ceteræ gentes à Deo beneficia perceperint, quorũ gratia meritò præ omnibus aliis, ad ſacrificiorũ oblationem, & latriæ obſequiũ deferendũ obſtringantur, ſacrificii tamen cultum, externamq; latriæ ſervitutẽ è ſua religione depellant, ac conſequenter ex univerſo terrarũ orbe verum latriæ cultũ explodant. Nam cùm oblatione ſacrificii nunc per Iudæos Deo non ſerviatur, neque per Saracenos, Turcas, Hæreticos, aut Paganos, ſi nullũ apud Chriſtianos verũ ac proprii nominis ſacrificium offeratur, planè conſequitur, deſolationẽ illam, quam Iudæis in peccatorum vindictam comminatus olim fuit Deus, quòd ſederent abſq; ſacerdotio, altari, & ſacrificio, toti orbi per Chriſtum eſſe invectam; ac inſuper Apoſtolos, omniumq; ſeculorum Epiſcopos, ſacerdotes, atq; Eccleſiarum paſtores, doctoreſque omnes, qui Euchariſtiæ ſacrificium Deo offerendum eſſe tradiderunt, Chriſti doctrinam non intellexiſſe, imò universã Chriſti Eccleſiam toto gratiæ tempore in ſumma ignorantiæ caligine verſatam fuiſſe, ac à vero Dei cultu, ſinceraque religione defeciſſe: quod vel ſuſpicari, extremæ fuerit dementiæ. Nam Chriſtus ſicut præcepta decalogi non ſuſtulit, ſed explicavit: ſacramenta verò antiqua in alia numero pauciora, ſignificatione auguſtiora, & virtute præſtantiora commutavit: ita viſibile ſacrificium & ſacerdotium non auferre debuit, ſed in melius transferre, præſertim cùm ſacrificare non propriè ad Moſaicam, ſed naturæ legem pertineat. Cùm itaque Chriſtiana religio omnium, quæ unquam fuerunt, ſit perfectiſſima, debuit perfectiſſimum efficaciſſimúmque ſacerdotium ac ſacrificium habere, quo Deum publico ritu & nomine, externa veneratione ipſi ſingulariter debita coleret.

Respondent hìc quidem ſectarii, Chriſtianæ religionis cultũ eſſe internum, ſitum in fide & oratione: ceterùm quoniam non tantùm animo, ſed etiam corpore cõſtamus, & ſenſibili externoq; cultu in unam religionẽ coaleſcere debemus, cõſequitur, nõ ſolũ interno, ſed etiam exteriore obſequio, qui Deo proprius ſit, nos Deum colere oportere. Melior equidem eſt cultus externus interno conjunctus, quàm ſolùm internus

Heb. 7.

Vetera ſacrificia ſunt cõmutata in oblationem ſecundùm ordinem Melchiſedech.

Gen. 14.

Iuge ſacrificium per Antichriſtum tollendum. 3. Reg. 14. Oſea. 3. Daniel. 3. 9. & 11. Hipp. mar. lib. de Antichriſto.

Aug. epiſt. 180.

Hæretici tollendo ſacrificium, Antichriſto ſerviunt.

Optatus lib. 6. de Donatiſtis.

Hæretici tollentes ſacrificium, ingratiſſimos Deo Chriſtianos eſſe conſtituunt.

Lib. 2. paral. cap. 15.

Hæretici tollendo ſacrificium Chriſti Eccleſiam extinguunt.

Matth. 5. Chriſtus ſacramenta in melius commutavit, non ſuſtulit.

In religione Chriſtiana perfectiſſimũ ſacrificium eſſe cõvenit.

Deus à Chriſtianis non ſolùm interiore cultu, ſed etiam ſummo exteriore obſequio honorandus eſt.

internus, ut Danielis 3. tres pueri confitentur, orantes, ut internus eorum affectus, quem ſacrificio proteſtari non poterant, ita placeret, ſicuti conjunčto ſacrificio acceptus fuiſſet.

Cyril. lib. 2. in Ioa. c. 92.

QVIBVS accedit, quòd omnes cauſæ, ob quas Iudæi ſacrificiis utebantur, in Chriſtiano populo locum etiam obtineant. Nam Deum Chriſtiani non minùs quàm Iudæi, non tantùm animo, ſed etiam corpore colere tenentur, ac inſuper ſeipſos in opinione de uno Deo vero, ejúſque ſupremo dominio firmare, recognoſcendo ſe ſervos, eique ſervitutem exhibendo ſummo proprióque cultu: ſed genuum flexio, candelarum accenſio, ſtatuæ erectio, laus & vocalis oratio, univerſaque alia honoris ſigna, excepto ſacrificio, etiam aliis a Deo impendi poſſunt. Nec minùs Chriſtianos quàm Iudæos mortem Domini commemorare jugiter oportet, cùm ab illa ſalus omnium ſeculorum dependeat, ac poſtremò Deum placare, gratias pro acceptis beneficiis agere, ac pro novis, quibus egent, impetrandis ſupplicare, non minus Chriſtianis quàm Iudæis commune eſt: cur igitur ad hæc peragenda minùs ſacrificiis utentur quàm Iudæi?

CAP. VI.

Quòd quatuor ſint in omni ſacrificio conſideranda: quid offeratur, à quo offeratur, cui offeratur, pro quibus offeratur.

Sacrificium cùm exhibetur Deo ſecundùm veram eius inſpirationem & doctrinam vera religio eſt.

QVANQVAM ſecluſa Dei prohibitione poſſet humanū genus in quocumque ſtatu vitæ exiſtens communi conſenſu, & authoritate publica ſuo ſtatui accommodata inſtituere ſacrificia; tamen, quia humana ratio fallax eſt, & poſt lapſum non ſolùm unus Deus, Creator, ac Dominus omnium; ſed & unus Dei & hominum mediator agnoſci, typicisque ſacrificiis redemptionis beneficium prænuntiari debuit, ideo legitimorum ſacrificiorum, ſicuti & divinorum ſacramentorum inſtitutionem Deus ſibi ſoli reſervavit, ac primis fidelibus (a quibus ethnici ſacrificandi ritus acceperunt) interna inſpiratione, aut aperta juſſione declaravit, quomodo, quibuſve rebus, ſignis, actionibus, & ſacrificiis coli vellet, ne fallaciis malignorum ſpirituum aut vanorum hominum ad ſuperſtitioſum cultū inducerentur.

Deus ſacrificiorum inſtitutionem ſibi reſervavit. Ethnici à fidelibus ſacrificandi ritū uſurpaverūt.

Socratis ſententia ab Aug. laudata

Vnde Socratis ſententiam collaudat Auguſtinus, dicentis: *ſic Deum coli oportere, quomodo ſe colendum eſſe præceperit.* Quæ conſonat verbo Dei, Iſraelitico populo per Moyſen dicto: *Quod præcipio tibi, tantum facito Domino.* Quæ ſententia in obſequio & oblatione ſacrificiorū indubitatam veritatem obtinet.

Deut. 12.

Nam veteri populo Deus ſacrificia, per quæ vellet latriam ſibi exhiberi, inſtituit, nec alia cuiquam inſtituere vel offerre permiſit. Vnde temerarium reputatur Iephte facinus, in immolatione filiæ, ſi Ambroſio, Hieronymo, Nazianzeno, & Auguſtino credimus. Poterat quidem juſtè Deus, qui totū hominem ſibi tam iure creationis, quàm redemptionis vendicat, id quod dederat & emerat repetere, ac noſipſos, aut chariſſimos liber[illegible]t de humano ſanguine aliquid in ſacrificium exigere, quemadmodum Abrahæ filii ſui Iſaac immolationem imperavit; ac in lege primogenita à percutiente angelo liberata ſibi retinuit: ſed uti commutationem in beſtiæ ſanguinem tunc admiſit, obedientia, & ariete contentus, primogenita verò in lege pecuniâ redimi conſtituit: ita nunquam hoc genus hoſtiæ licitum eſſe ritu promiſcuo (ne graves abuſus ex mutua hominum cæde acciderent) permiſit.

Cur ſacrificari ſibi homines Deus noluit.

Euſeb lib. 1. de præpar. evang. c. 10. proſequitur vitam bruti pretium eſſe vitæ hominis.

Et quoniam impuri ſpiritus non ignorabant, vitam hominis Deo deberi, ac pro Dei honore Chriſtum vitam ſuam oblaturum; etiam cultoribus ſuis perſuaſerunt, filios ſuos & filias ſuas dæmoniis ſacrificare, & ſanguinē innocentem effundere ſculptilibus Chanaam. Sicut Rex Moabitarum ad extremam neceſſitatem redactus, proprium filium immolavit, ut hoc velut excellentiſſimo ſacrificio divini numinis opem ſibi conciliaret.

Aug. ſerm. 64. de verb. Domini Pſal. 105.

4. Reg. 3.

SICVT autem in veteri lege Deus ſacrificiorum inſtitutionem ſibi ſoli reſervavit; ita & in nova ſic unicum aliquod verum, viſibile, ac proprii nominis ſacrificium Chriſtus inſtituit, ut noluerit ullum aliud cum illo multiplicari aut miſceri. Quod cùm adhuc obſcurum eſſet, multis ſacrificiis adumbrandum fuit, ut ex varietate ſacrificiorum illorum præcipui hujus maxima dignitas innoteſceret. Sed poſtquam illius excellentia Chriſtianis tandem patefacta eſt, admodum conve-

Vnicū novæ legis ſacrificium.

nienter Dominus unicum eſſe novi teſtamenti voluit ſacrificium, unicamque hoſtiam in Dei & hominis carne atque ſanguine poſitam, quam Chriſtus ritu cruento in cruce obtulit, & uſque ad ſeculi finem per Apoſtolos, eorúmque in ſacerdotio ſucceſſores, incruento ritu ſub panis & vini ſpeciebus offerendam ſanxit.

Aug. lib 4. de trin. c. 14.

Matth. 26. 1. Cor. 11.

SECVNDA legitimi ſacrificii conditio eſt ex parte offerentis, ut is talis ſit, qualem divina inſtitutio requirit: ſcilicet miniſter publicus, ad tale munus legitimè deputatus, vel immediatè à Deo, vel mediante eo, qui authoritatem habet hanc dandi poteſtatem. *Nemo enim ſibi aſſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo, ſicut Aaron: & omnis pontifex ex hominibus aſſumitur, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Vnde nec Chriſtus ſemetipſum glorificavit, ut Pontifex fieret, ſed qui loquutus ad eum: *Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Quare Dathan, Core, & Abiron cùm ſibi vendicare ſacerdotii munus affectarent, repentino hiatu terræ abſorpti ſunt. Saul, quia ſacrificare præſumpſit, regno ejectus eſt. Ozias Rex ob ſimilem temeritatem leprâ mulctatus fuit. Quare Chriſtus offerendi ſacrificii poteſtatem Apoſtolis dedit, cùm eos ſacerdotes fecit, dicendo: *Hoc facite in meam commemorationem.* Et Apoſtoli per civitates Epiſcopos & Presbyteros ordinarunt, qui ſoli propriè dicti ſacerdotes (Auguſtino teſte) fuerunt. Ante quem Diony. Areopagita; *Nec ipſe ſacerdos erit, niſi pontificalibus officiis ad hoc ipſe fuerit promotus.* Et Tertullianus Martionitas ridet, quòd laicis ſacerdotalia munera committerent, *cùm offerre*, inquit, *ad ſacerdotum officium pertineat, adeò*, inquit Epiphanius, *ut ne quidem Chriſtus matri ſuæ ut ſacrificaret permiſerit, imò nec hoc diaconis conceſſum ſit.*

Sacrificium à ſacerdote offerendum.

Concil. Trid ſeſſ. 23. c. 1.

Num. 16. 1. Reg 13. 2 Paral 26.

Aug. lib 20. de civit. c. 10 Dionyſ. lib. de Eccleſ. Hierar. c. 5. parte 1. Tertul. de præſcr. & de exhort. caſtit. Epiph. hæreſi 79. Hieron. epiſt ad Evagriū. Hyp. in oratione de Antichriſto.

CVM enim ſacrificium præſtantiſſimus ſit divinitatis externus cultus, meritò ad illud offerendum perſona ad hoc peculiari ritu deputata requiritur. Vnde etiam gentes ad offerenda publica falſis diis ſacrificia ſuos ſacerdotes, pontifices, ac flamines habuerunt. Initio quidem mundi ac in lege naturæ primogeniti (juxta Hebræorum traditionem) atque patresfamilias, & nonnulli divina inſpiratione peculiariter vocati, ſacerdotes fuère: in lege veteri, Aaron cum filiis: in novo teſtamento, Apoſtoli, & ab eis in ſacerdotium conſecrati.

Concil. Nicæ. can. 14.

TERTIA conditio legitimi ſacrificii reſpicit eum, cui offertur, ut non creatura, quantumvis ſublimis & digna, ſed verus ſit Deus, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, *in quo vivimus, movemur & ſumus*, qui eſt fons omnis boni, vitæ præſentis & futuræ, cujus divinam majeſtatem ſacrificii oblatione agnoſcimus, eidemque nos, omniaq; noſtra ſubjicimus, nóſque ab eo eſſe, atque dependere profitemur. Vnde Exodi 22. ſacrificans diis occidetur, præterquam Domino ſoli. Primarius enim ac proprius omnis ſacrificii uſus, eſt latriæ ſervitus, hoc eſt, externa ſupremi cultus exhibitio, continens agnitionem ſupremi dominii, naturaliſq; ſubjectionis. Ob quam cauſam præ omnibus honorum officiis ſacrificia ſibi offerri ſuperbiſſimi dæmones ſtudioſiſſimè curarunt, quæ ſancti vel homines vel angeli etiam ultrò delata reſpuerunt.

Sacrificium ſoli Deo faciendum.

Proprius ſacrificii uſus eſt latriæ ſervitus.

QVARTA legitimi ſacrificii conditio eſt, ut fiat intentione & fine à Deo præſcripto, ſcilicet ad profitendum ſupremum Dei principatum, noſtrámq; ſubjectionem, ſimulque ad annuntiandam Domini mortem. Nam falſum ſacrificium, quod falſis diis offertur, aut quod non fit intentione colendi & profitendi divinam excellentiam, nō tam ſacrificium, quàm ſacrilegium, ſuperſtitio, & idololatria, dicendū eſt. Nam *cultus, qui non officio mentis, ſed ritu ſolo corporis conſtat, nihil habet* (inquit Lactātius) *veritatis.*

Act. 14. Apoc. 19. Aug. epiſt. 49. Sacrificium fine à Deo perſcripto faciendum.

Lactan. lib. 4. c. 3. & 4.

CAP. VII.

Sacrificium novi teſtamenti, in oblatione incruentâ Carnis & Sanguinis Ieſu Chriſti Dei & hominis, in Euchariſtiæ myſterio poſitum.

CHRISTVS verus Deus & Homo, Pontifex futurorum bonorum à Deo conſtitutus, excellentiæ poteſtate hoſtiam ſibi placentem elegit: & quoniam munera & hoſtiæ legis naturæ atque Moſaicæ per ſe nec Deum offenſum placare, nec peccata delere poterant, cùm ad ſignificandam, non autem præſtandam ſalutem inſtituta eſſent; nec ad conſcien-

Heb. 9.

Sacrificia legis naturæ atque Moſaicæ Deum per ſe placare non poterant

tiæ, ſed carnalis tantùm immunditiæ expurgationem valerent; non hircorum, taurorum, vitulorum, vel avium ſanguinem & carnem ad offerendum aſſumpſit, ſed cùm eſſet ſacerdos ſummus, & propriæ vitæ humanæ dominus, per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatam hoſtiam Deo in ara crucis, hoc eſt, Filii Dei carnē atq; ſanguinē. Nam cùm impedire poſſet, voluntariè in Dei Patris honorem ſuum precioſum ſanguinem effudit, atque carnem ſuam crucifigi permiſit, vitamque ac ſpiritum in pretium & ſatisfactionem obtulit injuriæ, Deo per inobedientiam primorum parentum, ſuperadditáque peccata illatæ; ſeu juxta Apoſtolum, *ut mundaret conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi, conſequendámque repromiſſionem æternæ hæreditatis*, id eſt, ut juſtificati gratis, & in filios Dei adoptati cohæredes eſſemus naturalis filii Dei, cujus ſanguinis effuſio & carnis paſſio tam dives fuit ad privilegium, tam potens ad pretium, ut unica hæc cruenta Chriſti oblatio totius mundi peccata delere poſſit; támque Deo acceptum fuit iſtud verum, abſolutum, perfectiſſimúmque Chriſti ſacrificium, ut naturæ humanæ debitum perſolverit, iratúmque Deum, propitium & amicum reddiderit, nobiſq; gratiæ & gloriæ munera impetraverit: ac tantæ dignitatis ac virtutis, ut omni cauſæ ſufficiat, omniúmque veterum ſacrificiorum energiam & uſum in ſe contineat, quod unicum illis omnibus abrogatis ſuccedere voluit, ut jam orbis terrarum aliam hoſtiam non habeat, quàm in Ieſu Dei & hominis carne & ſanguine poſitam: quam quidem per ſeipſum Chriſtus ſemel in ara crucis, morte intercedente, Deo Patri, ut æternam illic redemptionem operaretur, obtulit. Sed quia per mortem ſacerdotium ejus extinguendum non erat, & ſimul cùm vellet, novi teſtamenti populum non aliam hoſtiam, quàm ipſe pro eo in ara crucis obtulerat, habere, (ut per quam ſalus & redemptio parta erat, per eandem fideles Deum colerent, beneficia quæcumque impetrarent, & pro conceſſis gratias agerent, ac demum paſſionis Chriſti fructus uberrimos ſibi applicarent); tamen quia Chriſtus immortalis factus, jam non pati, multò minùs mori poſſet, ideóque eandem hoſtiam eodem cruento modo immolandam Chriſtiani cum ipſo habere

Chriſti ſacrificium cruentū per ſe Deo gratum.
Aug. tract. 119. & 14. In Ioan. lib. 4. de Trin. c. 13.

Leo epi. 83.

Chriſti ſacrificium in cruce non fuit typicum, ſed abſolutum.

Coloſſ. 1. Ephes. 5. Chriſti ſacrificium in oblatione corporis & ſanguinis conſiſtit.

Chriſtus unicam voluit eſſe novi teſtam. hoſtiam, quam ipſe cruento obtulit modo, à ſuis verò miniſtris incruento offerri conſtituit.

nequirent, placuit, ut ſupernaturali, divináque poteſtate, per ſacerdotes eadem victima ſub panis & vini ſpeciebus reproducta incruento modo offeretur. Ideoque novo admirabilique modo verè ac realiter ſeipſum nobis ſub panis & vini ſpeciebus præſentem reliquit, ut qui ſemel immolatus eſſet in ſeipſo, hoc eſt, ritu cruento, jugiter immolari poſſet in ſacramento, id eſt, verè ac realiter exiſtens ſub panis & vini ſpeciebus ritu incruento. Vnde in noviſſima cœna pridie quàm pateretur, ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit, ac ſub earundem rerum ſymbolis, Apoſtolis, quos tunc novi teſtamenti ſacerdotes conſtituebat, eorúmque in ſacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent præcepit, dicendo: *Hoc facite in meam commemorationem*. Quibus verbis juxta ſcripturarum & Concilii Tridentini doctrinam, novum & viſibile Euchariſtiæ ſacrificium, per novi teſtamenti ſacerdotes, tanquam ſuos miniſtros offerendum inſtituit, ſic ut una eadémque ſit hoſtia, idémque nunc offerens ſacerdotum miniſterio, qui ſeipſum in cruce obtulit, ſolâ offerendi ratione diverſâ.

Eandem quidem hoſtiam ſed incruento modo nunc offerimus.

Seſſ. 22. c. 1. Seſſ. 23. c. 1.

Cap. VIII.

Quòd Chriſtus ſeipſum nobis ſub panis & vini ſpeciebus dederit, non ſolùm in ſacramentum quo paſcamur, ſed etiam in ſacrificium, quod Deo offeratur.

QVOD Chriſtus veram ſuam carnem & ſanguinem ſub panis & vini ſpeciebus, tranſmutatione naturarum facta, Eccleſiæ tanquam res permanentes reliquerit, duobus libris præcedentibus ſatis demonſtratum eſt; quo hîc ſuppoſito oſtendendum eſt, Dominum corpus & ſanguinem ſuum ſub panis & vini ſpeciebus non tantùm ad ſanctificationem noſtram ſignificandam & efficiendam, dùm percipiuntur; ſed potiſſimùm & primariè ad latriæ cultum, & oblationem Deo faciendam ſecundùm ordinem Melchiſedech, qui in ritu offerēdi

Pſal. 109.
Hebr. 7.
Geneſ. c. 14.

 panem

Digitized by Google

Æternitas ſacerdotii Chriſti ſecundum ordinē Melch. Eccleſiæ ſacrificium confirmat.

panem & vinum conſiſtebat (ut ex Geneſi manifeſtum eſt) tradidiſſe. Nam cùm ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech eſſe dicatur, debet ſacrificium, uſq; ad ſeculi finem perduraturū, ſub externa panis & vini ſpecie inſtituiſſe, quod ſacerdotum miniſterio jugiter offerat. Nam ratione ſacrificii crucis ſacerdos in æternum dici nequit, cùm actus cruentus ſacerdotii Chriſti non ſit ſecundùm ordinem Melchiſedech, quoniam ſacrificium crucis non eſt typicum, nec in aliquo publico religionis ritu conſtitutum, ſed abſolutum & independens, nec unquam ampliùs repetendum. Neque inſuper dici poteſt, Chriſtum vocari ſacerdotem in æternum, quia virtus ſacrificii crucis in æternum manet; quia etiam Noë ſacerdos in æternum diceretur, cùm effectus ſacrificii ejus quoq; ſit æternus. Nam impetravit, ne unquam ampliùs generale diluvium eveniat. Fatendum itaque eſt, in ſacerdote Melchiſedech ſacrificii Chriſti præfiguratum fuiſſe ſacramentum, quod Regius vates apertè teſtatur: *Iuravit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*: qui ordo utique hic eſt, de ſacrificio illo veniens, & inde deſcendens, quòd Melchiſedech ſacerdos Dei ſummi fuit, quòd panem & vinum obtulit, quòd Abraham benedixit. Nam quis magis ſacerdos Dei ſummi, quàm Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem ſub panis & vini ſpeciebus. Et circa Abraham benedictio illa præcedens ad Chriſtianum populum pertinebat. Nam dictum eſt Abrahæ: *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes*: quod ſemen Apoſtolus interpretatur, Chriſtum eſſe. Vt ergo in Geneſi per Melchiſedech ſacerdotem benedictio circa Abraham poſſit ritè celebrari, præcedit antè imago ſacrificii in pane & vino conſtituta, quam rem perficiens & adimplens Dominus, panem & calicem mixtum vino obtulit, & qui eſt plenitudo, veritatem præfiguratæ imaginis adimplevit, quādo in noviſſima cœna ipſe de corpore & ſanguine ſuo ſub panis & vini ſpeciebus ſacrificium obtulit. Vnde Apoſtolus Chriſti ſacerdotium non Aaronico, ſed Melchiſedech ſacerdotio, in ordine, hoc eſt, in exteriore forma & ritu aſſimilat: nuſquam verò illius declaratur ritus, niſi Geneſ. 14. in pane & vino. Quare meritò veteres Eccleſiaſtici ſcriptores magno conſenſu illam oblationem, quæ in Geneſi deſcribitur, ſacrificii in Euchariſtiæ myſterio à Domino inſtituti, typum fuiſſe tradunt. *In ſacerdote Melchiſedech ſacrificii Dominici præfiguratum videmus ſacramentum*; ait Cyprianus. *Melchiſedech prolato ſacramento menſæ dominicæ, nobis æternum eius ſacrificium figuravit, qui de corpore & ſanguine ſuo ſacrificium inſtituit*, ait Auguſtinus. In eandem ſententiam ceteri patres ſcribunt: & manifeſtiſſimè de hac eâdem oblatione vaticinatus eſt Malachias dicens: *à ſolis ortu uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Vbi propheta legalium ſacrificiorum ceſſationem, gentium vocationem, & ſacrificii mundiſſimæ Euchariſtiæ in Eccleſia toto orbe colligenda oblationem prænuntiat, opponitque ſacrificium ſacrificio, ſacerdotem ſacerdoti, locum loco, panem pollutum oblationi mundæ, quæ ſcilicet incruento, mundiſſimóque ritu eſſet offerenda, nec ulla miniſtrorū iniquitate pollui, ſicut antiqua illa carnaliaque ſacrificia, poſſet, cùm primarius offerens eſſet Chriſtus, idem ſcilicet exiſtens ſacerdos & hoſtia.

Cypr. lib. 2. epiſt. 3. Pſal. 109.

Chriſtus in cœna veritatem præfiguratam ſacrificio Melchiſedech adimplevit.

Auguſt. in Pſal. 33. Conc. 2.

Hebr. 7.

Ritus ſacerdotii Melchiſedech fuit in pane & vino.

Clemens Alexan. lib. 4. ſtromat. Cypria. lib. 2 epiſt. 3. Aug in Pſal. 33 conc. 2. Aug epiſt. 95. Euſeb. lib. 5. demonſt. evang. c. 3. Malach. 1.

De oblatione Eucha. vaticinatus eſt Malach.

Malach. vaticinium de externo ſacrificio intelligendum eſt.

Neqve verò ad ſpiritualia precum, bonorúmque operum duntaxat ſacrificia, hic locus detorqueri poteſt. Nam Propheta oblationem ſynagogæ in animalium cæde ſitam, rejiciendam, ac in ejus locum novam quandam aliam externam oblationem in gentibus ſucceſſuram prædicit. At ſacrificium laudis, precum, bonorúmque operum nō eſt populo Chriſtiano proprium, cùm in omni lege & ſtatu viri fideles talibus metaphoricis ſacrificiis Deum coluerint. Præterea loquitur Malachias de viſibili externóque ſacrificio, in publico religionis alicujus ritu conſtituto, quod externis Iudæorum ſacrificiis ſucceſſurum erat, cujus oblatione Deus palàm inter gentes eſſet glorificandus, ſicut per Aaronicos ſacerdotes & ſacrificia Iudæorum contemptus olim fuerat. Accedit, quod Propheta ſolis ſacerdotibus loquatur; at ſacrificia precum & bonorū operum fidelibus omnibus communia ſunt. Poſtremò bonum opus, laus Dei, oratio nunquam in ſcripturis abſolutè ſacrificium vel oblatio vocantur, ſed cum adjuncto, ſa-

crificium laudis, ſacrificium juſtitiæ, hoſtia vociferationis, victimæ labiorū &c. At Propheta in omni loco ſacrificium verum, proprieque dictum, offerendum Deo inter gentes prænuntiat, quale profectò nullum niſi Euchariſtiæ ſacrificium reperitur, ideoque veteres uno conſenſu Malachiam de oblatione ſacrificii corporis & ſanguinis Domini ſub ſpeciebus panis & vini fuiſſe vaticinatum intelligunt: quam per novi teſtamenti ſacerdotes certiſſimè offerendam ſpiritu prophetico videns, de ea futura tanquam præſente loquitur, dum ait: *In omni loco offertur*. De hoc eodem novi teſtamenti ſacrificio Danielis vaticinium interpretantur veteres, quo juge ſacrificium per Antichriſtum in fine ſeculi tollendum prædicit. Quemadmodum verò Euchariſtiæ ſacrificium à Chriſto inſtitutum, quatenus includit ſpecies panis & vini, ſacerdotio & ſacrificio Melchiſedech adumbratum fuit: ita per agnum paſchalem, quatenus continet veram carnem & ſanguinem agni immaculati Chriſti, datum fidelibus in cibum & potum. Quòd enim agni paſchalis immolatio typus fuerit non ſolùm oblationis carnis Chriſti, in cruce conſummantis opus noſtræ redemptionis, ſed etiam oblationis ejuſdem in myſterio Euchariſtiæ, qua ratione cultum ſacrificalem in Eccleſia conſtituit, ex circumſtantiis celebrationis & inſtitutionis utriuſque luculentiſſimè demonſtrari poteſt. Nam Dominus eodem loco & tempore, imò & in eâdem menſa utrumque paſcha, & typi, & veritatis celebravit, oſtendens, ſe nova ceremonia veterem adimplere, ac eidem finem imponere. Nam confeſtim poſt immolationem ac eſum agni paſchalis, corporis & ſanguinis ſui ſacramentum inſtituit, illudque Apoſtolis in cibum & potum dedit. *Poſtquam typicum paſcha fuerat completum, ad verum paſchæ tranſgrediens ſacramentum* (ait Hieronymus:) *veritatem figuræ adiungens*, (ait Chryſoſt:) *ut deinceps paſcha non in ove, ſed in carne Domini celebraretur*, ait Auguſt. & alibi, *ut tanquam ſacerdos novi teſtamenti menſam exhiberet de corpore & ſanguine ſuo.* Eleganter quoque Leo: *Antiqua obſervantia novo tollitur ſacramento, hoſtia in hoſtiam tranſit, & legalis feſtivitas dum immutatur, impletur. Nunc carnalium ſacrificiorum varietate ceſſante, omnes differentias hoſtiarum una corporis & ſanguinis tui implet oblatio.* Et, *priùs figuratam ovem, poſtea ſuum Dominus obtulit ſacrificium*, inquit Iſichius lib. 2. in Leviticum cap. 8. Similia habet Gregorius hom. 22. in Euangelia. Procopius lib. 6. in Exodum cap. 23. Beda in 22. cap. Lucæ, Anſel. in 26. cap. Matth. Rupertus libro 2. in Exod. cap. 6. Vbi illum veteris paſchæ agnum cum diſcipulis comedit, tunc ipſe novi ſacrificii agnus propriis manibus Deo Patri ſemetipſum immolavit. Ideo enim decimumquartū diem primi menſis ad veſperam, quando agnus paſchalis immolari debebat, ad myſterium Euchariſtiæ inſtituendum elegit, ut ſignificaret, quòd ſicut immolatio agni paſchalis verum eſſet apud Iudæos ſacrificium; ita quoque apud Chriſtianos Euchariſtiæ confectio (cujus illa typus & figura erat) novum eſſet paſcha, novique teſtamenti ſacrificium, quod in memoriam tranſitus Domini ex hac vita per mortem, & noſtræ liberationis à poteſtate diaboli, mortis, & peccati, offerendum eſſet, ſicut agnus paſchalis immolabatur in recordationem tranſitus Domini occidentis primogenita, & liberationis Iſraëlitici populi de Ægypto. Ac inſuper, quòd ſicut agnus ille paſchalis immolatus manducabatur tanquam viaticum peregrinorum, tendentium ad terram promiſſionis; ita Euchariſtia eſſet refectio & viaticum ad cæleſtem patriam tendentium. Denique, quòd ſicut agnus ille comedi non poterat, niſi à circumciſis, mundis, & in Ieruſalem: ita Euchariſtiæ ſacrificium non niſi à baptizatis, mundis, & in unitate Chriſti Eccleſiæ conſtitutis, dignè ac ſalubriter manducari poſſet. Ac poſtremò, quòd ſicut agnus paſchalis non immolabatur à ſacerdotibus Leviticis, ſed à capitibus familiarū (quæ ita Deo diſponente, quoad hoc ex lege naturæ ſacerdotii jus retinebant) ita Euchariſtiæ ſacrificium offerretur à ſacerdotibus novi teſtamenti, qui eſſent futuri capita familiæ Chriſti, ex omni tribu, lingua, & natione, juxta Iſaiæ vaticinium aſſumpti. Nam ſicut præcipuum Iſraëlitico populo beneficium præſtitum erat liberatio ex Ægypto, per quam Deum verum patrum ſuorum agnoverūt, à quo ſimul juſtitiam edocti, in terram promiſſionis inducti ſunt; ita ſummum populo novi teſtamenti beneficium impenſum eſt, voluntaria unigeniti Filii Dei Hominis facti pro ſalute humani generis ad mortē traditio, per quod opus Deum verum agnovimus, juſtificatio-

Dan 8 & 12. Hippolytus martyr. li. de Antichriſto. Sacrificio Melchiſed. adumbratur ſacrificium Eccleſiæ, prout includit ſpecies panis & vini: Agno autem paſchali, prout continet veram carnem & ſang. Chriſti in cruce pro noſtra redemptione oblati.

Chryſoſtom. hom. de prodit. Iudæ. Hom. 83. in Matth.

In 26. cap. Matth. Chryſoſtom. hom. 83 in Matth. Aug. lib. 2. contra Petilianum cap. 37. & li. 17. de civit. cap. 20. Leo ſerm. 4. & 8. de paſſione Domini.

Exodi 12. Num. 9 Marci 14. Euchariſtia eſt paſcha Chriſtianorum.

Comparatio agni paſchalis & Euchar.

Iſaiæ 66.

Digitized by Google

cationem, filiorúmque Dei adoptionem, ac vitam æternam conſequimur. Ac quemadmodum veteri populo, ne beneficii liberationis ex Ægypto, aliorúmque temporalium donorum obreperet oblivio, juſſum eſt, ſingulis annis Domino in gratiarum actionem offerre agnum paſchalem; ita Chriſtus novi teſtamenti populo, in gratam ſuæ redemptionis memoriam, juſſit agnum illum, qui tollit peccata mundi, jugiter offerre, dicendo: *Hoc facite in meam commemorationem.* Vnde ſequitur, quòd ſicut non ſolùm primus agnus, cujus ſanguine liberati de facto ſunt Iſraëlitæ ex Ægypto, ſacrificium fuit: verùm etiam omnis agnus, qui ſequentibus temporibus in redemptionis illius memoriam immolabatur: ita & paſcha noſtrum Chriſtus non tantùm ſacrificium ſit, quatenus in cruce ſemel cruentè immolatus, ſed etiam quatenus in ſacramento Euchariſtiæ per ſacerdotes, ſub ſignis viſibilibus panis & vini ritu incruento in memoriam redemptionis ſemel in cruce peractæ immolatur. Quòd enim Chriſtus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*; Apoſtolus exponit: *mortem Domini annuntiabitis.* Cui porrò mortem ſuam commemorari velit, ex cap. 12. Exodi patet: *Habebitis hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum ſolennem Domino.* Sicut enim beneficii liberationis ex Ægypto memoria coram Deo fieri debebat, ita & mortis Domini annuntiatio, non utique ut oblitus recordetur, ſed ut ei de tanto beneficio dignæ gratiæ agantur. Vnde & Euchariſtia idem ſonat, quod gratiarum actio, quam per novi teſtamenti ſacrificium in populo Chriſtiano celebrandam per Regium vatem Dominus prædixit: *Apud te laus mea in Eccleſiâ magnâ: vota mea reddam in conſpectu timentium eum. Edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt Dominũ, qui requirunt eum; vivent corda eorum in ſeculum ſeculi. Reminiſcentur, & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ.* Quibus verbis Dominus devicta per reſurrectionem morte in populo Chriſtiano ſignificat, ſe per ſuos miniſtros Patris laudes decantaturũ, commemorando coram eo beneficia humano generi præſtita, idque ſacrificiis non privatis, nec veteribus, ſed publicis, ſolennibus, ſibique propriis. Mos enim Iudæorum erat, verbis & factis præſtita ſibi à Deo beneficia exprimere, juxta Moyſis præceptum Deuteron. 26. *Accedes ad ſacerdotem, & dices ad eum: profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingreſſus ſum in terram, pro qua juravit Dominus patribus noſtris, & idcirco offero primitias frugum terræ, quam Dominus dedit mihi.* Ita hodie populus Chriſtianus oblatione Euchariſtiæ, rebus & verbis profitetur, ſe Chriſti beneficio à poteſtate tenebrarum ereptum, hæreditatémque cæleſtem aſſequutum eſſe, atque ideo in gratiarum actionem, primitias omnium hominum IESVM CHRISTVM beatæ Virginis filium offerre, ac de pretioſa ejus carne coram Domino epulari, ut arctiſſimè ipſi unitus, participationéque vivificæ carnis ejus beatam immortalémque vitam conſequatur. Quod Apoſtolus luculenter ad Corint. expreſſit: *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis*: ubi fideles ad ſumendum Chriſtum per confectionem Euchariſtiæ immolatum cohortatur. Nam ad comedendum eundem, ut cruentè immolatum, fideles nunquam invitaſſet, cùm Chriſtus ſic in epulum ſe non tradiderit, nec immortalis factus lacerari dentibus poſſit. Loquitur itaque de incruento Euchariſtiæ ſacrificio, in quo Dominus ſeipſum incruentè immolatum populo novi teſtamenti manducandum & bibendum tradit; quaſi dicat Apoſtolus: Iudæorum paſcha fuit agnus irrationalis; ſed paſcha noſtrum eſt Chriſtus, ſub panis & vini ſpeciebus immolatus, ſub quibus ſe nobis familiari modo in cibum & potum tribuit: dicens: *Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum*, &; *bibite, hic eſt enim ſanguis meus*; apertè hac comparatione inſinuans, quòd ſicut immolatio agni paſchalis verum erat apud Iudæos ſacrificium, ita & celebratio Euchariſtiæ apud Chriſtianos.

Mors Chriſti annuncianda Deo, ut gratiæ illi agantur. — *Pſal. 21.* — *Deut. 26.* — *Beneficia percepta Deus commemorari voluit.* — *1. Cor. 5.* — *Apoſtolus fideles hortatur ad ſumẽdum Chriſtũ incruentè immolatum.*

ALIVS typus ſanguinis Chriſti in Euchariſtiæ ſacrificio novum teſtamẽtum confirmantis ex cap. 24 Exodi deducitur. Vbi Deus teſtamentum vetus ſeu pactum cum Iſraëlitico populo initum ſanguine victimæ confirmavit, dicendo: *Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mandavit ad vos Deus*, ut Apoſtolus ad Hebræ. 9. repetit: quem typum clarè Dominus in Euchariſtiæ confectione complevit, novum teſtamentum à ſe in noviſſima cœna conditum, ſimiliter hoſtiæ ſanguine confirmans, eiſdemque

Exodi 24. — *Teſtamentũ novum ſanguine hoſtiæ confirmatum eſt, ſicut antè vetus.*

Digitized by Google

penè verbis, quibus Moyſes utens, dum ait: *Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti*, juxta Marcum: vel juxta Lucam, & Apoſtolum: *Hic calix novum teſtamentum eſt in ſanguine meo*: ſignificans, in cœna ſeipſum Deo in victimam obtuliſſe, ac proprio effuſo myſtico ſanguine, novum teſtamentum obſignare. Conveniebat enim, ut Dominus in cœna potiùs quàm in cruce ſuum teſtamentum conderet, aſperſionéque ſui ſanguinis ſanciret. Nam teſtamentum ab homino vivo, ſuique juris & libero, ac coram teſtibus & amicis fieri congruit: ac inſuper hæredes nominandi ſunt, legata explicanda, & quid ab hæredibus teſtator fieri velit, ac ſuper his omnibus inſtrumentum conficiendum eſt, quo hæreditas applicetur; quæ omnia in cœna Dominus feciſſe reperitur. Nam legem dilectionis promulgavit, teſtamentum condidit, victimam fœderis ſeipſum immolavit; ac ſuo ſanguine Apoſtolorum corda, id eſt, Chriſtianum populum aſperſit, ac poſtremò victimam ad epulum propoſuit, ſuúmque corpus & ſanguinem fidelibus ſub panis & vini ſpeciebus legavit.

Marci 14. Lucæ 22. 1. Cor. 11.

Dominus in ultima cœna teſtamentum condidit, dū liber erat.

Cap. IX.

Sacrificium Euchariſtiæ ex ſcripturis novi Teſtamenti comprobatur.

PRÆTERMISSIS aliis multis veteris teſtamenti figuris, Prophetarúmque vaticiniis, quibus non obſcurè adumbratum, vel prædictum eſt novi teſtamenti ſacrificium, in oblatione carnis & ſanguinis Chriſti, ſub panis & vini ſpeciebus conſtitutum, ex ſcripturis novi teſtamenti hoc ipſum nunc oſtendendū eſt. Ac primùm Dominus Luc. 22, de Euchariſtia dicit: *Deſiderio deſideravi hoc paſcha mãducare vobiſcum*; nam quòd ibi non deſideraverit veſci carne veteris agni paſchalis, per ſe ſatis evidens eſt, ac demonſtrat Tertul. lib. 4. contra Marcionem. Voluit ergo Dominus epulari cum Apoſtolis, ac manducare hoſtiam novi teſtamenti, quam in noviſſima cœna inſtituit, ac Apoſtolis ſimul recumbentibus participandam tradidit dicendo: *Manducate*; *hoc eſt enim coprus meum*; *& bibite*: *hic eſt enim ſanguis meus.* Præterea oblationem ſacrificalē ibi fuiſſe, verba Domini demonſtrant: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur*, Lucæ 22. vel *quod pro vobis frangitur* 1. Cor. 11. Item, *hic eſt calix novum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis effunditur*, Luc. 22. & addit Matth. cap. 26. *in remiſſionem peccatorum.* Quæ ſanè verba non ſignificant, dari Apoſtolis carnem & ſanguinem Domini ad comedendum & bibendum, ſed Deo exhiberi in ſacrificium. Non enim dixit Chriſtus, vobis datur: ſed *pro vobis*; & addit Matth. 26. *& pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum*, ſignificans, Deo in ſacrificium offerri pro peccatis, tam abſentium quàm præſentium. Dicitur autem calix aut ſanguis fundi, quia ſeorſum ſanguis in calice collectus, ſub liquida vini ſpecie Deo offertur; & Chriſti corpus frangi, quia ſub arida panis ſpecie conſecratur. Eâdem phraſi dicit Chryſoſtomus, corpus Chriſti in ſacramento pati. Neque verò dictis obſtat, quòd latina vulgata editio habeat, *effundetur.* Nam utrumque verum eſt, & quòd ſanguis in cœna fuſus fuerit in remiſſionem peccatorum, & quòd poſtea effundendus eſſet, ſive in cruce, ſive in ſacrificio Eccleſiæ, quod omnibus veteribus ſucceſſit. Et ſanè Lucas dicendo: *Hic eſt calix qui funditur*, neceſſariò exigit effuſionem ſanguinis, ut erat in calice. Nam in cruce calix ſanguinis non eſt fuſus. Deinde verba illa: *Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti*, apertè ſignificant, Chriſtum porrigere ſanguinem victimæ, quo novum teſtamentum confirmet, ſicut hoſtiarum ſanguine vetus obſignaverat. Hoſtia verò niſi præcedente immolatione fieri non potuit; immolatio autem oblationem, ſicut omnis ſpecies ſuum genus includit. Quibus accedit, quòd in noviſſima cœna dicere poterant Apoſtoli: *Paſcha noſtrū immolatus eſt Chriſtus*, ergo carnem & ſanguinem Chriſti immolati accipiebant. Quod etiam demonſtrant verba: *comedite*, *bibite*, quæ apertè innuunt dari carnem & ſanguinem Chriſti per modum participationis victimæ Deo priùs oblatæ. Nam animal vivum comedi non ſolet, nec animalis caro & ſanguis ad cibum & potum apta ſunt, niſi animal priùs occiſū ſit. At Chriſtus niſi per immolationem in ſacramento myſticam mortuus non erat. Vnde colligit Greg. Nyſſen. oratione 1. de reſurrect: quòd in cœna

1. Reg. 2. Vt comedam bucellam panis, iuxta Aug. in lib. 12. de civit. cap. 5.

Proverb. 9. Miſcuit vinum.

Aug. lib 17 de civit. c. 20

Iſaiæ cap. 19. colent in hoſtiis & muneribus.

1. Cor. 10. Chryſoſtom. hom. 24 in 1. ad Cor.

Matth. 26.

Exodi 24.

1. Cor. 5.

Grego. N oratione 1 reſurrect.

Chriſtus

Chriſtus myſticè immolatus fuerit, antequam ſe in cibum & potum daret; quod ſentiunt etiam reliqui veteres. Iren. lib. 4. c. 32. novi teſtamenti novam docuit oblationem. Cyp. lib. 2. epiſt. 3. Quis magis ſacerdos Dei ſummi, quàm Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo patri obtulit, & hoc idem quod Melchiſedech, panem & vinum, hoc eſt ſuum corpus & ſanguinē? Amb. in Pſal. 39. & Chryſ. hom. 24. in 1. ad Cor. & hom. 2. in poſteriorem ad Tim. ait, Chriſtum in cœna obtuliſſe Deo ſuum corpus & ſanguinem, & adhuc quotidie per ſacerdotes offerre, ac eiſdem verbis ſacrificium, quod offertur, ſanctificare. Aug. Leo, Iſichius, Beda, cum aliis paulò antè citatis dicunt, Chriſtū in cœna poſt figuratam ovem ſuum obtuliſſe ſacrificium. Luculentiſſimè verò Apoſtolus Euchariſtiam eſſe ſacrificium docet, comparans menſam Domini cum menſa gentilium, in qua immolabatur idolis, & altari Iudæorum, in quo Deo vero ſacrificium offerebatur. Vnde conficitur menſam Domini fuiſſe altare, ac proinde Euchariſtiam ſacrificium. Nam altare ex uſu ſcripturæ omniúmque gentium non niſi ad ſacrificium erigi ſolet. Vnde tam apud Græcos, quàm Hebræos à ſacrificio deductum nomen habet: à tiſia enim tiſiaſtirion græcis, & à ſebac, misbac Hebræis dicitur. Et quidem optima ratione, ut intelligerent homines, quòd ſicuti ad hunc præſtantiſſimum divinitatis externum cultum Deo exhibendum, perſonâ ad hoc ſpeciatim deputatâ; ita quoque loco certo ad hoc tantùm conſecrato, qui uſibus profanis accommodari nequeat, opus ſit.

Sup. cap. 8.

1. Cor. 10.

Ieſua 22.

Aug lib. 20 cont. Fauſt. cap. 21.

Ex cōparatione menſa Domini cum altari Iudæorum ſequitur Euchar. eſſe ſacrificium.

Præterea comparat Apoſtolus Euchariſtiam cum ſacrificiis gentium & Iudæorum; quæ comparatio inepta foret, ſi Euchariſtia ſacrificium non eſſet. Denique comparat idem Apoſtolus ſocietatem, quæ manducatione Euchariſtiæ cum Deo initur, cum ſocietate, quam per manducationem idolotyti gentiles cum idolo contrahunt, ac manducantem de immolatis idolo cōſentire in ſacrificium idoli, ac immolantium ſe conſtituere ſocium aſſerit. Ergo ſimiliter, qui Euchariſtiam manducat, altaris Domini particeps fit, ac in ſacrificium Deo factum conſentit, immolantiúmque ſocius efficitur, ac interpretativè ſacrificat, Deumque latriæ cultu honorat. Ad hæc pertinet, quòd idem Apoſtolus menſam Domini altare vocet: *Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſerviunt.* Vbi Haymo: *Sacrificatorium,* ait, *eſt altare Eccleſiæ, in quo conſecratur corpus Chriſti, de quo increduli Iudæi carnalibus ſacrificiis adhærentes veſci nequeunt, quia ſanctum non eſt canibus dandum.* Quin & Chriſtus inter fideles ſuos altare futurum prædixit: *Si offers*, ait, *munus tuum ad altare*, &c. Poſtremò miniſterium publicum & externum in ſacrificii ritu poſitum, uſitatum apud primos Chriſtianos fuiſſe, indicat illud Actorum 13. *Miniſtrantibus illis Domino*; ubi vox λειτουργῶν ſacramentorum diſpenſationem ſignificare nequit, cùm illa non Deo, ſed hominibus fiat; ſed latriæ cultum in ſacrificii oblatione poſitum deſignat, cui adjunctæ erant obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, tam ſcilicet vivis, quàm mortuis, fidelibus quàm infidelibus, juxta Apoſtolū 1. Tim. 2. ac interpretationē B. Auguſt.

Heb. 13.

Matth. 5.

Aug. epi. 59.

Cap. X.

Euchariſtiæ ſacrificium ab omnibus veteribus agnitum fuiſſe.

Eccleſiaſtici ſcriptores tam græci quàm latini Euchariſtiæ confectionem eſſe ſacrificium agnoverunt, ei tribuendo vocabula ſacrificii, immolationis, oblationis, hoſtiæ, victimæ: item dicendo, Chriſtum incruentè offerri, immolari, atque ſacrificari Deo, ſoliſque ſacerdotibus licitum eſſe hoc ſacrificium offerre. Ac ne de ſpiritualibus bonorum operū oblationibus loqui viderentur, addunt, ſacrificiū eſſe corpus & ſanguinē Domini. Sic Achaiæ clerus teſtatur, S. Andream Apoſtolū dixiſſe proconſuli Ægeæ: *Immaculatum agnum in altari offero, qui poſtquam immolatus eſt, vivus & integer perſeverat.* Dionyſius Areop. *Pontifex*, inquit, *excuſat ſe, quòd hoſtiam ſalutarem litet.* Hippolytus martyr: *Venite ſacerdotes, qui pretioſum corpus & ſanguinem meū quotidie immolaſtis.* Ambr. in pſal. 38. & in 10. c. ad Heb. dicit, unum Chriſti corpus ubique offerri; & in primum c. Lucæ, Chriſtum immolari. Gregor. Nyſſenus oratione 1. de reſurrectione: *Seipſum victimam offert, idem ſimul ſacerdos & agnus qui offertur.* Chryſoſt. hom. 24.

Veteres ſcriptores agnoſcunt Euchar. ſacrificium.

Tertul. lib. de velan. Virg.
Epiph. hæreſi 79.
Hier. epiſt ad Euagrium.
Conc. Nicen. cap. 14.

Eccleſiaſtica Hie. c. 3. p. 3.

In orat. de Antichriſt.

in 1. ad Cor. lib. 6. de ſacerdotio, hom. 17. in epiſtolam ad Heb. dicit, unum eundemque Chriſtum ubique offerri. Aug. lib. 8. *de civit*. cap. ult. dicit, ſacerdotem altari aſtantem offerre Deo. Lib. 10. contra Fauſt. cap. 6. & 18. *Chriſtiani*, ait, *iam peracti ſacrificii memoriam celebrant ſacroſanctâ oblatione corporis Chriſti*. Libro quarto *de Trinitate* capite decimoquarto vocat ſacrificium corporis Chriſti. Epiſtola 59. ſancti altaris oblationem. Epiſt. 23. & in Pſalm. 79. dicit, Chriſtum immolari in ſacramento. Lib. 17. *de civit*. cap. 20. Similia habet Cyrillus lib. *de adoratione in ſpiritu & veritate*, & in Epiſt. ad Neſtorium nomine Concilii Epheſ. vocat incruentum ſacrificium. Leo ſerm. 7. & 8. de paſſione Domini, unum Chriſti ſacrificium omnibus veteribus ſucceſſiſſe dicit. Fulgentius libro ſecundo *ad Monimum* capite ſecundo; Gregorius libro quarto dialog. cap. 58. *in ipſâ immolationis horâ*.

Cyril. catecheſi myſtag. 5.

CAP. XI.

Quòd altarium ad Euchariſtiæ confectionem erectio certiſſimum ſit veterum teſtimonium de ſacrificio Euchariſtiæ.

Veteres altaria erecta fuiſſe ad Euchariſtiæ confectionem atteſtantur.

HVC etiam pertinet, quòd veteres agnoſcãt, altaria erecta fuiſſe ad Euchariſtiæ confectionem canone 3. & 4. Apoſtolorum. Dionyſius Areop. eccleſ. hierar. cap. 3. Tertul. lib. *De pœnitentiâ* refert, fideles aris Dei adgeniculari. Cyp. li. 1. epiſt. 9. *Non eſt dignus, pro quo ſacrificetur, qui ſacerdotem Dei ab altari diſtraxit*. Euſeb. lib. 1. *Demonſt. Euang*. cap. 6. *contra Parm*. conqueritur, altaria Dei fracta, in quibus Chriſti corpus offerri ſolet. Athan. in vita S. Anthonii eum refert vidiſſe feroces mulos, qui altaria Chriſti calcibus everterent, deſignans Arianos, qui altaria poſtmodum profanarũt ac ſubverterunt, Baſilio teſte, atque Amb. lib. 5. epiſt. 33. Gregor. autem Naz. oratione in Gorgoniam ſcribit, eam ante altare procubuiſſe, ac eum invocaſſe, qui ſuper altare coli ſolet. Nyſſenus lib. *De baptiſmo*, altare lapideum conſecratione ſanctum fieri dicit. Chryſoſt. hom. 53. ad populum Antiochenum: *Si quis vellet hoc altare ſubvertere, nónne illũ lapidibus obrueretis*? Hom. 20. in poſteriorem ad Corinth. *Tu altare honoras, quod accipit corpus Chriſti*. Hieronymus libr. contra Vigilantium. Auguſtinus lib. 8. de civitate cap. ultimo, & lib. 22. cap. 8. libr. 9. Confeſſionum cap. 9. Ex quibus & aliis innumeris Patrum locis conſtat, in confeſſo fuiſſe, Euchariſtiam proprii nominis eſſe ſacrificium, ad cujus confectionem altari opus ſit, (quod non niſi ad ſacrificandum conſtrui ſolet) ac proinde impiam, totiq; vetuſtati contrariam eſſe Calvini ſententiam: *Menſam nobis Dominus dedit, in qua epulemur; nõ altare, ſuper quod victima offeratur*. Nam menſam Domini altare eſſe docet Apoſtolus, ac ita nominat ad Hebræos 13. Et quamvis nullum extaret à veteribus ſcriptum dictæ rei teſtimonium, meritò ſufficere deberet perpetuus eccleſiæ mos & uſus, qui ex vetuſtiſſimorum templorũ & altarium conſtructione oculis exhibetur. Nam pleraque templa & altaria plus mille annis ſubſtiterunt.

Aug. epiſt. 122.

Gen. 8. Aug. lib. 20 cont. Fauſt c. 21. Fulgẽ. lib. 2 ad Monimum c. 8. lib. 4. inſtit cap. 18.

1. Cor. 10.

Altaria in eccleſiis à mille annis erecta teſtantur euchar. eſſe ſacrificium.

CAP. XII.

Ex ſacerdotum appellatione ſacrificium Euchariſtiæ ſtatuitur.

Heb. 5. & 8.

VETERVM ſententia de Euchariſtiæ ſacrificio inſuper elucet ex eo, quòd Euchariſtiæ miniſterium ſacerdotium appellẽt, ad quod iuxta Apoſtolum pertinet offerre dona & ſacrificia, munera & hoſtias Deo pro peccatis. Vt Dionyſius Areop. libr. *De eccleſiaſticâ hierar*. cap. 1. 3. & 5. Tertul. lib. *De præſcriptionibus*, & li. *De veland. virgin*. Cypr. libr. 1. epiſt. 9. & paſſim in libris & epiſtolis, Euſeb. lib. 5. *Demonſt*. cap. 3. Ambroſ. in Pſalm. 38. & libr. 4. *De ſacram*. cap. 5. & 6. *Dicit tibi ſacerdos; corpus Chriſti; & tu dicis, Amen*. Hieronym. in dialog. contra Luciferianos. Chryſoſt. libris ſex *De ſacerdotio*; Auguſtinus libr. 20. *de civit*. cap. 10. Epiſcopi & presbyteri propriè dicuntur ſacerdotes; initio quidem eccleſiæ Chriſtianæ, vigente adhuc Aaronico ſacerdotio, in tẽplo Hieroſolymitano cariùs Chriſtiani utebãtur nominibus

Epiſcop. & presbyt. dicũtur propriè ſacerdotes. Aug. epiſt. 122.

Cur in exordio eccleſiæ Chriſtianæ rarior uſus fuerit nominũ ſacerdotii, ſacrificii, altaris.

ſacerdotii, ſacrificii, templi, & altaris, ut faciliùs Chriſtiana ſacra diſtinguerentur à Iudaicis, & ne alia confirmari putarentur: ſed everſo paullo pôſt templo Hieroſolymitano, abolitiſq; Iudæorum ſacrificiis, Chriſtiani ſcriptores propriis nominibus res ipſas exprimere cœperunt, ac uti nominibus ſacerdotis, templi, altaris, ſacrificii,& ſimilibus, appellaruntque ſacerdotes, quibus poteſtas offerendi ſacrificium tributa eſſet; ut ex Concilio Niceno patet, canone 14. & Carthaginenſi 4. can. 4. Euſeb. lib. 5. hiſtoriæ eccleſiaſt. cap. 23. ex martyrio S. Sixti, & B. Laurentii; cuius meminit Ambro. lib. 1. offic. cap. 41.

Cap. XIII.

Euchariſtiæ ſacrificium ex vetuſtiſſimo ritu conficiendi confirmatur.

Ritus confectionis Euchar. ſacrificium eſſe demonſtrat.

Ex ritu conficiendæ Euchariſtiæ vetuſtiſſimo, qui in liturgiis reperitur, conſtat inſuper, Euchariſtiam veri nominis eſſe ſacrificium. Nam in omnibus liturgiis, Iacobi, Clementis, Baſilii, Chryſoſtomi & vetuſtiſſimo latino canone extāt paſſim nomina oblationis, ſacrificii, victimæ, ſignorum, aliorúmq; rituum, qui manifeſtè ſignificant, Euchariſtiæ confectionem ſacrificium eſſe. Ac quidem Romanus canon, qui formam ſacrificii celebrandi continet, partim verbis Domini, partim Apoſtolica traditione, partim ſanctorum pontificum inſtitutione conſtat. Cuius author primus Iſidoro teſte fuit S. Petrus: & prorſus immutatus à tempore Divi Gregorii Magni retentus eſt, ut ex VValfrido lib. *De obſervationibus eccleſiaſticis* cap. 22. colligi poteſt. Initiò quidem Apoſtoli ſolam orationem dominicam verbis conſecrationis adiunxerunt, Gregorio teſte lib. 7. epiſt. 63. & Hieronymo lib. 3. contra Pelagianos: ſed tamen iidem poſtea Eccleſiis conſtitutis certam offerendi ſacrificii formulam, adiunctis certis precibus & ritibus tradiderunt. Quæ apud omnes Chriſtianos, quoad eſſentiales partes integra permanſit, ut conſtat ex omnium liturgiis, & Ambroſio lib. 4. de ſacramentis cap. 5. & 6. atque Cyrillo Ieroſol. catecheſi myſtagogica 4. & 5. Etſi enim liturgiæ dicantur Baſilii, Chryſoſtomi, Ambroſii, Gelaſii, Gregorii, vel Iſidori, non tamen liturgias integras cōpoſuerunt, ſed eam ſolùm, quæ in uſu apud eos erat, aliquid addēdo vel minuendo pro temporum varietate ad meliorum formam redegerunt, ut de ſe teſtatur Gregor. lib. 7. epiſt. 73.

Cõcil. Trid. ſeſſ. 22. c. 4. Iſid. lib. de officiis divinis cap. 15.

Cap. XIIII.

Ex uſu Euchariſtiæ ſacrificium miſſæ demonſtratur.

Ex uſu Euchariſtiæ qui in oblatione conſiſtit evincitur ſacrificium.

Cvm ex vetuſtiſſimo Chriſtianorum uſu conſtet, Euchariſtiam non ſolùm tanquam ſacramentũ ſumptam, ſed pro aliis etiam ſive præſentibus, ſive abſentibus fuiſſe oblatā, imò pro hominũ tā viventiũ quàm mortuorũ peccatis, pro pace, pro incolumitate, pro neceſſitatibus deniq; omnibus, tā corporalibus, quā ſpiritualibus, idq; ex Apoſtolica traditione, adeò ut Aërius, qui pro defunctis offerendum negaret, publico eccleſiæ iudicio hæreticus habitus ſit, Epiphanio teſte hæreſi 75. & Auguſtino 53. manifeſtum eſt, in eccleſia Chriſti ſemper fuiſſe creditum, quòd Euchariſtia ſacrificiũ eſſet, quòd non ſoli ſumenti prodeſſet, ſed etiā iis, pro quibus Deo exhiberetur. Cúmq; Chriſti eccleſia columna ſit & fundamentum veritatis, adverſus quam Dominus promiſit inferi portas non prævalituras, in eius traditione tanquā ſecuriſſimo portu cōquieſcere debemus, eiúſque doctrinam audire, niſi tanquā ethnici & publicani haberi velimus. *Matth. 18.*

Cap. XV.

In qua miſſæ parte ſacrificium Euchariſtiæ conſiſtat.

Qvia primarius chriſtianæ religionis cultus in oblatione ſacrificii Euchariſtiæ conſiſtit, explicādum eſt, in qua miſſę parte oblatio ſacrificii poſita ſit, ſeu qua actione ſacerdos Deo proprii nominis ſacrificium offerat. Nam ſex actionis ſacræ partes reperimus.

Sex actionis ſacræ partes.

Prima eſt oblatio panis & vini per elevationem cum oratione vocali, quæ nuda eſt ceremonia ad excitandam devotionem ab eccleſia inducta, neque ad ſacrificii naturam, neq; ad integritatem pertinens. Secunda eſt ſacramenti Euchariſtiæ cōfectio, in qua ex Chriſti ſacerdotis æterni ſecūdū ordinē Melchiſedech inſtitutione, presbyter legitima ordi-

ordinatione vocatus, operatorio ſermone tranſmutatis panis & vini ſubſtantiis, accidentibus earum remanentibus, ſub eiſdem corpus & ſanguinem Domini, ex verborum conſecrationis vi ſeorſim in altari Deo ſiſtit, ad profitendum eius ſuper omnia dominatum, humanæque naturæ ſubiectionem, commemorandamq; Chriſti voluntariam pro humani generis redemptione mortem. Qua actione cùm ſacerdos ritu ad proximè colendum latriâ Deum inſtituto rem Deo conſecret, exhibeat, atque præſentet, eum propriè Deo offerre ſequitur, ac eius actionem oblationis rationem obtinere, cùm nihil aliud ſit à Deo quippiam offerre, quàm in eius cultum proximè conſecrare, exhibere, præſentare. Quia verò eâdem religionis actione rei oblatæ immutatio, & quidem duplex fit; una realis termini, à quo per veram naturarum panis & vini deſtructionem, relictis ſolis earum accidentibus; altera verò ſacramentalis termini ad quem, per veram & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Domini, ſub remanentibus panis & vini ſpeciebus in altari poſitionem, evidens eſt, ſacerdotem Euchariſtiæ ſacramentum conficiendo, non ſolùm generalis appellationis oblationem facere, ſed etiam proprii nominis ſacrificium offerre: ac proinde in hac plenè divina & ſupernaturali actione, ſacrificii novi teſtamenti eſſentiam conſiſtere, quo Chriſtiani latriæ cultum Deo exhibent, profitendo, ipſum eſſe unum ſummumque principium, in quo vivimus, movemur, & ſumus; unumque mediatorem Dei & hominũ, hominem, Iesvm Christvm ſua paſſione factum eſſe cibum animarum noſtrarum, largitoremque vitæ. Nam Dei omnipotentiam, & creaturæ in omnibus naturæ gratiæq; operibus ab eo dependentiam, aptiſſimè naturarum panis & vini converſio, ſola verborum prolatione facta conteſtatur, ex qua nimirum liquet, nutui divino cuncta promptiſſimè obedire, Deiq; dicere, eſſe facere; quodq; rei natura confeſtim eſſe deſinat, niſi omnipotentis Dei virtute conſervetur. Panis autem & vini ſpecies poſt naturæ deſitionem remanentes, ſub quibus ponitur Chriſtus, luculentiſſimè demonſtrant, Deum ſua incarnatione & morte factum eſſe cibum animarum, cuius manducatione vivant in æternum.

Aug. lib. 10. de civ. c. 20. Episcopi & presbyteri propriè iam vocantur in ecclesia sacerdotes.

Chriſtus autem, ut contentus ſub panis & vini ſpeciebus, eſt ſacrificium, quod offertur Deo. Eadem enim altaris & crucis eſt hoſtia, ſola offerendi ratione diverſa. In cruce, cruentè & cũ doloris ſenſu Chriſtus adhuc paſſibilis in ſeipſo immolatus & occiſus eſt; in altari verò admiranda charitate impaſſibilis iam Chriſtus, incruento ſacramẽtalique modo iterum pati immolarique dignatur, dum ſeorſim corpus eius verè ac realiter ſub panis ſpecie, & ſanguis eiuſdem diſtincta conſecratione ſub vini ſpecie in altari Deo ſiſtitur. Nam diſtincta corporis & ſanguinis Chriſti ad cultum Dei in altari poſitio ſub ſpeciebus ad eſum & potum idoneis, vera & realis eſt oblatio, atque incruenta paſſionis Chriſti renovatio; non autem (ut Calvinus delirat) ſolùm memoria, imago, & teſtimonium illius ſingularis, veri, & unici ſacrificii, quo nos Chriſtus expiavit; neque ſignum purum, in quo ita nobis monſtretur Chriſti immolatio, ut crucis ſpectaculum pene ob oculos ponatur, qualiter in oculis Galatarum Chriſtum fuiſſe crucifixum dicit Apoſtolus, quando illis propoſita crucis prædicatio fuerat. Siquidem veteres uno conſenſu tradunt, Euchariſtiæ confectionem ita memoriam illius unici ſacrificii cruenti, quod in cruce Chriſtus peregit, continere, ut ſimul in ſe vera ſit oblatio, & incruenta immolatio: ſicut vetera ſacrificia figuræ & typi erant carnis Chriſti offerendæ, ſanguiniſque effundendi remiſſionem peccatorum; attamen ſimul vera in ſe erant ſacrificia, ad quæ offerenda certi ſacerdotes conſecrabantur. Hebræi (inquit Aug.) *in victimis pecudum quas offerebant Deo, prophetiam celebrabant futuræ victimæ, quam Chriſtus obtulit: Chriſtiani iam peracti ſacrificii memoriam celebrant, ſacroſanctâ oblatione & participatione corporis Chriſti.* Vnde patet, ſignificationem, memoriam, & imaginem cruentæ mortis Chriſti, non excludere ſubſtantialem veritatem oblationis & ſacrificii. Imò ex quo Adam peccavit, nullum ſacrificium in aliquo religionis ritu conſtitutum Deo acceptum fuit, quod ſimul non eſſet mortis Chriſti futuræ prænunciativum, aut iam peractæ commemorativum. Carnales enim veteris teſtamenti, aut legis naturæ victimæ, figuræ carnis Chriſti offerendæ, ſanguiniſque in remiſſionem peccatorum effun-

Cal. lib. 4. c. 18. nu. 10. & 11.

Cal. ſententia reiicitur.

Galat. 3.

Vera, licet incruenta immolatio agnoſcenda eſt.

Aug. lib 20. cont. Fauſt. cap. 18.

nienter Dominus unicum eſſe novi teſtamenti voluit ſacrificium, unicamque hoſtiam in Dei & hominis carne atque ſanguine poſitam, quam Chriſtus ritu cruento in cruce obtulit, & uſque ad ſeculi finem per Apoſtolos, eorumque in ſacerdotio ſucceſſores, incruento ritu ſub panis & vini ſpeciebus offerendam ſanxit.

Aug lib 4. de trin. c. 14.

Matth. 26. 1. Cor. 11.

SECVNDA legitimi ſacrificii conditio eſt ex parte offerentis, ut is talis ſit, qualem divina inſtitutio requirit: ſcilicet miniſter publicus, ad tale munus legitimè deputatus, vel immediatè à Deo, vel mediante eo, qui authoritatem habet hanc dandi poteſtatem. *Nemo enim ſibi aſſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo, ſicut Aaron: & omnis pontifex ex hominibus aſſumitur, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Vnde nec Chriſtus ſemetipſum glorificavit, ut Pontifex fieret, ſed qui loquutus ad eum: *Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Quare Dathan, Core, & Abiron cùm ſibi vendicare ſacerdotii munus affectarent, repentino hiatu terræ abſorpti ſunt. Saul, quia ſacrificare præſumpſit, regno ejectus eſt. Ozias Rex ob ſimilem temeritatem leprâ inulctatus fuit. Quare Chriſtus offerendi ſacrificii poteſtatem Apoſtolis dedit, cùm eos ſacerdotes fecit, dicendo: *Hoc facite in meam commemorationem.* Et Apoſtoli per civitates Epiſcopos & Presbyteros ordinarunt, qui ſoli propriè dicti ſacerdotes (Auguſtino teſte) fuerunt. Ante quem Diony. Areopagita; *Nec ipſe ſacerdos erit, niſi pontificalibus officiis ad hoc ipſe fuerit promotus.* Et Tertullianus Martionitas ridet, quòd laicis ſacerdotalia munera committerent, *cùm offerre*, inquit, *ad ſacerdotum officium pertineat, adeò,* inquit Epiphanius, *ut ne quidem Chriſtus matri ſuæ ut ſacrificaret permiſerit, imò nec hoc diaconis conceſſum ſit.*

Sacrificium à ſacerdote offerendum.

Concil. Trid ſeſſ. 23. c. 1.

Num. 16. 1. Reg 13. 2 Paral. 26.

Aug. lib 20. de civit. c. 10. Dionyſ. lib. de Eccleſ. Hierar. c. 5. parte 1. Tertul. de præſcr. & de exhort. caſtit. Epipha. hæreſi 79. Hieron. epi. ad Evagriũ. Hypp. in oratione de Antichriſto.

CVM enim ſacrificium præſtantiſſimus ſit divinitatis externus cultus, meritò ad illud offerendum perſona ad hoc peculiari ritu deputata requiritur. Vnde etiam gentes ad offerenda publica falſis diis ſacrificia ſuos ſacerdotes, pontifices, ac flamines habuerunt. Initio quidem mundi ac in lege naturæ primogeniti (juxta Hebræorum traditionem) atque patresfamilias, & nonnulli divina inſpiratione peculiariter vocati, ſacerdotes fuêre: in lege vèteri, Aaron cum filiis: in novo teſtamento, Apoſtoli, & ab eis in ſacerdotium conſecrati.

Concil. Nicæ. can. 14.

TERTIA conditio legitimi ſacrificii reſpicit eum, cui offertur, ut non creatura, quantumvis ſublimis & digna, ſed verus ſit Deus, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, *in quo vivimus, movemur & ſumus*, qui eſt fons omnis boni, vitæ præſentis & futuræ, cujus divinam majeſtatem ſacrificii oblatione agnoſcimus, eidemque nos, omniaq; noſtra ſubjicimus, nóſque ab eo eſſe, atque dependere profitemur. Vnde Exodi 22. ſacrificans diis occidetur, præterquam Domino ſoli. Primarius enim ac proprius omnis ſacrificii uſus, eſt latriæ ſervitus, hoc eſt, externa ſupremi cultus exhibitio, continens agnitionem ſupremi dominii, naturaliſq; ſubjectionis. Ob quam cauſam præ omnibus honorum officiis ſacrificia ſibi offerri ſuperbiſſimi dæmones ſtudioſiſſimè curarunt, quæ ſancti vel homines vel angeli etiam ultrò delata reſpuerunt.

Sacrificium ſoli Deo faciendum.

Proprius ſacrificii uſus eſt latriæ ſervitus.

QVARTA legitimi ſacrificii conditio eſt, ut fiat intentione & fine à Deo præſcripto, ſcilicet ad profitendum ſupremum Dei principatum, noſtrámq; ſubjectionem, ſimulque ad annuntiandam Domini mortem. Nam falſum ſacrificium, quod falſis diis offertur, aut quod non fit intentione colendi & profitendi divinam excellentiam, nõ tam ſacrificium, quàm ſacrilegium, ſuperſtitio, & idololatria, dicendũ eſt. Nam *cultus, qui non officio mentis, ſed ritu ſolo corporis conſtat, nihil habet* (inquit Lactãtius) *veritatis.*

Act. 14. Apoc. 19. Aug. epi. 49. Sacrificium fine à Deo perſcripto faciendum.

Lactan. lib. 4. c. 3. & 4.

CAP. VII.

Sacrificium novi teſtamenti, in oblatione incruentâ Carnis & Sanguinis Ieſu Chriſti Dei & hominis, in Euchariſtia myſterio poſitum.

CHRISTVS verus Deus & Homo, Pontifex futurorum bonorum à Deo conſtitutus, excellentiæ poteſtate hoſtiam ſibi placentem elegit: & quoniam munera & hoſtiæ legis naturæ atque Moſaicæ per ſe nec Deum offenſum placare, nec peccata delere poterant, cùm ad ſignificandam, non autem præſtandam ſalutem inſtituta eſſent; nec ad conſcien-

Heb. 9.

Sacrificia legis naturæ atque Moſaicæ Deum per ſe placare non poterant

tiæ, ſed carnalis tantùm immunditiæ expurgationem valerent; non hircorum, taurorum, vitulorum, vel avium ſanguinem & carnem ad offerendum aſſumpſit, ſed cùm eſſet ſacerdos ſummus, & propriæ vitæ humanæ dominus, per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatam hoſtiam Deo in ara crucis, hoc eſt, Filii Dei carnē atq; ſanguinē. Nam cùm impedire poſſet, voluntariè in Dei Patris honorem ſuum pretioſum ſanguinem effudit, atque carnem ſuam crucifigi permiſit, vitamque ac ſpiritum in pretium & ſatisfactionem obtulit injuriæ, Deo per inobedientiam primorum parentum, ſuperadditaque peccata illatæ; ſeu juxta Apoſtolum, *ut emundaret conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi, conſequendamque repromiſſionem æternæ hæreditatis*, id eſt, ut juſtificati gratis, & in filios Dei adoptati cohæredes eſſemus naturalis filii Dei, cujus ſanguinis effuſio & carnis paſſio tam dives fuit ad privilegium, tam potens ad pretium, ut unica hæc cruenta Chriſti oblatio totius mundi peccata delere poſſit; tamque Deo acceptum fuit iſtud verum, abſolutum, perfectiſſimumque Chriſti ſacrificium, ut naturæ humanæ debitum perſolverit, itatumque Deum, propitium & amicum reddiderit, nobiſq; gratiæ & gloriæ munera impetraverit: ac tantæ dignitatis ac virtutis, ut omni cauſæ ſufficiat, omniumque veterum ſacrificiorum energiam & uſum in ſe contineat, quod unicum illis omnibus abrogatis ſuccedere voluit, ut jam orbis terrarum aliam hoſtiam non habeat, quàm in Ieſu Dei & hominis carne & ſanguine poſitam: quam quidem per ſeipſum Chriſtus ſemel in ara crucis, morte intercedente, Deo Patri, ut æternam illic redemptionem operaretur, obtulit. Sed quia per mortem ſacerdotium ejus extinguendum non erat, & ſimul cùm vellet, novi teſtamenti populum non aliam hoſtiam, quàm ipſe pro eo in ara crucis obtulerat, habere, (ut per quam ſalus & redemptio parta erat, per eandem fideles Deum colerent, beneficia quæcumque impetrarent, & pro conceſſis gratias agerent, ac demum paſſionis Chriſti fructus uberrimos ſibi applicarent); tamen quia Chriſtus immortalis factus, jam non pati, multò minùs mori poſſet, ideòque eandem hoſtiam eodem cruento modo immolandam Chriſtiani cum ipſo habere nequirent, placuit, ut ſupernaturali, divinàque poteſtate, per ſacerdotes eadem victima ſub panis & vini ſpeciebus reproducta incruento modo offeretur. Ideoque novo admirabilique modo verè ac realiter ſeipſum nobis ſub panis & vini ſpeciebus præſentem reliquit, ut qui ſemel immolatus eſſet in ſeipſo, hoc eſt, ritu cruento, jugiter immolari poſſet in ſacramento, id eſt, verè ac realiter exiſtens ſub panis & vini ſpeciebus ritu incruento. Vnde in noviſſima cœna pridie quàm pateretur, ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit, ac ſub earundem rerum ſymbolis, Apoſtolis, quos tunc novi teſtamenti ſacerdotes conſtituebat, eorùmque in ſacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent præcepit, dicendo: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis juxta ſcripturarum & Concilii Tridentini doctrinam, novum & viſibile Euchariſtiæ ſacrificium, per novi teſtamenti ſacerdotes, tanquam ſuos miniſtros offerendum inſtituit, ſic ut una eademque ſit hoſtia, idemque nunc offerens ſacerdotum miniſterio, qui ſeipſum in cruce obtulit, ſolâ offerendi ratione diverſâ.

Chriſti ſacrificium cruentū per ſe Deo gratum. Aug tract. 119. & 14. In Ioan lib 4. de Trin c. 13.

Leo epi. 83.

Chriſti ſacrificium in cruce non fuit typicum, ſed abſolutum.

Coloſſ. 1. Ephes. 5. Chriſti ſacrificium in oblatione corporis & ſanguinis conſiſtit.

Chriſtus unicam voluit eſſe novi teſtam. hoſtiam, quam ipſe cruento obtulit modo, à ſuis verò miniſtris incruento offerri conſtituit.

Eandem quidem hoſtiam ſed incruento modo nunc offerimus.

Seſſ 22. c. 1 Seſſ. 23. c. 1.

Cap. VIII.

Quòd Chriſtus ſeipſum nobis ſub panis & vini ſpeciebus dederit, non ſolùm in ſacramentum quo paſcamur, ſed etiam in ſacrificium, quod Deo offeratur.

QVOD Chriſtus veram ſuam carnem & ſanguinem ſub panis & vini ſpeciebus, transmutatione naturarum facta, Eccleſiæ tanquam res permanentes reliquerit, duobus libris præcedentibus ſatis demonſtratum eſt; quo hîc ſuppoſito oſtendendum eſt, Dominum corpus & ſanguinem ſuum ſub panis & vini ſpeciebus non tantùm ad ſanctificationem noſtram ſignificandam & efficiendam, dum percipiuntur; ſed potiſſimùm & primariè ad latriæ cultum, & oblationem Deo faciendam ſecundùm ordinem Melchiſedech, qui in ritu offerēdi

Pſal. 109. Hebr. 7. Geneſ. c. 14

Digitized by Google

Æternitas ſacerdotii Chriſti ſecundum ordinẽ Melch. Eccleſia ſacrificium confirmat.

panem & vinum conſiſtebat (ut ex Geneſi manifeſtum eſt) tradidiſſe, Nam cùm ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech eſſe dicatur, debet ſacrificium, uſq; ad ſeculi finem perduraturũ, ſub externa panis & vini ſpecie inſtituiſſe, quod ſacerdotum miniſterio jugiter offerat. Nam ratione ſacrificii crucis ſacerdos in æternum dici nequit, cùm actus cruentus ſacerdotii Chriſti non ſit ſecundùm ordinem Melchiſedech, quoniam ſacrificium crucis non eſt typicum, nec in aliquo publico religionis ritu conſtitutum, ſed abſolutum & independens, nec unquam ampliùs repetendum. Neque inſuper dici poteſt, Chriſtum vocari ſacerdotem in æternum, quia virtus ſacrificii crucis in æternum manet; quia etiam Noë ſacerdos in æternum diceretur, cùm effectus ſacrificii ejus quoq; ſit æternus. Nam impetravit, ne unquam ampliùs generale diluvium eveniat. Fatendum itaque eſt, in ſacerdote Melchiſedech ſacrificii Chriſti præfiguratum fuiſſe ſacramentum, quod Regius vates apertè teſtatur: *Iuravit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*: qui ordo utique hic eſt, de ſacrificio illo veniens, & inde deſcendens, quòd Melchiſedech ſacerdos Dei ſummi fuit, quòd panem & vinum obtulit, quòd Abraham benedixit. Nam quis magis ſacerdos Dei ſummi, quàm Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem ſub panis & vini ſpeciebus. Et circa Abraham benedictio illa præcedens ad Chriſtianum populum pertinebat. Nam dictum eſt Abrahæ: *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes*: quod ſemen Apoſtolus interpretatur, Chriſtum eſſe. Vt ergo in Geneſi per Melchiſedech ſacerdotem benedictio circa Abraham poſſit ritè celebrari, præcedit antè imago ſacrificii in pane & vino conſtituta, quam rem perficiens & adimplens Dominus, panem & calicem mixtum vino obtulit, & qui eſt plenitudo, veritatem præfiguratæ imaginis adimplevit, quãdo in noviſſima cœna ipſe de corpore & ſanguine ſuo ſub panis & vini ſpeciebus ſacrificium obtulit. Vnde Apoſtolus Chriſti ſacerdotium non Aaronico, ſed Melchiſedech ſacerdotio, in ordine, hoc eſt, in exteriore forma & ritu aſſimilat: nuſquam verò illius declaratur ritus, niſi Geneſ. 14. in pane & vino. Quare meritò veteres Eccleſiaſtici ſcriptores magno conſenſu illam oblationem, quæ in Geneſi deſcribitur, ſacrificii in Euchariſtiæ myſterio à Domino inſtituti, typum fuiſſe tradunt. *In ſacerdote Melchiſedech ſacrificii Dominici præfiguratum videmus ſacramentum*, ait Cyprianus. *Melchiſedech prolato ſacramento menſæ dominicæ, nobis æternum eius ſacrificium figuravit, qui de corpore & ſanguine ſuo ſacrificium inſtituit*, ait Auguſtinus. In eandem ſententiam cæteri patres ſcribunt: & manifeſtiſſimè de hac eâdem oblatione vaticinatus eſt Malachias dicens: *à ſolis ortu uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Vbi propheta legalium ſacrificiorum ceſſationem, gentium vocationem, & ſacrificii mundiſſimæ Euchariſtiæ in Eccleſia toto orbe colligenda oblationem prænuntiat, opponitque ſacrificium ſacrificio, ſacerdotem ſacerdoti, locum loco, panem pollutum oblationi mundæ, quæ ſcilicet incruento, mundiſſimóque ritu eſſet offerenda, nec ulla miniſtrorũ iniquitate pollui, ſicut antiqua illa carnaliaque ſacrificia, poſſet, cùm primarius offerens eſſet Chriſtus, idem ſcilicet exiſtens ſacerdos & hoſtia.

Cypr. lib. 2. epiſt. 3.
Pſal. 109.

Chriſtus in cœna veritatem præfiguratam ſacrificio Melchiſedech adimplevit.
Auguſt. in Pſal. 33. Conc. 2.

Hebr. 7.

Ritus ſacerdotii Melchiſedech fuit in pane & vino.

Clemens Alexan. lib. 4. ſtromat.
Cyprian. lib. 2 epiſt. 3.
Aug in Pſal. 33 conc. 2.
Aug epiſt. 95.
Euſeb. lib. 5. demonſt. evang. c. 3.
Malach. 1.

De oblatione Eucha. vaticinatus eſt Malach.

NEQVE verò ad ſpiritualia precum bonorúmque operum duntaxat ſacrificia, hic locus detorqueri poteſt. Nam Propheta oblationem ſynagogæ in animalium cæde ſitam, rejiciendam, ac in ejus locum novam quandam aliam externam oblationem in gentibus ſucceſſuram prædicit. At ſacrificium laudis, precum, bonorúmque operum nõ eſt populo Chriſtiano proprium, cùm in omni lege & ſtatu viri fideles talibus metaphoricis ſacrificiis Deum coluerint. Præterea loquitur Malachias de viſibili externóque ſacrificio, in publico religionis alicujus ritu conſtituto, quod externis Iudæorum ſacrificiis ſucceſſurum erat, cujus oblatione Deus palàm inter gentes eſſet glorificandus, ſicut per Aaronicos ſacerdotes & ſacrificia Iudæorum contemptus olim fuerat. Accedit, quod Propheta ſolis ſacerdotibus loquatur: at ſacrificia precum & bonorũ operum fidelibus omnibus communia ſunt. Poſtremò bonum opus, laus Dei, oratio nunquam in ſcripturis abſolutè ſacrificium vel oblatio vocantur, ſed cum adjuncto, ſa-

Malach. vaticinium de externo ſacrificio intelligendum eſt.

crificium laudis, ſacrificium juſtitiæ, hoſtia vociferationis, victimæ labiorũ &c. At Propheta in omni loco ſacrificium verum, proprieque dictum, offerendum Deo inter gentes prænuntiat, quale profectò nullum niſi Euchariſtiæ ſacrificium reperitur, ideoque veteres uno conſenſu Malachiam de oblatione ſacrificii corporis & ſanguinis Domini ſub ſpeciebus panis & vini fuiſſe vaticinatum intelligunt: quam per novi teſtamenti ſacerdotes certiſſimè offerendam ſpiritu prophetico videns, de ea futura tanquam præſente loquitur, dum ait: *In omni loco offertur*. De hoc eodem novi teſtamenti ſacrificio Danielis vaticinium interpretantur veteres, quo juge ſacrificium per Antichriſtum in fine ſeculi tollendum prædicit. Quemadmodum verò Euchariſtiæ ſacrificium à Chriſto inſtitutum, quatenus includit ſpecies panis & vini, ſacerdotio & ſacrificio Melchiſedech adumbratum fuit: ita per agnum paſchalem, quatenus continet veram carnem & ſanguinem agni immaculati Chriſti, datum fidelibus in cibum & potum. Quòd enim agni paſchalis immolatio typus fuerit non ſolùm oblationis carnis Chriſti, in cruce conſummantis opus noſtræ redemptionis, ſed etiam oblationis ejuſdem in myſterio Euchariſtiæ, qua ratione cultum ſacrificalem in Eccleſia conſtituit, ex circumſtantiis celebrationis & inſtitutionis utriuſque luculentiſſimè demonſtrari poteſt. Nam Dominus eodem loco & tempore, imò & in eâdem menſa utrumque paſcha, & typi, & veritatis celebravit, oſtendens, ſe nova ceremonia veterem adimplere, ac eidem finem imponere. Nam confeſtim poſt immolationem ac eſum agni paſchalis, corporis & ſanguinis ſui ſacramentum inſtituit, illudque Apoſtolis in cibum & potum dedit. *Poſtquam typicum paſcha fuerat completum, ad verum paſcha tranſgrediens ſacramentum* (ait Hieronymus:) *veritatem figuræ adiungens*, (ait Chryſoſt:) *ut deinceps paſcha non in ove, ſed in carne Domini celebraretur*, ait Auguſt. & alibi, *ut tanquam ſacerdos novi teſtamenti menſam exhiberet de corpore & ſanguine ſuo*. Eleganter quoque Leo: *Antiqua obſervantia novo tollitur ſacramento, hoſtia in hoſtiam tranſit, & legalis feſtivitas dum immutatur, impletur. Nunc carnalium ſacrificiorum varietate ceſſante, omnes differentias hoſtiarum una corporis & ſanguinis tui implet oblatio*. Et, *priùs figuratam ovem, poſtea ſuum Dominus obtulit ſacrificium*, inquit Iſichius lib. 2. in Leviticum cap. 8. Similia habet Gregorius hom. 22. in Euangelia. Procopius lib. 6. in Exodum cap. 23. Beda in 22. cap. Lucæ, Anſel. in 26. cap. Matth. Rupertus libro 2. in Exod. cap. 6. Vbi illum veteris paſchæ agnum cum diſcipulis comedit, tunc ipſe novi ſacrificii agnus propriis manibus Deo Patri ſemetipſum immolavit. Ideo enim decimumquartũ diem primi menſis ad veſperam, quando agnus paſchalis immolari debebat, ad myſterium Euchariſtiæ inſtituendum elegit, ut ſignificaret, quòd ſicut immolatio agni paſchalis verum eſſet apud Iudæos ſacrificium; ita quoque apud Chriſtianos Euchariſtiæ confectio (cujus illa typus & figura erat) novum eſſet paſcha, novique teſtamenti ſacrificium, quod in memoriam tranſitus Domini ex hac vita per mortem, & noſtræ liberationis à poteſtate diaboli, mortis, & peccati, offerendum eſſet, ſicut agnus paſchalis immolabatur in recordationem tranſitus Domini occidentis primogenita, & liberationis Iſraelitici populi de Ægypto. Ac inſuper, quòd ſicut agnus ille paſchalis immolatus manducabatur tanquam viaticum peregrinorum, tendentium ad terram promiſſionis; ita Euchariſtia eſſet refectio & viaticum ad cæleſtem patriam tendentium. Denique, quòd ſicut agnus ille comedi non poterat, niſi à circumciſis, mundis, & in Ieruſalem: ita Euchariſtiæ ſacrificium non niſi à baptizatis, mundis, & in unitate Chriſti Eccleſiæ conſtitutis, dignè ac ſalubriter manducari poſſet. Ac poſtremò, quòd ſicut agnus paſchalis non immolabatur à ſacerdotibus Leviticis, ſed à capitibus familiarũ (quæ ita Deo diſponente, quoad hoc ex lege naturæ ſacerdotii jus retinebant) ita Euchariſtiæ ſacrificium offerretur à ſacerdotibus novi teſtamenti, qui eſſent futuri capita familiæ Chriſti, ex omni tribu, lingua, & natione, juxta Iſaiæ vaticinium aſſumpti. Nam ſicut præcipuum Iſraelitico populo beneficium præſtitum erat liberatio ex Ægypto, per quam Deum verum patrum ſuorum agnoverũt, à quo ſimul juſtitiam edocti, in terram promiſſionis inducti ſunt; ita ſummum populo novi teſtamenti beneficium impenſum eſt, voluntaria unigeniti Filii Dei Hominis facti pro ſalute humani generis ad mortẽ traditio, per quod opus Deum verum agnovimus, juſtifi-

Dan 8 & 12. Hippolytus martyr. li. de Antichriſto. Sacrificio Melchiſed. adumbratur ſacrificium Eccleſiæ, prout includit ſpecies panis & vini: Agno autem paſchali, prout continet veram carnem & ſang. Chriſti in cruce pro noſtra redemptione oblati.

Chryſoſtom. hom. de prodit. Iudæ. Hom. 83. in Matth.

In 26. cap. Matth. Chryſoſtom. hom. 83 in Matth. Aug. lib. 2. contra Petilianum cap. 37. & li. 17. de civit. cap. 20. Leo ſerm. 7. & 8. de paſſione Domini.

Exodi 12. Num. 9 Marci 14. Euchariſtia eſt paſcha Chriſtianorum.

Comparatio agni paſchalis & Euch.

Iſai 66.

catio-

cationem, filiorúmque Dei adoptionem, ac vitam æternam conſequimur. Ac quemadmodum veteri populo, ne beneficii liberationis ex Ægypto, aliorúmque temporalium donorum obreperet oblivio, juſſum eſt, ſingulis annis Domino in gratiarum actionem offerre agnum paſchalem; ita Chriſtus novi teſtamenti populo, in gratam ſuæ redemptionis memoriam, juſſit agnum illum, qui tollit peccata mundi, jugiter offerre, dicendo: *Hoc facite in meam commemorationem.* Vnde ſequitur, quòd ſicut non ſolùm primus agnus, cujus ſanguine liberati de facto ſunt Iſraëlitæ ex Ægypto, ſacrificium fuit: verùm etiam omnis agnus, qui ſequentibus temporibus in redemptionis illius memoriam immolabatur: ita & paſcha noſtrum Chriſtus non tantùm ſacrificium ſit, quatenus in cruce ſemel cruentè immolatus, ſed etiam quatenus in ſacramento Euchariſtiæ per ſacerdotes, ſub ſignis viſibilibus panis & vini ritu incruento in memoriam redemptionis ſemel in cruce peractæ immolatur. Quòd enim Chriſtus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*; Apoſtolus exponit: *mortem Domini annuntiabitis.* Cui porrò mortem ſuam commemorari velit, ex cap. 12. Exodi patet: *Habebitis hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum ſolennem Domino.* Sicut enim beneficii liberationis ex Ægypto memoria coram Deo fieri debebat, ita & mortis Domini annuntiatio, non utique ut oblitus recordetur, ſed ut ei de tanto beneficio dignæ gratiæ agantur.

Mors Chriſti annuncianda Deo, ut gratiæ illi agantur.

Vnde & Euchariſtia idem ſonat, quod gratiarum actio, quam per novi teſtamenti ſacrificium in populo Chriſtiano celebrandam per Regium vatem Dominus prædixit: *Apud te laus mea in Eccleſiâ magnâ: vota mea reddam in conſpectu timentium eum. Edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt Dominũ, qui requirunt eum; vivent corda eorum in ſeculum ſeculi. Reminiſcentur, & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ.* Quibus verbis Dominus devicta per reſurrectionem morte in populo Chriſtiano ſignificat, ſe per ſuos miniſtros Patris laudes decantaturũ, commemorando coram eo beneficia humano generi præſtita, idque ſacrificiis non privatis, nec veteribus, ſed publicis, ſolennibus, ſibique propriis. Mos enim Iudæorum erat, verbis & factis præſtita ſibi à Deo beneficia exprimere, juxta Moyſis præceptum Deuteron. 26. *Accedes ad ſacerdotem, & dices ad eum: profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingreſſus ſum in terram, pro qua juravit Dominus patribus noſtris, & idcirco offero primitias frugum terræ, quam Dominus dedit mihi.*

Pſal. 21.

Deut. 26.

Beneficia percepta Deus commemorari voluit.

Ita hodie populus Chriſtianus oblatione Euchariſtiæ, rebus & verbis profitetur, ſe Chriſti beneficio à poteſtate tenebrarum ereptum, hæreditatémque cæleſtem aſſequutum eſſe, atque ideo in gratiarum actionem, primitias omnium hominum IESVM CHRISTVM beatæ Virginis filium offerre, ac de pretioſa ejus carne coram Domino epulari, ut arctiſſimè ipſi unitus, participationéque vivificæ carnis ejus beatam immortalémque vitam conſequatur. Quod Apoſtolus luculenter ad Corint. expreſſit: *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis*: ubi fideles ad ſumendum Chriſtum per confectionem Euchariſtiæ immolatum cohortatur. Nam ad comedendum eundem, ut cruentè immolatum, fideles nunquam invitaſſet, cùm Chriſtus ſic in epulum ſe non tradiderit, nec immortalis factus lacerari dentibus poſſit. Loquitur itaque de incruento Euchariſtiæ ſacrificio, in quo Dominus ſeipſum incruentè immolatum populo novi teſtamenti manducandum & bibendum tradit; quaſi dicat Apoſtolus: Iudæorum paſcha fuit agnus irrationalis; ſed paſcha noſtrum eſt Chriſtus, ſub panis & vini ſpeciebus immolatus, ſub quibus ſe nobis familiari modo in cibum & potum tribuit: dicens: *Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum*, &; *bibite, hic eſt enim ſanguis meus*; apertè hac comparatione inſinuans, quòd ſicut immolatio agni paſchalis verum erat apud Iudæos ſacrificium, ita & celebratio Euchariſtiæ apud Chriſtianos.

1. Cor. 5.

Apoſtolus fideles hortatur ad ſumẽdum Chriſtũ incruentè immolatum.

ALIVS typus ſanguinis Chriſti in Euchariſtiæ ſacrificio novum teſtamẽtum confirmantis ex cap. 24 Exodi deducitur. Vbi Deus teſtamentum vetus ſeu pactum cum Iſraëlitico populo initum ſanguine victimæ confirmavit, dicendo: *Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mandavit ad vos Deus*, ut Apoſtolus ad Hebræ. 9. repetit: quem typum clarè Dominus in Euchariſtiæ confectione complevit, novum teſtamentum à ſe in noviſſima cœna conditum, ſimiliter hoſtiæ ſanguine confirmans, eiſdem-

Exodi 24.

Teſtamentũ novum ſanguine hoſtiæ confirmatum eſt, ſicut and vetus.

que

Marci 14. Lucæ 22. 1. Cor. 11.

penè verbis, quibus Moyſes utens, dum ait: *Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti*, juxta Marcum: vel juxta Lucam, & Apoſtolum: *Hic calix novum teſtamentum eſt in ſanguine meo*: ſignificans, in cœna ſeipſum Deo in victimam obtuliſſe, ac proprio effuſo myſtico ſanguine, novum teſtamentum obſignare. Conveniebat enim, ut Dominus in cœna potiùs quàm in cruce ſuum teſtamentum conderet, aſperſionéque ſui ſanguinis ſanciret. Nam teſtamentum ab homino vivo, ſuique juris & libero, ac coram teſtibus & amicis fieri congruit: ac inſuper hæredes nominandi ſunt, legata explicanda, & quid ab hæredibus teſtator fieri velit, ac ſuper his omnibus inſtrumentum conficiendum eſt, quo hæreditas applicetur; quæ omnia in cœna Dominus feciſſe reperitur. Nam legem dilectionis promulgavit, teſtamentum condidit, victimam fœderis ſeipſum immolavit; ac ſuo ſanguine Apoſtolorum corda, id eſt, Chriſtianum populum aſperſit, ac poſtremò victimam ad epulum propoſuit, ſuúmque corpus & ſanguinem fidelibus ſub panis & vini ſpeciebus legavit.

Dominus in ultima cæna teſtamentum condidit, dũ liber erat.

Cap. IX.

Sacrificium Euchariſtiæ ex ſcripturis novi Teſtamenti comprobatur.

PRÆTERMISSIS aliis multis veteris teſtamenti figuris, Prophetarúmque vaticiniis, quibus non obſcurè adumbratum, vel prædictum eſt novi teſtamenti ſacrificium, in oblatione carnis & ſanguinis Chriſti, ſub panis & vini ſpeciebus conſtitutum, ex ſcripturis novi teſtamenti hoc ipſum nunc oſtendendũ eſt. Ac primùm Dominus Luc. 22. de Euchariſtia dicit: *Deſiderio deſideravi hoc paſcha mãducare vobiſcum*; nam quòd ibi non deſideraverit veſci carne veteris agni paſchalis, per ſe ſatis evidens eſt, ac demonſtrat Tertul. lib. 4. contra Marcionem. Voluit ergo Dominus epulari cum Apoſtolis, ac manducare hoſtiam novi teſtamenti, quam in noviſſima cœna inſtituit, ac Apoſtolis ſimul recumbentibus participandam tradidit dicendo: *Manducate*; *hoc eſt enim coprus meum*; *& bibite*: *hic eſt enim ſanguis meus*. Præterea oblationem ſacrificalẽ ibi fuiſſe, verba Domini demonſtrant: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur*, Lucæ 22. vel *quod pro vobis frangitur* 1. Cor. 11. Item, *hic eſt calix novum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis effunditur*, Luc. 22. & addit Matth. cap. 26. *in remiſſionem peccatorum*. Quæ ſanè verba non ſignificant, dari Apoſtolis carnem & ſanguinem Domini ad comedendum & bibendum, ſed Deo exhiberi in ſacrificium. Non enim dixit Chriſtus, vobis datur: ſed *pro vobis*; & addit Matth. 26. *& pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum*, ſignificans, Deo in ſacrificium offerri pro peccatis, tam abſentium quàm præſentium. Dicitur autem calix aut ſanguis fundi, quia ſeorſum ſanguis in calice collectus, ſub liquida vini ſpecie Deo offertur; & Chriſti corpus frangi, quia ſub arida panis ſpecie conſecratur. Eâdem phraſi dicit Chryſoſtomus, corpus Chriſti in ſacramento pati. Neque verò dictis obſtat, quòd latina vulgata editio habeat, *effundetur*. Nam utrumque verum eſt, & quòd ſanguis in cœna fuſus fuerit in remiſſionem peccatorum, & quòd poſtea effundendus eſſet, ſive in cruce, ſive in ſacrificio Eccleſiæ, quod omnibus veteribus ſucceſſit. Et ſanè Lucas dicendo: *Hic eſt calix qui funditur*, neceſſariò exigit effuſionem ſanguinis, ut erat in calice. Nam in cruce calix ſanguinis non eſt fuſus. Deinde verba illa: *Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti*, apertè ſignificant, Chriſtum porrigere ſanguinem victimæ, quo novum teſtamentum confirmet, ſicut hoſtiarum ſanguine vetus obſignaverat. Hoſtia verò niſi præcedente immolatione fieri non potuit; immolatio autem oblationem, ſicut omnis ſpecies ſuum genus includit. Quibus accedit, quòd in noviſſima cœna dicere poterant Apoſtoli: *Paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus*, ergo carnem & ſanguinem Chriſti immolati accipiebant. Quod etiam demonſtrant verba: *comedite, bibite*, quæ apertè innuunt dari carnem & ſanguinem Chriſti per modum participationis victimæ Deo priùs oblatæ. Nam animal vivum comedi non ſolet, nec animalis caro & ſanguis ad cibum & potum apta ſunt, niſi animal priùs occiſũ ſit. At Chriſtus niſi per immolationem in ſacramento myſticam mortuus non erat. Vnde colligit Greg. Nyſſen. oratione 1. de reſurrect: quòd in cœna

1.Reg.2. Vt comedam bu cellam panis, juxta Aug. in lib. 12. de civit. cap. 5.
Proverb. 9. Miſcuit vinum.
Aug. lib 17 de civit. c. 20
Iſaie cap. 19. colent in hoſtiis & muneribus.

1.Cor.10. Chryſoſtom hom. 24 in 1. ad Cor.
Matth. 26.
Exodi 24.
1.Cor. 5.
Grego. N oratione reſurrect.

Chriſtus

Chriſtus myſticè immolatus fuerit, antequam ſe in cibum & potum daret; quod ſentiunt etiam reliqui veteres. Iren. lib. 4. c. 32. novi teſtamenti novam docuit oblationem. Cyp. lib. 2. epiſt. 3. Quis magis ſacerdos Dei ſummi, quàm Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo patri obtulit, & hoc idem quod Melchiſedech, panem & vinum, hoc eſt ſuum corpus & ſanguinẽ? Amb. in Pſal. 39. & Chryſ. hom. 24. in 1. ad Cor. & hom. 2. in poſteriorem ad Tim. ait, Chriſtum in cœna obtuliſſe Deo ſuum corpus & ſanguinem, & adhuc quotidie per ſacerdotes offerre, ac eiſdem verbis ſacrificium, quod offertur, ſanctificare. Aug. Leo, Iſichius, Beda, cum aliis paulò antè citatis dicunt, Chriſtũ in cœna poſt figuratam ovem ſuum obtuliſſe ſacrificium. Luculentiſſimè verò Apoſtolus Euchariſtiam eſſe ſacrificium docet, comparans menſam Domini cum menſa gentilium, in qua immolabatur idolis, & altari Iudæorum, in quo Deo vero ſacrificium offerebatur. Vnde conficitur menſam Domini fuiſſe altare, ac proinde Euchariſtiam ſacrificium. Nam altare ex uſu ſcripturæ omniúmque gentium non niſi ad ſacrificium erigi ſolet. Vnde tam apud Græcos, quàm Hebræos à ſacrificio deductum nomen habet: à tiſia enim tiſiaſtirion græcis, & à ſebac, misbac Hebræis dicitur. Et quidem optima ratione, ut intelligerent homines, quòd ſicuti ad hunc præſtantiſſimum divinitatis externum cultum Deo exhibendum, perſonâ ad hoc ſpeciatim deputatâ; ita quoque loco certo ad hoc tantùm conſecrato, qui uſibus profanis accommodari nequeat, opus ſit.

Sup. cap. 8.
1. Cor. 10.
Ioſue 22.
Aug lib. 20 cont. Fauſt. cap. 21.
Ex comparatione menſæ Domini cum altari Iudæorum ſequitur Euchar. eſſe ſacrificium.

Præterea comparat Apoſtolus Euchariſtiam cum ſacrificiis gentium & Iudæorum; quæ comparatio inepta foret, ſi Euchariſtia ſacrificium non eſſet. Denique comparat idem Apoſtolus ſocietatem, quæ manducatione Euchariſtiæ cum Deo initur, cum ſocietate, quam per manducationem idolotyti gentiles cum idolo contrahunt, ac manducantem de immolatis idolo cõſentire in ſacrificium idoli, ac immolantium ſe conſtituere ſocium aſſerit. Ergo ſimiliter, qui Euchariſtiam manducat, altaris Domini particeps fit, ac in ſacrificium Deo factum conſentit, immolantiúmque ſocius efficitur, ac interpretativè ſacrificat, Deumque latriæ cultu honorat. Ad hæc pertinet, quòd idem Apoſtolus menſam Domini *altare* vocet: *Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſerviunt.* Vbi Haymo: *Sacrificatorium,* ait, *eſt altare Eccleſiæ, in quo conſecratur corpus Chriſti, de quo increduli Iudæi carnalibus ſacrificiis adhærentes veſci nequeunt, quia ſanctum non eſt canibus dandum.* Quin & Chriſtus inter fideles ſuos altare futurum prædixit: *Si offers,* ait, *munus tuum ad altare,* &c. Poſtremò miniſterium publicum & externum in ſacrificii ritu poſitum, uſitatum apud primos Chriſtianos fuiſſe, indicat illud Actorum 13. *Miniſtrantibus illis Domino*; ubi vox λειτουργοῦν ſacramentorum diſpenſationem ſignificare nequit, cùm illa non Deo, ſed hominibus fiat; ſed latriæ cultum in ſacrificii oblatione poſitum deſignat, cui adjunctæ erant obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, tam ſcilicet vivis, quàm mortuis, fidelibus quàm infidelibus, juxta Apoſtolũ 1. Tim. 2. ac interpretationẽ B. Auguſt.

Heb. 13.
Matth. 5.
Aug. epi. 59.

Cap. X.

Euchariſtia ſacrificium ab omnibus veteribus agnitum fuiſſe.

Eccleſiaſtici ſcriptores tam græci quàm latini Euchariſtiæ confectionem eſſe ſacrificium agnoverunt, ei tribuendo vocabula ſacrificii, immolationis, oblationis, hoſtiæ, victimæ: item dicendo, Chriſtum incruentè offerri, immolari, atque ſacrificari Deo, ſoliſque ſacerdotibus licitum eſſe hoc ſacrificium offerre. Ac ne de ſpiritualibus bonorum operũ oblationibus loqui viderentur, addunt, ſacrificiũ eſſe corpus & ſanguinẽ Domini. Sic Achaiæ clerus teſtatur, S. Andream Apoſtolũ dixiſſe proconſuli Ægeæ: *Immaculatum agnum in altari offero, qui poſtquam immolatus eſt, vivus & integer perſeverat.* Dionyſius Areop. *Pontifex,* inquit, *excuſat ſe, quòd hoſtiam ſalutarem litet.* Hippolytus martyr: *Venite ſacerdotes, qui pretioſum corpus & ſanguinem meũ quotidie immolaſtis.* Ambr. in pſal. 38. & in 10. c. ad Heb. dicit, unum Chriſti corpus ubique offerri; & in primum c. Lucæ, Chriſtum immolari. Gregor. Nyſſenus oratione 1. de reſurrectione: *Seipſum victimam offert, idem ſimul ſacerdos & agnus qui offertur.* Chryſoſt. hom. 24.

Veteres ſcriptores agnoſcunt Eucha. ſacrificium.
Tertul. lib. de velan. Virg.
Epiph. hæreſi 79.
Hier. epiſt ad Euagrium.
Conc. Nicen. cap. 14.
Eccleſiaſtica Hiſt. c. 3. p. 1.
In orat. de Antichriſt.

in 1. ad Cor. lib. 6. de ſacerdotio, hom. 17. in epiſtolam ad Heb. dicit, unum eundemque Chriſtum ubique offerri. Aug. lib. 8. *de civit*. cap. ult. dicit, ſacerdotem altari aſtantem offerre Deo. Lib. 10. contra Fauſt. cap. 6. & 18. *Chriſtiani*, ait, *iam peracti ſacrificii memoriam celebrant ſacroſanctâ oblatione corporis Chriſti*. Libro quarto *de Trinitate* capite decimoquarto vocat ſacrificium corporis Chriſti. Epiſtola 59. ſancti altaris oblationem. Epiſt. 23. & in Pſalm. 79. dicit, Chriſtum immolari in ſacramento. Lib. 17. *de civit*. cap. 20. Similia habet Cyrillus lib. *de adoratione in ſpiritu & veritate*, & in Epiſt. ad Neſtorium nomine Concilii Epheſ. vocat incruentum ſacrificium. Leo ſerm. 7. & 8. de paſſione Domini, unum Chriſti ſacrificium omnibus veteribus ſucceſſiſſe dicit. Fulgentius libro ſecundo *ad Monimum* capite ſecundo; Gregorius libro quarto dialog. cap. 58. *in ipſâ immolationis horâ*.

Cyril. catecheſ. myſtag. 5.

CAP. XI.

Quòd altarium ad Euchariſtiæ confectionem erectio certiſſimum ſit veterum teſtimonium de ſacrificio Euchariſtiæ.

Veteres altaria erecta fuiſſe ad Euchariſtiæ confectionem atteſtantur.

HVC etiam pertinet, quòd veteres agnoſcāt, altaria erecta fuiſſe ad Euchariſtiæ confectionem canone 3. & 4. Apoſtolorum. Dionyſius Areop. eccleſ. hierar. cap. 3. Tertul. lib. *De pœnitentiâ* refert, fideles aris Dei adgeniculari. Cyp. li. 1. epiſt. 9. *Non eſt dignus, pro quo ſacrificetur, qui ſacerdotem Dei ab altari diſtraxit*. Euſeb. lib. 1. *Demonſt. Euang*. cap. 6. *contra Parm*. conqueritur, altaria Dei fracta, in quibus Chriſti corpus offerri ſolet. Athan. in vita S. Anthonii eum refert vidiſſe feroces mulos, qui altaria Chriſti calcibus everterent, deſignans Arianos, qui altaria poſtmodum profanarūt ac ſubverterunt, Baſilio teſte, atque Amb. lib. 5. epiſt. 33. Gregor. autem Naz. oratione in Gorgoniam ſcribit, eam ante altare procubuiſſe, ac eum invocaſſe, qui ſuper altare coli ſolet. Nyſſenus lib. *De baptiſmo*, altare lapideum conſecratione ſanctum fieri dicit. Chryſoſt. hom. 53. ad populum Antiochenum: *Si quis vellet hoc altare ſubvertere, nônne illū lapidibus obrueretis?* Hom. 20. in poſteriorem ad Corinth. *Tu altare honoras, quod accipit corpus Chriſti*. Hieronymus libr. contra Vigilantium. Auguſtinus lib. 8. de civitate cap. ultimo, & lib. 22. cap. 8. libr. 9. Confeſſionum cap. 9. Ex quibus & aliis innumeris Patrum locis conſtat, in confeſſo fuiſſe, Euchariſtiam proprii nominis eſſe ſacrificium, ad cujus confectionem altari opus ſit, (quod non niſi ad ſacrificandum conſtrui ſolet) ac proinde impiam, totiq; vetuſtati contrariam eſſe Calvini ſententiam: *Menſam nobis Dominus dedit, in qua epulemur; nō altare, ſuper quod victima offeratur*. Nam menſam Domini altare eſſe docet Apoſtolus, ac ita nominat ad Hebræos 13. Et quamvis nullum extaret à veteribus ſcriptum dictæ rei teſtimonium, meritò ſufficere deberet perpetuus eccleſiæ mos & uſus, qui ex vetuſtiſſimorum templorū & altarium conſtructione oculis exhibetur. Nam pleraque templa & altaria plus mille annis ſubſtiterunt.

Aug. epiſt. 122.

Gen. 8. Aug. lib. 20. cont. Fauſt. c. 21. Fulge. lib. 2 ad Monimum c. 8. lib. 4. inſtit. cap. 18.

1. Cor. 10.

Altaria in eccleſiis à mille annis erecta teſtantur euchar. eſſe ſacrificium.

CAP. XII.

Ex ſacerdotum appellatione ſacrificium Euchariſtiæ ſtatuitur.

Heb. 5. & 8.

VETERVM ſententia de Euchariſtiæ ſacrificio inſuper elucet ex eo, quòd Euchariſtiæ miniſterium ſacerdotium appellēt, ad quod iuxta Apoſtolum pertinet offerre dona & ſacrificia, munera & hoſtias Deo pro peccatis. Vt Dionyſius Areop. libr. *De eccleſiaſticâ hierar*. cap. 1. 3. & 5. Tertul. lib. *De præſcriptionibus*, & li. *De veland. virgin*. Cypr. libr. 1. epiſt. 9. & paſſim in libris & epiſtolis, Euſeb. lib. 5. *Demonſt*. cap. 3. Ambroſ. in Pſalm. 38. & libr. 4. *De ſacram*. cap. 5. & 6. *Dicit tibi ſacerdos; corpus Chriſti; & tu dicis, Amen*. Hieronym. in dialog. contra Luciferianos. Chryſoſt. libris ſex *De ſacerdotio*; Auguſtinus libr. 20. *de civit*. cap. 10. Epiſcopi & presbyteri propriè dicuntur ſacerdotes; initio quidem eccleſiæ Chriſtianæ, vigente adhuc Aaronico ſacerdotio, in tēplo Hieroſolymitano cariùs Chriſtiani utebātur nominibus

Epiſcop. & presbyt. dicūtur propriè ſacerdotes. Aug. epiſt. 122.

ſacerdotii, ſacrificii, templi, & altaris, ut faciliùs Chriſtiana ſacra diſtinguerentur à Iudaicis, & ne alia confirmari putarentur: ſed everſo paullo pòſt templo Hieroſolymitano, abolitiſq; Iudæorum ſacrificiis, Chriſtiani ſcriptores propriis nominibus res ipſas exprimere cœperunt, ac uti nominibus ſacerdotis, templi, altaris, ſacrificii,& ſimilibus, appellaruntque ſacerdotes, quibus poteſtas offerendi ſacrificium tributa eſſet; ut ex Concilio Niceno patet, canone 14. & Carthaginenſi 4. can. 4. Euſeb. lib. 5. hiſtoriæ eccleſiaſt. cap. 23. ex martyrio S. Sixti, & B. Laurentii; cuius meminit Ambro. lib. 1. offic. cap. 41.

Cur in exordio eccleſiæ Chriſtianæ rarior uſus fuerit nominũ ſacerdotii, ſacrificii, altaris.

Cap. XIII.

Euchariſtiæ ſacrificium ex vetuſtiſſimo ritu conficiendi confirmatur.

Ex ritu conficiendæ Euchariſtiæ vetuſtiſſimo, qui in liturgiis reperitur, conſtat inſuper, Euchariſtiam veri nominis eſſe ſacrificium. Nam in omnibus liturgiis, Iacobi, Clementis, Baſilii, Chryſoſtomi & vetuſtiſſimo latino canone extãt paſſim nomina oblationis, ſacrificii, victimæ, ſignorum, aliorúmq; rituum, qui manifeſtè ſignificant, Euchariſtiæ confectionem ſacrificium eſſe. Ac quidem Romanus canon, qui formam ſacrificii celebrandi continet, partim verbis Domini, partim Apoſtolica traditione, partim ſanctorum pontificum inſtitutione conſtat. Cuius author primus Iſidoro teſte fuit S. Petrus: & prorſus immutatus à tempore Divi Gregorii Magni retentus eſt, ut ex VValfrido lib. *De obſervationibus eccleſiaſticis* cap. 22. colligi poteſt. Initiò quidem Apoſtoli ſolam orationem dominicam verbis conſecrationis adiunxerunt, Gregorio teſte lib. 7. epiſt. 63. & Hieronymo lib. 3. contra Pelagianos: ſed tamen iidem poſtea Eccleſiis conſtitutis certam offerendi ſacrificii formulam, adiunctis certis precibus & ritibus tradiderunt. Quæ apud omnes Chriſtianos, quoad eſſentiales partes integra permanſit, ut conſtat ex omnium liturgiis, & Ambroſio lib. 4. de ſacramentis cap. 5. & 6. atque Cyrillo Ieroſol. catecheſi myſtagogica 4. & 5. Etſi enim liturgiæ dicantur Baſilii, Chryſoſtomi, Ambroſii, Gelaſii, Gregorii, vel Iſidori, non tamen liturgias integras cõpoſuerunt, ſed eam ſolùm, quæ in uſu apud eos erat, aliquid addẽdo vel minuendo pro temporum varietate ad meliorum formam redegerunt, ut de ſe teſtatur Gregor. lib. 7. epiſt. 73.

Ritus confectionis Euchar. ſacrificium eſſe demonſtrat.

Cõcil. Trid. ſeſſ. 22. c. 4. Iſid. lib. de officiis divinis cap. 15.

Cap. XIIII.

Ex uſu Euchariſtiæ ſacrificium miſſæ demonſtratur.

Cvm ex vetuſtiſſimo Chriſtianorum uſu conſtet, Euchariſtiam non ſolùm tanquam ſacramentũ ſumptam, ſed pro aliis etiam ſive præſentibus, ſive abſentibus fuiſſe oblatã, imò pro hominũ tã viventiũ quàm mortuorũ peccatis, pro pace, pro incolumitate, pro neceſſitatibus deniq; omnib⁹, tã corporalibus, quã ſpiritualibus, idq; ex Apoſtolica traditione, adeò ut Aërius, qui pro defunctis offerendum negaret, publico eccleſiæ iudicio hæreticus habitus ſit, Epiphanio teſte hæreſi 75. & Auguſtino 53. manifeſtum eſt, in eccleſia Chriſti ſemper fuiſſe creditum, quòd Euchariſtia ſacrificiũ eſſet, quòd non ſoli ſumenti prodeſſet, ſed etiã iis, pro quibus Deo exhiberetur. Cúmq; Chriſti eccleſia columna ſit & fundamentum veritatis, adverſus quam Dominus promiſit inferi portas non prævalituras, in eius traditione tanquã ſecuriſſimo portu cõquieſcere debemus, eiúſque doctrinam audire, niſi tanquã ethnici & publicani haberi velimus.

Ex uſu Euchariſtiæ qui in oblatione conſiſtit evincitur ſacrificium.

Matth. 18.

Cap. XV.

In qua miſſæ parte ſacrificium Euchariſtiæ conſiſtat.

Qvia primarius chriſtianæ religionis cultus in oblatione ſacrificii Euchariſtiæ conſiſtit, explicãdum eſt, in qua miſſę parte oblatio ſacrificii poſita ſit, ſeu qua actione ſacerdos Deo proprii nominis ſacrificium offerat. Nam ſex actionis ſacræ partes reperimus.

Prima eſt oblatio panis & vini per elevationem cum oratione vocali, quæ nuda eſt ceremonia ad excitandam devotionem ab eccleſia inducta, neque ad ſacrificii naturam, neq; ad integritatem pertinens. Secunda eſt ſacramenti Euchariſtiæ cõfectio, in qua ex Chriſti ſacerdotis æterni ſecũdũ ordinẽ Melchiſedech inſtitutione, presbyter legitima ordi-

Sex actionis ſacræ partes.

Digitized by Google

ordinatione vocatus, operatorio ſermone tranſmutatis panis & vini ſubſtantiis, accidentibus earum remanentibus, ſub eiſdem corpus & ſanguinem Domini, ex verborum conſecrationis vi ſeorſim in altari Deo ſiſtit, ad profitendum eius ſuper omnia dominatum, humanæque naturæ ſubiectionem, commemorandamq; Chriſti voluntariam pro humani generis redemptione mortem. Qua actione cùm ſacerdos ritu ad proximè colendum latriâ Deum inſtituto rem Deo conſecret, exhibeat, atque præſentet, eum propriè Deo offerre ſequitur, ac eius actionem oblationis rationem obtinere, cùm nihil aliud ſit à Deo quippiam offerre, quàm in eius cultum proximè conſecrare, exhibere, præſentare. Quia verò eâdem religionis actione rei oblatæ immutatio, & quidem duplex fit; una realis termini, à quo per veram naturarum panis & vini deſtructionem, relictis ſolis earum accidentibus; altera verò ſacramentalis termini ad quem, per veram & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Domini, ſub remanentibus panis & vini ſpeciebus in altari poſitionem, evidens eſt, ſacerdotem Euchariſtiæ ſacramentum conficiendo, non ſolùm generalis appellationis oblationem facere, ſed etiam proprii nominis ſacrificium offerre: ac proinde in hac plenè divina & ſupernaturali actione, ſacrificii novi teſtamenti eſſentiam conſiſtere, quo Chriſtiani latriæ cultum Deo exhibent, profitendo, ipſum eſſe unum ſummumque principium, in quo vivimus, movemur, & ſumus; unumque mediatorem Dei & hominũ, hominem, IESVM CHRISTVM ſua paſſione factum eſſe cibum animarum noſtrarum, largitoremque vitæ. Nam Dei omnipotentiam, & creaturæ in omnibus naturæ gratiæq; operibus ab eo dependentiam, aptiſſimè naturarum panis & vini converſio, ſola verborum prolatione facta conteſtatur, ex qua nimirum liquet, nutui divino cuncta promptiſſimè obedire, Deiq; dicere, eſſe facere; quodq; rei natura confeſtim eſſe deſinat, niſi omnipotentis Dei virtute conſervetur. Panis autem & vini ſpecies poſt naturæ deſitionem remanentes, ſub quibus ponitur Chriſtus, luculentiſſimè demonſtrant, Deum ſua incarnatione & morte factum eſſe cibum animarum, cuius manducatione vivant in æternum.

Aug. lib. 10. de civ. c. 30. Epiſcopi & presbyteri propriè iam vocantur in eccleſia ſacerdotes.

Chriſtus autem, ut contentus ſub panis & vini ſpeciebus, eſt ſacrificium, quod offertur Deo. Eadem enim altaris & crucis eſt hoſtia, ſola offerendi ratione diverſa. In cruce, cruentè & cũ doloris ſenſu Chriſtus adhuc paſſibilis in ſeipſo immolatus & occiſus eſt; in altari verò admiranda charitate impaſſibilis iam Chriſtus, incruento ſacramẽtalique modo iterum pati immolarique dignatur, dum ſeorſim corpus eius verè ac realiter ſub panis ſpecie, & ſanguis eiuſdem diſtincta conſecratione ſub vini ſpecie in altari Deo ſiſtitur. Nam diſtincta corporis & ſanguinis Chriſti ad cultum Dei in altari poſitio ſub ſpeciebus ad eſum & potum idoneis, vera & realis eſt oblatio, atque incruenta paſſionis Chriſti renovatio; non autem (ut Calvinus delirat) ſolùm memoria, imago, & teſtimonium illius ſingularis, veri, & unici ſacrificii, quo nos Chriſtus expiavit; neque ſignum purum, in quo ita nobis monſtretur Chriſti immolatio, ut crucis ſpectaculum pene ob oculos ponatur, qualiter in oculis Galatarum Chriſtum fuiſſe crucifixum dicit Apoſtolus, quando illis propoſita crucis prædicatio fuerat. Siquidem veteres uno conſenſu tradunt, Euchariſtiæ confectionem ita memoriam illius unici ſacrificii cruenti, quod in cruce Chriſtus peregit, continere, ut ſimul in ſe vera ſit oblatio, & incruenta immolatio: ſicut vetera ſacrificia figuræ & typi erant carnis Chriſti offerendæ, ſanguiniſque effundendi remiſſionem peccatorum; attamen ſimul vera in ſe erant ſacrificia, ad quæ offerenda certi ſacerdotes conſecrabantur. Hebræi (inquit Aug.) *in victimis pecudum quas offerebant Deo, prophetiam celebrabant futuræ victimæ, quam Chriſtus obtulit: Chriſtiani iam peracti ſacrificii memoriam celebrant, ſacroſanctâ oblatione & participatione corporis Chriſti*. Vnde patet, ſignificationem, memoriam, & imaginem cruentæ mortis Chriſti, non excludere ſubſtantialem veritatem oblationis & ſacrificii. Imò ex quo Adam peccavit, nullum ſacrificium in aliquo religionis ritu conſtitutum Deo acceptum fuit, quod ſimul non eſſet mortis Chriſti futuræ prænunciativum, aut iam peractæ commemorativum. Carnales enim veteris teſtamenti, aut legis naturæ victimæ, figuræ carnis Chriſti offerendæ, ſanguiniſque in remiſſionem peccatorum effun-

Cal. lib. 4. c. 18. nu. 10. & 11.

Cal. ſententia reiicitur.

Galat. 3.

Vera, licet incruenta immolatio agnoſcenda eſt.

Aug. lib 20. cont. Fauſt. cap. 18.

dendi extiterunt; novi autem teſtamenti ſacrificium, gratiarum actio & commemoratio eſt carnis Chriſti, quã pro nobis cruentè obtulit, & ſanguinis, quem pro nobis effudit. Et quemadmodum non obſtante ſignificatione animalia propriè Deo à veteribus ſacrificabantur; ita propriè dictum ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti Deo ſub ſpeciebus panis & vini ſancta eccleſia per univerſum orbem offerre non ceſſat. utrumque enim ſummi videlicet dominatus Dei, & mortis ſeu cruenti ſacrificii Chriſti ſignificationem, ex divina inſtitutione iſta conſecratio corporis & ſanguinis Chriſti habet. Ratione prioris veri propriique nominis eſt ſacrificium: ratione poſterioris autem, typicum atque commemorativum.

Confeſſio ſacramenti Euchar. unde rationem ſacrificii habeat?

Ex quibus patet, in quo differat ratio ſacramenti in Euchariſtia, ab oblatione ſacrificii. Nam ratio ſacrificii ex eius inſtitutione, cuius eſt determinare, quibus actionibus coli velit, in confectione corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini; ratio autem ſacramenti in termino ſacrificii conſiſtit. Nam ſacramentum eſt Chriſtus, ut contentus ſub panis & vini ſpeciebus, quæ ſpiritualem animarum refectionem ac unionem ſpiritualem cum Chriſto & fideliũ inter ſe (quam hoc ſacramentum dignè ſumptum efficit) deſignant. Vnde etiam liquet, non ſolùm offerri poſſe hoſtiam, quæ oblationi præexiſtit, ſed etiam illam, quę actu offerendi producitur, cũ poſſit actus ſacrificãdi tam efficax eſſe, ut hoſtiam ad Dei honorem producat, ſive ulteriùs mutanda ſit ſive non. Nam illa mutatio, quæ circa hoſtiam fit, dum operatione ſupernaturali producitur, ad ſacrificii rationem ſufficere poteſt, cùm talis productio ſatis Dei omnipotentiam ac ſuper omnia dominatum teſtetur. Secus autem accidit in rebus, quæ à cauſis naturalibus dependent, quarum productio nõ tam apertè divinum principatum teſtatur, quàm earum in Dei honorem deſtructio, in quibus proinde ſacrificia inſtituta, non rei novæ productionem ſed potiùs exiſtentis immutationem operantur. Quòd verò in Euchariſtico ſacrificio non priùs hoſtia conſecratione producatur, & alia deinde actione loco & tempore diſtincta in ſacrificium offeratur, ex Chriſti prima inſtitutione manifeſtiſſimum eſt. Nam Dominus proferendo verba: *hoc eſt corpus meum*, *hic eſt ſanguis meus*, Deo Patri ſacrificium obtulit, ut ſignificant verba adiecta apud Lucam, *quod pro vobis datur*: *qui pro vobis effundetur*. Cui enim corpus ſuum offerebat, niſi Deo? non enim ait: *Hoc eſt corpus meum*, quod vobis datur, ſed *pro vobis*. Præterea quòd nec ante conſecrationis verba nec poſtea, alia diſtinctã actione Dominus obtulerit, inde patet, quòd corpus ſuum diſcipulis præbuerit, dicens: *Hoc eſt corpus meum*. Ad hæc nullo temporis momento Chriſti corpus eſt in ſacramento non immolatum. Nam finitis conſecrationis verbis, eccleſiæ comprobato uſu mox canitur: *O ſalutaris hoſtia*: atqui hoſtia fit prævia immolatione, quæ oblationem in ſe includit. Deinde oblatio ſacrificii in ea actione conſiſtit, quam ſacerdos in perſona Chriſti facit, qui principalis eſt offerens: at illa ſola eſt conſecratio, in qua ſacerdos verbis Chriſti utitur, eiuſque vice ac nomine ſanctificat elementa, dicendo: *Hoc eſt corpus meum: hic eſt ſanguis meus*.

Ratio ſacramenti in quo conſiſtat.

Hoſtia poteſt ſimul produci & offerri.

Chriſtus eadẽ actione hoſtiam produxit, & Deo obtulit.

Accedit, quòd ſacrificium Euchariſtiæ ſit repræſentativum mortis Chriſti, & effuſionis ſanguinis in cruce factæ: atqui hæc repræſentatio non fit, niſi per diſtinctarum ſpecierum conſecrationem, ſub quibus corpus & ſanguis ſiſtuntur, tanquam partes victimæ occiſæ: atque vi verborum conſecrationis ipſe Chriſtus exhibetur incruento ritu diſſectus, mactatus, & ad cibum potumque idoneus, ac proinde incruentè immolatus: equidem nulla alia reperitur actio, per quam fiat incruenta Chriſti immolatio. Denique Chriſtus dicendo, *Hoc facite*, Apoſtolos, eorumque in ſacerdotio ſucceſſores, novi teſtamenti ſacerdotes conſtituit, ac poteſtatem offerendi ſuum corpus & ſanguinem dedit; atqui his verbis poteſtatem cõſecrandi dedit: igitur oblatio in conſecratione corporis & ſanguinis conſiſtit. Inſuper poteſtas ſacerdotalis merè ſupernaturalis & divina, conſtituens formaliter novæ legis ſacerdotem, per characterem ſacerdotalem, eſt poteſtas conſecrandi corpus & ſanguinem Chriſti: ergo conſecratio eſt actus directus ſacerdotii, ac proinde oblatio ſacrificii. Nam ſola oblatio ſacrificii, eſt proprius ſacerdotii actus, in quantũ ſacerdotium eſt, ut ex Apoſtolo patet. Cũ ergo Concil. Trid. definierit,

Hebr. 5. & 2.

Digitized by Google

Seſſ.22.c.1. & 2. & decreto de obſervandis in celeb. miſſ.

Aug. epiſt. 23.

rit, quòd Chriſtus non ſolùm in cruce, ſed etiam in noviſſima cœna ſeipſum incruentè obtulerit, ſacrificaverit, & immolaverit, quódque Apoſtolis, & eorum in Sacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent, ſacrificarent, & immolarent, præceperit per hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*; quódque una eadémque ſit hoſtia, idémque nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum in cruce obtulit, ſola offerendi ratione diverſa; quòd inſuper vivifica illa hoſtia, qua Deo Patri reconciliati ſumus, in altari quotidie per Sacerdotes immoletur, dubitare jam ampliùs non debemus, quin Sacerdos conſecrãdo corpus & ſanguinem Domini, ſub ſpeciebus panis & vini ad profitendum Dei ſupremum dominatum, Chriſtiq; mortem annuntiandam verè offerat Deo ſacrificium. Nam illa una actione præſtantiſſimum, quod in cælo & terra eſt accipimus, & digniſſimum, quod in nobis eſt, Deo in gratiarum actionem retribuimus, nóſque & omnia noſtra Deo ſacrificaliter damus, eique pro cũctis naturæ & gratiæ donis, & creationis ac redemptionis beneficiis gratias agimus, omniáque à Deo propter nos noſtrámque ſalutem in carne & cruce peracta, grata memoria repræſentamus, atque commemoramus. In hoc itaque Euchariſtico ſacrificio (quod una ſimplici conſecrationis actione peragitur) conſiſtit Dei honor, laus, infinitaque gratiarum actio, necnon externus cultus propriè Deo novi Teſtamẽti tempore debitus: reliquæ verò actiones & ceremoniæ conſecrationẽ præcedentes aut conſequentes ad oblationem referendæ ſunt, quæ in conſecratione occultiore, diviniore, ac magis ſymbolico opere peragitur, cujus præparationes vel explicationes ſunt, ut cũ veteribus S. Thom. expreſſis verbis tradit dicens: conſecratione Sacramẽti Euchariſtiæ offerri Deo ſacrificium: & conſecrationem Euchariſtiæ ſacrificium eſſe. Addit autem qu. 83. artic. 1. Chriſtum in conſecratione immolari, ac unam eandémque hoſtiam eſſe in conſecratione, eundémque nunc ſe offerre Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum in cruce obtulit ſola offerendi ratione diverſa. Nam Sacerdos Chriſti vice, verbis, virtute, ac in eius perſona loquens, Sacramentum Euchariſtiæ conficit; ac proinde (ait Ambroſius) *Chriſtus offert in nobis, cuius ſermo ſanctificat ſacrificium quod offertur.* Vbi enim devenitur ad confectionem venerabilis Sacramenti, jam non ſuis Sacerdos utitur ſermonibus; ſed Chriſti; *ergo* (ait B. Ambroſius) *ſermo Chriſti hoc conficit Sacramentum: antequam enim conſecretur, panis eſt; ubi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti: & ante verba Chriſti calix eſt vini & aquæ plenus; ubi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit.* Ergo cùm per conſecrationem fiat ſanguis hoſtiæ, ſequitur per conſecrationem hoſtiam Deo immolari & offerri, ſicut Irenæus diſertis verbis tradit, dicens, (ſupple Chriſtus:) *Hoc eſt corpus meum, novi Teſtamenti, novam docuit oblationem.* Et Gregorius Nyſſenus: *ſeſe oblationem & victimam offert, cùm ſuum corpus ad comedendum, & ſanguinem ad bibendum familiaribus dedit.* Cyprian. *Cùm verbis conſecrationis panis benedicitur, tunc Euchariſtia fit medicamentum ſimul & holocauſtum.* Chryſoſtomus: *Verba Domini; Hoc eſt corpus meum, uſque ad mundi conſummationem præſtant ſacrificio firmitatem.* Et ab eodem Chriſto eiſdémque verbis quotidie ſacram hoſtiam confici docet pluribus locis. Similiter Gregorius: *In ipſâ immolationis horâ ad Sacerdotis vocem Angelorũ choros adeſſe dicit, cælos aperiri, ſummis ima conjungi.* Et alibi refert, Apoſtolos initio ſolam orationem Dominicam verbis conſecrationis addidiſſe. Leo ſerm. 7. de Paſſione: *Hoſtia in hoſtiam tranſit, & legalis feſtivitas, dum mutatur, impletur.* Cyrillus Hieroſolymitanus catec. myſtagogica 5. *Poſtquam confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & ille cultus incruentus, ſuper ipſa propitiationis hoſtiâ obſecramus Deum* &c. Iſichius: *Sanctificationem myſtici ſacrificii Chriſti dari oportet, quia per eius virtutem, & prolatum ab eo verbum.* Ac tandem Concilii Tridentini authoritate hoc ipſum firmatum eſt: *Idem nunc offerens miniſterio Sacerdotum, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, & novum inſtituit Paſcha, ſeipſum ab Eccleſiâ per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum.*

Vna actione accipimus & damus.

Sacrificium novi Teſtamenti conſecratione Euchariſtia peragitur.

3. p. q. 82. artic 7. & 4. aliiſque.

Chriſtus offert miniſterio Sacerdotum.

In Pſal. 38. & lib. 4. de Sacrament. cap. 4.

Sacerdos Chriſti vice ac verbis ſacrificat.

Lib. 4. ca. 32.

Oratione 1. de reſur.

Serm. de cœna Domini.

Homil. de prodit. Iudæ.

Hom. 2. in poſter. ad Timoth.

Aug. lib. 10. de civ. c. 20. Greg lib. 4. dialog. c. 58. lib. 7. ep 63.

Lib. 6. in Levit. c. 22.

Conc. Lateran. Florẽt. Trid ſeſſ. 22. cap. 3.

Digitized by Google

CAP. XVI.

Quòd Chriſtus nunc immortalis, verè ac propriè in ſacrificium offeratur, & incruentè immoletur, nec ſolum in ſpectaculum immolationis exhibeatur.

QVEMADMODVM Sacramẽtarii contendunt, in Euchariſtia Chriſtum non reipſa corporaliter præſentem eſſe, ſed in ſigno, energia, fidei apprehenſione, vel imagine tantùm; ita conſequenter aſſerunt, Chriſtum in Euchariſtia in ſigno tantùm & imagine aut energia, non Deo in cultum, ſed hominibus in epulum offerri, ac proinde confectionem Euchariſtiæ nudã eſſe cœnæ Dominicæ, ſacrificiiq; in cruce peracti repræſentationem; ſeu, ut loquitur Calvinus, immolationis factæ ſpectaculum.

ADDVNT verò Lutherani, Chriſtũ ſequidem præſentem exhibere cũ pane & vino, ſed per modum Sacramenti, non ſacrificii: hoc eſt, ut hominibus in cibum detur, non ut ad latriæ cultum Deo per modum ſacrificii offeratur. Quorum omnium damnatã ſententiã, Concilium Tridentinum Catholica fide tenendum eſſe docet, in Miſſa offerri Deo verum & proprium ſacrificium, illúdque eſſe corpus & ſanguinem Domini ſub ſpeciebus panis & vini; quódque Chriſtus ſeipſum in noviſſima cœna Patri obtulerit, & ab Eccleſia per Sacerdotes ſub viſibilibus ſignis immolãdum inſtituerit, quódque eadem vivifica hoſtia, qua Deo Patri reconciliati ſumus, in altari per Sacerdotes quotidie incruentè immoletur. Imò quòd idem ille Chriſtus, qui in ara crucis ſemel cruentè ſeipſum obtulit, nũc quoque Sacerdotum miniſterio incruentè ſeſe offerat ac immoletur, ſola offerendi ratione diverſa. Ex qua Concilii doctrina luculenter ſequitur, Chriſtũ verè ac realiter, non ſolùm in figura vel myſtica repræſentatione, à Sacerdote ſacra myſteria conficiente Deo ſacrificari, offerri, ac incruentè immolari; nõ quia Chriſtus, qui hoſtia eſt, verè ac realiter per conſecrationem paſſibili modo cum doloris ſenſu occidatur, aut mactetur; nec quia corpus eius à ſanguine realiter ſeparetur: (cùm Chriſtus iam immortalis pati nequeat, & per concomitantiam integer ubicunque præſens ſit exiſtat:) ſed quoniam ex vi verborum conſecrationis tranſmutata panis & vini ſubſtãtia ſolum Chriſti corpus ſub arida panis ſpecie, & ſolus eius ſanguis ſub liquida vini forma verè præſens in altari Deo in latriæ cultum ſiſtatur, ac proinde Chriſtus Sacramentali partium ſeparatione verè ſacrificatus, atque incruento & myſtico modo immolatus, quoniam in Sacramento ſub diverſis ſpeciebus verè atque realiter productus exhibeatur Deo, quoad Sacramentalem exiſtendi modum ſectus, mortuus, & mactatus. Vnde ſequitur, non ſolùm hìc imaginẽ & repræſentationem veri ſacrificii crucis reperiri; ſed etiam verum, reale, atque proprii nominis ſacrificium, verámque ac realem licet myſticam & incruentam immolationem fieri. Cõcil. Epheſ. in epiſt. ad Neſtorium vocat *incruentum ſacrificium.* Cyril. in defenſione 21. anath. 6. Synod. can. 32. quod Paulus & Lucas confirmant illis verbis: *Quod pro vobis datur, effundetur.*

Seſſ. 22. c. 1. 2. 3. & can. 1. & 2. atque 3.

Ioan. 4. in veritate adorabitis.

Grego. Nyſſenus hom. 1 de reſur. Hier. in 26. cap. Matth. Heſychius lib 2 in Levit. cap 8. Cryſ hom. de prodit. Iudæ & ho. 83. in Matth. Aug epi. 23. Li. 10. de civit c. 0 li. 17. c. 17. & 20.

CVI accedit eiuſdem Chriſti productio, per modum cibi & potus, indicans, Chriſtum in hoc Sacramẽto myſticè hoſtiam fieri, & immolari; de cujus carne atque ſanguine manducare atque bibere liceat. Nam caro occiſi animalis manducari, & ſanguis effuſus bibi ſolet. Sicut ergo Chriſti exiſtentia in ſacramento Euchariſtiæ vera eſt ac realis, ſimul tamen myſtica & ſignificativa; ita Euchariſtię oblatio eſt in ſermonis veritate ac proprietate ſacrificium, quo Deus novi teſtamenti tempore coli vult, non tamen abſolutum, ac ab omni alio ſacrificio independẽs, ſed typicum, alteriúſque commemorativum, duplicem habens ſignificationem; unam *moralem*, omni ſacrificio eſſentialem, quæ conſiſtit in ſignificatione alicuius actus humani interioris, ad bonos hominis mores pertinentis, quo per intellectum recognoſcit Deum, ut ſupremum Dominum, & per voluntatem ſe in eius excellentię ac poteſtatis recognitionem ſubjicit: cujus profeſſionis omne externum ſacrificium eſt ſignum: alteram *myſticam*, quæ in repræſentatione alicujus myſterii fidei ex Dei inſtitutione annexa eſt, mortis ſcilicet Domini, cruentique ſacrificii crucis, cujus fructum iis, pro quibus offer-

tur,

Digitized by Google

Auguſt. epiſt. 23.

tur, applicat. Quod ſignificare intendunt veteres, dum aiunt, Chriſtum ſemel immolatum eſſe in ſeipſo, quotidie verò immolari populis in Sacramento. Hoc enim volunt, ſemel tantùm Chriſtum cruentè ſeipſum obtuliſſe, ac illo cruento ſacrificio ſufficientiſſimũ humanæ redemptionis pretiũ perſolviſſe, Deumq; placaſſe; attamen ne tanti beneficii ingrata oblivio ſubreperet, inſtituiſſe ſupernaturali divinòque planè modo, ut eadem hoſtia, quam ipſe in cruce obtulerat, & qua nihil Deo acceptius eſſe poterat, apud fideles uſque ad conſummationem ſeculi remaneret, quam Eccleſia per Sacerdotes à Chriſto inſtitutos quotidie Deo incruento ritu offerret, ad impetranda quæcunque bona, & deprecanda mala, ut non ſit alia hoſtia altaris, & crucis, neque alia immolatio hodierna & craſtina, in hoc vel illo loco; imò neque diverſum ſacrificium noſtri altaris & crucis, ſed unum & idem, ſola offerendi ratione diverſa, ſic ut noſtrum ſacrificiũ nihil aliud ſecundùm ſubſtantiam ſit, quàm perpetua quædã paſſionis Chriſti incruenta oblatio: vera quidem & realis, (quia per veram & realem ſacrificatoriam oblationem incruentam perficitur:) attamen ſimul Sacramentalis, quoniam fiat juxta Sacramentalẽ exiſtendi modum, & commemoratio ſit oblationis crucis; ut ſæpe tradit Auguſtinus altaris oblationem appellans *veriſſimum ſacrificium*; Cyprianus verò *plenum ac verum Sacrificium*: Chryſoſtomus hom. 60. ad Antioch. *ſacrificium terribile, plenùmque horroris.* Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi myſtagogica 5. *Poſtquam confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & cultus incruentus.* Euſeb. lib. 1. demonſt. Evang. cap. ult. *Sacrificium Deo plenum.* Cyrillus in epiſt. ad Neſtorium: *incruentum ſacrificium.* Dionyſius lib. Eccleſiaſt. Hierarchiæ cap. 3. p. 3. *hoſtiam ſalutarem.* Hippolytus oratione de Antichriſto vocat *immolationem.* Leo ſerm. 7. de paſſione: *Hoſtiam novi Teſtamenti.* Greg. lib. 4. Dialog. ca. 58. *immolationem.*

Algerus lib. 1. de Eucharistia c. 16. Concilium Trident. ſeſſ. 22. c. 3.

Grego. Nazian. 3. oratione poſt morbũ. Auguſtin. Lib. 18. cont. Fauſtũ c. 18. Lib. 8. de civitat. c. ult. epiſt. 59. l. 10. de civitat. c. 20. lib. de ſpi. & litera ca. 16. Cyprian. lib. 2. epiſt. 3.

Ad Calvini porrò argumentũ, quòd vera & realis interfectio hoſtiæ requiratur, ut vera ſit immolatio & ſacrificiũ, Respondendum eſt, quòd tunc ſolùm animalis viventis in ſacrificio vera occiſio fieri debeat, quando animal in nativa ſpecie proprioq; exiſtendi modo viſibiliter, ac cruenta morte immolatur, non autem cùm ſecundùm inviſibilem & myſticum Sacramentalemque tantùm exiſtendi modum offertur; tunc enim ſufficit Sacramentalis occiſio, quæ ſæpius fieri dicitur ob repetitũ Sacramentum, quoniam ſcilicet iteratis vicibus in Chriſti corpus & ſanguinem terrena elementa commutantur, ſic tamen, ut ex vi verborum ſolum corpus ſub panis ſpecie, & ſolus ſanguis ſub vini ſpecie, ponatur. Quæ partium Chriſti myſtica ſeparatio ad veram & realem ejuſdem incruentam immolationem ſufficit, cùm hîc Chriſtus offeratur, non prout exiſtit in propria ſpecie; ſed prout exiſtit Sacramentaliter ſub ſpeciebus panis & vini. Respondeo inſuper, nõ ſolùm deſtructione hoſtiæ Deum in ſacrificii oblatione coli, ſed etiã ſacra poſitione corporis & ſanguinis Domini, ſub ſpeciebus panis & vini, ad ſignificandum & profitendum ſupremum eius dominatum, Chriſtique mortem commemorandam. Porrò ſicut ad rationem ſacrificii non ſufficit, eſſe figuram vel ſignum ſacrificii: ita non eſt contra rationem veri ſacrificii, quòd ſit alterius ſacrificii imago vel repræſentatio, ut patet in ſacrificio Abelis, Melchiſedech, Agni Paſchalis, & omnibus aliis veteribus, quæ vera ſacrificia, ſimulque ſacrificii Chriſti ſigna fuerunt, Aug. teſte lib. 20. contr. Fauſt. c. 18.

Calvinus l. 4. inſtit. c. 18. num. 5. Chriſtus verè, licet incruente, in ſacrificio Eucharistia immolatur.

Cap. XVII.

Quòd elevatio & verbalis oblatio ad ſacrificii eſſentiam non pertineant.

Tertia ſacræ actionis pars, eſt elevatio conſecratæ hoſtiæ, quæ ſolùm ceremonia eſt, ſacrificio adjecta, commonens populũ, ut Chriſtum pro ſua redemptione & ſalute in cruce oblatum adoret. Sic in Levitico hoſtia priùs immolata elevabatur. Ac elevationem confeſtim vocalis oblatio ſequitur: *Offerimus præclaræ majeſtati tuæ &c.* quæ ad ſacrificium non eſt neceſſaria, multò minùs eſt de ſacrificii eſſentia. Nam offerri poteſt res actu ſine verbo, quod in veteribus ſacrificiis patet: nec Chriſtus in cœna, vel in cruce oblationis voce, ſacrificando uſus fuiſſe legitur. Præterea vocalis oblatio, quæ confectionem Sacramenti ſequitur,

Elevatio hoſtiæ, ceremonia eſt.

Levitici 8.

Vocalis oblatio ad ſacrificii naturã nõ pertinet.

Digitized by Google

circa rem oblatam nihil agit, nec eam ullo modo immutat, ſed quid priùs in opere ſacrificali effectum ſit, explicat. Neque ad illam verbalem oblationem opus eſt conſecratione, aut ſupernaturali poteſtate, cùm omnis, qui ſacro officio intereſt, rectiſſimè illam faciat. Nec in perſona verbiſque Chriſti, ſed in perſona & verbis Eccleſiæ dicitur: *Offerimus præclaræ majeſtati tuæ &c.* Poſtremò ſi oblationis ſacrificii ratio (ut quidam volunt) in illa tantùm verbali oblatione conſtituatur, planè ſequetur, nos non propriè dictum, ſed generalis tantùm appellationis, ac improprium habere ſacrificium, quod in oblatione rei nulla eius facta mutatione conſiſtat.

Specierum fractio & commixtio ſunt ceremoniæ ad ſignificationem inſtitutæ.

QVINTA ſacræ actionis pars, eſt ſpecierum fractio & commixtio, ad ſignificandum, quòd per conſecrationẽ Chriſti corpus, (Apoſtolo teſte) frangatur, dum vi verborum conſecrationis corpus à ſanguine ſeparatum ſiſtitur; quod tamen per concomitantiam ſanguini conjungitur; quòdque Chriſtus mortuus reſurrexerit. Non itaque ad ſacrificii eſſentiam hæ ceremoniæ pertinent.

Sumptio hoſtiæ non ad ſacrificii eſſentiam, ſed ad uſum pertinet. Clem lib 2. conſtit. cap. 63.

SEXTO loco hoſtia ſumitur tã à Sacerdote quàm à populo communicante, ac ſumptionem, à Sacerdote fit, nõnulli myſticam quandam eſſe hoſtiæ conſumptionem, atque ad hujus ſacrificii rationem pertinere arbitrantur. Sed quòd ſumptio etiam Sacerdotis ad ſacrificii eſſentiam minimè pertineat, ſed ad eius uſum, qui eſſentiâ poſterior eſt, Apoſtolus manifeſtè ſignificat, dum ait: *Qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris*; id eſt, hoſtiæ priùs in altari immolatæ. *1. Cor. 11.*

DEINDE ſumptio eſt communis Sacerdoti & populo: ac certum eſt, laicos eſſentialem ſacrificii partem non efficere ſumendo, cùm nullo Sacerdotali charactere, neque ſupernaturali poteſtate baptiſmum fideli ad ſumendum Chriſtum immolatum opus ſit. Cui accedit, quod nulla ſolida ratione confirmari poſſe videatur, cur unius hoſtiæ ſumptio reliquas ad populi uſum reſervatas, ut ſacrificatæ ſint, efficiat; vel quomodo hoſtia, quæ ad circumgeſtationem reſervatur, immolata fuerit; ac denique quomodo verum erit, quòd peracta conſecratione mox Eccleſia canit: *O ſalutaris hoſtia!* ſi ante ſumptionem non ſit perfecta ſacrificii eſſentia?

POSTREMO Euchariſtiæ ſumptio non peragitur in perſona Chriſti, nec ut aliis, ſed utenti proſit, nec ſumendo propriè Deo munus offerimus, ſed hoſtiæ viſibilis participes efficimur, ut ſic Chriſto uniamur, fœdúſque ſocietatis, & amicitiæ cum eo habere, atque noſipſos interiùs ſacrificio offerre Deo profiteamur. *S. Thom. 3. p. q. 82. art. 4.* Sumendo enim oſtendimus, ſacrificium ad nos pertinere, & nos id, quod externo ſacrificio ſignificatur, inviſibiliter nos offerendo adimplere: necnõ acceptari per ſacrificium ac divinorum conſortium, participationémque donorum iam Deo oblatorum. *1. Cor. 10.*

Fractio de qua Apoſtolus in conſecratione fit.

PORRO ne quis fractionem quam fecit Chriſtus, & de qua loquitur Apoſtolus: *Panis quem frangimus*, intelligi debere de fractione ac effuſione, quæ fit per ſumptionem, arbitretur; obſervandum eſt, panis fractionem à Chriſto ante conſecrationem factam fuiſſe, idque ad diſtribuendum, neque illam eſſe omnino neceſſariam, cùm poſſint hoſtiæ ſingulis communicantibus integræ diſtribui. Ceterùm fractio corporis, & effuſio myſtica ſanguinis Chriſti, cui oblatio conjuncta eſt, non per ſumptionem, ſed per conſecrationẽ fit, dum prolatione verborũ Chriſti ſeorſim corpus ſub arida panis ſpecie velut mactatum, diſſectum, & in cibum præparatum, ſimiliterque ſanguis ſub liquida vini ſpecie velut effuſus, & ad potũ aptus, ad colendum latriã Deum ſiſtitur. Quare Apoſtolus ſumptionem benedicti ſanguinis vocat communicationem ſanguinis Chriſti, & ſumptionem benedicti panis, participationem corporis Domini, eóſque, qui edũt hoſtias, participes altaris eſſe dicit, ac immolantium ſocios fieri; non quia propriè manducando ſacrificent, ſed interpretativè, propter conſenſum: populus enim nõ niſi per Sacerdotes ſacrificium offert.

ARGVMENTVM verò ex holocauſti ratione petitum, ad quam conſumptio exigitur, non plus contra Euchariſtię conſecrationem, quàm adversùs cruentam in cruce oblationem cõcludit. Nam licet ibi Dominus ſe in perfectiſſimum holocauſtum obtulerit, non tamen corpus eius mortuum conſumi debuit: imò ne quidem corruptionem videre; perfectè enim ſe Deo obtulit, qui animam & corpus, ac vitam temporalẽ pro Dei honore præbuit, quod in cruce ſemel cruentè ſeipſum offerẽdo Chriſtus fecit; nunc verò idipſum jugiter per ſuos miniſtros incruento ritu facere non deſinit.

Po-

Digitized by Google

Poſtremo neque argumentum, à neceſſitate ſumendi ſacrificii deductum, quidquam adverſus prædicta cõvincit: nam Chriſtus Sacerdotem non ſolùm offerre, ſed etiam uti ſacrificio, atque altaris participem eſſe voluit; ut eo facto palàm teſtetur unionem fidelium cum Chriſto, ac inter ſe: nam ſacrificii participatio eſt teſtificatio fœderis, ac ſocietatis fidelium inter ſe ac cum Deo.

Quibus argumentis nonnulli ſupradicta oppugnent.

SED quia non deſunt, qui opinentur, in cõfectione corporis & ſanguinis Domini, oblationis rationem non reperiri, ſed tantùm rem offerendam conſecratione produci, quæ oblatione à conſecratione non ſolùm re & actione, ſed etiam loco, tempore ac poſitione diſiuncta, Deo verbis præſentari elevatione adductiva debeat; eorum argumenta in medium adducemus, quantúmque momenti habeant, diſcutiemus.

Argum. 1. ARGVMENTVM primum eſt: Actus religionis duo reſpicit: materiam, circa quam verſatur tanquam ſuum objectũ; & Deum, veluti actionis ſuæ terminũ. Vt autem religionis virtus duo reſpicit, ita duos actus requirit ac exercet; quorum prior ad poſteriorem refertur: prior præparat & conficit munera ad offerendum Deo, poſterior munera parata vel confecta Deo ſiſtit ac præſentat; per conſecrationem verò hoſtia producitur: ergo alio diſtincto actu offerri debet. Reſponſio. RESPONDEO, in una & eâdem actione ſacrificali juxta clariſſimã D. Auguſtini doctrinam, (Lib. 4. de Trinitate c. 14.) quatuor eſſe neceſſaria: *quid, & cui offeratur, quis offerat, & pro quo.* Quibus vocibus nõ actiones diverſæ, ſed unius actionis diverſi reſpectus ſignificantur. Nam ad hæc omnia unica ſacrificandi actio intervenit, in qua reperitur, quis offert, cui, quid, & pro quo. *Omnis enim Põtifex* (ait Apoſtolus ad Hebr. 5. & 8.) *ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur, in his quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Vbi perſpicuum eſt, quatuor iſta, quæ enumerantur, non ſemper eſſe re diſtincta, ſed interdum habitudine ſola. Chriſtus enim fuit offerens & hoſtia oblata; & ſibi tanquam Deo offerebat, necnon ſibi tanquam homini corporis gloriam impetrabat. Ex quibus ſequitur, non rectè ex multiplicatione reſpectuum colligi multiplicationem actionum, cùm unus & idem ſacrificationis actus reſpiciat materiam, circa quam verſatur, tanquam ſuum objectum, putà id quod offert: & Deum veluti ſuæ actionis terminũ; ſcilicet cui offert: & finem, tanquam pro quo offert; ſimúlque eum qui offert, ut cauſam efficientem unius & eiuſdem actionis. (Ex multiplicatione reſpectuum non rectè colligitur pluralitas actionum.) Vnde liquet, quòd religionis virtus non duos neceſſariò actus diſtinctos requirat: unum, qui munera conficiat, alterum verò, qui confecta Deo ſiſtat; cùm eodem actu poſſit virtute divina immediatè ad Dei cultum viſibile ſignum latriæ in munus confici, ſimulque Deo donari. (Dare Deo quid ſit.) Non enim Deo, quaſi re noſtra ad ſuum uſum egenti, aliquid damus; ſed illud ei dare cẽſemur, quod immediatè ac directè ad eius gloriam, honorem, ac reverentiam facimus, cõſumimus, aut impendimus. Cùm itaque in noviſſima cœna Dominus tanquam ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech exercuerit opus ſacrificii, uno religionis actu tranſmutando panem atque vinum, in corpus & ſanguinem ſuum, idq; immediatè in ſupremæ Majeſtatis recognitionem, reverentiam, & gratiarum pro generis humani redemptione, actionem, pro qua & uſque ad ſeculi finem conſimili ritu idem per novi Teſtamenti Sacerdotes fieri diſponebat; ſequitur, Chriſtum non per duos actus diſtinctos, quorum poſterior priorem perficeret, ſed uno & eodem actu, qui ex ſua inſtitutione Dei cultus, oblatio, & ſacrificium eſt, hoſtiam confeciſſe, Deoq; ſimul tempore obtuliſſe, ac inſtituiſſe, ut eodem ſacrificandi ritu novi Teſtamenti Sacerdotes Deum latriâ colerent, eandemque viſibilem hoſtiam conficiendo immediatè ad Dei cultum, reverentiam, & gratiarum actionem, ſuæq; redemptionis per Chriſtum factæ agnitionem verè ac propriè Deo ſacrificiũ offerrẽt, munus ſiſterent, ac præſentarent. (Proprii nominis ſacrificium deſcribitur.) Proprii etenim nominis ſacrificiũ eſt ſenſibile ſignum, quod ex primaria ſua inſtitutione ad ſignificandũ & profitendum internum latriæ cultum ordinatum eſt. Atqui corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini confectio, ſacra eſt actio, qua immediatè Deo in eius ſupremi dominii, potentiæ atque bonitatis, noſtræque miſeriæ & ſubjectionis profectionem res aliqua

ſenſi-

ſenſibilis cum nonnulla ſui mutatione per legitimum miniſtrum ſiſtitur, ac ſingularis muneris loco præſentatur: ergo proprii nominis eſt ſacrificium, atque oblatio, cùm omnis ſacrificalis actio ſit oblatio, non econtra, quia oblatio genus ſacrificii exiſtat, multáq; Deo ſine ulla ſui mutatione offerantur, quæ dona & munera, & oblationes, non autem ſacrificia ſunt, aut nuncupantur. Dominus igitur conficiendo corpus & ſanguinem ſuum in Dei reverentiam & cultum, hoc eodem actu, Deo corpus & ſanguinem ſuum, hoc eſt, vitam & voluntariam ſuam mortem ſecundùm ſacramentalem exiſtendi modum, ſiſtebat, dabat, offerebat, juxta illud: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur*: non ait, quod vobis datur, ſed *pro vobis*: & cuinã? ſanè non niſi Deo: ut ſubjecta verba evincunt: *in remiſſionem peccatorum*: & *pro vobis*, & *multis*, hoc eſt, pro vobis præſentibus, & multis abſentibus.

Oblatio genus eſt ſacrificii.

Secundum argumentum. Conſecratio differt ratione ab oblatione: ergo non ſimul conſiſtunt conſecratio & oblatio. Reſpondendum, ſequelá nullius eſſe momenti, cùm licet ratione differant, ex Chriſti tamen inſtitutione ſimul tempore (de quo nemo dubitaverit) concurrere poſſint.

2 Argum.

Reſponſio.

Tertium argumentum. Conſecratio per ſe eſt Sacramenti confectio, ſicuti aquæ profuſio, & inunctio adhibita cum intentione, debitáque verborum forma; ſed illa non ſunt ſacrificia: ergo nec corporis & ſanguinis Domini ſub panis & vini ſpeciebus confectio. Respondeo, collectionem planè nullam eſſe, quia ſacrificium (quod fidei continet myſterium) à Deo inſtitui debet, cujus eſt determinare, quibus actionibus coli velit. Quemadmodum in veteri lege occiſione vituli, non autem excerebratione canis, coli diſpoſuit. Neque ſequebatur: occiſio canis vel aſini non eſt ſacrificium; ergo neq; immolatio agni, hirci, aut vituli. Porrò in ſacrificium hãc actionem Dominus inſtituit, quando dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*: quod de aliis conſecrationibus nõ dixit, quas ſacrificia eſſe noluit.

3. Argum.

Reſponſio.

Quartum argumentum. In conſecratione conficitur & habetur hoſtia, ut offeratur, ſeu (ut quidam aiunt) ad oblationem; ergo per conſecrationem ſacrificium dumtaxat inchoatur, & per oblationem poſtea, qua Deo hoſtia exhibetur, ſacrificium perficitur. Priùs fit hoſtiæ dedicatio; poſtea verò ejuſdem exhibitio; nam offerri non poteſt Chriſtus, niſi priùs exſtiterit. Respondeo, per conſecrationẽ ex Chriſti inſtitutione ſub panis & vini ſpeciebus Chriſti corpus Deo ſiſti, exhiberi, offerri, non autem tantùm produci, ut poſtea verbo aut mente Deo exhibeatur, qualis exhibitio generalis tantùm nominis eſt oblatio, non autem proprii nominis ſacrificiũ; & non minùs à laicis, quã à Presbyteris fieri poteſt. Quòd autem nõnulli quandoque ſive dixiſſe, ſive etiã ſcripſiſſe cõmemorantur, conſecrationem fieri ad oblationem, id eo ſenſu rectè accipi queat, ut Lutheranorum dogma refutatum accipiatur, dicentium, Chriſtum nobis ſuum corpus & ſanguinem reliquiſſe in cibum, quo epulemur, non in ſacrificium, cujus oblatione Deus colatur; ac proinde cõſecrationem corporis & ſanguinis Domini fieri, ut habeatur ſacramentum, non ut ſimul offeratur ſacrificiũ. Quorum errorem non parum adjuvant, qui oblationem à confectione ſeu cõſecratione removent. Nam ex eo, quòd dicit Concil. Tridentinum, Chriſtum reliquiſſe ſeipſum ab Eccleſia per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum, ſic argumentantur: Non poteſt Chriſtus ſub panis & vini ſpeciebus offerri, niſi priùs ſub illis exſtiterit; & non exiſtit, niſi per conſecrationem: ergo oblatio ſacrificii, quæ fit in miſſa, præter conſecrationem, requirit aliquam poſteriorem actionem loco, tempore, ac poſitione disjunctam. Quæ ſanè argumentatio ſi quid concluderet, Lutheranorum errorem probabiliter ſtabiliret. Nam certiſſimum eſt, in tota miſſæ actione non reperiri aliam diſtinctam à conſecratione actionem, in qua veri ſacrificii & immolationis ratio firmiter contra hæreticos conſtitui poſſit: ſi itaque ibi (quod iſti concedunt) nulla ſacrificalis oblatio fiat, certè admodum probabiliter habebitur ſolum (ut aſſerunt Lutherani) Sacramentum, non autem ſacrificium. Præterea reſpõdeo, non requiri, ut id quod Deo offertur, ſacrificatur, & immolatur, præextiterit antequam offeratur; poteſt enim res ſimul tempore produci, offerri Deo, ac immolari, ſicuti in ſummo hoc myſterio fieri non dubitamus. Nam Chriſti corpus & ſanguis in hoc myſterio ut vere & realiter, non autem tantùm in ſigno exiſtunt, atque producuntur; ita vi verborum conſecrationis, ſub arida

Reſponſio.

Lutheranorum errorem promovent, qui oblationem à conſecratione removent.

Res à Deo produci poteſt, hominis miniſterio, & ſimul offerri Deo S.Thom. 3. p. q. 80. art. 12. ad 3.

4. Argum.

panis

Chriſtus frãgitur & immolatur ſecundùm exiſtere ſacramentale, non vero ſecundũ naturale.

panis ſpeciè, verè quidem ac realiter, ſed tamen incruentè, atque juxta Sacramentale exiſtere, Chriſti corpus producitur diviſum à ſanguine, mortuum, mactatum, diſſectum, in forma cibi, ut manducari, ſumiq; poſſit. Similiter producitur ſanguis ſub liquida vini ſpecie Sacramentaliter effuſus, à corpore ſeparatus, & ad potũ idoneus, quanquã Chriſtus immortalis jam pati diviſionem partium, ſecũdùm exiſtere naturale nequeat. Nã animalis vivi caro comedi non ſolet, neq; ſanguis bibi. Cùm itaque ſupernaturali Chriſti verborum virtute Sacerdos eius corpus & ſanguinem verè atque realiter ſic producat, ut incruento modo corpus patiatur, & ſanguis fundatur; non quidem in ſeipſo, ſed in Sacramento; conſequitur, quòd Sacerdos conſecrando ſub diſtinctis ſpeciebus panis & vini corpus & ſanguinem Domini, verè ac realiter, licèt incruento modo, eadem Deo ſacrificet, offerat, & immolet, non alia diſtincta, ſed eâdem prorſus actione, qua hoſtiam non ſolùm conficit, dedicat, præparat ad oblationem; ſed verè Deo in cultum exhibet, præſentat, ſiſtit, & offert in odorem ſuavitatis. Nam ex Chriſti inſtitutione ad Majeſtatis divinæ reverentiam & cultum, ſuæq; miſeriæ & ſubjectionis profeſſionem, Sacerdos facit, quod Chriſtus ſic faciendum inſtituit. Nec licet in Eccleſia Chriſti aliud, vel aliter ſacrificare, quàm ipſe diſpoſuit: non enim circa ſubſtantiam Sacramentorum Eccleſia quidquam immutare poteſt, ſed ſolùm circa eorũ adminiſtrationem & diſpenſationem: eadem autẽ ratio eſt Sacramenti quoad hoc & Sacrificii, quod ad legis ſtatum, quemadmodum & Sacerdotium, pertinet.

5. argum.

QVINTVM argumentum eſt. Eccleſia non omnia, quæ Chriſtus fecerat, & fieri mandaverat, ſe per conſecrationem feciſſe arbitrata, factæ conſecrationi ſubjungit: *Vnde & memores &c. offerimus præclaræ Majeſtati tuæ &c.* Ergo indicat Eccleſia, ſe in conſecratione non obtuliſſe. RESPONDEO his verbis, juxta D. Thomæ doctrinam, conſecrationem ſequentibus, Eccleſiam declarare, quid ex Chriſti præcepto & inſtitutione Sacerdos conſecrando fecerit, ſcilicet, quod non tantùm confecerit Sacramentum, cujus ſumptione fideles ſanctificentur; ſed etiam obtulerit ſacrificium, quo Deus colatur, offenſus placetur, paſſioniſq; Chriſti fructus uberrimè percipiantur. Explicatur itaq; illis verbis, quid in conſecratione myſtica ſacrificaliq; actione peractum ſit: nam illis verbis, neque Chriſtus in cœna, neque initio Apoſtoli, teſte D. Gregorio & univerſa antiquitate, uſi ſunt: quos proinde, ſi argumentum concluderet, ſequeretur, non obtuliſſe; quia verbis Domini ſolam orationem Dominicam adjungebant

Reſponſio S. Thom. 3. parte q. 83. ar. 4.

Greg. lib. 7. epiſt. 63.

6. argum.

SEXTVM argumentum. Conſecrationem ab oblatione actione diſtinguere videtur Concilium Tridentinum, dum ait: *Sacerdotibus traditam à Chriſto poteſtatem eſſe conſecrandi, offerendi, & miniſtrandi corpus Domini*: nam ſi conſecratio rationem oblationis includeret, aut conjunctam haberet, non debuiſſet poteſtas offerendi ſeorſim numerari. RESPONDEO, Concilium occaſione Lutheranorum, qui poteſtatem conſecrãdi & miniſtrandi corpus Domini, ſed non offerendi Deo, tributam Sacerdotibus ſentiunt, vigilanter explicuiſſe, non tantùm conſecrandi & diſpenſandi, ſed etiam offerendi Deo poteſtatem Sacerdotibus à Chriſto datam eſſe. Sed qua actione Sacerdos id faciat, & an una vel pluribus actionibus, ibi non explicat, quoniam ex ſeſſione 22. veluti notum eſſe præſupponebat in cõſecratione Sacramenti Euchariſtiæ ſub diſtinctis panis & vini ſpeciebus, proprii nominis ſacrificium Deo offerri, Chriſtumq; incruento ritu ſacrificari, offerri, & immolari. Proinde ſeſſione 23. Concilium plura in una actione contenta, de quibus Lutherani perperam ſentiebãt, & quæ ratione diſtincta ſunt, necnon à Deo mutata inſtitutione ſeparari poſſunt, ſigillatim ad majorem veritatis elucidationem expreſſit, ut omnes intelligerent, utrumque & cõſecrandi & offerendi munus conferri Sacerdoti, quamvis reipſa utrumq; eâdem actione fiat: eodemque modo S. Thomas veluti rationes formales, non autem phyſicas actiones diſtinguit; ideoque meritò etiam per conjunctionem copulantur, ſeu enumerantur. Eadem enim rei oblatę immutatio, quatenus fit à Sacerdote, ex divina inſtitutione, & ad divinam excellentiam ſignificandam, conſecratio dicitur, quia ut ſic aliquid ſacrum eſt, ſeu ſacra efficitur res illa, quæ ſic immutatur: ac denique hæc eadem ſacra immutatio, quatenus inviſibilis ſacrificii viſibile ſignũ eſt, quo Deus colitur & honoratur, eſt ipſamet oblatio ſacrificativa, quia per

Triden. ſeſſ. 23. cap. 1.

Reſponſio.

Conc. Trid. plura in una actione contenta explicat.

Digitized by Google

eam res oblata humanis uſibus ſubtrahitur, Deoque dicatur, & in illius cultum transfertur. Non igitur his vocibus actiones diverſæ ſignificantur, ſed una & eadem ſub diverſis reſpectibus, quos impiè hæretici excludunt, aſſerentes, Chriſtum conficiendo Euchariſtiam, inſtituiſſe tantùm ſacramentum in cibum fidelium, non etiam in ſignum divinæ reverentiæ, neque in ritum colendi Deum, quo homines in novo teſtamento ſacrificium Deo offerrent, ejuſque potentiam & majeſtatem, ſapientiam & bonitatem, ſuamq; ſubiectionem profiterentur, gratias agerent, omniaque gratiæ & gloriæ dona, temporalia & ęterna bona impetrarent, contra Auguſtinum lib. 20. cont. Fauſtum cap. 6.

7. argum.

Argumentum ſeptimum. Omnium penè ſacerdotum iudicio oblatio ſacrificii miſſæ non ſolùm re & actione, ſed etiam loco & tempore & poſitione diſiungitur, ac fieri putatur, dum poſt conſecrationem dicitur: *Offerimus præclaræ maieſtati tuæ.* Quæ ſententia probari ex eo videtur, quòd Auguſtinus dicat: *Quis unquam Antiſtitum altari aſſiſtẽs dixit: Offero tibi Petre, Paule, aut Cypriane?*

Reſponſio. D. Thom. 3. parte. q. 83. art. 4.

Respondeo, D. Thomam principem ſcholaſticorum Doctorum, Eccleſiaſticorum ſcriptorum ſententiam & iudicia nobis fideliter, crebrò, conſtanterque referre. Docet autem, omnia, quæ ante vel poſt conſecrationem Euchariſtiæ à Sacerdote fiunt, ad ſacrificii oblationem, quæ in conſecratione reipſa perficitur, referenda eſſe, veluti præparationes, aut explicationes eius, quod in conſecratione peractum eſt: atqui ſacrificii oblationem in conſecratione conſiſtere, ex profeſſo demõſtrat in 3. parte qu. 82. art. 10 & aliis, ubi tradit, per conſecrationem ſeu confectionem Euchariſtiæ Deo ſacrificium propriè dictum offerri, Chriſtum ſacrificari & immolari; ſacerdotibuſque cùm ordinantur, conferri poteſtatem conſecrandi ſanctiſſimum corpus & ſanguinem Domini in perſona & verbis Chriſti, dum illis dicitur ab Epiſcopo: *Accipe poteſtatem offerendi in Eccleſia ſacrificium tam pro vivis, quàm pro mortuis.* Quibus ſanè verbis cùm directè poteſtas conſecrandi detur, ambigi non debet, quin Eccleſia in conſecratione oblationem fieri Deo intelligat. Cùm enim nihil aliud ſit, Deo aliquid offerre, quàm in eius cultum directè ac immediatè exhibere, ſiſtere, atque pręſentare, & per conſecrationem res ſenſibiles, nempe Chriſti corpus & ſanguis ſub ſpeciebus panis & vini ad cultum Dei actu religioſo ſiſtantur; quis non videat, propriiſſimè Deo offerri? & cùm ibidem Chriſtus ſiſtatur in ſacramento præſens, per modum cibi & potus, comeſtibilis, ac ſacramentali incruentoque modo diſſectus & mortuus, patet, eundem Chriſtum non ſolùm offerri Deo generali oblatione, quę nullam rei oblatæ mutationem requirit, ſed inſuper ſacrificali actione, quæ rei ſenſibilis oblatæ nonnullam immutationem exigit; quam quidem mutationẽ Chriſtus hîc verè exiſtens patitur, non in ſeipſo & ſub nativa ſpecie, ſed ſub alienis ſpeciebus, & ſecundùm exiſtere ſacramentale; ita ut ſacramentaliter tantùm & incruentè, non autem in ſeipſo patiatur & mactetur, dum vi verborum conſecrationis ſub diſtinctis ſpeciebus ſiſtitur.

Quid ſit offerre Deo.

Aug. ep. 23.

Quo ſenſu Auguſtinus ſcriptum reliquit, Chriſtũ ſemel immolatum in ſeipſo, quotidie populis immolari in ſacramento. Et D. Gregor. *Quoties paſſionis hoſtiam offerimus, toties paſſionis illius hoſtiam reparamus, & pro nobis in myſterio iterum patitur.* Qualia etiam ſcribunt Cyprianus, Chryſoſtomus, & alii veteres: inter quos Irenæus expreſsè tradit, Chriſtum non antè, neque pòſt, ſed dicendo; *Hoc eſt corpus meum*, novi teſtamenti oblationem feciſſe ac docuiſſe. Idipſum clarè docet Gregor. Nyſſenus oratione 1. de reſurrectione: *Se oblationem, ait, ac victimam offert pro nobis, cùm ſuum corpus ad edẽdum, & ſanguinem ſuum familiaribus ad bibendum præbuit*; cuilibet enim perſpicuum eſt, quòd ove homo veſci non poſſit, niſi mactatio præceſſerit. Cùm igitur dedit diſcipulis ſuis corpus ad comedendum, apertè demonſtravit, jam fuiſſe perfectam & abſolutam immolationem. Cyprianus ſerm. de cœna Domini: *Cùm panis benedicitur, Euchariſtia fit ſimul medicamentum & holocauſtum.* Ambroſius in Pſal. 38. de Chriſto loquens: *Ipſe offerre manifeſtatur in nobis, cujus ſermo ſanctificat ſacrificium, quod offertur.* Chryſoſt. hom. 2. in poſteriorem ad Timotheum: *Oblatio eadem eſt, quam Chriſtus ipſe diſcipulis dedit, quámque ſacerdotes modo cõficiunt, nihil habet iſta quàm illa minùs. cur id? quia non hanc ſanctificant homines, ſed Chriſtus, qui illam ante ſacraverat.* Leo ſermone 7. de paſſ. *Hoſtia in hoſtiam tranſit.* Gregor. lib. 4. dialog. c. 58. *In ipsâ immolationis horâ ad ſacerdotis vocem Angelorum choros adeſſe* dicit. At

Greg. hom. 85. l. 4. dialogo. c. 58.

Cypr. lib. 2. epiſt. 3. Chryſ. hom. 24. in 1. ad Cor. Item homil. de prodit. Iuda. Ir. lib. 4. c. 32. & 34. Gre. Nyſſen. orat. 1. de reſur.

Ambroſ. li. 1. offic. c. 48.

Chryſoſt. hõ. 83. in Matt. Cyril. Hieroſol. catheſ. myſta. 5. Hipp. in ora. de Antichriſto. Aug. ep. 23.

quænam

quænam illa hora, vel Sacerdotis vox? proculdubio, cùm in perſona Chriſti dicit: *Hoc eſt corpus meum*: *Hic eſt calix ſanguinis mei*. Quorum ſententiis cum majoribus ſcholæ noſtræ adhæremus, qui magno conſenſu docuerunt, actionem, per quam Chriſti corpus & ſanguis ſub panis & vini ſpeciebus ſiſtuntur, vereque offeruntur, ſacrificantur & immolantur, eſſe corporis & ſanguinis Domini ſub panis & vini ſpeciebus confectionem, ut videre licet Adrianũ ſextum in 4. ſentent. ubi agens de Sacramento Euchariſtiæ, docet, eũ peccare mortaliter, qui novæ legis ſacrificium offert, hoc eſt, inquit, *conficit Euchariſtiam in peccato mortali*. Idipſum expreſſis verbis tradit Driedo: *In officio Miſſæ*, inquit, *omnia primo nuda erant, & ſimpliciter tractabantur*. Petrus ubi conſecraverat, oratione *Pater noſter* uſus eſt. Anacletus ſtatuit, ut peractâ conſecratione omnes communicarent. Alexander ſeptimus à Petro, ſacrificio Miſſæ addidit: *Qui pridie quàm pateretur*, uſque ad hanc clauſulam: *hoc eſt corpus meum*: ac ſubdit: *omnes martyres iſti ſecundum ſeriem ſucceſſionis ſedentes in cathedrâ Petri, non dubitaverunt Sacerdotes conſecrantes Euchariſtiam ſacrificare Deo, & Euchariſtiã eſſe verum corpus Domini, atque ſacrificium*. Driedonis diſcipulus, Ruardus Tapperus artic. 16. de ſacrificio: *Oblationem verbalem, quæ poſt conſecrationem fit, ad uſum, non ad ſubſtantiam ſacrificii pertinere* dicit, addens, *non eſſe certum, quòd Chriſtus illam fieri præceperit*. Ruardi ſucceſſor Iudocus Tiletanus, Illyrico hæretico quęrenti, quando Dominus ſacrificiũ obtulerit; num ante verba: *hoc eſt corpus meum*; an poſtea? reſpondet: *Nec ante verba: Hoc eſt corpus meum: nec poſtea, obtulit; ſed ipſa conſecratio creaturarum panis & vini, veriſſima eſt & propriiſſima oblatio, quam inſtituit Chriſtus, docens Apoſtolos novi Teſtamenti novã oblationem*: quod expreſsè Irenæum docuiſſe aſſerit, allegatis eius verbis ex l. 4. cap. 32. & 34. Ioannes Heſſelius libr. de Sacram. ca. 27. *Quamquam* (inquit) *corporis & ſanguinis Domini oblatio cum conſecratione concurrat, ratione tamen inter ſe differunt*. Cunerus Leuvvardien. Epiſcopus libr. de ſacrificio cap. 15. *Sacrificium in Miſſâ eſt corporis & ſanguinis Domini ex pane & vino aquâ permixto conſecratio*; ac toto libro idem cõfirmat. In eandem ſententiã ſcripſit Cornelius Ianſenius in *Concordiâ* cap. 131. pag. 455. *Dicendum eſt*, ait, *Chriſtum in cœna & Euchariſtia inſtitutione ſacrificium obtuliſſe*. Quod ex verbis illis colligi aſſerit: *Hic eſt ſanguis novi Teſtamenti*. Vbi Dominum alluſiſſe dicit ad verba Exodi 24. *Hic eſt ſanguis fœderis*: at ſanguis priùs fuit oblatus, quàm ſanguis fœderis dictus. Igitur & in cœna Chriſtus conſecrando ſanguinem, Deo Patri obtulit, quo novum Teſtamentum dedicavit; nam ſanguinem hoſtiæ jam immolatæ Apoſtolis tradidit, eòque novum Teſtamentum confirmavit, dicens: *Hic eſt calix novum Teſtamentum in ſanguine meo*. Eandem ſententiam tradiderũt, quotquot in ſcholis noſtris celebres fuerunt.

Adrianus ſextus. — *Driedo Tom. 3. de variis dogm. lib. 4. c. 5. pag. 254.* — *Ruardus.* — *Iudocus Tiletanus, in apolog. contra Illyricum pag. 278.* — *Conſecratio eſt oblatio.* — *Ioannes Heſſelius.* — *Cunerus.* — *Ianſenius.* — *Luca 22.*

MEMINI ex ore doctiſſimi Lenſæi, atque chariſſimi pridem Collegę Thomæ Stapletoni, me ſæpius audiviſſe, quòd qui tantùm in elevatione & verbali hoſtię oblatione conſecrationem ſequente, ſacrificalem oblationem ſacrificio Miſſæ eſſentialem conſtituant, ſacrificii propriè dicti veritatem tollant, licèt verbis admittant. Contra quam ſententiam idem Stapletonus acriter vivus ſe oppoſuit, & ex profeſſo eandem in ſuis libris confutavit. Eiúſque in Magiſterio collega Guillelmus Alanus, poſtea Romanæ Eccleſiæ Cardinalis ampliſſimus, librum de Sacrificio Euchariſtiæ edidit, in quo ex profeſſo multis rationibus, veterúmque authoritatibus eandem reprobat ſententiam, noſtrámque confirmans, non aliter poſt Concilii Tridentini definitionem ſentiendum, aut docendum putat. Cui ſynchronos Matthæus Galenus, Vniverſitatis Duacenæ Cancellarius, catecheſi 135. victimam tempore conſecrationis offerri ſcribit. Prætereo celeberrimos, eruditiſſimóſque omnium Nationum ſcriptores, qui eandem ſententiam ex profeſſo literarum monumentis conſignarunt: inter quos Valentia, Suares, & alii, quos faſtidii vitandi cauſâ (quoniam plurimi & omnibus noti ſunt) prætereo. Ex quibus apparet, fruſtra nunc ad perſuadendum contrarium paucorum aliquot authorum ſcripta paulò involutiùs edita; priuſquam hujus dogmatis veritas, diſcuſſis opinionum tenebris, luculenter emicuiſſet, captari. Nam Ruardus, Clithoveus, Eckius ac Melchior Canus, qui pro aſſertione contrariâ proferuntur, Conciliòque Tridentino interfuiſſe dicuntur, ante tempus 22. Seſſionis ex hac vita emigrarunt.

Stapletonus. — *In antid. 1. epiſt. ad Cor. cap. 11.* — *Alanus lib. 2 de Euchar. ſacrif. cap. 15.* — *Galenus.* — *Robert. Bellar. lib. de miſſa ca. 12.* — *Suares in 3. p. q. 83.* — *Turrianus.*

runt. Nec ambigendum eſt, quin ſe cõmuni aliorum Doctorum Catholicorum judicio conformaſſent, ſi poſt cõfirmationem œcumenici Concilii Tridentini vixiſſent. Et ſanè cùm oppoſita ſententia catholicam doctrinam non parum infirmet, dum in paradoxis, & incertis ſuſpicionibus, ſacrificii oblationem, relictis Scripturis & antiquis doctoribus, fundare nititur, ſectariorũque errorem corroboret, qui Chriſtum in noviſſima cœna conficiendo ex pane & vino corpus & ſanguinem ſuum, obtuliſſe ſacrificium negant in quo eis iſta ſententia conſentiens, oblationem propriè dicti ſacrificii, ſaltem probabiliter, è miſſa tollit; quia ex Scripturis Chriſtum obtuliſſe diverſa à conſecratione actione oſtendere nequit aut ut ſic offerretur, inſtituiſſe. Abſurdum autem videtur ſentire, quòd Deus, qui in veteri Teſtamento ritus offerendi ſedulò deſcribi juſſit, ac per ſe inſtituit; in novo Teſtamento Eccleſiæ modum offerendi ſacrificii commiſerit. Quare dolendum eſt, nonnullos in Eccleſia eminentes viros ex profeſſo novam & exoticam loquendi formam inducere, contendendo, per conſecrationem fieri ſacrificium, id eſt, hoſtiam, excluſa oblatione (ut conſecratio ſit velut incarnatio,) quódque hoſtia conſecratione confecta, parata & habita, conſequenter poſtea religioſa actione diſtincta loco, poſitione, & tempore, per Euchariſtiæ confectæ elevationem, & verbalem oblationem, Deo in munus præſentetur. Quam præſentationem dicto ritu elevationis & verbalis oblationis factam, eſſentialem ſacrificii novi Teſtamenti oblationẽ eſſe ſuſtinent. Ceterùm cum in illo ritu nulla neque realis, neque Sacramentalis, ſed tantùm localis rei oblatæ mutatio conjuncta ſit, efficaciter conſequi videtur, juxta hanc opinionem, non proprii nominis, ſed generalis tatùm ſignificationis haberi ſacrificium. Nã vox ſacrificii propriè dicti juxta Scripturas ſacras, omniumque Latinè loquentium uſum, ſignificat actionem, qua res cum ſui immutatione Deo offertur, ita ut in eſſentia ſacrificii oblatio includatur, qua ſigno externo fiat oblationis internę ſignificatio. Dum enim homo ſacrificalem actionem exercet, profitetur, quòd ſeipſum omniáque ſua Deo, tanquam ſervus Domino ſubjiciat, à quo ſolo pẽdeat, omniaq; corporis & animæ bona exſpectet; ad cujus proinde honorem ſe omniaq; ſua intimo affectu cõſecret, offerat, dedicet. Vnde patet, abſurdè atque præter eccleſiaſticum loquendi uſum dici, quòd ſacrificium, immolatio, & holocauſtum nihil aliud ſignificet, niſi rem ſacram facere cum oblationis excluſione, & quòd ſacrificium non includat oblationem, cùm D. Auguſtinus, cùmque ſequutus S. Thom. luculenter doceant, ſacrificium ſpeciem eſſe oblationis, & oblationem eſſe genus ſacrificii; nec quidquam poſſe ſacrificium dici, quod non ſit oblatio, cùm ſacrificare ſit offerre ſacrificium. Qua vocis ſacrificii ſignificatione ex communi omnium gentium uſu & conceptione recepta, non licet homini privato pro ſuo arbitrio aliter uti; alioqui nec veritas, nec fidelitas firma eſſe poterit, ſi privata unicuiq; authoritate liceat vocibus novum ſignificatum imponere, publicumque uſum reſpuere. Accedit, quòd ex ſapientum ſermone loquendi modus in unaquaq; materia ſumendus ſit, quia facilè per inordinatas locutiones quiſpiam in errorem, vel certè in erroris ſuſpicionem incideret. Cùm igitur in Scripturis ſacrificare idem ſit, quod ſacrificium offerre, ſacrificatio ipſa erit ſacrificii oblatio, ut Geneſis 8. *Obtulit holocauſta ſuper altare*, cap. 22. *Offeres filium tuum in holocauſtũ.* Iſa. 1. *Ne offeratis ultrà ſacrificium.* ad Hebr. 5. *Vt offerat dona & ſacrificia.* & c. 9. *Per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit*; Item *ſemel oblatus eſt*, hoc eſt, ſacrificatus eſt, quando videlicet ſeipſum volũtariè ad Dei honorem tradidit in mortem. Quia enim Deus novum dominium rerum, quod priùs non habuerit, acquirere nequit, eo titulo res dari non poſſunt; ſed hactenus ſolùm Deo aliquid dare vel offerre dicimur, quia in eius honorem aliquid facimus, conſecramus, immutamus, vel cõſumimus. Qui ergo actionẽ, qua Chriſti corpus & ſanguinem ex divina inſtitutione conficimus, oblationem eſſe inficiantur, conſequenter negare debent, actionem illam inſtitutam eſſe, ut proximè in Dei cultum & honorem fiat; quod nullæ fidelium aures ſine offenſione audient. Nam omnis actio, qua re aliqua permanente ſic utimur, ut in Dei cultum illam directè transferamus, Scripturarum, & eccleſiaſtico uſu, Oblatio propriè vocatur. Nec veterum quiſquam docet, quòd oblatio ſacrificii propriè dicti ſit blãda, ſupplex, illex, munifica, obſequioſa, & adductiva per elevationem verbalis o-

blatio

Marginal notes:

Sententia oppoſita catholicam doctrinam infirmat, & hæreticorũ corroborat.

Eſſentialis oblatio ſacrificii, in quo ſecundũ aliorum ſententiam conſiſtat. Improbatio dictæ ſententiæ.

In ſacrificii ratione oblatio includitur.

Auguſt. lib. 15 de civit. cap. 5.

Vocũ ſignificatio privati authoritate nõ eſt immutanda.

Sacrificare idem quod ſacrificium offerre.

Deus novum rerum dominium non acquirit.

Quid ſit offerre Deo?

Conſecratio corporis & ſang. Dom. fit proximè in Dei cultum.

Digitized by Google

Vnicum novi Testamenti sacrificium propriè ostenditur.

latio muneris. Sic enim [illegible] singulare novi Testamenti [illegible] esset [illegible] [illegible] Augustinus [illegible]

Argumentū ostensum, ol vitur.

Malachiæ sententia exponitur.

[illegible] dixit, in omnibus [illegible] Sacerdotibus novi testamenti [illegible] erigendis, [illegible] nominis sacrificium, [illegible] tuendum, [illegible] premium Dei cultum [illegible]

Sacrificalia non sunt sacrificia.

[illegible] in hac Concilium Tridentinum [illegible] quibus concluden[illegible] [illegible] per Christum institu[illegible] [illegible] exer[illegible] [illegible] pręter

[illegible]

CAP. [illegible] VIII.

De [illegible]

N[illegible]

[illegible]

 Nec

Heb. 10.

2. obiectio.

Nec plus momenti habet alia obiectio, deducta ex unitate & virtute oblationis Christi in cruce, *qua consummavit in æternum sanctificatos.* Hæc enim: Atqui ea semel peccatorum remissione, nulla restat pro peccatis hostia: ergo superfluum est missæ sacrificium. Respondeo, hoc argumentum non plus concludere contra Eucharistiæ sacrificium, quam contra legis naturæ, et Moſis sacrificia: vel contra baptiſmum & alia Sacramenta, vel contra orationem, eidem, omniaque ſalutis obtinendæ media; nam omnium temporum homines non niſi per ſacrificium crucis iuſtitiam adepti ſunt, cuius licet infinita ſit virtus, omni nihilominus tempore fructus quidem, per certa organa debuerunt tranſmitti & applicari. Eſt enim ſacrificium crucis univerſalis cauſa, quæ in ſingulis ex divina inſtitutione per Sacramenta per fidem, orationem, eleemoſynas, aliaque iuſta opera, ſalutem operatur, proinde & per hanc incruentam Chriſti in Euchariſtia oblationem illius cruenti fructus tranſmiſſi uberrime percipiuntur.

Responſio. Unicum Chriſti ſacrificium valoris eſt infiniti, efficacis & ſufficientis ſed eius virtus applicanda tranſmittendáque eſt.

Conc. Trid. ſeſſ. 22 c. 2

3. obiectio.

Ad tertiam obiectionem: Euchariſtia eſt Sacramentum, & Teſtamentū, ergo non ſacrificium, quoniam Sacramentum eſt actio Chriſti; ſacrificium autem [illegible]. Similiter, Teſtamentum, eſt quod nobis Chriſtus dedit ſacrificium vero eſt, quod Chriſto damus: Respondeo, etiam Euchariſtiæ ſacrificium Chriſti eſſe actionem, qui tanquā ſummus Sacerdos per manus ſuorum miniſtrorum offert: nam eius verbis, virtute ac vice presbyter cōſecrat. Neque abſurdum eſt, quod nobis à Deo datum eſt, viciſſim Deo offerri, cum nihil omnino Deo offerre poſſimus, quod ab eo prius nō acceperimus, iuxta Davidis confeſſionem: *Quæ de manu tua accepimus, damus tibi.* Eſt autem Euchariſtia Sacramentum, quatenus vehicula eſt ad ſanctificationem, & unionem noſtram cum Chriſto ſignificandam efficiendamque: Teſtamentum verò eſt, quatenus divinam promiſſionem continet, eamque nobis tanquam inſtrumentum applicat, nec non quoniam inter bona, quæ Dominus nobis moriens reliquit, hæc præſtantiſſimum eſt.

Responſio.

Qua ratione Euchariſtia ſacrificium, Sacramentum & Teſtamentum dicatur.

Cap. XIX.

An utraque ſpecies ad ſacrificium neceſſaria ſit.

Ex inſtitutione Domini ex hiſtoria notum eſt ad perfectam conſecrationem [illegible] utriuſque ſpeciei conſecrationem neceſſariam [illegible], ut ſacrificium [illegible] repræſentat. [illegible] Chriſtus [illegible] ordinem Melchiſedech, qui panem & vinum [illegible] typo reſpondere oportet. [illegible] cum [illegible] ordinatur [illegible] ſanguinis effuſio, [illegible] repræſentatio eſt. Unde Concilium Toletanum VII. Canone 2. conſtituit, ut ſi poſt unam ſpeciem conſecratam ſacerdos ægrotare incipiat, alius ſacerdos inchoatum ſacrificium perficiat. Et D. Thomas ſacrificium non eſſe relinquendum imperfectum tradit. Ex quibus ſatis apparet, duas ſpecies ad ſacrificii integritatem pertinere, ſed an, ſicut eſſentia ſacramenti in qualibet ſpecie invenitur (quamvis utraque ſpecies ad integritatem ſacramenti ſpectet, ſi materiales ſymboli externi partes conſiderentur) ita etiam ſub una tantum ſpecie integra ſacrificii eſſentia ſubſiſtat, et panis & vini ſpecies ſacrificii partes ſint integrantes potius quàm eſſentiales, a nonnullis ambigitur: nos probabilius arbitramur, quòd ſicut verum, & quoad eſſentiam integrum ſacramentum ſub una ſpecie (iuxta expreſſam Concil. Trid. doctrinā) cōſiſtit, ita quoque verum & quoad eſſentiam integrum ſacrificium in unica ſpecie ſubſiſtat. Nam Apoſtolo teſte ad ſingularum ſpecierum conſecrationem dicitur: *Hoc facite in meam com-*

Pſal. 109. Gen. 14.

3. p. q. 83. ar. 6.

Seſſ. 21. c. 1.

commemorationem: id eſt, in dominicæ mortis annuntiationem; quæ ſatis annuntiatur, quando corpus mortuum, aut effuſus ſanguis exhibetur, quanquã plenius id fiat (ſi externi ſymboli partes conſiderentur) quando ſeorſim corpus & ſanguis videntur.

Accedit, quòd confectio Corporis independens ſit à forma conſecrationis Sanguinis, & contrà; vnde apparet, quòd ſicuti ex cauſa licet ſub altera tantùm parte ſacrificii participem eſſe, ita quoque ſic eccleſia permittente, ſacrificare. Nam divinæ ſapientiæ congruum videtur; vt noluerit gentes aliquas Euchariſtiæ ſacrificio privari ob defectum vini; atqui conſtat, in multis provinciis nec vinum creſcere, vixq; aliunde haberi poſſe, & importatum mox aceſcere, ut de Iaponia & Septentrionalibus extremis regionibus traditur. Vnde ſcribit Volaterranus, Noruegiis ab Innocent. VIII. cõceſſum fuiſſe, vt abſque vino ſacrificarent. Cõplures alios patronos iſta ſententia habet, quibus nemini præjudicantes adhæremus: ac cum authore Catechiſmi Romani addimus, duplicem conſecrationem fieri, ut paſſio Domini luculentiùs repræſentetur, nec ex inſtitutione ſacrificii ſub utrâque ſpecie, conſequi, legem à Domino conſtitutam eſſe, ut aliter fieri nequeat. Nam & ſub utrâque ſpecie Chriſtus ſacramentum diſtribuit: non tamen omnibus neceſſitatem ſumendi utramque ſpeciem impoſuit.

li. 7. c. 4.

Ioan. Heſſelius li. de cõmunione ſub unica ſpecie c. 16 & 28. Alanus li. de ſacrifi. 10 c. 20 Rober. Bellar. li. 4. de Euchariſtia cap. 24.

Cap. XX.

Quis noſtri ſacrificii ſit uſus?

Cum ſacrificium Euchariſtiæ in actione tranſeunte conſiſtat, (utpote in confectione corporis & ſanguinis Chriſti ſub diſtinctis ſpeciebus panis & vini) eius uſus ex finibus & effectis, ad quos ex inſtitutione ſervit, metiendus eſt: ac quoniam in locum omnium aliorum ſacrificiorum, in quacunque lege inſtitutorum, hoc unicum conceſſit tantæ dignitatis ac virtutis, ut omnium veterum ſacrificiorum energiam in ſe contineat, ac ad omnes effectus & fines, ad quos illorum aliquod referri potuit, accommodari queat; eſt inſtar omnium, & loco omnium.

Sacrificium miſſæ ad omnes effectus, ad quos aliquod veterũ ſacrificiorum valuit, ac: õmodari poteſt.

Quædam verò illorum latreutica, ſeu honoraria erant, ut holocauſta, quæ propriè in reuerentiam diuinæ Majeſtatis fiebant, ſolùm ad ei honorem & cultum exhibendum, teſtandumque, omnia nos à Deo habere, ab ipſoque pendere. Alia verò pro peccatis, vel commiſſionis vel ignorantiæ, aut facti, aut perjurii, vel calumniæ, aliúſue delictis offerebantur, & ſacrificia pro peccato vocabantur. Nonnulla pro beneficiis à Deo rerum omnium creatore, in communi datis; aut pro ſpecialibus impetratis, vel impetrandis exhibebantur, & hoſtiæ pacificæ nuncupabantur. Rurſus alia ex effectu dicebantur latreutica, propitiatoria, pacifica, Euchariſtica, vel impetratoria, quorum omnium locum ſupplet hoc unicum novæ legis ſacrificium, ad omnia prædicta ſufficientiſſimum: cujus oblatione Deum externo latriæ cultu honoramus, ſupremumque eius in nos & noſtra dominium agnoſcimus, & pro beneficiis naturæ ab eo acceptæ, ac deinde paſſione Christi ab æterna perditione redemptæ, gratias agentes, quotidianum veluti tributum perſoluimus: ac inſuper offenſi numinis iram placare, peccatorum & pœnarum eis debitarum remiſſionem obtinere, pro quibuſcunque acceptis beneficiis Deo gratias agere, aut quæcumque optata bona ſive temporalia ſive æterna, ſive corporalia, ſive ſpiritualia, ſive pro fidelibus, ſive pro infidelibus, ſive pro nobis, ſive pro aliis, ſive pro abſentibus ſive præſentibus, ſive pro vivis ſive pro defunctis impetrare valemus. Nam cùm omnes veterum hoſtiarum differentias, una Euchariſtiæ oblatio contineat, ſequitur, per hujus ſacrificii oblationem nos univerſa conſequi poſſe, pro quibus aliquando oblatum fuiſſe ſacrificium aliquod legimus; & inſuper hujus ſacrificii oblatione uti licere ad omnes eos uſus, ad quos aliquod veterum ſacrificiorum valuit; ac rectè applicari ad omne illud, per quod, aut propter quod honoratur, laudatur, vel invocatur Deus; proindè adhiberi iuſtiſſima ratione omnibus functionibus, ac operibus, potiſſimùm ad exordia noſtrarum actionum, & ad maximas quaſque res, ſive privatim, ſive publicè gerendas. Si enim piè antiquitus in ipſa lege naturæ ac Moſaica operum humanorum auſpicia in ſa-

Levit. c. 4. 5. 6.

Conc. Trid. ſeſſ. 22. ca. 2.

Sacrificiũ ad actiones & quaſcunque utiliter adhibetur.

in ſacrificiis fiebant, conventa & fœdera ſacrificiis confirmabantur, ac ad omnia læta & triſtia, tam pro vivis quàm defunctis adhibebantur ſacrificia; necnon ad eorum oblationem ſolemnitates, certaq; loca deputabantur, ad quæ populi congregationes fierent; quanto æquiùs Chriſtiani, à quibus exigitur, ut omnia ſua in Dei gloriam ac honorem faciant, hoc ſingulare laudis ac gratiarum actionis genus, quod ſummum humanæ ſervitutis obſequium, eminentiſſimumq; latriæ cultum in ſe continet, omnibus ſuis actibus adjungent? atque ad myſterii hujus celebrationem, (in qua verus Dei filius ſe corporaliter exhibere præſentem dignatur, ad hunc ſupremum latriç cultum acceptãdum) religioſiſſime concurrent?

Pſalm. 60. Pſalm. 90. Pſalm. 21.

Cap. XXI.

Chriſtiani ad miſſæ ſacrificium conveniunt, ut latriæ cultum Deo exhibeant.

SICUT in veteri teſtamento fideles templum Ieroſolymitanum adire juſſi ſunt, ibique vota & ſacrificia ſua offerre; ita per Apoſtolos fundata Chriſti eccleſia, publica ſtatim loca quædam ad offerendum ſacrificium & divini cultus gratia coeundum deſtinata fuêre, vt ex actis Apoſtolorum, & 1. Cor. 11. patet. Cujus rei teſtis etiam Iuſtinus eſt, ſcribens prima ſabbati cœtus omnium Chriſtianorum ad preces & ſacra myſteria fieri conſueviſſe. Vnde in Chriſtianorum mores defluxit conveniẽdi ad ſacrificium quotidianum tantum ſtudium, vt etiamſi populus à frequentiori communione ſacramenti abſtineat, neceſſarium tamẽ latriæ cultum per oblationem ſacrificii Deo preſbyterorum miniſterio perſolvere non deſinat. Indeque quoque mos dimanavit, ut omne munus hierarchicum, adminiſtratioque ſacramentorum oblatione ſacrificii perficeretur; vt de baptiſmo, confirmatione, ſacerdotum conſecratione, monachorum ac virginum ſanctificatione, ſcribit Dionyſius Areop. & ex antiquiſſimo eccleſiæ uſu conſtat ſacrificium exhiberi ad omnes congregationes publicas, & cùm ordimur aliquid, vel novum vitæ ſtatum ingredimur, aut de eo ſuſcipiendo meditamur, cùm magiſtratum inimus, vel dignitatis gradu inſignimur, dum matrimonium contrahitur, denique ad peregrinationes, itinera, pacta, dedicationes, anniverſaria, natalitia noſtra vel aliorum, ac poſtremò ad omnia læta vel triſtia, quoniam omnes actiones noſtræ hujus auguſtiſſimi ſacrificii oblatione ſanctificantur. Hinc etiam prædicationis munus inter ipſa miſſarum ſolennia fieri ſolet, quia fides & vitæ honeſtas, quæ concionum ſacrarum fines ſunt, potiùs ſacrificio quàm ſermone, animis hominum inſtillentur, & verbum docentis oblatione ſacrificii adjutum gratiam energiamque acquirat. Ideo pii omnes ingenti ſtudio contendunt, ut quotidie ſummo manè, antequam operis quidquam aggrediantur, oblationi hujus ſacrificii interſint, miſſam faciendo, aut fieri procurando, vel ſaltem devotè audiẽdo, ſcientes, quòd in hujus ſacramẽti celebratione præcipuus Dei cultus, vitæq; noſtræ ſanctificatio conſiſtat, quodque iejunia noſtra, eleemoſynæ, preces, ac in univerſũ omnes noſtræ actiones huic divino myſterio conjunctę Deo acceptiores reddatur: quod eccleſia per ſpiritum ſanctum illuminata proſpiciens, omne genus petitionis intra ſacrificii miſſæ fines complexa eſt. Idq; ſapienter, cùm nullo alio externo ſacrificio Deus jã ſummè coli velit, niſi hoc, quo fit commemoratio univerſorum, quæ nobis Deus vel per ſe in creatione, vel per humanitatem filii ſui in redemptione præſtitit, quorum omnium divinorum munerũ compẽdium ac epitomẽ cõtinet, ſanctũq; inter Deũ & hominem cõmercium ſtatuit, ideoq; inter omnia religionis officia nullũ iſto gratius eſt Deo, vel potentius, aut utilius, quo nobis vel aliis conſulamus, paſſioniſque Chriſti fructum applicemus. nam cùm incruentum hoc ſacrificium eandem hoſtiam quam Dominus in cruce obtulit contineat, illiuſque fructum communicet, pro quacumque re aut perſona crucis ſacrificium valuit, pro eâdem re aut perſona miſſæ ſacrificium offerri poteſt.

Act. 20. Iuſtinus in fine apologiæ 2.

Cyril. li. 11. in Ioannem ca. 58. Leo epiſt. 79.

li. de Eccl. hierar. p. 1. c. 3. & parte 3. c. 6.

Sacrificiũ ad omnia, læta & triſtia rectè adhibetur.

Prædicatio verbi Dei inter miſſarũ ſolennia utiliter fit.

Aug. epiſt. 59.

Sacrificium miſſæ divinorum beneficiorum epitomen cõtinet.

Cap. XXII.

Sacrificium Euchariſtiæ propitiatorium eſſe.

Cyril. catech. myſtag. 5.

QVOD Euchariſtiæ ſacrificiũ ad placandum iratum Deum, remiſſionemq; peccatorum obtinendam valeat, ex Chriſti verbis patet

tet: *Hic eſt ſanguis ſive calix ſanguinis, qui pro vobis funditur in remiſſionem peccatorum.* Quibus ſanè verbis perſpicuè oſtenditur, quòd ſanguis non ſolum in cruce, ſed ſicut in calice contentus erat pro peccatis funderetur, & per novi teſtamenti ſacerdotes, quibus dicebat Chriſtus: *Hoc facite,* ſimili incruento ritu deinceps uſque ad ſeculi finem pro remiſſione peccatorum offerretur. Cui accedit, quod *omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus conſtituatur in eis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Quamdiu vero nondum plena peccati remiſſio facta eſt, tamdiu pro peccatis opus eſt hoſtia: ubi autem horum perfecta erit remiſſio, ibi jam non eſt oblatio pro peccato. Cum itaque inter novi teſtamenti promiſſiones, una ſit de remiſſione peccatorum, & Chriſtus uſq; ad ſeculi finē ſuos orare docuerit: *Dimitte nobis debita noſtra*, ſequitur, Euchariſtiæ ſacrificium uſque ad mundi terminū rectè pro peccatis offerri. Denique in lege naturæ Iob pro filiorum & amicorum peccatis ſacrificium obtulit, atque in veteri lege varia pro diverſis peccatis ſacrificia inſtituta fuiſſe legimus, quæ omnia hujus unius ſacrificii figura extiterunt, in quo vera omniū fit remiſſio peccatorum. At ſicut crucis ſacrificiū, quod eminēter propitiatoriū eſt, non impedivit, quo minùs vetera illa ſacrificia ſuo modo propitiū Deum redderent; ita nec impedit, quò minùs ſacrificium Euchariſtiæ (quod eandem cum ſacrificio crucis hoſtiam, expreſſioremque multò paſſionis dominicæ commemorationem continet) Deum peccatis offenſum reconciliet. Vnde in omnibus antiquis liturgiis incruentum ſacrificium pro peccatis offertur: ac disertè Martialis ſacrificio iſto mortem fugari, vitamque præſtari aſſerit; Origenes verò Deum hominibus propitium facere. Cyrillus Hieroſolym. catecheſi myſtagogica 5. propitiationis hoſtiam vocat, Ambroſius hoſtiam ſalutarem. Chryſoſtom. ait, ſacerdotem deprecari Deum, ut omnium hominum peccatis fiat propitius. Hieronymus addit, quotidie pro ſuis populique peccatis Epiſcopum Deo illibatas offerre victimas. Auguſtinus ſcribit, in noſtro ſacrificio veram peccatorum fieri remiſſionem, ac in eccleſia pro peccatis uſq; ad diem judicii offerri, & pro non valdè malis propitiationem eſſe. Greg. *hæc victima,* inquit, *ſingulariter animam ab æterno interitu liberat.* Beda: *ſacrificium hoc ſalutare ad redemptionem valet animæ & corporis ſempiternam.* Quare cum Concilio Tridentino fatendum eſt, incruento ſacrificio virtutem paſſionis Chriſti applicari in remiſſionem peccatorum, quæ à nobis quotidie committuntur: & quòd hac oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedat, crimináq; & peccata etiā ingentia dimittat.

Heb. 5. — *Heb. 10.* — *Heb. 9. 12.* — *Iob 1. & ult.* — *Levit. 4. 5. 6.* — *Aug. q. 57. in Levit. Leo ſerm. 8. de paſſ.* — *Martialis in epiſt. ad Burdegalen. Origenes hō. 13. in Levit.* — *Iuſtin dial. cum Tryphone. Ambr. li. 1. off. c. 48. & in exhortatione ad vir. Chryſ. li. 6 de ſacerdotio. Hier. 1. c. ad Titū. Aug. q. 57. in Lev. & li. 20. de civit. 25. enchi. c. 110. Greg lib. 4. dial. c. 58. Beda li. 4. hiſt. gentis c. 22. Conc. Trid. ſeſſ 22. c. 1. & 2 atque can. 3.*

Cap. XXIII.

Euchariſtia ſacrificium impetratorium eſſe.

SICVTI pro dimittendis peccatis, ita & pro avertendis neceſſitatibus ex peccato exortis, ac quibuſcumque rebus, pro quibus Deo preces fundere licet, impetrandis, hoc ſacrificium valet. Nam ſi vetera ſacrificia pro avertenda peſte, pro temporali vita Heliodori, & Darii ac filiorum eius offerri utiliter potuerunt; quantò magis ſacrificium hoſtiam longè digniorem acceptioremq; continens, omnia illa impetrare poterit: Vnde Apoſtolus in publicis eccleſię precibus orationes fieri vult *pro Regibus & omnibus, qui in ſublimitate conſtituti ſunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus.* Cujus præceptum ſequuti Chriſtiani, pro ſalute Pontificis, Imperatoris, Regum & principum, militum, ſociorum, ægrotorum vel afflictorum, & univerſim pro omnibus, qui auxilio egent, in publico Miſſæ ſacrificio precantur. Similiter & pro copia frugum terræ, pro ſalute ac incolumitate tam hominum quàm pecorum, imò & pro liberatione captivorum, vel perſonæ, aut domus, aut ſtabuli à vexatione dæmonum. Eſt enim ſacrificium realis quædam oratio, & validiſſimum precādi genus pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, univerſiſq; tā naturæ quàm gratiæ, tam corporis quàm animę donis.

2. Reg. ult. 2 Mach 3. 1. Eſdra 6. — *1. Timoth. 2. Sacrificiū pro rebus omnibus utiliter offertur, & pro qibus viſtè oramus Cyr catecheſi myſtagogi a 5. Chryſ. hō. 18. & 21. in acta. Aug li. 22 de civ. cap. 8. Proſper de prædict. c. 6. Greg hō 37. in Evang. Beda in hiſt. anglic. li. 4.*

Cap. XXIV.

Pro quibus perſonis Euchariſtia ſacrificium offerri poſſit?

SEx hominum genera ſunt. Alii enim vivunt: alii defuncti ſunt. Viverſum quidam ſunt juſti, quidam peccatores: & hi quidē duplices: fideles ſcili-

ſcilicet atque infideles. Eorum verò qui ex hac vita migrarunt, quidam ſunt in cælo, alii in purgatorio, nonnulli æternis addicti ſuppliciis in inferno. Pro univerſis in hac mortali vita degentibus offerri poſſe indubitatum eſt. Nam pro Catholica Eccleſia propaganda, uniẽda, exaltanda, purgandaque oramus: proinde directè pro fidelibus; indirectè autem pro infidelium, ſchiſmaticorumque converſione; ac nulla accedente eccleſiæ prohibitione licet pro illis omnibus offerre, pro quibus in cruce ſe Dominus obtulit. Porrò iuſtis ex cauſis eccleſia conſtituit non offerri publicè ac nominatim pro excommunicatis, cùm publica illa commemoratio nominis ad altare ad honorem & communia ſuffragia pertineat, quibus privãtur excommunicati, ut confuſi reſipiſcãt. Dum tamen pro augmento, unitate ac pace eccleſiæ omniumq; errãtium converſione oratur, etiam pro excommunicatis indirectè offertur.

Pro dãnatis ſive adultis ſive parvulis offerre non licet.

Quoad mortuos verò, cùm ex inferno nulla ſit redemptio, & damnati irreparabiliter a ſpe ſalutis exciderint, ita ut nec membra Chriſti ſint, nec fieri ulteriùs poſſint, pro illis offerre non licet, ne quidem pro parvulis abſque baptiſmo defunctis, ut ex profeſſo contra nõnullos talia ſentientes confirmat Auguſtinus. Chryſoſt. addit: *catechumenos defunctos ſacrificii ſolatio nõ dignamur.* Quod Concilium Bracarenſe 1. ca. 35. ſuo decreto confirmavit.

2. Mach. 12.

Sacrificiũ animabus in purgatorio exiſtentibus prodeſſe.

Pro defunctis autem in purgatorio detentis offerendum eſſe ſacrificium, ſcriptura docet: *Sancta & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur;* ubi vetuſtiſſimã a maioribus acceptam orandi pro fidelibus defunctis conſuetudinẽ ſcriptura ſacra cõmendat; eandẽq; poſtea Chriſtus approbavit, & Apoſtoli obſervãdã eſſe, univerſo terrarum orbi tradiderunt. Iuxta quorum doctrinã in omnibus liturgiis Eccleſia generaliſſimã obſervatione pro defunctis orat. Quem orandi morẽ Apoſtolos ſanxiſſe, veteres diſertis verbis aſſerunt: *Non temerè,* ait Chryſ. *hæc ab Apoſtolis ſancita fuerunt, ut in tremendis myſteriis defunctorum agatur memoria; ſciunt enim, illis multum inde contingere lucri, multum utilitatis.* Hinc Monica B. Auguſtini mater, ſollicitè rogavit, pro ſe defuncta frequentem ad altare ſui memoriam teneri; cujus voto ſatisfactum eſſe narrat Auguſtinus. Adhæc librum de cura pro mortuis gerenda ex profeſſo conſcripſit, quo hæreſim prædamnatam Aërii, negantis eſſe offerendum pro defunctis, confutat, cujus etiam Epiphanius meminit.

Hom. 69. ad Antioch. lib. 3. ad Philip. hom. 41. in 1. ad Cor.

Praeter autem luculentiſſima ſcripturarum, conciliorum, omniumque eccleſiaſticorum ſcriptorum teſtimonia, ſatis antiquitatem hujus ſanæ fidei commonſtrant vetuſtiſſimæ fundationes templorum, canonicatuum, altarium, monaſteriorum, collegiorum, beneficiorumque nominibus variis appellatorum, non niſi inde promanantes, quod ſpiritibus defunctorum prodeſſe ſacrificium Eccleſiæ creditum ſit. Hinc Conſtantini Magni donatio, Dagoberti Regis Francorum in omnes celebriores Baſilicas villarum diſtributio, ea lege, ut ſui memoria in illis, tribus in hebdomada diebus fieret, ac pro animæ ſuæ remedio ſacrificium ſalutare offerretur. Quem in pari fide ac munificentia imitatus Carolus Magnus, theſauros ſuos partim in viginti & unam Metropolitanas eccleſias, earumque ſuffraganeas; partim in hæredes, domeſticos, & pauperes (Eginhardo teſte) diſtribuit. Nec diſſimiles alii Chriſtiani Imperatores, Reges, & Principes Eccleſiam ad eum ſplendorem, quẽm hodie conſpicimus, perduxerunt, juxta Iſaiæ vaticinium: *Lac gentium ſuges, & erunt Reges nutritii tui.* Ac obſervatione digniſſimum eſt, quòd quantò liberaliores in Eccleſiam Principes ſeculi fuẽre; tantò magis opibus, honoribus, & virtutibus abundauerint: ſicut econtra, quotquot jura, libertates, aut bona Eccleſiæ involarunt aut diminuerunt, egeſtate ac ignominia laborarunt, ut de Chilperico Rege narrat Gregorius Turonenſis: de Henrico octauo Angliæ Rege, qui omnia eccleſiarum Angliæ bona uſurpavit, Nicolaus Sanderus. In quibus adimpletum eſt: *Honorantes me, honorificabo: qui autem contemnent me, erunt ignobiles.*

Iſa. c. 49. & 60.

de ſchiſmate Anglicano.

1. Reg 2.

In honorem ſanctorũ quomodo ſacrificium offerre liceat.

De beatis ſupereſt ut exponamus, quomodo in eorum honorem ſacrificium offerri poſſit, cùm nefas ſit illis conſtituere templa, erigere altaria, offerre ſacrificia, quæ ſoli Deo creatori debentur. Auguſtinus frequenter hac de re diſſerens, monet, quod licet in honorem & memoriam, ac apud memorias ſanctorum dicantur ſacra, non tamen illis ſacrificium offerri; ſed Deo ſoli, qui illos coronavit, cui de illorum victoriis gratias agimus, eorumque pa-

[illegible] Semper enim illa hostia in se sancta, Deo placens, & grata permanet, [illegible] quamvis sacerdotes mali extero ministerio [illegible] [illegible] gratiæ prævenientis. [illegible] Christi [illegible]

Malach. 1.

Sacrificium ex opere operato [illegible]

Chrys. hom. [illegible]

Chrys. 13. [illegible] in Matth & hom. 2. in 2. ad Cor.

Aug. li. de sancta virg. c. 23. li. 22. de civ. c. 10. Beda li. 4. ca. 14. hist.

[illegible] Petrum [illegible] Cyrill. [illegible] Apostoli [illegible]

[illegible] sacrificium [illegible] cationē, [illegible] impe- [illegible] gratiæ, do- [illegible] a- [illegible] Vale [illegible] obtinetis, [illegible] offera- tur.

Conc. Trid. [illegible] 22 c. 2. [illegible] non operatur proxime [illegible] ad impetrandū pœnæ & [illegible] donum.

CAP. [illegible]V.

Valor Missæ [illegible] operandi habeat.

F[illegible] [illegible] habeat, [illegible] Quædam enim actiones [illegible] ac vel [illegible] operantium quali- tate [illegible] Deo [illegible] propter [illegible], charitatem, devotionem, atque [illegible] sicut Abe- lis sacrificium placuit, Caini vero displi- cuit. Aliæ vero [illegible] vim operandi habent ex Christi voluntate & institu- tione, [illegible] à ministri ope- rantis [illegible], fide, aut devo- tione [illegible] operationes, in quibus [illegible] operans est Deus, qui etiam per malos ministros propriū sacramentorum effectum, producere non cessat, [illegible] institutionis ac promiſ-

Geneſ. 4.

[illegible] quomo- do [illegible] opere operato [illegible] producat, [illegible] & beneficiis [illegible] conte- [illegible] pro pec- [illegible] oblatum, im- [illegible] aliquid à Deo auxilium, [illegible] converti poſſent, [illegible] tamen pro varia hominum diſpoſitione, [illegible] coope- [illegible] operetur, ſuumq; effectum non ſemper confeſtim, ſed o- portuno tempore producit: ac inſuper, ſi temporale bonū, quod opratur, quan- doque non præſtet, quia fortè ad bea- tam vitam obtinendam non con- ducat, melius tamen aliquid à Deo Patre miſericor- diarum im- petrat

CAP.

CAP. XXVI.

Vtrum miſſæ ſacrificium limitatum habeat effectum an infinitum?

QVAMVIS Euchariſtiæ ſacrificium re idem ſit cum ſacrificio crucis, eandem continens hoſtiam, idemque Chriſtus per miniſtros offerat attamen valor & effectus miſſæ limitatus eſt, ideoq; non ſolum pro variis rebus, ſed etiam pro eadem impetranda plures miſſæ celebrari poſſunt. Cur autem ſacrificium crucis unicum infiniti valoris, ad omnia q; impetranda ſufficientiſſimum potius ſit, quam Euchariſtiæ ſacrificium, complures ſunt rationes.

Euchariſtiæ ſacrificii effectus limitatus eſt.

PRIMA eſt, quoniam in cruce dominus offerebatur in propria ſpecie, ac patiebatur ſecundum eſſe naturale; hic vero ſacramentaliter: Deus autem omnem effectum ſacramentalem ſecundum ordinem ſuæ providentiæ determinatum eſſe voluit: per Baptiſmum enim & Euchariſtiam non totum paſſionis Chriſti effectũ haurimus, ſed certum, & pro inſtituentis voluntate definitum; ita & per oblationem Chriſti in Euchariſtia, tanquam per ſacramẽtum inſtrumentale, circumſcriptum paſſionis Chriſti fructum conſequimur. Nec mirũ, cum & ipſum crucis ſacrificium, quod in ſe infiniti valoris eſt, non niſi finite ſuum effectum nobis applicet, idq; per ſacramenta, & varia virtutum genera & officia.

SECVNDA ratio ex parte offerentis eſt, quonia oblatio crucis erat actio immediate promanans a perſona Filii Dei, ac proinde infinite grata: oblatio vero Chriſti in Euchariſtia, actio eſt miniſtri in perſona Chriſti. Quamvis autem petitio legati nomine ſui principis facta plus valeat, quam ſi proprio nomine fieret; attamen longe prævalet ore principis deprompta poſtulatio.

TERTIA ratio eſt, quoniam congruentiſſimum fuit divinæ ſapientiæ, relinquere ſuæ ſponſæ quotidianum Dei cultum, qui ſacrificio defertur: non debuit proinde unica ſacramentalis oblatio ad omnia ſufficere, ſed potius decuit, ſingulas oblationes certam fructus paſſionis Chriſti menſuram applicare, definitamq; gratiæ atque ſatisfactionis portionem ex opere operato unicuique idoneo æqualiter conferre, ita ut hic valor taxatus miniſtri malitia vel devotione nec creſcat nec decreſcat. Ex opere enim operantis ſolus accidentarius ſacrificii fructus major aut minor eſſe poteſt.

Ex quibus naſcitur quæſtio, vtrum miſſæ ſacrificium ſingulis minus proſit, ſi pro multis offeratur? RESPONDEO, vnum & idem ſacrificium, cuius definitus eſt valor, pluribus comunicari poſſe, ſic tamen, ut ad impetrandum vel ſatiſfaciendum minus ſingulis proſit pro multis oblatum, quam pro uno tantum, non ſecus quam oratio ſpecialis uni applicata, eidem plus conducit quam generalis. Nam alioqui fruſtra in particulari pro ſeipſo vel amico ſacrificium fieri quis procuraret. Nec haberẽda ſingularis memoria eſſet in ſacrificalibus precibus Regum, Præpoſitorum, aliorumque, qui in ſublimitate poſiti ſunt. Supervacaneum inſuper foret ſtudium fidelium, quo ſpeciatim pro ſe offerri atque nominatim in memoriali ſacræ actionis conſtitui, eleemoſynis paſſim in eum finem derelictis ſatagunt: ut cõtra VVicleſum, ſpeciales orationes non plus quam communes prodeſſe aſſerentem, olim definitum eſt. Vnde ſequitur, diverſarum miſſarum fundationibus unico ſacræ oblationis officio minime ſatisfieri, quãdo fundatores pro ſeipſis aut certis cauſis vel perſonis ſpeciatim offerri conſtituerunt; quod recte ordinari poſſe conſtat ex Apoſtolo, qui ſacrificales orationes cùm pro omnibus, tũ pro ſpecialibus perſonis fieri præſcripſit. Quod & in omnibus liturgiis obſervatur, in quibus primum oratur pro eccleſia Catholica, deinde pro Pontifice, Epiſcopo, Rege, vel Principe, ac demum nominantur illi, quibus ſpeciali offerẽtis intentione ſacrificii fructus applicatur. Sic Apoſtolus ad Epheſios præter communes eccleſiæ preces orari pro ſe petiit: *Orate*, inquit, *pro omnibus ſanctis & pro me*. Actor. 12. univerſa eccleſia orabat pro Petro in carcere detento. Similiter in veteri lege ſacrificium oblatum fuit pro vita Darii & filiorum eius, ac pro ſalute Heliodori.

Verum ſacrificium pro multis oblatum ſingulis minus proſit.

Conc. Colon. ſeſſ. 8. in concordiam art. 19.

Synod. Cantuar. col. 19.

Tho. VVald. ſacramentalibus c. 105.

1. Tim. 2.

1 Timot. 2.

Ad Epheſ. 6.

CAP.

Cap. XXVII.

Utrùm plures miſſæ uno die ac loco rectè celebrentur.

CUM nullus præſtantior, Deoque acceptior, vel hominibus utilior cultus exhiberi queat, ſacrificii oblatione, nihilque a Chriſto definitum ſit de numero, ſed eccleſiæ præpoſitis commiſſum, ut pro fidelium commoditate, ac temporum varietate diſponerent, quoties myſterium hoc peragеretur; juſtiſſima ratione fideles non una communi miſſa contenti, plures eodem loco ac die fieri procurauerunt. Ac initio quidem eccleſiæ, dum rarior eſſet presbyterorum numerus, toties ſacrificium iterabatur, quoties baſilicam præſentia novæ plebis impleuerat, ut ex B. Leone conſtat. Nec poſſe culpari quotidianam miſſam, ex Daniele patet, qui juge ſacrificium eam nuncupat, quia jugiter & quotidie celebrari debeat, ſicut Caſſium Narnienſem Epiſcopum quotidie celebraſſe D. Gregorius refert. Et omni die Chriſtum in ſacramẽto populis immolari dicit Auguſtinus. Chryſoſtomus quotidie ſuo tempore oblatum fuiſſe teſtatur & Hieronymus ait, ſacerdotes quotidie pro ſuis & populi peccatis offerre. Hippolytus Chriſtum in die judicii loquẽtem inducit: *Venite Pontifices, qui pretioſum corpus meum quotidie immolaſtis*: Andream agnum immaculatum quotidie ſacrificaſſe, paſſionis eius hiſtoria continet: ac demum Apoſtolos ipſos perſeueraſſe in oratione, paniſque benedicti fractione Lucas tradit.

Leo epiſt. 82 cap. 2. Dan. c. 12.

Greg. hom. 37 in Euang. Aug. ep. 23 Chryſ. hom. 3 in epiſt. ad Epheſ. Hieron. in 1. c. ad Titum. Hippolytus in oratione de Antichriſto.

LICET autem plures è diverſis ſacerdotibus oblationes eodem die fieri poſſint; nemo tamen uno die niſi unum ſacrũ celebrare debet, excepto die Natiuitatis Chriſti, in qua ſacerdoti ter ſacrificare Teleſphori decreto permittitur, aut niſi rationabilis neceſſitas urgeat caſus exprimit Navarrus in enchiridio ca. 25 n. 87.

Greg. hom. de natali.

PORRO quòd in primitiva eccleſia ſæpius eodem die ac loco celebrata ſint myſteria ſacra, ex multitudine ſacerdotum in una civitate, ac altarium in uno templo demonſtrari poteſt. Euſebius enim teſtatur, Cornelii tẽpore 40: Romæ presbyteros fuiſſe, quorum multi quotidie ſacra fecerunt. Ambroſius in una Baſilica plura fuiſſe altaria commemorat, in quæ Arianos irruiſſe ſcribit. Gregorius in una eccleſia tredecim extitiſſe altaria refert. Leo monet Dioſcorum, ut Alexandriæ Romanus ritus de iterando eodem die ſacrificio ſeruetur. Proſper intra paucas horas bis uno in loco ſacrificium fuiſſe oblatum affirmat. Beda libr. 4. hiſtoriæ Anglic. capite 14. Apoſtolorum juſſu, in die ſancti Oſvvaldi Regis miſſas per omnia monaſterii oratoria celebratas fuiſſe memoriæ tradidit.

Euſeb. lib. 6. hiſt. c. 33. Amb. ep. 33. Greg. lib. 5. epiſt. 50. Leo epiſt. 81. Lib. de prædict. c. 6.

Cap. XXVIII.

Utrùm miſſa, in qua ſacerdos ſolus communicat, vel quæ abſque populi conventu celebratur, illicita ſit?

QUOD immeritò ſectarii miſſas ſuggillent, quæ abſque populi conventu fiunt, ac in quibus ſacramentaliter communicant, ex eo intelligi poteſt, quòd ſacrificium Deo pro tota Eccleſia, quæ in terris vel in cælis aut in purgatorio eſt, à publico miniſtro offeratur, qui non ad præſentes, ſed ad Deum actionem ſuam dirigat. Proinde nihil ad ſacrificii naturam intereſt, an plures, an pauci, vel nulli oblationi ſacerdotis interſint, aut hoſtiæ participent. Nam in veteri lege ex holocauſto, & hoſtia pro peccato nihil ſumebat is, pro quo ſacrificabatur, cui tamen ſacrificia illa profuiſſe, certum eſt. Nam ſacrificium ei pro quo fit, prodeſt, quamvis nec abſit, nec quid agatur, nouerit. Eſt enim realis quædam efficaciſſimaq; oratio, ne quidem præuiam diſpoſitionem requirens, cùm præveniens auxilium, nec non temporalis pœnæ cõdonationem, etiam immutata remanente hominis voluntate, impetret. Quare uſu receptum ſemper fuit, ut non ſolùm in publicis populi conventibus, ſed etiam in privatis oratoriis, abſque populorũ concurſu pro ſacerdotis devotione & commoditate ſacrificium offerri poſſet: in quo Domini exemplũ fideles imitati ſunt, qui primũ novi teſtamenti ſacrificiũ in privato domo celebravit, nec non Apoſtoli circa domos panem

Conc. Trid. ſeſſ. 22 c. 6. & canon. 8. Deut. 6. & 7. Matth. 26.

Digitized by Google

panem ſiegerunt, ac denique ſanctiſſimi Pontifices & Epiſcopi perſecutionis tempore, non in domibus tantùm privatis, ſed etiam in ſpeluncis & cryptis ſacra fecerunt; imò in carcere ſuo ipſius pectore pro altari uſi ſunt, ut de ſancto Luciano refert Nicephor. Ac in exiguis Monachorum cellulis extructa fuiſſe oratoria, in quibus ſacrificaretur, teſtis eſt Soſomenus, de Gregorio Nazianzeno loquens. Paulinus in vita beati Ambroſii narrat, ipſum in domo cujuſdam clariſſimæ feminæ, rogatum ab eâdem ſacrificium obtuliſſe: Auguſtinus quendam è ſuis presbyteris in domo ruſtica ſacrificaſſe, D. Gregorius in domo Venantii Patricii miſſas celebrari permiſit, ac Epiſcopum Caſſium morbo impeditum in oratorio miſſas feciſſe ſcribit; ac li. 4. epiſtola. 43. ad Caſtorium, prohibuit miſſas publicas in monaſterio fieri, ne in receſſibus Dei ſeruorum conventus populares fierēt. Hinc Damaſcenus in hiſtoria Barlaam eum in cellula ſua offerre ſolitum dicit.

Actor. 2.

Niceph. l. 8. hiſt. c. 31.

Ex quibus euidens eſt, non eſſe improbandas miſſas, quæ in monaſteriis, ſacellis, vel oratoriis, abſq; populi conventu celebrantur. Quòd verò nec alterius cum ſacerdote communicatio neceſſaria ſit, ex eo patet, quòd antiqui patres quotidie offerentes, grauiter cōquerantur de fidelium tepiditate, qui ſolùm in anno ſemel communicabant. *Fruſtra* (inquit Chryſoſtomus,) *habetur quotidiana oblatio, cum nemo ſit, qui ſimul participet*: & Ambroſius: *Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis?* ſicut in oriente Græci facere conſueuerunt. Ac poſtremò multa ſacra pro cauſa ſingulari fiunt, ut pro matre Auguſtini, corpore præſente, ac pro liberanda domo ruſtica à malignorum ſpirituum vexatione in cujuſmodi ſacris non eſt veriſimile, quemquam præter ſacerdotem communicaſſe.

Miſſa abſque populi couētu & communicatione celebrari poteſt.

Quando autem veteres ſcribunt, unicū eſſe altare, unicūq; eccleſiæ ſacrificiū, nihil aliud intendunt ſignificare, quā unicū eſſe in eccleſia publicū ſacerdotium, unum & eundem offerendi ritum, eandem apud omnes catholicos doctrinam, unam Chriſti hoſtiam, omnibus fidelibus, opulētis & egenis, nobilibus & ignobilibus eſſe communē hoc eſt, apud omnes fideles eſſe cōcordiā animorum, rituum, & dogmatum; apud hæreticos autem tot eſſe altaria, quot ſchiſmata, tot dogmata quot capita: nō enim ſibi conſentiunt, ſed diverſa conventicula faciunt, nec inter ſe tantùm non conſentiunt, verùm etiā idem hæreſiarcha ſecum pugnat, placitaque ſua ſubinde commutat.

Baſil in pſal. 115. Cyprian. Optatus Auguſtinus.

Vnum altare ſignificat cōcordiam animorū, rituū & dogmatū.

Cap. XXIX.

Utrùm linguâ vernaculâ celebranda ſit Miſſa?

CVM ſacrificium primario fine non ad populi inſtructionem, ſed ad cultum Deo exhibēdum, gratias agendas, beneficiaq; hominibus impetranda fiat; nec in ſermone, ſed in actione conſiſtat, quæ in ſeipſa plurimùm valeat, ſive abſentibus ſive præſentibus, intelligentibus, & non intelligentibus, adultis ac parvulis, ſurdis & mutis, imò vivis & mortuis; ac inſuper benedictionis verba non ad populum, ſed ad elementum conſecrandum, & ad Deum, qui omnes linguas intelligit, dirigantur; perſpicuum eſt, nihil intereſſe, an populus offerentis verba intelligat, nécne: imò in veteri teſtamento ſacrificium non verbis, ſed actione ſacrificali, & aliquando ſolo Pontifice in ſanctuario exiſtente, foriſque populo exſpectante, abſoluebatur. Quare meritò Tridentina ſynodus eos, qui dicunt, tantùm lingua vulgari miſſam celebrari debere, anathemate ferit. Non enim abſque myſterio titulus Crucis ſcriptus eſt Hebraicè, Græcè, & Latinè; ſed divina providentia ſignificatum eſt, nobiliores illas tres linguas, Chriſtianæ religioni conſecratas eſſe. Cùm verò non ſit neceſſarium, verba offerentis à circumſtantibus intelligi, conſequitur, ad reverentiam tanti myſterii piè inſtitutum eſſe, ut cōſecrationis verba ſubmiſſâ voce proferantur. Chriſtus in ultima cœna intelligibili voce quidem uſus eſt, nō quia ad offerendum Deo eſſet neceſſarium, ſed quoniam tunc Apoſtolos ſacerdotes, certumque conſecrandi ritum inſtituebat, quem Apoſtolos audire oportebat, ut retinerent, ac poſtmodum eadem myſteria in dominicæ mortis commemorationem celebrarent, quæ non tam verbis, quàm reali oblatione ſanguinis & corporis Chriſti, Auguſtino teſte, fit. Apud Græcos verba benedictionis alta voce recitari ſolent, & populus, Amen, reſpondere

Cum ſacrificiū Deo fiat non eſt neceſſe linguā populo notā fieri.

Leuit. c. 16. Luc. 1.

Seſſ. 22. can. ult.

Tres linguæ religioni Chriſtianæ conſecratæ ſunt.

Aug. li. 20. cont. Fauſt. cap. 18.

Cujus

Cujus ritus meminit Euſebius lib. 7. hiſt. c. 9. Chryſ. hom. 18. in poſteriorem ad Corinth. Iuſtin. Novella conſtit. 123.

Cap. XXX.

De miſſæ ritibus.

Per corporales ceremonias ad verã ſpiritualium intelligentiã aſſurgimus.

QVIA ut plurimùm homines abſque externis adminiculis ad rerum ſpiritualium intelligentiam, ac meditationem haud aſſurgunt, ſapienter Eccleſia oblationi Euchariſtiæ varios ritus adjunxit, quibus tam auguſti ſacrificii majeſtatem commendaret, per quam fideles ad contẽplationem rerum divinarũ in eo ſacrificio latentium, per hujuſmodi viſibilia religionis pietatiſque officia excitaret. Sunt autem multiplices ceremoniæ omnes piæ & antiquæ, ex Apoſtolica diſciplina, Pontificúmque veterũ traditione ad nos perductæ. Quædam earum à perſona ſumuntur, ut ſacræ veſtes; nonnullæ à loco, ut templa, altaria, vaſa ſacra, calix, diſcus, corporalia, lumina, myſticæ benedictiones, thymiamata: quædam à tempore ducuntur, ut quòd dominicis feſtiſque diebus potiſſimùm ſolemne ſacrificium celebretur, & ante meridiem, cibúmque omnem; & harum aliquæ in rebus ad ſacrificium præ requiſitis conſiſtunt; aliæ in actione, & inter ſacrificandum adhibentur; de quibus ordine breviter diſſeremus; ac primùm de veſtibus ſacris.

Cap. XXXI.

De veſtibus ſacris.

Veſtes reverentiam conciliant, poteſtatis eminentiam oſtendunt, Chriſti paſſ. ad memoriam revocant, ac officii admonent efficaciter.

QVEMADMODVM ſeculi magiſtratus in publicis actionibus auguſtiore veſtitu, certiſque inſignibus uti ſolet, ut ea ratione poteſtati reverentia & authoritas concilietur, ipſaque poteſtatis eminentia commẽdetur: ita convenit, ut ſacerdos in publica totius Eccleſiæ actione, ſacro peculiarique habitu induatur, cùm ad myſterii reverentiam, tum ad Chriſti paſſionem repræſentandam, ſimulque ad miniſtri doctrinam, ut ex habitu intelligat, quibus virtutum ornamentis armari debeat, ut diabolum vincat, Deumque ſibi ac populo propitium reddat. Et quoniam à Pontifice & ſacerdote Chriſtianorum abundantior juſtitia exigitur, quàm à ſacerdote Iudæorum: ideò plura ſacerdotis novæ legis quàm veteris ſunt veſtimenta. *Exodi 28.*

SEX porrò indumenta Epiſcopis & presbyteris communia reperiuntur: ſcilicet *Amictus, Alba, zona, Manipulus, Stola, & Caſula.* Novem verò Epiſcopis ſunt peculiaria: videlicet *Caligæ, Sandalia, Succinctorium, Tunica, Dalmatica, Chirothecæ, Mitra, Annulus, & Baculus paſtoralis*, cui *Sudarium* additur. Amictus, quo caput obvelatur, deſignat Chriſti humanitatem, ſub qua Divinitas latuit, juxta illud Apocalypſis 10. *Vidi Angelum Dei fortem amictum nube*, id eſt, Chriſti divinitatem occultatam in carne. Typum etiam amictus gerit veli, quo ab irriſoribus in paſſione Chriſti facies velata fuit, Matthæi 26. *Alba* ſignificat innocentiam puritatémque vitæ in finem uſque conſervandam eſſe, juxta illud Eccleſiaſtici 9. *Omni tempore veſtimenta tua ſint candida*; & inſuper veſtem albam, qua Dominus ab Herode illuſus fuit, repræſentat. *Cingulum* adumbrat Chriſti vincula & flagella, & caſtimoniam, qua inordinati affectus conſtringuntur, ne motibus diffluant, juxta illud Lucæ 12. & Apoſtoli: *Succincti lumbos mentis veſtræ ſtate. Stola* obedientiam Chriſti uſque ad mortem figurat, & Sacerdotis patientiam; qua jugum atque crucem Domini, ſubditorúmque infirmitates ac peccata, & proſpera vel adverſa magnanimiter portare, ſeipſúmque abnegare debet, ut obedientiã ſalvetur, ſicut primus parẽs inobediẽtiã periit. *Manipulus* ſpem retributionis innuit; geritur autẽ in ſiniſtro brachio, quoniam in hac vita per ſiniſtram figuratam ſeritur, ut in futura vita per dextram adumbratam metatur, juxta illud: *Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua.* & Canticorum 2. *Læva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Repræſentat quoque nobis manuum Chriſti vincula. *Caſula* ſignificat charitatem omnia peccata operientem, veſtémque nuptialem, de qua Matthæi 22. Repræſentat etiam purpureum veſtimentum, quo milites Chriſtum induerunt, & quinque partes, quæ Caſulæ affiguntur, quinque Chriſti vulnera. Epiſcoporum *calcei vel ſandalia*

Quid ſignificat amictus.

Matth. 26.
Alba.

Lucæ 23.
Cingulum.

Epheſ. 6.
Stola.
Philip. 2.

Matth. 11.
Lucæ 9.
Manipulus.

Pſal 25.

Caſula.

 ſignifi-

ſignificant affectus minuendos ac mortificandos exemplis Chriſti ac ſanctorum, ne terreno pulvere contaminentur: ac repræſentant Dei Filium mortali carne indutum, ut pro nobis ſacerdotio fungeretur. *Pſal. 69.* Iuxta illud Pſalmi: *In Idumeam extendam calceamentum meum*, id eſt, gentibus notam faciam incarnationem meam. Præterea Epiſcoporum ſandalia ſignificant, quòd ad eorum officium propriè ſpectet, Chriſti incarnationem & doctrinam Evangelii populis annunciare, & ad viſitandum ſubditas oves diſcurrere. In veteri lege Pontifex oblaturus calceis non uti jubetur, tum quia tunc Chriſtus nondum eſſet incarnatus, tum quia ſacerdotium illud carnale felicitati terrenæ ſubſerviebat. *Caliga.* *Caliga* uſque ad genua protenſæ, quibus Epiſcopi utuntur, figurant, quòd greſſus rectos ac firmos habere, nec in vita claudicare, ſed quòd verbo prædicant, opere complere debeant. *Succinctorium.* *Succinctorium* eminentiſſimam caſtitatem in eis præ aliis requiri monet. *Tunica.* *Tunica*, qua Epiſcopus ſuper Alba induitur, Chriſti inconſutilem tunicam repræſentat, vitæque innocentiam in Eccleſiæ unitate conſervandam eſſe admonet. *Dalmatica.* *Dalmatica*, qua ſuper tunica Epiſcopus utitur, deſignat miſericordiam & liberalitatem inprimis Epiſcopo neceſſariam, ut non turpis lucri cupidus, ſed hoſpitalis ſit. *Chirotheca.* *Chirothecis* deinde manus tegit Epiſcopus, ut admoneatur opera bona facere, non ut ab hominibus videatur; & ad præcedentium ſanctorum exempla mentis oculos dirigere, ac ſimul ut repræſentet Chriſtum hœdinas pelles, id eſt, carnem, peccati ſimilitudinem habentem, ad impetrandam humano generi Patris cæleſtis benedictionem induiſſe, juxta typum, qui in Iacob *Gen. 27.* præceſſerat. *Mitra.* *Mitra* deinde Epiſcopi capiti imponitur, qua monetur, omnes ſenſus à mundi illecebris cuſtodire, ut æternæ vitæ coronam percipiat; ac inſuper Chriſtum exhibet ſpinea corona capiti impoſita ſacrificaſſe in cruce, ſed poſtea tamen gloria & honore circundatum, nomenque ei ſuper omne nomen datum eſſe. Porrò duo mitræ cornua deſignant duo charitatis præcepta, quibus coronam meremur; & duorum teſtamentorũ ſcientiam, qua Epiſcopus tanquam duobus cornibus contra Eccleſiæ hoſtes armari, ac ſuo tempore nova & vetera de hoc theſauro proferre debet. *Matth. 13.* *Annulus.* *Annulus* denotat, Epiſcopum ejus eſſe vicarium, qui Eccleſiam ſibi deſponſavit; proinde quòd illam tanquam ſeipſum amare, caſtam, & in fide ac moribus integram cæleſti ſponſo cuſtodire teneatur, juxta illud Apoſtoli: *2. Cor. 11.* *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Annulum Pater filio pœnitenti dat. Lucæ 15. *Baculus.* Exinde *baculus* Epiſcopo datur, inſinuans authoritatem, ſpiritualémque paſcendi, regendi, corripiendi, judicandi, puniendique poteſtatem. Baculo enim cæduntur aberrantes, ſuſtentantur infirmi, punguntur pigri, arcentur lupi. Vnde Apoſtolus: *1. Cor. 4.* *In virgâ veniam ad vos?* & Apoſtoli virgam in via tollere jubentur; *Marci. 6.* ſicut olim Moyſes Iſraëlitici populi Dux à Deo inſtitutus virgam ſecum tulit. Hic inſuper paſtoralis baculus Chriſti crucem, atque regiam ejus poteſtatem adumbrat, de qua Pſalmo 2. *Reges eos in virgâ ferreâ.* & Pſalmo 44. *Virga regni tui.* & Pſalmo 22. *Virga tua, & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.* *Sudarium.* *Sudarium* quoque ſacra facienti Epiſcopo præbetur, ut intelligat, quòd ſingulari ſtudio, cura & ſollicitudine ſua & aliena vitia expurgare, affectuſque ab illicitis deſideriis, omnique tædio liberos præſervare debeat. *Rationale.* *Rationale*, quod ante pectus geritur, ſapientiam atque prudentiam ſacerdoti neceſſariam figurat, ut bona diſcernere à malis, virtutes à vitiis, agendaque ac dicenda prudenter diſpenſare, quando, quibus, & qualiter congruit, poſſit. *Cappa.* *Cappa*, ſeu Pluviale (cujus in ſolemnitatibus potiſſimùm uſus eſt) adumbrat immortalitatem, qua mortalitate abſumpta ſuperveſtiemur. *2. Cor. 5.* *Linea veſtis.* *Linea veſtis* candida omnibus in ſacro miniſterio verſantibus communis, vitæ novitatem, innocentiam, & puritatem, quæ per Chriſti crucem obtinetur, ſignificat, juxta illud Eccleſiaſtici 9. *Omni tempore veſtimenta tua ſint candida.* *Hier. lib. 1. contra Pelag. ultra mediũ.* Thre. 3. *Candidi Nazarei ejus.* Apocalypſis 7. *Aſtantes agno in albis ambulant.* *Chryſ. hom. 83. in Matth.* Hieronymus ſcribit, omnem clerum in ſacrificii adminiſtratione veſtibus candidis uti. *Pelliceæ veſtes.* *Pelles*, quibus Eccleſiæ miniſtri utuntur, admonent eos mortalitatis peccato contractæ. Nam poſt admiſſum peccatum veſtibus pelliceis Deus primos parentes induit. *Gen. 3.* Proinde clamat, exuendũ eſſe veterem hominẽ cũ actibus ſuis, & induendũ novũ. *Colores veſtium ſacrarum.* *Colores*, quibus juxta dierũ proprietatem veſtes ſacras eccleſia diſtinguit, præcipui quatuor ſunt: albus, rubens, niger & viridis;

ad quos

ad quos reducuntur violaceus & croceus. *Alba* ornamenta ſolemnitatibus B. Mariæ, Angelorum, Virginum, Confeſſorum, aliiſque nonnullis deputantur. Rubea verò feſtis Apoſtolorum & Martyrum, juxta illud Cantic. 5. *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Niger color diebus afflictionis, pœnitentiæ, officióque pro delictis & defunctis ſervit. Viridis color diebus ferialibus accommodatus eſt. In diebus verò lætitiæ croceo aut coccineo utimur.

Cap. XXXII.

De ritibus à loco ſumptis.

QVEMADMODVM in lege naturæ certa peragendo ſacrificio loca ſolemni conſecratione dedicata fuère, in quibus publici fidelium conventus ad latriæ cultum Deo exhibendum fierent, ut ex facto Iacob conſtat, qui erexit lapidem, oleóque ſuperfuſo inunxit, & in eo ſacrificium obtulit, addens: *Non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli.* Et poſtmodum Moyſes tabernaculum, templum & altaria ſolemni ritu dedicarunt; quæ profanata iteratò conſecrata fuere: ita ſemper apud Chriſtianos in uſu fuit myſtica templorum & altarium conſecratio, ut patet ex Dionyſio Areopag. lib. de Eccleſ. hierarc. cap. 5. p. 1. & aliis ſcriptoribus. Inter quos Felix 4. epiſtolam decretalem de altarium & Eccleſiarum conſecratione edidit. In qua teſtatur, antiquis canonibus prohibitum eſſe, ne ſacra Miſſarum ſolemnia alibi quàm in locis Deo ſacratis, magna neceſſitate excepta, ullus celebrare præſumeret.

Gen. 28. *Exodi 40.* *Num. 7.* *3. Reg. 8.* *2. Paral. 7.* *1. Eſdra 6.* *Aggai 2.* *Machab. 4.* *Ioan. 10.* *Templorum conſecratio.*

DEDICAMVS autem templa & altaria Deo, ut viſibili hoc religionis officio noſtram devotionem Deo, cui placere deſideramus, inſinuemus, ejuſq; majeſtatem nobis hac familiaritate cõciliantes exoremus, ut nos inviſere, manſionemque ſibi in nobis facere dignetur. Quamvis enim Deus nullo indigeat vel concludatur loco, nec per ſe manufacta templa, ſed pura hominum corda diligat; attamen propter gentem locum eligit, in quo ſibi conſecrato potiùs, quàm in alio profano exaudit orantes, operatur, ac præſentiam, potentiámque ſuam oſtendit, ut 3. Reg. 8. & 9. promiſit. Vnde templum ſibi cõſecratum Deus vocat *domum ſuam*, & violantes hujuſmodi loca graviſſimè punire conſuevit; ut Heliodorus flagellatus confitetur. *In loco* (ait) *illo Dei quædam virtus eſt.* & 1. Corinth. 3. *Si quis templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus.* Ac ſicuti templa & altaria, ita & vaſa, myſtica conſecratione uſui ſacramentorum dedicata ſemper Eccleſia habuit, quæ ſancta dicuntur, nec niſi ab initiatis tangi, neque abſque ſacrilegio pollui poſſunt; quorum direptores & profanatores ſacrilegi habentur: quales fuere Nabuchodonoſor, Baltaſar, Antiochus, Ariani, Donatiſtæ, noſtriq; ſeculi Iconoclaſtæ, quos Deus extraordinariis ſuppliciis perſæpe mulctavit.

Act. 16. *2. Macha. 5.* *Iſaia 56.* *Pſal. 5.* *Matth. 20.* *2. Macha. 3.* *Aug. in Pſal. 113.* *Daniel. 3.* *Sacra vaſa.* *Athan. apolog. 2. cont. Arrian.* *Optatus lib. 2. cõt. Parm.* *Chryſ. lib de S. Babyl. & hom. 4. in Matth. Gre. Turon. lib. de gloria Mart. c. 85.*

QVIBVS autem ex cauſis aurea vel argentea vaſa conflare liceat, exponit B. Ambroſius lib. 2. Officiorum ca. 28. ad redimendum captivos, alendum pauperes, vel alia miſericordiæ opera exercendum. Cavendum tamen eſt, ne prætextu pauperum, cupiditate diſcum aureum, in quo Chriſti corpus requieſcit, auferamus exemplo Iudæ, ut Theophylactus in 14. cap. Marci annotavit.

QVANQVAM verò per ſe vaſa pretioſa Deo non placeant, nec delectationem aut utilitatem ei adferant, nobis tamen plurimùm proſunt, cùm per ea excitemur ad pietatem, reverentiam, & honorem Deo debitum; ac dignè ſentiendum de ſuprema majeſtate, juxta illud Davidis: *Magnus eſt Deus noſter ſuper omnes Deos.* Cùm enim ad magnarum perſonarum dignitatem tuendam conducant magnifica palatia, ædium amplitudo, ſupellectilis ſplendor, veſtium ornatus, equorum famulorúmque multitudo, cur ad conſervandam rerum divinarum majeſtatem non proderit templorum cultus, veſtium, vaſorúmque ſacrorum præſtantia, miniſtrorum celebritas & numerus, cereorum thuriſque accenſio? nam per hæc externa pretioſa magnificum fidei & charitatis noſtræ erga Deum, necnon pietatis gratitudiniſque teſtimonium edimus; hominéſque infirmos ad res pias libentiùs frequentandum pertrahimus, reverentiámque Deo, ſacramentis, rebúſque ad ſalutem animæ ſpectantibus debitam faciliùs conſervamus. Nam facilè contemnitur, quod ſine apparatu proponitur. Vnde Chriſtus in hac mortali vita degens, paupertatis ſtudium

Lib 2. paral. cap. 1. *Veſtium ſacrarũ ſplendor ad quid proſit.* *Thuris & cereorum accenſio.*

volens commendare, pompam & delitias plurimùm aſpernatus eſt nonnunquam tamen obſequia ſumptuoſa, quibus piorum fidem ac devotionem foveri cernebat, admiſit, ut patet de unguento pretioſo, ubi Magdalenæ factũ contra Iudæ reprehenſionem tutatus eſt. Alibi quoque in via veſtes ſibi sterni permiſit, taliaque reverentiæ ac pietatis erga ſe officia comprobavit. Docet enim quotidianus rerum uſus, quòd flacceſcat devotio & pietas, ubi templa ſunt inculta vel deſerta, ubi altarium cultus nullus, ornamenta vilia, lacera, fœtida cernuntur; ubi parcitas luminis cereorum ac tædarum. Nunquam enim ſine lumine celebrantur myſteria, in typum illius luminis, ſine quo & in meridie, ſicut in nocte palpabimus: ac in ſignum lætitiæ cereos etiam rutilanti ſole piè accendi cùm Evangelium legitur, aut Chriſti corpus offertur, contra Vigilantium Hieronymus ſuſtinet, cui Iſidorus cum tota Eccleſia conſentit. Quoad ſacrificii tempus dies dominica ei rei ſemper viſa eſt aptiſſima, in qua Domini reſurrectionem celebramus. Tunc enim Chriſtiani ad ſacrificium convenire ſolent, ut Actor. 20. & alibi legimus: *Vnâ Sabbatorum cùm conveniſſemus ad frangendum panem.* Iuſtinus de ſuo tempore idem atteſtatur. Auguſtinus ſui temporis morem commemorans, in quibuſdam locis ſacrificium omni die offerri ſcribit, alibi ſolùm die Sabbati & Dominico; quibuſdam verò locis ſolùm dominica die, & quidem horis antemeridianis, & in honorem tanti ſacramenti ante omnem cibum & potum offerendum eſt, ab hora videlicet prima noctis uſque ad meridiem. Chriſtus quidem poſt cœnam obtulit, quando à veteri paſchate ad novum tranſiens, ſeipſum præſentem in myſterio teſtamenti loco Apoſtolis relinquebat. Quod tunc, cũ ab eis mox ſeparádus eſſet, convenienter fecit, ut tanti ſacramenti beneficium tenaciùs eorum memoriæ inhæreret. Sed poſtea in honorem Domini placuit Spiritui ſancto, per Eccleſiam decerni, ut altaris ſacramenta non niſi à jejunis celebrarentur. Cujus ritus cõtemptorem presbyterum quendam divinitus punitum fuiſſe, refert Gregorius Turonenſis, quia non jejunus celebraſſet, lib. De gloria martyrum c. 86.

Matth. 26. Ioan. 12.
Matth. 21.
Cultus templorum pietatem auget. Micrologus c. 11. Hieron. in l. cont Vigilant. Iſidorus lib 7. etymo. c. 12.
Vſus cereorum utilis.
1. Cor. 16.
Iuſtinus apo. 2. Aug. epiſt. 118. c. 6.
Concil. Carthaginen. 3. canon. 29. Concil. Matiſcon 2. can 6. Bracarenſ. 1. cã 16. Toletan. 7. can 2 Conſtant. ſeſſ 13. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7.

Cap. XXXIII.

De ritibus in actione conſiſtentibus.

VARIIS ritibus Myſtes ſacrificando utitur, quorum nonnulli ad Deum referuntur, ut manuum elevatio; qua ceremonia Dominus, Prophetæ, Apoſtoli, primique Chriſtiani uſi ſunt. Moyſes Exodi 17. orando manus elevavit. David Pſalm. 141. *Elevatio mea ſacrificium veſpertinum.* Salomon 3. Regum 8. protenſis in cælum manibus oravit; & Apoſtolus: *Volo*, inquit, *viros orare in omni loco, levantes puras manus.* Secundus ritus in oculorum elevatione conſiſtit, quo frequenter Dominus uſus eſt, ac ſignanter in Eucharistiæ inſtitutione, ut teſtatur Iacobus in ſua liturgia: Ambroſius lib. 4. de ſacram. cap. 5. Quo ritu ſignificatur omne donum bonum deſcendere deſurſum à patre luminum. Tertius ritus in corporis, aut genuum inflexione ſitus eſt, in ſignum humilitatis ac reverentiæ. Quo ritu Chriſtus, Prophetæ, & Apoſtoli crebrò uſi leguntur. *Placendum* enim *eſt divinis oculis, etiam habitu corporis*, ait Cyprianus ſermone de oratione Dominica. Sunt alii ritus, circa hoſtiam verſantes, ut victimæ immolatæ elevatio: cujus typus extat Levitici 8. 9. 10; item ejuſdem hoſtiæ oſtenſio, ut fideles ibi præſentes ſingulari quadam ſignificatione gratos teſtentur animos erga communem Dominum & redemptorem, pro tam ineffabili divinoque beneficio, quo mortis ejus victoria & triumphus repræſentatur. Cujus ceremoniæ meminit Dionyſius Areop. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 27. Chryſoſtomus homil. 61. ad populum Antioch. homil. 36. in 1. ad Corinth. & homil. 3. in epiſtola ad Epheſ. Sequitur deinde hoſtiæ *confractio & commixtio* in ſignum mortis & reſurrectionis Domini: de qua Chryſoſtomus homil. 24. in 2. ad Corinth.. Alii ritus circa offerentem exercentur, ut pectoris tunſio, in ſignum pœnitentiæ & vindictæ peccati; ſicut publicanus orans percutiebat pectus ſuum. Huc etiam pertinet manuum ablutio, quæ puritatis animi (qua is qui ſacrificat, præditus eſſe debet) indicium eſt. Cujus ritus meminit Diony-

Manuum elevatio.
1. Timot. 2.
Oculorum elevatio
Tertul. in apol. cap. 30. Matth. 4. Marc. 6. & 7. Luca 9. Ioan. 11. 17. Iac. 1.
Genuum flexio.
Luca 22. 2. Paral. 6. Act. 21.
Elevatio victimæ.
Lib. de Eccle. hier. c. 2. p. 3.
Confractio & cõmixtio.
Pectoris tunſio.
Luca 18. 23.
Manuum ablutio.

Digitized by Google

Dionyſius Areop. lib. eccl. hierar. cap. 3. Clemens lib. 8. conſtit. c. 15. Cyrillus catech. myſtag. 5.

Salutatio populi per Dominus vobiſcum.

Dionyſius Areop. Clemens, & Cyrillus. Nonnulli denique ritus ad populum diriguntur, ut ſalutatio, qua ſacerdos populum excitat ad orandum vel audiendum, dicendo: *Dominus vobiſcum*; qua ſalutatione Hebræi uti ſolent, ut patet Iudicum 6. Ruth. 2. Paralip. 27. Lucæ 2. Hujus ſalutationis meminit Concilium Bracar. 1. can. 21. Religioſi ad Dei laudes excitant ſe invicem hac formula: *Deo gratias*, teſte Auguſtino in Pſalm. 132. Epiſcopi loco, *Dominus vobiſcum*, in miſſa ſalutant, dicendo: *Pax vobis*, in typum, quod Apoſtolis ſuccedant, quorum erat pacem populis annuntiare, Matthæi 10. Alius ritus eſt dimiſſio populi, verbis, *Ite, miſſa eſt*, id eſt, dimiſſio conceditur, abire omnibus licet. Sunt aliæ inſuper ceremoniæ circa ea, quæ in miſſa leguntur verſantes, ut cantus, quo Dominus ipſe in ultima cœna uſus eſt: *Et hymno dicto*. De cujus ratione eſt, ut cantetur, Auguſtino teſte in titul. Pſal. 72. Concil. Toleta. 4. can. 12. Huc etiam pertinent inſtrumenta muſica, quibus in divino officio Eccleſia utitur, ad fidelium affectus in Deum excitandum, & faſtidium removendum, quod ex officii prolixitate ſuboriri poſſet. Cujus rei exemplum in veteri teſtamento extat, in quo ritus quidam ad futurarum rerum ſignificationem pertinentes, inſtituti erant, quales Chriſtiani non obſervant. Alii verò ritus erant ex naturali ratione profluentes, ut genua flectere, pectus tundere, cantare, muſicis inſtrumentis uti; cujuſmodi ritus etiam Chriſtianis conveniunt.

Deo gratias.

Pax vobis.

Ite, miſſa eſt. Cantus Eccleſiaſticus.

Matth. 26.

Organa.

Postremo in miſſa communes ritus adhibentur, ut aſperſio aquæ benedictæ, quæ fit, cùm in expiationem quandam levium peccatorum; tùm in admonitionem, quòd per aquam baptiſmi fideles aliquando emundati, pactum cum Deo contra diabolum inierint, cujus ſocietatis publicum teſtimonium in ſacrificio conſiſtat; cuius participes futuri, à peccatorum nævis pœnitentiâ ſeſe abluere debeant. Huius aquæ luſtralis uſus ex Apoſtolica traditione manavit, ut patet ex Clemente lib. 8. conſtitut. cap. 35. Dionyſio lib. de eccleſ. Hierar. cap. 3. parte 2. Alexandro I. epiſtola 1. ubi aquam conſecrari non inſtituit, ſed eius uſum præcepit. Cyrillus catech. 3. ſcribit, aquam fieri ſanctam invocatione Dei, ſicut Dominus panes benedixit, ac benedictione multiplicavit; & Apoſtolus omnem creaturam ſanctificari per verbum Dei & orationem affirmat. Vide Baſilium, Amb. Aug.

Aſperſio aquæ bened.

Matth. 14.

1. Tim. 4. Baſil. lib. de Spiritu ſancto.

Ad ritus communes inſuper ſpectat thurificatio, tam ad Altare quam ad Evangelium, Sacerdotem & populum. Cuius antiquiſſimus eſt uſus, ut conſtat ex canon. 4. Apoſt. Dionyſius Areop. lib. de Eccleſi. Hierar. cap. 3. parte 3. Eodem ritu Iudæi uſi leguntur Exodi 25. 30. & alibi ſæpe. Vnde Propheta Pſalm. 141. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo*: & Ioannes Apocalypſis 9. incenſum interpretatur orationes ſanctorum. Hoc ergo ritu denotatur bonus odor Evangelii, miniſtrorum Eccleſiæ, totiúſque populi Chriſtiani bona conſcientia & fama, qualeſque orationes fidelium eſſe debeant. Tertius communis ritus eſt Oſculum, cùm altaris in ſignum reverentiæ Chriſti; tum libri aut ſtolæ miniſtri, vel porrectæ imaginis, in ſignum charitatis & pacis, quam in univerſum clerum & populum ſacerdos per miniſtrum diffundit. Cuius ritus omnes liturgiæ mentionem faciunt. Et Iuſtinus apolog. 2. Tertullianus lib. de oratione cap. ultimo: Cyrillus catec. myſtag. 5. Chryſoſtomus hom. 77. in Ioannem. Vltimus communis ritus eſt crucis ſignum: quod vel ſemel ſacerdos exprimit ad eſſentiæ divinæ unitatem denotandam, vel ter ad trinitatem perſonarum, vel quinquies, ad quinque Chriſti vulnera repræſentanda. Sine hoc ritu nulla perfici ſacramenta conſueverunt, quoniam *crux omnium fons eſt benedictionum, omnium cauſa gratiarum*, ut habet Leo ſermone 8. de Paſſione Domini. Auguſtinus tract. 118. in Ioannem. Chryſoſtomus homil. 55. in Matthæum.

Signũ crucis ſemel, ter, aut 5. fit.

Cap. XXXIV.

Compendioſa expoſitio formulæ Miſſæ.

Vox miſſa, quid denotet.

Iſidorus lib. 6. orig. Rabanus lib. de inſtit. cleric. cap. 32. Hugo Victo. l. 2. de ſacra. parte 8. cap. ultim. Conc. Carth. 4. can. 84. Ilerdon. can. 4.

Missa dicta eſt à miſſione ſeu dimiſſione populi; ut idem ſit Miſſa quod miſſio, ſicut collecta & collectio. Inde miſſa catechumenorum, cuius apud veteres frequens eſt mentio, hoc eſt, dimiſſio nondum baptizatorum, quæ finita expoſitione Evangelii fiebat. Quo ſenſu apud Caſſianum invenitur miſſa orationis, miſſa

congre-

Aug. ſer. 241. de temp. & 91. Conc. Valſt. cap. 1. Caſſian. lib. 2. de orat. c. 7. Rupertus lib. 2. de div. offic. cap. 20. Innocen. 3. lib. 6. de ſacro alt. myſt. ca. 12.

congregationis; miſſa vigiliarum (apud Benedictum in regula cap. 17.) miſſa poſt nocturnos, & miſſa fidelium, id eſt, dimiſſio populi fidelis abſoluto ſacrificio.

Miſſa catechumenorũ.

QUAMVIS autem à *dimiſſione* vox miſſæ dicta ſit, ad alia tamen etiam ſignificanda traducta eſt, ſcilicet ad divinum officium precum, lectionum, inſtructionum & aliorum, quæ in Eccleſia celebrabantur ante catechumenorum dimiſſionem (quod quidem officium Miſſa catechumenorum appellari conſuevit:) ac ſimiliter ad eam partem liturgiæ denotandam, quæ ab offertorio uſque ad finem protenditur, (quæ miſſa fidelium vocari ſolet) quo ſenſu Ambroſius ait: *miſſam facere cœpi.* Atque demum transfertur ad totam celebrationem divini officii, in quo Euchariſtia conficitur, ejuſdémque oblatione Deo latriæ cultus exhibetur, ut ſimul comprehendat miſſam catechumenorum & fidelium. In qua ſignificatione, miſſæ voce utuntur Leo, Gregorius, & poſteriores omnes Eccleſiaſtici latini ſcriptores; græci verò liturgiam idem officium ſacrum appellant.

Ambr. lib. 1. epiſt. 37. Miſſa fidelium. Miſſæ acceptio vulgaris pro ſacro officio, in quo Euch. ſacramentum conficitur.

Proverb. 18.

PORRO hæc actio ſacra & myſtica, quam vulgò Miſſam dicimus, præmiſſa confeſſione generali peccatorũ, (nam juſtus in principio accuſator eſt ſui) inchoatur *ab introitu*, qui conſtat ex Antiphona, Pſalmo, & Verſiculo: *Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto.* Cujus inſtitutio tribui Celeſtino ſolet, fortè quia primus Romæ introitum cani voluerit; alioqui conſtat, in Oriente Pſalmos initio miſſæ cani ſolitos; cujus reteſtes ſunt, Dionyſ. Areop. & Baſilius in liturgia. Verſiculus *Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto*, à Concilio Niceno compoſitus eſt. Nam Conſtantii tempore ſolent Ariani à Catholicis diſcerni, quòd canerent: *Gloria Patri per Filium in Spiritu ſancto*, Theodoreto teſte lib. 2. hiſtoriæ cap. 24. & Sozom. lib. 3. ca. 19. De quo verſu diſſerit Baſilius lib. de *Spiritu ſancto* cap. 28. Concil. Vaſen. can. 5. Poſt introitum ſubjungitur invocatio: *Kyrie eleiſon*, id eſt, Domine miſerere; *Chriſte eleiſon*, id eſt, Chriſte miſerere: quæ ſupplicatio novies repetitur, ut Eccleſia miſericordi ſummæ trinitatis voluntate per Chriſtũ redempta, novem agminibus angelorum conſocietur. Hujus ſupplicationis meminit Baſilius epiſt. 63. Auguſtinus epiſt. 178. Gregor. lib. 7. epiſt. Conſil. Vaſen. can. 5. Sequitur hymnus, *Gloria in excelſis Deo*, qui temporali Chriſti nativitati teſtimonium perhibet. Decantatur autem, ut *quem angeli venerantur in cœlis, homines colant in terris.* Quæ hymno angelico ſunt adjecta, tribuuntur Teleſphoro aut Hilario, teſte Innocentio 3. lib. 2. de myſt. miſſæ cap. 20. Guilielmo Durando lib. 4. Ration. cap. 13. Angelico hymno finito ſacerdos populum ad orandum & audiendum excitat, conſalutando ac bene precando verbis: *Dominus vobiſcum*; quæ loco adverbii vocandi ſerviunt, quemadmodum religioſis *Deo gratias.* Auguſtinus in Pſal. 132. & lib. 15. de civit. cap. 12. Chryſoſt. hom. 36. in 1. ad Cor. & 18. in 2. ad Cor.

Dionyſ. lib. de eccl. hier. ca. 3. Verſiculus gloria Patr.

Invocatio. Kyrie eleiſ.

Hymnus Gloria in excelſis. Clemens lib. 7. conſtit. c. 48. & 57.

Iudit. 9. Ruth. 2. 2. Paral. 27. Luca 1.

Dominus vobiſcum.

Collecta.

SALUTATIONEM *collecta* ſequitur, id eſt, oratio paucis verbis colligens, quod à Deo nomine populi collecti poſtulandum eſt. Sunt autem collectæ ab antiquiſſimis Pontificibus editæ, à S. autem Gregorio in ordinem redactæ. Diriguntur verò paſſim orationes ad Patrem, & per Filium terminantur, quoniam omnia ſpiritualia bona exſpectamus à Deo per mediatorẽ Chriſtum, juxta illud: *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, fiet vobis.* Concil. Carthag. 3. can. 23. ſtatuit, ut cùm ad altare preces funduntur, ſemper ad Patrem oratio dirigatur, in quo, & cum quo, propter eſſentiæ unitatem, Filius & Spiritus ſanctus invocantur. Tertul. lib. de oratione. Fulgent. lib. 2. ad Moni. cap. 3. 4. 5. Porrò variis conciliis edictum eſt, ne ſacerdotes in miſſarum celebratione alias preces adhibeant, præter eas, quæ ab Eccleſia probatæ, ac frequenti & laudabili uſu receptæ fuerint, quæ nec ultra conſuetum Eccleſiæ morem multiplicandæ ſunt. De quarum numero vide Micrologum cap. 4. Collecta finita reſpondetur, *Amen*; id eſt, *verè, fideliter, fiat*, quod in oratione petitum eſt. 1. Cor. 14. *Qui ſupplet locum idiotæ, quomodo reſpondebit Amen?* Iuſtinus apolog. lib 2. in epiſt. ad Gal. Aug. epiſt. 107. Collectam *Epiſtola* ſequitur, ex Propheta vel Apoſtolo deſumpta, quæ ſignificat, Apoſtolicam prædicationem, legem, Prophetas, ac Ioannem Baptiſtam, viam Domino præparaſſe, omneſque homines ad Chriſtum direxiſſe. Hinc epiſtola facie converſa ad altare (quod Chriſtum denotat) & in medio Eccleſiæ decantatur, in typũ quòd Ioannes inter vetus & novum teſtamentum medius fuerit, quódq; aliquando Chriſtum venturum prænuntiarit,

Ioan. 14.

Conc. Carth. 3. can. 23. Milevit. can. 12. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. reform. de obſervan. & vitandis in celebratione miſſæ.

Amen.

Epiſtola.

tiatic, interdum præſentem digito mōſtraverit. Hic mos ab Hebræis ſumptus videtur, apud quos per omne Sabbatū lectiones ex Prophetis deſumptæ legi ſolent, ut Lucas refert; ab Apoſtolis verò inſtitutum fuiſſe, ut poſt decantatum Pſalmum & orationem peractam, ſanctarum deinde ſcripturarum lectio ſuo ordine recitaretur, teſtis eſt Dionyſius Areop. lib. de Eccleſ. Hier. cap. 3. parte 2. Iuſtinus apolog. 2. Tertullianus in apolog. cap. 39. Epiſtolam *Graduale* conſequitur, id eſt, verſiculus ex ſcripturis deſumptus, qui Diacono gradus ad canendum Evangelium aſcendente interſeri cōſuevit. Vocatur & *Reſponſorium*; quia uno inchoante, alii reſpondent. Pertinent autem hi verſiculi ad luctum & pœnitentiam; ideo tempore lætitiæ omittuntur, & *Alleluya* duplicatur. Graduali ſubnectitur, *Alleluya*; id eſt, laudate Dominum. Canticum eſt exultationis & lætitiæ. Vnde intermittitur diebus luctus & pœnitentiæ, ejuſq; loco in Quadrageſima *tractus* ponitur, id eſt, verſiculi tractim & graviter in pœnitentiæ ſignum canendi. Alleluya tempore Auguſtini à Paſchate uſque ad Pentecoſten, & dominicis diebus cani ſolet, ut atteſtatur epiſtola 119. ca. 15. Greg. lib. 7. epiſt. 63. Diebus quibuſdam ſolemnioribus addi ſolet *Proſa, ſeu Sequentia*, id eſt, verſus rythmici ſignificantes æternæ vitæ cantica, laudes, gaudia, exultationes, de quibus Tobiæ 13. Apoc. 9. Pſal. 83. *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.* & Pſal. 86. *omnium lætantium habitatio eſt in te. Evangelium* deinde ſubſequitur, quoniam poſt legem, Prophetas, & Ioannem, Chriſtus prædicationem ſuam aggreſſus eſt: tranſit autem ſacerdos ab altaris dexterâ parte ad lævam: quia Iudæis Evangelium reſpuentibus ad gentes devenit, & Chriſtus venit non juſtos vocare, ſed peccatores. Verſus aquilonem pronuntiatur, quoniam per Evangelii prædicationē tenebrarum princeps expugnatur, qui in Aquilone ſedem figit, unde tentationum flatu homines in omnē malum impellere ſtudet. Eminentiore autem loco Evangelium cani ſolet, tanquam ubique, & ab omnibus audiendum; & à ſtantibus audiri jubetur, cùm ob reverentiam Chriſti loquentis, tùm ad animi promptitudinem ad res cæleſtes demonſtrandam. Priùs etiam, quàm Evangelium legatur, *benedictio* impenditur, quia nemo Evangelizandi munus uſurpare debet, niſi mittatur. Acceptâ verò benedictione lecturus evangelium *conſalutat populum*, ut attentum reddat, cumque fructu audiat: optat viciſſim populus, ut miniſter dignè verba Dei pronuntiet. Poſt Evangelium confeſtim *ſymbolū fidei* decantatur, quoniam fides ex auditu verbi Dei naſcitur, & *ore confeſſio fit ad ſalutem.* Vtitur autem Eccleſia Romana ſymbolo Conſtantinopolitano more Orientalium Eccleſiarum, juxta canonem 2. Concil. Toletan. 3. Abſoluto ſymbolo myſtes populum orare admonet, ut ſcilicet fidem ſymbolo contentam Dei gratiâ fultus ſtabiliter retineat. Deinde *offertorium* canitur, ſic nuncupatum, quia populus interea offerre, (*Hilarem* verò *datorem diligit Deus*) ac ſacerdos materiam conſecrandam quadam oblatione Deo dedicare ſoleat. Subjungitur mox *prædicatio*, tanquam Evangelii & ſymboli, hoc eſt, novi & veteris teſtamenti expoſitio, ſicut in veteri populo poſt lectionem legis, ejuſdem mox expoſitio ſubſequebatur. Nehem. 9. Quibus peractis ſacrificii materia præparatur, & ſacerdos aquâ manus abluit, in typum emundationis, lacrymis compunctionis & pœnitentiæ, juxta illud Iſaiæ cap. 1. *Lavamini, mundi eſtote.* & Pſal. 50. *Amplius lava me Domine.* Imploratâ deinde omnium ſanctorum, fideliumque præſentium interceſſione, ſacerdos per ſecretas orationes à Deo petit, ut ſacrum officium ita peragat, ut etiam ex parte ſua divinæ majeſtati placeat. Quibus præmiſſis exorditur præfationem, in qua præſentium fidelium mentes præparat ad reverentiam conficiendi myſterii, ut cor ad cæleſtia ſublevent, divinorumque beneficiorum memores, animo grato Chriſtum præſentem mox futurum ſuſcipiant, Patrique aſſiſtant, cui laus, gloria, & gratiarum actio, tam ab humana, quàm ab angelica creatura debeatur. Præfationi verba in antiquiſſimis ſcriptoribus reperiuntur, apud Clementem, Cyprianum, Cyrillum Hieroſol. Chryſoſtomum, Auguſtinum, & alios. Quia inſuper Chriſti ſacrificio homines angelis reconciliati, terreſtiaque cæleſtibus unita ſunt, ideo præfatione completa *hymnus* ſubjungitur, complectens verba partim angelorum, partim hominum, quæ Iſaiæ cap. 6. Apoc. 4. Matth. 21. Marc. 11. Pſal. 117. habentur. Verbis autem angelorum, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*, Trinitatis perſonarum,

Luca c. 4. Act. 13. 15. 17. 18. — Graduale. — Reſponſor. — Alleluya. — Tobia 13. Apoc. 19. — Tractus. — Sequentia. — Epheſ. 5. in hym. & cā. ticis ſpiritualibus. — Evangelium. — Matth. 9. Evangelium verſus aquilonem legitur. — A ſtantibus auditur Clemens lib. 2. conſtit. Anaſt. 1. epi. decret. — Benedictio ante Evang. — Rom. 10. — Symbolum fidei. — Offertorium. — 2. Cor. 9. — Prædicatio. Conc. Valen. Hiſp. c. 1. — Manuum ablutio. Pſal. 25. — Secreta. — Præfatio canonis. — Clemens lib. 8 conſtit. cap. 16. Cypr. ſerm. de orat. Dominica. Cyril. catecheſi myſtag. 5. Chryſ. hom. 4. de Eucha. Auguſt. epiſt. 57. 120. 156. lib. de ſpirit. & lit. c. 11. lib. de bon. perſev. c. 13. — Hymnus, Sanctus.

Digitized by Google

narum, & unitatis naturæ myſterium in Deo commendatur. Verbis autem hominum: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*, Incarnationis Verbi ſacramentum celebratur. Hujus cantici meminit Concilium Vaſenſe can. 6. Cantico illo finito, quo Deum unum & trinum, mediatoremque Dei & hominũ Ieſum Chriſtum collaudamus, Sacer Canon ante multa ſecula inſtitutus cõſequitur, partim ex Domini verbis cõſtans, partim ex Apoſtolorum traditionibus, ac ſanctorum Pontificum piis inſtitutionibus, qui à ſolo ſacerdote ſacram actionẽ operante majore ex parte ſubmiſſa voce dicitur, & miſſæ ſubſtantiam continet; ipſius videlicet incruenti ſacrificii novi teſtamenti, ſecundùm ordinem Melchiſedech puriſſimam oblationem, quæ ut ab omnibus ſacerdotibus dignè reverentérque perageretur, Eccleſia regulam ſtabilẽ, verbis ac precibus præfixis conſtantem præſcripſit, qua omnes in offerendo uterentur. Quæ formula ideò Canon appellatur, quia ſine prævaricatione conſtitutionis Eccleſiæ aliter offerri nequeat. Qua voce in ea ſignificatione utitur B. Gregorius. Ambroſius vocat *regulam Eccleſiaſticam*, qua omnes ſacerdotes utuntur; Optatus *legitimam*; Iſidorus *ordinem precum*, quo oblata ſacrificia conſecrantur; VValfridus cap. 22. cum poſterioribus ſcriptoribus cum *orationem*, tum *canonem*, interdum etiam *ſecretam* appellant, quia contineat arcana profanis non evulganda; & quia non clamoſa voce, ſed intenta mentis devotione proferri debeat. Silentium enim prodeſt, ne ſacroſancta myſteria viléſcant, aut in ſuperſtitioſos vel profanos uſus conſecrationis verba detorqueantur. Vt olim accidiſſe narrat Sophronius in Prato ſpirituali ca. 196. & Alcuinus lib. de divinis officiis, cap. de celebratione miſſæ: atque Durandus lib. 4. ration. cap. 35. Ideo autem *Canon actio* dicitur, quia oblationem ſacrificii in actione ſitam contineat: reliqua enim potiùs verba, quàm actiones ſunt.

De Canone.

Canon unde appelletur.

Greg. lib. 9. epiſt 63. Ambr. in 1. Tim. cap. 2. Optatus li. 2. cont. Parmeni. Iſido. lib. 1. de offic. c. 15.

Canon actio etiã dicitur.

PRIMVS verò, qui latinis celebrandi ſacrificii formam adjectis certis ritibus & precibus tradidit, Apoſtolus Petrus fuit, Iſidoro teſte lib. 1. de officiis ca. 15. Subſequentes poſtea Romani Pontifices diverſas preces addiderunt, uſque ad Gregorium I. poſt cujus tempora Canõ immutatus permanſit, ut VValfridus notavit. Qui autem liturgiarum authores habentur, ut Clemens, Baſilius, Chryſoſtomus, Ambroſius, Gelaſius, Gregorius, Iſidorus, & alii, non novam liturgiam compoſuiſſe putandi ſunt, ſed illam, quæ ſuo tempore in uſu erat, reformaſſe, addendo vel demendo nonnulla verba, in ſua integritate permanentibus ſubſtantialibus partibus liturgiæ, ab Apoſtolis inſtitutæ; ſicut Gregorius VII. noſtróque ſeculo Pius V. Breviarium & Miſſale Romanum emendari curarunt. Initio quidem Apoſtoli, dum nullam adhuc ſedem fixam haberent, verbis Chriſti ſolã orationem dominicam (Gregorio teſte) adjunxerunt: at conſtitutis Eccleſiis, multiplicatóque Chriſtiano populo, ac ſacerdotibus aliis per eos ordinatis, orationem pro defunctis, aliaſque preces pro vivis addiderunt, ut ex Apoſtolo patet (1. Cor. 11. & 1. Timoth. 2.) ubi celebrandi Euchariſtiæ myſterii ordinem diſpoſuit, qui nunc per univerſum orbem quoad ſubſtantiam obſervatur, ut Auguſtinus docet epiſt. 59. & 118. c. 6. Quòd autem canonis inſtitutio B. Auguſtini ætatem longè præceſſerit, ex eo perſpicuum eſt, quòd locum Apoſtoli de ritu, quem ſui temporis Eccleſia toto orbe diffuſa in ſacramentorum celebratione obſervabat, interpretetur; & Ambroſ. noſtri canonis partes multas veluti ex antiquo Eccleſiæ ritu ad ſui dogmatis confirmationẽ allegent. Similiter & Optatus ei ſynchronos, Concilium quoque Vaſenſe can. 6. quo nomen Romani Pontificis in omni miſſa exprimi decrevit. Illarum verò partium, in quibus ſancti Martyres nominantur & invocantur, ſimiliter & in quibus pro defunctis oratur, liturgiæ omnes, atque veteres ſcriptores meminerunt. Præterea ſedulò notatum eſt, quænam verba canoni à nonnullis Põtificibus adjecta ſint, ut à Leone I. illa: *ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam*: à Gregorio I. *dieſque noſtros in tuâ pace diſponas*. Ex quibus evidenter ſequitur, noſtrum canonem non ſolùm Gregorio & Leone, ſed Auguſtino, Ambroſio, & Cyrillo, adeoque Concilio Nicæno antiquiorem eſſe; quod ex commemoratione vetuſtiſſimorũ tantùm martyrum etiam colligi poteſt. Nam in primitiva Eccleſia martyrum invocationem potiùs quàm confeſſorum in uſu fuiſſe obſervavit Auguſtinus lib. de ſancta virginitate cap. 45. & Innocentius lib. 3. de myſter. miſſæ c. 10. Cúmque præcipuarum canonis partium

de conſecra. diſt. 5. Pius 5. in bulla miſſali Romano præfixa. Gregor lib. 7. epiſt. 63. Hieron lib. 3. contra Pelag. Chryſ. hom. 3. ad Philip.

Ambroſius lib. 4. de ſacram. c. 4. 5. & 6. Optatus lib. Parmen.

Cyrillus catech. myſtag. 5.

Chryſ. hom. 21. in act. & lib 6. de ſacerdotio. Auguſtinus tract. 84. in Ioannem. & lib. 8. de civit. c. 27. lib 22. c. 10.

Digitized by Google

certum authorem non reperiamus, quodubique obſervatur, nec in ſcripturis aut Conciliis inſtitutum invenitur, ab Apoſtolis traditum eſſe ambigi (juxta B. Aug. regulam) non debet. Canonem totum uti hodie legitur, digeſtum verbatim, exponit Alcuinus lib. de Eccleſiaſticis officiis, item Amalarius de officio miſſæ cap. 23. & ſequentibus, Hugo, Rupertus, Innocentius tertius, ac latiſſimè Durandus in Rationali lib. 4. c. 35. & ſequentibus. Nos verò compendioſam tantùm ſacri canonis paraphraſim ſubjiciemus.

Cap. XXXV.

Canonis miſſæ paraphraſis.

HYMNO partim angelico, partim humano præmiſſo inchoatur Canō, *Te igitur clementiſſime Pater*: quaſi dicat ſacerdos: Pater cæleſtis, cujus pleni ſunt cæli & terra gloriâ, qui nullis hominum provocatus meritis, ſed commiſeratione ſola Filium tuum, qui cum Spiritu ſancto tecū vivit & regnat in pari gloria, humanam carnem aſſumere voluiſti, ut hominem perditum redimeret; *per* eundem *Ieſum Chriſtum filium tuum*, advocatum ac patronum noſtrum, mediatoremque Dei & hominum, *Dominum noſtrum*, jure creationis atque gratuitæ redemptionis; non freti noſtra juſtitia, nec merita noſtra jactantes, ſed peccatorum noſtrorum conſcii humiliter, & ex animi intimo affectu preces noſtras corā te profundimus, tam ego publico fungens orandi miniſterio, quàm populus fidelis, cujus vice & loco vota communia ſiſto. *Supplices rogamus ac petimus*, ut quandoquidem victimæ & oblationes animalium ritu antiquo factæ rejectæ ſint, & unicum novæ legis ſacrificium per Filium tuum Ieſum Chriſtum in noviſſima cœna inſtitutum, tibi ſummè ac unicè placeat, meritò inquam rogamus, *ut grata ſint & accepta hæc* noſtra panis & vini aquâ mixti *dona*, ad illud ſacrificium tibi offerendum præparata; ſimulque petimus, ut eadem *dona & munera* noſtra *benedicas*, tuæque virtutis & gratiæ operatione idonea tam ſancto illi beatóque ſacrificio reddas, ut in mundiſſimum corpus & immaculatum Chriſti ſanguinem convertantur, non ſubſtantiarum, ſed tantùm ſpecierum diverſitate retenta. Quod quidem Chriſti corporis & ſanguinis ſacrificiū inprimis *tibi* Deo Patri communibus votis *offerimus*, *pro* tota univerſali *Eccleſia* hîc in terris militante, cui pro immenſa tua dignatione pacem tribuere digneris, ut fideles tui quietam & tranquillam vitam in omni pietate ducant, ac ab infidelibus, paganis, Iudæis, hæreticis, aut ſchiſmaticis minimè infeſtentur; ac inſuper contra omnium inimicorum ejus vim & potentiam protegere, ne vitia, errores, dæmones, inferni demum portæ adverſus eam aliquando prævaleant; ſimulque electos tuos adhuc inter infideles diſperſos ad eam adducere, omnibuſque credentibus cor & animam unam tribuere, eandémque toto orbe terrarum dilatatam in proſperis & adverſis gubernare, vegetare, Spiritúque ſancto duce per juſtitiæ ſemitas ad beatam immortalémque vitam dirigere ac perducere. Atque ſpeciatim etiam offerimus *pro* ſummo *Pontifice*, quem in terris vicarium ſuum Chriſtus cum ampliſſima poteſtate conſtituit, ut te actiones ejus aſpirante & adjuvante, commiſſo ſibi munere ad ſubditorum ſalutem, gloriámque tuam perfungatur: necnon *pro Antiſtite noſtro*, cui ſpecialis noſtræ ſalutis promovendæ cura incumbit, offerimus; ac denique *pro Rege*, ſeu Principe, aut magiſtratu noſtro, cujus eſt pacem temporalem procurare, ut Dominus conſervet eum, vivificet, ac beatum in terra faciat, & non tradat eum in manus inimicorum ejus, ſed opem ferat illi; ac demum pro omnibus aliis fidelibus ſive principibus ſive ſubditis, *orthodoxam*, *Catholicam & Apoſtolicam fidem* atque doctrinam tenentibus. Ac ſpeciatim memento ac miſerere Domine *famulorum famularúmque tuarum*, viventium abſentium, quibus ob peculiaria quædam beneficia ab eis percepta, vel neceſſitudine quapiam obſtringor, putà, quia me ſecundùm carnem genuerūt, aut cognatione carnali aut ſpirituali mihi juncti ſunt; ſuíſue opibus educarunt, diſciplinis, honeſtiſq; moribus imbuerunt, vel beneficium, quod poſſideo, fundarunt, aut denique me ad celebrandum pro ipſis induxerunt; aut meæ curæ commiſſi, vel ejuſdem ſocietatis, familiæ, collegii, aut religionis membra ſunt; pro his & omnibus abſentibus, quibus me debitorem noſti Domine, acceptare hoc ſacrificium digneris, ipſos adiuva eorúmque miſerere: *ac ſimul omnium præſentium*, qui cum veneratione oblationi aſſiſtunt, circumſtan-

Clemens 1 lib. 8. conſt. c. 12. Concil. Vaſenſ. c. 1. pro pontifice.

Pro antiſtite.

Pro Rege, principe aut magiſtratu.

cunſtantes, in modeſtoq; ſilentio perpendentes ea quæ dicuntur, vel canuntur, aut myſticè peraguntur, ſéque fide pióque affectu conjungunt, *quorum tibi* firma & inconcuſſa de hoc ſacramenti Euchariſtiæ myſterio *fides* nota probatáque eſt, qua intellectu in obſequium Chriſti captivato, per verborum ſacramentalium prolationem à ſacerdote factam, credunt verum Chriſti corpus & ſanguinem ex pane & vino tranſubſtantiatis confici, verúmque ſacrificium Deo immolari; ſimulque tibi cordium ſcrutatori cognita grataque eſt *eorum devotio*, qua deſiderant iſtius hoſtiæ oblationē ſibi ad ſalutem proficere. *Pro quibus*, tanquam publici eccleſiæ miniſtri, vice Chriſti conſecrando, immediatè *offerimus*, vel etiam, qui ſimul nobiſcum deſiderio & conſenſu pióq; animo tibi hoc ſacrificium ad te laudandum, tibique pro redemptionis beneficio gratias agendum inſtitutum, offerunt pro ſe, ut eis hîc gratiam poſteaque gloriam tribuas; ſuiſque omnibus, quibus naturæ, familiaritatis, aut obligationis vinculo obſtricti ſunt, quales ſunt conſanguinei, affines, familiares, amici, benefactores, ſubditi atque ſuperiores: ac inſuper redemtione animarum ſuarum: pro quibus licet Chriſtus in cruce ſufficiens pretium pro redemptione ab omni malo culpæ & pœnæ obtulerit, attamen ut à malo culpæ liberentur, opus eſt pretii in cruce ſoluti applicatione, quod fit in juſtificationem: ac inſuper, quoniam ſæpe dimiſsâ culpâ remanet debitum pœnæ in purgatorio luendæ, in ſatisfactionem ejuſdem hoc ſacrificium offerunt, ſimúlque ut ab omni peccato præſerventur, & à corruptione, omnibúſque ærumnis hujus vitæ liberentur, *pro ſpe ſalutis*, pro ſperata quoque ſalute beatitudinis æternæ, ad quam ab omni malo culpæ & pœnæ liberati perducentur, & incolumitatis ſuæ; nec non pro ſanitate corporis, quæ omnibus extrinſecis bonis longè præſtantior eſt, ſub qua habitatio, victus, amictus, ceteráque temporalia ſubſidia huic vitæ neceſſaria, quatenus media ſunt ad conſequendam beatitudinem ordinata, comprehenduntur; ac in univerſum, *Memento eorum omnium* Domine, *qui tibi reddunt vota ſua æterno Deo vivo & vero*, qui pio mentis affectu ſacrificii oblatione tibi naturaliter Deo latriæ cultum exhibent. Tu enim ſolus es æternus, vivus, & verus Deus. Sunt quidem alii, qui participatione, vel nuncupatione, aut ſuperba vendicatione dicuntur dii, quos ſeducti homines aliquando ſacrificiis coluerunt; ſed tibi ſoli omnium rerum creatori, ſacrificalis cultus debetur, quem proinde tibi jure debitum offerimus: *communicantes*, conjuncti, ac inter nos uniti, ut ejuſdem corporis membra decet, atque communionem cum ſanctis per ſocietatem & conjunctionem in corpore Chriſti myſtico habentes, ac præterea eoſdem ſanctos venerantes, eorúmque patrocinia implorantes, ut eorum precibus & meritis adjunctis faciliùs quod poſtulamus aſſequamur: *ac inprimis memoriam glorioſæ ſempérque Virginis Mariæ* recolimus, quia nobis hoſtiam noſtram incorrupta virgo permanens, Deum ſcilicet & hominem Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum protulit, cujus vera mater cùm ſit, Dei genitrix, regina cæli, omniúmque creaturarum jure vocatur. *Exodi 33. Danielis 3.*

NAM matris Dei prærogativa omnem aliam creaturam excellit. *Sedet iam beatorũ Apoſtolorum*, quos novi teſtamenti primos ſacerdotes Chriſtus ordinavit, quique nobis ritum ac formam offerendi ſacrificii à Domino inſtitutam tradiderunt, ſimulque, per quos orbi Evangelica doctrina innotuit; *atque Martyrum*, qui ſeipſos vivas hoſtias pro Chriſtianæ fidei comprobatione obtulerunt, ſuique ſanguinis effuſione conſtantiaq; Chriſtianam doctrinam plurimùm corroborarunt: *Petri*, totius gregis dominici paſtoris; *Pauli*, gentium doctoris: *Andreæ*, qui cùm in Scythia Europæ, Epiro, ac Thracia innumerabiles homines doctrinâ & miraculis ad Chriſtum convertiſſet, ab Ægæo proconſule tandem in Achaia cruci affixus fuit: *Iacobi*, qui primus Apoſtolorum Ieroſolymis (peragrata tamen priùs Hiſpania) profuſo ſanguine teſtimonium Ieſu Chriſto perhibuit; *Ioannis*, dilecti diſcipuli, Evangeliſtæ atque Prophetæ: *Thomæ*, qui Parthis, Medis, Perſis, Brachmanis, Hircanis, ac demum Indis Chriſtianæ fidei & vitæ præcepta tradidit, poſteaque telis confoſſus Calaminæ Apoſtolatus honorem martyrii gloria decoravit; *Iacobi*, qui poſtquam Ieroſolymis Epiſcopatum triginta annis tenuiſſet, ſeptimo Neronis anno ex templo præcipitatus, fullonis fuſte percuſſus occubuit: *Philippi*, qui poſtquam in Scythia Evangelium prædicaſſet, in Hierapoli Phrygiæ *Aug. lib. de ſancta virg. c. 45.*

oppido

oppido, pro Chriſti nomine cruci affixus, lapidibúſque obrutus eſt; *Bartholomæi*, cui vivo pellem crudeliter detrahi juſſit frater Polemonis in Armenia majore Regis, ab idolorum ſacerdotibus incitatus, quia Regem & conjugē, atque duodecim civitates ad Chriſtianam fidem perduxiſſet; *Matthæi*, qui Evangelium Ieſu Chriſti hebraicè ſcripſit, quod in Æthiopiam profectus ibi diſſeminavit, multiſque miraculis, ac tandem morte confirmavit; *Simonis*, qui cùm Ægyptum Evangelica prædicatione repleviſſet, in Perſide glorioſo martyrio Chriſti nomen illuſtravit. Et *Thaddæi*, qui & Iudas Iacobi frater dicitur, qui poſt ſeminatum in Meſopotamia Evangelium cum Simone martyrio in Perſide coronatus eſt; *Lini*, qui primus poſt Petrum Eccleſiam Romanam gubernavit, ac ejus ſucceſſoris *Cleti*, qui poſtquam duodecim annis, menſem unum, dies undecim Romanæ Eccleſiæ præfuiſſet, ſub Domitiano Imperatore martyrio affectus eſt. *Clementis*, diſcipuli S. Petri, qui præclaris editis miraculis, juſſu Traiani pro fide Chriſti in inſula Liciæ occiſus eſt. *Sixti*, etiam Petri in Apoſtolica cathedra Romæ ſucceſſoris, & ſub Decio martyris; *Cornelii*, ſub eodem Imperatore Decio pontificis & martyris. *Cypriani* Epiſcopi Carthaginenſis in Aphrica, glorioſique martyris. *Laurentii* Eccleſiæ Romanæ diaconi, martyriſque conſtantiſſimi, qui flammis, quas in craticulā crematus pertulit, omnium Chriſtianorum corda calefecit. *Chryſogoni*, qui Aquileæ à Diocletiano, quia idola colere nollet, ſecuri percuſſus eſt. *Ioannis & Pauli*, qui à Terentiano prætoriæ cohortis præfecto, Iuliani Apoſtatæ juſſu, quia Iovis ſimulachro ſacrificare nollent, interfecti ſunt. *Coſmæ & Damiani*, fratrum medicorum, qui variè & crudeliter torti ſub Diocletiano, & Maximiano intrepidè Chriſtum prædicantes glorioſè mortui ſunt. *Et omnium ſanctorum tuorum*, tam veteris, quàm novi teſtamenti, quorum nomina non exprimuntur: quia licet Patriarchæ & Prophetæ in Chriſtum crediderint, eundémque ſpiritualiter manducaverint, alium tamen offerendi ritum habuerunt, qui Chriſtum in carnem venturum prænuntiaret, quem adveniſſe, ac morte ſua genus humanum redemiſſe, Apoſtoli & martyres verbis & oblatione novi ſacrificii prædicarunt. Sed neq Confeſſorum, qui Evangelica veritate coruſcante virtutibus emicuerunt, nomina exprimuntur, quia ſanctorum Confeſſorum memoria publicè in Eccleſia poſt Canonem editum, ſanctique Sylveſtri tempora in uſu eſſe cœpit. In cujus rei argumentum Epiſcopales ſedes juxta B. Petri diſpoſitionem antiquitus diſpoſitæ, non in memoriam Confeſſorum, ſed Apoſtolorum & Martyrum, potiſſimúmque glorioſæ Virginis fidelium devotio conſecravit.

Porro cur horum potiùs quàm aliorum Martyrum nomina exprimantur, certa ratio aſſignari non poteſt: ſed cùm ad prolixitatem evitandam, non omnium ſanctorum nomina Canoni poſſent inſeri, certa delecta ſunt; reliquorū verò generali omnium ſanctorum nuncupatione comprehenſa ſunt: *quorum meritis precibúſque* concedi petimus, ut in omnibus, & credendis & agendis, *divinæ protectionis muniamur auxilio*, contra inimicorum omnium tam viſibilium quàm inviſibilium machinationes & fraudes, potiſſimùm tamen omnis fiduciæ ac ſpei collocantes fundamentum in Domino noſtro Ieſu Chriſto, Dei & hominum mediatore primario, qui propriis meritis, ac pro omnibus immediatè thronum gratiæ adire valet, noſque Deo hanc offerre novi teſtamenti oblationem docuit. *Hanc igitur oblationem*, quæ ex Domini præſcripto ſecundùm ordinem Melchiſedech corpus Dominicum ex pane & vino confectum ad debitum Deo latriæ cultum exhibendum, tam ſacerdos conſecrans, quàm populus pio deſiderio & conſenſu aſtans & concurrens, offerimus: *Quæſumus Domine*, ut quamvis in ſe diſplicere nequeat, attamen etiam a nobis dignè ac debitè miniſterium peragatur, ſic ut tibi noſtra etiam oblatio ſit accepta & grata, per illamque ſufficiens Chriſti pretium in cruce oblatum nobis applicetur, ut quamvis in multis te offenderimus, hujus tamen oblationis intuitu nobis fias propitius; *diéſque noſtros*, hujus vitæ tempus à bellorum procellis quietum eſſe concedas, atque in futuro ſeculo *ab æternâ damnatione* liberos conſerves, *electorúmque* conſortio in æterna beatitudine adjungas, cujus nutu omnia in terris, in inferis, atque in cælo diſponuntur: nihilominus æterna mala *per Chriſtum* nos evadere, per eundémque æterna bona conſequi agnoſcentes, per ipſum accedimus

thronum

Digitized by Google

candum, non eſt ampliùs panis naturalis, ſerviens nutrimento corporum, ſed facta ſubſtantiæ commutatione verè & realiter eſt corpus meum, incruento ritu Deo immolatum: hoc ipſum inquam eſt corpus, quod pro mundi ſalute flagellandum & crucifigendum Iudæis & gentibus tradetur, quod deinceps in meæ paſſionis memoriam ſimili ritu, eiſdemq; verbis, quæ jam protuli, in mea perſona prolatis, per vos Apoſtolos (quos novi Teſtamenti ſacerdotes nunc creo) veſtróſque in ſacerdotio ſucceſſores uſque ad noviſſimum meum adventum, confici, Deóque offerri & immolari volo, ac inſtituo, his verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*; quibus poteſtatem vobis do, quam nulli angelicorum ſpirituum communicavi, ut ſcilicet in mea perſona, vice & verbis meis, Deo in omnium beneficiorum, potiſſimúmque humanæ redemptionis gratiarum actionem corpus meum quotidie conficiatis, offeratis & immoletis, atque volentibus diſpenſetis, ut perpetuus apud homines permaneat hujus myſterii uſus ac fructus. *Simili modo*, quo acceptum panem Chriſtus ſua benedictione & conſecratione in corpus ſuum convertit, *poſtquam cœnatum eſt*, impletis veteris legis cæremonijs, *accipiens & hunc*, quantum ad uſum & liquorem, *præclarum calicem*, continentem vinum aquâ mixtum conſecrandum, *in ſanctas & venerabiles manus ſuas*, deputans vinum aquâ permixtum materiam conſecrandi ſanguinis ſui, quem nobis in potum ſub ſpecie vini ad potandum convenientiſſimè dedit, ut ſpiritualis animæ nutritio, perfectiſſima corporis refectione ſignificaretur, quæ fit panis vinique alimoniâ. *Item tibi gratias agens benedixit*, ſuæq; benedictionis virtute fecit, ut vinum aquâ permixtum in calice deinceps in ſuum ſanguinem converti poſſet. *Deditque diſcipulis ſuis dicens: accipite & bibite ex eo omnes*. Inter vos hîc præſentes hunc potum dividite, ut omnes unius calicis participes ſint. Quod opus fuit admonere, ne unus fortè totum hunc divinum calicem exhauriret, qui in fruſta, ſicut panis, dividi ſingulis non poterat. *Hic eſt enim calix ſanguinis mei*, qui in ſalutem animarum ſumendus eſt. Non enim vulgarem potum vini, ſed calicem præbeo continentem pretioſum ſanguinem meum, cujus effuſione impletum eſt vetus Teſtamentum, & novum inchoatum, quod uſque ad ſeculi finem immutatum perdurabit; non enim alia lex, aliud ſacrificium, vel alia ſacramenta iis, quæ Chriſtus inſtituit, ſuccedent, ſicut novum Teſtamentum veteri ſucceſſit. *Iſaiæ 55.* Hic eſt pretioſus ſanguis Chriſti, quo redempti ſumus, quo novum Teſtamentum confirmatur, longè dignior ſanguine agnorum, taurorum, vitulorum, hircorum, quo vetus Teſtamentum confirmatum eſt. *Exodi 24.* Si ergo ſanguis vitulæ aſperſus maculas carnis abſtergebat; quantò magis Sanguis Filii Dei emundabit à peccatorum nævis conſcientias noſtras? in quo latet *Myſterium fidei*: maxima ſed occulta res: nempe ſacramentum rédêptionis humanæ per effuſionem ſanguinis Chriſti completum, priùs ſub figuris & umbris veteris Teſtamenti abſconditum, ſed in paſſione demum Chriſti patefactum, quãdo ſciſſo templi velo, abſtruſa priùs Chriſti myſteria jam revelata patuerunt. Dum enim ex Chriſti latere fluxit ſanguis & aqua, manifeſtatũ fuit, quòd Chriſti paſſione fieret redẽptio & ablutio à peccatis. Quod illis verbis Dominus ſignificavit: *Qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*: pro Iudæis & gentibus, ac quidem omnibus hominibus, quantum ad ſufficientiam pretii, ſed efficaciter & ſalubriter pro omnibus electis, tam ex Iudæis quàm gentibus, qui conſequuntur remiſſionis gratiam, æternæq; hereditatis gloriam: *Apoc. 1.* hic ſanguis effuſus eſt in remiſſionem peccatorum; quod adumbratum eſt effuſione ſanguinis hoſtiarum ab initio mũdi. Quæcumque enim ſacrificia poſt lapſum primi hominis oblata fuerunt incenſione frugum vel occiſione animalium, hunc agni Chriſti immaculatum ſanguinem figurarunt, qui tollit peccata mundi, quiq; ideo ab origine mundi occiſus (in typo ſcilicet) dicitur. Quò pertinet illud Levit. 17. *Sanguis pro anima piaculo eſt*: Et quod ait Apoſtolus: *omnia penè in ſanguine ſecundùm legem mundantur*; &, *Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio*. *Ad Heb. 9.* Poſtquam vero Dominus ſui corporis & ſanguinis ſacramẽtum confecit, Deóque Patri ſeipſum tanquam ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech incruento ritu ſub panis & vini ſpeciebus immolavit, poteſtatem idipſum faciendi Apoſtolis contulit, dicens: *Hæc*, conſecrationem & ſumptionem ſanguinis, *quotieſcun-*

quæ feceritis; nam cum corpore ſub panis ſpecie, non ſemper eſt neceſſarium, ſanguinem ſub vini ſpecie bibere: *In mei memoriam facietis.* Mortem Domini annuntiabitis, recoletis, ac repræſentabitis: non tam verbis quàm rebus oblatis. Clariſſimè enim paſſio Chriſti repręſentatur, dum Chriſtus ſub diſtinctis ſpeciebus in altari verè ac realiter præſens, incruentoq; ritu immolatus Deo ſiſtitur, ad agendum ei velut ſupremo Domino gratias, quòd unigeniti filii ſui morte genus humanum ab æterna danatione redemerit, ac ex inimicis filios cohæredes Chriſti futuros ſibi adoptarit; ſimulq; ad obtinendum quæcumque ſpiritualia, vel temporalia bona, præſenti aut futuræ vitę conducentia, hoc auguſtiſſimum ſacrificium inſtituerit.

Cap. XXXVII.

CVIVS ſacratiſſimæ inſtitutionis ac pręcepti Chriſti, *memores nos ſervi tui*, Sacerdotes, qui noſtrorum ordinum miniſteria ad hoc ſacrificium offerendum accepimus; necnon *plebs* fidelis, Chriſti pretioſo ſanguine à peccatis baptiſmo emundata, *ejuſdem Chriſti Filii tui Domini noſtri*, qui nos legibus regit, ſingularíq; providentiâ curat & gubernat: nóſque ex nihilo productos ad ſuę majeſtatis cultum ſpeciali gratiâ vocavit, recolentes, tam beatam ac ſalutarem (quam repræſentant hæc myſteria) paſſionem, quæ æternæ beatitudinis aditum nobis devicta morte reſeravit, necnon & ab inferis, ad quos triduano illo ſuæ mortis ſpatio Chriſtus deſcendit, (ut ſanctos patres ibi detentos liberaret) reſurrectionem, per quam nobis reſurgendi ſpem fiduciámque dedit. Sed & memores in cælum *glorioſa Aſcenſionis*, per quam Paradiſi nobis aditum patefecit, humanámque naturam, cui dictum erat: *pulvis es, & in pulverem reverteris*, ad Patris dexteram ſupra omnem creaturam evexit. *offerimus*, communi voto & devotione pro ſalute totius Eccleſiæ, Sacerdotes quidem miniſterio & opere conſecrando, fidelis autem populus conſenſu ſe jungendo. Qua vocali oblatione ſignificatur, quid arcana confectionis Sacramenti actione ſecretiùs peractum ſit, dum ſacrificali opere Chriſtus oblatus ac immolatus in conſecratione fuit. *Offerimus* ergo *præclaræ majeſtati tuæ*, in profeſſionem ſummi principatus tui, noſtræque ſubjectionis, quibus omnia bona ex ea profluunt: non ſanctis hominibus, aut Angelis, ſed tibi ſoli Deo vero hunc latrię cultum exhibemus, ſiſtentes animo grato præſtantiſſimum omnium tuorum donorum, quo nihil in cælo vel in terra maius eſt, CHRISTVM Filium tuum unigenitum, pro ſalute mũdi miſericorditer miſſum & datum, quem tranſmutata panis & vini ſubſtantia hic præſentem ſub remanentibus panis & vini ſpeciebus per conſecrationem habemus, incruenta immolatione factum; *hoſtiam puram*, totius puritatis, ac munditiæ fontem, nóſque inſuper efficacia ſuæ virtutis mirificè purificantem; *hoſtiam ſanctam*, in qua ſanctus ſanctorum, qui omnes ſanctificat, continetur; *hoſtiam immaculatam*, *Iſaia 53.* continentem eum, qui pęccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore eius, immaculatum ſcilicet agnum, qui peccati maculas ſanguine ſuo emundat; *panem ſanctum vitæ æternæ*, continentem non ut ante conſecrationem panem *Ioannis 6.* vulgarem, ſervientem refectioni corporum, ſed panem, qui de cælo deſcendit, conferentem dignè ſumentibus vitam ęternam, Chriſti ſcilicet corpus ſub panis ſpecie velatum; *& calicem ſalutis perpetuæ*, cujus hauſtu ſalus perpetua hominibus confertur, juxta illud Chriſti: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Cúmque tanta ſit iſtius hoſtiæ dignitas, excellentia, puritas, & ſanctitas, præſta Domine nobis offerentibus conſcientiæ puritatem, ut debitè præparati ea cordis devotione ac reverentia tanti ſacrificii oblationem peragamus, ut noſtrũ obſequium tuæ majeſtati gratum ſit, illamque peccatis offenſam nobis reconciliet, placatámque reddat, nec in animæ vertatur exitium, quod inſtitutum eſt ad remediũ. Quãvis enim oblatio ex parte rei quæ offertur, & ex parte Chriſti principalis offerentis, ſemper Deo placeat; quia tamẽ ex parte miniſtri vel populi aſtatis, aliorúmve, qui ſimul etiã offerũt, poteſt nõ placere, ideo rogamus clementiſſime Deus, ut *ſupra* hæc munera, Corporis & Sanguinis Chriſti, ut à nobis offerũtur, noſtráque obſequia, quæ in peragendo hoc ſacrificio impenduntur, *propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris*, ſicuti ami-

corum

corum officia, quæ placent, vultu placabili, benigno placidoque aſpici ſolent; *& accepta habere*: propria enim virtute diffiſi, peccatorumq; noſtrorum conſcii hoſtiam iſtam puriſſimam tibi merito acceptabilem offerentes per eam poſtulamus, ut tales facias, nobiſque des tanta fide, reverentia, & devotione offerre, ut *ſicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui juſti Abel*, qui tibi placuit innocentiâ, ſimplicitate, religioniſque ſtudio, quo accenſus de primogenitis & adipibus gregis ſui obtulit, ad quæ Deus reſpexit, Gen. 4. Heb. 11. primùm quidem ad Abel, deinde ad munera eius, quem Apoſtolus extollens: *Fide*, ait, *plurimam hoſtiam Abel, quàm Cain obtulit*; *qui puer vocatur ob innocentiam & vitæ puritatem, non propter ætatem, vel ignorantiam reprehenſioni obnoxiam*. Iuſti etiam titulo honoratur, quoniam id elogium illi à Domino in Evangelio tributum eſt: Matth. 23. *à ſanguine Abel juſti*. Placeat inſuper ſacrificium noſtrum, ſicuti acceptum fuit *ſacrificium Patriarchæ noſtri Abrahæ*, qui ſecundum Domini præceptum filium ſuum Iſaac promptiſſime obtulit, propter quam ſingularem obedientiam audivit: Gen. 17. & 22. *Quia feciſti hanc rem, & non pepercisti unigenito tuo propter me: benedicam tibi, & patrem multarum gentium te conſtitui*; Iſraëlitarum quidem, Idumæorum, atque Iſmaëlitarum ſecundùm carnem; omnium verò credentium per fidei & operum imitationem. Atque demum placeat noſtra oblatio, ſicuti acceptum fuit ſacrificium panis & vini, quod tibi obtulit in gratiarum actionem pro victoria Abrahæ collata Geneſ. 14. *ſummus Sacerdos tuus Melchiſedech*, qui Rex & Sacerdos Dei altiſſimi fuit, nominéque ſuo Melchiſedech, quod interpretatur, *Rex juſtitiæ*, & *Rex pacis*, ac ſilentio genealogiæ, ac denique ſuæ oblationis ritu, Chriſtum, cuiúſque regni, Sacerdotii, & ſacrificii novi Teſtamenti æternitatem, ritum ac ordinem typicè repręſentavit, cujus *ſacrificium ſanctum* immaculatáque hoſtia dicitur, tum quia incruento ritu fiebat, tum quia ſacrificii ſanctiſſimi Euchariſtiæ imago expreſſiſſima erat. Horum autem trium ſanctorum potius quàm Noë, Iob, vel aliorum ſacrificia commemorantur, quia tam perſonæ Chriſtum, quàm earum ſacrificia novi Teſtamenti oblationem expreſſiſſimè figurarunt. Abel Geneſ. 4. Apoc. 1. enim paſtor ovium, juſtus & innocẽs, à fratre per invidiam occiſus, Chriſtum paſtorem animarum à Iudæis invidiâ cæcatis interfectum, & oblatio primogenitorum gregis ejuſdem oblationem primogeniti agni immaculati Chriſti præfigurat. Abraham princeps patrum fidelium, obediens uſque ad oblationem filii, Chriſtum, in quo omnes filii Dei per adoptionis gratiam efficiuntur, factum obedientem uſque ad corporis oblationem adumbrat: denique Melchiſedech Chriſtum Regem & Sacerdotem, ejúſque æternitatem, ac ſub panis & vini ſpeciebus incruentum ſui corporis & ſanguinis ſacrificium offerentem, exprimit. Geneſ. 14. Hebr. 7.

Cap. XXXIIX.

SVBIVNGIT deinde Sacerdos, totius Eccleſiæ nomine preces fundens; *Supplices te rogamus omnipotens Deus*, non in noſtra juſtitia, ſed in tua miſericordia confidentes, humili animo, ſcientes, te ſuperbis reſiſtere, humilibus autem dare gratiam, poſcimus, ut hæc vota fidelium, ipſamque quam facimus, corporis & ſanguinis Iacobi 5. Chriſti oblationem jubeas angelico miniſterio tuæ divinæ majeſtati, tanquam gratam præſentari, nec propter indignitatem offerentium repulſam pati. Siquidem Angeli ſacrificio altaris aſſiſtunt, ut honorem ac reverentiam regi ſuo Chriſto exhibeant, piaque fidelium deſideria in cælum, ubi ſedes & thronus Dei eſt, perferant, ſuáque commẽdatione adjuncta Deo, ut exaudire dignetur, offerant. Chryſoſtom. lib. 6. de Sacerdo. hom. 65. ad pop. Antioch. Ambroſ. in 1. c. Lucæ. Gregor. lib. 4 dialog. c. 58. Hebr. 1. Tobiæ 12. Apoc. 8 Aug. epiſt. 121. c. 9. Horum itaque miniſterio patrocinioque adjuti exaudiamur, & fiat: *ut quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum Filii tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus*, hoſtiæ oblatæ participes communicando fuerimus, *omni benedictione cælesti & gratiâ repleamur*, quorumlibet ſpiritualium chariſmatum, donorum, & virtutum copiam, plenamque remiſſionem omnium noſtrorum peccatorum percipiamus; non quòd hæc meritis noſtris aſſequi promereamur, ſed *per Chriſtum* principaliter offerentem, qui ſemper exauditur à Patre pro ſua reverentia, id quod poſtulamus, indultum iri confidimus. *Amen*, ita eveniat.

CETERVM quoniam æquum eſt, mẽbra ejuſdem corporis pro ſe invicẽ eſſe ſollicita, & ad eãdem corporis myſtici Chriſti cõpagẽ fideles vita defuncti cũ vivis pertineant, nõ ſolũ pro vivęntibus

tibus, ſed etiam pro fidelibus defunctis, te Domine rogamus, ut memineris, gratioſè dimittendo reſtantem pœnam in Purgatorio luendam, *famulorum famularumq; tuarum*, quorum nomina recitantur, quia ſpeciatim pro illis ſacrificium *offerimus*, vel quoniam parentes, cognati, affines, benefactores, aut noſtræ curæ commiſſi, vel alio vinculo juncti ſunt. Non autem pro defunctis promiſcuè omnibus, etiam damnationi æternæ addictis rogamus (quia ex inferno nulla eſt redemptio) ſed pro iis tantùm, *qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei*, eodem quo nos baptiſmi charactere inſigniti in fide & confeſſione Chriſti vixerunt, atque tandem à letalibus peccatis liberi in Domino mortui ſunt: habentes quandam pacem ex certitudine beatitudinis adipiſcendæ, atque charitate, qua replentur: ſed nondum tamē plenè expurgati à reatu pœnæ temporalis in futuro ſeculo luendæ, qui remiſſa culpa ſæpe remanet, nec abſque condignâ ſatisfactione remitti ſolent. *Ipſis Domine*, ſpecialiter nominatis, & *omnibus in Chriſto quieſcentibus*, certam ſalutis exſpectationem habentibus, ut quibus ad exhibenda ſuffragia fortè deſunt parentes, filii, cognati, & amici, ab una eis exhibeantur matre communi, quæ firma fide tenet, quòd ſancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur, quódque ſanguis pretioſus Chriſti pro multis effuſus in remiſſionem peccatorum non ſolùm ad ſalutem viventium, ſed etiam ad abſolutionem valeat defunctorum. Ideo ſacræ oblationis interceſſione (cui oratio conjuncta efficaciſſima eſt) ſupplices deprecamur, ut animabus defunctorum Domine miſericorditer indulgeas *locum refrigerii*, relaxationē pœnæ, quam ſuſtinent pro peccatis in hac vita commiſſis, eáſque ex loco afflictionis transferas ad locum gaudii & quietis, ex loco tenebrarum ad locum perpetuæ *lucis*, in quo Deus videtur, qui à Deo illuminatur, quoniam lucerna eius eſt agnus; ac demum à loco triſtitiæ, ad locum *pacis*, plenæque tranquillitatis, in quo non ſolùm liberi ſunt à bello tentationum & concupiſcentiæ, ſed in quo inſuper nihil deſit quod ampliùs deſideretur, nihil contriſtet aut malè afficiat habitantem, nullus dolor ſit reliquus, neque luctus, neque clamor. Hic autem locus refrigerii, lucis, & pacis eſt ſuperna feliciſſimáque ſanctorum in cælis habitatio, ad quam Dominus aſcendens in altum, ſpiritus veterum ſanctorum ex limbo eductos cum triumpho perduxit: *per* quem *eundem Chriſtum Dominum noſtrum* etjam juſtorum animas ex purgatorii loco liberari, & ad eandem ſupernam civitatem Hieruſalem deduci optamus, *Amen*, ut ita fiat, enixè rogantes.

Securitas ſalutis in purgatorio.

2. Machab. 12. Clemens lib. 8 conſtit. c. 47. Chryſo. hom. 3. in ep. ad Philip. Epiph. hæreſi 75.

Cap. XXXIX.

POSTQVAM animas defunctorum de ſua ſalute ſecuras, ad cæleſtem paradiſum transferri petivimus, æquum eſt, ut nos vivi de noſtra ſalute adhuc ſolliciti, maximáque peccandi infirmitate circundati, ac in hujus vitæ ſtadio adhuc periculoſè decertantes, quamvis nos ex nobiſipſis indignos tantis beneficiis agnoſcamus, freti nihilominus immenſa Dei bonitate ac miſericordia, pro nobis quoque preces fundamus, ac militanti Eccleſiæ conſortium cum ſanctis in Eccleſia triumphante regnātibus, poſtulemus. Igitur, *nobis quoque peccatoribus* (*in multis* enim *offendimus omnes*: & *non eſt homo qui non peccet*) *famulis tuis*, toti Eccleſiæ militanti, cujus vice ac nomine Sacerdos ſacrificat, *de multitudine miſerationum tuarum ſperantibus* non in ſuis juſtitiis, ſed in tua benignitate & gratia ſæpius experta confidentibus; *partem aliquam, & ſocietatem donare digneris cum tuis ſanctis Apoſtolis & Martyribus*; cohæredes ac conſortes fac gloriæ cæleſtis, ut in terra viventiū, regnóque Chriſti portio noſtra inter filios Dei, & inter ſanctos Apoſtolos & Martyres ſors noſtra ſit. Quorum nonnulla nomina exprimuntur, ſecundùm ordinem paſſionis, non dignitatis. *Cum Ioanne Baptiſtâ*, quo inter natos mulierum non ſurrexit major, qui & agnum Dei digito demonſtravit, Iordaniſque fluentis abluit, ac demum ab impio Herode pro juſtitia & veritate, adulteriique increpatione, decollatus, martyrio emicuit: *Stephano*, qui ab Apoſtolis in Diaconū electus, Dominicæq; manſuetudinis imitator, pro perſecutoribus orans, Paulum ex lupo Apoſtolū fieri à Deo impetravit: *Matthiâ*, qui ſigno cælitus dato in locum Iudæ proditoris ſurrogatus, ſacrum Apoſtolorū com-

Hebr. 5.

Act. 1.

Digitized by Google

complevit duodenarium *Barnabâ*, qui monente Spiritu ſancto cum B. Paulo in Apoſtolatus officium ſegregatus, illud impigrè executus eſt: *Ignatio*, qui tertius à B. Petro Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus ſub Trajano Imperatore beſtiis Romæ objectus, ut frumentum Chriſti eorum dentibus moli, conterique exoptabat: *Alexandro*, poſt B. Petrum ſexto Pontifice, qui Romæ ſub Adriano Imperatore Martyrio coronatus eſt: *Marcellino* presbytero, *Petro* exorciſta, quorum animas Dorotheus, qui eos obtruncarat, veſtibus ſplendidis, geminiſq; indutas, vidit Angelorum manibus in cælum deferri: *Felicitate*, illuſtri vidua, matre ſeptem filiorum, qui ea exhortante martyrium conſtantiſſimè pertulerunt: poſt quos & illa capite cæſa, à filiis in morte non eſt ſeparata: *Perpetuâ*, quæ privilegio caſtitatis & fidei martyrio coronata eſt: *Agathâ*, quæ in Sicilia Quintiano præfecto multis afflicta tormentis, & in Deciana perſequutione cælis invecta, Catanenſi urbi patrona declarata eſt: *Luciâ*, quæ in pauperes erogato patrimonio, ſuæque matri ſanitate impetrata, conſtanti animo mortem pro Chriſto pertulit, Siracuſanamq; urbem ſui patrocinii titulo decoravit: *Agnete*, quæ claris Romæ orta natalibus decimotertio ætatis anno ſpretis mundi nuptiis, Chriſtum ſibi ſponſum elegit, ejuſq; amore mortem ſuſtinens vitam invenit: *Ceciliâ*, clariſſimo genere Romanorum exorta, quæ virginitatis amore ſponſum Valerianum, Tiburtiumq; fratrem impetrato Angeli conſpectu ad Chriſtum convertit, Almachiúmque præfectum in ferventi balneo gladio percuſſa ſuperavit: *Anaſtaſiâ*, quæ ob ſuarum in pauperes fideles opum erogationem, accuſante Publio marito infideli agonē ſui martyrii incendio complevit: *Et cum omnibus ſanctis tuis*, quorum omnium nomina nimis prolixum foret hìc recenſere. *Intra quorum conſortium*, ad quorum beatam ſocietatem admitti petimus, non merito operum, quę ex nobis fecimus, vel quaſi gratia, & peccatorum venia non indigeamus; aut quia nos hoc ex rigore promeruiſſe obtendamus, cùm numini debita ſint omnia quæ præſtamus, nec niſi ex eius bonitate & gratia profecta ſint opera, quæ fecimus; ſed à Deo Patre, qui largitor eſt veniæ, benignus & miſericors, innixi eius miſericordiæ iſta petimus: *Per Chriſtum Dominum noſtrum*, intercedente Dei & hominum mediatore Chriſto, qui ut nos ad ſanctorum conſortium perduceret, dignatus eſt de cælo in terram deſcendere, ſuámque miſericordiam nobis benignè indulgere. *Per quem*, Chriſtum ęterni Patris filium, varia circa hoc ſacrificium beneficia omnipotens Patèr demonſtras. Nam inprimis *hæc omnia Domine ſemper bona creas*, hujus ſancti ſacrificii materiam, (quę eſt panis & vinum) producis condendo naturam, *ſanctificas*, dedicando ad hoc myſterium conficiendum; *vivificas*, convertendo creatam panis & vini ſubſtantiam in vivam Chriſti carnem & ſanguinem (ac in Chriſtum, qui eſt vita noſtra) per conſecrationem: *benedicis*, cùm ſpiritualis benedictionis effectum tribuis, ut Sacramentali efficacia cū caput membris uniat. *Et præſtas nobis*, ad ſumendum, ut ex eo vitam hauriamus. *Per ipſum*, per quem omnia beneficia commemorata concedis, *& cum ipſo*, qui tecum unius Divinitatis eſt, ac omnia tecum operatur; *& in ipſo*, in quo ejuſdem ſubſtantiæ participatione immanes, ac rerum omnium creatarum eſt tecum principium & finis, omnia producens, moderans, atque conſummans; *eſt tibi Deo Patri omnipotenti*, qui Filium ab æterno tibi conſubſtantialem genuiſti, *in unitate ſancti Spiritus*, cum Spiritu ſancto, qui conſubſtantialis procedit à Patre & Filio, eis in nullo poſterior aut minor: *Omnis honor & gloria*, tanquam uni, vero naturaliter Deo, & in perſonis trino, ab omni creatura debetur. In cujus proteſtationem hoc ſacrificiū, ſummi honoris & gloriæ ſignum offerimus, nóſque ac omnia noſtra tibi velut ſupremo domino ſubjicimus, ac per te vivere, moveri, eſſe, ac in omnibus dependere agnoſcimus. Nec ad tempus tantùm honor & gloria Patris & Filii & Spiritus ſancti perdurat, ſicuti regna imperiáque mundi cōſiſtere videmus, ſed *per omnia ſecula ſeculorum*; in æternum, & abſque ullo termino, quia Deus immortalis eſt, atque Rex omnium ſeculorum: quod omnes fideles verum eſſe proclamant, dicendo:

Amen.

Digitized by Google

Cap. XL.

POst Canonem, qui ſacrificii oblationem continet, ſubjungitur oratio Dominica, nonnullæq; aliæ, quibus ad communionem præparamur: populum verò aſtantem ſacrificio ſacerdos excitans alta voce pronũtiat: *Oremus*, non ex temeritate, præſumptione, aut animi inſolentia, vel noſtræ juſtitię fiducia; ſed quia ad hoc *præceptis ſalutaribus* literarum ſacrarum *moniti, & divinâ inſtitutione formati* ſumus. Quia enim *quid oremus ſicut oportet neſcimus*, & ſæpe petimus & non accipimus, quia malè petimus, Apoſtoli Chriſtum rogarunt, ut quemadmodũ ipſos orare oporteret, inſtruere dignaretur: quibus poſt multa ſalutaria monita circa orandi modum & ritum tradita Matthæi 6. orandi formulam tradidit dicens, *Sic orabitis*: ideò *audemus dicere: Pater*, creatione, redemptione; *noſter*, omnium fidelium, quos tanquam unius corporis membra, unanimiter vivere, ac pro ſe invicem eſſe ſollicitos voluiſti: *qui es in cælis*, qui gloriam tuam beatis manifeſtas in ſupernis locis. *Sanctificetur nomen tuum*, quod in ſe ſemper ſanctum eſt, in hominibus quoque per fidem, & ſanctam converſationẽ honoretur ac glorificetur: *Adveniat regnum tuum*, beatitudinis gloria ſine fine poſſidenda: *Fiat voluntas tua*, adimpleantur præcepta data: *ſicut in cælo*, in beatis Angelis, vel hominibus juſtis: *& in terrâ*, in Eccleſia militante. *Panem noſtrum quotidianum*, omnia huic vitæ temporali neceſſaria, *da nobis hodie*, tribue hujus vitæ tempore perdurante: *Et dimitte nobis debita noſtra*, peccata quibus Deum offendimus: *ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, ſicut ex animo aliis hominibus, qui nos offenderunt, condonamus: *Et ne nos inducas in tentationem*, ne nos ſuperari à tẽtatione ſinas, quinimo tuæ gratiæ auxilio victores reddas: *ſed libera nos à malo*, ab omni certamine cum diabolo, à carnis infirmitate, à peccato & morte immunes fac, liberando de corpore mortis hujus, ac ad beatam & immortalem vitam transferendo. *Amen*: ita fiat. Iſtæ ſeptem petitiones oratione Dominica contentę perficiantur. Deinceps verò Sacerdos, à quibus malis populum Chriſtianum liberari deſiderat, latiùs explanans adjungit, *Libera nos quæſumus Domine ab omnibus malis, præteritis*, ſcilicet culpis, quarum reatus adhuc remanet, *præſentibus*, peccatis, tentationibus ac miſeriis, quibus rei tenemur, vel ad lapſum impellimur; *& futuris*, in univerſum omnibus malis culpæ aut pœnę, ac inſidiis aut laqueis tentationum: cúmq; preces noſtræ inſufficientes ex ſe ad hæc impetranda ſint, ut multiplicatis interceſſoribus faciliùs à Deo quod petimus obtineamus, *intercedente beatâ & glorioſâ, ſemperq; Virgine Dei genitrice Mariâ*, quæ humani generis advocata eſt, poſtulamus; *& beatis Apoſtolis tuis Petro*, univerſalis Eccleſiæ Paſtore: *Paulo* electo vaſe, gentiúmque Doctore, *atque Andreâ*, qui primus Apoſtolorum vocatus, Petrum fratrem ſuum ad Chriſtum adduxit, *cum omnibus ſanctis*, Apoſtolis, Martyribus, Confeſſoribus atque Virginibus: *da propitius pacem* nobis geminam; animi ſcilicet & corporis: *in diebus noſtris*, toto præſentis vitę ſtatu: *ut ope miſericordiæ tuæ adjuti, & à peccato ſimus ſemper liberi*, quod pacem conſcientiæ tollit, Deóque inimicos reddit; *& ab omni perturbatione ſecuri*, ab incurſu hoſtium, tumultu bellorum, & afflictione perſecutorum immunes ſimus, quoniam hujuſmodi perturbationes infirmos hominum animos in plurima facinora præcipitant, latiſſimámque peccandi materiã ſecum adducunt: quæ fidelis populi vota offerri Deo, exaudiriq; petimus *per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum*, primarium inter Deum & homines mediatorem, qui proprio merito, ac pro omnibus immediatè intercedit, & pro eo nullus: *Qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.*

Paralip. ſecundi, 20. c. Tobiæ. 4. Lucæ 18. 1. Theſſal. 5. Rom. 8. Matth. 20. Iacob. 4.

Pax Domini triplex.

DEINDE Sacerdos pacem Domini populo imprecans ait: *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*: quæ triplex eſt, videlicet pax hominis ad Deum, pax ad ſeipſum, & pax ad proximum. Prima eſt ordinata hominis ad Deum in fide, ſub æterna lege obediẽtia; ſecunda eſt ordinata cognitionis actioniſque conſenſio, ut quod recta ratio dictat, efficaciter voluntas imperet; denique pax hominis ad proximum eſt, cum omni homine ordinata concordia, ut ſcilicet nulli noceat, & cùm poſſit, proſit. Huic autẽ paci Domini triplex pax adverſa reperitur. Prima eſt pax cum diabolo, per conſenſum in eius ſugge-

ſtiones

Digitized by Google

ſtiones. Secunda eſt pax cum carne & corpore proprio per conſenſum rationis in concupiſcentias carnis. Tertia eſt pax cum mundo & impiis; peccatorum conſortio. *Matt. 10.*

Porrò huic ſacerdotis piæ precationi, qua cum populo Chriſtiano pacem Domini ſemper eſſe optat, reciproco benevolētię officio populus eandem illi pacem exoptat, dicens: *Et cum ſpiritu tuo* eadem pax Domini ſemper remaneat: quæ oratio ex Apoſtolo ad Timotheum deſumpta eſt. *2. Timoth. 4.* Deinde ſacerdos corpus Domini tenens, (quia poſtquam à mortuis reſurrexit, cognitus eſt in fractione panis) tripartita fractura ſuā ſanctæ Trinitati hoſtiam aſſignat, unamq; diviſæ medietatis particulam, quæ perſonam inſinuat Filii, ſacro ſanguini demiſſam immergit: quo facto deſignat, Filium Dei ſecundùm naturam aſſumptam triduo mortuum fuiſſe, ſed tertia die reſurrexiſſe, animāque iterum corpori nexu indiſſolubili conjunctam eſſe. *Tripartita hoſtia fractura quid ſignificet* *Rom. 6.* Interea verò dum particulam calici immittit, hanc ſupplicationem Domino profert, *hæc ſacroſancta commixtio & conſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti fiat nobis* ſumentibus, ſalus, mentis, & corporis, &*in vitam æternam*: quaſi dicat: Harum ſpecierum commixtio ſacramentali quadam ſignificatione nobis Chriſti reſurrectionem repræſentat, ſicut diviſæ ſpecies Domini mortem ob oculos ponebant. Cúmq; iſta fiat, ut Chriſtum à nobis in ſacramento ſumendum vivere ſignificemus, proſit nobis rerum commixtarum devota ſumptio ad ſalutem animarum & corporum. Non enim hac precatione intelligit Eccleſia Corpus & Sanguinem Domini in propria ſpecie commiſceri; ſed in ſpecie panis & vini nec exiſtimat, quòd actio commiſcendi, & conſecrandi nos ſaluet; ſed quòd ipſę res commiſtæ & conſecratæ, dum à nobis devotè ſumuntur, multùm proſint ad ſalutem; mentis quidem, largiendo gratiā, qua præparamur ad gloriam & vitam æternam; corporis verò, per infirmitatum amotionem, & incolumitatis conſervationem. Sed quoniā effectus ſanctiſſimi hujus ſacramenti per peccata ſæpe impeditur, quæ per Dei miſericordiā abluuntur, ideò mox ſubjungit Sacerdos: *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miſerere nobis.* Quæ oratio his eiſdē verbis repetitur, & tertia proclamatione pax demum à Deo nobis concedi poſtulatur.

Est autem illa oratio ex verbis Ioannis Baptiſtæ deprompta, qui videns Chriſtum ad ſe venientem dixit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: quibus verbis Ioannes duplicem Chriſti in una perſona naturam commendavit; & nos hac oratione Chriſtum Deum, Hominēq; profitemur, ac humanam quidē habere naturam, vocando *Agnum*, quia ſecundùm illam purus eſt ab omni peccato, & ſecundùm eandem pro noſtra omnium ſalute in ara crucis immolatus eſt, juxta Iſaiæ vaticinium: *Sicut ovis ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum.* *Iſa. 16. & 53.* & illud Ieremiæ 11. *Ipſe fuit quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam*: divinam verò eius naturā inſinuamus, cùm Ieſum *peccata mundi*, hoc eſt, totius generis humani tollere dicimus; ac miſericordię paciſq; donum (quod ſolus Deus præſtare valet) ab eo poſtulamus. In Miſſa verò pro defunctis requiem æternam illis donari petimus, hoc eſt, ut à Purgatorii pœnis liberentur; non autē pacem eis dari, vel miſericordiam, ſicut vivis oramus, quia immobili decreto ſuorum operum finem ac terminum adepti ſunt. Poſtea ſubjungit ſacerdos orationem pro impetranda pace: *Domine Ieſu Chriſte, qui* per paſſionem diſceſſurus, *dixiſti Apoſtolis tuis: pacem*, ſpiritualem, *relinquo vobis, pacem meam*, ſecuritatem conſcientiæ, *do vobis; ne reſpicias peccata mea*, quibus iram tuam potiùs quàm pacem promerui, *ſed fidem*, per charitatem operantem, *Eccleſiæ tuæ*, dilectiſſimæ ſponſæ, pro cujus ſanctificatione teipſum in mortē tradidiſti, *eámque ſecundùm voluntatem tuam pacificare*, quietam ab omni perſecutione reddere, cuſtodire, ab omni hoſtis antiqui molimine, *& coadunare digneris* vinculo charitatis & unanimitatis, ut ſub uno Paſtore ſit unum ovile: quæ omnia non niſi per te nos conſequi poſſe confitemur, *qui vivis & regnas* cum Deo Patre in unitate Spiritus ſancti *Deus*, ejuſdem naturæ & potentiæ, *per omnia ſecula ſeculorum Amen*; ac ſubdens: *pax* Chriſti & Eccleſiæ abundet in cordibus noſtris amen. *Ioannis 14.* Tabellæ per miniſtrum oblatæ exhibet oſculum dicens: *Pax tecum*: qua oratiuncula miniſtro totique fidelium congregationi pacis & charitatis vinculum imprecatur, ac oſculi ſenſibilis ſigno à ſeipſo in omnes pacis communicationem diffundit, quaſi Apoſtolica voce hortans: *Salutate vos invicem in oſculo ſancto*: in teſtimonium ſinceræ amici-

 tiæ,

Digitized by Google

tiæ,amoris,benevolentiæ,conſenſionis animorum, concordiæ, pacis, & charitatis,quæ neceſſaria eſt, ut quis aptus ſit myſteriis corporis,& ſanguinis Domini reipſa,vel ſpiritualiter ſumendis. Ante quorum ſumptionem orationes inſuper Sacerdos fundit,quibus & cordis in Deum excitet affectum, & gratiam dignè percipiendi tantum ſacramentum impetret,ne quod ad hauriendum vitæ fructum inſtitutũ eſt, propter indignitatem ſumentis vertatur in judicium & mortem æternam. Orat itaque Sacerdos: *Domine Ieſu Chriſte, Fili Dei vivi, qui ex voluntate Patris,cooperante ſpiritu ſancto*, quoniam una totius Trinitatis volũtas, idemq; cõſilium & operatio eſt,*per mortem tuam*,quam ſecundùm naturam humanam voluntariè perpeſſus es, *mũdum vivificaſti*,totius humani generis peccatis deletis,juſtitiam, qua Deo anima vivit indulſiſti, *libera me*, applicando mihi tuæ mortis pretium, quantum ad potẽtiam pro mea redemptione ſufficientiſſimum *per ſacroſanctum corpus*; in quo divinitas perſonaliter habitat, & omnis gratiæ plenitudo, quod mihi in cibum animæ, & gratiæ inſtrumentum offers: *& ſanguinem tuum*, quẽ in cruce in mundi pretium effudiſti, & nunc in potum ſalutarem præbes; *ab omnibus iniquitatibus meis*, vel occultis, aut ſecũdùm temporalis pœnæ reatum nõdum remiſſis, juxta illud: *Amplius lava me Domine ab iniquitate meâ*. Et denique libera me ab *univerſis malis*, præteritis, præſentibus, & futuris,& ut ſummæ tuæ majeſtati congruum exhibeatur in me domicilium, *fac me tuis ſemper inhærere mandatis*,efficaci tua gratia præſtando. ut mãdatis tuis obediam,in quorum integra obſervatione vita & animæ ſalus conſiſtit: *& à te*, fonte vitæ, quo adjuvante ſtamus, ac deſerente vincimur, *nũquam ſeparari permittas*, neq; in præſenti ſeculo per culpam,neque in futuro per condemnationis ſentẽtiam. Dirige efficaci tuę gratiæ auxilio fragilitatem voluntatis noſtræ,ut nihil unquã tibi æquet, aut præponat, ſed ſupra omnia te ſemper diligat. Et quidem iſta concedi tuâ benignitate rogamus, *qui cum eodem Deo Patre & Spiritu ſancto es Deus in ſecula ſeculorum, Amen*. Addit præterea ſacerdos aliã orationem,qua humiliter ſe indignum ex ſeipſo profitetur ad ſumendum hoc ſacratiſſimum myſterium, ut humili hac ſuæ indignitatis confeſſione ad hoc dignus à Deo effici mereatur, qui ſolus de indignis dignos, de immundis mundos,& de peccatoribus juſtos facit. Orat itaque: *Perceptio corporis* & ſanguinis *tui Domine Ieſu Chriſte*,quã ego, licet me pro humana fragilitate probaverim, nec peccati mortalis conſcientiam habeam, attamen ſpectata Majeſtatis tuæ excellentia,quæ meritò exigeret, ut ſolis radiis & ipſis etiam angelis puriores eſſemus,profiteor me indignum, qui te ſumã: de tua tamen bonitate confidẽs, atque invitatione provocatus, non audaciã,ſed amore ſalutis incitatus, accedere *præſumo* ad communionem, quæ *non mihi proveniat in judicium & condemnationem* animæ,quam terribiliter Apoſtolus omnibus indignè ſumentibus comminatur dicens: *Si quis manducaverit panem hunc, & calicem Domini biberit indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini*;& tanquam intrans ad nuptias *non indutus veſte nuptiali,projicietur in tenebras exteriores, ubi erit fletus & ſtridor dentium.* 1.Cor.11. Matth.22.
Sed pro tuâ pietate,iſta perceptio *proſit mihi ad tutamentum mentis & corporis*, ut illius virtute anima protegatur à tentatione,conſenſu,& opere peccati; corpus autem ab imminentibus malis & periculis: *& ad medelam percipiendam*, ſit contra vulnera,morbos,languores,cunctaſque animi infirmitates, ac omne peccati virus efficax antidotum, ſaluriſq; medicina. Cùm enim medicum contineat qui dixit: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & ego reficiam vos*:& *veni non vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam*: & *non eſt opus valentibus medico, ſed male habentibus*; ſanè percipiemus præſens remedium cõtra quodcumque animæ vitium, ſi humiliter fateamur, nos malè habere, ac ſincero affectu clamemus: *Domine miſerere mei, ſana animam meã, quia peccavi tibi*: vel cum Centurione Domini Majeſtatem, ſuámq; vilitatem conſiderante, humili conſtantique fide precemur: *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum, ſed tãtùm dic verbo, & ſanabitur anima mea.* Matth.9. Matth.8.
Cujus exemplo ſacerdos jam conſiſtẽs in præſentia eius, cui data eſt omnis poteſtas in cælo & in terra, judexque vivorũ & mortuorum conſtitutus eſt, qui claves cæli & inferni habet, animo tremens,ac divinæ Majeſtatis eius pedibus provolutus,hanc orationem ſuæ humilitatis teſtem repetitis vicibus fundit: *Domine*, qui es Rex Regum, Dominus dominantium, Deus deorum, cæli & terræ author, *non ſum dignus*, cùm ſim pulvis & cinis,ſervus inutilis, tua mandata toties prævaricatus,*non ſum dignus*, ex mea juſtitia, ex mea præparatione, ex

mea

Digitized by Google

mea operatione, *ut intres ſub tectum meũ*, in domum conſcientiæ meæ, peccatorum tenebris obſcuram, multiſque iniquitatum nævis ſordidam, in qua nullus virtutum ſplendor, non dignus tua Majeſtate ornatus, aut manſionis locus: nõ enim habitas in corpore ſubdito peccatis, nec tabernaculis peccatorum delectaris, ſed cordibus eorum, qui te diligunt: ad eos enim, qui Patris voluntatẽ faciunt, venis, & manſionem apud eos facis, ad eos intras, qui te pulſantem audiunt, prompteq; tibi cordis ſui oſtium aperiunt. Sed quoniam de illorum numero non ſum, fateor, me tanto convivio, tantiq; hoſpitis præſentiâ indignũ. Si enim Abraham coram Angelo ſe cinerem fatetur; David promiſſione regni ad hæredes tranſituri audita exclamat: *Quis ego ſum, ut loquatur Dominus ad ſervum ſuum bona?* ac Eliſabeth Spiritu ſancto plena, ad præſentiam B. Mariæ Virginis admirabunda in has voces erumpit: *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me*; atque Ioannes Baptiſta, quo (teſte Chriſto) non ſurrexit major inter natos mulierum, profeſſus eſt, ſe non eſſe dignum, ut ſolveret corrigiã calceamenti Ieſu Chriſti; & munus baptizandi detrectans, ait: *Domine ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* quid nos in præſentia Majeſtatis Dei in altari cõſtituti de nobis ſentire decet, qui non vocamur ad ſolvendam corrigiam calceamenti, vel ad ipſum aqua abluẽdum, ſed ad eum totum in habitaculum cordis noſtri introducendum, hoſpitioque excipiendum? Si Petrus jure dixit: *Exi à me quia homo peccator ſum Domine*, & B. Magdalenæ divino amore flagranti, pedes Domini contingere volenti dictum eſt, *Noli me tangere*; quid nos de nobis ſentire congruum eſt, qui tepidi ſumus, & non ſolùm ad cõtactum pedum Domini, ſed ad ipſum totum ſumendum accincti ſtamus? profectò nõ aliud Domino acclamare debemus, quàm ex intima cordis humilitate, *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum.* Veruntamen, quia peccatores nõ ſpernis, cum quibus manducare, & bibere dignatus es, ut illos tuæ converſationis benignitate ſanares; & quoniam dixiſti: *Venite* Marci 10. *ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, ego reficiam vos*: & *non eſt opus bene habentibus medico, ſed male habentibus*; ad te Domine fiduciâ miſericordiæ tuæ fretus accedo, ut contactu vivificæ carnis tuæ animæ meæ languor ſanetur: ut dæmoniũ, quo divexatur, ab ea pellatur. Torquet eam ſuperbia & inflatio, cupiditas opũ, cruciat illam carnalis delectatio, vindictæ cupiditas; ſed tu Domine, qui Verbum Patris æternum es, *tantum dic verbo* virtutis tuæ, quo dixiſti dæmonio vexanti puerum lunaticum: *Præcipio tibi, ut exeas ab eo, & ne amplius in eum introeas: Et ſanabitur anima mea.* Per te cibum ſalutiferũ, quemadmodum ingreſſus domum Si- Luca 4. monis ſolo verbi imperio ſocrum eius a Luca 7. febribus liberaſti; Luca 24. ac ingreſſus domum Matthæi & Zachæi, utrique ſalutem attuliſti; & denique ingreſſus cum duobus diſcipulis hoſpitium, te cognoſcẽdum exhibuiſti; ita ſalutari tuo ingreſſu in tectum animæ meæ confer ei ſanitatẽ, cupiditatũ vinculis exime, illumina oculos mentis, ut ſemper te agnoſcam præſentem, diligam ac honorem: conceptaque ex divina bonitate fiducia ſacerdos ad ſumptionem corporis Domini progreditur, dicens: *Quid retribuã Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* ſanè cum ex me nihil dignum offerre illi poſſim, qui me de nihilo creavit, perditum redemit, ſæpiuſq; relapſum miſericorditer erexit, ad glorioſi nominis eius laudem, gloriam, & honorem, panem cæleſtem, qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo, accipiam ego famelicus, ut non eſuriam in æternum, ut cor meũ ſtabiliat, ejuſq; ſumptione roboratus in via Domini recte deambulem: &, pro tantis beneficiis cum gratiarum actione, nomen Domini invocabo; ad quod celebrandum Euchariſtiæ ſacrificium præſertim inſtitutum eſt. Ne verò cum Iuda ficto amicitiæ ſymbolo, iterum oſculo filium hominis tradam, ruſumq; crucifigens Filium Dei oſtentui habea, ſupplex oro, ut: *Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti*, quod in cibum animæ ſub panis ſpecie latens accipio: *cuſtodiat animam meam in vitam æternam*; foveat tanquam convenientiſſimum in hoc vitæ curriculo viaticum, quemadmodum manna datum in deſerto Iſraëlitis, per annos XL. peregrinationem vitæ præſentis adumbrantes, eos demum in promiſſionis terram, ac ſubcineritius panis Heliam ad montem Dei Horeb, perduxit; quibus optatum cæleſtis regni habitaculum, vitaq; felix & quieta per hoc ſacramentum prȩſtanda figurabatur. Deinde ad ſumptionem benedicti calicis progrediens ſubdit: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? æquum planè foret, pro acceptis à Deo tam immenſis beneficiis in argumẽtum gratitudinis aliquid ei retribui;

ſed

ſed tot & tanta Dei ſunt in me naturæ ac gratiæ munera, ut nihil prorſus ex me habeam, quòd illi dignè in compẽſationem reddere queam; ex me ſiquidem nihil præter peccatũ habeo, quod ipſo Domino non authore, ſed prohibente commiſi; nec ſunt mala pro bonis reddenda: bonum autẽ omne quod habeo, ab ipſo totius bonitatis uberrimo fonte promanavit. Et quanquam bonum opus illo adjutore factum, propter liberam meæ voluntatis cooperationem meum dici verè poſſit; attamen id omne longè minus eſt præclaris beneficiis, mihi gratuito collatis. Cum itaque nihil mihi ſit, quod uni datorum a Deo donorum æqua compenſatione reſpondeat, non de meo, ſed de ſuo illi reddam, quod in ſingulare contulit humano generi munus: *calicem ſalutaris accipiam*, præclarum illum novi Teſtamẽti calicem, IESV CHRISTI Salvatoris pretioſum ſanguinem continentem: calicem utique paſſionis, quem Patris voluntate bibit, & ex quo nobis æternę ſalutis potum propinavit: eundem illi calicem offeram, & nunc bibam cum gratiarum actione, ac nominis eius invocatione, cui omnis honor & gloria debetur. Ac deinde ſacerdos virtutem ſanguinis Chriſti immanere ſuis viſceribus precatur, dicens: *Sanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat animam meam in vitam æternam, Amen.* Conſervet animã meam in vitæ innocentia, cordiſq; puritate, ne poſt illius ſpecioſi ſanguinis ſumptionem in peccata relabẽs, Chriſtum inhonorem, ab eoque recedam, & ſicut Iudas, hoſtium Chriſti numero me adjungam: *cuſtodiat* inſuper à percuſſione & plaga dæmonis, ne primogenita, bona ſcilicet opera mea ſupervenientẽ malo extinguantur, ſicut olim ſanguis agni typici Filios Iſraël cuſtodivit, ne ab angelo percutiente læderentur. Denique ſicut olim patres hujus ſanguinis virtute de lacu inferiori ad Paradiſi gaudia educti ſunt; ita ſanguinis Domini *animam meam in vitam æternam* perducat; ſecundùm Chriſti promiſſionem: *qui bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam*, in quam ipſe per eundem proprium ſanguinem introivit; nobiſq; in ſancta introëundi fiduciam contulit. *Zachar. 9 Hebr. 9. & 10.*

COMPLETA porrò ſacramenti ſumptione, orat ſacerdos: *Præſta quæſumus omnipotens Deus, ut nulla remaneat ibi peccati macula, ubi tam pura & ſancta intraverunt ſacramenta, per Chriſtum Dominum noſtrũ, Amen*: quia nulla eſt participatio juſtitię cum iniquitate, neq; ſocietatis luci ad tenebras: ac ſubjungit: *Quod ore ſumpſimus Domine, pura mente capiamus*; ſic hoc ſacramẽtum corporaliter percipiamus, ut fructum ſpiritualem ex eo hauriamus, *& de munere temporali*, quod tanquam viaticum ſervit vitæ præſenti, *fiat nobis remedium ſempiternum*, contra tentationes & vitia. Deinde finitis orationibus, poſt communionem populo dimiſſionem denuntiat his verbis: *Ite, miſſa eſt.* Ite, dimiſſio conceditur. In quibuſdam tamen minùs ſolemnibus miſſis, aut ad ſignificandam mœſtitiam temporis, non dicit ſacerdos, Ite, miſſa eſt: ſed, *Benedicamus Domino*, inſinuans, permanendum eſſe in Dei laudibus, & laudabili opere completo Deum tanquam omnis boni authorem laudandum eſſe. *Micrologus c. 64. Ite, miſſa eſt. Benedicamus Domino.*

IN officio pro defunctis, *requieſcant in pace*, dicitur. Deinde populo ſacerdos benedicit, ut per ipſius miniſterium Deus ſuæ gratiæ dona largiatur, ut promiſit Numer. 6. *Cæleſti benedictione benedicat & cuſtodiat vos Divina majeſtas, & una Deitas*, à qua omne bonum deſcendit, *Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, Amen.* Ante ſacerdotis benedictionem, populo recedere nõ licet, juxta Concilium Agathenſe canone. 31. Ac ſe inclinans ait: *Placeat tibi ſancta Trinitas obſequium ſervitutis noſtræ*, (prout à me miniſtro fit ſacrificii oblatio, ſit tibi accepta) *& præſta, ut ſacrificium, quod oculis tuæ Majeſtatis indignus obtuli*, (quod per ſe tibi ſemper gratiſſimum eſt, etiam quatenus à me offertur, ſit gratum) *tibi ſit acceptabile, mihiq; & omnibus, pro quibus illud obtuli, te miſerante propitiabile: Per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen*: omnibus vivis & defunctis, pro quibus oblatum eſt, ad peccatorum veniam, & gratiam obtinendam ſit utile & ſalutare, non ex meritis aut juſtitiis noſtris, ſed propter Chriſti merita, & magnam miſericordiam tuam, Amen. *Levit. 9. Ante ultimã ſacerdotis benedictionem à miſſa populus non recedat. Conc. Agathenſ. ca. 31.*

CAP. XLI.

Quòd Miſſæ officium nihil erroris aut ſuperſtitionis contineat.

EX prædictis luculenter apparet, quòd in toto Miſſæ officio ex variis partibus artificioſè compoſito, nihil contineatur, quod non pietatem & ſanctitatem redoleat; quodque non ſit verum, decens, religioſum, ab omni

BIBLIOTECA NAZ. RO... A VITTORIO EMANUELE

omni erroris ſuperſtitioniſque labe alieniſſimum; quodque præſcripti Miſſæ ritus convenientiſſimè ſapientiſſimeque inſtituti ſint, cùm ut Majeſtas tanti ſacrificii commendaretur; tum ut dignè, cum debita videlicet honeſtate, modeſtia, gravitate ac reverentia offerretur, menteſq; tam offerentium, quàm aliorum fidelium per hæc viſibilia religionis & pietatis ſigna, ad rerum altiſſimarum, quæ in hoc ſacrificio latent, contemplationem excitarentur.

Cap. XLII.

Epilogus.

QVARE cùm Catholica doctrina de incruento proprij nominis ſacrificio corporis & ſanguinis Chriſti, ſub ſpeciebus panis & vini à Chriſto & Apoſtolis ab initio eccleſiæ tradita ſit, & ab univerſis, qui doctrina & vitæ ſanctitate, miraculiſque claruerunt, indubitanterque ſancti & amici Dei fuerunt, recepta, uſuq; comprobata fuerit; abſque ulla cunctatione retinenda eſt. Nam tutiſſimum eſt ſequi, quod univerſalis Chriſti Eccleſia ſemper tenuit, & quod Chriſti in terris vicarius, Apoſtolique Petri ſucceſſor Pontifex Romanus, militantis eccleſiæ paſtor viſibilis ſupremus, à ſuis majoribus continua traditione accepit, uſque ad Clementem VIII. qui nunc Romanæ feliciter Eccleſiæ præſidet, cujus judicio, cuncta in tribus his libris per nos dicta, ut & univerſa noſtra ſcripta ſubjicimus.

***

FINIS.

APPROBATIO.

Scriptum hoc de S S. Euchariſtiâ tribus libris comprehenſum, quòd multam rei Euchariſticæ lucem adferat, idoneum cenſeo, quod evulgetur.

GVILIELMVS FABRICIVS Noviomagus, Apoſtolicus, ac Archiducalis librorum Cenſor.

SVMMA
PRIVILEGII SERENISS. ARCHID.

ARCHIDVCES ſuo diplomate permiſerunt & conſenſerunt, quòd IACOBVS DE BAY, S. Theologiæ Doctor, & Profeſſor in Academiâ Lovanienſi tres libros DE VENERABILI EVCHAR. SACRAMENTO ET SACRIFICIO per ſibi placentem Typographum, admiſſum & juratum in lucem emittere poſſit, cui ſoli per inferioris Germaniæ ditiones eoſdem libros venales habere liceat, uti latiùs patet in literis datis Bruxellæ vigeſimâprimâ die April. 1603.

Signat.

D'ENGHIEN.

Iuxta quam mihi à Sereniſſ. CC. facultatem conceſſam, te I. CHRISTOPH. FLAVI delegi, ut eoſdem tres prædictos libros recudas, & divulges.

IACOBVS DE BAY.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

5-1

Digitized by Google